

Coperta: Mircia DUMITRESCU

Tehnoredactare computerizată: Mariana MÎRZEA, Mihaela TUDOR

Iconografia dicționarului a folosit fotografii din fototecile B.A.R., Muzeului Literaturii Române, Editurilor Humanitas și Minerva, precum și din fototeca Ion Cucu; de asemenea, fotografii trimise de scriitori.

ISBN 973-637-070-4
978-973-637-164-6

32.416

Academia Română

D ICTIONARUL G E N E R A L Ț I L I T E R A T U R I I R O M Ȃ N E

București

2007

Editura
Univers Enciclopedic

BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII DE ECONOMIE
BUCUREȘTI, CAL. DE P. PONI, NR. 31. 681

S / T

COORDONATOR GENERAL

Eugen SIMION

COORDONARE ŞI REVIZIE

Magdalena BEDROSIAN, Mihai CIMPOI, Gabriela DANŢIŞ,
Crişu DASCĂLU, Iordan DATCU, Gabriela DRĂGOI, Victor DURNEA,
Florin FAIFER, Laurenţiu HANGANU, Dan MĂNUCĂ,
Mircea POPA, Remus ZĂSTROIU

AUTORI

Lucian ALEXIU, Carmen ANDRAŞ, Manuela ANTON, Tiberiu AVRAMESCU, Şerban AXINTE,
Leon BACONSKY, Cristina Martha BALINTE, Nicolae BĂRNA, Cristina BĂRSAN,
Liviu P. BERCEA, Lucia BERDAN, Nicolae BILEŢCHI, Nicoleta BORCEA, Grigore C. BOSTAN,
Liliana BOTEZ, Grigore BOTEZATU, Ana-Maria BREZULEANU, Gheorghe BULUŢĂ, Alexandru
BURLACU, Constanţa BUZATU, Hristu CÂNDROVEANU, Vlad CHIRIAC, Lucian CHIŞU,
Mihai CIMPOI, Alina CIOBANU, Ion CIOCANU, Vasile CIOCANU, Alexandra CIOCĂRLIE, Ileana
CIOCĂRLIE, Lucia CIREŞ, Ion H. CIUBOTARU, Liliana COROBICA, Petruş COSTEA, Nicolae CREŢU,
Stănuţa CREŢU, Daniel CRISTEA-ENACHE, Ion CRISTOFOR, Ovid S. CROHMĂLNICEANU,
Constantin CUBLEŞAN, Petre DAN, Gabriela DANŢIŞ, Mihai DASCAL, Iordan DATCU,
Cristina DEUTSCH, Mircea A. DIACONU, Irina DIGODI, Octavian DOCLIN, Mihail DOLGAN, Magda
DRAGU, Gabriela DRĂGOI, Sebastian DRĂGULĂNESCU, Livia DUMITRU, Raluca DUNĂ,
Victor DURNEA, Marcel DUŢĂ, Florin FAIFER, Alexandru FARCAŞ, Nicolae FLORESCU,
Anca GOŢIA, Dorina GRĂSOIU, Victor V.GRECU, Dan GRIGORESCU, Laurenţiu HANGANU,
Tudor HĂNDĂBUŢ, Constantin HĂRLAV, Elena HOTINEANU,
Sorina IANOVICI-JECZA, Ofelia ICHIM, Nicolae ILIESCU, Stancu ILIN, Mariana IONESCU, Mihai
IOVĂNEL, Ion ISTRATE, Dana MARINESCU, Dan Horia MAZILU, Dan MĂNUCĂ,
Nicolae MECU, Dumitru MICU, Valentin F. MIHĂESCU, Ileana MIHĂILĂ, Dan C. MIHĂILESCU,
Florin MIHĂILESCU, Andrei MILCA, Ioan MILEA, Emil MOANGĂ, Mihai MORARU, Andrei
NESTORESCU, OLOSZ Katalin, Gabriela OMĂT, Eugen ONU, Ion OPRÎŞAN, Sava PÂNZARU,
Mihaela PODOCEA-CONSTANTINESCU, Augustin POP, Mircea POPA, Corina POPESCU,
Dana POPESCU, Florentin POPESCU, Tania RADU, Ilie RADU-NANDRA, Alexandra
SAFTA, Aurel SASU, Alexandru SĂNDULESCU, Eugen SIMION, Algeria SIMOTA, Oana SOARE,
Roxana SORESCU, Monica SPIRIDON, Vasile SPIRIDON, Mihaela ŞCHIOPU, Ion ŞEULEANU,
Rodica ŞUIU, Elena-Esther TACCIU, Valentin TAŞCU, Ioana TĂMĂIAN, Constantin TEODOROVICI,
Andrei TERIAN, Călin TEUŢIŞAN, Teodor TIHAN, Lucia TOADER GRUZSNICZKI,
Cornel UNGUREANU, Mariana VARTIC, Marian VASILE, Teodor VÂRGOLICI,
Cătălina VELCULESCU, Stan VELEA, Dumitru VLĂDUŢ, Amalia VOICU, Leon VOLOVICI,
Magda WÄCHTER, Joachim WITTSTOCK, Mircea ZACIU, Remus ZĂSTROIU

NOTĂ

Dicționarul general al literaturii române (DGLR) este o lucrare complexă, care include următoarele tipuri de articole: autor (scriitor, cronicar, autor de scrieri bisericești, folclorist, publicist, traducător ș.a.), editor, scriere cultă anonimă sau cu paternitate controversată (text cu caracter religios, cronică istorică etc.), carte populară, operă folclorică, specie folclorică, publicație periodică (revistă literară sau culturală, gazetă cu rubrică sau pagină literară), curent literar, societate literară sau culturală, instituție cu specific literar (uniune de consacrare sau profesională, institut de cercetare etc.).

Fiecare articol are un caracter monografic. Dimensiunile unui articol corespund locului ocupat de autor, publicație periodică etc. în cadrul general al literaturii noastre. Articolul dedicat unui autor are următoarea structură: titlul articolului (nume și prenume; paranteză care conține eventualele schimbări de nume și datele biografice limită) urmat de trei secțiuni — biografie, comentariul operei, bibliografie. Secțiunile articolului sunt corelate în funcție de ponderea activității autorului respectiv. În general, partea biografică selectează elementele relevante pentru activitatea literară a unui autor (informații despre familie, studii, formație intelectuală, debut, participare la cenacluri, prezența în publicații periodice, pseudonime, colegi de generație, implicare socială și o prezentare de ansamblu a operei). Comentariul operei urmărește, de obicei cronologic, domeniile literare abordate de scriitor și se bazează pe o medie a receptării critice, fără a exclude punctele de vedere proprii. Secțiunea bibliografică este compusă din două capitole. Primul, intitulat **SCRIERI**, înregistrează cronologic volumele originale, antume și postume, precum și principalele ediții; tot aici sunt incluse traducerile din opera autorului în discuție și traducerile din scriitori străini și români efectuate de acesta. Nu au fost menționate lucrările fără caracter literar sau cultural (de exemplu, cărți de matematică, medicină, drept etc.). Cel de-al doilea capitol, intitulat **Repere bibliografice**, înregistrează cronologic referințe din periodice (se indică autorul, titlul articolului, denumirea periodicului — în întregime sau siglată —, anul calendaristic și numărul ori, în unele cazuri, ziua și luna) și din volume (se indică autorul, titlul cărții — în întregime sau siglat —, locul și anul de apariție — atunci când nu există siglă —, pagina sau paginile). Informațiile bibliografice se opresc la sfârșitul anului 2003. Articolele consacrate unor autori reprezentativi sunt însoțite de citate critice semnificative. În cazul marilor scriitori se adaugă un tabel cronologic al vieții și al operei. Și alte tipuri de articole, cu excepția celor dedicate publicațiilor periodice, sunt, de regulă, însoțite de un capitol bibliografic în care se menționează edițiile ori sursele și de un capitol de referințe bibliografice.

Corpul de articole al fiecărui volum este precedat de indicații pentru utilizarea dicționarului, cuprinse în **NOTĂ**, de o listă cu abrevieri și de lista autorilor de articole, întocmită în ordinea alfabetică a inițialelor cu care aceștia semnează. Urmează **BIBLIOGRAFIA**, alcătuită din două capitole: A. ENCICLOPEDII, DICȚIONARE, ISTORII LITERARE, MONOGRAFII, STUDII, EDIȚII; B. ARHIVE, PERIODICE, CULEGERI, ANTOLOGII. Volumele citate frecvent sunt menționate într-o formă abreviată transparent, iar pentru publicațiile periodice, culegeri și antologii s-au utilizat sigle formate din majuscule.

Au fost preluate și adaptate la specificul lucrării normele lexicografice redactate de Corneliu Morariu pentru *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*.

ABREVIERI

B. A. R.	= Biblioteca Academiei Române
ed.	= ediție ; ediția
edit.	= editor(~ului) ; editori(~lor)
f.a.	= fără an de apariție
fasc.	= fascicula ; fasciculele
f.l.	= fără localitate de apariție
fragm.	= fragment(~e) ; fragmentar
introd.	= introducerea; introducere de...
îngr.	= (ediție) îngrijită de...
j.	= județul
ms.	= manuscris
ms. rom.	= manuscris românesc
n.	= născut(~ă)
pref.	= prefața; prefață de...
publ.	= publicat (de...)
reed.	= reeditat (de...)
republ.	= republicat (de...)
sec.	= secolul
supl.	= supliment
t.	= tomul
tr.	= traducere (de...); traduceri (de...)
trad.	= traducător(~ului) ; traducători(~lor)
vol.	= volumul ; volumele

INIȚIALELE AUTORILOR DE ARTICOLE

A. B.	Alexandru BURLACU	D. M.	Dan MĂNUCĂ
A. C.	Alexandra CIOCĂRLIE	D. Mc.	Dumitru MICU
A. Cb.	Alina CIOBANU	D. Mr.	Dana MARINESCU
A. F.	Alexandru FARCAȘ	D. P.	Dana POPESCU
A. Gț.	Anca GOȚIA	D. V.	Dumitru VLĂDUȚ
A.-M. B.	Ana-Maria BREZULEANU	E.-E. T.	Elena-Esther TACCIU
A. Ml.	Andrei MILCA	E. H.	Elena HOTINEANU
A. N.	Andrei NESTORESCU	E. M.	Emil MOANGĂ
A. P.	Augustin POP	E. O.	Eugen ONU
A. S.	Aurel SASU	E. S.	Eugen SIMION
A. Sm.	Algeria SIMOTA	F. F.	Florin FAIFER
A. St.	Alexandra SAFTA	F. M.	Florin MIHĂILESCU
A. Tr.	Andrei TERIAN	F. P.	Florentin POPESCU
A. V.	Amalia VOICU	G. B.	Grigore C. BOSTAN
Al. S.	Alexandru SĂNDULESCU	G. Bl.	Gheorghe BULUȚĂ
C. A.	Carmen ANDRAȘ	G. D.	Gabriela DRĂGOI
C. B.	Cristina BÂRSAN	G. Dn.	Gabriela DANȚIȘ
C. Bz.	Constanța BUZATU	G. O.	Gabriela OMĂT
C. Dt.	Cristina DEUTSCH	Gr. B.	Grigore BOTEZATU
C. H.	Constantin HĂRLAV	Hr. C.	Hristu CÂNDROVEANU
C. M. B.	Cristina Martha BALINTE	I. C.	Ion CIOCANU
C. Pp.	Corina POPESCU	I. Cr.	Ion CRISTOFOR
C. T.	Constantin TEODOROVICI	I. D.	Iordan DATCU
C. Tt.	Călin TEUȚIȘAN	I. Dg.	Irina DIGODI
C. U.	Cornel UNGUREANU	I. H. C.	Ion H. CIUBOTARU
C. V.	Cătălina VELCULESCU	I. I.	Ion ISTRATE
Ct. C.	Constantin CUBLEȘAN	I. M.	Ioan MILEA
D. C. M.	Dan C. MIHĂILESCU	I. O.	Ion OPRIȘAN
D. C.-E.	Daniel CRISTEA-ENACHE	I. R.-N.	Ilie RADU-NANDRA
D. G.	Dan GRIGORESCU	I. Ș.	Ion ȘEULEANU
D. Gr.	Dorina GRĂSOIU	I. T.	Ioana TĂMÂIAN
D. H. M.	Dan Horia MAZILU	Il. C.	Ileana CIOCĂRLIE

Il. M.	Ileana MIHĂILĂ	N. Fl.	Nicolae FLORESCU
J. W.	Joachim WITTSTOCK	N. I.	Nicolae ILIESCU
L. A.	Lucian ALEXIU	N. M.	Nicolae MECU
L. B.	Leon BACONSKY	O. D.	Octavian DOCLIN
L. Bd.	Lucia BERDAN	O. I.	Ofelia ICHIM
L. Bz.	Liliana BOTEZ	O. K.	OLOSZ Katalin
L. Ch.	Lucian CHIȘU	O. S.	Oana SOARE
L. Cr.	Liliana COROBCA	Ov. S. C.	Ovid S. CROHMĂLNICEANU
L. Cș.	Lucia CIREȘ	P. C.	Petruș COSTEA
L. D.	Livia DUMITRU	P. D.	Petre DAN
L. H.	Laurențiu HANGANU	R. D.	Raluca DUNĂ
L. P. B.	Liviu P. BERCEA	R. S.	Roxana SORESCU
L. T. G.	Lucia TOADER GRUZSNICZKI	R. Ș.	Rodica ȘUIU
L. V.	Leon VOLOVICI	R. Z.	Remus ZĂSTROIU
M. A.	Manuela ANTON	S. C.	Stănuța CREȚU
M. A. D.	Mircea A. DIACONU	S. D.	Sebastian DRĂGULĂNESCU
M. C.	Mihai CIMPOI	S. I.	Stancu ILIN
M. Dg.	Mihail DOLGAN	S. I.-J.	Sorina IANOVICI-JECZA
M. Dr.	Magda DRAGU	S. P.	Sava PÂNZARU
M. Ds.	Mihai DASCAL	St. V.	Stan VELEA
M. Dț.	Marcel DUȚĂ	Ș. A.	Șerban AXINTE
M. I.	Mihai IOVĂNEL	T. A.	Tiberiu AVRAMESCU
M. In.	Mariana IONESCU	T. H.	Tudor HĂNDĂBUȚ
M. M.	Mihai MORARU	T. R.	Tania RADU
M. Pp.	Mircea POPA	T. T.	Teodor TIHAN
M. P.-C.	Mihaela PODOCEA- CONSTANTINESCU	T. V.	Teodor VÂRGOLICI
M. S.	Monica SPIRIDON	V. C.	Vasile CIOCANU
M. Ș.	Mihaela ȘCHIOPU	V. D.	Victor DURNEA
M. V.	Mariana VARTIC	V. F. M.	Valentin F. MIHĂESCU
M. Vs.	Marian VASILE	V. S.	Vasile SPIRIDON
M. W.	Magda WÄCHTER	V. T.	Valentin TAȘCU
M. Z.	Mircea ZACIU	V. V. G.	Victor V. GRECU
N. Bc.	Nicoleta BORCEA	Vl. C.	Vlad CHIRIAC
N. Bl.	Nicolae BILEȚCHI	***	În redacție
N. Br.	Nicolae BÂRNA		
N. Cr.	Nicolae CREȚU		

BIBLIOGRAFIE

A. ENCICLOPEDII, DICȚIONARE, ISTORII LITERARE, MONOGRAFII, STUDII, EDIȚII

- Acterian, *Privilegiați* = Arșavir Acterian, *Privilegiați și năpăstuiți*, pref. Mircea Zăciu, Iași, 1992
- Aczél, *Scriitori rom. Israel* = Emanuel Aczél, *Scriitori de limba română din Israel. Generația contemporană*, pref. Shaul Carmel, București, 2003
- Adam, *Planetariu* = Ioan Adam, *Planetariu*, București, 1984
- Adamek, *Trupul* = Diana Adamek, *Trupul neîndoielnic*, București, 1995
- Adamescu, *Contribuțiune* = Gh. Adamescu, *Contribuțiune la bibliografia românească, I-III*, București, 1921-1928
- Adamescu, *Ist. lit.* = Gh. Adamescu, *Istoria literaturii române*, București, 1913
- Aderca, *Contribuții* = F. Aderca, *Contribuții critice, I-II*, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1983-1988
- Agârbiceanu, *Meditație* = Ion Agârbiceanu, *Meditație în septembrie. Publicistică literară*, îngr. Aurel Sasu, pref. Mircea Zăciu, Cluj, 1971
- Alboiu, *Un poet* = George Alboiu, *Un poet printre critici*, București, 1979
- Alexandrescu, *Confesiuni* = Matei Alexandrescu, *Confesiuni literare*, București, 1971
- Alexiu, *Ideografii* = Lucian Alexiu, *Ideografii lirice contemporane*, Timișoara, 1977
- Anania, *Rotonda* = Valeriu Anania, *Rotonda plopilor aprinși*, București, 1995
- Andriescu, *Disocieri* = Al. Andriescu, *Disocieri*, Iași, 1973
- Andriescu, *Relief* = Al. Andriescu, *Relief contemporan*, Iași, 1974
- Anestin, *Schiță* = Ion Anestin, *Schiță pentru istoria teatrului românesc*, București, 1938
- Anghel-Iosif, *Portrete* = D. Anghel, St. O. Iosif, *Portrete*, București, 1910
- Angheliescu, *Creație* = Adrian Angheliescu, *Creație și viață*, București, 1978
- Angheliescu, *Vedere* = Adrian Angheliescu, *Vedere dinspre Eyub*, București, 1986
- Angheliescu, *Lectura* = Mircea Angheliescu, *Lectura operei*, București, 1986
- Angheliescu, *Preromant. rom.* = Mircea Angheliescu, *Preromantismul românesc*, București, 1971
- Angheliescu, *Scriitori* = Mircea Angheliescu, *Scriitori și curente*, București, 1982
- Angheliescu, *Textul* = Mircea Angheliescu, *Textul și realitatea*, București, 1988
- Antonescu, *Scriitori* = Nae Antonescu, *Scriitori uitați*, Cluj-Napoca, 1980
- Apetroaie, *Lit. rom.* = Ion Apetroaie, *Literatura română a secolului al XX-lea, I*, Iași, 1978
- Apolzan, *Aspecte* = Mioara Apolzan, *Aspecte de istorie literară*, București, 1983
- Apostolescu, *Infl. romant.* = N. I. Apostolescu, *L'Influence des romantiques français sur la poésie roumaine*, pref. Émile Faguet, Paris, 1909

- Apostolescu, *Ist. lit.* = N. I. Apostolescu, *Istoria literaturii române moderne*, I-II, București, 1913-1916
- Ardeleanu, „A urî” = Virgil Ardeleanu, „A urî”... „A iubi”. *Puncte de reper în proza actuală*, Cluj, 1971
- Ardeleanu, *Însemnări* = Virgil Ardeleanu, *Însemnări despre proză*, București, 1966
- Ardeleanu, *Mențiuni* = Virgil Ardeleanu, *Mențiuni*, Cluj-Napoca, 1978
- Ardeleanu, *Opinii* = Virgil Ardeleanu, *Opinii. Prozatori și critici*, Cluj-Napoca, 1975
- Ardeleanu, *Proza* = Virgil Ardeleanu, *Proza poezilor*, București, 1969
- Arghezi, *Scrieri* = Tudor Arghezi, *Scrieri*, vol. I-XXXIII, București, 1962-1983, vol. XXXIV-XXXVIII, îngr. Mitzura Arghezi, București, 1985-1988, vol. XXXIX-XLIV, îngr. Mitzura Arghezi și Traian Radu, București, 1994-2003
- Arimia-Bobocescu-Mischie-Negulescu-Păsărin, *Personalități gorjene* = Vasile Arimia, Vasile Bobocescu, Nicolae Mischie, Dan Negulescu, Alexandru Păsărin, *Personalități gorjene de-a lungul istoriei*, Târgu Jiu, 2000
- Baconsky, *Poeți* = A. E. Baconsky, *Poeți și poezie*, București, 1963
- Baconsky, *Marginalii* = Leon Baconsky, *Marginalii critice și istorico-literare*, București, 1968
- Balacciu-Chiriacescu, *Dicționar* = Jeana Balacciu, Rodica Chiriacescu, *Dicționar de lingviști și filologi români*, București, 1978
- Balotă, *Absurdul* = Nicolae Balotă, *Lupta cu absurdul*, București, 1971
- Balotă, *Arte* = Nicolae Balotă, *Arte poetice ale secolului XX*, București, 1976
- Balotă, *Euphorion* = Nicolae Balotă, *Euphorion*, București, 1969
- Balotă, *Ion* = Nicolae Balotă, *De la Ion la Ioanide*, București, 1974
- Balotă, *Labirint* = Nicolae Balotă, *Labirint*, București, 1970
- Balotă, *Scriitori maghiari* = Nicolae Balotă, *Scriitori maghiari din România. 1920-1980*, București, 1981
- Balotă, *Umanități* = Nicolae Balotă, *Umanități*, București, 1973
- Balotă, *Universul* = Nicolae Balotă, *Universul prozei*, București, 1976
- Baltag, *Polemos* = Nicolae Baltag, *Polemos*, București, 1978
- Baltazar, *Evocări* = Camil Baltazar, *Evocări și dialoguri literare*, București, 1974
- Barbu, *O ist.* = Eugen Barbu, *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini până în prezent*, vol. I: *Poezia contemporană*, București, 1975
- Barbu, *Momente* = Nicolae Barbu, *Momente din istoria teatrului românesc*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1977
- Barbu, *Sine ira* = Nicolae Barbu, *Sine ira...*, Iași, 1971
- Bădăuță, *Note* = A. Bădăuță, *Note literare*, București, 1928
- Băileșteanu, *Abside* = Fănuș Băileșteanu, *Abside*, București, 1979
- Băileșteanu, *Aorist* = Fănuș Băileșteanu, *Aorist. Eseuri, proză, prozatori, proporții*, București, 1988
- Băileșteanu, *Refracții* = Fănuș Băileșteanu, *Refracții. Prozatori români contemporani*, București, 1980
- Bălan, *Artă* = Ion Dodu Bălan, *Artă și ideal*, București, 1975
- Bălan, *Condiția* = Ion Dodu Bălan, *Condiția creației*, București, 1968
- Bălan, *Ethos* = Ion Dodu Bălan, *Ethos și cultură sau Vocația tinereții*, București, 1972
- Bălan, *Repere* = Ion Dodu Bălan, *Repere critice*, București, 1988
- Băncilă, *Portrete* = Vasile Băncilă, *Portrete și semnificații*, îngr. Ileana Băncilă, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1987
- Bărbulescu, *Comentarii* = Simion Bărbulescu, *Comentarii critice*, București, 1969
- Bârlea, *Efigii* = Ovidiu Bârlea, *Efigii*, București, 1987

XI Dicționarul general al literaturii române

- Bârlea, *Ist. folc.* = Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii românești*, București, 1974
- Bârna, *Comentarii* = Nicolae Bârna, *Comentarii critice*, București, 2001
- Bârsănescu, *Medalioane* = Ștefan Bârsănescu, *Medalioane. Pentru o pedagogie a modelelor*, Iași, 1983
- Behring, *Scrit. rom. exil* = Eva Behring, *Scriitori români din exil. 1945-1989*, tr. Tatiana Petrache și Lucia Nicolau, București, 2001
- Bejenaru, *Dicț. botoșănenilor* = Ionel Bejenaru, *Dicționarul botoșănenilor*, Iași, 1994
- Beke, *Fără interpret* = Beke György, *Fără interpret. Convorbiri cu 56 de scriitori despre relațiile literare româno-maghiare*, București, 1972
- Berca, *Dicț. scrit. bănățeni* = Olimpia Berca, *Dicționar al scriitorilor bănățeni (1940-1996)*, Timișoara, 1996
- Bezviconi, *Profiluri* = Gheorghe Bezviconi, *Profiluri de ieri și de azi*, București, 1943
- Biberi, *Eseuri* = Ion Biberi, *Ultime eseuri*, București, 1985
- Biberi, *Études* = Ion Biberi, *Études sur la littérature roumaine contemporaine*, Paris, 1937
- Biberi, *Lumea* = Ion Biberi, *Lumea de azi*, Iași, 1980
- Bitte-Chiș-Sârbu, *Dicț. scrit. Caraș* = Victoria I. Bitte, Tiberiu Chiș, Nicolae Sârbu, *Dicționarul scriitorilor din Caraș-Severin*, postfață Gheorghe Jurma, Reșița, 1998
- Bogdan, *Scrieri* = Ioan Bogdan, *Scrieri alese*, îngr. și introd. G. Mihăilă, București, 1968
- Bogdan-Duică, *Ist. lit.* = Gheorghe Bogdan-Duică, *Istoria literaturii române moderne. Întâii poeți munteni*, Cluj, 1923
- Bogdan-Duică, *Studii* = G. Bogdan-Duică, *Studii și articole*, îngr. și pref. D. Petrescu, București, 1975
- Borbély, *Grădina* = Ștefan Borbély, *Grădina magistrului Thomas*, București, 1995
- Borbély, *Xenograme* = Ștefan Borbély, *Xenograme*, Oradea, 1997
- Bote, *Simbolismul* = Lidia Bote, *Simbolismul românesc*, București, 1966
- Botez, *Memorii* = Demostene Botez, *Memorii*, I-II, București, 1970-1973
- Botez, *Figuri* = Octav Botez, *Figuri și note istorico-literare*, București, 1944
- Botez, *Pe marginea cărților* = Octav Botez, *Pe marginea cărților*, Iași, 1923
- Botez, *Scrieri* = Octav Botez, *Scrieri*, îngr. Ilie Dan, pref. Zaharia Sângeorzan, Iași, 1977
- Boz, *Anii* = Lucian Boz, *Anii literari '30*, Sydney, 1981
- Boz, *Cartea* = Lucian Boz, *Cartea cu poeți*, București, 1935
- Bradu, *Poeții* = Ioan Bradu, *Poeții și prozatorii bihoreni*, Beiuș, 1948
- Braga, *Destinul* = Mircea Braga, *Destinul unor structuri literare*, Cluj-Napoca, 1979
- Braga, *Ist. lit.* = Mircea Braga, *Istoria literară ca pretext*, Cluj-Napoca, 1982
- Braga, *Sensul* = Mircea Braga, *Când sensul acoperă semnul*, București, 1985
- Braga, *Sincronism* = Mircea Braga, *Sincronism și tradiție*, Cluj, 1972
- Braga, *Tradiție* = Mircea Braga, *Recursul la tradiție. O propunere hermeneutică*, Cluj-Napoca, 1987
- Brateș, *Aspecte* = Radu Brateș, *Aspecte din viața Blajului*, Blaj, 1942
- Brateș, *Oameni* = Radu Brateș, *Oameni din Ardeal*, București, 1973
- Bratu, *Ipoteze* = Savin Bratu, *Ipoteze și ipostaze. Pentru o teorie a istoriei literare*, București, 1973
- Bratu-Dumitrescu, *Contemporanul* = Savin Bratu și Zoe Dumitrescu, *Contemporanul și vremea lui*, București, 1959
- Brădățeanu, *Comedia* = Virgil Brădățeanu, *Comedia în dramaturgia românească*, București, 1970
- Brădățeanu, *Drama* = Virgil Brădățeanu, *Drama istorică națională (Perioada clasică)*, București, 1966

- Brădățeanu, *Istoria* = Virgil Brădățeanu, *Istoria literaturii dramatice românești și a artei spectacolului*, I-III, București, 1966-1982
- Breazu, *Studii* = Ion Breazu, *Studii de literatură română și comparată*, I-II, îngr. Mircea Curticeanu, Cluj, 1970-1973
- Buculei, *Prezențe* = Toader Buculei, *Prezențe brăilene în spiritualitatea românească*, Brăila, 1993
- Bucur, *Istoriografia* = Marin Bucur, *Istoriografia literară românească de la origini până la G. Călinescu*, București, 1973
- Bucur, *Poezie* = Marin Bucur, *Poezie. Destin, dramă*, București, 1982
- Bucur, *Poeți optzeciști* = Romulus Bucur, *Poeți optzeciști (și nu numai) în anii '90*, Pitești, 2000
- Bucuța, *Scrieri* = Emanoil Bucuța, *Scrieri*, I-II, îngr. Lucia Borș-Bucuța și Violeta Mihăilă, București, introd. Perpessicius, 1971-1977
- Bugariu, *Incursiuni* = Voicu Bugariu, *Incursiuni în literatura de azi*, București, 1971
- Bulgăr, *Cultură* = Gh. Bulgăr, *Cultură și limbaj*, București, 1986
- Bulgăr, *Problemele* = Gh. Bulgăr, *Problemele limbii literare în concepția scriitorilor români*, pref. Perpessicius, București, 1966
- Burada, *Ist. teatr.* = Teodor T. Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, I-II, Iași, 1915-1922
- Busuioc, *Scriitori ieșeni* = Nicolae Busuioc, *Scriitori ieșeni contemporani. Dicționar biobibliografic*, Iași, 1997; ed. 2, Iași, 2002
- Busuioceanu, *Figuri* = Al. Busuioceanu, *Figuri și cărți*, București, 1922
- Buteanu, *Teatrul* = [Aurel Buteanu], *Teatrul românesc în Ardeal și Banat*, Timișoara, [1944]
- Caracostea, *Scrieri* = D. Caracostea, *Scrieri alese*, I-III, îngr. și pref. Mircea Anghelescu, București, 1986-1992
- Caragiale, *Opere* = I. L. Caragiale, *Opere*, vol. I-III, îngr. Paul Zarifopol, București, 1930-1932, vol. IV-VII, îngr. Șerban Cioculescu, București, 1938-1942
- Caraion, *Duelul* = Ion Caraion, *Duelul cu crinii*, București, 1972
- Caraion, *Pălărierul* = Ion Caraion, *Pălărierul silabelor*, București, 1976
- Caraion, *Tristețe* = Ion Caraion, *Tristețe și cărți*, București, 1995
- Carandino, *De la o zi* = N. Carandino, *De la o zi la alta*, I, București, 1979
- Carianopol, *Scriitori* = Virgil Carianopol, *Scriitori care au devenit amintiri*, vol. I, București, 1973, vol. II, Craiova, 1982
- Cartoian, *Cărțile pop.* = Nicolae Cartoian, *Cărțile populare în literatura românească*, I-II, București, 1929-1938
- Cartoian, *Ist. lit.* = Nicolae Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, I-III, București, 1940-1945; ed. îngr. Rodica Rotaru și Andrei Rusu, pref. Dan Horia Mazilu, București, 1996
- Călinescu, *Biblioteci* = Al. Călinescu, *Biblioteci deschise*, București, 1986
- Călinescu, *Perspective* = Al. Călinescu, *Perspective critice*, Iași, 1978
- Călinescu, *Cronici* = G. Călinescu, *Cronici literare și recenzii*, I-II, îngr. Andrei Rusu și Ion Bălu, București, 1991-1992
- Călinescu, *Gâlceava* = G. Călinescu, *Gâlceava înțeleptului cu lumea. Pseudojurnal de moralist*, I-II, îngr. Geo Șerban, București, 1973-1974
- Călinescu, *Ist. lit.* (1941); *Ist. lit.* (1982) = G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, 1941; ed. 2, îngr. Al. Piru, București, 1982
- Călinescu, *Literatura* = G. Călinescu, *Literatura nouă*, îngr. și pref. Al. Piru, Craiova, 1972
- Călinescu, *Principii* = G. Călinescu, *Principii de estetică*, îngr. și postfață Al. Piru, București, 1968

XIII Dicționarul general al literaturii române

- Călinescu, *Scrisori* = G. Călinescu, *Scrisori și documente*, îngr. N. Scurtu, pref. Al. Piru, București, 1979
- Călinescu, *Studii* = G. Călinescu, *Studii și cercetări de istorie literară*, pref. Al. Piru, București, 1966
- Călinescu și contemporanii = G. Călinescu și contemporanii săi (*Corespondență primită*), I-II, îngr. Nicolae Mecu, București, 1984-1987.
- Călinescu, *Ulysse* = G. Călinescu, *Ulysse*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 1967
- Călinescu, *Aspecte* = Matei Călinescu, *Aspecte literare*, București, 1965
- Călinescu, *Eseuri* = Matei Călinescu, *Eseuri critice*, București, 1967
- Călinescu, *Fragmentarium* = Matei Călinescu, *Fragmentarium*, Cluj, 1973
- Căprariu, *Jurnal* = Al. Căprariu, *Jurnal literar*, București, 1967
- Cărtărescu, *Postmodernismul* = Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, postfață Paul Cornea, București, 1999
- Cărturari brașoveni = *Cărturari brașoveni (Sec. XV-XX). Ghid biobibliografic*, Brașov, 1972
- Cândroveanu, *Alfabet* = Hristu Cândroveanu, *Alfabet liric*, București, 1974
- Cândroveanu, *Aromâni* = Hristu Cândroveanu, *Aromâni ieri și azi*, Craiova, 1995
- Cândroveanu, *Lit. rom.* = Hristu Cândroveanu, *Literatura română pentru copii*, București, 1988
- Cândroveanu, *Poeți* = Hristu Cândroveanu, *Poeți și poezie*, 1980
- Cândroveanu, *Printre poeți* = Hristu Cândroveanu, *Printre poeți*, Cluj-Napoca, 1983
- Cesereanu, *Ipostaze* = Domițian Cesereanu, *Ipostaze*, Cluj, 1970
- Cesereanu, *Permanențe* = Domițian Cesereanu, *Permanențe ale criticii*, București, 1968
- Ceuca, *Teatrologia* = Justin Ceuca, *Teatrologia românească interbelică*, București, 1990
- Cheie-Pantea, *Palingeneza* = Iosif Cheie-Pantea, *Palingeneza valorilor*, Timișoara, 1982
- Chendi, *Foiletoane* = Ilarie Chendi, *Foiletoane*, ed. 2, București, 1925
- Chendi, *Fragmente* = Ilarie Chendi, *Fragmente*, București, 1905
- Chendi, *Impresii* = Ilarie Chendi, *Impresii*, ed. 2, București, 1924
- Chendi, *Pagini* = Ilarie Chendi, *Pagini de critică*, îngr. și introd. Vasile Netea, București, 1969
- Chendi, *Schițe* = Ilarie Chendi, *Schițe de critică literară*, București, 1924
- Chendi, *Scrieri* = Ilarie Chendi, *Scrieri*, vol. I-IV, îngr. și pref. Dumitru Bălăeț, București, 1988-1995, vol. V-VI, îngr. Dumitru Bălăeț și Ioan Spătan, București, 2001-2003
- Chihaia, *Mărturisiri* = Pavel Chihaia, *Mărturisiri din exil*, Iași, 1994
- Chinez, *Pagini* = Ion Chinez, *Pagini de critică*, îngr. și pref. I. Negoșescu, București, 1969
- Chițimia, *Folcloriști* = I. C. Chițimia, *Folcloriști și folcloristică românească*, București, 1968
- Chițimia, *Probleme* = I. C. Chițimia, *Probleme de bază ale literaturii române vechi*, București, 1972
- Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia* = Mihai Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, ed. 2, Chișinău, 1997
- Ciobanu, *Critica* = Nicolae Ciobanu, *Critica în primă instanță*, București, 1974
- Ciobanu, *Imaginar* = Nicolae Ciobanu, *Între imaginar și fantastic în proza românească*, București, 1987
- Ciobanu, *Incursiuni* = Nicolae Ciobanu, *Incursiuni critice*, Timișoara, 1975
- Ciobanu, *Însemne* = Nicolae Ciobanu, *Însemne ale modernității*, I-II, București, 1977-1979
- Ciobanu, *Nuvela* = Nicolae Ciobanu, *Nuvela și povestirea contemporană*, București, 1967
- Ciobanu, *Opera* = Nicolae Ciobanu, *Întâlnire cu opera*, București, 1982
- Ciobanu, *Panoramic* = Nicolae Ciobanu, *Panoramic*, București, 1972

- Ciobanu, *Cultura* = Ștefan Ciobanu, *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă*, Chișinău, 1923
- Ciobanu, *Ist. lit.* = Ștefan Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi*, I, București, 1947; ed. îngr. și pref. Dan Horia Mazilu, București, 1989
- Ciobanu, *Poporanismul* = Valeriu Ciobanu, *Poporanismul. Geneză, evoluție, ideologie*, București, 1946
- Ciocârlie, *Eseuri* = Livius Ciocârlie, *Eseuri critice*, Timișoara, 1983
- Cioculescu, *Amintiri* = Șerban Cioculescu, *Amintiri*, București, 1981
- Cioculescu, *Aspecte* = Șerban Cioculescu, *Aspecte literare contemporane (1932-1947)*, București, 1972
- Cioculescu, *Itinerar* = Șerban Cioculescu, *Itinerar critic*, I-V, București, 1973-1989
- Cioculescu, *Prozatori* = Șerban Cioculescu, *Prozatori români. De la Mihail Kogălniceanu la Mihail Sadoveanu*, București, 1977
- Cioculescu, *Variatăți* = Șerban Cioculescu, *Variatăți critice*, București, 1966
- Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.* = Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne*, ed. 2, București, 1971
- Ciompec, *Motivul* = Gh. Ciompec, *Motivul creației în literatura română*, București, 1979
- Ciopraga, *Amfiteatru* = Const. Ciopraga, *Amfiteatru cu poeți*, Iași, 1995
- Ciopraga, *Lit. rom.* = Const. Ciopraga, *Literatura română între 1900-1918*, Iași, 1970
- Ciopraga, *Personalitatea* = Const. Ciopraga, *Personalitatea literaturii române*, Iași, 1973
- Ciopraga, *Portrete* = Const. Ciopraga, *Portrete și reflecții literare*, București, 1967
- Ciopraga, *Propilee* = Const. Ciopraga, *Propilee. Cărți și destine*, Iași, 1984
- Ciopraga, *Ulyse* = Const. Ciopraga, *Între Ulyse și Don Quijote*, Iași, 1978
- Ciorănescu, *Lit. comp.* = Alexandru Ciorănescu, *Literatura comparată*, Craiova, 1944
- Ciorănescu, *Teatr. rom.* = Alexandru Ciorănescu, *Teatrul românesc în versuri și izvoarele lui*, București, 1943
- Cistelecan, *Poezie* = Al. Cistelecan, *Poezie și livresc*, București, 1987
- Cistelecan, *Top ten* = Al. Cistelecan, *Top ten (recenzii rapide)*, Cluj-Napoca, 2000
- Cocora, *Privitor* = Ion Cocora, *Privitor ca la teatru*, I-III, Cluj-Napoca, 1975-1982
- Colesnic, *Basarabia* = Iurie Colesnic, *Basarabia necunoscută*, I-IV, Chișinău, 1993-2002
- Comșa-Seiceanu, *Dascălii* = Nicolae Comșa, Teodor Seiceanu, *Dascălii Blajului. 1754-1948*, București, 1994
- Condurache, *Portret* = Val Condurache, *Portret al criticului în tinerețe*, București, 1984
- Constantin, *A doua carte* = Ilie Constantin, *A doua carte despre poeți*, București, 1973
- Constantin, *Complicitatea* = Ilie Constantin, *Complicitatea fertilă (Poeți români. 1950-1973)*, tr. Liliana și Valentin Atanasiu, Cluj-Napoca, 1994
- Constantin, *Despre poeți* = Ilie Constantin, *Despre poeți*, București, 1971
- Constantin, *Prozatori-critici* = Ilie Constantin, *Despre prozatori și critici*, Cluj, 1973
- Constantinescu, *Studii* = Emilian I. Constantinescu, *Studii literare*, îngr. și pref. Cristian Popescu, postfață Șerban Cioculescu, Cluj-Napoca, 1983
- Constantinescu, *Mișcarea* = Pompiliu Constantinescu, *Mișcarea literară*, București, [1927]
- Constantinescu, *Opere* = Pompiliu Constantinescu, *Opere și autori*, București, 1928
- Constantinescu, *Scrieri* = Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*, I-VI, îngr. Constanța Constantinescu, pref. Victor Felea, București, 1967-1972
- Corbea, *Mărturisiri* = Dumitru Corbea, *Mărturisiri*, București, 1987

XV *Dicționarul general al literaturii române*

- Corbea-Florescu, *Biografii* = Ileana Corbea, Nicolae Florescu, *Biografii posibile*, I-III, București, 1973-1984
- Correspondență. *Ramuri* = *Correspondență. „Ramuri”*, îngr. și pref. Florea Firan, Craiova, 1973
- Cornea, Alecsandrescu – Eminescu = Paul Cornea, *De la Alecsandrescu la Eminescu*, București, 1966
- Cornea, *Aproapele* = Paul Cornea, *Aproapele și departele*, București, 1990
- Cornea, *Itinerar* = Paul Cornea, *Itinerar printre clasici*, București, 1984
- Cornea, *Oamenii* = Paul Cornea, *Oamenii începutului de drum*, București, 1974
- Cornea, *Originile* = Paul Cornea, *Originile romantismului românesc*, București, 1972
- Cornea, *Semnele* = Paul Cornea, *Semnele vremii*, București, 1995
- Cornea, *Studii* = Paul Cornea, *Studii de literatură română modernă*, București, 1962
- Cornea-Păcurariu, *Ist. lit.* = Paul Cornea și D. Păcurariu, *Curs de istoria literaturii române moderne*, București, 1962
- Cornel, *Figuri* = Theodor Cornel, *Figuri contemporane din România* (în colaborare), I-III, București, 1909-1914
- Cosco, *Bunica* = C. Cosco, *Când era bunica fată*, București, 1942
- Cosma, *Geneza* = Anton Cosma, *Geneza romanului românesc*, București, 1985
- Cosma, *Romanul* = Anton Cosma, *Romanul românesc contemporan. 1945-1985*, I, București, 1988, II, Cluj-Napoca, 1998
- Cosma, *Bănățeni* = Aurel Cosma, *Bănățeni de altădată*, Timișoara, 1933
- Costin, *Viața* = Lucian Costin, *Din viața scriitorilor*, I-II, București, [1937]
- Coșovei, *Pornind* = Traian T. Coșovei, *Pornind de la un vers*, București, 1990
- Cotruș, *Meditații* = Ovidiu Cotruș, *Meditații critice*, îngr. și introd. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1983
- Craia, *Fetele* = Sultana Craia, *Fetele orașului*, București, 1988
- Craia, *Orizontul* = Sultana Craia, *Orizontul rustic în literatura română*, București, 1985
- Crăciun, *Confesiuni* = Victor Crăciun, *Confesiuni sonore. O istorie a literaturii române la microfon*, București, 1980
- Crețu, *Constructori* = Nicolae Crețu, *Constructori ai romanului*, București, 1982
- Cristea, *Arcadia* = Dan Cristea, *Arcadia imaginată*, București, 1977
- Cristea, *Faptul* = Dan Cristea, *Faptul de a scrie*, București, 1980
- Cristea, *Un an* = Dan Cristea, *Un an de poezie*, București, 1974
- Cristea, *Teleorman* = Stan V. Cristea, *Județul Teleorman. Dicționar biobibliografic*, Alexandria, 1996
- Cristea, *Alianțe* = Valeriu Cristea, *Alianțe literare*, București, 1977
- Cristea, *A scrie* = Valeriu Cristea, *A scrie, a citi*, Cluj-Napoca, 1992
- Cristea, *Domeniul* = Valeriu Cristea, *Domeniul criticii*, București, 1975
- Cristea, *Fereastra* = Valeriu Cristea, *Fereastra criticului*, București, 1987
- Cristea, *Interpretări* = Valeriu Cristea, *Interpretări critice*, București, 1970
- Cristea, *Modestie* = Valeriu Cristea, *Modestie și orgoliu*, București, 1984
- Cristea-Enache, *Concert* = Daniel Cristea-Enache, *Concert de deschidere*, pref. C. Stănescu, București, 2001
- Cristofor, *Țara Sfântă* = Ion Cristofor, *Scriitori din Țara Sfântă*, I-II, Cluj-Napoca, 2000-2002
- Crișan, *Confesiuni* = Constantin Crișan, *Confesiuni esențiale*, București, 1977

- Crișan-Crăciun, *Literatura* = Constantin Crișan, Victor Crăciun, *Literatura română în lume*, pref. Pierre de Boisdeffre, București, 1969
- Crohmălniceanu, *Al doilea suflu* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, București, 1989
- Crohmălniceanu, *Cinci prozatori* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Cinci prozatori în cinci feluri de lectură*, București, 1984
- Crohmălniceanu, *Cronici* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Cronici literare. 1954-1956*, București, 1957
- Crohmălniceanu, *Literatura* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale, I-III*, București, 1972-1975; vol. I, ed. 1, București, 1967
- Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr.* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Literatura română și expresionismul*, București, 1971
- Crohmălniceanu, *Pâinea noastră* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Pâinea noastră cea de toate zilele*, București, 1981
- Cubleșan, *Civîc – etic* = Constantin Cubleșan, *Teatrul între civîc și etic*, Cluj-Napoca, 1983
- Cubleșan, *Miniaturi* = Constantin Cubleșan, *Miniaturi critice*, București, 1969.
- Cubleșan, *Teatrul* = Constantin Cubleșan, *Teatrul. Istorie și actualitate*, Cluj-Napoca, 1979
- Culcer, *Citînd* = Dan Culcer, *Citînd sau trăind literatura*, Cluj-Napoca, 1976
- Culcer, *Serii* = Dan Culcer, *Serii și grupuri*, București, 1981
- Curticăpeanu, *Orizonturile* = Doina Curticăpeanu, *Orizonturile vieții în literatura veche românească (1520-1743)*, București, 1975
- Curticăpeanu, *Mișc. cult.* = Vasile Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru Unirea din 1918*, București, 1968
- Dafin, *Figuri* = Ioan Dafin, *Figuri ieșene, I-IV*, Iași, [1927]; ed. 2, Iași, 1928
- Dafin, *Iașul* = Ioan Dafin, *Iașul cultural și social, I-II*, Iași, 1928-192
- Damian, *Direcții* = S. Damian, *Direcții și tendințe în proza nouă*, București, 1963
- Damian, *Intrarea* = S. Damian, *Intrarea în castel. Încercări de analiză a prozei*, București, 1970
- Dan, *Proza* = Sergiu Pavel Dan, *Proza fantastică românească*, București, 1975
- Datcu, *Dicț. etnolog.* = Iordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români*, București, I-III, 1998-2001
- Datcu, *Repere* = Iordan Datcu, *Repere în etnologia românească*, București, 2002
- Davidescu, *Aspecte* = N. Davidescu, *Aspecte și direcții literare*, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1975
- Demetrescu, *Însemnări* = Romulus Demetrescu, *Însemnări critice*, îngr. Nae Antonescu și Dimitrie Danciu, Cluj-Napoca, 1979
- Demetrescu, *Profile* = Traian Demetrescu, *Profile literare*, Craiova, 1891
- Densusianu, *Lit. rom.* = Ovid Densusianu, *Literatura română modernă, I-III*, București, 1920-1933
- Densusianu, *Opere* = Ovid Densusianu, *Opere*, vol. I-II, îngr. Boris Cazacu, Valeriu Rusu și Ioan Șerb, pref. Boris Cazacu, București, 1968-1975, vol. III, îngr. Valeriu Rusu, București, 1977, vol. IV-VI, îngr. Boris Cazacu, Ioan Șerb și Florica Șerb, București, 1981-1985
- Diaconescu, *Dramaturgi* = Romulus Diaconescu, *Dramaturgi români contemporani*, Craiova, 1983
- Dicț. analitic* = *Dicționar analitic de opere literare românești, I-IV*, coordonator Ion Pop, 1998-2003
- Dicț. esențial* = *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, coordonatori Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, București, 2000
- Dicț. lit. 1900* = *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, coordonatori Gabriela Drăgoi, Florin Faifer, Dan Mănuță, Alexandru Teodorescu, Leon Volovici, Remus Zăstroiu, București, 1979

XVII Dictionarul general al literaturii române

- Dict. scriit. rom.* = *Dictionarul scriitorilor români*, I-IV, coordonatori Mircea Zaciuc, Marian Papahagi, Aurel Sasu, București, 1995-2002
- Dima, *Dezbateri* = Al. Dima, *Dezbateri critice*, București, 1977
- Dima, *Studii* = Al. Dima, *Studii de istorie a teoriei literare românești*, București, 1962
- Dima, *Viziunea* = Al. Dima, *Viziunea cosmică în poezia românească*, Iași, 1982
- Dimisianu, *Lecturi* = Gabriel Dimisianu, *Lecturi libere*, București, 1983
- Dimisianu, *Lumea* = Gabriel Dimisianu, *Lumea criticului*, București, 2000
- Dimisianu, *Nouă prozatori* = Gabriel Dimisianu, *Nouă prozatori*, București, 1977
- Dimisianu, *Opinii* = Gabriel Dimisianu, *Opinii literare*, București, 1978
- Dimisianu, *Prozatori* = Gabriel Dimisianu, *Prozatori de azi*, București, 1970
- Dimisianu, *Repere* = Gabriel Dimisianu, *Repere*, București, 1990
- Dimisianu, *Schițe* = Gabriel Dimisianu, *Schițe de critică*, București, 1966
- Dimisianu, *Subiecte* = Gabriel Dimisianu, *Subiecte*, București, 1987
- Dimisianu, *Valori* = Gabriel Dimisianu, *Valori actuale*, București, 1974
- Dimitriu, *Singurătatea* = Daniel Dimitriu, *Singurătatea lecturii*, București, 1980
- Dobrescu, *Foiletoane* = Alexandru Dobrescu, *Foiletoane*, vol. I, București, 1979, vol. II-III, Iași, 1981-1984
- Doinaș, *Diogene* = Ștefan Aug. Doinaș, *Lampa lui Diogene*, București, 1970
- Doinaș, *Lectura* = Ștefan Aug. Doinaș, *Lectura poeziei, urmată de Tragic și demonic*, București, 1980
- Doinaș, *Poezie* = Ștefan Aug. Doinaș, *Poezie și modă poetică*, București, 1972
- Dorcescu, *Embleme* = Eugen Dorcescu, *Embleme ale realității*, București, 1978
- Dorcescu, *Metafora* = Eugen Dorcescu, *Metafora poetică*, București, 1975
- Dragomirescu, *Sămănătorism* = Mihail Dragomirescu, *Sămănătorism, poporanism, criticism*, București, 1934
- Dragomirescu, *Scrieri* = Mihail Dragomirescu, *Scrieri critice și estetice*, îngr. Z. Ornea și Gh. Stroia, introd. Z. Ornea, București, 1969
- Drăgan, *Ist. lit.* = Gabriel Drăgan, *Istoria literaturii române*, ed. 3, București, 1943
- Drăgan, *Aproximații* = Mihai Drăgan, *Aproximații critice*, Iași, 1970
- Drăgan, *Clasici* = Mihai Drăgan, *Clasici și moderni*, București, 1987
- Drăgan, *Lecturi* = Mihai Drăgan, *Lecturi posibile*, Iași, 1978
- Drăgan, *Reacții* = Mihai Drăgan, *Reacții critice*, Iași, 1973
- Drăganu, *Hist. litt.* = N. Drăganu, *Histoire de la littérature roumaine de Transylvanie des origines à la fin du XVIIIe siècle*, București, 1938
- Drouhet, *Studii* = Charles Drouhet, *Studii de literatură română și comparată*, București, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, 1983
- Dumitrescu-Bușulenga, *Valori* = Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Valori și echivalențe umanistice*, București, 1973
- Dunăreanu-Apostoleanu-Corcheș, *Scriit. Tomis* = Ovidiu Dunăreanu, Corina Apostoleanu, Victor Corcheș, *Scriitori de la Tomis. Catalog biobibliografic*, Constanța, 1997
- Durnea, *Orizonturi* = Victor Durnea, *Orizonturi regăsite*, Iași, 1999
- Duțu, *Cărțile* = Alexandru Duțu, *Cărțile de înțelepciune în cultura română*, București, 1972
- Duțu, *Coordonate* = Alexandru Duțu, *Coordonate ale culturii românești în secolul al XVIII-lea*, București, 1968

- Duțu, *Explorări* = Alexandru Duțu, *Explorări în istoria literaturii române*, București, 1969
- Eftimiu, *Amintiri* = Victor Eftimiu, *Amintiri și polemici*, București, 1942
- Eftimiu, *Portrete* = Victor Eftimiu, *Portrete și amintiri*, București, 1965
- Eliade, *Împotriva* = Mircea Eliade, *Împotriva deznădejzii. Publicistica exilului*, îngr. Mircea Handoca, pref. Monica Spiridon, București, 1992
- Eliade și corespondenții* = Mircea Eliade și corespondenții săi, I-III, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1993-2003
- Encicl. istoriografiei rom.* = *Enciclopedia istoriografiei românești*, coordonator Ștefan Ștefănescu, București, 1978
- Encicl. rom.* = *Enciclopedia română*, I-III, publ. C. Diaconovici, Sibiu, 1898-1904
- Encycl. jud.* = *Encyclopaedia judaica*, I-XVI, Ierusalim, 1972-1978
- Faifer, *Dramaturgia* = Florin Faifer, *Dramaturgia între clipă și durată*, Iași, 1983
- Faifer, *Faldurile* = Florin Faifer, *Faldurile Mnemosynei*, Iași, 1999
- Faifer, *Pluta* = Florin Faifer, *Pluta de naufragiu*, pref. Paul Cornea, Iași, 2002
- Faifer, *Semnele* = Florin Faifer, *Semnele lui Hermes. Memorialistica de călătorie (până la 1900) între real și imaginar*, București, 1993
- Fanache, *Întâlniri* = V. Fanache, *Întâlniri...*, Cluj-Napoca, 1976
- Fanache, *Vârstele poeziei* = V. Fanache, *Eseuri despre vârstele poeziei*, București, 1990
- Felea, *Aspecte* = Victor Felea, *Aspecte ale poeziei de azi*, Cluj-Napoca, I-III, 1977-1984
- Felea, *Dialoguri* = Victor Felea, *Dialoguri despre poezie*, București, 1965
- Felea, *Poezie* = Victor Felea, *Poezie și critică*, Cluj, 1971
- Felea, *Prezența* = Victor Felea, *Prezența criticii*, București, 1982
- Felea, *Reflexii* = Victor Felea, *Reflexii critice*, București, 1968
- Felea, *Secțiuni* = Victor Felea, *Secțiuni*, București, 1974
- Firan, *Macedonski-Arghezi* = Florea Firan, *De la Macedonski la Arghezi*, pref. Ovidiu Papadima, Craiova, 1975
- Firan, *Profiluri* = Florea Firan, *Profiluri și structuri literare*, I-II, pref. Liviu Călin, introd. Const. M. Popa, Craiova, 1986-2003
- Flămând, *Intimitatea* = Dinu Flămând, *Intimitatea textului*, București, 1985
- Flora, *Lit. rom. Voivodina* = Radu Flora, *Literatura română din Voivodina. Panorama unui sfert de veac (1946-1970)*, Pančevo, 1971
- Florescu, *Itinerarii* = Nicolae Florescu, *Itinerarii mirabile*, București, 1991
- Fundoianu, *Imagini* = B. Fundoianu, *Imagini și cărți*, îngr. Virgil Teodorescu, tr. Sorin Mărculescu, introd. Mircea Martin, București, 1980
- Gafița, *Fața lunii* = Mihai Gafița, *Fața ascunsă a lunii. Studii de istorie literară. Epoca 1870-1900*, București, 1974
- Gáldi, *Introducere* = Ladislau Gáldi, *Introducere în istoria versului românesc*, București, 1971
- Gaster, *Lit. pop.* = Moses Gaster, *Literatura populară română*, București, 1883.
- Gârleanu și contemporanii = Emil Gârleanu și contemporanii săi, îngr. Georgeta Stoia-Mănescu, București, 1988
- George, *Petrecheri* = Alexandru George, *Petrecheri cu gândul și inducții sentimentale*, București, 1986
- George, *Reveniri* = Alexandru George, *Reveniri, restituiri, revizui*, București, 1999
- George, *Semne* = Alexandru George, *Semne și repere*, București, 1971
- George, *Sfârșitul* = Alexandru George, *La sfârșitul lecturii*, I-IV, București, 1973-1993

XIX Dicționarul general al literaturii române

- Georgescu, *Încercări* = Paul Georgescu, *Încercări critice*, I-II, București, 1957-1958
Georgescu, *Părerii* = Paul Georgescu, *Părerii literare*, București, 1964
Georgescu, *Polivalența* = Paul Georgescu, *Polivalența necesară. Asociații și disociații*, București, 1967
Georgescu, *Printre cărți* = Paul Georgescu, *Printre cărți*, București, 1973
Georgescu, *Volume* = Paul Georgescu, *Volume*, București, 1978
Georgescu, *Ideile politice* = Vlad Georgescu, *Ideile politice și iluminismul în Principatele Române. 1750-1831*, București, 1972
Gheorghiu, *Reflexe* = Mihai Dinu Gheorghiu, *Reflexe condiționate*, București, 1983
Ghidirmic, *Proza* = Ovidiu Ghidirmic, *Proza românească și vocația originalității*, Craiova, 1988
Ghițulescu, *Istoria* = Mircea Ghițulescu, *Istoria dramaturgiei române contemporane*, București, 2000
Ghițulescu, *O panoramă* = Mircea Ghițulescu, *O panoramă a literaturii dramatice române contemporane*, Cluj-Napoca, 1984
Giurescu, *Contribuțiuni* = Constantin Giurescu, *Contribuțiuni la studiul cronicilor muntene*, București, 1906
Giurescu, *Noi contribuțiuni* = Constantin Giurescu, *Noi contribuțiuni la studiul cronicilor moldovene*, București, 1908
Glodeanu, *Dimensiuni* = Gheorghe Glodeanu, *Dimensiuni ale romanului contemporan*, Baia Mare, 1998
Glodeanu, *Incursiuni* = Gheorghe Glodeanu, *Incursiuni în literatura diasporei și a disidenței*, București, 1999
Glodeanu, *Poetica* = Gheorghe Glodeanu, *Poetica romanului românesc interbelic*, București, 1998
Gorcea, *Nesomnul* = Petru Mihai Gorcea, *Nesomnul capodoperelor*, București, 1977
Gorcea, *Structură* = Petru Mihai Gorcea, *Structură și mit în proza contemporană. Eseu despre destinul literar al „generației șaizeci”*, București, 1982
Grigor, *Moromete* = Andrei Grigor, *Căruța lui Moromete*, București, 2001
Grigurcu, *Critici* = Gheorghe Grigurcu, *Critici români de azi*, București, 1981
Grigurcu, *Eminescu – Labiș* = Gheorghe Grigurcu, *De la Mihai Eminescu la Nicolae Labiș*, București, 1989
Grigurcu, *Existența* = Gheorghe Grigurcu, *Existența poeziei*, București, 1986
Grigurcu, *Idei* = Gheorghe Grigurcu, *Idei și forme critice*, București, 1973
Grigurcu, *Între critici* = Gheorghe Grigurcu, *Între critici*, Cluj-Napoca, 1983
Grigurcu, *Peisaj* = Gheorghe Grigurcu, *Peisaj critic*, București, I-III, 1993-1999
Grigurcu, *Poeți* = Gheorghe Grigurcu, *Poeți români de azi*, București, 1979
Grigurcu, *Poezie* = Gheorghe Grigurcu, *Poezie română contemporană*, I-II, Iași, 2000
Grigurcu, *Teritoriu* = Gheorghe Grigurcu, *Teritoriu liric*, București, 1972
Haneș, *Scriitorii* = Petre V. Haneș, *Scriitorii basarabeni*, ed. 2, București, 1942
Haneș, *Stud. cercet.* = Petre V. Haneș, *Studii și cercetări*, București, 1928
Haneș, *Studii* = Petre V. Haneș, *Studii de literatură română*, București, 1910
Haneș, *Studii ist. lit.* = Petre V. Haneș, *Studii de istorie literară*, pref. Mihai Gafița, București, 1970
Hangiu, *Dicț. presei rom.* = Ion Hangiu, *Dicționarul presei românești (1790-1990)*, ed. 2, București, 1996
Hinescu, *Oameni* = Ana Hinescu, Arcadie Hinescu, *Oamenii de ieri și de azi ai Blajului. Mic dicționar*, Blaj, 1994
Holban, *Opere* = Anton Holban, *Opere*, I-III, îngr. și introd. Elena Beram, București, 1970-1975

- Holban, *Literatura* = Ioan Holban, *Literatura subiectivă*, vol. I: *Jurnalul intim. Autobiografia literară*, București, 1989
- Holban, *Profiluri* = Ioan Holban, *Profiluri epice contemporane*, București, 1987
- Holban, *Proza* = Ioan Holban, *Proza criticilor*, București, 1983
- Hrimiuc-Toporaș, *Atelier* = Gheorghe Hrimiuc-Toporaș, *Atelier de istorie literară*, Iași, 1999
- Ibrăileanu, *Opere* = G. Ibrăileanu, *Opere*, I-X, îngr. Rodica Rotaru și Al. Piru, pref. Al. Piru, București, 1974-1981
- Ideologia 1848* = George Em. Marica, Iosif Hajós, Călina Mare, Constantin Rusu, *Ideologia generației române de la 1848 din Transilvania*, București, 1968
- Ierunca, *Dimpotrivă* = Virgil Ierunca, *Dimpotrivă*, București, 1994
- Ierunca, *Românește* = Virgil Ierunca, *Românește*, București, 1991
- Ierunca, *Semnul* = Virgil Ierunca, *Semnul mirării*, București, 1995
- Ierunca, *Subiect* = Virgil Ierunca, *Subiect și predicat*, București, 1993
- Ilea, *Mărturisirile* = Ion Th. Ilea, *Mărturisirile unui anonim*, postfață Mihai Gafița, București, 1974
- Iliescu, *Poezia* = Adriana Iliescu, *Poezia simbolistă românească*, București, 1985
- Iliescu, *Rev. lit.* = Adriana Iliescu, *Reviste literare la sfârșitul secolului al XIX-lea*, București, 1972
- Indrieș, *Polifonia* = Alexandra Indrieș, *Polifonia persoanei*, Timișoara, 1986
- Ionescu, *Palimpseste* = Cornel Mihai Ionescu, *Palimpseste*, București, 1979
- Ionescu, *Război* = Eugen Ionescu, *Război cu toată lumea. Publicistica românească*, I-II, îngr. Mariana Vartic și Aurel Sasu, București, 1992
- Ionescu, *Romanul* = Gelu Ionescu, *Romanul lecturii*, București, 1976
- Ionescu, *Artă* = Mariana Ionescu, *Artă și aspirație*, Cluj-Napoca, 1977
- Iorga, *Ist. Bis.* = Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, I-II, Vălenii de Munte, 1908-1909
- Iorga, *Ist. lit.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești*, I-III, ed. 2, București, 1925-1933
- Iorga, *Ist. lit. cont.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești contemporane*, I-II, București, 1934; ed. I-II, îngr. Rodica Rotaru, pref. Ion Rotaru, București, 1986
- Iorga, *Ist. lit. relig.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii religioase a românilor până la 1688*, București, 1904
- Iorga, *Ist. lit. XVIII* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, I-II, ed. 2, îngr. Barbu Theodorescu, București, 1969
- Iorga, *Ist. lit. XIX* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea – de la 1821 înainte*, I-II, București, 1907-1908, III, Vălenii de Munte, 1909
- Iorga, *Ist. presei* = Nicolae Iorga, *Istoria presei românești de la primele începuturi până la 1916*, București, 1922
- Iorga, *Oameni* = Nicolae Iorga, *Oameni cari au fost*, I-IV, București, 1934-1939
- Iorga, *O luptă* = Nicolae Iorga, *O luptă literară*, I-II, Vălenii de Munte, 1914-1916; ed. I-II, îngr. Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1979
- Iorga, *Pagini* = Nicolae Iorga, *Pagini de tinerețe*, I-II, îngr. și pref. Barbu Theodorescu, București, 1968
- Iorgulescu, *Al doilea rond* = Mircea Iorgulescu, *Al doilea rond*, București, 1976
- Iorgulescu, *Ceara* = Mircea Iorgulescu, *Ceara și sigiliul*, București, 1982
- Iorgulescu, *Critică* = Mircea Iorgulescu, *Critică și angajare*, București, 1981
- Iorgulescu, *Firescul* = Mircea Iorgulescu, *Firescul ca excepție*, București, 1979
- Iorgulescu, *Prezent* = Mircea Iorgulescu, *Prezent*, București, 1985
- Iorgulescu, *Rondul* = Mircea Iorgulescu, *Rondul de noapte*, București, 1974

- Iorgulescu, *Scriitori* = Mircea Iorgulescu, *Scriitori tineri contemporani*, București, 1978
- Iosifescu, *De-a lungul* = Silvian Iosifescu, *De-a lungul unui secol*, București, 1983
- Iosifescu, *Drumuri* = Silvian Iosifescu, *Drumuri literare*, București, 1957
- Ist. comp. Rom.* = *Istoria și teoria comparatismului în România*, îngr. Al. Dima și Ovidiu Papadima, București, 1972
- Ist. filos. rom.* = *Istoria filosofiei românești*, I-II, București, 1972-1980
- Ist. lit.* = *Istoria literaturii române*, București, vol. I, ed. 1, 1964, ed. 2, 1970, vol. II, 1968, vol. III, 1973
- Ist. teatr. Rom.* = *Istoria teatrului în România*, I-III, București, 1965-1973
- Ivașcu, *Confruntări* = G. Ivașcu, *Confruntări literare*, I-III, București, 1966-1988
- Ivașcu, *Ist. lit.* = G. Ivașcu, *Istoria literaturii române*, I, București, 1969
- Kalustian, *Simple note* = L. Kalustian, *Simple note*, I-IV, București, 1980-1985
- Lascu, *Clasicii* = Nicolae Lascu, *Clasicii antici în România*, Cluj-Napoca, 1974
- Lația, *Cărturari* = Trandafir Lația, *Cărturari din Banat*, București, 1939
- Laurențiu, *Eseuri* = Dan Laurențiu, *Eseuri asupra stării de grație*, București, 1976
- Lazarovici, *Dicț. scriit. botoșăneni* = Silvia Lazarovici, *Dicționarul scriitorilor botoșăneni. 1945-2000*, [Botoșani], 2000
- Lăudat, *Ist. lit.* = I. D. Lăudat, *Istoria literaturii române vechi*, I-III, București, 1962-1968
- Lăzăreanu, *Glose* = Barbu Lăzăreanu, *Glose și comentarii de istoriografie literară*, îngr. Ion Crișan și George Baiculescu, București, 1958
- Lăzărescu, *Prezențe* = George Lăzărescu, *Prezențe românești în Italia*, București, 1995
- Lăzărescu, *Romanul* = Gheorghe Lăzărescu, *Romanul de analiză psihologică în literatura română interbelică*, București, 1983
- Lefter, *Critica* = Ion Bogdan Lefter, *Anii '60-'90. Critica literară*, Pitești, 2002
- Lefter, *Scriit. rom. '80-'90* = Ion Bogdan Lefter, *Scriitori români din anii '80-'90. Dicționar biobibliografic*, I-III, Pitești-Brașov-București-Cluj-Napoca, 2000-2001
- Leon, *Umbre* = Aurel Leon, *Umbre*, I-VI, Iași, 1970-1991
- Leonte, *Prozatori* = Liviu Leonte, *Prozatori contemporani*, I-II, Iași, 1984-1989
- Literatura* = *Literatura română. Dicționar cronologic*, coordonatori I. C. Chițimia, Al. Dima, București, 1979
- Lit. rom. cont.* = *Literatura română contemporană*, coordonator Marin Bucur, vol. I: *Poezia*, București, 1980
- Livescu, *Scene* = Cristian Livescu, *Scene din viața imaginară*, București, 1982
- Loghin, *Ist. lit. Bucov.* = C. Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina (1775-1918), în legătură cu evoluția culturală și politică*, Cernăuți, 1926
- Lovinescu, *Critice* = E. Lovinescu, *Critice*, ed. definitivă, I-VII, București, 1925-1929
- Lovinescu, *Ist. civ. rom.* = E. Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*, I-III, București, 1924-1925
- Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.* = E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, I-VI, București, 1926-1929; *Istoria literaturii române contemporane. 1900-1937*, București, 1937
- Lovinescu, *Maiorescu post.* = E. Lovinescu, *T. Maiorescu și posteritatea lui critică*, București, 1943
- Lovinescu, *Opere* = E. Lovinescu, *Opere*, I-IX, îngr. Maria Simionescu și Alexandru George, introd. Alexandru George, București, 1982-1992
- Lovinescu, *Sburătorul* = E. Lovinescu, *Sburătorul. Agende literare*, I-VI, îngr. Monica Lovinescu, Gabriela Omăt, Alexandru George și, de la vol. III, Margareta Feraru, pref. Alexandru George, București, 1993-2002

- Lovinescu, *Scrieri* = E. Lovinescu, *Scrieri*, I-IX, îngr. și introd. Eugen Simion, București, 1969-1982
- Lovinescu, *Întrevederi* = Monica Lovinescu, *Întrevederi cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Ștefan Lupășcu și Grigore Cugler*, București, 1992
- Lovinescu, *Unde scurte* = Monica Lovinescu, *Unde scurte*, I-VI, București, 1990-1996
- Lungu, *Școala Ardeleană* = Ion Lungu, *Școala Ardeleană*, București, 1978
- Lupaș, *Cronicari* = I. Lupaș, *Cronicari și istorici români din Transilvania*, I-II, Craiova, 1941
- Lupi, *Storia* = Gino Lupi, *Storia della letteratura romana*, Firenze, 1955
- Lupi, *Umorismo* = Gino Lupi, *Umorismo romano*, Milano, 1939
- Macrea, *Contribuții* = Dimitrie Macrea, *Contribuții la istoria lingvisticii și filologiei românești*, București, 1978
- Macrea, *Lingviști* = Dimitrie Macrea, *Lingviști și filologi români*, București, 1959
- Maftai, *Personalități* = Ionel Maftai, *Personalități ieșene*, I-IX, Iași, 1972-2001
- Maioreescu, *Critice* = Titu Maioreescu, *Critice*, I-III, îngr. I. Rădulescu-Pogoneanu, București, 1926-1930
- Mancaș, *Teatrul* = Mircea Mancaș, *Trecut și prezent în teatrul românesc*, București, 1979
- Manea, *Contur* = Norman Manea, *Pe contur*, București, 1984
- Manolescu, *Enciclopedia* = Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc. 1945-1989*, București, 2003
- Manolescu, *Literatura SF* = Florin Manolescu, *Literatura SF*, București, 1980
- Manolescu, *Litere* = Florin Manolescu, *Litere în tranziție*, București, 1998
- Manolescu, *Poezia* = Florin Manolescu, *Poezia criticilor*, București, 1971
- Manolescu, *Arca* = Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, I-III, București, 1980-1983
- Manolescu, *Istoria* = Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, I, București, 1990
- Manolescu, *Lecturi* = Nicolae Manolescu, *Lecturi infidele*, București, 1966
- Manolescu, *Lista* = Nicolae Manolescu, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, I-III, Brașov, 2001
- Manolescu, *Metamorfozele* = Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei*, București, 1968
- Manolescu, *Poeți* = Nicolae Manolescu, *Poeți romantici*, București, 1999
- Manolescu, *Teme* = Nicolae Manolescu, *Teme*, I-VII, București, 1971-1988
- Manu, *Eseu* = Emil Manu, *Eseu despre generația războiului*, București, 1978
- Manu, *Reviste* = Emil Manu, *Reviste românești de poezie*, București, 1972
- Manu, *Sensuri* = Emil Manu, *Sensuri moderne și contemporane*, București, 1982
- Manu, *Sinteze* = Emil Manu, *Sinteze și antisinteze literare*, Cluj-Napoca, 1975
- Marcea, *Atitudini* = Pompiliu Marcea, *Atitudini critice*, București, 1985
- Marcea, *Concordanțe* = Pompiliu Marcea, *Concordanțe și controversate*, București, 1983
- Marcea, „Convorbiri” = Pompiliu Marcea, „Convorbiri literare” și spiritul critic, București, 1972
- Marcea, *Varietăți* = Pompiliu Marcea, *Varietăți literare*, Craiova, 1982
- Marino, *Biografia* = Adrian Marino, *Biografia ideii de literatură*, I-VI, Cluj-Napoca, 1991-2000
- Marino, *Dicționar* = Adrian Marino, *Dicționar de idei literare*, I, București, 1973
- Marino, *Hermeneutica* = Adrian Marino, *Hermeneutica ideii de literatură*, Cluj-Napoca, 1987
- Marino, *Introducere* = Adrian Marino, *Introducere în critica literară*, București, 1968
- Martin, *Acolade* = Aurel Martin, *Acolade*, București, 1977
- Martin, *Metonimii* = Aurel Martin, *Metonimii*, București, 1974

XXIII Dicționarul general al literaturii române

- Martin, *Paranteze* = Aurel Martin, *Paranteze*, București, 1981
- Martin, *Poeți* = Aurel Martin, *Poeți contemporani*, București, I-II, 1967-1971
- Martin, *Pro Patria* = Aurel Martin, *Pro Patria*, București, 1974
- Martin, *Dicțiunea* = Mircea Martin, *Dicțiunea ideilor*, București, 1981
- Martin, *Generație* = Mircea Martin, *Generație și creație*, București, 1969
- Martin, *Identificări* = Mircea Martin, *Identificări*, București, 1977
- Martin, *Singura critică* = Mircea Martin, *Singura critică*, București, 1986
- Martinescu, *Cronicari* = D. Martinescu, *Cronicari și cronici din țările române*, București, 1967
- Martinescu, *Umbre* = Pericle Martinescu, *Umbre pe pânza vremii*, București, 1985
- Massoff, *Despre ei* = Ioan Massoff, *Despre ei și despre alții*, București, 1973
- Massoff, *Teatr. rom.* = Ioan Massoff, *Teatrul românesc*, I-VIII, București, 1961-1981
- Mazilu, *Lit. rom.* = Dan Horia Mazilu, *Literatura română în epoca Renașterii*, București, 1984
- Mazilu, *Noi* = Dan Horia Mazilu, *Noi despre ceilalți. Fals tratat de imagologie*, Iași, 1999
- Mazilu, *Proza* = Dan Horia Mazilu, *Proza oratorică în literatura română veche*, I-II, București, 1986-1987
- Mazilu, *Recitind* = Dan Horia Mazilu, *Recitind literatura română veche*, I-III, București, 1994-2000
- Mazilu, *Vocația* = Dan Horia Mazilu, *Vocația europeană a literaturii române vechi*, București, 1991
- Măciucă, *Motive* = Constantin Măciucă, *Motive și structuri dramatice*, București, 1986
- Mănuță, *Analogii* = Dan Mănuță, *Analogii. Constante ale istoriei literare românești*, Iași, 1995
- Mănuță, *Lectură* = Dan Mănuță, *Lectură și interpretare. Un model epic*, București, 1988
- Mănuță, *Perspective* = Dan Mănuță, *Perspective critice*, Iași, 1998
- Mănuță, *Scrit. jun.* = Dan Mănuță, *Scriitori junimiști*, Iași, 1971
- Mărcuș, *Thalia* = Ștefan Mărcuș, *Thalia română. Contribuții la istoricul teatrului românesc din Ardeal, Banat și părțile ungurene*, postfață Petru Comarnescu, Timișoara, 1945
- Metzulescu, *Literile* = Stelian Metzulescu, *Literile în Țara Banilor*, I-II, pref. Paul I. Papadopol, Craiova, 1936
- Micu, „*Gândirea*” = Dumitru Micu, „*Gândirea*” și gândirismul, București, 1975
- Micu, *Ist. lit.* = Dumitru Micu, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, București, 2000
- Micu, *În căutarea* = Dumitru Micu, *În căutarea autenticității*, I-II, București, 1992-1994
- Micu, *Început* = Dumitru Micu, *Început de secol. 1900-1916*, București, 1970
- Micu, *Lecturi* = Dumitru Micu, *Lecturi și păreri*, Cluj-Napoca, 1978
- Micu, *Limbaje* = Dumitru Micu, *Limbaje lirice contemporane*, București, 1988
- Micu, *Literatura* = Dumitru Micu, *Literatura română la începutul secolului al XX-lea. 1900-1916*, București, 1964
- Micu, *Modernismul* = Dumitru Micu, *Modernismul românesc*, I-II, București, 1984-1985
- Micu, *Scriitori* = Dumitru Micu, *Scriitori, cărți, reviste*, București, 1980
- Micu, *Scurtă ist.* = Dumitru Micu, *Scurtă istorie a literaturii române*, I-IV, București, 1994-1997
- Micu-Manolescu, *Literatura* = Dumitru Micu, Nicolae Manolescu, *Literatura română de azi. 1944-1964*, București, 1965
- Mihăilă, *Contribuții* = G. Mihăilă, *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*, București, 1972
- Mihăilescu, *Întrebările* = Dan C. Mihăilescu, *Întrebările poeziei*, București, 1988

- Mihăilescu, *Conceptul* = Florin Mihăilescu, *Conceptul de critică literară în România, I-II*, București, 1976-1979
- Milea, *Sub semnul* = Ioan Milea, *Sub semnul poeziei*, Pitești, 1999
- Miller-Săndulescu, *Evoluția* = Mărgărita Miller-Verghi și Ecaterina Săndulescu, *Evoluția scrisului feminin în România*, pref. E. Lovinescu, București, 1935
- Mincu, *Critice* = Marin Mincu, *Critice*, București, I-II, 1969-1971
- Mincu, *Eseu* = Marin Mincu, *Eseu despre textul poetic*, București, 1986
- Mincu, *Poezie* = Marin Mincu, *Poezie și generație*, București, 1975
- Minea, *Letopisețele* = Ilie Minea, *Letopisețele moldovenești scrise slavonește*, Iași, 1925
- Mioc, *Curs* = Simion Mioc, *Curs de istoria literaturii române. 1900-1918, II*, Timișoara, 1972
- Mirodan, *Dicționar* = Al. Mirodan, *Dicționar neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română, I-II*, Tel Aviv, 1986-1997
- Mîndra, *Clasicism* = V. Mîndra, *Clasicism și romantism în dramaturgia românească (1816-1918)*, București, 1973
- Mîndra, *Incursiuni* = V. Mîndra, *Incursiuni în istoria dramaturgiei române. De la Gh. Asachi la Camil Petrescu*, București, 1971
- Mîndra, *Ist. lit. dram.* = V. Mîndra, *Istoria literaturii dramatice românești, I*, București, 1985
- Mîndra, *Jocul* = V. Mîndra, *Jocul situațiilor dramatice*, București, 1978
- Modola, *Dramaturgia* = Doina Modola, *Dramaturgia românească între 1900-1918*, Cluj-Napoca, 1983
- Moraru, *Obsesia* = Cornel Moraru, *Obsesia credibilității*, București, 1996
- Moraru, *Semnele* = Cornel Moraru, *Semnele realului. Secționări critice convergente*, București, 1981
- Moraru, *Textul* = Cornel Moraru, *Textul și realitatea*, București, 1984
- Moraru, *Ceremonia* = Cristian Moraru, *Ceremonia textului*, București, 1985
- Moraru-Velculescu, *Bibliografia* = Mihai Moraru, Cătălina Velculescu, *Bibliografia analitică a literaturii române vechi*, vol. I: *Cărțile populare laice*, partea I, București, 1976, partea II, București, 1978
- Munteano, *Panorama* = Basil Munteano, *Panorama de la littérature roumaine contemporaine*, Paris, 1938
- Munteanu, *Opera* = Aurel Dragoș Munteanu, *Opera și destinul scriitorului*, București, 1972
- Munteanu, *Aristarc* = George Munteanu, *Sub semnul lui Aristarc*, București, 1975
- Munteanu, *Atitudini* = George Munteanu, *Atitudini*, București, 1966
- Munteanu, *Jurnal* = Romul Munteanu, *Jurnal de cărți, I-VII*, București, 1973-1998
- Murărașu, *Ist. lit.* = D. Murărașu, *Istoria literaturii române*, ed. 4, București, 1946
- Muscalu, *Dicț. scriit. vrânceni* = Florin Muscalu, *Dicționarul scriitorilor și publiciștilor vrânceni. De la origini până în anul 2000*, Focșani, 1999
- Muthu, *Cântecul* = Mircea Muthu, *Cântecul lui Leonardo*, Cluj-Napoca, 1995
- Muthu, *Lit. rom.* = Mircea Muthu, *Literatura română și spiritul sud-est european*, București, 1976
- Muthu, *Orientări* = Mircea Muthu, *Orientări critice*, Cluj, 1972
- Nedelcovici-Popescu-Protopopescu, *Cartea* = Viorica Nedelcovici, Elvira Popescu, Constanța Protopopescu, *Cartea românească în lume. 1945-1972*, introd. Mihnea Gheorghiu, București, 1975
- Negoîtescu, *Alte însemnări* = Ion Negoîtescu, *Alte însemnări critice*, București, 1980
- Negoîtescu, *Analize* = Ion Negoîtescu, *Analize și sinteze*, București, 1976
- Negoîtescu, *Engrame* = Ion Negoîtescu, *Engrame*, București, 1975
- Negoîtescu, *Ist. lit.* = Ion Negoîtescu, *Istoria literaturii române, I*, București, 1991
- Negoîtescu, *Însemnări* = Ion Negoîtescu, *Însemnări critice*, Cluj, 1970

- Negoïtescu, *Lampa* = Ion Negoïtescu, *Lampa lui Aladin*, București, 1971
Negoïtescu, *Scriitori* = Ion Negoïtescu, *Scriitori moderni*, București, 1966
Negoïtescu, *Scriitori contemporani* = Ion Negoïtescu, *Scriitori contemporani*, îngr. Dan Damaschin, Cluj-Napoca, 1994
Negrici, *Expresivitatea* = Eugen Negrici, *Expresivitatea involuntară*, București, 1977
Negrici, *Figura* = Eugen Negrici, *Figura spiritului creator*, București, 1978
Negrici, *Imanența* = Eugen Negrici, *Imanența literaturii*, București, 1981
Negrici, *Introducere* = Eugen Negrici, *Introducere în poezia contemporană*, București, 1985
Negrici, *Lit. rom.* = Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism. Proza*, București, 2002
Negrilă, *Dict. scriit. arădeni* = Iulian Negrilă, *Dictionarul scriitorilor arădeni de azi*, Arad, 1997
Negrilă, *Însemnări* = Iulian Negrilă, *Însemnări despre scriitori*, Timișoara, 1987
Negrilă, *Scriitori* = Iulian Negrilă, *Scriitori tribuniști din perioada arădeană*, Timișoara, 1983
Negruzzi, *Junimea* = Iacob Negruzzi, *Amintiri din „Junimea“*, București, 1921
Nemoianu, *Utilul* = Virgil Nemoianu, *Utilul și plăcutul. Comentarii asupra literaturii și culturii*, București, 1973
Netea, *Maior-Goga* = Vasile Netea, *De la Petru Maior la Octavian Goga*, București, 1944
Nicolescu, *Șc. Ardeleană* = Aurel Nicolescu, *Școala Ardeleană și limba română*, București, 1971
Nicolescu, *Contemporanul* = G. C. Nicolescu, *Curentul literar de la „Contemporanul“*, București, 1966
Nicolescu, *Starea* = Vasile Nicolescu, *Starea lirică, I-II*, București, 1975-1984
Nițescu, *Atitudini* = M. Nițescu, *Atitudini critice*, București, 1983
Nițescu, *Poeți* = M. Nițescu, *Poeți contemporani*, București, 1978
Nițescu, *Proletcultismul* = M. Nițescu, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, îngr. M. Ciurdariu, București, 1995
Nițescu, *Repere* = M. Nițescu, *Repere critice*, București, 1974
Nițescu, *Scylla* = M. Nițescu, *Între Scylla și Charybda. Delimitări critice*, București, 1972
Noica, *Istoricitate* = Constantin Noica, *Istoricitate și eternitate. Repere pentru o istorie a culturii românești*, îngr. și introd. Mircea Handoca, București, 1989
Noica, *Semnele* = Constantin Noica, *Semnele Minervei*, îngr. Marin Diaconu, București, 1994
Oarcăsu, *Destine* = Ion Oarcăsu, *Destine și valori*, Cluj-Napoca, 1974
Oarcăsu, *Oglinzi* = Ion Oarcăsu, *Oglinzi paralele*, București, 1967
Oarcăsu, *Opinii* = Ion Oarcăsu, *Opinii despre poezie*, București, 1965
Odangiu, *Romanul* = Marian Odangiu, *Romanul politic*, Timișoara, 1984
Oprea, *Incidențe* = Al. Oprea, *Incidențe critice*, București, 1975
Oprea, *Mișcarea* = Al. Oprea, *Mișcarea prozei*, București, 1967
Oprea, *5 prozatori* = Al. Oprea, *5 prozatori iluștri, 5 procese literare*, București, 1971
Oprescu, *Scriitori* = Horia Oprescu, *Scriitori în lumina documentelor*, București, 1968
Opriș, *Reviste* = Tudor Opriș, *Reviste literare ale elevilor. 1834-1974. Istoria presei școlare românești*, București, 1977
Oprîță, *Anticipația* = Mircea Oprîță, *Anticipația românească*, ed. 2, București, 2003
Ornea, *Actualitatea* = Z. Ornea, *Actualitatea clasicilor*, București, 1985
Ornea, *Interpretări* = Z. Ornea, *Interpretări*, București, 1988
Ornea, *Înțelesuri* = Z. Ornea, *Înțelesuri. Medalioane de istorie literară*, București, 1994
Ornea, *Junimea* = Z. Ornea, *Junimea și junimismul*, București, 1975

- Ornea, *Junimismul* = Z. Ornea, *Junimismul. Contribuții la studierea curentului*, București, 1966
- Ornea, *Medalioane* = Z. Ornea, *Medalioane*, Iași, 1997
- Ornea, *Poporanismul* = Z. Ornea, *Poporanismul*, București, 1972
- Ornea, *Portrete* = Z. Ornea, *Portrete*, București, 1999
- Ornea, *Sămănătorismul* = Z. Ornea, *Sămănătorismul*, București, 1970
- Ornea, *Tradiționalism* = Z. Ornea, *Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea*, București, 1980
- Paleologu, *Alchimia* = Alexandru Paleologu, *Alchimia existenței*, București, 1983
- Paleologu, *Bunul simț* = Alexandru Paleologu, *Bunul simț ca paradox*, București, 1972
- Paleologu, *Ipoteze* = Alexandru Paleologu, *Ipoteze de lucru*, București, 1980
- Paleologu, *Simțul practic* = Alexandru Paleologu, *Simțul practic*, București, 1974
- Paleologu, *Spiritul* = Alexandru Paleologu, *Spiritul și litera*, București, 1970
- Pamfil, *Spațialitate* = Alina Pamfil, *Spațialitate și temporalitate. Eseuri despre romanul românesc interbelic*, Cluj-Napoca, 1993
- Panaiteșcu, *Contribuții* = P. P. Panaiteșcu, *Contribuții la istoria culturii românești*, îngr. Silvia Panaiteșcu, pref. Dan Zamfirescu, București, 1971
- Panaiteșcu, *Începuturile* = P. P. Panaiteșcu, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București, 1965
- Panu, *Junimea* = G. Panu, *Amintiri de la Junimea din Iași*, I-II, București, 1943; ed. I-II, îngr. și pref. Z. Ornea, București, 1971
- Papadima, *Creatorii* = Ovidiu Papadima, *Creatorii și lumea lor*, București, 1943
- Papadima, *Ipostaze* = Ovidiu Papadima, *Ipostaze ale iluminismului românesc*, București, 1975
- Papadima, *Scriitorii* = Ovidiu Papadima, *Scriitorii și înțelesurile vieții*, București, 1971
- Papahagi, *Critica* = Marian Papahagi, *Critica de atelier*, București, 1983
- Papahagi, *Cumpănă* = Marian Papahagi, *Cumpănă și semn*, București, 1991
- Papahagi, *Eros* = Marian Papahagi, *Eros și utopie*, București, 1980
- Papahagi, *Exerciții* = Marian Papahagi, *Exerciții de lectură*, Cluj-Napoca, 1976
- Papahagi, *Fragmente* = Marian Papahagi, *Fragmente despre critică*, Cluj-Napoca, 1994
- Papahagi, *Interpretări* = Marian Papahagi, *Interpretări pe teme date*, Cluj-Napoca, 1995
- Papu, *Apolo* = Edgar Papu, *Apolo sau Ontologia clasicismului*, București, 1985
- Papu, *Clasicii* = Edgar Papu, *Din clasicii noștri. Contribuție la ideea unui protocronism românesc*, București, 1977
- Papu, *Lumini* = Edgar Papu, *Lumini perene. Retrospecții asupra unor clasici români*, București, 1989
- Papu, *Luminile* = Edgar Papu, *Din luminile veacului*, București, 1967
- Papu, *Motive* = Edgar Papu, *Motive literare românești*, București, 1983
- Păcurariu, *Clas. rom.* = D. Păcurariu, *Clasicismul românesc*, București, 1971
- Păcurariu, *Scriitori* = D. Păcurariu, *Scriitori și direcții literare*, I-II, București, 1981-1984
- Păcurariu, *Teme* = D. Păcurariu, *Teme, motive, mituri și metamorfoza lor*, București, 1990
- Păcurariu, *Dicț. teolog.* = Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, 1996
- Păcurariu, *Ist. Bis.* = Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, I-III, București, 1991-1994
- Pecie, *Romancierul* = Ion Pecie, *Romancierul în fața oglinzii*, București, 1989
- Perian, *Pagini* = Gheorghe Perian, *Pagini de critică și de istorie literară*, Târgu Mureș, 1998
- Perian, *Scriitori* = Gheorghe Perian, *Scriitori români postmoderni*, București, 1996

XXVII *Dicționarul general al literaturii române*

- Perpessicius, *Alte mențiuni* = Perpessicius, *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor*, I-III, București, 1961-1967
- Perpessicius, *Lecturi* = Perpessicius, *Lecturi intermitente*, Cluj, 1971
- Perpessicius, *Mențiuni* = Perpessicius, *Mențiuni critice*, I-V, București, 1928-1946
- Perpessicius, *Mențiuni ist.* = Perpessicius, *Mențiuni de istoriografie literară și folclor (1948-1956)*, București, 1957
- Perpessicius, *Opere* = Perpessicius, *Opere*, vol. I-IV, București, 1966-1971, vol. V-XII, îngr. Dumitru D. Panaitescu, București, 1972-1983
- Pervain, *Studii* = Iosif Pervain, *Studii de literatură română*, Cluj, 1971
- Petraș, *Lit. rom.* = Irina Petraș, *Literatura română contemporană*, București, 1994
- Petraș, *Panorama* = Irina Petraș, *Panorama criticii literare românești. 1950-2000*, Cluj-Napoca, 2001
- Petrașcu, *Icoane* = Nicolae Petrașcu, *Icoane de lumină*, I-IV, București, 1935-1941
- Petrașcu, *Scriitori* = Nicolae Petrașcu, *Scriitori români contemporani*, București, 1898
- Petrescu, *Configurații* = Ioana Em. Petrescu, *Configurații*, Cluj-Napoca, 1981
- Petrescu, *Romanul* = Liviu Petrescu, *Romanul condiției umane*, București, 1979
- Petrescu, *Scriitori* = Liviu Petrescu, *Scriitori români și străini*, Cluj, 1973
- Petrescu, *Studii transilvane* = Liviu Petrescu, *Studii transilvane. Coduri etice și estetice la scriitorii transilvăneni*, București, 1997
- Petrescu, *Vârstele* = Liviu Petrescu, *Vârstele romanului*, București, 1992
- Petrescu-Paraschiva, *Dict. lit. Dâmbovița* = Victor Petrescu, Serghie Paraschiva, *Dicționar de literatură al județului Dâmbovița. 1508-1998*, Târgoviște, 1999
- Petreu, *Jocurile* = Marta Petreu, *Jocurile manierismului logic*, București, 1995
- Petreu, *Teze* = Marta Petreu, *Teze neterminate*, București, 1991
- Petria, *Vâlcea* = Petre Petria, *Vâlcea. Oameni de știință, cultură și artă. Dicționar*, Râmnicu Vâlcea, 1996
- Petroveanu, *Pagini* = Mihail Petroveanu, *Pagini critice*, București, 1958
- Petroveanu, *Profiluri* = Mihail Petroveanu, *Profiluri lirice contemporane*, București, 1963
- Petroveanu, *Traietorii* = Mihail Petroveanu, *Traietorii lirice*, București, 1974
- Philippide, *Considerații* = Alexandru Philippide, *Considerații confortabile*, I-II, București, 1970-1972
- Philippide, *Scrieri* = Alexandru Philippide, *Scrieri*, I-IV, București, 1976-1978
- Pillat, *Itinerarii* = Dinu Pillat, *Itinerarii istorico-literare*, îngr. și pref. George Muntean, București, 1978
- Pillat, *Mozaic* = Dinu Pillat, *Mozaic istorico-literar. Secolul XX*, București, 1969
- Pillat, *Tradiție* = Ion Pillat, *Tradiție și literatură*, București, 1943
- Piru, *Analize* = Al. Piru, *Analize și sinteze critice*, Craiova, 1973
- Piru, *Critici* = Al. Piru, *Critici și metode*, București, 1989
- Piru, *Debuturi* = Al. Piru, *Debuturi*, București, 1981
- Piru, *Ist. lit.* = Al. Piru, *Istoria literaturii române*, I-II, București, 1970; *Istoria literaturii române de la început până azi*, București, 1981
- Piru, *Panorama* = Al. Piru, *Panorama deceniului literar românesc 1940-1950*, București, 1968
- Piru, *Permanențe* = Al. Piru, *Permanențe românești*, București, 1978
- Piru, *Poezia* = Al. Piru, *Poezia românească contemporană. 1950-1975*, I-II, București, 1975
- Piru, *Reflexe* = Al. Piru, *Reflexe și interferențe*, Craiova, 1974
- Piru, *Valori* = Al. Piru, *Valori clasice*, București, 1978
- Piru, *Varia* = Al. Piru, *Varia*, I-II, București, 1972-1973
- Poantă, *Dict. poeți* = Petru Poantă, *Dicționar de poeți. Clujul contemporan*, Cluj-Napoca, 1998

- Poantă, *Modalități* = Petru Poantă, *Modalități lirice contemporane*, Cluj, 1973
- Poantă, *Radiografii* = Petru Poantă, *Radiografii*, I-II, Cluj-Napoca, 1978-1983
- Poantă, *Scriitori* = Petru Poantă, *Scriitori contemporani. Radiografii*, Cluj-Napoca, 1994
- Podoleanu, *60 scriitori* = S. Podoleanu, *60 scriitori români de origine evreească*, I-II, București, [1935-1936]
- Pop, *Mărturia* = Augustin Z. N. Pop, *Mărturia documentelor de la vechile tiparnițe românești la Nicolae Labiș*, București, 1985
- Pop, *Avangarda* = Ion Pop, *Avangarda în literatura română*, București, 1990
- Pop, *Jocul* = Ion Pop, *Jocul poeziei*, București, 1985
- Pop, *Lecturi* = Ion Pop, *Lecturi fragmentare*, București, 1983
- Pop, *Pagini* = Ion Pop, *Pagini transparente. Lecturi din poezia română contemporană*, Cluj-Napoca, 1997
- Pop, *Poezia* = Ion Pop, *Poezia unei generații*, Cluj, 1973
- Pop, *Recapitulări* = Ion Pop, *Recapitulări*, Cluj-Napoca, 1995
- Pop, *Transcrieri* = Ion Pop, *Transcrieri*, Cluj-Napoca, 1976
- Pop, *Viață* = Ion Pop, *Viață și texte*, Cluj-Napoca, 2001
- Pop, *Conspect* = Vasile Gr. Pop, *Conspect asupra literaturii române și literaturilor ei de la început și până astăzi, în ordine cronologică*, I-II, București, 1875-1876
- Popa, *Clasici* = Const. M. Popa, *Clasici și contemporani*, Craiova, 1987
- Popa, *Comicologia* = Marian Popa, *Comicologia*, București, 1975
- Popa, *Competență* = Marian Popa, *Competență și performanță*, București, 1982
- Popa, *Dicț. lit.* = Marian Popa, *Dicționar de literatură română contemporană*, București, 1971; ed. 2, București, 1977
- Popa, *Forma* = Marian Popa, *Forma ca deformare*, București, 1975
- Popa, *Ist. lit.* = Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, I-II, București, 2001
- Popa, *Modele* = Marian Popa, *Modele și exemple*, București, 1971.
- Popa, *Convergențe* = Mircea Popa, *Convergențe europene*, Oradea, 1995
- Popa, *Estuar* = Mircea Popa, *Estuar*, București, 1995
- Popa, *Reîntoarcerea* = Mircea Popa, *Reîntoarcerea la Ithaca*, București, 1998
- Popa, *Spații* = Mircea Popa, *Spații literare*, Cluj-Napoca, 1974
- Popa, *Tectonica* = Mircea Popa, *Tectonica genurilor literare*, București, 1980
- Popa, *Lit. rom. Voivodina* = Ștefan N. Popa, *O istorie a literaturii române din Voivodina*, Pančevo, 1997
- Popescu, *Teatrul* = Marian Popescu, *Teatrul ca literatură*, București, 1987
- Popescu, *Cărți* = Titu Popescu, *Cărți cu ieșire la mare. Critica, memorialistica, literatura de călătorie*, Cluj-Napoca, 1980
- Popovici, *Cercetări* = D. Popovici, *Cercetări de literatură română*, Sibiu, 1944
- Popovici, *Romant. rom.* = D. Popovici, *Romantismul românesc (1829-1840)*, îngr. Ioana Em. Petrescu, cuvânt înainte Tudor Vianu, pref. Dan Simonescu, București, 1969
- Popovici, *Studii* = D. Popovici, *Studii literare*, I-VI, îngr. Ioana Em. Petrescu, postfață Aurel Martin, Cluj, 1972-1989
- Popovici, *Eu, personajul* = Vasile Popovici, *Eu, personajul*, București, 1988
- Prangati, *Dicț. oamenilor din Neamț* = Constantin Prangati, *Dicționarul oamenilor de seamă din județul Neamț. De la Grigore Ureche până în zilele noastre*, Piatra Neamț, 1999
- Predescu, *Encicl.* = Lucian Predescu, *Enciclopedia „Cugetarea”*, București, 1940
- Protopopescu, *Romanul* = Al. Protopopescu, *Romanul psihologic românesc*, București, 1978

- Protopopescu, *Volumul* = Al. Protopopescu, *Volumul și esența*, București, 1972.
- Pușcariu, *Călare* = Sextil Pușcariu, *Călare pe două veacuri. Amintiri din tinerețe (1895–1906)*, București, 1968
- Pușcariu, *Cinci ani* = Sextil Pușcariu, *Cinci ani de mișcare literară (1902–1906)*, București, 1909
- Pușcariu, *Ist. lit.* = Sextil Pușcariu, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, Sibiu, 1930
- Rachieru, *Poeți Bucovina* = Adrian Dinu Rachieru, *Poeți din Bucovina*, Timișoara, 1996
- Rachieru, *Vocația* = Adrian Dinu Rachieru, *Vocația sintezei*, Timișoara, 1985
- Radian, *Portrete* = Sanda Radian, *Portrete feminine în romanul românesc interbelic*, București, 1986
- Radu, *Pagini* = Olimpia Radu, *Pagini de critică*, îngr. și pref. Marian Papahagi, Cluj-Napoca, 1988
- Raicu, *Descoperirea* = Al. Raicu, *Descoperirea păsării Sitela*, introd. George Macovescu, București, 1989
- Raicu, *Calea de acces* = Lucian Raicu, *Calea de acces*, București, 1982
- Raicu, *Contemporani* = Lucian Raicu, *Printre contemporani*, București, 1980
- Raicu, *Critica* = Lucian Raicu, *Critica – formă de viață*, București, 1976
- Raicu, *Fragmente* = Lucian Raicu, *Fragmente de timp*, București, 1984
- Raicu, *Practica scrisului* = Lucian Raicu, *Practica scrisului și experiența lecturii*, București, 1978
- Raicu, *Structuri* = Lucian Raicu, *Structuri literare*, București, 1973
- Ralea, *Scieri* = Mihai Ralea, *Scieri*, vol. I–III, îngr. și pref. N. Tertulian, București, 1972–1981, vol. IV–VII, îngr. și pref. Florin Mihăilescu, București, 1988–1989
- Rașcu, *Amintiri* = I. M. Rașcu, *Amintiri și medalioane literare*, București, 1967.
- Razba, *Personalități hunedorene* = Maria Razba, *Personalități hunedorene (sec. XV–XX)*. Dicționar, Deva, 2000
- Răduică, *Calendare* = Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Calendare și almanahuri românești. 1731–1918*. Dicționar bibliografic, București, 1981
- Răduică, *Dict. presei* = Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Dicționarul presei românești 1731–1918*, București, 1995
- Rău, *Efigii* = Aurel Rău, *Efigii*, București, 1989
- Râpeanu, *Cultură* = Valeriu Râpeanu, *Cultură și istorie*, I–III, București, 1979–1989
- Râpeanu, *Interferențe* = Valeriu Râpeanu, *Interferențe spirituale*, București, 1970
- Râpeanu, *Memoria* = Valeriu Râpeanu, *Memoria și fețele timpului*, București, 1983
- Râpeanu, *Noi* = Valeriu Râpeanu, *Noi și cei dinaintea noastră*, București, 1966.
- Râpeanu, *Scriitori* = Valeriu Râpeanu, *Scriitori dintre cele două războaie mondiale*, București, 1986
- Rebreanu, *Opere* = Liviu Rebreanu, *Opere*, I–III, îngr. Nicolae Gheran și Nicolae Liu, introd. Al. Piru, București, 1968, IV–XXII, îngr. Nicolae Gheran, 1970–2003
- Regman, *Cărți* = Cornel Regman, *Cărți, autori, tendințe*, București, 1967
- Regman, *Colocvial* = Cornel Regman, *Colocvial*, București, 1976
- Regman, *Confluente* = Cornel Regman, *Confluente literare*, București, 1966
- Regman, *Cronicari* = Cornel Regman, *Cică niște cronicari...*, București, 1970
- Regman, *De la imperfect* = Cornel Regman, *De la imperfect la mai puțin ca perfect*, București, 1987
- Regman, *Dinspre Cercul Literar* = Cornel Regman, *Dinspre „Cercul Literar” spre „optzeciști”*, București, 1997
- Regman, *Explorări* = Cornel Regman, *Explorări în actualitatea imediată*, București, 1978
- Regman, *Noi explorări* = Cornel Regman, *Noi explorări critice*, București, 1982
- Regman, *Nu numai* = Cornel Regman, *Nu numai despre critici*, București, 1990

- Regman, *Ultime explorări* = Cornel Regman, *Ultime explorări critice*, București, 2000
- Românii = *Românii în știința și cultura occidentală*, Davis (SUA), 1992
- Rom. magy. ir. lex. = *Româniilor magyar irodalmi lexikon*, I-III, îngr. Balogh Edgar, București, 1981-1994
- Rosetti, *Dicț. cont.* = Dimitrie R. Rosetti, *Dicționarul contimporanilor din România (1800-1898)*, București, 1898
- Rosetti-Cazacu-Onu, *Ist. lb. lit.* = Al. Rosetti, Boris Cazacu, Liviu Onu, *Istoria limbii române literare*, I, ed. 2, București, 1971
- Roșu, *Dicț. lit. Iugoslavia* = Costa Roșu, *Dicționarul literaturii române din Iugoslavia*, Novi Sad, 1989
- Rotaru, *O ist.* = Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române*, I-III, București, 1971-1987; ed. 2, I-VI, Galați, București, Cluj-Napoca, 1994-2001
- Rotaru, *Valori* = Ion Rotaru, *Valori expresive în literatura română veche*, I-II, București, 1976-1983
- Ruja, *Parte* = Alexandru Ruja, *Parte din întreg*, I-II, Timișoara, 1994-1999
- Ruja, *Valori* = Alexandru Ruja, *Valori lirice actuale*, Timișoara, 1979
- Rusu, *Membrii Academiei* = Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române 1866-1999. Dicționar*, București, 1999
- Rusu, *Utopica* = M. N. Rusu, *Utopica*, București, 1969
- Sadoveanu, *Cărți* = Izabela Sadoveanu, *Cărți și idei*, I-II, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 2001
- Sadoveanu, *Opere* = Mihail Sadoveanu, *Opere*, I-XXII, București, 1954-1973
- Sanielevici, *Cercetări* = H. Sanielevici, *Cercetări critice și filosofice*, îngr. Z. Ornea și Cornelia Botez, pref. Z. Ornea, București, 1968
- Sanielevici, *Încercări* = H. Sanielevici, *Încercări critice*, pref. C. Rădulescu-Motru, București, 1903
- Sasu, *Dicț. scriit. SUA* = Aurel Sasu, *Dicționarul scriitorilor români din Statele Unite și Canada*, București, 2001
- Sasu, *În căutarea* = Aurel Sasu, *În căutarea formei*, Cluj-Napoca, 1979
- Sasu, *Progresii* = Aurel Sasu, *Progresii*, Cluj, 1972
- Sasu, *Retorica* = Aurel Sasu, *Retorica literară românească*, București, 1976
- Satco-Pânzar, *Dicționar* = Emil Satco, Ioan Pânzar, *Dicționar de literatură. Bucovina*, Suceava, 1993
- Săndulescu, *Citind* = Al. Săndulescu, *Citind, recitind...*, București, 1973
- Săndulescu, *Constelații* = Al. Săndulescu, *Constelații literare*, București, 1998
- Săndulescu, *Continuități* = Al. Săndulescu, *Continuități*, București, 1976
- Săndulescu, *Lit. epistolară* = Al. Săndulescu, *Literatura epistolară*, București, 1972
- Săndulescu, *Memorialiști* = Al. Săndulescu, *Memorialiști români*, București, 2003
- Săndulescu, *Pagini* = Al. Săndulescu, *Pagini de istorie literară*, București, 1966
- Săndulescu, *Portrete* = Al. Săndulescu, *Portrete și analize literare*, București, 1982
- Sângeorzan, *Anotimpurile* = Zaharia Sângeorzan, *Anotimpurile criticii*, București, 1983
- Sângeorzan, *Conversații* = Zaharia Sângeorzan, *Conversații critice*, Cluj-Napoca, 1980
- Scarlat, *Ist. poeziei* = Mircea Scarlat, *Istoria poeziei românești*, vol. I-III, București, 1982-1986, vol. IV, îngr. Dora Scarlat, pref. Nicolae Manolescu, București, 1990
- Scrisori - Camil Petrescu = *Scrisori către Camil Petrescu*, I-II, îngr. și pref. Florica Ichim, București, 1981
- Scrisori - Densusianu = *Scrisori către Ovid Densusianu*, I-IV, București, 1979-1989
- Scrisori - Ibrăileanu = *Scrisori către G. Ibrăileanu*, I-IV, îngr. Mihai Bordeianu, Grigore Botez, Viorica Botez, Ion Lăzărescu, Dan Mănuță, Al. Teodorescu, pref. Al. Dima și N. I. Popa, București, 1966-1973

- Sebastian, *Eseuri* = Mihail Sebastian, *Eseuri. Cronici. Memorial*, îngr. și pref. Cornelia Ștefănescu, București, 1972
- Sebastian, *Jurnal* = Mihail Sebastian, *Jurnal de epocă*, îngr. și introd. Cornelia Ștefănescu, București, 2002
- Seche, *Schiță* = Mircea Seche, *Schiță de istorie a lexicografiei române*, I-II, București, 1966-1969
- Sevastos, *Amintiri* = Mihail Sevastos, *Amintiri de la „Viața românească”*, București, 1966
- Silvestru, *Jurnal* = Valentin Silvestru, *Jurnal de drum al unui critic teatral, 1944-1984*, I, București, 1992
- Silvestru, *Un deceniu* = Valentin Silvestru, *Un deceniu teatral*, București, 1984
- Simion, *Dimineța* = Eugen Simion, *Dimineța poezilor*, București, 1980
- Simion, *Ficțiunea* = Eugen Simion, *Ficțiunea jurnalului intim*, I-III, București, 2001
- Simion, *Fragmente* = Eugen Simion, *Fragmente critice*, vol. I-II, Craiova, 1997-1998, vol. III-IV, București, 1999-2000; ed. vol I, București, 1998
- Simion, *Genurile* = Eugen Simion, *Genurile biograficului*, București, 2002
- Simion, *Întoarcerea autorului* = Eugen Simion, *Întoarcerea autorului. Eseuri despre relația creator-operă*, București, 1981; ed. 2, București, 1993
- Simion, *Mercuțio* = Eugen Simion, *Moartea lui Mercurțio*, București, 1993
- Simion, *Orientări* = Eugen Simion, *Orientări în literatura contemporană*, București, 1965
- Simion, *Scriitori* = Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, I-IV, București, 1974-1989; vol. I, ed. 2, București, 1978
- Simuț, *Critica* = Ion Simuț, *Critica de tranziție*, Cluj-Napoca, 1996
- Simuț, *Diferența* = Ion Simuț, *Diferența specifică*, Cluj-Napoca, 1982
- Simuț, *Incursiuni* = Ion Simuț, *Incursiuni în literatura actuală*, Oradea, 1994
- Solomon, *Dialog* = Dumitru Solomon, *Dialog interior*, București, 1987
- Sorescu, *Teoria sferelor* = Marin Sorescu, *Teoria sferelor de influență*, București, 1969
- Sorescu, *Ușor cu pianul* = Marin Sorescu, *Ușor cu pianul pe scări*, București, 1985
- Sorescu, *Interpretări* = Roxana Sorescu, *Interpretări*, București, 1979
- Sorescu, *Liricul* = Roxana Sorescu, *Liricul și tragicul*, București, 1983
- Sorescu, *Lumea* = Roxana Sorescu, *Lumea, repovestită*, București, 2000
- Sorianu, *Contrapunct* = Vlad Sorianu, *Contrapunct critic. Valori, idei, tendințe literare actuale*, Iași, 1971
- Sorianu, *Glose* = Vlad Sorianu, *Glose critice*, București, 1968
- Sorohan, *Introducere* = Elvira Sorohan, *Introducere în istoria literaturii române*, Iași, 1997
- Sperantia, *Figuri* = E. Sperantia, *Figuri universitare*, București, 1967
- Spiridon, *Aparența* = Monica Spiridon, *Despre „aparența” și „realitatea” literaturii*, București, 1984
- Spiridon, *Interpretarea* = Monica Spiridon, *Interpretarea fără frontiere*, Cluj-Napoca, 1998
- Spiridon, *Melancolia* = Monica Spiridon, *Melancolia descendenței*, București, 1989
- Spiridon, *Cuprinderi* = Vasile Spiridon, *Cuprinderi*, București, 1993
- Stanca, *Fragmentarium* = Horia Stanca, *Fragmentarium clujean*, Cluj-Napoca, 1987
- Stănescu, *Cronici* = Constantin Stănescu, *Cronici literare*, 1971
- Stănescu, *Jurnal* = Constantin Stănescu, *Jurnal de lectură*, I-III, București, 1978-1988
- Stănescu, *Poeți și critici* = Constantin Stănescu, *Poeți și critici*, București, 1972
- Steinhardt, *Critică* = N. Steinhardt, *Critică la persoana întâi*, Cluj-Napoca, 1983
- Steinhardt, *Incertitudini* = N. Steinhardt, *Incertitudini literare*, Cluj-Napoca, 1980
- Steinhardt, *Între viață* = N. Steinhardt, *Între viață și cărți*, București, 1976

- Steinhardt, *Monologul* = N. Steinhardt, *Monologul polifonic*, îngr. Virgil Bulat, Cluj-Napoca, 1991
- Stoica, *Caligrafie* = Petre Stoica, *Caligrafie și culori*, București, 1984
- Stolnicu, *Printre scriitori* = Simion Stolnicu, *Printre scriitori și artiști*, îngr. și pref. Simion Bărbulescu, București, 1988
- Straje, *Dicț. pseud.* = Mihail Straje, *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, București, 1973
- Streinu, *Clasicii* = Vladimir Streinu, *Clasicii noștri*, București, 1969
- Streinu, *Pagini* = Vladimir Streinu, *Pagini de critică literară*, vol. I-II, București, 1968, vol. III-V, îngr. George Muntean, București, 1974-1977
- Streinu, *Versificația* = Vladimir Streinu, *Versificația modernă*, București, 1966
- Suchianu, *Aspecte* = D. I. Suchianu, *Aspecte literare*, București, 1928
- Suciu, *Lit. băn.* = I. D. Suciu, *Literatura bănățeană de la început până la Unire (1582-1918)*, Timișoara, 1940
- Suțu, *Iașii* = Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, I-II, Iași, 1923-1928
- Șchiau, *Cărturari* = Octavian Șchiau, *Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval*, Cluj-Napoca, 1978
- Șerban, *Exegeze* = Geo Șerban, *Exegeze*, București, 1968
- Șerban, *Ispita* = Geo Șerban, *Ispita istoriei. Investigații, precizări, demersuri metodologice*, București, 1980
- Șiadbei, *Cercetări* = I. Șiadbei, *Cercetări asupra cronicelor moldovene*, Iași, 1939
- Ștefănescu, *Dialog* = Alex. Ștefănescu, *Dialog în bibliotecă*, București, 1984
- Ștefănescu, *Jurnal* = Alex. Ștefănescu, *Jurnal de critic*, București, 1980
- Ștefănescu, *Preludiu* = Alex. Ștefănescu, *Preludiu*, București, 1977
- Ștefănescu, *Prim-plan* = Alex. Ștefănescu, *Prim-plan*, București, 1987
- Ștefănescu, *Momente* = Cornelia Ștefănescu, *Momente ale romanului*, București, 1973
- Șuluțiu, *Scriitori* = Octav Șuluțiu, *Scriitori și cărți*, îngr. și pref. Nicolae Florescu, București, 1974
- Tacciu, *Romant. rom.* = Elena Tacciu, *Romantismul românesc*, I-III, București, 1982-1987
- Tanco, *Dicț. lit. Bistrița* = Teodor Tanco, *Dicționar literar (1639-1997) al județului Bistrița-Năsăud. Autori-publicații-societăți*, postfață Petru Poantă, Cluj-Napoca, 1998
- Tartler, *Melopoetica* = Grete Tartler, *Melopoetica*, București, 1984
- Tașcu, *Incidențe* = Valentin Tașcu, *Incidențe*, Cluj-Napoca, 1975
- Tașcu, *Poezia* = Valentin Tașcu, *Poezia poeziei de azi*, Iași, 1985
- Teodorescu-Braniște, *Presă și lit.* = T. Teodorescu-Braniște, *Între presă și literatură*, I-II, București, 1989
- Teodorescu-Sadoveanu, *Amintiri* = Ion Teodorescu, Izabela Sadoveanu, *Amintiri (Din lumea umbrelor. Sufletul altor generații)*, îngr. Aristița Avramescu și Tiberiu Avramescu, introd. Tiberiu Avramescu, București, 1980
- Theodorescu, *Ist. bibl.* = Barbu Theodorescu, *Istoria bibliografiei române*, ed. 2, București, 1972
- Tihan, *Apropierea* = Teodor Tihan, *Apropierea de imaginar*, Cluj-Napoca, 1988
- Titel, *Cehov* = Sorin Titel, *În căutarea lui Cehov și alte eseuri*, București, 1984
- Titel, *Pasiunea* = Sorin Titel, *Pasiunea lecturii*, Timișoara, 1976
- Todor, *Confluente* = Avram P. Todor, *Confluente literare româno-maghiare*, îngr. și pref. Dávid Gyula, București, 1983
- Todoran, *Secțiuni* = Eugen Todoran, *Secțiuni literare*, Timișoara, 1973
- Tomescu, *Calendarele* = Mircea Tomescu, *Calendarele românești. 1733-1830*, București, 1957

XXXIII Dicționarul general al literaturii române

- Tomescu, *Ist. cărții rom.* = Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești. De la începuturi până la 1918*, București, 1968
- Tomuș, *Carnet* = Mircea Tomuș, *Carnet critic*, București, 1969
- Tomuș, *Istorie* = Mircea Tomuș, *Istorie literară și poezie*, Timișoara, 1974
- Tomuș, *Mișcarea* = Mircea Tomuș, *Mișcarea literară*, București, 1981
- Tomuș, *Răsfânțeri* = Mircea Tomuș, *Răsfânțeri*, Cluj, 1973
- Tomuș, *15 poeți* = Mircea Tomuș, *Cincisprezece poeți*, București, 1968
- Trandafir, *Dinamica* = Constantin Trandafir, *Dinamica valorilor literare*, București, 1983
- Trifu, *Cronica* = Constanța Trifu, *Cronica dramatică și începuturile teatrului românesc*, București, 1970
- Trifu, *Presa* = Constanța Trifu, *Presa umoristică de altădată*, I-II, București, 1974-1980
- Trivale, *Cronici* = Ion Trivale, *Cronici literare*, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1971
- Tuchilă, *Cetățile* = Costin Tuchilă, *Cetățile poeziei*, București, 1983
- Tuchilă, *Privirea* = Costin Tuchilă, *Privirea și cadrul*, București, 1988
- Tudor, *Pretexte* = Eugenia Tudor, *Pretexte critice*, București, 1973
- Tudor, *Mișcarea* = Iorgu Tudor, *Mișcarea culturală-socială în Basarabia după Unire*, București, 1976
- Tudor-Anton, *Ipostaze* = Eugenia Tudor-Anton, *Ipostaze ale prozei*, București, 1977
- Tupan, *Scenarii* = Ana-Maria Tupan, *Scenarii și limbaje poetice*, București, 1989
- Țârcovnicu, *Contribuții* = V. Țârcovnicu, *Contribuții la istoria învățământului românesc din Banat (1780-1918)*, București, 1970
- Țepelea, *Amintiri* = Gabriel Țepelea, *Amintiri și evocări*, București, 1994
- Țepelea, *Opțiuni* = Gabriel Țepelea, *Opțiuni și retrospective*, București, 1989
- Țepelea, *Rememorări* = Gabriel Țepelea, *Rememorări de istorie, literatură și cultură națională*, București, 1994
- Țepelea, *Studii* = Gabriel Țepelea, *Studii de istorie și limbă literară*, București, 1970
- Țepelea-Bulgăr, *Momente* = G. Țepelea, Gh. Bulgăr, *Momente din evoluția limbii române literare*, București, 1973
- Țeposu, *Istoria* = Radu G. Țeposu, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, București, 1993
- Țeposu, *Viața* = Radu G. Țeposu, *Viața și opiniile personajelor*, București, 1983
- Țirioi, *Premise* = Nicolae Țirioi, *Premise literare*, Timișoara, 1976
- Ulici, *Lit. rom.* = Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană*, vol. I: *Promoția '70*, București, 1995
- Ulici, *Prima verba* = Laurențiu Ulici, *Prima verba*, vol. I-II, București, 1975-1978, vol. III, Timișoara, 1991
- Ulici, *Recurs* = Laurențiu Ulici, *Recurs*, București, 1971
- Ungheanu, *Arhipelag* = Mihai Ungheanu, *Arhipelag de semne*, București, 1975
- Ungheanu, *Fiii* = Mihai Ungheanu, *Fiii risipitori (Noi și secolul XIX)*, București, 1988
- Ungheanu, *Lecturi* = Mihai Ungheanu, *Lecturi și rocade*, București, 1978
- Ungheanu, *Pădurea* = Mihai Ungheanu, *Pădurea de simboluri*, București, 1973
- Ungheanu, *Scriitorii* = Mihai Ungheanu, *Scriitorii de la miezul nopții*, Galați, 1996
- Ungureanu, *Contextul* = Cornel Ungureanu, *Contextul operei*, București, 1978.
- Ungureanu, *Imediata* = Cornel Ungureanu, *Imediata noastră apropiere*, I-II, Timișoara, 1980-1989
- Ungureanu, *La umbra cărților* = Cornel Ungureanu, *La umbra cărților în floare*, Timișoara, 1975

- Ungureanu, *La vest* = Cornel Ungureanu, *La vest de Eden. O introducere în literatura exilului*, I-II, Timișoara, 1995-2000
- Ungureanu, *Proza rom.* = Cornel Ungureanu, *Proza românească de azi*, I, București, 1985
- Ungureanu, *Proză* = Cornel Ungureanu, *Proză și reflexivitate*, București, 1977.
- Urechia, *Ist. șc.* = V. A. Urechia, *Istoria școalelor de la 1800-1864*, I-IV, București, 1892-1901
- Ursu, *Memorialistica* = G. G. Ursu, *Memorialistica în opera cronicarilor*, București, 1972
- Ursu, *Contribuții* = N. A. Ursu, *Contribuții la istoria culturii românești*, Iași, 2002
- Vaida, *Mitologii* = Mircea Vaida, *Mitologii critice*, București, 1978
- Valea, *Oameni* = Lucian Valea, *Oameni pe care i-am iubit*, Iași, 1977
- Valmarin, *Studii* = Luiza Valmarin, *Studii de literatură română modernă și comparată*, București, 1987
- Vartic, *Modelul* = Ion Vartic, *Modelul și oglinda*, București, 1982
- Vartic, *Spectacol* = Ion Vartic, *Spectacol interior*, Cluj-Napoca, 1977
- Vasile, *Poezia* = Geo Vasile, *Poezia română între milenii. Dicționar de autori*, Cluj-Napoca, 2002
- Vasile, *Proza* = Geo Vasile, *Proza românească între milenii. Dicționar de autori*, București, 2001
- Vasile, *Conceptul* = Marian Vasile, *Conceptul de originalitate în critica literară românească*, București, 1988
- Vârgolici, *Comentarii* = Teodor Vârgolici, *Comentarii literare*, București, 1971
- Vârgolici, *Începuturile* = Teodor Vârgolici, *Începuturile romanului românesc*, București, 1963
- Vârgolici, *Portrete* = Teodor Vârgolici, *Portrete și analize literare*, București, 2001
- Vârgolici, *Retrospective* = Teodor Vârgolici, *Retrospective literare*, București, 1970
- Vârgolici, *Scriitori* = Teodor Vârgolici, *Scriitori și opere*, București, 1978
- Velculescu, *Scriere* = Cătălina Velculescu, *Între scriere și oralitate*, București, 1988
- Velea, *Interferențe* = Stan Velea, *Interferențe literare româno-polone*, București, 1989
- Velea, *Paralelisme* = Stan Velea, *Paralelisme și retrospective literare*, București, 1974
- Velea, *Plămada* = Stan Velea, *Plămada cărților*, București, 1997
- Velea, *Universalisti* = Stan Velea, *Universalisti și comparatiști români contemporani*, București, 1996
- Vianu, *Arta* = Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, I-II, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 1966
- Vianu, *Opere* = Tudor Vianu, *Opere*, I-XIV, îngr. Sorin Alexandrescu, Matei Călinescu, Gelu Ionescu, George Gană și Vlad Alexandrescu, București, 1971-1990
- Vianu, *Scriitori români* = Tudor Vianu, *Scriitori români*, I-III, îngr. Cornelia Botez, pref. Pompiliu Marcea, București, 1970
- Vianu, *Studii* = Tudor Vianu, *Studii de literatură română*, București, 1965
- Vintilescu, *Secvențe* = Virgil Vintilescu, *Secvențe literare. Repere literare bănățene (1880-1917)*, Timișoara, 1987
- Vișan, *Semnături* = Constantin Vișan, *Semnături în contemporaneitate*, București, 1986
- Vitner, *Semnele* = Ion Vitner, *Semnele romanului*, București, 1971
- Vlad, *Analiză-sinteză* = Ion Vlad, *Între analiză și sinteză. Repere de metodologie literară*, Cluj, 1970
- Vlad, *Convergențe* = Ion Vlad, *Convergențe. Concepte și alternative ale lecturii*, Cluj, 1972
- Vlad, *Descoperirea* = Ion Vlad, *Descoperirea operei*, Cluj, 1970
- Vlad, *Lect. prozei* = Ion Vlad, *Lectura prozei*, București, 1991
- Vlad, *Lectura* = Ion Vlad, *Lectura - un eveniment al cunoașterii*, București, 1977
- Vlad, *Lectura rom.* = Ion Vlad, *Lectura romanului*, Cluj-Napoca, 1983
- Vlad, *Povestirea* = Ion Vlad, *Povestirea. Destinul unei structuri epice*, București, 1972
- Vodă-Căpușan, *Accente* = Maria Vodă-Căpușan, *Accente*, Cluj-Napoca, 1991

- Vodă-Căpușan, *Teatru* = Maria Vodă-Căpușan, *Teatru și actualitate*, București, 1984
Vrabie, *Folcloristica* = Gheorghe Vrabie, *Folcloristica română. Evoluție, curente, metode*, București, 1968
Vrabie, *Gândirismul* = Gh. Vrabie, *Gândirismul. Istoric, doctrină, realizări*, București, 1940
Vuia, *Studii* = Romulus Vuia, *Studii de etnografie și folclor*, I, îngr. Mihai Pop și Ioan Șerb, pref. Mihai Pop, București, 1975
Vulcan, *Panteonul* = Iosif Vulcan, *Panteonul român*, Pesta, 1869
Vulturescu, *Cultură* = George Vulturescu, *Cultură și literatură în ținuturile Sătmarului. Dicționar. 1700-2000*, Satu Mare, 2000
Zaciu, *Alte lecturi* = Mircea Zaciu, *Alte lecturi și alte zile*, București, 1978
Zaciu, *Bivouac* = Mircea Zaciu, *Bivouac*, Cluj-Napoca, 1974
Zaciu, *Clasici* = Mircea Zaciu, *Clasici și contemporani*, București, 1994
Zaciu, *Colaje* = Mircea Zaciu, *Colaje*, Cluj, 1972
Zaciu, *Cu cărțile* = Mircea Zaciu, *Cu cărțile pe masă*, București, 1981
Zaciu, *Departee* = Mircea Zaciu, *Departee / aproape*, București, 1998
Zaciu, *Glose* = Mircea Zaciu, *Glose*, Cluj, 1970
Zaciu, *Lancea* = Mircea Zaciu, *Lancea lui Achile*, București, 1980
Zaciu, *Lecturi* = Mircea Zaciu, *Lecturi și zile*, București, 1975
Zaciu, *Masca* = Mircea Zaciu, *Masca geniului*, București, 1967
Zaciu, *Ordinea* = Mircea Zaciu, *Ordinea și aventura*, Cluj, 1973
Zaciu, *Viaticum* = Mircea Zaciu, *Viaticum*, București, 1983
Zaharia-Filipaș, *Retorică* = Elena Zaharia-Filipaș, *Retorică și semnificație*, București, 1993
Zalis, *Aspecte* = Henri Zalis, *Aspecte și structuri neoromantice*, București, 1971
Zalis, *Estetica* = Henri Zalis, *Estetica imperfecției. Contribuții la studiul naturalismului românesc*, Timișoara, 1979
Zalis, *Scriitori* = Henri Zalis, *Scriitori pelerini*, București, 1973
Zalis, *Tensiuni* = Henri Zalis, *Tensiuni lirice contemporane*, București, 1975
Zamfir, *Cealaltă față* = Mihai Zamfir, *Cealaltă față a prozei*, București, 1988
Zamfir, *Proza poetică* = Mihai Zamfir, *Proza poetică românească în secolul al XIX-lea*, București, 1971
Zamfir, *Secolul* = Mihai Zamfir, *Din secolul romantic*, București, 1989
Zamfirescu, *Istorie* = Dan Zamfirescu, *Istorie și cultură*, I-II, București-Chișinău, 2003
Zamfirescu, *Studii* = Dan Zamfirescu, *Studii și articole de literatură română veche*, București, 1967
Zarifopol, *Eseuri* = Paul Zarifopol, *Eseuri*, I-II, îngr. Al. Săndulescu și Radu Săndulescu, pref. Al. Săndulescu, București, 1988
Zarifopol, *Pașini* = Paul Zarifopol, *Pașini de critică*, îngr. și postfață Al. Săndulescu, București, 1984
Zarifopol, *Pentru arta lit.* = Paul Zarifopol, *Pentru arta literară*, I-II, postfață Al. Săndulescu, București, 1971

B. ARHIVE, PERIODICE, CULEGERI, ANTOLOGII

AA = „Ardealul”, București, 1941 ș. u.

AAF = „Anuarul Arhivei de Folclor”, Cluj, 1932 ș. u; din 1980, „Anuarul de folclor”; din 1991, „Anuarul Arhivei de Folclor”

- AAR = „Analele Societății Academice Române”, București, 1867 ș. u.; din 1879, „Analele Academiei Române”
- AC = „Academica”, București, 1990 ș.u.
- ADLTR = Arhiva *Dicționarului literaturii române. 1900–1950*, Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași
- ADV = „Adevărul”, București, 1888 ș. u.; 1990 ș.u.
- AFT = „Amfiteatru”, București, 1966 ș. u.
- AIN = „Anuarul Institutului de Istorie Națională”, Cluj, 1921 ș. u.
- AIX = „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, Iași, 1964 ș. u.
- ALA = „Adevărul literar și artistic”, București, 1920 ș. u.; 1990 ș.u.
- ALD = „Almanahul dicționar al presei din România și al celei românești de pretutindeni”, București, 1926
- ALIL = „Studii și cercetări științifice”, filologie, Iași, 1950 ș.u.; din 1964, „Anuar de lingvistică și istorie literară”
- ALR = Sașa Pană, *Antologia literaturii române de avangardă*, pref. Matei Călinescu, București, 1969
- AMET = „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei”, Cluj, 1958 ș. u.
- AMI = *Arborele memoriei. Antologia poezilor de limbă română din Israel*, îngr. Radu Cârnelci, pref. Roxana Sorescu, București, 1997
- ANB = „Analele Banatului”, Timișoara, 1928 ș. u.
- ANPR = „Anuarul presei românești al lumii politice”, București, 1907 ș. u.
- AO = „Arhivele Olteniei”, Craiova, 1922 ș. u.
- APF = „Apostrof”, Cluj-Napoca, 1990 ș. u.
- ARG = „Argeș”, Pitești, 1966 ș. u.
- ASO = *Antologia scriitorilor ocazionali*, îngr. E. Lovinescu, București, 1943
- AST = „Astra”, Brașov, 1966 ș. u.
- ATN = „Ateneu”, Bacău, 1964 ș.u.
- AUB = „Revista Universității «C. I. Parhon»”, București, 1952 ș. u.; din 1956, „Analele Universității București”
- AUC = „Analele Universității din Craiova”, Craiova, 1972 ș. u.
- AUI = „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași”, Iași, 1955 ș. u.
- AUT = „Analele Universității din Timișoara”, Timișoara, 1956 ș.u.
- BOR = „Biserica Ortodoxă Română”, București, 1874 ș. u.
- BRV = *Bibliografia românească veche. 1508–1830*, I-IV, întocmită de Ioan Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu, București, 1903–1944
- BSS = „Buletinul Societății Scriitorilor Români”, București, 1916 ș. u.
- BUC = „Buletinul cărții”, București, 1923 ș. u.
- BVS = „Buna Vestire”, București, 1937 ș. u.
- CAP = „Capitala”, București, 1936 ș. u.
- CC = „Caiete critice”, București, 1982 ș. u.
- CEL = „Cercetări literare”, București, 1934 ș. u.
- CFL = „Cercetări folclorice”, București, 1947.
- CGM = „Cuget moldovenesc”, Bălți, Iași, 1932 ș. u.
- CHRM = *Chrestomație română*, I-II, îngr. M. Gaster, Leipzig–București, 1891

XXXVII Dictionarul general al literaturii române

- CI = „Cercetări istorice”, Iași, 1925 ș. u.
CIL = *Contribuții de istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, I-III, publ. Tudor Vianu, București, 1956-1962
CL = „Convorbiri literare”, Iași, București, 1867 ș. u.; Iași, 1970 ș. u.
CLG = „Cercetări de lingvistică”, Cluj, 1956 ș. u.
CLI = „Cuvântul liber”, București, 1919 ș. u.; 1933 ș. u.
CLJ = „Clujul românesc”, Cluj, 1923 ș. u.
CML = „Curentul magazin”, București, 1939 ș. u.; din 1940, „Curentul magazin literar”; din 1941, „Curentul literar”
CN = „Contemporanul”, București, 1922 ș. u.
CNP = „Contrapunct”, București, 1990 ș. u.
CNT = „Contemporanul”, București, 1946 ș. u.; din 1990, „Contemporanul – Ideea europeană”
CPL = *Cărțile populare în literatura românească*, I-II, îngr. și introd. I. C. Chițimia și Dan Simonescu, București, 1963
CPV = *Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII-XVIII)*, îngr. și introd. Dan Simonescu, București, 1967
CRC = „Cronica”, Iași, 1966 ș. u.
CRE = „Curentul”, București, 1928 ș. u.
CREL = „Cahiers roumains d'études littéraires”, București, 1973 ș. u.
CTC = „Cele trei Crișuri”, Oradea, București, 1920; Oradea, 1990 ș. u.
CU = „Cuvântul”, București, 1924 ș. u.
CVC = „Convorbiri”, București, 1907; din 1908, „Convorbiri critice”
CZ = „Cosinzeana”, Orăștie, 1911 ș. u.
D = „Datina”, Turnu Severin, 1920 ș. u.
DAA = „Dacia”, București, 1941 ș. u.
DCL = *Documente literare*, I-II, îngr. Gh. Cardaș, București, 1971-1973
DCM = *Documente*, vol. I, îngr. Gh. Ungureanu, D. Ivănescu și Virginia Isac, București, 1973, vol. II: *Documente din arhive ieșene*, București, 1976
DCS = *De ce scrieți? Anchete literare din anii '30*, îngr. Gheorghe Hrimiuc-Toporaș și Victor Durnea, pref. Victor Durnea, Iași, 1999
DEP = „Dreptatea”, București, 1927 ș. u.; 1944 ș. u.; 1990 ș. u.
DFC = *De la N. Filimon la G. Călinescu. Studii de sociologie a romanului românesc*, introd. Paul Cornea, București, 1982
DIF = *Din istoria filosofiei în România*, I-III, București, 1955-1960.
DIPR = *Din istoria pedagogiei românești*, I-IV, București, 1956-1969.
DL = „Dacia literară”, Iași, 1840; 1990 ș. u.
DML = *Documente și manuscrise literare*, vol. I-II, publ. Paul Cornea și Elena Piru, pref. Al. Dima, București, 1967-1969, vol. III, publ. Paul Cornea, Elena Piru, Roxana Sorescu, introd. Paul Cornea, București, 1976, vol. IV-V, publ. Paul Cornea, Andrei Nestorescu, Petre Costinescu, pref. Paul Cornea, București, 1981-1986, vol. VI, publ. și pref. Andrei Nestorescu, București, 1993
DMN = „Dimineața”, București, 1904 ș. u.
DR = „Dacoromania”, Cluj, 1920 ș. u.
DRI = Aurel Sasu, Mariana Vartic, *Dramaturgia românească în interviuri*, I-V, București, 1995-1997
DRO = „Dacoromania”, Freiburg, 1973 ș. u.

- ECD = „Echidistanțe”, Iași, 1991 ș. u.
 ECH = „Echinox”, Cluj, 1969 ș. u.
 EL = „Előre”, București, 1953 ș. u.
 F = „Familia”, Pesta, Oradea, 1865 ș. u.; Oradea, 1926 ș. u.; 1934 ș. u.; 1944 ș. u.; 1965 ș. u.
 FCI = „Facla literară”, București, 1923 ș. u.
 FCL = „Facla”, București, 1910 ș. u.
 FDZ = „Foaia diecezană”, Caransebeș, 1886 ș. u.
 FF = „Făt-Frumos”, Cernăuți, Suceava, Râmnicu Vâlcea, 1926 ș. u.
 FK = „Filológiai Közlöny”, Cluj, 1961 ș. u.
 FLC = „Flacăra”, București, 1948 ș. u.
 FLR = „Flacăra”, București, 1911 ș. u.
 FMIL = „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, Brașov, 1838 ș. u.
 FON = „Foaia noastră”, Budapesta, 1957 ș. u.
 FRZ = „Frize”, Brașov, 1934 ș. u.
 G = „Gândirea”, Cluj, București, 1921 ș. u.
 GBV = „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, 1918 ș. u.
 GL = „Gazeta literară”, București, 1954 ș. u.
 GR = „Gând românesc”, Cluj, 1933 ș. u.
 GT = „Gazeta de Transilvania”, Brașov, 1938 ș. u.
 HT = „A Hét”, București, 1970 ș. u.
 IB = *Lui Ion Bianu. Amintire*, București, 1916.
 IGZ = „Igaz Szó”, Târgu Mureș, 1953–1989.
 IIS = „Însemnări ieșene”, Iași, 1936 ș. u.
 IL = „Iașul literar”, Iași, 1955 ș. u.
 JL = „Jurnalul literar”, Iași, 1939; București, 1947 ș. u.; 1990 ș. u.
 KOR = „Korunk”, Cluj, 1926 ș. u.; 1957 ș. u.
 L = „Literatorul”, București, 1880 ș. u.; 1991 ș. u.
 LA = „Literatură și artă”, Chișinău, 1954 ș. u.
 LAI = „Litere, arte&idei”, supl. al ziarului „Cotidianul”, București, 1991 ș. u.
 LAR = „Literatură și artă română”, București, 1896 ș. u.
 LCF = „Luceafărul”, București, 1958 ș. u.
 LL = „Limba și literatură”, București, 1955 ș. u.
 LR = „Limba română”, București, 1952 ș. u.
 LRM = *Literatura română medievală*, coordonator și pref. Dan Horia Mazilu, București, 2003
 LRV = *Literatura română veche (1402–1647)*, I–II, îngr. și introd. G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, București, 1971
 LU = „Luceafărul”, Budapesta, Sibiu, București, 1902 ș. u.; Sibiu, 1941 ș. u.
 LUP = „Lupta”, Iași, București, 1884 ș. u.
 LUT = „Lupta”, București, 1921 ș. u.
 MA = „Mitropolia Ardealului”, Sibiu, 1956 ș. u.
 MB = „Mitropolia Banatului”, Timișoara, 1951 ș. u.
 MCF = „Memoriile Comisiei de Folclor”, București, 1987 ș. u.
 ME = „Buletinul «Mihai Eminescu»”, Cernăuți, Piatra Neamț, Râmnicu Vâlcea, 1930 ș. u.

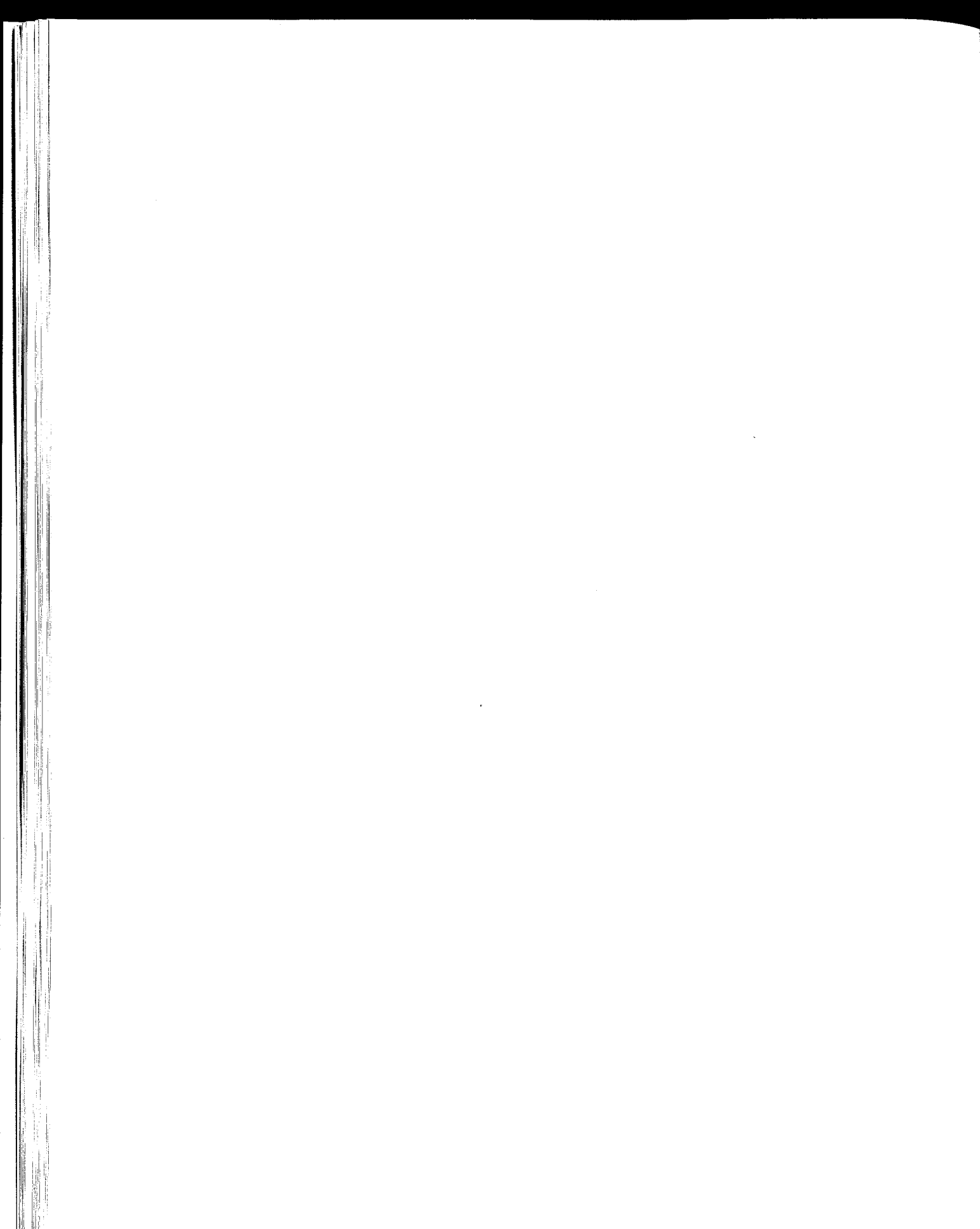
XXXIX Dicționarul general al literaturii române

- MLI = „Minerva literară ilustrată“, București, 1909 ș. u.
MM = „Mitropolia Moldovei“, Iași, 1925 ș. u.
MMN = „Meșterul Manole“, București, 1939 ș. u.
MO = „Mitropolia Olteniei“, Râmnicu Vâlcea, 1950 ș. u.
MOM = „Le Moment“, București, 1935 ș. u.
MOT = „Momentul“, București, 1945 ș. u.
MS = „Manuscriptum“, București, 1970 ș. u.
NRL = „Neamul românesc literar“, Vălenii de Munte, 1908 ș. u.
NRR = „Noua revistă română“, București, 1900 ș. u.
NYRK = „Nyelv-és Irodalomtudományi közlömények“, Cluj, 1957 ș. u.
O = „Scrisul bănățean“, Timișoara, 1949 ș. u.; din 1964, „Orizont“
OC = „Observator cultural“, București, 2000 ș. u.
ORT = „Orizont“, București, 1944 ș. u.; în 1947, „Revista literară“
PAU = *Poezii și prozatorii Ardealului până la Unire (1800–1918)*, îngr. și introd. Gh. Cardaș, București, 1936
PBU = *Poezii și prozatorii Basarabiei până la Unire (1812–1918)*, îngr. și introd. Gh. Cardaș, București, 1937
PE = „Presa“, București, 1939 ș. u.
PIL = „Prietenii istoriei literare“, București, 1931 ș. u.
PL = „Preocupări literare“, București, 1936 ș. u.
PLI = „Pagini literare“, Turda, 1934 ș. u.
PND = *Primii noștri dramaturgi*, îngr. Al. Niculescu, introd. Florin Tornea, București, 1960
POS = *Poezii de la „Sămănătorul“*, îngr. Petru Homoceanul, pref. Al. Piru, București, 1978
PRA = Marin Mincu, *Poezia română actuală*, I–III, Constanța, 1998–1999
PRL = „Propilee literare“, 1926 ș. u.
PRP = Constantin Abăluță, *Poezia română după proletcultism*, I–II, cuvânt înainte Eugen Negrici, pref. edit., Constanța, 2000
PRR = *Pionierii romanului românesc*, îngr. și pref. Șt. Cazimir, București, 1962
PRS = „Presă“, Craiova, 1930 ș. u.; din 1934, „Presă Olteniei“
PRV = „Porunca vremii“, București, 1932 ș. u.
PSS = „Poesis“, Satu Mare, 1990 ș. u.
R = „Ramuri“, Craiova, 1905 ș. u.; 1964 ș. u.
RA = „Revista arhivelor“, București, 1924 ș. u.
RAZ = „Raza literară“, București, 1932 ș. u.
RC = „Revista clasică“, Craiova, 1929 ș. u.
RCM = „Revista cultului mozaic“, București, 1956 ș. u.
RCR = „Revista Cercului Literar“, Sibiu, 1945.
REF = „Revista de folclor“, București, 1956 ș. u.; din 1964, „Revista de etnografie și folclor“
REVR = „Revue roumaine“, București, 1946 ș. u.
RFR = „Revista Fundațiilor Regale“, București, 1934 ș. u.
RI = „Revista istorică“, Vălenii de Munte, București, Iași, 1915 ș. u.
RIAF = „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“, București, 1882 ș. u.
RIR = „Revista istorică română“, București, 1931 ș. u.

- RITL = „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, București, 1952 ș. u.; din 1964, „Revista de istorie și teorie literară”
- RL = „România literară”, București, 1968 ș. u.
- RLRO = *Reviste literare românești din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1974
- RLSL = „Limba și literatura moldovenească”, Chișinău, 1958 ș. u.; din 1989, „Revistă de lingvistică și știință literară”
- RMB = „România liberă”, București, 1943 ș. u.
- RML = „România literară”, București, 1939 ș. u.
- RMZ = „Revista muzeelor”, București, 1964 ș. u.
- RP = „Rampa”, București, 1911 ș. u.; din 1915, „Rampa nouă ilustrată”
- RR = „Revista română”, Iași, 1995 ș. u.
- RRI = Aurel Sasu, Mariana Vartic, *Romanul românesc în interviuri*, I-IV, București, 1985-1991
- RSE = „Revue des études sud-est européennes”, București, 1963 ș. u.
- RSL = „Romanoslavica”, București, 1953 ș. u.
- RVM = „Revista vremii”, Galați, 1934 ș. u.
- RVS = „Revista scriitoarei”, București, 1926 ș. u.; din 1929, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”
- RVTR = *Reviste literare românești din secolul al XIX-lea*, îngr. și pref. Paul Cornea, București, 1970
- RVVR = „Revista vremii”, București, 1921 ș. u.
- SBR = „Sburătorul”, București, 1919 ș. u.
- SC = „Studii clasice”, București, 1959 ș. u.
- SCB = „Studii și cercetări de bibliologie”, București, 1955 ș. u.
- SCD = „Studii și cercetări de documentare și bibliologie”, București, 1964 ș. u.
- SCIA = „Studii și cercetări de istoria artei”, București, 1954 ș. u.
- SCL = „Studii și cercetări lingvistice”, București, 1950 ș. u.
- SDIR = *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, I-XXV, publ. N. Iorga, București, 1901-1913
- SDL = *Studii și documente literare*, vol. I, publ. I. E. Torouțiu și Gh. Cardaș, vol. II-XIII, publ. I. E. Torouțiu, București, 1931-1946
- SDM = „Societatea de mâine”, București, 1924 ș. u.
- SE = „Seara”, București, 1937 ș. u.
- SI = „Studii italiene”, București, 1934 ș. u.
- SIL = *Studii de istorie a literaturii române. De la C. A. Rosetti la G. Călinescu*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1968
- SILF = „Studii de istorie literară și folclor”, Cluj, 1951 ș. u.
- SILL = *Studii de istoria limbii române literare. Secolul XIX*, I-II, București, 1969
- SL = „Studii literare”, Cluj, Sibiu, 1942 ș. u.
- SLAST = „Scânteia tineretului. Supliment literar artistic”, București, 1981 ș. u.
- SLC = *Studii de literatură comparată*, București, 1968
- SLF = *Studii de limbă literară și filologie*, I-III, București, 1969-1974
- SLS = *Studii de limbă și stil*, îngr. G. I. Tohăneanu și Sergiu Drincu, Timișoara, 1968
- SLU = „Studii de literatură universală”, București, 1956 ș. u.
- SPM = „Săptămâna culturală a capitalei”, București, 1962 ș. u.

XLI Dicționarul general al literaturii române

- SPS = *Studii de poetică și stilistică*, îngr. Tudor Vianu, Al. Rosetti și Mihai Pop, București, 1966
- ST = „Steaua”, Cluj, 1954 ș. u.
- STD = „Studii. Revistă de istorie”, București, 1948 ș. u.; din 1974, „Revista de istorie”
- STRS = *Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc (1830-1870)*, îngr. și introd. Paul Cornea, București, 1976
- SUB = „Buletinul Universităților «V. Babeș» și «Bolyai»”, Cluj, 1956 ș.u.; din 1959, „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»”
- SXX = „Secolul 20”, București, 1957 ș. u.; din 2000, „Secolul XXI”
- T = „Transilvania”, Brașov, Sibiu, 1868 ș. u.; Sibiu, 1972 ș. u.
- TBR = „Tribuna României”, București, 1972 ș. u.
- TF = *Temelii folclorice și orizont european în literatura română*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1971
- TIA = „Tribuna”, Cluj, Brașov, 1937 ș. u.
- TIL = „Timpul”, București, 1937 ș. u.
- TM = „Timpul”, București, 1876 ș. u.
- TMS = „Tomis”, Constanța, 1966 ș. u.
- TR = „Tribuna”, Sibiu, 1884 ș. u.; Cluj, 1957 ș. u.
- TTR = „Teatrul”, București, 1956 ș. u.; din 1990, „Teatrul azi”
- ȚA = „Țara noastră”, Sibiu, Cluj, 1907 ș. u.
- U = „Universul”, București, 1884 ș. u.
- UR = „Unirea”, Blaj, 1891 ș. u.; Alba Iulia, 1968 ș. u.
- UTK = „Utunk”, Cluj, 1946 ș. u.
- UVPA = *Un veac de poezie aromână*, îngr. Hristu Cândroveanu și Kira Iorgoveanu, introd. Hristu Cândroveanu, București, 1985
- UVR = „Universul literar”, București, 1888 ș. u.
- VAA = „Viața”, București, 1941 ș. u.
- VAN = „Vieața nouă”, București, 1905 ș. u.
- VBA = „Viața Basarabiei”, București, 1932 ș. u.
- VL = „Viața literară”, București, 1926 ș. u.
- VLT = „Viața literară”, București, 1906; din 1907, „Viața literară și artistică”
- VR = „Viața românească”, Iași, București, 1906 ș. u.; București, 1948 ș. u.
- VRA = „Vremea”, București, 1928 ș. u.
- VRP = „Versuri”, „Versuri și proză”, Iași, 1911 ș. u.
- VS = „Vestul”, Timișoara, 1930 ș. u.
- VSD = *De la Varlaam la Sadoveanu (Studii despre limba și stilul scriitorilor)*, București, 1958
- VST = „Viața studentească”, București, 1956 ș. u.
- VTRA = „Vatra”, Târgu Mureș, 1971 ș. u.

S

Sadoveanu, Mihail

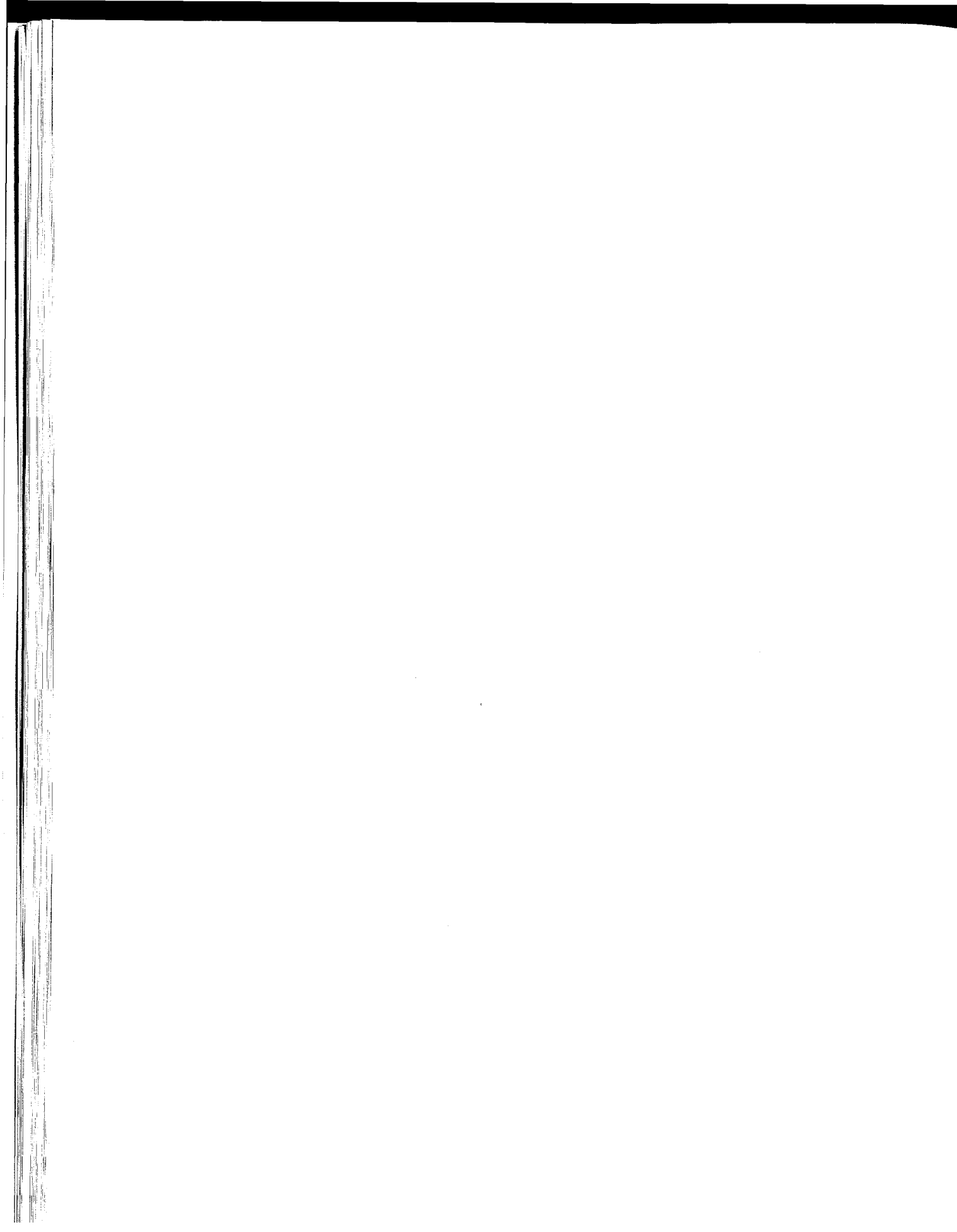
Slavici, Ioan

Sorescu, Marin

Stănescu, Nichita

SABARU, Alexandru (pseudonim al lui Alexandru Popescu; 1.X.1885, Ploiești - 8.II.1943, București), dramaturg și prozator. Absolvent al Facultății de Drept a Universității din București, **S.** e scurt timp magistrat (1909-1910), dar ulterior practică avocatura. După primul război mondial face și politică militantă, în rândurile Partidului Poporului, fiind la un moment dat deputat de Ilfov (1926-1927). Debutează în 1915, cu o piesă de teatru, la „România nouă” și editorial tot acum, cu volumul *Cealaltă lege*. În același an este primit în Societatea Scriitorilor Români. Colaborează cu piese de teatru și nuvele la „Ramuri”, „Viitorul țării”, „Adevărul literar și artistic”, „Naționalul nou”, „Universul”, „Gazeta refugiaților”, „Cronica”, „Curentul magazin”, „Convorbiri literare” ș.a. A fost membru fondator al Societății Autorilor Dramatici Români (1923).

Cu un oarecare simț al echilibrului în ceea ce privește substanța dramatică și scriitura propriu-zisă, **S.** ilustrează în piesa *Cealaltă lege* frământările unui preot care oscilează între dorința de a se recăsători și gândul tainic ce pune la îndoială omnipotența divină. Deși pe parcurs tensiunea acțiunii este diminuată din cauza dialogului banal și a excesivei detalieri psihologice, inadecvată genului, drama se reabilitează întrucâtva prin finalul ambiguu, șocant: o femeie cade pe scări în timp ce un glonț pornește din arma unui bărbat, fără să fie precizată direcția, interpretarea rămânând astfel deschisă, între ipoteza sinuciderii și cea a asasinatului. Motive biblice apar în drama în trei acte *Cain* (1920), mai simplistă decât *Cealaltă lege*. Menționabil este monologul final, delirant, al unui judecător care ajunge să își condamne propriul frate și apoi să găsească soluția extremă și absurdă de a-l omorî. Experimentând trecerile spectaculoase de la un registru la altul, autorul produce și o dramă suprarrealistă, *Fabia* (1932). Piesele lui **S.** au fost jucate pe scenele Teatrelor Naționale din București și Iași. Suflul grav pe care încearcă să îl cultive în teatru este abandonat în volumul de nuvele *Singurii prieteni* (1940), cu subiecte din lumea necuvântătoarelor, transpuse în narațiuni încărcate de duioșie.

SCRIERI: *Cealaltă lege*, București, 1915; *Cain*, București, 1920; *Fabia*, București, 1932; *Singurii prieteni*, București, 1940.

Repere bibliografice: Paul I. Prodan, *Teatrul românesc contemporan*, București, 1927, 257-260; Anestin, *Schiță*, 111; Predescu, *Encicl.*, 750; Radu Cosmin, „*Singurii prieteni*”, CTC, 1942, 7-8; [Alexandru Sabaru], U, 1947, 29; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 835, *Ist. lit.* (1982), 920, 1026; Ion Munteanu, *Istoricul Societăților Scriitorilor Români (1899-1949)*, București, 1998, 58; Micu, *Ist. lit.*, 315. A.V.

SABARUL, revistă apărută la Găești, la început lunar, apoi cu dese numere comasate, din decembrie 1935 până în decembrie 1938. Este editată ca publicație a elevilor Liceului „Dr. C. Angelescu”, sub egida Societății Literare „Vasile Cârlova”, condusă de profesorul de limba română și scriitorul Mihail Ilovici. Articolul-program, *Cultură cu orice preț*, semnat de Mihail Ilovici, pune apariția **S.** sub semnul necesității de a cultiva tineretul, instruirea constituind o condiție a accesului la

civilizație. Revista încearcă să lanseze un grup de poeți începători, dintre care cel mai frecvent publicat este Aurel Iordache; alături de el mai semnează Ovidiu Bănescu, Iorgu Ghiță, Dumitru Codăuș, Dimitrie Moises, Florian C. Ștefănescu, George Colfescu, Ion C. Balaban, Marin Oprea, Emil Meleca, dar nici unul nu a confirmat așteptările, așa cum nici în proză nu se va impune vreun colaborator al periodicului. La „Cronica literară” sunt prezentate cărți nou apărute, aparținând lui Mircea Eliade, Gib I. Mihăescu, Mihail Sadoveanu, Ion Biberi, C. Stere, Mihail Sebastian, G.M. Zamfirescu, Mateiu I. Caragiale ș.a., printre semnatarii comentariilor aflându-se Aurel Iordache, Dan Emanoil, Dimitrie Moises, George Bișin, Constantin Minculescu ș.a. Tânărul George Potra scrie despre orașul Găești și despre mănăstirea Cobia și recenzează volumul *Mihai Viteazul* al lui P.P. Panaitescu. Alți colaboratori: George Bucur, Ilie Boghez, Petre Niculae, Ioan Săvulescu, Niculae Stroescu. I.I.

SABIN, Mihail (pseudonim al lui Mișu Sachter; 25.VIII.1935, Cernăuți - 10.IX.1975, Bacău), poet și dramaturg. Este fiul lui Sali Sachter și al lui Aron Sachter, funcționari. În 1953 a absolvit Liceul de Mecanică din Giurgiu, iar în 1957 Facultatea de Filologie, secția germană, a Universității din București. Lucrează la Bacău, ca profesor la Liceul „G. Bacovia” (1957-1962), metodist la Casa Regională de Creație (1962-1964), redactor la revista „Ateneu” (1964-1974) și, în ultimii doi ani de viață, ca director adjunct al Teatrului Dramatic „G. Bacovia”. A debutat în 1958, cu poezie, într-o culegere editată de Casa Regională de Creație din Bacău. În deceniul în care a fost redactor la „Ateneu”, a semnat și cronici teatrale. Pe lângă volumele de versuri, a scris și piese de teatru, nepublicate, dintre care, la teatrul băcăuan, s-au reprezentat *Totul într-o noapte* (1973), postum *O oră de poezie (Arena cu paiețe)* (în stagiunea 1975-1976) și *24 de ore din viața unui geniu* (în stagiunea 1977-1978). A utilizat și pseudonimele Grigore Aburel, Cititor, Ioana Parava, Mircea Sarca.

În versurile de început, adunate în volumul *Întreținerea focului* (1968), **S.** se dovedește un poet care își caută încă personalitatea, pendulând între elegiac și sarcasm, folosindu-se de „măștile” unor personaje celebre: Ulise, Icar. În schimb, *Îngerul și măscăriciul* (1970) marchează pregnant ipostazele sale poetice, prezente și în cărțile ulterioare. Pe de o parte, o structură vitală, exuberantă chiar: „Am vinul în nerv, pot dansa pentru voi” (*Moștenitor*), iar pe de alta - un ins chinuit de o dihotomie existențială din care simte că nu are scăpare: „Jumătate din mine era un măscărici / care urla la lună dintr-o trompetă de argint, / jumătatea cealaltă avea chipul ascetic / al unui înger sau al unui gânditor medieval” (*Îngerul și măscăriciul*). În prima secvență a volumului, intitulată *Salt în adolescență*, se resimte nostalgia anilor primei tinereți, când „goana după cel mai mare vis” nu era o iluzie, o utopie, așa cum se va dovedi cu trecerea timpului. Dacă aici sentimentul predominant este tristețea pentru anii „care ne-au înșelat la tot pasul, / [...] un amestec neîncetat de grandoare și grație”

(*Prietenii mei*), în secțiunea *Interpretări* există o jubilație, o bucurie intensă a simplului fapt de a fi: „Dans, frenezie, credință în orga naturii” (*Traversări*). Dedicând versuri unor cunoscute personaje (Yorick, Casandra, Charlot, Peer Gynt, Horatio), S. reușește să le surprindă, în imagini uneori remarcabile, caracteristicile definitorii. În *Arena cu paiate* (1972) se observă o mai mare atenție acordată prozodiei, fără a fi afectat mesajul poetic, ci dimpotrivă. Începe să se strecoare, insidios, presentimentul morții: „eu pierd / măsura, echilibrul, orgoliul meu tăcut, / cuvintele pe care ți le spun se-ntorc / și nu mai au putere. / Ce-ar mai fi de adăugat, inconstiență doamnă moarte?” (*Idila*). Apar, cu obstinație, și nu doar aici, ca simbol bufonul, saltimbancul, măscăriciul, simpla enumerare a unor titluri fiind elocventă: *Fluturi și claunul, Clauul vorbind muzelor, Clauul către adolescenți, Lamentația clauunului* etc. Cartea *Pasărea medievală* (1973) nu face decât să potențeze laitmotivele anterioare: presentimentul morții iminente (*Acest turnir*), nostalgia după anii copilăriei și amărăciunea în fața unei realități decepționante: „Astăzi castelul / năpădit de bălării / și de ierburi otrăvitoare / coboară spre somnul ruinelor. / Eu însumi nu sunt decât / firul de praf / de la capătul gloriei / neamului meu” (*În ce pământuri a coborât*). O ediție selectivă postumă, *Despre apusul soarelui* (1977), dă la iveală și câteva inedite, cu totul diferite ca ton și mod de abordare a poeziei: nimic din ironia, împinsă până la sarcasm, din ciclurile anterioare, nici din tenta elegiacă a versurilor de început, ci o meditație asupra vieții, dar, mai ales, copleșitoare, meditația asupra morții. Așa cum remarca Gheorghe Grigurcu, S. a fost „extatic precum Emil Botta, iubitor de mișcare scenică și curtenitor precum Radu Stanca, irezistibil parodic precum Emil Brumar, [...] a fost el însuși în măsura în care și-a căutat cu înfrigurare o identitate care era însăși căutarea”.

SCRIERI: *Întreținerea focului*, București, 1968; *Îngerul și măscăriciul*, Iași, 1970; *Arena cu paiate*, București, 1972; *Pasărea medievală*, Iași, 1973; *Despre apusul soarelui*, îngr. Sergiu Adam, postfață George Bălăiță, Iași, 1977.

Repere bibliografice: M.N. Rusu, *Întreținerea poeziei*, LCF, 1968, 13; Al. Andriescu, „*Întreținerea focului*”, CRC, 1968, 16; Constantin Cubleşan, *Patru cărți de versuri*, TR, 1968, 17; Ilie Constantin, „*Îngerul și măscăriciul*”, RL, 1970, 28; Constantin Călin, „*Îngerul și măscăriciul*”, ATN, 1970, 6; Mircea Popa, „*Îngerul și măscăriciul*”, TR, 1970, 41; Sorianu, *Contrapunct*, 106–112; Mihai Minculescu, „*Arena cu paiate*”, RL, 1973, 4; Calistrat Costin, „*Arena cu paiate*”, ATN, 1973, 2; Mircea Iorgulescu, „*Pasărea medievală*”, LCF, 1973, 21; Daniel Dimitriu, „*Arena cu paiate*”, CL, 1973, 7; Nicolae Prelipceanu, „*Pasărea medievală*”, TR, 1973, 29; Mihai Neagu, „*Arena cu paiate*”, ST, 1973, 7; Mihai Minculescu, „*Pasărea medievală*”, RL, 1973, 33; Dan Ciachir, „*Arena cu paiate*”, VR, 1973, 8; Constantin Călin, „*24 de ore din viața unui geniu*”, RL, 1977, 38; Grigurcu, *Poeți*, 390–393; Grigurcu, *Eminescu-Labiș*, 458–462; Rachieru, *Poeți Bucovina*, 383–387; Popa, *Ist. lit.*, II, 600; Constantin Călin, *Mișu*, ATN, 2002, 9; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 131–133. D.Gr.

SADI IONESCU, Alexandru (21.VI.1873, Saint-Maurice, Franța – 20.IX.1926, București), bibliograf. Este fiul unui medic veterinar care și-a completat studiile în Franța. Elev la Liceul

„Matei Basarab” și apoi cursant al Facultății de Litere și Filosofie din București, își susține lucrarea de licență, *Bibliografia critică a călătoriilor făcute în Principatele Unite de la 1700 la 1859*, sub îndrumarea lui N. Iorga. Din 1899 lucrează ca funcționar în cadrul Ministerului de Externe și la Domenii. În 1902 este angajat la Biblioteca Academiei Române pe postul de „scriitor” (bibliotecar începător) și va avansa până la funcția de director. Este primul profesor de bibliologie la Școala de Arhivistică și Paleografie (1925–1926), întocmind și un curs de biblioteconomie, rămas în manuscris. Desfășoară o activitate intensă, laborioasă, în scopul organizării și sistematizării bibliografice în instituțiile de carte românești. Introduce catalogul de materii al Universității din Halle, îl adaptează „la trebuințele noastre speciale” și impune utilizarea sistemului de clasificare zecimală. Debutează cu articolul (nesemnat) *Lista alfabetică a publicațiilor periodice românești din și afară de Regat* în „*Vulturul*” (1907). Prima carte, *Bibliografia călătoriilor străine în ținuturile românești*, îi apare în 1916. Colaborează la „*Universul literar*” (1908–1926) și mai cu seamă la „*Buletin bibliografic săptămânal*”. Numele consacrat prin uz este Sadi Ionescu, deși numele de familie era Ionescu.

Apreciat, alături de Ioan Bianu și Nerva Hodoș, între cei mai buni bibliografi și bibliotecari români, S.I. are meritul de a fi primul care stabilește criteriile științifice ale organizării unei biblioteci. A promovat principiile apusene de lucru și a susținut o serie de idei durabile despre biblioteconomie, menite a elimina viziunea împământenită la noi despre biblioteci, considerate numai „depozite complete” de cărți. Lui i se datorează alcătuirea inventarelor model, a fișei internaționale, înființarea secției de foi volante, punerea la punct a periodicelor și constituirea catalogului pe materii. Contribuția sa în organizarea bibliotecilor s-a manifestat, în primul rând, practic și abia după aceea prin prelegeri în cadrul Școlii de Arhivistică și Paleografie. Lucrarea *Publicațiunile periodice românești*, apărută în 1913, scoasă în colaborare cu Nerva Hodoș, a reprezentat un model în epocă. Pentru fiecare ziar, gazetă și revistă din perioada 1820–1906 sunt consemnate titlul, subtitlul, locul, durata de apariție, formatul, prețul, directorul sau comitetul de redacție și tipografia, fiind semnalate toate schimbările survenite în redacție, în format sau suspendările, uneori reproducându-se articole-program rare ori foarte importante. Clarificări de natură teoretică a obținut în urma documentărilor cu privire la sistemul de organizare și funcționare al marilor biblioteci, întreprinse la Leipzig, Liège, Bruxelles, Paris, și în cadrul activităților Institutului Internațional de Bibliografie (1914), a căror consecință este studiul *Instrucțiuni regulamentare de organizare* (1916), unde se inițiază noul catalog sistematic, bazat pe clasificarea zecimală. Între 1916 și 1918 efectuează și o revizuire a catalogului alfabetic al cărților. Ideile lui S.I. au fost fructuoase, fiind considerate un vadecum pentru colaboratori și urmași. Forma tipărită a lucrării *Bibliografia călătoriilor străine în ținuturile românești*, la origine lucrare de licență, a ars în anii primului război mondial, reconstituindu-se cu dificultate un exemplar incomplet, păstrat la Biblioteca Academiei Române. De altfel, din cauza

vicisitudinilor timpului, o mare parte a lucrărilor sale a rămas în manuscris. În aprecierea lui Ioan Bianu, „a fost un muncitor cum foarte, foarte rar se găsesc între oameni. Ziua și noaptea muncea, [...] era un fanatic al muncii, muncea mult, prea mult, ceea ce l-a făcut să se istovească și să se stingă la vârsta de 54 de ani [...]. Pasionat bibliofil, pasionat bibliograf, pasionat bibliotecar, cu figura scundă și firavă, părea un schimnic din alte vremi”.

SCRIERI: *Publicațiunile periodice românești* (în colaborare cu Nerva Hodoș), introd. Ioan Bianu, București, 1913; *Bibliografia călătorilor străini în ținuturile românești*, București, [1916]; *Biblioteca Academiei Române. Instrucțiuni regulamentare de organizare*, București, 1916; *Tovarăși de muncă dispăruți*, IB, 265–303; Nicolae Kretzulescu. *Bibliografie*, București, f.a.; *Plan pentru organizarea bibliotecii Ateneului Român*, București, [1925]; *Curs de biblioteconomie ținut la Școala de Arhivistică și Paleografie în anul școlar 1925–1926*, București, [1926]; *Note și planul complet pentru „Enciclopedia română”*, București, [f.a.]; *Contribuțiuni la repertoriul bibliografic universal*, București, [f.a.].

Repere bibliografice: Diabolo, „*Publicațiunile periodice românești*”, „*La Politique*”, 1914, 633; Perpessicius, *Opere*, V, 124–125, XI, 63–64; [Petru Comarnescu], *Al. Sadi Ionescu*, „*Politica*”, 1926, 96; Barbu Lăzăreanu, *Al. Sadi Ionescu*, DT, 1928, 7 841; N. Georgescu-Tistu, *Studiul și organizarea cărții*, București, 1929, 5–9; Al. Iordan, *Al. Sadi Ionescu*, „*Mișcarea*”, 1931, 22 septembrie; Ioachim Crăciun, *Doi bibliologi români: Ioan Bianu (1856–1935) și Al. Sadi Ionescu (1873–1926)*, Cluj, 1937; Dan Simonescu, *Al. Ionescu Sadi*, „*Hrisovul*”, 1941, 469–476; Al. Bogdan, *Opera lui Al. Sadi Ionescu*, „*Rapid*”, 1942, 98; Ioachim Crăciun, *Alexandru Sadi Ionescu*, SCD, 1967, 2–3; Ioan Lupu, *Alexandru Sadi Ionescu*, în *Biblioteca Academiei. 1867–1967. Cartea centenarului*, București, 1968, 282–287; Theodorescu, *Ist. bibl.*, 105–109; Corneliu Dima-Drăgan, Gheorghe Buluță, *Rumänische Bibliologen*, „*Biblos*” (Viena), 1979, 4; Kalustian, *Simple note*, II, 260–264; Gheorghe Buluță, Victor Petrescu, *Galeria bibliologilor români*, Târgoviște, 2003, 30–31. L. Ch.

SADOVEANU, Ion Marin (15.VI.1893, București – 2.II.1964, București), prozator, dramaturg, eseist, cronicar dramatic și literar, traducător. Este fiul Emiliei (n. Petrescu) și al medicului Nicolae Marinescu, care și-a adăugat numele Sadoveanu; **S.** își va oficializa numele de scriitor abia în 1949. Învață din copilărie germana, franceza, engleza și se inițiază în cultura universală. Urmează Liceul „Sf. Sava” din București (1908–1912), în ultimul an de școală publicând, împreună cu alții, „*Revista celor șase*” (15 februarie–1 mai 1912), în paginile căreia debutează cu poema *Apus*. Studiază la Facultatea de Drept în paralel cu Literalele, absolvind, în 1916, doar cursurile primei facultăți. În timpul războiului urmează, la Botoșani, cursurile Școlii Militare de Subofițeri. Se căsătorește cu Marietta Bârsan (Sadova), cu care în 1919 pleacă la Paris cu gândul de a-și da doctoratul în drept. Se specializează în arta teatrală cu Jacques Copeau, la Vieux Colombier. Întors în țară, fondează în 1921, împreună cu Tudor Vianu și Ion Sân-Giorgiu, cercul Poesis, menit a face cunoscută mișcarea de idei contemporană din Europa. Colaborează la „*Letopiseți*”, unde în 1919 este în comitetul de conducere, „*Revista vremii*”, „*Viața românească*”, „*Gândirea*”, „*Cugetul românesc*”, „*Teatrul*”, „*Mișcarea literară*”, „*Viața literară*”, „*România literară*” ș.a., iar după 1952 la majoritatea ziarelor centrale și la

revistele Uniunii Scriitorilor. Activitatea de cronicar dramatic îl propulsează în conducerea vieții teatrale și dramatice românești: director al propagandei culturale prin teatru (1923), inspector, inspector general al teatrelor (1929), inspector general al teatrelor și operelor (1933), subsecretar de stat în Ministerul Artelor, director al Teatrului Național din Cluj, director al Operei Române din București, director al Teatrului Național din București în mai multe rânduri (ultima dată între 1956 și 1958). S-a numărat, în 1923, printre inițiatorii Societății Autorilor Dramatici Români, a fost vicepreședinte al Societății Scriitorilor Români (1935–1944). Îndepărtat, în septembrie 1940, în timpul dictaturii legionare, din ierarhia teatrală, **S.** va lucra mai bine de un deceniu ca redactor la zierele „*Timpul*”, „*Viața*”, „*Națiunea*” și din nou la „*Timpul*”. Întreprinde ample călătorii de documentare în anii '20–'30 în Italia, Germania, Elveția, Franța, Austria, în vederea elaborării monografiilor, rămase în stadiu de proiect, *Martin Luther și Sf. Francisc de Assisi*.

Cărțile publicate de **S.** dau seamă prea puțin de dimensiunile activității sale literare. Din sutele de cronici dedicate fenomenului teatral românesc și universal de-a lungul a patru decenii el nu reușește să tipărească decât o mică antologie, *Dramă și teatru* (1926), cu care debutează editorial, pe când dintr-un vast proiect, *Istoria universală a dramei și teatrului*, conceput în treizeci (sau chiar patruzeci) de volume și

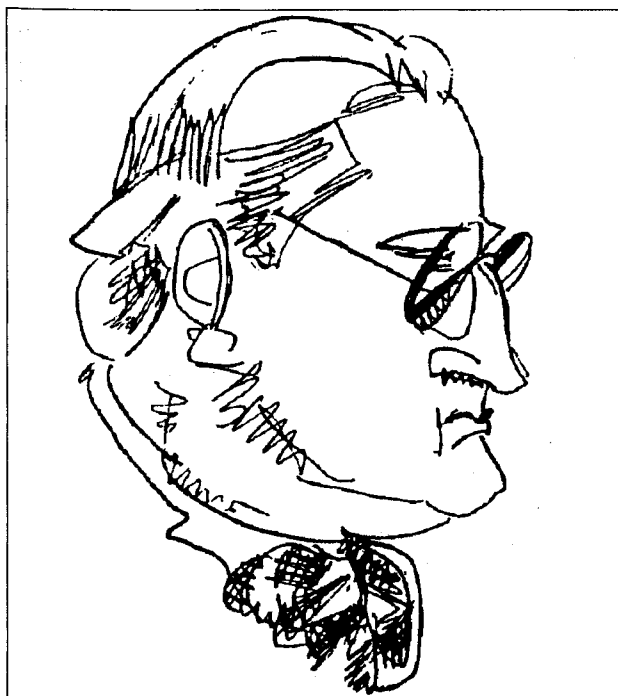
Ion Marin Sadoveanu, Sorin Negruzți și Tudor Vianu

materializat parțial sub formă de conferințe experimentale, nu finalizează decât o singură fasciculă, *Drama și teatrul religios în Evul Mediu* (1942), precedată de o antologie de texte traduse, *De la mimus la baroc* (1933). Pe de altă parte, beletristica propriu-zisă este firavă și puțin semnificativă până către sfârșitul celui de-al doilea război mondial. Volumul de poezii *Cântece de rob* (1930) ori piesele de teatru *Metamorfoze* și *Anno Domini...* (ambele din 1927), *Molima* (1932) nu impun o voce distinctă, deși maniera tradiționalistă (gândiristă chiar, în poeme) este concurată, în creația dramatică, de o profundă influență strindbergiană și ibseniană sau expresionistă, ce îi dau o notă particulară în epocă. Realizarea majoră a lui **S.** - la nivelul celor mai bune cărți ale literaturii române - este *Sfârșit de veac în București* (1944), roman de formulă balzaciană, circumscris liniei tematico-epice marcate de *Ciocoi vechi și noi* de Nicolae Filimon, *Tănase Scatiu* de Duiliu Zamfirescu și *Enigma Otiliei* de G. Călinescu. Concepțit ca primă parte a trilo-

giei (în unele variante, a tetralogiei) *Lume*, romanul reia tema parvenirii burgheze, îngemănată cu tema-revers a decăderii boierimii pe fundalul evoluției, de-a lungul mai multor generații, a unei familii în funcție de circumstanțele istoriei. Pe de o parte, abordarea dintr-o multitudine de unghiuri de analiză psihologică, unele foarte moderne, pe de alta, familiaritatea autorului cu lumea luată ca prototip au avut ca rezultat depășirea schematizării și a privirii părtinitoare a personajelor, specifică primilor doi mari antecesori, astfel încât scrierea a putut fi considerată la apariție o încercare de reabilitare și de înnoire a temei. Romanul urmărește, în stil de cronică obiectivă, apariția unei întregi categorii sociale. Cartea impune prin patosul extraordinar al vieții și, îndeosebi, prin relieful puternic al chipurilor umane. Căci, de la figurile de prim-plan până la aparițiile episodice, toate personajele trăiesc ca entități de sine stătătoare, pe deplin conturate. Protagonistul, Iancu Urmatecu, este un Dinu Păturică obsedat nu atât de averea stăpânului (în cazul de față baronul Barbu), cât de condiția lui socială. Cum a remarcat critica literară, el este omul din anticameră care așteaptă să fie primit în marele salon al lumii de sus. Nefiind acceptat, fiul măcelarului încearcă să își împlinească acest vis prin fiica sa, Amelica. Este un individ perspicace, nu lipsit de mândrie, amator de petreceri și foarte nesățios când e vorba de femeie. „Femeia - zice el -, oricare și în orice fel, înspre el trebuie să vină”. Când în preajma lui apare Jurubița, tânără și iabărășă, i-o fură numaidecât cumnatului său, Tudorică, ofițer de pompieri. Același lucru i-l face și lui Leferică, „nagoda” care aduce la masă o femeie ce îi place lui Urmatecu. Jurubița pare o Kera Duduca mai inteligentă. Tipologia romanului este, în genere, bogată, fixată literar în maniera realismului din secolul al XIX-lea. Baronul Barbu are toate virtuțile și slăbiciunile unei clase vechi. Este molatec, inert social, asistă fără să se răzvrătească la ruinarea averii sale. Când i se semnalează lăcomia și necinstea lui Iancu Urmatecu, administratorul bunurilor sale, nu reacționează. „Căderea neamurilor”, de care vorbesc naveliștii de la începutul secolului al XX-lea, se face în romanul lui **S.** prin absorbție, prin substituire lentă. Fiul baronului, Barbu C. Barbu (Bubi), continuă acest proces. În *Ion Sântu* (1957) tânărul baron reapare, acum instalat în casa lui Urmatecu. El a devenit - zice naratorul obiectiv, auctorial - „un chiriaș al lumii”. Personajele au oarecare complexitate interioară, oricum mai multă decât cele ale lui Filimon și Duiliu Zamfirescu. Urmatecu își iubeste, ca Moș Goriot, cu pasiune fiica, nu e un arivist fără scrupule, îi place să fie filotim, ține pe lângă casa lui un număr mare de rubedenii sărace, bucuria lui este să dea mese bogate și să își tachineze, spre a-i umili, oaspeții. Ambiționează „s-o așeze” pe Amelica în lumea de sus (aristocrația) în care el nu a reușit să intre, cu toată istețimea și râvna lui. *Sfârșit de veac în București* este un roman solid, de un realism minuțios, cu o tipologie memorabilă. Șerban Cioculescu îl pune în rând cu romanele lui Liviu Rebreanu, socotindu-l „monumental”. Cu *Ion Sântu* **S.** abandonează - datorită împrejurărilor istorice în care și-a elaborat cartea - proiectul inițial, dezvoltând narațiunea în sensul unui bildungsroman, în bună măsură independent de

Sfârșit de veac în București. Intenția de cronică a lumii și epocii se păstrează, dar ea prinde de data aceasta contururi din perspectiva procesului de formare a personajului central, Ion Sântu. De altfel, evoluția caracterologică și intelectuală a acestuia nu este altceva decât o lungă peregrinare printre diverse sisteme educative, reflectând tot atâtea idei despre viață, pe care personajul le aprobă și le însușește, ia doar act de ele sau le respinge. Dorința de a înzestra protagonistul cu o mentalitate în sensul directivei ideologice ale anilor '60 impregnează textul cu un tezism greu mascat de virtuozitatea epică. Totuși, *Ion Sântu* rămâne o interesantă tentativă de utilizare în aria prozei românești a formulei bildungsromanului, cu trimitere la Goethe și Thomas Mann. În paralel cu romanul de ficțiune, **S.** a fost atras de epica de reconstrucție istorică. O tetralogie romanescă dedicată epocii Cantacuzino-Brâncoveanu, intitulată *Haini la Înalta Poartă*, a rămas în stadiul de proiect. Mai multe nuvele, între care *Akho și Tao* (1963), „o poveste din vremea ghețarilor înalți”, ca și proza *Din viața înaintemergătorului și botezătorului Ioan* atestă vocația autorului în această direcție. Îndeosebi ultima scriere se distinge prin ineditul viziunii și prin puterea de plasticizare a unor simboluri biblice. Memorabilă e scena finală, în care Ioan vede păcatul într-o infinită întruchipare. Romanul *Taurul mării* (1962), ultimul text amplu editat antum, relevă pasiunea, mărturisită adeseori, pentru epocile îndepărtate ale istoriei. Acțiunea se desfășoară la Histria, în secolul al V-lea î.Hr., și aduce în pagină credințe religioase, scene de sacrificii închinat zeilor, întâmplări din viața olarilor, reprezentări de teatru

Desen de Marcel Iancu

popular, prin care se încearcă reconstituirea vieții de zi cu zi pe țărmurile Pontului Euxin. Erudit de mare clasă, frământat de ambiția construcțiilor ciclopice, ceea ce dezvăluie afinități cu Dimitrie Cantemir, I. Heliade-Rădulescu, B. P. Hasdeu, **S.** este totodată un subtil analist și un rafinat stilist.

La Ion Marin Sadoveanu, pentru întâia oară, romanul nu se întoarce în satiră împotriva parvenitismului și în elegie pentru reprezentanții crepusculari ai marii proprietăți rurale. D-sa conturează fizionomiile, pune oamenii să făptuiască, îi lasă pe urmă să acționeze potrivit logicii interioare individuale și nu intervine în nici un fel ca să-și trădeze preferința pentru vreunul sau altul. N-am citit poate de la Ion de Liviu Rebreanu un roman românesc atât de obiectiv ca Sfârșit de veac în București. Și tot așa, de la Ion încoace, n-am mai întâlnit la noi un alt romancier cu atâta putere de creație obiectivă ca Ion Marin Sadoveanu. Parvenitul său, noul Dinu Păturică, pe nume Iancu Urmatecu, depășește toate modelele sale autohtone; prin complexitatea caracterului și puterea de viață, este de-a dreptul balzacian, fără să amintească precis pe vreunul din protagoniștii Comediei umane.

ȘERBAN CIOCULESCU

SCRIERI: *Dramă și teatru*, Arad, 1926; *Metamorfoze. Anno Domini...*, București, 1927; *Cântece de rob*, București, 1930; *Molima*, București, 1932; *Drama și teatrul religios în Evul Mediu*, București, 1942; ed. pref. George Banu, București, 1972; *Sfârșit de veac în București*, București, 1944; ed. îngr. I. Opreșan, București, 1975; *Român Rolland*, București, 1955; *Între trecut și prezent (Pe marginea alegerilor de azi)*, București, 1957; *Ion Sântu*, București, 1957; *Viciu și virtute*, București, 1957; *Sistemul celor 24 de sorți*, București, 1959; *Taurul mării*, București, 1962; *Akho și Tao (o poveste din vremea ghețarilor înalți)*, București, 1963; *Scrieri*, I-VIII, îngr. și introd. I. Opreșan, București, 1969-1985; *Istoria universală a dramei și teatrului*, I-II, îngr. și pref. I. Opreșan, București, 1973; *Taurul mării*, îngr. și pref. Valentin F. Mihăescu, București, 1987. **TRADUCERI:** Herondas din Kos, Arnoul Gréban, Hans Sachs, Francesco Andreini, Andrea Perrucci, Lope de Rueda, Andreas Gryphius, în *De la mimus la baroc*, pref. trad., București, 1933; William Shakespeare, *Regele Richard al III-lea*, București, 1934; Max Halbe, *Tinerete*, București, [1942]; V. Ermilov, *Cehov*, București, [1948] (în colaborare cu Eugen Jenea); Stendhal, *Roșu și negru. Cronică secolului al XIX-lea*, București, 1950; ed. pref. Micaela Slăvescu, București, 1995; G. A. Bürger, *Uimitoarele călătorii și aventuri pe uscat și pe apă ale baronului von Münchhausen*, București, 1955; ed. îngr. Valeriu Râpeanu, București, 1992; Heinrich von Kleist, *Ulciorul sfârâmat*, București, 1957; [Traduceri], în *Scrieri*, VIII, București, 1985.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, IV, 498-502; Perpescius, *Opere*, III, 98-100, IV, 153-156, XII, 203-210, 302-305; Sadoveanu, *Cărți*, II, 21-23; Vianu, *Opere*, III, 517-523; G. M. Zamfirescu, „De la mimus la baroc”, „România literară”, 1933, 7; Al. Robot, „De la mimus la baroc”, RP, 1933, 4 611; Lucian Boz, „De la mimus la baroc”, ADV, 1933, 15 205; Biberi, *Études*, 127-129; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 115-116, 376-377; Cioculescu, *Aspecte*, 442-445; Streinu, *Pagini*, II, 412-437; Șuluțiu, *Scriitori*, 301-316; Radu Lupan, *Oameni dintr-un sfârșit de veac*, VR, 1955, 7; S. Damian, *Încercări de analiză literară*, București, 1956, 43-52; Georgescu, *Încercări*, II, 221-228; Tudor Vianu, *Ion Marin Sadoveanu*, LCF, 1964, 4; Ralea, *Scrieri*, II, 495-499; Micu-Manolescu, *Literatura*, 232-235; Cioculescu, *Varietăți*, 380-383; Negoiescu, *Scriitori*, 277-280; I. Opreșan, *Poetul Ion Marin Sadoveanu (Din*

perspectiva unor noi documente literare), LL, 1967; I. Opreșan, *Ion Marin Sadoveanu - schiță biografică*, RITL, 1967, 2; Regman, *Cărți*, 123-136; Baconsky, *Marginalii*, 54-65, 168-174; Ion Opreșan, *Geneza trilogiei lui Ion Marin Sadoveanu*, SIL, 445-459; Piru, *Panorama*, 269-272; Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr.*, 27; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 562-569; Victor Stoleru, *Crochiuri de istorie literară*, București, 1974, 75-89; Micu, „*Cândirea*”, 675-676, 876-878, 980-982; Valeriu Râpeanu, *Interpretări și înțelesuri*, București, 1975, 182-185; Balotă, *Universul*, 7-25; Simion, *Scritori*, II, 265-279; Vartic, *Spectacol*, 92-99; Brădățeanu, *Istoria*, II, 272-273; Piru, *Ist. lit.*, 393-394; Cioculescu, *Itinerar*, IV, 291-295; Leonte, *Prozatori*, I, 50-59; Rotaru, *O ist.*, III, 567-570; Cosma, *Romanul*, I, 257-260; Craia, *Fețele*, 176-186; Mădălina Nicolau, *Pe urmele lui Ion Marin Sadoveanu*, București, 1988; *Ion Marin Sadoveanu*, RRI, III, 216-219, 225-233; Petre Răileanu, *Calmul narațiunii*, RL, 1989, 15; Mircea Mancaș, *Ion Marin Sadoveanu - istoric al teatrului și dramaturg*, RL, 1991, 15; Negoitescu, *Ist. lit.*, I, 221-222; Cornel Munteanu, *Ion Marin Sadoveanu. Coordonate lirice*, F, 1993, 7-8; Marian Barbu, *Aspecte ale romanului românesc contemporan*, II, Craiova, 1995, 233-253; *Ion Marin Sadoveanu*, DRI, IV, 307-312; D. St. Rădulescu, *Dicționarul personajelor din „Sfârșit de veac în București” de Ion Marin Sadoveanu*, București, 1997; *Dicț. esențial*, 733-735; Ghiulescu, *Istoria*, 170-172; Micu, *Ist. lit.*, 270-272; Popa, *Ist. lit.*, I, 282; *Dicț. analitic*, IV, 136-138. I. O.

SADOVEANU, Izabela (24.II.1870, Săucești, j. Bacău - 6.VIII.1941, București), critic literar. Este fiica Eleonorei (n. Dumitriu) și a lui Gheorghe Morțun; va fi adoptată la scurt timp după naștere de Mia și Alexandru Andrei. Urmează ciclul primar la Bacău, apoi la Iași Institutul Pedagogic (1881-1886), doi ani frecventând cursuri de filosofie și fiziologie la Universitate, în paralel cu pensionul de fete „Dodun des Perrières”, unde este și pedagogă pentru clasele mici. Din această perioadă datează primele contacte cu ideile socialiste, participarea la cercul lui Ioan Nădejde și frecventarea grupului de la „Contemporanul”, a cinaclului condus de Nicolae Beldiceanu (unde îl cunoaște pe Ion Creangă). În 1891 se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie din București. Tot acum obține postul de profesoară de filosofie și pedagogie la Școala „Penetis-Zurmale” din Brăila. Aici și la Galați se implică intens în organizarea mișcării socialiste. Îi vizitează la București pe C. Dobrogeanu-Gherea și pe Anton Bacalbașa, îi cunoaște pe I. L. Caragiale, B. Delavrancea, Al. Vlahuță. În 1898 se căsătorește cu Alexandru Sadoveanu, ofițer, fratele mai mare, după tată, al lui Mihail Sadoveanu, și câțiva ani va profesa la Focșani. În 1908 este transferată la Școala Centrală de Fete din București. În 1912 devine studentă la Institutul Pedagogic „Jean-Jacques Rousseau” din Geneva, pe care îl va absolvi în 1915. Este directoare a liceului de refugiați din Iași (1917-1919), a Școlii Normale „Elena Doamna” din București (1919-1926), profesoară la Școala de Puericultură și Educatoare (1926-1936) și consilier în Ministerul Instrucțiunii (1932-1936). **S.** este o strălucită militanță pentru noile curente în pedagogie, în primul rând pentru ideile școlii active, are o viziune modernă în problema învățământului pentru fete și a educației lor, inițiază la noi și susține metoda Mariei Montessori (1916). Este autoare, împreună cu C. I. Angelescu, a primului manual

românesc de psihologia copilului, manifestă o preocupare constantă pentru îndrumarea lecturii copiilor pe vârste, scrie numeroase articole despre cartea școlară, editează împreună cu Mihail Sadoveanu un volum de lecturi istorice și geografice pentru elevi, traduce *Insula comorii* de Robert Louis Stevenson. S-a remarcat, de asemenea, ca o perseverentă luptătoare pentru emanciparea femeii (în 1923, ca delegată la Societatea Națiunilor și în Biroul Internațional al Muncii, va susține cu ardoare principiul feministe) și ca o lucidă militanță antifascistă (din 1936 este secretară a Comitetului Național Permanent pentru Pace, al cărui președinte de onoare era Nicolae Titulescu). Debutază în 1890, cu poezii, semnate Izabela Andrei, la „Școala nouă” din Roman, alături de G. Ibrăileanu ș.a., dar își începe cariera de critic literar mai târziu, la cotidianul „Voința națională” (1904), cu un articol despre debutul lui Mihail Sadoveanu, urmat în 1905 de *Artă și morală*, o primă intervenție polemică adresată lui H. Sanielevici, ca răspuns la textul denigrator al acestuia cu privire la literatura lui Sadoveanu. Confirmarea vocației critice vine ulterior, odată cu apariția revistei „Viața românească” (1906), la care va publica aproape un deceniu. Va scrie și la „Adevărul”, „Dimineața” (redactează în 1932 „Pagina femeii”), dar mai cu

Izabela Sadoveanu

CĂRȚI ȘI IDEI

I

R E S T I T U T I O

Viața Românească

Directori: C. ȘEFRE și Dr. I. CANTAREZUȘIN

1906-1941

1. ȘEFRE
2. CANTAREZUȘIN
3. ȘEFRE
4. ȘEFRE
5. ȘEFRE
6. ȘEFRE
7. ȘEFRE
8. ȘEFRE
9. ȘEFRE
10. ȘEFRE
11. ȘEFRE
12. ȘEFRE
13. ȘEFRE
14. ȘEFRE
15. ȘEFRE
16. ȘEFRE
17. ȘEFRE
18. ȘEFRE
19. ȘEFRE
20. ȘEFRE
21. ȘEFRE
22. ȘEFRE
23. ȘEFRE
24. ȘEFRE
25. ȘEFRE
26. ȘEFRE
27. ȘEFRE
28. ȘEFRE
29. ȘEFRE
30. ȘEFRE
31. ȘEFRE
32. ȘEFRE
33. ȘEFRE
34. ȘEFRE
35. ȘEFRE
36. ȘEFRE
37. ȘEFRE
38. ȘEFRE
39. ȘEFRE
40. ȘEFRE
41. ȘEFRE
42. ȘEFRE
43. ȘEFRE
44. ȘEFRE
45. ȘEFRE
46. ȘEFRE
47. ȘEFRE
48. ȘEFRE
49. ȘEFRE
50. ȘEFRE
51. ȘEFRE
52. ȘEFRE
53. ȘEFRE
54. ȘEFRE
55. ȘEFRE
56. ȘEFRE
57. ȘEFRE
58. ȘEFRE
59. ȘEFRE
60. ȘEFRE
61. ȘEFRE
62. ȘEFRE
63. ȘEFRE
64. ȘEFRE
65. ȘEFRE
66. ȘEFRE
67. ȘEFRE
68. ȘEFRE
69. ȘEFRE
70. ȘEFRE
71. ȘEFRE
72. ȘEFRE
73. ȘEFRE
74. ȘEFRE
75. ȘEFRE
76. ȘEFRE
77. ȘEFRE
78. ȘEFRE
79. ȘEFRE
80. ȘEFRE
81. ȘEFRE
82. ȘEFRE
83. ȘEFRE
84. ȘEFRE
85. ȘEFRE
86. ȘEFRE
87. ȘEFRE
88. ȘEFRE
89. ȘEFRE
90. ȘEFRE
91. ȘEFRE
92. ȘEFRE
93. ȘEFRE
94. ȘEFRE
95. ȘEFRE
96. ȘEFRE
97. ȘEFRE
98. ȘEFRE
99. ȘEFRE
100. ȘEFRE

FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ, G. CĂLINESCU

seamă la „Adevărul literar și artistic”, unde va deține și rubrica intitulată „Cărți și reviste”, fiind prezentă în paginile revistei din 1925 până în 1939, precum și la „Noua revistă română”, „Drapelul”, „Povestea vorbei”, „Educația”, „Renașterea română”, „Lamura”, „Gazeta cărților”, „Boabe de grâu” ș.a. Semnează și Evan, Izabela Sadoveanu-Evan.

În cronicile și eseurile sale **S.**, influențată de Hippolyte Taine, susține importanța criticii științifice, ca demers imparțial, fără păreri preconcepute și total subordonat operei literare. Mai ales în perioada de la „Viața românească” autoarea se remarcă prin incisivitatea ideilor și tonul polemic. Volumul *Impresii literare* (1908) strânge articole despre scriitori cu vederi socialiste (O. Carp, Sofia Nădejde), dar și despre D. Anghel și Mihail Sadoveanu. În aceeași revistă **S.** i-a susținut pe St. O. Iosif, I. Agârbiceanu, I. Al. Brătescu-Voinești, Panait Cerna, iar mai târziu, la „Adevărul literar și artistic”, va scrie despre Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, Gib I. Mihăescu, Jean Bart, Ionel Teodoreanu, Mihai Ralea, Demostene Botez, G. Călinescu. Dintre poeți, l-a apreciat în mod deosebit pe Tudor Arghezi, dar și pe Al. A. Philippide, Lucian Blaga, Ion Pillat, Adrian Maniu, Mihai Codreanu, G. Topîrceanu. **S.** semnează în presă pagini despre importanța culturalizării celor mulți și despre probleme sociale, în paralel cu esuri despre curente literare la modă și despre personalități literare. Este foarte receptivă față de literatura străină, cunoaște scrierile și ideile lui Anatole France, Romain Rolland, opțiunile lui Louis Aragon, realismul lui D. H. Lawrence, vizionarismul lui J. B. Priestley, comentează favorabil, înaintea multora, proza lui Franz Kafka. De asemenea, recenzează autori italieni (Giacomo Leopardi, Luigi Pirandello) și ruși (I. S. Turgheniev, F. M. Dostoievski, L. N. Tolstoi, A. P. Cehov) și în mod deosebit „literatura proletariatului așa cum a realizat-o Maxim Gorki”. Inițiată la „Viața românească” și continuată la „Adevărul literar și artistic”, seria unor profiluri feminine le cuprinde pe Irène Joliot-Curie, Anna de Noailles, Katherine Mansfield, Virginia Woolf, George Sand, Colette, surorile Brontë. În cronici **S.** le susține pe Elena Farago, Hortensia Papadat-Bengescu, Otilia Cazimir și, fidelă principiilor feministe, vorbește cu implicare despre greutățile și prejudecățile pe care le au de surmontat scriitoarele. Memorialistica, editată postum, în 1980, cuprinde portrete ale scriitorilor de la „Viața românească” și mai ales ale frunțașilor mișcării socialiste. Atmosfera entuziast-revoluționară de la începutul secolului al XX-lea din mediile socialiste și radical burgeze este prinsă aici cu acuitate.

SCRIERI: *Impresii literare*, București, 1908; *Educația estetică și artistică din ultimele două decenii*, București, 1911; *Educația nouă. Îndrumări pentru părinți și educatori*, București, 1930; *Teatru pentru copii și tineret*, București, 1931; Ion Teodorescu, *Din lumea umbrelor*. Izabela Sadoveanu, *Sufletul altor generații*. *Amintiri*, îngr. Arșița Avramescu, pref. Tiberiu Avramescu, București, 1980; *Cărți și idei*, I-II, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 2001. **Antologii:** *Să ne cunoaștem neamul și țara*, cu ilustrații de Magdalena Iorga, București, 1933 (în colaborare cu Mihail Sadoveanu și Ion Simionescu). **Traduceri:** Grazia Deledda, *Valurile vieții*, București, 1909; Matilde Serao, *Mama vitregă*, București, [1910]; Giovanni Verga, *Fire de tigroaică*, București, [1923].

Repere bibliografice: Ibrăileanu, *Opere*, IV, 119-122; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 109-111; Călinescu, *Cronici*, II, 274-278; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 152; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 35; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 591, *Ist. lit.* (1982), 667; Sevastos, *Amintiri*, 433-434; Bote, *Simbolismul*, 17; Ciopraga, *Lit. rom.*, 718-721; Cora Barbu, Lenormanda Benari, Gheorghe Popescu, *Izabela Sadoveanu. Viața și opera*, București, 1970; *Scrisori-Ibrăileanu*, II, 319-357, III, 223-226; Călinescu, *Scrisori*, 286; Vasile, *Conceptul*, 221-222; Margareta Feraru, *Izabela Sadoveanu la „Viața românească”*, RITL, 1994, 2; Cornelia Ștefănescu, *Repere pentru literatură*, RL, 2002, 51-52; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 147-149; Paul Silvestru, *Carte de citire*, București, 2002, 66-67. *Il.C.*

SADOVEANU, Mihail (5.XI.1880, Pașcani - 19.X.1961, București), prozator. Este fiul Profirei Ursachi, urmasă a unei familii de răzeși, și al lui Alexandru Sadoveanu, de origine olteanescă, avocat. Crește mai mult sub influența mamei, câștigând în casa bunicilor de la Verșeni un contact intim cu lumea satului și cu natura. Urmează școala primară în târgul natal (1887-1891), unde dascălul Mihai Busuioc, devenit „domnul Trandafir” în povestirea intitulată astfel, îi însuflă dragostea pentru istoria neamului. În 1897 va absolvi Gimnaziul „Alec Doinici” din Fălticeni. Intern la Liceul Național din Iași

(1897-1900), e atras către literatură de autorii pe care îi citește: Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu și, în special, Ion Creangă. Printre lecturile preferate din acești ani se află și cărțile populare, *Alexandria*, *Esopia* și *Halima*. Tot acum îi descoperă pe Gustave Flaubert și pe N. V. Gogol, cu al cărui *Taras Bulba* în buzunar a umblat luni de zile. După modelul romanelor în foileton ale lui N. D. Popescu, pornește să scrie istorisiri haiducești (pe una dintre ele, *Florea Corbeanu*, avea să i-o confişte profesorul de franceză). Haiducul Iancu Jianu îl va inspira pentru compunerea unui text dramatic. Editează o revistă poligrafiată, „Aurora”, redactată aproape în întregime de el. Scrie și sute de versuri, menționabil fiind poemul eroicomic *Tragediile Galatei*, pentru că i-a atras o eliminare temporară din liceu. După ce în 1897, sub pseudonimul Mihai din Pașcani, publicase o schiță, *Domnișoara M. *.* Fălticeni*, dar și versuri sau niște istorii hazlii într-o foaie obscură, „Dracu”, debutează efectiv în 1898, la „Vieța nouă”, unde îi apar schițele *Dușman*, *Binecrescută*, poeziile *Oriental*, *Cântăreții*, *Amurg*, semnate cu numele real. Nu îi place însă linia macedonskiană a revistei și își îndreaptă producțiile către alta mai cuminte, „Pagini literare”, scoasă de Artur Stavri și Ion Gorun, unde i se tipăresc o suită de schițe, versuri, traduceri. Grație și colaborărilor din ziarul „Opinia”, ajunge să fie considerat „poetul liceului”, fiind solicitat să compună imnul acestuia, pe muzică de Enrico Mezetti. Tot acum editează, împreună cu Matei Rusu, revista literară „Lumea” (1-15 octombrie 1899). După terminarea studiilor secundare pleacă la București, cu intenția de a urma Dreptul. Atracția pentru literatură îl determină să se răzgândească și să se înscrie la Litere. Nu termină facultatea, din cauza unui eveniment care

survine în existența sa. Întors la Fălticeni, în 1901 se căsătorește cu Ecaterina Bălu și curând, în 1902, e încorporat. Anii serviciului militar, în garnizoana de la Târgu Ocna, îi inspiră paginile care vor alcătui volumul *Amintirile căprarului Gheorghită* (1906), unde sunt înfățișate brutalitățile și umilințele îndurate de soldații țărani din partea gradaților, iar experiența contactului cu ocașii care lucrau în saline și erau păziți de ostași hrănește povestirile *Petrea străinul* și *Două firi*. În 1904 i se propune să intre în redacția revistei „Sămănătorul”, unde N. Iorga remarcase numele prozatorului. S. acceptă și revine la București, fiind copist la Casa Școalelor (1904, 1905) și funcționar la Direcția Artelor din Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice (1905). În 1904 îi apar primele cărți: trei culegeri de istorisiri - *Povestiri*, *Dureri înăbușite* (ambele distinse cu Premiul „V. Adamachi” al Academiei Române), *Crâșma lui Moș Precu și alte câteva povestiri* - și romanul *Șoimii*, de asemenea premiat de Academie. E anul care stă sub numele prozatorului și îl consacără, fiind considerat chiar atunci „anul lui Sadoveanu” (N. Iorga). În 1905 dă la lumină *Povestiri din război*, *Comoara dorobanțului...*, romanul *Floare ofilită*, iar alte câteva culegeri de proză scurtă sunt datate 1906. Neagreând însă munca redacțională și nici mediul literar bucureștean, S. revine la Fălticeni, unde își clădește, în 1906, o casă cu pridvor, înconjurată de livadă și grădină, și ia hotărârea să trăiască exclusiv din scris. E cel dintâi exemplu, la acea dată, de scriitor liber profesionist care, printr-o prolificitate excepțională și o hărnicie rară, izbutește. Ia naștere, ca urmare, un șir impresionant de cărți, sporite aproape anual. Încearcă să realizeze și o operă practică de „luminare” a satelor, scoțând, împreună cu Artur Gorovei, „Răvașul poporului” (1907-1909), foaie în care tipărește sfaturi destinate a ameliora muncile agricole, informații diverse, dar autoritățile suprimă publicația, suspectând-o că face agitație politică printre țărani. În 1909-1910 își asumă, alături de Ilarie Chendi, D. Anghel și St. O. Iosif, redactarea revistei „Cumpăna”. Aici semnează proză, articolul *Cărți pentru popor*, cuprinzând considerații amare privind starea țărânimii. Din 1906, când luase ființă la Iași revista „Viața românească”, își îndreaptă tot mai mult simpatia către cercul ei, întemeind amicitii trainice cu D. D. Patrașcanu, G. Topîrceanu, C. Botez, Mihail Carp și mai ales cu G. Ibrăileanu. Criticul și îndrumătorul publicației îi luase apărarea în „Curentul nou” (1905) împotriva atacurilor lui H. Sanielevici și va deveni unul din exegeții săi cei mai avizați. În 1908 e desemnat cenzor într-o primă încercare de constituire a Societății Scriitorilor Români, căreia îi va fi președinte în 1909-1911, 1917-1919 și 1923-1924. În 1910 ocupă postul de director al Teatrului Național ieșean. Combatant în campania balcanică din 1913, notează în *44 de zile în Bulgaria* (1916) impresiile culese cu acest prilej. Mobilizat în timpul primului război mondial, e repartizat la ziarul „România” (Iași, 1917-1918), pe care îl conduce și unde scrie articole patriotice, unele adunate în volumul *File însângerate* (1917). Demobilizat, scoate, împreună cu G. Topîrceanu, revista „Însemnări literare” (1919), destinată a pregăti reparația „Vieții românești” într-o nouă serie. Prestigiul scriitoricesc îi crește considerabil,

Mihail Sadoveanu și Pavel baci

pe măsură ce tot mai numeroase cărți, cum sunt *Cocostârcul albastru* (1921), *Strada Lăpușneanu* (1921), *Venea o moară pe Siret...* (1925), *Dunbrava minunată* (1926), *Țara de dincolo de negură* (1926), *Hanu Ancuței* (1928), *Împărăția apelor* (1928), *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă* (I-II, 1929), *Baltagul* (1930), *Nunta domniței Ruxanda* (1932), *Uvar* (1932), *Creanga de aur* (1933), *Locul unde nu s-a întâmplat nimic* (1933), *Noaptea de Sânziene* (1934), *Frații Jderi* (I-II, 1935-1936), cuceresc admirația criticii și a cititorilor. În 1921 e ales membru titular al Academiei Române, unde în discursul de recepție face elogiu poeziei populare, iar în 1924 i se acordă Premiul Național pentru proză. Este redactor la săptămânalul „Lumea” (1924-1926), se află între cei care inițiază și conduc „Însemnări ieșene” (1936-1940). Atașat cercului „Vieții românești”, S. adoptă poziția acestuia față de evoluția vieții politice din deceniul al patrulea. Își oferă drept urmare, în 1936, autoritatea intelectuală ziarelor „Adevărul” și „Dimineata”, acceptând să devină directorul lor. Tipărește în paginile celor două cotidiane numeroase articole de atitudine democratică, fapt care îi atrage o campanie furibundă de insulte și amenințări din partea extremei drepte. Legionarii îi ard demonstrativ cărțile în piețe publice. Primește acasă, drept avertisment, un exemplar al romanului *Baltagul* despicat cu toporul. Neintimidat, continuă să scrie și să publice alte cărți, toate pătrunse de umanism: *Ochi de urs* (1938), *Valea Frumoasei* (1938), *Morminte* (1939), *Divanul persian* (1940), *Vechime* (1940), *Ostrovol Lupilor* (1941). În septembrie 1944 moare pe front mezinul scriitorului, Paul-Mihu. Apar acum ultimul volum din trilogia *Frații Jderi* (*Oamenii Măriei Sale*, 1942), culegerea *Poveștile de la Bradu-Strâmb* (1943) și scrierea autobiografică *Anii de ucenicie* (1944). După august 1944 S. se alătură fără rezerve regimului impus de ocupații sovietici și primește funcții importante: membru, apoi vicepreședinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale (1947-1961), membru în Consiliul Mondial al Păcii, președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor (1956-1961), președinte de secție la Academie

(1948-1961). Își exprimă adeziunea politică și într-o serie de intervenții publicistice, care se fac ecoul orientării oficiale din epocă și alcătuiesc volumele *Lumina vine de la Răsărit* (1945), *Caleidoscop* (1946), *Însemnări pe marginea articolului 80* (1952). Concesii față de linia ideologică oficială vădește și o bună parte a literaturii lui din acești ani: *Păuna Mică* (1948), deși romanul, imaginând un falanster rural, va fi criticat pentru înapoiere ideologică, *Mitrea Cocor* (1949; Premiul de Stat), *Clonț de fier* (1951) și *Aventura în Lunca Dunării* (1954). Deloc sau mai puțin atinse de imixtiunea conjuncturalului politic rămân *Fantazii răsăritene* (1946), *Nada Florilor* (1950), *Nicoară Potcoavă* (1952; Premiul de Stat), *Evocări* (1954) și *Cântecul Mioarei* („Viața românească”, 1961). S. e distins cu Premiul Internațional pentru Pace (1951) și cu Premiul Lenin (1961), primește titlul Erou al Muncii Socialiste (1955). O hemiplegie, survenită în 1955, cu o recidivă în 1957, îl condamnă la infirmitate. Între texte, lasă în manuscris și versuri de dragoste. În periodice a mai semnat Valeriu Arsenescu, Ion Cernat, M. S. Cobuz, Anton Constantinescu, Silviu Deleanu, Misado, S. Prisăcaru, Ilie Pușcașu, M. Tufan, Ivan Turbincă.

În opera de început a lui S. se întrevide orientarea sămănătoristo-poporanistă, în ambianța căreia a luat naștere. Proze ca *Petrea străinul*, *Ion Ursu* (ilustrând „stricarea” sufletului rural, „curat” în contact cu corupția citadină) ori *Comoara dorobanțului...* (atribuind alcoolismului sărăcia populației sătești) sunt produse tipice ale acestei literaturi. Culegerile *Crâșma lui Moș Precu...*, *Amintirile căprarului Gheorghită*, *La noi, în Viișoara* (1907) îi reflectă optica. Sub aspecte mai puțin izbitor, ea nu lipsește nici din alte numeroase povestiri prin care scriitorul s-a impus cu un talent viguros. Vechilii scot fără milă femeile bătrâne și bolnave la clacă (*În drum spre Hârâlu*), fetele și nevestele țăranilor sunt seduse de „domnișori” (*Păcat boieresc*), pe multe moșii muncitorii agricoli se recrutează din rândul dezertorilor și fugarilor, au drept locuințe bordeie și lucrează sub regimul unei exploatare nemiloase (*Bordeeni*). Disperați de abuzurile autorităților, oamenii își iau câmpii (*Emigranți la Brazilia*) ori țin calea persecutorilor și îi judecă ei singuri (*O umbră*). Hoți de codru vestiți, prezenți cu vădită simpatie idealizantă (*Cosma Răcoare*) și populând adesea narațiunile lui S., ba chiar unele romane târzii, ca *Noaptea de Sânziene* sau *Paștele Blajinilor* (1935), aparțin și ei „micului romantism” sămănătoristo-poporanist. Inițial narațiunile sadoveniene urmează aproape toate aceeași schemă: obsedat de „chestiunea țărănească”, prozatorul caută să dezvăluie drame care se petrec sub regimul „durerilor înăbușite”. E vorba de oameni încercați, cărora o țarie interioară le dictează să rabde suferințele fără să se jeluiască, să le ascundă sub o mândrie stoică. Singuratici, închiși în lungi tăceri, sunt totuși firi sociabile, simt nevoia de a găsi înțelegere. De aici „spovedania”, care intervine într-o împrejurare anume, când ei socotesc momentul potrivit să își destăinuie motivele apăsării sufletești. Istorisesc ce li s-a întâmplat și le-a marcat grav existența. Dau, în consecință, confesiunii o inevitabilă solemnitate. Apoi reintră în muțenie. Sub raport narativ, are loc o pauză înfiorată în desfășurarea vieții curente, trecutul invadează prezentul, îl dizolvă și absoarbe, iar realitatea

ajunge să trăiască doar pe oglinda aburită a amintirilor. Câteva notații privind cadrul natural și reținând de obicei o mișcare lentă, abia perceptibilă, precum căderea unei frunze, adierea vântului, alunecarea norilor, restaurează cu delicată grijă curgerea întreruptă a timpului. Pe motive întâlnite și la alții **S.** are însă, din capul locului, o viziune, care va da o fizionomie originală operei sale, eliberată treptat de clișeele literaturii sămănătoristo-poporaniste. Ochiul unui mare poet al naturii înobilează și conferă grandoare până și celei mai anodine întâmplări, unor expediții cinegetice, mese rustice, întâlniri cu oamenii locurilor, îndeobște vânători, pescari, pădurari, plutăși, ciobani, inși care, prin îndeletnicirile lor, duc o viață singuratică, departe de așezările populate, fie ele chiar sate sau cătune, și se dovedesc adaptați perfect peisajului frust și sălbătăciei lui virgine. E o umanitate care încearcă o retragere tăcută din fața civilizației în inima firii, spre a-și conserva o anume integritate, un cod moral nescris, dar bazat pe o despărțire foarte categorică a omeniei de opusul ei. Potecile munților, codrii deși, dumbrăvile tănuite, labirintul gârelor închipuie o fortăreață naturală. Izolarea ei îngăduie încă umanității descrise de **S.** să își apere valorile. Poetul naturii este totodată un moralist, descoperitor de robustețe sufletească și înțelepciune în această existență retrasă. Pictura impresionistă a peisajului se împletește cu observarea vieții elementare, iar simbioza om-natură prilejuiește pagini antologice, ca în *Venea o moară pe Siret...*, *Împărăția apelor*, *Uvar*,

Noaptea de Sânziene, *Ochi de urs*, *Ostrovul Lupilor*. Punctul cel mai înalt în studiul sadovenian al valorilor socio-morale pe care o civilizație arhaică reușește să le conserve prin izolare de lumea modernă se află în *Baltagul*, unul din romanele fundamentale ale literaturii române. Aici se istorisește cum o munteancă, Vitoria Lipan, nevestă de oier, caută și descoperă cadavrul bărbatului ei, care nu se mai întorsese acasă. Femeia îi identifică și pe autorii crimei, doi ciobani, jefuitorii mortului, îi silește să își recunoască fapta și procedează la pedepsirea lor, cu arma victimei și cu ajutorul câinelui său. E o ingenioasă istorie detectivistă în mediul rural autohton, unde protagonista desfășoară o anchetă originală, interogând la fiecare pas în primul rând natura, martoră a itinerariilor păstorești din vremuri imemorabile. Construit pe schema baladei *Miorița*, dezvoltând o variantă mai puțin cunoscută a „măcuței bătrâne”, romanul întoarce sensul resemnat al textului popular în altul, activ și justițiar. Mari umbre mitice însoțesc astfel o narațiune realistă, care învie o civilizație străveche, cu legile, rosturile ei, fiindând paralel cu cea modernă, contemporană, necomunicând nicăieri. Ilustrând cum funcționează rânduiala, normele etice într-o societate arhaică, tradițională, romanul este și una din principalele personificări literare a firii românului. Cât privește poezia naturii, prezentă coplesitor, **S.** excelase și în două cărți anterioare, *Țara de dincolo de negură* și *Dumbrava minunată*. Prima cuprinde tablourile unor locuri prin care autorul e

Sezătoare literară la Fălticeni (1920): N.N. Beldiceanu, Anicuta Cârje, Mihail Sadoveanu, Mihai Codreanu, Nicolae N. Papadat, G. Topîrceanu, G. Rotică, Hortensia Papadat-Bengescu

VIAȚA

- 1880** **noiembrie 5** Se naște la Pașcani Mihail Ursachi, fiul Profirei Ursachi, urmașă a unei familii de răzeși stabilite la Verșeni, și al lui Alexandru Sadoveanu, avocat, descendent din „pribegi olteni, veniți la Iași îndată după zăvera din 1821“.
- 1887–1891** Frecventează școala primară în Vatra Pașcanilor, avându-l învățător pe Mihai Busuioc, devenit personaj în povestirea *Domnul Trandafir*. I se legalizează numele de familie Sadoveanu.
- 1891** I se legalizează numele de familie Sadoveanu.
- 1892–1897** Învăță la Gimnaziul „Alecu Donici” din Fălticeni, unde funcția de director era îndeplinită de Vasile T. Lovinescu, tatăl lui E. Lovinescu. În clasa a II-a începe să scrie compuneri despre haiduci și „nuvele sentimentale”. Repetă clasa a III-a.
- 1897** Intră ca intern la Liceul Național din Iași.
- 1898**
- 1899**
- 1900** **martie** Alături de alți colegi, este eliminat temporar din liceul ieșean în urma „evenimentelor” relatate în poemul eroicomic *Tragediile Galatei*.
toamna Se înscrie la Facultatea de Drept din București. Acaparată de viața literară boemă a capitalei, abandonează studiile juridice. Devine student al Facultății de Litere.
- 1901** Renunță la pregătirea universitară, se întoarce la Fălticeni și se căsătorește cu Ecaterina Bălu.
- 1902** **ianie** Este încorporat și din iulie efectuează serviciul militar în garnizoana de la Târgu Ocna.
octombrie 19 I se naște primul copil, Despina Iulia.
- 1903**
- 1904** Se mută din nou la București, unde este angajat copist la Casa Școalelor.

OPERA

aprilie 20 Folosind pseudonimul Mihai din Pașcani, trimite schița *Domnișoara M. * * Fălticeni*, apărută în săptămânalul umoristic bucureștean „Dracu”.

În același periodic îi mai sunt incluse poezia *Homo*, publicată tot sub pseudonim, și anecdote, iscălite Un drac din Fălticeni. Redactează împreună cu un coleg de liceu, Constantin Moțet, revista săptămânală litografiată „Aurora” (zece numere).

Semnează cu numele real schițele *Dușman*, *Binecrescută* și poeziile *Oriental*, *Cântăreții*, *Amurg*, apărute în revista de orientare macedonskiană „Viața nouă”.

Cu pseudonimele Cobuz și M. S. Cobuz publică, începând din februarie, schițe și nuvele, versuri originale și traduceri în revista „Pagini literare”, editată de Artur Stavri și Ion Gorun. La „Opinia” trimite, sub semnătura George C. Ursachi, o poezie influențată de *Sonetul* lui Felix Arvers, apoi transpunerea propriu-zisă, dar și pagini de proză.

octombrie 1-15 Editează la Iași, împreună cu publicistul Matei Rusu, trei numere ale revistei literare „Lumea”, în care îi apar proză și versuri sub pseudonimul M. S. Cobuz.

În „Revista modernă” din București publică, folosind pseudonime (M. Sadoveanu-Cobuz, S. Prisăcaru, Ilie Pușcașu, M. Tufan ș. a.), nuvele, poezii, recenzii, traduceri.

Îi apar în „Revista modernă” câteva transpuneri din *Povestiri vânătoarești* de I. S. Turgheniev. Textele sunt semnate Ilie Pușcașu.

În „Pagini literare” se publică povestirea *Frații Potcoavă*. Colaborează la „Sămănătorul”, „Revista idealistă”, „Făt-Frumos”, „Luceafărul”.

Romanul *Șoimii* apare, în foileton, în „Voința națională”, colaborare intermediată de Vasile Pârvan.

martie 12 – august În câteva articole din „Sămănătorul”, Nicolae Iorga îi remarcă entuziasmul talentului narativ, deschizându-i căi de promovare și susținere prin intermediul gazetelor atașate ideologiei sămănătoriste.

St. O. Iosif îi propune să intre ca redactor la „Sămănătorul”.

1904

1905

ianuarie 5 I se naște primul fiu, Dimitrie Sadoveanu, viitor pictor. Este funcționar la Direcția Artelor din Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice.

Se reangajează la Casa Școalelor, ocupându-se de „înștiințări și cereri în legătură cu comorile”.

Academia Română îi decernează Premiul „V. Adamachi” pentru romanul *Șoimii* și pentru *Dureri înăbușite*; volumul *Povestiri* fusese propus la Premiul „Ion Heliade-Rădulescu” (rapoartele fiind susținute de Ioan Bianu), dar în 1906, la ediția a doua, i se va acorda tot Premiul „V. Adamachi”, raportor fiind Titu Maiorescu.

1906

aprilie Părăsește capitala și se stabilește la Fălticeni, unde își va construi o casă.

mai 21 Se naște Profira Sadoveanu.

1907

Ministrul Spiru Haret îl numește inspector al cercurilor culturale sătești și al bibliotecilor populare.

1908

aprilie 28 E desemnat cenzor în comitetul unei prime încercări de constituire a Societății Scriitorilor Români.

1909

septembrie 2 Este ales președinte al Societății Scriitorilor Români, funcție deținută până la 25 noiembrie 1911.

mai Debutează cu volumele de proză scurtă *Povestiri*, *Dureri înăbușite*, *Crășma lui Moș Precu* și alte câteva povestiri, precum și cu romanul *Șoimii*.

ianie–octombrie Primește aprecieri în presă din partea lui G. Bogdan-Duică, E. Lovinescu, Sextil Pușcariu, Izabela Sadoveanu ș. a.

Lucrează ca redactor la „Sămănătorul”, alături de St. O. Iosif și Ion Scurtu.

Continuă colaborarea la „Lucefărul”, „Voința națională”, începe să fie prezent în „Albina”.

Apar romanul *Floare ofilită*, volumele *Comoara dorobanțului...* și *Povestiri din război*.

noiembrie 15 Se confruntă cu cele dintâi contestări: H. Sanielevici publică în primul număr al revistei „Curentul nou” din Galați articolul *Morala domnului Sadoveanu*. Inventariind tematica povestirilor sadoveniene, considerate ca fiind centrate predilect pe subiecte precum „beția, adulterul, prostituția și violența până la criminalitate”, H. Sanielevici constată lipsa de „sănătate” morală a acestora.

noiembrie 30 – decembrie 29 Izabela Sadoveanu, sub pseudonimul Evan, răspunde atacurilor în articolele *Artă și morală* și *Morala lui M. Sadoveanu*, publicate în „Voința națională”, unde, între timp, și Ilarie Chendi va avea o intervenție în favoarea scriitorului, ca și E. Lovinescu în „Epoca”.

decembrie 15 În articolul *Doi critici și mai mulți scriitori (Morala d-nului Sadoveanu)*, apărut în numărul 2 al „Curentului nou”, și G. Ibrăileanu îi dă replica lui H. Sanielevici (care își continua seria de comentarii), apreciind drept secundare elementele menționate de acesta și accentuând problematica „morală sau socială” a povestirilor sadoveniene.

ianuarie E prezent în „Convorbiri literare”, unde va mai scrie sporadic.

Apar volumele *Amintirile căprarului Gheorghită* și *Mormântul unui copil*.

martie Cu nuvela *Pustiul*, inclusă în primul număr al revistei „Viața românească”, începe o colaborare de durată cu publicația ieșeană.

noiembrie 15 Scoate la Fălticeni, împreună cu Artur Gorovei, „Răvașul poporului”, gazeta „de educație cetățenească și îndrumare economică”; aceasta va apărea până la 9 octombrie 1909.

I se editează *La noi, în Viișoara. Scrisori către un prieten, Vremuri de bejenie și Însemnările lui Neculai Manea*.

Traduce din Guy de Maupassant: *Povestiri alese*.

Apar volumele *Oameni și locuri*, *O istorie de demult*, *Duduia Margareta*.

noiembrie 27 Împreună cu Ilarie Chendi, D. Anghel și St. O. Iosif, pune bazele revistei săptămânale „Cumpăna”, care va ieși

1909

1910 **aprilie 1** Este numit director al Teatrului Național din Iași, însărcinarea pe care o va exercita până în 1919.

1911

1912

1913 Este mobilizat ca sublocotenent, participând la războiul balcanic.

1914

1915

1916 **mai 26** Este ales membru corespondent al Academiei Române.

1917 Mobilizat, se ocupă, împreună cu Ion Minulescu și Petre Locusteanu, prin ordin al Marelui Cartier General al Armatei, de redactarea ziarului „România”, editat mai întâi la Iași, începând cu 2 februarie.
octombrie 21 Este reales președinte al Societății Scriitorilor Români, funcție asigurată până la 24 februarie 1919.

1918 Se stabilește la Iași, în fosta casă a lui Mihail Kogălniceanu din Dealul Copoului, pe care o va cumpăra în anul următor.

1919

1920 **iulie 3** Se naște Paul-Mihu Sadoveanu.

1921 **iunie 1** Devine membru titular al Academiei Române.

1922

1923 **iunie 9** Ține discursul de recepție la Academia Română, intitulat *Poezia populară*.
iunie 17 Este ales din nou președinte al Societății Scriitorilor Români, rămânând în funcție până la 15 iunie 1924.

1924 I se acordă Premiul Național pentru proză.

1925

1926 Merge în drumeție cu Panait Istrati în munții Moldovei.
Călătorește în Polonia și Germania.
mai Participă la Berlin, ca reprezentant ai Societății Scriitorilor Români, la Congresul PEN-Clubului.
Este președinte al Federației Române de Șah.

până la 15 aprilie 1910. Aici va publica povestirea *Un instigator*, însemnări pentru nuvela *Bordeenii*, articolul *Cărți pentru popor*. I se editează volumul *Cântecul amintirii*.

Transpune *Povestiri vânătoarești* din I. S. Turgheniev. E posibil ca aceasta să fie ediția a doua a traducerii; prima, semnată Ilie Pușcașu, apărută la Fălticeni în 1901, s-ar fi pierdut.

La îndemnul lui Spiru Haret, reia și editează într-o redactare proprie două cărți populare, *Alexandria* și *Esopia*.

Apar *Povestiri de seară*, *Istoria Genevei de Brabant* și două traduceri din H. Taine: *Despre natura operei de artă* și *Despre producerea operei de artă*.

I se publică în „Viața românească” piesa de teatru *De ziua mamei*, a cărei premieră va avea loc la 2 februarie la Teatrul Național din București.

Iese de sub tipar *Apa morților*.

Începe să colaboreze la „Universul”, scrie la „Flacăra”.

Publică în foileton, în „Viața românească”, romanul *Neamul Șoimăreștilor*.

I se editează volumul *Bordeenii și altele povestiri*.

Apare volumul *Privești dobrogene*.

Publică romanul *Neamul Șoimăreștilor*.

Impresii și amintiri de război sunt transpuse în *44 de zile în Bulgaria*.

Iese de sub tipar volumul *File însângerate*.

februarie 2 – decembrie 21 În colaborare cu G. Topîroceanu, editează „Însemnări literare”, continuatoarea a revistei „Viața românească”, a cărei apariție încetase temporar.

Începe să colaboreze la „Adevărul literar și artistic”.

Scoate volumele *Frunze-n furtună*, *Umbre* și, la Chișinău, *Priveghiuri*.

Publică volumele *Cocostârcul albastru*, *Orhei* și *Soroca*, romanul *Strada Lăpușeanu* și *Povestiri din Halima*.

Apar *Neagra Șarului*, *Pildele lui cuconu Vichentie* ș.a.

Publică romanul *Oameni din lună* și culegerea de povestiri *Ți-aduci aminte...*

noiembrie 2 Scoate la Iași „Lumea”, „bazar săptămânal” editat până la 20 iunie 1926.

Apare volumul I al transunerii *Din vietile sfinților*, realizată în colaborare cu D.D. Patrașcanu; volumul al II-lea iese în 1926.

I se editează romanul *Venea o moară pe Siret...*

Publică *Dumbrava minunată*, *Țara de dincolo de negură*, *Povestiri pentru copii*.

- 1927 Vizitează Olanda.
- 1928
- 1929 Călătorește în Turcia, împreună cu Ionel Teodoreanu.
- 1930
- 1931 Este ales președinte al Senatului României.
- 1932
- 1933
- 1934
- 1935 Este desemnat președinte al Secției literare a Academiei Române, funcție exercitată până în 1938.
- 1936 Se mută la București, unde preia conducerea ziarului „Adevărul” și „Dimineața”.
Este atacat violent în presa de extrema dreaptă, cerându-se să i se ardă cărțile, să fie lapidat public ori stigmatizat cu fierul roșu.
- 1937 Din cauza apartenenței la francmasonerie, intră în conflict cu legionarii, care îi ard cărțile în piața publică. Un exemplar din *Baltagul*, despicat cu un topor, îi este trimis prin poștă.
Atacurile din presa de extrema dreaptă („Sfarmă-Piatră”, „Buna Vestire” ș.a.) se intensifică.
aprilie 1 În apărarea scriitorului, ziarul „Dimineața” publică un *Protest al intelectualilor*, semnat de Liviu Rebreanu, G. Călinescu, E. Lovinescu, Șerban Cioculescu, Zaharia Stancu, Ai. A. Philippide și Andrei Oțetea.
- 1938
- 1939 **februarie 6** I se înmânează diploma de *doctor honoris causa* al Universității din Iași.
- 1940 Devine președinte de onoare al Societății Scriitorilor Români.
- 1941 Cumpără un teren la Oașa Mică, unde își va construi o casă de vacanță.
- 1942 După moartea primei soții, cu care avusese unsprezece copii, se căsătorește cu Valeria Mitru.
- 1943
- 1944 Împlinește patruzeci de ani de la debut. Este sărbătorit în presă și într-o sesiune specială a Academiei.
septembrie 22 Moare pe front Paul-Mihu Sadoveanu, mezinul scriitorului.
- 1945 Face o călătorie în Uniunea Sovietică, unde vizitează Moscova și Leningrad.
- 1945-1949 Colaborează la „Jurnalul de dimineață”, „Veac nou”, „Scânteia”, „România liberă”, aderând la politica noului regim.
- 1946
- 1947 Este ales membru al Prezidiului Adunării Deputaților.

Apar *Demonul tinereții, Hanu Ancuței, Împărăția apelor*, precum și notele de călătorie strâne în volumul *Olanda*.

Publică romanul *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă*. La Editura Cartea Românească din București apare romanul *Baltagul*. Mai ies de sub tipar *Depărtări, Istoria sfinților Varlaam și Ioasaf de la India*.

Apare *Măria-Sa, Puiul Pădurii*.

Ies de sub tipar romanele *Nunta domniței Ruxanda și Uvar*. I se publică romanele *Creanga de aur și Locul unde nu s-a întâmplat nimic*, precum și povestirile din culegerea *Soarele în baltă sau Aventurile șahului*.

Apar romanele *Noaptea de Sânziene și Viața lui Ștefan cel Mare*. I se editează *Cele mai vechi amintiri, Cuibul invaziilor*, romanul *Paștele Blajinilor* și primul volum, *Ucenicia lui Ionuț*, din romanul *Frații Jderi*.

ianuarie 1 Înființează, împreună cu G. Topîrceanu, Gr. T. Popa și Mihai Codreanu, revista „Insemnări ieșene”, care va apărea până la 1 octombrie 1940.

Se editează romanul *Cazul Eugeniței Costea* și volumul al II-lea, *Izvorul Alb*, din *Frații Jderi*.

Publică *Țara Kangurului și Istorisirii de vânătoare*.

Ies de sub tipar romanul *Ochi de urs* și culegerea de povestiri *Valea Frumoasei*.

Publică *Divanul persian*.

La Editura Fundațiilor Regale pentru Literatură și Artă îi apar primele două volume din seria *Opere*.

I se editează romanul *Ostrovul lupilor*.

Iese de sub tipar volumul al III-lea, *Oamenii Măriei Sale*, din *Frații Jderi*.

Publică *Poveștile de la Bradu-Strâmb*.

Apare volumul al III-lea din seria *Opere*.

Iese cartea autobiografică *Anii de ucenicie*.

Este editat volumul al IV-lea din *Opere*.

La Editura Cartea Rusă i se publică broșura *Lumina vine de la Răsărit*.

Iese de sub tipar *Caleidoscop și Fantazii răsăritene*.

1948	Devine vicepreședinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale, funcție pe care o va îndeplini până în 1961. Este desemnat președinte al Secției de limbă, literatură și arte a Academiei, demnitate deținută tot până la sfârșitul vieții. Vizitează Cehoslovacia.	Apare volumul <i>Păuna Mică</i> . Se editează volumul al V-lea din <i>Opere</i> .
1949	I se decernează Premiul de Stat pentru <i>Mitrea Cocor</i> . Este șeful delegației române la Congresul Mondial al Păcii de la Paris. Se numără printre participanții la reuniunea de la Roma a Comitetului Mondial al Partizanilor Păcii.	Publică romanul <i>Mitrea Cocor</i> .
1950	La împlinirea vârstei de șaptezeci de ani este sărbătorit public. Vizitează din nou Uniunea Sovietică.	Apare <i>Nada Florilor</i> .
1951	I se acordă Premiul Internațional pentru Pace.	lese volumul al VI-lea din <i>Opere</i> .
1952	Pentru <i>Nicoară Potcoavă</i> i se conferă Premiul de Stat.	Se editează romanul <i>Nicoară Potcoavă</i> .
1953	Călătorește încă o dată în Uniunea Sovietică.	les de sub tipar ultimele două volume din ediția <i>Opere</i> .
1954		Începe, sub supravegherea autorului, publicarea la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, a seriei <i>Opere</i> (ultimul volum, al XXII-lea, apare în 1973).
		les de sub tipar romanul <i>Aventură în Lunca Dunării</i> și volumul <i>Evocări</i> .
1955	Suferă un prim atac cerebral. Primește titlul Erou al Muncii Socialiste.	
1956	Devine președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor. Vizitează Iugoslavia.	Revizuieste și îngrijește altă ediție din <i>Alexandria</i> și <i>Esopia</i> .
1957	Are un nou atac cerebral, în urmă căruia rămâne cu o infirmitate.	
1960	Este omagiat la împlinirea vârstei de optzeci de ani, presa literară consacrandu-i numere speciale.	Apare volumul de publicistică <i>Mărturisiri</i> .
1961	I se acordă Premiul Lenin. octombrie 19 Mihail Sadoveanu moare la București. Este înmormântat la Cimitirul Bellu.	noiembrie-decembrie Se publică în „Viața românească” romanul <i>Cântecul Mioarei</i> .

purtat de pasiunea sa cinegetică. Cealaltă izbuteste să facă din pădure, unde o fetiță fuge de mama ei vitregă, un veritabil spațiu miraculos, cu infinite, compensatoare duioșii ocrotitoare materne. Simbioza om-natură implică nu numai planul fizic, ci și pe cel psihic. Peisajul devine un uriaș ecran de proiecție pentru stările sufletești ale personajelor, sclipeste vesel ori se posomorăște, după cum oamenii trec prin momente fericite ori apăsătoare, își schimbă luminile și culorile, cu o tulburătoare empatie, vorbește mai ales printr-o muzică secretă - foșniri, murmure, clipoceli, gălgăituri, vuiete îndepărtate; vântul - remarcă Tudor Vianu - este un adevărat personaj al povestirilor lui S. Tablourile de natură nu sunt doar *états d'âme* ca în literatura romantică, ci posedă și facultățile „corespondențelor” baudelairiene, fiindcă pădurea, stepa sau balta intervin în acțiunile umane cu funcții complice și inițiative secrete. Dintre nenumărate exemple citabile, o mențione specială merită strania istorisire *Ochi de urs*, unde natura se demonizează, ca și cum asupra ei ar fi fost azvârlită o vrajă rea. Tablourile sunt zugrăvite cu tehnica pictorilor

impresioniști. Efectele de lumină primează asupra formelor. Culorile preferate - vântul, argintul - destramă conturul lucrurilor și le dă o înfățișare ireală, fantomatică. Fiindcă autorul e conștient că retragerea în sălbăticia naturală nu poate fi o soluție istoric durabilă, ci doar schița unor reflexe defensive, de prelungire agonică a vieții, peste peisagistica sadoveniană plutește o stăruitoare mahnire ce impregnează cu melancolie discretă frumusețea locurilor, încifrând în termeni simbolici o dramă umană generală, care nu încetează a se consuma. Opera lui S. închină un panou și vieții amortite din măruntele târguri moldovenești. Ele comunică prin partea din spate a curților și prin ulițele prăfoase, continuate în drumuri de țară, aproape nemijlocit, cu lumea satului, căreia până mai ieri îi aparțineau. Îndeletnicirile multor târgoveți, impiegati obscuri sau meseriași amărâți, sunt încă legate de începuturile lor rurale. La Pașcani și Fălticeni scriitorul a cunoscut bine forme de excrescență urbană recentă, pe un fundal sătesc. Aici descoperă însă o umanitate cu totul diferită. Alcătuită din inși șterși, cărora S. le închină prima lui carte inspirată de

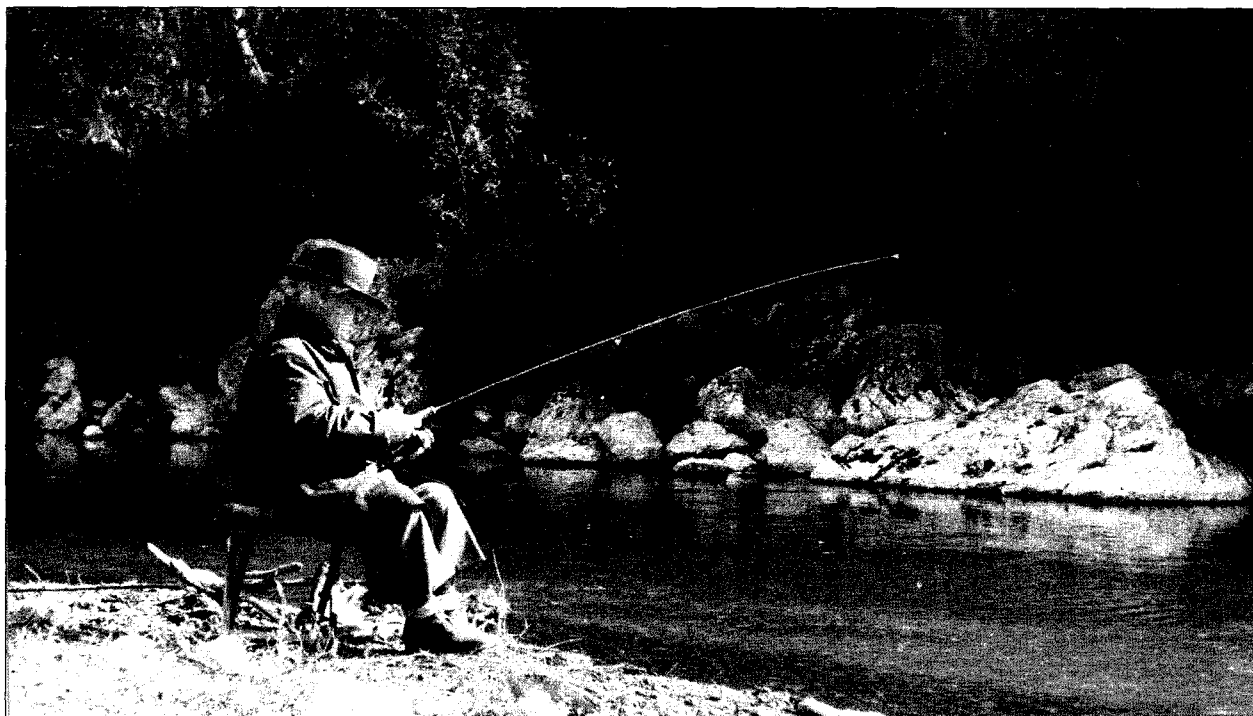
monotonia vieții lor, *Floare ofilită*, acest mediu închipuie o lume fără orizont, condamnată la un trai rutinier, strivind, sub tirania mecanismului său repetitiv, aspirațiile omenești autentice. Narațiunile, cehoviene, dar cu trimitere și la Maupassant, părăsesc povestirea pentru schiță (*O zi ca altele*, *Câinele*, *Balta liniștii*), nuvelă (*Haia Sanis*, *Faceri de bine*, *Însemnările lui Neculai Manea*, 1907) sau romane (*Floare ofilită*, *Apa morților*, 1911, *Locul unde nu s-a întâmplat nimic*) și au subiecte asemănătoare: destine resemnate, supuse la atrofie sufletească, după ce au riscat, fără succes, un gest de revoltă. Victimele sunt mai ales femei care își trăiesc ratarea aspirațiilor amoroase când au curajul să le dea ascultare, indiferent de opoziția mediului, care are însă ultimul cuvânt. Haia Sanis, personaj memorabil prin obstinția disperată de a refuza o atare soartă, plătește cu viața împotrivirea. Se întâlnesc aici și intelectuali care caută anestezia în alcool a ambițiilor spirituale descurajate, ca Neculai Manea. Dramele surprinse sunt ale sensibilității omenești rănite de ambiția înăbușitoare și chiar titlurile sugerează înămolirea și degradarea lentă. *Locul unde nu s-a întâmplat nimic*, cu personaje ceva mai numeroase și recuperând o tipologie socială și psihologică aparte, realizează sinteza literaturii sadoveniene de inspirație provincială. În centrul romanului stă o ipostază moldovenească a „oamenilor de prisos” din literatura rusă (Turgheniev, Cehov), un boier care, ca să își omoare plictiseala, se apucă să o formeze intelectual pe o tânără fată de extracție modestă. Repetă astfel experiența lui Pygmalion, dar e prea laș pentru a ține piept prejudecăților și provoacă o catastrofă sentimentală, sfârșită cu sinuciderea tinerei. Literatura sadoveniană consacrată târgului moldovenesc are și ea o pronunțată notă poetică. E prin excelență o proză de atmosferă, descrierile fiind topite într-o unică tonalitate sufletească, a tristeții provinciale. Se întâlnește astfel cu o întreagă lirică, aptă să furnizeze, de la G. Bacovia la Demostene Botez și B. Fundoianu, o variantă locală a *spleen*-ului baudelairian. Altă sursă de poezie la S. rezidă în evocarea trecutului. Scriitorul a creionat încă din tinerețe povestiri și romane istorice. Pline de culoare romantică, având inițial ca modele pe Walter Scott și pe N. V. Gogol, cel din *Taras Bulba*, acestea sunt foarte animate, descriu cavalcade și bătălii, masacre, incendii și înfruntări voinicesti, o năvălire a tătarilor și rezistența localnicilor, înarmați cu coase și topoare (*Vremuri de bejenie*, 1907), o incursiune căzăcească la Iași (*Șoimii*) sau felul în care se răzbuună răzeșii orheieni pe boierul care vrea să le ia pământurile (*Neamul Șoimăreștilor*, 1915). Începând cu *Hanu Ancuței*, narațiunile sadoveniene de acest tip se purifică. Localizarea istorică suportă o estompare, trecând în contur legendar, iar trecutul, chiar atunci când privește anume domnii, capătă o aură mitică, devine *illo tempore*. La Hanu Ancuței, pe vreme de pace, printre necurmatele lupte care pustiesc Țara Moldovei, oamenii zăbovesc împrejurul focului, golesc ulcele cu vin vechi și spun „povești”. Cartea e un *Decameron* românesc, cuprinzând istorisiri cumplite (*Județul al sârmanilor*), miraculoase (*Balaurul*) sau glumețe (*Iapa lui Vodă*), fiecare fiind o piesă antologică de artă narativă. Într-o istorie zbuciumată, plină de

seisme, Hanu Ancuței devine un punct geografic privilegiat, un popas simbolic îngăduit scurtă vreme vieții reflexive, când aducerile aminte umplu sufletele cu o dulceață melancolică. Peste bucurii înfrigate și pasagere cade adesea umbra mahnirii și, după acțiuni viforoase, vin să se aștearnă lungi tăceri, pe care le rupe doar oftatul cimpoiului sau trosnetul vreascurilor. Câte o zicală ori câte o înțepătură pun o ramă paremiologică materiei epice. Cartea reușește să realizeze o sinteză între suportul baladesc și tânguirea doinei, proiectând personaje și întâmplări pe covorul țesut de plăcerea orientală a povestitului. De altfel, romanele istorice de maturitate ale lui S. nu mai urmează formula celor juvenile, ci dezvoltă rafinementul narativ cu care drumeții poposiți la Hanu Ancuței deapănă întâmplări trecute. Acum autorul dă la iveală vaste compuneri epice de o factură proprie, foarte originală. Ele reconstituie realist momente din istoria Moldovei, cu oamenii și așezările ei, dar fac să transpară îndărătul lor paralelisme cu basmul, dăruind personajelor și isprăvilor acestora un abur fabulos. Romanul *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă*, poveste amoroasă terminată tragic după o tentativă eșuată de răpire, are loc sub semnul Racului, adică al unei epoci funeste, când toate dau înapoi. Prințul Ruset, protagonistul romanului, e o speță moldavă de Don Juan, pe care îl cuprinde o iubire nebunească tocmai pentru fiica domnitorului țării, inamicul

jurat al familiei sale. El îi răpise chiar tatălui său tronul și îi suspecta de uneltiri la Poartă pe urmașii fostului voievod. Ruset însoțește un abate francez care străbate țara, în drum spre Constantinopol, cu o misiune secretă, prilej de prezentare ingenioasă a Moldovei, dintr-o perspectivă apuseană, și a obiceiurilor locului drept ciudătenii exotice. Sub peripeții și sub meandrele acțiunii se insinuează mitul lui Tristan, al „amorului pasiune”, ceea ce imprimă unei frânturi de cronică însufleșirea turnirurilor din romanul curtean, cu întreg ritualul vasalității amoroase trubadurești. Întâmplările din *Nunta domniței Ruxanda* se petrec tot într-o vreme ingrată pentru Moldova, când domnitorul Vasile Lupu, ca să își câștige aliați, făgăduiește mâna fiicei sale lui Timuș, feciorul hatmanului cazacilor zaporojeni. Fiindcă vodă trăgănează ținerea nunții, logodnicul, o făptură semisălbatică și de stirpe joasă, vine la Iași în fruntea mârzacilor săi și pradă cetatea. Îl ucide însă un tânăr moldovean, Bogdănuț, care o îndrăgise pe domniță. Aici, îndărătul personajelor și împrejurărilor istorice reale, intervine mitul dragonului. Timuș întruchipează monstrul căruia i se dau jertfă fecioarele, iar Bogdănuț este un alt Perseu, salvator al Andromedei. Cu conștiința unor asemenea analogii, S. traduce sugestiile lor în amănuntele realiste ale narațiunii, fără să îi trădeze nicăieri verosimilitatea. Trimiterea la arhetipuri nu dă, ca urmare, impresia de act deliberat, pare naturală, fabulosul e captat în istorie, căreia îi transferă semnificații tainice, tâlcuri. Ciclul *Frații Jderi*, alcătuit din *Ucenicia lui Ionuț*, *Izvorul Alb* și *Oamenii Măriei Sale*, încorporează într-o saga romanele consacrate evocării vremurilor trecute. Obiectul e slava și decăderea Moldovei. Trilogia *Frații Jderi* vine să înfățișeze ceasul de glorie al țării, după ce *Zodia Cancerului* îi

prezentase ticăloșirea. E vorba de lunga domnie a lui Ștefan cel Mare, când acesta izbutește să pună rânduială în toate, să asigure înflorirea finuturilor pe care le stăpânește și să le apere împotriva invaziilor tătărești și turcești. *Frații Jderi* ar fi aparent un roman de aventuri, asemănător *Celor trei mușchetari* de Al. Dumas, unde feciorii boierului Manole Păr Negru primesc rolurile unor Athos, Porthos, Aramis și D'Artagnan, ba chiar anumite trăsături ale eroilor lui Dumas, precum chibzuința, gustul bunului trai, șlefuiala ori nesăbuiința tinereții. Toți patru îi slujesc domnului și îndeplinesc pentru el misiuni primejdioase. Faptele istorice se împletesc cu elemente legendare. Jderii recuperează armăsarul pe care dușmanii voievodului puseseră să i se fure, în credința că îl vor face astfel să își piardă invincibilitatea; cel mai tânăr dintre frați, Onuț, pătrunde ca iscoadă până la Stambul, spre a culege informații asupra pregătirilor de incursiune ismailiteană; tot el îl prinde cu jbilțul pe fiul Hanului și se duce după iubita răpită până în inima tătarimii; deghizați în negustori de vite, Jderii trec hotarul dinspre Polonia și îi lovesc pe conspiratorii la tronul domnesc. Sunt alături de Ștefan în bătălia cumplită de la Valea Albă, unde pier comisul Manole și fiul lui cel mai mare. Episoade din cântece bătrânești (*Chira Chiralina*, *Șerb sărac*, *Doicin bolnavul*, *Novăceștii*) devin scene de roman, tratate cu fervoare imaginativă și defazare ironică realistă. Mitul dragonului reapare, Onuț îl răpune pe Hrana Beg, al cărui sânge e rece și căruia îi trebuie trup de fecioară ca să se încălzească, oștile turcești pătrund în codrii Moldovei ca o uriașă reptilă, mlădiindu-și corpul și solzii scipitori, prapurii lui Ștefan poartă chipul Sfântului Gheorghe străpungând balaurul. Trilogia prinde în pânza ei epică viața sătească, negustorească,

meșteșugărească și de curte din Moldova mijlocului de secol al XV-lea. E o lume pictată cu exactitate istorică și stilizare discretă, aducând aminte de zugrăvelile murale voronețene. Observația socială (reazemul puterii domnești e oastea de țară, mai cu seamă componenta ei răzeșească), aerul misterios (animale fabuloase, schimnici clarvăzători, tărâmurii infernale), gesta eroică sunt amalgamate fără cusur, făcând din *Frații Jderi* o culme a romanului istoric românesc. Autorul a reluat, la bătrânețe, *Șoimii*, realizând, pe trama narativă gogoliană a vechiului roman, *Nicoară Potcoavă*, o operă inedită, de mari rafinamente stilistice. Pentru motive circumstanțiale sunt îngroșate aici conflictele societății feudale și înnobilit ajutorul acordat domnului moldovean de oștile căzăcești. Totodată, din răzbunătorul lui Ion Vodă, trădat de boieri fiindcă pornise să le restrângă privilegiile în favoarea țăranilor, **S.** face o figură justițiară și un umanist, cu vederi care depășesc timpul evocat. Dar marele talent al prozatorului salvează cartea prin alte personaje, răzvrățiți spontani, credibili, dieci isteți, oșteni credincioși și jupăneșe înțelepte. Și aici, prin toți porii, romanul primește poezia basmului. Presvitera Olimbiada e o Sfântă Vineri înconjurată de viețuitoarele ajutoare care îi stau în preajmă, Moș Petrea, Căpitanul, e un fel de Sânt Ilie, stăpân pe foc. Nu lipsește nici dragonul, prezent prin multele lui capete, dușmani ai voievodului care își răpune succesiv adversarii, așa cum vitejii din basme retează numeroasele scăfârlii ale balaurilor. Un loc aparte în rândul romanelor istorice sadoveniene îl deține *Creanga de aur*, scriere ce învie o epocă foarte îndepărtată, când creștinismul abia începuse să pătrundă printre locuitorii Daciei. Acțiunea se desfășoară mai cu seamă la Bizanț și are un caracter inițiativ, trădând preocupările autorului pe acest tărâm. *Pattern*-ul care regizează subteran textul e mitul amneziei și al recăștigării memoriei pierdute. Protagonistul romanului, Kesarion Breb, un preot dac, după ce primește o inițiere egipteană în simbolistica religioasă, se oprește la Bizanț ca să studieze noua credință (creștinismul) „comparativ” cu învățătura lui Zamolxis, conform misiunii primite. Încercând să o protejeze pe nevinovata împărătiță Maria de intrigile sângeroase care se țin în jurul tronului, începe să simtă o atracție amoroasă pentru ea și își neglijează sarcina spirituală. Anamneza, „trezirea”, intervine la capătul unui exercițiu mistic de biruire a trupului prin concentrare intelectuală, post și rugăciuni. Reușind o unire nepieritoare, în spirit, cu Maria, ultimul deceniu se întoarce acasă spre a propovădui noua religie. Romanul reconstituie lumea bizantină și pasiunile ei politice cu o pastă coloristică flaubertiană. În același timp, o muzică de înalte purități traversează textul, imprimându-i o mișcare solemnă, ritualică. Opera de maturitate a lui **S.** dobândește tot mai pronunțat caracterul literaturii „vizionare”, așa cum o înțelegea C. G. Jung. Are o mereu sporită tangență cu mituri și figuri arhetipale, transcende experiența individuală, deschizând porți către cea a subconștientului comunităților umane, împrumută comportărilor senzația străvechimii, prin încetinire ceremonială și prelungire simbolistică. În cărțile târzii, *Valea Frumoasei*, *Poveștile de la Bradu-Strâmb*, expedițiile cinegetice își

pierd finalitatea practică, devin doar prilejuri de a conduce pașii vânătorului pe meleaguri vrăjite, cum e dumbrava cocoșilor sălbatici, veritabilă mandala, din povestirea *Raiul*. În *Ostrovul Lupilor* și în *Fantazii răsăritene* se face elogiul înțelepciunii orientale. Plăcerea de a povesti e suverană, se renunță la invenție și autorul se mulțumește cu înflorituri pe marginea unor motive epice vechi, bine cunoscute, care au alcătuit subiectele cărților populare. **S.** își dăduse chiar osteneala în tinerețe, la îndemnul lui Spiru Haret, să dăruiască o haină lingvistică nouă câtorva asemenea scrieri, spre a furniza sâtenilor o literatură instructivă și totodată delectabilă: *Istoria marelui împărat Alexandru Macedon, în vremea când era cursul lumii 5250 de ani* (1909), *Esopia sau Vieța și pildele preînțeleptului Esop* (1909), considerate „ediții în redacția Sadoveanu”, cu unele „revizuiți” (I. C. Chițimia), *Istoria Genovevei de Brabant* (1910). Cele două volume *Din viețile sfinților* (1924–1926), transpuse în colaborare cu D. D. Patrașcanu, au o țintă identică. Autorul o urmărește și mai târziu, cu *Istoria sfinților Varlaam și Ioasaf de la India* (1930). Viața Genovevei de Brabant a repovestit-o și într-o formă mai liberă, bogată în contribuții personale și intitulată *Măria Sa, Puiul Pădurii* (1931). Pe aceeași linie, *Divanul persian* este o versiune proprie a *Sindipei*, reistorisită cu un mare rafinament stilistic, asociind limbajului paremiologic o ironie fină franciană, în defazarea modernă a modelului tradițional, și realizând o operă originală, de o fermecătoare virtuozitate narativă. Așa cum indică titlul, *Anii de ucenicie* relatează formația autorului,

copilăria petrecută la țară, inițierea precoce în arta vânătorului, descoperirea naturii, perioada școlărității și primele experiențe scriitoricești. În ciuda numărului foarte mare de texte care o compun, opera lui **S.** păstrează o profundă unitate. Din povestiri, descripții de natură, din nuvele, evocări și din romane se încheagă un vast epos al existenței românilor, cu îndeletnicirile, credințele, instituțiile și obiceiurile lor străvechi. În proza sadoveniană situațiile, atmosfera sunt încărcate de ecouri și rezonanțe multiple. Din întâmplări mărunte, chipuri fugare, din scurte drame anonime, spovedanii la un popas, în preajma focului, se învie ample fragmente de viață comunitară, civilizația pastorală, lungă și zbuciumată istorie a răzeșimii, tenacea rezistență împotriva mereu altor năvăliri cotropitoare, legile codrului sau ale pustietății bălților, unde își găsesec lăcaș refractarii. Chiar atunci când duc o existență singularică, oamenii lui **S.** sunt împlântați adânc într-o tradiție, ascultă de cutume ancestrale și respectă o rânduială nescrișă, aparținând naturii locurilor înseși. O veritabilă etnografie a neamului românesc poate fi descifrată în nenumăratele detalii, necolecționate anume de prozator, dar ivindu-se la tot pasul, firesc, pe parcursul narațiunii. Și natura lui - observă Mihai Ralea - „e o natură istorizantă, natura care a văzut, a auzit, a înghițit multe suflete”. Se găsește aici „un cimitir de veleități și frământări stinse”, iar „strigoii neosteniți închiși în ea îi dau o mișcare și un suflet. Șoaptele lor se aud câteodată toamna, ca și speranțele lor de înviere, primăvara. Un fluid, ca o osmoză, curge mereu de la om către pământ și de la pământ renaște către om”. În ciuda preferințelor pentru peisajul frust, **S.** nu e poetul unei geografii gigantice, ca Walt Whitman. Pe autorul *Dumbrăvii minunate* îl atrag armoniile vieții, veșnicele ei transformări, pulsația neostenită a firii, mișcărilor cosmice, scurgerea liniștită cu care se succedă ziua și noaptea, răsăritul și amurgul, lumina și umbra, rotirea anotimpurilor, apariția acelorasi constelații deasupra noastră. Poezia lui peisagistică restituie o natură umanizată și, paradoxal, familiară, în ciuda rusticității. Nicăieri în descripții nu apare acel homerism livresc, întâlnit, de pildă, la Calistrat Hogăș. E altceva și decât natura edenică, luxuriant romantică eminesciană. Chiar în cea mai înfiorată singurătate, viața nu încetează să fie prezentă, se face perceptibilă prin infinite zvăcniri, o mulțime de șoapte și zvonuri cuceresc auzul, ceea ce îl face pe prozator să nu își poată fixa atenția pe amănuntul muzical și să aibă o senzație coplesitor simfonică. Evocarea naturii degajă un lirism solemn, având simplitatea gravă a marilor texte fundamentale, care celebrează pacea existenței potolite, senine, integrată desăvârșit în ordinea cosmosului. Mare artist al cuvântului, **S.** folosește o limbă plină de savoarea vorbirii populare, cu o dulceață a graiului moldovenesc, dar la antipodul exprimării curente. Materia verbală e rodul unui travaliu artistic excepțional. Ca și Luther - spune G. Călinescu - scriitorul a creat o limbă literară numai a lui. O pricepe perfect contemporanii săi, dar ar înțelege-o și Ștefan cel Mare. Limba lui are rădăcini adânc înfipte în principalul zăcământ al idiomului național, de unde își soarbe seva, dar trece substanța verbală printr-o sită culturală fină, unde curtenia, simțul

nuațelor și onctuoșitatea savantă sunt obligatorii. Rezultatul e o stilizare subtilă, care dă exprimării un aer ceremonios, sărbătoresc, atât în vocea autorului, cât și a personajelor sale, fie ele oameni de rând, fără ca senzația autenticității să sufere, fiindcă timbrul grav se percepe mereu adecvat. În această privință, autorul poate fi apropiat de Anatole France, foarte prețuit în cercul „Vieții românești”. Diferența e - atrage atenția Tudor Vianu - că la scriitorul francez limbajul trece prin filtrul unui umanism „occidental și păgân”, asimilat în urma frecventării îndelungate a „poetilor clasici” și a „filosofilor epicurieni și stoici”, pe când **S.** alege cuvintele după alte repere culturale, venind cu o formație diferită: autorul român raportează limbajul la un umanism „oriental și bizantin, extras și purificat din vechile cărți ale tradiției poporane și din întinsa literatură teologică a ortodoxiei”. E o inițiativă în care prozatorul deține întâietatea în scrisul românesc.

Sadoveanu este poate cel mai puternic poet al naturii pe care l-a avut literatura noastră. Senzația vizuală fiind la baza temperamentului său artistic, era și normal ca scriitorul să procedeze prin descripție; nu este, în adevăr, colț al Moldovei de Sus care să nu fi înmărmurit într-o pagină a operei sale. Descripția nu-i însă pur picturală, ci-i și umanizată; cântă munții și pădurile, cântă izvoarele și câmpiile, cântă imobilitatea naturii moldovenești în emoția succesivă a acestui animator, care pe lângă culoare are și vibrație, pe lângă senzație are și fluiditatea armonică și ritmică a expresiei.

E. LOVINESCU

Luat în totalitate, M. Sadoveanu e un mare povestitor, cu o capacitate de a vorbi autentic enormă, asemănător lui Creangă și lui Caragiale, mai inventiv decât cel dintâi, mai poet decât cel de-al doilea, deși fără echilibrul artistic al lui Caragiale. Prin gura sa vorbește un singur om, simbolizând o societate arhaică, dar, spre deosebire de Eminescu, societatea aceasta este analizată în toate instituțiile ei. Opera scriitorului e o arhivă a unui popor primitiv ireal: dragoste, moarte, viață agrară, viață pastorală, război și asceză, totul e reprezentat. Cu o inteligență de mare creator, scriitorul a fugit de document, ridicându-se la o idee generală. Dacă Sadoveanu n-a creat oameni, a creat însă un popor de o barbarie absolută, pus într-un decor sublim și aspru, măreț fabulos, dotat cu instituții geto-scitice, formulate pe cale imaginativă. Ca și Chateaubriand, Sadoveanu creează întâi un Univers pentru a-și așeza făpturile sale, care nu sunt însă mișcate ca la romanticul francez de melancolie stilizate, ci de porniri instinctive, tăcute și rituale. Goticul, muzicalul lipsesc din opera sa, care ar fi clasică dacă echilibrul n-ar fi stricat în sensul rigidității. Idilicul lui Sadoveanu e în înțelesul cel mai larg asiatic, scitic (fără înnegurări slave), revărsat într-o netulburată placiditate, într-o cantitate mută.

G. CĂLINESCU

Temele literaturii sadoveniene? Natura, țărănul, provincia, trecutul istoric. Dar ce ne spun ele? Constituie ele „lumea” despre care scrie Sadoveanu? Sadoveanu nu scrie despre o lume: el creează o lume. Care nu este produsul memoriei, după cum nu este al observației. Memoria sadoveniană este o pură imaginație și opera cea mai universal documentară din literatura noastră este integral o operă de imaginație. Nu este dramă socială sau umană pe care Sadoveanu să

n-o fi înfățișat: tot ce reprezintă viață, gândire, sentiment, toate raporturile omului cu oamenii, sau cu natura, sau cu Dumnezeu – politică, religia, instituțiile și moravurile – se află în ea. Dar această sinteză inefabilă a unui popor bătrân, a existenței și a miturilor lui, a istoriei și a fanteziei lui, nu este o „comedie umană”, ci o mitologie, care-și are zeei, riturile și eroii ei legendari. S-a spus adesea despre Sadoveanu că este un mare povestitor: ceea ce povestește el sunt „o mie și una de nopți” ale românilor. Opera lui Sadoveanu este o Halima.

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *Povestiri*, București, 1904; ed. 2, București, 1906; *Șoimii*, București, 1904; *Dureri înăbușite*, București, 1904; *Crâșna lui Moș Precu și alte câteva povestiri*, București, [1904]; *Povestiri din război*, București, 1905; *Floare oflită*, București, 1905; *Comoara dorobanțului...*, București, 1905; *Amintirile căprarlui Gheorghică*, București, 1906; *Povestiri de sărbători*, București, 1906; *Mormântul unui copil*, București, 1906; *La noi, în Vișoara. Scrisori către un prieten*, București, 1907; *Vremuri de bejenie*, București, 1907; *Însemnările lui Neculai Manea*, București, 1907; *Duduia Margareta*, București, 1908; *Oameni și locuri*, I, București, 1908; *O istorie de demult*, București, 1908; *Cântecul amintirii*, București, 1909; *Povestiri de seară*, București, 1910; *Apa morților*, București, 1911; *Povestiri de petrecere și de folos*, Vălenii de munte, 1911; *Un investigator*, București, 1912; *Bordeenii și alte povestiri*, București, 1912; *Priveliști dobrogene*, București, 1914; *Neamul Șoimăreștilor*, București, 1915; *Foi de toamnă*, București, 1916; ed. Iași, 1921; *44 de zile în Bulgaria*, București, 1916; *Printre gene*, București, 1916; *File însângerate*, Iași, 1917; *Frunze-n furtună*, București, 1920; *În amintirea lui Creangă*, Iași, 1920; *Priveghiuri*, Chișinău, 1920; *Umbre*, Iași, 1920; *Cocostârcul albastru*, Iași, 1921; *Orhei și Soroca*, Chișinău, 1921; *Strada Lăpușeanu. Cronică din 1917*, Iași, 1921; *Drumuri basarabene*, București, [1922]; *Lacrimile ieromonahului Veniamin*, Iași, 1922; *Neagra Șarului*, Iași, 1922; *Pildele lui cuconu Vichentie*, Iași, 1922; *Oameni din lună*, București, 1923; *Poezia populară*, București, 1923; *Ți-aduci aminte...*, București, 1923; *Războiul balcanic*, București, [1923]; *Venea o moară pe Siret...*, București, 1925; *Dimbrava minunată*, București, 1926; *Povestiri pentru copii*, București, 1926; *Țara de dincolo de negură*, București, 1926; *Dimineți de iulie. Stiglețele*, București, 1927; *Demonul tinereții*, București, 1928; *Hanu Ancuței*, București, 1928; *Împărăția apelor*, București, 1928; *Olanda. Note de călătorie*, București, 1928; *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă*, I-II, București, 1929; *O întâmplare ciudată*, București, 1929; *Baltagul*, București, 1930; *Depărtări*, București, 1930; *Măria Sa, Puiul Pădurii*, București, 1931; *Trenul-fantomă*, București, 1931; *Nunta domniței Ruxanda*, București, 1932; *Uvar*, București, 1932; *Creanga de aur*, București, 1933; *Locul unde nu s-a întâmplat nimic*, București, 1933; *Soarele în baltă sau Aventurile șahului*, București, 1933; *Inima noastră*, București, 1934; *Nopțile de Sânziene*, București, 1934; *Viața lui Ștefan cel Mare*, București, 1934; *Cele mai vechi amintiri*, București, 1935; *Cuibul învoaziilor*, București, 1935; *Frații Jderi*, vol. I: *Ucenicia lui Ionuț*, București, 1935, vol. II: *Izvorul Alb*, București, 1936, vol. III: *Oamenii Măriei Sale*, București, 1942; *Paștele Blajinilor*, București, 1935; *Soarele în baltă*, București, 1935; *Cazul Eugeniței Costea*, București, 1936; *Istorisiri de vânătoare*, București, 1937; *Țara Kangurului*, București, 1937; *Ochi de urs*, București, 1938; *Valea Frumoasei*, București, 1938; *Morminte*, București, 1939; *Divanul persian*, cu desene de Aurel Bordenache, București, 1940; *Vechime*, București, 1940; *Opere*, I-VIII, București, 1940-1953; *Ostrovol Lupilor*, București, 1941; *Poveștile de la Bradu-Strâmb*, București, 1943; *Anii de ucenicie*, București, 1944; *Lumina*

vine de la Răsărit, București, 1945; *Caleidoscop*, București, 1946; *Fantazii răsăritene*, București, 1946; *Păuna Mică*, București, 1948; *Poezia cimiturilor*, București, 1949; *Mitrea Cocor*, București, 1949; *Nada Florilor*, București, 1950; *Despre marele povestitor Ion Creangă*, București, 1951; *Clonț de fier*, București, 1951; *Lupta pentru pace*, București, f. a.; *Nicoară Potcoavă*, București, 1952; *Însemnări pe marginea articolului 80*, București, 1952; *Opere alese*, I-IV, pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1952-1953; *Aventură în Lunca Dunării*, București, 1954; *Muncitori și păstori*, București, 1954; *Evocări*, București, 1954; *Opere*, vol. I-XVIII, note de Profira Sadoveanu, București, 1954-1959, vol. XIX-XXII, îngr. Constantin Mitru, note de Profira Sadoveanu, București, 1964-1973; *Mărturisiri*, București, 1960; *Cântecul Mioarei. Lisaveta*, îngr. Constantin Mitru, introd. Mihai Gafiță, București, 1971; *Coroștența debutului (1894-1904)*, îngr. și introd. Savin Bratu și Constantin Mitru, București, 1977; *Opere*, I-VIII, îngr. Cornel Simionescu și Fănuș Băileșteanu, introd. Constantin Ciopraga, București, 1981-1997; *Opere alese*, I-V, îngr. Cornel Simionescu, introd. Constantin Ciopraga, Chișinău, 1993-1998. **Ediții:** *Istoria marelui împărat Alexandru Machedon, în vremea când era cursul lumii 5250 de ani*, București, 1909; *Esopia sau Vieța și pildele preamiteptului Esop*, Fălcieni, 1909; ed. (Alexandria. Esopia), București, 1956; ed. pref. I. C. Chitimia, București, 1966; *Istoria Genovevei de Brabant*, București, 1910; *Istoria sfinților Varlaam și Ioasaf de la India*, pref. Sextil Pușcariu, Sibiu, 1930. **Antologii:** *Să ne cunoaștem neamul și țara*, cu ilustrații de Magdalena Iorga, București, 1933 (în colaborare cu Ion Simionescu și Izabela Sadoveanu). **Traduceri:** Guy de Maupassant, *Povestiri alese*, București, 1907; I. S. Turgheniev, *Povestiri vânătoarești*, pref. trad., București, 1909; H. Taine, *Despre natura operei de artă*, București, 1910, *Despre producerea operei de artă*, București, 1910; *Povestiri din Halima*, București, 1921; *Din viețile sfinților*, I-II, București, 1924-1926 (în colaborare cu D. D. Patrașcanu); Wilhelm Hauff, *Caravana sau Povestiri născute*, București, 1931 (în colaborare cu Ilse Chevalier și P. Gheorgheasa); *Psalmii*, îngr. și pref. I. Opreșan, București, 1992.

Repere bibliografice: Iorga, *O luptă*, I, 277-278; Bogdan-Duică, *Studii*, 207-214, 328-348; E. Lovinescu, *Critice*, I, București, 1909, 92-117, II, București, 1910, 263-324, VII, București, 1922, 83-87; H. Sanielevici, *Poporanismul reacționar*, București, 1921, 15-89, 159-177; Sadoveanu, *Cărți*, I, 3-8, 168-171, 251-254, 261-264, 275-278, II, 90-94, 99-102, 227-230, 252-254, 283-285; Chendi, *Scrieri*, IV, 382-386, V, 171-174; Ibrăileanu, *Opere*, I, 224-253, III, 3-23, 271-275, IV, 466-467; Maioreșcu, *Critice*, III, 267-273; Pușcariu, *Cinci ani*, 45-46, 74-76, 108-110; Trivale, *Cronici*, 320-322; Botez, *Scrieri*, 58-67, 222-225, 288-295; Davidescu, *Aspecte*, 149-151, 439-441, 452-455, 621-624; Vasile Savel, *Contemporanii*, I, Arad, 1920, 119-121, 169-175; George Topîrcceanu, *Scrieri alese*, II, îngr. Al. Săndulescu, București, 1971, 372-374; Aderca, *Contribuții*, I, 193-198, 619-621, II, 439-441, 450-453; Perpessicius, *Opere*, II, 263-265, 287-291, 315-318, 350-352, III, 116-120, IV, 110-114, 116-120, 308-311, V, 73-77, 279-283, VI, 93-96, 191-194, 289-292, VII, 34-37, 214-215, 280-285, 291-294, VIII, 141-143, IX, 13-22, X, 63-77, XI, 125-131, 330-334, 375-379, XII, 355-357, 474-476, 508-509; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 503-548; Ralea, *Scrieri*, II, 229-237, 446-447, 457-458, 490-492; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, IV, 20-49; Cora Valescu, *Comentarii critice*, București, 1928, 67-72, 81-86; Călinescu, *Cronici*, I, 195-198, 312-316, II, 124-127, 226-229, 304-307; Sebastian, *Jurnal*, 395-401; Dan Botta, *Scrieri*, IV, îngr. Dolores Botta, pref. Ion Biberi, București, 1968, 379-384; E. Lovinescu, *Memorii*, I, București, 1930, 15-20, 22-23; Philippide, *Considerații*, I, 237-241, II, 215-220; Dragomirescu, *Scrieri*, 240-243; Mihail Ilovici, *Negativismul tinerei generații*, București, 1934, 141-147; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 108-113; Sebastian, *Eseuri*, 399-402; Profira Sadoveanu, *Stele și lucrări*,

- pref. G. Călinescu, București, 1969, 303-377; Șerban Cioculescu, [Mihail Sadoveanu], RFR, 1936, 3, 11, 1937, 5, 1939, 11; Streinu, *Pagini*, I, 118-120, II, 201-206, III, 114-124, IV, 102-110; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 194-198; Densușianu, *Opere*, III, 693-704; Munteanu, *Panorama*, 212-220; Mihail Sadoveanu, IIS, 1939, 5 (număr omagial); Vianu, *Opere*, III, 86-128, 471-474, IV, 481-483, V, 186-202, 533-542; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 545-561, *Ist. lit.* (1982), 615-631; Papadima, *Creatorii*, 260-268; Petru Comarnescu, *Stilul epopeic al d-lui Mihail Sadoveanu*, RFR, 1945, 8; Gala Galaction, *Oameni și gânduri din veacul meu*, București, 1955, 114-117; Ion Biberi, *Lumea de mâine*, București, 1945, 27-34; Studii și articole închinare lui Mihail Sadoveanu, București, 1952; Ov. S. Crohmălniceanu, *Cronici și articole*, București, 1953, 28-74; Mihai Novicov, *Pentru literatura vieții noi*, București, 1953, 49-63; Silvian Iosifescu, *Probleme și opere contemporane*, București, 1954, 201-220; Profira Sadoveanu, *O zi cu Sadoveanu*, București, 1955; Dumitru Micu, *Sensul etic al operii lui Sadoveanu*, București, 1955; *Omagiul lui Mihail Sadoveanu*, București, 1956; S. Damian, *Încercări de analiză literară*, București, 1956, 5-31; A. E. Baconsky, *Colocviu critic*, București, 1957, 31-44; Savin Bratu, *Cronici*, I, București, 1957, 239-313; Georgescu, *Încercări*, I, 11-19, II, 87-93; Profira Sadoveanu, *Viata lui Mihail Sadoveanu*, București, 1957; Ionel Teodorescu, *Masa umbrelor*, București, 1957, 90-101, 317-330; Ion Coteanu, *Despre tehnica stilului la M. Sadoveanu*, VSD, 451-461; Tudor Vianu, *Câteva observații despre limba și arta literară a lui Mihail Sadoveanu*, VSD, 462-480; Petroveanu, *Pagini*, 294-304; Dumitru Micu, *Romanul românesc contemporan*, București, 1959, 26-30, 80-88, 358-375; [Mihail Sadoveanu], LCF, 1960, 22, ST, 1960, 10, TR, 1960, 43, CNT, 1960, 44, GL, 1960, 44, IL, 1960, 11, VR, 1960, 11 (numere omagiale); Călinescu, *Literatura*, 186-204; Arghezi, *Scieri*, XXVII, 419-423; Savin Bratu, *Mihail Sadoveanu. O biografie a operei*, București, 1963; Ion Ianoși, *Romanul monumental și secolul XX*, București, 1963, 425-473; Georgescu, *Părerii*, 7-48; Silvian Iosifescu, *Artă și arte*, București, 1965, 196-209; Micu-Manolescu, *Literatura*, 155-160; Profira Sadoveanu, *În umbra stejarului*, București, 1965; Cioculescu, *Varietăți*, 350-366; Const. Ciopraga, *Mihail Sadoveanu*, București, 1966; Ivașcu, *Confruntări*, I, 253-268, II, 219-224; Regman, *Confluente*, 7-24; Săndulescu, *Pagini*, 112-127; *Scrisori - Ibrăileanu*, I, *passim*; Sevastos, *Amintiri*, 190-200, 486-488; Ciopraga, *Portrete*, 77-102; Georgescu, *Polivalența*, 5-61; Papu, *Luminile*, 21-26; I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, București, 1967, 189-197; Zăciu, *Masca*, 177-188; Baconsky, *Marginalii*, 7-21, 143-149; Felea, *Reflexii*, 31-38; Piru, *Panorama*, 203-223; N. Tertulian, *Eseuri*, București, 1968, 59-72; Vasile Sadoveanu, *Bădia Mihai*, București, 1968; George Muntean, *Cercetări literare*, București, 1969, 192-227; Vintilă Russu-Șirianu, *Vinurile lor...*, București, 1969, 73-113; Mihail Șerban, *Amintiri*, București, 1969, 5-66; Botez, *Memorii*, I, 408-445; Ciopraga, *Lit. rom.*, 12, 31-33; Gavril Istrate, *Limba română literară*, București, 1970, 291-375; Leon, *Umbre*, I, 147-165; Ornea, *Sămănătorismul*, 71-73, *passim*; Profira Sadoveanu, *Planeta părăsită*, București, 1970, *passim*; Vărgolici, *Retrospective*, 213-218; Ștefana Velisar Teodorescu, *Ūrsitul*, București, 1970, 143-178; Manolescu, *Teme*, I, 180-196, III, 95-99, VI, 135-139; Mincu, *Critice*, II, 99-113; Oprea, *5 prozatori*, 9-63; Stănescu, *Cronici*, 7-12; Zălis, *Aspecte*, 50-64; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 192-254; Fănică N. Gheorghie, *Popasuri în timp...*, București, 1972, 178-215; Eugen Luca, *Sadoveanu sau Elogiul rațiunii*, București, 1972; Vasile Netea, *Interviuri literare*, București, 1972, 19-38; Z. Ornea, *Studii și cercetări*, București, 1972, 244-255; Paleologu, *Bunul simț*, 131-138; Piru, *Varia*, I, 222-234, II, 246-257; Rotaru, *O ist.*, II, 243-287; Vlad, *Convergențe*, 219-232; Vlad, *Povestirea*, 90-93, *passim*; Zăciu, *Colaje*, 17-21; Andriescu, *Disocieri*, 277-282; Bratu, *Ipoteze*, 257-268, 349-371; Cioculescu, *Itinerari*, I, 236-240, II, 337-341, III, 166-170, 315-320, IV, 239-251; Ciopraga, *Personalitatea*, 168-176; Dumitrescu-Buşulenga, *Valori*, 116-139; Săndulescu, *Citind*, 138-143; Tudor, *Pretexte*, 81-102; Ungheanu, *Pădurea*, 115-157; *Amintiri despre Mihail Sadoveanu*, îngr. Ion Popescu-Sireteanu, Iași, 1973; *Ei l-au cunoscut pe Mihail Sadoveanu*, îngr. Constantin Mitru, pref. Paul Anghel, București, 1973; *Mihail Sadoveanu interpretat de...*, îngr. și pref. Fănuș Băileșteanu, București, 1973; Martin, *Metonimii*, 278-285; Dumitru Micu, *Periplu*, București, 1974, 36-38, 172-183; Dan, *Proza*, 155-163; Nicolescu, *Starea*, I, 51-58; Popa, *Forma*, 83-88; Valeriu Răpeanu, *Interpretări și înțelesuri*, București, 1975, 8-29; Ungheanu, *Arhipelag*, 9-28; Nicolae Manolescu, *Sadoveanu sau Utopia cărții*, București, 1976; Pompiliu Marcea, *Lumea operei lui Mihail Sadoveanu*, București, 1976; Muthu, *Lit. rom.*, 179-183; Negoiteșcu, *Analize*, 142-148; Zaharia Sângeorzan, *Mihail Sadoveanu. Teme fundamentale*, București, 1976; Simion, *Scriitori*, II, 5-27; Steinhardt, *Între viață*, 337-340; Al. Andriescu, *Stil și limbaj*, Iași, 1977, 169-185; Cioculescu, *Prozatori*, 339-357; Cristea, *Arcadia*, 93-102; Gorcea, *Nesomnul*, 5-109; Martin, *Identificări*, 162-167; Marin Mincu, *Repere*, București, 1977, 139-194; Negrici, *Expresivitatea*, 190-195; Papu, *Clasicii*, 146-157; G. I. Tohăneanu, *Dincolo de cuvânt*, București, 1977, 244-264; Ungheanu, *Proză*, 12-57; Vlad, *Lectura*, 159-163; Fănuș Băileșteanu, *Introducere în opera lui Mihail Sadoveanu*, București, 1977; Iorgu Iordan, *Limba literară*, Craiova, 1977, 316-344; Pompiliu Marcea, *Umanitatea sadoveană de la A la Z*, București, 1977; Constantin Mitru, *Sadoveanu despre Sadoveanu*, București, 1977; *Studii despre opera lui Mihail Sadoveanu*, îngr. și pref. Ilie Dan, București, 1977; Angheliescu, *Creație*, 47-91; Al. Husar, *Întoarcerea la literatură*, Iași, 1978, 98-102, 119-124; Stănescu, *Jurnal*, I, 7-27; Ungheanu, *Lecturi*, 88-111; Ungureanu, *Contextul*, 143-147; Vărgolici, *Scriitori*, 114-152; Zăciu, *Alte lecturi*, 110-126; Virginia Mușat, *Mihail Sadoveanu, povestitor și corespondent de război*, pref. Al. Piru, București, 1978; Alexandru Paleologu, *Treptele lumii sau Calea către sine a lui Mihail Sadoveanu*, București, 1978; Mircea Tomus, *Mihail Sadoveanu. Universul artistic și concepția fundamentală a operei*, Cluj-Napoca, 1978; Răpeanu, *Cultură*, I, 141-162; G. I. Tohăneanu, *Arta evocării la Sadoveanu*, Timișoara, 1979; Rodica Șuiu, *Mihail Sadoveanu și toposul dacic*, CRC, 1980, 8, 9; Ilie Dan, *Confluente*, București, 1980, 52-79; Doina Iliasa-Frigură, *Stilistica sinonimelor în opera lui Mihail Sadoveanu*, București, 1980; Manolescu, *Arca*, I, 197-223, III, 110-125; Sângeorzan, *Conversații*, 137-152; Const. Ciopraga, *Mihail Sadoveanu. Fascinația tiparelor originare*, București, 1981; Ion Vlad, *Cărțile lui Mihail Sadoveanu*, Cluj-Napoca, 1981; Păcurariu, *Scriitori*, I, 173-186; Piru, *Ist. lit.*, 201-215; Ion Istrate, *Dimensiunile epice ale amintirii în romanele târgurilor de provincie la Mihail Sadoveanu*, DFC, 62-88; Braga, *Ist. lit.*, 92-112; Cheie-Pantea, *Palingeneza*, 85-105; Fănuș Băileșteanu, *Eseuri*, București, 1982, 96-143; Andrei Brezianu, *Traslații*, Cluj-Napoca, 1982, 108-120; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Itinerarii prin cultură*, București, 1982, 64-89; Marcea, *Varietăți*, 117-131; Popa, *Competență*, 137-141; Raicu, *Calea de acces*, 47-134; Săndulescu, *Portrete*, 213-218; Alex. Ștefănescu, *Între da și nu*, București, 1982, 29-33; Mihai Cazacu, *Sinteza sadoveană*, București, 1982; Dan Mănuță, *Pe urmele lui Mihail Sadoveanu*, București, 1982; Monica Spiridon, *Sadoveanu. Divanul înțeleptului cu lumea*, București, 1982; Dimisianu, *Lecturi*, 51-63; Nicolae Florescu, *Profitabila condiție*, București, 1983, 38-91; Marcea, *Concordanțe*, 142-184; Valentin F. Mihăescu, *Timp și mod*, București, 1983, 50-64; Paleologu, *Alchimia*, 37-53; Steinhardt, *Critică*, 145-149, 200-204; D. I. Suchianu, *Alte foste adevăruri viitoare*, București, 1983, 58-64; Trandafir, *Dinamica*, 108-124; Teșosu, *Viata*, 90-97; Vlad, *Lectura rom.*, 116-128; Adam, *Planetariu*, 71-77; Ciopraga, *Propilee*, 128-174; Crohmălniceanu, *Cinci prozatori*, 5-58; Leonte, *Prozatori*, I, 8-31; Aurelia Rusu, *Lecțiuni și convergențe*, București, 1984, 104-199;

Craia, *Orizontul*, 85-110; Rachieru, *Vocația*, 103-124; Tacciu, *Romant. rom.*, II, 18, 146-148, 151-153, 241-242, 340; Ungureanu, *Proza rom.*, I, 12-57; Angheliescu, *Lectura*, 168-177; Doina Florea, *Mihail Sadoveanu sau Magia scrisurii*, pref. Const. Ciopraga, București, 1986; Mircea Muthu, *Permanențe literare românești din perspectivă comparată*, București, 1986, 29-36, 122-142, 160-162, 195-197, 201-202; I. Opreșan, *Opera lui Mihail Sadoveanu*, București, 1986; Drăgan, *Clasici*, 237-263; Popa, *Clasici*, 31-34; Nicolae Frigoiu, *Romanul istoric al lui Mihail Sadoveanu*, Iași, 1987; *Natura în opera lui Mihail Sadoveanu*, îngr. și introd. Ion Bălu, București, 1987; Angheliescu, *Textul*, 178-183; Băileșteanu, *Aorist*, 42-98; Cândroveanu, *Lit. rom.*, 87-91; Craia, *Fețele*, 118-123; Ornea, *Interpretări*, 306-311; Popovici, *Eu, personajul*, 81-104; Radu, *Pagini*, 37-46, 205-211; Ion Apetroaie, *Orfeu și Aristarc*, Iași, 1989, 142-154; Holban, *Literatura*, 269-280; Velea, *Interferențe*, 37-41, 83-86, 126-133; Florescu, *Itinerarii*, 103-263; Negoitescu, *Ist. lit.*, I, 197-200; Vlad, *Lect. prozei*, 26-47; Monica Spiridon, *Inerțiile receptării*, RL, 1992, 27; Zaharia-Filipaș, *Retică*, 153-183; Alex. Ștefănescu, *Mihail Sadoveanu*, RL, 1994, 25; Eva Behring, *Rumänische Literaturgeschichte*, Konstanz, 1994, 221-222, 226-228; Petru Ursache, *Sadovenizând, sadovenizând...*, Iași, 1994; Mănuță, *Analogii*, 147-178; Nițescu, *Proletcultismul*, 171-178; Borbély, *Grădina*, 45-50; Micu, *Scurtă ist.*, II, 99-109; Popa, *Estuar*, 128-142; Radu Cernătescu, *Sadoveanu și Kabbala. Adevăratul Nechifor Lipan*, LCF, 1996, 13; Florin Faifer, *Cordonul de argint*, Iași, 1997, 123-149; Constantin M. Popa, *Ceremonialul sadovenian*, Craiova, 1997; Vasile Popovici, *Lumea personajului*, Cluj-Napoca, 1997, 121-144; *Dict. analitic*, I, 85-87, 207-209, 239-242, 305-308, 342-344, II, 86-89, 127-129, 376-378, III, 115-117, 128-132, 148-152, 160-163, 185-188, 403-405, IV, 262-267, 359-365, 432-438, 531-535; Glodeanu, *Poetica*, 303-322; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 293-295; Victoria Moldovan, *Lexicul poetic sadovenian*, București, 1999; Mircea Tomuș, *Romanul romanului românesc*, I, București, 1999, 76-131; *Dict. esențial*, 735-741; Micu, *Ist. lit.*, 173-176, 248-252; Sorescu, *Lumea*, 111-118; Z. Ornea, *Polifonii*, Iași, 2001, 31-37; Ion Pecie, *Meșterul Manole. Prozatori ai lumii: Creangă, Sadoveanu, Rebreanu*, București, 2001; Popa, *Ist. lit.*, I, 706-712; Vărgolici, *Portrete*, 180-194; Constantin Dram, *Mihail Sadoveanu. Modelul istorisirii de dragoste*, Iași, 2002; Gheorghe Jurma, *Sadoveanu sau Lupta cu balaurul*, Reșița, 2002; Negrici, *Lit. rom.*, 86-89, *passim*; Nicolae Crețu, *Prințul și Daria Mazu*, CL, 2003, 11, 12; Larisa Ileana Casangiu, *Personajul sadovenian*, Constanța, 2003; Săndulescu, *Memorialiști*, 162-172. Ov. S. C.

SADOVEANU, Paul-Mihu (3.VII.1920, Iași - 22.IX.1944, Turda), prozator. Este fiul mezin al Ecaterinei (n. Bălu) și al lui Mihail Sadoveanu. Urmează în orașul natal cursul primar, apoi Școala Normală „Vasile Lupu”, iar la București Colegiul Național „Sf. Sava”, unde își ia bacalaureatul în 1939. Frecventează Facultatea de Drept doi ani (1940-1942), ulterior fiind mobilizat la Școala de Ofițeri de Rezervă din Câmpulung. Obține gradul de sublocotenent într-un regiment din Sibiu, pleacă pe front și își pierde viața în luptele de la Turda. În 1944, postum, îi apare microromanul *Ca floarea câmpului...*

Sursa de inspirație a scrierii lui S., *Ca floarea câmpului...*, o constituie propria copilărie și adolescență, locul central ocupându-l figura prietenului și mentorului Alexandru Drăgănescu, un văr mai mare. Romanul polarizează sentimente puternice, transformându-se într-o evocare plină de delicatețe, generată de dispariția prematură, într-un accident de automobil, a neprețuitului tovarăș. În episoadele povestite

de Petru, personajul-copil, sunt transferate trăiri ale autorului, care nu caută cu tot dinadinsul o cale narativ-literară, ci preferă dialogul ca modalitate de creionare a personajelor, cadrul natural fiind amintit fugitiv și numai pentru a fixa locul de desfășurare a evenimentelor. Dealul Copoului, malul lacului Brateș sau al Dunării nu îl incită să își exerseze condeul, preocuparea principală fiind reconstituirea, cu accente grave, premonitorii parcă, a portretului celui dispărut. Textul relevă însă un scriitor cu talent, care nu a avut, din nefericire, timp să și-l cizeleze, ba nici măcar să își revadă scrierea, operațiune îndeplinită cu pioșenie de sora sa, Profira Sadoveanu. *Ca floarea câmpului...* este cartea inocenței pierdute, dar și a inițierii în suferință.

SCRIERI: *Ca floarea câmpului...*, București, 1944.

Repere bibliografice: Perpessiciu, *Opere*, XI, 57-59; Șerban Cioculescu, „*Ca floarea câmpului...*”, „*Tribuna poporului*”, 1945, 111; Sadoveanu, *Opere*, XVII, 607-608; Vasile Sadoveanu, *Bădia Mihai*, București, 1968, 6; Profira Sadoveanu, *Planeta părăsită*, București, 1970, 253; Leon Baconsky, *Paul-Mihu Sadoveanu*, ST, 1971, 12; Profira Sadoveanu, *Ionuț*, RL, 1974, 19; Profira Sadoveanu, „*Ca floarea câmpului...*”, RL, 1984, 28; *Dict. scriit. rom.*, IV, 145. N. Bc.

SADOVEANU, Profira (21.V.1906, Fălticeni - 3.X.2003, București), prozatoare, poetă, memorialistă și traducătoare. Este fiica Ecaterinei (n. Bălu) și a lui Mihail Sadoveanu. Urmează școala primară la Fălticeni și tot aici frecventează clasa întâi la Gimnaziul „Alec Donicu”. Clasa a doua a trecut-o în particular, iar clasele a treia și a patra la Liceul „Oltea Doamna” din Iași (1918-1923). Și-a continuat studiile la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității ieșene (1923-1927). În perioada decembrie 1923 - mai 1924 face o călătorie de studii la Praga, împreună cu prietena și colega ei Valeria Mitru (viitoarea soție a lui Mihail Sadoveanu). Vrea să studieze arta dramatică la Paris, dar nu primește încuviințarea lui Mihail Sadoveanu. Se dedică publicisticii literar-artistice, gravitând în jurul revistei „Adevărul literar și artistic”, la care va debuta în 1932 cu reportajul *Trei zile de congres la Bratislava*. Colaborează la „*Viața românească*”, „*Adevărul*”, „*Dimineața*”, „*Însemnări ieșene*”, iar mai târziu la „*Iașul literar*”, „*Tânărul scriitor*”, „*Utunk*”, „*Gazeta literară*”, „*România literară*”, „*Luceafărul*” ș.a.

Primul volum, *Mormolocul* (1933), nu e un roman propriu-zis, ci o carte de evocare a copilăriei, apropiată mult de atmosfera din *La Medeleni* de Ionel Teodoreanu. Cu mijloace diferite, dintr-o altă perspectivă, S. întreprinde o subtilă introspecție în psihologia copilului, surprinzând bucuria și uimirea cu care acesta descoperă lumea înconjurătoare, florile, apa, lumina, farmecul naturii. Cartea constituie o fină radiografiere a vârstei inocente, a inițierii în cotidian (strada, jocurile, grădina publică, gramofonul) și a schimbărilor survenite în vederea integrării în viața obișnuită. Bine prinse sunt apetitul pentru fabulos, aspirația contopirii realului cu fantasticul. Întreaga narațiune reconstituie într-o manieră lirică înfiriparea unei individualități sub protecția tatălui, întrevăzut aproape ca o divinitate. De o cu totul altă factură

este romanul de aventuri *Naufrația de la Auckland* (1937), a cărui acțiune se desfășoară în anii 1863–1864, având ca protagoniști câțiva navigatori porniți din portul australian Sydney. Alegerea subiectului și interesul pentru continentul de la antipod îi erau stimulate autoarei de preocuparea lui Mihail Sadoveanu din anii '30 pentru Australia, pe care scriitorul o evoca în *Țara Kangurului* (1937), în marginea jurnalului lui Hubert de Castella. **S.** primise, după cum mărturisește, „misiunea de a adapta” în românește povestea naufragaților de la Auckland. Proza urma să se dezvolte într-o mai amplă „colecție” narativă alimentată de vechile scrieri străine despre Australia. „Cutremurele” de tot felul din preajma anului 1940 au întrerupt însă inițiativa. În paralel cu aceste incursiuni în zona epicului, **S.** se dedică unei intense activități jurnalistice, publicând în anii 1936–1937, sub pseudonimul Valer Donea, pe care îl folosise și anterior, o suită de interviuri cu N. Iorga, Cella Delavrancea, Demostene Botez, Liviu Rebreanu, Henriette Yvonne Stahl, George Georgescu, Ion Minulescu, Lucia Sturdza Bulandra, Cezar Petrescu, N. Tonitza, Mihail Sadoveanu, Tudor Argezi, G. Călinescu, G. Ibrăileanu ș.a., reunite în volumul *Domniile lor domnii și doamnele...* (1937) și redate în volumul *Stele și luceferi* (1969). Convorbirile excelează prin ingeniozitatea și subtilitatea întrebărilor, prin modul de a conduce discuția către răspunsuri interesante, cu multe date inedite, definitorii pentru destinul uman și artistic al personalităților intervievate. Remarcabilă este atmosfera de bună comunicare stabilită cu cei mai mulți parteneri de dialog și venerația manifestată față de marile figuri ale culturii. Relevante sunt îndeosebi sobrietatea și cumpănirea cu care **S.** definește opera ilustrului său părinte, evitând elogiile exagerate, mai ales pentru că era conștientă de valoarea creației acestuia. Revenind în sfera epicii, cu volumul *Ploi și ninsori* (1940) abordează proza de notație, de o molcomă vibrație lirică, unde conturează peisaje apuse, evocă atmosfera patriarhală a orașelor de odinioară sau scrie câteva adevărate incantații poetice de smerenie în fața naturii, sub vraja dangătului clopotelor, a foșnetului teilor, a „melancoliei” prunilor, a farmecului ninsorilor și a fanteziilor iernii. Proza poetică o conduce spre poezia propriu-zisă, unde se afirmă cu volumul *Umilinți* (1944), cuprinzând versuri fluide, de acută condensare, străbătute de un statornic fior metafizic. Târziu, în *Rechinul* (1987), **S.** revine la proza de introspecție, utilizând un vechi procedeu romantic: atribuirea paternității manuscrisului cărții unei necunoscute, Mariana Val (nume sub care autoarea își ascunde identitatea), pentru a-și putea supune unei analize profunde și lucide trăirile erotice, dramele cunoașterii. Un farmec aparte îl au scrierile memorialistice. În *Planeta părăsită* (1970) domină amintirile copilăriei, încadrate în universul miraculos al vârstei. O secțiune distinctă în sumar o constituie publicistica axată pe întâmplări cotidiene, unele cu inflexiuni afective, altele cu tăis ironic-satiric la adresa aspectelor reprobabile ale vieții. În *Destăinuiri* (1989) autoarea portrețizează personalitățile pe care le-a cunoscut îndeaproape: G. Topîrceanu, Jules Cazaban, Demostene Botez, George Enescu, Ion Marin Sadoveanu, Panait Istrati, George Lesnea,

Mihai Ralea ș.a. Deosebit de interesant este ciclul *Popasuri sadoveniene*, ce reia sau adâncește scene din volumele anterioare dedicate marelui povestitor: *O zi cu Sadoveanu* (1955) și *Viața lui Mihail Sadoveanu. Copilăria și adolescența* (1957), reluată sub titlul *Ostrovul Zimbrului* (1966). O comedie, *Visuri americane*, i se joacă în 1935 la Teatrul Național din Iași, pentru repertoriul căruia mai traduce *Chiriașul de la etaj* de Jerome K. Jerome. În ultima parte a vieții scriitoarea revine la o mai veche preocupare, semnând versuri și povestiri destinate copiilor. A tradus foarte mult (singură sau în colaborare), oprindu-se la A.N. Ostrovski, A. P. Cehov, Honoré de Balzac, Al. Dumas, Anatole France, Charles Dickens, John Steinbeck, William Saroyan ș.a.

SCRIERI: *Mormolocul*, București, 1933; ed. pref. Const. Ciopraga, București, 1972; *Naufrația de la Auckland*, București, 1937; *Domniile lor domnii și doamnele...*, București, 1937; *Ploi și ninsori*, București, 1940; ed. București, 1975; *Umilinți*, București, 1944; *Scrisori din Sihăstrie*, București, 1945; *Cozonacii*, București, [1950]; *Balaurul alb*, cu ilustrații de Demian, București, 1955; *O zi cu Sadoveanu*, București, 1955; *Viața lui Mihail Sadoveanu. Copilăria și adolescența*, București, 1957; ed. (*Ostrovul Zimbrului. Copilăria și adolescența lui Mihail Sadoveanu*), București, 1966; *Vânătoare domnească*, pref. Demostene Botez, București, 1963; *În umbra stejarului*, București, 1965; *Ochelarii bunicăi*, București, 1969; *Stele și luceferi. Reportaje (1936–1937)*, pref. G. Călinescu, București, 1969; *Planeta părăsită*, București, 1970; *Somnul pietrei*, București, 1971; *Cântece lui Ștefan-Vodă*, București, 1974; *Flori de piatră*, București, 1980; *Ora violetă*, București, 1984; *Foc de artificii*, București, 1985; *Rechinul*, București, 1987; *Destăinuiri*, București, 1989; *33 sonete*, București, 1993. **TRADUCERI:** Alfred de Musset, *Mierloiu alb. Romanul tinereții lui Alfred de Musset*, București, 1930; Roland Dorgelès, *Plecare*, București, 1931 (în colaborare cu Teodora Sadoveanu); Peter Neagoe, *Vifor*, București, 1936 (în colaborare cu Teodora Sadoveanu); Contele de Lytton, *Antony, viconte de Knebworth*, pref. J. M. Barrie, București, 1939 (în colaborare cu Costache Popa); François Mauriac, *Pustiul dragostei*, București, 1942 (în colaborare cu Teodora Sadoveanu); K. D. Ușinski, *Cocoloșul*, București, 1949; Charles Dickens, *Aventurile lui Oliver Twist*, I–II, București, 1944 (în colaborare cu Teodora Sadoveanu); Evgheni Lann, *Dickens*, București, 1950 (în colaborare cu N. Zdetovețchi); A. N. Ostrovski, *Lupii și oile*, București, 1950 (în colaborare cu Valeria Sadoveanu); *Teatru*, București, 1950 (în colaborare cu Valeria Sadoveanu); *Pădurea*, București, 1954 (în colaborare cu Valeria Sadoveanu); *Bun e adevărul, dar mai bun norocul*, București, 1957 (în colaborare cu Valeria Sadoveanu); *Talente și admiratori*, București, 1957 (în colaborare cu Valeria Sadoveanu); Honoré de Balzac, *Verișoara Bette*, București, 1952; A. P. Cehov, *Povestiri*, București, 1957 (în colaborare cu Anda Boldur, Valeria Sadoveanu și Xenia Stroe); John Steinbeck, *Despre oameni și șoareci*, București, 1957 (în colaborare cu Sima Zamfir); Vasili Stefanik, *Frunze de arțar*, București, 1958 (în colaborare cu Val Cordon); M. A. Gherșt, N. I. Danilov, *Jucătorul*, București, 1960 (în colaborare cu Valeria Sadoveanu); William Saroyan, *Unu, doi, trageți ușa după voi*, pref. trad., București, 1964 (în colaborare cu Teodora Sadoveanu); *Mă cheamă Aram*, București, 1969 (în colaborare cu Teodora Sadoveanu); Anatole France, *Crinul roșu*, București, 1967; Al. Dumas, *Doctorul misterios. Fiica marchizului*, I–II, București, 1976; Eudora Welty, *Bătălii pierdute*, București, 1976.

Repere bibliografice: Pompiliu Constantinescu, „Mormolocul”, VRA, 1934, 331; N. Pora, „Mormolocul”, ADV, 1934, 15 383; Octav Șuluțiu,

„Mormolocul”, RP, 1934, 14; E. Duval, „Visuri americane” la Teatrul Național Iași, „Gazeta”, 1935, 350; Mihail Șerban, „Naufragații de la Auckland”, DMN, 1937, 10 880; G. Călinescu, „Domniile lor domnii și doamnele...”, ALA, 1937, 20 iunie; Streinu, Pagini, II, 202-204; G. Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 851, *Ist. lit.* (1982), 936; Nicolae Manolescu, *Amintiri despre scriitori*, CNT, 1969, 42; Sonia Larian, „Stele și luceferi”, VR, 1970, 3; Const. Ciopraga, „Somnul pietrei”, CRC, 1972, 2; Aureliu Goci, „Somnul pietrei”, RL, 1972, 15; Cioculescu, *Itinerar*, I, 241-245; Corbea-Florescu, *Biografii*, I, 185-192; Al. Raicu, *Autografe*, București, 1983, 183-195; Ciopraga, *Propilee*, 350-360; Monica Spiridon, „Foc de artificii”, RL, 1985, 48; Șerban Cioculescu, „Planeta părăsită” sau *Geocentrismul familial*, RL, 1987, 11; Aurel Martin, „Destăinuirii”, JL, 1990, 32; Liana Cozea, „... Cineva din mine îmi dictează ce să scriu” (interviu cu Profira Sadoveanu), APF, 1992, 9-10; Micu, *Scurtă ist.*, III, 325; Faifer, *Faldurile*, 25-28; Popa, *Ist. lit.*, I, 1048-1049; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 145-147. I. O.

SAECULUM, revistă apărută la Sibiu, o dată la două luni, din ianuarie 1943 până în aprilie 1944. Director: Lucian Blaga, secretar de redacție: Zevedei Barbu (de la numărul 6/1943 acesta nu mai figurează ca atare). Într-o notă din primul număr, intitulată *Saeculum* și semnată de Lucian Blaga cu inițiale, se afirmă: „Directivile revistei vor putea să fie judecate de abia mai târziu și acestea numai după conținutul însuși al studiilor și articolelor ce apar în paginile ei”. Altă intervenție, „Unitatea” de la *Saeculum* (2/1943), sub semnătura Z. B. (Zevedei Barbu), replicând celor ce reproșau publicației că are colaboratori de orientări diferite, în parte chiar opuse, preciza că **S.** își propune doar „o unitate românească”, cu adăugirea că profilul său nu se va confunda cu nici una din pozițiile exprimate, luate în parte. Rubrici: „Comentarii”, „Recenzii”, „Note”. Lui Lucian Blaga îi aparțin îndeobște contribuțiile de reflecție filosofică, în care se regăsesc preocupările lui dominante: *Despre viitorul filosofiei românești*, *Getica* (privitor la „particularitățile stilistice” ale spiritualității dace), *Despre permanența preistoriei* (continuitatea prin vreme a unor reminiscențe arhaice), *Fenomenul istoric* (considerații de filosofie a istoriei), *Kant și metafizica*, *Organism și societate* (cu trasarea deosebirilor). Tot el face publice amintiri despre Mahatma Gandhi sau realizează o privire de sinteză asupra istoriografiei, din Antichitate până în epoca modernă. La rândul său, Constantin Noica, sub titlul *Nou înțeles pentru gândirea filosofică*, dezbate problema raportului dintre om și lume, după cum altcândva, plecând de la *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, exprimă opinia că „există momente filosofice [...] care să îndreptățească o istorie a gândirii românești pornind din sec. XVI”. Victor Iancu se ocupă de *Analiza fenomenologică a formei*, I. Negoitescu îl ia în considerare pe moralistul Descartes, iar Radu Stanca face aprecieri cu privire la posibilitatea ca preocuparea pentru aspectele stilistice să se constituie ca o disciplină filosofică de sine stătătoare. În perimetrul filosofiei mai dau contribuții Zevedei Barbu și N. Mărgineanu. Conținutul revistei depășește însă această arie, făcându-și loc și subiectele de sociologie sau etnografie (prin George Em. Marica, Gheorghe Pavelescu), precum și de estetică (Victor Iancu abordează funcționalitatea formei). De asemenea, Ovidiu Drimba

schitează trăsăturile spiritualității engleze, alte intervenții se referă la caracterul istoric al fenomenelor de cultură și al percepției lor ori la perenitatea umanismului. Nu puține sunt studiile din sfera teoriei, istoriei și criticii literare. Tudor Vianu e preocupat de „eul poetic”, iar Edgar Papu sesizează, cu trimiteri la lirica lui Tudor Arghezi și Lucian Blaga, o direcție nouă în poezia română, cultivând „elementul religios, în esența sa cristalină, liberat de insinuările factorului moral”. Lucian Blaga își exprimă tranșant o convingere: „critica literară, cel puțin aceea care a izbutit să joace un rol de seamă în viața spirituală a unui popor, nu și-a interzis niciodată fântânile filosofiei”, „nu se poate lipsi de filosofie”. Pe de altă parte, Ștefan Aug. Doinaș atrage atenția că în evaluarea creației literare nu are ce căuta criteriul sincerității, după cum I. Negoitescu blamează „pășunismul”. La moartea lui E. Lovinescu, **S.** îl omagiază prin intermediul lui Victor Iancu. Există în această publicație de aleasă intelectualitate și numeroase texte consacrate literaturilor și scriitorilor străini. Astfel, Basil Munteanu e prezent cu studiul de sociologie literară *Forme de sociabilitate în literatura franceză*, Dragoș Protopopescu face, cu referiri la Chaucer, Shakespeare, Milton, Shelley, Keats, Byron, Wordsworth ș.a., un excurs intitulat *Viziunea lumii la poezii englezi*, Edgar Papu se arată interesat de „temele existenței” la Georg Büchner, iar Victor Iancu de „depășirea estetismului” la Stefan George. Mai sunt discutați Claudel, Rimbaud, Rilke, Gide, Valéry, Verlaine. Se publică și

SAECULUM

REVISTĂ DE FILOSOFIE

DIRECTOR: LUCIAN-BLAGA

ANUL I · IAN - FEBR · 1943

câteva tălmăciri din lirica universală, datorate lui Blaga: *Lauda femeilor* de Stefan George și *Cântecul soartei, Menon plânge după Diotima, Amiaza vieții* de Hölderlin, cu prilejul centenarului morții poetului, considerat, într-un cuvânt introductiv al traducătorului, „cel mai înalt și mai pur liric al Germaniei de totdeauna“.

E.O.

SAECULUM, revistă apărută la Sibiu, ca publicație trimestrială, în 1995 și 1996, editată de Universitatea „Lucian Blaga“ (prin Facultatea de Litere, Istorie și Jurnalistică) în colaborare cu Editura Thausib. Colegiul de redacție e alcătuit din Ion Dur (redactor-șef), D.-I. Cenușer, Ilie Guțan (redactor-șef adjunct), Eugène van Itterbeek, Margareta Kamla. În articolul-program *Nădejdea unei biruințe*, scris cam prețios și semnat Saeculum, se arată, raportat la periodicul omonim condus de Lucian Blaga, că „nu despre vreo (im)posibilă continuare e vorba“, deoarece „astăzi existăm, desigur, în alveolele unui alt eon – altul e acum «spiritul timpului»“. Se mărturisește însă, în același timp, că Blaga va fi patronul spiritual și se acceptă ca element de relație cu vechiul **S.** „o substanțială armătură teoretic-filosofică“. Se mai precizează: „Ceea ce vrem nu e «un simplu magazin de mărfuri» [...] ci un discurs sincretic, în albia căruia să coexiste, să se încapsuleze sau să se întrețeasă arta, filosofia, știința, morala, religia, în întrupările lor particulare și în metabolismul lor cel mai specific“. Rubricile interesează literatura și istoria culturii: „Fețele veacului“, „Istorie și memorie“, „Cronica literară“, „Religie și spirit“, „Convergențe/Divergențe“, „Salonul literar“ (proză, versuri), „Palimpsest“, „Recenzii – Note – Însemnări“. Printre studiile și articolele pe teme filosofice se află unele despre personalități aparținând și literaturii: Eugeniu Speranția, Camil Petrescu (despre care scrie Ion Dur), Constantin Noica. Ultimului i se publică, postum, o conferință din 1943, *Cunoaștere și asceză*. Există și contribuții de istorie, critică și teorie literară privitoare la limbajul poetic al lui Mihai Eminescu, la relația între poezie și ființă (Horia Bădescu) sau, în plan universal, la poemul *Beowulf* și la *Hamlet* de Shakespeare; de asemenea, o evocare despre scriitorul german transilvănean Wolf von Aichelburg. Primul număr mai cuprinde, în traducere, o convorbire cu importanți critici literari de peste Ocean, intitulată *Gramatica discursului critic american*. În sfera istoriei culturii sunt furnizate informații asupra începuturilor Tipografiei Arhidiecezane de la Sibiu. Compartimentul de beletristică e reprezentat prin versuri de Mircea Ivănescu și Rodica Braga, un fragment din romanul *Lupul și Catedrala* de I. D. Sîrbu, pagini memorialistice de Titu Popescu. Se alătură câteva tălmăciri din creația poetei americane Judith Viorst (în românește de D. Ciocoi-Pop), dar și versiuni în engleză din Mihai Eminescu. În deschiderea numărului următor Ion Dur semnează articolul *Rezistența la cultură sau Intelectualizarea kitschului*, în care stabilește o diferență între „rezistența prin cultură“, manifestată înainte de 1989, și „rezistența la cultură“, instaurată în prezent. Prin ștergerea sau mai degrabă prin „ambiguizarea“ graniței dintre cultură și divertisment, societatea se complăce într-un

„trăirism“ sui-generis, atâta timp cât cultura imaginii strică imaginea culturii. Revista își propune de aceea să slujească Limba, Adevărul și Valoarea. Centrat pe centenarul lui Lucian Blaga, numărul îi are ca semnatari pe Alexandru Boboc (care scrie despre paradigma stilistică a poetului), Gheorghe Pavelescu (care lansează o ipoteză de natură biografică privitoare la geneza „spațiului mioritic“), Ioan Mariș (cu articolul *Extazul în teatrul lui Blaga*) ș.a. La rubrica „Fețele veacului“ Eugène van Itterbeek întreprinde o analiză amănunțită a modului în care a fost tradusă poezia lui Blaga *Sufletul satului* în limbi europene de circulație, oferind și el două variante, în franceză și în neerlandeză. În cadrul unei rubrici noi, „Generația '30“, Ion Dur inserează câteva texte inedite, *Tragicul cotidian, Adolescența, Scrisoare provincială*, scrise de Emil Cioran la șaptesprezece-optsprezece ani și oferite de fratele acestuia, Aurel Cioran; în ultimul număr sunt tipărite încă trei texte: *Despre creștinism, Despre protestantism, Teismul ca soluție a problemei cosmologice*. Tot Ion Dur este autorul unui articol despre colaborarea lui C. Noica la revista interbelică „Credința“, cu articole ce conțineau judecăți politice (*Noica și vămile impurificării*). Antonie Plămădeală publică o poezie inedită a lui Sandu Tudor (*Notă de război*) și amintiri referitoare la gruparea „Rugul aprins“ de la mănăstirea Antim, iar Ion Dur se ocupă de monografia lui Ilie Guțan despre Cercul Literar de la Sibiu. O chestiune frecvent dezbătută în acești ani e abordată și în articolul *Avatarurile postmodernului* de Alina Sas. Se mai tipăresc traduceri de Hans Magnus Enzensberger, Wolfgang Borchert și Wolf von Aichelburg. Din numărul editat în 1996 sunt de semnalat discursul de recepție la Academia Română ținut de Ștefan Augustin Doinaș (referitor la Cercul Literar de la Sibiu), un studiu al lui Ilie Guțan despre D. Ciurezu, două articole de istoria religiei semnate de Lucian Grozea și Vasile Avram, precum și o pledoarie a lui Eugène van Itterbeek privind transgresarea frontierelor culturale. După cum arată editorialele revistei (scrise de Ion Dur), **S.** a urmărit să se impună ca o publicație de ținută academică, distanțându-se în egală măsură de cultura „de mase“, de vulgaritatea gazetărească și de exaltările provinciale.

M.S.

SAECULUM, revistă care apare la Focșani, trimestrial, din iulie 2002. Publicația este inițiată de publicistul Al. Deșliu și de profesorul de limba română Valeriu Anghel, sub egida Consiliului Județean Vrancea, a Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național și a Primăriei Municipiului Focșani. Își propune să continue tradiția periodicelor vrâncene „Revista noastră“, „Milcovia“, „Ethnos“, „Revista V“, să susțină elanul creator local și inserția lui în cel național, să fie deschisă oricărei inițiative culturale. Sumarul cuprinde poezie, proză, istorie și critică literară, articole de cultură, documente inedite, traduceri. **S.** apare în condiții grafice deosebite, ilustrată cu reproduceri după picturile unor artiști clasici și contemporani. Colaboratori: Virgil Căndea, Eugen Simion, Răzvan Theodorescu,

Constantin Ciopraga, Mihai Cimpoi, Fănuș Neagu, Valeriu D. Cotea, poezii Aurel Rău, Radu Cârneli, Gheorghe Istrate, Cassian Maria Spiridon, ș.a., prozatorul și dramaturgul D. R. Popescu, criticii și istoricii literari Irina Mavrodin, Al. Săndulescu, Emil Manu, Ioan Adam, Magda Ursache, Vlad Sorianu, Constantin Coroiu, Petre Ursache, Constantin Frosin, Florentin Popescu, istoricul Gheorghe Buzatu, criticul de artă Valentin Ciucă și criticul muzical Viorel Cosma. O prezență susținută o au scriitorii și eseistii vrânceni: Dumitru Pricop, Ion Panait, Ion Dumitru Denciu, Ionel Bandrabur, Mircea Dinutz, Florin Paraschiv.

Al. S.

SAHIA, Alexandru (pseudonim al lui Alexandru Stănescu; 9.X.1908, Mânăstirea, j. Călărași - 13.VIII.1937, Mânăstirea, j. Călărași), prozator și gazetar. Nepot de preot, **S.** provine dintr-o familie de țărani înstăriți, Voica și Alexandru Stănescu. Rămâne orfan de mamă la nouă ani. Urmează școala primară în satul natal, devine în 1920 elev al Liceului Militar „D.A. Sturdza” din Craiova, iar în 1927 se transferă la Liceul „Sf. Sava” din București. În 1928 trece baccalaureatul și se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din București, pe care nu o va absolvi. Din 1929 până în 1931 este „frate de obște” la mânăstirea Cernica. În 1930 face o călătorie la Ierusalim, pseudonimul Sahia amintind de un cuvânt arab. În 1934 vizitează timp de peste trei luni URSS. A debutat la revista „Șoimii” din Târgu Mureș, în 1926, cu schița *Sculptorul Boambă*, semnată Al. Mânăstireanu. Scrie în calitate de gazetar profesionist sau colaborează la „Ultima oră”, „Bilete de papagal”, „Caiete literare”, „Sfinxul”, „Viața literară”, „Rampa” (unde, împreună cu Eugen Jebeleanu, susține rubrica „Mișcarea literară”), „Vremea”, „Viitorul social”, „Floarea de foc”, „Azi”, „Facla”, „Cuvântul liber”, „Dimineața” (e redactor al rubricii „Fapt divers” și al paginii „Tribuna muncitorească”), „Era nouă” ș.a. A condus revistele „Veac nou” (1932) și „Bluze albastre” (1932). Moare de tuberculoză. În 1948 este numit, post-mortem, membru al Academiei RPR.

Faptul că **S.**, om cu un destin nefericit, a fost un publicist și un scriitor cu ferme și declarate convingeri de stânga, că a înființat două reviste aflate sub influența Partidului Comunist, că a semnat o carte integral laudativă cu privire la ceea ce credea că este realitatea din URSS și că și-a ales personajele schițelor și nuvelor preponderent din categoriile „pozitive”, ale dezmoșteniților soartei, a făcut ca proza lui să fie supradimensionată după 1947. Considerată deschizătoare de drum de către critica oficială marxistă, va fi inclusă cu obstinație, mai bine de un deceniu, în manualele școlare și în cursurile universitare ca model de literatură realistă angajată. **S.** avea cu siguranță talent, mai puțin forță epică, respirație largă, acestea fiind numai anunțate de textele pe care a apucat să le scrie. Proza sa scurtă, tributară vizibil conceptului de artă cu tendință, pe care publicistul l-a și popularizat de altfel, susținând că „o altă artă nu poate să existe”, cultivă programatic un „realism dur” (Ov. S. Crohmălniceanu), surprinzând cu acuitate faptul divers, de obicei cu pregnant caracter social,

căruia îi conferă valoare de simbol. Desprinse din mediul rural (*Ploaia din iunie*), militar (*Moartea tânărului cu termen redus*) ori muncitoresc (*Uzina vie*, *Revoltă în port*), aceste momente de viață (oropsită) transmit un fior umanist autentic, al cărui patetism este însă mult diminuat de tezismul ostentativ.

SCRIERI: *Ploaia din iunie*, în *Nuvele inedite*, București, 1935; *URSS azi*, Craiova, 1935; *Nuvele*, București, 1948; *Revoltă în port*, București, 1948; *Șomaj fără rasă*, București, 1948; *Uzina vie. Ploaia din iunie*, pref. I. Vitner, București, 1948; *Nuvele și articole*, București, 1951; *Pagini alese*, București, 1952; *Nuvele*, București, 1953; *Scieri alese*, pref. George Macovescu, postfață Pompiliu Marcea, București, 1960; *Uzina vie*, îngr. Virgiliu Ene, pref. Pompiliu Marcea, București, 1961; *Execuția din primăvară*, pref. Gh. Achiței, București, 1962; *Scieri*, București, 1964; *Întoarcerea tatei din război*, îngr. și pref. Ileana Manole, București, 1974; *Scieri*, îngr. și pref. Valentina Marin Curticeanu, București, 1978; *Scieri alese*, îngr. și pref. Valentina Marin Curticeanu, Craiova, 1988.

Repere bibliografice: *Alexandru Sahia*, „Ultima oră”, 1929, 26; Silviu Cernea, *Literații proletari*, „Calendarul”, 1932, 92; Romulus Demetrescu, *Ne întoarcem la nuvelă?*, PLI, 1935, 4-5; Virgil Carianopol, „URSS azi”, „Gazeta femeii”, 1935, 33-34; Erasm [Petru Manoliu], „URSS azi”, „Credința”, 1935, 567; Octav Șuluțiu, [Al. Sahia], F, 1937, 8; Arghezi, *Scieri*, XXVII, 326-327; Gherasim Luca, Al. Sahia, „Lumea românească”, 1937, 74; Constantin Noica, *Un gând pentru Alexandru Sahia*, VRA, 1937, 501; Ștefan Roll, *Alexandru Sahia*, A.L.A., 1937, 872; Cicerone Theodorescu, *Alexandru Sahia*, „Credința”, 1937, 1 131; Ștefan Roll, *Cum a suferit și murit Sahia*, „Lumea românească”, 1938, 469; Miron Radu Paraschivescu, *Pomenirea lui Alexandru Sahia*, „Tinerimea nouă”, 1939, 15; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 843, *Ist. lit.* (1982), 928; Sașa Pană, *Alexandru Sahia - un antemergător*, ORT, 1945, 18; Dan Petrașincu, *Alexandru Sahia*, „Dreptatea nouă”, 1945, 48; Eugen Jebeleanu, [Alexandru Sahia], CNT, 1947, 31; Lascăr Sebastian, „Nuvele”, „Patriotul”, 1949, 1 426; George Macovescu, *Viața și opera lui Alexandru Sahia*, București, 1950; Eugen Jebeleanu, *Din veacul XX*, București, 1956, 146-148, 245-246, 302-305; George Macovescu, *Oameni și fapte*, București, 1957, 103-107; Pompiliu Marcea, *Alexandru Sahia*, București, 1961; I. Peltz, *Cum i-am cunoscut*, București, 1964, 157-163; Radu Popescu, *Alexandru Sahia*, GL, 1967, 34; Roxana Rorescu, *Sahia azi*, RITL, 1971, 2; Nicolae Florescu, *Alexandru Sahia. Revelația corespondenței*, MS, 1971, 3; Rotaru, *O ist.*, II, 375-378; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 305-307; Al. Sahia interpretat de..., îngr. și pref. Emil Vasilescu, București, 1976; Valentina Marin Curticeanu, *Permanență și modernitate*, București, 1977, 57-91; Vărgolici, *Scriitori*, 248-254; Emil Vasilescu, Al. Sahia. *Dimensiuni și repere*, București, 1979; Piru, *Ist. lit.*, 439; Adam, *Planetariu*, 222-225; Pop, *Mărturia*, 217-222; Mircea Popa, Al. Sahia - un scriitor religios, A.L.A., 2002, 627; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 149-153. A. N.

SAIOC, Florian (27.I.1931, Seaca, j. Teleorman), poet. Este fiul Catrinei (n. Dorcescu) și al lui Ion Saioc, țărani. După cursuri la Liceul Comercial din Turnu Măgurele (1945-1948), devine student în prima promoție (1949-1950) a Școlii de Literatură „M. Eminescu” din București. Va fi repartizat ca redactor în secția de poezie a revistei „Viața românească”, de unde, în 1952, în urma unui conflict cu Nicolae Moraru, își dă demisia. Redactor la Editura Cartea Rusă și la revista „Albina”, în 1958 se angajează ca muncitor necalificat la uzina bucureșteană „Semănătoarea”, unde în 1960 ajunge secretar de redacție al

ziarului acesteia, apoi redactor-șef până în 1975, ulterior funcționând ca tehnician până în 1991. Debutază cu versuri la „Flacăra”, în 1950, an în care câștigă un premiu la concursul de poezie organizat de Editura Tineretului, dar prima carte, *Baladă pe rug*, îi apare abia în 1971. A mai fost prezent în „Săteanca”, „Femeia”, „Scânteia tineretului”, „Iașul literar”, „Columna” ș.a.

Directivile Școlii de Literatură din Șoseaua Kiseleff, unde a fost coleg cu Nicolae Labiș, Al. Andrițoiu, Aurel Rău, Victor Felea ș.a., și-au pus amprenta și asupra versurilor de început ale lui S., când acesta închină, între altele, un imn lui Gh. Gheorghiu-Dej. Curând însă are loc o reorientare, o „dezbrodare”, o dezertare din rândul soldaților partidului. Scrie mult, dar nu publică nimic, se manifestă doar în cenacluri literare, uimind cu poemele fâțiș anticomuniste, incluse mai târziu în volume precum *Coșmarurile din carcera comună* (1992). Versurile în care poetul caută supremul adevăr ajung să ocupe tot mai mult loc în preocupările lui. Producția aceasta va fi adunată în *Revelații sacre* (I-II, 2001-2003), cu texte de meditație religioasă, pe care S. le denumește „poeseuri”. Adorația și smerenia stau alături de îndoială, de întrebări și dubii, de curajul denunțării eului trufaș. Toate acestea - afirmă Gheorghe Grigurcu - „pe altarul lirismului încărcat de cele mai eterogene ofrande, un prinos emoționant al pietății atât de trebuitoare în răstimpul de cumpănă istorică în care ne aflăm”. Sunt valorizate acum și alte filoane: protestul împotriva unor monstruoșități ale istoriei, precum în *Psalmul cenușii* (*Holocaustul perpetuu*) (2003), sau poezia trubadurescă, de celebrare a visului și a eternului feminin, ca în *Dragoste la vârsta întâi*, *dragoste la vârsta a treia* (2001), care cuprinde, totuși, multe versificări facile, ori, în fine, disponibilitatea umoristică, epigramatică din *Imaginara paranghelie* (2002).

SCRIERI: *Baladă pe rug*, București, 1971; *Motive istorice*, București, 1973; *Cercul perfect*, București, 1979; *Ștefăniță-Luminiță*, București, 1981; *Arborele de sânge*, București 1986; *Cartea cu ferestre deschise*, București, 1988; *Coșmarurile din carcera comună*, București, 1992; *Dragoste la vârsta întâi*, București, 1994; *Revelații sacre*, vol. I, București, 2001, vol. II, pref. Pan M. Vizirescu, Bacău, 2003; *Dragoste la vârsta întâi*, *dragoste la vârsta a treia*, postfață Gheorghe Grigurcu, București, 2001; *Imaginara paranghelie*, Târgu Jiu, 2002; *Psalmul cenușii* (*Holocaustul perpetuu*), Târgu Jiu, 2003.

Repere bibliografice: Ion Al. Stănescu, *Dicționar al oamenilor de cultură, artă și știință din județul Teleorman*, Pitești, 1993, 135; Cristea, *Teleorman*, 604; Gheorghe Grigurcu, *Un poet religios*, R, 2003, 11-12; Aureliu Goci, *Trubadur și pandur*, „Economistul. Ecart”, 2003, 257. I.D.

SAIZU, Ioan (11.I.1931, Iași - 18. VIII. 2005, Iași), poet și eseist. Este fiul Elenei (n. Nora) și al lui Ioan Saizu, zidar. În Iași face cursuri primare la Școala „Spiru Haret” și liceale la Școala Medie Tehnică de Comerț (1942-1951), fiind apoi licențiat al Facultății de Filologie-Istorie, secția istorie, a Universității „Al. I. Cuza” (1957). Din 1958 lucrează în calitate de cercetător la Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” din Iași, iar după 1989 la Centrul de Istorie și Civilizație Europeană. Publică numeroase studii de specialitate în „Anuarul Institutului

de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»” și în publicațiile Societății de Științe Istorice din București. Ca scriitor, debutează editorial cu volumul de versuri *77 dedicații pentru statornicia demnitate*, apărut în 1977, semnat I. Saizu-Nora, ca și celelalte cărți de poezie.

O exemplară linearitate a evoluției vocii lirice și o stilistică unitară se observă în primul rând la S., care cumulează, într-o manieră netrucată, deseori vetustă („Eu sunt o umbră din alt veac”), sub același semn al neliniștilor, candorii și dorurilor, versuri ce marchează vârstele poetului. Tristeți moldave, străbătute de un vag sentiment religios sunt exprimate în formă clasică, iar stihurile („o luptă cu vechi arme și fără de trofeu”) se însiruie cumiști, măturii „sub al tristeții arc”, fără miză estetică, doar ca semne ale trecerii prin lume. În altă zonă, ca rod al unor cercetări asidue a spațiilor de interferență între istorie și cultură, studiile lui S. despre Mihai Eminescu, îndeosebi lucrarea *Eminescu - cât veșnicia* (1997), conturează profilul poetului din perspectiva „atributelor cugetării sale în domenii extrem de variate”. Sunt evidențiate elementele care definesc gândirea eminesciană aplicată la teme istorice, economice și, în primul rând, geopolitice (într-un timp când disciplina ca atare nu apăruse), făcându-se apel la publicistică, la comentariile lui Eminescu privind politica internă și externă a României. Afirmările cercetătorului se sprijină în primul rând pe texte, dar și pe opiniile exprimate de Titu Maiorescu, N. Iorga, E. Lovinescu și G. Călinescu. Aceeași deschidere multidisciplinară are și studiul *Intellectualii români implicați în dezvoltarea civilizației economice* (2003).

SCRIERI: *77 dedicații pentru statornicia demnitate*, pref. Emil Manu, Piatra Neamt, 1977; *Cultură și economie* (*Puncte de vedere din perioada interbelică*) (în colaborare cu Mihai Todossia), Iași, 1986; *Ca o pasăre plâpândă*, Iași, 1991; *Eu știu că îngerii nu plâng*, Iași, 1993; *Fântâni cerești*, Iași, 1994; *Singur la altarul vieții*, Iași, 1995; *Singur pe-un bizar aisberg*, Iași, 1995; *Armonii din orgi divine*, Iași, 1996; *În fața veșniciei*, postfață Gabriela Drăgoi, Iași, 1997; *Eminescu - cât veșnicia*, Iași, 1997; *Nu toți au Paradisul*, Iași, 1999; *Poezie, templu sacru*, Iași, 1999; *Reflecții și însemnări la trecerea prin timp*, Iași, 1999; ed. Iași, 2003; *Patima sublimă*, Iași, 2001; *Intellectualii români implicați în dezvoltarea civilizației economice*, București, 2003. **Antologii:** *Eminescu: sens, timp și devenire istorică*, I-II, Iași, 1988-1989 (în colaborare).

Repere bibliografice: Vasile Pușcas, „Cultură și economie”, TR, 1986, 47; Al. Zub, „Cultură și economie”, VTRA, 1987, 1; Gheorghe Platon, „Cultură și economie”, AUI, istorie, t. XXXIII, 1987; Mihai Ungheanu, „Eminescu: sens, timp și devenire istorică”, LCF, 1989, 23; Ioan Holban, *Panoramic editorial*, CRC, 1992, 17; Constantin Hlihor, „Eminescu - cât veșnicia”, „Revista de istorie militară”, 1997, 1; Daniel Dimitriu, „Eminescu - cât veșnicia”, ALA, 1997, 351; *Interferențe: istorie și literatură. Istoricul poet dr. Ioan Saizu*, îngr. C. Gh. Marinescu, Iași, 2001; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 369-370. E.M.

SAKA, Serafim (16.III.1935, Vancicăuți - Hotin), prozator și eseist. Este fiul Mariei (n. Bordeianu) și al lui Teodot Saca. Rămas orfan de ambii părinți - tatăl cade în august 1944 în război, iar mama moare de tifos în 1945 -, S. va fi crescut de un unchi, apoi de bunica paternă. Face școala primară și pe cea

medie în satul natal (1942–1952) și lucrează, după absolvirea în 1953 a unor „cursuri de vară” la Institutul Școlilor din Cernăuți, ca „învățător de matematică” la școala din Frosna. În 1954 intră la Facultatea de Istorie și Filologie a Institutului Pedagogic din Chișinău, pe care o va termina în 1959. Devine redactor la cotidianul „Tinerimea Moldovei”, un timp este șomer, apoi pleacă „la pământurile de țelină” din Kazahstan, ca reporter al aceluiași ziar, care acum apărea în limba rusă. Între 1965 și 1967 urmează, la Moscova, Școala Superioară de Cinematografie, secția de scenariști; se împrietenește cu dramaturgul Aleksandr Vampilov, din ale cărui piese va traduce. Lucrează la Studioul Moldova-film, fiind și autor de scenarii și realizator de filme documentare, iar din 1970 se angajează ca redactor la revista „Nistru”. În 1986 participă, în calitate de invitat, la Congresul Uniunii Scriitorilor din URSS, unde s-a încercat, fără succes, reformarea instituției. Ales secretar, în 1987, al Uniunii Scriitorilor din Moldova, după un an demisionează, fiind în dezacord cu direcția oficială. Director cultural la Concernul Valeologia (1991–1993), inițiază diverse proiecte culturale. Este ales președinte al secției din Republica Moldova a PEN-Clubului (1994–1998) și numit, pentru câteva luni, director artistic (1995), apoi consilier (1999) la Uniunea Scriitorilor. După debutul, cu aforisme, în „Tinerimea Moldovei” (1956), îi apar numeroase articole, note critice, intervenții polemice în „Cultura”, „Nistru”, „Literatura și arta” ș.a. Scrie proză (romane, povestiri, nuvele), teatru și scenarii cinematografice. „Microromanul” *Întoarcerea noastră de-o clipă* (1966), criticat vehement de autorități, rămas tipărit doar în „Nistru”, este urmat de culegerea de nuvele *Era târziu* (1968), de romanele *Vămile* (1972), *Linia de plutire* (1987), *Orbirea* („Literatura și arta”, 1992). Dintre piesele lui S., *Această copilărie îndepărtată* (1975) și *Omul a doua zi* au fost puse în scenă de teatre din Chișinău. Între distincțiile ce i s-au acordat se numără și Premiul de Stat pentru cartea *Pentru tine bat...* (1987).

Nuvelistica de început a lui S., cuprinsă în volumul *Era târziu*, e influențată de formulele narrative camusiene și kafkiene și prezintă o atmosferă dezolantă, pesimistă, în contrast cu optimismul oficial. Năruirea morală a individului și încercările de recuperare sub presiunea unui timp tensionat istoric și psihologic condiționează întoarcerile retrospective și radiografierea comportamentistă a reacțiilor și trăirilor. „Târziul” se instaurează în realitate și în suflete, producând fisuri și mutații, personajele se înscriu în galeria celor învinși. Publicist cu vocație, S. a intervievat diferite personalități – *Aici și acum* (1976) și *Pentru tine bat...* – și a scris un volum documentar, *Basarabia în Gulag* (1995). Pentru scriitor întrebarea este un mod esențial de existență: întrebând și întrebându-se, autorul și eroii săi se transpun în miezul realului, străluminându-l din interior. Vămile prin care trec personajele, tentate să se împlinescă în virtutea unor porniri umane firești, reprezintă întrebări obsesive, uneori chiar chinuitoare. În felul de a fi al lui Delaoncea, protagonistul romanului *Vămile*, se recunoaște o trăsătură proprie prozei moderne: tendința de a înfățișa un erou în formare. Delaoncea este confruntat cu „vămile” vieții de toate zilele, cu multele și

măruntele probleme ale cotidianului. Știe că nu mai poate rămâne „un copil minune”, dar ardoarea donquijotescă a pornirilor sale nu se stinge. Nevoia de rezistență, de luptă îi reînnoiește puterile secătuite și el pornește spre alte vămi. În schimb, în romanul *Linia de plutire* există numai învinși, oameni înecându-se în inerție, stereotipie („uniformizare”, după cum spune prozatorul), în neîmplinire. Puterea inerției este irezistibilă, e hăul care înghite omul, factorul care îl depersonalizează și îl transformă într-un naufragiat, într-un obiect rătăcit în niciunde. *Linia de plutire* prezintă radiografia provincialismului ca mentalitate și fenomen social: închistare, încultură, dublată de agresivitate, interes meschin față de treburile altuia. Provincialismul se devoră pe sine însuși, fiind formă fără fond, loc fără spațiu, prezent fără trecut. O anumită deficiență de materie epică, determinată și de caracterul caleidoscopic, fragmentar al narațiunii, se face simțită în mai multe scrieri ale lui S., spirit nonconformist și incomod, prezență intelectuală deosebită în contextul cultural basarabean. A tradus din A. N. Ostrovski, Maxim Gorki, Vasili Șukșin, Aleksandr Vampilov, Viktor Rozov ș.a.

SCRIERI: *Era târziu*, Chișinău, 1968; *Vămile*, Chișinău, 1972; ed. îngr. Dumitru M. Ion, București, 1990; *Aici și acum*, Chișinău, 1976; *Linia de plutire*, postfață Mihai Cimpoi, Chișinău, 1987; ed. postfață Mircea Ciobanu, București, 1993; *Pentru tine bat...*, pref. Ion Ciocanu, Chișinău, 1987; *Peregrinările și suferințele spătarului Neculai din Mîlești* (în colaborare cu Valeriu Matei), Chișinău, 1988; *Basarabia în Gulag*, Chișinău, 1995.

Repere bibliografice: Mihai Cimpoi, *Serafim Saka*, în *Profile literare*, Chișinău, 1972, 510–514; Valentina Tăzlaşuanu, „...m-am aruncat la un moment dat să cuprind cât mai multă viață în brațe și în peniță” (interviu cu Serafim Saka), LA, 1987, 20; Mihail Garaz, *Cine sîntem*, LA, 1988, 37; Ioan Holban, [„Linia de plutire”], „Moldova socialistă”, 1988, 212; Constantin Cubleşan, „Vămile”, ALA, 1991, 91; Mihai Cimpoi, *Fenomenologia inerției*, RL, 1991, 26; Dan Mănuacă, *Un romancier și trei personaje*, LCF, 1991, 32; Nicolae Popa, *Între Potop și Apocalipsă*, „Statul Țării”, 1992, 220–224; Ioan Adam, *Dincolo de oceanul Prut*, „Vocea României”, 1994, 122; Laurențiu Ulici, *Un prozator basarabean*, RMB, 1994, 1 323; Vladimir Beșleagă, *Linia Serafim*, „Contrafort”, 1995, 5–6; Victor Teleucă, *Cine suntem?*, „Moldova suverană”, 1995, 43–44; L. Dorian, „Basarabia în Gulag”, „Porto-Franco”, 1996, 2; Nicolae Negru, *Înțelegerea suferinței*, „Basarabia”, 1996, 5–6; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 195–196*; Mănuacă, *Perspective*, 130–138; Arcadie Suceveanu, *Cavalerul lui Altceva*, „Contrafort”, 1998, 4–5; Cristina Cârstea, „Nu eu mi-am ales genul, ci el m-a ales pe mine” (interviu cu Serafim Saka), CRC, 1999, 8; Dan Mănuacă, *Serafim Saka (O parabolă a condiției umane)*, LA, 2000, 12; Rotaru, *O ist.*, VI (2001), 501–503; Popa, *Ist. lit.*, II, 1196; Constantin Cheianu, „Strădania de a te menține pe loc duce înapoi” (interviu cu Serafim Saka), „Democrația”, 2002, 1 octombrie. M.C.

SALA, Vasile (I.I.1862, Drăgănești, j. Bihor – 6.VIII.1942, Vașcău), folclorist. Face gimnaziul la Beiuș, studii „preparandale” la Arad, un curs „complementar” la București (1906) și va fi învățător în câteva localități bihorene; este pensionat în 1928. Colaborează la „Almanahul învățătorilor români”, „Banatul literar”, „Biserica și școala”, „Bunul econom”, „Calendarul diecezan”, „Calicul”, „Cele trei Crișuri”, „Familia”,

„Foia literară”, „Foia poporului”, „Gazeta de Vest”, „Gazeta poporului”, „Izvoarașul”, „Lucafașul literar”, „Poporul român”, „Revista critică-literară”, „Rânduri”, „Sibiul umoristic”, „Sezătoarea”, „Timișana”, „Tribuna poporului” ș.a.

Ca elev la Beiuș, **S.** citea „Familia”, unde era interesat cu deosebire de horele și doinele publicate de S. Fl. Marian. Astfel că debutează în folcloristică răspunzând, în 1882, la unul din chestionarele lui B. P. Hasdeu, *Obiceiurile juridice ale poporului român*; peste un deceniu va da curs și la acela al lui N. Densușianu, *Cestionariu despre tradițiunile istorice și anticitățiile țărilor locuite de români*, iar în 1895 răspunde la *Apelul literar* al lui S. Fl. Marian, trimițându-i creații populare despre Avram Iancu. Culege și tipărește doine și hore, descântece, colinde, balade, legende, strigături, povești. Deși prelucrarea este vizibilă, poveștile sunt cele mai interesante, autorul figurând drept primul culegător care manifestă un interes mai larg pentru proza populară bihoreană. Scoate la Editura Noastră din București, în colecția „Biblioteca Vașcăului”, peste cincizeci de broșuri pe care le împarte singur țăranilor, în zilele de târg la Vașcău, credincios devizei antonpannești pe care, ca și I. G. Sbiera, o așază ca moto pe fiecare colecție a sa: „de la popor adunate, la popor date”. Lipsa de pregătire filologică, carențele privind autenticitatea unor texte, faptul că introduce în culegeri și creații personale, absența unor precizări privind informatorii și localitățile micșorează meritele lui **S.**, altminteri prețuit de Iuliu A. Zanne, Ovid Densușianu, S. Fl. Marian, Mihail Sadoveanu, Bela Bartók, Jan Urban Jarník, Gustav Weigand, cărora le trimite variante și informații, ca și de Muzeul Limbii Române din Cluj, care îl premiază pentru culegerile lui.

Culegeri: *Datinele poporului românesc la nuntă, în plășile Beiușului și Vașcăului*, Beiuș, 1937; *Dorea, istețul Drăgăneștilor*, București, 1937; *Avram Iancu și ungerii (1848)*, București, f.a.; *Balade și legende*, București, 1937; *Craiiul pruncilor*, București, f.a.; *O sută de frați și o sută de surori*, București, 1938; *Cei doi grofi*, București, 1938; *Strigături bătrânești*, București, 1938; *Doine din Bihor*, București, f.a.; *Hore bihorene*, București, 1938; *Poezii populare din Bihor*, București, 1938; *Chiuituri bihorene*, București, 1938; *Flori din Bihor*, București, 1939; *Comoara cu povești frumoase*, București, 1939; *Soacra tirană*, București, f.a.; *Frumusețea chiuiturilor de pe plaiurile bihorene*, București, 1939; *Bihorul în cântecele sale populare*, București, 1939; *Hai la joc*, București, 1939; *Mândrețea jocului bihorean*, București, 1939; *Folclorul bătrânesc*, București, 1939; *Du-te bade și te culcă*, București, 1939; *Aș muri...*, București, 1939; *Mormântul*, București, 1939; *Doruri*, București, 1939; *De-ale poporului*, București, 1939; *Pățania lui Mândru Solomon cu ciurma*, Oradea, 1939; *Descântece bihorene*, București, f.a.; *Descântece*, 1940; *Descântece de prin Bihor*, București, f.a.; *Descântecul de la mine, leacul de la Dumnezeu*, București, f.a.; *Descântece bătrânești*, București, f.a.; *Descântec de speriat*, București, f.a.; *Zâmbete populare*, București, f.a.; *De-ale mele*, București, f.a.; *Descântec de desclintit*, București, f.a.; *Descântec de Marin*, București, f.a.; *Descântec de matrice cu ceas rău*, București, f.a.; *Descântec de deochiat (potcă)*, București, f.a.; *Descântec de mărit*, București, f.a.; *Descântec de legat*, București, f.a.; *Un suspin*, București, f.a.; *La pruncii mici*, București, f.a.; *Bocete*, București, f.a.; *Cântarea de nuntă*, București, 1940; *Văietări, bocete după morți*, București, 1940; *Bocete bihorene*, București, f.a.

Repere bibliografice: Ion Mușlea, *Vasile Sala*, T, 1942, 12; *Scrisori către Artur Gorovei*, îngr. și introd. Maria Luiza Ungureanu, București, 1970,

336-340; Marius Sala, *Vasile Sala*, F, 1975, 10; Simeon Florea Marian și corespondenții săi, îngr. Eugen Dimitriu și Petru Froicu, pref. Iordan Datcu, București, 1991, 321-324; Datcu, *Dict. etnolog.*, II, 196-197. I.D.

SALCIA, Constantin (pseudonim al lui Constantin Grasu; 28.VIII.1910, Salcia, j. Teleorman - 21.XI.1994, București), poet. Este fiul Stancăi și al lui Radu Grasu, țărani. A urmat patru clase la Liceul „Sf. Haralambie” din Turnu Măgurele, apoi s-a alăturat familiei la cultivarea pământului, dându-și examenele în particular. La douăzeci și unu de ani vine în București. Se înscrie la Facultatea de Drept, dar renunță după doi ani, lucrând ca funcționar la Academia de Educație Fizică, șef de serviciu în Ministerul Învățământului și bibliotecar-șef la Institutul Medico-Farmaceutic. Publică de la optsprezece ani versuri în „Lumina poporului” și „Drum” (Roșiori de Vede), „Speranța” (Alexandria), „Drum nou” (Turnu Măgurele). Din 1933, primind girul lui Mihail Sevastos, scrie timp de șase ani la „Adevărul literar și artistic”, unde îi apar multe din versurile care vor alcătui primele două volume, *Năvodar de stele* (1935) și *Logodna apelor* (1939), apoi la „Cuvântul liber”, „Vremea”, „Convorbiri literare”, „Familia”, „Gândirea”, „Universul literar”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Munca literară”, „Meridian” (Craiova), „Pământul”, „Litere”, „Teleormanul” ș.a. A scos, singur sau în colaborare, publicațiile „Trâmbița Teleormanului” (Salcia, 1929), „Gazeta literară a Teleormanului” (Cârligați, 1929) și „Colecția tinerilor scriitori” (Turnu Măgurele, 1933). Semnează și Const. G. Grassu-Salcia, Cezar Plopeanu, Vlad Cerbu. Din 1942 face parte din Societatea Scriitorilor Români.

Cartea de început, *Năvodar de stele*, este ilustrativă pentru principală obsesie a liricii lui **S.**: satul ancestral. E o poezie a teluricului, solidarizând asprimea și duritatea lutului și stâncii cu aspirația către inefabilul ascensional. Tradiționalist în atitudine, tematică și limbaj, poetul refuză totuși bucolicul sau spiritualizarea în manieră gândiristă. Natura, satul, oamenii, cu ritualurile, dar mai ales cu suferințele lor de chinuții ai pământului - toate au o frumusețe frustă și aspră, colțuroasă: brazdele „fierb în gura sapei”, boii au „sângerat în jug”, solul e „mușcat” de unelte, pastelistul are „aripile înecate-n sânge”, lumina lunii cade-n „țândări”, satul doarme „somm de metal”, în noaptea cu „păr de smoală” tăcerea dă un „chiot de spaimă”, spărgând „luna ca un ou”, iar „din pompe zorile țâșnesc cascadă”. **S.** se vrea rapsodul acestei câmpii aride și potrivnice, versurile lui înscriindu-se în paradigma perspectivei antipoetizante a lui Zaharia Stancu și Marin Preda, de altfel conjudețeni: „Eu port în ochi toți bulgării de lut./ Ce i-am arat atâția ani de-a rândul”. Unele poeme au ceva din „priveștiile” lui B. Fundoianu sau din tablourile lui Adrian Maniu, fără să închege totuși viziunea expresionistă de acolo, altele anticipează întrucâtva amărăciunea „ingerului vagabond” Dimitrie Stelaru („Cu florile de lut ale tristeții mele./ Pe care țarm de zgură voi adormi în veac?/ Când sunt atât de singur și-atâta de sărac.../ Cine să-mi ardă gândul în amforă de stele?...”), în fine, sub „deznădejdi” circulă apa freatică din care

se alimentează și retorica vindictei plebee a lui Nicolae Crevedia. Locul geometric al poeziei lui S. este intervalul dintre notație și viziune și dintre pastel (formă de lirism obiectiv) și proiecția (auto)biografică. *Logodna apelor* continuă acest mod liric, adăugând tematicii coordonată erotică. Aceasta pendulează între tonul de romanță, remarcat de critică, și cel de lirism aspru – reflex al stărilor de spirit ale celui ce se simte marginalizat, proletar, și pentru care singurul bun inalienabil este libertatea himericului „năvodar de stele”: „Eram sărac, dar câmpul îl așterneam în drum, / Și putregai de stele împrăștiat pe ape...”. Filtrată „prin sitele muzicale ale simbolismului” (Dragoș Vrânceanu), peste decenii poezia de dragoste a lui S. – *Ora târzie* (1972), *Poeme intime* (1980) – se definește prin discreția confesiunii, ce va fi turnată în forme lapidare și armonioase, precum sonetul și elegia. *Drumuri spre legendă* (1947) pune un accent în plus pe rememorarea copilăriei dure, nu lipsită totuși de un farmec special, reînviat nostalgic: „Mă văd copil prin praful ce poleiește zarea / Și lângă-mbrățișarea atâtor bolovani, / Alătura cu tata încovoind spinarea, / Cum au făcut pe vremuri toți moșii mei țărani”. Cu trecerea timpului perspectiva evocatoare consolidează conștiința poetului ca exponent al unei lumi arhaice și nobile în austeritatea ei primitivă. Volumul selectiv *Liniștea furtunii* (1968) este ilustrativ pentru obsesiile lui S., dar și pentru dificultatea lui de a inova.

SCRIERI: *Năvodar de stele*, Roșiori de Vede, 1935; *Logodna apelor*, Roșiori de Vede, 1939; *Cântece de luptă*, București, 1941; *Drumuri spre legendă*, București, 1947; *Liniștea furtunii*, pref. Dragoș Vrânceanu, București, 1968; *Ora târzie*, București, 1972; *Poeme intime*, București, 1980; *Izvoare subterane*, București, 1984; *Marea eclipsă*, București, 1993.

Repere bibliografice: Nichifor Crainic, *Voința de originalitate*, G, 1936, 1; Streinu, *Pagini*, V, 146–147, 149; J. V. Pandulescu, *Un poet teleormănean – Constantin Salcia: „Năvodar de stele”, „Scânteia”, 1936, 1–2; C. Fântâneru, „Logodna apelor”, UVR, 1939, 17; George Ivașcu, „Logodna apelor”, JL, 1939, 22; Dragoș Vrânceanu, „Logodna apelor”, CML, 1940, 41; Dumitru Micu, „Liniștea furtunii”, GL, 1968, 36; Horia Bădescu, „Liniștea furtunii”, TR, 1968, 36; Ion N. Voiculescu, „Liniștea furtunii”, ARG, 1968, 9; M. Rujan, „Liniștea furtunii”, CNT, 1968, 47; Al. Raicu, „Ora târzie”, RL, 1973, 5; Nicolae Prelipceanu, „Ora târzie”, TR, 1973, 38; Al. Raicu, „Poeme intime”, RL, 1980, 36; Ion Al. Stănescu, *Dicționar al oamenilor de cultură, artă și știință din județul Teleorman*, Pitești, 1993, 135–136; Cristea, *Teleorman*, 604–605; Popa, *Ist. lit.*, II, 395; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 153–154.*

N.M.

SALEM, H.[ary] (14.IX.1927, București – 13.III.1991, București), prozator și dramaturg. Este fiul Rașelei (n. Kohn) și al lui Heinrich Salem, corist. Urmează la București școala primară și gimnaziul. În perioada 1938–1939 cântă în corul de copii al Operei Române, iar în timpul celui de-al doilea război mondial și în diverse spectacole ale Teatrului Barașeum. După război va absolvi Școala de Literatură „M. Eminescu” (1955) și Facultatea de Filologie a Universității bucureștene (1960). Lucrează pentru diverse publicații militare, între 1960 și 1978 fiind și secretar literar al Teatrului „Ion Vasilescu” din București. Va colabora mult la emisiunile de radio și televiziune. De-a

lungul timpului i se vor monta numeroase piese de teatru, printre care *Comedia întrebărilor*, scrisă împreună cu Ștefan Haralamb (1970, Teatrul de Comedie din București), *Logodnicul din pom*, în colaborare cu Lucia Verona (1978, Teatrul din Turda), sau *Dragoste la prima vedere* (1984, Teatrul „Constantin Tănase” din București). În 1970 i se acordă Premiul „Vasile Alecsandri” pentru piese într-un act. Debutează la „Scânteia tineretului” în 1947, continuând să colaboreze la „Urzica”, „Almanahul literar” scos de Asociația Scriitorilor din București, „Luceafărul”, „Cronica” ș.a. Semnează și Horia Salem.

Prima carte a lui S., romanul *La poarta nr. 3*, apare în 1961 și ilustrează mai toate poncifele realismului socialist. Autorul trasează evoluția protagonistului, Anghel Dușe, electrician la Uzinele Sinești, comunist în devenire în anii imediat următori celei de-a doua conflagrații mondiale: experiența închisorii, implicarea în viața sindicatelor, politica vremii ș.a.m.d. Personajele, mai toate schematice, întruchipează, totuși, o lume în schimbare, tulbure. Dacă teza nu ar fi atât de simplist urmărită, s-ar reține observația atentă, structurată prin acumulări, a unor medii. În următoarele scrieri S. cultivă cu preponderență umorul, în diverse registre. Umorul sec, ca în *Pastile contra prostiei* (1968), cel al mediilor și al caracterelor (lumea teatrului, a filmului și a televiziunii), ca în *Vărul șarpelui cu clopoței* (1978), umorul cu conotații religioase și politice, ca în proza din *Audiență în cer* (1983) sau din *Cercul virtuos* (1986), umorul negru, autoironia, satira, grotescul dau naștere unei proze cu implicații uneori profunde. Schițele din *Pastile contra prostiei* înregistrează situații comice, aceeși idee fiind reluată în romanul *Întrerupătorul* (1991), unde un director de întreprindere recurge la pastilele doctorului Pap Esculap pentru a-i „vindeca” pe angajații săi de prostie. Lipsa capacității de înțelegere, opacitatea ar fi ținta umorului lui S., defect atacat în mai toate variantele sale. Se conturează o lume caleidoscopică, ies la iveală tare de care suferă o întregă societate, câteva săgeți fiind dirijate și spre sistemul politic al timpului. Omul, libertatea sa de a gândi și de a acționa, definirea lui ca ființă umană demnă, și nu ca element al unui angrenaj, sunt, de fapt, ideile de fundal pe care autorul le susține, chiar dacă epicul rămâne deseori factice. Dacă *Vărul șarpelui cu clopoței* se va înscrie în același tipar, schițele și povestirile din *Audiență în cer* nuanțează gama umorului. În timp ce romanul *Dragoste la a doua vedere* (1981) se menține în registrul umoristic, *Cercul virtuos* și *Întrerupătorul* vor da măsura posibilităților prozatorului. În *Cercul virtuos* (interzis imediat după apariție, romanul va reapărea sub o formă modificată tot în 1986), Gavrilă C. Gavrilă, redactor al unei emisiuni de umor a televiziunii, ajunge în cer „fără bon” și începe să vagabondeze studiind ladul, Raiul, întâlnindu-se cu personaje de pe alte planete și din alte galaxii, descoperind, de fapt, un spațiu identic celui din care provine. Defectele sunt aceleași, birocrăția, minciunile, monotonia, plafonarea, lipsa de demnitate nefiind străine nici personajelor de aici. Este vorba de o scriere parodică, unde e transpusă o „lume în oglindă”, ducând gândul la *Cartea Raiului* a lui Ițic Manger. Critica din *Întrerupătorul* merge și mai departe: de la o lume a

adeverințelor, a schematizării și birocratizării se ajunge la „un grad atât de înalt de perfecțiune” a sistemului, încât nu se mai poate face deosebirea între oamenii adevărați și roboți. **S.** deformează și recompune imaginile, îmbină stilurile, e digresiv și concis, satirizează ori cedează jocului, gratuității umoristice.

SCRIERI: *La poarta nr. 3*, București, 1961; *Pastile contra prostiei*, București, 1968; *Entuziastul de cursă lungă* (în colaborare cu Ștefan Haralamb), București, 1970; *Vărul șarpelui cu clopoței*, București, 1978; *Dragoste la a doua vedere*, București, 1981; *Audiență în cer*, București, 1983; *Luna de pe cer* (în colaborare cu Lucia Verona), București, 1985; *Cercul virtuos*, București, 1986; *Întrerupătorul*, București, 1991; *Motorul cu aplauze*, București, 1999.

Repere bibliografice: Pompiliu Marcea, *Romanul unui debutant*, LCF, 1962, 9; Eugen Agrigoroaiei, „*La poarta nr. 3*”, IL, 1962, 4; M. Onea, „*La poarta nr. 3*”, „*Scânteia tineretului*”, 1962, 3 997; Gabriel Dimisianu, „*Pastile contra prostiei*”, GL, 1968, 21; Ilie Călian, „*Logodnicul din pom*”, „*Făclia*”, 1978, 9 928; H. Zalis, „*Vărul șarpelui cu clopoței*”, RL, 1979, 4; H. Zalis, „*Dragoste la a doua vedere*”, RL, 1981, 32; Elena Tacciu, *Virtuțile umorului*, ST, 1982, 6; Virgil Nistor, „*Audiență în cer*”, ST, 1984, 3; Mircea Constantinescu, „*Audiență în cer*”, RL, 1984, 19; Laurențiu Cernet, *Un moralist bonom*, O, 1984, 41; Mircea Ghițulescu, „*Luna de pe cer*”, ST, 1986, 8; Lector, „*Cercul virtuos*”, RL, 1987, 52; Popa, *Ist. lit.*, I, 382, II, 965. C.Dt.

SALOMIE, George Virgiliu (24.III.1945, București), prozator și traducător. E fiul Leliei (n. Platon) și al lui Gheorghe Salomie. Urmează la București cursurile secundare la Liceul „Gh. Șincai”, absolvit în 1962, și Facultatea de Geologie Tehnică a Institutului de Petrol, Gaze și Geologie (1962–1967). După absolvire lucrează în calitate de cercetător științific la Institutul Geologic din București.

Plecând de la modele celebre (Agatha Christie, Georges Simenon), **S.**, împreună cu Mia Morogan, scrie o proză cu tematică polițistă, în care trama propriu-zisă, bazată pe poncifele și rețetele genului, nu o dată parodiate, lasă loc și observației de natură socială, adesea ferită de canoanele ideologice ale anilor '80. Personajele, trecute parcă de pe stradă direct în paginile de carte, au vitalitate, umor, fiind desenate cu migală și aplicație. Albul și negrul se îmbină inteligent, convingător, într-un efort meritoriu al autorilor, dus uneori până la capăt, de a evada din tiparele *policier*-ului și de a se sustrage schematismului caracterologic agreat oficial.

SCRIERI: *La revedere, pe curând!* (în colaborare cu Mia Morogan), București, 1980; *Să nu exagerăm!* (în colaborare cu Mia Morogan), București, 1981; *Scuzați deranjul!* (în colaborare cu Mia Morogan), București, 1982; *Agepsina și bătrânii* (în colaborare cu Mia Morogan), București, 1984; *Amnezii de iarnă* (în colaborare cu Mia Morogan), București, 1985; *Să nu ne enervăm!* (în colaborare cu Mia Morogan), București, 1990.

Traduceri: Jan Martenson, *Aurul dragonului*, București, 1991 (în colaborare cu Teodor Atanasiu), *Moartea vizitează vrăjitoarele*, București, 1992; Nicholas Luard, *Capcană pentru o nălucă*, București, 1993; *Serialul Robespierre*, București, 1995; Laurence Henderson, *Carambol*, București, 1994.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Lectură de vacanță*, RL, 1980, 26; Sultana Craia, *La revedere, pe cât mai curând!*, LCF, 1980, 33; Dana Dumitriu, *Un roman polițist*, RL, 1980, 43; Ioan T. Morar, *Consumați literatura de consum!*, O, 1985, 47; Al. Dobrescu, *Tandem*, CRC, 1985, 48. D. G.

SALONUL LITERAR, revistă apărută la Arad, lunar, din martie 1925 până în mai 1926. Director: Al. T. Stamatiad. Articolul-program, intitulat *Puterea ideii* și semnat de D. Nanu, pleacă de la un citat din Titu Maiorescu și mărturisește intenția publicației de a se transforma într-un „agent de armonizare a sufletului mulțimei”, căci „cu multă dibăcie poți să educi pe alții când în viața ta a fost o plăcere îndeletnicirea armonizării propriului tău suflet”. Beneficiind de colaborări de prestigiu, **S.I.** reușește să adune un grup de poeți importanți, din mai multe generații. Sunt publicate în primul rând versuri de Al. T. Stamatiad, încă din numărul inaugural (*Timiditatea, În primăvară*), apoi cu o mare frecvență semnează, de asemenea, Aron Cotruș (*De-aproape sau din depărtări, Minerul, Prin întuneric de pădure, Firul de iarbă, La atac, Primăvara, În cimitir ș. a.*), poetului fiindu-i și recenzat de Perpessicius volumul *Versuri*, tipărit în 1925. Poezie mai trimit Perpessicius (*Pastelul neoclasic*), Mihail Celarianu (*Chemare în amurg, Cântecele orol, Înnoptare*), V. Demetrius (*Psalmistul, Iarnă, Adolescentul*), Ion Minulescu (*Echinoc de toamnă, Toamna*), Eugeniu Ștefănescu-Est (*Poemă de argint de lună, Oglinda lacului albastru, Seara lăcrimează parcul*), Eugeniu Sperantia (*Lumină ce cobori pe mine*), Marcel Romanescu, George Dumitrescu ș.a. O inițiativă a revistei constă în inserarea în sumar a unor tâlmăciri în franțuzește din lirica română, ca și în transpunerea unor poeți străini în românește. Astfel, Al. Gr. Suțu e recuperat ca traducător în limba franceză din Eminescu (*O, mîere..., Venise*), Adolphe Clarnet din D. Anghel (*Lettre*), Léo Bachelin din Al. T. Stamatiad (*L'Oubli*). Elena Văcărescu publică poeme în franceză (*Il passa*), dar și transpuneri din opera unor mari poeți români (Octavian Goga, *Les Opprimés*). În schimb, Al. T. Stamatiad traduce din Charles Baudelaire (*Spleen, Copacul*), Maurice Maeterlinck (*Necunoscuta*) ș.a. Sunt reluate câteva poeme scrise de Al. Macedonski în franțuzește (*La Forge, L'Éphèbe aux pâles yeux*). Proza este mai puțin ilustrată, deseori apelându-se tot la retipărirea unor texte (Al. Macedonski, *Nuvele fără oameni - Cartea de poezii*). Sunt găzduite, totuși, însemnări de Emanoil Bucuța (*Pe un drum de țară*), un poem în proză de Al. Popescu-Negură (*Pustnicul*) ș.a. Eserurile aparțin lui E. Lovinescu (*Presa și limba literară*), Perpessicius (*Înflorirea romanului, Câteva cuvinte despre Moise Nicoară*), Tudor Vianu (*Autoritate și evidență, Două profesii de credință*), Eugeniu Sperantia (*Sărutarea lui Antistene*). Carlo Russo se ocupă de Ion Minulescu (*Ecce Homo: I. Minulescu*), D. Nanu scrie despre opera lui Panait Istrati (*Între patrie și umanitate*), iar Const. Șăineanu susține o vreme cronica literară, comentariile referindu-se la Panait Istrati (*Chira Chiralina*), E. Lovinescu (*Critice*) ș.a. Semnificativă este prezența lui Perpessicius, care comentează, printre altele, volumul *Câteva scrisori* de Al. T. Stamatiad. Câteva însemnări critice - de pildă, M. Gillard,

Sufletul francez și „*Le Feu*” de Henri Barbusse – sunt reluate după „Idea europeană”. Numeroase sunt și transpuneri din proza universală. Al. T. Stamatiad tâlmăcește *Singurătate* din Guy de Maupassant, alt text tradus din același autor fiind *Istoria Franței în cuvinte celebre*, iar din Oscar Wilde sunt selectate *Privighetoarea și trandafirul* și *Prințul fericit*, din Guillaume Apollinaire *Moartea Salomeii*, iar din Giovanni Papini *Ziua nerestituită*. Vie, diversă, rubrica „Știri și însemnări literare” se referă la evenimentele culturale din țară și de peste hotare. Alți colaboratori: Petre Grimm, Teodor Solacolu, Vasile Bogrea, Grigore Sălceanu. I. I.

SAMARINEANU, M.[ihail] G. (1.IV.1893, Mețova, Grecia – 1959, București), poet, prozator și gazetar. Tatăl lui **S.**, Guli Papageorge Samarineanu, era un ardent luptător pentru păstrarea identității etnice a aromânilor din Pind, cognomenul luându-și-l de la localitatea Samarina, unde se stabilise. Ideea independenței acestei localități și a zonei limitrofe o va plăti cu moartea soției sale, el însuși scăpând doar printr-un miracol. Viitorul scriitor primise, probabil, la naștere prenumele Tache, cu care apare mai târziu în scriptele militare. După primele clase la Ianina, urmează școala comercială românească din Salonic. Acum publică, se pare, versuri în revista școlară ploieșteană „*Curierul liceului*”. Trece, după Pacea de la București (1913), împreună cu un frate mai mare, în România, unde se va fi angajat la vreun ziar, iscălitura sa apărând sub câteva scrisori și articole în „*Acțiunea*” și „*Solidaritatea*”. În 1915–1916 „*Universul literar*” îi găzduiește destul de frecvent încercările lirice, semnate și M. San-Marino. La intrarea țării în război se înrolează voluntar, botezul luptei primindu-l în vara anului 1917. După un an, mobilizat din nou, cu gradul de sublocotenent, face parte din primele trupe românești care intră în Brașov. Ofițerul participă la reînfririparea vieții culturale în urbe, colaborând la „*Gazeta Transilvaniei*”, iar peste câteva luni, după demobilizare, va fi angajat redactor al venerabilei publicații. În august – noiembrie 1919 scoate și o foaie umoristică, „*Ghimpele*”. Își adună poeziile în volumul *Șoapta clipelor trăite*, apărut tot în 1919. Va părăsi însă Brașovul, chemat la Oradea de colonelul G. Bacaloglu, directorul revistei „*Cele trei Crișuri*”, la care aproape doi ani e secretar de redacție sau (unic) redactor. Aceeași funcție o are și la „*Sentinela de la Vest*” și „*Vestul României*”. Celor trei perioade orădene, dar și altora din capitală – „*Flacăra*”, „*Adevărul literar și artistic*”, „*Peninsula Balcanică*” – ori din țară – „*Drum nou*”, „*Cosinzeana*”, „*Evoluția*” – le dă, pe lângă versuri, impresii de călătorie, scurte cronici teatrale și literare, iscălite și cu pseudonimele Misa, Seneca, Senectus ș.a. Concomitent, face să reapară, în noiembrie 1922, la Oradea, „*Ghimpele*” și tipărește al doilea volum de versuri, *Tablouri din Pind* (1923). În 1924 i se încredințează direcția școlii secundare românești din Grebena, care e însă desființată după un an. Revenit la Oradea, unde e numit director al internatului de ucenici, face mari eforturi pentru reparația revistei „*Familia*”, lucru ce îi izbuteste în 1926. Noua serie încetează în 1929, odată cu

declanșarea crizei economice, dar, tenace, directorul ei va reuși să o scoată din nou în 1934. Aici el dă la iveală scurte proze, fragmente din drama istorică în versuri *Costa Vlahia*, romanul *Kyazim*, note pe teme culturale, conferințe, o amplă anchetă referitoare la posibilitatea unei înțelegeri culturale între români și unguri etc. În interval îi iese de sub tipar romanul *Romanța fără note* (1932). Mai colaborează la „*Gazeta de Vest*” și trimite „corespondențe” bihorene ziarelor bucureștene „*Universul*”, „*Curentul*” ș.a. Admis în 1936 în Societatea Scriitorilor Români, activează, de asemenea, pentru înființarea Societății Scriitorilor Români din Ardeal, fiind ales vicepreședinte în 1937. În urma Dictatului de la Viena se mută în capitală, unde rămâne și după 1945. A încercat până în ultima clipă să convingă autoritățile comuniste să reînființeze prestigioasa revistă orădeană.

Titlul primei plachete a lui **S.**, *Șoapta clipelor trăite*, ar vădi intenția autorului de a depăși desuetele atitudini și forme romantice. Surdinizarea revărsărilor lirice e însă parțială: persistă pe alocuri declarația emfatică, amintind de primii noștri romantici, sentimentalismul lacrimogen, pesimismul negru, de împrumut, o imagistică uzată, chiar atunci când se adoptă ritmuri coșbuciene ori polimetria simbolistă. Oarecare progres atestă al doilea volum de versuri, *Tablouri din Pind*. Idilicul, sugerat eventual de titlu, se manifestă mai mult printr-o ușoară voalare a peisajului în amintire. Pigmentată de dor este și rememorarea figurilor dragi (mama, tatăl, iubita) ori a câtorva episoade ale copilăriei. **S.** încearcă o apropiere mai mare de simbolism, dar nu izbutește, în poezii precum *Cărăriile* sau *Râul*, decât simple alegorii. Paradoxal, în încercările lui lirice lipsesc cu totul vocabulele dialectale, dar abundă neologismele, unele inoportun utilizate. Dacă fragmentele publicate din piesa *Costa Vlahia* nu pot da seama nici de dramatismul acțiunii, nici de veridicitatea personajelor, ele arată dexteritate în versificare și o bună mânăuire a dialogului, calitate vizibilă și în epica lui **S.** Prozele scurte sunt îndeobște simple povestiri sau relatări de călătorie, în care ținta nu e atât transpunerea unui peisaj, cât reliefarea unor aspecte negative, criticabile. Conștient de necesitatea construcției românești, despre care vorbește într-o conferință consacrată începuturilor speciei la noi, prozatorul nu dispune însă de resurse adecvate. *Romanța fără note* cuprinde o poveste de iubire, atrăgătoare prin personajele implicate, pline de viață, de o mare spontaneitate, dar și un tablou în tușe acide al vieții orădene de la sfârșitul celui de-al treilea deceniu din secolul trecut, poate prea șarjat, precum și un episod de epică senzațională, legat de reînscăunarea lui Carol al II-lea, în fond prilej al unui elogiu peste poate al noului rege. Stângăcie în însuflețirea unui personaj ideal, ca și în atingerea obiectivității se înregistrează în romanul *Kyazim*, care ar fi trebuit să fie o reconstituire veridică a revoluției „junilor turci”, interesantă ca suită de evenimente, dar și pentru reflexul lor în viața aromânilor. Totuși, mai importantă decât încercările lui poetice și prozastice este contribuția adusă de **S.** la apariția revistelor „*Cele trei Crișuri*” și „*Familia*”. Punându-și în aplicare crezul că o publicație apărută în provincie nu trebuie să fie oglinda și promotoarea spiritului local îngust, ci, dîmpotrivă, trebuie „să

formeze o școală", va reuși să adune, mai ales în paginile seriei a treia a „Familiei”, contribuții valoroase aparținând unui impresionant număr de poeți, prozatori, esești și critici.

SCRIERI: *Șoapta clipelor trăite*, Brașov, 1919; *Tablouri din Pind*, Oradea, 1923; *Romanță fără note*, Oradea, 1932.

Repere bibliografice: Menes, „*Tablouri din Pind*”, UVR, 1923, 35; I. I. Biciolla, „*Tablouri din Pind*”, „*Vestul României*”, 1923, 47; Delapind, *Convorbire cu d. Guli Papageorge Samarineanu*, „*Peninsula Balcanică*”, 1927, 7-8; G. M. Amza, „*Romanță fără note*”, „*Pământul*”, 1933, 55; Erasm [Petru Manoliu], „*Kyazim*”, „*Credința*”, 1934, 262; Aurel Tripon, *Monografia-almanah a Crișanei*, Oradea, 1936, 439; Predescu, *Encicl.*, 754; Ion Bradu, *Revista „Cele trei Crișuri” din Oradea*, în *Contribuții culturale bihorene*, Oradea, 1974, 361-362; Teodor Nes, *A doua carte despre oameni din Bihor*, Oradea, 1979, 274-275; Nae Antonescu, *Centenar: M. G. Samarineanu*, F, 1993, 4; Ovidiu Papadima, *Evocări*, Iași, 1997, 26-28.

V. D.

SANDA, George (13.V.1937, Ghermănești, j. Ilfov), istoric literar, editor, poet, prozator și dramaturg. Este fiul Alexandrinei Sanda (n. Popescu) și al lui Gheorghe Sanda, învățători. În București va absolvi Liceul „Aurel Vlaicu” și Facultatea de Filologie (1960), unde va fi numit asistent la Catedra de limba română. În 1974 obține, la Universitatea din Iași, titlul de doctor în filologie cu teza *Otilia Cazimir*. În 1965 devine lector de limba și literatura română la Universitatea din Pekin și, în 1967, la Universitatea Jagellonă din Cracovia. A debutat cu o poezie în „*Gazeta literară*” din 1958, iar prima carte, monografia *Veronica Micle*, îi apare în 1972. Mai colaborează la „*Viața studențească*”, „*Femeia*”, „*Cronica*”, „*Argeș*”, „*România literară*”, „*Flacăra*”, „*Revista noastră*” ș.a. Se afirmă ca editor și istoric literar, autor al unor monografii, primite cu o oarecare reticență de critică. După ce și-a înființat propria editură (care îi poartă numele), fără a abandona cu totul istoria literară, el va aborda domenii ce păreau a-i fi cu totul străine: poezia, proza, dramaturgia și chiar miniesul aforistic.

Monografia *Veronica Micle* reface profilul poetei bazându-se pe documentele existente în acel moment fie în manuscris, fie în reviste sau în exegezele ce i-au fost dedicate. S. încearcă să reconstituie și să reinterpreteze povestea de dragoste dintre Veronica Micle și Mihai Eminescu, absolvindu-i pe amândoi de infidelitate. E o încercare de a privi totul din perspectiva tinerilor săi eroi, numai că tonul patetic, deloc conform cu stilul sobru impus de specificul unui astfel de studiu, dăunează comentariului. Analizând lirica Veronicăi Micle, pe care o apreciază ca fiind „modestă”, S. ajunge la concluzia că autoarea a fost primul poet vizibil influențat de versul eminescian. În monografia *Otilia Cazimir* (1984) modul de abordare este cu totul altul. Excesul de informații, provenite chiar de la sursă (după cum indică deseori trimiteri la „colecția George Sanda”), devine balast, estompând portretul, și așa foarte vag conturat. Dacă într-o ediție critică variantele poeziilor își au rostul lor, într-un studiu monografic ele nu fac decât să disperseze întregul. S. este cazul tipic de exeget apropiat până la confundare cu „subiectul” său. Nu are o minimă detașare în comentariul critic, din păcate edulcorat,

chiar și atunci când s-ar fi impus o ierarhizare valorică a operei poetei în contextul literaturii interbelice și contemporane. G. Topîrceanu, *inedit* (1997) nu este propriu-zis o monografie, ci o ediție a unor texte necunoscute (sau mai puțin cunoscute) ale poetului: studiul despre geneza comicului (scris în limbile română și franceză), *Dicționarul de rime*, variante ale unor poezii, participarea la editarea liricii eminesciene (alături de G. Ibrăileanu), toate fiind văzute drept contribuții necesare la înțelegerea unui autor considerat facil. Extrem de utile se dovedesc informațiile reunite în volumul *Contribuții inedite la istoria literaturii române* (2001), referitoare la câteva personalități literare. Este vorba despre „manuscrise, documente, mărturii și mărturisiri” din colecția lui S., provenite de la sau despre G. Topîrceanu, Radu Gyr, Otilia Cazimir, Magda Isanos, Coca Farago, Constanța Marino-Moscu, Mihail Drumes, Nichita Stănescu. Poeziile din *Răstignit pe un fir de nisip* (1997), *Răspântii pustii* (2001), *Hermeneutica iubirii* (2003), *Teroarea clepsidrei* (2003) reflectă, după opinia lui Dumitru Micu, „maree ale unei conștiințe răvășite, intermitent de-a dreptul traumatizate. În reflecții și interogații pe cele mai diverse teme, eterne și seculare, de la geneza cosmosului la moartea universală, de la specificitatea, derutantă, a naturii umane la măștile disimulative ale dezumanizării, de la Dumnezeu și Iisus la absurdul istoriei contemporane, discursul poetic transmite mișcări și atitudini sufletești [...] reductibile, în ultimă analiză, la adorația omenescului autentic și respingerea numeroaselor forme de pervertire a eului”. În proza din *Drumul, simbolul Golgotei* (1997) și *Singurătatea măștilor* (2001) S. întreprinde, pe de o parte, comentarii politice, dovedindu-se un atent observator al vieții sociale, iar pe de alta, meditează la rostul omului pe pământ, la unicitatea și singurătatea lui, la vină și iertare. Volumul *Teatru* (2002) nu face decât să reia, aproape jurnalistic, teme întâlnite în proză: privatizarea deseori pripită și nejustificată etc. Replicile sunt prea lungi (de fapt, mici discursuri politice), lipsa instinctului dramatic lăsând impresia unor articole de ziar. În *Așchii de gând. Gnomice* (2002) sunt adunate reflecții despre adevăr, minciună, cultură, artă, literatură, dragoste, democrație, viață, timp, prostie.

SCRIERI: *Veronica Micle*, București, 1972; ed. București, 1994; *Otilia Cazimir*, București, 1984; *Drumul, simbolul Golgotei*, București, 1997; *Răstignit pe un fir de nisip*, București, 1997; G. Topîrceanu, *inedit*, București, 1997; *Răspântii pustii*, București, 2001; *Singurătatea măștilor*, București, 2001; *Contribuții inedite la istoria literaturii române*, București, 2001; *Teatru*, București, 2002; *Așchii de gând. Gnomice*, București, 2002; *Hermeneutica iubirii*, București, 2003; *Teroarea clepsidrei*, București, 2003. **Ediții:** Ioan Slavici, *Amintiri*, pref. edit., București, 1967; Topîrceanu *scrie și desenează pentru copii*, pref. edit., Iași, 1970; G. Topîrceanu, *Minunile Sfântului Sisoe*, pref. edit., Iași, 1972; ed. București, 1992, *Poezii și desene pentru copii*, pref. edit., București, 1982, *Țiganul în cer*, București, 2001; Otilia Cazimir, *Baba Iarna intră-n sat... și alte poezii*, București, 1972, *Inscripții pe marginea anilor*, pref. edit., Iași, 1973, *Scrieri despre teatru*, pref. edit., Iași, 1978.

Repere bibliografice: Al. Piru, *Romanul lui G. Topîrceanu*, RL, 1972, 38; Florin Faifer, „*Veronica Micle*”, CRC, 1972, 46; Al. Piru, „*Veronica Micle*”, RL, 1972, 46; D. Florea-Rariște, G. Topîrceanu, „*Minunile Sfântului Sisoe*”, CRC, 1972, 47; Ion Dodu Bălan, *Publicistica Otiliei Cazimir*, RL,

1974, 6; Șerban Cioculescu, *Otilia Cazimir și teatrul*, FLC, 1978, 28; N. Barbu, *Cinci scrieri despre teatrul*, CL, 1978, 6; Ileana Berlogea, *O nouă colecție „Arlechin”*, RL, 1978, 32; Z. Cârlușea, *Între „evocare” și monografie*, LCF, 1986, 31; Laura Șuhan, „G. Topîrceanu, inedit”, DL, 1999, 1; Constantin Ciopraga, *Gnomice*, ARG, 2002, 14. D. Gr.

SANDU, Vasile (22.VII.1936, Dranovățu, j. Olt), istoric literar. Este fiul Floarei (n. Bădăloi) și al lui Gheorghe Sandu, agricultori. Urmează școala primară în satul natal, începe Liceul Comercial la Slatina, dar în urma reformei învățământului trece la o școală generală (1948–1950), apoi frecventează liceul din Slatina (1950–1954). Licențiat al Facultății de Filologie a Universității din București în 1959, este angajat preparator la Catedra de literatură română, devine asistent (1960), lector (1969) și conferențiar (1992). Debutează cu o recenzie, în „Lucefărul” din 1960. În 1973 obține titlul de doctor în filologie cu o teză despre publicistica lui B. P. Hasdeu, care va deveni prima sa carte, apărută în 1974. Colaborează la „Analele Universității București”, „Contemporanul”, „Gazeta literară”, „Lucefărul”, „Limbă și literatură”, „Manuscriptum”, „Revista bibliotecilor” și „Revista de istorie și teorie literară”.

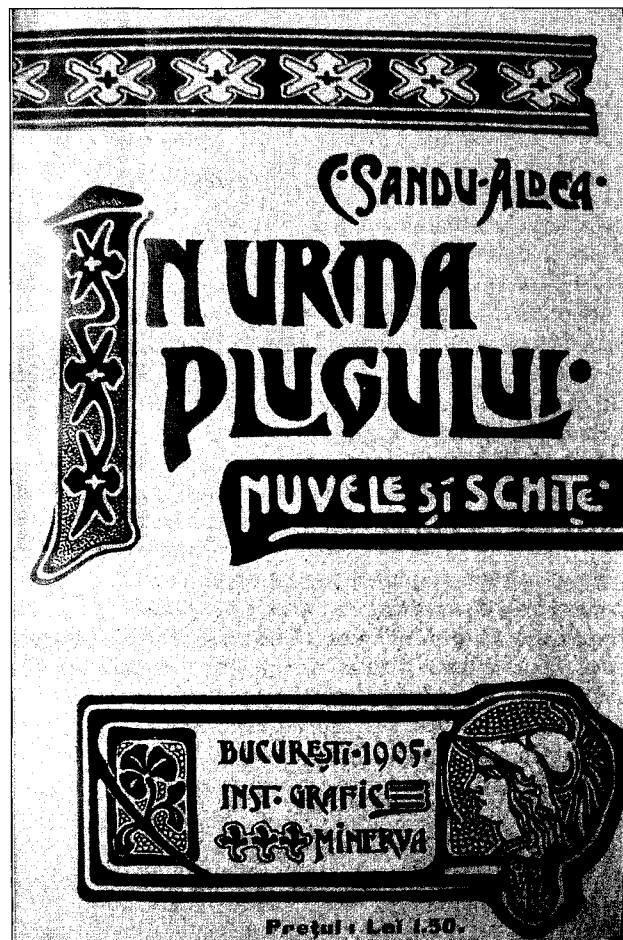
Specializat în literatura română a secolului al XIX-lea, S. optează pentru aprofundarea biografiei și creației lui B. P. Hasdeu, alegând pentru început un sector mai puțin cunoscut al operei. *Publicistica lui Hasdeu*, venind după studiile de tip monografic ale Eufrosinei Dvoicenco și ale lui George Munteanu și Mihai Drăgan, detaliază și aduce completări substanțiale la cercetarea activității jurnalistului, structurând rezultatele pe un criteriu cronologic și tematic: revistele unioniste, cele umoristice, „vizionare” și „erudite”, totul urmat de o bogată bibliografie. Este o onestă cercetare de istorie literară pozitivistă, a cărei valoare rămâne preponderent documentară. Capitolul final, rezervat sintezei, este mai degrabă o schiță de profil a scriitorului, privit în ansamblul preocupărilor sale, decât un portret specific al publicistului. *Viața lui B. P. Hasdeu* (1989), o lucrare de același tip, urmărește să configureze imaginea unei biografii contradictorii, „câmp de confruntări ale unor linii de forță tensionate, uneori ireconciliabile”. Biograful lasă să vorbească mai cu seamă documentele, considerate nu o dată „mai elocvente decât orice comentariu”. Capitolele amintesc prin titlu de secvențele operelor dramatice și de proză istorică ale lui Hasdeu (*Rădăcini*, *Mărirea*, *Cumpăna*, *Căderea* etc.) și sunt centrate pe momentele de cotitură ale vieții scriitorului, în vreme ce partea finală (*Legături primejdioase și Excelsior*) creionează, ținându-se în proximitatea faptelor verificabile, profilul omului de geniu sortit solitudinii, ca și portretul în mișcare al veșnicului rebel, polemist și fantasmă, care și-a trăit întreaga existență „cu graba tinereții”, rămânând astfel în chip esențial „un scriitor de tip «Sturm und Drang»”. Ambele monografii sunt însoțite de bibliografii bogate și exacte. Activitatea istoricului literar este completată de câteva lucrări de uz didactic universitar, între care capitolele despre cărțile populare și începuturile poeziei române moderne, Dinicu Golescu, M. Kogălniceanu și B. P. Hasdeu din sinteza *Istoria literaturii române de la origini până la sfârșitul secolului al XIX-lea*,

multigrafiată la Tipografia Universității București (I–II, 1971–1972). Caracter didactic are și textul din *Opera lui Ion Pillat* (1998).

SCRIERI: *Publicistica lui Hasdeu*, București, 1974; *Viața lui B. P. Hasdeu*, București, 1989; *Opera lui Ion Pillat*, București, 1998. **Ediții:** Vasile Pogor, *Scrieri alese*, pref. edit., București, 1986; Lucian Blaga, *Peisaj și amintire*, pref. edit., București, 1988.

Repere bibliografice: Mircea Angheliescu, *Cercetarea traseelor hasdeene*, LCF, 1974, 43. N. M.

SANDU-ALDEA, C.[onstantin] (14.XI.1874, Tichilești, j. Brăila – 21.III.1927, București), prozator și traducător. Este fiul Tudorei și al lui Sandu Petrea Pârjol, plugar, apoi căraș în portul Brăila, oraș în care **S.-A.** va urma școala primară (1881–1886) și liceul (1886–1892). Frecventează apoi Școala de Agricultură și Silvicultură de la Herăstrău (1892–1896), îmbrățișând cariera de agronom. Va deveni un reputat specialist în acest domeniu, autor a numeroase lucrări științifice. Concomitent, se dedică scrisului literar, ocupând un loc distinct în peisajul din primele două decenii ale secolului al XX-lea. A debutat, semnând C. Sandu, cu o traducere, poezia *Întoarcerea acasă* de Heine, în revista „Vieța” din 1896. Împrie-

tenindu-se cu St. O. Iosif, intră redactor la „Floare-albastră”, unde își face debutul în 1899 și ca prozator, cu schița *Nițșor*, publicând totodată versuri cu teme rurale, anemice însă din punct de vedere artistic, iscălite cu pseudonimele C. Răzvan și S. Voinea. După ce revista „Floare-albastră” își încetează apariția, va fi angajat copist la Direcția Generală CFR. În această perioadă colaborează la „Lumea nouă literară și științifică” și la „Familia”, traduce împreună cu Ilarie Chendi piesele de teatru *Ziua Învierii* de H. Ibsen și *Ioan Botezătorul* de H. Sudermann. Între 1901 și 1904 beneficiază de o bursă în Franța, unde se va specializa în agricultură, viticultură și horticultură la ferma Varrières-le-Buisson a Casei Vilmorin-Andrieux et C-nie. De aici trimite în țară, la „Sămănătorul”, proze scurte și note de drum sembrate Miron Aldea. La întoarcere e numit la ferma-model Laza, din județul Vaslui. În 1905 pleacă din nou la studii, în Germania, în 1907 obținând titlul de doctor în științe agricole la Landwirtschaftliche Hochschule din Berlin. După revenirea în țară practică scurt timp iarăși la Laza, apoi trece ca șef al Biroului de statistică agricolă din Ministerul Agriculturii și Domeniilor. În 1908 devine conferențiar la Școala de la Herăstrău, apoi profesor și director al acestei instituții de învățământ superior, unde va funcționa până la sfârșitul vieții. Traduce proză și piese de teatru de Leonid Andreev, Henrik Ibsen, Pierre Loti, H. Sudermann ș.a. Versuri, proză, articole pe teme literare și sociale i-au apărut și în „Revista poporului”, „Apărarea națională”, „Epoca”, „Curierul literar”, „România jună”, „Convorbiri literare”, „Lucefărul”, „Viața românească” ș.a. A mai folosit pseudonimele Cheptea, S. Dancu, Stan Pârjol.

Afirmându-se ca prozator îndeosebi prin colaborările la „Sămănătorul”, seria de sub conducerea lui N. Iorga, unde din 1906 figura și ca redactor, **S.-A.** a fost considerat un reprezentant tipic al curentului sămănătorist, apreciere doar parțial justificată, deoarece scrierile sale nu se încadrează întru totul curentului. Cartea care a determinat subsumarea sa la sămănătorism a fost romanul *Două neamuri* (1906). Aici se ilustrează într-adevăr ideea potrivit căreia suferințele și dramele țărănimii din epocă s-ar datora exclusiv moșierilor, arendașilor și cârciumarilor străini, îndeosebi greci și evrei, pripășiți în lumea satelor. Cum sugerează și titlul, confruntarea are loc între „două neamuri”, boierul român de viță veche Ilarie Măcieș și arendașul grec Iani Livaridi, care ajunge să îl ruineze pe primul. G. Ibrăileanu a remarcat cu justețe că autorul „păcătuiește împotriva adevărului; d-sa nu zugrăvește oameni reali; d-sa procedează în mod simplist”. Spre deosebire de romanul *Două neamuri*, schițele și nuvelele lui **S.-A.** nu mai sunt tributare decât în mică măsură tezelor de acest tip. Ele impun o perspectivă diametral opusă idilismului sămănătorist. Satul nu mai este văzut doar ca o oază de seninătate și puritate morală, ca un leagăn al celor mai frumoase tradiții și comportamente umane. În cele mai izbutite nuvele personajele principale sunt oameni stăpâniți de patimi răvășitoare, de porniri tulburi, primare, telurice. Protagonistii, naturi impulsive, firi aprige, ajung, puși în situații-limită, să comită nelegiuiri și crime. Conflictul se desfășoară tensionat, bine dozate în scene de intens dramatism, inducând emoții

puternice, cu reverberații prelungi. Un personaj ilustrativ este Sima Baltag, din nuvela eponimă. Fugărit pentru omor, intră argat în gospodăria unui preot. Aici face dovada forței sale aproape supraomenești, doborând un taur turbat care era gata să o calce în copite pe preoteasă. Ca orice erou care a biruit monstrul, își primește răsplata și devine ibovnicul femeii cucerite astfel. Cei doi încearcă să fugă cu sania peste Dunăre, dar gheața se rupe și sfârșesc înecați. Dragostea, dezlănțuită până la sfidarea tuturor limitelor, îi încearcă și pe bărbați, și pe femei, care se lasă orbește în seama patimii. Hangița Lana, din nuvela *Pe drumul Bărăganului* (1908), dominată sufletește de argatul Mitrea Cazacu, e o variantă feminină a lui Sima Baltag. Făptuiește împreună cu argatul uciderea soțului ei, dar, măcinată de gelozie, îl denunță pe Mitrea că face parte dintr-o bandă de hoți. Atmosfera de mister apăsător, de teroare, amintește de *Moara cu noroc* a lui Ioan Slavici. La fel de încordată și bine surprinsă este atmosfera din nuvela *Pe Mărgineanca* (1912). Logofătul Mărgărit, aparent un bărbat dărz, onest, este în fond viclean, în stare chiar de crimă pentru a parveni. După ce se căsătorește cu sora administratorului Müller, o seduce pe nevasta moșierului Arțăreanu, cu care plănuiește să se însoare, după ce aceasta își va ucide soțul. Dar, cuprinsă de spaimă și remușcare, femeia se sinucide. În alte schițe și nuvele **S.-A.** înfățișează sugestiv bălțile Dunării și peisajul arid al Bărăganului, dezastrele naturale din lumea satelor, incendiile devastatoare (*La arie*), seceta (*Ape mari*). Aceste descrieri – observă Tudor Vianu – se caracterizează prin „preciziunea imaginii”, natura fiind transpusă frecvent „cu simplitate sugestivă, fără comparații și epitete”, într-un stil de remarcabilă concretețe.

SCRIERI: *Scrisori către plugari*, București, 1901; *Drum și popas*, București, 1904; *În urma plugului*, București, 1905; *Două neamuri*, București, 1906; *Pe drumul Bărăganului*, București, 1908; *Ape mari*, București, 1910; *Pe Mărgineanca*, București, 1912; *Ion Măgură*, București, f. a.; *Nuvele*, București, f. a.; *Călugărenii*, București, 1920; *Cantonul cu stejari*, București, [1921]; *Povestiri*, București, [1923]; *Pe drumul Bărăganului*, îngr. și introd. Petre Pintilie, București, 1969; *Correspondență*, îngr. și pref. Horia Oprescu, București, 1982. **TRADUCERI:** Henrik Ibsen, *Ziua Învierii*, Orăștie, 1900 (în colaborare cu Ilarie Chendi); Herman Sudermann, *Ioan Botezătorul*, Orăștie, 1901 (în colaborare cu Ilarie Chendi); Pierre Loti, *Pescar de Islanda*, București, 1908; Leonid Andreev, *Guvernatorul*, București, 1908, *Nuvele*, București, [1908]; Frank Stevens, *Prin împărăția furnicilor*, București, 1922; Ernest Seton Thompson, *Făpturi alese*, București, 1923.

Repere bibliografice: Chendi, *Scrisori*, III, 106–111, V, 231–232, 235–236; Ibrăileanu, *Opere*, I, 298–312, III, 381–382; Iacob Negruzzi, *Raport despre „Două neamuri”*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXIX, 1906–1907; Ioan Bianu, *Raport despre „Pe drumul Bărăganului”*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXXI, 1908–1909; Iorga, *O luptă*, I, 371–372; Trivale, *Cronici*, 105–112; Sanielevici, *Cercetări*, 271–274; Sextil Pușcariu, *Raport despre „Călugărenii”*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XLI, 1920–1921; Constantinescu, *Scrisori*, IV, 549–553; Lovinescu, *Critice*, I, 69–73; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 162; Dragomirescu, *Scrisori*, 211–212; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 227–229; Munteanu, *Panorama*, 120; Vianu, *Opere*, V, 174–178; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 564, *Ist. lit.* (1982), 634–635; Ioan M. Gane, C. Sandu-Aldea, *Viața și opera lui*,

București, [1941]; Ciopraga, *Lit. rom.*, 508-514; Micu, *Început*, 383-385; Dumitru G. Chițoiu, *Constantin Sandu-Aldea*, București, 1971; Piru, *Varia*, I, 235-237; Rotaru, *O ist.*, II, 65-66; Piru, *Ist. lit.*, 218-219; Buculei, *Prezențe*, 208-209; Micu, *Ist. lit.*, 184-185; *Dicț. scriii. rom.*, IV, 155-156.

T. V.

SANDU-TIMOC, Cristea (8.IX.1916, Zlocutea, Serbia), poet și folclorist. Este fiul Gherghinei (n. Rima) și al lui Petru Sandu, țărani. Face primele patru clase în limba sârbă în localitatea natală. Trecând clandestin frontiera, urmează cursurile liceului la Turnu Severin (1929-1932), continuate la Școala Normală din Târgu Jiu și încheiate, în 1937, la Școala Normală din Craiova. Între 1945 și 1949 este student la Facultatea de Drept a Universității din București. A frecventat, în același timp, Academia de Studii Comerciale și Industriale, secția pedagogică, precum și Facultatea „Maxim Gorki”, abandonată în cele din urmă. Revenit în Iugoslavia după absolvirea Școlii Normale din Craiova spre a efectua serviciul militar la Zrenjanin, solicită sprijin la oficialități pentru înființarea de școli în limba română și fondează la Vârșet cenaclul Junimea Bănățeană. În 1939 se refugiază în România în urma unui proces pentru propagandă românească. În timpul războiului lucrează în Ministerul de Externe și al Propagandei, conducând activitatea culturală în Comitetul Românilor Timoceni, al cărui președinte va fi între 1942 și august 1944. În 1945 se află tot în Ministerul de Externe, iar din 1946 la Ambasada României din Belgrad. În 1948, în urma numirii Anei Pauker ca ministru de externe, își dă demisia. Este, un timp, cercetător la Institutul de Studii și Cercetări Balcanice, condus de Victor Papacostea, iar din 1949 funcționează ca profesor la Liceul Zootehnic din Ciacova (Timiș) și la Liceul de Fete din Timișoara (1951-1953). Arestat, în martie 1953, sub acuzația de „spion titoist”, e condamnat la cinci ani de muncă forțată. Ulterior i se schimbă calificarea infracțiunii în „activitate intensă împotriva clasei muncitoare” și e condamnat la șase ani de temniță grea, cu confiscarea averii. Ieșit din închisoare, se angajează secretar-șef și bibliograf la Facultatea de Agronomie din Timișoara, apoi consilier juridic la Uniunea Județeană a Cooperativelor de Consum Banat, de unde se pensionează. Face parte dintre fondatorii asociației Astra Română pentru Banat, Porțile de Fier și Români de Pretutindeni, devenind secretar general coordonator. **S.-T.** debutează în 1936 în revista „Izvoarașul”, publicând în aceeași vreme în ziarul „Nădejdea” din Vârșet. A colaborat la „Universul”, „Curentul”, „Timocul”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Timpul”, „Școala și viața”, „Orizont”, „Familia”, „Tribuna”, „Steaua”, „Folclor literar” (Timișoara).

În volumul debutului în poezie, *Pasărea sufletului* (1981), **S.-T.** fructifică simbolul folcloric al perpetuării amintirii celor morți în gândurile celor vii. Peisajul este cel rustic, mai bine zis păstoresc, iar relația spiritual-material tinde să restituie sensul unei comuniuni cu profunzimile. *Tăcerea de piatră* (1982) include o lirică a ruralului și teluricului, proiectată pe ecranul unui relief aspru, pietros, în ambianța căruia se descoperă credințe, eresuri și descântece, obiceiuri și ritualuri specifice. Poetul evocă prezența strămoșilor, sugerând că existența se

află sub semnul mării treceri și al întoarcerii spre originar. Crescut pe un fond de sensibilitate arhaică, versul exprimă dorul acut de integrare în fire și se individualizează prin lumea descrisă, prin meditația asupra existenței, prin simbolurile de esență folclorică și structura metaforică, ca și prin limbajul arhaizant, ferit de prețiozitate sau livresc. Pe de altă parte, **S.-T.** este cel mai autorizat culegător de folclor contemporan de la românii din Valea Timocului. Prima sa culegere, *Poezii populare de la românii din Valea Timocului* (1943), conține balade antiotomane, haiducești și fantastice, care demonstrează, printre altele, rolul românilor timoceni în vehicularea cântecelor bătrânești, în transmiterea motivelor pe ambele maluri ale Dunării. Culegerea *Cântece bătrânești și doine* (1967) se impune atenției atât prin caracterul științific al alcătuirii, cât și prin bogatul capitol de balade (peste o sută de piese) fantastice, vitejești, păstorești, haiducești, de curte și familiale. Alături de baladele timocene, figurează și câteva cu largă circulație în Oltenia și în Moldova. O carte de basme prelucrate, *Casa din Dunăre* (1974), cu punct de plecare tot în folclorul românesc de pe Valea Timocului, este urmată de *Coroana munților* (1983), concepută în același fel și conținând povestiri, basme, snoave populare ce au ca sursă folclorul maramureșean, timocian și aromân-macedonean, repovestite în limbajul și stilul folcloric oral. Bun cunoscător al istoriei românilor din sudul Dunării, luptător pentru identitatea culturală a acestora și a celor din alte părți ale Europei, **S.-T.** a publicat câteva cărți referitoare la aceste aspecte: *Istoria românilor timoceni (Dacia Aureliană)* (1944), *Tragedia românilor de peste hotare (9-13 milioane)* (1994), *Mărturiile de la românii uitați (9-13 milioane)* (1995), *Vlahii sunt români. Documente inedite* (1997), precum și broșura *Memoriul românilor din Serbia de N-E Iugoslavia - The Memorial of the Romanians from North-West Serbia Yugoslavia*, reprezentând comunicarea susținută la Congresul FUEN de la Praga, din mai 1998.

SCRIERI: *Casa din Dunăre*, Timișoara, 1974; *Pasărea sufletului*, București, 1981; *Tăcerea de piatră*, București, 1982; *Coroana munților*, București, 1983. **Culegeri:** *Poezii populare de la românii din Valea Timocului*, introd. N. Cartoian, Craiova, 1943; *Cântece bătrânești și doine*, pref. Tudor Arghezi, București, 1967; *Povești populare românești*, București, 1988.

Repere bibliografice: Emanoil Bucuța, *Glas de la românii uitați*, „Timocul”, 1943, 4; Perpessiciu, *Opere*, X, 242-247; I. Opreșan, „Cântece bătrânești și doine”, RITL, 1967, 2; Bârlea, *Ist. folc.*, 550; Ion Arieșanu, *Prezențe literare: Cristea Sandu-Timoc*, O, 1979, 39; Eugen Todoran, „Pasărea sufletului”, O, 1981, 26; Alexandru Ruja, „Tăcerea de piatră”, O, 1983, 9; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 197-198. D.V.

SANIELEVICI, H.[enric] (21.IX.1875, Botoșani - 19.II.1951, București), eseist, teoretician și critic literar. Este fiul Rebecăi și al lui Leibis Sanelevici, comerciant. Ambii bunici erau rabini, iar mai mulți frați ai lui **S.** se vor ilustra în diverse domenii ale culturii. Urmează școala primară și primele cinci clase liceale la Botoșani, continuând la București, unde în 1894 se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie, obținând licența în 1901. Va fi

profesor secundar de franceză și germană la Târgoviște, apoi la Galați (1905-1908), unde înființează și conduce revista „Curentul nou” (1905-1906), care îl face cunoscut. Studiază antropologia la Göttingen (1911-1914), consacrandu-se cercetărilor în acest domeniu și în acela al paleontologiei. Până la sfârșitul secolului al XIX-lea colaborează la gazete socialiste, precum „Proletarul” din Botoșani, în paginile căreia debutează în 1892, „Adevărul” și suplimentele lui literare, „Lumea nouă”, „Lumea nouă literară și științifică”, „Munca” ș.a. În 1900 C. Rădulescu-Motru îl aduce secretar de redacție la „Noua revistă română”. Ia apoi contact cu tinerii ce vor forma echipa „Vieții românești” (cu G. Ibrăileanu, în primul rând) și care se vor exercisa în coloanele „Curentului nou”, publicație de orientare radical antisămăntoristă. La „Viața românească” e secretar de redacție în intervalul aprilie-septembrie 1909, dar, fire conflictuală, părăsește revista. Mai colaborează la „Convorbiri literare”, „Flacăra”, „Adevărul literar și artistic”, „Cuvântul liber” ș.a. Folosește și pseudonimele Has, Hassan, H. Iciveleinas, T. (sau V.) Podriga, Privitor, H. Richard, H. Silvius. În 1920 editează la București o nouă serie a „Curentului nou”. Tot acum candidează, pe listele unei grupări averescane, pentru Camera Deputaților, dar fără succes. Ultimii ani de viață îi sunt marcați dramatic de o boală degenerativă.

Printre contemporani, dar și în posteritate, **S.** s-a impus ca un erudit și polemist de marcă, original până la excentricitate și bizarerie, elaborând proiecte și ipoteze grandioase și donquijotești, asemeni lui B. P. Hasdeu, cu care a și fost com-

parat tipologic. Cu o conștiință de sine megalomană - în fond, dacă e privită de la distanță, simpatică și dezarmantă prin candorea cu care **S.** își proclama meritele, nu o dată socotite epocale sau unice în plan mondial -, a trăit cu psihologia geniului neînțeles, atrăgându-și ironia persiflantă și marginalizarea. Omul de știință, teoreticianul și criticul literar se caracterizează prin dogmatism, dar și prin interogații euristice și intuiții fertile, novatoare. După o carte intitulată *Încercări critice* (1903), în care discută scrieri ale lui C. Dobrogeanu-Gherea, I. L. Caragiale, I. Al. Brătescu-Voinești, St. O. Iosif ș.a., publică, după un deceniu, *Cercetări critice și filosofice* (1916). Format la școala „criticii științifice”, explicative a lui C. Dobrogeanu-Gherea și în atmosfera materialistă și pozitivistă a cercurilor socialiste, **S.** abordează literatura de pe baze deterministe și istoriste, opuse autonomiei esteticului și disocierii valorilor. Treptat, determinismul sociologic se varsă într-unul mai larg, însă tot schematic în taxonomia lui rigidă. Absorbit de cercetările antropologice și paleontologice, materializate în *La Vie des mammifères et des hommes fossiles* (1926), el elaborează o tipologie a scriitorilor în funcție de climă, nutriție, rasă, fiziologie și fizionomie, ca în articolul *De la critica literară la biologia mamiferelor*, unde va afirma că *homo mediterraneus* ar fi liric și romantic, *homo alpinus* - realist și didactic, iar *homo europaeus* - epic și clasic. Conceptele deduse din curentele literare (istorice) sunt înțelese ca tipuri recurente (etern) ce își fac apariția în diversele vârste ale ciclurilor culturii, de la Antichitate până la evul modern: „Fiecare epocă, fiecare formă de organizare socială trece prin două faze: o fază de echilibru, ascensiune și optimism, care produce o literatură clasică; și o fază de dezagregare și nemulțumire, care produce romantism și realism”. Axiologia literară a lui **S.** este guvernată de criteriul etic, teoreticianul fiind convins că „valoarea literară [...] crește în raport cu valoarea ei morală”. Din coroborarea acestor determinări rezultă superioritatea clasicului, „product firesc al oricărei societăți sănătoase”. „Clasic”, adică „sănătos” moralmente și activ - iată marota criticului. El pledează de fapt cauza unei literaturi menite să „propage” valorile întreprinzătoarei și austerei burghezii în ascensiune: „munca regulată și stăruitoare, viața liniștită de familie, «cinstea», economia, sobrietatea, hărnicia, sentimentele delicate”. Pornind de la aceste premise teoretice și programice, criticul îi va exalta pe Vasile Alecsandri (pastelistul), Duiliu Zamfirescu (*Viața la țară*), I. Al. Brătescu-Voinești, iar dintre străini îi va recomanda drept exemplari pe Charles Dickens și pe George Eliot. La noi, modelul de literatură sănătoasă îl identifică în creația scriitorilor transilvăneni: Ioan Slavici, Ion Agârbiceanu, dar și modestul Ion Pop-Reteganul sau minorii Teodor V. Păcățian și Vasile Ranta-Buticescu, iar „realismul clasic” este salutat la I. L. Caragiale, Al. Vlahuță și D. D. Patrașcanu. Așa stând lucrurile, apare logică inaderența la literatura „cazurilor” („subiectivă”), căreia îi opune substanța universal umană din opera ardelenilor și a celorlalți „clasici” amintiți, după cum în aceeași logică intră și condamnarea vehementă a simbolismului și mai ales a „decadentismului”. „De un Verlaine - vaticinează el - ne va feri îngerul de pază al

României mari", iar lectura unui roman de D'Annunzio îi provoacă „un dezgust pe veci". Criticul jură pe „clasicismul de fier" rezultând din consolidarea burgheziei naționale și crede a identifica în *Mos Anghel* de Panait Istrati „clasicismul proletariatului". Fostul socialist devine însă un aprig partizan și promotor al liberalismului, și astfel al „clasicismului burghez": „Burghezia noastră ori va pacta cu capitalul străin, va pune în valoare bogățiile țării, va face ordine în stat, va selecționa valorile, va dezlănțui energiile, va cere tuturor munca intensivă – într-un cuvânt: va merge asanându-se – ori va duce țara la pieire. Eu cred că va asana. Și în acest caz, literatura viitorului imediat va fi clasicismul burghez [...], în care, firește, eticul ocupă locul de cinste." Prin același grund teoretic se explică și campania antisămănătoristă începută la „Curentul nou" și în declanșarea căreia S. are meritul priorității. Polemistul atacă direcția sămănătoristă ca fiind ruralistă, paseistă și imorală, deci opusă valorilor burgheze, liberalismului. Literatura promovată de această direcție „idealizează pe față beția, adulterul, promiscuitatea sexuală, vagabondarea, haiducia, brigandajul, impulsivitatea bestială, crima chiar, și, mai presus de toate, instinctul războinic ca cea mai înaltă virtute a omului". Acuzațiile sunt ilustrate de polemist îndeosebi cu proza lui C. Sandu-Aldea și Mihail Sadoveanu. Povestirile de început ale lui Sadoveanu sunt catalogate, într-un articol din 1905 care va deveni celebru, *Morala domnului Sadoveanu*, în funcție de păcatele lor capitale, care ar fi „beția", „adulterul", „omorul", „prostituția", „bestialitatea", „sexul" și „bătaia", tânărul prozator fiind denunțat ca o „primejdie pentru morala publică". G. Ibrăileanu pune lucrurile la punct într-o nu mai puțin notorie replică, publicată tot în paginile revistei „Curentul nou", iar E. Lovinescu arată că atacurile lui S. stau pe o (parțial) falsă contradicție: „prin nediferențierea esteticului de etic și chiar etnic, H. Sanielevici era, în realitate, și sămănătorist, și poporanist; sămănătorismul l-a combătut numai din supralicitare etică, iar poporanismul tardiv și din motive de ideologie politică", și anume ideologia liberală. Abstracție făcând de confuzia axiologică semnalată de Lovinescu și de frapantele erori de valorizare, la care se adaugă aserțiunea că poezia lui Octavian Goga ar fi caducă, pe când cea a lui St. O. Iosif nu, trebuie recunoscut meritul lui S. de a fi atras atenția asupra unor iluzii și de a fi sugerat și alte căi de evoluție – mai productive – ale literaturii de la începutul veacului trecut. Se mai cuvin subliniate analizele de finețe asupra universului uman al nuvelor lui I. Al. Brătescu-Voinești, al „momentelor" caragieliene și mai ales amplul studiu despre *Sărmanul Dionis* de Mihai Eminescu. Criticul dă prima analiză temeinică a nuvelei eminesciene și, în pofida unui demers comparativ deficitar ca metodă, el revelează puternicele înrudiri (pe care le crede influențe) cu marea proză romantică germană (Novalis, Hoffmann, Tieck), capodopera prozei lui Eminescu realizând o sinteză a romantismului de tip germanic. S. este totodată creatorul unui stil critic și eseistic foarte personal. Un stil de idei, nervos și polemic, de expresivitate literară (G. Călinescu a relevat picturalitatea descrierilor), atrăgător și fermecător chiar prin libertățile pe

care și le asumă: e direct, de o familiaritate netrivială, antrenant și provocator prin asocierile neașteptate și divagațiile ce predispun la reflecție, acestea fiind favorizate de o cultură solidă și de o excepțională vivacitate a spiritului. Impresii diverse din experiențele trăite în Germania sunt adunate în *Icoane fugare. Documente omenești* (1916). Criticul a tradus din Honoré de Balzac (nuvele), Vicente Blasco Ibáñez (*Călătoria unui romancier în jurul lumii*) și Heinrich von Kleist (povestiri).

Notele caracteristice ale personalității acestui critic sunt, în ordinea intelectuală, puterea de speculație și spiritul de sistematizare, iar în ordinea sentimentală, pasiunea tradusă în deformație pamfletară și violență stilistică.

Spiritul de sistematizare și de speculație nu se dezvoltă în domeniul pur estetic; încă de tânăr, criticul și-a sorocit misiunea de a „propovădui" o literatură morală, sănătoasă, evanghelică a muncii și a „amorului conjugal", al cărei model i se pare a-l fi găsit în modesta literatură ardeleană, și a propovădui un realism clasic; ca și N. Iorga, H. Sanielevici are un temperament de misionar laic pentru ridicarea poporului prin morală. Adevăratele lui speculații nu puteau fi deci de natură estetică, ci se desfășoară în domeniul științelor sociale și al antropologiei.

E. LOVINESCU

Critica lui Sanielevici e mai degrabă o estetică în care se discută „probleme sociale și psihologice", făcându-se mari asociațiuni biologice în stilul unei erudiții vii, extravagante, tip Hasdeu. [...] Toată această parte a eseisticii sale, trecând peste latura doctrinară ce poate forma obiect de violente discuții, se remarcă printr-un spirit polemic viu, amestecat cu elemente de grandomanie mai curând inocente și simpatice, acordând paginilor sale mișcări de umoare care încântă.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *Încercări critice*, pref. C. Rădulescu-Motru, București, 1903; *Cercetări critice și filosofice*, București, 1916; ed. 3, București, 1925; *Icoane fugare. Documente omenești*, București, 1916; ed. 2, București, 1921; *Studii critice*, București, f.a.; *Noi studii critice*, București, 1920; *Probleme sociale și psihologice*, București, 1920; *Poporanismul reacționar*, București, 1921; *Clasicismul proletariatului: Panait Istrati*, București, 1924; *Alte cercetări critice și filosofice*, București, [1925]; *În tren*, București, [1925]; *Familia Lowton*, București, [1926]; *Noi probleme literare, politice, sociale*, București, 1927; *Studii critice*, București, 1927; *Civilizație*, București, [1928]; *La Montmorency. O casă de țară în Franța*, București, [1928]; *Literatură și știință*, București, 1930; *Alte orizonturi. Studii și polemici literare și științifice*, București, [1932]; *În slujba Satanei?!*, I-II, București, 1935; *Cercetări critice și filosofice*, îngr. și pref. Z. Ornea, București, 1968.

TRADUCERI: Honoré de Balzac, *Nuvele*, Craiova, [1895]; Mihai Eminescu, *Der arme Dionis*, București, 1904 (în colaborare cu W. Majerczik); Heinrich von Kleist, *Logodna din St. Domingo și alte povestiri*, București, [1928]; Vicente Blasco Ibáñez, *Călătoria unui romancier în jurul lumii*, București, [1932].

Repere bibliografice: Sadoveanu, *Cărți*, I, 3–8; Chendi, *Scrieri*, IV, 382–386; Ibrăileanu, *Opere*, I, 224–253; N. Iorga, „Curentul nou", „Sămănătorul", 1905, 49; Botez, *Scrieri*, 35–46; Aderca, *Contribuții*, I, 326–328, II, 259–260; Argezi, *Scrieri*, XXVII, 154–156; Lovinescu, *Critice*, V, 81–86; Ralea, *Scrieri*, II, 365–376; Constantinescu, *Scrieri*, IV,

554-561; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 129-148; Jean Bart, *Misterul casei din Sărărie*, ALA, 1929, 424; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 33-34; Munteanu, *Panorama*, 75; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 569-570, *Ist. lit.* (1982), 641-643; Z. Ornea, *Privire critică asupra concepției sociologice și estetice a lui H. Sanielevici*, „Cercetări filosofice”, 1963, 1; Ciopraga, *Portrete*, 235-246; Z. Ornea, *Trei esteticieni (M. Dragomirescu, H. Sanielevici, P. P. Negulescu)*, București, 1968, 123-175; Maria Lamparter, *H. Sanielevici, critic literar*, RITL, 1970, 4; Ciopraga, *Lit. rom.*, 69-72, 732-736; Micu, *Început*, 82-84, 235-236; Rotaru, *O ist.*, II, 236-242; Bucur, *Istoriografia*, 178-179; Piru, *Ist. lit.*, 234-235; *Scrisori - Ibrăileanu*, III, 230-381; Mihăilescu, *Conceptul*, I, 274-286; Vasile, *Conceptul*, 170; Ștefan Cazimir, *Un concept perimat*, ALA, 1999, 4; *Dict. scriit. rom.*, IV, 156-158.

N. M.

SARA, cotidian apărut la Iași între 1 noiembrie și 15 decembrie 1896. Organ al grupării politice ieșene a lui Take Ionescu, ziarul era redactat, cu destulă îngrijire, de câțiva tineri gazetari cu veleități literare, printre care și Eugen Herovanu. În **S.** nu se publică prea multă literatură originală, doar câteva schițe de Herovanu și de G. Botez-Gordon. În schimb, se dă o atenție deosebită vieții culturale, discutată în forme variate - note critice, comentarii, cronici în versuri, anecdote (scrise, cele mai multe, de Herovanu, care semna și Rigoletto). Sub pseudonimele Vioreanu, Tambur, Yvann (poate Ștefan Petică), Gil, Blan, Halicarnas - dintre care unele sunt, desigur, tot ale lui Herovanu - se ascund și alți redactori. În primele cinci săptămâni de apariție, la **S.** a colaborat I. L. Caragiale, autor al unei serii de articole publicate sub titlul *Cronica de joi*, în care discută probleme generale, plecând de la evenimentele zilei (cazul mitropolitului Ghenadie, moartea actriței Teodora Pătrașcu ș.a.). Într-o atitudine publicistică superioară, se îmbină maturitatea scriitorului cu experiența observatorului pătrunzător și avizat al vieții sociale.

R. Z.

SARGEȚIU, Octav (23.X.1908, Vlad Țepeș, j. Călărași - 11.III.1991, București), poet și publicist. Este fiul Mariei (n. Cristea) și al lui Vișan Popa, țărani; prenumele la naștere este Dumitru. După ce urmează Școala Normală din Călărași (1921-1927), devine învățător și director de școală la Mărzaci, județul Orhei (1927-1939), redactor la „Cuvânt moldovenesc” (1938-1939), „Albina”, „Căminul cultural și școala țăranului” (1941-1947), „Viața Basarabiei” (1942-1944). A fost director al Ateneului Popular „Al. I. Cuza” din București (1948-1952) și al Căminului Cultural „Ștefan Gheorghiu” (1953-1956). Debutează cu versuri în 1927, la revista „Brazda” (Călărași), sub pseudonimul Dumitru Octav Sargețiu, care din 1945, an când e și primit în Societatea Scriitorilor Români la propunerea lui N.D. Cocea, devine nume oficial. A colaborat și la „Ancheta”, „Bugeacul”, „Convorbiri literare”, „Curierul”, „Curentul literar”, „Datina”, „Familia”, „Gazeta Transilvaniei”, „Gândirea”, „Gorjanul”, „Iconar”, „Itinerar”, „Izvorășul”, „Însemnări ieșene”, „Munca literară”, „Opaițul satelor”, „Orientări”, „Pagini basarabene”, „Pământul”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Revista franco-română”, „Tomis”, „Tribuna” (Călărași), „Universul literar”, „Viața literară”, „Viața românească”, „Zorile”. A mai

semnat Lucian Dumbrovă, Dumitru V. Dumitru, D. V. Dumitru-Studolna. Primul volum, *Poeme*, îi este publicat în 1936.

S. s-a afirmat îndeosebi prin *Cântece în singurătate*, plachetă apărută în 1942, distinsă cu Premiul Societății Scriitorilor, reluată în 1943 cu adăugarea unui singur poem. Simpatia nedisimulată pe care i-au arătat-o foiletoniștii epocii nu poate fi pusă exclusiv sub semnul emoțional al momentului istoric (campania din Est). Versurile lui **S.** reprezentau, într-adevăr, drama unui refugiat, rupt și înstrăinat de matca sa, însă nimic conjunctural (poate cu o singură excepție: poemul final *Nistrul*). Se anunța astfel o nouă voce lirică, alăturată de Perpessicius, în cronica radiofonică a cărții, lui D. Iov și lui Nicolae Coban, tustrei preluând „făclia aceluia lirism basarabean pe care l-a aprins cu un sfert de veac în urmă poetul și preotul Alexie Mateevici”. Poemele evocă nostalgic și melancolic efigia Basarabiei peste care „ca un fluviu dragostea mi se revarsă”, Chișinăul academic și boem (un Heidelberg răsăritean), „vadul basarabean” care hotărânește un țărâm făcut din „pământ și cer, holdă și zare”, „codrii Orheiului” și „freamătul de plopi gemând în aer”, *Nistrul* și „doina basarabeană”, livezile încărcate de rod, zvonurile îndepărtate și enigmatice ale stepii. Aparent pasteluri, aceste poeme sunt în realitate elegii, în care amintirea și reveria filtrează peisajul și îl înceteșează, convertindu-i datele într-o confesiune șoptită și tremurată. Departate de retorica ostentării eului, și de tentațiile lirismului militant resuscitat de contextul istoric, textele se remarcă prin discreție și catifelări muzicale: „Pe-aici mi-am pârguit, în febră, visul / Sub freamătul și fructele de soi, / De mă tot trage dorul înapoi / Precum o apă-și trage-n fund ucisul. // Mă tot visez în car cu moldoveni / Și codrii mi se zbcuimă în piept; / Din sanctuar toți anii mi-i deștept, / Frumoșii, anii mei basarabeni...”. **S.** a făcut publică existența în manuscris a altor scrieri (între ele, ciclurile de poeme *Singurătate lirică* și *Ancorare depărtată*, precum și o antologie, *Lirica tânără basarabeană*, mai multe evocări și portrete de scriitori, epigrame), care însă nu au mai fost tipărite.

SCRIERI: *Poeme*, București, 1936; *Cântece în singurătate*, cu un portret de Vasile Blendea, București, 1942; ed. cu un portret de Lucia Demetriade Bălăcescu, București, 1943; *Satul meu, povestea mea*, București, 1945.

Repere bibliografice: Predescu, *Encicl.*, 759; Virgil Carianopol, *La aniversare*, SPM, 1983, 41; Al. Raicu, *Octav Sargețiu -75*, RL, 1983, 42; Colesnic, *Basarabia*, I, 208-211; *Octav Sargețiu, în Mireasa de peste Prut*, îngr. Alexandru Darie, cuvânt înainte Grigore Vieru, introd. Mihai Cimpoi, București, 1994, 120-124; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 155; *Dict. scriit. rom.*, IV, 158-159.

E. H., N. M.

SARPICINEMA, revistă apărută la Iași, săptămânal de la 14 iunie 1924 până la 8 noiembrie 1925 și lunar de la 10 martie 1928 până în aprilie 1929, ca organ de presă al Casei Sarpic (La Societă Romena per Industria Cinematografica). Subintitulată inițial „Scenă și ecran”, de la numărul 25/1925 apare cu titlul și subtitlul „Spectacolul. Teatru și cinematograf”, iar de la numărul 1/1928 revine la subtitlul „Scenă și ecran”. Difuzată gratuit până la numărul 12/1924, publicația este dedicată în

special cinematografului, văzut ca „o artă serioasă”, alături de spectacolul dramatic, cum se spune și în articolul-program, intitulat *Apostolat* (2/1924), text apărut sub semnătura God, aparținând lui Berman Goldner, prezent în presă îndeobște sub pseudonimul Giordano. În al doilea an redacția își fixează mai clar obiectivul de a extinde analiza asupra fenomenului teatral. Rubricile mai importante sunt „Din fuga condeiiului”, „Ce vom vedea”, „Filmul zilei”, „Amintiri din teatru”, „Teatru-muzică”, „Diferite știri”. Alături de spectacolul dramatic și cinematografic, revista se ocupă și de literatura propriu-zisă. Mihai Codreanu traduce din *Cyrano de Bergerac* de Edmond Rostand, primul număr fiind dedicat literaturii franceze. R. Cionca scrie un comentariu despre Richard Wagner. Treptat, în aria de preocupări a publicației intră și literatura română. Astfel, apare un fragment din piesa *De Anul Nou* de Const. C. Păun, în timp ce Em. Al. Manoliu susține în 1924 un serial intitulat *Figuri din trecutul teatrului ieșean*. Sub semnătura Comp., este recenzat romanul *Petru Arbore* de Eugen Relgis. Se publică versuri de D. Teleor, Victor Eftimiu, Nichifor Crainic, George Lesnea (*Psalmul 4*), C. Mihăilescu, Savin Constant.

I. I.

SARSAILĂ, gazetă apărută la București, de trei ori pe săptămână, de la 8 aprilie până la 6 iunie 1871. Aceeași denumire fusese folosită în 1866 de N. T. Orășanu, în timpul uneia din desele suspendări ale ziarului său „Nichipercea”. Gazeta din 1871 este însă editată și redactată de G. Dem. Teodorescu (Ghedem), care nu mai colabora la periodicele umoristice scoase de N.T. Orășanu. **S.** polemizează cu celelalte foi satirice ale vremii. Lui Orășanu i se reproșează că a

abandonat apărarea intereselor țării de când a obținut funcții oficiale. Ghedem critică și monarhia; poezia și-ar fi pierdut aura romantică, iar poezii, în loc să trezească sentimentele patriotice ale poporului, se îngrămădesc pe scările palatului domnesc pentru a obține privilegii. Satira lui Ghedem este însă greoaie, viitorul profesor universitar nu are nici umorul, nici sprinteneala de limbaj proprii lui Orășanu. Lirică erotică, fabule și parodii, precum și două traduceri (poeziile *Fluturile* de Lamartine și *Anima* după Musset) sunt publicate în paginile de literatură ale gazetei.

R. Z.

SASU, Aurel (21.VII.1943, Alba Iulia), critic și istoric literar, editor și traducător. Este fiul Elenei (n. Munteanu) și al lui Clement Sasu, muncitor. Învață mai întâi în orașul natal, unde urmează și cursurile Liceului „Horea, Cloșca și Crișan” (1957–1961). Va absolvi Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj în 1968, fiind repartizat cercetător la sectorul de istorie literară al Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” al Academiei Române. În 1974 își susține doctoratul cu teza *Retorica ficțiunii*. Urcă toate treptele profesionale din cercetare, până la gradul de cercetător științific principal gradul I (1990). În 1981 și 1982 este trimis lector de limba și literatura română în Statele Unite ale Americii, la University of Washington din Seattle. Obține în două rânduri (1990, 1998) o bursă Fulbright la Library of Congress, apoi la Georgetown University din Washington DC. În 1991 și în 1993 se află pentru studii în Canada, la Toronto, la Multicultural History Society of Ontario, ulterior la Northrop Frye Center, Victoria University. În fine, în 1996 va fi invitat al Centrului de Studii și Documentare al Românilor Americani „Valerian D. Trifa” de la Jackson, Michigan. Din 2000 este profesor, iar din 2002 și decan la Facultatea de Științe Umaniste a Universității „Avram Iancu” din Cluj-Napoca. Debutează la „Tribuna” în 1968, colaborând ulterior și la „Steaua”, „Transilvania”, „Echinoc”, „Familia”, „România literară”, „Viața românească”, „Convorbiri literare”, „Vatra” ș.a. Primul volum, *Progresii*, îi apare în 1972. Este prezent, cu studii importante, în volume colective: *Probleme de literatură comparată și sociologie* (1970), *De la N. Filimon la G. Călinescu. Studii de sociologie a romanului românesc* (1982) ș.a. Participă la revizuirea unei bibliografii adnotate, la care lucrase Iosif Pervain, *Românii în periodicele germane din Transilvania (1778–1840)* (I–II, 1977–1983). Realizează, împreună cu Mariana Vartic, antologiile *Romanul românesc în interviuri* (I–IV, 1985–1991) și *Dramaturgia românească în interviuri* (I–V, 1995–1997). Experiența dobândită în elaborarea unor instrumente de lucru atât de necesare culturii române își pune amprenta și pe cărțile proprii. Astfel, pe baza unor cercetări minuțioase în arhive și bibliotecă, alcătuiește lucrarea *Cultura română în Statele Unite și Canada* (I–III, 1993–2002; Premiul „Titu Maiorescu” al Academiei Române), *Dicționarul scriitorilor români din Statele Unite și Canada* (2001), precum și *Comunitățile românești din Statele Unite și Canada* (2003). În 1996 semnează un volum de documente despre un general de origine română, erou al Războiului pentru

Anul I, No. 1. UNIC EXEMPLAR ÎN HANI. Joi, 8 Aprilie, 1871.

SARSAILĂ

SARSAILA
ESTE
MARTIA, JOUJA și SARBATA
Abonamentul pe 6 luni, 4 lei neti

PARTEA ADOBEȘTEI
Pentru capitală 4 lei neti

Alte abonamente se fac în Prașagii-Bombai, No. 9-11 la administrația Ghimpușii.

Grăție responsabil: G. DEM. TEODORESCU.

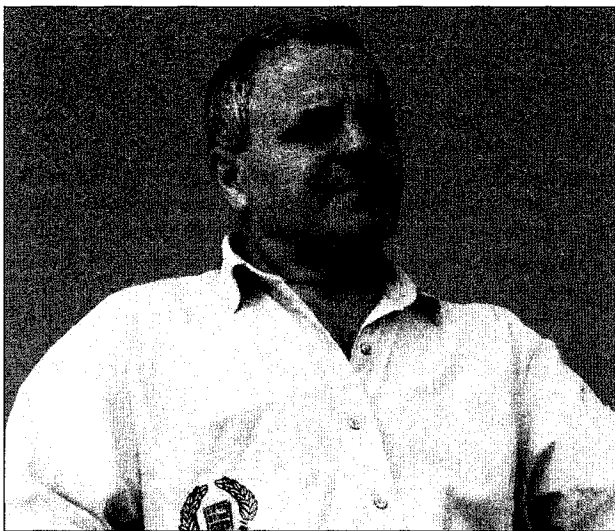
BUCUREȘTI, 8 (20) APRILE, 1871

După un somn de cinci ani și mai bine, înbilită colera 101 tunari și troleului călărie de la parada prasaicului fat Vodă de năf dimineața me disceptă și pe mine, moșu *Sarsailă*, spiritos *Doa-ban*. Acum cinci ani, după ce toți în toate partile alergării să găscă un cap pentru noi Români, de chin de vai aleserăm pînă culerăm pe astă Vodă de apă, care nu mai scimă cănt ant implesce, ori cănt

Urrraaaaa!!! răsuna întruna de la șosea pînă la Mitropolie și de la Mitropolie pînă la palata, și pînă la toate glăsurile, alu lui *Sarsailă* scîi bine că știma mai cu putere de câtă toată.

„Așa se puse pe tronul... ce bine! sedea!... mai abia cîndu făcea în brațe pe maica-sfînta Conștiințime!”

Dupa cîntăva trecere de vreme, în care *Sarsailă* stătu pînă lașese pe Fevruarist să fie cîntăit și să se abia la curțile acolo... ca să se întorcă toată țera

Independența a Statelor Unite ale Americii: *George Pomutz. The Legend Lives On*. Din seria instrumentelor de lucru fundamentale face parte și *Dicționarul scriitorilor români* (I-IV, 1995-2002), coordonat împreună cu Mircea Zăciu și Marian Papahagi, lucrare a cărei apariție fusese oprită de cenzura comunistă în 1986, fiind reluată și tipărită abia după 1989. Cartea a primit câteva distincții la Cluj-Napoca, Oradea, Bacău și București, dintre care se detașează Opera Magna, premiul al Uniunii Scriitorilor (1995). Într-o ediție concentrată, selectivă, a fost publicată în 2000 sub titlul *Dicționarul esențial al scriitorilor români*.

S. nu operează o distincție netă între critică și istorie literară, socotindu-le aspecte ale aceluiași proces de examinare a operei. Ideea este perceptibilă încă din *Progresii*, ce are drept moto un citat din G. Călinescu: „Punctul de plecare al criticului și al istoricului literar este opera ca realitate artistică”. Chiar și titlul pare călinescian, amintind de conceptul de organicitate a literaturii române, pe care marele critic îl teoretiza. **S.** notează mai ambiguu: o „mişcare în direcția sintezei”. Ar fi o justificare a unirii într-un sumar miscelaneu a unor articole oarecum diferite și îndepărtate în timp, ilustrând „un orizont al conștiinței faptului estetic”, fie și prin limitarea investigației la presa literară din Transilvania. Dar tot așa de bine ar putea fi un exercițiu ca „formă a propriei facultăți creatoare”. Fiecare articol ar deschide perspectivele unei sinteze viitoare privind retorica și hermeneutica unor clasici interbelici, teoria criticii, deslușirea tehnicilor jurnalului la scriitorii contemporani etc. Interesul pentru Liviu Rebreanu pare a izvorî din cercetarea unei reviste locale, „Consinzeana”, la care scriitorul colaborase în perioada începuturilor sale. Dar **S.** este la curent cu evoluțiile teoretice ale criticii și cartea *Liviu Rebreanu. Sărbătoarea operei* (1978) va fi structurată pe coordonate noi. Motoul eseului, o propoziție a lui Jean-Paul Sartre („La lecture est un rêve libre”), avertizează că nici o constrângere nu poate împiedica zborul imaginației interpretative. Criticul nu mai analizează, cronologic, romanele sau nuvelele lui Rebreanu, ca într-o monografie canonică, ci se axează pe idei sau pe tipuri de

personaje. Eseul se deschide cu capitolul *Omul revoltat*, vizând atât personajul Petre Petre, cât și masa informă din romanul *Răscoala*, iar concluzia, surprinzătoare, este că „erosul e forța care susține unitatea mulțimii revoltate”. În altă secvență, *Eroul problematic*, se rediscută o formulă a lui G. Călinescu, după care Ion se definește ca un „erou de epopee care trece prin criza așezării la casa lui”, fundamentală în roman fiind solidaritatea tragică dintre om și pământ. *Retorica literară românească* (1976) este o carte doctorală, cu o bogată informație de specialitate, urmărind o istorie universală a conceptului, punctele de contact cu religia, antiretorica, o analiză a domeniului în literatura română. Din aceeași sferă de preocupări face parte și volumul *Textul ipotetic. Contribuții la o istorie a hermeneuticii românești* (1984). Celor două cărți trebuia să li se alăture o istorie a poeziei românești, pentru a închide un cerc de preocupări susținute vreme de peste un deceniu. În ciuda teoretizărilor, necesare în epocă, demersul criticului se dovedește mai simplu: de a cerceta și valoriza moștenirea literară din perspectiva unei idei centrale, cu scopul declarat al „risipirii prejudecăților”. O carte de hotăr în activitatea lui **S.** o reprezintă *În căutarea formei* (1979). Autorul ei se află încă sub tutela lui G. Călinescu în privința relației dintre istorie și literatură, folosește încă fișele cercetărilor pozitivistice în privința lui Ion Heliade-Rădulescu, Ilarie Chendi sau Ion Agârbiceanu. Însă aglomerarea trimerelor la critica mai nouă și mai ales revelația cărților lui Mircea Zăciu și Adrian Marino sunt semne vizibile ale unui nou drum al criticului. De altfel, încă din 1972 scrisese o carte de sertar, *Eul suveran. Paradigme lovinesciene*, editată abia în 1994; un post-scriptum explică drama unei epoci: „*Eul suveran* a așteptat lumina tiparului douăzeci și doi de ani. Eseul a fost gândit și scris în 1972, aproximativ în aceeași perioadă în care Lovinescu, scepticul Lovinescu simboliza pentru tot mai mulți intelectuali români refuzul regiei politice și chinurile apropierei de realitate”. Nu va fi socotită o surpriză apariția, în 1999, a unui „jurnal american”, *Strategia disperării*. Este o biruință a spiritului critic liber care nu trebuie să fie preocupat – într-o formulă a lui Sainte-Beuve – decât de adevăr și de inteligența lui.

SCRIERI: *Progresii*, Cluj, 1972; *Retorica literară românească*, București, 1976; *Românii în periodicele germane din Transilvania (1778-1840)* (în colaborare cu Iosif Pervain și Ana Ciurdariu), I-II, București, 1977-1983; *Scriitori români* (în colaborare), București, 1978; *Liviu Rebreanu. Sărbătoarea operei*, București, 1978; *În căutarea formei*, Cluj-Napoca, 1979; *Textul ipotetic. Contribuții la o istorie a hermeneuticii românești*, București, 1984; *Cultura română în Statele Unite și Canada*, I-III, București, 1993-2002; *Eul suveran. Paradigme lovinesciene*, Cluj-Napoca, 1994; *Dicționarul scriitorilor români* (în colaborare), I-IV, București, 1995-2002; *George Pomutz. The Legend Lives On*, București, 1996; *Strategia disperării. Jurnal american*, București, 1999; *Dicționarul esențial al scriitorilor români* (în colaborare), București, 2000; *Dicționarul scriitorilor români din Statele Unite și Canada*, București, 2001; *Cazul Policarp Morușca*, Cluj-Napoca, 2002; *Comunitățile românești din Statele Unite și Canada*, Cluj-Napoca, 2003; *Brevier. Întâlnirea cu mine însumi*, Cluj-Napoca, 2003. **Ediții, antologii:** Ion Agârbiceanu, *Meditație în septembrie*, pref. Mircea Zăciu, Cluj, 1971, *Licean... odinioară*, pref. edit., Cluj, 1972, *Povestiri*, postfața edit., București, 1979; *Supplex Libellus*

Valachorum, tr. în limba maghiară Köllő Károly, București, 1971 (în colaborare cu Iosif Pervain și Ana Ciurdariu); E. Lovinescu, *Acord final*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1974; Ioan Piuariu-Molnar, *Retorică, adecă învățătura și întocmirea frumoasei cuvântări*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1976; Ion Heliade-Rădulescu, *Critica literară*, pref. edit., București, 1979; Gheorghe Banea, *Mușchetarii în Balcani. Vin apele!*, pref. edit., București, 1982; Mircea Gesticone, *Războiul micului Tristan. Vest*, I-II, pref. edit., București, 1983 (în colaborare cu Sabin Vlad); *Romanul românesc în interviuri*, I-IV, București, 1985-1991 (în colaborare cu Mariana Vartic); Emil Cioran, *Revelațiile durerii*, pref. Dan C. Mihăilescu, Cluj-Napoca, 1990 (în colaborare cu Mariana Vartic); Eugen Ionescu, *Război cu toată lumea. Publicistica românească*, I-II, București, 1992 (în colaborare cu Mariana Vartic); *Dramaturgia românească în interviuri*, I-V, București, 1995-1997 (în colaborare cu Mariana Vartic); *Bătălia pentru roman*, pref. edit., București, 1997 (în colaborare cu Mariana Vartic); Constantin Fântăneru, *Cărți și o altă carte*, pref. edit., București, 1999, *Cruciada umbrelor*, pref. edit., Târgoviște, 2001; *Întoarcerea învinsului. Întâlniri cu Mircea Zăciu*, Cluj-Napoca, 2001 (în colaborare cu Mircea Petean). **Traduceri:** Northrop Frye, *Dubla viziune*, București, 1993 (în colaborare cu Ioana Stanciu); *Marele cod*, București, 1999 (în colaborare cu Ioana Stanciu); Susan Sontag, *Boala ca metaforă*, Cluj-Napoca, 1995; Leonard W. Taylor, *Regele aurului și Regina Maria*, București, 1996.

Repere bibliografice: Mircea Popa, „Progresii”, TR, 1972, 39; Zăciu, *Colaje*, 127-136; Al. Andriescu, *O disciplină controversată: retorică*, CRC, 1976, 33; Doina Uricariu, *Tradiția modernității*, LCF, 1976, 38; Eugen Todoran, „Retorică literară românească”, O, 1976, 40; Mihai Dinu Gheorghiu, „Retorică literară românească”, RL, 1977, 4; Radu G. Țeposu, „Liviu Rebreanu. Sărbătoarea operei”, CNT, 1978, 51; Iorgulescu, *Scriitori*, 342-343; Tudor Ionescu, „Textul ipotetic”, ST, 1984, 11; Leon Volovici, *Romancierii spațiului eвреiesc*, „Minimum” (Tel Aviv), 1985, 5; Nicolae Manolescu, *Tot despre actualitatea romanului*, RL, 1985, 30; Șerban Cioculescu, „Explozia” romanului, RL, 1985, 34; Ion Vlad, *Romancierii despre roman*, TR, 1985, 34; Marian Papahagi, „Romanul românesc în interviuri”, ST, 1985, 9; *O istorie literară deschisă* (în dezbateri: „Romanul românesc în interviuri”), AFT, 1986, 11 (semnează Mihai Zamfir, Florin Manolescu, Dan C. Mihăilescu, Traian Ungureanu); Călinescu, *Biblioteca*, 243-248; Nicolae Manolescu, *Romancierii despre roman și despre realitate*, RL, 1988, 30; Valeriu Râpeanu, „Romanul românesc în interviuri”, SLAST, 1988, 32; Piru, *Critici*, 8-11, 127-130; Ion Vlad, *Măștile provocării, măștile sfidării*, TR, 1992, 36-37; C. Stănescu, *Lección lui Eugen Ionescu*, RMB, 1993, 849; Z. Ornea, *Drama desfășurării*, RL, 1994, 9; Geo Șerban, *Recunoașteri în perimetrul diasporei*, RL, 1994, 33; Florin Manolescu, *Un reper deontologic al criticii*, ST, 1994, 10-11; Mircea Horia Simionescu, *Un dicționar mai bogat decât o literatură*, „Fahrenheit 451”, 1995, 1; Dan C. Mihăilescu, „Dicționarul scriitorilor români”, LAI, 1995, 2; Nicolae Mecu, „Cultura română în Statele Unite și Canada”, VR, 1995, 1-2; Dan Mănuță, *Perenitatea interviului*, CRC, 1995, 13-14; Alex. Ștefănescu, *Un dicționar așteptat de zece ani*, RL, 1995, 19; Nicolae Manolescu, *Odișea unui dicționar*, RL, 1995, 33; Gabriel Dimisianu, *Scara de valori*, RL, 1995, 33; Florin Manolescu, *Dincoace și dincolo de limite*, ST, 1995, 7-8; Z. Ornea, „Dramaturgia românească în interviuri”, RL, 1995, 41; Cornel Ungureanu, *Cărți pentru todeauna*, „Cultura”, 1995, 100; „Dicționarul scriitorilor români”, „Timpul”, 1996, 2 (semnează Mircea Angheliescu, Radu G. Țeposu, Traian T. Coșovei, Val Condurache); Geo Șerban, *Blazonul Zăciu*, LCF, 1996, 23; Doina Modola, „Dramaturgia românească în interviuri”, APF, 1996, 6; Gelu Neamțu, *O carte document*, TR, 1996, 47; Ion Bălu, *Bătălia pentru roman*, APF, 1998, 5; Ion Simuț, *Un dicționar la jumătatea drumului*, „Cuvântul”, 1999, 2; Ilie Guțan, *Critica și actul lecturii*, Sibiu, 1999, 41-44; Iulia

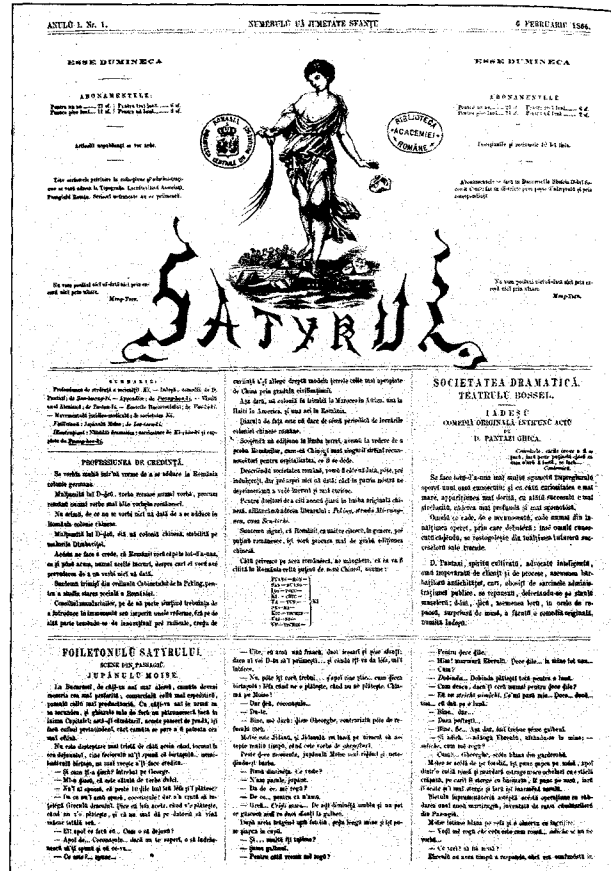
Popovici, *Jurnal din anii postmoderni*, RL, 2000, 28; Dan C. Mihăilescu, „Dicționarul esențial al scriitorilor români”, „22”, 2001, 576; Remus Grama, *A Significant Book Review*, „Solia” (Jackson, Michigan), 2001, 9; Daniel Cristea-Enache, *Un dicționar de autor*, ADV, 2001, 3567; Petras, *Panorama*, 562-564; Popa, *Ist. lit.*, II, 1166; Ion Bogdan Lefter, *Scriitori români, dar americani*, OC, 2002, 101; C. Stănescu, *Micii confrăți*, ADV, 2002, 3632; Alex. Ștefănescu, *Happy-end editorial*, RL, 2003, 4; Mircea Iorgulescu, *Monument și document*, „22”, 2003, 674; Constantin Cubleşan, „Dicționarul scriitorilor români”, TR, 2003, 23; Mihaela Mudure, *Literatura românilor americani*, TR, 2003, 23; Gelu Neamțu, *Singularizarea creatoare*, TR, 2003, 29; Gheorghe I. Florescu, *Comunitățile românești de dincolo de Atlantic*, CL, 2003, 9. S.I.

SATIRA, revistă apărută la București, săptămânal, între 8 iunie și 19 octombrie 1897. Panait Macri, editor și director, și Atanasie Ranetti (sub pseudonimul Picolo-Iași), redactor-șef, scot această publicație în care predomină nota umoristică, dar nu lipsește nici aceea de critică socială. De fapt, Macri se folosește de noua lui foaie pentru a continua să îi atace, ca și în alte periodice ale sale, pe acei scriitori care, datorită talentului, se impun atenției publice. De data aceasta, principala țintă e G. Coșbuc, ale cărui poezii sunt analizate tendențios, răstălmăcite și parodiate. Mai obiectiv, Picolo-Iași satirizează versuri neizbutite apărute în volume sau în paginile gazetelor, începând cu cele ale colegului său de redacție. Au mai colaborat cu epigrame, versuri și proză umoristică D. Teleor, Th. D. Speranția și C. Muțescu (semnând și Costache Modestu). R. Z.

SATUL ȘI ȘCOALA, publicație apărută la Cluj din septembrie 1931 până în februarie 1940, cu subtitlul „Revistă lunară pentru educație și învățământ”. Redactori: Constantin Iencica și D. Goga. În *Cuvânt către cititori* se arată că publicația va urmări îmbunătățirea „culturii generale a învățătorilor”, oferind material pentru activitatea școlară și extrașcolară. Principalele rubrici sunt „Studii și articole”, „Pagina literară”, „Medicina școlară”, „Pagina juridică”, „Cronica”, „Cărți, reviste”, „Consemnări”. Articolele din domeniul pedagogiei și psihologiei școlare sunt semnate de N. Mărgineanu, Liviu Rusu, Onisifor Ghibu, Al. Ghidionescu, Ana și Constantin Iencica, Al. Roșca, Zoica Boerescu, Ion Chelcea, Romulus Demetrescu, Mihai Beniuc (*Câteva metode de observație, Importanța pedepselor și recompenselor, Maturitatea copilului pentru clasa întâia primară, Sigmund Freud*). Pe teme de istorie, sociologie sau cultură scriu Ion Simionescu, D. D. Roșca, H. H. Stahl, Ion Petrovici, N. Iorga, Ion Moga, G. Bogdan-Duică (C. Rădulescu-Motru), N. Bănescu, Apostol D. Culea, Al. Lapedatu, Ioan Lupas, Ion Breazu (*Bălcescu ca erou social*), Horia Teculescu, Grigore Popa (*Cercetări pentru definirea inteligenței umane*), Vasile Băncilă (*Literatură și puritate, Iubire, seriozitate și doctrină, Formalism și povestire*), Sextil Pușcariu (*Dicționarul limbii române*), G. Vâlsan (*Conștiință și geografie*), Vasile Netea (*Ion Pop Reteganul*) ș.a. Revista are câteva prezențe remarcabile și în domeniul literar: lui Lucian Blaga i se reproduce discursul de recepție la Academia Română (*Elogiul satului românesc*), G. M. Cantacuzino colaborează cu articolele *Satul românesc, O casă la*

țară, Școala satului. Lui Panait Istrati i se reproduc însemnările *Cum am debutat eu?*, un număr e consacrat lui Octavian Goga, altul lui Onisifor Ghibu, un al treilea lui Ion Moldoveanu. Prilejuite de moartea acestuia din urmă, se publică articole de evocare, se reiau unele poezii (*Ideal, Rugă*) sau sunt tipărite versuri ce îi sunt închinete (George Popa, *Secvență de baladă*, George Todoran, *Poetul*, Dimitrie Danciu, *Noi nu ne-am cunoscut*). În „Partea literară” sunt incluse texte pentru copii din scrieri de I. A. Bassarabescu, Mihail Sadoveanu (*Domnul Busuioc*), Ion Dongorozi (*În ajun de examen*), Liviu Rebreanu (*Învățătorul*), Ion Agârbiceanu (*Dascălul Vintilă*), Mihail Lungianu (*Cum potrivește Dumnezeu*), Eugenia Mureșanu, dar și din Giovanni Pascoli (*Copilașul*), A. P. Cehov (*Ocotirea*) ș.a. Se publică contribuții de istorie literară (G. Bogdan-Duică despre G. Barițiu, G. Pretorian despre O. Goga), se comentează opera lui Lucian Blaga (Grigore Popa) sau sunt discutate cărțile consacrate lui Mihai Eminescu de Cezar Petrescu și G. Călinescu, volume de Mihail Sadoveanu, Vasile Alecsandri, Ion Breazu, Olimpiu Boitoș, Radu Boureanu, A. I. Odobescu, Vasile Netea ș.a. Există aici și o rubrică intitulată „Portrete pedagogice” și, în general, o intensă preocupare față de contemporaneitate. Mai colaborează Ion Mușlea, V. Cristu, Petru Lenghel Izanu, N. Marian, C. Stan, V. Moldovanu, P. Sergescu, V. Demetrius, V. L. Bologa, V. Lazăr, Gh. D. Mugur, Gh. Popa, Gh. Tulbure, Victor Stanciu, I. Nisipeanu, Silviu Dragomir, Tit Liviu Valea, Sever Stănilă, Ilie Dăianu ș.a. M. Pp.

SATYRUL, gazetă apărută la București, săptămânal, între 6 februarie și 5 iunie 1866. Reflectând actualitatea politică din zilele detronării lui Al. I. Cuza și ale înscăunării principelui străin, **S.** este totodată un periodic de literatură și critică literară. Redactor era B. P. Hasdeu, iar colaboratori - Nicolae Nicoleanu, I. C. Fundescu și Ștefan Vellescu. Toți semnează cu pseudonime care imită nume chinezești; de altfel, într-o *Profesiune de credință* se anunță, în glumă, editarea simultană a două ediții, în limba română și în chineză, deoarece românii ar prefera numai literatura și gazetele străine. Articolele politice se referă la instabilitatea guvernelor și a administrației, la grevarea bugetului prin cheltuieli nesocotite, la înființarea de instituții netrebuincioase, la lipsa de pregătire a celor chemați să călăuzească destinele țării. În altă serie de articole se constată discrepanța între pretențiile protipendadei și nevoile societății, superficialitatea și spoiala de civilizație caracteristice unor reprezentanți ai păturilor sociale avute. Violențele de limbaj nu lipsesc din această publicistică, izvorâtă mai curând din tensiunea de moment a luptelor politice, decât dintr-un program limpede de acțiune socială. Autorii articolelor sunt Hasdeu, precum și N. Nicoleanu, care dă aici și versuri în nota obișnuită a liricii sale. Hasdeu scrie și cronică dramatică, schițând un adevărat plan de dezvoltare a teatrului românesc, dar, mai ales, criticând aspecte ale stagiunii din 1866: repertoriul necorespunzător, format din localizări și imitații, lipsa de pregătire a actorilor, punerea în scenă nesatisfăcătoare etc. Într-o recenzie la *Tentamen criticum* el combate exagerările

etimologice ale lui A. T. Laurian și tot el alcătuiește note bibliografice, comentează stilul gazetelor din București, se ocupă de cele mai vechi poezii satirice românești, scrie un studiu asupra spătarului Nicolae Milescu, compune versuri. Un foileton excelent, intitulat *Scene din pasagiul*, în care sunt surprinse elemente caracteristice ale boemei bucureștene, pare să fie scris alternativ de Hasdeu, de I. C. Fundescu și Șt. Vellescu. În **S.** a apărut pentru prima dată poezia *Viața la țară* a lui Al. Depărățeanu, însoțită de o prezentare a activității poetului, care murise în 1865. O rubrică de „ecouri” teatrale și literare urmărește viața artistică din săptămâna care precedă apariția gazetei, alta, denumită „Vorba vorbeii”, îi satirizează pe autorii netalentați sau pe plagiați.

R. Z.

SAV, Vasile (27.XI.1949, Șoimuș, j. Sălaj - 3.IX.2003, Cluj-Napoca), poet și traducător. Este fiul Auricăi (n. Cosma) și al lui Ion Sav. Urmează liceul la Jibou, unde își ia bacalaureatul în 1967, și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, secția română-latină (1967-1972). Lucrează la Cluj ca instructor la Comitetul de Presă și Tipărituri (1972-1977), asistent la Catedra pentru studenți străini a Facultății de Filologie (1977-1983), redactor la „Tribuna” (1983-1996) și „Steaua” (2002-2003). Debutează în 1969, la „Echinox”, iar editorial în volumul colectiv de poezie

Alpha '80. Mai scrie la „Lucașfăru”, „Amfiteatru”, „Transilvania”, „Vatra”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Poesis” ș.a. Ise acordă numeroase distincții pentru activitatea de traducător: Premiul Uniunii Scriitorilor (1992, 2002), Premiul Salonului Național de Carte de la Cluj-Napoca (1992), Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Cluj (2000). Îngrijește o lucrare a cardinalului Alexandru Todea, *Luptele mele, un strigăt în pustiu vreme de un pătrar de veac* (2003).

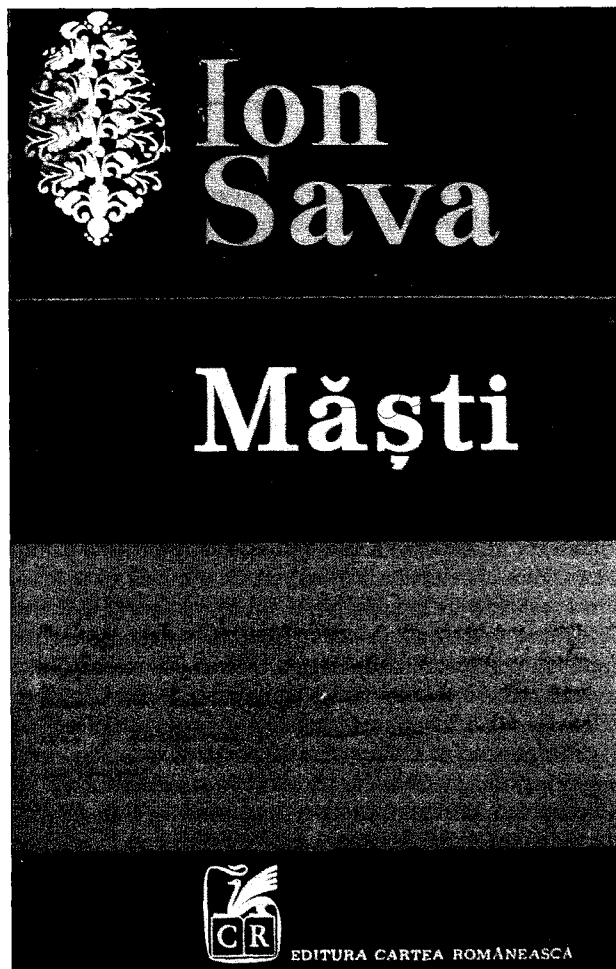
Retrăind Antichitatea filtrată prin cultura secolului al XX-lea, **S.** oferă în prima sa carte, *Elogii* (1986), un florilegiu de versuri clasice în concepție, dar moderne ca factură, unde se asociază tonalitatea ceremonios hieratică, stilul lapidar oracular, construcția atentă, ritmurile și chiar prozodia hexametrelor sau endecasilabilor din poezia latină cu subversiunea ironică sau cu spiritul ludic, practicate de optzeciști. Fie că e vorba despre poezii de dragoste, în care erosul este înțeles ca modalitate de a trăi plenar în armonie cu lumea, sau de elogii închinat eroilor neamului – Horea sau înfăptuitorii Unirii –, fie că evocă mitologia clasică ori datinile și eresurile autohtone, animismul păgân sau spiritualitatea creștină a lumii medievale, autorul se arată a fi un virtuoz al intertextualității, amator de emoții livrești. De multe ori el inserează în versurile proprii citate latinești sau parafrazează texte clasice. Ecourile din poezia antică se îmbină și cu reminiscențe din scrierile unor autori moderni, cum ar fi Lucian Blaga, Georg Trakl și mai ales Saint-John Perse, la care trimit titlul volumului, formula versetului și unele sintagme sau simboluri. Tehnica citatului autentic sau fals este folosită și în *Solilocvii* (1989), carte precedată de un preambul în care **S.** descifrează titlul ales: pentru autor, cuvântul compus din *solus* și *loquor* semnifică mai degrabă dialogul interior de tip augustinian decât monologul solitar. Cu un stil criptic, dat de alegorismul uneori excesiv, se urmărește scenariul inițiat dantesc al drumului parcurs în căutarea izbăvirii între infernul senzualității și al patimilor, purgatoriul contemplației purificatoare și paradisul credinței. Familiaritatea cu lumea antică se resimte și în versurile din *Catulliene* (2002), ce transpun imagini ale lumii moderne în ritm, metrică și chiar topică latine. Cele șazeci și șapte de poeme, majoritatea invective, recompun parodic atmosfera culturală a Clujului, văzut din perspectiva autorului, marginal revanșard cu înclinații justițiare. Adânc influențat de lirica antică în creația personală, **S.** este și un remarcabil traducător din latină, situat în tradiția școlii clujene a lui Ștefan Bezdechi. Cu sensibilitate la farmecul sonorilor arhaice, dar și cu o mare inventivitate verbală, el reușește să ascundă, prin firescul transpunerii, travaliul implicat în elaborarea migăloasă a frazei poetice. **S.** realizează primele ediții bilingve integrale din operele lui Tibul (1988) și Propertiu (1992), precum și o ediție bilingvă din scrierile lui Augustin, din care au apărut primele șase volume (2002–2003).

SCRIERI: *Elogii*, Cluj-Napoca, 1986; *Solilocvii*, Cluj-Napoca, 1989; *Catulliene*, București, 2002. **Ediții:** Alexandru Todea, *Luptele mele, un strigăt în pustiu vreme de un pătrar de veac*, Cluj-Napoca, 2003. **Traduceri:** Albius Tibullus și autorii *Corpusului tibullian*, *Elegii*, ed. bilingvă, îngr. și introd. trad., București, 1988; Propertiu, *Opera omnia*, ed. bilingvă,

îngr. și introd. trad., București, 1992; Montri Umavijani, *Călătoria prin tranziții*, pref. trad., Cluj-Napoca, 1997 (în colaborare cu Lucia Sav); Sfântul Augustin, *Opera omnia*, I-VI, ed. bilingvă, îngr. și pref. trad., Cluj-Napoca, 2002–2003.

Repere bibliografice: Petru Poantă, „*Elogii*”, TR, 1986, 25; Adrian Marino, *Intertextualitatea*, TR, 1986, 27; Adrian Popescu, „*Elogii*”, ST, 1986, 7; Artur Silvestri, „*Elogii*”, LCF, 1987, 12; Irina Petraș, *Tibul*, „*Elegii*”, ST, 1989, 2; Gheorghe I. Șerban, „*Corpus Tibullianum*” în *română*, LCF, 1989, 32; Ioan Milea, *Dialogul sinelui cu sinea*, TR, 1990, 14; Tudor Vlad, *Semnificația unui premiu*, TR, 1993, 22; Irina Petraș, *Portret de traducător*, ATN, 1993, 9; Adrian Popescu, *Traducător și poet*, ST, 1993, 11; Poantă, *Dicț. poeți*, 181; Victor Cubleşan, *Savienele*, ST, 2002, 8–9; Adrian Popescu, *Un gest cultural de admirat*, ST, 2003, 1–2. A. C.

SAVA, Ion (10.XII.1900, Focșani – 26.X.1947, București), teatrolog, dramaturg și traducător. Era fiul Ioanei Sava, profesoară la Școala de Aplicații de pe lângă Școala Normală „Vasile Lupu” din Iași, și al lui Grigore Sava, funcționar comercial, devenit intendent al acestei școli. Urmează cursurile Liceului Internat, absolvind în 1920. Student la Facultatea de Drept a Universității ieșene, după obținerea licenței, în 1925,

Ion Sava

Măști

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCA

intră în barou. Cu un an înainte avusese prima expoziție de caricaturi. Abandonează avocatura și, cu un condei ascuțit și uneori afurisit, începe să scrie comentarii în care fulgeră ochiul lui de plastician. Publică, totodată, desene în „Universul literar”. În 1929 se întoarce la Iași, unde va da curs noii sale pasiuni, aceea pentru teatru. Angajat la Teatrul Național, din 1930 montează – la început, secundându-l pe A. I. Maican – spectacole în care personalitatea i se manifestă tot mai accentuat, inclusiv în domeniul scenografiei. În 1938 semnează un contract cu Naționalul bucureștean, unde se impune, uneori șocând, prin maniera peste măsură de îndrăzneată de a aborda un text dramatic. Cu frenezia lui de revoluționar al scenei, împinge lucrurile până la a visa la un teatru fără actori. Din 1939 din nou la Iași, în august 1940 e numit director, fiind însă nevoit să demisioneze după numai două luni. În 1941 se statornicește ca director de scenă la Teatrul Național din capitală. Debutează în 1923, la „Naționalistul” (Iași), unde este și prim-redactor, la fel ca și la „Svastica Iașului” și „Cuvântul studențesc”. A făcut reportaje, a semnat cronici teatrale și cronici plastice, omul de teatru fiind un desenator înzestrat, cu o înclinație pronunțată spre caricatural (cum spune singur – într-un interviu acordat lui Ion Biberi – cu o „viziune caricaturală și tragică a vieții”). A deschis, de altfel, mai multe expoziții cu desene satirice, atrăgându-și prețuirea deosebită a lui Tudor Arghezi. Iar spectacolele pe care le-a montat poartă amprenta unui fel al său de a vedea, dominat de valențele plasticității. Intervențiile lui, de un radicalism ce nu se dez-minte, apar în „Universul literar”, „Lumea” (Iași) „Opinia”, „Manifest”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Democrația”, „România”, unde a fost redactor și director tehnic, „Lumea”, „Veac nou”, „Jurnalul de dimineață”, „Teatrul” (Iași), „Rampa”; sporadic, semnează și în „Apărarea națională”, „Spectacolul”, „Teatrul Național”, „Viața”, „Bilete de papagal”, „Femeia și căminul”. A folosit pseudonimele Tepeș, Vercingetorix, Vig, Vix. În octombrie 1937 a scos o revistă, „Caricatura”, care a rezistat doar câteva numere. A tradus pentru scenă o seamă de piese din autori italieni (Luigi Pirandello, cu *Șase personaje în căutarea unui autor*, Giuseppe Adami, Rosso di San Secondo, Giovanni Penzato, Gherardo Gherardi, Federico Nardelli, Alessandro de Stefani) și francezi (Alfred Gehry, Charles Vildrac; o dramatizare după Jules Renard, *Morcoveață*). Prin intermediul unor texte transpuse în limbile pe care le stăpânea, a mai realizat versiuni românești din Shakespeare (*Macbeth*), Calderón de la Barca (*Viața e vis*), N. V. Gogol (*Cartoforii*, împreună cu Th. Kiriakoff), Eugene O'Neill, Thornton Wilder, poate Karel Čapek, precum și din Franz Molnar (Molnár Ferenc) și Allan Laughton Martin.

Fire nonconformistă, avidă de nou, trăind înfrigurarea experimentului menit să ducă la reformarea teatrului, S. poate fi considerat „primul regizor modern român” (Liviu Ciulei). Un regizor-animator febricitant, exploziv, inventiv. Pledoariile sale, marcate de teoriile lui Aleksei Tairov, Anton Giulio Bragaglia (pe care l-a și cunoscut), Gordon Craig (conceptul de „supramarionetă” al acestuia îl entuziasma), privilegiază, cu inflexiuni incisive vizând „corul babelor tradiționaliste”,

regizorul creator, suveran în spațiul scenic. În teatru, potrivit viziunii sale cu nuanțe de fanatism, prioritatea trebuie să revină imaginației. Cu o debordantă inventivitate, S. are, de pildă, ideea unui Teatru de Vedenii, care să transfere cotidianul în fantastic, precum și – într-o montare de răsunset cu *Macbeth* de Shakespeare, în 1946 – fantezia, pentru mulți contrariană, a folosirii unor măști (care ar exprima „esența artei actoricești”); închipuie Teatrul Rotund (în mijloc public, de jur-împrejur actorii, pe o scenă circulară); recurge la tehnica cinematografică ș.a.m.d. Spectacolul teatral, așadar, dispune de un limbaj al lui – fiind altceva decât literatura dramatică – și numai cultivând, fie și în exces, acest limbaj există șansa regenerării și a creării de valori ieșite din comun. Utopia lui S. era „remagicizarea teatrului printr-o «neomagie», sub semnul misterului social modern” (*Un program teatral*). Voia, în orice caz, „un teatru sintetic, dinamic, cu acțiune simultană, alogic, suprarealist” (*Pitic-manifest teatral*). O bună parte a articolelor lui S. a fost strânsă în volumul postum *Teatralitatea teatrului* (1981). Nici piesele nu s-au tipărit în timpul vieții autorului, fiind adunate în volumul *Măști* (1973). I se mai datorează două scenarii de film, *Școala cea mare și Păiața sau Angela cu ochii de azur* (după romanul *Baletul mecanic* al lui Cezar Petrescu), precum și o revistă, *Bimba-Bimba*, singurul text reprezentat în timpul vieții sale. Monologul de înrâurire pirandelliană *Paricidul* („Revista Fundațiilor Regale”, 1947) instituie un pariu esențial în dramaturgia autorului, și anume între „viața reală” și „viața de iluzii”, între convenție și trăire autentică. Un actor se adresează publicului din sală, exprimându-și nedumeririle în legătură cu rolul pe care urmează să îl joace. Și ajunge la concluzia că e mai complicată „viața plăsmuită cu inspirația și fantezia”. Farsa radiofonică *Săraca Rica!* nu e decât o glumă ieftioară, cu oarecari nostime efecte de limbaj. *Raky* propune un dialog cu tentă umoristică între tineri însurați. De fapt, nu este un dialog, ci o ciorovăială cu derapaje, cvasiionesciene, în absurd. „Pantomima...cu zgomote” *Vreau să număr stelele* (apărută în primul program al Teatrului de Comedie) este o fabulă urzită, fără cuvinte, numai din sunetele caracteristice diferitor animale. Satira, amintind de ludicul commediei dell'arte, șfichiue obtuzitatea, agresivitatea neroadă a societății față de cei ce sunt altfel, ieșind din gregarismul turmei. A *murit păpușa* („Teatrul”, 1966), „bufonadă tristă”, se petrece la circ, unde se amestecă și lacrima, și hohotul de râs. În *Lada* („Teatrul”, 1965), farsă cu elemente grotești, se înfruntă „viața” și „iluzia”, „realitatea” și „convenția”, în întruhiparea scenică. La o repetiție cu piesa *Romeo și Julieta* cei implicați în spectacolul ce se pregătește se pomenesc cu o ladă în care zac întinși, frumoși și reali, tinerii îndrăgostiți din tragedia shakespeareiană. Dintr-un mesaj găsit în ciudatul cufăr, perplecșii martori ai întâmplării află că un alchimist din Evul Mediu a izbutit să conserve trupurile îndrăgostiților din Verona. Interpretii rolurilor principale se burzuluiesc, în virtutea rutinei lor, care sfidează bunul simț și, în fond, potrivirea cu natura. Ei nu pot concepe ca rolul lui Romeo să fie jucat de un băiețandru de nici optsprezece ani, iar cel al Julietei de o fetișcană de nici paisprezece. Din pricina unei gafe a Regizorului

asistent, care uită să agite flaconul la nările celor două „manechine”, tinerii treziți la viață nu pot nici vorbi, nici auzi. Punctele unei comunicări rămân suspendate. Văzând, fără să priceapă, agitația creată, ei se sperie și, ca în celebritățile tragediei, se sinucid. Melodrama, cu infiltrații expresioniste, *De la început până la sfârșit* panoramează un destin. Acela al doctorului Dan Adam, un „strigoi al laboratoarelor”, care își consumă tinerețea în studii deșarte, uitând să mai trăiască. Viața lui s-a risipit fără rost. Scenele de final, proiectate într-o sofisticată lume de dincolo, scilicet de verva unei ingeniozități poznașe. O „comedie de salon”, cu alură parodică, este *Triunghiul cu patru colțuri*. **S.** încearcă aici, jucându-se de fapt, să execute câteva măsuri pe claviatură psihologică. *Ușile*, „reportaj senzațional” în scenografie constructivistă, plimbă o oglindă pe dinaintea porților de intrare în (micro)universuri diferite. Câte uși, atâtea destine, mai curând triste și eșuând în moarte. E ca un film, trecând cu ușurință de la un cadru la altul, pentru a surprinde secvențe din viața unui oraș, unde, ca pretutindeni, multe drame se petrec. Realistul și Fantezistul, două personaje de alegorie, își pledează fiecare cauza în „tragicomedia” *Iov*, de contaminație pirandelliană, dar și cu momente de commedia dell'arte. Realistul, de profesie autor dramatic, vrea să transporte în lumina rampei faptul nud: un ins, părăsit de iubita lui nevastă, vrea să se sinucidă. Fantezistul, și el în căutare de subiecte, complică lucrurile, văzând în nefericitul soț un Iov al zilelor noastre. De fapt, fugara nu e o femeie plină de vino-ncoa, ci o matroană bașoaldă, iar văicărețul își are ciudățeniile lui de masochist. Ca să retrăiască fiorul iubirii de altădată, el își obligă consoarta să îl părăsească din când în când. Pe scenă, unde e pofțit să își suspine patimile, se simte mai bine ca acasă, între patru pereți. E o farsă pe care trăirea mimată o face realității fruste. O piesă ambițioasă, complexă în intenție, este *Președintele*, „mister social tragi-comic”. Imagistică expresionistă, luciditate tăioasă și umor absurd, scene improvizate, ca în comedia italiană medievală, flashuri de real și inserări în simbolic. Și încă: pasaje în versuri, efecte sonore, „ritmică alegorică”. Sumedenie de personaje, „personaje corale și speciale”, „personaje reci” („voci”, „umbre” ș.a.), personaje-măști, balerini. Toate, slujind un proiect dramatic orgolios, dar fără o deosebită percutanță în plan valoric. Talentul, la **S.**, nu-i pe măsura gândirii lui teatrale efervescente. Într-o țară capitalistă - ca om de stânga, autorul are ce are cu burghezia ahtiată după îmbogățire -, o societate, Harmonia, își propune să perfecționeze rasa umană, izbăvind-o de „mamiferism”. Afacerea absoarbe, din felurite surse, fonduri grase. Utopia lui Novatorius, nepotul Președintelui societății, este o bazaconie grotescă: omul să se nască „din icre”. Șarjă social-politică, după cum se vede, cam groasă și nu chiar plină de haz. Batjocura stângistă a dramaturgului relevă și limitele ingeniozității lui.

SCRIERI: *Pericolul Satanei*, pref. A. C. Cuza, București, 1924; *Măști*, îngr. G. Pienescu, pref. Ileana Berlogea, București, 1973; *Teatralitatea teatrului*, îngr. și postfață Virgil Petrovici, pref. Liviu Ciulei, București, 1981.

Repere bibliografice: Arghezi, *Scrieri*, XXIX, 355-356, 370-371, 429-431, XXX, 417-419, 420-421, XXXIV, 601-603; G. Topîrceanu,

Scrieri alese, II, îngr. și pref. Al. Săndulescu, București, 1971, 406-410; Sebastian, *Jurnal*, 558-560; Predescu, *Encicl.*, 762; Ion Biberi, *Lumea de mâine*, București, 1945, 236-252; Vianu, *Opere*, XII, 424-428; Ion Cazaban, *Ion Sava căutătorul de teatru*, TTR, 1965, 12; C. Paraschivescu, *Un dramaturg inedit: Ion Sava*, CNT, 1966, 13; Petru Comarnescu, *Ion Sava*, pref. Tudor Arghezi, București, 1966; Crin Teodorescu, *Ion Sava și remagicizarea teatrului*, TTR, 1969, 4; Crin Teodorescu, *Ion Sava și misterul social modern*, TTR, 1969, 5; Ion Cazaban, *Proiectele lui Ion Sava*, SCIA, teatru-muzică-cinematografie, 1970, 1; Brădățeanu, *Comedia*, 309-312; Leon, *Umbre*, I, 83-89; Ana Maria Popescu, *Dramaturgia lui Ion Sava*, SCIA, teatru-muzică-cinematografie, 1972, 2; Al. Mirodan, „Măști”, VR, 1974, 4; Ion Biberi, *Ion Sava*, București, 1974; Paleologu, *Simțul practic*, 135-137; Dumitru Solomon, *Teatrul ca metaforă*, București, 1976, 135-137; Mîndra, *Jocul*, 150-153; Mancaș, *Teatrul*, 83-84, 238-239, 248; Valentin Silvestru, „Teatralitatea teatrului”, RL, 1982, 15; Brădățeanu, *Istoria*, III, 86-91; Vartic, *Modelul*, 308-309; Ceuca, *Teatrolgia*, 24-27, 59-61, *passim*; Mircea Morariu, *Teatralitatea teatrului lui Ion Sava*, F, 1997, 9; Ghițulescu, *Istoria*, 173-175; Sorina Bălănescu, *Meșterul Ion Sava văzut de actori*, DL, 2001, 41; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 159-161. **F. F.**

SAVA, Nicolae (23.XI.1950, Vânători, j. Neamț), poet. Este fiul Catrinei (n. Marian) și al lui Sava Sava, muncitor. Urmează școala elementară în satul Drehuța, din Vânători, județul Neamț, absolvită în 1965. Începe cursurile liceale la Târgu Neamț, pe care le întrerupe pentru a se angaja hamal în portul Constanța, reia apoi studiile și le finalizează tot la Constanța. Este profesor suplinitor, după care se califică tehnician auto. Lucrează douăzeci de ani la Autobaza Târgu Neamț (ca taxator, impiegat, șef de autogară, tehnician personal-salarizare). Face parte din gruparea literară polarizată de „Caietele de la Durău” (1995-1998). Ajunge redactor la ziarul „Ceahlăul” (Piatra Neamț). Debutează în 1969, la „Tomis”, iar editorial în volumul colectiv *Caietul debutanților 1980-1981*, publicat de Editura Albatros. Colaborează la „România literară”, „Viața românească”, „Luceafărul”, „Tribuna”, „Tomis”, „Orizont”, „Poezia”, „Caietele de la Durău”, „Poesis” ș.a.

De la debut, în *Fericiți precum mirele* (1984; Premiul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist), **S.** propune formula poemului în proză, o specie ieșită din modă în anii '80, dar de care autorul nu se va dezice nici mai târziu. O particularitate o constituie lipsa semnelor de punctuație, ceea ce conferă fluentă discursului poetic, sugerând spontaneitatea limbajului. Deși, la prima vedere, sintaxa pare de descendență suprarealistă, nu sunt practicate ruptura, insolitul, paradoxul. Textul împrumută din optzecism limbajul colocvial, ludic, ironic și autoironic, cultivă umorul neostentativ și livrescul, are ceva din farmecul unei discuții casnice sau între prieteni, dar transgresează această orientare. Există, în subtext, o dramă a poetului și a cuvântului, împlănită prin acceptarea firescului ei și cu o melancolie liniștită, cu vagi reflexe expresioniste, care trimit la poezia lui Aurel Dumitrașcu; alte corespondențe cu lirica acestuia ar fi utilizarea stilului epistolar sau a imaginii vizionare, adesea cu semnificația unei parabole: „Domnule v-a căzut privirea strigă un tânăr cu care îmi încrucisam pașii în plimbarea de seară într-adevăr în urmă

rămăsese spațiul acela neobișnuit de gol prin care trecuse deja o împăturisem o pusesem cu grijă în buzunar să o citesc în liniște acasă cu întreaga familie ca pe orice scrisoare de duminică" (*Scrisoare de duminică*). În *Privighetoarea* (1989) se accentuează elementul metafizic-vizionar, caracterul elegiac, livresc și discursiv, uneori abundă termenii neologici și parantezele: „Nu-mi mai dicta domnule poemele mele sunt scrise demult anotimpurile au trecut cuviincios de cumiți în fiecare am o naștere sigură privesc în cana cu ceai și nu-mi recunosc îndoielile mele postume...” (*Plutitoarele noastre duminici*). Se poate vorbi de o vârstă poetică diferită, hrănită de un filon tragic, dar care adesea transpare la suprafață printr-un sentimental umor negru, printr-o percepție deziluzionată, dezabuzat-amuzată. În spectacolul singurătății imaginea-cheie este clovnul, căreia i se adaugă și altele: „ne vom iubi ca două ploșnițe de bucătărie” (*Întâia carte către un prieten*), „eram fericit precum un vierme bătrân” (*Romanța*), „iată ieșind din arenă o flacăra trăgând după ea un actor” (*Stagiune non stop*). Antologia *Proză, domnilor, proză!* (1997), cuprinzând și inedite, oferă o imagine de ansamblu asupra unei poezii de factură autobiografică, nu lipsită de un element etic, predispusă către o confesiune „prozaică”, unde lirismul, frecvent reținut, melancolic-contemplativ, ia forma unei înregistrări a cotidianului interior și exterior, printr-o acumulare de detalii mai mult sau mai puțin disparate, care eliberează, la un moment dat, emoția.

SCRIERI: *Fericit precum mirele*, Iași, 1984; *Privighetoarea*, Iași, 1989; *Viață publică*, Piatra Neamț, 1995; *Proză, domnilor, proză!*, Botoșani, 1997.

Repere bibliografice: Cristian Livescu, „*Fericit precum mirele*”, CRC, 1984, 39; Laurențiu Ulici, *Memorie și respirație*, RL, 1984, 51; Cristian Popescu, *Realitățile redutabile ale cuvântului*, SLAST, 1985, 1; Al. Călinescu, *Tineri poeți*, CRC, 1989, 18; Romul Munteanu, *Virtuozitate și poezie*, FLC, 1989, 22; Gabriel Rusu, *Scrisori singuratiche*, SLAST, 1989, 25; Daniel Dimitriu, *Istoriei provinciale*, RL, 1990, 6; Nichita Danilov, *Apocalipsa de carton*, Iași, 1993, 79-81; Teșosu, *Istoria*, 60; Dan Silviu Boerescu, *Unora le place Robinson*, LCF, 1996, 11; *O carte în discuție: „Viață publică”*, „Caietele de la Durău”, 1996, 3 (semnează Adrian Alui Gheorghe, Gellu Dorian, Radu Florescu, Doina Popa, Cassian Maria Spiridon, Liviu Ioan Stoiciu); Gabriel Rusu, *Îndeletnicirea de marțor*, TMS, 1996, 11; Nicolae Coande, *Ultimul poet fericit*, „Calende”, 1997, 1-2; Mircea A. Diaconu, *Instantanee critice*, Iași, 1998, 250-252; Grigurcu, *Poezie*, II, 355-361; Lefter, *Scrit. rom. '80-'90*, III, 130-132. R. D.

SAVA, Octavian (1.II.1928, București), dramaturg și prozator. S-a născut într-o familie de intelectuali. În 1946 se înscrie la Facultatea de Medicină, dar renunță după un an și urmează Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. Între 1947 și 1948 colaborează la emisiunea radiofonică „Ora școlii”. În 1949 este angajat redactor la Radio, unde va ocupa diverse funcții, ajungând redactor-șef adjunct în Redacția culturală. Va răspunde de emisiunile pentru copii, de cele de satiră și umor ori de emisiunile de teatru la microfon. Debutează ca realizator radiofonic în 1951, cu o adaptare după *Tartarin din Tarascon* de Alphonse Daudet. Inițiază în 1959 primul concurs radiofonic de cultură generală („Drumeții veseli”) și este autorul primului serial TV românesc, *Aventurile*

echipajului Val Vârtej. În 1964 se transferă la Televiziune, devenind redactor-șef adjunct și redactor-șef la emisiunile de varietăți și teatru. Scrie scenarii de film, din 1970 răspunde de partea umoristică a programelor de revelion, contribuind cu numeroase scheciuri, monoloage, cuplete (unele în colaborare). Dintre scenariile TV - cum sunt *Primul pas* (1978) sau *Mama* (1988) -, unele vor fi tipărite în colecția Institutului de Cercetări Etnologice, ca piese de teatru pentru amatori. După 1989 compune, pe lângă scenarii de film și televiziune, farse radiofonice, teatru pentru copii, versuri pentru cuplete de muzical (*Idolul și Ion Anapoda*, adaptare după G. M. Zamfirescu), comedii (*Furtul secolului*, premiată de revista „Moftul român”). Pentru libretul la *Divanul persian* (muzical după Mihail Sadoveanu) este distins cu Premiul Uniunii Compozitorilor. Scenariile sale obțin de două ori Premiul Asociației Umoristilor și trei premii ale Asociației Profesioniștilor de Televiziune din România.

S. inaugurează în 1955 colecția „Povestiri științifico-fantastice” (editată de revista „Știință și tehnică”) prin *Meteoritul de aur*. Într-o conjunctură nefavorabilă dezvoltării genului SF, în plină perioadă dogmatică, autorul reușește să nu facă prea multe concesii cenzurii și să depășească și granițele literaturii de consum. Abordează întâmplări extraordinare ale unor exploratori, probe de inițiere și călătorii fascinante, modelul fiind Jules Verne, dar și *Tarzan* al lui E. R. Burroughs sau *Aventurile submarinului Dox*. Este povestea unui temerar profesor de geografie, Ion Spineanu, care îi relatează tânărului său asistent o expediție întreprinsă la început de secol XX în jungla africană. Urmând o legendă arabă, maiorul Rosencham (din a cărui echipă face parte și Spineanu, acceptat după un concurs dificil) pleacă în fruntea unui grup, aflat în „goana după aur”, să caute în Congo un meteorit foarte valoros. În afara geografului român, toată echipa pornește la drum nu pentru știință, ci pentru a-și însuși obiectul care i-ar fi îmbogățit. De aici, trădări, crime, intră în scenă pigmei canibali, „idoli”, „fantomе” ș.a.m.d. E exploatat tot arsenalul literaturii de acțiune și mistere, în care autorul demonstrează imaginație și talent. „Basmul” se sfârșește exemplificator, cu o lecție de morală și cu o pledoarie ecologistă. Va exista încă o tentativă în proză, când, depășind SF-ul, **S.** abordează (alături de Andy Alexandru) *policier-ul*, parodiindu-l: în *Pisica din Baskerville* (1957) se demontează clișee din literatura lui Arthur Conan Doyle, tratându-se cu umor o serie de „dispariții” senzaționale, în care este implicat un detectiv cumva opus lui Sherlock Holmes, „ajutat” de un pseudodocor Watson. Dar scriitorul va trece și de acest gen, în care părea că excelează, spre a se dedica teatrului. Cea mai importantă piesă a sa este chiar cea de debut, scrisă în colaborare cu Virgil Stoenescu, *Nota zero la purtare* (1957), jucată în teatrele din România și din țările vecine, vreme de patru decenii, în peste o sută de spectacole. Este o comedie lirică, cu un moto „mobilizator” din Gh. Gheorghiu-Dej, amestec de umor și romantism, portretizând expresiv profesori și liceeni, sugerând conflictul între generații, dar și solidaritatea între tineri și păstrând nostalgia anilor de școală (în varianta radiofonică piesa se numește *Rămas-bun*,

copilărie!). Elevi și dascăli se împart maniheist, în tabăra „bunilor” încadrându-se „blândul” director Pleșoianu, visătorul profesor de geografie zis Columb, sentimentală Mia, iar de cealaltă parte situându-se „negativul” Mișu Felecan, un Mefisto al clasei, bătașul Ionaș Oproiu, zis Tarzan, sau drasticul profesor de istorie, poreclit Vucea. **S.** mizează și pe o idilă între protagoniști, Ștefan Vardia și Mariana Pleșoianu, fiica directorului. Acțiunea are loc în 1944–1945, într-un liceu de provincie, înaintea instalării guvernului Petru Groza, adică într-o perioadă de puternice schimbări ideologice. Altă piesă, cu tentă de melodramă, pornind de la un fapt senzațional (o fiică își regăsește mama adevărată după ani de „mister”) este *Inimă fierbinte* (1980), orientată tematic, de asemenea, spre viața din școală. *Dincolo de nori* (1981) e, de asemenea, o comedie lirică, totul petrecându-se într-o stațiune montană, în Bucegi. Un cuplu se destramă, pentru ca meteorologul Petre să își găsească, chiar în noaptea de revelion, o nouă pereche, refăcând într-o altă dimensiune cuplul mitic Adam și Eva. *Rămas-bun, tinerețe!* (1983) (unde „Tinerețea” este și organul de presă al Uniunii Tineretului Comunist), o dramă cu trei personaje idealiste (Magda, Andrei și Marius), folosește procedeul retrospectivei și construcția de caractere pe tipicul din *Nota zero la purtare*. Piesa exploatează două planuri temporale, cel contemporan și cel vechi – anii '40 –, implicând și registrul politic, cu tipologii simbolice: Gavroche – puștiul care moare într-o încăierare cu „forțele reacționare”, comunistul Orban, arogantul Nicky, superba Mara, agresivul Gogoloi ș.a. *Dincolo de unele schematizări tipologice și conflictuale, S.* practică un fel de teatru psihologizant, încadrându-se în dramaturgia poetică, unde sunt abordate deseori situații-limită, dar cu o ironie fină, cu mult umor, pe filiera Tudor Mușatescu – Victor Ion Popa – Mihail Sebastian.

SCRIERI: *Meteoritul de aur*, București, 1955; *Pisica din Baskerville* (în colaborare cu Andy Alexandru), București, 1957; *Nota zero la purtare* (în colaborare cu Virgil Stoenu), București, 1957; *Inimă fierbinte*, București, 1980; *Dincolo de nori*, București, 1981; *Rămas-bun, tinerețe!*, București, 1983; *Destine și iubiri*, Botoșani, 1984; *Furtul secolului*, Cluj-Napoca, 1992; *Val Vârtej și Vasul Fantomă*, București, 2002.

Repere bibliografice: Eugen Radu Lazăr, *Inscripții xxx*, Bârlad, 1983, 125–126; Marian Popescu, „*Nota zero la purtare*”, RL, 1984, 44; Ghițulescu, *Istoria*, 507. A. Ml.

SAVEL, Vasile (25.I.1885, Fălticeni – 17.V.1932, București), prozator, gazetar și traducător. Este fiul Ecaterinei și al lui Ion Savel, preot și învățător, vecini pe ulița din Fălticeni cu Mihail Sadoveanu. Pe cât se pare, **S.** se înrudea îndeaproape cu Vasile Conta. Primii ani de învățătură sunt urmați în orașul natal, la Școala „Al. I. Cuza” și la Gimnaziul „Alec Donici”. Din 1897 se transferă la Liceul Internat din Iași. Absolvent, în 1904, al secției clasice, se înscrie la Universitatea din București, unde frecventează cursurile Facultății de Litere și Filosofie și pe cele ale Facultății de Drept. Nu își susține examenul de licență decât la Drept, devenind avocat pledant. Intră în jurnalistică încă din timpul studiilor universitare, nevoit fiind să se întrețină singur. Din 1906 publică versuri, schițe, nuvele,

cronici literare și articole diverse în „Convorbiri critice”, „Epoca”, „Sămănătorul”, „Lupta” (Budapesta), „Minerva” (unde este, în primii ani de apariție, și redactor), „Viața românească”, „Falanga” (la care asigură secretariatul de redacție), „Minerva literară și ilustrată”, „Rampa”, „Seara” ș.a. Participă, ca ofițer de rezervă, la războiul balcanic (1913) și la primul război mondial, aflându-se mereu pe linia frontului. După încetarea luptelor reîntră în gazetărie, mai întâi, în 1919, ca redactor-șef la „Românul” din Arad; scrie apoi la „Cuvântul liber”, „Dimineața”, „România nouă”, „Flacăra”, „Lupta”, „România” (la care este redactor), „Universul”, „Universul literar” ș.a. Cu începere din 1928, este secretar general de redacție la „Dreptatea”, oficiosul Partidului Național Țărănesc. În noiembrie 1911 devine membru, iar un timp va fi și secretar al Societății Scriitorilor Români. Un șir de note polemice intitulate *Opera d-lui Ilarie Chendi* (1906), unele apărute inițial în „Epoca”, sunt strânse de **S.** într-o broșură care a stârnit multe discuții. Cu o dezinvoltură pe care o poate explica doar tinerețea autorului, se expun aici păreri despre rosturile criticii și, mai ales, despre menirea criticului, lectura atentă a operei lui Hippolyte Taine, Jules Lemaitre sau Émile Faguet făcându-se simțită în fiecare pagină. Dar scopul real al scrierii este unul polemic, iar ținta o constituie activitatea publicistică a lui Ilarie Chendi, judecată în termeni frecvent inadecvați, nedrepti. Următoarea carte, tipărită după un lung răstimp sub titlul *Între rețele* (1919), adună în paginile ei impresii din război. Vor urma culegerea de portrete *Contemporanii* (I, 1920) și alta de note și articole, intitulată *Pribeag* (1920). Nuvelele, multe publicate anterior în gazete, sunt reunite în volumele *Într-un sat de contrabandiști* (1920), *Oameni care nu vorbesc* (1923), *Seara a 13* (1927) și *Lucrătorul viei* (1929). Un roman bazat pe elemente autobiografice, cu evidente influențe sămănătoriste, *Miron Grindea* (1921), constituie doar parțial o reușită. Cu mai mult interes va fi primit de critică *Vadul hoților* (1926), pseudocronică a vieții dintr-un sat de graniță în anii războiului, roman distins de Societatea Scriitorilor Români cu Premiul „C. A. Rosetti”. Concomitent cu activitatea gazetărească a anilor de început, **S.** traduce mult, mai ales din scriitorii francezi și germani: Honoré de Balzac, Al. Dumas, Guy de Maupassant, Karl Emil Franzos, dar și proză de Rudyard Kipling sau de F. M. Dostoievski, rămasă, aceasta din urmă, în presă. O dramă, *Disciplina* de Franz von Conring, a fost oferită pentru reprezentare Teatrului Național din Iași. A mai semnat M. Gr., Miron Grindea și S. Avel.

Notațiile din volumul *Între rețele* sunt, sub toate aspectele, superioare încercărilor românești de mai târziu. Proza lui **S.** apare aici dominată de scepticism, chiar de mizantropie. Este rezultatul contactului direct cu o realitate dură, cel mai adesea dezamăgitoare. Acest „carnet de front” al unui ofițer tânăr, care din prima până în ultima zi de război nu iese din tranșee, relatează cu o extremă implicare încercările trăite. Notabile sunt, în primul rând, paginile de jurnal intitulate *Zile de durere*, înregistrare exactă, sobră, fără retușuri sentimentale ori patriotarde. Se urmăresc, cu o mare economie de mijloace, dar fără să se piardă ceva din încărcătura emoțională firească, momentele ulterioare bătăliei de la Mărășești, apoi viața de zi

cu zi a celor aflați în prima linie a frontului în iarna 1917-1918, cu întreg tragismul ei. Puține scrieri de război autohtone pot egala autenticitatea și relevanța, cât documentară, cât omenească, a acestor pagini, pe care le completează fericit schițe precum *Încă unul*, *În capcană* sau *Bombardament obișnuit*. O experiență, de asemenea nemijlocită, asigură substanța epică a nuvelor din culegerea *Seara a 13*. De data aceasta, **S.** urmărește procesul reintegrării combatantului întors de pe front în lumea, deja străină, de acasă. Trama din *Colonelul Chabert* – un om plecat pe front este crezut mort –, scrierea lui Balzac pe care o tălmăcise în 1910, îi oferă un punct de plecare pentru cea mai reușită nuvelă a sa. Prozatorul atinge acum punctul maxim al mijloacelor narative. Drama lui Ion Frasin este trasată în linii sigure, cu sobrietate și înțelegere. Evenimentele curg fără opreliști, cu o logică a lor. Înțelepciunea protagonistului, puritatea lui sufletească îl ajută să depășească răul pe care, în egală măsură, i l-au făcut războiul și oamenii. În *Miron Grindea*, roman cu multe inserții autobiografice, se încearcă o analiză a societății românești din primele decenii ale secolului al XX-lea. Observațiile, corecte, pornesc de la o realitate incontestabilă, dar perspectiva de ansamblu se dovedește simplistă, schematică, dominată de o percepție sămănătoristă, deja vetustă. Personajele rămân simple eboșe, lipsite de viață. Nici protagonistul nu este creionat convingător. Mai aproape de o reușită, paginile în care se urmărește relația dintre Miron Grindea și tatăl său capătă, în cele din urmă, aceeași notă de proces-verbal. Ceva mai izbit, înfățișând cu siguranță medii sociale pe care **S.** le-a cunoscut bine, este celălalt roman, *Vadul hoților*. Un observator obiectiv și necruțător surprinde acum viața unui orașel de graniță în zilele premergătoare și în acelea de început ale întâiului război mondial. Săgețile critice nimeresc adesea la țintă, personajele – ofițeri, funcționari locali, oameni de afaceri – au consistență, atmosfera e tensionată, încărcată de semnificații. Dar ansamblul rămâne neînchegat, intențiile nu se transformă întotdeauna în realizări. **S.** ratează din nou ocazia de a depăși limita dintre înregistrarea primară, frecvent gazetărească, a impresiilor și exigențele romanescului. *Contemporanii* adună laolaltă încercări critice ponderate, adesea mărturisind o remarcabilă justete și acuitate a opiniilor, cu amintiri revelatoare despre scriitorii pe care autorul i-a cunoscut (St. O. Iosif, D. Anghel, Panait Cerna, Emil Gârleanu ș.a.) și cu portrete, uneori chiar șarje, în care ironia de calitate face casă bună cu aciditatea notelor pamfletare (N. D. Cocea, D. D. Patrașcanu). Cartea include fericit și rândurile dedicate lui Mihail Sadoveanu, prieten ceva mai vârstnic, cunoscut în perioada viețuirii la Fălticeni. Informațiilor biografice, prețioase, li se alătură câteva păreri, oricând demne de luat în seamă, privitoare la arta scriitorului și la destinul operei. **S.** apare, din aceste pagini, în postura unui comentator matur, bine orientat în meandrele vieții literare din primele decenii de după 1900.

SCRIERI: *Opera d-lui Ilarie Chendi*, București, 1906; *Între rețele*, București, 1919; *Contemporanii*, I, Arad, 1920; *Într-un sat de contrabandiști*, Arad, [1920]; *Pribeag*, București, [1920]; *Miron Grindea*, București, 1921; *Oameni care nu vorbesc*, București, [1923]; *Doine din*

război, Arad, 1925; *Vadul hoților*, București, [1926]; *Seara a 13*, București, [1927]; *Cuza Vodă*, [București], 1928; *Lucrătorul viei*, București, [1929]; *Pelérina verde*, București, 1929. **TRADUCERI:** Guy de Maupassant, *Duminicile unui burghez din Paris*, București, [1908]; Karl Emil Franzos, *Vrăjitoarea*, București, 1908; Honoré de Balzac, *Colonelul Chabert*, București, 1910; Al. Dumas, *Cei doi studenți*, București, 1913.

Repere bibliografice: M. Sd. [Mihail Sadoveanu], *Balzac*, „*Colonelul Chabert*”, VR, 1910, 7; Andrei Braniște [Tudor Teodorescu-Braniște], „*Între rețele*”, „*Avântul*”, 1920, 115; Ion Foti, „*Pribeag*”, „*Viitorul*”, 1921, 25; Leon Donici, „*Miron Grindea*”, „*Aurora*”, 1922, 297; Mihail Dragomirescu, „*Contemporanii*”, „*Buletinul Institutului de Istorie Literară*”, 1923, 1; Lovinescu, *Scrieri*, V, 61, VI, 193; Perpessicius, *Opere*, II, 323-326, IV, 44-49, V, 289-293, XII, 572-573; Camil Petrescu, „*Vadul hoților*”, „*Cetatea literară*”, 1926, 7-8; Călinescu, *Cronici*, I, 73-74; Pompiliu Constantinescu, „*Seara a 13*”, VL, 1927, 45; Constantin Străinu [Constantin Pelmuș], „*Seara a 13*”, DEP, 1928, 299; D. V. Barnoschi, „*Seara a 13*”, ALA, 1928, 405; D. V. Barnoschi, „*Lucrătorul viei*”, ALA, 1929, 461; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 195, 203, 274; Artur Gorovei, *Fălticeni*, Fălticeni, 1938, 239; Predescu, *Encicl.*, 762; N. Dunăreanu, *Amintiri de Vasile Savel*, CL, 1941, 11-12; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 834, 923, *Ist. lit.* (1982), 919, 1026; George Bardelly, *Vasile Savel*, DEP, 1944, 44; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 161-162. R. Z.

SAVIN, Viorel (4.IV.1941, Borzești, j. Bacău), dramaturg, poet și publicist. Este fiul Sofiei Savin (n. Bibire) și al lui Emil Savin, învățători. Face cursul primar la Bibirești, apoi învață la Parincea și în comuna Sărata, toate localități din județul Bacău. Urmează liceul la Bacău (1955-1958), absolvit la curs seral în Târgu Ocna (1960), în răstimp efectuând un stagiu disciplinar de calificare în meseria de stungar la Întreprinderea de Utilaj și Transporturi din Bacău. Student la Institutul Pedagogic din Bacău, se transferă la Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1961-1963), dar va fi exmatriculat și trimis laborant în betoane pentru construcții hidrotehnice și merceolog la Corbeni, județul Argeș (1963-1964). Își va echivala studiile și în 1971 va absolvi, la cursuri fără frecvență, Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic din Iași. E profesor suplinitor la Viforeni, județul Bacău (1964-1965) și Dragomirești, județul Vaslui (1965-1966), bibliotecar la Biblioteca Regională Bacău (1967), director la căminele culturale din Filipeni (1968-1969) și Răchitoasa (1970-1971) din județul Bacău, director al Casei de Cultură și al Teatrului Popular din Slănic Moldova (1971-1979), conservator muzeal și custode la Muzeul Județean de Istorie și Artă Bacău (1979-1989). În etapa posdecembristă se va implica în politică, va fi director fondator al săptămânalului „Moldova” (1990) și al primului post de radio privat din regiune, Star B (1993). Ulterior va funcționa ca referent literar (1997), director (1997-1998), ulterior consultant artistic (1998-2000) la Teatrul „G. Bacovia” din Bacău, director al Bibliotecii Județene „C. Sturdza” din Bacău. Va fonda revistele „Teatrul românesc” (1997-1998) și „Cartea” (2001), în 2003 devenind director al ediției băcăuane a cotidianului „Monitorul” și director al Editurii Casa Scriitorului. Din 2002 conduce Filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor din România. Debutează cu proză la „Ateneu”, în 1969, iar editorial cu piesa *Ovidiu la Tomis*, în volumul colectiv *Teatru. Din creația*

dramaturgilor amatori (1979). Prima carte personală, *Jocul de dincolo de ploaie*, îi apare în 1985. Începând din 1973 i s-au reprezentat mai multe piese de teatru la Slănic Moldova, Bacău, București, Pitești, Constanța, Botoșani, Iași, Giurgiu. A fost distins cu Premiul Asociației Oamenilor de Teatru și Muzică (1978), Premiul Filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor (2003) ș.a.

O constantă care se degajă din teatrul lui **S.** este refuzul prejudecăților, al ipocriziei și, nu în ultimul rând, al agresivității istoriei. Dramaturgul abordează probleme grave sub forma unor „panotări” etice și psihologice, fiind un analist și un moralist, propensiune pusă în evidență și în publicistica sa postdecembristă, adunată în culegerea *Acorduri pentru urechi surde. Din însemnările unui naiv* (1999). Nu o dată dezbaterea de idei prevalează asupra dinamismului scenic, încât se accentuează impresia de statism, dată de claustrarea într-un spațiu întotdeauna încatenat, cu sugestii trimițând spre cel concentraționar. În piesa *Căderea* (1993) personajele, înscrise într-o mișcare grotescă, cu o suită de „întâmplări” bizare ce însoțesc un accident și starea de agonie ce îi succedă, își contemplă din exterior alterarea identității. Ele par să fi acceptat resemnate acest proces de disoluție, dar nu din pricina vreunei fatalități, ci dintr-o repulsie funciară față de impostură. Eliberate de prejudecăți ori conformisme, încearcă debarasarea de complexele și frustrările care obstrucționează libertatea de gândire și de acțiune, vor să își înțeleagă identitatea profundă prin confesiuni necenzurate, dar și prin experiențe în lumi paralele, unde perspectiva asupra realului se modifică, se ambiguizează. În altă piesă, *Funia sau Comedia supunerii* (1997), este surprinsă drama celor care parcurg traseul frică – supunere, prezența fricii implicând supunerea și invers. Funia, departe de a da sentimentul trăiniciei, îngreșește libertatea de mișcare și de conștiință, întrucât e împletită sub formă de bici, căpăstru, leagăn, centură, pripon, ștreang și laț. Finalul piesei sugerează schimbarea acestor stări determinate de contradicția dintre înveșnicirea răului social și libertatea conștiinței morale a individului. Din moment ce asupriții și asupritorii își împrumută doar măștile de la caz la caz, frica și supunerea rămân, în esență, aceleași stări fundamentale, metamorfozându-se, în contexte istorice diferite, doar formele lor de manifestare. Personajele – călăi și victime – sunt ademenite și prinse în amplul păienjenis al rețelelor socialului și suferă o răsturnare (în variație liberă) a raporturilor dintre ele, transferul producându-se pe nesimțite, la fel cum se întâmplă în *Bătrâna și Hoțul* (inclusă în volumul *Jocul de dincolo de ploaie*, reprezentată în premieră la Teatrul Mic din București, în 1987), cea mai cunoscută și mai jucată piesă a lui **S.** Aici se confruntă mentalitatea Hoțului, personaj generic, cu aceea a unui virtual păgubaș: un infractor ocazional vrea să fure (din rațiuni „umane”) un tablou valoros și, după o conversație cu Bătrâna, proprietară a acelei „cârpe mizerabile de pe vremea burgheziei”, începe să aibă dubii în privința inițiativei sale, apoi devine confesiv, își dezvăluie candoarea și sfârșește prin a fi o victimă sentimentală. De remarcat este finețea răsucirii lente și subtile (tot ca pe o funie) a contrastului dintre cei doi, precum și transferul propus de această confruntare etică, în

urma căreia se dovedește că și Bătrâna avea un caracter urât. În *Lucruri și ființe* (1987) un Bătrân, înconjurat de simulacre de ființe vii, crește, într-un decor neoexpressionist, iepuri de casă și caută să dea rezervației sale semnificațiile unei reconcilierii cu forțele cosmice, iar un ofițer german poartă de două decenii identitatea victimei sale ucise din eroare în timpul războiului și, implicit, culpa tuturor purtătorilor de uniformă fascistă. La rândul său, „relegatul” Ovidiu din *Bucuria de a fi îndurerat la Tomis* (piesă apărută inițial cu titlul *Ovidiu la Tomis*) descoperă în lumea cosmopolită și coruptă a cetății pontice un *modus vivendi* al geților deloc barbar, așa cum și-l imaginase el până atunci, dând curs prejudecăților care circulau în imperiu. Dar totul pare tratat parodic, poetul roman vedește o maiestate găunoasă, semnele tragicului se șterg sub presiunea degradării și a derizivității. În *Jocul de dincolo de ploaie* (reprezentată pe scenă în 1977), scenariu dramatic aparent eterogen, dar mărturisind aceeași intenție de dinamitare a clișeelelor ce domină atât viața, cât și literatura, câțiva tineri se adăpostesc de furtună într-o sură părăsită și, ca într-un fel de experiență suferită în tunelul timpului, li se modifică identitatea. Dimensiunea spațio-temporală se vede abolită, ei capătă alte vârste, alte preocupări. **S.** imaginează din nou un spațiu neconvențional asemănător aceluia creat de Mircea Cărtărescu, unde lucrurile se mișcă, iarăși ca într-un puzzle, prin intermediul jocului generic al substituirii de identități. Din acest motiv, singura care contează este culpabilitatea în sine, a cărei gravitate nu se măsoară în raport cu un timp sau cu o contextualizare anume. În general, personajele își mistuie sub regim sublunar pasiunile, ca și dorința de a afla o soluție unor interogații eterne. Pe de altă parte, s-a spus că **S.** „scrie cu obsesia spectacolului ce urmează a deveni propriul text. [...] Drama visează spectacolul care nu există încă și din această reverie a dramei către spectacol se naște stilul, imediat sesizabil” (Mircea Ghițulescu). De asemenea neconvențional, demersul, de data aceasta de natură bibliografică, din volumul *Despre starea autografului. Cărți cu olografe* (2001) încearcă să impună conceptul „autograf” ca specie a literaturii de frontieră, să îi întocmească o tipologie, aici fiind talonat tot un teren nebătătorit. De altfel, **S.** vizează și în ficțiunile sale o abolire a granițelor dintre speciile literare. Discursul narativ din *Evanghelia eretică sau Melec, purtătorul de nucă și de nyvas* (2000), un „roman în versuri” care preia, în cheie modernă, motivul trădării Mântuitorului, este descompus în secvențe de jurnal, cânturi, scrisori, lamentații, structura fragmentară, discontinuă presupunând o reconsiderare a nivelelor formale ale romanului. Versurile de aici, împreună cu acelea din *Lamentația fructelor* (1994), impun un poet de vocație neoexpressionistă.

SCRIERI: *Jocul de dincolo de ploaie*, Iași, 1985; *Lucruri și ființe*, București, 1987; *Căderea – trei moduri de sinucidere*, Iași, 1993; *Lamentația fructelor*, Bacău, 1994; *Funia sau Comedia supunerii*, pref. Vlad Sorianu, București, 1997; *Ginere de import*, București, 1997; *Greșeala*, postfață Mircea Ghițulescu, București, 1997; *Jocuri (de unu, de doi...)*, Iași, 1998; *Acorduri pentru urechi surde. Din însemnările unui naiv*, Bacău, 1999; *Pagini alese*, pref. P. Isachi, Bacău, 2000; *Evanghelia eretică sau Melec, purtătorul de nucă și de nyvas*, Iași, 2000; *Scriitori băcăuani* (în colaborare cu Eugen Budău), I, Bacău, 2000; *Despre starea autografului. Cărți cu olografe*, Bacău, 2001;

Etnologul Dorinel Ichim (în colaborare), Bacău, 2002; *Tragedii în fond*, Iași, 2002; *Biobibliografie Octavian Voicu* (în colaborare), Bacău, 2003.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, [Viorel Savin], RL, 1986, 6; Val Condurache, „Jocul de dincolo de ploaie”, CL, 1986, 3; Mircea Ghițulescu, „Jocul de dincolo de ploaie”, ST, 1986, 4; Valentin Silvestru, „Bătrâna și Hoțul”, TBR, 1987, 335; Ludmila Patlanjoglu, „Bătrâna și Hoțul”, RL, 1987, 8; Constantin Călin, *Viorel Savin*, ATN, 1988, 12; Victor Cubleşan, „Lamentația fructelor”, ST, 1995, 9; Ion Cazaban, *Revenirea unui dramaturg*, „Rampa”, 1997, 14 februarie; Gabriela Pentelescu, „Funia sau Comedia supunerii”, ST, 1998, 1; Ștefan Oprea, „Comedia supunerii”, DL, 1998, 29; Mircea Morariu, „Jocuri (de unu, de doi...)”, F, 1999, 7-8; Ghițulescu, *Istoria*, 371-378; Carmen Mihalache, *Unora le place teatrul*, Bacău, 2000, 29-42; Ioan Enache, *Viorel Savin - 60. Biobibliografie*, Bacău, 2001; Rotaru, *O ist.*, VI, 474-476; Vlad Sorianu, *Literatura noastră cea de toate zilele...*, Bacău, 2001, 170-180; Adrian Țion, *Fondul tragic al comediilor lui Viorel Savin*, ST, 2003, 7-8. V. S.

SAVU, Cornelia Maria (4.IX.1954, Vatra Dornei), poetă, jurnalistă și traducătoare. Este fiica Veronicăi Savu (n. Tabarca), și a lui Nicolae Savu, militar de carieră. Urmează liceul la Vatra Dornei (1969-1973) și Facultatea de Filologie, secția română-engleză, la Universitatea din București, absolvind în 1977. Devine profesoară în orașul natal (1977-1989), apoi director adjunct la Editura Ion Creangă și ziaristă la „Curierul național”. Debutază cu versuri în „România literară” (1971) și editorial cu placheta *Totem în alb* (1973), premiata de Uniunea Scriitorilor. Scrie articole de critică literară și culturală în „Pagini bucovinene”, „Lucașul”, „Amfiteatru”, „Ateneu”, „Convorbiri literare”, „Bucovina literară”, „România literară”, „Vatra” ș.a., în 1996 fiind premiata pentru jurnalism cultural de Uniunea Scriitorilor.

Ca poetă, **S.** se remarcă de la început prin maturitatea scriiturii și construcția sigură a versului, „prin bogăția și diversitatea lexicului” (Laurențiu Ulici). Vădește abilitatea de a trece ușor de la o formulă la alta, exploatează ambiguitatea sau ascunderea semnificatului pentru a evita simplismul. Apreciată a fost îndeosebi *Balada crăieșei Mab*, „în linia Isarâkului” lui Ion Barbu, unde poeta etalează o imaginație debordantă, inventând simboluri peste simboluri, chiar cu riscul obscurității asumate, întrucât tema cea mai importantă este aceea a banalului și a previzibilului. *Uraniu, forme și oameni de zăpadă* (1978) continuă seria baladelor într-un balcanism bine temperat, dar experimentează și autoficțiunea, cu accente expresioniste remarcate de critica literară, în poeme seriale, a căror linie va fi prelungită în următoarele cărți. Complementare, *Emblema* (1980) și *Aventuri fără anestezie* (1983) pun în evidență o mai accentuată notă socială și o radicalizare a discursului. Atenția se întoarce de la un univers mai curând fantastic (în primele volume) spre cotidian, spre recuperarea biografiei, în consens cu optzeciștii, replică la poezia ideologică oficială. Dar, cum a sesizat critica, autoarea se teme de clișee, e în stare să își înfrâneze sentimentele pentru a nu cădea în stereotipii, să fugă de melancolie, pe care „au cărat-o în spate poeții neoromantici”. De aici, un „discurs antidiscursiv”, contorsionat cu bună știință, alungarea sentimentalismului

prin exces de luciditate. Dacă termenul nu ar fi atât de lax, s-ar putea vorbi de postmodernism, cu referință specială la volumul *Semne de viață* (1987), unde expresia se simplifică, dar rămân contrastele, ca și refuzul coerenței ori supravegherea critică a textului („chiar așa filmul acesta/ voalat pe care-l numesc/ literatură”). Construcție a textului și critică a lui, poemul devine un metadiscurs, ce echivalează cu o *ars poetica* de tip postmodernist. Într-un asemenea text, cu o astfel de intenționalitate, nu poate lipsi ironia, tot un semn al autocontrolului. Nonconformism, dispreț pentru plafonare, senzații tari, menite să zdruncine uniformitatea existenței. Tendința de limpezire a versului nu exclude asocierea de elemente variate, picturale, sonore, în imagini de mare efect. **S.** traduce din poezia engleză și americană, fiind prezentă, la rândul ei, în reviste și antologii editate peste hotare.

SCRIERI: *Totem în alb*, pref. Nicolae Balotă, București, 1973; *Uraniu, forme și oameni de zăpadă*, București, 1978; *Emblema*, București, 1980; *Aventuri fără anestezie*, București, 1983; *Semne de viață*, București, 1987.

Repere bibliografice: Adrian Popescu, „*Totem în alb*”, ST, 1973, 23; Daniel Dimitriu, „*Totem în alb*”, CL, 1974, 3; Barbu, *O ist.*, 441-444; Ulici, *Prima verba*, I, 128-132; Andrei Roman, *Nostalgia cunoașterii*, LCF, 1978, 38; Mircea Scarlat, „*Uraniu, forme și oameni de zăpadă*”, RL, 1978, 40; Alexandra Indrieș, „*Uraniu, forme și oameni de zăpadă*”, O, 1979, 16; Petru Poantă, „*Aventuri fără anestezie*”, TR, 1983, 36; Valeriu Cristea, „*Aventuri fără anestezie*”, RL, 1983, 38; Mariana Codruș, „*Aventuri fără anestezie*”, AFT, 1983, 11; Cristea, *Fereastră*, 283-287; Coșovei, *Pomind*, 188-192; Rotaru, *O ist.*, III, 464-466; Ulici, *Lit. rom.*, I, 228-231; Rachieru, *Poeți Bucovina*, 388-390; Popa, *Ist. lit.*, II, 624; Gheorghe Secheșan, *Poeți moldavi*, CL, 2003, 10; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, 94-96. M. Vs.

SAVU, George (29.X.1923, Pianu de Jos, j. Alba), poet. Este fiul Anei și al lui George Savu, țărani. Face școala primară în comuna natală, patru clase gimnaziale la Sebeș-Alba și pe celelalte la Liceul „Mihai Viteazul” din Alba Iulia. În 1942-1943, elev în penultima clasă, întrerupe școala pentru un an, fiind grav bolnav. Debutază la „Universul literar”, în noiembrie 1942, cu poezia *Tristia*, pe care i-o comentează Ștefan Baciu în cadrul rubricii „Cântece noi”. Colaborează la publicațiile brașovene „Tribuna” (1942), „Claviaturi” (1943), iar în 1946, la recomandarea lui Ion Caraion, pe care îl cunoscuse încă din 1939 în redacția revistei „Tinerimea română”, va fi prezent în câteva numere din „Lumea”, condusă de G. Călinescu. Licențiat al Facultății de Silvicultură (1948), a urmat în paralel și cursurile Facultății de Filosofie și Litere a Universității din București, nereușind să facă decât primii doi ani (când a audiat cursul de estetică al lui Tudor Vianu). Asistent și apoi cercetător științific în cadrul Institutului de Cercetări Forestiere din capitală (1950-1953), angajat al Direcției Silvice Cluj (1957-1964), apoi șef de șantier silvic la Bistra-Câmpeni (1964-1967), șef al serviciului tehnic la Inspectoratul Silvic (din 1967), lucrează, în calitate de cercetător, la Stațiunea de Cercetări Silvice din Cluj (1972-1984).

S. face parte din „promoția amănată”, cum o numește Laurențiu Ulici. Întrerupând contactul cu viața literară în anii imediat următori celui de-al doilea război mondial, revine la

poezie abia în 1957, când redebutează în „Tribuna” și continuă să publice în „Steaua” și „Familia”. Nu reușește să recupereze „codurile unui imaginar” în care se impusese inițial, ci „se situează, deloc mimetic, pe sensul de adâncime al liricii contemporane” (Petru Poantă). Și prima carte, *Maluri înalte*, îi apare târziu, în 1974. Poezia de acum transgresează realitatea în planul sensibilului, dominată fiind de o senzualitate oarecum rafinată, într-un registru ce derurge din stilistica manieristă. Ulterior lirica lui S. evoluează spre un discurs încărcat metaforic, unde cotidianul capătă rezonanță și fior, într-o stare de contemplație cumva dramatică, mereu întoarsă spre trăiri latente. Astfel, „sensul lucrurilor lăcrimează/ Ca o corabie ce se depărtează/ Cu fructele dulci ale existenței” (*Toporașii*), poetul fiind să își declare despărțirea de orice aroganță în fața spectacolului lumii și să își definească implicarea în viață cu o robustete ce amintește de misionarismul propriu liricii ardelenesti de esență tradițională. S. caligrafiază atent imagini de o plastică sugestivitate metafizică, într-un vers de expresie modernă, în care ideile sunt metaforizate totuși nepretențios.

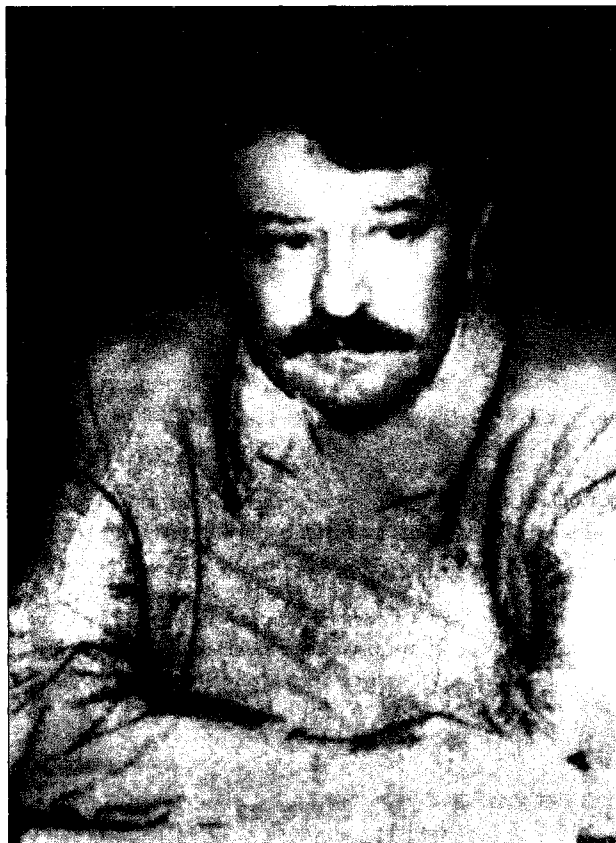
SCRIERI: *Maluri înalte*, București, 1974; *Ce nu vindecă vremea*, Cluj-Napoca, 1978; *Cultura de fosfor*, București, 1982; *Discursul îndrăgostit*, Cluj-Napoca, 1986; *Mic tratat de miresme*, Cluj-Napoca, 1989; *Vedere de pe Olimp*, Cluj-Napoca, 1993; *Circe și păunul*, Cluj-Napoca, 1995; *Soluția fericirii (conspic de versuri vechi)*, Cluj-Napoca, 1997; *Închisoarea liberă*, Cluj-Napoca, 1998; *Cocoșul metalic*, pref. Petru Poantă, Cluj-Napoca, 1999; *Dintr-un potop de cuvinte*, Cluj-Napoca, 2001.

Repere bibliografice: Daniel Dimitriu, „*Maluri înalte*”, CL, 1974, 12; Petru Poantă, „*Maluri înalte*”, ST, 1974, 12; Ulici, *Prima verba*, I, 132-134; Dan C. Mihăilescu, *Obsesia de viață*, LCF, 1978, 29; Petru Poantă, „*Ce nu vindecă vremea*”, ST, 1978, 10; Constantin Cubleşan, „*Ce nu vindecă vremea*”, TR, 1978, 49; V. Pop, „*Cultura de fosfor*”, CL, 1983, 2; Petru Poantă, „*Cultura de fosfor*”, TR, 1983, 9; Pavel Pereș, *Dans în foisor*, SPM, 1984, 28; Codrin Liviu Cuțitaru, „*Discursul îndrăgostit*”, CL, 1986, 11; Ion Lungu, *Avatarurile unei afirmări*, RL, 1987, 2; Laurențiu Ulici, *Promoția amânată*, RL, 1987, 45; Traian Vedinaș, „*Mic tratat de miresme*”, TR, 1990, 16; Poantă, *Scritori*, 50-53; Poantă, *Dicț. poeți*, 182-184. Ct. C.

SAVU, Tudor Dumitru (1.II.1954, Râmnicu Vâlcea - 19.X.2000, Cluj-Napoca), prozator și jurnalist. Este fiul Victoriei Savu (n. Iscrulescu), profesoară, și al lui Dumitru Savu, medic. Urmează Liceul „Mircea cel Bătrân” din Călimănești (1961-1973) și cursurile Facultății de Filologie, secția română-franceză, la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, absolvite în 1977. Lucrează ca redactor la „Tribuna”, făcând parte dintre prozatorii tineri lansați de revista clujeană. După 1990 deține funcții de conducere la TVR Cluj și este redactor-șef la „Tribuna”. Primele scrieri, versuri, îi apar în 1970, în cotidianul „Orizont” din Râmnicu Vâlcea. Mai colaborează la „Echinoc”, „Napoca universitară”, „România literară”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, „Cronica”, „Vatra”, „Steaua” ș.a.

S. începe să publice proză scurtă la „Tribuna” din 1977, debutând editorial cu romanul *Marginea imperiului*, apărut în 1981 și distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Iași. Se fixează la genul romanesc, continuând cu *Treizecișitrei* (1982;

Premiul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist), *De-a lungul fluviului* (1985) și *Fortul* (1988) ș.a. Va păstra o anumită independență față de promoția '80, căreia îi aparține biologic și mai puțin programatic, ceea ce se vede și din structura epicului său. Prozatorul este un fabulant înnăscut. Există în cărțile sale un manierism vizibil, care trimite la filiera latino-americană, prin sudura perfectă a observației realiste și a închipuirii nestrunită. Cu excepția primului roman, celelalte se situează într-un teritoriu fabulos, cvasimitic (un comitat Yoknapatawpha sui-generis), localizat la vărsarea Dunării în mare. Metacommentariul lipsește aproape ca totul, deși ficțiunea nu este lipsită de o dimensiune autoreflectantă. Specularitatea cantonează însă în limitele exprimării cu mijloace simbolice, fără a se etala enunțiativ în materia epică, așa cum se întâmplă la ceilalți optzeciști (chiar la Ștefan Agopian). În spațiul romanelor lui S. - o lume de pescari, negustori, circari, toți cu experiență ambulatorie - personajele sunt cuprinse de o adevărată frenezie de a vedea, a asculta și, mai ales, de a spune: „Toate lucrurile se zbucesc mai mult decât omul poate să spună: ochiul nu se satură de câte vede și urechea nu se umple de câte aude”, avertizează prozatorul într-un moto. În *Treizecișitrei* sau în *De-a lungul fluviului*, realul palpabil este alcătuit după legile cărții - de fapt, după cele ale poveștii. La Mila 33, ca și în orașul-port Cantacuzina, suverană este norma reversibilității - circulația liberă de la început la sfârșit și invers. Fiind

confectionată din stofa povestirii, lumea miraculoasă a lui **S.** e propice revenirii, timpul și spațiul fiind băntuite de stafii. O bună parte din tot ce se petrece în romane oscilează între iluzia teatrală, efectul optic și banala istorioară cu strigoi. Anecdotică din *Treizecișitrei* sau din *De-a lungul fluviului* se învârteste în jurul unor opreliști sau al unor stagnări, care tulbură normalitatea circulației libere, în ambele sensuri, în gând sau în faptă. În orașul Cantacuzina generalul Ion Leopold Margea instituie o blocadă, ridicând în calea oamenilor, cuvintelor și mărfurilor bariere și chiar ziduri care întorc din drum poveștile, transformându-le în ecou destinat doar urechilor sale. Terapia e un spectacol de teatru revelator, care luminează mințile locuitorilor orașului. La Mila 33 o anomalie aparent naturală – proliferarea tumorală a brădișului care sufocă totul – este supusă unui tratament fabulatoriu de Agachi Gherasim, negustorul ambulant de povești, care izbutește să readucă lucrurile înapoi repovestindu-le: „după ce a terminat de povestit, brădișul din Deltă dispăruse, parcă o mână nevăzută îl culesese din apă, dispăruse ca și cum n-ar fi fost niciodată”. Tehnica de lucru se schimbă – fără a lua o întorsătură radicală – în *Fortul*, tot un roman al spațiului dobrogean. Metafictiunea dobândește o voce distinctă și ia, ca în literatura interbelicilor, înfățișarea unui document egografic: jurnalul, ținut de protagonist, locotenentul Dierna, antrenat într-o serie de aventuri spectaculoase. În plus, autorul *Fortului* aplică metodic, ca la carte, lecția lui Mircea Eliade: axioma camuflajului în real a unor sensuri profunde sau pe cea a căderii din timpul profan în cel sacru, în locuri speciale de pasaj. Aplicația se face însă într-un plan exterior, fără subtextul metafizic al lui Eliade. Toate romanele lui **S.** au un timbru aparte. Ele interpretează într-un mod original una din axiomele favorite ale promoției sale: „Stăm pe o carte”. Funcția critică nu este, ca la ceilalți, disociată de cea fabulatorie, ci mai degrabă absorbită în ea. În romane determina nismului mundan îi ia locul o cauzalitate livrescă. Din fuziunea celor două planuri de referință ia naștere o proză dezinvoltă, o lume semnată și în cel mai înalt grad repetitivă, care se ține minte.

Fiind un produs al fanteziei expansive, în căutare de sensuri transcendente, proza lui Tudor Dumitru Savu n-are detașare ironică față de propriile canoane și, tocmai de aceea, inflația livrescului nu are un sens superior. [...] De cele mai multe ori, vigoarea, îndiscutabilă, a talentului de povestitor pe care-l arată autorul explodează în cadrele strâmte ale influențelor, deși acestea sunt manipulate abil, până la insinuarea impresiei de originalitate. Ce contrariază la acest prozator e faptul că el nu calchiază un stil anume, o manieră, și nu s-ar putea spune că e tribut, în chip hotărât, unui scriitor, lăsând la o parte rădăcinile înfipte în literatura lui Ștefan Bănulescu. De toți afinii săi, Tudor Dumitru Savu se desparte prin temperamentul impulsiv și exuberant, dar mai ales prin absența rafinamentului manierist, prin lipsa preocupărilor pentru exercițiul parodic. Fondul prozei sale vine din ingenuitatea basmului.

RADU G. ȚEPOSU

SCRIERI: *Marginea imperiului*, Cluj-Napoca, 1981; *Treizecișitrei*, București, 1982; *De-a lungul fluviului*, Cluj-Napoca, 1985; *Fortul*,

București, 1988; *Cantacuzina*, Cluj-Napoca, 1995; *Echipa Generalului*, București, 2001.

Repere bibliografice: Valentin Tașcu, *Modalități narative*, TR, 1981, 45; Petru Poantă, „*Treizecișitrei*”, TR, 1983, 5; Dana Dumitriu, *Povești... povești*, RL, 1983, 32; Adrian Dinu Rachieru, „*Treizecișitrei*”, O, 1983, 52; Vlad, *Lectura rom.*, 209–212; Mircea Muthu, *Oceanul fermecat*, LCF, 1984, 14; Nicolae Prelipceanu, *Imperiul și restul lumii*, VR, 1984, 3; Moraru, *Textul*, 231–233; Titel, *Cehov*, 190–193; Liviu Petrescu, *De la un labirint la altul*, TR, 1985, 50; Gheorghe Glodeanu, *Mirajul povestirii*, VTRA, 1986, 2; Al. Dobrescu, „*De-a lungul fluviului*”, CL, 1986, 21; Corin Braga, „*De-a lungul fluviului*”, TR, 1986, 36; Vasile Chifor, *Fascinația povestirii*, VR, 1987, 1; Holban, *Profiluri*, 398–401; Mircea Popa, *Ferestrele realului*, LCF, 1989, 9; Marian Papahagi, *Cartea ca o oglindă*, TR, 1989, 10; Ioan Holban, *Oglinda mincinoasă*, CRC, 1989, 11; Mircea Muthu, *Meșterul de oglinzi*, VR, 1989, 5; Simion, *Scriitori*, IV, 702–713; Spiridon, *Melancolia*, 325–335; Vlad, *Lect. prozei*, 283–287; Dan Silviu Boerescu, *În căutarea romanului*, LCF, 1992, 1; Țeposu, *Istoria*, 144–145; Petraș, *Lit. rom.*, 89–93; Alex. Ștefănescu, *Florile din material plastic*, RL, 1995, 30; Diana Adamek, *Plasa cu vorbe*, TR, 1995, 32–34; Adrian Țion, *Virtuțile naratorului dintotdeauna*, TR, 1995, 32–34; Bogdan Popescu, *O pasăre rară*, CC, 1996, 3; Valeriu Cristea, *Un cavaler al iubirii la Dunărea de Jos*, CC, 1996, 8; Petrescu, *Studii transilvane*, 170–185; Glodeanu, *Dimensiuni*, 197–201; Simion, *Fragmente*, II, 134–137; Valeriu Stancu, *Savuu*, CRC, 2000, 11; Cristea-Enache, *Concert*, 190–192; Popa, *Ist. lit.*, II, 832; Bogdan Popescu, *La Cantacuzina se poate orice*, CC, 2002, 3–4; *Dict. scriit. rom.*, IV, 162–163; *Dict. analitic*, IV, 249–251; Firan, *Profiluri*, II, 226–227; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, 305–309. M. S.

SĂCEALA, publicație apărută la Iași, lunar, între 29 ianuarie și 25 decembrie 1884. Nu i se cunosc redactorii, articolele fiind neiscălite ori semnate cu pseudonime (Săcelescu, Gh. Cârlig din Sfințeni). Gazeta are un caracter umoristic, întreținându-și verva aproape numai din parodiere. *Profesie de credință* parodiază limbajul demagogic al partizanilor politici ai diferitelor partide, între care **S.** nu prea făcea deosebire (par a exista totuși unele simpatii liberale). Excelând în parodierea stilului bombastic, revista publică imitații, scrise cu spirit și vervă, ale stilului rapoartelor oficiale. La „Partea literară” periodicul tipărește două foarte reușite parodii (*Orașul morții și Misterele nopții sau Natura siluită de infami*), în care se ironizează clișeele romantismului decadent și ale foiletoanelor mediocre ale epocii. Rubrica „Feliurimi” cuprinde, uneori, judicioase observații asupra incorectitudinii limbii din periodicele vremii. D. M.

SĂCEANU, Amza (28. IX. 1934, Băilești – 1. II. 2007, București), teatrolog. Este fiul Georgetei (n. Colan) și al lui Petrică Săceanu. Urmează Școala Pedagogică din Craiova (1949–1953) și Facultatea de Filologie a Universității din București (1953–1957). Ulterior devine doctor în sociologia culturii. Are o lungă carieră de funcționar cultural la Comitetul de Cultură și Artă al capitalei (1957–1984), fiind, succesiv, inspector, șef serviciu artistic, vicepreședinte și președinte al instituției, în cadrul organelor administrației locale din județul Neamț, ca secretar și vicepreședinte cu probleme de cultură și învățământ (1984–1989), la Ministerul Culturii, în funcția de consilier

(1994-1997). În perioada 1989-1994 funcționează și ca profesor de limba și literatura română la liceele bucureștene „C. A. Rosetti” și „Electroaparataj”. Din 1997 va fi director - mai întâi adjunct, apoi general - al Teatrului Național de Operetă „Ion Dacian” din București. Specializat în teatrologie, atent la manifestările fenomenului dramaturgic contemporan, S. a publicat - în periodice și în volume - numeroase eseuri vizând în special arta spectacolului și impactul sociologic al reprezentațiilor teatrale, dar cuprinzând, în context, și consistente referiri la dramaturgie și la componenta literară a teatrului. A coordonat volumul *Horea Popescu - creator de spectacole memorabile, reformator al teatrului românesc* (2002).

Debutul editorial al lui S. e reprezentat de culegerea de convorbiri intitulată *Fața văzută și nevăzută a teatrului* (1974), care reunește interviuri, de substanță, realizate cu peste treizeci de regizori, actori, scenografi, critici, dramaturgi - Eugen Barbu, Aurel Baranga, Paul Everac, Radu Popescu, Horia Lovinescu, Dumitru Radu Popescu ș.a. Dar majoritatea cărților lui sunt solide lucrări de teatrologie teoretico-aplicată, având în atenție exclusiv ori cu precădere arta spectacolului (regie, jocul actorilor, scenografie etc.), contextul social al acesteia, aspecte ale politicii culturale (repertoriu, reconsiderarea clasicii sau montarea adecvată a producției autorilor moderni etc.) sau cu privire la sociologia receptării, critica dramatică etc. Toate sunt tratate nu în mod „tehnicist”, ci eseistic, deseori într-o alternanță incitantă a unghiurilor de vedere, printr-o procedură sincretică, așa cum, de altfel, e și domeniul investigat. Nici dimensiunea literară a teatrului, fie că e vorba de dramaturgia clasică ori de textul contemporan, nu este neglijată. Cartea probabil cea mai consistentă este *Clasicii nu vor să îmbătrânească* (1983). Lui I. L. Caragiale și lui Camil Petrescu le sunt alocate, în economia volumului, ample secțiuni (*Caragiale - contemporanul nostru, Camil Petrescu - delimitări critice*), ceilalți dramaturgi fiind Victor Ion Popa și G. M. Zamfirescu. Ei sunt examinați sub un dublu aspect: la nivelul operei dramatice și al părerilor despre teatru, apoi ca sursă de „rezonanță” pentru lumea anilor '70 - '80 ai secolului trecut. Eseistul, documentat și perspicace, face observații de finețe, întregul demers având aerul unei întreprinderi superior-didactice, nerebarbative. S. încearcă să demonstreze cristalizarea unui concept românesc al gândirii despre teatru, stăruie în învederarea valorii pieselor, examinează caracteristicile punerii în scenă, cu referiri concrete la spectacole, utilizează metoda aprecierii unor „întâmplări teatrale” ale prezentului în raport cu judecățile de valoare formulate de dramaturgii care fac obiectul interesului său. Caracteristic este recursul la citate ample, țesute în pânza comentariului. În general, S. s-a dovedit un observator atent și un receptor avizat al tendințelor domeniului, afirmându-se nu numai ca specialist în sociologia receptării, dar și ca distins propagator al problematicii artei teatrale. Cu un punct de vedere modern-echilibrat, criticul e deopotrivă receptiv la înnoire și atent la tradiție, întregul lui discurs fiind focalizat în ultimă instanță pe valoarea edificanță a artei spectacolului, pe mesajul umanist. Pe de altă parte, tematic situat tot în lumea teatrului, un volum precum

Talia...Thaliei (1975), de pildă, grupează texte aparent aflate la frontiera dintre publicistica de observație (și „reportaj”) și schița satirică, având un dialog bogat, unele prezentate, prin tehnoredactare, ca mici texte dramatice. Ascuțișul criticii ținteste racile ale breslei actoricești, ale activității directorilor de teatre, regizorilor etc. În secțiunea *Convorbiri imaginare cu...* sunt incluse un fel de ingenioase „interviuri”, alcătuite din montaje de citate, alternate cu „întrebări” adresate unor personalități sau personaje din trecut (Aristotel, Hamlet, Goldoni, Ion Sava, Schiller, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, Liviu Rebreanu, George Enescu, Lucia Sturdza Bulandra, G. Călinescu). Volumul *Cad măștile* (2000) este subintitulat *Amintirile unui băileștean*.

SCRIERI: *Fața văzută și nevăzută a teatrului*, pref. Aurel Baranga, București, 1974; *Teatrul în cetate*, pref. Eugen Barbu, Iași, 1974; *Talia...Thaliei*, București, 1975; *Teatrul și publicul*, București, 1977; *Dialog la scenă deschisă*, pref. Ion Iordache, București, 1979; *Conexiuni teatrale*, pref. Dinu Săraru, București, 1981; *Clasicii nu vor să îmbătrânească*, București, 1983; *Teatrul ca lume*, pref. Radu Beligan, București, 1985; *Cad măștile. Amintirile unui băileștean*, București, 2000; *Privire spre teatru*, București, 2000; *Teatrul în oglinzi retrovizoare*, pref. Ion Dodu Bălan, București, 2000.

Repere bibliografice: George Genoiu, „Fața văzută și nevăzută a teatrului”, ATN, 1974, 6; Dinu Săraru, „Fața văzută și nevăzută a teatrului”, SPM, 1974, 190; Dinu Săraru, „Teatrul în cetate”, SPM, 1974, 198; Natalia Stancu, „Fața văzută și nevăzută a teatrului”, RL, 1974, 36; M. N. Rusu, *Amza Săceanu: două cărți despre teatru*, AFT, 1974, 9; Valentin Silvestru, *Scrisoare către un tânăr coleg pe marginea unei cărți*, TTR, 1974, 9; Nae Cosmescu, *Amza Săceanu - Cărți de teatru*, F, 1974, 10; Ioan Chira, *Amza Săceanu*, F, 1974, 10; Victor Parhon, *Cărțile vieții teatrale*, R, 1974, 10; Margareta Bărbuță, *Teatrul românesc contemporan*, CNT, 1974, 47; Anton Roman, „Teatrul în cetate”, RL, 1974, 50; Marta Alboiu, „La Face visible et invisible du théâtre”, REVR, 1975, 29; Ion Băieșu, „Talia...Thaliei”, SPM, 1976, 271; Radu Popescu, „Talia...Thaliei”, RMB, 1976, 9779; Ileana Lucaciu, „Teatrul și publicul”, SPM, 1977, 354; Dan Cruceru, „Teatrul și publicul”, LCF, 1977, 48; Geo Saizescu, „Teatrul și publicul”, TR, 1977, 50; Cristina Dumitrescu, „Teatrul și publicul”, RL, 1978, 41; Doina Uricariu, „Dialog la scenă deschisă”, LCF, 1979, 15; Mihai Ungheanu, „Dialog la scenă deschisă”, LCF, 1979, 29; Eugen Naum, „Dialog la scenă deschisă”, ST, 1979, 7; Paul Tutungiu, „Dialog la scenă deschisă”, „Scânteia”, 1979, 11 537; Ileana Lucaciu, *Temeinicia unui studiu*, SPM, 1979, 436; Ileana Lucaciu, „Clasicii nu vor să îmbătrânească”, SPM, 1984, 16; Adrian Dohotaru, „Clasicii nu vor să îmbătrânească”, FLC, 1984, 16; Mariana Brăescu, *Actualitate și durabilitate*, TTR, 1984, 10-11; Ion Zamfirescu, „Clasicii nu vor să îmbătrânească”, „Revue roumaine d'histoire de l'art”, 1984; Cristian Livescu, „Teatrul ca lume”, CRC, 1986, 9; George Genoiu, *Amza Săceanu*, ATN, 1986, 2; Marian Popescu, *Convorbiri teatrale*, RL, 1986, 17; Ion Dodu Bălan, „Cad măștile”, „Renașterea civilizației rurale românești”, 2002, 1-2; Firan, *Profluri*, II, 227-228. N. Br.

SĂGETĂTORUL, revistă apărută la București, în două serii, cea dintâi între 1 octombrie 1921 și 4 februarie 1922, a doua, într-un singur număr, la 25 februarie 1922. Subtitlul este „Publicațiune săptămânală pentru apărarea culturii românești”. Director: Mihail Sorbul. Articolul-program, *Săgetătorul*, nesemnificativ, afirmă că revista „se va ocupa numai de manifestările

culturale românești, lăsând celorlalți misiunea să pregătească și să cultive generațiile cu tot ceea ce geniul creator universal împodobește și eternizează alcătuirea slabă și trecătoare a omului. Rubricile obișnuite sunt „Viața culturală”, „Teatru”, „Cronica artistică”, „Comentarii”, „Impresii din Ardeal”, „Revista revistelor”. În numărul 7/1921 se publică, fără semnătura autorilor, un grupaj masiv de sonete, toate participând la un concurs finalizat în numărul următor. Cu poezie mai sunt prezenți Alexandrina Scurtu, Ion Al-George, Volbură Poiană-Năsturaș, George Gregorian, Corneliu Moldovanu, Vladimir Corbasca, Const. T. Stoika, George Voevidca, Const. Iliescu ș.a. Emilian I. Constantinescu comentează cartea lui D. Caracostea *Poetul Brătescu-Voinăști*, Nicolae I. Russu scrie despre volumul de versuri *Floarea pământului* de Demostene Botez ori despre literatura lui G. Topîrceanu, G. Marinescu realizează retrospectiva *V. Alecsandri, poet liric*, iar Paul I. Papadopol este autorul unei ample exegeze, *Forma poeziei populare*, în timp ce Corneliu Moldovanu îi evocă pe unii dintre confrății căzuți în prima conflagrație mondială, ca în articolul *O lacrimă pentru un poet: Săulescu*. Proză semnează Ioan Slavici (un fragment din *Închisorile mele*), Al. Lascarov-Moldovanu (*Dragoș banditul*), Carol Ardeleanu (*Funcționarii*), Al. Cazaban (*Un drum la Snagov*). Mihail Sorbul dă o parte din actul al III-lea al piesei *A doua tinerețe*, tot el realizând, în primele numere, cronică dramatică la spectacolele Naționalului ieșean și ale celui bucureștean, rubrică preluată apoi de Tudor Zăganu. Critica literară din revistă se ridică deasupra nivelului beletristicii. În primele două numere „Revista revistelor” este asigurată de Perpessicius, tot acum colaborează și Mihail Dragomirescu (*Naționalism cultural*). Articole bine scrise, în genere de direcție, dau Scarlat Struțeanu (*Meteorologie literară, Rolul criticului*), dar și mai puțin cunoscutul Nicolae I. Russu (*Dadaism critic, Institutul de Literatură Română, Naivitatea în critică*), care recenzează și cartea Nataliei Negru, *Helianta*. Alți comentatori literari sunt Mihail Dragnea, Al. Isăceanu și Mihail Sorbul (*Un om supărător: Al. Cazaban. Cu prilejul volumului „La umbra unui car”, Artă pentru artă*). Periodic se înscriu în sumar materiale despre marile orașe transilvănene, Cluj, Sibiu, Brașov, urmărindu-se modul de integrare a vieții lor culturale în aceea a României Mari. Unele articole sunt însoțite de fotografii (Mihail Sorbul, Mihail Săulescu, Liviu Rebreanu - cu prilejul conferinței Premiului Academiei Române pentru romanul *Ion*). Alți colaboratori: G. Rotică, George Ranetti, Victor Eftimiu, Constantin Ștefănescu (sub pseudonimul Costin Fulga), Al. Terziman, Gh. Marinescu. I. I.

SĂLĂGEAN, Sergiu (24.VI.1945, Săcel, j. Maramureș - 12.II.2004, Eremitu, j. Mureș), poet și esecist. Este fiul Adrianei (n. Găzdac) și al lui Ioan Sălăgean, preot. Urmează Liceul „Emil Racoviță” din Cluj, absolvit în 1962, și Facultatea de Filologie, începută tot aici și încheiată în 1967 la București. Lucrează un an ca profesor în Ilfov, din 1970 e bibliograf la Biblioteca Academiei, iar din 1971 până în 1981 redactor la Editura Univers. Din cauza unei boli grave, se retrage din

activitate. Debutează în 1967, la „Viața românească”. E prezent și în „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „România literară”, „Ramuri”, „Transilvania”, „Echinoc” ș.a.

Poezia lui S. se înscrie în descendența liricii lui Lucian Blaga și a celei a lui Ion Vinea - căruia i-a dedicat în 1971 și o micromonografie -, zvăcnirile de originalitate nefiind întru totul înăbușite de această înrăurire. Două ar fi supratemele din volumul *Soare, fântâni, trandafiri...* (1972), derivate și ele din textele avute de model: mirajul transparenței, ca montaj metaforic al utopiei, și „lauda somnului”, ca purificare prin revenire la esențele primordiale. Simbolistica transparentului presupune un univers al pendulării serafice sau al imaculării, precum în *Năluca* („Ca voalarea mâinilor pe albeața clapelor/ Trupul tău transparent a trecut/ Zdrumicând egala ardere a lumânării în oglinda plină/ de vis/ Și odaia pulsa dureros în penumbra de fildes/ Precum inima reculeasă în tăcerea-nsoțită a /catedralelor”), sau favorizează propensiunea spre lumea „glacialității translucide”, intermediată prin „mari viziuni plutonice”, cum remarcă Ion Vartic („O deschidere ingrozitoare de cataracte/ Cari se adumbresc - liniștit fluviu Lethe/ Ajungând spre ostroavele tăcute ale morților/ Iar pe drumul rupt în adâncimi/ Vine înapoi cea mai grea/ Cea mai ucigătoare otravă/ Plăsmuită în cupoarele de sub oceane grele”). Lumea astfel suspendată, cu prelungiri spre un dincolo mistic („Deschid aceste porți spre o lume fără margini/ Deasupra cărora serafii cântă-n mâini cu stele/ [...] Mângâie-mi pe veci auzul cu glasuri cerești/ Și ochii să se-mbete de arderea albastră/ a lemnului sfânt”), se regenerează, oracular, prin cosmogonii, în care între celest și mitica „mumă” htonică nu se înregistrează nici o fisură și în care aventura simbolică e echivalată cu căutarea graalului, ca în *Început* („Deasupra lor bolțile veciei se arcuiesc,/ Plouând flori albe, presimțiri de rod,/ Și tot ce-ncepe până recunoaște fiecare/ Pe celălalt în sine, rămânând el însuși. / Dar tu, cel ce pătrunzi, ești cel ce poartă-n el/ Sâmburul sfânt? / [...] Sorbind pământu-n sine-l face viu. / E totul mumă, totul e sicriu”). Începută încă de pe acum, adaptarea simbolisticii „laudei somnului” e continuată în *Inscripții* (1981; Premiul Asociației Scriitorilor din Sibiu). *Somnia-regenerare* e protagonistă „imperului întunecat”, a „pădurii străbătute de iluminări” și cu cărările șterse, poetul fiind și de astă dată în căutarea „sensurilor graalice ale unor eterne semne” (Marcel Petrișor). *Coloana infinitului* intermediază identificarea hipnotică și contopirea cu lanțul mitic genealogic: „E vremea când morții își trec sufletele/ Deplin în cei vii/ Copiii nenăscuți își cheamă părinții/ Iar aceștia strigă după pruncii uitați./ E o învolburare a puterilor lumii / [...] Bărbații și femeile își simt sângele rodnic/ Cerând înviere.” În rest, versurile din *Inscripții* par o pastişă a poeziei din *În marea trecere* de Lucian Blaga. Micul studiu monografic *Ion Vinea* (1971), cel dintâi dedicat operei scriitorului, îmbină critica de tip tematic cu o necesară deschidere comparatistă. Deși transpusă într-un stil hibrid, împănât uneori cu paranteze teoretizante neconcludente sau neavenite, analiza temelor din lirica lui Vinea, partea cea mai consistentă a lucrării, ar fi putut constitui uvertura unei pline

de sugestii interpretări critice. **S.** comentează motivele și simbolurile „imaculării” din *Ora fântânilor*, decriptează nucleele mistice (*Sfântul, Rușă, Proorocul, Vid*), inventariază imaginarul din linia expresionismului magic (*Peisaj, Câinele pământului, Moara umbrelor, lelele, Adam*). Totodată, în investigarea prozei lui Vinea, eseistul este printre cei dintâi care decelează, alături de influențe de tip romantic, rolul freudismului și al suprarealismului în articularea imageriei onirice.

SCRIERI: *Ion Vinea*, București, 1971; *Soare, fântâni, trandafiri...*, București, 1972; *Inscripții*, București, 1981. **Traduceri:** Hermann Hesse, *Peter Camenzind*, București, 1975; Prosper Mérimée, *Studii asupra artelor din Evul Mediu*, pref. Marius Tătaru, București, 1980.

Repere bibliografice: Marcel Petrișor, „*Ion Vinea*”, F, 1971, 10; Alex. Ștefănescu, „*Ion Vinea*”, LCF, 1971, 46; Florin Manolescu, „*Ion Vinea*”, RL, 1971, 48; Valentin Tașcu, „*Ion Vinea*”, TR, 1972, 2; Al. Protopopescu, „*Soare, fântâni, trandafiri...*”, TMS, 1972, 8; Ion Vartic, „*Soare, fântâni, trandafiri...*”, ST, 1972, 11; Teodor Tihan, *Ion Vinea - ipostaze critice*, ST, 1973, 4; Marcel Petrișor, „*Inscripții*”, F, 1981, 9; Popa, *Ist. lit.*, II, 543-544; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 163-164. O.S.

SĂLĂJAN, Doina (14.II.1936, Beiuș), poetă. Este fiica Margaretei (n. Nagy) și a lui Vasile Sălăjan, funcționar. Urmează ciclul liceal mai întâi la Oradea (1950-1952) și, după o întrerupere, la Liceul „Gh. Lazăr” din București, absolvit târziu, în 1961. Frecventează cursurile Școlii de Literatură „M. Eminescu” (1952-1954) și pe cele ale Facultății de Filologie bucureștene (1965-1970). Redactor al „*Almanahului literar*” din Cluj (1954), unde anterior, în 1952, și debutase, între 1955 și 1958 este angajată la publicația „*Cravata roșie*”. În perioada 1958-1967 va fi lipsită de drepturi civile și de dreptul de a semna în publicații, în urma unui proces care i se însenează, incriminată fiind ca „dușman de clasă”. Se angajează ca muncitor necalificat, desenator etc., iar din 1968 devine funcționar, până la ieșirea la pensie, în 1983, apoi secretar literar al Uniunii Scriitorilor. Cele dintâi cărți, *Confidențe* și *Despre copilărie*, îi apar în 1957. Mai colaborează la „*Luceafărul*”, „*România literară*”, „*Tomis*” ș.a. I s-a acordat Premiul Asociației Scriitorilor din București pentru *Smalțuri* (1979), un volum de versuri destinate copiilor.

În *Confidențe* **S.** glorifică, în versuri fără mari pretenții stilistice, tinerețea și bucuria de a trăi. Tonul avântat este expresia unei vitalități debordante, poemul transformându-se într-un adevărat chiot, un strigăt al energiilor interioare clocotitoare: „Dealul în floare e, cerul e larg./ Bucuriile inima ca pe-o sticlă mi-o sparg.// Hei tinerețe, vânt nărăvaș,/ O clipă în pace să nu mă lași!/ Dă-mi braț puternic, chiot înalt./ Măsoară-mi văzduhul pentru un salt”. Peste un deceniu, volumul *Versuri* (1967) ilustrează înclinația autoarei pentru pastel; poemele utilizează tehnici picturale, în care mânuirea perspectivei se îmbină cu folosirea inspirată a culorii, de la tușele groase ale verdei ierburilor la albastrul delicat al zării: „Un râu imens de iarbă se revărsa pe câmpuri,/ Cirezile de arbori se profilau pe zări,/ Mișcând fără-ncetare pădurea lor de coarne,/ Tălăzuind cu valuri de nouri și mări.// Un verde gros ca pasta se întindea pe dealuri,/ Fluid precum o apă

se liniștea pe foi./ Departe, ca o pâclă se subția-n albastru.// Aproape, ca veninul în ierburile moi”. Într-un loc se deplânge slăbiciunea cuvintelor de a reda flăcările pasiunilor sufletești: „Cuvintele-s puține și sarbede pe lângă/ Năpraznicele flăcări ce-ades în suflet ard;/ Turnate-n vorbe parcă aproape-s să se stingă/ Și-adăugăm atuncea culoarea unui fard”. În *Amintirea mișmelor* (1977) **S.** cultivă un lirism melancolic, în care delicatetea simțirii se conjugă cu un limbaj pronunțat metaforic, creator de imagini plasticizante: „Era ca și când n-ar fi fost/ Acea grădină fermecată/ Ca o poemă pe de rost/ Știută într-un vechi alt-dată.../ Mireasma fructelor i-o simt/ Ca pe-o iubire ce mă plânge -/ Nuci amărui cu miez de-argint,/ Harbuji cu adâncimi de sânge”.

SCRIERI: *Confidențe*, București, 1957; *Despre copilărie*, București, 1957; *Versuri*, București, 1967; *Transfigurări*, București, 1969; *Umbra faștei*, București, 1973; *Amintirea mișmelor*, București, 1977; *Smalțuri*, București, 1979; *Sanctuar tulburat*, București, 1986. **Traduceri:** Horváth Imre, *Taina apei*, București, 1958.

Repere bibliografice: Nichita Stănescu, „*Despre copilărie*”, GL, 1957, 16; Paul Diaconescu, *Inconsecvențe*, CNT, 1957, 17; Aurel Martin, *Două tinere poetese: Doina Sălăjan și Violeta Zamfirescu*, „*Tânărul scriitor*”, 1957, 8; Paul Georgescu, *Primăvara curată*, CNT, 1957, 40; Al. Andriescu, „*Confidențe*”, IL, 1957, 9; Vicu Mîndra, „*Confidențe*”, „*Scânteia tineretului*”, 1957, 2 651; Victor Felea, *Două cărți de poezie*, ST, 1957, 10; Ana Novak, *Lirica Doinei Sălăjan*, GL, 1958, 4; Nicolae Manolescu, „*Versuri*”, CNT, 1967, 20; Dan Cristea, „*Versuri*”, AFT, 1967, 23; Petru Mihai Gorcea, „*Versuri*”, ARG, 1967, 7; Dumitru Micu, „*Transfigurări*”, RL, 1969, 39; Ion Pop, „*Transfigurări*”, ST, 1969, 9; Veronica Porumbacu, „*Transfigurări*”, VR, 1969, 11; Ion Popescu, „*Transfigurări*”, IL, 1970, 4; Piru, *Poezia*, II, 109-112; Raicu, *Critica*, 276-278; *Lit. rom. cont.*, I, 310-312; Raicu, *Contemporani*, 115-118; Nicolae Stoian, „*Sanctuar tulburat*”, TBR, 1987, 340; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 288-291; Tita Chiper, *Scene din viața unei persoane demascate*, „*Dilema*”, 1995, 127; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 164-165. L. H.

SĂLĂJAN, Vasile (27.I.1947, Tătărești, j. Satu Mare), prozator. Este fiul Amaliei (n. Tămaș) și al lui Traian Silaghi, țărani. Învăță întâi în satul natal și din 1954 urmează liceul la Abrud. Între 1965 și 1970 frecventează Facultatea de Filologie la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj. În anii studenției debutează cu povestirea *Joc frumos* în „*Tribuna*” (1968), condusă de D. R. Popescu, care îl va angaja după absolvire redactor. O vreme va fi activist cu probleme culturale la Comitetul Județean Cluj al Partidului Comunist Român. Se va întoarce la „*Tribuna*” în 1982, în calitate de redactor-șef. După decembrie 1989 va fi, doi ani, redactor-șef adjunct, secundându-l pe Augustin Buzura, care preluase conducerea publicației imediat după dezmembrarea vechilor structuri socio-politice și culturale. Concomitent, va funcționa ca șef al Biroului teritorial de presă „*Expres magazin*”. Din 1992 este redactor la „*Transylvanian Review*” și la publicațiile Centrului de Studii Transilvănene, înființate de Fundația Culturală Română. Seriozitatea și un anume echilibru intelectual și sufleteș au fost, se pare, determinante în relansarea sa, fiindcă în 1996 devine nu doar „capul limpede”, ci și redactorul-șef adjunct al

acestor periodice clujene. A mai colaborat, de-a lungul anilor, cu proză, reportaje, însemnări și interviuri la „Steaua”, „Orizont”, „Echinox”, „Luceafărul”, „Vatra”, „Contemporanul”, „Convorbiri literare”, „Transilvania”, „Cronica”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, „Flacăra”, „Ateneu” ș.a. Prima carte, romanul *Coborând spre nord-vest*, îi apare în 1972, fiind distinsă cu Premiul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist.

În câteva pagini programatice, puse în fruntea celui de-al doilea roman, *Săptămâni de dragoste* (1975), dar care ar putea prefața oricare dintre cărțile sale, S. simțea nevoia unor delimitări merite să îi configureze o poziție aparte în cadrul genului. Excedat de agitația derizorie a unor colegi de generație, ce se lăsaseră – după opinia sa – într-atât acaparați de o insignifiantă „mărturisire de sine”, încât nu mai aveau „ochi pentru prezent”, tânărul romancier ținea să se smulgă din acest climat de „apatie” printr-o mai decisă atașare la idealurile unei literaturi cu tradiție, mereu angajată, „mereu în campanie pentru viitor”. Reacție salutară, chiar dacă, în cazul său, „ruptura” se baza, în plan epic, pe o tehnică narativă nefrecventată de romanul de tip tradițional. Fapt e că obsesia „înaintașilor” și a unei „istorii” în stare să legitimizeze și să motiveze, la un moment dat, biograful și destine, se instituie ca o supratemă distinctivă a romanelor sale. Personajele de prim-plan presimt, de altfel, că faptele și gesturile lor nu își pot recâștiga sensul, coerența în afara unui trecut insinuat, pe căi obscure, în existența lor, marcându-le viața. De aceea sunt ispitite, în clipe de cumpănă, să se întoarcă spre obârșii, pentru a regăsi, pe firul generațiilor, punctul nevralgic care le-ar putea, în cele din urmă, justifica. Călătoria lor în timp e subiectivă și urmează meandrele unei imprezibile memorii afective, care îngăduie evocării să se lase impregnată de un lirism subteran. Mecanismele trăirii acestui timp interior, deprinse din scrierile lui Marcel Proust, William Faulkner, James Joyce ori D. R. Popescu, ies în evidență chiar în romanul *Coborând spre nord-vest*, unde își află cea mai adecvată expresie. Tema descendenței, care răzbate în mai toate scrierile prozatorului, se va deschide aici unui înțeles existențial mai profund. Căci, purtat de nostalgia originilor, protagonistul, un tânăr inginer, specialist în hidroameliorații, parcurge, în patruzeci și două de minute de agonie într-un avion sanitar, nu doar un drum spre miticii lui strămoși, ci și calea înțelegerii prea scurtei sale vieți. Se va simți legat de acei „puternici bărbați de odinioară” care au stat la temelie neamului său, tocmai fiindcă fusese, la răndu-i, prins de mirajul câmpiei. În orizontul matern-protector al acesteia va găsi și puterea de a-și accepta iminentul sfârșit. Pentru că, aidoma mării, câmpia „te familiarizează cu infinitul”, atenuând, prin nelimitarea ei, dureroasa limitare a ființei. Cu *Săptămâni de dragoste* S. își schimbă unghiul de observație, punând în discuție atitudinea individului în fața provocărilor pe care i le adresează istoria. Tema inițial anunțată se va pierde însă în evocarea voit confuză a trecutului unui clan, pentru a fi reluată, mai mult declarativ, abia spre final. Un gest de curaj și, în ultimă instanță, un gest politic – Ștefan Rohia, un licean utecist,

arborase, în timpul ocupației horthyste, în semn de protest, tricolorul românesc pe coșul unei cărămidării dintr-un orașel nord-transilvănean – tinde a se motiva ca o răscumpărare, în ordine morală, a clipelelor de lașitate care duseseră la o „imperceptibilă decadere din bărbat în bărbat” a unui neam. Personajul central pare a fi, astfel, ispitit să compenseze lipsa de demnitate a celor care își trimiseseră cândva nevestele în brațele unui fantomatic strămoș voievodal, ahtiat să își exercite, ca stăpân al locului, „dreptul primei nopți”. Interesantă în sine, explicația rămâne exterioară psihologiei personajului, prilejuind doar o reintrare redundantă în tema descendenței. Ea se va infiltra și în romanul cu caracter istoric *Rodeo* (1983). Decupând o serie de secvențe din revoluția de la 1848 în Transilvania, narațiunea utilizează documente ale epocii, introduce, alături de protagoniști ai timpului (Avram Iancu, Nicolae Bălcescu, G. Barițiu ș.a.), un număr de personaje secundare, multe fictive, în încercarea de a da o notă de modernitate genului. Menționând doar aleatoriu o temă a povestitorului, capabilă să imprime coerență transgresării planului istoric, romanul eșuează într-un colaj aiuritor nu numai la nivel textual, ci și evenimential.

SCRIERI: *Coborând spre nord-vest*, Cluj, 1972; *Vine istoria* (în colaborare cu Nicolae Prelipceanu și Radu Mares), Cluj, 1972; *Săptămâni de dragoste*, Cluj-Napoca, 1975; *Rodeo*, Cluj-Napoca, 1983.

Repere bibliografice: Mirela Roznoveanu, „*Coborând spre nord-vest*”, TMS, 1972, 19; Ion Vlad, *Proza poetică*, TR, 1972, 31; În discuție: „*Coborând spre nord-vest*” de Vasile Sălăjan, TR, 1972, 32; Nicolae Manolescu, *Două romane de debut*, RL, 1972, 36; Zaharia Sângeorzan, „*Coborând spre nord-vest*”, CRC, 1972, 41; Marcel Pop-Cornis, „*Coborând spre nord-vest*”, O, 1973, 5; Ion Vlad, *Proză*, TR, 1975, 36; Dumitru Micu, *O scriere ciudată*, CNT, 1975, 38; Dinu Flămând, *Povara amintirilor*, AFT, 1975, 9; Liviu Leonte, *Două romane*, CRC, 1975, 43; Anton Cosma, *În lumina viitorului*, TR, 1975, 49; Ardeleanu, *Opinii*, 133-135; Culcer, *Citind*, 234-240; Valeriu Cristea, *Inconsecvențe*, RL, 1976, 17; Anton Cosma, *Romanul românesc și problematica omului contemporan*, Cluj-Napoca, 1977, 206-207; Iorgulescu, *Scriitori*, 240-241; Al. Călinescu, *Noul roman istoric*, CL, 1984, 1; Tania Radu, *În șaua istoriei*, FLC, 1984, 6; Valentin Tașcu, „*Rodeo*”, ST, 1984, 4; Vasile Chifor, *Istorie și ficțiune*, T, 1984, 5; Nicolae Oprea, *Desprinderea din ramă*, VR, 1984, 10; Holban, *Profiluri*, 327-329; Traian Podgoreanu, *Istorie și perspectivă românească*, RL, 1988, 13; Gheorghe Mocuța, *Timpul interior*, O, 1988, 14; Stănescu, *Jurnal*, III, 140-144; *Dict. scriit. rom.*, IV, 165-166. T. T.

SĂLCEANU, Grigore (23.IV.1901, Galați – 19.VII.1980, Constanța), poet, dramaturg și traducător. Este fiul Elenei și al lui Nicolae Sălceanu, meseriaș. Învăță la Liceul „V. Alecsandri” din Galați și la Liceul „Spiru Haret” din Tulcea, absolvind Liceul „Mircea cel Bătrân” la Constanța, unde se stabiliseră părinții. Din 1922 devine student al Facultății de Litere și Filosofie a Universității bucureștene, frecventând și cenaclul Institutului de Literatură, condus de Mihail Dragomirescu. Se va specializa în limba și literatura franceză, continuându-și studiile în Franța, la Sorbona. În 1927 este titularizat profesor la Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța. Debutează cu versuri

la „Analele Dobrogei” (1921), unde va continua să publice masiv până în 1938, colaborând totodată și la „Ritmul vremii”, „Gloria Dobrogei”, „Dobrogea jună”, „România de la mare”, „Adevărul literar și artistic”, „Tomis”, iar mai târziu „Convorbiri literare”, „Tomis” ș.a. El însuși va înființa revista „Pagini dobrogene” (1926–1927) și un cenaclu literar care va funcționa mulți ani. Pe lângă versuri, publică și comentarii despre Liviu Rebreanu, Victor Hugo, Ovidiu ș. a. În 1928 îi apare primul volum de poezii, *Flori de mare*, în 1936 debutează ca autor de teatru cu *Întâia sărutare*, piesă difuzată la Radio, apoi tipărită, ca și altele scrise ulterior. În 1957 i se va juca tragedia *Ovidius* la Teatrul de Stat din Constanța. **S.** a deținut și funcția de președinte al Filialei din Dobrogea a Uniunii Scriitorilor. Câteva traduceri le-a semnat cu pseudonimul Sulcină.

În pofida tinereții autorului, viziunea poetică predominantă în *Flori de mare* este pesimistă, sumbră. Pământul e văzut ca o navă „alunecând în gol”, fără țintă, tot mai amenințat de stingere – imagine recurentă în poezia lui **S.** –, viața omului e jalonată de haos („cu groază privim înainte, cu groază privim înapoi”, *Odată*), eul resimte vertijul trecerii, al efemerității și insignificanței individului („noi suntem o fărâmă din Totu-mprăștiat”, o sintagmă antinomică pentru „Marele Tot”). Ulterior percepțiile negative (unele doar reflexe livrești) se atenuează, și în plachetele *Fierbea az-noapte marea...* (1933), *Nopti pontice* (1937) – reluate, împreună cu alte poezii din periodice sau inedite, în volumul *Nopti pontice* (1969) – privirea poetului contemplă mai calmă realitatea, în special schimbătorul peisaj marin. În *Poemul creațiunii* (1942) **S.** renunță la întrebările fără răspuns și încearcă să se apropie de adevărurile din *Biblie*, versificând fluent momentele cheie ale *Facerii* și ale vieții și faptelor Mântuitorului, dar totul în limbaj, imagini, viziuni convenționale. Cei care i-au comentat lirica relevă în primul rând calitățile formale, tehnice, versurile atent elaborate după norme clasice, cursivitatea, naturalețea desfășurării textelor, precum și percepția vizuală nuanțată, de unde efecte plastice notabile. Șerban Cioculescu, de pildă, remarcă „virtuozitatea metrică” și consideră că poetul este creatorul unui „lirism luminos și stenic”. Ca dramaturg, **S.** începe prin a se ocupa de cazuistica relațiilor amoroase, în special de importanța încrederii între parteneri, de rezistența cuplului. Un mic amănunt ascuns din viața soției declanșează în soț o dramă acută (*Întâia sărutare*, 1937), iar imixtiunea agresivă a unei femei dornice de aventuri duce o familie în pragul destrămării (*Furtuna*, 1937). Gratuit și lipsit de substanță e „poemul dramatic” *Iluzia* (1944), unde o fată se lasă sedusă de un bărbat pe care îl luase drept altcineva. Deși versificația e armonioasă, construcția dramatică e artificială, iar situațiile, potențial semnificative, sunt fals imaginate. Mai târziu **S.** va aborda subiecte „grele”, dar de pe poziția păgubitoare a omagiului convențional, ba chiar conjunctural. *Ovidius* (1958) și *Hyperion* (reprezentată la Constanța, în 1965) sunt compuneri encomiastice bazate pe situarea a doi mari poeți – Ovidiu și Eminescu – în contexte sociale care să le releve calitățile excepționale fie prin contrast, fie direct, prin laude

nemăsurate aduse de cei din jur. *Tropaeum Traiani* (jucată la teatrul constănțean în anii 1976–1978) este o ficțiune istorică menită să preamărească virtuțile dacilor, demnitatea și spiritul de jertfă al lui Decebal, fericita armonizare dintre învinși și cuceritori, care va duce la formarea poporului român. Simple exerciții de versificare și de imaginație sunt *Basmul zmeilor* (1969), o culegere de trei „narațiuni” numite „poeme feerice”, dintre care prima, apărută în 1941 sub titlul *Fata de împărat*, a fost distinsă de Academia Română cu Premiul „V. Adamachi”. Încă de la început **S.** s-a impus ca un bun traducător din lirica franceză: Alfred de Lamartine, Victor Hugo, Leconte de Lisle, Charles Baudelaire, Paul Verlaine ș. a. Transpunerile, pentru care i s-a acordat și un premiu al Institutului de Literatură în 1925, sunt publicate în periodice sau în volumul *Flori de mare*. De prețuire s-au bucurat și tălmăcirile în franceză ale unor capodopere folclorice – *Miorița*, *Meșterul Manole* – sau culte – *Luceafărul* (tipărită în revista pariziană „Revue de l'ACILECE”, 1972), precum și alte versiuni după Vasile Alecsandri, Perpessicius ș.a., rămase în periodice.

SCRIERI: *Flori de mare*, Constanța, 1928; *Fierbea az-noapte marea...*, București, 1933; *Basmul zmeilor*, București, 1934; *Regina*, Cernăuți, 1935; *Feerie*, Cernăuți, 1936; *Furtuna*, Cernăuți, 1937; *Întâia sărutare*, Cernăuți, 1937; *Nopti pontice*, București, 1937; *Credința marelui voievod Mihai*, Cernăuți, 1939; *6 iunie*, Cernăuți, 1939; *Fata de împărat*, București, 1941; *Poemul creațiunii*, București, 1942; *Iluzia*, București, 1944; *Ovidius*, București, 1958; *Nopti pontice*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1969; *Basmul zmeilor*, București, 1969.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, III, 170–171; Nicolae Roșu, „*Fierbea az-noapte marea*”, CRE, 1933, 2 011; D. Stoicescu, *Poezii de Grigore Sălceanu*, „Analele Dobrogei”, 1932–1933, 151–158; N. Iorga, *Poezie de ieri și de totdeauna*, „Cuget clar (Noul Sămănător)”, 1937, 20; Tudose Dracea, *Poezia lui Grigore Sălceanu*, „România de la mare”, 1938, 228; Paul I. Papadopol, *Un poet al mării și al basmului*, U, 1939, 298; Nichifor Crainic, „*Poemul creațiunii*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, 1942–1943; Virgil Brădăteanu, *Figura lui Ovidiu pe două din scenele teatrelor noastre*, „Scânteia tineretului”, 1957, 2 609; Mihail Ghimpu, „*Ovidiu*” de V. Alecsandri – „*Ovidius*” de Grigore Sălceanu, „Steagul roșu”, 1957, 1 091; Petre Pascu, „*Ovidius*”, O, 1958, 7, 8; D. Florea-Rariște, „*Ovidius*”, ST, 1958, 7; Gheorghe Rotundu, „*Hyperion*”. *De vorbă cu Grigore Sălceanu*, autorul unei noi piese despre Eminescu, DRL, IV, 313–314; Gheorghe Pavelescu, „*Nopti pontice*”, O, 1969, 8; Florin Manolescu, „*Nopti pontice*”. „*Basmul zmeilor*”, RL, 1969, 47, 1970, 4; Constanța Călinescu, *Reprezentanți ai Dobrogei în știința și cultura românească*, Constanța, 1969, 281–290; Gheorghe Basarab, „*Ovidius*”, TMS, 1971, 11; Silvia Bogdan, *Grigore Sălceanu*, TMS, 1972, 4; Constanța Călinescu, „*Luceafărul*” lui Mihai Eminescu publicat în Franța, „*Dobrogea nouă*”, 1972, 7 369; Al. Raicu, *Luminile oglinzilor*, București, 1974, 24; Al. Raicu, *Grigore Sălceanu – 75*, RL, 1976, 17; Valeria Ducea, „*Tropaeum Traiani*”, TTR, 1976, 7; Rodica Florea, *Dramaturgul Grigore Sălceanu*, TMS, 1979, 1; Lit. rom. cont., I, 98–100; *Scrisoare de la Grigore Sălceanu*, 1980, ADLTR, S-34; Petras, Lit. rom., 105–107; Popa, Ist. lit., II, 392; Dan Perșa, *Colocviul Grigore Sălceanu*, TMS, 2002, 6–8; *Dict. scriit. rom.*, IV, 166–168. C.T.

SĂLCUDEANU, Nicoleta (21.II.1960, Târgu Mureș), critic literar. Este fiica Mariei Buică (n. Ciontoș), muncitoare, și a lui

Nicolae Buică, maistru militar. Urmează la Târgu Mureș școala primară și Liceul „Al. Papiu-Ilarian”, secția filologie-istorie (1975-1979). Va absolvi în 1989 Facultatea de Filologie, secția română-engleză, a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. În 2003 își susține doctoratul la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, cu teza despre *Exilul literar românesc (1944-1989)*. Va lucra ca actriță la Baia Mare (1980-1983), bibliotecară la Biblioteca Județeană Mureș (1990-1994), ulterior devenind cercetător științific la Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” al Academiei Române, Filiala Târgu Mureș, iar în 2003 și redactor la revista „Vatra”. Debutază la „Vatra” în 1995, cu critică literară, iar editorial în 1999, cu volumul de cronici literare *Graffiti* (Premiul Editurii Cartea Românească, Premiul Asociației Mureș a Uniunii Scriitorilor). Mai publică în „Discobolul”, „Cuvântul”, „Contemporanul - Ideea europeană”, „Viața românească”, „Euphorion”, „România literară”, „Seine et Danube” ș.a.

Identitatea literaturii critice semnate de **S.** se instituie în primul rând la nivelul expresiei. Autoarea vine din școala calofilă, personalizată stilistic și ironică, a lui Cornel Regman sau Al. Cistelean. Textele ei violează precauțiile stilului tranzitiv, autonomizându-se narcisist ca literatură până acolo încât comentarea unei cărți devine uneori un simplu pretext. În *Graffiti* veriga slabă a selecției autorilor împinge aceste date către autosubminare. Autorii prinși în sumar sunt în bună parte de raftul al doilea. Ca atare, se creează, pe de o parte, o anumită discrepanță între efortul hermeneutic investit și obiectul investiției, iar, pe de altă parte, se constată o anumită indistinție în tratarea unor autori distincți (valoric și nu numai), o unilateralitate a aplicării critice. Excepțiile nu afectează regula. Mult mai plauzibilă este cartea *Patria de hârtie* (2003; Premiul Asociației Mureș a Uniunii Scriitorilor), la origine cercetare doctorală, care se demachiază de pomada academică nu doar prin subtitlul „eseu despre exil”, ci și prin prelucrarea alertă și speculativă a materiei. Deși tema pare să fie literatura exilului românesc din perioada postbelică, **S.** nu procedează după cerințele unei rețete pragmatice de istoric literar, acesteia preferându-i o hermeneutică mai puțin „trivială”. Confruntată cu „dystrofia conceptuală a fenomenului exilului”, autoarea o scurtcircuitează, reducând-o la câteva linii de forță: metafizica exilului, timpul și spațiul exilului, maladiile exilului, exilul ca alienare. Nu este o operație propriu-zis fenomenologică, întrucât specularea conceptului de exil se păstrează de la un capăt la altul într-o gramatică metafizică, condiție inevitabilă într-o lucrare în care accidentul exilului este extrapolat esenței umanului. Prima parte a eselui, ocupată de teorie, este finalizată printr-o taxinomie a exilaților. Cea dintâi din cele trei clase taxinomice e ocupată de „ExPatrioți”, marcând, într-un vocabular inspirat de Søren Kierkegaard, stadiul religios. ExPatrioții sunt cei care, prinși în blocaje sentimentale, „nu pot să se desprindă mental de spațiul original”. În această categorie, căreia îi este proprie o „trajectorie gravă”, ar intra Paul Goma, Dumitru Țepeneag, Petru Dumitriu, Vintilă Horia, Monica Lovinescu sau Virgil Ierunca. A doua clasă taxinomică („stadiul etic”) este a „Expatrioților”. Situați sub semnul „unui

Mitică cu ștaif”, ei sunt cei care transcend spațiul original, dar nu prin uitarea lui, ci prin „abordarea lui amicală, dezinhbită sau pur și simplu reconstructivă”. Aici **S.** îi așază pe Dumitru Radu Popa, Alexandru Papiilian, Hertha Müller, Petru Popescu, Alexandru Ciorănescu sau pe Bujor Nedelcovici. Cea de-a treia categorie („stadiul estetic”) este a „Ex-patrioților” și circumscrie „aria paradisiacă - așadar aproape imposibilă - a transculturației”. Echivalând cu o „resetare a ființei”, cu o maximă disponibilitate și eficiență în sensul reconstrucției identitare, clasa ex-patrioților este o categorie utopică și, prin urmare, nu este ilustrată de vreun nume. Această taxinomie va structura, în continuarea eselui, studiile de caz, scrise cu finețe analitică, rigoare conceptuală și farmec speculativ.

SCRIERI: *Graffiti*, București, 1999; *Patria de hârtie. Eseu despre exil*, Brașov, 2003.

Repere bibliografice: Iulian Boldea, *Hedonism și ironie critică*, „Cuvântul”, 2000, 4; Nicolae Breban, „*Graffiti*”, CNT, 2000, 20; Alex. Ștefănescu, *Cruzime de critic literar*, RL, 2000, 20; Dan C. Mihăilescu, *Întâmpinând*, „Ziarul de duminică”, 2000, 22; Al. Cistelean, *Farmecul incisivității*, VTRA, 2000, 5; Nicolae Coande, *În exercițiul funcțiunii*, R, 2000, 7-8; Ioana Sabău, „*Graffiti*”, ST, 2000, 7-8; Mihai Dragolea, *Pereti cu inscripții fericite*, VTRA, 2001, 2-3; Cornel Moraru, *Trei debuturi critice*, VTRA, 2001, 4-5; Daniel Cristea-Enache, *Prețioasele ridicole*, ALA, 2003, 651. M. I.

SĂLCUDEANU, Petre (8.IX.1930, Gligorești, j. Cluj - 1.XI.2005, București), prozator. Este fiul Valeriei (n. Mureșan) și al lui Petre Sălcudean, muncitor la CFR. Urmează Liceul Comercial „Andrei Bârseanu” din Brașov (1941-1950), face studii de filosofie la Universitatea din București (1950-1951) și e trimis la Institutul de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova (1951-1956). La înapoiere devine redactor la ziarul „Drum nou” din Brașov (1956-1959). În 1960 e ales secretar al Asociației Scriitorilor din Brașov, apoi lucrează ca redactor-șef, director, director general la Studioul Cinematografic București (1961-1972). Deputat în Parlamentul României (1992-1996), va fi în august-noiembrie 1993 și ministru al Culturii. Debutază cu versuri în 1946, la ziarul „Drum nou”. Peste măsură de productiv, **S.** este autor a numeroase nuvele și romane: *Cartierul muncitoresc* (1950), *Un gram de aur* (1958), *Iubește ziua de mâine* (1960), *Strada Lux* (1962), *Vreau să trăiesc!* (1964), *Săptămâna neterminată* (1965), *Singur fără cer* (1966), *Prea cald pentru luna mai* (1967), *De ce văd invers?* (1970), inclusiv polițiste și de aventuri: *Moartea manechinului* (1970), *Un biet bunic și o biată crimă* (1970), *Bunicul și păcatele lumii* (1971), *Detectiv la paisprezece ani* (1971), *Bunicul și porunca să nu ucizi* (1972), *Bunicul și doi delinvenți minori* (1974), *Bunicul și o lacrimă de față* (1976) ș.a. Și-a cucerit însă o poziție centrală pe tărâmul prozei abia în 1980, cu *Biblioteca din Alexandria* (Premiul Uniunii Scriitorilor, Premiul „Ion Creangă” al Academiei RSR; ediția a doua, 1992, nu va mai fi cenzurată), roman de o formulă inedită la noi, anticipată doar într-o altă carte a lui **S.**, *Corabia cu suflete* (1967).

În *Biblioteca din Alexandria* se află romanul unei ambiante, dar al uneia cu o componentă aparte: un sanatoriu rezervat elitei de partid, construit în munți, la Cota 1400. Textul lui S. trimite la *Muntele vrăjit* de Thomas Mann, citat de altfel în prima pagină, dar și la *Pavilionul canceroșilor*, romanul lui Aleksandr Soljenițan. Admis într-un spațiu privilegiat, protagonistul, scriitorul Petre Curta, ftizic, ascultă destăinuirile unor pacienți proveniți din structurile determinante ale societății socialiste. Confesându-i-se, înșii se autoportreizează implicit și astfel, prin coroborarea faptelor rememorate cu diversele lor comportamente în sanatoriu, se creează portrete morale și la nivel tipologic. Comunist din adolescență, trimis de regimul antonescian pe front în prima linie, de unde trece la sovietici în două rânduri, a doua oară după îndeplinirea unei misiuni deosebit de riscantă, încredințată de ei, parașutat spre sfârșitul războiului în munți, pentru acțiuni subversive antinaziste, cercetat după „eliberare” de propriii tovarăși, cu duritate, un an întreg, înainte de promovarea în aparatul Siguranței Statului, comandant al plutonului de execuție care i-a suprimat pe doi frați ai săi, „înăitați” cu o bandă legionară, unul dintre locatarii sanatoriului, Olariu (pe numele real, Toma Ghimbășan), e un om sfârșit. „Revoluționar de profesie”, dur, inflexibil, dezumanizat, uscat sufletește, onest în orizontul propriei înțelegeri, Lică Cozmin încarnează dogmatismul și fanatismul leninist. Devotat „revoluției” cu o feroare mistică, el îi

sacrifică totul, ca unui moloh fascinant și înspăimântător, fiind în stare să extermine pentru ea întreaga omenire. În percepția lui, intelectualii sunt niște încurcă-lume, țărănimea e o „pleavă” în calea revoluției. Așa-zisa „revoluție” îl spulberă însă, curând, și pe el: în contextul purificărilor din partid de după zdrobirea „devierii” zise „de dreapta”, deși promotorii erau în realitate stângiști, Cozmin cade victimă năprasnicei zeități ce își devoră progenitura. Petre Curta îl va întâlni, zdrobit, însângerat, în beciul Securității. Nu aceeași soartă îl paște pe prietenul lui Cozmin, de cu totul altă calitate intelectuală și formație psihică, Isaac Landesman, comunistul evreu, rezoneurul cărții, figură de înțelept mucalit și sceptic, rostitor hazliu de adevăruri cumplite. Colaborator al Anei Pauker, dezavuat de intoleranta „tovarășa Ana” în urma unei discuții în care el a deconsiliat-o să promoveze o politică de izolare și oprimare a intelectualității, bătrânul comunist e mutat din spital, iarna, într-o cabană. Unul dintre bolnavi, Morăscu, tipul birocratului absolut, e un personaj la limita sinistrului: secretar al organizației de bază a bolnavilor, el decide ca medicamentele străine să se administreze într-o ordine de prioritate stabilită nu în funcție de gravitatea bolii, ci de valoarea socială a muncii virtualilor beneficiari, întocmește fișe politice medicilor și pretinde să fie desemnați pentru operații, indiferent de competența profesională, cei cu dosare cât mai „curate”. Veșnic la pândă pentru a surprinde abateri și aplica sancțiuni, scotocitor obstinat de biografii, de la cea a ultimului internat la aceea a directorului, privit ca dușman de clasă potențial întrucât fusese în bune raporturi cu Nicolae Iorga, perversul hârțogar stimulează delatiunea și încurajează oportunistul, sub cuvânt că nu îl interesează ce gândește cineva, de vreme ce lucrează „pentru noi”, adică pentru organele Securității. Direct angajat în serviciul acestei instituții este Baci, informator de profesie, recrutat prin șantaj, în studenție, când, din spirit de frondă, cântase imnul regal. E de fapt un ins nevertebrat, o epavă morală, finit în viață, cum el însuși o dezvăluie, doar de o ură animalică față de semenii. Galeria de portrete include și o seamă de alte figuri, între ele preotul greco-catolic Ghideon Ghinolea, salvatorul vieții lui Landesman, pe care îl ascunsese în timpul prigoanei antisemite, sau Buzangiu, un țicnit care se închide în congelator spre a se îmbolnăvi mai rău și ca să nu fie externat înainte de îngrășarea unor porci pe care îi hrănește cu ceea ce rămâne din hrana bolnavilor, transmitându-le implicit tuberculoza. Puțin consistent ca personaj, având doar rolul de a înregistra situații și confidențe, Petre Curta nu rămâne tot timpul doar în spațiul sanatorial. Convocat la Securitate, după ce i-au ajuns acolo, prin Baci, caietele conținând romanul scris pe „muntele vrăjit”, el află, nu fără a suporta în prealabil tratamentul aplicat de angajații instituției oricui le cade în gheare, că anchetatorul lui colectează manuscrise „dușmănoase”, dar de valoare, pe care speră să le editeze cândva, dar deocamdată le studiază spre a dibui cu ajutorul încifrărilor din cuprinsul lor urmele celor arestabili. Manuscrisele compun o adevărată bibliotecă, replică la Biblioteca din Alexandria, de unde și titlul romanului. Cartea devine un roman-metaforă, căci sanatoriul

de pe munte închide o umanitate bolnavă, alienată, emanație a bolii incurabile de care suferă lumea din afara spitalului, societatea „socialistă”, iar „biblioteca” tănuită reflectă, asemenea unui fișier medical, aspectele degradării umane. Speranța de reînșănătoșire o însuflă pădurea verde și pământul de sub ea, „fața pământului” fiind, cum spune un pădurar, „chipul pământean al lui Dumnezeu”. Fenomene psihosociale de aceeași natură, manifestări psihopatologice ale degenerării și alienării conștiinței umane conțin și câteva romane ulterioare ale lui S. În *Cina cea de taină* (1984), bunăoară, acestea sunt proiectate în universul rural de la începutul erei socialiste, într-o viziune coșmarescă, halucinatorie, iar în *Ochiul și marea* (1989) filiațiile, deși aluzive, sunt revelatoare. Situații bizare apar, pe un fundal de viață rurală scoasă din făgașe în timpul demolărilor, în *Nuntă cu garoafe mov* (1990): Geta, îngrijitoarea serelor cooperativei, cultivatoare de splendide garoafe urmează a se căsători cu Vasile, șofer pe un buldozer, cu care a rămas însărcinată. Toată materia cărții, nu îndeajuns de structurată, are drept liant pregătirile pentru nuntă, apoi ziua cununiei, când mireasa refuză, inexplicabil, să meargă în fața altarului, iar mirele, furios, intră cu buldozerul în sere, călcând un lan de porumb, omorând câini etc., în timp ce altcineva provoacă un incendiu. E o lume dementă, răscolită de convulsii demonice. În *Marx librarul* (2003) sunt zugrăviți pescuitorii în ape tulburi ai tranziției.

Ca și în alte scrieri - nu atât Biblioteca din Alexandria, cât, de astăzi dată, Cina cea de taină - prozatorul folosește tehnici complicate, suprapune perspectivele și amestecă până la confundare planurile trecut-prezent, întrerupe traseele biografice ale unor eroi pentru a le racorda la ale altora, apelează la substituiți de identitate sau interpolează în biografia unor personaje tranșe din trăirile altora, amalgamează trăirea realistă cu visul, pune în relație personaje construite realist cu fantasmă, cu figuri fantasmatică, din totul adunându-se o impresie puternică de tumult existențial și de febricitare.

GABRIEL DIMISIANU

SCRIERI: *Cartierul muncitoresc*, București, 1950; *Din regiunea de ieri și de azi, Orașul Stalin*, 1957; *Un gram de aur*, București, 1958; *Iubește ziua de mâine*, București, 1960; *Front fără tranșee*, București, 1961; *Strada Lux*, București, 1962; *Vreau să trăiesc!*, București, 1964; *Săptămâna neterminată*, București, 1965; *Singur fără cer*, București, [1966]; *Corabia cu suflete*, București, 1967; *Prea cald pentru luna mai*, București, 1967; *De ce văd invers?*, București, 1970; *Moartea manechinului*, București, 1970; *Un biet bunic și-o biată crimă*, București, 1970; *Bunicul și păcatele lumii*, București, 1971; *Detectiv la paisprezece ani*, București, 1971; *Bunicul și porunca să nu ucizi*, București, 1972; *Bunicul și doi delincvenți minori*, București, 1974; *Un bunic și o biată aventură*, București, 1974; *Ucenicie printre gloanțe*, București, 1974; *Bunicul și o lacrimă de fată*, București, 1976; *„Munții în flăcări” - Transilvania 1849*, București, 1978; *Biblioteca din Alexandria*, București, 1980; ed. 3, postfață Gabriel Dimisianu, București, 1992; *Un biet bunic și o biată cinste*, Cluj-Napoca, 1980; *Apa care tace*, București, 1984; *Cina cea de taină*, București, 1984; *Judecata de Apoi*, București, 1987; ed. București, 1992; *Ochiul și marea*, București, 1989; *Nuntă cu garoafe mov*, București, 1990; *Umbre*, București, 1990; *Păcatele lumii*, București, 1993; *Bunicul și lacrima din carburator*, București, 1994; *Măi, fericiților!*, București, 1994; *Noaptea calomniei*, București, 1994; *Bunicul, Thailanda și ?*, București, 1997; *Sauna*,

București, 1999; *Paznic la porțile raiului*, București, 2000; *Marx librarul*, București, 2003.

Repere bibliografice: Ion Vitner, *Prozatori contemporani*, II, București, 1962, 142-171; Damian, *Direcții*, 245-254, *passim*; Dimisianu, *Schite*, 65-70; Mircea Iorgulescu, „De ce văd invers?”, RL, 1970, 31; Constantin, *Prozatori-critici*, 98-100; Dana Dumitriu, *Muntele magic*, RL, 1980, 35; D. R. Popescu, *Portretul scriitorului la maturitate*, RL, 1980, 39; Dobrescu, *Foiletoane*, II, 129-138; Iorgulescu, *Ceara*, 225-234; Dimisianu, *Lecturi*, 146-151; Vlad, *Lectura rom.*, 212-216; Odangiu, *Romanul*, 140-143; Moraru, *Textul*, 180-184; Ungureanu, *Proza rom.*, I, 688-698; Teodor Tihan, *Petre Sălcudeanu - pe noi „corăbii cu suflete”*, ST, 1985, 3; Iorgulescu, *Prezent*, 202-205; Dimisianu, *Subiecte*, 121-129; Rotaru, *O ist.*, III, 802-808; Traian Ungureanu, *Înțelegerea istoriei*, RL, 1988, 1; Gheorghe Glodeanu, *Istorie și confesiune*, TR, 1988, 5; Cosma, *Romanul*, I, 133-136; Mircea Iorgulescu, *Umbrele părinților uitați*, RL, 1989, 14; Gabriel Dimisianu, *Sălcudeanu*, RL, 1990, 36; Diana Adamek, *Nuanțele destrămării*, TR, 1991, 4; Adriana Iliescu, *Jocul dragostei și al simulării*, RL, 1991, 18; Aurel Martin, *Realismul obiectiv*, RL, 1993, 15; Sebastian Vlad Popa, „Atotduhovnicul înțelept”, CC, 1993, 5-6; Marian Barbu, *Aspecte ale romanului românesc contemporan*, Craiova, 1993, 221-232; Lovinescu, *Unde scurte*, III, 169-173, IV, 127-131; Ruxandra Cesereanu, *Romanul obsedantului deceniu între dizidență și impostură*, ST, 1994, 12; *Dicț. analitic*, I, 92-94; Mincu, *Ist. lit.*, 481-483; Grigor, *Moromete*, 179-183; Popa, *Ist. lit.*, II, 731-734; *Dicț. crit. rom.*, IV, 168-170; Negrici, *Lit. rom.*, 253-254. D.Mc.

SĂMĂNĂTORISM. Curent ideologico-literar configurat în primul deceniu al secolului al XX-lea, s. își trage numele de la revista „Sămănătorul”, care l-a promovat. Precedată, în

ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, de periodice ca „Vieța”, „Vatra”, „Povestea vorbei”, „Curierul literar” ș.a., publicația, apărută la 2 decembrie 1901, își propunea să trezească în conștiințe „cea mai adâncă evlavie pentru trecutul glorios al neamului acestuia, pentru faptele nespuse de mărețe ale străbunilor [...], cea mai entuziastă iubire pentru patrie [...], pentru frumusețile acestui pământ”. Scriitorii erau îndemnați să „sufle colbul de pe cronici”, spre a face „să renască virtuțile bătrânilor de atunci în sufletele tinerilor de azi”. Chezașia izbânzii era legătura cu poporul, în speță cu lumea țărănească: „Acolo e un suflet mare, care cere lumină. Acolo stau genii ascunse, gata să zburcească, asemenea izvorului care așteaptă în stâncă lovitură de toiag a lui Moise. Acolo-i puterea și viitorul nostru”. Prin asemenea îndemnuri, directorii publicației, Alexandru Vlahuță și George Coșbuc, se străduiau să mențină și să revitalizeze orientarea tradițională a literaturii române, amenințată, după ei, de proliferarea spiritului occidental modernist, care aducea „în altarul vieții sufletești a noastre câte și mai câte bolnave idei și cu totul străine spiritului românesc”. Programul „Sămănătorului” a fost însoțit de alte noi reviste, precum „Făt-Frumos” din Bârlad, „Junimea literară” din Cernăuți, „Ramuri” din Craiova, „Viața literară” din București, parțial și de „Lucașul” (Budapesta, apoi Sibiu), mai apropiat de poporanism. Principiile s. au început să acționeze ca idei-fortă din 1903, când N. Iorga și-a inaugurat colaborarea la revistă cu articole de directivă. Director al periodicului în 1905-1906, istoricul își continuă acțiunea în publicații întemeiate de el însuși: „Floarea darurilor”, „Neamul românesc literar”, „Drum drept”, iar mai târziu, în deceniul al patrulea, în „Cuget clar”. Asumându-și rolul unui „director de conștiință” încă înainte de 1900, în ziarul de limbă franceză „L'Indépendance roumaine”, exercitându-l, în continuare, în „România jună” și în „Epoca”, N. Iorga concepea literatura ca parte constitutivă a unei mari acțiuni de „îndreptare” națională, cu implicații sociale. Acea acțiune era menită, în viziunea lui, să provoace o „răscolire sufletească profundă”, ducând „la o nouă viață morală”, un instrument de cel mai mare preț fiind literatura, care trebuia însă regândită, întrucât ajunsese „la unii tineri”, „rătăcitoare”, în sensul că atrăgea spiritele „spre fărături streine de periculoasă robie”, strecura în suflete „seducțiile unor civilizații prea înaintate ca să-și fi putut păstra frăgezimea inițială”. Prin însemnătatea acordată originii și rolului social al artei, N. Iorga menținea s. - sub aspectul orientării estetice - la polul opus estetismului junimist și oricărui estetism, opus chiar preocupării față de artă. Directorul „Sămănătorului” acorda, obișnuit, puțină atenție calității artistice a literaturii pe care o promova. El voia nu atât să determine producerea unor opere care să rămână, cât să antreneze scriitorii, fie aceștia de mare talent sau numai de orientare „sănătoasă”, în acțiunea dusă de publicație. Îl interesa, cu alte cuvinte, aspectul cultural al muncii scriitorilor (pe care îi dorea mai curând răspânditori decât creatori de cultură), îl preocupa eficiența imediată a producției literare, arta apreciind-o numai întrucât sporea această eficiență. De aici, prețuirea unor autori cu totul modești, ca Vasile Pop, Ion

Gorun, Constanța Hodoș, George Vălsan, Teodor Cercel, Ioan Adam ș.a., și respingerea lui Calistrat Hogăș, Tudor Arghezi, Gala Galaction, Liviu Rebreanu ș. a. Toate raționamentele doctrinarului purced de la ideea priorității factorului moral. Prin transformarea conștiințelor avea să se transforme societatea. Factorul schimbării nu putea fi decât cultura. Regenerarea morală avea să se producă prin asimilarea a ceea ce istoricul numea „cultura națională”, înțelegând prin aceasta totalitatea realizărilor în care, în decursul timpului, s-au exprimat însușirile sufletești specifice poporului român. Nimeni, niciodată, nu a propagat iubirea pentru ceea ce este românesc cu o mai ardentă convingere decât N. Iorga. Din tot ceea ce a scris, în toate domeniile, iradiază o prețuire infinită, o mândrie jubilantă pentru trecutul eroic, pentru arta populară, pentru datinile strămoșești, pentru creațiile de cultură apărute de-a lungul secolelor, o dragoste fremătătoare pentru frumusețea țării. Dorind să vadă literatura angajată în serviciul cauzei naționale, a afirmării valorilor spirituale specific românești, N. Iorga îndemna scriitorii să producă opere organice integrate în tradiția culturală românească. „O literatură - se spune într-un articol din seria *Împotriva cleveților* - trebuie să afirme sufletul unui popor în forme cari corespund culturii timpului.” Scriitorilor le revenea îndatorirea de a da „neamului românesc o literatură care să pornească de la el, de la ce e mai răspicat și mai caracteristic în el”, oferind în același timp „literaturii universale, în formele cele mai bune ale ei, un capitol nou și original”. Orice mediu meritând a fi înfățișat în literatură „în măsura valorii sale artistice, a valorii sale sociale și naționale”, era normal - cugeta Iorga - ca interesul scriitorilor să se îndrepte în special către lumea țărănească, deoarece, și numeric, și prin contribuția ei la viața economică și socială, și prin valoarea materialului sufletească, țărănimea deținea primul loc. Luându-și tematica din realitatea rurală, literatura nu trebuia să dezvăluie neapărat (cum sugera doctrina poporanistă) convulsii sociale de care era cutremurat satul, ori, în tot cazul, să nu înfățișeze marea proprietate ca fiind cauza mizeriei și a înapoierii vieții țărănești; din contră, literatura trebuia să contribuie la înfățișarea boierului „de neam”. „Ni trebuie - scrie N. Iorga - o cultură a tuturor, de sus până jos, dintr-un hotar al românimii până la altul, o cultură care să fie a noastră, cărți pe rândurile inspirate ale cărora să cadă deopotrivă lacrima înaltei, bogatei doamne și a săracei, cărți smulse de mâini nerăbdătoare până unde răsună graiul acestui neam.” Pentru realizarea acestui țel îndemmurile erau tranșante: „Jos nemernica băguială străină din saloanele cosmopolite, pentru întreținerea cărora curg sudori de sânge pe lanurile muncite din greu, jos cărțile de simțire falsificată și de corupție, cu care Apusul otrăvește țeri nepricepute, jos maimuțăriile nelegiuite! O nouă epocă de cultură trebuie să înceapă pentru noi. Trebuie, sau altfel vom muri!”. De altfel, „nemernica băguială străină” e o altă expresie, mai violentă, pentru „bolnave idei” - expresia lui Coșbuc. Ca și autorul *Baladelor și idilelor*, Iorga nutrea cea mai sinceră aversiune pentru poezia franceză de după 1880, considerând-o „bolnavă”, „rătăcită”, văzând în ea o molimă periculoasă pentru literatura

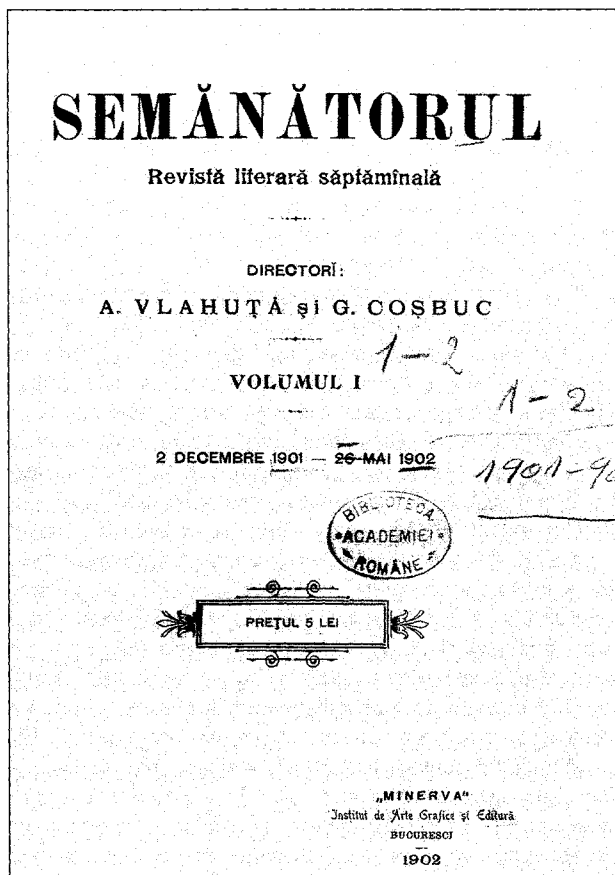
română, cu toate că Émile Verhaeren, de pildă, îi inspira admirație. Ce detesta mai mult Iorga în simbolism era „destrăbălarea”, senzualismul morbid, ruptura de tradiție, vădită mai cu seamă în răsucirea arbitrară a limbii, în alambicarea expresiei, în lexicul extravagant – aspecte proprii, într-adevăr, unei părți a poeziei produse sub impulsul acestui curent, nu însă întregii lirici occidentale moderne. Osândind fără drept de apel aproape toată literatura franceză de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, N. Iorga milita pentru o literatură „sănătoasă” nu numai în sensul profesării unui adevărat puritanism în expresie, cu evitarea oricăror aluzii senzuale (atât de abundente, totuși, în folclor), ci și în sensul „cumințeniei”, al menținerii stricte pe linia tradiției, al renunțării la înnoirea conținutului și a limbajului liric. În obstinția lui împotriva pretinsei putreziciuni a aproape întregii literaturi occidentale moderne, menită, potrivit convingerii sale, să dispară spre a ceda locul uzurpat unei literaturi neperversitate, care să învie bunele tradiții, directorul „Sămănătorului” mergea până acolo încât să ceară „taxe pe cărțile de literatură (nu de știință) străine, taxe pe ziarele străine [...], taxe pe trupele străine [...], taxe pe cei ce stau în străinătate și-și culeg, de pe moșii lucrate în sudori de sânge de țeranii noștri, veniturile cu care caută a speria Apusul”. Adversar neînduplecat al celor care concepeau arta în afara determinărilor morale și naționale, N. Iorga s-a ridicat totodată și împotriva literaturii patriotarde, demagogice. În articolul *Cultura națională și surrogatele ei*, doctrinarul **S.** pecetluiește sarcastic concepțiile potrivit cărora „literatura națională e în legătură cu tot patriotismul de irozi, care se stânge sub ochii noștri în zdrențele-i pestrițe, de șarlatan, scoțând blestemuri de melodramă”. Însă, pe cât e de precisă adresa criticii conținute în acest articol, pe atât de vagă e caracterizarea culturii pentru care articolul militează. De necontestat este năzuința lui N. Iorga de a da impuls unei culturi pline de conținut, care să exprime originalitatea spirituală a poporului nostru, geniul său specific. Din coloanele publicațiilor și din sălile de cursuri și conferințe, ideile naționaliste, propagate de înflăcăratul istoric, aveau să coboare curând în stradă. Sub impresia unui articol din „Epoca”, a unei prelegeri universitare ad-hoc, a unei conferințe rostite într-o sală publică și a întregii propagande galofobe duse de Iorga în „Sămănătorul”, numeroși tineri fanatici au umplut, în seara zilei de 13 martie 1906, Piața Teatrului Național din București, decizi să nu permită reprezentarea pe prima scenă românească a unei piese frivole în limba franceză. Demonstrația s-a soldat cu încăierări, intervenția forțelor de ordine și a armatei, în cele din urmă cu vărsare de sânge. Neorganizată, lipsită de eficiență, manifestația din Piața Teatrului a avut, totuși, darul să înspăimânte vârfurile conducătoare ale statului, care s-au grăbit să îl atragă pe N. Iorga în rândul celor ce dirijau sau aveau să dirijeze cursul politicii naționale. O chestiune rămâne esențială: a fost literatura sămănătoristă o emanație a doctrinei care a susținut-o sau, dimpotrivă, doctrina e o emanație a acestei literaturi? Se poate spune că programele tuturor publicațiilor sămănătoriste sunt axate pe ideea de continuitate și cheamă la

preluarea moștenirii, la reînvierea tradițiilor, deplângând lipsa de pietate pentru valorile trecutului. „Culegeți și însuflețiți din nou vorbele acestea mari!...”, își îndemna Vlahuță confrății în numărul inaugural al „Sămănătorului”. Coșbuc, în numărul următor, îl acompania: „Să nu risipim ce au adunat părinții noștri, dacă nu putem noi înșine să mai sporim averea”. Precursora imediată a „Sămănătorului”, revista „Curierul literar”, condusă de I. Constantinescu-Stans, și-a deschis primul număr cu programul „Daciei literare”, devenit astfel și al ei. Aceleași voințe de menținere în marginile tradiției îi dăduse expresie, în 1894, „Vatra”: „Trebuie să ne întoarcem, pe cât întoarcerea mai e cu putință, la vatra strămoșească, la obârșia culturală a noastră”. Și din articolele-program și din beletristica tipărită în paginile lor, se va vedea clar că publicațiile din sfera „Sămănătorului” nu năzuiau la crearea unei literaturi noi, ci la perpetuarea și sporirea celei existente. Accentul nu cade, în pledoariile lui Vlahuță, Coșbuc ș.a., pe ideea de creație, ci pe aceea de transmitere. Vestind, în 1903, „o nouă epocă de cultură”, N. Iorga nu numai că nu înțelege înnoirea ca o rupere de tradiție, dar manifestă pentru trecut un adevărat cult. Prin urmare, doctrina sămănătoristă a pornit de la o literatură care exista, și nu de un deceniu-două, ci mult mai înainte. Sămănătorii se voiau continuatorii acelei direcții literare, dominantă în jumătatea a doua a secolului al XIX-lea, care se bizuia pe cronici, pe folclor, pe datini și căreia îi dăduse impuls „Dacia literară”. Spre a demonstra valabilitatea unei asemenea orientări, doctrinarii **S.** nu aveau nevoie să caute argumente noi, pentru că acestea se aflau în articolele lui Mihail Kogălniceanu, Alecu Russo, V. Alecsandri, B. P. Hasdeu, Mihai Eminescu, ale altor scriitori din același secol. Reluând idei ale precursorilor, declanșatorii mișcării sămănătoriste le-au insuflat o vigoare sporită, le-au încredințat o nouă funcție formativă. Principala preocupare ce și-a aflat expresia în literatură, ca și în ideologia literară ce definește **S.**, e aceea de a întreține cultul trecutului. Un adevărat credo în acest sens e poezia *E mult de-atunci...* a lui St. O. Iosif. După evocarea timpurilor defuncte, în care, deși „amarnice și grele”, erau „inimi drepte, credincioase, vin bun și cântece frumoase”, poetul conchide, împrumutând vocea unui uncheaș care a trăit în acele timpuri: „Azi cat nedumerit, nepoate: / Cum toate se schimbară, toate! / Din cântece azi n-ai ce-alege, / Nici vinul nu e vin în lege, / Nici inimi nu mai sunt, nepoate!”. În genere, „vremurile acele” sunt descrise de poezia și proza sămănătoristă în culori trandafirii, ele reprezentând o eră de pace socială, de fericire pentru toți. Chezășia acestei binecuvântate stări o constituie prezența unei boierimi înțelepte, legată de pământ, înfrățită cu țărâtimea. De aici, regretul pentru surparea așezărilor patriarhale, pentru stingerea vechii boierimi și a răzeșimii. Ca scrieri tipice în acest sens sunt de amintit, în primul rând, majoritatea povestirilor din *Bătrânii* de Emil Gârleanu, în special novela *Nucul lui Odobac, ori Cuconul Stolniceanul* de N. N. Beldiceanu. Nostalgia trecutului e punctată uneori de accente xenofobe. Acțiunea romanului *Două neamuri* al lui C. Sandu-Aldea e construită pe un conflict atavic, generat de o pretinsă dus-

mănie fatală între români și greci. Atitudini șovine apar și în alte producții sămănătoriste (*Într-un an* de Emil Gârleanu, *Am scăpat și Un învingător* de Ioan Adam, *Pământ și apă* sau *Martirii* de Constanța Hodoș ș.a.). Prin orientarea lui ideologică fundamentală, **S.** a fost un curent ce a favorizat, pe un fundal de patriotism, grefarea unei doctrine conservatoare. Curentul a stimulat o literatură pătrunsă de duh patriotic, dar simțitor alterată de tendințe paseiste, care au dus la idealizarea satului medieval, a trecutului, a economiei patriarhale, la o imagine idilică, decorativă a țăranului, la demonizarea orașului, prezentat ca Sodomă și Gomoră. Talentul scriitorilor autentici a biruit însă, ca întotdeauna, mărginirile maniheiste și fanatismele doctrinare. Din paginile revistelor „Sămănătorul”, „Ramuri” și ale altor periodice înrudite se înalță – peste ideologia **S.** – o seamă de povestiri semnate de Mihail Sadoveanu, un număr de poezii ale lui St. O. Iosif, D. Anghel, O. Goga și ale altora, iar din articolele lui N. Iorga, cititorul de azi, trecând peste confuzii și erori explicabile istoric, receptează o intensă, nobilă vibrație a conștiinței unui cărturar de întâia mărime.

Repere bibliografice: Iorga, *O luptă* (1979), I-II; Sanielevici, *Cercetări*, 259-277; Denssianu, *Opere*, IV, 163-180; Lovinescu, *Critice*, I; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, 10-79, *passim*, II, 5-66, III, 11-14, *passim*, IV, 13-49, *passim*; Lovinescu, *Ist. civ. rom.*, I, 157-164, *passim*; Davidescu, *Aspecte*, 379-382; Pompiliu Constantinescu, *Sămănătorismul*, „Mișcarea literară”, 1925, 32-33; Al. Dima, *Istoria mișcării „Sămănătorului”*, D, 1925, 7-8; Șerban Cioculescu, *Sămănătorism și poporanism sub unghiul artistic*, VL, 1926, 16; Aderca, *Contribuții*, II, 9-15; I. A. Bassarabescu, *Două epoci din literatura română*, București, 1928; Nichifor Crainic, *Sensul tradiției*, G, 1929, 1-2; Constantinescu, *Opere*, 154-159, 187-188; D. Tomescu, *Atitudini politice și literare*, Craiova, 1932, 197-237, *passim*; Dan Smântănescu, *Mișcarea sămănătoristă*, pref. Nicolae Iorga, București, 1933; Dragomirescu, *Scieri*, 199-221; N. Iorga, *O viață de om, așa cum a fost*, I, București, 1934, 104-147; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 49-82; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 75-88, 187-190, *passim*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 531-536; Șerban Cioculescu, *Critica și militantismul*, „Kalende”, 1943, 6-7; Lovinescu, *Maioreșcu post.*, 179-235; Streinu, *Pagini*, II, 389-399; G.C. Nicolescu, *Sămănătorismul*, VR, 1959, 11; Mircea Zăciu, *Puncte de vedere în problema curentelor literare: „Sămănătorul”*, TR, 1960, 3-5; Mircea Zăciu, *A fost sămănătorismul un curent literar?*, TR, 1960, 6; Pompiliu Marcea, *Despre sămănătorism*, AUB, filologie, t. XVII, 1968; Ion Rotaru, *Sămănătorismul. Câteva puncte de vedere*, AUB, filologie, t. XVII, 1968; Z. Ornea, *Țărănismul*, București, 1969; Ciopraga, *Lit. rom.*, 95-217, 501-550; Micu, *Început*, 26-82, 183-249; Z. Ornea, *Sămănătorismul*, București, 1970; H. Zalis, *Sămănătorismul în literatura română. Contribuții bibliografice*, București, 1971; *Poeți de la „Sămănătorul”*, îngr. Petru Homoceanu, pref. Al. Piru, București, 1978; Vasile, *Conceptul*, 160-170; Mircea Popa, *Sămănătorismul în Transilvania*, LL, 1996, 2; Adriana Iliescu, *Vocația modernității în literatura contemporană română*, București, 2001, 5-39. D.Mc.

SĂMĂNĂTORUL, publicație apărută la București din 2 decembrie 1901 până în 27 iunie 1910, având subtitlul „Revistă literară săptămânală”. Primii directori, Alexandru Vlahuță și George Coșbuc, vin la conducere ca răspuns la o inițiativă a lui Spiru Haret, promotor al unei vaste serii de acțiuni de

culturalizare a satelor, și conduc hebdomadular până la sfârșitul anului 1902. Din 1903 **S.** iese „sub direcția unui comitet”. De la numărul 23/1905 director devine N. Iorga, iar din comitetul de redacție fac parte St. O. Iosif, Mihail Sadoveanu și Ion Scurtu. După demisia lui Iorga din funcția de director, consemnată în numărul 43/1906, la conducerea revistei rămân cei trei redactori, de la numărul 46/1906 grupului asociindu-i-se D. Anghel și C. Sandu-Aldea. Începând cu numărul 5/1907 se adaugă o secție științifică, la conducerea căreia este numit G. M. Murgoci. De la numărul 14/1908, când subtitlul devine „Revistă săptămânală”, în colegiu intră și Aurel C. Popovici pentru partea politică, secțiunea literară rămânând în seama grupului format din D. Anghel, St. O. Iosif, Mihail Sadoveanu, C. Sandu-Aldea și Ion Scurtu, în vreme ce partea științifică continuă să fie îngrijită de G. M. Murgoci. Cu numărul inaugural din 1909 pe pagina de titlu este menționat doar Aurel C. Popovici, în calitate de director, situație neschimbată până la numărul 51/1909, când, în articolul *Către cititori*, semnat Red., se poate citi: „Cu acest număr actuala direcție și redacție a revistei încetează”. În 1910 **S.** va fi condus de „un grup de foști și actuali colaboratori”. Printre aceștia, alături de C. Sandu-Aldea, Ion Scurtu și G. M. Murgoci, se numără D. Nanu, G. Tutoveanu, N. N. Beldiceanu, Pericle Papahagi, A. de Herz, I. Popovici-Bănățeanul, dar și

C. Gane, C. Carp, G. Murnu, Caton Theodorian ș.a. Din toamna anului 1902 revista apare cu numele ortografiat „Sămănătorul”, formă asupra căreia va reveni abia în 1910, când încetează directoratul lui Aurel C. Popovici și când titlul e „Semănătorul”. Anunțată în ultimul număr al „Curierului literar” (1901), noua publicație preia, de fapt, numele unei reviste bărlădene din secolul al XIX-lea, titlu acceptat pentru caracterul său sugestiv, la propunerea lui Al. Vlahuță. Articolul-program *Primele vorbe*, nesemnat, inclus de Vlahuță, cu titlul *Îndemn*, în volumul său *File rupte* (1909), anunță o linie pe care scriitorul o urmărește începând cu „Vieața” (1893–1896): „Ne strângem, cu credință și cu dragoste, în jurul aceluiași stindard, stindard de pace, de înseninare și de înfrățire intelectuală, de apostolică muncă pentru dezmoșirea inimilor care tânjesc, pentru redșteptarea avântului de-odinioară în sufletele românești, pentru chemarea atâtor puteri risipite la o îndrumare mai sănătoasă – la sfânta grijă a întăririi și-a înălțării neamului acestuia”. Reluând orientarea „Daciei literare” (1840), nu și exclusivismul junimist, aceeași perspectivă culturală e prezentă și în intervenția lui G. Coșbuc intitulată *Uniți* (2/1901), care fixează direcția militantă a ceea ce va rămâne valabil în ideologia sămănătoristă: „Să nu risipim ce au adunat părinții noștri, dacă nu putem înșine noi să mai sporim averea; și dacă nu putem spori lumina, să năzuim a răspândi în popor tot mai mult aceea pe care o avem”. Un tradiționalism asumat, așadar, modelat la flacăra patriotismului, cum mărturisește și Al. Vlahuță, nuanțând programul în *Cărți pentru popor* (3/1901): „Ar fi timpul ca literații noștri, ei mai ales, să-și îndrepte luarea-aminte și toată dragostea lor spre popor! [...] Cărți, cărți pentru popor! Acolo e un suflet mare care cere lumină. Acolo stau genii ascunse, gata să izbucnească, asemenea izvorului care așteaptă în stâncă lovitură de toiaș a lui Moise. Acolo-i puterea și viitorul nostru”. Astfel exprimată, formula inițială a sămănătorismului înseamnă mesianism cultural și sentiment al datoriei naționale, fără vreo obligatorie abdicare de la criteriul estetic. Nicolae Grigorescu este ilustratorul primului număr, în care sunt incluse sonetele cu caracter exortativ *Sămănătorul* de Al. Vlahuță și *Către tinerii poeți* de St. O. Iosif. Din perioada primului directorat datează și inițiativa publicării unui grup compact de inedite eminesciene (poezie, proză, teatru), alese din manuscrisele predate de Titu Maiorescu Academiei Române la începutul anului 1902. Poeții acestei etape sunt Al. Vlahuță, G. Coșbuc (*Fragment epic*), care dă și traduceri din *Divina Comedie* de Dante ori din *Odiseea* lui Homer, alături de Maria Cunțan, Samson Bodnărescu, iar proza e ilustrată de Ion Gorun, Constanța Hodoș, George Moroianu, Zaharia Bârsan. În numărul 13/1902 Al. Davila tipărește un fragment din *Vlaicu-Vodă*. Se publică traduceri din Gottfried Bürger, Ada Negri, Paul Verlaine; în numărul 32/1902 apare studiul *Humorul lui Eminescu*, aparținând lui Ilarie Chendi. Odată cu plecarea lui Vlahuță și Coșbuc de la conducerea *S.*, redactorii ascunși în umbra „comitetului” sunt Ilarie Chendi și St. O. Iosif, iar un articol-program semnat de Chendi, *Semne bune* (1/1903), mărturisește o mai decisă îndrumare a revistei spre

sursele de inspirație istorică: „Studiul istoriei este cărarea cea mai sigură pe care putem să ieșim la lumină. Pe urma lui e natural să apară o literatură de nobile năzuinți, căci ne vom ordona astfel sentimentele, ne vom disciplina gândurile, vom relua raporturile cu scriitorii vechi, cu limba și poezia veche, cu credințele poporului, ne vom regăsi pe noi înșine”. Pentru o bună perioadă, continuă tipărirea masivă a ineditelor eminesciene, iar poeții cel mai frecvent întâlniți aici sunt St. O. Iosif, D. Anghel, Natalia Negru, Maria Cunțan. Cu vremea, la *S.* vin și alți scriitori, precum Panait Cerna, care își începuse colaborarea din 1901, cu poema *Noapte de vară*, sub pseudonimul Elvira M., dar acum continuă cu numele real (*Spre Bucovina, Din depărtare, Către pace*), sau Octavian Goga, care semnează poemul *Cântăreților de la oraș* și căruia i se reproduc versuri apărute în „Lucașul” ș.a. Se alătură Corneliu Moldovanu, D. Nanu, la îndemnul înflăcărat al lui Iorga. Istoricul, adus în redacție de Ilarie Chendi, semnează texte precum *Rostul închipuit și cel adevărat al literaturii* (34/1903), în care poetul român este îndemnat „să stea cu luare-aminte, ca unul care ar aștepta să i se coboare o revelație, pentru a cuprinde în el sufletul celor din țara, din neamul, din vremea lui și, exprimându-l, să deștepte în inimi frăția adormită”. Tot Iorga elogiază *Cântecele de vitejie* ale lui G. Coșbuc și îi sugerează lui St. O. Iosif să obțină participarea lui Mihail Sadoveanu. Astfel, odată cu publicarea povestirii *Cozma Răcoare* (47/1903) începe o îndelungată colaborare, poate cea mai rodnică din câte va avea revista. Seria, prefigurând cvadruplul debut editorial din 1904, continuă cu un fragment din romanul *Șoimii (În tabăra cazacilor)*, urmat de *Moș Simion* (din *Dureri înăbușite*), de *Claca* (fragment din *Crâșma lui Moș Precu*), precum și de tipărirea în foileton a romanului *Floare ofilită*. În ciuda prezenței unor noi comentatori, cum ar fi Ovid Densusianu, Vasile Pârvan, G. Bogdan-Duică, Alexandru Lapedatu, Artur Gorovei, revista este treptat acaparată de personalitatea dominatoare a lui N. Iorga, care ajunge adesea să confunde, în textele sale critice, esteticul cu etnicul și naționalul cu eticul. Devenit director în 1905, Iorga imprimă publicației un eclecticism derutant, consonant cu concepția pe care o avea acum asupra literaturii, văzută ca expresie exclusivă a naționalului și ca modalitate de edificare culturală a celor mulți. Texte precum *Biblioteci circulante, Cărți de școală, Teatre de diletanți* rămân grăitoare pentru această mentalitate transgresivă, alimentând o atmosferă de confuzie a valorilor. Caracterizarea ei apare în comentariul *Ce este „Sămănătorul”?* (1/1906): „Ne încercăm printr-o muncă iubitoare de fiecare clipă să înălțăm [țăranul român] către cultura modernă a neamurilor conștiente și mândre, care pot fi sigure că vor trăi de sine, la lumina ce pornește din însăși alcătuirea lor sufletească”. Dar eticismul militant e tot atât de departe de literatură ca și inspirația din tradiția istorică dacă textul e lipsit de valoare estetică propriu-zisă. Iorga nu pregetă să polemizeze în acest sens cu A. D. Xenopol ori cu Gr. G. Tocilescu și își sintetizează poziția într-o suită de articole din 1905, poziție care explică atât ruptura sa de o parte a generației căreia îi aparține, cât și izolarea de care se va plânge după apariția, în 1906, a „Vieții

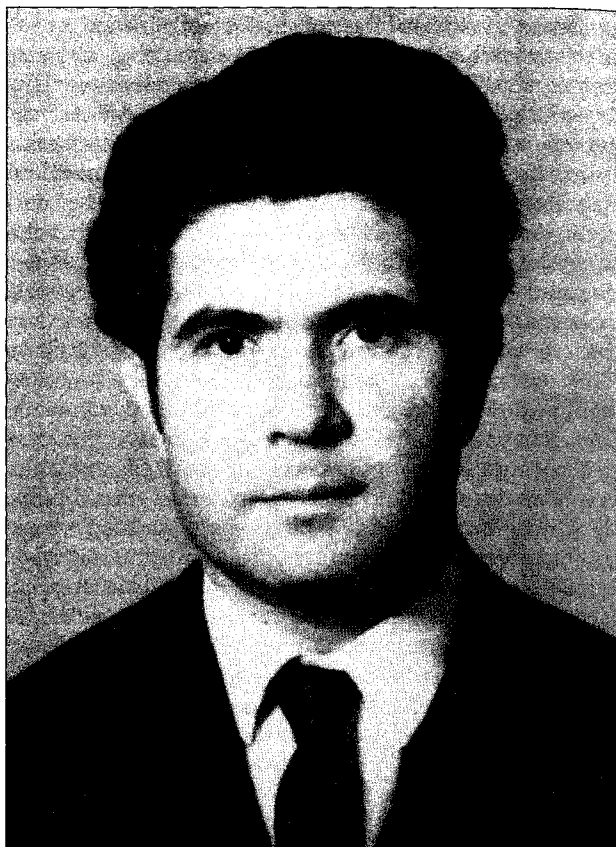
românești". Intitulată *Împotriva cleveitorilor*, seria încearcă să contrazică acuzațiile aduse sămănătorismului și să fixeze cadrele acestuia, așa cum le înțelegea marele istoric: *Ura împotriva culturii străine, Tărănismul „Sămănătorului”, Adorația trecutului și, mai ales, „Sămănătorul”, o revistă personală?*. Dar demontarea sistematizată a argumentelor „cleveitorilor” nu reușește să spulbere impresia de reacție imorală a unei personalități animate de mesianismul neoromantic, din perspectiva căruia trecutul trebuie să fie drapat într-un eroism de paradă, iar țărănimea să fie prezentată ca o clasă socială omogenă și idilică. Se retipăresc acum poeme de Coșbuc (*Non omnis moriar*), alături de texte ale unor noi poeți, Ecaterina Pitiș, C. Sp. Hasnaș, I. M. Marinescu, Mihail Săulescu (debut în 1906), A. de Herz (debutează în 1906, folosind și pseudonimul Dinu Ramură), în vreme ce Mihail Sadoveanu continuă să publice proză. Iorga elogiază poeziile lui Goga („E revărsarea, în forme create năprasnic, a unei dureri care s-a grămădit clipă de clipă într-un suflet neobișnuit de simțitor la sângeroasele jigniri ale dreptății și mândriei neamului nostru, e strigătul de agonie al pieptului pe care-l sfărâmă o stâncă”), dar și scrisul Elenei Farago sau pe cel al lui C. Stamati. Tot el scrie despre proza lui Mihai Eminescu, despre romanele lui Ioan Slavici (este comentat *Mara*, recent apărut), despre C. Sandu-Aldea ori despre începuturile romanului românesc. Ion Scurtu se ocupă, în aceeași perioadă, de Eminescu și Schopenhauer, G. Bogdan-Duică de Vasile Cârlova și de Ion Ghica. În seria dirijată de Iorga semnează și Emil Gârleanu (schița *Uitat*). În ciuda rezistenței declanșate în frontul literar de programul propus de istoric, sămănătorismul se afirmă în vremea directoratului său ca o mișcare culturală de amploare, câștigând numeroși aderenți. E vorba de revistele „Făt-Frumos” de la Bârlad (1904-1909), de „Junimea literară”, editată în 1904 la Cernăuți ș.a., dar mai ales de „Ramuri”, care apare în 1905 la Craiova, primii ani din îndelungata sa existență fiind întru totul dominați de ideologia sămănătoristă. Demisia lui Iorga, anunțată într-o scrisoare din 15 octombrie 1906, nu va reprezenta, în aceste condiții, un moment de cotitură în evoluția curentului. St. O. Iosif, D. Anghel și Natalia Negru rămân în fruntea plutonului de poeți ai revistei, alături de ei începând să semneze G. Vâlsan, Mircea Dem. Rădulescu, I. U. Soricu, Constanța Hodoș. Eclecticismul stilistic al programului, afirmat anterior, este probat, în poezie, de acceptarea unui poem de Ion Minulescu, *Romanța celor trei galere*. În primăvara lui 1907, ca o replică la reprimarea răscoalelor țărănești, George Coșbuc tipărește *Parabola Sămănătorului*. În 1908 Ion Scurtu prezintă „un scriitor nou”, A. Mirea, după ce anterior apăruse *Povestea unei nopți de iarnă*, din *Caleidoscopul lui A. Mirea*, rezultatul colaborării dintre St. O. Iosif și D. Anghel. Lui Mihail Sadoveanu, care rămăsese în continuare printre redactori, îi aparțin acum mai multe scrieri în proză, unele reprezentând mici capodopere ale genului: *Înecatul*, *În pădurea Petrișorului*, *O istorie de demult*, *Mergând spre Hârâu*, *Plăceri nevinovate*, *La schitul Brătești*. Se traduce proză de Guy de Maupassant, Pierre Loti (*Pescar de Islanda*, în versiunea lui C. Sandu-Aldea), Bjørnstjerne Bjørnson, teatru de Shakespeare

(*Iuliu Cezar*). Odată cu instalarea lui Aurel C. Popovici ca redactor politic, ideologia sămănătoristă se radicalizează, publicația intrând într-un lung șir de polemici, cea dintâi cu „Viața românească”, dar și cu „Lucașfăru” de la Sibiu (*Ideii anarhice. În chestia d-lui Tăslăoanu, Revista generală: Pentru d-l Stere de la Iași*). Poeți ai noii etape, alături de un grup numeros preluat din anii anteriori, sunt C. Teodorescu, Oreste, C. Vlădescu-Albești, C. Manolache ș.a. Numărul 24/1909, dedicat lui Eminescu, conține o evocare a lui Slavici, *Eminescu - omul*, alături de un poem preluat din scrierile Veronicăi Micle. Alte sumare învederează din nou o vie preocupare pentru traduceri: Selma Lagerlöf, Alphonse Daudet, A. P. Cehov, Maxim Gorki. Afirmând că ține „deschise paginile revistei pe seama tinerelor talente ce se vor ivi”, articolul-program al seriei din 1910, semnat de Ion Scurtu, anunță o publicație „cu totul impersonală, liniștită, care să se mulțumească a da publicului bucăți literare alese, articole pozitive de critică și de știință, precum și o bogată formațiune culturală”. Absența unui program estetic, suplinit, în diverse etape, de comandamente ideologice, lipsa de discernământ critic au făcut ca, adesea, lângă nume de primă mărime, paginile **S.** să găzduiască produse literare ale unor manufacturieri veleitari, în timp ce vehemente exortatii din articolele de direcție rămăneau fără urmă și fără acoperire. Totuși, prin repetatele apeluri la inspirație națională, la patriotism și militantism cultural, la evitarea imitației servile a unor modele străine, **S.** a jucat un rol meritoriu în climatul cultural de început de secol. Dacă nu a impus decât „voci” literare minore, precum cele ale lui Vasile Pop, Ion Ciocârlan, I. U. Soricu, N. Vulovici, a sprijinit în schimb talentul unor scriitori ca Mihail Sadoveanu, Panait Cerna, St. O. Iosif, D. Anghel. Traducerile, un capitol deosebit de important în paginile revistei, au adus în atenția cititorilor nume de prim rang, de la cele ale scriitorilor antici până la moderni, parnasieni și simbolști, ori la reprezentanți ai literaturilor nordice și orientale. Spre pildă, în 1909 Ioan Borcia tălmăcea *Blestemul bardului* de Ludwig Uhland, Horia Petra-Popescu (sub pseudonimul Radu Paltin) dădea o versiune la *Corbul* de Edgar Allan Poe, iar Nicolae Budurescu transpunea *Serenadă* de Paul Verlaine. Alți colaboratori: Ion Agârbiceanu, Sextil Pușcariu, Vasile Savel, D. N. Ciotori, Al. G. Doinaru, I. Ionescu-Boteni, D. Cristorian, Ernest Ene, D. Ionescu-Morel, Ecaterina Bălăcioiu, C. Sfetea, Gheorghe Săpunaru, C. Rădulescu-Codin. *l.l.*

SĂNDULESCU, AI.[exandru] (13.VI.1929, Pleșești-Podgoria, j. Buzău), istoric și critic literar, editor. Este fiul Mariei (n. Dediu) și al lui Anton Săndulescu, învățător. Urmează școala primară în satul natal, Liceul „Regele Ferdinand” din Râmnicu Sărat (absolvit în 1948), apoi Facultatea de Filologie a Universității din București (licența în 1952), unde îi are profesori pe G. Călinescu și pe Tudor Vianu, iar printre colegi pe Ștefan Bănuțescu și pe Mircea Horia Simionescu. Lucrează ca redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă până în 1958, când i se desface contractul de muncă din cauza

dosarului, tatăl său aflându-se în închisoare, ca deținut politic. Din 1963 până în 1997, când se pensionează, este cercetător științific la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” al Academiei Române, șef de sector sau de colectiv, coordonator al unor proiecte, redactor-șef, între 1991 și 1996, la „Revista de istorie și teorie literară”. În 1972 obține titlul de doctor în filologie cu o teză despre literatura epistolară. Tentat inițial de lingvistică, debutează la rubrica „Vocabular regional” a revistei „Cum vorbim” din 1949 și, în aceeași perioadă, scrie versuri, pe care însă nu le publică. Debutul editorial are loc în 1958, cu monografia G. Topîrceanu. *Viața și opera*. Colaborează, de-a lungul timpului, la „Adevărul literar și artistic”, „Ateneu”, „Contemporanul”, „Flacăra”, „Gazeta literară”, „Iașul literar”, „Jurnalul literar”, „Limbă și literatură”, „Lucefărul”, „Orizont”, „Revista de istorie și teorie literară”, „România literară”, „Scrisul bănățean”, „Secolul 20”, „Steaua”, „Synthesis”, „Tânărul scriitor”, „Tribuna”, „Viața românească” ș.a., precum și la publicații din Râmnicu Sărat, Buzău și Focșani. Pentru editarea scrisorilor lui Duiliu Zamfirescu i s-a decernat în 1967 Premiul „B. P. Hasdeu” al Academiei Române.

Fără a disprețui cronică literară, pe care o va practica mai mult sau mai puțin accidental, S. se orientează de timpuriu către cercetarea istorico-literară. În linii mari, intervalul în care se mișcă dezinvolt este cel cuprins între 1848 și 1948, cu incursiuni nealeatorii înainte sau înapoi, așezând în prim-planul preocupărilor proza de toate tipurile: proza de imaginație, ca în monografiile *Delavrancea* (1964) și *Duiliu Zamfirescu* (1969), studii micromonografice sau adâncind un anume aspect esențial, precum în *Introducere în opera lui Liviu Rebreanu* (1976), în amplul studiu introductiv la ediția critică *Opere de Calistrat Hogas* (I, 1984) ori în medalioane, profiluri și analize parțiale: Ioan Slavici, Mihail Sadoveanu, C. Stere, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu, D. D. Patrașcanu, Gib I. Mihăescu, Tudor Arghezi și G. Călinescu – aceștia doi în ipostaza de prozatori –, D. R. Popescu. Un accent în plus este pus pe cercetarea prozei neficționale – înclinație personală, coincizând totodată cu „foamea de document” a cititorului contemporan. S. se numără printre promotorii interesului pentru memorial, jurnal și corespondență literară. De altfel, în *Literatura epistolară* (1972) consacră domeniului un studiu teoretic și istoric de referință, vizându-i pe principalii ei reprezentanți din literatura franceză clasică și din literatura română, de la poezii Văcărești la Duiliu Zamfirescu. E un demers recuperator (vizibil și în studiul corespondenței lui B. P. Hasdeu, a cărei ediție în trei volume a coordonat-o), ce pledează cauza valorizării literaturii subiective din perspectiva literarității, uneori superioară valoric operelor ficționale scrise de unul și același autor. Pasiunea acestui gen de cercetări crește pe măsură ce, după 1989, se mărește și corpul de luat în studiu, prin publicarea memorialisticii și jurnalelor „de sertar”, a corespondenței unor personalități până atunci prohibite, dar și prin editarea unor texte mai vechi (I. G. Duca, C. Argetoianu ș.a.), tot indezirabile sub regimul comunist. Interesat și de teoria prozei, S. s-a ocupat de conceptul de realism, în aceeași ordine de preocupări fiind de menționat și contribuția la

Dicționarul de termeni literari (1976), pe care l-a și coordonat. Celălalt teritoriu al cercetărilor sale este critica și istoria literară românească. Scrie despre Paul Zarifopol (cărui îi și editează opera eseistică și bogata corespondență), dar și despre ceilalți reprezentanți ai direcției estetice, de la Titu Maiorescu la strălucita generație interbelică și la contemporanii Mircea Zăciu, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, fără a uita contribuția lui C. Dobrogeanu-Gherea ca deschizător de drumuri pentru critica analitică și explicativă. Idealul interpretului este critica creatoare, iar pledoaria pentru integrarea biografiei (tocmai în anii freneziei structuraliste) particularizează conceptul său de istorie literară. Raportată la proză, poezia ocupă un loc secundar în atenția exegetului și se rezumă, în linii mari, la monografia „documentară” despre G. Topîrceanu – text reluat din alt unghi în introducerea la ediția *Scrieri* din 1983 –, la câteva articole despre V. Cârlova, Anton Pann, Octavian Goga, G. Bacovia, Tudor Arghezi, Otilia Cazimir și la studiul privind evoluția conceptului liric de la Dimitrie Cantemir la Arghezi. Deși se ocupă mai rar de poezii, S. urmărește semnele lirismului în alte genuri, de la roman („fântânile arteziene” din epica lui G. Călinescu) la literatura de călătorie, jurnal, corespondență, identificând-o, neașteptat, în scrisorile „raționalistului”, „scepticului” și „cinicului” Paul Zarifopol, de pildă, sau în cele ale ilustrului său congener I. L. Caragiale. Și analizele critice proprii conțin o discretă undă

lirică, mai ales în secvențele narativ-evocatoare. Abordând îndeobște autori și opere pentru care are afinități, comentatorul o face cu empatie. E o participare bine strunită prin exercițiul obiectivării - ceea ce conferă interpretărilor credibilitatea judecăților echilibrate. Calmul exegetic este vizibil în conștientizarea „pașilor pe nisip” - urile mișcătoare ale literaturii. Este Eminescu un poet „dificil” sau „hermetic”, cum îl crede Vladimir Streinu? Sau este G. Coșbuc, conform aserțiunii aceluiși, un poet citadin? Felul în care comentatorul se îndoiește rămâne fertil, invitând la redeschiderea problemei, nu la clasarea sau eludarea ei. Concluziile definitive nu sunt totuși ocolite atunci când există suficiente probe la dosarul chestiunii. Un exemplu: „achitarea” lui Duiliu Zamfirescu, catalogat, până la demonstrația lui S., printre detractorii lui Mihai Eminescu. Calmul exegetic este atestat și de alt aspect al metodei utilizate: se adoptă dintru început o strategie a înaintării în spirală, ceea ce presupune reveniri și revizui, completări și rafinări. Scrierile despre Topîrceanu, Delavrancea și mai ales despre Zarifopol și Duiliu Zamfirescu sunt edificatoare. Se observă, în cazul lui Duiliu Zamfirescu, trecerea de la cutare aspect particular la micromonografie, apoi la ediții succesive de inedite epistolare și la ediția critică a corespondenței, în fine la reluarea lărgită a biografiei și la sinteza asupra corespondenței literare. Pentru S. istoria literară se justifică doar atunci când, în descendență călinesciană, ea poate identifica și acredita o anumită devenire și organicitate, diverse conexiuni în interiorul genurilor, între genuri, între epoci, serii / filiații și categorii etc., surprinse în dialectica infinitezimală a identității și alterității, a sincroniei și diacroniei. A stabili raporturi, diferențe este una din regulile istoricului literar, evidentă în studiile despre Anton Pann, C. A. Rosetti, A. I. Odobescu, B. P. Hasdeu, I. L. Caragiale, Liviu Rebreanu, Gib I. Mihăescu, E. Lovinescu, Tudor Vianu. Același interes pentru stabilirea de relații se manifestă la nivelul analizei unuia și aceluiși scriitor: legături între diversele secvențe ale operei, raporturi de anticipare sau de ruptură, reliefuri valorice etc. Astfel, V. Alecsandri-„omul de lume” din scrisori e raportat la creația sa literară, pentru a obține imaginea unei „interferențe a planurilor”. Evident, atari conexiuni se întâlnesc mai frecvent în demersurile monografistului și în notele informate ale editorului. Fidel strategiei sale de revenire în spirală asupra unui autor, istoricul literar își îmbogățește neconținut sintezele. Cazul cel mai relevant este acela al preocupării pentru Paul Zarifopol. În *Constelații literare* (1998) se oferă, între altele, suma unei exegeze întinse pe câteva decenii. Sunt explorate teza de doctorat a lui Zarifopol - pe care S. o descoperă - și dosarul examenului, se comentează formația filosofico-literară germană a eseistului etc. Sub raportul editării, ultimii ani îi permit publicarea „textelor cenzurate”, revelând în Zarifopol un adversar lucid și tenace al totalitarismelor de orice culoare și în primul rând al celui roșu. Cercetătorul pasionat al memorialisticii a dat el însuși la iveală, tot după 1989, două scrieri aparținând genului. *Efectele dosarului „dalmațian”* (1995), având ca fir central metafora din titlu, este un memorial autobiografic, reconstituind o existență

„sub vremei” (evocarea începe cu prima copilărie și sfârșește cu ultimii ani ai epocii ceaușiste), momentele dramatice la originea cărora stau arestarea și condamnarea tatălui, iar în plan general instaurarea regimului comunist, cu consecințele lui dezastruoase asupra unei cariere de scriitor, adică de om prin definiție liber. *Operație pe cord deschis* (2002) e un jurnal presărat cu evocări ale unor personalități: „efigiile” lui Tudor Vianu, G. Călinescu, Vladimir Streinu, Dinu Pillat. S. este în primul rând un asemenea evocator, cu darul portretisticii și al refacerii unei atmosfere, fie privind familia, anii de liceu și facultate, fie lecturile de la Biblioteca Academiei ori atmosfera din institutul academic patronat de G. Călinescu atât în timpul directoratului acestuia, cât și - ca sub o luminoasă umbră - după moartea marelui critic.

SCRIERI: G. Topîrceanu, *Viața și opera*, București, 1958; *Delavrancea*, București, 1964; *Pagini de istorie literară*, București, 1966; *Duiliu Zamfirescu*, București, 1969; *Literatura epistolară*, București, 1972; *Citind, recitind...*, București, 1973; *Conceptul de realism în literatura română* (în colaborare), București, 1974; *Continuități*, București, 1976; *Dicționar de termeni literari* (în colaborare), București, 1976; *Introducere în opera lui Liviu Rebreanu*, București, 1976; *Portrete și analize literare*, București, 1982; *Istoriografia literară românească. 1944-1984* (în colaborare), București, 1984; *Duiliu Zamfirescu și marele său roman epistolar*, București, 1986; *Pe urmele lui Duiliu Zamfirescu*, București, 1989; ed. 2 (*Viața lui Duiliu Zamfirescu*), Focșani, 2002; *Efectele dosarului „dalmațian”*, București, 1995; *Constelații literare*, București, 1998; *Operație pe cord deschis*, București, 2002; „Pădurea spânzuraților” de *Liviu Rebreanu*, Cluj-Napoca, 2002; *Memorialiști români*, București, 2003.

EDIȚII: G. Topîrceanu, *Opere*, I-II, pref. edit., București, 1955, *Scrieri alese*, I-II, pref. edit., București, 1970-1971, *Scrieri*, I-II, pref. edit., București, 1983; Corneliu Moldovanu, *Poezii*, pref. edit., București, 1966; Duiliu Zamfirescu, *Scrisori inedite*, introd. edit., București, 1967, *Opere*, VII-VIII, București, 1984-1985; Paul Zarifopol, *Pentru arta literară*, I-II, introd. edit., București, 1971; ed. I-II, București, 1997-1998, *Paul Zarifopol în corespondență*, pref. edit., București, 1987 (în colaborare cu Radu Săndulescu), *Eseuri*, I-II, pref. edit., București, 1988 (în colaborare cu Radu Săndulescu), *Marxism amuzant. Eseuri cenzurate*, pref. edit., București, 1992, *Încercări de precizie literară*, introd. Alexandru Paleologu, Timișoara, 1998; *Delavrancea interpretat de...*, pref. edit., București, 1975; B. P. Hasdeu și contemporanii săi români și străini, I-III, introd. și postfața edit., București, 1982-1984 (în colaborare).

Repere bibliografice: Z. Ornea, „G. Topîrceanu”, GL, 1959, 2; Nae Antonescu, „Delavrancea”, TR, 1964, 49; Cornelia Ștefănescu, „Delavrancea”, VR, 1965, 4; Cornel Regman, „Pagini de istorie literară”, GL, 1967, 3; D. Vatamaniuc, „Pagini de istorie literară”, LCF, 1967, 13; Streinu, *Pagini*, IV, 266-269; Geo Șerban, „Pagini de istorie literară”, VR, 1967, 5; Cornelia Ștefănescu, *Duiliu Zamfirescu*, „Scrisori inedite”, RITL, 1967, 3; Constantin Călin, „Duiliu Zamfirescu”, ATN, 1969, 2; Ov. S. Crohmălniceanu, „Duiliu Zamfirescu”, RL, 1969, 43; Zăciu, *Glose*, 33-38; Ov. S. Crohmălniceanu, „Delavrancea”, RL, 1971, 2; Piru, *Varia*, I, 197-199, II, 180-183; Alexandru George, *Un gen care se stinge*, LCF, 1972, 52; Dumitru Micu, *Povestirea și literatura epistolară*, CNT, 1973, 8; Ion Vlad, *Condiția literară a genului epistolar*, T, 1973, 4; Liviu Petrescu, „Literatura epistolară”, RITL, 1973, 2; Mircea Iorgulescu, „Citind, recitind...”, LCF, 1973, 33; Nicolae Manolescu, *Studii despre clasici*, RL, 1973, 36; Adriana Iliescu, „Citind, recitind...”, LCF, 1973, 38; Zăciu, *Bivuac*, 196-200; George Muntean, *Statornicie și competență*, RL, 1976, 29; Emil Manu, „Continuități”, SPM, 1976, 296; Liviu Leonte,

„Continuități” și „confluente”, CRC, 1976, 44; Zaharia Sângeorzan, „Introducere în opera lui Liviu Rebreanu”, CRC, 1976, 49; Dana Dumitriu, *Din nou despre Rebreanu*, RL, 1976, 49; Dumitru Micu, „Introduceri critice”, CNT, 1976, 52; Nicolae Manolescu, „Dicționar de termeni literari”, RL, 1976, 53; Vlad Sorianu, *În universul valorilor consacrate*, ATN, 1977, 2; Al. Piru, *Rebreniana*, LCF, 1977, 11; George, *Sfârșitul*, II, 34–38; Pillat, *Itinerarii*, 357–358; Ungheanu, *Lecturi*, 330–335; Ștefan Cazimir, „Citind, recitând...”, RL, 1983, 3; Z. Ornea, G. Topîrceanu, „Scrieri”, CNT, 1983, 17; Mircea Angheliescu, „Ocarte bună sfidează moartea”, T, 1983, 4; Ștefan Cazimir, *Romane epistolare*, RL, 1984, 30; Șerban Cioculescu, *Duiliu Zamfirescu, epistolier*, RL, 1984, 38; Nicolae Mecu, *Un epistoloz de excepție*, VR, 1984, 12; Angheliescu, *Lectura*, 114–124; Teodor Vârgolici, *Duiliu Zamfirescu în corespondență*, VR, 1987, 1; Șerban Cioculescu, „Paul Zarișopol în corespondență”, RL, 1987, 19; Rodica Florea, „Paul Zarișopol în corespondență”, CNT, 1987, 29; Z. Ornea, *Zarișopol și corespondenții săi*, RL, 1987, 31; Nicolae Manolescu, *Locul lui Zarișopol*, RL, 1988, 38; Mircea Angheliescu, *Obiect de studiu: omul*, T, 1988, 10; Mircea Iorgulescu, *Tot despre „locul lui Paul Zarișopol”*, RL, 1988, 48; Al. Dobrescu, *Pentru Zarișopol*, CL, 1988, 11; Nicolae Mecu, *Constelațiile istoricului literar*, VR, 1989, 3–4; George Muntean, *Istoricul literar și editorul*, RL, 1989, 25; Mircea Iorgulescu, *La răspântia dintre secole*, RL, 1989, 28; Cornelia Ștefănescu, *Colegul de lângă mine*, RITL, 1989, 1–2; Liviu Petrescu, *Moment Duiliu Zamfirescu*, ST, 1990, 2; Alex. Ștefănescu, *O viață de om*, RL, 1995, 14–15; Teodor Vârgolici, *Drama unei generații*, ALA, 1995, 266; Dan C. Mihăilescu, „Efectele dosarului «dalmațian»”, „*Cotidianul*”, 1995, 134; Eugenia Tudor-Anton, „Efectele dosarului «dalmațian»”, RL, 1995, 37; Nicolae Manolescu, *Zarișopol cenzurat*, RL, 1996, 8; Florin Mihăilescu, *Oameni, dosare, destine*, VR, 1996, 1–2; Z. Ornea, *Istoria literară ca exegeză*, RL, 1999, 7; Ilie Guțan, *Critica și actul lecturii*, Sibiu, 1999, 38–41; Micu, *Ist. lit.*, 743; Popa, *Ist. lit.*, II, 1103–1104; *Diç. scriit. rom.*, IV, 171–172; Cătălin Constantin, *Personaj al propriei vieți*, RL, 2003, 2; Dan Mănuță, *Duiliu Zamfirescu în actualitate*, CL, 2003, 2; Liviu Grăsoiu, *Alt chip*, CL, 2003, 2; Nicolae Florescu, *Un roman indirect*, JL, 2003, 7–12; Barbu Cioculescu, *Act de confesiune*, RL, 2003, 14; Carmen Brăgaru, „*Memorialiști români*”, JL, 2003, 21–24; Cătălin Constantin, *Memorii*, RL, 2003, 35. N. M.

SĂNDULESCU, Ecaterina (11.X.1904, Movilița, j. Vrancea – 24.VIII.1988), poetă, prozatoare și memorialistă. Urmează Liceul „Unirea” din Focșani, unde îl are ca profesor pe I. M. Rașcu, și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, absolvită în 1925. Funcționează ca profesoară la diverse licee din Râmnicu Sărat, Craiova, Sibiu (unde revine în câteva rânduri la Liceul „Domnița Ileana” și unde face parte din gruparea Thesis), Bacău, Ploiești, iar în 1969 se stabilește la București. Debutăază cu poezie în 1926, la „Floara soarelui”, colaborând ulterior la „Viața literară”, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”, „Sibiul literar”, „Adevărul”, „Curentul”, „Falanga”, „Universul”, „Convorbiri literare”, „Țara noastră”, „Hyperion” ș.a. Publică două cărți de versuri, *Spleen* (1930) și *Nemesis* (1936), reluate în antologia *Cântecul spiralelor* (1969), unde adaugă un grupaj de poezii „din periodice și inedite”, datate între 1936 și 1961. A semnat și Ecaterina Catrinaru.

Simboliztii sunt modelele indubitabile ale poeziei scrise de S., pentru care tristețea, dezolarea, singurătatea, inutilitatea, nevroza constituie note definitorii. Orașul, „abator, sanctuarul umanității carnivore” (*Civilizație*) sau „Oraș sepulcral, cu

toamne târzii./ Cu lungi bulevarde,/ – Grele cascade, / De melancolii” (*Provincială*), accentul pus pe starea autumnală: „E toamnă afară... și-i frig.../ Te caut... prin beznă te strig...” (*Melodii de toamnă*) trimite la motive bacoviene. Singurătatea revine în cartea de poeme în proză *Omul din vis* (1973), unde domină confesiunea îndurerată și invocarea ființelor apropiate trecute în neființă. „Parfumul sufletului sacru al mamei” dispărute se simte și în paginile memorialistice intitulate ...*Din umbra umbrelor* (1981). Adevesa cu un exces de sentimentalitate, S. evocă pe rând copilăria, anii de liceu și facultate, experiența de profesoară, amintirile ducând până la anul 1945. Conturează portrete convingătoare ale profesorilor I. M. Rașcu, Mihail Dragomirescu, acesta din urmă considerat „părinte literar”, relatează momente din relația de colaborare cu Mărgărita Miller-Verghi, coautoare a antologiei *Evoluția scrisului feminin în România* (1935). Pe când era la Sibiu, în 1940, participă la Cercul studentesc „Octavian Goga”, condus de Lucian Blaga. Atrasă de puternica personalitate a poetului, se detașează ulterior de el, ajungând să producă o aserțiune uimitoare: lirica blagiană nu ar fi „îndeajuns de convingătoare în structurile intime ale evoluției culturii noastre naționale”. În această perioadă publică broșura *De ziua mamei* (1943), un discurs rostit la Teatrul Municipal din Sibiu, care tratează, într-un stil patetic și abundent metaforic, tema maternității.

SCRIERI: *Spleen*, Sibiu, 1930; *Nemesis*, București, 1936; *De ziua mamei*, Sibiu, 1943; *Cântecul spiralelor*, pref. Dumitru Micu, București, 1969; *Omul din vis*, București, 1973; ...*Din umbra umbrelor*, București, 1981.

Antologii: *Evoluția scrisului feminin în România*, pref. E. Lovinescu, București, 1935 (în colaborare cu Mărgărita Miller-Verghi). **Ediții:** Alice Călugăru, *Versuri*, introd. Dumitru Micu, București, 1968.

Traduceri: Emil Gârleanu, *Der Nussbaum. Welt der Wortlosen*, București, 1974.

Repere bibliografice: M. Gr., H. H., *Spleen feminin*, DMN, 1931, 8 694; Erastia Peretz, *Literatura feminină*, CL, 1935, 6–8; Pompiliu Constantinescu, *O antologie*, VRA, 1935, 405; Sergiu Ludescu, „*Evoluția scrisului feminin în România*”, „*Mișcarea*”, 1935, 1 301; Perpessicius, *Opere*, VII, 148–150; Agatha Grigorescu-Bacovia, „*Nemesis*”, RVS, 1936, 5; Silviu Cernea, „*Nemesis*”, „*Naționalul nou*”, 1936, 515; C. Dan Pantazescu, „*Spleen*” și „*Nemesis*”, „*Țara noastră*”, 1936, 1 067; Ion Molea, *Manuale didactice bune*, „*Țara noastră*”, 1937, 1 454; Florin Manolescu, „*Cântecul spiralelor*”, RL, 1969, 52; D. Gherghinescu-Vania, „*Cântecul spiralelor*”, AST, 1970, 1; Piru, *Varia*, I, 379; Ilie Guțan, „*Omul din vis*”, „*Tribuna Sibiului*”, 1973, 20 aprilie; Boris Buzilă, *Un autor, o carte*, „*Magazin*”, 1973, 5 mai; G. Nistor, „*Omul din vis*”, T, 1973, 7. L. Cr.

SĂNDULESCU, Mircea (20.IX.1945, Brăila), prozator și dramaturg. Este fiul Elenei Săndulescu (n. Panaitescu), profesoară de istorie, și al lui Vasile Săndulescu, jurist. Urmează liceul la Brăila și este licențiat al Facultății de Filologie, secția limba engleză, a Universității din București (1969). Până în 1980 lucrează ca profesor la liceele bucureștene „Mihail Sadoveanu”, „I. L. Caragiale” și „George Coșbuc”, ulterior fiind redactor la „Viața românească”. În 1985 pleacă în Statele Unite ale Americii. Se stabilește la New York, unde este profesor în învățământul public. Debutăază în 1969, la

„Luceafărul”, cu povestirea *Al doilea musafir*, singurul său text publicat înainte de prima carte, romanul *Victorie clandestină*, apărut în 1977 și distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Iași. În stagiunea teatrală 1979–1980 Teatrul „Al. Davila” din Pitești îi pune în scenă piesa de teatru *O pasăre văzută de aproape sau Omul de paiantă*, iar la Teatrul de Stat din Sibiu i se joacă *Broasca țestoasă*. În 1981 cele două piese apar în volum.

Masivul roman *Victorie clandestină* a fost considerat un debut remarcabil, după Nicolae Manolescu S. fiind „probabil singurul romancier de mare anvergură apărut în ultimii șapte-opt ani, într-o proză care a afirmat mai ales povestitori și nuvelisti”. Apreciat pentru spiritul analitic și pentru capacitatea de a realiza o structurare complexă la nivel epic, scriitorul e asimilat tradiției romanului românesc interbelic (Mircea Zăciu), majoritatea comentatorilor relevându-i și afinitatea faulkneriană. Substanța epică, dispusă în două planuri, se concentrează în jurul protagonistului narator Mihai Vancu, tânăr intelectual cu multe date biografice ce trimit la autor. Preocupat de studierea relațiilor umane, ca și de clarificarea propriilor sentimente și îndoieli (moartea/ sinuciderea tatălui, iubirea pentru adolescenta Nadia), Vancu părăsește

anturajul bucureștean, unde era bine ancorat, și se refugiază la Brăila, în casa unchiului Eugen Norșa, importantă personalitate locală. Aici, în orașul adolescenței, reconstituie din fragmente istoria familiei, întâlnește vechi cunoștințe și face altele noi. Retrospecția și introspecția – mai toate personajele, intelectuali, au această înclinație – amplifică și construcția epicului; amintirile de familie coboară la a treia generație, până la începutul secolului al XX-lea, când Alexandru Norșa, descins din Transilvania, se stabilește în portul dunărean. Dacă desfășurarea narativă își pierde cursivitatea prin numeroase insertii (mulțimea de personaje din mediul academic bucureștean, ca și din spațiul provincial alunecă în digresiuni de tot felul), romanul câștigă în profunzime analitică. Naratorul observă și analizează comportamentul celor din jurul său și destinul lor în plan social, politicul insinuându-se doar pe alocuri. Societatea românească a anilor ‘60–70’ ai secolului trecut i se înfățișează cu învinșii și învingătorii ei. Aparent un câștigător, căci e un „provincial răzbătător”, la treizeci de ani cercetător într-un institut din capitală, protejat al profesorului, doctorand etc., Vancu este pe cale să își rateze șansele încercând să afle resorturile devenirii individuale. El sondează dincolo de suprafață, descoperindu-se nu numai pe sine, ci și o numeroasă galerie de caractere. Roman realist, *Victorie clandestină* aglomerează în final multe scene cu încărcătură simbolică. Capacitatea celor doi Norșa, tatăl și fiul, de a învinge cu orice preț este primul înțeles al sintagmei-titlu. După Mircea Zăciu, cei care „triumfă clandestin” pot fi „personaje marginale, neimplicate în marile conflicte, preferând existența strict senzorială, de suprafață... Cei ce acceptă trăirea într-o lume «buimacă» și ireală”. Personaje, idei, motive și tipologii de aici se regăsesc, dezvoltate sau doar enunțate, în romanele următoare, procedeuul temei cu variațiuni caracterizând proza lui S. *Tratat despre oaspeți* (1979) începe cu urmărirea de către Eugen Norșa a unui urs uriaș care ucide vitele dintr-o localitate brăileană. Un episod cu o vânatoare de mistreți, având ca protagonist pe același Norșa, exista și în romanul anterior. Acum vânatoarea ritualică, necesară unei întemeieri, este una din temele acestui roman care dezvoltă experiența a trei personaje-oaspeți. Narațiunea este stufoasă, interpretările din mai multe perspective dau adâncime faptelor, trăirile personajelor sunt analizate cu lux de amănunte. Cea mai importantă realizare este, după Nicolae Manolescu, „alianța [...] dintre ideea care asigură simbolismul general (admirabil condusă pe toată durata epică) și forfota vieții, răsuflarea caldă a oamenilor și a vitelor, gesturile, gândurile, febra”. *Placebo* (1983) este un text-experiment, compus din două părți distincte: romanul propriu-zis, al cărui protagonist, din familia personajelor brebaniene, este Dumitru Gorea, un vitrinier-șef de patruzeci de ani, și jurnalul acestuia, alcătuit din fișe neprelucrate pentru un „tratată despre ratare”. În confruntarea dintre personaj și prototipul său, „creația” este superioară naturii umane, care, prin urmare, încearcă să o imite. Succesul sau ratarea, înțelegerea factorilor care determină reușita existențială erau prezente și în *Victorie clandestină*. În *Placebo* învingător este cel ce poate să sară din „bunul simț...”

așa cum sare o maimuță din copacul care a adăpostit-o, deși acesta are încă fructe berechet", în vreme ce „a trăi, ca toți ceilalți [...] o viață simplă, înseamnă a pierde". Efortul de a moderniza construcția este evident și în *Intermediarul* (1983), roman cu multe personaje, în jurul cărora se configurează nucleee narative din care cu dificultate se identifică cel principal. Cu știința autorului, pare că plutește confuzia, alimentând ambiguitatea. Planurile se succedă cu repeziune și se intersectează, eroii își schimbă partenerii, desfășurarea epică se orientează în direcții neașteptate, problematica este și ea complicată. Nu lipsesc referirile la „obsedantul deceniu", frecvente în proza românească din anii '80. Un episod remarcabil se desfășoară într-un sanatoriu de boli psihice – „Munții Nevrozei" –, unde inginerul Moțiu confecționează „pești mecanici", scopul vizând „devierea unor energii care creează tensiuni", ceea ce ar reprezenta „salvarea personală" a celor internați la Colțești. Cu Virgil Lepădatu, personajul central, **S.** împlinește tipologia „intermediarului", anunțată încă de Mihai Vancu în romanul de debut. Virgil Lepădatu își descoperă de timpuriu vocația și își orientează demersurile în această direcție. El încurcă și descurcă treburile altora, trăiește în imaginație, divaghează mult și, s-ar spune, superior vârstei și pregătirii sale intelectuale. Tânărul care îmbrățișează cauza altora își caută de fapt un drum, un model, o „linie de plutire". Valeriu Cristea, care recunoaște în „adolescentul" dostoievskian modelul protagonistului din *Intermediarul*, apreciază „ordinea cavalească" propusă, întrucât „cavalerismul, prietenia, eroismul și, desigur, iubirea reprezintă reperele esențiale, declarate, ale câtorva din eroii principali ai cărții".

SCRIERI: *Victorie clandestină*, București, 1977; *Tratat despre oaspeți*, București, 1979; *O pasăre văzută de aproape sau Omul de paie*, București, 1981; *Intermediarul*, București, 1983; *Placebo*, București, 1983; *Tenisișii miresei*, București, 1993; *Escapes and Ashes*, Norcross (SUA), 2003.

Repere bibliografice: Al. Piru, *Un nou romancier*, LCF, 1977, 48; Eugen Simion, *Debuturi în roman*, LCF, 1977, 48; Mircea Iorgulescu, *Întâmpinare*, LCF, 1977, 51; Laurențiu Ulici, *Invizibila oglindă*, RL, 1978, 3; Constantin Barbu, *Un tânăr romancier*, R, 1978, 4; Cornel Ungureanu, *Gustul vieții*, RL, 1978, 17; Valentin F. Mihăescu, *Ipostaze existențiale*, LCF, 1978, 31; H. Zalis, *Priorități în roman*, CNT, 1978, 34; Cornel Ungureanu, „*Tratat despre oaspeți*", O, 1979, 50; Nicolae Manolescu, *Un romancier*, RL, 1979, 51; I. Sirbu, *Un romancier: Mircea Săndulescu*, CRC, 1980, 6; Val Condurache, „*Tratat despre oaspeți*", CL, 1980, 2; Virgil Podoabă, „*Tratat despre oaspeți*", F, 1980, 2; Liviu Petrescu, *Personaj și text*, ST, 1980, 4; Marcel Constantin Runcanu, *Un autentic „constructor de lumi"*, TR, 1980, 19; Cornel Regman, *Un tânăr talentat romancier și dilemele lui*, VR, 1980, 5; Ștefănescu, *Jurnal*, 224–225; Zăciu, *Lancea*, 89–93; Cocora, *Privitor*, III, 166–170; Regman, *Noi explorări*, 101–112; Alex. Ștefănescu, *Între da și nu*, București, 1982, 134–138; Nicolae Manolescu, *Jocul cu literatura*, RL, 1983, 14; Florin Manolescu, „*Placebo*", CNT, 1983, 19; Val Condurache, *Efectul Placebo*, CL, 1983, 6; Mircea Muthu, *Romanul ca provocare*, ST, 1983, 7; Ioan Holban, *Reportajul de idei*, CRC, 1983, 42; Gheorghe Glodeanu, „*Placebo*", TR, 1983, 45; Ion Pecie, *Stăpâni și scutieri*, R, 1983, 11; Roxana Sorescu, *Romanul ficțiunii românești*, VR, 1984, 1; Ștefan Melancu,

„*Intermediarul*", ST, 1984, 2; Victor Durnea, *Scritori în exil. Între creație și analiză*, CRC, 1990, 6, 7; Ulici, *Prima verba*, III, 28–30; Cristea, *A scrie*, 179–184; Andrei Manolescu, „*Mă obosesc pe mine însumi*" (interviu cu Mircea Săndulescu), „*Dilema*", 1994, 61; Gabriel Pleșea, *Scritori români la New York*, București, 1998, 231–274; Ghițulescu, *Istoria*, 459–460; Popa, *Ist. lit.*, II, 858; Sasu, *Dict. scr. SUA*, 259–262; *Dict. scr. rom.*, IV, 172–175; Manolescu, *Enciclopedia*, 614. M.P.-C.

SĂPLĂCAN, Radu (2.IV.1954, București – 15.IV.2002, Braniște, j. Bistrița-Năsăud), poet și critic literar. Este fiul Aureliei (n. Mureșan) și al lui Petru Săplăcan. A absolvit Liceul „Al. Papiu-Ilarian" din Dej (1973) și Facultatea de Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca (1979). Lucrează ca profesor la Dej, Beclean, Baia Mare și Sighet, în 1989 devine redactor-șef la „Gazeta someșană", iar din 1990 redactor la Studioul de Radio-TV Cluj. Colaborează la „Echinox", unde își face debutul în anii studenției, „Tribuna", „Steaua", „Astra", „Vatra", „Transilvania", Convorbiri literare, „Viața românească", „România literară", „Cronica", „Poezia" ș.a. În 1994 îi apare volumul de poezii *Livada Röntgen* (Premiul Salonului de Carte din Cluj-Napoca). A îngrijit, împreună cu Ioan Pinte, *Pledoarie pentru o literatură „nobilă și sentimentală"* de N. Steinhardt (I–II, 2001–2002).

Lirica lui **S.** se remarcă dintru început prin forța de sugestie a limbajului și a imaginii și, în același timp, prin lipsa totală de ostentație, printr-o „autenticitate" aproape copilărească. Fără să violenteze limbajul, fără să șocheze, poetul sugerează cu naturalețe și simplitate, comunică semne-simboluri ale realității, oferind o percepție sincretică a lumii, de o concretețe și o acuitate senzorială extreme. Poemele sunt scurte, concentrate, materia poetică se strânge într-un nucleu de masă minimă și densitate maximă. În fond, **S.** este un (neo)modernist vizionar al „esențelor", în descendență simbolistă, o structură lirică tensionată, atrasă când de expresionism, când de un imagism de tip oniric, cu metafora cel mai adesea oximoronică. Construcția poemului, în ansamblu, urmează „logica" notației disparate, vizând reconstituirea, din părți dezmembrate, a unei emoții, a unei stări, atmosfere, în ceea ce au acestea esențial. Principiul ordonator pare a fi simplitatea – vizionară, realistă ori ludică, așa cum se va spune în *Definiție mincinoasă*, din *Memorial cu păianjeni și fructe* (2002): „Simplitatea e un joc de cuburi răsturnate./ Uneori poartă numele unei ființe/ ascunsă sub schelării somnoroase – / alteori e doar accentuarea detaliilor/ pe o fotografie de epocă – / mai rar poate fi o minge/ din fășii de păsle/ uitată în garaj...". În versurile din primele trei cărți – *Livada Röntgen*, *Ușor, deasupra lumii* (1999) și *Factorul Șarpe* (2000) – se percepe o anume „pudoare cinică" (Gheorghe Grigurcu), un fel „de rușine de cuvinte" și o revoltă neputincioasă față de realitate. Această pudoare îmbracă uneori haina unei aparent jucăușe, dar de fapt grave ironii, alteori se manifestă printr-o artă a îndepărtării și a aluziei: „sub picioarele mele scârțâie zăpada/ pe o uliță cu miros de vâsle – / a trecut și trupul meu pe acolo/ și m-a-ntrebat «unde naiba ai fost și cui să cer iertare?...»/ un arlechin i-a răspuns:/ privighetorile sunt încă în război..." (De

seară, din *Ușor, deasupra lumii*). Discreția lirismului conduce spre concentrare și contragere, de obicei într-un registru lexical nominal, dar și spre abstractizare. În *Factorul Șarpe* frapează lirismul lacunar, aluziv, vizibil și în construcția, inclusiv grafică, a poemelor. Emoția, din ce în ce mai difuză, se obscurizează senin, în consemnarea oarecum detașată, uneori ludică, a unor obiecte-realități disparate, interioare sau exterioare: „respirația ta liniștită, zâmbetul așternut./ insular...// prin fereastră./ pe patina discretă a tabloului./ lumina cade oblic” (*Nox*). Poemele din *Memorial cu păianjeni și fructe*, organizate în două cicluri, *Scrisori din salonul 30* și *Ferigi și staniol*, sunt probabil cele mai valoroase din literatura lui S. Miniaturi lirice în care se fixează spaima de trecerea timpului și de iminența morții, ele compun un jurnal de muribund și consemnează lupta cu așteptarea morții: „De câteva zile defilez prin propriu-mi trup,/ cu tot alaiul: pompieri, cămătari, perfuzii și rock-mani - / pereții sunt fie scorojiți, fie afumați/ iar tribuna a înmugurit./ Îmi oglindesc sângele în cana cu ceai amar/ așteptând căruța cu un câine/ pe coviltir...” (*Drapel la indigo*). Imaginea trupului (dinăuntru, cel cu organe bolnave, ori trupul dinafară, spiritual) revine obsedant, deghizând boala și spaima de moarte în mici „spectacole”, liniștite sau terifiante, realiste sau onirice: „Respirația cicatrizată/ printre secrete și oase colorate,/ abandonează pieptul despuiat/ asemeni unui ciocan uitat în ploaie - / râul negru ni se refugiază în obraji/ și sub stern - / dintr-un clopot uriaș,/ fără limbă,/ cad pisici roșietice - / prin mine trece tata fluierând/ o melodie veselă...” (*Cortina*); „De la o vreme picadorii înfruntă,/ noapte de noapte,/ cămile uriașe - / de pe cântarul de farmacie/ izbucnește strigătul nevrotic:/ ole!/ flautiști și cimpoieri/ descântă piruetele spaimei/ pășind din arenă în arenă” (*Fantezie*). Se remarcă un gust al spectacularului, al imaginii ostentative, o articulare și o dinamică aparte a poemului - prin suprapunerea unor paliere de semnificație (și de tensiune) aparent fără legătură, finalul asemănându-se unei bruște lovituri de ciocan, care adună, dintr-o mișcare, sugestiile într-o implozie de semnificație. Ultimele versuri ale lui S. exprimă două tendințe contrare: aceea de a trăi concret, „expresionist”, spaima și moartea - ca absurd existențial - și aceea de a le alegoriza, de a le „dantela”, acordându-le astfel o semnificație fie estetică, fie religioasă. Dezechilibrul, dizarmonia, „ieșirea din cadentă” se confruntă cu liniștea și împăcarea: „lumânările/ se așază cumiși/ în duminica trupului”. Se caută o paradoxală primăvară în pragul morții („Inima înverzește pe un taler cu ghimpi”), un echilibru în dezechilibru, un „pact” între păianjeni și fructe, între moartea care se țese și viața care rodește continuu. În *Exerciții de balistică* (2003), carte postumă, au fost adunate articolele de critică din intervalul 1979-1989, apărute în „Tribuna” și „Astra”. Se oferă astfel imaginea unui critic sever, care scrie concis, convingător, cu nerv, îmbinând expresivitatea stilistică și demonstrația științifică. Principalele calități sunt probitatea, claritatea și intuiția - evidentă în cazul paginilor despre scriitorii tineri. Dovada deschiderii și a lipsei de parti-pris ideologic poate fi considerată aprecierea de care se bucură autori atât de diferiți: Ion Mureșan, Traian T.

Coșovei, Ioan Moldovan, Ion Stratan, Ion Groșan, Liviu Ioan Stoiciu, Aurel Pantea, Aurel Dumitrașcu, Paul Daian, Radu Țuculescu, Mariana Ionescu, în timp ce capacitatea de sinteză e relevantă de texte precum *Lampadoforii poeziei de mână*, succint și foarte corect tablou al literaturii române contemporane. Savoarea paginii provine din afirmații aluzive ori aparteuiri ironice. Interesat de fenomenul literar, nu doar de autori, S. lansează sarcastice discursuri împotriva „literaturii futilă”, fără valoare, „false”, cu subspeciile ei, dintre care „critica futiță” e „cea mai periculoasă”, întrucât „tinde fie să o inventeze, atunci când nu există ca literatură autentică, fie să existe, ea însăși, cu mijloacele literaturii futilă”. Corupția critică (a scrie despre un scriitor sau a nu scrie dintr-un interes anume), „parazitismul cultural”, uzanțele culturale festiviste și găunoase (*De la efort Procust la confort Sisif*) devin ținta unor autentice „exerciții de balistică”.

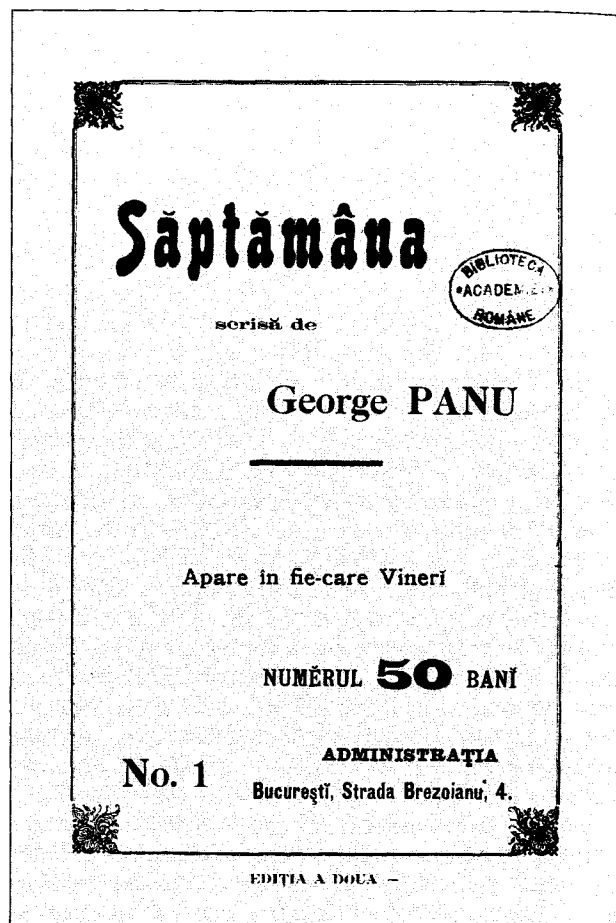
SCRIERI: *Livada Röntgen*, Timișoara, 1994; *Ușor, deasupra lumii*, Bistrița, 1999; *Factorul Șarpe*, postfață Mihai Dragolea, Botoșani, 2000; *Nicolae Steinhardt. Comentarii literare*, Iași, 2001; *Memorial cu păianjeni și fructe*, postfață Mihai Dragolea, Cluj-Napoca, 2002; *Exerciții de balistică*, îngr. Ioan Pinteș și Sorin Gârjan, Cluj-Napoca, 2003. **EDIȚII:** N. Steinhardt, *Pledoarie pentru o literatură „nobilă și sentimentală”*, I-II, Iași, 2001-2002 (în colaborare cu Ioan Pinteș).

Repere bibliografice: Ion Mureșan, *Text de frontieră*, TR, 1996, 8; Cristina Cârstea, „Inadaptarea este dimensiunea fundamentală a poetului român” (interviu cu Radu Săplăcan), CRC, 1998, 2; Poantă, *Dicț. poeți*, 184-185; Daniel Corbu, „Ușor, deasupra lumii”, CRC, 1999, 8; Grigurcu, *Poezie*, II, 365-370; Lefter, *Scrit. rom '80-'90*, III, 133-135; Valeriu Stancu, „Dintr-un jilț de mesteceni salut ultima veste...” (interviu cu Radu Săplăcan), CRC, 2002, 4; Mihai Dragolea, *Dansând cu spaimă*, CRC, 2002, 4; Adrian Alui Gheorghe, *Radu Săplăcan. In memoriam*, CL, 2002, 5 (semnează Gheorghe Grigurcu, George Vulturescu, Lucian Alexiu); Mircea A. Diaconu, *Poezia - între cultură și natură*, CL, 2002, 8; Raluca Dună, „Memorial” pentru Radu Săplăcan, LCF, 2003, 15; Valentin Talpalaru, „Exerciții de balistică”, DL, 2003, 3. R.D.

SĂPTĂMÂNA, publicație apărută la Iași de la 9 mai 1853 până la 1 mai 1854. Subintitulată „foaie sâtească” și subvenționată de Departamentul Cultului și Învățăturilor Publice, gazeta apărea, probabil, în continuarea mai vechiului periodic „Foaie sâtească” (1839-1851), propunând, în spirit iluminist, o acțiune moderată de culturalizare a țăranelor. Acest program, sintetizat într-o *Înștiințare* semnată de Costache Negruzzi, în calitate de redactor, prevede tipărirea de scrieri cu caracter moral și educativ, potrivit cu nivelul de înțelegere al sătenilor, de articole referitoare la economia rurală și casnică și chiar de liste de prețuri. Articolul ilustrează conservatorismul scriitorului, ale cărui idei politice erau desuete. Publicistica lui Negruzzi și povestirile care îi apar aici pornesc, cele mai multe, de la prejudecata că lenea și beția ar fi principalele cauze ale sărăciei țăranelor; soluția ar putea veni de la respectarea vechiului sistem de relații dintre clasa avută și cei de jos și de la întărirea credinței în Dumnezeu. Aceleași idei sunt reluate de Al. Donici în fabulele publicate aproape în fiecare număr. Alte

colaborări aparțin lui Ion Ionescu de la Brad și lui Gh. Sion; Ioan Ianov este autorul versurilor intitulate *Învățăături religioase și morale*. Traducerile, fragmentare, din scrierile lui Aimé Martin, Fénelon, J.-J. Rousseau, Cambacérés, Buffon, Derjavin pun la îndemâna cititorilor o literatură în deplină concordanță cu orientarea gazetei. R. Z.

SĂPTĂMÂNA, revistă politică și literară apărută la București, săptămânal între 2 noiembrie 1901 și 7 iunie 1902, între 23 martie 1903 și 28 decembrie 1905, apoi bisăptămânal între 6 ianuarie 1906 și 18 iunie 1910. Este scrisă integral de George Panu, care își publică aici, în foiletoane, începând cu numărul 4/1901, seria *Amintiri de la Junimea din Iași*. De altfel, tonul acestor texte, ca și atitudinea implicită a celorlalte intervenții vor stârni interesul cititorilor, atrași atât de stilul polemic, cât și de noutatea punctelor de vedere exprimate. Încă din *Precuvântare* George Panu afirmă: „Ceea ce m-a decis ca să scot această mică revistă este că simțesc necesitatea de a avea un organ ca să-mi exprime părerile... scurt și cuprinzător”. Pe lângă viața politică, ale cărei tropisme sunt consemnate printr-un baleiaj continuu și pasionat al întregului eșichier, publicația atinge și chestiuni proprii doar literaturii. Sunt recenzate, cu vădită condescendență, volume de versuri de Florian I. Becescu sau Ion Gorun, dar și *Poezii* de Octavian Goga (*Un nou poet, Octavian Goga, 122/1905*), carte în care, deși sunt evidențiate *Dăscălița, Oltul, Noi*, criticul nu reușește să vadă mai mult decât tematica specifică și un anume regionalism, la care trimite cu obstinație. Pe un ton asemănător sunt comentate traducerea lui Nicolae Gane din *Infernul* de Dante, poezia lui Vasile Alecsandri ori versurile lui Gheorghe din Moldova. Poziții tranșante, adesea lipsite de nuanțare, ia Panu și când vorbește despre proză, deși el reprezenta totuși, la începutul secolului, alături de puțini alții, direcția scientist-teoretică în promovarea unor genuri literare noi, cum ar fi romanul. Discutând fenomenul teatral, observă modernitatea lui Henrik Ibsen, teoretizează „deznodământul în teatru”, înfățișând raporturile acestei părți cu întregul operei (*À propos de Othello*), definește relația dintre diferitele etaje ale compoziției unei piese. În ciuda simplificării, adesea supărătoare, a perspectivei critice – de unde și lipsa de priză la text –, cronicile dramatice semnate de G. Panu merită să fie relecturate. Astfel, el se implică în apărarea piesei *De la oaste* de Ion C. Bacalbașa, scoasă de pe afiș pentru că ataca armata, recenzează favorabil spectacolul cu drama *Vlaicu-Vodă* de Al. Davila, laudă reluarea spectacolelor cu *Năpasta* de I. L. Caragiale la Naționalul bucureștean, intervine în polemica asupra piesei *Răzvan și Vidra* de B. P. Hasdeu (*Chestiuni de critică teatrală*), subliniază, actualizând-o, valoarea artistică a dramei *Despot-Vodă* de Vasile Alecsandri. Atent la evenimentele vieții teatrale, sesizează de la început importanța procesului Caion (*Caragiale reclamat*), pe care îl urmărește în timp (*D. Caragiale și D. de Lorde*), reluarea, la Teatrul Național din București, a piesei *O scrisoare pierdută* prilejuindu-i o analiză a tipologiei personajelor, cu ecouri până într-un articol

teoretic din 1906, *Patriotismul în literatură*. În 1907, în timpul mișcărilor țărănești, Panu se află pe aceleași poziții cu Nicolae Iorga și Spiru Haret. Cum cel din urmă fusese acuzat de instigare la revoltă, pentru că publicase o broșură, *Chestia țărănească*, Panu scrie articolul *Campania contra domnului Haret*, unde, pe același ton înflăcărat, chiar dacă ușor superficial, ia apărarea marelui organizator cultural, atrăgând atenția asupra adevăratelor cauze ale răscoalei. l.l.

SĂPTĂMÂNA, revistă apărută la Craiova din 18 ianuarie 1931 până în septembrie 1932. Director: Al. Popescu-Telega. Articolul-program, *Sub semnul demoralizării*, semnat de director, afirmă răspicat nevoia întăririi climatului de moralitate a muncii intelectuale, necesar pentru constituirea unui stat românesc modern. Rubricile hebdomadareului sunt bine constituite dintru început, mai ales acelea cu caracter literar: „Prin gaura cheii”, „Curier literar și artistic”, „Cărți și reviste”, „Informații”. La capitolul poezie, alături de Nicu C. Pavel, un colaborator constant se va dovedi Alexandru Marius (*Sunt ultimul pescar..., Fapt divers, Vis interior, Vară, Drumuri de toamnă, Priveliște de iarnă, Rustică*). Cum publicația nu are caracter preponderent literar, ea nu va reuși să îi strângă în jur

pe poeții valoroși ai momentului. Nici în materie de proză nu este capabilă să impună condeie noi ori să le cultive pe cele afirmate. T. Păunescu-Ulmu prezintă elogios colecția „Clasici comentați” de la Editura Scrisul Românesc, condusă de N. Cartoian, același autor semnând și articole ca Un intelectual de rasă: Ovid Densusianu. Este consemnată apariția cărții Carpe rosam. Tema poetică a trandafirului în literatura italiană și franceză a Renașterii, aparținând Anitei Belciugățeanu. Traian Mateescu face cronică spectacolului cu piesa Doamna lui Ieremia de Nicolae Iorga, jucată la Naționalul craiovean. Se scrie despre L. N. Tolstoi, Oscar Wilde, Artur Schnitzler, în timp ce Hermann Keyserling și Giovanni Papini sunt subiecte ale altor comentarii, din aceeași serie mai făcând parte însemnările despre Anatole France, Alfred de Vigny, Bernard Shaw. Piesa de teatru Campo di Maggio, atribuită lui Benito Mussolini, este analizată în urma unui spectacol pus în scenă la Budapesta. Articolele de fond, încercând, pe linia programului anunțat, îmbinarea literarului cu politicul, sunt semnate ori de Al. Popescu-Telega, ori de Traian Mateescu și T. Păunescu-Ulmu, acesta din urmă fiind și autorul unui text intitulat Pesimismul lui Eminescu. I. I.

SĂPTĂMÂNA, publicație apărută la Buzău între 17 februarie și 31 martie 1935, având subtitlul „Informativă și culturală”. Director: Nicolae Niculescu. Articolul-program, Reglementarea ziaristicii, afirmă: „Apărem pentru a susține că la vremurile grele de azi avem nevoie de reforme mari, în viață, în moravuri și oameni, fără de cari nu vom putea pași mai departe pe calea progresului”. Scopurile, mai degrabă etico-sociale, sunt atinse sub aspect literar prin încercarea de a promova poeți și prozatori locali. Astfel, dau poeme Ioan Georgescu, Ștefan Crăciun, George Popescu, Mary Mihăescu-Nigrim, George Ionaș, George Bejan, proză oferă Ion Tadeu, tot el scriind despre romanul românesc, iar N. Gr. Mihăescu-Nigrim se ocupă de poezia modernă. În cadrul rubricii „Marginalii” sunt comentate cărți semnificative: Cum am devenit huligan de Mihail Sebastian, Ion de Liviu Brebanu, chiar din numărul inaugural, la „Cronica literară”, se prezintă Un uomo finito de Giovanni Papini și Cartea de la San Michele de Axel Munthe. Alți colaboratori: Emil Lupescu, Vasile Munteanu, Ioan Săftoiu, Const. Lupescu. I. I.

SĂPTĂMÂNA CFR, revistă apărută la București, în două serii, din 24 ianuarie 1932 până în 26 februarie 1933 și din 7 iunie 1942 până în 18 februarie 1945. Prima serie nu menționează comitetul de redacție; cea de-a doua are, până la numărul 71/1944, ca prim-redactor pe Ion Maxim, ulterior fiind condusă de un comitet. Articolul-program mărturisește interesul profesional, cultural și informativ al publicației. Alături de oglindirea „chestiunilor care interesează viața și nevoile slujbașilor drumului de fier”, hebdomadarul năzuiește să obțină „colaborarea celor mai distinse pene din toate domeniile de activitate: științifică, economică, socială și literară”. Rubricile se intitulază „De la inimă la inimă”, „Litere, muzică, teatru, arte”,

„Cronica turistică”. În prima serie sunt incluse, în genere, texte selectate din opera unor autori ca V. Alecsandri, Al. Macedonski, Al. Vlahuță, George Coșbuc, Demostene Botez, Octavian Goga, Victor Eftimiu. Poeții revistei sunt minori: Ioan Georgescu, Const. Răuleț, George Gregorian, Nikita Macedonski. Tot aici C. Săteanu se ocupă de tema trenului în lirica română (Sub inspirația trenului, Când te inspiră trenul...), Al. T. Stamatiu scrie despre Iuliu C. Săvescu, Romulus Dianu reține un eveniment cu ecou în conștiința multor români: Se dărâmă casa lui Coșbuc. Se tipărește proză de Victor Eftimiu (Unchiul din America), Mihail Dragomirescu (un fragment din romanul Copilul cu trei degete de aur și povestirea Logodna lui Zenobie), alți autori de schițe și scurte povestiri fiind Alice Sturdza și Constantin Ștefănescu (sub pseudonimul Costin Fulga). Lui Mihail Tican-Rumano îi apar, în foileton, însemnările intitulate Pe drumuri africane. Printre editorialiști se numără și Tudor Arghezi, alături de el figurând, în aceeași pagină întâi, Constantin Bacalbașa sau Romulus Dianu. Articolul-program al celei de-a doua serii, Reapărem, semnat cu numele revistei, subliniază unitatea de preocupări a inițiatorilor publicației, care iese din nou de sub tipar „în vremea războiului contra bolșevismului”. Sunt găzduite acum versuri de Al. A. Philippide, Tudor Arghezi, Aurel Tita, Otilia Cazimir, Cicerone Theodorescu, Mihail Codreanu, Mircea Dem. Rădulescu,

Anal. B. Nr. 1 Exemplarul nr 1042 Duminică 7 Iunie 1942

Apnea în fața lui Ștefan, în...
Săptămâna CFR

READAREM

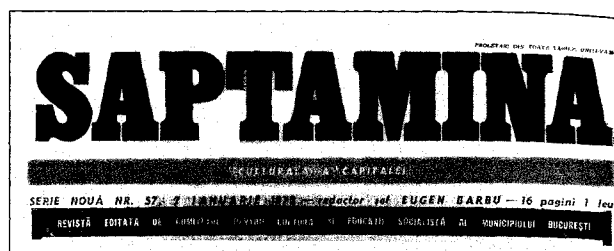
DIN NOU LA LUCRU

Muncitorii cu mâna

Disciplina feroviară

Teodor Scarlat, C. Ignătescu, Const. Goran, George Gregorian, Fane George Pajiște, Șerban Bascovici ș.a. Un poet cultivat constant este Radu Gyr, colaborarea sa încetând odată cu evenimentele din august 1944. Tudor Arghezi scrie despre G. Tutoveanu, stins din viață la Bârlad (*Un poet*), Ion Maxim semnează un dialog cu Mihai Codreanu, interviuri cu Ionel Teodoreanu, Radu D. Rosetti, iar Al. A. Philippide recenzează volumul *Dincolo de pădure* de Emil Giurgiuca ori semnează medalioane despre Vasile Alecsandri și Panait Cerna. Ca și alți editorialiști (Emanoil Bucuța, Ioachim Botez), Tudor Arghezi atacă, în intervențiile sale, nu numai chestiuni politice, ci și literare (*O poezie nouă*), între comentarii fenomenului poetic autohton mai numărându-se Al. A. Philippide, Ionel Teodoreanu, Pompiliu Constantinescu, Gala Galaction. Cât privește proza, genul e ilustrat prin tipărirea, în foileton, a romanului lui Marian Halchini, *Bănilești... un minut!* (1942-1943), în timp ce rubrica „Nuvelele săptămânii” cuprinde povestiri de Tudor Mușatescu, I. C. Vissarion, Neagu Rădulescu, Liviu Bratoloveanu, Gala Galaction, Al. Raicu, Ionel Teodoreanu, Angela Raicu. După august 1944 începe să publice masiv Mihail Sadoveanu. Dintre comentarii prozei, cel mai aplicat se dovedește Al. A. Philippide, dar sunt prezenți și Ionel Teodoreanu, Pompiliu Constantinescu, Mihail Sadoveanu, Emanoil Bucuța, Constantin Ștefănescu, Trandafir Lația Șirianu, Paul I. Papadopol, I. G. Ionescu. Colaboratori permanenți, Ioachim Botez, C. Ignătescu, D. Karnabatt, mai târziu Ion Pas alternează, la pagina literară, cu Mihail Sadoveanu, Al. A. Philippide, Pompiliu Constantinescu, Tudor Arghezi (până la închiderea sa în lagăr, în 1943), alături de ultimii afirmându-se pe parcursul existenței revistei nume noi, cum ar fi Al. Raicu. Semnând Inotescu, H. Blazian ține un timp rubrica de cronică plastică. Alți colaboratori: D. Iov, Al. Lascarov-Moldovanu, Ion Th. Ilea, Teodor Al. Munteanu, Eugen Herovanu. //

SĂPTĂMÂNA CULTURALĂ A CAPITALEI, revistă apărută la București între 21 decembrie 1962 și 22 decembrie 1989, apoi la 27 decembrie 1989, cu titlul „Săptămâna liberă”, și, după o întrerupere, din 3 iunie 1991 până în 11 august 1993. Publicația este editată de Comitetul de Cultură și Artă al orașului București. Din 1972 redactor-șef al hebdomadarului este Eugen Barbu. Va fi continuată din 31 ianuarie 1990 de „Viața Capitalei”, al cărei redactor-șef e Mircea Micu, până la reluarea din 1991, când director devine Dumitru Dragomir, iar redactor-șef Dan Claudiu Tănăsescu. Paginile primei serii reflectă viața artistică bucureșteană din perspectivă informativă. Manifestările culturale sunt prezentate în primul rând prin texte publicitare, afișe, anunțuri, programe de teatru, cinema, concerte și instantanee fotografice. Informației i se adaugă interviuri și scurte comentarii. Rubrica „Reflector” prezintă expoziții de pictură, artă grafică, fotografie, sculptură sau discută dramatizarea unor romane și tipologia personajelor dramatice. Din 1966 înregistrarea manifestărilor culturale e marcată de filtrul ideologic, devenit mai evident la nivel programatic în seria „nouă”, inaugurată la 11 decembrie 1970. În „Cursiv” (1/1970) Eugen Barbu anunță că de-acum revista

se va axa pe „discuții în materie de fenomen artistic”, purtate pe „un ton pasionat, dar civilizată” și enumeră drept condiții „o claritate ideologică absolut necesară”, „puțin umor”, „puncte de vedere exprimate franc”. Scopul ar fi acela de a oferi „informația onestă, ca atitudine netă în fața vieții artistice”, într-o „publicație bine vertebrată” și „obiectivă”. În fapt, aceste deziderate nu vor fi atinse deoarece atitudinea publicației va fi guvernată, mult mai accentuat decât a altor periodice culturale, de ideologia Partidului Comunist, iar vocile care, în mod voalat sau fățiș, nu vor pactiza cu orientarea politică a epocii vor fi imediat înlăturate. Într-un articol de bilanț, inclus în numărul 500/1980, Eugen Barbu plasează „crezul artistic și politic” al revistei „sub flamura socialismului”, afirmă că articolul politic este indispensabil pentru înțelegerea realității, cere atitudini ferme și pune în evidență, ca merite ale gazetei, opțiunea pentru tradiția românească, premiile acordate lui Constantin Noica, Nichita Stănescu, Fănuș Neagu, Gheorghe Zamfir, Radu Beligan, crearea unei rampe de lansare pentru artiștii tineri, înființarea unui cenaclu. În realitate, valorile culturale românești sunt asumate în mod tendențios și numai cu intenția de a ilustra ideologia oficială a momentului. Eugen Barbu militează pentru caracterul „angajat” al culturii, așa încât valorile estetice și intelectuale să fie subordonate unor „comandamente morale”. Argumentele sale servesc atacurilor împotriva grupului de intelectuali români aflați în exil la Paris, care se opun, în intervențiile lor de la Radio Europa Liberă, printr-o atitudine critică vehementă, regimului politic din România. Publicația susține în mod fățiș și subversiv, într-un limbaj frecvent suburban, campanii violente împotriva persoanelor, organizațiilor sau publicațiilor care împărtășesc alte orientări ideologice. În climatul din epocă sunt semnificative polemicele cu Eugen Simion, Nicolae Manolescu și cu „România literară”, care promovau o literatură și o critică literară neaservite ideologiei dominante a vremii, după cum e relevantă lipsa de aderență la textele (puse, indirect, în valoare) ce ilustrau un model cultural opus principiilor programatice ale gazetei. Astfel, spiritul lui Constantin Noica din *Jurnalul de la Păltiniș* e considerat un fals, nu sunt agreați Marin Preda, Geo Bogza, Ov. S. Crohmalniceanu, Daniel Turcea, Mircea Zăciu, Eugen Simion, Lucian Raicu, Valeriu Cristea ș.a. După 1980, când gazeta devine aproape un organ de propagandă, campaniile ei denigratoare, cu efecte deseori nimicitoare pentru cei vizați, se desfășoară pe un spațiu tipografic mai extins. Rubricile sunt aproximativ constante. După un nelipsit editorial consacrat evenimentului politic, în „Săptămâna pe scurt” sunt prezentate instantanee din realitate, surprinse

într-un așa-zis scenariu „subiectiv”, semnat „argus”, „ciclop”, „polifem”, „ajax”, „memo”, „observator”. La rubrica „abc” se comentează, profund tendențios, actualitatea culturală, în timp ce „Agenda”, cu un titlu ulterior „De vineri până vineri”, informează despre programele de teatru, cinema, muzee, case de cultură etc. Cronica literară e semnată de H. Zalis, I. Negoieșcu (până în august 1971), Cornel Regman, Aurel Baranga, Liviu Călin, Ben Corlaci (înlăturat după un timp), Mircea Vaida, Marian Popa, I. D. Bălan, Cornel Ungureanu, Dan Zamfirescu, Dan Mutașcu, Emil Manu, Ion Lotreanu, sporadic scriind și Mircea Scarlat, Pavel Chihaia, Paul Cornea, Pompiliu Marcea, Edgar Papu, Ioan Alexandru ș.a. Comentarii teatrale dau Radu Beligan, N. Carandino, Aurel Baranga, Dinu Săraru, I. Cojar, Paul Everac, Dina Cocea, Ileana Colomieț. În prezentarea cărții străine, selecția realizată de Romul Munteanu a contribuit la receptarea unor importante lucrări de poetică, estetică și teorie literară, precum cele ale lui Michel Butor, H.-R. Jauss, Lucien Goldmann, Mikel Duffrenne, Jean Starobinski, Jean Rousset, a adus în atenție teoria poeziei ca montaj, poetica antiromanului, psihanaliza literară, structuralismul, texte de Eugen Ionescu, Salvador Dalí, Nathalie Sarraute. Alte rubrici permanente: „Cronica plastică”, semnată de Valentin Hossu, Emil Manu, Adrian Beldeanu ș.a., „Cronica limbii”, unde Constantin Otobăcu dezbate probleme de oralitate și stil, dezvoltă analize semantice și simbolice, urmărește structuri ale gândirii și exprimării logice și poetice, „Expoziții - cronica sentimentală” (Cristina Angelescu), „Comori de artă ale capitalei” (Constanța Iliescu, Maria Șeican), „Săptămâna acum 100 de ani” (Radu Tiulescu), „Dicționar de artă” (Valeriu Oișteanu), „Moda”, „Sport”, „Panseurile lui Găgă”. Deși temporare, unele rubrici se impun prin ineditul lor sau prin valoarea colaboratorilor: „Cronica bijuteriilor”, asigurată de Gabriela Melinescu în 1971, „Capricii” - scurte eseuri de Mircea Horia Simionescu (1970-1971), „Calendar fantastic”, realizat de Victor Kernbach, „Pionează”, cu eseurile lui Romulus Vulpescu. În promovarea culturii sunt invocate „sensul activ al literaturii române”, specificul național, „arta din perspectiva comunismului”, „critica literară militantă”, ilustrarea principiului „politicul e pentru cultură combustibilul vital”. Totuși, alături de așa-zisa „artă cetățenească” sunt găzduiți poeți valoroși: texte din „caietul portocaliu” al lui Nicolae Labiș (inedite în numărul 51/1978), poeme din volumul *Opere imperfecte* de Nichita Stănescu sau versuri de Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Ioanid Romanescu, Negoită Irimie, Aurel Rău, Mihai Ursachi, cât și pagini din Carl Sandburg (în transpunerea lui Mihnea Gheorghiu), Elena Văcărescu (traducere de Mihail Steriade) ș.a. Sunt tipărite fragmente de roman aparținând lui Eugen Barbu și Ilenei Cudalbu, proză scurtă de Mihai Vlășie, Mircea Râmnicănu. Critica literară întreprinsă de Eugen Barbu acoperă, prin rubrici personale, un spațiu larg. Sub titlul „Gloria victis”, redactorul-șef caută să sublinieze valențe necunoscute ale operei lui Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Costache Caragiali, Matei Millo, Mihail Kogălniceanu, Costache Negruzzi, Nicolae Filimon. Întreruptă

de publicarea *Caietelor Prințului*, rubrica devine, în 1974, „Aventura limbii române”, unde Eugen Barbu proiectează „o istorie polemică și antologică a literaturii române”, pe care o ilustrează cu fragmente din cărțile vechi românești, cu texte din Mihai Eminescu și I. L. Caragiale ș.a.m.d. În scenariul rezultat exemplele alese au rol de nucleu care adună și emite filiații socotite emblematice pentru literatura noastră. Tendențioasă este și dezbaterea asupra poeziei românești contemporane, inclusă în rubrica „Spirale” (1982). Aici Eugen Barbu identifică „poeți calofili” (Dan Botta, Grigore Arbore, Vasile Nicolescu), „calofili și livrești” (Daniel Turcea, Cezar Baltag, Modest Morariu, Cezar Ivănescu), „poeți în derivă” (Alexandru Mușina), „poezia fără sare” (Ana Blandiana), „zglobii” (Mircea Dinescu), „poezie zidărită” (Mircea Cărtărescu) ș.a.m.d. Revista consacră studii în serial operei lui Dimitrie Cantemir (1973), Mihai Eminescu (1975), Mircea Eliade (1978), George Enescu (1981), dezbate, de asemenea tendențios, sincronismul și protocronismul (1980), avangarda literară, al cărei spirit nu îl înțelege (1978), ține să își aproprie, ca spirite afine, pe G. Călinescu și pe N. Densușianu. După 1989 periodicalul păstrează aceeași structură, dar nu reușește să mai capteze, nici măcar parțial, interesul publicului. I. T.

SĂPTĂMÂNA ILUSTRATĂ, revistă apărută la București între 1 ianuarie și 6 iunie 1893. Condusă de Laura Vampa (dirc-

ANUL I. - No. 2. 10 IANUARIE 1893.

ANUNȚAMINTE: 750 linii la linie. Preț: 1000 lei. Adresă: București, Bulevardul Unirii, nr. 111. Abonamente se plătesc în avans.

DIRECȚOR: LAURA VAMPA. REDACTOR: EUGEN VAIAN. PUBLICITATEA: 1000 linii la linie. Preț: 1000 lei. Adresă: București, Bulevardul Unirii, nr. 111.

BUCUREȘTI, BULEVARDUL UNIRII, NR. 111.

Conținutul: **Conținutul** Săptămânala.

Vacanțele școlare anul acesta, în locul năstii lui Ferdinand, sunt prelungite. Dacă ai înțeles toate paroled și răspădolo pe care i-le fac lingșii ce înconjură tronul, asta n'o mai întâleg. E evident că face să pară că opțiunile pentru tutul de școară. Or, poate cel de la putere cred că toți sunt de păreră lor și că se potrivește cu înțelesul toate hotărârile lor, și mai ales cele de acest fel?

O, dar se țapă și să! Am trăit în provincie, în par și cunosc foarte bine sentimentele poporului nostru. Numai că a mai pălărit ceva din vechia și ceteră țară și dreptă a românului: căci din parvenții și așa zisii aristocrații noastre, pot face tot, omul țării să dai. De pe mai știu ce cap de pectet lei găsesc să mai publice însoțit principesc de Kolnburg! Ei bine, vă asigur, nici chiar fenitilor nu le-a fost vre-o rădăcere. Cînd atîta onorocit! mor de foame și de frig, li-oo dă drept cînd și leamne, dinocara peșterilor, care sîm că tot din țapete noastre va trebui să se reînnoască.

Și căpi! țapărit ești nu privește pe noi toată această?

„Dar să revin la școlă. Cred că dintre toți, elevilor au li displice vacanțele lungi. Căci pe lângă că pot petrece acut timp în stăru familiilor, dar se mai bucură de o soborocări mai caldă, de o întocare mai subțancă, și altele. Iată și putna să mințesc și să încercăm să încercăm pentru tot restul anului, bine ar fi. Căci ar șta că de se întorc în țară cu un mult de răbdare de frig și mai cu șomni-

de foame, asti în întărnatele Slatului, că și în opă particulare. La tot ce cheltușe sunt enorme cu acesta școlă, plătind gros părinții, la cele din urmă, și cu toate astoa și în școlă vorșindu se de o școlă română de care să nu se plîngă cineva de lipsa mîncării și a căldurii. Aceasta locușul pentru că se admîntărează pe școlă. Pot pune rîmășag, că directorul școlii, amb cîntat că face propagandă școlară.

Idia această este greșită. Sunt în stăru

toare) și Eugen Vaian (redactor-șef), publicația se situează printre acelea care au arătat simpatie pentru ideile estetice ale lui C. Dobrogeanu-Gherea, fără să se alătore însă presei periodice socialiste. Vaian se angaja, într-o „Convorbire săptămânală” (rubrică permanentă), să continue orientarea literară de la „Contemporanul”, numindu-se el însuși „elev modest” al școlii lui Gherea. Noua revistă își propunea să promoveze o beletristică accesibilă tuturor, pregătind astfel receptarea literaturii „de valoare”. Versuri, schițe și nuvele, o rubrică intitulată „Scriitori vechi”, în care s-au reluat, între altele, poezii de Cezar Bolliac, Andrei Mureșanu, pitarul H. Ioanide și Al. Donici, alta de întrebări și răspunsuri, precum și ecouri literare, note bibliografice și „Poșta redacției” se publică în fiecare număr. Obvederile aparțin lui Eugen Vaian, Traian Demetrescu, Al. Obedenaru, I. N. Roman, Corneliu Budu (Badea Pletea), Ioan Catina, C. Z. Buzdugan (Zamfir Cobuz), Eugen Herovanu, iar N. G. Rădulescu-Niger, Th. D. Speranția și Șt. C. Dumitrescu (Stecedum) colaborează cu anecdote populare versificate. Laura Vampa, Eugen Vaian și Traian Demetrescu se arată în nuvelele lor adepții unei proze de observație socială, cu accente naturaliste. I. L. Caragiale, prieten și mentor literar al lui Vaian, și-a republicat în **S.I.** schița *Norocul culegătorului*. R.Z.

SĂPTĂMÂNA ILUSTRATĂ, revistă apărută la București între 17 mai 1917 și 2 octombrie 1918. Prim-redactor: M. Sărățeanu (pseudonim al avocatului M. Zelter). Publicație socio-culturală de orientare progermană, **S.I.** este editată în timpul ocupației capitalei fărăi de către trupele germane. Țelul publicației este mărturisit încă din articolul-program, *Ce voim*, semnat de M. Sărățeanu: „Revista noastră se va strădui să aducă la cunoștința poporului român tot ce spiritul și munca germană au produs și produc, spre binefacerea și ridicarea omenirii”. Poezia autohtonă este, în acest context, prea puțin cultivată, fiind tipărit, de exemplu, un poem de V. Demetrius. În schimb, se traduce masiv din lirica germană: Schiller (*Scufundătorul*), Goethe, Heine, Lenau, în transpunerea lui Barbu Nemțeanu, fără a fi uitată Carmen Sylva (tălmăcirii de Elena Poenaru). Din versurile lui St. O. Iosif este reluat *Blestemul bardului* (prelucrare după Uhland), lui Ilarie Chendi i se retipărește articolul *Despre traducătorii români ai lui Heine*, în alte numere fiind introduse articole, nesemnate, despre *Faust* de Goethe, despre poezia austriacă, despre Heinrich von Kleist, Friedrich Hebbel, Theodor Fontane, Franz Grillparzer, Eduard Mörike ș.a. D. Karnabatt scrie despre Goethe, dar și despre George Coșbuc, text însoțit de o iconografie inedită. Proza este nesemnificativă, interes putând stârni doar câteva evocări: situația Berlinului în timp de război, din textul lui D. Karnabatt, *Statuia de lemn a lui Hindenburg*, ori atmosfera din București în preajma iminentei intrări a trupelor germane, în însemnările lui Dem. Theodorescu, *Miercuri, 6 decembrie 1916* și D. Nora (pseudonim al lui D. Rosen), *Zile neuitate. Un an de atunci*. Un articol de D. Karnabatt se referă la centenarul nașterii lui Mihail

Apare în fiecare Joi. Exemplar 25 Bani.

SĂPTĂMÂNA ILUSTRATĂ

Anul I. București, 17 Maiu 1917. No. 1.

C E V O I M

Zeii de ani au trăit în cele mai bune raporturi cu germanii. Au proșpărit și au ajuns cel distins Stat în Balkan. Cu mare ne simțim, precum și cei mici ne înau dreptății.

Războiul înaltă a unui oclerului funeste a vrut lăsa frici raporturilor noastre politice cu Imperiul german. Am fost aruncați în război împotriva aceluia care erau o elenșke sigură pentru existența și înălțarea noastră cu Stat de sine stătător.

Destinatul a fost dezastruos. Țara noastră, frumoasă și bogată, în înfrântă și azi este împărțită în două. Fusesse zădărit din mila pe care o îndrețeam împotriva cinoșia politică și experianța consacrată de cele mai salutare și rotunde rezultate și aruncată în aventură față care ne-a călăsat la pământ.

Jălcărea a fost cu putință, fiindcă în masele largi ale poporului nostru nu pătrunsesse conștiința pierzării și desfructării noastre care ne învâncă. Păstrăm un putin fi considerat ca ducem, în ducem ca pe tot. Astfel ne vâncă am-am în brațele lăsa, ducem frământă nouă, hupol...va Germanii, prețea noastră din totdeauna.

Revista noastră ca să începă de pe acum opera mare de îndreptare a războiului. Revista noastră se va strădui să aducă la cunoștința poporului român tot ce spiritul și munca germană au produs și produc, spre binefacerea și ridicarea omenirii.

În alăna convingere a operi utile pe care o vom săvârși audei întru înălțarea opiniei noastre publice, pornim la lucru cu alădăia că vom lăsa să raportă război de parte din prețelul fatală săvârșite de alții.

M. Sărățeanu.

Podul de la Râmnicul-Vâlcea, după retragerea armatelor române.

Kogălniceanu, Gala Galaction scrie despre Curtea de Argeș, Barbu Nemțeanu traduce un fragment din *Nathan înțeleptul* de Lessing, Liviu Rebreanu semnează comentariul *Literatura dramatică germană din România*, iar Ion Olteanu vorbește, în articolul *Titu Maiorescu*, despre moartea marelui om de cultură român, însoțindu-și relatarea de iconografie. Cronica dramatică, susținută de Barbu Nemțeanu, are în vedere mai ales spectacolele de la Teatrul Modern, unde juca trupa Marioarei Voiculescu, dar și pe acelea ale Naționalului bucureștean. Herbert Lewandowski semnează, în 1918, una din primele intervenții publicistice referitoare la pătrunderea pe teren românesc a celei de-a șaptea arte (*Cinematograful în România*). Rar sunt prezenți și D. Teleor, Tudor Arghezi, Al. Tzigara-Samurças, Emanoil Cerbu. I. I.

SĂPTĂMÂNA LITERARĂ, PLASTICĂ, TEATRALĂ, periodic apărută la București între 23 decembrie 1928 și 13 ianuarie 1929, cu subtitlul „Gazetă de informație, critică și bibliografie”. Director: George Nichita. Țelul, foarte ambițios, este mărturisit de articolul de deschidere, intitulat *În loc de program*, unde se precizează că forța revistei „va rezida tocmai în faptul că, stând de-o parte de orice politică de partid - nu greșim când afirmăm că și în artă se face politică -, va fi oglinda fidelă a întregii noastre mișcări literar-artistice. De aceea la gazeta de față vor colabora, rând pe rând, artiști și oameni de gândire din toate curentele care alimentează astăzi viața noastră culturală și vor

mai colabora scriitori tineri, căci vom deschide porțile noilor generații". Sunt incluse în sumar versuri de Ion Minulescu (*De vorbă cu Moș Crăciun*), Scarlat Callimachi (*Corbii, Robii*), G. Murnu (*Vieața*), Al. T. Stamatiad (*Peisagiul*), George Gregorian (*O zi ca alta*), dar și de Haig Aterian, Gh. Bobei, G. Nichita, Șt. V. Ionescu, N. N. Crețu. Lui Tudor Arghezi îi aparține un poem în proză, A. Bădăuță comentează volumul *Cerbul de lumină* de Radu Gyr, Scarlat Struțeanu discută *Strofe pentru suflet*, placheta lui D. N. Teodorescu, ori cartea Anitei Belciugățeanu *Poezia lui Giacomo Leopardi* ș.a. Tudor Arghezi are o primă intervenție critică (*Informația literară*), articole despre poezie dând Andrei Tudor (*Generație lirică*) și Scarlat Struțeanu (*Poezia pură*). Relațiile poetei Otilia Cazimir cu Societatea Scriitorilor Români sunt urmărite de G. Nichita. Li se solicită interviuri lui Mihail Sadoveanu, lui N. N. Tonitza și lui D. D. Patrașcanu, iar A. Bădăuță recenzează romane de Eugen Goga (*Cartea facerii*) și V. Demetrius (*Monahul Damian*), în timp ce Scarlat Struțeanu face cronică literară la Cezar Petrescu, *Omul care și-a găsit umbra* și la Al. O. Teodoreanu, *Hronicul măscăriciului Vălătuc*. N. N. Crețu publică un studiu despre romanul *Anna Karenina* de L. N. Tolstoi, Lascăr Sebastian scrie despre Oscar Wilde (*The King of Life*) și, sub pseudonimul Catihetul Titivillus, prezintă romanul *Climats* de André Maurois și traducerea din Giovanni Papini realizată de Alexandru Marcu (*Viața lui Iisus*). N. N. Crețu se referă la actualitatea liricii lui Francesco Petrarca. Liviu Andrei tălmăcește *Tabloul* de Jerome K. Jerome, iar Julieta Lupașcu-Blazianu transpune un fragment, *O dramă pe mare*, din Arkadi Avercenko. Câteva pagini din romanul intitulat *Fântâna cu chipuri* publică N. Davidescu. Critica este prezentă cu numeroase articole de direcție, chiar din numărul inaugural, unde C. Rădulescu-Motru, în textul intitulat *Încotro merge literatura?*, dă tonul unei discuții mai largi, ce va fi continuată de Tudor Arghezi (*Literatura, meșteșug*) și de Șerban Cioculescu (*Pentru știință, intelect și dogmă*), ilustrând calea estetică a temperanței intelectuale și evitarea extremismelor ideologice. Pe același ton intervine și Mihail Dragomirescu atunci când evocă anii formației sale culturale. Cronicarul dramatic al hebdomadarului este A. Dominic, care urmărește, pe rând, spectacolele de la Naționalul bucareștean cu piesele *Femeia mării* de Henrik Ibsen, *Papagalii* de Const. Rîuleț și *Vrajă* de Henry Bataille sau cele de la Teatrul „Regina Maria” cu piesa *Societate* de John Galsworthy. Alte rubrici bine reprezentate: „Cronică plastică” (susținută de G. Nichita, N. N. Tonitza ș.a.), „Cronica muzicală” (Andrei Tudor), „Bibliografie” (unde sunt consemnate cărțile nou apărute), „Revista revistelor”, „Varia”, „Cronica pariziană” (H. Burileanu, care semnează Miron Grindea).

l. l.

SĂPTĂMÂNA MUNCII INTELLECTUALE ȘI ARTISTICE, periodic apărut la București între 5 ianuarie și 15 martie 1924 (unsprezece numere în format de ziar), sub „redacția” lui Camil Petrescu și condus de „un comitet” din care sunt deconspirați pe parcurs inginerii Virgil Ionescu și Petre Cătunar

(acesta și cu veleități literare). Publicația, cu profil ferm definit de cultură social-ideologică și artistică, se declară – sfidând eticheta de utopie – animată de o idee-forță: militantismul pentru construirea unei conștiințe de clasă a intelectualității și pentru solidaritatea de breaslă. Promovându-se modelul francez al recent înființatei (decembrie 1923) Confédération Internationale des Travailleurs Intellectuels, se susține federalizarea tuturor asociațiilor de „muncitori intelectuali”, ca armă în lupta politică. Două coloane intitulate *Lămuriri asupra rostului gazetei noastre*, din numărul inaugural, explică structura sumarului în funcție de un obiectiv – „evidențierea și apărarea intereselor muncitorilor intelectuali”. Se specifică și necesara distincție: aceștia sunt „cei la care predomină în activitatea socială munca intelectuală și nu intelectualitatea pur și simplă”, calitate evaluabilă după criterii care nu ar selecta „nici o duzină de intelectuali în toată țara”. Propunându-și să arate că interesele lor sunt cu totul distincte de ale celorlalte categorii sociale, revista își declara însă ca scop „armonizarea tuturor acestor interese în numele unui ideal de cultură și umanitate”. În consecință, sumarul numerelor urma să se deschidă cu articole de propagandă ideologică și tactică, să continue cu „material informativ despre mersul organizației muncitorilor intelectuali” și să consacre restul de pagini culturii și vieții artistice, „împotriva practicii gazetelor de a pune în prim-plan politicienii”: „Patru pagini întregi sunt rezervate mișcării culturale și artistice, în directă relație cu menirea clasei muncitorilor intelectuali, dări de seamă critice și informații complete asupra cărților și revistelor apărute de-a lungul săptămânii”. Se prevedea, la anumite intervale, și realizarea unei pagini-documentar, despre o personalitate culturală de prim rang, astfel încât, în zece-cincisprezece numere să se ofere întreaga galerie a elitei culturale românești; s-a izbutit numai prezentarea lui George Enescu – „cea mai autentică glorie a României de azi” –, Gheorghe Marinescu, Nicolae Iorga și Nicolae Paulescu. Preocuparea de a antrena publicul în stabilirea și conștientizarea unei ierarhii a intelectualității naționale, la scară istorică, a inspirat – potrivit modei, foarte prizate, a anchetelor – și un sondaj, deschis în numărul 6, sub titlul *Pentru fixarea fizionomiei culturale și artistice românești*, cu două întrebări: 1. „Care sunt cele cinci figuri principale ale istoriei poporului nostru, de la fondarea Principatelor până azi?” și 2. (vizând determinarea liderilor de top după cota de intelectualitate creatoare, și nu doar de „muncă intelectuală”): „Care sunt cei doi fruntași ai poeziei românești de azi?; ai prozei?; ai criticii?; ai literaturii dramatice?”. Cele cinci figuri tutelare ale românilor, potrivit unui număr de voturi între 692 și 487, au rezultat a fi Ștefan cel Mare, Alexandru Ioan Cuza, Tudor Vladimirescu, Mihail

Kogălniceanu și I. L. Caragiale; între 429 și 200 voturi se înscriau Mihai Eminescu, Mircea cel Bătrân, Ion Creangă, regele Ferdinand, Dimitrie Cantemir și Mihai Viteazul; pe ultimul palier, cu sub o sută de opțiuni, se găseau I. C. Brătianu, regele Carol I, N. Iorga și Titu Maiorescu. În numărul 11 comentarea datelor (nesemnată) releva că nu s-a ținut stabilirea unei ierarhii reale, ci s-a dorit „a pipăi sensul opiniei publice”, spre a obține un „document” asupra nivelului general de cultură. Interpretând numărul firav de repondenți, „performanțele pe grupuri de profesie” (au dominat politicienii), „ce se citește” și „cum se judecă”, concluzia era că testul a dovedit „anarhia culturală în care ne zbatem” și implicit misiunea uriașă ce revenea „muncii intelectuale”, întru maturizarea mentalului public. Ambiția redactorului revistei, în direcția creșterii nivelului de cultură politică și intelectuală, e neobosită. La pagina întâi, teoretică, Camil Petrescu, în postură de ideolog, sociolog și politolog, semnează toate editorialele revistei, printre care: *Muncitorii intelectuali și ideea de clasă*: (1) *Cum s-a creat burghezia noastră*, (2) *Naționalismul burgheziei în industrie și naționalismul ei în război*; *Ce ne preocupă?*, *Cine sunt muncitorii intelectuali?*, *Materialism, mașinism, psihologism, Criza parlamentarismului, Despre intervenția statului*, iar în numărul în care publicația sucomba din lipsă de suport financiar, pateticul text *Faceți din virtute o voluptate aprigă, ca un viciu. Fiți egoiști dar nu fiți proști*, cu o teză paradoxală, care descrie maximalismul moral ca epicureism: „Societatea, statul nu pot să aibă la bază decât principiul armoniei intereselor unor egoiști inteligenți și senzuali, oameni care gustă beția de a fi cinstiți, de a fi inteligenți, de a fi brav”. Prima pagină a revistei conținea și o rubrică de reflecții asupra confruntării între valori și a valorilor cu idealul, „Între oglinzi paralele”; deschisă de Paul Zarifopol cu *Două cariere* (despre Voltaire și Goethe) și încheiată de Perpessiciu, cu *Interdevoarea intelectualelor*, în restul numerelor și această rubrică fiind susținută tot de Camil Petrescu – sub semnătura C. Pietraru, sau fără semnătură, dar inconfundabil – cu mi-croeseuri febrile, precum *Deșteptii și inteligenții* – aici lansează distincția, care a făcut carieră, între deșteptăciune, obiect al cultului la români, ca abilitate a învățelii, și inteligență, aptitudine spirituală, a creativității, obiect al disprețului vulgar –, *Domnul intelectual, Geniu și sărăcie, Suflul scriitorului*; tipic camilpetresciene sunt și meditațiile asupra feminității din „*La Garçonne*”, *Femeile generatoare de ideal, Petrecere frumoasă, doamnă*. Pagina întâi rezerva spațiu și unor „cursive” de atitudine, colaborări externe, în chestiunea intelectualității, precum *Ajutoare, nu pensii* (numărul 10), în care E. Lovinescu chema revista să militeze pentru înlocuirea premiilor literare exorbitante, monopolizate de „profesioniști” ai acumulării distincțiilor, cu ajutoare repartizate echitabil și pe merit autorilor strămtorați. Impasul financiar prin care publicația se străduia să răzbată e mărturisit chiar în cartușul promoțional de la primele numere: „Începuturile unei reviste care nu e sub aripa unui mare cotidian, sau nu se adresează vulgar și exclusiv unui anumit instinct, sunt dintre cele mai grele. Noi facem toate eforturile pentru ca să oferim o gazetă completă,

pusă în slujba unui ideal. Fără concursul celor care simpatizează cu gândurile noastre, truda noastră este mult mai grea”. Mai târziu, într-o chemare la implicare, severă ca o somație, se deplângea cheltuirea timpului și energiei cu activități administrative, din lipsa resurselor pentru personal adecvat: „sprijinul nu ne poate veni decât de la cei cari [...] cred că există anumite obligații sufletești de neînălțurat și de la cei cari nu găsesc o românească și infamă scuză în indiferența generală”. Dar curând apărea, tot pe pagina întâi (numărul 4), o patetic-ironică *Scrisoare deschisă către un eventual mecenat* – autorul, din nou Camil Petrescu, semna „Săptămâna” –, dezvăluind colapsul material al orgolioasei reviste, nevoită a conștientiza neputința dispensării de sponsorizare, odată cu neputința de a o primi într-un mediu social opac; iar apelul retoric la un iluzoriu „domn” care, „deși bogat, citește totuși”, și-a dobândit averea cinstit și, în plus, ar fi „înzeștrăat cu o inimă” e tocmai un denunț al opacității definitive: „Ca să restabilim valoarea muncii intelectuale – căci pomana e o infamie – am hotărât să scoatem această foaie. [...] Nici n-am putut răzbate până la publicul cel mare, care singur poate întreprinde o revistă și care ne-ar fi scăpat de toate necazurile. [...] Dă sprijinul dumitale pentru triumful muncii intelectuale. [...] Iar dacă lucrul acesta ți se pare mult, fii calm. Nu e vorba decât de o lirică expansiune. Mai ales fii calm”. Se mai anunța că în urma epistolei s-a născut ideea organizării unui mare festival pentru adunare de fonduri, reunindu-se, dincolo de adversitățile de idei, nume sonore de scriitori și artiști dramatici, de la I. Al. Brătescu-Voinești, Gh. Brătescu, Liviu Rebreanu și Ionel Teodoreanu la Tudor Arghezi, Ion Pillat, Jean Atanasie și George Folescu. Dar **S.m.i. și a.** va înceta să apară înainte de a-l organiza. Între timp, cu restrângere de pagini și acoperire a întregului sumar prin unicul condei al redactorului – la numărul 2, aproape toate materialele, nesemnate, i se datorau –, publicația se zbătea să supraviețuiască, menținându-și ținuta și fervoarea ideilor. În pagina a doua, „profesională”, se consemnau, în serial, adresele și componența principalelor asociații de breaslă și, număr de număr, se repeta acest cartuș exortativ: „Dacă s-ar uni Asociația generală a medicilor, Asociația generală a inginerilor, Sindicatul presei, Asociația generală a presei, Asociația corpului didactic, Uniunea generală a advocaților, Liga farmaciștilor și droghiştilor, Sindicatul artelor frumoase, Sindicatul artelor dramatice, Societatea Scriitorilor Români, Asociația PTT, Asociația CFR, Uniunea Funcționarilor publici, Asociația contabililor și funcționarilor comerciali într-o puternică și vastă „Confederație generală a muncii intelectuale”, multe probleme ar găsi dezlegare imediată, spre binele țării românești”. (Casetă va trece, ca un mesaj încă neajuns la receptori, și în următoarea publicație condusă de Camil Petrescu, doi ani mai târziu, „Cetatea literară”.) La primul număr, o listă promitea drept viitori colaboratori ai revistei o sută doisprezece din cei mai notorii scriitori și publiciști ai vremii, din toate generațiile și direcțiile ideologice, sugerând o cooperare intelectuală ideală și arătând opțiunea valorică a selecționarului; printre cei anunțați, fără a fi și onorat colaborarea: Tudor Arghezi,

Constantin Bacalbașa, Al. Cazaban, Nichifor Crainic, N. Davidescu, Scarlat Froda, Tita Bobeș, Dem. Dobrescu, Grigore Gafencu, Mihail Manoilescu, I. Gr. Periețeanu, I. Nădejde, Timoleon Pisani, Adrian Maniu, Hortensia Papadat-Bengescu, Dragoș Protopopescu. Semnatarii primului număr au fost Paul Zarifopol, Perpessicius, Mircea Bârsan, Petre Cătunaru, F. Aderca, Vladimir Streinu, Ilarie Voronca, George Silviu, Șerban Cioculescu, prea puțini continuând pe întregul parcurs. Dintre materialele cu tematică profesională semnificabile sunt *În jurul organizării muncii intelectuale, Învățământul românesc în complexă descompunere, Profesori universitari „fără rușine” și profesori universitari „cu”, Premiile literare la noi*, apărute fără semnătură. Pagina a treia, intitulată „Critica săptămânii”, purta un chenar de recapitulare punctuală a săptămânii culturale încheiate; urmau rubrici de recenzii – „Cărțile”, de cronică teatrală și muzicală – „Teatrele” –, artistică – „Expozițiile” –, „Revista revistelor”, asigurate, uneori prin rotație, de Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, F. Aderca, Perpessicius, Tudor Mușatescu, Sergiu Dan, Petre Cătunaru, Ion Negulescu sau, frecvent, nesemnate; aici, condeiul lui Camil Petrescu se recunoaște în comentariile teatrale sau în însemnările despre reviste. Cronică literară o inaugura Șerban Cioculescu, cu o întâmpinare pozitivă a volumului *Critice*, IX: *Poezia nouă* de E. Lovinescu, semnalând originea cărții în polemica dusă cu N. Davidescu și B. Fundoianu, pe tema aservirii literaturii române de către cea franceză, precum și meritul autorului de a nu mai ignora pe Tudor Arghezi și pe Adrian Maniu, dar combătând valorizarea excesivă a lui Camil Baltazar; Cioculescu se mai ocupa, foarte critic, de ediția Eminescu, *Poezii filosofice. Poezii lirice*, realizată de Lucian Blaga și Sextil Pușcariu, pe care o contesta integral, ca nejustificată, chiar „vătămătoare” (prin „lipsă de discernământ, de gust, ignoranță”, chiar „tembelism” în alterările de text etc.), apoi comenta amiabil romanul *Moartea unei republici roșii* al lui F. Aderca și *Drumul cu plopi* al lui Cezar Petrescu. Se mai recenzează (semnat T.M., inițialele fiind ale lui Tudor Mușatescu): *Restriști* de Ilarie Voronca și „Buletinul Institutului de Literatură”, *Românii dintre Vidin și Timoc* de Emanoil Bucuța (text scris de Camil Petrescu), volumul de nuvele *Rătăcire* de I. Al. Brătescu-Voinești (comentariu nesemnat). Inaugurând revista presei literare, Ilarie Voronca constată o preocupare simptomatică pentru criza din societatea românească: morală, de autoritate, a cărții etc. și impută „Vieții românești” de a fi „rămas” la o literatură de nivelul Otilia Cazimir și Olga Vrabie. În numărul 2, fără semnătură, se acordă un spațiu privilegiat „Gândirii”, apreciată ca o „revistă occidentală”; mai sunt comentate „Cugetul românesc”, „Revista vremii politice, literare și economice”, „Țara noastră”, iar Perpessicius răsfoiește „Revistele literare franceze”. Nedestinată publicării de literatură, **S.m.i. și a.** inserează totuși câteva texte, în numerele târzii, când deriva financiară îi perturbă vădit programul. Camil Petrescu semnează poezie: *Un luminis pentru Kiksikém, În prag, Nimfa, Cearta, Vanitas, Cântecul mele*; Petre Cătunaru, o nuvelă, *Logofătul Nicoară*. Pot fi citite și câteva traduceri: a lui F. Aderca din drama utopică *R.U.R.* de Karel

Čapek, a lui Tudor Mușatescu – un fragment din *Casa morților* de Dostoievski, iar sub titlul *Noaptea nordică* Perpessicius face o transpunere din *Aïno* de Paul Morand. Foarte vivace este pagina a patra, cu genericul „Viața literară și socială”, unde, la rubrica „Troite și icoane”, cu microcomentarii de actualitate, colaborează Perpessicius – *Tanatofilie* și probabil *Profesorul tânăr, Atmosfera literară* (nesemnate) și mereu Camil Petrescu, sub inițiale sau anonim, dar recunoscutibil în *An nou, De Crăciun, Moartea cărții, Citorii în vacanță, Fast regal*, ca și în reportajul *București, iadul intelectualității*, unde orașul e denunțat drept „capitală de parveniți”, în care „sărăcia e mai grea ca oriunde pentru un muncitor intelectual”. În aceeași pagină se reproduc opinii critice despre propria revistă, din alte publicații, sau exprimate verbal; Perpessicius realizează un reportaj – *Atelierele sculptorilor noștri*, Tudor Mușatescu îl intervieuează pe Marin Simionescu-Râmnicianu, directorul Editurii Cultura Națională, iar Camil Baltazar e autorul relatărilor *O vizită la sculptorul Jalea și O vizită la „Bibliofila” din str. C. A. Rosetti. De vorbă cu Fisher-Galați*, despre expoziția de carte rară, deschisă de Asociația Bibliofilă Română, fondată de H. Streitman, H. Fisher-Galați, Al. Tzigara-Samurcaș, Mișu Antoniadă, Ion Minulescu, M. Negreanu și Aristide Blank. După comprimarea revistei, tot în pagina a patra e încadrată spirituala microrubrică „Cu ochi și cu sprâncene”, de la pagina a șasea, cuprinzând comentarii năstrușnice la anunțuri publicitare, care inițial pigmentau umoristic un spațiu abundând de cele mai diverse informații și știri de ultimă oră. **S.m.i. și a.** este o tipică publicație de autor, purtând în configurație și mesaj marca personalității lui Camil Petrescu, teoreticianul „noocrației necesare”. G. O.

SĂPTĂMĂNA RĂZBOIULUI, gazetă apărută la București între 2 noiembrie 1914 și 14 august 1916, ca publicație de informație și de reportaj. Însoțite de o bogată iconografie, știrile despre diversele momente ale încleștării armate sunt ilustrate și prin traduceri din literatura dedicată înfruntărilor militare. Sunt tipărite tălmăciri din Alphonse Daudet (*Stegarul, Cea din urmă lecție. Povestirea unui mic alsacian, Aseziul Berlinului*), Guy de Maupassant (*Războiul, Bătrânul Milton*), L. N. Tolstoi (*Pentru ce?*), Émile Zola (*Șarja de la Rozenville*), Arthur Conan Doyle (*Contele din Castelul Negru*). Unele texte au caracter ideologic (Romain Rolland, *Din două rele, cel mai mic. Pangermanism, panslavism?*). Altele sunt reportaje de front, semnate de autori diferiți atât sub aspect valoric, cât și ideologic, în funcție de „tabăra” din care provin: Hermann Wagner, Harry Livingstone, Paul Kurmann, Camille Mauclair, Felix Solten, Jean Reibrach, Gustave Cirilli, Hans Hyan, Julius Schaumberger, Paul Rosenhayn, Frederic Boutet, J.-H. Rosny, Adolf Koester ș.a. I.I.

SĂPUNARU, Gheorghe (26.II.1883, Urechești, j. Vrancea – 28.VII.1920, Valea Călugărească, j. Prahova), poet. Este fiul Joitei (n. Sârbu) și al lui Sandu Săpunaru, învățător. Va absolvi în 1903 Școala de Agricultură și Silvicultură de la Herăstrău, devenind în 1907 director al Școlii de Viticultură de la Valea

Călugărească. Se specializează în Franța, la Montpellier. În ultimul an de viață se află la conducerea județului Prahova. Editează „Buletinul agricol și economic”, ulterior numit „Rodul pământului”, scrie la „Embrionul” (Herăstrău), „Sămănătorul”, „Ramuri”, „Neamul românesc”, „Neamul românesc literar”, „Revista noastră”, „Furnica”, „Drum drept”, „Revista marină”.

Ca și alți poeți care au colaborat la „Sămănătorul”, S. nu și-a publicat nici o carte de versuri. Poeziile sale au apărut postum, în 1926, volumul fiind prefat de N. Iorga, care opinează că autorul „n-a pornit de la concepții critice ca să spuie limpede și duios ce era în sufletul lui ales, în inima lui deosebit de simțitoare. Și cu toate acestea nu se va putea pomeni marea înflorire de talente de acum douăzeci de ani fără a-l numi pe dânsul”. E. Lovinescu era, printr-o formulă lapidară, și mai tranșant: „G. Săpunaru reprezintă ruralismul integral”. Lirica lui S. celebrează figuri ale satului (*Învățătorul, Secerătorul, Ciobănița, Bunica*), reface imagini rustice (*Tablou de iarnă, La muncă*), evocă figuri de justițieri (*Trei fărtați*), apelează la motive de basm (*Din vremea veche, Moartea spătarului*) și la motive istorice (*Închinare Cetății Hotinului, 1907. Fragmente*). Peste toate se așterne regretul pentru un „a fost odată”: „Azi dumbrava stă pustie... / Cântecul-au încetat / Azi e multă sărăcie / Și e multă vrajbă-n sat. / - Ce mai vii în traiul nostru, Domnule prea învățat? / Nu mai e ce-a fost odată”. Alături de sonorități folclorice (ca în *Cuculeț, drăguțe cuc*), persistă ecouri eminesciene, coșbuciene, chiar macedonskiene.

SCRIERI: *Versuri*, pref. N. Iorga, București, 1926.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 68-69; Liviu Găzdac, *Un poet prahovean: G. Săpunaru*, „Anuarul Filialei Ploiești a Societății de Științe Filologice din RSR pe anul 1982”, 140-149; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 175-176. I. D.

SĂRARU, Dinu (30.I.1932, Slătioara, j. Vâlcea), prozator și cronicar teatral. Este fiul Corneliiei (n. Morărescu) și al lui Constantin Săraru, învățător. Urmează școala primară în comuna natală, apoi învață la liceele „Alexandru Lahovari” din Râmnicu Vâlcea (1943-1947), „Matei Basarab” și „Mihai Viteazul” din București. Și-a luat bacalaureatul în 1972. Devine, înainte de a termina liceul, reporter cultural la Radiodifuziune (1950-1960). Este, în continuare, secretar general de redacție la „Secolul 20” (1960-1963), redactor și șef al Secției culturale la „Scânteia tineretului” (1963-1964), secretar general de redacție la „Lucefărul” (1964-1968), responsabil al publicațiilor Radioteleviziunii (1968-1969) și apoi al emisiunilor de teatru de la Radio și TV, redactor-șef al Redacției culturale TVR (1969-1977), director al Teatrului Mic și al Teatrului Foarte Mic din București (1977-1989). Termină, în 1978, cursuri de ziaristică la Academia de Studii Social-Politice „Ștefan Gheorghiu”. În 1979 este cooptat membru supleant în Comitetul Central al Partidului Comunist. După 1989 înființează și conduce revistele „Noi” (1990) și „Clipa” (1991), în 1992 primește conducerea cotidianului „Universul românesc”, dar după un an

finanțatorii suspendă apariția ziarului, din 1993 scoate revista „Armonia”, organ al Centrului Internațional Ecumenic, iar în 1998 inițiază Fundația Națională pentru Civilizația Rurală „Niște țărani”. Din 2001 va fi director general al Teatrului Național „I. L. Caragiale” din București. Debutează la „Tânărul scriitor”, în 1951, cu recenzii, și editorial cu volumul *Teatru românesc și interpreți contemporani*, apărut în 1966. După un prim roman, *Niște țărani* (1974), ecranizat cu titlul *Vânătoare de vulpi* (regizor Mircea Daneliuc), S. publică altul, *Clipa* (1976), cu acțiunea situată în mediul activiștilor de partid, de asemenea ecranizat, în regia lui Gheorghe Vitanidis, care a realizat un film și după *Dragostea și revoluția* (I-III, 1981-1989). Dramatizările după primele două romane, ca și după *Crimă pentru pământ* (1994) au fost puse în scenă la diverse teatre. Are colaborări la „Viața românească”, „Gazeta literară”, „România literară”, „Contemporanul”, „Ramuri”, „Săptămâna” ș.a. I s-au acordat numeroase distincții, între care și Premiul Asociației Oamenilor de Teatru și Muzică (1986), Premiul Ministerului Culturii (2003).

Cartea care l-a consacrat pe S. este romanul *Niște țărani* (Premiul revistei „Săptămâna”, Premiul „Ion Creangă” al Academiei RSR), ce înfățișează un sat oltean izolat, Cornu Caprei, cățărât în parte pe dealuri păduroase, stăpânit încă de

rânduiei patriarhale, inclusiv de sărăcia inerentă înapoierii. În scenă sunt aduși în special țărani asemănători cu cei din *Moromeții*, în frunte cu Năiță Lucean, aproape o „copie” a lui Ilie Moromete, cel mai fascinant personaj din literatura lui Marin Preda: mai puțin complex, dar semănând în felul de a reacționa în situații dificile, de a se apăra prin disimulare, de a vorbi în doi peri, de a-și lua interlocutorul, cu subtilitate, peste picior, de a mima inocența. Vizitat de făuritori ai „vieții noi”, Năiță îi întâmpină în curte, îi invită în casă, dar intră înaintea lor și le închide ușa, lăsându-i în seama câinelui, care îi sfășie unuia pantalonii. Spectacolul amintește, cu alte detalii, pe cel în care Ilie Moromete, făcând pe prostul, își bate joc de cel venit să încaseze „foncierea”. Nu mai puțin moromețiană e scena în care același țăran taie scara de la pod, în timp ce podul e scotocit de strângătorii de cote, încât la coborâre cad cu sacul peste ei. Prieten nedespărțit al lui Năiță, „aghiotantul” său, cum îi spun unii în derădere, Pătru cel Scurt îl întregește tipologic, mai mult decât Dumitru lui Nae pe Moromete. Episoade petrecute în satul din *Niște țărani* sunt reluate și dezvoltate în *Clipa*. Apariție episodică în primul roman, comunistul Dumitru Dumitru, prim-secretar al comitetului raional de partid, devine aici o prezență centrală. Rezultă, din propriile rememorări, că refuzând, în etapa de început a cooperativizării, să aprobe arestarea unui țăran de la Cornu Caprei incomod pentru birocrăți, nu altul decât Năiță Lucean, se pomenește până la urmă arestat și internat în lagăr, împreună cu cel pe care îl apărase. Reabilitat după un număr de ani, promovat în funcția de secretar al comitetului județean, el personifică, în intenția lui **S.**, tipul comunistului înțelept, drept, integru. Prin demersurile și reacțiile acestui personaj, traumatizat de pe urma nedreptăților îndurate, epicul devine suport al unor dezbateri ideologice pe tema funcționalității puterii, asemănătoare prin natura și sensul lor demonstrativ celor din trilogia românească *Pumnul și palma* a lui Dumitru Popescu. Directorul general al Grupului (nume generic al unui combinat industrial) este, de câteva luni, obiectul unor curioase „analize”, operate de o „brigadă”, apoi de o „comisie” din București care, în loc de a discuta cu el, adună cu sârg, aproape în secret, date pentru a-l discredita. Adevăratul motiv al acestei anchete ar fi încăpățânarea directorului de a nu înainta forurilor superioare rapoarte false. Dar primul secretar intervine salutar, la momentul oportun, pentru împiedicarea nelegiuirii puse la cale. Situațiile aduc față în față personaje desemnate de autor să întrupeze conștiințe oneste, sprijinite de Dumitru Dumitru, și suflete pervertite (birocrăți incorigibili, carieriști amoralii, ariviști sinistri), în stare de orice pentru atingerea unor scopuri personale meschine. Tezismul partinic, în spiritul orientării impuse după al IX-lea Congres al PCR, este evident, însă portretizarea plauzibilă a câtorva inși detestabili constituie, totuși, un merit. *Clipa* nu are ingenuitatea și savoarea epică din *Niște țărani*, dar posedă, în schimb, o abilitate picturală superioară celei din multe romane cu tematică industrială, nu doar din perioada manifest dogmatică. Aceste trăsături sunt prezente și în *Dragostea și revoluția* (I–III, 1981–1989), unde protagoniștii sunt descendenți, integrați

existenței socialiste, ai unui cronicar. Și aici apar o seamă de cameleoni, iar Dumitru Dumitru continuă să se împotrivescă birocratizării extreme a aparatului de partid. În înțelegerea lui, faptul că nimic nu merge cum ar trebui s-ar datora fetișizării mecanismului politico-administrativ, care riscă, „în numele principiilor”, considerate de el cu adevărat sacre, „să ajungă să funcționeze independent de ele și de sfințenia lor, să funcționeze chiar ireproșabil, însă doar de dragul perfecțiunii tehnice”. Ambianța lumii rurale din primul roman al lui **S.** revine, în viziune grotescă, inclusiv prin prezența unui preot vrednic de proza lui Jaroslav Hašek, în *Iarba vântului* (1993; Premiul „Mihai Eminescu”) și în *Crimă pentru pământ*, cărți care, împreună cu *Niște țărani*, formează „trilogia țărănească” a prozatorului. Deosebit de construcțiile românești anterioare ale lui **S.** este romanul, probabil proiectat ciclic, *Ciocoi noi cu bodyguard* (2003), care asociază intriga românească și umorul ori satira virulentă, punctată nu o dată de erupții pamfletare. Titlul trimite la opera lui N. Filimon, fiind o scriere în linia prozei de inspirație socială cu specific „balcanic”, inaugurată de *Ciocoi vechi și noi*. Protagonisti sunt profitorii de pe urma evenimentelor din decembrie 1989, iviți, pe de o parte, dintre foști privilegiați ai regimului comunist, care au știut să se adapteze, iar pe de alta dintre „revoluționarii” cu „fitanție”, ca nea Niță, isnaful, personajul lui I. L. Caragiale. Sub nume și porecle pitorești, precum Jupânul, Eftimie Belciug, Nae Ormolu, Bebe Burtosu, Erotida, Didi Sfiosu, Olimpia Ciubaru, Dinu Cească, Dandu Patricianul, Coriolan Pomposul, Elefterie Teoforul, Smărăndel Găitanaru, Arvinte Broscoi, Vărdarie Pelticul, Dumitru Gușoiu, generalul Spirache Dorobanțu, Popa Țucal, sunt portretizați politicieni, afaceriști, gazetari, scriitori, militari, fețe bisericești – o galerie nesfârșită de specimene caracterologic șarjate, care se întrec în a-și etala semnele bogăției acumulate prin fărâdelegi. Prin integrarea acestora în spectacolul de epocă, prin imaginarea onora din „ciocoi noi” în situații vrednice de *Frumoșii nebuni ai marilor orașe*, cartea lui Fănuș Neagu, romanul compune o amplă frescă a cărei dominantă e grotescul. Activitatea de prozator a lui **S.** a fost precedată de una de cronicar literar și, mai ales, de cronicar dramatic, materializată editorial în *Teatru românesc și interpreți contemporani* și în *Al treilea gong* (1973). Culegerea *Adevăruri de toată ziua* (1987) comasează publicistică politică.

SCRIERI: *Teatru românesc și interpreți contemporani*, București, 1966; *Al treilea gong*, pref. Eugen Barbu, postfață Aurel Baranga, București, 1973; *Niște țărani*, București, 1974; ed. București, 1991; *Clipa*, București, 1976; *Dragostea și revoluția*, I–III, București, 1981–1989; *Adevăruri de toată ziua*, București, 1987; *Un fluture alb cu sânge pe aripi*, Chișinău, 1992; *Iarba vântului*, București, 1993; *Crimă pentru pământ*, București, 1994; *Râmnicul meu*, Râmnicu Vâlcea, 2002; *Ciocoi noi cu bodyguard*, București, 2003.

Repere bibliografice: Mihai Pelin, *Rătăcirea în istorie*, R, 1975, 1; Valeriu Râpeanu, „*Niște țărani*”, R, 1975, 1; Dumitru Micu, *Un nou roman țărănesc*, CNT, 1975, 9; Ulici, *Prima verba*, I, 193–195; Eugen Barbu, [Dinu Săraru], LCF, 1976, 21, 23–25; Eugen Seculeanu, „*Clipa*”, FLC, 1976, 46; Aurel Baranga, *Jurnal de lector*, FLC, 1976, 47; Mihai Ungheanu, „*Clipa*”, LCF, 1976, 47; C. Stănescu, *Personalitatea literară a eroului*, „*Scânteia tineretului*”, 1976, 8 569; Dan Zamfirescu, *Marginalii*

la două romane, SPM, 1976, 317; Emil Manu, „Clipa”, SPM, 1977, 318, 319; Dumitru Micu, *Puterea și dreptatea*, CNT, 1977, 7; Piru, *Debuturi*, 94–96; Iorgulescu, *Ceara*, 238–244; Livescu, *Scene*, 201–204; Marcea, *Varietăți*, 257–260; Răpeanu, *Memoria*, 93–103; Stănescu, *Jurnal*, II, 120–140; Moraru, *Textul*, 155–161; Odangiu, *Romanul*, 132–139; Ungureanu, *Proza rom.*, I, 720–726; Rotaru, *O ist.*, III, 864–869; Băileșteanu, *Aorist*, 158–162; Cosma, *Romanul*, I, 148–151; Bogdan Popescu, *Un pariu câștigat*, CC, 1993, 10–12; Ierunca, *Dimpotrivă*, 211–213; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 147–152; Bogdan Popescu, *În pripă*, CC, 1995, 3–4; Perian, *Pagini*, 142–148; Petria, *Vâlcea*, 356–358; Răzvan Voncu, *O tragedie țărănească la sfârșit de mileniu*, CC, 2000, 2–3; Micu, *Ist. lit.*, 480–481; *Diç. analitic*, III, 132–136; Popa, *Ist. lit.*, II, 753–758; Cristina Modreanu, „Crimă pentru pământ” – o telenovelă autohtonă, ALA, 2002, 641; *Diç. scriit. rom.*, IV, 176–178; Aureliu Goci, *Dinu Săraru și reconvertirea romanului în poveste*, București, 2002; Negrici, *Lit. rom.*, 252–253, 297. D.Mc.

SĂRBĂTOAREA EROILOR, revistă apărută la București, lunar, din aprilie 1913 până în aprilie 1914, cu o întrerupere în iunie–august 1913. Redactor: Eugeniu Sperantia. În deschiderea acestei publicații de orientare modernistă este plasat un credo: „Viață intensă, clocotitoare, energie, iubire de realitate și de lumină, imperialism”. Redactorul semnează chiar un fel de poem în proză intitulat *Sărbătoarea eroilor*. Într-un articol despre Ovid Densusianu, scris de Dragoș Protopopescu sub pseudonimul Valde, acesta este definit drept „cel mai rafinat spirit din câte am avut și avem”, „un poet al eului”. Versurile dintr-un recent volum al lui Ovid Densusianu, *Limanuri albe*, sunt considerate exemplare pentru înțelegerea ideii de „imperialism în artă”, autorul fiind „cel dintâi care a vorbit la noi de cultul energiei în literatură și artă”. Printre poeții prezenți se află Ion Minulescu (*Nocturnă, Spre soare, Va fi*), Dragoș Protopopescu (*Pe coardă de rebeb, Ditirambă, Finis*), Eugeniu Sperantia, D. Karnabatt, Barbu Solacolu, Alexandru Colorian, Mihail Cruceanu ș.a. Cu toții sunt socotiți de Mihail Cruceanu poeți simbolști, creatori ai „adevărului vers liber”, în articolul dedicat volumului *Din trâmbițe de aur* al lui Al. T. Stamatiad. La rubrica „Notițe” sunt consemnate cu regularitate aparițiile revistelor „Vieța nouă” și „Versuri și proză”. Un articol al lui Al. Macedonski, *Criteriile în literatură* (1/1913), stabilește câteva repere „pentru formarea unei opinii publice literare”: limba (ajunsă la o treaptă de echilibru) și ideea (calitățile formei interioare). Lui Eugeniu Sperantia îi aparțin și mai multe scrieri în proză: *Decepție și vis, Iubire și suflet, Din „Cartea omului practic”*, iar Horia Furtună dă fragmente dintr-un proiectat roman *Loria*, dar care va fi editat abia în 1934, sub titlul *Iubita din Paris*. Traducerile sunt, de asemenea, orientate spre promovarea literaturii simboliste: din Émile Verhaeren talmăcește G. Răceanu poemul *Căldură*, iar Iosif Bercovici transpune *Fecioare pătimase*, Barbu Solacolu și Al. Westfried (care semnează V. Sandu) dau versiuni la poeziile *Năzuințe* și *Cântecul IX* de Maurice Maeterlinck, Emanoil Cerbu (sub pseudonimul Mircea Cerbul) talmăcește din Albert Samain, iar Alexandru Munteanu din Walt Whitman. M.Ș.

SĂRMANUL KLOPȘTOCK (pseudonim al lui Paul Mihăescu, 1879, București – 1954, București), prozator și publicist. Probabil fiu al unui funcționar, și-a petrecut copilăria într-o periferie bucureșteană. Condițiile familiale precare, influența mediului, dar și o anume dezorientare l-au împiedicat să își continue studiile. Ajunge în cele din urmă grefier. Semnând cu numele adevărat, debutează în 1898 la „Foaia populară”, iar editorial în 1900, cu opusculul *Flori de nufăr*, apoi colaborează la „Revista modernă” și „Acțiunea (conservatoare)”. Pseudonimul său va deveni cunoscut după 1921, când „Adevărul literar și artistic”, mai târziu „Dimineața”, „Politica”, „Rampa”, „Universul literar”, „Dreptatea”, „Universul”, „Vremea”, „Gazeta municipală” ș. a. îi publică masiv proza și articolele, ceea ce, împreună cu volumele, îi asigură o prezență constantă în câmpul literar și gazetăresc. Are numeroase intervenții pe teme social-politice sau literare, teatrale, dar calitatea opiniilor și a exprimării lor era departe de a-l impune în acest domeniu. Tot în periodice îi apar și câteva traduceri din scrierile fraților Goncourt. Atât ciudatul pseudonim, atașat unei persoane masive, un gurmand, anacronic costumat, pitoresc, grandilocvent, cât și caracterul insolit al prozei sale îi aduc o notorietate specială printre confracți și critici, care, ușor amuzați, ușor intrigați, i-au apreciat prestația.

Primele apariții editoriale – *Flori de nufăr, Culise cernite* (1904), *Comedia adolescenței* (1922) – conțin secvențe descriptive sau meditative, de un lirism desuet, a căror improprietate stilistică și abundență de figuri forțate generează texte bizare, care vor să ilustreze ideea „filosofică” din prefața la *Comedia adolescenței*: „Deci, vis și viață, egal halucinațiune”. Cam de aceeași factură sunt și nuvelele din volumul *Trilogia dragostei* (1933), oricum mai consistent ca narațiune, dar sufocat de o exprimare inadecvată, în încercarea de a prezenta trei ipostaze ale relațiilor dintre bărbați și femei. Mai apreciat a fost romanul *Feciorul lui nenea Tache vamesul*, scriere memorialistică din care au apărut trei volume (1932–1943), iar al patrulea, deși recomandat cu convingere unei edituri de Octav Șuluțiu, în 1945, a rămas în manuscris. În prim-planul amintirilor se află mahalaua copilăriei, ale cărei repere sunt mai bine conturate decât protagonistul și asigură un minimum de unitate, în pofida amestecului întâmplător de descrieri și relatări. Cu o curiozitate uimită, dublată când de duioșie, nostalgie, compătimire, când de umor, (auto)ironie, (auto)persiflare, este urmărit comportamentul unor oameni conduși de instincte, de credințe și obiceiuri primitive, viețuind în locuințe rudimentare, dărăpănate, într-un mediu invadat de gunoaie, băntuite de paludism, miasme și spaima biologice. Atins parcă de farmecul descompunerii și al mușgaiului, autorul insistă cu voluptate asupra mizeriei și vulgarității, pictând cu migală, deși fără plan, tabloul dezolant al unui „ecosistem” închis. În această lume bolnavă, în care „nenea Tache” e un campion al dezmațului și al dezinteresului față de numeroasa-i familie, „feciorul” se pierde printre celelalte personaje și întâmplări, prezentându-se nebulos, dispersat, contradictoriu. Viciat de mediul insalubru, de lingoare, de sărăcie, dezorientat, inconsecvent, atras într-un mod confuz de artă, acesta, ajuns la

maturitate, se vede „rămas în drum, prăbușit la răspântia neagră a nedumeririi, singur, orfan și pustiu”. Rememorarea devine o formă de tânguire despre destinul vitreg și neîmplinire, acutizată de revelația morții. În general, scrierii nu îi lipsește suflul evocator, **S. K.** are un simț artistic sui-generis, reușind uneori să realizeze o anume poezie a lucrurilor, care reverberează dincolo de marginile și înțelesurile lor firești, știe să valorizeze un limbaj colorat, viu, caracterizat pentru mediu și personaje. Cu o scriitură mai sigură, mai eliberată de verbiajul liricoid, culegerea *Ginta latină* (1936) conține câteva zeci de „momente”, schițe, mici povestiri cu personaje rurale sau de suburbie, pe care autorul le privește cu umor, ironie sau chiar le caricaturizează. Sunt de reținut capacitatea prozatorului de a înregistra amănunte de oarecare expresivitate plastică și unele reușite stilistice în compunerea vorbirii unor țărani, cârciumari etc. **S. K.** este, alături de Alexis Nour, Doctorul Ygrec și Alexandru Bilciurescu, autor al unui experiment de roman parodic, *Stafile dragostei* (1929), interesant ca idee, în care el însuși deține „rolul” lui Ștefan Străjescu. Culegerea *Relief* (1935) reia o serie de secvențe din *Feciorul...*, iar „romanul” *Meduza* (1938) este un eșec.

SCRIERI: *Flori de nufăr*, București, 1900; *Culise cernite*, București, 1904; *Comedia adolescenței*, București, 1922; *Stafile dragostei* (în colaborare cu Alexis Nour, Doctorul Ygrec, Alexandru Bilciurescu), București, 1929; *Feciorul lui nenea Tache vameșul*, I-III, București, 1932-1943; *Trilogia dragostei*, București, 1933; *Relief*, București, 1935; *Ginta latină*, București, 1936; *Meduza*, București, 1938.

Repere bibliografice: [E. Lovinescu], „*Comedia adolescenței*”, SBR, 1921, 14; I. Valerian, *Un roman cu patru autori*, VL, 1929, 101; Izabela Sadoveanu, „*Stafile dragostei*”, ALA, 1929, 448; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, IV, 286-287; Sebastian, *Eseuri*, 282-284; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 562-571; Perpessicius, *Opere*, V, 255-262, VI, 266-269, VII, 192-194; Bil, „*Feciorul lui nenea Tache vameșul*”, CL, 1932, martie-aprilie; Călinescu, *Cronici*, II, 12-15; Mihail Straje, „*Trilogia dragostei*”, „*Cronicarul*”, 1934, 2; Octav Șuluțiu, „*Feciorul lui nenea Tache vameșul*”, F, 1935, 9-10; Doctorul Ygrec [I. Glicsman], „*Feciorul lui nenea Tache vameșul*”, ADV, 1936, 15 957; Erasm [Petru Manoliu], „*Ginta latină*”, „*Credința*”, 1936, 676; N. Roman, „*Ginta latină*”, CRE, 1936, 2 905; Gheorghe Corneanu, „*Ginta latină*”, DMN, 1936, 10 498; Mihail Sebastian, „*Ginta latină*”, RP, 1936, 5 477; Silviu Cernea, *Sensul și destinul unui pseudonim*, RFR, 1936, 7; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 250; I. Zahacinschi, „*Meduza*”, IIS, 1938, 9; Munteanu, *Panorama*, 224-227; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 833-834, *Ist. lit.* (1982), 918; Ovidia Babu Buznea, *Un scriitor uitat - Sărmanul Klopstock*, AUB, filologie, t. XVI, 1967; Isaia Răcăciuni, *Amintiri*, București, 1967, 126-128; Neagu Rădulescu, *Sărmanul Klopstock*, „*Urzica*”, 1971, 4; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 303-304; Vlad, *Povestirea*, 102-103; Octav Șuluțiu, „*Feciorul lui nenea Tache vameșul*”, vol. IV, MS, 1974, 3; *Dict. scriit. rom.*, IV, 178-179.

C. T.

SĂSĂRMAN, Gheorghe (9.IV.1941, București), prozator. Este fiul Elisabetei (n. Gardoș) și al lui Alexandru Săsărman, muncitor. Urmează Liceul „Emil Racoviță” din Cluj, absolvit în 1959, apoi Institutul de Arhitectură „Ion Mincu” din București (1959-1965), devenind arhitect-proiectant. În 1978 își va da doctoratul cu teza *Funcțiune, spațiu, arhitectură*. Între 1965 și

1974 deține la „Scânteia” rubrica de arhitectură și urbanism, pentru ca în perioada 1974-1982 să și-o transfere la „Contemporanul”. În 1982-1983 lucrează ca analist de sisteme la Institutul Județean de Proiectare din Arad. În 1983 rămâne în Republica Federală Germania, unde se reprofilează profesional, lucrând ca analist de sisteme (1985-1999), ulterior ca șef al compartimentului de software la firma GIB din München.

S. debutează, ca majoritatea autorilor SF din primele decenii postbelice, în colecția „Povestiri științifico-fantastice”, în 1962. Textul de debut, *Cătălina*, este o derivare liricoidă din *Lucașfărușul* eminescian, cu specificarea că disponibilitatea cosmică a lui Hyperion este preluată, literal, de un astronaut. Cu romanul *Proba tăcerii* (1965), publicat în foileton în aceeași colecție, prozatorul descoperă posibilitatea brodării unei trame SF pe un scenariu de *policier*. Se remarcă efortul coagulării unei recuzite specializate și a jargonului care o identifică, dar rezultatele nu ies din câmpul gravitațional al literaturizărilor proprii epocii. Între timp **S.** perseverase și ca nuvelist, o primă mobilizare editorială în acest regim producându-se odată cu *Oraacolul* (1969), unde sunt atinse cu o relativă dexteritate teme obligatorii ale genului SF: roboți, extraterestri, voiajul temporal sau, ca în nuvela titulară, citirea viitorului etc. Un câștig ar fi, totuși, dat de încercările timide de tratare în răspăr a rețetei SF. *Cuadratura cercului* (1975) descoperă însă un prozator semnificativ superior celui etalat mai înainte. Subintitulat *Fals tratat de urbogonie* și inspirat, probabil, într-o bună măsură, de formația de arhitect a autorului, textul oferă, în maniera lui Jorge Luis Borges, o colecție de schițe pretins „documentate” ale unor orașe imaginare. În acest format narativ-eseistic se integrează optim diverse nuclee parabolice, fabula (punctând în zona degradării umanului) fiind sugerată sau chiar marcată. În epocă acest tip de texte au amorsat sensibil mai multe conotații politice decât ar putea-o face în prezent; de altfel, volumul a fost publicat într-o variantă cenzurată. *Himera* (1979) conține cea mai bună scriere a lui **S.**, în același timp o piesă de rezistență a literaturii SF autohtone: povestirea *Evadarea lui Algernon*. În titlu, dar și în cuprins, este „citată” sursa: nuvela, clasică, *Flori pentru Algernon* a lui Daniel Keyes. Tema este identică (manipularea inteligenței în sensul creșterii coeficientului IQ), dar aceasta este singura datorie a autorului român, onorată de altfel exemplar, într-un text subtil construit și bine scris. Dintr-un laborator de cercetări genetice aflat pe o insulă securizată scapă, printr-un accident, virusul G, „al genialității”, care afectează exclusiv persoanele cu inteligență inferioară. Aceasta microsocietate este perturbată radical și, din câte se poate infera din datele narațiunii, următoarea stație a virusului este lumea din exteriorul insulei. Cel care expune povestea, un ziarist mai degrabă mediocru, este el însuși „afectat” de virus, iar textul surprinde dubla lui „deșteptare”. Altă povestire care a reținut atenția criticii, *Puțin mai devreme*, nu și-a transmis interesul dincolo de anii în care a apărut: o ficțiune de tip SF politic, unde un savant descoperă modul de a neutraliza toate materialele fisionabile ale planetei și amenință guvernele că, în cazul nesemnării unui tratat de interdicere a armelor nucleare, își va pune descoperirea în

practică. De aici, lung prilej de vorbe și de ipoteze, de satiră a politicii planetare, într-o derulare care e percepută astăzi, în cel mai bun caz, ca naivă. Romanul *2000* (1982) exploatează tema colapsului milenarist, provocat de un experiment științific necugetat. Colateral sunt atinse teme precum aceea a culoarelor temporale prin care secvențe ale trecutului pătrund în prezent și invers. Imprudenta știință care a produs întreaga harababură apocaliptică este citată și acuzată în fața unui tribunal planetar. Din rețeta romanului, preparată după toate regulile literaturii de consum, nu lipsește povestea de dragoste. *Cupa de cucută* (1994), unde pot fi citite „debordantele realități absurde ale totalitarismului în variantă Ceaușescu” (Mircea Opreță), este o distopie inutil încifrată. „Cheia” (camuflarea onomastică), probabil o remanentă a unor reflexe create de vechiul sistem, înecă parțial forța reală a distopiei. Tema fantastică – trecerea dintr-o lume în alta – este aici mai curând o soluție narativă decât semnul unui interes coerent pentru acest regim ficțional. Romanul *Sud contra Nord* (2001) împinge asemănările cu *Numele trandafirului* al lui Umberto Eco până la forțarea impresiei de pasișă stângace.

SCRIERI: *Cătălina*, București, 1962; *Proba tăcerii*, București, 1965; *Cursă în vid*, I-II, București, 1969 (în colaborare cu Adrian Rogoz); *Oracolul*, București, 1969; *Cuadratura cercului. Fals tratat de urbogonie*, Cluj-Napoca, 1975; ed. Cluj-Napoca, 2001; *Himera*, București, 1979; 2000, București, 1982; *Cupa de cucută*, Timișoara, 1994; ed. Cluj-Napoca, 2002; *Sud contra Nord*, Cluj-Napoca, 2001.

Repere bibliografice: Virgil Stanciu, „Oracolul”, ST, 1969, 11; Mircea Opreță, „Oracolul”, ST, 1970, 2; Voicu Bugariu, „2000”, LCF, 1982, 18; Horia Aramă, „2000”, ST, 1982, 12; Anton Cosma, *Patru decenii de literatură SF românească*, VTRA, 1984, 7; Cornel Robu, *Alegorie și metaficțiune*, TR, 1996, 4; Gheorghe Săsărman, în *Timpul este umbra noastră*, îngr. Cornel Robu, Cluj-Napoca, 1991, 216-220; Popa, *Ist. lit.*, II, 1016; Nicolae Bârna, *O carte rară*, ALA, 2002, 635; Popa, *Ist. lit.*, II, 1016; *Dict. scriit. rom.*, IV, 179-182; *Dict. analitic*, IV, 535-538; Manolescu, *Enciclopedia*, 614; Opreță, *Anticipația*, 272-282. M. I.

SĂTEANU, C. (pseudonim al lui Carol Schönfeld; 23.I.1878, Iași – 28.II.1949, București), publicist și traducător. A învățat în urbea în care s-a născut, urmând clasele primare la o școală de pe Sărărie. La un pension ieșean își însușește limba germană, pe care ajunge să o stăpânească bine. În rest, despre pregătirea lui se știu prea puține lucruri. Se poate să fi fost un autodidact, în orice caz unul foarte informat și cu mare râvnă de a afla mereu lucruri noi. Și-a consacrat viața jurnalisticii culturale și literare, neinteresându-l probabil alte funcții. Cu simpatie pentru liberali, îndeplinește o vreme funcția de comisar al Guvernului în Consiliul local al orașului. Ultimii săi ani avea să îi trăiască precar, asediat și de suferințe fizice.

Publicist de vocație, cu o putere de muncă ieșită din comun, conștiincios până la sacrificiu, **S.** își manifestă încă din tinerețe destoinicia, scriind neobosit – cum va face toată viața – la sumedenie de ziare și reviste: „Lumea ilustrată” (1894, unde își face probabil debutul), „Pagini literare”, „Evenimentul”, „Opinia” (Iași), „Noua revistă română”, „Revista modernă”, „Carmen”, „Pagini alese”, „Universul literar”, „Epigonii” (Iași),

„Scena” (Iași), „Adevărul”, „Ploieștii”, „Gazeta Moldovei” (Iași), „Pagini libere” (Galați), „Revista ilustrată” (1908-1910), unde a fost și redactor, „Mișcarea” (1909-1929, 1934, 1938), având aici răspunderi ca secretar de redacție, „Teatrul” (Iași, 1912-1913), la care a făcut parte din colegiul de redacție, „Viitorul”, „Cuvântul liber”, „Lumea literară și artistică”, „Adevărul literar și artistic”, „Dimineața”, „Săptămîna CFR”, „Adam”, „Libertatea”, „Seara”, „Orizont” (Cernăuți), „Gazeta evreiască” și multe altele. Alături de Mihail Sadoveanu și Matei Rusu, e prezent în publicația literară „Lumea” (trei numere, în 1899), se implică în redactarea altei foi efemere, „Mișcarea literară și artistică” (1901), conduce revista „Arta” (Iași, 1903-1904), în paginile căreia G. Bacovia figurează prima dată cu pseudonimul sortit celebrității. A mai semnat cu inițiale, cu numele prescurtat și cu pseudonimele Arald, Brândușă, Narcis, Nayr, poate și Trad. O parte din intervențiile publicistice ale lui **S.** e strânsă în volumele *Anecdote literare* (1930), *Carnaval literar* (1930), *Figuri din Junimea* (1936), *Caragiale în anecdotă* (1937), *Mușchetarii literaturii române moderne* (1939). O „disertație”, *Sărutarea* (1903), cuprinde o suită de reflecții cam romanțioase asupra sărutului („divină senzație”) și a felului cum se oglindește el în literatură, iar *Pictorul Octav Băncilă* (1930) e o micromonografie în care autorul se dovedește a nu fi lipsit de pricepere atunci când se apropie de artele plastice. Ca traducător, îl atrage literatura rusă, **S.** recurgând însă, după cât se pare, la un text intermediar nemțesc. A transpus din scrierile lui Dostoievski, Lev Tolstoi, Cehov, Turgheniev, dar și din Șalom Alehem îndeosebi, apoi din H. Sienkiewicz, Musset și Byron (câte un poem), străduindu-se să respecte spiritul originalului. A mai tradus cărți de Herbert Eulenberg, D. Merejkovski, Emil Ludwig, A. Koralnik. Tălmăcirile din Maxim Gorki (*Azilul de noapte*, prima versiune românească a dramei) și E. Cirikov (*Evreii*) s-au jucat pe scena Naționalului ieșean; alte piese la care **S.** și-a încercat virtuțile de traducător îi au ca autori pe Björnsterne Björnson, dar și pe căzuții în obscuritate Albin, Raoul Auernheimer, K. Warterburg. Nu au, astăzi, vreo rezonanță, în afară de Emilia Pardo Bazán, nici Kristian Winterhjelm, Otto Ascher, A. Reizen, Nikolai Potjekin, Robert Misch și alții de aceeași talie. Fără a fi convins că ar avea virtuți de poet, **S.** a compus în tinerețe și versuri, unele în formă populară, altele – sub înrăurirea lui Mihai Codreanu – cu o structură de sonet. Nu i se poate nega îndemânarea de stihuitor, care arborează o mină gânditoare. Expansiunile sufletești ale vârstei le proiectează mai ales în proză, nu în schițele cu tentă umoristică, firește, ci în formula clorotică a poemului în proză, cu despletite înfiorări de melancolie și de extaz. „Trubadur visător și solitar”, suspinătorul își mărturisește, îndurerat, amorul sublim pentru o copilă cu înfățișare diafană, de palidă madonă. Tonul plângător, cu impudice înduioșări, suferă de o incurabilă monotonie. Vocația lui **S.** se manifestă în publicistică. Avea condei ușor și o hârmicie nemaipomenită. În felul lui, în perioadele vremii, e un recordman al asiduității. Curios din fire, e atent la ce se întâmplă pe lume și mai cu seamă nu îi scapă nimic din câte se petrec în Iașul cultural, pe care îl exaltă în „creionade fugitive”.

Se încumetă în cronică plastică (incidental, și în cea muzicală), iar în câmpul literaturii se lansează într-o promptă și lejeră critică de întâmpinare, recenzând, în aprecieri succinte și în genere judicioase, fel de fel de apariții. Dacă mai și plusează, e pentru că nesațul, mărturisit, al lecturii îl predispune acceselor de încântare. Ceea ce îl face, câteodată, să nimerească alături sau să o ia razna. Răzleț, îi reușesc schițe de portret (G. Ibrăileanu, „marele senzitiv”, P. P. Carp, un „caracter de bronz”, V. Pogor, „un tip de faun”, C. Stere, „de ortodoxă și apostolică înfățișare”, „chipul de sfânt bizantin al lui Bacovia”). E mai în largul lui în asemenea ochiri decât în teoretizările, nu lipsite de bun-simț, pe care, din unghiul artei pentru artă, le încercase în junețe (definiția artei, a frumosului, despre naturalism, despre simbolism, sancționat, rigid, ca o „fantezie deșartă”, „în căutarea neînțeleșului”, despre „pornografia în artă”, despre dramatizarea romanelor, care ar fi un „atentat împotriva esteticeii”). Câteva substanțiale „portrete scandinave” sunt probabil preluate din surse necitate. Cu o bună priză în cronică dramatică, publicistul, împătimit iubitor de teatru, conturează mai multe medalioane de actori ieșeni, care ar merita să fie recuperate. **S.** e un nostalgic, tânjind după timpurile de până mai ieri. Lubește Iașul vechi, cu aura lui aparte, și de aici îi vine râvna de a strânge cât mai multe mărturii despre „frumoasele vremuri trecute”. Întâmplări felurite, figuri dispărute („lumini stinse”), legende al căror ecou încă persistă. Câte o amintire personală se strecoară, cu modestie, în noianul de „reminiscențe de altădată”. E, în strădania scormonitorului, o pasiune ce nu se dispensează de rigoare. Îl indispen ambiguitățile și de aceea, când e cazul, caută să limpezească o situație sau alta apelând, ca un istoriograf, la documente, unele rânduite în arhiva lui de acasă. Decent în tot acest efort, el cedează uneori unei înclinații, gazetărești, către senzațional, provocând cititorul prin titluri care intrigă (*Un proiect de căsătorie al lui Eminescu, Eminescu „contrabandist”, Calvarul lui Caragiale, O comedie necunoscută a lui Caragiale, Maioreșcu apărându-se cu pistolul, Marele șarlatan Dante ș.a.*). Lui **S.**, se vede cât de colo, îi place gluma. Are o „tolbă” doldora de anecdote, în special din viața „oamenilor mari” și, scontând un efect de ilaritate, le plasează cu un surâs în colțul gurii, prin jurnalele unde activează, selectându-le apoi în broșuri. Dincolo de vorbe de duh, anecdote, istorioare hazlii, picanterii și alte nostimade răsar și informații ce pot interesa istoria literară. Printre scenele amuzante și rostrile cu șart, la care condeierul face urechea pâlnie, se deslușesc fizionomii, siluete care, preț de o clipă, capătă viață. Cele mai multe se regăsesc în „mediul înălțător și impunător al Junimii”, pentru care **S.** nutrește aproape un cult. În articolașele lui mișună, de altfel, tot soiul de „reminiscențe junimiste”. O „istorie anecdotică” (cum o definea Șerban Cioculescu) este lucrarea, de minuțioasă documentare, *Figuri din Junimea*. Din destăinuirile unor membri ai societății ieșene (obținute și prin discuții particulare, și prin interviuri), din texte cunoscute sau nepublicate încă (unele, redată în facsimil), scoțând la iveală fotografii, desene, caricaturi, plasând în pagină afișe și reproduceri de tablouri, incluzând în comentariu chiar invitații

(la banchete ș.a.), bilețele și alte mărunțișuri, **S.** reface întrucâtva ambianța în care se mișcau convorbiriștii. Alte și alte chipuri sunt aduse în prim-plan, cu trăsăturile lor distincte, cu obiceiurile și cu pățaniile lor, cu poreclele care îi transformă, pe unii, în personaje. Sunt și secvențe aburite de tristețe, însă episoadele amuzante (farse, pozne, felurite năzbătii) precumpănesc. E parcă o întrecere între șugubeți în „pururi vesela și animata societate a Junimii”, calambururile, poantele, șarjele cordiale sau corozive (nu toate debordând de umor) înlănțuindu-se ca într-un „carnaval”. În înmănuncherea de medalioane *Mușchetarii literaturii române moderne* **S.** își controlează pînă la un punct pornirea de a privi lucrurile în latura lor jucăușă. Nu convinge însă ca, așa-zicând, istoric literar. E copleșit îndată de emoție când se întoarce cu gândul la „epoca de aur” a Junimii, care a impus în cultura română „o nouă etică ideologică și sufletească”. Cvartetul de „mușchetari” (I. L. Caragiale, B. Delavrancea, Al. Vlahuță, G. Coșbuc) este înfățișat cu o lipsă de detașare care deformează liniile. Dacă la Vlahuță, bunăoară, caracterizarea („solitar, fanatic și monahal”) s-ar potrivi, Caragiale, tras sub zodia „romantismului idealist”, e integrat, aiurea, curentului eminescian. **S.** glumește uneori și fără să vrea.

SCRIERI: *Sărutarea*, Iași, 1903; *Anecdote literare*, Iași, [1930]; *Pictorul Octav Băncilă*, București, [1930]; *Carnaval literar. Anecdote politice și culturale*, Iași, [1930]; *Figuri din Junimea*, București, [1936]; *Caragiale în anecdotă*, București, [1937]; *Mușchetarii literaturii române moderne*, București, 1939. **Traduceri:** Șalom Alehem, *Stația Baranovici și alte schițe*, pref. trad., Iași, 1921, *Cartoforii*, Iași, 1923, *O catastrofă comică*, București, [1927]; *Povestiri tragicomice*, pref. Octav Botez, Iași, 1928, *Un șaizeci și șasă și alte nuvelete umoristice*, București, f.a.; Herbert Eulenberg, *Siluete literare*, pref. trad., Iași, 1924, *Alte siluete literare și artistice*, Iași, [1924], *Ultime siluete*, Iași, 1928; Dmitri Merejkovski, *Scritori ruși*, Iași, [1925]; Emil Ludwig, *Geniu și caracter*, Iași, 1929; A. Korahnik, *Scritori și artiști*, Iași, 1930.

Repere bibliografice: M. Sev. [Mihail Sevastos], *Dimitri Merejkovski, „Scritori ruși”, „Lumea”, 1925, 9; G. Baiculescu, Dimitri Merejkovski, „Scritori ruși”, ALA, 1925, 217; Personalități ieșene: C. Săteanu, RP, 1927, 2 919; Dafin, Iașul, I, 185, II, 93-97; A. P. Samson, Portrete, RP, 1930, 3 587; J. Bk. [Jacques Byck], „Anecdote literare”, ALA, 1930, 498; Izabela Sadoveanu, „Carnaval literar”, ALA, 1930, 521; Emil Samoilă, *Ziaristica*, [București], [1932], 317; P. Anghel, „Figuri din Junimea”, IIS, 1936, 20; Mihail Șerban, „Figuri din Junimea”, ADV, 1936, 16 177; Izabela Sadoveanu, „Figuri din Junimea”, ALA, 1936, 829; Șerban Cioculescu, „Figuri din Junimea”, ADV, 1936, 16 210; R.V., *Un răspuns insistent solicitat*, IIS, 1937, 17-18; Octav Botez, „Caragiale în anecdotă”, „Lumea”, 1937, 5 857; [Aurel Vlad], „Mușchetarii literaturii române moderne”, PL, 1940, 4; I. Peltz, *Gol... descult... flămînd...*, „Era nouă”, 1946, 483; *Straje, Dicț. pseud.*, 634. F. F.*

SĂTEANUL, publicație apărută în satul Beregseu de lângă Timișoara, săptămânal, între 15 august și 25 decembrie 1891. Proprietar, editor și redactor: Emilia Andreescu. Foiaia își va înceta apariția din cauza conflictului în care redactorul va intra cu autoritățile austro-ungare. Destinată comercianților și țăranilor, **S.** își propunea să se ocupe numai de chestiunile naționale. Se republică apelul lui At. M. Marienescu adresat

învățătorilor români prin gazeta „Pedagogul român”. Se poartă polemici aprinse cu ziarul timișorean „Luminătorul”. Apar diverse articole pe teme sociale, sunt publicate și câteva schițe, datorate lui Teodor Daul, scenete și povestiri cu caracter popular. Foarte numeroase sunt versurile, mediocre, semnate de N. Țințariu, D. Voniga, I. N. Roman. Cele mai multe sunt însă iscălită cu inițiale. N. Țințariu publică un ciclu de „doine populare”, fără a specifica însă locul, data și nici numele celui de la care le-a cules. La fel procedează și Teodor Daul cu un șir de colinde.

D.M.

SĂUCAN, Mircea (5.IV.1928, Paris - 13.IV.2003, Nazaret Illit, Israel), prozator. Este fiul Terezei (n. Solomon) și al inginerului Alexandru Săucan. De la Paris familia se mută la Praga, iar de aici pleacă în 1934 în România. Locuiește la Carei până în 1940, când este nevoită să se refugieze, până în 1944, la Sibiu și la Sighișoara. Este perioada în care peste treizeci de rude din partea mamei, începând cu părinții acesteia, sunt deportate și omorâte la Auschwitz. În anii 1948-1952 S. studiază regia de film la Școala Superioară de Cinematografie din Moscova, unde antihitlerismul, sporit de evenimentele din timpul războiului, îi facilitează aderența la ideologia stalinistă. Întors în țară, predă o scurtă perioadă la Institutul de Teatru și Film, ajunge secretar de partid al Studioului „Al. Sahia” (1952-1961), apoi se transferă la Studioul Cinematografic București (1961-1970). Dar acest regizor procomunism, care începe prin a servi propaganda oficială, devine indezirabil fiindcă refuzul său de a face compromisuri „sfârșește într-un vag criticism social, relativizat și filmic prin pastașă anilor '60, decizi de Antonioni, Bergman și Godard” (Marian Popa). Majoritatea filmelor îi sunt cenzurate sau interzise de autoritățile comuniste și vor fi proiectate mult mai târziu în România sau în Israel. În 1987 pleacă împreună cu familia în Israel și se stabilește la Nazaret Illit, unde rămâne tot restul vieții. Debutează editorial cu volumul de proză *Camera copiilor*, publicat în 1969. Din cauza cenzurii, alte trei proze scrise de S. în România - *Manuscrisul de la Ciumați*, *David rege* și *Izidor Mănecuță: cioburi* - nu au putut să apară la vremea lor în țară.

Plecând de la procedeele narative din *Camera copiilor*, Nicolae Manolescu îl citează pe S. alături de scriitori care, după 1965, recurg la aplicarea tehnicilor fluxului de conștiință: Al. Ivasiuc, Nicolae Breban, Nicolae Damian, Mircea Ciobanu. Mult mai târziu, citind ampla povestire *Parastasul* (1994), Adrian Marino constată că scrierile lui S. se integrează în proza românească absurdă, care debutează cu Urmuz și continuă cu G. Ciprian, Jacques G. Costin, Grigore Cugler ș.a. Așa-zise nuvele, textele din *Camera copiilor* propun o narațiune dificilă la lectură, care urmează, ca într-o mișcare filmică, mozaicul unui univers sui-generis prin aglutinarea unor percepții prezente, fantezii și frânturi de memorie, alunecând toate într-o metamorfoză lentă, marcată de absurdul generator de straniu, în notă onirică. Prin urmare, diversele relatări se pot comunica unei sensibilități „ca realitate complexă, integrală, nerezumabilă”, însă „ele nu se pot comprima într-un aspect

logic: nu se pot povesti. Scriitorul vizează construirea sau amintirea acelor stări de grație, excepționale, în care acest film simultan acaparează complet conștiința, anihilând uzura logicului noțional. Ele se declanșează în apropierea morții sau durerii, sunt frecvente în copilărie sau în demență, survin după crizele psihice acute” (Magdalena Popescu). Părăsind logica obișnuită, discursul ia forma delirului propice atmosferei onirice, simbolului și metaforei, astfel încât, deși investit cu semnificație eliberatoare, el se prezintă armonizat și chiar ordonat în virtutea exigenței literare. În același timp, lectura captivează prin amestecul de încărcătură existențială, insolit și poetic, îndeosebi în finalul textelor. Ideea de joc, susținută și de titlul simbolic *Camera copiilor*, favorizează abstragerea din spațiul curgerii normale a existenței într-un spațiu marcat de ficțiune, care face însă ca jocul să devină halucinație și suferință crispată (Sonia Larian). Spre sugestia artei și jocului vine și subtitlul *Requiem*, urmat de indicația părților genului („Introitus”, „Kyrie” etc.) care vizează nota alegorică: în *Dies irae* o ședință constituie rama tematică a existenței în totalitarism; *Acrobatul* este „Agnus Dei”; „Liberă” corespunde morții („eliberării”) în zăpadă a unui bătrân, în *Dumnezeu și zăpezile care au nins în iarna aceea*. Mozaicul de imagini cuprinde mai mult stări decât întâmplări, dar nucleele epice topite în magma discursului impun unul din cele două motive obsedante: motivul tanatic - fie ca agonie (*Cei șapte care trebuiau să moară*, *Dumnezeu și zăpezile care au nins în iarna aceea*), fie, mai ales, ca mort înviat, de vreme ce rămâne să locuiască împreună cu cei vii (*Dies irae*, *Timpul cerbilor*). Al doilea motiv obsedant este manuscrisul, fapt explicabil poate fiindcă scrierile lui S. au rămas mult timp în „sertar” înainte de a fi publicate. Considerată de autor cea mai complexă carte a sa, *Manuscrisul de la Ciumați* (scrisă în 1969 și publicată în 1989, la Tel Aviv) este o proză arborească, cu fraze întortocheate și cu un epic minim, prezentând o imagine caleidoscopică a lumii: la conacul Mironestilor, transformat într-un azil de bătrâni, A. M. Mironescu stăruie în consemnarea gândurilor într-un manuscris, ca supremă încercare de supraviețuire prin cuvinte și imagini (Emanuel Aczél). Orovitz Gersen, din romanul *David rege* (scris în 1972 și publicat în 1991 la București), trăiește în locuința lui din Piața Amzei numai pentru a-și scrie cartea despre „regele” David (copilul Rozei), se sinucide înainte să o termine, dar rămâne în familia Rozei, ca martor al vieții și păstrându-și mirosul putrefact. Despre *Izidor Mănecuță: cioburi* (scris în 1975 și editat în 1990 la Tel Aviv) S. crede că este cel mai sincer text al său, adică cel mai direct și cel mai „citet”, privind aluziile la perioada trăită în România. Într-o construcție liniară și alegorică, protagonistul, un funcționar care se ocupă cu „organizarea muncii”, își redactează manuscrisul pe propria-i piele; acest fapt nefiind acceptat de autorități, Izidor Mănecuță va suporta consecințele. Autorul îi împrumută personajului multe elemente autobiografice: spitalizarea, drumul la Moscova, întâmplarea de după externare, când doi indivizi în civil încearcă să îl determine să se arunce pe geam. În fond, ficțiunea se concentrează asupra condiției creatorului sufocat de realitate. Scriitorului nu îi

rămâne decât soluția, valabilă dintotdeauna, de a-și salva arta prin propria-i viață: el și opera lui devin o singură entitate, idee regăsită și în „hemografia” inventată de Nichita Stănescu în *Respirări*. În perspectivă alegorică, păstrarea sincerității („golicuinea”) se obține cu sacrificii, și anume cu morți succesive: „În ultima vreme deceda din ce în ce mai des...”. Motivul mortului rămas între cei vii va fi reluat în *Funérailles à Bucarest* (2000), unde un mort băntuie fantomatic prin oraș, deoarece nu are banii și actele necesare pentru a se îngropa cum se cuvine. În *Parastasul* sunt adunați morți veseli și vorbăreți, între care cei mai interesați sunt personajul Cioran, personajul Zaharia Stancu, beneficiind de un portret pozitiv, apoi Marin Preda, Carol al II-lea, Elena Lupescu, Nicolae Iorga, Ana Pauker, Lenin. Morții trăiesc ca viii (se întâlnesc, își scriu, pregătesc parastasul etc.), doar că macabru se insinuează prin repetarea mirosului de putreziciune și a ororii de canibalism. Bazat pe absurd, comicul permite uneori trimiteri surprinzătoare. De altfel, orașul București, de care **S.** se dovedește atât de legat în scrierile sale, e transpus - cum remarca Adrian Marino - „absurd și straniu, grotesc și parodic, proiectat pe un fundal simbolic-kafkian, care deschide perspective imaginare total inedite”.

SCRIERI: *Camera copiilor*, București, 1969; *Manuscrisul de la Ciurmuși*, Tel Aviv, 1989; *Izidor Măneacă: cioburi*, Tel Aviv, 1990; ed. (Isidore), tr. Monica Costandache, Paris, 1994; *David rege*, București, 1991; *Parastasul*, București, 1994; *Funérailles à Bucarest*, tr. Sanda Peri și Monica Costandache, Tel Aviv, 2000.

Repere bibliografice: Magdalena Popescu, „*Camera copiilor*”, RL, 1969, 48; Sonia Larian, „*Camera copiilor*”, VR, 1970, 2; Ioana Părvulescu, *Iluzii și aluzii*, RL, 1994, 28; Solo Har, *Generația confruntărilor*, Tel Aviv, 1994, 250-253; Adrian Marino, *Moarte și umor negru*, OC, 2000, 14; Popa, *Ist. lit.*, I, 831, II, 864; Cristofor, *Tara Sfântă*, II, 111-113; Aczel, *Scriitori rom. Israel*, 136-138; Iulia Blaga, *Fantasme și adevăruri. O carte cu Mircea Săucan*, București, 2003. M. In.

SĂULESCU, Gheorghe (4.III.1798, Roșiești, j. Vaslui - 6.IX.1864, Corni-Albești, j. Vaslui), filolog, poet și publicist. Este descendentul unei vechi familii de preoți din ținutul Fălciului. Învăță mai întâi în satul natal, urmează la Huși, în 1807, clasa de limbă greacă a dascălului Gheorghe Patruioț, continuându-și instruirea la Iași, sub protecția mitropolitului Veniamin Costache. Studiază la Școala Domnească, în clasele „gramaticale” și „umanoare”, retorica, poezia și limbile clasice. Cu ajutorul mitropolitului, este trimis în 1819 la Academia din insula Chios, condusă de rectorul Neofit Vamva. Izbucnind mișcarea din 1821, **S.** pleacă la Cernăuți, unde face, până în 1826, studii de limba germană, latină, de limbi romanice (franceza și italiana) și de filosofie germană. În acest interval, când a dobândit o solidă cultură filologică și filosofică, face și câteva călătorii la Viena. Întors în țară, va fi numit în 1826 învățător la Școala de la Trei Ierarhi din Iași, iar în 1828, când se deschid Școala Normală și Gimnaziul Vasilian, profesor de limba română, istorie universală și logică, precum și conducător al celor două școli și al internatului de

stipendiști. Din 1829, când Gh. Asachi începe publicarea „Albinei românești”, devine redactor. A ținut locul lui Asachi la conducerea revistei, ca și în Epitropia Învățăturilor Publice, cât timp acesta a lucrat în comisia de redactare a Regulamentului Organic. În decembrie 1832 este desemnat membru permanent și secretar al Comitetului școlastic, organ consultativ al Epitropiei Învățăturilor Publice. Din 1835 funcționează ca profesor la Academia Mihăileană și director al Tipografiei Mitropoliei, unde va scoate, în două volume, în 1835-1836, *Hronicul romano-moldo-vlahilor* al lui Dimitrie Cantemir. Are și o bogată activitate publicistică în periodicele vremii: „Albina românească”, „Icoana lumii”, „Spicuitorul moldo-român”, „Almanah pentru învățătură și petrecere”, „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, „Gazeta Transilvaniei”, unde îi apar fabule și alte poezii, articole de filologie, arheologie, istorie, psihologie, etică, informații statistice, traduceri ș.a. În 1839 susține, în „Albina românească”, o polemică dură cu Costache Negruzzi și cu Ion Heliade-Rădulescu în probleme de limbă și gramatică românească. În calitate de profesor al Academiei Mihăilene, a redactat o serie de manuale - netipărite - de retorică și poetică, de psihologie, mitologie, logică, statistică, de pedagogie și metodică. Se retrage de la catedră în noiembrie 1843, dar își va continua activitatea socială și publicistică. În 1849 este numit de domnitorul Grigore Alexandru Ghica inspector provizoriu al școlilor, iar din 1851 se ocupă de reorganizarea învățământului. În 1855 l-a însoțit pe Costache Negri la Conferința de la Viena a reprezentanților puterilor angajate în războiul Crimeii, contribuind la redactarea protocoalelor care priveau interesele Moldovei. Pentru activitatea social-culturală va fi răsplătit cu ranguri boierești: paharnic în 1835, căminar în 1853, iar mai târziu spătar. Își petrece ultimii ani ai vieții retras la proprietatea sa de la Vladnic, lângă Huși.

Preocupările lui **S.** cuprind mai multe domenii: filologie, istorie, arheologie, literatură. Este autorul unui *Abetdariu românesc sau Întăile cunoștințe* (1832), retipărit în numeroase ediții. Pe lângă obișnuita materie a unui abecedar, se introduc capitole educativ-literare, de o importanță care depășește necesitățile didactice. Sunt incluse, astfel, fabule în proză, într-un stil precis și limpede, împodobite cu învățături morale ca la Dimitrie Țichindeal, de asemenea, se dau proverbe și zicale, „sentinții sau ziceri morale”, sfaturi pentru purtarea în viață. Urmează o „dietetică”, cu „regule de viețuit”, cuprinzând însemnări privitoare la igienă, la alimentație, îmbrăcăminte. Partea mai accentuat literară este cea cuprinsă în „sentinții”, unde autorul vorbește despre patria ce trebuie iubită și pentru care e nevoie de multă silință. **S.** amintește aici despre obârșia romană a locuitorilor țării. La a treia ediție, din 1836, manualul conține și notițe despre geografia celor cinci continente, iar în retipăririle din 1842 și 1846 se aduc lămuriri mitologice privind numele zilelor săptămânii, note de istorie românească generală și chiar versuri despre trecutul îndepărtat al românilor. A doua lucrare a lui **S.** este *Gramatică românească sau Observații gramaticești asupra limbei românești pentru școalele normale și ghimnaziale* (I-III, 1833-1834), care, deși tipărită cu chirilice, lasă

la vedere tendințele latiniste ale autorului, intenția de a schimba fizionomia limbii, ca în secțiunea consacrată etimologiei, unde dă liste întregi cu forme de neologisme pe care le vrea introduse după propriile idei lingvistice, fără să înțeleagă cât de rebarbative erau aceste „înnoiri”. O curiozitate e și sistemul ortografic propus, tot aici se susține purificarea limbii de elemente nelatine. Această opțiune se răsfrânge și asupra preocupărilor de folclorist ale lui S. Pentru a evidenția latinitatea românilor și prin literatura populară, el preface materialul folcloric cules, introduce nume din mitologia romană sau cuvinte de origine latină, vrea să dea un loc în mitologia noastră „zânelor parnasiene”, iar Maicii Domnului îi schimbă numele în „Matrea Domnului”. În manuscris s-au păstrat *Tratații poetice*, cu o introducere intitulată *Despre istoria literaturii și a poeziei ghintelor*, numeroase fabule și versuri cu un caracter variat, precum și o disertație, *Discurs asupra distincției în stat și societate*, în care se combate ideea egalității între oameni, sunt contestate Revoluția franceză și „comunismul”. În 1837 S. publica cea dintâi lucrare arheologică scrisă la români, *Descrierea istorico-gheografică a cetății Caput Bovis, Capul Boului sau Ghertina*. Plecând de la monedele romane și de la alte urme găsite în ruinele de la Ghertina sau Țiglina (Galați), el crede că poate localiza aici vechea cetate Caput Bovis. A tipărit și un manual școlar de istorie universală, *Hronologia și istoria universală prelucrată pe scurt* (I-II, 1837). Cartea, alcătuită după modele germane, începe cu istoria vechilor greci și romani, expunerea evenimentelor se continuă până în secolul al XVIII-lea, istoria românească fiind urmărită până în epoca fanariotă. Manualul, învechit ca metodă, este mai mult o juxtaponere de date ale istoriei dinastice. S. se integrează literaturii beletristice prin volumul *Fabule în versuri sau Poezii alegorice* (1835). În prefață se face și o încercare de teoretizare asupra fabulei, punându-i-se în valoare scopul educativ. Fabulistul critică vicii generale (*Avarul sau zgârcitul și bețivul*), falsele judecăți (*Mățele și cașul*) etc. Ca o localizare pitorească a motivelor universale, introduce elemente lingvistice arhaice și provinciale ori nume autohtone (cotoiul e Petrică, găina e Porumbaca). O fabulă deosebită este *Asinul*, care ar fi rămas o piesă clasică a genului în lipsa elementelor licențioase din final. Asemănătoare poemului lui G. B. Casti *Gli animali parlanti*, textul expune pățaniile unui măgar obosit, flămând, batjocorit și bătut, care reușește să își ia în cele din urmă revanșa cu mijloacele pe care i le-a dat firea. S. scrie și câteva poezii sentimentale, mediocre. În *Porul* (1833) descrie o luptă pe mare pentru eliberarea Greciei. El încearcă aici metrul lui Lamartine, fiind unul din primii admiratori ai poetului francez în Moldova. Realizează și câteva versiuni din Boileau și Homer, se dovedește un bun traducător din vechea poezie eroică elină, pe care o tâlmăcește în hexametri corecți. În periodice se află versuri fragmentare din Sappho și din A. Hommaire de Hell, iar în manuscris s-a păstrat o transpunere din Shakespeare, *Șeiloc evreul*.

SCRIERI: *Abețedariu românesc sau Întăile cunoștințe*, Iași, 1832; *Gramatică românească sau Observații gramaticești asupra limbei românești*

pentru școlarele normale și ghimnaziale, I-III, Iași, 1833-1834; *Fabule în versuri sau Poezii alegorice*, Iași, 1835; *Hronologia și istoria universală prelucrată pe scurt*, I-II, Iași, 1837; *Descrierea istorico-gheografică a cetății Caput Bovis, Capul Boului sau Ghertina*, Iași, 1837; ed. îngr. și pref. Silviu Sanie și Vasile Cristian, București, 1991. **Traduceri:** [Boileau, Homer], în *Fabule în versuri sau Poezii alegorice*, Iași, 1835.

Repere bibliografice: Mănunchiu din manuscrisele lui Gh. Săulescu (*Raporturi despre ele de domnii S. Fl. Marian, N. Ionescu, T. Maiorescu și Iacob Negruzzi*), București, 1883; Iorga, *Ist. lit.* XIX, I, 162-172; Densușianu, *Opere*, IV, 540-542; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 247, *Ist. lit.* (1982), 264-265; Popovici, *Studii*, II, 396-399; Petru E. Zugun, *Polemica filologică dintre Gh. Săulescu și I. Eliade Rădulescu*, AUI, filologie, t. XII, 1966, fasc. 2; *Ist. lit.*, II, 377-378; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 485-486; Geo Bogza, Săulescu, CNT, 1970, 9; N. C. Enescu, *Gheorghe Săulescu, Dimitrie Pop, Anton Velini*, București, 1970; Păcurariu, *Clas. rom.*, 63-64; *Dicț. lit.* 1900, 766-767; Florin Faifer, *Păgubosul*, CL, 2002, 6; Florin Faifer, *Filologul*, CL, 2002, 7. A. Sm.

SĂULESCU, Mihail (23.II.1888, București - 30.IX.1916, Predeal), poet și dramaturg. Este fiul Ecaterinei (n. Gaist) și al lui Nicolae Săulescu, ofițer și pictor. Învăță în București, la liceele „Sf. Sava” și „Matei Basarab” (1898-1903), apoi urmează, fără să termine, Conservatorul de Artă Dramatică. Lucrează mai întâi ca învățător în județul Gorj (1907), apoi în Pruhova, la Posada; în 1911 devine redactor la „Luceafărul” din Sibiu, de unde trece la „Rampa” (1911-1912) și, în continuare, ca bibliotecar la Biblioteca Populară Socec (1912-1913), funcționar în Ministerul Instrucțiunii Publice și la Casa Școlilor (1913), redactor la „Rampa nouă ilustrată” (1914). Debutază cu

versuri în „Sămănătorul” (1906). Exemplarele primului său volum, *Versuri* (1906), pe care **S.** însuși îl considera fără valoare, sunt strânse de autor din librării și distruse. O parte din texte va fi inclusă în cele două cărți care vor urma: *Departee...* (1914) și *Viața* (1916). Colaborează la reviste de felurite orientări: „Sămănătorul”, „Ramuri”, „Luceafărul”, „Viața literară”, „Convorbiri critice”, „Falanga”, „Flacăra”, „Noua revistă română”, „Universul literar”, „Insula”, „Seara” ș.a. A fost admis, în 1911, în Societatea Scriitorilor Români. Chiar din primele zile ale angajării României în conflagrația mondială, se înrolează voluntar și cade în luptele de pe șoseaua Predeal-Timiș. La Predeal, la intrarea dinspre Brașov, sculptorul Oscar Han va înălța un monument în memoria sa.

Poezia lui **S.** fructifică atitudini și motive din fondul comun al simbolismului: mirajul „departelui” (cuvânt tematic frecvent utilizat) și al „zărilor albastre”, marea, corăbiile, „insulele stinghere”, ce „zac necunoscute” în Pacific, peisajele exotice, parcul autumnal, ploaia, solitudinea, reclusiunea, nevrozele și *morbidezza*, dar și marele oraș, „Capitala”. Nota specifică e apetența pentru meditația gravă. În lipsa unui fundament cultural solid – cum remarcă E. Lovinescu –, ceea ce ar fi putut deveni explicare metafizică a lumii se oprește la stadiul întrebărilor preliminare. Lirica sa e „o continuă interogație” (Perpessicius), iar **S.** este un poet al lui „de ce?”. De ce omul e mistuit de dorul depărtărilor și al absolutului? De ce e sortit inexorabilei treceri? „Ce s-au făcut atâția [înaintași] câți i-am avut în mine?” De ce mai toți sunt „muncii de-aceleași gânduri și teamă de neant”? Tensiunea lirică se naște din chiar febrilitatea și recurența obsesivă cu care apar asemenea interogații. Ecoul lor reverberează în imaginarul lectorului, făcându-l părtaş neliniștilor poetului. Un statut de anticameră a lirismului reflexiv îl au și poemele mai ample ce reiau motive biblice (*Eva, Iuda*), glosează tema ciclurilor istorice (*Lumile, Civilizația*) sau deplâng, în urma unei fervente căutări eșuate, absența divinității, a Logosului. Ca atitudine – și cu reflexe izomorfe în stil – poetul se vedește un dual: melancolic și exuberant, claustrat în faldurile tăcerii sau coborând frenetic, vitalist „în stradă”, visător și atent la urgențele veacului, ca în versurile din *Viața* sau ca în poemul *Războiul*, cu infiltrații de tip expresionist: vorbește de o „lume nouă”, exaltând civilizația, dar întrezărindu-i trepidația și haosul, absurdul chiar. Trăsătura dominantă a liricii lui rămâne însă neliniștea metafizică, poetică prin pura ei afirmare, indiferent de densitatea tematică. Ca dramaturg, **S.** a scris un text antologic, *Săptămâna luminată*. Subiectul, de inspirație rustic-arhaică, explorează eresuri de sursă creștină, dar și incidente precreștine, coagulate în formule sincretice specifice imaginarului folcloric. Drama (definitivată în 1913, când și apare în „Rampa”; jucată la Teatrul Național din București în stagiunea 1921–1922 și la Grosses Theater din Berlin în stagiunea 1924–1925), mult prețuită de Mihail Sorbul, Victor Eftimiu, Camil Petrescu și Liviu Rebreanu, se impune și astăzi grație modernității construcției și personajelor, anticipând plămuirile expresioniste: Bolnavul, Femeia, Bătrâna, întrupări de idei și de trăiri paroxistice și extatice.

Protagonistii sunt bântuiți de fantasmе, așteptări terorizante, torturante neliniști și apariții. **S.** anticipează astfel câte ceva din misterele și dramele lui Lucian Blaga și ale lui Adrian Maniu. Mai puțin structurate, *Călătorii* (apărută în 1916 în „Rampa nouă ilustrată”) și *În fața mării* (publicată în 1973 în „Manuscriptum”) atestă faptul că scriitorul era conștient de înclinația sa spre teatru. Împreună cu Victor Eftimiu traduce în 1912 drama *Păpușile* de Pierre Wolff. A compus și proză scurtă: narațiuni moralizatoare, caracterologice și cu intenție satirică, evocări. Încă demne de atenție rămân meditațiile lirice sub forma poemului în proză (gen ce atinge apogeul la noi în această epocă, sub semnul poezicii simboliste), construite în jurul unei propoziții-nucleu, reiterată astfel încât să centreze și să ritmeze dezvoltările descriptive și componentele narrative. *Toamna – crizantemele, Cei care se mută, Toamna...*, *Urma, Tăcerile, Primăvara sufletului* și alte câteva pot fi incluse în sumarul unei antologii a poemului în proză simbolist.

SCRIERI: *Versuri*, București, 1906; *Departee...*, București, 1914; *Viața*, București, 1916; *Săptămâna luminată*, București, 1921; *Opere*, îngr. Eugen Jebeleanu, București, 1947; *Versuri. Teatru. Articole*, îngr. Elena Gronov-Marinescu, pref. Const. Ciopraga, București, 1974; *Pagini alese*, pref. Const. Ciopraga, București, 1988.

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, *Revista critică*, CVC, 1910, 12; I. C. Aslan, „Păpușile” la Teatrul Național, RP, 1912, 72; Pamfil Șeicar, [Poezia lui Mihail Săulescu], „Răsăritul”, 1913, 2; Mihail Sorbul, *Părerii literare*, „Ilustrațiunea națională”, 1914, martie; G. Topîrceanu, *Scrieri alese*, II, îngr. Al. Săndulescu, București, 1971, 337–343; Iosif Nădejde, „Departee”, ADV, 1914, 8 830; I. M. Rașcu, *Convîngeri literare*, București, 1937, 50–56; C. A. [G. Ibrăileanu], „Viața”, VR, 1916, 1–3; Ion Vineanu, „Viața”, „Cronica”, 1916, 53–54; Andrei Braniște [Tudor Teodorescu-Braniște], „Viața”, RP, 1916, 133; Corneliu Moldovanu, *Un an de la moartea unui poet*, „România”, 1917, 228; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, 256–259; Mihail Săulescu, „Îndreptarea”, 1920, 287; Camil Petrescu, [„Săptămâna luminată”], FLR, 1921, 3; Romulus Seișanu, „Săptămâna luminată”, U, 1921, 221; D. Karnabatt, *Un poet mort în război*, „Lumea”, 1921, 887; Davidescu, *Aspecte*, 256–259, 579–580; Aderca, *Contribuții*, I, 429–431, II, 399–402; N. Davidescu, *Poezia lui Mihail Săulescu*, FLR, 1922, 41; Claudia Millian, *Un poet al abstracțiunilor: Mihail Săulescu*, ALA, 1922, 106; Perpessicius, *Opere*, II, 95–96; Al. Kirîțescu, „Păpușile”, LUT, 1927, 1774; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 183–185; Nichifor Crainic, [Mihail Săulescu], G, 1930, 361; Mihail Sorbul, *Mihail Săulescu*, „România literară”, 1933, 77–78; Virgil Treboniu, *Despre Mihail Săulescu*, „Cruciada românismului”, 1936, 84; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 114, 350; Const. Virgil Gheorghiu, *Voluntarul Mihail Săulescu*, RML, 1939, 30; Radu Gyr, *Jertfa lui Săulescu*, UVR, 1939, 37; C. Pârlea, *Mihail Săulescu (poem)*, București, 1940; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 631, *Ist. lit.* (1982), 710; Camil Petrescu, *Mihail Săulescu*, „Fapta”, 1947, 855; Ov. S. Crohmălniceanu, „Opere”, CNT, 1947, 56; Bote, *Simbolismul*, 53, *passim*; Ciopraga, *Lit. rom.*, 325–329; Micu, *Început*, 475–476; Elena Gronov, *Mihail Săulescu*, pref. Victor Eftimiu, București, 1970; Doinaș, *Poezie*, 59–62; Rotaru, *O ist.*, II, 195–197; M. N. Rusu, *Mihail Săulescu nu este autorul unei singure piese de teatru*, MS, 1973, 4; Negoieșcu, *Analize*, 124–129; Vartic, *Spectacol*, 6–11; Brădăteanu, *Istoria*, II, 97–98; Piru, *Ist. lit.*, 273; Modola, *Dramaturgia*, 214–215; Negoieșcu, *Ist. lit.*, I, 168–171; Claudia Dimiu, *Un scriitor uitat: Mihail Săulescu*, ALA, 1997, 380; *Dicț. esențial*, 743–744; Micu, *Ist. lit.*, 196; Ghițulescu, *Istoria*, 176–177; *Dicț. analitic*, IV, 86–87.

SĂVESCU, Iuliu Cezar (22.IX.1866, Brăila - 9.III.1903, București), poet, prozator și traducător. Fiu de avocat (părintii se numeau Eulampiu și Fani), **S.** învață întâi în orașul natal, apoi își continuă școala la București, urmând cursul secundar al Liceului „Sf. Sava”. Este remarcat de profesorul Bonifaciu Florescu, împreună cu care va scoate, în 1890-1891, o „gazetă de familie”, „Duminica”; singur va edita în 1895, ca număr de probă, publicația „Nuvelistul”. Scrie mult, cu precipitare, publicând impresii, schițe, traduceri în revistele macedonskiene „Literatorul”, „Liga literară”, „Revista literară”, precum și în „Peșul”, „Biblioteca familiei”, „Revista popoului”, „Ilustrațiunea română”, „Revista theatrelor”, „Revista orientală”, „Foaia pentru toți”, „Liberalul”, „Foaia interesantă”, „Foaia populară”, „Tribuna familiei”, „Curentul literar”, „Carmen” ș.a. Prin intervenția lui Al. Macedonski, obține un post de corector la „Monitorul oficial”. Mereu strâmtorat, boemul, care într-o scrisoare din 1898 se recomandă „student în litere și drept”, nu isprăvește o facultate. Reușește să vadă tipărite coli dintr-un volum, intitulat *Poezii*, în 1901. S-a stins prematur, din cauza unei boli de piept. Postum, în 1926, N. Davidescu i-a scos o carte de versuri.

Desen de Șt. Dimitrescu

Lirica lui **S.**, uneori de expresie simbolistă, alteori de cristalizări parnasiene, este în esență aceea a unui romantic. Ecouri din Mihai Eminescu și G. Coșbuc se regăsesc în textele acestui poet, îndatorat la începuturile sale și lui D. Bolintineanu sau lui Al. Depărățeanu. Idilele câmpenești, mai suave ori mai senzuale, dar oricum naive și edulcorate, pastelurile, respirând un aer bucolic, îl apropie de V. Alecsandri. E un temperament labil, când contemplativ, când exaltat, cu frecvente pendulări între euforie și deznădejde. Există în stihurile sale o tensiune către adâncimile celeste, o chemare, străbătută de un fior de neliniște, a altor orizonturi. Gustul pentru exotic își are aici una din surse. *Leul*, cu un peisaj saharian conceput în maniera lui Leconte de Lisle, *La Polul Nord*, desfășurând priveliștea feerică a întinderilor de gheață încremenite într-un somn etern, *Tanit - imn cartaginez*, la fel ca *Pe muntele Sitû*, *Cântarea lui Walmiki* ș.a., sunt câteva izbânzi ale acestui prețuitor al formei frumoase și limpezi (*Arta versurilor clare*). Amețit de mirosuri, încercat, ca și D. Anghel, de nevroze, tânjind de „dorul vecinic de mister”, el se supune ritualului poemelor moderniste, dar într-un chip exterior, fără să aibă o înclinație structurală. De altfel, deși discipol al lui Macedonski, va lua în derădere anumite experimente propovăduite de maestru. Înrâurit de Edgar Allan Poe și Maurice Rollinat, își ia o înfățișare cumplită sau răvășită de disperare, gesticulând amenințător, convulsiv și sarcastic. Este poetul damnat, muncit de „un duh satanic”, bântuit de viziuni macabre sau de coșmaruri, populate de strigoi, schelete, sinistri corbi și împânzite de morminte lugubre. Sub afectările acestea există totuși o exasperare, o oboseală adevărată. Poezia erotică e palidă și convențională, cu foarte rare excepții. Încă mai neconcludente sunt cele câteva versificări pe teme sociale și patriotice. Mai profund apare **S.** în evocarea priveliștilor naturii, unde înfiorările extincției apropiate îl prevestesc pe G. Bacovia. E o poezie preponderent vizuală, cu însușiri de plasticitate și armonii nu lipsite de prospețime. Ca traducător, prezent îndeosebi în „Liga literară”, în afară de Poe (*Corbul*) și Shelley (*Regina visurilor Mab*), a fost atras de scriitorii antici. Astfel, el dă o versiune românească din Ovidiu (*Elegia VII*) și o tălmăcire fluentă după Sofocle (*Antigona*). A mai transpus, în „Liberalul”, o idilă, *Milo și Haihée* de Ghuse Skiro, poet albanez. În proză **S.** se dovedește a fi un imaginativ, cu predispoziții onirice, și un descriptiv cu o certă vocație a fantasticului. El poate fi considerat un precursor al poemului în proză la noi.

SCRIERI: *Poezii*, București, 1901; *Poezii*, pref. N. Davidescu, cu un portret de Ștefan Dimitrescu, [București, 1926]; *Scrieri*, îngr. Ion Popescu-Sireteanu, pref. Ion Popescu-Sireteanu și Lucian Chișu, București, 1984.

Repere bibliografice: Chendi, *Scrieri*, II, 69-75; Al. T. Stamatiad, *Doi dispăruți: Iuliu Săvescu - Ștefan Petrică*, București, 1915, 9-15; Davidescu, *Aspecte*, 221-226, 392-395; Perpessicius, *Opere*, II, 221-227; Densusianu, *Opere*, III, 725-727; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 608, *Ist. lit.* (1982), 686; D. Karnabatt, *Bohema de altădată*, București, 1944, 101-111; Bote, *Symbolismul, passim*; Romulus Vulpescu, *Iuliu Cezar Săvescu*, ATN, 1967, 6; Ciopraga, *Lit. rom.*, 359-360; Micu, *Început*, 426-428; *Dict. lit.* 1900, 767-768; Anghelescu, *Scriitori*, 179-190; Micu, *Modernismul*, I,

passim; Rotaru, O. *ist.*, III, 423-424; Ion Popescu-Sireteanu, Iuliu C. Săvescu *inedit*, ALIL, seria B, t. XXXII, 1988-1991; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 269; *Dict. scriit. rom.*, IV, 184-185. F. F.

SĂVULESCU-VOUDOURIS, Monica (24.V.1942, Galați), prozatoare. Este fiica Georgetei și a lui Ion Săvulescu, medic. Face școala primară și liceul la Șimleu Silvaniei, apoi la Cluj și la Oradea, unde își ia bacalaureatul în 1961. Urmează cursurile Facultății de Filosofie la Universitatea din București. În 1962 debutează la „Contemporanul” cu o cronică teatrală. Mai colaborează la „România literară”, „Astra”, „Tribuna” și este redactor la Radiodifuziune. În 1980 emigrează în Olanda și se stabilește la Utrecht. Prima carte, culegerea de nuvele *Tulburi, apele Crasnei...*, îi apare în 1974, urmată, până la plecarea din țară, de trei romane, *Lumea toată, slobodă* (1976), *Pragul de sus* (1980), *Pietrele din lună* (1984), și de o monografie, *Anton Pavlovici Cehov* (1981). Din condiția de exilat a autoarei își extrag substanța prozele din volumele *În Europa! În Europa!* și *Diaspora, rădăcinile mele*, ambele editate în 1993. Romanul *Tată, sîntem lunateci* (1991) a fost elaborat, de asemenea, în exil. După 1989 S. traduce în limba română și prefațează mai mulți scriitori olandezi. A semnat și Monica Săvulescu.

Cu *Tulburi, apele Crasnei...* S. lansează câteva tipologii desprinse din mediul copilăriei și adolescenței petrecute la Șimleu Silvaniei, ușor de regăsit și în scrierile ulterioare. Povestirea *Una-alta* impune un personaj memorabil, care traversează aproape întreaga ei proză - medicul Vasalie Veiza. Titlul, ce preia stereotipia verbală a doctorului de țară, subliniază contradicția între simplitatea nedisimulată și bogata disponibilitate sufletească a protagonistului, care își slujește cu devotament „parohia”. În aceeași zonă geografică, Valea Crasnei, se desfășoară evenimentele din romanul *Lumea toată, slobodă*. Autoarea recompune din secvențe un univers trecut prin apocalipsa celui de-al doilea război mondial. O lume care încearcă să se regăsească, să își afle rostul și locul, chiar dacă, pentru mulți, tragedia încă nu s-a sfârșit. Fapte trecute și evenimente în desfășurare configurează fizionomia unei comunități multietnice și multiconfesionale, trăind în deplină armonie. Baba Morlocan, văduva unui erou din primul război mondial, a „zidit” între pereții casei pe evreul Aladar pentru a-l salva de la deportare; reînțorși din infernul lagărului de concentrare, Legmanii sunt întâmpinați cu grijă și afecțiune; Laurentia, venită de pe front ca „tovarășa Ludmila”, e așteptată acasă sărbătorește. Personaj în veșnică mișcare, dând continuitate episoadelor din care e alcătuită narațiunea, doctorul Veiza înregistrează cu egală atenție profesională și înțelegere nașteri, morți și sinucideri. Întregul tablou relevă înclinația spre descriptiv și un talent portretistic remarcabil. Instalarea noii orânduiri în această „lume slobodă”, proclamată ca atare de nebunul satului în sloganul său („Lobodă, lobodă, lumea toată slobodă”), este receptată prin mici tragedii individuale - ca aceea a lui Samuel Zilbermann, negustorul evreu care, neînțelegând că „dugheana” nu îi mai aparține, dă marfă pe datorie și ajunge la închisoare - sau, alteori, prin evenimente colective, precum construirea unui stadion. Cu partea a doua a cărții, *Din amintirile lui Toderică Pințu*, se avansează în istoria locală câțiva ani, iar schimbările pot fi observate și în ascensiunea socială a personajelor. Fata Kățoaiiei, „cucoană mare-n București, [...] muiere țeapănă, întunecată ca un nap”, face Universitatea de Partid, doctorul Veiza este chemat „la centru” etc. Și în *Pragul de sus*, roman cu structură narativă solidă, este urmărit destinul unor oameni transferați, într-o etapă istorică următoare, din lumea satului în mediul bucureștean, precum protagonistul, devenit muncitor calificat într-o mare întreprindere. Aparținând unor medii sociale diferite, personajele se înrudesesc prin permanenta lor dispoziție introspectivă. Ajuși într-o situație râvnită, dar și în momente de criză, oamenii își cercetează propriile acte și sentimente, încercând să afle dacă și unde au greșit. Întâlnirea Cristinei Predeleanu, aflată la apogeul carierei jurnalistice, cu fiica unei foste colege de facultate, abuziv exmatriculată (prilej de întoarcere în timp la ani și evenimente nefaste), declanșează confruntarea ziaristei cu ea însăși. Ideea greșelii săvârșite, a vinovăției și răspunderii în fața urmașilor se insinuează treptat, ducând la o mărturisire făcută doctorului Veiza. Alături de personaje cu trăiri puternice, individualități bine determinate, există în *Pragul de sus* și fizionomii mai puțin

verosimile, trădând șabloanele epocii. Cutremurul din 1977, secvența de încheiere a romanului, pare să pună capăt – justițiar – unor destine, celor care au greșit sau celor care nu își găsesc calea. În *Europa! În Europa!*, carte scrisă între ianuarie 1989 și ianuarie 1992, închide în trei capitole de jurnal confesiunile scriitoarei și demersurile sale în încercarea de a-și găsi locul într-o altă lume. Parafrazând parcă *Ecleziastul*, S. mărturisește: „Există un timp al trăirii. Apoi un timp al înțelegerii. Și în cele din urmă un timp al scrisului. Acest Jurnal ține de timpul încercării de a înțelege”. Alte pagini memorialistice înregistrează emoțiile, derutele și entuziasmele provocate de evenimentele din decembrie 1989. Mai realizate sunt câteva mici nucleu narative, amintind romanul *Lumea toată, slobodă*, cu oameni desprinși de această dată din conglomeratul uman al imigranților din Olanda, căreia S., devenită grecoaică prin căsătorie, îi aparține. Cu o acțiune bine gradată, povestirea *Puterea de stăpânire*, vorbind despre suferință, tristețe și tragedia morții printre străini, este cea mai izbutită.

SCRIERI: *Tulburi, apele Crasnei...*, București, 1974; *Lumea toată, slobodă*, București, 1976; *Pragul de sus*, București, 1980; *Anton Pavlovici Cehov*, București, 1981; *Pietrele din lună*, București, 1984; *Tată, sîntem lunateci*, București, 1991; *Diaspora, rădăcinile mele*, București, 1993; *În Europa! În Europa!*, București, 1993; *Mediterraneană - Méditerranée*, ed. bilingvă, tr. Mira Iosif Fischmann, București, 1997; *Identitatea iudaică după cel de-al doilea război mondial - Jewish Identity after the Second World War* (în colaborare cu Camil Fuchs), ed. bilingvă, București, 1999. **Traduceri:** Marga Minco, *O casă goală*, pref. trad., București, 1993 (în colaborare cu Saskia Nieuwenhuis); Leon de Winter, *Savantul și traficanții*, București, 1996, *SuperTex*, București, 1998 (în colaborare cu Ioana Mira Voudouris); Jeroen Brouwers, *Roșu ucigaș*, pref. trad., București, 1997 (în colaborare cu Ioana Mira Voudouris); Hella S. Haasse, *Străin pentru totdeauna*, postfața trad., București, 2000.

Referințe bibliografice: Ulici, *Prima verba*, I, 195-197; Dumitru Micu, *Romane de debut*, CNT, 1976, 51; Dana Dumitriu, *Calmul triumfător*, RL, 1977, 12; Ion Vlad, *Proză feminină?*, TR, 1977, 12; Valentin Tașcu, „Lumea toată, slobodă”, F, 1977, 3; Mihai Ungheanu, „Lumea toată, slobodă”, LCF, 1977, 25; Iorgulescu, *Scritori*, 241-242; Ștefan Damian, *Destine contemporane*, TR, 1980, 19; Valentin F. Mihăescu, *Șansa duratei*, LCF, 1980, 37; Mirela Roznoveanu, *Vieți paralele*, RL, 1980, 39; Marcea, *Concordanțe*, 36-37; Titel, *Cehov*, 86-88; Dumitru Chirilă, „Drama celui care gândește singur, a intelectualului, provine din faptul că nu poate fi supus ușor” (interviu cu Monica Săvulescu-Voudouris), F, 1990, 9; Mariana Codrut, *Lunatecii comunismului*, RL, 1992, 16; Monica Săvulescu-Voudouris, în *Literatura diasporei*, îngr. Florea Firan și Constantin M. Popa, Craiova, 1994, 438; Micu, *Ist. lit.*, 653; *Dicț. scr. rom.*, IV, 185-187. M.P.-C.

SÂMBOTEANU, Ecaterina (Catinca) (prima jumătate a sec. XIX-lea), traducătoare. Cu o biografie rămasă încă necunoscută, S. a fost, așa cum se poate deduce din prefața traducerii sale după Lesage (*Dracul șchiop*, 1836), una din femeile cultivate ale societății bucureștene, care au sprijinit cu entuziasm activitatea culturală inițiată de membrii Societății Filarmonice. Pentru reprezentațiile teatrale ale trupei românești, ea a tălmăcit în 1836 *Méropé* de Voltaire, transpunere care, deși anunțată în „Gazeta Teatrului Național” (1836) ca

fiind în curs de tipărire, se pare că nu a mai apărut. Traducerea romanului lui Lesage este fidelă, cu o frază bine echilibrată, fără asperități. Prefața evocă atmosfera de însuflețire patriotică întreținută de reprezentațiile teatrului românesc. Se face un elogiu al teatrului, „oginda în care se vede triumful faptelor celor cu adevărat mari”, și al foloaselor lecturii, care „înflorește duhul” și îndeamnă la fapte bune și nobile.

Traduceri: Alain-René Lesage, *Dracul șchiop*, pref. trad., București, [1836].

Repere bibliografice: *Dicț. lit.* 1900, 787.

L.V.

SÂMPETREAN, Viorel (26.II.1953, Purcăreni, j. Brașov), poet și publicist. Este fiul Elvirei (n. Ceapă) și al lui Ioan Sâmpetrea, muncitor. Urmează școala generală la Purcăreni, apoi Liceul „Unirea” din Brașov și devine student la Facultatea de Filologie a Universității din București. Frecventează cenaclurile literare studentești. Licențiat în filologie (1978), cu teza *Introducere în po(i)etica bogziană*, lucrează în presă, mai întâi la „Scânteia tineretului”, iar din 1990 la „Zig-zag”, „Expres”, „Azi”, unde din 1995 este redactor-șef adjunct și coordonator al suplimentelor culturale „Azi literar”, „Rampa” și „A.B.C.”. În 2001 e numit consilier la Președinția României. Debutează cu versuri, ca elev, în „Astra” (1971), iar primul volum, *Vară de amiază*, îi apare în 1978. Mai colaborează cu poezie, eseuri și publicistică la „Amfiteatru”, „Luceafărul”, „România literară”, „Steaua”, „Tribuna”, „Astra”, „Literaturul” ș.a. E prezent la Radio România Cultural cu scenariile *Întoarcerea din cruciadă*, *Libertatea de a trage cu pușca*, *Heraldica iubirii*. În 2002 participă la realizarea volumului *Portret de grup cu Laurențiu Ullici*.

Elogii, invocații și elegii, versurile lui S. din *Vară de amiază* și *Amiaza lui Empedocle* (1983) se înscriu frecvent într-o dicțiune

solemnă, ceremonioasă, care amintește prin câteva reminiscențe tonalitatea și tiparul poeziei lui Lucian Blaga, precum și „plastica” lirică a lui Adrian Maniu. Asimilarea lecțiilor modelatoare este evidentă, dincolo de transcrierea în cheie proprie a sugestiilor: „Eu cred în cel ce caută. / Tăcerea-i este duhul. / Eu știu: nu lepedea apasă peste gând. / Nu adierea morții / Îl înspăimântă pe cel părăsit” (*Lumina de noapte*) sau: „O vânăta înserare-i în preajmă / Ori doar lumina altui veac? / Prea multe sunt cele cutremurate / Și, uneori, mai pătrunzătoare / Decât lancea și fulgerul” (*Bruma argintie*). Poetul imaginează „austere ceremonii ale meditației” (A. I. Brumar), ale căutării unui mister, a unei esențe, desemnată ca „raza din nume”. Mișcarea lăuntrică a poemului e înscenată uneori ca vânătoare, „pândă” a sensului ultim, a „sunetului ca ființă”, iar alteori ca revelație transpusă laconic, eliptic, într-o imagine stilizată sever, sterilizată de orice emoție materială. Starea cel mai frecvent cultivată este aceea de contemplație extatică a singurei „priveliști stăruitoare”, „asemeni cântecului” – „priveliștea dinlăuntru”. Nostalgia purității originare și – cum s-a observat – „o tendință abia vizibilă de îngroșare expresionistă a detaliilor de univers liric” (Laurențiu Ulici) prefigurează o dimensiune complementară a poeziei lui S. Publicat după aproape două decenii, *Îngerul exterminator* (2002), sugerează încă din titlu altă viziune, s-ar spune oximoronică. Totuși fără modificări majore, dicțiunea poetică trimite acum la „retorica damnării”. Poemul e conceput ca „arc voltaic”, amintind iarăși de Lucian Blaga. Dominante sunt imaginile care vorbesc despre destrămarea, dezechilibrul, vinovată maculare și agonie, într-o dramatică încercare de reconciliere a contrariilor, ca în *O moarte suntem*: „Ești invocată/ Ori de câte ori ne întunecă/ O presimțire. // Ești prihănită/ Ori de câte ori vreo caravană a norilor/ Trimite flori de var/ Și acoperă vinișoarele copilului – întors din drum; // Dar laudă, mai cu seamă,/ Căci tu ești mai presus/ Și mai aproape de toate!/ Iar noi suntem ai tăi/ În amăgitoarea ta prezentă,/ Și nu otrăvim ceea ce ne întunecă”.

SCRIERI: *Vară de amiază*, Iași, 1978; *Amiaza lui Empedocle*, București, 1983; *Îngerul exterminator*, București, 2002; *Ardealul*, București, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Stoie, *Viorel Sâmpetrecan*, AST, 1971, 6; A. B. [Ana Blandiana], *Prezentare*, AFT, 1973, 3; Constanța Buzea, *Viorel Sâmpetrecan*, AFT, 1974, 5; Adrian Mihai Popescu, *Aplecare asupra cuvântului*, AST, 1979, 6; Constanța Buzea, „*Vară de amiază*”, AFT, 1979, 8; Ioan Adam, *Contururile imaginii*, T, 1979, 8; Titus Văjeu, „*Vară de amiază*”, „*Scânteia tineretului*”, 1979, 9 257; A. I. Brumar, „*Vară de amiază*”, „*Cuvântul nou*” (Covasna), 1979, 2 273; Ciobanu, *Însemne*, II, 214-217; Victor Atanasiu, „*Amiaza lui Empedocle*”, RL, 1984, 21; A. I. Brumar, „*Amiaza lui Empedocle*”, AST, 1984, 6; Costin Tuchilă, *Ritmul plenitudinii*, LCF, 1984, 37; Ulici, *Prima verba*, III, 141-142; Ulici, *Lit. rom.*, I, 309; Raluca Dună, „*Îngerul exterminator*”, LCF, 2002, 36; Constantin Stan, *O altă generație pierdută*, „*Ziarul de duminică*”, 2002, 40, 41.

C.H.

și gimnaziul la Feldru, apoi Școala Tehnică Silvică la Năsăud (1955-1959), la care renunță pentru a trece la Liceul „George Coșbuc”, absolvit în 1963. Devine student la Facultatea de Filologie, secția română-italiană, a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1963-1968). Ulterior este angajat redactor la revista „Cronica”. Demis abuziv în două rânduri (1974 și 1983), este reintegrat și își continuă activitatea într-o atmosferă de adversitate până în 1990. Obține doctoratul în 1979, la Universitatea din București, cu teza *Opera lui Mihai Ralea*. Bursier al Universității din Perugia în 1980, conferențiază despre raporturile româno-italiene la Napoli, Roma, Genova, Florența, Torino. Va fi, din 1991, director al editurii și revistei „Virtus Romana Rediviva” din Iași, și, scurt timp, cercetător la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj-Napoca. În 1995 beneficiază de o bursă de studii la Arhivele Vaticanului. Colaborează cu cronici literare, eseuri, note de călătorie la „*Iașul literar*”, „*Convorbiri literare*”, „*România literară*”, „*Steaua*”, „*Tribuna*”, „*Astra*”, „*Ateneu*”, „*Dacoromania*” (Freiburg), „*Apostrof*”, „*Orizont*”, „*Literatorul*”, „*Caiete critice*”, „*Viața românească*”, „*Minerva*” (Bistrița), „*Telegraful român*” (Sibiu) ș.a. Redactează studii introductive, prefețe, postfețe pentru ediții din scrierile lui Al. Vlahuță, Tudor Arghezi, Octav Botez, George Lesnea ș.a. Debutază editorial în 1972, cu antologia de texte critice *Zaharia Stancu interpretat de...*, iar cu un volum propriu, *Mihail Sadoveanu. Teme fundamentale*, în 1976.

Eseul *Mihail Sadoveanu. Teme fundamentale* a fost precedat de o bogată activitate de comentare a actualității literare, concretizată în recenzii, cronici literare și articole de opinie, publicate cu predilecție în revistele ieșene. S. e un critic egal interesat de cărțile de poezie, de proză, de critică și istorie literară. Comentariile și interpretările se bazează, în principal, pe descrierea și rezumarea conținutului, fiind finalizate, după situații cronologice și tematice, în evaluări tranșante, fără nuanțe între elogiul (frecvent) și respingere (rar). O selecție din croniclele și eseurile răspândite în presă formează sumarul volumelor *Conversații critice* (1980) și *Anotimpurile criticii* (1983), despre prozatori și poeți contemporani (primul) și despre critici români de ieri și de azi (al doilea). Pornind de la o carte, de obicei recent apărută, sau de la o nouă ediție, S. vizează realizarea unei imagini critice de ansamblu a operei autorilor comentați. Având ca punct de plecare observația lui G. Călinescu privind reluarea în variante a unor teme esențiale, eseul dedicat lui Mihail Sadoveanu le identifică, prin descriere, selecție și generalizare, pe cele definitorii: „hanul” (cu subtema „moara”), „muntele vrăjii” (conexată cu tema „pădurea”), „istoria”, „poezia”. În capitolul final interpretul aproximează fenomenul numit „sadoveanism”. O carte de convorbiri cu N. Steinhardt, „monahul de la Rohia”, publicată în 1992, s-a constituit din corespondența celor doi. Formulate și expediate zilnic, cele „365 de întrebări incomode” reflectă criza spirituală a celui care încearcă limpeziri, ca într-un jurnal disimulat. Început la 11 ianuarie 1988, dialogul epistolar s-a întrerupt la 11 martie 1989, în preajma morții destinatarului. Întrebările și răspunsurile aduc în discuție teme care acoperă o arie vastă,

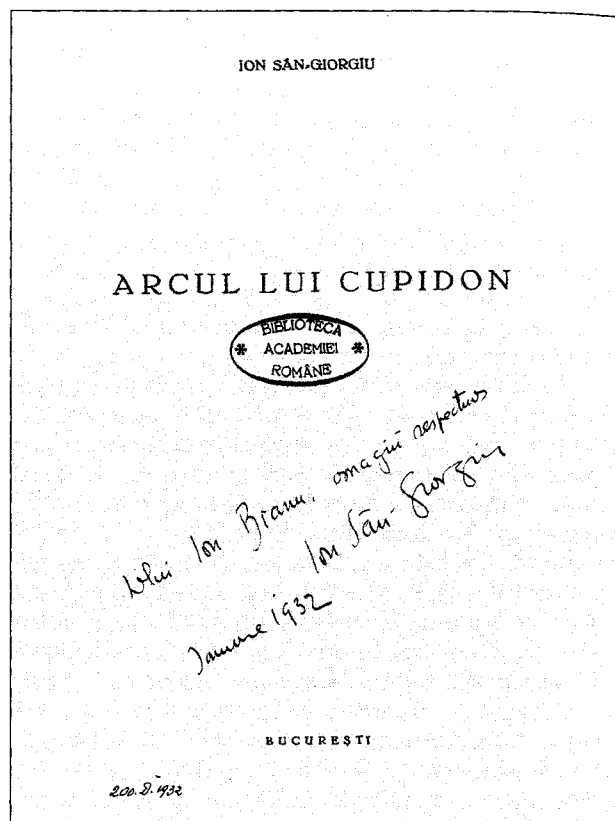
SÂNGEORZAN, Zaharia (23.XI.1939, Feldru, j. Bistrița Năsăud – 28.XI.2002, Iași), critic și istoric literar. Este fiul Ioanei (n. Dib) și al lui Zaharia Sângeorzan. Urmează școala primară

aproape derutantă prin diversitate, de la condiția scrisului și a scriitorului la „teroarea mediocrității” sau la modelele spirituale care ar putea fi propuse tinerilor. **S.** formulează întrebări pe care interlocutorul le apreciază ca dovedind „o minte extralucidă”. Fără îndoială că dramatismul stării de spirit a criticului de la Iași, tensiunea interogației (căci totul vine în cascadă), așteptarea înfrigurată a unui răspuns salvator îl provoacă și îl conving pe N. Steinhardt. Inspirare, limpezi, deschise, vădind o irepresibilă nevoie de certitudini, de repere, de comunicare spirituală și afectivă, întrebările declanșează replici memorabile. Monahul de la Rohia analizează câteva poeme propuse de **S.** (din Eminescu, Esenin, Trakl ș.a.), caracterizează aforistic personalități românești și universale, definește strălucit virtuți și păcate ale lumii contemporane, se arată înspăimântat de anul 2000 („triumful haimanalelor, haidamacilor, teroriștilor, fanatismului individualist”). Câteva microeseuri despre literatura contemporană și despre personalitățile zilei, fine disociații în câmpul valorilor etice și estetice completează „lumea” acestui dialog, a cărui definiție poate fi libertatea de spirit. Ceea ce explică și dispariția fără urmă a unor scrisori, confiscate de organele de supraveghere polițienească aflate în slujba regimului comunist.

SCRIERI: Mihail Sadoveanu, *Teme fundamentale*, București, 1976; *Pelerini români la Columna lui Traian*, București, 1979; *Conversații critice*, Cluj-Napoca, 1980; *Anotimpurile criticii*, București, 1983; *Monahul de la Rohia răspunde la 365 de întrebări incomode adresate de Zaharia Sângeorzan*, București, 1992; ed. 2, București, 1998. **Ediții:** *Zaharia Stancu interpretat de...*, introd. edit., București, 1972; George Lesnea, *Poeme*, cu un portret de Ionel Teodoreanu, pref. edit., Iași, 1977; N. I. Popa, *Studii de literatură comparată*, pref. edit., Iași, 1981.

Repere bibliografice: Florin Faifer, *Preludii la o monografie „Zaharia Stancu”*, CRC, 1973, 11; Paul Georgescu, *„Zaharia Stancu interpretat de...”*, LCF, 1974, 13; Nicolae Manolescu, *Tineri critici*, RL, 1975, 12; C. Sorescu, *Sadoveniana*, AFT, 1976, 7; Valeriu Cristea, *Un „realism al primordialului”?*, RL, 1976, 36; Al. Săndulescu, *„Mihail Sadoveanu. Teme fundamentale”*, RITL, 1977, 3; Vlad, *Lectura*, 124-128; Iorgulescu, *Scriitori*, 343-345; Ulici, *Prima verba*, II, 219-221; Ungheanu, *Lecturi*, 228-232; Adrian Popescu, *„Pelerini români la Columna lui Traian”*, ST, 1979, 12; Dan C. Mihăilescu, *„Conversații critice”*, LCF, 1980, 21; Florin Faifer, *Un critic paradoxal*, CRC, 1980, 23; Melania Livadă, *„Conversații critice”*, RL, 1980, 37; Băileșteanu, *Refracții*, 49-51; Piru, *Debuturi*, 29-32; Mircea Popa, *Critica la zi și critica specializată*, ST, 1981, 2; Valeriu Cristea, *A scrie și a citi*, RL, 1981, 29; Z. Ornea, *Comentarii*, București, 1981, 162-165; Grigurcu, *Între critici*, 326-331; Cristian Moraru, *Critica criticii*, LCF, 1983, 40; Mircea Muthu, *Spre un dicționar al criticii*, TR, 1983, 45; Mircea Scarlat, *„Anotimpurile criticii”*, RL, 1984, 19; Cornea, *Semnele*, 232-236; Dan Croitoru, *Întrebări pentru un an*, RL, 1999, 13-14; Ilie Guțan, *Critica și actul lecturii*, Sibiu, 1999, 30-32; Micu, *Ist. lit.*, 724; Petras, *Panorama*, 567-568; Cristea-Enache, *Concert*, 429-434; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 372-373; *Dict. scriit. rom.*, IV, 187-188; Nicolae Oprea, *Timpul lecturii*, Cluj-Napoca, 2002, 79-83. C.H.

SÂN-GIORGIU, Ion (20.XI.1892, Botoșani - 20.XI.1950, Üdem-Düsseldorf, Germania), germanist, dramaturg și poet. Este fiul Mariei (n. Stroici) și al lui Alexandre Saint-Georges, mare proprietar și arhitect. Urmează cursurile inferioare și Liceul

„A. T. Laurian” în orașul natal. Studiază filologia și filosofia la Iași și Leipzig, luându-și licența în 1916. Mobilizat în preajma începerii primului război mondial, va lupta pe front, fiind decorat cu ordinul „Coroana României”. Își susține doctoratul în filologie la Facultatea de Filosofie a Universității din Basel (Elveția) în 1918, cu teza *Sébastien Merciers dramaturgische Ideen im Sturm und Drang*, publicată în 1922. În virtutea specializării, este numit în februarie 1921 conferențiar la Catedra de literatură germană a Facultății de Litere și Filosofie din București, devine docent (1924), apoi profesor suplinitor (1925), conferențiar definitiv (1928) și profesor titular. În 1918, la Botoșani, editează, împreună cu Victor Miculescu, gazeta de orientare conservatoare „Îndrumarea”. Înființează, în 1921, cu Ion Marin Sadoveanu și Tudor Vianu, cercul Poesis. Funcționează, între 1922 și 1929, ca director de studii al Universității Populare de la Vălenii de Munte, aflată sub patronajul lui N. Iorga, din 1925 conducând și Teatrul Popular. A făcut și politică activă, fiind o vreme membru al grupării „liberalilor-georgiști”, iar din 1930 al Partidului Național-Creștin. Primele scrieri, versuri, i-au apărut pe când avea paisprezece ani, în „Neamul românesc” (1907). Colaborează, între altele, la „Sămănătorul”, „Lucașfărul”, „Drum drept”, „Flacăra”, „Ramuri”, „Neamul românesc”, „Adevărul literar și artistic”, „Cugetul românesc”, „Revista română”, „Gândirea”, „Secolul”, „Die Literatur”, „Dichtung und Welt”. După cel de-al doilea război mondial ia calea exilului. A mai semnat A.E. și I. S.

(împreună cu Artur Enășescu), Ion Balica, Ianus, Polux și Castor (împreună cu Artur Enășescu).

S.-G. devine cunoscut, mai întâi, ca poet și dramaturg. Primul său volum de versuri, *Freamăt* (1915), e străbătut de un discret ton elegiac. Scrise în manieră clasică, fluide și expresive, stihurile dau glas cu precădere melancoliei, singurătății și dorului de ființa dragă. În perioada primului război mondial **S.-G.** scrie o înflăcărată poezie patriotică – *Ruguri* (1918) –, mobilizatoare, de evocare a trecutului glorios și de proslăvire a vitejiei ostașilor „pelerini ai morții”, „sfinții noștri de la Mărășești”. Vibrante acorduri, într-o manieră amintindu-l pe Aron Cotruș, închină munților, naturii în genere, participând la suferințele oamenilor. Ulterior cultivă lirica erotică axată pe frământările unei iubiri dezamăgite, ca în *Arcul lui Cupidon* (1932), sau luminată de perspectivele împlinirii, precum în culegerea de sonete *A doua primăvară* (1940). În exil și-a reunit poemele ultimilor ani în trei culegeri care nu s-au publicat: *Strigăt de temniță*, *Omul fără țară* și *Pădurea de pe Rin*. În *Omul fără țară*, bunăoară, sunt cuprinse poezii din anii 1945–1946, pătrunse de o profundă nostalgie a plaiurilor natale și de condamnare a ororilor războiului. Reînfririparea vieții între ruine, frumusețea naturii eterne și bucuria instaurării păcii sunt teme principale ale acestei culegeri, superioară valoric celor anterioare. În sfera teatrului, **S.-G.** a debutat cu poemul dramatic *Don Juan sentimental* (1915), situând personajul principal într-o ipostază mai puțin obișnuită, de erou aflat la „capăt de linie”, respins de Dona Bianca. Don Juan însuși realizează că e doar năluca celui de altădată. Urmează comedia *Masca* (1923), subintitulată „grotescă dramatică într-un act”, a cărei „acțiune se petrece în Europa”, în timpul unui bal mascat. Melodrama *Femeia cu două suflete* (1925) – dedicată celor două iubiri pe care protagonistul le împărtășește: pentru sculptorul Dionis și pentru directorul de teatru Fink – se cristalizează într-o formă notabilă. Scriitorul cultivă comedia mai mult sau mai puțin spumoasă, fără exigențe artistice speciale: *Omul zilei* (1930), *Duduca Sevastița* (1939), *Timon II* (1941). Ar mai fi elaborat piesele de teatru *Eva*, *Apostolul*, (1933), *Întâlnirea cu norocul* (1938), *Văduva tristă* (1942), *Aceiași femeie* (1943), *Soarele răsare-n temniță* (1945), *Grișa* (1945) *Odiseu și Penelopa* (1947), *Doamna cea tirană* (1949) ș.a. Domeniile în care **S.-G.** s-a impus ca o prestigioasă personalitate sunt însă germanistica și literatura comparată. El a înfățișat cititorilor români diverse aspecte ale literaturii germane, mai întâi în volumul *Cercetări critice* (1923), structurat în trei secțiuni, consacrate teoriei dramatice a lui Schiller, creației lui Hölderlin și „expresionismului dramatic”. După *Lirica germană contemporană* (1927), cuprinzând un studiu asupra căștigurilor modernității în poezia de expresie germană, va oferi altă imagine critică în *Generația nouă în lirica germană* (1931), insistând asupra poeziei elegiace a lui Jakob Haringer și a liricii de cabaret a lui Hermann Kästner. Cercetările comparatiste sunt inițiate cu lucrarea *Mihail Eminescu și Goethe* (1929), unde susține, între altele, că *Lucafărul* ar avea ca izvor și poemul *Hochbild* de Goethe. Aceleași preocupări îi sunt destinate studiile *Eminescu und der deutsche Geist* (1936) și *Neue deutsche Quellen bei Mihail*

Eminescu (1941). Acestea li se adaugă *Deutscher Geist in der rumänischen Literatur* (1939). Diverse aspecte ale literaturii universale sunt discutate în textele cuprinse în *Atitudini critice* (1932), *Pagini de critică* (1933) și *Aspecte literare* (1938). Cea mai importantă contribuție istorico-literară a lui **S.-G.** o constituie solida și documentata monografie *Goethe* (I, 1938). Sunt prezentate, în special, momentele biografiei poetului: tinerețea, anii de studii și începuturile literare, perioada avântului și a deplinei afirmări, încununată de creațiile sale reprezentative *Goetz von Berlichingen*, *Suferințele tânărului Werther* și *Urfaust*. Lucrarea debutează cu privirea de sinteză intitulată *Imaginea lui Goethe în literatura universală* și se încheie cu o amplă bibliografie. Analiza detaliată a operei goetheene urma să facă obiectul altor volume, dintre care două ar fi fost – după spusele autorului – duse la capăt, iar altul menționat ca aflându-se „în pregătire”. Inedit a rămas studiul intitulat *Goethes Geist in der Weltliteratur*. Din nefericire, arhiva scriitorului nu a intrat decât parțial în fondurile publice după moartea sa. **S.-G.** a tradus mult din literatura germană: *Antigona* de Walter Hasenclever (1922), *Cristofor Columb*, *Don Quichotte al oceanului* de Jacob Wassermann (1936), din lirica lui Goethe (1935), *Torquato Tasso*, *Clavigo* și *Egmont* de Goethe și *Rose Berndt* de Gerhart Hauptmann.

SCRIERI: *Freamăt*, București, 1915; *Don Juan sentimental*, București, 1915; *Ruguri*, Botoșani, 1918; *Sébastien Merciers dramaturgische Ideen im Sturm und Drang*, Basel, 1922; *Cercetări critice*, București, 1923; *Masca*, București, 1923; *Rodul sufletului*, Craiova, [1923]; *Femeia cu două suflete*, București, 1925; *Banchetul*, Craiova, 1926; *Lirica germană contemporană*, București [1927]; *Între critică și literatură*, București, 1928; *O cetate culturală: Valenii de Munte. 1908–1928*, Valenii de Munte, 1928; *Mihail Eminescu și Goethe*, Craiova, [1929]; *Omul zilei*, București, 1930; ed. (*Der Held des Tages*), München, 1937; *Generația nouă în lirica germană*, București, [1931]; *Arcul lui Cupidon*, București, [1932]; *Atitudini critice*, [București, 1932]; *Personalitatea lui Goethe*, București, 1932; *Zece ani de activitate academică*, București, 1932; *Pagini de critică*, București, [1933]; *Eminescu und der deutsche Geist*, Jena–Leipzig, 1936; *Spoedania unei reînțoarceri*, București, 1937; *Aspecte literare*, Sibiu, 1938; *Goethe, I*, București, 1938; *Deutscher Geist in der rumänischen Literatur*, Halle, 1939; *Duduca Sevastița*, București, 1939; *A doua primăvară*, [București], 1940; *Gaetano Cerri, inspiratorul lui Eminescu*, București, 1940; *Neue deutsche Quellen bei Mihail Eminescu*, Jena–Leipzig, 1941; *Timon II*, București – München, 1941. **Traduceri:** *Walter Hasenclever, Antigona*, București, [1922]; *Goethe, Lirica lui ...*, București, [1935]; *Jacob Wassermann, Cristofor Columb, Don Quichotte al oceanului*, București, 1936; *Josef Magnus Wehner, Struensee*, București, [1940].

Repere bibliografice: Alex. Al. Hodos, „*Freamăt*”, „*Revista noastră*”, 1915, 15; „*Don Juan sentimental*”, „*Cronica Moldovei*”, 1915, 3; Nichifor Drainic, „*Ruguri*”, „*Dacia*”, 1919, 56; N. Iorga, „*Sébastien Merciers dramaturgische Ideen im Sturm und Drang*”, *RI*, 1921, 7–9; Rz [Ramiro Neculau], „*Lysistrata*”, „*Epoca*”, 1922, 78; Al. Bogdan, *Un naufragiu*, LUT, 1922, 99; Claudia Millian, „*Rodul sufletului*”, *ALA*, 1923, 130; Șerban Cioculescu, „*Rodul sufletului*”, *FCI*, 1923, 15; Ion Marin Sadoveanu, „*Masca*”, *G*, 1924, 15; L. R. [Liviu Rebreanu], „*Masca*” și „*Povara*”, „*România*”, 1924, 150; Emil D. Fagure, „*Femeia cu două suflete*”, LUT, 1925, 961, 962; Scarlat Froda, „*Femeia cu două suflete*”, *RP*, 1925, 2197; Dem. Theodorescu, „*Femeia cu două suflete*”, „*Îndreptarea*”, 1925, 40; B. Cecropide, „*Banchetul*”, *UVR*, 1927, 8; Isaiia Răcăciuni,

„Banchetul”, „Clipa”, 1927, 148; N. Lazu, „Banchetul”, ALA, 1927, 324; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 70-72; Const. Șăineanu, „Lirica germană contemporană”, ADV, 1928, 13 530; Lucian Boz, *De vorbă cu d-l profesor Ion Sân-Giorgiu*, FCL, 1930, 366; Aida Vrioni, „Omul zilei”, RVS, 1930, 1; H. Blazian, „Omul zilei”, DEP, 1930, 683; Mihail Dragomirescu, *Bibliografie critică*, „Ordinea”, 1931, 899; Călinescu, *Cronici*, II, 265-267; Horia Groza, „Arcul lui Cupidon”, RP, 1932, 4 201; Dragoș Protopopescu, „Apostolul”, „Calendarul”, 1932, 224; Lascăr Sebastian, „Apostolul”, ALA, 1932, 625; Al. Robot, *Pagini de critică*, RP, 1932, 4 472; Dragoș Protopopescu, *Între critică și poezie*, „Calendarul”, 1932, 50; Șerban Cioculescu, „Arcul lui Cupidon”, ADV, 1932, 14 772; Tudor Teodorescu-Braniște, „Apostolul”, ADV, 1932, 14 994; Perpessiciu, *Opere*, V, 217-218; H. Bl. [H. Blazian], „Pagini de critică”, DMN, 1933, 9 351; I. E. Torouțiu, *De la sinteză la compilație*, „Litere”, 1934, 14; Erasm [Petru Manoliu], „Lirica lui Goethe”, „Credința”, 1935, 420; Ion Gherghel, „Lirica lui Goethe”, „Revista germaniștilor români”, 1935, 3; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 379; Ovidiu Papadima, „Goethe”, G, 1938, 7; Sabin Vasia [Ștefan Popescu], „Goethe”, CL, 1938, 6-10; Barbu Theodorescu, „Goethe”, VRA, 1938, 562; Mihail Sebastian, „Duduca Sevastița”, VR, 1939, 3; Ștefan Baciuc, „Aspecte literare”, UVR, 1940, 18; Ion Roman, „A doua primăvară”, CRE, 1940, 4 483; Ion Marin Sadoveanu, „Timon II”, TIL, 1941, 1 592; Mircea Streinul, „Timon II”, VAA, 1941, 195; Ion Gherghel, „Spiritul german în literatura română”, „Tribuna literară”, 1941, 3-7; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 923, *Ist. lit.* (1982), 1 025; Zaharia Stancu, *Ion Sân-Giorgiu*, „Ultima oră”, 1945, 249; Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr.*, 27-32, 42-45; Bucur, *Istoriografia*, 291-292; *Ion Sân-Giorgiu*, DRI, IV, 315-326; *Dicț. scr. rom.*, IV, 188-190. I.O.

SÂN-PETRU, Paul (pseudonim al lui Paul Cioriciu; 18.III.1936, Galați), poet. Urmează Liceul „V. Alecsandri” din orașul natal (1950-1954) și Facultatea de Medicină Generală din București (1961-1967). Este repartizat ca medic stagiar în județul Neamț, la Poiana Teiului, din 1971 continuându-și cariera la Ploiești, Plopeni, Moreni-Țuicani și la Combinatul Siderurgic din Galați. Din 2000 va fi medic de familie în mai multe localități din județul Galați (Oancea, Vlădești, Măstăcani, Cudalbi). În anii studenției face parte din Cenaclul „Mihai Eminescu” al Casei de Cultură a Studenților, condus de Victor Ernest Mașec și de Gabriela Melinescu. Debutează în 1962, cu poezia *Vechiul obor*, într-un grupaj alcătuit de revista „Lucaefărul”, iar editorial în 1969, cu volumul de versuri *Urme*. Mai colaborează la „Cronica”, „România literară”, „Ateneu”, „Convorbiri literare”, „Ramuri”, „Astra”, „Tribuna”. În 1997 i se decernează premiul „Corneliu Coposu” în cadrul Concursului Național de Literatură „Nihil sine Deo”, organizat la Brașov.

Tematic eterogenă, lirica lui **S.-P.** încearcă să recompună o imagine cuprinzătoare a lumii vizibile și invizibile din jurul ființei umane. Chiar dacă uneori lasă impresia că reia consecvent formula artistică din prima plachetă - asocieri între descrieri de natură, pastorală și expresii lirice ale sentimentului religios -, autorul fiind receptat îndeosebi ca „un poet egal cu sine de la o carte la alta” (Laurențiu Ulici), accentul dobândit de unele teme, la nivel de grupaj, contribuie la delimitarea a două etape. Cea dintâi, incluzând versurile din *Urme*, *Poeme* (1975), *Pământ de bun venit* (1976) și *Cumpăna soarelui* (1981), mizează în principal pe construcția de cadre peisagistice (*Alb, Zare cu plop*), subordonând tendinței de a evoca instantanee

din natură celelalte posibilități tematice de dezvoltare a discursului: poezia de dragoste (*Zbor de revedere*, *Rondelul serii cu ploaie*), simbolismul biblic (*Păstorul Abel*, *Babel continuu*, *Geneză cu exod amestecat*). Pe de altă parte, seria anunțată timid înainte de 1989, odată cu *Anotimp* (1985), și constituită din *Poeme creștine* (1999), *Sacra Corală* (2002), *Poeme antisatanice* (2002) și *Mersul pe fulger* (2003) dispune ordonarea substanței poetice în funcție de sinteza între perspectiva filosofică metafizică și fervoarea mistică a credinciosului. Adecvat însă mai degrabă registrului clasic, bucolic, decât redării prin vers a subtilităților conceptuale, stilul nu reușește întotdeauna să evite alăturările metaforice sterile ori scientismul ostentativ. Privite în ansamblu, scrierile lui **S.-P.** poartă marca unui efort artistic și ideatic destinat să le confere altitudine. Dar când încearcă să consemneze mai mult decât simple ipostazieri ale chipului lumii, poetul își complică, își îngreunează discursul cu suite de raționamente și simboluri care, departe de a da profunzime, produc o discretă ilizibilitate.

SCRIERI: *Urme*, București, 1969; *Poeme*, București, 1975; *Pământ de bun venit*, București, 1976; *Cumpăna soarelui*, București, 1981; *Anotimp*, Iași, 1985; *Poeme regale*, Galați, 1999; *Poeme creștine*, București, 1999; *Sacra Corală*, Câmpina, 2002; *Poeme antisatanice*, București, 2002; *Mersul pe fulger*, București, 2003.

Referințe bibliografice: Dumiru Micu, „Urme”, RL, 1969, 38; Dumitru Vorindan, „Urme”, O, 1970, 11; Cristian Livescu, „Pământ de bun venit”, CRC, 1977, 24; Laurențiu Ulici, *Poeți „vechi”*: Paul Sân-Petru, „Cumpăna soarelui”, CNT, 1982, 24; Aureliu Goci, *Un poet solar: Paul Sân-Petru*, R, 1983, 11; Codrin Liviu Cuțitaru, „Anotimp”, CRC, 1986, 31; Ulici, *Lit. rom.*, I, 309-310; Adrian Alui Gheorghe, „Poeme creștine”, „Poezia”, 2000, 2; Violeta Ionescu, *O carte pentru „pământul repede ce suntem...”*, „Viața liberă”, 2000, 3 170; Victor Sterom, „Poeme creștine”, ATN, 2002, 11; Constantin Trandafir, *Structuri anamorfotice ale imaginarului*, „Axioma”, 2003, 10; Eugenia Delad, *Poetul Paul Sân-Petru a învățat „mersul pe fulger”*, „Univers magazin”, 2003, 7; Virgil Țigănuș, *Timpul rugăciunii*, „Viața liberă”, 2003, 4 064; Apostol Gurău, *Broffit-moft*, Galați, 2003, 139-142. C.M.B.

SÂNTIMBREANU, Mircea (7.I.1926, Băița, j. Hunedoara - 18.VIII.1999, București), prozator. Este fiul Letiției (n. Ardean) și al lui Gheorghe Sântimbrianu, miner. Învață mai întâi la Ghelari, Vețel și Leșnic, urmează Liceul „Avram Iancu” din Brad (1935-1943), Facultatea de Drept (1943-1947) și Facultatea de Filosofie (1944-1951) la București. O perioadă este asistent la Catedra de drept penal a Universității bucureștene (1948-1951) și profesor de istorie la un liceu din București, apoi activează în cadrul Consiliului Național al Organizației Pionierilor (1966-1969), ca director general al Centrului Național al Cinematografiei (1970-1972), șef la Direcția Literaturii din Consiliul Culturii și Educației Socialiste (1972-1974). Din 1974 e desemnat director al Editurii Albatros, funcție din care este demis în 1985, motivele invocate de oficialități referindu-se la „superficialitate, lipsă de fermitate față de conținutul politic al cărților editate”. A fost membru în Consiliul Uniunii Scriitorilor, în Comitetul Asociației Scriitorilor din București și președinte de onoare al Târgului Internațional de Carte

Gaudeamus (1994-1998). Debutază editorial în 1956, cu volumul de proză *Cu și fără ghiozdan*, tradus prompt în limbile maghiară, sârbă și germană. I s-au acordat Premiul Asociației Scriitorilor din București pentru *Recreația mare* (la ediția a doua, 1973), Premiul Uniunii Scriitorilor pentru *Mama mamușilor mahmuri* (1980).

Consacrat ca scriitor în literatura pentru copii, **S.** poate fi socotit autorul unei singure cărți, *Recreația mare* (1965), în care a reunit multe din povestirile sale anterioare. Revizuirile succesive țin de însăși maniera în care este înțeles actul scrisului, ca modalitate permanentă de autoperfecționare. Lucrând varianta ultimă, prozatorul regândește ordinea pieselor, le elimină pe unele și le introduce pe altele, face numeroase modificări (schimbări de titlu, stilizări). **S.** a intuit că literatura pentru copii nu trebuie echivalată nici cu evadarea factice în fabulos sau în fantastic, nici cu scenariul moralizator. Într-un interviu scriitorul afirma că mărcile prozei sale ar fi „culoarea, hiperbola, ritmul, verva și fantezia, accentul patetic”, în altul propunea ca modalități de resuscitare a genului „epica densă până la suspans, umorul până la grotesc, melodramatismul până la lacrimă, fantezia până la fabulos și absurd, gingășia, tandrețea”. Principalele atribute ale cărților lui

S. sunt, într-adevăr, fantezia bine temperată, dublată de umor și ironie, oralitatea obținută prin alternarea vocilor narrative și utilizarea persoanei a doua singular, precum și grija de a schimba tiparele compoziționale și clișeele genului practicat. Astfel, el aduce destule inovații tematice: intenția moralizatoare se derbează într-o proză cu inserții SF (*A se feri de umezeală*), în animisme umoristice (epistola servietei din *Scrisoare pe adresa unui chiulanguiu*), în suspans detectivistic (ca în *Obiectul neidentificat*, unde e vorba despre un maculotur neîngrijit) etc. La acestea se adaugă ingeniozitatea compozițională: *Post-scriptum* și *PTTR* sunt concepute, pe filieră caragialiană, din multiplele post-scriptumuri sau din bilețele trimise de un elev neatent, iar în *O poveste plicticoasă* sunt demontate abil scenariile basmelor, în timp ce *Recapitulare* este articulată în jurul unui fel de lingvistică absurdă, limba inventată permițând unui elev memorarea rapidă a lecțiilor. De interes documentar este volumul postum *Carnete de editor. Interviuri. Addenda* (2000), un jurnal al omului public **S.**, unde sunt descrise „peisajul” și stratagemile editoriale al anilor '70-'80 din secolul trecut, cunoscute în chip direct. De o atenție deosebită se bucură cazul Ion Lăncrănjan, cu odiseea publicării romanului *Caloianul* și atmosfera de la Editura Albatros.

SCRIERI: *Cu și fără ghiozdan*, București, 1956; *Sub lupă*, București, 1957; *Micii noștri prieteni*, București, 1958; *La telefon... telefonul!*, București, 1961; *32 de premianți...*, București, 1962; *Băiețelul de hârtie*, București, 1963; *Extemporale și... alte lucrări scrise*, București, 1963; *Lângă groapa cu furnici*, București, 1964; *Eu eram zâna*, București, 1965; *Recreația mare*, București, 1965; ed. 2, București, 1973; ed. 5, București, 1996; *Caramelle cu piper*, București, 1966; *Elefanți în rochițe*, București, 1966; *Să stăm de vorbă fără catalog*, București, 1967; ed. 3, București, 1981; *Ștafeta fanteziei*, București, 1968; *Schițe vesele*, București, 1969; *Melcul mincinos*, București, 1972; *Aducătorului, mulțumiri*, București, 1976; *Viitorule, când te-ai născut?*, București, 1977; *Mama mamușilor mahmuri*, București, 1980; *Un Gulliver în țara chiticilor*, București, 1983; *N-ați văzut un mânz maro?*, București, 1999; *Carnete de editor. Interviuri. Addenda*, îngr. Sanda Sântimbreanu și Ion Nicolae Anghel, Timișoara, 2000. **TRADUCERI:** Gianni Rodari, *Aventurile lui Cepelică*, București, 1957 (în colaborare cu I. Barta); Natalia Attardi Donnini, *Povestea „furnicuței” și a „furnicarului”*, București, 1965 (în colaborare cu C. Raicu); Dimény István, *Ionică, maimușoiul și plastilina*, București, 1965; L. Gheranskina, *În țara lecțiilor neînvățate*, București, 1968 (în colaborare cu E. Niță).

Repere bibliografice: Elena Beram, „Aducătorului, mulțumiri”, *„Îndrumătorul cultural”*, 1976, 3; Simion Ștefan, „Viitorule, când te-ai născut?”, *TR*, 1977, 26; Constantin Sorescu, *Carte de iubire...*, SPM, 1981, 575; Hristu Căndroveanu, „Un Gulliver în țara chiticilor”, *CNT*, 1983, 14; Adriana Iliescu, „Un Gulliver în țara chiticilor”, *RL*, 1983, 52; Zaharia Sângeorzan, *Un „han” al poveștilor*, CRC, 1984, 22; Rotaru, *O ist.*, III, 699-670; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 190-193; Paul Cernat, *Sertarele lui Mircea Sântimbreanu*, OC, 2002, 101; Iordan Datcu, *Carnetele de editor ale lui Mircea Sântimbreanu*, ALA, 2001, 551; Popa, *Ist. lit.*, I, 1067; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 264-266. O. S.

SÂNZANA, săptămânal apărut la București între 9 octombrie 1937 și 29 ianuarie 1938. Director: C. Gane. Articolul-program, nesemnlat, intitulat *Haine vechi și haine noi*, arată o certă orientare de dreapta: „Exponenți ai unor idei cunoscute, din

care s-a născut lupta împotriva nefastei democrații și a corolarului ei, sălbatica demagogie, și exponenți ai unor sentimente care au cuprins de la o vreme, ca o volbură, sufletul românului, noi nu vrem altceva decât să dăm unei limbi sătule de bătrâne tiparnițe o altă tiparniță nouă". În genere, editorialele sunt semnate de director. Rubrici mai importante: „Un tăciune și-un cărbune”, „Una caldă și-una rece”, „Acum o sută de ani”, alături de cele de cronică literară, cinematografică, plastică, teatrală. O bună perioadă ultima pagină conține materiale și în limba franceză, germană și italiană, apoi numai în una sau două din aceste limbi. Se publică, încă din primele numere, versuri de Radu Gyr (*Ucenicie, Balada peșterii din munte, Balada haiducului vândut de o muiere, Poemă veche*). Alți poeți prezenți în sumar sunt Petru Vignali, C. Ștefăniu, G. Mihaescu, George Ionașcu, I. Butoiu, Codin Lăzărescu. Aici Virgil Carianopol scrie despre poetul N. I. Herescu, C. Gane despre Octavian Goga, este recenzat volumul *Procesiuni* de Vintilă Horia. Cât privește proza, se inserează fragmentul de roman *Ceva la ordinea zilei* de N. I. Lazăr, alături de nuvele de Neculai Totu, René Bogdan, Petru Vignali. Amintiri și evocări istorice semnează Alexandru Jippa (*Amintiri din viața mea*) și C. Gane (*Despre Ioniță Vodă Sturza*). Cronici la spectacolele de la Naționalul bucureștean scrie Codin Lăzărescu, în timp ce N. I. Lazăr recenzează volumul *Cărvunarii* al lui D. V. Barnoschi, N. Lascu romanele *Gol* de G. M. Vlădescu și *Mărăcini* de Lucreția Petrescu, alte cărți consemnate fiind *Iudaica* de Nicolae Iorga, *Cula de la Măldărești* de Olga Greceanu, romanul 1907 de Cezar Petrescu. Publicistica, relativ abundentă, ține de domeniul politic, articole semnând I. Diaconescu (*Naționalism și antisemitism*), Radu Budișteanu (*Germania nouă*), Mihail Polihroniade (*Cincisprezece ani de la marșul asupra Romei*), Petru Vignali (*Perspectiva naționalismului român*), Th. Râșcanu (*C. Stere și chestiunea evreiască*). Criticul literar și de direcție al revistei este însă Mircea Eliade, care își câștigă pe parcurs acest statut. În genere, textele sale încearcă surprinderea realităților culturale autohtone din perspectiva ideologiei și a valorilor promovate, pe plan european, de mișcările de dreapta (*Sincopa cărții, Sincopa cărții în România, Agonia și înnoirea literaturii, Folclor și creație cultă, O revistă de critică teologică, Libertate și creație în literatura legionară*). Tot Mircea Eliade se oprește asupra unor oameni de cultură italieni (*Ernesto Buonaiuti*), fenomenul cultural străin fiind comentat și de Stelian Popescu-Segarcea (*Divinul Dante Alighieri*), Petru Vignali (despre Pirandello, *Cele șase personaje nu și-au găsit încă autorul*), Paul Lahovari (*Digresiuni pe marginea piesei «Gândul» de Leonida Andreev*). Alți colaboratori: Virgil Huzum, Vlaicu Bârna, Horia Hulubei, Victor A. Beldiman, Petre Paulescu.

I. I.

SÂNZIANA, revistă apărută la Iași, lunar, între noiembrie 1912 și octombrie 1913. Din comitetul de redacție fac parte frații Alexandru A. Naum și Teodor A. Naum, precum și Eugen Boureanu. Cu un accentuat caracter de valorizare a literaturii greco-romane, publicația înscrie în sumar numeroase traduceri. Astfel, Teodor A. Naum transpune din *Idilele* lui

Teocrit (*Vrăjitoarea, Trebuie să bei, Căprarul sau Amarilis* ș.a.) sau din Anacreon (*Unui greier, Femeilor* ș.a.). Tălmăciri din Shakespeare semnează State Dragomir (fragmente din *Othello*), versiuni din Victor Hugo și din Giosuè Carducci dau cei doi frați Naum. Se publică inedite eminesciene (*Catrene, Cugetări, teatru - Alexandru-Vodă și Gogu tatii*). Nu este neglijată nici producția poetică la zi, versuri oferind Alexandru A. Naum (*Zâna, Cânticul doinei, Bucolică* ș.a.), Teodor A. Naum (*Bucolică, Pentru iubire* ș.a.), Gh. Vasiliu, care folosește pseudonimul G. Prut (*Ideal, Verde, În colțul ferestii* ș.a.), George Murnu (*În fața unui volum*), G. Rotică, Liviu Marian. Cu proză este prezent îndeosebi Eugen Boureanu (*Puiul, Dulgherul, Leul, Fanta* ș.a.). Câteva studii de istorie a filosofiei și a artei - Alexandru A. Naum, *Grigorescu și impresionistii, Începuturile creștinismului și arta, Vechea artă creștină*, M. Rădulescu, *Transcendentalismul logic al lui Kant și psihologismul lui Fries*, Eugen Boureanu, *Dracul în basmele și credințele poporului român* (o încercare de „mitologie comparată”) - indică preocuparea redactorilor pentru studierea culturii europene, dar și pentru încadrarea literaturii naționale în spațiul european, cum se vede și dintr-un articol al lui Teodor A. Naum, *Clasicismul și cultura națională*. De la numărul 3/1913, în rubrica „Însemnări culturale”, sunt menționate evenimente ale momentului ori sunt omagiați cei dispăruți (Spiru Haret, Panait Cerna, St. O. Iosif, Ilarie Chendi). Deloc surprinzătoare pentru acești apărători ai tradiționalismului, atitudinea de împotrivire la pătrunderea neologismelor în limbă este susținută de Eugen Boureanu în comentariul intitulat *Decăderea limbii românești*. În rubrica „Cărți nouă” intră scurte note de lectură privind aparițiile editoriale. Sunt recenzate cărți de istorie și de literatură aparținând lui N. Iorga, al cărui spirit pare să tuteleze paginile **S.**, volume de Mihail Sadoveanu, Elena Farago ș.a. Teodor A. Naum prezintă traducerea lui George Murnu din *Iliada* de Homer, versiunea lui Mihail Strajanu la *Herman și Dorothea* de Goethe, susținând, concomitent, necesitatea transpunerilor sistematice din marii scriitori europeni. Câteva însemnări și o cronică dramatică au în vedere spectacole ale Teatrului Național din Iași.

M. Dr.

SÂRBU, Cristian (14.V.1897, Buești, j. Ialomița - 9.III.1961, București), poet. Fiu de țărani, **S.** urmează școala primară în sat, apoi pleacă în capitală, unde devine cizmar, profesiune pe care o va practica până în 1950, dar continuă să se instruiască, citind sau audiind diverse cursuri la Universitate, frecventând cercurile socialiste. Cel mai important eveniment al tinereții lui nespectaculoase este efectuarea stagiului militar în marină, când a putut naviga între Marea Neagră și Mediterană, vizitând și zone din Turcia și Grecia. Debutează la „Dimineața copiilor” în 1924 și publică mult timp versuri în „Adevărul literar și artistic”, „Cuvântul liber”, „Cruciada românismului”, „Curentul magazin”, „Caiet de poezie” (suplimentul „Revistei Fundațiilor Regale”), mai târziu în „Flacăra”, „Gazeta literară”, „Iașul literar”, „Luceafărul”, „Scrisul bănețean”, „Tribuna”, „Viața românească” ș.a. În 1935 îi apare primul volum, *Pași*

spre lumină, ulterior devine membru al grupării poetice Adonis, care îi editează câteva plachete. Statutul de militant socialist și condiția proletară îi aduc anumite privilegii după război, când, în 1950, intră în redacția revistei „Viața românească”.

Se pare că **S.** a început să versifice aspecte ale propriei existențe, sensibilizat de puternica încărcătură de exotic și visare prilejuită de călătoriile pe mare. Primul ciclu din *Pași spre lumină*, intitulat *Fragment de jurnal*, încearcă să prindă felul în care, în umilitatea periferiei și a atelierului, imaginile înregistrate aveau efecte și reverberații magice, declanșând starea lirică. Privirea îi cade pe concretul imediat, descris conștiincios, dar tern, în ciclurile *Rurale* și *Urbane*, unde sunt prezente imagini ale Bărăganului natal sau ale suburbiei bucureștene. În *Tablouri și cântece din călătoria mea* (1938), *Slove desculțe* (1939), *Daruri pentru cocioabe* (1944) **S.** continuă să schițeze diferite scene, unele și din natură, adesea în alcătuirii destul de expresive, deși nu foarte originale, repetând în exces câteva figuri de oarecare efect la început. Discret, își face loc și aluzii la nedreptățile și revoltele sociale – acestea fiind preponderente în culegerea *D. Th. Neculuță* (1940) – sau versuri inspirate de obsesia morții. Deși răspunsese „comenzii sociale” a anilor '50 prin câteva plachete, în volumul postum *Pasărea de stea* (1971), mai ales în secțiunea *Addenda*, sunt incluse versuri în care se observă că **S.** era preocupat de teme moderne ale meditației lirice. Aspirația nostalgică spre puritatea „erelor primare” este motivată de dorința utopică de reluare a mersului lumii pe alte căi, ce ar putea conduce la un rezultat mai fericit. Apar și ecouri ale subconștientului ereditar, sub forma unei „melancolii de plumb”, generată, „din vremuri ancestrale”, de plânsul și suferințele strămoșilor, făcându-i „sufletul bolnav și trist”. **S.** are o percepție foarte concretă a propriului spațiu interior – „stau în mine zăvorât ca-ntr-o chilie”. De obicei el nu se poate dezlipi de mediul proximal, de micile întâmplări cotidiene, de unde o versificare a imediatului, cu aglutinări de imagini și enunțuri oarecum narative. Actul poetic ar consta la el doar în a găsi un nume pentru ce vede, o comparație, o metaforă, o formulare mai deosebită. Preponderent descriptive, stihurile demonstrează unele virtuți plastice, uneori finețe cromatică, iar o serie de exprimări alegorizante au o prospețime senzorială care surprinde. Este, poate, și atitudinea unui meseriaș, hotărât să facă lucruri utile și frumoase („daruri pentru cocioabe”), dar și doritor de a da drept de existență în artă realităților umile, dintr-un fel de (auto)compasiune, mândrie, frondă față de „lumea bună” socială sau literară. Apreciat de Tudor Arghezi ca un „talent autentic și sigur”, **S.** aduce mărturia unei firi sensibile, fruste, care simte imperios nevoia de a se manifesta, într-o încercare de terapie prin poezie.

SCRIERI: *Pași spre lumină*, București, 1935; *Tablouri și cântece din călătoria mea*, București, 1938; *Slove desculțe*, București, 1939; *D. Th. Neculuță*, București, 1940; *Daruri pentru cocioabe*, București, 1944; *Poeme de ieri și de azi*, București, 1951; *Cântece pentru Sanda*, București, 1956; *Dragoste de viață*, București, 1956; *Pași spre lumină*, îngr. Romulus

Vulpescu, pref. Ion Bănuță, București, 1963; *Pasărea de stea*, pref. G. G. Ursu, București, 1971.

Repere bibliografice: Barbu Lăzăreanu, [Un lucrător cizmar poet], *ADV*, 1924, 12 563; Perpessicius, *Opere*, VII, 104–105; N. Davidescu, „Pași spre lumină”, *ALA*, 1935, 748; Șerban Cioculescu, „Pași spre lumină”, *RFR*, 1935, 9; L. I. [Lazăr Iliescu] „Tablouri și cântece din călătoria mea”, *VR*, 1938, 4; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, 359–360; Mircea Tomuș, *Cristian Sârbu*, *ST*, 1961, 3; Romulus Vulpescu, *Un roman descoperit. Inocența sintaxei*, *MS*, 1971, 2; Aureliu Goci, „Pasărea de stea”, *VR*, 1971, 9; *Lit. rom. cont.*, I, 177–178; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 937; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 266–267; Șerban Codrin, *Personalia. Dicționar al personalităților ialomițene*, Constanța, 2002, 133–134; Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism. Poezia (I)*, București, 2003, 60–61, 99, *passim*. C. T.

SÂRBU, Ioan (15.I.1830, Ignăței, j. Orhei – 10.IV.1868, Măscăuți, j. Chișinău), poet și traducător. Era fiul Smarandei (n. Tomovici), originară din Iași, și al lui Gheorghe Sârbu, moșier și căpitan „de margine”. Urmează cursurile gimnaziului la Chișinău, absolvind în 1848. Om de țară, dezinteresat de funcțiile administrative – lucrase, în 1849, într-o cancelarie judecătorească, în 1850 fiind numit traducător titular, iar în 1851 era registrator de colegiu –, el se statornicește la Măscăuți, unde se arată priceput într-ale gospodăriei și, în același timp, are vreme destulă pentru scris și lecturi.

Începe să compună devreme și, în 1851, îi apare în „Foiletonul Zimbrului” poezia *Moldova*. Tot atunci scotea primul volumaș, *Fabule alcătuite în limba moldovinească*. Dacă se îndeamnă la scris, cu puținătatea înzestrării sale, este pentru că îl însuflețește dorința de a îmbogăți limba și literatura română cu o carte, fie ea și de traduceri. În fabulele tâlmăcite de **S.** (din I. A. Krâlov mai ales, dar și din I. I. Dmitriev și I. I. Hemnițer) nu se vede intenția de a localiza, de a adapta alegoria la realitățile locale. Intervențiile lui sunt neînsemnate și se rezumă la câteva schimbări sau inversiuni de titluri, la unele parafraze și omisiuni. Versificator modest, cu posibilități reduse sub raportul invenției lexicale, fabulistul se exprimă sărăcăcios, destul de aproximativ în ce privește ritmul și rima. Din piesele traduse se desprind învățăminte de tot felul, precum și o serie de caractere morale. Sunt texte care fac aluzie la libertate, la egalitate, mărturisind o compasiune pentru omul simplu și sărman, nevoit să îndure nedreptățile și samavolnicile celor mari. În vreme ce cinstea, munca, bunătatea sunt prețuite cum se cuvine, trândăvia, îngâmfarea, minciuna sunt, firește, osândite. Dacă în primul său volum **S.** e un moralizator deghizat, în cel de-al doilea, *Alcătuirile d. Ioan Sirbu* (1852), care cuprinde tâlmăciri și încercări originale, o asemenea înclinație este evidentă. E mai puțin apropiat, ca preferințe, de M. I. Lermontov sau de A. S. Pușkin (din care transpune, totuși, *Florile cele târzie*), modelul său fiind G. R. Derjavin (din care prelucrează poezii ca *Visul sau Cătră moarte*). O altă trăsătură, în afară de didacticism, este decepționismul, de sorginte livrescă, dar fiind probabil și de o predispoziție temperamentală. Cuvinte mari, ca „soarta”, „fericirea”, „viața și moartea”, „dreptatea”, revin în versurile sale, de tentă medi-

tativă, poetul mărturisindu-și tristețea în fața curgerii de neoprit a timpului, jalea pentru tinerețea apusă, teama de moarte, dar și resemnarea dinaintea providenței. **S.**, care își dedică volumul „patrioților” vremii, aduce un prinos de dragoste pământului Moldovei (*Moldova*). Totul e spus în stihuri simple, cam naive, prin care se obțin uneori (*Obșteasca petrecere a carnavalului*) și efecte mai notabile.

SCRIERI: *Fabule alcătuite în limba molâvonească*, Chișinău, 1851; *Alcătuirile d. Ioan Sirbu*, Chișinău, 1852; *Poezii*, pref. L. T. Boga, Chișinău, 1938; *Fabule și poezii*, Chișinău, 1954. **Traduceri:** [I. A. Krâlov, I. I. Dmitriev, I. I. Hemnițer, A. S. Pușkin], în *Fabule și poezii*, Chișinău, 1954.

Repere bibliografice: G. Missail, *Idei despre cultura românilor din Basarabia*, „Buletinul Instrucțiunii Publice”, 1865, 507; Ciobanu, *Cultura*, 200–215; I. Negrescu, *Influențe slave asupra fabulei românești*, II, Chișinău, 1925, 41–90; G. Călinescu, *Prin publicații vechi sau uitate*, RFR, 1940, 9; Haneș, *Scritorii*, 21–25; Bezviconi, *Profiluri*, 205–207; *Ist. lit.*, II, 596–597; Vasile Ciocanu, *Literatura din Basarabia în anii 1840–1860*, în *Pagini din istoria literaturii și culturii moldovenești*, Chișinău, 1979, 30–57; *Dicț. lit.* 1900, 787; Efim Levit, *File vechi necunoscută...*, Chișinău, 1981, 149–162; Vasile Ciocanu, *File de istorie literară*, Chișinău, 1989, 167–176; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 61.

F.F.

SÂRBU, Nicolae (21.IX.1945, Ohaba-Forgaci, j. Timiș), poet și publicist. Este fiul Anei Mărie (n. Iliș) și al lui Roman Sârbu, țărani. Urmează liceul la Buziaș (1960–1964) și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, secția limba și literatura română (1964–1969). Va lucra ca ziarist profesionist: redactor la cotidienele „Orizont” din Râmnicu Vâlcea (1969–1971) și „Flamura” din Reșița (1972–1989), ulterior ca redactor-șef la ziarul „Timpul” și la Agenția Media Star din Reșița. Din 1997 este director al Bibliotecii Județene „Paul Iorgovici” din același oraș. Debutează ca versuri în 1965, la „Tribuna”, publică în primele numere ale revistei „Echinoc” (1968), fiind membru fondator al cenaclului omonim. Ca reporter, începe cu volumul *Aurul din aripi*, apărut în 1986, iar cea dintâi plachetă, *Ascultând ceasornicul în baie*, îi este editată în 1995. *Dicționarul scriitorilor din Caraș-Severin* (1998, scris în colaborare cu Victoria I. Bitte și Tiberiu Chiș) și lucrarea *De o sută de ori Banat* (2003) pledează pentru o mai bună cunoaștere a vieții culturale, precum și a celei cotidiene din zona de vest. Mai e prezent cu poezii, articole și reportaje în „Steaua”, „Contemporanul”, „Lucafărul”, „România literară”, „Amfiteatru”, „Orizont”, „Vatra”, „Transilvania”, „Poesis”, „Reflex”, „Lumina” (Pančevo) ș.a. Semnează și N.S. Timișan, N.S. Iliș, N.S. Trăica.

Jurnalist plin de vervă, insistent și hotărât în convingerile sale, **S.** este și un poet încercat de suferințe pe care le trece într-un registru cu surse expresioniste: „Răstigni-m-aș și n-am cui,/ n-am cui să-i tac înfiorarea./ Lumina febrei refugiindu-se/ în fierul cel vechi al/ unor prea vechi manuscrise,/ nedescifrate uși deschise/ ale unei taverne/ în bobul de grâu”. Vidul interior, proclamat obsesiv, dă la iveală spații unde se înstăpânesc lipsa de iluzii, demitizarea, chiar iconoclastia, uneori textul având rezonanțe de parabolă ironică: „Un șarpe ține loc/

de semn de carte./ Vântul citește la tribună/ decrete urgente despre/ o fericire obligatorie./ La ghișeu, Mona Lisa reclamă/ furtul surâsului”. **S.** invocă stările de cădere și pustiire, dar preferă convertirea dramatismului în expresie prozaică, în ludic, vădind o înclinație accentuată pentru calambur și combinații insolite, nu întotdeauna inspirate: „Foaie verde sângeri, / Doi pustii într-un pustiu. / Rană mult apetisantă, / Miere crudă-n agravantă. / Două friguri post-restant, / Tu bacantă, eu vacant.”

SCRIERI: *Aurul din aripi*, Timișoara, 1986; *Ascultând ceasornicul în baie*, Oravița, 1995; *Cochetăria cu fulgerul*, Reșița, 1995; *Șantier în creier*, Reșița, 1996; *Dicționarul scriitorilor din Caraș-Severin* (în colaborare cu Victoria I. Bitte și Tiberiu Chiș), Reșița, 1998; *Neputința de-a închide cercul*, Timișoara, 1999; *Provinciile cerului*, Reșița, 2000; *La Paradisul mineral Gruescu*, Reșița, 2001; *De o sută de ori Banat (Patima și pătimirile unui publicist în pustie)*, Deva, 2003.

Repere bibliografice: Ionel Bota, *Între mitemul romantic și postmodernism*, „Semenicul”, 1995, 1; Dan Silviu Boerescu, *Poemul ca o decentă inutilă*, LCF, 1995, 37; Victor Cubleșan, „Cochetăria cu fulgerul”, ST, 1996, 3; Geo Galetaru, „Ascultând ceasornicul în baie”, PSS, 1998, 100; Bitte–Chiș–Sârbu, *Dicț. scriit. Caraș*, 235–237; Adrian Alui Gheorghe, „Neputința de a închide cercul”, CL, 1999, 10; Ruja, *Parte*, II, 207–208; Ionel Bota, *Visul și Inovogul (Eseu asupra poeziei lui Nicolae Sârbu)*, Reșița, 2000; Vasile C. Ionită, *Omul, piatra, poezia*, „Reflex”, 2002, 1–3; Alex Ștefănescu, *Ceva care seamănă cu literatura*, București, 2002, 20–21.

O.D.

SÂRBU, Sergiu (5.VII.1907, Tătărauca Veche, j. Soroca –?), poet. Stabilă la București, a exercitat diverse funcții tehnice, pensionându-se din postul de inginer dispecer în construcții. Debutează în 1931, cu poezii, într-o foaie literară din Hârlău. Publică versuri și proză în „Viața Basarabiei”, „Cuvânt moldovenesc”, „Școala basarabeană”, „Analele Romanului”, „Orientări” (Moinești) ș.a. Din 1940 până în 1962 își întrerupe activitatea literară. Abia după această lungă tăcere a mai publicat versuri în ziarul „Munca” și „Construcătorul”. În 1934, la Soroca, lui **S.** îi apare placheta *Visurile vieții*, ce cuprinde douăzeci și opt de poezii. Influențate din lirica lui G. Coșbuc, versurile înscriu motive asemănătoare cu cele ale predecesorului său: frumusețea naturii și a traiului patriarhal de la sat (*Casa mea*, *Noapte de vară*), elogierea muncii istovitoare, dar spornice a plugarului (*La plug*). În primăvara anului 1940 **S.** avea sub tipar volumul *Game*.

SCRIERI: *Visurile vieții*, Soroca, 1934.

Repere bibliografice: A.D. [Alexandru David], „*Visurile vieții*”, VBA, 1934, 4; Rafail Radiana, *Sergiu Sârbu*, VBA, 1937, 18; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 147.

E. H.

SÂRBU, Valeriu (18.IX.1931, Bujoreni, j. Vâlcea), poet, dramaturg și eseist. Este fiul Tomiței (n. Budeanu) și al lui Gheorghe Sârbu, ofițer. Urmează școala primară și cursurile Liceului „Moise Nicoară” la Arad (1938–1950) și Facultatea de Filologie a Universității din București, secția limba și literatura română (1950–1955), cu o întrerupere de un an (1952–1953), când a fost exmatriculat din motive legate de dosar, cărora se

pare că li s-a adăugat un denunț privind participarea la întâlnirile unei grupări poetice (Dimitrie Stelaru, Tudor George, Ludovic Antal), unde se citeau versuri nonconformiste. Reporter la revista „La Roumanie nouvelle” (1955–1957), va fi apoi profesor la școala din Gherghița, județul Prahova (1957–1962) și la Liceul „Nicolae Iorga” din Vălenii de Munte (1962–1981). Demisionează din învățământ pentru a se consacra literaturii. A debutat cu versuri în 1966, la „Povestea vorbii”, supliment al revistei „Ramuri”, editat de Miron Radu Paraschivescu, pe care **S.** îl va considera unul din mentorii săi. În 1968 i se difuzează radiofonic prima piesă de teatru, *Balerina portocalie*, iar prima carte, *Poeme banale*, îi apare în 1969. Cu o intensă activitate publicistică, **S.** fondează el însuși câteva reviste cu o existență efemeră: „Ecolu” (Vălenii de Munte, 1969), „Accent” (Vălenii de Munte, 1998), și participă la înființarea revistei „Interval” (Brașov, 1990).

Volumele de versuri ale lui **S.** pornesc de la descrierea obiectelor celor mai obișnuite, într-o manieră obiectivă, ce amintește de poetica grupării beat, asimilând datele unui lirism ce pendulează între realitate și vis. Un singur element își păstrează aproape nemodificat conturul: polemica purtată cu civilizația lipsită de idealitate a epocii contemporane. Tema capătă un suport teoretic lipsit de orice emfază mai târziu, în alte volume de versuri, precum *Tratat de fantezie* (1997). Dar succese semnificative **S.** a obținut în teatrul radiofonic. Fiind o construcție dramatică cu reguli aparte, autorul nu recurge la o „repovestire” în dialog a unor texte prin definiție narative, ci izbutește să transforme efectele vizuale în efecte verbale. A scris, de pildă, seriale radiofonice cu subiecte împrumutate din Dimitrie Cantemir, Liviu Rebreanu sau Radu Tudoran, din Mateiu I. Caragiale sau Boccaccio, dar și din Aristofan, știind să se adapteze la specificul teatrului la microfon, diferit în chip substanțial de cel jucat pe scenă. Problemele acestor transformări semantice au fost discutate de dramaturg în mai multe cicluri de emisiuni, care dovedesc seriozitatea cu care abordează deopotrivă versiunea textelor pentru radio și dramatizarea unor opere narative. Așa se și explică buna primire de care au avut parte piesele de teatru radiofonic ale lui **S.**: unele au fost alese să reprezinte Radiodifuziunea Română la manifestări internaționale (*Balerina portocalie* și *Acceptați retrovizorul* la „Prix Italia”, Roma, *Eclipsa 99* la „Euro 99”, Berlin ș.a.), au fost distinse cu premii în România și în străinătate, au fost transmise de radiodifuziunile din München, Köln, Roma, Belgrad, Sarajevo, Helsinki, Bratislava. Treisprezece piese vor alcătui volumul *Multiplii faptului divers* (1986), câteva fiind difuzate în repetate rânduri, ca răspuns la solicitările publicului, care a descoperit, sub aparențele a ceea ce unii comentatori au numit „un absurd agreabil”, o meditație adesea gravă asupra destinului lumii de astăzi.

SCRIERI: *Poeme banale*, București, 1969; *Balerina portocalie*, București, 1970; *Ora translucidă*, București, 1974; *Acceptați retrovizorul*, București, 1974; *Aventura în cosmos*, București, 1974; *Pregătirea pentru echinox*, București, 1977; *Amfora de rezervă*, 1979; *Destăinuirile vulcanilor stinși*, București, 1985; *Antinomii*, Cluj-Napoca, 1986; *Multiplii faptului divers*, București, 1986; *Depart, între ieri și mâine*, Cluj-Napoca, 1991; *Destin de*

împrumut, București, 1995; *Învinși de abstracțiuni*, București, 1995; *Delapidatorul de timp*, Cluj-Napoca, 1996; *Tratat de fantezie*, Cluj-Napoca, 1997; *Partitură pentru uimire*, București, 1999; *Generația fast-food*, București, 2001; *Proiect de fericire și uitare*, București, 2001.

Repere bibliografice: Miron Radu Paraschivescu, *Discursul poetic al lui Valeriu Sârbu*, R, 1966, 6; Vladimir Streinu, *Cu cititorii și cu poezii despre poezie*, CNT, 1966, 50; Mircea Iorgulescu, „Ora translucidă”, LCF, 1974, 24; Dana Dumitriu, „Ora translucidă”, RL, 1974, 38; Radu Boroianu, *Liviu Rebreanu, „Răscoala”, dramatizare de Valeriu Sârbu*, RL, 1977, 14; Eugen Simion, *Poezia obiectelor*, RL, 1980, 10; Ilieș Câmpeanu, „Amfora de rezervă”, CNT, 1980, 20; A. I. Brumaru, „Destăinuirile vulcanilor stinși”, AST, 1986, 10; O. Dobre, *Proză informațională*, CC, 1991, 10–12; Ulici, *Lit. rom.*, I, 231–233; A. I. Brumaru, *Poeme de azi. Poeme cenzurate*, „Gazeta de Transilvania”, 1996, 1798; Petria, *Vâlcea*, 365–366; Popa, *Ist. lit.*, II, 643; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 272–274; Firan, *Profiluri*, II, 244–245. D.G.

SÂRBULESCU, Marin (15.I.1921, București – 18.IV.1971, București), traducător, prozator și poet. Elev al Liceului „Marele Voievod Mihai”, va fi și unul din redactorii revistei școlare „Licăriri”, în ale cărei pagini și debutează, în 1937, cu epigrame, versuri și proză. Este licențiat al Facultății de Litere și Filosofie din București (1943). Colaborează cu poezie și însemnări literare în 1941 la „Albatros”, publicație a unui grup de tineri avându-l în frunte pe Geo Dumitrescu, alături de care participă la înființarea cenaclului omonim. Este redactor la „Tribuna tineretului” (1940), apoi, ca ziarist profesionist, la „Timpul” (1942–1948) și, în 1947, la „Revista literară”. În aceste publicații, ca și în „Prepoem”, „Zarathustra”, „Faptă”, „Tinerețea”, „Flacăra”, „Rampa”, „Meridian”, „Capitala”, „Curentul magazin”, „Pământul românesc”, „Preocupări literare”, „Armata”, „Lupta Moldovei”, „România literară” e prezent cu poezii, schițe, nuvele, fragmente de roman, articole politice și culturale, traduceri. Publicistica lui denotă o atitudine și un angajament de stânga, antrenând și idei referitoare la subordonarea ideologică a artei. A mai semnat George Costin, Narator.

Primăvara lui Crișan (1949), o evocare istorico-poetică, și *Minunatele isprăvi ale lui Păcală* (1950), în fapt prelucrări ale snoavelor populare, nu au consistența unui demers scriitoricesc. Debutul semnificativ al lui **S.** se produce mai târziu, odată cu volumul de proză scurtă *Prin foc și pară*, apărut în 1971. Cele șaisprezece narațiuni sunt ilustrative în ce privește momentul de oarecare destindere politică și deschidere spre experimental literar. Tentativa „scrisului printre rânduri”, curent în epocă, va caracteriza și literatura lui **S.** Autorul se vrea a fi un kafkian care vede monstruos lumea înconjurătoare și o restituie, ca percepție, în game de la cinism la fantasmagorie. Emblematică este *Întâmplarea prozatorului Chițu*, o întâlnire a scriitorului cu personajele sale, prilej de evadare, dar și de alienare a celui nevoit să trăiască în lumi paralele, una a ficțiunii, cealaltă a realității. Narațiunea devine o călătorie printre oglinzi deformatoare, întâmplări aparent „normale” sunt relatate străveziu, spre a se extrage din ele învățăturile potrivite. *Nepuiul* este o proză cu săgeți ironice la

adresa poeziei din anii '60 ai secolului al XX-lea, parazitată de cuvinte și sintagme insolite. Spre exemplificare, **S.** folosește cuvinte create cu ajutorul prefixului negativ: un poet cumpără un „neou”, dar fiindcă are în mâini o „canistră cu vrăbii” și o „mapă cu maipresusdestele, iar buzunarele doldora de... țigări, nepoeme, micropegăși... etceterisme”, îl ține la subsuoară, coaja neoului se sparge, iar din găoace iese un nepui. Altă schiță, *Coadă de mătură*, este construită pe convenția poveștilor populare, în care interdicțiile și sancțiunile sunt frecvente. Îndrăgostit de o vrăjitoare, naratorul o regăsește seară de seară în apartamentul lui, preschimbată într-o serafică domnișoară. Condiția ca să nu redevină bătrâna zgripturoaică este stranie: autorul nu trebuie să se atingă de o coadă de mătură (ținută în balcon), „vehicul” cu care vrăjitoarea pleca în zbor în timpul zilei. Poanta este însă nerelevantă: rațiunea interdicției vine din faptul că femeia era hoată - fura aur și bijuterii și ținea totul ascuns în coada măturii. Turnuri de acest tip sunt evidente și în *Metamorfoza, O jumătate de om, Încercare de sinucidere, Prin foc și pară*, ultima fiind cea mai izbutită. Ca traducător, **S.** are o activitate mai bogată. A tălmăcit (în colaborare) din Feodor Gladkov, Lev Kassil, Móra Ferenc, Aleksandr Ceakovski, Hans Leberecht, Herbert Nachbar, Aleksandr Iakovlev, Sigurd Hoel.

SCRIERI: *Primăvara lui Crișan*, București, 1949; *Minunatele isprăvi ale lui Păcală*, București, 1950; *Prin foc și pară*, București, 1971. **TRADUCERI:** Feodor Gladkov, *Jurământul*, pref. Pompiliu Constantinescu, București, 1945 (în colaborare cu K. Rima); Lev Kassil, *Drații mei copii...*, București, 1946 (în colaborare cu Natalia Petrușevici); Móra Ferenc, *Viclenescu-Șterpelici*, București, 1958 (în colaborare cu I. Tâmpănar); Aleksandr Ceakovski, *Căile pe care le alegem*, București, 1962 (în colaborare cu Rodica Șiperco); Hans Leberecht, *Palatele Vassarilor*, București, 1963 (în colaborare cu Ana Gherasim); Herbert Nachbar, *Casa în ploaie*, București, 1969 (în colaborare cu Nicolae Köhl); Sigurd Hoel, *Întâlnirile cu uitați*, pref. Alexandru Sever, București, 1970 (în colaborare cu Const. A. Gâdei); Aleksandr Iakovlev, *Roald Amundsen*, București, 1973 (în colaborare cu Maria Roth).

Repere bibliografice: N. Olt, *Alb și negru*, PRV, 1942, 2 582; [*Marin Sârbulescu*], RL, 1971, 17; Nicolae Jianu, „*Prin foc și pară*”, RL, 1972, 1; *In memoriam*, LCF, 1972, 16; Manu, *Reviste*, 120-121, 127, 159-160; Opris, *Reviste*, 91; Popa, *Dict. lit.* (1977), 511; Manu, *Eseu*, 248-250; Popa, *Ist. lit.*, II, 1008.

L. Ch.

SÂRCU, Polihronie (30.VII.1855, Strășeni, j. Lăpușna - 23.VI.1905, Sankt Petersburg), slavist. Provenit dintr-o familie de răzeși, este fiul lui Agapie Sârcu. A urmat clasele primare la mănăstirea Căpriană, unde a avut prilejul să învețe și limba bulgară. Își continuă studiile la Seminarul Teologic din Chișinău, apoi la Odessa și Sankt Petersburg, absolvind în 1878 Facultatea de Filologie-Istorie cu medalia de aur. Reținut la Universitatea din Sankt Petersburg, este trimis într-o călătorie de studii în țările balcanice și în România (1879), unde colaborează cu B. P. Hasdeu. Se specializează în romanistică și în studiul limbilor slave de sud. Numit în 1883 privat-docent pentru limba și literatura română, își deschide cursul în

ianuarie 1884 cu o prelegere despre însemnătatea romanisticii pentru limbile slave. Mai târziu a ținut cursuri de limba slavă veche și de istoria limbii ruse (ca docent ordinar, din 1888). Alte călătorii de documentare le face în Peninsula Balcanică (1887 și 1899), la Cracovia, Lvov, Cernăuți și Suceava, apoi în Croația, Serbia, Banat și Transilvania (1893 și 1894), ulterior (1895-1898, 1903) în Europa Centrală și Occidentală, până la Oxford și Londra. A cercetat un număr mare de manuscrise slavone și românești, din care a rezultat o serie de lucrări filologice și istorico-literare ce au introdus în circuitul științific internațional aspecte mai puțin cunoscute ale literaturii medievale din aria de cultură bizantino-slavo-română. A obținut titlul de magistr (1891) și de doctor în filologie (1899) cu două ample cercetări consacrate epocii și operei patriarhului Eftimie al Târnovei. Studiile, cele mai multe redactate în limba rusă, privind istoria și cultura românilor sau a slavilor de sud și a celorlalte popoare din Peninsula Balcanică, realizate din perspectivă comparată - *Reminiscențe ale literaturii slave în Moldova* (1882), *Importanța romanisticii pentru știința slavă* (1884), *O nouă părere despre viața și activitatea lui Gr. Țamblac* (1884), *Nicolae Spătarul până la sosirea în Rusia* (1885) ș.a. - i-au apărut în volume sau în revistele „Archiv für slavische Philologie”, „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, „Russkii filologiceskii vestnik”, „Jurnal Ministerstva Narodnogo Prosvetșeniia”, „Sbornik ORJaS”, „Jivaia starina”, „Izvestia otdeleniia russkogo iazăka i slovenosti Imperatorskoi Akademii Nauk” ș.a. O prețioasă colecție de manuscrise vechi și documente referitoare la istoria românilor, alcătuită de-a lungul anilor, se păstrează în fondurile Bibliotecii din Sankt Petersburg a Academiei de Științe din Federația Rusă.

Debutând încă în 1874, la Chișinău, cu o lucrare în limba rusă, consacrată obiceiurilor și cântecelor de Crăciun și Anul Nou în Basarabia, **S.** a căutat, ca istoric literar, să contribuie la cunoașterea în Rusia a limbii și literaturii române, în contactul lor cu civilizațiile vecine. După o scurtă schiță a literaturii române vechi până la marii cronicari și prelați din secolul al XVII-lea și începutul celui de-al XVIII-lea, se oprește în mod special asupra lui Dimitrie Cantemir. Trecând la primii scriitori moderni din Principate și la Școala Ardeleană, el se concentrează asupra occidentalizării culturii și literaturii române, direcție ilustrată, mai ales, de Ion Heliade-Rădulescu, „cel mai bun scriitor și publicist al anilor 1840”, urmat de poeți și prozatori ca Dimitrie Bolintineanu, Costache Negruzzi, Vasile Alecsandri, „incisivul Eminescu”, socotind că ei „pot fi considerați scriitori occidentali în deplinul înțeles al cuvântului”. O contribuție notabilă are **S.** la punerea în valoare a *Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, într-un studiu tipărit în 1901 și realizat pe baza cercetării parțiale a manuscrisului original de la Sofia și a celor două copii românești aflate în posesia lui M. Gaster, la Londra. De asemenea, filologul basarabean a adus argumente plauzibile pentru identificarea cronicarului Eftimie cu egumenul mănăstirii Căpriană, sol al lui Alexandru Lăpușneanu, precum și informații despre Nicolae Milescu. Cercetările întreprinse la

București și în alte centre românești l-au pus în contact și i-au adus sprijinul unor personalități culturale și științifice din țară, printre care, alături de B. P. Hasdeu, se numără A. I. Odobescu, Ioan Slavici, Ioan Bianu, George Barițiu, G. Dem. Teodorescu ș.a. Corespondența cu unii dintre aceștia se adaugă studiilor, edițiilor de documente slavo-române și descrierilor de manuscrise de proveniență românească din diverse fonduri europene, în care se vedește un profund atașament al cercetătorului față de istoria și cultura română.

SCRIERI: *Vizantiiskaia povest ob ubienii imperatora Nikifora Foki v starinnom bolgarskom pereskaze*, Sankt Petersburg, 1883; *Kă istorii ispravleniia knig v Bolgarii v XIV v.*, I, partea I-II, Sankt Petersburg, 1898-1900; *K voprosu o podlinnike Poucenii valașskogo gospodaria Ioanna Neagoe k svoemu sânu Feodosiiu*, Sankt Petersburg, 1901. **Traduceri:** 534 documente istorice slavo-române din Tara Românească și Moldova privitoare la legăturile cu Ardealul (1346-1603) din arhivele orașelor Brașov și Bistrița [...], tipărite la Viena, în 1905-1906, îngr. Gr. G. Tocilescu, București, 1931 (în colaborare).

Repere bibliografice: I.V. Jagić, *Istoriia slavianskoi filologii*, Sankt Petersburg, 1910, 805-808; Damian P. Bogdan, *Basarabeianul Polihron Sârcu și contribuția lui la cultura românească veche. Bibliografia scrierilor lui...*, „Arhiva românească”, 1942; Alexandrina Matcovschi, *Polihronie Sârcu (Schită bibliografică)*, Chișinău, 1967; L. E. Semionova, *Sârcu Polihronii Agapievici, în Slavianovedenie v dorevoliucionnoi Rossii. Biobibliografičeskii slovar*, Moscova, 1979, 327-328; B.P. Hasdeu și contemporanii săi români și străini, II, introd. Al. Săndulescu, București, 1983, 187-191. II. M.

SBIERA, Ion al lui Gheorghe (I.XI.1836, Horodnic de Jos, j. Suceava - 22.X.1916, Cernăuți), folclorist și istoric literar. Era al optulea din cei zece copii ai țăranelor înstăriți Ana și Gheorghe Sbiera. Învață un an acasă, continuă la școala primară de limbă germană din Rădăuți, iar ultima clasă o face la Cernăuți, unde va urma și gimnaziul. În 1857 își trece bacalaureatul și pleacă la Viena pentru a studia dreptul. Frecventează, în același timp, cursurile Facultății de Filosofie. În 1861 se întoarce în țară și este gata să accepte o funcție în guvern. La insistența fraților Alecu și Gheorghe Hurmuzachi, renunță la hotărârea sa și primește să îl suplinească la gimnaziul din Cernăuți pe fostul său profesor Aron Pumnul, care se îmbolnăvise. În 1862 se află între intelectualii care organizează Reuniunea română de leptură, devenită, după trei ani, Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Se numără, de asemenea, printre întemeietorii și principalii colaboratori la „Foaia Soțietății pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina”, pe care a condus-o din iulie 1866 până în decembrie 1869. În coloanele acestei reviste, precum și în „Almanahul Societății Academice Social-Literare «România Jună»”, „Arhiva”, „Candela”, „Familia”, „Gazeta Transilvaniei”, „Vatra” ș.a. i-au apărut cronici și articole, studii de istorie, de lingvistică și istorie literară, studii și culegeri de folclor. Cunoscut și apreciat, S. va fi ales în 1866 membru al Societății Literare Române (Academia Română). Era, totuși, un adept al sistemului fonetic preconizat de Pumnul, iar aplicarea excesivă a acestui sistem în „Foaia Soțietății...” îi va aduce destule

critici. În urma unor neînțelegeri cu comitetul de redacție, părăsește revista, pentru ca în 1871 să demisioneze și din învățământ. Câțiva ani va îndeplini funcția de custode al Bibliotecii Bucovinei, iar în 1875 va fi numit profesor de limba și literatura română la Universitatea din Cernăuți, unde predă până în 1906.

Convins că folclorul constituie temelia pe care se poate dura literatura națională, S. străbate în 1855-1856 satele Horodnic de Jos și Voitinel, de unde adună un mare număr de povești, care aveau să fie tipărite abia peste trei decenii: *Povești populare românești*, 1886. Dar valoarea colecției trebuie raportată la momentul întocmirii ei. Deși repovestește, folcloristul nu denaturează expresivitatea limbajului popular și reușește, cu destulă iscusință, să reconstituie atmosfera firească a narațiunii. Culegerea se încheie cu câteva anecdote și un apreciable număr de ghicitori, apărute, în parte, în revista „Familia”. O contribuție însemnată e adusă de volumul *Colinde, cântece de stea și urări la nunți* (1888), realizat de S. cu sprijinul elevilor săi. Dincolo de unele neajunsuri, care decurg mai ales din culegerea neriguroasă a textelor, lucrarea se impune prin câteva observații privind datina colindatului, precum și prin descrierea amănunțită a obiceiurilor *Malanca* și *Irozii*. Mai izbutite ca realizare artistică, orațiile de nuntă prezentate sunt însoțite de note explicative și alcătuiesc o succintă schiță monografică a acestui ceremonial. Un apel pentru adunarea poveștilor, cântecelor, cimiliturilor și descântecelor populare, publicat de S. în 1858, mai întâi în „Gazeta Transilvaniei”, apoi în „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, nu are urmări. În primul număr din „Foaia Soțietății...” i-a apărut un studiu de folclor în care se ocupă de originea și semnificația refrenului „O, Lere Doamne” din colindele românești. Spre deosebire de înaintași, autorul articolului consideră că la baza acestui refren ar sta vechea credință a romanilor în lari, credință pătrunsă la noi odată cu creștinismul. S. a scris și lucrări de istorie, în care documentele sunt corelate cu tradițiile folclorice, a publicat, în 1885, *Codicele Voronețean* și a intenționat să realizeze o istorie culturală și literară a românilor, din care au apărut numai volumele *Mișcări culturale și literare la românii din stânga Dunării, în răstimpul de la 1504-1714* (1897) și *Contribuiri pentru o istorie soțială cetățenească, religioasă bisericească și culturală literară a românilor, de la originea lor încoace până în iuliu 1504* (1906). Cu o valoare documentară de necontestat, acestea reprezintă o prelucrare a cursului de limba și literatura română predat de S. în îndelungata sa carieră didactică. Dacă studiile monografice despre Grigore Ureche și Aron Pumnul rețin atenția într-o mai mică măsură, lucrarea cu caracter autobiografic *Familia Sbiera, după tradițiune și istorie și amintiri din viața autorului* (1899) este impresionantă prin bogăția informațiilor.

SCRIERI: Aron Pumnul. *Voci asupra vieței și însemnătăței lui, precum și scrierile lui mărunte și fragmentare*, Cernăuți, 1889; *Traiul românilor înainte de fundarea staturilor naționale*, Cernăuți, 1890; *Mișcări culturale și literare la românii din stânga Dunării, în răstimpul de la 1504-1714*, Cernăuți, 1897; *Familia Sbiera, după tradițiune și istorie și amintiri din viața autorului*, Cernăuți, 1899; *O pagină din istoria Bucovinei, din 1848-1850, dimpreună cu niște notițe despre familia Hurmuzachi*,

Cernăuți, 1899; *Contribuiri pentru o istorie socială cetățenească, religioasă și culturală literară a românilor, de la originea lor încoace până în iuliu 1504*, Cernăuți, 1906; Grigoriu Ureche. *Contribuiri pentru o biografie a lui*, București. **Culegeri:** *Povești populare românești*, Cernăuți, 1886; *Colinde, cântece de stea și urări la nunți*, Cernăuți, 1888; *Povești și poezii populare românești*, îngr. și pref. Pavel Țugui, București, 1971. **Ediții:** *Codicele Voronețean*, introd. edit., Cernăuți, 1885.

Repere bibliografice: Alexe Procopovici, *Doi dascăli bucovineni: I. G. Sbiera și Sextil Pușcariu*, LU, 1920, 4-5; Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, 99-102; Alexe Procopovici, *I. G. Sbiera*, Cernăuți, 1936; Nicolae Tcaciuc-Albu, *Viața și opera lui Ion Sbiera*, Cernăuți, 1936; Nicolae Bot, *Activitatea de folclorist a lui I. G. Sbiera*, REF, 1967, 1; Bucur, *Istoriografia*, 201-203; Bârlea, *Ist. folc.*, 124-127; *Dict. lit. 1900*, 768-769; George Muntean, *Un cărturar bucovinean: Ion G. Sbiera*, RL, 1987, 8; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 201-202; Pavel Țugui, *I. G. Sbiera*, „Glasul Bucovinei”, 1996, 4; *Datcu, Dict. etnolog.*, II, 199-200. I. H.C.

SBUCIUM, revistă apărută la Ploiești, lunar, din martie 1937 până în aprilie 1938, susținută de grupul omonim, sub îndrumarea profesorului N. Ch. Dimancea. Redactor-șef: Alex. Al. Ionescu-Lungu, redactor: Marcel C. Preoteșcu. Publicația atrage, ca redactori și colaboratori, elevi din provinciile istorice ale României, între aceștia numărându-se George Meniuc, redactor pentru Chișinău, Pavel P. Belu pentru Banat și Oravița, Demostene G. Nolla și Th. Zuca pentru Pind, Petru Sfetca pentru Lipova și Banatul de Nord. **S.** are deviza „Mai multă lumină”. Articolul-program, intitulat *Dacă ni se cere vreun program* și semnat de Alex. Al. Ionescu-Lungu, enunță aspirația ca aici „să se întâlnească, să se înfrățească prin scris gândurile celor de la Nistru cu cei de la Tisa, cei din Hotin cu cei de la Mare și din Pind”, periodicul propunându-și „să arate tuturor forța intelectuală și gradul de cultură către care tinde tineretul” și să împlinească un rost educativ. Primele numere sunt tematice: *Literatura religioasă*, *Pindul*, *Despre literatură*. Publică versuri Leonida Secrețeanu, Demostene G. Nolla, George Meniuc, Pavel P. Belu, Petru Sfetca, Mircea Georgescu, proză trimite Mihail Lungianu, Aurel D. Bugariu, George Meniuc, Nacea Varsani, Dinu Pillat (*Înmuguriri în toamnă*), Leonida Secrețeanu, Alex. Al. Ionescu-Lungu, cronici și eseuri semnează Gh. Simionescu (*Ceva despre Titu Liviu Măiorescu*), N. Ch. Dimancea, Mircea Georgescu, Alex. Al. Ionescu-Lungu, George Meniuc (*Cultura europeană*). În sumar se includ și note de călătorie, studii de istorie etc. Sunt semnalate apariția publicațiilor similare din Craiova, Târgu Mureș, Oradea, Brăila, Chișinău, Reșița, precum și debutul editorial al câtorva colaboratori: Aurel D. Bugariu, Pavel P. Belu, Mircea Georgescu. În colecția editorială „Sbucium” a apărut volumul de versuri *Boema* de Leonida Secrețeanu. C.H.

SBURĂTORUL, publicație apărută la București, săptămânal, de la 19 aprilie 1919 până la 7 mai 1921 și, sub titlul „Sburătorul literar”, de la 17 septembrie 1921 până la 22 decembrie 1922, apoi lunar, ca serie nouă, din 6 martie 1926 până în iunie 1927, având subtitlul „Revistă literară, artistică și culturală”. Director: E. Lovinescu, secretari de redacție: Liviu Rebreanu

(1919) și George Nichita (1926). Printre redactorii celei de-a doua serii se numără F. Aderca, Ticu Archip, Ion Barbu, Gh. Brăescu, Pompiliu Constantinescu, Anton Holban, Sanda Movilă, Ramiro Ortiz, Hortensia Papadat-Bengescu, Vladimir Streinu. Articolul-program, apărut în numărul inaugural, sub titlul *Sburătorul*, și semnat de E. Lovinescu, mărturisese intenția redacției de a nu porni la drum cu idei preconcepute, invitând scriitorii să se manifeste după talentul lor, ca personalități distincte: „Meritul revistei va sta în limitele scrisului colaboratorilor săi. Faptele vor dovedi de suntem la înălțimea gândurilor noastre bune”. Observând caracterul constrângător al „ismelor” culturale, criticul exprimă, într-un prim articol de bilanț, *Tabla de materie*, redactat după apariția a douăzeci și cinci de numere, starea de perplexitate a generației sale față de exclusivismul programelor literare: „De la formula publicațiilor lui Asachi, în care traducerea și imitația ajunseseră aproape singurul principiu de cultură serioasă, am trecut la formula «Daciei literare» a lui Kogălniceanu, în care literatura era adusă la izvoare naționale. De la formula estetismului romantic și a artei pentru artă a «Convorbirilor literare» am trecut la formula artei sociale a «Contemporanului» lui Gherea. De la formula țărănismului exclusiv și

militant al «Sămănătorului» am trecut la formula simbolistică a unor publicații mai anemice sau la poporanismul «Vieții românești». Pururi - o formulă și un steag de luptă". În raport cu aceste limite, care motivează și poziția **S.** față de climatul în care s-au dezvoltat literele românești, cu suișuri și coborâșuri care nu au fost evidențiate cum se cuvine și nici motivate suficient, E. Lovinescu exprimă, într-o suită de foiletoane, fie „principiul bunăvoinței față de fenomenul literar”, de neevitat într-o istorie ca a noastră, fie postulatul obligației de a impune noi talente: „O revistă are datoria să caute și elemente tinere. Descoperind un singur talent, și-a îndeplinit menirea cu prisosință”. Libertatea de gândire și mobilitatea intelectuală reprezintă un apanaj al tinereții, în vreme ce senectutea este anotimpul decantărilor și al clarificărilor: „Bătrânețea nu mai poate elabora concepte noi. Nu se adaptează împrejurărilor schimbate. Se oprește la formulele tinereții, pe care le cizelează tot mai mult, în medalii definitive” - observații ce apar într-un articol despre Titu Maiorescu (4/1919). Concepută astfel, formula inițială a publicației, aparent liberală și permisivă, conține, în forme destul de limpezi, pilonii ideologici ai teoriei sincronismului, așa cum se va structura ea pornind de la categoria imitației, formulată de Gabriel Tarde, mentorul filosofic al lui E. Lovinescu. Atribut al tinereții, în sensul de etos privilegiat, nemarcat de rătăcirii și de uscăciune afectivă, imitația este fecundă la popoarele tinere, în stare să se sincronizeze rapid cu marile culturi. Aparența lipsei de program maschează deci, în cazul **S.**, o modalitate de exprimare a acestuia „prin învăluire”, până la formulările definitive de mai târziu: „Esteticeste vorbind, generațiile se succed, dar nu se aseamănă. A fi dintr-o generație nouă nu înseamnă, așadar, a fi tânăr - mulți dintre tineri fiind bătrâni -, ci a participa activ la elaborarea sensibilității epocii și la fixarea stilului ei; a fi dintr-o generație nouă înseamnă a fi contemporan cu tine însuși, a fi exponentul aspirațiilor estetice ale momentului istoric și a le realiza printr-un maxim de expresie, în opere caduce de le privim sub raportul adevărilor corespondente, sufletește în continuă mișcare, dar caracteristice de le privim istoricește, la lumina principiului evolutiv al conceptului estetic”. Extras din articolul-program al celei de-a doua serii, textul explică atât antigândirismul lui E. Lovinescu, motivat prin respingerea ortodoxismului și a misticismului, a tradiționalismului și a naționalismului, cât și atitudinea distant-înțelegătoare față de avangardismul revistelor „Contemporanul”, „Integral”, „unu”, pe care le consideră expresia violentă, extremistă, a sincronismului. Încă de la primele numere, distribuția rubricilor se stabilește cu limpezime, cronică literară fiind ținută de E. Lovinescu, cea a ideilor de Tudor Vianu, cronică plastică de Francisc Șirato, multă vreme cronicar dramatic fiind Liviu Rebreanu. Alte rubrici vor fi „Revista revistelor”, „Însemnări”, „Poșta redacției”. Printre poeți se numără la început personalități deja afirmate, unele în publicații de orientare sămănătoristă sau simbolistă: Elena Farago, D. Nanu, Victor Eftimiu, Maria Cunțan, Corneliu Moldovanu, alături de G. Rotică, Al. T. Stamatiad, Ion Sân-Georgiu, Eugen Relgis, Alfred Moșoiu, Claudia Millian,

N. Davidescu, Alexandrina Scurtu, Ion Al-George. Aici lui A. Toma i se publică în 1919 poemele *Stelelor și Zâne fără nume*, viitorul mentor al realismului socialist dovedindu-se acum un liric intimist și decorativ. Treptat începe să se afirme și grupul de poeți formați la școala **S.** E vorba de Camil Petrescu, care își începe colaborarea în numărul 8/1919, cu poemele *Melopee*, *Alchimie*, *Stanțe*, de Ion Barbu, despre care E. Lovinescu va scrie, în numărul 34/1919, articolul *Un poet nou*: „În ziua înmormântării lui Vlahuță [...] s-a prezentat în biroul meu un tânăr, sub numele Ion Popescu. Un tânăr bizar ce-și alesese pseudonimul de «Popescu» spre a sta pitulat în anonimatul unui astfel de nume... De la cele dintâi versuri, am avut intuiția unui remarcabil talent poetic. «Sburătorul» își face o cinste deschizându-și coloanele acestui nou poet, căruia i-am dat numele de *Ion Barbu*. Nimănu-i va scăpa viziunea genetică, lapidaritatea concepției și a expresiei, sobrietatea relativă a acestui tânăr”. Debutul lui Ion Barbu în **S.** se va dovedi fast, în același număr intrând și cel dintâi grupaj liric, alcătuit din poemele *Ființă*, *Lava*, *Munții*, *Copacul*, *Banchizele*, din ciclul parnasian. Urmează altele, în numărul 38/1920 E. Lovinescu revenind asupra poetului, pe care îl susține cu mare simpatie și încredere (*Iarăși d. Ion Barbu*). În **S.** apar aproape întregul ciclu parnasian și, cu vremea, mai multe variante ale unor piese de bază din ciclul ermetic. Alți poeți susținuți de E. Lovinescu au fost Perpessicius, Ion Pillat, căruia i se tipăresc versuri începând cu numărul 34/1919 (*În stepă*), Tudor Vianu, care publică de la numărul 45/1920 (*De la fereastră*), Vladimir Streinu, care colaborează de la numărul 22/1922 (*Pe sufletul meu*), Ilarie Voronca (*Gară de provincie*, 44/1922) ori Camil Petrescu, dând o mare parte din *Ciclul morții*. Discernământul mentorului de la **S.** se deschide spre formule variate, dacă nu

SBURĂTORUL

9

PLANSUL MIRAJE

Ai plâns? Văd floarea ochilor udată de curând.
 Ai plâns pentru vreun om? — Mizeric.
 Ai plâns? Văd buza pleoapelor veștejită și arsă.
 Ai plâns dintr'o suferință omenească — Slăbiciune!
 — Și te-ai uitat peste trei munți cu povârnișul văilor, în care se prăvălesc cascade și se scaldă lacuri, și soarele deasupra lor toarnă aur, și nu ai plâns. — Fiică a păcatului!
 Te-ai uitat peste mări și deasupra lor adâncul nesfârșit al văzduhului își plutea miracolul, mai adânc ca toate mările— și n'ai plâns, rămă!
 ...Și plângi pentru un om, când Dumnezeu ți s'a arătat în lumină și nu ai plâns privind lumina....
 Dar, ca să le privești, ca să oglindești divinitatea, te-ai făcut pe tine, ființă, — lut!
 Miracolele fără de ochii tăi ce sunt?
 Ce râu, ce picătură poartă isvor mai sfânt ca lacrimile?
 Ce e totul, și lumina și Dumnezeu, fără viermele omenească!
 Plângi! căci sunt sarbezi ochii senini. Da! plângi făptură pentru un om! Nevrednici sunt oamenii, dar sfânt e plânsul.
 Ce urite sunt pleoapele fragede!... Dureres e plânsul... păcătoși sunt oamenii... divin e sufletul!...
 Tu, ești lumină când simți. Tu, ești Dumnezeu!
 Plângi! Și de aceea te urgisesc oamenii care nu știu să plângă!

HORTENSIA PAPADAT-BENGEȘCU

chiar opuse. El decelează modernitatea liricii lui Lucian Blaga, sesizându-i fiorul existențial într-un text publicat la rubrica „Figurine”, care inaugurează o serie de medalioane despre Ion Minulescu, George Bacovia, Tudor Arghezi. La rubrica „Poeți tineri” sunt prezentați Al. A. Philippide, Demostene Botez ș.a. S-au mai bucurat de atenția criticului Emil Dorian, Mihail Celarianu, Camil Baltazar. În 1921 E. Lovinescu purcede la o fină reevaluare critică a liricii lui Alexandru Macedonski. În seria a doua a **S.** semnează versuri și G. Călinescu (*Idolatrie, Inviolata aeternitas*). Scriind despre Ion Barbu, E. Lovinescu afirmă acum cu claritate: „Poet personal în tot ce a făcut până acum, lapidar, deși frenetic și retoric la început, pitoresc și evocativ apoi, și, în sfârșit, concentrat, ermetic, abstract, «oniric» – formă, sperăm, tranzitorie – diferențiat, creator de formă, d. Ion Barbu pășește în fruntea generației tinere ca unul dintre deschizătorii de drumuri” (7/1927). Cât privește proza, **S.** este de la bun început dominat de personalitatea Hortensiei Papadat-Bengescu, căreia i se publică chiar în primul număr un fragment din *Femeia în fața oglinzii*, iar volumul de debut, *Ape adânci*, prilejuiește, în numărul 3/1919, o intervenție critică a lui Tudor Vianu (*O ideologie feminină. Noua feminitate*). Texte din *Femeia în fața oglinzii* vor fi incluse apoi în sumar număr de număr, ceea ce îi dă ocazia lui E. Lovinescu să scrie un prim foileton critic despre Hortensia Papadat-Bengescu (17/1919). Mai sunt găzduite fragmente din *Balaurul, Fecioarele despletite, Concert din muzică de Bach*, precum și proze scurte, iar opera mării prozatoare e comentată de F. Aderca sau de Anton Holban, alături de mai vechii exegeți, care îi recenzează volumele sau redactează medalioane noi (E. Lovinescu, Tudor Vianu). Alt prozator promovat constant de **S.** este cronicarul dramatic al publicației, Liviu Rebreanu, cu schițele *Pozna* (3/1919), *A murit o femeie...* (7/1919), *Divorțul* (22/1919), *Ghinionul* (13/1920), în numărul 26/1919 tipărindu-i-se și fragmentul *Fuga* din „romanul-jurnal” *Calvarul*. Deși Liviu Rebreanu colaborează la **S.** și în calitate de dramaturg, în numărul 37/1919 intrând un fragment din *Cadrilul*, el este prețuit în primul rând ca prozator, dovadă fiind nuvela *Ițic Ștrul, dezertor* (tipărită din numărul 45/1920) și, mai ales, cronica promptă, extrem de favorabilă, semnată de E. Lovinescu la apariția romanului *Ion*, considerat „cea mai puternică creațiune obiectivă a literaturii române și, cum procesul firesc al epicii e spre obiectivare, poate fi pus pe treapta ultimă a scării evolutive [...]”. Pe lângă complexitatea planului larg-îmbrățișător, romanul d-lui Rebreanu e impresionant prin lipsa de intenție a autorului și printr-o obiectivitate ce-i dă puțința de a reproduce aspectele reale ale vieții, cu aparențe contradictorii ușor reductibile totuși la o relativă unitate”. Un prozator care îl entuziasmează pe E. Lovinescu este Gh. Brăescu. Începând cu schița *Metodă nouă* (32/1919), el va trezi, alături de F. Aderca, cel aruncat în arenă cu texte ca *Alina* (11/1920), *În ulița cavalerilor* (15/1920) ori cu fragmente din romanul *Moartea unei republici roșii* (43/1920), atenția generoasă a lui E. Lovinescu, care le va dedica articolul *Doi prozatori* (47/1920), revenind de mai multe ori asupra lor. Alți scriitori al căror destin literar rămâne legat de paginile **S.** sunt Sanda Movilă, căreia E. Lovinescu îi

găsește chiar numele literar, Ticu Archip, dar și Victor Eftimiu, I. C. Vissarion, D. D. Patrașcanu, Eugen Relgis, Ludovic Daus, Ion Călugăru, Anton Holban. La antipodul academismului „științific” profesat în amfiteatrele Universității bucureștene de Mihail Dragomirescu, care stă permanent sub lupa critică a **S.**, pentru morga judecăților de valoare și pentru lipsa de nuanțe a discursului analitic (*Germanofobia culturală, Mihail Dragomirescu*), metoda lovinesciană se dovedește seducătoare și rodnică, criticul reușind să grupeze în jurul său scriitori și intelectuali de primă mărime. Aceștia continuă să rămână în preajmă-i pentru că împărțeau aceleași convingeri literare, menținute îndeobște mult după încetarea tipăririi revistei. În faza finală se consumă ultimele polemici cu „Viața românească” (*Poporanismul anacronic*, 2/1926), se afirmă intenția de a defini literatura de la **S.** printr-o nouă semantizare a conceptului de sincronism, raportat la ideea de diferențiere („Departate de a fi antinomică, diferențierea se înglobează ca un element decisiv în legea generală a sincronismului sub imperiul căruia se dezvoltă viața civilizațiilor moderne”, *Sincronism și diferențiere*, 10/1927), este exprimată răspicat neaderența lui Lovinescu și a publicației pe care o conduce la formele xenofobe de activism cultural, cu atât mai mult la cele rasist-violente, de extremă dreaptă („Etnicul poate fi un determinant estetic în sensul limitării virtualităților estetice ale unei rase la anumite forme sau moduri de expresie, dar nu se confundă cu însuși esteticul și, prin urmare, în nici un caz nu poate fi considerat ca un principiu de valorificare”, *Etnicul*, 11-12/1927). Menționabile sunt și contribuțiile lui B. Fundoianu, Victor Ion Popa ș.a. Cu Al. Popescu-Telega și Ramiro Ortiz revista a putut beneficia și de colaborarea unor buni cunoscători ai fenomenului literar hispanic și italian. Ion Barbu traduce din lirica lui Rainer Maria Rilke. Prin impunerea unei direcții moderne în literale românești, prin prestigiul colaboratorilor și prin valoarea textelor alese, **S.** a reușit să se definească, în presa literară dintre cele două războaie, ca o publicație de prim rang, marcând punctul de la care – cum ar fi spus chiar E. Lovinescu – civilizația românească modernă începe să dialogheze de la egal la egal cu modelele sale occidentale. Alți colaboratori: Mihai Moșandrei, Virgiliu Monda (care semnează și Virgiliu Moscoviți), Mihail Lungianu, Mihail Iorgulescu, D. Iov, Constanța Marino-Moscu, Liviu Marian, George Gregorian, Ion Gorun, Al. Bilciurescu. 11.

SCAIETELE, revistă umoristică apărută la București, ca săptămânal. Data primului număr nu se cunoaște, cel de-al doilea ieșind la 6 martie 1899, iar ultimul la 3 aprilie 1899. Directorul și, probabil, proprietarul semna De la Beiu. De altfel, toate colaborările din acest periodic sunt semnate cu pseudonime, dintre care unele cunoscute. Astfel, George Ranetti, sub pseudonimul Cyrano, publica în mod curent scenete și versuri. Îscăind Bel-Ami, V. Scânteie tipărește schițe umoristice facile pe tema infidelității feminine, câteodată și versuri. O țintă predilectă este simbolismul. În *Literatura noastră* Rodolphe ironizează „Literatorul” și ortografia lui, iar

Supărarea poetului, semnată Răstoacă, este o parodiare a procedeelelor simboliste, la fel ca și versurile iscălite Raicu ori Clak-Ston.

D. M.

SCARLAT, Grigore (7.III.1942, Gârbovi, j. Bihor), poet și gazetar. Urmează clasele elementare la Câmpanii de Sus, liceul la Beiuș (1956–1960) și Facultatea de Filologie la Cluj (1960–1965). Profesează în localitatea Pădurea Neagră, lângă Aleșd, stabilindu-se după aceea la Satu Mare. Lucrează ca metodist la Casa Raională de Creație (1966–1968), ziarist la „Cronica sătmăreană”, director la Centrul de Librării (1982–1986), redactor la „Gazeta de Nord-Vest” (1987–1999), apoi ca redactor-șef la săptămânalul „Accent”. Debutează la revista „Steaua” în 1965, iar editorial în 1986 cu volumul *Cercuri de aur*. Publică poezie și proză în „Steaua”, „Ramuri”, „Familia”, „Convorbiri literare”, „Poesis”, „Unu”, „Aurora”, „Viața românească”, „Vatra”. Colaborează cu articole politice la „România liberă”, „Cotidianul” și „Curentul”.

Încă de la prima carte, *Cercuri de aur*, S. se dovedește un intimist melancolic, o voce lirică temperată, în bună tradiție ardelenescă, postblagiană, filtrată prin elegiile lui A. E. Baconsky. Un scepticism domol răzbate din versuri ca acestea: „Nu poți străbate iarna / Până la capăt. Cuprins ești / În prima ninsoare, în fulgii / Acoperindu-ți umerii – semne de întrebare” (*Hibernală*). Nostalgia și hieratismul domină peisajul hiperboreean, e „o pace deplină, cum n-a mai fost” (*Elice*). Și în placheta următoare, *Ora crepusculară* (1993), pendularea între amintire și banalitatea cotidiană este rostită pe un ton temperat, cu nuanțe livrești, creând o ambianță proprie. Autorul găsește surse poetice ilustre în Nichita Stănescu („Trecuse iarna – / Cu oasele ei albe, prelungi”) sau în G. Bacovia („Și iată, azi ca și ieri”). Obsesia mitică a Nordului se suprapune peste cercul dureros al amintirilor: „Într-un ochi al Nordului / Developam, în amintire, imagini fastuoase, / Când primăvara m-a cotropit / Ca o armată ce iernase în preajmă” (*Într-un ochi al Nordului*). Trupul este adesea imaginat ca o corabie naufragiată ori ancorată într-un port „și prea obosită să mai simtă chemarea mării” (*De altfel*). Odată cu trecerea timpului se observă că poetul glisează dinspre modelul Ahile către cel al lui Ulise, asumându-și pe parcurs paradigma orfică: „Ce mult îi semănăm, de-acum / O, și cât mi se părea de străin”. Volumul *Rouă medievală* (1996) se deschide, dantesc, cu precizarea metaforică a vârstei spirituale a autorului, aflat „în zenitul vieții” ca un „cerc, un alburii disc”. Aici se adună teme majore: moartea, neputința atingerii idealului, dragostea, teama, resemnarea prin meditație, condiția poetului. Permanenta luptă a spiritului cu trupul culminează în poezia *Umbră și semn*, unde corpul împietrit, ca mort, ascunde liniștea interioară ce așteaptă fiorul declanșator de energii. În imaginarea trupului se mizează pe o înlănțuire de simboluri: „Prin dimineața aceasta, rece, aspră, / Trupul pare o navă abandonată, / Păsări bezmetice se odihnesc pe umeri, / Ca pe catarge dintr-o mare moartă.” S. nu este un glas al revoltei, este un sceptic care alege „vocea de catifea” și care știe că poezia nu poate vindeca

maladiile abjecte; primejdiile te pândesc și „pe tine, care-ai crezut / Că toată murdăria acestei lumi / O poți șterge cu un singur vers” (*Un singur vers*). Demnă de interes este lirica erotică a lui S., al cărei punct forte constă în dezvăluirea unei „metafizici nedezipite de peisaj, mulată pe trupul feminin” (Gheorghe Grigurcu). În *Țărnul himerei* (1998), *A doua paranteză* (1999) și *Prizonier în deșert* (2000) revin motivele anterioare, accentuate însă și ajungând, uneori, până la manieră. Însingurarea devine din ce în ce mai intensă, la fel și insinuarea regretului mării treceri. Nostalgia și blazarea se înstăpănesc: „Îmbătrânisem absurd, dintr-o dată, / Ca o frunză prelungă de nuc” (*Cotidian*). Poetul nu pare preocupat de originalitatea limbajului, ci obține performanțe în linia discursului șaizecist: „Un bulgăre, / Un meteorit, ciudat, de oseminte, / Plesnind pe scoarța pământului”. El se rostește în termeni esențiali, grav și împăcat cu destinul.

SCRIERI: *Cercuri de aur*, Timișoara, 1986; *Ora crepusculară*, București, 1993; *Rouă medievală*, Cluj-Napoca, 1996; *Țărnul himerei*, Oradea, 1998; *A doua paranteză*, Iași, 1999; Gheorghe Grigurcu, *Dialoguri crude și insolite realizate de Grigore Scarlat*, Iași, 1999; *Prizonier în deșert*, Cluj-Napoca, 2000.

Repere bibliografice: Nae Antonescu, „*Cercuri de aur*”, ST, 1987, 1; Al. Pintescu, *Diptic sătmărean*, FLC, 1987, 8; Marin Chelu, „*Cercuri de aur*”, F, 1987, 3; Titu Popescu, „*Cercuri de aur*”, T, 1987, 6; Ioan Vădan, *Ora maturei afirmări*, „Pleiade”, 1993, 1; Maria-Elena Ganciu, *Lamentarea poetului și a poeziei*, ECH, 1993, 6; Mircea A. Diaconu, *Melancolii cerebralizate*, „Bucovina literară”, 1994, 1; Constantin Cubleşan, *Vârste poetice*, ST, 1996, 7–8; Ioan Tepelea, *O linie a echilibrului și a candorii*, „Unu”, 1996, 7–8; Titu Popescu, „*Rouă medievală*”, „*Observator*” (München), 1996, septembrie-octombrie; Nicolae Savin, *Mic tratat despre rouă*, VTRA, 1996, 10; Ștefan Melancu, *Contemplația elegiacă*, APF, 1997, 1–2; Gheorghe Grigurcu, *Dualități lirice*, VR, 1997, 5–6; George Vulturescu, „*Rouă medievală*”, PSS, 1997, 7–8; Augustin Cozmuța, *Himera ca o ultimă paranteză*, „*Graiul Maramureșului*”, 1998, 21 iunie; Alexandru Pintescu, „*Țărnul himerei*”, PSS, 1998, 5–6; Titu Popescu, „*Țărnul himerei*”, „*Observator*” (München), 1998, octombrie-noiembrie; Nae Antonescu, *Profil – Grigore Scarlat*, „*Discobolul*”, 1999, 19–20; Alex. Ștefănescu, *Scritorul exilat la Târgu Jiu*, RL, 1999, 50; Dorina Bohanțov, *Resuscitarea romantismului*, RL, 2000, 40.

A. F.

SCARLAT, Mircea (10.IV.1951, Cervenția, j. Teleorman – 17.XII.1987, București), critic și istoric literar. Este fiul Melaniei Scarlat (n. Cazacincu) și al lui Marcel Scarlat, profesori. Frecventează școala primară la Cervenția, apoi își continuă învățătura la Alexandria, unde urmează și liceul (1966–1970). Devine student la Institutul Pedagogic din București (1970–1971), de unde trece la Facultatea de Filologie, secția română–franceză, a Universității din București (1971–1975), luându-și licența cu lucrarea *Posteritatea lui Ion Creangă*, publicată postum, în 1990. Beneficiază de o specializare la Universitatea din Viena (1980–1981), cu o bursă Herder, primită la recomandarea lui Al. Rosetti. Este profesor de franceză la Liceul „Alexandru Ghica” din Alexandria (1975–1983), secretar literar la Asociația Scriitorilor din București (1983–1986), ocupându-se, împreună cu Traian T.

Coșovei, de editarea „Almanahului literar”, iar în 1986 se angajează redactor la „Viața românească”. Începe să publice în 1971, la ziarul „Teleormanul”, unde dă o recenzie. Debutul care îl aduce în atenția opiniei critice se produce însă în 1974, la „Viața studentească” (cronică dramatică) și „Amfiteatru” (articolul *Integrarea poetică*). Cea dintâi carte, *Introducere în opera lui Miron Costin*, îi apare în 1976. Mai colaborează cu note, însemnări, cronici literare, studii, eseuri și interviuri la „România literară”, „Luceafărul”, „Contemporanul”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, „Astra”, „Ateneu”, „Argeș”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Dialog”, „Echinoc”, „Tribuna”, „Steaua”, „Transilvania”, „Secolul 20”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Revista română”, „Viața românească” ș.a. Filatelist pasionat, participă la expoziții organizate în țară și peste hotare, e prezent în publicațiile „Filatelia”, „L'Écho de timbrologie”, „Junge Sammler”, „Ecophil” ș.a. sau susține o rubrică în domeniu în altele, semnând și Ecofil. Alcătuieste antologii din operele unor poeți clasici sau contemporani.

Într-un răstimp de unsprezece ani, de la debutul editorial până la prematura stingere din viață, S. s-a vădit a fi un critic laborios și devotat unui proiect ambițios, ilustrat de cărțile sale: *Introducere în opera lui Miron Costin, Ion Barbu. Poezie și deziderat* (1981), *Istoria poeziei românești (I-IV, 1982-1990)*; Premiul Asociației Scriitorilor din București, 1982), ultimul volum fiind editat postum, dar și *Introducere în opera lui Cezar Bolliac* (1985) și *George Bacovia. Nuanțări* (1987) ori antologiile întocmite. Toate atestă „o pasiune a scrisului rară chiar în timpul nostru” (Dumitru Micu). Micromonografia consacrată lui Miron Costin este o interpretare a operei cronicarului văzut mai mult ca scriitor decât ca istoric. La apariția eseului despre Ion Barbu - în care își exersează o ipoteză de lucru structurantă: „Câtă spontaneitate și cât convenționalism există în poezia barbiană?” - criticul elabora *Istoria poeziei românești*, cea mai importantă, prin amploarea construcției, prin concepția care o ordonează, dintre lucrările sale. S. investighează trei secole de poezie românească, de la Dosoftei, Miron Costin, Dimitrie Cantemir până în perioada interbelică, ultimul volum antum încheindu-se cu prezentarea poeziei lui Lucian Blaga. Un prolog, unde sunt expuse cadrul conceptual, criteriile cercetării, preconizează renunțarea la perspectiva istorico-literară tradițională și afirmă opțiunea pentru o istorie a formelor, a convențiilor poetice. În primele două volume sunt puse în discuție modul de constituire, cristalizarea și metamorfozele „convenției clasicizante” (cu punctul maxim ca altitudine valorică în poezia lui Mihai Eminescu), precum și mișcarea novatoare configurată în „convenția simbolistă” (anunțată și aceasta îndeosebi prin „abaterile” eminesciene), de la Al. Macedonski la G. Bacovia și Ion Minulescu. Al treilea volum este dedicat modernității și vizează evoluția poeziei românești în prima jumătate a secolului al XX-lea. Aici se analizează etapa de „radicalizare a manifestărilor reformatoare” în spațiul „avangardei istorice” și afirmarea unor personalități ale „modernismului moderat” (Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu). Deși interpretările și evaluările sunt inegale și, uneori,

inconsecvente față de premise, S. realizează reușite schițe de configurare a individualităților poetice (Arghezi, Barbu) pe fundalul și în interiorul „convențiilor” cărora le aparțin, izbuțește să evite fărâmișarea în „monografii”, conturând, adesea convingător și coerent, mișcarea internă, dinamică a fenomenului liric. În paralel cu elaborarea *Istoriei...*, criticul și-a valorificat informația și documentația abundentă în antologii speciale, un fel de anexe ale sintezei: *Poezie veche românească* (1985) și *Climat poetic simbolist* (1987). De asemenea, începuse *Dicționarul poezilor români*, din care s-a publicat un repertoriu al celor născuți până în anul 1800 (în „Almanahul literar”, 1988). Celor 82 de autori cuprinși în *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900* S. le-a adăugat „numele a 39 de literați care, din varii motive, au fost omiși”. Eseul despre G. Bacovia reia discuția din capitolul dedicat poetului în *Istoria poeziei românești*, dând curs unui impuls autocritic și convingerii că lectura textului bacovian este una din „probele de foc” ale criticului literar, tot atât cât este lectura liricii eminesciene sau a celei barbiene. Cartea e, de fapt, o tentativă de a defini „bacovianismul”, adică o dicțiune poetică echivalentă - cum s-a mai observat - cu „a doua mare restructurare a poeziei românești după cea eminesciană” (Dinu Flămând). Totodată, în principalele lor teze, „nuanțările” se situează, întemeiat și argumentat, în răspăr cu propuneri critice anterioare, devenite

locuri comune. Demontarea, regândirea, nuanțarea unor opinii de largă circulație și intuițiile proprii, desfășurate ingenios, avansează, fără ostentație, o reprezentare critică nouă a poeziei bacoviene. Recuperate din manuscrise, paginile de jurnal și romanul *Un romantic întârziat* (elaborat pe la douăzeci de ani, rămas neterminat și editat în 2002) probează vocația complexă a lui S.

SCRIERI: *Introducere în opera lui Miron Costin*, București, 1976; *Ion Barbu. Poezie și deziderat*, București, 1981; *Istoria poeziei românești*, vol. I-III, București, 1982-1986, vol. IV, îngr. Dora Scarlat, pref. Nicolae Manolescu, București, 1990; ed. I-III, pref. Nicolae Manolescu, Alexandria, 2003; *Introducere în opera lui Cezar Bolliac*, București, 1985; *George Bacovia. Nuanțări*, București, 1987; *Posteritatea lui Creangă*, pref. Nicolae Manolescu, București, 1990; *Un romantic întârziat*, pref. Romulus Toma, Alexandria, 2002. **Antologii:** *Antologia Unirii. 1918-1983*, București, 1983 (în colaborare cu Ion Horea); *Poezie veche românească*, postfața edit., București, 1985; *Climat poetic simbolist*, pref. edit., București, 1987.

Repere bibliografice: M. N. Rusu, *Un ceas dedus*, AFT, 1974, 10; Nicolae Manolescu, *Două studii*, RL, 1977, 6; Ulici, *Prima verba*, II, 216-219; Nicolae Manolescu, *Natură și cultură*, RL, 1981, 35; Piru, *Debuturi*, 9-12; Nicolae Manolescu, *Lectura poeziei*, RL, 1982, 23; Petru Poantă, „Istoria poeziei românești”, TR, 1982, 29; Ion Bogdan Lefter, *Portretul criticului tânăr*, VST, 1982, 30-31; Dinu Flămând, „Istoria poeziei românești”, AFT, 1982, 6; Alex. Ștefănescu, *O privire (posomorâtă) asupra poeziei române*, CL, 1982, 7; Ioan Buduca, *De la origini până în prezent și înapoi la origini*, AFT, 1982, 8; Mircea Mihăieș, *Istorie literară în blue-jeans*, O, 1983, 7; Adrian Popescu, *Istoria internă a poeziei românești*, TR, 1984, 31; Mircea Mihăieș, *Culegătorul de perle*, O, 1984, 49; Paul Cornea, *O istorie a poeziei românești*, MS, 1985, 2; Traian Vedinaș, *Poezia românească veche*, ST, 1985, 9; Nicolae Manolescu, *De la Eminescu la Bacovia*, RL, 1985, 43; Cristian Moraru, *Divanul istoricului cu poezia*, VR, 1986, 2; Mircea Mihăieș, *Al treilea val*, O, 1986, 46; Ion Pop, *Modernismul românesc în istoria poeziei*, ST, 1986, 12; Nicolae Manolescu, *Vârsta modernă a poeziei*, RL, 1987, 1; Mihai Niculescu, *Neîncetatul studiu*, LCF, 1987, 52; Nicolae Manolescu, *Cultul muncii și al valorii*, RL, 1987, 52; Dimisianu, *Subiecte*, 229-234; Mircea Mihăieș, *Recapitulare*, O, 1988, 2; Petru Poantă, *Mircea Scarlat, istoric și critic literar*, ST, 1988, 2; George Popescu, *O viziune energetică integratoare*, R, 1988, 3; Ioan Holban, *Alfel despre Bacovia*, CRC, 1988, 7; Z. Ornea, „Climat poetic simbolist”, RL, 1988, 15; Piru, *Critici*, 101-108; Laura Pavel, *O istorie a receptării*, APF, 1990, 3-4; Constantin Hărlav, *Începutul și sfârșitul*, „Interval”, 1990, 4-5; Ioana Părvulescu, *Punguța cu două (trei) prejudecăți*, CNP, 1990, 34; Cornel Ungureanu, *Posteritatea lui Creangă între fasciculatură și pornoliteratură*, O, 1990, 42; Monica Spiridon, *Portretul criticului la tinerețe*, R, 1990, 11; Ioana Bot, *Călătoria fără sfârșit*, TR, 1990, 50; Bucur Demetrian, *Vocația sintezei*, R, 1990, 12; Nicolae Manolescu, *Argument*, RL, 1990, 51-52; George Gibescu, *Justificarea metacriticii*, VR, 1991, 1; Alex. Ștefănescu, *Amintiri despre literatura de azi - 1982*, TMS, 1991, 3; Teposu, *Istoria*, 163-167; Papahagi, *Fragmente*, 163-167; Ornea, *Înțeleșuri*, 162-168; Cornea, *Semnele*, 40-49; Cristea, *Teleorman*, 611-612; Grigurcu, *Peisaj*, II, 323-326; Micu, *Scurtă ist.*, IV, 159; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 105-107; Dimisianu, *Lumea*, 254-257; Stelian Ceampuru, Nedelea Tiu, Romulus Toma, *Mircea Scarlat. In memoriam*, Alexandria, 2000; Lefter, *Scrit. rom.* '80-'90, III, 135-138; Manolescu, *Lista*, III, 407-410; Petraș, *Panorama*, 568-571; Popa, *Ist. lit.*, II, 1125; Ioan Holban, *Noul și adevăratul Bacovia*, RL, 2002, 50; *Dict. scriit. rom.*, IV, 190-191; Lefter, *Critica*, 414-423; Alex. Ștefănescu, *Mircea Scarlat*, RL, 2003, 23.

C. H.

SCARLAT, Teodor (6.X.1907, Valea Argovei, j. Călărași - 18.XII.1977, București), poet și prozator. Poartă numele părinților adoptivi; mama adevărată se chema Teodora Oprea. În 1923 se înscrie la Liceul „Sf. Petru și Pavel” din Ploiești, dar dificultățile materiale îl obligă să renunțe la studii și să lucreze ca ucenic mecanic, apoi ca hamal. Le va continua mai târziu, în particular, la București, ocupând, concomitent, diverse posturi: învățător suplinitor, salariat la Pirotehnia Armatei ș.a. În 1930 redactează, împreună cu I. N. Copoiu, Virgil Carianopol ș.a., revista „Vraja”, în care debutează cu versuri, iar în 1931 îi apare prima plachetă, *Artificii*. În 1936 devine membru al Societății Scriitorilor Români, organizând, un an mai târziu, în sala Mozart, Expoziția antologică a poeziei tinere, prima manifestare de acest gen la noi, prezentată de Șerban Cioculescu. În 1938 era funcționar (probabil secretar de presă) la Teatrul Național din București și, în perioada când la conducere este Liviu Rebreanu (1941-1944), secretar de redacție al programelor de spectacol. După 1944 a lucrat ca muncitor la CFR, la fabrica „Zarea”, ca magaziner la Teatrul Mic și la Teatrul „Ion Creangă” din București, de unde se și pensionează. A colaborat la „Revista scriitoarelor și scriitorilor români” (unde a fost și secretar de redacție în 1934), „Bilete de papagal”, „Familia”, „Convorbiri literare”, „Adevărul literar și artistic”, „Cuvântul liber”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Universul literar”,

„Manifest”, „Răboj”, „Semne”, „Viața literară”, „Vremea” ș.a. A semnat și Silviu d'Ilivahia.

Debutând semnificativ sub semnul suprarealismului, **S.**, interesat îndeaproape de fenomenul poeziei moderniste, realizează în 1934 *Antologie de imagini din poezia nouă*. Numai un accident biografic a făcut ca volumul de factură avangardistă *Dicteuri pentru fantoma ta*, pregătit pentru tipar încă din 1934, la editura revistei „unu”, să fie publicat abia în 1972. Acestea au fost, totuși, singurele dovezi ale înclinației pentru poezia nouă, fiindcă în rest **S.** a cultivat versul clasic, „caligrafiind delicat”, cum remarca G. Călinescu în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Cărțile de poezie apărute în perioada interbelică - *Artificii*, *Claviaturi* (1935), *Floarea reginei* (1939), *Ora de zbor* (1940), *Vatra magilor* (1943) -, al căror conținut e prezent parțial și în antologia *Poeme* (1969), conturează imaginea unui spirit sensibil, cu propensiune spre introspecție: „Când viu câteodată / să-mi regăsesc copilăria / mă-mpiedic de amintiri ca de niște bolovani / și în față / îmi joacă mereu începutul de dimineață / în care / pentru mine zările și-au pus zăvoare. / Doamne, pentru cine să aprind aici o lumânare?” (*Casa bătrânească*). Tonul general este elegiac, poetul dedicând versuri delicate iubitei pierdute, confesându-se trist într-un decor de „aducere-aminte”, ton ce se păstrează și în *Noptile din underground* (1972), unde meditația horatiană asupra trecerii timpului ia forme dramatice, iar nostalgia după dragostea apusă se transformă în suferință. Un roman, *Viața la-nțămplare* (1938), cu evidentă tentă autobiografică, aducând notații pitorești din lumea „haimanalelor”, narează tribulațiile - o iubire ratată, o prietenie pierdută - la care e supus protagonistul, în încercarea disperată de a se integra vieții trepidante a capitalei. În colaborare cu Mihail Straje, **S.** a mai publicat, în 1940, o culegere de traduceri intitulată *Interpretări din lirica lui Gourmont*.

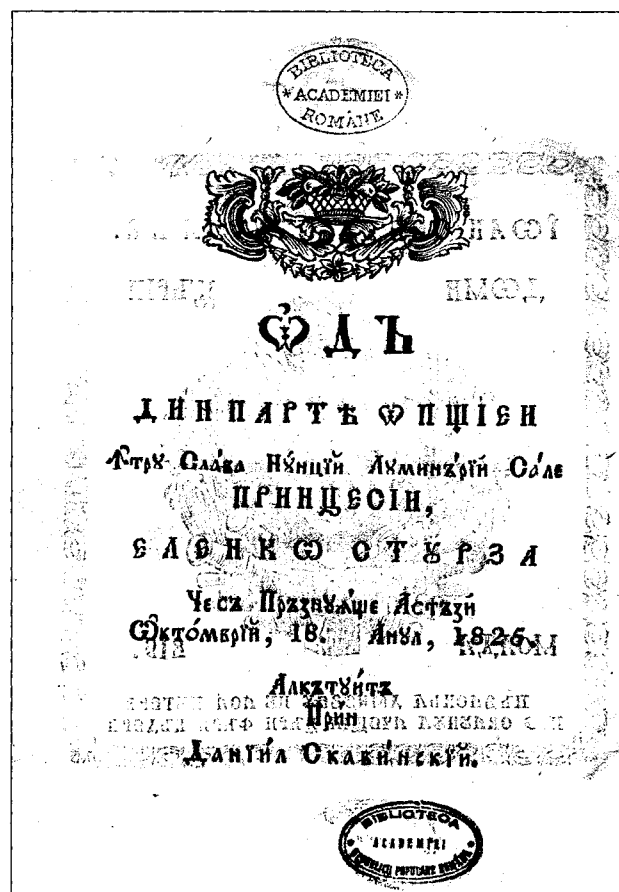
SCRIERI: *Artificii*, București, 1931; *Claviaturi*, București, 1935; *Viața la-nțămplare*, București, 1938; *Floarea reginei*, București, 1939; *Ora de zbor*, București, 1940; *Anotimpurile în lirica noastră contemporană*, București, 1941; *Vatra magilor*, București, 1943; *Poeme*, București, 1969; *Dicteuri pentru fantoma ta*, București, 1972; *Noptile din underground*, București, 1972. **Antologii:** *Antologie de imagini din poezia nouă*, București, 1934. **Traduceri:** *Interpretări din lirica lui Gourmont*, București, 1940 (în colaborare cu Mihail Straje).

Repere bibliografice: N. Coman, „Artificii”, „Lucașfârul literar”, 1931, 3; Mircea Streinu, *Vitrina cărții*, „Junimea literară”, 1933, 10-12, 1934, 1-6; Matei Alexandrescu, „Antologie de imagini din poezia nouă”, „Litere”, 1934, 8; George Demetru Pan, „Claviaturi”, „Gazeta”, 1935, 324; Iulian Vesper, „Claviaturi”, „Epoca”, 1935, 1 870; N. Crevedia, *Pâine și poezie: Teodor Scarlat*, PRV, 1935, 144; Pompiliu Constantinescu, *Despre poeți și poezie*, VRA, 1935, 401; Șerban Cioculescu, *Expoziția antologică a poeziei tinere*, ADV, 1937, 16 307; Horia Liman, *Expoziția antologică a poeziei tinere*, RP, 1937, 5 756; Costin I. Murgescu, „Viața la-nțămplare”, „Noua gazetă de Vest”, 1938, 630; Constantin Fântăneru, „Viața la-nțămplare”, UVR, 1939, 2; Vintilă Horia, „Viața la-nțămplare”, G, 1939, 1; Petre Pascu, „Floarea reginei”, „Înnoirea”, 1939, 19-20; Al. Raicu, „Floarea reginei”, „Tribuna tineretului”, 1939, 28-29; Perpessicius, *Opere*, VIII, 185-186; Streinu, *Pagini*, V, 148-149; Octav Sargețiu, *Teodor Scarlat*, VBA, 1941, 4; Const. Virgil Gheorghiu,

„Ora de zbor”, TIL, 1941, 1 315; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 858, *Ist. lit.* (1982), 944, 1029; Vasile Netea, *Scriptori și artiști*, VRA, 1942, 652; Ion Șugariu, *Viața poeziei*, RFR, 1943, 8; Traian Chelariu, „Vatra magilor”, UVR, 1943, 15; Lucian Valea, „Vatra magilor”, GT, 1943, 31; Petre Paulescu, *Lirica lui Teodor Scarlat*, PRV, 1944, 2 715; Dumitru Micu, „Poeme”, RL, 1969, 34; Virgil Gheorghiu, „Poeme”, VR, 1971, 7; Daniel Dimitriu, „Noptile din underground”, CL, 1972, 14; Aureliu Goci, „Dicteuri pentru fantoma ta”, VR, 1972, 7; Al. Raicu, „Dicteuri pentru fantoma ta”, „Noptile din underground”, RL, 1972, 25; *Lit. rom. cont.*, I, 126-127; Carianopol, *Scriptori*, II, 137-154; Popa, *Ist. lit.*, II, 391; *Dicț. scr. rom.*, IV, 191-193. D. Gr.

SCAVINSCHI, Daniil (1795 - 8.XI.1837, Iași), poet și traducător. Originar din Bucovina și orfan de părinți, a fost crescut de o rudă care ținea o farmacie în Lvov. Își modifică numele Scavin adăugându-i un sufix polonez. Leon Asachi, în trecere prin Lvov, remarcă talentul literar al calfei de spițer și îl aduce pe **S.** la Iași. Aici își va câștiga existența dând lecții de germană. Era o fire bizară și un personaj pitoresc: avea complexe, crize de melancolie și se droga cu opium. A și murit în urma unei intoxicații cu medicamente pe bază de mercur.

Un portret al lui **S.** a lăsat prietenul său Costache Negruzzi, într-o scrisoare din ciclul *Negru pe alb*. Tot el i-a publicat, în 1840, împreună cu Mihail Kogălniceanu, traducerea piesei

Democrit de J.-Fr. Regnard. Ar fi lăsat și alte tălmăciri: *Brutus* de Voltaire și *Moartea lui Socrate* de Lamartine. În 1814 a frecventat cursul de ingineri hotarnici deschis de Gh. Asachi, de unde, probabil, vin cunoștințele sale de limba franceză. Din germană a tradus, fragmentar, prefața *Macrobioției* lui C. W. Hufeland. **S.** scria versuri: ode – singura publicată e *Oda din partea opștiei întru slava nunții luminății sale prințesii Elenco Sturza* (1825) –, imnuri și sonete „pentru fericirea patriei”, rămase în manuscris și pierdute. Configurația neoclasică a poeziei, ca și înclinația spre persiflaj și satiră trec și într-un jurnal de călătorie în versuri, din 1828, *Călătoria dumnealui hatmanului Costandin Paladi la feredele Borsăcului* (publicat de Aron Pumnul în *Lepturariu rumânesc cules den scriptori rumâni*), unde, pentru prima dată la noi, este întrebuințat termenul „romantic”. **S.** se declară „pătruns” de frumoasa, „romanticeasca priveală” a muntelui, dar sentimentului naturii îi lipsește fervoarea, scriitorul fiind copleșit de înregistrarea detaliată și prozaică a celor văzute, de transcriptia mitologică și de tiparul bucolicii clasice în descriere, cât și de efectele neașteptate ale unui stil comic.

SCRIERI: *Oda din partea opștiei întru slava nunții luminății sale prințesii Elenco Sturza*, Iași, 1825; *Călătoria la Borsec*, în *Lepturariu rumânesc cules den scriptori rumâni*, publ. Aron Pumnul, III, Viena, 1865, 397-402.

Traduceri: J.-Fr. Regnard, *Democrit*, îngr. Costache Negruzzi și Mihail Kogălniceanu, pref. Costache Negruzzi, Iași, 1840.

Repere bibliografice: Costache Negruzzi, *Negru pe alb*, București, 1969, 159-166; Densusianu, *Lit. rom.*, II, 36-37; Iorga, *Ist. lit.* XIX, I, 47-49; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 156-158, *Ist. lit.* (1982), 163-164; Popovici, *Studii*, I, 424-425, 437; Piru, *Ist. lit.*, II, 301-304; *Ist. lit.*, II, 379-380; Cornea, *Aleksandrescu – Eminescu*, 381-382; Păcurariu, *Clas. rom.*, 65-66; Cornea, *Originile*, 400-402; Cioculescu, *Itinerar*, IV, 43-47; Gabriela Drăgoi, *Ceva despre viața lui Daniil Scavinschi și o ipoteză asupra datei morții lui*, ALIL, t. XXVI, 1977-1978; *Dict. lit.* 1900, 769-770; Angheliescu, *Textul*, 13-20; Faifer, *Semnele*, 54-55; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 239-241; *Dict. scriit. rom.*, IV, 193-195. S.C.

SCÂNTEIA, revistă apărută la București, săptămânal, între 1 noiembrie 1892 și 25 aprilie 1893. Fiecare număr este deschis printr-o rubrică intitulată „Convorbiri săptămânale” și semnată Democrit, în care se face o trecere în revistă a unor evenimente însemnate din viața socială, politică și literară. Scrise fără spirit și nerv, aceste cronici conțin totuși uneori aprecieri judicioase despre I. L. Caragiale, B. Delavrancea, Al. Vlahuță, Iosif Vulcan, Mihail Polizu-Micșunești. Se republică în mod obișnuit versuri de Mihai Eminescu, Al. Macedonski, Th. D. Speranția, Th. I. Anestin, A. D. Bogdan, G. Russe-Admirescu, Mihail Zamphirescu, V. D. Păun, Al. Vlahuță, Th. Șerbănescu. Schițele și povestirile, în cea mai mare parte retipăriri, aparțin lui I. L. Caragiale, A. I. Odobescu, Ion Ghica. În afara unor tălmăciri din scrierile unor foiletoniști străini cu totul obscuri, **S.** a publicat o bună parte din cugetările lui Giacomo Leopardi, transpuse cu oarecare îndemănare, precum și fragmente din scrierile lui Edmondo De Amicis, Paolo Mantegazza, Ernest Renan, Jean Richepin, Guy de Maupassant. D.M.

SCÂNTEIA, publicație apărută la Iași, bilunar, din 3 martie până la 5 octombrie 1919, având subtitlul „Revistă literară, artistică, distractivă”, care de la numărul 3 devine „Literară, artistică, socială”. Director: B. Gr. Verpier. Articolul-program, intitulat *Cuvântul nostru* și semnat Direcțiunea, afirmă: „Scopul nostru principal este încurajarea tinerelor talente, adică a acelora cari, deși lipsiți de cultura «reglementară», ce li se cere pentru a se putea numi scriitori sau publiciști, deși n-au urmat cursuri speciale, au talent, aplicație și sunt în stare să ne prezinte lucrări de merit”. Primii publicați vor fi, în poezie, H. Burileanu, sub pseudonimul Petre Grancea (*Mormântul*), și Nestor C. Begrini (*Amintire*). Tot în întâile numere intră traduceri din autori francezi (Maurice de Valette, *Aviatorii*) sau din spațiul francofon. Treptat, alături de literatura originală reprodusă din alte periodice – Tudor Arghezi, *Inscripție pe o casă de țară*, Panait Cerna, *Iisus* –, în sumar își fac loc câțiva poeți socialiști ai momentului: I. Broșu, G. Spina, I. Schreiber, precum și autori de articole protestatare. Ultimele numere, aproape în întregime acaparate de ecourile sinuciderii lui A. Steuerman-Rodion, conțin articole pe această temă semnate de Ion Alexis, I. Schreiber, I. Peltz. Alți colaboratori: Demostene Botez, Enric Furtună, Eugen Relgis, Virgiliu Moscovici (Virgiliu Monda), Leon Leoneanu, C. R. Ghiulea, I. Livianu, Leon Ghelerter. I. I.

SCÂNTEIA, publicație apărută la Gherla, ca lunar, de la 1 ianuarie 1924 până în august 1940, având subtitlul „Revistă literară-științifică și de folclor a Societății de Lectură «Ion Creangă» a elevilor Liceului «Petru Maior»”. Directori: Claudiu Percec (1-4/1924), Emil Precup (5/1924-8/1940), ajutați permanent de un comitet de redacție. Editată în climatul de emulație națională caracteristic primilor ani ai României Mari, **S.** adună în jurul ei elevi care se vor afirma, în perioada următoare, în viața literară a țării. Astfel, Emil Giurgiuca debutează în 1924 cu poemele *Rugăciune* și *Desen*. În numărul 11-12/1926 îl urmează Bazil Gruia, elev al liceului din Aiud (*Nu-i vina mea...*). Emil Giurgiuca se exprimă aici nu numai ca poet, ci și ca prozator (*Nevinovatul*, *Baciul Costin*, *Între copii*) și culegător de folclor. În etapa de început a revistei mai publică versuri Aurel Zegrean, I. Budai ș.a. Petre Grimm, profesor de limba și literatura engleză la Universitatea din Cluj, traduce poemul *Dora* de Alfred Tennyson, I. Macaveiu semnează articolul *Fabula și fabuliștii români*; este recenzată *Orizont și stil*, cartea lui Lucian Blaga. Cât privește comentariile despre proză, Emil Precup, folosind date comunicate chiar de scriitor, alcătuiește o notiță biobibliografică *Ion Agârbiceanu*, iar din „Falanga” se reproduc informații despre Liviu Rebreanu. Elevul Grigore Caraba încearcă o dramatizare după *O făclie de Paști* de I. L. Caragiale, tot el dând drama în cinci acte *Mira, fată de-mpărat*. Sunt inserate, în numere succesive, scrisori către Gavril Precup, din partea lui Ioan Bianu și a lui Andrei Bărsescu, epistole ale lui Gavril Precup către George Pop de Băsești etc. Maxim Domide întocmește o monografie a școlii românești din comuna Rodna, județul Năsăud, iar profesorul

Avram Giurcă trimite un studiu de psihologie aplicată, *Mărturia auditivă*. Între colaboratori se află Iuliu Moisil, Horia Petra-Petrescu, N. Hristea, Dumitru Mălinaș, Dan Smântănescu, Horia Teculescu, P. V. Hanes, Petru Stati. *II.*

SCÂNTEIA, publicație apărută la București, inițial în clandestinitate, neregulat, de la 15 august 1931 până la 8 octombrie 1940, apoi zilnic de la 21 septembrie 1944 până la 21 decembrie 1989. Până în 1947 are subtitlul „Organ al Comitetului Central al Partidului Comunist Român”, între 1948 și 1964 „Organ al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român”, iar de la numărul 6 685/1965, care marchează începutul Congresului al IX-lea al PCR, se revine la subtitlul inițial. Ieșită din ilegalitate cu un nume într-un fel bun, ca reprezentantă a unei orientări politice participante la coaliția ce lupta cu arma în mână pentru eradicarea nazismului din Europa, **S.** se dovedește totuși, încă din 1944, o gazetă extremistă, vindicativă și intolerantă, făcând publice liste de scriitori și de artiști care colaboraseră cu dictaturile interbelice și care ar fi trebuit „scoși” din literatură. Gruparea de șoc a aderenților săi crede în justetea orientării, mimând adevărată democrație de fațadă, inspirată – spun ei – de „valorile” venite de la Răsărit. Așadar, încă de la început, cotidianul se afirmă ca organ de presă al unor insurgenți de profesie, în stare de orice. Odată depășită această fază, a luptei pentru putere, ziarul devine cu adevărat o tribună a noii dictaturi, instaurată la noi după 1947. În calitate de cotidian oficial al Partidului Muncitoresc Român, apoi al Partidului Comunist Român, **S.** a urmat îndeaproape ritmul când mai lax, când intens, dar totdeauna manifest, al propagandei de partid, căutând să îi impună ideologia nu numai în câmpul societății în general, ci și în spațiul culturii și literaturii. Cotidianul este imaginea fidelă a acestui dirijism care, deși, în timp, și-a schimbat nuanțele și metodele, și-a păstrat mereu nucleul dur și sensul de bază: acela de a voi să facă din literatură o unealtă în mâinile statului comunist-totalitar, scopul ultim fiind modelarea „conștiinței socialiste a omului nou”. Organul de presă al PCR a parcurs, din punct de vedere cultural, câteva etape relativ distincte: perioada proletcultismului leninist, predominant în anii de la sfârșitul deceniului al cincilea și continuat de realismul socialist până la mijlocul deceniului al șaptelea, apoi aceea a așa-numitului „dezgheț cultural” după 1965, cu o vagă prelungire până către sfârșitul anilor '70, întrerupt însă de „tezele din iulie” 1971, și, în sfârșit, etapa integral dictatorială dintre 1980 și 1989, purtând pecetea unui naționalism de paradă și a unui înverșunat cult al personalității. În toate aceste faze ideologice **S.** este oglinda tuturor adaptărilor, compromisurilor, duplicităților care au condus la acea „trădare a intelectualilor” (Ana Selejan). Atitudinea oficială față de literatură și viața literară, ca și reacția scriitorilor față de „directive” sunt reflectate, de-a lungul timpului, de nelipsitele dări de seamă despre conferințele naționale ale scriitorilor (de pildă, cea din 15 martie 1949, când se înființează Uniunea Scriitorilor) sau despre congresele și plenarele Uniunii Scriitorilor (1956, 1960, 1962 și 1972), dar și de

campaniile îndreptate împotriva unor mari scriitori, prima fiind inițiată în 1948 de Sorin Toma la adresa lui Tudor Arghezi (*Poezia putrefacției sau Putrefacția poeziei*). Se adaugă mesele rotunde cu cititorii, unele cu caracter proletcultist-acuzator, precum „discuția” despre romanul *Bărăgan* de V. Em. Galan (1962), dezbateri de felul celor cuprinse în rubrica numită „Colocviile «Scânteii»”: *Umanismul revoluționar* (texte de Mihai Beniuc, Francisc Păcurariu, Violeta Zamfirescu), *Vitalitatea poeziei civice și patriotice* (I. D. Bălan, Radu Boureanu, Nicolae Dan Frunteletă), *Vocația politică a romanului românesc contemporan* (Dinu Săraru, Platon Pardău, Paul Anghel) sau așa-zise anchete printre scriitori, cu titluri cât se poate de grăitoare: *Un DA unanim al oamenilor de artă și cultură pentru politica marxist-leninistă a Partidului* (august 1969), *Ce calități sunt definitorii pentru eroii literaturii noastre* (decembrie 1971), *Munca și creația – acorduri la „Cântarea României”* (1977) etc. Acelorași țeluri propagandistice le răspunde și nesfârșita masă a articolelor de direcție, care au împânzit neîncetat paginile publicației cu tematica lor abuzivă și opresivă, începând, bunăoară, cu „materialele” care, în preajma sărbătoririi a nouăzeci de ani de la nașterea lui V. I. Lenin, vădesc un cult încă viu (semnatari: Cezar Petrescu, Eusebiu Camilar, Geo Bogza, Maria Banuș ș.a.). În perioadele următoare ele proslăvesc Partidul Comunist, ideologia sa și valorile instrumentalizate de aceasta în așa măsură încât le-a pervertit în pseudovalori. Spicuirea unor exemple din această puzderie de articole este ilustrativă, criteriul fiind mai degrabă elocvența clișeei folosite ca titlu. Spre pildă, grupajul intitulat *Scriitorii întâmpină semicentenarul Partidului* (noiembrie 1970) sau articolele *Patriotismul socialist – izvor nesecat al literaturii noastre* de Aurel Mihale, *Scriitorul – mesager al spiritualității poporului* de Laurențiu Fulga, *Idealurile Partidului – idealurile scrisului nostru* de Nicolae Breban, *Tradiția militantismului patriotic al literaturii române* de Ion Rotaru, *Literatura actuală, oglindă a marilor evenimente din viața poporului* de Mihail Diaconescu, *Spiritul militant al poeziei patriotice* de C. Stănescu, acesta din urmă fiind cel mai activ critic dogmatic al ziarului în anii '80. În corul publicisticii dirijate s-au lăsat incluse, din păcate, nu doar nume de plan secund ori, adesea, ne semnificative, ci și voci dintre cele mai distincte ale literaturii române, cum este aceea a lui Tudor Arghezi, care, după o perioadă de interdicție, rememorează în **S.** grevele muncitorești din epoca interbelică, publicând, de asemenea, o suită de tablete menite să convingă regimul de adevărată democrație sa la noua orânduire (*Partidul, Perspectiva, Cu poporul, A fi sau a nu fi..., Republică și monarhie*). Direcția cultural-literară impusă de strategia partidului unic răzbată și din beletristica propriu-zisă, căreia ziarul îi face loc din când în când în paginile sale: o literatură profund marcată de conjunctura politică, de canoanele realismului socialist și de obediența colaboratorilor. Uneori cu anume ezitare, alteori pe față, aceștia erau nevoiți ori considerau util să își adapteze scrisul canoanelor, pe care, de altfel, mulți au știut să le exploateze oportunist în beneficiul propriei cariere, ceea ce se vede clar din versurile apărute în **S.** Aparținând, adesea, unor poeți autentici, dar dispuși la compromis, textele au, în prima

fază, o turnură proletcultistă vădită, pentru ca mai târziu, în a doua etapă, să tindă spre un militantism prosocialist și patriotard, iar în cea de-a treia să cadă cu totul în mrejele cultului personalității. E vorba de poeți din toate generațiile, de la cei afirmați înainte de ultimul război mondial sau imediat după (Miron Radu Paraschivescu, Mihai Beniuc, Virgil Teodorescu, Maria Banuș, Eugen Jebeleanu, Virgil Carianopol, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Cicerone Theodorescu, Dan Deșliu, Marcel Breslașu ș.a.) la cei care au debutat în anii '60 (Ilie Constantin, Nichita Stănescu, Ion Horea, Adrian Păunescu, Florența Albu, Gheorghe Tomozei, Petre Ghelmez, Al. Andrițoiu, Ion Brad, Mihai Negulescu, Tiberiu Utan ș.a.) până la cei ale căror prime cărți apar abia după 1970 (Nicolae Dragoș, Mircea Florin Șandru și mulți alții). În schimb, se face simțită absența poezilor din generația '80, a căror creație, mai mult sau mai puțin nonconformistă, era tolerată, dar nu agreată la nivel oficial, astfel încât nu avea cum să își găsească locul tocmai în cotidianul PCR. Tot mai agreate au fost, îndeosebi între 1975 și 1989, când festivismul ceaușist se exacerbă, producțiile ocazionale ale unor versificatori de serviciu (Victor Tulbure, Eugen Frunză, Niculae Stoian, Dan Rotaru și mulți alții). Nici proza inclusă în sumar la răstimpuri nu dezminte de obicei regula tendențiozității partinice, deși efectele acesteia sunt atenuate sau chiar anulate uneori de consistența narativă, problematică sau descriptiv-lirică a scrierilor. Apar, între altele, fragmente din romanele *Lisaveta* de Mihail Sadoveanu, *Risipitorii* de Marin Preda, *Francisca* de Nicolae Breban, *Ce mult te-am iubit* de Zaharia Stancu, *Biografii contemporane* de Petru Dumitriu, *Cordovanii* de Ion Lăncrănjan, *Cu amândouă mâinile* de Dumitru Mircea, *Satul uitat* de Eusebiu Camilar, povestiri de Cezar Petrescu (*În satul lui Ion Săracu*), Nicolae Velea, D. R. Popescu, Petre Sălcudeanu, Radu Tudoran, Corneliu Leu, Ioan Grigorescu, Paul Everac, Petru Vintilă, schițe de Teodor Mazilu (*Bădăranii*), reportaje de F. Brunea-Fox, Geo Bogza (*Noua laudă a toamnei, Suceava, Pe Bistrița și pe Trotuș, Oameni, ape și munți*), Al. Gheorghiu, Traian Filip, Traian Coșovei, Ion Gheorghe ș.a. Cel mai însemnat loc în secțiunea literară a ziarului îl deține însă critica, definită de câteva intenții programatice urmărite statornic. Astfel, fără a abandona publicistica de pură propagandă, **S.** și-a propus totuși – după depășirea primei faze dogmatice, centrată pe denigrarea violentă a culturii „burghezo-moșierești” și ilustrată în anii '50 de Nicolae Moraru, Traian Șelmaru, Nestor Ignat, Sergiu Fărcășan ș.a., multe „edictе” nefiind semnate –, o recuperare sau reactualizare a unor nume de seamă ale literaturii române. Așa se face că apar numeroase articole comemorative sau aniversare despre Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, Ion Creangă (Al. Rosetti, *Arta prozatorului*, G. Călinescu, *O expresie monumentală a poporului*, Zoe Dumitrescu-Busulenga, *Specific și universalitate*, 1964), Nicolae Filimon, Dimitrie Bolintineanu, Duiliu Zamfirescu, Mihail Sadoveanu (omagiul, la împlinirea a optzeci de ani, de Mihai Ralea, Zaharia Stancu, Paul Georgescu). Semn al relativei deschideri culturale din deceniul 1965-1975, binevenită, dar nu lipsită de ambiguități, este publicarea unor comentarii semnate de esești, critici și istorici

literari precum Șerban Cioculescu (*Critica și etica literară, Despre accesibilitatea literaturii*), Al. A. Philippide (*Universalitatea literaturii*) ori de alții care vor deveni, nu peste mult timp, prestigioși: Nicolae Balotă (*Actualitatea eseului*), Edgar Papu (*Inovație și continuitate în literatură, Profunzimea clasicității, Actualitatea literaturii de inspirație istorică, Personajul cărții de proză*), Dumitru Micu (*Lucian Blaga – personalitate proeminentă a culturii românești*), Ștefan Aug. Doinaș (*Notații despre evoluția conceptului de poezie, Poezie și modă poetică*), Virgil Nemoianu (*Contribuții la studiul literaturii universale*), Mircea Zăciu (*Lucrările de sinteză, Dialectica tradiției în creația literară*) ș.a. Altă intenție a cotidianului, aceea de a urmări actualitatea vieții scriitoricești, răzbate din cele câteva rubrici care, deși sporadice și fără colaboratori constanți, au semnalat sau comentat evenimente literare, apariția unor cărți și a unor tinere talente. La „Cronica literară” au colaborat de-a lungul anilor o mulțime de critici, între alții, în ordine cronologică, aflându-se Sergiu Fărcășan, S. Damian, Gabriel Dimisianu, Miron Dragu, Valentin Lipatti, Valeriu Râpeanu, Eugen Luca, Alexandru Balaci, Vlad Sorianu, Mihail Petroveanu, Aurel Martin, Sorin Moveleanu, Emil Vasilescu, Alex. Ștefănescu, Doina Uricariu, H. Zalis, Emil Manu, C. Stănescu ș.a. Printre recenzenții care scriu la rubrica „Note de lectură” sau în afara ei pot fi întâlniți Ileana Vrancea, Pompiliu Marcea, Savin Bratu, M. N. Rusu, Adrian Anghelescu, Z. Ornea, Mihai Gafița, Mircea Iorgulescu, Voicu Bugariu, Ion Rotaru. O rubrică efemeră, din 1968, poartă titlul „Portrete literare” și cuprinde mici medalioane despre tinerii poeți Grigore Hagiu, Gheorghe Tomozei, Cezar Baltag. Alături de cele rezervate literaturii, ziarul a avut și alte rubrici culturale: „Note bibliografice”, „Cronica teatrală” (susținută de Andrei Băleanu, Vicu Mîndra, Călin Căliman, D. Costin, Aurel Baranga), „Carnet cultural”, „Panoramic cultural”, „Foileton”, „Carnet muzical”, „Cronica filmului”, „Pe ecranele cinematografeilor”, „Viața culturală”, „Adnotări”, „Carnet plastic”. Opiniile exprimate căpătau greutate prin caracterul oficial al ziarului de partid care, ca instrument al puterii, a impus și consolidat așa-zise valori sau, invers, a marginalizat sau a periclitat destinul unor personalități și opere cu adevărat de valoare. Alți colaboratori: Constantin Chiriță, Toma George Maiorescu, Otilia Cazimir, Nicuță Tănase, Pop Simion, Dinu Săraru, Al. Căprariu, Marin Mincu, Al. Săndulescu, Valentin Silvestru, Al. Oprea, Ioan Adam, Corneliu Sturzu, Dragoș Vrânceanu, Cornel Regman, Al. Dima, Ion Hobana, Gh. Bulgăr, Ion Zamfirescu, Dan Tărchilă, Dumitru Bălăeț, Ilie Tănăsache, Nicolae Țic, Eugen Uricaru, Aurel Rău, Ion Ianoși.

T. H., I. M.

SCÂNTEIA TINERETULUI, cotidian apărut la București de la 5 noiembrie 1944 până la 21 decembrie 1989. Subtitlul „Organ central al Uniunii Tineretului Muncitor” se schimbă în „Organ central al Uniunii Tineretului Comunist”, apoi în „Organ al Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist”. Din 20 septembrie 1981 ziarul are un supliment literar-artistic săptămânal. **S.t.** ilustrează, asemenea tuturor publicațiilor

similare, principalele evenimente petrecute în România postbelică, în toate sferile de activitate, inclusiv în cea cultural-artistică. Pe tot parcursul apariției sale ziarul are o evidentă orientare propagandistică, normativă. Profilul politic este mai pronunțat, mai agresiv în primii ani, când periodicul e un for de luptă comunistă, în disputa pentru impunerea ideologiei marxist-leniniste și a modelului politic sovietic, în condițiile instaurării și consolidării noului regim. **S.t.** reflectă de pe o poziție partinică dogmatică evenimentele care marchează comunizarea României: prima Conferință Națională a PCR (16 octombrie 1945), instituirea guvernului Petru Groza (6 martie 1945), abdicarea regelui (30 decembrie 1947), proclamarea Republicii Populare Române etc. Sunt, de asemenea, prezentate tendențios evenimentele din viața culturală și literară a țării, precum Congresul Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști (octombrie 1947), Conferința pe Țară a Scriitorilor, în care s-a decis înființarea Uniunii Scriitorilor (15 martie 1949), sub președinția de onoare a lui Mihail Sadoveanu, organizație menită să ofere un cadru oficial noii orientări culturale instituite de Partidul Comunist, întemeiată pe conceptul de artă angajată, partinică și pe metoda de creație a realismului socialist. Și în deceniile următoare **S.t.** rămâne un organ de propagandă comunistă, ce înregistrează evenimente politice precum cel de-al II-lea Congres al PMR, din decembrie 1955, plenara din iunie 1958 a Comitetului Central al Partidului etc., publică decrete, rezoluții, comunicate, directive, discursuri ale oficialilor vremii. În aceeași manieră doctrinară și propagandistică sunt relatate și principalele manifestări din sfera culturii și a literaturii, ca primele congrese ale Uniunii Scriitorilor (iunie 1956, ianuarie 1962), urmate de numeroase alte momente similare. În calitatea sa de organ de luptă și educație comunistă, **S.t.** va oferi îndeosebi știri, editoriale, articole de directivă, reportaje, comentarii din actualitatea politică, dar și materiale informative din toate domeniile de activitate, inclusiv din literatură. Textele literare respectă cu fidelitate programul ziarului și ilustrează fenomenul de politizare a culturii, impus de ideologia comunistă. În deceniile al cincilea și al șaselea ale secolului trecut există o evidentă orientare prosovietică, proletcultistă, antitetică în raport cu așa-zisa literatură „burgheză”, „decadentă”, „cosmopolită”, dar în consens cu imperativul subordonării esteticului de către politic. O destindere a spiritului dogmatic, vizibilă și în scrierile apărute în **S.t.**, are loc după 1964, când purismul realist-socialist începe să facă unele concesii elementului estetic. Literatura își menține însă același caracter partinic, propagandistic, respectând în continuare cerința angajării în slujba politicului. Astfel, în 1964, cotidianul, reproducând o cuvântare a lui Gh. Gheorghiu-Dej, afirmă că literatura trebuie să reflecte viața contemporană, opera „grandioasă” de construire a socialismului, faptele „mărețe” ale omului „nou”, iar judecata critică trebuie făcută de pe pozițiile ideologice ale marxism-leninismului. O bună parte a publicisticii constă în declarații de adeziune a scriitorilor la directivele și normele de „creație” oficiale, precum și în intervenții pe marginea

raportului dintre literatură și politică, din perspectiva subordonării celei dintâi la cea de-a doua. Printre rubricile semnificative se numără „Mișcarea muncitorească”, „Pagina culturală”, „Viața de organizație”, „Cu dalta și ciocanul”, „Cronica filmului”, „Cronica dramatică”, „Note de lector”, „Sport”, „Actualitatea”, „Lumea ideilor”, „Cântarea României”, „Accent”, „De peste hotare”, „Agenda”, „Ultimele știri”. Versurile, incluse destul de rar în sumar, au, în general, un caracter declamator, patriotard, mai cu seamă în etapa de început a ziarului. Ele sunt semnate de Ștefan Iureș, Mihai Beniuc, Veronica Porumbacu, Dan Deșliu, Nina Cassian, Marcel Breslașu, Eugen Jebeleanu, Al. Andrițoiu, Nicolae Labiș, Ion Brad, Victor Tulbure, Florența Albu, Adrian Păunescu, A. I. Zăinescu, Gheorghe Tomozei, Cezar Baltag, Marin Sorescu (trei poeme din ciclul *Don Quijote*), Grigore Hagiu, George Țârnea, Darie Novăceanu, Dan Rotaru, Horia Aramă, Florin Mugur ș.a. Sunt reproduse sporadic versuri ale unor poeți clasici, ca Vasile Alecsandri, George Coșbuc, Grigore Alexandrescu, și se organizează concursuri de poezie, precum cel din 1960, închinat celui de-al III-lea Congres al PMR, la care participă elevi și studenți, printre care Nichita Stănescu, Constantin Abăluță, Miron Scorobete. Scrieri în proză semnează Mihail Sadoveanu (un fragment din romanul *Nicoară Potcoavă*), Camil Petrescu (fragmente din romanul *Un om între oameni*), Marin Preda (nuvela *Ședința de producție*), Mihai Beniuc (un fragment din romanul *Pe multe de cușit*), Eugen Barbu (fragmente din romanul *Șoseaua Nordului*), Tudor Arghezi („tableta” *Ai carte, ai parte*), Petru Dumitriu, Ion Marin Sadoveanu, Titus Popovici, Francisc Munteanu, Ion Lăncrănjan, Fănuș Neagu, Teodor Mazilu, Haralamb Zîncă, Vasile Băran, Tita Chiper ș.a., iar dramaturgia e ilustrată de Radu Boureanu, Laurențiu Fulga, Mariana Pârvulescu. Asemenea celorlalte gazete politice ale epocii, **S.t.** cultivă, mai ales în deceniile al cincilea și al șaselea, o publicistică partinică: articole de popularizare a literaturii sovietice, dezbateri și texte teoretice cu caracter normativ, axate pe dezideratele literaturii de partid, luări de poziție critice de „reevaluare” a tradiției culturale din perspectiva dogmelor marxist-leniniste, recenzii consacrate scrierilor realismului socialist din țară și de peste hotare. De-a lungul timpului, cronicile literare, apărute destul de parcimonios, uneori în cadrul unor rubrici cu caracter nepermanent, intitulate „Cronica literară”, „Literatură și artă”, „Note de lectură”, „Cartea de debut”, „Vitrina cu cărți”, „Literatură - artă”, „Opinia literară și artistică”, aparțin lui S. Damian, Ion Vitner, Mihai Gafița, Eugen Luca, Lucian Raicu, Cezar Petrescu, Al. I. Ștefănescu, Al. Piru, Ion Cristoiu, C. Stănescu, Victor Atanasiu, Sorin Preda, Nicolae Baltag, Petru Poantă, Nicolae Ciobanu, Fănuș Băileșteanu ș.a. Din deceniul al șaptelea articolele și eseurile literare sporesc calitativ și numeric, reunind noi colaboratori, precum Perpessicius (*Postumele*, într-un număr omagial, închinat în 1964 lui Mihai Eminescu), Șerban Cioculescu, Nicolae Balotă, Marian Popa, Dinu Flămând, Emil Manu, Adrian Popescu ș.a. Alături de textele programatice și propagandistice, abundente mai cu seamă în primele două decenii de apariție a publicației,

semnate de Ion Vitner, Paul Cornea, Al. Oprea, Ion Brad ș.a., cotidianul face loc și articolelor comemorative, consacrate unor scriitori clasici români, precum Mihai Eminescu și I. L. Caragiale, sau străini, ca J. W. Goethe, N. V. Gogol, Vladimir Maiakovski, Maxim Gorki, Victor Hugo. Conform imperativului angajării politice, scriitorii și criticii sunt și semnatori ai unor texte publicistice cu caracter propagandistic, normativ și educativ. Printre aceștia se numără Emil Manu, Mihai Stoian, Mihai Beniuc, Al. Mirodan, Traian Șelmaru, Aurel Baranga, Corneliu Leu, Zaharia Stancu, Demostene Botez, Eugen Barbu, Geo Bogza, Miha Dragomir, Titus Popovici, Al. Căprariu, Laurențiu Ulici, Savin Bratu ș.a. Traducerile se axează aproape exclusiv asupra unor texte din literaturile socialiste: poezii de Vladimir Maiakovski și Ilya Ehrenburg, altele din lirica bulgară, coreeană, chineză, în tălmăcirea lui Marcel Breslașu, Al. Andrișoiu, Ștefan Iureș, Ion Hobana, Nicolae Labiș, Victor Tulbure, Miron Radu Paraschivescu, A. Toma, Miha Dragomir, Cicerone Theodorescu. În 1949 apare și un fragment dintr-un roman al lui Mihail Șolohov, *Ei au luptat pentru patrie*, în traducerea lui V. Tescoveanu. Sunt de menționat, de asemenea, numeroasele dezbateri și anchete referitoare la relația dintre literatură și politică (1977), responsabilitatea socială a scriitorului (1979), oglindirea comunismului în literatură (1979) etc., la care participă, printre alții, Laurențiu Ulici, Dumitru Micu, Ion Lăncrăjan, Gheorghe Tomozei, Marius Tupan, Vasile Andru, Const. Ciopraga. În deceniul al cincilea, în primii ani ai nou-instauratului regim, câteva anchete au un pronunțat caracter demascator, în consens cu campaniile antiburgheze purtate în întreaga presă de stânga. Astfel, ancheta intitulată *Aspecte din literatura contemporană*, inițiată pe 8 mai 1945, combate cu virulență suprarealismul (sub semnătura lui M. I. Cosma), ideologia Cercului Literar de la Sibiu (Nicolae Veronescu) ș.a.m.d. Ilustrative pentru pulsul vieții literare postbelice sunt și interviurile cu Mihai Beniuc, Cezar Baltag, Radu Boureanu, Mihai Ungheanu, Eugen Barbu ș.a. Cronică teatrală publică sporadic Vicu Mîndra, Ion Hobana, Ada Simionescu, Sanda Faur, Liliانا Ursu, dar și George Banu, C. Stănescu, Victor Parhon, Miruna Ionescu, Margareta Bărbuță, Bogdan Ulmu ș.a. Cronică cinematografică este ținută de Mihai Lupu, Ion Lazăr, Florin Mugur, B. Dumitrescu, Alice Mănoiu, Radu Cosașu ș.a. Destul de frecvent apare și o cronică muzicală, susținută de Octavian Ursulescu, Iosif Sava, Eugen Pricope, Alina Popovici, precum și una plastică, asigurată de Mariana Celac, Petru Comarnescu, C. R. Constantinescu, Magda Cârnelci, Florența Albu, Franz Storch. **S.t.** mai cuprinde o „cronică săptămânală a culturii” semnată de Aurel Baranga, o „cronică la obiect” scrisă de Marina Nedelciu, o rubrică de „Însemnări” alcătuită de Georgeta Horodincă, poșta redacției, în cadrul rubricii „De la om la om”, girată de Ion Băieșu, „note de drum” oferite de Leonard Gavriliu, Veronica Porumbacu, Dumitru Popescu, Al. Simion, Ioan Adam, Lucia Demetrius, D. I. Suchianu, Ion Segărceanu, Adrian Dohotaru. *M. W., I. T.*

SCÂNTEIA TINERETULUI. SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC, publicație editată la București, săptămânal, de la 20 septembrie 1981 până în decembrie 1989; cu titlul „Tineretul liber. Supliment literar-artistic” continuă până în mai 1992. Suplimentul nu a comportat o casetă redacțională proprie. *De facto*, cele douăsprezece pagini, care se vindeau și separat, sunt realizate de o echipă de redactori ai secției culturale a ziarului, coordonată de Ion Cristoiu, redactor-șef adjunct al „Scânteii tineretului” până în 1987, și de Victor Atanasiu, cuprinzând și pe Mariana Brăescu, Constantin Sorescu, Mariana Dănilă ș. a. Lor li s-au alăturat, în diferite perioade, un număr de colaboratori constanți, între care figurau Alex. Ștefănescu, Aurelian Titu Dumitrescu, Dan Ciachir. Retorica oportunist-conformistă a unui *Cuvânt înainte* părea destinată să adoarmă vigilența „organelor superioare”, deoarece, cel puțin într-o primă etapă, suplimentul încearcă să canalizeze – între limitele concordate de sistemul politic al epocii – aspirațiile de înnoire ale unor tineri literați și artiști. Se proclama adeziunea la necesitatea „artei angajate” și a cultivării unui „spirit patriotic, revoluționar”, dar se afirma net respingerea rutinei, închiștării, convenționalismului. Numerele din toamna anului 1981 și din primele luni ale anului 1982 vădesc atenția acordată creatorilor tineri (majoritatea celor invitați să colaboreze, intervievați, prezentați și promovați aici nu împliniseră treizeci de ani) și unor probleme de actualitate – literar-artistice, dar și sociale etc. – mai puțin „comode”, abordate fără convenționalism. Primul număr cuprinde un interviu-portret luat lui Gabriel Chifu, o „masă rotundă” cu tema *Genul scurt – genul implicării imediate în actualitate*, cu participarea tinerilor scriitori Cristian Teodorescu, George Cușnarencu, Sorin Preda, Nicolae Iliescu, Mircea Nedelciu, un fragment de roman de Radu Pinte, o schiță de Ioan Lăcustă. Pagina consacrată artelor plastice include reproduceri ale unor lucrări ale lui Virgil Mancaș. Există și o rubrică dedicată muzicii. Versuri publică George Arion, Dan Ciachir, Ioana Dinulescu, Carolina Ilica, Ion Mircea, Mircea Florin Șandru, Corneliu Vadim Tudor ș.a. În al doilea număr scriitorul interviuat (de Mariana Dănilă) era Matei Vișniec. Întră în sumar versuri de Carolina Ilica, Radu Felix, schițe de Cristian Teodorescu, un fragment de roman de Eugen Uricaru, o dezbateri la care participă tineri regizori de teatru (Cătălina Buzoianu, Alexa Visarion, Alexandru Colpacci, Dan Micu). Emil Brumaru deschide, sub titlul „Diligența poștală”, o rubrică de consiliere a aspiranților la recunoașterea literară. O pagină e consacrată literaturii științifico-fantastice. În numerele următoare se continuă publicarea de interviuri (cu Virgil Mancaș, Cleopatra Lorințiu, actorul Mihai Mălaimare, Mircea Săndulescu, Mircea Florin Șandru, Werner Söllner, Alexandru Dobrescu, Doina Uricariu, Mircea Nedelciu), sunt găzduite proză scurtă (Eugen Șerbănescu, Sorin Preda, Mircea Nedelciu, George Cușnarencu, Al. Papilian, Tudor Octavian), fragmente de roman (Ioan Dan Nicolescu, Alexandru Vlad), versuri (Grete Tartler, Adrian Popescu, Mara Nicoară, Ștefan Mitroi, Nicolae Băciuț, Liviu Ioan Stoiciu, Aurelian Titu Dumitrescu, Lilianna Ursu, Ion Bogdan Lefter, Gabriel Stănescu, Lucian Vasiliu, Eugen Evu,

Augustin Frătilă, Cristiana Hâncu, Traian T. Coșovei, Mariana Codruț, Carmen Firan). Un grupaj aparținând unor tineri poeți care aveau cărți în curs de apariție la Editura Eminescu reunea texte de Nicolae Dan Frunteletă, Adrian Popescu, Vasile Dan, Cornelia Maria Savu, Doina Uricariu, Lucian Avramescu, Adrian Vasiliu, Viola Vancea, Ioana Ieronim, Ioana Diaconescu. Un roman polițist, în serial, dă George Arion. Se selectează și texte dramatice, semnate de Carmen Firan (cu o prezentare de Ion Cristoiu), Șerban Codrin. Sunt frecvente dezbaterile și anchetele pe diferite teme: *O relație încă neîmplinită: artă-cotidian*, *Semnificația locului natal* (la care Mircea Cărtărescu participă cu un text intitulat *Bucureștii copilăriei*, unde se pot depista, în schiță, teme, motive și elemente de recuzită ulterior dezvoltate în *Visul* și în *Orbitor*) ș.a. Rubricile, unele mai persistente, se numesc „Constelații lirice”, „Viața literară”, „Anchete”, „Reportaje”, „Cronică plastică”, „Cronică cinematografică” etc. „Cronica literară” este susținută de Ion Cristoiu, alte comentarii intrând la rubrica „Panorama literaturii tinere”, unde scriu Alex. Ștefănescu, Ion Bogdan Lefter, Constantin Sorescu, Constantin Pricop ș. a. După o vreme Alex. Ștefănescu ține cu asiduitate rubrica „Literatura tânără. Bibliografia unei generații”, în care discută cărți de Matei Vișniec, Ion Simuț, Doina Uricariu, Mircea Florin Șandru, Adrian Popescu ș.a., iar alte cronici, inserate la rubrica „Viața literaturii”, sunt semnate de Constantin Sorescu și Gheorghe Grigurcu, precum și - sporadic - de Adrian Dinu Rachieru, George Ioniță, Ecaterina Vaun, Mihai Coman, Aureliu Goci. Mai colaborează cu texte critice, articole de publicistică culturală etc. H. Zalis, Aurelian Titu Dumitrescu, Dan Ciachir, Artur Silvestri ș.a. O rubrică este intitulată „Se anunță o nouă carte”, aici fiind prezentate fragmente din scrieri aflate în curs de apariție (autori: Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Traian T. Coșovei ș.a.). Ultima pagină găzduiește, timp de câteva luni, o rubrică miscelaneă de știri, note și relatări, realizată de Mariana Brăescu. La un moment dat, Emil Brumaru își abandonează rubrica, alta, „Cenaclu prin corespondență”, susținută de Alex. Ștefănescu, luându-i locul. Publicația - de fapt, ziarul „Scânteia tineretului” - patronează și un cenaclu literar, Confluente, ale cărui lucrări sunt consemnate în paginile sale. Bunăoară, la ședința din 26 noiembrie 1981 invitați de onoare sunt Emil Brumaru și Mihai Sora, ei îi prezintă pe tinerii autori care citesc din scrierile lor - Matei Vișniec și Nicolae Sava -, iar la dezbateri participă Liviu Antonesei, Nichita Danilov, Ion Bogdan Lefter, Dinu Pătulea, Nicolae Țone, Victor Atanasiu, Stelian Tănase, Ov. S. Crohmălniceanu, Nicolae Iliescu. O „cronică a cronicilor sportive” e ținută de Cornel Nistorescu, rubrica „Dialog cu cititorii” (pe teme diverse, neliterare) e realizată de Mariana Brăescu, iar Ioan Adam redactează „Revista revistelor”. Ilustrația fotografică e asigurată de Ion Cucu și de Gheorghe Cucu. În primele luni ale anului 1982 din conținutul publicației se deduce o întărire a controlului exercitat de organele de partid, date fiind renunțarea treptată la obiectivele novatoare și creșterea ponderii materialelor docil alinate exigențelor propagandistice oficiale. Nicolae Ceaușescu e glorificat tot mai stăruitor, se înmulțesc articolele „înflăcărate”, encomiastice,

versurile de slăvire, sunt ilustrate oportunist campaniile momentului (pentru pace, împotriva înarmării, împotriva bombei cu neutroni, împotriva implantării rachetelor cu rază medie de acțiune în Europa etc.). În general, sporește intensitatea discursului propagandistic-mobilizator. Cât despre preocupările literar-artistice și, în general, culturale, se observă o modificare treptată, dar rapidă, a orientării generale, manifestă la nivelul obiectivelor și temelor predilecte, dar și la cel al vârstei și componenței echipei de colaboratori. Astfel, vârsta medie a colaboratorilor - dar și, mai ales, a celor invitați sau promovați - crește cam cu un deceniu-un deceniu și jumătate. Interesul pentru tinerii creatori scade în favoarea cultivării numelor consacrate. Se înmulțesc conformiștii, sau, mai precis spus, cei atașați liniei ceaștite a momentului, adică orientării desemnate, după 1989, prin termenul „național-comunism”, cu versiunea ei culturală numită proto-cronism. Sunt intervievați acum Eugen Barbu, Mihai Bandac, Sabin Bălașa, Ion Lăncrănjan, Doru Popovici, Dinu Săraru, Tudor Octavian, Valeriu Râpeanu, Dan Zamfirescu, Mihai Ungheanu, Ion Coja. Cresc sensibil preocupările de ideologie culturală, este cultivată eseistica de tentă istoriografico-politică, sunt publicate ample texte de epocă (din perioada interbelică), izvoare narative, documente, fragmente inedite din memoriile unor oameni politici din epoca precomunismă etc. Atenția față de creația literară de ultimă oră și de valențele ei novatoare diminuează, iar poziția față de acestea devine una mai degrabă de respingere, criteriul principal de valorizare fiind cel al eficienței în propagarea unor idei zise naționale și patriotice. O dezbatere prelungită și destul de furtunoasă pe tema *Realismul minor - o pseudosoluție pentru abordarea problemelor realității* (anchetă realizată de Ioan Adam) pare să marcheze un început de dezavuare a literaturii optzeciste. Se recomandă o cale mai conformistă și explicit „angajată”, deci cu adevărat minoră și retrogradă sub aspect literar și se conchide că „publicul are nevoie de o literatură cu un spirit mai combativ, patriotic” etc., ceea ce înseamnă implicit o întoarcere la formula literaturii de propagandă. Totuși, la rubrica „Se anunță o nouă carte” este oferit, în septembrie 1982, un amplu fragment din romanul *Playback* de Stelian Tănase, în serial sunt găzduite pagini de memorialistică ale lui Vlad Mușatescu (*Memorii aproximative*) și convorbiri realizate de Aurelian Titu Dumitrescu cu Nichita Stănescu sub titlul *Antimetafizica*, iar din literatura străină sunt inserate în traducere, sub titlul *Parfum de guyaba*, convorbiri între Gabriel García Márquez și Plinio Apuleyo Mendoza. Tradiția publicării de transpuneri din mării scriitori latino-americani se va păstra, în anii 1987-1988 fiind dată, de pildă, versiunea românească a romanului *Dragostea în vreme de ciumă* de Gabriel García Márquez. Continuă însă campania pentru „poezia patriotică”. Sunt lansate polemici, atacuri, luări de poziție: Ion Lăncrănjan polemizează cu Mircea Iorgulescu, Ion Coja susține, sub titlul *Poezie și impostură*, un atac violent la adresa lui Dorin Tudoran, Gheorghe Grigurcu se pronunță cu extremă asprime la adresa lui Eugen Simion, Alex. Ștefănescu combate complicarea, considerată inutilă, a limbajului critic,

dar tot el, în alt articol, ia apărarea tinerilor poeți coautori ai volumului *Cinci* (Romulus Bucur, Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter, Mariana Marin, Alexandru Mușina), contestați agresiv de Corneliu Vadim Tudor în „Săptămâna culturală a Capitalei”. Cu o politică editorială ezitantă, marcată de situația din epocă – alternări de întăriri și relaxări ale controlului de partid, limitări și interdicții impuse de cenzură, rivalitate între protocoziști, care reușiseră să își adjucece sprijinul oficialității, și cei atașați principiului estetic și necesității înnoirii reale, mari și mici manifestări de oportunism, compromisuri etc. –, revista cultivă, totuși, valori ale literaturii și artelor. Dintre textele editate în serial, două sunt importante cu deosebire: un roman de Eugen Barbu și un amplu documentar comentat de istorie literară aparținând lui Ion Cristoiu. Începând cu numărul 6/1983, timp de douăzeci și una de săptămâni, apar fragmente din romanul – rămas inedit ca volum de atunci încoace – *O lume de câștigat* de Eugen Barbu. Sub titlul *Propuneri pentru o posibilă istorie a literaturii române contemporane*, Ion Cristoiu publică din 28 martie 1982 până în 30 ianuarie 1983 un material reprezentând – după cum precizează autorul – ultima parte, și cea mai masivă, a unei lucrări din care fragmente fuseseră tipărite în „Amfiteatru”. Este un întins montaj comentat de extrase din presa literară românească a anilor când se impusese dictatura dogmelor realismului socialist, în special din perioada 1949–1955. Lucrarea lui Ion Cristoiu – needitată ulterior ca volum – a făcut oarecare vâlvă în epocă prin caracterul scandalos al practicilor pe care le dezvăluia, fiind considerată un demers îndrăzneț, deși se poate opina că, în parte, era și un demers apreciat de oficialități, deoarece limita „dezvăluirile” la perioada dejistă. Cu vremea, tenta puternic protocoziștă a publicației se estompează, obsesia temelor istorice, național-patriotice, cedează locul unei „linii” ceva mai echilibrată și mai adecvate unui periodic literar-artistic pentru tineret. Cu toate acestea, în ultimii ani înainte de decembrie 1989, suplimentul „Scânteii tineretului” se înfățișa ca o publicație mai degrabă ternă, cu spațiul tipografic „blocat” de materiale convențional-obediente față de directivele puterii totalitare. În paginile și rubricile rămase disponibile pentru tratarea aspectelor literar-artifice, legătura cu actualitatea literară și atenția față de valorile emergente nu sunt cu totul ignorate. Se succedă diferite rubrici, unele fiind abandonate sau înlocuite. Prezent în secțiunea „Lecturi complementare”, Constantin Sorescu asigură, cronică literară, rubrica intitulată oficial astfel fiind abandonată de Ion Cristoiu, plecat din redacție, și reluată din noiembrie 1987 sub semnătura lui Al. Piru. Alte cronici apar la „Viața literaturii”, sub semnături diferite, unele constante pentru perioade mai îndelungate, altele întâlnite sporadic sau ocazional (Gh. Bulgăr, Florentin Popescu, Dorin Măran, Aurel Martin, Ioan Holban, Nicolae Țone, Paul Dugneanu, Nicolae Baltă, Dan Silviu Boerescu ș.a.). Critică literară fac și Victor Atanasiu, Aureliu Goci, H. Zalis ș.a. Rubrica „Un tânăr autor, o carte” e ținută de Traian T. Coșovei, aici fiind prezentați Gabriel Chifu, Ioana Ieronim, Nichita Danilov, Bogdan Ficeac, Cornelia Maria Savu, Radu Sergiu Ruba ș.a., în timp ce Valeriu

Bărgău asigură rubrica „Scriitorii tineri și cărțile lor”. Sunt înscrise în sumar versuri de Tudor Ion Iovian, Mircea Florin Șandru ș.a. Alex. Ștefănescu, găzduit și cu alte contribuții, onorează în continuare rubrica intitulată „Cenaclu prin corespondență”, de unde se retrage la un moment dat. Îi succedă, din noiembrie 1988, Mircea Iorgulescu, rubrica numindu-se acum „Poșta literară”. Nicolae Țone realizează consistente convorbiri cu scriitorii de valoare. Sunt purtate dezbateri sau organizate anchete pe teme de actualitate, în special privind afirmarea noilor generații de scriitori (de pildă, sub genericul „Cei ce vin”), în speță fiind vizată generația optzecistă. În cadrul unei astfel de dezbateri, în ianuarie 1988, Mircea Martin publică un articol tranșant, în care își exprimă încrederea în tineri, pledează pentru primatul valorii și deplânge ceea ce el desemnează drept „un fel de masificare și anonimizare a debuturilor”. E o îndrăzneală a momentului în materie de debuturi literare. Într-un articol intitulat *Cine se teme de solii generației '90?* Paul Nancă îi semnaleză și prezintă elogios pe Horia Gârbea, Ramona Fotiade, Radu Sergiu Ruba, Caius Dobrescu, Simona Popescu. O anchetă, realizată de Constantin Sorescu (28/1987), are în atenție conceptul de postmodernism, aflat la ordinea zilei în dezbaterile din mediile literare, principala întrebare fiind dacă acesta „va deveni o modă ca atâtea altele, ori se va cristaliza într-un (supra)stil integrator”. Răspunsurile venite de la Nicolae Băciut, Gabriel Chifu, Nichita Danilov, Aurelian Titu Dumitrescu sunt mai degrabă prudente, însă nuanțate și nu convenționale. Sunt relatate periodic ședințe ale cenaclului Confluente, unde citesc, între alții, Dan Lungu, Daniel Bănulescu, Cristian Popescu. După 22 decembrie 1989 publicația, devenită „Tineretul liber. Supliment literar-artistic”, afirmă că „își propune să sprijine literatura de autentică valoare”, fiind vituperate opreliștile perioadei ceaușiste recent încheiate. Cercul colaboratorilor este lărgit și parțial primenit, în funcție de situația nou-creată. Scriu, între alții, Cristian Tudor Popescu, Nicolae Țone, Dan Stanca, Mircea Nedelciu. Sunt interviewate personalități literare considerate a fi fost ostile ceaușismului (Eugen Simion, Valeriu Cristea, Augustin Buzura ș.a.). Publică proză Nicolae Iliescu, George Cușnarencu, Daniel Bănulescu. Alături de Al. Piru, titular, în continuare, al rubricii, ține cronică literară Gabriel Rusu. Este valorizată în mod deosebit generația '80, inclusiv acei membri ai ei – cei mai marcanti, de altfel – care fuseseră boicotați ori minimalizați în perioada predecembristă. În numărul 8/1990 e publicat un „dosar” intitulat *Optzeciștii*, în care e recapitulată activitatea de la Cenaclu de Luni, Cercul de Critică și Cenaclu Junimea, prin texte provenite chiar de la conducătorii lor – Nicolae Manolescu, Eugen Simion și Ovid S. Crohmălniceanu –, și este evocată „epopeea” optzecistă, prin contribuții aparținând lui Gheorghe Crăciun, Mircea Nedelciu, Constantin Stan, Hanibal Stănculescu, Gheorghe Ene, Emil Paraschivoiu și Gheorghe Iova. E prezent și Marin Mincu. În alte numere intră proză de Bedros Horasangian, Anca Delia Comăneanu, Cătălin Țârlea, versuri de Mihail Gălățanu, Adrian Alui Gheorghe ș.a. Alex. Ștefănescu reia „cenaclu”

prin corespondență, asigurând rubrica „Un critic literar la dispoziția dv.”. Cristian Tudor Popescu traduce *Comunismul – adevăr și minciună*, text selectat din eseistica lui Nikolai Berdeaev. N. Br.

SCÂNTEIERI, revistă apărută la Târgu Mureș, ca lunar, între 15 februarie 1938 și august 1940. Redactor-responsabil: Iacob Timiș. Articolul-program, aparținând lui Iacob Timiș, subliniază înscrierea publicației în demersul de afirmare a valorilor românești, caracteristic Transilvaniei interbelice. Dacă în primele numere versurile incluse în sumar sunt semnate Alfred, Lucian, încet-încet gruparea poetică din jurul revistei se cristalizează, poeții care scriu în mod consecvent în **S.** fiind Lucian Văleanu, Iacob Timiș, Demostene G. Nolla, Traian Tincu, Mihail Pinteau, G. Tulnic, Romeo Dăscălescu. În grup figurează însă și colaboratori ale căror nume vor dobândi notorietate, cum ar fi Iani Cutova ori Ion Brad. Se consemnează apariția, la Turda, a revistei „Pagini literare”, în text apărând și o apreciere asupra liricii lui Mihael Beniuc. Proza găzduită are un accentuat aspect provincial, întreținut de nume precum Augustin Colceriu, Afton Nicoară, Florian Bozeșianu, E. Ceantea, Ion Râpeanu, Iacob Timiș. Prezenți în segmentul de publicistică literară, Al. Ploșor încearcă o prezentare a personalității lui Mircea Eliade, Ioan I. Petrov scrie despre *În casa bunicii* de Ionel Teodoreanu, Traian Turcu despre *Două chemări*, romanul lui Octav Dessila, A.R. despre *Amândoi* de Liviu Rebreanu. De asemenea, Al. Ploșor semnalează traducerea romanului *Contrapunct* al lui Aldous Huxley, realizată de Jul. Giurgea. Articolele teoretice despre artă și literatură, semnate de Traian Turcu, Al. Ploșor, Ioan Miclea, Ionel Olteanu, afișează, fără acoperire, pretenții de profesionalitate. Totuși, demne de interes sunt *Misticismul mioritic în creația culturii*, un articol aparținând lui Eugen Todoran, ori câteva recenzii la cărți cum sunt cele ale lui Constantin Noica, *Viața și filosofia lui René Descartes* (Al. Rusu) sau *De Caelo* (Al. Ploșor). Un studiu foarte documentat, intitulat *Sistemul religios al Islamului*, scrie Andrei Antalfy, care pleacă de la lectura directă a unor texte arabe. I.I.

SCENA, revistă apărută la Iași, săptămânal, între 26 octombrie și 14 decembrie 1903, de la numărul 3 având subtitlul „Revistă pentru teatru, literatură și muzică”. Ca program, se inserează un articol al lui Victor Anestin, *Actorii*, în care, printre altele, se argumentează necesitatea alcătuirii unei istorii a teatrului românesc. Literatura este prezentă îndeosebi prin versuri și poeme în proză semnate de Constanța Hodoș, Mihail D. Paleologu, Maria Popescu, Maria Aldea, Ioan Demetrescu, G. Marinescu ș.a. Cele mai multe comentarii privesc literatura străină, fie că este vorba de cronici teatrale, literare sau de traduceri propriu-zise. Astfel, Mihail D. Paleologu transpune articolul *Shakespeare* (după Octave Uzanne), Cristian P. Popovici talmăcește un fragment din esul *Hamlet și Don Quijote* al lui I. S. Turgheniev, N. Livescu un fragment din lucrarea *Tragedia* de Hippolyte Taine, iar Spiru Prasin schițează

portretul lui Catulle Mendès. Din Alphonse Daudet este selectată schița *Prima mea piesă* (tradusă de N. Livescu), iar V. Podeanu talmăcește poezia *O lacrimă* de Sully Prudhomme. Încercarea de a deplasa atenția publicului de la vodevil și melodramă spre „piesele serioase, clasice ori moderne, dar nesenzaționale” este exprimată în articolul *Curentul german în teatrul nostru*, semnat Naid Lireanu (probabil un pseudonim). Mihail D. Paleologu și N. Vaschide trimit materiale legate de viața teatrală din Paris: *O repetiție la Comedia Franceză, Publicul și operele dramatice*. Pornind de la ideea că „teatrul e menit să aibă o mare influență asupra limbii”, Vlad Comneanu anunță în articolul *Teatru românesc peste munți* posibila înființare a unei scene românești stabile în Transilvania. Alți colaboratori: N. A. Bogdan (și sub pseudonimul Dan), G. V. Botez (sub semnătura Gordon), Octav Minar. A.-M.B.

SCENA, publicație apărută la București, bilunar, de la 15 mai până la 1 septembrie 1908, ca organ de presă al Sindicatului Artiștilor Dramatici și Lirici din România, înființat la 3 aprilie 1908, sub conducerea lui Th. M. Stoescu. Comitetul de redacție e alcătuit din Th. M. Stoescu (președinte), G. Popescu (secretar girant), Șt. Ciocârlan, Nicolae Tincu, Lucia Rosandi-Calomeri, Iuliu I. Roșca. Pornind de la devisa „Facem din teatru școală; vrem din autori și artiști, profesori”, prezentă în articolul-program *Ce facem... Ce vrem*, **S.** pledează pentru extinderea teatrelor de nivel înalt și în alte capitale de județ, în afara celor consacrate, existente la București, Iași și Craiova. Accentul este însă pus pe probleme administrative: „statutul și procedura Sindicatului”, dreptul de proprietate literară, repertoriu, sedii etc. Secțiunea literară, restrânsă, se referă doar la aspecte legate de dramaturgie și spectacolul teatral, textele aparținând în mare măsură lui Th. M. Stoescu, care semnează articolele *Reforme, Iluzia în teatru și Punerea în scenă ideală și reală*, „bucata pentru studiu” *Fără judecată*, traducerea piesei *Cabina lui Molière* de Charles Joliet. Din Leipzig Horia Petra-Petrescu trimite o corespondență intitulată *Revistele teatrale germane*. Sunt inserate și câteva amintiri sub titlul *Costache Caragiali (Manuscript inedit de Pantazi Ghica)*. În articolul nesemnat *Primul conflict* este reprodus și comentat schimbul de scrisori polemice dintre H. G. Lecca și „secretarul particular” al lui Pompiliu Eliade, directorul Teatrului Național din București, în legătură cu modificările operate în textul versiunii lui H. G. Lecca după piesa *La Femme de Claude* de Al. Dumas-fiul. A.-M.B.

SCENA, revistă apărută la București, săptămânal, din 15 septembrie 1910 până în ianuarie 1911, sub îngrijirea lui Liviu Rebreanu și a lui Mihail Sorbul. „Misiunea” pe care și-o propune această publicație „de teatru și muzică” este de „a stabili o legătură mai strânsă, mai intimă între public și teatru și a contribui astfel la propășirea unuia și cultivarea celui alt”. Colaborările îi conferă o calitate deosebită în ceea ce privește prezentarea vieții teatrale, mai ales a celei din țară. În rubrica de cronică dramatică, pe care o susține Liviu Rebreanu, se

ANUL I. No. 1

15 SEPTEMBRE 1910-1911

20 bani

SCENA

REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ DE TEATRU ȘI MUZICĂ

SUB ÎNGERBEREA DE ÎNALTE

L. REBREANU ȘI M. SORBUL

D. PĂMPILIU ELIADE
Director general al teatrelor

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI. — Strada DOMNITĂCĂȘANȘA, 6. — BUCUREȘTI

Citiți în suplimentele gratuite ale
„Scenelor” programele zilnice ale
teatrelor din țară

comentează mai cu seamă spectacolele bucureștene de la Teatrul Național și Teatrul Modern, discutându-se calitatea pieselor, a interpretării sau a traducerii. Liviu Rebreanu critică transpunerea „cât se poate de neromânească” făcută de H. St. Streitman la piesa *Între culise* de H. de Rothschild, apreciind însă versiunea lui Ovid Densusianu la *Judecătorul din Zalamea* de Calderón de la Barca, considerând că falsa *Neavasta lui Cereluș* de Petre Lucusteanu e „fără pretenții literare dramatice”, deși trădează „talentul considerabil al autorului”. Emil Gârleanu publică articolul *Teatrul lui Vasile Alecsandri* și proza poetică *Zile de iarnă*, dar și însemnări despre piese și actori, schițând, de pildă, profilul lui Nicolae Soreanu. Victor Eftimiu creionează portretul lui Henry Bataille (cu prilejul reprezentării piesei *La Femme nue* la Teatrul Național) și pe cel al lui Oscar Wilde. În câteva amintiri, intitulată *Dezgropate...*, Caton Theodorian își povestește, la rugămintea lui Liviu Rebreanu, experiențele de actorie din tinerețe. Tabloul mișcării teatrale este întregit cu însemnări și comentarii aparținând lui Mihail Sorbul, Corneliu Moldovanu, Mihail Sadoveanu și A. de Herz, precum și cu o informare permanentă privind programul spectacolelor.

A.-M.B.

SCENA, revistă „teatrală, literară, artistică și culturală” apărută la București, săptămânal, între 6 noiembrie și 27 decembrie 1914. În *Prolog* se marchează explicit legătura cu publicația

omonimă din 1910-1911: „«Scena» reapare după o apariție de câteva luni și o retragere resemnată de patru ani. Reapare sub îngrijirea aproape a aceluiași redactori, care și-au urmat activitatea lor la cotidianul «Rampa»”. Rubrici: „Scena artistică”, „Scena bibliografică”, „Scena literară”, „Scena teatrală”, „Scena muzicală”, „Scena răutăcioasă”, „Scena bucureșteană”, „Scena sportivă”, „Scena feminină”, „Foiletonul «Scenei»”, „Varietăți”, „Programul spectacolelor”. Sunt inserate versuri de Mihail Săulescu, V. Demetrius, Zaharia Bârsan, G. Rotică ș.a., iar din poezia lui D. Anghel, omagiat în articolul *Petale pentru Anghel* de Geri Spina, se reproduce *Paharul fermecat*. Se publică proză de Emil Gârleanu și Al. Cazaban, fragmente din piesele *Bujoreștii* de Caton Theodorian și *Doamna munților* de I. U. Soricu, precum și *13 martie*, un text inedit al lui Emil Gârleanu. Aici Liviu Rebreanu este titularul cronicii teatrale, Mihail Sorbul comentează cărți aparținând lui Mihai Codreanu, I. Trivale ș.a., Mihail Dragomirescu dă un fragment din studiul *Pictura religioasă*, Ion Minulescu semnează articolul *Academia boemă*, iar Ion Vinea textul intitulat *Compania a doua*. Din Charles Baudelaire sunt selectate *Cugetări, paradoxe, impresii*, în transpunerea lui Al. T. Stamatiad. Alți colaboratori: D. Nanu, Const. A. Giulescu, Vasile Stoica, I. Irimescu-Cândești, George Marinescu (sub pseudonimul G. Marius). **S.** este ilustrată cu desene de J. Al. Steriadi, Al. C. Száthmáry, Camil Ressu ș.a. A.F.

SCENA, gazetă apărută la București de la 27 septembrie 1917 până la 11 noiembrie 1918, purtând subtitlul „Ziar zilnic de teatru, muzică, literatură, sport”. Director: A. de Herz. **S.** este o publicație aflată sub influența comandaturii germane de ocupație. Liviu Rebreanu, în articolul *Începem!* din numărul inaugural, consemnează: „Se zicea că peste o sută de mii de oameni au luat drumul pribegiei înainte de a intra armatele străine în capitală. Au plecat cei cu dare de mână; în locul acelora însă au răsărit alții”. Justificând necesitatea de a continua viața culturală chiar și în teritoriul ocupat de inamic, articolul lui Rebreanu complineste cele afirmate în articolul-program, nesemnate, intitulat *Scena*, apărut în același număr, unde se vorbește însă cu precădere de rațiunea noii publicații de a fi o oglindă a vieții teatrale: „Nu lipsea teatrelor decât un ziar, care să țină publicul zilnic la curent cu mișcarea teatrală. [...] Acest scop și-l propune astăzi «Scena», în jurul căreia s-au grupat vreo câțiva din cei mai de seamă scriitori români în București”. Dintre autorii rămași în capitală publică frecvent poezii I. C. Vissarion, D. Karnabatt, Al. Terziman, Sarina Cassvan, Th. M. Stoianescu, H. Bonciu, B. Nemțeanu, Al. Davila. Alături de aceștia figurează însă și numele unor versificatori: V. Sandu (pseudonim al lui Al. Westfried), S. Lacrimă (pseudonim al lui F. Lobodă), Sandu Rovine, Ion Teodorescu, Oreste (autor din cercul lui Al. Macedonski). În numărul 50/1918 lui George Coșbuc i se include poema *Vulturul*, pentru ca în numărul 122 A. de Herz să scrie despre moartea poetului. Se reiau ulterior fragmente din studiul lui C. Dobrogeanu-Gherea despre „poetul țărănimii”, iar numărul 129/1918 e dedicat în întregime lui Coșbuc, conținând texte de

FAURITORUL PĂCII...

Barbu Lăzăreanu, V. Demetrius, C. Dobrogeanu-Gherea, precum și două pagini alese din lirica poetului; tot aici, la „Note”, se relatează cum alcătuia Coșbuc petiții în limba germană pentru refugiați, în timpul ocupației. După un timp apare și studiul *Coșbuc traducător* de B. Nemțeanu. Dintre prozatori, cel mai important este Liviu Rebreanu care, în numărul 9/1917, într-un tulburător articol, *Puia*, își exprimă dragostea pe care i-o purta fiicei sale adoptive. După plecarea, în 1918, a lui Liviu Rebreanu la Iași, figura cea mai importantă de la **S.** rămâne Gala Galaction, secondat de V. Demetrius. Sarina Cassvan semnează povestiri, dar și un fragment din romanul abia încheiat *Între artă și iubire*. Tot proză publică I. C. Vissarion și A. de Herz. Sunt recenzate volumele *Ca doi străini* de Victor Eftimiu, *Povestea unui dor (Yester și Li)* de Bernhard Kellermann, roman tradus de Liviu Rebreanu. Mihail Stăncescu scrie comentariul intitulat *Romanul modern și Hugo von Trünberg*, iar M. Valeriu despre Hermann Sudermann și Gerhart Hauptmann. Spațiul acordat dramaturgiei este programatic, cel mai extins. Cronică dramatică e ținută, aproape număr de număr, de A. de Herz, înlocuit uneori, de Mihail Stăncescu și de M. Valeriu; Liviu Rebreanu se referă la jocul actriței Marioara Voiculescu, la spectacolul cu *Trandafirii roșii* de Zaharia Bârsan ori glosează cu privire la „mustăți, barbe, peruci” și la „sufleur”. A. de Herz se oprește asupra ibsenismului, revista începând și tipărirea în serial a studiului

lui Georg Brandes despre dramaturgul norvegian. Dr. Landsberg, redactor la „Bukarester Tageblatt”, evocă activitatea lui Goethe ca director de teatru, Gala Galaction face un medalion al actorului Zaharia Burienescu, Barbu Lăzăreanu creionează un portret al lui Victor Eftimiu. Scrieri originale sunt *Oștean Vodă* de Al. Davila, *Fata din dafin* de Adrian Maniu și Scarlat Froda, ultimii autori dând și un interviu referitor la piesă. Anunțând moartea lui B. Delavrancea, A. de Herz are nefericita inspirație de a-l acuza pe marele dispărut de lipsă de patriotism. Al. Macedonski, care va colabora în postura de comentator al teatrului lui Al. Davila (140/1918), dă unul din puținele sale interviuri (*O după-amiază cu maestrul Macedonski*, 28/1917), unde oferă noi detalii asupra împrejurărilor scrierii piesei *Moartea lui Dante*. În ultima parte a anului 1918, sub pseudonimul K. Mill, scrie la **S.** Camil Petrescu. //.

SCENA, publicație apărută la Galați la 1 iunie 1928, cu subtitlul „Revistă bilunară de actualitate cinematografică, teatrală, distractivă, sportivă etc”. Director: Cicero Argintescu, redactor responsabil: Heinrich Weissberg. În unicul număr al gazetei sunt consemnați cei zece ani de la moartea poetului George Coșbuc, din scrierile căruia se republică poezia *Baladă*, se traduc reflecțiile lui Henry Montblanc despre charleston, în timp ce Heinrich Weissberg, în articolul *Spectacole de elită*, comentează turneul gălățean al Teatrului Mic din București, ca și spectacolul cu piesa *Om de nimic* de André Picard și Harwood. La rubrica „Scena cinematografică” sunt prezentate filmele recente. //.

SCENA ȘI ECRANUL, publicație de critică și informație teatrală și cinematografică apărută la București, ca săptămânal, la 11 ianuarie și la 18 ianuarie 1936. Director: Dumitru Andreescu, redactor: I. N. Soare. Articolul-program afirmă: „Această revistă năzuiește să țină publicul la curent cu toată mișcarea teatrală și cinematografică din țară și din străinătate”. Primul număr conține o confesiune a Soranei Țopa asupra destinului ei de actriță, al doilea include un articol semnat E. Lovinescu, *Debutul meu... în teatru*, și un interviu cu dramaturgul Victor Ion Popa. Se publică, tot în ultimul număr, *Însemnările unei paiețe* de Alice P. Sturdza, alături de fragmentul ce evocă viața lui Niccolò Paganini din *Noapțile florentine* de Heinrich Heine, în traducerea lui G. Niculescu. În ambele numere apar informații despre spectacole de la teatrele din capitală: Național, Comedia, Alhambra. //.

SCHARF, Erika (21.VI.1929, Timișoara), traducătoare. Frecventează școala în orașul natal, tot aici asistând mai târziu (1964) la cursurile Facultății de Filologie. Se simte atrasă de viața literar-artistică, încât își caută în primul rând suportul material al existenței în sfera teatrului – este bibliotecară la Teatrul Național din Timișoara (1955–1964), apoi la Teatrul de Stat German (1964–1970). Traduce și prelucrează piese pentru nevoile scenei, scrie circa o mie cinci sute de cronici de film,

publică poezie și proză în foiletoanele ziarelor germane din țară și în antologii etc. Vremelnic practică gazetăria, ca redactor la „Neue Banater Zeitung” (1970–1972), renunțând însă curând. Se dedică transpunerilor în limba germană, selectând atât scrieri din limba română, cât și din maghiară (de menționat sunt traduceri ale poeziilor maghiare ale lui Robert Reiter/Franz Liebhard, apărute în Austria, în 1989, precum și versiunea unei piese, cu subiectul Medeei, de Árpád Göncz). Triunghiul lingvistic român-maghiar-german, caracteristic pentru ambianța culturală a Banatului este definitiv și pentru S. A fost distinsă cu Premiul de Excelență al Uniunii Scriitorilor, Filiala Timișoara (1999) și cu un premiu al Cercului „Adam Müller-Guttenbrunn” (1989).

Ca traducătoare, S. este preocupată de teritoriul mitului – se oprește la basmele populare românești – și de proza clasică, ea oferind cititorului tânăr transpunerea în germană a unor nuvele de Costache Negruzzi și A. I. Odobescu. Și narațiunile lui Mihail Sadoveanu o țin în perimetrul inspirației istorice: romanul *Creanga de aur* și *Povestiri din război*. Tălmăcirea ei preferată va fi, după propria-i mărturisire, cea realizată în 1981 la romanul *Cartea nunții* de G. Călinescu. Din proza contemporană românească alege romanul *Intrusul* de Marin Preda și, împreună cu Helga Reiter, tălmăcește romanul *Galeria cu viță sălbatică* de Constantin Țoiu. De menționat sunt și piesele de teatru traduse pentru a fi jucate (nu destinate tiparului): *Omul cu mârțoaga* de G. Ciprian (1964), *Omul care a văzut moartea* de Victor Eftimiu (1966), *Neîncredere în foișor* de Nelu Ionescu (1967), *Visul unei nopți de iarnă* de Tudor Mușatescu (1969), *Sărutul* de Dan Tărchilă (1976), *Iona* de Marin Sorescu (nereprezentată) ș.a.

Traduceri: Aurel Storin, *Der Löwe*, Timișoara, 1965; G. A. Hulubei, *Der Schatz*, Timișoara, 1967; Ioan Timuș, *Der weisse Kranich*, București, 1967; *Der Recke von der Linde. Rumänische Volksmärchen*, București, 1968; Mihail Sadoveanu, *Der letzte Magier*, Timișoara, 1973; ed. (*Der goldene Zweig*), București, 1986; *Erzählungen aus dem Krieg*, pref. Ludwig Schwarz, comentarii Wilma Michels, Timișoara, 1977; Dan Radu Ionescu, *Ah! Diese Grossmütterchen vom Landel*, pref. Mircea Șerbănescu, Timișoara, 1974, *Wir spielen nicht Theater!*, Timișoara, 1977; Marin Preda, *Der Ausgewiesene*, Timișoara, 1974; Ilie Cărciu, *Das übermütige Fischlein*, București, 1975; Franz Liebhard, *Ein Schriftstellerleben*, îngr. Nikolaus Berwanger, Timișoara, 1979; G. Călinescu, *Honigmond*, Timișoara, 1981; *Historische Novellen aus der rumänischen Literatur*, îngr. și postfață Lucian Hanu, București, 1981; Constantin Țoiu, *Die Galerie mit wildem Wein*, București, 1987 (în colaborare cu Helga Reiter); Mircea Vaida-Voievod, *Lucian Blaga. Ein rumänischer Dichter und die deutsche Literatur*, Zürich-New York, 1992; Hans Diplich, *Viața călugăriței Patricia Zimmermann*, Timișoara, 1997 (în colaborare cu Beatrice Stanciu).

Repere bibliografice: A. Ga. [Anneli Ute Gabanyi], *Rumänische Literatur in deutscher Übersetzung*, în *Rumänisch-deutsche Interferenzen*, îngr. Klaus Heitmann, Heidelberg, 1986; Ion Acsan, *50 de ani de traduceri din literaturile de limbă germană în limba română și din literatura română în limba germană, 1945–1995*, București, 1996; Annemarie Podlipny-Hehn, *Die Übersetzerin Erika Scharf*, în *Deutsche Literaturtage in Reschitza (1991–1995). Eine Dokumentation*, București, 1996. J.W.

SCHECHTER, I.[zu] (1.X.1934, Bârlad), poet și prozator. Este fiul Rebecăi (n. Solomon) și al lui Șaia Schechter, comerciant. Urmează Liceul „Gh. Roșca Codreanu” din localitatea natală, pe care nu îl termină, și Școala de Literatură „M. Eminescu” din București, absolvită în 1952. Până în 1958 lucrează în presă, ca redactor la „Contemporanul” și la „Viața studentescă”, semnând I. (sau Igor) Șerbu. Câțiva ani este șomer. În 1966 se stabilește în Israel, la Tel Aviv, continuându-și activitatea de ziarist. E redactor principal la publicațiile de limba română „Viața noastră” (rubrica „Cronica fantezistă”), „Revista mea”, „Facla”, apoi la „Ultima oră” (pagina de umor „Lama?”), „Orient-Expres”, „Tribuna” și „Minimum”. O vreme scoate și revista satirică „Muzeul de ceară”. În cele peste trei decenii de scris israelian semnează numeroase volume de proză și poezie, începând cu *Pe o planetă comică* (1976). Este, între altele, redactor-șef la numerele anuale din „Izvoare”, vicepreședinte (1967) și președinte (1981, 1983, 1986) al Asociației Scriitorilor Israelieni de Limbă Română, laureat al Premiului „Sion” (1977).

Pana ironică și corozivă a lui S. exprimă, cum spune Radu Cosașu, „hazul și tristețea ghetto-dacă”, plasându-l oarecum în sensul unei tradiții ilustrate de Tudor Arghezi (ca foiletonist) și mai ales de I. L. Caragiale. Între contemporani, scrisul lui, transpus în foiletoane, cronici fanteziste, secvențe dramatice etc., își află spirite congenere în Al. Mirodan, Radu Cosașu, Ion Băieșu. Glosarea ironică pe marginea miturilor iudaice nu semnifică, plasate în cotidianul israelian, o abjurare. Dimpotrivă, este o formă de adeziune, cenzurată însă de o retorică antiromantică, prin paradox, calambur, joc de cuvinte și frecvent autoironie. Autorul refuză solemnitatea banală, clișeu lozincard, stilul truismelor oficiale. Tristețea unor lumi dispărute sub asaltul necrutătoarei sete de bani a secolului, materialismul plat, impostura îi smulge un oftat deloc jucăuș, iar în text domină demitizarea. Patriarhul Moise își trimite solii în Canaan, ei fiind ipostazieri ale agenților Mosadului; rapoartele acestora vorbesc despre o „țară mică cu distanțe lungi”, loc pentru multe partide liberale, de stânga, religioase și de dreapta, unde autohtonii le par feroși (*Manuscrișe animate de la Marea Moartă*, 1996). Antisemitismul va fi supus ironiei pentru absurditățile produse, după care, bunăoară, Isaac Singer, inventatorul mașinii de cusut, ar viza dominația mondială a evreilor (*Istoria lumii de la sfârșit și până la început*, 1993). Limbajul, ca și telefonul ajuns azi instrumente mistificatoare, deturnând mesajul adevărului emis și receptat. În ochii comuniștilor, dolarul, personaj suveran al lumii moderne, este vinovat de toate delicturile, rămânând în același timp obiect de cult, nu doar al lor, ci și al senatorilor, al socialiștilor și al rabinilor. Convocarea umbrelor marilor evrei oferă termeni de referință viziunilor contemporane, deseori ironice. Dreyfus și Martin Buber, de pildă, sunt implicați în istoria modernă a Israelului. Și scriitorul însuși are discursul critic dulce-amăru al inteligenței contemporane, situându-se între Charlie Chaplin și Shalom Alehem, strămutați în Tel Aviv. În fine, în poezia lui S. suprarealismul, șocul arbitrarului se accentuează. *Știri eterne* (1992), o carte de versuri satirice, comunică fragmente din realitatea anului 1990, la fel de

tensionată ca în Israelul anilor ce vor veni. Ziaristul trebuie să își găsească un sponsor, lucru cu atât mai dificil, cu cât e nou-venit. Lăcomia, iubirea de arginți și alte năravuri sunt abordate sarcastic, cu o luciditate dezabuzată. Există însă și un **S.** liric, poet care își dă jos masca cinică și visează. Stiluri și teme, motive de reacție pozitivă ori negativă, izbucniri violente-sarcastice conturează la un loc imaginea unui scriitor de temperament israelian în veșmântul cuvântului românesc.

SCRIERI: *Pe o planetă comică*, Tel Aviv, 1976; *O viață automată*, Tel Aviv, 1978; *Ironia soartei*, Tel Aviv, 1980; *Memoriile unui mincinos*, Tel Aviv, 1982; *Denunțuri*, Tel Aviv, 1983; *Știri eterne*, Tel Aviv, 1992; *Istoria lumii de la sfârșit și până la început*, Tel Aviv, 1993; *Culmea ironiei*, Tel Aviv, 1994; *Bilete în Zidul Plângerii*, Tel Aviv, 1995; *Manuscritele animate de la Marea Moartă*, pref. Radu Cosașu, București, 1996; *Biografia romanțată a evreului*, București, 2001; *Cartea de rugăciuni laice*, Tel Aviv, 2001; *Legitimație de instigator*, Tel Aviv, 2002.

Repere bibliografice: I. Schechter, AML, 238-251; Solo Har, *Generația confruntărilor*, București, 1997, 501-509; Cristofor, *Țara Sfântă*, I, 188-191; Aczél, *Scriitori rom. Israel*, 139-141. E.-E.T.

SCHENK, Christian W. (11.XI.1951, Brașov), poet, eseist și traducător. Este fiul Gisellei (n. Engel), croitoreasă, și al lui Friedrich Wilhelm Schenk, economist, un timp director de mină. Face cursul primar la Vulcan, apoi învață la Codlea, luându-și bacalaureatul târziu, în 1973. Lucrează în răstimp ca operator la Buftea, țesător la Codlea etc. Ulterior e profesor suplinitor în Vulcan, primitor-distribuitor la un atelier mecanic din Codlea. Atras de poezie, se formează îndeosebi prin lecturi în limba română. „Pentru mine – declară **S.** într-un interviu – limba română însemnează, în primul rând, limba formării mele poetice, posibilitatea exactității exprimării, metaforica unui cuvânt nenăscut și posibilitatea sondării unor stări care, pentru mine, nu sunt posibile decât în limba română”. La opt ani trimite versuri la revista „Luminița”. În 1968 se produce debutul propriu-zis în „Astra”. În 1976 pleacă împreună cu familia în Republica Federală Germania. Mai întâi tehnician dentar la Koblenz, studiază medicina la Universitatea „Johannes Gutenberg” din Mainz, unde în 1986 obține și un doctorat. Se stabilește și practică medicina la Kastellaun. Paralel, desfășoară o intensă activitate literară, publicistică și editorială. Întemeiază și conduce revista tetralingvă „Romanian Convergences” (1983-1986). Colaborează la numeroase periodice, precum și la posturi de radio și televiziune din România, Germania, Elveția, SUA, Canada ș.a. Editorial a debutat ca traducător în 1969, cu antologia *Cele mai frumoase balade germane*, iar ca poet în 1981, cu volumul bilingv *Poezii – Gedichte*, apărut la Mainz. Tipărește frecvent cărți proprii, dar și traduceri, deseori în colaborare cu soția sa, romanista Simone Reicherts-Schenk, apărute în România sau în Germania, inclusiv la Editura Dionysos, pe care o conduce. Soții Schenk au transpus din română în germană o seamă de poeți contemporani, printre care Stefan Aug. Doinaș, Ion Caraion, Ana Blandiana, Marin Sorescu, Emil Manu, Dorin Popa, Lucian Vasiliu, Valeriu Stancu, George Vulturescu. **S.** e

membru al unor organizații precum Uniunea Scriitorilor din România, Uniunea Scriitorilor Germani, Asociația Scriitorilor și Publiciștilor Medici din România, Societatea „Hesperus”, Academia Româno-Americană, PEN-Clubul din Renania și laureat al mai multor premii, între care Premiul Asociației Autorilor Liberi de Limbă Germană (1993), Premiul revistei „Poesis” (1994), Premiul Frontiera Poesis (1998, 2000), Premiul jubiliar „Goethe” (1999), Premiul revistei „Convorbiri literare” (2001).

Principala sursă a poeziei lui **S.** e tristețea. Discursul liric transmite îndeosebi anxietăți, dezamăgiri, resemnări, reculegeri, așteptări, uneori și luciri de speranță, chiar euforii, dar în expresie potolită. Sentimentul predominant este unul de *Weltschmerz*, atenuat prin procedări disimulative, acoperit de măști mai mult sau mai puțin sofisticate. Dacă la începutul aventurii sale lirice poetul se destăinuie cu inocență („Mi-e inima bolnavă de cutremur / și sufletul îmi este adormit / cu capu-n poala cărnii ce îmi arde”), mai târziu autoexilatul denunță banalul cotidian („Cei ce au lucrat la cer, unii l-au vopsit albastru / alții l-au înroșit, seara / alții / au vopsit iarba în verde și cei mai răutăcioși / au făcut-o cenușie”), constatarea fiind însoțită de o săgeată trimisă spre făcătorul lumii („Ce puțin gust estetic / are Dumnezeu!”). Versurile anterioare stabilirii în Occident exprimă, în tonalitate neoromantică, nu o dată cu inflexiuni simboliste, o stare de spirit comună generației sale. Asemenea atâtor confrăți, poetul se simte, pe asfaltul desfundat, „o groapă [...] în care picură coșmare de-ntuneric”, vede sufocându-se totul în jur și are sentimentul de a fi, acasă, un străin, chiar un muribund. Metaforă integratoare, neputința copacilor de a crește include și denunțarea reprimării scelerate a oricărei libertăți. Dar implantarea în alt climat nu curmă sentimentul de neîmplinire. Fostul captiv nu se simte liber nici în noua lui patrie sau nu are ce face cu libertatea. În țara de baștină el suferise de zgomotul tăcerii, înnebunind de gânduri fără glas. În cea adoptivă, deși are atâtea de spus, tace pentru că „vremea asprelor cuvinte / s-a cuibărit în noi cuvinte noi”. Libertatea se dovedește neputincioasă. Vag bacoviană, tonalitatea unor versuri din *Testament* (1991) evoluează spre Georg Trakl și Gottfried Benn (nu fără a trece și prin Lucian Blaga), devenind, cu intermitențe, un vehicul al grotescului terifiant. Imaginația edifică un spațiu de coșmar, de lume întoarsă pe dos. Dacă tonul elegiac al unor versuri scrise în țara natală emană dintr-o neputincioasă exasperare a individului și a istoriei, mesajele poemelor ulterioare comunică sentimentul unei damnări inerente destinului omenesc. **S.** o face adoptând mijloace expresive diverse, fără obsesia sincronizării cu ultimele performanțe de limbaj.

SCRIERI: *Poezii – Gedichte*, ed. bilingvă, Mainz, 1981; *Transilvania, Rhein*, 1982; *Phoenix. Amintiri lirice (1959-1984)*, Mainz, 1984; *Strigătul morților*, Lünen, 1986; *Omina*, Dortmund, 1987; *Testament*, pref. Emil Manu, București, 1991; *Răzeșul cuvintelor*, Kastellaun-Port Barcares (Franța), 1991; *Răstignirea ultimului cuvânt*, pref. Gh. Bulgăr, București, 1992; *Lichtebbe*, Freudenstadt, 1994; *Blinder Spiegel*, Freudenstadt, 1994; *Semne, grații și simboluri*, postfață Al. Cistelean, Cluj-Napoca, 1995; *Mandala*, Kastellaun, 1996; *Două anotimpuri, toamna*, Timișoara,

1997; *Poeme – Gedichte*, ed. bilingvă, Oradea, 1997; *Verbe sugrumate-n aer. Exegeza înfîntării*, tr. Andrei Zanca, îngr. Ion Tepelea, Oradea, 1999; *Poeme vechi și noi*, postfață Dumitru Micu, Botoșani, 2000; *Elegii coliconeze*, postfață Valeriu Stancu, Iași, 2000; *Dincolo de noi*, Lugoj, 2003. **Ediții:** Mihai Eminescu, *Gedichte*, Kastellaun, 2000 (în colaborare cu Simone Reicherts-Schenk). **Traduceri:** *Cele mai frumoase balade germane*, București, 1969; Dorin Popa, *Elf lyrische Miniaturen*, Kastellaun, 1994, *Niemand versteht niemand – Personne ne comprend personne – Nimeni nu înțelege pe nimeni*, ed. trilingvă, Iași, 1998 (în colaborare); *Streiflicht. Eine Auswahl zeitgenössischer rumänischer Lyrik – Lumină piezișă. O selecție a liricii românești contemporane*, ed. bilingvă, îngr. Simone Reicherts-Schenk, Kastellaun, 1994; George Vulturescu, *Augenlieder*, ed. bilingvă, Kastellaun, 1996; Lucian Vasiliu, *Tanz der Monaden*, Kastellaun, 1996; Ștefan Aug. Doinaș, *Geboren in Utopia*, Kastellaun, 1996; Marin Sorescu, *Die Leere der Glocke*, Kastellaun, 1997; Emil Manu, *Traumstunde*, Kastellaun, 1997; Gellu Dorian, *Insula nimănu – Niemandansinsel*, Kastellaun, 1998; Valeriu Stancu, *Wortwunde*, ed. bilingvă, Kastellaun, 1998; Ana Blandiana, *Sternehimmel*, Kastellaun, 1999; Ion Caraion, *Ein Garten ist in mir*, Kastellaun, 2000; Aura Christî, *Geflüster*, Kastellaun, 2000; Marin Mincu, *Drehung*, Kastellaun, 2001; Cassian Maria Spiridon, *Über den Wald*, Kastellaun, 2002; George Bacovia, *Gedichte*, Kastellaun, 2003.

Repere bibliografice: M. N. Rusu, *Din nou despre poetul Christian W. Schenk*, ALA, 1991, 71; Dan Brudașcu, „Limba română, limba formării mele poetice” (interviu cu Christian W. Schenk), TR, 1992, 15; M. N. Rusu, *Elegii din Vest*, ALA, 1992, 106; Eugen Simion, *Limba maternă și limba poeziei. Cazul Christian W. Schenk*, PSS, 1993, 2; Emil Manu, *O carte despre „răstignirea” cuvintelor*, VR, 1993, 2–3; Lucian Chișu, *Călătorie spre centrul cuvântului*, L, 1993, 48; Constantin Cubleșan, „Testament”. „Răstignirea ultimului cuvânt” ST, 1993, 12; Gh. Bulgăr, *O prezență poetică – C.W. Schenk*, pref. Dan Tărchilă, București, 1993; Ioan Holban, *Cine și cum ne traduce*, CRC, 1994, 2; Adrian Popescu, *Un poet blingvo*, TR, 1994, 2; Virgil Mihaiu, *Când sunt atinse limitele*, ST, 1994, 3; V. Copilu-Cheatră, *O lacrimă după înger*, „Phoenix”, 1994, 4; Emil Manu, *O antologie de poezie românească apărută în Germania*, ALA, 1994, 241; Mircea Zăciu, *Tabletă pentru cititorul român*, L, 1994, 41; Ioan Lazăr, *Eugen Simion despre „cazul Christian W. Schenk”*, „Zburătorul”, 1995, 4–6; Eva Behring, „Streiflicht”, „Archiv für das Studium der neuen Sprachen und Literaturen”, Berlin – Bielefeld – München, 1995; Traian T. Coșovei, „Semne, grații și simboluri”, ALA, 1996, 306; Virgil Mihaiu, *Durerea cuvântului în necuvânt*, ST, 1996, 1–2; Emil Manu, *Versurile românești ale lui Christian W. Schenk*, LCF, 1996, 12; Ion Cristofor, „Sunt mândru a fi un poet ce scrie în limbile a două culturi”, (interviu cu Christian W. Schenk), TR, 1996, 12; Gh. Bulgăr, *O antologie poetică româno-germană*, VR, 1996, 3–4; Al. Lungu, *Lumina poeziei, „Argo”* (Bonn), 1996, 13; Al. Lungu, *O colecție de excepție, „Argo”* (Bonn), 1996, 14; Ion Cristofor, „Semne, grații și simboluri”, TR, 1996, 20; Adriana Cean, *Cuvântul rege*, TR, 1996, 25; Lucian Vasiliu, *Christian W. Schenk sau Pauza dintre cuvinte*, CL, 1996, 8; Miruna Mureșanu, *Interferențe culturale româno-germane*, „Universul cărții”, 1996, 9, 1998, 1; Ion Cristofor, *Mandala poeziei*, TR, 1996, 45; Dan Brudașcu, *Un neamț cu suflet românesc*, „Mesagerul transilvan”, 1996, 1 647; Nicholas Catanoy, C. W. Schenk, L, 1997, 7; Andrei Zanca, C. W. Schenk, PSS, 1997, 1–2; Cassian Maria Spiridon, „Mandala”, „Poezia”, 1997, 3; Mircea M. Pop, *România și literatura română în Germania*, „Arca”, 1997, 7–9; Al. Pintescu, „Două anotimpuri, toamna”, PSS, 1997, 11–12; Borbély, *Xenogramme*, 161–221; Laurențiu Pop, *Un poet elegiac*, ST, 1998, 4–5; Mircea A. Diaconu, *Christian W. Schenk*, CL, 1999, 11; Tatiana Rădulescu, *Rostiri și identități paralele*, VR, 2000, 7–8; Mircea M. Pop, „Poeme vechi și noi”, CRC, 2000, 8; Valeriu Stancu, *Christian W. Schenk* –

ziditor în *Catedrala Cuvântului*, CRC, 2000, 10; Micu, *Ist. lit.*, 429; Mircea M. Pop, C. W. Schenk, CRC, 2001, 4; Andrei Zanca, *După ani, după noi*, Norcross (SUA), 2003, 134–146. D.Mc.

SCHERG, Georg (19.I.1917, Brașov – 20.XII.2002, Bodelshausen, Germania), traducător. Părinții, de proveniență modestă (tatăl, cu numele de familie Kurmes, fusese căruțaș), au murit înainte de vreme, iar S., ajuns la orfelinatul evanghelic din Brașov, a fost înfiat de Ernst Scherg, proprietarul unei fabrici de piele. După ce frecventează Liceul „Honterus” din orașul natal, absolvit în 1934, va studia (câte un an în fiecare centru universitar) la Giessen, Berlin și Paris, preocupat de germanistică, romanistică, filosofie și muzică. Întors în țară, efectuează stagiul militar la Târgu Mureș (1938–1941) și apoi își continuă studiile la Tübingen și Strasbourg, susținând examenul de licență în 1944. Din 1947 activează în învățământul general și mediu, mai ales la Brașov, fiind ulterior conferențiar la Universitatea din Cluj (1957–1958). Arestat în toamna anului 1958 din pretinse motive politice, va sta, până în 1962, în diferite închisori și tabere de muncă. Amnistiat, lucrează ca muncitor, mai târziu ca instrumentist la Filarmonica de Stat din Brașov, iar după reabilitare (1968) din nou ca profesor de liceu și cadru didactic universitar la Sibiu (1970–1984), conducând timp îndelungat Catedra de filologie. În semn de recunoștință, Universitatea „Lucian Blaga” îi conferă în 1997 titlul *doctor honoris causa*. I s-a acordat Premiul Uniunii Scriitorilor pentru proză (1968, 1981) și pentru versiunea germană a romanului *Păsările* de Al. Ivasiuc (1975). În 1990 S. se stabilește în Germania, la Mössingen-Belsen, lângă Tübingen.

Cunoscând în timpul detenției pe Al. Ivasiuc, S. va urmări, după eliberare, cu interes evoluția prozatorului. Este atras de primul roman al lui Ivasiuc, *Vestibul*, pe care îl consideră mai dens decât alte opere ale romancierului. Consideră că e o scriere de meditație și o situează în șirul narațiunilor filosofice românești, începând cu *Sărmanul Dionis* de Mihai Eminescu. Reușește să ofere un echivalent german la fel de exact, care reconstituie atmosfera caracteristică a textului. Și *Păsările* a găsit în S. un interpret atent, dornic de a realiza o versiune germană fluidă, fidelă sursei românești. Traducătorul se va mai opri asupra unor narațiuni de mare întindere: romanele *Animale bolnave* de Nicolae Breban și *Marele singuratic* de Marin Preda. Pe de altă parte, apropierea de lirica lui Ion Caraion s-a datorat impulsului de a pătrunde sensul unor texte concentrate și de a găsi pentru imaginile cu o încărcătură simbolică specială corespondențe pe măsura mesajului din original. Transpunerea versurilor cuprinse în volumul *Lied, das in der Flöte blieb* nu a fost doar un exercițiu dificil de limbă, ci și un prilej de cunoaștere poetică dătătoare de satisfacții. Selecția, efectuată pe baza mai multor cărți ale lui Caraion, este însoțită de o introducere a traducătorului în lumea mitică a autorului. Peste o mie de versuri ale lui Mihai Eminescu au fost tălmăcite la solicitarea lui Dieter Roth, îngrijitorul unei antologii eminesciene, aici S. aducând poeme netranspuse încă în germană, ca *Miradoniz*, versiuni moderne la poezii ce aveau doar traduceri

germane prăfuite, variante demne de luat în seamă la unele versuri care fuseseră echivalate modest de alții. De altfel, mărturisește că și-a impus să realizeze „pur și simplu imposibilul: să redea inefabilul, acel ceva ce nu se poate explica prin vorbe, ce trece dincolo de adevărul cuvintelor, să redea într-o transpunere liberă acea muzică intraductibilă a poeziei”. Exemplificând, într-un eseu, cu mai multe variante germane ale poeziei *Mai am un singur dor*, **S.** vorbește despre strădaniile sale „de a subordona, pe lângă conținutul verbal al expresiei poetice, toate componentele osaturii poeziei sunetului și ritmului, care la rândul lor evocă o imagine profund poetică”. În fine, lui Constantin Noica i-a tradus volumul de eseuri *De dignitate Europae* (1988). Alegerea acestei cărți, de asemenea efortul traducerii ei pot fi văzute ca o încununare a activității lui **S.** în slujba contactelor între două culturi.

Traduceri: Laurențiu Fulga, *Die Fremde*, București, 1969; Al. Ivasiuc, *Im Vorhof der Hölle*, București, 1971; ed. Berlin, 1972, *Die Vögel*, Cluj-Napoca, 1975; Nicolae Breban, *Kranke Tiere*, București, 1973; Ion Caraion, *Lied, das in der Flöte blieb*, pref. trad., București, 1974; Mihai Eminescu, *Gedichte*, îngr. Dieter Roth, introd. Edgar Papu, București, 1975 (în colaborare); Marin Preda, *Der Einsame*, București, 1976; Constantin Noica, *De dignitate Europae*, București, 1988.

Repere bibliografice: Walter Engel, *Im Vorhof des Lebens. Mit Georg Scherg über „Im Vorhof der Hölle“*, „Die Woche”, 1972, 217; Horst Anger, *Übersetzen als Vermittlung. Interview mit Georg Scherg*, „Karpanten-Rundschau”, 1975, 34; Dieter Roth, *Mihai Eminescu deutsch. Kritischer Blick auf ein Jahrhundert übersetzerischer Rezeption*, „Südostdeutsche Vierteljahresblätter”, 1992, 1; *Worte als Gefahr und Gefährdung. Fünf deutsche Schriftsteller vor Gericht*, îngr. Peter Motzan și Stefan Sienerth, München, 1993. J.W.

SCHIFIRNEȚ, Constantin (29. VIII. 1945, Bahna, j. Neamț), eseist și editor. Este fiul Mariei (n. Movileanu) și al lui Neculai Schifirneț, țărani. Urmează școala elementară la Bahna (1952–1959), Liceul „G. Bacovia” din Bacău (1959–1963), apoi Facultatea de Filosofie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1963–1968). Ulterior va lucra în calitate de cercetător la Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului. În 1980 obține titlul de doctor în filosofie cu teza *Teoria formelor fără fond în cultura română* (Cu referire specială la gândirea lui Titu Maiorescu). Este profesor la Facultatea de Comunicare și Relații Publice din cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative din București. Debutează în 1962 în ziarul băcăuan „Steagul roșu”, iar prima carte, *Generație și cultură*, îi apare în 1985. Colaborează la „Viața românească”, „Contemporanul”, „Manuscriptum”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, „Vatra”, „Adevărul literar și artistic” și la publicațiile academice „Revista de istorie și teorie literară”, „Revista de filosofie”, „Revista română de sociologie”, „Sociologie românească”. Din 1996 coordonează seria „Etnos” a Editurii Albatros.

Studiile interdisciplinare ale lui **S.** – circumscrise domeniului istoriei ideilor și, în special, ideii de națiune – abordează probleme referitoare la sociologia dezvoltării culturale (la Mihail Kogălniceanu), conceptul de gândire paradigmatică

(la Mihai Eminescu), modernizarea culturală (la Titu Maiorescu), etnic (la C. Rădulescu-Motru), națiune (la Simion Mehedinți) sau la dimensiunea religioasă a națiunii (la Nichifor Crainic), revoluție (la Mihai Ralea), corectând înțelegerile reduționiste și partizane. În cadrul cercetărilor privind problema modernizării este reevaluată teoria maioreșciană a „formelor fără fond”, reciclată și aplicată în explicarea disfuncționalităților culturale și mentalității românești contemporane, **S.** considerând că această teorie este deplin actuală în orice societate care parcurge epoci de tranziție. Proiectată în trei volume, monografia C. Rădulescu-Motru. *Viața și faptele sale* (I, 2003) prezintă amănunțit cele două mari reviste conduse de filosoful culturii („Noua revistă română” și „Idea europeană”), relațiile lui cu Junimea și în special cu Maiorescu, dar și cu I. L. Caragiale, polemicile cu Mihail Dragomirescu, A. C. Cuza, N. Iorga, Ilarie Chendi, E. Lovinescu, Nichifor Crainic, Lucian Blaga – inclusiv cele pe teme literare, relațiile cu G. Coșbuc, F. Aderca, Ovid Densușianu, N. Cartoian, Mihai Ralea, Tudor Vianu, Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, Mircea Eliade, Petru Comarnescu. Sunt luate în discuție creația literară a lui C. Rădulescu-Motru (dramaturgia), studiile și cursurile lui de estetică sau despre literatură. **S.** se numără între teoreticienii români ai conceptului de generație, în lucrarea *Generație și cultură* analizând, în premieră, și concepția lui Mircea Vulcănescu în această privință. Alte cercetări se referă la lectura publică și, în genere, la receptarea cărții de cultură în diverse medii sociale. Astfel, susținute și de un corp de ediții elaborate după un program adecvat, scrierile lui **S.** pot fi anexate sociologiei literare, dar și istoriei literare, pe care le provoacă din perspectiva mereu fertilă a interdisciplinarității.

SCRIERI: *Generație și cultură*, București, 1985; *Lectura și biblioteca publică*, București, 1991; *Civilizație și națiune*, București, 1996; *Geneza modernă a ideii naționale*, București, 2001; C. Rădulescu-Motru. *Viața și faptele sale*, I, București, 2003. **Ediții:** C. Rădulescu-Motru, *Etnicul românesc. Naționalismul*, pref. edit., București, 1996, *Timp și destin*, pref. edit., București, 1997, *Psihologia poporului român*, pref. edit., București, 1999; Nichifor Crainic, *Ortodoxie și etnocratie*, pref. edit., București, 1997, *Puncte cardinale în haos*, pref. edit., București, 1998; Mihai Ralea, *Fenomenul românesc*, introd. edit., București, 1997, *Idea de revoluție în doctrinele socialiste*, București, 1997; Octavian Goga, *Naționalism dezrobitor*, București, 1998; Mihai Eminescu, *Națiunea română. Progres și moralitate*, București, 1999; A. D. Xenopol, *Națiunea română*, București, 1999; Titu Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, I-V, pref. edit., București, 2001–2003; G. Călinescu, *Cultură și națiune*, introd. edit., București, 2002; Dumitru Stăniloae, *Națiune și creștinism*, introd. edit., București, 2003.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *Vocile realității*, RMB, 1983, 11 mai; Ion Bogdan Lefter, *Conceptele actualității culturale*, AFT, 1986, 3; Gheorghe Grigurcu, *Rădulescu-Motru a avut dreptate*, RL, 1999, 1; G. Gheorghită, *Un act editorial de excepție*, VR, 2001, 7–8; Ana-Stanca Tabarasi, *Maiorescu, orator parlamentar*, RL, 2002, 23; Dan C. Mihăilescu, *Titu Maiorescu, „Discursuri parlamentare”*, I, LAI, 2002, 17; Al. Săndulescu, *G. Călinescu despre cultură și națiune*, RL, 2003, 31; Alex. Ștefănescu, *Discursurile parlamentare ale lui Titu Maiorescu*, RL, 2003, 42. N.M.

SCHILERU, Eugen (13.IX.1916, Brăila - 10.VIII.1968, București), eseist și traducător. Este fiul Mariei (n. Demetrescu) și al lui Henri Schiller, medic. Frecventează cursurile Liceului „Nicolae Bălcescu” din Brăila (1930-1934). Scrie la gazetele locale „Columna lui Traian” (1931), „Premergătorul” (1932-1933) și „Tribuna” (1934), probabil că, sub pseudonim, se află între redactorii revistei „Stilet” (1933). Student la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, secția estetică filosofică (1934-1938), urmează, în paralel, cursurile Facultății de Drept, al cărei licențiat devine în 1939. Activează în grupul studenților de stânga, sub conducerea Uniunii Tineretului Comunist. Va absolvi și Seminarul Pedagogic (1939), fiind profesor la liceele bucureștene „Matei Basarab” și „Gh. Lazăr”. Între 1948 și 1951 funcționează ca director la Biblioteca Academiei RPR, iar din 1949 predă istoria esteticii la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din București, unde ține și cursuri de artă universală, istoria criticii de artă, istoria costumului, istoria ceramicii, istoria textilelor de artă, istoria literaturii universale, a teatrului și a cinematografului. În ultimul an de viață este șef al Catedrei de istoria artei. Sub semnătura Adrian Schileru, colaborează în 1936 la „Era nouă”, publicație condusă de N. D. Cocea, unde va da recenzii și însemnări despre cinematografie. În 1945-1946 colaborează la revista „Lumea” (unde și traduce din Benjamin Fondane) și la „Revista Fundațiilor Regale” cu cronici cinematografice,

plastice și literare. Mai e prezent în „Cuvântul liber”, „Adevărul literar și artistic”, „Adevărul”, „Viața românească”, „Tineretea”, „Democrația”, „România liberă”, iar după război scrie în „Gazeta literară”, „Contemporanul”, „Secolul 20” ș.a. Prea puține din aceste texte, prefetele la cărți de literatură universală, ca și comentariile din emisiunile de televiziune ori transpunerile proprii din lirica germană vor fi reunite antum într-o carte.

Intellectual preocupat să aducă în planul interferențelor variate domenii ale spiritului, pe care le supune unui demers critic sever și imaginativ deopotrivă, **S.** este în cele din urmă un impresionist care, fără nici un efort, se poate plasa în zone de rigori absolute. De aici, și extazele estetice ale criticului și severa incursiune a interpretării simpatetice, prin apeluri la discipline umaniste și științe sociale. O pătrunzătoare și empatică întâlnire dă naștere monografiei *Rembrandt* (1966), unde textul iriază o învățătură împărtășită cititorului printr-o propedeutică naturală. Perioadele frazei măsoară persuasiv treptele dezvelirii fenomenului: aspirația continuă a pictorului către o „artă paradigmatică cu valoare de exemplu moral și social”. Eseistul afirmă că Rembrandt practică aventura interioară, este un sedentar călătorind în universul spiritual al picturii, iar coloristica sa devine „element constitutiv al atmosferei afective”, poartă un „timbru liric”. **S.** definește clar-obscurul rembrandtian ca lumină fluidă, permeabilă, aptă să cunoască creșteri și descreșteri care potențează o atmosferă poetică, prilej de a trece în revistă contribuțiile la reprezentarea picturală a spațiului-lumină. O definiție pascaliană a omului ca „mănuși de contradicții”, ființă care transformă și se transformă, este asociată portretului rembrandtian, ce reflectă esența unui mesaj spiritual. Este descrisă „vitalitatea nevăgară” a pictorului îndrăgostit, care pictează în Saskia lumina spiritului său, transfigurând-o, precum și verva de rezgizor a lui Rembrandt. Sunt urmărite metamorfozele sugestiilor goticului flamboiant, dar și apropierea de morfologia barocă, sub influența lui Caravaggio, cu jocuri ale mișcării personajelor. Fraza lui **S.** este alertă și nuanțată când descrie obiectele, apropiindu-se de un lirism apofatic când vorbește de absența ființei în *Furtuna*, luminată de o prezență covârșitoare: „Sub ceruri schimbătoare și dramatice au rămas, ca după o mare catastrofă istorică sau cosmică, doar ruinele mândrelor așezări umane”. Eseistul analizează și citează câțiva poeți, contemporani ai artistului, care au consacrat măcar o poezie descriptivă artei lui Rembrandt. Moartea timpurie a lui **S.**, un erudit cu o extraordinară capacitate de cuprindere a fenomenului artistic, a făcut ca o serie de proiecte să rămână neîncheiate sau să se risipească. Așa se explică fragmentarea textului din monografia *Impresionismul* (1970), unde curentul e prezentat în dubla sa definire: restrâns, pictural, dar și spiritual, pe urmele lui Marcel Proust, care îl transferă pe Claude Monet într-un personaj din romanul *À la recherche du temps perdu*. Limpezimea stilistică a expunerii tehnicilor picturale - circumscrise esteticii fenomenului - face din interpret, în pofida caracterului fulgurant și nefinit al textului, un scriitor al forței subtile: asociații surprinzătoare, finețe a nuanțelor, originalitate a expresiei. Volumul, de asemenea postum,

Scrisoarea de dragoste (1971) reunește într-o primă secțiune șase studii și eseuri de ordin general, iar în a doua cronici și articole dedicate unor artiști și unor mari opere de artă. Eseul care dă titlul cărții definește stilul de exeget al lui **S.**, precaut și irezolut cu „definițiile”, care pot funcționa doar ca decupaje generatoare de eroare, și mefient cu rețetele de conduită mentală. Deruta e provocată de dorința de a învăța despre metaforă de la un filosof, Claude Lévy-Strauss, și de constatarea, ivită citindu-i pe Gottfried Benn sau pe Alain Robbe-Grillet, că metafora nu limpezește nimic, pentru că escamotează realul. Impenitent, autorul riscă totuși o metaforă și compară creația artistică, în accepția de proces și de produs, cu o scrisoare de dragoste. Se propun trei modele analogice de creații artistice, incursiune a cărei premisă ar fi că actul artistic presupune totdeauna un „celălalt”, un adresant. Premisa este falacioasă, dar poate funcționa în limite rezonabile: arta modernă occidentală, determinată de un capitalism alienant, este expresia imposibilității comunicării, scrie **S.** ipostaziind alegoric prima paradigmă. Citând cazul entropiei în artă, prin Norbert Wiener sau prin Max Dvofak, eseistul o deduce pe a doua, cea a supralicitării patrimoniului existent (academism, naturalism, formalismul lui Paul Klee, manierism), și invocă o serie de teoreticieni ai artei (Weidél, Sedlmayr) și critici (Croce, Gramsci) pentru a arăta că aici accentul cade pe „cum” al actului, pe retorismul poeziei despre poezie, pe retorismul picturii despre pictură etc. Pentru că semnificația unui simbol sau a unui mit nu poate fi explicată decât în interiorul unei serii, **S.** arată că pierderea legăturii cu alteritatea înseamnă o pierdere a libertății, a legăturii interumane eliberatoare. Alt eseu despre culoare, care începe doctoral și tehnic, devine un pasionant excurs în simbolismul cultural al culorii, în cheie comparatistă. În *Tradiție, inovație și spirit critic* se distinge, în istoria paradigmatelor, arta care „face artă despre artă” de arta „care face artă despre viață”, fragmentarismul primei tendințe putând totuși contribui la edificarea spirituală a omului ca totalitate, după cum – tot prin spirit critic – absolutizările pot contribui la construirea globalității spirituale. Remarcabile sunt tonul comprehensiv, hermeneutica asociativă și precizia caldă a prezentării unor artiști ca Theodor Pallady, Nicolae Petrașcu, Ștefan Ciucurencu, Corneliu Baba, Corneliu Medrea, Paul Erdős, Henri Catargi, Constantin Brâncuși, Ligia Macovei, Aurel Iiquidi, Nicolae Dărăscu, Florin Pucă, Ion Irimescu, Vasile Kazar ș.a. Alte texte, antologate de Andrei Pleșu în volumul *Preludii critice* (1975), marchează încercările – în sensul de schițare precisă și promițătoare – de istorie a artei moderne universale, fiind la origine studii, articole, cronici, prefețe, dar și note stenografiate după cursuri. Dincolo de caracterul fragmentar – **S.** pare să nu fi avut dorința de a-și finisa eșafodajul a ceea ce ar fi putut deveni un sistem –, mai toate propun preliminarii teoretice ale unei istorii a artelor, în aspirația de a articula o critică „remisivă”, cu caracter sever, pătrunzător, arheologic, dar și tolerantă, aptă de fructificare și mediantă concomitent, capabilă deci să producă o *paideia*. O critică aptă să „citească” o operă de artă într-un efort plăcut de a-i reconstitui – ca într-un sau printr-un text literar – gramatica,

sintaxa, articulațiile. În fine, în ediția Dan Botta, *Scrieri* (IV, 1968) este cuprinsă și o scurtă (și neterminată) monografie dedicată de **S.** poetului și eseistului. Se trasează un portret spiritual al omului și sunt denunțate etichetele comode puse de critică, arătându-se că Dan Botta, „ermeticul” „poet al morții”, este un descoperitor de arhetipuri și esențe, cu o dezinvoltură provenită din detașarea de posesiune și din stil. Botta este astfel înscris în tradiția literaturii române, văzută de poet ca purtând vocația pentru clasicism, căruia **S.** îi schițează, pe urmele ideilor celui interpretat, o ontologie – clasicismul ca mod de a fi în lume. Pe de altă parte, se referă la orfismul poetului, înțeles ca mod de refacere a unității originare, la care și suprarrealismul visa, dar care aici este meditație ordonatoare, ideal al clasicismului. Comentatorul mai pune în relief analogiile de model și de structură muzicală avute în vedere de Dan Botta în eseurile sale.

SCRIERI: *Rembrandt*, București, 1966; *Ion Sima*, București, 1968; *Dan Botta*, în Dan Botta, *Scrieri*, IV, îngr. Dolores Botta, pref. Ion Biberi, București, 1968, 403–427; *Ion Irimescu*, București, 1969; *Impresionismul*, îngr. Nina Stănculescu-Zamfirescu, București, 1970; *Scrisoarea de dragoste*, îngr. Mihaela Schileru-Chiose, pref. Miron Constantinescu, București, 1971; *Preludii critice*, îngr. și pref. Andrei Pleșu, București, 1975. **Traduceri:** Sinclair Lewis, *Kingsblood royal*, București, f.a. (în colaborare cu I. Bujes); Ernest Hemingway, *Cui îi bate ceasul*, București, 1945 (în colaborare cu I. Bujes); Richard Sasurly, *I. G. Farben*, București, 1945 (în colaborare cu I. Bujes); André Ribard, *Minunata istorie a omenirii*, București, 1946 (în colaborare cu Octav Mărgărit); James Hilton, *Nu suntem singuri*, București, 1947; Horace MacCoy, *Giulgiurile nu au buzunare*, București, 1949; Albert Maltz, *Curentul subteran*, București, 1951; Tirso de Molina, *Don Gil de Ciorap-Verde*, București, 1957 (în colaborare cu Ion Frunzetti); Giovanni Germanetto, *Memoriile unui bărbier*, pref. Palmiro Togliatti, București, 1960 (în colaborare cu Constanța Tudor); Claude Lévy-Strauss, *Tropice triste*, București, 1968 (în colaborare cu Irina Pâslaru-Lukacsik).

Repere bibliografice: [Eugen Schileru], „Fapta”, 1946, 570; Virgil Mocanu, „*Scrisoarea de dragoste*”, RL, 1971, 50; Andrei Savu, „*Scrisoarea de dragoste*”, VR, 1972, 1; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, „*Scrisoarea de dragoste*”, „Viitorul social”, 1972, 2; Marin Bucur, *Dezvoltarea contemporană a comparatismului românesc*, în *Ist. comp. Rom.*, 233–275; Silvestru, *Jurnal*, I, 37, 110; Mariana Șora, *O viață-n bucăți*, București, 1992, 28, 260; Buculei, *Prezențe*, 212; Valerian Sava, *Istoria critică a filmului românesc contemporan*, București, 1999, 156–160, *passim*; Popa, *Ist. lit.*, II, 1147; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 195–196. E.M.

SCHINTEE, Ion (27.XII.1911, Peștișani, j. Gorj – 19.VIII.1985, Craiova), poet, eseist și traducător. Este fiul Anei și al lui Nicolae Schintee. Rămas fără tată la șase ani, **S.** este crescut la orfelinatele din Târgu Jiu și Craiova. Urmează Liceul „Tudor Vladimirescu” din Târgu Jiu și Colegiul Național „Carol I” din Craiova. Cu o bursă oferită de Primăria Craiovei, își continuă studiile la București, frecventând Facultatea de Litere și Filosofie și Facultatea de Drept, absolvite în 1937, iar mai târziu susține un doctorat cu tema *Idee și acțiune în opera lui Giuseppe Mazzini* (1949). Este profesor de franceză și italiană la Craiova, iar după înființarea Institutului Pedagogic și a Universității din același oraș devine cadru didactic la Catedra de limba franceză

a Facultății de Filologie. Debutază în 1931, la revista „Ion Maiorescu” a Colegiului Național „Carol I” din Craiova, iar editorial cu volumul *Leopardi și operele morale*, apărut în 1938. Încă din perioada studenției scrie recenzii, cronici plastice și dramatice în ziare și reviste din Craiova și București: „Hyperion”, „Gând”, „Reforma”, „Presa Olteniei”, „Timpul”, „Ramuri”, „Înainte” și „Momentul națiunii”. Mai colaborează la „Familia”, „Meridian”, „Vatra”, „Viața românească”, „Oltenia literară”, „Analele Universității din Craiova” ș.a. Semnează și I. Schinteie-Seuca. A condus, la înființare, Filiala din Craiova a Uniunii Scriitorilor, când editează și un „Caiet literar”.

S. este autorul a două volume de versuri: *Ibis* (1942) și *Ion al Mare* (1946). Poemul *Ibis* evidențiază o formație livrescă și tentația pentru structuri prozodice de factură clasicistă, sonetul fiind cultivat predilect. Conceput sub forma unui lung colocviu cu sinele, *Ibis* devine reprezentarea metaforică a unei încăperi sufletești, mobilată conform gustului propriu și confortului (intelectual) personal. Sunt prelucrate, artizanale, numeroase motive livești, reintegrate în tiparul afectiv al discursului liric propriu. Influența simbolismului exotic minulescian aduce pe același plan imaginea „palidelor fecioare” cu „tam-tamul” tobelor, stelelor, durerii, valorilor. Poemul este cutreierat de Isolde și Melisande, Pulcinele, trubaduri și truveri. În același context apar umbrele altarului din Chartres, ca și Laïs, Erasm, Ronsard, Musset, Andersen ș.a. *Ion al Mare* este o prelucrare în manieră de baladă haideucească, însoțită de comentarii conjuncturale ale proaspătului angajat în lupta de clasă. Amplitudinea și seriozitatea lecturilor lui **S.** sunt prezente mai cu seamă în activitatea lui de critic și eseist. În *Leopardi și operele morale*, dar mai ales în eseu monografic *Giono (Povestea unui suflet și a unei poezii)* (1943), temeinicia se confirmă. Cartea, o introducere în opera scriitorului francez, e scrisă modern, ca viziune și structură. Motive literare italiene, franceze și anglo-saxone sunt convocate spre a evidenția, pe de o parte, originalitatea lui Jean Giono, iar pe de alta, apartenența acestuia la o familie de spirite în care figurează Victor Hugo, Henri Bosco, Edmond Jaloux, Paul Claudel, René Lalou, D. H. Lawrence ș.a., dar și Geo Bogza. În textele scriitorului francez monograful descoperă influențe din poezia lui Homer, Hesiod, Vergiliu. Ca repere critice, se folosește de Chateaubriand, Van Thieghem, Tudor Vianu, din ale căror lucrări citează. În portretul omului și artistului rețeta de tip tradiționalist a demersului critic este înlocuită cu unghiul de abordare evocator-exegetic și cu dialogul comparatist. Ca traducător, **S.** a selectat scrieri de Ugo Foscolo, Aldo Oberdorfer și Bartolomeo Bertolini.

SCRIERI: *Leopardi și operele morale*, Craiova, 1938; *Ibis*, Craiova, 1942; *Giono (Povestea unui suflet și a unei poezii)*, Craiova, 1943; *Ion al Mare*, București, 1946. **Traduceri:** Ugo Foscolo, *Cântecul mormintelor*, Craiova, 1941; Aldo Oberdorfer, *Regele nebun*, Craiova, 1943; Bartolomeo Bertolini, *Campania lui Napoleon în Rusia*, Craiova, 1943.

Repere bibliografice: Marcel Saraș, Foscolo, „Cântecul mormintelor”, „Meridian”, 1941, 13; C. N. Negoită, Foscolo, „Cântecul mormintelor”, „Sfarmă-Piatră”, 1941, 189; Al. Olaru, „Ibis”, „Floria, Cloșca și Crișan”, 1942, 7-9; Mihai M. Andreescu, *Un meridianist clasic*, „Ion Maiorescu”,

1942, 8-9; Marieta Popescu-Florea, „Ibis”, F, 1942, 11-12; Pericle Martinescu, „Giono”, VRA, 1944, 742; Alexandru Baci, „Giono”, „Câmpia Libertății”, 1944, 4; B. Cocos, „Ion al Mare”, „Momentul națiunii”, 1946, 10; Piru, *Panorama*, 527-528; Firan, *Macedonski-Arghezi*, 399-400; Firan, *Profiluri*, II, 233. L. Ch.

SCHLESACK, Dieter (7.VIII.1934, Sighișoara), traducător. Urmează Liceul Pedagogic german în orașul natal (1948-1952) și Facultatea de Filologie a Universității din București (1954-1959). Determinantelor săsești, explicabile în primul rând prin proveniență - din genealogia familiei face parte și un reprezentant al tradiționalismului literar, Michael Albert (1836-1893) -, li se asociază laturile românești ale formației și activității sale. Ca redactor la „Neue Literatur” (1959-1969), **S.** este receptiv la mutațiile literare din acea vreme, la tendințele de înnoire a limbajului poetic, încercând promovarea unei literaturi a modernității nedogmatice, cum se observă în *Sunt lacrimae rerum*, un grupaj de versuri tradus în 1969 din lirica lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Cezar Baltag, Ioan Alexandru ș.a. Este anul în care emigrează în Germania, locuind la München, apoi la Stuttgart, dar stabilindu-se, din 1973, la Camaiole, în Italia. A beneficiat de diferite burse și a obținut

premiu literare, precum „Gryphius” (1980), „Schubart” (1989), „Lenau” (1993).

Inițial adept al scrisului convenabil și ușor accesibil, S. traduce, între altele, povestiri de Francisc Munteanu. Treptat își impune exigențe crescânde, ajungând – împreună cu cei interesați de revitalizarea literaturii – în miezul procesului de receptare a liricii universale contemporane. Fiind el însuși poet, prozator și eseist, această experiență îl leagă de personalități din generația sa. Încearcă – înainte și după plecarea din țară – să promoveze scrierile lor prin traduceri, prin recomandări și consilieri în mediul redactorilor, al editorilor, ca și prin comentarii critice, eseuri etc. Un atașament constant dovedește față de poezia lui Nichita Stănescu, din care traduce în 1969, vorbind despre importanța deosebită a volumului *11 elegii*, a acestui „sistem hegelian al poeziei”, „expresia cea mai clară și mai concentrată a generației”. De asemenea, manifestă interes față de Emil Cioran (cu care a fost în corespondență), Paul Goma (despre care a publicat câteva eseuri în anii '70), Norman Manea (despre care a scris în anii '80) și față de alți reprezentanți ai literaturii române din a doua jumătate a secolului al XX-lea. *Gefährliche Serpentina* (1998), un volum cuprinzător de „lirică românească actuală” (peste o sută de nume), începând cu anii '60, bazat pe transpuneri proprii, la care se adaugă versiuni ale altor traducători, îi încununează demersurile de promovare a poeziei românești în spațiul de limbă germană. Pentru cititorii români a îngrijit și prefăcut, în 1968, o cuprinzătoare antologie din literatura austriacă modernă.

Antologii: *Proza austriacă modernă*, I-II, pref. edit., București, 1968.

Traduceri: Francisc Munteanu, *Der Himmel beginnt beim dritten Stockwerk und andere Erzählungen*, București, 1964; Nichita Stănescu, *11 elegii – 11 Elegien*, ed. bilingvă, postfața trad., București, 1969; *Fische und Vögel. Junge rumänische Lyrik*, Regensburg, 1970 (în colaborare cu Wolf Peter Schnetz); Magdalena Constantinescu, *Briefe über die Grenze*, Göttingen, 1978; *Zeitgenössische Dichter aus Rumänien*, București, 1981; Norman Manea, *Trennwand*, Göttingen, 1992 (în colaborare); *Gefährliche Serpentina. Rumänische Lyrik der Gegenwart*, Berlin, 1998 (în colaborare); Gheorghe Pitut, *Olimp – Der Olymp*, ed. bilingvă, cu ilustrații de Florin Pucă, București, 1998 (în colaborare cu Markus Lakebrink și Franz Johannes Bulhardt).

Repere bibliografice: A. Ga. [Anneli Ute Gabanyi], *Rumänische Literatur in deutscher Übersetzung*, în *Rumänisch-deutsche Interferenzen*, îng. Klaus Heitmann, Heidelberg, 1986; *Lexikon deutschsprachiger Schriftsteller*, II, Hildesheim-Zürich-New York, 1993; *Lexikon der Siebenbürger Sachsen*, Innsbruck, 1993; Marian Victor Buciu, *Dieter Schlesak, un maestru german al evaziunii*, Craiova, 2003. J. W.

SCHUSTER, Paul (pseudonim al lui Kurt Haller; 20.II.1930, Sibiu – 5.V.2004, Berlin), traducător. Frecventează în orașul natal Liceul „Brukenthal” și își dă examenul de bacalaureat la Liceul „Gh. Lazăr”. Ulterior se ocupă de gazetărie la București, ca reporter al ziarului „Neuer Weg” (1949–1951), dar revine în ținutul de baștină ca învățător în diferite sate (1951–1954). Din nou în capitală, se dedică literaturii, scriind povestiri și romane destinate mai ales cititorului tânăr. Membru în conducerea Uniunii Scriitorilor (1955–1971), va fi, din 1959, și redactor

(pentru proză) la revista „Neue Literatur”. Emigrează în Germania, stabilindu-se în 1972 la Berlin, unde trăiește ca scriitor liber profesionist, publicist și popularizator al literaturii (în cadrul unor forme de învățământ pentru adulți: universitate populară, cursuri pentru deținuți).

Pe lângă transpuneri din versurile lui Tudor Arghezi și din cele ale lui Nichita Stănescu și a unei piese de teatru (*Neamurile* de Teofil Bușecan), S. a tradus mai ales proză românească. Opțiunile, cel puțin în perioada bucureșteană, sunt în funcție de tipurile de narațiune practicate de el însuși ca autor: proză discursivă, accesibilă, cu mesaj social. Așa se face că tâlmăcește romanele *Dispariția unui om de rând* de Mihai Beniuc și *Rădăcinile sunt amare* de Zaharia Stancu. Manifestă interes și pentru literatura secolului al XIX-lea, traducând *Însemnare a călătoriei mele* de Dinicu Golescu, ori pentru proza din prima jumătate de secol XX: romanele *Ion* de Liviu Rebreanu sau *Donna Alba* de Gib I. Mihăescu. Ținând seama de preferința pentru exotic a cititorilor, transpune, împreună cu germanista Ruth Kisch, romanul istoric *Fanar* de Horia Stancu, nu neglijează nici pe amatorul tânăr de literatură, oprindu-se la *Cei de la Crisanta* de Gica Iuteș și la *Coiful de aur* de Alexandru Șahighian. În perioada berlineză S. descoperă povestirile și romanele unui scriitor emigrant, Norman Manea, transpunându-i în germană mai multe cărți.

Traduceri: Teofil Bușecan, *Vetternwirtschaft*, București, 1962; Gica Iuteș, *Die Leute von Crisanta*, București, 1962; Zaharia Stancu, *Frühlingsgewitter*, București, 1962; Alexandru Șahighian, *Der goldene Helm*, București, 1964; Tudor Arghezi, *Ketzerbeichte*, Berlin, 1968 (în colaborare cu Heinz Kahlau), *Cuvinte potrivite – Wohlgefügte Worte*, ed. bilingvă, pref. trad., București, 1996 (în colaborare cu Heinz Kahlau, Franyo Zoltan, Oskar Pastior, Alfred Margul-Sperber și Ion Acsan); Liviu Rebreanu, *Mitgift*, Berlin, 1969; Mihai Beniuc, *Verwandlung eines*

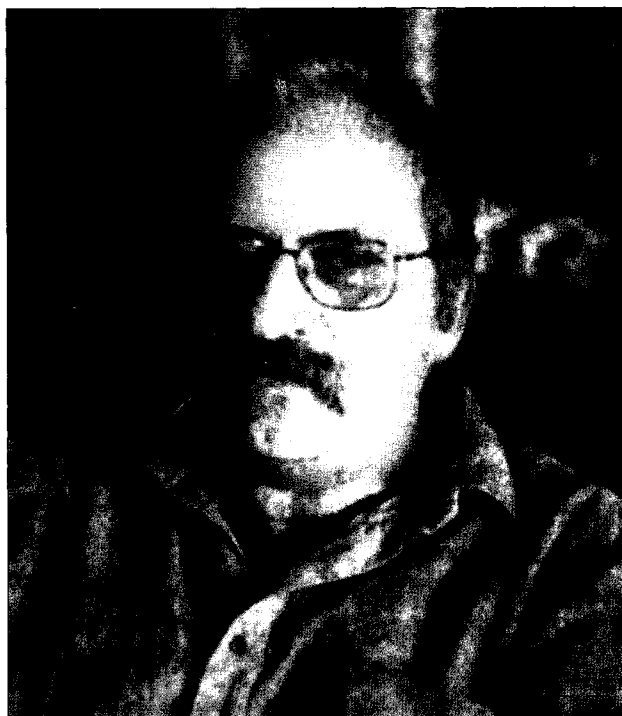
Unscheinbaren, Berlin, 1970; Gib I. Mihăescu, *Donna Alba*, București, 1971; Dinicu Golescu, *Aufzeichnung meiner Reise*, București, 1973; Horia Stancu, *Fanar*, Berlin, 1978 (în colaborare cu Ruth Kisch); Norman Manea, *Fenster zur Arbeiterklasse*, Göttingen, 1989, *Trennwand*, Göttingen, 1992 (în colaborare), *Der schwarze Briefumschlag*, München, 1995.

Repere bibliografice: A. Ga. [Anneli Ute Gabanyi], *Rumänische Literatur in deutscher Übersetzung, in Rumänisch-deutsche Interferenzen*, îngr. Klaus Heitmann, Heidelberg, 1986; *Lexikon deutschsprachiger Schriftsteller*, II, Hildesheim-Zürich-New York, 1993; *Lexikon der Siebenbürger Sachsen*, Innsbruck, 1993; Ion Acsan, *50 de ani de traduceri din literaturile de limbă germană în limba română și din literatura română în limba germană. 1945-1995*, București, 1996, *passim*. J.W.

SCHWARTZ, Gheorghe (16.IX.1945, Lugoj), prozator. Este fiul Mariei-Mariana Schwartz (n. Selinsky), profesoară de pian, și al lui Eugen Schwartz, funcționar. Urmează în orașul natal școala primară, gimnaziul și liceul (1952-1963). Studiază din 1963 la Facultatea de Istorie-Filosofie din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, absolvind în 1968. Specializat în defectologie, după facultate lucrează ca profesor la Școala Specială din Arad. E redactor-șef adjunct la revista „Arc” (1990-1992), consilier-șef la Inspectoratul pentru Cultură al Județului Arad (1990-1994), consilier cultural al Ambasadei României la Bonn (1992-1993), redactor-șef, apoi director al Institutului de Televiziune Intersat 1 din Arad (1994-1996), dar și cadru didactic, din 1990, la Facultatea de Științe Umaniste și Sociale a Universității „Aurel Vlaicu” din Arad, unde în 2003 va fi desemnat decan. Debutează cu proză scurtă în 1969, la revista „Familia”, ulterior fiind prezent în

numeroase publicații din țară și în presa culturală din Austria, Germania, Ungaria, Franța, SUA etc.

Romanul de debut al lui S., *Martorul* (1972; Premiul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist), primit mai curând cu reticență de critică - a fost invocată imaturitatea de concepție și de tehnică -, anunță totuși linia scrierilor semnate în următorul deceniu de către prozator. E prelucrat aici, într-o formulă tipică pentru anii '70 ai secolului trecut, un melanj de roman politic și parabolic; totodată, psihologismul insistent (metoda predilectă de despicare în patru a anecdotului și de reînnoare a lui) e asociat cu momirea unui plan fantastic, ce amplifică lansarea în simbolic-parabolic. Altfel, teza, aceea a „trezirii”, e simplă, fiind reductibilă la „procesul prin care un «martor» indiferent se transformă într-un «participant», sub presiunea factorilor social-politici”, în forma unei „investigații de psihologie abisală” (Mircea Iorgulescu). Protagonistul, doctorul Poolo, va fi reluat ca personaj în câteva povestiri de natură fantastică din *Ucenicul vrăjitor* (1976), precum și în romanul *Efectul P.* (1983; Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara), care exploatează, în cheie SF, clișeu alimentării prin tehnologie a nemuririi. Tot o dezvoltare, ca metodă și anecdotică, a cărții de debut se produce în „ciclul lugojan” compus din romanele *Pietrele* (1978), *A treia zi* (1980) și *Spitalul* (1981). Cadrul ficțional e recrutat din Lugojul interbelic (sfârșitul anilor '30 - începutul anilor '40), termenul negativ al antitezei morale fiind configurat în spațiul mișcării legionare. În forma convenției „romanul unei singure zile”, *A treia zi* prinde într-un dispozitiv centrifug episoade din timpul rebeliunii. În *Spitalul* instituția corespunzătoare titlului oferă prin definiție un spațiu închis, „concentraționar”, al alienării prin reprimare și uniformizare, iar referințele la Franz Kafka sunt de ordinul evidenței și inevitabile. Ficțiunea propriu-zisă confirmă aceste date într-o măsură mult mai acută decât le generează. Alegerea provinciei ca spațiu-cadru poate fi speculată ca fiind sugestivă pentru coordonatele scrisului lui S.: de vreme ce mecanica periferiei o „oglindește” pe cea a centrului, microfizica ficțională țintește la „oglinzirea” unei ordini esențiale; de aici, o anume supraexploatare a sintaxei individului în sensul reprezentativității simbolice, dar și teza care dublează anecdotul - indusă acestuia, și nu dedusă din el. Complementar, mai pot fi notate predispoziția lui S. pentru stilul stufoș sau ecuația greoaie, dificilă a frazelor. Ciclul lugojan mai capătă o piesă prin *Om și lege* (1987), ajungând în anii '50. Profitând de logica ambiguă a traseului realitate-fantasmatic și retur, romanul urmărește procesul prin care avocatul Ladislau Pietraru își salvează identitatea proiectând scenarii în spațiul trecutului: o alienare controlată, în care regresia schizoidă are finalitate curativă. Volumele de povestiri *Maximele, minimele* (1984) sau *Castelul albastru* (1986), cumulând „exerciții de imaginație în stil borgesian sau în stilul fantasticului romantic, ba chiar și în stil urmuzian”, au în scrisul lui S. caracter de „interludii” (Laurențiu Ulici). Un al doilea ciclu epic, *Cei o sută*, în care parabola părăsește trecutul apropiat pentru a se instala în spațiul mult mai confortabil al miticului și ulterior al istoriei vag documentate, este deschis

prin *Anabasis* (1988) și continuat cu *Ecce homo* (1993), *Oul de aur* (1998), *Mâna albă* (2000). Teza acestei ample mobilizări ar fi, conform unui *Argument*, recuperarea sentimentului de continuitate, pe care istoria îndepărtată ar trebui să îl transmită celor de azi: „Aproximativ o sută de generații ne despart de cucerirea Babilonului de către Cyrus. Așadar, scurta noastră viață reprezintă un procent din trecerea aceasta, care până acum ne-a îngrozit prin dimensiunile ce ni s-au părut nesfârșite. [...] Poate că dacă vorbim despre ultimele *noastre* o sută de generații și vedem cât de adânc pătrund acestea în timp, «distanțele incommensurabile» devin mai ușor de cuprins”. Punctul de pornire este deci căderea Babilonului, sensul evoluării narative fiind dinspre trecut către prezent. Uzând de un bogat repertoriu de personaje, tehnici și formule literare, **S.** produce o amplă babilonie narativă, copios ramificată epic, dominată de ideea ciclicității istoriei. În spirit eventual postmodern, prozatorul filtrează documentul brut prin sita alegoriei și instrumentează trecutul ca paravan pentru nevrozele actualității. Scheletul ciclului, structura lui mascată ar fi un bruion de filosofie a istoriei în care, dincolo de operațiile de individualizare a unei epoci sau a alteia, modulările timpurilor prinse în cadru nu fac decât să mascheze succesiunea stereotipă a generațiilor, privită ca eternă reînnoire a identicului.

SCRIERI: *Martorul*, Timișoara, 1972; *Ucenicul vrăjitor*, București, 1976; *Pietrele*, București, 1978; *A treia zi*, București, 1980; *Spitalul*, București, 1981; *Efectul P.*, București, 1983; *Maximele, minimele*, Cluj-Napoca, 1984; *Castelul albastru*, Cluj-Napoca, 1986; *Om și lege*, București, 1987; *Cei o sută (Anabasis)*, Timișoara, 1988; *Cochilia*, București, 1992; *Cei o sută (Ecce homo)*, București, 1993; *Procesul*, Timișoara, 1996; *Cei o sută (Oul de aur)*, prefață Dan Silviu Boerescu, București, 1998; *Paranoia Schwartz*, Cluj-Napoca, 1999; *Cei o sută (Mâna albă)*, prefață Dan Grădinaru, București, 2000; *Politica și presa*, Iași, 2001; *Psihologia transversală*, Arad, 2003.

Repere bibliografice: Marcel Pop-Corniș, „*Martorul*” *O*, 1973, 7; Dana Dumitriu, „*Martorul*”, *ARG*, 1973, 6; Mircea Popa, *Gheorghe Schwartz și calitatea de martor*, *TR*, 1974, 30; Marcel Pop-Corniș, *Gheorghe Schwartz*, *O*, 1975, 28; Ardeleanu, *Opinii*, 108–112; Cristea, *Domeniul*, 287–290; Mircea Popa, „*Ucenicul vrăjitor*” *ST*, 1976, 5; Lucian Alexiu, „*Ucenicul vrăjitor*” *O*, 1976, 27; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 233–236; Alexandru Ruja, *Gheorghe Schwartz*, *O*, 1978, 19; Valeriu Cristea, *Mijloace și scop*, *RL*, 1978, 33; Vasile Andru, *Viața și rolurile*, *VR*, 1978, 7–8; Mircea Popa, *Literatura provinciei*, *ST*, 1978, 9; Iorgulescu, *Scritori*, 242–243; Mircea Popa, *Critică și roman*, *ST*, 1980, 9; Marcel Pop-Corniș, „*A treia zi*”, *TR*, 1980, 50; Ungureanu, *Imediata*, I, 226–228; Mircea Mihăieș, *Romanele mitologiei subiective*, *O*, 1981, 20; Marcel Pop-Corniș, „*Spitalul*”, *O*, 1981, 27; Valeriu Cristea, *Un roman-parabolă*, *RL*, 1981, 30; Valentin Tașcu, *Sobrietatea ca avertisment*, *ST*, 1981, 10; Alex. Ștefănescu, *Între da și nu*, București, 1982, 126–129; Tudor Dumitru Savu, „*Efectul P.*”, *TR*, 1983, 32; Mircea Vasilescu, *Invenția bine temperată*, *RL*, 1984, 31; Cornel Ungureanu, „*Maximele, minimele*”, *O*, 1984, 49; Moraru, *Textul*, 214–216; Alexandru Ruja, *Parabola detaliilor*, *LCF*, 1986, 31; Alexandru Ruja, *Exerciții de stil*, *LCF*, 1987, 29; Val Condurache, *Mănușa întoarsă pe dos*, *CL*, 1987, 9; Eugen Simion, *Bravul soldat Švejk la Lugoj*, *RL*, 1987, 44; Holban, *Profiluri*, 330–336; Ioan Holban, *Arta cronicarului*, *CRC*, 1989, 19, 2003, 2, 3; Valeriu Cristea, *Cei treisprezece*, *RL*, 1989, 20; Mikó Ervin, *Întâlnire cu anul 2000*,

Cluj-Napoca, 1989, 130–135; Ioan Lascu, *Biografii apocrife*, *R*, 1990, 6; Dan Petrescu, *Tentațiile anonimatului*, București, 1990, 107–110; Viorel Gheorghită, *Un intermezzo literar*, *F*, 1993, 7–8; Ulici, *Lit. rom.*, I, 344–347; Victor Neumann, *Dreyfus și dreyfusismul*, *O*, 1996, 8; Gheorghe Mocuța, *La răspântia scriiturii*, Arad, 1996, 126–132; Micu, *Ist. lit.*, 505; Gheorghe Mocuța, *Viziunea istoriei prin antieroiul săi*, *VR*, 2001, 1–2; Popa, *Ist. lit.*, II, 866; *Dict. scr. rom.*, IV, 196–199; *Dict. analitic*, IV, 147–148. M. I.

SCHWARZFELD, Moses (8.XII.1857, Iași – 11.X.1943, București), folclorist și publicist. Se trage dintr-o familie (tatăl Benjamin, frații Elias și Wilhelm) cu înclinații literare și preocupări istorico-filologice. Cel mai cunoscut va deveni nepotul său, poetul și eseistul B. Fundoianu, pentru care, după propria-i mărturisire, bogata bibliotecă moștenită de la bunic a avut un rol decisiv în formarea sa. După absolvirea liceului, la Iași, unde îl are învățător pe Ion Creangă, **S.** frecventează cursurile Facultății de Litere și Filosofie tot aici, dar, atras și de medicină, în 1876 este student la facultatea din București. Îndeplinește funcția de secretar al Societății „Sinai”, apoi al Spitalului Israelit și al Azilului de Bătrâni. A înființat și o școală pentru adulți, care erau inițiați în limbă română, matematică și istorie. Ca redactor la „Anuar pentru israeliți” și director al ziarului „Egalitatea”, desfășoară o asiduă activitate de publicist, semnând fie cu numele întreg, fie cu inițiale sau cu pseudonimele Ploesteanu, Un călător, Ben Bril. A colaborat la „Analele Societății Istorice «Luliu Barasch»”, „Arhiva”, „Buciumul român”, „Calendar pentru israeliți”, „Contemporanul”, „Curierul israelit”, „Fraternitatea”, „Lumea evreie”, „Lumea israelită”, „Revista israelită”, „Revista olteană”, „Sezătoarea” ș.a.

S. debutează cu încercări literare și cu studii istorice, care aveau să îi atragă critica aspră a lui V. A. Urechia. Prima lui preocupare legată de folclor o reprezintă editarea operei lui Cilibi Moise, împreună cu o schiță biografică și un comentariu elogios (*Practica și apropourile lui Cilibi Moise vestitul din Țara Românească*, 1883). Publică apoi, în „Contemporanul”, texte populare culese din Muntenia, fără a se supune exigențelor unei metode științifice, ale cărei principii le va susține, însă, în scrierile sale teoretice. Excepție face textul *Lacrimile și blestemul mumei sau Călătoria mortului*, apărut în „Revista olteană” (1889), la care adaugă o notă despre informator și citează alte variante autohtone și străine ale motivului. Spirit combativ, **S.** și-a definit opiniile despre folclor în lucrări polemice. În studiul *Poeziile populare colecția Alecsandri (1866) sau Cum trebuie culese și publicate cântecele populare* (1889) susține că folclorul trebuie să fie „un izvor pentru psihologia populară”, „un repertoriu al limbii poporului”, care să folosească lingviștilor, scriitorilor și istoricilor. De aceea este condamnată modificarea textului și considerată absolut necesară culegerea tuturor variantelor, cu indicații precise privind localitatea și informatorul. **S.** afirmă că frumusețea poeziei populare nu trebuie apreciată după canoanele literaturii culte. Atunci când are de judecat colecția lui V. Alecsandri, tonul său devine violent, acuzându-l pe alcătuitor de „rău gust” și de „pildă rea”. Citează, pe două coloane, textele din ediția 1866 și

versiunile apărute în periodice sau în ediția 1852-1853, punând toate neconcordanțele pe seama intervenției lui Alecsandri, numit „meșterul drege-strică”. Atitudinea lui **S.** a stărnit, în general, indignare, dar printre cei ce au împărtășit părerile lui **S.** se numără și Traian Demetrescu, care îi publică în „Revista olteană” o nouă intervenție: *Vasile Alecsandri sau Meșterul drege-strică și apărătorii săi* (1889). Este, de fapt, o reluare a ideilor din studiul precedent, de pe aceeași poziție de critică acerbă. Justețea opiniilor lui **S.** despre folclor va fi recunoscută îndeobște, dar i se va reproșa inconsecvența, de vreme ce, analizând peste câțiva ani anecdotele lui Th. D. Speranția, va abdica de la principiile susținute anterior. S-a ocupat și de istoria și cultura poporului evreu, a alcătuit o bogată colecție de folclor în limba idiș, a scris studii de etnopsihologie comparată, cu privire specială asupra creației folclorice evreiești, precum și numeroase articole, unele polemice, privitoare la situația comunității evreiești din România.

SCRIERI: *Anecdote populare române cu privire la evrei. Cercetare critică*, București, 1889; *Poeziile populare colecția Alecsandri (1866) sau Cum trebuie culese și publicate cântecele populare*, Iași, 1889; *Vasile Alecsandri sau Meșterul drege-strică și apărătorii săi*, Craiova, 1889; *Evreii în literatura populară română. Studiu de psihologie populară. Anexă: Evreii în literatura populară universală*, București, 1892; *Basmul cu pantoful la evrei, români și la alte popoare*, București, 1893; *Evreii în literatura lor populară (sau Cum se judecă evreii înșiși)*, [București], 1898. **Ediții:** *Practica și aporourile lui Cilibi Moise vestitul din Țara Românească*, pref. edit., Craiova, 1883; *Două istorioare prea frumoase din viața lui Cuza-Vodă*, Craiova, 1884. **Traduceri:** Leopold Kompert, *Christu și Leea*, București, 1892; Max Nordau, *Starea socială și economică a evreilor*, București, 1910.

Repere bibliografice: Gion [G. I. Ionnescu-Gion], „*Poeziile populare colecția Alecsandri*”, „*Românul*”, 1889, 5 aprilie; A. Cozma, *Schwarzfeld și Alecsandri. Ochiire critică*, CL, 1889, 2; D. Wertenstein, *Moses Schwarzfeld (1857-1943)*, pref. A. Axelrad, București, 1944; L. Fink, *M. Schwarzfeld*, RCM, 1962, 86; Savin Solomon, *O colecție de proverbe idiș culese de Moses Schwarzfeld*, RCM, 1965, 113; Chițimia, *Folcloriști*, 24-33; *Dict. lit.* 1900, 770-771; Datcu, *Dict. etnolog.*, II, 205-206. L. Cș.

SCOBIOALĂ, Aurel (17.IX.1941, Mălăiești, j. Bălți - 3.VII.2007, Chișinău), prozator. Este fiul Nadejdei (n. Lupăcescu) și al lui Andrei Scobioală, țărani. Învăță întâi în satul natal, urmează școala medie în satul Șaptebani și este student al Facultății de Filologie de la Institutul Pedagogic „Alec Russo” din Bălți (1958-1963). Va fi pedagog și director de școală, redactor la Radiodifuziunea din Chișinău, editor (1976-1986), consilier la Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova (1986-1992), director general al Departamentului Editurii, Poligrafiei și Difuzarea Cărții (1992-1994), redactor-șef la Editura Prut Internațional și din nou consilier la Uniunea Scriitorilor. Colaborează la „*Literatura și arta*”, „*Basarabia*”, „*Viața Basarabiei*”, „*Florile dalbe*” ș.a. A fost distins cu mai multe premii, printre care Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (1987, 1999, 2000).

S. e autor de nuvele, miniaturi, anecdote literare: *La menagerie* (1983), *Ulciorul cu pătărâni* (1994) ș.a. Mai semnificative sunt însă cărțile lui pentru copii. Aici scrisul este dominat de umor, prozatorul făcând parte din speța anton-

pnescă. Candoarea și lirismul fac casă bună cu gluma și jocul de cuvinte, conferind narațiunii atributele oralității. Fără a apăsa pe pedala moralizării, se urmărește, adesea cu rezolvări narative surprinzătoare, transmiterea unei învățături. Căutând mereu să facă mesajul înțeles de cei mici, **S.** se „copilărește” inteligent și cu folos pentru lectorii săi.

SCRIERI: *Cărâruie albă*, Chișinău, 1974; *La menagerie*, Chișinău, 1974; *Dincoace de poveste*, Chișinău, 1977; *Greu mai cresc bărbații*, Chișinău, 1978; *Ispita*, Chișinău, 1980; *Viceversa hop*, Chișinău, 1981; *Lu-ma-me jo-vi-să-du sau Micu cel tare din grupa mare*, Chișinău, 1984; *Ce te-nvață o povață*, Chișinău, 1987; *Aricioaica doctoriță*, Chișinău, 1988; *Alfabetul-grădiniță*, Chișinău, 1992; *Vorba bună ne adună*, Chișinău, 1992; *Ulciorul cu pătărâni*, Chișinău, 1994; *Marele fermier Buș-Lăbuș*, Chișinău, 1999; *Alt ulciur cu pătărâni*, Chișinău, 2001; *Peripeții cu melodi*, Chișinău, 2001; *Carte pentru câini deștepți*, Chișinău, 2003; *Câte rude are Nelu*, Chișinău, 2003; *Învăță-Minte din vorbă cu Minte*, Chișinău, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Bătrânu, „*Ispita*”, LA, 1981, 12 martie; Efm Tarlapan, *Zâmbete cu supliment*, Chișinău, 1987, 222-224; Eugen Lungu, *Se non è vero, è ben trovato*, „*Basarabia*”, 1994, 11-12; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 212; Micu, *Ist. lit.*, 655. A. B.

SCOROBETE, Ion (26.V.1947, Meria, j. Hunedoara), poet și prozator. Este fiul Cătuței și al lui Andrei Scorobete, țărani. Frecventează Școala Profesională de Siderurgie la Hunedoara (1961-1964), apoi cursurile unor licee teoretice din același oraș (1965-1967) și din Făget, județul Timiș (1969-1971). La București va absolvi Școala de Biblioteconomie (1973) și Facultatea de Drept (1986). Va profesa ca jurist, devenind șeful Direcției Drept - Ordine la Primăria din Timișoara. Își face debutul cu versuri la „*Orizont*”, în 1973, iar editorial cu volumul *Geometria zăpezii*, în 1993. Mai colaborează la „*Luceafărul*”, „*Tribuna*”, „*Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tinereții»*”, „*Meridianul Timișoara*”, „*Knjževni život*” ș.a. Scrie și sub pseudonimele Romulus Mîtu-Meria, Ion Pădureanu.

Trăind departe de mediile literare, **S.** reține, totuși, atenția de la început prin distincția frazării lirice. Rând pe rând meditativ, invocativ, melancolic, el transferă în poezie nostalgia spațiului originar. Este, asemenea majorității poezilor din generația căreia îi aparține, un calofil pentru care voința de modernitate a discursului se asociază cu sentimentalismul, cu o pasionalitate surdinizată, străină de prea vădite intenții de literaturizare. Truculent în limite rezonabile, **S.** e un autor din speța imagiștilor - agreabil prin prestațiile fanteziste, baroce -, un liric ce mizează pe suportul culturii. O anume luxuriantă a imaginii și a metaforei, precum și derogările în manieră suprarealistă de la sintaxa convențională, ca în versurile din volumul *Dragoste și alte păsări de pradă* (1996), ar putea fi semnul unei voințe de schimbare, în primul rând în registrul stilistic. Construit din trei secvențe cvasiautonomie, *Cavalerul după-anietii* (1998) este un roman de substanță potențial autobiografică, tentând să surprindă tribulațiile sociale și erotice ale unui tânăr de proveniență rurală pus în situații pitorești ori dramatice. Consistență au personajele aparținând unor colectivități muncitorești și urbane cu un grad incert de coagulare socială,

episoadele care valorifică viața de cazarmă a tinerilor recruți și scenele halucinante ale unei inundații. *Noaptea orgoliilor* (1999), roman al unor medii intelectuale, se deplasează spre formula prozei de introspecție și analiză, de interes în plan epic rămânând în continuare fundalul social-politic al ultimelor decenii de regim totalitar.

SCRIERI: *Geometria zăpezii*, Timișoara, 1993; *Baricada cu îngeri*, Timișoara, 1994; *Dragoste și alte păsări de pradă*, Timișoara, 1996; *Ziua tip vagon*, Timișoara, 1996; *Cavalerul după-amiezii*, Timișoara, 1998; *Noaptea orgoliilor*, Timișoara, 1999; *Rugă însângerată*, Timișoara, 1999; *Biblioteca de zgomote*, Iași, 2000; *Pădurile celeste*, Deva, 2003.

Repere bibliografice: Cornel Ungureanu, *Generali și soldați*, O, 1995, 1; Radu Ciobanu, *Ucenic la pasărea cerului*, T, 1995, 9; Alexandru Spănu, „*Baricada cu îngeri*”, LCF, 1995, 16; Lucian Vasiliu, *Adnotări fulgurante*, DL, 1995, 16; Vasile Dan, *Un poet de la „Hestia”*, „*Arca*”, 1995, 10-12; Robert Șerban, *Cartea poetului*, O, 1996, 3; Radu Ciobanu, *Construcții lirice*, „*Rostirea românească*”, 1996, 7-8; Ion Marin Almăjan, *Este dragostea o pasăre de pradă?*, „*Renașterea bănățeană*”, 1996, 1 838; Berca, *Dicț. scriit. bănățeni*, 138-139; Gheorghe Mocuța, „*Dragoste și alte păsări de pradă*”, „*Arca*”, 1997, 1-3; Rodica Opreanu, *Capcanele limbajului*, „*Orient latin*”, 1997, 12; Valeriu Drumeș, „*Ziua tip vagon*”, ALA, 1997, 379; Dan Silviu Boerescu, „*Cavalerul după-amiezii*”, „*ArtPanorama*”, 1999, 14; Al. Florin Țene, „*Cavalerul după-amiezii*”, „*Curentul*”, 1999, 210; Ivo Muncian, *Sub semnul metaforei*, „*Nașa reci*”, 1999, 7; Luminița Marcu, „*Noaptea orgoliilor*”, RL, 2000, 3; Adrian Țion, *Cunoaștere de noapte*, ST, 2000, 2-3; Dan Bogdan Hanu, *Zgomotele și ecoul (controlat)*, CL, 2002, 6.

L.A.

SCOROBETE, Miron (1.V.1933, Răchitova, j. Hunedoara), poet și prozator. Este fiul Mariei (n. Nicula) și al lui Ion Scorobete, țărani. Frecvențează cursul elementar și mediu la Poieni, Petroșani și Călan, Școala Pedagogică din Deva (1949-1953), apoi cursurile Facultății de Filologie a Universității din Cluj (1953-1957). Va fi redactor la „*Tribuna*” (1957-1970), redactor și director-adjunct al Studioului de Radioteleviziune Cluj (1970-1983), redactor la Editura Tineretului, redactor-șef la „*Renașterea română*” (1994-1995) și, din 1998, redactor-șef adjunct la „*Cetatea culturală*”. Își face debutul cu poezie la „*Almanahul literar*”, în 1954. Colaborează la „*Luceafărul*”, „*Scrisul bănățean*”, „*Steaua*”, „*România literară*”, „*Tribuna*”, „*Viața românească*”, „*Ateneu*”, „*Contemporanul*” ș.a., semnând și cu pseudonimele S. Cerna și S. Coryll.

Primul volum al lui S., *Manuscris*, publicat în 1962, una din puținele culegeri rezistente ale „obsedantului deceniu”, amintește energia lui Nicolae Labiș prin sinceritatea și prospețimea cu care tratează teme inevitabil convenționale. Paradoxal, epoca de liberalizare a literaturii echivalează pentru S. cu o sărăcire a filonului liric: în *Fântâni* (1966) poetul explorează zonele naturii, erosului, folclorului sau culturii, dar largirea tematicii nu este neapărat dublată și de o înnoire a mijloacelor, iar versul se înscrie mai degrabă în nota tradiționalistă. *Ultima vânătoare de toamnă* (1969) comunică, sub pretextul unor imagini aventuri cinegetice, melancolia, însingurarea, neliniștea și dorul de echilibru, căci peisajul se naște din proiecția unor stări de spirit. O poezie tradițională, nu lipsită de

delicatețe scrie S. și în *Imperiul unei singurătăți* (1985), carte în care sentimentalismul este dublat de umor, iar evocarea nostalgică se împletește cu livrescul. Orientarea, cu ecouri din G. Coșbuc, I. Pillat sau V. Voiculescu, revine în *Scrisori din Isihia* (1987), unde reperatele rămân natura, erosul, satul copilăriei, eroii martiri ai Transilvaniei. În ipostaza de prozator, S. confirmă înclinația fantezistă, ca și umorul. Povestirile din *Drumul Gomorei* (1967), unde se regăsește ceva din spontaneitatea și verva demistificatoare a lui Marin Sorescu, pornesc de la simbol pentru a dezvolta o concluzie insolită sau umoristică. În proza științifico-fantastică din *Femeia venită de sus* (1971), *Crâncena luptă dintre „Ate” și „Abile”* (1976), *Trofeul* (1980) se păstrează, cu intenții polemice, recuzita genului, dar accentul nu cade pe inventivitate, ci pe meditația existențială, pe satirizarea hipertehnicizării sau pe reconstituirea unei atmosfere poetice. Scrisul lui S. este întregit cu un roman polițist neconvențional, având prelungiri lirico-fantastice, *Meduza* (1976), cu un grupaj de interviuri luate funcțional și sobru unor personalități culturale, *Cu microfonul dincoace și dincolo de Styx* (I-II, 1979-1981, în colaborare cu Vasile Rebreanu), precum și cu mai multe volume de proză ori de versuri pentru copii și tineret: *Comoara din Peștera Scheletelor* (I-II, 1969), *Povești din curtea mea* (1980), *Sus, în satul de argint* (1981), *Marile vacanțe* (1984). Ținând mai mult de domeniul religios decât de cel literar, câteva lucrări eseistice de după 1989 reflectă traseul lui S. între scepticism și credință. Recitire a *Noului Testament* și meditație asupra întrupării lui Iisus, *Norul de martori* (2003) abordează, din unghiul celui pătruns de credința că doar creștinismul reprezintă starea de normalitate a omenirii, teme cum ar fi genealogia lui Iisus, rolul martorilor în *Scripturi*, raportul dintre oameni și demoni în textul biblic ș.a.

SCRIERI: *Manuscris*, pref. Nina Cassian, București, 1962; *Fântâni*, București, 1966; *Drumul Gomorei*, București, 1967; *Comoara din Peștera Scheletelor*, I-II, București, 1969; *Ultima vânătoare de toamnă*, București, 1969; *Femeia venită de sus*, București, 1971; *Crâncena luptă dintre „Ate” și „Abile”*, București, 1976; *Meduza*, Cluj-Napoca, 1976; *Cu microfonul dincoace și dincolo de Styx* (în colaborare cu Vasile Rebreanu), I-II, Cluj-Napoca, 1979-1981; *Povești din curtea mea*, Timișoara, 1980; *Trofeul*, Cluj-Napoca, 1980; *Sus, în satul de argint*, București, 1981; *Marile vacanțe*, Cluj-Napoca, 1984; *Imperiul unei singurătăți*, București, 1985; *Scrisori din Isihia*, Cluj-Napoca, 1987; *Valahia în „Cartea Genezei”*, Cluj-Napoca, 1996; *Norul de martori*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Felea, *Dialoguri*, 267-269; Oarcăsu, *Opinii*, 184-195; Nicolae Manolescu, „*Fântâni*”, CNT, 1966, 33; Gabriel Dimisianu, „*Fântâni*”, GL, 1966, 33; Marian Popa, „*Drumul Gomorei*”, LCF, 1968, 4; George Pruteanu, „*Drumul Gomorei*”, CRC, 1968, 8; Florin Manolescu, „*Ultima vânătoare de toamnă*”, RL, 1970, 13; Piru, *Poezia*, II, 171-172; Ion Lungu, *O proză artistică autentică*, ST, 1976, 9; Constantin Cubleşan, „*Crâncena luptă între „Ate” și „Abile”*”, RL, 1977, 13; Poantă, *Radiografii*, I, 63-65, II, 156-158; *Lit. rom. cont.*, I, 293-294; Popescu, *Cărți*, 116-119; Ion Oarcăsu, *Miron Scorobete - 50*, ST, 1983, 8; Nicolae Manolescu, *Doi poeți*, RL, 1985, 46; Tașcu, *Poezia*, 213-217; Liviu Grăsoiu, *Înobilarea singurătății*, LCF, 1988, 15; Ion Lungu, „*Scrisori din Isihia*”, ST, 1988, 7; Miron Scorobete, în *Timpul este umbra noastră*, îngr. Cornel Robu, Cluj-Napoca, 1991, 178-180; Mircea Oprea, *De vorbă cu scriitorul Miron Scorobete*, TR, 1993, 18; Poantă,

Dict. poeți, 186-188; Popa, Ist. lit., I, 933; Dict. scriit. rom., IV, 199-200; Oprită, Anticipația, 240-243. A.C.

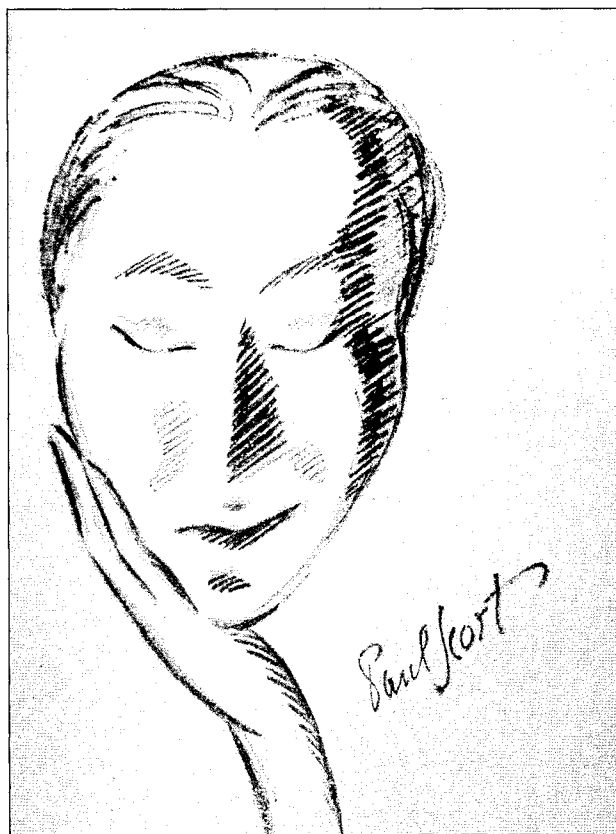
SCORȚEANU, Paul (21.V.1856, Brăila - 1916), prozator și publicist. Învață la Liceul „Sf. Sava” și are studii de drept făcute la București și la Paris. Publicist de orientare socialistă, a făcut parte din redacția ziarului „Drepturile omului” (1885). Debutase cu versuri în 1875, la „Revista junimei”, fiind prezent și în „Femeia română”, „Timpul”, „Țara”, „Dunărea română”, publicații la care a fost și redactor. Numele îi apare sporadic în „Literatorul”. În articole cu caracter teoretic a comentat câteva teze ale socialismului, susținând ideea revoluției, cât și pe cea a proprietății colective asupra mijloacelor de producție. Fiica lui S., Paulina, a fost mama poetului Miron Radu Paraschivescu.

Meditații-eseu pe teme de sociologie, comentarii în jurul conceptelor de libertate, solidaritate, cultură, patriotism, din perspectivă deterministă, dar și prin prisma unui umanitarism creștin, au fost adunate de S. în volumul *Realități*, apărut în 1894. Încercarea de roman istoric *Inimi de femeie. Strănepotul lui Țepeș*, publicată în 1904-1905 în foiletonul ziarului „Adevărul”, e o construcție compozită, cuprinzând cam tot ce intră în rețeta genului: secvențe etnografice (nunta, botezul) și folclorice (legenda Meșterului Manole, miracolul icoanei făcătoare de minuni), aventură complicată, amintind romanul de mistere, scene erotice, momente de exaltare eroică etc. Narațiunea e plasată în vremea lui Neagoe Basarab, în anii în care acesta construiește mănăstirea Argeș și încearcă să pună capăt adversității dintre Basarabi și Drăculești prin căsătoria Ruxandrei, fiica sa, cu Radu Paisie. Autorul făcuse o serioasă documentare și, uneori, nu reușește să se desprindă de ea. Scenele de acțiune alternează cu pagini de istorie povestită, în care se dau citate din A. D. Xenopol și din alte izvoare. Limbajul personajelor e moderat arhaic și popular, în felul în care va fi folosit, pe altă treaptă artistică, de Mihail Sadoveanu. Dar S. nu poate renunța la o rostire care e a sa și care sună inadecvat la personajele istorice, după cum nu reușește să se desprindă de pilda moralizatoare, tentat cum e să nareze aventuri situate în istorie. Nu lipsite de firesc sunt câteva scene de viață cotidiană din palatul domnesc. El este și autorul volumului de publicistică *Noutăți extraordinare* (1907) și al unei lucrări intitulată *Sufletul animalelor* (1914).

SCRIERI: *Christ și Cesar*, București, 1879; *Realități* (*Schițe sociologice și literare*), București, 1894; *Noutăți extraordinare*, București, 1907; *Sufletul animalelor*, București, 1914.

Repere bibliografice: Predescu, *Encicl.*, 769; Miron Radu Paraschivescu, *Amintiri*, București, 1975, 12. S. C.

SCORȚESCU, Teodor (14.I.1893, Iași - 1976), prozator și autor dramatic. Este fiul Paulinei (n. Orășanu) și al lui Alexandru Scorțescu, funcționar. Și-a făcut studiile în Iași, la Liceul Internat și la Facultatea de Drept, luându-și licența în 1917. Încearcă să se afirme ca poet, debutând cu trei sonete la „Viața românească”, în 1914, iar în iulie 1916, după ce mai dă alte versuri, publică în foileton în „Capitala” și nuvela *Salomul unde*

Portret de Paul Scorțescu

se gândește, prefigurând romanul *Concina prădată* (1939). Renunță temporar la poezie și proză, lăsându-se ispitit de teatru. O revistă teatrală, *Halandala*, scrisă împreună cu George Bădărau, i-a fost pusă în scenă în 1916, la Iași. Depuse pentru lectură la Teatrul Național din Iași și la cel din București, drama *Sfârșitul lumii* și o comedie (lucrată în colaborare cu Al. O. Teodoreanu) rămân în manuscris. În schimb, piesa *Le Mirage des Alpes*, a cărei acțiune se petrece într-un spital de tuberculoși din Elveția, tradusă în românește de Al. O. Teodoreanu, a fost tipărită în „Viața românească” (1921) și jucată pe scena Teatrului Național ieșean în stagiunea 1924-1925, în timp reprezentându-se la Iași și București piesele *Arta iubirii*, evocare a exilului la Tomis al lui Ovidiu, *Tanti Viorica* și *Cobaiul*, text de tip pirandellian, dar care nu au mai fost editate. După ce în 1921 semnează, în „Viața românească”, nuvela *Într-o temniță*, evocare a detenției unor tineri revoluționari ruși, timp de câțiva ani nu mai publică nimic. Romanul *Popi* va fi tipărit în „Viața românească” (1929), apoi în volum, în 1930. Concomitent, S. își începe cariera diplomatică în octombrie 1921, fiind numit atașat la Legația României din Istanbul, de unde în anul următor se transferă la Legația din Atena. În octombrie 1923 va fi rechemat în centrala Ministerului de Externe, unde funcționează până în 1928, suind toate treptele ierarhice până la cea de secretar de legație clasa I.

Activitatea sa diplomatică continuă la Ankara (1928), Helsinki și Riga (1930–1936), Praga (1937), Berna (1939), la Vatican (1940), în 1942 fiind consul general la Istanbul. În iulie 1930 se căsătorise, la Viena, cu principesa Livia Borghese. În august 1945, pe când îndeplinea funcția de însărcinat cu afaceri ad-interim pe lângă Guvernul italian, este rechemat în țară. Nu dă curs chemării, astfel că, în aprilie 1946, este demisionat prin nesupunere la ordin. Stabilite un timp în Sicilia, se pare că după 1950 a emigrat în Argentina și locuia la Buenos Aires. O năvălă (sau un microman), *Magie albă*, scrisă în 1932, îi era editată în 1952, în condiții grafice precare și într-un tiraj cvasiconfidențial, la Valle Hermoso, în Editura Cartea Pribegiei a lui Grigore Manolescu.

Dincolo de poezie și teatru, adevărata vocație a lui S. pare să fie proza, caracterizată de rafinament, exotism și romanțiozitate. Romanele *Popi* și *Concina prădată* au o tematică erotică, dar scriitorul nu trece niciodată de limita sugerării discrete a relațiilor sexuale, lucrând în filigran, cu o decență firească, fără nimic ostentativ sau deliberat șocant. Din perspectiva erosului, a fost definit drept un „explorator liric al eternului feminin” (G. Călinescu) sau ca un „observator fin al capriciului feminin” (Al. Piru), comentariile fiind favorabile, uneori chiar entuziaste încă de la apariția cărților. Romanul *Popi* conține una dintre cele mai insolite și originale aventuri de dragoste, petrecută într-un decor exotic, în ambianța fascinantă a Atenei, unde impresionantele mărturii ale Antichității se opun constant realităților și practicilor moderne. Un tânăr român, delegat al Băncii „Dacia Romană”, sosește în capitala Greciei chiar în momentul izbucnirii războiului civil dintre monarhiști, susținători ai regelui Constantin, și republicani, conduși de Venizelos. Societatea e scindată, conflictele izbucnesc la tot pasul, opțiunile politice tulbură relațiile dintre oameni. Din această cauză, el nu își poate rezolva problemele, în schimb o cunoaște pe tânăra și frumoasa Popi, divorțată, de care se îndrăgostește. Popi are însă un comportament cu totul ieșit din comun, diametral opus mentalității lui, nu se lasă sedusă ușor, supunându-l pe îndrăgostit la o serie de probe, unele chiar cinice. Când Popi e aproape să cedeze unui compatriot, junele înamorat, pentru a-și îndepărta rivalul, îl provoacă să declare vehement că e adeptul lui Venizelos, ceea ce o umple de mânie pe frumoasa grecoaică, regalistă înfocată. Scriind despre *Popi*, Paul Zărifopol remarcă buna „concentrare artistică”, apoi „compoziția armonică”, „echilibrul delicat între plastic și dramatic”, „sobrietatea elegantă”, pentru a conchide că textul se înscrie „la loc bun în inventarul artei narative europene”. Romanul *Concina prădată* are un substrat satiric, infuzat cu o perfectă artă a voalării, a disimulării, lăsând cititorul să tragă concluzii privind numeroasele personaje din protipendada Iașului de pe la 1910. Din această perspectivă, *Concina prădată* se înrudește cu *Craii de Curtea-Veche*, scrierea lui Mateiu I. Caragiale, sondând zonele de promiscuitate ale adulterului oficializat, ale celor care reduc scopul și plăcerea vieții la iubirea fizică. Bunăoară, un magistrat strânge în locuința sa toate femeile de moravuri ușoare. Naratiunea se compune dintr-o suită de secvențe cinematografice, populate cu o serie de indivizi cu preocupări ce frizează libertinajul. Sylvia Vodiș,

soția unui ins bogat, instruită, mondenă, practică amorul doar pentru a-și alunga plictiseala, într-un soi de înțelegere tacită cu partenerul ei de viață, de asemenea un libertin. Un personaj bine individualizat este Vlad, student, el însuși narator al romanului. Aventura erotică a lui Vlad, stăpânit de convulsii de gelozie, se aseamănă cu a lui Fred Vasilescu din *Patul lui Procust* de Camil Petrescu și cu a lui Emanoil Glineanu din *Femeia sângelui meu* de Mihail Celarianu. Și *Concina prădată* s-a bucurat de aprecierea criticii, mai cu seamă datorită eleganței stilistice, fiind definită, de pildă, de Mihail Sebastian ca „o carte sumoasă, ironică, scrisă nuanțat, spiritual”, în timp ce Mircea Eliade consideră romanul chiar „un mic cap de operă”.

SCRIERI: *Popi*, București, 1930; *Concina prădată*, București, 1939; *Magie albă*, Valle Hermoso, 1952; ed. îngr. Mihaela Constantinescu, București, 2000; *Concina prădată*, îngr. și pref. Ion Simuț, Cluj-Napoca, 1982; *Concina prădată*, *Popi*, îngr. și pref. Aureliu Goci, București, 1997.

Repere bibliografice: Enric Furtună, „*Arta iubirii*”, „Lumea”, 1921, 897; Mihail Sevastos, „*Mirajul Alpilor*”, VR, 1925, 1; G. Spina, *Un gânditor fin: Teodor Scorțescu*, „Opinia”, 1926, 5 827; D. I. Suchianu, „*Popi*”, ALA, 1929, 432; Al. A. Philippide, „*Popi*”, ALA, 1930, 493; Paul Zărifopol, „*Popi*”, ALA, 1930, 499; Pompiliu Constantinescu, „*Popi*”, VRA, 1930, 135; Perpessicius, *Opere*, IV, 223–226; Mihail Sebastian, „*Cobaiul*”, VR, 1938, 5; Cicerone Theodorescu, „*Cobaiul*”, UVR, 1938, 7; Ion Anestin, „*Cobaiul*”, TIL, 1938, 326; Mihail Sebastian, *Întâlniri cu teatrul*, București, 1969, 159–163; Streinu, *Pagini*, V, 200–204; Mircea Eliade, *Un roman 1900*, RFR, 1940, 2; Octav Șuluțiu, „*Concina prădată*”, F, 1940, 3–4; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 705, *Ist. lit.* (1982), 789; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1967), 370–372; Botez, *Memorii*, II, 107–111; Piru, *Ist. lit.*, 314; Ion Simuț, *Proza galantă a lui Teodor Scorțescu*, F, 1982, 4; Nicolae Manolescu, „*Concina prădată*”, RL, 1982, 31; Mircea Angheliescu, *Un prozator uitat*, I, 1983, 2; Teodor Vărgolici, *Redescoperirea unui romancier – Teodor Scorțescu*, ALA, 1997, 370; Popa, *Ist. lit.*, I, 773; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 200–203. T. V., D. Mc.

SCRIBAN, Filaret (1811, Burdujeni, azi Suceava – 23.III.1873, Iași), cărturar, traducător. Vasile Popescu, după numele mirean, este unul din cei patru copii ai Pelaghiei (n. Bogatu) și ai preotului Ioan Artimescu. Urmează la Iași cursurile Gimnaziului Vasilian și ale Academiei Mihăilene (1835–1837), unde îi are ca profesori pe Vasile Fabian-Bob (care îi dă numele Scriban), pe Eftimie Murgu și pe Christian Flechtenmacher. Ajunge curând, elev încă, profesor suplinitor la Școala Normală de la Trei Ierarhi (1834) și la Academia Mihăilene (1837), unde predă retorica, poezia, mitologia și apoi istoria, pe lângă Gh. Săulescu. Trimis în 1839 de mitropolitul Veniamin Costache să studieze la Academia Teologică din Kiev, cunoaște aici teologi renumiți în epocă. Strânge din arhivele și bibliotecile rusești o bogată documentație referitoare la istoria, biserica și literatura română. Călugărit în 1841 la Lavra Pecerska de mitropolitul Filaret Amfiteatrov, este primul român care primește titlul de magistru în teologie, în anul următor. La întoarcerea în țară, ca profesor și rector, mult timp, al Seminarului de la Socola (1842–1860), reorganizează disciplinele de studiu, redactează numeroase manuale, instruieste profesori, punând, astfel, bazele învățământului teologic

superior din Moldova. Continuă să predea, între 1860 și 1863, la Facultatea de Teologie a Universității din Iași. Arhimandrit (1843) și arhieru de Stavropoleos (1852), a fost, concomitent, egumen al mănăstirii Socola (1843-1862). Ecleziast și om de cultură, **S.** a participat la evenimentele politice ale vremii. Unionist ca și fratele său Neofit Scriban, a fost deputat în Divanul Ad-hoc, din partea mănăstirilor neînchinat (în 1857), și senator al unui colegiu electoral ieșean (1867-1869). Alături de fratele său, după 1865, luptă pentru canonicitatea Bisericii Ortodoxe Române.

Dedicându-și mare parte a vieții activității didactice, **S.** perseverează în redactarea manualelor necesare diferitelor trepte ale învățământului. În acest scop compune, prelucrează și traduce numeroase lucrări cu profil teologic, istoric, literar și filologic. Ca profesor la Academia Mihăileană, a redactat manuale de limba franceză, de retorică și o geografie a Țărilor Române. Pentru învățământul teologic trece la lucrări docte, specializate, acoperind domenii ca dogmatica, pastorală, hermeneutica, dreptul canonic, omiletica, arheologia biblică și istoria bisericească. Elaborează *Istoria bisericească a românilor pe scurt* (1871), bazată pe documentația făcută la Kiev și pe surse românești: Petru Maior, Gh. Șincai, Dionisie Fotino, Andrei Șaguna, Mihail Kogălniceanu ș.a. Poeziile originale, rămase în manuscris, mărturisesc frământările tânărului aflat la Kiev; el meditează la concepte abstracte (*Fericirea, Adevăr*), melancolizează înstrăinat de țară (*Acasă, Toamna*) sau versifică în limitele ocazionalului. Bun filolog, **S.** folosește limbile pe care le cunoștea - latina, franceza, rusa - pentru traducerile sale din Cornelius Nepos, Platon (*Viața lui Socrate*), Fénelon (*Dialogurile morților*) și, păstrate în manuscris, *Tragodia lui Brutus* (1838) după Voltaire și *Ambrosie Cruzoe* (1836), roman transpus prin intermediar francez după Daniel Defoe. Din scrierile lui Alexandru Sturdza, prietenul și protectorul său, **S.** a tălmăcit din rusește „epistoliile” pastorale (I-II, 1843) și din franceză *Învățăături religioase, morale și istorice* (1844). Tot acum realizează o bună transpunere, din rusește, a lucrării *Mărturisirea ortodoxă a apostoleștei și catoliceștei Biserici de Răsărit*, aparținând mitropolitului Petru Movilă, versiune adoptată ca manual de teologie. În completarea traducerii face o prezentare a personalității lui Petru Movilă. În manuscris s-au păstrat numeroase predici, memorii, compuneri literare, documente și o bogată corespondență cu personalități culturale și religioase: Gh. Asachi, Veniamin Costache, Andrei Șaguna, Neofit Scriban, Al. Sturza.

SCRIERI: *Viața mitropolitului Petru Movilă*, în *Petru Movilă Mărturisirea ortodoxă a apostoleștei și catoliceștei Biserici de Răsărit*, Mănăstirea Neamț, 1844; *Istoria bisericească a românilor pe scurt*, îngr. Iosif Bobulescu, Iași, 1871. **TRADUCERI:** Alexandru Sturdza, *Epistoliile sau scrisori despre datorită sfintei dregătorii preuțăști*, I-II, Iași, 1843, *Învățăături religioase, morale și istorice*, Iași, 1844; Petru Movilă, *Mărturisirea ortodoxă a apostoleștei și catoliceștei Biserici de Răsărit*, Mănăstirea Neamț, 1844.

Repere bibliografice: C. Erbiceanu, *Istoricul Seminarului „Veniamin” din mănăstirea Socola*, Iași, 1885, 62-112; A. D. Xenopol, *Memoriu asupra învățământului superior în Moldova*, Iași, 1885, 56-58, 119-133; C.

Erbiceanu, *Viața, activitatea și scrierile preasfințitului Filaret Scriban, tratată din punct de vedere religios, moral și literar*, București, 1892; Mircea Păcurariu, *Arhierii Neofit și Filaret Scriban*, MM, 1959, 1-2, 1970, 1-2; *Dict. lit.* 1900, 771-772; Păcurariu, *Dict. teolog.*, 396-397. A. Sm.

SCRIBAN, Neofit (1803, Burdujeni, azi Suceava - 9.X.1884, Burdujeni, azi Suceava), cărturar, autor de versuri. Este urmașul unei familii ardelenne la origine, din care descinde tatăl său, preotul Ioan Artimescu din Câmpulung Moldovenesc, căsătorit cu Pelaghia Bogatu. Dintre cei patru copii, Gavriil și îndeosebi Vasile (Filaret) se vor ilustra, și ei, în cariera didactică și ecleziastică. Cele dintâi cunoștințe de limba elină **S.** le datorează călugărilor greci de la mănăstirea Todireni din Burdujeni. Îmbrăcând rasa monahală în mănăstirea Gorovei (în apropiere de Dorohoi), i se preschimbă numele de Nicolae în Neofit. (Ca și fratele său Filaret, mai târziu și-l va adăuga și pe acela de Scriban.) În 1827 era psalt al mănăstirii. Ieromonah la Iași, la Trei Ierarhi, în 1833 își reia studiile, audiind cursuri (literatură, filosofie, latină, greacă, franceză) la Gimnaziul Vasilian, apoi la Academia Mihăileană. În 1838 urcă treapta de singhel, fiind numit totodată predicator și catihet la Mitropolie. Rodul îndeletnicirilor de acum va fi un catehism tipărit cu litere latine în același an, *Catihis sau Învățăături de căpitenie ale Bisericii Răsăritene*. La îndemnul profesorului său Eftimie Murgu, va studia în 1838-1839 la București, la Colegiul „Sf. Sava”. Revine la Iași, ca predicator la Mitropolie și catihet al școlilor publice de la Trei Ierarhi, fiind ridicat la gradul de protosinghel. Într-un *Cuvânt* rostit în 1840, cu prilejul deschiderii cursurilor Gimnaziului Vasilian, **S.** pomeneste de „soarele științelor” și face apologia educației, principala cauză a „propășirii sau căderii unei nații”, pledând pentru o cultură în limba națională. Suspectat de a fi propagat idei progresiste, acuzat de a-l fi citit pe Voltaire și de a fi cântat la vioară, i se percheziționează chilia, fiind silit să își vândă biblioteca și să părăsească Iași, pentru a se „pocăi”, vreme de cinci ani, la mănăstirea Neamț. Prețuit însă pentru cunoștințele sale, în acest răstimp al îndeplinirii canonului **S.** răspunde mai multor însărcinări venind din partea mitropolitului Veniamin Costache sau a domnitorului Mihail Sturdza. Înființează, în aprilie 1842, o școală publică la Fălticeni, la care funcționează un an ca profesor, avându-l ca elev pe N. Gane, în vara lui 1843 administrează, ca egumen, mănăstirea Mogoșești, tot acum predă elina și religia la școala instituită pentru călugări la mănăstirea Neamț. I se impune, de asemenea, să corecteze *Pidalionul* tradus din grecește de Veniamin Costache. După ce revine la Iași, în 1846, i se încredințează funcția de director al școlii de la Trei Ierarhi. Până în 1862 el va reorganiza, împreună cu Filaret Scriban, cursurile Seminarului de la Socola, unde e profesor de istorie, filosofie, retorică și limbă elină. Între 1860 și 1862 funcționează și ca membru al Consiliului Superior al Instrucțiunii Publice. Acum îi apar traducerea unei lucrări de simbolică dogmatică, *Duplul paralel sau Biserica în fața papității și a reformei veacului al XVI-lea* (1851) a lui Alexandru Sturdza, precum și două manuale destinate școlilor publice: *Urziri istorice sau Curs metodic*

de istorie (1851), prelucrare după D.-E. Lévi-Alvarès, în care introduce un capitol privitor la istoria țării, și *Metoda pentru studiul limbei elenice* (1861-1862), după J. L. Burnouf. **S.** va susține cu înflăcărare cauza Unirii Principatelor. Via arhimanditilor Scriban de la Socola adăpostește întrunirile secrete ale comitetului unionist din Moldova, numărând între alții pe M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, C. Negri, D. Ralet, V. Mălinescu, Anastase Panu, C. Hurmuzachi. Pentru articolul *Unirea și neunirea Principatelor Române*, publicat în „Zimbrul”, în iunie 1856, **S.** este atacat de antiunioniști, prin N. Istrati, care îl combate într-un răspuns polemic (*Despre coestia zilei în Moldova*). Ripostând la rândul său, din nou în „Zimbrul”, unde în iulie 1856 îi apare al doilea articol, *Foloasele Unirii Principatelor Române*, este în primejdie de a fi surghiunit. În scopuri de propagandă unionistă mai tipărește în 1857, la Paris, o *Scurtă istorisire și hronologie despre Mitropolia Moldaviei*, în care argumentează în favoarea autocefaliei Bisericii Române. Tot în 1857, delegat de comitetul unionist din Moldova, călătorește la București, pentru a lua legătura cu unioniștii de peste Milcov și pentru a transmite membrilor Comisiei Europene protestul moldovenilor împotriva abuzurilor caimacamului N. Vogoride. Ca și Filaret Scriban, va fi ales reprezentant al clerului în Divanul Ad-hoc din Moldova, a cărui deschidere o întâmpină cu un discurs, la 28 septembrie 1857. Se distinge și acum ca adept al reformelor democratice. Rostește cuvântări în preajma alegerilor pentru Adunarea Electivă, apoi cu prilejul începerii lucrărilor acesteia și adresează o *Salutare României la 1859, ianuarie 24* (apărută în „Steaua Dunării”, la 3 februarie 1859), după alegerea ca domn în ambele Principate a lui Alexandru Ioan Cuza, pe care îl va felicita și într-un cuvânt pronunțat la 12 decembrie 1861, cu ocazia proclamării Unirii definitive. În 1862 **S.** este ridicat la rangul de arhieru, episcop de Edessa, în același an fiind numit și locotenent de episcop al Argeșului. Mai multe lucrări date la iveală imediat după Unire - *Necesitatea clerului în societate și nevoia de punere a sa în adevărata cale a sortirei sale* (1859), *Clerul român în fața articolului 46 din Convențiune* (1860), *Nelegalitatea și defectuoșitatea proiectului de lege pentru alegerea mitropoliților și episcopilor din Principatele Unite* (1861) - par a fi destinate întăririi poziției clerului în statul modern. Ca urmare, legea numirii episcopilor și mitropoliților, sancționată de Cuza în 1865, îl va îndepărta definitiv pe **S.** de domnitor. Decretat episcop de Argeș în mai 1865, el refuză titlul prin demisie, declanșând o violentă campanie împotriva procedurii „necanonice”, în scrieri ca *Răspuns guvernului și sinodului românesc din 1865* (1866), *Apărare a adevărului și a dreptului față cu episcopatul necanonic* (1866) ș.a. Mai păstorește, totuși, ca locotenent de episcop în Argeș, între 1869 și 1872. Își editează cea mai mare parte a discursurilor sale în *Cuvinte bisericești compuse și rostite la deosebite ocazii* (1868), va da a treia ediție, revizuită, în limba română, a *Mărgăritarelor* lui Ioan Hrisostom (1872) și o ultimă lucrare teologică, *Testamentul Vechi studiat duce la cel Nou* (1876). După un pelerinaj la Ierusalim, în 1878 se retrage la Burdujeni, unde se sfârșea din viață peste câțiva ani, cu gândul la unirea Transilvaniei cu România.

S. lasă în urmă și o modestă creație poetică, alături de câteva note de călătorie. *Încercări poetice* (1870) adună poezii ocazionale, evocând entuziasme colective sau dureri intime (*La sfințirea temeliei Academiei Moldovei*, *Vocea patriei*, inspirată de înființarea școlii din Fălticeni, *Liberarea sclavilor în Moldova la 1856*, *La unirea românilor*, *La moartea fratelui meu Gavriil Scriban* ș.a.), precum și câteva compuneri de tinerețe cu caracter elegiac și meditativ (*Lumea, Cătră cel măhmit, Norocul, Exilul meu în pustie, la 1840, la mănăstirea Neamț, Salutare Sucevei, vechea capitală a Moldovei*), ce eșuează, toate, în prozaism, ca și mai târziile stihuri din *Plângerile unui sihastru pentru România* (1875), cu accente de critică socială. *Călătoria mea la pământul sânt și la Ierusalim în lunile iunie, iulie, august și septembrie 1874*, tipărită în 1875 și dedicată memoriei lui Filaret Scriban, cuprinde câteva însemnări despre Bulgaria și Grecia, Constantinopol, Ierusalim și locurile sfinte, curiozitatea pelerinului erudit reținând uneori cu precizie anumite detalii, din care emană un vag exotism biblic.

SCRIERI: *Unirea și neunirea Principatelor Române*, Iași, 1856; *Foloasele Unirii Principatelor Române*, Iași, 1856; *Cuvinte bisericești compuse și rostite la deosebite ocazii*, București, 1868; *Încercări poetice. Discursuri politice. Memuare și scrisori politice*, îngr. Romulus Scriban, Iași, 1870; *Călătoria mea la pământul sânt și la Ierusalim în lunile iunie, iulie, august și septembrie 1874*, București, 1875; *Plângerile unui sihastru pentru România*, [Iași], 1875.

Repere bibliografice: Aron Pumnul, *Neofit Scriban*, în *Lepturariu rumânesc cules din scriptori rumâni*, IV, partea I, Viena, 1864, 214-218; Maiorescu, *Critice*, I, 129-130; Pop, *Conspect*, II, 56-59; Constantin Erbiceanu, *Viața și activitatea preasfințitului Neofit Scriban*, București, 1888; D. Lascăr, P. S. Neofit Scriban, București, 1898; Iorga, *Ist. lit.* XIX, I, 176-178; Iorga, *Ist. Bis.*, II, 260-262; Horia Opreșan, *Un prelat poet: Neofit Scriban*, „Îndreptarea”, 1933, 53; Dionisie I. Udișteanu, *Luminișuri din viața suflătoare a călugărilor Scriban*, Mănăstirea Cernica, 1939; Mircea Păcurariu, *Arhierii Neofit și Filaret Scriban*, MM, 1959, 1-2, 1970, 1-2; *Dict. lit.* 1900, 773-774; Păcurariu, *Dict. teolog.*, 398-399. R.Ș.

SCRIBAN, Romulus (24.VIII.1838, Burdujeni, azi Suceava - 29.X.1912, Iași), publicist și autor de versuri. Nepot de frate al cărturarilor Neofit și Filaret Scriban, **S.** este tatăl arhimandritului Iuliu Scriban, al profesorului August Scriban și al juristului Traian Scriban. A învățat mai întâi la Iași, frecventând cursurile Seminarului de la Socola și cursul superior al Academiei din Iași (fosta Academie Mihăileană). În 1860 pleacă la Torino, continuându-și studiile la Universitate, unde urmează teologia și dreptul, luându-și doctoratul în 1864 cu o disertație de drept civil. Este ales secretar al Societății Internaționale Neolatine din Torino. Revenit în țară la începutul anului 1865, se prezintă la un examen pentru Catedra de procedură civilă și penală la Universitatea din Iași, dar fără succes. Procuror la Tribunalul de Comerț Ilfov (1865), va ajunge prim-procuror la Galați. După un timp demisionează (1872), urmând a profesa la Catedra de drept și economie politică a Școlii Comerciale din localitate, precum și ca avocat. Între timp colaborează cu articole la publicațiile gălățene. În

câteva lucrări – *Istoria economiei politice, a comerțului și a navigației României* (1885), *Istoria comerțului* (1893) – se arată preocupat de creșterea economică a țării. Pensionat în 1899, spre sfârșitul vieții se stabilește la Iași.

Format într-o ambianță în care prestigiul lui Gh. Asachi mai avea încă înrăurire, **S.** debutează, ca elev, în ultima clasă a Academiei ieșene, cu versuri la „Ateneul român” (1860). A mai scris la „Steaua Dunării” și „Românul”. În articolele îl atacă o seamă de chestiuni politice, juridice, economice, religioase (în „Biserica Ortodoxă Română”), culturale. Cunoscător al mai multor limbi vechi și moderne, încearcă să detecteze „origenele unor cuvinte grele”, dar etimologiile lingvistului improvizat sunt în bună parte fanteziste. Împreună cu Demetriu N. Preda, întemeiază bisăptămânalul politic, comercial, literar și religios „Dacia română” (octombrie 1866 – februarie 1867). În 1868–1869 scoate la Galați revista „Dacia literară”. În introducerea la primul număr al publicației, redactorul își enunță crezul: „literatura este sufletul și paladiul unei națiuni”. Debitor lui Gh. Asachi și, într-o măsură, lui Grigore Alexandrescu, **S.** se înfățișează în poezie ca un fals romantic, divagând pe tema ruinelor ori a soartei proprii. Prin temperament și prin formație, e mai curând un clasic, obsedat de ideea de a transpune în stihuri istoria națională. Mândru de ascendența latină, îl deplânge spulberarea vremurilor de slavă de odinioară, invocând glorioase umbre strămoșești, care să îl întărească în credința-i profetică în mântuirea deplină a neamului, într-o țară unită, puternică și demnă ca Dacia de altădată. Reveriile sale livrești sunt proiectate într-o ambianță solemnă, într-un cadru istoric invadat de mitologie, încrămenit parcă între vestigii arhaice. De adâncime sau de un fior lăuntric nu poate fi vorba, nici chiar în lirica erotică, searbădă și convențională. Poezia lui **S.** – *Încercări poetice* (1860), *Poeme* (1866) –, cu versificația ei sonoră, bine meșteșugită, e o poezie de cărturar.

SCRIERI: *Încercări poetice*, Iași, 1860; *Buba s-au spart și țigina au rămas*, București, 1866; *Poeme*, București, 1866; *O noapte pe ruinele Sucevei*, f.l., f.a. **Ediții:** Neofit Scriban, *Încercări poetice. Discursuri politice. Memuare și scrisori politice*, Iași, 1870.

Repere bibliografice: A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, ed. 3, XIII, îngr. I. Vlădescu, București, 1930, 106–107; N. Iorga, *Un romantic poet al unității naționale*, RI, 1920, 7–9; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), II, 63–66; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 301, *Ist. lit.* (1982), 339–340; Claudio Isopescu, *Il poeta Romolo Scriban e l'Italia*, Roma, 1943; Cornea, *Aleksandrescu – Eminescu*, 302; *Ist. lit.*, II, 760–761; *Dicț. lit.* 1900, 774; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 205–206. F.F.

SCRIDON, Gavril (16.V.1922, Feldru, j. Bistrița-Năsăud – 6.IX.1996, Cluj-Napoca), critic și istoric literar. Este fiul Ioanei (n. Iloaie) și al lui Vasile Scridon, țărani. Frecventează școala primară în satul natal (1929–1933), apoi Liceul Grăniceresc „George Coșbuc” din Năsăud (1933–1940), devenit, după Dictatul de la Viena, Gimnaziul Regal Ungar (1940–1941). Student la Universitatea denumită acum „Ferenč József” din Cluj (1941–1944), la sfârșitul războiului trece la Universitatea

„Regele Ferdinand I”, revenită de la Sibiu, cu profesorii D. Popovici, Ștefan Pașca, Ion Breazu, Teodor Naum, Henri Jacquier, Liviu Rusu. Își ia licența în filologie modernă (1946) și funcționează ca profesor la Liceul „George Coșbuc” din Năsăud (1944–1948), la Sângeorz Băi (1948–1950) și la Liceul „Brassai Samuel” din Cluj (1950–1952), apoi în învățământul superior, la Universitatea din Cluj. Este doctor în științe filologice din 1968, cu teza *Ecouri literare universale în poezia lui George Coșbuc*, profesor universitar din 1970 și șef al Catedrei de literatură română, comparată și teorie literară (1972–1985). În paralel, a lucrat în calitate de cercetător la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară din Cluj al Academiei RPR (1953–1954), redactor la „Tribuna” (1957–1959), coordonator al revistei bilingve „Pro Didactica” (1980–1989). De asemenea, conduce Catedra de română și limbi străine de la Institutul de Medicină și Farmacie din Târgu Mureș (1959–1964), fiind și decan al Facultății de Filologie și șef al Catedrei de română de la Institutul Pedagogic din Târgu Mureș (1960–1967). Beneficiază de câteva stagii în străinătate: lector de limba și literatura română la Universitatea „Ludwig Maximilian” din München (1968–1970), profesor invitat la Universitatea „Eötvös Loránd” din Budapesta (1982–1991) și la Institutul Pedagogic din Seghedin (1991). Debutează cu un articol de folclor în „Tribuna Ardealului” (1941), iar editorial cu volumul *Pagini despre Coșbuc. Contribuții la cunoașterea vieții și operei poetului* (1957). E prezent cu articole, studii, evocări și în „Steaua”, „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»”, „Utunk”, „Korunk”, „Helikon”, „Forrás”, în „Foaia noastră” și „Noi” (ultimele două, săptămânale ale românilor din Ungaria), „Viața creștină” (Cluj), „Cultura creștină” (Blaj), „Ziridava” (Arad), „Limbă și literatură”, precum și în alte publicații, participă la realizarea unor volume colective. Președinte al Filialei Cluj a Societății de Științe Filologice din România (1978–1989), activează și ca membru al Societății Internaționale de Ungarologie (1980) și este ales membru extraordinar al Uniunii Scriitorilor Maghiari din Budapesta (1991). I s-a acordat, în 1966, Ordinul „Meritul Științific”.

În tradiția școlii clujene de critică și istorie literară, **S.** și-a orientat cercetările spre cunoașterea și aprofundarea valorilor literare din Transilvania. Totodată, studiază scriitorii maghiari din România și confluențele literare româno-maghiare. Numele său rămâne legat în mod esențial de George Coșbuc și de Liviu Rebreanu, în special cel dintâi constituind nu doar obiectul unor investigații devotate, ci și al unui adevărat cult. Ediția *Opere alese* (I–VI, 1966–1982), contribuțiile privind biografia și opera, bibliografia Coșbuc, realizată în 1965 în colaborare cu Ioan Domșa (una dintre primele de acest gen apărute la noi), cercetarea comparată a poeziei constituie un corpus de lucrări temeinice. Istoricul literar investighează momentele biografiei lui Coșbuc, insistând asupra chestiunilor controversate (etapele formației intelectuale și universul lecturilor, activitatea publicistică și de traducător, manuscrisele etc.), fără a rămâne în perimetrul strict factologic. Materialul documentar este valorificat și cu instrumentele criticului ori ale comparatistului. **S.** corectează argumentat

afirmația lui Titu Maiorescu despre Coșbuc („prea puțină cultură generală”) și demonstrează inconsistența acuzației de plagiat, lansată de Grigore Lazu după apariția volumului *Balade și idile*. Identificarea „izvoarelor universale”, a influențelor, similitudinilor și ecourilor, analizate în ipostaza genurilor, motivelor, miturilor literare etc., este utilizată în general, dar mai cu seamă în lucrarea *Ecouri literare universale în poezia lui Coșbuc* (1969), în care susține originalitatea liricii autorului comentat, situată sub specia idilei într-un tablou ce începe cu idiliștii antici greci și romani. Ținta cercetării rămâne aceea de „a înțelege mai bine profilul artistic al unui mare poet”. Rezultatele acestor analize sunt reluate în capitolul *George Coșbuc* din tratatul academic *Istoria literaturii române* (III, 1974). **S.** a mai dedicat poetului, la fel ca și celuilalt năsăudean celebru, Liviu Rebreanu, câteva lucrări de popularizare, structurate pe tema relației cu lumea plaiurilor năsăudene. Din precupările de critic și istoric literar au ieșit și o serie de articole publicate în *Kindler Literatur Lexikon* (V-VII, Zürich-München, 1969-1972), unde sunt incluse scrieri românești reprezentative, precum și o antologie a poeziei române din perioada interbelică, editată la Budapesta în 1993, acompaniată de un riguros aparat critic. A doua direcție importantă de cercetare caracteristică pentru **S.** privește literatura maghiară de la noi și este ilustrată de *Istoria literaturii maghiare din România* (1996), mai curând „o panoramă de personalități, destine, opere” (Irina Petraș) decât o istorie literară propriu-zisă. Cadrul istoric este descris în capitolele introductive: *Perspectivă istorică, Începuturile vieții literare, Dezvoltarea vieții literare, Literatura maghiară din România după 1944*. Sunt prezentate pe scurt grupări literare, publicații, manifeste, edituri, manifestări și atitudini semnificative, iar autorii sunt analizați pe genuri literare. Bun cunoscător al limbii maghiare – a colaborat la realizarea *Dicționarului român-maghiar* (I-II, 1954) și a fost coautor al manualelor de limba română pentru școlile cu limba de predare maghiară, editate în perioada 1957-1962 –, profesorul clujean a fost un cititor atent al literaturii maghiare clasice și al celei scrise în România.

SCRIERI: *Pagini despre Coșbuc. Contribuții la cunoașterea vieții și opere poetului*, București, 1957; *George Coșbuc. Bibliografie* (în colaborare cu Ioan Domsa), București, 1965; *George Coșbuc și pământul natal*, Cluj, 1966; *Liviu Rebreanu pe plaiuri năsăudene*, Bistrița, 1967; *Ecouri literare universale în poezia lui Coșbuc*, București, 1969; *George Coșbuc în locurile anilor de ucenicie*, Bistrița, 1975; *Liviu Rebreanu între „oameni de pe Someș”*, Bistrița, 1976; *Popas la Feldru* (în colaborare cu Ioan Nechiti), Cluj-Napoca, 1991; *Istoria literaturii maghiare din România*, Cluj-Napoca, 1996; *Viața lui George Coșbuc*, pref. Ion Vlad, Cluj-Napoca, 2003. **EDIȚII:** *George Coșbuc, Opere alese*, I-VI, pref. edit., București, 1966-1982, *Versuri și proză*, postfața edit., Cluj-Napoca, 1991; *Homer, Bătaia bronzetelor cu șoarecii*, tr. Iosif Kontz (după versiunea maghiară a lui Csokonai Vitéz Mihály), Budapesta, 1991. **Antologii:** *Antologie de literatură română*, vol. IV, 1-2: *Poezia română din perioada interbelică*, Budapesta, 1993.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *În amintirea lui Coșbuc*, GL, 1957, 35; V. Fanache, *Bibliografia Coșbuc*, ST, 1965, 1; Gabriel Tepelea, „George Coșbuc. Bibliografie”, VR, 1966, 2; Marin Beșteliu, „Ecouri literare universale în poezia lui Coșbuc”, R, 1970, 4; Nicolae Manolescu,

„Ecouri literare universale în poezia lui Coșbuc”, CNT, 1970, 28; Piru, *Varia*, I, 202-204; Zaharia Sângeorzan, *Cum recitim clasicii?*, LCF, 1974, 46; Cornel Cotuțiu, *Cu Gavril Scridon, editorul lui Coșbuc*, „Minerva” (Bistrița), 1991, 5; Mircea Popa, *Gavril Scridon, cercetător al literaturii maghiare*, TR, 1996, 43; Ilie Rad, *Erudiție și modestie: Gavril Scridon (1922-1996)*, TR, 1996, 43; Irina Petraș, „Istoria literaturii maghiare din România”, CC, 1996, 9-10; Ion Pop, *Profesorul Gavril Scridon*, ST, 1996, 9-10; Ion Buzăși, *Dascălul-prieten*, ST, 1996, 9-10; Teodor Tanco, *În posteritate*, ST, 1996, 9-10; Lucian Tăutu, *Gavril Scridon și avatarul sintezei: „Istoria literaturii maghiare din România”*, DL, 1997, 1; Micu, *Scurtă ist.*, IV, 175-176; Tanco, *Dict. lit. Bistrița*, 329-330; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, 292; Micu, *Ist. lit.*, 741; Petraș, *Panorama*, 572-573; *Dict. scr. rom.*, IV, 203-205. C.H.

SCRIMA, Andrei (1.XII.1930, Gheorghieni – 19.VIII.2000, București), scriitor bisericesc. Provine dintr-o familie de origine aromână, tatăl fiind de profesie inginer. Locuiește împreună cu părinții la Orăștie, unde urmează un timp Liceul „Aurel Vlaicu”, apoi la Hunedoara și București. Manifestă de timpuriu din ce în ce mai multă independență în formare. În 1945, absolvent al Liceului „Gh. Lazăr” din capitală, se înscrie atât la Facultatea de Medicină, cât și la Facultatea de Filosofie. La prima renunță după un an, pe a doua o va termina în 1948, cu teza *Logos și dialectică la Platon*. Între timp făcuse cunoștință cu Anton Dumitriu, se angajase șef de cabinet al acestuia, în cadrul Creditului Minier (1945-1946), iar la sugestia profesorului de logică se îndreptase și către Facultatea de Matematică, secția matematică-fizică. În 1949 renunță la obținerea licenței în științe exacte, nefiind interesat de susținerea obligatorie a examenului la marxism. Prin Anton Dumitriu și prin Marcel Avramescu este introdus în cercul de la mănăstirea Antim, unde are ocazia de a asista la predicile isihaste ale călugărului rus Ioan cel Străin, sosit în România odată cu retragerea trupelor de peste Prut. Se dedică studiului teologic, apropiindu-se prin lectură de perspectiva deschiderii ecumenice din scrierile teologilor catolici Jean Daniélou, Henri de Lubac, Hans Urs von Balthasar, învață araba și sancrita. Din 1949 este student al Facultății de Teologie, însă își ia licența abia în 1956, cu teza *Schiță a unei antropologii apofatice în spiritul tradiției ortodoxe*, coordonator fiindu-i Dumitru Stăniloae. Asociază laturii științifice asumarea practicii: este novice la mănăstirea Neamț și pedagog la Seminarul Monahal Superior (1950-1953), ajutor de bibliotecar la Patriarhie, ucenic la mănăstirea Slatina, unde în 1956 va îmbrăca rasa de călugăr. Reușește să plece cu o bursă în India. Călătoria începe însă la Geneva, continuă la Château-de-Bossey, apoi la Paris, Muntele Athos și Beirut, încheindu-se la New Delhi. **S.** lucrează la doctorat (1957-1959), tema fiind *The Ultimate, its Methodological and Epistemological Connotation According to Advaita-Vedanta*. În 1959 fondează comunitatea ortodoxă de la Deir-el-Harf (Liban), al cărei episcop devine. După un an primește cetățenia franceză, iar din 1961 până în 1965 este numit reprezentantul personal al Patriarhului Athenagoras al Constantinopolului la Vatican. Participă la sesiunile Conciliului Vatican II, predă la Universitatea dominicană Le Saulchoir (1966-1968) și la

Universitatea franceză din Beirut (1968-1989), îndeplinește funcția de vicepreședinte al Academiei Internaționale de Științe Religioase și de Filosofie a Științei din Bruxelles (1966-1968). În 1991 este invitat în India; tot în acest an revine de Paști în România, căutând a descoperi măcar frânturi din ceea ce fusese odinioară locul și spiritul de la mănăstirea Antim. Ține conferințe, iar discursul universalist, sincretic, flexibil față de adevărurile susținute de alte discipline și confesiuni, disponibilitatea pentru înțelegere ca exercițiu spiritual, nu ca obligație dogmatică, marchează auditoriul. Prelegerile îi sunt înregistrate și valorificate editorial. În România postdecembristă, aflată într-un proces de reînvițare a practicii spirituale, un teolog „cosmopolit și totuși român, călugăr și totuși om de lume, ortodox, dar cu o anumită aromă iezuită”, un predicator-hermeneut care „invocă astrofizica, genetica modernă sau topologia ca pe niște domenii la îndemână, fredonează cântece rusești și își încheie conversațiile telefonice cu o sintagmă arabă” (Andrei Pleșu) reprezintă un reper de carismă greu de neglijat.

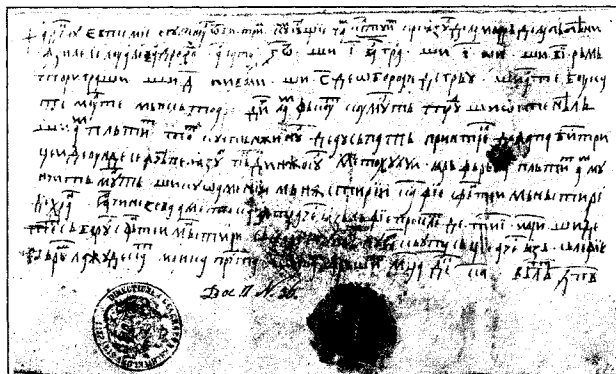
Cărțile lui **S.** sunt antologii de texte ilustrând elementele-cheie ale implicării teologice, așa cum aceasta se descrie în viziunea lui: „rugăciunea inimii”, sensul îndrumării în credință – *Timpul „Rugului aprins”*. *Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană* (1996), *Despre isihasm* (2003) –, dialogul religiilor, experiența lecturii vii a pasajelor din Scriptură – *Comentariu la Evanghelia după Ioan* (2003). Inserțiile memorialistice despre grupul de la mănăstirea Antim, despre prezența și influența în viața intelectuală bucureșteană a călugărului Ioan cel Străin însoțesc în chip de ornament retoric lămuriri profunde asupra unei „metode” existențiale al cărei scop de parcurs nu este nici informativ, nici limitat la rafinamente culturale, ci devine un mod direct de a trăi credința. Pentru **S.**, ca și pentru V. Voiculescu, Sandu Tudor, Alexandru Mironescu, practicarea „exercițiilor spirituale” reprezenta una din puținele forme de libertate încă tolerate la începutul anilor '50. Neverosimil în mare măsură, totuși real: în centrul Bucureștiului, în plină perioadă a guvernării lui Gh. Gheorghiu-Dej, un grup de intelectuali încerca să deprindă lectura autentică – prin trăire – a textului *Scripturii*, să interpreteze simbolul și pasaj biblice în mod universalist, cu deschidere către influențele reciproce dintre religii. Efortul lui **S.** de a recompune specificul acelei lumi de două ori închise – între zidurile mănăstirii Antim și între limitele unui spațiu aflat sub opresiune ideologică –, găsindu-și cu dificultate o firidă eliberatoare prin cultură, dovedește încă o dată eficiența mărturiei directe, în actul dezambiguizator, de transformare a mitului în istorie.

SCRIERI: *Timpul „Rugului aprins”*. *Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană*, îngr. Anca Manolescu, pref. Andrei Pleșu, București, 1996; ed. 2, București, 2000; *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, îngr. Anca Manolescu, București, 2003; *Despre isihasm*, îngr. Anca Manolescu, București, 2003.

Repere bibliografice: Dana Bucerzan, „*Timpul «Rugului aprins»*”, TR, 1997, 11; Ioan Alexandru Tofan, *Pelerinul*, CL, 2002, 5; Adrian C. Romilă, *Comentariul ca exercițiu de libertate*, CL, 2003, 9; Anca

Manolescu, *O noapte de libertate*, „Dilema”, 2003, 256; Christian Crăciun, „*Despre isihasm*”, LAI, 2003, 38. C.M.B.

SCRISOAREA LUI NEACȘU, cel mai vechi text românesc păstrat. Descoperit în arhivele Brașovului, datat 1521 – la care cercetări ulterioare au precizat zilele de 29-30 iunie – și publicat de N. Iorga în lucrarea sa asupra istoriei otomane (scrisă în limba germană și apărută în 1909), textul interesează prin conținutul său cu caracter diplomatic, politic și militar, referitor la expansiunea otomană de la începutul secolului al XVI-lea. Autorul scrisorii, Neacșu, era un negustor din Câmpulung, om umblat și cultivat, cunoscător al slavonei, care avea relații cu Brașovul și cu turcii, de unde primea mărfuri, dar și informații prin agenții săi, unul dintre ei, Negre, fiindu-i ginere. Neacșu făcea parte dintr-o vastă rețea de legături ce unea Viena de Nicopole, rețea în care se intercalau Brașovul și Sibiu, a căror soartă era influențată, prin vecinătatea cu Țara Românească, de Imperiul Otoman. Informațiile transmise în scrisoare judelei sas al Brașovului, Johannes Benkner, se referă la campania lui Soliman al II-lea contra Ungariei. Textul cuprinde detalii despre mișcarea flotei otomane pe Dunăre, despre dificultatea trecerii prin zona Porților de Fier („locul cela strimțant”) și despre intenția lui Soliman de a cuceri Transilvania trecând prin Valahia. Alte știri se referă la incursiunile de jaf, îngrijorătoare și pentru Neagoe Basarab, proiectate de Mehmed-beg, sangaciul Nicopolei, căruia sultanul îi dăduse „slobozenie” de a intra în Țara Românească. Importanța textului este de ordin istoric și literar-lingvistic: *Scrisoarea lui Neacșu* marchează începuturile folosirii în scris a limbii române, este o adevărată filă de cronică și cea mai veche mărturie păstrată a stilului epistolar în limba română. Elementele proprii sistemului vechi de redactare a scrisorilor (adresa, salutația și subscripția) sunt în limba slavonă. Vocabularul și aspectul fonetic al textului sunt apropiate de limba română modernă. Lexicul scrisorii este predominant latin, cu puține cuvinte slave (i pak, ot, za) și turcești. Structura morfologică și sintactică a limbii nu diferă prea mult de cea actuală, cu unele elemente morfologice arhaice. Această primă scriere românească este pe deplin încheată, enunțurile au legătură logică, informațiile fiind comunicate într-o formă concisă și în același timp explicită. Fraza clară și bine

construită, energetică, este superioară celei din textele rotacizante.

Ediții: *Scrisoarea lui Neașu (1521)*, în *Documente privitoare la istoria românilor*, XI, București, 1909, 843, reed. în LRV, I, 166-167, în *Crestomație de literatură veche*, I, îngr. I. C. Chițimia și Stela Toma, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Cluj-Napoca, 1984, 32-33, în LRM, 3-4.

Repere bibliografice: Cartoian, *Ist. lit.*, I (1940), 47; *Ist. lit.*, I, 282-283; Panaitescu, *Începuturile*, 117; Matei Cazacu, *Sur la date de la lettre de Neașu de Câmpulung (1521)*, RSE, 1968, 3; G. Mihăilă, *Cel mai vechi text în limba română: Scrisoarea lui Neașu din Câmpulung (1521)*, LRV, I, 164-166; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 93-94; Vasile Netea, *Scrisoarea lui Neașu din Câmpulung*, ARG, 1971, 8; G. Mihăilă, *Scrisoarea lui Neașu din Câmpulung, vestitor de zori noi în istoria culturii românești*, ARG, 1971, 9; Săndulescu, *Lit. epistolară*, 66-67; *Dict. lit. 1900*, 775; Ion Gheție, Alexandru Mares, *Originile scrisului în limba română*, București, 1985, 177-183, *passim*. A. Sm.

SCRISORI DIN SPANIA, publicație apărută la Madrid, lunar, din iulie 1950 până în iulie 1951, realizată de Horia Stamatu prin procedeul şapirografierii. Primul număr, într-un format de cinci pagini dactilografiate și într-un tiraj de o sută de exemplare, cuprinde un *Cuvânt înainte*, unde redactorul, nementionat, al acestei curioase serii de „răvașe”, cum pare a fi gândită gazeta, specifică intenția „de a face cunoscut românilor de pretutindeni condițiile de viață și fizionomia țării care a primit românii”, ceea ce „răspunde la două rosturi: 1. stabilește un contact între românii risipiți în țări străine și-i contopește măcar simbolic într-o mare comunitate peste mări și frontiere; 2. informează despre țara în care trăiesc românii, îi descrie diferitele aspecte și-i definește importanța în ceea ce interesează acum în primul rând popoarele subjugate: lupta pentru libertate”. Horia Stamatu caută cu tenacitate să își definească orizontul prin adoptarea acelor poziții ale exilului care se identifică și cu atitudinea, și cu așteptările sale. Una din ideile-cheie este rezistența prin cultură, concept ce se impune în fața tendințelor de desnaționalizare și de rusificare forțată a lumii de acasă. Stamatu discută astfel despre propagandă și adevăr, despre Congresul de la Roma al studenților români din emigrație sau recenzează „cartea unui dezamăgit” (Enrique Castro Delgado, *Cum am pierdut încrederea în Moscova*). Scrie, de asemenea, articolul *Spania și ideea de libertate* ori glosează pornind de la un volum de critică militară al lui Ignacio I. Arroya, *Pretinsul eroism al soldatului rus*. Altcândva sunt reținute și comentate relatările unui polonez, Mihail Piasesch, surprins de invazia rusească din România (*Nopți de groază la București*). În articolul *Cultura românească în exil*, constatând că, până la urmă, „consecințele cele mai tragice ale subjugației unei națiuni se înregistrează în ordinea culturală”, iar „cultura unui popor este identitatea lui spirituală în societatea celorlalte popoare”, Horia Stamatu observă că „ocupantul urmărește, în primul rând, să demobilizeze esența spirituală a nației subjugate, sugrumându-i potențialul de creație culturală, după cum în plan material caută să o pauperizeze, exploataându-i bogățiile și confiscându-i puterea de muncă”. Devine astfel necesară realizarea în exil a unui refugiu esențial, în stare

„să dezvolte pe mai departe spiritul acestei culturi”, în ciuda perspectivelor limitate care diminuează considerabil capacitatea de „a provoca emulația creatoare”. Autorul solicită „un interes mai direct”, astfel încât fenomenul cultural românesc să poată fi prezentat lumii libere prin constituirea unei „echipe de intelectuali calificați pentru a trata problemele românești într-o comunitate de gândire și a crea apoi instituții culturale organice”, așa cum îi apar Biblioteca Românească de la Freiburg, Editura Cartea Pribegei de la Buenos Aires sau Centrul Român de Cercetări de la Paris. Misiunea culturii românești în exil ar fi, așadar, „să salveze valorile trecutului, să mențină legătura cu Occidentul și să elaboreze o orientare potrivită cu timpul și cu structura spirituală a românilor”. În alte numere Horia Stamatu se referă la Crăciunul românilor în exil sau vorbește despre 1 Decembrie 1918, fixează din nou, destul de elocvent, misiunea românilor în exil, definește rolul eroilor în destinul neamurilor, recenzează traducerea spaniolă a romanului *Ion* de Liviu Rebreanu, în versiunea Victoriei Cotruș, discută despre semnificația zilei de 10 Mai în istoria României ori semnează comentariul *Războiul român împotriva Rusiei Sovietice, dreptul împotriva barbariei*. Horia Stamatu a preluat mai târziu, ca rubrică, seria acestor „răvașe” în „Fapta”, pe care o va scoate tot la Madrid. N. Fi.

SCRISUL NOSTRU, revistă apărută la Bârlad, lunar, din ianuarie 1929 până în octombrie 1931. Colectivul redacțional: G. Tutoveanu, Maria Grigorescu, Sylvia Pan (Natalia Pașa), D. Iov, G. Nedelea, D. Fărcășanu, G. G. Ursu, G. Ioniță, I. Mihail. În tradiția vechilor publicații literare apărute la Bârlad, **S.n.** cuprinde scrieri și interviuri ale scriitorilor bârlădeni și ale altor personalități legate de mișcarea literar-culturală a orașului. Rubrici: „Cronica literară”, „Însemnări”, „Discuții literare. De vorbă cu...”, „Corespondență literară”. Colaborează cu versuri G. G. Ursu, G. Nedelea, G. Pallady, G. Ioniță, Alexandru Pogonat, iar cu proză D. Fărcășanu, Nicolae Bogescu (care folosește și pseudonimul N. Poiană), Vasile Damaschin (și sub pseudonimul Dan Valentin) ș.a. G. Tutoveanu semnează un număr de medalioane dedicate lui Al. Vlahuță, Ștefan Petică, Al. Antemireanu, iar în articolul *Un singur argument* condamnă critica literară autohtonă, mai cu seamă „îndărătnicia copilărească a lui Ilarie Chendi”, „savantlăcul parfumat al domnului Eugen Lovinescu”, „îndiferența diplomatică a domnului M. Dragomirescu”, probleme dezbătute și în însemnările intitulate *Ilarie Chendi, Eugen Lovinescu, Mihail Dragomirescu*. Alte medalioane literare scrie V. Damaschin. Alături de G. Tutoveanu, eseuri publică I. A. Bassarabescu și Constantin T. Moroșanu, în timp ce Olga Alexa și Aurel Greifenberg traduc versuri din Lucrețiu, Horațiu și Propertiu. Revista oferă, de asemenea, articole despre viața literară a Bârladului, semnate de V. Damaschin și G. Nedelea, un interviu cu G. Pallady, informații în legătură cu Academia Bârlădeană, o rubrică de corespondență literară, unde sunt incluse un dialog epistolar între G. Tutoveanu și Emil Gârleanu, scrisori privitoare la revista „Făt-Frumos”, aparținând lui A. C. Cuza și

lui Mihail Sadoveanu, și mai multe documente bărlădene cu relevanță culturală. Alți colaboratori: Zoe G. Frasin (Tutoveanu), G. Ranetti, Ion Ciocârlan, I. Beldiman. M.W.

SCRISUL ROMÂNESC, revistă apărută la Craiova, lunar, din noiembrie 1927 până în februarie 1928. Redactor: D. Tomescu. Adeptă a direcției sămănătoriste în literatură, publicația se pronunță împotriva școlii moderniste. Se afirmă că sămănătorismul, „departe de a fi o mișcare consumată”, oferă posibilități de înnoire literară printr-o „continuă înaintare spre regiunile încă neexplorate ale fondului național” (D. Tomescu, *Înnoirea literaturii*, 1/1927). Rubrici: „Mișcarea literară și intelectuală în țară și străinătate”, „Cronica culturală”, „Scrisori bănățene”, „Oameni, curente și idei”. În sumar intră versuri de Ion Pillat, V. Voiculescu, proză de Ion Agârbiceanu, Gib I. Mihăescu, Damian Stănoiu, Tudor Argehi și a. În articolul intitulat *Discuții și polemici*, cu suficiență și opacitate, D. Tomescu îl acuză pe E. Lovinescu de lipsa „preocupărilor critice și estetice”, „când e vorba de aprecierea valorilor literare produse de modernism”. **S.r.** mai cuprinde prezentări de cărți și reviste editate în țară și străinătate, semnalări ale noilor apariții editoriale, asigurate de N. I. Herescu și Ion Dongorozi. O cronică artistică, o cronică teatrală, o cronică

financiară și una agricolă îi întregesc profilul. Alți colaboratori: Cezar Petrescu, Emanoil Bucuța, C. Rădulescu-Motru, Radu Dragnea, N. M. Condiescu, Al. Lascarov-Moldovanu, Olimpiu Boitoș, Victor Slăvescu, Al. Busuioceanu, T. Păunescu-Ulmu. M.W.

SCROB, Carol (21.VII.1856, Săbăoani, j. Neamț - 17.I.1913, București), poet. Este fiul Emiliei și al lui Francisc Scrob, medic. În Războiul pentru Independență din 1877, **S.**, absolvent al Liceului Național din Iași (promoția 1875), era sublocotenent de infanterie. A avansat până la gradul de maior. Sentimentalul ofițer scria versuri care apăreau în „Stindardul” (1876) și în „Literatorul” (1880-1884). În 1881 Al. Macedonski îl prezintă publicului ca pe o speranță, alături de Duiliu Zamfirescu, iar în 1883 făcea parte din comitetul societății de la „Literatorul”. Colaborează la „Revista literară”, „Peșul”, „Curierul”, „Universul”, „Minerva literară ilustrată” și scoate revista „Viitorul țării” (1902). Publică volumele *Rime pierdute* (1881), *Poezii complete* (1883), *De-ale inimii și Rouă și brumă* (1900).

Cunoscut ca poet galant, **S.** e autor de omagii lirice, mardrigale, versuri de album, elegii erotice, romanțe. Patetismul forțat, sensibilitatea superficială, comună nu erau departe de gustul unui anumit public și, susținute de muzică, romanțele sale au avut succes. *Dor de răzbunare*, considerată „capodopera” genului, provoacă însă, prin gesticulație grandilocventă, un comic involuntar. Cursivitatea dobândită la școala lui Macedonski și, deopotrivă, facilitatea liricii lui **S.** au făcut ca mai mult de cincizeci de compoziții muzicale să îi illustreze versurile. *Valurile Dunării*, pe muzica lui Iosif Ivanovici, se mai cântă și azi. **S.** a experimentat, fără reușite, poemul în proză și a lăsat câteva prelucrări din lirica lui Goethe, Heine, Lenau, François Coppée, Sully Prudhomme.

SCRIERI: *Rime pierdute*, Craiova, 1881; *Poezii complete*, precedate de o scrisoare de V. Alecsandri, pref. G. Sion, București, 1883; *De-ale inimii*, Iași, f.a.; *Rouă și brumă*, București, 1900.

Repere bibliografice: Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 469, *Ist. lit.* (1982), 531; *Dicț. lit.* 1900, 775; Cioculescu, *Itinerar*, IV, 164-168; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 205. S.C.

SCURTESCU, Nicolae V. (1844, Valea Lungă, j. Dâmbovița - 31.III.1879, București), publicist, poet și autor dramatic. Fiu de țăran, **S.** pornește la șaisprezece ani spre București, ca să învețe. Va absolvi în doi ani cele patru clase primare și, în 1862, intră la Colegiul „Sf. Sava”. Încă elev, scrie versuri și participă la ședințele Societății Orientul, condusă de Gr. H. Grandea. Însărcinat, în 1869, de societate, a strâns literatură populară în județe din Muntenia. Tot acum își publică primele încercări literare în „Albina Pindului” - transpuneri în proză, din Ovidiu și din Fedru. În 1870 este numit institutor la o școală primară din București, unde o va avea elevă pe Iulia Hasdeu. Membru al Societății „Românismul”, va aduce un elogiu lui Tudor Vladimirescu și pandurilor săi, la sărbătorirea orga-

SCRISUL ROMÂNESC

ANUL I - NUMĂRUL I
NOIEMBRIE 1927

nizată, în iunie 1871, pe Câmpul Cotrocenilor. Participă, de asemenea, la pregătirea serbărilor de la Putna, din august 1871. În 1873 e ales secretarul Societății Didactice și intră redactor la „Ghimpele”. Publică versuri, articole și piese de teatru în „Albina Pindului”, „Viitorul”, „Columna lui Traian”, „Tranzacțiuni literare și științifice”, „Revista contemporană”, „Revista literară și științifică”, „Foaia Societății «Românismul»”, „România liberă”, „Românul”, „Seara”. A semnat și Vintilă Stroie sau Niță Vintilă Stroie. În 1876 putea fi întâlnit la Junimea. Moare la treizeci și cinci de ani, ultimii fiindu-i chinuși de tuberculoză.

S. a scris versuri erotice și meditații, în care surprinzătoare sunt unele accente preeminesciene. Sceptica poemă *Gânditorul* prefigurează, prin atmosferă și idei, dar fără amploarea tragică și fiorul marilor singurătăți, *Scrisoarea I*. O undă de lirism, datorată tristeții resemnate în fața veșniciei, străbate *Elegia frunzelor*, dar **S.** rămâne, în genere, conceptual în poezie. Problematica țărănească și antimonarhică din versurile (unele în forma baladei și cântecului) pe care el le numea „populare”, ținuta lor protestatară anunță lirica de la „Contemporanul”. Mai interesant decât poetul este autorul dramatic. În *Studii asupra teatrului*, publicate în „Foaia Societății «Românismul»”, **S.** era adeptul unui teatru românesc, în care omul simplu să apară după „tipul și caracterul său”, și recomanda istoria națională ca izvor de inspirație. Piese sale sunt rezultatul unei încercări de a contribui la realizarea dramei istorice românești, iar în această direcție **S.** a avut un singur predecesor, pe B. P. Hasdeu. Cunoscute au fost, la vremea lor, *Rhea-Silvia*

(1873) și *Despot Vodă* („Revista contemporană”, 1875), ambele incluse într-un volum din 1877. Prima inițiază la noi teatrul de factură clasică și raciniană. Aici se interpretează legenda întemeierii Romei în sensul triumfului libertății împotriva tiraniei. Caracterele sunt reduse la o pasiune unică, acaparatoare: setea de putere – Amuliu, răzbunarea – Rhea-Silvia. Ecouri din *Andromaca* lui Racine se infiltrază în construcția cuplului. Intriga este condusă cu abilitate, chiar cu intuirea adevărului sufletesc al personajelor, dar tiradele rămân pedante și greoaie. *Despot Vodă* este considerată de autor doar o introducere la drama *Alexandru Lăpușneanu*, care s-a pierdut. Conflictul din *Despot Vodă* este cel care va deveni clasic în dramaturgia istorică românească: ciocnirea dintre domnitorul străin și boierii susținători ai tradiției, considerată factorul de rezistență al neamului. Poziția scriitorului este exprimată de țărani comentatori ai evenimentelor: neîncredere în voievodul venetic, fără aderență la obiceiurile țării, pe care urmărește, cu dibăcie, să o treacă la luteranism. Figura lui Despot Vodă nu apare convingător motivată prin temperament și caracter, Moțoc în schimb, concentrat pe o singură trăsătură, versatilitatea, devine personajul central. Neadormit conspirator, uneltitor din umbră, el acționează cu un fel de conștiință a puterii sale diabolice de a așeza și dărâma domniile. Ca în nuvela *Alexandru Lăpușneanu* a lui C. Negruzzi (avută de model), dar fără pătrundere în conturarea psihologiei colective, mulțimea îl silește pe Despot să predea Suceava lui Tomșa. Dramaturgul respectă formula teatrului clasic, dar limbajul său este neadecvat, pentru că este generalizator și lipsit de culoare locală. Totuși, între *Răzvan* și *Vidra* de Hasdeu și *Despot-Vodă* de Alecsandri, piesele lui **S.**, în ciuda neajunsurilor, au contribuit la consolidarea teatrului istoric în versuri.

SCRIERI: *Rhea-Silvia*, București, 1873; *Teatru*, București, 1877; *Poezii*, București, 1877.

Repere bibliografice: Iuliu I. Roșca, *Scriitori și artiști*, București, 1890, 3–20; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, 23–28; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 339–340, *Ist. lit.* (1982), 394–395; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, 84–88; Corneliu Moldovanu, *Autori și actori*, București, 1944, 198–201; Brădăteanu, *Drama*, 118–120; *Ist. teatr. Rom.*, II, 132, 231, 460; *Ist. lit.*, III, 26–29; *Dicț. lit.* 1900, 776–777; Piru, *Ist. lit.*, 93. S.C.

SCURTU, Alexandrina (20.VII.1880, Râmnicu Sărat – 1949, Galați), poetă. Este fiica Mariei și a lui Ion Constantinescu, profesor. După absolvirea Pensionului Humpel din Iași studiază artele plastice la Dresda. Din 1901 se stabilește la Galați, unde va fi o vreme profesoară de desen la Liceul de Fete „M. Kogălniceanu”. Începând din 1916 îi apar versuri în „Capitală”, „Literaturul”, „Însemnări literare”, „Sburătorul”, „Lectura pentru toți”, „Cuvântul Galaților”, „Săgetătorul”, „Năzuința”, „Rampa”, „Ramuri” ș.a. Împreună cu Alice Soare, înființează un salon literar și patronează revista „Dunărea” (25 mai–16 noiembrie 1919), în care publică poezie și proză (sub pseudonimul Daia), iar în primii ani ai „Sburătorului” face parte din nucleul cenaclului condus de E. Lovinescu. În 1920 debutează editorial cu *Sonete* și peste un an devine membră a

Societății Scriitorilor Români. Recăsătorindu-se, din 1922 își schimbă numele în Crăciun-Fostini, dar prezența ei publică aproape că va înceta după 1924, deși continuă să scrie, în manuscris păstrându-se încă două caiete de sonete.

Prima parte a culegerii din 1920 conține o poezie generată de rememorări, de retrăirea unei copilării întunecate de moartea mamei, de meditații triste și resemnare dureroasă. Timpul pare comprimat într-un prezent fără viitor, umbrele celor duși apasă obsesiv sufletul, provocând o stare de „durere trudită”, toamna trezește „o cântare strunată-n plâns” etc. Deși tonul elegiac mai persistă o vreme, primăvara, cu „înfiorate balsamuri dulci”, activează altă zonă a sensibilității, prilejuind intuiții subtile, traduse în imagini nu lipsite de finețe. Evoluând spre o atitudine lirică mai impersonală, dar și sub o evidentă influență parnasiană, poeta înclină spre compoziția estetizantă, imaginând o „romanță violetă” sau alt fel de cântec, de o intensitate delirantă, care reclamă „îmbrățișări imense de mistere”. Apoi fantezia plonjează în Antichitate și brodează câteva mici tablouri animate, de o oarecare pregnanță plastică, în jurul unor personaje istorico-mitologice (*Salome, Cleopatra, Semiramis, Satirul, Dionysos*). Aici transpare și o anume descătușare, o tendință spre manifestarea liberă a simțurilor, care ar putea crea senzația de plenitudine a vieții, atitudine ce se accentuează în al doilea volum cu același titlu generic, *Sonete* (1924). Acum frumusețile lumii „se aștern pe suflet ca un cânt” și se simte intensificarea bucuriei de a fi, identificată cu o stare aproape extatică, transpusă într-o viziune panteistă: „Sunt iarba, câmpul, zărilor bogate/Și gândul meu atunci e Dumnezeu,/ Când tot ce văd și tot ce simt sunt eu” (*Când în vârtejul*). Poeta compune însă îndeobște doar versuri notabile tehnic, epuizându-și substanța lirică, activă numai în limitele experiențelor proprii vieți și alimentată fie de o adâncă tristețe, fie de o debordantă bucurie.

SCRIERI: *Sonete*, București, 1920; *Sonete*, Craiova, 1924.

Repere bibliografice: E. Lovinescu, *Epiloguri literare*, București, 1919, 116–121; Al. Dan [G. Ibrăileanu], „*Sonete*”, VR, 1920, 10; b. 1. [Barbu Lăzăreanu], „*Sonete*”, „*Viața socialistă*”, 1920, 2; I. Peltz, „*Sonete*”, CLI, 1921, 47; George Baiculescu, „*Sonete*”, „*Îndrumarea*” (Râmnicu Sărat), 1921, 2; Scarlat Struțeanu, „*Sonete*”, „*Viitorul*”, 1921, 4 077; Emilian Constantinescu, [„*Sonete*”], „*Buletinul Institutului de Literatură*”, 1921–1922, buletin 1–9; Eugen Constant, „*Sonete*”, „*Năzuința (românească)*”, 1924, 6; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 194–195; E. Lovinescu, *Memorii*, II, Craiova, 1932, 207–208; Miller-Săndulescu, *Evoluția*, 378–384; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 134; Ecaterina Șoitu, *Sonetista Alexandrina Scurtu*, „*Lucrări științifice*” (Galați), 1967, 212–225; Alex. Oproescu, *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980, 38–39; Valeriu Nicolescu, *Buzău-Râmnicu Sărat. Oameni de ieri, oameni de azi*, II, partea I, București, 2001, 500. C. T.

SCURTU, Ion (17.III.1877, Brașov – 23.VII.1922, București), istoric literar, editor și gazetar. Este fiul Anei (n. Drăgan) și al lui Ioan Scurtu, profesor. După absolvirea, ca „stipendist” al Fondurilor Arhidiecezane, a liceului la Brașov (1895), se înscrie la Universitatea din Budapesta, unde studiază filologia și istoria. Lipsurile materiale, dar și pasiunea luptei politice

pentru afirmarea idealului național îl determină să se angajeze ca redactor la „*Tribuna*” din Sibiu. Intrând, însă, în conflict cu unii conducători ai partidei naționale, părăsește Sibiu și ajunge la București, unde va lucra, grație sprijinului acordat de Aurel C. Popovici, ca redactor la ziarul „*Dreptatea*” al lui Nicolae Fleva, condus de Anton Bacalbașa (1897–1898). Un ajutor din partea Societății Transilvania îi înlesnește continuarea studiilor la Cluj (1898–1899). Se înscrie la Facultatea de Drept. Mai mult decât la Budapesta, el devine acum liderul studențimii române, apărând interesele românești împotriva stăpânirii austro-ungare. Încoronarea cu flori a mormântului lui Avram Iancu de la Țebea și, mai ales, victoria morală obținută asupra maghiarilor la Congresul Federației Internaționale a Studenților de la Paris, organizat de Asociația Corda Fratres (impunând constituirea în secții a participanților pe naționalități și nu pe țări), determină excluderea sa din Universitate și intentarea unui proces pentru „*agitație împotriva statului*”, încheiat cu condamnarea la închisoare. În aceste condiții, S. trece din nou Carpații. Cu ajutor de la Sibiu și cu puținii bani strânși, se înscrie în 1900 la Universitatea din Leipzig, unde în 1902, sub îndrumarea lui Gustav Weigand, își dă doctoratul cu teza *Mihail Eminescu's Leben und Prosaschriften*, publicată în 1903. Întors în țară, funcționează ca profesor suplinitor în București, la liceele „*Sf. Sava*” și „*Gh. Lazăr*”, apoi ca profesor titular de limba și literatura germană la Seminarul Central și la Seminarul Nifon. Elev fiind, debutase în 1893, la „*Gazeta de Transilvania*”, cu articolul *Codrul în poezia populară română*. Cooptat în 1905 de N. Iorga ca redactor la „*Sămă-*

nătorul", devine sufletul revistei, a cărei viață încearcă să o prelungească după demisia, în anul următor, a istoricului. Din 1908 devine și redactor al cotidianului „Minerva”, alături de Ioan Slavici. În 1916, la solicitarea sa, este angajat „ofițer voluntar pentru serviciile de informație”, translator, în cadrul Cartierului General al Armatei a II-a, acționând în sudul Transilvaniei și, ulterior, în Moldova. Războiul îi zdruncină profund sănătatea. În primăvara anului 1918 se vede reformat ca înapt pentru serviciul militar. Revenit la București, este zdrobit de știrea că, în timpul ocupației, i s-au confiscat și dus la Budapesta toate materialele strânse de-a lungul vieții în vederea elaborării unei sinteze despre Mihai Eminescu. A fost membru fondator al Societății Scriitorilor Români. Se stinge după patru ani de suferință. A mai colaborat cu versuri, articole de istorie literară, cronici și recenzii, note polemice la „Revista Orăștiei”, „Foaie literară” (Orăștie), „Familia” „Tribuna literară”, „Epoca”, „Minerva literară ilustrată”, „Revista politică și literară”, la cotidianul „Seara” (1910-1916), la „Românul”, „Conservatorul”, „Universul” ș.a. A folosit și semnăturile Ascanio, I. Radu.

Ca istoric literar, **S.** a fost animat de o unică pasiune, aceea de a cerceta viața și de a descifra semnificațiile scrierilor lui Mihai Eminescu. Concepută înainte de predarea de către Titu Maiorescu a manuscriselor eminesciene la Biblioteca Academiei Române, lucrarea sa de doctorat ia în discuție doar textele publicate în timpul vieții și în primul deceniu de după moartea poetului. Sunt prezentate în special publicistica politică, pe baza articolelor din „Curierul de Iași” și „Timpul”, polemicile critico-filosofice, articolele teoretice asupra teatrului și literaturii populare, iar din proza artistică sunt analizate doar nuvelele *Sărmanul Dionis*, *Cezara*, poveștile *Făt-Frumos din lacrimă*, *Borta vântului* și „micile povestiri” *La aniversară*, *Sf. Gheorghe în oraș și la țară* și *Sinucidere*. Cu toate acestea, opera lui Eminescu este corect încadrată în mișcarea romantică și în gândirea filosofică europeană, în special germană, cu care poetul a avut cele mai profunde afinități. „Urmând – după cum mărturisea într-o prefață – cercetările asupra vieții și operelor lui Mihail Eminescu, pentru o monografie care să încerce a închea – din mulțimea și varietatea elementelor strânse și controlate cu iubirea adevărului – unitatea personalității celei mai mărețe a poeziei și a cugetării românești moderne”, **S.** își dă seama că o asemenea lucrare nu va putea fi realizată înaintea cunoașterii și publicării integrale a lucrărilor rămase în manuscris ori în periodice și acordă prioritate pregătirii ediției critice. În 1904 editează romanul *Geniu pustiu*, însoțit de o substanțială introducere critică și de note, în 1905 dă la lumină primul volum (din cele trei proiectate) al ediției critice *Scrieri politice și literare*, cuprinzând *Manuscrise inedite și culegeri din ziare și reviste* din intervalul 1870-1877, cu un amplu studiu introductiv, în 1908 scoate volumele *Proza literară* și *Poezii*, „ediție îngrijită după manuscrise”, cât și o traducere a lui Mihai Eminescu, *Lais* din Émile Augier, iar în 1910 alcătuieste și îngrijește, într-o viziune proprie, ediția completă a liricii sub titlul dorit de poet: *Lumină de lună*. Din păcate, proiectul integralei eminesciene visat de **S.** nu s-a putut realiza

la începutul secolului al XX-lea, în pofida rigorii, a acribiei filologice, a cercetării ample a surselor, a viziunii integratoare a fiecărui text în ansamblul operei și mai ales în pofida pasiunii puse de editor. După cum e aproape de neînțeles de ce istoricul literar nu a finalizat înainte de război monografia proiectată, deși dispunea de toate instrumentele necesare elaborării ei și cu toate că a răspândit în publicațiile vremii numeroase studii și articole referitoare la viața și creația lui Eminescu: *Portretele lui Eminescu*, *Din copilăria lui Eminescu*, *Eminescu și d. G. Panu*, *Eminescu și istoria națională*, *Eminescu în Banat*, *Eminescu și tinerețea*, *Eminescu și Moldova*, *Eminescu și chestiunea evreiască* (1903), *Eminescu și Alecsandri* (1904), *Eminescu și Schopenhauer* (1905), *Drama lui Eminescu „Bogdan-Dragoș”*. *Câteva considerații generale* (1906), *Eminescu în lumina vremurilor de azi* (1907), *Edițiile poeziilor lui Eminescu* (1908) ș.a. Contribuția lui **S.** la cercetarea operei lui Eminescu rămâne esențială.

SCRIERI: *Mihail Eminescu's Leben und Prosaschriften*, Leipzig, 1903; *Portretele lui Eminescu*, București, 1903. **EDIȚII:** Mihai Eminescu, *Geniu pustiu*, introd. edit., București, 1904; ed. 4, București, 1918, *Scrieri politice și literare*, I, introd. edit., București, 1905, *Poezii*, București, 1908; ed. București, 1910, *Proză literară*, introd. edit., București, 1908, *Lumină de lună*, București, 1910; ed. București, 1912; Émile Augier, *Lais (Le Jour de flûte)*, tr. Mihai Eminescu, pref. edit., București, 1908; Adina Gr. Olănescu, *Cugetări*, București, 1908.

Repere bibliografice: I. Pătrășcoiu, „*Mihail Eminescu's Leben und Prosaschriften*”, „Cronica”, 1903, 767, 768; Chendi, *Scrieri*, III, 199-200, VI, 202-203, 317-319; G. Bogdan-Duică, „*Mihail Eminescu's Leben und Prosaschriften*”, CL, 1904, 2; „*Portretele lui Eminescu*”, CL, 1904, 2; N. Iorga, *Cel dintâi volum din operele din proză ale lui Eminescu*, „Sămănătorul”, 1905, 28; Mihail Dragomirescu, *Puterea neputinței*, CVC, 1908, 625-629; Vasile Savel, *Mihai Eminescu*, „Poezii”, „Minerva”, 1908, 13; I. G. [Ion Gorun], *Mihai Eminescu*, „Scrieri politice și literare”, „Revista noastră”, 1908, 10; Mihail Dragomirescu, *Mihai Eminescu*, „Poezii”, CVC, 1909, 5; I. U. Soricu, *Scriitori din București*, „Tribuna poporului”, 1910, 264; N. Georgescu-Tistu, *Ion Scurtu*, DR, 1921-1922; Sextil Pușcariu, *Ion Scurtu*, „Cuget românesc”, 1922, 6; [Al. Lapedatu], *Dr. Ion Scurtu (1877-1922). Cuvinte de amintire*, Cluj, 1922; Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, 212; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 52-55; Dragomirescu, *Scrieri*, 202-203, 307-308; A. P. Bănuț, *Ion Scurtu*, LU, 1942, 9; Lupi, *Storia*, 316; Ciopraga, *Lit. rom.*, 674-675; Bucur, *Istoriografia*, 126-129; Nicolae Scurtu, *Noi date despre primul nostru eminescolog*, AFT, 1975, 1; Onisifor Ghibu, *Oameni între oameni*, îngr. Octavian O. Ghibu, introd. Ion Buculei, București, 1990, 202. I.O.

SCURTU, Nicolae (4.II.1951, Văratec, j. Neamț), istoric literar și editor. Este fiul Anei (n. Manolache) și al lui Dumitru Scurtu, agricultori. Urmează clasele primare în localitatea natală, apoi învață la Filioara și la Târgu Neamț. Frecventează Facultatea de Filologie a Universității din București, absolvită în 1978. Funcționează ca profesor de limba și literatura română la liceele bucureștene „I. L. Caragiale”, „Grivița Roșie”, „Tudor Vianu” și „Gh. Lazăr”. Între 1991 și 2002 este inspector de limba și literatura română în cadrul Inspectoratului Școlar al Municipiului București. Își susține doctoratul în 1999, cu teza *Reviste literare conduse de Mihail Dragomirescu între 1895-1935*. Debutează în 1973, la revista „Orizont”. E prezent în „Ateneu”,

„Biserica Ortodoxă Română”, „Cronica”, „Ecart”, „Jurnalul literar” (București), „Jurnalul literar” (Onești), „La Tazlău”, „Litere”, „Luceafăr nou” (Viena), „Luceafărul”, „Lumea militară”, „Manuscriptum”, „Mitropolia Olteniei”, „Orizont”, „Revista arhivelor”, „Revista de istorie și teorie literară”, „România literară”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, „Tomis”, „Tricolorul” (Toronto), „Viața românească” ș.a. în unele publicații având, mai mulți ani, rubrici permanente.

Autor a numeroase studii și articole de istorie literară care valorizează îndeobște texte inedite. **S.** editează concomitent trei masive volume de documente și manuscrise, fundamentale pentru înțelegerea personalității lui G. Călinescu (*Scrisori și documente*, 1979), E. Lovinescu (*Scrisori și documente*, 1981) și Ion Barbu (*Ion Barbu în corespondență*, 1982). Textele, adunate cu aplicație din fonduri publice și particulare, relevă legăturile celor trei cu lumea în care au trăit, fiind însoțite de note, comentarii și prezentări de ansamblu. O însemnătate cu totul aparte are publicarea jurnalului inedit al lui G. Călinescu, precum și amplele incursiuni documentare în epoca de tinerete a fiecărui autor avut în atenție. Interesantă prin nouitatea ei e *Addenda* la ediția E. Lovinescu, în care sunt incluse prefețele criticului, însemnările de album, textul autografelor, lista manuscriselor și a cărților cu autograf din biblioteca mentorului de la „Sburătorul”. Demnă de menționat e și valorificarea scrierilor unor autori mai puțin cunoscuți, dar care au dat consistență peisajului literar interbelic, incluse într-o colecție numită „Restituiri”, pe care o inițiază și o coordonează (Dumitru Cosma, Nicolae Peligrad, Elena Farago, Mia Frollo, Sandu Tudor, Ion Simionescu), toate însoțite de comentarii istorico-literare. O atenție deosebită a acordat-o **S.** editării unor mărturii aflate în bibliotecile române, provenind de la scriitorii străini (Ramiro Ortiz, Robert de Flers, Henri Focillon, Louis Barral, Göran Björkman, Paul Morand, Eugène Montfort, Armand Godoy ș.a.), prin care sunt puse în evidență deschiderile culturii române către universalitate. Pasionat de documente și manuscrise inedite, cercetătorul ilustrează în contemporaneitate o direcție de activitate aproape stinsă.

Ediții: G. Călinescu, *Scrisori și documente*, pref. Al. Piru, București, 1979; E. Lovinescu, *Scrisori și documente*, pref. edit., București, 1981; Ion Barbu în corespondență, I, București, 1982 (în colaborare cu Gerda Barbilian); Zaharia Stancu, *Jocul cu moartea*, pref. Nicolae Ciobanu, București, 1984; Dumitru Cosma, *Inscripții pentru steaua de la Bethleem*, postfața edit., cu desene de Constantin Piliuță, București, 1994; Nicolae Peligrad, *Poezii*, București, 1996; *Eminescu văzut de gruparea literară „Meșterul Manole”*, București, 1997; Elena Farago, *A ciocnit cu un ou de lemn*, pref. edit., București, 1997; Mia Frollo, *Însemnări despre monseniorul Vladimir Ghika*, pref. edit., București, 1999; Sandu Tudor, *Colindul mocanului*, pref. Pericle Martinescu, București, 1999; Ion Simionescu, *Piatra Neamț*, pref. edit., București, 2002.

Repere bibliografice: Vlad Sorianu, *Ipostaze ale exegezei călinesciene*, ATN, 1979, 1; Stancu Ilin, *Corespondența lui G. Călinescu*, „Scânteia”, 1979, 11 433; Șerban Cioculescu, G. Călinescu, „Scrisori și documente”, RL, 1979, 23; Șerban Cioculescu, *Problema jurnalului*, RL, 1979, 25; Nicolae Manolescu, *Documente*, RL, 1979, 26; Nicolae Manolescu, G. Călinescu intim, CL, 1979, 6; Al. Dobrescu, G. Călinescu, „Scrisori și

documente”, CL, 1979, 6; Ion Schintee, *Scrisori și documente călinesciene*, R, 1979, 7; Petru D. Anghel, *Taina ineditelor*, SPM, 1979, 454; Mirela Roznoveanu, *Corespondența G. Călinescu*, RL, 1979, 38; Șerban Cioculescu, *Varietăți filologice*, RL, 1981, 37; Șerban Cioculescu, E. Lovinescu epistolier, RL, 1981, 38; Al. Dobrescu, *În marginea corespondenței lovinesciene*, CL, 1981, 10; Augustin Cosmuță, *Rigoare și consecvență*, ST, 1981, 10; Mircea Angheliescu, E. Lovinescu în scrisori, T, 1981, 10; Cornea, *Semnele, 198-203*; Nicolae Manolescu, *Un dram de știință*, RL, 1999, 32; Dan Stanca, *Recuperări necesare*, RMB, 2000, 3 227; Marcel Duță, *Noi restituiri recuperatoare*, CC, 2003, 9-11. I. O.

SEARA, revistă apărută la București, săptămânal, între 21 septembrie 1886 și 18 ianuarie 1887. Colaborează cu versuri Th. M. Stoescu și Carol Scrob. În cel dintâi număr se anunță că se vor publica romane „alese” din toate literaturile. Primul dintre acestea era *Dracul schiop* de Lesage, din care s-au tipărit câteva capitole, într-o transpunere destul de cursivă. S-au mai tradus romanul de aventuri *Piele roșii* al lui Paul Duplessis și fragmente dintr-un alt roman foileton de epocă al scriitorilor A. Sirven și H. Leverdier, *O dramă la mânăstire*. Toate aceste traduceri îi aparțin, probabil, lui Th. M. Stoescu, editor al revistei și proprietar al tipografiei care o realizează. R. Z.

SEARA, cotidian apărut la București între 10 ianuarie 1910 și 15 august 1916. Director proprietar: Alexandru Bogdan-Pitești (martie 1913 - octombrie 1914); câteva luni, în 1913, Ludovic Daus figurează ca girant responsabil. Considerându-se „de partea patriotismului luminat”, ziarul prezintă, cu precădere între 1913 și 1915, în perioada colaborării intense a lui Tudor Arghezi, lucrări literare și artistice, cronici și rezumate ale unor conferințe (cele mai numeroase ținute de Jules Lemaître). Articole politice, majoritatea de atitudine progermană în anii neutralității, scriu Al. Bogdan-Pitești, I. N. Teodorescu, Al. Tisescu, Ludovic Daus, D. Karnabatt (cu o prezentă diversă, susținută pe întreaga perioadă a funcționării publicației), Tudor Arghezi, F. Aderca, Petre Locusteanu (care folosește frecvent pseudonimul Sfredeluș), Traian G. Stoienescu, N. I. Porfiriu (sub pseudonimul Escamillo), Ion Scurtu, Ion C. Bacalbașa, Radu Corbea, Z. C. Arbore, Ion Lupu, Ilie Bărbulescu, C. I. Dicescu, Ion Rădulescu-Joldea, Al. Filipescu, Ion Gorun, Ion D. Filitti, Emil Isac, C. Stere (rar, în 1915), I. Radian. O rubrică permanentă, „Săptămâna literară”, ce cuprinde însemnări și recenzii, este asigurată în 1910-1912 de Ion Scurtu. Cronica teatrală, la început nesemnată, este ținută de N. Pora și Ion C. Bacalbașa, apoi de Tudor Arghezi (printre altele, la spectacolele cu *Idealul* de Oscar Wilde și cu *Achim* de Victor Eftimiu). Tot Arghezi susține „Cronica artistică”, unde scrie despre Nicolae Luchian, Nicolae Vermont, Jean Steriadi, Oscar Spaethe, Nicolae Dărăscu, comentând expozițiile grupării Tinerimea artistică, precum și rubrica „Note literare”, iar pentru o vreme „Tabula rasa”, unde sunt incluse comentarii politice și pamflete, scrise într-un registru moderat. O rubrică de artă prezintă în 1915 D. Karnabatt. Alte rubrici: „Tigheluri”, cu scurte pamflete politice, „Peste picior”, „Note zilnice”,

„Așchii”, „Peceti”, „Încurcături”, unde calamburul, satira și ironia politică sunt de bună calitate, autor fiind mai cu seamă D. Karnabatt, care se află și sub pseudonimele Pierrot, Don Ramiro ș.a. O rubrică permanentă de literatură universală cuprinde prezentări, îndeobște nesemnate, de istorii literare, de lucrări critice și monografii, în special din spațiul francez, rar fiind prezent numele lui D. Karnabatt. În sumar intră versuri de Adrian Maniu (*Întunecatele, Litanii, Orfeu, Porcul blând sugde de la sute de oi, Fata Morgana, Irod cheamă dansul Salomeii, Moartea Salomeii și chemarea roabei, La Dame aux camélias, Noapte prelungă*), Constanța Zissu, Ion Vinea (*Tatiana, Moravuri ușoare, Cântec de noapte, Capitolul*), Tudor Arghezi (*Psalmul de taină, Îmi voi ucide timpul, Vino-mi tu*), G. Bacovia (*Nervi de toamnă, Plumb de iarnă, Plumb de toamnă, Romanță, Nocturnă*), Mihail Săulescu, N. I. Porfiriu, Al. Vițianu, Ștefan Bascovici, Geri Spina, Ion Al-George ș.a. Se publică proză de Ioan Slavici, Mihail Sadoveanu (*Iertarea*), N. D. Ciotori, D. Anghel (*Doi prieteni*), N. Pora, H. Coșoi, Ion Minulescu (*Ploaie de primăvară*), Mihail Lungianu, Ernest Poldi, Adrian Maniu (*Parabola săracului bogat*). Cu publicistică sunt găzduiți Emil Isac, care în perioada neutralității României ține și o rubrică de „impresii de război” și una de „notițe”, I. Ludo (rar, o cronică ieșeană), Geri Spina, A. de Herz, Ion Vinea (*Inspectorele artelor*), Ion Costin, N. I. Porfiriu, F. Aderca (*Parisul în 1914* și o rubrică „Desacorduri”, cu o patetică evocare a culpei evreiești în *Rugăciune*). Un supliment al gazetei, din mai 1911, reproduce lucrări de Iser, Camil Ressu, Francisc Șirato, Theodor Pallady, Ștefan Luchian, N. Vermont. Ziarul dă în foileton romanele de senzație *Milioanele și metresele regelui Leopold* și *Cinstea fatală* de Vasile Pop (sub pseudonimul C. Fulger) și alte câteva nesemnate (*Dragoste criminală, O taină de nepătruns, Răzburarea hidalgului, Crimele bancherului*), dar și traduceri: Selma Lagerlöf, *Copiii din Betleem* (transpunere de D. N. Ciotori), Rudyard Kipling (în tălmăcirea lui Vasile Savel), Al. Dumas, *Pescarul din Neapole*, Al. Dumas-fiul, *Dragostea care ucide*, H. G. Wells, *Omul invizibil*, August Strindberg, *Mustrare de cuget*, Lev Tolstoi, *Să nu ucizi*. Din 1915, după plecarea celor mai mulți colaboratori care asiguraseră substanța culturală și ținuta ziarului (rămân F. Aderca și Emil Isac), dispar și rubricile care îi dădeau formatul, acum primând informația și articolul politic.

E. M.

SEARA, cotidian apărut la București între 27 octombrie 1937 și 1 aprilie 1944, cu subtitlurile „Ziar popular ilustrat” (1937-1942) și „Ziar popular de informații” (1942-1944). Directori: Eugen Titeanu (1938), Nicolae Văraru (1939), C. Tănăsescu (1940), Vasile Dova (1944); prim-redactori: Cassian Mihăilescu (1942), Constantin Nani (1943). Nu este indicat colegiul de redacție și, în primii ani, cele mai multe articole nu sunt semnate. Literatura și evenimentele culturale sunt prezente în pagina a doua, iar viața cea mai lungă o are rubrica „Nuvelele «Serii»”. Pe parcursul anilor 1937 și 1938 au apărut în foileton câteva romane, precum și multe nuvele comerciale traduse, ulterior fiind incluse în sumar și transpuneri din proza lui Guy de

Maupassant (*Aventura din tren, Doamna Hermet, Odinioară, Între dragoste și moarte*), Jack London (*Șansa, Un subiect de piesă*), Honoré de Balzac (*Un amor în tren, Accidentul*), Leonid Andreev (*Râsul, Revoluționarul*), André Maurois (*În zăpadă*), Luigi Pirandello (*Gandela*), Miguel de Unamuno (*Bursierul*), Knut Hamsun (*Alexandru și Leonarda*), Arthur Conan Doyle (*Otrava salvatoare*), Arkadi Avercenko (*O femeie frumoasă*), Alexandru Kuprin (*Visul lui Cezar*), Karel Čapek (*Ghicitoarea*) ș.a. Colaborează cu scrieri în proză Ruxanda Berindei Mavrocordat (*Tania*), Aurel Ganea (*Jocul servițetelor, Cazul Marienfeld*), Paul B. Marian - sub pseudonimul Ion Albotă (*Fedor, clownul trapezist, Un domn bine în tramvai, Iubire tristă*). Altă rubrică permanentă, „Caleidoscop intelectual”, conține în primii ani scurte notițe (nesemnate, de obicei) despre aparițiile editoriale și evenimentele culturale mai importante. Cu timpul comentariile devin mai substanțiale, iar subiectele alese reflectă chestiunile de interes ale momentului. V. Damaschin e prezent cu însemnări intitulate *Anul literar, Rainer Maria Rilke, Literatura religioasă actuală, Paciurea și secretul său, Ne reîntorcem la schiță și nuvelă, Literatura eroică și naționalistă, Baudelaire în românește, Relațiile culturale italo-române ori cu cronici la Mircea Eliade, Nuntă în cer, Radu Gyr, Cununi uscate, Camil Petrescu, Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* etc. Și Mihai Anastasiu, care mai semnează Mircea Postelnicu, publică, de-a lungul

anilor, atât cronici literare: Al. A. Philippide, „Floarea din prăpastie”, Mihai Beniuc, „Poezii”, cât și scurte eseuri: „Patima roșie” și succesul de public al d-lui Mihail Sorbul, *Încurajarea pictorilor și valoarea realizărilor de artă plastică*, *Traducătorul ideal*, *Între literatură și filosofie sau Despre moravurile noastre literare*, *Tinerii scriitori realişti*, *Scriitorii români și frământările spiritualității contemporane*, *Funcțiunea criticii literare și rolul criticului ca îndrumător al publicului cititor*, *Încurajarea literaturii dramatice originale* ș.a., ca și Al. Raicu: Ionel Teodoreanu, *Întoarcerea în timp*, Marin Radu Voinea, *Asceza*, Radu Tudoran, *Un port la Răsărit*, dar și comentarii precum *Teatru pentru copii*, *Realizări dramatice reprezentative*, *Cultura germană*, *rezistența culturii europene* ș.a. La pagina a doua mai scriu Constantin Nani, Horia Oprescu (*Marile tezaure spirituale ale popoarelor mici: «Kalevala», Motive nordice*), Laurențiu Fulga (*Correspondențe între om și scriitor*), Ion Sava (*Turnee teatrale*), Matei Alexandrescu (însemnări despre Constantin Virgil Gheorghiu, *Ceasul de rugăciune*, Ovidiu Papadima, *Creatorii și lumea lor*, articolele Schüller și Eminescu, *Misiunea istorică a tinerilor scriitori basarabeni*), C. Săteanu (și sub pseudonimul Arald), Al. Alexianu, Olga Caba (*Eternul Don Quijote, Ceva despre moderatie*), George Oprescu ș.a. Unor evenimente culturale li se acordă o atenție deosebită: Expoziția Cărții, alegerea noului președinte al Societății Scriitorilor Români ș.a. Din 1940 orientarea prolegionară a publicației devine evidentă. Sporadic sunt prezente „Cronica dramatică”, semnată de Al. Raicu, Dan Petrașincu, Mihai Anastasiu, „Cronica muzicală”, susținută de Const. A. Orășianu, „Cronica cinematografică”, „Cronica științifică”. Rubrici culturale sunt și „Cinema”, „Astă seară veți asculta la radio”, „Muzică”, „Cărți noi”, „Bibliografie”, „Spectacole”, „Cărți, reviste”, „Plastica”, „Știri artistice”, „Teatrul și oamenii lui”, „Reflectoare”. Alți colaboratori: Anișoara Odeanu (sub semnătura Doina Peteanu), Arșavir Acterian (sub pseudonimul A. N. Suitariu), N. Pora, C. Dan Pantazescu, Alexandru Pană. L. Cr.

SEBASTIAN, Lascăr (pseudonim al lui Sebastian Salmen; 14.X.1908, București - 9.X.1976, București), gazetar, traducător și dramaturg. Este fiul Sofiei și al lui Leonard Salmen, pictor. Frecventează Liceul „Gh. Lazăr” din București, absolvit în 1926, și urmează doi ani la Conservatorul de Artă Dramatică. Angajat al librăriei bucureștene „C. Dobrogeanu-Gherea” (1926-1927), ulterior este funcționar la Editura Națională - Gionnei, redactor la „Adevărul”, secretar de redacție la „Dimineata” (din 1928) și, mai târziu, redactor la „Facla” (1937-1940). Temându-se de legionari, până în 1946 se află în refugiu în URSS. Revenit în țară, va fi redactor la Agerpres, regizor la Teatrul Muncitoresc, apoi la teatre din Arad, Reșița, Brașov, Brăila, Craiova, iar din 1955 redactor-șef de secție la „Flacăra”. A debutat cu versuri în „Cultura proletară” (1926). În 1937 scoate „Pinguinul”, săptămânal umoristic aflat sub influența unor organizații de stânga, suspendat după câteva numere. Bogata activitate publicistică - articole despre scriitori străini, cronici literare și dramatice, recenzii, note culturale,

reportaje, interviuri, intervenții polemice, traduceri - i-a fost inserată în „Adevărul”, „Adevărul literar și artistic”, „Sinteza”, „Dimineata” (era semnatul rubricii „Puncte de vedere”), „Rampa”, „Apărarea”, „Bilete de papagal”, „Săptămâna literară, politică, teatrală”, „Cortina”, „Cronicarul”, „Viața românească”, „Reporter”, „Cugetul liber”, „Lupta”, „Încotro?”, „Azi”, „Cuvântul liber”, „Timpul” (la care a fost redactor), „Femeia și căminul”, „Facla”, „Fapta”, „Gazeta familiei”, „Magazin”, „Mondial magazin”, „Societatea de mâine”, „Secolul” ș.a. La „Tribuna românească” (1946-1947) răspunde de pagina culturală. După război a mai scris la „Tribuna”, „Contemporanul”, „Gazeta literară”; între 1968 și 1972 a ținut în „România literară” o rubrică de note, „Pescuitorul de perle”, semnată Profesorul Haddock. Și-a mai iscălit contribuțiile Bătrânul Aristide, Brian cel Pios, Calamber, Catihetul Titivillus, Generalul Greautauk, Seb. Leonard, Șarpele cu ochelari.

S. și-a asigurat un loc în istoria literaturii române prin traduceri din literaturile antice și moderne, atras de autori diverși, de toate mărimile, de la Vergiliu la Pitigrilli. Printre cei pe care i-a mai transpus în românește se numără Horațiu, Iuvenal, Petrarca (*Rime de dragoste*), Fernando de Rojas (*Celestina*), Leopardi, Lermontov, Flaubert (*Doamna Bovary*), Federico García Lorca (*Nemaipomenita pantofăreasă*), Alfredo Panzini, Miguel de Unamuno (*Negura*). În schimb, un interes doar documentar prezintă producțiile sale originale: textele publicistice din *Oameni. Portrete literare* (1934), piesele de teatru *Cu pâine și sare*, jucată în stagiunea 1949-1950, și *Colivia cu sticleți*, scrisă în colaborare cu Silviu Georgescu și reprezentată în 1958.

SCRIERI: *Oameni. Portrete literare*, București 1934; *Colivia cu sticleți* (în colaborare cu Silviu Georgescu), București, 1957; *Cu pâine și sare*, București, 1958. **Traduceri:** Anatole France, *Pe piatra albă*, București, f.a., *Ulmul din alee*, București, 1937, *Insula pinguinilor*, București, 1947; Han Ryner, *Tata Diogene*, București, f.a.; Ivan Turgheniev, *Un cuib de boierăși*, București, f.a., *Inmul iubirii*, București, f.a.; Guy Chantepleure, *Pasagera*, București, 1928; Henryk Sienkiewicz, *Hania*, București, f.a.; Alfredo Panzini, *Caut nevastă!*, pref. trad., București, 1928; Miguel de Unamuno, *Negura*, introd. trad., București, 1929; ed. 2, București, 1975, *Eu!* București, f.a.; Pitigrilli, *În goană după dragoste*, București, 1932; Nicolas Ségur, *Primăvara voluptuoasă*, București, 1932; Petrarca, *Rime de dragoste*, pref. Al. Marcu, București, 1933, *Sonete*, pref. trad., București, 1959; Gustave Flaubert, *Doamna Bovary*, I-II, București, [1940]; Federico García Lorca, *Nemaipomenita pantofăreasă*, introd. trad., București, 1946; Mihail Lermontov, *Mascarada*, pref. Mihai Novicov, București, [1948]; Horațiu, *Versuri*, pref. trad., București, 1961; Vergiliu, *Bucolice. Georgice*, pref. trad., București, 1963; Giacomo Leopardi, *Versuri*, pref. trad., București, 1963; Iuvenal, *Satire*, pref. trad., București, 1966; Vergiliu, Horațiu, Iuvenal, *Pagini alese*, pref. trad., București, 1969; Fernando de Rojas, *Celestina*, pref. Paul Alexandru Georgescu, București, 1973 (în colaborare cu Nina Ecaterina Popescu).

Repere bibliografice: C.N. Negoită, *Petrarca în românește*, ADV, 1933, 15 322; Izabela Sadoveanu, *Petrarca*, ALA, 1933, 681; G. Călinescu, *Traduceri din Petrarca*, ALA, 1934, 683; Izabela Sadoveanu, *Un iubitor de suflete („Oameni”)*, ALA, 1934, 706; D. I. Suchianu, *Două cărți*, ADV,

1934, 15 393; V. Cristian, „Oameni”, ADV, 1934, 15 459, 15 528, 15 529; Gala Galaction, *O carte prea isteată*, CLI, 1935, 11; Delar [George Adrian], *D. Lascăr Sebastian printre contemporani*, „Gazeta”, 1937, 848; Predescu, *Encicl.*, 771; Isaiia Răcăciuni, „*Nemaipomenita pantofăreasă*”, comedie de F. G. Lorca, tradusă de Lascăr Sebastian, „*Libertatea*”, 1946, 708; Sidonia Drăgușanu, *Mihail Lermontov*, „*Mascarada*”, „*Femeia și căminul*”, 1948, 168; Nella Stroescu, „*Cu pâine și sare*”, CNT, 1949, 138; Cronicar, „*Cu pâine și sare*”, „*Opinia*”, 1949, 808; Ștefan Tita, *Lascăr Sebastian*, RL, 1976, 42; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 500; *Dicț. scr. rom.*, IV, 205-207. D.Gr.

SEBASTIAN, Mihail (pseudonim al lui Iosef M. Hechter; 18.X.1907, Brăila - 29.V.1945, București), dramaturg, prozator, gazetar și eseist. Este fiul Clarei (n. Weintraub) și al lui Mendel Hechter, funcționar comercial. Urmează cursul elementar și Liceul „N. Bălcescu” în orașul natal. În 1926 își susține bacalaureatul, teza sa fiind deosebit de favorabil apreciată de președintele comisiei, Nae Ionescu. Va absolvi în 1929 Facultatea de Drept la Universitatea din București, pregătindu-și doctoratul la Paris (1930-1931). Debutează cu versuri în 1926, la revista „Lumea” (Iași), sub pseudonimul Eraclie Pralea, apoi își începe colaborarea de lungă durată la „Cuvântul”, fiind și redactor al acestui ziar (1927-1934). Concomitent, va colabora la „Tipărița literară”, „Vitrina literară”, „Vremea”, „Contemporanul”. Semnează și cu pseudonimul de sursă gidiană Amyntas. Înapoiat de la Paris, participă, în 1932, la organizarea grupării Forum (cu Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Petru Comarnescu ș.a.), înlocuită curând de gruparea Criterion, precum și la întemeierea revistei „Azi” (director, Zaharia

Stancu) și a colecției „Cartea cu semne” (scoasă de Institutul de Arte Grafice Bucovina), în care i se publică în 1932 primul volum, *Fragmente dintr-un carnet găsit*. Liviu Rebreanu îl angajează redactor și cronicar literar la „România literară”. Apariția, în 1934, a romanului autobiografic *De două mii de ani* declanșează atacuri furibunde atât din partea presei de dreapta, cât și a celei de stânga, cărora scriitorul le răspunde, calm, în *Cum am devenit huligan* (1935). Afectat de atacuri, el nu capitulează, ci își învinge stările depresive prin muncă. Secretar al unui avocat, redactor la „Revista Fundațiilor Regale” (1936-1940), colaborează intens la „Rampa” și „Reporter”, ține cronică muzicală la „L'Indépendance roumaine” (sub pseudonimul Flaminius), cronică dramatică la „Viața românească” (1938-1940), face parte din Gruparea criticilor literari români (întemeiată în 1936), pledează în procese, precum cel intentat lui Geo Bogza, acuzat de pornografie pentru *Poemul invectivă*, scrie literatură de imaginație - piesa *Jocul de-a vacanța*, pusă în scenă la Teatrul Comedia în 1938, și romanul *Accidentul*, editat în 1940, an în care efectuează și câteva luni de concentrare. Nescutit, în timpul războiului, de mizeriile și umilințele condiției de evreu, S. va fi din 1941 profesor la Liceul „Cultura”. În martie 1944 i se reprezintă, la Teatrul Alhambra, cea de-a doua piesă, *Steaua fără nume*, sub pseudonimul Victor Mincu. Statutul lui se schimbă radical după august 1944. E numit consilier principal de presă în Ministerul Propagandei Naționale în 1945, i se încredințează un curs la Universitatea Liberă Democratică, e frecvent solicitat în calitate de avocat, în timp ce piesele lui încep să fie jucate, nu doar în țară, ci și peste frontarii. În scurt timp își pierde viața, ucis pe stradă de un autovehicul.

Activ pe mai toate tărâmurile scrisului literar, S. s-a revelat întâi în publicistică. Cronicar literar, teatral, muzical, plastic, cinematografic, a profesat și zaristica propriu-zisă, semnând articole pe teme curente (politice, sociale, economice, educative etc.), reportaje, note, evocări. Conducându-se de principiul rectitudinii morale, el nu a fost scutit de erori, dar a exprimat întotdeauna convingeri autentice, refuzând plierile conjuncturale și compromisiurile. Caracteristica dominantă a publicisticii sale e o vervă lucidă, o pasionalitate dirijată intelectual, incisivă, caustică, punctată frecvent de o ironie subtilă, rece, intermitent corozivă, exacerbată sarcastic. Luciditatea și ascuțimea de spirit îi caracterizează esențial și eseistica literară, pe care Pompiliu Constantinescu o găsea că se înscrie în linia lui André Gide. Cel care a scris *Les Caves du Vatican* este, într-adevăr, frecvent citat de eseist, nu întotdeauna aprobativ și, mai ales, fără să fie urmat în acțiunea deliteraturizantă, în demersurile pentru impunerea „autenticității”. S. îl admiră pentru „răceala” scrisului său, pentru deosebita luciditate, pentru că „genul său este inteligența”, iar „legea lui de gândire” e „claritatea”. André Gide i-a devenit model prin ceea ce opera sa are comun cu a moralaiștilor și clasicizanților din literatura franceză (Montaigne, Descartes, Stendhal). Spirit de finețe, format sub influențe mai cu seamă galice, dar și insulare (engleze), S. scrie în „Cuvântul” eseuri remarcabile, culminând cu serialele privind romanul modern și modernismul românesc. În opoziție cu E. Lovinescu, va considera că sensul

împăcări, despărțiri se desfășoară nespectaculos, nepatetic, fără efuziuni lirice, cum se întâmplă în *La Medeleni* de Ionel Teodoreanu, și tocmai prin aceasta liric la modul sobru, interior, pătruns de o poezie a vârstei critice, a schimbării, a așteptării, având afinități cu cea generată la Proust de apariția „fetelor în floare” și într-un fel cu aceea a „valurilor” Virginiei Woolf. Cu un subiect banal – relatarea unei excursii la Predeal a unui ins dezamăgit în dragoste, cu o proaspătă amică, ajutată să meargă acasă după un mic accident pe care și-l provocase sărind din tramvai –, romanul *Accidentul* pare să fi fost scris doar din ambiția lui S. de a demonstra că era în stare să facă și proză realistă, scoțând elemente de epos din cenușiul vieții cotidiene. Dacă aceasta îi va fi fost chiar intenția, și-a înfăptuit-o. Nici o carte a sa nu a avut o „presă” mai bună. Ceea ce lasă însă un ecou, o atmosferă în memorie, ceea ce persistă aproape autonom e poezia unor momente ale vacanței cuplului aventuros Paul și Nora. Unul din cele remarcabile, ascultarea *Oratoriului* de Crăciun în Biserica Neagră din Brașov, este menționat, cu transcrierea pasajului esențial, în cronicile lui Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu. Altă secvență memorabilă include o alunecare pe schiuri, amețitoare. Un deosebit succes, de critică și de public, obține scriitorul cu teatrul său. Comedii sentimentale prin subiect, piesele lui S. se ridică deasupra celei mai întinse părți din dramaturgia perioadei interbelice prin lirism și intelectualitate, prin prospețimea expresiei. Aflat în vilegiatură, undeva în munți, Ștefan Valeriu, protagonistul din *Jocul de-a vacanța*, întrerupe funcționarea aparatului de radio și a telefonului, împiedică sosirea ziarelor, într-un cuvânt suprimă tot ce leagă pensiunea de istorie și chiar de geografie. Locatarii vilei, situată la peste o mie de metri altitudine, se pomenesec, așa-zicând, pe muntele Ararat. Revoltați la început, ei se obișnuiesc până la urmă atât de bine cu situația, încât nu mai

vor să o curme. „Jocul de-a vacanța”, în care s-au lăsat antrenaji, fiind, prin definiție, un „joc de-a uitarea”, devine implicit „jocul de-a fericirea”. În limbajul lui Ilarie Voronca, piesa ar fi un „petit manuel du petit bonheur”. Literar, se încadrează în teatrul pseudocomic de factură lirico-metaforică, în esență devenind o metaforă a instalării lucide în vis. Un adevărat „vis al unei nopți de vară” e cealaltă piesă antumă, *Steaua fără nume*. Marin Miroiu, un tânăr profesor de matematică celibatar, descoperitor al unei noi stele, adăpostește într-o noapte, în camera lui de ascet, o tânără coborâtă din tren de conductor pentru că nu avea bilet. Dimineața, Mona pleacă, însoțită de Grig, protectorul ei, iar profesorul nu o va mai revedea decât în imaginație, în mirajul visului, „pentru că nici o stea nu se întoarce niciodată din drumul ei”. În *Ultima oră*, piesă reprezentată postum, în 1946, caracterul de farsă e anulat prin deschiderea spre social. Dintr-o neatenție, un articol despre Alexandru cel Mare al unui profesor de istorie, Alexandru Andronic, în loc să apară în revista de specialitate pentru care fusese scris, e publicat într-o gazetă de șantaj, lucrată în aceeași tipografie. Șocat de câteva greșeli de tipar, un pirat economic, Grigore Bucșan, crede că pseudotoponimul Protar e o aluzie la o afacere necurată a sa. Pentru mușmalizarea lucrurilor, el se lansează în demersuri de mituire, de pe urma cărora, prin intervenția unei admiratoare istețe, studenta Magda Minu, profesorul profită cu inocență din plin, subvenționându-i-se o excursie științifică pe traseul expedițiilor lui Alexandru Macedon. Situațiile ce se creează dezvăluie, ca în *O scrisoare pierdută* a lui I. L. Caragiale, dedesubturile abominabile din viața înaltei societăți. Altă piesă, *Insula*, neterminată, va fi pusă în scenă în 1947, cu un ultim act compus de actorul Mircea Șeptilici. S. face și dramaturgie: *Potopul* (după H. Berger), *Nopți fără lună* (după John Steinbeck, montată în 1945). O componentă definitorie a scrisului practicat de S. e dată de jurnalul său, în cea mai mare parte un jurnal de creație, editat postum (1996). Fragmente, unele necuprinse în volum, au apărut în „Cuvântul” (1929) și în „Azi” (1932). Din ceea ce relatează scriitorul rezultă că munca literară îi acapara toate resorturile sufletești, proiectele îl angajau integral, dramatic. Neîndoielnic sincere, cu toată literaturizarea, confesiunile adevărate afirmăția lui Mircea Eliade că „orice e viu se poate transforma în epic”, că de multe ori „etapele unei inteligențe” pot constitui o materie românească tot atât de pasionantă ca „fazele unui sentiment”, tensiunile cerebrale, aventurile intelectului pretându-se analizei psihologice în aceeași măsură ca zbuiciumul provocat de eros. Mult dramatism e, bunăoară, în referirile la manuscrisul pierdut în Franța al romanului *Accidentul*. Sursă documentară de primă însemnătate pentru istoria literară, însemnările relative la creație compun, în cel puțin aceeași măsură, și un document sufletesc și spiritual de mai larg interes. Dimensiunile personalității se precizează prin integrarea experiențelor individuale din perioada 1935-1944 în contextul epocii. Scriitorul își dezvăluie sufletul fără a face abstracție de lumea din jur: familie, amici, colegi de redacție (la „Revista Fundațiilor Regale”), confrăți scriitori și ziariști, coreligionari, am-

bianță literară, autorități, urmărind cu încordare evenimentele istorice, climatul politic, starea de spirit a grupurilor sociale cu care vine în contact. Episoadele de roman psihologic (intelectual și erotic) din jurnal se conjugă, astfel, cu momente ale unui virtual roman de familie, încadrabil, împreună cu elementele de frescă socială în care e cuprins, într-un vast roman-cronică, o „saga” pe care S. chiar intenționa să o scrie. Biografia interioară evoluează pe fundalul circumstanțelor de epocă ce au dus la suprimarea democrației, la discriminări rasiale și instituționalizarea antisemitismului, la deportări și pogromuri, la instaurarea regimului legionar și a dictaturii militare, la război și la ocupația sovietică. Direct afectat, mai cu seamă ca evreu, de toate măsurile antidemocratice, diaristul își exprimă solidaritatea cu neamul său prigonit, considerând că ar fi imoral să nu împărtășească soarta celor hăituiți „de două mii de ani” pe considerente absurde.

D. Sebastian este un scriitor prin excelență inteligent. Ceea ce prețuim în scrisul său este netăgăduita posibilitate de a disocia, de a analiza idei și stări sufletești. Structura sa ni se pare mai curând a unui critic, dublat de un moralist în sensul francez al cuvântului. [...] Formația literară a d-lui Sebastian este cert gidiană, chiar specifică atmosferei generale de la N.R.F.; individualist, analist și moralist, d. Sebastian poate fi identificat nu numai în ambianța psihică munteană, dar, cu deosebire, în aceea a unei anume culturi franțuzești. Nu-i facem o muștrare, ci constatăm: prin tehnică, prin unele tipuri, prin neliniștea dominată de luciditate, De două mii de ani este o carte tipic gidiană.

POMPILIU CONSTANTINESCU

În teatrul lui Mihail Sebastian nu poți vedea nimic din ceea ce ar fi merit să dea clasicitate, spirit și autenticitate durabilă literaturii noastre dramatice; dar poate că nimeni nu s-a gândit să le caute acolo unde era altceva de aflat: în aceste comedii simple și juste, scrise de un condei salubru și fermecător, nădăjduiești cu modestă ambiție să găsești repertoriul meritoriu al spectacolelor comune.

I. NEGOIȚESCU

Mihail Sebastian face figură de critic impresionist care discută opera în cauză fără prejudecăți, cu o înțelegere de ajuns de elastică, ceea ce l-a făcut să nu cadă în erori fundamentale de estimăție. În ipostaza de cronicar literar, spre deosebire de alți scriitori care au făcut cronică literară ca amatori, el este unul dintre cei cu judecata cea mai pertinentă, nelăsând impresia complacerii în arbitrar și teribilitate paradoxală, cum se întâmplă cu Eugen Ionescu, și nici nu se lasă antrenat de un subiectivism excesiv ca Anton Holban ori Ion Călugăru. [...] Cronicar dramatic, Sebastian reeditează formula cronicarului literar, cu un plus de participare încordată pe care o transmite, dincolo de text, spectacolul, contactul direct cu sala și cu jocul actorilor.

CORNELIA ȘTEFĂNESCU

SCRIERI: *Fragmente dintr-un carnet găsit*, cu un portret de Mac Constantinescu, București, 1932; *Femei*, București, 1933; *De două mii de ani*, pref. Nae Ionescu, București, 1934; ed. pref. Z. Ornea, București, 1995; *Cum am devenit huligan*, București, 1935; *Orașul cu salcâmi*, București, 1935; *Corespondența lui Marcel Proust*, București, 1939; *Accidentul*, București, 1940; *Teatru*, București, 1946; *Ultima oră*,

București, 1956; *Opere alese*, I, îngr. și introd. Vicu Mîndra, București, 1956; *Opere alese*, I-II, îngr. și pref. Vicu Mîndra, București, 1962; *Jocul de-a vacanța. Steaua fără nume. Ultima oră*, pref. Mircea Tomus, București, 1965; [*Romane*], I-II, pref. Simion Mioc, București, 1968; *Întâlniri cu teatrul*, îngr. și introd. Cornelia Ștefănescu, București, 1969; *Eseuri. Cronici. Memorial*, îngr. și pref. Cornelia Ștefănescu, București, 1972; *Jocul de-a vacanța. Steaua fără nume*, postfață Adrian Angheliescu, București, 1975; *Opere*, I, îngr. și pref. Cornelia Ștefănescu, București, 1994; *Jurnal*, îngr. Gabriela Omăt, pref. Leon Volovici, București, 1996; *Jurnal de epocă*, îngr. și introd. Cornelia Ștefănescu, București, 2002. **Traduceri:** Roger Verceel, *Căpitan Conan*, București, [1935].

Repere bibliografice: Perpessiciu, *Opere*, V, 302–305, VI, 76–80, VII, 50–53, 202–204, VIII, 237–242, 393–397, XI, 52–56; Călinescu, *Cronici*, II, 36–37, 260–265; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 572–590; Alexandrescu, *Confesiuni*, 19–22; Baltazar, *Evocări*, 149–156, 259–265; Petre Pandrea, *„De două mii de ani”*, ALA, 1934, 713; Octav Șuluțiu, *„De două mii de ani”*, RP, 1934, 33; Șerban Cioculescu, *Aspecte epice contemporane*, RFR, 1934, 10, 1936, 4; Călinescu, *Ulysse*, 290–294; Streinu, *Pagini*, II, 225–229, V, 258–260; Șuluțiu, *Scritori*, 317–322; Biberi, *Études*, 165–167; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 66, 285–286; Munteano, *Panorama*, 254; Cioculescu, *Aspecte*, 411–413; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 876–878, *Ist. lit.* (1982), 963–964; Al. Raicu, *Un creator: Mihail Sebastian*, „Fapta”, 1945, 263; Aderca, *Contribuții*, II, 484–493, 508–509; Camil Baltazar, *Scriitor și om*, București, 1946, 159–165; B. Elvin, *Teatrul lui Mihail Sebastian*, București, 1955; N. Barbu, *Drumul creației lui Mihail Sebastian*, Iași, 1955; Georgescu, *Părerii*, 88–94; Ion Brăescu, *Mihail Sebastian – cercetător al literaturii franceze*, LL, 1965; Răpeanu, *Noi*, 175–178; Negoiescu, *Scritori*, 317–325; Piru, *Panorama*, 444–450; Al. Rosetti, *Cartea albă*, București, 1968, 43–49; Cornelia Ștefănescu, *Mihail Sebastian*, București, 1968; Tomuș, *Carnet*, 286–299; Brădăteanu, *Comedia*, 404–414; Mîndra, *Incursiuni*, 182–188; Geo Șerban, *Celălalt Sebastian*, ST, 1972, 19; Șerban Cioculescu, *Mihail Sebastian – criticul*, RL, 1972, 44; Rotaru, *O ist.*, II, 727–732; Vlad, *Convergențe*, 256–261; George, *Sfârșitul*, I, 181–187; Valeriu Răpeanu, *Pe drumurile tradiției*, București, 1973, 204–209; Săndulescu, *Citind*, 174–178; Ștefănescu, *Momente*, 129–137, 232–235, *passim*; Dana Dumitriu, *Mihail Sebastian și domnișoara de Stermaria*, RL, 1975, 20; Dana Dumitriu, *Inteligența modernă și sentimentalismul provincial*, CL, 1975, 6; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, 91–113; Ion Vlad, *Lecturi constructive*, București, 1975, 63–70; Angheliescu, *Creație*, 247–268; Protopopescu, *Romanul*, 282–284; Brădăteanu, *Istoria*, II, 352–363; Carandino, *De la o zi*, 268–274; Dumitru Tiutiucă, *Eseul. Personalitatea unui gen*, Iași, 1979, 242–245, *passim*; Mihail Sebastian interpretat de ..., îngr. și pref. Anatol Ghermanschi, București, 1981; Vartic, *Modelul*, 257–265; Lăzărescu, *Romanul*, 236–240; Apolzan, *Aspecte*, 20–23, 248–254; Dorina Grăsoiu, *Mihail Sebastian sau Ironia unui destin*, București, 1986; Craia, *Fețele*, 125–128; Vasile, *Conceptul*, 308–309; Cristian Moraru, *Cum devenim huligani (sau golani) românesc și ideologic*, CNP, 1991, 2; Ruxandra Ivăncescu, *Mihail Sebastian și Insulele Hebride ale spiritului*, ECH, 1991, 5; Negoiescu, *Ist. lit.*, I, 350–352; Florin Mihăilescu, *Paradoxul literaturii sau Cazul Mihail Sebastian*, ST, 1992, 7; Alina Pamfil, *O carte între pietre sau Distorsiunile receptării*, APF, 1992, 11; Aurel Martin, *Mihail Sebastian, romancierul*, București, 1993; Z. Ornea, *La inaugurarea ediției critice Sebastian*, RL, 1994, 49–50; Ioana Părvulescu, *Un debutant cu simțul deșertăciunii*, RL, 1995, 20; Paul Cornea, *Profesorul meu dintr-o optă*, „Arc”, 1995, 2–4; Ioana Părvulescu, *Sebastian și Profesorul*, RL, 1995, 46; Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, București, 1995, *passim*; *Mihail Sebastian*, DRI, IV, 327–364; Z. Ornea, *Jurnalul lui Sebastian*, RL, 1997, 5; Vasile Popovici, *Evreitatea mea*, O, 1997, 2; Nicolae Manolescu, *Vânătoarea de vrăjitoare*, RL, 1997, 23; Monica Spiridon, *De ce scrie Mihail Sebastian un jurnal?*,

VTRA, 1997, 5; Cornelia Ștefănescu, *Din nou despre „Jurnalul” lui M. Sebastian*, JL, 1997, 13-22; Dan C. Mihăilescu, *Adevărul unui mit*, „22”, 1997, 362-364; Gheorghe Grigurcu, *A doua viață*, București, 1997, 423-437; Norman Manea, *Incompatibilitățile*, „22”, 1998, 23; Mănuță, *Perspective*, 154-162; *Dict. analitic*, I, 272-274, II, 287-289, 305-308, IV, 161-166, 516-517; Maria Dinescu, *Mihail Sebastian, publicist și romancier*, București, 1998; Glodeanu, *Poetica*, 369-394; Geo Șerban, *Revenire la jurnalul lui Mihail Sebastian*, ALA, 1999, 489, 496; Faifer, *Faldurile*, 39-47; Glodeanu, *Incursiuni*, 218-231; Mircea Tomuș, *Romanul românesc*, I, București, 1999, 427-448; Ion D. Vulcănescu, *Răspuns întârziat la o problemă de mesianism și istorie*, Ingr. Rodica Smaranda Vulcănescu, Sibiu, 1999; Daniel Cristea-Enache, [Mihail Sebastian], ALA, 2000, 521, 522, 524, 525; Gheorghe Grigurcu, *Un dosar Sebastian*, VR, 2000, 9; Nicolae Florescu, „Cazul” M. Sebastian, JL, 2000, 3-12, 19-24; Dimisianu, *Lumea*, 39-41; *Dict. esențial*, 750-752; Alexandru George, *Alte întâlniri*, București, 2000, 133-138; Ghițulescu, *Istoria*, 119-121; Micu, *Ist. lit.*, 298-300; *Sebastian sub vremi. Singurătatea și vulnerabilitatea martorului*, coordonator Geo Șerban, pref. Dorel Dorian, București, 2000; *Dosar Sebastian*, APF, 2001, 5; *Dosar Mihail Sebastian*, coordonator Iordan Chimet, București, 2001; Pop, *Viață*, 83-88; Simion, *Ficțiunea*, III, 252-264; Tatiana Vișescu, *Portret imperfect*, Pitești, 2001; Alexandru George, [Mihail Sebastian], ALA, 2002, 639, 640; Marin Diaconu, *Cum am redevenit huligan*, „Universul cărții”, 2003, 3-4; Cornelia Ștefănescu, *Mihail Sebastian - ecouri franceze*, RL, 2003, 41; Adina Ștefania Ciurea, *Mihail Sebastian - un alt fel de jurnal*, RL, 2003, 50; Eugen Iacob, *Culisele memoriei*, II, postfață Valentin Tașcu, Cluj-Napoca, 2003, 135-151, 171-209; Mac Linscott Ricketts, *Former Friends and Forgotten Facts*, Ingr. Gabriel Stănescu, Norcross (SUA), 2003, 7-28. D.Mc.

SEBASTIAN ALCALAY, Gina (18.III.1927, Bacău), prozatoare și eseistă. Este fiica Lorei Sebastian (n. Adelstein), profesoară de pian, și a lui A. Sebastian, economist. Urmează la Bacău Liceul de Fete, apoi Liceul Evreiesc, absolvit în 1944. Licențiată a Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București (1950), timp de douăzeci și cinci de ani va fi redactor la Agerpres și ulterior profesoară de limba engleză. În 1983 emigrează în Israel, unde lucrează tot ca profesoară de engleză. Alături de soțul ei, Alexandru Alcalay, desfășoară și o meritorie activitate de traducătoare din literatura anglo-saxonă. În 1986 începe să colaboreze cu schițe, eseuri și portrete literare la publicațiile în limba română din Israel și din alte țări: „Viața noastră” („Ultima oră”), „Facla”, „Minimum”, „Tribuna”, „Izvoare”, „Micromagazin” (New York), „Observator” (München), dar și la „România literară”, „Dacia literară” ș.a. Este membră a Asociației Scriitorilor Israelieni de Limba Română și i s-au acordat mai multe premii: „Brickman”, „Sara și Haim Janculovici”, „Nicu Palty”.

S.A. debutează editorial târziu, în 1994, cu proza de factură modernă *Poate mâine...*, caracterizată de o observație percutantă, sensibilitatea asociindu-se cu luciditatea. Modalitățile de relateare (monologul, fragmentele dialogate, povestirea la persoana a treia) favorizează schimbarea unghiului de analiză, autoanaliza și, mai ales, observarea personajelor din diverse perspective. Prozatoarea împrumută formula jurnalului pentru a susține miza autenticității, incluzând astfel fapte, note de lectură și reflecții cotidiene, iar dramatismul este accentuat de interogații neliniștitoare.

Tensiunea narațiunii provine și din intercalările temporale frecvente, și din distanța în timp între însemnări succesive. Mare pondere au elementele autobiografice: protagonistă, Mimi Janculovici, este o prozatoare cu un debut amânat, cauza fiind imposibilitatea de a scrie, cu acceptarea compromisurilor inerente, în perioada totalitară românească. Trimiterile la tarele epocii vizează câteva aspecte caracteristice, printre ele presiunile exercitate asupra oamenilor pentru a accepta colaborarea cu Securitatea. Culegerea de povestiri și eseuri *Peregrinări* (1997) și volumul de miniaturi literare intitulat *Pe urmele altora* (1997) cuprind o serie de meditații privind literatura, arta, cultura, dar și societatea contemporană. *Singurătatea alergătorului de cursă scurtă* (2003), roman compus ca un colaj de scrisori, articole, reflecții, reprezintă totuși o narațiune bine încheată, a cărei consistență este dată de desfășurarea discursului în jurul a două teme centrale, reluate, de altfel, din *Poate mâine...*: maternitatea și iubirea. Iubirea dintre protagoniști, deși târzie și cu un sfârșit nefericit, este trăită plener, cu bucurie și freamăt adolescentin și, în același timp, e iubirea unor oameni maturi și cultivați, bogăți sufletește. Există în roman numeroase elemente autobiografice (emigrarea în Israel, debutul târziu al personajului central ca prozatoare etc.) și inserții privind corupția, meschinăria, societatea de consum, alteritatea ș.a. În ceea ce privește formula pentru care optează **S.A.**, accentul cade pe corespondență: scrisorile dintre Natalia și Pierre dau savoare ficțiunii, au o amprentă intelectualistă, asumându-și afinitatea cu operele mai multor scriitori și muzicieni.

SCRIERI : *Poate mâine...*, pref. Sergiu Levin, Tel Aviv, 1994; *Cei de dincolo*, Tel Aviv, 1997; *Peregrinări*, Tel Aviv, 1997; *Pe urmele altora*, București, 1997; *Singurătatea alergătorului de cursă scurtă*, București, 2003.

Repere bibliografice : Adriana Bittel, *Confesiuni despre ratare*, RL, 1994, 32; Cristofor, *Țara Sfântă*, I, 177-182; Barbu Cioculescu, *Pe portativul a trei meridiane*, RL, 2003, 33; Aczel, *Scriitori rom. Israel*, 144-146. A.St.

SECELEANU, Eugen (18.V.1940, Gheorghieni - 16.XI.1982), prozator și jurnalist. După absolvirea, în 1963, a Facultății de Filosofie la Universitatea din București lucrează ca educator la o școală de surdo-muți (1964-1966), redactor la revista „Paza contra incendiilor” (1966-1972), la Studioul Cinematografic „Al. Sahia”, iar din 1973 la „Flacăra”. Debutează la „Astra” în 1967, iar prima carte, microromanul *Eternitate locală*, îi apare în 1973.

Umorist dotat cu vervă și cu o capacitate de a observa modul în care limbajul tinde să recreeze imaginea realității, **S.** izbuteste să dea în *Eternitate locală* și în *Solfeggiul biruinței* (1983), roman scris în colaborare cu Oprea Georgescu, o adevărată comedie a limbajului de lemn al epocii comuniste. Cea dintâi scriere folosește tehnica flash-backurilor în notele de subsol și surprinde viața dintr-un orașel de provincie, animată de întâmplări banale, aduse, prin amplificare, la proporții spectaculoase. Dintr-o pricină amoroasă, un pensionar sexagenar și poet autodidact, își părăsește soția și fiica, refugiindu-se în Deltă. Gestul său are un mare ecou în comunitatea

locală, iar dezbaterile – pro și contra – sunt o sursă spumoasă de umor. Bănuiala că bărbatul ar fi ucenic al Sfântului Anton e dezmințită printr-un comunicat al organizației de pensionari „din cartierele de lângă Olt”, întreaga aventură având așteptatul happy-end, când toți se împacă. Sunt vizibile intențiile satirice ale autorului, înscrise în arhitectura ficțiunii. De pildă, membrii cercului simbolic numit „Arta noastră, viața noastră” încearcă să pună în scenă o piesă de teatru intitulată *Ei pășesc spre țelul propus*, prilej pentru S. de a realiza o parodie a literaturii schematice, după cum apreciază Valeriu Cristea. Și în romanul *Solfegiul biruinței* alcătuirea și redactarea unui ziar devine un mobil ideal pentru a pune în pagină nenumărate mostre de comedie lexicală, ca simptom al vidului interior. Cărțile de reportaje – *Martori oculari* (1976, semnată împreună cu Dorin Tudoran) și *Evenimente mari, evenimente mici* (1982) – uzează, de asemenea, de etalarea și demontarea demagogiei de partid, căreia i se dezvăluie golițiunea și ridicolul. Radiografia unor aspecte ale „realității socialiste”, cu efect comic crud, trimite la o meditație mai profundă asupra condiției degradante a individului în societatea românească a anilor '70 din secolul trecut.

SCRIERI: *Eternitate locală*, București, 1973; *Martori oculari* (în colaborare cu Dorin Tudoran), Iași, 1976; *Evenimente mari, evenimente mici*, București, 1982; *Solfegiul biruinței* (în colaborare cu Oprea Georgescu), Craiova, 1983.

Repere bibliografice: Nicolae Ulieru, „*Eternitate locală*”, RL, 1973, 13; Gabriel Gafița, „*Eternitate locală*”, VR, 1973, 7; Valeriu Cristea, „*Eternitate locală*”, RL, 1973, 35; Zaharia Sângeorzan, *Certitudinea debutului*, CRC, 1973, 52; Ulici, *Prima verba*, I, 34–37; Eugen Simion, *Un roman satiric*, LCF, 1976, 23; Iorgulescu, *Scritori*, 243–246; Voicu Bugariu, *Analogon*, București, 1981, 56–59; Ilie Purcaru, „*Solfegiul biruinței*”, R, 1983, 9; Poantă, *Radiografii*, II, 158–159; Cosma, *Romanul*, I, 210–212; Ulici, *Lit. rom.*, I, 373–375; Popa, *Ist. lit.*, II, 1007. A.F.

SECHEȘAN, Gheorghe (24.VIII.1956, Orșova), prozator și eseist. Este fiul Eleonorei Secheșan (n. Foltea) și al lui Gheorghe Secheșan, funcționari. A urmat liceul la Reșița (1971–1975) și Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara, secția română–franceză (1976–1980). Lucrează ca profesor de limba și literatura română la școli generale din Timișoara, iar după 1989 devine cadru didactic la Facultatea de Litere a Universității de Vest. În 1999 se transferă la Universitatea „Tibiscus”. Își ia doctoratul în 1998, cu teza *Fantasticul în proza lui Mircea Eliade*. Membru fondator și redactor-șef la ziarele „Gazeta de Vest” și „Dialog liberal”, are și calitatea de membru fondator și membru în comitetul de coordonare al revistei „Ariergarda”. Debutează în 1980, cu proză scurtă, la „Forum studențesc”, iar editorial în volumul colectiv *Drumul cel mare*, apărut în 1985. Mai colaborează la „Orizont”, „Helikon”, „România literară”, „Meridianul Timișoara”, „Aradul literar”, „Semenicul” ș.a.

Grupajul *Trezește-te, Maria* din culegerea colectivă *Drumul cel mare*, este o încercare de explorare a spațiului bănațean. Lumea descrisă de S. se configurează prin ochii unui copil care își pierde inocența. Erosul și politicul se impun concomitent drept componente ale acestei proze, scrisă în tradiția unui

realism îndelung verificat. Romanul *Casca de oțel* (1995), în esență o narațiune despre anii epocii totalitare, abordează realitatea tot din perspectiva unui copil, fiu de activist, care observă și pune întrebări incomode adulților. *Darul de Crăciun* (1995) ar fi romanul unei renașteri sufletești, experiență încercată de un intelectual în ultimii ani ai dictaturii comuniste, care învață treptat să trăiască în alt timp și își învinge sterilitatea interioară cu ajutorul unei femei. „Terapia” pleacă de la a-i infuza protagonistului atât conștiința mizeriei sociale, cât și pe aceea a propriei precarități sufletești. În domeniul criticii literare este de reținut îndeosebi studiul *Proza lui Mircea Eliade sau Moartea fantasticului* (2001), o analiză a textelor din *La țigănci*, *Cele trei grații* și *Noaptea de Sânziene*. Perspectiva abordării pentru care optează S. este cea folclorică: *La țigănci* constituie călătoria în lumea de dincolo, narațiunea din *Cele trei grații* transpune credința în nemurire, iar *Noaptea de Sânziene* exploatează eresurile legate de ziua de 24 iunie. Concluzia, într-un fel derutantă, e că din unghiul interpretării folclorice aceste scrieri nu ar avea țesătură fantastică. Cu preocupări constante privind cultura populară și plecând de la constatarea că „în folclorul românesc s-a acumulat, de-a lungul timpului, o sumă de credințe, de idei, de concepte care, considerate în ansamblul lor, formează un corpus ce nuanțează o veritabilă ontologie”, S. își propune în lucrarea *Viața spirituală. Un model ontologic* (2001) să prezinte acest orizont, dedus mai întâi din textele ceremoniale de înmormântare, apoi din folclorul obiceiurilor și al basmelor. Autorul se referă și la elemente din cultura dacilor, prevenind că cercetările asupra acestui subiect trebuie ferite de accentele patetice sau naționaliste, caracteristice anilor totalitarismului. S. a elaborat, de asemenea, studii didactice consacrate literaturii pentru copii, istoriei culturii și civilizației române.

SCRIERI: *Trezește-te, Maria*, în *Drumul cel mare*, Timișoara, 1985; *Casca de oțel*, Timișoara, 1995; *Darul de Crăciun*, Timișoara, 1995; *Proza lui Mircea Eliade sau Moartea fantasticului*, Timișoara, 2001; *Viața spirituală. Un model ontologic*, Timișoara, 2001.

Repere bibliografice: Radu Enescu, *La drumul cel mare*, F, 1985, 5; Radu Călin Cristea, *La drumul mare al prozei scurte*, F, 1985, 5; Mircea Mihăieș, *Pași în bibliotecă: „Drumul cel mare”*, O, 1985, 17; Lidia Handabura, „*Casca de oțel*” în *scurt comentariu plastic și, mai apoi, literar*, „Orient latin”, 1996, 8; Eugen Bunaru, *Tema și miza autorului*, O, 1999, 9. D.V.

SECOLUL, periodic apărut la București, bisăptămânal, de la 4 aprilie până la 5 decembrie 1857 și de la 2 aprilie până la 22 decembrie 1860, sub conducerea lui Gr. R. Bossueceanu. Deși se subintitula „jurnal politic-comercial”, S. publică și literatură. Se continuă astfel acțiunea politică și literară a ziarului conservator „Timpul”, în locul căruia a apărut în două rânduri, atunci când acesta a fost suspendat de autorități. Colaborează I. Heliade-Rădulescu, în primul rând ca om politic, dar și ca literat (el va prefăța, în coloanele gazetei, versurile lui C. Bălăcescu), Gh. Sion, C. Caragiali, Gr. Serrurier și Gr. R. Bossueceanu. R. Z.

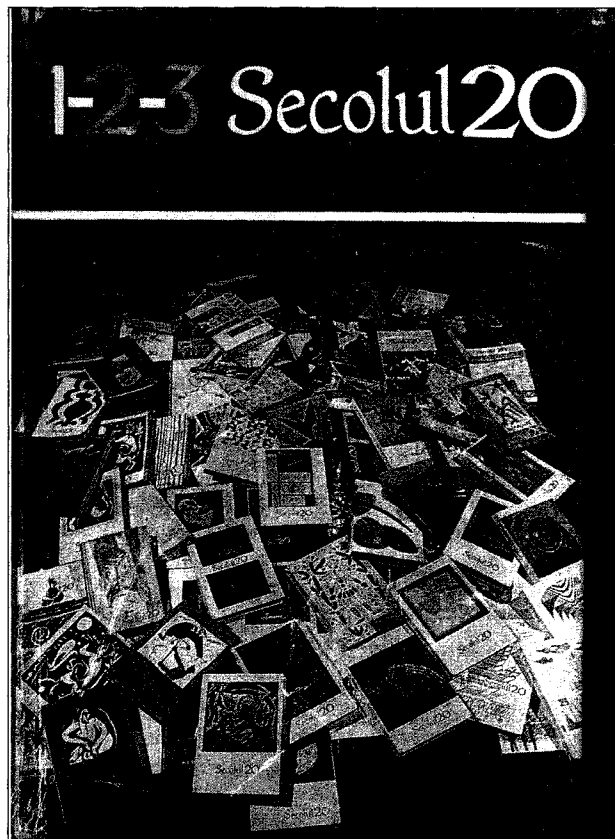
SECOLUL, gazetă apărută la Iași, săptămânal, între 8 martie 1869 și 5 august 1871; până la 5 mai 1869 iese cu denumirea „Secolul al nouăsprezecelea”. Redactor, în primii doi ani, este V. Brănișteanu. Colaborează cu versuri și proză Nicolae Roiu, Gheorghe Tăutu, Petru V. Grigoriu și Grigore Melidon. Ultimul publică, în octombrie 1870, o poezie intitulată *Eminentului poet Eminescu*, unde, întâia dată, se recunoaște geniul poetului. R. Z.

SECOLUL, gazetă apărută la Craiova, săptămânal, în două serii: de la 1 octombrie la 26 noiembrie 1890 și de la 1 septembrie 1891 la 22 ianuarie 1892. Redactori sunt Al. Constantinescu și Traian Demetrescu, succedați de la 1 octombrie 1891 de un comitet de redacție condus de N. Mărăscu și M. N. Săulescu. Rubricile literare, destul de frecvente, nu au totuși relief și nu lasă să se întrevadă o orientare. Traian Demetrescu semnează schițe de observație și meditații lirice. Tot el ține rubrica intitulată „Convorbiri teatrale”, comentând repertoriul și spectacolele teatrului craiovean. În alte articole, iscălite Dramaturgus sau nesemnate, se analizează activitatea aceluiași teatru. La rubrica de critică sunt recenzate, de Gh. D. Pencioiu și de un colaborator ascuns sub pseudonimul Un amic al literaturii, volumele lui Traian Demetrescu *Cartea unei inimi* și *Profile literare*. Rubrica de observație socială „Tipuri” este redactată de Mirmidon (Al. Vlahuță). Cu poezii este prezent N. Burlănescu-Alin. L. V.

SECOLUL, revistă apărută la București, săptămânal și bilunar, între 14 februarie și 21 august 1932. Director: C. Ș. Făgețel. Publicație „politică și de cultură generală”, S. se dorește a fi, așa cum se afirmă în articolul-program, „un organ de atitudine”, deschis spiritului critic „atât de absent astăzi în cultura și politica românească”, o continuare a revistei „Ramuri”, menită să cuprindă „o parte din rosturile pe care le-a avut glorioasa revistă craioveană”, „deși cu o altă croială și cu un alt caracter”. Rubrici: „Teatru-cinema-plastică”, „Curente-idei-fapte-oameni”, „Literatură”, „Educație fizică-turism”, „Cronica externă”, „Economie-finanțe”, „Ecouri”. Colaborează cu versuri Radu Gyr, Ovidiu Papadima, V. Ciocâlțeu, Eugen Constant, George Silviu, cu proză Liviu Rebreanu, Gib. I. Mihăescu, Carol Ardeleanu, Al. Lascarov-Moldovanu, Otilia Ghibu-Silviu, N. Milcu, iar dramaturgie semnează D. Nanu. Tudor Arghezi, un colaborator constant, trimite numeroase pamflete politice și sociale, articole despre teatru, cinema și arte plastice. S. semnalează apariții editoriale din țară și străinătate, noutăți din actualitatea literară, include cronici literare semnate de M. D. Ioanid, C. V. Gerota, Const. D. Ionescu. Sunt publicate două recenzii la volumul al doilea din *Memorii* de E. Lovinescu, în care comentatorii, iar Al. Dima și C. V. Gerota, îl acuză pe mentorul „Sburătorului” de absența totală a obiectivității, de poetizare a materialului critic și de exuberanță imaginativă. Tot C. V. Gerota scrie un studiu intitulat *Estetica lui Caragiale*, iar Al. Dima și Ovidiu Papadima semnează articole despre Mihai Eminescu. S. conține și două articole comemorative de C. V.

Gerota (*Pe marginea lui Duiliu Zamfirescu*) și D. Bodin (*Bogdan Petriceicu Hasdeu*). Se adaugă o cronică a revistelor din țară și străinătate, cronică plastică, cronică dramatică. Mai colaborează cu publicistică N. N. Tonitza, D. Tomescu, Al. Lascarov-Moldovanu, Ion Dragu. Cât privește secțiunea de traduceri, I. U. Soricu transpune un fragment din *Faust* de Goethe, Al. Marcu dă o versiune la *Cântul lui Ulise* de Dante și D. Nanu un fragment din *Britannicus* de Racine. Alți colaboratori: I. M. Rașcu, A. Bădăuță, Ilariu Dobridor, Rați Vulpe, I. Berciu, Ion Săn-Giorgiu, Al. Busuioceanu, Stanciu Stoian. M.W.

SECOLUL 20/SECOLUL 21, publicație care apare la București, din 1957, bianual în primul an, anual până în 1961, apoi lunar, dar neregulat; din 2001 se numește „Secolul 21” și are apariție trimestrială. În titlul se marchează profilul acestui periodic editat de Uniunea Scriitorilor: „Literatură universală - arte - dialogul valorilor”, devenit în 1998 „Revistă de sinteză, literatură universală, științele omului, dialogul culturilor”. Redactori-șefi: Marcel Breslașu (1961-1965), Dan Hăulică (1969-1993), Ștefan Aug. Doinaș (1993-2002). Din 2002 Alina Ledeanu devine director, iar Livia Szasz redactor-șef. Redactori-șefi adjuncți: Mihnea Gheorghiu (1961-1969), Savin Bratu (1961-1965), Dan Hăulică (1963-1968), Georgeta Horodincă (1963-1969), Ștefan Aug. Doinaș (1969-1992). Secretari generali

de redacție: Dinu Săraru, Florian Potra, Alexandru Baci, Roger Câmpeanu. Din colegiul redacțional au făcut parte, de-a lungul timpului, Tudor Vianu, Al. A. Philippide, Eugen Jebeleanu, Mihai Beniuc, Paul Georgescu, Mihai Novicov, Zaharia Stancu, Olga Zaicik, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Alexandru Balaci, Ov. S. Crohmălniceanu, Edgar Papu, Vasile Nicolescu, Maria Banuș, precum și Tatiana Nicolescu, Ion Brad, Ion Hobana, Geo Șerban, Andrei Brezianu, Alexandru Al. Șahighian; din 2002 componența colegiului este următoarea: Michel Degay, Pierre Oster, Virgil Nemoianu, Jean Starobinski, Gianni Vattimo, Nicolae Balotă, Geta Brătescu, Solomon Marcus, Irina Mavrodin, Mihai Șora și Eugen Vasiliu. Prodigioasă replică la spiritul uniformizant, ideologizant, al regimului totalitar, **S.20** urmărește, în primul rând prin traduceri din literaturile străine, punerea în circulație a marilor opere ale literaturii universale, „publicarea unor antologii de poezie, nuvele, fragmente de roman, piese de teatru, note și reportaje contemporane ale autorilor celor mai prețuiți astăzi de către opinia publică mondială” (Petru Dumitriu, *Un început*, 1/1957). Inițial **S.20** este un receptacol de traduceri ce își propune „înlăturarea lacunelor informative” ale cititorului român, cauzate de vicisitudinile din vremea războiului și din anii următori, apoi treptat accentul se deplasează asupra judecății interpretative, formative, de la „opere și autori readuși pe rând în atenția publicului nostru” înspre „direcții, curente, interferențe, surprinse în sinteze critice” (*Gânduri din mers*, 1-3/1981). Obiectivele revistei sunt enunțate într-un număr jubiliar (Dan Hăulică, *Secolul 20 la numărul 100*, 4/1969), dar ilustrate pe tot parcursul apariției: a „ierarhiza nobil faptele de cultură”, a „îmbrățișa o întinsă arie culturală într-un chip coerent”, a realiza „sinteze fertile între domenii deosebite”, „a simultaneiza pentru cititor totalitatea spațiului literar, pe cât posibil pe decupaje sesizante, pe o idee, pe o problemă acută”, „a organiza adevărate antologii critice”. Rubrici: „Sinteze”, „Cronica literară”, „Arte”, „Cărți-idei-opinii”, „Cadran mondial”, „Cronica ideilor”, „Carnet”, „Imaginea prezentului în lume”, „Scriitori români în perspectivă universală”, „Cronica traducerilor” ș.a. Manifestând preferință pentru tratarea subiectelor într-o manieră comparatistă, sincronică, fiecare număr are în vedere și schimbul de valori între literatura română și cea universală. Alături de transpunerile din operele scriitorilor străini, adesea însoțite de note, bibliografii selective și comentarii, se are în vedere și difuzarea literaturii române peste hotare, prin cronici și traduceri. Sunt publicate versuri de Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, George Bacovia, Nichita Stănescu (inedite, 11-12/1981, 289-291/1985), talmăcite și în alte limbi. **S.20** cuprinde, de asemenea, proză de A. I. Odobescu, Mircea Eliade (*La țișănci și fragmente din Aspecte ale mitului*, 9/1967), Marin Preda (povestirile *Pârlițu’ și Salcâmul*, 1-3/1982) și Eugen Ionescu (*Viața grotescă și tragică a lui Victor Hugo*, 2/1972), cărui i se publică și comediile *Englezește fără profesor* (inedit, 1/1965) și *Jacques sau Supunerea* (11-12/1969), în versiunea românească a Sandei Șora. Dramaturgia este reprezentată de Mircea Eliade (*Coloana nesfârșită*, 10-12/1976) și Marin Sorescu

(un fragment inedit din piesa *Vărul Shakespeare*, 319-321/1990). Preocupată de receptarea scrisului românesc peste hotare, revista pune accentul pe transpunerea unor cărți în alte limbi, consemnată în cadrul unei cronici a traducerilor, și pe studii de critică și istorie literară vizând fenomenul cultural românesc, adesea privit și prin prisma considerațiilor unor scriitori și critici străini. **S.20** realizează numere omagiale închinată lui Mihai Eminescu (6/1964, semnează Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Al. A. Philippide, Marcel Breslașu, Giuseppe Ungaretti, Elisaveta Bagreana), lui I. L. Caragiale (5-6/1962), lui Ion Creangă (12/1964, cu un studiu de G. Călinescu, *Creangă scriitor universal*), Tudor Vianu (5/1972, cuprinzând texte inedite ale autorului și articole de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Edgar Papu, Eugen Ionescu, Al. Dima, Matei Călinescu, Al. Duțu) ș.a. Alte studii despre literatura română sunt semnate de Nicolae Manolescu și Dumitru Micu (*Viziuni inedite în romanul românesc contemporan*, 6/1964), Tudor Arghezi (*Pompiliu Constantinescu*, 7-8/1965), Al. Piru (*Arghezi, poet universal*, 4/1966), Ștefan Aug. Doinaș (*Despre structura poetică bacoviană*, 6/1966), Ov. S. Crohmălniceanu (*Ilarie Voronca*, 5-6/1974), Eugen Simion, Alexandru Paleologu, Nicolae Balotă, Virgil Nemoianu, Mircea Zăciu, Adrian Marino, Șerban Cioculescu, Mircea Iorgulescu, Gelu Ionescu, Vladimir Streinu, Georgeta Horodincă, Horia Bratu, Florian

Secolul 20

Potra, Dan Hăulică, Lucian Raicu, Andrei Ionescu ș.a. Traducerilor din literatura universală, care formează partea cea mai consistentă a publicației, li se adaugă eseuri și comentarii ale unor traducători și exegeți, prefațatori ai lucrărilor transpuse în română. Dintre aceștia sunt de menționat Mihai Ralea, N. Steinhardt, Petru Comarnescu, Sorin Alexandrescu, Mircea Martin, Mihai Isbășescu, Gheorghe Grigurcu, I. Negoieșcu, Mihnea Gheorghiu, Romulus Vulpescu, Radu Tudoran, Dumitru Solomon, Ion Vlad, Dan Grigorescu, Sânziana Pop, Andrei Brezianu, B. Elvin, I. Igiroșianu, Vera Călin, Silviu Iosifescu, Ioanichie Olteanu, Radu Popescu, Simona Drăghici, Radu Lupan, Virgil Stanciu, Cornel Ungureanu. **S.20** se remarcă și prin numeroase eseuri cu o problematică privitoare la fenomenologia culturală (Tudor Vianu, *Conceptul de literatură universală*, 8/1962, Virgil Nemoianu, *Simptomatologie literară*, în mai multe numere din 1968) sau la aspecte particulare ale creației artistice, cu deosebire literare, estetice și filosofice, cum sunt paginile din Mircea Eliade (*Morfologia și funcția miturilor*, 2-3/1978), Anton Dumitriu, Cella Delavrancea, Petru Creția, Benjamin Fondane, Ion Marin Sadoveanu, Geo Bogza, Savin Bratu, Valentin Silvestru, Sorin Vieru, Cornel Regman, Alexandru Balaci, Romul Munteanu, Geo Șerban, Al. Dușu, Ion Ianoși, Tatiana Nicolescu, Alexandru Sever, Barbu Brezianu, Modest Morariu, Mariana Șora, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Irina Mavrodin. Rețin atenția și câteva texte inedite rămase de la Ion Barbu (2/1964), Titu Maiorescu (*Epistolarium*, 12/1970), N. Iorga (*Sinceră mărturisire de credință*, 5/1968), G. Călinescu (*Disociații*, 6/1965, *Universitate - universalitate* și alte scrieri în 6/1969, *Civilizație și cultură*, *Nu există criză*, *Rostul femeii române*, 4/1974), Constantin Noica (*Repede aruncătură de privire asupra limbii*, 325-327/1991) ș.a. În consens cu preocuparea generală de a oferi un cadru de interferență a culturii române cu marile culturi ale lumii sunt anchetele realizate pe această temă: *Cultura română în circuitul marilor valori* (8/1974 și următoarele), *Interferențe și determinări reciproce ale literaturilor în contextul lumii contemporane* (10/1979), la care participă critici literari, poeți, prozatori și esești din țară și străinătate. Revista alcătuiește foarte multe numere tematice consacrate parțial sau integral personalității și operei unor scriitori străini (Cervantes, Goethe, F. M. Dostoievski, André Gide, Friedrich Hölderlin, Jorge Luis Borges, Cesare Pavese, Virginia Woolf, André Malraux, Roland Barthes) sau români (Mircea Eliade, Tudor Vianu, Emil Cioran), culturii și literaturii unor țări de pe toate continentele, precum și unor curente literare (expresionismul, de pildă) sau unor subiecte de largă dezbateră, cuprinzător și original tratate sub titluri precum *Vitalitatea romanului*, *În universul mitului*, *Limbajul*, *Fantasticul*. Exegeza este complinită de exemplificări semnificative, în vederea realizării unei perspective de morfologie și axiologie culturală. Sunt traduse opere fundamentale ale marilor scriitori moderni și contemporani, laureați ai premiilor internaționale pentru literatură, dar și texte de referință din literatura clasică, adesea în cadrul unor numere omagiale. Sunt inserate antologii de poezie franceză,

italiană, engleză, germană, spaniolă, belgiană, norvegiană, versuri de Shakespeare, Dante, Goethe, Hölderlin, E. A. Poe, Rainer Maria Rilke, Paul Valéry, Stéphane Mallarmé, Guillaume Apollinaire, T. S. Eliot, Ezra Pound, Jorge Luis Borges, Lautréamont, Jacques Prévert, Antonio Machado, Salvatore Quasimodo, Umberto Saba, Pablo Neruda, Carl Sandburg, Juan Ramón Jiménez, Federico García Lorca, Paul Éluard, Bertolt Brecht, Gheorghios Seferis, Serghei Esenin, Saint-John Perse, Boris Pasternak, Rabindranath Tagore, Constantin Kavafis. Printre principalii traducători sunt Ioanichie Olteanu, Petre Stoica, Tașcu Gheorghiu, Aurel Rău, Mihnea Gheorghiu, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu, Maria Banuș, Dan Dușescu, Ion Frunzetti, Miron Radu Paraschivescu, A. E. Baconsky, Veronica Porumbacu, Ion Caraion, Virgil Teodorescu, Petre Solomon, Andrei Bantaș. Scrierile în proză din literatura universală sunt selectate după criteriul valorii, dar și al noutății, indiferent dacă este vorba de schițe, nuvele, povestiri, fragmente de roman sau romane întregi publicate în foileton. Cititorul român ia astfel contact cu o seamă de scriitori și opere, transpuse în românește în premieră: romanul *Herzog* de Saul Bellow, *Ulysses* de James Joyce, critica lui George Steiner, reflecțiile lui Herbert Marcuse. Se publică fragmente din *Numele trandafirului* de Umberto Eco, traduse de Florin Chirișescu, *Vocile tăcerii și Antimemorii* de André Malraux, transpuse de Sanda Râpeanu, Dan Hăulică și Alexandru Baci, romanele lui Albert Camus *Ciuma*, tradus de Marin Preda și Eta Preda, și *Străinul*, tălmăcit de Georgeta Horodincă, *Zgomotul și furia* de William Faulkner, în versiunea lui Mircea Ivănescu, *Omul fără însușiri* de Robert Musil, în traducerea lui N. Argintescu-Amza, *O sută de ani de singurătate și Toamna patriarhului* de Gabriel García Márquez, transpuse de Mihnea Gheorghiu și Andrei Ionescu, romanul lui Franz Kafka *America* (în mai multe numere din 1967 și 1968), tălmăcit de Pop Simion și Erica Voiculescu, *Lupul de stepă* de Hermann Hesse, tradus de Al. Al. Șahighian, *La răsărit de paradis și Iarna nemulțumirii noastre* de John Steinbeck (în mai multe numere din 1963), în versiuni de D. I. Suchianu, Tania Malița, Mihai Dragomir. Aceștia li se adaugă numeroase alte scrieri în proză de Ernest Hemingway, Mihail Șolohov, Giuseppe Tomasi di Lampedusa, Roger Martin du Gard, André Gide, Henry Miller, Marguerite Duras, Aleksandr Soljenițan, John Dos Passos, Gustave Flaubert, Balzac, Dino Buzzati, Mihail Bulgakov, Louis-Ferdinand Céline, Jean-Paul Sartre, Lawrence Durrell, Marguerite Yourcenar, Virginia Woolf, Heinrich Mann, Boris Pasternak, în versiuni realizate de Alexandru Balaci, Dumitru Mazilu, Georgeta Horodincă, Sanda Râpeanu, Virgil Tănase, Catinca Ralea, I. Igiroșianu, Cristina Hăulică, Dragoș Vrânceanu, Eugen Barbu, Ovidiu Cotruș. **S.20** inserează, de asemenea, dramaturgie de Luigi Pirandello (*Uriașii munților*, piesă transpusă de Florian Potra), Erich Maria Remarque (*Ultima etapă*, dramă tradusă de Laurențiu Fulga și Aneta Dobre), Samuel Beckett (*Așteptându-l pe Godot*, în versiunea lui Gellu Naum), T. S. Eliot, Mihail Bulgakov, Guillaume Apollinaire, Tennessee Williams, Hugo von Hofmannsthal, Bertolt Brecht, William Saroyan, Jean Anouilh.

Profilul cultural al publicației depășește o arie de interes strict literar, vizând completitudinea fenomenului artistic, cum demonstrează și numeroasele eseuri pe teme de lingvistică, filosofie, etnologie, sociologie, istorie, muzică, plastică, coregrafie, cinematografie, teatru, autorii selectați fiind Leonardo da Vinci, Friedrich Nietzsche, Søren Kierkegaard, Roland Barthes, Benedetto Croce, José Ortega y Gasset, Ferdinand de Saussure, Martin Heidegger, John Ruskin, Henri Matisse. Documentul, mărturia, memorialistica, ce prezintă uneori prin ele însele interes literar, se încadrează frecvent în diverse configurări tematice, pentru a oferi un plus de informație. De menționat sunt cele aparținând lui François Mauriac, Lion Feuchtwanger, Nikos Kazantzakis, Paul Valéry, Salvador Dalí, Giuseppe Ungaretti, Ernst Jünger, August Strindberg. Corespondența, amplu reprezentată, uneori inedită, interesează prin valoarea documentară, prin conținutul informativ și ideatic. Rețin atenția scrisorile lui Lucian Blaga (către Tudor Vianu, inedit, 5/1972), C. G. Jung și Gaston Bachelard (către Mircea Eliade, 2-3/1978), Goethe, Marcel Proust (către Marta Bibescu, inedit, 7/1971), André Malraux, Virginia Woolf, Paul Valéry, Panait Istrati, Samuel Beckett, precum și dialogul epistolar dintre André Gide și Marcel Proust (6-7/1971). În consens cu preocuparea de a menține o permanentă legătură cu scriitorii și artiști de peste hotare, sunt consemnate declarații ale unor oameni de cultură, oferite în exclusivitate revistei: J. L. Borges, Alberto Moravia, Saul Bellow, Roland Barthes. Sunt publicate în traducere și alte interviuri, cu William Faulkner, John Steinbeck, E. M. Remarque, Gabriel García Márquez, Mihail Șolohov, Salvatore Quasimodo, William Saroyan, Graham Greene, Ernesto Sábato, Ezra Pound, Giuseppe Ungaretti. În cadrul rubricii „Cadran mondial” sunt prezentate principalele evenimente literare din țară și străinătate, apariții și proiecte editoriale, se comentează articole din presa culturală de peste hotare și se redactează cronici ale revistelor, unele aflate în contact cu **S.20**. Sumarul cuprinde, de asemenea, bibliografii selective ale unor scriitori publicați în țară, consemnări de premii literare, o bogată iconografie, în general o ținută grafică remarcabilă. După 1989 revista, aceeași ca structură, apare cu multe numere cumulate, interzise de cenzura comunistă în decursul ultimilor ani de dictatură, cum ar fi numărul 4-6, datat 1988, consacrat lui Emil Cioran, dar editat după revoluție. Ca o consecință a diversificării pieței culturale, publicația își pierde semnificativ din pondere și impact, anterior uriașe. Va fi preponderent o „revistă de sinteză”, cu o miză interdisciplinară, aducând într-un spațiu comun texte ținând de filosofie, ideologie, politologie, economie, epistemologie, literatură, studii de gen, cultură urbană, arhitectură etc. sau pur și simplu de enciclopedia culturală nespecializată. Dintre teme pot fi enumerate *Lewis Carroll* (7-12/1991), *Feminism, feminitate* (7-9/1996), *Austria* (1-3/1997), *Bucureștiul* (4-6/1997), *Balkanismul* (7-9/1997), *Fotbal* (4-7/1998), *Loc-locuire-poluare* (1-3/1999), *Europele din Europa* (1-3/2000), *Nietzsche* (1-6/2001), *Filmul* (10-12/2001), *Alteritate* (1-7/2002). Rubrici permanente sunt acum „20 spre 21”, o vreme coordonată de

H. R. Patapievici, apoi de Alina Ledeanu (subiecte: *Satul planetar, Milenarismul, Stéphane Lupasco, Ordine și haos, Multiculturalismul* ș.a.), ori „Arta dialogului”, asigurată de Ștefan Aug. Doinaș și deschisă unor substanțiale convorbiri cu Alexandru Paleologu, Solomon Marcus, Lucian Pintilie, Eugen Vasiliu, dar și cu Gianni Vattimo, Michel Deguy ș.a. Numărul 1-6/2003 este dedicat memoriei lui Doinaș. *M.W.*

SECREȚEANU, Leonida (11.X.1914, Bărăitaru, j. Prahova - 3.IV.1978, Ploiești), poet, prozator și dramaturg. Este fiul Anghelinei și al lui Nicolae Sicrițeanu, țărani. Urmează școala primară în satul natal. Absolvent al unei școli comerciale (1932) și al Liceului „Sf. Petru și Pavel” din Ploiești (1937), **S.** se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. Frecventează, în paralel, și Facultatea de Drept (1938-1946), cu întreruperi din cauza războiului. Încă elev, întemeiază în 1932, la Mizil, revista „Răsăritul de soare”, unde și debutează, scrie la revista școlară „Munca personală”, figurează ca redactor și secretar de redacție la „Prahova” (1934-1935), conduce „Boabe de rubin” (1935), apoi e redactor la „Deșteptarea României” (1937-1938) și membru al grupării de la „Sbucium” (1937-1938). Mobilizat, participă la război pe Frontul de Răsărit și este rănit, la Dalnic, în octombrie 1941. Întors acasă, funcționează din iulie 1942 ca inspector la Oficiul „Muncă și lumină” și devine prim-redactor al revistei „Gând prahovean”, editată din octombrie 1943 până în februarie 1944. În ianuarie 1945 este arestat „pentru activitate legionară desfășurată în presă”. Eliberat, lucrează ca profesor la Ploiești (1946-1952) și activist cultural (1952-1953). Întemnițat din nou pe motive politice (1954-1957), se va angaja după ieșirea din închisoare tot ca activist cultural, la Rupea (1958-1959). Revine la Ploiești, dar e iarăși arestat (1960-1963). Debutează editorial cu volumul de versuri *Boema*, apărut în 1938. E prezent cu versuri, proză, recenzii, însemnări critice și în „Prahova noastră”, „Sbucium”, „Adevărul literar și artistic”, „Cuvântul liber”, „Curentul literar”, „Universul literar”, „Gânduri și rânduri”, „Vremea”, „Timpul”, „Tribuna”, „Cum vorbim”, „Contemporanul”, „România liberă”, „Îndrumătorul cultural”, „Orizont”, „Cronica” ș.a. Membru fondator sau conducător al unor cenacluri și societăți literare din Ploiești („Gândul nostru”, „Nicolae Iorga”, „Echinoc”, „I. L. Caragiale”), activează și la grupări din București („G. Călinescu”, „Ionel Teodoreanu”, „Cincinat Pavelescu”). Teatrul Ligii Culturale din Ploiești îi joacă piesele *Conștiința* (1935) și *Învierea* (1939), iar radiofonic i se difuzează scenariile *Fete... este destule* și *La datorie* (1943). Semnează și cu pseudonimele Anteu, Daleony, Liviu Anghel, Stelorian Cricoveanu.

În versurile din primele culegeri ale lui **S.** răzbate ceva din atmosfera boemei ploieștene, alcătuită la sfârșitul anilor '20 și începutul anilor '30 ai secolului trecut în jurul poetului și compozitorului Ionel Fernic. Singurătatea, sărăcia, visul compensator, disperarea sunt temele unor scurte poeme retorice și convenționale, în care efuziunea discursivă nu

compensează deficitul de lirism. Accentul autobiografic, expresia aspră, sincopată, cu tentă de satiră, dar și de lamentație, produc rareori o atmosferă poetică originală. Înclinația satirică și tendința către formele concentrate se concretizează în câteva cicluri de epigrame. Stimulul cercului de epigramiști ploieșteni, precum și influența tutelară a lui Al. O. Teodoreanu sunt evidente în *Epigrame* (1938), *Poante bahice* și *Epigrame* (ambele din 1941). Orientarea către sonet devine aproape exclusivă în ultimele cărți tipărite, *Cântec pentru Prometeu* (1969) și *Marea aurărie* (1975). **S.** și-a conturat târziu o identitate lirică, după experiența scrisului ocazional, adunat în două volume de „poeme de război”, *Cneaz peste furtuni* (1942) și *Marele salt* (1943), în care versurile rămân discursive, declarative, de un patetism zgomotos și grandilocvent, vădind o experiență insuficient interiorizată. „Baladele de război”, deseori simple versificări, stau sub înrăurirea poeziei pe aceeași temă a lui Radu Gyr. Câteva sonete îl anunță pe artizanul de mai târziu al acestei forme fixe de poezie. În *Pârjol* (de fapt, un dublu sonet, dispus simetric, în oglindă), *Balada omeniei* (sonet structurat astfel: 4, 3, 3, 4), *Și a fost ziua* (sonet inversat), dar și în altele, **S.** realizează nu doar performanțe prozodice, acum lirismul devine substanțial și transparent totodată: „A-ncremenit în goluri clipa / ca duhul sevei în ierbar. / Privirea-și spânzură aripa / de stinsa zi din calendar” (*Singurătate*), poetul căutând turnura muzicală și lapidaritatea aforistică a versului. Proza lui **S.** a rămas, în cea mai mare parte, în pagini de reviste. Menționate în diverse publicații, volumele *Fântâni arteziene* (1934), *Noi, milioanele* (1946) și *Scurt tratat politic* (1946) nu se găesc în biblioteci.

SCRIERI: *Boema*, Ploiești, 1938; *Epigrame*, Ploiești, 1938; *Epigrame*, [Ploiești], 1941; *Poante bahice*, [Ploiești], 1941; *Cneaz peste furtuni*, București, 1942; *Marele salt*, [Ploiești], 1943; *Cântec pentru Prometeu*, București, 1969; *Marea aurărie*, București, 1975.

Repere bibliografice: Niculae Manolescu, „*Boema*”, „Gânduri și rânduri”, 1938, 8-10; „*Boema*”, VRA, 1938, 545; „*Boema*”, „Deșteptarea României” (Ploiești), 1938, 23; Șt. Al. [Ștefan Alexiu], „*Epigrame*”, „Școala Prahovei”, 1942, 3-4; Ștefan Alexiu, „*Cneaz peste furtuni*”, „Școala Prahovei”, 1942, 5-6; Mihai Niculescu, „*Cneaz peste furtuni*”, UVR, 1942, 20; Ion Șugariu, „*Cneaz peste furtuni*”, RFR, 1942, 9; Dimitrie Chiriac, *Un exponent al culturii și eroismului prahovean: Leonida Secrețeanu*, „Tribuna” (Ploiești), 1942, 154; Mihail Chirnoagă, „*Marele salt*”, VAA, 1943, 894; Nichifor Crainic, „*Cneaz peste furtuni*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, 1942-1943; Florin Manolescu, „*Cântec pentru Prometeu*”, RL, 1970, 4; D. Gherghinescu-Vania, „*Cântec pentru Prometeu*”, AST, 1970, 5; Haralambie Țugui, „*Marea aurărie*”, CRC, 1975, 45; *Lit. rom. cont.*, I, 543; Onisifor Ghibu, *Ziar de lagăr. Caracal*, 1945, îngr. Romeo Dăscălescu și Octavian O. Ghibu, pref. Romeo Dăscălescu, București, 1991, 125, 143, 146, 154; Tudor Opreș, *500 debuturi literare*, Galați, 1991, 78-79; Petre Pascu, *În lagărul de la Caracal*, LAI, 1992, 31; Ana Selejan, *Reeducare și prigoană*, Sibiu, 1993, 149-150; Popa, *Ist. lit.*, II, 398; *Dict. scriit. rom.*, IV, 210-212. C.H.

SECULA, Septimiu Sever (19.XI.1869, Baia de Criș, j. Hunedoara - 24.III.1912, Sibiu), prozator și publicist. Fiu de avocat, **S.** învață la Arad, Sibiu și Blaj, din 1887 la Institutul

Teologic din Arad, înscriindu-se în 1889 la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, unde își ia licența în 1896, cu lucrarea *Români în revoluțiunea lui Gheorghe Doja* (1514), publicată în revista „Arhiva” din Iași și, separat, într-o broșură (1897). Rămas în București, este ajutor de bibliotecar la Academia Română (1895-1898) și funcționar la Arhivele Statului (1898-1900). Revenit în Transilvania, devine profesor la Școala de Fete a Episcopiei Aradului (1901-1902), referent școlar ajutor (1902-1904), profesor la Institutul Teologic din Arad (1904-1908), diacon și secretar al Consistoriului din Oradea (1908), fiind mai târziu preot în comuna arădeană Odvoș. Aflând o perioadă de timp la București, **S.** se racordează la atmosfera culturală de aici. Scrie la „Correspondența română” a lui Ioan Slavici, fiind prezent cu articole, informații politice, schițe literare, traduceri din Bjørnstjerne Bjørnson (1893-1894), ca și la „Liga literară”, unde dă proze scurte, versuri de inspirație eminesciană, traduceri din poezia lui Petöfi (1893-1895). Sunt probabil primele lui scrieri literare tipărite. Cam în aceeași vreme îi apare în „Tribuna” schița *Sonata Kreutzer* (1895). Colaborează mai intens la „Foaie literară”, condusă de Lucreția Suci-Rudow, la „Tribuna poporului” din Arad, „Familia”, „România jună”, „Luceafărul”. În „Convorbiri literare” (1899) îi apar câteva însemnări în completarea unui studiu istoric, *Țara de Sus și Țara de Jos în Principatele Române*, tipărit cu un an înainte. Va fi mult timp redactor la „Biserica și școala” (1900-1910).

Ca și alți scriitori ardeleni de la sfârșitul secolului al XIX-lea, **S.** ilustrează în proza lui, adunată parțial în volumele *Realități și visări* (1897), *Povestiri și schițe* (1903), tendința de a ieși dintr-un tipar provincial, de a depăși romantismul artificios, eticist, înveșmântat frecvent într-o greoaie haină latinizantă. Povestitor talentat, cu toate că e mai puțin cunoscut decât alți confrăți de la „Tribuna” și „Luceafărul”, **S.** dovedește în instantaneele lui epice sau lirice un spirit de observație fin, vervă, spontaneitate, alteori sensibilitate și discreție, dar mai cu seamă ușurința de a scrie fără asperități, ferit în bună măsură de prolixitate jurnalistică. *Calul de tramvai*, *Romeo și Julieta*, *Sonata Kreutzer* sunt narațiuni inteligente, echilibrate, ca și amintirile nostalgice din *Primăvara* (subtitlul e *Trilogie impresionistă*) sau însemnările de călătorie în Orient. Acestea din urmă au rămas în presa vremii, alături de traduceri și numeroase articole. Cu prea multă modestie, **S.** își atribuia doar un rol de „hamal cultural”, aflându-se între publiciștii care întrețineau comunicarea permanentă dintre Regat și Transilvania.

SCRIERI: *Realități și visări*, [București], 1897; *Povestiri și schițe*, Arad, 1903; *Un memoriu al lui Moise Nicoară*, Arad, 1904.

Repere bibliografice: *Sever Secula*, „Biserica și școala”, 1912, 15; Al. Sadi Ionescu, *Tovarăși de muncă dispăruți*, IB, 273-277; Predescu, *Encicl.*, 772; Vasile Vartolomei, *Mărturii culturale bihorene*, Cluj, 1944, 250, 252, 315; *Dict. lit.* 1900, 777-778; Păcurariu, *Dict. teolog.*, 400. G.D.

SEGĂRCEANU, Ion (14.V.1937, Segarcea-Vale, j. Teleorman), poet și publicist. Este fiul Floarei (n. Cazangiu) și al lui

Dumitru Geabău, agricultori. A urmat școala elementară în satul natal și în comuna vecină, Lița, iar liceul la Turnu Măgurele (1951-1954). Frecventează la București Institutul „Maxim Gorki” (1955-1956) și Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română (1956-1961), urmând mai târziu și un curs postuniversitar de jurnalistică (1972-1973). Lucrează ca profesor suplinitor în satul Olteanca, județul Teleorman (1954-1955), instructor la Casa de Cultură din Sinaia (1961-1963), redactor la „Apărarea patriei” și la „Viața militară” (1963-1968), redactor, șef de secție și publicist-comentator la „Viața studentească” și „Amfiteatru” (1968-1980), redactor detașat, timp de un an și jumătate, la revista „Actualités roumaines”, instructor principal la Direcția literaturii și publicațiilor din cadrul Consiliului Culturii (1980-1990), expert la Centrul de Perfecționare al Ministerului Culturii (1990-1994), expert parlamentar la Camera Deputaților (1994-2002). În 1999 inițiază Clubul Scriitorilor României Mari, destinat celor din țară și din provinciile românești aflate dincolo de granițe, deținând funcția de președinte. În 2002 emigrează în Canada, stabilindu-se la Toronto. Elev de liceu, fondează, împreună cu alții, Societatea „Mihai Eminescu”, redactând și o revistă-manuscris (1953-1954). Va debuta în presă în 1957, cu versuri, la „Viața studentească”, sub semnătura I. Geabău. Mai colaborează la „Scânteia tinerețului”, „Luceafărul”, „România literară”, „Contemporanul”, „Flacăra”, „Săptămâna”, „Argeș”, „Ramuri”, „Tomis”, „Orizont”, „Cronica” ș.a. Mult timp va semna cu numele I. Geabău-Segarcea, ulterior va adopta oficial numele Ion Segărceanu, sub care îi vor apărea primul volum de versuri, *Fuga din hazard* (1970), și următoarele.

La începutul activității sale poetice **S.** a fost marcat de puternica influența lui Mihai Eminescu, căruia i se vor adăuga mai târziu alte modele lirice. *Fuga din hazard* poartă pecetea acestor filiații, potențate de irezistibila atracție a filonului folcloric românesc. Critica a remarcat conotația aparte a titlului, acesta vrând să releve salvarea sufletului genuin din hazardul și pericolele vieții, prin refugiul în imperiul poeziei, al candorii și al incantației magice. *Solitarul citadin* (1972) abordează problematica existenței trepidante din metropolele tentaculare, în perspectiva unui modernism ostentativ atât sub aspectul conținutului, cât și stilistic, stimulat de impresiile furnizate de câteva călătorii de interes gazetăresc în țări vest-europene. Această experiență odată consumată, **S.** se întoarce la sursele originare: satul și lumea copilăriei, cu tradițiile, dorul și legendele sale. În acest spirit se configurează cărțile următoare: *Lungul drum către casă* (1976), *Tărâmul magic* (1980), *Veghe și dor* (1984), unde autorul încearcă să confere spațiului natal o dimensiune mitică, morală și sentimentală, consonantă cu datul benefic al firii. Mai târziu, printre imaginile solare se strecoară accente dramatice, tristeți care adumbresc memorările lirice. Drumul revenirii devine tot mai lung și mai anevoios, deși dorința recuperării unui spațiu de acasă rămâne mereu vie și apăsătoare. În *Tărâmul eternei iubiri* (1989), *Eternele izvoare* (1996), *Pururi iubirea* (1998), *Ascuns într-o lacrimă* (1999) ș.a. se remarcă preocuparea pentru

perfecționarea expresiei lirice, o mai accentuată aspirație de interpretare filosofică, sub influența lui Lucian Blaga, căruia, de altfel, îi este dedicat amplul *Poem al magului stihuitor*. Un loc aparte îl ocupă volumul *Poemograme și alte poezii* (1986), dovadă a unui spirit inventiv: pornind de la *Caligramele* lui Guillaume Apollinaire, **S.** încearcă un tip original de lirică, unde sudura între idei și formă dă o imagine configurativă, foarte expresivă. *Fascinația lirei* (1993) cuprinde transpuneri din lirica universală, la loc de frunte situându-se *Arta poetică* a lui Paul Verlaine. Între cărțile dedicate micilor cititori (versuri și proză), se disting *Vălurel, fiul Dunării* (1998) și *Dreams and Songs - Visuri și cântece* (1998), un reușit exercițiu poetic în limba engleză. Câteva culegeri de eseuri și consemnări, între care *Călătorind prin „Țara frunzei de arțar”* (1998), scrisă în colaborare cu fiica sa, Cristina Segărceanu-Udrea, sunt impregnate de poezia ușor disimulată a lucrurilor și faptelor prezentate, în vreme ce *Stele de mare sau Fals tratat de poezie* (2000) se dorește a fi un util îndreptar pentru cei ce bat la porțile poeziei.

SCRIERI: *Fuga din hazard*, București, 1970; *Solitarul citadin*, București, 1972; *Embleme*, București, 1976; *Lungul drum către casă*, București, 1976; *Tărâmul magic*, București, 1980; *Veghe și dor*, București, 1984; *Oameni, stele, flori*, București, 1986; *Poemograme și alte poezii*, București, 1986; *Sub flamuri purpurii de mai*, București, 1989; *Tărâmul eternei iubiri*, București, 1989; *O poezie pentru fiecare*, București, 1993; *Eternele izvoare*, București, 1996; *Năzdrăvăniile perșului Ciufulică și alte poezii*, București, 1997; *Vălurel, fiul Dunării*, București, 1998; *Călătorind prin „Țara frunzei de arțar”* (în colaborare cu Cristina Segărceanu-Udrea), București, 1998; *Dreams and Songs - Visuri și cântece*, ed. bilingvă, București, 1998; *Pururi iubirea*, Târgu Jiu, 1998; *Ascuns într-o lacrimă*, București, 1999; *Stele de mare sau Fals tratat de poezie*, București, 2000; *Mit și poezie*, București, 2001; *Curcubeu de vis și dor*, București, 2001. **Traduceri:** *Fascinația lirei (tălmăciri din lirica universală)*, București, 1993.

Repere bibliografice: Aureliu Goci, „*Solitarul citadin*”, RL, 1972, 34; Mircea Iorgulescu, „*Solitarul citadin*”, LCF, 1972, 43; Dan Mutașcu, „*Solitarul citadin*”, TMS, 1972, 19; Constantin, *A doua carte*, 237-239; Ion Lotreanu, *Caligrafii critice*, București, 1977, 222-225; M. N. Rusu, *Poezia pământului natal*, AFT, 1980, 3; Fănuș Băileșteanu, „*Tărâmul magic*”, CNT, 1980, 19; Dumitru Micu, *Moduri poetice*, RL, 1981, 3; Artur Silvestri, „*Veghe și dor*”, LCF, 1984, 49; Aureliu Goci, *Spațiul natal*, RL, 1987, 20; Rotaru, *O ist.*, III, 436; Munteanu, *Jurnal*, IV, 226-229; Micu, *Scurtă ist.*, II, 383-384; Cristea, *Teleorman*, 620-621; Popa, *Ist. lit.*, II, 598. M. Vs.

SEIN, Corina Victoria (pseudonim al Corinei Victoria Bădulescu; 25.XII.1936, Pojogi-Cerna, j. Vâlcea), poetă și prozatoare. Este fiica Mariei (n. Ștefănescu) și a lui Ștefan Călugăru, agricultori. Urmează la Timișoara Școala Medie „Eftimie Murgu” (1958-1962) și Școala Tehnică Sanitară (1962-1964). Lucrează ca asistentă socială la Spitalul Militar din Timișoara, ca funcționară la diverse întreprinderi, iar din 1972 în calitate de corector și secretar de redacție la „Orizont”. Din 1991 este proprietar și redactor al Editurii Excelsior Art din Timișoara și președintă a Fundației Genesa. Debutează cu reportaje la cotidianul „Drapelul roșu”, în 1967, iar editorial cu volumul de poezii *Adăpost într-o floare*, apărut în 1977. A mai colaborat la

„Convorbiri literare”, „Amfiteatru”, „Tomis”, „Steaua”, „Astra”, „Contemporanul”, „Tribuna”, „Luceafărul” ș.a.

S. scrie o poezie în care delicatețea confesiunii se îmbină cu luciditatea pasională. Notarea senzației are drept scop „spiritualizarea” ei, așa încât versul nu rămâne niciodată la simpla înregistrare. Lirismul cumpănit se regăsește și în proze. Romanele *Frica albă* (1982) *Coridor în oglindă* (1983) *Inelul de fum* (1984), *După concert* (1986), *Cercul de oglindă* (1990), *Evadare spre nicăieri* (1999) conțin, de asemenea, o dominantă lirică, deși au ca numitor comun investigația psihologică a unor suflete feminine care își impun autoconfruntarea, analiza în urma eșecurilor din cuplu. Chiar angrenate social, personajele sunt imagini ale singurătății. Nestăvilita dispoziție reflexivă, importanța dată unor traiectorii intersectate în devenirea indivizilor, apelul permanent la o grilă de valori care le orientează gesturile, grilă, în general, impusă de conveniențe - toate conferă personajelor un aer aparte, între sentimentalism și fabricitate meditativă.

SCRIERI: *Adăpost într-o floare*, București, 1977; *Somnul izvoarelor*, București, 1981; *Frica albă*, București, 1982; *Coridor în oglindă*, București, 1983; *Inelul de fum*, București, 1984; *După concert*, București, 1986; *Fata amurg*, Timișoara, 1987; *Cercul de oglindă*, București, 1990; *Și dragostea ucide*, Timișoara, 1995; *Evadare spre nicăieri*, Timișoara, 1999.

Repere bibliografice: Eugen Dorcescu, „*Adăpost într-o floare*”, *O*, 1978, 7; Al. Piru, *Epicul și liricul*, LCF, 1978, 16; Virgil Nistor, *Cărți la Editura Litera*, ST, 1978, 5; Mircea Mihăieș, „*Frica albă*”, CL, 1982, 12; Brândușa Armanca, *Un roman liric*, *O*, 1983, 5; George Bădărău, „*Frica albă*”, CL, 1983, 6; Adrian Dinu Rachieru, *Alți candidați la fericire*, *O*, 1984, 5; George Chirilă, „*Coridor în oglindă*”, CNT, 1984, 10; Marian Odangiu, „*Inelul de fum*”, *O*, 1984, 39; Adrian Dinu Rachieru, *Romanele poetei*, *O*, 1986, 9; Pia Brânzeu, *Permanentă devenire*, *O*, 1988, 5; Rodica Opreanu, *Poezia scriiturii*, *O*, 1989, 8; Mariana Lazăr, „*Cercul de oglindă*”, ST, 1990, 6; Rujă, *Parte*, II, 71-73. L. P. B.

SELEJAN, Ana (19.IX.1946, Almașu, j. Sălaj), critic și istoric literar, bibliograf. Este fiica Mariei (n. Ghila) și a lui Nicolae Coție, muncitor. A urmat școala elementară în Almașu, liceul la Huedin (1961-1965) și Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, absolvită în 1970. Este doctor în filologie al aceleiași universități din 1992. Stabilită inițial în Sfântu Gheorghe, lucrează ca redactor la ziarul „Cuvântul nou” (până în 1975) și ca profesoară de limba română la Liceul de Filologie-Istorie. În 1978 devine bibliograf la Biblioteca Județeană Astra din Sibiu, iar în 1992 cadru didactic (profesor din 1998) la Facultatea de Litere, Istorie și Jurnalistică a Universității sibiene „Lucian Blaga”. A fost soția scriitorului Radu Selejan. Debutează cu critică literară în 1970, la „Cuvântul nou”, colaborând apoi la „Cronica sătmăreană”, „Tribuna Sibiului”, „Cercetări de limbă și literatură”, „Transilvania”, „Colocviile de critică literară ale revistei «Transilvania»”, „Biblioteca și cercetarea”, „Valori bibliofile”, „România literară”, „Convorbiri literare”, „Literatorul”, „Caiete critice”, „Arhipelag”, „Adevărul literar și artistic”, „Luceafărul” ș.a. După o utilă lucrare bibliografică intitulată *Carte rară și prețioasă. Sec. XVI-XVIII (I-II, 1991-1992)*, publică, în 1992,

volumul *Trădarea intelectualilor, purtând genericul România în timpul primului război cultural (1944-1948)*. E un prim studiu de istorie literară dintr-o viitoare suită consacrată literaturii române în deceniile comuniste, distins de Academia Română cu Premiul „Titu Maiorescu”; sub același generic, cartea următoare, *Reeducare și prigoană* (1993), a obținut Premiul Uniunii Scriitorilor și Premiul „Mihai Eminescu” al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova; Premiul „Fronde” al Ordinului Național de Deontologie a Elitei Franța-România i s-a decernat pentru ambele tomuri. Cu *Literatura în totalitarism S.* deschide ampla serie de șase volume referitoare la perioada 1949-1960, cărți apărute între 1994 și 2000; i se acordă la tomul întâi Premiul „Lobbyart” - Sibiu, iar la cel de-al patrulea Premiul Uniunii Scriitorilor. A mai realizat o monografie dedicată poeziei lui Radu Selejan, *Retorica vulnerabilității* (2001), iar în domeniul bibliologiei, *Scut la Nordul Dunării. Istorie și bibliofilie în cartea de patrimoniu* (1996). Și-a editat și cursurile universitare *Literatura română. Evoluția literaturii medievale și preromantice* (2002), *Literatură română contemporană* (2003).

Dipticul *Trădarea intelectualilor - Reeducare și prigoană* apare într-un orizont de așteptare avidă de recuperare a memoriei și punerea în problemă a ierarhiilor literare consacrate sub comunism. Reconstituirea în premieră a avatarurilor literaturii și literaților români după 1944, prin largi reproduceri - cu minim comentariu - de texte-șoc ale presei din anii de instaurare a dictaturii au asigurat cărților audiență și lauri. Profesiunea de credință *sine ira et studio*, mărturisită în *Avertisment*, nu e desigur sinonimă cu neutralitatea plată, ci doar atentă la protocolul deontologic al respectării principiului *audiatur et altera pars*, al temperanței tonului, al primatului documentelor. În fond, sintagma focalizată în titlu, atestată (nu însă dominantă) în presa deceniului al cincilea al secolului trecut, asumă incriminarea angajării politice a cărturarilor, lansată în celebra carte a lui Julien Benda *La Trahison des clercs*. Pentru **S.**, atașată canonului constituit în deceniul al optulea, G. Călinescu, Tudor Arghezi, Marin Preda ș.a. nu decad din eminența lor valorică prin vremelnicele tribulații politice sau prin derapaje etice, în care au deopotrivă statut de victime și de colaboratori ai puterii comuniste, simetrică fiind situația marilor scriitori diabolizați imediat după 1944 pentru colaborare sau opțiuni de dreapta, de la Liviu Rebreanu la Mircea Eliade, Ion Barbu sau Lucian Blaga. Pe de altă parte, o suspiciune îi vizează pe radicalii adepți ai revizuirilor morale și reordonării grilelor valorice, cândva combatanți înverșunați pentru întronarea dictatului partinic în cultură - sindrom al aceleiași maladii a dependenței intelectualilor de politic și de mirajul puterii. E semnalată analogia între ostilitățile din viața literară a anilor '44-'49 și '89-2000, văzute ca „ravagiu” al ispitei carierelor politice, pentru care s-au abandonat activități teoretice și artistice marcante și s-au declanșat campanii acerbe de invalidare morală a competitorilor. Expunerea urmează cronologic teme-vedetă ale fiecărui an, punctată de concluzii și recapitulări, iar un aparat abundent de note bibliografice recuperează în extrase o materie subsidiară dar revelatoare. Cercetarea își propune să obțină un dosar de istorie literară

„cât mai bine întocmit, cât mai complet”, bazat exclusiv pe spectacolul publicistic al unei culturi „intrate în stare de război”. Trădarea intelectualilor observă pas cu pas intervalul 1944-1946, definit prin involuția discursului public de la dezbateră pluralistă la campania univocă. În deschidere e relevant un stadiu uitat al demolării valorilor, anume declanșarea „demascărilor” și a incitării la epurare nu în presa procomunistă, ci într-o publicație ca organul țărănist „Dreptatea”, care atacă virulent fie culturalii din guvernul Petru Groza, fie gazetari activi odinioară în slujba dictaturilor de dreapta. „România liberă” și „Scânteia” nu întârzie să preia tirul, și furia listelor negre escaladează, inflamându-se la maximum – pentru descurajarea riposteii – în preajma tuturor marilor măsuri politice de consolidare a noului regim. Sunt detaliate etapele politizării Academiei și a Societății Scriitorilor Români, care dau curs, chiar din septembrie 1944, epurărilor, angajându-se să promoveze tipul scriitorului-luptător social. Câteva capitole prezintă campaniile care au jalonat în această perioadă drumul literaturii spre condiția de instrument al propagandei: promovarea „culturii de masă”, stigmatizarea „turnului de fildeș”, adoptarea modelului literar sovietic, discreditarea modernismului, „lichidarea rămășițelor dușmănoase”, contestarea „crizismului”, abolirea „decadentismului” și cosmopolitismului – etape în acțiunea de „arestare a cărților și ideilor”, de „revizuire a patrimoniului”. Combatanți în această ofensivă maculată de „umbre, pete și noroi” sunt, lângă un Oscar Lemnar sau Ion Călugăru, și nume sonore, de la Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu și Petru Dumitriu la G. Călinescu. *Reeducare și prigoană* evocă intervalul 1947-1948, când „sensul unic al culturii” triumfă. Capitolul prim, *Alegeri, congrese, decizii hotărâtoare*, trece în revistă instanțele care au definitivat configurația cazonă a vieții literare. Secvența centrală a volumului, *Contestarea lui Tudor Arghezi*, reconstituie un prototip de rechizitoriu și execuție comunistă, după ce identifică actele de recalitrantă publicistică ale poetului care, proaspăt încununat în 1946 cu Premiul Național pentru poezie, nu răspundea – încă – omagiilor prin cooperare și deplora îngrădirea libertății de exprimare. Tribulațiile altei ținte a „reeducării” prin „prigoană”, G. Călinescu, sunt examinate ca preț al vanității unei ascensiuni politice prin compromis, dar și, pentru demolatorii lui, ca patologie a resentimentului. Se mai trec în revistă cazurile Al. A. Philippide, Cezar Petrescu, Marin Preda, muștruluirea de către partid a propriilor aderenți, ca Ov. S. Crohmăniceanu și Nina Cassian, suspendarea unor publicații. Ciclul de șase volume *Literatura în totalitarism* continuă reconstituirea din anul 1949, când, cu instalarea deplină a puterii Partidului Muncitoresc Român, se finaliza și „cotitura” către „literatura de partid”. Primul tom, cronică a anilor 1949-1951, începe, pentru punerea în context, cu prezentarea măsurilor de stimulare și recompensă a „creatorilor” prin Hotărârea Comitetului Central al PMR din ianuarie 1949, apărută, nu întâmplător, simultan cu *Legea privind introducerea pedepsei cu moartea* pentru trădători și sabotori, și alternează, după regulile războiului psihologic, „reeducarea și prigoana”, cu tentația

enormelor remunerări în premii ale Academiei și Uniunii Scriitorilor. Urmează relatarea agitației în jurul Congresului Intelectualilor din martie 1949, descinderi în poezia și proza momentului, cu „bătăliile” pentru nuvelă, roman, „tipic” și „spiritul de partid” în critica literară, prezentări ale scriitorilor validați ca exemple – Dan Deșliu, Petru Dumitriu –, numeroase relatări de caz, ca Marin Preda cu nuvela *Ana Roșculeț* sau A. E. Baconsky și poezia „eului”. Comutând, în același mod, reflectorul fie asupra unor genuri și specii alterate prin textele de directivă politico-ideologică sau de teorie literară ad-hoc, fie asupra scriitorilor de prim-plan, cu antologii abundente de texte supuse șabloanelor, următoarele tomuri relevă competiția dintre generații (anul 1954), triumful realismului socialist, bilanțurile și prioritățile tematice succesive, „despărțirea” de Titu Maiorescu și de autonomia esteticului, stadiul discursului critic la Congresul Scriitorilor din 1956, anexarea propagandistică a unor concepte – bunăoară clasicul –, sinusoidale unor glorii, războiul cu diaspora, stadiile recuperării și „valorificării moștenirii literare” și ale reintegrării unor veterani ostracizați, ca Lucian Blaga sau Ion Vinea, pe pragul deceniului al șaptelea. Crestomație cu arie largă de cuprindere problematică și numeroase reveniri în spirală asupra unor subiecte și protagoniști, investigarea operată de S. a suplinat cu succes absența edițiilor de documente stocate în arhivele Serviciului Român de Informații, de memorialistică și corespondență, a unor noi istorii literare.

SCRIERI: *Carte rară și prețioasă. Sec. XVI-XVIII*, I-II, Sibiu, 1991-1992; *România în timpul primului război cultural (1944-1948)*, vol. I: *Trădarea intelectualilor*, Sibiu, 1992, vol. II: *Reeducare și prigoană*, Sibiu, 1993; *Literatura în totalitarism*, [I-VI], Sibiu, 1994-2000; *Scut la Nordul Dunării. Istorie și bibliofilie în cartea de patrimoniu*, Sibiu, 1996; *Retorica vulnerabilității*, București, 2001; *Literatura română. Evoluția literaturii medievale și preromantice*, Sibiu, 2002; *Literatură română contemporană*, Sibiu, 2003.

Repere bibliografice: Al. Piru, *Literatura română în primii ani de după război*, „Dimineața”, 1992, 23 iulie; Andrei Grigor, *Mesajul documentului*, L, 1992, 48; Constantin Cubleşan, „Trădarea intelectualilor”, TR, 1993, 4; Valeriu Răpeanu, *Istoria se repetă*, „Curierul național magazin”, 1993, 80, 81; Dumitru Micu, *Trădarea intelectualilor?*, L, 1993, 11; Valeriu Cristea, „România în timpul primului război cultural”, CC, 1993, 3; Gabriel Dimisianu, *Război cultural*, RL, 1993, 16; Florin Mihăilescu, *Iluzia cu o mie de fețe*, ST, 1993, 5; C. Stănescu, „Scenariul” unei contestații: T. Arghezi, ADV, 1993, 1 101; Al. Piru, „Reeducare și prigoană”, „Dimineața”, 1993, 7 octombrie; Horia Florian Popescu, „Trădarea intelectualilor” și „România în timpul primului război cultural”, „22”, 1994, 43; Valeriu Cristea, *Rezistență și cedare*, CC, 1994, 9-11; Eugen Simion, *Cultură și politică*, L, 1994, 10-11; Virgil Nemoianu, *Umanismul cultural și mecanismul tiraniei*, RL, 1995, 18; Gheorghe Grigurcu, *Anul 1954*, RL, 1997, 6; Dan C. Mihăilescu, *Călătorie cu biblioplanul*, „22”, 1997, 367, 370; Nicolae Manolescu, *După o jumătate de veac*, RL, 1998, 6; Simion, *Fragmente*, I, 250-271; Alex. Ștefănescu, *Cimitirul vesel al literaturii române*, RL, 1999, 48; Dimisianu, *Lumea*, 87-91; Luminița Marcu, *Critica unui coșmar*, RL, 2001, 17; Petras, *Panorama*, 573-574. G.O.

SELEJAN, Radu (5.XI.1935, Brad – 7.VI.2000, Sibiu), poet, gazetar și prozator. Părinții săi sunt Victoria (n. Radovici) și Teodor Selejan, muncitor. Termină școala elementară în orașul natal și urmează tot la Brad Liceul Ortodox „Avram Iancu” (1947–1948), transformat în Școala Tehnică Minieră (1949–1953). Câțiva ani se va angaja ca tehnician minier (1953–1956), după care devine student al Institutului de Mine din Petroșani, absolvit în 1961. Intră în producție ca inginer minier la exploatarea din Transilvania și Banat (1961–1967). Fire refractară, este exclus din Uniunea Tineretului Muncitor și dezertează de la mina de cupru Leșu Ursului. Șomer câteva luni, din 1968 își începe cariera de ziarist, devenind șef al secției economice la ziarul „Steagul roșu” din Petroșani, de unde se transferă la „Cuvântul nou” din Sfântu Gheorghe, rămânând aici, în calitate de redactor-șef adjunct, până în 1978. Va fi, în continuare, redactor la ziarul „Tribuna” din Sibiu. Debutază încă din studenție, în 1958, la revista „Tribuna” din Cluj. A mai colaborat, cu poezii și proză scurtă, la „Transilvania”, „Contemporanul”, „Familia”, „Lucafărul”, „Flacăra”, „Vatra”, „România literară” ș. a. Este remarcat de Vladimir Streinu în 1968, când îi apare prima carte de versuri, *Corturile neliniștei*. A doua plachetă, *Cântece și descântece de piatră* (1972), va fi prefăcută elogios de Miron Radu Paraschivescu, iar pentru volumul *Târziul clipei* (1973) i se va acorda Premiul Asociației Scriitorilor din Brașov. **S.** a fost căsătorit cu Ana Selejan.

Lirica lui **S.** este legată tematic de „Țara de Piatră”, proiectată și în scrisul lui Geo Bogza. Din folclorul creștin preia metafora „pomului cer”: „cânt și descânt, / mă înclin și mă rog odată cu stelele. / Caut sămânța-cuvânt / din care au crescut rădăcina / și tulpina și frunzele nescuturate / de furtuni ori de liniști / ale pomului cer” (*Sap la rădăcina cerului*). Viziunea geografică din poeme produce un amestec al regnurilor, generator de cântec: „o piatră a crescut / într-un copac”, „adunată-n bob de piatră, / lumea plânge”. Câteva teme din primul volum (*Gorunul lui Horia, Strămoșii*) vor trece uneori într-o bună poezie a pământului românesc (*Țara*). În versurile din *Cântece și descântece de piatră*, dar mai ales în cele din *Târziul clipei*, se observă o glisare către un expresionism cu mesaj politic. Dar timbrul nu îi este la îndemână și sunt introduse, câteodată, revărsări căutate sau epigonice, în canonul ideologic al epocii. Poezia patriotică a lui **S.**, de asemenea conformistă, vrea să fie una a transparențelor subpământene, a mișcărilor abia perceptibile, glorificând cu exaltare și cu o imagistică vânjoasă continuitatea și durabilitatea în veac a neamului. Stângape, câteva poezii de dragoste (*Minune, Ochii tăi, Poveste*) presupun doar, fără să le poată traduce adecvat, ardente lirice interioare. În *Lupta cu îngerul* (1996), unde își impune rigoarea sonetului, poetul reîntâlnește spaimele existențiale intensificate de boală și cultivă un blagianism à rebours, într-o încercare de dialog cu absolutul. E o lirică invocând mila Tatălui ceresc și iertarea. Ciclul care dă titlul volumului este un recviem, o suită de psalmi pentru „fiul Victoriei cel mare”, care se pregătește pentru lungul drum al despărțirii de cei apropiați: „Să vă-mbrăcați în alb și în albastru. / Să nu vă irosiți lacrimile”. Cartea mai conține o selecție severă din versurile publicate

între 1966 și 1972, sub titlul *Urc drumul nașterii din nou*. Ca prozator, **S.** își axează romanele, nuvelele, povestirile și reportajele pe tematica mineritului, cu o accentuată notă autobiografică. Romanele *Cercul adevărului* (1976) și *Barieră pentru cocori* (1981), modeste, au drept protagonist același inginer Nicolae Dudu, un rebel „salvator de mine”, în conflict cu burocrăția de partid. „Romanul-document” *Roata fără sfârșit* (1984) reconstituie momente din răscoala lui Horea, epicul și ficțiunea, minimală, fiind modelate în lumina filelor de arhivă și a altor texte din epocă. Faptul că **S.** și-a exersat condeii mai întâi în reportaje – *Transparența subpământului* (1972), *Țara curcubeului de piatră* (1973), *Aurul lui Bruda* (1978) ș.a. – și-a lăsat amprenta și în roman, unde se observă o compoziție eteroclită și o eroicizare artificială a cotidianului. Aspectul e mult mai marcat în culegerile de proză scurtă – *Eliberarea lui Bularda* (1974), *Avesalon cel bătrân* (1983) –, unde povestirile sunt dispuse într-un lanț narativ, împletind schematic fapte comune cu legende și eroi idilici. Scriitorul va compune și o carte adresată tineretului, *Taina munților de aur și alte povești* (1992), precum și două piese de teatru, *Ana lui Manole și Ulise a rămas la Troia*, editate în 1995. Postum vor fi publicate *Taina cenușii de stele* (2000), volum ce propune „o proză simbolică, mitică”, *Privind înapoi cu mirare* (2001) – o carte de memorii având ca moto versul eminescian „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată”, precum și poezii.

SCRIERI: *Corturile neliniștei*, București, 1968; *Cântece și descântece de piatră*, pref. Miron Radu Paraschivescu, București, 1972; *Transparența subpământului*, București, 1972; *Târziul clipei*, București, 1973; *Țara curcubeului de piatră*, București, 1973; *Eliberarea lui Bularda*, București, 1974; *Cercul adevărului*, București, 1976; *Patimile rădăcinilor*, București, 1976; *Aurul lui Bruda*, București, 1978; *Cetăți subpământene*, București, 1979; *Barieră pentru cocori*, București, 1981; *Avesalon cel bătrân*, Iași, 1983; *Gânduri pentru lauda pământului*, București, 1983; *Roata fără sfârșit*, București, 1984; *Taina munților de aur și alte povești*, Sibiu, 1992; *Două piese de teatru*, Sibiu, 1995; *Fără puncte cardinale*, Sibiu, 1995; *Lupta cu îngerul*, Sibiu, 1996; *Nanu*, Sibiu, 1998; *Taina cenușii de stele*, Sibiu, 2000; *Privind înapoi cu mirare*, postfață Ana Selejan, București, 2001; *Din cele mai frumoase poezii*, Sibiu, 2003; *Poezii postume*, Sibiu, 2003.

Repere bibliografice: Streinu, *Pagini*, IV, 90, 92–93; Ion Oarcăsu, „Corturile neliniștei”, TR, 1968, 51; Sergiu Adam, „Corturile neliniștei” ATN, 1969, 2; Mircea Iorgulescu, „Cântece și descântece de piatră”, LCF, 1973, 2; Sorin Titel, „Transparența pământului”, RL, 1973, 9; Aureliu Goci, „Cântece și descântece de piatră”, RL, 1973, 17; Dumitru Mureșan, „Târziul clipei”, VTRA, 1973, 8; Nicolae Baltag, „Țara curcubeului de piatră”, LCF, 1974, 26; Mihai Minculescu, „Eliberarea lui Bularda”, RL, 1975, 27; N. Barbu, „Cercul adevărului”, CRC, 1976, 47; Dumitru Micu, *Romane de debut*, CNT, 1976, 51; Constantin Cubleşan, „Cetăți subpământene”, T, 1980, 10; Lit. rom. cont., I, 538; Vasile Chifor, „Barieră pentru cocori”, RL, 1981, 35; Vasile Netea, „Roata fără sfârșit”, SPM, 1984, 28; N. Barbu, *Romanul-document*, CRC, 1984, 45; Ulici, Lit. rom., I, 308–309; Gabriela Pintelescu, *Două piese de teatru*, ST, 1997, 5–6; Ana Selejan, *Retorica vulnerabilității*, București, 2001; *Dict. scriit. rom.*, IV, 212–214. S. I.

SELENA, Ana (pseudonim al Anei Chiș; 2.VI.1944, Hideșelu de Sus, j. Bihor – 20.XI.2005, Reșița), poetă și prozatoare.

Urmează liceul la Oradea. Va fi bibliotecară la Reșița, unde după 1989 va conduce SC Menelas. Își face debutul în 1968, la „Familia”, fiind prezentă și în „Orizont”, „Reflex”, „Semenicul” ș.a.

Străbătute de fior patriotic sau de sentimentul deplinătății legăturii cu pământul, versurile incluse de S. în prima ei carte, *Drum peste vină* (1977; Premiul Editurii Facla), sunt marcate de o sinceritate intensă, în ciuda alternării sau a amalgamării ezitante de formule lirice clasice și moderne. Datini, lucrarea câmpului, tradiții, rituri de trecere, obiceiuri magice, toate transpuse în sugestii metafizice, participă la alcătuirea ființei, ca într-un descântec de ursită al celei care se închipuie „zămislită din balade”. Mereu în consonanță cu natura („Eu noaptea nu dorm, ca roua să poată-nflori”), îngăduindu-și numai bucuriile simple, care precum în descântecul magic sporesc lumea, poeta vădește o anume pudoare, vrând parcă să disimuleze sentimentele care pot fragiliza legătura cu ritmurile și miracolul firii. Rostul i se precizează în versurile din *Melancolia trandafirului albastru* (1982), unde textul intitulat *Roată în cuvânt născută* spune despre devenirea ființei celei care scrie, actul poetic fiind calea de acces la lucrurile învăluite în mister: „Sunt olarul,/ Roată în cuvânt născută./ Pe uliți strig/ Ca darul să se-mpartă./ Cine-mi cere prețul?/ Eu leg cărări...”. Se remarcă totodată o îndulcire a rostirii lirice, preferința pentru pastelurile anotimpurilor, dar se păstrează tonul confesiv tare, expresionist („Dați-mi cuvinte/ Să nu mă pot ucide/ Niciodată în ele!”), care, paradoxal, tinde să evite autobiograficul și să scoată din registrul sentimental ceea ce este specific feminității. Poate că o insuficientă exersare a formulelor prozodice tradiționale subminează această intenție și de aceea expresia, modernă, pare genuină. Roman al satului bănățean, *Călina* (1982) recompune lumea foarte diversă din care se desprinde protagonistă - naratoare, alter ego al autoarei, acțiunea fixându-se în preajma celui de-al doilea război mondial. Enunțul sec, alert, care evită descrierea și explicația, ritmul nervos al derulării secvențelor, transpus în propoziții minimale, fac din narațiune mai degrabă o panoramă dramatică a înrâncenării personajelor, a intenției lor de a-și menține intact propriul univers. *Învolburata lume a Călinei* (1986) imaginează, prin vocea aceluiași personaj-narator, etapele maturizării Călinei, ruptă nu întru totul - cel puțin nu la nivelul memoriei vii - de lumea rurală bănățeană. Roman cu impulsuri teziste, textul e lipsit de forță, banalul și chiar prostul gust cotropind epicul.

SCRIERI: *Drum peste vină*, Timișoara, 1977; *Melancolia trandafirului albastru*, București, 1982; *Călina*, Cluj-Napoca, 1982; *Învolburata lume a Călinei*, Cluj-Napoca, 1986.

Repere bibliografice: Eugen Dorcescu, *Premiile Editurii Facla 1977, O*, 1977, 52; Laurențiu Ulici, *Lirica feminină*, RL, 1978, 13; Nicolae Ciobanu, *Poezii timișoreni*, LCF, 1978, 19; Claudiu Daniel, „Călina”, F, 1983, 2; Brândușa Armanca, „Călina”, O, 1983, 10; Dumitru Micu, „Călina”, CNT, 1983, 51; Adrian Dinu Rachieru, *O lume de câștigat*, O, 1987, 11; Berca, *Dicț. scriit. bănățeni*, 140-141.

SEMCINSKI, Stanislav (2.V.1931, Akmanghât, azi Bilolissia, Ucraina - 16.XII.1999, Kiev), istoric literar și traducător ucrainean. Este fiul Mariei Semcinski (n. Maiboroda) și al lui Volodimir Semcinski, învățători. Face școala primară în satul de baștină, apoi urmează Liceul „Regele Mihai” din Cetatea Albă (1942-1944) și, în limba rusă, școala medie din Tatarbuniar (1944-1948), pe care a absolvit-o cu „medalie de aur”. Frecventează cursurile secției de filologie clasică a Facultății de Filologie de la Universitatea „Taras Șevcenko” din Kiev (1948-1953), fiind în continuare doctorand la Catedra de lingvistică generală și filologie clasică a aceleiași facultăți (1953-1956). Susține teza de candidat în științe filologice în 1958, cu tema *Împrumuturi lexicale de origine rusă și ucraineană în limba română*. Tot acum organizează Seminarul de limbă română. În 1974 obține titlul de doctor habilitat în filologie, cu studiul *Interferențe semantice dintre limbi (pe baza contactelor lingvistice slavo-române)*. Numit asistent în 1956, în 1975 devine profesor. Din 1976 până în 1999 deține și funcția de șef de catedră; în mai multe rânduri prodecan, decan ad-interim în 1970, din 1999 e profesor emerit al Universității „Taras Șevcenko”. A ținut cursuri de lingvistică generală, de istoria limbii române sau privind raporturile lingvistice slavo-române ș.a. și a participat la diverse congrese și conferințe internaționale, multe organizate la București și Chișinău. Studii și articole de lingvistică și istorie literară i-au apărut în reviste din Ucraina și din alte țări, în primul rând din România și din Republica Moldova. În 1991 a fost ales membru de onoare al Academiei de Științe de la Chișinău, iar în 1993 președinte al Asociației Ucraina-România, în 1997 fiind distins cu titlul *doctor honoris causa* al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. A predat lecții de filologie română la Universitatea „Iuri Fedikovici” din Cernăuți, la Universitatea „M.V. Lomonosov” din Moscova ș.a.

Literaturii române i-a închinat monografia *Mihail Sadoveanu. Viața și opera* (în limba ucraineană, 1980), precum și lucrări didactice pentru școlile cu limba de predare română din Ucraina, consacrate lui Mihai Eminescu, Ion Creangă, Costache Negruzzi, Dimitrie Cantemir sau poveștilor populare românești. De asemenea, a tipărit în reviste, în volume colective și enciclopedii generale și literare sau ca prefete și postfete la traduceri numeroase articole consacrate unor scriitori români, între care Grigore Ureche, Miron Costin, Petru Movilă (de care se ocupă în mai multe rânduri, lăsând în manuscris o monografie), B. P. Hasdeu, Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, Alexandru Vlahuță, C. Dobrogeanu-Gherea, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu. S. se dovedește a fi unul dintre cei mai autorizați propagatori și traducători ai literaturii române în Ucraina. A dat, între altele, un studiu teoretic privind unele probleme de traducere din română în ucraineană, în volumul colectiv *Teoria i praktika perevoda* (1962), și versiuni la scrieri precum Mihail Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă* (1957), I. L. Caragiale, *Triumful talentului* (1978), Mihai Eminescu, *Geniu pustiu* (1989) ș.a., multe transpunerii figurând în antologii sau în sumarul unor publicații. A mai tălmăcit proverbe și zicători românești (1978)

sau texte ce ilustrează proza și publicistica (1977) ori povestirea română contemporană (1982).

SCRIERI: *Mihail Sadoveanu. Jitia i tvorcisti [Mihail Sadoveanu. Viața și opera]*, Kiev, 1980. **Traduceri:** Mihail Sadoveanu, *Nikoara Pidkova [Nicoară Potcoavă]*, Kiev, 1957, *Tvorj [Opere]*, introd. trad., Kiev, 1980 (în colaborare); Francisc Munteanu, *U misti na Mureși [În orașul de pe Mureș]*, Kiev, 1958; Radu Tudoran, *Ostannia kazka [Ultima poveste]*, Kiev, 1972; Mihai Eminescu, *[Geniu pustiu]*, Kiev, 1989; *Tvorți novogo soiti [Operele lumii noi]*, Kiev, 1977 (în colaborare); I.L. Caragiale, *Triumf talantu [Triumful talentului]*, Kiev, 1978 (în colaborare); *Rumunski prislivia ta prikaski [Proverbe și zicători românești]*, pref. trad., Kiev, 1978; *Suciasna rumunška povistâ [Povestirea moldovenească contemporană]*, Kiev, 1985 (în colaborare).

Repere bibliografice: *Interviu cu prof. dr. Stanislav Semcinski, „Curierul ucrainean”, 1996, 28–29; Onufrie Vințeler, Laudatio, TR, 1997, 28–29; S. Lucicanin, Profesorul Stanislav Semcinski, „Concordia”, 2001, 42.*

Il. M.

SEMENICUL, revistă apărută la Lugoj, lunar, de la 1 ianuarie 1928 până la 15 aprilie 1932, cu unele numere duble sau triple; de la numărul 1-2/1930 publicația se intitulează „Semenicul”. Redactor-șef: Aurel E. Peteanu. Într-un *Cuvânt înainte* se spune că menirea revistei „e să strângă toate forțele culturale românești din această provincie și să le armonizeze în acorduri de muncă devotată, cinstită, răbdătoare și conștiințioasă”. Consecvență cu programul anunțat, **S.** va promova aproape numai valorile literare și culturale locale. Versurile sunt semnate de Măia Cerna, Lucian Costin, Mihai Novac, Cassian R. Munteanu, Olimpia Teodoru ș.a., iar paginile de proză sunt susținute de Damian Izverniceanu, Alexandru Bistrițeanu, Măia Cerna ș.a. De semnalat colaborarea Constanței Hodoș și a Anișoarei Odeanu (prezentă cu nuvela *A plecat un tren*). Partea culturală a **S.** merită totuși atenție, în special datorită materialului documentar oferit. Astfel, la rubrica „Figuri bănățene” sunt publicate medaloane ale unor personalități din partea locului: George Popovici, Valeriu Braniște, Paul Iorgovici, Iosif Popovici, Coriolan Brediceanu, Damaschin Bojincă, Ion Popovici-Bănățeanul, folcloristul Gheorghe Cătană, Tiberiu Brediceanu, Mihail Gașpar, Sabin Drăgoi. Numărul 2/1928 este consacrat împlinirii unui deceniu de la realizarea Marii Uniri și include cuvântările ținute în 1918 de regele Ferdinand, Iuliu Maniu, Vasile Goldiș, decretul regal privitor la unirea Transilvaniei cu Regatul României ș.a. În același perimetru documentar se înscriu *Două scrisori autografe ale lui Efimie Murgu*, adresate primarului de atunci al Lugoșului, Constantin Udrea. În anul al treilea de existență **S.** acordă spații ample eseului: Aurel E. Peteanu (*Natura și poezia*), Ioan I. Corabeu (*Literatura și trecutul*), Măia Cerna (*Mântuitorul Iisus și știința*), Filaret Barbu (*Expresivitatea în artă*) și Ștefan Bezdechi (*Dragostea în poezia populară din Banat*). Recenziile la cărți și reviste, impresiile și notele de călătorie, câteva traduceri din italiană și din engleză, acestea din urmă datorate lui Petre Grimm, informațiile despre conferințele ținute în cadrul Extensiunii Universitare (de Silviu Dragomir, Sextil Pușcariu,

Onisifor Ghibu), culegerile de folclor întregesc sumarul unei publicații provinciale nu lipsite de interes. I.R.-N.

SEMNALUL, săptămânal care apare la București între 22 ianuarie și 14 martie 1913. Scopul declarat al revistei este de „a scutura puțin din amorțirea-i condamnabilă pătura așa-zisă conștientă a neamului nostru” și „a contribui la opera de deșteptare a opiniei publice”. Între colaboratori figurează Constantin Banu (care semnează și Cunctator, Mefisto etc.), G. Diamandy, Ștefan Meitani, Gala Galaction, Petre Locusteanu, N. Davidescu, Ion Minulescu. Publicația se remarcă prin antiregalismul său, precum și prin atacuri dure la adresa unor personalități precum Mihai Eminescu (se reia un articol al lui Nicolae D. Xenopol, plin de venin la adresa poetului, acuzat, printre altele, că nu cunoaște limba română), Tudor Arghezi (atacat pentru viața personală; autorul diatribei, Petre Locusteanu, semnează Sfredeluș, iar altădată Spurcocea), Camil Ressu ș.a. Mai colaborează cu poezii autori ce preferă – ca mulți dintre cei ce scriu aici – folosirea unor pseudonime. Ilustrația gazetei este asigurată de Iser. A.F.

SEMNALUL, cotidian apărut la București din 1 februarie 1938 până în 5 iulie 1940 și din 2 septembrie 1944 până în 31 august 1948. Directori: Ion Totu și C. A. Orășianu; începând cu numărul 186/1938 Em. Brancovici devine președintele consiliului de administrație al ziarului, iar Sebastian Șerbescu figurează ca director. În articolul *În loc de program*, publicat în numărul inaugural, se afirmă că **S.** va fi cronicarul obiectiv al tuturor evenimentelor, va apăra „tot ce este legat de sufletul românesc”, va fi „un ziar curajos în exprimarea opiniei”, susținând „liniștea, ordinea, legalitatea și armonia socială” și năzuind să devină „ziarul democrației românești”. Se urmăresc marile evenimente politico-sociale, interne și internaționale (instaurarea dictaturii lui Carol al II-lea, arestarea și condamnarea conducătorilor legionari, cotropirea Cehoslovaciei de către armatele hitleriste, invadarea Poloniei etc.). Dar **S.** acordă un spațiu apreciabil fenomenului literar, cultural-artistic în general. Încă de la primele numere sunt prezenți cu articole și tablete Demostene Botez, Al. Cazaban, Victor Eftimiu, Alexandru Talex, Al. Mironescu, Alexandru Bogdan, Al. C. Constantinescu, N. Mihaescu, Dem. I. Dobrescu, Alexandru Bistrițeanu, Ion Totu, Otilia Ghibu-Silviu, Ștefan Tita, C. A. Orășianu ș.a. Interzic în 1940, în ciuda cultului pentru regele Carol al II-lea, **S.** reapare în 1944, în alt context politic. Articolele de fond sunt semnate acum de Sebastian Șerbescu, Radu Patrușiu, Ion Zamfirescu. Articole și reportaje reflectând noile realități social-politice dau Mircea Ștefănescu, Ion Zamfirescu, G. Vrânceanu, Al. Mironescu, Alice Gabrielescu, Eugen Crăciun ș.a. I.R.-N.

SEMNALUL, publicație editată la Tel Aviv cu începere din 17 februarie 1977, cu subtitlul „Săptămânal independent, politic, social, economic, literar”. Redactor: Ion Catz, secretar general de redacție: Avram Perl. Problemele culturii române sunt

aproape sporadice în paginile revistei. Se abordează, însă, pe larg chestiunile la ordinea zilei ale comunității evreiești ce consideră limba română ca un mijloc natural de comunicare. Dovadă că puțin numeroasele texte literare publicate ies de sub pana autorilor într-o expresie curată, firească. Colaborează cu articole, versuri și proză Eugen Luca, Daniel Leibovici, Filip Cohn (*Rugămintele*, poem), Ludovic Bruckstein (*Vid*, proză), Mitu Grosu, O. F. Cortea (*Remember*, poem), I. Flodi, Reb Eliezer, Adriana Bercovici, Ștefan Castor (*Flagelul*, poem), A. Clain (*Veronica*, o evocare a Veronicăi Porumbacu), Silvia Biran, Radu Miron, Iosef Eugen Campus. I.O.

SEMNE, publicație apărută la Slatina, ca lunar, de la 1 februarie 1937 până în mai 1938 (opt numere). Redactor: Stelian Tecucianu. Dacă subtitlul numărului inaugural semnala interesul pentru „literatură, artă, critică”, de la numărul 2 subtitlul devine „Revistă de cultură”. Deși nu are un articol programatic, **S.** se vrea o publicație de orientare modernistă, începând cu prezentarea grafică și până la valorile literare promovate. Se dau pagini întregi cu versuri originale și traduceri, eseuri pe teme de filosofie și sociologie, informații despre viața literară și artistică (cronica aparițiilor editoriale și revuistică). Colaborează cu versuri Mircea Streinul, Virgil Carianopol, Constantin Virgil Gheorghiu, Ion Frunzetti, Simion Stolnicu, Radu Stanca, Ovid Caledoniu, Ilie Radu (sub pseudonimul Radu Miriade), Lucian Marinescu. Proza e semnată de Dan Petrașincu (*Adolescenta*) și de Al. Leontescu. Foarte bine reprezentat este sectorul eseistic, susținut de Mihai Șora (*Autenticitate, convertire, trădare, Arta moralității și moralitatea în artă*), Stelian Tecucianu (*Emil Cioran și perspectiva României*), Mircea Eliade (*Un înțeles al semnelor*), Traian Herseni (*Câteva considerații de antropologie filosofică*), G. M. Vlădescu (*Revistele de provincie*). În numărul 2/1937 Stelian Tecucianu recenzează romanul *Domnișoara Christina* de Mircea Eliade. Alți colaboratori: Teodor Scarlat, Ion Aurel Manolescu, Mircea Vian, Pavel Georgescu. I.R.-N.

SEMNE, publicație apărută la Paris, neregulat, din iunie 1960 până în iunie 1963, cu subtitlul „Revistă de gândire, artă și literatură”. Redactor la cel dintâi număr: B. I. Gădea, la restul numerelor: Octavian Buhociu. Revista își întrerupe apariția după un număr și o reia după opt luni, când Octavian Buhociu o cumpără. Concepută ca o publicație de ținută, în primul rând literară, menită a continua bunele tradiții românești în contextul unui moment și al unui loc cu totul diferit, **S.** își fixează ca ideal „eliberarea dinlăuntru” a cititorului: „Pentru cucerirea eliberării dinlăuntru – care să-i dăruie, în sfârșit, o consistență durabilă, un conținut etic și spiritual valabil, o conștiință civică pe plan național și o conștiință națională pe plan universal – neamul românesc s-a angajat la timp într-o luptă de viață și de moarte, o luptă care, nedesăvârșită, trebuie să continue” (*Noi*). Dispunând de o echipă redacțională provenind în parte de la Centrul Român de Cercetări și de colaboratori din întreg exilul românesc, **S.** se impune ca una

dintre cele mai importante reviste literar-culturale românești. Nimic nu pare aici încorsetat de actualitatea de zi cu zi, faptele fiind privite îndeobște în perspectiva filosofiei culturii. Întrebărilor despre viitor și trecut li se răspunde în decursul timpului prin meditații și reflecții (*Preliminarii la ora istorică exactă* de Paul Costin Deleanu) sau prin excursuri erudite (*Toponimia Munților Carpați* de Andrei de Vincenz, *Despre Rusalii și Sân Toaderi, Cronica existențială a românilor: poezia lui George Bacovia, Colindele românești și vechimea lor, Călușarii* de Octavian Buhociu). Critica literară – inclusă la rubrica „Semnalări” – aspiră spre expozeul complex, susținut de incursiunea în politică, istorie, istoriografie literară, estetică, fenomenologie literară, filosofie, așa cum se întâmplă în cazul amplului comentariu dedicat de Paul Costin Deleanu (sub pseudonimul Andrei Flor) „cazului” Vintilă Horia, legat de obținerea și retragerea Premiului Goncourt. Adevărat model de analiză literară a semnificațiilor romanului *Dieu est né en exil*, a procedeelelor estetice utilizate, a posibilelor paralelisme identificabile între firul narațiunii și evenimentele istorice contemporane, eseul țintește către formularea unor concluzii menite a-i împiedica pe români „să mai suporte o a doua asemănătoare” întâmplare. În sumarul publicației e prezent și un text inedit, „*Fenomenologia spiritului*” de G. W. F. Hegel, aparținând lui Constantin Noica, ce se tipărește și în volum separat, iar necrologul consacrat lui Lucian Blaga e însoțit de reproducerea poemului *Peisaj transcendent*. Dar mai mult decât orice, **S.** devine un prilej de întâlnire și emulație pentru cei mai valoroși poeți români din exil. Aici poate fi găsită antologia cea mai reprezentativă a liricii de exil din anii '60. Cele mai frecvente nume sunt Vasile Posteuca, Ion Miloș, Nicolae Petra, Nicolae Caranica, Filimon Veredia, Aron Cotruș, Tudor Dan Matia, Nicolae Novac, P. I. Silișteanu, Ileana Duma, Nicolae Marea, Virgil D. Vasiliu, Ion Tolescu, Ion Cicală ș.a. Alți colaboratori: Ion A. Bucur, F. Stoica, Virgil Gheorghiu, Traian Cosmandin, M. Cristea, Coriolan Silvestru, Dumitru Sinu, N. I. Herescu, Victor Bunea, Piu Bellagine, Ion Dumitrescu, Basil Lapadat, Ion Ureche, Ion Drescan, George Alban, Eugen Lozovan. I.O.

SENIC, Valeriu (18.IX.1939, Criva, j. Edineț), critic literar. Absolvent al Facultății de Istorie și Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1961), lector și decan la Institutul Pedagogic „Alec Russo” din Bălți, cadru didactic la Universitatea de Stat și la Institutul Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău, din 1994 devine și parlamentar. Doctor în filologie (1973), cu teza *Internaționalul și naționalul în romanul moldovenesc contemporan*, **S.** este coautor la mai multe lucrări colective, în general cu destinație didactică: *Literatura moldovenească pentru copii* (1983), *Metodica predării literaturii moldovenești* (1985) pentru facultățile de filologie, *Istoria criticii literare moldovenești* (programe pentru școala superioară, 1984), *Lectura expresivă* ș.a. **S.** s-a manifestat ca un promotor dogmatic al ideologiei și politicii oficiale în domeniul culturii din perioada totalitarismului comunist, prin lucrări precum *Cuvântul: angajare și răspundere partinică* (1984), *Omul nou: patriot și internaționalist* (1986), *Pagini de*

leniniană: *permanență și continuitate* (1988) ș.a. Pentru **S.** factorul social și „angajarea” militantă, înțelese simplist, sunt criteriile primordiale de apreciere a fenomenului literar, cum se observă și într-o lucrare intitulată *Realitate și mesaj. Patos social. Valori estetice* (1981).

SCRIERI: *Internaționalul și naționalul în romanul moldovenesc contemporan*, Chișinău, 1973; *Realitate și mesaj. Patos social. Valori estetice*, Chișinău, 1981; *Cuvântul: angajare și răspundere partinică*, Chișinău, 1984; *Creația lui V. Teleucă în școală*, Chișinău, 1985; *Ecuatia poetică a înaltului*, Chișinău, 1986; *Omul nou: patriot și internaționalist*, Chișinău, 1986; *Cuvântul și datorile noastre*, Chișinău, 1988; *Pagini de leniniană: permanență și continuitate*, Chișinău, 1988.

Repere bibliografice: Vasile Stati, *Atitudini*, Chișinău, 1976, 131-140; Mihail Dolgan, *Responsabilitatea cuvântului critic*, Chișinău, 1987, 120-128; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 271. S.P.

SENTINELA, gazetă apărută la București, zilnic, între 2 iulie și 3 august 1887. Organ al Partidului Național Liberal, publicația, ieșită la început sub direcția lui Gr. H. Granda, era condusă în realitate de un comitet, care și preia direcția de la 9 iulie. Editată din necesități politice, **S.** publică articole și comentarii extrem de violente la adresa adversarilor. Dar, datorită probabil lui Gr. H. Granda, ziarul include în coloanele sale și literatură. Afară de cronici în versuri, mai sunt tipărite pamflete care parodiază discursurile politice ale conservatorilor. Se reproduc poezii de G. Coșbuc, Miron Pompiliu, P.V. Grigoriu, Mihail Belador, Ion Catina, Petre Râșcanu. În foileton apare o povestire polițistă. Cu toate că, pentru a lovi în adversarii politici, redacția a privit cu circumspecție strângerea unui fond pentru ajutorarea lui Mihai Eminescu, după o vreme și-a schimbat atitudinea, publicând știri despre starea sănătății poetului și despre rezultatele subscripției. D.M.

SENTINELA, săptămânal apărut la Buzău între 7 martie 1890 și 1 martie 1892. Director: I. Miculescu. Afară de obișnuitele rubrici de știri locale, de articole politice și de polemici, acesta semnează în fiecare număr și articolul de fond. Literatura din **S.** este cu totul mediocră. Colaborator obișnuit al gazetei, N. Derera iscălește schițe umoristice și un reușit ciclu intitulat *Galeria Buzăului*, unde include portrete ale unor personalități politice ale orașului. Poeziile aparțin, în cea mai mare parte, unor autori ocazionali. N. Derera publică însemnări despre Mihail Kogălniceanu și tot el este traducătorul unui lung studiu despre determinism al lui Georges-François Renard. Se mai tâlmăcesc, rar, schițe de Catulle Mendès și Albert Delpit. D.M.

SENTINELA, publicație apărută la București, săptămânal, de la 25 decembrie 1939 până la 24 septembrie 1944, din inițiativa Ministerului Propagandei, condus de A. Bădăuță. Echipa redacțională nu este prezentată, doar într-un articol aniversar (din numărul 52/1941), semnat de I. Valerian, se menționează că ar fi alcătuită din „câțiva scriitori (dl. G. M. Vlădescu și

alții)”. Periodic tipărit în scopul susținerii morale a soldatului român, „pentru a-i fi și prieten și sfătuitor”, și a păstrării credinței în „Dumnezeu, patrie și rege”, după cum se afirmă în articolul *La început de drum* din numărul inaugural, **S.** are următoarea structură: un editorial (*Tăria noastră, Încredere în noi, Apa trece, pietrele rămân, Jertfitorii neamului* ș.a.), adesea fără semnătura autorului, alteori redactat de G. M. Vlădescu, iar de la numărul 17/1944 de I. Valerian; paginile 2-6 includ compuneri și scrieri literare ale combatanților și rezerviștilor (D. Ailincăi-Almaș, *Călugărenii, O minte luminată. Cronicarul Miron Costin, Basarabia, provincie românească*, Radu Gyr, *Către Iisus, Țara, Dobrogea, Neculai Tăutu, Unirea, Ștefan Voitec, Două comemorări: Regina Maria - Regele Ferdinand, Laurențiu Fulga, Sublocotenentul Teodorescu Victor, Sergentul Bălan Constantin, Calul bolșevic*), pagina 7 găzduiește diverse: epigrame de Al. O. Teodoreanu, un serial de benzi desenate (*Pățaniile soldatului Neață*) și un foileton-ilustrat (*Epistoliile frunțasului Neață*) de Neagu Rădulescu etc.; ultima pagină conține informații de pe front sub titlul „Faptele săptămânii”. Sumarul a mai cuprins temporar „Poșta «Sentinelii»” și alte câteva rubrici. Se publică proză de Eugen Jebeleanu (*Pilduitoarea viață a domnului Ștefan cel Mare și Sfânt*), Damian Stănoiu (*Cel dintâi ofițer pe care l-am cunoscut*), I. C. Vissarion (*Boul lui Dumnezeu*), I. Popescu-Băjenaru (*Viața Mântuitorului*), Gh. Brăescu (*Soldatul Busuioac*), I. Valerian (*Biserica din Târgul bucuriilor*), dar și versuri: N. I. Herescu (*Frunză neagră, Cântecul Feleacului*), Ion Pillat (*Țara*), Adrian Maniu (*Rugăciune pentru izbânda armatelor noastre*), Zaharia Bârsan (*Noi n-avem morți*), Emil Gulian (*Ghimpi și stele*), Nichifor Crainic (*Cântecul pământului*), Emil Giurgiuca (*Odată*), Mișu Dragomir (*Mars*), Aron Cotruș (*Transilvaniei*) ș.a. Se acordă atenție și memorialisticii, pe care o ilustrează I. Valerian (*Amintiri din războiul cel mare. Un Crăciun pe front*), G. M. Vlădescu (*Bucătarul nostru Turtoi. Însemnări din război*), Ion Lumezianu (*Amintiri de la Sevastopol*), ori articolelor de atitudine și reportajelor, intervențiile aparținând lui Al. O. Teodoreanu, Radu Gyr, Simion Mehedint, Tudor Măinescu, Cicerone Teodorescu, George Ivașcu, I. M. Sadoveanu. Se retipăresc extrase din scrierile lui Liviu Rebreanu (fragmente din romanul *Crăișorul*) și Mihail Sadoveanu (din *Lacrimile ieromonahului Veniamin*), precum și versuri despre eroism și țară, avându-i autori pe George Coșbuc și pe Octavian Goga. C.M.B.

SENTINELA DUNĂREI, gazetă apărută la Galați, de trei ori pe săptămână între 7 august și 28 august 1892, zilnic între 2 septembrie și 27 septembrie 1892. Continuă numerotarea „Trompetei Covurluiului”. Director este G. Georgiade Heleujanu, care scrie și articole cu caracter politic, într-un stil demagogic și cu frecvente greșeli gramaticale. Apar câteva schițe neisclăite, fără valoare. Se republică însă, în foileton, romanul *Thalassa* al lui Al. Macedonski. Printre numeroase versuri lipsite de însemnătate, cele mai multe anonime, altele aparținând Elizei Mustea, sunt găzduite adesea poezii de Th. M. Stoensescu. O cronică a vieții muzicale gălățene, redactată de Fantasio, semnalează preocupările artistice ale gazetei. D. M.

SEPIA, revistă apărută la București în martie 1931, ca număr unic, sub direcția lui Ștefan S. Pop. Apreciind formatul foarte mic, puțin obișnuit, al publicației, Tudor Arghezi va spune în articolul *O revistă, o floare*: „În toate literaturile revista mică a însemnat un cântec, și un cântec mai mult și atâta altă sămânță câtă îi trebuie unei epoci literare ca să se fecundeze”, în timp ce Vladimir Streinu consideră, în eseu *Sepii*, că titlul sugerează programul redactorilor, „anticipând în germene fapte de artă nevăzute”. Sunt prezenți cu versuri Ștefan Stănescu și D. G. Luca, un poem în proză dă Ștefan S. Pop, în timp ce Augustin Popescu dedică un text descrierii mănăstirii Cernica. E inserată o singură traducere, din romanul *Nevinovatul* de Gabriele D'Annunzio (capitolul *Privighetoarea*), semnată I. G. Sumarul mai cuprinde o cronică a lui Șerban Cioculescu la volumul *Poarta neagră* al lui Tudor Arghezi, în care criticul surprinde astfel esența artei argheziene: „Universul arghezian e făcut din miracole, proiectate de cristalul, cu o mie de fețe, al ochiului său”. La rubrica „De toate”, redactată de Dan Smântânescu și Augustin Popescu, ca și în alte însemnări, sunt prezente accente polemice, chiar pamfletare. Sunt avute în vedere și unele periodice cu secțiuni dedicate literaturii, precum „Universul literar”, „Duminica Universului” ș.a. În notațiile eseistice intitulate *Europa în București* F. Aderca invocă pe Maurice Chevalier și filmele cu Stan și Bran. M.S.

SEPTENTRION, publicație apărută la Gălănești, județul Suceava, și la Rădăuți, neregulat, din 30 iunie 1990. Din colegiul de redacție inițial fac parte Mircea Aanei (secretar de redacție), Petru Bejinaru, Viorel Dârja (redactor-șef), Radu Economu, Emil I. Emandi, Petre Froicu, Mircea Irimescu, Dragoș Luchian, George Muntean, Gheorghe Onica (redactor-șef adjunct) și Vladimir Trebici. Din 1995 D. Vatamaniuc figurează ca director, iar în 2003 redacția e alcătuită din Petru Bejinaru, Alexandrina Cernov, Vasile Ghețu, Mircea Irimescu, Gheorghe Nandriș, Lucia Olaru-Nenati, Marian Olaru, Vasile Precup, Ion Puha și Aurelia Ștefănescu. Subintitulată „Foaia Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina”, revista vrea să fie „un apel către tineretul creator al acestui ținut de a-și pune talentul, puterea de muncă și entuziasmul curat în slujba edificării patriei viitoare”. Cele mai numeroase și consistente pagini se referă la contribuția culturală a Bucovinei: *Bucovina. Istorie și demografie*, *Bucovina în perioada interbelică*. *Universitatea de Vladimir Trebici*, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina*, *Ioan Slavici și Bucovina*, *Eminescu și literatura bucovineană la 1860-1870* de D. Vatamaniuc, *Ideea de progres la Eminescu* de Ioan Saizu, *Acte culturale bucovinene* de George Muntean, *Modelul Bucovinei*, *Bucovina în mileniul al treilea* de Radu Grigorovici, „*Revista Bucovinei*” (1942-1945) de Mircea Grigoroviță, *Bucovina istorică - un eden pierdut?* de Daniel Hrenčiu etc. Și la rubrica „Personalități ale Bucovinei” sunt incluse texte evocatoare: *Un cărturar întemeietor: Aron Pumnul* (Petru Bejinaru), *Leca Moraru*, *lingvist și folclorist* (Traian Cantemir), *Profesorul Octavian Nandriș* (Gabriel Vasiliu), *Traian Brăileanu, omul și profesorul*

(Vladimir Trebici), *Dimitrie Onciul* (Oltea Cojocaru), *T. Robeanu, poet romantic* (Luca Bejenaru) ș.a. Colaborează cu versuri Victor Săhleanu, Vasile Colibaba, George Drumur, C. Silvestru, George Putneanu, Ion Puha, Mihai Prepelită, Lucreția Andriu, Clement Antonovici, George Onica, Mihai Scutaru, Constantin Hrehor, Carmen Veronica Steiciuc ș.a. Vasile Țigănescu publică fragmente de proză memorialistică (*Gaudeamus, Gudrenii*). În cadrul rubricii „Scrisori inedite” sunt recuperate pagini de corespondență: Vasile Bumbac către Iosif Vulcan, Atanasie C. Bălăcescu către Leca Moraru ș.a. Ion Crețu îngrijește rubrica „Din calendarul activității științifice și cultural-artistice a Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina”. Alte rubrici: „Din arhiva Societății”, „Lumea în care trăim”, „Restituiri”, „Pagina cititorilor”. Alți colaboratori: Ion Filipciuc, Ion Popescu-Sireteanu, Mircea A. Diaconu, Liviu Papuc, Emil Satco, Mircea Cenușă, Adrian Dinu Rachieru, Nicolae Iosub. I.D., L.Cr.

SEPTENTRION LITERAR, publicație care apare la Cernăuți, neregulat, din martie 1999, cu subtitlul „Revistă a scriitorilor români din Cernăuți”. Colectivul redacțional inițial este alcătuit din Ilie Tudor Zegrea (redactor-șef), Ștefan Hostiuc (redactor-șef adjunct), Arcadie Suceveanu, Grigore C. Bostan, Dumitru Covalciuc, Grigore Crigan ș.a. Trei articole din primul număr încearcă să definească statutul revistei: *Sub steaua lui Eminescu* de Ștefan Hostiuc, care accentuează necesitatea publicării unei reviste în spațiul „septentrional”, *La început de drum* de Laurențiu Ulici, care salută apariția unei noi publicații literare, și *Argument* de Grigore C. Bostan, care subliniază că **S.I.** „trebuie nu numai să reflecte viața literar-artistică a românilor de pe aceste meleaguri, ci să revigoreze, să încurajeze și să stimuleze creativitatea, să incite spiritele, să creeze o atmosferă de efervescență cultural-literară”. Cele mai stringente probleme ale culturii, presei, intelectualității cernăuțene formează, de obicei, tematica editorialelor scrise de I. T. Zegrea și Ștefan Hostiuc. Valoroase sunt paginile de istorie literară și culturală, de critică și eseistică, ilustrate de Mihai Cimpoi (*Iconarii între logos și istorie*), Mircea Lutic (studii despre reviste literare bucovinene), Grigore C. Bostan (*Intelectualul român la Cernăuți*), Nicolae Bilețchi (*Nuvelistica lui Ion Druță: viziune unitară și coerență compozițională*), Alina Ciobanu-Tofan (*Fenomenul literar basarabean între protocronism și sincronism*) ș.a. În cadrul rubricii „Eminesciana” participă cu articole George Muntean (*Eminescu și Veronica Micle*, *Mihai*

Eminescu. Note despre debutul său literar), Constantin Hrehor (*Eminescu și Putna*), Dumitru Apetri (*Bucovina - dragostea și durerea marelui Eminescu*) ș.a., de asemenea fiind preluat și tradus din franceză un eseu despre poet de Emil Cioran. Sunt intervievați Svetlana Paleologu-Matta, Sorin Alexandrescu, Mircea A. Diaconu, Vasile Andru ș.a. În nr. 3-4/2002 este omagiat poetul Arcadie Suceveanu (cu ocazia împlinirii vârstei de cincizeci de ani), revista cuprinzând o selecție de versuri și o serie de „aprecieri, reflecții, interpretări” despre cel sărbătorit. Pe de altă parte, lui Arcadie Suceveanu îi aparțin cele mai adecvate comentarii despre lirica de astăzi, incluse în rubrica „Portrete în sepia”. La S.I. colaborează cu versuri Elena Marița, Ilie Motrescu, Vasile Tărățeanu, Ion Beldeanu, Ion Filipciuc, Simion Gociu, Vitali Kolodii, Mircea Lutic ș.a. „Poezia tânără bucovineană” este reprezentată în sumar de Rodica Ursuleac, Constantin Ungureanu, Elena Apetri. Texte de obicei memorialistice semnează Grigore Crigan (*Programul «Timpul», Petrică*), Dumitru Covalciuc (*Tineretea lui Doxachi Hurmuzachi*), Gheoghe Ardinu (*Basme și clepsidre*), Nicolae Havriliuc (*Pe strada Holgasse*). La rubrica „Documentar” se prezintă Memorandumul Congresului Intelectualității Românești din regiunea Cernăuți (nr. 1-2, 2000). „Cronica literară” e semnată de Ștefan Hostiuc, rubrica „Etimologii neconvenționale” e susținută de Theodor Herodot, „Cuvinte românești fundamentale”, asigurată de Ion Popescu-Sireteanu, „Repere istorice”, de Mircea Pahomi. Alte rubrici: „Teme, probleme, dileme”, „Litterae bucovinenses”, „Biblioteca «Septentrion»”, „Repere istorice culturale”, „Sempiternum”, „File din istoria Bucovinei”, „Revista revistelor literare”. Alți colaboratori: Lucia Oлару-Nenati, Serafim Saka, Pavel Țugui, D. Vatamaniuc. Revista este ilustrată cu desene de Vasile Anghel Siminiuc, Constantin Hrehor ș.a. L.Cr.

SERGHI, Cella (22.X.1907, Constanța - 19.IX.1992, București), prozatoare. Părinții ei sunt Carolina (n. Golestan) și Avram Marcoff, mic agent comercial. Urmează clasele primare la Constanța și la București, unde va face apoi liceul (1919-1927) și Facultatea de Drept (1927-1931). Un timp a practicat avocatura. Debutează cu reportaje în cotidianul „Gazeta” din 1934, sub semnătura Cella Marin, și publică, rar, în „Reporter”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Universul”, „Democrația”, „Viața românească”, „Femeia”, „Femeia și căminul”, „Frontul plugarilor”, „Dobrogea nouă”, „Flacăra”, „Gazeta literară”, „Tomis”, „Iașul literar” ș.a. Prima carte, romanul *Pânza de păianjen*, îi apare în 1938, fiind reeditat, după 1944, în numeroase rânduri, cu modificări și adăugiri. Urmează, în 1950, romanul *Cad zidurile*, retipărit în 1965 sub titlul *Cartea Mironiei* și devenit, în următoarele ediții, *Mirona*. În timpul perioadei virulente dogmatice scriitoarea ilustrează realismul socialist, compunând, pe teme date (munca în industrie, prefacerile din agricultură, rolul femeii, demascarea dusmanilor de clasă, educația patriotică în armată) și cu sloganeurile epocii, romanele *Cântecul uzinei* (1950), *Cantemiriștii* (1954) și nuvelele *S-a dormit și Moș Ilie* (1950), *Surorile* (1951). Diferit în bună măsură, dacă nu prin optică, cel puțin prin stil

Portret de Magdalena Rădulescu

și relevanță picturală e romanul *Fetele lui Barotă* (1958), republicat, în 1974, sub titlul *Iubiri paralele*, unde sunt înfățișate confruntări de mentalități într-un imobil locuit de foști proprietari și chiriași de altă condiție socială. La aproximativ același nivel se află romanul *Gențiane* (1970), mai puțin izbutite fiind povestirea *În căutarea somnului uriaș* (1980) și romanul *Această dulce povară, tinerețea* (1983). În schimb, *Pe firul de păianjen al memoriei* (1977) e o edificatoare scriere memorialistică.

Potrivit aprecierii criticilor, principala realizare a prozatoarei este primul roman, „Pânza de păianjen” simbolizează mediul sufocant al copilăriei Dianei Slavu, fiica unui ins de la „periferia burgheziei”, cu idei și inițiative care îi ies mereu pe dos, irascibil, imprudent în afaceri, dar pâinea lui Dumnezeu, milostiv cu cei amărâți, arțăgos cu nemernicii, chiar dacă depinde de ei, și a unei gospodine îndelung răbdătoare. Fată inteligentă, sârguincioasă la școală, cititoare pasionată, autoare de compuneri literare ce vestesc un talent, una din ele având titlul metaforic al romanului, protagonistă e, pe de altă parte, un temperament expansiv, iubește muzica, dansul și este irezistibil atrasă de compania băieților, predispusă să își facă din fiecare un iubit. Sufletul ei se revelă din relatările unei bune prietene și, mai ales, dintr-un jurnal intim încredințat acesteia, ca și din scrisorile pe care i le trimite. La șaisprezece ani, tânăra se îndrăgostește de un pictor care, deși îi rămâne inaccesibil, înseamnă pentru ea iubitul ideal. Experiențele erotice

ulterioare îi răvășesc sufletul și stările traumatizante pe care le trăiește vor compune substanța romanului. Smulsă prin căsătorie din păienjenșul strangulant al ambianței copilăriei, tânăra încearcă să evadeze din stereotipia unei căsnicii depersonalizante, dar nimereste în alt păienjenș, acela al unor contradicții interioare și relaționale aproape insurmontabile. Elanurile, scrupulele, ezitățile, rezistențele, furiile, exasperările protagonistei sunt analizate cu o incisivitate și o finețe vrednice de o romancieră formată de lecturi din Marcel Proust (adeseori invocată), Hortensia Papadat-Bengescu și Camil Petrescu. Semnificativ e că E. Lovinescu aprecia detașarea cu care e comunicată în roman o experiență traumatizantă, absența lirismului, a „febrei”, stilul „dens, cenușiu”, nepatetic. Cartea procură, totuși, emoții de lectură și prin vibrații (discrete) de reală poezie, conținute în evocarea peisajelor și a atmosferei patriarhale a Mangaliei și Balcicului de altădată, ca și în episodul morții tatălui protagonistei. Considerat de **S.** și de unii comentatori roman (sau jurnal) al unui roman, *Cad zidurile*, nu dezvăluie însă procesul lăuntric al propriei plămădiri, ci rememorează, la persoana întâi (cu intercalarea unor pagini de jurnal și corespondență) experiența existențială, pe durata scrierii, a unei virtuale prozatoare, aceeași cu personajul feminin principal. Asemănătoare psihic cu Diana Slavă, dar de condiție socială diferită și purtătoare a unui mesaj conjunctural, propriu anilor '50 ai secolului al XX-lea, Mirona Runcu studiază la Paris, unde se împrietenește cu tineri antifasciști, unii de naționalitate română, care se vor înrola în brigăzile internaționale republicane din Spania. Are o idilă cu unul din ei, față de altul nutrește o deosebită admirație, petrece, la întoarcerea în țară, trei zile la Viena, fiind martoră la persecuțiile rasiale declanșate după includerea Austriei în Germania nazistă. Repatriată, ruptă de familie, asistă cu groază la expansiunea Gărzii de Fier, la instaurarea dictaturii militare, traversează anii cumpliți ai războiului, pentru ca, în sfârșit, să se bucure de vestea actului de la 23 august 1944. Aflată în aceeași noapte într-un adăpost, Mirona are, spre dimineață, impresia că se zguduie pământul și se surpă ziduri, ceea ce ar explica și titlul scrierii. În sfera vieții intime, experiența capitală a eroinei e dragostea mistuitoare pentru Ștefan, împărtășită de el platonice. Mai mult povestire decât roman, *Gențiane* desfășoară o biografie în felul ei exemplară. Fiică a unui restaurator dintr-o gară rurală, Rada Ionac, ajunsă chelneriță, e, sufletește, o țărancă robustă, floare aspră de munte, deșteaptă și ambițioasă, agresivă la nevoie, neînduplecată în voința de a se realiza. Atrasă irezistibil spre teatru, ea ține cu tot dinadinsul să i se consacre și nimic nu îi poate clinti hotărârea. Fugindu-i nevasta cu un ibovnic, tatăl se mută la București, unde Rada urmează liceul și devine studentă la regie de teatru. Spre a se întreține, lucrează în spitale, ca soră, întâmpină piedici, invidii, uri, dușmăni, dar întâlnește și oameni care o ajută. Cel mai puternic reliefat, profesorul și cronicarul dramatic Cirus Hotar, natură ciudată, minte scăpărătoare, spirit paradoxal, are idei și comportamente ce amintesc de personajele lui Camil Petrescu.

SCRIERI: *Pânza de păianjen*, București, 1938; ed. postfața autoarei, București, 1973; ed. îngr. Corneliu Popescu, București, 1993; *Cad zidurile*, București, 1950; ed. (*Cartea Mironiei*), București, 1965; ed. (*Mirona*), postfața autoarei, București, 1972; *Cântecul uzinei*, București, 1950; *S-a dumirit și Moș Ilie*, București, 1950; *Surorile*, București, 1951; *Cantemiriștii*, București, 1954; *Fetele lui Barotă*, București, 1958; ed. (*Iubiri paralele*), București, 1974; ed. București, 1991; *Gențiane*, București, 1970; *Pe firul de păianjen al memoriei*, București, 1977; ed. București, 1991; *În căutarea somnului urias*, București, 1980; ed. București, 1990; *Această dulce povară, tinerețea*, București, 1983; ed. București, 1993. **Traduceri:** Françoise Sagan, *Vă place Brahms?*, București, 1971 (în colaborare cu Catinca Ralea); Françoise Mallet-Joris, *Casa de hârtie*, București, 1972; Andrée Chedid, *Celălalt*, București, 1977.

Repere bibliografice: Ieronim Serbu, *Itinerarii critice*, București, 1971, 54–58; Constantin Fântăneru, „*Pânza de păianjen*”, UVR, 1938, 12; Perpessiciu, *Opere*, VIII, 88–89; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 591–594; Mihail Sebastian, *Debuturi*, RFR, 1938, 8; E. Lovinescu, *Aquaforțe*, București, 1941, 325–326; Mihnea Gheorghiu, „*Cântecul uzinei*”, VR, 1951, 2; Georgeta Horodincă, „*Fetele lui Barotă*”, GL, 1958, 24; Piru, *Panorama*, 356–359; Mircea Iorgulescu, „*Gențiane*”, RL, 1971, 31; I. Negoiteșcu, „*Mirona*”, F, 1972, 11; Valentin Tașcu, „*Mirona*”, F, 1972, 11; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 434–435; Sorin Titel, „*Iubiri paralele*”, RL, 1974, 45; Boris Buzilă, *Mărturie în amurg*, Cluj-Napoca, 1974, 185–192; Emil Manu, *Cella Sergheie și refuzul autobiografiei*, O, 1975, 25; Sânziana Pop, *Propuneri pentru paradis*, Iași, 1975, 210–219; *Encicl. jud.*, XIV, 422–427; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 145–151; Protopopescu, *Romanul*, 263–264; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 372–377; Piru, *Ist. lit.*, 441–442; Constantin Ciopraga, *Demnitățile romanului de dragoste*, CL, 1984, 4; Constantin Ciopraga, *Lucrând cu fire de păianjen*, CRC, 1987, 46; Cosma, *Romanul*, I, 286–287; Florin Faifer, *Anul trecut la Mangalia*, CRC, 1990, 44; Negoiteșcu, *Ist. lit.*, I, 260; Liana Cozea, *Pe firul de păianjen*, ST, 1992, 2; Eugenia Tudor-Anton, *Cella Sergheie*, RL, 1992, 30; Poantă, *Scriitori*, 21–22; Liana Cozea, *Fețele Diane*, ST, 1997, 2–3; Micu, *Ist. lit.*, 284; Anna Alexandrescu, *Zei nu coroboră din Olimp (Scrieri de la Cella Sergheie)*, Alexandria, 2001; Popa, *Ist. lit.*, I, 275–276; Evelin Folea, *Cella Sergheie – o prezență răscolitoare*, ALA, 2002, 633; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 214–216. D.Mc.

SERGHEIE, Emil (12.V.1897, Hudești, j. Botoșani – 5.II.1977, București), gazetar, poet și traducător. Fiu al Zoei și al preotului Ion Sârghie, **S.** a absolvit și el seminarul, în Iași, la „Veniamin Costache”, dar nu s-a îndreptat către preoție, ci a urmat (sau numai a audiat) cursuri la Facultatea de Litere și Filosofie și la Drept. În 1916, în „Unirea”, semnează întâiul articol, iar primele versuri îi sunt tipărite în „Zorile” din 1919. Începând din 1921 se va afirma ca un „muncitor al scrisului zilnic” – cum se autodefinia –, dovedindu-se un gazetar talentat și pasionat, prob și de largă deschidere intelectuală. Colaborator devotat al publicațiilor ieșene, apropiat de cercul de la „Viața românească”, e prezent masiv și în periodicele bucureștene. Scrie în „Mișcarea”, „Gândul nostru”, „Rampa”, „Libertatea”, „Lumea” (1926–1936), „Politica”, „Pagini moldovene”, „Manifest”, „Chemarea”, „Opinia”, „Teatrul”, „Adevărul”, „Dimineața”, „Jurnalul”, „Revista română”, „Curierul”, „Dreptatea”, „Momentul”. Era redactor la unele – „Gândul nostru”, „Lumea”, „Dreptatea” – și se implică în redactarea

revistei „Lumea copiilor”. Din 1936 face parte din Societatea Ziariștilor Progresiști. Semna Emil Sârgu, em. s., S. Emiliu, S. Em., Flavius, Interim, Obs. Din 1933 până în 1937 a deținut funcția de director al Teatrului Național din Iași. Pentru vederile sale democratice și luările de poziție contra fanatismului politic și extremei drepte, sub regimul antonescian a fost internat în lagărul de la Târgu Jiu. Rămăs fără slujbă, o vreme a servit ca îndrumător cultural într-o mică fabrică ieșeană. În 1944 era director general al teatrelor, în 1945 se afla în conducerea ziarului independent „Momentul”. În ultima parte a vieții s-a dedicat activității de traducător.

Deși debutează cu poezie – ciclul *Din acordurile toamnei* intră, alături de *Pastele* de M. Sturdza (Grigore M. Sturdza, coleg de redacție la „Gândul nostru”), în volumul *Poeme*, apărut în 1923 –, cu toate că, exersând, traduce din versurile lui Paul Verlaine, Francis Jammes, Rabindranath Tagore, nu lirica va fi definitorie pentru vocația lui S. Mai bogat ilustrată în reviste, poezia rămâne, totuși, doar rodul unei aspirații artistice. Ritmat în obsesii autumnale (*Litanii pentru toamna mea, C-un paznic, în toamnă, Toamnă putredă* ș.a.), versul se lasă purtat de nuanțele indecisului verlainian (definit de S. prin imaginea „malurilor neprecise ce despart raționalul de irațional”) către „tăcutul susur al tristeții” și al tainei. Precum-pănește însă pastelul de tradiție autohtonă, pe fundalul căruia se proiectează, surprinzător, izbucniri de tragism, cu brutale accente existențialiste, născut din închiderea în cotidian (*Un cerșetor vorbește toamnei, Fecioarele albe*). Esențial este S. în tabletele, cronicile ori în anchetele privind actualitatea – foarte numeroase și niciodată adunate într-o carte –, întrucât aici exigența sa extremă, de „bijutier” (Petre Pascu), nu intră în contradicție cu, ci sprijină umanitatea profundă a unui fond reflexiv-afectiv. Imediatul, politicul sunt întotdeauna trecute prin filtrul culturii, filosofiei, ironiei, căutându-se aspectele reprezentative, general valabile. În recenzii, cronici, însemnări critice, portrete literare comentatorul dă romanului un loc central, fiind genul care, adâncind analiza vieții prin înscriere în istoria trăită, în economic, ca și prin incursiunile în psihologia de neam și în inconștient, tinde să cuprindă totalitatea omenescului. Privilegiind, cu sinceritate, „obligația de conștiință” în artă și pe scriitorul luptător social, cronicarul știe să prețuiască, alături de Émile Zola („unul din acele glasuri articulate ale omenirii”), de Romain Rolland, Maxim Gorki, André Malraux sau Constantin Stere, „umbrele rembrandtiene” din scrisul lui F. M. Dostoievski și chiar pe James Joyce (care are, prin S., una din primele receptări românești) pentru forța „materiei obscure” din romanul *Ulise*. Aprecia folclorul, afirmând, precum, mai târziu, Mircea Eliade, că „basmele noastre au elemente care ar putea revendica, în fața altor literaturi, o originalitate bine definită” (*De la Petre Ispirescu la George Lesnea, C. Berariu*), îi elogia pe marii creatori de limbă, Eminescu, Creangă, Argezi, Sadoveanu. Din literatura română îi recomandă pe G. Ciprian, George Lesnea, Cezar Petrescu, Adrian Maniu, Al. Iacobescu, Ion Călugăru, Petre Pandrea ș.a., iar din literatura universală pe Albert Samain, Jean Moréas, Upton Sinclair, Ilya Ehrenburg, Leonid Andreev,

Anatole France ș.a. Dogmei inflexibile i-a opus omenescul umorului (*Unde ne sunt humorii?*) și tăișul ironiei. A fost un cronicar de artă pertinent, cu intuiții precise, lecturi bogate, cu o bază teoretică formată mai ales datorită lui Hippolyte Taine și lui John Ruskin, dar și un cronicar dramatic condus de ideea selecției unui repertoriu de autentică valoare artistică pentru scenele românești: Shakespeare, Molière, Oscar Wilde, Bernard Shaw, August Strindberg. Apărător acerb al libertății presei, jurnalist nu lipsit de nerv polemic (intră în confruntare cu Nicolae Iorga, Tudor Arghezi ș.a.), S. s-a menținut mereu în granițele urbanității. A susținut cu probitate și, în cele mai bune pagini ale sale, a realizat un țel de netăgăduită importanță: întemeierea prin cultură, moralitate și idealism a profesionalismului gazetăriei. A tradus din literatura franceză, cu precădere scriitori din secolul al XIX-lea: Alfred de Musset, Étienne de Sénancour, Guy de Maupassant, Émile Zola ș.a.

SCRIERI: *Poeme*, Iași, [1923]. **Traduceri:** Guy de Maupassant, *Gogolii de său. Mademoiselle Fifi. Doi prieteni*, pref. trad., Craiova, f.a.; Alfred de Musset, *Cu dragostea nu-i de glumit*, pref. M. Baraz, București, 1956 (în colaborare cu Scarlat Callimachi); Émile Zola, *Excelența sa, Eugène Rougon*, pref. Theodosia Ioachimescu, București, 1957; G. I. Matveev, *Scorpionul*, București, 1959 (în colaborare cu N. Bucurescu); Ștefan Babaevski, *O vară în stepă*, București, 1960 (în colaborare cu Ștefania Brătulescu); Agnia Kuznețova, *Pe cuvântul meu de comsomist*, București, 1962 (în colaborare cu V. Țvileac); Wilkie Collins, *Piatra lunii*, pref. H. Zalis, București, 1962 (în colaborare cu Andrei Bantaș); Daniil Granin, *Împotriva furtunii*, București, 1965 (în colaborare cu Ana Gherasim); Mulud Feraun, *Fecior de om sărac*, București, 1966; Vincent Van Gogh, *Scrisori*, I-II, București, 1970; Étienne de Sénancour, *Oberman*, pref. Al. Dumitriu-Păușești, București, 1971; Louis Aragon, *Aurélien*, București, 1973.

Repere bibliografice: M., „*Poeme*”, „*Năzuința*”, 1923, 3; gr. v. [Gr. Vēja], „*Poeme*”, „*Licăriri*”, 1923, 10–11; Sandu Teleajen, „*Poeme*”, „*Gândul nostru*”, 1924, 1; Ion Diaconescu, „*Poeme*”, „*Foiaia tinerimii*”, 1924, 10; Al. O. Teodoreanu, *Emil Serghie*, „*Opinia*”, 1931, 7343; Emil Samoilă, *Ziaristica*, București, f.a., 319; Alexandru Pogonat, *Noul director al Teatrului Național din Iași*, „*Ziua*”, 1933, 339; *Interviu prin surprindere*, „*Opinia*”, 1936, 8 741; G. Pascu, *Emil Serghie*, „*Cetatea Moldovei*”, 1940, 7; Petre Pandrea, *Rememorări*, MOT, 1945, 58; *Straje, Dicț. pseud.*, 645; *O pagină din lupta antifascistă în 1937*, RL, 1975, 52; Petre Pascu, *Emil Serghie*, RL, 1977, 6; Massoff, *Teatr. rom.*, VII, 163, 211, 295; Leon, *Umbre*, IV, 223–232; Maței, *Personalități*, V, 236–238; Teodorescu-Braniște, *Presă și lit.*, II, 175; N. Carandino, *Nopti albe și zile negre*, București, 1992, 255–256, 281, 395; Aurel Leon, *Un mare gazetar al Iașului*, „*Monitorul*”, 1995, 63; Lazarovici, *Dicț. scriit. botoșăneni*, 179; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 216–217; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 375. S. C.

SERNET, Claude (pseudonim al lui Ernest-Benoît Spirt; 24.V.1902, Târgu Ocna – 15.III.1968, Paris), poet, publicist și traducător. Este fiul Sidoniei (n. Marcovici) și al lui Eugen Spirt, medic. Urmează clasele primare la Târgu Ocna, acum învățând limbile franceză și germană. Din 1913 este elev al Liceului Internat din Iași, iar în 1916 se transferă la București, susținându-și bacalaureatul la Liceul „Matei Basarab” în 1921. Înscriș aici la Facultatea de Drept, nu o frecventează, dar în 1925 își reia studiile la Facultatea de Drept din Pavia (Italia),

devenind doctor în drept cu teza *La psicanalisi giudiziaria* (1928). Elev și proaspăt student, frecventează cenaclul lovinescian și își face debutul în 1921, la „Sburătorul”, cu versuri în manieră parnasiană, de înrăurire barbiană. E. Lovinescu îi propune să semneze Mihail Cosma, pseudonim pe care îl va adopta și folosi încă un timp și după plecarea definitivă la Paris, în 1928. Prieten cu Ilarie Voronca (acesta era căsătorit cu sora lui S., Colomba), congener al grupului alcătuit din Ștefan Roll, Sașa Pană și Geo Bogza, nutriend o mare admirație pentru Victor Brauner și Tristan Tzara, renunță treptat la formula tradiționalist-simbolistă, abandonând un întreg volum de poeme în proză, *Laude*, și e tot mai prezent în revistele de avangardă. Susține apariția, în octombrie 1924, a revistei „75 HP”. Student la Pavia, este corespondent al revistei „Integral”, în care îi apar *De vorbă cu Pirandello* (1925) și texte-manifest substanțiale (*De la futurism la integralism*). Îl cunoaște pe F. T. Marinetti, care devine prezentă epistolară în aceeași publicație. Stabilît în Franța, S. se integrează mișcării suprarealiștilor, în iunie 1928 contribuind la apariția revistei „Discontinuité”, împreună cu Arthur Adamov ș.a. După un an e inclus cu versuri în placheta colectivă *Mises au point*. Publică puțin în periodicele franceze interbelice. I se acceptă naturalizarea în februarie 1938. Mobilizat în octombrie 1939 în Regimentul 22 Infanterie de la Fontainebleau, e luat prizonier la Méry-sur-Seine în iunie 1940, însă în mai 1941 reușește să evadeze. Sub ocupație scrie la „Mérédien”, o revistă a Rezistenței, în care deține rubrica criticii de poezie, ia parte la alte acțiuni ale Rezistenței, experiență care îl va marca. Debutează editorial cu versurile din *Commemorations* (1937), urmate de *Un Jour et une nuit* (1938). În 1947, în „Revista literară”, condusă de Miron Radu Paraschivescu, îi apar o nuvelă tradusă de Sașa Pană și însemnările omagiale *Lui Benjamin Fondane, deportat*. Cu un conținut și o atmosferă de acum constante, volumele vor ieși abundent: *Mais une île ou peut-être un rivage* (1947), *Enfin, ces neuf poèmes* (1948), *Poèmes dûs* (1950), *Jour après jour* (1951), *D' Une suite sans fin* (1953), *Avec les mêmes mots (1930-1954)* (1954), *Fidèle infidèle* (1955), *Étapes* (1956), *Aurélia* (1958) ș.a., antologia de autor *Les Pas recomptés* (1962; Premiul „Antonin Artaud”), *L'Étape suivante* (1965; Premiul „René Laporte”). Traduce în franceză *Primele poeme de Tristan Tzara* (1965) și este distins cu „Mandat de poètes” (1966). Ultimul volum antum, premonitory, poartă titlul *Ici repose* (1967). Postum îi apar *À Jacques Hérold* (1969), *Ces Pas d'une autre étape* (1970). A editat în 1965, împreună cu Gaston Puet, poemul inedit al lui Benjamin Fondane *L'Exode*, a tradus în franceză din Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Eusebiu Camilar, Zaharia Stancu, Alexandru Vona ș.a. Mai colaborează, între 1921 și 1923, la „Adevărul literar și artistic”, „Flacăra”, „Gândul nostru” (Iași), „Năzuința” (Craiova), iar mai târziu și la „Clopotul”, „Punct” (cu pamflete), „Contemporanul”, „unu”, „Interval”, „Journal des poètes”, „Phare de Neuilly”, „L'Éternelle revue”, „Nouvelles littéraires” și la „Cahiers jaunes” (cu cronică de film). A mai semnat Ernest Spirt, Ernest Cosma și Armand Lanson.

În epoca debutului său românesc S. pare atașat, cel puțin formal, paradigmei clasice de poezie, atent la prozodie și muzicalitate, cu un lexic apropiat de al lui Ion Barbu din perioada lui parnasiană. „Geometria” versului deconspiră ca modele tutelare pe Gérard de Nerval și pe Stéphane Mallarmé. Dar, ca și la Tristan Tzara, cel dinaintea de dadaism, tiparul „academizant” îmbracă o recuzită și un conținut existențial de factură simbolistă. *Privești pentru o domniță medievală*. Blazon reprezintă o parodie livrescă, unde vetustul și prețiosul își dau întâlnire într-un simbolism manierist, exterior, practicat și de Mircea Pavelescu sau chiar de G. Bacovia, aici însă parodicul având aceeași funcție demolator-ironică din poemele „bucolice” ale lui Tzara. Alăturându-se grupului de la „Integral”, S. renunță la cadrele formale, fracturând „cu metodă” sintaxa poetică, pulverizând tema în nuclee semantice independente. O „interferență a seriilor”, în terminologia bergsoniană, creează o dispută ironică, actanții fiind mereu „Candoarea și Amarul”. Eseul *De la futurism la integralism*, dincolo de faptul că poate fi considerat un manifest al revistei, rămâne relevant pentru opțiunea lirică personală; spre deosebire de violența negatoare a altor programe avangardiste, textul afirmă valorile mișcărilor moderniste anterioare, care se vor potența în sinteza integralistă. Ca eseist, S. se remarcă printr-o viziune lucidă, echilibrând șocul paradoxurilor aparente și percutanța asocierilor cu totul insolite. Temperamental, poetul este un spirit neliniștit, sedus și totodată înspăimântat de modernitate, câștigat de poezia marilor orașe, de elanurile și ritmurile constructiviste, de spectacolul eclatant al tehnicii, în care vede un nou tip de sublim al umanului. Dar seducția modernității nu atenuează amărăciunea „conștiinței nefericite” a omului, care se vede trădat de propriile creații și de istorie, înstrăinat de originile sale și de aspirația către un „firesc” devenit imposibil: „copilul Iisus vinde cărți/ poștale ilustrate cu vederi din/ Orient...” (*Prospect*). Tehnologia și mondenitatea, viteza și luxul nu elimină singurătatea, exilul, durerea, moartea, ci, în economia unei lumi „grăbite”, „ocupate”, le fac încă mai insuportabile, prin diminuarea umanului. Poemele capătă alura unor „scrisori deschise”, înregistrând neutru banalități: „la starea civilă s-au înscris trei industrii noi/ și un trust./ iată-l pe domnul Rockefeller întorcându-se acasă ca un lucrător...”, „ai putea câștiga 2 dolari pe zi vânzând ziare...”, odată cu aceste notații insinuându-se ideologia de stânga, ce l-a dominat constant pe S. Un *Reportaj* decodifică titlul revistei „75 HP”: „Nessus centaurul de 125 HP/ campionul uzinelor Fiat și al curselor de la Epson...”. În 1930 S. livra revistei „unu” texte în limba franceză, poeme-jurnal în care însemnări cotidiene, lapidare trimiteri la lecturi recente, contacte și prietenii, muncă și supraviețuire coexistă în preajma intuițiilor poetice. În tot, scrisul lui respiră angoasa eternului exilat, căutând cu disperare să își construiască o fortăreață, o „insulă” din însăși materialitatea fluidă a cuvintelor.

SCRIERI: *Commemorations*, Paris, 1937; *Un Jour et une nuit*, Paris, 1938; *Mais une île ou peut-être un rivage*, 1947 (hors commerce); *Enfin, ces neuf poèmes*, 1949 (hors commerce); *Poèmes dûs*, Paris, 1950; *Jour après jour*, Paris, 1951; *D' Une suite sans fin*, Paris, 1953; *Avec les mêmes mots*

(1930-1954), Paris, 1954; *Fidèle infidèle*, Paris, 1955; *Étapes*, Paris, 1956; *Aurélia*, Paris, 1958; *Une Élegie*, Wulfrath, 1960; *Les Pas recomptés*, Paris, 1962; *Éléments*, Paris, 1963; *L'Étape suivante*, Paris, 1964; *Ici repose*, cu o gravură de Jacques Hérold, Montpellier, 1967; *À Jacques Hérold*, cu o gravură de Jacques Hérold, Montpellier, 1969. *Ces Pas d'un autre étape*, Paris, 1970. **Ediții:** B. Fundoianu, *L'Exode*, pref. edit., Paris, 1965 (în colaborare cu Gaston Puet). **Traduceri:** Mihail Sadoveanu, *Mitrea Cocor*, Paris, 1951; Zaharia Stancu, *Le Nu-pieds*, Paris, 1951; Eusebiu Camilar, *Dans le brouillard*, pref. Louis de Villefosse, Paris, 1952; *Les Premiers poèmes de Tristan Tzara, suivis de cinq poèmes oubliés*, Paris, 1965; *Anthologie de la poésie roumaine*, Paris, 1968.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 448-450; Sașa Pană, *Claude Sernet*, „Unirea”, 1948, 153; Eugen Jebeleanu, *Claude Sernet*, CNT, 1968, 13; Șerban Cioculescu, *La moartea poetului*, GL, 1968, 14; Ștefan Roll, *Ospățul de aur*, pref. Al. A. Philippide, București, 1968, 235-237; Piru, *Varia*, I, 382; *Encycl. jud.*, XIV, 423; Michel Gourdet, *Claude Sernet - l'homme et l'oeuvre*, I-II, Nice, 1977; *Claude Sernet*, în *Avangarda literară românească*, îngr. și introd. Marin Mincu, București, 1983, 197-208, 573-577, 676; *Scarlat. Ist. poeziei*, II, 21, 34, 43; Mincu, *Eseu*, II, 294; Pop, *Avangarda*, 151-156, *passim*; Negoitescu, *Ist. lit.*, I, 265; Nicolas Catanoy, *Claude Sernet*, „Euresis”, 1994, 1-2; Lucian Pricop, *Dicționar de avangardă literară românească*, București, 2001, 49-50; Cornel Galben, *Centenar Claude Sernet*, ATN, 2002, 6; Dan Grigorescu, *Dicționarul avangardelor*, București, 2003, 156. S.D.

SERRE, Odile (27.XI.1961, Fontenay-aux-Roses, Franța), traducătoare. Părinții săi sunt Francine Serre (n. Auberlet), infirmieră școlară, și Robert Serre, inginer. Frecventează cursurile liceelor „Marie Curie” și „Lakanal” din Sceaux (departamentul Hauts-de-Seine) și face studii de filologie modernă la Universitatea Sorbonne-Paris IV. Convinsă din adolescență, cum va declara, că meseria „minunată și ingrată în același timp” de traducător i se potrivea, și-a ales ca specialitate secundară limba și literatura română oarecum din întâmplare, ghidată doar de informațiile oferite de un unchi și de fotografiile unor mănăstiri bucovinene. Își susține masteratul cu teza *Une Poétique de l'exil*, focalizată asupra operei lui Benjamin Fondane (B. Fundoianu). Obține apoi și „diploma de cercetare și studii aplicate” în limba și cultura română, la INALCO-Paris VII. Ulterior lucrează la Editura Seuil din Paris. Traduce mai întâi, la propunerea lui Virgil Tănase, cartea despre Gogol a lui Lucian Raicu (1993), după care porcede la realizarea unui proiect ambițios, de durată, acela de a transpune în franceză opera românească a poetului care o fascinasese în facultate, Benjamin Fondane. Astfel, apărea versiunea franceză a *Priveliștilor* (în volumul *Le Mal des fantômes*, 1996), apoi traducerea paginilor de critică literară (*Images et livres de France*, 2002), drama *Tăgăduința lui Petru* urmând să fie inclusă în volumul *Le Reniement de Pierre, suivi de poèmes inédits*, pentru care Centre National du Livre îi acordă o bursă. Se apropie și de creațiile altor poeți și, mai rar, de textele unor prozatori români, publicând studii, articole și tălmăciri în „Action poétique”, „La Quinzaine littéraire”, „Europe”, „Seine et Danube”, „MEET”, „Poésie”, „Missives”, „Cahiers Benjamin Fondane” (Israel), „Continuum” (Israel) ș.a. ori în reviste din România - „Apostrof”, „Poesis”, „Observator cultural”,

„Vatra”. În decembrie 1997 s-a realizat la Théâtre-Poème din Bruxelles, în cadrul festivalului „Pour un symbolisme européen”, un spectacol pe versuri traduse de S. din *Plumb* de George Bacovia (avându-i ca protagoniști pe Radu Duda și Monique Dorsel), iar volumul, publicat în 1998, va fi distins cu Premiul Frontiera Poesis. Îi apar și alte versiuni la cărți de poezie românească - *Psaumes* de Magda Cârneci (1997, în colaborare), *L'Appel du nom* de Cezar Baltag (1999, în colaborare cu Alain Paruit și Ilie Constantin) -, florilegiile *Une Anthologie de la poésie moldave* (1996, în colaborare cu Alain Paruit și Cornelia Golua), *Romanian Poets of the 80's and 90's* (1999, în colaborare cu Alain Paruit pentru partea franceză a antologiei) și *Comme dans un dessin de Escher. Huit poètes roumains* (2002, în colaborare), precum și romanul *Composition aux parallèles inégales* al lui Gheorghe Crăciun (2001; Premiul „Pierre-François Caille”, acordat de Société Française des Traducteurs).

La apropierea traducătoarei de poezia lui B. Fundoianu conțat aspirația de a uni cele două domenii ale studiilor ei universitare, dar au fost active și afinități, consonante cu propria fire. În plus, dificultățile de transpunere fiind mai speciale, S. răspunde provocării de a găsi echivalentul exact al cuvântului românesc și de a lucra cu răbdare de artizan muzicalitatea versului. Cele mai multe piese cuprinse în *Paysages*, dar și în *Plomb*, transpuse din G. Bacovia, relevă „inventivitatea și forța cu care se păstrează inventarul lexical al originalului, sporindu-i expresivitatea prin mici modificări de timp, persoană, substantivizări ale verbului etc.” (Mircea Angheliescu). Aceleași calități pot fi observate și în versiunile textelor lirice aparținând unor poeți români contemporani, precum Cezar Baltag, Leonid Dimov, Marta Petreu, Simona Popescu, Magda Cârneci, Angela Marinescu, Ioan S. Pop, Valeriu Matei, Irina Nechit ș.a. Preferința pentru lirică a cedat totuși o singură dată, S. atacând și genul romanului. Cartea aleasă, *Compunere cu paralele inegale* a optzecistului Gheorghe Crăciun, îi punea, de asemenea, numeroase dificultăți - schimbări de formulă narativă și de registru stilistic, trimiteri la contextul social-politic, referințe literare. Toate vor fi învinse prin investire totală, prin muncă epuizantă, încununată de realizări recunoscute și prin distincțiile care i s-au acordat.

Traduceri: Lucian Raicu, *Avec Gogol*, Lausanne, 1993; Benjamin Fondane, *Paysages*, în *Le Mal des fantômes*, Paris, 1996, *Paysages - Priveliști*, ed. bilingvă, Pitești, 1999, *Images et livres de France*, Paris, 2002; *Une Anthologie de la poésie moldave*, pref. Sorin Alexandrescu, Paris, 1996 (în colaborare cu Alain Paruit și Cornelia Golua); Magda Cârneci, *Psaumes*, Marseille, 1997 (în colaborare); G. Bacovia, *Plomb*, Lausanne, 1998, *Plumb - Plomb*, ed. bilingvă, Pitești, 1998; Cezar Baltag, *Chemarea numelui - L'Appel du nom*, București - Paris, 1999 (în colaborare cu Alain Paruit și Ilie Constantin); *Romanian Poets of the 80's and 90's*, Pitești, 1999 (în colaborare); Gheorghe Crăciun, *Composition aux parallèles inégales*, pref. Serge Fauchereau, Paris, 2001; *Comme dans un dessin de Escher. Huit poètes roumains*, Luxembourg-Québec, 2002 (în colaborare).

Repere bibliografice: Virgil Tănase, *Fascinante Russie*, „Vendredi”, 1993, 171; Edgar Reichmann, *La Quête interrompue de Benjamin Fondane*, „Le Monde”, 1996, 12 iulie; Vasile Gârnet, *Poeți basarabeni editați la*

Paris, „Contrafort”, 1996, 10; Gheorghe Crăciun, *Bacovia în franceză*, „Paralela 45”, 1996, 1; Mircea Anghelescu, *Bacovia, între traductibil și intraductibil*, RL, 1998, 25; Gheorghe Crăciun, *Între poeticitate și pragmatism*, OC, 2001, 47; Gheorghe Crăciun, *Traseu recompus*, OC, 2001, 63; Serge Fauchereau, *Préface à un roman d'amour*, „La Quinzaine littéraire”, 2001, 807; Edgar Reichmann, „Composition aux parallèles inégales”, „Le Monde”, 2002, 4 ianuarie; Marta Petreu, *Poeți români în limba franceză*, APF, 2002, 9; Marie-France Ionesco, „Images et livres de France”, „Bulletin de la Société Paul Claudel”, 2002, 168; Gaspard Hons, *Le Phi nouveau est arrivé*, „Tageblatt”, 2002, decembrie; Daniel Poznner, *Huit poètes roumains*, „Seine et Danube”, 2003, 1; Gisèle Vanhèse, „Images et livres de France”, „Romantisme”, 2003, 119; O meserie minunată și îngrată în același timp. *Odile Serre în dialog cu Gabriela Adameșteanu*, „22”, 2003, 2.

SERRURIE, Grigore (25.I.1821, Giurgiu - 29.I.1893, București), publicist, poet și traducător. Este fiul lui Panait Serrurie, originar din insula Egina, ostaș în armata rusească, stabilit apoi în Muntenia. În preajma revoluției de la 1848 era locotenent în garnizoana Giurgiu și devenise om de încredere al comandantului său, Christian Tell. Ridicat la rangul de căpitan, avea să ia parte la eroica bătălie din Dealul Spirii. După înfrângerea mișcării va fi exilat la Brusa, unde rămâne până în 1856. La întoarcerea în țară se avântă în campania pentru Unire. Era, de altfel, un membru activ în Divanul ad-hoc, iar ca deputat de Giurgiu își exercită mandatul în toate Camerele liberale până în anul 1888, când se retrage din activitatea politică. Amic al lui C. A. Rosetti, **S.** lucrează timp de mai mulți ani în redacția ziarului „Românul”. Arestat de patru ori sub domnia lui Al. I. Cuza, ar fi fost, după propria mărturie, unul din cei care au pregătit răsturnarea domnitorului. Înainte de 1861 mai îndeplinise funcția de director în Prefectura de Poliție a Bucureștiului. Mai târziu avea să fie ajutor de primar al Capitalei. Din 1866 până în 1877 colonelul **S.** este comandantul Legiunii a IV-a de Gardă Civică. În ultimii ani ai vieții trăiește mai mult retras.

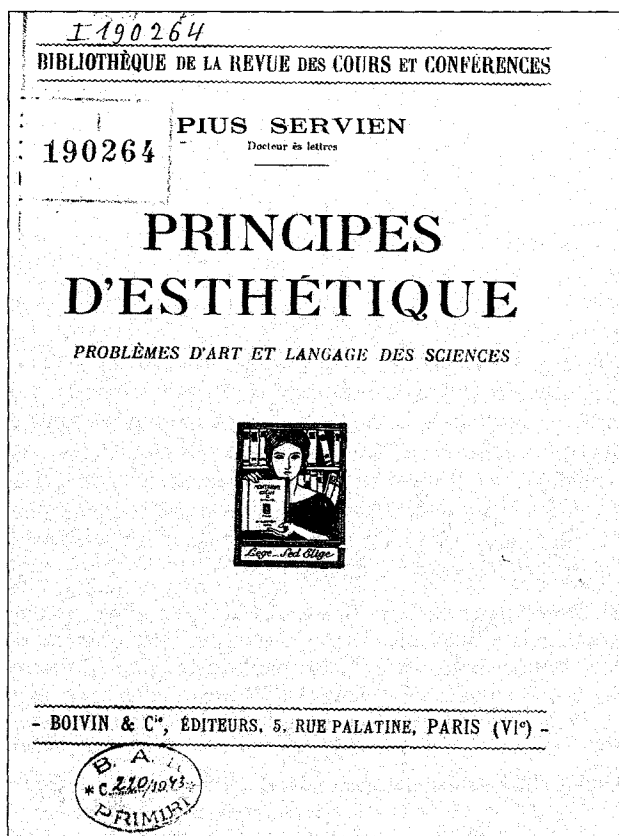
Om politic și publicist, **S.** se dovedește un temperament combativ, chiar pătimaș, preocupat de binele obștesc. A militat cu multă ardoare, în versuri sau în articole de presă (în „Reforma”, „Steaua Dunării”, „Dâmbovița”, „Românul” ș.a.), pentru cauza Unirii, pentru suveranitate și autonomie, clamând împotriva despotismului sau denunțând lipsa de patriotism, nu numai a adversarilor politici. Socotind că e un „timp de conștiință”, lansează energice apeluri către compatrioți, somându-i să își facă datoria către țară. În versuri răspicate, pe un ton patetic, el deplânge soarta clăcașului, condamnându-i vehement pe cei ce îl asupresc. **S.**, care scrie de pe la 1845, versifica, se pare, cu multă ușurință, nu în afara înfrăuririi unor I. Heliade-Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Cezar Bolliac. În 1858 îi apare o *Colecțiune de poezii scrise în exiliu*. E aici o lirică searbădă și monocordă, autorul lamentându-se întruna, pururi nemângâiat de pierderea iubitei și covârșit de amărăciunea exilului. Nota socială, uneori cu adresă satirică, nu lipsește. Unele poezii sunt adaptări din grecește. De oarecare interes ar fi elementele exotice și mai ales cele de pastel. Nu doar în

sensul observației caracterologice, ci și în plan etic **S.** e un critic lipsit de seninătate, un înverșunat. El are oroare de luxul, corupția, abuzurile și viciile care minează societatea română a vremii. Un reportaj în versuri este *Brussa la 1850*, descriere minuțioasă a cetății, zugrăvită în ce ar fi având mai rău și depravat. În calitate de martor ocular, el descrie *Catastrofa Brussei la 1855* și povestirea lui versificată se încarcă de o anume tensiune. Referirile, prin analogie, la Țările Române sunt stăruitoare. În 1872 publică un *Catehism român și creștin*. După trei ani iese de sub teascuri un lung poem alegoric, *România și Mihai Viteazul* (1875), care, în violența lui pamfletară, consună pe alocuri cu *Scrisoarea III* a lui Mihai Eminescu. Verbul e congestionat, autorul, inventiv în imprecății, indignându-se, retoric, de fățărnicia clerului sau de nepăsarea tinerilor cu inimi bătrâne. Autodidact, **S.** cunoștea limbile greacă, turcă și franceză. Din franțuzește transpune *Question économique des Principautés Danubiennes*, lucrarea lui N. Bălcescu. A tradus, de asemenea, texte de Armand Lévy, Felice Orsini, Édouard Laboulaye.

SCRIERI: *Colecțiune de poezii scrise în exiliu*, București, 1858; *Catehism român și creștin*, București, 1872; *România și Mihai Viteazul*, București, 1875. **Traduceri:** Armand Lévy, *Împăratul Napoleon III și Principatele Române*, București, 1859; Felice Orsini, *Temnițele austriace în Italia*, București, 1861; Édouard Laboulaye, *Parisul în America*, București, 1864.

Repere bibliografice: George Potra, *Un pașoptist uitat: Grigore Serrurie (1821-1893)*, în *Studia et acta Musei Nicolae Bălcescu*, Bălcești pe Topolog, 1970-1971, 537-578; Mircea Anghelescu, *Literatura română și Orientul (secolele XVII-XIX)*, București, 1975, 139-143; *Dicț. lit.* 1900, 778-779; Faifer, *Semnele*, 303-304. **F. F.**

SERVIE, Pius (pseudonim al lui Șerban Coculescu; 5.III.1902, București - 28.I.1959, Paris), poet și estetician. Este fiul lui Nicolae Coculescu, profesor de astronomie, director al Observatorului Astronomic din București. A urmat școala primară și clasele gimnaziale la Liceul „Gh. Lazăr” din București, continuându-le la Liceul „Saint-Louis” din Paris (1917-1920). În capitala Franței va urma Facultatea de Litere, studii ce se vor încheia cu un doctorat la Sorbona (1930), susținut cu tezele *Lyrisme et structures sonores* și *Les Rythmes comme introduction physique à l'esthétique*. Audiază și cursuri de astronomie, matematică, fizică, chimie etc. Între timp se întoarce în România spre a-și efectua serviciul militar (1926-1927), apoi se stabilește definitiv în Franța. Devine membru al Academiei de Științe din România (1937), e laureat la Institut de France (1942) și cercetător la Centre National de la Recherche Scientifique din Paris (1948). Participă la mai multe congrese internaționale de filosofie, lingvistică, estetică, fizică teoretică, intervențiile sale bucurându-se de o foarte bună primire din partea specialiștilor, ca și studiile apărute în „Revue de culture française”, „Revue d'esthétique”, „Revue philosophique”, „Revue des cours et conférences”, „Scientia”, „Revue de Paris” ș.a. În țară a colaborat la „Convorbiri literare” (unde semnează și Piu Șerban), „Grai și suflet” ș.a. A

debutat foarte devreme, în 1920, cu un volum de versuri, *Curgând clepsidra*, urmat de *Introducere la un mod de a fi* (1927), eseul ale cărui idei prefigurează multe din scrierile pe care le va elabora și publica în limba franceză.

Comentatorii au constatat că începuturile lui **S.**, personalitate care va aduce înnoiri esențiale în analiza versului, stăteau încă sub semnul influenței lui Mihai Eminescu, dar și a lui George Coșbuc în unele compuneri ce evocau, într-o factură idilică, tablourile lumii satului. Și mai semnificativă e prezența acestor ecouri în lirica sa franceză de mai târziu – *Orient* (1942) – ori în versurile din volumul *Amor* (1958), scrise în românește și editate în regie proprie, într-o etapă când **S.** se impusese ca o autoritate necontestată în întemeierea unei discipline care viza cercetarea versificației dintr-o perspectivă interdisciplinară, bazată pe exemplele furnizate de marea poezie. Astfel încât s-ar părea că opera lui **S.** s-a constituit prin participarea a două personalități diferite: un poet ce și-a păstrat candoarea juvenilă, exersând cu o plăcere neascunsă diverse scheme prozodice, și un estetician riguros, care apelează în numeroasele sale lucrări, sintetizate în *Esthétique. Musique, peinture, poésie, science* (1953), la criterii noi ce solicită participarea matematicii în sistemul de referințe axiologice. Estetica lui a atras în primul rând atenția deoarece a deschis perspective pe care le vor valorifica demersurile întreprinse de poeticienii din ultimele decenii ale secolului al XX-lea, de cei care au aplicat teoria probabilității la cercetarea versului, de

reprezentanții teoriei modelării și, mai ales, ai esteticii informaționale. Remarcabil este faptul că esteticianul pornea de la analiza unui element mai curând tehnic, care nu părea să aibă legătură cu valoarea artistică, și anume structura prozodică; or, sistemul construit de el va anticipa metoda care aplică analiza cantitativă unui obiect definit anterior prin judecata de valoare. Așa cum s-a observat, „format pe o bună cunoaștere a limbajului poetic și a celui muzical, demersul său estetic tinde spre o metafizică a ritmului ca principiu de universalitate” (Ion Marcos). **S.** interpretează limbajul liric ca fiind separat de cel științific, „reciproc ireductibile”: „specifică unuia este omnimia infinită, tipică pentru celălalt este sinonimia, echivalența, posibilitatea substituirilor”. Notația numerică a silabelor ce constituie un picior o înlocuiește pe cea clasică, greco-romană, a silabelor lungi și scurte, și pe cea a silabelor accentuate și neaccentuate. În felul acesta, se obține o imagine clară a succesiunii ritmurilor într-un poem în versuri sau în proză, ceea ce pune în lumină, așa cum s-a constatat, „natura tonică a limbii franceze” și, firește, a versului francez. Ritmul e definit – deopotrivă în poezie și în muzică – în funcție de perceperea lui de către cititor sau ascultător; poezia e privită ca o formă de comunicare și va fi supusă legilor complicate ale comunicării. **S.** refuză transformarea demersului său estetic într-un sistem și îi păstrează forma deschisă spre o înțelegere a funcției umanului. Din păcate, exemplele folosite denotă o ciudată lipsă de atenție privitoare la poezia germană – de pildă, Rainer Maria Rilke sau Hugo von Hofmannsthal – sau la cea anglo-saxonă – T. S. Eliot, Ezra Pound ori imagiștii – și nu izbutesc, în consecință, să dovedească tocmai caracterul universal al acestor teze estetice. Pe de altă parte, dificultățile de lectură ale studiilor lui **S.** ar putea explica parțial slaba lor reprezentare în sintezele de estetică apărute în ultimele decenii în Franța. Un merit neîndoiește revine unor specialiști români care, în acest răstimp, le-au acordat importanța meritată.

Asemenea lui Caillois și înaintea lui, Pius Servien credea că arta nu e decât împlinirea unei tendințe înscrise în structura lumii naturale, mai precis în structura organismelor vii [...]. Estetica acestui precursor al poeziei matematice combină vitalismul bergsonian cu o reactivare (științifică, nu mistică) a viziunii pitagoreice asupra structurii numerice a universului. La intersecția biologiei (un fel de „estetică generalizată” a viului) cu matematica, Pius Servien proiectează o estetică științifică, a cărei cheie rămâne studiul ritmului.

IOANA EM. PETRESCU

SCRIERI: *Curgând clepsidra*, [Paris], 1920; *Essai sur les rythmes toniques du français*, Paris, 1925; *Introducere la un mod de a fi*, Craiova, 1927; ed. (*Introduction à une manière d'être*), Paris, 1932; ed. îngr. și introd. Grigore Traian Pop, Craiova, 1987; *Introduction à une connaissance scientifique des faits musicaux*, Paris, 1929; *Lyrisme et structures sonores*, Paris, 1930; *Les Rythmes comme introduction physique à l'esthétique*, pref. Paul Valéry, Paris, 1930; *Le Langage des sciences*, Paris, 1931; *Principes d'esthétique*, Paris, [1935]; *Langage des sciences et théorie du choix, en science et en art*, Paris, 1941; *Mathématique et humanisme*, Geneva, 1942; *Orient*, postfață (*Le Cas Servien*) Paul Valéry, Paris, 1942; *Sagesse et poésie*, Paris, 1947; *Science et poésie*, Paris, 1947; *Les Lettres du scribe accroupi*, Bar-Le-Duc, [1947]; *Science et hasard*, Paris, 1952; *Esthétique*.

Musique, peinture, poésie, science, Paris, 1953; ed. (*Estetica. Muzică, pictură, poezie, știință*), pref. Victor Ernest Mașek, București, 1975; *L'Artiste*, Paris, 1957; *Amor*, Paris, 1958.

Repere bibliografice: O.D. [Ovid Densusianu], „*Les Rythmes comme introduction physique à l'esthétique*”, „*Grai și suflet*”, 1930-1931, fasc. 1; Mihai Musculeanu, „*Introduction à une manière d'être*”, „*Cruciada românismului*”, 1936, 78; Constantin Noica, *Cândirea lui Pius Servien*, CL, 1937, 8-10; Petru Manoliu, *Cazul Servien*, TIL, 1943, 2 051; Sandu Tzigara-Samurcaș, „*Introduction à une manière d'être*”, „*Duminică*”, 1944, 1; I. G. Dimitriu, „*Sagesse et poésie*”, „*Însir' te mărgărite*”, 1953, 10-11; I. G. Dimitriu, „*Amor*”, „*Însir' te mărgărite*”, 1957-1958, 27-32; D.N.C. [D.N. Ciotori], *Pius Servien*, „*La Nation roumaine*”, 1959, 187; N. A. Gheorghiu, „*Amor*”, „*Caete de dor*”, 1959, 12; Solomon Marcus, *Un précurseur de la poésie mathématique: Pius Servien*, „*Revue roumaine de linguistique*”, 1965, 4; Șerban Cioculescu, *Pius Servien*, GL, 1967, 23; V. G. Paleolog, *Limbajul liric și muzicalismul lui Pius Servien*, R, 1967, 7; Solomon Marcus, *Poetica matematică*, București, 1970, 20, 23, *passim*; Victor Ernest Mașek, *Artă și matematică*, București, 1972, 40-45; Balotă, *Arte*, 224-240; Dan Oprescu, *Pius Servien și Matyla Ghyka*, VR, 1976, 5; Solomon Marcus, *Receptarea lui Pius Servien*, R, 1978, 11; Constantin Crișan, *Nostalgia comunicării*, Cluj-Napoca, 1978, 7-71; Mircea Angheliescu, *Pius Servien - Bazil Munteanu. Avatarii unui concurs la Universitatea din București*, MS, 1981, 3; Grigore Traian Pop, *Pius Servien*, R, 1981, 9; Matila C. Ghyka, *Estetica și teoria artei*, îngr. și postfață Ion Iliescu, tr. Traian Drăgoi, București, 1981, 440-450; Petrescu, *Confluențe*, 28-29; Ion Deaconescu, *Pius Servien - un estetician al ritmului*, MS, 1985, 1; Ion Deaconescu, *Pius Servien - între interogație și rememorare*, MS, 1985, 2; Artur Silvestri, *Pius Servien - un renașcentist printre moderni*, MS, 1985, 3; Simion, *Mercuțiu*, 88-91; George Bădărău, *Estetica lui Pius Servien*, CL, 1998, 8; Popa, *Ist. lit.*, I, 1201-1202; Solomon Marcus, *Centenar Pius Servien*, RL, 2002, 33; Ion Marcoș, *Pius Servien*, în *Diç. scriit. rom.*, IV, 217-221; Firan, *Profiluri*, II, 234-235; Manolescu, *Enciclopedia*, 617-619. D. G.

SESTO PALS (pseudonim al lui Simon Sestopali; 18.IX.1913, Odessa - 27.X.2002, Haifa), poet. Este fiul Berthei (n. Berman) și al lui Emanoil Șestopal, comerciant. După unele cercetări (Michael Finkenthal), ar fi văzut lumina zilei la 5 septembrie 1912. Familia se refugiază în 1920 la Galați, unde tatăl obține statutul de protejat italian, schimbându-și numele în Sestopali. **S.P.** urmează aici școala primară și primele trei clase ale ciclului secundar, pe care îl va continua la București, la Liceul „Matei Basarab”, absolvit în 1932. Încă elev, participă, împreună cu Gherasim Luca, Aurel Baranga și (mai târziu) Paul Păun, la apariția revistelor avangardiste „Alge” (în două serii: 1930 și 1933), în care mai iscălește D. Amprent, sau „Muci” (număr unic, 1932). Un text i-a mai fost găzduit în „unu”. La sesizarea făcută Procuraturii de N. Iorga, căruia, în chip provocator, i se trimisese un exemplar, tinerii redactori sunt arestați și închiși la Văcărești, învinuiți de publicarea unor texte pornografice. Sunt eliberați după zece zile, iar judecarea lor se va amâna până când survine o amnistiere a fapei. Episodul îl va marca pe **S.P.**, care nu va mai publica nimic în anii următori, dedicându-se total studiilor universitare, începute cu o întârziere de un an, la Politehnica din capitală. În 1940 obține licența în minerit și metalurgie, dar în condițiile legislației rasiste din acel moment nu poate profesa, prestând

în schimb munca obligatorie pe un șantier CFR. Va continua să lucreze în același domeniu și după 1945, când e detașat o perioadă la construirea de tunele în zona Cluj-Câmpia Turzii, intrând apoi la Institutul de Proiectări Căi Ferate. Căsătorit cu o verișoară, Valentina Berman, ulterior arestată pentru că dactilografiase poemele lui Ion Caraion, va divorța în 1963 și se va recăsători cu scenografa Lucia Metsch. Retrogradat și detașat pe un șantier la Dej, întrucât solicitase emigrarea încă din 1962, izbuteste să plece abia în decembrie 1970. În Israel, până în 1982, când se pensionează, va fi inginer la o firmă ce instala cabluri telefonice și electrice. În intervalul 1945-1982 continuase să scrie, fără să caute a-și tipări versurile, deși unii prieteni - Geo Bogza și Aurel Baranga -, care le cunoșteau, l-ar fi putut sprijini. Ulterior poezii i-au apărut în revistele „Izvoare” (Tel Aviv), „Mele”, „Argo”, „Don Quijote” (Lausanne), „Aldebaran”. Acestora li se adaugă, după 1989, prezența în reviste din țară, precum „Adevărul literar și artistic” și „Apostrof”. În 1998 publică volumul *Omul ciudat*, cuprinzând poeme scrise între 1963 și 1990, a doua ediție, amplificată cu alte texte din epoca „Algelor” și cu câteva grafopoeme, fiind tipărită postum, în 2003. În manuscris au rămas ciclurile *Întuneric și lumină* și *Poeme*.

Textele publicate de **S.P.** în anii 1931-1933 se circumscriu suprarealismului prin ocolirea obstinată a poeticii canonic, prin voința de a șoca (în ele abundă macabru, bestialul, dezgustătorul), prin discontinuitate (trimitând la logica visului, dar și la „dicteul automat”), prin tonul colocvial-familiar, cu note de umor (negru, uneori) față de „interlocutori” îndeobște gravi, precum moartea sau divinitatea. Și „inspirația socială” (Ovid S. Crohmăniceanu), în fapt un vag atașament față de cei obijduiți și un sarcasm acid la adresa celor bogați și a instituțiilor coercitive, poate conduce, la rigoare, în aceeași direcție. Texte precum *Poem punctat cu suflute*, *Vid, Noe, Stăpânul meu nu-și schimbă niciodată cărarea*, *Poeme scrise pe înțelesul oamenilor pe care îi întâlnesc în tramvaie* anunță însă limpede creația de mai târziu, care se prezintă unitară în volumul din 1998, izvorând dintr-o sensibilitate acută la „misterul existenței în însăși existență”. Sintagma ce servește drept titlu al cărții, „omul ciudat”, este o autodefiniție a eului liric, așa cum îl lasă traversarea „patimilor”, trăirea contingenței, finitudinea sau „urgența” morții, absența scopului ultim, lipsa libertății, precaritatea sufletească. Fără trecut, amnezic, dar și fără viitor, eul liric se percepe ca obiect („dus de viață cu trăsura”, *Palma*), piatră sau lemn, copac (*Eu, copacul* sau, într-un scenariu mai complicat, *Moartea unui baobab*), „de plumb”, „păpușă” (*Nu-s bun de țipar*, *Joc de păpușă*), „marionetă”, „păiață/în iarmarocul inutil” (*Sau poate*), „ceasornic” (*Obsesie*), actor cu o colecție de măști „care atârnă în pod ca niște spânzurați” (*Măștile*) etc. Altcândva e prizonier (*Zăbrele, Zidul*), drumeț al cărui țel unic este mersul ori așezarea propriului trup în locul cărămizii ce lipsește în zidul de la capăt (*Meșterul Manole*), călător ce înconjoară mereu abisul propriu (*Prăpastia*), fugar perpetuu (*Fugeam*), locutor în care „nu-i loc de cuvânt” (*Sunt vânt, Ajuns la tăcere*), instalat într-o chinuitoare dilemă (*Este o întrebare sau un răspuns?*), respin-

gând întrebarea, căci „cuvântul e străin în limba sa: tăcere” (*Art poétique*). Prin intensitatea trăirilor lirice **S.P.** se înrudește cu Emil Botta, autorul *Întunecatului April*, de care îl apropie și capacitatea de a-și întrupa anxietățile și de a le pune în scenă. Păstrând din faza inițială, de la „Alge”, câteva elemente suprarealiste, poetul se întoarce adeseori la versul clasic, valorificându-i muzicalitatea, ca în *Chemarea*: „Mă miră, mă miră/ O carte, o liră/ Un vis, un catarg/ Cum stau și respiră/ Cu malul conspiră/ Să fugă în larg”.

SCRIERI: *Omul ciudat*, pref. Nicolae Țone, București, 1998; ed. îngr. și pref. Nicolae Țone, București, 2003.

Repere bibliografice: Ovid S. Crohmălniceanu, *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 2001, 171-172, 200; Cristofor, *Țara Sfântă*, II, 89-91; Michael Finkenthal, *Sesto Pals sau Poezia omului ciudat*, OC, 2003, 169; Paul Cernat, *Sesto Pals, avangardistul subteran*, OC, 2003, 179; Michael Finkenthal, *Dosar Sesto Pals*, APF, 2003, 10; Irina Marin, *Cuvinte ciudate*, RL, 2003, 43. V. D.

SEVASTOS, Elena Didia Odorica (16.V.1864, Cucorăni, j. Botoșani - 18.III.1929, Chișinău), folcloristă și prozatoare. Strănepoată a lui Sevastos Kimenitul (cel puțin așa se considera), **S.** era singurul copil al Xeniei și al lui Alecu Sevastos, mic proprietar de pământ. Învață un an în particular, după care, în 1876, dă examene pentru trei clase la o școală primară din Botoșani, trecând în același an la Școala Centrală de Fete din Iași. Are de înfruntat greutatea materiale, deoarece, între timp, tatăl său sărăcise. În ultimii ani de școală manifestă interes față de ideile noi ale timpului, citește și comentează cu însuflețire operele lui Ludwig Büchner și Charles Darwin, ceea ce determină conducerea școlii să o acuze de ateism și socialism. În 1886 își ia bacalaureatul și se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie din Iași, pe care o termină fără să se prezinte la examenul de licență. Dând curs unei vechi pasiuni, își dedică cercetărilor folclorice întreaga vacanță a primului an de studenție. Este perioada în care, întovărită de tatăl ei, călătorește prin țară pentru a-și aduna materialul necesar redactării studiului *Nunta la români*, publicat în 1889. Rod al acestor investigații sunt și volumele *Călătorii prin Țara Românească* și *Cântece moldovenești*, care au apărut în 1888. Energică și entuziastă, **S.** desfășoară o variată activitate publicistică, concretizată în culegeri de folclor, scrieri literare, precum și în câteva articole de atitudine împotriva războiului, propune soluții pentru îmbunătățirea soartei țăranilor, pledează pentru emanciparea femeii. Colaborează la „Convorbiri literare”, „Familia”, „Tribuna”, „Universul”, „Lumea ilustrată”, „Vatra”, „Viața literară”, „Dochia”, „Gazeta săteanului”, „Viitorul româncelor” ș.a., semnând uneori numai cu prenumele Odorica. În 1893 scoate, la Iași, revista de literatură și folclor „Rândunica”, suportând, timp de un an, aproape toate cheltuielile. Căsătoria cu poetul Jean Boniface Hétrat nu i-a adus prea multe bucurii. O sărăcie apăsătoare, pe care au fost nevoiți să o îndure și cei doi copii, Mihail (viitorul scriitor Mihail Sevastos) și Ecaterina, i-a umbrat ultimul deceniu de existență. A fost înmormântată la Iași.

Îndrăgostită de literatura populară, **S.** a cules din Moldova, Muntenia, Dobrogea și, într-o mai mică măsură, din Oltenia și Transilvania, numeroase doine, balade, anecdote, strigături, snoave și povești, pe care le-a publicat în periodicele vremii sau în volume. O singură lucrare cu caracter teoretic, din 1898, în care discută, tendențios, volumul de *Poezii populare* al lui Mihail Carianu, dovedește, totuși, că principiile metodologice din cercul folcloristic al lui B. P. Hasdeu nu îi erau străine. Colecțiile sale de folclor, *Cântece moldovenești*, *Povești* (1892) și *Anecdote poporane* (1893), unde, alături de producții autentice, cu valoare artistică și documentară, își află locul destule producții prolixă, care trădează intervenția autoarei, o apropiere mai mult de școala romanticilor. Poveștile publicate de **S.** sunt foarte scurte, poartă titluri moralizatoare și par să fie mai curând mici nuvele, în care cei necăjiți luptă cu neajunsurile vieții. O contribuție remarcabilă, de data aceasta nu numai în domeniul folclorului, ci și în acela al etnografiei, o reprezintă „studiul istorico-etnografic comparativ” *Nunta la români*, preferat pentru premiere de Academia Română cărții prezentate de folcloristul S. Fl. Marian. Alte contribuții (*Nașterea la români și Întrormântarea la români*), anunțate de **S.** în 1892 și în 1906 ca fiind în curs de apariție, au rămas în manuscris. Fragmente din aceste lucrări au apărut în revistele „Rândunica”, „Dochia” și „Lumea ilustrată”. Creația literară proprie, mai puțin însemnată, cuprinde note de călătorie, poezii, nuvele, prelucrări după legende populare și piese de teatru. Mai izbutit este volumul epistolar *Călătorii prin Țara Românească*, în care **S.** zugrăvește oameni și locuri, consemnează obiceiuri și credințe, legende, proverbe și zicători, explică o serie de termeni dialectali și se referă la câteva meșteșuguri populare. A tradus din scrierile lui Heine (*Don Ramiro*, în revista „Viitorul româncelor” din 1912).

SCRIERI: *Călătorii prin Țara Românească*, Iași, 1888; *Nunta la români*, București, 1889; *Limba română și autorii evrei*, vol. I: *Critică literară asupra poeziilor populare de M. Carianu*, Iași, 1898; *Ștefan cel Mare în Munții Vrancei*, Galați, 1904; *Mijloace pentru îmbunătățirea stărei poporului român*, Galați, 1905; *Pace, înfrățire, Galați*, 1905; *Dreptul tău*, București, 1906; *Omăgiu Franței*, Iași, 1919. **Culegeri:** *Cântece moldovenești*, Iași, 1888; *Povești*, Iași, 1892; *Anecdote poporane*, Iași, 1893; *Literatură populară*, I-II, îngr. și pref. Ioan Ilișiu, București, 1990.

Repere bibliografice: Miller-Săndulescu, *Evoluția*, 244-257; Ion Mușlea, *Elena Sevastos*, DR, 1931-1933; Al. Bistrițianu, *Elena Sevastos*, RITL, 1957, 1-2; Bârlea, *Ist. folc.*, 292-294; *Dict. lit.* 1900, 779-780; *Datu*, *Dict. etnolog.*, II, 207. I. H. C.

SEVASTOS, Mihail (8.VIII.1892, Botoșani - 24.IX.1967, București), prozator, memorialist, poet, traducător și gazetar. Este fiul natural (cu prenumele la naștere Ionel Mihail) al folcloristei Elena Didia Odorica Sevastos și al poetului Artur Stavri. Își face studiile în Iași, la Liceul Internat, apoi la Facultatea de Drept (1910-1913) și devine avocat. Debutează cu *Cântecul ciobănașului Nacu* în 1908, la „Buciumul”. Din 1911 este corector, ulterior, timp de câțiva ani, secretar de redacție la „Viața românească”, redactor la „Mișcarea”, „Teatrul”, „Opinia”,

„Lumea” și colaborator la „Facla”, „Rampa”, „Cronica”, „Însemnări literare”, „Cuvântul liber” (seria 1924-1925) ș.a., periodice în care îi apar versuri, traduceri, comentarii teatrale, literare (de multe ori acide, zeflemitoare) sau de o mai largă cuprindere socială, unele în rubrici precum „Cronica” („rimată” sau „teatrală”), „Note și impresii”, editoriale, articole politice, semnate și Cronicar, M. Ieșanu, M. Sever, M. Sv., Proletar, Rinaldo, Tran, Yacassa. Din 1925 se stabilește la București, unde e numit director la „Adevărul literar și artistic”, funcție deținută până la suprimarea publicației (1939). Aici, fără a avea el însuși colaborări semnificative (doar succinte cronici teatrale, recenzii sau note la rubricile „Însemnări”, „Din viață... și din cărți”), dar promovând scriitori valoroși, cu precădere pe cei din cercul „Vieții românești”, contribuie la consolidarea prestigiului revistei. În paralel, colaborează cu sute de articole, unele în rubricile „Carnetul nostru”, „Glose politice”, la „Adevărul”, „Dimineța”, „Dreptatea”, „Jurnalul literar” ș.a., luând atitudini de bun-simț în favoarea unei funcționări echitabile a societății. Oarecum proscris după 1939 (atacase frecvent și dur dreapta politică, în special pe A. C. Cuza și pe Octavian Goga), reapare ca director al săptămânalului „Torța” (1945), apoi ca redactor și membru în comitetul de direcție al „Universului”, metamorfozat din 1946, sau ca sporadic colaborator la unele ziare și reviste, între care și „noua” „Viața românească”. Latura de enciclopedist a lui **S.** este evidențiată și de elaborarea unor lucrări oarecum surprinzătoare. Astfel semnează *Monografia orașului Ploiești* (1938), de peste nouă sute de pagini format mare, structurată în patru părți, tratând atât istoria localității - care cuprinde și *Galeria oamenilor de seamă* -, cât și viața socială contemporană, toate ilustrate cu numeroase documente. *Carte de bucate* (1939) este un fel de tratat de gastronomie, cu abordarea mai multor aspecte complementare: *Bucătăria la români, Alimentele și alimentația, Aranjarea meniurilor, Arta serviciului, Politețea la masă*. Rețetele provin din bucătăriile românească, franceză, rusă, greacă, turcă, ungară, poloneză și germană. Modest, dar extrem de harnic și riguros, **S.** s-a bucurat de apreciere și datorită altor calități, recunoscute până și de un neiertător pamfletar precum Tudor Arghezi, care îi remarcă politețea înnăscută, eleganța atitudinii și a comportamentului, conchizând: „discret, atent și făcând abstracție de persoana lui, domnul Sevastos a știut să-și facă un prestigiu și să-l mențină”.

Volumele *Cronici rimate* (1963) și *Versuri* (1967) adună colaborările lui **S.** din periodice - unele apărute și în *Rîme sprintene* (1920) -, grupate pe cicluri. Primul, *Campanii* (1911-1916), cuprinde textele militantului socialist din tinerețe („sunt zămislit din ură și durere, / Și răzvrătirea-mi gâlgâie-n artere”). Solidar cu „cei în lanțuri”, ale căror gânduri și aspirații „se lovesc de boltă și se frâng de zid”, poetul atacă diferite realități sociale, critică dur tare nocive. Când e vorba de unii slujitori ai condeului sau ai scenei, o dă pe glumă, unele dispute cu gazetari sau poeți, reflexe și comentarii ale unor evenimente sau întâmplări obișnuite fiind rimate în înjghebări frecvent neatînse de scânteia spiritului. Umorul palid din ciclul *Cronici ieșene* (1911-1920), persiflarea „eroilor” care doreau

intrarea țării în conflict doar pentru a-și dezvolta afacerile, prezentă în ciclul *Războiul* (1914-1919), satirizarea plată a moravurilor din *Viața politică, socială, culturală* (1920-1945) nu justifică gestul autorului de a încerca salvarea acestor versi-ficări, rămase fără efect prin scoaterea din contextul generator. Iar în secțiunea *Lirice*, în afară de imaginea reușită din *Sentimentală* - „Ca lacul înghețat, inert, / Adoarme sufletu-mi deșert / Și toate gândurile tac, / Icoana ta doar, neclintită, / Stă ca o lebădă-mpietrită, / Surprinsă de îngheț pe lac” -, se află doar stanțe stângace, descriptive. Primii comentatori ai *Rimelor*... au apreciat ca originală preocuparea pentru cei mici și umili, a căror suferință **S.** o înțelegea, devenind „cântărețul durerii resemnate”, cu „o notă de discreție, de finețe”, ajutat de „facilitatea de versificație, și de eleganța rimei și de bogăția imaginilor” (Tudor Teodorescu-Braniște). Ulterior G. Călinescu reține numai „o foarte spirituală și plastică definiție a sonetului”, iar mai târziu Al. A. Philippide, considerând cronica rimată „o formă artistică de gazetărie”, subliniază caracterul militant social, grav al unor secvențe, recunoscându-i, în general, și alte „remarcabile calități” - „o poezie de fantezie și umor”, „lucrată cu artă”. *Aventurile din Str. Grădinilor* (1933) este titlul unei culegeri de proză, despre care **S.** afirmă că „nu va fi «literatură», ci simplu document omenesc”. În povestirile despre locatarii de pe Strada Grădinilor, ale căror interese sau

atitudinii interferează uneori, se creează o anumită atmosferă. Apar tipuri, comportamente, care vin să ilustreze mai ales defecte și apucături, întâmplări neplăcute, uneori tragice. Relatările sunt în cheie voit hilară, oscilând între comedie și dramă, mai ales când e vorba de isprăvile femeilor și de bărbații încornorați care se resemnează gășind explicații și scuze pentru infidelitatea consoartelor. Naratorul, în general doar martor sau confident, își povestește și propriile „aventuri” sentimentale, mai degrabă ridicole, în ton cu celelalte întâmplări. După o experiență dezagreabilă în mișcarea socialistă, ziaristul Nichita din „romanul” *Camioneta verde* (1935) intră în „partidul agrarian” și activează intens pentru difuzarea ideologiei acestuia. Electoratul, sedus de promisiuni, îi aduce pe agrarieni la putere, dar ei își văd de propriile afaceri. Deși numai din altruism, Nichita intră în jocul aranjamentelor, cunoscându-i astfel pe mai toți șefii vieții politice, pe care, dezamăgit, dezgustat, îi prezintă sec și concis, ironic sau caricatural, într-un limbaj sincopat, neutru, aparent inofensiv. Povestea sa de amor, relatată episodic, cu o neutralitate sceptică, e și ea marcată de urâciunea din jur, ceea ce îl determină pe ziarist să părăsească totul și să se retragă, cu un fel de disperare mută, la o fermă. Comentarii vor aprecia proza lui S. ca fiind anecdotică, dar izvorâtă dintr-o „cunoaștere a eternului omenesc atât de ascuțită”, încât sintetizează „drama și îndeobște tragicomedia închisă în câteva linii dure”, cu o sobrietate însoțită de un „lirism discret, delicat”, într-un „stil limpede și elegant” (G. Călinescu) ori vor remarca „sarcasmul rece, profesional” (Dragoș Vrâncănu). Memorialistica lui S. cuprinde atât evocări ale unor fapte și personalități importante, ca în *Amintiri de la „Viața românească”* (1956), cât și relatările autobiografice intitulate *Din copilăria lui Ionel* (1962), reluate și amplificate în 1970. Începuturile marii reviste ieșene sunt reconstituite prin citate din întemeietori, apoi este descrisă viața redacțională. În prim-plan se află G. Ibrăileanu, al cărui portret expresiv, viu, se întregesc în capitolele dedicate lui, dar și prin referințele din alte episoade. Îi sunt puse în evidență felul de a fi, delicatețea, inteligența, spiritul, cultura, eforturile de a promova valorile românești, intransigența și atașamentul total față de revistă, abnegația cu care muncea. Impunător îi apărea lui S. C. Stere, prin aspectul fizic deosebit și prin felul de a se purta, care exprima forță și hotărâre, un caracter frust, autoritar, chiar aspru, neîncovoiat de ostilitatea oficială și de numeroasele atacuri împotriva lui, dar și prin capacitatea intelectuală excepțională. Era un spirit agitat, expansiv, care se antrena până la uitare de sine în expunerea unor idei. Din cele peste treizeci de creionări ale membrilor cercului sau colaboratorilor revistei, mai pregnante sau doar mai amuzante sunt cele consacrate lui Mihail Sadoveanu, G. Topîrceanu, Calistrat Hogăș, D. D. Patrașcanu, Jean Bart, A. Philippide, Gala Galaction. Totuși, frecvent primează anecdoticul, secvențele cât de cât spectaculoase, selecția și tratarea scenelor făcând evidentă și intenția lui S. de a da o tentă umoristică relatărilor, dar și de a se situa el însuși la înălțimea celor evocați, dovedind un spirit viu, o inteligență subțire. Sunt în carte și alte informații de istorie literară,

despre debuturi, pseudonime, despre munca neștiută la stilizarea și corectarea textelor, asigurată de Ibrăileanu și Topîrceanu etc. Încercătura documentară e prețioasă, pentru că S. nu dorește decât să consemneze, să lase „documente”, să spună adevărul. Cam în aceeași manieră a scris și *Amintiri de la „Adevărul literar și artistic”*, din care a lăsat fragmente în periodice. Devenit protagonistul rememorării propriei vieți în *Din copilăria lui Ionel*, S. se prezintă pe sine și pe cei din jur cu detașare și imparțialitate jovială, cu umor discret, începând din primii ani, continuând, la școală și internat, cu o galerie a profesorilor. Revelatoare e relația cu mama sa, percepută ca o rudă îndepărtată, despre care vorbește cu un fel de reproș ironic, dezaprobator, cu aluzii la căsniciile ei nereușite, la preocupările ei nelămurite, rămase fără efecte practice și care l-au silit să trăiască pe cont propriu de mic copil, lipsindu-l și de afecțiune. Din cauza modului strict informativ în care se referă la sine, evoluția personajului are ceva mecanic, de individ purtat prin întâmplări de o forță străină, asemenea unui simplu operator cinematografic, neimplicat, interesat doar ca toate secvențele înregistrate să se rânduiască cronologic, exact. După o colecție de miniaturi despre animale - *Istorisiri adevărate* (1961) - S. alcătuiește în 1970 o serie intitulată *Documente omenesti*, care conține scurte povestiri, observații, luări de poziție, critici ale unor întâmplări, specifice mai degrabă unui jurnal mai extins sau gazetăriei (de unde au și fost selectate unele) decât prozei scurte. S. a fost și un redevabil traducător, activitate ce datează din 1910, când la solicitarea soțului mamei sale, Jean Boniface Hétrat, a tălmăcit câteva povestiri din Voltaire, apărute fără semnătură în broșuri ale colecției „Biblioteca «Minerva»”. Urmează o lungă serie de transpuneri din scriitorii ruși, întâi în periodice, apoi în apariții editoriale, unele postume - Gleb Uspenski, *Lăcustele* (1924), A. P. Cehov, *Dragostea* (1926) și *Ivanov* (1972), F. M. Dostoievski (mai multe proze, între care și romanul *Eternul soț*), I. S. Turgheniev, *Un cuib de nobili* (1967), *Rudin* (1967), *În ajun* (1969) ș.a. Se adaugă câțiva autori sovietici - Mihail Șolohov, *Pământ desfelenit* (I-II, 1949, 1960) ș.a. Dar cea mai importantă, probabil și cea mai bună ca nivel literar (dată fiind și colaborarea cu Ștefana Velisar Teodoreanu), este traducerea romanului *Anna Karenina* de Lev Tolstoi, care a apărut în mai multe ediții între 1950 și 1992. A mai transpus sau numai a stilizat din literatura din Iugoslavia (câteva culegeri de folclor, proză de Branko Ćopić), din literatura cehă (Vladislav Vančura) ș.a. Doar reprezentate sau rămase în bibliotecile teatrelor sunt piesele tălmăcite de S. - *Gelozia* de M.P. Arțăbașev (Craiova, 1927), *Profesorul Storițan* de Leonid Andreev (jucat la Iași și București, în 1939-1940), *Bătrânețe zbuciumată* de L. Rahmanov, *Ilia Golovin* de S. Mihalkov, *Cartoforii* de N. V. Gogol, înscrise în repertoriul Teatrului Național din București după 1950.

SCRIERI: *Rime sprintene*, Iași, 1920; *Aventurile din Str. Grădiniilor*, București, 1933; *Camioneta verde*, București, 1935; *Monografia orașului Ploiești*, București, 1938; *Carte de bucate*, București, 1939; ed. București, 1998; *Amintiri de la „Viața românească”*, pref. Dumitru Micu, București, 1956; ed. București, 1966; *Istorisiri adevărate*, București, 1961; ed. București, 1970; *Din copilăria lui Ionel*, București, 1962; *Cronici rimate*,

pref. Al. A. Philippide, București, 1963; *Versuri*, pref. Al. A. Philippide, București, 1967; *Documente omenestii. Amintiri*, București, 1970. **Ediții:** *În amintirea profesorului Fr. J. Rainer*, București, 1946. **Traduceri:** Voltaire, *Micromégas*, pref. Jean Boniface Hétrat, București, 1910; Gleb Uspenski, *Lăcustele*, București, 1924; A. P. Cehov, *Dragostea*, București, 1926; *Ivanov*, București, 1972 (în colaborare cu Mihail Calmăcu); Vitali Bianki, *Șoricelul Pic*, București, 1948 (în colaborare cu Valeria Costăchel); Al. S. Serafimovici, *Pe un sloi de gheață*, București, 1949; T. Logunova, *În pădurile Smolenscului*, București, 1949; Mihail Șolohov, *Pământ destelenit*, vol. I, pref. Silviu Iosifescu, București, 1949, vol. I-II, București, 1960 (în colaborare cu Lidia Bimbulov), *Obrăznicătura*, București, 1957; Aleksandr Boicenko, *Tinerete*, București, 1950; Lev Tolstoi, *Ana Karenina*, pref. Mihai Novicov, București, 1950 (în colaborare cu Radu Donici); ed. (*Anna Karenina*), I-IV, București, 1972 (în colaborare cu Ștefana Velisar Teodoreanu și Radu Donici); ed. Iași, 1992; V. P. Ilenkov, *Drumul cel mare*, București, 1951; Lev Kassil, Max Poleanovski, *Strada mezinului*, București, 1952 (în colaborare cu C. Rădeanu); O. Havkin, *Mereu împreună*, București, 1952; Janka Brăli, *Se luminează la Zabolotie*, București, 1953; A. G. Malășkin, *Oameni dintr-un fund de țară*, București, 1954; N. Fere, *Dascălul meu*, București, 1954; M. Prișvin, *Desișul de catarge*, pref. Irina Vlad, București, 1956 (în colaborare cu Lidia Bimbulov); Volodea Teitelboim, *Sămânță în nisip*, pref. Leon Sărățeanu, București, 1961 (în colaborare cu C. Duhăneanu și Paul Teodorescu); Nagy István, *Spre tabăra din pădure*, București, 1961 (în colaborare cu Szász János); A. V. Ghermano, *Din prăile nescrise*, București, 1962 (în colaborare cu Eugen Naum); Aleksandr Neverov, *Taşkent, orașul pământii*, București, 1962 (în colaborare cu Eva Silaghi); Evgheni Permeak, *Basmul cu lupul cenușiu*, București, 1962 (în colaborare cu T. Constantinescu); *Tom-Degetel (Povești populare engleze)*, București, 1962; *Massaro cel Drept (Povești populare italiene, după Italo Calvino)*, București, 1963; *Basme satirice rusești*, îngr. și pref. Mihai Pop, București, 1964 (în colaborare cu M. Protopopov); *Viezurele și vulpea (Povești populare iugoslave)*, București, 1964; Victor Sivetidid, *Cu fabula la drum*, București, 1964; *Povestea cu leul și taurul (Basme populare africane)*, București, 1965 (în colaborare cu C. Ianculescu); Branko Ćopić, *Peripețiile lui Nikoletina Bursac*, București, 1965 (în colaborare cu Victor Vescu), *A opta ofensivă*, București, 1966 (în colaborare cu Victor Vescu); *Basme sârbo-croate*, București, 1965 (în colaborare cu Dorin Gămulescu); Vladislav Vančura, *Trei râuri*, București, 1966 (în colaborare cu Alexandra Toader); F. M. Dostoievski, [Proză], în *Opere*, I, II, IV, București, 1966-1969, *Eternul soț*, îngr. și postfață Grigore Storin, București, 1992; I. S. Turgheniev, *Un cuib de nobili*, București, 1967 (în colaborare cu V. Stoian), *Rudin*, București, 1967 (în colaborare cu V. Stoian), *Fum*, București, 1969; ed. București, 2000, *În ajun*, București, 1969, *În ajun. Fum*, îngr. Mircea Aurel Buiuciu, București, 2003.

Repere bibliografice: *Scrisori - Ibrăileanu*, II, 424-439, III, 391-392; Andrei Braniște [Tudor Teodorescu-Braniște], „*Rime sprintene*”, DMN, 1920, 5 161; Demostene Botez, „*Rime sprintene*”, VR, 1920, 10; Camil Petrescu, „*Rime sprintene*”, UVR, 1928, 14; Arghezi, *Scieri*, XXVII, 286-288; Izabela Sadoveanu, *Mărturii*, ALA, 1933, 658; G. Topîrceanu, *Explicația unui succes*, ALA, 1933, 675; G. Călinescu, „*Aventurile din Str. Grădinilor*”, ALA, 1934, 686; Paul Daniel, „*Aventurile din Str. Grădinilor*”, „*Epoca*”, 1934, 1 507; Petre Pandrea, *Disoluții interioare*, ADV, 1934, 15 363; [Interviu cu Mihail Sevastos], RRI, III, partea 2, 439-442; G. Spina, „*Aventurile din Str. Grădinilor*”, „*Lumea*”, 1934, 4 733; C. Săteanu, „*Aventurile din Str. Grădinilor*”, ADV, 1934, 15 391; Dragoș Vrânceanu, „*Aventurile din Str. Grădinilor*”, CRE, 1934, 2 190; Demostene Botez, „*Omu-i porc!*”, ALA, 1934, 695; M. D. Ioanid, „*Aventurile din Str. Grădinilor*”, R, 1934, 1; Mihail Ilvici, *Negativismul*

tinerei generații, București, 1934, 187-189; Const. Leon, *Prin grădinile de zarzavat ale d-lui Sevastos*, Iași, 1934; G. Călinescu, „*Camioneta verde*”, ALA, 1935, 737; Al. A. Philippide, „*Camioneta verde*”, CLI, 1935, 12; Izabela Sadoveanu, „*Camioneta verde*”, ADV, 1935, 15 670; M. D. Ioanid, *Un biet om lucid: Adrian Nichita*, R, 1935, 1-3; Romulus Demetrescu, „*Camioneta verde*”, PLI, 1935, 11; L. Leoneanu, *Portrete literare și artistice*, București, 1935, 85-108; G. Călinescu, „*Monografia orașului Ploiești*”, ALA, 1938, 894; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 747, *Ist. lit.* (1982), 831-832; Liviu Călin, „*Viața românească*” evocată de Mihail Sevastos, VR, 1956, 9; Victor Efimiu, „*Cronici rimate*”, „*Magazin*”, 1963, 301; N. Bb. [N. Barbu], „*Cronici rimate*”, IL, 1963, 9; Petre Pascu, „*Cronici rimate*”, VR, 1963, 12; Valentin Hossu, *Convorbire despre „Amintiri...”* cu scriitorul M. Sevastos, „*Magazin*”, 1966, 473; Ion Manițiu, *Amintiri exacte*, TR, 1966, 46; Valeriu Neșțian, „*Amintiri de la «Viața românească»*”, IL, 1967, 2; Liviu Oprescu, „*Versuri*”, VR, 1968, 2; Botez, *Memorii*, I, 315-319; Piru, *Varia*, I, 405-407; Ornea, *Tradiționalism*, 182-186; Piru, *Ist. lit.*, 318-319; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 111-112; Gheorghe Barbă, *Prelegeri de literatură rusă și relații literare româno-ruse*, București, 1995, 216-220; *Dict. scriit. rom.*, IV, 221-223. C.T.

SEVER, Alexandru (pseudonim al lui Solomon Silberman; 22.I.1921, Moinești), dramaturg, prozator, eseist și traducător. Este fiul Mariei (n. Leibu) și al lui Natan Silberman, negustor. Urmează cursul secundar la Liceul „Regele Ferdinand” din Bacău și la liceul israelit din București, absolvit în 1945, apoi Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, susținându-și licența în 1948. Va fi redactor la Editura PMR (1949-1950) și la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1950-1958), de unde este concediat. Duce ulterior o viață izolată, dedicându-se scrisului. Din 1990 se stabilește în Israel,

unde continuă să publice, fiind laureat a numeroase distincții. Debutază în 1948 la revista „Studentul român”, iar în volum cu o „povestire cinematografică”, *Boieri și țărani* (1955), pentru a trece apoi la roman, cu *Cezar Dragoman* (I-II, 1957). Ambiția narațiunilor sale românești este de a evoca nu numai mediul citadin interbelic, ca în *Uciderea pruncilor* (1966), ci și problemele intelectualului aflat în conflict cu mediul său social, cum se întâmplă în *Cercul* (1968). Fragmente din piesele sale de teatru, articole îi sunt publicate în „Gazeta literară”, „Iașul literar”, „Viața românească”, „Secolul 20”, „Teatrul”, „Veac nou”, „Revue roumaine”, „Luceafărul” ș.a. În Israel deține o rubrică permanentă la revista „Minimum”, fiind prezent și în alte periodice în limba română. I se decernează de mai multe ori Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie (1976, 1982, 1986) și Premiul „F. Aderca” al Uniunii Scriitorilor (2002).

Până să descopere o formulă romanescă singulară, în care miezul epic este pus în abis prin insertul dramatic, **S.**, natură scriitoricească laborioasă, se impune ca autor de teatru, spațiu în care își definește temele și motivele. În 1955 i se reprezintă *Boieri și țărani*, piesă dezvoltată în jurul momentului 1907, fără prea mari concesii ideologice, dar și fără un conflict dramatic pregnant. Ulterior își face ucenicia în genul pseudofacil al comediei dramatice pe tema conjugalității, astfel că *Divorțul* („Teatrul”, 9/1966), *Întoarcerea* („Teatrul”, 7/1969), *Noaptea speranțelor* (apărută în 1973 în volumul omonim) și *Menajera* („Teatrul”, 1/1974, reluată în volum în 1979) par variante ale *Casei cu păpuși* de Henrik Ibsen (Mircea Ghițulescu), unde influența e destul de naiv preluată. Această etapă este neconcludentă pentru evoluția scriitorului, iar curba ascendentă a dramaturgiei sale poate fi pusă în evidență prin prezentarea cronologic răsturnată a pieselor. Astfel, cele mai reușite se dovedesc acelea incluse în volumul *Don Juan apocalipticul* (1984), marcând o direcție distinctă în teatrul românesc postbelic. Autorul cultivă cu precădere drama parabolică, sprijinită de schelăria subtilă a speculației, pornind de la pretexte istorice, cazurile grotesc-ambigue fiind transpuse în haina derutantă a tragediei cinice sau a farsei atroce. În centru se află analiza sistemelor politice opresive și a figurii tiranului, de unde și articularea parabolilor în jurul topoilor închiderii. Metaforele recluziunii forțate antrenează o întreagă ambianță a claustrofobiei: de la obsesia spațiului și timpului închis (temniță, buncăr, noapte) până la predilecția pentru destinele demențial întoarse asupra lor înșele sau retezate prin eliminarea noțiunii de liber arbitru. *Îngerul slut* și *Don Juan apocalipticul*, reprezentative pentru imaginarul lui **S.**, sunt parabole despre malignitatea dictatorului, ingenioasă fiind decriptarea cauzalităților psihologice și descripția profilului tipologic. În *Îngerul slut*, recitare inovatoare a motivului faustic prin Dostoievski, Kafka și teatrul existențialist, tiranul este văzut, în chip neașteptat, ca un Hamlet sangvinar care ucide dintr-o stranie necesitate, ca urmare a pactului semnat cu Mephiticus, însăși viața fiindu-i condiționată de săvârșirea zilnică a unui omor. Acest Sisif al morții mereu amânate, în același timp „Călăul lui Satan”, înzestrat însă cu conștiință, ajunge, înspăimântat, să își negocieze

propria sinucidere, pedeapsă și expiere totodată. În *Don Juan apocalipticul*, „comedie neagră cu balet, măști și cântecele”, destinul lui Hitler apare ca bufonadă tragică a simulacriului, nebulniei și morții. Hitler joacă aici rolul „îngerului slut”, iar un bizar personaj proteic, cu numele de Joker, pe acela al lui Mephiticus. Parabolă ingenioasă, mizând pe o simbolică a paradoxurilor: istoria pare un joc de pocher sângeros, în care Hitler se străduiește să fie „eternul Joher” (cartea care „dă sens și câștigă toate partidele”), mănuit din umbră de un alt Joker malefic, un soi de personaj-idee, luând în piesă diferite măști, de la cea de actor la cea de oglindă inversă a dictatorului, și care se dovedește a fi în cele din urmă Moartea. A treia piesă din volum, *Leordenii*, în care Ion Vartic vede o reverie freudiană pornind de la *Orestia* lui Eschil, schimbă decorul, plasând acțiunea pe teren românesc, în Moldova, pe la 1700: localizare iluzorie, intenția lui **S.** fiind montarea dramatică a cazuisticii unei „vini tragice”. În prim-plan evoluează neamul Leordenilor, organizat psihologic după legi maniheiste, iar miza protagonistului, mezinul familiei, pare să fie decapitarea simbolică a genealogiei tarate prin orchestrarea colectivă a propriei morți. El își ucisese tatăl, un spirit sangvinar și dionisiac, nod nefast al lanțului familiei, dar paricidul declanșează blestemul stirpei. Avându-l ca prototip mitic pe Sisif, mezinul va fi condamnat la pribegie și la imposibilitatea sinuciderii, dar matricea sa – goana după propria moarte – survine, eliberator, în cele din urmă. Privită din perspectiva acestor piese, dramaturgia lui **S.** relevă câteva direcții principale. Astfel, *Îngerul bătrân sau Comedia nebunilor* (publicată în „Teatrul”, 7/1976, reluată în volum în 1982) și *Noaptea e parohia mea* (1982) sunt, de asemenea, mostre despre personalitatea lui Hitler și sistemul opresiv, variante, aproximări tematice ale piesei *Don Juan apocalipticul*. Și *Îngerul bătrân* este o parabolă a ororilor totalitarismului, drapată în metaforele derutante ale speranței decapitate. La Auschwitz băntuie fantoma unui înger, simbol cu semnificații multiple, de la aceea de produs al halucinației colective până la cea de păzitor al memoriei (încarnat în persoana medicului Godieu), sau la aceea, paradoxală, a sinuciderii ca mântuire (întruchipat în tânăra Elsa, scăpată cu viață din camera de gazare, dar care alege totuși să moară). Interesul simbolic vine mai ales din substratul său beckettian: în lipsa lui Dumnezeu, „îngerii bătrâni” nu au cum alege decât propria lor moarte. Dipticul *Noaptea e parohia mea* (cu părțile *Urletul* și *Beciul*) surprinde destinul „groparului Europei” (Hitler) în două momente-limită: la preluarea puterii și în ultimele zile petrecute în buncăr, când are loc și sinuciderea. Nu personalitatea dictatorului iese în evidență, sufocată în tirade prelungite, ci eforturile lui **S.** de a învăța lecția articulării scenariului dramatic și a montării simbolurilor unei parabole. Înainte de *Leordenii* **S.** pornise de la motive din istoria națională, ca în *Descăpătânarea sau Pragul de taină* („Teatrul”, 5/1977, reluat în volum în 1979), unde încercase construirea unei parabole filosofice a dilemelor politice în jurul personalității lui Miron Costin. Prin Miron, fratele său Velișco și prin domnitorul Constantin Cantemir se schițează atitudini diferite ale așteptării și supunerii în istorie, de la amânarea

filosofică, modalitate de a așeza destinul sub vreme (Miron) la curajul scurtcircuitării riscante (Velișco) și la acceptarea benevolă, dar șireată, a tutelei turcești (voievodul). Prins între forțe contrare și în mecanismul neînțelept al istoriei, care nu se lasă decodat prin nuanțe, Miron este decapitat, iar tragedia sa rămâne să vorbească despre „fascinația unei posibilități”. Producția dramatică a lui **S.** este completată în anii '80 cu o serie de comentarii și eseuri critice, multe axate tot pe problemele teatrului în lumea contemporană. O revenire a autorului în actualitatea literară are loc odată cu apariția masivului roman *Cartea morților*, publicat inițial la Tel Aviv (1995), apoi, integral, la București (1997). Naratorul este gândit aici ca un personaj proteic, care ia diferite identități, un diavol care îndeplinește rolul de „martor al cerului” în anturajul lui Hitler și în lumea lagărelor de concentrare naziste. Abia apariția acestui roman, sinteză a literaturii lui **S.**, a atras atenția criticilor asupra manierei insolite de compoziție a cărților sale, a căror departajare pe genuri este practic imposibilă, în corpul construcțiilor românești fiind incluse, în *Cercul*, ca și în *Impostorul* (1977), piese de teatru și comentarii critice ale textului epic. *Cartea morților* își dezvăluie semnificația filosofică prin intermediul piesei *Don Juan apocaliptic*, „comedia neagră” cuprinsă în spațiul epic al acestui roman – „unul dintre cele mai interesante și mai profunde ale epocii postbelice” (Ion Vartic). Tema pactului cu diavolul, demistificarea polemică a demonismului romantic, viziunea pregnant metafizică indică multiple înrâuriri provenind din spațiul literaturii de limbă germană. Formula insolită de scriitură, bazată pe intertextualitate și pe ambiguitatea identităților, pe continua metamorfoză a discursului, care trece de la narațiunile-eseu la construcția dramatică, îngăduie o abordare totală a lumii personajelor. Recunoscut ca scriitor de mare originalitate, **S.** nu a fost totuși receptat de public pe măsura valorii sale. Un ecou deosebit a avut însă reintrarea sa în arena publicisticii din România, în 1997, cu *Epistolă despre convertire*, un comentariu la cărțile lui N. Steinhartd (publicat în revista „Apostrof”), unde, conform obiceiului său, autorul include un eseu datând din 1944. A tradus, între alții, din Henrik Ibsen (*Rosmersholm*) și din August Strindberg (a cărui influență se poate recunoaște în scrisul său) și, în 1971, a făcut cunoscut publicului din România *Manuscrisul de la Saragosa* de Jan Potocki.

Fascinat de teatru, Al. Sever scrie un fel de monografie tragică a grandorii și mizeriei acestei îndeletniciri. Fiindcă actoria presupune și un paradox dureros: este o insinuare în viață, dar nu pe cale naturală, ci printr-o înșelătorie. De aci și titlul romanului: Impostorul. [...] Abilitatea romancierului e de a sugera, în impostura aceasta perpetuă, acțiunea hazardului care face ca născocirea să devină câteodată realitate și întâmplările petrecute aievea să ia turnura unui spectacol aranjat.

OID S. CROHMĂLNICEANU

SCRIERI: *Boieri și țărani*, București, 1955; *Cezar Dragoman*, I-II, București, 1957; *Regele, spionul și actorul*, București, 1957; *Uciderea pruncilor*, București, 1966; *Cercul*, București, 1968; *Noaptea speranțelor*, București, 1973; *Impostorul*, București, 1977; *Descăpătânarea sau Pragul*

de taină. Menajera. București, 1979; *Eseuri critice*, București, 1982; *Îngerul bătrân*, București, 1982; *Don Juan apocaliptic*, pref. Ion Ianoși, București, 1984; *Memoria durerii*, București, 1985; *Iraclide*, București, 1988; *Cartea morților*, Tel Aviv, 1995; ed. București, 1997; *Inventarul obsesiilor circulare*, postfață Ion Vartic, Cluj-Napoca, 1999; *Insomniacii*, I-II, București, 2000; *Ordine și dezordine*, București, 2002. **Traduceri:** Henrik Ibsen, *Rosmersholm*, în Henrik Ibsen, *Teatru*, III, București, 1966 (în colaborare cu Florin Murgescu); Lidia Seifullina, *Nuvele*, pref. trad., București, 1966 (în colaborare cu Ludmila Vidrașcu); Johan Bojer, *Fascinația minciunii. Foamea cea mare*, București, 1969 (în colaborare cu Maria-Alice Botez); Jan Potocki, *Manuscrisul de la Saragosa*, pref. trad., București, 1971.

Repere bibliografice: B. Elvin, „Boieri și țărani”, GL, 1955, 28; Z. Ornea, „Cezar Dragoman”, GL, 1958, 5; Mircea Braga, „Cezar Dragoman”, ST, 1958, 3; Al. Ruja, „Uciderea pruncilor”, O, 1966, 7; Magdalena Popescu, „Cercul”, RL, 1968, 11; Georgeta Horodincă, „Cercul înfinit”, RL, 1969, 11, 12; Mircea Iorgulescu, „Noaptea speranțelor”, LCF, 1974, 3; Ștefan Borbély, „Impostorul”, VTRA, 1978, 5; Elena Tacciu, *Puterea dialogului*, RL, 1979, 41; Marius Robescu, *Autori și spectacole*, București, 1980, 137-138; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 247-251; Gheorghe Grigurcu, „Eseuri critice”, F, 1983, 4; Cubleşan, *Civic-etic*, 141-146; Ion Vartic, *Prințul, diavolul și Bunul Dumnezeu*, F, 1984, 9; Cristea, *Modestie*, 201-205; Ghițulescu, *O panoramă*, 83-92; Raicu, *Fragmente*, 428-433; Popescu, *Teatru*, 140-153; Cosma, *Romanul*, I, 231-233; Doina Modola, *Dramaturgia și critica ei*, ST, 1989, 2; Grigurcu, *Peisaj*, I, 231-234; Solo Har, *Generația contrunțărilor*, Tel Aviv, 1994, 272-281; Alexandru Sever, DRI, IV, 365-387; Valeriu Cristea, *Dumnezeu în camera de gazare*, CC, 1997, 3-4; Ion Vartic, *Portret sintetic de scriitori insoliti*, APF, 1997, 9; *Dicț. analitic*, II, 158-160, IV, 540-542; Lucian Boz, *Pe marginea unui inventar*, JL, 2000, 15-18; Ghițulescu, *Istoria*, 226-233; Micu, *Ist. lit.*, 681-682; Cristofor, *Țara Sfântă*, II, 114-120; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 223-226; Aczél, *Scriitori rom. Israel*, 147-152. C. Pp., O. S.

SEVERIN, Constantin (pseudonim al lui Constantin Lazarovici; 8.II.1952, Baia de Aramă, j. Mehedinți), poet și ziarist. Urmează școala elementară și Liceul „Petru Rareș” la Suceava, iar în 1972-1977 este student la Facultatea de Chimie Industrială a Institutului Politehnic din Iași. Face cursuri postuniversitare la Inter University Center din Dubrovnik, Croația (1991) și e beneficiarul unei burse în Suedia. Până în 1991 va lucra ca inginer chimist la Combinatul de Celuloză și Hârtie din Suceava. Redactor la câteva gazete sucevene, a fost anterior redactor-corespondent al cotidianului „România liberă” (1991-1994) și redactor la „Flacăra” (1994-1995). Debutează în 1980 la revista „Familia”, iar editorial cu volumul *Duminica realului*, apărut în 1984. Inițiator al revistei „Continent” (1999), e prezent, de asemenea, în „Convorbiri literare”, „Tribuna”, „Ateneu” ș.a. Ca artist plastic, participă la mai multe expoziții. I s-au decernat Premiul Fundației Culturale a Bucovinei (1994, 1998, 2003), Premiul pentru poezie haiku (Japonia, 1996), Premiul pentru jurnalism cultural al Ministerului Culturii (1998) ș.a.

S. scrie o poezie cerebrală, vizibil lucrată. În prima sa carte realul se cuprinde într-un timp de elecție, acela sacru al duminicii. Poetul se autodefineste „blând visător al realului”, iar o sintagmă precum „jetul real al iluziei” susține coexistența

a două lumi intersanjabile, cotidianul și lumea închipuirii. Proiectarea realului datorează mult imaginației și aspirației spre un lirism pe care modernitatea nu îl poate recupera decât cu mijloace aparte. Astfel, în *Duminica realului* termenii tehnico-științifici abundă, demonstrând totuși forța transfiguratoare a poeziei. Autorul are abilitatea de a integra elemente aparent nepoetice, vizibile atât în ceea ce privește lexicul (ca în recuzita suprarealistă), cât și sintaxa, iar asocierile sunt surprinzătoare. „Textul” și „cuvântul” sunt leitmotivele poetului, acesta mărturisind: „umil alchimist în / textul vieții / unde plaga materiei / e indescifrabilă / prin porii culorilor / am zărit / forma nocturnă a cuvântului”. Pentru S. „toate drumurile au prins rădăcini / în păienjenisul penitei” (*Fila de aer*), în timp ce versul ia naștere pe „câmpia regală a cuvântului”. Citadin bântuit de nostalgie ce îi stimulează fantezia, poetul cultivă imaginea unui eros cu „trup de cerneală și schije de adjective”, iar „Cum să te-appropii / de centrul comprimat în ochiul / unicornului” (*Fila de aer*) este una din întrebările care surprind alunecarea spre mitic. Versurile din *Zid și neutrino* (1994) reprezintă reluarea în forma originală a ciclului cu același nume din volumul de debut. Aducând în prim-plan aceeași combinație insolită între orizontul științei și cel al literaturii, amplul poem se impune prin tensiunea generată de revelația tragismului unei civilizații alienate, lipsite de repere. Discursul liric, dens, concentrat, vorbește despre condiția omului contemporan, relevând dramatismul impactului cu o realitate degradată, pentru care toposul semnificativ este metropola generică. Sentimentului de dezolare („neantul se aude în lucruri”), omniprezent, poetul nu îi poate opune decât forța logosului („numai cuvântul poate învia lucrurile”). Revin nostalgiae campestre, amplificate și prin contrastul dintre limbajul științific prezent în versuri și melancolia celui care vede „dincolo de marile ziduri / caii despletind verdele insolit al câmpiei”. Continuând mesajul cărților anterioare, *Improvizații pe cifraj armonic* (1998) stăruie asupra forței de comunicare și asupra capacității de a transfigura care textualizează lumea înconjurătoare („cândva vom fi texte vii / într-un stomac orbitor de oraș scufundat / exact în cuvântul oraș”). În erotica lui S. ființa iubită se poate confunda cu poemul, portretul ei fiind produsul unui amalgam insolit: „era un infern de inocențe / și-i auzeam chipul cum își descarcă umbra / în miriadele / de blițuri senzitive ale mâinilor”. Expresia calofilă intră în opoziție cu textualismul propriu grupului optzecist, căruia poetul, totuși, îi aparține.

SCRIERI: *Duminica realului*, Iași, 1984; *Zid și neutrino - Wall and Neutrino*, ed. bilingvă, tr. Liviu Martinescu, Pitești, 1994; *Axolotul - The Axoloth*, ed. bilingvă, tr. Liviu Martinescu, postfață Florin Vasiliu, București, 1998; *Improvizații pe cifraj armonic*, Botoșani, 1998; *Orașul alchimic*, Cluj-Napoca, 2002; *Imperiul sacru. Mănăstiri și biserici din nordul Moldovei*, Pitești, 2003.

Repere bibliografice: Al. Cistelean, „*Duminica realului*”, F, 1985, 2; Ioan Holban, *Fizică și metafizică*, CRC, 1985, 30; Laurențiu Ulici, „*Duminica realului*”, RL, 1985, 44; Liviu Papadima, „*Duminica realului*”, TBR, 1986, 314; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 207; Teșosu, *Istoria*, 77-78; Al.

Cistelean, *Anxietăți gracile*, LCF, 1994, 18; Mircea A. Diaconu, „*Zid și neutrino*”, PSS, 1994, 10-12; Alex. Ștefănescu, *Un poem al secolului XXI*, RL, 1995, 3; Rachieru, *Poeți Bucovina*, 398-400; Mircea A. Diaconu, *Instantanee critice*, Iași, 1998, 235-238; *Constantin Severin*, PRA, I, 479-480; George Șipoș, *Mai nimic despre „lirica niponă”*, RL, 1999, 13-14; Olimpia Iacob, „*Axolotul*”, CL, 1999, 3; Carletta-Elena Brebu, „*Improvizații pe cifraj armonic*”, ATN, 1999, 8; Ion Roșioru, „*Improvizații pe cifraj armonic*”, CL, 1999, 9; Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000, 436-437.

A. St.

SFARMĂ-PIATRĂ, publicație apărută la București, săptămânal între 14 noiembrie 1935 și 29 ianuarie 1941, apoi zilnic până la 11 aprilie 1942. Din august 1940 are subtitlul „Săptămânal de luptă și doctrină românească”, iar din ianuarie 1941 „Ziar de informație și luptă românească”. Directori: Al. Gregorian (noiembrie 1935 - octombrie 1938, ianuarie 1941 - aprilie 1942), Nichifor Crainic (octombrie 1938 - august 1940), Ion Gregorian (august 1940 - ianuarie 1941). Din redacție fac parte, de-a lungul timpului, N. Crevedia, Dragoș Protopopescu, Toma Vlădescu (ultimii doi trec în 1937 la „Buna Vestire”), Vintilă Horia, Ovidiu Papadima, Dan Botta. Cu o ideologie care cultivă modelul totalitarist fascist, antisemitismul și tradiționalismul conservator teologal, S.-P. se situează la extrema dreaptă, promovând naționalismul excesiv, în același spirit ca și publicațiile „Calendarul”, „Porunca vremii” ș.a. „«Sfarmă-Piatră» al nostru - se afirmă în articolul-program - apare nu ca o forță oarbă, ci ca o forță în serviciu comandat. El se subjugă de bunăvoie prințului vremii noastre: naționalismul.” Ca practici curente se cultivă ideile violent antisemite, pamfletul agresiv. De fapt, publicația va fi un termometru al oportunității politice al lui Nichifor Crainic: anticodrenistă, prolegionară, regalistă, proantonesciană. Rubrici: „Note, polemici, înfierări”, „Ultima oră”, „Externe”, „Din toată lumea”, „Reportajii-Fapte”, „Fragmentarium”, „Economie-Finanțe-Industria”. În acord cu orientarea naționalist-tradiționalistă a gazetei, sunt reactualizate versuri de Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, George Coșbuc. Se publică, de asemenea, poezii semnate de Octavian Goga, Aron Cotruș, Ion Pillat, Nichifor Crainic, Vintilă Horia, Virgil Carianopol, Dem. Bassarabeanu, Al. Cerna-Rădulescu, George Pallady, Valeriu Bora și scrieri în proză de Cezar Petrescu (*Noapte de toamnă, în satele anului jubiliar*, fragment din romanul 1907), Victor Ion Popa, Dragoș Protopopescu, Alexandru Călinescu. În sumar este inclusă sporadic o pagină de literatură, cronică și critică literară, în care sunt prezenți Vintilă Horia (*Reabilitarea fantasticului*, articol despre Mircea Eliade, Mateiu I. Caragiale, *Răposatul Sadoveanu*), Ovidiu Papadima (*Creangă și mitul românesc*, *Poezia lui Lucian Blaga*, *În actualitatea literaturii noastre*), Nichifor Crainic (*Actualitatea gândirismului*), Ștefan Baciu (*Esențele romantismului german*), Ion Șugariu (*Octavian Goga dramaturg și eseist*, articol la moartea scriitorului), Vladimir Dogaru, Ovid Caledoniu, Septimiu Bucur, Horia Nițulescu, Axente Sever Popovici, Mihail Straje, Cuza Marinescu. Câteva numere din 1941 conțin articole de polemică între Lucian Blaga și Dan Botta referitoare la

paternitatea ideilor din studiul *Spațiul mioritic*. Mai ales publicistica din **S.-P.** are caracter extremist, violent pamflet. Sunt atacați Nicolae Titulescu, Constantin Stere, Victor Iamandi, Mihail Sadoveanu, Victor Eftimiu, E. Lovinescu, Tudor Arghezi, H. Bonciu, Al. Vaida-Voevod, precum și gazetele „Adevărul”, „Zorile”, „Dimineața”, „Cuvântul liber”, dar și periodice naționaliste sau partide de aceeași orientare. Printre „combatanți” revine cu insistență numele lui Ovidiu Papadima. Bolșevismului, marxismului, masoneriei, liberalismului burghez și spiritului democratic li se opune „naționalismul integral” de tip legionar, fascist, antisemit, elogiat în articole incendiare. În 1937 Nichifor Crainic semnează programul statului etnocratic, ce se dorește a fi o nouă constituție bazată pe „întâietate românească” sub raport politic, cultural, social, economic. Acestor orientări le corespund numeroasele articole ale lui Nichifor Crainic, Vintilă Horia, Al. Gregorian, Horia Nițulescu, Dan Botta, N. Crevedia, Dragoș Protopopescu, I. Al. Brătescu-Voinești, Toma Vlădescu, Ștefan Dragu, V. Beneș, Florian Becescu ș.a. **S.-P.** aderă la măsurile antisemite ale Guvernului Goga-Cuza, pe care însă îl atacă după demitere, are sporadic o orientare filocarlistă, iar după proclamarea statului național-legionar redevine apărător al mișcării legionare și al lui Ion Antonescu. Sunt difuzate documente cu relevanță istorică, în acord cu ideologia publicației: comunicate semnate de Corneliu Zelea Codreanu, acte de recensământ și expropriere a evreilor, proclamații ale lui Hitler, discursuri ale lui Ion Antonescu. În același timp, se tipăresc *Elogiul satului românesc*, discurs de recepție la Academia Română rostit de Lucian Blaga, articolul *Evreii noștri* al lui N. Iorga și *Despre evreii români și streini* de Mihai Eminescu, poetul fiind elogiat de Vintilă Horia și de Nichifor Crainic pentru „naționalismul” și „rasismul” său și într-un număr festiv (25/1936). Sunt, de asemenea, apreciați în articole omagiale domnitorul Constantin Brâncoveanu, Vasile Conta, Ion Pillat, I. Al. Brătescu-Voinești, Gib I. Mihăescu, Nicolae Paulescu ș.a. Radu Donici traduce *Poveste tristă de Crăciun* de F. M. Dostoievski și *Răzbunătorul* de A. P. Cehov, Caterina Radian transpune din Gabriele D'Annunzio și Luigi Pirandello, Vintilă Horia dă versiunea *Fiul tatălui*, după Giovanni Papini, George Vaida se oprește la poezia lui Paul Verlaine și talmăcește *Cântec de toamnă*, iar George Fonea transpune *Prefață* de Paul Claudel. Semnificativ e că aici, în 1938, C. Postelnicu traduce *Mein Kampf* de Adolf Hitler. În ultimii ani de apariție **S.-P.** se situează în afara preocupărilor literare, dobândind un caracter doar informativ-publicistic. Gazeta mai cuprinde o cronică internă și externă, știri din industrie și economie, o cronică a revistelor, anunțuri din actualitatea culturală, informații din sport și, sporadic, cronică plastică, dramatică, muzicală, cinematografică, științifică și judiciară, caricaturi. Alți colaboratori: Radu Gyr, Dumitru Stăniloae, Pan M. Vizirescu, Nicolae Roșu, Gabriel Bălănescu, Vasile Militaru, V. Oprescu-Spinieni, Al. Cazaban, Miha Dragomir, Ion Potopin, Grigore Popa, Horia Stanca, Mircea Streinul, Dinu Stegărescu.

M. W.

SFÂRLEA, Alexandru (22.VI.1947, Cihei, j. Bihor), poet. Este fiul Mariei (n. Buda) și al lui Nicolae Sfârlea, agricultor. Învață în satul natal, apoi urmează liceul la Salonta. Până în 1991 lucrează într-o fabrică, ulterior e corector, iar din 1997 face parte din redacția cotidianului județean „Crișana”, unde debutase cu poezie în 1967. Prima carte, placheta *Dezvăluiri*, îi apare în 1989. Colaborează cu versuri, recenzii, reportaje la „Luceafărul”, „Familia”, „Convorbiri literare”, „Unu”, „Echinox”, „Al cincilea anotimp”, „Romanian Roots” (SUA), „Cele trei Crișuri”, „Bihorul” ș.a.

Versurile lui **S.**, îndeosebi cele din *Strigătul de siliciu* (1997), anexează unei fervori declamatorii fără suport reflexiv o materie eterogenă. Cu toate că uneori vivacitatea perorației, înervată în ideea ludicului, deturnează poemul în sensul unui umor neintenționat („Vai ție (mi-au zis) cum ai cântat în versuri nimicul/ (ești un zero tăiat mămăligă dezamorsată)/ fire-ai doar tu sălta în slăvi cu cricul/ explozie totală să nu faci niciodată”), media ar fi una relativ onorabilă, în măsura în care nu intervin bruscări stridente. Poeziile sunt construite pe principiul invenției abundent metaforice, pusă în funcțiune în dispozitive rimate și ritmate: „Chiar uimit nu-s, în punga stupefacției i-ascuns un roi/ (Zumzăie elogii în stupul stimei de sine)/ curaju-mi dă pe dinafară ca huma dintr-un mușuroi/ lehamitea e ca o târfă mimând un scâncet de rușine - / mi-s mie însumi tren de marfă”. Particularitatea e că „figura” poetului se reține mai acut decât aceea a poeziei. Poza de poet, în sensul unei anumite discursivități combinatorice, pare mai percutantă decât poezia în sine. Scrierea principală a lui **S.** e ciclul de poeme *Către Sing*, răsfirat, începând din 1995, de-a lungul mai multor volume. Aici autorul apare ca un elegiac cu manifestare epistolară. Textele întocmesc un jurnal al unor dispoziții și situații diverse, trecând de la cotidianul trivial la corespondența dintr-un aerostat sentențios. Epistolele sunt, în fond, cărți poștale ilustrate cu figura expeditorului.

SCRIERI: *Dezvăluiri*, București, 1989; *Către Sing*, Oradea, 1995; *Strigătul de siliciu*, Oradea, 1997; *Către Sing*, Oradea, 1997; *Flame degerate*, Oradea, 2001; *Les Visions avec Sing - Viziunile cu Sing*, ed. bilingvă, tr. Constanța Niță, Oradea, 2001.

Repere bibliografice: Ion Simuț, *Singurătatea la zi: „Către Sing”*, F, 1995, 10-11; Horea Poenar, „Către Sing”, ECH, 1996, 10-12; Florin Lazăr, „Către Sing”, ST, 1996, 11-12; Ioan Moldovan, *La a doua carte*, F, 1997, 2; Ioan Moldovan, *Poeți arădeni*, F, 1997, 12; Borbély, *Xenogramme*, 143-145.

M. I.

SFETCA, Petru (22.XI.1919, Lipova - 12.XI.1987, București), poet și traducător. Este fiul Corneliiei (n. Mirescu) și al lui Petru Sfetca, muncitor feroviar. Urmează școala primară și gimnaziul în orașul natal (1930-1934), apoi Liceul Comercial din Arad (1934-1938), tot aici frecventând Academia Teologică (1938-1941). Redactor-șef al ziarului „Vestul” (1939-1944) și al revistei „Lupta patriotică” (1945-1946), ulterior va fi redactor la „Banatul” (1946-1947), „Frontul plugarilor” (1948-1949), corector la „Flacăra” (1949-1951), secretar de redacție la „Tânărul scriitor” (1951-1957). A fost unul din cei care au

aderat la Manifestul Cercului Literar de la Sibiu (1943). Condamnat la închisoare politică în 1957, iese din detenție în 1963. Se angajează bibliotecar la Spitalul „Carol Davila” din București, unde va lucra până în 1970, când se pensionează. Debutează în 1939, la „Jurnalul literar” al lui G. Călinescu. A publicat și sub semnăturile Mirescu și Ajax.

În primele culegeri de poeme ale lui S., *Solii către lumină* (1940) și *Echinox* (1941), versurile se remarcă prin discreție și naturalețe, prin tonalitatea frecvent depresivă și prin sobrietatea mijloacelor figurative. Cu vagi irizări din G. Bacovia și Lucian Blaga, dar și din Giuseppe Ungaretti, Umberto Saba sau Eugenio Montale, se propune o lirică a pusteii și a așteptării. În *30 de poeme* (1973) accentul se mută pe caracterul imnic, juxtapus unei presiuni conceptuale impresionante. Lirica transfigurează spectacular convulsiile imanenței și le transferă în autocrația cerebralului. În versul eliptic, concentrând cuvinte menținute într-o subtilă stare de vibrație, se întrevede o replică dată literaturii osificate din epocă. Traseul poetic al lui S. poate fi observat în antologia *Cumpăna vieții* (1979), unde poeziei „spiritual-naturaliste” (Ion Cristofor) i se opune alternativa imaginară a întâlnirii dintre imobilismul materiei și contorsiunile dezmarginite ale spiritului: „Eu vin de undeva departe și am trecut prin câmpul gol, / Pe mâinile mei azurii șade și Timpul e domol, domol... / [...] Și mă revărs în slăvi de boare, ca un descântec nesfârșit, / Am aripi calde peste lume și sunt grăbit, și sunt grăbit...” (*Autobiografie*). Lui S. i se datorează pionieratul în traducerea liricii lui Ungaretti, Montale, Saba și Quasimodo în românește. Tălmăcește, de asemenea, din Hölderlin, Novalis, Leopardi, Baudelaire și Ezra Pound. Din pricina conjuncturii culturale nefavorabile, multe scrieri i-au rămas în manuscris. Printre ele se află și pagini care ar putea fi oricând luate ca model pentru arta traducerii: *Spațiul intim al poeziei universale* (o antologie) și *Traducători români din lirica universală*.

SCRIERI: *Solii către lumină*, Timișoara, 1940; *Echinox*, Timișoara, [1941]; *Afiș literar*, Timișoara, 1945; *Osmoze*, Timișoara, 1947; *30 de poeme*, București, 1973; *Cumpăna vieții*, Timișoara, 1979; *Agora*, Timișoara, 1985. **Traduceri:** Giuseppe Ungaretti, *Poeme*, Timișoara, 1943; Umberto Saba, *Poeme*, Timișoara, 1944; Eugenio Montale, *Poeme*, Timișoara, 1945; Henri Delacroix, *Plăcere și durere*, Timișoara, 1946; Salvatore Quasimodo, *Poeme*, Timișoara, 1946; Giacomo Leopardi, *Către Italia*, București, 1956; Friedrich Hölderlin, *Poezii*, pref. trad., București, 1969; Piero Chiara, *Cu fața la pământ*, București, 1969, *Împărțea*, Timișoara, 1994; Friedrich Novalis, *Poezii*, pref. trad., București, 1969; Nello Ponente, *Modigliani*, București, 1970; Giuseppe Gatt, *Gainsborough*, București, 1971.

Repere bibliografice: G. M. Ivanov, *Primăvara literară în Banat*, RML, 1939, 37; Lucian Costin, *Noul scriitor bănățean*, „Drapelul”, 1939, 37; George Sbârcea, „*Solii către lumină*”, TIA, 1940, 119; Dan Petrașincu, „*Echinox*”, VAA, 1941, 235; Pompiliu Constantinescu, „*Echinox*”, VRA, 1942, 635; Petru Comarnescu, *Cei unsprezece*, TIL, 1942, 2 018; Alex. Jebeleanu, „*Solii către lumină*”, „*Echinox*”, VS, 1943, 2 967-2 968; Alex. Jebeleanu, „*Poeme de Eugenio Montale*, „*Lupta patriotică*” 1945, 30; i.a.m., „*Osmoze*”, „*Banatul*”, 1947, 230; Felea, *Secțiuni*, 154-156; Țirioi, *Premise*, 35-37, 71-72, 82-83; Eugen Dorcescu, *Petru Sfetca*, O, 1978, 35; Lucian Alexiu, „*Cumpăna vieții*”, O, 1979, 38; Manu, *Eseu*,

140-141; Șerban Foartă, *Pledoarie pentru un „absent”*, O, 1980, 15; Valentin Tașcu, *Modificarea formei*, ST, 1980, 4; Lit. rom. cont., I, 508-509; Petru Novac Dolângă, *Mărturisiri și repere*, Timișoara, 1980, 134-141; Ungureanu, *Imediata*, I, 61, 99-101; Nicolae Băciut, „*Agora*”, SLAST, 1986, 10; Nicoale Scurtu, *Petru Sfetca*, RL, 1987, 48; Nicolae Țirioi, *Așteptându-l pe Godot*, O, 1987, 48; Dicț. scriit. rom., IV, 226-228. G. Bl.

SFINȚESCU, Rodica (12.III.1925, București), prozatoare. Este fiica Victoriei (n. Seni) și a lui Hurmuz Aznavorian, avocat. Urmează la București Liceul „Regina Maria” (1936-1944), Institutul de Arhitectură (1944-1946), întrerupt din cauza arestării tatălui, fost deputat liberal și pledant în procesul miniștrilor antonescieni - situație care îi va marca existența -, și secția de regie scenică de la Conservatorul de Artă Dramatică, absolvită în 1950. A fost asistent de director de scenă și regizor la diferite teatre (1950-1960), apoi instructor artistic la Institutul de Arhitectură (1960-1962), desenator tehnic (1962-1966), secretar de redacție la revista „*Moda*” (1966-1968). Debutează la o emisiune radiofonică, în 1938, cu piesa de teatru *Copiii de la țară și copiii din oraș*, iar editorial cu traducerea romanului *Marchizul de Saffras* de Jules de la Madelène în 1969. A mai semnat Rodica Aznavorian și Rodica Gheorghiu.

Scris cu o anumită dezinvoltură, primul roman publicat de S., *Joc viclean* (1972), prezintă un caz de bovarism împins până la alterarea personalității. Actul de creație - artistică ori științifică - se dovedește a fi pentru protagonist, un modest inginer de provincie, doar o capcană, un „joc viclean” care îi stimulează veleitarismul. Pentru a se sustrage unui mediu meschin și agresiv, personajul pretextează că lucrează la un roman, ceea ce stârnește curiozitatea tuturor. Prins în jocul vanității, elaborează „fragmente”, prilej pentru autoare de a insera diverse încercări cu caracter parabolic, experimente ale „scriitorului”-personaj, care începe să se bucure de atenție locală. În căutarea gloriei, el demisionează din funcție și se stabilește în capitală, unde frecventează cercuri boeme la modă, se implică în tot felul de încercături și „experiențe” de viață și ajunge în cele din urmă pacient incurabil în clinica de psihiatrie a singurului său prieten adevărat. Acțiunea este inutil complicată, aproape o jumătate de roman devine parazitată și, în pofida unei anumite îndemănări în schițarea unor personaje, îndeosebi grotești, motivațiile psihologice rămân superficiale. Tot un inginer este și protagonistul următorului roman, *Nașterea bărbaților* (1974), unde ilustrativismul tezist cu privire la făurirea „omului nou” în perioada socialistă este condus mecanic, în secvențe reportericești de „producție”. Prozatoarea intrică trama cu un fir paralel, ceva mai izbit, ce se dorește monden și select, în societatea elitistă, oarecum snoabă, a Bucureștiului intelectual de la începutul anilor '70 ai secolului trecut, pe fundalul unei relații erotice a eroului, dar, din păcate, și aici „se dau lecții”, de această dată de cultură. Cum s-a observat (Valeriu Cristea), romanul devine nelogic în momentul când personajul principal, deși se făcuse util în calitatea sa de inspector de minister, pleacă în producție (la sugestia unui secretar de partid „exemplar”), pentru a depăși insatisfacția de funcționar ce simte că se plafonează și a căuta

să își făurească „adevărata” personalitate. Promițător la început, ca roman al unui tânăr cuplu aflat în dificultate temporară, *Zona de umbră* (1978) înglobează mai multe „povești” din „înalta societate”, amestec de „foști” și de actuali „oameni de lume”, având mai mult sau mai puțin legătură cu clanul autoritarului Traian Lupa, activist de plan secund, care „aranjează” viețile celor din familie după rețete oportuniste. Ca și în romanele precedente, autoarea nu adâncește conflictele și psihologiile, rezumându-se la istorisiri complete nerelevante despre fiecare personaj în parte, relatând „fapte eroice” sau întâmplări plicticoase, menite a suplini atmosfera diferitelor medii sociale. Și aici neprevăzutul, senzaționalul, neverosimilul invadează realitatea. O dezbatere-parabolă în jurul raportului dintre individ și societate, oricare ar fi ea, și a iluziilor pe care acesta și le făurește despre libertate încearcă **S.** în *Bricheta roz* (1985). Construit schematic, tributar ideologiei din plină „epocă de aur”, romanul pune problema emigrației în Occident. Personajul bun, numit generic Malacul, exponent al „socialismului multilateral”, are un accident și se trezește, printr-o ciudată transgresiune spațială, în lumea liberă, de Dincolo, în Centru. Revenit în Cartier, adică în țară, el este individiat de semenii, pentru a căror propagare trudise și care trăiesc cu iluzia vieții ușoare de acolo. A doua oară, însoțit de un student într-un fel de călătorie inițiativă, el ia contact direct cu emigranții, reduși la o existență de ghetou, frecventându-se doar între ei, după o ierarhie prestabilită. Au loc confruntări și discuții despre „civilizația sterilizantă”, despre libertatea individului și limitele asumate. În mod cu totul neclar, din nou senzațional și fără a se oferi vreoa motivare, după ce se întoarce, Malacul dispăre, în accident ori presupusă crimă – se spune –, de parcă nu s-ar fi putut reintegra în lumea de dinaintea plecării, acum tulburată. În pofida intenției de a-și înscrie romanele în actualitatea imediată, **S.** nu izbuteste să închege credibil materia epică și nici să construiască personaje viabile: trama se diluează în acțiuni paralele excesive, conturul personajelor se estompează în conversații superflue, fie într-un stil afectat, fie simplificat în dauna realismului psihologic. Dacă ar fi insistat asupra mediilor mondene aflate într-o epocă de tranziție, în care noua societate, în căutare de „blazon” și legitimare, încearcă să asimileze ce a mai rămas din lumea veche, scriitoarea ar fi putut da un interesant roman de societate. Un fel de memorii, concepute în dialog cu un alter ego presupus a corija eventualele exagerări și imprecizii, imaginează **S.** în *Oile mele* (1999), unde amintirile unei vieți pline de evenimente se îmbulzesc „independente și zălude”, ca o turmă – cum mărturisește autoarea –, pentru a restitui adevărurile unei conștiințe marcate de vicisitudinile veacului.

SCRIERI: *Joc viclean*, București, 1972; *Nașterea bărbatilor*, București, 1974; *Zona de umbră*, București, 1978; *Bricheta roz*, București, 1985; *Oile mele*, București, 1999. **Traduceri:** Jules de la Madelène, *Marchizul de Saffras*, București, 1969.

Repere bibliografice: Viola Vancea, „*Joc viclean*”, RL, 1972, 30; Dana Dumitriu, „*Joc viclean*”, ARG, 1972, 8; Mircea Iorgulescu, „*Joc viclean*”, LCF, 1972, 37; Dan Culcer, „*Joc viclean*”, VTRA, 1972, 9; Cristea, *Domeniul*, 348–351; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 504; Tudor-Anton, *Ipostaze*,

224–228; Fănuș Băileșteanu, „*Zona de umbră*”, CNT, 1979, 24; Ecaterina Țarălungă, „*Zona de umbră*”, RL, 1979, 33; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 228–229. G. Dn.

SFURA, Dimitrie (1835, Vezendiu, j. Satu Mare – 7.XI.1858, Oradea), poet. Fiu de țăran, **S.** învață la școli din Carei, Beiuș și Oradea, unde termină și teologia. În 1857 este numit profesor la Școala Normală (Preparandială) orădeană, fiind și unul din susținătorii „lepturiștilor” de aici. Moartea lui, prematură, va fi deplânsă de elevi, trezind ecouri în presa românească din Transilvania.

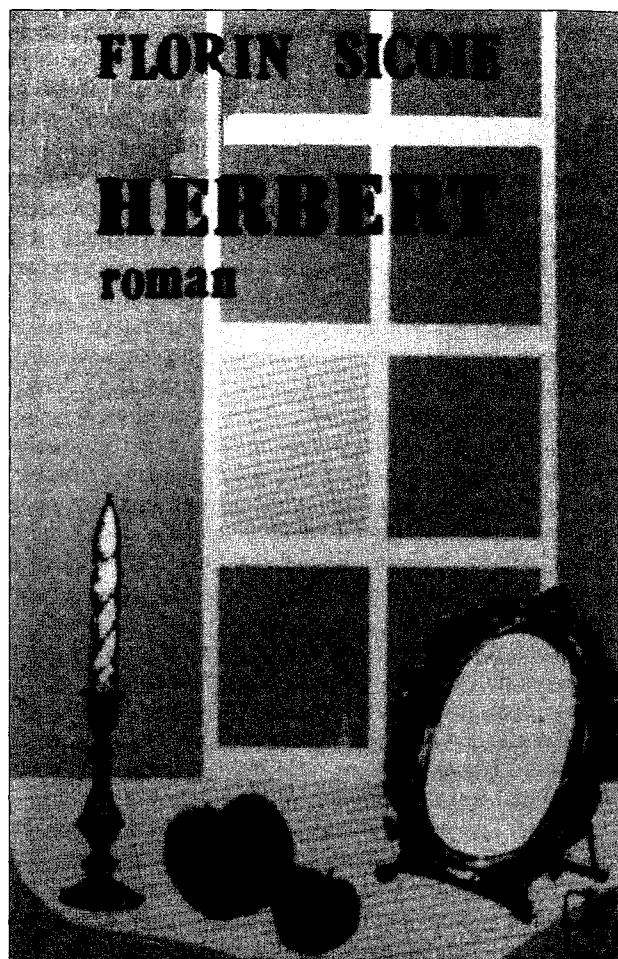
În „*Diorile (Zorile) Bihorului*”, almanah beletristic „național”, scos în 1854 de Societatea de Lectură, **S.** și-a publicat o parte din scrieri (versuri, mai ales, dar și o proză și o seamă de „sentințe”), restul rămânând în manuscris. Postum, prin grija lui Iosif Vulcan, îi vor mai apărea poezii în „*Familia*” și „*Foaie pentru minte, inimă și literatură*”. Câteva s-au tradus și în maghiară. Dacă stanțele de dragoste sunt cu totul fade, o anume pulsație au cele de inspirație patriotică, în care autorul, în aceeași limbă greoaie, provincială, invocă „timpii fericiți” de demult și cugetă cu tristețe la „românul cel decăzut”. Jalea pentru „națiunea” lui, accesele de exasperare, amărăciunea persistentă ar lăsa să se întrezărească în stihuitorul bihorean un depresiv. Unele poezii, puse pe muzică, s-au cântat o vreme. Dintre acestea, *La vin*, creația cea mai populară a lui **S.**, în versiunea ei melodică, îi atrăsese atenția lui Mihai Eminescu.

Repere bibliografice: Eugeniu Potoran, *Poezii Bihorului*, Oradea, 1934, 25–29; Vasile Vartolomei, *Veche cultură românească în Țara Biharei*, Cluj, 1941, 70–73; Vasile Bolca, „*Lepturiștii*” din Oradea, Sibiu, 1943, 28–29; *Dicț. lit.* 1900, 780. F. F.

SIBIUL LITERAR, publicație apărută la Sibiu, lunar, între ianuarie și decembrie 1934, cu subtitlul „*Revistă de literatură și cultură generală*”, numerele fiind cumulate în trei caiete cu format de carte. Director fondator: Elie Măgeanu, redactor: Pimen Constantinescu. **S.I.** se remarcă în peisajul publicațiilor periodice transilvănene din perioada interbelică prin strădania de a face cunoscută viața literară sibiană, după cum se precizează în *Predoslovie*, semnată de Pimen Constantinescu. În paginile **S.I.** intră cu precădere poezie și proză scurtă. Poezia, promovată generos, aparține lui Elie Măgeanu, Virgil M. Duiculescu, Ecaterinei Săndulescu, Mariei N. I. Apostolescu-Steripol ș.a. Reține atenția și asprul glas de acuzare al preotului Mécs Ladislau la adresa vinovaților de cădere morală a tineretului (*Rechizitoriu și cuvânt de apărare*). În acest variat peisaj liric se disting, atât prin noblețea subiectului, cât și prin calitatea artistică a versului, cele douăzeci și șase de fragmente din poemul *Horea* de Aron Cotruș. Cu predilecție spre schițe și nuvele, proza aparține unor autori transilvăneni: Constanța Hodoș (un fragment din romanul *Din același sânge*), Ecaterina Săndulescu (*Reabilitare*), Mircea Alexiu (*File de taină*, creionări de pe front referitoare la luptele din 1917), I. Neamțu (eseul *Despre adolescență*), P. Dascălu (*Cucu*) ș.a. O rubrică ce se remarcă prin bogăția informației este cronică literară, prilej de

a se prezenta cărți ale scriitorilor sibiieni. Pimen Constantinescu dedică o schiță biografică poetului Elie Măgeanu. Nu sunt uitați nici scriitorii stinși din viață în anul 1934, care veniseră în contact cu viața culturală a Sibiului: G. Bogdan-Duică și Constanța Hodos, „una din cele dintâi bune scriitoare pentru copii”. Cronica se oprește și asupra aparițiilor literare de ultimă oră, cum sunt volumul *Memorii* al artistei Agatha Bârsescu (comentat de Ecaterina Sândulescu) sau lucrarea lui Lucian Bologa intitulată *Lecturii tineretului* (de Ioan Lupas). Se discută și sumarele unor publicații periodice ca „Provincia literară” sau „Revista Fundațiilor Regale” și se relatează cu regularitate ședințele Grupării intelectuale Thesis, la ale cărei întruniri regulate participau reprezentanți ai culturii locale: Al. Dima, Horia Petra-Petrescu, Pimen Constantinescu, Mircea Alexiu, Ecaterina Sândulescu, I. Neamțu ș.a. Se rezervase inițial și o pagină pentru elevi, „Rubrica elevilor”, la care s-a renunțat în scurtă vreme. O inițiativă salutară s-a dovedit apariția colecției „Extrasele revistei «Sibiul literar»”, din care reține atenția studiul *Publicațiile periodice românești ale Sibiului de azi* de Pimen Constantinescu. **S.I.** se ocupă și de literatura sașilor din Transilvania, publicând în tălmăcire românească din scrierile lui Richard Breckner și Robert Stellner. Dintre traduceri se evidențiază cele ale lui Pimen Constantinescu din literatura italiană (Onofrio Minzoni, Lionello Fiumi, Ada Negri, Filippo Pananti, Gabriele D'Annunzio, Giosuè Carducci). Sintetizând rostul acestei reviste, redactorul ei, Pimen Constantinescu, observa în ultimul număr că **S.I.** „a întrunit o parte[...] dintre literații mai cunoscuți sau dintre debutanții locali, aprinzând în acest fel o sfioasă făclie pe altarul din ce în ce mai neglijat al culturii naționale”. *A. Gf.*

SICOIE, Florin (6.VII.1956, Ploiești), prozator, eseist și traducător. Provine dintr-o familie de ofițeri. Urmează cursurile Liceului „I. L. Caragiale” din Ploiești și Facultatea de Fizică, secția fizică tehnologică, a Universității din București, absolvită în 1980. Inginer fizician la Combinatul Petrochimic din Teleajen (1980-1981), se transferă la Institutul de Cercetare, Inginerie Tehnologică și Proiectare pentru Rafinării din Ploiești. Între 1993 și 1995 va fi redactor-șef la Editura Harisma, iar în 1994 se află printre întemeietorii Fundației pentru Pluralism din București. Secretar de redacție la revista „Sfera politică” (1994-1995), ulterior este director la ziarul prahovean „Ziua” (1995-1996) și redactor-șef la Editura Eleusis din Ploiești (1995-1998). Un timp figurează ca redactor-șef la „Contemporanul - Ideea europeană”, deținând aceeași funcție la revista ploieșteană „Itinerar” și în cadrul Editurii Edit-Art. În 2003 devine corespondentul pentru România al ziarului „Luxemburger Wort”, patronat de Fundația „Saint-Paul” din Luxemburg. A mai fost consilier local, șef de birou senatorial, consilier de imagine și relații cu mass-media la Filarmonica „Paul Constantinescu” din Ploiești. Prima carte, romanul *Herbert*, îi apare în 1988. Colaborează la „România literară”, „Lucașfăruș”, „Contrapunct”, „Apostrof”, „Caiete critice”, „Cronica”, „Literatorul” ș.a., semnând editoriale, eseuri,

interviuri, versuri, analiză politică, traduceri, cronici literare. A transpus în limba română *Râsul. Eseu asupra semnificației comicului* de Henri Bergson (1990), texte ale unor autori din diasporă (Emil Cioran, Petru Popescu) ș.a.

În romanul *Herbert*, urmat în 1992 de un roman-pamflet, *Tratat asupra cozii*, iar în 1998 de volumul de nuvele *Sâmbăta engleză și alte povestiri*, **S.** este, după cum a remarcat critica, „un cronicar al valorilor burgheziei”, cu personaje ce amintesc de Anton Holban și Mihail Sebastian, dar și de Al. Vlahuță, I. Al. Brătescu-Voinești, Cezar Petrescu (eroii inadaptabili), Mateiu I. Caragiale și Ion Vinea (prin „decadentism”) ori, mai cu seamă, de Nicolae Breban, model preferat în sensul sugestiilor nietzscheene și dostoevskiene; și altfel, în *Herbert* există referințe la *Bunavestire* de Breban, cât și la alt etalon literar, *Moarte la Veneția* de Thomas Mann. Dincolo de aceste raportări, este vorba despre un prozator inventiv, original, neconvențional și mai ales inteligent, care nu cade deloc în gratuitatea manierismului și în artificiiu facil. Boala lui Herbert - cel care are pasiunea lucrurilor vetuste de genul „păpușă mecanică” - este plictisul, nefericirea de a fi „ca și mort”. El ratează toate experiențele, într-un fel de pseudobildungsroman. Personajele se târăsc, complet golite de sentimente reale, protagonistul,

mereu în căutarea unei femei, vrea și nu reușește să fie bărbat, iubita sa, Luiza, se crede și ea – fără a fi – o „femeie tare”, cei doi sfârșind ca niște victime ale sufocării într-o lume redundantă. Având convingerea că supraviețuirea este posibilă doar prin scris, prozatorul realizează mai mult decât un roman erotic și epistolar (între Luiza și Cristian): opune capitalei provincia, recurge la onirism, întoarceri în trecut și mister într-o fascinantă mixtură, echivalentă cu o confesiune de tipul „a trăi pentru a-ți povesti viața” ca la Gabriel García Márquez. Delirul existenței, evadările imposibile, greața, lupta cu fantomele și obsesiile somnii sunt dominate de vocea auctorială, care mută romanul într-un exercițiu stilistic, concomitent joc de idei: se va transforma Herbert într-o carte? Confesiv și ironic, între a percepe și a transfigura decăderea unui tânăr „născut bătrân”, dependent de universul citadin și de familie, **S.** trece, după Nicolae Breban, prin câteva teme esențiale: amurgul zeilor, mitul morții și al prieteniei, erosul feminin sacru (Doamna Theresa, „bunica”, este un astfel de personaj). „Visam să scriu un roman ca o suită de senzații, o carte ca un flux de imagini” – ar fi arta poetică a autorului-personaj. *Tratat asupra cozii* este un eseu despre așa-numita „epocă de aur”, pamflet în care autorul raportează efectele postmoderne la cauze mai vechi ale lumii socialiste, urmărind „insecta umană”. Coadă (cu sensul de „rând în așteptare”) poate fi, nu doar în mod ironic, ci și tragic, un topos al unei realități dispărute – și nu prea – după 1989. Critica acestei triste practici devine o cronică a anilor '90, un fals tratat despre tot și nimic, cu definiții sarcastice, biografii „secrete” (între istorie și literatură), și culminează într-o addenda (cu „biografii” ai fenomenului: de la Tucidide la Al. Ivasiuc) și un „mic curs practic de stat la coadă”. Analizând societatea la scară redusă, **S.** reușește o abordare tragicomică a istoriei ceaușiste, în care noțiunea de „grup” implică și mentalități populare, subconștient colectiv etc. Coadă, element civilizator în viziune comunistă, poate ajunge obiect de studiu – ca o materie școlară –, cu evoluții, clasificări fiziologice și psihologice proprii, gradele ei de „dezvoltare” semnalându-le și pe cele de dezordine, violență, lipsă de orizont. Conceptul, raportat la revoluție, război sau la trecerea spre alt sistem, e privit cu umor sardonice, ca o „călătorie” esențială.

SCRIERI: *Herbert*, București, 1988; ed. 2, pref. Dan Silviu Boerescu, București, 1998; *Tratat asupra cozii*, pref. Nicolae Breban, București, 1992; *Sămbăta engleză și alte povestiri*, Cluj-Napoca, 1998. **Traduceri:** Henri Bergson, *Râsul. Eseu asupra semnificației comicului*, București, 1990; Marguerite Duras, *Amanta engleză*, București, 1994; Emil Cioran, *Despre neajunsul de a te fi născut*, București, 1995; Alen Anderson, *Hitler, societățile secrete și lumea ocultă*, Ploiești, 1996; *Terapeutică maladiilor mintale. Experiența Răsăritului creștin din primele secole*, București, 1997; Ted Andrews, *Vindecarea prin culoare*, București, 1998; J. Jusserand, *Școala ambasadivilor*, București, 1998; Eric Hobsbawm, *Era Imperiului (1875–1914)*, București, 2000; *Kieślowski despre Kieślowski*, îngr. Danusia Stok, București, 2000; Michael Ferber, *Dicționar de simboluri literare*, București, 2001; Varujan Vosganian, *The Queen's Vacant Gaze*, București, 2001 (în colaborare cu Ștefan Stoeneșcu); Petru Popescu, *Oaza*, București, 2002; Norman Solomon, *Iudaismul*, București, 2003;

Michael Winock, *Vocile libertății. Scriitori angajați din secolul al XIX-lea*, Chișinău, 2003.

Repere bibliografice: Dan Grădinaru, *Herbert și herbertionismul*, CNP, 1990, 22; Ioan Holban, *Cum ne învățăm în jurul cozii*, CRC, 1992, 10; Alex. Ștefănescu, *Jocul de-a știința*, RL, 1992, 13; Ovidiu Pecican, *În jurul cozii*, ST, 1992, 8–9; Cristina Necula, *Biografia imperfectă a unei „diabolice abstracții”*, CC, 1993, 7–9; Petras, *Lit. rom.*, 134–136; Papahagi, *Interpretări*, 178–182; Florin Lazăr, *„Sămbăta engleză și alte povestiri”*, ST, 1998, 11–12; Ioan Stanomir, *Animale bolnave*, LCF, 1999, 9; Bogdan Popescu, *În umbra lui Thanatos*, CC, 1999, 1–3; Ion Roșioru, *Sub pavilion proustian*, TMS, 1999, 10; Alex. Ștefănescu, *După douăzeci de ani...*, RL, 2000, 11. A. Ml.

SIDOROVICI, George (13.II.1920, Frasin, j. Suceava – 8.XII.1976, Suceava), prozator. Este fiul Leopoldinei și al lui Onisim Sidorovici, țărani. Urmează cursurile primare și liceale la Școala Normală din Cernăuți, absolvite în 1939. Va lucra apoi ca învățător la Bucșoia-Frasin (1942–1944), Bașcov, județul Dolj (1944–1945), Gura Humorului (1961–1965) și ca redactor al ziarului „Zori noi” din Suceava (1965–1971). Debutează în 1943 la „Bucovina literară” din Cernăuți și va fi prezent, mai ales cu reportaje, în „România liberă”, „Scânțea”, „Gazeta literară”, „Iașul literar” ș.a.

Prima carte a lui **S.**, povestirea *Luceferii de sub grindă*, apărută în 1950, urmărește întocmai schema impusă de realismul socialist. De altfel, și celelalte proze, reduse ca dimensiuni, situate între istorisire și nuvelă, vor păstra aceeași amprentă ideologică și literară, ținta fiind cititorul provenit din mediul rural. Și *Inima gospodăriei* (1951), *Învățătoarea* (1951), *Tinerete* (1953), *Păpușoi* (1955) fac parte din colecția „Albina”, dedicată literaturii de popularizare. Firul epic, simplist, din *Tinerete*, de pildă, relatează conflictul între țărani din două localități, rezolvat prin intermediul căminului cultural, personajele sunt invariabil pozitive și negative, adică „țărani săraci” și „chiaburi”, maniheism care ilustrează conflictul dintre două lumi, cea nouă fiind idilizată pueril. Ca de obicei în astfel de alcătuirii literaturizate, limbajul e pitoresc, iar câte un portret de țaran pare izbutit. Proza pe care o va scrie **S.** după 1970 se va încadra în altă categorie, autorul apelând fie la fantastic, așa cum se întâmplă în povestirile din *Vulpile* (1970), fie la mijloacele reportajului, ca în *Oameni și munți* (1972). În pofida schimbării tematice și a unei oarecare nuanțări a perspectivei, cadrul narativ rămâne același: satul, munții, o Bucovina dominată de credințe și superstiții. Povestirile *Taurul negru*, *Porțile sau Arborele schilod* au un registru liric, susținut de obsesia folclorică a prozatorului. Este o lume cu țărani străni, vrăjitoare, diavoli și diavolițe, strigoi, pitici și idoli de lut, un „cătun fără nume” care face legătura între civilizația urbană și cea a satului. Preferința pentru scene de coșmar, pentru imagini șocante domină în exces ficțiunea. În *Oameni și munți* caracteristice sunt texte ca *Bistrița, apă vioaă*, *Un râu al sintezelor*, *Legende și oameni, plute, păduri* sau *Bistrița urcă pe trepte de aramă*, amestec de relatare reportericească și exaltare poetică. Munții din peisajul bucovinean, considerați „niște făpturi mărețe și vii”, figurile oamenilor, legendele spațiului rural în relația lui

cu contemporaneitatea, fantasticul, obiceiurile folclorice pigmentate cu vocabule specifice, conduc spre alcătuirea unei „monografii sentimentale”.

SCRIERI: *Luceferii de sub grindă*, București, 1950; *Inima gospodăriei*, București, 1951; *Învățătoarea*, București, 1951; *Tinerețe*, București, 1953; *Păpușoi*, București, 1955; *Oameni din satul de azi*, București, 1956; *Vulpile*, Iași, 1970; *Oameni și munți*, București, 1972; *Pădurea de dincolo*, Iași, 1974.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, „*Vulpile*”, RL, 1971, 2; Constantin Pricop, *Atracția elementului folcloric*, CRC, 1971, 7; Grigore Ilisei, „*Oameni și munți*”, CRC, 1972, 3; Vasile Sălăjan, „*Oameni și munți*”, TR, 1972, 29; Nicolae Turtureanu, „*Pădurea de dincolo*”, CRC, 1974, 37; Val Condurache, *Miniaturi*, CL, 1975, 1; Constantin Blănaru, *Prozatori suceveni*, CRC, 1976, 45; [George Sidorovici], CRC, 1976, 52 (semnează Al. Călinescu, Cătălin Ciolca, Grigore Ilisei); Popa, *Dict. lit.* (1977), 505; Mihail Iordache, *Un reprezentant al ethosului românesc*, „*Pagini bucovinene*”, 1982, decembrie; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 207-208; Popa, *Ist. lit.*, II, 807; Ion Murgeanu, *Opera omnia. Am cunoscut pe...*, „*Cetatea literară*”, 2002, august. C. Dt.

SIHLEANU, Alexandru (6.I.1834, București - 14.III.1857, București), poet. Este fiul Mariei (n. Popescu) și al paharnicului Zamfirache Sihleanu. După copilăria petrecută pe moșia părintească din ținutul Buzăului, după anii de învățătură la Pensionul „Monty” și la Colegiul „Sf. Sava” din București, la optsprezece ani **S.** se afla la Paris, unde va obține bacalaureatul în 1853, la Liceul „Louis le Grand”. Câtva timp a frecventat și cursurile Facultății de Drept. A fost coleg cu A. I. Odobescu și, alături de acesta, publica în „*Junimea română*”, revista scoasă de studenții români din Paris în mai-iunie 1851. La întoarcerea în țară intră în cercul ziarului „*Concordia*” (1855). Moare pe neașteptate, de dalac, la nici douăzeci și trei de ani. A fost reinhumat, în 1877, la Sihlea.

Volumul *Armonii intime* (1857) strânge douăzeci și patru de poezii - toată creația lui **S.** Prin modele și temperament, nota dominantă este romantică. Pasionat, violent, poetul îl imită pe Byron, văzându-se sub zodia unui destin tragic. Mănat de o chemare nelămurită, ar vrea să zboare spre alte tărâmuri; sufletul îi arde, avid de „senzații/de-acele ce doboară”, de privilegiu, „sângeroase”. Vijelia, spaima, duhul celui rău țin în stăpânire lumea (*Strofe, Sonet III*). Baladele *Logodnicii morții* și *Strigoiul* sunt nocturne și fantastice, urmând motivele byroniene din *Oscar of Alva* și *Vampirul*. Autentic este fiorul în fața sălbaticelor pustietăți din descrierile carpatine. O *Barcarolă* are note luminoase ce prefigurează idila eminesciană, după cum *Ce e mai dulce-n lume?* și *La patria anunță Ce-ți doresc eu fie, dulce Românie*. **S.** nu a putut da o expresie definită înclinației sale pentru poezie, dar limba lui, fără asperități, limpede, atinge, pe alocuri, sonoritățile de „liră de argint”, întrevăzute mai târziu de Mihai Eminescu în *Epigonii*. G. Călinescu îi dedică un portret memorabil: „Între lirismul de iatac al lui Alecsandri și nemișcarea lunatică a lui Eminescu, Sihleanu ar fi adus, de trăia mai mult, un temperament sangvin, furtunos, de fiu de boier cult trăind între salon și sălbăticia de la moșie, biciuit de turburea ereditate pe jumătate aristocratică, pe

ARMONII INTIME

de

ALECSANDRU SIHLEANU.

BUCUREȘTI.

IMPRIMERIA LUI FERDINAND OM.

1857.

jumătate câmpenească. Complexitatea bărbatului rafinat și barbar totdeodată, pe care se va încerca s-o înfăptuiască Macedonski mai târziu, o găsim la Sihleanu nefabricată. Instinctul războinic, literar la romantici, la el născut în tradiția unui trecut frământat și crunt, este autentic”.

SCRIERI: *Armonii intime*, București, 1857; ed. Elena Grădișteanu, București, 1871; ed. pref. Constantin-Zamfir Ghica, București, 1896; ed. pref. N. Iorga, Valenii de Munte, 1909.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.* XIX, III, 211-217; Ibrăileanu, *Opere*, VIII, 367-369; Lucian Predescu, *Vasile Cârlova și Al. Sihleanu*, București, f.a., 39-117; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 287-289, *Ist. lit.* (1982), 321-323; Cioculescu, *Varietăți*, 127-131; Cornea, *Alecsandrescu-Eminescu*, 288-324; *Ist. lit.*, II, 763-765; Ileana Verzea, *Byron și byronismul în literatura română*, București, 1977, 156-159; Elena Tacciu, *Trei poeți preeminescieni*, București, 1978, *passim*; *Dict. lit.* 1900, 780-781; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, 396-399; Grigore Radu Stănescu, *Alexandru Sihleanu (Omul și opera)*, introd. Vasile Sandu, Buzău, 1999; *Dict. scriit. rom.*, IV, 229-231; Valeriu Nicolescu, *Buzău-Râmnicu Sărat. Oameni de ieri, oameni de azi*, II, partea I, București, 2001, 501-504. S. C.

SILAȘI, Grigore (27.I.1836, Beclean - 17.I.1897, Năsăud), filolog și folclorist. Fiu al protopopului greco-catolic Vasile Silași, **S.** învață la liceul grăniceresc din Năsăud, apoi la Dej și la Cluj. Face studii de teologie la Blaj și i se acordă o bursă care

fi înlesnește înscrierea la Colegiul „Sf. Barbara” din Viena, absolvit în 1859. În 1862, după ce își ia doctoratul în teologie la Universitatea din Viena, este numit vicerector al Colegiului „Sf. Barbara”. Aici începe să se manifeste vocația sa de organizator și animator cultural: conduce o societate literară a teologilor români din Viena, editează „Sionul românesc” (1865-1867, 1872), participă la întemeierea și întrunirile societății România Jună. În anii petrecuți în capitala Austriei va fi făcut și studii temeinice de limbă, literatură și folclor, căci în 1872, la întoarcerea în țară, devine profesor de limbă și literatura română la Universitatea din Cluj. Străduințele sale pe plan științific, social sau politic se orientează în direcția afirmării națiunii române. De la catedră propovăduia ideea descendenței nobile a românilor, însuflând discipolilor săi, printre care Petre Dulfu, Virgil Onițiu, Silvestru Moldovan, poate și G. Coșbuc, sentimentul mândriei naționale. Aceleași idei îi însufleteau și pe membrii Societății de Lectură „Iulia”, pe care S. o inițiază și o conduce mai mulți ani. A fost și „director onorant” al despărțământului Astei din Cluj, iar din 1877 este ales membru onorific al Academiei Române. Militantismul său a atras însă aversiunea autorităților ungare și în 1885 se vede înlăturat de la catedră prin pensionare. Se retrage la Năsăud, unde trăiește până la sfârșitul vieții.

Scrierile lui S., câte s-au păstrat în paginile revistelor „Transilvania”, „Familia” și „Amicul familiei”, tratează chestiuni de literatură, de limbă și în special de folclor. Ca filolog, susține originea latină a limbii române, dar se declară pentru o limbă populară, nu artificială, creată de savanți. Lucrarea lui cea mai importantă este *Renașterea limbei românești în vorbire și scriere* (I-III, 1879-1885), publicată mai întâi în „Amicul familiei”. A avut, de asemenea, preocupări de teorie, istorie și critică literară. Cursurile sale de istoria literaturii, împărțite pe perioade sau pe genuri (teatrul, scrierile istorice, lirica, literatura satirică și didactică etc.) nu s-au păstrat. A cercetat și a comentat texte vechi, printre care o psaltire calvino-română, un abecedar românesc din secolul al XVII-lea, o traducere manuscrisă din Homer, făcând el însuși o tălmăcire din Cezar (*De Bello Gallico*), rămasă tot în manuscris. Câteva principii de teorie literară și de estetică sunt enunțate într-o prelucrare după S. Brassai, *Despre operele de artă*. A mai scris câteva recenzii și articole, între acestea unul foarte elogios despre Petre Dulfu, pe care îl recomandă lui Vasile Alecsandri. Mai substanțiale sunt studiile de folclor ale lui S., unde se conturează apartenența sa la curentul mitologizant latinist. Considerând literatura, în general, și folclorul, în special, drept cea mai fidelă oglindă a unei națiuni, el studiază multiplele aspecte pe care le poate revela cunoașterea creației populare (*Însemnătatea literaturii române tradiționale, Românil în poezia sa populară*). Artă, însă în primul rând document, literatura populară dezvăluie fapte istorice, mitologice, lingvistice și, mai ales, viața spirituală. Psihologia unui popor fiind văzută ca obiectiv major al folcloristicii, S. întreprinde o largă descriere a caracterului românesc, așa cum transpare el din poezia populară. Pentru valoarea sa estetică și pentru caracterul național, folclorul se cuvine să fie principala sursă de inspirație a unui scriitor.

Familiarizat cu metodele istoriei literare, S. studiază originea și evoluția creației populare, pe specii. Poezia a apărut în faza „juniei” omenirii, iar „poeticitatea românilor” este moștenită pe de o parte de la romani, pe de altă parte este determinată de mediul geografic. „Legendele mitice”, adică basmele, descind din mituri străvechi, ariene, originare din Asia și evoluează spre „narațiuni epice”, tot mai sărăcite de miraculos. Datinile și credințele sunt, de asemenea, reminiscențe ale aceluiași fond mitologic. Analiza poeziei populare îl determină să constate varietatea acesteia și strânsa ei legătură cu viața. Activitatea lui S. în domeniul folcloristicii țintește concomitent să argumenteze romanitatea poporului român și drepturile sale naționale.

SCRIERI: *Apologie. Discuțiuni filologice și istorice maghiare privitoare la români*, Cluj, 1879; *Renașterea limbei românești în vorbire și scriere*, I-III, Cluj-Gherla, 1879-1885;

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 185; *Autobiografie*, TR, 1897, 8, 9; Chendi, *Scrieri*, 152-153; Dumitru Pop, *Grigore Silași folclorist*, SUB, *Philologia*, t. IX, 1964, fasc. 1; Viorica Nișcov, *Ecouri în România ale activității folcloristice a Fraților Grimm*, RITL, 1967, 2; Octavian Șchiav, *Grigore Silași, dascălul*, TR, 1967, 8; Lasca, *Clasicii*, 305; *Dict. lit.* 1900, 781; Păcurariu, *Dict. teolog.*, 403-404; Tanco, *Dict. lit. Bistrița*, 332-333; Rusu, *Membrii Academiei*, 483-484; Datcu, *Dict. etnolog.*, II, 207-208. L. Cș.

SILVANIA, publicație apărută la Zalău, lunar, din martie 1990 până în iulie 1991, având subtitlul „Revistă de cultură, literatură și artă”. Colectivul de redacție: Ioan Moldovan (redactor-șef, martie - iunie 1990), Valentin Dărăban (redactor-șef, iulie 1990 - iulie 1991), Gheorghe Șișteștan (redactor-șef adjunct), Florin Horvath, Eugen Crihan (secretari generali de redacție). Fost supliment literar-artistic al gazetei „Năzuința” sau încorporată trimestrial în revista clujeană „Tribuna”. S. se înscrie între publicațiile literare postdecembriste ce urmăresc să încurajeze schimbul de opinii și promovarea valorii. Rubrici: „Mozaic”, „Carnet”, „Interviul nostru”, „Serialul nostru”. În fiecare număr sunt incluse versuri de Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, George Coșbuc, Octavian Goga, St. O. Iosif, Ion Pillat, V. Voiculescu, Ion Barbu, Nicolae Labiș. Cronica literară este realizată de Viorel Mureșan și Marcel Lucaciu. Critică literară mai semnează Eugen Teglaș, Vasile Avram, Octavian Guțu și Iuliu Suci, cu esuri sunt incluși în sumar Ioan Alexandru, Andrei Pleșu, Mircea Florian, Ion Lungu, Gheorghe Șișteștan. Rețin atenția *Din amintirile lui Hrușciiov* și traducerea Luciei Șildan din Raymond Chandler ori *Așa vorbit-a Zarathustra* de Friedrich Nietzsche, în transpunerea lui Eugen Crișan. S. mai cuprinde o cronică a revistelor, interviuri, articole comemorative sau consacrate unor artiști sălăjeni, comentarii cu caracter politic, istoric, studii de arheologie, etnografie, sociologie culturală. Alți colaboratori: Emil Hurezeanu, Dina Horvath, T. Tudor Topan, Mircea Breban. M. W.

SILVESTRU, Paul (10.X.1954, București), eseist și publicist. Este fiul Mariei (n. Dumitrescu) și al scriitorului Valentin Silvestru. Urmează la București Liceul „Mihail Sadoveanu” și Facultatea de Teatologie-Filmologie a Institutului de Artă

Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale”, absolvită în 1977. În anul următor obține o bursă de studii la Salzburg Seminar în American Studies, de pe lângă Harvard University, pentru specializare în jurnalism. Începe apoi o activitate susținută în presa scrisă și audiovizuală, în calitate de cronicar, eseist, comentator și editorialist, autor de scenarii pentru radio și televiziune. Debutul s-a produs în 1974, cu un reportaj cultural, în „Luceafărul”, iar editorial în 1996, cu volumul de eseuri *Lucruri*. A contribuit la lucrări colective de artă teatrală și cinematografică, iar în 1993 a inițiat, a scris și a editat, în colaborare, seria de povestiri și compilații pentru copii „Cărticica cu povești”, apărută la Editura Net. Este membru fondator al Uniunii Ziariștilor Profesioniști.

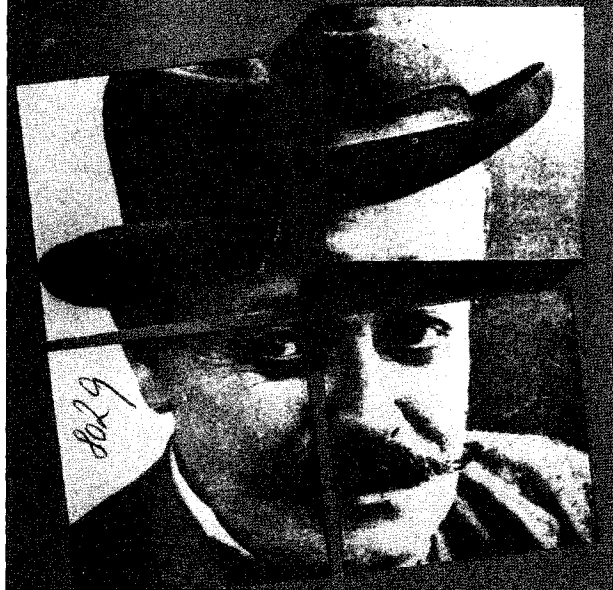
În paginile eseistice din *Lucruri* S. are în vedere în primul rând valorile culturale care reprezintă lucrarea civilizatoare a câtorva sute de ani, dar investighează din aceeași perspectivă și perioada de tranziție ce a urmat evenimentelor din decembrie 1989, stăruind asupra transformărilor din 1990-1992. Volumul *Carte de citire* (2003) este, dincolo de aplicațiile concrete, o pledoarie pentru „cultura scrisului și cititului, parte a unei civilizații a construirii, o aspirație a mai binelui” și, totodată, un apel la regăsirea atitudinii critice, a inteligenței reflexive. Variatele lecturi ale lui S. – de la Carl Gustav Jung și Søren Kierkegaard sau Tudor Vianu și Constantin Stere până la D. R. Popescu, Augustin Buzura, Barbu Cioculescu, Petru Popescu, Al. Ecovoiu ș.a. – beneficiază de o valorizare cordială și amplă. El prezintă aceeași disponibilitate pentru interpretarea poeziei, romanului, eseului, teatrului sau jurnalului literar, oferind explicații revelatoare și dovedind putere de implicare în actul lecturii, ca formă superioară de redresare intelectuală și morală.

SCRIERI: *Lucruri*, București, 1996; *Carte de citire*, București, 2003.

Repere bibliografice: Vasile Bardan, *Cartea de citire, carte de iubire*, CC, 2003, 6-8. M. In.

SILVESTRU, Valentin (20.X.1924, Vaslui – 25.XI.1996, București), teatrolog, prozator și dramaturg. Este fiul Surei și al lui Isac Moscovici, constructor. După absolvirea Liceului Național din Iași în 1942, urmează la București Facultatea de Litere și Filosofie, al cărei licențiat devine în 1949. Debutul în presă are loc în 1943, cu un articol despre Henrik Ibsen, publicat în ziarul „Ecolul”, iar cel editorial în 1949, cu nuvela *Trenul regal*. Reporter la cotidienele „Victoria” (1944-1946) și „România liberă” (1946-1947), colaborează la „Contemporanul”, unde în 1947 îi apare prima proză, intitulată *Luminătorii satelor*, trece redactor la „Rampa” (1947-1948) și „Flacăra” (1948-1950), scrie în „Lumea” (1946) lui G. Călinescu. Ulterior se consacră aproape exclusiv teatrului, filmului și radioului. Director artistic al Studioului Cinematografic București (1950-1951), redactor-șef al publicației „Probleme de cinematografie” (1951-1953), profesor de estetică la Institutul de Teatru din București (1953-1959), șef al secției de artă și cronicar dramatic la „Contemporanul” (1954-1969), din 1969 până în 1992 este titularul cronicii dramatice la „România literară”. Colaborează și la „Astra”, „Ateneu”, „Cronica”,

Valentin Silvestru

„Familia”, „Ramuri”, „Teatrul”, „Tribuna”, „Viața românească” ș.a. Pentru publicul larg se face cunoscut cu rubrica „Poșta veselă”, pe care o susține ani de-a rândul în cadrul emisiunii „Unda veselă” la Radio București. A scris scenarii radiofonice, pentru filme de televiziune (*Arta conversației*, 1975), documentare (despre Lucia Sturdza Bulandra, 1961), de desene animate (*Căsuțe ascunse*, 1961) sau artistice, folosind uneori propriile-i proze (*Tufă de Venetia*, 1975). Din mari scriitori spanioli și francezi, cum sunt Lope de Vega, Cervantes, Federico García Lorca, Prosper Mérimée, Anatole France, Aimé Césaire, a dat versiuni în limba română, mai ales pentru texte utilizate în spectacole teatrale. A fost unul din inițiatorii Asociației Umoriștilor din România și al Festivalului biennial de umor de la Vaslui și președinte în juriul pentru teatru al Festivalului „Cântarea României”. De asemenea, a fost membru al Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru, a întemeiat și condus Fundația „Teatrul 21”. I s-au decernat Premiul Asociației Oamenilor de Teatru și Muzică (1978) și Premiul Uniunii Scriitorilor pentru *Elemente de caragialeologie* (1979), precum și un premiu al Academiei Române pentru volumul colectiv *Teatrul românesc contemporan* (1975).

Primele scrieri în proză ale lui S. sunt total aservite canonului proletcultist, ilustrând mai mult decât obișnuitul compromis menit a face posibilă „trecearea” peste granița

cenzurii. Nuvela *Trenul regal* și schițele din volumul *Bordeiul de la Poarta Albă* (1952) sunt scrieri de propagandă, de vehementă incriminare a regalității carliste în prima proză, de exaltare a noilor „realizări” (Canalul Dunăre-Marea Neagră etc.), dar și a „vigilenței”, denunțului și calomniei (un text precum *Cetățeanca Melinte Aneta* e caracteristic) în culegerea de schițe. *Jurnalul cu file violete* (1955) e menționabil numai pentru introducerea notei umoristice, fiindcă în rest conformismul se păstrează, acordat cu noile indicații, prin care se recunoaște că pe lângă „realizări” mai sunt și neajunsuri. De altfel, întreaga proză umoristico-satirică a lui **S.** are această notă de acomodare și chiar de ocolire a strategiilor esopice și subversive. Faptul că în 1987 el lauda încă „brigada artistică de amatori” ca formă spontană de umor popular este grăitor. Odată cu volumul *Glastra cu sfecele* (1965), care include „microfoiletoane, momente și schițe vesele”, gama tematică și de procedee se lărgeste, iar tezismul propagandistic se atenuază. Prozatorul exploatează resursele umoristice ale cotidianului, faptul divers, savoarea dialogului, convențiile și stereotipiile, rutina și micul absurd existențial, noua birocrăție, mita mărunță, nepotismul, micile compromisuri și imposturi, noul parvenitism (venal, totuși), noile variante ale mitocăniei etc. O sursă de comic frecvent investigată este vorbirea (numeroase schițe au aspect de scenetă sau sunt colaje de scrisori, ca la I. L. Caragiale, luat ca model), cu amestecul de termeni comuni, colocviali, triviali ori sentimentali și de limbaj tehnic sau în genere neologistic (vorbirea în „radicale”), amintind și de seria cu *Tanța și Costel* a lui Ion Băieșu. Scenetele sunt plasate în noua geografie economică și socială (CAP-uri, întreprinderi de stat, ferme agricole, birouri, stații de autobuz, stațiuni de odihnă muncitorești, magazine, școli ș.a.m.d.). În mod obișnuit, aici comicul mizează pe efectul poantei și al contrarierii expectației și nu depășește, ca anvergura, nivelul agreabilului și al divertismentului. Proza scurtă instituie un univers caleidoscopic de care nu sunt străine nici scrierile teatrologului **S.** Majoritatea cărților sale sunt alcătuirii fragmentariste care au la bază activitatea prodigioasă a cronicarului dramatic. Autorul se caracterizează cu exactitate: „menirea mea pe lume e să fiu gazetar”. Partea tare a comentatorului de teatru nu e vocația teoretică și nici cea sistemică, ci o bună aplicare la textul dramatic și la tehnicile regizorale și actoricești, provenită dintr-un îndelungat și consecvent exercițiu de urmărire a fenomenului teatral curent din țară și, pe cât a fost posibil, din lume. De altfel, din călătoriile sale de documentare sau însoțind diverse trupe a ieșit o memorialistică nu lipsită de calitate. **S.** este un teatrolog cu o cultură respectabilă și cu o bună priză la text și la punerea în scenă. Prima lucrare reprezentativă, *Personajul în teatru* (1966), propune și câțiva termeni insoliti, chiar dacă nu îndeajuns de tehnic definiți: „talentul personajului” (potențialul marilor personaje de a permite interpretării noi, în funcție de epocă, mediu sociocultural, talent regizoral și actoricesc) și „cultura rolului” (pregătirea culturală a actorului, cunoașterea epocii în care evoluează personajul interpretat etc.). Lucrările secvente, deși dominate de același fragmentarism, pun premisele unor panorame care țin seama îndeobște de criteriul valorii – există și excepții: de exemplu, supralicitarea lui Aurel Baranga – și

sunt deschise la inovație – studii despre teatrul experimental în *Prezența teatrului* (1968) și, tot aici, despre viziunea regizorală a lui David Esrig, iar cu altă ocazie despre Liviu Ciulei. Istoria dramaturgiei și artei scenice românești din anii 1970-1990 nu poate neglija contribuția lui **S.** la lucrarea *Teatrul românesc contemporan*, unde scrie capitolul *Evoluția conceptelor teatrale*, dar și paginile din *Ora 19,30* (1983) sau *Un deceniu teatral* (1984), după cum istoria teatrului autohton de la începuturi până spre 1990 nu poate face abstracție de incursiunile sale în trecutul și prezentul dramei istorice. Notabil este **S.** ca antologator, care resuscită interesul pentru dramaturgi și piese uitate, efortul recuperator fiind prezent în primul rând în articolele exegetice. Astfel, în volumul *Clio și Melpomena* (1977), cea mai amplă secțiune, intitulată *Piesa uitată*, atrage atenția asupra unui repertoriu marginalizat sau de-a dreptul necunoscut, de la hasdeiana *Răposatul postelnic* la *Vrăjitoarele* lui Dimitrie Stelaru, trecând prin dramaturgia lui Iacob Negruzzi, I. L. Caragiale (*Începem!*), Al. Macedonski (*Moartea lui Dante Alighieri*), Barbu Delavrancea (*A doua conștiință*, piesă ibseniană, atipică în ansamblul opereii scriitorului), Ion Minulescu, Caton Theodorian, Ion Agârbiceanu, Ion Luca, Dan Botta ș.a. Un loc aparte între scrierile comentatorului îl ocupă cartea *Elemente de caragiologie*, abordare modernă privind diagrama receptării, motivele operei (scrisoarea, semidoctismul, personajul care nu apare), dezbaterile nu o dată polemice pe marginea noilor montări ale pieselor (aparținând lui Liviu Ciulei, Lucian Pintilie, Lucian Giurchescu, Alexa Visarion), dar și cariera internațională a dramaturgului ori receptarea sinuoasă pe care a avut-o drama *Năpasta* ș.a.

SCRIERI: *Trenul regal*, București, 1949; *Într-o noapte înstelată*, București, 1951; *Bordeiul de la Poarta Albă*, București, 1952; *Jurnalul cu file violete*, București, 1955; *O femeie aprigă*, București, 1955; *Din fotoliul spectatorului. Însemnări teatrale dintr-o călătorie în URSS*, București, 1956; *Teatrul Național „I. L. Caragiale” la Paris*, București, 1957; *Necazurile lui Șurubel (fabulă veselă pentru păpuși, în cinci întâmplări)*, București, 1959; *Mănosul*, București, 1961; *Întoarcerea Zănei Minunilor pe Pământ*, București, 1962; *Jules Cazaban*, București, 1964; *Suferințele Haralambinei*, București, 1964; *Glastra cu sfecele*, București, 1965; *Personajul în teatru*, București, 1966; *Prezența teatrului*, București, 1968; *Teatrul de păpuși în România (în colaborare cu Letiția Gățză și Iordan Chimet)*, București, 1968; *Tufă de Venetia*, București, 1971; *Speciacole în cerneală*, București, 1972; *1000 de ore în Spania*, București, 1972; *De ce râdeau gepizii...*, București, 1973; *Caligrafii pe cortină*, București, 1974; *Când plouă, taci și-ascultă...*, București, 1974; *Teatrul românesc contemporan (în colaborare)*, București, 1975; *Zâna castraveților*, București, 1976; *Clio și Melpomena*, București, 1977; *Elemente de caragiologie*, București, 1979; *Arta îmbrobodirii*, București, 1982; *Ora 19,30*, București, 1983; *Un deceniu teatral*, București, 1984; *Umorul popular românesc modern*, București, 1987; *Ce mai faci?*, București, 1988; *Umorul în literatură și artă*, București, 1988; *Birlic: o viață trăită pe scenă*, București, 1991; *Un bou pe calea ferată*, Iași, 1992; *Jurnal de drum al unui critic teatral (1944-1984)*, I, București, 1992; *Oasele ca proprietate personală*, București, 1993; *Alexandru Giurgariu*, Vaslui, 1996; *Praf și pulbere*, București, 1996. **Antologii:** *Die Kämml*, Berlin, 1986; *Sub zodia comediei*, I-II, Vaslui, [1976]; *Antologia piesei românești într-un act*, introd. edit., I-IV, Cluj-Napoca, 1979-1982. **Ediții:** D. R. Popescu, *Teatru*, I-II, București, 1985-1987.

Repere bibliografice: Gh. Achiței, „O femeie aprigă”, O, 1955, 2; Dinu Kivu, „Glastra cu sfecele”, CNT, 1965, 34; Al. Andriescu, „Tufă de Venetia”, CRC, 1972, 7; Amza Săceanu, *Fața văzută și nevăzută a teatrului*, București,

1974, 260-269; Voicu Bugariu, „Zâna castraveților”, LCF, 1976, 29; Cristea, *Domeniul*, 320-324; Ungureanu, *Proză*, 223-225; Raicu, *Practica scrisului*, 268-276; D. I. Suchianu, *Caragialeologie*, RL, 1980, 15; Iorgulescu, *Critică*, 175-177; Titel, *Cehov*, 173-176; Călinescu, *Biblioteci*, 164-168; Alex. Ștefănescu, *Cu umor despre umor*, RL, 1989, 14; Alex. Ștefănescu, *Portret în mișcare*, RL, 1992, 5; Călin Căliman, „Jurnal de drum al unui critic teatral”, CC, 1993, 10-12; Viorel Căcoveanu, *Valentin Silvestru - 70*, ST, 1994, 10-11; Viorel Căcoveanu, *La despărțirea de Valentin Silvestru*, ST, 1996, 11-12; Ștefan Oprea, *Planeta Silvestru*, DL, 1999, 2; Faifer, *Faldurile*, 107-110; Popa, *Ist. lit.*, I, 1076-1077; *Dict. scriit. rom.*, IV, 231-233; Ioan Adam, *Parole în Balcania*, București, 2003, 105-107. N. M.

SILVIU, George (pseudonim al lui Silvius Golliger; 2.I.1901, Focșani - 16.V.1971, Paris), poet, dramaturg, prozator și traducător. Este fiul Herminei și al lui Iancu Golliger, arhitect, președinte al Comunității israelite din Focșani. Urmează cursurile Liceului „Unirea” din orașul natal, iar după primul război mondial se înscrie la Facultatea de Drept din București, pe care o va absolvi în 1922. Doctoratul în drept și științe politice și economice și-l va susține târziu, în 1947. În 1916, elev fiind, publică o poezie ocazională în ziarul focșănean „Națiunea”, precum și proză scurtă, iscalită Silvigo, în „Veselia”. Proaspăt student, aderă la Partidul Social Democrat, în al cărui periodic - „Socialistul” - dă la iveală articole și versuri. Mai colaborează la „Hasmoneea”, „Sburătorul”, „Adevărul literar și artistic”, „Rampa”, „Convorbiri literare”, „Flacăra”, „Năzuința”, „Spre ziua”, „Revista copiilor și a tinerimii”, folosind frecvent și pseudonimul Moș Grigore Sfătosu. După obținerea licenței practice avocatura, desfășurând totodată și o intensă activitate publicistică. Cronicar la „Dimineața” (1925-1926), scrie și la „Adevărul”, „Dimineața copiilor”, „Omul liber”, „Clopotul”, „Cotidianul”, „Icoane maramureșene”. „Universul copiilor”, „Cetatea literară”, „Viața literară”, „Opoziția” ș. a. Redactor politic la ziarul „Lupta”, codirector la „Ultima oră”, director de programe radiofonice (1928), e o vreme atașat de presă pe lângă delegația românească la Societatea Națiunilor. Între timp i se joacă piesele pentru copii *Ciufulici* și *Motanul încălțat* (ultima scrisă în colaborare cu Adrian Maniu), *alta*, *Verde Împărat și zmeii*, fiindu-i tipărită în 1924. Îi mai apar plachetele *Flori și fluturi* (1924), *Jucării* (1927) și traducerea *Răpirea* de Paul Bourget, *Ditirambe către Dionysos* de Friedrich Nietzsche și *Odaia ceasornicului* de Georges Duhamel. În deceniul al patrulea e prezent în „Cuvântul liber”, „Vitrina literară”, „Europa”, „Viața de azi”. De sub tipar îi ies volumele de poezii *Înfrângeri* (1934), *Paisie psaltul spune...* (1934) și *Notații* (1936), precum și eseul *Nietzsche* (1937). În timpul regimului antonescian S. e radiat din barou și din corpul ofițerilor de rezervă, i se interzice să publice și prestează muncă obligatorie. După august 1944 își recapătă drepturile și, mai mult, devine secretar general la Ministerul de Interne. Colaborează acum la ziarele „Răspântia” și „Libertatea”, i se pun în scenă piesele *Ciufulici* și *Brumărel*, i se tipărește placheta *Sub flacăra nădejzii* (1947). Va intra însă curând în dizgrație, nefiind primit în Partidul Muncitoresc Român, iar în 1953-1954 e chiar arestat, fără a mai fi judecat. Izbuteste totuși să mai scoată două cărți - *Întâmplări cu tâlc* (1957) și *Salba fermecată* (1958), înainte ca, în

1960, să i se aprobe expatrierea. Stabilit la Paris, va continua să scrie în românește. Postum, familia va edita, într-o serie, volumele *Poezii* (1994), *Păcală* (1994), *Salba fermecată* (1996), *Jucării* (1998) și romanul *Igrasia* (2000).

De-a lungul unei bune părți a carierei sale S. își asumă concomitent ipostaze lirice diferite, chiar contradictorii. El este, astfel, poet social, care își deghizează tendenționismul în filosofie umanitaristă ori sceptică, poet intimist, apoi ispitit de experiențe moderniste, dar și evocator al unui autohtonism impregnat de evlavie ortodoxă, de simplitate rustică și de bravură haiducească, precum și autor pentru copii. Vocația profundă este însă deficitară. Dacă versurile din *Înfrângeri*, *Notații* și *Sub flacăra nădejzii* sunt minate de prozaism și de locul comun, în schimb *Paisie psaltul spune...* evidențiază, pe lângă ecouri din psalmii arghezieni și din viziunile lui Nichifor Crainic, V. Voiculescu, Radu Gyr sau Paul Sterian, și un efort de diferențiere, în căutarea unui lexic propriu, a unor motive epice noi și într-o preocupare specială pentru euritmie și bogăția rimei. Pe drumuri bătătorite merge S. și în primele sale cărți pentru copii. Dar plusul de experiență, ivirea unor rezonanțe intime și dobândirea unui simț scenic determină un progres în dramatizările unor povești ori în piesa *Ciufulici*, care a înregistrat un notabil succes de public. Calități deosebite, în registru dramatic, dar și în cel poetic, are „basmul” în trei acte *Salba fermecată*. Stăpân pe unelte, adesea inventiv se arată S. și în fabulele scrise în ultima parte a vieții. Din aceeași perioadă mai rețin atenția atât o suită de expresii lirice ale condiției exilatului, cât și romanul *Igrasia*, care încearcă să dea un tablou al vieții în închisorile comuniste, dar alunecând, după un început promițător, în istorisirea unei destul de banale escrocherii.

SCRIERI: *Verde Împărat și zmeii*, București, [1924]; *Flori și fluturi*, București, [1924]; *Ciufulici*, București, 1927; *Jucării*, București, [1927]; *Înfrângeri*, București, 1934; *Paisie psaltul spune...*, București, 1934; *Notații*, București, [1936]; *Nietzsche*, București, [1937]; *Brumărel*, București, 1945; *Sub flacăra nădejzii*, pref. Ion Pas, București, [1947]; *Întâmplări cu tâlc*, București, 1957; *Salba fermecată*, București, 1958; [Scieri], vol. I: *Poezii*, pref. Dan Grigorescu, București, 1994, vol. II: *Păcală*, București, 1994, vol. III: *Salba fermecată*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1996, vol. IV: *Jucării*, pref. Simion Bărbulescu, București, 1998, vol. V: *Igrasia*, București, 2000. **TRADUCERI:** Paul Bourget, *Răpirea*, București, [1926]; Friedrich Nietzsche, *Ditirambe către Dionysos*, București, [1927]; Georges Duhamel, *Odaia ceasornicului*, București, [1931].

Repere bibliografice: *** [Camil Petrescu], „*Flori și fluturi*”, „Săptămâna muncii intelectuale și artistice”, 1924, 2; Lovinescu, *Scieri*, IV, 668; I. Plugaru [Ion Pas], „*Înfrângeri*”, „*Santier*”, 1934, 7; Perpessiciu, *Opere*, XII, 428-429; Claudia Millian, „*Paisie psaltul spune...*”, *ADV*, 1935, 15-643; L. Bz. [Lucian Boz], „*Notații*”, *CLI*, 1936, 29; Eugen Ciuchi, *Poezii cu caracter religios*, PL, 1937, 5-6; Podoleanu, *60 scriitori*, I, 289-292; Predescu, *Encicl.*, 782; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 853, *Ist. lit.* (1982), 938; Radu Gyr, *Calendarul meu*, îngr. și pref. Ion Popișteanu, Constanța, 1996, 65; *Dict. scriit. rom.*, IV, 233-235. V. D.

SIMA, Felix (6.VI.1949, Mihăești, j. Vâlcea), poet. Urmează școala elementară în comuna natală, Liceul „Nicolae Bălcescu” din Râmnicu Vâlcea și Școala Postliceală de Biblioteconomie din București, absolvită în 1971. Lucrează pe mai multe

șantiere de construcții, la hidrocentralele Lotru, Oltețul, Voineasa, apoi se angajează ca mașinist la Casa de Cultură și ca bibliotecar la Biblioteca Județeană „Antim Ivireanul” din Râmnicu Vâlcea. Debută în 1969, la „Lucafăru”, iar editorial în 1978, cu placheta *Cineva mai tânăr*, care obține Premiul Editurii Albatros. Colaborează la „Argeș”, „Astra”, „Ramuri”, „Orizont”, „România literară”, „Tribuna” ș.a.

În primul ciclu al volumului *Cineva mai tânăr* S. propune o poezie inocent-adolescentină, de versificație și tematică rural-tradiționalistă, pentru ca în al doilea ciclu, intitulat *Un domn suav*, să surprindă, păstrând aceeași simplitate – inclusiv la nivelul construcției poemului și al versificației – printr-un ludic livresc, tipic dezinhibatei „generații în blugi”. Instalându-se într-un univers lexical al purității, în descendența neoromantismului saizecist, poetul sondează trecerea de la copilărie la maturitate, intrarea în lume, iminența sentimentului erotic. Deși modelele și influențele sunt încă eclecticice (pot fi recunoscute reminiscențe din Lucian Blaga și Ion Pillat), lui S. îi reușesc mai multe istorioare lirice (*Păpușarul*) sau poeme-joc parodice, „cu poante” optzeciste (*Frumosul prinf*). În versurile din cartea următoare, *Înfriguratul fierbinte* (1980), autorul pierde acea simplitate și inocență care îi marcase debutul, conferind liricii sale, chiar dacă nu una foarte personală, o muzicalitate plină de farmec. Un elan epopeic, combinat cu tentația experimentării discursului poetic extins, compus din secvențe narative, îl împinge către o prolixitate opacă și obositoare. Narativa respectă un fel de traseu inițiativ, trece însă prin registre și modalități foarte diferite – narative simbolică, poezie abstractă, cerebrală, cu miză filosofică, limbaj oracular, apoi poezie a cotidianului, limbaj colocvial, neologic etc. –, încât ansamblul este hibrid. Alt ciclu, *Douăsprezece ore ca pădurea*, e alcătuit din poeme scurte, fără titlu, care se încheie adesea, în mod bizar, cu virgulă, deși, în genere, la nivelul conținutului, se apropie mai degrabă de neomodernism: „pe mal de piele udă-n sus/ cântând din flăcări ani și ani/ fără nevoie de apus/ bărbați se strâng se bat cu bani/ sub corturi largi în largul fân/ în aer umed ofilit/ copacul strânge prunci la sân/ și îi sufocă liniștit”. În *Case de piatră* (1997) și în *Poarta raiului – The Heaven's Gate* (2000) S. revine la formula inițială a simplității – lirică de factură meditativă, vag elegiacă, ulterior naiv-religioasă –, realizată însă cu mijloace datate.

SCRIERI: *Cineva mai tânăr*, București, 1978; *Înfriguratul fierbinte*, Craiova, 1980; *Cartea de pământ*, f.l., 1992; *Tu să-mi spui de unde vii și ce poezii mai știi*, Râmnicu Vâlcea, 1993; *Ridică-te, negură!*. *Fereastra 1*, postfață Dan Ciachir, *Fereastra 2*, postfață Constantin Georgescu, Râmnicu Vâlcea, 1994; *Cu un fir de ghiocel aș putea să scriu la fel*, Râmnicu Vâlcea, 1995; *Din Țara lui Anton Pann* (în colaborare cu Dragoș Serafim), Râmnicu Vâlcea, 1996; *Case de piatră* (*Videopoeme*), Râmnicu Vâlcea, 1997; *Poarta raiului – The Heaven's Gate*, ed. bilingvă, tr. Tudor Iosifaru, postfață Constantin Zărnescu, Cluj-Napoca, 2000.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Starea poeziei*, RL, 1978, 23; Constantin Poenaru, *Un tânăr poet*, R, 1978, 8; Mihai Mustăța, „*Cineva mai tânăr*”, ARG, 1979, 2; Regman, *Noi explorări*, 42-47; Popa, *Clasici*, 150-153; Ilie Purcaru, *Carte cu olteni*, Craiova, 1988, 130-133; Constantin M. Popa, *Semn de carte*, R, 1995, 1-2; Petria, *Vâlcea*, 363-364; Popa, *Ist. lit.*, II, 657; Firan, *Profiluri*, II, 235-237.

SIMA AL LUI ION, Grigore (21.IX.1856, Gârbova, j. Alba – 26.XII.1907, Cărpiniș-Gârbova, j. Alba), folclorist și prozator. Frecventează cursurile primare în satul natal și Institutul Teologic-Pedagogic din Sibiu, absolvit în 1875. Este mai întâi învățător la Poeni, iar din 1884 învățător și preot la Cărpiniș, localități din județul Alba. Încercarea de a-și depăși condiția precară de existență prin exploatarea unei mine eșuează și S. moare sărac.

Alături de Ion Pop-Reteganul, pe care l-a cunoscut, S. a cules și a publicat folclor – cântece lirice, balade, povești, colinde – în „Familia”, „Convorbiri literare”, „Telegraful român”, „Tribuna”, „Transilvania”, „Revista Orăștiei” ș.a. La aceleași periodice și la mai multe calendare trimite și câteva schițe și nuvele. A redactat „Foișoara pentru răspândirea cunoștințelor folositoare și a iubirii de carte” (1886) și calendarul „Amicul poporului” (Sibiu, 1891-1899). Într-un apel adresat cărturarilor de la sate pentru culegerea literaturii populare, amenințată de uitare, el subliniază valoarea artistică a creațiilor orale și totodată necesitatea ca materialul cules să fie reproduș fidel. Aceste opinii sunt, de altfel, reluate în articolul *Câteva observări asupra scrierilor din popor și pentru popor*. S. crede că limba creațiilor populare are și o deosebită însemnătate pentru lingvistică, prin materialul de multe ori arhaic pe care îl oferă spre studiu (în special colindele). În ceea ce privește culegerea folclorului, el admite numai înlăturarea cuvintelor indecente, inestetice sau străine, introduse, după părerea sa, fără rost. Totuși, poveștile publicate în „Tribuna” și în „Convorbiri literare” au o formă oarecum cizelată de către folcloristi. Formulele tradiționale (inițiale, medii, finale), proverbele, zicătorile, expresiile populare, destul de numeroase, provincialismele introduse moderat de S., care intervine și cu unele reflecții în maniera povestitorului popular, conferă textelor ceva din pitorescul basmelor lui Ion Creangă. Culegerea *Ardeleanu glumeț* (1889) reunește anecdote cu o tematică variată. Prostia, îngâmfarea, infidelitatea conjugală sunt câteva defecte satirizate. Merită, de asemenea, amintite ghicitorile, întrebările și răspunsurile, „frământările de limbă” adunate în colecția *Din bătrâni* (1885), interesul pentru aceste specii fiind întâmplător până atunci. În nuvele (puține la număr și cele mai multe rămase în paginile revistelor) se resimte uneori influența lui Ion Creangă, alături de cea a lui Ioan Slavici. Semnificativ pentru idealul artistic al lui S. este personajul titular din nuvela *Petre Butuc*, modest dascăl de țară, lipsit de talent, dar aspirând spre gloria literară.

SCRIERI: *Tei legănat*, Sibiu, 1885; *Vlad și Catrina*, Sibiu, 1885. **Culegeri:** *Din bătrâni*. *Găcituri, întrebări și răspunsuri, frământări de limbă*, Sibiu, 1885; *Ardeleanu glumeț sau 101 de anecdote populare*, Sibiu, 1889; *Folclor din Țara Moșilor*, îngr. Ioan Felea și Mircea Popa, pref. Mircea Popa, postfață Romulus Felea, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: I. Bratu, *Grigorie Sima al lui Ioan*, LU, 1908, 1-2; Alexandru Ciura, *Foiletoane*, Beiuș, 1912, 75-79; Ion Breazu, *Literatura „Tribunei” (1884-1895)*, DR, 1934-1935; Romulus Felea, *Un folclorist uitat: Grigorie Sima*, LL, 1968; Vrabie, *Folcloristica*, 201-202; Bârlea, *Ist. folc.*, 291; *Dicț. lit.* 1900, 781-782; Datcu, *Dicț. etnol.*, II, 208. C. Bz.

SIMBOLISM. Curent literar și artistic constituit în Franța către sfârșitul secolului al XIX-lea, ulterior extins în întreaga Europă, **s.** i-a fost dat numele în 1886 de Jean Moréas. Mișcarea se manifesta însă de aproape două decenii, ca reacție la parnasianism, naturalism, la scientismul filosofiei pozitivist. Anticipat de romantismul târziu (Friedrich Novalis, Ludwig Tieck, E. A. Poe, Gérard de Nerval) și de poezia lui Charles Baudelaire, **s.** exprimă starea de spirit a unei generații dezamăgite de orientarea unei culturi și de rânduilele unei societăți care, prin fetișizarea bunurilor materiale și instituționalizarea gândirii dominate de principii utilitariste, marginalizau valorile spiritului. Tinerii poeți, promovați de numeroasele cenacluri pariziene și de cele peste o sută de mici reviste efemere, opun poezicii parnasiene, al cărei principiu era eternizarea prveliștilor lumii date, o poetică a visului, a misterului, a năzuinței spre „altceva”, spre „dincolo” (*au-delà*), spre imaterialitate și inefabil sau care comunica sentimentul urâtului, al spleenului și nevrozei provocate de climatul în care trăiau. Deosebită, prin materialul de inspirație și prin modul sufletesc, de literatura consacrată, noua poezie o sfida și în ordine formală, permițându-și derogări de la canoane socotite intangibile, mergând, prin unii dintre cei care o cultivau, până la întrebunțarea versului liber. Pentru aceste motive, mișcarea inovatoare a **s.** s-a văzut stigmatizată ca „decadentă” de susținătorii vechii poezici. Una din cele câteva grupări secesioniste a adoptat această „insultă”, potrivit spusei lui Paul Verlaine, ca „strigăt de luptă” și, cu el în frunte, a întemeiat, în 1886, revista „Le Décadent”. Altă „școală”, formată în același an, în jurul lui Stéphane Mallarmé, și-a însușit apelativul propus de

Jean Moréas, editând periodicul „Le Symboliste”. De aici, dubla denumire, mult timp, a curentului: simbolist și decadent. Până după al doilea război mondial au apărut sinteze franceze de istorie literară ce prezintă curentul de la finele secolului al XIX-lea ca având două aspecte: **s.** și decadentismul, reunind „simboliști” și „decadenți”. În prima categorie intră poeți făuritori de viziuni eterate, atrași de „magia verbală”, precum Jean Moréas, Gustave Kahn, René Ghil ș.a., avându-l pontif pe Mallarmé, dar mai ales pe Paul Valéry; în a doua – poeți ai mizeriei, ai plictisului, ai cotidianului anodin, ai monotoniei provinciale, ai degradării biologice, așa cum sunt Paul Verlaine, Charles Cros, Tristan Corbière, Jules Laforgue, Maurice Rollinat. Și unii și alții creează în opoziție atât cu impasibilitatea și impersonalitatea parnasiană, cât și cu patetismul romantic, cu efuziunile sentimentale, cu discursivitatea, cu declamația. În alte literaturi decât cea franceză, printre declanșatorii și reprezentanții de frunte ai **s.** se numără belgienii Émile Verhaeren, Georges Rodenbach, Maurice Maeterlinck, englezii și irlandezii Algernon Charles Swinburne, Oscar Wilde, Arthur Symons, William Butler Yeats, spaniolii Manuel Machado, Antonio Machado, Juan Ramón Jiménez, nicaraguanul Rubén Darío, portughezul Fernando Pessoa, italienii Giovanni Pascoli, Gabriele D’Annunzio, Dino Campana, germanul Stefan George, austrieii Hugo von Hofmannsthal și Rainer Maria Rilke, rușii Veaceslav Ivanov, Konstantin Balmont, Valeri Briusov, Aleksandr Blok, Andrei Belâi, ucraineanul Maxim Râlski, ungurii Ady Endre, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső. Mai importantă pentru evoluția artei decât producția lirică a simbolistilor (nu și a marilor predecesori) a fost poezia

Al. Macedonski, Ion Minulescu, N. Davidescu și Al. T. Stamatiad

simbolistă. Aceasta a fixat, în istoria spiritului, momentul în care poezia ajunge la conștiința de sine. „Poetul simbolist – constată Guy Michaud – «știe ce face», e conștient de arta sa”. Pentru el actul poetic nu e extaz sau delir, ca în viziunea lui Platon, ci elaborare lucidă, „facere”. Cu un cuvânt argezean – „iscusire”. Prin **s.**, *largo sensu*, poezia și-a descoperit propria esență. Asumându-și-o explicit, ea și-a impus – prin disociere de „reportaj”, fabulație, anecdotică, expunere didactică, confidentă, orăție, predică – să nu mai fie nimic altceva decât poezie. Intuit, desigur, cu mult înainte de izbucnirea mișcării simboliste (cu mai multă precizie de Poe și Novalis), acest principiu iradiază în *Corespondențele* lui Baudelaire, în sonetul *Vocalele* al lui Rimbaud și este oracular încifrat în versurile lui Mallarmé, ermetic enunțat în ale sale *Divagații*, spre a fi, îndeosebi în temeiul acestora din urmă, insistent explicat de alți poeți și de toți exegeții conceptului modern de poezie. Esențială e considerarea poeziei ca expresie a absolutului. Și cum absolutul nu există decât ca noțiune, el se identifică, în înțelegerea mallarmeană, cu „nimicul”. Inexistentul poate fi numit, în schimb nimicul (absolutul) se autogenerază în ființa cuvântului. Nu îi rămâne, în consecință, poetului, pentru accesarea la absolut, decât să se instaleze în cuvânt, făcând abstracție de întreaga realitate, inclusiv de propria lui existență fenomenală. Să devină – în formularea lui Hugo Friedrich – doar un „operator al limbajului”. Prin „dispariția elocutorie a poetului”, care – scria Mallarmé – „cedează inițiativa cuvintelor”, pentru ca acestea să își transmită „înțelesul ascuns” pe cale de pură sugestie muzicală, independentă de vreun sens noțional, rezultatul sperat ar putea fi obținerea „versului absolut”, adică „un vers care, din mai multe vocabile, reface un cuvânt total, nou, străin limbii și incantatoriu”.

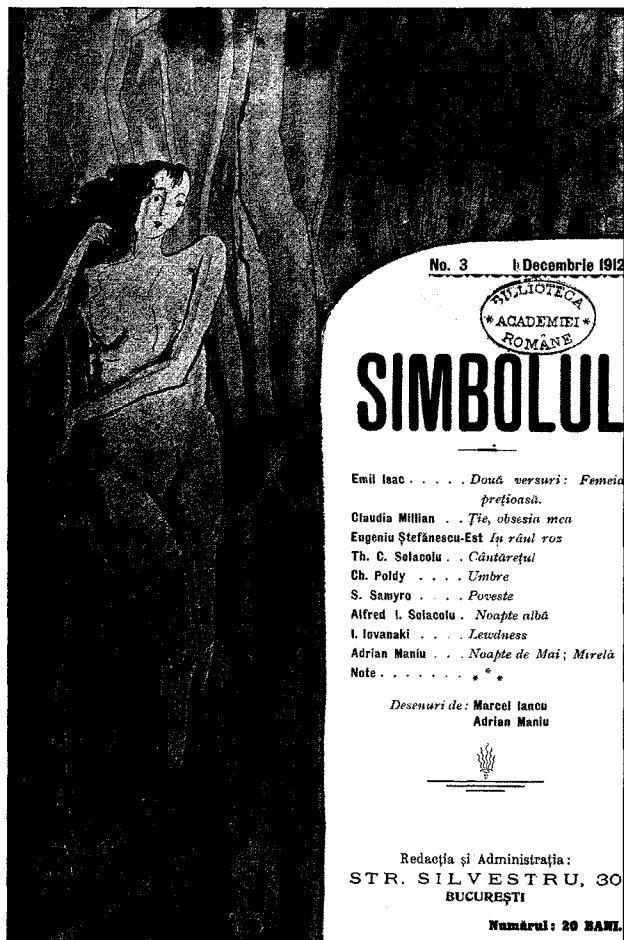
În lirica românească **s.** a debutat, într-un fel, ca fapt literar de preluare, de mimetism, fiind introdus de Al. Macedonski, cel care în 1892 vorbea despre „poezia viitorului”. **S.** nu putea să apară ca reacție la parnasianism, întrucât acesta nu exista la noi ca școală; necristalizat, parnasianismul avea să își precizeze formula tocmai în interiorul noului curent, al celui din ambianța macedonskiană, prin Mircea Demetriade, Al. Obedenaru, Traian Demetrescu, Ștefan Petică, Iuliu Cezar Săvescu, George Orleanu, Gabriel Donna, Al. Petroff ș.a. Mai curând pseudosimbolism, mișcarea pe care încerca să o provoace revista „Literatorul” aducea în poezie ceva nou în opoziție cu eminescianismul și cu mișcările neoromantice paseiste de orientare rurală (sămănătorismul, poporanismul). Se promova inspirația citadină și exotică, cultivarea livrescului, rafinamentul formal, experimentarea de tehnici noi. Poezia orașelor, lirismul de sursă intelectuală, vitalizat de freamătul existenței moderne, comunicat pe calea versului liber vor deveni ideile structurante ale programului revistei „Vieața nouă”, dirijată de Ovid Densusianu. Rezultatele militantismului acesteia nu au fost însă pe măsura eforturilor, de vreme ce **s.** propus aici era, în realitate, o negație a **s.** autentic. Ipostaza semnificativă a **s.** românesc s-a constituit prin poeți ca Ion Minulescu, George Bacovia, I. M. Rașcu, N. Davidescu, Mihail Cruceanu, B. Fundoianu, D. Iacobescu ș.a., având ca organe de afirmare proprii „Revista celorlalți”, „Insula”, „Versuri și proză” și alte câteva mici publicații, de scurtă durată, din primele două decenii ale

secolului al XX-lea. În mod paradoxal, se poate spune că noua orientare nu își are precursorul real în Al. Macedonski, ci mai degrabă în Mihai Eminescu. Chiar dacă se diferențiază de eminescianism și de toată poezia românească anterioară, cu toate că iese din orizontul rural și cântă orașul, parcul, marea, plecările, tărâmurile exotice, cultivă stările evanescente, crepusculare, visarea, privilegiază simbolul polisemantic, muzicalitatea, respinge expresia discursivă, practică versul liber și sugestia, **s.** românesc exprimă o sensibilitate mai apropiată de cea eminesciană decât de cea a lui Macedonski. Așa se explică lărga receptare a influenței lui Verlaine, a celorlalți „poeți blestemați” și rezistența la mallarmeism. Poezia noastră simbolistă a fost sensibil modelată de lirica franceză „decadentă” și aproape deloc de cea autoconsiderată „simbolistă”. În timp ce Verlaine, Laforgue, Rollinat, Rodenbach, Rimbaud își aveau, în primele două decenii ale secolului al XX-lea, omologi în G. Bacovia, I. M. Rașcu, B. Fundoianu, D. Iacobescu, Demostene Botez ș.a., un omolog al lui Mallarmé avea să apară abia prin Ion Barbu, cel din momentul editării poemelor care vor alcătui ciclul *Joc secund*.

Repere bibliografice: Stéphane Mallarmé, *Divagations*, Paris, 1897; Tancred de Visan, *L'Attitude du lyrisme contemporain*, Paris, 1911; André Barres, *Le Symbolisme*, Paris, 1911; Trivale, *Cronici*, 128–166, 351–355, 483–494; Jules Huret, *Enquête sur l'évolution littéraire*, Paris, 1913; Emil Isac, *Simbolismul român*, NRR, 1914, 7; Aderca, *Contribuții*, I, 309–321, 333–335, 688–700; Davidescu, *Aspecte*, 310–317, 323–327, 340–341, 396–423, 516–518, 520–522, 584–602, 613–618, 630–631; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, 126–200, II, 242–263, *passim*; I. E. Torouțu, *Modernismul. Simbolism-impresionism-expresionism*, București, 1926; Marcel Raymond, *De Baudelaire au surréalisme*, Paris, 1933; ed. (*De la Baudelaire la suprarealism*), tr. Leonid Dimov, introd. Mircea Martin, București, 1970; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 41–48, 144–159, *passim*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 605–632, *Ist. lit.* (1982), 683–711; Guy Michaud, *La Doctrine symboliste (Documents)*, Paris, 1947; Albert Marie Schmidt, *La Littérature symboliste*, Paris, 1947; *Message poétique du symbolisme*, I–II, Paris, 1951–1955; Hugo Friedrich, *Die Struktur der modernen Lyrik*, Hamburg, 1956; ed. (*Structura liricii moderne*), tr. Dieter Fuhrmann, București, 1969; Gaëtan Picon, *Le Symbolisme*, în *Histoire des littératures*, II, Paris, 1956, 212–236; Carlo Salinari, *Miti e coscienza del decadentismo italiano*, Milano, 1960; ed. (*Miturile și conștiința decadentismului italian – D'Annunzio, Pascoli, Fogazzaro, Pirandello*), tr. Constantin Ionciă, București, 1971; Micu, *Literatura*, 196–306; Lidia Bote, *Simbolismul românesc*, București, 1966; H. Zalis, *Simbolismul în literatura română. Contribuții bibliografice* (în colaborare cu D. Copilu și C. Pompilian), pref. Mircea Tomescu, București, 1967; Adriana Iliescu, „Literatorul”, București, 1968; Adrian Marino, *Modern, modernism, modernitate*, București, 1969; Ciopraga, *Lit. rom.*, 143–170; Micu, *Început*, 125–171; Matei Călinescu, *Conceptul modern de poezie*, București, 1972, 127–140; Al. Dima, *Aspecte naționale ale curentelor literare internaționale*, București, 1973, 9–28, 32–39; Dan Grigorescu, *Dirjecții în poezia secolului XX*, București, 1974, 9–112; Henri Peyre, *Qu'est-ce que le symbolisme?*, Paris, 1974; Ioan Mihuț, *Simbolism, modernism, avangardism*, București, 1976, 13–41; Pedro Henriquez Ureña, *Curentele literare în America hispanică*, tr. Vasile Covaci, pref. Andrei Ionescu, București, 1980; *Simbolismul european*, vol. I–II, îngr. și introd. Zina Molcuț, vol. III, îngr. Magdalena László-Kuțiuik, București, 1983; Micu, *Modernismul*, I–II, *passim*; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 277–362, *passim*; Adriana Iliescu, *Poezia simbolistă românească*, București, 1985; Pop, *Jocul*, *passim*; Nicolae Manolescu, *Despre poezie*, București, 1987, 174–180; Philippe Forest, *Le Symbolisme ou La Naissance*

de la *poésie moderne*, Paris, 1989; Jeannine Paque, *Le Symbolisme belge*, Bruxelles, 1989; V. Dumitru, *Simbolismul poetic românesc*, Timișoara, 1990; Macedonski-Bacovia. *Simbolismul românesc*, îngr. Constantin M. Popa, Craiova, 1993; Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității*, București, 1995; A. Calafeteanu, *Curențele poetice moderne române ale secolului XX*, București, 1996; *Poezie simbolistă românească*, îngr. și introd. Rodica Zafiu, București, 1996; *Poezia simbolistă românească*, îngr. și pref. Ion Bălu, București, 1997; Micu, *Ist. lit.*, 188-198; Adriana Iliescu, *Vocația modernității în literatura contemporană română*, București, 2001, 5-39; Iulian Boldea, *Symbolism, modernism, tradiționalism, avangardă*, Brașov, 2002, 7-81, *passim*; Gabriela Duda, *Metafora în poezia simbolistă românească. Reflecții asupra formelor analogice*, București, 2002; *Simbolismul românesc*, îngr. Lucian Pricop, București, 2003. D. Mc.

SIMBOLUL, revistă apărută la București, bilunar, între 25 octombrie și 25 decembrie 1912 (patru numere), fără menționarea conducerii și a echipei de redactori. Istoria literară a înregistrat varii versiuni asupra realizatorilor: cea mai vehiculată se referă la un tandem de liceeni de la „Mihai Viteazul”, S. Samyro și I. Iovanaki - viitorii Tristan Tzara și Ion Vinea, alta îl asociază și pe pictorul Marcel Iancu, autor în majoritate al graficii, care ar fi finanțat și tipărirea; s-a afirmat și că partea materială i-ar fi revenit lui Ion Vinea. Singurul

indicu cert este o notiță inserată în numărul 3, ca o punere la punct: „Cu *toată* partea redacțională a revistei noastre e însărcinat numai d-l S. Samyro”, acesta fiind, în toate variantele, personajul principal și Tzara însuși vorbind în mărturie biografice târzii despre S. ca despre „revista sa”. În orice caz, numărul speculațiilor denotă cota crescândă, retrospectiv, a acestei publicații efemere, valorizată la jumătatea deceniului al treilea de E. Lovinescu numai pentru că e locul debutului principalilor doi lideri ai modernismului avangardist românesc, iar prin Tzara și internațional; în deceniul al cincilea, într-o *Introducere în modernism* de Dinu Stegărescu, e considerată „prima revistă modernistă românească, al cărei titlu dovedește că, la noi, ultimul cuvânt în materie de modernism îl constituia simbolismul”. S. este, prin tot conținutul, foarte semnificativ pentru devenirea literaturii române în primul sfert al secolului al XX-lea. La începutul anilor '90, ca istoric al avangardei, Ion Pop releva întâlnirea fertilă, pentru prima oară aici, a „*treimii* moderniste românești”, Tzara-Vinea-Maniu, cel din urmă, prezent și el în revistă, atât cu texte, cât și cu grafică din placheta în curs de apariție *Figurile de ceară*. Lui Marcel Iancu i se alătură cu „desenuri” Claudia Millian și Henry Weisselberg, cu toții susținând fericit, și în registrul plastic, un mesaj modern, cu o paletă elocventă a stilisticii de epocă. Editată la sfârșitul unui an de prag pentru evoluția mentalului și formelor literare, când, pe un fond de sămănătorism stagnant și sub ofensiva „literaturii noi”, presa culturală era dominată de problematica „ *direcțiilor*”, „*curențelor*”, „*crizei*”, „*derutei*”, S. nu urmează însă moda momentului printre micile publicații de frondă - care începea a se recunoaște drept „modernistă” - și nu arborează vreun manifest provocator. În schimb, sub blazonul titlului, practică un programatism al conținutului, înscris în aria simbolismului, prin exclusivismul selecției textelor și prin minusculele semnalări promoționale pe ultima pagină, la rubrica „*Note*”. Astfel, în planul experienței formelor și ca barometru al stării de spirit, S. ilustrează stadiul târziu al curentului, conjugat, în versificație și maniera descriptivă, cu parnasianismul, dar și cu unele elemente „*modern style*” - Jugendstil. Apar însă și manifestări de saturare a formulei, care tind spre ruperea grilei. Cea dintâi dintre ele este tematica dominantă a textelor - poezie, proză sau traduceri, critica nefiind prezentă -, anume conștiința târziului unui tip de trăire; familiară și „*decadenților*” simbolisti ca mediu pentru melancolii sinestezice, scenografia de amurg sugerează acum o viziune culturală; imaginarul estetic, alterat de plictis și osteneală, e concurat de un altul, al ruinei și relicvelor; se mai face observată o înclinație spre ricanare, alta decât în „*satanismul*” baudelairian sau în cabotinatele „*diabolice*” din școala lui Maurice Rollinat, diferență constând în demonia demistificatoare a eului artistic, acut conștient de convențiile literare. Dănuie totuși cultul literaturii - dinamitat pe atunci, în Italia și Franța, de futurismul lui F. T. Marinetti; mai ales cultul poeziei face din ea un simbol cardinal în rețeaua imaginilor celor mai frecventate (iubirea-poem, amintirea-poem, femeia-poem), ceea ce denotă, pentru literatura de la noi, o cotă ridicată de narcisism și autoreferință, nu încă explozivă. Firește, poezia e în revistă

genul pilot și, cum ea deschide fiecare număr, rolul de „editorial” al textelor de pagina întâi trebuie avut în vedere. Bunăoară, ilustrativ pentru această stilistică este poemul liminar inclus în numărul 1, *Templul iubirii*, în care însuși robustul Al. T. Stamatiad versifică descripția parnasiană a unui edificiu visat, nepământesc, din aur și pietre nestemate, spre a deplânge în final mirajul năruit: „Și iată că deodată toți îngerii suspină/ Căci templul se preface cu-ncetul în ruină”. Și debutul publicistic absolut al lui Ion Vinea, o prelucrare după Albert Samain, *Cetate moartă*, exprimă aceeași detresă a ruinelor tragice, iar în *Dedicație*, o erotică de N. Davidescu, versul central e „Și-n sufletu-mi prea sunt adânci ruine”. **S.** obține colaborarea sau acordul de reproducere de la scriitorii notorii din școala macedonskiană și minulesciană, nu și din grupul simbolistilor „academici” de la „Vieța nouă”. Spirit tutelar, Al. Macedonski acceptă prezența pe prima pagină, în numărul 2, cu violentul poem *Ură* (apărut încă în 1883, în „Literatorul”, și inclus în volumul *Excelsior* din 1895), într-un moment când poetul era mai curând rău-famat, iar gestul gazetei echivala cu o sfidare a „bunelor moravuri” din lumea literară. Tot în pagina întâi se publică din Emil Isac *Două versuri. Femeia prețioasă*, o antologabilă tratare livrescă a iubirii ca poem, în care Shakespeare, Byron și Heine sunt invocați spre a defini erosul vampiric, delirant și pervers. Și din Ion Minulescu se reproduce, în deschiderea numărului 4, *Romanța unui rege asiatic*, o badinerie cu recuzită macabră, pe motivul amorului sadic criptat în statuile feminine dintr-un parc, văzute ca „o sută de poeme trăite-n altă lume”. Notabilă e și inserarea, alături de textul minulescian, a poemului *Tanit* de Iuliu Cezar Săvescu, precursorul simbolist defunct; invocarea lunii, cu reminiscențe eminesciene, turnată în stanțe după model macedonskian, e o mostră de confluență a modurilor de poematizare în pragul noului secol. Poeziile de debut ale lui Ion Vinea și ale lui Tristan Tzara arată și ele o culminare a manierei simboliste, ancorată încă în lirismul de tip Verlaine-Laforgue-Samain la cel dintâi, dar ajunsă în proximitatea parodicului și antilirismului prin minulescianismul dezarticulat al celui alții. Poemele lui Vinea, *Sonet, Lewdness, Mare*, arată un condei sigur în imagistica impresionistă somptuoasă, cu ninsori pointiliste, pulberi de lumină, „neguri sfâșiate”, nori-„galere roze-n drum către Cythera” și îndrăzneli asociative precum „Noaptea se așterne ca pe nisip o undă” sau „În ochii-i verzi, smaralde solitare/ Cum pânze trec la orizont de vaste zări/ Se perindau ciudatele-i visări”. Între puținele texte rămase de la Tzara cel dinaintea erupției Dada, *Pe râul vieții, Cântec, Poveste, Dans de fee* dovedesc puțină compatibilitate cu modul poetic muzical, în utilizarea disonantă până și a versificării fără rigori, la Minulescu, pentru a da expresie unei imaginații marcate prematur de sordid, de prozaic și de absurdul destinului sub iminența morții. Pelerinii către ideal, împrumutați și ei de la Minulescu, sunt descumpăniți de un miraj funest: „Și totuși ei zăresc din când în când în zare/ (În zare totul doar e gol)/ Un negru, mare, rece și monstruos simbol,/ Trimesul morții- / Un sicriu”. Un scherzo despre trei prințese plecate în căutarea iubitorilor din Turnul Vieții lasă să se vadă și dispoziția ludică,

etalată deplin abia în anii următori: „Și s-au dus, s-au dus, au mers/ ca și-n ritmul unui vers”. Alte poeme sunt semnate de Șerban Bascovici, Al. Vițianu, Eugen Ștefănescu-Est, Const. T. Stoika, George I. Stratulat, C. R. Ghiulea și Ch. Poldy (Leopold Chefa). Selecția de proză e la fel de coerentă programatic. Un adevărat indicator de direcție – fragmentarism, frazare discontinuă, torpilarea tuturor clișeele sentimentale și literare prin acumulări în exces, alternate cu adnotări în zeflema – sunt textele lui Adrian Maniu *Cântec pentru când e întuneric* (inclus și în *Figurile de ceară*), *Noapte de mai, Mirelă, Minciuni trăite*, pe cât de rafinat poematice, pe atât de radical demistifiante și sfidătoare pentru „moralitatea scandalizată”. Cel dintâi, o lamentare baroc delirantă asupra nefericirii amorului, caricaturizează confesiunea drept transă isterică: „Ha! Ha! Ha! – Cine nechează? (Răd eu. Sunt eu.)” și sfârșește cu o imagerie „horror” de necrofagie a „hoitului” iubirii. Și Emil Isac semnează o schiță în regim (auto)ironic și nonconvențional, *Protopopii familiei mele*. O microproză erotică, estet senzuală, de Claudia Millian, *Ție, obsesia mea*, debutează cu un crochiu descriptiv care transpune frapant maniera sofisticat decorativă a lui Gustav Klimt, maestrul picturii Jugendstil: „De atunci mă port mereu cu părul ridicat de pe urechi; la piciorul stâng păstrez șarpele de aur cu ochiul verde – șarpele de aur cu care mi-ai încătușat pulpa în noaptea aceea... În noaptea în care ai venit să-mi ceri forme noi și plăceri noi, în noaptea în care iarăși s-a ridicat deasupra umerilor mei obsesia ființei tale ca o himeră cu ochii de foc”. Prozele lui Alfred I. Solacolu și Theodor C. Solacolu, deși similare tematic și stilistic până la interșanjabil (*Fecioarele cuminți, Cele trei fecioare, Cântec fecioarei preacurate*), nu coboară calitativ sub medie și sunt respectabile pentru inventarierea motivelor și iconografiei estetismului; la fel, *Buduarul unei fecioare* de Hidalgo (Alfred Hefter), exercițiu pe tema oglinzii ca radiografie iluzorie a feminității. Theodor C. Solacolu atrage atenția și prin procedeul de a-și demarca secvențele unei proze prin fragmente de portativ din *Appassionata* de Beethoven, *Simfonia fantastică* de Berlioz și un *Trio* de Ciaikovski. O raritate istorico-literară oferă **S.** cu poemul în proză *Seara*, apărut în primul număr și iscălit A. Coșbuc, mostră fluentă de sincretism stilistic între naturismul sadoverian și simbolism, în linia Samain – Maeterlinck; este poate unicul text care atestă preocupările literare ale fiului lui G. Coșbuc, Alexandru, mort prematur, în 1915, într-un accident. Nesemnate, cu excepția grupajului din numărul 2, în care cineva (Tzara?, Vinea?, un colaborator misterios?) se recomandă drept „Iacob Șearpele”, *Notele* prezente la finele revistei (nu și în numărul ultim) semnalează apariții, recente sau proxime, de cărți, exclusiv din „literatura nouă românească”: *Visări păgâne* de Ion Pillat, *Flori sacre* de Al. Macedonski, *Zâna din fundul lacului* de N. Davidescu, *Figurile de ceară* de Adrian Maniu, *De vorbă cu mine însumi* de Ion Minulescu, dar și „o carte despre cubism a lui Metzinger și Gleizes”, o traducere a lui Al. T. Stamatiad din Maeterlinck ș.a.; sub același pseudonim apar înțepături bonome la profesiunea de „trubadur” a lui Cincinat Pavelescu și la fadoarea revistei „Vieța nouă” a lui Ovid Densusianu. **S.** constituie un document prețios de antologare din literatura

direcției simbolist-moderniste, după exigențele simptomatice ale unor tineri ce urmau foarte curând să schimbe fața literaturii române.

G.O.

SIMENSCHY, Theofil (27.I.1892, Iași - 15.XII.1968, Iași), filolog și traducător. Este fiul Emiliei și al lui Teofil Simenschi, revizor de vagoane. În orașul natal urmează cursurile primare la „Gh. Asachi”, Liceul Național, absolvit ca șef de promoție în 1910, și este licențiat *magna cum laude* al Facultății de Litere și Filosofie (1913). A frecventat și Seminarul Pedagogic ieșean. Obține titlul de doctor cu o teză de sintaxă istorică și comparativă, *Le Complément des verbes qui signifient „entendre” chez Homère* (1927), apreciată de savanți ca Antoine Meillet și Paul Kretschmer. Profesor la Liceul Național și la Gimnaziul „Ștefan cel Mare” din Iași, la Școala Militară de Infanterie din București, la Seminarul „Sf. Andrei” din Galați (1912-1926), la Liceul „Iulia Hasdeu” din Chișinău, inspector al școlilor particulare din Basarabia (1927-1928), va ocupa funcția de conferențiar de limbi clasice la Facultatea de Teologie din Chișinău, iar din 1926 va fi asistent, conferențiar și din 1942 profesor de limba greacă și de gramatică comparată a limbilor indoeuropene la Universitatea din Iași. În urma epurărilor din 1948 este retrogradat ca asistent, apoi înlăturat din învățământ (1950), fiind repus în drepturi în 1955. Este membru al unor societăți științifice românești (Societatea Română de Lingvistică, Societatea de Studii Clasice) și străine (Société de Linguistique de Paris, Indogermanische Gesellschaft). Debutează în 1913, la „Arhiva”, cu studiul *Spre ideal (Importanța învățământului clasic)*. E prezent cu versuri, note, studii, cugetări, traduceri în „Glasul țării”, „Orpheus”, „Revista clasică”, „Luminătorul”, „Convorbiri literare”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Viața Basarabiei”, „Însemnări ieșene”, „Cuget moldovenesc”, „Cetatea Moldovei”, „Camenae”, „Ethos”, „Analele științifice ale Universității din Iași”, „Anuar de lingvistică și istorie literară”. *Povestea lui Nala*, un episod din *Mahabharata* tradus din sanscrită, a fost distins în 1937 cu un premiu al Academiei Române. Multe lucrări i-au rămas în manuscris.

După Iuliu Valaori, **S.** este al doilea lingvist român care se dedică studiului comparativ al limbilor indoeuropene, dintre lucrările sale reținându-se îndeosebi *La Construction du verbe dans les langues indo-européennes* (1949). Scrie câteva gramatici ale limbilor clasice: *Gramatica limbii latine* (1924), *Gramatica limbii grecești* (1935), *Gramatica limbii sanscrite* (1959), ultima fiind unica de acest gen elaborată în limba română. În 1981 Gh. Ivănescu publică, sub titlul *Gramatica comparată a limbilor indoeuropene*, cursul ținut de **S.** între 1939 și 1949. Cu destinație didactică, editează la Chișinău, frecvent în colaborare cu preotul Cicerone Iordăchescu, câteva „texte mici pentru prelegeri și exerciții de seminar” din scrieri ale lui Lactantius și Grigore din Nyssa. Traduce dialogul *Gorgias* de Platon, romanul *Hero și Leandru* de Musaios, texte din Lucian din Samosata, Dionisie Pseudo-Areopagitul ș.a. De asemenea, editează texte sanscrite în original, cu transcriere latină, versiune românească, și comentarii: sutre din *Gramatica* lui Pāṇini, originalele

echivalentelor lui G. Coșbuc din *Antologia sanscrită*, sentințe și maxime din întreaga literatură indiană. Din sanscrită a tradus *Panciatantra*, *Bhagavadgita*, episoade din *Upanișade* și *Mahabharata*, iar volumul postum *Cultură și filosofie indiană în texte și studii* (I, 1978) mai include imnuri vedice, un fragment din *Anotimpurile* lui Kalidasa - poetul clasic al literaturii sanscrite - și altul din lirica lui Somadeva, precum și importante studii ale lui **S.** despre civilizația indiană și morală hindusă, despre literatura sanscrită și ecourile ei în cultura românească, la Petre Ispirescu, I. L. Caragiale și George Coșbuc. *Un dicționar al înțelepciunii* (I-IV, 1970-1975), editat postum, e o culegere cu peste șase mii de maxime - reproduse în original și în traducere -, selectate din opere scrise în paisprezece limbi, din Antichitate până la jumătatea secolului al XIX-lea. Aforismele sunt grupate pe categorii ilustrând formarea conceptelor de adevăr, bine, caracter, frumos etc. în diferite civilizații. El însuși autor al unor cugetări, **S.** era preocupat de transmiterea în contemporaneitate a unui compendiu de filosofie socială și morală a umanității.

SCRIERI: *Tradiția învățăturii în patria lui Gandhi*, București, 1938; *Cugetări*, I-II, Iași, 1940-1943. **Traduceri:** Platon, *Gorgias*, Iași, 1920; *Panciatantra*, I-V, București, 1932-1936; ed. București, 1969; Dionisie Pseudo-Areopagitul, *Despre numele divine. Teologia mistică*, Iași, 1936 (în colaborare cu Cicerone Iordăchescu); ed. postfată Ștefan Afloroaei, Iași, 1993; *Apa vie (basm neogrec)*, Chișinău, 1937; *Povestea lui Nala (episod din Mahabharata)*, Chișinău, 1937; Lucian, *Toxaris (Despre prietenie)*, Chișinău, 1938; Musaios, *Hero și Leandru*, Chișinău, 1938; Herodot, *Cresus*, Iași, 1941; *Bhagavadgita*, București, 1944; *Un dicționar al înțelepciunii*, I-IV, îngr. Mihai Grădinaru, Iași, 1970-1975; ed. îngr. Cicerone Poghirc, Iași, 1979; *Cultură și filosofie indiană în texte și studii*, I, îngr. și pref. Cicerone Poghirc, București, 1978; ed. îngr. și pref. Mircea Manta, Brașov, 1996.

Repere bibliografice: Ștefan Cuciureanu, *Theofil Simenschy*, ALIL, t. XIX, 1968; Traian Diaconescu, *Theofil Simenschy*, AUI, lingvistică, t. XV, 1969; Cicerone Poghirc, *Theofil Simenschy*, „Studia et acta orientalia”, 1971, 8; Maței, *Personalități*, II, 245-247; Mihai Drăgan, *Theofil Simenschy*, L, 1992, 6; Pavel Tușui, *Profesorul Theofil Simenschy - adaos la portret*, L, 1992, 15; Stelian Dumistrăcel, *Theofil Simenschy*, ALIL, secțiunea A, t. XXXIII, 1992-1993; Gavril Istrate, *Theofil Simenschy*, DL, 1997, 4; Popa, *Ist. lit.*, II, 1151; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 378-379. A.C.

SIMETRIA, publicație apărută la București, anual, din toamna lui 1939 până în 1947, cu subtitlul „Caiete de artă și critică”. Redactori: G. M. Cantacuzino, Octav Doicescu, Matila C. Ghyka, Horia Creangă, din 1943 în redacție figurând și Tudor Vianu, P. E. Miculescu, Maria Costescu, Haralamb Georgescu, iar din 1945 Titu Evolceanu, N. Nedeleșcu, Ștefan Constantinescu, I. Al. Brătescu-Voinești, Paul Miracovici, Petre Grant, Mac Constantinescu, Paul Marinescu. Pledoarie pentru valorile permanente în artă, pentru echilibrul și armonia culturii umaniste, revista încearcă, prin cercetările pe marginea arhitecturii și a artelor înrudite, să își asume „un spirit critic riguros și lucid”, eliberat atât de „arhaismele împovărătoare”, cât și de „inovațiile obsedante” (G. M. Cantacuzino, *Notă explicativă*, 7/1946). În credința că „simetria vitruviană este

SIMETRIA

CAIETE DE ARTA ȘI CRITICA
TOAMNA MCMXXXIX

I

eternă", dincolo de orice revoluție în artă, publicația se pronunță pentru restabilirea echilibrului dintre „cunoștință și simțire”, în contextul „analfabetismului spiritual” al timpului (G. M. Cantacuzino și Octav Doicescu, *Declarație*, 1/1939). **S.** include studii de Tudor Vianu, Ion Pillat, Constantin Noica, G. M. Cantacuzino, Octav Doicescu ș.a. G. M. Cantacuzino semnează, în fiecare număr, un dicționar de termeni din artă și arhitectură (la care colaborează la un moment dat și Tudor Vianu), articole despre scrieri ale lui Lucian Blaga, despre estetica lui André Gide ș.a. Revista conține eseuri despre arhitectură, estetică, pictură, arte grafice, artă decorativă, sculptură, muzică, scrise de Adrian Maniu, Paul Miracovici, N. Nedelescu, Emanoil Ciomac, P. E. Miclescu, Haralamb Georgescu, M. Dard, Petre Florescu. Sunt semnalate apariții editoriale din țară și străinătate, articole din presa literară. **S.** mai cuprinde reproduceri de picturi, gravuri, sculpturi, desene, planșe. Alți colaboratori: Mihail Hangan, Toma Socolescu, M. Rădulescu. *M. W.*

SIMIAN-BACIU, Mira (16.V.1920, Râmnicu Vâlcea – 2.VII.1978, Honolulu, SUA), poetă, prozatoare și eseistă. Tatăl, Constantin (Dinu) Simian, avocat, membru marcant al Partidului Național Țărănesc, a murit în închisoarea de la Sighet, iar mama, Constanța Simian, a cunoscut, de asemenea, ca și alți membri ai familiei, temnițele comuniste. **S.-B.** face la București școala primară la Notre Dame de Sion, studiile secundare la Institutul Moteanu și Facultatea de Farmacie, absolvită în 1943. Târziu,

peste mai bine de două decenii, frecventează cursuri la Faculté des Lettres et Sciences Humaines din Strasbourg, unde susține și un doctorat cu teza *Le Sentiment de la mort dans l'oeuvre d'Eugène Ionesco* (1970), devine master of Arts la Middleburg College din Vermont, SUA (1967). Căsătorită în 1945 cu poetul Ștefan Baciu, urmasă din 1946 același itinerar cu acesta. Pleacă la Berna, unde Ștefan Baciu fusese numit atașat de presă al Legației României, aici exercitându-și profesia de farmacistă, iar în 1949 ajunge în Brazilia, la Rio de Janeiro, unde rămâne treisprezece ani. Lucrează tot ca farmacistă, apoi, fiind vorbitoare a șapte limbi, ca interpret la conferințe internaționale și la Camera Deputaților. O scurtă perioadă conduce o galerie de artă împreună cu Rafael Barraza Monterrosa și face parte din cercul literar „Peña Diplomática Ruy Barbosa”. În capitala Braziliei participă, de asemenea, la activitățile Cercului cultural „Andrei Mureșanu”, întemeiat de Ștefan Baciu, și semnează cronică plastică și muzicală din „Înșir' te mărgărite”, revista grupului (1951–1952). În 1952 face cronică plastică în „Exil” și dactilografiază integral, în vederea multiplicării, această revistă a lui Ștefan Baciu și Faust Brădescu. În 1962 pleacă în Statele Unite ale Americii, la Seattle, unde Ștefan Baciu este invitat ca profesor la University of Washington, și va fi lector de limba și literatura spaniolă la aceeași universitate, iar din 1964 până la sfârșitul vieții va fi profesoară de limba și literatura franceză la Universitatea din Honolulu, în Hawaii. Este totodată președinta mai multor societăți culturale și literare ale Universității: Cercle Français, Alliance Française și Société „Paul Claudel” au Pacifique. Din 1966 colaborează la revista de poezie „Mele”, editată de Ștefan Baciu (numărul 44/1979 va fi dedicat, postum, poetei). În ultimii ani ai vieții începe să picteze. A publicat versuri în „Limite” (Paris), „Drum” (Mexico), „Apoziția” (München), „Micron” și în „Revista scriitorilor români” (München), unde îi apare *Ibrahim*, fragment din romanul *Povestea Râmnicului*.

Două plachete îi reunesc creația poetică, inclusiv pe cea risipită de **S.-B.** în revistele exilului. Versurile din volumul *Farmece*, apărut în 1966 la Fundația Regală Universitară „Carol I” din Paris (reluat, în 1979, într-o antologie în care intră și alte cicluri – *Cântec de frunză*, *Uși*, *Interplanetarii*, precum și poezii din periodice), o situează în imediata apropiere a lui Ștefan Baciu. Caracteristice sunt prospețimea dicției, cu imagini exuberante și autentic lirice, portretizând o lume și decoruri străbătute, ca și evocarea permanentă a originilor: „Măine vom fi trestia de zahăr/lângă țeposul ananas/sau tic-tacul șopârlei în noapte/dialogul păsării, cioc roșu/[...]/ toaca de la Cozia,/atârând soarele/ în fiecare picătură de rouă...”. Cum nimic nu a dispărut din memorie, lumea este metamorfozată acum – remarca Horia Stamatu – „într-un fel de «euharistie cosmică»”. Sentimentul nostalgiei, profund, și suferințele exilatului, relevate și în pagini de jurnal (*Călcând pe urmele lui Nerval și Verlaine*), trezesc stări sfâșietoare și presimțiri încărcate de neliniște care, în ciuda aparentei frenezii, erau vizibile chiar și în versurile primului volum: „Murim în fiecare stea/lăsăm sămânța-n fiecare vulcan/cruce ruptă, troița Pacificul./ cenușa aruncată-n vânt/în ocean pentru peștii arămii/sau sub stele călătoare ascunse-n ocean...”. Autoare a

unei poezii moderne, de notație, cu vibrații înalte consumate în secvențe laconice, **S.-B.** a lăsat, cum constata tot Horia Stamatu, „una dintre cele mai nobile, mai sincere poezii românești de azi”, pentru că exilul „nu se vede nicaieri în limbă, limba ei românească nu este deloc o «limbă moartă», adică rămasă în loc, ci în subiacenta jale de nelecuit care peste tot este la fel de acută”. În *Fata lui Temelie* (1974) sunt reunite pagini de proză poetică.

SCRIERI: *Farnece*, Paris, 1966; *Houla, macoumba, hora*, pref. Jacques Borel, cu ilustrații de Jacques Hérold, Paris, 1973; *Fata lui Temelie*, Honolulu, 1974; *Cântec de frunză*, îngr. Ștefan Baciu, pref. Matei Călinescu, San Francisco, 1976; *Charles d'Orléans et Ronsard, poètes d'avant-garde*, Paris, 1976; *Farnece*, pref. Matei Călinescu, Honolulu, 1979; *Urmuz il precursore*, tr. Gaspare Mancuso, Torino, f. a.

Repere bibliografice: Valeriu Anania, „*Farnece*”, „*Credința*” (Detroit), 1967, 6; N. A. Gheorghiu, „*Farnece*”, „*Ființa românească*”, 1967, 6; Mircea Popescu, *Căutătorul de comori din Honolulu*, „*Revista scriitorilor români*” (München), 1971, 10; Sanda Stolojan, *La moartea Mirei Simian*, „*Revista scriitorilor români*”, 1978, 15; Monica Lovinescu, *La moartea Mirei Simian*, „*Limite*”, (Paris), 1979, 28–29; Eugen Ionescu, *Mira Simian*, „*Mele*”, 1979, 44; Horia Stamatu, *Poezie românească de dincolo de mări*, „*Revista scriitorilor români*”, 1980, 17; *Români*, 336–337; Ștefan Baciu, *Mira*, Honolulu, 1979; ed. București, 1998; Sasu, *Dict. scriit. SUA*, 262; Manolescu, *Enciclopedia*, 623–624. M.P.-C.

SIMIGINOWICZ-STAUFE, Ludwig Adolf (25.V.1832, Suceava–19.V.1897, Cernăuți), etnograf și traducător. După studii gimnaziale la Cernăuți, urmează filosofia și literale la universitățile din Cernăuți și Viena. Înflăcărat de ideile revoluției de la 1848, debutează în liceu cu o poezie patriotică în limba germană. Un timp (1852–1856) practică la Viena gazetăria, semnând și cu pseudonimele Adolf Sand și Adolph Stauffe. Ulterior colaborează cu versuri, critică de teatru și proză populară culeasă din nordul Bucovinei la gazete de limbă germană din Cernăuți și Viena. Profesor mai întâi la Cernăuți, în 1855 fondează aici revista „*Familienblätter*”, care va fi editată până în 1895. În 1863 este numit profesor la Gimnaziul Romano-Catolic din Brașov, perioadă în care poartă o susținută corespondență cu membrii Astrei. Se întoarce la Cernăuți după 1870, funcționând ca profesor principal la Institutul Pedagogic din localitate.

Activitatea de traducător a lui **S.-S.** se concentrează inițial asupra narațiunilor populare. Impresionat de bogăția și varietatea repertoriului folcloric bucovinean, el transpune patruzeci și opt de povești populare. Culegerea *Romänische Märchen aus der Bukowina*, inclusă în „*Zeitschrift für deutsche Mythologie und Sittenkunde*” (1853, 1855) și în „*Czernowitzer Zeitung*” (1881, 1883), cuprinde basme, povești propriu-zise, povești cu animale, prezente și în colecțiile lui I. G. Sbiera și S. Fl. Marian, dar cea mai mare parte a textelor este rezervată snoavelor despre țigani. Versiunile în limba germană se impun prin ținuta îngrijită, prin limbajul cursiv, neforțat, tălmăcitorul urmărind echivalarea conținutului narațiunii. Volumul *Romänische Poeten*, editat la Viena în 1865, conține traduceri din scrierile lui V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, Gh. Asachi, Cezar Bolliac, D. Bolintineanu, C. Negruzzi, Andrei Mureșanu, C. A. Rosetti, dar și ale lui C. Conachi, Iancu Văcărescu, I. Heliade-Rădulescu, N. Istrati, C. Negri, G. Baronzi, Gh. Sion,

G. R. Melidon. Un capitol de literatură populară românească – *Sage und Volkslied* – restituie în versiune germană doine și strigături din culegerile lui V. Alecsandri și o legendă în versuri despre întemeierea Bucureștilui (*Die Gründung von Bukarest*). Bun cunoscător al limbii și literaturii române, **S.-S.** pune la dispoziția cititorilor transpunerii fidele atât din punct de vedere al mesajului semantic, cât și din cel al respectării metricii. Este demnă de menționat strădania de a-i convinge pe cititorii săi de forma artistică remarcabilă a prozodiei populare românești. De altfel, în același an cartea ajunge la o a doua ediție. Fidel preocupărilor pentru folclorul românesc, **S.-S.** transpune în proză legenda mănăstirii Argeș – *Der Klosterbau zu Argesch. Erzählung aus dem romänischen Volksleben* (1870). Traduce și din folclorul altor naționalități: *Ruthenische Sagen und Märchen aus der Bukovina* (în „*Czernowitzer Zeitung*”, 1880), *Ruthenische Märchen* (în „*Bukowiner Hauskalender*”, 1882), *Volkslieder der Zigeuner* (în „*Czernowitzer Zeitung*”, 1882), *Kleinrussische Volkslieder* (în „*Czernowitzer Zeitung*”, 1884, reeditate în volum în 1888 la Leipzig). Îi mai aparțin lucrările etnofolclorice *Die Lipowaner in der Bukovina* (în „*Westermanns Monatshefte*”, Braunschweig, 1866), *Julius am Pruth. Hochzeitsbräuche in der Bukowina* (în „*Czernowitzer Zeitung*”, 1882), *Die Huzulen* (în „*Die Heimat*”, Viena, 1883), *Die Völkergruppen in der Bukowina. Ethnographisch-kulturhistorische Skizzen* (1884).

SCRIERI: *Die Völkergruppen in der Bukowina. Ethnographisch-kulturhistorische Skizzen*, Cernăuți, 1884. **Traduceri:** *Romänischen Poeten* (în *ihren originalen Formen und metrisch übersetzt*), Viena, 1865; *Der Klosterbau zu Argesch. Erzählung aus dem romänischen Volksleben*, Brașov, 1870; *Kleinrussische Volkslieder*, Leipzig, 1888.

Repere bibliografice: Friedrich Schuller, *Schriftsteller. Lexikon der Siebenbürger Deutschen*, IV, Sibiu, 1902, 441; Erich Beck, *Bibliographie zur Landeskunde der Bukowina. Literatur bis Jahre 1965*, München, 1966, *passim*; Ludwig Adolf Simiginowicz-Staufe, *Dichter und Schriftsteller*, „*Der Süddeutsche*” (München), 1963, 2, 5; Virgil Tempeanu, *Vechi traducători germani ai prozei românești*, SLU, 1969; Anca Goția, *Din corespondența lui L. A. Simiginowicz-Staufe cu Astra*, T, 1986, 9; Joachim Wittstock, *Scriitorul bucovinean Ludwig Adolf Simiginowicz-Staufe în Transilvania*, „*Filosofie și istorie*” (Sibiu), 1990; Emil Satco, Ioan Pânzar, *Personalități bucovinene*, Suceava, 1997, 159. A.G.

SIMION, Ai.[exandru] (26.VI.1925, Bacău), prozator. Este fiul Simonei Eti (n. Rigler) și al lui Avram Simion, muncitor forestier. Începe să învețe la Bacău, unde urmează cursul primar (1932–1936) și Liceul „Regele Ferdinand” (1936–1945). Frecventează Facultatea de Drept a Universității din Iași (1945–1948), apoi cursurile Institutului de Literatură „Maxim Gorki” de la Moscova (1949–1954). Între timp lucrase ca tâmplar (1941–1944), dar ocupase diferite posturi atât în presă, cât și în domeniul cultural: redactor la ziarul băcăuan „*Luptătorul*” (1946–1948), redactor la ziarul „*Libertatea*” din București (1948–1949). Întors de la Moscova, va fi instructor în cadrul Secției de știință și cultură a Comitetului Central al Partidului Comunist Român (1954–1971) și funcționar la Consiliul Culturii și Educației Socialiste (1971–1985). Debutează, folosind pseudonimul S. Sandu, cu o schiță publicată în ziarul „*Înainte*” din Bacău (1955). Prima carte, romanul *La*

marginea oraşului, îi apare în 1962. De-a lungul timpului a colaborat la „Tânărul scriitor”, „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „Contemporanul”, „Viaţa românească”, „Secolul 20”, „România literară”, „Ateneu” ş.a.

Atât romanele lui **S.** – *La marginea oraşului*, *Presimţirea zăpezilor* (1967), *Anotimpul posibil* (1970), *Sângele unei vârste* (1973), *Grăuntele de grâu, când cade pe pământ* (1974); Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti), *Blocul de marmură* (1975), *Şansa* (1977), *Despărţirea* (1981), *Gemenii* (1983), *Oraşul lunar* (1985), *Coridorul* (1988) –, cât şi volumul de povestiri *Accident banal* (1966) sunt construite pornind de la delimitări tematice şi formule structurale croite astfel încât să aducă în ficţiune teza confruntării „noului” cu „vechiul”. Profitând de experienţa frecventării mediilor muncitoreşti (în special, cel al lucrătorilor forestieri) ori imaginând situaţii referitoare la ilegalişti şi activiştii de partid, prozatorul se străduieşte, totuşi, să demonstreze că poate depăşi literaturizările propagandistice. Prin urmare, el accentuează latura psihologică a intrigii, strecoară trimeri simbolice (precum metafora bobului de grâu), vorbind despre înstrăinarea şi inadaptabilitatea unor activiştii, caută să fructifice în orizontul existenţei materialul de obicei conotat exclusiv ideologic. Dar de la intenţie la realizare distanţa e considerabilă, totul rămânând la nivelul unor pledoarii în favoarea unui spirit romantic naiv-revoluţionar al primelor cadre de partid postbelice. În romanul de debut, *La marginea oraşului*, textul nu depăşeşte dimensiunea propagandistică: reflectarea rolului Partidului Muncitoresc în schimbarea existenţei locuitorilor dintr-un cartier sărac, perspectivă prezentă şi în povestirile din culegerea *Accident banal*. Conflictul din *Anotimpul posibil* se desfăşoară în toamna anului 1944, când aveau loc întrunirile Frontului Plugarilor, iar sarcina protagonistului, activistul Emil, este de a recupera o lume al cărei spirit se risipise treptat. Înclinaţia spre reconstituire şi redescoperirea de sine se manifestă în romanele *Blocul de marmură*, *Şansa*, *Gemenii*, *Oraşul lunar*, *Coridorul*, unde, în înfruntarea cu „oameni (sau gânduri) vechi”, noii activiştii, personaje predilecte ale prozatorului, chinuţi de dileme şi zbucium interior, se văd obligaţi să se redefiniească moral. Ioan Micle, protagonistul din *Blocul de marmură*, deţine arta de a se plia condiţiilor de moment, în dorinţa acerbă de a schimba totul, o ceartă banală între un tată, considerat fără autoritate, şi fiul său, dornic de afirmare prin intransigenţă excesivă, sugerează incompatibilitatea a două modalităţi de a judeca un accident de muncă (*Şansa*). Excepţiile, modeste, de la regula generală, tendenţioasă, a viziunii schematice a lui **S.** sunt reprezentate de romanele *Presimţirea zăpezilor*, *Grăuntele de grâu, când cade pe pământ* şi *Despărţirea*. Cu mai mult aplomb narativ, autorul se străduieşte să nu mai literaturizeze tezisă şi se îndreaptă către alte arii de interes: în *Presimţirea zăpezilor*, într-un cadru doctrinar muncitoresc, are loc un conflict de tip tradiţional, incluzându-i pe hoţul de zestre (Ion Cătare – „tânăr, frumos, perseverent”), fata pe care acesta o iubea (Maria Dominte) şi fiica lui Bartoş, „slăbănoagă, sperioasă, cu nasul cam bont şi clăpăuăgă”, a cărei avere urmărea să o dobândească; în *Grăuntele de grâu, când cade pe pământ*, Maria Vişinescu, veche luptătoare ilegalistă, află că nici măcar iluziile

politice nu pot opri evoluţia vertiginosă a unei boli incurabile, că „nemurirea” promisă de ideologi nu este decât o formă de vanitate; în *Despărţirea*, ilegalistul Toader Proca, arestat şi deţinut în anii '40, încearcă după douăzeci de ani, străbătând Europa, să îşi regăsească fiica pierdută. Cu timiditate, **S.** încearcă să îşi salveze scrisul de intruziunea politicii.

SCRIERI: *La marginea oraşului*, Bucureşti, 1962; *Accident banal*, Bucureşti, 1966; *Presimţirea zăpezilor*, Bucureşti, 1967; *Anotimpul posibil*, Bucureşti, 1970; *Sângele unei vârste*, Bucureşti, 1973; *Grăuntele de grâu, când cade pe pământ*, Bucureşti, 1974; *Blocul de marmură*, Bucureşti, 1975; *Şansa*, Bucureşti, 1977; ed.2, Bucureşti, 1989; *Despărţirea*, Bucureşti, 1981; *Gemenii*, Bucureşti, 1983; *Oraşul lunar*, Bucureşti, 1985; *Coridorul*, Bucureşti, 1988.

Repere bibliografice: D. Micu, „*La marginea oraşului*”, CNT, 1963, 4; Ov. S. Crohmălniceanu, „*La marginea oraşului*”, GL, 1963, 8; Radu Enescu, „*La marginea oraşului*”, TR, 1963, 11; Virgil Ardeleanu, „*La marginea oraşului*”, ST, 1963, 5; I. D. Bălan, *Delimitări critice*, Bucureşti, 1964, 286–293; Micu – Manolescu, *Literatura*, 226–227; Mihai Novicov, *Literatura şi viaţa*, Bucureşti, 1965, 112–127; Al. Coman, „*Accident banal*”, CRC, 1966, 21; Dan Cristea, „*Accident banal*”, LCF, 1966, 31; Valeriu Cristea, „*Accident banal*”, GL, 1966, 35; Valeriu Cristea, „*Accident banal*”, „*Romanian Review*”, 1967, 1; Ion Rotaru, „*Presimţirea zăpezilor*”, GL, 1968, 8; Adriana I. [Adriana Iliescu], „*Presimţirea zăpezilor*”, VR, 1968, 12; Mircea Iorgulescu, „*Anotimpul posibil*”, RL, 1971, 25; Sorianu, *Contrapunct*, 123–128; Ciobanu, *Panoramic*, 190–193; S. Damian, *Fals tratat despre psihologia succesului*, Bucureşti, 1972, 128–136; Dragoş Vrânceanu, „*Sângele unei vârste*”, CNT, 1973, 38; Fl. Dimoftache, „*Sângele unei vârste*”, ATN, 1973, 10; Georgescu, *Printre cărţi*, 164–168; Fl. Dimoftache, „*Blocul de marmură*”, ATN, 1975, 4; Eugen Uricaru, *Personajul caracter*, ST, 1975, 12; Ciobanu, *Incursiuni*, 153–155; Cristea, *Domeniul*, 225–233; Mircea Constantinescu, *Un roman al orelor torenţiale*, VR, 1976, 1; Anton Cosma, *Un bloc de marmură*, VTRA, 1976, 5; Titel, *Pasiunea*, 118–129; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 71–75; Ion Vlad, „*Şansa*”, TR, 1978, 2; Valentin Taşcu, *Romanul şansei sau Şansele romanului*, ST, 1978, 3; Dimisianu, *Opinii*, 127–130; Georgescu, *Volume*, 92–96; Sorin Titel, *Austeritate şi patetism*, RL, 1979, 17; Cristea, *Faptul*, 245–249; Zaharia Sângeorzan, „*Despărţirea*”, RL, 1981, 1; Ioan Holban, „*Despărţirea*”, CRC, 1981, 51; Pompiliu Marcea, *Un roman al contemporaneităţii*, CNT, 1982, 6; Marian Odangiu, „*Despărţirea*”, O, 1982, 13; Adriana Iliescu, *În stil indirect liber*, RL, 1983, 31; Al. I. Friduş, „*Gemenii*”, CL, 1983, 8; Vlad, *Lectura rom.*, 217–221, 288–296; Marian Odangiu, *Modelul şi oglinda*, O, 1984, 2; Vlad Sorianu, „*Gemenii*”, ATN, 1984, 1; Mircea Popa, *Obsesia certitudinii interioare*, ST, 1984, 5; Valeriu Cristea, „*Clipa cea repede trecătoare*”, RL, 1985, 42; Vlad Sorianu, „*Oraşul lunar*”, ATN, 1986, 2; Ioan Holban, *Oameni şi locuri*, SLAST, 1986, 20; Al. I. Friduş, „*Oraşul lunar*”, CRC, 1986, 33; Lucian Chişu, „*Coridorul*”, LCF, 1988, 23; Valeriu Cristea, „*Coridorul*”, RL, 1988, 44; Cosma, *Romanul*, I, 189–191; Vlad Sorianu, *Pledoarie pentru comunicarea spontană*, ATN, 1989, 23; Nişescu, *Proletcultismul*, 332; Micu, *Ist. lit.*, 480; Popa, *Ist. lit.*, II, 759–760; *Dict. scriit. rom.*, IV, 235–237. C.M.B.

SIMION, Eugen (25.V.1933, Chiojdeanca, j. Prahova), critic, istoric literar şi eseist. Este fiul Sultanei (n. Moise) şi al lui Dragomir Simion, agricultori. Urmează şcoala primară în satul natal (1940–1944), apoi Liceul „Sf. Petru şi Pavel” (devenit „I. L. Caragiale”) din Ploieşti (1944–1952), unde e coleg cu

Nichita Stănescu, și cursurile Facultății de Filologie a Universității din București (1952-1957), unde îi are profesori pe Tudor Vianu, Iorgu Iordan, Al. Rosetti, Al. Graur, J. Byck ș.a. După absolvire lucrează în colectivul „Eminescu” al Academiei, condus de Perpessicius (1957-1964), între 1962 și 1968 fiind și redactor la „Gazeta literară”. În mai 1964 va fi numit asistent la Catedra de literatura română a Universității din București, unde devine lector în 1967, conferențiar în 1971 și profesor în 1990. Obține titlul de doctor în filologie în 1969, cu o teză despre E. Lovinescu, sub îndrumarea lui Șerban Cioculescu. Funcționează ca lector de limba și literatura română la Universitatea Paris IV, Sorbonne (1970-1973), primește o bursă de studii în Republica Federală Germania (1974). Debutează cu un articol despre *Caietele Eminescu* în „Tribuna” (1958). Va colabora la majoritatea revistelor, deținând rubrici permanente la „Gazeta literară”, „România literară”, „Contemporanul”, „Flacăra”, iar din 1991 la „Literaturul”. Din 1983 conduce revista „Caiete critice”, al cărei director ajunge în 1990. Debutează editorial cu *Proza lui Eminescu*, apărută în 1964. A îngrijit ediții din opera lui Mihai Eminescu, E. Lovinescu, Mircea Eliade ș.a., a prefăcut

numeroase ediții din scrierile lui Tudor Arghezi, Lucian Blaga, G. Călinescu, Marin Preda, Ilarie Voronca, Geo Dumitrescu, ale Constanței Buzea, ale lui Nicolae Baltag ș.a. A fost distins de cinci ori cu Premiul Uniunii Scriitorilor, i s-a decernat Premiul Academiei Române (1976) ș.a. Ales în 1991 membru corespondent al Academiei, în 1992 e membru titular. Va fi desemnat în 1994 vicepreședinte, iar în 1998 președinte al Academiei Române. Este președintele Fundației Naționale pentru Știință și Artă, coordonează seria „Opere fundamentale”, din care în intervalul 1999-2003 au apărut patruzeci și șapte de volume, este inițiatorul și coordonatorul general al proiectului academic *Dicționarul general al literaturii române*. Din 1992 face parte din Academia Europeană, a fost ales membru al Academiei Regale de Științe din Danemarca, membru corespondent al Academiei de Științe Morale și Politice din Franța ș.a. Este președinte al Comitetului Național Român UNESCO pentru Deceniul Mondial al Dezvoltării Culturale. Între alte distincții, i s-au acordat Ordinul „Steaua României”, iar în 2002 Legiunea de Onoare a Franței.

Continuator al lui E. Lovinescu, dar fructificând adesea și sugestii călinesciene, **S.** se identifică subtextual cu cel dintâi, prin asumarea unui tablou cvasicomplet al literaturii din ultimele șase decenii de istorie românească. Actul critic-analitic este continuu confruntat cu perspectiva istorico-literară și cu demersul teoretic modern, ale cărui tendințe și soluții autorul le stăpânește cu finețe și discernământ. Admirabil portretist, el nu ezită să alunece în proză curată, în eseu, jurnal și note de călătorie. Modelul lovinescian (recunoscut și nu o dată invocat) se arată a fi și în acest capitol al operei prezent. Până în 1974, data la care începe seria *Scriitori români de azi* (I-IV, 1974-1989), **S.** își definise suficient de limpede profilul critic, prin abordarea succesivă a trei direcții de studiu. Una e acaparată de observarea atentă a evoluției scrisului contemporan, iar alta, de „recuperare” – atunci atât de stringentă – a valorilor clasice, trecând prin proba de foc a analizei eminesciene, abordată cu temeritate juvenilă în cartea de debut, *Proza lui Eminescu*, în aceeași linie înscriindu-se monografia *E. Lovinescu, scepticul mântuit* (1971). La data scrierii monografiei, E. Lovinescu, directorul de conștiință al criticii interbelice, era însă o *persona non grata* (în unele privințe, din motive extraliterare), fiind supus, în deceniul precedent, unui tir de atacuri proletcultiste. Reluarea în dezbatere a marelui critic, cât și a rolului decisiv pe care l-a jucat programul său estetic după 1919, era, în chiar momentul dificil al „tezelor” ceaușiste de la Neptun, un act afirmat împotriva curentului oficial. Elaborată în tradiția călinesciană (viața și opera), paralel cu îngrijirea seriei *Scrieri* ale marelui critic (I-IX, 1969-1982), monografia lui **S.** semnifică tentativa restabilirii unei ierarhii valorice reale în perspectiva istorică a secolului al XX-lea românesc și, cu toate eschivele sau rostirile neduse până la capăt, fixează o dată importantă într-o primă etapă de „revizuire”. Împlinirea acestui proces o realizează criticul în cele o sută de pagini ce amplifică și limpezesc, în versiunea din 1994, prima ediție. În fine, a treia direcție de studiu căreia i se consacră avea să fie – mai precizată în deceniul al nouălea – cea

teoretică, preocupată în principal de relația autor-operă. *Întoarcerea autorului* (1981; tradusă în 1996 în SUA) este, în acest sens, o carte care încearcă să „facă ordine” în „cearta”, încă fierbinte, a „metodologiilor” noi de lectură. Criticul își fixează, prin urmare, de-a lungul unei activități foarte laborioase, prin aceste trei proiecte, ambiții majore. Monografismului îi va acorda o atenție sporadică: de la Lovinescu se va întoarce către micromonografiile unor „figurine” din veacul al XIX-lea, ca în *Dimineața poezilor* (1980), și abia mai târziu la altă reconstituire critică de anvergură, *Mircea Eliade, un spirit al amplitudinii* (1995; tradusă în 1998 în Franța și în 2001 în SUA). Preocuparea sa principală rămâne, în tot acest interval, configurarea unei „panorame” a literaturii contemporane. Ciclul *Scriitori români de azi* o confirmă. De la bun început, S. acceptă ideea „provizoratului” tabloului la care lucrează, cum spune în *Postfața* din 1978, la ediția a doua a primului tom. Îi este limpede că, luând în discuție fenomenul contemporan, „analiza critică rămâne deschisă”, iar corectarea, chiar contrazicerea ei nu sunt excluse. Cu alte cuvinte, din capul locului acceptă, în deplin spirit lovinescian, ideea viitoarelor „revizuirii” (care preocupă azi obsedant unele spirite). Nefiind încă o istorie a literaturii, seria *Scriitorii români de azi* se cere judecată în substanța ei, nu în chestiuni de procedură, criteriile de grupare, opțiuni etc. Ea are totuși ambiția de a constitui o „etapă” către țelul final (istoria literaturii din a doua jumătate de veac XX), ceea ce și explică adăugirile, retușurile și chiar „absențele” din ediția a doua a volumului prim și din cele trei următoare. Sunt restituite aproape două sute de siluete critice ale principalilor „actori” aflați în scena literară contemporană. Criticul construiește portretul interior al unor creații, reușind uneori adevărate tururi de forță (în contextul acelor ani) în cazuri delicate sau extrem-vulnerabile (Mihai Beniuc, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, Miron Radu Paraschivescu ș.a.). Traectoria, nu o dată capricioasă, a câte unui destin literar, e trasată succint, cu o distanțare afabil-ironică. Rezervele moral-estetice nu lipsesc, ele sunt însă rostite când aluziv, când subtextual, cu o insinuare stilistică înșelătoare, în genul „perfidiei” lui Perpersicius. Alteori, judecata e tranșantă și S. - se poate observa la o nouă lectură - nu are ce „revizui” în capitole suficient de severe, cum ar fi cele despre ultimele creații ale lui Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Zaharia Stancu ș.a. Astfel, deși situat în miezul fenomenului actual, făcând - de cele mai multe ori - critică așa-zis curentă, el nu se desparte nici un moment de conștiința istoricului literar, care îi impune prudență, distanță și desfacerea din hățșul intereselor contingente. Crezând în valabilitatea ideii lovinesciene despre mutația valorilor estetice, o vede confirmată în relieful frământat al celei de-a doua jumătăți a veacului al XX-lea și o verifică în spațiul de creație al multor autori analizați. Principala calitate a ciclului *Scriitori români de azi* (dincolo de retușurile impuse de perspectiva istorică) va consta tocmai în fundamentarea istorico-literară a judecății estetice, în refuzul oricărei metafizici estetizante, în efortul de comprehensiune a totalității unei creații, nu în laboratorul steril și abstract al metodelor de ultimă oră, ci în contextualitatea ei. Sunt respinse

cu egală vigoare atât absolutizarea valorilor contemporane rupte de orice tradiție, sofistică în care „avangardismul” și „proletcultismul” imediat postbelic și-au găsit terenul de convergență și de emisie a unor false ierarhii, cât și cealaltă absolutizare, inversă, a negației estetizante, venită dintr-o așa-zisă situație *sub specie aeternitatis*. Totodată, punerea în acord a analizei estetice cu dialectica istorică exclude spiritul minor al polemismului, persiflării sau ironizării facile, instrumente adecvate probabil publicisticii angajate într-o bătălie de zi cu zi, dar niciodată recomandabile într-o construcție a unui tablou de epocă, unde preeminenți sunt factorii de adâncime, nu fenomenele de suprafață, lesne supuse luărilor în răspăr. În postfața volumului al treilea S. lămurește acest aspect, sub forma unei adevărate profesiuni de credință: „Am încercat, pe cât a fost cu putință, să cuprind integral opera unui scriitor și, întrucât opera a trecut prin mai multe cercuri ale istoriei, să surprind sunetul ei intim în raport cu circumstanțele. Sunetul își poate regăsi, dacă are în el forța necesară, natura adevărată, inconfundabilă. Criticul trebuie să aibă răbdare și să înțeleagă, acolo unde e cazul, drama talentului copleșit de vremi. Zeflemeaua nu lămurește nimic, pamfletul atacă doar suprafețele. Gravitatea unui fenomen impune un stil al meditației (recepției) și o gravitate a tonului. Nu cred nici în ruptul capului că ne despărțim de o epocă dramatică răsând și, în genere, că răsul explică și spală totul. Unele fapte din existența noastră și din existența istoriei trebuie privite mai atent și cu o mai mare liniște a spiritului. Avem atunci șansa să le înțelegem și să împiedicăm, cu slabele noastre forțe, dacă nu repetarea lor, cel puțin falsificarea lor în istoria literară”. Precizarea ultimă își păstrează actualitatea intactă în fața unor atacuri, pe față ori piezișe, la adresa lui S., după 1990. E limpede că majoritatea nu se bazează pe o recitare a ciclului *Scriitori români de azi* și nici pe luarea în seamă a unor repetate și clare precizări ale autorului, privind poziția sa în chestiunea „revizuirilor” ș.a., opinii ce stau la îndemâna oricărei judecăți nepărtinitoare, adunate în *Fragmente critice* (I-IV, 1997-2000). La o nouă lectură, *Scriitori români de azi* rezistă în bună măsură, mai ales în capitolele consacrate prozatorilor, cu mai multe rezerve posibile la sectorul liricii și, firește, cu unele lacune (unele determinate de interdicțiile epocii când a apărut). Sunt însă capitole integrale solide, cu judecăți valabile estetice și cu inegalabile calități portretistice, cu efecte excelente din scurte reconstituiri biografice ori dintr-o anecdotică exploatată în manieră lovinesciană. Frapante prin pitorescul și plastica lor sunt figurile lui Geo Bogza, Zaharia Stancu, Nichita Stănescu, Marin Preda, Mircea Dinescu și mulți alții. Cu asemenea „personaje” se înaintează nu o dată într-un spațiu cvasiromanesc, de unde și ispita autorului de a construi - pentru „eroii” săi - un decor adecvat: voluptatea descrierii Ploieștilor postbelici în capitolul despre Nichita Stănescu, de pildă, atrage cititorul în capcana unui început de adevărată operă epică. Și exemplele sunt mai numeroase. Asemenea recompuneri „arheologice” nu trebuie totuși să înșele: accentul cade totdeauna pe judecata critică și ea e, în multe cazuri, judicioasă

Nichita Stănescu și Eugen Simion

și rezistentă. La fel de înșelătoare poate să apară reconstituirea istorică din *Dimineața poezilor*, unde **S.** pare a-și acorda o „vacanță” de la „registratura” criticii curente, întorcându-se spre „începuturile poeziei române”. Dar strategia e numai aparentă: când criticul se întreabă liminar „cum citim poezia veche, ce ne spune ea astăzi?”, e limpede că accentele nu cad pe reconstituirea arheologică, ci pe găsirea unor punți de comunicare cu sensibilitatea estetică de azi. Smulse din uitare, fragmentele lirice „aurorale” pot îndeplini o funcție catalitică asupra lectorului/producerului de poezie nouă. În direcția refacerii unui credit estetic se orientează citirea din unghi modern a creației Văcăreștilor, a lui Costache Conachi, Anton Pann, Vasile Cârlova, Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri ș.a. Dacă funcția culturală nu le-a fost contestată (de la N. Iorga la Ovid Densusianu, G. Bogdan-Duică, D. Popovici ș.a.), controversa asupra capacității lor de a putea vorbi posterității prin emoție, frumusețe frustă mai fusese abordată de G. Călinescu, Perpessiciu, I. Negoșescu, Nicolae Manolescu, Paul Cornea ș.a. Nouă, așadar, în cartea lui **S.** nu este preocuparea, ci realizarea unei sinteze și metoda aplicată (tematismul lui Jean-Pierre Richard)

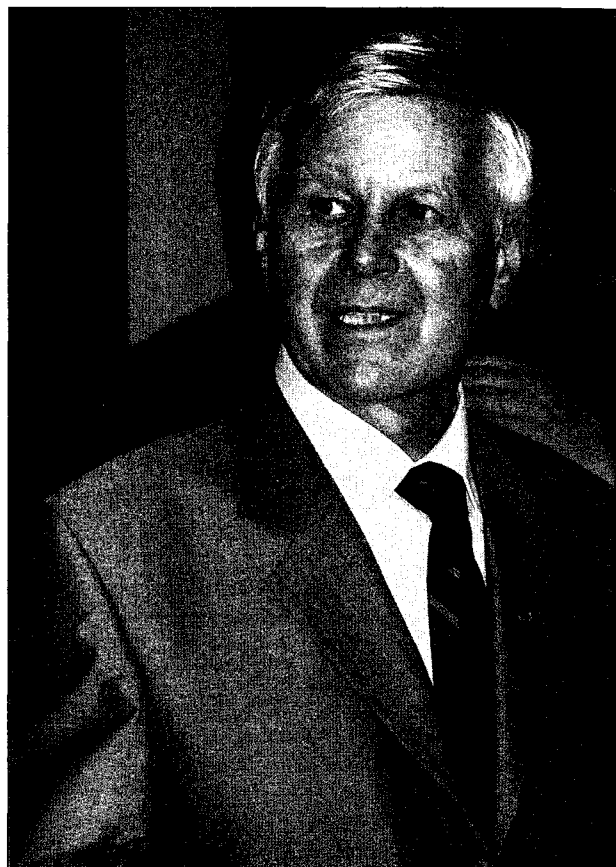
unei materii pe nedrept disprețuite. Criticul demonstrează că deschiderea lirică angajează o retorică, „o rețea de teme, figuri” și o „modificare a imaginarului poetic”, cu șansa de a descoperi, dincolo de stratul unui limbaj „desuet”, apariția conștiinței scrisului, „un mod propriu de a gândi poezia”. Pe această traiectorie se detectează neașteptate prevestiri moderne, eminesciene, argheziene ș.a. Incursiunea în opera Văcăreștilor sau a lui V. Cârlova este urmată de „portretul integrator”, complex, al lui Ion Heliade-Rădulescu, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu și V. Alecsandri. „Justificarea estetică” a creației fiecăruia s-a mai încercat, însă autorul *Dimineații poezilor* caută zonele nerecuperate, „uiteate” și, între acestea, rezultatele sunt spectaculoase în explorarea eroticii unor C. Conachi, Anton Pann, V. Alecsandri, precum și în identificarea „spațiilor securizante”, a timpurilor și anotimpurilor amoroase („înserarea”, „noaptea”, „matinalul”) sau în evoluția deplasării de la iatac spre o natură-martor, refugiu, exil; la fel, în urmărirea unei „patologii” a erosului (singurătatea, urâtul, mahniciunea, necazul), cu primele accente misogine (la Anton Pann), sau în semiologia „obiectelor erotice”, în „carnavalul numelor” ș.a. Se găsesc aici, pe lângă

justificarea lecturii tematiste, pagini persuasive, analize de subtilă acuitate. Participând la „cearta metodologică” a anilor '70-'80, **S.** o face încă mai explicit în următoarea carte, *Întoarcerea autorului*. El reia aici, din perspectiva istorico-teoretică, problema relației creator-operă. Problema e urmărită începând cu opusculul proustian *Contre Sainte-Beuve*, căruia i se asociază poziții (și inconsecvențe) – Paul Valéry, Stéphane Mallarmé, ca precursori ai „criticii profunzimilor” sau ai grupării „Tel Quel”. Relația autor-operă e urmărită apoi la Roland Barthes, Hans Robert Jauss, Gérard Genette, ca și prin „recuperarea” autorului în „laboratoarele psihanalizei” (Freud, Marie Bonaparte, Charles Baudouin, Marthe Robert ș.a.) până la Jacques Lacan. În această etapă „autorul”, aparent „recuperat”, rămâne încă prizonierul altor determinări. Abia cu Roland Barthes și cu „școala geneveză” (îndeosebi cu Jean Starobinski) **S.** stabilește o afinitate de concepție. Secvențele comentariilor nu se rezumă la simpla descripție: tonul polemic, dialogarea liberă de orice complexe tutelare sporesc calitățile acestei panorame istorice a problemei. Intenția nu e însă „o critică a metodelor”, ci mai degrabă relevarea modului cum diverse curente ale criticii contemporane au înțeles prezența (rolul, funcția) sau absența autorului. A vedea această „prezență” în operă, ca „structura unei existențe”, e ceea ce își propune **S.** în a doua secțiune a cărții, acordând aici o atenție specială textelor deschis autobiografice (jurnale, memorii, epistolare etc.). Jean-Jacques Rousseau, André Malraux, Albert Camus, Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir sunt protagoniștii de marcă, împreună cu Marin Preda. **S.** este, de altfel, un excelent „diarist” el însuși, în „jurnalul parizian” *Timpul trăirii, timpul mărturisirii* (1977) și în cel „german” *Sfidarea retoricii* (1986). Examinând în secțiunea următoare „strategia criticilor”, cu excelente pagini consacrate lui Roland Barthes, Jean-Pierre Richard ș.a., își definește o formulă proprie, reclamându-se atât de la cei ce, sintetizând tendințele noi, redau criticii „libertatea și puterea ei de creație”, cât și de la respingerea oricărui „fanatism metodologic”. Critica nouă trebuie să fie una a pregătirii sensului pierdut, sens „al plenitudinii și al totalității”. *Întoarcerea autorului* rămâne, prin problematică și calități stilistice, acestea topind dezinvolt-elegant asperitățile celor mai „aride” aspecte, un moment semnificativ în dezbaterile critice românești dintr-o fază extrem de dificilă, anii '80 ai dictaturii. Dincolo de abordarea istorico-teoretică, **S.** discută pe un ton „optimist” idei grave, legate de soarta romanului, clasicism, cultul marilor valori, spirit modern, „terorism” metodologic ș.a. Multe judecăți sunt concentrate sub forma unor reflecții remarcabile: „Toți cei ce dau ca sigur decesul autorului, manifestă în text și în afara textului un despotism insuportabil. Iar despotismul este, cum știți, forma patologică a conștiinței personalității”. Sau: „Acolo unde nu există o conștiință morală mare, nu poate exista nici o conștiință estetică mare. Cine face în literatură doar fraze frumoase, nu mă interesează, n-am timp. Cine se hotărăște să spună adevărul pe față merge în sensul artei. Minciuna frumoasă îi dă doar roată”. Și, în fine: „Curajul fără artă este o voce în pustiu. Dar și arta fără curaj nu are bătaie lungă”;

„Acolo unde nu există artă nu poate exista nici adevăr”. Asemenea luări de poziție, în contextul socio-istoric dat, justifică ideea – pe care o va apăra după 1989 – a „rezistenței prin cultură”, care a făcut să curgă multă cerneală polemică în presa literară. În *Moartea lui Mercurio* (1993), ca și în *Fragmente critice*, **S.** răspunde diversilor preopinienți, încercând să își explicitizeze (consecvent ponderat) idei și opțiuni relativ la „autonomia esteticului”, „rezistența prin cultură”, apărarea figurilor de vârf din literatura anilor 1944-1989 de tendințe demolatoare, fără a nega nici o clipă nevoia unor „revizuirii”, înțelese în deplin spirit lovinescian.

În tumultul politico-mediatic al anilor 1990-2000 se va fi putut contura impresia că **S.**, unul dintre criticii literari de prim rang și de necontestată autoritate ai anilor '60-'80 ai secolului al XX-lea, ar fi abandonat, la fel ca alți câțiva confrăți, activitatea critică propriu-zisă. Impresie înșelătoare: practicând, ce-i drept cu mult mai puțină asiduitate decât în trecut, critica de întâmpinare, **S.** tipărește totuși mai multe volume din seria *Fragmente critice*, cu tematică diversă (cronici propriu-zise, articole, mici eseuri, comentarii critice mai succinte ori mai ample despre autori contemporani sau despre clasici, prefețe, texte evocatoare, omagiale ori comemorative, meditații ori glosări pe subiecte culturale, morale etc.). Publică, în aceeași perioadă, cărți de convorbiri (cu Petru Dumitriu în 1994, cu Aurora Cornu în 1998), întocmește și prefațează volume antologice de texte confesive ale unor mari personalități ale culturii române: G. Călinescu, *Fals jurnal* (1999), Tudor Vianu, *Cunoașterea de sine* (1997). Un proiect mai vechi, proiect ambițios, realizat cu răbdare de-a lungul anilor, este masivul studiu *Ficțiunea jurnalului intim* (I-III, 2001), carte importantă nu numai în bibliografia autorului, ci și în peisajul general al criticii literare. Conținutul specific al fiecărui volum e semnat sintetic de titlu. Primul tom, intitulat *Există o poetică a jurnalului?*, examinează pe larg – teoretic și demonstrativ – chestiunea enunțată. Al doilea, *Intimismul european*, investighează cu armele criticii literare scrierile diaristice – intime, subiective, confesive – a peste douăzeci de autori iluștri ori reprezentativi pentru acest gen, de la Samuel Pepys, Amiel, Benjamin Constant la Paul Léautaud, Franz Kafka, Cesare Pavese, Anaïs Nin, Raymond Queneau sau Witold Gombrowicz. Demersul se axează pe spațiul Europei Occidentale, „centru” al literaturii universale în perioada modernă. Din Est sunt reținuți Lev Tolstoi și Gombrowicz („anexați”, adică recunoscuți și promovați în spațiul occidental) și literatura română, examinată separat în al treilea volum, intitulat *Diarismul românesc*. Acesta cuprinde o secțiune teoretică proprie, adecvată domeniului strict al textelor diaristice (ori asimilabile, fie și parțial, jurnalului intim) scrise în limba română (cu excepții, uneori explicabile, precum jurnalul din exil al lui Mircea Eliade), și capitole aplicat-analitice vizând operele de gen, de la spătarul Nicolae Milescu la Ion D. Sîrbu, Dumitru Țepeneag, Mircea Zăciu, trecând prin scrierile lui Mihail Sebastian, Liviu Rebreanu, ale Aliciei Voinescu, ale lui Radu Petrescu și prin ale altor „vedete” ale diarismului românesc. **S.** își dovedește, din nou, buna stăpânire

a artei parafrazării comentate. Reconstituie critic opera, reproduce, recenzează, dar ceea ce se impune relevant e dinamica, „mizanscena”, traiectul comparării punctelor de vedere. Examinarea teoretică și comentariul concret, la obiect, sunt împletite strâns, criticul procedând fără a face concurență teoreticienilor propriu-zisi ai chestiunii, care sunt menționați și citați selectiv, creditați intermitent și cu circumspecție, într-o lectură personală. El se referă la opinii diverse, le face să dialogheze, alternează citate ori referiri care se susțin ori se contrazic. Le „împânează” cu comentariul propriu, comentariu de regulă prudent, nuanțat, refuzând să crediteze orice „ambalări”, fie ele „psihanalitice”, „filosofice” ori „calofile”. Lucrarea nu e o panoramă neutră, istoristă, ci exprimă o poziționare. Criticul operează cu concepte ori cu idei – cum le califică chiar el – „vapoaze”, pe care le circumscrie cu infinite disocieri și relativizări, cu efecte de „refracție” ș.a.m.d., cum se întâmplă când e vorba despre problemele spinoase ale autenticității, sincerității, verosimilității, și se confruntă, după caz, cu prefăcătoria, poza, bovarismul, histrionismul, chiar cu „excesul” de sinceritate (altă formă de ficțiune, în fond) a diariștilor. Delicată, deloc ușoară postură pentru comentator. Și totuși, se vedește că asediarea minuțioasă, din diferite unghiuri apropiate, a chestiunilor vizate, jocul subtil de ipoteze și retractări limitate, punctate cu afirmații revelatoare rostite energic, repetiția inteligent-persuasivă impun concluziile cu tăria unei demonstrații. *Ficțiunea jurnalului intim* nu este (doar) un instrument de referință, un compendiu academic. E, în sensul cel mai deplin, o carte a unui critic-scriitor, excelent scrisă – și, în mod evident, scrisă cu plăcere –, oferind o lectură agreabilă, însoțită de bucuria întâlnirii cu un spectacol intelectual de calitate. Această trilogie e urmată de *Genurile biograficului* (2002), carte „înrudită”, tratând în esență aceeași delicată temă și atestând statornica preocupare a criticului pentru literatura confesivă și, pe un plan mai cuprinzător, pentru relația complexă dintre biografic și literar, dintre persoana unui autor și literatura lui. Textele regrupate aici, deși scrise în epoci diferite, învederează apartenența lor la un demers unitar și vizează cu deosebire scrieri memorialistice și/sau autobiografice – deosebire greu de „legiferat” în chip tranșant, așa cum semnalează S. după examinarea susținerilor teoreticienilor care au abordat subiectul –, dar și jurnale. Câteva eseuri cu râvnă teoretică, operând cu generalizări și sistematizări (*Memoriile. Autobiografia. „Un pact de identitate”, Spațiul biograficului, Genurile înrudite*), grupate în deschiderea cărții, sub forma unui capitol intitulat *Pactul cu istoria*, trasează liniile directe ale cercetării și schițează întreaga problematică a genurilor biograficului. Numeroasele eseuri critice sau cronici literare care formează grosul volumului ilustrează convingător – și nuanțează sau întregesc, prin observații de finețe și glosări de detaliu – observațiile și concluziile din segmentul introductiv. Autorii de memorii ori textele de autoficțiune biografică la care se referă criticul sunt deopotrivă români sau străini, contemporani sau figuri din trecut, scriitori ori intelectuali din alte domenii decât literatura, de la Sainte-Beuve la Borges,

Buzzati, Chagall ori Einstein, de la Titu Maiorescu la C. Fântâneru, Petre Pandrea, Valeriu Cristea, Nichita Stănescu sau Gabriela Melinescu.

Ca și marele său model (E. Lovinescu), urmașul și luminosul exeget al „scepticului mântuit” are darul formulărilor pregnante și al pătrunderii în mijlocul fenomenului literar, într-un cuvânt, al intuiției critice lucide și elegante, de o aleasă urbanitate [...]. Lovinescu ar fi citit cu pasiune Scriitorii români de azi și ar fi văzut în Eugen Simion un al doilea urmaș al său, numai cronologic vorbind după Pompiliu Constantinescu. Este supremul elogiu ce i se poate aduce într-o viziune panatheneică, de succesiunea generațiilor și de cei mai aleși lampadofori.

ȘERBAN CIOCULESCU

E. Simion este, astăzi la o vârstă incredibilă pentru cine-l vede și aude, cel mai important critic al literaturii noastre postbelice. Autor al unor impresionante studii de sinteză, el n-a lăsat nici un colț al tabloului neacoperit. Nici exilul n-a scăpat atenției sale, lucru cu atât mai remarcabil cu cât, înainte de 1989, nu era deloc ușor să te referi la scriitorii aflați, de obicei ca urmare a unei acțiuni politice, dincolo de granițele țării. Ceea ce distinge critica lui E. Simion este judecata cumpănită și limpede. Nu vom stăruii niciodată îndeajuns asupra acestei însușiri. Ea explică popularitatea comentariilor în rândul profesorilor de literatură, al studenților și, de ce nu, al elevilor. Mulți,

foarte mulți dintre intelectualii români contemporani au învățat literatura ultimelor decenii din cărțile lui E. Simion. De numele lui este asociat „succesul” de public al unor scriitori, indiferent de valoare; prin E. Simion au ajuns la cunoștința multora Marin Preda și Nichita Stănescu, Mircea Eliade (postbelicului) și Marin Sorescu.

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: Proza lui Eminescu, București, 1964; Orientări în literatura contemporană București, 1965; E. Lovinescu, scepticul mântuit, București, 1971; ed. 2, București, 1994; Scriitori români de azi, I-IV, București, 1974-1989, vol. I, ed. 2, București, 1978; Timpul trăirii, timpul mărturisirii, București, 1977; ed. 4, București, 1999; Dimineața poezilor, București, 1980; ed. 3, postfață Valeriu Cristea, București, 1998; Întoarcerea autorului. Eseuri despre relația creator-operă, București, 1981; ed. 2, București, 1993; Sfidarea retoricii, București, 1986; ed. 2, București, 1999; Eugen Simion comentează pe..., [I-II], București, 1993-1994; Moartea lui Mercurio, București, 1993; ed. 2, București, 2002; Convoorbiri cu Petru Dumitriu, București, 1994; ed. 2, București, 1998; Mircea Eliade, un spirit al amplitudinii, București, 1995; Fragmente critice, vol. I-II, Craiova, 1997-1998, vol. III-IV, București, 1999-2000; ed. vol. I, București, 1998; Marin Preda, Scrisori către Aurora. Eugen Simion - Aurora Cornu, Convoorbiri despre Marin Preda, București, 1998; Ficțiunea jurnalului intim, I-III, București, 2001; Genurile biograficului, București, 2002. **Ediții:** Mihai Eminescu, Proză literară, introd. edit., București, 1964 (în colaborare cu Flora Suteu), Poezii, pref. edit., București, 1991; E. Lovinescu, Scrieri, I-IX, introd. edit., București, 1969-1982; Lucian Blaga, Ce aude unicornul, postfață edit., București, 1975; Mircea Eliade, Proză fantastică, I-V, postfață edit., București, 1991-1992; Tudor Vianu, Cunoașterea de sine, introd. edit., București, 1997; ed. București, 2000; G. Călinescu, Fals jurnal, pref. edit., București, 1999.

Repere bibliografice: Regman, Cărți, 105-115; Felea, Reflexii, 135-137; Cesereanu, Ipostaze, 210-218; Adrian Păunescu, Sub semnul întrebării, București, 1971, 428-436; Ciobanu, Panoramic, 298-301; Piru, Varia, I, 470-473; Stănescu, Poeți și critici, 109-111; Vlad, Convergențe, 84-88; Grigurcu, Idei, 261-267; Raicu, Structuri, 298-302; Dimisianu, Valori, 9-13; Nițescu, Repere, 46-52; Negoșescu, Engrame, 237-240; Ungheanu, Arhipelag, 346-355; Ion Vlad, Lecturi constructive, București, 1975, 119-124; Ungureanu, La umbra cărților, 35-38; Cioculescu, Itinerar, II, 351-355; Cristea, Domeniul, 389-400; Constantin Coroiu, Dialoguri literare, I, Iași, 1976, 122-131; Iorgulescu, Al doilea rond, 134-141; Raicu, Critică, 446-457; Regman, Colocvial, 13-19, 83-84; Săndulescu, Continuități, 271-273; Ștefănescu, Preludiu, 275-280; Dimisianu, Opinii, 151-156; Georgescu, Volume, 157-160; Raicu, Practica scrisului, 412-420; Ungheanu, Lecturi, 285-291; Dobrescu, Foiletoane, I, 119-123; Mihăilescu, Conceptul, II, 132-137; Florin Mugar, Profesiunea de scriitor, București, 1979, 138-153; Cristea, Faptul, 309-313; Popescu, Cărți, 156-159; Raicu, Contemporani, 198-203; Sângeorzan, Conversații, 274-277; Zăciu, Lancea, 57-62, 190-196; Crohmălniceanu, Pâinea noastră, 313-322, 399-403; Grigurcu, Critici, 331-338; Iorgulescu, Critică, 214-220; Tomuș, Mișcarea, 300-304; Zăciu, Cu cărțile, 187-191; Felea, Prezența, 41-44; Stănescu, Jurnal, II, 176-180; Ciocărlie, Eseuri, 110-113; Dimisianu, Lecturi, 164-166; Gheorghiu, Reflexe, 160-172; Sângeorzan, Anotimpurile, 159-175; Corbea-Florescu, Biografii, III, 203-216; Cristea, Modestie, 222-229; Moraru, Textul, 30-34; Raicu, Fragmente, 454-475; Iorgulescu, Prezent, 140-151; Călinescu, Bibliotecă, 156-161; Sorescu, Ușor cu pianul, 181-186; Dimisianu, Subiecte, 178-188; Cristea, Fereastră, 186-190; Piru, Critici, 272-275; Ov. S. Crohmălniceanu, O lucrare critică de anvergură, RL, 1990, 3; Valeriu Cristea, Fațetele statorniciei, CC, 1990, 2; Ioan Holban, Pentru o istorie a

literaturii, CRC, 1990, 10-11; Monica Spiridon, O istorie vie a literaturii de azi, R, 1990, 3; Anton Cosma, Spre marea sinteză așteptată, F, 1990, 7; Lovinescu, Unde scurte, I, 410-411, 481-484, III, 334-341; Cristea, A scrie, 99-102; Nicolae Manolescu, Critica bine temperată, RL, 1993, 20; Gheorghe Glodeanu, Critică și profunzime, TR, 1993, 20; Cornel Munteanu, Lectura poeziei, TR, 1993, 20; Horia Bădescu, Eugen Simion '60, ST, 1993, 5; George, Sfârșitul, IV, 292-299; Negoșescu, Scriitori contemporani, 377-380; Gheorghe Grigurcu, Extemporal Eugen Simion, JL, 1994, 1-4; Valeriu Cristea, „Nimic nu merită să-ți neglijezi meseria, oricare ar fi”, CC, 1994, 6-8; Irina Mavrodin, „Întoarcerea autorului”, CC, 1994, 6-8; Constantin Cubleşan, „Convoorbiri cu Petru Dumitriu”, ST, 1994, 10-11; Simuț, Incursiuni, 187-200; Adrian Dinu Rachieru, Un (alt) sceptic mântuit, L, 1996, 4; Mircea Popa, Un alt Mircea Eliade, TR, 1996, 14; Dan Grigorescu, Timpul viu al literaturii, L, 1997, 6; Josette Rasle, De Sainte-Beuve à Blanchot, „La Quinzaine littéraire”, 1997, 717; Fănuș Băileșteanu, Eugen Simion - un Călinescu sui-generis, ST, 1998, 4-5; Ion Bălu, Marin Preda, îndrăgostit, APF, 1998, 10; Ilie Gutan, Critică și actul lecturii, Sibiu, 1999, 162-166; Alex. Ștefănescu, Literatura scrisă la persoana întâi, RL, 2000, 8; Constantin Ciopraga, Jurnalul unei experiențe franceze, DL, 2000, 3; Dicț. esențial, 754-758; Dimisianu, Lumea, 310-318; Micu, Ist. lit., 710-711; C. Rogozanu, Despre jurnal în o mie de pagini, RL, 2001, 4; Mihai Cimpoi, Critice, I, Craiova, 2001, 77-96; Cristea-Enache, Concert, 295-298; Grigor, Moromete, 85-95; Manolescu, Lista, III, 218-232; Petras, Panorama, 574-577; Andrei Grigor, Eugen Simion, Brașov, 2001; Dan Mănuță, Ficțiunea și non-ficțiunea jurnalului, CL, 2002, 1; Iulian Boldea, Eugen Simion (Critica apolinică), CL, 2002, 4; Doina Curticăpeanu, Universul jurnalului intim, F, 2002, 4; Alex. Ștefănescu, Eugen Simion, RL, 2002, 17, 18; Nicolae Oprea, Timpul lecturii, Cluj-Napoca, 2002, 219-226; Lidia Vianu, „Și criticul poate fi un desperado” (interviu cu Eugen Simion), RL, 2003, 20; Andrei Grigor, „Ficțiunea jurnalului intim”, CC, 2003, 3-8; Dan Mănuță, Pactul cu biografia, CL, 2003, 9; Manual de trudire a cuvântului. Eugen Simion - 70, București, 2003.

M. Z., N. Br.

SIMION Dascălul (a doua jumătate a sec. XVII), copist și interpolator. Este posibil ca „Simion dascălul din satul dumisale Roșiiaci”, semnatar al unui act din 1669, să fie cel care a copiat și a făcut adăugiri la cronică lui Grigore Ureche sau care, eventual, a scris propria istorie a Moldovei, folosind ca izvor textul vornicului. Se poate ca tot el să fi fost o vreme preceptorul copiilor boierului Gavril Costache din Lungani, unde locuia și una din fiicele lui Grigore Ureche, care i-ar fi putut încredința manuscrisele tatălui. Contribuția lui **S.D.** la constituirea formei cunoscute a *Letopisețului Țării Moldovei* este foarte controversată. Deși o mărturie contemporană îl apreciază ca pe un om cu „neștiință și minte puțină”, iar cărturarii și cronicarii deceniilor următoare au criticat vehement imixtiunile sale în textul lui Ureche, unii editori și cercetători din prima jumătate a secolului al XX-lea l-au considerat coautor sau chiar adevăratul autor al variantei păstrate. Opiniile acestora au fost susținute mult mai târziu de concluziile analizei lingvistico-stilistice întreprinse de N. A. Ursu, care stabilește ca unic autor al *letopisețului* consacrat pe **S.D.**: el și-ar fi redactat lucrarea pe scheletul unei cronici alcătuite de Ureche în limba slavonă, dar a folosit și alte izvoare, fiind, astfel, întemeietorul istoriografiei în limba română; lui i-ar reveni toate meritele atribuite de o tradiție

nedreaptă lui Grigore Ureche. Dar, deși reale și pertinente, argumentele de ordin stilistic nu pot infirma în totalitate tradiția istorică, nici concluziile unor cercetători care au încercat să definească personalitatea lui **S.D.** (fragilă din punct de vedere intelectual-moral) și contribuția (superfluă, inexactă), așa cum reies din cronică. Oricum, trista celebritate i-a adus-o inserarea în letopiseț a unei legende despre originea moldovenilor din tâlharii romani așezați de unguri în Maramureș, ca stavilă împotriva tătarilor. Șocant de falsă și gratuit denigratoare, „basna” aceasta a provocat indignarea nestăpănită a cărturarilor moldoveni și munteni (Miron Costin, stolnicul Constantin Cantacuzino, Dimitrie Cantemir ș.a.), pe care i-a determinat să dovedească în scrierile lor netemeinicia afirmațiilor puse astfel în circulație. Dacă lui **S.D.** i se datorează păstrarea cronicii lui Grigore Ureche (chiar și indirect, deoarece și manuscrisul dascălului s-a pierdut), vina de a fi alterat textul original cu informații nesemnificative sau neadevărate și de a fi provocat mistificări grave a făcut ca faima lui să fie preponderent negativă.

SCRIERI: [*Interpolări*], în Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. îngr. și introd. P. P. Panătescu, București, 1958, 64–65, 68–71, 175–185, 187–188, 195–224; [*Interpolări*], în Liviu Onu, *Critica textuală și editarea literaturii române vechi*, București, 1973, 405–407, 413–425.

Repere bibliografice: Constantin Giurescu, *Introducere la Simion Dascălul, Letopisețul Țării Moldovei până la Aron Vodă (1359–1595)*, București, 1916; Şiadbei, *Cercetări*, I, *passim*; Cartoian, *Ist. lit.*, II (1942), 148–153; *Ist. lit.*, I, 353–364; Chițimia, *Probleme*, 197–271; Liviu Onu, *Critica textuală și editarea literaturii române vechi*, București, 1973, 151–174, 317–321; Dumitru Velciu, *Grigore Ureche*, București, 1979, 198–255; *Dict. lit.* 1900, 782; N. A. Ursu, *Contribuții la istoria literaturii române*, Iași, 1997, 22–93; *Dict. scriit. rom.*, IV, 235. C. T.

SIMION ȘTEFAN (?–1656), cărturar, traducător. Mai întâi preot la mănăstirea din Bălgrad (Alba Iulia), unde probabil și învățase, devine în 1643 „arhiepiscop și mitropolit scaunului Bălgradului și a Vadului și a Maramurășului și a toată țara Ardealului”. Împrejurările politice ale numirii sale fiind delicate, el a fost silit să accepte unele condiții care aveau ca scop calvinizarea românilor. Una dintre acestea se referea la obligația de a folosi limba română în biserică. Dând curs unei inițiative oficiale, care corespundea întru totul năzuințelor mai vechi ale oamenilor de cultură, manifestate încă din secolul anterior, el a mobilizat mai mulți cărturari, împreună cu care a terminat și perfecționat traducerea tipărită în 1648 cu titlul *Noul Testament sau Împăcarea cu legea noao a lui Is. Hs. Domnului nostru*. Același grup traduce și publică în 1651 *Psaltiră... ce să zice Cântarea a fericitului proroc și împărat David*. Contribuția lui **S.Ș.** la aceste lucrări nu este cunoscută precis. El semnează doar un singur text – *Predoslovie către Măria sa craiul Ardealului* –, unde, printre altele, face cunoscut felul cum a fost realizată transpunerea, de cunosători de greacă, slavonă și latină aleși dintre preoții din Transilvania, care au confruntat cu mai multe surse versiunea românească. Tot mitropolitului i se mai atribuie predosloviile către cititori din *Noul Testament* și

Psaltiră... Prima este deosebit de prețioasă prin ideile lingvistice și istorice pe care le cuprinde. Unele formulări, privitoare la teoria circulației cuvintelor, precum și la explicarea istorică a diversificării dialectale, au devenit celebre, ideile conținute fiind dezvoltate de lingviștii de mai târziu.

SCRIERI: [*Predoslovii*], BRV, I, 166–170, 184–190.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. Bis.*, II, 325; Densusianu, *Opere*, III, 54–58, 242–243; Ștefan Meteș, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor din Transilvania și Ungaria*, I, Sibiu, 1935, 201–206, 394–399; Ioan Zăgrean, *Mitropolitul Simion Ștefan*, Cluj, 1947; Ciobanu, *Ist. lit.* (1947), I, 285–288; *Ist. lit.*, I, 349–352; Rosetti-Cazacu-Onu, *Ist. lb. lit.*, I, 104–106; *Dict. lit.* 1900, 782–783; Păcurariu, *Dict. teolog.*, 443–444; Eugen Pavel, *Carte și tipar*, Cluj-Napoca, 2001, 43–60, *passim*; *Dict. scriit. rom.*, IV, 242–243. C. T.

SIMIONESCU, Cornel (7.IX.1927, Iași), editor. Este fiul Emmei (n. Massari), care provenea dintr-o familie din nordul Italiei, și al lui Anton Simionescu, funcționar la CFR; numele la naștere era Corneliu Marius. În orașul natal urmează cursurile primare la „Notre-Dame” și Liceul Național (1934–1944), trecând la Liceul „Moise Nicoară” din Arad (1944–1946), unde părinții se refugiaseră din cauza războiului. Este absolvent, din 1950, al Facultății de Filologie a Universității ieșene. Repartizat lector la Institutul „Maxim Gorki” din București, intră ulterior redactor la Editura Politică, fiind transferat, în 1960, la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, apoi la Editura pentru Literatură, devenită în 1970 Editura Minerva. Aici, într-un mediu deosebit de prielnic, alcătuit din înzestrați editori de texte clasice, își află adevărata vocație. Ca șef al redacției de „valorificarea moștenirii literare” (1962–1969) și sub îndrumarea redactorului-șef Mihai Șora, se ocupă de elaborarea și realizarea unui ambițios program de editare a scriitorilor clasici români, ceea ce va presupune înființarea unor noi colecții sau restructurarea celor vechi. Profitând de relativa destindere ideologică din acești ani, sunt promovate la tipar lucrări editate sau inedite ale unor mari scriitori neagreați inițial de regimul comunist, printre care V. Voiculescu, Lucian Blaga, Ion Barbu ș.a. Tot acum sunt inaugurate ediții importante consacrate scrierilor lui Tudor Arghezi, Ion Agârbiceanu, G. Călinescu, Liviu Rebreanu, E. Lovinescu ș.a.

S. debutează editorial în 1962, cu o prefață la romanul *Răscoala* de Liviu Rebreanu. Va alcătui, în ani următori, bune ediții selectivă din scrierile lui Zaharia Bârsan (1969), Iacob Negruzzi (1970), Victor Ion Popa (1972), pregătindu-se, chiar de prin 1963, în vederea realizării unei ediții critice a operei lui Mihail Sadoveanu. Mai întâi va publica, în 1969–1971, o ediție de popularizare, în douăsprezece volume, lucrată în colaborare cu Constantin Mitru, cumnatul și secretarul lui Mihail Sadoveanu. După o perioadă de documentare de aproape două decenii, îi apare, în 1981, primul tom din ediția Mihail Sadoveanu, *Opere*, proiectată ca o serie completă în douăzeci și cinci de volume, editorul apreciind că opera scriitorului cuprinde aproximativ o sută patruzeci de tomuri în peste cinci sute de ediții. În cel dintâi volum au fost incluse

scrierile „începuturilor” (1897–1904), precum și cartea de debut, *Povestiri* (1904), notele și comentariile fiind realizate – aici și la toate celelalte tomuri – în colaborare cu Fănuș Băileșteanu, care se ocupa de geneza și de receptarea operei în epocă. Volumul, extrem de favorabil primit de critica literară, va fi distins cu o „mențiune specială” de juriul premiilor Perpessicius, făcând și obiectul unei dezbateri la Muzeul Literaturii Române. Au urmat alte șapte tomuri până în 1997, lucrarea oprindu-se odată cu falimentarea Editurii Minerva, deși erau predate la tipar încă două. Ediția, una dintre cele mai bune realizate în a doua jumătate a veacului trecut, cuprinde toate scrierile autorului publicate până în anul 1912. De-a dreptul impresionantă rămâne strădania lui **S.** de a realiza o ediție filologică de înaltă ținută științifică. Atât textul, cât și variantele integrale au fost definitivate prin colaționare cu zeci de volume, manuscrise, periodice, antologii ș.a., romanul *Șoimii*, de pildă, comportând paisprezece colaționări succesive. Pentru prima dată fiecare tom al ediției beneficiază de un bogat aparat de indici, cu referire la nume de persoane, personaje și locuri, dar și la elementele constitutive ale universului sadovenian: vietăți și plante, profesii, tradiții și sărbători etc., adevărind remarcă lui G. Călinescu, după care „niciodată n-a intrat în opera unui creator mai mult din Univers”.

Ediții: Zaharia Bârsan, *Scrieri*, pref. edit., București, 1969 (în colaborare cu Aurora Pârvu); Iacob Negruzzi, *Scrieri alese*, I-II, București, 1970; Victor Ion Popa, *Ghițește-mi în cafea*, pref. N. I. Popa, București, 1972; *E scris pe tricolor Unire*, pref. Ion Dodu Bălan, București, 1980; Mihail Sadoveanu, *Romane istorice*, I-II, București, 1980 (în colaborare cu Constantin Mitru), *Povestiri*, I-II, București, 1981 (în colaborare cu Constantin Mitru), *Opere*, I-VIII, introd. Constantin Ciopraga, București, 1981–1997 (în colaborare cu Fănuș Băileșteanu), *Opere alese*, I-V, introd. Constantin Ciopraga, Chișinău, 1993–1998.

Repere bibliografice: Gheorghe Suci, *Împărăția Sadoveanu*, LCF, 1981, 49; Șerban Cioculescu, *Un remarcabil act editorial*, „Scânteia”, 1982, 14 ianuarie; Pompiliu Marcea, *Sadoveanu într-o nouă etapă exegetică*, CNT, 1982, 3, 4; Mircea Anghelescu, „Începuturile” lui Sadoveanu, T, 1982, 1, 2; V. Fanache, *Sadoveanu – opera omnia*, ST, 1982, 2; Gavril Istrate, *Sadoveanu într-o ediție nouă*, CRC, 1982, 15; *Cartea de istorie literară în dezbateri: M. Sadoveanu, „Opere”* (semnează Șerban Cioculescu, Al. Piru, Pompiliu Marcea, Nicolae Gheran, Paul Cornea), MS, 1982, 4; Liviu Grăsoiu, *Mihail Sadoveanu, „Opere”, I*, ATN, 1983, 4; Z. Ornea, *Sadoveanu în 1904*, RL, 1985, 52; Alex. Ștefănescu, *Valori restituite*, RMB, 1986, 25 februarie; Valeriu Râpeanu, *O nouă ediție Sadoveanu*, FLC, 1986, 11; Nicolae Manolescu, *Sadoveanu în prima ediție critică*, TBR, 1986, 318; Mircea Anghelescu, *Glose stilistice la Sadoveanu*, T, 1986, 8; Sultana Craia, *Opera omnia*, CNT, 1986, 37; Z. Ornea, *Fenomenul Sadoveanu*, RL, 1987, 5; Mircea Anghelescu, *Tăranul și soldatul în proza începuturilor lui Sadoveanu*, T, 1987, 4; Teodor Vărgolici, *Un fapt de cultură de însemnătate națională*, VR, 1987, 4; Mircea Popa, *Sadoveanu în ediție critică*, ST, 1987, 6; Z. Ornea, *Sadoveanu în 1906–1907*, RL, 1988, 21; Mircea Anghelescu, „*Mariana Vidrașcu*”, T, 1988, 7; Z. Ornea, *Sadoveanu în 1908*, RL, 1991, 41; Vlad, *Lect. prozei*, 26–47; Gavril Istrate, *Sadoveanu în ediție critică*, „Opinia” (Iași), 1992, 10 ianuarie; Cornea, *Semnele*, 180–186; Z. Ornea, *Ediția critică M. Sadoveanu*, RL, 1996, 43; Teodor Vărgolici, *Sadoveniana*, ALA, 1998, 432; Jordan Datcu, *Sub semnul Minervei*, București, 2000, 190–192; Nicolae Manolescu, *Sadoveniana azi*, RL, 2001, 41.

T. A.

SIMIONESCU, Cristian (21.VII.1939, Hlipiceni, j. Botoșani), poet. Urmează școala primară în satul natal, Liceul Național din Iași (1950–1955), Liceul „Aurel Vlaicu” din București (1955–1956) și Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, secția limba și literatura română (1959–1964). Va fi profesor la școli generale din Bârlad (1967–1982), apoi la Clubul „Spiru Haret” din același oraș. Debutul editorial are loc în 1970, cu placheta *Tabu*. Va publica ulterior mai multe cărți de poezie, dintre care cele editate după 1995 sunt ample antologii de autor. Este distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București pentru volumul *Maratonul* (1985), mai obține Premiul Filialei Constanța a Uniunii Scriitorilor (1991), precum și alte premii sau medalii ale unor edituri, reviste, festivaluri de poezie etc. Poeme i-au fost traduse în reviste sau în antologii din Franța, Marea Britanie, SUA, Macedonia. În 1991 organizează expoziția itinerantă „Paul Neagu – desene și documente din anii 1970–1990”. Este semnat al textului pentru albumul de artă plastică *Paul Neagu* (Londra, 2001), va fi prezent cu un text și în albumul *A Derridean Tornado. Paul Neagu (1965–2000)* (Londra, 2002). Este membru al grupului de inițiativă al Fundației pentru Promovarea Ideilor Artei Generative „Lumi Diverse”, constituit la Timișoara în 2001.

Cu un destin mai puțin obișnuit, **S.** oferă cazul unui excelent poet puțin cunoscut de contemporani, prețuit și susținut de un cerc relativ restrâns de „cunoscători”, în fine, recunoscut tardiv în dimensiunile aportului său la întregirea tabloului poeziei românești contemporane. Situația poate fi explicată prin împrejurări ținând de temperamentul și de caracterul lui **S.** – un om retractil, însingurat, izolat geograficește într-un oraș de provincie, dar, mai ales, deloc dispus la concesiile în favoarea ocârmuirii politice antedecembriste, deloc înclinat către gesturi de autopromovare zgomotoasă. Poetul este un șaptezecist, însă nu unul inserabil. O formulare fericită a unui alt poet, Lucian Vasiliu, exprimă adecvat situarea lui **S.**: el ar fi „poetul autarhic”. Originalitatea îi este definită, pe de o parte, de nonconformism, iar pe de altă parte, de „grandoarea” proiectului, de „excesivitatea” viziunii și a dicțiunii. Programul său poetic este maximalist, vădește aspirații către îmbrățișarea atotcuprinzătoare a omenescului, fără a eșua în vreun fastidios „enciclopedism” liric. Poezia nu este un joc futil, ci o rostire trăită cu intensitate, el fiind cu adevărat un *vates*, un poet cu dominantă vizionar-oraculară. Viguros, blazat, parcă vindicativ față de omenirea întreagă, de un patetism nesolemn, ușor bațjocoritor, adesea sarcastic, pamfletar, eul liric așează o detașare aparentă față de truculentul „bâlci al deșertăciunilor”, pe care îl inspectează cu minuție și îl etalează cu un fel de paradoxală jubilație a constatării degringoladei și purulenței, detașare ce, în fond, maschează implicarea patetică, dată de generozitatea sufletească și de simțul moral. Fiindcă poetul este, în esență, un moralist care se exprimă cu precădere în tonurile tari ale satirei menippee. Cu obstinație și aplicație – demersul poetic pare a fi un nesfârșit maraton, cum sugerează și titlul unui volum – livrează, într-o enunțare neconvențională, productiv contrariantă, un mesaj de un umanism autentic, asumat prin aprofundarea lucidă a omenescului, până la

sondarea ascunzăturilor abisale. S-a vorbit, între altele, de compatibilitatea unor abordări ale lui **S.** cu patrimoniul psihanalizei, dar și de un discurs descriptiv, narativ, uneori greoi, chiar „hirsut” (Al. Cistelean), aproape prozastic. Bogata imagerie pusă în operă este de o imprevizibilitate cu totul excepțională: pestriță și entropică, deseori de factură avangardistă „absurdă”, ceea ce ar autoriza părerea că, în materie de „delir imagistic”, acest poet așa-zis fără înaintași direcți s-ar afla, într-o măsură, în descendența suprarealismului românesc ilustrat de Virgil Teodorescu, Gellu Naum ș.a., ralierea la acest patrimoniu fiind însă amendată de opțiunea pentru postura etică și recursul la imprecapie; alții de factură onirică, având puternice inflexiuni expresioniste, articulată într-o savant orchestrată construcție parabolică abstrusă. Poezia lui **S.**, cu o componentă aforistică și oraculară definitorie, e aparținătoare neomodernismului contemporan, „înaltului” modernism sau extrem-modernismului. Nu este lipsit de tâlc faptul că, de pildă, termenul de referință pentru *Ținutul bufonilor* (2001) poate fi găsit în poemul *The Waste Land* al lui T. S. Eliot, deși chiar postmodernismul ar putea să și-o revendice, măcar în parte. Accentul e dat de neliniștea pentru soarta omului și a omenirii, pentru descălcirea noimelor existentului, însemnate sunt coloratura morală de fond, strădania de exorcizare întreprinsă de poet, exorcizare înrudită, într-un fel, cu cea practică, de pildă, de Cezar Ivănescu. Opera lui **S.** se înfățișează ca un *continuum*, ca un mare text unic, dincolo de fracturarea în volume și de diferențele de modulație. O secvență din *Ținutul bufonilor* poate fi caracteristică pentru rostirea lui: „Capete pătrate de bigoți ai fumului / viețuitori după scheme și fixuri, numărători /de secunde, furnici inocente și fără de trup căutându-și trupul/și numele, prin case-cutii, casete, compartimente, prin faguri /cu elixir și borhot [...] loviți mai jos de /stomac, întorși pe dos, /sătui înfomețați aplaudând pâinea /cu unt, /castelele de nisip, păguboși păcăliți, salariați /stocați, prinși de nas, cocotați, aventuroși de trei lulele, /vă cade inima prin trup în jos în stomac și mai jos /până pe bombeu”.

Ținutul bufonic nu este o utopie neagră, nici o utopie roz. Această lume este pur și simplu diferită de celelalte. Corpurile se imaterializează, iar „purtătorii nu se văd niciodată”, vocile circulând libere prin spațiu. Ținutul bufonic reprezintă o lume paralelă, invizibilă, în care trupurile își pierd importanța, iar spiritele circulă libere prin spațiu. Călătoria prin ținutul bufonic își capătă întreaga originalitate prin fundalul de gândire.

ROMUL MUNTEANU

SCRIERI: *Tabu*, București, 1970; *Vicleniile oceanului*, București, 1980; *Maratonul*, București, 1985; *Insula*, București, 1988; *Maratonul*, Iași, 1995; *Poezii*, București, 1997; *Ținutul bufonilor*, Iași, 2001; *Ținutul fructelor*, Iași, 2002.

Repere bibliografice: Dan Laurențiu, „*Tabu*”, LCF, 1971, 5; Adrian Popescu, „*Tabu*”, TR, 1971, 12; Val. C. Neșțian, „*Tabu*”, CL, 1971, 4; Dan Cristea, „*Tabu*”, RL, 1971, 23; Ioanid Romanescu, „*Tabu*”, CRC, 1971, 49; Barbu, *O ist.*, 399–401; Liviu Antonesei, *Farmecul discret al vetustetii*, CRC, 1981, 5; Lucian Alexiu, *Moment poetic*, O, 1981, 9; Ioan Neacșu, „*Vicleniile oceanului*”, ATN, 1981, 2; Mihaela Gafencu,

„*Vicleniile oceanului*”, CL, 1981, 3; Mircea Iorgulescu, *Prezențe lirice*, RL, 1981, 15; Valentin Tașcu, *Distanța dintre cărți*, TR, 1981, 15; Lucian Vasiliu, *Poetul autarhic*, „*Dialog*”, 1981, 3–4; Cezar Ivănescu, *Numele poetului: Cristian Simionescu*, LCF, 1984, 6; Val Condurache, *Poezie și metodă*, CL, 1985, 5; Laurențiu Ulici, *Tehnica umbrelor*, RL, 1985, 22; Paul Dugneanu, „*Maratonul*”, LCF, 1985, 33; A. I. Brumar, *Locuiri poetice*, AST, 1985, 11; Valentin Tașcu, *Demnitatea solitudinii*, ST, 1986, 6; Cristian Livescu, *În noaptea aceasta începe evul baroc*, CRC, 1986, 26; Sever Avram, „*Maratonul*”, ATN, 1986, 9; Eugen Simion, *Poeme în limba delfinică*, RL, 1988, 32; Munteanu, *Jurnal*, IV, 253–256, V, 193–196; Nicolae Prelipceanu, *Insula lui Cristian Simionescu*, VR, 1989, 5; Theodor Codreanu, *Osmoza limbajelor lirice*, LCF, 1989, 21; Adrian Alui Gheorghe, „*Maratonul*”, CL, 1996, 1; Constantin-Liviu Rusu, „*Talentul, cultura și caracterul locuiesc în același ținut*” (interviu cu Cristian Simionescu), DL, 1998, 31; Cristian Simionescu, PRA, II, 797; Mircea A. Diaconu, *Fețele poeziei*, Iași, 1999, 109–114; Grigurcu, *Poezie*, II, 371–383; *Dict. analitic*, III, 32–33; Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2001, 291–292; Popa, *Ist. lit.*, II, 651–652; Valentin Talpalaru, „*Ținutul bufonilor*”, DL, 2003, 1; Alexandra Olivotto, *Totalitarismul stilului*, RL, 2003, 20; Gheorghe Grigurcu, *Bufonul și nebunul*, RL, 2003, 40; Lucia Simona Dinescu, „*Ținutul bufonilor*”, OC, 2003, 183. N. Br.

SIMIONESCU, Maria (22.III.1929, Târgu Ocna), editoare. Este fiica Elenei (n. Negri) și a lui Iacob Simionescu, funcționar, și soția criticului Ștefan Cazimir. Urmează școala primară la Onești, iar liceul la București și Pitești, susținându-și bacalaureatul în 1951. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității din București în 1955, an în care devine redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, apoi la Editura pentru Literatură, transformată în 1970 în Editura Minerva. Colaborează la „*Adevărul*”, „*Libertatea*”, „*București magazin*” ș.a.

Formată la școala de la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, unde se afirmă principalii editori din perioada postbelică, **S.** se manifestă ca o foarte bună specialistă, caracterizată de o acribie exemplară. Autorul asupra căruia s-au concentrat eforturile editoarei este E. Lovinescu. Începe cu îngrijirea volumului *T. Maiorescu* (1972), urmat de *T. Maiorescu și contemporanii lui* (I–II, 1974, în colaborare cu Z. Ornea), cea mai importantă realizare fiind ediția critică *Opere* (I–IX, 1982–1990, în colaborare cu Alexandru George), pentru care a fost distinsă în 1990 cu Premiul Uniunii Scriitorilor.

Ediții: E. Lovinescu, *T. Maiorescu*, pref. Alexandru George, București, 1972, *T. Maiorescu și contemporanii lui*, I–II, pref. Z. Ornea, București, 1974 (în colaborare cu Z. Ornea), *Opere*, I–IX, introd. Alexandru George, București, 1982–1990 (în colaborare cu Alexandru George).

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Locul lui Maiorescu*, RL, 1972, 46; Mircea Iorgulescu, E. Lovinescu, „*T. Maiorescu*”, LCF, 1972, 46; Z. Ornea, E. Lovinescu, „*Opere*”, I, CNT, 1983, 9; Mihai Ungheanu, Eugen Lovinescu, „*Opere*”, I, LCF, 1983, 12; George Gană, E. Lovinescu, „*Opere*”, IV, MS, 1987, 2; Z. Ornea, *Adevăruri de ieri și de azi*, RL, 1990, 25. Al. S.

SIMIONESCU, Mircea Horia (23.I.1928, Târgoviște), prozator. Este fiul Irinei Simionescu (n. Popescu), oficianță PTT, și al lui Stelian Simionescu, ofițer de infanterie. Bunica paternă făcea parte din familia Brătianu și era rudă cu Istrate Micescu și cu Ion Pillat. **S.** urmează la Târgoviște școala primară și Liceul

„Ienăchiță Văcărescu”, absolvit în 1948. Rămâne orfan de tată la vârsta de zece ani. Are preocupări literare precoce, cu înclinare către avangardism, experimentalism, parodie etc. Împreună cu Radu Petrescu, Costache Olăreanu și alți adolescenți târgovișteni, redactează reviste-manuscris într-un singur exemplar („Apollo”, „Carnet literar”, „Cântece noi”, „Cloșca cu pui”, „Colorado”, „Oraș de nikel”, „Metru cub”, „Mogador”, „Spada” ș.a.) și plachete de versuri, dezbate chestiuni stilistice, își comunică proiecte literare, își comentează lecturile. Este momentul de coagulare a grupului literar care va fi numit ulterior - după vădirea publică, tardivă, în anii '70, a scrierilor reprezentanților lui - Școala de la Târgoviște. **S.** scrie în ultimii ani de liceu diferite texte - „cărți” nepublicate, citite prietenilor ori transmise acestora în manuscris - cu titluri excentrice (*Marele tratat*, *Cartea despre femeia esențială și lumile anexe*, *Vegetații lunare* etc.) și „conținut” asemenea; între ele, *Istoria organică*, primă formă a viitoarei *Bibliografii generale* (1970). Din 1948 e, timp de doi ani, student al Facultății de Filologie a Universității din București. Abandonează facultatea, absolvind-o abia în 1964, cu lucrarea *Lirica lui G. Călinescu*. Gazetar la „Scânteia” (1950-1969), scrie puțin pentru ziar (reportaj, articole, cronică muzicală). În timpul liber își definește primele cărți, cu totul străine de

„comandamentele” oficiale ale epocii în materie de literatură, pe care le va putea publica în perioada de relaxare ideologică de la sfârșitul anilor '60. Debutează cu povestirea *Cum l-am trădat pe Pascal*, la „Lucefărul”, în 1968, iar editorial cu *Dicționar onomastic*, apărut în 1969, primul volum al ciclului *Ingeniosul bine temperat*. În pofida tirajului mic, cartea va avea un mare succes de public și va face vâlvă prin noutatea și extravaganța ei contextuală. În 1969 **S.** ajunge șef de cabinet al lui Dumitru Popescu, devenit în acel an secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Funcția e stresantă și oarecum nepotrivită cu temperamentul „artist” al prozatorului, care încearcă să îi ajute, după puteri, pe solicitanți (scriitori, oameni de cultură etc.) și se remarcă printr-un comportament excentric. În 1971-1972 este, în cadrul Consiliului Culturii și Educației Socialiste, director adjunct al resortului Muzică, iar în 1972-1974 director general al Operei Române din București. Epuizat de solicitarea obligațiilor administrative, demisionează (după discuții tensionate care culminează cu episodul spargerii unui candelabru, intrat în „folclorul” biografic al scriitorului). Pensionat pentru motive de sănătate (după cum avea să explice ulterior, „se internează în spitale de psihiatrie și își regăsește acolo libertatea”), **S.** se consacră exclusiv scrisului, iar biografia publică se confundă cu lista cărților publicate, numeroase apreciate de critică, unele premiate: *După 1900, pe la amiază* (1974) și *Paltonul de vară* (1996) au fost distinse cu Premiul Uniunii Scriitorilor, iar *Jumătate plus unu* (1976) cu Premiul „Ion Creangă” al Academiei Române, Uniunea Scriitorilor acordându-i și Premiul Opera omnia (1997). Își construiește, cu mijloace modeste, o casă-refugiu la Pietrosița, în hinterlandul piemontan al Târgoviștei natale, unde obișnuiește să petreacă lungi perioade. A colaborat, cu fragmente de proză, eseuri și articole, la „România literară”, „Lucefărul”, „Viața românească”, „Contemporanul”, „Vatra”, „Familia”, „Litere” ș.a.

Importanța lui **S.** în peisajul literar postbelic e superioară aceleia a operei proprii. Fără să fie inițiatorul unui curent literar și fără să fi devenit „șef de școală” (el aparține unui grup literar colegial, de „egali”, fără lider autoritar), scriitorul s-a aflat, chiar de la primele cărți, în postura de întemeietor și, prin exemplul oferit, a avut rolul de catalizator al conturării și consolidării uneia dintre cele mai originale căi de înnoire a prozei contemporane. Proza lui este rafinată, ludic-livrescă, ironică și burlescă, nu fără a dezvălui și o componentă nostalgică și sentimentală, ținută sub control de preeminența intelectului și a viziunii estetice. Ilustrând pregnant fenomenul de amestec și destrămare a genurilor și speciilor literare, înlocuind gravitatea convențională cu farsa (farsă cu o gravitate subiacentă, neconvențională), literatura lui **S.** subminează deliberat iluzia reprezentării, demontând sau utilizând ironic convențiile tradiționale puse în slujba acreditării iluziei, cultivă relativizarea viziunii, abandonează scrupolul privind adecvarea realistă la real în favoarea preocupării pentru autoreferențialitate și poate fi catalogată drept „pre-postmodernistă”. Cea mai cunoscută carte a prozatorului rămâne, probabil, *Dicționar onomastic*. Sub titlul generic

Ingeniosul bine temperat se află un masiv ciclu format din cinci volume: *Dicționar onomastic*, *Bibliografia generală*, *Jumătate plus unu*, *Breviarul (Historia calamitatum)* (1980) și *Toxicologia sau Dincolo de bine și dincoace de rău* (1983), dar ansamblul e totuși o tetralogie, deoarece *Jumătate plus unu* nu e o carte autonomă, ci partea a doua, editată ulterior și separat, a *Dicționarului onomastic*. O clasificare ținând seama de caracteristicile fiecărei cărți în parte ar putea, în pofida estompării deosebirilor dintre genuri, să grupeze scrierile în „repertorii” sau „liste” – în această categorie ar intra primele două sau chiar primele trei cărți ale tetralogiei, dar și, de pildă, *Ulise și umbra* (1982), care are aceeași structurare, de „inventar”, „catalog” ori „fișier” –, apoi romane – e vorba de meta- sau pseudo-romane: *Toxicologia...*, *Nesfârșitele primejdii* (1978), *Învățăături pentru Delfin* (1979), *Redingota* (1984), *Licitația* (1985), *Asediul locului comun* (1988) –, volume de povestiri – *După 1900, pe la amiază*, *Banchetul* (1982), *Îngerul cu sort de bucătărie* (1992), *Fărădelegea vaselor comunicante* (1997) –, scrieri confesive – *Trei oglinzi* (1987), volum care cuprinde pagini de jurnal din 1946 – sau eseistice, așa-zise „note de drum” sau „impresii de călătorie” – *Răpirea lui Ganymede* (1975), și, în sfârșit, opere cu statut incert, mixt sau hibrid – *Paltonul de vară*, roman, dar și jurnal, și „repertoriu”, și culegere de proze scurte. De fapt, mai toate scrierile lui **S.** au un statut hibrid, iar încercările de sistematizare rămân în mare măsură arbitrare. Dar, cu toată diversitatea componentelor

sale, opera e remarcabil de unitară și omogenă, poate prea omogenă, suscitând, sub acest raport, rezervele criticilor, care i-au reproșat uneori monotonia, repetitivitatea: „Noi metri – după vorba lui Călinescu – din același sul de stofă” (Eugen Simion) sau „Această «comedie a literaturii» [...] născută ca o reacție la stereotipie, imobilitate și automatism, sfârșește prin a institui o monotonie a imprevizibilului, o tiranie a mișcării permanente, un delir al metamorfozelor și un triumf al convenționalismului” (Mircea Iorgulescu). Reductibilă, în ultimă analiză, la proze scurte, pentru că, oricât de ample, romanele lui **S.** sunt decompozabile în fragmente semi-autonome, articulate în manieră postmodernistă, iar „dicționarele” și „fișierele” sunt prin definiție înșirui de astfel de fragmente, literatura lui e totodată unificabilă într-un (virtual) ansamblu coerent și totalizant, o ambițioasă *summa*. Mai întâi, *Dicționar onomastic* parodiază, prin dispunerea textului și principiul de ordonare ales, lucrările lexicografice sau enciclopedice „serioase”: cuprinde nume de persoane, ordonate alfabetic și însoțite, fiecare, de o fișă caracterologică pretins „tipică” pentru purtătorii acelor nume. Procedul permite desfășurarea neîngrădită a fanteziei, subiectivității, ironiei, „travaliului scriptural”. „Fișele” sau „articolele” pseudodicționarului pot avea de la câteva cuvinte (uneori simpla semnalare a prezenței în cartea de telefon a numelui, bizar, la care se referă) până la mai multe pagini de text (e vorba, atunci, de schițe sau adevărate nuvele, a căror legătură

Nicolae Prelipceanu, Dan Cristea, Mircea Horia Simionescu, Marin Sorescu, Mircea Zăciu, Constantin Toiu, Laurențiu Fulga

cu numele pe care îl „lămuresc” e uneori subtilă, neevidentă, fie întemeiată pe calambur, fie motivată de factori greu depistabili, dacă nu deliberat absentă). În selecția numelor și în redactarea „fișelor” se cultivă bizarul, asocierile năstrușnice, iar „caracterizările” formulate la adresa purtătorului unui nume sau al altuia sunt motivate arbitrar, justificate prin recurs la sugestie, dar făcute plauzibile prin măiestria mijloacelor literare puse în slujba „acreditării” lor. De fapt, demersul caracterologic sau portretistic e un pretext pentru desfășurarea a ceea ce Nicolae Manolescu numea „literatură pură”, un pretext pentru exhibarea ironică a tehnicilor literare, *Dicționar onomastic* fiind în primul rând „un mare repertoriu de teme și motive literare, de artificii, tehnici și mijloace românești, privite cu ochiul parodistului, [...] un flaubertian joc de-a literatura, un loc al locurilor comune, pe care, inventariindu-le ca un scrib alexandrin, autorul le și persiflează”. Asemănătoare cu *Dicționar onomastic* e *Bibliografia generală*, alt repertoriu fantezist și parodic, de asemenea cu obiect fictiv, ale cărui „articole” – care, de data aceasta, nu sunt dispuse alfabetic – s-ar defini ca niște recenzii sau rezumate ale unor cărți imaginare. Pastișe în rezumat, „romane în pilulă”, textele relevă imaginația epică a autorului, desăvârșita lui măiestrie stilistică, perspicacitatea în materie de „scheme” literare, rafinamentul cultural. Un *Cuvânt înainte* ironic legitimează cartea ca pe o lucrare de bibliologie, dar sugerează și justificarea scrisului metalivresc al lui S.: viața omului modern fiind în mare parte „livrescă”, se subînțelege că literatura care i se potrivește va trebui să fie metalivrescă. Umorul și ironia vizează aici trei niveluri: sunt „deconspirate”, prin repertoriere parodice, schemele românești, e ironizat limbajul recenziilor, al cronicilor literare și al „referatelor de carte”, cu toate clișeele lor, și e continuat demersul ludic pe teme onomastice inițiat de *Dicționar onomastic*, prin numele „autorilor” imaginari „recenzați”, purtătoare de referințe și sugestii sau oferind materie pentru calambururi. Uneori apar nume de autori reali, cărora le sunt atribuite cărți inexistente (Mihail Sadoveanu, *În târg la Tananți*) sau nepublicate (Mircea Horia Simionescu, *Cartea despre femeia esențială și lumile anexe*), iar altele cărți reale sunt recenzate fantezist (George Bacovia, *Plumb*, prezentat ca un volum de metalurgie). Textul din alt volum, *Breviarul*, e „o scriere de speța alegoriei și a parabolei, o «utopie» satirică în formulă inedită” (Dumitru Micu) și are două mari secțiuni: o serie de discursuri ale unor personaje ciudate (animale, păsări, obiecte etc., foste cândva oameni și care, în urma „deconspirării” din final, se vădesc a fi pensionarii unui ospiciu psihiatric), transcrierea fiind atribuită unui Anonim, și un masiv corp de „note”, foarte postmodern, asumat de autorul real în pretinsa lui postură de editor și glosator al scrierii Anonimului. În afară de comentariile caleidoscopice și fanteziste (ce includ uneori mici narațiuni independente etc.) ale pseudo-„îngrijitorului de ediție”, sunt introduse și fragmente ale unui al doilea text al Anonimului, paralel cu cel din prima parte. Cartea e, sub aparențe ludice, o vastă „panoramă” a lumii contemporane, plină de gravitate și conținând în subtext înfrigurate interogații asupra vicisi-

tudinilor veacului. În schimb, *Toxicologia...* ar putea fi descrisă ca o autobiografie, în parte reală, în parte fictivă, unde discursul auctorial e relativizat prin interpretarea lui contrapunctică de personaje ale prozelor de ficțiune ale lui S. Sensul general întregeste înțelesul celorlalte volume ale ciclului. Alte scrieri ale lui S. au, dincolo de diversitatea lor (este, uneori, afectată adoptarea formulei romanului de aventuri, altcândva a textului confesiv ori a biografiei ș.a.m.d.), aceleași trăsături esențiale, atât în ce privește construcția și tehnicile, cât și sensul global. Criticii au semnalat, cvasiunanim, predominanța discursului ironic, burlesc, parodic, afectat livresc și erudit (cu subtext ludic), ingeniozitatea tehnicii narative (se întâlnesc adevărate broderii scripturale, cascade de „sertare” narative, deschise fie prin „punere în abis”, fie „în paralel” față de textul principal, performanțe de jonglerie în materie de atribuire succesive sau alternative ale secvențelor unor naratori diferiți, exploatarea virtuților polifoniei, dezbaterei și dialogului, recursul la digresiune și la citat, real sau apocrif, la pastișă ș.a.m.d.). Au fost remarcate și afinități cu Urmuz, cu avangarda interbelică și cu literatura absurdului, Dumitru Micu opinând, de pildă, că proza lui S. conține „poate mai mult dadaism decât întreaga presă românească de

avangardă". Pe de altă parte, prozatorul e unul din primii autori români contemporani care au practicat textualismul. Literatură în mare parte autospeculară, metaliteratură de fapt, scrisul lui, postmodernist *avant la lettre* în contextul românesc, se distinge de postmodernismul radical prin faptul că păstrează o aură nostalgică și sentimentală, o moderație a deconstrucției, un filon „umanist". Aparent paradoxal – în condițiile dinamității ostentative a mai tuturor convențiilor narative și compoziționale –, textele atestă un scrupul legat de echilibru, cu filiație clasică, și o preocupare estetică. În ce privește ansamblul datelor concrete, pseudoreferențiale, ale lumii ficționale construite de autor, acesta e greu de rezumat: extrem de bogat, alcătuit din elemente de o mare diversitate, el tinde să coincidă cu o imagine panoramică a existenței umanității moderne. Câteva filioane tematice privilegiate sau corpuri de motive și situații recurente pot fi totuși remarcate: „aventurosul" românesc (parodiat cu ironie și bună dispoziție), patrimoniul autobiografic (de la spațiul fabulos, transfigurat de nostalgie, al Târgoviștei până la sihăstrirea intermitentă la Pietroșița, în anii deplinei maturității, o pregnantă obsesivă dobândind-o episodul unui foarte grav accident feroviar din care scriitorul scapă nevătămat), aventura intelectuală, fascinația pentru muzica clasică și, în general, pentru rafinamentul artistic, fascinație dublată de una față de universul „italic", multe fragmente având drept scenă orașele italiene și configurând o Italie idealizată, aproape atemporală, admirată cu pasiune. Opera lui S. a avut, în anii '70-'80 ai secolului trecut, un incontestabil sens antitotalitar, a subminat exigențele literaturii de comandă pe care încerca să o impună oficialitatea din epocă. Promotor al extremei modernități – s-au remarcat similitudini între scrierile sale și cele ale unor reprezentanți ai grupului francez OuLiPo, ca Raymond Queneau și Georges Perec –, precursor al textualismului, prin utilizarea unor proceduri literare practicate ulterior de scriitori afirmați în anii '80, S. e unul din deschizătorii de drum ai postmodernismului românesc și unul din artizanii (re)sincronizării cu orientările novatoare ale literaturii universale.

Citind cărțile lui Mircea Horia Simionescu, vom avea tot timpul senzația prezenței, în spectacol, a artistului, a marelui scamator care se ia în serios cu intermitență, se convinge o clipă, chiar pe sine, de savoarea fanteziei sale, pentru ca să-și deconspire brusc mitomania ori să-și comenteze, lucid și detașat, reprezentanția. Artistul parodiază [...] și se autoparodiază [...]. Împingând foarte departe jocul cărților pe față, scriitorul lasă să se vadă secretele artei sale și ale artei în general și, paradoxal, gestul său nu rămâne fără consecințe „artistice": revelarea, îndrăznețată sau disperată, a paradigmei literaturii devine, în chip neașteptat, literatură.

EUGEN NEGRICI

SCRIERI: *Ingeniosul bine temperat*, vol. I: Dicționar onomastic, București, 1969, vol. II: *Bibliografia generală*, București, 1970, [vol. III]: *Jumătate plus unu*, București, 1976, [vol. IV]: *Breviarul (Historia calamitatum)*, București, 1980, [vol. V]: *Toxicologia sau Dincolo de bine și dincoace de rău*,

București, 1983; *După 1900, pe la amiază*, București, 1974; *Povestiri galante*, București, 1974; *Răpirea lui Ganymede*, București, 1975; *Nesfârșitele primejdii*, București, 1978; *Învățătură pentru Delfin*, București, 1979; *Banchetul*, București, 1982; *Ulise și umbra*, București, 1982; *Redingota*, București, 1984; *Licitația*, București, 1985; *Trei oglinzi*, București, 1987; *Asediul locului comun*, București, 1988; *Îngerul cu șorț de bucătărie*, București, 1992; *Povestiri galante*, București, 1994; *Paltonul de vară*, pref. Alex. Ștefănescu, București, 1996; *Fărădelega vaselor comunicante*, București, 1997; *Febra. File de jurnal (1963-1971)*, București, 1998; *Târgoviște (Scurt excurs sentimental)*, Târgoviște, 1999; *Cum se face*, Târgoviște, 2002. **Ediții:** I. L. Caragiale, *Momente și schițe*, pref. edit., București, 1993.

Repere bibliografice: Damian, *Intrarea*, 81-86; Ardeleanu, „A urî", 144-149; Stănescu, *Cronici*, 195-200; Protopopescu, *Volumul*, 225-229; Vlad, *Convergențe*, 320-328; Corbea-Florescu, *Biografii*, I, 199-203; Nemoianu, *Utilul*, 39-44; Dimisianu, *Valori*, 119-121; Iorgulescu, *Rondul*, 203-206; Titel, *Pasiunea*, 79-84; Vlad, *Lectura*, 204-212; Ungureanu, *Proză*, 196-201; Ștefănescu, *Preludiu*, 214-220; George, *Sfârșitul*, II, 332-335; Mihai Zamfir, *Ironia contemporană: condiția ei stilistică*, VR, 1978, 7-8; Negrici, *Figura*, 111-135; Iorgulescu, *Fișcul*, 197-201; Zaciuc, *Lancea*, 108-115; Cristea, *Faptul*, 223-228; Popescu, *Cărți*, 135-138; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 226-230; Culcer, *Serii*, 184-190; Voicu Bugariu, *Analogon*, București, 1981, 181-185; Dobrescu, *Foiletoane*, II, 93-100; Moraru, *Semnele*, 209-213; Tomuș, *Mișcarea*, 247-250; Simuț, *Diferența*, 142-145; Ciobanu, *Opera*, 236-240; Gheorghiu, *Reflexe*, 22-28; Manolescu, *Arca*, III, 233-241; Laurențiu Ulici, *Confort Procust*, București, 1983, 209-211; Liviu Petrescu, *Roman și intertextualitate*, ST, 1984, 12; Manea, *Contur*, 53-56; Titel, *Cehov*, 187-190; Condurache, *Portret*, 23-25; Iorgulescu, *Prezent*, 219-221; Braga, *Sensul*, 173-178; Cristea, *Fereastră*, 251-257; Holban, *Profiluri*, 287-298; Rotaru, *O ist.*, III, 843-850; Regman, *De la imperfect*, 71-83; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 114-121; Holban, *Literatura*, 163-166; Simion, *Scriitori*, IV, 292-326; I. Negoieșcu, *Mircea Horia Simionescu*, F, 1992, 10; Cristea, *A scrie*, 92-95; Mihai Dragolea, *În exercițiul ficțiunii. Eseu despre Școala de la Târgoviște*, Cluj-Napoca, 1992, 5-34, 79-82, 86-92, 102-103, 112-117, 121-147; Ioana Părvulescu, *Cartea Cărților*, RL, 1993, 3; Nicolae Manolescu, *Artistul în șorț de ucenic*, RL, 1993, 19; Claudiu Constantinescu, *Castelul de cărți*, RL, 1993, 19; Virgil Mihaiu, *Carte de căpătâi*, ST, 1993, 5; Tania Radu, *Locuind fragmentul*, LAI, 1993, 49; Nicolae Bârna, *Artă și „meserie"*, CC, 1994, 4-5; Lovinescu, *Unde scurte*, III, 329-334; Negoieșcu, *Scriitori contemporani*, 380-383; Simuț, *Incursiuni*, 160-163; Ioana Părvulescu, *Bijuterii discrete*, RL, 1995, 1; Dan Silviu Boerescu, „*Bibliografia generală*", LCF, 1995, 30; Carmen Varfalvi-Berinde, *Măștile parodiei*, APF, 1995, 8; Micu, *Scurtă ist.*, III, 339-349; Monica Spiridon, *Ce e nou în garderoba literaturii*, R, 1997, 5-6; Ioan Adam, *Jocuri în lumea numelor*, ALA, 1997, 395; Alex. Ștefănescu, *Mircea Horia Simionescu*, RL, 1998, 3; Ioan Stanomir, *Nesfârșitele primejdii*, LCF, 1998, 19; Mircea Bârsilă, *Mitul parantezei*, „*Calende*", 1998, 6; Nicolae Oprea, „*Fac consecvent politica scrierilor mele egotiste și inactuale*" (interviu cu Mircea Horia Simionescu), „*Calende*", 1998, 6; Ioan Ștefan Ghilimescu, „*Înseși nevăzutele fiind viață, nu știu ce firsoz de energie sau formă închipuită ar putea rămâne în afara interesului literaturii*" (interviu cu Mircea Horia Simionescu), „*Calende*", 1998, 6; Glodeanu, *Dimensiuni*, 164-171; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 160-162, 343-351, *passim*; *Dicț. analitic*, II, 163-166, IV, 608-611; Gheorghe Glodeanu, *Mircea Horia Simionescu sau Comedia literaturii*, JL, 2000, 13-14; C. Rogozanu, *Fals tratat de călătorie*, RL, 2000, 43; Dimisianu, *Lumea*, 223-227; *Dicț. esențial*, 759-761; Micu, *Ist. lit.*, 608-613; Ion Simuț, *Între Urmuz și Borges, despre tutun, patefon, jurnal și politică și „Școala de la Târgoviște"* (interviu cu Mircea Horia Simionescu), F, 2001, 4;

Manolescu, *Lista*, II, 122-127; Bârna, *Comentarii*, 135-148; Cristea-Enache, *Concert*, 456-460; Nicolae Oprea, *Opera și autorul*, Pitești, 2001, 52-80; Gheorghe Crăciun, *În tranșeele lui MHS. Zăbal, gesbor, Bertflan și principii luminilor simulate*, OC, 2002, 134; Carmen Mușat, *Strategiile subversiunii*, postfață Mircea Martin, Pitești, 2002, 211-221, *passim*; Negrici, *Lit. rom.*, 379-388; Nicolae Oprea, *Timpul lecturii*, Cluj-Napoca, 2002, 191-196; Emil Vasilescu, *Despre arta romanului*, „Biblioteca”, 2003, 1; Alex. Ștefănescu, *Mircea Horia Simionescu*, RL, 2003, 4; Ioana Părvulescu, *Biblioteca particulară*, RL, 2003, 4; Ioan Bogdan Lefter, *Primii postmoderni. „Școala de la Târgoviște”*, Pitești, 2003, 129-165. N. Br.

SIMIONESCU-RÂMNICEANU, Marin (9.XI.1883, Focșani -25.III.1964), dramaturg, prozator și eseist. Este fiul Elenei (n. Mincu) și al lui Dumitru Simionescu-Râmniceanu. Profilul mamei lui **S.-R.** I-ar fi inspirat pe Duiliu Zamfirescu în portretizarea Sașei, personaj din romanul *Viața la țară*. Urmează studii de filosofie și estetică la Universitatea din Charlottenburg, Berlin. Spirit polemic, intră în arena literară prin disputa cu G. Ibrăileanu, în revista „Luceafărul”, unde colaborează din 1905, pe tema „artă pentru artă și artă cu tendință”, la care va reveni insistent în *Propilee artistice* (1913), cu încercări de clasificare conceptuală, ca *Morala în artă*, *Poporanismul*, „arta industrială”. Cartea conține și patru „dări de seamă” analitice, una ridiculizând maniera critică impresionistă practică de E. Lovinescu în *Pași pe nisip*. Tot în 1913 publică la București, iar peste un an la Berlin „episodul dramatic în trei acte” *Andrei Braniște*. În 1930 îi apare volumul de nuvele *Martirolog profan*, care încheie activitatea sa propriu-zis literară. A mai colaborat la „Ramuri”, „Sămănătorul”, „Flacăra”, „Rampa”, „Noua revistă română”, „Sburătorul”, „Adevărul literar și artistic”, „Gândirea”, „Ideea europeană”, „Propilee literare”, „Milcovia”, „Cuvântul liber”, „Revista Fundațiilor Regale” ș.a., semnând și Dumitru Simina. Spirit erudit, preocupat de varii domenii, elaborează *Istoria artelor* (1924), scrie studii de estetică, precum *Necesitatea frumuseții* (1925), investighează domeniul filosofiei în ampla lucrare *Libertate* (I-III, 1936-1942), alte unsprezece caiete rămânând inedite, ca și o *Estetică*, însumând peste o mie de pagini. Se arată interesat și de politică (*Contribuțiuni la o ideologie politică specific românească*, 1939, în colaborare), urbanistică (*Urbanism sau raționalizarea estetice municipale, Bucureștii, metropola culturii*, în colaborare), arta bizantină (*Considerații stilistice asupra arhitecturii bizantine*). Este membru corespondent al Academiei Române din 1919 și membru al Societății Scriitorilor Români din 1921.

Interpret înzestrat cu finețe în analiza celor mai derutante concepte estetice, **S.-R.** vădește aceeași propensiune către dilematic și cazuistică și în scrierile literare, puține, pe care le-a lăsat. Piesa de teatru *Andrei Braniște* este, în fond, ilustrarea unei meditații pe tema precarității existenței, cum anunță și motoul din Eschil: „O umbră ajunge să întunece fericirea omului”. Protagonistul, pianist virtuoz, înconjurat de afecțiunea și prețuirea familiei, pare un om ajuns în pragul împlinirii. Pas cu pas, temeiurile îndoelnică ale realizărilor

sale, ca artist și ca om, se prefac în motive de disperare, care îl duc la sinucidere. Un prieten compozitor pe care îl venerase, dispărut timpuriu, a cărui „integrală” se pregătește Braniște să o interpreteze, se dezvăluie, într-o imprudentă clipă de sinceritate a soției, a fi fost miezul găunos al întregii sale existențe. Piesa are o desfășurare paroxistic-absurdă: infidelitatea din tinerețe a soției, paternitatea incertă a celor două fiice, poziția ridicol-umiltoare a lui Braniște, în umbra nefastă a „maestrului”, falsa afecțiune a familiei, la care se adaugă dezastrul financiar, toate sunt potențate de furia negatoare a celui deziluzionat, cuprins de un elan al distrugerii și autodistrugerii. Forța personajului, care refuză minciuna salvatoare și tot ceea ce urzea o existență fericit-mediocră, stă în a afirma adevărul, anticipând, măcar tipologic, naturile intransigente moral din teatrul lui Camil Petrescu. Metamorfoza interioară a personajelor este însă prea rapidă, aproape subită, inconsistentă dramaturgic, de unde un aer construit, demonstrativ al piesei și un gust al absurdului prea căutat. Aceleași excese, vizibile cu deosebire în finalurile dramatic-spectaculoase, sunt de găsit și în nuvelele din volumul *Martirolog profan*. În vremea războiului, părintele Prigor duce un trai liniștit și resemnat, în umbra ocrotitoare a credinței, veghind căldura căminului, în care tocmai i s-a născut un fiu. Niște soldați dintr-un regiment în trecere îi cer să îi lase să sape după niște bani ascunși de un camarad, presupus mort, într-o casă părăsită din curtea bisericii. Așa începe calvarul închipuirilor terifiante, izvorâte din conștiința complicității și din teamă. La câțiva ani după încheierea războiului apare, invalid și milog, cel care îngropase banii. În încleștarea cu această fantomă răzbunătoare preotul se înjunghie, spre a lua asupra-și lanțul nenorocirilor, pe care îl vedea fără capăt, răsfrânt asupra familiei. Chinul interior al părintelui Prigor are o intensitate la limita absurdului, întrucâtva neverosimilă. Iulia, din nuvela omonimă, este un „caz” de piromanie, joaca ei cu focul mergând până la o extatică, stranie confuzie, dar ciudățenia fetei e artificială, exterioară. De aceeași factură cu prima nuvelă, *Cornel Merei* este povestea unui soț care trimite în secret flori consoartei, spre a-i pune la încercare fidelitatea. Reușind să o turbure, e cuprins de remușcări și, spre a reînoda firul rupt al încrederii, vrea să simuleze un accident de mașină, menit să readucă afecțiunea femeii, dar este ucis. Aici cazuistica geloziei frizează, în același timp, absurdul și ridicolul. *Șeful Preda*, ultima nuvelă, exploatează gelozia paternă, care ia o turnură demențială, patologică și duce la întâmplări tragice. În general, sub aparențe inofensive, aproape banale, personajele lui **S.-R.** ascund un uriaș potențial de neliniște, de instabilitate interioară, transformându-se, subit, în indivizi descumpăniți, explozivi.

SCRIERI: *Andrei Braniște*, București, [1913]; ed. Berlin, 1914; *Propilee artistice*, București, 1913; *Istoria artelor*, București, 1924; *Necesitatea frumuseții*, București, 1925; *Martirolog profan*, București, [1930]; *Libertate*, I-III, București, [1936]-1942; *Bucureștii, metropola culturii* (în colaborare cu Liviu Rebreanu, V. I. Popa, Dem. I. Dobrescu), București, f.a.

Repere bibliografice: Ibrăileanu, *Opere*, IV, 63–109, 139–150; Trivale, *Cronici*, 203–206; Arghezi, *Scrieri*, XXVIII, 223–228; Lovinescu, *Critice*, III, 154–157; Ralea, *Scrieri*, II, 422–423; Perpessicius, *Opere*, XII, 241; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 193–197; Anestin, *Schiță*, 107; Tudor Teodorescu-Braniște, *Scara vieții*, îngr. și pref. Constantin Darie, București, 1976, 114–119; Mateiu I. *Caragiale – un personaj. Dosar al existenței*, coordonator și pref. Al. Oprea, București, 1979, 52–54; Dumitru Huțanu, *Mari gânditori focșeni: Marin Simionescu-Râmniceanu*, „Revista V”, 1990, 8; Muscalu, *Dicț. scriit. vrânceni*, 150–151; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 252–253. S. D.

SIMONESCU, Dan (11.XII.1902, Câmpulung – 10.III.1993, București), istoric literar, bibliolog și editor. Este unul din cei șaptesprezece copii (doar zece ajunși la maturitate) ai Ecaterinei (n. Slăvescu) și ai lui Ion Simon, funcționar. Face școala primară la Câmpulung (1909–1912), începe liceul tot aici și îl termină în 1921, la Pitești. Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, pe care a absolvit-o în 1925, cu teza *Viața literară și culturală a mănăstirii Câmpulung (Muscel) în trecut*, îndrumată de Ioan Bianu. Profesor în învățământul secundar, întâi la Câmpulung, apoi în București, la Liceul „Mihai Eminescu”, devine, în 1927, și asistent universitar, bibliotecar la Seminarul de istoria literaturii române al Facultății de Litere și Filosofie. Ioan Bianu l-a adus, în 1931, ca bibliotecar, la Secția de manuscrise și carte veche de la Biblioteca Academiei Române, unde a lucrat până în 1943. În 1938 își susține teza de doctorat (pentru a cărei pregătire făcuse câteva călătorii de studii în Turcia, Grecia și Franța), intitulată

Literatura română de ceremonial. Condiția lui Gheorgachi. 1762, documentată privind asupra ceremonialului aulic din epoca bizantină până la textele care au urmat *Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*. Din 1939 ține cursuri la Școala Superioară de Arhivistică și Paleografie din București. Numit în 1941 profesor suplinitor la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași, după un an era profesor titular. Din 1947 este director la Seminarul Pedagogic Universitar „Titu Maiorescu” din București (unde mai predase între 1935 și 1938) și, fără a-și întrerupe cursurile de la Iași, director în Ministerul Învățământului. Anul 1952 i-a adus îndepărtarea de la catedra universitară, dar în 1953 devine cercetător științific principal la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, calitate pe care o deține până în 1968. Doctor docent în 1962, va fi din 1963 și profesor la secția de biblioteconomie a Institutului Pedagogic de pe lângă Universitatea din București. În 1968 Facultatea de Limba și Literatura Română a aceleiași Universități l-a primit printre profesorii săi. A ieșit la pensie în 1972, iar peste douăzeci de ani, în 1992, Academia Română l-a ales membru de onoare.

În toată viața sa de universitar și de cercetător S. i-a urmat pe Ioan Bianu și pe Nicolae Cartojan, dând activității sale o dublă direcție: istoria literaturii române vechi și bibliografia. Debutează, student fiind, în 1923, la revista „Șezătoarea”, iar în 1926 adună într-un volum intitulat *Încercări istorico-literare* două lucrări de seminar din anii de facultate despre *Viața Sfinților Varlaam și Ioasaf* și *Cântarea României*, tot acum publicându-și teza de licență, care inaugurează o direcție de cercetare consacrată studierii producției de carte veche, manuscrisă și tipărită, în centre românești medievale. Colaborează la „Raze de lumină”, „Studii italiene”, „Biserica Ortodoxă Română”, „Cercetări literare”, „Arhiva românească”, „Studii și cercetări istorice”, „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, „Scriptum”, „Anuarul Liceului Național din Iași”, „Arcades”, „Studii și materiale de istorie medie”, „Limbă și literatură”, „Studia et acta orientalia”, „The Book Collector” ș.a. În averea sa științifică – mai mult de trei sute de titluri și aproape două sute șazeci de note, recenzii și semnalări cu caracter bibliografic – lucrările de bibliologie domină. S. a terminat de lucrat volumul al treilea din *Bibliografia românească veche* (începută în 1903 de Ioan Bianu și Nerva Hodos), tom apărut în 1936, și va lucra singur următorul volum, care cuprinde *Adăogiri și îndreptări*, tipărit în 1944. Numeroasele contribuții ulterioare – studii, articole, note, broșuri, prefețe, manuale și cursuri universitare – l-au impus ca reprezentant al reflecției teoretice (și, eventual, istorice) în bibliologia românească, precum și ca investigator al începuturilor tiparului – *Le Vieux livre roumain* (1947), *Incunabula în Rumania* („The Book Collector”, 1976), *Pagini din istoria cărții românești* (1981, în colaborare cu Gheorghe Buluță) –, deschis în același timp spre modernizare în inventarierea cărților vechi din biblioteci, în catalogarea lor pe colecții, în editarea și valorificarea lor științifică. Bibliograful, cunoscător avizat de carte veche, l-a ajutat neîndoielnic pe istoricul literar. Obligațiile de la catedra din Iași s-au materializat în câteva cursuri – *Probleme de literatură veche românească* (1942), *Istoria*

literaturii române din secolul al XVI-lea (1942-1943), *Curs de istoria literaturii române vechi. Epoca românească a vechii noastre literaturi* (litografiat, 1943-1944), în care „umbra” lui Cartoian se simte chiar și în cercetarea largă a contextelor culturale. Pentru S. - în stare să își surprindă cititorii cu două ediții remarcabile: *Codex Aureus*, text alcătuit în vremea lui Carol cel Mare, și *Codex Burgundus*, manuscris din veacul al XV-lea, ambele conservate la Biblioteca „Batthyáneum” și tipărite în 1972 și în 1975, sau să își omagieze maestrul, incluzând, în ediția a doua a *Istoriei literaturii române vechi* (1980), o *Bibliografie selectivă* pentru anii 1942-1979 și *Bibliografia scrierilor* lui N. Cartoian - primatul textului a rămas indiscutabil, ceea ce îl face un editor plin de merite. *Condica lui Gheorgachi*, pe care o va tipări în 1939, îi slujise drept material de studiu pentru teza de doctorat. Urmează *Legenda lui Afrodițian Persul* (1942), *Istoria Țării Rumânești... a stolnicului Constantin Cantacuzino* (publicată în 1944 „de pe un manuscris”, împreună cu N. Cartoian), *Cronica lui Baltazar Walter despre Mihai Viteazul, în raport cu cronicile interne contemporane* (în „Studii și materiale de istorie medie”, 1959), precum și textele editate exemplar în anii când era cercetător la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”: *Istoria Țării Românești. 1290-1690 (Letopisețul cantacuzinesc)* (1960, în colaborare cu Constant Grecescu), *Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII-XVIII)*, carte apărută în 1967, ce va impune un „gen” literar, *Cronica anonimă a Moldovei. 1661-1729* (1975), *Cărțile populare în literatura românească (I-II)*, 1963, în colaborare cu I. C. Chițimia). Dintre moderni, pe S. l-a atras cu precădere Mihail Kogălniceanu. A pregătit ediții selectivă (1947, 1955, 1956, 1962, 1964), i-a editat scrisorile și impresiile de voiaj (1967, împreună cu Augustin Z. N. Pop), i-a publicat scrierile social-politice (*Texte social-politice alese*, 1967, în colaborare), a încercat să definească o poetică a scriitorului pașoptist (*Baza folclorică a artei literare a lui Mihail Kogălniceanu*, 1968).

SCRIERI: *Încercări istorico-literare*, Câmpulung, 1926; *Viața literară și culturală a mănăstirii Câmpulung (Muscel) în trecut*, Câmpulung, 1926; *Sibulele în literatura românească*, București, 1928; *Din istoria presei românești: „Republica română”*, București, 1931; *Bibliografia românească veche. 1508-1830*, vol. III (în colaborare cu Ioan Bianu și Nerva Hodoș), București, 1936, vol. IV, București, 1944; *Istorie literară în recenzii*, București, 1936; *Lectura particulară și biblioteca școlară* (în colaborare cu D. Murărașu), București, 1939; *Catehismul Sibiian. 1544*, București, 1946; *Le Vieux livre roumain*, București, 1947; *Le Roman populaire dans la littérature roumaine médiévale*, Sinaia, 1963; *Târgoviște, vechi centru tipografic românesc* (în colaborare cu Victor Petrescu), Târgoviște, 1972; *Curs de teorie a bibliografiei*, București, 1976; *Pagini din istoria cărții românești* (în colaborare cu Gheorghe Buluță), București, 1981; *Contribuții (Literatură română medievală)*, București, 1984; *Scurți istorie a cărții românești* (în colaborare cu Gheorghe Buluță), București, 1994. **Ediții:** *Literatura românească de ceremonial. Condica lui Gheorgachi*, București, 1939; *Legenda lui Afrodițian Persul*, pref. Nicolae Cartoian, București, 1942; Constantin Cantacuzino, *Istoria Țării Rumânești întru care să cuprindă numele ei cel dintâi și cine au fost lăcuiitorii ei atunci*, introd. edit., Craiova, 1944 (în colaborare cu Nicolae Cartoian); Mihail Kogălniceanu, *Scrieri sociale*, București, 1947, *Scrieri alese*, I-II, pref. edit., București, 1955, *Despre literatură*, pref. edit., București, 1956,

Profesie de credință, pref. Geo Șerban, București, 1962 (în colaborare cu Geo Șerban), *Tainele inimii. Scrieri alese*, pref. edit., București, 1964, *Scrieri. Note de călătorie*, București, 1967 (în colaborare cu Augustin Z. N. Pop), *Texte social-politice alese*, pref. edit., București, 1967 (în colaborare cu Dan Berindei, Leonid Boicu, Nicolae Ciachir și Matei Ionescu), *Opere*, I, introd. edit., București, 1974; *Alexandria*, pref. edit., București, 1956; ed. 2, București, 1958; *Istoria Țării Românești. 1290-1690 (Letopisețul cantacuzinesc)*, introd. edit., București, 1960 (în colaborare cu Constant Grecescu); *Cărțile populare în literatura românească*, I-II, introd. edit., București, 1963 (în colaborare cu I. C. Chițimia); *Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII-XVIII)*, introd. edit., București, 1967; *Codex Aureus*, introd. edit., București, 1972; *Codex Burgundus*, introd. edit., București, 1975; *Cronica anonimă a Moldovei. 1661-1729*, introd. edit., București, 1975; Nicolae Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, pref. Dan Zamfirescu, postfața edit., București, 1980; C. D. Aricescu, *Scrieri alese*, pref. Ștefan Cazimir, București, 1982 (în colaborare cu Petre Costinescu).

Repere bibliografice: Mih. Popescu, „Din istoria presei românești”, CL, 1931, 3; N. Drăganu, *Diaconul Coresi; Errare humanum... perseverare diabolicum*, DR, 1934-1935; Ion Breazu, „Din istoria presei românești: „Republica română””, DR, 1934-1935; Perpessicus, *Opere*, VIII, 357-361, IX, 436-442; Nicolae Grigoraș, „Literatura românească de ceremonial. Condica lui Gheorgachi”, „Studii și cercetări istorice”, 1943; [Dan Simonescu], „Studia bibliologica”, 1969, partea I (semnează G. G. Ursu, Aurelian Sacerdoțeanu, Dan Zamfirescu, Corneliu Dima-Drăgan); *Dan Simonescu, (Biobibliografie)*, pref. Dan Zamfirescu, București, 1972; Bucur, *Istoriografia*, 431-433; Corbea-Florescu, *Biografii*, I, 193-198; Piru, *Varia*, II, 46-50; N. Vasilescu-Capsali, „Codex Burgundus”, CNT, 1976, 11; Al. Duțu, *Reeditarea unei interesante opere din istoriografia secolului al XVIII-lea*, MS, 1976, 3; Șerban Cioculescu, „Pagini din istoria cărții românești”, RL, 1982, 8; G. Mihăilă, *O viață în slujba cărții românești*, RL, 1982, 52; I. C. Chițimia, *Dan Simonescu la 80 de ani. În onoare*, „Buletinul Societății de Științe Filologice”, 1982; Al. Zub, *Un cărturar și un pedagog*, CL, 1983, 2; I. D. Lăudat, *Profesorul Dan Simonescu - o viață închinată cărții*, AUL, literatură, t. XXIX, 1983; I. D. Lăudat, *Dan Simonescu, profesor la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași*, AUL, literatură, t. XXX, 1984; Gh. Bulgăr, „Contribuții”, F, 1985, 2; Dim. Păcurariu, *Erudiția și rigoarea istoricului literar*, LCF, 1985, 14; Gheorghe Buluță, *Contribuții la studiul literaturii române vechi*, LCF, 1986, 2; I. C. Chițimia, *Profesorul Dan Simonescu la 85 de ani*, „Buletinul Societății de Științe Filologice”, 1987; Mircea Anghelescu, *Cărturari și ediții*, LCF, 1991, 36; Mihai Mitu, *Dan Simonescu*, RITL, 1993, 3-4; Datcu, *Dicț. etnolog*, II, 210-211; Victor Stoleru, *Remember*, București, 2001, 52-57; *Centenar Dan Simonescu. Cartea și biblioteca. Contribuții la istoria culturii românești*, îngr. și pref. Gheorghe Buluță și Victor Petrescu, Târgoviște, 2002; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 253-254; Gheorghe Buluță, Victor Petrescu, *Galeria bibliologilor români. Portrete*, Târgoviște, 2003, 36-38. D. H. M.

SIMU, Octavian (10.VI.1935, Ilișești, j. Suceava), prozator și niponolog. Este fiul Eudochiei (n. Botusanu) și al lui Marcu Simu, funcționar. Urmează școala primară la Hârlău și Sibiu și liceul la Sibiu, Calafat și Suceava (1945-1952). Face studii universitare la Facultatea de Medicină din Iași (1952-1958) și profesează, după absolvire, în județele Bacău, Suceava, Iași și, din 1961, la București. În perioada 1966-1972 învață limba japoneză la Universitatea Populară din București. Debutează cu proză în 1970, la „România literară”, iar editorial cu volumul de povestiri și nuvele *Balanța cu umbre*, apărut în 1971,

urmat de mai multe romane și de o culegere de versuri, *Crângul semnelor* (2001). Mai colaborează la „Luceafărul”, „Cronica”, „Orizont”, „Vatra” ș.a. Este membru fondator al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști (1990), președinte al Societății Române de Niponologie (din 1990) și membru al Asociației de Studii Orientale din România.

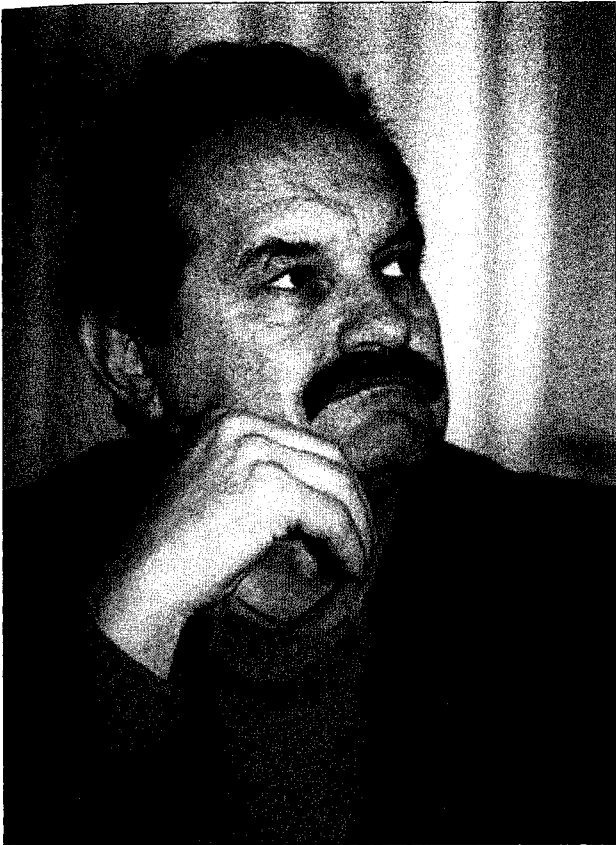
Evoluția prozei lui **S.** este surprinzătoare și deconcertantă. În *Balanța cu umbre*, ca și în romanul *Spațiile altora* (1972), **S.** încearcă decuparea absurdului cotidian din existența reală, cultivând cu preponderență bizareria și împingând, uneori, încifrarea sensurilor până la limita nevoii de decodificare. „Sofisticarea” stilistică, remarcată prompt de critica literară, este înlocuită în următoarele romane de exprimarea nuda a faptelor, astfel încât *Lumină târzie* (1974) și *Popasul* (1975) constituie adevărate mostre de proză „limpede”, de realitate recuperată „fotografic”. *Drumețul fără toiag* (1977) și *Rădăcinile casei* (1978) fac parte din proiectul unui ambițios ciclu românesc intitulat *Ispășirile Severinilor*. Dacă primul se axează pe destinul de victimă al unui tânăr nevinovat, acuzat de crimă, celălalt pledează patetic pentru salvarea „rădăcinilor”, în pofida tuturor vicisitudinilor. Pendularea ambiguă între gând și faptă, interferarea conștientului cu subconștientul creează, în final, impresia halucinantă a unui coșmar existențial. Subintitulată *Însemnări de călătorie în China*, cartea *Pecetea dragonului* (1980) nu este o culegere de reportaje, ci jurnalul unui intelectual avid de noutățile oferite de alt spațiu geografic și spiritual decât cel familiar lui. De altfel, după această dată, cu excepția romanului *Prizonierul deșertului* (1985), **S.** abandonează proza, dedicându-se unui domeniu de pionierat: niponologia. A alcătuit lucrări utile pentru învățarea limbii japoneze (dicționare și ghiduri de conversație pereche, 1980, 1981). Plecând de la un hobby intelectual, ajunge să elaboreze cărți de structură complexă, cum sunt *Civilizația japoneză tradițională* (1984) și *Dicționar de literatură japoneză* (1994), volume care depășesc simplul interes exotic, autorul instruindu-și potențialii cititori cu o informație densă, distribuită în capitole riguros delimitate. Prezentarea enciclopedică predomină în prima lucrare, civilizația tradițională medievală – prelungită până la restaurația imperială din 1868, care va marca, de altminteri, începutul modernizării totale a Japoniei – fiind analizată pe multe paliere: mitologie, religie, valorile tradiției (datini, morală, legislație, familie), limba vorbită și scrisă, învățământ, precum și specificul literar și artistic (arhitectură, arte decorative, sculptură, pictură, stampă, grădini, artizani). Singular în lexicografia românească este însă dicționarul consacrat de **S.** literaturii japoneze de la origini până în contemporaneitate. O imensă cantitate de informație referitoare la creatori, opere anonime, perioade istorico-literare, curente, genuri, școli, personaje, termeni și noțiuni (unele din celelalte arte, întregind ideea de sincretism cultural) se structurează în articole autonome. Fără a se lansa în considerații de natură critică ori eseistică, dar folosind exhaustiv posibilitățile prezentării descriptive, dicționarul are meritul de a înlesni cunoașterea, din perspectivă panoramică, a spiritualității unei mari culturi extrem-orientale.

SCRIERI: *Balanța cu umbre*, București, 1971; *Spațiile altora*, București, 1972; *Lumină târzie*, București, 1974; *Popasul*, București, 1975; *Drumețul fără toiag*, București, 1977; *Rădăcinile casei*, București, 1978; *Pecetea dragonului*. *Însemnări de călătorie în China*, București, 1980; *Civilizația japoneză tradițională*, București, 1984; *Prizonierul deșertului*, București, 1985; *Dicționar de literatură japoneză*, București, 1994; *Crângul semnelor*, București, 2001.

Repere bibliografice: Sorin Titel, „*Balanța cu umbre*”, RL, 1971, 41; Mircea Iorgulescu, „*Spațiile altora*”, LCF, 1972, 52; Viola Vancea, „*Spațiile altora*”, RL, 1973, 1; Alexandru Ruja, „*Spațiile altora*”, O, 1973, 20; Valeriu Cristea, *Fluctuații stilistice*, RL, 1974, 38; Ardeleanu, *Opinii*, 141–145; Valeriu Cristea, *Pseudorealism*, RL, 1976, 15; Vasile Andru, *Un roman al redresării morale*, VR, 1977, 10; Dan C. Mihăilescu, *Întoarcerea fiului...*, LCF, 1977, 45; Radu G. Țeposu, „*Drumețul fără toiag*”, ST, 1977, 11; Maria-Ana Tupan, *Timpul interior al personajului*, LCF, 1978, 47; Mircea Doru Lesovici, „*Rădăcinile casei*”, RL, 1979, 36; Paul Dugneanu, „*Prizonierul deșertului*”, LCF, 1986, 11; Adriana Iliescu, „*Prizonierul deșertului*”, RL, 1986, 31; George Șipoș, *Literatura japoneză pe articole*, RL, 1995, 17; Popa, *Ist. lit.*, II, 888; *Dict. scr. rom.*, IV, 255–256. D. Gr.

SIMUȚ, Ion (26.VIII.1953, Hotar, j. Bihor), critic și istoric literar, editor. Este fiul Floarei (n. Chirilă) și al lui Ioan Simuț, agricultori. Frecventează școala generală în localitatea natală și Liceul Pedagogic „Iosif Vulcan” din Oradea (1968–1973). Din 1974 se înscrie la Facultatea de Filologie, secția română-franceză, a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, absolvită în 1978, în aceeași serie cu Ioan Groșan și Radu G. Țeposu. În timpul studenției este redactor și cronicar literar la revista „Echinox”. După terminarea facultății va fi profesor de limba franceză la Hotar, iar din 1986 redactor la „Familia”. Este doctor în filologie, cu o teză despre Liviu Rebreanu. Lector (1993), conferențiar (1998) la Facultatea de Litere a Universității din Oradea, din 2000 devine profesor și decan la aceeași instituție. Debutează la „Echinox”, în 1975, cu un articol despre Mircea Iorgulescu. Colaborează cu recenzii, cronici literare și la „Steaua”, „Vatra”, „România literară”, „Cuvântul”, „Convorbiri literare”, „Apostrof” ș.a. Prima carte de critică literară, *Diferența specifică*, îi apare în 1982, simultan cu ediția Teodor Scorțescu, *Concina prădată*. Este prezent cu articole și studii în volumul *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu* (1991), în *Dicționarul scriitorilor români* (I–IV, 1995–2002), *Dicționarul esențial al scriitorilor români* (2000) ș.a. Prefătează volume din scrierile lui Ion Agârbiceanu, George Bacovia, I. Peltz, Liviu Rebreanu și îngrijește ediții din operele lui Octavian Goga, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Mircea Streinul ș.a. De asemenea, coordonează colecția „Biografia unei capodopere” de la Editura Dacia din Cluj-Napoca. Pe lângă mai multe premii ale unor reviste („Ateneu” în 1994, „Unu” în 1995, „Convorbiri literare” în 1998 ș.a.), i s-a decernat Premiul Uniunii Scriitorilor pentru *Incursiuni în literatura actuală* (1994).

Studiile, eseurile, schițele bibliografice, meditațiile, recenzii cuprinse în *Diferența specifică* trasează aria tematică și indică formula exercițiului critic al lui **S.** Autorul este interesat de literatura română în întregul ei, de valorile din toate epocile, își asumă principiul călinesc după care „raportarea la spiritul integral al unei literaturi” este „cel mai util

instrument de estimațiune critică". În consecință, indiferent de forma în care se concretizează, cărțile sale sunt alcătuite ca suite de prospecțiuni din unghiuri diferite, identificări, revizuirii, proiecții, ipoteze, încercări de clasificare tipologică și ordonare cronologică, având mereu în atenție nivelul actual, teoretic și aplicat, al interpretării critice. Preponderent analitice, studiile reconstituie traseul receptării unor opere controversate, urmăresc metamorfozele în timp ale unor linii tematice, schițează aria și profunzimea unor influențe etc., argumentând vocația lui **S.** pentru istoria literară. *Incursiuni în literatura actuală* este schița unui asemenea proiect de istorie a literaturii române contemporane, cuprinzând „numai incursiuni, expediții de recunoaștere în vederea unei posibile istorii, exerciții de orientare fixând trasee și repere”. Polemizând, în ceea ce privește abordarea literaturii postbelice, cu ideea fezabilității unei istorii strict estetice, **S.** pledează pentru sintetizarea unei duble perspective – estetice și politice. De aici deduce, relativ la perioada 1945–1989, existența a „patru literatururi paralele”, fiecare exemplificată prin studii de caz: literatura oportunistă (Francisc Munteanu, Corneliu Leu, Paul Anghel, Dumitru Popescu, Adrian Păunescu), subversivă (Marin Preda, Ion Caraion, D. R. Popescu, Augustin Buzura, Mihai Sin ș.a.), disidentă (Victor Valeriu Martinescu, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Paul Goma, Ioan Petru Culianu) și evazionistă (V. Voiculescu, autorii Cercului Literar de la Sibiu

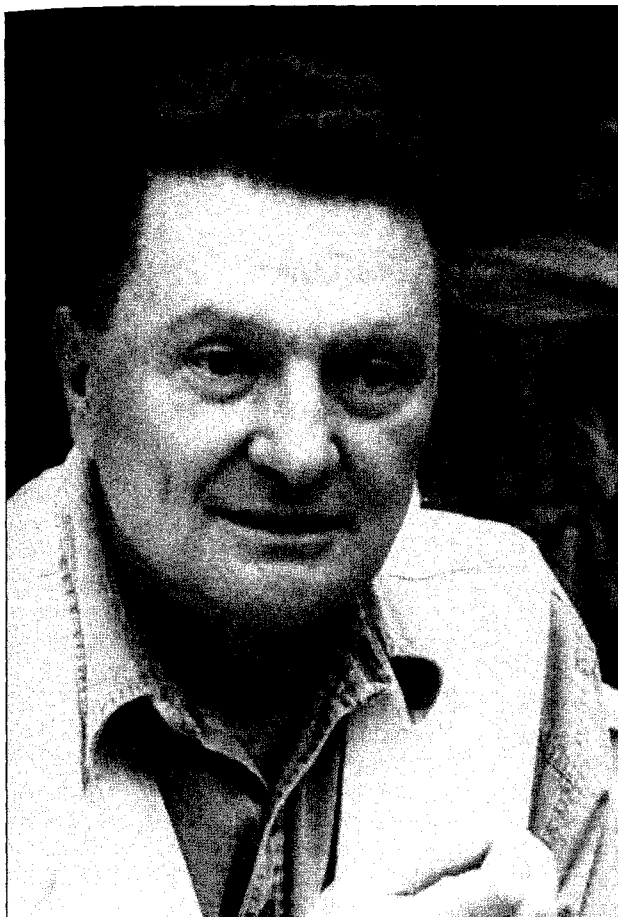
și ai Școlii de la Târgoviște, Edgar Papu, Ștefan Bănulescu, George Bălăiță, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Valeriu Cristea ș.a.). *Revizuirii* (I, 1995) e un exercițiu asumat lovinescian (de altfel, criticul va îngriji în 2003 o ediție a „revizuirilor” criticului de la „Sburătorul”). Fără a produce mari mutații, dar și fără a-și propune cu dinadinsul aceasta („revizuirea nu trebuie să aibă ca efect o modernizare forțată. Moderația și firescul interpretării sunt greu de cucerit”, afirmă criticul în textul depre Ion Creangă), eseurile aduc în scenă perspective incitante și polemice, care redeschid dosarele unor „cazuri” prăfuite de clișee. Sunt prinși în sumar atât scriitori de prim-plan ai literaturii române (Eminescu, Maiorescu, Hasdeu, Creangă, Caragiale, Macedonski, Argezi, Bacovia), cât și alții (Gib I. Mihăescu, I. Peltz, Alice Voinescu). Această eterogenitate este asociată unei eterogenități a tipului de abordare. În *Personalitatea literaturii române*, de pildă, se relevă „romantismul fundamental al literaturii române”, calitate din care sunt deduse două caracteristici definitorii: un „dinamism pasiv” (cu sintagma lui Edgar Papu), care o expune „efectelor unui dinamism imprimat de suflul epocilor”, și „receptivitatea la nou, la modernitate”. În *Mitul biografic eminescian* este urmărită „constituirea unei imagini epice a biografiei eminesciene în narațiuni ce împletesc în proporții diferite documentarul și ficțiunea”, în discuție fiind biografia scrisă de G. Călinescu, *Mite și Bălăuca* de E. Lovinescu, trilogia *Romanul lui Eminescu* de Cezar Petrescu. Macedonski este privit ca un poet „integrat în totalitate” modelului romantic, model pe care nu reușește să îl depășească: „Macedonski vrea să iasă din infernul romantic, dar nu are puterea să pășească în infernul modern, pe care abia dacă îl presimte”. O idee la care **S.** va reveni este a insuficienței criticii estetice în sens maiorescian. „Critica numai estetică nu mai rentează” – susține criticul pe urmele lui Ibrăileanu –, „maiorescianismul reprezintă cei șapte ani de-acasă ai oricărui critic, dar nu poți rămâne la maturitate cu preocupările și problemele copilăriei. [...] Privit de la înălțimea secolului XX, Maiorescu nu este un model suficient pentru o critică modernă, deschisă dialogului de idei și interpretării plurale a operei, cum nu sunt modele suficiente nici Lovinescu sau Călinescu”. *Critica de tranziție* (1996) include și sondaje în scrisul generațiilor mai noi de scriitori. Textele din *Confesiunile unui opinioman* (1996) conțin, pe lângă pagini de critică propriu-zisă, și fragmente autobiografice, pagini de jurnal, notații autoscopice, „egografii” semnificative prin perspectiva deschisă asupra construcției de sine a unui critic și istoric literar. Despre aceleași grafic al formării, precum și despre avatarurile biografice, ideatice și editoriale ale unui tânăr critic din generația '80, o imagine elocventă se conturează, chiar dacă indirect, din corespondența cu criticul și prozatorul Paul Georgescu, pe care **S.** o editează în volumul *Învățăturile unui venerabil prozator bucureștean către un tânăr critic din provincie* (1999). Altă carte, *Rebreanu dincolo de realism* (1997), continuă și amplifică, într-o masivă cercetare doctorală, interesul lui **S.** pentru autorul lui *Ion*, manifestat și în *Diferența specifică*, și în *Revizuirii*. Criticul procedează, pe de o parte, la o minuțioasă investigare bibliografică, trecând în revistă și amendând unde

este cazul teoriile critice emise pe marginea operei rebreniene. Pe de altă parte, una din mizele principale privește precizarea conceptului de realism la Rebreanu: se demonstrează contaminarea masivă a conceptului așa-zicând tradiționalist de realism prin fantele deschise de presiunea modernismului și a noilor teorii din epocă privind romanul și tehnicile lui. Mai puțin verosimilă este încercarea de a produce o re poziționare axiologică a cărților lui Rebreanu. Astfel, criticul propune pentru raftul întâi *Ion*, *Pădurea spânzuraților* și *Ciuleandra*, pentru raftul al doilea *Adam și Eva*, *Răscoala* și *Gorila*, iar pentru raftul al treilea *Crăișorul Horia*, *Jar și Amândoi*. Semnificativ rămâne, oricum, deschiderea metodologică față de teorii precum psihocritica lui Charles Mauron. **S.** va comprima ulterior textul într-o micromonografie, *Liviu Rebreanu* (2003), o lucrare de factură similară fiind și *Augustin Buzura* (2001). În fine, *Arena actualității* (2001) este cartea lui cea mai polemică, mai atașată la disputele zilei: de la „carențele criticii actuale” la chestiunea existenței postmodernismului românesc, de la impasul posterității călinesciene la „prețul erorilor optzeciste”, de la falsa criză a romanului la „mersul literaturii prin ceața tranziției”. Istoricul literar nu lipsește, numele lui Panait Istrati, Paul Zarifopol, M. Blecher fiind inserate în această „arenă a actualității”. Poate fi reținută ca elocventă pentru critica practică de **S.** următoarea profesiune de credință: „Dacă nu rezultă din necesitatea de a înțelege și de a interpreta, dacă nu rezultă din urgența unei mărturisiri și dacă nu încalcă anumite prejudecăți, critica literară riscă să devină un act intelectual ratat. [...] Fără sentimentul unei confidențe, fără ambiția deconspirării unui secret, care poate să țină de viața intimă a unei opere sau de penumbrelor biografiei unui autor ori de zona defecțiunilor de logică estetică și de moralitate, critica literară se transformă într-un document de arhivă. Pentru a interesa, ea trebuie să se implice în expertiza culturală a actualității, depășindu-și adesea, cu un risc asumat care face farmecul meseriei, restrânsa competență estetică, pentru a se îndrepta cu toată îndrăzneala și dezinvoltura intelectuală spre domeniile politicii, ale psihologiei colective, ale simptomelor sociale sau ale conștiinței morale. Cantonarea în estetic predispuie critica la o criză de autoritate, o conduce spre un eșec al eficienței și spre un deficit de audiență. Ea trebuie să fie un participant activ în arena actualității”. La începuturile activității sale **S.** era descris de Radu G. Teșosu, într-un portret ce nu și-a pierdut relevanța, drept un critic „serios fără morozitate, sistematic fără ticuri, bine informat”, „un glosator subtil și malițios” care „are mereu grijă să-și împartă admirația pentru literatură între respectul civilizată și pasiunea inocentă”. Neocolit de subtilitate, dar ocolit de partipriuri generaționiste, mobil în regim polemic, dar atent la civilitatea tonului, **S.** este un critic solid, urmărind programatic, prin augmentări succesive ale sumarelor, sinteza și panorama. Fundamental un spirit canonic, el modulează totuși această constantă în sensul conștiinței relativității faptului literar, înscris, pe de o parte, în social-politic, iar pe de altă parte supus unei eroziuni intrinseci.

SCRIERI: *Diferența specifică*, Cluj-Napoca, 1982; *Incursiuni în literatura actuală*, Oradea, 1994; *Revizuirii*, I, București, 1995; *Critica de tranziție*, Cluj-Napoca, 1996; *Confesiunile unui opinioan*, Oradea, 1996; *Rebreanu dincolo de realism*, Oradea, 1997; *Arena actualității. Confidențe*, Iași, 2000; *Augustin Buzura*, Brașov, 2001; „*La țigănci*” de Mircea Eliade în cinci interpretări, Cluj-Napoca, 2001; *Liviu Rebreanu*, Brașov, 2003; *Clepsidra răsturnată. Convorbiri cu D. Țepeneag*, Pitești, 2003. **Ediții, antologii:** Teodor Scortescu, *Concina prădată*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1982; Octavian Goga, *Poezii*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1985; Mihail Sadoveanu, *Țara de dincolo de negură. Valea Frumoasei. Poveștile de la Bradu-Strâmb*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1987; Tudor Arghezi, *Între două nopți*, pref. edit., București, 1994; Mircea Streinul, *Ion Aluion*, pref. edit., Oradea, 1995; Paul Georgescu, *Învățăturile unui venerabil prozator bucureștean către un tânăr critic din provincie (Corespondență către Ion Simuț)*, Cluj-Napoca, 1999; Dinu Nicodin, *Revoluția*, pref. edit., București, 2000; E. Lovinescu, *Revizuirii*, introd. edit., pref. Mircea Martin, Pitești, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Critică și restituire*, RL, 1982, 31; Ion Pop, *În căutarea diferenței specifice*, ST, 1982, 8; Paul Georgescu, „*Diferența specifică*”, RMB, 1982, 1 174; Grigurcu, *Peisaj*, II, 366-369; Teșosu, *Istoria*, 184-185; Ștefan Borbély, *Ion Simuț*, ECH, 1994, 1-3; Alex. Ștefănescu, *Prima carte despre literatura română în timpul comunismului*, RL, 1994, 19; Tania Radu, *A te grăbi încet*, LAI, 1994, 20; Nicolae Manolescu, *Mumie sau realitate vie?*, RL, 1994, 22; Alex. Ștefănescu, *Fără jumătăți de măsură*, RL, 1994, 22; Ioana Părvulescu, *O carte prăpădită*, RL, 1994, 22; Eugen Negrici, *Respiro*, RL, 1994, 24; Ștefan Borbély, *Echinoxiștii*, APF, 1994, 8-9; Al. Dobrescu, „*Incursiuni în literatura actuală*”, „*Timpul*”, 1994, 9; Mircea Bentea, „*Incursiuni în literatura actuală*”, F, 1994, 10-11; Sanda Cordoș, *Haiducul și fantasma*, ST, 1995, 1-2; Dan Mănuță, *Etica revizuirilor*, CRC, 1995, 21; Alex. Ștefănescu, *Un trezorer*, RL, 1995, 29; Tania Radu, *Lectura de dimineață*, LAI, 1995, 33; Corneliu Crăciun, „*Revizuirii*”, F, 1995, 9; Monica Spiridon, *Recurs la dosarele literaturii române*, R, 1995, 11-12; Mircea Cau, *Așteptându-l pe Boerescu*, CC, 1996, 1-2; Alex. Ștefănescu, *Spovedanie și confesiune*, RL, 1996, 23; Doru Burlacu, *Revizuirea ca bun-simț critic*, ST, 1996, 6; Radu Mares, *Criticul studiat la „egograf”*, TR, 1996, 28; Anca Noje, *Ion Simuț - un critic de actualitate*, TR, 1996, 31-32; Radu G. Teșosu, *Farmecele maligne ale provinciei*, F, 1996, 7-8; Gheorghe Grigurcu, *Un critic ardelean*, RL, 1996, 45; Monica Spiridon, *Autoportretul criticului în tranziție*, R, 1996, 10-12; Daniel Cristea-Enache, *Criticul de tranziție*, ALA, 1997, 365; Mircea Muthu, *Rebreanu și gramatica realismului*, RL, 1997, 49-52; Borbély, *Xenogramme*, 93-102; Z. Ornea, *Dincolo de realism*, RL, 1998, 15; Mircea A. Diaconu, *Instantanee critice*, Iași, 1998, 168-177; Cornel Munteanu, *Diagnoza spiritului critic*, JL, 2000, 15-18; Dimisianu, *Lumea*, 382-387; Micu. *Ist. lit.*, 717; Irina Petraș, *Vârste critice*, APF, 2001, 2; Cristea-Enache, *Concert*, 442-448; Grigor, *Moromete*, 64-68; Lefter, *Scrit. rom.* '80-'90, III, 140-142; Petraș, *Panorama*, 577-579; Alexandru Pintescu, *Ion Simuț între agorafilia și bibliopolis*, CL, 2002, 3; *Diç. scriit. rom.*, IV, 256-257; Nicolae Oprea, *Timpul lecturii*, Cluj-Napoca, 2002, 340-344; Paul Silvestru, *Carte de citire*, București, 2002, 114-117; Tudorel Urian, *Revizuirea revizuirii?*, RL, 2003, 42; Vasile Spiridon, *Realismul „nețărmit” rebrenian*, CL, 2003, 11. C. H., M. I.

SIN, Mihai (5.XI.1942, Făgăraș), prozator. Este fiul Elenei Sin (n. Streza), educatoare, și al lui Dănilă Sin, muncitor. Urmează cursurile primare și gimnaziale în orașul natal, tot aici Liceul „Radu Negru”, absolvit în 1960, și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, terminată în 1965. Este profesor de limba română la Nazna, județul Mureș, la Liceul

„Bolyai” din Târgu Mureș, iar din 1971 redactor la „Vatra”, unde în 1984 ajunge secretar responsabil de redacție. După 1989 conduce scurtă vreme Editura Albatros, încearcă experiența diplomației (1994-1998, atașat cultural al României în Israel), dar revine la revista din Târgu Mureș. Debutează în 1966, la „Steaua”, iar editorial în 1973 cu volumul de povestiri *Așteptând în liniște*. Mai colaborează la „Tribuna”, „România literară”, „Viața românească”, „Transilvania”, „Luceafărul”, „22” ș.a.

Nume de referință în proza psihologizantă a „promoției ’70”, **S.** intră în atenția criticii chiar de la prima carte. Proza din *Așteptând în liniște* e „comprimată, învăluitoare și febrilă, realistă fără adjective, dramatică fără scrâșnete inutile, subtilă pentru că e simbolică dincolo de aparența aridă a cotidianului” (Dan Culcer). Povestirile impun prin seriozitatea scriiturii și înverșunarea introspectivă, mai puțin prin anvergură și efecte spectaculoase. În notă cehoviană, naratorul etalează existențe abulice, oameni oscilând într-o ceață existențială și cu răbufniri aparent absurde (ca Traian Trifu din *Răbdare*), psihologii sucite, aproape „contorsioniste” (Tiberiu Ilovan din *Păsări stinghere*), la un pas de coșmar, înși copleșiți brusc de gândul morții, precum șoferul din *Livezile cu pruni*, o proză în care sinuciderea personajului rămâne un gest ratat, însă aproape împlinit simbolic. Singurătate, ratare, gândul morții, viața ca

înaintare debusolată, eșecul afectiv-erotic – acestea sunt temele prozatorului. În *Viața la o margine de șosea* (1975) un inginer de treizeci și cinci de ani își analizează cu luciditate eșecul social și sentimental, cu acea temeinicie flegmatică a însinguratului, nu autopersiflant, nici cu disperare existențialistă. Personajul din prozele lui **S.** nu are voluptatea masochistă a marilor învinși, nu cultivă absurdul comportamental (decât la rigoare), ci se sondează pe îndelete, finalul fiind un soi de ecorșeu realizat în tăcere. Nu este mai puțin adevărat că, pe celălalt versant, scrisul de acest tip are o excelentă priză la realitatea imediată: povestirile din *Terasa* (1979), pe de o parte, dar chiar publicistica „reporterului” ori articolele pe teme socio-moral-profesional-artistice publicate ani de-a rândul în „Vatra” – numai în parte reunite în volumul *Cestiuni secundare, chestiuni principale* (1983) – dovedesc forța unei priviri de-a dreptul satirice, gogolienne chiar, laolaltă cu profunzimea reflexivă a unui autor pentru care nimic din omenescul aflat la răscruce nu este străin. Morocănos, sucind și răsucind fără încetare frustrări și nostalgii țepoase, omul la **S.** este în chip constant convins că „dincolo de adevărul faptelor există și un alt adevăr, și acesta îmi scapă. Poate e doar un adevăr psihologic, dar și pe acesta îl știu, deci nici el nu ajunge ca să-mi explic...”. Din acest unghi trebuie citite cele trei cărți principale ale scriitorului, romanele *Bate și țî se va deschide* (1978; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Ierarhii* (1981) și *Schimbarea la față* (1985; Premiul Uniunii Scriitorilor), aproape o trilogie a înfrângerii, interpretabile inclusiv din perspectiva subversivă a umilirii individuale în ramele totalitarismului. Cel puțin excepționalul final din *Bate și țî se va deschide*, minus ultimul paragraf – parcă anume adăugat de cenzură, „salvând” personajul de la ceea ce, din toate punctele de vedere, era o moarte sigură –, poate fi citit ca o efigie a vieții ca moarte, definind intelectualul în ceașism. Cei trei bărbați din aceste cărți – Octavian Șteflea, Pavel Mamina și Iuliu Bredea – sunt tot atâtea figuri ale destinației existențiale inconsistente, pseudonime ale neputinței, adevărate „monografii ale singurătății”, cum li s-a spus, unde numai în parte eșecul are drept cauză oculte subterane ale istoriei politice (mai ales în *Ierarhii*), fiindcă, în esență, catastrofa pare înscrisă definitiv – și din capul locului – în chiar codul genetic al individului. Cu anii, **S.** a reușit să „evadeze” din arcanele propriului eu ipostaziat, pe de o parte prin aluvionarea evenimentială, procedeu care prinde substanță odată cu *Schimbarea la față*, iar pe de alta prin imaginarea unor situații bizare, ca în romanul *Quo vadis, Domine?* (I-II, 1993-1996), o incitantă fantezie politică: Securitatea ar fi antrenat mai multe echipe, cu mai multe tactici în același scop, răsturnarea lui Ceaușescu, de unde un șir de tensiuni generate inclusiv de folosirea – în cheie semiparodică – a motivului romantic al dublului, cu agenți uciși, deturnări, strategii ambigue etc. Tema singurătății și a ratării, observația sociologică și meditațiile pe marginea instinctului (și a voinței) de putere reprezintă punctele de atracție ale prozei lui **S.**, scriitor oarecum debusolat după 1989, dar nu mai puțin incitant.

Toate aceste schițe fumurii, studii de psihologie socială, anunță o epică mai întinsă, aceea din romane [...], indiscutabil superioare

estetic. Aici talentul prozatorului se vede mai bine și stilul, asemănător în unele privințe cu acela al lui Nicolae Breban (interesul pentru psihologia senectuții sau pentru naturile energice care se consumă în întreprinderi derizorii, utopice), se desfășoară mai liber și capătă mai mare relevanță estetică. [...] Mihai Sin face, cu liniște epică, un studiu al alienării morale și, iarăși, fără mari variații de accent, o proză de observație a mentalității sociale.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Așteptând în liniște*, Cluj, 1973; *Viața la o margine de șosea*, București, 1975; *Bate și ți se va deschide*, Cluj-Napoca, 1978; *Terasa*, București, 1979; *Ierarhii*, București, 1981; *Cestiuni secundare, chestiuni principale*, București, 1983; *Schimbarea la față*, București, 1985; *Rame și destin*, București, 1989; *Quo vadis, Domine?*, I-II, București, 1993-1996; *Marea miză. Teme și obsesii ale romancierului român contemporan*, Târgu Mureș, 2003.

Repere bibliografice: Dana Dumitriu, „Așteptând în liniște”, ARG, 1973, 5; Ulici, *Prima verba*, I, 199-202; Culcer, *Citind*, 225-231; Titel, *Pasiunea*, 153-155; Dinu Flămând, „Bate și ți se va deschide”, R, 1978, 10; Radu Petrescu, „Bate și ți se va deschide”, VR, 1978, 12; Iorgulescu, *Scriitori*, 246-248; Constantin Hârlav, „Terasa”, ST, 1979, 9; Culcer, *Serii*, 240-245; Moraru, *Semnele*, 154-159, 253-260; Iorgulescu, *Ceara*, 253-259; Cristea, *Modestie*, 206-211; Manea, *Contur*, 68-74; Moraru, *Textul*, 185-189; Holban, *Profiluri*, 340-344; Ștefănescu, *Prim-plan*, 302-308; Cosma, *Romanul*, I, 157-162; Valeriu Cristea, *Un sens mai înalt*, RL, 1989, 51; Simion, *Scriitori*, IV, 436-465; Ioan Holban, *Gardul și leopardul*, CRC, 1990, 7; Lucian Raicu, *Proba realului*, RL, 1990, 16; Ion Vlad, *În universul nuvelei*, ST, 1990, 4; Virgil Podoabă, *Al treilea timp*, F, 1990, 5; Diana Adamek, „Cele nevăzute...”, TR, 1990, 23; Al. Cistelean, *Proza și conștiința*, F, 1991, 6; Gabriel Dimisianu, *Romanul antitotalitar*, RL, 1991, 44; Vlad, *Lect. prozei*, 245-250; Irina Petraș, *A fi în mers*, TR, 1992, 6; Cristea, *A scrie*, 172-179; Romulus Diaconescu, „Schimbarea la față”, R, 1993, 4; Tania Radu, *Din lumea paralelă*, LAI, 1994, 4; Alex. Ștefănescu, *Quo vadis, Mihai Sin?*, RL, 1994, 11; Gabriel Andreescu, „Quo vadis, Domine?”, „22”, 1994, 12; Alex. Ștefănescu, *Un diavol mult prea simpatic*, RL, 1994, 12; Radu Mares, *Istorie și ficțiune*, TR, 1994, 13-14; Ștefan Borbély, *Călimara cu otravă*, APF, 1994, 5-7; Caius Dobrescu, *Pro Sin*, RL, 1994, 45-46; Dan C. Mihăilescu, *În absența bubulilor*, RL, 1994, 45-46; Ioana Părvulescu, *Obsesiile noastre*, RL, 1994, 45-46; Lovinescu, *Unde scurte*, III, 43-46, IV, 312-317; Petraș, *Lit. rom.*, 61-67; Negoiescu, *Scriitori contemporani*, 383-386; Simuț, *Incursiuni*, 298-301; Ulici, *Lit. rom.*, I, 347-352; Alex. Ștefănescu, *Un roman propagandistic*, RL, 1996, 31; Radu Mares, *Mihai Sin și tema „schimbării la față”*, TR, 1996, 45; Gheorghe Mocuța, *La răspântia scriiturii*, Arad, 1996, 108-118; Ovidiu Moceanu, *Experiența lecturii*, Brașov, 1997, 101-103; Romulus Diaconescu, *O lume a dialogului*, București, 1998, 139-150; *Dict. analitic*, I, 88-89; Perian, *Pagini*, 181-187; Dimisianu, *Lumea*, 258-264; *Dict. esențial*, 761-764; Micu, *Ist. lit.*, 538-539; Grigor, *Moromete*, 187-191, 208-211; Popa, *Ist. lit.*, II, 868-869; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, 231-238. T. R.

SINCRONISM. Concept fundamental al gândirii istorice, social-politice și culturale a lui E. Lovinescu, s. a fost elaborat într-una din operele de căpătâi ale criticului, *Istoria civilizației române moderne* (I-III, 1924-1925). Premisele sunt însă mai vechi. Într-un amplu articol din 1915, consacrat lui Titu Maiorescu, se află o primă delimitare a tânărului critic față de înaintașul său, al cărui continuator, de altfel, se considera,

E. L O V I N E S C U
I S T O R I A
C I V I L I Z A Ţ I E I R O M Â N E
M O D E R N E

I
F O R Ţ E L E R E V O L U Ţ I O N A R E

EDITURA „ANCORA” BUCUREȘTI

precum și față de întreaga orientare a ideologiei junimiste. Recunoscând că Maiorescu era îndreptățit să constate pătrunderea în societatea românească a unor împrumuturi occidentale inadecvate la prima vedere cu tradițiile naționale sau, mai exact, cu stadiul nostru de dezvoltare socială și politică, așadar a unor „forme fără fond”, Lovinescu nu le socotea dăunătoare, ca înaintașul său, ci inevitabile și chiar necesare, având „un temei istoric și psihologic”. Preocupat acum în primul rând de situația culturii, el observă că s-au preluat din surse străine rezultatele fazei finale de evoluție, fără a se mai trece „prin aceeași lungă și ostentivă cale a progresului sufletesc” care le-a făcut posibile în țările de origine, încât - în aspirația legitimă a modernizării - „formele culturii române au fost [...] o necesitate pentru dezvoltarea fondului”. Fixând punctul de plecare al teoriei lovinesciene în acest articol, se poate conchide în mod evident că s-a născut într-adevăr ca o replică, dar nu la adresa lui G. Ibrăileanu, cum avea să afirme mai târziu G. Călinescu, ci în mod esențial la aceea a înaintașului amândurora, gânditorul conservator și organicist, adversar al formelor fără fond. Discipol al lui Maiorescu în plan estetic, Lovinescu opune poziției politice a acestuia un liberalism care îi venea atât din tradiția familială, cât și dintr-o opțiune bine deliberată și temeinic asimilată. După cinci ani criticul revine la ideea abia conturată și se

apropie chiar de interpretarea ei ca o veritabilă lege a formării civilizației și culturii române moderne. În alt articol, semnificativ intitulat *Simulare - stimulare* (1920), i se pare de necontestat progresul nostru cultural, încât susține peremptoriu că „forma n-a împiedicat deci fondul: l-a și ajutat chiar prin exercițiul continuu al unor simulacre care au ajuns, în unele privinți, să răspundă, în sfârșit, unui fond potrivit”. De la constatarea justificată a necesității istorice, dar și a caracterului binefăcător, stimulativ al împrumuturilor formale, Lovinescu ajunge, după alți trei-patru ani, la o întreață și complexă construcție teoretică, pe larg înfățișată și argumentată în *Istoria civilizației române moderne*. Aici criticul în ipostază de sociolog găsește un sprijin oportun în concepția psihologistă și finalistă a gânditorului francez Gabriel Tarde cu privire la rolul imitației în viața socială. Invențiile se produc mult mai rar și au un caracter eminent individual, socializarea lor căzând tocmai în sarcina imitațiilor, ca forme ale legii universale a repetiției, care își asumă astfel o funcție de armonizare și omogenizare a oricărei comunități umane. Există desigur și reacția la fenomenul acestui mimetism social, prin dezbateri, concurență economică sau război. Din confruntare rezultă însă în cele din urmă o adaptare, în chip oarecum asemănător binecunoscutei triade dialectice a lui Hegel. Deși o cale a evoluției organice ar fi fost de dorit și pentru România, ea nu a fost parcursă într-un ritm necesar din punct de vedere istoric. De aceea, junimismul ar reprezenta mai curând o concepție speculativă decât una științifică. Lovinescu își atribuie o atitudine pozitivă, de simplă consemnare a faptelor. Rămase încă într-un stadiu de civilizație tradițională, Țările Române s-au înscris brusc în albia progresului occidental, prin revoluția burgheză de la 1848. Constituția de la 9 iunie înseamnă pentru Lovinescu, „adevăratul punct de plecare al unei noi orientări a poporului nostru; ea reprezintă gestul simbolic, prin care axa vieții noastre politice și culturale s-a schimbat din răsărit în apus; de ea se leagă viitoarea formație revoluționară a civilizației românești, de altfel, sociologic, singura cu putință”. Evenimentul acesta capital nu a fost produsul factorilor interni, ci al unei contagiuni cu ideile revoluției franceze de la 1789, ca și cu ale celor care au urmat. Impulsul progresului nostru modern a venit de la ceea ce Lovinescu numește o „ideologie creatoare”. Neputând reface o evoluție seculară și întârziate din punct de vedere social și economic, Țările Române au împrumutat legislația, instituțiile și moravurile Europei Occidentale în integralitatea lor, dar nu – pentru început – și filtrate prin intervenția spiritului critic. Curând după aceea, formele străine intră în contact cu factorii interni, ceea ce conduce treptat, dar irevocabil, la o adaptare și o asimilare a imitațiilor, în conformitate cu o anume logică a productivității naționale. De altminteri, acest proces constituie pentru Lovinescu chiar forma cea mai frecventă de creație și de manifestare a originalității: „Originalitatea civilizației noastre, ca și a civilizației celor mai multe popoare nu stă, așadar, în elaborație, ci în adaptare și în prelucrare”. Două etape sunt în consecință de străbătut pentru ca fenomenul sincron să își atingă finalitatea: imitația integrală și adaptarea la rasă, adică

la specificul național. Nu este, prin urmare, cătuși de puțin corectă imputarea care i s-a adus lui E. Lovinescu atât în trecut, cât și mai târziu, iar uneori chiar și astăzi, că el neglijează total rolul factorilor interni, promovând un soi de mimetism generalizat și servil în raport cu sursele de influență. Încadrarea în virtuțile creatoare ale poporului român e o realitate probată de întreaga lui carieră de critic literar. Procesul imitativ nu poate fi însă nici negat, nici desconsiderat. El este într-o legătură ineluctabilă cu condițiile de existență ale epocii moderne, care au creat posibilități de comunicare imprevizibile chiar într-un trecut apropiat. În acest fel, s-a instalat între cele mai multe state europene, accentuându-se îndeosebi în secolul al XIX-lea, o relație de interdependență indestructibilă, pe care au semnalat-o diferiți gânditori, de la Karl Marx la C. Dobrogeanu-Gherea, G. Ibrăileanu ș.a. Ea transformă societățile moderne într-un fel de organism care nu poate funcționa normal dacă una sau alta dintre celulele sale nu respectă un anumit program, caz în care, pentru restabilirea unității afectate, se produce un salt cu caracter revoluționar sau o mutație, cum va prefera să spună Lovinescu mai târziu, preluând un termen din vocabularul biologului olandez Hugo de Vries. Interdependența și imitația nu sunt noțiuni contradictorii, cum au încercat unii comentatori polemici ai lui Lovinescu să le interpreteze (Ion Barbu, G. Călinescu), afirmând că prima, presupunând simultaneitate, exclude imitația și dovedește o creativitate concomitentă. Pentru teoreticianul **S.** interdependența reprezintă cadrul normal în care se manifestă imitația, iar aceasta e agentul prin care se realizează interdependența. Vorbind insistent de tendința unificatoare a epocii moderne, Lovinescu folosește complementar și sinonimic noțiunea de spirit al veacului, sau *saeculum*, cum îi place lui să spună cu un cuvânt al istoricului latin Tacit, pe care l-a admirat cu deosebire și l-a tradus excepțional. **S.** trebuie înțeles ca un proces de „globalizare” – în limbajul actual – care se desfășoară prin imitație, în condițiile unei interdependențe generalizate sau printr-un spirit al veacului rezultând din aceasta. Ca lege absolută a evoluției sociale s-a verificat limpede și în istoria civilizației române, a cărei ipostază modernă a fost creația burgheziei revoluționare de la 1848, iar din punct de vedere politic e opera Partidului Național Liberal și, printr-o contribuție aparte, a lui Ion C. Brătianu. Primul volum din *Istoria civilizației române moderne*, subintitulat *Forțele revoluționare*, prezintă și analizează această împrejurare, ca și efortul procesului de constituire a modernității noastre. Opoziția a venit din partea boierimii autohtone, reprezentată în luptele politice de Partidul Conservator. Lor le este închinat al doilea volum al lucrării lui E. Lovinescu, care poartă, de asemenea, un subtitlu lămuritor, *Forțele reacționare*. În sfârșit, în ultimul volum se oferă în sinteză structura și concluziile teoretice ale ansamblului, împreună cu răspunsurile lui Lovinescu la întâmpinările unor recenzenți și comentatori. Prin același procedeu al subtitlului, criticul își definește singur, în chip explicit, obiectul final al cercetării sale: *Legile formației civilizației române*, o civilizație văzută, cum s-a remarcat, ca produsul dialectic al confruntării, în sens hegelian,

dintre o teză și o antiteză istorică. Oricât de interesantă și de atrăgătoare se înfățișează această teorie lovinesciană, aplicată evoluției politice și sociale române, oricât de convingător se impune autorul în haine de sociolog, nu aceasta era de fapt adevărata sa vocație și nici principalul său scop. Cum s-a mai observat și cum Lovinescu însuși a lăsat să se înțeleagă, miza cea mare și ambițioasă o constituia demonstrația relativ indirectă a necesității de înnoire, în unica direcție posibilă pentru cultura și literatura română: modernitatea estetică și tematică. În volumul al treilea al *Istoriei...*, în rândul forțelor cu acțiune de frânare a procesului de formație revoluționară este înregistrată și mentalitatea națională, cu expresia ei creatoare, cultura: „Procesul de formație a sufletului nu e revoluționar, ci evolutiv”. Printre obiecțiile aduse criticului foarte frecventă a fost și aceea privind o presupusă confuzie între civilizație și cultură, prima de esență materială, iar cealaltă de natură spirituală. Diferența dintre acestea fusese ani de zile și avea să fie și mai târziu calul de bătaie al mai tuturor variantelor de tradiționalism. Opinia lui E. Lovinescu era, dimpotrivă, optimistă sub aspect istoric, teoreticianul afirmând cu obstinație că relația dintre cultură și civilizație nu trebuie socotită ireversibilă: „drumul de la cultură la civilizație nu e ireversibil; devenind condițiile vieții noastre, aceste bunuri materiale intră în deprinderi și se prefac cu timpul, prin adaptarea la unitatea noastră temperamentală, în valori sufletești; cu alte cuvinte, civilizația se transformă în cultură”. Când sublinia un asemenea efect modelator, Lovinescu nu înlătura puțința de a grăbi într-o măsură importantă ritmul dezvoltării culturale, și sufletești în general, în direcția modernității, pentru ca, în cele din urmă, creația spirituală să se pună de acord cu evoluția deja sensibil avansată pe această cale a structurilor sociale. Nu era în discuție legitimitatea unei literaturi de inspirație predominant rurală, într-o țară ca România, dată fiind configurația sa demografică, ci ideologia ridicată pe această bază. Împotriva ei se îndrepta reproșul lui Lovinescu. Căci dacă procesul sufletesc evoluează lent, „el e determinat și grăbit de condițiile de viață morală și materială în care trăim”, încât „putem exercita asupra lui o influență binefăcătoare”. Atunci e regretabil că „în loc de a-l ajuta în sensul dezvoltării sale istorice, întreaga ideologie a culturii române a căutat să-l stăvilească și să-l fixeze sub forma lui primitivă, condiționată de o stare socială de mult depășită”. În această explicație rezidă temeiul obiecțiilor lovinesciene la adresa oricăror curente și atitudini tradiționaliste, de la sămănătorism până la gândirism etc. Și tot de aici pornind, se organizează și pledoaria pentru modernizarea literaturii române. Aplicând conceptul de **s.** în studiul literaturii, Lovinescu avertiza că „scriitorii vor fi judecați și din punct de vedere al caracterului de sincronism cu dezvoltarea vieții noastre sociale și culturale și cu multiplele întretăieri de curente ideologice, dar și din punctul de vedere al efortului de diferențiere față de ce a fost înainte, diferențiere de material de inspirație în sensul evoluției preocupărilor momentului istoric, și de expresie în sensul capacității limbii de a se înnoi prin imagine și armonie”. Apărea acum un element nou,

diferențierea, de o mai clară relevanță estetică, deși era implicat în ideea de adaptare în măsura în care și adaptarea conferea, în ultimă instanță, originalitate. Oricum, în această accepție, **s.** își realizează finalitatea cea mai înaltă, avută în vedere de E. Lovinescu. Altfel zis, **s.** literar nu este altceva decât ceea ce se cheamă, în limbajul criticului, modernism.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. civ. rom.*, I-III; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 5-10, *passim*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 715-724, *Ist. lit.* (1982), 799-808; Ileana Vrancea, *E. Lovinescu, critic literar*, București, 1965, 37-98; Eugen Simion, *E. Lovinescu, scepticul mântuit*, ed. 2, București, 1996, 101-126; Z. Ornea, *Studii și cercetări*, București, 1972, 44-113; Florin Mihăilescu, *E. Lovinescu și antinomiile criticii*, București, 1972, 117-221; Micu, *Modernismul*, I-II, *passim*. F. M.

SINDIPA, carte populară. De origine indiană, motivul epic principal a trecut în Persia (unde a cunoscut o redactare în secolul al III-lea), apoi în Siria, îmbogățindu-se cu numeroase elemente arabe. În secolul al XI-lea povestea a fost tradusă în grecește, iar mai târziu în slavonă, versiuni care au pătruns și în spațiul românesc, unde au început să fie tâlmăcite. Cel mai vechi text al unei variante românești este cuprins în miscelaneul dascălului Costea din Brașov (1703), o copie a unei traduceri anterioare (ms. rom. 1436, tipărit în 1963). În secolul al XVIII-lea *Sindipa* a circulat mult, atât oral, cât și în scris (s-au păstrat numeroase manuscrise), iar în 1802 apare la Sibiu prima ediție: *Istoria Sindipii filosofului*. Schema narativă a acestei cărți populare este asemănătoare cu cea din *Halima*, având și aceeași motivație: includerea în firul epic principal a unei serii de alte povestiri, care au rolul de a suspenda acțiunea, de a amâna sfârșitul unui condamnat la moarte prin demonstrații de înțelepciune și de morală, de a îmbogăți și diversifica narațiunea. Filosoful Sindipa îi prevestește discipolului său, fiul împăratului Chira, o mare nenorocire dacă nu va păstra tăcere timp de șapte zile. Revoltat de purtarea unei soții a tatălui său, fiul vorbește, amenințând să dea în vileag uneltirile acesteia, fapt care o determină pe femeie să îl denunțe împăratului ca pe un răufăcător. Neputându-se apăra, fiul e condamnat la moarte, dar filosofii intervin, încercând, prin povestiri moralizatoare, să dovedească viclenia și răutatea femeilor, pentru a demonstra, indirect, nevinovăția acuzatului. Însă în fiecare zi soția împăratului anulează cu o altă narațiune concluzia filosofilor. Duelul durează șapte zile, după care fiul poate vorbi și dovedi vinovăția femeii. Aceasta e pedepsită, iar înțelepciunea, dreptatea și binele triumfă într-un final sărbătoresc. Principala morală a cărții este că nu trebuie să se acționeze pripit în nici o împrejurare, ci să se chibzuiască adânc înainte de a se lua o hotărâre importantă. Există și un sens implicit, mai larg, privitor la puterea și importanța „literaturii”, a meșteșugului de a folosi cuvântul și de a-l mânui ca pe o armă sau ca pe un scut. În procesul de îndelungată și amplă circulație, *Sindipa* a înglobat elemente din folclorul mai multor popoare, pe de altă parte unele secvențe ale cărții au intrat în circuitul literaturilor populare care au adoptat-o. Folclorul românesc a asimilat câteva motive, care fie

apar în prelucrările unor autori (Anton Pann, Ioan Barac), fie au fost culese direct de la informatori autentici. Povestea filosofului păcălit vremelnice de o femeie a incitat interesul mai multor scriitori, care au „repovestit-o” în viziune proprie: Mihail Kogălniceanu în *Edeș*, Ion Heliade-Rădulescu în *Un filosof și o femeie*, Al. Macedonski în *Iadeș* și Mihail Sadoveanu în *Divanul persian*.

Ediții: *Istoria Sindipii filosofului, care mai întâi s-au întors din limba persască în elinească, iar acum din limba elinească prefăcută în românească*, Sibiu, 1802; *Cuvânt și pocitania filosofului Sindipa cu împăratul din țara Persiei, anume Chira*, CPL, I, 353-401; *Sindipa*, îngr. și introd. Magdalena Georgescu, în *Cele mai vechi cărți populare în literatura română*, I, București, 1996, 197-320.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, 54-77; Cartoian, *Cărțile pop.*, II, 284-297; I. C. Chițimia, „*Sindipa*”, CPL, I, 347-351; Piru, *Ist. lit.*, I, 445-448; *Ist. lit.*, I, 667-669; Mircea Angheliescu, *Literatura română și Orientul*, București, 1975, 48-50, 57-60; *Diç. lit.* 1900, 783-784. C. T.

SINTEZA, revistă apărută la București, lunar, din aprilie 1927 până în martie 1928; începând cu numărul 5-6/1927 subtitlul este „Literară, plastică, teatrală”. Redactori: George Nichita și G. Călinescu (din mai 1927). În intenția de a se afirma fără a tăgădui pe nimeni, redactorii se declară „de partea talentului și culturii”, preferând în artă „realitatea pipăită intențiilor nelămurite și în cugetare conceptul luminos și statornic pălpărilor fumegătoare ale unui stil vid” (1/1927). Pledând pentru promovarea tinerilor și nu pentru osificarea tradiției, revista publică scriitori de orientări literare diverse, de la Octavian Goga până la Ion Vinea. Rubrici: „Cronica literară”, „Cronica plastică”, „Cronica teatrală”, „Reviste”, „Miscelanea”. Versurile sunt semnate de Tudor Arghezi, G. Călinescu, Ion Pillat, Adrian Maniu, Ion Barbu, Ion Vinea, F. Aderca, George Nichita, Alexandru Vasiliu, V. Demetrius, Haig Acterian, Emil Gulian. Colaborează cu proză Mircea Eliade, care publică în numărul 5-6/1927 *Iubirea prietenului meu*, iar în numărul 10-11/1927 *Toamnă venețiană*, alături de Aureliu Cornea, N. N. Tonitza, Lascăr Sebastian, N. Davidescu. Camil Petrescu publică un fragment din ultimul act al piesei *Mioara* (1/1927) și scenele finale ale tabloului I din actul I al dramei *Danton*, pe care le însoțește de câteva lămuriri preliminare (2/1927), în timp ce Octavian Goga dă un fragment din drama *Meșterul Manole* (10-11/1928). În primele patru numere cronica literară este semnată de G. Călinescu, apoi de Lascăr Sebastian și de George Nichita, care ține și o cronică a revistelor literare. Lui Călinescu îi aparțin câteva articole de fond: *Valoare și ideal estetic*, *Despre critică și critici* (cu o scurtă caracterizare a confracților), *Mihai Eminescu* (*Glose*), *Tudor Arghezi* și un articol comemorativ consacrat lui Vasile Pârvan. George Nichita recenzează volume de Aron Cotruș, Demostene Botez și romanul *Ciuleandra* al lui Liviu Rebreanu, considerat a fi o depășire atât a „naturalismului integral din Ion”, cât și a „realismului din Pădurea spânzuraților”. Tot la cronica literară, în numărul 10-11/1928, Mircea Eliade figurează cu „însemnări asupra literaturii noastre contemporane”,

aprilie 1927

s i n t e z a

S i n t e z a

Cei cari s'au strâns înalță pentru a împinge în largul opiniei publice oasă-nă nouă navă spirituale sunt oameni relativ tineri. Nu însă începători și cu atât mai puțin diletanți. Nu pentru a-și divulga produșile lor amenințate de perpetuităta necerului s'au gândit să sporească cu un număr reperătoriu revistelor române. Ei au putut scrie și au scris la alte publicații, dintr-o care unele au o deosebită autoritate, în măsura în care preferințele și convingerile lor te îngăduiau acestua. Ei nu făgădușe pe nimeni și nu se despart de nimeni: vor numai să se afirme pe sine. Dar vânt o rânduită orădă împerechează într'un ritm simpliter principiile anticele ale existenței: viața decurge din moarte, libertatea din război. Există, așceș, un popor numai scitatele fiindcă nu pretăușe în nici un fel civilizația noastră) ale cărui morăvuri usuroază în chip înțelept legile țării. Tinerii de acest neam au obiceiul lăudășof de a-și susține într'un pom părinții ajunși în stare de impotență și de a se țura apoi cu țările (de altfel cu binevoitoră autoritate a lașărilor țării). Căți reșisti scateș probe se mai pot înca țiri în lumina soarelui. Cășaliți sunt încă. Deși gingașul suflet european se înfăoșă la gândul că leșul senilității inutile ar putea scrie apoi pentru oomșumăne, oșul obiceiș rămănuș totuș un simbol al tineretii ce vrea să trăiască cu orice preț, chiar când e silă și și șerșice. Fintele așora le dăreșeș viața. În literatura română sunt multe decreșiturihi care otrăvșeș aerul și fură țaraș celor tineri. A le urea în pom și a se țura este un gest necemșș dar necesar. Cu ce autoritate șoa crești oomșii noi se încumășă să înțreșădă o acțiune așă de categorică și așă de îndășmășă: Cu ce drept și, mai ales, cu ce competență? La șoașta — se poate răsămăș — și îndășpăteș însuș actul îndășnășof lor. Căș deșceș competență ea va fi dovedită sau desmășă de fapt. Ei pot să se măgăloșășă însă că nu s'au bucură de feta zădărnășă a cuvântului tipărit, că n'au oomșș scrieri înainte de a fi știut că cășceșă și n'au exprimat păreri asupra a oomșș n'au șreșput.

D. PACHINA
METHUEN

intitulate *Feminitate*. Tudor Arghezi scrie câteva eseuri, alături de Gala Galaction și C. Rădulescu-Motru. S. mai cuprinde traduceri din Byron și Edmond Rostand, o cronică teatrală de Camil Petrescu, alte cronici fiind susținute de Scarlat Callimachi și de Sergiu Milorian, și o cronică plastică asigurată de N. N. Tonitza. Alți colaboratori: I. Valerian, Horia Furtună, Vintilă V. Paraschivescu, George Boldea, Otilia Ghibu, Sandu Tudor, N. Pora, Vladimir Corbasca (sub pseudonimul Simona Basarab), G. Ciprian. M. W.

SINTEZE, publicație apărută la Bacău, intermitent, de la 4 februarie 1990 până la 28 ianuarie 1993, ca supliment săptămânal „literar-critic-social” editat de ziarul „Deșteptarea”; după 13 noiembrie 1991, deși anunțată cu titlul modificat în „Deșteptarea literară”, foaia va avea pe frontispiciu numele „Orizonturi culturale”. Din echipa redacțională fac parte Ioan Enache și Constantin Călin. În *Argumentul* din numărul inaugural Ioan Enache prezintă în termeni exaltați motivația acestei inițiative publicistice: „căutarea coordonatelor ființei”, „descoperirea sensurilor”, „luminarea adevăratelor repere morale, culturale, religioase”, necesitatea „reconstruirii prin lectură” etc. Se precizează, de asemenea, că selecția materialelor va fi realizată pe baza „unicului criteriu al competenței și valorii”. Specializată în anchete (*Intellectualul în fața opțiunii politice*, *Caricatura cu subiect politic*), dosare (*Suplinitorii*), interviuri (luate de Constantin Călin unor scriitori, printre aceștia numărându-se Eugen Simion și Tudor Oprîș), traduceri-restituiri (din Andrei Saharov, Alexandr Soljenitîn,

Emil Cioran, Eugen Ionescu, Italo Calvino, versiunile fiind semnate de Emilia Rusu și E. Bulai), **S.** încearcă timid să includă în cuprins și fragmente de proză ori versuri, cum e grupajul liric publicat de Daniel Corbu. Treptat, caracterul social va deveni covârșitor în ceea ce privește conținutul articolelor, iar componenta literară va avea numai o prezență ocazională, de circumstanță. Alți colaboratori: Theodor Codreanu (*Portret Ion Druță*), Nicolae Dabija. *C.M.B.*

SION, Constandin (7.IX.1795, Iași - 23.II.1862, Iași), memorialist. Coborât dintr-un neam de răzeși din ținutul Vasluiului, **S.**, penultimul din cei șase urmași ai Ecaterinei (n. Danu) și ai bașcaușului Iordache Sion, nu s-a putut împăca niciodată cu ascendența-i modestă. A învățat la Iași, însușindu-și temeinic limba greacă. În 1821, drept recompensă pentru unele servicii aduse ocupanților turci, i se încredințează sarcina de a numi ispravnicii de ținuturi. Peste un an e copist la Vistierie. După o raită prin Țara de Jos, cu „potira” (1824), va fi trimis ceauș prin Balcani. După războiul ruso-turc ajunge „deputat” la marele cartier din Brăila (1829), fiind rânduit în același an staroste la Focșani, pe urmă vechil de staroste în ținutul Putnei. Sameș și îngrijitor la spitalul ostășesc, **S.** este ales, în 1840 și 1842, președinte al Eforiei din Focșani, unde se așezase de la un timp. Odată cu urcarea pe tron a lui Mihail Sturza, cât și în vremea domniei lui Grigore Alexandru Ghica, ascensiunea ambițiosului boier, avid de înalte cinuri, încetează. Socotindu-se persecutat, dospind în el nemulțumirea și ranchiuna, paharnicul pune la cale - sau este doar complice al fraților săi, paharnicul Costache și spătarul Antohi - o copioasă mistificare, *Izvodul lui Clănău* sau *Cronica lui Huru* (ce se tipărește în 1856), atribuind neamului Sion o obârșie legendară, cu aparențe de veracitate istorică. Falsul izvod era menit să ateste străvechea noblete a familiei, ai cărei membri se dovedeau, astfel, înrudiți cu cele mai de vază familii boierești moldovene.

Cu același temei documentar și în acest spirit și-a gândit **S.** pătimașa lui operă, *Arhondologia Moldovei*. Pregătită minuțios de prin 1822, scrierea a fost întocmită între 1844 și 1856, dar publicată postum, în 1892. Cu o genealogie pe care o pretinde atât de falnică, arhondologul, căftănit cu de la sine putere boier velit, nu are decât cuvinte de dispreț pentru cei parveniți de curând în sânul protipendadei. Mizarantrop și pătruns adânc de sentimentul orgoliului de castă, închinându-se doar înaintea evgheniei autentice, de a cărei decădere se arată întristat, **S.**, impostorul, nutrește o ură înverșunată față de orice „pripășit” la Curte și cocoțat în ranguri înalte. Complexul vindicativ al arhondologului megaloman răbufnește aici, împotriva grecilor îndeosebi, în accente violente, într-un limbaj grosolan, inflammat în invective stereotipe. **S.** e un spirit închistat, înlănțuit în prejudecăți de clasă și de rasă, legat de trecut, refractar la înnoiri, așa încât antiunionismul lui vehement nu miră defel. Dacă evocarea unor închipuite fapte de vitejie patriotică ale străbunilor lui rămâne amuzantă, intransigența, austeritatea morală a boiernașului, oroarea lui de orice nelegiuire, abuz sau infamie ar fi laudabile dacă nu ar deștepta destule suspiciuni, acru moralist

putând fi lesne bănuite de ipocrizie. Memorialistul nu e lipsit însă de talent. Unele evocări și câteva portrete își au plasticitatea lor, apăsată și cam vulgară. În general, scrisul lui **S.** apare dezordonat, învălmășit, surprinzând totuși nu rareori cu vreo metaforă savuroasă ori cu o picantă întorsătură de grai popular și arhaic, colorată de un umor parșiv și răutăcios. Paradoxul acestei neobișnuite arhondologii ar fi că, în loc să aureoleze o clasă și o orânduire pe care paharnicul le venerază, nu a făcut decât să le zugrăvească, în tente adeseori grotești, crepusculul și destrămarea.

SCRIERI: *Arhondologia Moldovei*, pref. Gh. Ghibănescu, Iași, 1892; ed. îngr. Rodica Rotaru, pref. Mircea Angheliescu, postfață Ștefan S. Gorovei, București, 1973.

Repere bibliografice: I. Tanoviceanu, *Studiu asupra „Arhondologiei” paharnicului Costache Sion*, „Arhiva”, 1893, 1-2; Chendi, *Scrieri*, V, 292-293; Gh. Ungureanu, *Familia Sion*, Iași, 1936, 65-71; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 899, *Ist. lit.* (1982), 203-204; Cioculescu, *Varietăți*, 145-176; *Ist. lit.*, II, 607-609; Cioculescu, *Itinerar*, II, 121-125, IV, 38-42; Steinhart, *Între viață*, 322-324; *Dict. lit.* 1900, 784-785; Negrici, *Imanența*, 94-97; Manolescu, *Istoria*, I, 250-251; Alexandru Periețeanu-Buzău, *Considerații asupra valorii genealogice a „Arhondologiei Moldovei” de C. Sion*, AIX, t. XXIX, 1992; *Dict. scriit. rom.*, IV, 261-263. *F. F.*

SION, Gheorghe (18.V.1822, Mamornița - Cernăuți - 1.X.1892, București), memorialist, autor de versuri și teatru, traducător. Sedus de plâsmuirea enormă din acel imaginar *Izvod al lui Clănău* (*Cronica lui Huru*), **S.** a crezut o vreme - până ce mistificarea fu dovedită - în obârșia legendară a neamului său. Era unul din foarte numeroșii copii ai Eufrosinei (n. Schina), fiică de eterist, și ai paharnicului Ioniță Sion. Învăță mai întâi acasă cu un dascăl rus, apoi cu altul, grec. Din cauza unui complex de împrejurări, urmează doar două clase la Colegiul „Sf. Sava” din București (1837-1839). După moartea mamei pleacă la Iași, unde intră copist la Departamentul Dreptății (1842) și ajunge în cele din urmă funcționar la Departamentul din Lăuntru. Audiind cursuri la Academia Mihăileană, luând parte la „soarele” literare, capătă gustul lecturii și al scrisului. Pentru poezia *Viitorul*, socotită subversivă, modestul funcționar se vede destituit. Deși nu participase efectiv la mișcarea de la 1848, e pus pe lista proscrisilor și, după multe peripeții, reușește să treacă în Transilvania (ia parte la adunarea de pe Câmpia Libertății), iar de acolo, în Bucovina. În 1849 revine la Iași. Este numit șef al Secției I din Departamentul Averilor Bisericești și Învățăturilor Publice. În 1855 se numără printre membrii Divanului de Întărituri. După un an se stabilește la București. În 1861 figurează ca membru al Curții Criminale, un an mai târziu al Curții Apelative, iar în 1866 va fi instalat director general la Regia Monopolului Tutunurilor. „Membru onorariu” al Societății de Medici și Naturaliști din Moldova, al Astrei și al Societății Junimea din Cernăuți, în 1868 este ales membru al Societății Academice Române. Fiica lui **S.**, Marica, a devenit soția lui Mateiu I. Caragiale.

Cu nonșalanță de poligraf, **S.**, care mânuiește pana cu multă, chiar cu prea multă ușurință, trece de la articole pe teme

politice, sociale, economice, culturale la beletristică – poezii, schițe satirice, impresii de călătorie, traduceri, găzduite fie în volume, fie în publicații precum „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, „Zimbrul”, „Foiletonul Zimbrului”, „Revista română”, „Album macedo-român”, „Revista contemporană”, „Familia”, „Literatorul”. Împreună cu G. Baronzi, face să apară, în 1859, foaia politică, literară și științifică „Zioa”, cu existență efemeră. Mai mult succes va avea cu „Revista Carpaților” (1860). În cântăcica de versuri *Ceasurile de mulțemire a lui Gheorghe Sion* (1844) sunt strânse spovedaniile unui melancolic, care își plânge, în tonuri minore, ofurile unui amor neîmplinit. Nu e mai multă poezie nici în volumul, înrăurit de Béranger, *Din poeziile lui George Sion* (1857). Convins, totuși, că scrisul are și o menire mai înaltă decât simpla delectare, S. năzuia să configureze o „panoramă a Moldovei”, cântându-i trecutul și vitejia strămoșească, exaltând viitorul, dar criticând totodată neajunsurile clipei. Oricum, chiar dacă în epocă era un autor citit, chiar popular, el rămâne un poet ocazional (spune multe un titlu ca *Himnuri pentru Crucea Roșie*, 1877). Vetustă și dulceagă, lipsită de fior, lirica lui erotică nu e mai izbită decât poezia satirică ori cea de meditație. Nici versurile din *101 fabule* (1869) nu ies prin nimic în evidență. Ceva mai inspirată se arată a fi poezia epică, de asemenea imnurile religioase. Compuneri ca *Limba românească*, *Plugușorul* sau romanța *Hora nouă*, pe muzică de Alexandru Flechtenmacher, au circulat multă vreme, dar calitatea lor nu intră în discuție. S. pătrunde însă în literatură cu traducerea în versuri, din grecește, a tragediei *Ahil* de Athanasie Christopoulos (1843). Din aceeași limbă mai transpune scrieri istorice aparținând lui Dionisie Fotino și notele de călătorie *De la Tobolsk până în China* ale spătarului Nicolae Milescu (1888). A mai tălmăcit poeme și piese de teatru de Voltaire (*Zaira*), Lamartine (*Moartea lui Socrate*), Milton (*Din Paradisul pierdut*), Molière (*Mizantropul*), Byron (*Visul lui Lord Byron*, în „Foiletonul Zimbrului”, 1855), Alfred de Musset (*Namuna*, în „Revista Carpaților”), Racine (*Athalie* și *Phedra*), Corneille (*Horatiu*), Victor Hugo (fragmente din *Ruy Blas*, în „Literatorul”, 1881), Théodore de Banville (*Socrate și femeia sa, Sărutarea*). Realizează și alte versiuni, din scrierile lui G. A. Bürger (*Istoria și întâmplările baronului de Miunhausen*) și ale lui M. G. Saphir (*Cartea vieții și cenzorul ei*, 1855, *Piatră prețioasă*, 1857). În „Revista Carpaților”, unde schițează o istorie a poeziei, după Edgar Quinet, îi apar versuri tălmăcite din poetul ceh K. J. Erben. Dar S. e și un asiduu susținător al literaturii autohtone. Supraveghează apariția unor opere ale lui D. Bolintineanu și Dimitrie Cantemir, prefațează scrieri aparținând lui Gr. H. Granda, Dimitrie Petrino, Carol Scrob. Stăruind asupra unui manuscris rămas de la un autor pe atunci ca și necunoscut, Ion Budai-Deleanu, el are revelația unei opere remarcabile, *Țiganiada*, despre care vorbește, pe larg, într-o conferință. O experiență neplăcută are cu articolul *Suvenire despre poetul Conachi*, unde câteva grave confuzii de terminologie literară, plus stilul turmentat îi atrag execuția nemiloasă a lui Titu Maiorescu în *Beția de cuvinte*. Neglijabil este S. ca autor dramatic. Comedia *Influința morale* (1869) își propune să ia în răs mascarada alegerilor. În vorbirea

personajelor sunt elemente ce prevestesc limbajul caragialesc. Elanuri generoase întru iubirea de neam și țară însuflețesc o piesă ca *La Pleвна!* (1878). În urma raportului elogios al lui Ion Ghica, volumul *Dramatice* (1879) primește laurii academici. Mai pot fi menționate câteva prelucrări (*Hagi Eni de la Galatz, Femeiușca dracului*, în colaborare cu Matei Millo). Iubitor de drumeție, S. își consemnează impresiile de voiaj scriind, o dată, niște note de drum din Apus, altă dată un reportaj de la Târgu Ocna sau dintr-un „peregrinagiu la Neamț”. În *Suvenire de călătorie în Basarabia meridională* (1857), blajină evocare mărturisind „plăcerea călătoriei”, lasă să se întrevadă că zestrea sa este aceea de povestitor. E ceea ce face farmecul operei sale de căpătâi, *Suvenire contimpurane* (1888). Scriitorul este, prin structură, un memorialist. Având voluptatea spunerii, el nu reconstituie întâmplări de odinioară („din copilărie”, „din tinerețe”, „din anul 1848”) de dragul adevărului. Nici nu plămăiește, ci învăluie totul într-un abur de poveste, așa încât anumite istorii – nunta beizadelei Grigore sau aventurile prin care trece răpitoarea cucoană Marghiolița – par să fi fost aievea, dar tot atât de bine ar fi putut să fie imaginate. E un amestec de adevăr și de fabulație ingenuă, de istorie și legendă, într-o ambianță pitorească, degajând o puternică senzație de viață. Amintirile, în pofida numeroaselor digresiuni, nu vin la voia întâmplării, dimpotrivă, ele tind să se așeze într-o structură narativă. Așa se întâmplă în capitolul *Emanciparea țiganilor*, cu o romantică poveste de dragoste, sfârșită tragic, și mai ales în *Frații Cuciuc*, unde destinul a „sapte generațiuni de paricizi” stă sub semnul lugubru al fatalității. Atmosfera are aici ceva de basm oriental, realul luând o ciudată înfățișare de imaginar. S. știe să țină treaz interesul, intercalând întâmplări neașteptate, anecdote cu haz și episoade de senzație, cum ar fi acela al sfârșitului poetului Al. Hrisoverghi. Limba, cu o patină de vechime, creează o aură evocatoare. Ca povestitor, S. nu e mult mai prejos decât memorialistul Ion Ghica.

SCRIERI: *Ceasurile de mulțemire a lui ...*, Iași, 1844; *Din poeziile lui ...*, București, 1857; *Suvenire de călătorie în Basarabia meridională*, București, 1857; *La norocu*, București, 1859; *Influința morale*, București, 1869; *101 fabule*, București, 1869; ed. 2, București, 1886; „*Reporta din vis*”, București, 1870; *Himnuri pentru Crucea Roșie*, București, 1877; *La Pleвна!*, București, 1878; *Dramatice*, București, 1879; *Notițe despre Bucovina*, București, 1882; *Sărutarea*, București, 1888; *Suvenire contimpurane*, București, 1888; ed. îngr. și pref. Petre V. Haneș, București, 1915; *Poezii*, îngr. și pref. Petre V. Haneș, București, 1915; *Moldova romantică*, Iași, 1921; *Proză. Suvenire contimpurane*, îngr. și introd. Radu Albala, București, 1956; *Versuri. Suvenire contimpurane*, I-II, îngr. și introd. Radu Albala, București, 1973. **EDIȚII:** D. Bolintineanu, *Cântece și plângeri*, Iași, 1852; *Poeziile vechi și noue ale d-lui ...*, pref. Radu Ionescu, București, 1855; *Poezii*, I-II, pref. edit., București, 1877; *Carte românească de învățătură de la Pravilele Împărătești și de la alte giudețe*, pref. edit., Botoșani, 1875; Dimitrie Cantemir, *Operele principelui ...*, V, pref. edit., București, 1878. **TRADUCERI:** Athanasie Christopoulos, *Ahil*, pref. trad., Iași, 1843; Voltaire, *Zaira*, în Gheorghe Sion, *Ceasurile de mulțemire a lui ...*, Iași, 1844; Lamartine, *Moartea lui Socrate*, Iași, 1847; Milton, *Din Paradisul pierdut*, Iași, 1851; Molière, *Mizantropul*, Iași, 1854; *Prescurtare istorică din Sfânta Evanghelie*, Iași, 1854; G. A. Bürger, *Istoria și întâmplările baronului de*

Munhausen, București, 1855; M. G. Saphir, *Cartea vieții și cenzorul ei*, pref. trad., București, 1855, *Piatră prețioasă*, Iași, 1857; Dionisie Fotino, *Istoria generală a Daciei*, I-III, pref. trad., București, 1859; Mihai Cantacuzino, *Istoria politică și geografică a Țării Românești de la cea mai veche a sa întemeiere până la anul 1774*, pref. trad., București, 1863; Racine, *Athalie*, pref. trad., București, 1875, *Phedra*, pref. V. Alecsandri, București, 1875; Corneille, *Horatiu*, pref. trad., București, 1875; Théodore de Banville, *Socrate și femeia sa*, București, 1886, *Sărutarea*, București, 1888; Nicolae Milescu, *De la Tobolsk până în China*, pref. trad., București, 1888.

Repere bibliografice: Vulcan, *Panteonul*, 121-124; Maiorescu, *Critice*, I, 237-242; Pop, *Conspect*, I, 215-220; G. I. Ionnescu-Gion, *George Sion*, „Revista nouă”, 1893, 1; Nicolae Petrașcu, *Figuri literare contemporane*, București, 1893, 195-199; Iorga, *Ist. lit.* XIX, III, 22-24, 240-243; Haneș, *Stud. cercet.*, 54-80; Gheorghe Ungureanu, *Familia Sion*, Iași, 1936, 101-167; Ștefan Meteuș, *Din relațiile și corespondența poetului Gheorghe Sion cu contemporanii săi*, Cluj, 1939; *Din corespondența poetului Gheorghe Sion*, publ. Ștefan Meteuș, Cluj, 1940; Nicolae Șerban, *Racine en Roumanie*, București, 1940, 97-105; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 240-243, *Ist. lit.* (1982), 255-259; Ștefan Meteuș, *Din scrierile lui Gheorghe Sion. Viața și activitatea sa*, I-II, Sibiu, 1941-1943; Cioculescu, *Varietăți*, 137-144; *Ist. lit.*, II, 609-614; Rotaru, *O ist.*, I, 193-195; Titus Moraru, *Fiziologia literară*, Cluj, 1972, 162-164; Mîndra, *Clasicism*, 177-180; Manolescu, *Teme*, III, 20-23; Andrei Nestorescu, *Un roman necunoscut al lui George Sion*, RITL, 1979, 2; *Dicț. lit.* 1900, 785-786; Brădăteanu, *Istoria*, II, 30-31; Manolescu, *Istoria*, I, 244-249; Negoiteșcu, *Ist. lit.*, I, 43; Ion Buzăși, *George Sion, memorialistul*, TR, 1992, 39; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 208-210; Faifer, *Semnele*, 144-145, 254; Micu, *Ist. lit.*, 95; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 263-264. F. F.

SIONUL ROMÂNESC, gazetă apărută la Viena, bilunar, de la 1 iulie 1865 la 15 octombrie 1867 și de la 15 ianuarie la 15 septembrie 1872. Grigore Silași, viitorul profesor de limba română de la Universitatea din Cluj, este redactorul acestei publicații, care se adresa clerului român din Transilvania. Puțin numeroasele poezii publicate, toate având caracter religios, sunt compuse de Justin Popfiu, Petru Bran, Ioan Papiu, Laurențiu Pop și Victor Rusu. Aici George Barițiu colaborează cu un studiu de literatură, *Romanele*, în care încearcă o definiție a speciei. Subliniind nevoia de biblioteci populare, Grigore Silași propune să se editeze „catehisme ilustrate”, așa cum sunt cele numite „weberiane”, care se tipăreau la Leipzig. Tot el, într-un apel, îndeamnă tinerii poeți să urmeze exemplul lui Vasile Alecsandri. R. Z.

SIPOȘ, Mariana (2.I.1949, Buftea, j. Ilfov), prozatoare și traducătoare. Este fiica Alexandrinei (n. Dragomir) și a lui George Ionică, muncitor. A absolvit în 1966 liceul din Buftea și în 1971 Facultatea de Filologie a Universității din București, secția română-spaniolă. Funcționează ca profesoară la o școală generală din Câmpina (1971-1975) și la Școala Generală nr. 57 din București (1975-1990), ca redactor la Editura Fundației Culturale Române (1990-1991), secretar general de redacție și redactor-șef al ziarului „Dreptatea” (1991-1993), secretar general de redacție la Tele 7 ABC (1994-1995), apoi ca publicist-comentator în cadrul redacției Literatură-Arte a

Televiziunii Române. A debutat cu proză la „Lucefărul”, în 1978, iar editorial cu volumul de povestiri *Surâs interzis*, apărut în 1982. Colaborează la „România literară”, „Lucefărul”, „Vatra”, „Tomis”, „Familia”, „Observator cultural”, „Contrafort”, „Jurnal literar”, e prezentă cu cronici și interviuri și la revista „Serta” (Spania), din al cărei consiliu de conducere face parte, coordonând secțiunea dedicată României.

Alături de povestirile din *Surâs interzis*, **S.** este autoare a romanului *Mersul pe ape* (1996), a unei incitante cărți-document - *Dosarul „Marin Preda”* (1999), a unui volum de interviuri cu Mioara Cremene - *La ce folosește Parisul?* (2000), precum și a unor traduceri. Se poate spune că încă de la început scriitoarea își dovedește calitățile ce o vor impune: dezinvolură stilistică, coerență ideatică, finețe a analizei, capacitate de a descoperi în gesturi aparent banale semnificații cu ample rezonanțe în destinul personajelor. Fără a fi didactice, primele povestiri au o „morală” doar sugerată. De cele mai multe ori momentul surprins este de cumpănă, dând la iveală cele mai ascunse sentimente: de lașitate - din partea potențailor locali ai unui sat aflat sub apă, după inundații (*Râmele*), din partea modestului arhitect accidentat de un important personaj, care se comportă nu ca victimă, ci, pur și simplu, ca un umil profitor (*Oamenii pe care îi cunoașteam*) - sau de resemnare din partea unui soț care își reprimă, prin jocul sorții, „surâsul” (*Surâs interzis*). Alteori, din fragmente aparent dispartate, ce nu par a avea vreo legătură unele cu altele, se reface traiectoria vieții unor tinere, fiecare cu împlinirile și neîmplinirile ei, dar totul relatat pe un ton firesc, fără patetism (*Nouă luni - sau zece*). În schimb, idilismul pătrunde în romanul *Mersul pe ape*, impregnat de nostalgia edenului pierdut al copilăriei și al adolescenței petrecute într-un sat patriarhal. E prezentă și reacția de respingere în fața orașului tentacular, cu toate neplăcerile cotidiene: aglomerația în așteptarea vreunui autobuz, obligatoria înghesuială din tramvaie și troleibuze, alături de oameni oboșiți, veșnic nervoși etc. Și aici, ca și în povestiri, întâmplările sunt polarizate de un moment de cumpănă din viața unei tinere femei. Din punct de vedere arhitectonic, romanul este mai puțin izbutit decât prozele scurte, din cauza verbozității și a unor largi acolade-lest, chiar dacă și acum atenția acordată detaliilor, stilul alert dau impresia de naturalețe. Abandonând ficțiunea, **S.** dă în *Dosarul „Marin Preda”*, subintitulat „viața și moartea unui scriitor în procese-verbale, declarații, arhive ale Securității, mărturii și fotodocumente”, o carte de mare valoare documentară. Coroborând datele accesibile până în momentul redactării, *Dosarul...* se remarcă și prin abilitatea autoarei de a oferi posibile explicații sfârșitului lui Marin Preda, uzând de colaje, de confruntarea opiniilor martorilor (deseori contradictorii) ș.a.m.d. Sunt folosite nu doar mijloacele reportericești, ci și ipotezele. Posedând simț detectivistic, prin întrebările pe care (și) le pune **S.** nu avansează un răspuns decis asupra cauzelor morții scriitorului (comă alcoolică, asasinat, sinucidere), ci readuce în discuție, după aproape două decenii, cauzele dispariției lui Marin Preda, încă neelucidate. Textul din *La ce folosește Parisul?* e o convorbire cu Mioara Cremene, în care

partenerile se definesc, în cele mai multe cazuri, ca participante egale la discuție. O calitate esențială a cărții vine din aceea că intervievata a fost martora sau protagonista multor evenimente. Stabilindu-se în Franța la sfârșitul anilor '60 ai secolului trecut, Mioara Cremene a avut șansa ca până la plecarea din țară să cunoască îndeaproape scriitorii de marcă ai epocii, pe care **S.** o stimulează cu pricepere să îi evoce, fie cu nostalgie, fie cu unele resentimente, în funcție de subiectivele „afinități electivă”, dar și de comportamentul moral și social al unora.

SCRIERI: *Surâs interzis*, București, 1982; *Mersul pe ape*, București, 1996; *Dosarul „Marin Preda”*, Timișoara, 1999; *La ce folosește Parisul? Evocări și dileme din exil* (în colaborare cu Mioara Cremene), București, 2000.

Traduceri: Maria Zambrano, *Confesiunea – gen literar*, Timișoara, 2001; Mario Vargas Llosa, *Sărbătoarea țapului*, București, 2002 (în colaborare cu Luminița Răuț); J.[uan] J.[esús] Armas Marcelo, *Precum în cer, așa și la Havana*, București, 2003.

Repere bibliografice: Voicu Bugariu, *Suflete anesteziate*, LCF, 1982, 52; Laurențiu Ulici, *Vieți paralele*, RL, 1983, 9; Victor Cubleşan, „Mersul pe ape”, ST, 1997, 11-12; Daniel Cristea-Enache, *Un romantism mereu contrariat*, ALA, 1999, 462; Ion Bălu, *Dosarul unei morți încă neelucidate*, APF, 1999, 9; Alex. Ștefănescu, *Moartea lui Marin Preda, subiect de roman polițist*, RL, 1999, 44; Nicolae Manolescu, „... Sunt un om terminat”, RL, 2000, 20; Ileana Mălăncioiu, *O filă pentru „dosarul Marin Preda”*, RL, 2000, 28; Lucian Alexandru, *Dosarul unui scriitor*, R, 2000, 7-8; Miruna Mureșanu, *De vorbă cu...*, „Universul cărții”, 2000, 8-9; Vlad Sorianu, *Literatura noastră cea de toate zilele...*, Bacău, 2001, 151-153; Vasile, *Proza*, 249-253; Grete Tartler, *Cu și fără „sangre”*, RL, 2002, 13. D. Gr.

SITUAȚIUNEA, gazetă apărută la Piatra Neamț, bisăptămânal, din primele zile ale anului 1878 până la 23 martie 1878. Organ al unei grupări disidente liberale, **S.** era editată de un comitet format din Calistrat Hogăș, Ioan Negrea, Em. Leonescu, M. Adamescu, Gr. N. Lazu, majoritatea profesori la gimnaziul din localitate. Răspunderile editării și ale redacției îi revin lui Calistrat Hogăș. S-a păstrat un singur număr (din 23 martie 1878), dar Sidonia Hogăș a reprodus fragmente din altele în cartea ei, *Tataia. Amintiri din viața lui Calistrat Hogăș* (1940). Se pare că Hogăș scria singur cea mai mare parte a gazetei, în care se combăteau, cu o violență ce transformă unele articole în pamflete politice, abuzurile administrației locale (*Procurorul C. Iancicof sau Dosarul cu doi cai*). Folosind pseudonimele Agache Frige-Linte, Cucoana Zarifa și Leiba Samsarul, scriitorul se ocupă și de afacerea Strousberg (într-o spirituală scenetă) sau ripostează celor care se amestecau în treburile gimnaziului. Un alt pseudonim, Catone, e întrebuințat atunci când, în articole obiective și curajoase (*Un răspuns meritat*), Hogăș apare în ipostaza de critic social. Atitudinea lui îi atrage, de altfel, mutarea de la gimnaziul din Piatra Neamț. Când se va întoarce, după trei ani, scriitorul va scoate din nou, pentru o scurtă perioadă, gazeta.

R. Z.

SIUPIUR, Elena (22.IX.1940, Caracurt-Ismail), prozatoare și istoric literar. Este fiica Mariei (n. Cernev) și a lui Sava Siupiur,

agricultori. Urmează liceul în comuna Viziru, județul Brăila (1953-1957), apoi Facultatea de Filologie, secția limbii slave, a Universității din București (1958-1963). Funcționează doi ani ca profesoară în școli din preajma Bucureștiului și, din 1965, în calitate de cercetător științific la Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române, unde din 2002 e secretar științific. Își susține doctoratul în 1974, la Institutul de Literatură al Academiei Bulgare, cu tema *Relații literare româno-bulgare în perioada 1878-1918*. Predă, începând din 1993, la Facultatea de Istorie și la Facultatea de Științe Politice și Administrative din București. Din 1981 e aleasă secretara Comisiei Mixte Româno-Bulgare de Istorie, de pe lângă Academia Română. Este distinsă cu Ordinul „Kiril și Metodie”, clasa a II-a, acordat de Guvernul Bulgariei (1977), în 1999 primește titlul *doctor honoris causa* al Universității „Sf. Kliment Ochridski” din Sofia, iar în 2000 Ordinul „Profesor Marin Drinov” din partea Academiei Bulgare de Științe. Ca scriitoare, debutează în presă cu câteva traduceri din poezia bulgară (1961), iar editorial cu romanul polițist *Cei trei „A”*, apărut în 1975. Colaborează la „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, „Balcania”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Convorbiri literare”, „Destin românesc”, „Dilema”, „Literatura istoriilor”, „Literatura misăl”, „New Europe College Yearbook”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Revue des études sud-est européennes”, „Revue roumaine d'histoire”, „Secolul 20”, „Steaua”, „Studia Balcanica”, „Südosteuropa”, „Transilvania”, „Vatra”, „22” ș.a.

Preocupările se împart la **S.** între literatură și cercetarea științifică. Prozatoarea, de o remarcabilă luciditate și, totodată, de o mare sensibilitate, se simte atrasă de mister, de aspectele dramatice, de momentele tensionate, dezechilibrante ale vieții. De aici, subtila explorare a conștientului și subconștientului uman sau reconstituirea unui destin colectiv marcat de nesfârșite suferințe. Prima tendință, tributară fascinației de a descoperi secretul unor acte criminale, se concretizează în romanul polițist, care nu se limitează la rigorile specifice (faptele, mobilul crimei, ancheta judiciară, probele, suspansul etc.), ci își depășesc cadrul – *Cei trei „A”, Enigma din trenul de noapte* (1977), *Cazul „Fundăția Prejbeanu”* (1982). Infuzia de material informativ despre mediul intelectual, despre modul de organizare a vieții științifice românești, despre valori artistice și momente de cultură, mărturiile din muzee, biblioteci, mânăstiri conferă scenariului polițist virtuți aparte. A doua ipostază a prozatoarei e ilustrată de pagini cutremurătoare despre destinul basarabenilor, acea „categorie umană rătăcitoare prin lume, o populație refugiată sau deportată, răspândită în toate colțurile globului, din Siberia până-n America, încingând ca un inel de nedumerită durere și nostalgie pământul, o populație ajunsă brusc în 1940 și 1944 fără loc și fără țară pentru că numele țării lor a dispărut de atunci din hărțile oficiale”. Motivația afectivă acționează ca un factor coagulant al nucleelor narative din povestirile despre deportări, refugiu, domiciliu forțat, obsesia claustrării, dar și a spațiilor libere, toate văzute în *Copilăria mea pe-un ambalaj de ciocolată* (1984) prin ochii unei adolescente, după cum același

liant acționează și în romanul *Siberia dus-întors, 73 de ruble* (1991), unde țesătura epică este circumscrisă mereu amintirii, experienței trăite. Astfel, se înfățișează cititorului o Siberie parcă ireală, suspendată în timp și spațiu, oferind un spectacol terifiant, în decorul sordid al barăcilor și grajdurilor din „lagherele” de concentrare, cu oameni chinuți și resemnați care, pierzându-și numele, deveniseră numere. În aceeași sferă de interes intră realizarea unor interviuri incitante cu personalități de peste Prut, despre starea limbii, a literaturii și a statutului politic al Republicii Moldova, ca în *Basarabia, prin vocile ei* (1992). În calitate de cercetător specializat în istoria, politica și cultura sud-estului Europei, S. se îndreaptă spre istoria și sociologia literaturii, spre istoria și sociologia vieții intelectuale românești și sud-est europene: *Ek otväd Dunava, o colecție de documente din arhivele românești* (1976), *Relații literare româno-bulgare în perioada 1878-1918* (1980), *Bălgarskata emigrantska intelighentzia v Rumânia prez XIX vek* (1982), *Intelctuali din Balcani în România. Sec. XVII-XX* (1984), *Bălgarskite ucilišta v Rumânia prez XIX vek (1858-1877)* (1999). Se adaugă numeroase studii despre intelectualii din sud-estul european, relevând rolul universităților germane, ideile politice în societățile balcanice și reflectarea lor în literaturile moderne română și bulgară, evoluția genurilor și speciilor în aceste literaturi, trăsături ale relațiilor româno-bulgare ș.a.

SCRIERI: *Cei trei „A”*, București, 1975; *Enigma din trenul de noapte*, București, 1977; *Relații literare româno-bulgare în perioada 1878-1918*, București, 1980; *Cazul „Fundafția Prejbeanu”*, Iași, 1982; *Bălgarskata emigrantska intelighentzia v Rumânia prez XIX vek [Emigrația intelectuală bulgară în România în secolul al XIX-lea]*, Sofia, 1982; *Copilăria mea pe-un ambalaj de ciocolată*, București, 1984; *Siberia dus-întors, 73 de ruble*, București, 1991; *Basarabia, prin vocile ei*, București, 1992. **Antologii:** *Intelctuali din Balcani în România. Sec. XVII-XX*, București, 1984 (în colaborare); *Bălgarskite ucilišta v Rumânia prez XIX vek (1858-1877)* [Școli bulgărești în România în secolul al XIX-lea (1858-1877)], tr. Veselin Traikov, Sofia, 1999. **Ediții:** Ion Druță, *Clopotnița. Mozart la sfârșitul vieții. Plecarea lui Tolstoi. Horodiște, Chișinău*, 1984, *Clopotnița*, București, 1988.

Repere bibliografice: Mircea Muthu, *Relații literare interbalcanice*, T, 1981, 2; Alexandru Duțu, „*Relații literare româno-bulgare în perioada 1878-1918*”, T, 1981, 8; Rodica Florea, „*Relații literare româno-bulgare în perioada 1878-1918*”, RITL, 1981, 4; Constantin N. Velichi, „*Relații literare româno-bulgare în perioada 1878-1918*”, MS, 1982, 2; Veselin Traikov, *Sur la classe des intellectuels bulgares émigrés en Roumanie au XIX-e s.*, „*Études balkaniques*”, 1983, 1; Mircea Popa, „*Copilăria mea pe-un ambalaj de ciocolată*”, ST, 1984, 8; Mircea Muthu, *Conexiuni sud-est europene*, TR, 1984, 43; Monika Skowronski, *Die Intelligenzia der bulgarischen Emigration in Rumänien im 19. Jahrhundert*, „*Südost-Forschungen*”, 1985; Mircea Popa, *Basarabia din Siberia*, VR, 1991, 9; Ion Roșioru, *Viața la voia altora*, TMS, 1992, 1; Ruxandra Cesereanu, *Abatorul siberian*, ST, 1992, 2; Valeriu Cristea, *Cea mai înfricoșătoare călătorie a neamului meu: Elena Siupiur, „Siberia dus-întors, 73 de ruble”*, L, 1992, 15; Ion Calafeteanu, *Când sufletul vorbește*, „*Meridian*”, 1992, 16 septembrie; Mircea Popa, *Basarabia din Siberia*, „*Basarabia*”, 1992, 9; Nicolae Dima, „*Siberia dus-întors, 73 de ruble*”, „*Cuvântul românesc*” (Hamilton, Canada), 1992, septembrie; Elvira Ilescu, *Basarabeni*, JL, 1998, 15-16; *Femei din Moldova*, îngr. Iurie Colesnic, Chișinău, 2000, 258-259. L. Bz.

SÎRBU, Anca (10.III.1942, Iași), istoric literar. Este fiica Madlenei Măgureanu (n. Teodoru), farmacistă, și a lui Florin Măgureanu, medic veterinar. Învăță în orașul natal, unde urmează Liceul „Mihai Eminescu” (1948-1959) și Facultatea de Filologie, secția franceză-română, absolvită în 1964. În același an intră ca preparator la Catedra de limba și literatura franceză a facultății la care fusese studentă, specializându-se în literatura secolului al XIX-lea și urcând treptele didactice până la aceea de profesor (1999). În 1976 obține titlul de doctor în filologie la Universitatea din Iași. A beneficiat de stagii de specializare în Franța (1964, 1968-1969), a ținut cursuri sau conferințe la Universitățile din Avignon (1999) și Poitiers (2003), a avut, de asemenea, o susținută prezență la simpozioane și congrese internaționale - Lublin (1995), Nice (1996), Lille (2000 și 2001), Poitiers (2002). Primele contribuții îi apar în „*Iașul literar*” și în „*Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași*”. *Julien Green, o conștiință tragică* (1995), întâia carte publicată, care reia teza de doctorat, va fi urmată de *Personajul literar în secolul al XIX-lea francez* (1997) și de *Timp și spațiu în literatura franceză din secolul al XIX-lea* (1999). Va participa, în calitate de coautor, la lucrări colective: *Histoire de la littérature française* (1982), *Direcții în critica și poetica franceză contemporană* (1983), *Terminologie poetică și retorică* (1994). Mai colaborează la „*Anuar de lingvistică și istorie literară*”, „*Convorbiri literare*”, „*Cronica*”, „*Atelier de traduceri*”, „*Oeuvres et critiques*” (Tübingen), „*Dialogue*” (Montpellier), „*Bulletin de la Société Internationale d'Études Greeniennes*” (Paris).

Construcția și analiza în scopuri didactice se asociază la S. cu demersul istoricului literar înarmat cu metodele la zi ale criticii și, în general, cu instrumentele cercetătorului modern. *Julien Green, o conștiință tragică* ocolește capcanele simplului istorism sau pe acelea ale unui biografism destinat publicului amator de anecdotă, pentru a oferi o apropiere coerentă și cu multiple posibilități de înțelegere a prozei unui autor socotit „moștenitor al spiritului dostoevskian”. Literatura „confesivă” a scriitorului francez de origine americană și aceea „ficcională” sunt interpretate în spațiul unei lecturi „duble”, plecând de la ideea lui Serge Doubrovski despre „reciprocitatea subiectivă”, care face posibilă pătrunderea sensurilor textului, laolaltă cu punerea în lumină cât mai corectă a setului de intenții estetice și de mijloace de expresie caracteristic în egală măsură romancierului și celui care, pentru a se „mărturisii”, recurge la o literatură „personală”, adică la autobiografie și memorialistică. Din această perspectivă, cele două secțiuni ale cărții - *Personalitatea lui Julien Green în literatura sa confesivă și Condiția dramatică a eroului în operele de ficțiune ale lui Julien Green* - își află o deplină justificare. După cum, tot atât de îndreptățit este și solidul paragraf introductiv în care se urmărește procesul receptării operei greeniene, împreună cu disputele pe care le-a prilejuit. Trei ar fi aspectele specifice ale acestui proces: bilingvismul, apartenența la literatura catolică și locul pe care îl ocupă în tehnica narativă a scriitorului tradiția și modernitatea. În lucrare se glosează pertinent și în jurul unei chestiuni care îi privește în egală măsură și pe Eugen

Ionescu sau pe Emil Cioran, și anume experiența oferită de exprimarea în altă limbă decât cea maternă. Rezultă din această abordare, atentă la sensurile textului, dar deloc indiferentă la modul prin care sunt puse în valoare, un portret credibil și plin de culoare al unui scriitor vizionar, preocupat de încărcătura metafizică, de percepția poetică a universului, de intruziunea irealului în real, prezente în opera sa, unde dimensiunea onirică sau fantastică își află firesc locul. Cu *Timp și spațiu în literatura franceză din secolul al XIX-lea* S. schimbă, într-un fel, centrul de greutate al demersului. Renunță la comentariul aplicat, destinat să valorizeze trăsăturile fiecărui autor, pentru a proceda la realizarea unui studiu modern de sinteză. „Spațialitatea” și „axa temporală” sunt considerate referințe estetice dominante pentru arta scriitorului francez dintre 1800 și 1900. Argumentele, selectate cu discernământ și cu fervoare analitică, au în vedere scriitori care au conferit personalitate secolului al XIX-lea francez: Chateaubriand, Victor Hugo, Alfred de Musset, Balzac, Stendhal, Gustave Flaubert și Émile Zola. Alături de exactitatea comentariului și de soliditatea construcției, pe care bogăția aparatului critic nu o sufocă, aceste contribuții se disting prin fluenta și eleganța discursului.

SCRIERI: *Julien Green, o conștiință tragică*, Iași, 1995; *Personajul literar în secolul al XIX-lea francez*, Iași, 1997; *Timp și spațiu în literatura franceză din secolul al XIX-lea*, Iași, 1999.

Repere bibliografice: Corina Dimitriu, „ *Direcții în critica și poetica franceză contemporană*”, „*Oeuvres et critiques*” (Tübingen), 1988, 1; Sorina Bălănescu, *Dicționare și... dicționare*, CRC, 1995, 20; Cronicar [Mariana Codruț], *O viziune asupra lui Julien Green*, „*Contrafort*”, 1996, 3; Carmen Neamțu, *Anatomia unei ființe*, O, 1996, 6; Mihai Botez, „*Timp și spațiu în literatura franceză din secolul al XIX-lea*”, ATN, 2000, 8; Jacques Domenach, *Les Confessions de Rousseau*, Paris, 2000, 156-157; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 382-383. R. Z.

SÎRBU, I.[on] (13.VIII.1930, Cluj), critic și istoric literar. Este fiul Irinei (n. Secăreanu) și al lui Gheorghe Sîrbu, avocat. Elev al Liceului Militar „Mihai Viteazul” din Târgu Mureș, mutat la Timișoara (1941-1943), și al Liceului „Decebal” din Deva, absolvit în 1949, S. se va înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din Iași. După un an i se propune să urmeze cursurile Școlii de Literatură „M. Eminescu” din București. Revenit la Iași în toamna anului 1951, își reia studiile. Este numit tot acum redactor la revista „Iașul nou” (din 1954 „Iașul literar”), unde lucrează și după absolvirea facultății (1953). Va fi demis în 1955, în urma unor critici aduse publicației de oficialități, pentru așa-zise „abateri ideologice”. Preparador, din același an, apoi asistent la Catedra de literatură română a Facultății de Filologie ieșene, este înlăturat din învățământul universitar în perioada valului de epurări din 1958. După un interval de șomaj și de activitate în învățământul preuniversitar, intră în 1960 referent literar la Teatrul Național „Vasile Alecsandri”, unde va fi secretar literar între 1962 și 1965. În 1963 revine la Universitatea ieșeană ca lector, devenind profesor în 1990. Între 1985 și 1993 a îndeplinit și

funcția de șef al Catedrei de literatură română. A fost lector de limbă și civilizație română la Universitatea „Marie Curie-Sklodovska” din Lublin (1973-1974) și la Universitatea „Jean Moulin” din Lyon (1974-1976). Activitatea sa este constituită dintr-o suită de studii, cronici și articole apărute în periodicele din Iași (cele mai multe în „Iașul literar” și „Cronica”), neadunate ulterior în volume. Cea mai întinsă și mai consistentă parte o reprezintă cea dedicată actualității literare, astfel încât aproape că nu este scriitor contemporan important care să nu fi fost întâmpinat, adesea încă de la debut, în cronici și recenzii scrise de S. într-un spirit comprehensiv și atent analitic. Prima carte, studiul monografic *Camil Petrescu*, îi apare în 1973, urmat târziu de *Proza artistică a lui Tudor Arghezi* (1995).

Nu numai dramaturgul și romancierul Camil Petrescu, ci și eseistul, poetul, nuvelistul iau parte, cu accente și evaluări diferențiate, în monografia lui S., la evidențierea unor permanențe adânc unificatoare ale operei. Linii de reconstituire biografică și de profil moral (experiența crucială a războiului, trăsăturile esențiale, deloc îndulcite, ale unui „temperament excesiv”, „încrederea în forța omniprezentă a inteligenței” și „dezgustul față de formele bizantinismului moral”) intră în comunicare cu idei și atitudini angajate în câmpul culturii: „sensul cognitiv al autenticității”, fecunditatea spiritului polemic, concepte ca noocrație, substanțialism, convergențe și delimitări, reacții semnificative față de Henri Bergson și Edmund Husserl, Marcel Proust, Luigi Pirandello, Paul Zarifopol, Panait Istrati. Dramaturgul e văzut ca anticipând o opțiune ilustrată ulterior de Albert Camus și Jean-Paul Sartre. S. subliniază sinteza moral-cognitivă în configurația și în tensiunile destinelor de prim-plan, într-un „teatru de cunoaștere”, ferit de riscul uscăciunii disertative. Când este cazul se replică unei opinii critice nedrept ironice (apropiere, încercată de G. Călinescu, între *Patima roșie*, piesa lui Mihail Sorbul, și *Act venețian*). Exegețul crede că romancierul Camil Petrescu, pus sub semnul unor afinități și convergențe, parțiale, cu Stendhal și Proust, face din *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, „romanul unei clarificări interioare”, în durata a două mari experiențe complementare, marcate de dramatice „momente de vertij interior” și de prețioase adevăruri trăite, decantări ale conștiinței orgolios-exigente, cu sine și cu ceilalți. Analiza lui S. fundamentează interpretarea „formulelor” unor personaje (și destine). Viziunea critică de ansamblu urcă dinspre eros și social către un nivel al ontologicului și de „dramă a incomunicabilului”. Nicolae Bălcescu din *Un om între oameni* (scriere apreciată de monograf prea generos, deși nu lipsesc cu totul rezervele și accentele critice), văzut pe fundalul de „timp patetic” de la 1848, „om profund interiorizat” și caracterizat de „oroarea de compromis”, nu este nici el rupt de axa întregii creații a lui Camil Petrescu. Preocuparea pentru „omogenitatea structurală” a operei este esențială în demersul lui S. În a doua carte, distingând proza lui Tudor Arghezi, prin mai amplul ei „coeficient de imaginar”, de publicistica gazetarului, criticul avansează câteva definiții: bunăoară, imaginea mediului

monahal (*Icoane de lemn*) îi apare ca una de „pandemoniu”, realizată cu „o cruzime a observației și o voluptate a dezvăluirii sordidului” neobișnuite, în *Tablete din Țara de Kutu* o ironică „mască de sobrietate” susține deriziunea, în timp ce amplificarea fantezistă a absurdului, „încrâncenarea voioasă” a satirei au drept ținte ordinea statală, instituții, personaje publice, toate caricate grotesc. Față de astfel de dominante ale pamfletelor, exegetul crede că o poetică a „copilăririi” auctoriale, aptă să insoliteze un spectacol „cvasipăpușăresc”, al „gesturilor și ritualurilor domestice” (precum în *Cartea cu jucării*), uimirea în raport cu „miracolul creației în general și al creației artistice în special” (*Ce-ai cu mine, vântule?*) definesc arta argehiziană a poeziei în proză, în vreme ce romanul poate avea ceva de „basm modern” (*Ochii Maicii Domnului*), alături devenind receptare-interpretare a imaginii lumii „din unghiul derizoriului” (*Cimitirul Buna-Vestire*). Sunt scoase în evidență valențe complementare sau convergente cu cele din lirică. Pamfletarul, satiricul, moralistul e prețuit nu numai pentru arta prozastică, dar și pentru nu puținele rezonanțe contemporane – el vorbește despre versatilitatea politicianistă, ipocrizii și „demagogii succesive”, forme de impostură socială, morală, culturală –, în temeiul captării unor formule caracterologice care nu rămân limitate la timpul lor originar. Profesor, critic și istoric literar de o solidă formație, sobru și exigent în receptarea actualității literare, distanțat față de „metodologiile” în vogă doar pentru o vreme, **S.** este un autor echilibrat și riguros, care alege să convingă, nu să seducă.

SCRIERI: *Camil Petrescu*, Iași, 1973; *Proza artistică a lui Tudor Argezi*, Iași, 1995.

Repere bibliografice: Al. Andriescu, „*Camil Petrescu*”, CRC, 1973, 29; Liviu Leonte, *Virtuțile monografiei universitare*, „*Flacăra Iașului*”, 1973, 8-352; Traian Cantemir, „*Camil Petrescu*”, ATN, 1973, 10; Al. Săndulescu, „*Camil Petrescu*”, „*Scânțea*”, 1973, 9-691; Doru Mielcescu, *O cercetare valoroasă*, LCF, 1974, 8; Dimisianu, *Opinii*, 319-322; Teodor Vârgolici, „*Proza artistică a lui Tudor Argezi*”, ALA, 1996, 308; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 383-384. N. Cr.

SÎRBU, Ion D. (28.VI.1919, Petrila – 17.IX.1989, Craiova), dramaturg, prozator, memorialist și eseist. Este fiul Ecaterinei (n. Glaser) și al lui Ion Sârbu, miner. Urmează școala primară în orașul natal, iar cursurile gimnaziale și liceale la Petroșani (1930-1939). Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj, mutată la Sibiu în toamna anului 1940, după ce Ardealul de Nord fusese cedat Ungariei, în urma Dictatului de la Viena. În această etapă debutează cu un articol la „Țara” (1940), urmat de o schiță în „*Curțile dorului*” (1941) și se numără printre membrii fondatori ai Cercului Literar de la Sibiu, în a cărui revistă va semna, în 1945, o povestire. Student de vârf, **S.** este totodată comunist în ilegalitate, ceea ce face să fie trimis pe front în linia întâi, ca sergent la artilerie (1941-1944). Dat dispărut după luptele și înfrângerea de la Stalingrad, cade prizonier, apoi evadează: secvențe ce par desprinse dintr-un roman foileton, fără a fi astfel. Între 1944 și 1945 e translator pe Frontul de Vest. În 1945 își ia licența cu teza

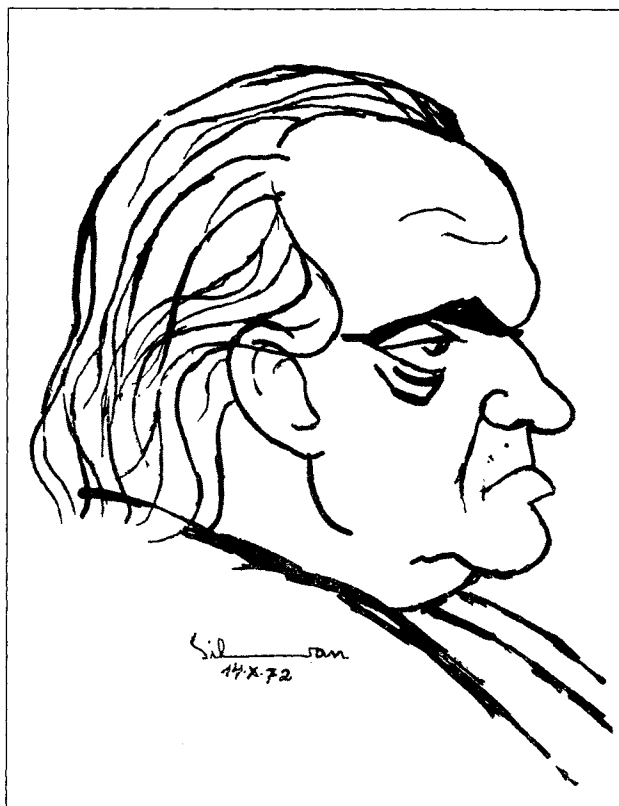
De la arhetipurile lui C. G. Jung la categoriile abisale ale lui Lucian Blaga, coordonată de Lucian Blaga, iar în 1946 ocupă prin concurs postul de asistent la Catedra de estetică și critică literară a Facultății clujene. În 1947 își depune teza de doctorat cu tema *Funcția epistemologică a metaforei*. Devine conferențiar, predă istoria literaturii dramatice la Conservatorul „Ion Andreescu” din Cluj. Instalarea comunismului va aduce prima fractură în biografia fostului ilegalist: **S.** este exclus din învățământul universitar în decembrie 1949, odată cu Lucian Blaga, Liviu Rusu, D. D. Roșca, acuzați de „orientare idealistă”. Își va câștiga existența lucrând ca profesor suplinitor la Școala Medie din Baia de Arieș (1950) și la mai multe licee din Cluj (1950-1955). În 1955 devine secretar de redacție la „*Revista de pedagogie*” din București, iar în 1956 e redactor și cronicar dramatic la revista „*Teatru*”. Vine al doilea prag dramatic din viața acestui om care nu vrea să își plieze coloana vertebrală după cum i-o cer vremurile noi. Ca un efect al reprimării revoluției anticomuniste din Ungaria (1956), pe fondul unei sporite vigilențe față de posibilia „dușmani ai poporului”, este arestat în septembrie 1957 pentru „omisiune de denunț”, condamnat la un an, apoi la trei, în final la șapte ani de închisoare și patru de interdicție, sub acuzația de „uneltire contra ordinii sociale”. Este deținut la Jilava, Gherla, Salcia, Grindu, Periprava, fiind eliberat în 1963. Șomer, fără familie și fără perspective (soția divorțase și îi risipise biblioteca), se angajează vagonetar la mina Petrila, unde lucrase și tatăl său. Întreg traseul, incredibil, parcurs de fostul conferențiar universitar aruncat în închisoare și ajuns muncitor necalificat va figura în romanul *Cel mai iubit dintre pământeni* de Marin Preda, prin avaturile protagonistului Victor Petrini. În 1964 este angajat câțiva timp ca șef de serviciu producție la Teatrul de Stat din Petroșani, din acest an și până în 1973, când se pensionează medical, fiind secretar literar la Teatrul Național din Craiova. Urmează o etapă oarecum mai fericită în viața lui **S.**, datorită celei de-a doua soții (din care va face un personaj luminos în mai multe cărți) și posibilităților – totuși limitate – de a-și publica opera. După debutul editorial din 1956, cu nuvela *Concert*, și după intervalul de tăcere forțată ce i-a urmat, bibliografia scriitorului se reactualizează începând din 1973, când îi apar volumul *Povestiri petrilene* și romanul „pentru copii și părinți” *De ce plânge mama?*. Vor urma trei culegeri de piese – *Teatru* (1976), *Arca bunei speranțe* (1982; Premiul Uniunii Scriitorilor, Premiul „I. L. Caragiale” al Academiei Române) și *Bietii comediați* (1985; Premiul Asociației Scriitorilor din Craiova) –, *Șoarecele B și alte povestiri* (1983; Premiul Uniunii Scriitorilor), romanul „pentru copii și bunici” *Dansul ursului* (1988). Scriitorul își reorientează, în ultimii ani de viață, interesul dinspre zona teatrului (i se și jucaseră mai multe piese, pe diferite scene ale țării) înspre cea a prozei. Două romane scrise în anii '80, *Adio, Europa!* și *Lupul și Catedrala*, vor apărea postum: primul, în două volume, în 1992-1993, celălalt în 1995. La fel, *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*, „exerciții de luciditate” inițiate în 1983, dar editate abia în 1991-1993. **S.** are parte de o extraordinară carieră postumă. Corespondența și

publicistica îi sunt strânse în mai multe volume, cel mai important fiind *Traversarea Cortinei* (1994). În 1995 revista „Caiete critice” îi dedică un număr întreg. Post-mortem i s-a acordat, în 1993, Premiul Uniunii Scriitorilor pentru „Destine excepționale ale culturii românești”. O motivație perfect justificată.

Teatrul, pe care **S.** a mizat până la un punct, prezintă un balans vizibil între literatura cu teză, cu mai toate defectele structurale ale realismului socialist, și aceea cu amprentă parabolică. Îndrăzneț, curajos, modern în comparație cu producția autorilor atenți la comanda socială și jucăți intens în anii '50 ai secolului trecut, teatrul fostului „cerchist” pare palid, învechit în raport cu opera de prim rang a dramaturgilor veritabili, afirmați într-un moment istoric de relativă normalitate. Există însă cel puțin două piese (*Pragul albastru* și *Arca bunei speranțe*) care îl legitimează ca un dramaturg original și rafinat, pe deplin familiarizat cu secretele meseriei și cu trucurile *trompe l'oeil* ale modernității – conturat totuși, din voință proprie, în galeria teatrului de idei; și mai exact, în nișa teatrului cu mesaj explicit. **S.** proiectează piese cu mesaj,

dorindu-le însă la antipodul acelora în care acest mesaj consună perfect cu cel al directivelor oficiale. Optează, în consecință, pentru o echilibrare între ponderea adevărilor figurate și cea a scriiturii care le învâluie metaforic pentru a le dezvălui revelator. Dar aceasta îl apropie prea mult de ecuația textuală a moderniştilor; astfel că el se va retrage, mefient, într-o articulare aproape univocă a semnificațiilor propriiei opere dramatice și într-o respingere *de plano* a intervențiilor regizorale „creatoare”. De altfel, referințele polemice la adresa regizorilor abuzivi sunt pe cât de numeroase, pe atât de succulente. Textul dramatic al lui **S.** are, în primul rând, funcția de a efectua secțiuni transversale în corpul bolnav al realității, în epoci trecute sau prezente, și de a oferi cititorului harta interioară a individului și a comunității, împreună cu soluțiile de supraviețuire încă disponibile. Fie că lărgeste cadrul parabolei, construind câte o „arcă a bunei speranțe”, ce plutește mult dincolo de apele noastre teritoriale, în acolade simbolice universal-valabile, fie că, dimpotrivă, restrânge voit suprafața unor piese, placându-le pe momente istorice bine determinate (Războiul pentru Independență, al doilea război mondial) ori pe drame în plină desfășurare din prezentul comunist (moartea satului românesc), dramaturgul își ia mereu ca referent, ca obiect de observație și ca punct de sprijin omul: omul aflat sub vremi și sub povara propriei condiții imperfecte. Teatrul ilustrează, așadar, cel mai puțin structura ironică a autorului, apetența pentru formularea paradoxală și debordanta fantezie lexicală ce va fi preeminentă în scrisori, în jurnal, în mai multe proze din volumul *Șoarecele B și alte povestiri* și pe tot cuprinsul romanului *Adio, Europa!*. Dramaturgul nu admite ca mesajul său limpede să fie parazitat, ca fondul pieselor lui să fie alterat. Identificat, la bine și la rău, cu neamul său, el oferă versiuni dramatice alternative la istoriografia de tip Roller, canonică în anii '50, refuzând totodată să facă simple adaptări după model occidental. Rezultatul artistic este, în majoritatea cazurilor, invers proporțional cu angajamentul și investițiile autorului; și aceasta fiindcă literatura cu tendință își diminuează din start forța de iradiere semantică, evoluând pe un culoar mai îngust. În piesele slabe eroii devin simple fantoșe verbale, animate exclusiv de bunele intenții ale dramaturgului, pe când calitatea superioară a câtorva texte se datorează refracției caracterologice a unor personaje, „abaterii” lor în raport cu modelul tare trasat de creator. Aceasta se vede cel mai bine în *Pragul albastru*, piesa de maximă rezistență a lui **S.** În peisajul-matrice creat – un sat vechi din Apuseni, cu oameni bolovănoși, încremeniți în cutumele lor –, psihologia aventurierului Lazarus, șarlatan cu ștaif și cu aparat teoretic, intră în contact și, finalmente, în coliziune cu o psihologie colectivă rudimentară, dar sănătoasă, stabilă, fundamentală. Cavalerul marii minciuni, care aduce, chipurile, morții înapoi, jucându-se cu prostia omenească până ce galbenii îi zuruie satisfăcător în buzunar, strică rosturile obștii de mineri aurari, dând peste cap rânduielile și introducând, prin „minuni” bine ticluite, haosul. Sătenii din Roșia îl privesc cu ochii măriți de spaimă pe

Desen de Silvan

așa-numitul arhimandrit venit de la Muntele Athos și, datorită talentului său de prestidigitator spiritual, i se încredințează fără murmur, cu tot trupul lor masiv și cu sufletul lor simplu, nestrunjit. Numai că - și aici operează fericit inteligența artistică, nu doar speculativă, a dramaturgului - ei trag concluzii prozaice din învierile în care Lazarus i-a făcut să creadă și își fac, la urmă, calculul că morților le stă totuși mai bine în rând cu morții decât cu viii. Aproape fiecare își are socotelile lui, astfel că revenirea miraculoasă a celor îngropați nu ar fi, în fapt, de bun augur. Psihologia colectivă se desface în mărunte interese individuale, grupul ieșind întărit, compact, unit tocmai prin însumarea unor formule de fericire personală. Lazarus va parcurge drumul în direcția opusă: de la certitudinea plată și lucrativă la misterul adânc, insondabil, de la siguranța de sine a înșelătorului la ezitățile și tulburările căutătorului unui ideal. Cu *Arca bunei speranțe*, piesa cu cel mai mare succes de public dintre cele scrise de S., se intră pe terenul predilect al autorului, în însăși formula sa dramaturgică: actualizare a unor motive biblice, mitologice în sens larg; conflict bine conturat, cu personajele dispuse pe axe de opoziție moral-intelectuală; teorii expuse liber, fără constrângeri, în intervențiile unora și în ripostele venite prompt, la fel de bine articulate; nu în ultimul rând, o pânză lirică aruncată pe suprafețele mai tari ale dramei, pentru a mai atenua din cerebralitatea discursului dramatic. Tensiunea

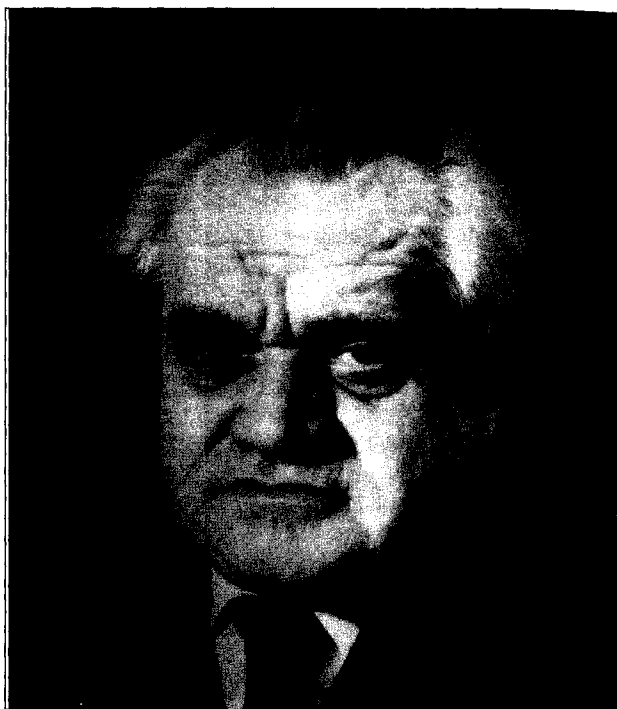
piesei este egală și, cu toate că S. crede a fi făcut din actul I „actul psihologic”, din al II-lea „actul social-moral”, iar din al III-lea „actul Destinului”, o creștere de intensitate dramatică e greu sesizabilă. Pe o Arcă a lui Noe modernizată, imaginată ca un „amestec de transatlantic și distrugător”, fără bărci de salvare, se îndreaptă spre necunoscut câteva personaje cu rezonanță biblică: Noe cel dreptcredincios, apariție patriarhală, Noa, „babă rurală, cumsecade, simplă și bună”, Sem, fratele cel mare, „crud ca un rege din Babilon”, organizator al biosului din cuștile plutitoare, Ham, fratele mijlociu, „rău ca un crivăț”, inteligență rece stăpânind peste motoarele corăbiei, și Iafet, mezinul, o „chitară înecată în alcool”, spirit artist, sensibil și vulnerabil, răspunzător cu transmisiunile în eter. Fiecare membru al acestei familii arhetipale are caracteristici care îl individualizează pregnant, precum și o funcție simbolică bine precizată. Noe, Noa și Iafet sunt fațete ale binelui slab, voci morale neputincioase în fața glasurilor puternice, virile, dezlegate etic ale lui Sem și Ham. Deși cu multe fragmente frumoase, textul păcătuiește prin schematismul psihologic și miza simbolică pusă prea apăsător pe umerii personajelor. Comparabilă cu *Arca bunei speranțe* - nu tematic, dar prin echilibrul instabil între însușirile și deficiențele dramatice - este *Simion cel Drept*. Dedicată lui Lucian Blaga „în veșnicie”, piesa intenționează să fie un recviem pentru satul românesc, iar în figura, memorabilă, a lui Simion Albu, ciobanul dârș, profilat în fața casei sale înconjurată amenințător de blocuri, S. sintetizează semnificațiile dramei. Densitatea textului vine din perfecta susținere a temei - stingerea vetrei strămoșești - pe conflictul dintre acest ultim mohican al ruralității și partizanii tot mai numeroși ai „progresului” istoric. Dar piesa este viabilă estetic numai până la actul al III-lea, care aduce o neverosimilă răsucire a protagonistului. Conflictul se „rezolvă” prin cumpărarea de către „generosul” stat comunist a casei lui Simion Albu, pentru ca aceasta să fie expusă la Muzeul Satului din București. Este prețul plătit de dramaturg, în contextul tot mai apăsător politic și mai constrângător artistic al deceniului al optulea. S. dorea să ofere o alternativă ficțională, dramaturgică la istoriografia oficială, recuperând documentar și înfățișând momente de cumpănă sau de izbândă națională. Cu un bun instinct artistic, el alege ceasuri istorice în care cele două fețe ale medaliei (lupta neștiută și victoria oficială, riscul individual și reușita colectivă, spectrul eșecului și confirmarea publică) vibrează și se înfățișează pe rând, până la finalul limpezitor. *Iarna lupului cenușiu* (cea mai bună dintre piesele istorice) e legată de un moment de răscruce al Războiului pentru Independență din 1877, *La o piatră de hotar* are acțiunea plasată „în preajma primului război mondial”, pe granița dintre „Ardealul chezaro-crăiesc și vechiul Regat”, iar *Covor oltenesc* își desfășoară conflictul în 1944, cu puțin timp înainte de întoarcerea armelor împotriva Germaniei, în al doilea război mondial. Dramaturgul acesta atât de serios a scris și comedii. Volumul *Bieții comediantii* grupează piese în care S. a investit mult, fără satisfacția unor rezultate artistice pe măsură. *Sâmbăta amăgirilor*, unde un câțel este ridicat, în joacă,

la rangul de *canis divinus*, „ultimul vlăstar al unei nobile rase“, *Dacia 1301*, o „satiră fantastico-științifică“ având drept personaj titular o vacă ținută într-un garaj, *Bieții comediantii*, care numără printre eroi o capră „răbdătoare și misterioasă“, au toate un umor discutabil. Autorul își hibridizează textele, compune aceste comedii-eseu cu procedee și tehnici dramatice divergente, aglomerând spațiul lor cu filosofeme proprii.

Ambițiile de prozator ale lui **S.** sunt și mai mari. El vrea să realizeze nu o simplă glosă la majore experiențe epice anterioare, ci o proză cuprinzătoare, elastică, stratificată, legitimată prin rafinament artistic, dar și prin ambitusul său. Bogată, problematica omului este și complex reprezentată, într-o varietate de formule ce se înscriu, esențial, în două unghiuri diferite de abordare și construcție a lumii ficționale. În primul, proza este sentimentală, reproiectând, prin oglinda ușor aburită a duioșiei, coordonatele cvasimitice ale universului copilăriei. Autorul, naratorul și protagoniștii acestui tip de literatură – duioasă, nostalgică, recuperatoare a purității pierdute – intră în același plan de referință și „acțiune“, incident prin opoziție cu cel al realului mutilant. În această speță de proză empatică **S.** încearcă să compenseze urâtul lumii și al existenței prin frumusețea poveștii și a descoperirilor ei succesive. Dacă aici el practică evaziunea în mit, în povestea fondatoare și regeneratoare, în proza ironică deformează plastic structura strămb constituită a realității din lagărul socialist, obținând din negarea negativului o afirmație morală laborios construită. Evoluția scriitorului, cu totul paradoxală, este inversă în raport cu așteptările: de la o proză lucidă, cerebrală, cu ascuțit satiric și un umor (amar) intelectual de cea mai bună factură, desprinsă parțial din modelul „euphorionist“ al Cercului Literar de la Sibiu, la una evocatoare și nostalgică, empatică și patetică, scufundând și recuperând puritatea copilăriei pierdute din apele matriciale ale poveștii. *Șoarecele B și alte povestiri*, volum conținând în mare parte texte scrise (și apoi pierdute) în anii de tinerețe, va fi dedicat colegilor din „fostul Cerc Literar de la Sibiu-Cluj (1941-1950)“, iar în sumar se regăsesc unele dintre cele mai izbutite proze din prima categorie. În schimb, o parte din cărțile concepute și scrise mult după consumarea experienței detenției aparțin cu totul clasei empatică, renunțând la accentul ironic și atingându-l pe cel liric. Pe scara valorică, punctul cel mai de jos îl reprezintă debutul editorial: nuvela extinsă *Concert*, apărută cu puțin timp înainte de începutul călătoriei forțate a lui **S.** prin infernul închisorii politice. Scriitorul își va trece mai târziu sub tăcere, în bilanțurile sale bibliografice, această primă carte, recunoscând, implicit, îndoielnică ei calitate, care nu se explică prin tematică, nici prin formula sentimentală adoptată, ci prin concesiile făcute realismului socialist. Pe o treaptă mai înaltă se plasează romanul *De ce plânge mama?* și, mai ales, volumul *Povestiri petrilene*. Cele două cărți, scrise dintr-un unghi larg-empatic – deși include anumite categorii favorite de personaje năpăstuite: copiii, minerii, animalele, **S.** își extinde compasiunea asupra tuturor oropsiților sorții –, au intensități auctoriale

diferite. În roman prozatorul se „copilărește“ voit, intră în pielea micilor săi eroi, acordându-și stilistic vocea și vibrând emotiv laolaltă cu personajele aflate la vârsta descoperirii lumii. Nu doar o anumită vârstă prezintă, în viziunea scriitorului, nimbul curățeniei sufletești și spirituale, ci și un anumit spațiu. Este vorba despre lumea (credințelor) minerilor, un orizont desfășurat și înfățișat cu încetul, pe dimensiunea sa mitică, în pregnantele texte intitulate *Povestiri petrilene*. Volumul reprezintă un vârf artistic în creația lui **S.**, ilustrând maxima performanță a prozatorului în acest tip de literatură. Prozele impresionează prin densitatea specifică lumii minerale investigate (și legendelor ei), ca și prin echilibrul artistic obținut de autor. În compoziția de acum este remarcabil dozajul între fantastic și paremiologic, legenda cu deschidere cosmogonică și aceea cu unghi – mai ascuțit – sociogonic, în fine, între culoarea, atmosfera, umbrele și penumbrele originare și, pe de altă parte, coridoarele posibile ce fac legătura între mit și rit. Participarea prozatorului la propriul text nu se mai exprimă prin intruziuni naratoriale. Scriitorul își susține din adânc lumea pe care o conturează, suspendând comentariul naiv/ inteligent, renunțând să se mai implice pe suprafața epică și să se interpună în relația personaje-cititor. Caracterul legendar-mitic al compozițiilor, aflate la granița dintre literatura cultă, scriptică, „înaltă“ și cea orală, colectivă, populară, îi asigură o mai mare libertate de mișcare. În a doua parte a volumului (cu treisprezece texte grupate sub titlul *Ultimele povestiri*), ca și în întreg ciclul *Colonie*, **S.** revine și se menține în hotarele bine precizate ale coloniei petrilene, aderând la codul realist. Scriitura devine mai directă, iar experiența de viață a autorului constituie un factor esențial în desfășurarea narativă. Elementele și accentele (auto)biografice introduc o grilă suplimentară de lectură: cea a adevărului documentar, verificabil prin compararea cu datele oferite de existența scriitorului. Cât privește prima parte din *Povestiri petrilene*, scaldată în umbrele și luminile mitului, ea reprezintă, indubitabil, un tur de forță reușit de prozator, un parcurs la cea mai înaltă cotă artistică. Romanul *Dansul ursului* prezintă un alter ego al lui **S.**, măgarul Gary, figură principală a romanului, pe care îl însuflețește și îl îmbogățește cu meditațiile sale. Iar celălalt protagonist din lumea animală, ursul Buru, se va dovedi tot o proiecție alegorică a nefericitului scriitor. Ursul, un adevărat rege al munților, este prins de comenduirea germană și vârat într-un puț de fier și beton semănând cu un buncher sau cu o pivniță. Natura plânge mută, dar trei copii, cu inventivitate, răbdare și curaj, reușesc în cele din urmă să îl elibereze, ducându-l în mijlocul pădurii Bucov. Buru se va întoarce însă în captivitatea de care nu se mai poate desprinde, iar înțeleptul Gary pornește pe ultimul drum către imensa pădure care îl așteaptă. Nu numai măgarul Gary, ci și ursul Buru, cu instinctul libertății atrofiat de perioada captivității, îl relevă pe **S.** însuși, care, după experiența detenției, a minei petrilene și a domiciliului obligatoriu în Isrlăkul craiovean, cu prilejul singurei călătorii făcute în Occident, în iarna lui 1981, constată că nu ar putea respira în climatul de libertate

individuală și socială întâlnit în Vest. Ca și *Adio, Europa!*, volumul *Șoarecele B și alte povestiri* arată un remarcabil stilist, un prozator pentru care limba română (plus altele, de el cunoscute), în diferite registre de utilizare, nu mai prezintă secrete. Autorul o modulează, aparent fără efort, trecând de la limbajul comun la jargonul filosofic ori științific, de la expresia neaoșă la neologismul „internaționalist”, totul într-un debit formidabil, care ajunge să îl definească. Povestirile din *Șoarecele B...* sunt eșantioane de stil, mostre de îndemânare lexicală și discursivă. **S.** nu este și nu vrea să pară obiectiv, detașat, imparțial, fără ingerințe în lumea ficțională configurată. Personajele, faptele și acțiunile lor nu sunt înfățișate în lumina proprie, ci în a autorului; și nu sunt libere (cu acea libertate, desigur relativă, din proza realismului obiectiv), ci sunt predeterminate de calificarea morală a lui **S.** Circuitul epic nu furnizează astfel mari surprize, revelații, mutații importante în structura protagoniștilor. Ca și în piesele de teatru, aceștia sunt prinși de la bun început în insectarul scriitorului și ilustrează categoria la care acesta i-a obligat să evolueze: autorul „colaboraționist”, respirând prin nările sale fine realismul socialist (*Începutul călătoriei*), cadrul de nădejde din învățământul „progresist” (*Caz disciplinar*), savantul deopotrivă meditativ și pragmatic, perfect adaptat la regimul democrației populare (*Doi intelectuali de rasă și Șoarecele B*), ori intelectualul onest prins în malaxorul sistemului, acesta fiind figurat kafkian-birocratic (*Bivolitele*) sau marxist-educativ (*Caz disciplinar*). Povestirea *Perpetuum mobile* și, la un nivel artistic superior, *Cimex lectularia* sunt, în terifianta lor circularitate, niște epure perfecte ale societății contemporane ieșite din matcă, pe fundalul unei istorii degradate și agresive. Tutilă, etern învingătorul Tutilă (preluat ulterior în romanul *Adio, Europa!*), îi trece progeniturii cea mai bună moștenire: viclenia sa unsuroasă, care îl face să se ridice mereu deasupra celorlalți. Simetric, personajul pozitiv, naivul profesor de limbi moarte, îi va transmite odraslei sale cinstea lui păguboasă, un buletin de identitate morală ce nu poate decât să îl dezarmeze în fața lichelelor triumfătoare. Iar în *Cimex lectularia*, surparea, implozia sunt ale lumii înseși, pradă a unui inamic tăcut și cumplit care își ocupă lent teritoriul, ia, treptat, universul în posesie: ploșnițele. *Bivolitele și Șoarecele B*, poate cele mai bune proze scrise de **S.**, își datorează excelența unei structurări bipolare. Există un nivel la care personajele se mișcă, se străduiesc, se agită, își vorbesc, cât și altul, mai înalt, de la care o forță implacabilă se exercită și le strivește. Cititorul vede simultan scena și culisele, actanții și regizorul, zbaterea protagonistului în plasa ce îl strânge și mai tare, până la desfigurare. *Bivolitele*, nuvelă cu turnură cinematografică, își trece eroul printr-o succesiune de întâmplări pe circuitul birocratic, ducându-l la marginea neumanității și transformându-l, la final, într-o adevărată epavă umană. Dezvoltarea serială a acestei involuții e făcută cu minuție, fără exagerări ce ar fi putut dezechilibra construcția narativă. De o exactitate aproape matematică este decupajul parabolic din *Șoarecele B*, în care un profesor de psihologie experimentală, Fronius, își pune

toată voința intelectuală în efectuarea unui experiment ce urmează să dovedească logica fără cusur a colaborării. Fronius este cât pe ce să răstoarne teoria lui Darwin, sub ochii neîncrezători ai bătrânului profesor de ontologie: șoarecele A și șoarecele B, forțați, dresați, reușesc să se abțină alternativ, ajutându-se reciproc în consumarea râvnitului cașcaval. Minunea, însă, durează puțin. Corecția naturii nu se poate face, șoarecele A, mai prost, dar mai puternic, ajunge să își exploateze tovarășul de laborator experimental, transformându-l în victimă, în sclav. Comunismul ipocrit (stratificat, în fapt, tot pe clase de robi și exploatați) și capitalismul sălbatic (în care exploatarea e făcută într-o deplină transparență) sunt, amândouă, ținte ale lui **S.**: ca expresii viciate – și vicioase – ale sistemului social construit de om. În romanul *Lupul și Catedrala* criza lui Ion Lupu, un personaj aflat la vârsta cristică, nu își găsește explicația nici în planul strict realist, nici în cel marcat simbolic. Autorul nu reușește să îl dezvolte pe al doilea din primul, prin translări fine dinspre acțiuni înspre miza protagonistului. Legat, pe de o parte, cu numeroase fire de realitatea socială și politică a timpului său, și cufundat, pe de alta, în catacombele propriei nebulii, Ion Lupu este – ca și romanul în ansamblu – o compoziție hibridă, un fel de poligon de încercare pentru autorul care vrea să spună cât mai mult(e). În schimb, în *Adio, Europa!* râsul și plânsul, comicul și tragicul fuzionează, într-o proză voit (și mărturisit) sintetică. Visul scriitorului era acela de a realiza o operă „caragialesco-matein-Swift-Hašek-Ilf și Petrov-Zoșcenko-Candide-voltaireiană”. Cert este că îi reușește, în cazul de față, asamblarea unor componente, chiar dacă nu și sutura lor perfectă. Pot fi identificate mai multe romane într-unul singur, care le

cuprinde după modelul păpușilor rusești; dar ele glisează eficient, nestrident unul pe osatura celuilalt, prezentându-se ca atare, fără ambiția holistică din *Lupul și Catedrala*. În planul realist al romanului apare, curând după debutul cărții, „vehiculul” eseistic, iar în interiorul acestuia intră filosofemele autorului, diseminate în discursurile personajelor. Foarte dens compozițional și stilistic, *Adio, Europa!* este totuși aproape transparent în ceea ce privește mesajul antitotalitar. Fostul aderent la ideile stângii radiografiază în spațiul ficțiunii o lume ce nu mai are nimic în comun cu principiul egalității oamenilor, făcând să prolifereze halucinant minciuna și lașitatea, impostura și nedreptatea. Radiografia este dublată frecvent de caricatură, de portretul îngroșat și vitriolant: personajele negative (frații Tutilă, Osmanescu, Ilderim, Caftangiu și ceilalți) sunt deformate plastic, memorabil, de mâna prozatorului. Dar ceea ce sugerează și întărește scriitorul este răul sistemic al acestei lumi, care apare ca perfect articulată și coerentă în tumoarea ei morală. O mare dorință și o nevoie intensă de comunicare se observă în paginile *Jurnalului unui jurnalist fără jurnal*, scris pe durata unor simbolice „ierni”, între 1983 și 1989, ultimii ani de viață ai lui S.. Dialogul și comuniunea cu cititorul pe care jurnalul ar putea-o intermedia sunt, deocamdată, virtuale. Prin conținutul lor „dușmănos” față de regim, caietele sunt nepublicabile și ținute în secret, opere de sertar pe care numai altă epocă, a libertății, le va aduce la suprafața editorială. Acest aspect este esențial și el direcționează întregul flux confesiv al autorului, care nu scrie pentru prezent, pentru publicul dat, ci pentru viitor, către un destinatar necunoscut și trăind într-un timp istoric mai norocos. Curajul lui S. se înfățișează în toată splendoarea lui tragică în aceste pagini de jurnal și corespondență, puse parcă sub deviza „Am trăit periculos, scriu periculos”. Cercul politic-civic se intersectează cu cel literar-artistic, rezultatul fiind o literatură a adevărului, legitimată prin scriitura, dar mai ales prin conținuturile și sensul ei documentar. De remarcate evoluția interioară a scriitorului, de la gratuitatea estetică a prozelor de tinerețe (*Compartiment, Păcatul fratelui Vasile, Enuresis nocturna*) la încărcătura majoră pusă în aceste pagini de mai târziu, scrise după ieșirea din închisoare. Echivocul ludic și satiric, calamburul căutat și ironia acidă, verbul făcut să provoace și să întrețină râsul devin, treptat, subsansamble ale unei depline gravități scriitoricești. Jurnalul și scrisorile compuse de S. indică în mai multe rânduri resorturile acestei atitudini în fața vieții și a literaturii, cu o filosofie specifică a creației artistice. Scriitorul intră, de bună voie, într-o categorie destul de slab reprezentată în mediul cultural autohton: aceea a autorilor de curaj ce își sacrifică oportunitățile de carieră pentru apărarea unor principii etice. Fostul „cerchist” își creează singur un cerc, al cărui centru este. La distanță egală de naționalismul primar al lui Nicolae Ceaușescu și de internaționalismul sovietic, de logica sângeroasă a conflictelor armate și de cea strâmbă a războiului rece, el dezvoltă alte și alte perechi de termeni opuși, pe care îi respinge apoi cu aceeași satisfacție a neînregimentării. Niciodată plictisit de el însuși, S.

se studiază cu reală curiozitate, cântărind și evaluând neîncetat scene și segmente ale unei existențe pline. În scrisori dialogul cu un interlocutor îi oferă o marjă mai mare de autoprezentare și exprimare, precum și o sporită legitimitate pentru simpaticul său egocentrism. Parcurgând epistolele trimise unor destinatari diferiți, se poate constata că expeditorul se repetă, revine frecvent asupra unor episoade, pentru el importante, și le înfățișează într-o lumină diferită, dar pe același contur bine precizat istoric și biografic. În prezentul trist al redactării, scrisorilor și operelor de sertar le rămânea șansa de a fi citite, peste umărul autorului și al prietenilor săi apropiați, exclusiv de către bunul Dumnezeu. În viitorul sperat altfel, cu totul altfel, opera ficțională și confesivă a lui S. va putea să apară în integralitatea și integritatea ei morală, vorbind, în limbajele specifice literaturii și documentului, și despre scriitorul care a creat-o, și despre omul care a trăit-o.

Într-un oraș de provincie, un fel de sat lăjit și haotic, cu moravuri fanariote, cu jandarmi ideologici și ieniceri specializați în lingușire, trăiește un om singuratic, dominat de sentimentul ratării și al morții; a făcut războiul în Est și Vest, este un om de stânga și, pentru că are simțul justiției și nu îngăduie turcirea spiritelor, este băgat în mai multe rânduri în închisorile comuniste; scapă și, acum, când destinul lui se apropie de sfârșit, meditează la ceea ce a fost și la ceea ce se întâmplă în jurul său; cu luciditate, cu ironie, cu disperare.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Concert*, București, 1956; *La o piatră de hotar*, București, 1968; ed. 2, București, 1978; *De ce plânge mama?*, Craiova, 1973; ed. 2, îngr. Elisabeta Sîrbu, Craiova, 1999; *Povestiri petrilene*, Iași, 1973; ed. 2, Craiova, 1994; *Catrafusele*, București, 1974; *Teatru*, Craiova, 1976; *Hateg '77 (Rapsodie transilvană)*, București, 1977; *Arca bunei speranțe*, București, 1982; *Soarele B și alte povestiri*, București, 1983; *Bietii comediantii*, Craiova, 1985; *Dansul ursului*, București, 1988; *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*, vol. I, îngr. Marius Ghica, Craiova, 1991, vol. II, îngr. Elisabeta Sîrbu, postfață Marin Sorescu, Craiova, 1993; ed. I-II, îngr. Toma Velici și Elena Ungureanu, pref. Ovidiu Ghidirmic, postfață Marin Sorescu, Craiova, 1996; *Adio, Europa!*, I-II, București, 1992-1993; ed. 2, București, 1997; *Traversarea Cortinei*, îngr. Virgil Nemoianu și Marius Ghica, pref. Virgil Nemoianu, Timișoara, 1994; *Atlet al mizeriei. În loc de autobiografie*, îngr. și postfață Dumitru Velea, Petroșani, 1994; *Lupul și Catedrala*, îngr. Maria Graciov, București, 1995; *Obligația morală. Din confesiunile unui dramaturg*, Petroșani, 1995; *Între Scylla și Carybda. Din însemnările unui secretar literar*, îngr. și postfață Dumitru Velea, Petroșani, 1996; „Cu sufletul la creier”. *Gary în dialog cu Teatrul Mimerilor și cu Dumitru Velea*, îngr. Mihaela Leonescu, Petroșani, 1996; *Între timp murisem*, Petroșani, 1997; *Printr-un tunel (corespondență I. D. Sîrbu-Horia Stanca)*, îngr. și postfață Dumitru Velea, Petroșani, 1997; *Iarna bolnavă de cancer*, îngr. Cornel Ungureanu, București, 1998; *Scrisori către bunul Dumnezeu*, îngr. Ion Vartic, Cluj-Napoca, 1998; *Râs-cu-plânsul nostru valah*, îngr. și postfață Dumitru Velea, cu un eseu de Lelia Nicolescu, Petroșani, 1999; *Ce mai taci, Gary? 12 scrisori exemplare*, îngr. Mihai Barbu, Petroșani, 2002; *Tratat de rienologie - 2 (literatură & caricatură de sertar)* (în colaborare cu Ion Barbu), Petroșani, 2002.

Repere bibliografice: Cocora, *Privitor*, I, 182-185, 245-246, II, 23-26; Cubleşan, *Teatrul*, 218-221; Brădăteanu, *Istoria*, III, 243-246;

Diaconescu, *Dramaturgi*, 190-194; Ghițulescu, *O panoramă*, 79-82; Regman, *De la imperfect*, 41-52; Tuchilă, *Privirea*, 238-243; Regman, *Nu numai*, 280-283; Z. Ornea, [Ion D. Sîrbu], RL, 1994, 42, 1996, 44, 1997, 18; Ion Pop, *Asistând la tragicomedia istoriei*, ST, 1994, 10-11; Negoșescu, *Scriitorii contemporani*, 386-394; Simuț, *Incursiuni*, 111-117; Horia Stanca, *Așa a fost să fie...*, Cluj-Napoca, 1994, 250-254; Dan C. Mihăilescu, *Singurătatea histrionului*, „22”, 1995, 8, 9; Octavian Soviany, *Măștile care dezvoltă*, APF, 1995, 1-2; Roxana Sorescu, *Romanul parabolic*, LCF, 1995, 32; Alex. Ștefănescu, *Un răs nervos*, RL, 1995, 32; [Ion D. Sîrbu], CC, 1995, 10-12, TR, 1996, 19 (numere speciale); Marian Barbu, *Aspecte ale romanului românesc contemporan*, II, Craiova, 1995, 191-214; Gheorghe Grigurcu, *Un „atlet al mizeriei”*, RL, 1996, 12; Ion D. Sîrbu, DRI, IV, 388-397; Dan C. Mihăilescu, *Răutăși și tristeți balcanice*, „22”, 1997, 365; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 45-51; Dicț. analitic, I, 19-21, II, 315-317, IV, 589-591; I. D. Sîrbu la Judecata de Apoi, F, 1999, 6 (semnează Nicolae Balotă, Nicolae Oprea, Constantin Cubleșan, Dumitru Velea, Toma Grigorie, Ioan Lascu); Glodeanu, *Incursiuni*, 232-245; Toma Grigorie, *Eseuri subsidiare la „Adio, Europal!”* de Ion D. Sîrbu, București, 1999; Ioan Lascu, *Un aisberg deasupra mării. Eseu despre opera postumă a lui Ion D. Sîrbu*, Craiova, 1999; Lelia Nicolescu, *Ion D. Sîrbu despre sine și lume*, Craiova, 1999; Simion, *Fragmente*, III, 238-248, IV, 281-314; Sorina Sorescu, *Jurnalul fără jurnal. Jocurile semnăturii*, Craiova, 1999; Elvira Sorohan, *Ion D. Sîrbu sau Suferința spiritului captiv*, Iași, 1999; Dicț. esențial, 744-750; Ștefan Aug. Doinaș, *Scriitorii români*, București, 2000, 238-247; Ghițulescu, *Istoria*, 335-337; Micu, *Ist. lit.*, 602-605; Nicolae Oprea, *Ion D. Sîrbu și timpul romanului*, Pitești, 2000; Regman, *Ultime explorări*, 173-176; Alex. Ștefănescu, *Ion D. Sîrbu*, RL, 2001, 2; Bârna, *Comentarii*, 164-175; Cristea-Enache, *Concert*, 557-584; Pop, *Viață*, 36-41; Popa, *Ist. lit.*, II, 991-998; Simion, *Ficțiunea*, III, 340-362; Mihai Barbu, *Dicționarul personajelor petrilene din opera lui Ion D. Sîrbu*, Petroșani, 2002; Mircea Muthu, *Modul Isarilak*, APF, 2003, 1; Ștefan Aug. Doinaș, *Evocări*, București, 2003, 12-16; Firan, *Profiluri*, II, 238-243; Antonio Patraș, *Ion D. Sîrbu - de veghe în noaptea totalitară*, Iași, 2003. D. C.-E.

SKELITTI, Nicolai (2.VIII.1837, Iași - 20.VI.1872, Viena), poet și traducător. După unele informații, bunicul lui **S.**, Constandin Schelitti, ar fi făcut studii de drept la Padova. În *Arhondologia Moldovei* Constandin Sion susține însă că se numea Gheorghe Skelet, venise la Iași pe la 1816 din Grecia, ca dascăl de limba greacă, și ajunsese la rangul de stolnic. Tatăl lui **S.**, Petru, urmează cariera militară, avansând la gradul de polcovnic. El își trimite fiul să învețe știința armelor la Potsdam și Berlin. Totuși, în 1869 viitorul poet va intra în oștire ca simplu soldat, devenind colonel și comandant de regiment. Atins de o boală psihică, pleacă să se trateze în Germania și Franța. La întoarcere moare în drum spre țară.

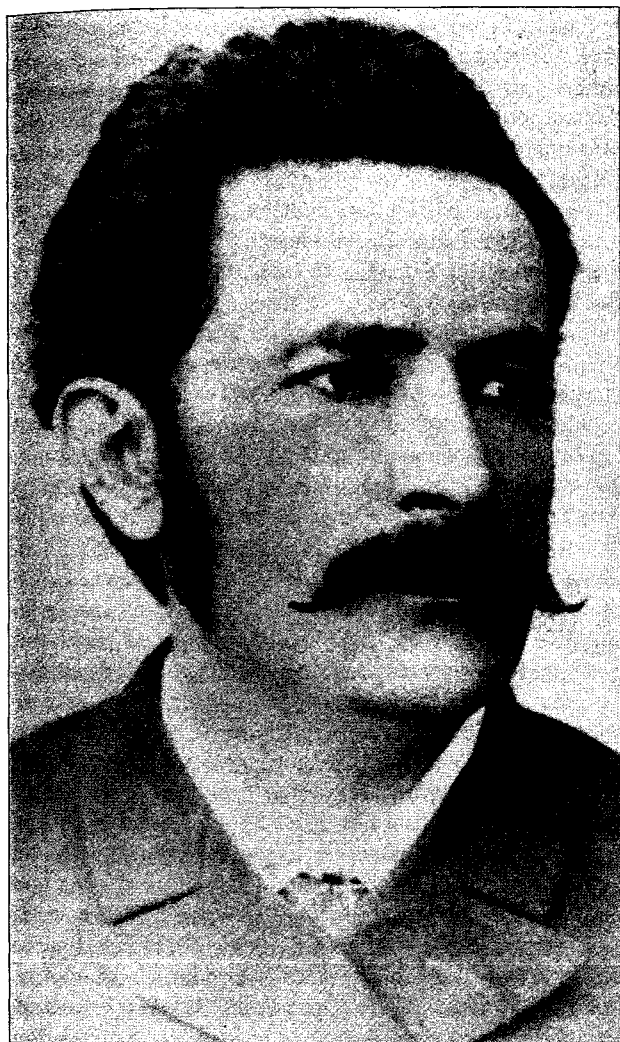
S. a fost unul din membrii fideli ai Junimii, colaborând la „Convorbiri literare” chiar din 1867, de la al doilea număr. Versuri începe să scrie de la douăzeci de ani, în urma unor deziluzii sentimentale. Tot atunci traduce și *Suferințele tânărului Werther* de Goethe, dar refuză să acrediteze tiparului manuscrisul. Era, din fire, un pesimist, iar în strofele sale contrastul dintre ideal și real este profund și fără soluție. Omul ar fi condamnat să trăiască pe pământ, unde are parte numai de durere și suferință. Simbolul acestui etern condam-

nat e Werther (eroul lui Goethe), căruia **S.** îi dedică o lungă poezie. Dar individul tinde către eliberarea din această stare, tentativa, zadarnică, fiind făcută de dragul unui ideal. Acest tip uman ar fi întruchipat de Faust, căruia îi consacră, de asemenea, versuri. După „crude îndoiți”, căutând salvarea în vis și visare, poetul crede că moartea e unicul liman. Versurile lui, foarte răspândite în epocă, au fost reproduse în numeroase reviste până pe la 1900. A tradus, împreună cu Vasile Pogor, partea întâi din *Faust* de Goethe (1862), unde se concentrează asupra fidelității transunerii. Mai tâlmăcește din G. Herwegh, M. Claudius, Uhland, Schiller, Lenau și Heine - e printre cei dintâi care contribuie, prin „Convorbiri literare”, la răspândirea operei poetului german la noi -, din Joseph Christian von Zedlitz, Robert Eduard Prutz și Alphonse de Lamartine.

SCRIERI: *Poezii*, Bârlad, 1888. **Traduceri:** Goethe, *Faust*, Iași, 1862 (în colaborare cu Vasile Pogor); [Goethe, Uhland, Schiller, G. Herwegh, M. Claudius, H. Heine, J. C. Zedlitz, R. E. Prutz, Lamartine], în *Poezii*, Bârlad, 1888.

Repere bibliografice: Iacob Negruzzi, *Neculai Schelitti*, CL, 1872, 4; Pop, *Conspect*, II, 84-88; Vianu, *Opere*, II, 197; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 367, *Ist. lit.* (1982), 421-422; Mănuță, *Scriit. jun.*, 213-224; *Ist. lit.*, III, 40; *Dicț. lit.* 1900, 788; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 137-139. D. M.

SLAVICI, Ioan (18.I.1848, Șiria, j. Arad - 17.VIII.1925, Crucea de Jos - Panciu), prozator, dramaturg, memorialist și gazetar. A fost al doilea din cei cinci copii ai Elenei (n. Borlea) și ai lui Savu Slavici, meșter cojocar, care s-a ocupat și cu negustorii de tot felul. Mama sa era dintr-o familie de cărturari ardeleni. **S.** a învățat primele clase în satul natal, la școala de pe lângă biserică. În 1859 este trimis la Arad, unde repetă clasa a patra, iar din anul următor este elev la liceul maghiar. În 1865 se transferă la Liceul Piarist din Timișoara, frecventând clasele a șasea și a șaptea. Examenul pentru clasa următoare le dă în particular, la Arad, deoarece, între timp, părinții săraciseră, neputându-i asigura continuarea studiilor. După ce, trecând peste mari greutăți, își susține examenul de bacalaureat în august 1868, la Satu Mare, se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din Budapesta și devine totodată membru al Societății Academice „Petru Maior”. Bolnav, își întrerupe studiile. Vara lui 1869 o petrece ca „scrietor” la notariatul din Cumlăuș, iar din toamnă frecventa Facultatea de Drept a Universității din Viena, efectuând concomitent și stagiul militar. Îl cunoaște acum pe Mihai Eminescu, de care se atașează printr-o strânsă prietenie și prin care va intra în legătură cu Iacob Negruzzi și cu societatea Junimea. Pentru a-și asigura traiul, se întreține din meditații. În primăvara anului 1871, la întemeierea ei, este ales președinte al Societății România Jună și pregătește, împreună cu Eminescu și cu alți studenți români, serbarea de la mănăstirea Putna, din august 1871. Pentru continuarea studiilor universitare primește, din toamna anului 1871, ajutor material din partea Junimii. Peste un an se întoarce în satul natal, intrând, după un timp, pentru practică avocațească la Arad, în cancelaria lui Mircea Vasile

1882 scriitorul e ales membru corespondent al secției istorice a Academiei Române. După o scurtă încercare, nereușită, de continuare a studiilor (1875), obține o catedră de filosofie la liceul bucureștean „Matei Basarab”. Din ianuarie 1877 intră ca redactor la „Timpul”, unde scrie articole politice, cronici dramatice și proză, sub pseudonimul Tanda. Aici a rămas până în vara anului 1880, o vreme avându-i colegi de redacție pe Eminescu și pe Caragiale. În 1880 primește postul de profesor de limba română și de geografie la Școala Normală a Societății pentru Învățătura Poporului Român, iar peste doi ani și la Azilul „Elena Doamna” din București. Preocupat tot mai mult de soarta românilor ardeleni, acceptă oferta Partidului Liberal de a scoate un ziar românesc în Transilvania. În acest scop pleacă, în aprilie 1884, la Sibiu, ca director al celui dintâi cotidian al românilor ardeleni, „Tribuna”. Au urmat ani de muncă intensă, concretizată într-o bogată activitate publicistică. Pentru atitudinea sa fermă de apărare a intereselor naționale ale românilor, scriitorului, care a fost și secretar al Partidului Național Român, autoritățile maghiare i-au intentat cinci procese de presă, cel din urmă având drept consecință condamnarea la un an de închisoare. **S.** și-a executat pedeapsa la Vác (1888-1889). După ieșirea din închisoare trece munții în 1890, stabilindu-se la București, și înființează, împreună cu Ioan Russu-Șirianu (fiul surorii sale Maria), I. S. Nenițescu ș.a., Liga pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor. Activitatea politică desfășurată de scriitor a avut un rol important în pregătirea mișcării *Memorandumului*. Tot în vederea sprijinirii eliberării naționale a românilor transilvăneni, **S.** întemeiază ziarul „Corespondența română” (1893-1894), iar împreună cu I. L. Caragiale și G. Coșbuc revista „Vatra” (1894-1896). În 1894 este numit director de studii la Institutul „Ion Oteteleșanu” de la Măgurele, pe care îl conduce împreună cu cea de-a doua soție a sa, profesoara Eleonora Tănăsescu. Profesor de limba și literatura română, de istorie și de geografie, el alcătuiește acum, fie singur, fie în colaborare cu A. I. Odobescu sau I. Manliu, câteva manuale foarte apreciate în epocă. La Măgurele scriitorul a locuit paisprezece ani, până la demiterea sa, nejustificată, în 1908. În următorii doi ani deține funcția de redactor al ziarului „Minerva”, iar din aprilie până în iulie 1910 pe aceea de director al agenției de presă „Corespondența română” și din mai e redactor al ziarului cu același titlu. Din septembrie 1910 va funcționa ca „învățător superior” la Școala Evanghelică din București. Pentru scurtă vreme, în 1913, figurează ca redactor al „Buletinului armatei și marinei”. În preajma intrării României în primul război mondial **S.** nu ezită să își manifeste convingerile filohabsburgice, pe care, cu o rigidă statornicie, le profesase o viață întreagă. Expuse în „Ziua” (periodic a cărui conducere o are între 31 iulie 1914 și 15 august 1915), aceste opinii îl fac nepopular. Îndată după angajarea României în război împotriva Austro-Ungariei, în 1916, este arestat și închis. În timpul ocupației germane colaborează la „Gazeta Bucureștilor”, publicație de orientare progermană. După încheierea păcii, în ianuarie 1919, este arestat din nou, judecat și condamnat la cinci ani de închisoare, dar eliberat în

Stănescu-Arădanul. Totodată este „colaborator intern” la revista acestuia „Gura satului” și semnează cu pseudonimele Borlescu, Ioan Ciocârlan, Ioani Lenei Savului a lui Mihai Bogii, Nasone Slavix și Laviciu Nipocopo. După modelul Junimii, organizează în Arad un ciclu de „prelegeri populare”. Din august până în noiembrie 1873 este secretar consistorial la Episcopia din Oradea. Pleacă din nou la Viena, unde își tratează o boală gravă, care îl reține în spital și apoi în sanatoriu o bună parte a anului 1874, încercând, probabil, să își continue și studiile. Invitat de junimiști, în octombrie 1874 ajunge la Iași, fără să fi dobândit vreo diplomă universitară. La începutul lui decembrie vine la București, este numit secretar al Comisiei pentru publicarea documentelor Hurmuzachi. Această funcție a păstrat-o trei decenii, timp în care a tradus și a îngrijit apariția unor documente în limba germană referitoare la istoria românilor și a publicat broșura *Răpirea Bucovinei după documente autentice*. În aceeași calitate a supravegheat tipărirea, în 1878, a lucrării lui N. Bălcescu, *Istoria românilor sub Mihai-Vodă Viteazul*. Ca o recunoaștere a activității din comisie, la 22 martie

decembrie. În ultimii ani se vede înconjurat de o atmosferă ostilă. A fost prezent, până în preajma morții, cu articole, nuvele și romane la câteva din cele mai răspândite periodice din epocă, dar mai cu seamă în „Adevărul literar și artistic”.

Cu preocupări sociale, psihologice și, în parte, filosofice, **S.** desfășoară, de-a lungul întregii sale vieți, o intensă și variată activitate publicistică. Membru al Junimii din 1874, caută să îi promoveze principiile, contribuind la pătrunderea și consolidarea acestora în Ardeal. Conștient de pericolul exagerărilor latinismului, militează pentru o cultură unitară, întemeiată pe elemente ale vieții populare. Pune un accent deosebit pe respectarea tradițiilor și a obiceiurilor naționale, pentru a căror cunoaștere a cutreierat, cu vie curiozitate, toate provinciile românești, reflectând apoi în studii și articole unitatea lor etnică. În lupta împotriva asuprii naționale, el consideră cultura un mijloc eficace. Acordă o atenție aparte educației și pedagogiei: în 1871 publică, în „Speranța”, articolul *Despre creștere și mai cu seamă despre creșterea junelor române*, continuând cu o serie de alte studii în „Lumina”, „Convorbiri literare”, „Timpul”, „Educatorul”, „Tribuna”, „Voința națională”, „Minerva” și „Lupta”. A susținut aplicarea unor principii pedagogice corespunzătoare epocii și adecvate condițiilor naționale. Pe aceeași poziție se situează și în problema limbii literare, considerând ca temelie a unității acesteia numai graiul poporului. Este ideea structurantă a *Gramaticii limbii române* (1914), a studiului *Așezarea vorbelor în românește* (1905), a

articolelor *Cum se scrie românește* (1906) sau „Păsăreasca” de azi (1922). Conștient de necesitatea solidarității naționale, lansează lozincă „Pentru toți românii, soarele la București răsare”. Animat de principiile filosofiei pozitivistice și ale moralei tolerante a lui Confucius – pe care o cunoscuse prin intermediul lui Schopenhauer –, s-a opus șovinismului, fiind adept al conviețuirii pașnice a naționalităților. Considera că în Transilvania românii nu sunt asupriți de poporul maghiar, ci de nobilimea maghiară (*Rase ori clase?*, 1893). Junimist se arată **S.** în cea mai mare parte a opiniilor sale despre literatură și artă, expuse cu deosebire în cronicile din „Timpul” (1877–1880), unde combate cu asprime educativă ceea ce considera a fi „necuviințe estetice”. El vede estetica strâns legată de etică, arta fiind considerată un act moral: cu cât sentimentele sunt mai profunde și mai curate, cu atât ele sunt mai estetice. Susține imposibilitatea separării frumosului de bine și cere de la autor sinceritate a elanului și iubire de adevăr. În numele acestui principiu, va condamna operele tendențioase, afirmând că frumosul, pe care nu îl privea ca pe un divertisment, e menit să provoace o plăcere senină, ceea ce nu se poate obține decât prin echilibru, cumpătare și printr-o formă perfectă, capabilă să evidențieze nuanțele fondului. **S.** a devenit cunoscut cu deosebire prin nuvelele sale, pe care începe să le scrie încă din perioada studenției vieneze. Cea dintâi este *Popa Tanda*, redactată în 1873, dar publicată abia în 1875, în „Convorbiri literare”. Prozatorul continuă și desăvârșește nuvelistica română anterioară și pregătește apariția, în prima jumătate a secolului al XX-lea, a nuvelor lui Liviu Rebreanu, Ion Agârbiceanu, Pavel Dan. Cunoscând bine realitățile rurale ardelene, e atent în special la viața socială și la particularitățile ei. Cele mai reușite nuvele, tipărite mai întâi în reviste – *Popa Tanda*, *Scormon*, *La crucea din sat*, 1876, *Gura satului*, 1878, *Budulea Taichii*, 1880, *Moara cu noroc*, 1880, *Pădureanca*, 1884 –, toate cu subiecte extrase din mediul sătesc, au impus un „realism poporal” cu adânci rădăcini în specificul național și în realitățile epocii. Lumea satului este reconstruită după precepte realiste, de obicei prin aglomerarea de amănunte caracteristice. Un loc aparte îl ocupă ideea atotputerniciei tradiției și a obiceiurilor. Întâmplările se succedă după un ritual bine cunoscut, păzit cu strâșnicie. De aici, caracterul de idilă pe care îl iau primele nuvele. În intenție, situațiile ar fi trebuit să fie dramatice, întrucât e vorba, în mai toate, de drame pasionale (*Gura satului*) sau de conștiință (*Popa Tanda*). Dar conflictele sunt privite cu seninătate și subordonate deznodământului, care este, în toate cazurile, fericit. Momentele tragice sunt abordate cu înțelepciunea bătrânească a celui care știe să prețuiască viața și bucuria de a trăi. Cu timpul, scriitorul își schimbă modul de a concepe nuvela rurală și dorind, parcă, să ofere, prin subiecte și intrigă, lecții de morală, ajunge la un deznodământ tragic. Așa se întâmplă în *Pădureanca*, unde, ca în multe nuvele scrise după 1881, acordă o însemnată aparte elementelor moralizatoare: Iorgovan, fiul bogătanului Busuioac, se

îndrăgostește de Simina, fată săracă și frumoasă, iubită și de Șofron, argat la curtea lui Busuioc. Nehotărât și fără să poată trece peste convențiile sociale ca să o ia în căsătorie pe Simina, Iorgovan se sinucide. Finalul dur subliniază atmosfera unei nuvele clădite din antiteze etice. De la intriga sumară a celor dintâi nuvele se trece, ulterior, la alta amplificată, scriitorul introducând un material de viață mai bogat, dar fără a se pierde niciodată din vedere conflictul principal. **S.** s-a simțit atras și de mediul orașenesc, pe care a încercat să îl descrie în câteva nuvele (*Un paravan*, *Mălmirile lui Trică*, *Din valurile vieții*, *Prințesa*, *Un democrat*). Vede orașul ca un loc de pierzanie și imaginează intrigi puternice, cu situații dramatice și, de obicei, cu deznodăminte nefericite. Uneori reușește să se elibereze de această optică și atunci scrie o proză vioaie, nu totdeauna încheată. Așa sunt *Revoluția din Pârlești*, 1873 sau *Crucile roșii*, 1876, satire bonome cu aspect burlesc. Cele mai reușite personaje aparțin, însă, mediului rural. Fără a fi convenționale sau numai pitorești, ele sunt, dimpotrivă, verosimile. La aceasta contribuie, în mare măsură, surprinderea unor gesturi tipic rustice, de obicei legate de ocupații pașnice, gospodărești. Dacă în cele dintâi nuvele caracterele sunt liniare, cu timpul ele evoluează, personajele căpătând o viață sufletească mai complicată. Predilecția merge spre oameni discreți, tăcuți, care nu își dezvăluie adevărata fire decât după mult timp. Protagonistii sunt dominați de un puternic rigorism moral. Ei au mândria obârșiei rurale, cu care chiar se fălesc. Nuvelistul preferă dilemele morale, urmărindu-le în momente decisive, surprinse cu finețe. În genere, personajele caută puritatea sufletească și liniștea interioară, identificată fie cu realizarea dorințelor, fie cu fericirea casnică. Jinduind după cumpătare, acești oameni se feresc de excese și de acte imorale. Opțiunea pentru o conduită corectă este actul de căpetenie al vieții lor, iar cei care șovăie pier în împrejurări dramatice. Pentru a spori dramatismul, aproape toate personajele sunt înzestrate cu o neobișnuită vigoare sufletească, datorită căreia procesele morale devin cu atât mai intense. Acesta este cazul lui Moș Mărian din nuvela *O viață pierdută*, care, ezitând să intervină energic în viața fetei sale, în cele din urmă o pierde. Mai toți își află liniștea numai dacă acționează după legile moralei, precum maica Teofana din *Împăcare*. Alteori, când vor să se împotrivescă urseitei, ei își provoacă suferințe, îndurate cu stoicism, cu resemnare, convingși că, totuși, destinul, determinat de însăși firea lor, îi va înfrânge. Dacă reușesc să se transforme, ajung la seninătate sufletească, asemenea lui Paraschiv Ciulic din *Vecinii (II)*. Scriitorul este un moralist care îndeamnă la cumpătare. Excesul este funest, și pe el nu se poate întemeia o existență onestă. Cumînțenia înseamnă acceptare a soartei, dar și o automulțumire, uneori de aspect filistin. Cu atât mai mult va condamna arghirofilia, evenimentele relatate ilustrând de nenumărate ori influența nefastă a banului. Reprezentativ este Ghiță, protagonistul nuvelei *Moara cu noroc*. Luând în arendă o cârciumă, el trăiește împreună cu soția sa, Ana, și cu cei doi copii la locul numit

Com. Lit.
 Jan - Feb 1924
 H. Nouă

Ioan Slavici

Lumea prin care am trecut
 Gândul meu.

Am avut în urma unor împrejurări, în timpul
 trece legături mai mult ori mai puțin intime cu
 oameni, care prin lucrarea lor au hotărât desfi-
 surarea vieții noastre naționale și sunt astfel
 lucrări, pe care nimeni nu poate să le spună
 atât de bine ca mine. Trei dar unul, măna
 altul dintre generații mai au stăruit în tim-
 pul celor din urmă câte-va ani să scrie ceea
 ce mi se pare de oarecare importanță pen-
 tre înțelegerea timpului, în care mi-am pet-
 recut viața.

Începând a o face aceasta la vârsta de 37 ani,
 în luna Maiu anul 1924, tin să declar, că gân-
 dul meu nu e să-mi scriu biografia, nici să
 se apăsese literatura română cu așa tise memorii.

N-am adunat însemnări asupra faptelor de via-
 re care însemnătele, la scrierea cărora am lu-
 at parte, nici n-am ținut să păstrez fie docu-
 mente, fie scrisori primite de la oameni cu
 rost hotărât în viața comună. Sîrî deci deso-
 pre vanieni și fapte numai un fel de impresii
 și de călătorie spunindu-le brate așa, cum
 mi s'au ogîndit în suflet în trecerea mea
 prin lumea aceasta și cum mi le coluș a

Moara cu noroc și încearcă să agonisească bani, fie și pe căi necinstite, întovărășindu-se cu Lică Sămădăul, mai marele porcarilor din ținut. Pentru a-și ajunge scopurile, nu ezită, în cele din urmă, să își calce în picioare demnitatea, iar trezirea este târzie și fără efect: își pierde soția și moare el însuși, pedepsit de fostul său complice. La fel i se întâmplă și lui Duțu din *Comoara*, personaj ale cărui avataruri sunt prezentate totuși cu umor. Multe nuvele accentuează incompatibilitatea dintre un caracter nehotărât și stabilitatea familiei. Ghiță este un exemplu elocvent: zbatându-se între pofta de câștig și grija pentru familie, el nu le poate împăca. Când opțiunea se face la timpul potrivit, lucrurile iau o întorsătură fericită, ca în *Spiru Călin*. Preocupat de realitățile sociale ardelenesti, **S.** a ilustrat, în câteva nuvele, modul de formare și caracteristicile intelectualității românești din Transilvania. Elocventă este *Budulea Taichii*, în care se imaginează o biografie a lui Mihai, fiul lui Lepădat Budulea, lăutarul satului. Provenit din țărănime, răzbind în viață nu prea ușor, el își găsește un ideal în seriozitatea cu care își îndrumă poporării, la fel ca și Popa Tanda din nuvela cu același titlu, a cărui mulțumire sufletească este deplină numai când constată binele pe care l-a făcut

VIAȚA

- 1848** **ianuarie 18** Se naște la Șiria, lângă Arad, Ioan Slavici, cel de-al doilea copil al Elenei (n. Borlea) și al lui Savu Slavici, meșter cojocar.
- 1854-1858** Învață la școala de pe lângă biserica din sat.
- 1859-1865** La Arad repetă clasa a patra, apoi urmează cursurile liceului maghiar.
- 1865-1868** Se transferă la Liceul Piarist din Timișoara, ultima clasă urmând-o la liceul maghiar din Arad, ca „privatist“.
- 1868** **august** Își susține bacalaureatul la Satu Mare.
octombrie Se înscrie la Facultatea de Drept și Științe de Stat a Universității din Budapesta, pe care o părăsește în scurt timp. Audiază cursurile de literatură română ținute de Alexandru Roman.
Participă la ședințele Societății Academice „Petru Maior“.
- 1869** **vara E** „scrietor“ la notariatul din Cumiăuș.
octombrie Devine student al Facultății de Drept din Viena. Concomitent cu studiile universitare efectuează stagiul militar. Îl cunoaște pe Mihai Eminescu, de care îl va lega o strânsă prietenie. la parte la întrunirile Societății România.
- 1871**
aprilie 8 Este ales președinte al nou-înființatei societăți România Jună a studenților români din Viena.
august 26-29 Participă la serbările prilejuite de aniversarea a patru sute de ani de la întemeierea mănăstirii Putna, organizate de România Jună.
Prin Eminescu îl cunoaște pe Iacob Negruzzi și obține o bursă de studii din partea societății Junimea din Iași.
- 1872** **iulie** Se încheie perioada studenției la Viena.
Întors în țară, devine „practicant“ la Arad, în biroul de avocatură al lui Mircea Vasile Stănescu-Arădanul.
- 1873** **iunie-iulie** Își pierde ambii părinți (mama moare de tuberculoză, iar tatăl în epidemia de holeră).
august-noiembrie Este secretar consistorial (arhivar) la Episcopia din Oradea.
decembrie Grav bolnav, se internează, pentru o lungă perioadă, în spital la Viena.
Reia legăturile cu studenții români, încercând, probabil, să își continue studiile.
- 1874** **octombrie** Invitat de junimiști, pleacă la Iași.
decembrie Vine la București, unde fusese numit secretar al Comisiei pentru publicarea documentelor Hurmuzachi (funcție pe care o va păstra trei decenii).
- 1875** **septembrie** Se căsătorește cu Ecaterina Szöke Magyarosy.
octombrie E numit profesor suplinitor la Liceul „Matei Basarab“ din București.
- 1876** **aprilie** Este destituit din postul de profesor.

OPERA

martie Îi apare în „Convorbiri literare“ comedia *Fata de birău*. Mihai Eminescu îi făcuse câteva retușuri, recomandând-o spre publicare.

aprilie Colaborează la gazeta arădeană „Speranța“.

iulie În revista ieșeană va începe seria de articole *Studii asupra maghiarilor*.

iunie Îi apare în „Convorbiri literare“ povestea *Zâna Zorilor*. Mai târziu intră în sumar nuvela *Gura satului*.

octombrie Își începe colaborarea la revista umoristică „Gura satului“, scoasă de Mircea Vasile Stănescu-Arădanul, unde scrie sub numeroase pseudonime.

Ține, după modelul Junimii, un ciclu de „prelegeri populare“. În „Gura satului“ îi apare în foileton „romanul tragic“ *Revoluția din Pârlești*.

Citește la Junimea nuvela *Popa Tanda*.

În „Convorbiri literare“ i se tipărește piesa de teatru *Toane sau vorbe de clacă*.

iunie Se publică în „Convorbiri literare“ nuvela *Popa Tanda*.

1876-1880

1877 **ianuarie** Intră în redacția ziarului „Timpul”, la care va lucra până în vara lui 1880, alături de Mihai Eminescu (din octombrie 1877) și de I. L. Caragiale (din ianuarie 1878).

1880

septembrie Este numit profesor la Școala Normală a Societății pentru Învățătura Poporului Român.

1881 **septembrie** I se conferă Medalia „Bene merenti”.

1882 **martie 22** Este ales membru corespondent al Academiei Române, secția istorică.

iulie-septembrie Călătorește în Italia, pe itinerarul Triest-Udine-Veneția-Padova-Bologna-Rimini-Torino-Milano-Verona-Triest.

E numit profesor la Azilul „Elena Doamna” din București. Predă în continuare și la Școala Normală.

1883

1884 **aprilie** Pleacă la Sibiu, unde pregătește apariția cotidianului „Tribuna”.

Se desparte de soția sa.

Este ales secretar al Partidului Național Român.

1885 **februarie** Autoritățile maghiare îi intentează primul proces de presă (vor urma alte patru).

noiembrie Se pronunță hotărârea de divorț în procesul cu Ecaterina Slavici.

1886 **martie** Se căsătorește cu profesoara Eleonora Tănăsescu.

noiembrie I se naște primul copil, Titu Liviu (al șaselea copil, Livia, va veni pe lume în 1897).

1887 **mai** Este ales în conducerea Partidului Național Român, cu funcția de secretar, președinte fiind George Barițiu.

1888

iunie Este închis la Vác, unde va executa un an de „temniță de stat” pentru delictul de agitație.

1889 **iulie** Iese din temniță și pleacă în stațiunea Gräfenberg.

august Se întoarce la Sibiu, unde își reia activitatea publicistică.

1890 **martie** Se stabilește la București.

aprilie Revine, ca director de studii și profesor, la Azilul „Elena Doamna” (unde rămâne până în 1894).

1891 **ianuarie** Contribuie la înființarea Ligii pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor.

1892 **noiembrie** I se acordă cetățenia română.

1893

1894

iunie Este numit director de studii la Institutul „Ion Oteteleşanu” de la Măgurele, patronat de Academia Română.

1896

1897

Scrie la „Telegraful român”, „Timpul” și la „Convorbiri literare”, semnând articole politice, cronică dramatică, nuvele (*Scormon, La crucea din sat ș.a.*).

iunie-iulie În „Convorbiri literare” se editează nuvela *Budulea taichii*, citită anterior la Junimea.

Publică volumele *Novela din popor* și *Die Rumänen in Ungarn, Siebenbürgen und der Bukowina*.

În „Educatorul” i se tipăresc două cursuri, *Literatura populară* și *Estetica*.

aprilie 14 Apare „Tribuna”, ziar a cărui conducere o va deține formal până în noiembrie 1886, în fapt până în iunie 1888. Aici va semna proză, comentarii culturale, literare, politice. Apare culegerea de proză scurtă *Pădureanca*.

I se editează volumul *Păcală în satul lui*.

martie 11 La Teatrul Național din București i se reprezintă piesa *Gaspar Grațiani*.

Publică volumul I din seria *Novela*.

noiembrie 16 Înființează la București ziarul „Corespondența română” (apărut până la 24 aprilie 1894).

I se tipărește studiul istoric *Ardealul*.

ianuarie 1 Fondează, împreună cu I. L. Caragiale și G. Coșbuc, revista „Vatra” (ultimul număr apare în august 1896). Aici i se tipărește, începând din primul număr, în foileton, romanul *Mara*.

Iese de sub tipar volumul al II-lea din seria *Novela*.

Publică lucrarea „*Tribuna*” și *tribuniștii*.

ianuarie 6 E membru fondator al ziarului „Tribuna poporului” din Arad (devenit în 1904 „Tribuna”), în paginile căruia va publica frecvent.

1900

1902

1903 Este distins cu Premiul „Ion Heliade-Rădulescu” al Academiei Române.

1905

1906

1907 Face o călătorie în Elveția.

1908 Este pensionat din învățământ.

1909

1910 **aprilie** Conduce agenția de presă „Correspondența română” și ziarul omonim (editat în mai–iulie).
septembrie Este numit „învățător superior” la Școala Evanghelică din București.

1913 Lucrează ca redactor la „Buletinul armatei și al marinei”.

1914

1915

1916 **august** Odată cu intrarea României în război, este arestat și închis, fiind acuzat de propagandă antiromânească.
Este eliberat din închisoare de trupele germane de ocupație.

1917

1918

1919 **ianuarie-februarie** Împreună cu alți oameni de cultură, scriitori și ziaristi, este arestat, judecat și condamnat la cinci ani de închisoare, sub acuzația de colaborare cu inamicul.
La sfârșitul anului va fi eliberat din închisoarea Văcărești.

1920

1921

1922

1923

1924

1925 **august 17** Ioan Slavici se stinge din viață la Crucea de Jos – Panciu, în casa fiicei sale Lavinia.
Va fi înmormântat la schitul Brazi, fiind reînhumat ulterior în cimitirul orășenesc din Panciu.

Apare volumul *Vatra părăsită*.
Publică romanul *Din bătrâni*, volumul I.

I se editează lucrarea *Așezarea vorbelor în românește*.
Apar romanele *Din bătrâni* (volumul al II-lea: *Manea*) și *Mara*, nuvela *La răscruci* și monografia *Institutul „Ion Oțetelișanu” din Măgurele*.

decembrie În „Tribuna” din Arad începe să publice, în foileton, romanul *Corbei*.

Se editează volumul I din seria *Nuvele*, care se va încheia, cu volumul al VI-lea, în 1927.

decembrie 13 Scoate, ca redactor, cotidianul „Minerva” (care va apărea până în 19 octombrie 1916).

Publică *Povești și culegerea de nuvele Spiru Călin*.

Ieș de sub tipar volumul de nuvele *Din valurile vieții și studiile Educația rațională, Educația fizică și Educațiunea morală*.

Se editează lucrarea *Români din Ardeal*.

Iese ediția a doua a romanului *Mara*.

iulie 31 Apare, sub conducerea sa, cotidianul „Ziua” (ultimul număr poartă data 15 august 1915).

Publică volumul de nuvele *Popa Tandu*.

Semnează lucrarea *Gramatica limbii române*.

Îi apare broșura *Politica națională română*.

decembrie Începe să scrie articole de orientare progermană la „Gazeta Bucureștilor”.

Colaborează cu pagini memorialistice la „Scena”, gazeta lui A. de Herz.

E prezent în „Biblioteca copiilor și a tinereții”.

iunie Colaborează la „Umanitatea”.

decembrie Începe să colaboreze la „Adevărul literar și artistic”.

Publică volumul I din seria *Povești*, volumul al II-lea ieșind în 1923.

Se tipărește romanul *Din două lumi*.

Îi apare scrierea memorialistică *Închisorile mele*.

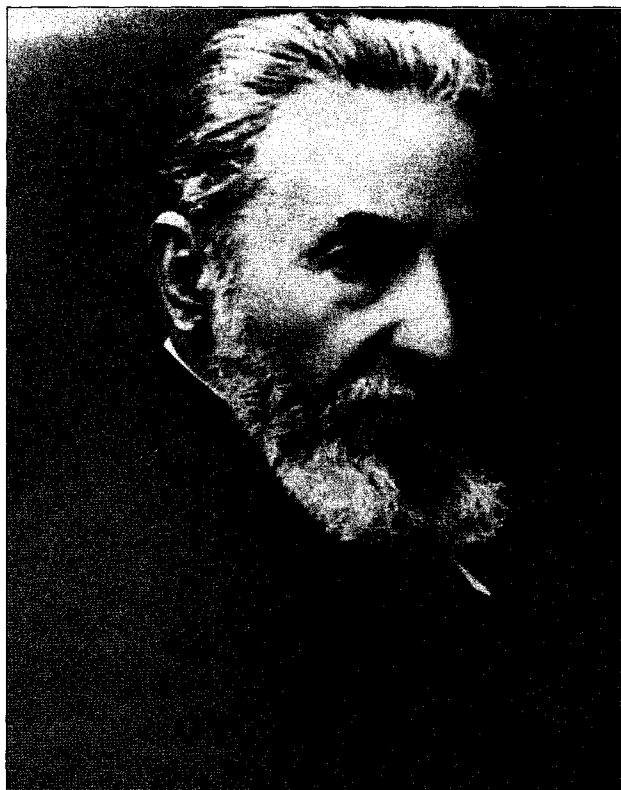
În „Revista copiilor și a tinereții” intră, în foileton, „narațiunea istorică” *Vântură Tară*.

Iese de sub tipar romanul *Cel din urmă armaș*.

noiembrie În foiletonul revistei „Adevărul literar și artistic” începe publicarea romanului *Din păcat în păcat*.

Apare volumul *Amintiri*.

Lucrează la alte pagini memorialistice, intitulate *Lumea prin care am trecut*, scriere apărută însă postum, în 1930.

semenilor. Scriitor realist, **S.** relaționează personajele cu epoca și cu problemele ei dominante. Realismul psihologic se vedește în subtila analiză a comportamentului sufletesc, în portrete memorabile: Lică Sămădăul, Ghiță, Lepădat Budulea, Mitrea Boarul ș.a.

Către roman **S.** e atras încă din epoca studenției, când încearcă să scrie *Osânda râului* (1873). Abia în 1894 el dă la lumină romanul *Mara*, publicat parțial în „*Vatra*” și reluat în volum în 1906. Venit după *Ciocoi vechi și noi* al lui Nicolae Filimon și apărut în „*Vatra*” în același an în care *Viața la țară* de Duiliu Zamfirescu intra în sumarul revistei „*Convorbiri literare*”, *Mara* reprezintă o altă treaptă în evoluția romanului românesc, fiind una din cele mai puternice opere epice scrise la noi înainte de *Ion* al lui Liviu Rebreanu. Autorul pornește de la o lume pe care o cunoscuse nemijlocit, țăranii și târgoveții din împrejurimile Aradului. Intriga e sumară: precupeța Mara, văduvă, se zbate să asigure o existență îndestulată celor doi copii ai ei, Persida și Trică, încercând în același timp să le construiască viața după propria ei dorință. Conflictul care se declanșează și implicațiile lor, prezentate pe un larg fundal social, constituie substanța „novelei”. Adept al unui roman înțeles ca o suită de caractere, prozatorul se oprește îndelung asupra personajelor, cărora le creează portrete vii și sugestive, reliefând, de obicei, câte o singură trăsătură, considerată reprezentativă. Deasupra tuturor se ridică Mara, definită prin vigoare sufletească și o dârzenie aproape bărbătească.

Voluntară și abilă, chibzuită și egoistă, ea își folosește însușirile pentru a răzbate în viață. Purtătoare de cuvânt a naratorului, femeia se configurează ca un personaj-martor, așezat lângă personajele dilematice, opușii ei fiind Trică și Persida. Dominați de sentimente contradictorii, cei doi nu reușesc decât cu mare greutate să își găsească echilibrul sufletesc care, în viziunea lui **S.**, poate fi dobândit numai prin respectarea convențiilor sociale, considerate temelie a moralei. În funcție de acestea, el apreciază comportamentul oricui. Când „datoria” față de societate nu este respectată, faptul se pedepsește cu asprime, ceea ce explică moartea melodramatică a lui Hubăr, ucis de fiul său natural, Bandi, pe care îl recunoscuse prea târziu. Datoria față de societate înseamnă respectarea unor reguli sociale dure, ceea ce oferă individului sentimentul de siguranță morală și fizică. Mara, Hubăr și Hubăroaie se împotrivesc căsătoriei copiilor lor, Persida și Națl, și suferă la gândul că, prin consimțământul lor, ar încălca reguli respectate de toată lumea. Nesocotirea acestora este admisă doar într-un singur caz: când ele ar fi contrare omeniei. Căci, atât în nuvele, cât și în romane, **S.** se relevă drept un hotărât apărător al altruismului. Amalgam de trăsături bune și rele, personajele sale tind, mai toate, către eliberarea de interesele egoiste, pentru dobândirea armoniei sufletești. Ideea l-a urmărit și în alt roman, *Din bătrâni* (I, 1902; Premiul „Ion Heliade-Rădulescu” al Academiei Române; al doilea volum *Manea*, 1906). Ca urmare a interesului constant pentru istorie, narațiunea imaginează un timp fabulos: perioada de formare a poporului român (secolele VI-IX). Circumstanțele istorice rămân însă doar pretexte pentru reliefa conflictelor morale. Are loc o înfruntare de atitudini etice, urmărită în capitole lungi, dăunătoare echilibrului compozițional. Intenția este și aici de a proba că excesele de orice natură sunt funeste. Se recurge la o intrigă sumar închipuită și la întâmplări în care anacronismele sunt inadins solicitate, spre a se sugera o atmosferă marcată de ritualuri mistice. Pe alt plan se situează romanele *Corbei* (publicat în 1906-1907 în „*Tribuna*”), *Cel din urmă armaș* (1923) și *Din păcat în păcat* („*Adevărul literar și artistic*”, 1924-1925). Fabula acestora este plasată începând cu mijlocul secolului al XIX-lea, perioadă pe care scriitorul însuși o trăise, de unde și încercarea de a realiza tablouri de epocă. Politicieni, moșieri, mic-burghezi, negustori, artiști, ca și întruniri literare sau evenimente istorice – toate sunt convocate în tentativa de a reconstitui un răstimp agitat din formarea României moderne. Alături de personaje fictive, sunt prezente personalități precum Mihail Kogălniceanu, Titu Maiorescu ș.a. **S.** face acum un efort surprinzător de înnoire prin adoptarea tehnicii romanului epistolar și pluriperspectivist. Dar, deși cuprind scene izbutite, scrierile rămân mai curând mărturie asupra epocii decât creații epice, spre deosebire de *Mara*, care se distinge prin soliditatea compoziției și prin sobrietatea mijloacelor literare. Atât în nuvele, cât și în romane, **S.** utilizează o limbă lipsită de provincialisme, care ținește claritatea și exactitatea comunicării, de unde și preferința

pentru cuvintele uzuale. Neologismele sunt puține și folosite cu chibzuință. Sfătoasă și fluentă numai în măsura în care se referă la mediul rural, expunerea devine aspră și stângace când el se apleacă asupra vieții orășenești. Topica este adeseori afectivă, influențată de poziția naratorului, implicat în evenimentele relatate. La realismul nuvelor și romanelor sale (*Mara*, mai ales) contribuie într-o măsură deosebită procedeele retoricii populare (fraze scurte, stil indirect, interogații, expresii și imagini specifice), precum și folosirea unor proverbe și zicători. **S.** a scris și câteva piese, chiar debutul său scriitoricesc fiind legat de *Fata de birău*, comedie apărută în „Convorbiri literare” (1871). Ca și celelalte încercări din epoca studenției vieneze, și această piesă a fost citită și revizuită amănunțit de Eminescu, mai ales în ceea ce privește limba și stilul. Prin comedia lui se introduc în dramaturgia românească personaje rurale credibile, nu numai pitorești. Intriga și compoziția sunt mai puțin izbutite, fapt compensat de adevărul culorii locale și de abilitatea construirii scenice a unei idile. Întemeiată pe comicul de situații și de moravuri este *Toane sau Vorbe de clacă* (1874), farsă fără valoare deosebită, ca și *Polipul unchiului* (1875). Procedeele comice sunt, în genere, comune, ca, de pildă, denominarea personajelor: Frecățel, madam Clevețiță. Dialogurile sunt însă naturale și limpezi. Alte tentative sunt din domeniul dramei istorice: *Bogdan Vodă* (1876) și *Gașpar Grațiani* (reprezentată la Teatrul Național din București la 11 martie 1888). Cu o intrigă inconsistentă, concepută și realizată cu mijloace epice, nu dramatice, piesele au o desfășurare greoaie și personaje nerealizate, dintre acestea detașându-se, totuși, Gașpar Grațiani, nehotărâțul domnitor ale cărui tribulații amintesc de Ghiță din *Moara cu noroc*. În numeroasele călătorii de-a lungul țării **S.** are prilejul să cunoască particularitățile etnografice ale provinciilor românești, pe care le observă aproape cu ochiul unui specialist. Se oprește cu precădere asupra românilor din Imperiul Austro-Ungar, prezentați în *Die Rumänen in Ungarn, Siebenbürgen und der Bukowina* (1881), *Ardealul* (1893) și *Românii din Ardeal* (1910). Cunoscând ideile școlii etnopsihologice germane și opiniile lui Max Müller, el le aplică folclorului românesc. Face și câteva încercări de folclor comparat (*Studie asupra maghiarilor*, 1871). Cel mai mare interes i-l suscită basmele, pe care le-a cules încă elev fiind, cercetându-le apoi cu atenție. Are în vedere existența variantelor, explicată atât prin diferențele geografice și de timp, cât și prin temperamentul fiecărui povestitor. Cere celui ce creează basme în gen popular să cunoască toate variantele, să le selecteze pe acelea care pot fi combinate cu un câștig estetic, dar să respecte întru totul viziunea asupra vieții așa cum e transpusă în folclor. El însuși va respecta aceste principii atunci când scrie basme și povești. Cel dintâi basm publicat este *Zâna Zorilor* (1872), căruia i-au urmat *Florița din codru*, *Doi feți cu stea în frunte* ș.a. Plecând de la modele populare, **S.** recurge la elemente moralizatoare și realiste din viața rurală. La fel procedează și în cazul ciclului despre Păcală, erou ale cărui aventuri îl preocupă în câteva

rânduri: *Păcală în satul lui*, Stan Bolovan, Petrea Prostul. Cu predispoziții de moralist, scriitorul observă atent mediile diverse pe care le străbate în lunga și agitata-i viață. Din impresiile culese va alcătui câteva volume de memorialistică, precum *Închisorile mele* (1921) și *Lumea prin care am trecut*, apărut postum, în 1930. Relevante sunt și datele cuprinse în *Amintiri* (1924), carte ce reinvie, cu abilitate în prezentarea amănuntului evocator, figurile lui Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, Titu Maiorescu, George Coșbuc. În fine, **S.** a tradus, într-o limbă corectă, povestiri de Theodor Storm, Jókai Mór, Bret Harte, N. V. Gogol, Bjørnstjerne Bjørnson, Božena Nemcová, precum și un roman, lipsit de valoare, al lui Rudolf Stratz.

Pentru epoca în care a apărut, Mara trebuia să însemne un eveniment, și astăzi, privind înapoi, romanul acesta apare ca un pas mare în istoria genului. Și totuși, el a trecut în tăcere, toată lumea rămânând incredințată că scrierea este neizbutită. Cu mult înaintea lui Rebreanu, Slavici zugrăvise puternic sufletul țărănesc de peste munți și cu atâta dramatism, încât romanul este aproape o capodoperă. [...] Construcția e sigură, bine rostogolită, cu nimic artificial nicăieri, iar încheierea vine când toate faptele sunt coapte spre a-și da rodul.

G. CALINESCU

Forța este pentru Slavici obsesia torturantă, ascunsă în mecanismul creației și în gestică omului, totodată gravă, greoaie, energetică. Portretele sale ni-l arată masiv și morocănos, frumusețea lui e numai în monumentalitate.

Aparent placid, tern (ca și stilul prozei sale), el observă și înregistrează, iar mișcarea sentimentală vizibilă doar în „idilele” primelor scrieri, cu viziunea ritualică a existenței rurale, e repede reprimată, ca și accentul unui umor greoi, pentru care în mod vizibil nu avea vocație.

Ascunsă, ca și puterea fizică bănuită în mâinile lui mari, de meșteșugar dedat cu uneltele primitive, aspirația acestui creator e forța, singura capabilă să coplească mari ansambluri umane.

MIRCEA ZACIU

Opera lui Slavici nu e doar o copie a realității, cât mai exactă, cât mai adecvată (e și aceasta), ci o viziune a ei. Reconstrucția în fictiv cu elemente ale concretului tinde să obțină nu o reproducere, ci o analogie a realului, alesh miraculos în care creatorul vrea mai ales să aște pentru sine, să se exprime și să se contemple, să dorească și să se vindece de dorință.

MAGDALENA POPESCU

SCRIERI: *Novela din popor*, București, 1881; *Die Rumänen in Ungarn Siebenbürgen und der Bukowina*, Viena-Teschen, 1881; *Pădureanca*, Sibiu, 1884; *Păcală în satul lui*, Sibiu, 1886; *Novela*, I-II, București, 1892-1896; *Ardealul*, pref. Grigore T. Brătianu, București, 1893; „Tribuna” d-lui dr. I. Rațiu. *Explicări documentare*, Orăștie, 1896; „Tribuna” și tribuniștii, București, 1896; *Vatra părăsită*, București, 1900; *Din bătrâni*, vol. I, București, 1902, vol. II: *Manea*, București, 1906; ed.

București, 1916; *Așezarea vorbelor în românește*, București, 1905; *Mara*, Budapesta, 1906; ed. București, 1913; *Institutul „Ion Oteteșanu” din Măgurele*, București, 1906; *La răscruce*, București, 1906; *Nuove*, ed. 1, I-VI, București, 1907-1927; *Povești*, București, 1908; *Spiru Călin*, București, 1908; *Din valurile vieții*, București, 1909; *Românii din Ardeal*, București, 1910; *Puișorii*, București, [1910]; *Popa Tanda*, Sibiu, 1914; *Politica națională română*, București, 1915; *Din două lumi*, București, 1921; *Povești*, I-II, București, 1921-1923; *Închisorile mele*, București, 1921; *Budulea taichii*, București, [1923]; *Cel din urmă armaș*, București, 1923; *Amintiri*, București, 1924; *Lumea prin care am trecut*, București, 1930; *Opere alese*, îngr. J. Popper, București, 1949; *Teatru*, îngr. și pref. Ion Dodu Bălan, București, 1963; *Opere*, pref. D. Vatamaniuc, vol. I-VI, București, 1967-1972, vol. VII-XIV, îngr. Constantin Mohanu, București, 1973-1987; *Opere*, I-IV, îngr. Constantin Mohanu, pref. Eugen Simion, București, 2001-2003. **Traduceri:** Bret Harte, *Prietenul meu Vântură-Tară*, Sibiu, 1886; N. V. Gogol, *Strigoaica*, Sibiu, 1886, *Vecinii*, Sibiu, 1886; Rudolf Stratz, *Scumpă țară*, pref. trad., București, 1917.

Repere bibliografice: Iorga, *Pagini*, I, 227-231; Maiorescu, *Critice*, III, 272-273; Negruzzi, *Junimea*, 298-303; Aderca, *Contribuții*, I, 199-204; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 595-605; Perpessiciu, *Opere*, II, 54-57; Olimpiu Boitos, *Activitatea lui Ioan Slavici la „Tribuna” din Sibiu*, Cluj, 1927; Breazu, *Studii*, I, 168-171, 484-524, II, 79-113; Iorga, *Oameni*, III, 208-210; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, 223-228, II, 86-88; Ion Banu, *Gândirea pedagogică a lui I. Slavici*, CL, 1936, 8-10; Munteanu, *Panorama*, 94-97; Mihail Iorgulescu, *Economicul în opera lui I. Slavici*, VR, 1940, 6; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 447-454, *Ist. lit.* (1982), 506-514; Vianu, *Opere*, II, 295-302, V, 99-102; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.*, 264-270; Vasile Netea, *Figuri ardeleni*, București, 1943, 59-65; D. Caracostea, *Critici literare*, II, București, 1944, 415-424; Argezei, *Scrieri*, XXVII, 413-415; Pompiliu Dumitrașcu, *Elementul popular în limba lui Slavici și a lui Coșbuc*, Cluj, 1957; I. Peltz, *Cum i-am cunoscut*, București, 1964, 24-34; Eftimiu, *Portrete*, 176-187, 475-477; Pompiliu Marcea, *Ioan Slavici*, București, 1965; Ion Dodu Bălan, *Valori literare*, București, 1966, 39-82; Brădățeanu, *Drama*, 124-129; Teodor Gal, *Ioan Slavici despre educație și învățământ*, București, 1967; Zăciu, *Masca*, 397-419; D. Vatamaniuc, *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*, București, 1968; Vintilă Russu-Șirianu, *Vinurile lor...*, București, 1969, 365-407; Brădățeanu, *Comedia*, 133-140; D. Vatamaniuc, *Ioan Slavici. Opera literară*, București, 1970; Virgil Vintilescu, *Caragiale, Slavici, Macedonski*, Timișoara, 1970, 181-278; Pervain, *Studii*, 423-467; Stănescu, *Cronici*, 13-18; Sasu, *Progresii*, 57-61; *Ist. lit.*, III, 361-418; Teofil Bugnariu, Ioan Domsa, D. Vatamaniuc, *Ioan Slavici (1848-1925). Biobibliografie*, București, 1973; Dumitrescu-Buşulenga, *Valori*, 74-91; Mîndra, *Clasicism*, 132-153; Piru, *Varia*, II, 172-179; Săndulescu, *Citind*, 43-55; Todoran, *Secțiuni*, 87-137; Oarcăsu, *Destine*, 35-56; Popa, *Spații*, 7-24; Zăciu, *Bivouac*, 42-56; Munteanu, *Aristarc*, 246-255; Popa, *Forma*, 172-177; *Ioan Slavici. Evaluări critice*, coordonator Virgil Vintilescu, Timișoara, 1977; *Ioan Slavici interpretat de...*, îngr. și pref. Constantin Mohanu, București, 1977; Magdalena Popescu, *Slavici*, București, 1977; Adriana Ilescu, *Proza realista în secolul al XIX-lea*, București, 1978, 145-173; Micu, *Lecturi*, 54-57; Brădățeanu, *Istoria*, II, 15-18; Ciobanu, *Însemne*, II, 43-47; Cubleşan, *Teatrul*, 57-63; *Dict. lit.* 1900, 788-793; Manolescu, *Arca*, I, 141-157; Piru, *Ist. lit.*, 154-160; Valentin Tașcu, *Fundamentarea ideologică a tiparului sociologic din romanele lui I. Slavici*, DFC, 39-61; Cheie-Pantea, *Palingeneza*, 40-53; Marcea, *Varietăți*, 87-94; Teșosu, *Viața*, 24-34; Zăciu, *Viaticum*, 167-180; Cioculescu, *Itinerar*, IV, 144-156; Cosma,

Geneza, 200-281; Ion Dodu Bălan, *Ioan Slavici sau Roata de la Carul Mare*, București, 1985; Indrieș, *Polifonia*, 126-143; Vintilescu, *Secvențe*, 81-83; Craia, *Fetele*, 20-23; Popovici, *Eu, personajul*, 11-81, 127-144; Vasile, *Conceptul*, 106-110; Tepelea, *Opțiuni*, 199-203; Negoitescu, *Ist. lit.*, I, 114-116; Vlad, *Lect. prozei*, 19-25; Zaharia-Filipaș, *Retorică*, 257-281; Ioan Petru Culianu, *Un exercițiu de mitanaliză: „Moara cu noroc”*, O, 1995, 7; Mănuță, *Analogii*, 126-138; Popa, *Estuar*, 28-40; Rotaru, *O ist.*, III (1996), 182-205; Mircea Zăciu, *Ca o imensă scenă, Transilvania...*, București, 1996, 109-121; Valeriu Cristea, *„Sunt solist și nu fac parte din cor”*, CC, 1997, 5-7; Adriana Dumitrescu, *Introducere în opera lui Ioan Slavici*, București, 1997; Petrescu, *Studii transilvane*, 13-36; Vasile Popovici, *Lumea personajului*, București, 1997, 18-90; *Ioan Slavici. Viața și opera în imagini*, îngr. și pref. Constantin Dram, Iași, 1997; Liviu Petrescu, *Ioan Slavici* 150, TR, 1998, 4-6; *Dict. analitic*, I, 102-104, III, 29-32, 71-74, 156-159, 304-307, 397-400, IV, 586-589; *Ioan Slavici și unitatea spirituală națională*, coordonatori Pascu Hurezan și Emil Șimândan, Arad, 1998; Z. Ornea, *Capodopera lui Slavici*, RL, 1999, 31; Anton Ilica, Monica Lavinia Nan, *Toposul în creația lui Ioan Slavici*, Arad, 1999; Mircea Tomuș, *Romanul romanului românesc*, I, București, 1999, 132-154; Virgil Vintilescu, *Idila slaviciană*, București, 1999; Sergiu Ailenei, *Marele cuiubar al destrăbălării*, CL, 2000, 6; Sergiu Ailenei, *Edenul și Sodoma*, CL, 2000, 7; *Dict. esențial*, 764-770; Micu, *Ist. lit.*, 145-149; Mircea Popa, *Homo militans*, Cluj-Napoca, 2000, 26-40; Cornel Ungureanu, *Ioan Slavici*, Brașov, 2002; Nicolae Manolescu, *Nedreptățiții Slavici*, RL, 2003, 14; Constantin M. Popa, *Brațul de la Lepanto*, Craiova, 2003, 15-19; Săndulescu, *Memorialiști*, 41-50. D.M.

SLAVOV, Iacob (15.II.1911, Bolgrad - 2001, București), poet și cronicar literar. Urmează Liceul Teoretic din Bolgrad și Facultatea de Matematică a Universității din Iași, fără a o termina. Colaborator și redactor la revista „Bugeacul”, unde debutează în 1935, a desfășurat aici o intensă activitate. Publică, de asemenea, versuri, cronici și articole privind viața literară basarabeană în „Familia noastră” și „Generația nouă” din Bolgrad, „Viața Basarabiei”, „Itinerar”, „Pagini basarabene”, „Viața literară”, „Jurnalul literar” ș.a. În 1940 avea sub tipar placheta *Clape de clavier*. Refugiat peste Prut, în 1942 se stabilește la Tulcea, unde va fi funcționar în administrația de stat a orașului și profesor la o școală de meserii. Un volum de poezii, *În brațele Deltei*, îi apare târziu, în 1980.

S. cultivă, cuminte, o poezie a stepei și a deltei danubiene, locuri unde „roua tremură” în spicul de grâu, iar „stelele cad bulgări în marele Nimic”. Versurile sunt fără fior liric, mai mult declarative, obținând uneori contururi ornate cu imagini plastice izbutite, cu reminiscențe ale simbolismului de tinerețe.

SCRIERI: *În brațele Deltei*, Tulcea, 1980.

Repere bibliografice: Predescu, *Encicl.*, 789; Chiril Aldea-Cuțarov, *Iacob Slavov*, „Basarabia”, 1992, 7; Gheorghe Gheorghiu, *Iacob Slavov, cronicar literar*, „Basarabia”, 1992, 7; *Iacob Slavov*, în *Mireasa de peste Prut*, îngr. Alexandru Darie, cuvânt înainte Grigore Vieru, introd. Mihai Cimpoi, București, 1994, 125-128; Gheorghe Gheorghiu, *Vremea romanticilor*, „Moldova literară”, 1996, 9; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 128; Gheorghe Gheorghiu, *O viață lungă, trăită cinstit*, LA, 2001, 15 februarie; Alexandru Burlacu, *Literatura română din Basarabia. Anii '20-'30*, Chișinău, 2002, 104-105. M.C.

SLĂTINEANU, Barbu (14.VII.1895, Paris – 31.X.1959, Jilava), prozator. Este fiul Irinei (n. Metaxa) și al lui Alexandru Slătineanu, medic bacteriolog. Învață mai întâi acasă și își dă examenele în particular, pentru ca din 1908 să fie elev la Liceul „Gh.Lazăr” și la Liceul „Matei Basarab” din București. În 1914, la izbucnirea primului război mondial, era student la Politehnica din München. Revine în țară și intră la Școala de Ofițeri de Artilerie. Va participa, ca sublocotent, la luptele de la Turtucaia, Valea Prahovei, Oituz și Mărășești, în 1919 făcând parte din armata care eliberează Budapesta. La întoarcerea de pe front se reangajează ca ofițer și face carieră militară, din 1941 fiind profesor la Școala de Război, iar din 1945 șef al Secției muniții din Ministerul Înzestrării Armatei. Debutază în „Revista istorică română” în 1933 cu *Contribuțiuni la studiul portretelor lui Mihai Viteazul*, iar editorial cu *Ceramica românească* (1938), pentru care va fi distins cu Premiul Academiei Române. Va colabora la „Convorbiri literare”, „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, „Revista Fundațiilor Regale” ș.a. Instalarea comunismului în România îl transformă și pe el într-o victimă: în aprilie 1947 este arestat împreună cu toată familia sa, în 1950 i se naționalizează casa din cartierul Cotroceni și o fermă. Se vede constrâns să doneze parțial statului colecția de artă decorativă și ceramică populară. În 1952 va fi angajat ca lector de istoria ceramicii la Institutul de Arte Plastice, însă în 1958 este din nou arestat, împreună cu toți membrii de seamă ai cenaclului literar pe care îl găzduia în casa lui, capul de acuzație fiind faptul că aici se citise cartea lui Emil Cioran *La Tentation d'exister*. I se confiscă manuscrisul unui studiu de arheologie, acuzat că hărțile anexate ar fi fost hărți de stat major privind debarcarea aeriană a trupelor SUA. În octombrie 1959 este arestat iarăși și peste o lună moare în timpul anchetei. Colecția donată rămâne închisă pentru public; după alte avataruri, va fi mutată, în 1979, la Muzeul Colecțiilor de Artă. Reputat specialist, își va aduna contribuțiile privind ceramica românească în 1972, în cuprinzătorul volum *Studii de artă populară*.

S. nu a fost doar gazdă a cenaclului literar la care, începând din 1949, participau Vladimir Streinu și Elena Streinu, Șerban Cioculescu, Barbu Cioculescu, Dinu Pillat, Cornelia Pillat, V. Voiculescu, Valeriu Anania, Constantin Bălăceanu-Stolnici, Alice Voinescu ș.a., ci a citit el însuși din ceea ce scria, paginile rămânând în bună parte în manuscris. Postum va fi editat romanul *Sub semnul paloșului* (1989), a cărui elaborare datează din 1955–1958. Autorul plasează acțiunea în secolul al XIII-lea, între 1211 și 1266, nucleul epic principal constituindu-l ipoteza că, după ce participaseră la a cincea cruciadă, cavalerii teutoni (crijaccii) au ctitorit, în ostrovul Snagov, o biserică. Cartea este o frescă ce imaginează organizarea socială a vlahilor, cu informații despre gospodăriile lor, muncile specifice, port, sărbători și cutume sau despre modul de strângere a oastei domnești. O epocă zbuciumată, pe care prozatorul o definește contrapunctic: „porniri contradictorii, de senzualism primitiv și de sentimente de exaltare mistică; se împletește un roman-tism juvenil cu o brutalitate neînfrântă. Suntem în epoca marilor pasiuni, care au stăpânit Evul Mediu”. Personajele, cu

excepția lui Seneslau, sunt imaginare și, mai toate, conturate izbitit. Protagonistul este un vlah din Câmpia Dunării, originar, ca toți vlahii din zonă, din Transilvania. Narațiunea este ritmată de acțiune: călcarea jurământului de castitate de către un crijac, o aventură amoroasă mistuitoare, năvăliri tătare, tâlhării făptuite de țigani, evenimente înfățișate realistic, dar și cu o aură de mister – toate alcătuiesc substanța densă a unui roman captivant, scris de un autor „care nu putea lipsi din istoria noastră literară” (Șerban Cioculescu). În manuscris au rămas alte culegeri – *Joagărul Marghitei*, *Din vina motanului*, *Întâmplări din război* –, proiectate să includă o nuvelistică de un larg evantai tematic: „nuvele comice, tragice, fantastice, unele cu caracter etnografic, altele mistice sau de moravuri”, cum le caracterizează **S.** într-o notă.

SCRIERI: *Sub semnul paloșului*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1989; *Ma-ho, fiul bufniței*, îngr. Constantin Măciucă și Getta Săvescu-Slătineanu, București, 1993.

Repere bibliografice: Irina Petraș, „*Sub semnul paloșului*”, *ST*, 1990, 7; Ștefan Agopian, *Barbu Slătineanu, un scriitor necunoscut* (dialog cu Stroe Slătineanu), *LCF*, 1990, 38; Cornel Ungureanu, *De la capăt*, *O*, 1993, 12. I. D.

SLĂTINEANU, Iordache (? – 1822), traducător. Boier muntean, cu rang de paharnic și mare vornic, **S.** a tradus o piesă de Metastasio, sub titlul *Ahilefs la Schiro*, și *Istoria lui Sofronim* de Florian (ambele după intermediare grecești) și le-a publicat într-un singur volum, la Sibiu, în 1797. Tragedia lui Metastasio este transpusă în proză, cu excepția unor pasaje lirice, versificate. Unele dintre aceste secvențe nu aparțin originalului italian, fiind, probabil, introduse de traducătorul grec. Versurile sunt curgătoare, vioaie, iar limba este superioară versiunilor anterioare, manuscrise, din același autor.

Traduceri: Metastasio, *Ahilefs la Schiro*; Florian, *Istoria lui Sofronim*, pref. trad., Sibiu, 1797.

Repere bibliografice: Ramiro Ortiz, *Per la storia della cultura italiana in Rumania*, București, 1916, 260–265; Densusianu, *Opere*, III, 332–334; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, 19–20; Ciorănescu, *Lit. comp.*, 137–140; Anghelescu, *Preromant. rom.*, 119–125; *Dict. lit.* 1900, 793. L. V.

SLĂVESCU, Micaela (17.III.1929, București), traducătoare și istoric literar. Este fiica Gabrielei Slăvescu (n. Cavaliotti) și a lui Oliviu Slăvescu, inginer cu studii la Zürich și Berlin, director adjunct al Uzinelor și Domeniilor Reșița (1925–1940), de unde este scos din motive politice în timpul guvernării legionare, director în 1942 la Șantierul Naval Galați, de unde demisionează în anul următor, la preluarea acestora de către germani, director tehnic la Uzinele Astra Vagoane Brașov (1945–1953), cu o scurtă arestare în 1948. Decorat cu Ordinul „Vulturul României” în 1935, fusese ales deputat de Cahul din partea Partidului Național Liberal în anii '30. **S.** învață la București, urmând din 1940 Școala Centrală de Fete și, în particular, Liceul „Ion Heliade-Rădulescu”, unde își ia

bacalaureatul în 1947, când se înscrie la Facultatea de Litere, secția italiană-franceză, pe care o va absolvi în 1951. Din pricina originii sociale, lucrează doar scurtă vreme (1951-1952) la Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor, fiind nevoită să se recalifice ca desenatoare tehnică la Institutul pentru Proiectări în Industria Alimentară (1952-1954). Un timp reușește să angajeze colaborări la diferite instituții de cultură grație certificatelor de traducător (obținute în 1953 și în 1963) sau să aibă un post de dactilografă. Treptat începe să publice traduceri și prefețe, manuale și dicționare de limba franceză. Din 1963 predă la Facultatea de Limbi Romanice a Universității din București, unde e numită asistentă suplinitoare la Catedra de limba și literatura franceză în 1965 și titularizată în 1969, profesând, până în 1989, când se va pensiona. Debutează cu antologia *Humor en français ... de tous les coins ... de tous les âges*, apărută în 1963, e prezentă în „Secolul 20”, „Revue roumaine” ș.a. Pentru merite deosebite în promovarea limbii și culturii franceze, Guvernul Franței îi conferă în 1977 Les Palmes Académiques în grad de Cavaler. În 1992 fondează Editura Cavaliotti, având ca profil cartea pentru copii, manuale și cursuri.

Cu un spirit critic exersat, dar și cu o sensibilitate deosebită în analiza textului literar, **S.** contribuie la realizarea unor importante lucrări colective - *Dicționar al literaturii franceze* (1972), *Histoire de la littérature française* (III, 1981). Concomitent, publică o serie de traduceri din literatura franceză (Gérard de Nerval, Charles Nodier, Victor Hugo, Maurice Druon), cât și transpuneri din literatura română în franceză (*Contes populaires roumains*, 1979, dar și din scrierile lui Lucian Blaga, Marin Preda, Geo Dumitrescu), precum și prefețe, note, în special la volume cu versiuni în românește din La Fontaine, Pierre Corneille, Molière, Edmond Rostand, Michel Tournier. S-a dedicat și traducerilor din alte domenii (albume de artă, lucrări de istorie).

SCRIERI: *Dicționar al literaturii franceze* (în colaborare), București, 1972; *Histoire de la littérature française*, III (în colaborare), București, 1981. **Traduceri:** J. F. Muller, *Pictura modernă*, București, 1967; Lionello Venturi, *Pictori moderni*, București, 1968, *De la Manet la Lautrec*, București, 1968 (în colaborare cu Constanța Tănăsescu); Charles Nodier, *Trilby*, pref. trad., București, 1973 (în colaborare cu Barbu Brezianu); Marin Tarangul, *Bosch*, Paris, 1974; Alexandru Tănase, *Culture, civilisation, humanisme*, București, 1974; Iulian Mereuță, *Manet*, București, 1975; Eugen Schileru, *L'Impressionisme*, București, 1975; Victor Hugo, *Han din Islanda*, București, 1976; Virgil Cândea, *Brève histoire de la Roumanie*, București, 1977; Gérard de Nerval, *Călătorie în Orient*, îngr. și pref. trad., București, 1977; *Contes populaires roumains*, pref. Vasile Nicolescu, București, 1979; Maurice Druon, *Fericirea unora*, București, 1979; Claude Bremond, *Logica povestirii*, pref. Ioan Pânzaru, București, 1981; Geo Dumitrescu, *Biliard*, pref. Gabriel Dimisianu, București, 1981; Vasile Nicolescu, *Whistler*, București, 1981, *Caravage*, București, 1983; Andrei Pleșu, *Guardi*, București, 1981; *Titulescu, notre contemporain*, pref. Ștefan Andrei, București, 1982; Abatele Prévost, *Istoria tinereții comandorului de xxx*, pref. trad., București, 1983; Marin Preda, *L'Horizon bleu de la mort*, pref. Nicolae Manolescu, București, 1982; Cornel Mihai Ionescu, *Lorrain*, București, 1983; Dan Grigorescu, *Brancusi*, București, 1984; Radu Florescu, *L'Art*

de l'Antiquité daco-romaine, București, 1986; Lucian Blaga, *Théâtre*, pref. trad., București, 1986; Valeriu Anania, *Les Cieux de l'Olt*, Râmnicu Vâlcea, 1990; Michel Folco, *Doar Dumnezeu și noi...*, București, 1992; Ambroise Vollard, *Ascultându-i pe Cézanne, Degas, Renoir*, pref. trad., București, 1992; Rudyard Kipling, *Three Short Stories - Trei nuvele*, ed. bilingvă, îngr. și pref. Liana Petrescu, București, 1993 (în colaborare cu N. Steinhardt); Philippe Séguin, *Ludovic Napoleon cel Mare*, București, 1994; Sanda Stolojan, *Nori peste balcoane (Jurnal din exilul parizian)*, București, 1996; Maurice Cogagnac, *Simbolurile biblice*, București, 1997; Barbu Brezianu, *Brâncuși în România*, București, 1998; Grigore Vasile, *Scrieri despre artă*, București, 1998; Thierry Wolton, *Roșu brun (Răul secolului)*, îngr. Romulus Rusan, postfață Stéphane Courtois, București 2001.

Repere bibliografice: Radu Toma, *Jeunesse avec vieillesse et vie avec mort*, REVR, 1979, 11; Mircea Moga, „Contes populaires roumains”, CNT, 1979, 24; *Dict. scriit. rom.*, IV, 282-283. II. M.

SLOVA, publicație apărută la Botoșani, ca săptămânal, la 21 iulie și la 11 august 1935, cu subtitlul „Revistă literară-socială”. Redactor: Constantin I. Prisnea. **S.** își propune să lupte „împotriva ideilor reacționare, pentru apărarea valorilor culturale”, „pentru libertatea gândului și pentru adevărata democrație” (*Cuvânt înainte*) și conține articole cu caracter politic și cultural, pledoarii pentru pace, pentru o literatură angajată și pentru contactul cu valorile universale. Accentele polemice apar frecvent, privind, de pildă, opiniile politice ale lui Petre Pandrea, excesele „idealurilor naționaliste” ori „diversiunea rasistă”. Se inserează un articol despre Romain Rolland, o dare de seamă despre Congresul Scriitorilor desfășurat la Paris. O evocare a unor secvențe din viața lui Serghei Esenin realizează Constantin I. Prisnea, iar lui Alexandru Neverov îi aparține un fragment în proză (*Vreau să trăiesc*). Cronica externă este semnată de Scarlat Callimachi. Alți colaboratori: Mircea Balint, Nichita P. Smochină (sub pseudonimul M. Florin), S. V. Comșa. M. W.

SLOVA NOASTRĂ, publicație apărută la București, cu periodicitate variabilă (bilunar, lunar, trimestrial), din 29 decembrie 1941 până în decembrie 1944. Are subtitlul „Bilunar de informare literară și pedagogică. Răboj al faptelor și năzuințelor neamului românesc”, din august 1944 schimbat în „Tribună independentă de luptă profesională. Răbojul faptelor și năzuințelor învățătorimii”. Director: Mircea Ispir. Revista este editată sub auspiciile Asociației Generale a Învățătorilor din România. Rubrici: „Note-Informații-Polemici”, „Însemnări”, „Bazar”. Colaborează cu versuri N. Bocșa, Em. Papazissu, D. I. Pietrari, G. Bobei, V. Copilu-Cheatră, G. Roiban, iar cu proză Ion Dongorozi, Mihai Spiridonică, Mihail Lungianu, Șerban Nedelcu. **S.n.** include sporadic articole, cronici literare și recenzii semnate de N. Oană, Mircea Ispir, N. Crevedia, B. Jordan. Publicistica, predominantă, poartă semnăturile lui Emanoil Bucuța, Dumitru Antohi, Al. Lascarov-Moldovanu, Ion Simionescu, D. I. Atanasiu, Octav Sargețiu, Vasile Netea, Vasile Gh. Ispir. În sumar intră, de asemenea, însemnări din actualitatea culturală, cronici dramatice și plastice, o cronică

pedagogică, documente și articole referitoare la statutul și rolul învățătorimii, epigrame, poșta redacției. Alți colaboratori: V. D. Țoni, Sabin Velican, N. Vlădulescu, Titus Cergău, Apostol D. Culea. M. W.

SLOVAR, publicație apărută la Râmnicu Vâlcea de la 30 martie 1940 până în decembrie 1940, având subtitlul „Revistă bilunară de literatură și artă”. Redactori responsabili: Al. Cerna-Rădulescu și Radu Const. Popian. **S.** se caracterizează printr-o pronunțată atitudine prolegionară. Rubrici: „Cărți și reviste”, „Îndreptar verde”. Sunt prezenți cu versuri Radu Const. Popian, Emil Manu, Pavel Ion Ștefan (Paul I. Ștefănescu), Mihai Dragomir, iar cu proză Elena Zugrăvescu, Mihail Lungianu, R. Sylvan. **S.** conține consemnări și scurte prezentări ale noutăților din viața literară a timpului, o cronică de carte și, sporadic, o cronică a revistelor. Alți colaboratori: Constantin Virgil Gheorghiu, Constant Răutu, Lucian Dumitrescu. M. W.

SLOVE, publicație apărută la Calafat, lunar, din aprilie 1922 până în decembrie 1924, sub îngrijirea Societății Căminul Cultural. Colectivul redacțional, consemnat în numărul 9/1923, este alcătuit din Constantin V. Gerota, G. Ștefanovici, A. Tănase-Măceș, Petre Al. Theodorescu. În articolul-program, intitulat *Gândul nostru*, este mărturisită intenția redactorilor de a contribui la trezirea conștiinței culturale. Rubrici: „Însemnări”, „Revista revistelor”. În **S.** se includ în sumar versuri de Radu Gyr, Zaharia Stancu, Traian Demetrescu, Al. Iacobescu, Radu Daniel, Gr. Vēja, Dem. Bassarabeanu, George Tutoveanu, George Pallady, G. Rotică. Colaborează cu proză C. Ștefanovici, Ș. Damian, Ovidiu Manițiu, N. Milcu, G. Bujoreanu, Ion Mehedințeanu ș.a., iar teatrul este ilustrat de câteva pagini aparținând lui George Mihail Zamfirescu (*Baricada*, *Icoana fugară*, 11/1924). C. V. Gerota publică un necrolog închinat lui Duiliu Zamfirescu. Se consemnează apariții editoriale, însoțite uneori de scurte comentarii, cărora li se adaugă o cronică a revistelor literare. Articolele de critică literară sunt semnate de Eugen Constant și D. I. Atanasiu. Eseuri despre viața culturală și literară dau George Mihail Zamfirescu, Ion Dongorozi, Silvia Șerban, G. T. Niculescu-Varone. În **S.** apar traduceri din A. S. Pușkin și M. I. Lermontov, realizate de Al. Iacobescu și Eugen Constant, și versuri din lirica japoneză în transpunerea lui George Voevidca. Sunt oferite informații din viața culturală, cugetări, o cronică sportivă, poșta redacției. Alți colaboratori: C. Nicolăescu-Plopșor, Elena Dan, Cornelia Buzdugan, Petre Strihan, Eugen Relgis. M. W.

SLUȘANSCHI, Barbu (13.III.1908, Vinița, Ucraina - 13.I.1993, București), poet, publicist și traducător. Este fiul Cornелиei Slușanschi (n. Berariu), pedagog, și al lui Emilian Slușanschi, avocat. Student la Universitatea din Cluj (1926-1930), în 1931 devine bursier al Statului francez la Universitatea din Strasbourg,

apoi bursier al Școlii Române de la Fontenay-aux-Roses (1932-1933). Întors în țară, va funcționa ca profesor la liceul evreiesc din Cernăuți, iar în perioada 1940-1960 la mai multe școli din București, între care liceele „Gh. Șincai” și „Dimitrie Cantemir”. Din 1963 până în 1970 e șef al Serviciului de traduceri de la Institutul de Cercetări Agronomice. Colaborează cu poezii și articole la „Făt-Frumos”, „Iconar”, „Junimea literară”, „Cuvântul”, „Însemnări sociologice” ș.a., semnând și cu pseudonimul Barbu Pruteanu.

Ș. publică la Paris, în 1933, un studiu monografic despre diplomatul și poetul de origine franceză Édouard Grenier, bun prieten cu Vasile Alecsandri, care între 1855 și 1856 a locuit în Moldova, ca secretar al principelui Grigore Ghica. Din cauza condițiilor istorice nefavorabile, poemele și prozele scurte ale lui **S.**, apărute în presa anilor 1930-1938, nu au mai putut fi editate în volum. Trăsătura definitorie a textelor sale de proză, precum *Maur Sfântul*, este factura parabolică, purtătoare de semnificație morală și religioasă.

SCRIERI: *Un Poète français patriote moldave: Édouard Grenier en Moldavie*, Paris, 1933. **Traduceri:** Raymond Bloch, Jean Cousin, *Roma și destinul ei*, I-II, București, 1985 (în colaborare cu Dan Slușanschi); Georges Charachidzé, *Prometeu sau Caucazul*, București, 1988 (în colaborare cu Dan Slușanschi); Pierre Grimal, *Seneca sau Conștiința Imperiului*, îngr. și pref. Dan Slușanschi, București, 1992 (în colaborare cu Dan Slușanschi).

Repere bibliografice: Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 823, *Ist. lit.* (1982), 907; Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți (1775-2000)*, Cernăuți, 2000, 323-328. L. T. G.

SLUȘANSCHI, Dan (12.IX.1943, Sibiu), traducător și editor. Este fiul Silviei Slușanschi (n. Procopovici), profesoară, și al lui Barbu Slușanschi, scriitor. A absolvit Facultatea de Filologie, secția de filologie clasică, a Universității din București. I-a avut ca profesori și mentori pe Aram Frenkian, Petru Creția, Cicerone Poghirc. Și-a susținut doctoratul în 1972, cu teza *Vocabularul criticii literare latine de la Seneca tatăl la Iuvernal*. În 1965 devine cercetător științific la Institutul de Lingvistică din București, din 1973 e secretar științific al Asociației de Studii Orientale, iar din 1975 trece la Catedra de limbi clasice a Facultății de Filologie bucureștene, unde va fi profesor din 1993. Este ales vicepreședinte al Comisiei Naționale de Limba Latină (1990), director al Seminarului de Latină Medievală din București (1996) și numit director al Centrului „Eudoxiu Hurmuzachi” pentru Românii de Pretutindeni (1997). Debutează în 1965, în „Studii clasice”, cu articolul *Considerații asupra urbanității în epoca lui Cicero*. Publică numeroase studii și alte contribuții științifice în reviste de lingvistică, codicologie, istorie și teorie literară, precum și articole culturale sau politice. Este editor sau coeditor al unor reviste de prestigiu: „Antiqua et mediaevalia”, „Mittellateinisches Jahrbuch” (Berlin), „Archaeus. Revistă de istorie a religiilor”. I se acordă Premiul „Perpessicius” al Muzeului Literaturii Române și al revistei „Manuscriptum” (1989), Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române (1983), Premiul Salonului Național al

Cărții la Cluj-Napoca (1994). Colaborează și la „România literară”, „România liberă”, „Apostrof”, „Contemporanul”, „Orizont”, „Manuscriptum”, „Transilvania”. Participă la numeroase congrese internaționale: Brno (1966), Varșovia (1968), Sofia și Cluj (1972), Louvain-la-Neuve, Bruxelles și Luxemburg (1990), Innsbruck și Paris (1991), Ierusalim (1993), Caen (1994 și 1998), Berlin (1995 și 1996) etc.

Pentru literatura română sunt importante, în primul rând, contribuțiile lui **S.** la traducerea și editarea științifică a unor lucrări ale lui Dimitrie Cantemir scrise în limba latină. Istoria culturii române vechi s-a îmbogățit, de asemenea, prin inițiativa de a edita lucrarea lui Al. Busuioceanu *Zamolxis sau Mitul dacic în istoria și legendele spaniole* (1985), ca și prin traducerea corpusului de documente latine dintr-o lucrare a Luciei Protopopescu, *Contribuții la istoria învățământului în Transilvania* (1966). De o remarcabilă precizie sunt versiunile din Platon, făcute fie singur (*Lahes*, 1973), fie împreună cu Petru Creția (*Ion*, 1976). Și alte transpuneri intră în categoria realizărilor majore: traducerea în metru original a două capodopere ale Antichității grecești, *Odiseea* (1997) și *Iliada* (1998) de Homer, precum și a *Eneidei* lui Vergiliu (2000).

SCRIERI: *Introducere în studiul limbii și culturii indo-europene* (în colaborare cu Lucia Wald), București, 1987. **Ediții:** Al. Busuioceanu, *Zamolxis sau Mitul dacic în istoria și legendele spaniole*, cu o evocare de Eugenia Baltisti, București, 1985. **Traduceri:** Platon, *Lahes*, în Platon, *Opere*, I, București, 1973, *Ion*, în *Opere*, II, București, 1976 (în colaborare cu Petru Creția); Dimitrie Cantemir, *Opere complete*, vol. IX, t. I: *De antiquis et hodiernis Moldaviae nominibus. Historia moldo-valachica*, îngr. și introd. trad., pref. Virgil Căndea, București, 1983, vol. VIII, t. II: *Sistemul sau Întocmirea religiei muhammedane*, îngr. și introd. Virgil Căndea, București, 1987, vol. VI, t. I: *Vita Constantini Cantemyrii,*

cognomento Senis, Moldaviae principis, îngr. trad., pref. Virgil Căndea, introd. Andrei Pippidi, București, 1996 (în colaborare cu Ilieș Câmpeanu), *Mic compendiu asupra întregii învățături a logicii*, îngr. și introd. Alexandru Surdu, București, 1995; Raymond Bloch, Jean Cousin, *Roma și destinul ei*, I-II, București, 1985 (în colaborare cu Barbu Slușanschi); Georges Charachidzé, *Prometeu sau Caucazul*, București, 1988 (în colaborare cu Barbu Slușanschi); Pierre Grimal, *Seneca sau Conștiința Imperiului*, îngr. și pref. trad., București, 1992 (în colaborare cu Barbu Slușanschi); Georges Dumézil, *Mit și epopee*, București, 1993 (în colaborare cu Francisca Băltăceanu și Gabriela Creția); Homer, *Odiseea*, îngr. și postfața trad., București, 1997, *Iliada*, îngr. și postfața trad., București, 1998; *Dicționar enciclopedic al Bibliei*, București, 1999; Vergiliu, *Eneida*, introd. trad., București, 2000. **Ediții:** Dimitrie Cantemir, *Incrementorum atque decrementorum Aulae Othomanicae*, pref. Virgil Căndea, Timișoara, 2002.

Repere bibliografice: Ilieș Câmpeanu, *Vocația sintezei - „mit și epopee”*, „Dilema”, 1994, 57; Miruna Mureșanu, *Actualitatea capodoperei*, „Universul cărții”, 1998, 4; Cristian Gașpar, *Homer, „Iliada” - traducere în hexametru*, „Studia indo-europaea”, 2001, 1. C. V.

SMARA (pseudonim al Smarandei Gheorghiu; 5.IX.1857, Târgoviște - 26.I.1944, București), publicistă, prozatoare, autoare de versuri și teatru. Cea dintâi născută din cei zece copii ai Alexandrinei (fiică a serdarului Mihalache Vlădescu) și ai pitarului Ion (Niță) Andronescu, proprietar de vii din ținutul Târgoviștei, **S.** se declara, cu mândrie, „nepoată a poetului Grigore Alexandrescu”. A învățat la o școală particulară din orașul natal, iar din 1870 în București, la Școala Centrală de Fete. Căsătorindu-se cu George O. Gârbea, profesor și poet, **S.** este încurajată de acesta să scrie și să publice. Organizează chiar un cenaclu literar, frecventat și de Mihai Eminescu. Era prietenă cu Veronica Micle și cu Al. Vlahuță. Se formează singură, citind și însușindu-și franceza și italiana. Ajunge, după moartea soțului său, institutoare la Sinaia, apoi, recăsătorindu-se cu căpitanul P. Gheorghiu, la Ploiești și la București. Temperament activ, s-a numărat printre inițiatoarele mișcării feministe la noi și a făcut parte din mai toate societățile culturale ale vremii (ceea ce a dat naștere la numeroase ironii). A conferențiat mult pe teme de educație și emancipare a femeii, în țară și peste hotare (Italia, Belgia, Franța, Suedia, Danemarca, Grecia). A reprezentat Societatea Presei Române la Congresul Orientaliștilor, desfășurat, sub președinția lui Angelo De Gubernatis, la Roma (1899), a organizat, în capitala Franței, Congresul pentru Pace al Uniunii Universale a Femeilor (1900), a participat la Congresul Latin (Paris, 1902) ș.a., fiind o neobosită propagandistă a cauzei românești. Este prezentă la toate întrunirile Societății Învățătorilor și are inițiativa introducerii școlii în aer liber. Datorită acțiunilor de binefacere a fost numită Maica Smara. În 1893 a scos „Alțițe și bibiluri”, publicație literară, destinată deopotrivă studierii portului și artei cusăturilor populare. Debutează la „Literatorul”, în 1881, cu o traducere din E. A. Poe, iar editorial în 1888, cu plachete *Din pana suferinței*. A colaborat la „Revista Societății «Tinerimea Română»”, „Convorbiri literare”, „Fântâna Blanduziei”, „Revista literară”, „Generația viitoare”, „Revista poporului”, „Românul”,

„Tribuna, „Universul”, „Școala română” ș.a., semnând Smara, dar și Smaranda Gârbea, Smaranda Garbinu, Frusinica, Baba Vișa ș.a. Publică numeroase volume, cuprinzând proză (nuvelă, roman, jurnal de călătorie, povești pentru copii), versuri și teatru.

S. și-a transpus pledoariile feministe în romane „educative”, burdușite de situații dilatate și teziste – *Fata tatii* (1912), *Băiatul mamei* (1917), *Domnul Bădină* (1931). În proza scurtă – *Novele* (1890), *Dumitrițe brumate* (1937) – domină idilismul rural și sentimentalismul. Compasiunea pentru cei umiliți și nefericiți e sinceră, dar expresia ei nu poate depăși nici schematismul, nici artificul. Recunoașterea paternității copiilor naturali, condamnarea incestului, elogiul muncii, istoria ca pildă sunt axele unor declamative poeme dramatice și ale pieselor de „teatru popular”: *Mirza* (1904), *Dorul de țară. Meseriașii. La 24 Ianuarie. Ispășire* (1905), *Stâlpi de pază* (1906). Nici versul nu reușește să reliefeze adevărul trăirii în fața comunei filosofii pesimiste, cum se întâmplă în paginile grupate sub titlul *Din pana suferinței* (1888), iar poezia patriotică – *Țara mea* (1905), *Spade strămoșești* (1915), *Cântă Dorna* (1939) – rămâne și ea convențională. Totuși, oda *La Columna lui Traian* a fost recitată la Roma, în Forumul Roman, când o delegație de români a depus aici o coroană de bronz. Interesante, scrise cu nerv, sunt impresiile dintr-o călătorie în Danemarca, Suedia și Finlanda, când **S.** l-a cunoscut pe Henrik Ibsen – *O româncă spre Polul Nord* (1932). Alte volume de memorii („Pasiunea mea de scriitoare a fost călătoria”, mărturisirea ea) sunt *Schițe și amintiri din Italia* (1900), *Schițe și amintiri din Cehoslovacia* (1925), *Simfonii din trecut* (1927). A tradus povești de Fenimore Cooper (*Ciorap-de-piele*, 1889) și, tot pentru copii, a scris feeria în versuri *Corbul cu pene de aur* (1897).

SCRIERI: *Din pana suferinței*, București, 1888; *Novele*, București, 1890; *Poezii*, București, 1890; *Veronica Micle. Viața și operele sale*, București, 1892; *Feciorii și fiicele noastre*, București, 1896; *Inteligența femeii*, București, 1896; *Patru conferințe ținute la Ateneul Român*, București, 1896; *Corbul cu pene de aur*, București, 1897; ed. București, 1935; *Mozaicuri*, București, 1897; *Schițe din Târgoviște*, București, [1899]; *La Columna lui Traian*, Roma, 1899; *Schițe și amintiri din Italia*, București, 1900; *Calvar*, București, 1901; *Mirza*, București, 1904; *Conferințe și discursuri*, București, 1905; *Dorul de țară. Meseriașii. La 24 Ianuarie. Ispășire*, Ploiești, 1905; *Țara mea*, Ploiești, 1905; *Stâlpi de pază*, București, 1906; *Fata tatii*, București, 1912; *Spade strămoșești*, București, [1915]; *Băiatul mamei*, București, 1917; *Schițe și amintiri din Cehoslovacia*, București, 1925; *Simfonii din trecut*, București, 1927; *Mătușica Dița*, București, [1928]; *Domnul Bădină*, București, [1931]; *O româncă spre Polul Nord*, București, 1932; *Dumitrițe brumate*, București, 1937; *Cântă Dorna*, București, 1939. **Traduceri:** Fenimore Cooper, *Ciorap-de-piele*, București, 1889.

Repere bibliografice: B. Delavrancea, *Raport*, AAR, partea administrativă și dezbaterea, t. XXXVI, 1913-1914; Miller-Săndulescu, *Evoluția*, 197-205; *Jubileul de 75 de ani al scriitoarei Smara*, București, 1932; Maria Tătulescu, *Smara Gheorghiu, animatoare a învățământului românesc*, „Studii și articole de istorie”, 1978, 195-205; *Dicț. lit. 1900*, 793-794; Petre Gheorghe Bârlea, *O româncă spre Polul Nord. Pe urmele Smarandei Gheorghiu*, București, 1988; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 283-285. **S.C.**

SMĂRĂNDACHE, Florentin (10.XII.1954, Bălcești, j. Vâlcea), poet, dramaturg și prozator. Este fiul Mariei Smărăndache (n. Mitroescu), asistentă medicală, și al lui Gheorghe Smărăndache, mecanic. Urmează școala generală la Bălcești, apoi Liceul Pedagogic la Craiova și Râmnicu Vâlcea (1969-1974). Licențiat al Facultății de Științe, secția informatică, a Universității din Craiova (1979), obține doctoratul în matematică la Universitatea de Stat din Chișinău (1997). Analist-programator la Întreprinderea de Utilaj Greu din Craiova, profesor de matematică la școala generală din Bălcești, între 1982 și 1984 funcționează în Maroc, iar la întoarcerea în țară la Liceul „N. Bălcescu” din Craiova și la Drăgotești. În 1988 părăsește țara și, după optsprezece luni de ședere în lagărele de refugiați politici din Istanbul și Ankara, se stabilește în 1990 în Statele Unite ale Americii, unde face studii de specializare în matematică, informatică și educație. Lucrează ca inginer de software în Phoenix, Arizona (1990-1995) și la Prima Community College din Tucson (1995-1997), ulterior ca profesor asistent la University of New Mexico (Gallup), unde în 2003 devine conferențiar. Are contribuții în domeniul teoriei analitice a numerelor, câteva noțiuni purtându-i numele. Cu încercări literare debutează în 1970, la revista școlară „Năzuințe”. Ulterior va fi prezent cu poezii în „Lucaefărul”, „Flacăra”, „Ramuri”, „Orizont” ș.a. În 1981 îi apare prima carte, *Formule pentru spirit*, semnată cu pseudonimul Ovidiu Florentin. Placheta, tradusă în franceză, o va publica în Maroc (Fès) și în Franța (Aix-en-Provence). Din lagărul de la Istanbul, unde se afla în 1988, **S.** expediază câteva poeme revistei „Cuvântul românesc” din Hamilton (Canada). În „Mele” (Honolulu), publicația lui Ștefan Baciu, îi apar câteva poezii inedite, citește versuri la cenaclul de la „Apoziția” din München. După 1989 editează cu asiduitate, impenitent, în țară și în peste hotare, mai multe jurnale și cărți de poezie.

Placheta *Formule pentru spirit* relevă dispoziția romantică a lui **S.**, familiarizat cu tehnicile moderne ale versificației: „Melancolia unui apus / mă învăluie / în unde palide, / simțurile coboară lin / din Înalt / ca îngerii galbeni” (*Apus*); „Un marș funebru mână / burnița târzie. / Sunt frunzele mănjite / cu melancolie / Și vremea crește pe morminte...” (*Moartea va rămâne vie*). Se întrevăd, prin „unele «abateri» spre o tensiune neconvențională” (Titu Popescu), germenii orientării paradoxiste în literatură, pe care **S.** o va iniția și teoretiza. *Le Paradoxisme: un nouveau mouvement littéraire* (1992), cel mai reprezentativ volum al noii direcții, e alcătuit din mai multe secțiuni. Cartea se deschide cu un manifest inflamant: „J’ai quitté le communisme totalitaire et j’ai émigré aux États Unis pour la liberté. Donc, ne m’imposez pas des règles littéraires! Je suis venu en Amérique pour reconstruire la Statue de la Liberté du Vers délivré de la tyrannie du classicisme et de ses dogmes...” etc. Poezia lui **S.** va fi, prin urmare, de factură avangardistă, supusă propriului sistem estetic: antiliteratură, non-stil, poeme fără poeme (pagini albe), grafopoeme etc. În *Exist împotriva mea!* (1994) programul-manifest al mișcării paradoxiste este anunțat sub forma inedită a unui interviu. Cultivând bizareria și nonsensul, autorul

amintește uneori, ca în *Autobiografie mică*, de Grigore Cugler cu a sa *Autobiografie*. Volumul este o antologie de versuri - între care ciclurile *Seară de antiteatru*, *Lăsați-mă eu însumi și „teatru“*: „Teatrul liric Florentin prezintă în premieră absolută spectacolul de versuri în versuri *Aventurile dragostei*, piesă într-un act - de conștiință - și cinci tablouri - diferit colorate având «roluri mici, interpreți mari»”. „Interpreții” sunt Geo Dumitrescu, Ana Blandiana, Cezar Baltag, Costanța Buzea, Adrian Păunescu, Ion Gheorghe, Ileana Mălăncioiu, Nichita Stănescu, Gheorghe Tomozei, Marin Sorescu și Nina Cassian. Prefațând cartea, Gheorghe Tomozei crede că autorul ei „vizează o poezie în *Lucrare*, ferment de mișcări cosmice, o poezie nemăsluită, cu versuri rezistente în timp”. Matematician cu ambiții poetice, S. face trimiteri frecvente spre domeniul predilect: „O, matematică, tu, expresia esteticului din natură” este „motoul final” al versurilor din *Lingvistică matematică*, dedicat lui Solomon Marcus. Poezia *Știință și artă* (publicată în 1984 în revista „Convergențe românești” din Londra) lasă mai mult loc expresiei poetice: „Ne compunem numai din cap! creierul a crescut în neștire / pe suprafața corpului - Măncăm cu fruntea, cu fruntea bem, bem-bem / N-avem timp nici să iubim! / Și eu port doliu după plug, după carul cu boi / Lumea o percep cu versul / Versul fiind subiectivitatea mea / Cea obiectivă / Nu alerg să mai alerg / Trăiesc înapoi până la strămoși”. O trilogie dramatică intitulată *Metaistorie* (1993) și compusă din piesele *Formarea omului nou*, *O lume întoarsă pe dos* și *Patria de animale*, alegorii experimentale paradoxiste, abordează ravagiile produse de comunism în timpul istoric contemporan.

SCRIERI: *Formule pentru spirit*, București, 1981; *Culegere de exerciții poetice*, Fès (Maroc), 1982; ed. Craiova, 2000; *Sentimente fabricate în laborator*, Fès, 1982; *Legi de compoziție internă (poeme cu... probleme)*, Fès, 1982; *Le Sens du non-sens*, Fès, 1983; *Anti-chambre et anti-poésies ou bizarreries*, Fès, 1984; *Out in the Left Side*, Phoenix-Chicago, 1990; *Nonpoems*, Phoenix-Chicago, 1990; *Only Problems, Not Solutions!* Chicago, 1991; *Le Paradoxisme: un nouveau mouvement littéraire*, Bergerac (Franța), 1992; *America, paradisul diavolului. Jurnal de emigrant*, postfață Constantin M. Popa, Craiova, 1992; *Dark Snow*, Phoenix-Chicago, 1992; *Circles of Light*, Phoenix-Chicago, 1992; *Keys of the Earth*, Caen (Franța), 1992; *Nonroman*, Craiova, 1993; *Metaistorie*, postfață Dan Tărchilă, București, 1993; *Clopotul tăcerii - Silence's Bell - La Cloche du silence*, ed. trilingvă, tr. Rodica Ștefănescu și Ștefan Benea, introd. Florin Vasiliu, București, 1993; *Sans moi, que deviendrait la Poésie?*, Berthierville (Canada), 1993; *Întâmplări cu Păcală*, București, 1994; *Fugit... Jurnal de lagăr*, I-II, pref. Ion Rotaru, București, 1994-1998; *Exist împotriva mea!*, pref. Gheorghe Tomozei, Târgoviște, 1994; *Collected Papers*, I-III, București - Chișinău - Oradea, 1996; *Emigrant la infinit*, pref. Cezar Ivănescu și Mihail I. Vlad, Târgoviște, 1996; *Prin tunele de cuvinte - Through the Word Tunnels*, ed. bilingvă, tr. Ovidiu Ghidimic, București, 1997; *Scrieri defecte*, pref. Ion Rotaru, Craiova, 1997; *Distihuri paradoxiste*, postfață D. Topa, Aalborg (Danemarca), 1998; *Întreabă-mă, să te-ntreb!*, Târgoviște, 1999; *Profesor în Africa*, Chișinău, 1999; *Vreme de șagă* (în colaborare cu Gheorghe Niculescu), Oradea, 1999; *Cântece de mahala*, Oradea, 2000; *Cum am descoperit America*, Oradea, 2000; *Destin*, Craiova, 2000; *De vorbă cu Su(s)pusul*, Timișoara, 2000; *Leitmotives*, Craiova, 2000; *Outer-Art*, Oradea, 2000; *Parada marilor enigme* (în colaborare cu Gheorghe Niculescu), Oradea, 2000; *Prin albe și clasice*

epii târzii, Oradea, 2000; *În doi timpi și trei mișcări*, București, 2002; *Peste mări și țări. Jurnal de profesor în Africa*, București, 2002; *Ultrapolemici cu LiTeRe mari și mici*, Râmnicu Vâlcea, 2002. **Traduceri:** *Afinități (din lirica universală)*, Aalborg (Danemarca), 1998.

Repere bibliografice: Constantin M. Popa, *The Paradoxist Literary Movement*, Phoenix-Chicago, 1992; Titu Popescu, „America, paradisul diavolului”, ST, 1994, 6; Ion Soare, *Un scriitor al paradoxurilor: Florin Smărăndache*, Râmnicu Vâlcea, 1994; Florin Vasiliu, *Paradoxism's Main Roots*, Phoenix (SUA), 1994; Mircea Petean, *O poezie ferită de zgomot și de-ngâmfare*, ST, 1995, 4-5; Titu Popescu, *Estetica paradoxismului*, București, 1995; Marian Barbu, *Aspecte ale romanului românesc contemporan*, II, Craiova, 1995, 215-230; Ioan Romeo Roșianu, *Sinceritatea chipului din oglindă*, CRC, 1997, 5; Petria, *Vâlcea*, 366-370; Veronica Balaj, Mihail I. Vlad, *Interviuri cu Florentin Smărăndache*, Târgoviște, 1998; Gheorghe Niculescu, *Smarandachisme*, Oradea, 2000; Popa, *Ist. lit.*, II, 999-1002; Vasile, *Poezia*, 238-240; Ioan Adam, *Parole în Balcania*, București, 2003, 62-64; Firan, *Profiluri*, II, 245-247. M.P.-C

SMĂRÂNDESCU, Vasile (11.X.1932, Topana, j. Olt), poet, prozator și publicist. Este fiul Dumitrei și al lui Nicolae Smărăndescu, dascăl. Urmează Liceul Comercial din Pitești (1943-1951) și Facultatea de Economie Generală din cadrul Institutului de Studii Economice din București, absolvită în 1956, ulterior susținându-și doctoratul (1976). Economist principal, director adjunct la Centrocop până în 1969, expert la Consiliul de Miniștri (1971-1984), director adjunct al ONT Carpați și director în Ministerul Turismului (1984-1991), va funcționa apoi ca asistent și lector asociat la Academia de Studii Economice din București. Debutează în 1976, cu versuri, la „Tribuna”, iar prima carte, *Interogația adevărului*, îi apare în 1981. Scrie la „Familia”, „Flacăra”, „Luceafărul”, „Transilvania”, „Vatra”, „Steaua”, „Magazin istoric”, „Viața românească”, „Urzica”, „România literară”, „Cuget românesc” ș.a. Este membru fondator al Societății Române de Haiku, membru asociat la International Haiku Society din Tokyo.

S. compune o poezie instalată în tradiție, nostalgică, deseori cu unde satirice. Critica l-a apropiat de Ion Marin Iovescu, după cum există înrudiri și cu Marin Sorescu, în direcția cultivării limbajului regional. De asemenea, el e un producător, în spațiul românesc, de versuri în stil clasic nipon, adoptând formele prozodice haiku, tanka, senryu: „Vară și noapte - / în valul din heleșteu / spărturi de lună”; „În balconul meu - / greierele nu știe / că ninge de ieri”. Volumul antologic bilingv *Pasagerul de seară - The Evening Passenger* (2001) cuprinde toată recolta poetică a autorului, de la poezia discursivă, cu nuanțe elegiace, la poemul scurt și la cel dialectal. S. scrie și proză umoristică, reportaj, eseu etc.

SCRIERI: *Interogația adevărului*, Iași, 1981; *Discurs despre judecata cea dreaptă*, Cluj-Napoca, 1982; *Exclamația muritorului*, București, 1984; *Cimitirul ploilor*, Cluj-Napoca, 1985; *Așezări pentru toate veacurile* (în colaborare cu Gheorghe David), București, 1987; *Pasagerul de seară*, București, 1987; *Eminescu pe pământ românesc și în durata eternă* (în colaborare cu Victor Crăciun), București, 1989; *Carte însingurată*, pref. Florin Vasiliu, București, 1991; *Secunda fără sfârșit*, pref. Laurențiu Ulici, București, 1996; *Între lumină și umbră*, București, 1998; *Chioșcul de ziare*, București, 1998; *Drojneala*, pref. Ion Rotaru, București, 1998;

Vreme de-o clipă, pref. Ion Acsan, București, 1999; *Luna ca o iscoadă*, pref. Ion Rotaru, București, 1999; *Ecoul clipei*, pref. Ion Rotaru, București, 2000; *Cerul cu tot albastrul*, pref. Ion Rotaru, București, 2000; *Recurs la memorie*, București, 2000; *Pasagerul de seară - The Evening Passenger*, ed. bilingvă, pref. Ion Rotaru, București, 2001.

Repere bibliografice: Irina Petraș, „Exclamația muritorului”, ST, 1984, 7; Costin Tuchilă, „Exclamația muritorului”, LCF, 1984, 39; Al. Andrișoiu, „Exclamația muritorului”, RL, 1984, 41; Valentin Tașcu, „Cimitirul ploilor”, TR, 1986, 1; Cristian Livescu, „Cimitirul ploilor”, CRC, 1986, 32; V. Iahim, *Inocențe niponofile*, ST, 1992, 11-12; Rotaru, O ist., V, 553, 556; Popa, *Ist. lit.*, II, 283-284. N. I.

SMĂNTĂNESCU, Dan (3.I.1909, București - 15.I.2000, București), publicist și istoric literar. Urmează la București Liceul „Matei Basarab”, apoi Facultatea de Litere și Filosofie, fiind licențiat *magna cum laude* în 1931, iar în anul următor diplomat, „cu distincție”, al Institutului Superior de Arhivistică și Paleografie. În perioada 1931-1940 este secretar particular al lui Nicolae Iorga, în răstimp, în 1936, luându-și doctoratul. Bibliotecar la Arhivele Statului (1933-1934) și la Academia Română (1934-1937), profesor de limba română la Colegiul „Sf. Sava”, Liceul „Matei Basarab”, Liceul „Mihai Viteazul”, Institutul Militar Muzical din București (1933-1955), funcționar la Straja Țării (1938-1940), din 1956 predă istoria literaturii universale și istoria artelor la Conservatorul „Ciprian Porumbescu”. Este veteran al celui de-al doilea război mondial. A fost membru al Societății „Prietenii istoriei literare”, în cadrul căreia adesea a conferențiat, președinte al cenaclului literar-cultural „Octavian Goga”. La „Sepia”, în 1931, asigură rubrica de polemică „De toate”, la „Epoca”, în 1933-1934, este titularul rubricii „Cronica literară”, iar la „Revista generală ilustrată”, în 1938, ține altă rubrică, intitulată „Gând, vorbă și slovă scrisă”. Colaborează cu încercări critice și cronică literară la „Convorbiri literare”, „Universul literar”, „Albina”, „Răsăritul”, „Țara noastră”, „Neamul românesc”, „Tinerimea română”, iar mai târziu la „Astra”, „Argeș”, „Tomis”, „Orizont”, „Familia”, „Clopotul”, „Tribuna”, „Presa”, „Muzica”, „Arta și tehnica grafică” ș.a. Conduce, ca redactor, revistele „Îndreptar” (ianuarie-aprilie 1936) și „Da și nu” (martie-decembrie 1936), e redactor-șef la „Orfeu”, revista studenților de la Conservatorul bucureștean.

Cărții de debut a lui S., *Mișcarea sămănătoristă* (1933), unde autorul se ferește în mod declarat „să intre în domeniul critic”, i se reproșează „un anumit aer apologetic, ce cadrează mai puțin cu strictetea istoriografului”, de asemenea o „oarecare incertitudine terminologică sau, dimpotrivă, un arbitrar lexical, inutil” (Perpessicius). De interes documentar, prin valorificarea unor documente și informații de arhivă, sunt lucrările cu privire la cultura și literatura din epoca medievală (Matei Basarab, Rafail Monahul, Ion Neculce) sau din secolul al XIX-lea (Nicolae Bălcescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, Mihail Strajanu). S. este și autor al unor scrieri cu caracter memorialistic sau numai evocator, care pun în lumină figuri din spațiul istoric ori cultural-literar românesc.

SCRIERI: *Mișcarea sămănătoristă*, pref. Nicolae Iorga, București, 1933; *Organizarea națiunii*, f.l., 1940; *Conservatorul „Ciprian Porumbescu” (1864-1964. 100 ani)* (în colaborare cu Ovidiu Varga, Octavian L. Cosma și Vasile Dinu), București, 1964; *Fantastica aventură*, București, 1969; *Drumurile lui Ion Neculce*, București, 1984; *Convorbiri cu Dimitrie Cuclin* (în colaborare cu Ella Istratty), București, 1985; *Eșafodul din Bosfor*, București, 1995; *Amintiri din lumea cealaltă*, București, 1996; *Titanul Nicolae Iorga*, București, 1996. **Ediții:** *Cronica faptelor regale. Cu discursurile M. S. Regelui Carol II în 1937-1938, I-II*, București, 1938-1939; *Carol II. Lozinci regale*, București, 1939; *Scrisori inedite ale unor muzicieni români*, București, 1955; Octavian Goga, *Poezii inedite*, București, 1973; *Portrete și autoportrete. Cântăreți români*, București, 1974. **Traduceri:** Al. Gavard și A. Périer, *Călătoriile lui Livingston*, București, 1940.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, VI, 261-265; Papadima, *Scriitori*, 35-43; Octav Șuluțiu, „Mișcarea sămănătoristă”, *România literară*, 1933, 72; Dragoș Vrânceanu, *Sămănătorismul*, CRE, 1933, 1971; Șerban Cioculescu, *O pledoarie sămănătoristă*, ADV, 1933, 15-263; Mihail Ilovici, *Negativismul tinerei generații*, București, 1934, 185-187; I. Răducanu, *Istoria unui curent literar*, DEP, 1935, 2-296; Zăciu, *Biruac*, 108-118. V. V. G.

SMEU, Grigore (26.X.1928, Runcu, j. Gorj), estetician, poet și prozator. Urmează școala primară în satul natal (1935-1941), Liceul „Tudor Vladimirescu” din Târgu Jiu (1941-1949), apoi Facultatea de Filosofie a Universității din București (1949-1953). În 1970 obține titlul de doctor în filosofie, cu o teză de istoria esteticii românești. A funcționat în calitate de cercetător științific la Institutul de Filosofie al Academiei Române, parcurgând toate treptele ierarhiei profesionale și ocupând diferite funcții de conducere (șef al sectorului de estetică, director adjunct între 1978 și 1988). Debutează cu versuri în presa literară, iar cel dintâi studiu îl tipărește în „Cercetări filosofice” (1956). Prima carte, *Sensuri ale frumosului în estetica românească*, îi apare în 1969.

În studiile sale S. urmărește conturarea unei imagini de ansamblu a fenomenului estetic românesc, surprinderea principalelor caracteristici estetice ale literaturii secolului al XX-lea și abordarea unui domeniu în care cercetătorul este, la noi, un pionier - *Esteticul cotidian în lumea de azi* (1992; Premiul Academiei Române). Și comentariile sale literare ținesc, în chip programatic, să îmbine teoria estetică, conceptuală prin natura ei, cu aplicația la text. Utilizând și achiziții ale esteticii informaționale, lucrarea *Previzibil și imprevizibil în epică* (1972) definește proza modernă la nivelul creației, prin trecerea de la „exclamativ” la „inclamativ” (acest atribut însemnând „zbor paradoxal al spiritului, cu aripile întoarse înăuntru”), iar la nivelul receptării prin creșterea gradului de imprevizibilitate al operei în relația cu cititorul. *Interdependența valorilor în literatură* (1987) e o cercetare sistematică, păstrând justa măsură în felul în care sunt apreciate autonomia și heteronomia unei scrieri: „interdependența” nu sacrifică „independența” valorilor extraestetice reunite, prin jocul dialectic al identității și alterității, sub cupola frumosului. O temă incitantă, insuficient valorizată de exegeza anterioară, e abordată în cartea *Marin Preda - o filosofie a naturii* (1994). În evocarea

naturii **S.** identifică o ipostază de prim-plan a palierului filosofic propriu prozei comentate. În relația om-natură, criticul descoperă „transferul reciproc de substanță”, dar și preeminența spiritului. Demonstrația vizează evoluția relației de la adversitate la consonanță, arhetipurile și temele naturii (lumina solară, câmpia, salcâmul etc.), cu reflexe în întreaga operă a lui Marin Preda. Alte studii, apărute în reviste sau în volume colective, se ocupă de tema libertății în literatura română interbelică sau reiau, într-o nouă sinteză, preocupări mai vechi (*Problematica specificității esteticului în istoria esteticii românești*). Versurile lui **S.**, adunate în volumele *Pelerinaj* (1974) și *Ceremoniile umbrelor* (1996), sunt meditații lirice ale unei sensibilități interogative și evocări ale stărilor vesperale și nocturne, prielnice reveriei, avidă să capteze ritmurile inefabile ale firii și pe cele ale umanității naturale și ritualice. La rândul său, romanul *Grădina înclinată* (1974), narațiune de proiecție autobiografică, reia analiza și interpretarea contactului reconfortant cu natura și cu arhaicul.

SCRIERI: *Sensuri ale frumosului în estetica românească*, București, 1969; *Previzibil și imprevizibil în epică*, București, 1972; *Repere estetice în satul românesc*, București, 1973; *Grădina înclinată*, București, 1974; *Pelerinaj*, București, 1974; *Relația social-autonom în artă*, București, 1976; *Introducere în critica artei de amatori*, București, 1981; *Sensibilitatea estetică românească*, București, 1984; *Interdependența valorilor în literatură*, București, 1987; *Esteticul cotidian în lumea de azi*, București, 1992; *Marin Preda - o filosofie a naturii*, București, 1994; *Ceremoniile umbrelor*, Târgu Jiu, 1996.

Repere bibliografice: Ov. S. Crohmălniceanu, „*Sensuri ale frumosului în estetica românească*”, RL, 1969, 43; Lucian Raicu, „*Previzibil și imprevizibil în epică*”, RL, 1972, 26; Toma Roman, „*Grădina înclinată*”, RL, 1974, 33; Mircea Iorgulescu, „*Grădina înclinată*”, TR, 1974, 52; Vasile Chifor, „*Între luciditate și reflecție*”, T, 1974, 12; Val Condurache, „*Grădina înclinată*”, CL, 1975, 1; Ulici, *Prima verba*, I, 135-137; Marian Vasile, „*Relația social-autonom în artă*”, RITL, 1977, 4; Călinescu, *Perspective*, 164-168; *Lit. rom. cont.*, I, 520-521; Lucian Dragomirescu, *Seduția - un concept nou în estetica românească*, „*Revista de filosofie*”, 1984, 5; Dumitru Velea, *Banchetul*, București, 1984, 11-42; Ion Buzera, „*Interdependența valorilor în literatură*”, R, 1988, 9; Andrei Grigori, *Performanță exegetică*, L, 1995, 9; Popa, *Ist. lit.*, II, 1165-1166; Firan, *Profiluri*, II, 247-248.

N. M.

SMOCHINĂ, Nichita P. (14.III.1894, Mahala, j. Chișinău - 14.XII.1980, București), gazetar și etnograf. Este fiul Agafiei și al lui Parfenie Smochină. Urmează școala primară, pe cea parohială și liceul, cu predare în limba rusă, la Dubăsari. Recrutat în armata țaristă, în 1914-1917 luptă pe front, ajungând la gradul de căpitan și fiind grav rănit. Întors din război, e ales în 1918 președinte al zemstvei, prefect la Tiraspol și deputat în rada ucraineană. Activitatea sa proromânească, susținută și la cotidianul „*Moldovanul*”, înființat la Dubăsari, îl determină să plece în decembrie 1919 la Iași, unde se stabilește și unde va absolvi Facultatea de Filosofie și Drept (1924). Profesează ca avocat și secretar al Rectoratului Universității din Iași. Remarcat de Nicolae Iorga, își continuă studiile în Franța, la Sorbona, ca bursier al Școlii Române timp

de cinci ani, obținând doctoratul în drept. În 1930 a făcut parte din delegația la Congresul minorităților de pe lângă Societatea Națiunilor de la Geneva; o vreme este profesor la École pour la Propagation des Langues Étrangères en France de la Paris. Întemeiază revistele „*Tribuna românilor transnistreni*” (1927-1928) și „*Moldova nouă*” (1935-1941), organ al Asociației Culturale a Transnistrenilor, conduce ziarul „*Transnistria*” (1941-1944). În 1942 a fost ales membru de onoare al Academiei Române. Între 1942 și 1943, ca președinte al Consiliului Național al Transnistriei, inițiază, împreună cu Institutul Științific Român din Tiraspol, numeroase acțiuni culturale. A colaborat cu studii și articole privind cultura și situația economică a românilor transnistreni la „*Drum drept*”, „*Ramuri*”, „*Societatea de mâine*”, „*Viața Basarabiei*”, „*Slova*”, „*Însemnări ieșene*”, „*Revista Fundațiilor Regale*”, „*Cele trei Crișuri*”, „*Anuarul Arhivei de Folclor*”, „*Biserica Ortodoxă Română*”, „*Balkan Studies*”, „*Revue historique*”, „*Magazin istoric*” ș.a. A semnat și M. Florin, T. Vlădică.

Lucrarea *Din literatura populară a românilor de peste Nistru* (1939) conține un studiu introductiv și o culegere de cântece bătrânești, doine, strigături, colinde, descântece, poezii privind obiceiurile familiale, adunate de la țărani refugiați în România din localitățile de la est de Nistru. O serie de articole și studii se bazează pe cercetarea unor documente. **S.** a efectuat anchete etnofolclorice în satele românești de la Nistru până la est de Bug, în cadrul campaniilor monografice organizate de Dimitrie Gusti și Traian Herseni, acordând importanță studierii obiceiurilor. În alte contribuții, cum sunt *Din obiceiurile românilor de peste Nistru - Dumineca Mare, Anul Nou la moldovenii de peste Nistru, Crăciunul la moldovenii de peste Nistru, Prohoadele la românii de peste Nistru, Iarba verde. Din obiceiurile moldovenilor de peste Nistru, Jocurile de copii la românii de peste Nistru, Moscălia* ș.a., se aduc numeroase argumente privind identitatea etnică, comunitatea de limbă și cultură a tuturor românilor, inclusiv a celor de la răsărit de Nistru.

SCRIERI: *Les Émigrés roumains à Paris (1850-1856)*, Paris, 1933; *Dânii Apostol, hatmanul Ucrainei*, [București, 1933]; *Republica Moldovenească a Sovietelor*, București, [1938]. **Culegeri:** *Din literatura populară a românilor de peste Nistru*, introd. edit., București, 1939.

Repere bibliografice: „*Dânii Apostol*”, „*Caiet bibliografic*”, 1933, 2-4; Nicolae Dunăreanu, *Figuri contemporane din Basarabia*, Chișinău, 1939, 122; Predescu, *Encicl.*, 790; Gherasim Pinteau, N. P. Smochină, „*Transnistria*”, 1941, 13; Iordan Datcu, *Nichita P. Smochină, etnograf al românilor transnistreni*, REF, 1993, 1-2; Grigore Botezatu, *Nichita Smochină*, „*Revista de etnologie*” (Chișinău), 1995, 1; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 25-26; Rusu, *Membrii Academiei*, 491; Datcu, *Dict. etnolog.*, II, 213-214; Datcu, *Repere*, 227-245.

Gr. B.

SNOAVĂ, specie a epicii populare, în proză, de obicei uniepisodică, având caracter satiric și conținut anecdotic. Pe lângă denumirile ei regionale (*polojanie, jâtie, tacla, trufă, sozie, basm, păcăleală, pildă, palavră, isnoavă* ș.a.), există termenii *poeste* și *glumă*, larg răspândiți în toate provinciile. În folclorică s-a impus cuvântul *snoavă* (de origine veche slavă)

și, alături de acesta, au fost adoptați termenii *glumă și anecdotă*, pentru desemnarea unor categorii. Deși specia pare să fi apărut mult mai târziu decât basmul și legenda, prin fenomenul de poligeneză motive ale ei au fost depistate încă în operele literare ale Antichității. Circulând de la un popor la altul (mai ales în Evul Mediu), a suferit în continuare un proces de selecție și de adaptare la realitățile specifice, contaminându-se uneori cu alte narațiuni. Prin larga lor răspândire, cărțile populare au avut un rol însemnat în îmbogățirea repertoriului **s.** românești. Astfel, istorioara despre bătrânul care, prin înțelepciune, îi pune în inferioritate pe sfinții împărătești sau cea despre fata isteată care dezleagă o serie de întrebări dificile își au sursa în cartea populară *Bertoldo* și prezintă un număr mare de variante românești. O contribuție la fel de însemnată în asimilarea unor noi teme sau în consolidarea celor existente prin subiecte asemănătoare a adus și prelucrarea lui Anton Pann, *Nezdrăvăniile lui Nastratin Hoge*. În colecțiile din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, publicate de I. C. Fundescu, Petre Ispirescu, D. Stăncescu, ca și în cea a lui D. Furtună, **s.** apare alături de basm și doar rareori separat. O serie de motive au fost versificate mai întâi de Anton Pann în *Povestea vorbii*, procedeul fiind apoi reluat de Petre Dulfu și Th. D. Speranția. Specia românească este ilustrată de aproximativ patru mii de tipuri de **s.** propriu-zise și două sute de anecdote. Avându-se în vedere conținutul, au fost clasificate în patru categorii tematice: relații sociale, relații familiale, deficiențe psihologice și defecte fizice. Cea dintâi categorie se axează pe conflictul bogat-sărac, ciclul cel mai reprezentativ fiind legat de isprăvile lui Păcală. Existente sub diferite denumiri și la alte popoare, Păcală sau Pepelea din folclorul românesc este personajul care își bate joc și îi pedepsește pe bogați cu arma lui principală, istețimea, ascunsă în spatele unei naivități simulate. În cazuri mai rare, prin intermediul aceluiași tip, satira este îndreptată împotriva prostiei. Relațiile familiale (soț-soție, părinți-copii, naș-fin etc.) stau la baza celei de-a doua categorii tematice. Preferințele colectivității merg îndeosebi spre subiectele referitoare la cuplul conjugal, ilustrate de un număr apreciabil de motive și variante, care vizează infidelitatea, viclenia, răutatea, îndărătnicia unuia din soți (de obicei, femeii i se atribuie aproape toate aceste cusururi). În altă categorie intră istorioare care persiflează defecte general-umane (lenea, beția, hoția, minciuna, lăcomia, zgârcenia și mai ales prostia), de data aceasta fără a le implica neapărat în cadrul conflictelor sociale sau al relațiilor familiale. Mult mai puține la număr și urmărind în special amuzamentul sunt cele din ultima categorie, vizând unele deficiențe fizice. **S.** cu un conținut social au o tentă satirică mai pronunțată decât toate celelalte și înregistrează o evoluție deosebită de la o perioadă istorică la alta. După criteriul compoziției, au fost distinse patru tipuri. Din primul tip fac parte piesele scurte, construite dintr-un singur episod și având un singur personaj, cel negativ (glumele și anecdotele). A doua categorie grupează narațiuni compuse din două scene sau două acțiuni (sistem binar caracteristic **s.** propriu-zise). Alte două tipuri se apropie prin

sistemul lor compozițional de basm, fiind alcătuite din mai multe episoade (tip serial - de exemplu, povestea despre mortul ucis de mai multe ori) sau grupându-și întâmplările în jurul personajului reprezentativ (tip ciclic - ciclul despre Păcală). Istorisită cel mai adesea în momentele de odihnă, **s.** este inspirată din realitatea cotidiană, surprinsă în aspectele ei comice, cu o vădită intenție satirică. Personajul ridiculizat este, de obicei, pus în situația de a-și dezvălui defectele fizice sau morale, comportamentul, de natură să îl caracterizeze, fiind acela care generează comicul. De la ironia îngăduitoare și inofensivă până la sarcasm, se parcurge o gamă de nuanțe care cresc treptat în intensitate. De obicei simplă, cu un stil lipsit de podoabe, **s.** are efect în cazul în care este relatată de un povestitor talentat, înzestrat cu un anumit dar al expunerii (cursivitate, intonație, mimică). Se apropie uneori de basmul fantastic datorită unor elemente, procedee sau personaje specifice acestuia, existente și în cuprinsul ei (ființe cu puteri supranaturale, obiecte miraculoase). În alte cazuri pătrunde în zona basmului animalier, luând naștere **s.** explicative cu caracter legendar. La fel de ușor se poate identifica și cu legenda propriu-zisă, când motivele dobândesc o finalitate explicativă sau se referă la un anume personaj istoric. Două categorii ale **s.** sunt gluma și anecdota. Mai redusă ca proporții (se limitează la relatarea unui singur moment) și de proveniență citadină, gluma pune accent pe replica finală, așa-zisa poantă care evidențiază anumite calități ale personajului (istețimea, perspicacitatea, inteligența). Dacă replica finală disimulează anumite defecte ale protagonistului (prostia, viclenia), vizând aspectul satiric în primul rând și apoi comicul, e vorba tot de **s.** Gluma rezistă prin ineditul ei, de vreme ce, odată cunoscută, își diminuează efectul. Nu de puține ori **s.** a constituit un punct de plecare pentru creația culturală (la I. Budai-Deleanu, C. Negruzzi, A. I. Odobescu, I. L. Caragiale, I. Creangă ș.a.). Datorită viabilității pe care i-o conferă caracterul ei realist, rămâne una din speciile folclorice răspândite.

Surse: Anton Pann, *Culegere de proverburile sau Povestea vorbii*, București, 1847; D. Iarcu, *Efimeride (anecdote) sau Românul glumeț*, București, 1857; ed. 2 (*Românul glumeț*), București, 1874; Petre Ispirescu, *Legende și basmele românilor. Ghicitori și proverburile*, I-II, pref. B. P. Hasdeu, București, 1872-1876; I. C. Fundescu, *Basme, orații, păcălituri și ghicitori*, pref. B. P. Hasdeu, București, 1875; Th. D. Speranția, *Anecdote populare*, I, București, 1892; D. Stăncescu, *Snoave sau glume populare*, București, 1892; D. Stăncescu, *Snoave*, București, 1893; Petre Dulfu, *Isprăvile lui Păcală*, București, 1894; D. Stăncescu, *Povești și snoave noi pentru popor*, București, 1895; C. Rădulescu-Codin, *Dăfii, snoave și povești*, Craiova, 1904 (în colaborare cu Șt. Șt. Dușescu); Dumitru Furtună, *Cuvinte scumpe. Taclale, povestiri și legende românești*, București, 1914; *Basme, povestiri și snoave*, București, 1958; *De-ale lui Păcală*, îngr. Vasile Adăscăliței și Petru Ursache, pref. Petru Ursache, București, 1964; *Antologie de proză populară epică*, III, îngr. și pref. Ovidiu Bârlea, București, 1966; *Povești, snoave și legende*, îngr. și pref. I. C. Chițimia, București, 1967; *Nevasta cea isteată*, îngr. Sabina Cornelia Stroescu, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1971; Petru Rezuș, *Dochița împărătița*, București, 1972; *Basmul cu soarele și fata de împărat. Povești, snoave și legende argeșene*, îngr. Gh. Vrabie, București, 1973; *Păcală*.

Snoave populare și prelucrări, îngr. Sabina Cornelia Stroescu, București, 1975; *Snoava populară românească*, I-IV, îngr. Sabina Cornelia Stroescu, pref. Mihai-Alexandru Canciovi, București, 1984-1989; *Proză populară din Stroești-Argeș*, îngr. Mihail M. Robea, București, 1997; Simion Florea Marian, *Basme populare românești*, vol. IV: *Snoave din Bucovina*, îngr. Paul Leu, Suceava, 1998.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, 149-176; Iorga, *Pagini*, I, 3-7; M. Schwarzfeld, *O ochire asupra anecdotelor populare române*, „Sezătoarea”, 1892, 5; Lazăr Șăineanu, *Basmele române*, București, 1895, 71-78, 911-944; Adamescu, *Ist. lit.*, 48-52; Iorga, *Ist. lit.*, I, 65-74; *Ist. lit.*, I, 95-98; Sabina Cornelia Stroescu, *Cu privire la sistemul de clasificare a snoavei populare românești*, REF, 1965, 6; Ovidiu Bârlea, *Folclorul în „Țiganiada”*, în *Studii de folclor și literatură*, București, 1967, 512-545; Sabina Cornelia Stroescu, *La Typologie bibliographique des facéties roumaines*, I-II, București, 1969; Adrian Fochi, *G. Coșbuc și creația populară*, București, 1971, 186-200; Gheorghe Vrabie, *Folclorul. Obiect, principii, metodă, categorii*, București, 1970, 363-366; Ovidiu Bârlea, *Mică enciclopedie a poveștilor românești*, București, 1976, 350-370; Mihai Pop, Pavel Ruxândoiu, *Folclor literar românesc*, București, 1976, 274-277; *Dict. lit.* 1900, 794-795; Mihai-Alexandru Canciovi, *Păcălă, eroul comic din snoava populară românească*, pref. Dim. Păcurariu, Craiova, 1988; Pavel Ruxândoiu, *Folclorul literar în contextul culturii populare românești*, București, 2001, 443-444. C. Bz.

SOARE, Alice, (28.I.1891, Botoșani - 20.VIII.1945, București), poetă, prozatoare și traducătoare. Este fiica Eugeniei (n. Baltă), dintr-o veche familie moldovenească, și a lui Constantin Zamfirescu, căpitan de artilerie. Primește în casă, cu guvernante și dascăli particulari, educația îngrijită a tinerelor de bună familie. Sporadice informații despre biografia ei apar în anii de după primul război mondial: se căsătorește cu avocatul Virgil Z. Soare, locuind la Galați; aici anima, alături de Alexandrina Scurtu, un cenanclu literar și revista „Dunărea”, unde, sub înrăurirea companioanei sale, îi apăreau, în vara lui 1919, câteva sonete, acesta fiind, probabil, și debutul său în presă. Colaborează și la alte publicații gălățene, ca „Luminisuri”, „Scânteieri” sau „Cuvântul Galaților”, în această perioadă numele ei începând să circule în gazete cu orientări diverse, din toată țara: „Lucafărul”, „Ramuri”, „Convorbiri literare”, „Neamul românesc literar”, „Însemnări literare”, „Viața românească”, „Sburătorul”, „Adevărul literar și artistic”, „Flacăra”, „Cronica ilustrată”, „Năzuința” (Craiova), „Viața literară”, „Rampa”, „Renașterea neamului” (Arad), „Universul”, „Universul literar”, „Familia”, „Gazeta cârților”, „Universul copiilor”, „Libertatea românească”, „Cele trei Crișuri”, „Orizonturi” (Bolgrad), „Țara lui Mircea” (Siliștră) ș.a., la care dă de regulă versuri, mai târziu proză pentru copii și traduceri. Frecventează intermitent, mai ales în anii 1922-1923, 1934, cenanclu Sburătorul, dar trăiește retrasă din viața literară; își va urma, pentru câțiva ani, noul soț, Constantin Triandafil (militar de carieră), la Arad, stabilindu-se un timp în Ploiești, iar în ultimii ani ai vieții la București, unde se stinge de leucemie. În 1921 a debutat editorial cu volumul de versuri *Ferestre luminate* (Premiul Societății Scriitorilor Români). I-a urmat, târziu, în 1940, *Sâmburi de lumină* (Premiul „I. C. Mihail” al Academiei

Române). În februarie 1933 citea la radio proză dintr-un proiectat volum, *Povești/Povestiri pentru Dinu*, scris în memoria fiului pierdut timpuriu. „Rampa” și „Universul” i-au publicat, în 1928, traducerea (după o versiune franceză) a piesei onirice *În larg* de Sutton Vane, montată la Teatrul Național din Cernăuți în același an. Portretizată de E. Lovinescu, în *Memorii*, sub numele metaforic Aurora Furtună (*Poeta cu soț irascibil*), S. a lăsat amintirea unei femei cu fizic maiestuos și spirit cultivat (o preocupă astronomia, iar la revista „Sburătorul” ar fi trimis inițial versuri în franceză despre Praga medievală), fire solitară, ancorată în propria trăire, părăndu-le unora absență până la indolență, altora agasant problematică. Cu excepția celor două versiuni ale *Istoriei literaturii române contemporane* lovinesciene, poeta nu a beneficiat, în lucrările de sinteză, decât de mențiuni enumerative.

Conștiința procesului artistic, a „puterilor ce dormitează” în „ideea creatoare” și personalizarea acută a unor motive poetice o extrag pe S. din platitudinea veleitară. Deși acuratețea expresivă oscilantă o reține la cote valorice medii, în plan istorico-literar textele ei atestă „metamorfoze” decisive ale poeziei românești și emanciparea lirismului feminin după primul război mondial. Sonetele din *Ferestre luminate* ilustrează confluența simbolismului cu parnasianismul și primul modernism, unde confesiunea e saturată de artefact cultural și clișee estetizante. Forma și prețiozitatea artistă sunt ale sonetului de școală parnasiană (Hérédia, la noi Al. Macedonski): „Ci vreau ca-n hieratică găteală/ Sub valuri de brocarturi și mărgelă,/ Simțirea mea s-apară ideală”, iar imagismul reificat abundă: „camee”, cupe de ametist, trupuri de chihlimbar cu sânge de rubine, „cerul de zmalț albastru”, apusuri de mărgear. Dar la fel de prezente sunt și elementele poeticii simboliste: regia misterului, a mesajului fără răspuns, mistică Frumuseții, audiția colorată - „albastre duete de privighetori” -, dereglarea simțurilor cu „delir fantasmatic”, beție, veninuri, filtre erotice, nevroze, aiurări agonice florale ca la D. Anghel, triade și majuscule magice ca la Maurice Maeterlinck și Ion Minulescu - „trei cerșetoare: Visul, Dragostea, Durerea” -, pastelul impresionist, cu cețuri irizate și „cocorii pistruind paloarea serii”, badinerii rococo, pantofi de mătase, Pierrotul alb etc. Nou e însă personajul liric, insolit pentru spațiul românesc, marcat sensibil de lectura Contesei de Noailles, la care trimite nu doar accesele de superbie, îndrăzneala imaginilor senzuale, scepticismul religios și chiar apozazia, plânsul pe „râscoliri de jar și de cenușă”, dar și tema regenerării după mari căderi, cu auzul deschis la „bătaia forțelor eterne”. Proiecțiile eului sunt paradoxale: „Îmi port curatul suflet ca o vină/ În lumea-n care nu mai e lumină/Decât pentru Minciună și Păcat”, reunind „vestala senină” cu femeia-damnă a iubirii, sub „stigmatul patimei funeste” și al „simțurilor pervertite”, biciuite de clocotul „tulbure” al sângelui; într-o *Metempsicoză*, poeta se vede „Hero, Gretchen, Julieta”, altădată o spaniolă care „dansează sfidător pe masă” ori sultana de o feroce lascivitate: „Și când deodată tâmplele mi-ar strânge/ În viu-i clește patima barbară

/Și trupu-n mii de mlădieri mi-ar frânge/ Aș fi pantera cu priviri de pară,/ Cu Orientul tot trezit în sânge/ Care-și așteaptă prada legendară". **S.** izbutește să transpună în acest limbaj compozit o viață interioară proprie, cu prezumția că depozitează un summum de experiență tragică – o mare iubire trădată, un cămin distrus, copilul mort, o aspră însingurare „pe margini de genuni înfricoșate” –, dar și vocația de a renaște decupând, în întunericul durerii, „ferestre luminate” sau captând „sâmburi de lumină”. Cultivarea formei fixe temperează despletirea lirică și procură o carcasă protectoare. În recuzita imaginilor îi corespunde refugiul în „turnul de fildeș” suit „pe-a culmilor singurătate”: „Mă-nchid de-acum în turnu-mi singuratic/ Croit din sedefarea zării mute./ Eu singură cu-al inimii jeratic”. Sfidând „noroiul”, viața cu „vag miros de mucigai” și o umanitate mizeră la care „nu vrea să coboare”, **S.** poematizează abundent, în linie macedonskiană, evadarea din teluric, „împrăștierea în imensitate”, unde „A sufletului flacăra străbună/ De carne nu mai este-ntunecată”; suita e completă, de la reveria „pneumatică” – „orice răsufflare e un zbor început” – la elanul în erupție, sigilat însă de amintirea lui Icar: „Ca să reție visul culminant/ Nu se mai află nici un frâu în zare./ În toată vietatea-i un amant/ și beți de dor cad fluturi prin pahare”. *Sâmburi de lumină* e un document al opțiunii moderniste manifeste, într-un lirism care nu mai evită asperitățile prozaice și epicul autobiografic în linia Ion Pillat, alte repere fiind, acum, Tudor Arghezi, Adrian Maniu sau pictura unor Nicolae Dărăscu și Jean Steriadi. Poeta se detașează cu autoironie, adesea sarcastică, dar și cu regret, de „romantismul demodat din mine” – un „vals fosil” ce „supără urechea mea modernă”. Idealurile „antediluviene” sunt cenzurate de „năzuința de-a nu mai năzui”, fără măști calofile, sufletul se livrează contemplării propriei drame: „Mormântu-ți îmi astupă toată zarea”, dar contemplația revelă și bogăția lumii, în care „șchiopătând va reîncepe viața”. Cu ochi de plastician, **S.** compune scene de gen, cultivând pitorescul domestic și o peisagistică antropomorfă, unde valul mării răstoarnă trupul ca „un amant grăbit”, iar duna de nisip spulberată de vânt e sufletul pierzându-și conturul sub „nori de stele pe-un cer de levănțică”. Din cele patru cicluri ale cărții – *Medalioane*, *Chivote*, *Brocarturi*, *Scame* –, ultimul versifică, departe însă de modelul arghezian, atașamentul franciscan pentru lighioanele domestice.

SCRIERI: *Ferestre luminate*, București, 1921; *Sâmburi de lumină*, București, 1940.

Repere bibliografice: E. Lovinescu, *O revistă literară la... Galați*, SBR, 1919, 18; Mihail Iorgulescu, „*Ferestre luminate*”, SBR, 1921, 3; Scarlat Struțeanu, „*Ferestre luminate*”, „Viitorul”, 1921, 9 octombrie; Andrei Braniște [Tudor Teodorescu-Braniște], „*Ferestre luminate*”, RP, 1921, 1 101; G. Topîrceanu, *Scrisori alese*, II, îngr. și pref. Al. Săndulescu, București, 1971, 375–380; Al. Bogdan, *Poezia feminină*, LUT, 1922, 114; Teodor Râșcanu, *Feminism*, „Hiena”, 1922, 9; Craioveanul [F. Aderca], „*Ferestre luminate*”, „Năzuința”, 1922, 2; Ion Sân-Giorgiu, *Nedreptățiții*, NRL, 1926, 21; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 195–196; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 198, 258, 294; Lucia Popescu, *Siluetă: Alice Soare*,

„Știrea”, 1935, 253; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 135; G. Dumitrescu, „*Sâmburi de lumină*”, G, 1940, 9; D. Caracostea, „*Sâmburi de lumină*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. LXI, 1940–1941; Radu Cosmin, *Figuri culturale*, „Cele trei Crișuri”, 1941, 1–8; Pompiliu Constantinescu, „*Sâmburi de lumină*”, VRA, 1941, 621; C. Pajură [Cezar Papacostea], *Alice Soare*, „Severinul liber”, 1946, 88; Sevastos, *Amintiri*, 356–357; G. Gheorghiuță, *Sburătorul*, București, 1976, 133, 368, 475; E. Lovinescu, *Memorii. Aqua forte*, îngr. Gabriela Omăt, București, 1998, 322–324; Lovinescu, *Sburătorul*, I, 9, 10, 15, 16, 17, 18, 19, 145, II, 10, 17, 223, III, 12, IV, 104, 105, 106, 107, 110, 262, V, 58, 59, 60, 113, VI, 46, 47, 48, 49, 51, 194, 196, 204, 210, 273; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 285–286. G. O.

SOARE, Iulia (pseudonim al lui Lilly Sonnenfeld; 5.VII.1920, Galați – 23.VII.1971, București), prozatoare și traducătoare. Este fiica Iuliei Sofia (n. Lack) și a lui Adolf Sonnenfeld. Face școala primară și liceul în orașul natal, absolvind în 1939, când se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. Obligată, din cauza legilor rasiale, să își întrerupă studiile în 1940, le va relua în toamna anului 1944, obținând licența în 1946. Din același an devine redactor la Editura Politică, apoi la Editura de Stat pentru Literatură și Artă și la Editura Meridiane. În 1954 se pensionează din cauza sănătății precare.

S. debutează editorial în 1956, cu romanul *Familia Calaff*, care atestă o prozatoare viguroasă, cu înclinații satirice, greu de plasat în registrul canonului ideologic al timpului, conform căruia ar fi trebuit criticate valorile vieții burgheze. Așezându-se în zona unui realism cu valențe naturaliste, romanul dezvoltă istoria unei familii de origine evreiască, în perioada interbelică, insistând pe elemente de dezagregare morală, până la explicații subliminale ținând de etnopsihologie. Povestirile din *O plimbare la Băneasa* (1962) se refugiază în atmosfera Bucureștiului de la mijlocul secolului trecut, cu aceeași înclinație către mica patologie a caracterelor și a moravurilor. Nuvelele din *Vârsta de bronz* (1969) și *Duminică frumoasă de primăvară* (1971) certifică interesul pentru psihologia singuraticilor, pentru micile drame ale neinserării sociale sau familiale. O tânără handicapată își terorizează familia cu neputințele sale (*Duminică frumoasă de primăvară*), un bătrân profesor suedez se pregătește febril să își întâmpine o prietenă mult mai tânără, sub reproșurile umilitoare ale fostei soții (*Trenul de Copenhaga sosește la 19,22*), un fiu își duce tatăl bolnav incurabil la o cabană, să se odihnească, iar bătrânul moare de singurătate (*Sus la cabană*) etc. *Fratele meu Hans*, din volumul *Vârsta de bronz*, este cea mai solidă năzuință scrisă de **S.**, în fapt un roman de mici proporții despre deriva morală a unei familii, silită să adăpostească un fiu de ofițer SS, la sfârșitul celui de-al doilea război mondial. Compromisul, cinismul atitudinilor de față e sancționat apăsător. În ciuda scriiturii consistente, lecția moralistă sună totuși strident.

SCRIERI: *Familia Calaff*, București, 1956; *Stendhal (Henry Beyle)*, București, 1957; *O plimbare la Băneasa*, București, 1962; *Vârsta de bronz*, București, 1969; *Duminică frumoasă de primăvară*, București, 1971. **Traduceri:** Stefan Żeromski, *Doctorul Judym*, pref. Olga Zaicik, București, 1958 (în colaborare cu Rodica Ciocan); Borislav Stancovici,

Sânge stricat, București, 1959 (în colaborare cu George Bulic); Jacques-Yves Cousteau, Frédéric Dumas, *Lumea tăcerii*, București, 1960; Pierre Daix, *Ultima fortăreață*, București, 1960; Luis Goytisoalo Gay, *La marginea Barcelonei*, pref. Matei Călinescu, București, 1961 (în colaborare cu Paul Teodorescu); Benno Pludra, *Șeriful Teddy*, București, 1961; Étienne Bonnot de Condillac, *Tratatul despre senzații*, introd. Dan Bădărău, București, 1962; Phanishvarnath Renu, *Văl întinat*, pref. Dumitru Solomon, București, 1962 (în colaborare cu Tatiana Panaitescu); Karel Čapek, *Opere alese*, II, București, 1963 (în colaborare cu Ihor Lemnij), *Povestiri*, București, 1963; S. Golițan, *Cei patruzece de exploratori*, București, 1963 (în colaborare cu V. Țvileac); Hervé Bazin, *Vipera sugrumată. Moartea căluțului*, pref. Val Panaitescu, București, 1964; Henrik Pontoppidan, *Per cel norocos*, pref. Aurel Martin, București, 1965 (în colaborare cu Al. Budișteanu); Jules Verne, *În fața steagului*, București, 1965; Bjørnstjerne Bjørnson, *Fata pescarului*, pref. Ovidiu Drimba, București, 1966 (în colaborare cu Virgil Tempeanu și Ion Caraion); Georges Duhamel, *Viața și aventurile lui Salavin*, I-III, pref. Toma Pavel, București, 1966, *Cronica familiei Pasquier*, I-III, pref. Ovid S. Crohmălniceanu, București, 1968; André Gide, *Pioniștii Vaticanului*, pref. Nicolae Manolescu, București, 1966; ed. București, 1993, *Călătorie în Congo. Note de drum*, București, 1971; Roger Martin du Gard, *Jean Barois*, pref. Val Panaitescu, București, 1966; Gottfried Keller, *Heinrich cel Verde*, I-III, pref. H. Müller, București, 1970 (în colaborare cu Dragoș Vacariuc); Anghelos S. Vlahos, *Stăpânul meu Alcibiade*, cuvânt înainte Polixenia Karambi, București, 1970 (în colaborare cu Antița Augustopol-Jucan).

Repere bibliografice: C. Baci, *Un tablou zguduitor al dezumanizării burgheze, „Scânteia tineretului”*, 1956, 2 375; Radu Popescu, *„Familia Calaff”*, CNT, 1956, 49; Boris Buzilă, *„Familia Calaff”*, RMB, 1956, 21 decembrie; Georgeta Horodincă, *Familia Calaff și cronicarul ei*, VR, 1957, 1; C. Voita, *Stendhal 1957*, GL, 1957, 10; Vera Călin, *Microcosmosul familial*, GL, 1957, 16; Dumitru Micu, *Romanul românesc contemporan*, București, 1959, 264-269; Z. Ornea, *„O plimbare la Băneasa”*, GL, 1962, 14; I. Șirbu, *„Vârsta de bronz”*, IL, 1969, 8; Magdalena Popescu, *„Vârsta de bronz”*, RL, 1969, 48; Horia Vasilescu, *„Duminică frumoasă de primăvară”*, O, 1971, 10; Vera Călin, *Iulia Soare*, RL, 1971, 31; Corina Cristea, *Ineoitabila întoarcere*, LCF, 1973, 29; Ardeleanu, *„A urî”*, 138-143; *Cultura, știința și arta în județul Galați. Dicționar bibliografic*, Galați, 1973, 249-250; Negoiescu, *Engrame*, 154 - 157; Dan Grădinaru, *O scriitoare uitată*, RL, 1990, 27; *Dict. scriit. rom.*, IV, 286-287. T. R.

SOARELE, publicație apărută la București, săptămânal, între 11 noiembrie 1896 și 6 ianuarie 1898. Gazetă a unei grupări antiliberale, **S.** a fost redactată de G. Urzică, redactor responsabil și proprietar, publicist cu oarecare experiență. El și-a asigurat, pentru paginile de literatură, colaborarea scriitorilor I. Alexandrescu-Dafin, Gheorghe din Moldova, A. Steuerman-Rodion, Radu D. Rosetti, Al. Radeș, T. Duțescu-Duțu. Sporadic au publicat Al. Antemireanu, Virgiliu N. Cișman, J. B. Hétrat, N. Burlănescu-Alin, D. Karr (D. Karnabatt), I. N. Roman, Emanuel Părăeanu, George Murnu, Panaite Zosin, C. Al. Ionescu-Caion, D. Marinescu-Marion ș.a. Aici St. O. Iosif traduce din Lenau și Petöfi, Radu D. Rosetti din Heine și François Coppée, iar A. Toma (iscăbind St. Tomșa) din Heine. Au mai apărut transpuneri din Alfred de Vigny, Sully Prudhomme, din Goethe și Turgheniev. R. Z.

SOARELE, gazetă apărută la Chișinău, săptămânal, din 30 decembrie 1921 până la 24 aprilie 1923. Redactor: Nicolae Dunăreanu. Publicație independentă scrisă de un grup de intelectuali din Basarabia, **S.** își propune să își familiarizeze cititorii cu literatura și cultura română, pentru a contribui la schimbarea mentalităților în această parte a țării. Acțiunea de culturalizare devine principalul mobil al gazetei. Preocuparea pentru cultivarea limbii române în Basarabia este explicită în articole ca *Moldoveni, grațiți limba strămoșească* de Pan Halippa, *Moldoveni sau români?* de Nicolae Dunăreanu. Sunt selectate scrieri de Emil Gârleanu, Nicolae Beldiceanu, George Coșbuc, C. Sandu-Aldea, dar se publică și versuri de V. Alecsandri, Mihai Eminescu, Duiliu Zamfirescu, Panait Cerna, St. O. Iosif, Alexie Mateevici, D. C. Moruzi, I. U. Soricu ș.a., proză de Alecu Russo, Ion Creangă, Mihail Sadoveanu, Jean Bart. Revista i-a avut printre colaboratori pe reprezentanții „generației Unirii” - Iorgu Tudor, Pan Halippa, Ion Buzdugan, Anton Luțcan, Sergiu V. Cujbă, în sumar intrând și versuri de Al. T. Stamatiad, George Tutoveanu, proză de Al. Cazaban, George Bota, V. Lazăr. Publicistica îi are ca autori pe Liviu Marian, Ștefan Ciobanu, Vasile Harea, I. Duscian ș.a. Editorialele sunt scrise de Nicolae Dunăreanu, Pan Halippa (și rubrica „Îndrumări politice”), Liviu Marian, Ștefan Ciobanu (și actualitatea școlară și culturală), Vasile Harea, Ion Simionescu. I. Dg.

SOARELE ȘI LUNA, baladă populară din ciclul baladelor fantastice. Fondul acestei balade este mitologic, reflectând o mentalitate arhaică, și oferă o explicare poetică naivă a succesiunii continue a celor doi aștri, a imposibilității întâlnirii lor. Din mitologia greacă se cunoaște legenda incestului lui Apollo (Soarele) cu sora sa, Artemis (Luna), legendă valorificată și de poezii antice, întâlnită apoi la romani (unde Ianus e Soarele și Iana sau Diana - Luna), la popoarele germanice, la slavii răsăriteni și la unele popoare balcanice. În tradiția noastră orală există numeroase credințe despre „sfântul Soare” și „sfânta Lună”. Numai la români, la bulgari și la croați se găsește transpunerea poetică a acestei legende în cântec epic. Potrivit concepției antropomorfe și animiste, cei doi aștri sunt frate și soră la a căror căsătorie se opun elementele naturii și cele supranaturale. Intriga baladei pornește de la interpretarea veșnicei alternări a Soarelui cu Luna, ca urmare a acestei interdicții de ordin etic. Semnalată mai întâi de V. Alecsandri în Moldova, balada a fost culeasă apoi de pe întreg teritoriul românesc. Versiunea cea mai completă și mai bine realizată artistic a fost publicată de G. Dem. Teodorescu, în 1885. Vrand să se căsătorească, „puternicul Soare” a străbătut lumea „mare nouă ai, / tot pe nouă cai”. Nu își găsește soție pe plac decât, într-un „prunduț de mare”, pe cea mai mică din cele nouă „feciorele”, care nu este alta decât sora lui, „Ileana Simzeana, / doamna florilor / ș-a garoafelor, / sora Soarelui, / spuma laptelui”. Sora caută să se opună dorinței fratelui și să amâne împlinirea ei, cerându-i lucruri pe care ea le crede irealizabile: un pod de fier (în alte variante, de aramă sau de ceară) peste mare, la capătul acestuia o mănăstire cu scară până la cer ș.a.

Soarele reușește să treacă de încercări. Acțiunea împrumută, în continuare, elemente biblice, cum ar fi cele despre rai și iad. Soarele este trimis de sora lui la moș Adam și la maica Eva – uneori și la Crăciun și Dumnezeu – pentru a le cere sfatul, iar ei îl poartă prin rai și iad în speranța de a-i abate gândul. Neînduplecat, Soarele se întoarce la Ileana Simzeana și împreună pornesc la cununie. Sora îi cere fratelui să meargă înainte (sau se oprește să bea apă) și, pentru a scăpa, se aruncă în mare și se transformă într-o mreană cu solzii de aur. Dumnezeu sau sfinții o scot și-o aruncă pe cer, prefăcând-o în Lună. Astfel, cei doi, oricât s-ar urmări, nu se vor putea întâlni niciodată: „Și de-atunci se trase / și de-atunci rămase / lumea cât o fi / și s-o pomeni, / că ei se gonesc / și nu se-ntâlnesc. / Luna când lucește, / Soarele sfințește, / Soare când răsare, / Luna intră-n mare”. Acesta este primul și cel mai vechi tip al baladei *Soarele și Luna*, întâlnit în spațiul muntean, oltean, bănățean, dobrogean și moldovean. Balada se înrudește, totodată, cu basmele tratând tema incestului. Prin forma ei, se înscrie printre cele mai reușite creații populare, cu deosebire datorită elementelor fantastice, care o apropie de basm și îi potențează expresivitatea. În Transilvania și în Moldova de Nord circulă tipul de baladă cunoscut sub numele *Fratele și sora*, în care domină caracterul nuvelistic și tendința moralizatoare. Aici fratele, fecior de însurat, o cere pe soră de la mama lui sau îi cere surorii să se căsătorească cu el. Înspăimântată, sora (sau mama) încearcă să îl abată de la această intenție, trimițându-l în lume să își caute altă mireasă. El se reîntoarce însă cu aceeași cerere. Fata îi pretinde, ca și în tipul mai vechi al baladei, să facă un pod peste mare și o scară până la cer, îi mai cere să aducă stelele în cortegiul nunții, iar pe Soare și pe Lună drept nași. În unele variante, fata se sinucide înaintea cununiei. În altele, la intrarea în biserică, icoanele cad ori plâng și astfel cununia este împiedicată. Există și versiunea-colindă a acestui tip. Dintre baladele aparținând tipului *Fratele și sora*, cele mai realizate au fost culese de Miron Pompiliu, S. Fl. Marian, Enea Hodoș. Numeroase variante ale baladei *Soarele și Luna* sunt realizate cu mijloace artistice superioare. Alegoria și metafora abundă. În rai Soarele vede „pomi înfloriți” (oameni buni), „dalbe păsările” (copii creștinați), în iad – „pomi negri și părliți” (oameni păcătoși), „negre păsările” (copii nebotezați) ș.a. Într-o variantă se spune că, pentru a ajunge la cer, eroului i-ar trebui „scară de-argințel, / toiag de oțel, / opincă de fier”. Pentru a exprima gravitatea sacrilegiului pe cale să îl comită Soarele, autorul anonim imaginează o catastrofă de proporții cosmice. Ca un leitmotiv apare în multe variante descrierea podului („pod de aramă / preste vamă, / pod de fier / până la cer, / pod de-argint / preste pământ, / pod de ceară / preste țară”). Imaginea nunții („Sfântul Soare, nănaș mare, / sfânta Lună, mare nună, / stelele druşcuțele, / luferii vătăjeii”) este prezentă și în *Miorița*. Astăzi balada *Soarele și Luna* se întâlnește mai rar. Ea circulă mai mult fragmentar, observându-se tendința trecerii spre o altă categorie tematică, cea a baladei familiale, prin extinderea tipului *Fratele și sora*.

Surse: V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, București, 1866, 27–29; Miron Pompiliu, *Balade populare române*, Iași, 1870, 32–34; S. Fl. Marian, *Poezii populare române*, I, Cernăuți, 1873, 151–160; T. T. Burada, *O călătorie în Dobrogea*, Iași, 1880, 165–173; I. Pop-Reteganel, *Trandafiri și vioarele*, Gherla, 1884, 14–16; G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, București, 1885, 410–415; G. Alexici, *Texte din literatura poporană română*, I, Budapesta, 1899, 51–53; Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, I, partea I, București, 1900, 13–17; Al. Țiplea, *Poezii populare din Maramureș*, București, 1906, 4–6; Enea Hodoș, *Poezii populare din Bănat*, II, Sibiu, 1906, 9–16; Gh. Tulbure, *Cântece din lumea vechiă*, Făgăraș, 1908, 48–51; C. N. Mateescu, *Balade*, Vălenii de Munte, 1909, 111–114; Nicolae Păsculescu, *Literatură populară românească*, București, 1910, 182–187; Marin I. Apostolescu, *Balade populare*, I, Alexandria, 1912, 22–27; G. Giuglea, G. Vâlsan, *De la românii din Serbia*, București, 1913, 216–228; Gh. Cătană, *Balade populare*, Brașov, 1916, 74–77; Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei*, București, 1930, 263–268; Const. Brăiloiu, *Cântece bătrânești din Oltenia, Muntenia, Moldova și Bucovina*, București, 1932, 11–22; C. Sandu-Timoc, *Poezii populare de la românii din Valea Timocului*, Craiova, 1943, 35–50; Al. I. Amzulescu, *Cântece bătrânești*, București, 1975, 89–99; Alexiu Vicu, *Flori de câmp*, Cluj-Napoca, 1976, 263–264.

Repere bibliografice: S. Fl. Marian, *Nunta la români*, București, 1890, 210–212; Lazăr Șăineanu, *Basmele române*, București, 1895, 9, 413, 505, 677, 898, 978–979; Elena Niculiță-Voronca, *Datinele și credințele poporului român*, Cernăuți, 1903, 588–593; I. Otescu, *Credințele țăranului român despre cer și stele*, București, 1907, 60–64; Elena Niculiță-Voronca, *Studii în folclor*, I, București, 1908, 16–20, 67–69; Nicolae Densusianu, *Dacia preistorică*, București, 1913, 113–121; Gh. F. Căușanu, *Superstițiile poporului român în asemănare cu ale altor popoare vechi și nouă*, București, 1914, 75–98; Tudor Pamfile, *Cerul și podoabele lui*, București, 1915, 105–152; Dan Botta, *Scrieri*, IV, îngr. Dolores Botta, pref. Ion Biberi, București, 1968, 75–82; Paul Petrescu, *Imagini ale soarelui în arta populară*, SCIA, 1963, 1; G. Călinescu, *Estetica basmului*, București, 1965, 273–274; Adrian Fochi, *Coordonate sud-est europene ale baladei populare românești*, București, 1975, 68–72; Ovidiu Bârlea, *Mică enciclopedie a poveștilor românești*, București, 1976, 231–234, 372; *Dicț. lit.* 1900, 795–796; Nicu Caranica, *Un Esculap al sufletului românesc*, București, 1997, 143–156. L. Bd.

SOBIETCHI, Ludmila (24.I.1952, Beriozovo–Zverinogolovsk, azi în Federația Rusă), poetă și prozatoare. În 1977 a absolvit Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Chișinău. Mai întâi consultant literar la Uniunea Compozitorilor din Moldova și secretar literar la Teatrul pentru Copii „Licurici”, este apoi redactor la săptămânalul pentru copii „Florile dalbe”. Debutează în presă cu poezii, în 1965. Versurile și povestirile îi sunt tipărite în „Literatura și arta”, „Moldova”, „Basarabia”, „Curierul românesc”, „Viața satului” ș.a.

În volumele *Naiul ploii* (1974), *Paznic la comori* (1982), *Corăbioare zburătoare* (1988), *În toamna uitării de sine* (1988), *Spațiu fără timp* (1993; Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova) ș.a., S. cultivă o formulă poetică specifică generației saizeciștilor basarabeni, în care realul se îmbină cu visul, iar cotidianul dobândește o dimensiune mistică. E aici – cum remarcă Mihai Cimpoi – „o alunecare într-un spațiu evanescent, ce reduce totul la ceva vag și iluzoriu”.

SCRIERI: *Naiul ploii*, pref. Vasile Coroban, Chișinău, 1974; *Paznic la comori*, Chișinău, 1982; *Corăbioare zburătoare*, Chișinău, 1988; *În toamna uitării de sine*, Chișinău, 1988; *Spațiu fără timp*, Chișinău, 1993.

Repere bibliografice: Ion Ciocanu, *Toate fluierile naiului*, „Nistru”, 1974, 8; Ion Vatamanu, *Viața cuvântului*, Chișinău, 1980, 181-182; Gheorghe Mazilu, *Valori și aparențe*, Chișinău, 1985, 199-204; Andrei Turcanu, *Bumul simț*, Chișinău, 1996, 144-148; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 230-231; *Femei din Moldova*, îngr. Iurie Colesnic, Chișinău, 2000, 261. VI. C.

SOCIALISMUL, publicație apărută la București de la 14 noiembrie 1918 până la 7 iulie 1940, zilnic (1919-1923), bisăptămânal (1923-1928) și săptămânal (1928-1940), în continuarea ziarului „Lupta” („România muncitoare”). Inițial are subtitlul „Organul Partidului Socialist și al Uniunii Sindicale”, între 1921 și 1924 „Organul Partidului Comunist”, iar din 1928 devine „Organul Central al Partidului Social Democrat din România”. Din 1933 titlul este „Lumea nouă”. Redactor: Constantin Titel Petrescu (mai 1931 - iulie 1940). **S.** are un pronunțat caracter propagandistic, urmărind „răspândirea și propagarea ideilor socialismului științific” și „să aperse și să reprezinte interesele clasei muncitoare”. Există și rubrici literare, dar au caracter sporadic: „Teatru-literatură-artă”, „Carte și cultură”, „Vitrina librăriei”. **S.** publică sau, mai ales, reproduce, versuri de G. Coșbuc, Traian Demetrescu, Panait Cerna, Tudor Arghezi, Mihail Cruceanu, B. Nemțeanu, Paul Constant și a. Colaborează cu proză George Mihail Zamfirescu, Izabela Sadoveanu, Ion Pas, care folosește și pseudonimul Ion Plugaru. Scadevele cronici literare semnate de Andrei Brăniște (Tudor Teodorescu-Brăniște), Ion Pas, Ion Roată, Dr. Stockmann au un pronunțat caracter ideologic atât prin scrierile alese, cât și prin tipul de comentariu. În primii ani C. Dobrogeanu-Gherea colaborează cu câteva articole ce consolidează ideologia publicației, alături de Gala Galaction, Emil Isac, Barbu Lăzăreanu, Petre Constantinescu-Iași, Toma Dragu. **S.** cuprinde, de asemenea, în 1920, un necrolog C. Dobrogeanu-Gherea și mai multe articole comemorative: *I. L. Caragiale* (de Ștefan Voitec, 1939), *Panait Istrati* (de I. Gruia, 1939), *Jean Bart* (1933 și 1939), *Ștefan Petică* (1939), *Anatole France* (de Ion Pas, 1931), *Victor Hugo* (1939), *Tolstoi* (1939) ș.a. Într-un articol închinat comemorării lui Mihai Eminescu (1939) se deplânge așa-zisa neputință a marelui poet de a înțelege „marile probleme sociale ale timpului”, „dreptatea cauzei multămii care se ridică”. Gala Galaction publică un articol omagial despre Tudor Arghezi (23/1940), iar Ion Pas un articol despre George Mihail Zamfirescu (42/1939). Se fac traduceri din proza lui Victor Hugo, Charles Dickens, E. M. Remarque, Émile Zola, Jack London, Maxim Gorki, Henri Barbusse și se dă o versiune a poeziei *Cântec* de Heinrich Heine. Gazeta conține numeroase articole de incriminare a capitalismului și a guvernărilor autohtoni, mesaje ale scriitorilor străini simpatizanți ai cauzei socialiste, publicistică de informare științifică, citate din scriitori și gânditori celebri, manifeste comuniste, lozinci. Alți colaboratori: G. Spina, Lothar Rădăceanu, Șerban Voinea, B. Brănișteanu, Em. Socor.

M. W.

SOCIETATEA ACADEMICĂ „PETRU MAIOR”, asociație înființată la Budapesta în 1862. Inițiativa aparține studenților români de la Universitatea din Pesta (Budapesta), pe care societatea îi va reprezenta până în 1918, ulterior membrii fiind studenți români de la Universitatea din Cluj (1919-1934, 1938-1946, din 1991). Este o asociație cu caracter cultural-științific, urmărind, în prima fază, solidarizarea prin limbă și cultură națională, promovarea cercetării folclorului și a obiceiurilor populare, susținerea literaturii și a culturii proprii prin editarea de almanahuri, reviste și prin tipărirea unor scrieri de seamă ale culturii naționale, prin întâlniri și reuniuni muzical-literar-artistice (serate literare și muzicale, baluri și „seri de cunoștință”, echipe de dansatori etc.), în vederea unificării culturale și politice a tuturor românilor. În timpul primului război mondial și ulterior societatea a inițiat acțiuni de sprijinire directă a luptei pentru realizarea și desăvârșirea statului național român unitar, iar în anii de după al doilea război mondial a luptat pentru democratizare, libertăți politice, sociale și religioase. A fost desființată de două ori, din motive politice, mai întâi în 1934 de rectorul Florian Ștefănescu-Goangă, apoi în 1946. Bogata sa arhivă, aflată în posesia Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca, cuprinde un variat material documentar, legat mai ales de prima perioadă. Fondarea societății a fost inițiativa lui Iosif Vulcan, care, la 9 februarie 1862, prezintă colegilor săi, studenți români, *Proiectul statutelor Societății de lectură a jumimii române din Pesta*. Proiectul este însușit și votat în adunarea generală din 20 februarie 1862, când se alege și consiliul de conducere: Partenie Cosma - președinte, Ion Nedelea - vicepreședinte, Iosif Vulcan - notar, Sabba Fercu - bibliotecar. La constituire societatea număra douăzeci și unu de membri, iar țelul urmărit e astfel formulat: „deprinderea în limba maternă prin prelucrarea diferitelor opuri originale, imitațiuni, traduceri și declamări, excluzând dezbaterea politică”. Curând membrii vor deveni mai numeroși, vor spori și acțiunile țintind solidarizarea tinerilor prin cultură: citirea și discutarea unor scrieri literare originale, disertații, declamări, seri de teatru și poezie, concerte, coruri, dansuri sau baluri. Cele mai așteptate erau serile literare și cele „de cunoștință”, când studenții luau contact cu colegi de alte naționalități. S-a înființat și un cabinet de lectură, mai ales pentru presa curentă, care, prin ajutoare și donații, a ajuns să aibă abonamente la multe publicații. În preajma primei conflagrații mondiale biblioteca număra aproximativ trei mii de volume și peste o mie trei sute de fascicule de publicații periodice, societatea fiind abonată la treizeci și șase de gazete în limbile română, maghiară și germană. Un moment important îl constituie numirea profesorului Al. Roman de la Liceul „Samuil Vulcan” din Beiuș ca primul titular al Catedrei de limba și literatura română de la Universitatea din Pesta. El a restructurat programul societății pestane după cel al jumimii studioase din Oradea și i-a dat numele lui Petru Maior. În anii 1869-1872 se conturează și aici două direcții: una „activistă” și alta „pasivistă”, dar în 1873, când statutele sunt aprobate oficial, ele se reconciliază pe planul acțiunii culturale. Disponând, încă

din 1871, de un local propriu, studenții români se adună la discuții și lecturi de „operate” (disertații). Din 1876, la insistențele repetate ale lui Lazăr Petrovici Petrinu, apare și o foaie manuscrisă, „Rosa cu ghimpi”. Foaia a fost scoasă fără întreruperi până în 1894, trecând prin mai multe modificări. Așezată sub deviza „Cultura va salva românimea”, gazeta ieșea de două ori pe lună, scrisă de mână, cu excepția frontispiciului care era tipărit. Cuprinsul este mai ales „literar și umoristic”; s-au publicat și numeroase poezii, povestiri și disertații. Selectarea materialelor se făcea de o „comisie criticătoare”, alcătuită din trei-cinci persoane, foarte activă în perioadele când în fruntea ei s-au aflat Ilarie Chendi (1894-1897) și Octavian Goga (1901-1904). Chendi propune transformarea „Rosei cu ghimpi” într-o foaie publică tipărită. El sugerează și titlul, „Echoul tinerimii”, lansând totodată, spre a face față cheltuielilor de imprimare, apeluri cu liste de prenumărare și colectare de fonduri. În noiembrie 1894, când se credea că fuseseră depășite toate obstacolele, revista este oprită sub pretextul că nu ar fi fost conformă cu statutele societății. Chendi a propus atunci ca societatea să editeze un almanah, pentru care s-a și pornit o acțiune de colectare de material. Din cauza greutăților întâmpinate, almanahul a putut să apară abia în 1901, sub titlul „Almanahul Societății de Lectură «Petru Maior»”, în întâmpinarea împlinirii a patruzeci de ani de la înființarea societății. Au colaborat Titu Maiorescu, Ioan Slavici, At. M. Marienescu, Constanța Dunca-Schiau. Almanahul va reapărea în 1929 la Cluj, marcând și un deceniu de la Marea Unire și bucurându-se de colaborarea unor nume prestigioase, ca N. Iorga, Iuliu Maniu, Emil Hațieganu, Octavian Goga, N. Drăganu, Onisifor Ghibu, Vasile Goldiș, Al. Ciura ș.a. Literatură propriu-zisă dau Zaharia Bârsan (*Veneția*), Teodor Murășanu și Liviu Rebreanu. Societatea s-a făcut remarcată și prin inițierea editării unor importante lucrări istoriografice, cum ar fi *Istoria pentru începutul românilor în Dacia* de Petru Maior (1883), apărută la Budapesta și Gherla într-un tiraj de două mii de exemplare. Este prima ediție scoasă cu caractere latinești a lucrării lui Maior, catehism al generației de la 1848, care a stat la baza redeșteptării conștiinței naționale a românilor. În scopul susținerii luptei naționale prin evocarea unor momente ale trecutului istoric s-a editat și drama *Horea*, scrisă de studentul Ghiță Pop (1891). Această activitate nu a fost bine văzută de autorități, care în 1896 efectuează două percheziții la sediul societății, verificând biblioteca, arhiva și procesele verbale ale ședințelor, multe materiale fiind confiscate, între care „operatele” lui Ilarie Chendi asupra navelor lui Ion Russu-Sîrianu și Valer Moldovan, ca și piesa lui Ghiță Pop; sediul a fost sigilat, iar arhiva retrocedată cu aspre observații de respectare strictă a statutelor. Momente de reviriment cunoaște societatea în anii 1901-1904, când își face simțită prezența o nouă generație de tineri cărturari, între care se numără Octavian Goga, Al. Ciura, Ioan Lupaș, Vasile Goldiș, Ion Agârbiceanu, Traian Vuia, Vasile Stoica ș.a. Ei se întâlnesc în toamna anului 1901, la hotelul „Saskor”, cu Nicolae Iorga, care le vorbește despre Mihai Viteazul, răspunsul fiind dat de tânărul poet Octavian Goga. Tot acesta

participă, ca delegat al societății, la jubileul de patruzeci de ani al revistei „Familia”, unde toastează pentru unitate politică. Studenții inaugurează și o campanie de cunoaștere și strângere a legăturilor cu oamenii de la sate, întreprinzând mai multe excursii „de cunoaștere”, la Nădlac, Cenad, Sânmiclăuș, Lipova și Ghioroc, unde vor prezenta programe artistice (1904), și își dau adeziunea la Congresul studentesc internațional „Corda Fratres” din 1902. Inițiativele societății culminează cu apariția la Budapesta a revistei „Luceafărul” (1 iulie 1902), rod al eforturilor militante ale tinerilor, care vor dispune de acum înainte de un organ de presă reprezentativ. În 1918 societatea își înteește lupta pentru organizarea sfaturilor și gărzilor naționale românești, iar după Unire își continuă activitatea la Cluj, sub auspiciile nou-înființatei universități românești. În 1922 se editează revista „Lumea universitară”, în care a semnat și Lucian Blaga. Un moment de reviriment îl constituie acțiunile din 1946 conduse de studentul în medicină Valeriu Anania, pentru ca, în scurt timp, autoritățile comuniste să dizolve societatea. Va fi reînființată pe alte baze, în 1991.

M. Pp.

SOCIETATEA ACADEMICĂ ROMÂNĂ, asociație constituită la Roma în 1957. Inițiativa a aparținut monseniorului Octavian Bârlea, cărui i s-au alăturat douăzeci și cinci de intelectuali români din exil - filologi, istorici, filosofi, teologi, oameni de cultură -, între care N. I. Herescu, Eugen Lozovan, Paul Miron, Mircea Popescu, George Racoveanu, Flaviu Popan, Vasile Posteuca, D. C. Amzăr, N. A. Gheorghiu, Titus Bărbulescu, Petru Iroaie. Ideea înființării unei Academii Române Libere fusese anunțată în 1952 de generalul Nicolae Rădescu, care a încredințat lui Emil Vasiliu-Cluj misiunea întocmirii unui proiect, dar moartea generalului a întârziat realizarea lui. În 1956 alte inițiative, precum crearea Societății de Filologie Română, au fost lansate la Congresul Internațional de Romanistică de la Florența (Gheorghe Caragață, Eugen Lozovan ș.a.). Între 28 septembrie și 4 octombrie 1957 a avut loc la Roma congresul de constituire al **S.A.R.** Potrivit statutelor adoptate, obiectivele acestei societăți - care prelua denumirea inițială a Academiei Române - erau: „I. Promovarea culturii românești peste hotare prin: a) cercetări istorice asupra poporului român, îndeosebi în raporturile cu Apusul; b) studii lingvistice având ca principală preocupare cultivarea și apărarea limbii române; c) studii sociologice, filosofice și teologice; d) punerea în valoare a operelor românești din domeniul literaturii și al artei; e) relevarea rezultatelor obținute de cercetătorii români în diferite ramuri ale științei. II. Prezentarea realizărilor obținute de cercetătorii români în diferite domenii ale culturii. III. Colaborarea pe plan internațional cu organizațiile similare din lumea liberă”. Comitetul de conducere e alcătuit din: președinte - monseniorul Octavian Bârlea, secretar general - Alexandru Gregorian, secretar - Mircea Popescu, casier - Teodor Onciulescu. Societatea este organizată pe secții: filologie, filosofie și teologie, istorie, sociologie, literatură și artă, economie, cu

filiale în Italia, Germania, iar din 1964 și în Franța. Activitatea se desfășoară în ședințe de studii pe secțiuni, cicluri de conferințe, expoziții și concerte, în adunări generale și congrese internaționale. **S.A.R.** editează mai multe publicații cu caracter științific și literar-artistic, printre care „Acta Historica”, „Acta Philologica”, „Acta Philosophica et Theologica”, „Acta Scientiarum Socialium”, „Revista scriitorilor români”, cât și colecții de eseuri și studii, volume de comunicări științifice. În 1958 este redactat primul „Buletin informativ”, cu precizarea că apare când este posibil și când este nevoie, ultimul număr, al doisprezecelea, ieșind la 5 octombrie 1961. Relatările privind activitatea **S.A.R.** sunt preluate în 1962 de „Revista scriitorilor români”. Din 1967 până în 1970 se organizează paisprezece congrese, cu participare internațională și sub patronajul unei personalități din țara unde are loc manifestarea: Roma, 1957 (comemorarea lui Ovidiu), Mainz, 1958 (*Kultur und Freiheit*), Strasbourg, 1959 (*Unité nationale et communauté européenne*), München, 1960 (*Rumänien zwischen West und Ost*), Veneția, 1961 (*Cristi di umanità*), Londra, 1962 (*Engagement and Responsibility*), Nijmegen (Olanda), 1963 (*Culture universelle et originalité nationale*), Regensburg (Germania), 1964 (*Die Donau gestern und heute*), Fribourg, 1965 (*Unité dans la diversité*), Salamanca, 1966 (*Romanidad-Hispanidad-Rumanidad*), Roma, 1967 (*Storia e valori perenni*), Salzburg, 1968 (*Kultur und Zivilisation im europäischen Südosten*), Washington D.C.-Cleveland-Jackson-Detroit, 1969 (*The Romanian and World Culture*), Paris, 1970 (*L'Indépendance roumaine et l'Occident*). La sărbătorirea a zece ani de la înființarea **S.A.R.**, în 1967, ședința inaugurală are loc pe Capitoliu, în prezența președintelui Italiei, a primarului Romei, a rectorilor și președinților celor mai importante universități și instituții de cultură, a decanului Facultății de Litere de la Universitatea din Roma. Participă Mircea Eliade, Virgil Ierunca, Mircea Popescu, Constantin Amărieuței, Horia Stamatu, Ionel Jianu, Sanda Stolojan, George Uscătescu, Mira Simian-Baciu, Angelo Morreta (Dan Petrașincu), Radu Enescu ș.a. Cu același prilej se deschide o expoziție documentară dedicată lui Constantin Brâncuși și Expoziția cărții românești în exil.

Repere bibliografice: *O nouă înjghebare românească în exil: Societatea Academică Română*, „America”, 1957, 52; *Societatea Academică Română din Roma*, „Înșir' te mărgărite”, 1957-1958, 27-32; *Activitatea Societății Academice Române*, „Revista scriitorilor români”, 1962, 1; *Inițiative ale secției italiene a Societății Academice Române*, „Revista scriitorilor români”, 1964, 3; *Adunarea generală a Societății Academice Române*, „Revista scriitorilor români”, 1965, 4; [*Congresele Societății Academice Române*], „Revista scriitorilor români”, 1966, 5, 1967, 6, 1968, 7, 1969, 8; Constantin Sporea, *Date despre istoricul Societății Academice Române*, „Revista scriitorilor români”, 1982, 19; Manolescu, *Enciclopedia*, 624-628.

M.P.-C.

SOCIETATEA AUTORILOR DRAMATICI ROMÂNI, asociație înființată la București la 14 martie 1923, recunoscută ca persoană juridică la 28 iunie 1923. Dezideratul constituirii unei asociații profesionale a dramaturgilor, independentă de aceea a scriitorilor, începe să se configureze la începutul celui de-al

doilea deceniu al secolului al XX-lea. O primă inițiativă este lansată în 1911 de George Diamandy, în jurul căruia s-au strâns zece autori dramatici. Se redactează - textul aparținându-i probabil lui G. Ranetti - un proiect de statut și se țin mai multe șezători la Teatrul Comedia din București. Altă inițiativă, eșuată și ea, îl are ca promotor pe Al. Davila. Mai bine pregătită va fi încercarea de coagulare a societății la 9 septembrie 1915, sub președinția lui Ion C. Bacalbașa, când Caton Theodorian primește sarcina de a redacta proiectul de statut și de a recolta adeziunile. Demersurile nu s-au finalizat însă până la intrarea României în războiul mondial, fiind reluate în 1919 și continuate în anii următori. La adunarea de constituire din 1923 cei douăzeci și patru de dramaturgi prezenți, recunoscuți, împreună cu alți patru, ca membri fondatori (între ei numărându-se Ticu Archip, I.C. Aslan, Zaharia Bârsan, I.A.I. Brătescu-Voinești, Victor Eftimiu, Octavian Goga, Paul Gusty, A. de Herz, Ion Minulescu, Corneliu Moldovanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Peretz, Camil Petrescu, Victor Ion Popa, Liviu Rebreanu, Const. Rîuleț, Mihail Sorbul, Cathon Theodorian, I. Valjean), au ales, pe o perioadă de trei ani, comitetul de conducere, Caton Theodorian fiind desemnat președinte și I. Valjean vicepreședinte. Conform statutului aprobat, scopurile societății erau: „a) păzirea și apărarea intereselor morale și materiale ale autorilor dramatici români; b) ajutorarea morală și materială a membrilor societății; c) acordarea de ajutoare și pensii văduvelor și orfanilor membrilor defuncți și d) încurajarea scriitorilor cu talent de teatru, cari nu sunt membri ai societății”. Societarii se împart în activi, de onoare și donatori, pentru cea dintâi categorie fixându-se condiții de admitere speciale: erau primiți „autori de piese în cel puțin trei acte, jucate de cel puțin cincisprezece ori pe scena Teatrului Național din București, sau de două piese în câte un act, jucate în aceleași condiții, sau de șase localizări”. Drept consecință, de-a lungul anilor, numărul membrilor crește relativ lent. Astfel, în ianuarie 1926 asociația grupa treizeci și doi de autori dramatici, iar în 1936 cincizeci și cinci (dintre care zece decedați). O modificare a statutului, introdusă în 1937, adaugă alte două categorii de membri activi - aderenți și provizorii. Printre cei admiși după constituire s-au numărat Anton Bibescu, G. Ciprian, Horia Furtună, Al. Kirișescu, Adrian Maniu, Gib I. Mihăescu, Tudor Mușatescu, Ion Pillat, Paul I. Prodan, Ion Marin Sadoveanu, Mihail Sadoveanu, Ion Sân-Giorgiu, Mircea Ștefănescu, Sandu Teleajen, G. M. Zamfirescu ș.a. Majoritatea membrilor făcea parte și din Societatea Scriitorilor Români. Cel de-al doilea președinte al **S.A.D.R.** a fost Mihail Sorbul (ianuarie 1927 - martie 1930), succedându-i Ion Minulescu (martie 1930 - martie 1933), Caton Theodorian (martie 1933 - ianuarie 1939), Camil Petrescu (1939). Ca vicepreședinți au funcționat A. de Herz (1927-1930), Horia Furtună (1930-1936), Camil Petrescu (1936-1939). În primii cinci ani asociația are sediul într-o cameră a Teatrului Național din București, după care, vreme de șapte ani, împarte cu Societatea Scriitorilor Români așa-numita Casă a Scriitorilor din strada General Berthelot nr. 18. În 1935 asociația izbuțește să cumpere un imobil pe strada

Izvor nr. 49. Veniturile societății proveneau din surse diverse (cotizații, un procentaj din tantiemele autorilor, o taxă de un leu pe biletele vândute la teatrele naționale din țară, subvenții din partea unor instituții de stat, donații, beneficiul unor spectacole, sezători, profitul antreprizei afișajului capitalei și al biroului de percepere a drepturilor de autor etc.). Averele societății sporește an de an, „nespectaculos, dar real”, cum declară unul din președinți, ea nefiind afectată de crahurile băncilor din perioada marii crize economico-financiare. Fondurile au fost folosite și pentru acordarea de împrumuturi și ajutoare, pentru înființarea unei edituri proprii, pentru tipărirea unui anuar, „Buletinul Societății Autorilor Dramatici Români” (cu cincisprezece apariții între 1923 și 1938), pentru constituirea unui premiu acordat comediilor într-un act. Instituit în 1926, acest premiu, în valoare de 10 000 de lei, începe să trezească interes abia în 1932, când se prezintă peste cincizeci de lucrări. În întregime sau divizat, premiul a fost succesiv acordat lui Victor Ion Popa, Valeriu Mardare, Al. Vivosky, Leonard Divarius, Al. Coatu, George Stelian, Liviu Opreș, Victor Negoescu, N. Iliescu ș.a. În urma primirii unei donații din partea soției lui Al. G. Florescu, s-a putut acorda câțiva ani un premiu substanțial, de 25 000 de lei, purtând numele donatorului. Printre lucrările distinse s-au numărat *Domnișoara Nastasia* de G. M. Zamfirescu (1929), *Oameni feluriți* de Anton Holban (1930), *Molima* de Ion Marin Sadoveanu (1932), *Căprița* de Petre Drăgoescu (1933), *Dridri* de Ion Cantacuzino (1935). Editura societății a tipărit (în „Colecțiunea de teatru românesc SADR”), până în 1938, circa douăzeci de piese, printre care *Păcală* de Horia Furtună, *Domnișoara Nastasia* de G. M. Zamfirescu, *Omul care a văzut moartea* de Victor Eftimiu, *Papagalii* de Const. Riuleț, *Jucării sfărâmate* de Caton Theodorian, *Molima* de Ion Marin Sadoveanu, *Frații de cruce* de Paul I. Prodan, *Sosesc deseară* de Tudor Mușatescu, *Dracul* de Mihail Sorbul, *Pui de lup* și *Joc primejdios* de Lucreția Petrescu ș.a. Comitetele de conducere ale **S.A.D.R.** au întreprins numeroase demersuri în vederea reflectării în textele legislative (îndeosebi în Legea Teatrelor) a intereselor membrilor săi. Multă vreme a fost promovată ideea creării unui „teatru mobil” patronat de societate și chiar a unui Teatru SADR, dar proiectul nu a putut fi realizat. Deosebit de intensă a fost însă activitatea în plan extern. După aderarea asociației la Confederația Internațională a Societăților de Autori și Compozitori, înființată la Paris în 1926, dramaturgii români vor participa la majoritatea congreselor, ținute la Roma (1927), Berlin (1928), Madrid (1929), Budapesta (1930), Londra (1931), Viena (1932), Varșovia (1934), Sevilla (1935), Berlin (1936) etc. Ei susțin cu perseverență punerea în scenă, pe bază de reciprocitate, a lucrărilor dramatice de succes aparținând membrilor societăților naționale, pledează pentru o cât mai bună informare în buletinul confederației, „Inter Auteurs”, și pentru o mai mare eficiență a „serviciului fișei internaționale”. Activitatea societății diminuează drastic odată cu declanșarea celui de-al doilea război mondial. Situația se menține și după august 1944. Presa vremii nu informează despre o „epurare” a unora din membrii asociației, dar e de

presupus că ea a avut loc. Alegerea ca președinte a lui Al. Kirilescu, în iunie 1945, nu aduce revirimentul așteptat. De altfel, asociația dramaturgilor este dublată de Uniunea Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști, înființată în august același an. În cele din urmă, **S.A.D.R.** va fuziona în martie 1949 cu Societatea Scriitorilor din România, formând Uniunea Scriitorilor din RPR.

Repere bibliografice: „Buletinul Societății Autorilor Dramatici Români”, 1923–1938; Ion Munteanu, *Istoricul societăților scriitorilor români (1899–1949)*, București, 1998, 84–87. V. D.

SOCIETATEA CULTURALĂ ROMÂNIA, asociație înființată la 10 mai 1949 la São Paulo și care și-a desfășurat activitatea până în 1957. Este prima societate culturală românească din Brazilia, constituită din inițiativa lui Augustin Hila și a lui Nicolae Iancu Păltinișanu. Președinte: Augustin Hila. Societatea organizează festivități culturale, artistice și patriotice cu prilejul sărbătorilor naționale românești (10 Mai, 1 Decembrie, 24 Ianuarie), expoziții de pictură, concerte și, în 1954, sub patronajul Rectoratului Universității din São Paulo, un ciclu de conferințe publice. A tipărit două broșuri: *Cultura din România între ciocan și seceră* (1950) de Nicolae Dumitrescu și *Impresoes do Brasil* (1955) de N. Petrescu Comneni. În 1951, sub auspiciile societății, N. I. Păltinișanu editează cea dintâi publicație în limba română din Brazilia, „Căminul”, revistă trimestrială, la care colaborează poeți și prozatori stabiliți pe continentul american. **S.C.R.**, îndrumătoare a vieții culturale românești în Brazilia, trece în 1957 atribuțiile sale Societății Sf. Treime, organizată în jurul bisericii ortodoxe de aici de Cercul Literar-Artistic Căminul și, mai târziu, în 1964, de Sociedade Cultural Romeno-Brasileira care, în 1966, patronează la São Paulo sărbătorirea centenarului George Coșbuc. M. P.-C.

SOCIETATEA DE FILOLOGIE ROMÂNĂ, asociație înființată la Florența în 1956, cu ocazia Congresului Internațional de Romanistică desfășurat aici la 6 aprilie. Comitetul e format din Gheorghe Caragață, Petru Iroaie, Teodor Onciulescu, Ion Popinceanu, Paul Miron și Eugen Lozovan (numit și secretar științific), sub coordonarea lui Sever Pop. **S. de F.R.** a activat o perioadă scurtă, până la sfârșitul anului 1956, la Paris, mai ales prin efortul organizatoric al lui Eugen Lozovan. Asociația și-a propus, chiar prin actul de constituire, „stimularea și, pe cât posibil, organizarea cercetărilor, gruparea și stabilirea de contacte între un număr cât mai mare de savanți care se interesează de problemele limbii române, luarea de poziții normative în chestiunile controversate, editarea unei reviste periodice și a altor publicații”, cu un caracter filologic mult mai larg cultural decât cel strict lingvistic. Revista „Romania Orientalis” trebuia să apară în anul următor în Belgia, pe lângă Centrul de Studii Istorice și Lingvistice Române de la Universitatea Catolică din Louvain, sub direcția unui consiliu redacțional din care inițial făceau parte Gheorghe Caragață, Dumitru Găzdaru, Virgil Mihăilescu, Grigore Nandriș, Sever

Pop, Ion Popinceanu și Eugen Lozovan. Statutul prevedea, de altfel, ca principală formă de activitate a societății manifestările editoriale, deoarece întrunirile științifice erau proiectate să se desfășoare numai cu ocazia congreselor de lingvistică. Se propunea ca biroul de conducere să fie ales pe o durată de șase ani de către adunarea generală. Este semnificativ că în ultimele luni ale anului 1956 au fost desemnați să facă parte din **S. de F.R.**, ca membri de onoare, Dumitru Găzdaru, N. I. Herescu, Jean Boutière, Ernst Gamillscheg, Alf Lombard, Basil Munteanu, Mario Roques, G. D. Serra, Carlo Tagliavini, iar ca membri activi - Mariano Baffi, Victor Buescu, Eugen Coșeriu, Petre Ciureanu, Ioan Guția, Gino Lupi, Aureliu Răuță, Mario Ruffini, Emil Turdeanu, Rosa Del Conte, Alphonse Juilland, N. A. Gheorghiu, Pierre Gherman și I. G. Dumitriu. De semnalat și faptul că, în mai 1956, Grigore Nandriș refuză să activeze ca membru al societății. În schimb, Emil Turdeanu propune un consiliu de conducere exclusiv românesc, fără „patronaj străin”, și solicită continuarea lucrării *Bibliografia românească din exil* în paginile proiectatei „Romania Orientalis”, idei susținute și de N. I. Herescu. Din păcate, revista nu a putut să apară din lipsă de fonduri și societatea s-a autodesființat prin absența mobilului de activitate, mulți dintre membrii ei devenind fondatori ai Societății Academice Române, constituită în 1957 la Roma. N. F.

SOCIETATEA DE LECTURĂ A STUDENȚILOR ROMÂNI, asociație înființată în 1859 la Satu Mare. Constituită în urma numeroaselor și insistentele demersuri ale lui Petru Bran, profesor de limba română la gimnaziul din localitate, societatea avea în program activități în vederea cunoașterii limbii și istoriei poporului român. Petru Bran afirma: „Poporul român nu dorește astăzi nimic mai fierbinte decât institute literare naționale, care sunt factorul de căpetenie al culturii adevărate”. Deviza prelua câteva versuri ale lui Gh. Sion: „Mult e dulce și frumoasă / limba ce vorbim / altă limbă armonioasă / ca ea nu găsim”. În primii ani activitatea s-a rezumat la copierea de către elevi a unor articole din diferite publicații românești și la difuzarea lor în toate mediile. La 23 aprilie 1863 are loc prima ședință a societății. Cu acest prilej, în cuvântarea rostită, Andrei Cosma face o incursiune în trecutul de luptă al poporului român, schițând totodată și obligația societății de a contribui la ridicarea culturală, economică și politică a națiunii. La întâlnirile asociației se citeau fragmente din scrierile unor mari poeți români sau articole din diverse periodice („Foaie pentru minte, inimă și literatură” ș.a.), din lucrările istorice ale lui Petru Maior (*Istoria pentru începutul românilor din Dacia*), Gh. Șincai ș.a. Cele mai solicitate versuri, care erau și recitate, erau cele ale lui Andrei Mureșanu (*La martirii români din anul 1848-1849, Locul fericirii* ș.a.). În vederea înființării unei biblioteci se fac abonamente la ziare și reviste („Aurora română”, „Românul”, „Amicul școlii”, „Gazeta de Transilvania”). Grație promotorului ei, profesorul Petru Bran, societatea s-a impus ca un puternic centru de educare în

spiritul culturii naționale, de cultivare a sentimentelor patriotice. P.D.

SOCIETATEA DE LECTURĂ A TEOLOGILOR ROMÂNI, asociație înființată la Arad în 1867. Societatea ținea „ca prin citirea foilor periodice și a operilor științifice, apoi prin comunicarea ideilor și prin ocupațiuni de diligență să se adauge cât mai mult la erudițiunea tinerimii”. Majoritatea membrilor erau elevii Preparandiei și studenți teologi din localitate. Formele de activitate sunt diverse, dezbaterile literare pe marginea scrierilor proprii sau lecturile atrăgând cel mai mare număr de participanți. În adunări se lansează ideea solidarizării teologilor arădeni cu acțiunile cultural-sociale ale colegilor din alte centre de învățământ teologic (Sibiu, Caransebeș etc.). Existența unei biblioteci și a unui cabinet de lectură avea un rol esențial. Biblioteca, inaugurată tot în 1867, dotată cu literatură beletristică și științifică, urmărirea a „așa gustul pentru lectură” al tinerimii studioase și al locuitorilor orașului. Cabinetul de lectură făcuse abonamente la numeroase periodice de limbă română, dar și în alte limbi. Luna februarie 1869 marchează debutul activității publicistice a societății. Acum se tipărește „Speranța”, periodic apărut, cu o întrerupere de un an, până în iunie 1872. Mitropolitul Andrei Șaguna afirmă că revista „lețește cunoștințele temeinice, din care [...] cărturarii noștri pot înăvuți științele [...] școlare și cele istorice”. Din august 1872 până în iunie 1875 se va edita, sub egida Episcopiei Ortodoxe din Arad, o nouă publicație, „Lumina”, unde chestiunile școlare au un loc privilegiat. Ca urmare a unificării, în 1880, a Preparandiei cu Institutul Teologic, se creează Societatea de Lectură de la Institutul Pedagogic-Teologic Greco-Ortodox, care va activa până în 1908-1909. Nou-înființata societate va scoate, litografiate, în 1882, revista literar-culturală „Deprinderea”, iar în 1896 „Chemarea”. P. D.

SOCIETATEA DE LECTURĂ AURORA, asociație înființată la Cluj în 1845. Inițiativa aparține unui grup de tineri care frecventau Colegiul Romano-Catolic, având în frunte pe Al. Papiu-Ilarian, Iosif Hodoș și Nicolae Popea. Întâiul comitet de conducere e alcătuit din avocatul Al. Bohățel (președinte), Al. Papiu-Ilarian (redactor), Nicolae Popea (cenzor), Avram Iancu, Ioan Moga, Axente Sever, Al. Cassianu, Oprea Moroianu (membri). Între scopurile principale ale asociației figurează învățarea și propagarea limbii și istoriei românilor, cultivarea limbii și încurajarea încercărilor literare în limba română, organizându-se conferințe și șezători în care se citeau și se analizau producțiile literare ale membrilor societății. Adunările generale aveau ca tematică limba și istoria românilor. De asemenea, problemele de ortografie completează lista subiectelor frecvent discutate. În 1845-1846 va fi redactată și difuzată revista manuscrisă săptămânală „Ziorile pentru minte și inimă”, care, distribuită gratuit școlilor românești, va capta repede interesul în principalele orașe transilvănene. Deviza sub care apărea era „Numai cultura va scăpa pe români, și

cultura numai națională va fi", oglindind crezul inițiatorilor ei, îndeosebi al lui Al. Papiu-Ilarian care, în articolul *Nescari preliminarii*, face un apel vibrant la conștiința românilor, spre a-și înzeca eforturile pe drumul înaintării culturii. Alte două articole, aparținând tot lui Papiu-Ilarian, pun în discuție chestiuni de maximă însemnătate, precum latinitatea limbii române, devenirea ei (*Limba românească*) și importanța învățării ei corecte (*Să învățăm românește*). Mai sunt inserate proverbe și cimilituri (printre primele culegeri din Transilvania), precum și traduceri din germană, italiană și maghiară. „Gazeta de Transilvania” și „Foaie pentru minte, inimă și literatură” erau permise regulat de membrii societății. Ca urmare a unui firesc proces de maturizare și radicalizare în interiorul asociației, capătă contur un grup format din Al. Papiu-Ilarian, Nicolae Popea, Iosif Hodoș ș.a., care vor milita îndrăzneț împotriva proiectatei uniri a Transilvaniei cu Ungaria, pentru drepturile și libertățile politice ale națiunii române. P.D.

SOCIETATEA DE LECTURĂ DIN ORADEA, asociație înființată la Oradea la 26 noiembrie 1848. Statutul poartă titlul

DIORILE BIHORULUI.

ALMANAC NAȚIONAL.

de la

Societatea de Lectură a

JUNIMEI ROMANE

studinte la școlile oradane.

Anul I.

ORADEA MARE,

Cu tipariul lui Aloisiu Tichy.

MDCCCLIV.

Legile Societății Junimii Românești, semnatarii fiind Iosif Roman (președinte), Vasile Șorban (vicepreședinte), Georgiu Deheleanu (secretar) și Ioan Gal (vicenotar). Deși aprobarea oficială este cerută din octombrie 1850, va fi primită abia la 21 martie 1852, iar inaugurarea activității se face în ședința din 25 iunie 1852, societatea „de leptură” avându-l ca îndrumător pe profesorul Alexandru Roman, apoi pe Dionisie Pășcuțiu (1853-1858), Ignat Sabin (1858-1859), Vasile Pop Silaghi (1859-1864), Justin Popfii (1864-1871), Iulian Papfalvi, Fr. V. Olteanu. Scopul societății este acela de a promova literatura prin lectură, de unde membrilor săi li se trage și numele de „lepturiști”. În cadrul ședințelor sunt prezentate poezii sau alte scrieri literare și se susțin disertații. Uneori aceste reuniuni se transformă în sărbători la care iau parte corul seminarial și interpreți de dansuri populare. În statute se mai prevedeau crearea unei biblioteci, acordarea de premii, tipărirea anuală a unui almanah literar, ceea ce nu s-a realizat în primii ani. Un timp membrii asociației și-au publicat producțiile în „Foaia pentru minte, inimă și literatură” a lui George Barițiu (Iosif Roman, Georgiu Deheleanu ș.a.). Primul almanah apare în 1854 sub titlul „Diorile Bihorului”, având peste trei sute de pagini, în care semnează versuri și proză Carol Grama, Vasile Iuțiu, At. M. Marienescu, Dimitrie Meciu, Ioan Popdan, Iosif Roman, Dimitrie Sfura, Paul Vela-Ventrariu. Tot în 1854 se tipărește culegerea *Versuinții români*, unde sunt incluși mai toți poeții vremii, din cele două părți ale Carpaților. Al doilea almanah, Fenice, iese la 10 martie 1867. Aici se face un istoric al activității „lepturiștilor” (N. Oncu), iar printre colaboratori se află Vasile Iuțiu, Vasile Ranta-Buticescu, Elie Trăilă, Moise Popiliu (Miron Pompiliu), Ioan Scipione Bădescu. Aceste almanahuri au stârnit criticile lui Titu Maiorescu. Cu toate acestea, realizările asociației orădene au stimulat și alte inițiative. Merită subliniat faptul că s-au dat la lumină și o serie de publicații manuscrise, precum „Deșteaptă-te, române” - foaie redactată de Iosif Vulcan între 1857 și 1859, când a fost membru al societății -, „Muza română”, întocmită în 1870 sub redacția lui Ioan Groza, și „Aurora”, alcătuită în 1883 sub redacția lui George Mihalca.

Repere bibliografice: Vasile Bolca, „Lepturiștii” din Oradea, Sibiu, 1943. I. Cr.

SOCIETATEA DE LECTURĂ „IOAN POPASU”, asociație înființată în 1868 la Caransebeș. Constituită ca instituție a „junimii studioase” de la Institutul Teologic-Pedagogic, societatea are ca membri profesori, elevi și studenți de la institutele de învățământ ale Diecezei Ortodoxe românești din localitate, animați de puternice sentimente patriotice. Ei se înscriu în mișcarea de la sfârșitul secolului al XIX-lea și din primele decenii ale secolului al XX-lea pentru înfăptuirea unirii cu românii din Regat. „Înaintarea în cultură” era scopul major al societății și pentru atingerea lui s-a recurs la variate mijloace: organizarea de manifestări artistice, elaborarea de lucrări cu caracter științific și pedagogic, efectuarea de traduceri din literaturi străine, scrierea de discursuri patriotice. Statutul îi

obliga pe membri să participe regulat la ședințele ordinare și extraordinare, obligație extinsă și asupra participării la corul ce funcționa în cadrul societății. La una din ședințele festive (24 aprilie 1894) au fost recitate poezii de Vasile Alecsandri, George Coșbuc ș.a. Cu același prilej elevul Iancu Stan prezintă disertația *Momente care au contribuit la renașterea literaturii române*. Cu alte ocazii corul a interpretat cântece patriotice de Ciprian Porumbescu și Ion Vidu. În aria de preocupări a societății intra și ajutorarea financiară a elevilor săraci și suferinzi. Gazeta editată sub egida asociației, intitulată „Progresul” (redactor – Ioan Popovici-Bănățeanul), a publicat lucrări literare și științifice prezentate în adunări. Conducerea clerului ortodox a acordat un substanțial sprijin bibliotecii societății. Se achiziționează *Letopisețele Moldovei, Lepturariul rumânesc...* al lui Aron Pumnul, *Scrierile* lui A. D. Xenopol. Într-un raport al bibliotecii, datat 1894, se menționează că lucrările cele mai solicitate de elevi și studenți erau cele ale lui George Barițiu, Grigore G. Tocilescu, Aug. T. Laurian și A. D. Xenopol.

P. D.

SOCIETATEA DE LECTURĂ „IULIA”, asociație înființată la Cluj la începutul anului universitar 1872-1873. Grigore Silași, profesor de limba și literatura română, inițiază constituirea unei societăți care să militeze pentru „cultivarea limbii și a literaturii românești”. Tot el redactează statutele în care erau menționate activitățile proiectate: „discursuri științifice, elaborate proprii, traducțiuni din operele clasice ale literaturii străine, declamări de poezii, [...] deprinderi literare corespunzătoare, ținerea de concert muzicale și declamative, ajutoare pentru membrii mai lipsiți”. În raportul de activitate pe anul 1878 se afirmă că menirea societății „a fost nu numai de a se cultiva membrii ei pe sine, a deștepta și nutri simțul național numai în inimile membrilor ei, ci a-și extinde razele încălzitoare, după putință, peste întregul public român din Cluj și dimprejur”. Se organizează ședințe ordinare și publice. În ședințele ordinare se discută și se citește scrieri literare românești și străine, se prezintă „elaborate proprii” în poezie, proză, precum și disertații pe teme de istorie, drept, economie, medicină. Grigore Silași ține un ciclu de conferințe intitulat *Despre originea poeziei populare românești (1876-1877)*, Petre Dulfu citește versuri proprii (*Speranța, Jalea unei florioare, Rugăciunea*), cât și traduceri făcute din Horațiu, Schiller, Petőfi. Teodor Mihali își alege subiectul *Influența civilizațiunii asupra societății omeneste*, Andrei Micu – *Rolul industriei mari în economia națională și Legislațiunea lui Iustinian și însemnătatea ei în dreptul roman*, Silvestru Moldovan prezintă lucrările *Românii sub fanarioți și Are românul drept a se mândri cu numele națiunii sale?*, iar Macedon Rotaru ține conferința *Despre procesul materiilor în corpul omenesc*. În ședințele publice, la care puteau participa și intelectuali din oraș, se recită poezii patriotice de Vasile Alecsandri și Andrei Mureșanu, se execută piese corale (*Deșteaptă-te, române, Cântecul gîntei latine* ș.a.), dansuri populare în costume tradiționale românești. Societatea primea ajutoare din partea unor orașe transilvănene (Deva, Gherla, Năsăud, Zalău, Sibiu, Brașov, Câmpani, Bistrița, Prundu

Bărgăului, Gilău) și din România. Presa acorda atenția cuvenită societății, oglindind diferitele ei manifestări. „Albina”, bunăoară, scria în 1875: „Înainte, junime română, spre cultură și știință, înainte întru deșteptarea conștiinței și mândriei naționale, înainte cu întreprinderi cât mai dese de atari conveniri folositoare”. Un punct de maxim interes era evocarea, în fiecare an, a zilei de 3/15 mai 1848. Cu acest prilej, în cuvântările rostite erau reînviolate faptele și personalitățile revoluționare de pe Câmpia Libertății din Blaj. Din inițiativa societății se strâng fonduri pentru crearea unei școli de fete la Cluj, a unui gimnaziu la Șomcuta Mare și a școlii românești din Gilău. La 1 decembrie 1877 iese foaia literară și beletristică „Diorile” („Zorile”), având ca redactor pe Petre Dulfu și doi colaboratori: Vicențiu Nicoară și Gavril Onișor. Foaia, cu apariție lunară, în manuscris, cuprindea lucrările membrilor, selectate de o comisie special constituită. Biblioteca **S. de L.** „I.” a avut inițial șaiszeci și patru de volume, iar în 1882, datorită donațiilor, două sute cincizeci. Printre donatori s-au numărat George Barițiu, Grigore Silași, Ioan Bianu ș.a. Numeroase publicații („Transilvania”, „Albina”, „Gazeta de Transilvania”, „Familia”, „Trompeta Carpaților”, „Gura satului”, „Convorbiri literare”, „Foaia scolastică”, „Economul”, „Unirea democratică”, „România literară”) fac, de asemenea, donații. La ocaziile festive membrii purtau o banderolă de mătase tricoloră care avea imprimat numele societății. Emblema, reprezentând „un stejar puternic bătut de uragan, în vârful unui munte”, sugera greutățile cu care se confruntau și pe care se străduiau să le învingă. Un ecou puternic a avut Războiul pentru Independență purtat de România în 1877. La aflarea vestii că puterile europene au recunoscut independența României se va organiza o adunare festivă cu un program artistic compus din piesele corale *Steaua României, Cântecul gîntei latine și Deșteaptă-te, române*. În decembrie 1884 autoritățile maghiare din Cluj, împreună cu Senatul Universității, apreciază activitatea desfășurată de societate drept „vătămătoare” și hotărăsc desființarea ei. Pentru susținerea deciziei se afirmă că în ședințele literare „Horea, Cloșca, Iancu și Balint sunt zilnic pomeniți ca martiri, sunt numiți eroi care au murit pentru eliberarea de sub iobăgie”. În realitate, oficialitățile doreau scoaterea asociației în afara legii pentru a se înlesni politica de deznaționalizare dusă împotriva națiunii române. Și profesorul Grigore Silași suportă rigorile deciziilor Senatului care, în 1885, hotărăște suspendarea sa din corpul profesoral al Universității. Ziarele românești din Transilvania („Gazeta Transilvaniei”, „Observatoriul”, „Tribuna”, „Luminatoriul”), cât și cele din România („Unitatea națională”, „Carpații”) dezavuează măsurile abuzive luate. Își ridică glasul și ziarul de limbă germană din Sibiu, „Siebenbürgisch-deutsches Tageblatt”, care afirmă că persecuțiile împotriva tineretului studios român lovesc, în același timp, și în celelalte naționalități. Sosesc telegrame de solidaritate din toate regiunile țării. Publicația social-culturală „Noi” (1913-1914), „organ al studențimii române” din Transilvania, având ca director pe Eugen Bianu, apoi ca redactor responsabil pe Lazăr Isac, va continua activitatea asociației.

P.D.

SOCIETATEA DE MÂINE, publicație apărută la Cluj din 12 aprilie 1924 până la august 1940, apoi la București din septembrie 1940 până în aprilie 1945, cu periodicitate variabilă (săptămânal, bilunar, lunar și trimestrial). Subtitlul „Revistă săptămânală pentru probleme sociale și economice” se schimbă în timp, în ianuarie 1935 devenind „Revistă socială culturală”, iar în ultimul trimestru din 1941 „Revistă de știință sociografică, estetică și culturală”. Editor și redactor-șef: Ion Clopoțel. Din comitetul de redacție inițial fac parte Vasile Goldiș, Dimitrie Gusti, Mihai Popovici, G. Bogdan-Duică, Ioan Lupas, Onisifor Ghibu, V. C. Osvadă, Radu Dragnea. **S. de m.** își propune să fie o publicație „de teorie și informație largă și obiectivă”, „un îndrumător și sfătuitor în multe chestiuni”, „un organ al democrației” (Ion Clopoțel, *Chemarea noastră*, 1/1924), axat pe aspecte sociale, politice, economice și culturale ale vieții românești, în special ale celei din Transilvania, program ce reiese și din titlul rubricilor: „Probleme sociale”, „Actualități”, „Cronici culturale și artistice”, „Fapte, idei și observațiuni”, „Figuri reprezentative”, „Pagini literare”, „Învățământ-Educație”, „Progresele științei”, „Biopolitică”, „Politica externă”, „Discuții și recenzii”, „Ardealul vechi”, „Europa contemporană” ș.a. În cadrul rubricii cu caracter nepermanent „Pagini literare”, ca și în cuprinsul unui „Supliment literar” editat în unele numere, se publică literatură, eseistică și critică literară, întrunind colaboratori de pretutindeni. Versurile aparțin lui Lucian Blaga, Aron Cotruș, Emil Isac, Ștefan Baciu, Radu Gyr, Al. T. Stamatiad, N. Davidescu, Teodor Murășanu, Ion Th. Ilea, Al. Iacobescu, Miron Radu Paraschivescu, Valeriu Bora, Zaharia Stancu, Ecaterinei Pitiș, lui Ștefan Bezdechi, D. Gherghinescu-Vania, Bogdan Amaru, George Voevidca, Cicerone Theodorescu, V. Copilu-Cheatră, Radu D. Rosetti. În același timp Ion Agârbiceanu dă, în foileton, romanul *Răbojul lui Sf. Petre* (1931) și povestirile *În taină* și *Amintirea* (1927). Proză mai semnează Teodor Murășanu, Al. Lascarov-Moldovanu, N. Pora, iar dramaturgie D. Psatta. Până în 1926 majoritatea articolelor de critică și teorie literară sunt scrise de G. Bogdan-Duică. Alături de studiile despre Mihai Eminescu și de articolul *Expresionism*, criticul are recenzii la volume de E. Lovinescu (*Istoria civilizației moderne*, considerată o lucrare lipsită de consistență), D. Anghel („o distracție a generației sale; talent de a doua mână”), Mihail Sadoveanu, Ion Agârbiceanu, N. Davidescu, Nichifor Crainic, Ioan Slavici, Ion Minulescu, Ion Pillat. Din 1925 Emil Isac redactează numeroase însemnări intitulate *Notițele mele*, iar din 1929, în cadrul „Cronicii intelectuale”, comentează apariții editoriale și alte evenimente culturale. Într-o cronică din 1931 Ion Barbu este considerat „poate cel mai original talent al literaturii moderne românești”. Cronică literară, bine reprezentată, mai poartă semnăturile lui Emanoil Bucuța (începând cu numărul 23/1926), Radu Dragnea, Olimpiu Boitos, Ion Breazu, Tiberiu Boldur, Victor Iancu, Al. Ciura, Const. D. Ionescu, Horea Trandafir, Ion Clopoțel, Pericle Martinescu, Adrian Corbul. Sunt consemnate și comentate cele mai importante apariții editoriale, scrieri de Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Hortensia

Papadat-Bengescu, Mircea Eliade, Mihail Sebastian ș.a., dar și articole din presa literară a vremii. De o atenție deosebită se bucură revista „Gândirea”, apreciată drept publicația „cea mai conștientă de puterile ei”, „revista cu drumul cel mai clar definit”. **S. de m.** cuprinde și texte omagiale semnate de Vlaicu Bârna (Mihail Eminescu), Titu Popa (*La moartea lui Octavian Goga*), Ion Clopoțel (Eugen Lovinescu și Nicolae Iorga), Ion Tomuța (Liviu Rebreanu), Horia Trandafir (Panait Istrati). Se includ în sumar și articole despre viața și opera unor scriitori reprezentativi ai literaturii universale, studii și eseuri de fenomenologie și sociologie culturală: Emil Isac, *Contactul nostru literar și cultural cu Apusul*, Radu Dragnea, *Sărăcia actuală de realism*, Ion Breazu, *Problema literară a Ardealului în anul al zecelea* ș.a. În câteva numere apar mărturii și documente. Lui Coriolan Suciș îi aparține articolul *Al. Papiu Ilarian*, iar lui Alexandru Talex *Mărturii despre Panait Istrati*. În ultimii ani de existență publicația, devenită preponderent informativă, se rezumă la simpla înregistrare a principalelor noutăți din actualitatea editorială. **S. de m.** mai cuprinde studii și eseuri pe teme de lingvistică, istorie, filosofie, politică, psihologie semnate de Sextil Pușcariu, Liviu Rusu, Onisifor Ghibu, C. Rădulescu-Motru, Ștefan Pascu, N. Bagdasar, Ion Mușlea, Vasile Bogrea, Mihail Straje, Izabela Sadoveanu, Ion Pas, Mircea Florian, Iosif E. Naghiu, Gavril Todică. În numărul 2/1940 este comentată primirea lui Liviu Rebreanu în Academia Română, fiind reprodus discursul său de recepție, în câteva numere din 1924 este inserată polemica dintre G. Bogdan-Duică și Vasile Bogrea, iar în numărul 1/1941 *Cuvântul* lui Nae Ionescu despre **S. de m.** Mai colaborează cu publicistică Gala Galaction, Ion Minulescu, C. Daicovicu, Ștefan Voicu, Grigore Bugarin. Se acordă spațiu și unor traduceri din opera lui Ovidiu, realizate de Șt. Bezdechi, din poezia lui H. Heine, în transpunerea lui I. Costantinescu-Delabaia, în timp ce Ion Gherghel tălmăcește din scrierile lui Goethe, Al. T. Stamatiad din lirica japoneză, iar Corneliu Albu din poezia lui Petőfi. Numărul 2-3/1941 are un supliment literar consacrat Italiei, unde sunt găzduite, ca și în alte câteva numere din anul următor, versuri de Mihai Eminescu, Octavian Goga, George Coșbuc transpuse în limba italiană de Mina Boschi. O cronică dramatică, asigurată sporadic de Victor Eftimiu, cronici culturale și artistice de Liviu Rusu (în 1927-1928), cronici medico-sociale, economice, articole și documente din istoria Transilvaniei, un buletin bibliografic al Bibliotecii Centrale Universitare din Cluj, întocmit de Ion Mușlea (în 1929), epigrame inedite de Cincinat Pavelescu și Vasile Bogrea, articole științifice, când și când o cronică sportivă și cronică mărunță, chestionare, aforisme, ilustrații îmbogățesc sumarul. Alți colaboratori: Gh. Tulbure, Grigore Popa, I. U. Soricu, Ion Gorun, Teodor Scarlat, Elena Farago, Aurel Decei, Vasile Bucur, Liviu Jurchescu, Ion Chelcea, Petru Suciș, Tiberiu Boldur, Al. Borza, Simion Mehedinți, D. Ciurezu. *M. W.*

SOCIETATEA FILARMONICĂ, societate culturală înființată la București la începutul lunii octombrie 1833. Întemeietori pot fi

considerați Ion Câmpineanu, Ion Heliade-Rădulescu și Constantin Aristia. În special prin Heliade, **S.F.** continuă Societatea Literară din 1827, propunându-și să contribuie la realizarea unor progrese grabnice în cultura română, la înaintarea literaturii, a muzicii vocale și instrumentale, precum și la întemeierea unui teatru național. Printre membrii societății (la început în număr de patruzeci și trei) se aflau Grigore Băleanu, Constantin Brăiloiu, Ion Voinescu II, Nicolae Golescu, Dimitrie (Tache) Ghica (tatăl lui Ion Ghica), C. Cornescu, I. Ionescu, I. Otetelișanu, Petrache Poenaru, I. Roset, Grigore Racoviță, I. Slătineanu, Ștefan Stoica, C. Faca, Iancu Văcărescu. Cel dintâi comitet, ales la 27 octombrie 1835, îl avea ca președinte pe G. Filipescu, vicepreședinte fiind I. Câmpineanu, secretar - Petrache Poenaru, director al școlii societății - Ion Heliade-Rădulescu, iar membri - I. Voinescu II, I. Manu, I. Roset și colonelul Nojin. Pentru atingerea unor țeluri propuse, membrii cotizau în vederea străngerii de fonduri bănești. Sub acest raport, Câmpineanu a fost unul din cei mai de seamă susținători. Tot el avea să imprime ideologiei promovate de **S.F.** o direcție democratică și burgheză, contrară orientării plutocrate a domnitorului, ca și a consulului rus. Se pare că, spre sfârșitul activității ei, societatea adăpostea o organizație politică secretă, care milita pentru unirea Principatelor Române, pentru egalitate în fața legii, pentru eliberarea robilor, vot universal, înlăturarea protectoratului țarist ș.a. Lipsită de sprijinul material al oficialităților, chiar combătută de acestea, minată de unele disensiuni între membrii de vază, societatea și-a încetat activitatea în cursul anului 1838. **S.F.** și-a propus, în primul rând, să sprijine înființarea unui teatru în limba română. Prin cotizări s-a deschis Școala de literatură, declamație și muzică vocală. Printre elevi s-au aflat Costache Caragiali și Ștefan Mihăileanu. Deschisă la 20 ianuarie 1834, această școală este cea dintâi, în spațiul românesc, unde s-au format actori după un program sistematic. Se predau muzica, arta dramatică, istoria literaturilor europene, noțiuni elementare de estetică. La 23 august 1834 are loc cea dintâi reprezentație, cu piesa *Mahomet sau Fanatismul* de Voltaire, în traducerea lui Heliade. Îngrijindu-se de repertoriu, membrii societății au făcut numeroase traduceri din dramaturgia universală. Foarte apreciat era Molière, din care se tălmăcește intens: I. Em. Florescu (*Amorul doctor*), C. Aristia (*Silita căsătorie*), C. Rasti (*Vicleniile lui Scapin*), I. Voinescu I (*Doctorul fără voie*), I. Ghica (*Precioasele*), Heliade (*Bădăranul boierit*), Grigore Grădișteanu (*George Dandin sau Bărbatul cornat în părere*), I. Roset (*Zgârcitul*). Din Corneille s-a transpus *Eraclie, împărat al Răsăritului* (I. Roset), din Voltaire se traduce *Alzira* (C. Aristia), iar din Schiller *Intriga și amorul* (I. Câmpineanu). S-au mai tălmăcit piese de Goldoni (*Văduva vicleană*, transpusă de C. Moroiu), Alfieri (*Virginia*, în versiunea lui C. Aristia), Lesage (*Crispin, rival stăpână-său*, tradusă de Ștefan Burchi). Un autor preferat se pare că era și August von Kotzebue, din care transpun I. Nițescu (*Ștefu nerod*), Iancu Văcărescu (*Grădinarul orb sau Aloiu înflorit*), G. Munteanu (*Încurcătura*). Din alți autori au mai tălmăcit, fără a le indica numele, E. Winterhalder și Șt. Burchi. Numărul mare de

versiuni românești din piesele străine se datora concepției potrivit căreia actorii se pot forma îndeosebi la școala unor lucrări de valoare recunoscută. Pe de altă parte, în acest mod **S.F.** a înlesnit cunoașterea de către publicul românesc a unor capodopere ale repertoriului european, contribuind, totodată, și la consolidarea limbii literare moderne. Din pauperul repertoriu autohton s-a reprezentat, pare-se, numai piesa *Comodia vremii* (1835) de C. Faca. În schimb, dacă nu i-a îndemnat prea mult pe autorii români către dramaturgie, societatea a avut un rol deosebit în formarea unui public de teatru. A ajutat la aceasta, pe lângă repertoriu, și înființarea revistei „Gazeta Teatrului Național”, apărută, sub patronajul societății, din noiembrie 1835 până în decembrie 1836. Urmărindu-și cu tenacitate țelul, **S.F.** a adunat fondurile necesare pentru ridicarea unui edificiu destinat Teatrului Național, a cumpărat terenul, a alcătuit și planurile, dar împrejurările i-au fost potrivnice. Reprezentațiile în limba română, pentru prima oară atât de frecvente în Țara Românească, aveau loc în săli închiriate și cu un regizor străin. Actorii-elevi interpretau însă cu pasiune, publicul fiind din ce în ce mai numeros și mai entuziast. În martie 1835 **S.F.** a întemeiat și o școală publică de muzică vocală și instrumentală, ai cărei elevi, conduși de I. A. Wachmann, au interpretat, un an mai târziu, opera *Semiramida* de Rossini, punând astfel, la noi, bazele spectacolului de operă. Printre elevele acestei școli se afla și Eufrosina Popescu, cântăreață de operă ce va deveni celebră sub pseudonimul Marcolini. În istoria culturii și a literaturii românești **S.F.** rămâne deschizătoare de drumuri, datorându-i-se mare parte a reușitelor teatrului românesc din prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Repere bibliografice: *Lucrările Societății Filarmonice, de la 1 dechem. 1833 până la 1 apr. 1835*, București, 1835; Ion Heliade-Rădulescu, *Echilibrul între antiteze*, I, îngr. și pref. Petre V. Haneș, 1916, 140-153; I. Xenofon, *Filarmonica de la 1833*, București, 1934; Massoff, *Teatr. rom.*, I, 161-199; M. N. Rusu, *Societatea Filarmonică*, RL, 1975, 30; *Dicț. lit.* 1900, 796-797; Mircea Angheliescu, *Ion Heliade-Rădulescu. O biografie a omului și a operei*, București, 1986, 72-90. D.M.

SOCIETATEA JUNIMEA, asociație a studenților români de la Universitatea din Cernăuți care a funcționat între 1878 și 1918. Este succesoare directă a Societății Arboroasa, desființată, pentru „înalță trădare”, în 1877, de autoritățile habsburgice. Serbarea inaugurală are loc în seara de Anul Nou 1878, președinte fiind Dimitrie Onciul, iar secretar Ciprian Porumbescu. Cu acest prilej s-au lansat și revistele umoristice „Bondarul” și „Curcanul”. Studenții români s-au opus în 1883 ca sediul Universității să fie mutat la Brünn, au trimis în 1884 delegații la congresul panromânesc de la Constanța și la expoziția de la București din 1906 și au susținut mișcarea pentru înființarea unei Catedre de istorie națională la Universitatea din Cernăuți, inițiativă finalizată abia în 1912. Preocupările esențiale au fost legate de cultivarea limbii și literaturii, prin organizarea unor serbări și festivități sau prin elaborarea unor lucrări ce erau citite în astfel de ocazii. Sunt de amintit ședințele speciale în

care s-a vorbit despre viața și opera lui Vasile Alecsandri, despre scrierea limbii române sau despre *Luceafărul* lui Mihai Eminescu (lucrare prezentată de studentul Gh. Popovici în iunie 1883). În atenția membrilor societății au stat și alți scriitori români, între care Anton Naum, St. O. Iosif, Jean Bart, Duiliu Zamfirescu, Al. Vlahuță, G. Coșbuc (despre care a disertat Aspazia Luția, în 1906). Nu puține au fost ședințele pe teme folclorice, istorice sau cele în care s-a citit literatură originală (scrierile lui L. Vicol, V. Vasilovschi, I. Ieșan). Societatea a avut și o secție muzicală, „Armonia”, precum și o trupă de teatru care a pus în scenă o serie de spectacole (*Arvinte și Pepelea* de V. Alecsandri, *Zorile* de St. O. Iosif, *D-ale carnavalului* de I. L. Caragiale, *Funcționarul de la domeniul* de Petre Locusteanu, *O ceașcă de ceai* de T. V. Ștefanelli, *Luceafărul* de Grigori Pantazi). În 1908 s-a înființat și o secție juridico-economică, iar în 1914 una sportivă. Societatea a contribuit la ridicarea unui monument funerar lui Aron Pumnul. O serie de conferințe literare au avut loc la Suceava, Rădăuți, Siret, Storjineț etc. Societatea a dispus și de un cabinet de lectură (înființat în 1879) și s-a străduit să aibă o revistă proprie: mai întâi foaia litografiată „Tinerimea română” (ianuarie 1892, redactor: C. Berariu), apoi „Încercări literare” (1892-1893, redactor responsabil: Șt. Bodnărescu). În cele din urmă s-au tipărit „Junimea literară” (redactor responsabil: Ion I. Nistor) din ianuarie 1904, și „Deșteptarea”, scoasă în noiembrie 1907 de Ion Grămadă. De menționat este numărul mare de reviste umoristice ieșite sub egida societății, precum „Piperușa” (1878-1879), „Broscoiul” (1878-1880), „Cociorva” și „Cociorva nouă liberă” (1880-1881), „Urzica” (1881-1882), „Vulpoiul” (1889), „Hacu” (1900-1914), „Săpunul” (1902) ș.a. S-au editat, de asemenea, aproape treizeci de rapoarte. I. C.

SOCIETATEA LITERARĂ, societate înființată la București în 1827. Fondatori sunt Dinicu Golescu și Ion Heliade-Rădulescu. Organizarea ei se datorează programului celor doi oameni de cultură de a impulsiona viața culturală și literară din Țara Românească, în perioada imediat următoare instalării primilor domni pământeni. **S.L.** reprezintă o continuare a altei societăți, secrete, din 1822, întemeiată de unii boieri munteni refugiați la Brașov, între care Nicolae Văcărescu, Grigore Băleanu, Constantin Câmpineanu, Ion Câmpineanu, I. Em. Florescu, R. Voiculescu, Dinicu Golescu și episcopul Ilarion al Argeșului, cărora li se alătură brașovenii Vasile Pop și Ioan Barac. După dizolvarea acestei societăți, care avea în vedere mai ales revendicări politice, Dinicu Golescu și Heliade s-au hotărât să alcătuiască altă asociație, numai cu scopuri culturale și literare. Mai târziu alături de ei vine Stanciu Căpățineanu. Cei trei ar fi fost astfel, după mărturisirile lui Heliade (cel care a pus în circulație unele date - contradictorii - despre **S.L.**), singurii membri ai nucleului secret al societății. După scurtă vreme în jurul lor s-au reunit, fără a face parte totuși din așa-zisa grupare secretă, mai toți boierii luminați din București și chiar cei trei frați ai domnitorului Grigore Ghica. Țelurile **S.L.** erau îndeosebi culturale și vizau transformarea Școlii de la

„Sf. Sava” în colegiu, înființarea de școli normale în fiecare capitală de județ, a școlilor primare în fiecare sat, modernizarea instituțiilor. Alte proiecte priveau crearea unor condiții pentru dezvoltarea literaturii naționale, editarea unor ziare în limba română, încurajarea traducerilor în românește, abolirea monopolului tipografic, înființarea unui teatru național. Întrunirile **S.L.** aveau loc în casa din București a lui Dinicu Golescu. Aici au fost citite gramaticile lui Heliade și Iordache Golescu, traduceri din Boileau și Lamartine. Prin stăruința membrilor societății s-a deschis o școală la Craiova, unde s-au predat pentru întâia dată gramatica și literatura în limba română. Deși a avut o existență scurtă, încetând în timpul războiului ruso-turc dintre 1828 și 1830, **S.L.** a contribuit la crearea, în Țara Românească, a unui curent favorabil dezvoltării culturii naționale, pregătind apariția Societății Filarmonice.

Repere bibliografice: Ion Heliade-Rădulescu, *Echilibrul între antiteze*, I, îngr. și pref. Petre V. Haneș, București, 1916, 135-138; *Ist. lit.*, II, 246-247; Cornea, *Originile*, 257-260; *Dicț. lit.* 1900, 797-798. D. M.

SOCIETATEA LITERARĂ A JUNIMII STUDIOASE, asociație înființată la Suceava în 1867. Inițiativa aparține unui grup de intelectuali bucovineni, printre care Simion Florea Marian, Vasile Gherman Pop și Ilie Pantazi, conștienți de necesitatea însuflării în rândul tinerilor a interesului și dragostei față de literatura română și de istoria națională. În viziunea fondatorilor, trebuia ca elevii atrași de activitatea societății să fie stimulați în acțiunea de culegere a folclorului românesc, dar și în elaborarea de scrieri originale. Condițiile politice aspre ale regimului austriac nu autorizau desfășurarea unor acțiuni culturale legale ale românilor. În asemenea situație, societatea a fost obligată să acționeze, până în preajma primului război mondial, în condiții de clandestinitate. Viitorul istoric Teodor Ștefaniuc asigură legătura între elevii din localitate și elevii români de la liceul german din Cernăuți, precum și cu cei de la gimnaziile din Năsăud și Beiuș. După încheierea păcii și realizarea unității naționale, relațiile asociației sucevene au fost extinse în toate regiunile țării. P. D.

SOCIETATEA LITERARĂ „GRIGORE ALEXANDRESCU”, asociație înființată la Focșani în 1882. Un grup de profesori de la Liceul „Unirea” din Focșani - C. Moisil, St. Gram, C. Giurescu, G. Popovici. C. I. Lupu - fondează societatea pentru elevii din cursul superior, cu scopul realizării unei cât mai bune pregătiri în domeniul literaturii române și universale. Principala formă de activitate era dată de ședințele cu tematică literară. Profesorii și elevii prezentau disertații despre scrierile lui Petru Maior, A. I. Odobescu, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, ca și despre literatura lui La Fontaine, Al. Dumas, Paul Verlaine, Charles Baudelaire ș.a. Rețin, de asemenea, atenția și diferite probleme cu care se confrunta mișcarea literară românească. Conducătorii societății inițiază organizarea, pentru elevi, a unor concursuri de creație originală. În vacanțele mari se încetățenise practica unor

excursii în Munții Vrancei, prilej de a cunoaște obiceiurile tradiționale, frumusețile naturii. Se organizau, de asemenea, întruniri pentru evocarea unor evenimente deosebite din istoria românilor (de exemplu, revoluția lui Tudor Vladimirescu de la 1821). Un sprijin substanțial a primit societatea prin constituirea bibliotecii (în 1919-1920 avea 1 683 de cărți, în 1923 - 2 874 de cărți). De remarcat că publicațiile „Revista noastră” (1912-1915), sub îngrijirea succesivă a profesorilor D. Papadopol, C. Chifu și C. Bondescu, și „Propășirea” (1915-1916), sub conducerea lui V. V. Haneș, sunt inițiate de societate, iar profesorul C. I. Lupu va scoate „Buletinul Societății elevilor din cursul superior de la Liceul «Unirea» din Focșani” (1899-1900), în care vor apărea câteva încercări literare ale elevilor focșăneni. Între 1919 și 1923, sub redacția lui I. M. Rașcu, profesor al liceului, se editează și un anuar, oglindind toate manifestările patronate de societate. P. D.

SOCIETATEA LITERARĂ „SAMUIL VULCAN”, asociație înființată la Beiuș în 1861. Fondatorul, Teodor Chioreanu, director al gimnaziului din Beiuș, întemeiat în 1828 de Samuil Vulcan, dorea să contribuie la răspândirea culturii naționale prin cultivarea limbii și literaturii române, a muzicii corale și instrumentale românești, la formarea și dezvoltarea deprinderilor oratorice. Societatea își va desfășura activitatea prin organizarea de ședințe ordinare, festive și publice. Adunările festive erau menite a omagia, în primul rând, personalitatea lui Samuil Vulcan. În 1877-1878 au loc douăzeci și șapte de ședințe ordinare, în 1878-1879 treizeci și două, ceea ce pune în lumină creșterea interesului locuitorilor orașului pentru manifestările culturale ale societății. La întruniri elevii și profesorii își prezentau scrierile (poezii, schițe, nuvele, fragmente de roman), multe inspirate din trecutul de luptă al românilor. Documentele societății vorbesc despre ecoul suscitată de o disertație a lui Atanasie Tulucescu, *Despre datinile poporului român mai ales din Crișana*, prezentată în iunie 1870. Chiar în 1861 o echipă de diletanți prezintă comedia *Iorgu de la Sadagura* a lui Vasile Alecsandri, iar în 1874, pentru a răspunde interesului față de reprezentațiile teatrale, se constituie o societate cu acest profil, numită Thalia Română. Searatele „declamatorico-muzicale” ofereau ocazia recitării din poeziile lui Andrei Mureșanu (*Deșteaptă-te, române, O privire din Carpați, Glasul unui român*), Vasile Alecsandri (*Către români, Cântecul gintei latine, Santinela română*), Iosif Vulcan, Dimitrie Bolintineanu ș. a. Din 1867 va funcționa și o orchestră, iar din 1873 un cor. La 15 mai 1868 se decide ca societatea să editeze și o publicație săptămânală, purtând titlul „Muza română”, revistă manuscrisă care va apărea în 1870. Biblioteca societății deținea în 1881 peste cinci sute de volume, iar în 1925 mai mult de o mie. Și diversificarea activităților cultural-politice ale asociației era urmărită cu îngrijorare de autorități. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din Budapesta ia o serie de măsuri împotriva acestui tip de instituții de cultură românești. Astfel, la 7 ianuarie 1868, printr-un decret, se stipula că membrii nu au voie ca în ședințele obișnuite să se ocupe de

„afaceri care ar atinge politica”, că sunt obligați să „nu se mărginească numai la obiecte beletristice cari ar stărni imaginațiunii contrare dezvoltării intelectuale a tinerilor, ci să facă elaborate din orice ram de studiu propus de gimnaziu”. După 1894 măsurile coercitive se înăspresc. Ca urmare, în același an este trimis la Beiuș un comisar guvernamental pentru a cunoaște atmosfera din gimnaziu, cât și din asociație. În raportul înaintat se arată că elevii recită versuri ale poezilor „care instigau românii în anul 1848-1849 la rebeliune” și că biblioteca conține „cărți primejdioase”. După 1910 se înregistrează un reviriment în activitatea societății, iar anul 1914 marchează trecerea la o nouă formă de acțiune, aceea de elaborare de monografii ale unor așezări, prin care sunt mai corect prezentate obiceiurile populare, datele istorice, creațiile folclorice. Prin paleta deosebit de diversă a activității sale, asociația a contribuit, de-a lungul deceniilor, la ridicarea culturală a românilor, la dezvoltarea gustului pentru limba și literatura noastră. P. D.

SOCIETATEA LITERAR-SOCIALĂ ROMÂNIA, asociație înființată la Viena în 1868. Studentul bucovinean C. Aronovici, nemulțumit de faptul că în „societatea literară și științifică” a studenților români la Viena, creată în 1864, numărul membrilor era mic, întemeiază o nouă asociație, cu un program mai apropiat de aspirațiile și idealurile lor. Cea dintâi grupare semnificativă eforturile depuse încă din 1858 de alt bucovinean, I. G. Sbiera. Dacă această societate, avându-l la conducere pe Iosif Gall, pune accentul pe „cultivarea limbii și literaturii naționale prin producerea de teme în limba română”, noua instituție înscria în program, alături de aceste obiective, depunerea tuturor diligențelor pe lângă Ministerul Cultelor din Viena pentru înființarea la Universitate a unei catedre de limbă și literatură română, diligențe încununată cu succes, de vreme ce, în urma memoriului din 6 februarie 1869, ministrul răspunde afirmativ. Societatea vieneză apelează la Astra sibiiană, la asociațiile din Arad și Cernăuți, cu rugămintea de a contribui financiar la suplimentarea salariului stabilit pentru titularul catedrei. Dar abia în 1901 acesta va fi numit în persoana lui Iosif Popovici, după 1904 titular fiind Sextil Pușcariu. Studenții Mihai Eminescu și Ioan Slavici vor fi printre cei mai activi membri ai societății. Pentru depășirea dificultăților financiare, se primește un sprijin din partea lui Eugeniu Carada, guvernatorul Băncii Naționale a României, și de la G. Popovici, agent comercial la Viena. Temele preferate ale dezbaterilor vor fi paginile de eroism ale românilor în lupta de apărare a țării. Ieronim G. Barițiu și Ion Moga vorbesc despre Horea, Cloșca și Crișan, iar C. Aronovici despre Ștefan cel Mare și Avram Iancu. Ca urmare a strădaniilor lui Alexandru Hurmuzachi, cele două asociații ce funcționau la Viena, cea din 1864 și cea din 1868, se contopesc și în 1871 pun bazele unei noi societăți: România Jună. P. D.

SOCIETATEA PENTRU CULTURA ROMÂNEASCĂ „MIHAI EMINESCU”, asociație constituită la Cernăuți la 28 mai 1989.

Este o urmasă a Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, întemeiată în 1865. Membri fondatori (unii desemnați ulterior și președinți) sunt scriitorii Grigore C. Bostan, Vasile Levițchi, Ilie T. Zegrea, Mircea Lutic, Dumitru Covalciuc, Vasile Tărățeanu, Ștefan Hostiuc, filologii Lora Bostan, Ilie Popescu, Alexandrina Cernov, Gh. Jernovei ș.a. Sunt organizate numeroase manifestări culturale: lecturi eminesciene, dezvelirea bustului lui Mihai Eminescu la Cernăuți (1990) și al lui Ion Neculce la Boian (1994), inaugurarea unor clase și școli românești, trimiterea tinerilor la studii în România și în Republica Moldova, marcarea datelor legate de viața și activitatea lui Vasile Alecsandri, Aron Pumnul, I. G. Sbiera, Traian Chelariu, Mircea Streinul ș.a. Din 1990 până în 1995 editează ziarul „Plai românesc” (redactori: Vasile Tărățeanu, Ilie T. Zegrea, Ștefan Broască), la care colaborează scriitorii bucovineni. În cadrul filialei de la Universitatea din Cernăuți funcționează cenaclul literar „Mircea Streinul” (condus de Lora Bostan), care organizează anual festivaluri și concursuri literare, cu participarea scriitorilor din România și Republica Moldova.

Repere bibliografice: Grigore C. Bostan, *Aspecte din activitatea Societății „Mihai Eminescu”, „Glasul Bucovinei”, 1994, 3; Ion Beldeanu, Bucovina care ne doare, Iași, 1996, passim.*

G. B.

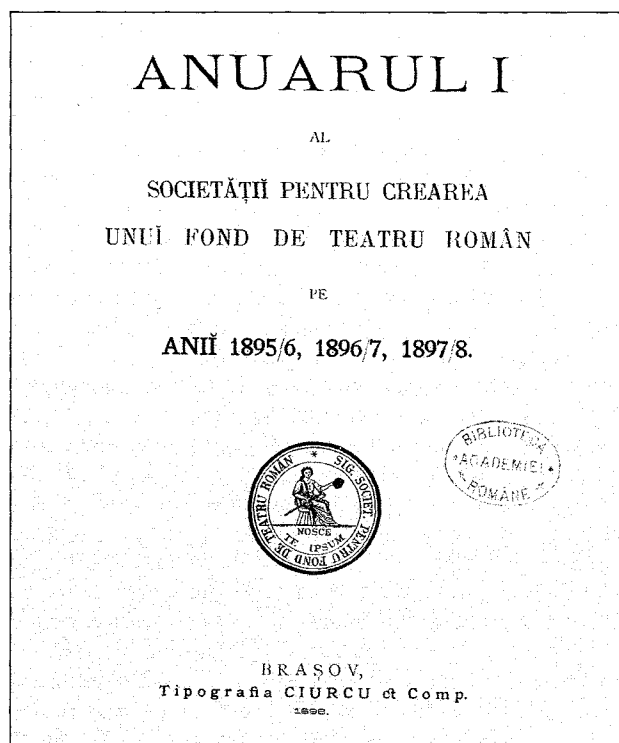
SOCIETATEA PENTRU CULTURA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ ÎN BUCOVINA, asociație înființată la Cernăuți în 1865. Constrânși să se organizeze, ca urmare a opresiunii exercitate asupra lor de Imperiul Habsburgic, românii din Bucovina au reușit să alcătuiască Reuniunea română de leptură din Cernăuți (1862), prezidată de Mihai Zotta și avându-i ca membri ai comitetului de conducere pe Alexandru Hurmuzachi, Al. Costin, Aron Pumnul, Ion Calinciuc, I. G. Sbiera, Nicolae Vasilco, Leon Popescu. Timp de trei ani această asociație a pregătit înființarea alteia noi, mai bine structurată și cu scopuri mai precise. Constituirea noii societăți a avut loc la 23 ianuarie 1865, președinte fiind ales Gheorghe Hurmuzachi, care a deținut funcția până la moartea sa (1882), urmat la conducere de Victor Stârcea, Iancu Zotta, Eudoxiu Hurmuzachi, Dionisie Bejan, Radu Sbiera, Vasile Gheorghiu, Grigore Nandriș, Ion Nandriș ș.a. Vicepreședinți au fost I. Calinciuc (1865–1874), Silvestru Morariu-Andrievici (1874–1879), Miron Călinescu (1880–1887), Vladimir de Repta (1889) ș.a. Societatea a dăinuit până în preajma celui de-al doilea război mondial, fiind reactivată după aproape o jumătate de secol, la Rădăuți, în 1990, când președinte de onoare desemnat Vladimir Trebici, iar președinte Mircea Irimescu. Țelul ei era răspândirea și susținerea culturii românești. Pentru strângerea fondurilor necesare realizării unor puncte din program au fost lansate liste de subscripție națională. Între 1865 și 1869 a editat o revistă proprie, „Foaia Societății pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina”, iar între 1881 și 1884 revista „Aurora română”, la care se adaugă numeroase calendare. În 1942 publică „Revista Bucovinei”, transferată în 1944 de la Cernăuți la București. Din iunie 1990 va patrona revista „Septentrion”,

apărută la Rădăuți, în același an filiala din Suceava scoate „Țara Fagilor”, iar mai târziu, în 2003, filiala din București editând „Mesager bucovinean”. Aflată la început sub înrăurirea concepțiilor despre limbă ale lui Aron Pumnul, societatea a renunțat treptat la ele, datorită, în parte, și contribuției aduse, în această direcție, de Dimitrie Petrino (în broșura *Puține cuvinte despre coruperea limbii române în Bucovina*) sau de Al. Hurmuzachi și Gh. Hurmuzachi. Consecventă scopurilor propuse, societatea a inițiat, în 1886, colecția „Biblioteca pentru tinerimea română”, continuată, din 1890, de „Biblioteca pentru tinerimea adultă”. Tot datorită intervențiilor ei a luat ființă în 1875 Catedra de limba și literatura română la Universitatea din Cernăuți. Primul titular a fost I. G. Sbiera, care deținea concomitent și funcția de secretar al societății, arătându-se unul din cei mai activi membri. O atenție deosebită s-a acordat școlii în limba română. S-a organizat o subscripție printre românii bucovineni, pentru obținerea fondurilor necesare întreținerii școlilor comunale românești. S-a înființat, de asemenea, o tipografie (Tipografia Mitropolitului Silvestru). Considerând literatura un mijloc eficient de cultivare și întărire a sentimentului național, societatea a contribuit la răspândirea în Bucovina a scrierilor lui Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, Mihai Eminescu, Ion Creangă, Petre Ispirescu ș.a., la promovarea unor turnee teatrale, precum și la închegarea unei mișcări artistice locale, în special în jurul revistelor pe care le-a patronat. Din 1930 la Cernăuți începe să funcționeze Universitatea Liberă, iar peste câțiva ani e înființată Școala Superioară Țărănească, intensificându-se activitățile culturale în mediul rural. Ciclurile de conferințe, impulsionarea dotării bibliotecii proprii, ca și marcarea evenimentelor istorice și culturale prin manifestări care antrenează o participare numeroasă intră, de asemenea, în preocupările societății. În 1990 se înființează la Gălănești Universitatea Populară, care funcționează în vara fiecărui an, se organizează simpozioane, cicluri de manifestări culturale, pelerinaje etc. La inițiativa societății, în septembrie 1992, la Rădăuți, se inaugurează Centrul de Studii pentru Problemele Bucovinei, patronat de Academia Română.

Repere bibliografice: *Saptezeci de ani de la înființarea Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina*, Cernăuți, 1932; Constantin Loghin, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1862–1932)*, Cernăuți, 1932; Constantin Loghin, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina*, Cernăuți, 1943; Ioan Negură, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, în Suceava. Anuarul Muzeului Județean*, IV, Suceava, 1977, 181–190; *Dicț. lit. 1900, 798; Satco-Pânzar, Dicționar*, 211–212; D. Vatamaniuc, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina*, „Septentrion”, 2002–2003, 19–20; Mircea Irimescu, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina ieri și azi*, „Septentrion”, 2002–2003, 19–20.

D. M.

SOCIETATEA PENTRU FOND DE TEATRU ROMÂN, asociație constituită la Deva la 4–5 octombrie 1870, care a ființat până la 14 aprilie 1934, când fuzionează cu Astra. Gândită inițial ca o structură destinată strănerii de fonduri în vederea ridicării unui edificiu pentru spectacole teatrale în limba

română în Transilvania, societatea acționează perseverent pentru promovarea mișcării teatrale românești în această zonă. Pregătită de publicațiile vremii, stimulată de succesul unor turnee ale trupelor de teatru de dincolo de Carpați (Tardini-Vlădescu, Mihail Pascaly), despre care, în periodicele ardeleni și îndeosebi în „Familia” lui Iosif Vulcan, apar entuziaste aprecieri, ideea unui teatru stabil este formulată de directorul „Familiei” în articolul exortativ *Să fondăm teatru național!* (1869). După ce caracterizează teatrul ca o școală morală, umanitară și patriotică, prin care poate fi educat gustul frumosului și poate fi cultivată limba, Vulcan expune posibilitățile concrete ale acțiunii de ridicare a teatrului în limba română. Se propune formarea de comitete filiale pentru adunarea contribuțiilor bănești, se recomandă organizarea, în beneficiul fondului de teatru, a unor reprezentații cu actori diletanți (care ar putea fi îndrumați de Matei Millo), a unor concerte și serbări populare. Se arată că localul teatrului ar putea fi ridicat la Brașov, unde să fie date spectacole iarna, iar în restul anului să fie organizate turnee. Articolul lui Vulcan a fost primit cu entuziasm și „Familia” înregistrează numeroase adeziuni la această inițiativă. Dintre intervențiile publicate, câteva articole ale lui I. Al. Lapedatu, *Reuniunile literare și cestiunea teatrală*, *Publicațiunile literare și cestiunea teatrală* (1869), cel al lui Mihail Strajanu, *Cestiunea teatrală la noi și ceva despre originea teatrului în România liberă* (1869), un amplu excurs critic intitulat *Repertoriul nostru teatral* (1870), semnat de Mihai Eminescu, pe atunci student la Viena, insistau asupra precarității dramaturgiei naționale, indicând în preocuparea pentru crearea unui repertoriu original, de inspirație istorică și

populară, cu valoare predominant etică, cel mai util serviciu pe care l-ar putea aduce societatea ce se pregătea să ia ființă. Printre românii din Pesta, cărora în februarie 1870 li se adresează un apel, exista de asemenea un climat favorabil. Deputații români solicitaseră în Dieta de la Pesta să fie acordată o subvenție destinată teatrului românesc, dar cererea le fusese refuzată. Constrânși să folosească doar contribuții benevole, intelectualii români aleg un comitet de cinci persoane (Vincențiu Babeș, Iosif Hodoș, Petru Mihaly, Alexandru Mocioni și Iosif Vulcan), care redactează un „program preparativ” pentru înființarea societății. În urma unor întâlniri, sunt desemnați Iosif Hodoș – președinte, Iosif Vulcan – secretar, Vincențiu Babeș – casier și se aprobă un *Apel către publicul român*, apărut în aprilie 1870 atât în „Familia”, ce va deveni publicația societății, cât și în periodicele de peste munți. Adunarea de constituire va avea loc în toamnă, la Deva. Aici se dezbate proiectul de statut și sunt aleși Iosif Hodoș – președinte, Alexandru Mocioni – vicepreședinte, Iosif Vulcan și Augustin Horșia – secretari, Vincențiu Babeș – casier, Iosif Hodoș face o expunere intitulată *Teatrul în Țările Române*, iar Iosif Vulcan rostește discursul *De ce voim să avem un teatru național?*. Adunările generale anuale, ținute pe rând în aproape toate orașele importante din Transilvania, erau evenimente de seamă în viața culturală a acestor centre, prilejuri de solidaritate națională. Disertațiile, conferințele, pregătite fie de membrii comitetului, fie de alți intelectuali din societate, prezentau probleme de artă teatrală, ținând spre educarea auditoriului, sau sinteze asupra evoluției mișcării teatrale românești: *Schițe din istoria teatrului*, *Limba și scena*, *Literatura noastră dramatică*, *Pregătiri la înființarea unui teatru român* de Iosif Vulcan, *Despre datinele populare în literatura dramatică* de At. M. Marienescu, *Arta (în special drama) și morala* de I. Bunea, *Din taina culiselor de Sextil Pușcariu*, *Catharza* de Valeriu Braniste, *Idei referitoare la înființarea teatrului nostru* de Vasile Goldiș, *Ceva despre psihologia plăcerii estetice* de Iosif Blaga, *Cestiunea teatrului la noi* de Ion Scurtu, *Eminescu și teatrul* de Ion Borcea, *De după culise, Rolul artei naționale* de A. P. Bănuț ș.a. Într-o primă etapă a activității societății, ce își avea sediul la Budapesta, atunci când principalul animator este Iosif Vulcan, energia s-a îndreptat mai ales spre strângerea de fonduri. Se intensifică în același timp organizarea de spectacole cu actori diletanți, „reuniunile” de teatru și muzică devenind numeroase, la orașe și la sate. Era o acțiune propagandistică și de aceea criteriul selectării pieselor era cel etico-național. S-au pus în scenă piese accesibile, de obicei comedii inspirate din viața satului, scenete umoristice, vodeviluri, melodrame și, mult mai târziu, drame și tragedii. Autorii cei mai gustați sunt Vasile Alecsandri și Iosif Vulcan. Au fost jucate și *O noapte furtunoasă* de I. L. Caragiale, *Ovidiu și Despot-Vodă* de V. Alecsandri. După o perioadă de stagnare, între 1890 și 1895, când nici nu mai au loc adunările generale, se hotărăște reorganizarea societății, care din 1895 își mută sediul la Brașov. Acum se modifică și componența comitetului, Iosif Vulcan devenind președinte, Virgil Onițu secretar și apoi vicepreședinte, Vasile Goldiș secretar, tot secretari fiind ulterior Iosif Blaga și Gheorghe

Dima. Se ia hotărârea publicării unui anuar, ce apare din 1898. După 1900 sunt precizate mai ambițioase obiectivele, conturându-se desprinderea de vechiul scop al construirii unei clădiri pentru teatrul românesc. Totuși, și cu fondurile colectate s-a ridicat o scenă în cadrul Muzeului Astrei, la Sibiu, inaugurată în 1905. Acum o nouă generație de intelectuali aduce în centrul preocupărilor pregătirea unei trupe de actori profesioniști, înființarea unor noi „reuniuni” teatrale și muzicale și finanțarea lor parțială din fondurile societății, prin intermediul unor comitete filiale. Pentru aceste trupe sunt trimiși la studii teatrale și muzicale bursieri: Zaharia Bârsan, A. P. Bănuț – care din 1908 devine directorul artistic al societății –, Ion Băilă, Ștefan Mărcuș, Ionel Crișan, Zeno Vancea ș.a. Se produce o evoluție a gustului literar și, deoarece multe piese reprezentate sunt considerate neizbutite, se insistă asupra stimulării creației originale prin concursuri și premii. Încă din 1898 luase ființă, la propunerea lui Virgil Onițiu și cu sprijinul editorului N. I. Ciurcu din Brașov, colecția „Biblioteca teatrală”, unde erau tipărite piese de teatru originale, localizări și traduceri. Puse sub semnul valorii educative, aceste lucrări dramatice, majoritatea de inspirație locală, au circulat mult în Transilvania. Colecția se deschidea cu *Soare cu ploaie*, comedie de Iosif Vulcan, care își publică aici numeroase piese. În rândul scrierilor editate erau multe comedii de Theochar Alexi, piese de Maria Baiulescu, Zaharia Bârsan ș.a. În 1904 este deschis un concurs pentru lucrări dramatice, întrerupt în 1908, reluat în 1913, când premiile vor fi acordate însă din fondurile unor donații. Din prima comisie de premiere, alături de Iosif Vulcan, Vasile Goldiș și Iosif Blaga, făceau parte Ilarie Chendi și St. O. Iosif. Ultimului îi sunt premiate câteva transpuneri din literatura germană (*Dragoste cu toane* de Goethe, *Wilhelm Tell* de Schiller). În 1913 apare „Revista teatrală”, publicație ce înlocuiește vechiul anuar al societății. Animatorul revistei, Horia Petra-Petrescu, numit și secretar literar al societății, deschide o întreagă dezbateră asupra repertoriului teatral. Tendința este de a mări exigența față de ținuta artistică a pieselor, chiar dacă acestea sunt jucate în fața unui public puțin pretențios. Se recomandă lucrări originale, traduceri „vrednice de jucat” (tălmăcirile sunt făcute de scriitori ca D. Anghel și St. O. Iosif), se acordă atenție pieselor pentru copii, se comentează experiențele teatrale din alte țări. În ultima perioadă, când, cu puțin înainte de începerea primului război mondial, este numit secretar Tiberiu Brediceanu, activitatea se orientează mai mult către susținerea muzicii. Interesul merge spre folclorul muzical românesc, pus în valoare prin spectacole, conservat prin editarea melodiilor, recomandat și valorificat în creația compozitorilor. Astfel, se alocă în 1905 o sumă pentru cumpărarea manuscrisului operetei *Crai nou* de Ciprian Porumbescu. La polarizarea mișcării au contribuit Gheorghe Dima, Tiberiu Brediceanu, Valeriu Braniște, Ion Vidu ș.a. Această etapă este și una în care au intervenit numeroase greutăți, mai ales financiare. Dar, după Unirea din 1918, se înființează ca instituții de stat Teatrul Național și Opera din Cluj, ceea ce determină **S. pentru F. de T.R.** să își considere principalul țel realizat. Din fondurile

societății au mai fost sprijinite totuși, un timp, trupele de teatru și tipărirea de literatură dramatică. Contopirea cu Astra, în 1934, apare ca o soluție firească.

Repere bibliografice: Iosif Vulcan, *Să fondăm teatru național!*, F, 1869, 29, 30, reed. în *Din presa literară românească a secolului XIX*, îngr. Aurel Petrescu și Geta Rădulescu-Dulgheru, pref. Romul Munteanu, București, 1967, 185–191; *Apel către publicul român*, F, 1870, 13; Iosif Vulcan, *Istoricul Societății pentru Crearea unui Fond de Teatru Român*, 1898; Al. Bogdan, *Douăzeci de ani de „mișcare teatrală”*, LU, 1914, 9, 10; Breazu, *Studii*, I, 108–117; Aurel Buteanu, *Teatrul românesc în Ardeal și Banat*, Timișoara, 1945, 89–109; Mărcuș, *Thalia*, 205–492; Lucian Drimba, *Contribuția lui Iosif Vulcan și a „Familiei” la dezvoltarea teatrului din Ardeal*, LL, 1956; Massoff, *Teatr. rom.*, II, 536–546, 565–566, 579–584, 599–601; Maria Fanache, *Iosif Vulcan și problema teatrului românesc în Transilvania*, LL, 1967; Vicu Mîndra, *Viața teatrală a Transilvaniei între anii 1860–1918. Preocupări teoretice și oameni de acțiune*, TTR, 1968, 11; Constantin Cuza, Maria Lambucă, *Societatea pentru Crearea unui Fond de Teatru Român*, pref. Mircea Mancaș, Brașov, 1971; Mîndra, *Incursiuni*, 259–263; Lucian Drimba, *Iosif Vulcan*, București, 1974, 215–248; Barbu, *Momente*, 82–89; *Dicț. lit.* 1900, 798–800. G. D.

SOCIETATEA PENTRU ÎNVĂȚĂTURA POPORULUI ROMÂN, asociație înființată la București în martie 1867. Legea

instrucțiunii din decembrie 1864 prevedea gratuitatea și obligativitatea învățământului primar din România. O gravă atingere aduce acestei legi, în 1867, Ion Strat, ministrul Instrucțiunii Publice, care prezintă legislativului un proiect de buget al învățământului vizând închiderea a numeroase școli, desființarea multor catedre, reducerea salariilor cadrelor didactice. În fața acestei perspective sumbre, pe de o parte, dar și ca „instrucțiunea generală, gratuită și obligatorie să devină o realitate în România”, un grup de intelectuali, între care P. S. Aurelian, C. Esarcu, Em. Bacaloglu, Theodor Aman, Petre Ispirescu, B. P. Hasdeu, Ștefan C. Michăilescu, Gh. Sion ș. a., are inițiativa creării societății și decide organizarea, la Ateneul Român din București, a unei adunări de protest împotriva proiectului de buget al învățământului. C. Esarcu evidențiază în discursul său că proiectul „lovește în mod grav instrucțiunea și dezorganizează acolo unde nu o izbește direct”. În fața valului de proteste, guvernul este nevoit să renunțe. Ziarele românești din Transilvania („Albina”, „Familia”, „Gazeta de Transilvania”), „Foaia Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina” salută fondarea asociației, exprimându-și satisfacția față de programul de acțiuni anunțat. În numeroase zone ale țării – „Pe unde a sosit ideea proclamată în capitală a deșteptat entuziasme generoase, aspirațiuni mântuitoare” – apar secții județene și orașenești ale noii instituții. Societatea trece fără întârziere la organizarea de cursuri și școli pentru adulți, cursuri pentru muncitori și mici meseriași. În programele de învățământ o atenție deosebită era acordată limbii și literaturii române, istoriei naționale. Prima școală, cu șaptezeci de elevi, este inaugurată la Ploiești, la 8 februarie 1868, în prezența lui Ion Heliade-Rădulescu. Până în 1870 au mai fost înființate alte școli la București, Bârlad, Focșani. O lege

votată de Adunarea Deputaților în 1881 recunoaște că școlile **S. pentru Î.P.R.** sunt egale cu cele ale statului. Alături de școli, societatea găsește numeroase forme de educație specifice diferitelor vârste (grădinițe, atenee populare etc.). Ministerul Instrucțiunii Publice din guvernul lui Lascăr Catargiu hotărăște în 1872 desființarea școlilor normale. În fața acestei situații se trece la un amplu program de acțiuni, menit a bara aplicarea hotărârii oficiale. Au loc acțiuni de protest, se redactează moțiuni etc. Petru Poenaru, președinte al societății, afirmă că „a distruge pepinierele în care se formează învățătorii destinați a se răspândi în comunele țării este a da instrucțiunii primare cea mai gravă lovitură ce i se poate da, este a lovi această instrucțiune în sorginea sa”. În diferitele comisii ale societății erau incluse personalități marcante ale literaturii române, oameni de știință. Astfel, o comisie de control obștesc pentru învățământ avea în componența sa pe A. I. Odobescu, P. S. Aurelian, Barbu Constantinescu. La Iași, sub îngrijirea asociației, se publică *Metoda nouă*, manualul lui Ion Creangă, iar la București manualele lui Ștefan C. Michăilescu, Anghel Demetrescu ș.a. Între martie 1870 și mai 1872 apare revista „Societatea pentru Învățătura Poporului Român”, la care colaborează oameni de cultură, medici, istorici, scriitori. Societatea, cu o existență îndelungată - va fi desființată în urma reformei învățământului din 1948 -, a contribuit hotărâtor la modernizarea școlii românești. P. D.

SOCIETATEA PENTRU ÎNVĂȚĂTURA POPORULUI ROMÂN, revistă apărută la București, lunar, din martie 1870 până în mai 1872, cu întreruperi în aprilie 1870 și în aprilie-august 1871; ultimele două numere din 1872 s-au tipărit în 1873. Organ al Societății pentru Învățătura Poporului Român, publicația include dări de seamă asupra lucrărilor asociației, conferințe, articole de pedagogie și istorie, de popularizare a științei, profilându-se ca o revistă enciclopedică, de un serios nivel științific și literar. Este împărțită în patru secțiuni: „Actele societății”, „Școala”, „Enciclopedie populară” (aici intră și paginile literare) și „Diverse”. Documentate articole de istorie au publicat C. Esarcu (*Petru Cercel*), Gh. Sion (*Filosofia la romani*), Barbu Constantinescu (*Cultura domnilor fanarioți din secolul XVIII*), Bonifaciu Florescu și Petre Cernătescu (*Fragmente istorice*). Articolele pe teme de educație și pedagogie aparțin lui C. Esarcu, I. C. Massim, Barbu Constantinescu, iar cele științifice lui Ștefan C. Michăilescu și doctorului Carol Davila. În paginile rezervate poeziei, cu excepția lui Vasile Alecsandri (prezent cu poezia *Bărăganul*), sunt găzduiți numai autori din București, ceea ce presupune omiterea intenționată a celor grupați în jurul societății Junimea din Iași. Mai frecvent semnează George Crețeanu și Mihail Zamfirescu. Sporadic pot fi întâlniți Gh. Sion, G. Al. Zamfirescu, G. G. Meitani. Cu prilejul morții lui Ion Heliade-Rădulescu (1872) C. Esarcu reconstituie biografia scriitorului, G. Crețeanu îi închină versuri (*O rugăciune*) și se republică poezia lui Heliade *Cântarea dimineții*. Din „Convorbiri literare” se preiau basme populare prelucrate. Și Ștefan Vellescu dă o traducere a unei scene din *Mizantropul* de Molière. L. V.

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE LECTURĂ, asociație înființată la Cluj în 1861. Este rezultatul strădaniilor „intelighenței” române de la Colegiul Romano-Catolic din Cluj pentru „cultivarea în limba maternă, perfecționarea în literatura română și contribuirea la înăvuirea literaturii prin elaborate proprii”. Statutul evidențiază scopul societății: „înaintarea în cultura mai înaltă și în estetică, prin lecturi de cărți și ziare românești”, mijloacele fiind „adunarea unei biblioteci mai cu seamă din producțiile literare românești, apoi germane, maghiare și alte producții”. Reuniunile aveau loc sâmbăta și în cadrul lor se prezentau disertații pe teme literare, scrieri proprii, urmate de discuții însuflețite, se recitau poezii. Revistele preferate erau „Speranța”, „Foaia literară”, „Părpărița” (o foaie umoristică). În 1868 sosește de la Năsăud tânărul Ioan Baciuc, care propune crearea unei secțiuni teatrale pentru diletanți. Sprijinit în acțiunea sa temerară, Ioan Baciuc pregătește, peste puțin timp, o reprezentație teatrală cu piesa *Ciorobor pentru un topor* de Iosif Vulcan, piesă ce fusese tipărită în „Gura satului”. Repertoriul diletanților clujeni se îmbogățește cu „cântecelul comice” și alte texte de Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi și Matei Millo. Sosind în turneu în 1870, trupa lui Matei Millo acordă sprijin diletanților prin spectacole și îndrumări, contribuind astfel la formarea lor. La reprezentațiile lui Millo studenții aveau acces gratuit. Revista „Familia”, condusă de Iosif Vulcan, va publica în 1870-1872 informații despre activitatea societății, cât și cronici pe marginea spectacolelor teatrale ale diletanților. Asociația s-a bucurat de sprijinul material al mitropoliților Al. Sterca-Șuluțiu și Andrei Șaguna. P. D.

SOCIETATEA ROMÂNISMUL, asociație înființată la București la 24 ianuarie 1869. Primul comitet avea următoarea componență: B. P. Hasdeu - președinte, Iancu Brătescu, Ștefan C. Michăilescu - vicepreședinți, G. Dem. Teodorescu, Gr. G. Tocilescu, Teodor P. Rădulescu - secretari, N. Ath. Popovici - casier, Dem. Urseanu și Dumitru C. Ollănescu-Ascanio - membri. Cu prilejul organizării, în iunie 1871, pe Câmpia Cotrocenilor, a unei serbări în memoria lui Tudor Vladimirescu, Nicolae V. Scurtescu prezintă, într-un discurs, rațiunile creării societății: „...Era trebuință să se constituie aci, între altele, pentru că fiind un astfel de centru poate lega românismul de la o extremitate cu românismul de la cealaltă și cu toată uniformitatea lui să-l facă mai uniform, culegând credințele și datinile din toate părțile, să le răspândească iarăși în toate părțile”, relevând că asociația „este și va fi un scut de care să se lovească novatorii și corupătorii naționalității române”. Creația populară fiind o importantă expresie a românismului, N.V. Scurtescu pledează pentru culegerea ei: „Nu este de folos ca literatura poporană să fie culeasă? Este cel mai mare folos pentru două argumente: întâi, că poporul a conservat-o instinctiv [...] și al doilea, că românismul, care este în colibe, trebuie dus și în palate, de unde este de secolii alungat”. Totodată, vorbitorul critică orientarea cosmopolită, prezentă în epocă, de introducere abuzivă în limba română a unor cuvinte străine: „Combină sunetele și aleargă la alte limbi

străine, când n-aveau decât să colinde Dacia de la o margine la cealaltă ca să facă cunoștință cu adevărata limbă română". El îndeamnă la elaborarea de studii de „istorie națională și literatură poporană în care românismul este adânc sculptat cu obiceiuri, datine și costume”. Deviza lui Hasdeu și, implicit, a societății susține „înflorirea patriei” și exercită o puternică influență asupra intelectualilor. Ca urmare a abnegației și devotamentului cu care membrii asociației se angajează la slujirea limbii române și a istoriei țării, este atras și Mihai Eminescu. Până în septembrie 1871 numărul membrilor era de peste o sută. Societatea își mai propunea organizarea de demonstrații publice la locurile istorice, lecturi și disertații etc., acționând și în plan politic, pentru eliberarea de sub dominație străină a provinciilor românești și unirea lor cu Țara. În aprilie 1870 apare oficiosul „Foaia Societății Românismul”, care continuă până în august 1871. Colegiul de redacție era format din B. P. Hasdeu, G. Dem. Teodorescu, Gr. G. Tocilescu, N. V. Scurtescu ș.a. Fiind concepută ca o revistă „pur literară”, va ilustra totuși programul mai larg al grupării, găzduind articole de etnografie și folclor (I. C. Tacit, Gr. G. Tocilescu, G. Dem. Teodorescu), literatură populară (culeasă de A. P. Alexi, T. P. Rădulescu și S. Fl. Marian), studii și documente istorice (B. P. Hasdeu). P. D.

SOCIETATEA SCRITORILOR BUCOVINENI, asociație constituită la Cernăuți la 12 noiembrie 1938, sub egida Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Președinte: Constantin Loghin, vicepreședinte: Mircea Streinul, membri: N. Tcaciuc-Albu, Leca Morariu, Traian Chelariu, Traian Cantemir, Dragoș Vitencu, E. Ar. Zaharia, Radu Băcu, Emil Zegreanu, Augustin Z. N. Pop. Pe parcursul a cinci ani, până în 1944, cu excepția perioadei de ocupație sovietică din 1940-1941, **S.S.B.** a ținut ședințe aproape în fiecare sâmbătă, a organizat șezători literare, întâlniri ale scriitorilor cu cititorii, la Cernăuți, Storojineț, Hotin, Suceava, a inițiat „Colecția Societății Scriitorilor Bucovenieni”, în care au apărut câteva volume colective de versuri și proză, a editat „Revista Bucovinei” (Cernăuți, 1942-1944, Timișoara, 1944), sub îngrijirea lui Dragoș Vitencu și a lui Traian Cantemir. În 1995 a fost reînființată la Suceava, membri ai ei devenind atât scriitorii profesioniști din sudul Bucovinei, cât și cei din regiunea Cernăuți.

Repere bibliografice: Constantin Loghin, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina*, Cernăuți, 1943, 91. G. B.

SOCIETATEA SCRITORILOR DIN BASARABIA, asociație înființată la Chișinău la 23 iunie 1939. Constituirea a fost precedată de discuții aprinse și îndelungate în presa locală din anii 1937-1939, cu participarea scriitorilor Nicolai Costenco, Vladimir Neaga, Sergiu Matei Nica, Vladimir Cavarnali ș.a. Dezbaterile au gravitat în jurul unor chestiuni precum desemnarea celor îndreptățiți să formeze societatea („tinerii” sau „bătrânii”), calitatea de membru, bazele juridice și scopul

ei primordial, atitudinea față de corpul scriitoricesc. Organizarea în conformitate cu necesitatea de consolidare a forțelor locale și de autodeterminare în câmpul literar național a fost pusă în seama unui comitet de inițiativă format, spre finele anului 1937, din Elena Alistar, Iorgu Tudor, Cezar T. Stoika, Mihail Țupa, Mihail Ciachir, Nicolae Ivanov ș.a. Lipsa din comitetul de inițiativă a scriitorilor profesioniști, vârsta înaintată a multor membri au provocat reacția negativă a „tinerilor”, care considerau că sarcina de a înființa organizația le revine lor, și nu „oamenilor care au trecut demult prin perioada scriitoricească”. Concomitent cu recunoașterea juridică a **S.S. din B.**, este aprobat și statutul, cu anunțarea celor douăzeci și șase de membri fondatori, între care mai figurau Pan Halippa, Elena Dobroșinschi-Malai, Dominte Timonu, Alla Razu, Sergiu Matei Nica, Ion Bădărău (Bogdan Istru), Vasile Luțcan, Olga Crușevan, Gheorghe Bezviconi, Victor Adiasevici. Statutul stipula întărirea legăturilor de solidaritate între membrii societății, între membrii societății și scriitorii români de pretutindeni, dar mai ales promovarea scrisului și culturii în Basarabia, apărarea demnității celor ce conlucrează la această acțiune, precum și la punerea în valoare a forțelor literare locale din trecut și prezent, la afirmarea valorilor scrisului basarabean, prin introducerea lor în manuale, almanahuri etc., prin încurajarea inițiativelor menite să contribuie la propășirea literaturii în Basarabia ș.a.m.d. Se pune și problema înființării unei edituri locale, iar Pan Halippa, președintele comitetului de conducere, întreprinde demersuri la București pentru obținerea banilor necesari. Adunarea generală care urma să aleagă noul comitet are loc la 24 martie 1940, în Sala Eparhială din Chișinău. Din conducere vor face parte Pan Halippa - președinte, Nicolae Spătaru - vicepreședinte, Nicolai Costenco - secretar general, Sergiu Matei Nica - președinte al secției literare, Petre V. Ștefănuță - președinte al secției culturale, Iorgu Tudor - președinte al secției administrative, membri în comitet fiind Vladimir Cavarnali, Al. Ivanov, Vasile I. Chicu, Elena Dobroșinschi-Malai. În aceeași zi are loc o serată condusă de Pan Halippa, în cadrul căreia au citit din scrierile lor Boris Baidan, Ion Buzdugan, Vladimir Cavarnali, Sergiu Matei Nica, Nicolai Costenco, Vasile Luțcan, Nicolae Spătaru, Gh. V. Madan, Dominte Timonu, Iorgu Tudor. Presa a relatat că „șezătoarea a luat sfârșit în liniște”. Dar „liniștea” s-a dovedit amăgitoare: scriitorii din Basarabia nu s-au mai putut întruni din cauza evenimentelor istorice dramatice care au urmat.

Repere bibliografice: Alina Ciobanu, *Fondarea Societății Scriitorilor din Basarabia*, RLSL, 1990, 1. S. P.

SOCIETATEA SCRITORILOR ROMÂNI, asociație înființată la București la 2 septembrie 1909. Încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea a devenit evidentă necesitatea fondării unei asociații profesionale care să apere interesele scriitorilor în relațiile cu editorii, dar și cu librării, precum și pentru întrajutorarea în situații dificile. Aceste obiective erau avute în vedere în cercul din jurul revistei „Literatură și artă”, însă

ideea constituirii unei societății cu personalitate juridică s-a conturat târziu, mai mult sub presiunea solicitării unor organizații profesionale străine privind respectarea proprietății intelectuale. Astfel s-a întemeiat Societatea Română de Literatură și Artă, recunoscută ca persoană morală prin legea din 20 mai 1904. Scopurile ei, înscrise în statut, erau apărarea proprietății literare și artistice, conlucrarea pentru progresul literelor și artelor, ajutorul mutual al membrilor, precum și crearea unui fond din care se vor da pensii membrilor activi, văduvelor și copiilor lor, înființarea unui juriu de arbitraj, care va decide asupra diferendelor dintre membrii societății. Incluzând creatori din toate domeniile, ale căror interese difereau mult, precum și urmași ai artiștilor și chiar colecționari de artă, societatea, în conducerea căreia au fost aleși D. C. Ollănescu-Ascanio, A. D. Xenopol și Gh. Bengescu-Dabija, secretar fiind Nicolae Petrașcu, s-a limitat să organizeze, la București, în 1906, un congres internațional pentru reglarea problemelor legate de proprietatea intelectuală. Societății i-a fost donat de către Primăria capitalei un teren pentru ridicarea unei Case a Artiștilor, dar destinația lui a fost, se pare, schimbată. Tot în anii 1903-1904 presa face cunoscute alte inițiative de întemeiere a unei asociații scriitoricești, una aparținând ardelenilor Ilarie Chendi și St. O. Iosif. Un pas mai departe s-a făcut peste patru ani, când câțiva poeți și prozatori, în frunte cu Cincinat Pavelescu, au înființat o asociație căreia i-au dat numele Societatea Scriitorilor Români. Adunarea de

constituire a fost fixată în ziua de 28 aprilie 1908 (zi în care, cu șaptezeci de ani în urmă, se întemeiase Société des Gens de Lettres din Paris), eveniment consemnat într-un proces-verbal ce menționează prezența a douăzeci de scriitori, fiind iscălit însă doar de opt. Același document precizează componența comitetului: președinte - Cincinat Pavelescu, vicepreședinți - G. Ranetti și D. Anghel, cenzori - C. Sandu-Aldea și Mihail Sadoveanu, chestori - Ioan Adam și G. Murnu, secretari - Emil Gârleanu și Ludovic Daus, bibliotecar - St. O. Iosif, casier - Virgil Caraivan. Statutul aprobat în adunare nu s-a păstrat, dar, după mărturia târzie, a fost inspirat de acela al societății franceze. Participarea redusă se explică în parte prin lipsa de interes a scriitorilor vârstnici, prin opoziția câtorva „directori de conștiință” față de scopul strict profesional al societății, precum și prin neadmiterea criticilor literari, clauză împotriva căreia a protestat vehement, încă în faza preparativelor, Ilarie Chendi. În acest context adunarea aproape a trecut neobservată în ziarele și revistele vremii. „Subrezenia” construcției nu putea să ducă decât la o „moarte timpurie” (Ion Scurtu). Faptul devine evident la mijlocul anului următor, când, climatul literar înrăutățindu-se mult, reluarea eforturilor se impune cu stringență. Trăgând învățămintele eșecului, D. Anghel și St. O. Iosif lansează, în iulie 1909, un apel pentru organizarea unui congres al scriitorilor, idee la care se asociază și Chendi. Imposibilitatea concretizării ei imediate a dus la întemeierea unei noi societăți scriitoricești, un comitet format

1. George Tofan, 2. Caton Theodorian, 3. A. de Herz, 4. Liviu Marin, 5. Mihail Sadoveanu, 6. Sextil Pușcariu, 7. Emil Gârleanu, 8. Cincinat Pavelescu, 9. Ion Minulescu, 10. D. Anghel

din șaisprezece membri, întrunit la 21 august, sub președinția lui D. Anghel, fixând data adunării de constituire pe 2 septembrie. Inițiativa a fost promovată de presă, ziarul „Minerva” lansând, prin redactorul Vasile Savel, o anchetă privitoare la necesitatea înființării asociației și la posibilele ei obiective. Ancheta are succes, la chestiunile în discuție răspunzând C. Rădulescu-Motru, Ioan Adam, Ilarie Chendi, E. Lovinescu, Mihail Sadoveanu, Ion Scurtu, D. Anghel, St. O. Iosif și N. N. Beldiceanu, precum și N. Iorga, Simion Mehedinți, Corneliu Moldovanu, Dimitrie Teleor, Aurel Alexandrescu-Dorna ș.a., textele fiind inserate în periodicele pe care le conduceau sau la care colaborau. Numai N. Iorga se împotrivesc inițiativei, considerată a nu se ridica la înălțimea „rosturilor adevărate ale literaturii naționale”. Adunarea de constituire a avut loc la data fixată, în amfiteatrul Liceului „Gh. Lazăr” din București, tot sub președinția lui D. Anghel. S-au întrunit douăzeci și cinci de literați, tot atâția – aflați în Bucovina, Transilvania sau în alte localități din țară – dând procură colegilor prezenți sau trimițând scrisori de aderare. S-au discutat titlatura și statutul societății, a fost ales comitetul și s-a schițat un plan de activitate, scopul **S.S.R.** fiind detaliat astfel: apărarea drepturilor și intereselor morale și materiale ale scriitorilor, sprijinirea prin împrumut a scriitorilor asociați, ajutorarea văduvelor și copiilor orfani ai societărilor, precum și a scriitorilor tineri și de talent. S-au stabilit felul membrilor – activi, de onoare și donatori – și condițiile de admitere. În cazul membrilor activi, se preciza că sunt necesare actul de naționalitate română, lista operelor, aderarea la statute. (Cea dintâi condiție va crea unele probleme, întrucât mulți participanți la adunare – originari din Transilvania, Bucovina, Macedonia – aveau cetățenie străină.) S-a hotărât, de asemenea, să fie invitați în societate scriitorii vârstnici și criticii de vază, lăsând la latitudine lor încadrarea ca membri activi sau „de onoare”. Comitetul ales a fost următorul: președinte – Mihail Sadoveanu, vicepreședinte – D. Anghel, secretar-bibliotecar – Em. Gârleanu, membri – Artur Stavri, Octavian Goga, St. O. Iosif, Ilarie Chendi, Ion Minulescu, Zaharia Bărsan, cenzori – E. Lovinescu și Cincinat Pavelescu. S-a mai decis ca, pentru formarea unui fond cât mai substanțial, să se organizeze conferințe, șezători literare, reprezentații dramatice etc. în orașe din Regat, precum și în Transilvania, Bucovina, să se procure un sediu, să se publice un buletin al societății și să se facă demersuri pentru recunoașterea ei oficială. În lunile următoare comitetul a oferit președinția de onoare reginei Carmen Sylva și a încercat să îi atragă pe scriitorii vârstnici. Dintre ei, cel mai deschis, mai sensibil la problemele tinerilor părea Al. Vlahuță. Dar acesta, obținând promisiunea unui ajutor financiar din partea ministrului Spiru Haret, lansează o subscripție publică prin ziarul „Universul” (la care colabora), pentru înființarea unei „edituri a scriitorilor”, instituție ce urma să fie pusă nu sub egida **S.S.R.**, ci a unui consiliu format din colegii săi de generație. Ca atare, comitetul societății a respins proiectul, care a și eșuat ulterior. Deoparte s-au ținut Titu Maiorescu, Ioan Slavici, Barbu Delavrancea, I. L. Caragiale. Fricțiuni, cauzate îndeosebi de atitudini politice, l-au îndepărtat pe C. Rădulescu-

Motru de societate, doar Mihail Dragomirescu devenind membru în 1911. Invitat să adere, C. Dobrogeanu-Gherea a reproșat, într-o scrisoare deschisă adresată lui D. Anghel, condiționarea admiterii nu de valoarea operei, ci de „certificatul de naștere”, declarând în chip ironic că nici nu și l-ar putea procura, deplasarea în Rusia fiind pentru el primejdioasă. În fapt, cum va arăta în răspunsul său D. Anghel, criticul îndeplinea prima condiție, având cetățenie română. Poziția lui Gherea va fi însușită de mai mulți scriitori și publiciști evrei neîmpământeniți, care vor crea o atmosferă nefavorabilă noii societăți. Polemicile se vor învenina, ajungându-se ca **S.S.R.** să ceară Parlamentului, în ianuarie 1910, respingerea legii de împământenire a criticului Eugen Porn. Apariția în noiembrie 1909 a revistei „Cumpăna”, sub redacția a patru membri ai comitetului – D. Anghel, Ilarie Chendi, St. O. Iosif, Mihail Sadoveanu –, pare multora o acțiune secesionistă și e cât pe ce să conducă la destrămarea societății. Ruptura dintre „dioscurii” Anghel și Iosif va avea și ea urmări nefavorabile. Activitatea rămâne, totuși, destul de intensă. În primele șase luni se organizează șezători literare la Ploiești, Buzău, Galați, Piatra Neamț, precum și un veritabil turneu în Bucovina. Se amenajează, de asemenea, un sediu provizoriu, cu bibliotecă și obiecte de artă provenite din donații, într-un apartament din hotelul „Luvru”, sediu care cade pradă flăcărilor în ianuarie 1911. Pierderile materiale sunt compensate de câștigul de prestigiu realizat în șezătorile de mare impact de la Sibiu (martie 1911) și Arad (aprilie-mai 1911). La a doua adunare generală, în noiembrie 1911, sunt validați nu mai puțin de treizeci și șapte de noi membri, printre care Al. Macedonski, I. Al. Brătescu-Voinești (ulterior, considerat ca fondator), Duiliu Zamfirescu, Mihail Dragomirescu, precum și tinerii Tudor Arghezi, Gala Galaction, N. Davidescu; se alege un nou comitet, sub președinția lui Emil Gârleanu, când **S.S.R.** este recunoscută ca persoană morală, prin legea votată la 21 ianuarie 1912 în Camera Deputaților și la 22 februarie 1912 în Senat și publicată la 22 martie 1912. Se îndeplineau astfel formele cerute pentru primirea donațiilor și a subvențiilor. Prima subvenție, acordată de ministrul C. C. Arion, de 3 000 de lei, a fost împărțită societărilor. S-a tipărit acum și „Almanahul Societății Scriitorilor Români” (pe 1912 și 1913), nu însă și buletinul proiectat. Până la intrarea României în războiul mondial, deși nu e scutită de unele convulsii, **S.S.R.** se consolidează. În urma adunării generale din noiembrie 1912, când este ales președinte Mihail Dragomirescu, se retrag Al. Davila, I. Al. Brătescu-Voinești, D. Anghel, Natalia Anghel, precum și Mihail Sadoveanu și „prieteni săi ieșeni” (dintre care unii vor reveni). Cu toate acestea, societatea se fortifică: în 1912 sunt admiși zece membri noi, în 1914 optsprezece, iar în 1915 zece. Conform primului buletin al societății (tipărit în 1916), în iunie 1915, la încheierea celui dintâi mandat prezidențial al lui George Diamandy, în societate erau o sută opt membri, dintre care treizeci și trei fondatori. Numărul ultimilor nu era însă exact, șase fiind omiși din eroare, lucru ce se va corecta la următoarele adunări generale. Avera societății se mărise, grație subvenției anuale, unui legat de 10 000 de lei

al regelui Carol I, precum și cotizațiilor ori încasărilor provenite de la șezători literare și spectacole teatrale. Societatea inițiasă comemorarea unor scriitori, ridicarea de monumente etc. Pe durata conflagrației mondiale activitatea **S.S.R.** diminuează. Președinți devin Duiliu Zamfirescu (1916) și Mihail Sadoveanu (1917–1919), ștafa fiind preluată apoi de Mihail Dragomirescu (1919–1921). Sub conducerea lui, adunarea generală din 21 martie 1920 hotărăște excluderea scriitorilor „care se vor fi dovedit că au colaborat cu gazetele vrăjmașe” (în timpul ocupației germane a capitalei), însă măsura nu a fost pusă în practică, de vreme ce ulterior cei în cauză (Tudor Arghezi, Gala Galaction, Dem. Theodorescu ș.a.) figurează pe lista societărilor. Unirea are ca efect o creștere masivă a numărului de membri ai **S.S.R.** Președintele Corneliu Moldovanu (1921–1923) chiar declară că a urmărit „atragera tuturor scriitorilor români” în societate. La începutul celui de-al doilea mandat al său figurau două sute douăzeci și trei de membri activi, iar în anii următori, sub președinția lui Mihail Sadoveanu (1923–1924) și Octavian Goga (1925), se adaugă încă patruzeci. Prezența multor diletanți a făcut ca, odată cu venirea la conducere a lui Liviu Rebreanu (1925–1932), să se procedeze la modificarea statutelor și la instituirea unei comisii care să îi îndepărteze pe cei ce nu îndeplineau condițiile de admitere. Încrederea de care se bucură **S.S.R.** face ca o tentativă secesionistă, Asociația Scriitorilor Independenți, inițiată de Romulus Dianu în 1933, să eșueze și ca asociațiile scriitoricești înființate pe criterii regionale să nu o concureze câtuși de puțin. Datorită poziției sociale a celor care cultivau literatura, precum și capitalului simbolic al unora (Octavian Goga, Al. Lapedatu, Ion Pillat, Nichifor Crainic, Liviu Rebreanu, Mihai Ralea ș.a.), tradus și prin pătrunderea lor în funcții înalte ale puterii legislative sau executive, pe parcursul celor două decade care au urmat primului război mondial **S.S.R.** primește o serie de subvenții din partea unor ministere (al Instrucțiunii, al Artelor, al Finanțelor, al Muncii, al Internelor etc.), al altor instituții. Li s-au adăugat, în anumiți ani, o cotă din profitul Cazinoului constantean, o cotă din valoarea „timbrului” instituit cu prilejul Lunii Bucureștilor, precum și plăți pentru „controlul” filmelor. După multe promisiuni neonorate, Primăria capitalei a donat în 1934 un teren central (pe bulevardul Carol I), în valoare de circa 4 500 000 de lei, destinat unui Palat al Scriitorilor. În anul următor, la inițiativa generalului N. M. Condiescu (președinte între 1935 și 1939), se constituia un fond pentru construirea edificiului care, datorită unor donații (din partea regelui Carol al II-lea, a unor ministere și bănci), ajunge repede la aproape 6 800 000 de lei. La veniturile societății au contribuit în mică măsură cotizațiile membrilor (mai întotdeauna neincasate la timp), beneficiile unor șezători literare și spectacole teatrale, încasările la baluri organizate ad-hoc, exploatarea a două cinematografe (la Brașov și Arad) etc. O lovitură puternică a fost însă crahul (în 1931) al Băncii Marmorosch-Blank, la care **S.S.R.** avea un depozit de peste 10 000 000 de lei, din care a recuperat doar o mică parte. După primul război mondial s-au acordat pensii soțiilor și copiilor unor scriitori decedați, dar și unor

scriitori în dificultate. Societatea va fi degrevată de acest capitol în 1939, ca urmare a înființării de către Ministerul Muncii, condus de Mihai Ralea, a Casei de Pensii a Scriitorilor. An de an s-au dat însă ajutoare al căror total era practic de două ori mai mare decât cel al pensiilor. În 1936 Primăria capitalei a decis să împrăștierească în fiecare an cu locuri de casă câte cinci scriitori, dar măsura s-a aplicat doar în acest exercițiu financiar. O importantă activitate, cu rol dublu, de răsplătire materială, dar și de consacrare, a fost acordarea de premii. Conform unui regulament adoptat în 1924, premiile **S.S.R.** erau de două categorii: cele înființate de societate și cele înființate de particulari, instituții, autorități etc.. În prima categorie s-au încadrat trei premii anuale (primele două pentru poezie și pentru proză, al treilea fiind uneori pentru debut, alții pentru traducere ori pentru sonet etc.), iar în cea de-a doua categorie intrau alte premii, îndeobște mai substanțiale: Premiul „I. Al. Brătescu-Voinești”, pentru roman (20 000, apoi 25 000 lei), Premiul „C. A. Rosetti”, instituit de ziarul „Viitorul” în anii 1924–1930 (20 000 de lei), Premiul „Socec”, pentru poezie (10 000 lei), Premiul „Regele Carol II” în intervalul 1934–1940 (25 000 lei), precum și altele, din donații particulare (Premiul „Ștefan I. Costacopol”, de 6 000 lei, pentru critică, în anii 1931–1945) ori din premiile restituite. Presa anilor interbelici abundă în nemulțumiri și contestări ale deciziilor luate de comisiile de premiere, dar se poate spune că pe ansamblu erorile flagrante au fost foarte puține. Astfel, în domeniul prozei au beneficiat de premii Calistrat Hogaș (1922), Gh. Brăescu (1923), Lucia Mantu, Jean Bart și Liviu Rebreanu (1924), Henriette Yvonne Stahl, Gh. Brăescu și N. Davidescu (1925), Eugen Boureanu, Liviu Rebreanu și I. A. Bassarabescu (1926), Eugen Boureanu, V. Demetrius și Vasile Savel (1927), Hortensia Papadat-Bengescu, Emanoil Bucuța și Ion Foti (1928), I. C. Vissarion, N. Davidescu, V. Demetrius (1929), Al. Cazaban, Gh. Brăescu și Mateiu I. Caragiale (1930), I. Petrovici, Camil Petrescu (1931), Sergiu Dan și G. M. Zamfirescu (1932), G.M. Vlădescu și Gala Galaction (1933), Mircea Damian și Victor Ion Popa (1934), Anton Holban, Neagu Rădulescu, Horia Furtună, Mihail Celarianu și Octav Desilla (1935), Hortensia Papadat-Bengescu și Mircea Eliade (1936), Mircea Gesticone, Ludovic Dauș și Ioan Missir (1938), G.M. Zamfirescu și Radu Boureanu (1939). Pentru poezie au fost distinși cu diferite premii George Gregorian și Al. T. Stamatiad (1922), Claudia Millian și G. Talaz (1923), N. Davidescu și Corneliu Moldovanu (1924), Ion Foti, Const. Rîuleț și Adrian Maniu (1925), Aron Cotruș, I. Dongorozi, Radu Gyr și G. Bacovia (1926), Perpessicius, George Dumitrescu, Artur Enășescu și Ion Pillat (1927), V. Voiculescu, Zaharia Stancu și Radu Boureanu (1928), Mihail Celarianu, Tudor Arghezi și G. Talaz (1929), Ion Barbu, Lucian Blaga și Eugen Jebeleanu (1930), Eugeniu Sperantia, Al. T. Stamatiad (1931), Ilarie Voronca, D. Nanu și Virgil Gheorghiu (1932), Radu Boureanu și Dan Botta (1933), George Dumitrescu, N. Crevedia, Simion Stolnicu și Maria Banuș (1934), Mircea Streinul, Emil Gulian, Adrian Maniu și Vlaicu Bârna (1935), Ștefan Baciu (1936), Iulian Vesper, Teofil Lianu și

Șerban Bascovici (1938), Mihail Celarianu, Emil Giurgiuca, Radu Gyr și Aurel Chiurescu (1939). De-a lungul aceleiași perioade **S.S.R.** inițiază sau participă la comemorarea scriitorilor dispăruți, precum și la sărbătorirea, cu diverse prilejuri, a unor figuri marcante. Se întăresc și legăturile cu PEN-Clubul internațional și cu societățile scriitoricești din alte țări, ai căror reprezentanți sunt invitați în România. În reciprocitate, membri ai comitetului sunt solicitați să participe la întâlniri sau la congrese internaționale. Declanșarea celui de-al doilea război mondial își va pune amprenta asupra activității **S.S.R.**, la conducerea căreia se află, după moartea lui N. M. Condiescu, N. I. Herescu. Răpirea Basarabiei, Dictatul de la Viena, cedarea Cadrilaterului vor avea drept consecință ca un număr important de scriitori să ajungă la statutul de refugiați, cărora societatea le va acorda ajutoare. În condițiile schimbării de regim politic din 6 septembrie 1940, comitetul e forțat să se alinieze politicii rasiste și la 4 octombrie va hotărî „să ridice calitatea de membru activ” unui număr de unsprezece scriitori: F. Aderca, Camil Baltazar, Sergiu Dan, A. Dominic, Scarlat Froda, Virgil Monda, I. Peltz, Mihail Sebastian, Leopold Stern, A. Toma și Ilarie Voronca. A fost obligat, de asemenea, să renunțe la construirea Palatului Scriitorilor, fondul fiind subscris la împrumutul intern „pentru înzestrarea armatei”. Dar „bonurile” își vor pierde valabilitatea în urma naționalizării băncilor din 11 iunie 1948. Diminuarea subvențiilor și a celorlalte venituri, creșterea cuantumului ajutoarelor și împrumuturilor au făcut să se reducă numărul premiilor acordate. Astfel au fost distinși doar Nicolae Ottescu, Ruxanda Levente, George Lesnea, Pompiliu Constantinescu, Virgil Gheorghiu, George Ionescu și Șerban Bascovici (1940), Henriette Yvonne Stahl, V. Demetrius, Al. Busuiocanu, Eugen Balan, Radu Tudoran, Dumitru Almaș, Dragoș Protopopescu, Otilia Cazimir, Ion Buzdugan și Stelian Constantin-Stelian (1941), Al. A. Philippide, Mihail Șerban, Aron Cotruș, Ovidiu Papadima, Radu Boureanu, Octav Sargețiu, Mircea Mărcoiu, Laura Dragomirescu (1942). Totuși, relațiile cu societăți similare din țări precum Italia, Germania, Spania, Franța, Croația, Slovacia, Finlanda nu sunt întrerupte. Evenimentele din august 1944 produc o cotitură radicală și în viața **S.S.R.** La începutul lunii următoare un grup de treizeci de scriitori convoacă o adunare generală, motivată de absența președintelui N. I. Herescu (aflat în străinătate și în imposibilitate de a se întoarce) și de existența în comitet a unor persoane compromise de colaborarea cu regimul antonescian. Întrunită la 25 septembrie, adunarea va fi declarată legal constituită, deși lipseau mulți membri ce nu locuiau în capitală. Sunt prezenți scriitorii evrei excluși în 1940, se alege comitetul, cele mai multe voturi întrunind „lista pe care se afla președinte Victor Eftimiu”. Ca membri figurau N. D. Cocea, Hortensia Papadat-Bengescu, Cezar Petrescu, Al. Cazaban, Mihail Celarianu, Zaharia Stancu (care demisionează, în locul său fiind cooptat Perpessicius), Mihai Beniuc, Lucia Demetrius, Radu Boureanu, Cicerone Theodorescu și Eugen Jebeleanu. Până la sfârșitul lunii noiembrie, în ședințe succesive, noul comitet hotărăște excluderea unui mare număr de membri, alți

patruzeci și șase fiind suspendați („li se acordă dreptul să-și justifice activitatea lor trecută”). Oricum, din lista prezentată în buletinul tipărit în 1945, rezultă că au fost epurați douăzeci și opt de scriitori. Între aceștia, în chip neașteptat, nu se află câțiva care fuseseră deja condamnați sau măcar blamați public (N. Davidescu, N. Crevedia, Marta D. Rădulescu), nici câțiva ce refuzau să se întoarcă în țară (Aron Cotruș, Mircea Eliade, Al. Busuiocanu). În locul celor eliminați au fost „chemați” douăzeci de „scriitori valoroși”, și anume Maria Banuș, Ury Benador, Geo Bogza, G. Călinescu, I. Călugăru, Emil Dorian, Alexandru Kirițescu, Barbu Lăzăreanu, George Magheru, Alexandru Mironescu, Dinu Nicodin, Miron Radu Paraschivescu, Dan Petrașincu, Ion Pas, Al. Rosetti, George Silviu, H. Sanielevici, Tudor Teodorescu-Braniște, Radu Tudoran și Gheorghe Zane. În *Darea de seamă asupra activității comitetului*, prezentată la 27 mai 1945, președintele Victor Eftimiu consideră excluderile efectuate ca „înregistrarea decesului moral” al scriitorilor în cauză, vinovați „nu numai că au susținut o cauză politică nedreaptă, dar au încercat să schimbe făgașul culturii tradiționale românești”. Motivația venea după constatarea transformărilor din țară („pe culmi bate vântul înnoirilor sociale, fâlfâie drapelul de culoarea răsăritului și sună trâmbița chemării la muncă”), circumstanță în care „rostoposul societății noastre este nu numai îmbunătățirea stării materiale a scriitorului, dar și înălțarea lui la rangul de lampadofor, de conducător spiritual al neamului și de vrăjitor al sufletului celor mulți”. Se răspundea astfel, într-un limbaj ce va deveni obligatoriu, politici guvernanților de a face din **S.S.R.** o pârghie pentru atingerea unui obiectiv de mare utilitate în epocă - o literatură integral dirijată. De altminteri, rolul profesional al asociației este în mare parte cedat Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști, organism înființat în august 1945, mult mai ușor de manipulat, care va distribui în anii următori și recompense materiale, și pedepsele (concretizate în excluderi, precum, de pildă, cele din octombrie 1947). Cu epurările și „chemările” efectuate în 1944-1945, numărul membrilor **S.S.R.** se ridică la două sute șazeci și opt. Alți treizeci și doi de scriitori au fost admiși în adunarea generală din mai 1946 și probabil că la fel de mulți solicitanți au fost primiți la adunarea generală din 14 septembrie 1947, în cadrul căreia este ales din nou președinte Victor Eftimiu. Din comitet mai fac parte acum Gala Galaction, N. D. Cocea, Cezar Petrescu, Mihail Celarianu, Ion Popescu-Puțuri, Lucia Demetrius, Ion Călugăru, Cicerone Theodorescu, Dinu Bondi, Zaharia Stancu - membri, Carol Ardeleanu și Dumitru Corbea - cenzeni, Vintilă Russu-Șirianu și Geo Bogza, Teofil Rudenco, Agatha Bacovia, A. Toma și C. Argeșanu - juriul de onoare, Camil Baltazar, Aurel Baranga, Oscar Lemnar, Tudor Șoimaru și Sașa Pană - supleanți. La adunare Zaharia Stancu rostește un discurs ce condamnă răspicat „rezerva în care stăruie unii scriitori față de regimul de democrație populară și față de noua orientare în cultura noastră”. La 28 septembrie are loc la Cluj Adunarea Scriitorilor Maghiari din România, unde se hotărăște aderarea la **S.S.R.** În consecință, la adunarea din ianuarie 1948 asociația își schimbă numele în Societatea

Scriitorilor din România, iar în locul lui Victor Eftimiu, care demisionează (fusesse numit la direcția Teatrului Național din București), este ales Zaharia Stancu. În urma apariției unui „decret pentru stimularea activității științifice, literare și artistice”, se convoacă adunarea generală a societății având pe ordinea de zi reorganizarea ei. Conferința Scriitorilor din RPR, ținută în intervalul 25-27 martie 1949, „în prezența conducerii de partid și de stat” și a unor oaspeți străini (Marcel Villard și Aimée Césaire), decide transformarea Societății Scriitorilor din RPR în Uniunea Scriitorilor din RPR, pe bază unui nou statut, precum și înființarea Fondului Literar.

Repere bibliografice: Ilarie Chendi, *Societățile Scriitorilor Români*, NRR, 1909, 6; Emil Gârleanu, *Când s-a fondat Societatea Scriitorilor Români*. Întâiul ei comitet, actualul, „Proza”, 1914, 2; Arghezi, *Scrieri*, XXIII, 283-284, 363-366; D. Teleor, *Societatea Scriitorilor Români (Un mic istoric)*, BSS, 1916; [Informații], BSS, 1916-1945; Virgil Caraivan, *Când a fost întemeiată Societatea Scriitorilor Români (Contribuțiuni la istoricul societății)*, „Răzășul”, 1926, 1; Victor Ion Popa, *Societatea Scriitorilor Români*, „Boabe de grâu”, 1934, 10; G. Tutoveanu, *Societatea Scriitorilor Români*, „Curentul familiei”, 1943, 25 decembrie; Liviu Malița, *Eu, scriitorul. Condiția omului de litere din Ardeal între cele două războaie mondiale*, Cluj-Napoca, 1997; Ion Munteanu, *Istoricul Societăților Scriitorilor Români (1899-1949)*, București, 1998; Teodor Vărgolici, *Istoricul Societății Scriitorilor Români (1908-1948)*, București, 2002. V. D.

SOLACOLU, Barbu (5.III.1897, București - 30.X.1976, București), poet, memorialist și traducător. Este fiul Victoriei (n. Petrescu) și al lui Victor Solacolu, magistrat, doctor în drept la Liège. Numele, potrivit mărturiei scriitorului, nu ar fi decât traducerea în limba turcă a poreclei Anghel Stângaciu, pe care o primise străbunicul său, Dimitrie Hagi, un bogat negustor și zaraf. Cursurile primare le-a făcut la Școala „Golescu” din cartierul bucureștean Antim (1904-1907), iar pe acelea gimnaziale la Liceul „Gh. Lazăr”, de unde se transferă la secția clasică a Liceului „Sf. Sava”, absolvit în 1914. În ultimele clase este coleg cu Dragoș Protopopescu și cu Ion Vinea, de care, ca și de Ion Barbu sau de Tudor Vianu, îl va lega o prietenie durabilă. Se înscrie la Facultatea de Drept și la Facultatea de Litere și Filosofie ale Universității bucureștene. Acum se apropie de Ovid Densusianu și participă la ședințele cenaclului de la revista „Vieța nouă”. Ia parte la campaniile militare din 1917 și 1918. După încheierea păcii își susține licența în drept în decembrie 1918, iar în 1920 pleacă în Germania. Va frecventa, la Universitatea din Berlin, cursuri de filosofie, economie, științe politice și geografie cu profesorii Werner Sombart, Alois Riehl, Heinrich Herkner și Albrecht Penk. Obține, în 1923, titlul de doctor în filosofie și științe economice și se întoarce în țară, pentru a se dedica unei cariere de tehnocrat, fiind, între altele, consilier în Ministerul de Finanțe și în Ministerul de Externe sau la Uniunea Camerelor de Comerț, secretar general al unei bănci, profesor onorific la Academia de Înalte Studii Comerciale. Primele încercări literare datează din anii terminali ai liceului. Debutează cu versuri la „Flacăra”, în 1912, și continuă să publice, până în 1916, mai ales în periodice de orientare simbolistă și

modernistă („Sărbătoarea eroilor”, „Rampa”, „Convorbiri literare”, „Vieța nouă”, „Versuri și proză”, „Vremuri nouă”), alte poezii, schițe, cronici și articole. După întoarcerea din război reia colaborarea la „Vieța nouă”, scrieri apărându-i și în „Sburătorul”, „Analele literare”, „Duminica ortodoxă”, „Viața românească”, „Ramuri”, „Universul literar”, dar și în seria a doua a revistei „Cuvântul liber” sau în „Contemporanul”. Prezența în periodicele de după 1925 devine tot mai sporadică și, câștigat de preocupările profesionale, va semna, în primul rând, studii și articole de economie, finanțe sau analiză politică. Din 1923, pentru un răstimp, este redactor la „Neamul românesc” și, potrivit propriilor mărturisiri, un colaborator apropiat al lui N. Iorga. Mai târziu, în 1932, se realizează partidului condus de Al. Marghiloman, al cărui prieten va rămâne, și ia direcția unui cotidian politic efemer, „Pământul nostru”. Membru al Societății Scriitorilor Români din 1920, când îi apare placheta *Umbre pe drumuri*, demisionează șase ani mai târziu. Un eseu dedicat lui F. M. Dostoievski este tipărit la Berlin în 1922 și tot atunci la București, într-o variantă românească. Versurile compuse, tot mai rar, în anii următori vor fi strânse în 1968 într-o carte ce reia titlul *Umbre pe drumuri*. Amintirile lui S., de fapt doar o parte din numeroasele pagini redactate în anii primului război mondial, însoțite de o scrisoare a lui Al. Marghiloman, apar abia în 1974. Încă din adolescență a tradus cu o surprinzătoare

aplicație o integrală a poeziilor lui Maurice Maeterlinck (împreună cu Al. Westfried, autor, de asemenea, al câtorva transpuneri). Alte versiuni, din Ronsard, Shakespeare (sonetele 43, 102, 117 și 146), Goethe, Alfred de Vigny, Baudelaire, Carducci, Mallarmé, Elisabeth Barrett Browning, Robert Browning, Valéry, Apollinaire, incluse în volumul din 1968, confirmă vocația talmăcitorului de poezie. Experiența obținută prin realizarea unei transpuneri în limba română a comediei *Flori de portocal* de Roberto Bracco („Rampa”, 1912) l-a îndemnat, poate, să încerce și unelele dramaturgului. Piesa *Coșofana*, premiată la concursul Asociației Cronicarilor Dramatici și Muzicali (1922), va fi inclusă în repertoriul Teatrului Național din București (1926), iar versiunea sa la *Henric al VI-lea* va fi cuprinsă în edițiile succesive din teatrul lui Shakespeare. A semnat și cu inițiale ori cu pseudonimele Barsol, Falstaf, Solo, S. Barbu.

Percepția asupra versurilor lui **S.** este diferită de la un critic la altul. G. Călinescu le crede încadrabile într-o poezie a „profesiunilor” și îl vede pe autor „înduișat de soarta proletarului”. Alteori sunt apropiate de lirica lui St. O. Iosif, de a lui Ion Pillat, pe care l-ar precede în realizarea unei sinteze de sensibilitate modernă în forma clasică (Șerban Cioculescu), și chiar de poezia lui G. Bacovia. Versul lui **S.** are, totuși, un sunet adesea particularizat. Este o lirică în care sensibilitatea omului modern, ieșit din experiența traumatizantă a războiului, obține, printr-o transcripție abilă formal, dar pornită din profunzimile eului, o surprinzătoare aparență clasică. Interesului pentru trecut, estompat cu meșteșug, i se asociază o descripție mai mereu sigură, cu intruziuni de straniu, a unui peisaj rural nicidecum copleșit de paseism, ca la sămănătoriști. Din recuzita simbolistă se recurge, cu măsură, la elemente caracteristice, între care nostalgia depărtărilor ori misterul acvatic. Cel mai adesea poetul se lasă în voia satisfacției pe care i-o oferă o rimă rară sau bogată, o aliterare savantă, fără a sacrifica, prin aceste jocuri prozodice, încercate mai ales în sonete, nimic din autenticitatea sentimentului. Cartea de amintiri a lui **S.**, *Evocări. Confesiuni. Portrete* (1974), are un conținut compozit. Prima secțiune, *Pagini de memorial*, un fragment dintr-un text redactat înainte de 1945 și păstrat în manuscris, coboară în timp spre anii copilăriei, aducând în prim-plan vechiul neam al Solacolilor, cu numeroasele lui încrengături de rudenie, pe fundalul Bucureștilor de la sfârșitul veacului al XIX-lea, cu întreg picturalul și insolitul lor. Memorialistul este adesea furat, cu sau fără voie, de jocul, aparent aleatoriu, al unor evenimente pe care le retrăiește cu intensitate. El face să prindă viață o avalanșă de întâmplări, anecdote, aduceri-aminte. Le adaugă izbutite schițe de portret ale unor personalități cunoscute de aproape – bunicul său, generalul medic Zaharia Petrescu, omul politic Constantin Nacu, generalul Constantin Iarca, C. I. Istrati ș.a. – ori ale unor figuri pitorești. **S.** este un portretist remarcabil care, dacă nu poate să își controleze întotdeauna pornirile subiective, reușește aproape de fiecare dată să afle formulări adecvate, pline de înțelegere, pentru a defini oamenii, reînsuflețiți pentru o clipă prin darul evocării. Locurile prin care destinul

i-a purtat pașii sunt „desenate” cu finețe, precizie și culoare; la fel, străzi, clădiri care au dispărut, „maidane” ale unui oraș încă patriarhal, desfășurat într-un decor ce amintește de târgurile Orientului, dar și impulsivat de ambițiile modernizării, ale europenizării. Specialistul în economie și în științele politice nu se dezmințe, el retrăiește totul dintr-o perspectivă a actualității, și analitică, adesea critică, dar și învăluită într-un halou nostalgic. Observații profunde, subtile, caracterizări pregnante contribuie la refacerea climatului social. Nu se dezmințe însă nici moralistul, preocupat, fără să plictisească, de relevarea semnificațiilor etice ale faptelor relatate. Secțiunea a doua, datând după 1965, include, într-o alcătuire bine gândită, mărturisiri și portrete ale celor care i-au marcat lui **S.**, într-un fel sau altul, anii de formare, precum și ale prietenilor din perioada studiilor. Al. Macedonski, la al cărui cenaclu a citit versuri, N. Iorga, cel care îl prețuia, dar care nu i-a iertat „dezertarea” de la „Neamul românesc”, Ovid Densusianu, mentorul de la „Vieața nouă”, de care o neînțelegere minoră avea să îl îndepărteze pentru totdeauna, sunt doar o parte dintre cei invocați. Li se alătură „prietenul fantasmă” – Ion Barbu, celălalt prieten de o viață – Ion Vinea, apoi Tudor Vianu, I. M. Rașcu, Eugeniu Speranția ș.a. Eseul dedicat în 1922 lui F. M. Dostoievski, între primele la noi, pornește de la datele oferite de biografia scriitorului rus, pentru a încerca, sprijinit și pe părerile lui Léon Daudet, Jacques Rivière, J. Kessel ori Stefan Zweig, o situare a operei, văzută sub imperiul „suferinței și al umilinței”, în cadrele literaturii europene. Plecând însă de la personajele dostoievskiene, textul e și o percutantă analiză critică a situației din Rusia anilor '20 ai secolului al XX-lea.

SCRIERI: *Umbre pe drumuri*, București, 1920; *Dostojevski als Sozialreformer*, Berlin, 1922; ed. (*Dostojevski*), București, 1922; *De Saint-Simon*, București, 1925; *Regionalism cultural, categorie organică și socială*, București, 1925; W. Sombart. În *marginile omului și a operei*, București, 1930; *Umbre pe drumuri*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1968; *Evocări. Confesiuni. Portrete*, postfață Mihai Gafta, București, 1974. **TRADUCERI:** Shakespeare, *Henric al VI-lea*, în Shakespeare, *Opere*, VI, București, 1958; Pierre de Ronsard, *Poezii*, îngr. și pref. Valentin Lipatti, București, 1959; *Sonete de dragoste*, Timișoara, 1994; Giosuè Carducci, *Scieri alese*, introd. Nina Façon, București, 1964 (în colaborare cu Tudor George și Nina Façon); William Styron, *Marșul cel lung*, București, 1967; Cyprian Ekwensi, *Savana în flăcări*, București, 1969; Elizabeth Barrett Browning, *Sonetele unei portugheze*, București, 1971.

Repere bibliografice: Mișcarea literar-artistică, „Viitorul”, 1914, 2 217; Ion Vinea, „Umbre pe drumuri”, ADV, 1920, 11 056; [Ovid Densusianu], „Umbre pe drumuri”, VAN, 1920, 4–6; Lovinescu, *Scieri*, IV, 673; Deschiderea stagiunii Teatrului Național, „Viitorul”, 1926, 5 547; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 851, *Ist. lit.* (1982), 936; Dumitru Micu, *Poezia în „Vieața nouă”*, LL, 1967; Dumitru Micu, „Umbre pe drumuri”, GL, 1968, 19; Virgil Gheorghiu, „Umbre pe drumuri”, VR, 1968, 11; Ciopraga, *Lit. rom.*, 427; Florin Mihăilescu, *Un memorialist de vocație*, VR, 1974, 12; Cioculescu, *Itinerar*, III, 243–248; Dorin Tudoran, [Interviu cu Barbu Solacolu], LCF, 1975, 22; Paul Daniel, *Barbu Solacolu*, RL, 1976, 45; [Barbu Solacolu], RMB, 1976, 9 960; Micu, *Lecturi*, 152–153; Iliescu,

Poezia, 124-125, 253-254; Tacciu, *Romant. rom.*, II, 249-250; *Dict. scriit. rom.*, IV, 287-289.

R. Z.

SOLCAN, Pan (25.V.1924, Botoșana, j. Suceava), prozator. Este fiul Todosei (n. Leșan) și al lui Porfir Solcan, agricultori, urmași ai bejenarilor ardeleni din zona Năsăudului (Ilva Mare), ajunși în Bucovina în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Urmează școala primară în comuna natală, apoi cursurile Liceului „Ștefan cel Mare” din Suceava și susține bacalaureatul în 1945. Obține licența în științe politice la Universitatea din București. Locuiește până în 1968 la Suceava, unde lucrează la ziarul local și, ulterior, în calitate de corespondent al „României libere”, precum și ca inspector sau metodist la Casa Regională a Creației Populare. În 1968 se transferă la București în redacția ziarului „România liberă”, unde va funcționa până în toamna anului 1975, ca redactor, șef de secție și redactor-șef adjunct. Trece apoi în redacția revistei „Tribuna României”, întâi ca șef de secție, apoi ca redactor-șef adjunct. În 1984 a fost detașat, un an, la Redacția publicațiilor pentru străinătate, unde e redactor-șef adjunct. Ca prozator, a debutat cu un fragment din romanul *Căderea* în „România literară” din 1978, iar în volum cu același roman, apărut în 1980. A mai colaborat la „Contemporanul”, „Cronica”, „Bucovina literară” ș.a.

Începând din 1980 **S.** publică, o dată la doi-trei ani, câte un roman masiv, construit cu grijă și într-o expresie aleasă, care curge continuu și dens, cu dialoguri și monologuri interioare topite într-un orizont uniform, caracterizat de introspecție și analiză psihologică făcută cu rafinamentul sesizării unei multitudini de variații. Critica a relevat încă de la apariția primei cărți, *Căderea*, care ilustrează romanul realist și prezintă toate trăsăturile unei opere de maturitate, capacitatea autorului de a stăpâni mijloacele genului, și anume siguranța construcției, suflul epic, prezentarea acțiunii în planuri spațiale și temporale concurente, proprietatea limbajului și profunzimea psihologică (Dumitru Radu Popa). Personaje reprezentative sunt grupate în jurul inginerului Valeriu Petran, un personaj-conștiință, prin care **S.** structurează faptele și le conferă valențe simbolice. Protagonistul ilustrează exemplaritatea vieții trăite cu luciditate de un om care, respingând compromisul într-o perioadă dominată de teribile răsturnări și greșeli în plan social și la nivelul conștiințelor, traversează drama celui lovit de mașinașunile răului. Rezistența lui este susținută de o înțelegere superioară a vieții, fapt pentru care, în ciuda experienței dureroase a tatălui, fiica lui, Corina, pare să îi continue modelul, pentru a demonstra încă o dată o idee de care **S.** se va dovedi foarte atașat și în cărțile următoare: singura valoare umană de neînlocuit este viața. De la un roman la altul apare tot mai evidentă preocuparea pentru compoziție prin modificarea formulei realismului până la forțarea limitelor sale. În *Umbra* (1982), roman cu o tensiune internă în exclusivitate intelectuală, personajele preiau rolul naratorului, iar confesiunile paralele asupra acelorași evenimente stimulează participarea cititorului. Structurând imaginarul

romanesec, **S.** realizează aici o construcție opusă romanului anterior: dacă în *Căderea*, ca într-o mișcare centrifugă, el multiplică în jurul protagonistului evenimentele și destinele prinse într-o arborescență epică, în *Umbra* multiplică ipostazele aceluiași eveniment, ca într-o mișcare centripetă, prin receptările diferite ale personajelor naratoare. Alexandru și G. își adună prietenii pentru a resuscita memoria lui Z., mare lider al generației sale, fascinant ca un zeu sacrificat de istorie tocmai pentru a rodi în amintirea celorlalți, rămași în viață și, mai ales, în mașinăria istoriei. Întorcându-se într-o zonă nebuloasă a trecutului lor, ei caută să înțeleagă prezentul, subiectivitatea împiedicându-i însă în găsirea imaginii precise. Romanul de dragoste dintre Alexandru și soția lui, Nora, este absorbit de romanul politic, iar îndoielile lui Alexandru privitoare la Nora și la trecutul ei trimit la personaje camilpetresciene. Pentru romanul *Jocul* (1984) critica avansează calificativul de realism magic (Constantin Crișan), anticipându-l pe acela din *Vameșul ploilor* (1987), caracterizat de onirorealism (Nicolae Bârna) sau de onirosimil (Adrian Dinu Rachieru). În *Jocul* vechiul motiv „viața e vis”, aplicat cu finețe intelectuală, constituie nucleul structurii românești și determină nota acesteia. În compensație, personajele sunt înzestrate cu un vitalism psihic care se dezvoltă prin descoperirea unui eros nesfârșit, dublat de o visare pulverizantă, orientată spre descoperirea unor adevăruri ale începuturilor. *Jocul* „magic” dintre puterea individului de a-și întrezări destinul și încercarea lui de a-l schimba, impunându-se față de ceilalți, lasă loc abuzului simbolic, dar se desfășoară în contextul verosimil al investigației gesturilor mărunte, care țin de realismul psihologic. În *Nostalgia* și *Vameșul ploilor*, ambele din 1987, **S.** recurge la experiențe îndelung exersate în cărțile anterioare: investigarea trecutului și traseul unei călătorii în cerc. Există un vizibil salt valoric în *Vameșul ploilor*, unde călătoria fantomatică în capitală aduce înapoierea în trecut pentru a regăsi o frumoasă și cam nebuloasă poveste de dragoste cu o enigmatică Florence, ca majoritatea personajelor feminine ale prozatorului. Intriga se structurează pe motivul dublului: pentru personajul central, vechiul prieten Edgar (numele ar însemna „proprietarul bogăției, fericirii”, ceea ce acest parvenit pare să fie) se conturează ca un dublu concurent în acapararea bunurilor existenței, începând cu Florence. Asemeni primului roman al lui **S.**, și în *Vameșul ploilor* personajele sunt distribuite în jurul protagonistului, care le implică în realizarea sa socială. Dar spre deosebire de Valeriu Petran din *Căderea*, cel de acum este cel mai fantomatic dintre personaje, o voce a unei conștiințe care capătă un nume dispus alegoriei (*Vameșul ploilor*). Privind performanța atinsă aici, s-a observat că la **S.** „nu contează epicul, ci *discursul onirosimil*, scriitura care se deșiră, reîntorcându-se în trecut, fixându-ne în spațiul amintirii. Instalată în fantezie, scriitorul nu mai are nevoie de o logică a demonstrației. Lățirea analizei, dilatarea amănuntului convoacă prezentul ca pretext” (Adrian Dinu Rachieru). În schimb, în *Nostalgia* e imaginată o altfel de lume, și anume satul de odinioară, ferit de seisme sociale, dominat de eros, de femei fatale și bizare, trăind confuzia vis/realitate

prin jocul visătoriei. *Nu faceți case mai înalte ca arborii* (1990) este un roman de dragoste, sentimentul fiind tratat din unghi psihologic. Scriitorul se complică mai mult ca oriunde în evidențierea procedeelelor, care par să devină importante în sine. Titlul, moto atribuit unui filosof și, în același timp, replică finală, se concentrează într-o metaforă, însemnând respingerea încercării de a artificializa firescul până la uitarea propriei naturi, a sinelui. Preocuparea de structurare a universului românesc este și mai vizibilă în *Strigătul* (1997), în ciuda revărsării abundente a materiei ficționale. Condamnatul inocent, a cărui execuție e inclusă într-un nucleu epic aparținând trecutului, se instituie ca personaj central într-o alegorie ce își extinde sensul asupra lumii din întreaga ficțiune. Prin consonanță, prăbușirea blocului bucureștean Belvedere, care reprezintă prosperitatea orașului și un *axis mundi* modern, contribuie la crearea corespondențelor decisive în organizarea imaginarului; în tradiția biblică, trupul soldatului prăbușit sub gloanțe reprezintă „templul Domnului”, în vreme ce, în ordine lumească, clădirea prăbușită este „templul” omului. *Străina* (1999) proiectează epic povestea istoriei trăite în orgoliul lucidității integrale, în tradiție camilpetresciană. „Străina” Lavinia încearcă să cuprindă experiența totală a iubirii, dar, ca în majoritatea cărților anterioare, e un prilej de întoarcere în trecut ca punct de plecare pentru dezbateri interioare, în tensiunea unei analize neliniștite, bazată pe conexiuni și emanând straniul. În romanele lui S. exacerbarea tehnicilor de investigație și analiză constituie o dantelărie creată cu bună știință, de-a lungul unei evoluții de la realism spre alegorie și oniric, pentru a sugera ideea că viața rămâne permanent o enigmă, un secret prețios.

SCRIERI: *Căderea*, București, 1980; *Umbra*, București, 1982; *Jocul*, București, 1984; *Nostalgia*, București, 1987; *Vameșul ploilor*, București, 1987; *Nu faceți case mai înalte ca arborii*, București, 1990; *Strigătul*, București, 1997; *Străina*, București, 1999.

Repere bibliografice: Ioan Holban, *Romanul-mărturie*, CRC, 1981, 4; Dumitru Radu Popa, „*Căderea*”, TBR, 1981, 198; Ana Selejan, *Spectacolul căderii*, RL, 1981, 6; Tia Șerbănescu, *Debut interesant*, RMB, 1981, 11 298; Vasile Sălăjan, „*Căderea*”, TR, 1981, 24; Constantin Pricop, „*Căderea*”, „*Zori noi*” (Suceava), 1981, 9 947; Alexandru Condeescu, „*Umbra*”, TBR, 1983, 239; Dana Dumitriu, *Un roman de analiză*, RL, 1983, 14; Florica Dimoftache, „*Umbra*”, ATN, 1983, 11; Liviu Papadima, „*Jocul*”, TBR, 1984, 281; Constantin Crișan, *Între magie și real*, RL, 1985, 5; Grigore Scarlat, „*Vameșul ploilor*”, ST, 1988, 2; Adrian Dinu Rachieru, *Tentația onirosimilului*, „*Pagini bucovinene*”, 1988, 7; Cosma, *Romanul*, I, 251–252; Nicolae Bârna, *Naratorul ca protagonist*, RL, 1989, 29; Claudiu Constantinescu, *Romanul unei metafore*, RL, 1991, 5; Daniel Cristea-Enache, *O viață ca-n romane*, ALA, 1998, 440; Niadi Cernica, *Orgoliul lucidității integrale*, „*Crai nou*” (Suceava), 1999, 2 534; Onu Cazan, „*Scriitorii pot conviețui cu politica doar pe picior de egalitate*” (interviu cu Pan Solcan), „*Bucovina literară*”, 2000, 4; Popa, *Ist. lit.*, II, 830. M. In.

SOLIA, revistă apărută la București, săptămânal, de la 1 februarie până la 21 iulie 1916. Redactor: Radu Dragnea. Între colaboratori se află Ștefan Berechet, I. U. Soricu, Jul. Giurgea

(sub semnătura Iuliu Giurgea-Brad), Eugen Boureanu, Zaharia Bârsan ș.a. În articolul-program, intitulat *O vorbă la început*, S. își anunță intenția de a da expresie „gândurilor celor mai bune pe care ni le sugerează evenimentele de azi”, de a pune literatura „în contact cu psihologia de azi a publicului”, țelul fiind ca scrisul literar să își urmeze cursul firesc. Publicația militează pentru ideea unei literaturi „care nu cunoaște întreruperi”, indiferent de condițiile istorice și sociale. În consecință, textele sunt în strânsă legătură cu evenimentele istorice, războiul fiind mai ales în atenția lui Radu Dragnea (*Scriitorii și luptele politice, Literatura noastră sociologică*) sau a lui P. P. Stănescu (*Henri Bergson și Alfred Croiset despre război*). Versurile aparțin lui Nichifor Crainic (*Romanță, Unei fecioare, Serenadă*) Al. A. Naum, Mihail Pricopie, A. Mândru, Teodor A. Naum, Ion Sân-Giorgiu ș.a. Proză semnează Eugen Boureanu (*Taina lacului*), Mihail Sorbul (*Într-o noapte de vară*), Jul. Giurgea ș.a. Majoritatea narațiunilor sunt scurte, accesibile. Sumarul include și piese de teatru (*Oreste, Moise*, Mihail Sorbul, *Răzbușunarea*), articole literare (*Ștefan Berechet, Poezia populară, izvor al vitejiei și naționalismului sârbesc*), cronici literare și dramatice susținute de Al. Busuioceanu (la spectacolul cu *Patima roșie* de Mihail Sorbul, comentariul intitulat *Morala lui Caragiale*) sau de Mihail Iorgulescu (*Ironia lui Caragiale*). Traduceri dau Nichifor Crainic (*Elegie* de Albert Samain), Teodor A. Naum (*O stâncă cu rune* de Heine), Ștefan Berechet (schita *Bucuria* de A. P. Cehov), I. U. Soricu (fragmente din *Faust* de Goethe) sau Apostol D. Culea (*Acțiunea intelectualilor germani în pregătirea războiului european* de Gustave Le Bon). Alți colaboratori: Artur Enășescu, Al. Cazaban, D. Iov, Tudor Teodorescu-Braniște (sub pseudonimul Andrei Braniște). A. St.

SOLIA, revistă apărută la Călărași în octombrie 1935, având subtitlul „Literară, artistică, dobrogeană”. Redactor: G. Arabolu, care folosește și pseudonimul Calistrat Istriceanu. S. afirmă că vrea să fie „solul literar al Dobrogeii”, „să unească într-un singur gând și ideal celelalte provincii cu vechea țară a lui Mircea” (*Cuvânt înainte*). Colaborează cu versuri Corneliu N. Iliescu, Lascăr Demetrescu, Mihail Iazu, iar cu proză Lilica A. Vescu. Sunt semnalate noutăți literare și aniversări (Liviu Rebreanu la cincizeci de ani). Dimitrie Batova publică articolul *Ceva despre literatura dobrogeană*. M. W.

SOLIA MOLDOVEI, publicație apărută la Iași, bilunar de la 24 ianuarie până la 1 octombrie 1927, ulterior lunar de la 15 decembrie 1927 până în mai 1930, în 8 iunie 1931 și de la 15 iunie până în septembrie 1939, având subtitlul „Foaie de propagandă culturală scoasă de Ateneul Popular Tătărași”, devenit în seria din 1939 „Foaia Regionalei Fundației Culturale Regale «Principele Carol»”. Director: C. N. Ifrim, redactori: G. C. Răcoare, Petru Chirica, Gh. Chirișescu. S.M. are un program de „mobilizare a conștiințelor românești, de întărire a frontului misionarilor culturali”, în convingerea că „singura putere minunată care poate aduce lumină în viața satelor și

conștiință românească în lumea orașelor este cultura" (C. N. Ifrim, *Cuvânt de lămurire*, 1/1927). Rubrici: „Știri”, „Propaganda culturală”, „Foița «Soliei Moldovei»”. Sunt reproduse versuri de Mihai Eminescu, George Coșbuc, Al. Vlahuță, Al. Mateevici, poezii populare culese de Mihai Eminescu și alte cântece din Moldova și Basarabia, precum și scrieri în proză de Mihail Sadoveanu (fragmente din lucrarea *Lacrimile ieromonahului Veniamin, Haralambie, O amintire*), Ion Agârbiceanu (*Fefelega*), D. C. Lambrino, D. D. Patrașcanu, D. Furtună, Ion I. Mironescu. Alte texte incluse în sumar aparțin lui G. Ranetti, I. U. Soricu, Volbură-Poiană Năsturaș, Al. Lascarov-Moldovanu, Pan Halippa. Numărul 16/1928 conține evocarea *Ion Creangă - din amintirile unui fost școlar de-al său* de N. A. Bogdan, iar numărul 10-11/1927 un articol comemorativ despre B. P. Hasdeu. Predominantă este publicistica, ilustrată de numeroase articole de popularizare a fenomenului cultural din Moldova și Basarabia, de comentarii cu caracter religios sau istoric, cum sunt cele semnate de Nicolae Iorga (*Bătălia de la Podul Înalt*), N. A. Bogdan (*Din poveștile lui Moș Andrei Gurăbogată*), Simion Mehedinți, Dimitrie Gusti, Ion Simionescu, C. Manolache, C. N. Ifrim, Gh. Ghibănescu, Ștefan Ciobanu, Toma Dicescu, Gh. Chirițescu. Se retipăresc, sub titlul *Filosofie veche indiană*, versuri în traducerea lui George Coșbuc. Gazeta mai cuprinde cuvântări ale regelui Carol al II-lea și ale altor personalități, scurte cronici ale revistelor, articole pe teme medicale, cugetări, proverbe și zicători, reclame, poșta redacției, ilustrații. M. W.

SOLIA SATELOR, publicație apărută la Cluj, săptămânal, de la 14 ianuarie 1912 până la 21 decembrie 1913, având subtitlul „Revistă politică și literară”. Proprietar, editor și redactor responsabil: Valentin Drăganu, secretar de redacție: Eugen Bianu. Pentru scurte perioade redactori sunt Alexandru Lupeanu-Melin, apoi Vasile E. Moldovan. Gazeta se adresează cititorilor de la sate, cărora dorește să le dea o îndrumare culturală, politică și economică. Se acordă un spațiu larg și literaturii. Se republică versuri de Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, George Coșbuc, St. O. Iosif, Octavian Goga, Panait Cerna, dar sunt incluse și pagini de Ioan N. Broșu, Teodor Murășanu, A. Pop-Dafin, Maria Cunțan, Ovidiu Hulea, Octavian Lupeanu, G. Tutoveanu, Zaharia Bârsan, Corneliu Moldovanu, Ioan Borcia, Const. A. Giulescu, Valeriu Bora, V. Bontescu ș.a. La capitoul traduceri, se oferă texte transpuse din scrierile lui Hans Christian Andersen și Friedrich Rückert, iar preocuparea pentru folclor se reflectă în tipărirea unor doine, balade și colăcării din Bucovina și Maramureș. Gazeta reia seria de articole *Din trecutul neamului* de G. Coșbuc și câteva articole morale și religioase ale lui Ion Agârbiceanu. În numărul 25/1912 e inserat un necrolog închinat lui I. L. Caragiale. Mai colaborează Elie Dăianu. M. Pp.

SOLIDARITATEA, cotidian apărut la Arad de la 17 noiembrie 1922 la 1 iulie 1923 sub direcția lui Aron Cotruș; redactor responsabil: Laurențiu Luca. În articolul-program *Către cititori*,

S. se angajează că va fi o publicație independentă politic și că „va căuta să fie un sol de pace și frăție între fiii acestei nații care are încă atâtea lucruri de făcut”. Pe lângă articole sociale, culturale, ideologice, se publică sau, mai ales, se republică și literatură. Bine reprezentată este poezia: Aron Cotruș, Ion Pillat, Ion Minulescu, G. Topîrceanu, V. Voiculescu, Nichifor Crainic, Emanoil Bucuța, Demostene Botez, Elena Farago, George Gregorian, Emil Dorian, Ion Buzdugan, Ștefan I. Nenițescu, Maria Ciobanu, Ștefan Bălcești, Tiberiu Vuia, Al. Popescu-Negură. Se reproduce, de asemenea, proză de Gala Galaction, Ion Agârbiceanu, Al. Vlahuță, Jean Bart, Mihail Sadoveanu, Al. Cazaban, I. Al. Brătescu-Voinești, Corneliu Moldovanu, Calistrat Hogaș, D. Anghel, Gh. Brăescu, Ion Gorun, Ion Popovici-Bănățeanul, Liviu Marian. Teatrul e ilustrat de poemul istoric într-un act *Darul voievozilor* de Ștefan Bălcești. Apar traduceri din Tolstoi, Turgheniev, Giovanni Papini ș.a., sunt republicate comentariile lui D. Anghel la volumul *Povești din vremea de demult* de Charles Perrault. Un interviu cu Ion Minulescu e realizat de Al. Popescu-Negură. Mai sunt incluse în sumar articole pe teme de actualitate literară, aparținând lui Liviu Rebreanu, N. Davidescu, Mircea Dem. Rădulescu. Se oferă cititorului și pilde moralizatoare (Simion Mehedinți), aforisme și cugetări (N. Iorga). D. V.

SOLIDARITATEA, publicație apărută la Pitești, lunar, din ianuarie 1928 până în iunie 1929, având subtitlul „Revistă culturală și pedagogică pentru preoți, învățători și popor”. Din martie 1929 include și un supliment intitulat „Miorița culturală și socială”. Comitetul redacțional: Radu Petre, Ghica Popescu, D. Udrescu, C. Mocanu, I. Cosmescu, Gh. Păuna, Petre Niță. S. își propune să apere și să propage valorile naționale, „comorile ascunse ale geniului popular”, să popularizeze cultura „în viața nouă a satelor”, să contribuie la perfecționarea învățământului la sate, apropiindu-l „cât mai mult de nevoile sufletești ale poporului” (D. Udrescu, *Un cuvânt înainte*, 1/1928). Rubrici: „Recenzii”, „Informațiuni”. Gazeta cuprinde îndeosebi articole pe probleme de pedagogie, lingvistică, psihologie, metodologie și educație școlară, lecții practice, anchete școlare, sociale și culturale, scurte prezentări de cărți și reviste, culegeri de producții populare, cântece și jocuri, doine, balade, basme, anecdote, ghicitori. Intră în sumar și versuri de D. Udrescu, Vasile N. Dobrescu, Ioana P. Demetrescu, Nestor Gogoncea, Theodor Anghel, Maria Bărbulescu ș.a., scrieri în proză de Mihail Lungianu și D. Udrescu, publicistică de N. Iorga, Radu Petre, Tatiana N. Bobancu. Se adaugă știri din actualitatea politică, informații despre diferite personalități și despre manifestări culturale cu caracter local, epigrame la poșta redacției. Alți colaboratori: G. I. Breazu, Hristodor Rădulescu, Mihail D. Rădulescu, Vasile Băncilă. M. W.

SOLIDARITATEA, publicație apărută la Carei, săptămânal, de la 1 decembrie 1935 până la 30 august 1940, sub conducerea unui comitet. Are subtitlul „Culturală, economică, națională, socială, politică”, devenit în noiembrie 1938 „Ziar pentru

afirmarea românească. Organ cultural, pedagogic și de informații". Din 5 mai 1938 ca fondator figurează Iosif Negreanu, iar ca director Ion Cleja. În articolul-program gazeta își mărturisește intenția de a combate „tot ce-i nesănătos, periculos sau distrugător în calea acestei vieți naționale”. Rubrici: „Știri”, „Ultima oră”, „Știri și fapte”. **S.** conține îndeosebi texte cu caracter social-politic, dar și versuri de Mircea Dem. Rădulescu, Vasile Militaru și proză de Marin Udrea. Sporadic apar cronici literare de Petre A. Butucea. Este consemnată moartea poetului Octavian Goga, se tipărește un articol omagial *Bogdan Petriceicu Hasdeu*, iar în 1936 e inclus articolul *Calvarul profesorilor*, semnat de Liviu Rebreanu. Publicistica are o orientare pronunțat naționalistă și anticomunistă, pe alocuri prolegionară și filocarlistă. Gazeta mai cuprinde știri din actualitatea internă și externă, cronici științifice, sportive, școlare și agricole, cugetări, epigrame, o rubrică intitulată „Colțul femeii”, anunțuri, poșta redacției. Alți colaboratori: Sandu Tudor, V. D. Stănculescu, Gh. Dăncuș, Nicolae Mareș, Al. Mironescu, Aurel Rațiu, C. Ionescu-Brădicești. M. W.

SOLOMON, Dumitru (14.XII.1932, Galați - 10.II.2003, București), dramaturg, prozator și eseist. Este fiul Esterei (n. Capmare) și al lui Iacob Solomon, funcționar. Urmează la Bârlad școala primară, apoi Liceul „Gh. Roșca Codreanu” (1944-1951), absolvind în 1955 cursurile Facultății de Filologie de la Universitatea din București. Până în 1962 este redactor la „Gazeta literară”, iar până în 1964 șef de secție la „Luceafărul”. Funcționează o lungă perioadă de timp în cinematografie, ca director artistic al unei case de filme (1964-1972), apoi ca lector de scenarii (1972-1989). Cu începere din 1990 este redactor-șef al revistei „Teatrul azi” și conferențiar la Academia Națională de Teatru și Film. Debutează la „Viața românească” în 1953. Publică numeroase cronici literare și dramatice, articole și eseuri în „Gazeta literară”, „Viața românească”, „Contemporanul”, „România literară”, „Teatrul” („Teatrul azi”), „Cinema”, „Noul Cinema”, „Dilema” (unde susține o rubrică), „Rampa” ș.a. Prima carte, eseu *Problema intelectualului în opera lui Camil Petrescu*, îi apare în 1958. A fost distins cu Premiul „I. L. Caragiale” al Academiei RSR (1978), Premiul Uniunii Scriitorilor (1981, 1983), Premiul Asociației Scriitorilor din București (1973, 1978, 1982), Premiul Asociației Umoriștilor Români (1994), Premiul UNITER (1996). *Repetabila scenă a balconului* a fost desemnată cea mai bună piesă românească a anului 1995.

Ca dramaturg, **S.** publică cele dintâi texte la revista „Teatrul”, în 1966. Exerciții de teatru scurt, remarcabile prin verva și fluența dialogului, acestea vor fi adunate în volumul *Disparația* (1967). Li se adaugă, cu începere din 1970, seria pieselor de sorginte livrescă, rame ale dilemelor de odinioară și de azi, scrieri care aveau să îi confere un loc aparte în peisajul dramaturgiei românești. Reunite în volumul *Socrate. Platon. Diogene câinele* (1974), trei piese aduc în scenă spațiul Antichității elene și se fac ecoul unor meditații vizând problemele

teatrului și al unor întrebări și reflecții privind contemporaneitatea. **S.** nu își propune să dramatizeze biografiile unor personaje istorice, ci se concentrează asupra confruntării dintre ideile filosofice și realitatea vieții, asupra momentelor de cumpănă în care conceptele devin vulnerabile, neputincioase. Modalitatea „trilogiei” sale ateniene a fost apropiată de unii critici de tiparul camilpetrescian. Încercarea de a trata într-un registru diferit o problemă similară o reprezintă comediiile *Fata morgana*, poveste a peripețiilor unui examen de bacalaureat în provincie, și *Scene din viața unui bădăran*, memorabil portret al unui semidoc care se vrea autor dramatic, ambele satire ale mediocrității și imposturii, amintind prin unele caracteristici ritmica pieselor lui Mihail Sebastian. *Arma secretă a lui Arhimede* speculează valoarea comică a anacronismelor, într-o structură compozițională de feerie. În ampla culegere de texte dramatice comentate *Beția de cucută* (1984) figurează, alături de piesele cărora **S.** le datorează consacrarea în teatrul românesc, trei noi lucrări, exploatând fiecare alt filon dramatic. *Elogiul nebuniei*, publicată inițial în 1982 în revista „Teatrul” și reprezentată pe scena Teatrului German din Timișoara sub titlul *Soldatul și filosoful*, este o dramă de idei în centrul căreia se află Erasmus din Rotterdam, confruntat cu ofensiva adepților reformei lui Luther, proiecție a aceleiași dispute între înțelepciunea suficientă sieși, între idei „care luminează, dar nu încălzesc” și febra implicării în schimbarea lumii. O piesă-eseu tinde să fie și *Între etaje*, autoparodie și demontare a convențiilor teatrului

în manieră jucăuș-pirandelliană: protagonistul se deplasează, nu fără peripeții, între etajele unui edificiu misterios care e chiar teatrul - „esența vieții”. Aristotel și Jean-Jacques Rousseau evoluează ca personaje în *Noțiunea de fericire*, unde protagonistul, Teodor Damian, scrie un tratat despre fericire ce încearcă o reconciliere între filosofie și viață. Piesecele cele mai semnificative scrise în deceniul al optulea al secolului trecut, reluate în volumul *Transfer de personalitate* (1990), aduc o lărgire a spațiului tematic explorat și noi demonstrații de virtuozitate în mânărea ideii în dialog. Dramaturg de succes, **S.** și-a văzut textele reprezentate pe scenă, cu începere din 1967, la numeroase teatre din țară și din Europa de Est. Pe de altă parte, în măsura în care nu sunt exerciții în vederea unor piese de teatru sau scheciuri umoristice, schițele și povestirile lui ambiționează să „consemneze” dialogurilor lui Arhip, personaj omniprezent, emblematic, un Mitică actualizat, ca în *Desene rupestre* (1989). În *Teatrul ca metaforă* (1976) și în *Dialog interior* (1987) se reproduc cronicile dramatice ale unor spectacole, precum și extrem de interesantele „insemnări ale unui telefon”, meditații asupra raporturilor teatrului cu televiziunea. Aceștia li se alătură mai multe eseuri de teorie a dramei și analize ale unor piese românești, cu multe observații originale și într-un stil intelectual de ținută. **S.** a mai semnat scenarii de film - *Orașul văzut de sus* (1975), *Gloria nu cântă* (1977) - și numeroase prezentări și prefețe la traduceri din literatura rusă și franceză (Cehov, Gogol, Molière).

SCRIERI: *Problema intelectualului în opera lui Camil Petrescu*, București, 1958; *Disparația*, București, 1967; *Inamicii. Trenul. Generalul*, București, 1968; *Chibritul, holul, peronul*, București, 1970; *Socrate. Măști contemporane*, București, 1970; *Fata morgana*, București, 1973; *Socrate. Platon. Diogene câinele*, București, 1974; *Teatrul ca metaforă*, București, 1976; *Examele Luciei*, București, 1978; *Fata morgana. Scene din viața unui bădăran*, pref. Mircea Iorgulescu, București, 1978; *Scurtcircuit la creier*, București, 1978; *În unghi ascuțit*, București, 1983; *Beția de cucută*, București, 1984; *Iluzia optică*, București, 1985; *Dialog interior*, București, 1987; *Desene rupestre*, București, 1989; *Transfer de personalitate*, București, 1990; *Oglindă*, București, 1995; *Repetabila scenă a balconului*, București, 1996; *Teatru*, București, 1997; *Miriam și nisipurile mișcătoare*, București, 2001.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, „Disparația”, CRC, 1967, 43; Ion Vartic, „Socrate. Măști contemporane”, TR, 1970, 48; Mircea Iorgulescu, „Socrate. Măști contemporane”, RL, 1970, 50; Raicu, *Contemporani*, 64-66; Marius Robescu, *Autori și spectacole*, București, 1980, 133-134; Brădățeanu, *Istoria*, III, 279-284; Cocora, *Privitor*, III, 114-121; Diaconescu, *Dramaturgi*, 195-201; Faifer, *Dramaturgia*, 111-114; Ghițulescu, *O panoramă*, 172-179; Popescu, *Teatrul*, 154-175; Alex. Ștefănescu, *Ars longa, prosa brevis*, RL, 1990, 7; Diana Adamek, *Paranteze ale existenței*, TR, 1990, 26; Florin Faifer, „Transferul” eticului în politic, CRC, 1990, 29; Mircea Cristea, „Transfer de personalitate”, ST, 1990, 8; Mircea Morariu, *Noutăți în biblioteca de dramaturgie*, F, 1995, 10-11; Dumitru Solomon, DRI, IV, 398-417; Marina Constantinescu, *Balconul în istorie*, RL, 1997, 36; Adrian Mihalache, *Pildele lui Solomon*, „Dilema”, 1998, 24; Mircea Moraru, „Teatru”, F, 1998, 7-8; Oltița Cântec, „Cine ajunge sus la fix?”, CRC, 1999, 8; Ghițulescu, *Istoria*, 268-271; Micu, *Ist. lit.*, 692-693; Popa, *Ist. lit.*, II, 958-959; Rotaru, *O ist.*, VI (2001), 462-464; *Dict. scriit. rom.*, IV, 289-291; Dumitru Chirilă, *A plecat și Dolfi Solomon*, F, 2003, 2; *Dict. analitic*, IV, 32-34; Opriță,

Anticipația, 428; Ciprian Șiulea, *Retori, simulacre, imposturi*, București, 2003, 61-67. C. Pp.

SOLOMON, Petre (15.II.1923, București - 15.X.1991, București), traducător, eseist și poet. Este fiul Zoei (n. Grill) și al lui Alexandru Solomon, comerciant, apoi funcționar. Urmează Liceul „Cultura” (1933-1940) și Colegiul „M. Onescu” (1941-1944), apoi pleacă semilegal în Palestina, dar, neputându-se adapta muncii dure de „pionier”, se întoarce în țară în august 1946. Își va continua studiile la Facultatea de Litere a Universității din București, secția engleză, pe care o va absolvi în 1948. Lucrează ca redactor la ziarul „Unirea” (1946-1948), la Editura Cartea Rusă (1946-1948) și la Agerpres (1948-1952), dedicându-se ulterior exclusiv activității literare. Debutează în 1944, la „Orizont”, revista lui Sașa Pană, cu note critice, iar editorial în 1949, cu un volum de traduceri din Byron, *Culegere de poeme*. Colaborează la „Lumea” lui G. Călinescu, „Contemporanul”, „Flacăra”, „Veac nou”, „Viața românească”, „Gazeta literară”, „Tânărul scriitor”, „Secolul 20”, „România literară” ș.a. În 1982 i s-a acordat Premiul Uniunii Scriitorilor pentru traducerea romanului *Wilson, zvezecul* de Mark Twain.

S. reprezintă cazul literatului - destul de frecvent în a doua jumătate a secolului al XX-lea - care se devotază mai cu seamă traducerii și comentariului eseistic, lăsând în plan secund creația proprie. „Talent cultivat și fin, măsurat fără rigiditate, liber fără elucubrație”, cum îl definește Al. A. Philippide, el este îndeosebi un poet livresc, cu o tematică eterogenă la

început și versuri descriptive, uneori prea explicite, când clasice, când libere, ca în *Relief* (1965) și *Între foc și cenușă* (1968), asumându-și treptat un soi de lirism contemplativ, ca în *Umbra necesară* (1971) și *Culoarea anotimpurilor* (1977). Poezia se ivește din reminiscențe ocazionate fie de peregrinări intelectuale în spații privilegiate (Flandra, Paris, Londra, Weimar ș.a.), fie din descifrări „didactice” ale sensurilor lumii pentru fiul său, în manieră cvasiargheziană – *Exerciții de candoare* (1974). Cu *Timpul neprobabil* (1985) își face loc un ton reflexiv ce devine gnomic pe alocuri, cu precădere în secvențele de meditație asupra vârstei ori mecanicii succesive a anotimpurilor și stărilor atmosferice, exprimate în false pasteluri (*Marină, Magie, Sonet, Stare*). O notă specifică, accentuată treptat, o constituie reflecția asupra condiției poetului și a mijloacelor sale, în speță cuvântul, în ultimele cărți, bunăoară, comentariul la un vers mallarméean: „Cuvintele tribului, cele la care / se întoarce mereu poetul, nu doar / spre a le da un înțeles mai curat / ci pentru că numai pe acestea le are. / Ele dorm în proverbe, în cronici, în cărți – / unele se trezesc la un secol o dată, / altele aleargă neîncetat / fără să se gândească la moarte – / la teribila moarte a cuvintelor, / de care, adesea, răspunzător e doar scribul, / nu tribul!” (*Cuvintele tribului*, în volumul *Hotarul de hârtie*, 1988). S-a remarcat derutanta pendulare între tonul didactic și cel parodic (Eugen Simion) în construcțiile ce amintesc specii vechi, precum fabula ori proverbul, întoarse ludic, după modelul supraréalist, către rețeta umorului absurd (*Întâmplări din irealitatea imediată sau Proverbe inutile*, din același volum). Traducător din vocație, S. a dat versiuni mai cu seamă din literaturile de limbă engleză. A transpus în românește piese de William Shakespeare (*Neguțătorul din Veneția, Furtuna*), poeme de John Milton și din romanticii Percy Bysshe Shelley și George Gordon Byron, romane de Walter Scott, Joseph Conrad, A. J. Cronin și, în special, din proza lui Graham Greene, de care l-au legat relații de prietenie și o susținută corespondență, încă inedită. Din spațiul american a tâlmăcit îndeosebi opere din clasicii Mark Twain și Herman Melville, dar și scrieri ale unui autor SF precum Ray Bradbury (*451° Fahrenheit*). A mai tradus (uneori în colaborare) și din alte literaturi, de pildă flamandă (în antologia *Nuvele din Flandra* sau cărți de Herman Teirlinck, Marnix Gijzen ori Gerard Walschap), puțin din franceză (însă a lăsat *Integrala poetică* a lui Rimbaud, apărută postum, în 1992), rusă ș.a. Intensa lui activitate în această direcție, concretizată în peste șaptezeci de titluri, s-a distins prin acuratețea transpunerii, atașamentul față de opere prelungindu-se în numeroase introduceri și prefețe, glose și comentarii care să faciliteze cititorului mai puțin avizat înțelegerea textului, iar uneori prin virtuozitate și har. Eseistica lui S. evoluează de la biografii de popularizare pentru colecția „Oameni de seamă” a Editurii Tineretului – *Mark Twain sau Aventurile umorului* (1958), *John Milton* (1962) – către comentariul mai documentat, ca în *Mark Twain – la izvoarele fluviului* (1976), o introducere în creația prozatorului american, în care se susține teza formării sale sub influența tradiției umoristice autohtone. Mult mai elaborate sunt cărțile

Rimbaud – o călătorie spre centrul cuvântului (1980) și *Henry James, Junior* (1988), unde metoda practică este în general eclectică, preponderent explicativă, din plăcerea de a instrui, luminând adesea fațete mai puțin cunoscute, îndeosebi sub aspectul biografiei spirituale a scriitorilor. Autorul se străduiește să țină pasul cu ultimele studii de critică, propunând de fapt lecturi posibile, dense, din perspectiva unui intelectual avid să informeze, totuși cu o anume timiditate în afirmarea opiniilor proprii. Foarte interesant sub raport documentar este volumul *Paul Celan. Dimensiunea românească* (1987), referitor la popasul poetului, între 1945 și 1947, la București, interludiu considerat de S. „o răspântie a destinului” lui Celan. Mai bine de un an martor al evenimentelor, autorul reconstituie, într-o autentică proză memorialistică, atmosfera efervescentă a epocii, prietenii lui Celan în capitală, păstrate și peste decenii, aducând și o prețioasă contribuție la cunoașterea istoriei supraréalismului românesc. În addenda sunt incluse puținele sale poeme scrise în românește, în versuri și în proză, câteva traduceri din Franz Kafka, precum și un eșantion din corespondența purtată cu Alfred Margul Sperber și cu semnatarul cărții. S. a mai lăsat în manuscris pagini de jurnal și memorialistică.

SCRIERI: *Pe unde trece Canalul...*, București, 1950; *Fielding, un precursor al romanului*, București, 1954; *Lumina zilei*, București, 1954; *Drum spre oameni*, București, 1956; *Mark Twain sau Aventurile umorului*, București, 1958; *John Milton*, București, 1962; *Relief*, București, 1965; *Între foc și cenușă*, București, 1968; *Umbra necesară*, București, 1971; *Exerciții de candoare*, București, 1974; *Mark Twain – la izvoarele fluviului*, București, 1976; *Culoarea anotimpurilor*, București, 1977; *Rimbaud – o călătorie spre centrul cuvântului*, București, 1980; *Timpul neprobabil*, București, 1985; *Paul Celan. Dimensiunea românească*, București, 1987; *Henry James Junior*, București, 1988; *Hotarul de hârtie*, București, 1988. **Traduceri:** George Gordon Byron, *Culegere de poeme*, introd. Vera Călin, București, 1949, *Opere*, I, îngr. Dan Grigorescu și Lia-Maria Pop, introd. Dan Grigorescu, București, 1985 (în colaborare cu Aurel Covaci și Virgil Teodorescu); Honoré de Balzac, *Cămătarul (Gobseck)*, pref. Marcel Cachin, București, 1950; Mark Twain, *Pagini alese*, pref. trad., București, 1951, *Opere*, I-IV, pref. Mihnea Gheorghiu, București, 1954-1958 (în colaborare cu Frida Papadache, Petru Comarnescu, Eugen B. Marian), *Aventurile lui Huckleberry Finn*, București, 1957, *Vorbesc din mormânt*, pref. trad., București, 1962, *Bancnota de un milion de lire*, pref. Dan Grigorescu, București, 1964 (în colaborare cu Petre Comarnescu și Eugen B. Marian), *Tom Sawyer detectiv. Tom Sawyer în strălăcitate*, București, 1970, *Autobiografie*, București, 1977, *Wilson, zvezdecul*, pref. trad., București, 1982; Percy Bysshe Shelley, *Culegere de poeme*, București, 1951, *Opere alese*, introd. trad., București, 1956, *Poeme*, București, 1957, *Prometeu descătușat și alte poeme*, pref. trad., București, 1965, *Nor singuratic*, Timișoara, 1995; Ivan Fiodorovici Popov, *La capătul nopții*, pref. Sandu Petrescu, București, 1952 (în colaborare cu G. C. Nicolescu); Horváth Imre, *Versuri alese*, București, 1953 (în colaborare cu Ioanichie Olteanu); Charles Dickens, *Clopotele*, pref. trad., București, 1953; Mihail Koțiubinski, *Fata Morgana*, București, 1953 (în colaborare cu S. Ionescu); Jack London, *Pagini alese*, pref. trad., București, 1953, *Dragoste de viață*, pref. Venera Antonescu, București, 1974 (în colaborare cu V. Bănciulescu); Walter Scott, *Ivanhoe*, pref. trad., București, 1955, *Rob Roy*, pref. trad., București, 1959, *Kenilworth*, București, 1963; Svatopluk Čech, *Cântecele sclavului*,

București, 1955 (în colaborare cu Petre Listeveanu); V. Suteev, *Diferite roși. Corăbioara*, București, 1956; Bhābāni Bhattacharya, *Foamete în Bengal*, pref. trad., București, 1956; Ilya Ehrenburg, *Prin India*, București, 1957 (în colaborare cu I. Ionescu); Rabindranath Tagore, *Pietrele flămânde*, pref. trad., București, 1958; William Shakespeare, *Furtuna*, București, 1958, *Negușătorul din Veneția*, în *Opere complete*, III, îngr. Leon Levițchi, București, 1984; John Milton, *Scrieri alese*, pref. trad., București, 1959; Dimos Rendis, *Cutia cu chibrituri*, București, 1959, *Ulița piperului sălbatic*, I-II, București, 1959; Maxim Gorki, *Povestiri, reportaje, amintiri (1924-1936)*, București, 1960 (în colaborare cu Maria Bistrițeanu), V. I. Lenin, București, 1970 (în colaborare cu Maria Bistrițeanu); Herman Melville, *Taipei*, București, 1960, *Benito Cereno și alte povestiri*, pref. trad., București, 1967, *Moby Dick*, I-II, pref. trad., București, 1973, *Redburn*, pref. trad., București, 1973, *Cojocelul alb sau Lumea pe un vas de război*, I-II, pref. trad., București, 1976, *Masa din lemn de măr*, pref. trad., București, 1984; Arthur Rimbaud, *Poezii*, pref. trad., București, 1961, *Scrieri alese*, pref. Al. A. Philippide, comentarii Irina Bădescu, București, 1968 (în colaborare cu N. Argintescu-Amza), *Integrala poetică*, pref. trad., București, 1992; Juhan Smuul, *Cartea gheturilor. Jurnal de călătorie în Antarctica*, pref. Lembik Remmelgas, București, 1962 (în colaborare cu Igor Gherlacov); Ray Bradbury, *451° Fahrenheit*, pref. trad., București, 1963, *Aici sunt tigri*, postfața trad., București, 1974; Aleksandr Grin, *Căpitanul Duke*, București, 1964 (în colaborare cu A. Chișinevschi); Graham Greene, *Agentul secret*, pref. trad., București, 1965, *Ministerul groazei*, pref. trad., București 1965, *Ucișorul plătit*, București, 1967, *Un caz de mutilare*, pref. trad., București, 1968, *Comedianții*, București, 1969, *Sfârșitul serbării*, București, 1973, *La drum cu mătușă-mea*, pref. trad., București, 1982, *Al zecelea om. Doctorul Fischer din Geneva*, București, 1987, *Căpitanul și inamicul*, pref. trad., București, 1991, *Ni-l împrumuți puțin pe soțul tău?*, București, 1993; Frank Hardy, *Legenda din valea lui Benson*, București, 1965; John Boynton Priestley, *Sir Michael și Sir George*, București, 1965; *Nuvela din Flandra*, pref. Geo Dumitrescu, București, 1968 (în colaborare cu Radu Boureanu și Valeria Sadoveanu); E. A. Poe, *Melonta Tauta*, pref. Ion Hobana, București, 1968 (în colaborare cu Ion Vinea); Evelyn Waugh, *Declin și prăbușire*, pref. Virgil Nemoianu, București, 1968; Joseph Conrad, *Negrul de pe „Narcis” și alte povestiri*, pref. trad., București, 1970, *Palatul lui Almayer*, pref. trad., București, 1980; Joseph Kessel, *Călăreții*, București, 1970; Herman Teirlinck, *Autoportret sau Ultima masă a unui condamnat*, București, 1970 (în colaborare cu Ricarda Terschak); Archibald Joseph Cronin, *Sabia dreptății*, București, 1971; Konstantin Mihailovici Simonov, *Zile și nopți*, București, 1972; *Antologie de poezie neerlandeză (olandeză și flamandă)*, îngr. Venera și Al. Urechia, pref. Garnt Stuiveling, București, 1973 (în colaborare cu Mihai Beniuc, Ion Caraion, Aurel Covaci); Edgar Rice Burroughs, *Tărâmul uitat de timp*, postfața trad., București, 1973; Paul Celan, *Versuri*, București, 1973 (în colaborare cu Nina Cassian); Marnix Gijzen, *Telemah la țară*, București, 1973; Alfred Elton Van Vogt, *Odiseea navei spațiale „Beagle”*, postfața trad., București, 1978; Gerard Walschap, *Houtekiet*, pref. trad., București, 1981; Israil Bercovici, *În ochii unei cafele negre*, București, 1991 (în colaborare cu Anton Celaru).

Repere bibliografice: D. Florea-Rariște, „Lumina zilei”, ST, 1954, 12; Victor Felea, „Drum spre oameni”, TR, 1957, 7; Savin Bratu, „Drum spre oameni”, GL, 1957, 15; Al. A. Philippide, „Relief”, GL, 1965, 39; Virgil Teodorescu, „Relief”, „Romanian Review”, 1966, 1; George Buznea, „Relief”, VR, 1966, 9; Dumitru Micu, „Între foc și cenușă”, GL, 1968, 38; Popa, *Dict. lit.* (1977), 513; Al. A. Philippide, *Un poet de încredere*, RL, 1978, 20; *Lit. rom. cont.*, I, 250-253; Andrei Brezianu, *O prezență de limbă și poezie românească în „Times Literary Supplement”*, SXX, 1980, 10-12; Maria Banuș, *Călătorie spre centrul cuvântului*, RMB, 1980, 27

noiembrie; *Lit. rom. cont.*, I, 250-253; Ov. S. Crohmălniceanu, *O călătorie spre centrul operei lui Rimbaud*, VR, 1981, 11; Titel, *Cehov*, 173-176; George Bădărău, „Timpul neprobabil”, CL, 1986, 3; Cornel Ungureanu, *Paul Celan - etapa românească*, O, 1987, 37; Eugen Simion, *Cuvintele tribului*, RL, 1988, 17; Gabriela Duda, *Sărbătoarea poeziei*, RL, 1993, 37; Negoiteșcu, *Scritori contemporani*, 394-397; *Dict. scriit. rom.*, IV, 291-293. G. Dn.

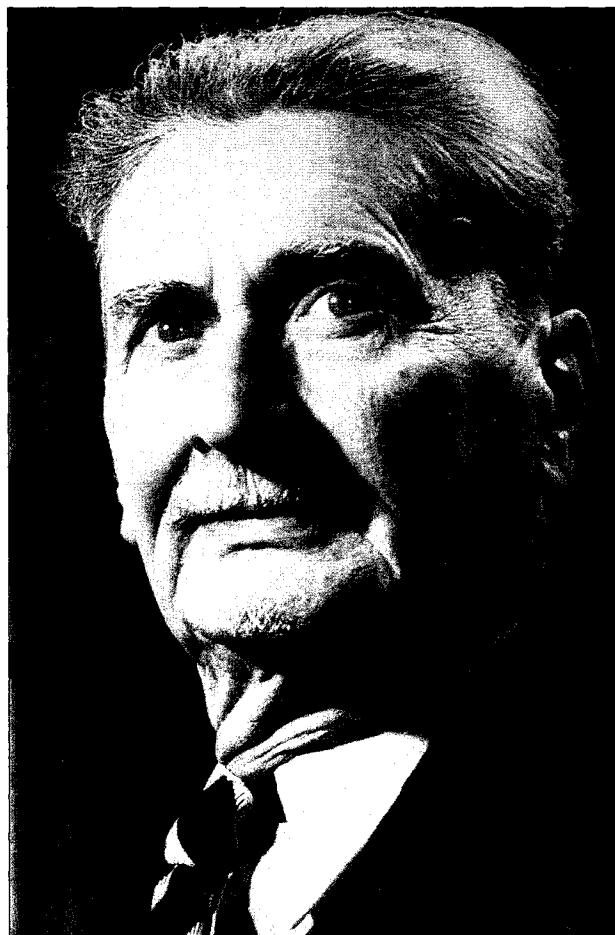
SOLSTIȚIU, publicație apărută la Satu Mare de la 10 ianuarie 1990 până în august 1993, cu subtitlul „Săptămânal de cultură”, apoi „Săptămânal de opinie și cultură”, „Publicație independentă” și „Săptămânal independent”. Din colectivul redacțional fac parte Dumitru Păcuraru (redactor-șef), Ilie Sălceanu (redactor-șef adjunct), Nae Antonescu, George Achim, Ion Baias, Cornel Munteanu, Ioan Nistor, Valeriu Nichitean, Gabriel Rațiu, Paul Emanuel Silvan, Ionel Silaghi, Dorin Sălăjan, Gheorghe Crețu, Paul Hărăguș, Vasile Nechita, Alexandru Pintescu, Sânziana Vlad. **S.** își propune să contribuie la „renașterea politică și culturală a țării”, la „reazarea în drepturi a adevăratelor valori culturale ale României”, să promoveze „gândirea liberă, o literatură și în general o cultură cu aspirații majore”, să deschidă larg porțile „scriitorilor și operelor mai demult ostracizate de vechile structuri” (Ilie Sălceanu, *La „Solstițiu”...*, 1/1990). Revista se axează, într-adevăr, pe recuperări și reevaluări în mai multe domenii de activitate, acordând o atenție specială evenimentului cultural. Sunt republicate versuri de Mihai Eminescu, Octavian Goga, Ovid Densusianu, Radu Gyr, Vintilă Horia, Ștefan Baciu, A. E. Baconsky, alături de altele de Mircea Dinescu, Aurel Gurghianu, Grigore Vieru, Nicolae Băciuț ș.a. Se includ în sumar scrieri în proză de Liviu Rebreanu (*Proștii*), Ion Mihai Pacepa (fragmente din *Orizonturi roșii*) ș.a. Cronica literară este susținută de Nae Antonescu, Cornel Munteanu și Paul Emanuel Silvan. Lui Ion Negoiteșcu îi aparțin articolele *Poezia politică în România de astăzi*, *Destinul unor cărți din țările comuniste*, *Scritorii români și regimul comunist*. Nae Antonescu semnează *Revizuirii necesare* și comentarii despre Nae Ionescu, Vintilă Horia, Emil Cioran, Constantin Noica, Virgil Ierunca, Virgil Nistor, în cadrul rubricilor „Cronica mărunță” și „Cronica ideilor”. Tot Nae Antonescu se ocupă de câteva reviste literare importante și de corespondența lui Lucian Blaga. La rubrica „Anticaton” Alexandru Pintescu dă articole despre critici literari și eseurile *Mircea Eliade sau Descoperirea Indiei* și „Imperfectiunea” criticii. Lucia Negoită trimite amintiri despre A. E. Baconsky, iar Dorin Sălăjan scrie articolul *Cum a murit Marin Preda*. Mai sunt prezenți cu publicistică Dumitru Păcuraru, Eugen Uricaru, Ioan Nistor, Ilie Sălceanu ș.a. O biografie a lui Aleksandr Soljenitîn (cu prezentare și traducere de Al. Pintescu), eseuul lui Mircea Eliade *Patanjali și Yoga*, transpus de Paul Emanuel Silvan, poezia *Întoarcearea în patrie* de Friedrich Hölderlin, talmăcită de Ștefan Aug. Doinaș și Virgil Nemoianu, un fragment din romanul *Moarte pe credit* de L.-F. Céline, tradus de Maria Ivănescu, versuri de Carlos Drummond de Andrade, în versiunea lui Dinu Flămând, completează sumarul revistei,

care mai cuprinde articole cu caracter politic, istoric, documente, știri din actualitatea teatrală, revista presei, o cronică cinematografică, comentarii sportive, curiozități, reclame, ilustrații. Alți colaboratori: Dorin Prunilă, Adrian Matache, Nicolae Boca, H. R. Radian, Iuliu Bud, Aurel Pop. M. W.

SORBUL, Mihail (16.X.1885, Botoșani - 20.XII.1966, București), dramaturg și prozator. Este fiul Mariei (n. Moscovici) și al lui Anton Smolsky, polonez originar din Bucovina, locotenent de ulani, stabilit în România ca acționar la o societate petrolieră. Pseudonimul literar, dat în 1909 de Mihail Dragomirescu, îi va deveni nume oficial în 1949. Urmează cursul primar la Botoșani și Iași, iar pe cel secundar îl începe la Liceul Național din Iași, continuându-l la Liceul „Sf. Gheorghe” din București și la două licee din Ploiești. Frecventează un timp Facultatea de Drept (1905-1906) și Conservatorul de Artă Dramatică din București (1906-1907). Participă în 1913 la campania din Bulgaria, iar în 1916-1918 la războiul de întregire. Ulterior este, un an, inspector teatral și, timp de șapte luni, director al Teatrului Național și al Operei din Cluj. Cititor de periodice încă din copilărie, viitorul scriitor scoate, în școala elementară, o „gazetă” proprie, scrisă de mână, pe pagini de caiet, în care intră prima sa încercare literară: repovestirea unui basm. În liceu, la Iași, trage la șapirograf revistele „Între culise”, „Aurora” și „Viitorul”. Între 15 septembrie 1910 și ianuarie 1911 redactează, împreună cu Liviu Rebreanu, cumnatul său, săptămânalul „Scena”. Mai târziu, de la 1 octombrie 1921 la 4 februarie 1922, conduce singur „Săgetătorul”, „publicațiune săptămânală pentru apărarea culturii românești”. A colaborat la „Rampa”, „Convorbiri critice”, „Noua revistă română”, „Facla”, „Universul”, „România literară” (seria Liviu Rebreanu) ș.a., iar după 1944 va fi prezent în „Scânțea”, „România liberă”, „Gazeta literară”, „Luceafărul” ș.a. Editorial, a debutat în 1906, cu piesa de teatru *Eroii noștri*, semnată Mihail Smolsky. Admis în Societatea Scriitorilor Români în 1911, face parte în mai multe rânduri din Comitetul de conducere, îndeplinind funcțiile de bibliotecar (1914-1915) și cenzor (1921-1923). Este membru fondator al Societății Autorilor Dramatici Români (1923) și președinte al ei (1927-1930). I se acordă în 1937 Premiul Național pentru teatru.

Piesa care l-a impus pe **S.** în dramaturgia românească e *Patima roșie*, reprezentată - cu Elvira Popescu în rolul principal - și publicată în 1916. Din punctul de vedere al autorului, meritul incontestabil al dramei rezidă în construcție. Însușindu-și aserțiunea lui I. L. Caragiale că teatrul nu e atât literatură cât arhitectură, el s-a străduit să dea textului o soliditate de edificiu în care toate componentele structurante converg spre asigurarea unității totului. Piesa înscrie și un moment semnificativ în evoluția dramei psihologice românești. Debitoare naturalismului prin supralicitarea eredității, dar având afinități și cu teatrul ibsenian, *Patima roșie* este sincronă cu o direcție principală a teatrului european și, în anumite aspecte, anticipează formele viitoare. **S.** o subintitulează „comedie tragică”, denominație ce preludează „farsa tragică”,

cultivată ulterior. Tehnica lui e una clasică, în linia lui I. L. Caragiale, însă aliajul de comic și tragic face din autorul *Patimii roșii*, într-o anumite privință, un precursor al teatrului absurdului. Dacă în *Letopiseți* (1914), text de inspirație istorică, sondajul psihologic constituia o preocupare dependentă, subordonată, devenită până la urmă stânjenitoare prin exces, în *Patima roșie* investigarea stărilor sufletești constituie însăși rațiunea de a fi a piesei. Noutatea acestei scrieri începe chiar cu obiectul ei și cu materialul de la care pleacă. Intră în scenă o umanitate decăzută, suferindă, ce nu mai fusese abordată în literatura noastră sau, în tot cazul, nu așa cum o dezvăluie **S.** Studentă la Litere, Tofana Sbilț se lasă, timp de patru ani, întreținută de Castris, fiu de senator, căruia îi dăduse impresia că îl iubește. Când, în preajma examenelor de licență, acesta îi comunică încântat că familia i-a acordat încuviințarea de a o lua de soție, ea primește vestea, spre stupefacția lui, cât se poate de rece și nu acceptă, din orgoliul nutrit de umilința fostei amante întreținute, căsătoria ca pe o favoare. Mândră, având preocupări și aspirații ce depășesc sfera în care ar vrea Castris să o țină, Tofana se simte, în același timp, în stare să lupte pentru a-și schimba viața, iar atitudinea ei nu este a unei ființe de rând. De-abia se conturează această imagine și noi

scene vin să lumineze alte laturi ale psihologiei protagonistei, care contrastează atât de violent cu cele dezvăluite anterior, încât provoacă descumpănire la început, apoi crispare. Își face apariția un personaj nou, Rudy, care, din primul moment, se arată a fi un tânăr ușuratic, prefigurându-l pe Cellino din *Act venețian* de Camil Petrescu. Tofana se îndrăgostește inexplicabil de „omulețul ăsta”, un „pierde-vară”, căruia îi vorbește ironic, mulțumită să îl pună în inferioritate. Totuși, de-abia cunoscut, îi face – după ce îl gonește pe Castris – avansuri, și, în cele din urmă, i se agață de gât, confirmând, parcă, misterul dragostei și enigma eternului feminin. Tofana vrea să se smulgă din înjosirea în care o ține legătura cu Castris și crede că o poate face prin Rudy. În aceasta constă și tragicul, și comicul situației. Tip al mediocrului filfizon, „dobitoc frumos”, cum îl califică Sbilț, Rudy îi este în toate privințele inferior Tofanei. Crezând că îl poate domina, ea vrea să se elibereze de umilinta dependenței materiale față de Castris, făcând din Rudy un om dependent de ea, ceea ce înseamnă că aspiră la o simplă răsturnare de roluri. Lucrurile se complică neprevăzut prin refuzul lui Rudy de a fi soțul unei femei ca Tofana. Rudy se înapoiase din străinătate plictisit de viața frivolă pe care o duse ca protejat al fustelor, decis să se „reabiliteze” printr-o muncă pe măsura puterilor lui. Este, de fapt, cazul Tofanei, la un nivel coborât. Cerându-l de bărbat, Tofana îi oferă exact situația pe care el o avusese și înainte de a o cunoaște, pecetluită de un document legal și agravată de un autoritarism împins până la tiranie. Inferior intelectualicește Tofanei, Rudy se dovedește nu mai puțin îndărătnic decât ea în hotărârea de a nu se întoarce la viața pe care o lăsase în urmă. Zgândărită de atitudinea condescendentă a lui Castris, trufia Tofanei e răscolită până în străfunduri de refuzul lui Rudy. Această trufie este reversul, răzbunarea umilințelor îndurate de înaintașii ei obscuri, apăsați și diprețuiți. Trezită în ființa studentei, nepoata hîngerului Sbilț se dezlănțuie naprasnic. Bunicul ei „pedepsea” făcând „hăț cu sbilțul”. Printr-o stratagemă Tofana îl atrage pe Rudy, după miezul nopții, în camera Crinei, logodnica lui și prietena ei, și, pentru ultima oară, îi cere imperativ să se însoare cu ea. Scena, construită cu o măiestrie remarcabilă, atinge culmea intensității dramatice. Jocul sentimentelor amândurora devine foarte complex. Respinsă de Rudy, Tofana, care sperase într-o convertire de ultim moment a tânărului, se gândește totuși să îl cruțe și ezită să descarce revolverul, încercând un compromis. Îl va cruța cu o condiție: acesta să se înjosească petrecând noaptea cu ea în patul Crinei. Într-o încăierare tensionată Tofana scoate revolverul și trage, dar după moartea lui Rudy se prăbușește asupra cadavrului și, plângând, îl acoperă de sărutări. Alter ego ratat al Tofanei, Sbilț este *raisonneur*-ul piesei. În timp ce nepoata lui este un om de acțiune, el „filosofează”. Sfășiat, ca Tofana, de complexe, din pricina originii lor, Sbilț le convertește în frondă și cabotinaj. Se pretinde genial și reflecțiile lui sinistre atestă, într-adevăr, o inteligență ieșită din comun. O inteligență de „geniu pustiu”, cum îl caracterizează Tofana. Ieftine, cele mai multe, „cugetările” nu îi sunt, totuși, banale, având măcar în expresie ceva scânteietor. Etern

student, care „lucrează” de doisprezece ani la „un op monumental”, din care nu a scris un rând, Sbilț e tipul ratatului cinic, care trăiește ca un parazit. Neputându-se acomoda lumii acesteia și nereușind să o părăsească, el o sfilează cufundându-se și mai adânc în noroi, înrându-se și mai mult. Asemenea unui personaj dostoevskian, Sbilț cade într-o mizantropie absolută și crede că ticăloșia e inerentă naturii umane: „Suntem toți bolnavi... Tot pământul ăsta e un spital, dacă nu cumva un uriaș așezământ de... sănătate!”, iar soluția sună astfel: „Trebuie să plecăm în lume să propagăm sinuciderea”, pentru ca, odată omenirea distrusă, pământul „să creeze a doua oară pe om”, dar altfel, „sănătos la trup și minte.” E în Sbilț o variantă românească a „omului de prisos” din proza rusească, într-o ultimă etapă a involuției lui. Deprins a-și crea dificultăți spre a le birui, S. fixează cadrul altei „comedii tragice”, *Dezertorul* (1919), de asemenea remarcabilă, într-o mahala a Bucureștilor, probabil spre a dovedi că periferia, din care I. L. Caragiale recoltase atâtea situații comice, poate oferi și material de dramă. Se află aici o lume care vorbește cu „căzută”, „înnebunită”, „lăsată”, „cumpărată”, „vrută”, cu „meletar” și „ordinanță”, cu „taifas entim” și „mă-ta”, cu „elitră” și „dinamitră”, cu „ia nu mai face marafeturi” și „bine, madam, am înțeles!”. E lumea din *D-ale carnavalului*, în care rivalele se vitriolează cu „cerneală violentă”. Petrecută în 1916, în primele zile ale ocupației capitalei de către trupele germane, comedia ce se consumă în *Dezertorul* dobândește un conținut tragic. „Jaluz”, Silvestru Trandafir, zis și Piele-Groasă, sergent rezervist, dezertează de pe front într-un moment critic, spre a-și pune în siguranță „onoarea de familist”. Își găsește nevasta cu Lică Chitaristul, cu care ea nu întreținea, de fapt, legături neîngăduite, și îl gonește pe vizitator. Seara apare locotenentul Gottfried Schwalbe, fost reprezentant la București al unei uzine germane de mașini agricole, vechi admirator neacceptat al Aretiei Trandafir, acum membru al comandamentului german. Neamțul se așterne pe chef, în timp ce Silvestru Trandafir stă ascuns în altă odaie, iar după miezul nopții îi pretinde Aretiei să îi cedeze. Neizbutind să o înduplece cu vorbe bune, încearcă să o silească. Atunci apare Trandafir și îl constrânge pe neamț să stea de vorbă de la egal la egal cu el, „dezertorul”. Vorbele pe care i le spune, când rămân doar ei doi, vin și de la un soț ofensat, și de la un patriot revoltat. Înfruntarea devine ciocnire între două forțe beligerante, e o părticică din războiul în curs, frontul fiind strămutat lângă o masă cu sticle și pahare pline, într-o casă aparent pașnică, de mahala. Duelul verbal scoate la iveală o trăsătură sufletească a lui Silvestru Trandafir, de nebanuit din comportarea lui anterioară. „Dezertorul” se oferă prizonier ofițerului inamic, cu condiția ca acesta să permită plecarea din București a soției și a soacrei sale. Urmează un deznodământ cumplit: uciderea ofițerului care, beat fiind, nu vrea să renunțe la Aretia. Al treilea act, ultimul, încadrează figura lui Silvestru Trandafir în aureola jertfei supreme. Purtând sub carapacea asprimii și vulgarității, cărora își datorează porecla, un suflet vibrant, Piele-Groasă își trimite familia în teritoriul neocupat, el rămânând să răspundă pentru omorul făptuit. O face spre a

nu expune mahalaua, după descoperirea uciderii lui Schwalbe, represaliilor dușmanului, dar și pentru a-și putea rosti, în felul său, disprețul față de cotropitori chiar în fața Curții Martiale. După ce, în momentul despărțirii de familie, dovedește o duioșie de care părea că nu e în stare, Silvestru Trandafir moare cu demnitate. Cu toate lungimile, cu toată prolixitatea, *Letopiseți*, altă piesă a lui S., în versuri, rezistă lecturii, dacă nu și luminilor rampei. Aici se evocă domnia lui Ion-Vodă cel Cumplit și lupta lui împotriva otomanilor. Așezând-o, pe scara valorilor, alături de *Vlaicu-Vodă*, Ion Trivale observa, într-un articol de un entuziasm nereținut, că drama lui S. o completează pe aceea a lui Al. Davila. Dar poate și mai direct, *Letopiseți* întregește viziunea din trilogia istorică a lui Barbu Delavrancea, înfățișând Moldova după „apusul de soare”. În prima piesă a trilogiei lui Delavrancea era proiectată Moldova măreață a lui Ștefan, pe când *Letopiseți* transpune scenic o Moldovă tragică. În mijlocul ambițiilor deșarte, al veninoaselor rivalități meschine și al marilor lașități, Ion-Vodă este mistuit de conștiința netrebniciei în care țara lui Ștefan cel Mare se cufundă tot mai adânc. Suflet incandescent, patriot dârz, domnul este stăpânit de o neșovăitoare hotărâre de a restitui Moldovei slava și mândria ei de odinioară. Ca o văpaie, gândul acesta îi determină întreaga conduită, mistuind tot ce îi stă în cale, în afară, ca și înăuntru. Voievodul are o „țititoare” săsoaică, Ermina, care i-a dăruit un copil; o sacrifică spre a-și lua soață legiuită potrivit datinii. Pe uneltitori îi stârpește fără cruțare. Știind că nu se poate împotrivi sultanului decât sprijinindu-se pe popor, dă porunci prin care relațiile țaranilor cu boierii sunt precizate cu strictețe. Spre a-și întări autoritatea, consolidând prin aceasta puterea statului centralizat, „taie creasta” multor boieri veliți, ca să nu fie „prea mulți cocoși” care să cânte pe glasuri diferite. În schimb, ridică la înalte demnități oameni de jos, ca „ursul de Dumbravă”, cel din urmă dintre comiși. Când sosește prilejul, Ion-Vodă înfruntă sfidător Poarta, spre groaza unor boieri și spre satisfacția altora, mai perfizi, de-abia așteptând să îl vadă aventurându-se într-o acțiune care să îi aducă pieirea. Țara, adică răzeșimea și mica boierime, sprijină însă cu însuflețire politica domnului. Pusă în fața alternativei plata îndoită a haraciului sau lupta cu o împărăție imensă, țara – chemată să ratifice hotărârea sfatului și a divanului – se rostește, fără ezitare, pentru război. Ce caracterizează toate actele și gândurile aprigului voievod și le încadrează într-un nimb de măreție e credința nestrămutată în biruința cauzei căreia și-a consacrat existența. Aflat pe câmpul de luptă, socotește războiul ca și câștigat, trăind anticipat emoțiile victoriei. Nu îl sperie nici vestea venirii tătarilor în ajutorul turcilor, incomparabil mai numeroși decât moldovenii și cazacii, boierii cuprinși de panică fiind martorii unei stări de mare inspirație a voievodului încrezător în vitejia poporului său. Certitudinea izbânzii îl animă chiar și în momentele cele mai critice, ca atunci când trei boieri de frunte trec la dușman. Trădat și de cel mai apropiat dintre sfetnicii săi, portarul Ieremia Golia, el trăiește o clipă de intensă scârbă („Carnea de pe mine de scârbă-a putrezit/ Și-o simt cum se desprinde bucăți...”), dar, revenindu-și, decide continuarea luptelor, cu o

voiață teribilă. Nici evidența dezastrului nu îi poate zdruncina certitudinea. Prizonier, soarta fiindu-i în mâinile lui Ahmed-Pașa, el nu își pierde speranța, se vede reîncăunat domn. Încrederea fără margini în capacitatea Moldovei de a se elibera de servitute explică și bărbăția cu care Ion-Vodă, simbol al voinței de neatârnare, primește moartea, mărturisindu-și mișcător dorul de odihna eternă: „Eu simt nevoia tihnei, căci mult m-am zbcuiumat/ Și-aș vrea să dorm întruna, să dorm netulburat; / Nici visul să nu vie să-mi tulbure-ador-mirea./ Să nu mai știu de mine, să mă-mpreun cu firea...”. În afară de protagonist, în *Letopiseți* prind contur, chiar dacă numai în schiță, și numeroase alte personaje, diferențiate caracterologic, precum violentul Bilăe, obstinat dușman al lui Ion-Vodă, lașul și vanitosul Costea Murgu, perechea opusă psihic a celui dintâi, exaltatul și nemernicul Ieremia Golia, perfidul diplomat Ion Golia, care profesează cel mai diabolic iezuitism, controlând din umbră toate uneltirile, fără a lăsa să i se bănuiască rolul. De cealaltă parte a tipologiei din piesă s-ar situa modestia morocânoasă a vrednicului Dumbravă, cinstea și cutezanța lui Potcoavă, fratele domnului, oștean călit, vajnic, spartan, firea veselă a inimosului Swercewski, polcovnicul cazacilor, devotamentul împins până la ultimul sacrificiu față de Ion al Erminei. Diversitatea tipologică e realizată însă cu prețul slăbirii forței dramatice și, în consecință, al estompării ideii pe care piesa e clădită bine. Cum crede și Ion Trivale, dramaturgul, „în loc de dramă istorică, ne dă istorie dramatizată”. Reală forță dramatică posedă alte două piese istorice în versuri, dar într-un act, *Săracul popă* și *Praznicul calicilor* (1916). Episod istoric – prima, „comedie tragică” – a doua, ele evocă pregnant, prin densitatea situațiilor, aducerea capului tăiat al cardinalului Andrei Bathory la Mihai Viteazul și, respectiv, ospătarea cerșetorilor din București de către Vlad Țepeș, înainte de a da foc casei în care i-a adunat. Celelalte piese ale lui S. se află, în ordinea realizării literare, mult sub nivelul celor prin care dramaturgul s-a impus anterior. *Coriolan Secundus* (1929), *Dămăroaia*, *Dracul* (1935), *Baronul mizează pe senzațional și pe comical de situații*, pe efecte facile, menite să satisfacă gustul unui public puțin cultivat. Nu lipsite de calități (întrigă, dialog, atmosferă, pictură de mediu), dar tot superficiale, sunt *Răzbumarea* și *A doua tinerețe*, debitoare, de altfel, *Patimii roșii*. Dezamăgitoare sunt scrierile în proză: romanele *O iubestți?* (1933), *Mângâierile panterei* (1934), *Adevărul și numai adevărul...* (1936) sau schițele din culegerea *Glasul nevesti-mii* (1938). Tentativa de a atrage cititorul prin anecdotică, prin întorsături neașteptate în derularea subiectului, înlocuiește preocuparea pentru relevarea omenescului mai adânc, prezentă la S. în scrierile dramaturgice.

Patima roșie a stârmit la întâile reprezentații o vie discuție. Unii au văzut în ea un produs al genialității și o capodoperă în materie de „comedie tragică”, cum se subintitulează piesa. De fapt denotațiunea „comedie tragică” este fără motivare, deoarece piesa e o dramă pasională cu aspecte secundare de umor. Drama modernă este tocmai adunarea laolaltă, spre a da sentimentul vieții, a comediei și a

tragediei, genuri prea absolute. Detractorii au început a face analiza psihologică a personajilor și a dovedi goliciunea lor. Totuși Patima roșie este o foarte bună dramă și pentru teatrul românesc ea reprezintă o dată.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *Eroii noștri*, București, 1906; *Letopisești*, București, 1914; ed. 2, București, 1922; ed. postfață Aureliu Goci, București, 1980; *Patima roșie*, pref. Mihail Dragomirescu, București, 1916; *Praznicul calicilor. Săracul popă*, București, 1916; *Răzbunarea*, București, 1918; *Dezertorul*, București, [1919]; *Prăpastia*, București, 1921; *A doua tinerețe*, București, 1922; *Don Quichotte de la Mancha*, București, 1924; *Coriolan Secundus*, București, 1929; *Ion*, București, [1932]; *O iubești?*, București, 1933; *Mângâierile panterei*, București, [1934]; ed. pref. Florentin Popescu, București, 1992; *Dracul*, București, 1935; *Adevărul și numai adevărul...*, București, 1936; ed. Craiova, [1992]; *Glasul nevesti-mii*, București, [1938]; *Meeting*, București, [1948]; *Teatru*, I-II, introd. Florin Tornea, București, 1956; *Teatru*, pref. Dumitru Micu, București, 1965; *Patima roșie*, îngr. și pref. Antoaneta Tănăsescu, București, 1988. **Traduceri:** A. P. Cehov, *Pescărușul*, pref. Dumitru Solomon, București, 1967 (în colaborare cu N. Al. Toscani).

Repere bibliografice: Trivale, *Cronici*, 30-44, 430-433; Lovinescu, *Critice*, III, 112-114, IV, 28-32; Dragomirescu, *Scrieri*, 125-127, 265-266; Ibrăileanu, *Opere*, II, 202-208; Aderca, *Contribuții*, I, 212-218, 473-474; Mihail Dragomirescu, *De la misticism la raționalism*, București, 1924, 397-403; Perpessicius, *Opere*, II, 407-409, VII, 88-90, XII, 419; I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, București, 1967, 198-202; Dragomirescu, *Sămănătorism*, 165-167; Arghezi, *Scrieri*, XXVIII, 392-395; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 341-344; Dragoș Protopopescu, „*Patima roșie*”, G, 1941, 10; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 643-644, *Ist. lit.* (1982), 722-725; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, 222, 234-236; Vianu, *Opere*, III, 198-204; Brădăteanu, *Drama*, 255-259; Răpeanu, *Noi*, 143-146; Brădăteanu, *Comedia*, 315-332; Ciopraga, *Lit. rom.*, 630-639; Micu, *Început*, 511-525; N. Carandino, *De la Electra la Dama cu camelii*, București, 1971, 171-206; Mîndra, *Incursiuni*, 146-149; Valeriu Răpeanu, *Pe drumurile tradiției*, București, 1973, 129-133; Boris Buzilă, *Mărturie în amurg*, Cluj-Napoca, 1974, 199-202; Piru, *Ist. lit.*, 190-191; Vartic, *Modelul*, 236-241; Modola, *Dramaturgia*, 41-42, 97-103, 239-253, 267-290, 305, 333, 347-349, 354; Răpeanu, *Scriitori*, 130-137; Valentin Silvestru, *Mihail Sorbul*, RL, 1991, 50; Al. Piru, *Un roman inedit al lui Mihail Sorbul*, L, 1993, 7; Mihail Sorbul, *DRI*, IV, 418-457; Rodica Ștefan, *Naturalismul în teatrul românesc*, *Mihail Sorbul*, RITL, 1997, 3-4; *Dicț. esențial*, 770-772; Ghițulescu, *Istoria*, 48-51; Micu, *Ist. lit.*, 187-188; *Dicț. analitic*, III, 282-284.

D. Mc.

SORESCU, George (23.IX.1927, Bulzești, j. Dolj), poet, prozator, istoric și critic literar. Este fiul Nicolinei-Nicolîța (n. Ionescu), și al lui Ștefan Sorescu, țaran, versificator în metru popular. **S.** este frate mai mare al lui Marin Sorescu. Își începe învățătura în comuna natală și face cursul secundar la București și Craiova, la Liceul „Frații Buzzești”, absolvit în 1949. Licențiat al Facultății de Filologie a Universității din București, în 1953 își începe cariera didactică ca profesor de limba și literatura română la Liceul „Traian” din Turnu Severin. Din 1961 se transferă la Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic craiovean, apoi la Universitatea din Craiova, parcurgând toate treptele didactice, până la gradul de profesor. În 1970 își susține teza de doctorat la Universitatea din București, cu lucrarea

Gheorghe Asachi. Viața și opera, publicată în același an. Debutază în 1957, cu versuri, la „Oltenia liberă”. A publicat poezie, proză, traduceri, studii de istorie literară în „Ramuri”, „Tribuna”, „România literară”, „Convorbiri literare”, „Vatra” ș.a.

Vocația poetică a lui **S.** își găsește expresia în câteva volume: *Întoarcerea Euridicei* (1970), *Desen sonor* (1978), *Aripi în timp* (1994). În versuri de factură clasică (prin motive, prozodie) sunt convocate mituri și imagini care definesc universul rustic. „Exilat” de aici, poetul trăiește cu gândul întors spre locurile de odinioară (*În orele tăcerii*) și nostalgic, își simte adeseori „aripile” frânte (*Zbor*). În cea de-a doua ediție a volumului *Aripi în timp*, apărută în 1996, este inclus un nou grupaj de versuri, *Cutremur în Arcadia*, dedicat lui Marin Sorescu. Ca istoric literar, preocupat de explorarea documentelor de arhivă, **S.** realizează mai întâi o monografie consacrată lui Gh. Asachi, solidă și coerentă, meritorie prin bogăția informațiilor și riguroasa argumentație filologică. El descoperă și valorifică, în 1974, un manuscris inedit al lui Gh. Asachi, *La Leucaide d'Alviro Corintio-Dacico*, cuprinzând sonete petrarchizante. Traducerea acestor texte constituie și un exercițiu pe care **S.** îl parcurge cu aplicație, reușind să pună în lumină valențe poetice ignorate, până în acel moment, ale autorului sonetelor pentru Bianca Mileși. Esecurile care au

urmat monografiei despre Asachi sunt marcate, ca orientare tematică, de vocația lirică a lui **S.**: *Structuri erotice în poezia română (1745-1870)* (1982) și *Neliniștea esențelor* (1996), ambele premiate de Uniunea Scriitorilor. După moartea lui Marin Sorescu **S.** a pus în circulație atât scrierile de tinerețe ale fratelui său: *Versuri inedite* (2001), *Săgeți postume* (2002), *Parodii. Fabule. Epigrame* (2003), *Proză scurtă* (2003), pe care le cunoștea din timpul elaborării lor, ca „mentor” recunoscut, cât și corespondență: *Marin Sorescu în scrisori de familie* (1999). Dincolo de datele biografice noi și de informația de istorie literară relevată de documente, importante sunt încărcătura sentimentală, expresivitatea comunicării, căldura și ironia care gradează trăirile, forța cu care „personajele” – Mama, Marin, George, Nicolae, Ionică și ceilalți – se ridică deasupra evenimentelor, cele mai multe îngrijorătoare, dramatice, convertind epistolarul într-un veritabil roman modern.

SCRIERI: Gh. Asachi. *Viața și opera*, București, 1970; *Întoarcerea Euridicei*, București, 1970; *Desen sonor*, Craiova, 1978; *Structuri erotice în poezia română (1745-1870)*, București, 1982; *Scriitori români (1830-1870)*, Craiova, 1991; *Neodihna vâmlor*, Craiova, 1993; *Aripi în timp*, Târgu Jiu, 1994; ed. 2, pref. Dumitru Micu, postfață Ovidiu Ghidirmic, Craiova, 1996; *Neliniștea esențelor*, Târgu Jiu, 1996; *Colocvii în Grădina Hesperidelor*, Craiova, 2002. **Ediții:** Mihai Eminescu, *Făt-Frumos din lacrimă*, Craiova, 1995; *Marin Sorescu în scrisori de familie*, introd. edit., Târgu Jiu, 1999; ed. Slatina, 2001; Marin Sorescu, *Versuri inedite*, introd. edit., Craiova, 2001; ed. 2, Craiova, 2002, *Săgeți postume*, introd. edit., București, 2002, *Parodii. Fabule. Epigrame*, pref. edit., Craiova, 2003, *Proză scurtă*, introd. edit., Craiova, 2003. **Traduceri:** Gh. Asachi, *Leucaida lui Alvaro Corintio-Dacico*, îngr. și introd. trad., București, 1974; ed. București, 1991.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *Seducătorul Asachi*, TR, 1970, 22; D. Florea-Rariște, „Gh. Asachi”, CL, 1970, 6; Ov. S. Crohmalniceanu, „Gh. Asachi”, RL, 1970, 30; Ieronim Precup, „Întoarcerea Euridicei”, TR, 1970, 35; Piru, *Varia*, I, 57-60; Marin Sorescu, *Scrisul rămâne și te judecă*, CRC, 1975, 38; Firan, *Macedonski-Arghezi*, 407-408; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 513; Mihai Duțescu, „Desen sonor”, R, 1978, 12; Mihaela Andreescu, „Structuri erotice în poezia română”, R, 1983, 1; Mihaela Andreescu, *Profil George Sorescu*, R, 1986, 10; Teodor Vârgolici, *Leucaida*, L, 1991, 8-10; Ovidiu Ghidirmic, *Recuperarea universului arhaic*, „Cuvântul libertății”, 1993, 3; Florea Miu, *Profil George Sorescu*, R, 2000, 1; Georgeta Drăghici, *Pentru o biografie a operei*, RL, 2001, 2; Eugen Simion, *Marin Sorescu, epistolier*, CC, 2001, 10; Ovidiu Ghidirmic, „Colocvii în Grădina Hesperidelor”, „Scrisul românesc”, 2003, 1-2; Firan, *Profiluri*, II, 250-252. M.P.-C.

SORESCU, Marin (29.II.1936, Bulzești, j. Dolj – 8.XII.1996, București), poet, dramaturg, prozator, eseist și traducător. S-a născut într-o familie de țărani olteni: este fiul Nicolinei-Nicolița (n. Ionescu) și al lui Ștefan Sorescu. Învață în satul natal, la Liceul „Frații Buzești” din Craiova (1947-1948), apoi în comuna Murgăși și la Școala Militară „Dimitrie Cantemir” din Predeal (1950-1954). În 1960 își ia licența la Facultatea de Filologie, Istorie și Pedagogie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (mai întâi frecventase secția limba și literatura rusă, dar după anul al III-lea se transferă la cea de limba și literatura română), cu o lucrare despre Tudor Arghezi. Se face remarcant ca poet în

școală și apoi ca student, conducând cenacluri și prestând activitate redacțională. După absolvire se stabilește la București, ca redactor la „Viața studentească” (1960-1961), după aceea la „Luceafărul” (1961-1965). A mai funcționat ca redactor-șef la Studioul Cinematografic Animafilm (1965-1972), redactor-șef la „Ramuri” (1978-1991). Din 1990 e director al Editurii Scrisul Românesc din Craiova, iar din 1991 redactor-șef la „Literatorul”. În 1992 își susține doctoratul la Universitatea din București, cu teza *Insolitul ca energie creatoare*. Membru corespondent (1991) și membru titular (1992) al Academiei Române, va fi desemnat ministru al Culturii (noiembrie 1993-mai 1995). În 1957 debutează cu epigramă în „Viața studentească”, iar în 1964 editorial cu un volum de parodii, *Singur printre poeți* (Premiul Uniunii Scriitorilor). Ca dramaturg, se impune încă de la prima piesă, *Iona* (1968; Premiul Uniunii Scriitorilor, Premiul Academiei Române). În afară de poezie și de dramaturgie, mai publică două romane – *Trei dinți din față* (1977) și *Viziunea viziunii* (1982) –, versuri pentru cei mici, mai multe culegeri de eseuri și de critică literară, dintre care *Ușor cu pianul pe scări* (1985) va fi distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor și cu Premiul „G. Călinescu” al Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”. Ca

traducător, a transpus poezia lui Boris Pasternak (*Lirice*, 1969), în timp ce *Tratat de inspirație* (1985) cuprinde o antologie de tălmăciri din scrierile unor poeți contemporani de pe toate meridianele, completând o serie de evocări și interviuri cu autorii. A întreprins numeroase călătorii de studii în Europa și în cele două Americi. Participă, în 1970-1971, la International Writing Program de la Universitatea din Iowa (SUA), iar în 1972 Academia de Artă din Berlinul occidental îi acordă o bursă. E prezent la congrese și la festivaluri internaționale de poezie, citește din versurile sale la câteva zeci de universități europene și americane. A primit Medalia de aur pentru poezie „Ospiti Napoli” (1971), Premiul oferit de Accademia delle Muse din Florența (1978), Premiul „Fernando Rielo” (Madrid, 1984), Premiul Herder (Viena, 1991) ș.a.

Literatura lui **S.** reține, de la început, atenția prin unicitatea multiplă sau, cu o formulă a poetului însuși, prin „unicitatea numeroasă”. Pe de o parte, există o diversitate de rețete literare și de genuri, iar pe de alta, privită în ansamblu, producția lui este extrem de unitară, crescând pe solul unor teme și obsesii modelante. Cel dintâi volum, *Singur printre poeți*, îi afirmă o constantă a gândirii creatoare, preocuparea pentru „starea poeziei”, ca și pentru deja-creat în totalitate. Poezia care a urmat poate fi definită drept cumulativă și de înclinare hermeneutică. Cumulativă, în măsura în care recitește, citează, parodiază, prelucrează, comentează, interpelează teme și mituri poetice, clișee, formule – adică preexistentul creatului (al altora și, eventual, chiar al său). Hermeneutică, fiindcă se descoperă, în acest tip original de lirică, o interpretare interogativă și gravă a condiției omului în raport cu datul cosmic, istoric sau cultural. O producție poetică acoperind câteva decenii, cum este aceasta, presupune vârste și înfățișări diverse. Stadiile nu sunt niciodată exclusive, ci inclusive. În aparență, **S.** se schimbă la față, dar în fond nu își reneagă chipurile, ci le păstrează sub măștile de ultimă oră. Lucru aproape firesc la un poet-dramaturg a cărui lirică se resimte de proximitatea teatrului (și invers). De altfel, fragmente de poem sau poeme întregi se regăsesc grefate în textele dramatice, în timp ce versurile au o pojghită de anecdotic și de „reprezentabil”, în pofida filonului liric profund. **S.** are aptitudinea aparte de a pune degetul pe rănilor perene ale poeziei. El trece în revistă aspectele grave și totodată pe cele banale, umile ale existenței. Candoarea genuină afișată este o capcană pentru nevizitați. Asupra fiecărei aserțiuni emise planează tensiuni neliniștitoare, sub fiecare vers se deschide câte o trapă a interogațiilor demistificante. E o poezie intonată în registru dublu: se comentează simultan realul și realitatea poeziei. Dincolo de imaginea epidermică a lumii, se aduce în instanță o întreagă tradiție a mitologiei culturale, care și-a lăsat amprenta, în decursul timpului, asupra vieții. De aici decurge caracterul paradoxal – șocant pentru simțul comun – al unui univert liric contradictoriu, impregnat de o ironie amară, uneori cu iz frondeur. Nu întâmplător, o serie de poeme insistă asupra relației ambigue dintre demiurgie și creația artistului, una dintre temele dramaturgiei și eseisticii lui **S.**: „Shakespeare a creat lumea în șapte zile/ În prima zi a făcut cerul, munții și

prăpăstiile sufletești./ În ziua a doua a făcut râurile, mările, oceanele/ Și celelalte sentimente – / Și le-a dat lui Hamlet, lui Iulius Caesar, lui Antoniu, Cleopatrei și Ofeliei,/ Lui Othello și altora,/ Să le stăpânească, ei și urmașii lor,/ În vecii vecilor”. Aceeași relație paradoxală se stabilește între viață și transfigurarea ei artistică: „Ce mai dezinvolti – actorii!/ Cu mânecele suflecate/ Cum știu ei să ne trăiască!// Moartea lor pe scenă e atât de naturală,/ Încât, pe lângă perfecțiunea ei,/ Cei de prin cimitire,/ Morții adevărați,/ Grimați tragic, o dată pentru totdeauna/ Parcă mișcă”. Oricât de variate, poemele se nutresc din aceleași obsesii. Și, invers, oricât de omogene, ele îngăduie modulații surprinzătoare. Iată, de pildă, în registrul tematic al poeziei erotice, câtă diferență între lirismul decantat prin filtrul de autoironie din *Tușiți* (1970): „Mă bătea prea tare soarele/ Și te-am pus în geam/ Ca pe o hârtie albastră// [...] Mă bătea prea tare moartea,/ Și te-am pus în dreptul inimii, // Ca pe un paravan, de dragoste” și ludicul grotesc al poemelor reunite în *Descântoteca* (1976): „Vreau să-mi fac o descântotecă mare de dragoste.../ Dă-mi și tu o mână de ajutor,/ Pune placa, pune-ți buzele,/ Pielea feții, coada ochilor la lucru,/ Părul, dă-i drumul pe spate,/ Fă așa ca și când ai mătura cu el totul./ Inklusiv pe mine, Prăfuitul – nu vezi ce

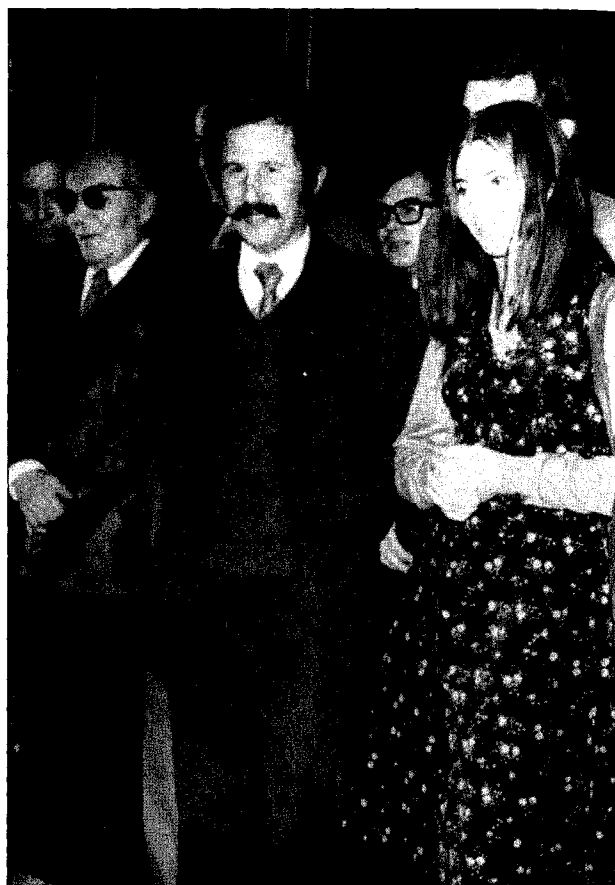
Ioan Alexandru și Marin Sorescu

sentimental sunt? / Asta ca să faci vânt, / Foarte trebuincios în vrăji, / Joacă-te, fă-te frumoasă, / Fă ce știi - n-o să te învăț eu". Umorul negru („Eu mut o zi albă, / El mută o zi neagră. / Eu înaintez cu un vis, / El mi-l ia la război. / El îmi atacă plămâni, / Eu mă gândesc un an la spital. / Fac o combinație strălucită / Și-i câștig o zi neagră // [...] Îi mai câștig câteva piese, / Dar uite, jumătate din viața mea / E scoasă pe margine") se învecinează cu tragismul, antifrastic și epurat de orice patetism, în formulări neutre aproape plate („Jonglerul din circ mi-e tată, / A fost chemat urgent până în noapte, / și m-a lăsat pe mine să-i țin locul. // Jocul e amuzant, / Stăpânesc cum pot / Lumea de bile și cercuri / Dar, uite e foarte târziu / Și jonglerul tată / Nu se mai întoarce"). Poate că cel mai net șpagat formal există între ciclul de cărți intitulat *La Liliaci* (I-VI, 1973-1998; Premiul Uniunii Scriitorilor, 1973) și unul dintre ultimele volume de versuri ale lui S., numit *Apă vie, apă moartă* (1987). În primul caz frapează predilecția pentru anecdotice, uneori chiar pentru narativ, ca și tenta de culoare istorică ori înclinarea către pitorescul arhaic. Nicăieri ca aici versul nu se află mai aproape de austeritatea prozei. Tematic vorbind, culegerea este un fel de muzeu arhetipal, adăpostind vestigiile cele mai heteroclitice ale unui sat imaginar. Existența atât de

savuroasă a universului rural nu are însă nimic comun cu realul, ci cu realitatea poeziei, fiindcă sintagma „La Liliaci” se referă la locul unde se găsește plasat cimitirul. Titlul simbolic iradiază asupra întregului, proiectându-l din regimul palpabilului în acela al neființei emblematice: „E răcoare la umbra bisericii bătrâne, care a rămas aici când / Era satul pădure și veneau haiducii de mâncau pe furis. / Pe Săliște cântă cucul, cimitirul are un aer important, împăcat cu sine. / E bine să fii mort aici, între codri locul e ferit, nici nu trage. / Clopotul nu te deranjează, că nu sună decât de sărbători, / Și duminica dimineață când cade în misticism. / Bang-bang - cine o mai fi murit? - de răsună morții și stafiile. / Cântă pasările și e un miros de liliaci înfloriți, / Cum trebuie să fi mirosit raiul din dreapta, de la intrare, / Pe vremea când era culoarea nouă și nu crăpase”. În schimb, *Apă vie, apă moartă* este o suită de variațiuni în jurul formei fixe a sonetului, apariție stranie într-un veac de degingoladă a structurilor poetice canonice. În alcătuirii de o limpezime aproape hieratică, într-un mod parabolic, oblic, răsfrânt ca într-o oglindă, se vorbește, în fond, tot despre moarte, înțeleasă ca cealaltă față a vieții. Un poem se numește, simptomatic, *Plecarea în oglindă*, în poezie și în teatru oglinda fiind unul din simbolurile unificatoare ale gândirii lui S.: „Vin reumatismele cu-al lor plural, / Nefericit ca ploile de munte, / C-un felinar pleci noaptea după var, / Să-ți torni în oasele, spre neguri punte. / Înaintașii tăi, pieriți în lupte, / Te-ndeamnă să fii dărzul lor stegar. / Dar bătălia unde-i, iar și iar? / Împresurarea, ah, pe dedesubt e. // Departe-i triful susei ciocârliei, / Chemată-n cer pe scara de mătasă... / Te potrivești din cărji și dioptrii. // Și ca-ntr-o apă adâncă lunecoasă, / Ca un copil te rătăcești în casă, / Pleci în oglindă-ncet... și nu mai vii”. În ciuda diferențelor radicale dintre cele două tipuri de poezie întruchipate de *La Liliaci* și de *Apă vie, apă moartă*, S. trădează un interes unificator pentru simetria și pentru limitele dintre viață și moarte - una din supratemele liricii sale. Limitele l-au pasionat totdeauna pe scriitor. Atât cele existențiale („A trecut luna prin dreptul ferestrei pe cer / Și eu mă zbăteam între viață și moarte / Câți în această trecere pier? / Și ea îi bifează pe cealaltă parte?”), cât și cele dintre poetic și nepoetic. În *La Liliaci* frontiera dintre poezie și proză stă pe muchie de cuțit, sub semnul incertitudinii. Altă soluție este aceea adoptată în *Apă vie, apă moartă*, unde relația este făcută să treacă prin delimitarea dintre forma relaxată și forma fixă, împrejmuită de rimă. Și asta fiindcă, în chiar termenii poetului: „Instalație cu fier de călcat / Este poezia. Rima / Netezește albitura mergând apăsât / Aproape perfectă cu crima / De a te strecura printre zări aparente, / Cu fruntarii labile, de vis”.

Teatrul lui S. se dezvoltă în paralel cu poezia, preluându-i cu mijloace specifice tropismele. Piese pot fi grupate în câteva cicluri, numai aparent independente. Primul se compune din trilogia republicată în 1974 sub titlul *Setea muntelui de sare*, alcătuită din *Iona*, *Paracliserul* (1970), *Matca* („Teatru”, 1973), și plus textele aderente problematic: *Pluta Meduzei* și *Există nervi* („Luceafărul”, 1968). În prim-planul lor se află condiția omului, „prins” în tot ce există. Dramaturgul imaginează omul reacționând - uneori surprinzător, în

contrasens cu orice soluție convențională – față cu cercurile concentrice ale datului, pradă a unui complex arhetipal care – după parabola biblică ce dă titlul primei sale piese – poate fi numit „complexul lui Iona”. Spre deosebire de varianta biblică, la **S.** chitul care l-a luat pe Iona captiv este înghițit de un altul și așa mai departe, într-o existență formată din straturi, dincolo de care orice fel de orizont rămâne o pură himeră. Omul este, așadar, întotdeauna „înghițit” – sugerează scriitorul –, indiferent că e prizonier de la început în deja-existentul cosmic, social-istoric sau în deja-creatul culturii. Dramaturgul propune o „terapie” aflată în contradicție cu simțul comun. Soluția esențială – comportând o serie de variante – este înțelegerea propriei condiții, întoarcerea către sine a omului, care se împotrivesc astfel sensului unic al destinului făcându-l reversibil. Iona se înjunghie cu un cuțit, căutându-și scăparea simbolică înlăuntru, adică, așa cum precizează el însuși, „invers”. Una din căile „inverse” este anamneza. În *Paracliserul* protagonistul dăruiește trecutul propriei ființe unei catedrale noi – lipsită de memorie – înainte de a pieri claustrat pe vecie în clădire, într-un incendiu purificator. În *Matca* soluția este continuitatea biologică, realizată cu orice preț. Într-un final sugestiv moartea se confundă cu nașterea, „înălțarea” pruncului nou-născut este plătită cu scufundarea mamei în apele unui potop, ce amintește de cel primordial. Mari evenimente – unele din *Vechiul* și din *Noul Testament* –, geneza omului și a lumii, potopul, moartea și renașterea se confundă și se interpretează reciproc, într-un text ce stă integral sub semnul paradigmei *Matca*. Personajul lui **S.** nu suferă niciodată de claustrofobie existențială, dat fiind că el însuși rămâne totdeauna sursa sensului, pe care în situații-limită îl (re)descoperă printr-o mișcare dinspre exterior spre interior, figurând simbolic o asimilare interioară a straturilor. Asta îl și deosebește radical pe **S.** de formulele – numai superficial înrudite – ale teatrului lui Samuel Beckett, Eugen Ionescu, Arthur Adamov. Gesticulația, uneori inexplicabilă, a personajelor nu înseamnă capitulare în fața unor situații absurde și nici o ruptură radicală a insului de existent. Deciziile personajelor prizoniere din *Iona*, *Paracliserul*, *Matca*, *Pluta Meduzei* nu își află sursa într-o însingurare frustrantă, ci în speranță și chiar în sentimentul solidarității cu speța. O serie de opoziții firești pentru simțul comun – trecut și viitor, zbor și cădere (numită undeva „zbor întors”), înăuntru și în afară, spațiu și timp, ins și lume, viață și moarte – se anulează prin reinterpretare. La fel ca poezia, teatrul are o marcantă vocație hermeneutică. O piesă-verigă, *Lupoica mea*, face legătura între dramele existențiale și parabolice din primul ciclu și se deschide simultan spre seria de piese istorice – *Răceala* („Teatrul”, 1976) și *A treia țepă* (Premiul Uniunii Scriitorilor, 1978), unde parabolicul nu se pierde cu totul, rămânând subteran. Focalizarea se fixează asupra condiției ființei, pradă conjuncturilor istorice ostile, în timp ce „complexul Iona” pare să fi dobândit statut de vocație etnică. Mica Valahie a lui Țepeș Vodă – confundat uneori cu legendarul Dracula – este prinsă între imperii uriașe. Unul, cel turcesc, l-a „înghițit”, la rândul său, pe cel bizantin. Fapt simbolizat extrem de sugestiv de

Laurențiu Fulga, Marin Sorescu și Ileana Mălăncioiu

cușca ambulantă în care sultanul Baiazid, potențial cuceritor al lumii, poartă după sine captivă fosta curte imperială. Evenimente consemnate în cronicile și documentele istorice îi folosesc lui **S.** ca punct de pornire pentru a reveni la preocupările sale privind captivitatea, limitele, marja de libertate îngăduită insului în „prestabilit”. Pe aceeași linie cu evadările spectaculoase, paradoxale, din celelalte piese, este tragerea în țepă – în același timp și înălțare simbolică – a voievodului Țepeș, prizonier al timpului istoric vitreg. În 1988 scriitorul începe să publice în „Ramuri”, „Convorbiri literare” ș.a. trei piese care s-ar putea numi „recapitulative”: *Luptătorul pe două fronturi*, *Casa Evantai* sau *Divina tragedie pentru bibliofili și Vărușii Shakespeare*. Cercurile predeterminante – cel existențial, cel istoric și cel cultural – sunt aici privite simultan, ca fiind sinonime și, într-un sens, intersanjabile. În indicațiile de regie la *Luptătorul pe două fronturi* se face o precizare semnificativă: „Se va vedea din unele replici, nu întâmplătoare, că timpul de desfășurare este cel istoric – nu se putea altfel – dar oarecum sintetizat, stratificat. Ca și când peste o carte de istorie de școală primară s-ar fi dărâmat școala primară – la un seism – și sub dărâmături, sub sfărâmături, epocile au intrat unele în altele, ca într-un sac”. Și prezicerea viitorului se rezumă de fiecare dată

la recapitularea istoriei și culturii universale. De câte ori este întrebat ce va să fie, corul profetic al bătrânilor – în realitate memoria simbolică a cetății – se întoarce „invers”, intonând refrene despre vârsta de aur a civilizației grecești. Mișcarea istorică se consumă într-un fel de teatru unde, de la un spectacol la altul, totul este refolosit cu grijă – actori, recuzită, costume. În toate piesele lui **S.** evenimentele model își dezvăluie și fața gravă, și pe cea hilară, ludică. Nu se face nicăieri un secret din faptul că geneze sau distrugerii ale lumii, întemeieri sau căderi de imperii, toate sunt inserabile, confundându-se, la limită, cu cărțile în care sunt narate și care, la rândul lor, se repetă una pe alta. Ideea este subliniată în recitativul sibilinic la intrarea în scenă a Luptătorului pe două fronturi, protagonistul piesei: „Un câmp pustiu, bătătorit ca un drum și, din când în când, câte o carte. Vine unul, gâfâind de mușchi, sănătos ca un zeu nou, și scuipă pe ea, pe fiecare la rând. Calcă pe ele dumnezeiește. A obosit, a mers destul, câmpul se întinde înaintea pustiu, bătătorit ca un drum. Alergătorul cade jos, moare, devine carte fundamentală”. Acum un accent hotărâtor se plasează asupra datului culturii. În celelalte drame era prezentă numai ca sugestie colaterală omologia între insul comun și Creatorul divin, obsesia demiurgiei creatoare fiind proprie, în schimb, eului liric al lui **S.** De această dată autorul insistă asupra deja-creatului, cerc predeterminant, fundamental. Un spațiu-timp specific creației, în măsura în care se repliază în sine și amalgamează generațiile, se substituie, practic, istoriei în *Luptătorul pe două fronturi*. În *Casa Evantai* umanitatea este organizată ingenios într-un veritabil sistem de „dicționar”. Protagonistul, Vlad Vlădescu, suferă de fixația borgesiană a scrierii-citire. Opera vieții lui – o carte-clasor numită simptomatic *Divina tragedie pentru bibliofili* – radicalizează polemic această dimensiune a creației, despre care se tratează și în *Vărul Shakespeare*, unde evenimentul capital e producerea anevoioasă a unei opere numite *Hamlet de-al doilea*, care dă prilej unei colaborări pline de semnificații între un precursor și un urmaș, în speță Shakespeare și **S.** Geneza literaturii din literatură i-a neliniștit – de la Cervantes încoace – pe mulți scriitori, ridicându-le în față dificultăți de tehnică insurmontabile. În ceea ce îl privește, **S.** optează pentru o soluție ingenioasă și simplă: construiește o lume convingătoare și viabilă, cu semnalmamente documentare certe (epoca elisabethană) care, la o expertiză atentă, se dovedește a asculta de legile creației. O regulă este posibilitatea (chiar necesitatea) resuscitării, alta e refolosirea, cu prudență, a tuturor materialelor preexistente în stocurile literaturii. A face devine, astfel, sinonim cu a pre-face. Una din tehnicile favorite ale lui Shakespeare este bricolajul. Hamlet al doilea rostește replici care provin, de fapt, din alte piese. Cu vervă și fantezie se prezintă, prin urmare, un „Shakespeare după Shakespeare”. Creatorul la lucru este pur și simplu asaltat de personaje, de scene independente desprinse din producția sa anterioară și condiționându-i destinul. *Romeo și Julieta*, *Iuliu Cezar*, *Richard al III-lea* și altele sunt antrenate în turbionul unui proiect generalizat de re-facere. Paralel cu fabricarea piesei, „coautorii”, Shakespeare și **S.**, îi întocmesc, cu mijloacele ficțiunii, o

Addenda, unde chestiunile de procedură sunt consemnate în pas cu descoperirea și, mai ales, reduse la numitorul metodologic comun: re-citirea. Într-un elan de certă ținută borgesiană, „vărul” Shakespeare scrie ca și cum ar citi, eventual ca și cum ar cita. Ineditul *Hamlet de-al doilea* devine un breviar al literaturii, un angrenaj care îngurgitează avid precedența în vederea resuscitării. Piesa *Vărul Shakespeare* sintetizează și limpezește o serie de fixații ale operei lui **S.**: există aici nu numai un „Shakespeare după Shakespeare”, ci și un „Sorescu după Sorescu”. Figuri de creatori primordiali apar, de altfel, în diverse poeme. Printre ei, Homer („Noi din Homer cu toții ne tragem, / Antropoida noastră literară”), Dante („Divina Comedie, piramidă răătăitoare / Ușor înclinată către veșnicie”) sau „vărul Shakespeare” („Shakespeare a creat lumea în șapte zile...”). Metafore ale cumulului creator, ale rememorării, recitirii etc. marchează scenografia și retorica poeziei soresciene: „O iau pe lume înapoi, / Ca firul tricotat din nou pe ghem, / Și mai la vale spre oaie. // De la cei vechi în sus, te simți nemuritor”. Regulă a unei gramatici generative universale, valabilă în creație ca și în ființare, „vibrarea pe loc” apare în piesa *Vărul Shakespeare*, ca și în versurile din *Apă vie, apă moartă*: „Un punct ce se uită-n oglindă, / Oglinda în punct dispărând, / Îți ești și drum lung și merindă / Și vreme oricâtă, oricând. / Și spațiu cabrând nenoroc. / Și totuși, vibrare pe loc”. În ceea ce privește activitatea de eseist și critic literar a lui **S.**, cuprinsă în *Teoria sferelor de influență* (1969), *Insomni* (1971), *Starea de destin* (1976), *Ușor cu pianul pe scări*, sunt mai multe lucruri de remarcat. În primul rând, lipsa de inhibiții în abordarea unui amplu repertoriu – de la *Ghilgameș* la T. S. Eliot, de la estetica filmului la Henry Moore, sau de la Charles Baudelaire la Franz Kafka și Albert Camus. Apoi, libertate de mișcare (narativă, lexicală), al cărei proxim precursor este G. Călinescu. De asemenea, caracterul „ficcional” al acestor eseuri, identificabil în devierile frecvente de la temă, în zonele în care **S.** „rupe” discursul și schimbă subiectul. Personalitatea eseistului se verifică tocmai în devierea de la tranzitivitatea implicită criticii literare, în spațiul semnificativ alocat acestei devieri. Este aplicată cu consecvență tehnica deschiderii de paranteze, a apropoului, a asociației neașteptate și aparent divagante: doar aparent, întrucât toate aceste paranteze și alunecări pe lângă temă sfârșesc de regulă prin a servi tema. Ceva mai „aplicată” este critica în *Ușor cu pianul pe scări*, rezumând prezența cronicarului în revista „Ramuri”, activitate care a făcut deliciu epocii. Printre altele, memorabile sunt aici textele polemice (desființarea lui Eugen Barbu, de exemplu, cu *Poezia românească contemporană*), în care victima este luată ceremonios de departe până la sprintul devastator din final. Altă particularitate este utilizarea conceptualului și abstractului în forme și modulări empirice. „Lui **S.** îi este familiară gândirea cu concepte și noțiuni”, scria Șerban Cioculescu, „dar ariditatea lor primește corectivul ce l-am numit «debutonat», adică neceremonios, fresc, comunicativ, presărat de glume, deci propriu umoristului de rasă.” Maniera soresciană e de a privi „tărănește”, ponderat morometian, abstracțiunile și straniețțile („se apropie de

VIAȚA

- 1936** **februarie 29** Se naște la Bulzești, județul Dolj, Marin Sorescu, fiul Nicolinei-Nicolîța Sorescu, fiica notarului Gheorghe Ionescu, recunoscută pentru talentul de povestitoare, și al lui Ștefan I. Sorescu, țăran cu înclinații spre versificație. Văduvă la 37 de ani, din 1939 mama își va crește singură cei șase copii: Nicolae, Marioara, Alexandrina, George, Marin și Ion.
- 1943–1947** Urmează școala primară în comuna natală. „La Bulzești am început să scriu prima dată, prin clasa a treia primară, urmând, într-un fel, o tradiție a familiei”.
- 1947–1948** Intră în clasa I la Liceul „Frații Buzești” din Craiova.
- 1948–1950** Continuă școala la Murgăși, comună apropiată de Bulzești. Din această perioadă datează primul caiet de versuri al poetului, ca și interesul pentru proverbe, snoave și anecdote, pe care le notează alături de producțiile proprii. Revine pentru câteva luni la Liceul „Frații Buzești”, apoi se transferă la Școala Medie Militară „Dimitrie Cantemir” din Predeal. Este remarcat pentru aptitudinile literare și încurajat de profesorii George Lăzărescu, Simion Bărbulescu și Constantin Boroiianu. Citește mult, scrie versuri și conduce cenaclul literar „Nicolae Bălcescu” al elevilor din liceu.
- 1954** **noiembrie** Abandonează studiile militare.
- 1955–1960** Devine student la Facultatea de Filologie, Istorie și Pedagogie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, secția limba și literatura rusă; după anul al III-lea se transferă la secția limba și literatura română. Conduce Cenaclul Casei de Cultură a Studenților și este corespondentul, pentru Iași, al „Vieții studențești”. Se afirmă ca poet în mediile literare ale Iașului.
- 1957**
- 1959**
- 1960** **iulie** Obține licența cu o lucrare consacrată poeziei lui Tudor Arghezi.
august 1 E repartizat ca redactor la revista „Viața studențească”.
- 1961** **iunie 6** Se transferă la revista „Luceafărul”.
noiembrie 25 Se căsătorește cu Virginia Șeitan. Călătorește la Moscova și Leningrad.
- 1961–1962**
- 1963** E redactor la secția de critică a „Luceafărului” (până în 1965).
- 1964**
- 1965** **octombrie 18** Devine redactor-șef la Studioul Cinematografic Animafilm.
I se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor.

OPERA

- noiembrie** Debutează cu epigrame în revista „Viața studențească”. Alte epigrame și versuri satirice apar curând în „Flacăra Iașului”, „Viața studențească” și „Tribuna”.
- noiembrie 11** Inaugurează, cu poezia *Contribuție la valorificarea lunii*, „Cronica fantezistă”, rubrică pe care o susține în „Iașul literar”.
- septembrie 28** Își începe activitatea de gazetar cu o cronică la volumul *La hotarul dintre lumi* de Ion Bănuță.
- Publică în „Luceafărul” parodii din ciclul *Stiluri și tendințe în poezia unor tineri*, precum și cronici literare.
- aprilie 2** Un prim grupaj de poeme din proiectatul volum *Tinerețea lui Don Quijote* e publicat în „Gazeta literară”. Alte versuri din același ciclu intră în sumarul revistelor „Luceafărul” și „Gazeta literară”. Debutează editorial cu *Singur printre poeți*.
- octombrie 22** Apare în „Contemporanul” cronică lui G. Călinescu, un comentariu elogios al poemelor publicate.
- aprilie** Semnează în „Secolul 20” primele traduceri: Andrei Voznesenski, *Monologul unui pescar și Odă cleveitorilor*. Apare volumul *Poeme*. Colaborează la „Ramuri”, „Viața românească”, „Tribuna”, „Familia”.

- 1966** Face prima călătorie mai importantă în străinătate, cu ocazia Bienalei de Poezie de la Knokke-le-Zoute (Belgia). La Roma îl întâlnește pe Mircea Eliade.
- 1967** **octombrie** Călătorește la Paris, unde îl reîntâlnește pe Mircea Eliade. Tot acum îl cunoaște pe Emil Cioran, la sugestia căruia, la întoarcerea în țară, îl caută pe Petre Țușea, de care se va lega statornic.
- 1968**
- I se decernează Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie.
- 1969** **noiembrie-decembrie** Pleacă la Paris pentru a fi prezent la spectacolul cu piesa *Iona*, în regia lui Radu Penciulescu, la Teatrul „Lucernaire”. Are întâlniri cu intelectuali francezi și români, între care Emil Cioran, Virgil Ierunca, Ioan Cușă, L. M. Arcade. Asistă la lectură, în franceză, a piesei *Paracliserul*, tradusă și citită de Monica Lovinescu.
- 1970** **ianuarie 10** Își continuă călătoria mergând în Italia; la Torino, se întâlnește cu Marco Cugno. Călătorește în Germania, Elveția, Franța și Cehoslovacia. Pentru premiera piesei *Iona* va fi prezent la Freiburg im Breisgau și la Zürich, participând și la lansarea unor traduceri din scrierile sale. **decembrie** Participă la International Writing Program, organizat de Universitatea din Iowa, SUA (până în mai 1971).
- 1971** I se acordă Premiul Academiei Române pentru piesa *Iona*. Primăria orașului Napoli și revista „Breve” îi conferă Medalia de aur „Ospiti Napoli”. Face prima călătorie în Marea Britanie. Asistă la Festivalul de Teatru de la Edinburgh.
- 1972** Își întrerupe activitatea de redactor-șef la Studioul Cinematografic Animafilm.
- 1973** **ianuarie-februarie** Beneficiar al unei burse oferite de Academia de Artă din Berlinul Occidental, se instalează aici pentru un an, împreună cu soția sa, Virginia Sorescu.
- I se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor pentru *La Lilieci*.

lese de sub tipar volumul *Moartea ceasului*.
Apare *Unde fugim de acasă?*, proză rimată pentru copii.

Se editează volumul *Poeme*.

ianuarie 13 Publică *Iona* în „Lucefărul”.
Curând piesa apare și în volum la Editura pentru Literatură.
martie Finalizează piesa *Paracliserul*, pe care vrea să i-o citească lui Petre Țușea.
iunie *Paracliserul* apare în „România literară”.
iulie În „Lucefărul” se tipărește piesa *Există nervi*.
Interviul luat lui Mircea Eliade la Paris este primul publicat după război în România („Lucefărul”, nr. 33).
Se prezintă în premieră piesa *Iona* la Teatrul Mic din București (regia: Andrei Șerban, George Constantin în rolul titular).
Are loc premiera absolută, la Studioul Casandra al Institutului de Artă Tetrală și Cinematografică „I. L. Caragiale” din București (regia: Moni Gheleter și Zoe Stanca), a piesei *Există nervi*.
I se editează volumul de poeme *Tineretea lui Don Quijote*.
Publică prima carte de eseuri, *Teoria sferelor de influență*.
Apare, în transpunerea sa, volumul *Lirice* de Boris Pasternak.
Piesa *Paracliserul* este tradusă în limba italiană de Marco Cugno și publicată în revista „Il dramma”.

les de sub tipar volumul de versuri *Tușiți* și piesa *Paracliserul*.

aprilie La Skopje are loc premiera piesei *Paracliserul* (traducere și regie: Libișa Gheorghievski).
iunie 26 Primele două tablouri ale piesei *A treia teapă* apar în revista „Cronica”, cu titlul *Dimineața în pădure*.
I se tipărește volumul de microeseuri *Insomnii*.
Apare volumul *Suflete, bun la toate*.
I se publică *Rame-Frames*, ediție bilingvă de versuri, realizată de Editura Eminescu în colaborare cu International Writing Program de la Universitatea din Iowa (traducere de Roy MacGregor-Hastie), și *80 poezii – 80 poezie*, în transpunerea lui Marco Cugno.
octombrie Primele două poeme din ciclul *La Lilieci – Nea Florea și La Lilieci* – apar în „România literară”.
august-octombrie Elaborează prima variantă a romanului *Trei dinți din față*.
Apare în revista „Il dramma” piesa *Ci sono nervi*, în transpunerea lui Marco Cugno.
I se editează volumul *Astfel*.
lese prima carte din *La Lilieci*.

1973

1974

ianuarie Călătorește în Olanda.

mai-iunie Participă la Literarisches Colloquium din Berlinul occidental și la Festivalul de Poezie de la Rotterdam. Îl cunoaște aici pe Octavio Paz, de care îl va lega o mare prietenie.

iunie 29-iulie 4 Face o documentare la Muzeul de Artă Modernă din Paris pentru un film despre Constantin Brâncuși, pregătit împreună cu regizorul Pradinas de la Televiziunea Franceză.

I se decernează Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie.

1975

Vizitează mănăstiri din Maramureș și din Moldova.

1976

1977

E distins cu Premiul Academiei Române.

1978

mai 27 Accademia delle Muse din Florența îi decernează Premiul „Le Muse”.

iulie 1 Este numit redactor-șef al revistei „Ramuri”.

I se conferă Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie.

1979

februarie 23 Se deschide la Securitate, „cu aprobarea organelor PCR”, dosarul „Soare”, al cărui subiect este poetul, „lucrat pentru relații suspecte cu cetățeni străini și cu unele elemente din emigrație”.

mai 6 Îl întâlnește, la Madrid, pe dramaturgul Antonio Buelo Vallejo.

vara Vizitează mănăstiri din Oltenia: Tismana, Cozia, Polovragi.

1980

noiembrie Își exprimă (alături de alți scriitori – Gabriel Dimisianu, Nicolae Manolescu, Mircea Iorgulescu, Ion Băieșu) dezacordul față de măsurile de reorganizare a Uniunii Scriitorilor, considerate „un prim pas spre desființarea Uniunii”. Refuză să colaboreze la emisiunile politice și culturale ale Televiziunii Române, în ciclul „Cinsprezece ani lumină”.

septembrie Se publică, în revista „Teatru”, *Matca*, ultima piesă a trilogiei existențialiste *Setea muntelui de sare*.

Impresiile lăsate de marile muzee din Amsterdam și Haga sunt consemnate în paginile intitulate *Jurnal olandez*.

Se publică volumul de teatru *Setea muntelui de sare* (cuprinde piesele *Iona*, *Paraciserul*, *Matca*, *Pluta Meduzei*, *Există nervi*). La Berlin îi apare culegerea de versuri *Aberglaube*.

octombrie 17 Are loc premiera mondială a piesei *Matca* la Le Nouveau Théâtre de Poche din Geneva.

octombrie 19 La Teatrul Mic din București se reprezintă în premieră piesa *Matca*.

Apare la Stockholm un volum de versuri în transpunerea lui Pierre Zekeli și a Mariannei Sandels, iar în Germania Federală se editează *Noah, ich will dir was sagen*, versuri traduse de Oskar Pastor.

martie Publică în revista „Teatru” prima piesă istorică, *Răceala*. Apar volumele de versuri *Descântoteca* și *Poeme*, culegerea de eseuri *Starea de destîn* și o variantă în trei acte și opt tablouri a piesei *Matca*.

Un volum de versuri tradus în limba greacă de Menelaos Ludemis iese la Editura Dorikos din Atena.

Se tipărește cartea a doua din *La Liliaci*.

Îi apare primul roman, *Trei dinți din față*.

martie 3 Are loc premiera dramei istorice *Răceala* la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra” din București.

Iese de sub tipar volumul de versuri *Sărbători itinerante*.

În „Ramuri” publică mai ales critică literară și traduceri, îmbogățind revista cu pagini importante din literatura universală contemporană.

Are loc premiera absolută a „tragediei populare” *A treia teapă* la Studioul Casandra al Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale” (clasa Beate Fredanov; regia: Ion Caramitru).

decembrie 28 Piesa *A treia teapă* este pusă în scenă la Teatrul Național din Cluj-Napoca (regia: Mircea Marin).

Apare, în ediție bilingvă, *Răceala – A Cold* (traducerea: Stavros Deligiorgis).

I se editează *Ceramică*, cea mai cuprinzătoare antologie a sa, cu versuri din volumele *Poeme*, *Moartea ceasului*, *Tineretea lui Don Quijote*, *Tușiți*, *Suflete, bun la toate*, *Astfel* și nouăsprezece poezii neincluse anterior în volum.

În transpunerea lui Stavros Deligiorgis iese *Don Quijote's Tender Years*, aceeași scriere fiind tălmăcită în spaniolă de Lolita Tăutu (*La juventud de Don Quijote*).

Apare, la Paris, antologia lui Alain Bosquet *Les Cent plus beaux poèmes du monde*, unde îi este selectat poemul *Shakespeare*. Iese cartea a treia din *La Liliaci*.

Se tipărește volumul *Teatru*, cuprinzând *Răceala* și *A treia teapă*. Apare la Paris *L'Ouragan de papier*, un volum de versuri în transpunerea lui Alain Bosquet.

La Napoli se editează *Giona*, textul piesei fiind tradus de Marco Cugno.

Alte transpuneri din versurile și teatrul său apar în Bulgaria și Ungaria.

Are loc premiera absolută a piesei *Pluta Meduzei* la Teatrul de Stat „Valea Jiului” din Petroșani.

- 1981** **august-septembrie** Face o călătorie în Mexic, cu ocazia Festivalului de Poezie de la Morelia. Se întâlnește cu Octavio Paz. Aflat în Statele Unite ale Americii, înregistrează versuri la Poetry Center, Universitatea din San Francisco.
- 1982** **mai** Implicat în „cazul meditației transcendente”, suportă presiunile făcute asupra intelectualilor acuzați de apartenența la această „sectă periculoasă”. Ca primă măsură, se interzice premiera piesei *Există nervi* la Craiova. În sprijinul poetului intervine Adrian Păunescu, „rugat” de Octavian Paler, Eugen Simion și Vasile Băran „să-l ajute pe Marin Sorescu, care se află într-o situație dificilă”.
august Participă din nou, la Festivalul de Poezie din Mexic.
- 1983**
- 1984** Primește, la Madrid, Premiul „Fernando Rielo”, pentru volumul *Ecuadorul și polii*, prezentat în manuscris.
septembrie 2 Moare mama poetului.
octombrie Participă la Marrakech (Maroc) la cel de-al VII-lea Congres Mondial al Poetilor. Îi întâlnește pe Luis Jorge Borges, Léopold Sédar Senghor, Casimiro de Brito, Eugénio de Andrade ș.a.
- 1985** I se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor și Premiul „G. Călinescu”, oferit de Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”.
- 1986** **februarie 26** Într-un document al Securității se menționează: „Treptat, împotriva poetului Marin Sorescu se vor aduna mai multe capete de acuzare”.
noiembrie Participă la colocviul „Proiect european. Dramele sfârșitului de secol”, ținut la Bari, în Italia.
- 1987**
- 1988**
- 1989**
- unie** Se publică în „Convorbiri literare” piesa *Luptătorul pe două fronturi*, actul III, tablourile XI–XV.
Scrie suita de poeme intitulată *Poezie imediată*.
La Amsterdam se editează volumul *Ghedichten*, traducere de Liesbeth Ziedses de Plantas, la Madrid *Poemas. La juventud de Don Quijote*, versiune de Omar Lara, iar la Sofia *Tri predni zuba (Trei dinți din față)*, transpunere de Veselina Gheorghieva. Îi apare romanul *Viziunea viziunii*.
La Editura Logbridge-Rodhes, Durango, Colorado, se publică volumul *This Hour*, cuprinzând versuri traduse de Michael Hamburger.
Apare volumul de versuri *Fântâni în mare*.
- În Marea Britanie se editează *Selected Poems*, în traducerea lui Michael Hamburger.
septembrie Inaugurează în „Revista de istorie și teorie literară” comentariile care vor intra în cartea *Biblioteca de poezie românească* (editată postum, în 1997).
Iese de sub tipar volumul de teatru comentat *Iesirea prin cer*. În Collection UNESCO d'oeuvres représentatives apare volumul *Céramique*, cuprinzând poeme traduse de Françoise Cayla, cu o prefață de Nicolae Bălote.
- Publică *Tratat de inspirație*.
Sub supravegherea Centrului de Studii Interculturale Université-Lyon 3, se editează volumul *66 poèmes*, în traducerea lui Jean-Louis Courriol.
Iese de sub tipar volumul *Ușor cu pianul pe scări*.
În Mexic se tipărește volumul de versuri *El huracán de papel*, în transpunerea lui Marco Antonio Campos.
Apare în Marea Britanie volumul *Let's Talk about the Wather... and Other Poems*, traducerea fiind asigurată de Andreea Delletant și Brenda Walker, iar prefața, *De la poet la poet*, de John Silkin.
I se editează volumul *Apă vie, apă moartă*.
Iese la Madrid, precedând cu doi ani ediția românească, volumul de versuri *El Ecuador y los polos*, transpus în spaniolă de Omar Lara.
Se publică în Marea Britanie volumul *Vlad Dracula. The Impaler*, în traducerea lui Dennis Delletant.
Apare cartea a patra din ciclul *La Liliaci*.
Începe să publice în reviste fragmente din piesa *Vărul Shakespeare* („Ramuri”, iulie-septembrie, „România literară”, 8 septembrie, 20 aprilie 1989, „Lucafărul”, 17 septembrie, „Cronica”, 16 decembrie).
Piesa *Iona* este editată în bengali, la New Delhi, tradusă de Amita Bhowse.
martie 3 Are loc la Amsterdam premiera pieselor *Iona* și *Pluta Meduzei*, spectacol prezentat de studenții grupului CREA. Reprezentația va fi însoțită de lansarea volumului *Ionas, Het vlot van de Medusa*, în traducerea lui Jan Willem Bos.
Apare la Paris volumul *Paysans du Danube*, selecție din *La Liliaci*, în transpunerea lui Jean-Louis Courriol, care semnează și postfața.

1989

1990

mai 1 Este numit director la Editura Scrisul Românesc din Craiova.

1991

martie 9 Este ales membru corespondent al Academiei Române. Părăsește postul de redactor-șef al revistei „Ramuri”. Primește, la Viena, Premiul Herder.

septembrie Împreună cu Eugen Simion, Fănuș Neagu și Valeriu Cristea întemeiază seria a doua a revistei „Literaturul”, poetul fiind redactor-șef (funcție pe care o va deține până la încetarea sa din viață).

octombrie 22 Are la Paris o întâlnire cu Emil Cioran, probabil ultima.

1992

Își susține doctoratul la Universitatea din București, cu teza *Insolitul ca energie creatoare*.

martie 12 Este ales membru titular al Academiei Române.

1993

noiembrie 25 Este numit ministru al Culturii.

1994

1995

mai 5 Bolnav, părăsește funcția de ministru al Culturii.

1996

iuilie I se decernează Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie.

noiembrie 5–11 Este internat la Spitalul Cochin din Paris.

decembrie 8 Marin Sorescu încetează din viață la București.

Se publică volumul de versuri *Ecuatorul și polii*.

noiembrie 9 La Muzeul de Artă din Brașov are loc prima expoziție personală, cu 43 de uleiuri ale poetului-pictor.

februarie 12 I se vernisează a doua expoziție personală, deschisă la Muzeul Colectiilor de Artă din Cluj-Napoca.

Apare volumul *Poezii, I*, ediție definitivă de autor.

Publică *Poezii alese de cenzură*.

leşe de sub tipar, în Franța, *La Vision de la tanière*, în traducerea lui Jean-Louis Courriol.

La Oberlin College Press apare *Hands Behind My Back*, versurile fiind prefăcute de Seamus Heaney (laureat al Premiului Nobel în 1995).

Se publică volumul *Vărul Shakespeare și alte piese*.

Apare în colecția „Biblioteca pentru toți” volumul *Teatru*.

Se editează volumul al doilea al ediției definitive *Poezii*.

Se tipărește volumul *Traversarea*.

Apare la Torino–București volumul *Poezii–Poesie–Poems*, ediție trilingvă, traducerea în italiană fiind realizată de Marco Cugno și Ugo Nespolo, în engleză de Michael Hamburger, Andreea Delleant, Roy MacGregor-Hastie, Stavros Deligiorgis, John F. Deane ș.a. Lucrarea cuprinde treizeci de reproduceri color după tablourile autorului.

La Singapore I se publică un volum de versuri, transpunerea aparținând lui Tan Swie Hian.

leşe de sub tipar *La Lilieci*, cartea a cincea (postum, în 1998, se editează și ultima parte).

Apar, în traducere, mai multe volume de versuri: *Poèmes* (versiune de Constantin Frosin), *Razão e coração* (transpunere de Luciano Maria, São-Paulo, Brazilia), *Poèmes choisis* (versiune franceză de Paola Bentz), *Vid Sänders rötter* (transpunere în suedeză de Ion Miloș).

Se tipărește piesa *Desfacerea gunoaielor*.

Apare volumul antologic *Poezii*, ediție de autor.

Se editează volumul *Fallenhet for hojder*, cuprinzând versuri traduse în suedeză de Dan Shafran.

operă cu atitudinea simpatice ipocrită a unui Păcală: ce-o mai fi și asta?” – Tania Radu), cu un scepticism „frust”, care nu intră în conflict cu agilitatea manevrării lor. Stilistic, abundă neaoșismele, regionalismele, integrate cu o artă desăvârșită în țesătura textului – pe care o inervează, o pun în alertă. O încercare de revizitare a poeziei românești, din păcate nefinalizată, este antologia comentată *Biblioteca de poezie românească* (1997), concepută în două părți: „de la începuturi până la Eminescu și mai departe până unde voi ajunge” și „de aici până... unde voi ajunge”. Remarcabilă este prospețimea cu

care **S.** actualizează secvențe istoricizate, arhivate, verva cu care le oferă o a doua viață. *Tratat de inspirație* rămâne, nu numai în contextul relativei restricționări în epocă a accesului la informație, un manual neprețuit de poezie. Volumul cuprinde dialoguri (ilustrate de traduceri din creațiile interlocutorilor) cu Jorge Luis Borges, Alain Bosquet, Lawrence Ferlinghetti, Allan Ginsberg, W. S. Merwin ș.a. În fine, în romanele scrise de **S.** nu sunt de găsit narațiuni, ci pivotări libere ale autorului cu baza în pretextul de a întocmi o narațiune/ un roman. Codul unor astfel de producții este trans-

Marin Sorescu și Eugen Simion

plantat pe terenul poetului, unde suportă o mutație. Naratorul (peste a cărui „figură” se suprapune aceea a autorului) se substituie poveștii. Epicul este în permanență deturnat, subminat, persiflat, ocolit. Romanul sorescian este o evadare din roman, devine un gen mixt, un compus în care intră digresiuni eseistice, paranteze, ocoluri, derapaje specifice poeziei în rețeaua unor jocuri de cuvinte. Metoda este a improvizației, într-un sens apropiat de cel din jazz. Romanul cu expunerea cel mai canonic tranzitivă este *Trei dinți din față*, devenit pentru o vreme un fel de carte-cult pentru publicul tânăr, ca variantă de *Cei trei mușchetari* localizată la sfârșitul deceniului al șaselea. În *Viziunea vizuinii*, creat pe suportul ludic al melanjului între datele fabulei, ale romanului alegoric și ale romanului „realist”, metoda improvizației este cel mai lesne observabilă, mișcarea secvențelor fiind alimentată nu de aderența la un fir epic, ci de variațiunile și asocierile în jurul unui cuvânt, unei imagini, unui șablon. Asocierile cu proza absurdă a lui Urmuz au fost remarcate cu îndreptățire de critică. *Japița* (1999), text publicat postum, cu „acțiunea” plasată imediat după al doilea război e de o valoare apropiată cărții *Trei dinți din față*: remarcabilă adică nu atât ca roman, cât ca roman al lui S. Lipsește, comparativ cu primul, tensiunea jocului între subversiune și scrierea „pe linie”. S. este autor al

unei creații prin excelență interogatoare. Raportul său cu precedența – una din chestiunile fundamentale pe care le ridică orice univers literar original – comportă o cromatică bogată, cu o serie de nuanțe fine, imposibil de prins în schema simplistă, binară, nou/vechi, pe care a încercat să o impună modernismul. Pentru el literatura se revendică de la o cu totul altă logică interioară decât aceea pe care multă vreme a mizat modernitatea europeană. Poate că în modul cel mai pregnant o rezumă scriitorul însuși, într-o prefață la *Tratat de inspirație*: „Dacă există o luptă între generații, apoi este aceasta între cei antici și moderni, între cei morți de mult și cei duși mai de multșor – între odată și odinioară –, dar nu falsa problemă a gherilei între promoții succesive, care, toate la un loc, sunt de azi și nu se pot lua la trântă cu cei de atunci”.

Se caută adesea prea departe, cu prea complicate justificări și pe căi răsucite în zeci de feluri, calitatea specifică a poeziei lui Marin Sorescu, ca și cum pentru a fi receptată cum trebuie s-ar cuveni mai întâi cu alarmantă urgență să fie înfrânte niște teribile obstacole, explicate foarte multe lucruri, stabilite niște condițiuni prealabile. În realitate ea este o poezie – poezie în sensul cel mai propriu, mai vechi și mai nou al cuvântului, o poezie fundamental lirică, bizuită pe iluminări ale minții și totodată pe mari emoții pe care buna

funcționare a gândirii nu are de ce să le împușineze, dimpotrivă, așa cum s-a întâmplat absolut totdeauna (și cum e normal să se întâmple), le spiritualizează și prin urmare le amplifică.

LUCIAN RAICU

Probabil că elementul comun (sau, în orice caz, unul mai general) al versurilor lui Marin Sorescu îl constituie depoetizarea. El era anunțat de parodiile din Singur printre poeți, care, imitând cu umor maniera de a scrie a unor confrăți, strecurau și o umbră de îndoială cu privire la efectul pe care ar mai putea să-l aibă asupra cititorului de azi o poezie care își ia în serios temele și mijloacele. În Poeme, Moartea ceasului și în celelalte se observa cu ușurință că de fapt Marin Sorescu vrea să întoarcă pe dos, ca o mânășă, poezia, și anume refuzând aproape tot ceea ce tradiția sau obișnuința considerau în momentul respectiv drept „poetic” și exploatarea așa zicând poezia reversului.

NICOLAE MANOLESCU

Ne închipuim cât de uriașă poate fi „setea” unui „munte de sare”, în speță setea de absolut a autorului și a personajelor sale. Această sete se relevă în căutarea nepotolită a unei ieșiri, a unei explicații, a unui sens, în absurdul vieții care capătă expresia unui labirint pustiu și dezolant. Nici chiar Beckett n-a putut să creeze o sugestie mai intensă a singurătății omului pe lume. Totuși, Sorescu își taie un drum propriu, de o ireductibilă marcă personală, încetând a mai fi un reprezentant ortodox al absurdului. El își dă seama că acest absurd nu este o fatalitate inexorabilă care-l apasă pe omul modern, ci expresia unei erori a sa, ce poate fi înlăturată. Astfel, tot nonsensul vieții se datorește unei rupeți de rădăcini, care-l fac pe omul actual să plutească haotic în gol. Sorescu străbate acest vid pentru a se întoarce la centrul de gravitate uman, care este legătura cu pământul, cu un anumit pământ.

EDGAR PAPU

S-a spus că nu poți privi moartea în față, așa cum nu poți privi soarele. Puntea lui Marin Sorescu dovedește că moartea poate fi privită prin geamul afumat al poeziei. Șansa omului de a vedea ce se petrece dincolo este nulă. Rămâne doar șansa poeziei de a spune ceva despre drama existențială și metafizică a omului care n-ar vorbi despre moarte dacă n-ar ști că ea îl așteaptă, inexorabil. Marin Sorescu a încercat să noteze această aventură până în ultimul său ceas de viață. Poezia rămăsese ultima lui legătură cu lumea din afară, ultima lui speranță înainte de a se preda neantului... O mărturie, realmente, cutremurătoare și, dacă vorbele care urmează mai pot repara ceva, o victorie a spiritului poetic asupra fragilității trupului.

EUGEN SIMION

SCRIERI: Singur printre poeți, pref. Marcel Breslașu, București, 1964; ed. 2, Iași, 1972; ed. București, 1990; Poeme, București, 1965; Moartea ceasului, București, 1966; Unde fugim de-acasă? (Aproape teatru, aproape poeme, aproape povești), cu ilustrații de Sabin Bălașa, București, 1966; Poeme, București, 1967; Iona, București, 1968; Tinerețea lui Don Quijote, București, 1968; Teoria sferelor de influență, București, 1969; O aripă și-un picior (Despre cum era să zbor), București, 1970; Paracliserul, București, 1970; Tușiți, București, 1970; Ungui, București, 1970; Insomnii, București, 1971; Rame-Frames, ed. bilingvă, tr. și pref. Roy MacGregor-Hastie, București, 1972; Suflete, bun la toate, București,

1972; 80 poezii – 80 poezie, ed. bilingvă, tr. Marco Cugno, București, 1972; Astfel, Iași, 1973; La Liliaci, cartea I-V, București, 1973–1996, cartea VI, îngr. Mihaela Constantinescu-Podocea și Virginia Sorescu, postfață Jana Morărescu, București, 1998; Ocolul infinitului mic, pornind de la nimic, București, 1973; Setea muntelui de sare, București, 1974; Norii, Craiova, 1975; Descântoteca, Craiova, 1976; Matca, București, 1976; Poeme, pref. Cornel Regman, București, 1976; Starea de destin, Iași, 1976; Trei dinți din față, București, 1977; Răceala – A Cold, ed. bilingvă, tr. Stavros Deligiorgis, Iași, 1978; Sărbători itinerante, București, 1978; Ceramică, București, 1979; Don Quijote's Tender Years, tr. Stavros Deligiorgis, București, 1979; Tinerețea lui Don Quijote – La juventud de Don Quijote, ed. bilingvă, tr. Lolita Tăutu, București, 1979; Teatru, Craiova, 1980; Fântâni în mare, București, 1982; Viziunea viziunii, București, 1982; Drumul, pref. Mircea Scarlat, București, 1984; Ieșirea prin cer, București, 1984; Tratat de inspirație, Craiova, 1985; Ușor cu pianul pe scări, București, 1985; Apă vie, apă moartă, Craiova, 1987; Cocosârcul Gât-Sucit, București, 1987; Ecuatorul și polii, Timișoara, 1989; Poezii, I-II, Craiova, 1990–1993; Poezii alese de cenzură, București, 1991; Vărul Shakespeare și alte piese, București, 1992; Iona. A treia față. Vărul Shakespeare, pref. Dumitru Micu, București, 1993; Traversarea, București, 1994; Desfacerea gunoaielor, București, 1995; Lulu și Gulu-Gulu, București, 1995; Poezii – Poesie – Poems, ed. trilingvă, Torino-București, 1995; Poezii, București, 1996; Bibliotecă românească de poezie, îngr. Mihaela Constantinescu și Virginia Sorescu, București, 1997; Puntea (Ultimele), București, 1997; Efectul de piramidă, îngr. Mihaela Constantinescu și Virginia Sorescu, București, 1998; Diligența cu păpuși, Cluj-Napoca, 1998; Fachirul începător – Der Fakir als Anfänger, ed. bilingvă, tr. Oskar Pastior, îngr. Virginia Sorescu, București, 1998; Japița, București, 1999; Scrințele vremii, îngr. Mihaela Constantinescu-Podocea și Virginia Sorescu, București, 1999; Jurnal. Romanul călătorilor, îngr. Mihaela Constantinescu și Virginia Sorescu, București, 1999; Încoronarea, îngr. Mihaela Constantinescu-Podocea și Virginia Sorescu, București, 2000; Versuri inedite, îngr. și introd. George Sorescu, Craiova, 2001; Opere, I-III, îngr. Mihaela Constantinescu-Podocea, pref. Eugen Simion, București, 2002–2003; Săgeți postume, îngr. și introd. George Sorescu, București, 2002; Parodii. Fabule. Epigrame, îngr. și introd. George Sorescu, Craiova, 2003; Proză scurtă, îngr. și introd. George Sorescu, Craiova, 2003. **Ediții:** Vasile Cârlova, Ruinurile Târgoviștii, pref. edit., Craiova, 1975; George Magheru, Cântec la marginea nopții, pref. edit., Craiova, 1982. **Traduceri:** Lisandro Otero, Situația, pref. Nestor Ignat, București, 1966 (în colaborare cu Alexandru Samharadze); Boris Pasternak, Lirice, pref. trad., București, 1969; ed. 2, București, 1989; Vasko Popa, Sare de lup, pref. trad., București, 1983 (în colaborare cu Slavomir Popovici); Justo Jorge Padrón, Gazela de apă, București, 1987 (în colaborare cu Omar Lara); Tan Swie Hian, Flori de prun, București, 1996.

Repere bibliografice: Dan Mănuță, „Singur printre poeți”, IL, 1964, 7; Călinescu, Literatură, 211–216; Nicolae Manolescu, Marin Sorescu, LCF, 1965, 7; Streinu, Pagini, III, 41–48; Simion, Orientări, 196–211; Nicolae Manolescu, Ingenuitatea inteligenței, CNT, 1966, 22; Ivașcu, Confruntări, III, 84–86; Negoiescu, Scriitori, 472–473; Martin, Poeți, I, 205–211, II, 204–216; Vladimir Streinu, Iona, chitul și alți ihtiозauri, LCF, 1968, 3; Felea, Reflexii, 100–106; Dinu Pillat, Marin Sorescu, RITL, 1969, 3; Martin, Generație, 36–42; Rusu, Utopica, 127–132; Doinaș, Diogene, 222–227; Nicolae Manolescu, Marin Sorescu, poet, dramaturg și eseist, CNT, 1971, 29; Felea, Poezie, 115–126, 235–239; Adrian Păunescu, Sub semnul întrebării, București, 1971, 437–446; Doinaș, Poezie, 195–197, 202, 204, passim; Grigurcu, Teritoriu, 198–203; Nițescu, Scylla, 87–101; Ilie Purcaru, Poezie și politică, București, 1972, 107–122; Călinescu, Fragmentarium, 124–131; Corbea-Florescu, Biografii, I, 208–215; Poantă,

Modalități, 274-282; Pop, *Poezia*, 299-323; Raicu, *Structuri*, 352-357; Andriescu, *Relief*, 40-50; Căndroveanu, *Alfabet*, 187-200; Ilarie Hinoveanu, *Convorbiri cu...*, Craiova, 1974, 96-104; Dumitru Micu, *Periplu*, București, 1974, 319-325; Petroveanu, *Traietorii*, 286-292; Simion, *Scriitori*, I (1974), 192-205, I (1978) 269-331; Firan, *Macedonski-Arghezi*, 408-416; Mincu, *Poezie*, 35-40; Piru, *Poezia*, II, 172-190; Ungheanu, *Arhipelag*, 248-250; Zalis, *Tensiuni*, 163-171; Raicu, *Critica*, 317-319; Sorina Bălănescu, *Boris Pasternak în traducerea lui Marin Sorescu*, AUL, filologie, t. XXII, 1977; Cocora, *Privitor*, II, 256-258, III, 108-113; Felea, *Aspecte*, I, 33-40; Ștefănescu, *Preludiu*, 89-96; Dimisianu, *Opinii*, 116-121; Daniel Dimitriu, *Ares și Eros*, Iași, 1978, 150-158; Iorgulescu, *Scriitori*, 142-147; Negrici, *Figura*, 136-164; Nițescu, *Poeți*, 181-196; Regman, *Explorări*, 106-120, 258-271; Stănescu, *Jurnal*, I, 185-191; Băileșteanu, *Abside*, 129-195; Grigurcu, *Poeți*, 344-353; Cristea, *Faptul*, 123-127; *Lit. rom. cont.*, I, 574-582; Nicolae Pop, *Perimetru sentimental*, Craiova, 1980, 288-293; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 75-81; Dobrescu, *Foiletoane*, II, 100-106, III, 7-15; Grigurcu, *Critici*, 566-571; Iorgulescu, *Critică*, 155-160; Brădăteanu, *Istoria*, III, 265-271; Mihaela Andreescu, *Marin Sorescu. Instantaneu critic*, București, 1983; Faifer, *Dramaturgia*, 115-128; Tudor Nedelcea, *Un mesager al literaturii române contemporane - Marin Sorescu. Bibliografie*, Craiova, 1983; Ion Pop, *Un teatru mare cât satul*, T, 1984, 8; Nicolae Manolescu, *După douăzeci de ani*, RL, 1984, 51; Titel, *Cehov*, 166-169; Constantin Pricop, *Marin Sorescu, poezie și teatru*, CL, 1985, 8; Flămând, *Intimitatea*, 39-52; Iorgulescu, *Prezent*, 96-105; Negrici, *Introducere*, 54-63; Pop, *Jocul*, 296-329; Eugen Simion, *Sfidarea retoricii. Jurnal german*, București, 1985, 365-368; Monica Spiridon, *Poezia despre ea însăși (un interviu cu Marin Sorescu)*, CC, 1986, 1-2; Grigurcu, *Existența*, 281-293; Micu, *Limbaje*, 112-129; Marian Popescu, *Chei pentru labirint. Eseu despre teatrul lui Marin Sorescu și D. R. Popescu*, București, 1986; Ștefănescu, *Prim-plan*, 234-253; Rotaru, *O ist.*, III, 299-315; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 197-216; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 250-266; Marian Papahagi, „La Liliaci”, IV, TR, 1989, 3; Monica Spiridon, *Ucenic la clasici*, CL, 1989, 1; Nicolae Manolescu, *Ecuatorul și polii*, RL, 1989, 35; Spiridon, *Melancolia*, 100-148; Velea, *Interferențe*, 69-71, 77-79; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 208-209, 254-257, 313-316; Maria Vodă Căpușan, *Marin Sorescu sau Despre tânjirea spre cerc*, Craiova, 1993; Mănuță, *Analogii*, 216-221; Cristian Stamatoiu, *Cariul din „limba de lemn”*, Târgu Mureș, 1995; Maria-Ana Tupan, *Marin Sorescu și deconstructivismul*, Craiova, 1995; Marian Barbu, *Aspecte ale romanului românesc contemporan*, II, Craiova, 1995, 138-154; Nițescu, *Proletcultismul*, 333-334; [Marin Sorescu], CRC, 1996, 23-24 (semnează Liviu Leonte, Constantin Ciopraga, Lucian Vasiliu ș.a.); *In memoriam. Marin Sorescu*, CC, 1996, 11-12; Claudiu Groza, *Marin Sorescu*, APF, 1997, 1-2; Dan Mănuță, *Lirica lui Marin Sorescu în versiuni germane necunoscute*, CL, 1997, 7; Daniel Cristea-Enache, [Marin Sorescu], ALA, 1997, 375, 396; *Marin Sorescu*, DRI, V, 5-40; Fănuș Băileșteanu, *Marin Sorescu*, București, 1998; *Dict. analitic*, I, 64-65, II, 182-184, 335-338, III, 38-39, 77-79, 361-363, IV, 15-17, 298-300, 346-348; *Marin Sorescu*, PRA, II, 893-922; Gheorghe Boris Lungu, *Receptarea în epocă a lui Marin Sorescu (1964-1989)*, pref. Dumitru Micu, București, 1998; Simion, *Fragmente*, I, 193-197, II, 194-203, III, 249-276; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 323-327, *passim*; Mircea Doru Lesovici, *Ironia*, Iași, 1999, 251-275; Milea, *Sub semnul*, 48-51; *Marin Sorescu în scrisori de familie*, îngr. și introd. George Sorescu, Târgu Jiu, 1999; ed. Slatina, 2001; Bucur, *Poeți optzeciști*, 196-198; Cistelean, *Top ten*, 99-101; *Dict. esențial*, 772-777; Dimisianu, *Lumea*, 186-190; Ghițulescu, *Istoria*, 307-314; Micu, *Ist. lit.*, 408-410, 496-497, 686-689; Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000, 172-181; Mihai Cimpoi, *Critice*, I, Craiova, 2001, 97-102; Cristea-Enache, *Concert*,

44-46; Romulus Diaconescu, *Condiția umană în dramaturgia postbelică*, Craiova, 2001, 127-210; Manolescu, *Lista*, I, 162-172, II, 341-344, III, 262-265; Popa, *Ist. lit.*, II, 486-496; George Chirilă, *Între ironic și imaginar*, București, 2002; Crenguța Gânscă, *Opera lui Marin Sorescu*, Pitești, 2002; Nicolae Oprea, *Timpul lecturii*, Cluj-Napoca, 2002, 101-104; Simion, *Genurile*, 197-210; Maria-Ana Tupan, *Discursul postmodern*, București, 2002, *passim*; Vasile, *Poezia*, 240-242; Ilie Constantin, *Marin Sorescu, poet tragic*, RL, 2003, 37; Firan, *Profiluri*, II, 253-263; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, 158-160; Maria Ionică, *Marin Sorescu - între parodie și solitudine necesară*, Craiova, 2003; Gheorghe Boris Lungu, *Marin Sorescu. Biobibliografie*, pref. Dan Mănuță, Craiova, 2003; Constantin M. Popa, *Bratul de la Lepanto*, Craiova, 2003, 40-42, 74-78; Zamfirescu, *Istorie*, II, 392-405. M. S., M. I.

SORESCU, Radu (20.VIII.1964, Craiova), poet, dramaturg și eseist. Este fiul Constantinei Sorescu (n. Avram) și al scriitorului George Sorescu, profesori universitari. Învăță la Liceul de Filologie - Istorie din Craiova, perioadă în care scrie versuri, poeme dramatice și debutează cu poezii în revista liceului. Urmează cursurile Facultății de Filologie, secția română-engleză, în cadrul Universității din București (1986-1990). Debutul editorial se produce în 1986, în volumul colectiv *Cântec pentru zori de zi*. Colaborează cu versuri, eseuri, fragmente dramatice, articole la „Ramuri”, „Transilvania”, „Steaua”, „Amfiteatru”, „România literară”, „Contemporanul”, „Convorbiri literare” ș.a. Temporar, după absolvirea facultății, fiind profesor de liceu și asistent universitar, se afirmă cu eseuri și articole politice, apărute în „Paradox”, „Expres magazin”, „Viitorul românesc”, „Baricada” și „România liberă”. În 1992 întemeiază Partidul Noua Dreaptă și revista cu același nume, dar în 1994 demisionează din funcția de președinte al partidului. Este ales, în 1998, primvicepreședinte al Societății Ziaristilor din România. În 2000 își susține doctoratul cu o teză consacrată lui Petre Țuțea.

În versurile din *Terapia pietrelor* (1992), ca și în cele din *Leșirea din labirint* (1997), S. se relevă - cum a remarcat și critica - drept un poet modern, care uzează de spiritul parodic, de paradox și jocul de limbaj. Inserțiile livrești, de la Upanișade, miturile Antichității grecești la Kant și filosofia modernă, conferă o textură filosofică liricii lui S., în care Ovidiu Ghidirmic vede „un poet al arhetipurilor”. De asemenea, în lucrările dramatice cele mai izbutite personaje sunt extrase din mitologie, dar desacralizate prin transpunere în alt diapazon. Dumitru Micu recunoaște în imaginația și în „sprinteneala amuzantă” a paginii înrudită cu Marin Sorescu: „Ființa lor s-a plămădit într-o măsură hotărâtoare din duhul mucalității răspândit de Pann, finul Pezelei”. Piesa *Nepotul lui Sisif*, care dă și titlul unui prim volum de teatru (1994), amintește, prin familiaritatea cu „miturile”, de *Vărul Shakespeare* de Marin Sorescu, dar și de un eseu al lui Albert Camus. Spre deosebire de *Empedocle sau Cum se câștigă nemurirea*, text parodic în care comicul decurge din iraționalitate, *Nepotul lui Sisif* propune un Sisif fericit, înscriindu-se în categoria tragicomicului. Cu *Petre Țuțea. Viața și opera* (1999) se aduce o contribuție documentară

și exegetică importantă la scoaterea din legendă și la situarea adecvată a unuia din reprezentanții „generației tinere” interbelice.

SCRIERI: *Terapia pietrelor*, București, 1992; *Nepotul lui Sisif*, pref. Dumitru Micu, Craiova, 1994; *Opera lui Octavian Paler*, pref. Ovidiu Ghidirmic, Craiova, 1995; *Buzunarul cu măști*, pref. Ovidiu Ghidirmic, Craiova, 1997; *Leșirea din labirint*, pref. Ovidiu Ghidirmic, Târgu Jiu, 1997; *Petre Țuțea. Viața și opera*, București, 1999; *Only the Heavens Matter – Numai cerul contează*, ed. bilingvă, tr. Diana Leșanu și Cristian Răcăreanu, Craiova, 2000.

Repere bibliografice: Nicolae Diaconu, *Cartea de debut*, R, 1987, 12; Mircea Moisa, *Personajul Petre Țuțea*, R, 2000, 3; Mihail Mihăilescu, „Petre Țuțea. Viața și opera”, RMB, 2000, 26 iunie; Cornelius Popa, „Numai cerul contează”, „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, 2002, 30 octombrie; Firan, *Profiluri*, II, 263–264. M.P.-C.

SORESCU, Roxana (16.IX.1943, București), critic, istoric și teoretician literar. Este fiica Virginiei (n. Șoltuz) și a lui Octavian Sorescu, profesor. Urmează în București școala elementară și liceul, absolvit în 1961, ulterior Facultatea de Limba și Literatura Română (1961–1966) și Facultatea de Limbi Germanice, pe care o încheie în 1972. Obține doctoratul în 1983, cu teza *Liricul și tragicul*. Din 1966 este cercetător științific la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” și, o perioadă, secretar de redacție la „Revista de istorie și teorie literară”. Debutează la „Contemporanul” în 1963, iar editorial cu volumul *Interpretări* (1979; Premiul Uniunii Scriitorilor). A participat la elaborarea unor importante lucrări colective, precum *Dicționar de termeni literari* (1976), *Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc (1830–1870)* (1976), redactând articole și pentru *Dicționarul general al literaturii române*. De asemenea, a contribuit la realizarea unui volum din seria *Documente și manuscrise literare* (III, 1976). S-a ocupat de editarea integralei operii lui V. Voiculescu. E prezentă cu studii și articole la „Revista de istorie și teorie literară”, „România literară”, „Luceafărul”, „Viața românească”, „Tomis” ș.a.

Volumul *Interpretări* reunește o suită de texte critice dedicate de S. unor scriitori precum Ion Barbu, Tudor Arghezi, V. Voiculescu, Ion Pillat, Hortensia Papadat-Bengescu – favoriți ai exegezelor autoarei, alături de Mihai Eminescu, Ion Creangă, Mateiu I. Caragiale – și un grupaj de comentarii teoretice despre lectură, critica literară, sociologia literaturii, fenomenul modei literare etc. Se remarcă aici câteva interpretări ale unor poezii de Barbu, Arghezi, Voiculescu (unele reproduse în extenso, cu dorința, mărturisită în prefață, de a-l apropia pe cititor de text) și substanțialul studiu despre proza Hortensiei Papadat-Bengescu, centrat pe tipologia personajelor și pe analiza psihologiei lor. S. operează cu diverse metodologii ale anilor '60–'70 din secolul trecut, totuși se conturează o manieră personală, axată pe investigarea structurii de adâncime a textului, pe discernerea rețelelor și a structurilor simbolice, într-o abordare hermeneutică și comparatistă. Problematice, temele și motivele asupra cărora se insistă ar fi eul (inițierea în sine), erosul și conjuncția sa cu

tanaticul ori cu esteticul, antinomiile cunoașterii sau ale ființei – rezolvate tot prin „soluția morții”. Lucrarea *Liricul și tragicul* (1983) pornește de la premisa întâlnirii, în modernitate, între liric și tragic, dincolo de limita categoriei literare stricte. Plecând de la Kant (un alt „favorit”) și trecând prin Aristotel, Goethe, Friedrich Nietzsche, Johannes Volkelt, Georg Lukács, Søren Kierkegaard, Martin Heidegger, Albert Camus, Lucian Blaga, Constantin Noica, Gabriel Liiceanu ș.a., S. face un fel de inventariere a opiniilor filosofice (din perspectivă ontologică, estetică sau gnoseologică) despre variantele și posibilitățile de realizare ale tragicului modern. Partea originală a cărții o constituie exegeza propriu-zisă a operelor, într-o scurtă istorie a liricii tragice românești (înțelegând prin „tragic” ceea ce provine dintr-o tensiune ori antinomie ireconciliabilă): de la poeziile eminesciene în care se percepe „starea agonală a eului liric” (*Odă în metru antic, Melancolie, Luceafărul*), la „spaima de neant” a lui Bacovia și Blaga sau la neliniștea de tip *acedia* a lui Arghezi. Tocmai de aceea, în urmărirea uneia din temele „lirice tragice” predilecte în poezia română, și anume întâlnirea dintre Hypnos și Thanatos, autoarea vede „suspendarea antinomiilor” și, poate, cel mai provocator capitol este o hermeneutică a „spiritului” poeziei argheziene, înțeles ca unul daimonic (în sens goethean) și dedublat, sfâșiat de tragicul unei tensiuni (așteptare ori fugă) „fără deznodământ”. În *Lumea, repovestită* (2000) sunt redate temele predilecte de cercetare, într-o scriitură critică alertă, mobilă, pe alocuri iconoclastă, care implică și cititorul, uneori prin ironie sau prin trimiterea la realități social-politice contemporane, cum se întâmplă în eseu *Politica burții sau Un scenariu arhetipal*, interpretare a *Soacrei cu trei nurori* de Ion Creangă. Se impun atenției studiul, amplu, despre romanul *Craii de Curtea-Veche* de Mateiu I. Caragiale, privit din perspectiva unei mistici *via negativă*, articolele despre Ion Creangă, textul despre „scenariile justițiare” veterotestamentare, de tip „moarte pentru moarte”, din literatura română (cu o comparație între *Miorița*, *Baltagul* de Mihail Sadoveanu și *Capra cu trei iezi* de Ion Creangă), „ciclul” dedicat lui Mihai Eminescu (tema „irealitatea existenței”) și capitolul *Lumea și oglinda*, unde sunt analizați prozatorii George Bălăiță, Mircea Cărtărescu, Adrian Oțoiu și Mariana Ionescu. „Lectura asociativă” (și comparatistă) practică de S. presupune o perspectivă critică multiplă asupra operei-„hipertext”, care așază în lumină tipologia personajelor (mai ales personajele în oglindă, cuplurile), tematica (imaginile-cheie), nivelurile și structura – „nodurile” din rețeaua simbolică a operei. Critica arhetipală, simbolismul numelui, al culorii sau al numerelor, semiotica simbolurilor antropologice sau literare se împletesc într-o complexă întreprindere hermeneutică, purtând pecetea unei gândiri fecunde.

SCRIERI: *Dicționar de termeni literari* (în colaborare), București, 1976; *Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc (1830–1870)* (în colaborare), îngr. și introd. Paul Cornea, București, 1976; *Interpretări*, București, 1979; *Liricul și tragicul*, București, 1983; *Reinventând Europa*, București, 1998; *Lumea, repovestită*, București, 2000. **Ediții:** *Documente și manuscrise literare*, III, introd. Paul Cornea, București, 1976 (în colaborare cu Paul Cornea și Elena Piru); V.

Voiculescu, *Integrala prozei literare*, pref. edit., București, 1998, *Integrala operei poetice*, pref. edit., București, 1999, *Opera literară*, introd. edit., I, București, 2003. **Traduceri:** William Kluback, Michael Finkenthal, *Clovnul în agora. Convorbiri despre Eugen Ionescu*, București, 1998.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, „Interpretări”, RL, 1979, 44; Doina Uricariu, *Interpretări și analize*, LCF, 1979, 50; Nicolae Manolescu, *Vocația interpretării*, RL, 1980, 2; Mihai Dinu Gheorghiu, „Interpretări”, CL, 1980, 2; Dan C. Mihăilescu, „Interpretări”, ST, 1980, 2; Moraru, *Textul*, 55–59; Piru, *Critici*, 179–180; Sultana Craia, *Un spectacol al lumii (literare)*, „Universul cărții”, 2001, 3; Popa, *Ist. lit.*, II, 1127; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 304–305; Paul Silvestru, *Carte de citire*, București, 2002, 132–134. R. D.

SORIANU, Vlad (pseudonim al lui Vasile Sporici; 14.I.1931, Comănești – 31.VIII.2004, Bacău), critic literar și prozator. Este fiul Mariei (n. David) și al lui Zaharia Sporici, miner. Urmează școala primară la Bacău și Comănești (1938–1943), Liceul „Ferdinand I” și Liceul Teoretic din Bacău (1943–1950) și Facultatea de Biologie la Universitatea din București (1950–1954), ulterior fiind, scurtă vreme, asistent la facultatea absolvită. În 1955, după ce făcuse o școală de lectori în științe sociale, devine doctorand la Universitatea „M. V. Lomonosov” din Moscova. Din cauza atitudinii pe care o adoptă în 1956 față de mișcările anticomuniste din Ungaria, e nevoit să se întorcă în țară, iar ulterior, în 1958, se vede exclus din învățământul universitar. Va fi profesor de științe naturale și chimie mai întâi la Siretu și Mărgineni, apoi în orașul Bacău. În 1977 își ia doctoratul în filosofie la Universitatea din București, cu teza *Determinare și structură în genetica modernă*. La Bacău se numără printre inițiatorii revistei „Ateneu”. Aici publică proză și susține rubrica „Cronica literară”. Supus, pentru început, interdicției de semnătură, recurge la pseudonimul ce îi va însoți cariera scriitoricească. În 1966, după reabilitarea politică, va figura ca redactor-șef adjunct al publicației, iar între 1969 și 1977 va fi desemnat director al Teatrului „G. Bacovia” din Bacău, ulterior întorcându-se în redacția de la „Ateneu”. Debutează cu versuri în ziarul băcăuan „Luptătorul” (1947), unde va face parte și din redacție (1948–1950). Colaborează la „Contemporanul”, „Tribuna”, „Era socialistă”, „Revista de filosofie”, „România literară”, „Convorbiri literare”, „Familia” ș.a. Va înființa săptămânalul politic „Eveniment” (1990–1993) și va contribui la editarea revistelor „Argus” (1993–1994) și „Teatrul românesc” (1997–1998). Mai semnează S. Vlad, Ioana Parava și cu numele real.

Paginile din volumele *Glose critice* (1968, debut editorial), din *Contrapunct critic. Valori, idei, tendințe literare actuale* (1971) și din *Literatura noastră cea de toate zilele...* (2001) dovedesc interesul precumpănitor al lui S. pentru actualitatea literară, înclinația spre definirea relației dintre o scriere și ansamblul operei, spre încadrarea în contextul unei problematice, cât și deschideri esențiale către estetică și orizonturi filosofice. Poziția criticului e definită explicit într-un *Argument pentru un profil*, din fruntea celei de-a doua cărți, unde și consecințele vor fi mai evidente: „critica literar-artistică trebuie să fie o critică marxistă”. Dar efectele acestei opțiuni sunt, în bună măsură,

surclasate de ceea ce decurge din altă idee, care abandonează încatenarea și proclamă libertatea artei: „Să creăm liber, imaginația să cutureiere nestingherită timpul și spațiul, fie că aparțin lumii exterioare sau celei intime”. Fără intuiții extraordinare, dar cu anumite contribuții personale, sunt comentate, în exercițiul curent al cronicarului, și cărțile unor autori ca Marin Preda, A. E. Baconsky, Augustin Buzura, Petre Stoica, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Sorin Titel, Ioan Moldovan, George Bălăiță, Ovidiu Genaru, Petre Cimpoșu, Viorel Savin, Zaharia Stancu, Edgar Papu, Adrian Marino, Al. Husar ș.a. S. se oprește și asupra lui Mihai Eminescu, George Bacovia sau Eugen Ionescu, realizează tablouri sinoptice (privind poezia tânără a deceniului al șaptelea al secolului trecut ș.a.), e preocupat de chestiuni cu caracter teoretic, ca în considerațiile asupra criticii literare, privită din diverse unghiuri, ori în interpretările referitoare la sensurile accesibilității artei, raporturile poeziei cu spiritul contemporan, cele dintre semantica operei și stilul ei, condiția poeziei moderne ș.a. A publicat și un roman, *Timpul dezmoșteniților* (1983), care plătește tribut conformismului politic. Acțiunea are loc într-o colonie de mineri, în preajma și timpul rebeliunii legionare, elogiindu-se, conform rețetei oficiale, activitatea comuniștilor. Pregătirea filosofică l-a impulsionat pe S. să traducă din limba franceză câteva lucrări. Se oprește la scrierile lui Henri Bergson, Benjamin Fondane, Basarab Nicolescu, dar mai cu seamă la Stéphane Lupasco, efortul de repunere în circulație a operei acestuia fiind unul de durată și cu rezultate meritorii.

SCRIERI: *Glose critice*, București, 1968; *Contrapunct critic. Valori, idei, tendințe literare actuale*, Iași, 1971; *Timpul dezmoșteniților*, Iași, 1983; *Literatura noastră cea de toate zilele...*, Bacău, 2001. **Traduceri:** Stéphane Lupasco, *Logica dinamică a contradictoriului*, îngr. și postfața trad., pref. Constantin Noica, București, 1982, *Omul și cele trei etice ale sale* (în colaborare cu Solange Mailly-Nesle și Basarab Nicolescu), postfața trad., Iași, 1999, *Principiul antagonismului și logica energiei*, postfața trad., Iași, 2000, *Universul psihic. Sfârșitul psihanalizei*, postfața trad., Iași, 2000; Al. Dumas-fiul, *Trei oameni tari*, Iași, 1992 (în colaborare cu M. Cosmescu-Delasabar); Henri Bergson, *Evoluția creatoare*, introd. trad., Iași, 1998; Benjamin Fondane, *Ființa și cunoașterea. Încercare asupra lui Lupasco*, pref. Michael Finkenthal, *Eseu despre Lupasco*, postfața trad., Iași, 2000; Basarab Nicolescu, *Noi, particula și lumea*, Iași, 2002.

Repere bibliografice: Ov. S. Crohmălniceanu, „Glose critice”, RL, 1968, 2; Constantin Călin, „Glose critice”, ATN, 1968, 9; Teodor Tihan, „Glose critice”, ST, 1968, 11; Magda Ursache, „Glose critice”, CRC, 1969, 20; Mircea Iorgulescu, „Contrapunct critic”, RL, 1972, 3; Al. Dobrescu, „Contrapunct critic”, CL, 1972, 13; Radu Cârneli, *Vlad Sorianu la 50 de ani*, ATN, 1981, 1; Nicolae Georgescu, „Timpul dezmoșteniților”, LCF, 1984, 10; Ioan Neacșu, *Un „roman pentru tineret”*, CRC, 1984, 48; Adriana Iliescu, „Timpul dezmoșteniților”, CL, 1984, 12; Petras, *Panorama*, 581–583; Petru Scutelnicu, „Literatura noastră cea de toate zilele...”, ATN, 2002, 9; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 305–306. E. O.

SORICU, I.[on] U. (16.VI.1882, Săcele, j. Brașov – 11.I.1957, București), poet și publicist. Este fiul lui Urs Soricu, mic proprietar. Urmează la Brașov gimnaziul grec-oriental

(1902–1903), este o vreme student al Facultății de Drept din Cluj, iar între 1907 și 1910 frecventează cursurile Facultății de Litere din București, ca bursier al Casei Școalelor. Devine profesor de limba română la Gimnaziul „Carol II” din Câmpulung (1912–1916). Deși suferea de tulburări de vedere, participă, la cerere, la primul război mondial, luptând pe frontul din Moldova. Ulterior va funcționa la Gimnaziul „Principesa Ileana” din Sibiu (1924–1925), de unde va fi detașat ca profesor la Liceul „Gh. Lazăr” din același oraș (1926–1931). În anul școlar 1927–1928 va beneficia de concediu, fiind senator de Sibiu, din partea Partidului Național Liberal. Din 1931 se transferă la București, la liceele „Sf. Sava” și „Mihai Viteazul”. **S.** desfășoară o prodigioasă activitate publicistică: face parte din colegiul redacțional la „Ramuri”, este redactor la „România Mare” (1917), la „Răsăritul” (Chișinău, 1918), la „Carpații” (Sibiu, 1919), la „Crai nou” (Roman, 1918–1919), „Renașterea română” (1919), redactor responsabil la „Cuvântul liber” de la Sibiu (1929) ș.a. Debutează cu versuri, la „Familia”, în 1904, iar editorial cu placheta *Florile dalbe*, apărută în 1912. Poetul valorifică experiența războiului în *Doine din zile de luptă* (1917) și în *Îngerul a strigat* (1931). De altă factură sunt „satirele” din culegerea *Popești din patru unghiuri* (1936), orientarea gândiristă precizându-se în versurile din *Pânea neagră* (1939). Registrul sentimental-intimist este mai pregnant în volumele *Ziua mamei* (1929) și *Jertfa iubirii* (1940), acesta din urmă incluzând primele sale poezii, inedite până la acel moment, semnate cu pseudonimul Ionel Sibianu. **S.** scrie și piese de teatru – *Doamna munților*, *Mirică* –, o carte de versuri pentru copii – *Păsărea măiastră* (1936) și, în colaborare cu N. Oancea, o carte de cântece pentru școlarii de la cursul primar (1936), în timp ce preocuparea pentru poezia populară se concretizează în culegerea de „cântece de lume” *Noul dor de neam* (în colaborare cu V. Drăgușanu). Aderența la sămănătorism și admirația pentru liderul orientării sunt mărturisite de încercarea de monografie *Nicolae Iorga* (1931). A tradus *Faust* de Goethe și, în colaborare, *Golem* de Gustav Meyrink și *Viața omului* de Leonid Andreev, dar și fragmente din literatura latină clasică (din *Tristele* lui Ovidiu și *Satirele* lui Iuvenal, împreună cu G. Frunză, din *Epistolele* lui Horațiu ș.a.), numeroase fragmente din poezii maghiari, din Alessandro Manzoni, din R. Burns și H. W. Longfellow și din poezia germană. A lăsat în manuscris o colecție intitulată *Cântece de război* (1916–1918), document sufletesc al ostașilor implicați în războiul pentru reîntregire. A mai colaborat la „Viața literară”, „Sămănătorul”, „Revista noastră”, „Lupta” (Budapesta), „Foaia interesantă”, „Revista politică și literară”, „Tomis”, „Catedra”, „Noua revistă română”, „Neamul românesc literar”, „Drum drept”, „Flacăra”, „Chemarea”, „Universul”, „Curentul”, „Cele trei Crișuri”, „Lumea copiilor”, „Dimineața”, „Lucașfărul literar”, „Vatra”, „Gazeta Buzăului”, „Graiul copiilor”, „Transilvania”, semnând și Laokoon, Lerui-Ler, Dafin, Despina, R. Silviu, Mihnea, M. Justin, T. Miron, Ionel Sibianu, I. U. Soreanu, Dr. I. Bour, Ion Oargă, Iancu Corvinul, Nepomuc ș.a. Este membru al Societății Scriitorilor Români din 1911.

Apropiată ca atmosferă de gândirism, poezia lui **S.** suferă de o prea mare concretitudine; misticismul său rămâne vag și exterior, sensibilitatea la transcendent, atât cât va fi avut-o, negăsind coarda proprie de expresie. El are mai degrabă glasul unui poet din popor, al unui versificator care celebrează „munca sfântă”, natura cu elanurile ei germinative, iubirea și frumusețea morală. O prea mare încredere în mesajul său liric și o dezinteresare față de mijloacele stilistice duc la o manieră stângace și la o nevindecabilă naivitate artistică. Simpatizând, prin obârșie, dar și dintr-o convingere „luministă”, cu omul simplu, muncitor al ogorului, **S.** proiectează o lumină idilică și difuz-sacramentală asupra vieții de la țară, gestul milenar al semănătorului, de pildă, fiind încărcat de semnificații alegorice. Dar iradierea poetică se stinge în formularea convențională, uzată, diminutivele, determinanții banali, detaliul șters, nesemnificativ („Afară-i cald și liniștit”) imprimând lirismului un aspect mediocru, atenuat, „decorativ”. Ecouri diminuate vin dinspre erotica lui Mihai Eminescu, într-o rostire sentimentală, cu aer provincial, ca în *Jertfa iubirii*. Accentele care își păstrează prospețimea și autenticitatea rămân cele din sfera ludicului, fie că este vorba de îndrăgostiți, fie despre universul copiilor. Caracterul vetust, „întârziat”, al majorității compunerilor i se sustrage îndeosebi poezia pentru copii, unde versul scurt este mai spontan, iar diminutivele, rima onomatopeică, naivitățile își găsesc locul potrivit. Lumea copilăriei din *Păsărea măiastră* își păstrează încă energia neprefăcută, asocierile spontane și coloritul. Satirele din *Popești din patru unghiuri*, urmând, pare-se, *Scrisorile* și sonetele de aceeași factură ale lui Eminescu, sunt lipsite de precizia și percutanța modelului, ca și de forța lui plastică. Aici totul are mai degrabă un aer moralist-didactic, diluat și convențional, portretizările diversilor „Popești” neajungând la conturul de aqua-forte al pamfletului, cum intenționase autorul.

SCRIERI: *Florile dalbe*, Craiova, 1912; *Doine din zile de luptă*, Iași, 1917; ed. 2, Iași, 1919; *Când pleacă regimentul*, București, f.a.; *Înfluențe românești în poezia și folklorul ungiuresc*, Sibiu, 1929; *Ziua mamei*, Sibiu, 1929; *Nicolae Iorga*, Sibiu, 1931; *Îngerul a strigat*, Sibiu, 1931; *Păsărea măiastră*, București, 1936; *Popești din patru unghiuri*, București, 1936; *Pânea neagră*, București, 1939; *Jertfa iubirii*, București, 1940; *Cântece de bărbăție*, București, 1941; *Moartea vitează*, București, 1941; *Credința, sprijinul neamului*, București, 1943; *Mirică*, București, 1943. **Antologii:** *Noul dor de neam*, București, f.a. (în colaborare cu V. Drăgușanu). **Traduceri:** Leonid Andreev, *Viața omului*, București, 1909 (în colaborare cu A. Zaborowsky); Gustav Meyrink, *Golem*, București, [1915] (în colaborare cu Jul. Giurgea și V. Munteanu); Goethe, *Faust*, București, [1925].

Repere bibliografice: Radu S. Dragnea, *Poetul I. U. Soricu*, LU, 1912, 27; Verax [Ioan Lupaș], „Doinele mele”, T, 1920, 1; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 52–54; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 132; Lucian Blaga, *Opere*, I, București, 1982, 531–532; Predescu, *Encicl.*, 796; Ciopraga, *Lit. rom.*, 217; Straje, *Dict. pseud.*, 661; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 25–38; Ion M. Dinu, *Figuri de dascăli argeșeni*, Golești, 1991, 128–131; Eug. Șt. Holban, *Figuri basarabene*, „Basarabia”, 1992, 2; Datcu, *Dict. etnolog.*, II, 214–215; Micu, *Ist. lit.*, 364; *Dict. scriit. rom.*, IV, 306–307. S. D.

SORKIN, Adam J. (9.VIII.1943, New York), traducător american. Este fiul învățătoarei Anna Sorkin (n. Carch) și al lui Samson Z. Sorkin, avocat. În New Rochelle (New York), a urmat școala primară și liceul, absolvit în 1961, continuându-și studiile la Cornell University, Ithaca (New York) (1961-1964). În 1970 își susține teza de doctorat în limba și literatura engleză. Va lucra la Universitatea Illinois, Chicago, la Stockton State College, Pomona, Bluefield State College, Penn State University, Delaware County, Media, PA, din 1994 fiind profesor universitar. În 1980-1981 beneficiază de o bursă Fulbright ca *visiting senior lecturer* în literatură americană la Universitatea din București. Pentru activitatea de traducător a obținut mai multe premii și distincții.

S. și-a consacrat o bună parte din activitate traducerilor din limba română în engleză. Publicând în peste o sută de reviste literare americane și canadiene, el a făcut cunoscute numele a numeroși poeți români și a facilitat dialogul dintre culturi. Spirit rafinat și erudit, înțelege subtilitățile limbii române și știe să valorizeze timbrul fiecărui poet sau prozator pe care îl transpune. A devenit un „clasic” al traducerilor, calitate recunoscută atât peste Ocean, cât și de specialiștii din România. Se oprește cu precădere asupra poeziei contemporane, despre care declară că „l-a uimit prin forța și diversitatea ei”, precizând că a descoperit „voci pregnante și sensibile, excelente modele de avangardă, stiluri și perspective intertextuale transnaționale și transoceanice”. Traducerea presupune la **S.** selectarea acelor texte care se potrivesc și cu tradiția poetică americană, pentru a comunica cititorului emoția, imagistica, vobletele spirituale din versurile românești. Autorii aleși sunt Anghel Dumbrăveanu, Daniela Crăsnaru, Virgil Mihaiu, Mircea Cărtărescu, Magda Cărneci, Ioana Ieronim, Ioan Flora, Saviana Stănescu, Ruxandra Cesereanu, Călin Vlasie, Dumitru Chioaru, Traian T. Coșovei, Mircea Dinescu, Lucian Vasiliu, Mariana Marin, Nichita Stănescu, Radu Andriescu ș.a.

Traduceri: Anghel Dumbrăveanu, *Love and Winter*, New York, 1992 (în colaborare cu Irina Grigorescu Pană); *Focuri pe apă. 7 poeți din Sibiu - Fires on Water. 7 Poets from Sibiu*, ed. bilingvă, pref. Liliana Ursu, București-Sibiu, 1992 (în colaborare cu Liliana Ursu); *An Anthology of Romanian Women Poets*, îngr. Kurt W. Treptow și trad., Iași, 1994; *Transylvanian Voices. An Anthology of Contemporary Poets of Cluj-Napoca*, Iași, 1997 (în colaborare cu Liviu Bleoca); Liliana Ursu, *The Sky Behind the Forest*, Londra, 1997 (în colaborare cu autoarea și Tess Gallagher); *City of Dreams and Whispers. An Anthology of Contemporary Poets of Iasi*, îngr. trad., Iași, 1998 (în colaborare); Daniela Crăsnaru, *Sea-Level Zero*, New York, 1999; *Day After Night. Twenty Romanian Poets for the Twenty-First Century*, îngr. Gabriel Stănescu și trad., introd. Gabriel Stănescu, Norcross (SUA), 1999 (în colaborare); Virgil Mihaiu, *Recensământ de epifanii - Census of Epiphanies*, ed. bilingvă, Pitești, 1999 (în colaborare cu autorul, Liviu Bleoca și Sergiu Celac); Mircea Cărtărescu, *Bebop Baby*, New York, 1999 (în colaborare); Magda Cărneci, *Poeme - Poems*, ed. bilingvă, Pitești, 1999 (în colaborare cu autoarea); Ioana Ieronim, *The Triumph of the Water Witch*, Londra, 2000, 41, ed. bilingvă, postfață Dan Cristea, București, 2003 (în colaborare cu autoarea); Marin Sorescu, *The Bridge*, Londra, 2000 (în colaborare cu Lidia Vianu); *Speaking the Silence. Prose Poets of Contemporary Romania*, îngr. introd. și trad., Pitești, 2001 (în colaborare cu Bogdan Ștefănescu); *Club 8. Poems*, îngr. Radu Andriescu și trad., Iași, 2001 (în colaborare cu

Radu Andriescu, Michael Astner, Mihai Avădanei și Roxana Muscă); Ioan Flora, *Medeea și mașinile ei de război - Medea and Her War Machines*, ed. bilingvă, postfață Ioan Buduca, Cluj-Napoca, 2002 (în colaborare cu Alina Cârâc); Saviana Stănescu, *Diary of a Clone*, New York, 2003 (în colaborare); *Singular Destinies. Contemporary Poets of Bessarabia*, Chișinău, 2003 (în colaborare); Elena Ștefoi, *The Starting Line*, București, 2003 (în colaborare cu Liana Vrăjitoru).

Repere bibliografice: Delia Verdeș, *Adam Sorkin - un yankeu la porțile dorului*, „Dilema”, 1996, 4; Ruxandra Cesereanu, *Orașul viselor și al soapțelor*, ST, 1998, 10; Radu Andriescu, *Parfumul altei literaturi*, AUL, limbi și literaturi străine, 1998, 1; Catrinel Popa, *Mircea Cărtărescu, „Bebop Baby”*, OC, 2000, 1; Olimpia Iacob, *Poeți români în haină englezească*, CL, 2001, 4; Daniel Corbu, *Poemul scurt al lungii mele vieți*, CL, 2003, 5; Bianca Burța, *Ioan Flora, „Medeea și mașinile ei de război - Medea and Her War Machines”*, OC, 2003, 161. O. I.

SOROHAN, Elvira (21.VIII.1934, Vaslui), critic și istoric literar. Este fiica Elenei (n. Bărcă) și a lui Petru Vieru, mastru în mecanică fină. Învăță la Vaslui, unde între 1948 și 1952 urmează și Liceul Pedagogic. În 1956 va absolvi Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Își susține doctoratul în 1972, cu o lucrare despre Miron Costin. Este cadru didactic la Facultatea de Filologie (Facultatea de Litere) a Universității ieșene, parcurgând toate treptele profesionale, până la gradul de profesor. Debutază în presă cu articolul *Reeditarea lui Ion Pillat* („Iașul literar”, 1961) și în volum în 1978,

cu lucrarea *Cantemir în Cartea ieroglifelor*, distinsă cu Premiul Asociației Scriitorilor din Iași. Colaborează la „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași”, „Revista de istorie și teorie literară”, „România literară”, „Convorbiri literare”, „Ateneu”, „Cronica”, „Dacia literară”, „Jurnalul literar”, „Adevărul literar și artistic”, „Dialog” (Montpellier) ș.a.

Universitar prin formație și profesie, **S.** este specialistă în literatura română veche, pe care o cercetează cu acribie științifică și subtilitate interpretativă. Perspectiva sa critică asimilează idei noi din teoria literaturii, aplicate eficient textelor românești. Rezultă un discurs critic modern fără ostentație, ce slujește perfect opera analizată. *Cantemir în Cartea ieroglifelor* strânge într-o interpretare de mare coerență argumente de ordin estetic, pentru a-i contura cărturarului o dimensiune universală. Combinând o riguroasă analiză textuală, în bună tradiție structuralistă, cu abordări specifice psihocriticii, **S.** începe prin a fixa saltul înfăptuit de Dimitrie Cantemir de la proza cronicărească la cea artistică, într-un roman autobiografic în care realitatea este revelată după datele imaginarului și cu sensul încifrat prin alegorie și limbaj. Un studiu comparatist temeinic și nuanțat stabilește înrudirile operei în epocă, punând în lumină originalitatea lui Cantemir în seria autorilor de povestiri alegorice cu semnificație satirică. Exegeta subliniază faptul că scriitorul a ales alegoria nu atât din prudență socială, ci mai curând din plăcerea de a provoca perspicacitatea cititorului prin substituirii simbolice, caracterul ludic al operei fiind sporit și de limbajul cifrat, pentru care Cantemir a avut grijă să dea un glosar cu cheia semnelor. În context comparatist, se remarcă atracția cărturarului pentru o comunicare criptică și mai cu seamă preocuparea de a edifica o scriere cu caracter universal. Înscriindu-l pe Cantemir în formula „excentrică” a manierismului, **S.** îl și delimitează de ea: limbajul ezoteric al *Istoriei ieroglifice* este o replică literară, nu un exercițiu erudit, un semn al neconcordanței spirituale cu realitatea, dar și al nepotrivirii universului fictiv creat cu superioritatea ideală a Inorogului. În consecință, *Istoria ieroglifică* poate fi considerat un roman autobiografic polemic, „născut din fantezia unui om care gustase puterea, era frustrat de ea și o dorea încă”. Se evidențiază, de asemenea, spiritul și ideile iluminate în textul scris de Cantemir în 1705, cât și inovațiile în plan literar, de la artificiile manieriste la deformarea programatică a realității. Un capitol aparte este dedicat construcției narative, urmărindu-se consecințele alegoriei în redimensionarea subiectivă a evenimentelor și în modificarea ordinii narative. Referitor la tipul de povestire, **S.** crede că poate fi definit prin „ințruga apologetică”, dictată de existența ideală a Inorogului, și demonstrează că romanul este conceput ca o dezbatere reprezentată, nu relatată, cu evoluție alternativă a grupurilor de personaje și a Inorogului, veriga de legătură între ele. Sunt studiate nuanțat procedeele narative (discursurile și scrisorile fictive, visul, speculația filosofică, povestea didactică, maxima). Capitolul final interpretează sensul global al *Istoriei ieroglifice* prin portretul Inorogului, simbol al geniului condamnat a trăi printre oameni care îi sunt inferiori moral și spiritual. Realizând o foarte documentată

incursiune în difuzarea mitului inorogului de la Renaștere la manierism, **S.** punctează din nou originalitatea lui Dimitrie Cantemir. Alt studiu, *Ipostaze ale revoltei la Heliade Rădulescu și Eminescu* (1982), descoperă rebeliunea ca stare poetică fundamentală la cei doi poeți și prezintă modelul a două fețe ale insurgenței romantice („fața pasiunii și fața «gândirii reci»”), făcând, totodată, considerații asupra specificului mesianismului romantic românesc. În această cercetare tematistă se examinează, după strategia psihocritică, opera lui Heliade (*Biblice, Amintire, Swoenire*), folosită ca argument în confirmarea „mitului personal” al scriitorului în vremea lui (capitolul *Opera lui Heliade Rădulescu, scenariul revoltei continue*). În secțiunea următoare, intitulată *Eminescu. Revolta geniului și geniul revoltei*, **S.** discută esențializarea și redimensionarea revoltei la marele poet, accentul fiind pus pe investigarea operei, nu pe modelul de rebeliune al omului. Micromonografia *Introducere în opera lui Ion Budai-Deleanu* (1984) reface imaginea cărturarului român, încadrată în ideologia iluminismului european, căruia acesta îi aparține de drept, în timp ce opera este abordată în relație cu scrieri literare din epocă. Caracterul original al *Țiganiadei*, comentat într-o manieră modernă care revitalizează calitatea textului, e fixat în „autohtonizarea prin folclor a parodiei clasicului”, de o analiză pertinentă având parte și funcția parodiei eroi-comice și a ironiei, precum și strategia narativă. O lucrare de sinteză, *Introducere în istoria literaturii române* (1997; Premiul Asociației Scriitorilor din Iași), prezintă originile literaturii române într-un demers critic integrator, urmărind să dea relief calităților expresive detectate în retorica sacră, în scrierile cronicărești, în cel dintâi roman și în primele încercări poetice românești. Capitolul *Preliminarii* cuprinde considerații despre specificul istoriei literare, despre metodele aplicate și despre schimbările survenite în modul de a concepe istoria literaturii. Perspectiva pentru care pledează și aici autoarea este cea estetică, întrucât crede că istoria literaturii trebuie să fie preocupată de devenirea literaturii de la valori simple la valori complexe. Eseu de interval, cum își prezintă **S.** cartea, *Ion D. Sîrbu sau Suferința spiritului captiv* (1999; Premiul revistei „Convorbiri literare”) supune unei analize pătrunzătoare *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* cu scopul declarat de a „extrage din el datele conștiinței scriitorului care a trebuit să tacă scriind”. Între exegezele dedicate acestui autor, din creația căruia tocmai operele postume s-au dovedit rezistente la trecerea timpului, interpretarea propusă aici se distinge prin empatia abordării și ambiția de a trece dincolo de text – unul insolit în literatura noastră din anii comunismului – în conturarea profilului spiritual și moral al unei personalități singulare și ea în epocă. Discutând *Jurnalul...*, dar apelând adesea și la corespondența pentru a stabili delimitări, complementarități ori continuități, eseista se plasează în umbra textului, dar în interiorul epocii radiografiate de el, comentând în cunoștință de cauză contextul scrierii: plasează accente, pune în evidență nuanțe, urmărește constant reliefarea sobră a ideilor și nu construirea unei imagini compensatorii a scriitorului, prea puțin cunoscut în timpul vieții. Bine familiarizată cu

teoriile de analiza discursului, **S.** se oprește deopotrivă asupra stilului și retoricii acestei opere confesive în care prozatorul I. D. Sîrbu conștientizează cu luciditate și durere cât de potrivnice afirmării sale literare autentice au fost vremurile trăite. Prezentând atitudinea unui cetățean și intelectual exemplar, ea sesizează că obsesia ratării îl marchează atât pe epistolier, cât și pe diarist, dar exteriorizarea ei este diferită – umorul înșelător al „bufonului Gary” în scrisori, meditația și luciditatea necruțătoare în paginile de jurnal. Cronică a ultimului deceniu de viață și mod în care un spirit eminentamente liber filosofează asupra istoriei, *Jurnalul...* oglindește zbciumul creatorului inapț pentru compromis, dar care are slăbiciunea de a scrie piese de teatru la comandă, spaima de anonim și marginalizare a scriitorului ce aspiră la recunoașterea literară, dezamăgirea la gândul că scrisul nu transmite substanța reală a mesajului său. Sunt fațete contradictorii ale unei personalități pe care analiza le sesizează și le explică prin opțiunea de viață și fracturarea carierei provocată de aceasta. După ce întreprinde o scurtă trecere în revistă a literaturii confesive românești și punctează particularitățile „jurnalului manifest” al lui I. D. Sîrbu sub aspectul scriiturii și al conținutului documentar, eseista se oprește asupra funcției cu care autorul investeste acest tip de scriere. Din nou plasarea este în context biografic și politic, ca o tentativă de clasare a amintirilor dureroase, o „luptă cu memoria” în fața căreia prozatorul se declară învins, nutrind însă speranța unui ipotetic cititor al altor vremuri. Fină cunoscătoare de literatură, **S.** apreciază stilul acestei scrieri incendiare. Profund ostil regimului, nepublicabil la data elaborării, jurnalul e văzut ca „o revanșă târzie a prozatorului I. D. Sîrbu”. **S.** a publicat și comentarii despre Mihai Eminescu, Titu Maiorescu, Octavian Goga, Mihail Sadoveanu, Al. Macedonski, G. Bacovia, Urmuz, E. Lovinescu, G. Călinescu ș.a., precum și prefețe la ediții din scrierile lui Miron Costin, Ion Neculce, Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, Ion Creangă, Machiavelli.

SCRIERI: *Cantemir în Cartea ieroglifelor*, București, 1978; *Ipostaze ale revoltei la Heliade Rădulescu și Eminescu*, București, 1982; *Introducere în opera lui Ion Budai-Deleanu*, București, 1984; *Miron Costin. Permanențe ale mentalității românești*, Iași, 1995; *Introducere în istoria literaturii române*, Iași, 1997; *Ion D. Sîrbu sau Suferința spiritului captiv*, Iași, 1999; *Naratori și modelare umană în medievalitatea românească* (în colaborare cu Constantin Pricop și Valeriu P. Stancu), Iași, 2000. **Antologii:** *Cartea cronicilor*, Iași, 1986. **Ediții:** Niccolò Machiavelli, *Măștile puterii*, tr. Nina Façon, pref. edit., Iași, 1996.

Repere bibliografice: Sorin Titel, *O lectură nouă a „Cărții ieroglifelor”*, RL, 1978, 39; Al. Piru, „Istoria ieroglifică”, LCF, 1978, 40; Zaharia Sângeorzan, „*Cantemir în Cartea ieroglifelor*”, CRC, 1978, 41; Al. Dobrescu, *Noua față a literaturii vechi*, CL, 1978, 11; Al. Protopopescu, *Un nou Cantemir*, VR, 1978, 12; Ion Maxim, „*Cantemir în Cartea ieroglifelor*”, O, 1979, 25; Mihai Dinu Gheorghiu, *Revoltă și frustrare*, CRC, 1982, 38; Paul Dugneanu, „*Ipostaze ale revoltei la Heliade Rădulescu și Eminescu*”, LCF, 1982, 38; Elena Tacciu, *Insurgența romantică*, RL, 1983, 8; Cornel Regman, „*Introducere în opera lui Ion Budai-Deleanu*”, RITL, 1984, 3; Zaharia Sângeorzan, *Scriitorul și opera*, CRC, 1984, 51; Emil Manu, *Exegeza operei unui „erudit rafinat”*, CNT, 1985, 24; Șerban

Cioculescu, *Mihai Viteazul văzut de Miron Costin*, RL, 1986, 51; Simuț, *Incursiuni*, 383; Constantin Coroiu, *Originile literaturii române*, ALA, 1997, 379; Antonio Patraș, *Au și cărțile soarta lor*, ALA, 2000, 513; Nicolae Crețu, *Jurnalul „de sertar” și „Athanolul” comunist*, CL, 2000, 3; Doina Curticăpeanu, *Urcarea „muntelui alb”*, F, 2000, 3; Lăcrămioara Petrescu, *Un scriitor necunoscut?*, JL, 2000, 3–6; Gheorghe Grigurcu, *Un spirit captiv*, RL, 2000, 27; Alexandra Olivotto, *Un jurnal, o stare, o metodă*, RL, 2000, 30; Marian Barbu, *Oricând despre rădăcinile culturii românești*, CNT, 2000, 46; Antonio Patraș, *O nouă lectură a unor texte vechi*, ALA, 2001, 555; Cristea-Enache, *Concert*, 346–353; Petras, *Panorama*, 583–585; Laura Lazăr Zăvăleanu, *De la lecția istoriei la coroana discernerii*, „*Viața literară*”, 2002, 9; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 384–385. *Il. C.*

SOVIANY, Octavian (23.IV.1954, Brașov), poet, critic literar, dramaturg și prozator. Este fiul Rozaliei (n. Ráduly), și al lui Vasile Soviany, funcționar. În orașul natal urmează Liceul „Andrei Șaguna” (1969–1973), iar la Cluj-Napoca Facultatea de Filologie, secția română–spaniolă, a Universității „Babeș-Bolyai”, absolvită în 1979. Din 2000 este doctorand al Universității din București. De-a lungul anilor lucrează succesiv (uneori și simultan) în învățământ și în presa culturală: profesor de limba română la Școala Generală nr. 127 din București (1979–1990), redactor la „Universul cărții” (1990–1992) și la „Contemporanul-Ideea europeană” (1992–1994), unde deține mai mulți ani cronică literară, iar din 1994 profesor la Colegiul Național „Mihai Eminescu” din capitală. A mai fost redactor la „Apostrof” și „Viața românească”, muzeograf la Muzeul Literaturii Române. Debutează în 1975, cu versuri, la „Echinox”. Preocupările sale literare erau însă anterioare anilor studenției. În adolescență a învățat multe despre literatură de la poetul brașovean Darie Magheru. A activat în cenaclul revistei „Astra” (1969–1973), apoi în cenaclul de la „Echinox” (1975–1979), iar după decenii a devenit unul din principalii animatori ai dezbaterilor în cadrul unor importante cenacluri bucureștene: din 1998 la cenaclul Asociației Scriitorilor (condus de Nora Iuga), din 2002 la cenaclul „Euridice” al Uniunii Scriitorilor (condus de Marin Mincu). Rolul lui de „descoperitor” al unor talente nu poate fi trecut cu vederea, mulți tineri poeți datorându-i mult sub raportul cristalizării destinului și sub cel al notorietății. Între altele, **S.** este organizatorul Festivalului de poezie „Gellu Naum”, care se desfășoară din 2002 la Colegiul Național „Mihai Eminescu”. Conduce, de asemenea, la acest liceu un cenaclu de poezie unde s-au format Claudiu Komartin, Miruna Vlada, Iulia T. Stoian, Beatrice Zara, Cristian Cotarcea, autori aflați în curs de consacrare. Debutul editorial al lui **S.** se produce în 1983, cu apariția cărții de versuri *Ucenicia bătrânului alchimist*. Ulterior publică mai multe volume de poezie, teatru, critică literară și proză. Mai colaborează la „România literară”, „Lucaefărul”, „Ziua literară”, „Cuvântul”, „Paradigma”, „Amfiteatru”, „Familia”, „Tomis”, „Contrafort”, „Seine et Danube” (Paris) ș.a. A fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București pentru placheta *Cântecul desăvârșirii*

interioare (1994) și pentru lucrarea *Textualism, postmodernism, apocaliptic* (I-II, 2000-2001).

Ca poet, **S.** a fost privit ca un optzecist netipic sau „disident”, în răspăr cu majoritatea colegilor de generație, echinoxist, menestrel, autor livresc, manierist etc. De fapt, specificitatea rezidă în apartenența liricii sale la estetica proprie curentului oniric, mai precis spus, în faptul că el este un reprezentant – așa-zicând întârziat – al onirismului românesc, fundamentat și ilustrat încă din anii '60 ai secolului trecut de Leonid Dimov și Dumitru Țepeneag. Așadar, ca poet oniric, el creează în chip lucid, dar după legile visului. Produce o imagerie elaborată – organizată în narațiuni –, care prezintă afinități mai degrabă cu suprarealismul pictural (Magritte, De Chirico, Salvador Dalí, Victor Brauner) decât cu cel literar. Procedând așa, acționează în descendență dimoviană, lucru remarcat în numeroase rânduri de critică. Versurile lui **S.**, mai ales cele din cărțile apărute la sfârșitul secolului al XX-lea, seamănă în chip izbitor cu cele ale lui Leonid Dimov. Asemănarea este uneori atât de mare, încât s-ar putea conchide, în grabă, că e vorba despre un fenomen de influențare sufocantă ori de epigonism. Poetul e însă un dimovian legitim și original, un emul, un adevărat succesori al lui Dimov. Creator de universuri onirice „paralele”, de lumi ficționale fascinante, a căror contemplare seduce, e un „arhitect de paradisuri” – cum sună titlul unui ciclu de poeme din *Provincia pedagogică* (1996) –, mânător dibaci al unei „mașini de miraje” de patentă personală. Concomitent cu afirmarea ca poet, **S.** s-a distins și printr-o asiduă și meritorie activitate de critic literar. Erudiția, vădită în beletristică, își spune cuvântul și la nivelul prestației critice. **S.** valorifică avizat nu numai patrimoniul strict al teoriei și istoriei literare, ci și pe cel al filosofiei, culturologiei și al altor discipline umaniste, fiind, de pildă, un bun cunoscător al chestiunilor teologice și religioase. În *Textualism, postmodernism, apocaliptic* criticul își chintesențiază activitatea de cronicar, regrupând texte care se articulează într-o amplă panoramă a producției literare din ultimul deceniu al secolului al XX-lea. Sunt antologate aici cronici, studii și eseuri critice despre Ion D. Sirbu, Angela Marinescu, Marta Petreu, Aura Christi, Adela Greceanu, Marin Mincu, Liviu Ioan Stoiciu, Gheorghe Izbășescu, Dora Pavel, Bogdan Ghiu, Horia Gârbea, Cristian Popescu, Ion Mureșan, Daniel Bănuțescu, George Cușnarencu, Dumitru Țepeneag, Nora Iuga, Nicolae Breban, Mircea Cărtărescu, Gheorghe Crăciun și mulți alții. Relevante, eseurile introductive și concluzive ale celor două volume expun viziunea despre „apocaliptic” ca matrice a segmentului de literatură valorizat, pe care criticul o apreciază că ar corespunde modelului existențial prevalent în lumea de azi. „Apocalipticul” ar include atât textualismul, cât și postmodernismul, acestea „nefiind decât niște forme particulare ale ultimei faze a culturii «burgheze», care este cultura dorinței de moarte”. De fapt, pledoaria teoretică transgresează domeniul strict al criticii literare, devenind o profesiune de credință existențială: „Doar asumându-ne condiția de ființe apocaliptice putem nutri nădejdea că nu ne vom rata în plan ontologic”. Debutul lui **S.** în dramaturgie a avut loc în 1992, cu

o piesă elaborată în 1986-1988 și intitulată *Strălucirea și suferințele filosofilor*. Autorul a recurs, într-un mod oarecum pirandellian, la procedeul „teatrului în teatru”, piesa înfățișând reprezentarea unui spectacol imaginar – având drept subiect vinderea lui Platon ca sclav, după moartea lui Socrate – desfășurat pe scena teatrului de la Cișmeaua Roșie, în vremea lui Ioan Caragea, „hospodar la Kara Iflak”, domnul fiind de față, însoțit de principalii dregători. O lovitură de stat pusă la cale de Marele Agă este dejucată, în final, prin vigilența slugarnică a Poetului Curtii. Piesa-cadru are aspectul unei savuroase farse satirice, cu viguros mesaj democratic (și, în contextul vremurilor în care a fost scrisă, antitotalitar, anticeausist, amintind, poate și prin recursul la recuzita „de epocă”, de *Cântul al unsprezecelea* din *Levantul* lui Mircea Cărtărescu, elaborat cam în același timp), iar „piesa din piesă” abordează, în registru grav, o problematică moral-filosofică perfect omologă celei din farsa în care e inserată. În alte texte autorul se înfățișează ca un dramaturg neoionescian, izbutind să nu fie strivit de ponderea uriașă a „modelului”, întrucât și acum asemănarea nu provine din deficit de originalitate, ci din afinitate structurală, asumată cu multă cutezanță. Și prozatorul **S.** se situează într-un raport de continuitate cu poetul, cele două modalități de scriitură fiind consubstanțiale. Proza poetică din *Cartea mirajelor*, cum se intitulează un ciclu din volumul *Textele de la Montsalvat* (1997), anunța paginile din care se articulează prima carte „de proză” a scriitorului, *Textele de la Monte Negro* (2003), un fel de mic roman (care poate fi considerat și un amplu poem), cu o compoziție fragmentară, alcătuit ca o „culegere” de texte – scurte secvențe, separate prin câte un rând de puncte de suspensie și grupate în unsprezece „cărți”. Acest roman poetic și oniric vădește din nou vocația lui **S.** de făuritor de „lumi posibile”, de „universuri paralele”. Mobilizând un substanțial patrimoniu cultural, de opere literare, de arhetipuri și miteme, de mituri și mitologii, de mentalități și cutume, de bestiare și tipologii ori galerii de personaje etc., scrierea prilejuiește un festin de intertextualitate. Monte Negro e un falanster concentraționar, iar cartea se rânduiește în seria distopiilor. Alăturându-se relativ numeroaselor romane apocaliptice, postapocaliptice, catastrofice, postmodern-eshatologice, soteriologice, carnavalesc-grave, cu sugestii de model mundan alternativ etc. ale deceniului românesc 1993-2003, scrierea se distinge prin marea deschidere către trecut, prin poeticitate, în fine, prin textualismul definitoriu. *Textele de la Monte Negro* poartă o mare încărcătură culturală și, în același timp, își revelează autenticitatea, în sensul angajării existențiale. Livresc și autenticitate, textualism și angajare existențială, cam aceștia ar fi termenii subtilei ecuații a personalității lui **S.**

SCRIERI: *Ucenicia bătrânului alchimist*, Cluj-Napoca, 1983; *Strălucirea și suferințele filosofilor*, București, 1992; *Cântecele desăvârșirii interioare*, București, 1994; *Turnul lui Casanova*, pref. Marin Mincu, București, 1996; *Provincia pedagogică*, București, 1996; *Textele de la Montsalvat*, București, 1997; *Textualism, postmodernism, apocaliptic*, I-II, București, 2000-2001; *Experiment și angajare ontologică*, București, 2002; *Cartea lui*

Benedict, pref. Nora Iuga, postfață Nicolae Tzone, București, 2002; *Textele de la Monte Negro*, București, 2003.

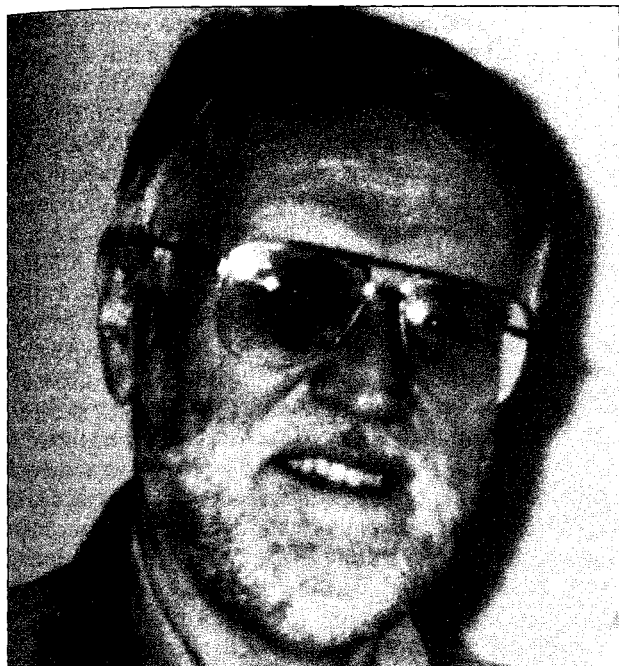
Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, „Ucenicia bătrânului alchimist”, RL, 1984, 22; Ioan Milea, „Ucenicia bătrânului alchimist”, TR, 1984, 42; Constanța Buzea, *Târguri de fructe, târguri de flori*, AFT, 1988, 1; Ioan Moldovan, *Un menestrel la curțile literaturii*, F, 1990, 7; Valentin Silvestru, *Tinerii anului*, RL, 1992, 1; Țeposu, *Istoria*, 96–98; Dan Silviu Boerescu, *Rafinamente, ecouri*, „Cartea”, 1996, 27; Aurel Pantea, *Un lux poetic asiatic*, APF, 1996, 7–8; Borbély, *Xenograme*, 84–87; Tatiana Rădulescu, *Dincolo de frenezia imagistică*, VR, 1998, 7–8; Octavian Soviany, PRA, I, 438; Mircea A. Diaconu, *Cărți de peste... ani*, CL, 1999, 1; Marin Mincu, *Un poet oniric*, LCF, 1999, 6; Ion Simuț, „M-am simțit întotdeauna mai apropiat sufletește de grupul oniric decât de colegii de generație” (interviu cu Octavian Soviany), F, 1999, 3; Mariana Filimon, *O limbă în care nu există conjușări*, CNP, 1999, 5–6; Simion Bărbulescu, *O provocare la adresa Isarîkului*, LCF, 1999, 28; Nora Iuga, *Când Filimon, când Filaret*, RL, 1999, 33; Radu Voinescu, *Cartea jubilațiilor*, LCF, 2000, 4; Ion Roșioru, „Textele de la Monsalvat”, CL, 2000, 7; Cistelean, *Top ten*, 47–48; Grigurcu, *Poezie*, II, 384–388; Micu, *Ist. lit.*, 695; Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000, 428–429; Florin Mihăilescu, *Poetica spațiului apocaliptic*, VR, 2001, 5–6; Al. Pintescu, *Postmodernism și postmodernisme*, ST, 2001, 9; Bogdan Alexandru Stănescu, *Camera cu molii*, LCF, 2002, 37; Constantin M. Popa, *Provocări și imprudențe*, „Mozaic” (Craiova), 2003, 11–12. N. Br.

SPAȚIUL MIORITIC, publicație apărută la Milano în iunie 1989 (un număr), cu subtitlul „Supliment al revistei «Biserica românească» a Comunității Ortodoxe Române din Italia”. Director responsabil: M. A. Balasiu. **S.m.** își propune să fie o „publicație de cultură și spiritualitate” și „să dea glas” cântecului „de dor și jale al fiilor neamului românesc de pe meleagurile italițe”. Revista „așteaptă contribuții menite să ducă la mai buna cunoaștere a valorilor spirituale ale latinătății orientale și eventual la înscrierea dorului și a doinei în structura sufletească a europeanului de mâine” (Traian Valdman, *Spațiul mioritic*). Numărul este dedicat integral lui Mihai Eminescu. Sunt reproduse șapte poezii: *O, mamă...*, *Pe lângă plopii fără soț*, *Scrisoarea III* (fragment), *Doină*, *Rugăciune*, *Răsai asupra mea*, *Dumnezeu și om*. Sunt incluse în sumar scurte articole despre poet, nu lipsite de amprentă festivistă, aparținând lui Liviu Papadima, Zoi Dumitrescu-Buşulenga, lui Alexandru Balaci, Dumitru Almaș, Bartolomeu Anania, Traian Filip, I. D. Bălan, George Macovescu, N. Neagu-Contel, Mihaela Stăncioiu, Traian Valdman. A. P.

SPĂRIOSU, Mihai (24.III.1944, Deta), teoretician literar, comparatist și traducător. Este fiul Anei și al lui Cornel Spărioso, avocat. Face școala elementară și cursul liceal la Timișoara (1950–1961). Urmează Facultatea de Limbi Străine a Universității din București, secția engleză, absolvită în 1966, rămânând asistent la aceeași facultate. În 1971 părăsește România și se stabilește în Statele Unite ale Americii. Obține titlul Master of Arts la Tulane University în 1973 și pe cel de doctor în literatură comparată și anglo-americană modernă la Stanford University în 1976. După o suită de specializări post-doctorale și de poziții temporare – *visiting assistant*, *visiting*

assistant professor ș.a. – în instituții academice din Europa (Universitatea din Konstanz, ca bursier Humboldt) și din SUA (University of California – San Diego, Ohio State University, State University of New York–Birghamton, Cornell University), se fixează la University of Georgia din Athens (1982), unde ajunge profesor titular de literatură comparată (1990) și *research professor* (1994). Este director al prestigioasei serii editoriale de teorie literară și studii culturale „The Margins of Literature” de la State University of New York Press, Albany, iar între 1982 și 1992 coeditor (cu Giuseppe Mazzotta) al seriei „Cultura ludens” de la John Benjamins Publ. Co., Philadelphia/Amsterdam; membru fondator, e și codirector la International School of Advanced Study in the Humanities de la Santiago de Compostela (Spania), inaugurată în 1996, ș.a. Coordonează proiecte colective, de teorie literară și de literatură comparată, printre care *Istoria comparată a literaturilor din Europa de Est și Centrală*. Literatura română a fost pentru **S.** un obiect de interes permanent, în special în cadrul unor cursuri despre ficțiunea est- și central-europeană, susținute la centrele interuniversitare de studii avansate de la Dubrovnik (*Aspects of Romanian Postmodernist Fiction*, 1989, *History, Ethnicity and Inner Being: Rebreanu's Forest of the Hanged*, 1990) și Praga (*Exile and Utopia in Romanian Fiction*, 1991). În 1969, după ce dăduse două mici texte din Walt Disney (1966), se afirmă ca traducător cu o versiune la *The Life and Opinions of Tristram Shandy, Gentleman* de Laurence Sterne. Urmează alte transpuneri: Northrop Frye, *Anatomia criticii* (1972, împreună cu Domnica Sterian), Malcolm Lowry, *Sub vulcan* (fragmente în „Secolul 20”, 1973) ș.a. Este autorul unei versiuni românești a *Panciatantrei*, repovestită pentru copii (1970). Peste Ocean va rescrie în limba engleză, împreună cu Dezso Benedek, un volum de basme din Transilvania: *Ghosts, Vampires, and Werewolves. Eerie Tales from Transylvania Retold* (1994). Debutul în „Studii de literatură universală” din 1969, urmat de câteva articole în „Analele Universității București”, anunță cariera de comparatist a lui **S.**, prezent cu numeroase studii și cărți, cu zeci de conferințe în Europa și dincolo de Ocean. Publică în „South-Eastern Europe”, „Comparative Literature”, „Degres”, „Nouvelle Europe”, „Modern Language Notes”, „Boletin de literatura comparada”, „Boletin del Grupo de Estudios de Critica Literaria”, „Canadian Review of Comparative Literature”, „New Literary History” ș.a.

S. este un interpret pe cât de erudit, pe atât de sagace al discursului intelectual, pe toate palierele sale – onto-epistemologic, psihosocial, lingvistic, artistic, politic. Într-un ciclu de patru lucrări el examinează locul literaturii în dinamica istorică a mentalității occidentale. *Literature, Mimesis, and Play* (1982) inaugurează seria în care jocul este un concept-cheie al sistemului de repere considerat de **S.** relevant pentru devenirea discursului intelectual european (științific, filosofic, artistic). Îi urmează două cărți plasate programatic sub semnul lui Dionysos – a cărui efigie țintuiește simbolic dimensiuni esențiale ale reflexiei și creativității: *Dionysus Reborn. Play and the Aesthetic Dimension in Modern Philosophical and Scientific Discourse* (1989), *God of Many Names. Play, Poetry,*

and Power in Hellenic Thought from Homer to Aristotle (1991). Chiar din titluri se atrage atenția asupra itinerarului semnificativ parcurs de autor. Drumul conduce de la literatură către aderențele sale multiple în sfera culturală și, mai departe, spre proximitățile ei epistemice, într-un sistem de referință unde o serie de opțiuni valorice eterogene definesc o mentalitate. Dionysos, zeul lunecător cu mai multe înfățișări și nume, patronizează două părți ale acestui proiect ambițios, căruia S. i se consacră începând din anii '80 ai secolului trecut. Scrise aproape paralel – deși publicate succesiv –, cărțile au ca obiect dinamica mentalității occidentale și, în orizontul ei de referință, articularea discursurilor intelectuale (științific, politic, religios, artistic) conform unor reguli, mereu schimbătoare, ale jocului, abordat de teoretician ca un concept-test, un veritabil dispozitiv de diagnoză. În *Dionysus Reborn* ludicul este vizorul prin care se citesc, într-o masă eteroclită de texte, oscilațiile mentalității occidentale între valori polare numite raționale și preraționale. Mentalitatea prerațională implică devenirea cosmică neîndiguită, generatoare de conflicte violente și mizând pe interacțiunea liberă a șanseii și a hazardului. Cea de tip rațional tinde mai curând spre temperanță și abstractizare, dând prioritate necesității în fața șanseii și punând accentul pe norme și pe o ordine reglementată cultural. Punctul din care demarează analizele este sfârșitul veacului al XVIII-lea, epocă de mare efervescență intelectuală. Odată cu romantismul și, îndeosebi, cu idealismul german, apar semnificative mutații valorice. Autorul își definește și metoda de lucru, numind-o interpretativ-configurativă. Se oferă, așadar, altceva decât istoria unor universalii conceptuale sau arhiconcepte, al căror destin a marcat inconfundabil cultura occidentală, fixându-i semnalmamentele. Și anume, o analiză a

sistemelor de termeni constituite prin asemănări de familie (cu o formulă împrumutată de la Ludwig Wittgenstein) și gravitând în jurul unor termeni-pivot: puterea, jocul, *mimesis*-ul, poezia ș.a.m.d. Datorită tensiunilor inevitabile dintre variante, astfel de configurații se transformă în veritabile câmpuri de forță. Conform lui S., responsabilă pentru o asemenea stare etern-conflictuală de lucruri este natura mentalității occidentale, oscilând între alternative polare și antrenând revizuri periodice ale opțiunilor valorice sau modificarea modurilor consacrate de expresie și de creație. În *Dionysus Reborn* se insistă asupra acelor momente ale modernității în care jocul și iluzia lipsită de constrângeri, anterior reprimată și redusă la statutul de simplă literatură, revin spectacular în prim-plan, afirmându-și accesul la adevăr și chiar dreptul la dominație culturală. Cea de-a doua carte, *God of Many Names*, coboară în timp până la matca gândirii grecești, la sursele culturii europene canonice. Scrutând trecutul din orizontul revelator al prezentului, S. aduce probe în favoarea unei ipoteze abia schițate anterior. Anume că mentalitatea occidentală este dominată, în ultimă instanță, de ideea de putere. Dincolo de modul specific în care Occidentul și-a conceput mijloacele ființării, gândirii sau creației, un principiu dominant al puterii își lasă amprenta asupra destinului unor concepte precum jocul, educația, reprezentarea, imitația, religia, conștiința, libertatea, necesitatea ș.a. Autorul caută și interpretează aceste urme în texte dintre cele mai diverse ale culturii grecești, de la Homer și Hesiod la Platon și Aristotel, de la presocratici la Sofocle, Euripide sau Aristofan. Literatura (sau ceea ce este astăzi identificat ca atare) nu ocupă un loc privilegiat în jocul de texte corespunzătoare fiecărei constelații culturale particulare. S. identifică prompt funcțiile care îi revin în procesul perpetuării sau al eroziunii anumitor structuri ale puterii culturale. Privită astfel, gândirea grecească devine teatrul unei competiții nedecise între două serii de valori, numite de autor arhaice și mediane. Arbitrajul revine unui principiu polar al puterii: de o parte, o accepție agonică, violentă, iar de cealaltă, una mediată rațional, abstractizată în diferite grade și parțial metafizată. Folosit ca o hârtie de turnesol, jocul și diversele sale modele operează ca o curea de transmisie, mediind relațiile dintre putere, rațiune și creație, marcând concepțiile despre realitate și iluzie, adevăr și fals și cele despre natura și menirea poeziei. Se insistă asupra rădăcinii conflictuale a gândirii grecești, duplicitatea rafinată a conceptelor sale cheie fiind văzută ca o cauză esențială a ambiguității funciare a discursului occidental contemporan. Plasându-și întreprinderea sub un acoperiș simbolic, în *The Wreath of Wild Olive. Play, Liminality, and the Study of Literature* (1997) S. rotește subit perspectiva. Oferită, potrivit legendei, învingătorilor olimpici de Zeus în persoană, ramura de măslin sălbatic invocată în titlu devine o emblemă a transmutării de semnificații. Îmblânzit prin intervenția divinității, principiu uman al competiției și al beligeranței (agonicul) se convertește în fertilitatea spiritului pașnic, nonantagonic (irenicul). Jocul ca matriță a literaturii rămâne punctul de demaraj al studiului, dar traseul demonstrativ se orientează în direcția opusă. Schimbarea de ecleraj

speculativ trebuie considerată în întreaga sa amploare contextuală. Dincolo de orice variații spectrale, scena intelectuală a anilor '70-'90 ai secolului al XX-lea a fost dominată de o filosofie agresivă a diferirii și a alterității, ilustrată, printre alții, de Michel Foucault, Jacques Lacan sau Jacques Derrida, de Hans Georg Gadamer și Jürgen Habermas, de formalismul rus, lingviștii praghezi și Mihail Bahtin – aceștia din urmă cu tentacule peste Ocean. Genul ei proxim este sistemul de valori agonice, cu sursele în cultura elenistică timpurie. În orizontul în care se plasează **S.** condiția definitorie a literaturii – derivată de asemenea din substanța sa ludică – poartă numele de liminalitate. Pragul este locul care face posibilă trecerea – nonviolentă, adică irenică – de la tiparele centrale, autoritare, spre un număr virtual infinit de variante. În secțiunea teoretică a cărții se insistă asupra condiției liminale a literaturii ca premisă fundamentală a capacității sale de a proiecta lumi posibile. De altfel, ipoteza lumilor posibile, cu o străveche tradiție speculativă, este prizată astăzi de discipline diverse, ca filosofia analitică sau logica modală. Semantica lumilor posibile și rolul ei în limpezirea statutului lunecător al ficțiunii au atras atenția și teoreticienilor literaturii. Interesul polemic al lui **S.** merge însă mai curând spre implicațiile esențiale atribuite relației real – posibil de filosofia europeană. Și, mai ales, spre evaluarea ei tradițională într-un sistem având ca antipodi centralul și perifericul. Tipologia flexibilă proiectată în carte demonstrează că opoziția simplistă lumi centrale – lumi marginale camuflează o rețea complicată de relații: de compatibilitate și incompatibilitate, de comensurabilitate și incommensurabilitate, având drept consecințe intersecția sau fuziunea, ciocnirea sau acomodarea, anihilarea sau complementaritatea ș.a.m.d. Eficiența îi poate fi testată în studiul unor universuri reputat conflictuale ale lumii contemporane: culturale, sociale, politice, etnice, religioase. Următoarele două secțiuni ale lucrării au un caracter mai curând analitic și aplicativ. Una privește textul literar în planul lui tematist. În vizor intră în special prozatori moderni: F. M. Dostoievski și André Gide, Vladimir Nabokov, George Orwell și Malcolm Lowry, Liviu Rebreanu și Mircea Eliade. La nivel semantic, literatura ca fenomen liminal pune în cauză și amendează în spirit irenic valorile mentalității și culturii dominante, deschizându-le spre alternative fictiv-imaginative. În *Pădurea spânzuraților*, de pildă, protagonistul e victima sistemului de referințe agonice, în care se definesc conceptele socioculturale de identitate etnică și rasială. O dialectică a identității și a diferenței, transgresând conflictele de sex, rasă, mentalitate, este înscenată și de Mircea Eliade în *Maitreyi*, prin manipularea tehnicilor narrative. Perspectivismul critic al lui Eliade se bizuie pe mandatarea unui narator noncredibil – Allan, autor al primului jurnal –, de la textul căruia demarează ofensiva relativizantă de lectură-rescriere într-un plan paralel. Nu numai ficțiunea, ci și interpretarea literară este văzută de **S.** ca o formă ludică și liminală de reprezentare, bazată pe „ca și cum”, un joc cognitiv ipotetic, cunoscut de la Xenofon încoace și botezat de Hans Vaihinger principiul lui *als ob*. Autorul trece în revistă discursul critic al veacului al XX-lea, dominat de agende ideologice de dreapta

sau de stânga și implicat direct în competiția pentru putere. Sub semnul hermeneuticilor suspiciunii, caționate simultan de Karl Marx și de Friedrich Nietzsche, se glosează incontinent pe seama sensurilor exclusive sau absente, a confruntării dintre text și cititor, dintre autor și critic ș.a.m.d. Modelele unei hermeneutici alternative de orientare irenică – interesate mai curând de plenitudinea sensurilor, de supraabundența interpretărilor nonbeligerante – nu trebuie inventate *ab nihilo*. **S.** le redescoperă în critica culturală din veacul al XIX-lea: Mathew Arnold, John Ruskin, Oscar Wilde, cărora le dedică unele din cele mai subtile pagini. Întorcându-se cu dexteritate discursul intelectual modern pe celălalt sens, teoreticianul descoperă în potențialul ludic al literaturii cheia depășirii schizoidiei ereditare a psihicului colectiv occidental, marcat de o diferire agresivă perpetuă: între spirit și corp, între iubire și ură, între artist și filosof, între savant și preot, între ordine și transgresarea ei, între competiție și cooperare. **S.** se situează înăuntrul unei vârste anumite a culturii occidentale, iar cărțile sale sunt produsul unui drum *à rebours*, citind trecutul cu ochii prezentului și căutând la sursă determinările genetice ale modernității. De altfel, în tot ce scrie, ca poetician, comparatist, istoric al spiritului european, el se știe circumscris de o anume mentalitate, a cărei protoistorie o caută, asumându-și această condiție și evaluându-i cu obiectivitate urmările.

SCRIERI: *Panciatantra (povestită de ...)*, București, 1970; *Literature, Mimesis, and Play*, Tübingen, 1982; *Dionysus Reborn. Play and the Aesthetic Dimension in Modern Philosophical and Scientific Discourse*, Ithaca (New York), 1989; ed. (*Resurecția lui Dionysos. Jocul și dimensiunea estetică în discursul filosofic și științific modern*), tr. și postfață Ovidiu Verdeș, București, 1997; *God of Many Names. Play, Poetry, and Power in Hellenic Thought from Homer to Aristotle*, Durham-London, 1991; *Ghosts, Vampires, and Werewolves. Eerie Tales from Transylvania Retold* (în colaborare cu Dezso Benedek), New York, 1994; *The Wreath of Wild Olive. Play, Liminality, and the Study of Literature*, Albany (New York), 1997. **Ediții:** *Mimesis in Contemporary Theory. An Interdisciplinary Approach*, I-II, Philadelphia, 1984-1990 (în colaborare cu Ronald Bogue); *Building a Profession. Autobiographical Perspectives on the History of Comparative Literature in the United States*, Albany (New York), 1994 (în colaborare cu Lionel Gossman); *The Play of the Self*, Albany (New York), 1994 (în colaborare cu Ronald Bogue). **Traduceri:** Walt Disney, *Miki Maus și câinele Pluto*, București, 1966, *Miki Maus și nava cosmică*, București, 1966; Laurence Sterne, *Viața și opiniunile lui Tristram Shandy, Gentleman*, pref. trad., București, 1969 (în colaborare cu Mihai Miroiu); Northrop Frye, *Anatomia criticii*, pref. Vera Călin, București, 1972 (în colaborare cu Domnica Sterian); Dario Villanueva, *Theories of Literary Realism*, Albany (New York), 1997 (în colaborare cu Santiago García Castanon).

Repere bibliografice: Bryan Sutton-Smith, *Playfull Yours*, „TASP Newsletter”, 1989, 1; Gerald Gillespie, „Dionysus Reborn. Play and the Aesthetic Dimension in Modern Philosophical and Scientific Discourse”, „Comparative Literature”, 1989, 61-63; Virgil Nemoianu, *Un filosof al culturii: Mihai Spăriosu*, RL, 1990, 21; Virgil Nemoianu, „Dionysus Reborn”, „The Review of Metaphysics”, 1990, decembrie; Monica Spiridon, „Zeul cu mai multe chipuri”, RL, 1991, 14; Roy Arthur Swanson, „God of Many Names”, „Religious Studies Review”, 1992, 4; Aura Taras-Sibișan, „Postmodernismul nu mă entuziasmează” (interviu cu Mihai Spăriosu), LCF, 1992, 7; Monica Spiridon, *Dincolo de „bătălia”*

cuvintelor, RL, 1992, 19; Robert S. J. Garland, „*God of Many Names*”, „*Ancient Philosophy*”, 1994, 14; Marcel Corniș-Pop, *Contest vs. Mediation: Innovative Discursive Modes in Postmodern Fiction*, în *Violence and Mediation in Contemporary Culture*, îngr. Ronald Bogue și Marcel Corniș-Pop, Albany (New York), 1996, 181–200; Andrei Marga, *Două sinteze majore*, APF, 1997, 1–2; Andreea Deciu, *Miza cea mare și o miză mai mică*, RL, 1998, 43; Spiridon, *Interpretarea*, 158–161; Adrian Oțoiu, *Trafic de frontieră*, Pitești, 2000, 44–46; Sasu, *Dicț. scr. SUA*, 262–266; Manolescu, *Enciclopedia*, 631–632. M. S.

SPĂTARU, Gheorghe (9.IV.1933, Horbova–Herța – 5.IV.1997, Chișinău), etnolog. A făcut studii la Facultatea de Istorie și Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1956–1961) și a funcționat apoi în calitate de cercetător la Institutul de Istorie, la Institutul de Etnografie și Folclor, la Institutul de Istorie și Teoria Artei, precum și la Institutul de Stat al Artelor.

Preocupat îndeosebi de teatrul folcloric, **S.** a stabilit tipologia și zonele de răspândire ale manifestărilor teatrale populare, a cercetat apariția, evoluția și perioadele istorice de dezvoltare a dramatizării populare în strânsă legătură cu sistemul lor poetic. Pe baza culegerilor proprii efectuate în sate din Bucovina, Basarabia și Transnistria, a realizat lucrările *Drama populară moldovenească* (1976) și *Teatrul folcloric cu tematică istorică în Moldova* (1980, în limba rusă). A editat, în colaborare, volumul *Teatrul popular* (1981), însoțit de un studiu introductiv în care abordează probleme de istorie a studierii genului, legate de apariția și dezvoltarea lui, conținutul de idei, limbajul poetic ș.a., și cuprinzând melodii, comentarii, glosar și fotografii. În *lumea teatrului popular* (1984) este o lucrare de popularizare.

SCRIERI: În *lumea teatrului popular*, Chișinău, 1984. **Ediții:** *Drama populară moldovenească*, Chișinău, 1976; *Istoriceskaia moldavskaia narodnaia drama*, Chișinău, 1980; *Teatrul popular*, introd. edit., Chișinău, 1981 (în colaborare).

Repere bibliografice: Iulian Filip, *Teatrul popular într-o apariție monografică*, „Nistru”, 1977, 4; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 290. Gr. B.

SPĂTARU, Indira (24.I.1971, Iași), poetă. Este fiica Anei (n. Călin) și a lui Constantin Spătaru, operatori chimiști. Urmează școala generală și liceul la Iași. Devine studentă la Facultatea de Litere a Universității „Al. I. Cuza”, secția rusă-română (1991–1992), dar ulterior frecventează Facultatea de Filosofie de la aceeași universitate, absolvită în 1997. Va lucra ca supraveghetor la Casa „Vasile Pogor” din Iași (1990–1992), iar din 1997 devine muzeograf la Casa Memorială „Vasile Alecsandri” din Mircești și la Casa Memorială „Otilia Cazimir” din Iași. În 2001 face o specializare în muzeologie la București. Debutează în 1986, cu versuri, la „Convorbiri literare”, iar editorial cu volumul *Poeme*, apărut în 1995. Colaborează, de asemenea, la „Cronica”, „Dacia literară”, „Poesis”, „Ateneu”, „Luceafărul” ș.a. I s-au acordat Premiul revistei „Poesis” (1990), Premiul revistei „Luceafărul” (1992), Premiul revistei „Ateneu” (1993), Premiul Asociației Scriitorilor din Iași (1995).

S. propune o poezie în care livrescul, apropiat de paradigma modernistă, câteodată chiar de sorginte suprarealistă, se combină cu radiografii fruste ale îndoielilor existențiale. Pe fondul unor sonorități aparte, care însoțesc o vizualizare antropomorfică a naturii („Brazii din cer au aripi de barzi”), poeta meditează la menirea cărților, la miturile esențiale: „Să te înconjuri de sunetele cărților / cum altădată celtii migrau în stejari” (*Audiție*). În muzeul de la Mircești, unde amintirea poetului Vasile Alecsandri reverberează în versuri și lumină – un volum din 1997 se intitulează afin *Serile la Mircești* –, spațiul capătă parcă puteri protectoare, amintind de liniștea și pacea din adâncul mării. Trăind într-o lume aproape paralelă cu cea reală, **S.** își metamorfozează frustrările în ludic, susține multiple roluri, precum „sluta femeie cu măturoiul după ea”, care curăță tot ce poate, și scenă, și spectatori, dispărând în cele din urmă „în măneca dramaturgului” (*Figuranta*). Într-o manieră ironică ce tinde spre grotesc și absurd, Picasso e imaginat a-și alege modelele asemenea unui zeu atotputernic și rău: „Văzu trei domnișoare / ce vreascuri-brațe aveau / ouă de papagali / năsururile lor cloceau // Mulțumit de așa înzestrări ale naturii / le luă sub braț / pentru câteva schițe viitoare”. Între real și livresc, viață și visare, mereu în răspăr cu sentimentalismul și pornirile nostalgice, **S.** reușește îndeosebi în câteva miniaturi lirice, unde detaliul își impune tenta insolită.

SCRIERI: *Poeme*, Iași, 1995; *Seninătatea lemnului*, pref. Adrian Dinu Rachieru, Iași, 1997; *Serile la Mircești*, 1997; *Marele albastru*, pref. Emil Iordache, Iași, 1999.

Repere bibliografice: Ioan Holban, *Vise de egretă*, CRC, 1995, 15–16; Edith Horváth, „*Poeme*”, ST, 1996, 1–2; Gellu Dorian, *Indira Spătaru*, CL, 1999, 5; Adrian Dinu-Rachieru, *Iubirea cu „poezia”*, LCF, 1999, 15; Adrian Alui Gheorghe, *Poezia începuturilor de mileniu*, CL, 2001, 8; Busuioac, *Scriitori ieșeni* (2002), 386–387; Ion Dumbravă, *O carte într-un poem*, DL, 2003, 48. O. I.

SPĂTARU, Nicolae (1.VIII.1898, Toceni, j. Cahul – 11.I.1986, București), prozator și poet. Este fiul Eugeniei și al lui Gheorghe Spătaru, notar. Urmează Liceul „Alecu Russo” din Chișinău și, din 1918, Școala Politehnică din București, absolvită în 1922. Se angajează inginer constructor în cadrul Regiei Monopolurilor Statului. Un timp a fost director al fabricii de tutun din Chișinău și a editat o monografie a întreprinderii (1930). Iese la pensie în 1956 de la Institutul de Proiectări al Ministerului Industriei Alimentare. De la începutul anilor '30 este membru al Comitetului Central al Astei basarabene, iar din 1937 participă la acțiunile care vor duce la crearea Societății Scriitorilor din Basarabia, în 1940 fiind ales vicepreședinte în comitetul de conducere. Debutează cu versuri în ziarul „Cuvânt moldovenesc”, iar editorial cu romanul *Dar anii trec...* (1931). Alte două romane, *În drumul nostru* (1933) și *Înapoi* (1935) sunt urmate de placheta de versuri *În fuga anilor* (1936). Revista „Viața Basarabiei” din 1934–1939, la care a fost redactor, îl găzduiește ca autor de proze scurte, net superioare romanelor (*Fără cuvinte*, *Doamna și câțelul ei*, *La mare*, *O tragedie din senin*, *Perpetuum mobile*, *Fericirea*

ș.a.), și ca publicist. Ultima lui carte scrisă în Basarabia, culegerea de schițe *Fără cuvinte*, apare în 1940. Experiența de inginer constructor a lui S. a stat la baza romanului *Dar anii trec...*, de esență autobiografică fiind și conținutul celorlalte cărți de proză, care poartă o amprentă nostalgică și abordează dezrădăcinarea, precum și relația dintre sat și oraș conform unui tipar propriu prozei sămănătorist-poporaniste.

SCRIERI: *Dar anii trec...*, Chișinău, 1931; *În drumul nostru*, Chișinău, 1933; *Înapoi*, Chișinău, 1935; *În fuga anilor*, Chișinău, 1936; *Fără cuvinte*, Chișinău, 1940.

Repere bibliografice: *Figuri contemporane din Basarabia*, Chișinău, 1939, 124; Iurie Colesnic, *Nicolae Spătaru, un scriitor din cohorta celor neobosiți...*, LA, 1996, 6; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 104-105. S. P.

SPĂTARU, Nicolae (13.I.1961, Horbova - Herța), poet. Este fiul Mariei (n. Buzduga) și al lui Ilie Spătaru, țărani. Urmează cursurile școlii generale și medii în comuna natală și Facultatea de Filologie la Cernăuți, absolvită în 1983. Va funcționa până în 1986 ca metodist la Universitatea de Stat din Chișinău, muzeograf la Muzeul Republican de Literatură până în 1991, director al unei companii editoriale, iar din 2001 ca redactor la „Contrafort”. Debutează cu versuri în 1979, la ziarul „Zorile Bucovinei”, iar editorial cu placheta *Întoarcerea zeilor*, apărută în 1992.

Poeziile lui S. sunt axate programatic pe strategiile mitopoetice ale postmodernismului. Sursa inspirației este cotidianul văzut prin prisma absurdului. Una din ipostazele poetului în *Întoarcerea zeilor* este revoltatul, luptătorul, cetățeanul responsabil de „ani de restriște pentru Țară”: „Poetul, ca un zeu venit în mit, / Este chemat luminii-n ajutor” (*Chemarea*). Tonul solemn, patetic, rima corectă, dar și temele abordate în maniera lui Lucian Blaga (satul, liniștea mormintelor) asigură un echilibru între tradiționalism și modernism. Zeii (strămoșii) se vor întoarce, vor salva oamenii de „ciuma ce vrea să ne-nghită”, versul emană optimism și vitalitate, chiar dacă „deocamdată / doar cu gândul și privirea / ne mai ținem de Europa. / Gândurile și privirea / nu pot fi ținute sub arest! / ... Sângele meu anunță protest după protest...” (*Se anunță clipa*). În volumul următor, *Ion și alte revoluții* (1996), autorul, deja familiarizat cu teoriile postmoderniste, se mișcă firesc și discret printre noile formule, evoluând spre „o poezie a spectacolului cotidian, cu implicații social-existențiale, cu viziuni oniric-expresioniste în care simbolurile mari poartă măștile grotești ale absurdului și derizoriului” (Arcadie Suceveanu). Noile nuclee tematice, care vor domina textele de acum înainte (golul, rugina, dezamăgirea, ratarea, tristețea, inutilitatea), se impun într-un univers saturat de „frig/ tăceri terifiante / lucruri ieftine / fețe bătrâne / case de nebuni cu porțile vraiste / gesturi fluctuante / erori / trădare / ruine / zei prăfuiți...” (*telegramă trimisă nicăieri*). Există un amestec halucinant al planurilor, când printre versuri suave și metaforice se poate strecura amenințător o „armată a 14-a” dintr-o realitate „imediată”. Poemele din celelalte două cărți, *Noaptea când soclurile își recrutează noile glorii* (1998; Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica

Moldova, Premiul Fundației Culturale Române) și *Tristețea recită din Rilke* (2000), reiau cele mai reușite motive și selectează multe din versurile publicate anterior.

SCRIERI: *Întoarcerea zeilor*, pref. Arcadie Suceveanu, Chișinău, 1992; *Ion și alte revoluții*, Chișinău, 1996; *Noaptea când soclurile își recrutează noile glorii*, postfață Adrian Dinu Rachieru, Iași, 1998; *Tristețea recită din Rilke*, Timișoara, 2000.

Repere bibliografice: George Muntean, *Zei unui poet tânăr*, LA, 1994, 18 august; Vasile Gârnet, „Întoarcerea zeilor”, „Contrafort”, 1995, 8; Dan Silviu Boerescu, „Ion și alte revoluții”, LCF, 1996, 28; Arcadie Suceveanu, *Revoluția ca obiect de uz casnic*, „Contrafort”, 1996, 8; Constantin Dram, *Strălucitoarea iluzie a lui Don Quijote*, CL, 1996, 9; Emilian Galaicu-Păun, *Revoluție cu voie de la...*, VTRA, 1996, 11-12; Rachieru, *Poezi Bucovina*, 404-408; Horea Poenar, „Ion și alte revoluții”, ST, 1997, 8; Florin Lazăr, „Noaptea când soclurile își recrutează noile glorii”, ST, 1998, 6; Mircea A. Diaconu, *Vârstele poeziei*, CL, 2000, 12; Grigore C. Bostan, Laura Bostan, *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți (1775-2000)*, Cernăuți, 2000, 580-583; Nicolae Motoc, *Ce face „poemul singur”*, TMS, 2002, 6-8. L.Cr.

SPÂNU, Petruța (3.X.1943, Câmpulung Moldovenesc), critic, istoric literar și traducătoare. Este fiica Oltei (n. Păsăilă) și a lui Ioan Spânu, jurist. Urmează școala elementară și liceul la Gura Humorului (1949-1960) și Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, secția franceză-română (1960-1965). În 1978 își susține doctoratul cu o teză despre Albert Thibaudet. Preparador (1965), asistent (1968), lector (1976), conferențiar (1990) la Catedra de franceză a facultății absolvite, devine profesor în 2000. Este profesor invitat la Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați (1994-1999) și la Universitatea „Marie Curie-Sklodowska” din Lublin, Polonia (1990-1993 și din 2002). Participă la numeroase colocvii naționale și internaționale, efectuează mai multe stagii de specializare în străinătate. Publică articole, studii în volume colective - *Direcții în critica și poezia franceză contemporană* (1983), *Terminologie poetică și retorică* (1994) ș.a. - și în reviste din țară sau de peste hotare, printre care „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași”, „Buletinul Universității «Al. I. Cuza»”, „Anuar de lingvistică, istorie literară și folclor”, „Acta Iassyensia comparationis”, „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»”, „Iașul literar”, „Cronica”, „Convorbiri literare”, „Dacia literară”, „Timpul”, „Dialogues francophones” (Timișoara), „Oeuvres et critiques” (Paris), „Cahiers francophones de l'Europe Centre-Orientale” (Pécs-Viena). Face parte din Fundația Voltaire (Oxford), Asociația de Studii Francofone din Europa Centrală și de Est (Pécs-Viena) și din Asociația Internațională de Studii (Québec).

În lucrarea *Albert Thibaudet ou Le Sens de l'autre*, apărută în 1997, S. are în atenție opera criticului francez, dar și ecoul ei în posteritate. Demersul lui Thibaudet, interpretat în raport cu contextul francez și european, e înscris într-o scară de valori care își află rădăcinile în tradiția secolului al XIX-lea. La acest studiu se adaugă analiza romanelor din secolul al XVIII-lea în *Rațiune și sentiment* (1999) și a unor opere ale literaturii belgiene de limbă franceză în volumele *Printul și poezii* (1999) și *Prozatori*

belgieni (1999). Ele reprezintă rezultatul unui impresionant efort de documentare, reflectat în consultarea unor surse de mare autoritate, devenite clasice, precum și a exegezelor din ultimele decenii, cu o extensie spre domeniul poezicii și al istoriei mentalităților. Se îmbină, astfel, judicios achizițiile cercetărilor actuale cu elemente consacrate de critica și istoria literară mai veche. Exegeta dezvoltă însă și un punct de vedere personal, care se reliefează de fiecare dată, cadrul fiind o schemă cvasiidentică, aplicată în investigarea fiecărei opere: date biobibliografice, geneză, receptare, arhitectură generală (simetrii, opoziții, polifonie), organizare tematică, personaje, modalități epice și dramatice, descriere, dialog, temporalitate și spațialitate, probleme estetice, etice și filosofice incluse în text. În funcție de particularitățile unei scrieri, structura comentariului se modifică, secvențele își schimbă ordinea și ponderea sau atrag interpretări cu privire, bunăoară, la focalizare, tipuri de viziune, relația dintre autor și cititor etc. Echilibrat, lipsit de rigiditate, întotdeauna nuanțat, acest mod de analiză este susținut de comentarii ce se disting prin discernământ, într-o expunere clară și elegantă. Prodigioasă se arată mai cu seamă ipostaza de traducătoare pe care o ilustrează **S.**, concentrată asupra literaturii de expresie franceză, îndeosebi asupra scriitorilor belgieni.

SCRIERI: Albert Thibaudet *ou Le Sens de l'autre*, Iași, 1997; *Rațiune și sentiment*, Iași, 1999; *Prințul și poezii*, Iași, 1999; *Prozatori belgieni*, Iași, 1999. **Traduceri:** Jerzy Falicki, *Istoria literaturii belgiene de limbă franceză*, Iași, 1995; Henri Cornélus, *Pisoiul Miau*, Chișinău, 1997, *Aventurile motanului Miau*, București, 1998, *Poveștile junglei*, Iași, 2002; Guy Scarpetta, *Elogiu cosmopolitismului*, Iași, 1998; Carlo Masoni, *Interior cu fereastră deschisă și alte nuvele*, Iași, 1999, *A patra poartă*, Iași, 2000; Michel Lambert, *Seri albe*, Iași, 1999 (în colaborare), *Sfârșitul filmărilor*, Iași, 2003; Jean-Luc Outers, *Ordinea de zi*, Iași, 2000, *Corp de meseriași*, Iași, 2003; Nicolae Sutu, *Amintiri de călătorie (1839-1847)*, Iași, 2000; André Sempoux, *Micul Iuda*, Iași, 2001; Maurice Carême, *Medua*, Iași, 2001; Jacques De Decker, *Cartea cărților belgiene. Literatura belgiană de azi*, Iași, 2001, *Joc de interior*, Iași, 2003; Marcel Pagnol, *Gloria tatălui meu (Amintiri din copilărie I)*, Iași, 2002; Fernand Crommelynck, *Încornoratul magnific*, Iași, 2002; Camille Lemonnier, *Un mascul*, Iași, 2002 (în colaborare); Lucien Noullez, *Poezii*, Iași, 2002 (în colaborare); Maurice Maeterlinck, *Pelléas și Mélisande*, Iași, 2003; Paul Émond, *Teatru*, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Emil Satco, *Bucovina. Contribuții cultural-științifice. Dicționar*, IX, Suceava, 2000, 378-380; Busuioc, *Scriitori ieșeni (2002)*, 387-388. **S. A.**

SPECTACOLUL, publicație apărută la București, bilunar, din 5 noiembrie 1927 până în 20 februarie 1928, având subtitlul „Magazin teatral, literar, muzical, sportiv, cinematografic și monden”. Director: I. Lakner. În editorialul *În loc de „un cuvânt înainte”* se arată că **S.** „vrea – și pe dată ce vrea, va fi – să fie oglindă a tuturor spectacolelor capitalei”, maniera de prezentare a articolelor fiind una inedită: „Scurt, concis, sinteză. Acestea sunt câteva din principiile noastre”. Încă din primul număr se organizează ancheta *Ce este teatrul?*, la care răspund actorii Marioara Voiculescu, Mișu Fotino, Maria

Giurgea. Numeroase pagini de album sunt consacrate altor mari actori ai scenei românești: Marietta Sadova, G. Storin, Maria Filotti, George Calboreanu, Maria Ventura ș.a. Corneliu Moldovanu, directorul general al teatrelor, semnează articolul *Între Biblie și teatru*. A doua preocupare importantă a revistei o constituie literatura. Dar, cu excepția unei poezii de Ion Pribeagu, sunt inserate numai versuri reproduse din volume recent apărute: *Clopoțe peste adâncuri* de A. Dominic, *Poeme simple* de Zaharia Stancu. Proza e susținută de Ion Pas, cu fragmente din romanul *Povestea unei fete*. La rubrica intitulată „Carnet cultural” se consemnează noutăți literare „a căror apariție în librărie e socotită ca un eveniment”: *Cuvinte potrivite* de Tudor Arghezi și *Noul Testament*, în traducerea lui Gala Galaction, precum și două cărți „care obțin actualmente cel mai mare succes de librărie” – *La Medeleni* de Ionel Teodoreanu și *Ciuleandra* de Liviu Rebreanu. **S.** mai publică informații referitoare la cinematografie, muzică, sport, o cronică a expozițiilor, reportaje, articole despre modă și cosmetică, sfaturi practice, respectându-și în bună măsură programul: „Tot ce se va întâmpla și realiza pe tărâmul teatral, muzical, literar, sportiv, cinematografic etc. – cetitorul va găsi în paginile revistei noastre”. **I. R.-N.**

SPECTACOLUL, publicație apărută la București de la 19 martie până la 28 mai 1939, inițial fără precizarea periodicității (nouă numere), și din 29 septembrie până în 22 decembrie 1940. După primele două numere subtitlul „Revistă de artă” devine „Revista omului grăbit”, iar în 1940 „Săptămânal de artă”. Director-proprietar: Ion Anestin. **S.** își propune să fie „oglindea fidelă a tuturor manifestărilor de teatru și cultură din țară”. Într-adevăr, pe lângă o cronică teatrală, inaugurată și semnată în mod obișnuit de Ion Anestin, în structura periodicului intră o cronică muzicală (susținută de Paul Constantinescu și Virgil Gheorghiu), cronică plastică (asigurată de I. Iliu și Ion Frunzetti), cronică cinematografică (Vladimir Tudor, Radu Stanciu ș.a.), un „curier extern” și un „curier intern”, o cronică a expozițiilor și conferințelor publice, precum și numeroase interviuri. Cea mai reprezentativă secțiune este cea literară, nu numai prin spațiul amplu, ci și prin colaborarea unor scriitori prestigioși. Astfel, Mircea Ștefănescu semnează o tabletă în care pledează pentru actualitatea piesei într-un act și pentru cultivarea acesteia în repertoriul teatral românesc, în timp ce Ion Anestin comentează comedia în trei acte *Zile vesele după război* de Mihail Sadoveanu. Foarte activ este Pompiliu Constantinescu, cu recenzii și cronici la cărți nou-apărute, inițial în cadrul rubricii „Spectacolul vitrinei”: Hortensia Papadat-Bengescu, *Rădăcini*, Octavian Goga, *Din larg*, Lucian Blaga, *La curțile dorului*, Mircea Eliade, *Nuntă în cer*, Dan Petrașincu, *Miracolul*, G. Călinescu, *Principii de estetică*, Sabin Velican, *Pământ viu* ș.a. Același critic semnează eseurile *Macedonski reabilitat*, *Variații la tehnica argheziană* și *Poezia laureată*. Scurte prezentări de cărți scriu Costin I. Murgescu și Mircea Bărbulescu. Editoriale, tablete și profiluri aparțin lui Mircea Ștefănescu (*Seara*

„câinilor”, *Sfârșit de stagiune* ș.a.), Mircea Eliade (*Luna cărții*), Ion Frunzetti (despre pictorul P. Iorgulescu-Yor sau *Între Mestrovici și noi*), Ștefan Baciu (despre Maria Tănase), Victor Ion Popa. Momente și figuri din istoria teatrului românesc sunt evocate de Ștefan Olteanu. O serie de „portrete romanțate” conține texte de Eugen Mirea (despre Sacha Guitry, Mistinguett, Cécile Sorel), Tudor Șoimar (despre Elvira Popescu), N. Carandino (despre G. Ciprian), Ion Anestin (despre Charlie Chaplin), Costin I. Murgescu (despre Charles Boyer), iar Tudor Mușatescu este prezent cu însemnările *Din carnetul unui cabotin*. **S.** mai inserează recenzii la cărți străine, mai ales din literaturile franceză, engleză și germană. *I. R.-N.*

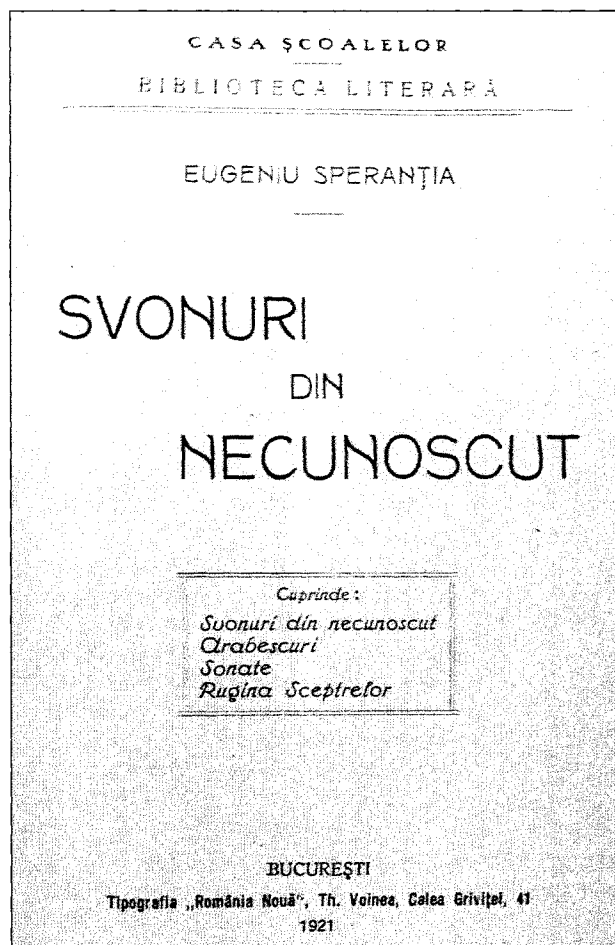
SPECTATOR, revistă apărută la București, bisăptămânal de la 21 octombrie până la 1 noiembrie 1943, apoi săptămânal de la 4 noiembrie 1943 până la 15 aprilie 1947. La început a avut subtitlul „Teatru, sport, literatură, cinema”, modificat în câteva rânduri. Din 1946 iese cu titlul „Cașavencu” și subtitlul „Jurnalul patriotului național”. Editează și almanahul „Spectator”. Prim-redactori: C. Panaitescu (până în decembrie 1944), Sergiu Massler (până în august 1945), Mihail Vulpeș (până în decembrie 1945), Mircea Pavelescu (1946). În acord cu titlul, publicația își propune să aducă „mărturia sinceră și luminoasă”, „din stalul nostru la teatru, din prezența noastră pe turf, pe ring sau pe arenă, din pasiunea noastră pentru ecran” (*În loc de program*, 1/1943). Rubrici: „Film și cinema”, „Panopticum”, „Cronica teatrală”, „Cartea și oamenii ei”, „De joi până joi”, „Teatrele și oamenii lor”. **S.** conține îndeosebi publicistică, informații și reportaje din actualitatea culturală, mai ales teatrală și cinematografică, semnate de Camil Petrescu (*Criza în teatrul românesc*), Vasile Netea (*Pentru o istorie a teatrului românesc din Ardeal*), Victor Eftimiu, Victor Ion Popa, Petru Manoliu, Petru Comarnescu, Dem. Theodorescu, Dragoș Protopopescu, Pericle Martinescu, Ion Marin Sadoveanu, Zaharia Stancu. Sporadic apar și articole literare, în cadrul rubricii „Cartea și oamenii ei”, cronici literare, mai consistente după 1945, și articole-medalion despre scriitori români și străini, scrise de Ștefan Baciu (*„Iluminările” lui Arthur Rimbaud*), N. Carandino, C. Panaitescu, N. Papatanasu ș.a. Se traduce proză de Maxim Gorki, Jack London și Jerome K. Jerome, e transpusă poezia *Plecare* de Serghei Esenin. **S.** găzduiește, de asemenea, interviuri cu Cezar Petrescu, Victor Ion Popa, Ion Marin Sadoveanu și Gala Galaction. Mai cuprinde o cronică teatrală, susținută de C. Panaitescu, Mihail Băișoiu ș.a., sporadic și o cronică muzicală, o cronică mondenă și una rimată, informații despre repertoriul spectacolelor bucureștene, proiecte editoriale, cât și numeroase ilustrații, fotografii. Alți colaboratori: George Demetru Pan (care folosește și pseudonimul Andrei Pietraru), I. Peltz. *M. W.*

SPECTATORUL, revistă apărută la București în 17 și în 24 decembrie 1925, având subtitlul „Publicație săptămânală de critică și informație artistică”. Redactor: Sergiu Milorian. **S.** intenționează să fie „un monitor cinstit și cărturăresc” al

interesului general pentru arta dramatică, militând „pentru culturalizarea nevoii de teatru a marelui public” (*Părerile „Spectatorului”*, 1/1925). Rubrici: „Cronica teatrală”, „Cronica literară”, „Cronica plastică”. Se publică un fragment din piesa *Danton* de Camil Petrescu. Cronică literară este susținută de Dem. Theodorescu. Cu eseuri colaborează E. Lovinescu (*Fundamentul sociologic al protecționismului cultural*) și Ion Vinea (*Suprarealismul*). Mai multe articole se referă la viața teatrală, muzicală, plastică, cinematografică. Alți colaboratori: Ion Marin Sadoveanu, Otilia Ghibu, Ion Pas, Victor Ion Popa, Alfred Hefter, Emanuel Cerbu, Traian Marcu, George Silviu. *M. V.*

SPECTATORUL, publicație apărută la Cernăuți, săptămânal, de la 29 octombrie 1927 până la 21 aprilie 1928, și, ca revistă-program, la fiecare premieră a Teatrului Național din localitate în perioada 1929-1930. În primii doi ani are subtitlul „Revistă săptămânală pentru propagandă artistică și literară”. Considerându-se „liberi de orice angajament”, redactorii afirmă că nu au „de satisfăcut ambițiuni sau de apărat vreun curent de idei” și că urmăresc un singur țel: să croiască „o cale mai netedă culturii românești, care pătrunde atât de greu în aceste părți încă înstrăinate ale României” (*Cuvânt înainte*, 1/1927). Rubrici: „Cum se va încena, monta și juca...”, „De vorbă cu...”, „Însemnări”. Colaborează cu versuri Radu Boureanu, Dragoș Vitencu, George Voevidca, Vasile Gherasim, Theodor D. Păunescu, At. Mitric, Traian Chelariu, Gina Sandri, A. Pop-Marțian, Mihail Celarianu, Eugen Liteanu, Cristofor Vitencu, Mircea Streinul (care folosește și pseudonimul V. Lunaru), Neculai Roșca, Nello Bucevschi, Teodor Ulmanu, V. D. Cudla. Proza este reprezentată de Traian Chelariu. Semnatarii articolelor de critică literară și dramatică sunt Constantin Loghin, Vasile Gherasim, Zaharie Crișan, Grigore Nandriș, Ernest Kallós, Valeriu I. Grecu, Georg Drozdowski, Iosif Nădejde, Em. Cososchi, Grigore Pallă, Alfred Klug ș.a. G. M. Zamfirescu publică esul intitulat *Probleme de regie*. Sunt prezentate spectacolele cu piesele *O scrisoare pierdută* de I. L. Caragiale, *Viforul* de Barbu Delavrancea, *Manechimul sentimental* de Ion Minulescu, *Vlaicu-Vodă* de Al. Davila, *Curcanii* de Grigore Ventura, *Săptămâna luminată* de Mihail Săulescu, *Visul unei nopți de vară* de Shakespeare, *Ifigenia în Taurida* de Goethe, *Avarul* de Molière, *Pygmalion* de G. B. Shaw, *Unchiul Vania* de Anton Cehov, *Azilul de noapte* de Maxim Gorki, *Așa e dacă ți se pare* de Luigi Pirandello, *Strigoii* de Henrik Ibsen, *Colportaj* de Georg Kaiser, *Dragoste de Paix* Géraldy, *În larg* de Sutton Vane, *Fracul* de Draghely Gábor, *Legea iertării* de Henri Lavedan ș.a. Traduceri din poezia lui Charles Baudelaire, Théophile Gautier, Émile Verhaeren, Jules Lemaître realizează Neculai Roșca, Dragoș Vitencu, A. Pop-Marțian. Revista mai include rezumatele pieselor din repertoriul Teatrului Național din Cernăuți, interviuri, informații teatrale și culturale, epigrame. Alți colaboratori: Otilia Cazimir, Adrian Pascu, Al. Varvara, S. Bejan, N. Paulovici. *M. V.*

SPERANȚIA, Eugeniu (18.V.1888, București - 11.I.1972, București), poet, prozator, estetician și memorialist. Este fiul Elenei (n. Cruceanu) și al scriitorului Theodor D. Speranția. Face școala primară și liceul la București, absolvindu-l în 1906. După încercări literare în revistele vremii (în 1896 era premiat de Societatea „Tinerimea română”, în 1897 îi apăreau versuri în „Revista școlărilor”, iar în 1898 „Revista literară” îi publica o mică proză), în timpul liceului redacta suplimentul „Pentru copii” al ziarului „Adevărul” (1902-1903), la care trimitea și el proză și versuri, era prezent cu poezii la „Revista literară”, în 1904, dar se va „lansa” cu o lungă parabolă în versuri, însoțită de entuziasta prezentare a lui Al. Macedonski, la „Liga conservatoare” din 1905. În 1906 începe o colaborare de două decenii la „Vieța nouă” a lui Ovid Densusianu, în paralel cu alte apariții consistente - în „Revista idealistă”, „Revista celorlalți”, „Îndreptar” - sau sporadice, în multe alte periodice. Între 1906 și 1910 va urma cursurile Facultății de Litere și Filosofie, concomitent cu cele ale Facultății de Drept, iar doctoratul și-l va da cu o teză de filosofie, *Apriorismul pragmatic*, cu care și debutează editorial în 1912. Profesor de liceu în capitală, e și redactor la „Sărbătoarea eroilor” (aprilie 1913 - aprilie 1914), apoi pleacă la Berlin să își continue studiile, dar izbucnirea războiului îl silește să se întoarcă în țară, unde își reia preocupările didactice. După 1916 îndeplinește câteva funcții pasagere în diferite localități, până ce, în 1921, este numit conferențiar de filosofia dreptului la Academia de Drept din Oradea, unde va deține și catedra de pedagogie la Școala Normală și va preda filosofia la Academia Teologică. Contribuie la apariția, apoi la conducerea revistei „Cele trei Crișuri”, în care publică diverse articole și studii, ca și în „Gând românesc” sau în „Transilvania”, iar din 1934, devenit profesor, va preda la Universitatea din Cluj până în 1949. Activitatea didactică a fost dublată, încă din 1910, de susținerea a numeroase conferințe, în cadrul Universității Populare din capitală, apoi în mai toate localitățile importante din Transilvania. Devenite secundare, preocupările literare sunt concretizate în câteva plachete de versuri și opusculi de proză, **S.** fiind în primul rând autorul a numeroase lucrări de filosofie, filosofia dreptului, de psihologie-pedagogie și sociologie, apărute în periodice din țară și de peste hotare, ca și în volume sau broșuri, și participând la congrese internaționale, ca membru al mai multor societăți și institute de profil. Devine, de asemenea, în 1916, membru al Societății Scriitorilor Români. În bibliografia scrierilor lui din acest domeniu, cele mai importante sunt *Introducere în sociologie* (1938), *Système de métaphysique implicite dans les postulats de toute connaissance possible* (1943), *Introducere în filosofia dreptului* (1944), *Resorturile psihologice ale evoluției umane* (1947), aceasta din urmă ca primă parte a unei proiectate antropologii filosofice de anvergură. El este întâiul gânditor român care încearcă să definească o „metafizică vitalistă”, într-o teorie generală a existenței umane. S-ar putea observa și o axă a unei filosofii morale și practice, constituită, în principal, din *Cartea omului practic (douăsprezece scrisori filosofice)* (1916), *Supremația credinței pure în viața sufletească și socială* (1939), *Cartea despre carte sau Eflorescența*

spirituală (editată postum, în 1984), cu intenția de a îndruma omul pe o cale de creație și solidaritate și de a-i combate pe cei care încercau să surpe credința în umanitate, spirit, valori eterne. După un deceniu de tăcere impusă în anii imediat postbelici, **S.** revine în publicistică, reprofilându-se pe popularizarea unor realități culturale naționale și mondiale, prin articole și studii apărute cu precădere în „Steaua” (1956) și „Tribuna”. Spirit plurivalent, cu o formație intelectuală foarte solidă, el și-a întemeiat afirmațiile și teoriile pe cunoștințe științifice și nu pe speculații abstracte, cu o gândire constructivă și originală, dublată de sensibilitate și talent artistic. Între numeroasele reviste și gazete la care a colaborat, unele moderniste, se numără „Aurora” (Oradea, 1921-1923), „Capitala”, „Farul”, „Flacăra”, „Gândirea”, „Liga conservatoare”, „Plaiuri românești”, „România viitoare”, „Românul literar”, „Salonul literar”, „Simbolul”, „Universul”, iar după 1950 „Anuar de lingvistică și istorie literară”, „Familia” ș.a. A semnat și Cerchez, Eugeniu, Genică, Radios de Cerynthia, Victor Olimp, Carina Lazzariny, Victor Spoială, Victor Talpă.

Primele manifestări poetice mature ale lui **S.**, adunate în volumul *Svonuri din necunoscut* (1921), sunt marcate de influențele parnasiano-simboliste specifice cercurilor

frecventate (Macedonski, „Vieața nouă”). Unele par mici colecții de recuzită, mizând mai mult pe forța de iradiere a unor cuvinte și sugestii. Mirificul „departe” invocată de simbolisti este localizat prin Saturn, în atmosfera căruia ar pluti câte un „Trup mlădios de Saturnină, ființă stranie stelară, / Cu siluetă de femeie, țesută-n raza cea mai clară”. În alte fantezii câmpul poetic e traversat de figuri himerice, fiecare rostindu-și monologul de identificare, într-un ton de sfârșeală armonioasă și parfumată. Apar metafore revelatoare – „Tăcerea e un lac albastru pe care tainele se-avântă, / Plutind ca lebede tăcute”, „Singurătatea e-o grădină în care zboară reverii”, iar muzicii i se recunoaște o putere divină: când sună o vioară, „plouă pe suflete foc izbucnit din adâncuri uitate”, „gândul străbate lumini și zări neștiute vreodată”, pe când volutele tânguioase ale unui clarinet par niște „păsări albe”, „rătăcitoare, triste”, care lasă în urmă o grea mâhnire. Poetul compune chiar un ciclu de *Sonate*, cu scene misterioase, în penumbră, vizionate ca într-o lentoare onirică, un fel de imagini fulgurante dintr-o altă existență, demoniacă, sau din adâncurile istoriei. În *Pasul umbrelor și al veciei* (1930); Premiul Societății Scriitorilor Români și în *Sus...* (1939) contemplația poetică tinde spre gnoseologie, **S.** imaginând un fel de alegorie a genezei, invocând originea cosmică a pământului și a vieții, forța de atracție a luminii, ca aspirație perpetuă și ferment al visării și speranței, truda omului „în crâncenă luptă cu lutul”. *Sonata IV (Nictemeron)*, bunăoară, devine un fel de parabolă a dramei individului obsedat de întrebări. Distilându-se permanent, „huma” se va metamorfoza în „lumină”, păstrând din ipostaza materială trei simboluri de maximă valoare și semnificație – „stelele, florile, cărțile”. Opusculul *Sub nimbul familiar* (1925) cuprinde câteva „schife și privesliști lăuntrice” transpuse într-un fel de poeme în proză. Romanul *Casa cu nalbă* (1915–1916) (1926) urmărește schimbarea radicală pe care o suferă atitudinea unui tânăr artist și cugetător în contact cu realitatea. Inițial succesele, meditația senină în ambianța unui eden rural, dragostea pentru o fată care îl sedusese cu o energie erotică bine dirijată veneau să îi confirme justetea lui *carpe diem*. Dar trădarea iubitei, izbucnirea războiului, distrugerea „casei cu nalbă”, din care nu îi va rămâne decât un crucifix, îl silesc să conchidă că suferința nu este „negația vieții”, ci chiar adevăratul conținut și sens al ei. Stilul alert, lapidar, doar sugerează anumite lucruri, fără a se recurge la descriere și la narațiunea propriu-zisă. Respins de unii comentatori ca fiind o povestire sincopată a unor lucruri comune, lipsit de substanță epică și grevat de un exces de reflexivitate, romanul a fost văzut de alții ca un text modern, în care povestea de dragoste e „un pretext literar” pentru a medita, cu subtilitate psihologică și filosofică, asupra meandrelor sufletești. Mai vie este proza nonfictțională a lui **S.** *Amintiri din lumea literară* (1967) implică prim-planuri cu protagoniști de marcă, „filmați” din exterior sau din interior, „montajul” având, printre altele, și scopul, polemic, de a corecta erori de apreciere, de a-i apăra de afirmații nedrepte sau de acuzații. De-a dreptul mișcătoare sunt rememorările despre B. P. Hasdeu, spiritul tutelar al lui **S.**, bine cunoscut în copilărie. Tot pe apărare e construită și

evocarea lui Macedonski, unde intră multe amănunte interesante și bine povestite despre comportamentul său, unele atestând spiritul fantasmagoric al poetului, mistificarea pe care o cultiva. Despre Ovid Densusianu, căruia îi face un delicat portret, completat și cu relatările din capitolul *Revista „Vieața nouă” și cercul ei*, memorialistul vorbește cu devoțiune. Simpatetică este și evocarea lui Ion Minulescu, dar alte apariții – Titu Maiorescu, B. Delavrancea, Emil Isac, Lucian Blaga – sunt mai palide. Și *Figuri universitare* (1967) este o culegere de portrete, inserate pe fond memorialistic, mai pregnante fiind „personajele” G. Bogdan-Duică, C. Rădulescu-Motru, Vasile Bogrea, Victor Papilian, Ștefan Bezdechi. Firesc, transparent și multe lucruri despre autorul amintirilor, despre precocitatea, cumințenia, predispoziția sa spre lectură și meditație, despre propria activitate și relațiile cu cei evocați, componenta autobiografică fiind substanțială. Între acțiunea de popularizare și eseu se situează *Medaliaone muzicale* (1966), pagini cu caracter preeminent informativ, dar și cu paranteze exegetice, din dorința de a fixa originalitatea unui compozitor. Se fac multe referințe la opere literare sau unele paralele generale: Mozart–Rafael, Goethe–Beethoven, Debussy–impresioniștii. S-a afirmat că **S.** „are față de subiectele sale o atitudine de artist”, fiind preocupat de ilustrarea propriilor idei filosofice și estetice, atestând un spirit cu largă deschidere. Și opera lui literară este proiectată pe un vast fundal teoretic, psihologic, filosofic și estetic, constituit dintr-o serie de lucrări de specialitate sau de referințe care privesc literatura ca ilustrare a tendinței vitale a omului de a căuta și crea valori („axiotropism”). Eseul *Inițiere în poetică* (1968) probează, de asemenea, erudiție și sensibilitate. După încadrarea poeziei în estetica generală sunt trecute în revistă conceptele, între ele unul numit „dezmiardarea”, preluat poate prin filieră germană și definit ca atitudine primară de admirare și imitare a frumosului, care generează actul artistic, deoarece, într-o etapă ulterioară, forma de „dezmiardare” devine ea însăși obiect de artă/valoare. Autorul tratează într-un mod aparte aspectele teoriei literare, distingând, între altele, șase genuri sau vorbind de „lirismul imanent”. Recenzenții au remarcat aici o viziune originală asupra genezei artei, clasificările și definițiile personale, analiza atractivă, ilustrată cu exemple potrivite. Necesitatea acestor precizări venea din preocuparea lui **S.** de a desluși temeiurile și sensul demersului estetic. Între altele, el „orchestrează” un amplu eseu cu variațiuni pe această temă – „*Papillons de Schumann*” (1934; Premiul Academiei Române), ca replică la ideile lui Lessing din *Laokoon*. Se pleacă de la etimologia comparată a cuvintelor din limbile vechi care desemnau noțiunea „fluture”, dar și „suflet”, de unde se deduc o serie de sugestii și conotații care vor servi la descifrarea sensurilor adânci ale piesei muzicale a lui Schumann: drama existențelor mărunte (fluturi, suflete) de a fi atât de efemere, fragile, neînsemnate. Este demonstrat caracterul relativ și reciproc convertibil al dramaticului, tragicului și comicului. Analizând filosofia și arta romantică, a căror influență este evidentă, **S.** constată dramatismul „literar” al compoziției lui Schumann, apoi evidențiază legăturile organice dintre muzică

și poezie, făcând paralele între unele versuri și diferite fraze muzicale, menite să confirme simetria ca esență a frumosului, voința creatoare și posibilitatea de a exprima același lucru prin forme diferite. Critica a observat că scrierea lui S. este comparabilă doar cu eseul *Pseudo-cynegeticos* al lui A.I. Odobescu. Pornind de la concluziile unor cercetători și gânditori germani, în paginile, editate postum, din *Contemplație și creație estetică* (1997), S. încearcă să dea o fundamentare științifică teoriei sale. Ipostază evoluată a tendinței generale a ființei de a detecta elementele purtătoare de semnificație și valoare, contemplația estetică începe cu perceperea entităților simetrice, ritmate ca unități semnificative, dar care nu declanșează reacții imediate, pragmatice. Prin imitație, comparație ș.a. sunt create mental simetrii, forme ideale, care au un caracter ludic și devin ele însele obiecte ale receptării estetice. La acest nivel, percepția senzorială este înlocuită de „transpoziția eului”, adică de „atitudinea care constă în a proiecta stările de conștiință subiective asupra unui obiect exterior și a le atribui acestuia”, o manifestare a afinității spiritului pentru spirit, grație căreia există înțelegere, comunicare, societate, cultură. Este un termen mai aplicat, menit să înnoiască conceptul de „intropatie”, „baza psihologică a oricărei contemplații a frumosului”, ambele fiind componente ale imaginativului, care conduc la „activitatea constructivă a fantasiei”. Altă treaptă a evadării din real e cea a „contemplării transcendentei”, prin care se poate ajunge la intuirea lumilor de dincolo de simțuri, a principiului unic, etern, generator, iar prin aceasta la sentimentul contopirii eului cu transcendentul, când „ființa noastră subiectivă se revelează sieși ca inclusă într-o grandioasă simetrie cu principiul suprem și absolut”. Creația estetică este strâns legată de geneza și nivelurile contemplației, din care derivă și momentul inspirației, act ce configurează în întregime un proiect unic al operei, irepetabil, așa cum e un embrion, care conține în întregime proiectul viitoarei ființe. Procesul complex prin care se trece de la percepție la operă are ca agent cristalizator afectul („conștiința afectivă, sentimentul, emoția, pasiunea ne apar introspectiv ca adevăratele făuritoare și călăuzitoare atât ale inspirației, cât și ale înfăptuirilor artistice”), adică lirismul, înțeles ca trăire puternică, singura aptă să nască opera. Analogia dintre aceasta și organismul viu merge mai departe: „operele de artă își au existența ca atare în procesele mintale ale celor ce le creează și ale celor ce le contemplă”, prin ele trăiesc ca „gesturi complexe ale vieții noastre interioare”, ale elanului vital general, completând ceea ce S. numește „o concepție vitalistă a frumosului”. Iar întregul proces estetic se datorează faptului că eul, „unitate sintetică decupată dintr-un total masiv și continuu”, are tendința permanentă de a se reintegra în acel tot, prin imitație, afectivitate, prin comunicare verbală, gestuală, grafică.

SCRIERI: *Cartea omului practic (douăsprezece scrisori filosofice)*, București, 1916; ed. București, 1925; *Contribuțiuni la filosofia magiei*, București, 1916; *Frumosul ca înaltă suferință*, Oradea, 1921; *Zvonuri din necunoscut*, București, 1921; *Sub nimbul familiar*, Arad, 1925; *Casa cu nalbă (1915-1916)*, București, 1926; *Tradiția și rolul ei social*, Oradea,

1929; *Pasul umbrelor și al veciei*, București, 1930; „*Papillons*” de Schumann, București, 1934; ed. pref. Al. Dima, București, 1971; *Sus...*, București, 1939; *Mic tratat despre valori*, Sibiu, 1942; *Système de métaphysique implicite dans les postulats de toute connaissance possible*, Sibiu, 1943; *Medalioane muzicale*, pref. Romeo Ghircoiașu, București, 1966; *Poezii*, pref. Perpessicius, București, 1966; *Amintiri din lumea literară*, București, 1967; *Figuri universitare*, București, 1967; *Inițiere în poetică*, București, 1968; *Cartea despre carte sau Eflorescența spirituală*, îngr. și pref. Octavian Chețan, București, 1984; *Contemplație și creație estetică*, îngr. și introd. Mircea Muthu, postfață Ion Maxim Danciu, Cluj-Napoca, 1997.

Repere bibliografice: Zetta, [Un talent precoce], „*Revista literară*”, 1898, 21; Luciliu [Al. Macedonski], *O treime de poezi*, „*Liga conservatoare*”, 1905, 6; Caracostea, *Scrieri*, I, 58-59; Perpessicius, *Opere*, II, 354-359, IV, 144-148, VII, 54-57, VIII, 254-260, XII, 283-284; George Silviu, „*Casa cu nalbă*”, DMN, 1926, 6 997; M. Negru, „*Casa cu nalbă*”, U, 1926, 134; G. Bogdan-Duică, „*Casa cu nalbă*”, „*Națiunea*”, 1927, 178; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 298-299; Izabela Sadoveanu, „*Tradiția și rolul ei social*”, ALA, 1929, 469; Călinescu, *Cronici*, I, 187-189; Const. Șăineanu, *Nouii recenzii*, București, 1930, 77-80; Izabela Sadoveanu, „*Pasul umbrelor și al veciei*”, ALA, 1930, 480; Cornelia Buzdugan, „*Pasul umbrelor și al veciei*”, „*Darul vremii*”, 1930, 6-7; Al. Posescu, *Opere filosofice românești*, RFR, 1934, 9; Emil Cervenca, „*Papillons*” de Schumann”, CRE, 1934, 2 375; N.T., „*Papillons*” de Schumann”, VR, 1935, 2; Chinezu, *Pagini*, 230-233; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 150; I. M. Rașcu, *Convingeri literare*, București, 1937, 65-68; Carol Drimer, „*Papillons*” de Schumann”, RVS, 1937, 8-10; Al. Piru, „*Sus...*”, JL, 1939, 22; Romulus Demetrescu, „*Sus...*”, PLL, 1940, 1-2; N. Bagdasar, *Istoria filosofiei românești*, București, 1941, 194-204, 253-256, 311-318; Al. Dima, *Gândirea românească în estetică*, Sibiu, 1943, 115-121; Grigore Popa, „*Système de métaphysique implicite dans les postulats de toute connaissance possible*”, LU, 1944, 10; C. Ionescu-Gulian, *D. Eugen Sperantia și materialismul istoric*, CNT, 1946, 1, 4; N. Barbu, „*Poezii*”, CRC, 1966, 24; Oarcăsu, *Oglinzi*, 231-236; Vasile Lucaciu, [Interviu cu Eugeniu Sperantia], TR, 1966, 31; V. Fanache, „*Poezii*”, ST, 1966, 9; M. Emilian, „*Poezii*”, VR, 1966, 11; Vasile Muscă, „*Medalioane muzicale*”, TR, 1967, 14; George Sbârcea, „*Medalioane muzicale*”, ST, 1967, 4; I. Sîrbu, „*Amintiri din lumea literară*”, CRC, 1967, 29; Domițian Cesereanu, „*Amintiri din lumea literară*”, TR, 1967, 30; Mircea Popa, *Eugeniu Sperantia - Amintiri literare*, ST, 1967, 8; Liviu H. Opreșcu, „*Amintiri din lumea literară*”, VR, 1968, 1; Constantin Mohanu, *Cu Eugeniu Sperantia despre mișcarea de la „Vieța nouă”*, GL, 1968, 9; Alexandra Indrieș, „*Inițiere în poetică*”, O, 1968, 11; Ov. S. Crohmălniceanu, „*Inițiere în poetică*”, RL, 1968, 12; Mircea Popa, „*Figuri universitare*”, TR, 1968, 20; Teodor Tihan, „*Figuri universitare*”, ST, 1968, 5; Ciopraga, *Lit. rom.*, 442-444; Micu, *Început*, 484-486; Alexandrescu, *Confesiuni*, 209-221; Perpessicius, *Lecturi*, 242-248; Romeo Ghircoiașu, „*Papillons*” de Schumann”, ST, 1971, 5; Zăciu, *Ordinea*, 196-201; Al. Dima, *Un pasionat al ideilor: Eugeniu Sperantia*, CRC, 1972, 9; Gheorghe Iancovici, *Stilul Sperantia*, ST, 1972, 13; *Eugeniu Sperantia. Memoriu*, „*Revista de filosofie*”, 1972, 3; Cioculescu, *Itinerar*, I, 278-280; George, *Sfârșitul*, I, 324-328; Gheorghe Iancovici, *Eugeniu Sperantia, estetician*, O, 1973, 10; Barbu Solacolu, *Evocări. Confesiuni. Portrete*, București, postfață Mihai Gafița, 1974, 309-315; Micu, *Lecturi*, 150-151; *Lit.rom. cont.*, I, 72-74; Micu, *Scritori*, 95-100; Aurel Rău, *Flori din cuvinte*, București, 1980, 94-97; Iliescu, *Poezia*, 53, 78-79, 129, 214, 274; Adrian Marino, [„*Cartea despre carte*”], TR, 1986, 7; Octavian Opreș, *Axiologie și antropologie la Eugeniu Sperantia*, ATN, 1986, 2; Vasile Muscă, Ion Maxim Danciu, Constantin Grecu, *Eugeniu Sperantia, în Cunoaștere și acțiune. Profiluri de gânditori români*,

coordonator Andrei Marga, Cluj-Napoca, 1986, 137-178; Petre Pascu, *Aproape de ei*, Cluj-Napoca, 1987, 162-169; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Iosif Sava, *Muzica și literatura*, II, București, 1987, 244-260; Gheorghe Iancovici, *Pasiunea esului - Eugeniu Sperantia. Un tratat de estetică ignorat*, MS, 1988, 1; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 121; Gheorghe Toma, *Problema metafizicii la E. Sperantia*, TR, 1992, 37, 38; Teodor Tanco, *Sociologul Eugeniu Sperantia*, pref. Tudor Drăganu, postfață Achim Mihu, Cluj-Napoca, 1993; A. I. Brumaru, *Cartea ontopoietică*, F, 1994, 12; Ion Maxim Danciu, *Eugeniu Sperantia și dinamica umanului*, „Saeculum”, 1995, 1-2; Muthu, *Cântecul*, 126-128; Doru Pop, *O biografie neromantată a scriitorului român*, TR, 1997, 28-29; Dan Rațiu, *De la fiziologia frumosului la metafizica artei*, TR, 1997, 28-29; Rusanda Mureșan, „Contemplație și creație estetică”, ECH, 1998, 1-3; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 307-311.

C. T.

SPERANȚA, revistă apărută la Arad, de două ori pe lună, de la 1 februarie la 15 decembrie 1869 și de la 10 ianuarie 1871 la 15 iunie 1872. Publicație a Societății de lectură a elevilor de la seminarul arădean, **S.** era destinată tipăririi lucrărilor teologice sau beletristice prezentate în cadrul ședințelor asociației. Puțina literatură inclusă în sumar aparține lui Iulian Grozescu și lui G. Morariu. Cu articolul *Despre creștere și mai cu seamă despre creșterea junelor române* a colaborat Ioan Slavici. Se mai republică poezia *Adio la Bolintineanu* a lui Gh. Sion.

R. Z.

SPERANȚA, revistă apărută la București, bilunar, între 24 decembrie 1904 și 5 februarie 1905, cu subtitlul „Artă, literatură și știință”. Editor: N. Ghermănescu. Publicația, scoasă de Victor Eftimiu, își propune să promoveze tineri autori și să lupte „contra acelor care nu sunt făcuți pentru literatură”. Sunt găzduite versuri juvenile, îndeobște mediocre, de Mihail Călinescu, Pascal Petrescu, D. Ionescu-Morel ș.a. Colaborează cu proză Silviu Marian, Vasile D. Chiru Tejol, E. Antonescu-Sen. În **S.** Victor Eftimiu este prezent cu articole, versuri și proză, semnând frecvent cu pseudonime (Ionică Chiriașul, Cleon ș.a.).

L. Cr.

SPERANȚA, publicație apărută la Timișoara în aprilie - mai 1990, cu subtitlul „Săptămânal social-politic al Partidului Uniunea Creștin-Democrată din România”. Redactori responsabili: Ion Dumitru Teodorescu și Emil Florin Grama. Revista se vrea „un element de echilibru unificator-creștin între tendințele contradictorii ale forțelor politice existente”, „un mijloc de înțelegere, prietenie și frățietate al tuturor locuitorilor din Banat” (*Expunere de motive*). Poezie publică Anghel Dumbrăveanu și Ioan Cartan, în timp ce proză semnează I. D. Teodorescu, iar Cornel Ungureanu colaborează cu articolul *V. Voiculescu sau Misticul mântuit*. Se mai includ în sumar fragmente din *Jurnalul filosofic* al lui Constantin Noica, un articol al lui Aleksandr Soljenitîn (*Să nu trăim prin minciună*), materiale cu caracter politic și religios, interviuri, știri, caricaturi. Alți colaboratori: Mircea Ciceu, Maria Marinescu, A. B. Costin, Paul Kun, Gheorghe Secheșan.

M. V.

SPERANȚA, Vasile (26.X.1941, Arad - 15.III.1996, București), poet. Este fiul Anei (n. Oros) și al lui Vasile Cordoș. Își schimbă numele de familie la împlinirea vârstei de paisprezece ani. Urmează școala generală la Arad și Liceul de Muzică la Cluj și la București. Devine student la Conservatorul „Ciprian Porumbescu” din capitală, secția canto clasic, al cărei absolvent este în 1970. Activează ca solist în Ansamblul „Doina” al Armatei (1970-1972) și la Filarmonica „George Enescu” (1972-1996). Timp de două decenii a fost solistul Catedralei „Sf. Iosif” din București. Specializat în muzica vocal-simfonică și sacră, susține concerte în toată Europa. Talentul muzical i-a fost recunoscut de mari artiști de operă, precum Mario Del Monaco, Gino Becchi și Giuseppe Di Stefano, cu care, de altfel, a susținut și câteva recitaluri. Din 1992 a fost și conferențiar la Facultatea de Teatru din cadrul Universității „Hyperion”, specialitatea canto clasic. După vârsta de cincizeci de ani se înscrie la Academia de Teologie Greco-Catolică de la Blaj. Moartea neașteptată l-a surprins ca doctorand la Academia de Diplomatie Ecleziastică de sub egida UNESCO din București. Debutează la revista „Amfiteatru”, în 1968, colaborând apoi la „România literară”, „Luceafărul”, „Vatra”, „Familia”, „Viața studentescă” ș.a. Prima carte, *Sunt ultimul poet romantic*, i-a apărut în 1973.

S. construiește un univers liric senin, cu influențe folclorice, în tradiția poeziei transilvănene. Două cărți, *Polifonie albastră* (1979) și *Dorurile cântului de cuc* (1987), i-au fost însoțite de texte critice semnate de Al. Ivăsiuc și de Ovidiu Papadima, cel dintâi remarcând, între altele, că **S.** este un poet al corespondențelor în sensul baudelairian al cuvântului și mai ales al corespondențelor dintre sunet și o realitate interioară a lucrurilor, iar cel de-al doilea fiind impresionat de „cascada scilpitoare de imagini a dorului”, de unde și impresia că întreaga carte ar fi o „singulară explozie lirică”, originală prin acumularea de metafore și ritmurile amintind de cadențele versului popular. Versurile din *Divina călăuză* (I-II, 1997-2002), înscrise în ciclul *Sonete fără umbră*, reprezintă o revelație în ce privește poezia lui **S.**, un liric aspirând spre spiritul viguroasei creații sacre românești, în linia Nichifor Crainic - V. Voiculescu, cu acesta din urmă având și afinități tematice. **S.** își concepe textele ca pe o nesfârșită rugă către Dumnezeu, simțindu-se chemat să sporească și el „corola de minuni a lumii”, de care vorbea Lucian Blaga. Realizarea sonetelor este bine supravegheată și include trimiteri la mari gânditori ai lumii, a căror operă pare să îi fi fost familiară.

SCRIERI: *Sunt ultimul poet romantic*, București, 1973; *Polifonie albastră*, pref. Al. Ivăsiuc, București, 1979; *Dor de dor*, București, 1984; *Dorurile cântului de cuc*, postfață Ovidiu Papadima, București, 1987; *Divina călăuză*, I-II, îngr. Amalia Spălățelu, București, 1997-2002.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, I, 137-138; Fănuș Băileșteanu, „Polifonie albastră”, CNT, 1979, 27; George Munteanu, „Polifonie albastră”, RL, 1979, 32; Al. Ruja, „Dorurile cântului de cuc”, O, 1988, 8; Traian T. Coșovei, *Strigăt patetic cu impulsuri de laser*, CNT, 1992, 4; Dan Munteanu, *Vasile Speranza, poeta*, „Canarias”, 1993, 25; Luis Leon Barreto, *Visión mística de Gran Canaria, para un poeta rumano*, „La Provincia”, 1993, 50; Angelo Ramos, *Una obra sobre Gran Canaria se*

traducira del mano al español, „Diario de Las Palmas”, 1994, 21; J. M. Balbuena, V. Speranza, un poeta y músico rumano enamorado de Canarias, „La Provincia”, 1994, 24; Ion Buzasi, O carte de versuri dedicată Blajului și Bisericii sale, „Unirea”, 1998, 1; Traian T. Coșovei, Suftelul meu e cuvântul, „Curentul”, 1998, 14–15 martie; Aureliu Goci, V. Speranța și „Sonetele fără umbră”, „Dimineața”, 1998, 16; Mircea N. Stoian, „Divina călăuză”, „Ziua”, 1998, 1 097; Nicolae Georgescu, Meditații despre umbra fără om, „Națiunea”, 1999, 22; Nicolae Prelipceanu, Poemele cântărețului dispărut prematur, RMB, 1999, 2 874; Florentin Popescu, V. Speranța și „Sonetele fără umbră”, MS, 2003, 1–4. F. P.

SPERANȚIA, Theodor D. (4.V.1856, Onești, j. Iași – 9.III.1929, București), poet, prozator, autor dramatic și folclorist. Fiu al diaconului Dimitrie Nădejde, S. învață mai întâi la Târgu Frumos, unde învățătorul îi schimbă numele, prin latinizare, în Speranția. Tatăl îl destinase carierei ecleziastice, de aceea îl trimite la Seminarul „Veniamin Costache” din Iași. S. va alege însă – după ce își ia bacalaureatul și obține, prin concurs, postul de institutor la Școala Trei Ierarhi – Facultatea de Litere și Filosofie a Universității ieșene. Alături de frații Ioan și Gheorghe Nădejde, cu care se înrudea, și de doctorul N. Russel, face să apară primul ziar socialist din Iași, „Basarabia” (1879). Se numără printre întemeietorii și primii colaboratori ai „Contemporanului” (1881–1888), trecând apoi la „Revista nouă” a lui B. P. Hasdeu. Împreună cu Z. C. Arbore și Șt. Basarabeanu (V. Crătescu) va scoate „Amicul copiilor” (1891), iar singur va edita „Revista copiilor” (1896–1897), precum și o revistă umoristică, „Tămăia” (1902). În 1884 era în Belgia, la Universitatea din Liège, unde în 1887 obține diploma de doctor în filosofie și litere. Aici vine în contact cu mișcarea folclorică europeană și se inițiază în studiul comparativ al literaturilor. Întors în țară, se stabilește la București, unde ține la Universitate, timp de un an, un curs de istoria teatrului, iar la Conservatorul de Muzică și Artă Dramatică predă literatura dramatică. Cursul *Istoria comparată a literaturii dramatice la popoarele europene (Timpul modern)* a fost publicat parțial. E profesor la liceele bucureștene „Gh. Lazăr” și „Matei Basarab”, precum și la o școală de institutori (1890–1900). Pentru uzul elevilor de liceu și de școală normală, a scris zeci de manuale de gramatică, de „compozițiuni” și de lectură, iar pentru cei din prima clasă a redactat un abecedar care a cunoscut mai multe ediții. În câteva rânduri a fost inspector școlar și director al învățământului primar și normal, precum și, o perioadă, director al liceului particular „Sf. Gheorghe”. Versuri, proză, articole și studii i-au mai apărut în „Familia”, „Drepturile omului”, „Noua revistă română”, „Convorbiri literare”, „Adevărul”, „Dimineața”, „Literatură și artă română”, „Munca literară și științifică”, „Rampa” ș.a. În 1891 este ales membru corespondent al Academiei Române. După spusele fiului său, scriitorul Eugeniu Speranția, ar fi pus în 1901 bazele unui prim muzeu românesc de etnografie.

În publicistica literară S. s-a afirmat de timpuriu. Ca elev, trimite versuri la „Perdaful” (1873). Cea dintâi scriere semnată este anecdota *Trei surzi*, apărută în 1881 la „Contemporanul”. Folclorul l-a atras din copilărie, dar nu a făcut operă de

culegător. Conștient de valoarea psihologică deosebită a creației populare, el a versificat, din ce în ce mai prolific, pe teme folclorice, creând anecdote. Acestea, impropriu numite „populare”, au cunoscut o rapidă difuzare și s-au bucurat de aprecieri favorabile din partea lui B. P. Hasdeu, A. D. Xenopol, Al. Vlahuță, N. Iorga. Succesul obținut cu primul volum, *Anecdote populare* (1888), îl determină să folosească, în continuare, resursele acestei specii, fără a mai porni de la texte populare, ci inventându-și singur subiectele. Ies, astfel, la intervale scurte, aproape douăzeci de volume, unele recenzate sever de G. Ibrăileanu și Ilarie Chendi. Chiar titlurile indică devalorizarea anecdotelor lui S., devenite, din „populare”, „botezate”, „sărate”, „afumate”, „piperate”, „împănate”, „de post”, „marinate”, „cu noroc” etc. Intenția moralizatoare, o constantă a scrisului său, se manifestă și în piesele de teatru, sătesc sau pentru școlari – *Teatru* (I, 1894), *Ce face beția* (1900), *De necaz* (1900), *Lângă pământ* (1901), *Ce poate lenevia* (1908), *Teatru de familie* (1912), *Curcanii* (1922), *Neamul nostru* (1927) ș.a. S. este și autorul a numeroase cărți de proză – schițe, nuvele, romane, povestiri: *Proza* (I–II, 1893–1894), *Feigheală* (1902), *Fete de azi* (I–II, 1908), *Sar și Ionel* (1920), *Mă-nșală* (1921) ș.a. Productiv, a întreprins și cercetări asupra lui Antioh Cantemir, lenăchiță Văcărescu, Veniamin Costache, Anton Pann și Costache Negruzzi, adunate în *Scriitori vechi* (1909), și a teoretizat asupra fabulei într-o prezentare asupra evoluției genului la noi – *Fabula în genere și fabuliștii români în specie* (1892) și asupra originii versificației române – *Versificațiunea română și originea ei* (1906). A avut și preocupări de teoretician al folclorului. Lucrările *Introducere în literatura populară română* (1904), *Lămuriri asupra literaturii române culte și populare* (1906) și *Miorița și călușarii. Urme de la daci și alte studii de folklor* (1914) sunt expuneri didactice, cu unele exagerări și inadvertențe, privitoare la câteva specii populare sau la unele probleme legate de originea și vechimea poeziei populare. Din producția literară a lui S. rezistă numai un număr restrâns de anecdote din primii ani ai activității sale. În manuscris s-a păstrat, la Biblioteca Academiei Române, lucrarea *Folklor și etnografie*. Intenționa realizarea unei colecții cuprinzătoare de anecdote populare și a unui studiu extins despre valorile noastre spirituale.

SCRIERI: *Anecdote populare*, I–III, București, [1888]–1893; *Fabula în genere și fabuliștii români în specie*, București, 1892; *Omer întinerit*, București, 1893; *Proza*, I–II, București, 1893–1894; *Vorba de acasă*, București, 1893; *Teatru*, I, București, 1894; *Anecdote afumate*, București, 1898; *Predoslavia lui Ureche*, București, 1898; *Ioane vii*, București, [1898]; *Ce face beția*, București, 1900; *Ce face dracu*, București, 1900; *De necaz*, București, 1900; *Lângă pământ*, București, 1901; *Feigheală*, București, [1902]; ed. (*Vinovată?*), București, 1922; *Minunea vieții și cheia lumii*, București, 1902; *Anecdote botezate*, pref. Al. Vlahuță, București, 1903; *Anecdote împănate*, București, 1903; *Anecdote piperate*, București, 1903; *Călătoriile lui Enache Cocoloș*, București, 1903; *Anecdote de post*, București, 1904; *Introducere în literatura populară română*, București, 1904; *Pentru toți copiii*, București, 1904; *Lămuriri asupra literaturii române culte și populare*, București, 1906; *Versificațiunea română și originea ei*, București, 1906; *Ce poate lenevia*, București, 1908; *Fete de azi*, I–II, București, 1908; *Mireasa*, București, 1908; *Anecdote nouă*, București,

1909; *Scritori vechi*, București, 1909; *Anecdote marine*, București, [1911]; *Teatru de familie*, București, 1912; *Miorița și călușarii. Urme de la daci și alte studii de folklor*, București, 1914; *Anecdote cu minuni*, București, 1918; *Anecdote cu noroc*, București, 1918; *Sar și Ionel*, București, 1920; *Mă-nșală*, București, 1921; *Curcanii*, ed. 2, București, 1922; *Din joc de cărți*, București, 1925; *Amintiri despre Ion Creangă*, București, [1927]; *Neamul nostru*, București, [1927]; *Început de viață*, București, 1929; *Chițibuș cel drăguț*, București, [1930]; *Din lumea lui Spulberă-vânt*, București, [1944]; *Icoane vii*, București, f.a.

Repere bibliografice: V. A. Urechia, „*Anecdote populare*”, AAR, partea administrativă, t. XI, 1888-1889; Demetrescu, *Profile*, 59-62; V. A. Urechia, *Alte anecdote populare*, AAR, partea administrativă, t. XV, 1892-1893; M. Schwarzfeld, *O ochire asupra anecdotelor populare române*, „*Sezătoarea*”, 1892, 5; Titu Maiorescu, „*Mama soacră*”, „*Popa cel de treabă*”, AAR, partea administrativă, t. XVII, 1894-1895; A. D. Xenopol, „*Anecdote afumate*”, F, 1889, 49; Chendi, *Scrieri*, III, 116-123, IV, 52-55; Nicolae Ch. Quintescu, „*Anecdote populare*”, AAR, partea administrativă, t. XXV, 1902-1903; S. Fl. Marian, „*Minunea vieții și cheia lumii*”, AAR, partea administrativă, t. XXV, 1902-1903; Ioan Bianu, „*Introducere în literatura populară română*”, AAR, partea administrativă, t. XXVII, 1904-1905, fasc. 2; Th. D. Speranția, *Memoriu de calități, titluri și lucrări științifice*, București, 1906; Tudor Pamfile, „*Studiile*” d-lui Th. D. Speranția, „*Ion Creangă*”, 1915, 2, 3; Ibrăileanu, *Opere*, III, 374-375; Ciorănescu, *Teatru rom.*, 183; D. Caracostea, Ovidiu Bârlea, *Problemele tipologiei folclorice*, București, 1971, 175-176; *Ist. lit.*, III, 580; Bârlea, *Ist. folc.*, 335-338; *Dicț. lit.* 1900, 802-803; Jordan Datcu, *Th. D. Speranția și sărbătorile păgâne ale poporului român*, ST, 1993, 12; Mircea Popa, *The Jewish World in the Romanian Novel*, „*Studia judaica*”, 1993; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 215-216; Datcu, *Repere*, 118-126; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 311-313.

L. Bd.

SPICUIRI LITERARE, supliment literar la „*Bunul econom*”, apărut la Orăștie, neregulat, cu excepția primului an, între 13 ianuarie 1901 și 23 iulie 1905. Redactor și editor este Ioan Moța, care face publică intenția de a reproduce, în primul rând, articole și scrieri literare din alte publicații periodice. Astfel, sunt puse la îndemâna cititorilor versuri, nuvele, povești, poezii populare, cugetări, maxime, glume, snoave, literatură „aleasă” și populară deopotrivă. Redactorul se străduiește să păstreze un echilibru între genurile literare. Opartează pentru versurile lui V. Alecsandri, George Coșbuc, St. O. Iosif și ale Veronicăi Micle. Apreciată este și poezia lui Traian Demetrescu, Radu D. Rosetti, Artur Stavri, Ioan N. Roman, Ion Minulescu, sunt incluse, de asemenea, versuri de Cornelia din Moldova, Gheorghe din Moldova, Iuliu Cezar Săvescu, G. Demetrescu- Mugur, Nicolae Condrescu ș.a. Alături de nume consacrate în domeniul prozei, ca Al. Vlahuță, B. Delavrancea, Ion Creangă, V. A. Urechia, poate fi întâlnit și numele lui Artur Gorovei. Texte în proză mai aparțin lui Traian Demetrescu, N. Vulovici, Emil Grigorovitz. Se reproduc legenda mitologică *Piatra de opal* de Carmen Sylva și alte scrieri moralizatoare. Rețin atenția și seria de legende privitoare la lunile anului sau cele câteva articole nesemnate, dar bine documentate, cu informații de amănunt din mitologia antică. Semnificativă este reluarea unui apel al lui D. Stăncescu vizând păstrarea valorilor și obiceiurilor civilizației tradiționale. **S.I.** preia poezii populare din colecțiile lui Enea

Hodoș și Nicolae Mateescu, snoave din culegerile lui D. Stăncescu, Gheorghe Crăciunescu și Andrei Bârseanu. Se oferă cititorilor și literatură străină, adaptată sau tălmăcită, rareori indicându-se sursa și autorul.

A. Gi.

SPICUIITORUL MOLDO-ROMÂN, publicație apărută la Iași, trimestrial, din ianuarie până în decembrie 1841. Gazetă bilingvă, **S.m.-r.** avea pentru ediția franceză titlul „*Le Glaneur moldo-valaque*”, dar se păstrează și exemplare intitulate „*Le Glaneur moldo-roumain*”. Primul număr, pentru lunile ianuarie și februarie, iese de sub tipar în martie 1841. Deși se menționa că **S.m.-r.** este „rediguit de o societate de literați”, publicația îi aparține lui Gh. Asachi. Sarcina de a o redacta îi revine însă lui A. Gallice, secretar de redacție, autor al primului articol editorial și cel mai activ dintre semnatari. **S.m.-r.** ilustrează astfel mai curând punctul de vedere al lui Gallice, decât pe cel al lui Asachi. Într-un prospect tipărit în „*Albina românească*” și redactat de Asachi, se anunța un program promițător, subliniindu-se preocuparea redacției pentru „literatura națională” și pentru „productele cele mai însemnătoare a literaturilor străine”, precum și intenția de a face cunoscute „descoperirile științelor, a frumoaselor arte și a industriei”. Asachi ar fi vrut ca noua gazetă să înlocuiască „*Dacia literară*”, de curând suspendată, dar, din motive necunoscute, el lasă în seama lui Gallice grijile redacției. **S.m.-r.** republică în primul număr *Prospectul* apărut în „*Albina românească*”, însă Gallice dă și un confuz articol introductiv care, în bună parte, era plagiat după *Histoire de la Valachie* de Mihail Kogălniceanu. Cele mai multe texte sunt reproduse fie după reviste și gazete străine, fie din „*Albina românească*” sau din „*Curierul românesc*”. Gallice este autorul unui articol în care scoate în evidență meritele directorilor teatrului românesc din Iași (C. Negruzzi, M. Kogălniceanu, V. Alecsandri și P. M. Câmpăneanu) și al unor cronici dramatice referitoare la spectacolele teatrului francez din Iași. Tot el are și câteva slabe încercări literare. Colaborează însă și Costache Negruzzi, cu o traducere a poemului byronian *Oscar d'Alva*, făcută după versiunea franceză a lui Amédée Pichot, apoi cu versiunea românească a poeziei *Șalul negru* de A. S. Pușkin. Lui V. Alecsandri i se republică traducerea odei pe care Lamartine o dedicase unei tinere moldovence. Gh. Asachi dă câteva articole de istorie, între care *Viața prințului Dimitrie Cantemir scoasă din cronicile Moldovei*. Mai figurează în sumar o transpunere în limba franceză a poeziei *Câinele soldatului* de Grigore Alexandrescu (realizată de V. Alecsandri), un articol despre Basarabia al inginerului Hommaire de Hell, o traducere din Benjamin Franklin, articole de Al. Fotino, Teodor Codrescu, tălmăciri din franceză de Gh. Săulescu, notițe și recenzii, știri în legătură cu dezvoltarea industrială a Moldovei ș.a.

R. Z.

SPICUL, revistă apărută la București, ca bilunar, la 4 octombrie și la 31 octombrie 1918, sub direcția lui Gala Galaction și L. Algazi. Editorialul *Din prag*, semnat de Gala Galaction,

definește momentul apariției ca fiind anul „unor noi germinări literare în câmpul răvășit și răscolit cu fierul al vieții noastre românești”, când menirea unui scriitor este de a fi „un generos dascăl de istorie și sociologie”. Pe aceeași linie, L. Algazi va pleda în *Profeții* pentru „militantismul cultural”, împotriva diletantismului și a artei pentru artă. H. Sanielevici susține teoretic această orientare prin studiile *Despre stil și Literatura viitorului*, afirmând că simbolismul și decadentismul sunt expresia unei „bolnăvicioase hipertrofii a senzației”, iar naturalismul, ca falsificator al adevărului, e „mărginit, vulgar ori nevropat”. Const. Graur dă câteva articole cu tentă sociologică, precum *Bacșișul presei și Învățămintul rural*. În numărul 2 Gala Galaction îl omagiază, la moartea acestuia, pe A. Steuerman-Rodion, autor al volumului de versuri *Spini*, din care e reprodusă poezia *Mai sus de cer!*. Se publică versuri de Nichifor Crainic, Ștefan I. Nenițescu și B. Lăzăreanu, iar L. Algazi semnează împreună cu Șt. I. Nenițescu o traducere din ebraică, *Psalmii lui David*. I. C. Vissarion și V. Demetrius sunt autorii unor scurte povestiri. În ultimul număr A. L. Zissu adresează o *Scrisoare deschisă d-lui Tudor Argezi*, cu supratitlul *În chestiunea evreiască*, unde încearcă să polemizeze pe tema iudaismului ca directivă spirituală. Este anunțat și răspunsul lui Argezi, dar revista își încetează apariția.

M. S.

SPINEANU, Dorin (21.X.1954, Timișoara), prozator și jurnalist. Este fiul Mariei Spineanu (n. Periade), asistentă medicală, și al lui Mihai Spineanu, colonel. Urmează școala generală la Iași, unde începe și liceul, este mutat „disciplinar”, pe durata unui an, la Liceul Agricol din Fălticeni, revenind la Iași, unde va absolvi Liceul „Mihai Eminescu” în 1972. După un serviciu militar incomplet, suspendat din motive de boală în 1973, va urma un accidentat periplu prin diverse locuri de muncă în Iași: Fabrica de Țigarete, Fabrica de Mătase Victoria, Centrul de Librării, Centrul de Calcul al Universității „Al. I. Cuza”. În 1990-1991 este redactor, secretar general de redacție la revista „Timpul”, apoi, o vreme, director literar-artistic la Editura Boema, director de marketing la Editura Polirom (1995-1996), redactor colaborator al cotidianului „Obiectiv” și redactor realizator la Radio Hit Iași. Debutează în 1975, cu versuri, la revista „Opinia studentescă”. Poet înzestrat, însă cunoscut într-un cerc restrâns, face parte din Grupul Sigma, alături de Liviu Antonesei, Dan Petrescu, Valeriu Gherghel ș.a. Abandonează la un moment dat lirica, dedicându-se exclusiv prozei. Va debuta editorial cu romanul *Zile sălbatice* (1992), urmat de *Răfuială în oraș* (1992). Culegerea *Natașa blues* (1998) conține proză scurtă, scrisă la mari intervale de timp, iar volumul *Iulia* (2002) grupează câteva povestiri și ediția a doua a romanului *Răfuială în oraș*.

Încă din romanul *Zile sălbatice* S. apare ca un prozator matur, cu o scriitură alertă, decisă și lipsită de zorzoane. O dublă ambiguitate însoțește identitatea personajelor: naratorul poate fi considerat a fi, până la un anumit punct, scriitorul însuși, ceea ce atrage după sine tentația lectorului de a descoperi alte identități reale, dar această operație suferă rela-

tivizări succesive, datorate prismelor subiective prin care sunt văzute. La granița între autobiografie și ficțiune, între jurnal și roman, personajul-narator duce o viață sfâșiată, prinsă între destinele obsedante ale unor cărți începute și abandonate și un cotidian agitat, amestec de adaptare și de rezistență, de evazionism și înfruntare, atmosferă atât de caracteristică în lumea comunistă. *Răfuială în oraș* împrumută, cu o mare dexteritate, formula *policier-ului*, dar e un roman politic în esență, cu referent clar în lumea românească actuală, a fragedei democrații autohtone, în care aproape orice se poate întâmpla. Dacă prima jumătate a narațiunii trimite direct la realitatea politică, spre final atmosfera amintește scenariile americane de spionaj, cu gangsteri, agenți acoperiți și mafioți locali, încât textul dobândește treptat un aer de farsă narativă, de parodiare a stilului romanului polițist. Semnificația politică rămâne însă, extinzându-și sugestiile, „internaționalizându-se”. Erotismul intens ocupă un loc important în prozele scurte din *Natașa blues*, dar o dimensiune nouă se insinuează în scrisul lui S., mizând pe confruntarea copilului precoce, atoateînțelegător, cu lumea celor maturi. Amintiri proprii par să răzbată ici-colo, prelungindu-se în povestirile din volumul *Iulia*. Viziunea mizantropică, cinic-dezabuzată uneori, a naratorului, se ciocnește de aceea ingenuă, neexperimentată și lacomă de cunoaștere a copilului, a cărui privire limpede naratorul-scriitor știe să și-o reamintească. În acest mod violent contrastant se livrează o lume pasionat colorată, o umanitate bogată în tipuri și fizionomii expresive. Într-o frazare concentrată și alertă scriitorul folosește tușe viguroase, percutante; stilul său nu lăncezește niciodată, imaginile prind contur puternic și viața personajelor pare accelerată. S. are prea multe de spus, pare să nu aibă timp de analiză psihologică ori pentru descrierea poetic-fastuoasă a oamenilor și a lucrurilor. Această „accelerare” narativă își are riscurile ei, dar stridențele și accentele prea dure sunt asimilate de o viziune generoasă asupra omului, în care și miraculosul își păstrează un loc al său, în pofida răului care îl asaltează, ca într-o cursă delirantă. De aici, poate, și dramatismul acestei proze.

SCRIERI: *Zile sălbatice*, Iași, 1991; *Răfuială în oraș*, Iași, 1992; *Natașa blues*, Iași, 1998; *Iulia*, Iași, 2002.

Repere bibliografice: Andreea Deciu, *Diletantismul la profesioniști*, RL, 1992, 18; Ioan Holban, *Salonul refuzaților*, Iași, 1994, Liviu Antonesei, *Jurnal din anii ciumei*, Iași, 1995, 135; Alex. Ștefănescu, „*Natașa blues*”, RL, 1999, 1; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, 147-148; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 388-389. S.D.

SPINEI, Vasile (15.X.1948, Bădiceni, j. Soroca), poet și prozator. Este fiul Cristinei și al lui Leon Spinei. A absolvit Facultatea de Filologie la Universitatea de Stat din Chișinău (1971). Redactor-șef la „Tinerimea Moldovei”, din 1988 deține funcția de redactor-șef al revistei „Viața satului”. În perioada 1998-2001 e deputat în Parlamentul Republicii Moldova.

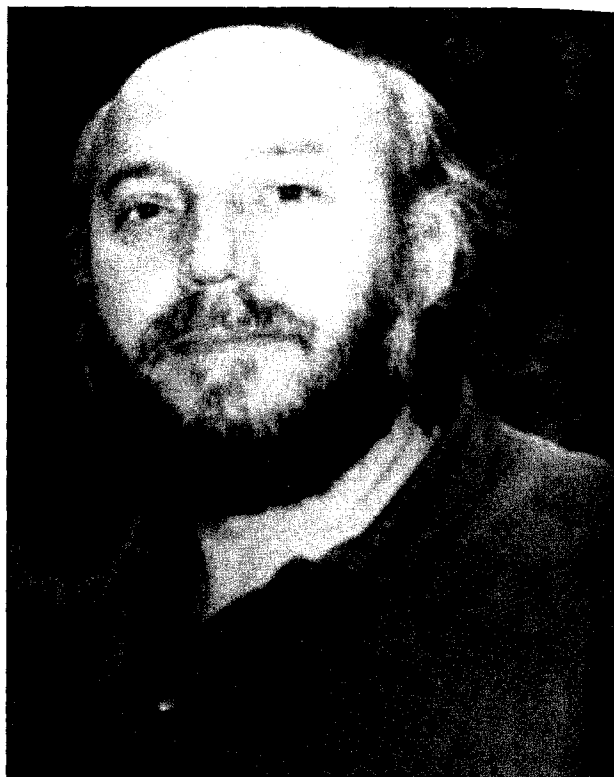
În cărțile sale de proză - *Credință* (1975), *Dreptul la fericire* (1976), *Popasuri cubaneze* (1977), *Balada spicului de grâu* (1982) ș.a. - S. abordează predilect teme de morală, manifestând

interes pentru sondajul psihologic. Narațiunile sunt întemeiate pe situații-limită, în care personajele își dezvăluie particularități psihologice și intelectuale distincte. Ca poet, S. este autorul volumelor *Teamă de semn rău* (1993), *Scut de zăpadă* (1994) ș.a., în care abordează miniatura, mizează pe sugestie și pe un imagism mai elaborat, dând cuvintelor „o materialitate apăsată” (Mihai Cimpoi). În *Surâsul călugărului - The Monk's Smile* (1996), ca și în alte câteva culegeri, miniatura, cultivată inspirat, e transpusă în formă de haiku.

SCRIERI: *Credință*, Chișinău, 1975; *Dreptul la fericire*, Chișinău, 1976; *Popasuri cubaneze*, Chișinău, 1977; *Balada spicului de grâu*, Chișinău, 1982; *Momente de răscruce*, Chișinău, 1984; *Nu împușcați în curcubeu*, Chișinău, 1986; *Teamă de semn rău*, Chișinău, 1993; *Scut de zăpadă*, pref. Dan Mănuță, Iași, 1994; *Surâsul călugărului - The Monk's Smile*, ed. bilingvă, tr. Mihaela Codrescu, îngr. și pref. Ion Codrescu, Constanța, 1996; *Nu mă uita*, Chișinău, 2000; *Blândețea tăcerii*, Chișinău, 2003, *Poeme în alb-negru*, Chișinău, 2003.

Repere bibliografice: Gheorghe Ciocoi, *Trăind sub bagheta poeziei*, LA, 1994, 14 iulie; Alexandra Codreanu, *Farmecul laconismului poetic*, „Limba română”, 1995, 3; Mihai Morăraș, *Un surprinzător și rezistent „scut de zăpadă”*, „Viața satului”, 1995, 5; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 252-253; Vladimir Ciubucciu, *Pan Spinei ot Bădiceni*, LA, 1998, 15 octombrie.

I. C.

SPIRIDON, Cassian Maria (9.IV.1950, Iași), poet și eseist. Este fiul Mariei Spiridon, învățătoare. Urmează liceul la Negrești-Vaslui (1965-1969) și Facultatea de Mecanică a Institutului Politehnic din București (1969-1975). Va lucra, până în decembrie 1989, ca inginer mecanic și cercetător științific în diverse întreprinderi și institute. În decembrie 1989 va fi arestat deoarece a organizat o mișcare împotriva dictaturii comuniste. În ianuarie 1990 fondează revista „Timpul”, pe care o va conduce până la sfârșitul lui octombrie 1991, iar în noiembrie 1991 înființează Editura Timpul. Redactor la „Cronica” (1991-1992), apoi la ziarul „Evenimentul zilei” (1992-1994), va întemeia în 1994 revista „Poezia”, iar în 1995 „Caietele de la Durău”, din ianuarie 1996 fiind redactor-șef la „Convorbiri literare”, publicație căreia îi dă un profil distinct. Debutază în 1970, cu versuri, la „Amfiteatru”. Va mai colabora la „România literară”, „Luceafărul”, „Steaua”, „Ateneu”, „Familia” ș.a. Prima carte, *Pornind de la zero*, îi apare în 1985. Îi urmează, după o lungă pauză, alte volume de poezie, precum și culegerea de eseuri *Atitudini literare* (I-III, 1999-2003). A fost distins cu Premiul revistei „Poesis” (1995), Premiul Asociației Scriitorilor din Iași (1995, 1997, 2002), Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2002), Premiul Uniunii Scriitorilor (2003) ș.a.

S. este un poet al singurătății și al oboselii metafizice, particularități care îl apropie de generația optzecistă. Deosebirea e dată de o notă ușor clasicizantă, venită și din nostalgia după chietudine ontologică: „albesc din ce în ce mai tare/noptile/zilele/trec/am capul foarte limpede în dimineața aceasta/în liniște și singurătate/port arma melancoliei” (*Despre antropos*). Fiind „armă”, melancolia devine curând și „artă”. Un volum se intitulează chiar *Arta nostalgiei* (1997) și cuprinde „poeme cuantice”, numite astfel pentru a se sublinia

o aparentă lipsă de implicare. Lucid, discret și solitar, poetul contemplant universul cu teamă și, totodată, cu sentimentul participării la un act fără orizont. Omul, „o biată clonă dereglată”, este asemenea unui „robot melancolic”, oscilând între „programul înscris de la începuturi” și satisfacțiile simple (căderea frunzelor, „susurul apelor/ și mișcările vântului”). Nocturnul, care marchează nu puține versuri, subliniază gravitatea atitudinii. Destinul ființei poetice stă sub „zodia nopții”, apăsător de spaime contradictorii, fie comune, fie metafizice. Ființa și cuvântul poetic („un cuvânt sinucigaș”) se identifică, trupul și textul având aceeași soartă. De unde simularea unei dorite imparțialități: „mă locuiesc oarecum cu indiferență /îmi ocup trupul/ îmi ocup carnea/ trec prin spațiu/ fără adieri sau valuri de frig/ în urma mea/ nici o hârtie nu se ridică-n picioare/ pipăi golul/ sau trec prin el” (*Glăsuirea bufonului*). Poetul se mișcă în sfere înrudite cu ale existențialismului, de care se desparte însă radical prin absența dezgustului de a trăi. Dimpotrivă, este dominat de propensiunea spre ironie și autoironie, ceea ce subminează absurditatea gesturilor sisifice, prezente mereu în lirica lui. Frecventă, metafora ploii are menirea de a reliefa o coexistență stranie, a dăinuirii și a extincției, sentimente perpetue, consolidate de convingerea, inspirată de Parmenide, după care ființa umană este constrânsă să accepte imuabilitatea universului și să renunțe la confortul relativității: „eșafodul/ proaspăt adunat în cuie/ cu scândura însetată/ se înalță/ pieziș pus cu lumea/ pasul saltă/ preamărind Gloria// întotdeauna ploaia spală eșafodul”. Adept al unei lirici în care termenii programatici se

referă la realități cotidiene și plate, **S.** folosește uneori antilirismul ca armă împotriva căderii în deznădejde. Spiritualizarea se împlinește prin înfruntarea dintre iminența dispariției și năzuințele trupului (*Ars moriendi*). De aici rezultă un acut simț al tragismului condiției umane, care s-ar afla mereu în preajma „intrării în apocalipsă”. Consolarea vine din partea transmutațiilor eterne ale ființei și nu dinspre divinitate, percepută ca o absență: „am viață spre-a înghiți cenușă/seara/ la prânz și dimineața/ și-n tot lungul nopții/ ca o pedeapsă binecuvântată” (*Rămâi viu și egal*). Purtător de cruce („Răstignitul”) este omul comun, care circulă „pe străzi civilizate” și care „știe să monteze mașini”. În astfel de momente, poezia dobândește un spor de substanță printr-un umor apăsător de plictis simulat și stoicism („am auzit că în lume sunt oameni/ care nu știu să monteze mașini”). Versul îmbracă uneori haină paremiologică, pentru a se pune în lumină caracterul totuși ceremonios al înfruntărilor launtrice. Ca eseist, **S.** scrie de preferință despre scriitorii pe care îi prețuiește: Mihai Eminescu, Al. Macedonski, G. Bacovia, Mihai Ursachi, Laurențiu Ulici, Geo Dumitrescu, Petre Țuțea. Concomitent, alcătuiește ediții din scrierile politice ale lui Eminescu și din textele lui Petre Țuțea. Venit în literatură dintr-un domeniu în care proprietatea termenilor este obligatorie, eseistul își creează, mai întâi, un preambul teoretic consistent, prin invocarea unui consens semantic, urmat de rezumarea imparțială a opiniilor celui alt. Exordiului i se alătură expunerea părerilor proprii, bazate pe o atitudine tolerantă cu privire la libertatea de opinie și pe respectul față de cuvântul tipărit. În mod constant sunt analizate probleme precum legăturile poeziei cu arhitectura, muzica, drama, tragedia, teologia, relația dintre vers și poezie.

SCRIERI: *Pornind de la zero*, Iași, 1985; *Zodia nopții*, București, 1994; *Iași, 14 decembrie 1989. Începutul Revoluției Române*, Iași, 1994; *Piatră de încercare*, Iași, 1995; *De dragoste și moarte*, Timișoara, 1996; *Intrarea în apocalipsă - Entrée en apocalypse*, ed. bilingvă, tr. Sabrina Russo, Oradea, 1997; *Arta nostalgiei*, București, 1997; *Întotdeauna ploaia spală eșafodul*, pref. Emil Iordache, Botoșani, 1997; *Atitudini literare*, I-III, București, 1999-2003; *Clipa zboară c-un zâmbet ironic*, Craiova, 1999; *Dintr-o haltă părăsită*, Timișoara, 2000; *Pornind de la zero*, postfață Emil Iordache, București, 2000; *Între două lumi*, Oradea, 2001; *Über den Wald*, tr. Christian W. Schenk, Kastellaun, 2002. **Ediții:** Petre Țuțea, *Omul (tratat de antropologie creștină)*, I-II, postfața edit., Iași, 1992-1993.

Repere bibliografice: Ioan Holban, *Câtă suferință, atâta demnitate*, CRC, 1994, 24; Magda Teodorescu, *A treisprezecea zodie*, CNP, 1995, 4; Liviu Ioan Stoiciu, „Zodia nopții”, „Cotidianul”, 1995, 4 mai; Cristian Livescu, *Zodia lucidității*, CNT, 1995, 23; George Bădărău, *Armonii ale tragicului*, CNP, 1995, 11; Dan Stanca, *Melancolie și combustie*, VR, 1996, 3-4; Iulian Boldea, *Metamorfozele textului*, Târgu Mureș, 1996, 35-38; Nicolae Coandă, „În inima crizei”, „Calende”, 1997, 1-2; Simion Bărbulescu, *Un altfel de model de expresivitate*, LCF, 1998, 20; Grigore Chișer, *Ars moriendi*, „Contrafort”, 1998, 7-8; Ionel Savitescu, „Întotdeauna ploaia spală eșafodul”, ATN, 1998, 8; Grigore Scarlat, *Cassian Maria Spiridon*, PSS, 1998, 9; Grigore Scarlat, *Sentimentul de om e o povară*, ST, 1998, 11-12; Mircea A. Diaconu, *Instantanee critice*, Iași, 1998, 230-234; Munteanu, *Jurnal*, VII, 288-293; Lucian Alecsa, „Clipa zboară c-un zâmbet ironic”, CRC, 1999, 11; C. Rogozanu, *Poeme despre*

moarte, RL, 1999, 36; Daniel Ștefan Pocovnicu, *La tensiunea lirismului gravitațional*, ATN, 1999, 12; Mircea A. Diaconu, *Fețele poeziei*, Iași, 1999, 146-148; Adrian Dinu Rachieru, *Cassian Maria Spiridon*, CNT, 2000, 12; Mircea A. Diaconu, *Conștiința ființei poetice*, VR, 2000, 3-4; Lucian Alecsa, „Atitudini literare”, CRC, 2000, 6; Gheorghe Grigurcu, *Un anticomunist*, RL, 2000, 28; Dan Mănuță, *Esești de ieri și de azi*, CL, 2000, 10; Ioan Moldovan, *Oboseală existențială, sfială poetică*, F, 2000, 11-12; Daniel Corbu, *Generația poetică '80*, Iași, 2000, 84-87; Grigurcu, *Poezie*, I, 427-428, II, 389-394; Emil Iordache, *Cărțile de pe masă*, Iași, 2000, 139-148; Marius Chivu, *Halta cuvintelor obosite*, RL, 2001, 24; Viorica Răduță, *Pornind de la Cassian Maria Spiridon*, „Axioma”, 2001, 8; Gheorghe Grigurcu, *Despre condiția poetului*, VR, 2001, 9-10; Iulian Boldea, *Scriitori români contemporani*, Târgu Mureș, 2002, 114-118; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 389-390; Vasile, *Poezia*, 243-246; Dan Mănuță, *Respectul cuvântului*, LCF, 2003, 11; Gheorghe Grigurcu, *Un poet despre poezie*, RL, 2003, 12; Horia Gârbea, *Vacanță în infern*, București, 2003, 42-45; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, 97-102.

D. M.

SPIRIDON, Monica (5.II.1952, Craiova), critic și teoretician literar, eseist. Este fiica Lucreției Dumitrescu (n. Enculescu), profesoară de română și italiană, și a lui Ion Dumitrescu, profesor universitar, specialist în științe sociale. Face studiile la Liceul de Filologie din Craiova și la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, secția română-franceză, absolvită în 1973. În 1978 își susține

doctoratul în științele educației la Facultatea de Filosofie și Istorie a Universității bucureștene, cu teza *Un model alternativ de învățământ superior umanist*. Lucrează ca asistent universitar în Laboratorul de Psiholingvistică al Universității din București (1973-1974), de unde se transferă la Laboratorul de Cercetare Interdisciplinară al aceleiași universități (1974-1976). Ulterior devine cercetător științific și coordonator al departamentului de teorie literară la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” al Academiei Române. Concomitent, în 1994 ocupă postul de conferențiar și, din 2001, de profesor la Facultatea de Litere a Universității bucureștene. Debutează în 1978, la „Revista de istorie și teorie literară”, cu articolul *Conceptul de metodă în știința literaturii*, iar editorial în 1982, cu volumul *Sadoveanu. Divanul înțeleptului cu lumea*. Beneficiază de o serie de burse de studii *post-doctoral research* la Indiana University, Bloomington, University of California, Berkeley (1984), este asociat de cercetare *haut niveau* la École des Hautes Études en Sciences Sociales din Paris, sub îndrumarea lui Gérard Genette și Yves Hersant (1991), bursier Soros la Paris și Cerisy-la-Salle (1992, 1993), *Fulbright senior researcher* la Departamentul de filosofie a limbajului de la University of California, Berkeley, sub îndrumarea lui John R. Searle (1994), *visiting fellow* la Northrop Frye Center for Comparative Literature al Universității din Toronto (1996), bursier la Wasenaar, Olanda (1999) etc. Este membră a unor asociații profesionale românești și internaționale, printre care PEN-Clubul Român, ASPRO, Asociația de Literatură Comparată din România (membru fondator și secretar), International Comparative Literature Association (membru în comitetul executiv, ales în 1997, reales în 2000), ICLA Research Committee on Eastern and South-Eastern Europe (președinte din 2000), International Society for Phenomenology and Literature, International Association for Communication ș.a., participă la congrese și colocvii, susține conferințe și expuneri în instituții academice de peste hotare, colaborează la volume colective apărute la Cluj, București, Iași, Amsterdam, Boston, Londra, Roma, München, Lisabona, Atena, Florența, publică în reviste românești și străine studii și articole, tratând îndeosebi chestiuni de teorie literară, poetică aplicată, literatură comparată, semiotică, istorie intelectuală occidentală, istoria literaturii române moderne și contemporane. A fost distinsă cu Premiul Asociației Scriitorilor din Craiova pentru volumul *Omul supt vremi. Eseu despre Marin Preda, romancierul* (1993), Premiul Asociației Scriitorilor din București și Premiul revistei „Poesis” pentru lucrarea *Eminescu. O anatomie a elocvenței* (1994), Premiul Fundației „Lucaefărul” pentru lucrarea *Interpretarea fără frontiere* (1998) și cu Ordinul Serviciului Credincios în rang de Ofițer, decernat în 2000.

Investigația întreprinsă de **S.** în cartea de debut, *Sadoveanu. Divanul înțeleptului cu lumea*, se orientează nu atât asupra mijloacelor stilistice, cât mai ales spre arhitectura narativă. Exegeta respinge ideea unui Sadoveanu intuitiv și anacronic și încearcă să releve o conștiință scriitoricească deținând o capacitate integratoare a lumii, în care omul și cosmosul se află în consonanță prin vaste explicații cauzale, și totodată sensibilă

la „mișcările de profunzime și de rezonanță ale contextului literar contemporan”. Situându-și cercetarea în perspectiva retoricii moderne, cu trimiteri la gramatica narativă și la teoria textului, **S.** intenționează să cuprindă în întregime poetica sadoveniană și, prin urmare, are mai întâi în vedere aspectul de *Bildung* al multor proze, exprimat într-o retorică didactică și uzând de câțiva topoi specifici, apoi strânge argumente pentru a dovedi că una din constantele viziunii constă într-un „grad înalt de semiotizare a lumii” și analizează procedeul *mise en abîme*, care orientează atât povestea, cât și lectura cititorului, ca într-un joc de oglinzi, având ca rezultat îmbogățirea semnificațiilor și relevarea unei conștiințe retorice marcate. Cu un caracter accentuat de gramatică narativă, finalul lucrării stabilește relația dintre narație, istorie și ficțiune. Cu acest volum **S.** deschide o serie de studii asupra operei unor scriitori reprezentativi ai literaturii române, între care Ștefan Bănuțescu, Nicolae Breban, Marin Sorescu ș.a., prezenți în *Melancholia descendenței* (1989), Bănuțescu fiind preluat și într-o micromonografie apărută în 2000, apoi Marin Preda și Eminescu (*Eminescu. O anatomie a elocvenței și Mihai Eminescu. Proza jurnalistică*, 2003). Vocația de teoretician literar a autoarei e valorizată și în *Despre „aparența” și „realitatea” literaturii* (1984), o sinteză care urmărește articularea istorică a conceptelor „limbaj”, „literatură” și „literaritate”. Lucrarea constituie o contribuție la teoria originalității, după aceea a lui Adrian Marino. **S.** își propune să demonstreze că teoria literară trebuie să își făurească un nou limbaj, care să fie pe măsura obiectului, așadar capabil să îi distingă, dincolo de metamorfoze, constantele, între care cea mai importantă pare să fie înrădăcinarea literaturii în propriul său limbaj. Înarmată cu terminologia consacrată de critica occidentală și observând tendința de înțelegere mai elastică a statutului specific al textului literar, a raportului dintre „text” și „nontext” în literatură – fapt vizibil în redefinirea noțiunilor-cheie de sinteză, recurență și devenire și în stabilirea unui raport echilibrat de forțe în triada autor-text-receptor –, **S.** urmează multiculturalismul din Occident și adoptă metoda deschiderii literaturii înspre „sensul cultural” intercontextual din care acesta face parte. În *Melancholia descendenței*, carte subintitulată în ediția a doua „o fenomenologie a memoriei generice în literatură”, se află „o suită de studii de tipologie și naratologie cu puncte de plecare, teoretic vorbind, în Genette (*Mimologiques* și *Palimpsestes*) și Northrop Frye (*Marele Cod*). Ele vor să demonstreze că există o memorie generică în literatură și, în consecință, o mitologie pe care o numește, cu un termen împrumutat din *Dialogurile* lui Platon, mitologia „cratiliștă” (Eugen Simion). Teoreticianul secondează consecvent analistul creației unor scriitori români și străini: Ștefan Bănuțescu, George Bălăiță, Marin Sorescu, Nicolae Breban, Paul Valéry, Mircea Eliade, Thomas Mann, Jorge Luis Borges ș.a., astfel că, într-o dublă investigație, analitică și teoretică, bazată pe o permanentă relaționare, **S.** identifică modele culturale și apoi le cercetează în literaritatea lor intrinsecă, fără să ezite a transforma actul interpretativ în speculație proprie (Marin Mincu). În *Omul supt vremi...* analiza urmează câteva direcții

bine conturate. Comportamentul scriitorului fiind apreciat ca unul prin excelență „dialogic”, Marin Preda este situat în context cultural românesc, prin comparație cu Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu și G. Călinescu, și în context european, prin trimitere la Jean-Jacques Rousseau, Voltaire, Søren Kierkegaard și F. M. Dostoievski. Romanele lui Marin Preda sunt investigate la nivel ontologic (înscriserea personajelor în istorie, în sensul că ele cuceresc o anume ascendență asupra istoriei de îndată ce procedează la o „istorisire”), la nivel moral (relația personajului cu „rolurile” pe care le încarnează în sfera unei umanități ce ține de o etică a „implicării detașate”) și la nivel estetic, adică în regimul perspectivei naratoriale, cu observația că relatarea la persoana întâi evoluează către confesiunea distanțată (sau disonantă). La toate aceste nivele **S.** evidențiază coeficientul de creație al lui Marin Preda, îl distinge ca autor al unei opere de certă continuitate, fiindcă răspunde unei logici generale (adică unei „norme” sau unui „model”), descrisă în spirit postmodernist ca logică a „diferirii”. Analizându-i romanele, exegeta vizează permanent condiția scriitorului contemporan, care nu mai poate ajunge la orizonturi de o nouitate absolută și, ca atare, se apropie mult de condiția cititorului. Când scrie despre Eminescu, având convingerea că „în publicistică [...] rolul lui Eminescu în constituirea unei tradiții solide și strălucite de proză retorică a rămas în parte ignorat”, iar publicistica lui a fost redusă la latura ideologică, **S.** cercetează discursul public eminescian printr-o situație la polul opus: face abstracție de conținutul textelor ziaristului și de contextul istoric și își limitează investigația la nivel literar. Totodată ocolește perspectiva evoluționistă, pentru a dezvolta comparații interesante cu Antim Ivireanul, Titu Maiorescu, Cezar Bolliac, Nicolae Bălcescu, Ion Heliade-Rădulescu, Vasile Pârvan, N. Iorga, Tudor Arghezi, stabilind un model polemic eminescian înrudit cu cel maiorescian, prin armătura logică și erudită. Volumul *Apărarea și ilustrarea criticii* (1996) reunește studii și comentarii în virtutea unor afinități „selective”. Preocupată îndeosebi de discursul critic la ora postmodernismului, eseista adună aici și cronici despre scriitori români (incluzând diaspora) și străini. În *Interpretarea fără frontiere* comentează metode și cărți ale unor autori care, deși meditează asupra fenomenului literar, transgresează în fapt granițele criticii literare. Îi are în vedere mai întâi pe fondatorii metodei hermeneutice în spațiul cultural românesc (Mircea Eliade și Adrian Marino) și articulează celelalte studii într-un „lant” prin care tinde să constituie un model cognitiv de anvergură, reflectare a unei paradigme imaginative în gândirea contemporană. Cu volumul *Cultura: modele, repere, perspective* (2002) **S.** se orientează spre domeniul vast al culturii în general, cu o mare cuprindere în discutarea unei problematice complexe și de interes în actualitate, de la definiția culturii, relația dintre dinamica socială, cultura populară și cultura de elită până la raportul dintre cultură și identitate (incluzând deschiderea spre topografia imaginare și identități naționale în spațiul cultural românesc), memorie culturală și caracterul istoric al multiculturalismului. Venind din orizontul literaturii, **S.** insistă

asupra faptului că pe forța înfăptuitoare a limbajului se sprijină în mod esențial cultura și societatea. După cum apreciază Adrian Marino, **S.** este „un bun exemplu al transformărilor, ca să nu spunem al mutațiilor criticii românești actuale. Autoarea este documentată cu sensul viu al sincronizărilor și relațiilor literare, inclusiv internaționale. Un spirit activ, modern, ce privește înainte. Își asumă riscul unor inițiative.”

SCRIERI: Sadoveanu. *Divanul înțeleptului cu lumea*, București, 1982; *Despre „aparența” și „realitatea” literaturii*, București, 1984; *Melancholia descendenței. Figuri și forme ale memoriei generice în literatură*, București, 1989; ed. 2, Iași, 2000; *Omul supt vremi. Eseu despre Marin Preda, romancierul*, București, 1993; *Eminescu. O anatomie a elocvenței*, București, 1994; *Apărarea și ilustrarea criticii*, București, 1996; *Interpretarea fără frontiere*, Cluj-Napoca, 1998; *Experimentalismul literar postbelic* (în colaborare cu Gheorghe Crăciun și Ion Bogdan Lefter), Pitești, 1998; ed. (*Experiment în Post-war Romanian Literature*), Pitești, 1999; Ștefan Bănulescu, Brașov, 2000; *Principii de semiotică a culturii*, București, 2000; *Cultura: modele, repere, perspective*, București, 2002; *Mihai Eminescu. Proza jurnalistică*, București, 2003. **Ediții:** *Comunicarea și schimbarea culturală*, pref. edit., București, 2001; (*Multiple*) *Europe: Multiple Identity, Multiple Modernity – Europe (multiples): identités multiples, modernités multiples*, București, 2002.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Sadoveniana*, RL, 1983, 2; Dan C. Mihăilescu, „Sadoveanu. Divanul înțeleptului cu lumea”, CNT, 1983, 9; Eugen Negrici, *Didactica sadoveniană*, R, 1983, 3; Cristian Livescu, *Sadoveniana*, CRC, 1983, 35; Marian Vasile, *Din nou despre Sadoveanu*, LCF, 1984, 6; Adrian Marino, *Spre definiția literaturii*, TR, 1985, 9; Marian Vasile, *On the Appearance and the Reality of Literature*, CREL, 1986, 2; Eugen Simion, *Mitologia „cratiliștii”*, RL, 1989, 22; Diana Manole, *Cealaltă față a lumii*, AFT, 1989, 5; Tudor Dumitru Savu, *Eminescu – necesitate spirituală a culturii românești* (interviu cu Ioana Em. Petrescu), TR, 1989, 24; Eugen Negrici, *Melancholia productivă*, R, 1989, 7; Liviu Petrescu, *Dialectica noului și a vechiului*, ST, 1989, 8; Ioan Holban, *Nostalgia originilor*, CRC, 1989, 41; Gheorghe Grigurcu, „Melancholia descendenței”, F, 1990, 26; Maria-Ana Tupan, *Lectură și sistem*, VR, 1990, 5; Teșosu, *Istoria*, 168–170; Tania Radu, *Între oglinzi*, LAI, 1994, 6; Andreea Deciu, *Preda citit de un critic modern*, RL, 1994, 6; Laurențiu Hanganu, „Omul supt vremi”, RITL, 1994, 2; Liviu Petrescu, *Marin Preda și principiul dialogic*, ST, 1994, 7–8; Nicolae Mecu, *Marin Preda sau Despre dialog*, VR, 1994, 11–12; Ioana Pârvolescu, *Lecția citirii, lecția citării*, RL, 1995, 14–15; George Munteanu, *Eminescu retorul*, LCF, 1995, 25; Dan C. Mihăilescu, „Eminescu. O anatomie a elocvenței”, LAI, 1995, 34; Edith Horváth, „O anatomie a elocvenței”, APF, 1995, 9; Adrian Marino, *Noi perspective ale criticii românești actuale: un exemplu al mutațiilor*, „Cotidianul”, 1996, 9; Ioana Bot, *Publicistica eminesciană într-o lectură necesară*, ST, 1996, 1–2; Laurențiu Hanganu, *Critică și estetism*, LCF, 1996, 48; Marcel Corniș-Pop, *The Unfinished Battles. Romanian Postmodernism Before and After 1989*, Iași, 1996, 21–22; Gabriel Coșoveanu, *Autonomia și puterea criticii*, R, 1997, 1–2; Al. Pintescu, „Apărarea și ilustrarea criticii”, PSS, 1997, 1–2; Ilie Gyurcsik, *Eseuri în paradigma postmodernității*, O, 1997, 6; Florin Mihăilescu, *Starea de postmodernitate*, VR, 1997, 7–8; Ioan Stanomir, *Critică și alteritate*, LCF, 1998, 44; Ioan Lascu, *Interpretarea – un viciu fără frontiere*, R, 1999, 1; Sabina Fânaru, „Interpretarea fără frontiere”, RL, 1999, 36; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 175–178; Ion Bogdan Lefter, *Romanian Writers of the '80s and the '90s*, Pitești, 1999, 270–272; Maria-Ana Tupan, *De la context la text...*, LCF, 2000, 2; Iulia Alexa, *Melancholiile literaturii*, RL, 2000, 22; Marin Mincu, *Un redutabil critic și teoretician literar: Monica Spiridon*, LCF, 2000, 25; Iulian Băicuș, *Melancholia eternelor reîntoarceri*, OC, 2000,

35; Corina Tiron, *Nostalgia originilor*, LCF, 2000, 41; Micu, *Ist. lit.*, 780-784; Adrian Oțoiu, *Trafic de frontieră*, Pitești, 2000, 28, 39-40, 109, 140; Radu Voinescu, *Realismul inefabil*, LCF, 2001, 17; Corina Tiron, „*Melancolia descendentă*”, „*Synthesis*”, 2000-2001; Petras, *Panorama*, 586-589; Dicț. scriit. rom., IV, 313-316; Constantin Cubleşan, „*Mihai Eminescu. Proza jurnalistică*”, CL, 2003, 9; Ștefan Borbély, *Cercul de grație*, București, 2003, 106-110; Firan, *Profiluri*, II, 264-267; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, 449-451; Constantin M. Popa, *Brațul de la Lepanto*, Craiova, 2003, 94-100. M. In.

SPIRIDON, Vasile (14.II.1958, Căciulești, j. Neamț), critic literar, eseist. Este fiul Mariei Spiridon (n. Pâslariu), muncitoare, și al lui Constantin Spiridon, pompier. Cursurile primare le-a urmat la Verșești și Căciulești, județul Neamț (1965-1973), apoi a absolvit Liceul Industrial de Chimie din Piatra Neamț (1978) și Facultatea de Limba și Literatura Română, secția franceză-română, a Universității din București (1989). Până în 1991 a activat ca profesor la o școală din Piatra Neamț, ulterior devenind cadru didactic la Facultatea de Litere a Universității din Bacău, unde predă istoria literaturii române contemporane și un curs de studii culturale. Între 1996 și 1999 funcționează ca lector de limba și literatura română la Universitatea din Bordeaux. În 2003 își susține doctoratul la Universitatea din București, cu teza *Viziune cosmologică în lirica lui Nichita Stănescu*. Debutează în 1989, la „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, cu eseu *Heliotropul soarelui negru la Eminescu și Nerval*, și editorial cu volumul *Cuprinderi*, apărut în 1993. În două rânduri, în anii 1990-1996 și din 2000, este titularul rubricii de cronică literară la „Ateneu”. Note critice, articole și studii mai semnează în „*Luceafărul*”, „*Familia*”, „*Poesis*”, „*Caiete critice*”, „*Vatra*”, „*România literară*”, „*Viața românească*”, „*Antiteze*”, „*Contemporanul*” ș.a. I s-a decernat Premiul pentru critică al revistei „*Luceafărul*” (1992).

S. adoptă în *Cuprinderi* un demers de tip eclectic, desfășurând exerciții de lectură în registre diferite, preponderent fiind cel eseistic și analitic pe marginea unor subiecte extrase din interpretarea clasicii, din domeniul teoriei literare și din acela al literaturii universale ori din aparițiile editoriale la zi. Scrierile clasice sunt abordate din perspectiva unor concepte ale teoriei și criticii actuale, urmărindu-se identificările miturilor și arhetipurilor recurente. Bunăoară, lectura *Proveștii lui Harap Alb* de Ion Creangă se face pe baza teoriei arhetipurilor și a alchimiei, iar motivul *Ondinei* eminesciene este apropiat de mitul creației. Pastelurilor lui Vasile Alecsandri li se valorifică semnificațiile date de „calorismul” extremelor nord-sud (ger-căldură), de diferențierile între parnasianismul pastelurilor hibernale și impresionismul celorlalte, punându-se în evidență imagismul descriptiv relaționat cu natura afectivă a poetului. Și „conștiința simbolică” bacoviană îi relevă criticului contrastul dintre imaginar și text, ordonarea rostirii lirice prin ritm și rimă trădând alienarea ființei poetice. **S.** nu aglomerează discursul critic cu pedante disecări de text, ci doar înlesnește o „cuprindere” a operelor cu ajutorul „figurilor”, detectate folosindu-se îndeosebi de teoria literară

franceză postbelică. Interesat mai ales de condiția scripturală, el se mișcă dezinvolt printre concepte și citate și își distribuie eseurile oarecum tematic în jurul discuțiilor ce țin de starea creatoare. Astfel, memorialistica este văzută, în contextul anilor '90 ai secolului al XX-lea, ca o formă de ieșire din criză a demersului literar românesc. Recitirea textelor se face prin succesive mutări de perspectivă, susținute de o argumentație convingătoare. Dar, într-un studiu precum *Metafora simbolică*, ceea ce lipsește este tocmai exemplificarea cu texte care să dea sevă teoriei, deși eseistul evită divagația sau zăbovirea în ipotetic. Materialul analitic și bibliografic din teza de doctorat este dublu valorizat, prin strategia recombinației capitolelor, în monografia *Nichita Stănescu și în Viziunile „învingătorului de profesie” Nichita (Cosmicitate în lirica stănesciană)*, ambele apărute în 2003. Cu un limbaj prețios și o hermeneutică ostentativă, **S.** pare să aibă în atenție, mai mult decât anterior, exercițiul diversității metodelor de interpretare - de la decriptarea, în linia Bachelard - Durand, a simbolurilor imaginarului până la fenomenologie, fără să omită referiri la alchimie, cosmologie, ontologie etc. -, și nu o nouă lectură de ansamblu a operei. Pe de altă parte, criticul dialoghează polemic cu detractorii lui Nichita Stănescu, încearcă să explice mecanismele „clasicizării premature” și ale „mitizării” poetului ori deplânge aviditatea acestuia în a-și irosi timpul în singura politică profesată, aceea a amicițiilor.

SCRIERI: *Cuprinderi*, București, 1993; *Nichita Stănescu*, Brașov, 2003; *Viziunile „învingătorului de profesie” Nichita (Cosmicitate în lirica stănesciană)*, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Anton Horvath, „*Cuprinderi*”, ST, 1993, 12; Ioana Bot, *Schimbare de voce*, TR, 1994, 10; Dan Silviu Boerescu, *Modelul Eugen Simion*, LCF, 1994, 13; Emil Manu, „*Cuprinderi*” critice, VR, 1995, 3-4; Prangati, *Dicț. oamenilor din Neamț*, 228; Lefter, *Scriit. rom.* '80-'90, III, 154-156; Petras, *Panorama*, 589; Constantin Călin, *Critică și atletism*, ATN, 2003, 10; Cristian Măgură, *Din nou despre Nichita*, RL, 2003, 41; Constantin Trandafir, *O monografie Nichita Stănescu*, „*Porto-Franco*”, 2003, 10-12. I. D.

SPIRIDONICĂ, V.[asile] (12.VIII.1909, Cristești, j. Iași - 12.II.1988, București), poet, prozator și publicist. Este fiul Ilenei și al lui Gheorghe Spiridonică, țărani. Studiile liceale le face la Fălticeni și București, iar pe cele universitare la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași. Debutează în 1928, cu o poezie, la ziarul „*Orașul nostru*” din Iași, iar în volum în 1935 cu *Oglinzi de vis*, dedicat lui Mircea Eliade. În 1933 se stabilește la Brașov, ca funcționar CFR, având mai târziu și alte ocupații: inspector în Ministerul Comunicațiilor, subdirector al Oficiului de Presă, inspector al teatrelor (1942-1946). Desfășoară concomitent o rodnică activitate literară, colaborând cu versuri, proză, eseu, cronici la numeroase publicații din țară, implicându-se în editarea unor reviste. În 1933-1934 e în redacție la „*Buletinul CFR*”, iar în martie 1936 înființează și conduce „*Front literar*”, revistă de orientare modernistă, deschisă mai ales scriitorilor tineri, ce apare până în martie 1939 și pe care o susține cu eforturi

materiale deosebite. În perioada mai 1941-aprilie 1943 este secretar de redacție al revistei de poezie „Claviaturi”. La „Curentul”, „Ardealul”, „Tribuna” și „Tribuna literară” a fost redactor. Mai publică, semnând uneori cu pseudonimele Dan Sil Varu, V. S. Maximilian, Styx, V. Nichifor, Toma Răcoare ș.a., în „Convorbiri literare”, „Curentul literar”, „Cuvântul liber”, „Frize”, „Jurnalul literar”, „Pagini basarabene”, „Pământul”, „Prepoem”, „România literară”, „Șantier”, „Universul literar”, „Zodiac” ș.a. După război, tot la Brașov, face parte din inițiatorii grupării Scriitorii din Țara Bârsei. În 1946 se mută la București, dar activitatea sa literară intră într-un con de umbră până în anii '60, când reîncepe să scrie, sporadic, la „Astra”, „Manuscriptum”, „Ramuri”, „România literară”, „Steaua”, „Tomis”, „Tribuna” și i se editează volumul de proză *Idoli cu mască* (1982).

Versurile lui **S.**, incluse în *Oglinzi de vis* și în *Mări de fum* (1938), trec de la note suprarealiste spre clasicism, având ca teme predilecte viața în uzină, acceptată cu resemnare, nostalgia vremii aurorale, desprinderea de copilărie și de locurile natale, atmosfera melancolică a peisajului citadin etc. De asemenea, în nuvele și povestiri acțiunea e plasată, cu implicații constante în psihologia eroilor, în medii muncitorești sau intelectuale. Din romanul *Feroviarii*, needitat în volum, au apărut fragmente în diverse publicații interbelice.

SCRIERI: *Oglinzi de vis*, Călărași, 1935; *Mări de fum*, Brașov, 1938; *Idoli cu mască*, Iași, 1982.

Repere bibliografice: Dimitrie Danciu, „*Mări de fum*”, „*Ardealul*”, 1938, 115; Octav Șuluțiu, *Provincia literară*, „*Front literar*”, 1938, 2-3; Manu, *Reviste*, 202; Ilea, *Mărturisirile*, 59-61, 303; Nae Antonescu, „*Idoli cu mască*”, *AST*, 1982, 9; Radu Ciobanu, „*Idoli cu mască*”, *T*, 1983, 1; Lucian Valea, „*Idoli cu mască*”, *ATN*, 1983, 10; Nicolae Scurtu, *Un solitar și un mare timid*, *RL*, 1988, 8; Vasile Gionea, *Oameni pentru care mi-a bătut inima*, Ploiești, 1990, 208-209; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 316-317.

L. D.

SPIRIDUȘ, periodic apărut la București, săptămânal, de la 23 iunie la 14 iulie 1859. Plecând de la „*Țânțarul*”, revistă pe care o redacta împreună cu C. A. Rosetti, și înainte de a înființa, la 23 iulie 1859, „*Nichipercea*”, N. T. Orășanu scoate de unul singur, vreme de câteva săptămâni, prima sa gazetă satirică. În ofensivă contra guvernului și a grupărilor liberale care îl sprijineau, **S.** face front comun cu „*Țânțarul*”, combătând, de asemenea, pe „boieri”, adică pe retrograzi și conservatori, precum și puterile străine care încercau să se amestece în afacerile interne ale Principatelor Unite. Orășanu avea de acum un stil; modelul său este, în parte, Pierre-Jean de Béranger, din care traduce, dar se inspiră și din tradiția satirică autohtonă. O pornire către violența de limbaj există în proza și versurile din **S.**, deși nu cu amploarea din scrisul său de mai târziu. După doar patru numere gazeta va fi suspendată de autorități. *R. Z.*

SPIRITUL VREMI, publicație apărută la Băneasa-Teleorman, neregulat, din noiembrie 1934 până în ianuarie 1937, cu subtitlul „*Revistă politico-socială, economică*”. Director:

Lucian Bıldırescu. În articolul-program se afirmă că scopul revistei, ce se vrea „democrată în adevăratul sens al cuvântului”, „liberă și independentă”, este „încercarea formării unui curent de opinie”, care este, de fapt, unul prosocialist, cu orientare prosovietică. Fiecare număr conține asemenea articole: *Școala Răsăritului* (Lucian Bıldırescu), *Istoria socialistă a Teleormanului*, *Falansterul de la moșia Scăeni* (Nicolae Deleanu), *Social-democrația și țărănimia*, *Socializare agricolă*, *Perspectivile socialismului în țările agrare* (Lothar Rădăceanu), *Finanțarea agriculturii* ș.a. (Constantin Titel Petrescu), *Însemnările unui fost socialist* (Ioan Georgescu Stoășe). Sporadic apar rubricile „*Literatura sovietică*” (unde intră un fragment din proza Verei Inber) și „*Religia sovietică*”. Se publică versuri de Octavian Goga, George Voevidca, Al. Iacobescu, Eugen Constant, Const. Salcia, Scarlat Callimachi, Petre Frânculescu ș.a., proză de Neagu Rădulescu, Ștefan Ivanovici-Terențiu, Alice Gabrielescu, Ion Pas, Lucian Bıldırescu (*O excursie pe Marea Mediterană*). În sumar sunt incluse și traduceri din autori precum Anatole France, Carl Sandburg, Ernst Toller, Pearl Buck, Magdaleine Marx ș.a., iar Lucian Bıldırescu scrie despre Anatole France și Mihail Șolohov. O apreciere deosebită îi este acordată lui Panait Istrati într-un articol semnat de Petre Bellu și de C. Nedelescu-Zlotești, acesta din urmă prezent, ca și directorul gazetei, cu numeroase intervenții publicistice. „*Cronica literară*” e susținută de Florea Călin. Alte rubrici: „*Comentarii-fapte-evenimente*”, „*Cronica politică*”, „*Însemnări și comentarii*”, „*Polemici*”, „*Arena publicațiilor*”. *L. Cr.*

SPOIALĂ, Vasile (3.IX.1935, Bistrița - 7.VIII.1993, Oradea), prozator și traducător. Este fiul Anei (n. Paraschiv) și al lui Theodor Spoyală, medic. Învață la Bistrița, Beiuș și Oradea, unde va absolvi în 1953 Liceul „Emanuil Gojdu”. Se înscrie la Facultatea de Medicină din Cluj, dar în 1957 își întrerupe studiile și lucrează un an ca maseur într-un dispensar clujean. Din 1959 este student al Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai”, încheiată în 1963. Va fi profesor de limba română la Miercurea Nirajului, metodist la Casa Regională a Creației Populare din Târgu Mureș și Oradea, iar din 1968 redactor la „*Familia*”. Debutează cu versuri la „*Tribuna*”, în 1957. Mai colaborează la „*Scrișul bănățean*” („*Orizont*”), „*Steaua*”, „*Utunk*”, „*Gazeta literară*”, „*Lucefărul*” ș.a. Va traduce din Stefan George, Bertolt Brecht și din poezia germană din România, iar printr-un intermediar german, va da o versiune la *Kyoto sau Tinerii îndrăgostiți din străvechiul oraș imperial* de Yasunari Kawabata.

Deși cuprinde texte inegale valoric, singurul volum al lui **S.**, culegerea de povestiri și nuvele *Ploaia de atunci*, apărută în 1967, reușește să contureze profilul unui prozator nu lipsit de interes. Ca mulți scriitori ai promoțiilor '60-'70 din secolul trecut, el cultivă personajul „sucitului” și motivul general al lumii pe dos, dar nu într-o narațiune cu derivații fantastice, ci într-una aflată în contiguitate cu literatura absurdului. Formula folosită este elipsa, privilegiind notația seacă de tip

comportamentist, actele bizare ale personajelor și lăsând suspendată motivația lor obscură. Cel mai bine îi reușește lui **S.** surprinderea cu o placiditate trucată a dramelor care izbutesc să întrerupă circuitul sufletesc monoton al unor inși mecanizați, aplatizați de viața de provincie. Astfel, în povestirea *Într-un oraș*, cea mai realizată, gestul simbolic al unui tată care recuperează rămășițele fiului său căzut pe front este prezentat ca actul unui dement abulic. Atmosfera cenușie a târgului de provincie se recompune prin alipirea de instantanee fără legătură între ele, oamenii nu au identitate, veștile par a se transmite sincopat, haotic. Tragicul situației este accentuat de adoptarea tonalității indifferente, apatice, **S.** configurând o atmosferă de plictis și stereotipii și izbutind să creeze un personaj – tatăl, ins cu mintea obnubilată, pe de o parte, de abstracte idealuri eroice, iar pe de alta, de inerția existenței cotidiene. Mai puțin percutante, din cauza tonului pedant-moralizator, sunt câteva schițe care mizează pe comicul absurdului (*Un om ca mine și un câine ca Pip*, *Cum a vândut Mache sufletul măgarului lui Silvestru Găman*). Maniera e adecvată totuși când, sub acoperișul tragicomediei absurde, mocnesc reacții violente ale subconștientului, ca în povestirea *Cum a spart un cizmar vioara lui Paraschiv și s-a preschimbat în cățel*.

SCRIERI: *Ploaia de atunci*, București, 1967. **Traduceri:** Yasunari Kawabata, *Kyoto sau Tinerii îndrăgostiți din străvechiul oraș imperial*, București, 1970, *Țara zăpezilor*, București, 1995; Franz Werfel, *Povestiri din două lumi*, București, 1971.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Proza scurtă*, CNT, 1967, 11; Z.S. [Zaharia Sângeorzan], „*Ploaia de atunci*”, CRC, 1967, 15; Valeriu Cristea, „*Ploaia de atunci*”, AFT, 1967, 17; Magdalena Popescu, „*Ploaia de atunci*”, GL, 1967, 17; Constantin Novac, „*Ploaia de atunci*”, TMS, 1967, 4; Dumitru Chirilă, „*Ploaia de atunci*”, „*Crișana*”, 1967, 152; Gheorghe Grigurcu, „*Ploaia de atunci*”, F, 1967, 4; Ion Arieșanu, *Trei debuturi*, O, 1967, 6; Mincu, *Critice*, I, 199–200; Beke, *Fără interpret*, 560, 570; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 317–319. O. S.

SPRE IDEAL, publicație apărută la București, săptămânal, de la 3 octombrie 1904 la 2 ianuarie 1905, cu subtitlul „Mică revistă pentru literatură, știință și artă”. În primul număr redacția precizează: „Ceea ce dorim, însă, e ca revista noastră să poată deveni o cărtică populară, menită a procura publicului cititor și tineretului idealist o distracțiune plăcută, dezvoltându-i totodată și cunoștințele literare, științifice și artistice”. Sunt incluse în sumar versuri de H. Coșoi, Lazăr Spiridon Bădescu (sub pseudonimul Delacăscioare), Al. Gherghel, Const. Nutzescu, M. Rusu, I. Apostolescu, G. Tutoveanu, Constantin Muche, Leontin Iliescu și proză de Artur Gorovei (nuvela *Bilet de bal*), G. T. Niculescu-Varone, D. Ionescu-Morel, Ioan M. Russu. În ultimul număr este semnalată vizita la redacție a lui Badea Cârțan. Cronica plastică, consacrată unei expoziții a lui Ștefan Popescu, este semnată cu pseudonimul P. Lucullus. P. C.

SPRE ZIUĂ, revistă apărută la București, săptămânal, de la 11 martie până la 29 aprilie 1923, având subtitlul „Politică–lite-

ratură–artă”. Redactor: F. Aderca. Programul, prezentat în articolul *Prima verba*, vorbește despre o literatură sincronă cu spiritul european, idee argumentată ambițios: „intenția noastră este să interesăm și pe marii scriitori europeni ai celorlalte neamuri”. În sumar intră rubrici de poezie, proză, „Teatrale”, „Clepsidra cu venin”, „Însemnări–fapte–idei–oameni”, dar se publică mai ales interviuri, într-o rubrică realizată de F. Aderca, intitulată „De vorbă cu...”. Astfel, sunt consemnate dialoguri cu Liviu Rebreanu, Ion Minulescu, Corneliu Moldovanu, E. Lovinescu, Victor Eftimiu, Al. T. Stamatiad, Mihail Sadoveanu, G. Ibrăileanu ș.a., câteva constituind punct de plecare pentru paginile din cartea *Mărturia unei generații*. Cu versuri sunt prezenți Sanda Movilă, Vladimir Streinu, Camil Baltazar, Mihail Celarianu, F. Aderca, Emil Dorian, Hortensia Papadat-Bengescu, G. Bacovia, George Silviu, Perpessicius, iar la sectorul proză pot fi întâlnite numele lui G. Brăescu, Aurel Savela, Ion Călugăru, cel al Sandei Movilă. Cronica literară este susținută de Perpessicius, la rubrica „În tinda unei registraturi”, și de F. Aderca, iar eseistica de B. Fundoianu, F. Aderca, Perpessicius, în timp ce cronicile muzicale sunt semnate de Marcel Gheorghiu. Aici Camil Petrescu dă un fragment din piesa *Act venețian*. Se fac transpuneri din Giovanni Pascoli (traducător: G. Cifarelli), Giosuè Carducci, Théodore de Banville, Gabriele D'Annunzio și se prezintă scrieri de Ernest Renan, John Ruskin, Théodore de Banville, Walt Whitman. Unele note de la „Clepsidra cu venin” sunt scrise de F. Aderca, ubicuul redactor al revistei, sub pseudonimul Ghiță Pristanda. M. Pp.

SPUHN, Herta (5.I.1933, Cernăuți), traducătoare. Este fiica Karlei (n. Goldstein) și a lui Adolf Spuhn, arhitect. În 1946 părăsește orașul natal și se stabilește, împreună cu părinții, prin opțiunea de cetățenie a acestora, la Bacău. Urmează aici Liceul Teoretic de Fete (1947–1951), apoi la București Facultatea de Filologie, secția română (1951–1955). Va funcționa ca redactor la Editura Tineretului (1955–1969), unde se ocupă cu precădere de literatura SF, în sectorul condus de Ion Hobana, iar după reorganizarea sistemului, din 1969, la Editura Albatros, până la pensionarea survenită în decembrie 1988. Are în atribuții editarea scriitorilor germani din România, în original și în românește, precum și apariția unor versiuni germane ale clasicii români în colecția „Cele mai frumoase poezii”. Își face debutul la „Ateneu”, în 1965, cu un articol despre literatura SF, iar editorial în 1972, cu traducerea în germană a povestirii *Ciudatele migrații* de Victor Kernbach, inclusă în antologia de proză SF românească *Planet im Raum*, editată la Berlin. E prezentă în „Rumänische Rundschau” cu versiuni la scrierile unor prozatori români contemporani, printre care Petru Popescu și Paul Georgescu, iar din 2001 în „Lettre internationale” cu transpuneri din memorialistică și din texte eseistice contemporane. A prefațat sau comentat scrieri de Heinrich von Kleist, Hermann Sudermann ș.a. Mai folosește pseudonimul Maria Spacu.

Deși începe să publice relativ târziu, apropiindu-se cu precauție de text, cu o anume meticulozitate, care nu lasă nici un aspect neelucidat indiferent de natura acestuia, **S.** se remarcă îndeosebi prin versiunea la o carte a lui Gustav René Hocke, *Manierismul în literatură*, scriere dificilă, nedreptățită de cenzură în 1977, la prima ediție românească, restituită însă integral în 1998. Preocuparea pentru nuanțe, recrearea atmosferei psihologice sau de epocă, echivalarea subtilităților stilistice și decodarea mecanismelor narative se întrevăd și în traduceri din proza germană contemporană, printre care se numără și cele din Bernhard Schlink.

Traduceri: Victor Kernbach, *Die seltsamen Wanderungen*, în *Planet im Raum. Wissenschaftlich-phantastische Erzählungen aus Rumänien*, Berlin, 1972; Rudolf Kurtz, *Expresionism și film*, în Petre Rado, *Labirintul umbrelor. Expresionismul în cinema*, București, 1975; Gustav René Hocke, *Manierismul în literatură*, București, 1977; ed. pref. Nicolae Balotă, București, 1998; Martin Bocian, *Dicționar enciclopedic de personaje biblice*, pref. trad., București, 1996 (în colaborare cu Gabriela Danțiș); Carola Stern, *Isadora Duncan & Serghei Esenin*, postfața trad., București, 2003; Bernhard Schlink, *Eoadări din iubire*, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Manierismul în literatură*, LCF, 1977, 43, 44, 46. M. In.

STAHL, Henric (Henri) (29.IV.1877, București - 18.II.1942, București), prozator. Este fiul Irinei și al lui Joseph Stahl, pedagog din Bavaria, care, adus de prințul Știrbei pe la 1850, întemeiază la București un pension și alcătuiește un dicționar german-român, precum și manuale de limba franceză. Absolvent al Liceului „D. Cantemir” din capitală (1893), **S.** urmează cursurile Facultății de Drept, fără a-și încheia studiile odată cu colegii săi de an, cauza fiind interesul tot mai mare pentru stenografie, în care inovează, ajungând la un sistem propriu. Pentru a-l verifica și a-l face cunoscut, pleacă în Franța, unde se și căsătorește. Acolo i se naște, în 1900, și primul copil, viitoarea romancieră Henriette Yvonne Stahl, cel de-al doilea, Henri H. Stahl, ilustru sociolog peste decenii, venind pe lume după un an, la București. În 1901 debutează la „Moftul român”, cu sceneta *Furtună conjugală*, iscălită Stahl. Tot atunci se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, licența luându-și-o în istorie, probabil în 1907. Între timp intrase în corpul stenografilor de la Parlament, al cărui subdirector va deveni în 1919. Scoate revista „Stenograful” (1906-1907), unde înserează și pertinente caracterizări ale oamenilor politici ai vremii, plecând de la discursurile rostite în Camere, dar și de la înscrisurile lor. Se ocupă de problemele stenografiei, abordând și domenii limitrofe, precum expertiza documentelor olografe, grafologia, paleografia și arheologia. Profesor la Școala Superioară de Război și la alte școli militare, ține cursuri despre metodele de scriere rapidă, despre „cum se vorbește”, precum și despre istoria Țărilor Românești ori despre cea universală. Concomitent, face loc și preocupărilor publicistico-literare. Însemnări de călătorie, schițe, „reportaje” având în centrul lor monumente și zone bucureștene mai puțin cunoscute îi apar în „Revista politică și literară”, „Lupta”

(Budapesta), „Neamul românesc”, „Neamul românesc literar”, „Ramuri”, „Drum drept”, „Cosinzeana”, „Drapelul” (Lugoj), „Convorbiri literare”, „Lumina literară” ș.a. Majoritatea textelor sunt strânse în volumele *Bucureștii ce se duc* (1910), *De la manevre și alte schițe vesele* (1912), *Macabre și viceversa* (1915). În 1913 „Ziarul călătorilor și al științelor populare” începe să îi publice „romanul astronomic” *Un român în Lună*, ce va fi tipărit în 1914. Participant la campania din Bulgaria și, cu gradul de căpitan, la prima conflagrație mondială, în timpul căreia este rănit, **S.** va transpune experiența în cărțile *Spion* (1925; Premiul Editurii Cartea Românească) și *Cu Parlamentul în URSS* (1916-1918) (1941). „Expert judiciar” în probleme de scriere, profesor la Școala Superioară de Arhivistică și Paleografie (1925-1940), mai dă la iveală, pe lângă manuale de franceză și engleză, ghidul turistic *Covasna* (1924), lucrarea *Grafologia și expertizele în scrieri. Anonimul - falsul* (1926; Premiul Academiei Române), volumul *Schițe parlamentare* (1932), un *Manual de paleografie slavo-română* (1936, în colaborare cu Damian P. Bogdan) și *Roma văzută - fără Baedeker - de un bucureștean în 1938* (1939). În ultimele două decenii de viață colaborează sporadic și la periodice precum „Bucovina”, „Gazeta de Transilvania”, „Adevărul literar și artistic”, „Gazeta municipală”, „Cuget clar”, „Evenimentul zilei” ș.a.

Prima carte a lui **S.**, *Bucureștii ce se duc*, năzuiește să perpetueze în memoria colectivă monumente dărâmate sau pe cale de a fi dărâmate, dar și „fizionomia” de la începutul secolului al XX-lea a unor cartiere bucureștene. Demersul pornește atât din spiritul pozitivist al vremii, cât și dintr-o înclinație romantică, manifestată prin pietatea față de trecut și prin gustul pitorescului. În acest sens, descrierea monumentelor ascultă, fără pedanterie, canonul scientist, în timp ce imaginea orașului rezultă din tablouri cu virtuți evocatoare. Darurile autorului, mai cu seamă spiritul de observație, exersat în sesizarea laturilor comice, se întrevăd îndeosebi în zugrăvirea aglomerațiilor urbane - băile, șoseaua, „paradisul slujnicilor”, Calea Văcărești, sălile de întruniri politice. Profund înduioșat când evocă urmele de odinioară, cu un umor indulgent față de reminiscențele unei civilizații specifice, **S.** e ironic și sarcastic cu politicienii și edilii indiferenți față de tradiție, preocupați doar de imitarea Occidentului. Puțin întrebuițată aici, înzestrarea de portretist a autorului se reliefează în galeria de crochiuri din *Schițe parlamentare*. Sunt de reținut, de asemenea, cele aproape două sute cincizeci de „caracterizări” cuprinse în lucrarea *Grafologia...*, întrucâtva „mecanice” (G. Călinescu), de o exactitate adeseori greu de controlat, dar mai totdeauna coerente, verosimile. Și în celelalte volume sunt cuprinse texte ce focalizează lucrurile demne de văzut din diverse zone și orașe românești sau străine, precum și întâmplări vesele la care autorul a fost martor - un „tren mortuar” așteptat la Râmnicu Vâlcea, episoade „de la manevre” ori „de la mobilizare”. Cu o compoziție de „schiță veselă”, într-un registru mai mult sau mai puțin impersonal, dar nutrite de o experiență biografică, uneori deloc comună, sunt și multe pagini din volumul *Spion* ori din povestirea *Cu Parlamentul în URSS*. Urmându-l pe

Victor Anestin, **S.** abordează și epica de anticipație. În *Lămuriri*, text așezat în fruntea „romanului astronomic” pe care îl compune, își mărturisește intenția de a da noțiuni științifice folositoare, îndeosebi de astronomie, „într-o formă literară cât mai îngrijită” și „fără aberațiunile de imaginație în căutarea senzaționalului ale imitatorilor lui E. A. Poe”. Dacă noțiunile transmise cititorilor sunt relativ neînsemnate, dacă latura SF e de o naivitate patentă, în schimb acuratețea stilului, ritmica povestirii, coerența psihologică a personajului fac din *Un român în Lună* „primul nostru roman clasic SF” (Florin Manolescu).

SCRIERI: *Bucureștii ce se duc*, Vălenii de Munte, 1910; ed. București, 1935; *De la manevre și alte schițe vesele*, Vălenii de Munte, 1912; *Un român în Lună*, București, 1914; ed. pref. I. M. Ștefan, București, 1966; *Macabre și viceversa*, Craiova, 1915; *Covasna*, București, 1924; *Spion*, București, [1925]; *Grafologia și expertizele în scrieri. Anonimul - falsul*, București, [1926]; *Schițe parlamentare*, București, [1932]; *Manual de paleografie slavo-română* (în colaborare cu Damian P. Bogdan), București, 1936; *Roma văzută - fără Baedeker - de un bucureștean în 1938*, București, 1939; *Cu Parlamentul în URSS (1916-1918)*, București, [1941]; *13 schițe vesele*, București, f.a.

Repere bibliografice: N. Iorga, *O carte despre București*, NRL, 1911, 2; Petre Locusteanu, „*Bucureștii ce se duc*”, „*Viitorul*”, 1911, 1 243; Izabela Sadoveanu, „*Bucureștii ce se duc*”, VR, 1911, 9; N. Iorga, *O nouă carte a d-lui H. Stahl*, NRL, 1912, 2; T.U., „*De la manevre și alte schițe vesele*”, CL, 1912, 1; R. F., „*De la manevre și alte schițe vesele*”, VR, 1912, 2; S. B. [S. Bornemisa], „*Bucureștii ce se duc*”, „*De la manevre și alte schițe vesele*”, CZ, 1912, 26; [Victor Anestin], „*Un român în Lună*”, „*Ziarul călătorilor și al științelor populare*”, 1913, 31; I. S. [Ion Simionescu], „*Un român în Lună*”, „*Revista științifică «V. Adamachi»*”, 1914, 4; Rd. S., „*Un român în Lună*”, VR, 1915, 1-3; D. Tomescu, *Valoarea amănuntului. Cu prilejul cărții d-lui H. Stahl „Macabre și viceversa”*, „*Drum drept*”, 1915, 43; Albert, *Ex libris*, UVR, 1915, 47; I. Gr. Opreșan, „*Spion*”, „*Răsăritul*”, 1925, 39-40; Perpessicius, *Opere*, V, 367-368, XII, 236-237, 294-295; Ralea, *Scrieri*, II, 434-435, VII, 266-267; Cezar Petrescu, *Pe marginea unui tratat de grafologie*, CU, 1926, 443; I. Știon, *O carte de amintiri politice: „Schițe parlamentare”*, „*Calendarul*”, 1932, 123; B. Iova [Ion Vineal], „*Schițe parlamentare*”, FCL, 1932, 445; Ion Clopoțel, „*Schițe parlamentare*”, SDM, 1932, 8-10; Călinescu, *Cronici*, II, 16-17; Predescu, *Encicl.*, 800; A.S. [Aurelian Sacerdoțeanu], *Henri Stahl*, „*Hrisovul*”, 1942, 224-225; Mircea Opreță, „*Un român în Lună*”, TR, 1966, 21; Cristina Felea, *Un început*, ECH, 1979, 7; Manolescu, *Literatura SF*, 230-233; Dorin-Liviu Bățfoi, *București, orașul dispărut*, RL, 2003, 34; Opreță, *Anticipația*, 40-44, 465-466.

V. D.

STAHL, Henriette Yvonne (9.I.1900, Saint-Avold, Franța - 25.V.1984, București), prozatoare și traducătoare. Este fiica Alexandrinei Blanche Boeueve, profesoară, și a lui Henri Stahl, profesor și literat; sociologii Henri H. Stahl și Șerban Voinea sunt frații ei (cel de-al doilea doar prin mamă). Venită în țară în 1901, **S.** va face cursul primar și liceul în particular, iar între 1921 și 1925 va urma Conservatorul de Artă Dramatică din București, la clasa lui Ioan I. Livescu. Debutează cu poeme în proză la „*Flacăra*”, în 1921. În 1924 participă la un concurs de proză al ziarului „*Dimineața*”, unde prezintă romanul *Voica*. Recomandat de G. Ibrăileanu, apare în „*Viața românească*”,

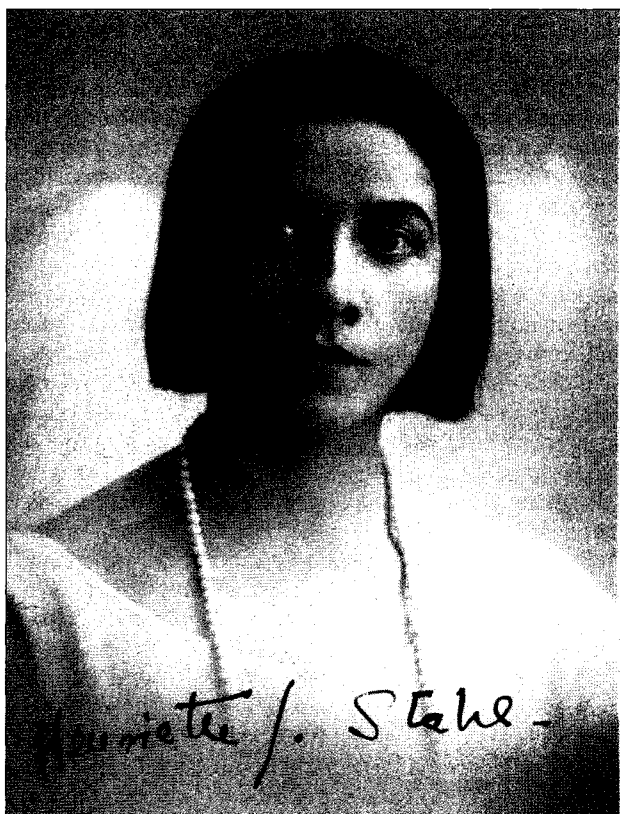
fiind întâmpinat favorabil și de N. Iorga. La propunerea lui Ibrăileanu, romanul, editat în volum tot în 1924, obține Premiul Societății Scriitorilor Români, iar Iosif Igiroșianu îl traduce în franțuzește. În 1931 scriitoarea se căsătorește cu Ion Vineal. După paisprezece ani divorțează; devine, în 1952, soția lui Petru Dumitriu. Este și autoarea unui roman redactat în limba franceză, *Le Témoin de l'éternité* (1975), precum și a numeroase traduceri (Eugène Sue, Marcel Brion, André Maurois, John Galsworthy, I. S. Turgheniev, Emily Brontë, Rabindranath Tagore ș.a.). În 1981 i s-a decernat Premiul special al Uniunii Scriitorilor.

Pe drept cuvânt prețuit de critică, romanul *Voica* - mai propriu spus, o „schiță de roman”, cum precizează Pompiliu Constantinescu - e cronică a unei familii țărănești dintr-un sat situat la confluența Neajlovului cu Argeșul, pe locul celui în care **S.** fusese găzduită în 1918. Aceleași cu ale gazdelor de atunci sunt și numele personajelor centrale. Meritul esențial al cărții e realismul necruțător. Prezentând fapte cotidiene în ordinea succesiunii lor, cu obiectivitatea unei camere de luat vederi, naratoarea dezvăluie un mod de viață primitiv până la sălbăticie, crâncen, abrutizant. Sătenii nu numai că nu au nimic din puritatea morală a țăranilor sămănătoriști, dar sunt răi, cruzi până la ferocitate, suflete dure, insensibile, neîncercate de milă, dominate de instincte. Unicul mobil al comportamentului lor e calculul economic. *Voica*, protagonista romanului, nu îi

poate dăruii moștenitori lui Dumitru, dar el are, la București, un băiat, rezultat dintr-o aventură în timpul războiului cu o „figancă”, pe care vrea să îl integreze familiei. Nevasta rezistă, dar acceptă în cele din urmă, condiționându-și acordul de trecerea pe numele ei a două pogoane. Altfel, bărbatul ar putea să o alunge oricând. Dumitru refuză, sub cuvânt că, dacă i-ar satisface pretenția, femeia, independentă material, nu ar mai avea grijă de copil. De aici, tot timpul, certuri și bătăi. Dumitru o bate pe Voica întocmai ca Ion, personajul lui Liviu Rebreanu, pe Ana. Își bate și soacra, atunci când nevasta îi fuge la ea. La rândul ei, Voica, întoarsă acasă și gășind în rol de gospodină o cumnată, îi administrează acesteia o bătaie de pomină. Nu e singura situație în care dovedește o duritate de fier, o voință ce o plasează în galeria celor mai aprige femei din literatura română. Făcând o fixație pentru petecul de pământ râvnit, se luptă pentru obținerea lui cu o patimă demențială. Setea atavică de pământ nu îi atrofiază, totuși, cu desăvârșire instinctul maternității și, auzindu-se numită „mamă”, îngrijește copilul lui Dumitru ca și cum ar fi al ei. La cea de-a doua reeditare, în 1966, romanul se dublează. **S.** cedează conjuncturii ideologice a momentului și găsește cu cale să facă din Ion, fiul lui Dumitru, un „om nou”. Înapoiat din război cu idei revoluționare, el acționează ca factor al transformării din temelii a satului. Voica, mama adoptivă, i se opune cu obstinație, pentru că nu concepe să se despartă de pământul abia dobândit prin moartea soțului. E obligată, totuși, să o facă. Procesul mutației sufletești nu e nicicum plauzibil, însă traiectul acestuia până la deznodământul convențional evoluează în cadre veridice. Cu a doua carte, conlegerea de nuvele *Mătușa Matilda* (1931), prozatoarea trece din lumea satului în spațiul citadin și interesul ei se deplasează de la social la psihologic. Centrul de greutate al narațiunilor e dat de dramele și procesele interioare ale unor personaje, mai cu seamă feminine. În nuvela titulară, o adolescentă, privind fotografii din tinerețe ale mătușii sale și citind, în pod, scrisori ale celor doi soți pe care femeia îi avusese, primul decedat în închisoare, se minunează cum putuse cel de-al doilea să o bată adeseori și se întreabă, confuză, pe cine bătuse: pe bătrâna ruinată sau pe tânăra fermecătoare din poză, pentru că acum cele două imagini refuză să se suprapună. Dacă psihologia fetei înduioșează prin candoare, cea a bătrânei învederează deprimant ravagiile vârstei. Chestionată asupra celor doi soți, mătușa Matilda nu e în stare să îi deosebească. Personajul central al nuvelei *La bătălia de la Port Arthur*, Evridichi, sora grecului care ține cărciuma astfel botezată, o fetișcană prostituată, „greșește” și rămâne însărcinată. Alungată, reprimată după un timp, împreună cu seducătorul devenit soț și cu odrasla lor, biata Evridichi, ori de câte ori apare singură, e întâmpinată de copii cu strigăte în cor: „Domnișoara Ridiche a făcut un Ridic”. O experiență bizară e cea parcursă de o pictoriță, Olga, protagonistă din *Table d'hôte*, fascinată, ca toate femeile tinere din pensiunea berlineză în care locuiește, de un colocatar enigmatic. Acesta îi propune, într-o seară, să devină mama adoptivă a băiatului său, născut de o soție de care a divorțat, fata urmând să primească drept compensație o mare colecție

de bijuterii. Dar Olga află că insul e arestat și că bijuteriile îi fuseseră confiscate. Nu reușește să îl mai vadă. Află însă, cu timpul, că a fost eliberat, întrucât bijuteriile îi aparțineau realmente și că băiatul i-a murit. Zbuciumările pictoriței sunt transcrise convingător, enigma bărbatului necunoscut e întreținută, cu un meșteșug subtil, de prelungirea suspansului. În *Nu poate fi...* personajul principal e un bărbat. Îndrăgostit nebuneste, în a treia noapte de Crăciun, de iubita prietenului la care petrec, el se străduiește cu exasperare, dar fără succes, să o cucerească. În cele din urmă, o ucide: nu e clar dacă în mod real sau numai în cuget, dat fiind că fluxul narativ e un melanj indiscernabil de realitate, vis și halucinație. A treia carte a scriitoarei, romanul *Steaua robilor* (1934), apologetic recenzat de Mihail Sebastian, judecat aspru de G. Călinescu, mărturisește frecventarea lui Dostoievski. Protagonista, Maria Maneanu, e o femeie insațiabilă erotic. Dezamăgită de primul iubit, Alexandru Velescu (Sașa), care, influențat de mama lui, nu o cere în căsătorie, cedează, în scârbă, logodnicului surorii ei, un individ plat, apoi unui pictor, pe care, de asemenea, nu îl iubește. Se mărită cu el, pentru a descoperi, abia ca soție, că e vulgar, mediocru și pe deasupra îi este și infidel. Divorțează, încearcă să se sinucidă, e salvată de un admirator neagreat, doctorul Panu, dar nu e deloc sigur că, prin el, va obține mult jinduia fericire statornică. Erosul e văzut aici ca o forță irațională a naturii. Principala realizare a romancierei rămâne *Între zi și noapte* (1941), cel mai substanțial, mai adânc dostoievskian dintre romanele ei: exemplificare tulburătoare a fatalității unor determinisme interioare decise de factori abisali. Ana Stavri, o adolescentă, elevă, se simte, într-o zi de primăvară a anului 1916, la dentist, irezistibil atrasă de altă pacientă cam de vârsta ei, de o frumusețe stranie. Abordând-o, află că se numește Zoe Mihalcea Vrânceanu și că este și ea liceană, dar cu studiile întrerupte. Decide să învețe împreună. Prima vizită a Anei îi prilejuiește romancierei o descriere de ambianță vrednică de o pictură balzaciană călinescianizată. Locuința din pod a Hangerlioaiței, în *Scrinul negru*, nu e mai bizară decât cea a familiei Mihalcea Vrânceanu. Proprietari de zeci de imobile rentabile, nu numai din București, părinții Zoi locuiesc într-o casă ciudată, o clădire asimetrică, întunecoasă, pe ale cărei scări și culoare ar fi posibilă apariția în orice clipă a unor stafii. Și, de altminteri, chiar se ivesc ființe ce par să fie arătări din altă lume. Nu duhuri, ci făpturi teratologice. Pe o treaptă a scării de la intrare șade un zdrahon fioros, de fapt un oligofren care, asumându-și funcția de cerber, îi spune fetei să îl sărute, ca preț al permisiei de a intra. La etaj o ia în primire o femeie obeză, cu buze groase, cu ochi enormi, congestionati, cu părul vâlvoi, vulgară, agresivă, cu limbaj de rânduș. E ca în basmele în care feți-frumoși sau cosânzene ajung în bârloguri de zmei. Ana ajunge și într-un pod labirintic imens, depozit de mobile și felurite obiecte vechi, dărăpănate, acoperite de praf – spațiu de coșmar. În infernul casei părintești Zoe pare un înger captiv, demonizat. Cei doi monștri întâlniți de Ana, unul masculin, altul feminin, sunt fratele și mama Zoi. Liantul întregii materii romanesti este afinitatea misterioasă care sudează sufletele fetelor. Toată lumea o consiliază, de la

inceput, pe Ana să se despartă de Zoe, dar ea nu își poate concepe altfel existența. Iubită cu fervoare de un depravat inteligent, personaj de tip matein care năzuiește să se purifice prin această relație, îi propune bărbatului o căsătorie de formă, la al cărei adăpost să se poată consacra total Zoei, exclusiv în virtutea unei incoruptibile afecțiuni sufletești. Hotărârea e potențată, probabil, de sensibilitatea Anei la tragic, fiindcă destinul tragic dimensionează viața prietenei sale. Destin trasat de o traumă a copilăriei: propriul tată o violase pe Zoe și același părinte denaturat va face, cu complicitatea nu mai puțin abjectei sale soții, ca fiica lor să fie închisă, timp de doi ani, în balamuc, la München. Anormală erotic, de pe urma traumei suferite, Zoe devine treptat o epavă umană: nu își încheie cursul liceal, abandonează familia, locuind la o rudă, apoi, într-un chioșc, se droghează. Ana își face o unică preocupare din demersurile riscante de a-i procura, pe ascuns, morfină. Cu toate că era fiică a unor oameni bogați, Zoe ajunge, spre a se putea întreține, să cânte la pian într-un restaurant de cartier și până la urmă moare sordid. Ducându-se în căutarea unui medic profesor, Ana vede scheletul Zoei într-o sală de cursuri. Roman psihologic, *Între zi și noapte* include tragedia unui blestem pecetluit de destin. Ana Stavri devine personajul feminin central și în *Pontiful* (1972), și în *Drum de foc* (1981). În *Pontiful* ea traversează, la maturitate, experiența pustuitoare a unei iubiri tot atât de irațională precum cea din adolescență, strănită însă de un bărbat. Asistând la conferința unui

psihiatru cu faimă incipientă de taumaturg, Ana e atât de fascinată, încât dorința de a fi cu el îi mobilizează toate resursele sufletești. Puterea ei de a iubi, cumplit zdruncinată de pierderea soțului mult mai tânăr, care își luase o altă femeie (generos, continuă, totuși, să o întrețină pe Ana în lux), resuscită incendiar și, identificând în doctorul Ara Surenian pe un presupus iubit din vieți anterioare, i se devotează ca o preoteasă păgână zeului adorat. O motivație cât de cât rațională a acestei sclavii sentimentale liber asumate lipsește. În afara profesiei, medicul e un *ins terre-à-terre*. Departe de a fi atractivă, înfățișarea lui e mai curând repugnantă, comportamentul se dovedește primitiv, uneori de-a dreptul grobian, iar caracterul - dubios. Ana vede în Ara un avatar al perechii ei ideale eterne, o reîncarnare a Marelui Preot, a Pontifului, cunoscut undeva în Africa, ori a Marelui Vrajitor din Tibet, și crede că, neputându-se uni în trecutele lor vieți, aveau să devină soți în cea de acum, cu șanse de a accede, prin iubire, la absolut. Cu o nevastă în America, Ara își exercită nestingherit calitatea de amant, obținută spontan, iar în privința căsătoriei o duce pe Ana cu vorba. Tot romanul e rememorarea dintr-o perspectivă feminină fantasmagorică a unei aventuri amoroase cu aspecte patologice. Puterea miraculoasă a medicului, prin care Ana Stavri spera să își recapete darul pierdut de a scrie, explică fascinația, nu și nedomolita, bolnăvicioasă atracție sexuală. Dezamăgitoare literar e semnificația limitată a supliciilor sufletești ale Anei, cu efecte fiziologice dezastruoase, dar ducând la o succesiune banală de certuri și împăcări, separări „definitive” și recuperăriperate. Inundat de eseism, *Drum de foc* dezvăluie experiența conjugală a Anei Stavri cu alt soț, Filip Nazarie, anterioară cu un deceniu celei din *Pontiful*, nu fără evocarea primei căsătorii, cea cu Ion, ori deconspirarea căsătorii amorurii paralele, „cazualitate”. Dar personajul care resuscită mai mult interesul e rabinul Emanuel Reich, cabalist și, asemenea Pontifului, taumaturg, smuls sacralității la care năzuiește, coborât în erosul profan de o femeie fatală, Verona. Mult diluat prin inserții speculative, romanul rămâne inferior și celui anterior, *Lena, fata lui Anghel Mărgărit* (1977), care rezistă doar prin câteva episoade izbutite, teza speranței oferite de „viața nouă” de după 1944 fiind de un conformism strident. Dintre celelalte cărți, *Marea bucurie* (1947), meritorie prin pictura de mediu (o pensiune berlineză) și schițarea unui portret de personaj balzacian (Luisa Schulze, patroana pensiunii), e precară prin irelevanța situațiilor erotice și inconsistența speculațiilor misticoide. *Fratele meu, omul* (1965), roman înfățișând dezagrearea lumii burgheze în condițiile socialismului, dar dezavantajat de complicarea narației prin acte și evoluții cu iz senzational, conține pagini de observație pertinente și mai ales de investigație psihologică lucidă, scriitoarea surprinzând fără trac manifestări de imoralism gidian și traume psihice de tip dostoevskian. *Nu mă călca pe umbră* (1969), cu subtitlul „fragmente din memoriile lui Onofrei, scrise de el însuși, deși din pudoare, la persoana a treia, de altcineva”, amuză prin relatarea devenirilor uluitoare ale unui personaj proteic. Un volum de poeme publicat în 1970, *Orizont, linie severă* (1940-1967), păstrează doar un interes psihologic și bibliografic.

Prima carte a d-rei Stahl, Voica, dovedea un simț precis al observației, o luciditate de obicei neobișnuită la un debutant și mai ales la o scriitoare. Calități prețioase, pe care le-am remarcat la timp. Un al doilea volum, de astă dată de nuvele, intitulat Mătușa Matilda, pe lângă o admirabilă schiță, La bătălia de la Port Arthur, unde realismul lucid al scriitoarei a realizat o mică dramă de familie, aducea câteva bucăți de o nouă factură, cu vădite preocupări pentru proza analistă. Era și aci prezentă luciditatea sa obișnuită, dar ne aflam de fapt în fața unei căutări de sine. Adevărata afirmare, fără oscilări și aproape fără rezerve, a d-rei Stahl o găsim în romanul Steaua robilor, carte de nemiloasă, de extrem de lucidă analiză a unei experiențe umane – evident din domeniul iubirii.

POMPILIU CONSTANTINESCU

SCRIERI: Voica, București, 1924; ed. București, 1957; ed. București, 1966; Mătușa Matilda, cu un portret de Lucia Dem. Bălăcescu, București, 1931; Steaua robilor, București, 1934; ed. București, 1979; Între zi și noapte, București, 1941; ed. pref. I. Negoitescu, București, 1968; ed. îngr. și pref. Valeriu Râpeanu, București, 1999; Marea bucurie, București, 1947; ed. București, 1970; Fratele meu, omul, București, 1965; Mătușa Matilda, București, 1967; Nu mă călca pe umbră, București, 1969; Orizont, linie severă (1940–1967), București, 1970; Pontiful, București, 1972; Le Témoin de l'éternité, Paris, 1975; ed. (Martorul eternității), pref. Jean Herbert, tr. Viorica D. Ciorbagiu, București, 1995; Lena, fata lui Anghel Mărgărit, București, 1977; Mătușa Matilda, București, 1977; Drum de foc, București, 1981. **Traduceri:** Eugène Sue, Misterele Parisului, București, 1942; Marcel Brion, Laurențiu Magnificul, București, 1943; Paul Brunton, India secretă, București, 1946; ed. București, 1991; André Maurois, Drămuitorul de suflute, București, 1946; John Galsworthy, Forsyte Saga, I–III, București, 1958–1959; ed. I–III, București, 1963; Comedia modernă, I–III, pref. Ion Ianoși, București, 1962–1964; Ivan Turgheniev, Opere, IX, București, 1958 (în colaborare cu Miron Tarasov); Emily Brontë, La răscruce de vânturi, pref. Ana Cartianu, București, 1959; Rabindranath Tagore, Gora, București, 1965; Shikibu Murasaki, Genji, București, 1969.

Repere bibliografice: Ibrăileanu, Opere, III, 298–300; Constantinescu, Scrieri, IV, 606–620; Lovinescu, Ist. lit. rom. cont., IV, 160–161; Sadoveanu, Cărți, II, 30–38; Alexandrescu, Confesiuni, 30–34; Perpessiciu, Opere, V, 31–35, VII, 84–85, IX, 304–307, XII, 259; Aderca, Contribuții, II, 350; Sebastian, Eseuri, 290–294; Cioculescu, Aspecte, 303–304; Papadima, Creatorii, 359–361; Lovinescu, Ist. lit. rom. cont., 310–311; Călinescu, Ist. lit. (1941), 658, Ist. lit. (1982), 742; Nicolae Manolescu, Profilul unei prozatoare, CNT, 1966, 15; Negoitescu, Scriitori, 290–295; Piru, Panorama, 310–313; Valeriu Cristea, „Nu mă călca pe umbră”, RL, 1969, 14; Negoitescu, Însemnări, 113–123; Liviu Călin, Portrete și opinii literare, București, 1972, 196–199; Crohmălniceanu, Literatură, I (1972), 429–432; Constantin, A doua carte, 240–242; Corbea-Florescu, Biografii, I, 204–210; Boris Buzilă, Mărturii în amurg, Cluj-Napoca, 1974, 193–198; Balotă, Universul, 93–98; Protopopescu, Romanul, 270–271; Dorin Tudoran, Biografia debuturilor, București, 1978, 59–74; Dana Dumitriu, Un roman patetic, RL, 1981, 38; Craia, Fețele, 165–167; Al. Raicu, Autografe, București, 1983, 196–204; Cosma, Romanul, I, 285–286; Cristian Moraru, „Adâncul” și „culmea”, RL, 1989, 11; Henriette Yvonne Stahl, RRI, III, 486–487, passim; Negoitescu, Ist. lit., I, 254–256; Zaharia-Filipaș, Retorică, 75–95; Liana Cozea, Prozatoare ale literaturii române moderne, Oradea, 1994, 212–254; Mihaela Cristea, Despre realitatea iluziei. De vorbă cu Henriette Yvonne Stahl, București, 1996; Daniel Cristea-Enache, Povara și răsplata lucidității, ALA, 1997,

358; Teodor Vărgolici, Confesiunile Henriettei Yvonne Stahl, ALA, 1997, 390; Popa, Ist. lit., I, 278–279; Dicț. scriit. rom., IV, 319–322; Paul Silvestru, Carte de citire, București, 2002, 31–33; Dicț. analitic, IV, 418–420. D. Mc.

STAMATE, Mihail D. (1.XI.1895, Târgu Neamț – 7.V.1978, București), poet și prozator. Este fiul Elenei (n. Possa) și al lui Dimitrie Stamate, funcționar. Va absolvi în 1916 Școala Normală „Vasile Lupu” din Iași. Participă la războiul din 1916–1918, apoi este învățător în diferite localități nemțene. În 1939 se transferă la București, unde va fi o vreme și inspector școlar județean, iar după 1948 inspector general în Ministerul Învățământului, până la pensionare, în 1955. Câteva culegeri de texte sunt strict legate de școală – *Izvorul tămăduirii* (1942), *Școala și formarea caracterului* (1944) – ori au o intenție de moralizare mai largă, prin reflecții asupra vieții sociale – *Inscripții pe frontispiciul unui secol...* (1935). Debutează cu versuri în 1913, la revista „Telegrama” (Brăila), ulterior fiind prezent cu poezii și proză în „Duminică (literară)”, „Școlarii”, „România de mâine”, „Săptămâna războiului”, „Luceafărul literar și critic” și în alte câteva zeci de publicații. La „Săptămâna” (Târgu Neamț, 1934–1935) scrie număr de număr articole politice. În 1915, când îi apare primul opuscul de versuri, *E ceasul din urmă* (semnat Marie de Remmy), edita și conducea la Brăila revista literară „Zări senine”. A mai făcut parte din comitetele de redacție ale periodicelor „Zori de zi”, „Petrodava”, „Apostolul”, „Glasul poporului”, semnând și cu pseudonimele M. S. Cyrus, Mihai/Natalia Ramură, Stamillo ș.a.

S. este un autor modest, sensibil la suferința umană, mărturisind că iubește deopotrivă frumusețea morală și splendoarea naturii. Cu sufletul luminat de „razele divinității”, de „sclipirile din univers”, versificatorul vrea să se lase cuprins de „ideea desăvârșirii” și să o „plămădească-n vers”. Considerându-se predestinat să caute idealul „în frumusețe și toată fericirea-n poezie”, el încearcă transpunerea trăirilor în plachetele *Tăcere* (1916), *Murmur de izvoare...* (1931), *Spre lumină* (1932), *Pe altarele patriei ard candelii...* (1942), *Litanii de seară...* (1946), unde versurile se grupează în cicluri tematice. Credința și patriotismul constituie fundamentul inițial, dar, în fapt, se purcede la declamații filosofarde ca într-un poem masiv, *Omul și creațiunea sa*, care repovestește geneza, vorbește despre omul creat la hotarul dintre lumină și întuneric, încorporând atât scânteia divină, cât „și-a răului esență”, spre veșnica lui nefericire. Poetul va oscila, de aceea, între îngroșarea tușelor negre ale existenței – ciclurile *Din durerile vieții*, *Scânteii prin noapte*, *Stâlpi de piatră*, *Ironii sentimentale*, *Sbucium sufletesc* – și alegerea unor imagini „luminoase” – cer, alb, stări sufletești diafane, idei morale înalte, patriotism, trecut glorios, flori, păsări etc., ca în ciclurile *Eroilor neamului*, *Reînvierei istorice*, *Patriei*, *Strămoșilor*, *Pasteluri*, *Tablouri fără ramă*. În spațiul celest e plasată și „zeița visurilor”, iubita eterică, văzută ca o apariție miraculoasă. Nuclee și formulări convenționale sunt risipite într-o masă de textualizări improprie și confuze, într-un limbaj sărac, cu construcții uzate sau plate. După două cărți

insignifiante de proză scurtă: *Din vremuri depărtate...* (1918), *Virtuți strămoșești* („legende și istorisiri morale”, 1934), **S.** trece la roman. *Moartea locotenentului Fulga* (I-II, 1937) încearcă o reconstituire parțială a întâmplărilor din perioada august 1916–august 1917. Pe fondul reacției generale de entuziasm, la intrarea României în război, apar și unele situații contrastante – suferința femeilor, manevrele celor care voiau să scape de front etc. Protagonistului, care ar simboliza comportamentul exemplar în acest moment istoric, i se opune, maniehist, un antierou. Deși câteva scene de luptă sunt bine prinse, în general se vorbește mult, fără rost. *Păcatul domniței Irina* (roman publicat parțial în 1937), *Ramuri de stejar* (teatru școlar, 1937), *Cântecul mamei* (povestiri pentru copii, 1943), dar și sute de pagini rămase în manuscris completează imaginea unui autor plin de osârdie, dar fără vocație.

SCRIERI: *E ceasul din urmă*, Iași, 1915; *Tăcere*, pref. V. Demetrius, Iași, 1916; *Din vremuri depărtate...*, Siliștea-Neamț, 1918; *Murmur de izvoare...*, Târgu Neamț, 1931; *Spre lumină*, Târgu Neamț, 1932; *Virtuți strămoșești*, Piatra Neamț, 1934; *Inscripții pe frontispiciul unui secol...*, Piatra Neamț, 1935; *Ramuri de stejar*, Târgu Neamț, 1937; *Păcatul domniței Irina*, I, București, 1937; *Moartea locotenentului Fulga*, I-II, Piatra Neamț, 1937; ed. București, 1946; *Pe altarele patriei ard candelile...*, București, 1942; ed. (*Inscripții pe morminte*), București, 1947; *Cântecul mamei*, București, 1943; *Litanii de seară...*, București, 1946; *Calea Victoriei...*, București, [1948].

Repere bibliografice: Paul Popescu [Constantin Crișan], „*Murmur de izvoare...*”, „Orientări” (Moinești), 1932, 4; Stanciu Stoian, „*Murmur de izvoare...*”, „Școala și viața”, 1932, 4-6; Paul Popescu [Constantin Crișan], „*Spre lumină*”, „Orientări”, 1932, 8; Elena Graur, „*Spre lumină*”, „Luceafărul literar și critic”, 1937, 6; Stelian Popescu-Segarcea, „*Spre lumină*”, „Progresul”, 1938, 56; N. Graur, „*Ramuri de stejar*”, „Luceafărul literar și critic”, 1938, 2; George D. Râncu, „*Moartea locotenentului Fulga*”, „Chemarea” (Iași), 1938, 189; Stelian Popescu-Segarcea, „*Moartea locotenentului Fulga*”, „Progresul”, 1939, 65; Paul Popescu [Constantin Crișan], „*Moartea locotenentului Fulga*”, „*Ramuri de stejar*”, „Orientări”, 1940, 10; Emil Nistru, „*Pe altarele patriei ard candelile...*”, „Slova noastră”, 1941, 1; Const. Gh. Popescu, „*Pe altarele patriei ard candelile...*”, „Îndrumătorul nostru”, 1942, 1-2; *Scrisoare de la Elena Stamate*, 1980, ADLTR, S-57; *Scrisoare de la Mihail D. Haviș*, 1980, ADLTR, H-14. C. T.

STAMATI, Constantin (Costache) (1786, Huși sau Iași – 12.IX.1869, Ocnița–Hotin), poet și traducător. Nepot de frate al mitropolitului Iacov Stamati, tatăl lui **S.**, paharnicul Toma, căsătorit cu Smaranda, s-a stabilit în 1812 cu familia la Chișinău. **S.** învață la Iași (probabil la Academia Domnească) și ocupă unele slujbe în cancelaria vistieriei Moldovei, apoi este funcționar în administrația rusească a Basarabiei, cavalier, din 1826, al ordinului „Sf. Ana”. Era un bun cunoscător al limbilor franceză, rusă și greacă, cu lecturi din clasici și romantici. L-a întâlnit în 1821 pe Pușkin, exilat o vreme la Chișinău. P. Svinin, unul din apropiații poetului rus V. A. Jukovski, i-a fost sfătuitor. Era prieten (și rudă) cu Alexandru Hâjdeu, avea legături cu Gh. Asachi, Nicolae Dimachi, Costache Conachi și Mihail Kogălniceanu. Câteva poezii îi apar „deșărutului din Moldova” în revistele și almanahurile vremii: „Albina românească”, „Dacia

literară” (unde a inaugurat rubrica de poezie), „Almanah pentru români”, „Foiletonul Zimbrului”, de sub tipar ieșindu-i volumele *Povestea povestelor* (1843) și *Muza românească. Compuneri originale și imitații din autorii Europei* (1868). În 1866, când se constituie Societatea Literară Română, viitoarea Academie Română, **S.** va fi numit membru activ. Bolnav, se retrage în anul următor, în 1870 fiind declarat membru onorific. Scriitorul Constantin Stamati-Ciurea a fost fiul său.

S. scria dintr-un imbold patriotic („întorc talentul vechei mele patrii”) și credea cu înșuflețire în ridicarea și luminarea neamului prin literatură. Creația originală autohtonă, dar și popularizarea „autorilor Europei” prin tălmăciri – pe care le voia „mai aproape de simțirile românilor” – duc, după **S.**, la același țel. El vedea în „limba rustică a vechilor români”, în folclor și în trecutul istoric un reazem al idealului național și făcea critica boierimii ultraliberale, franțuzite. Începe prin a traduce, în 1808, din Florian (*Galateea*, rămasă în manuscris), apoi încearcă versiuni, care nu s-au păstrat, din Racine (*Fedra*) și Voltaire, ca mai târziu să transpună din romanticii apuseni și ruși, uneori chiar fără a indica autorul, adaptând liber sau localizând. În *Fiica lui Deceval și Armin cântărețul* (după *Harfa eoliană* a lui V. A. Jukovski) iubirea nefericită dintre Minvana și „cântărețul de soi, înjosit” are ca decor o Dacie legendară; *Păgânul și fiicele sale*, localizare a poemului *Gromoboi* al aceluiași poet rus, cu puternice pasaje de descriție în nota fantasticului tenebros, păstrează multe din inflexiunile byroniene ale originalului; *Le Sylphe* al lui Victor Hugo este tratat în spiritul credințelor autohtone (*Zburătorul la zăbră*). Primul traducător român din Alfred de Vigny este **S.**, care, fără a pierde nota grațioasă a originalului, a dat o versiune reușită pentru *Le Bain d'une dame romaine*, plasând-o într-un cadru moldovenesc (*Scăldătoarea unei cucoane române*). În culegerea *Muza românească* intră traduceri din Lamartine, Hugo, o „melodie irlandeză” de Thomas Moore (sub titlul *Luntrea pe uscat*), o transpunere a unui poem al lui Pușkin, *Prizonierul din Caucaz*, și *Lauda lui Dumnezeu*, versiune la *Oda* lui Derjavin, ce fusese tradusă și de Costache Negruzzi, cât și poezii din Lermontov, numeroase fabule, după I. A. Krâlov și I. I. Hemnițer. **S.** a imitat într-un dialog o satiră a polonezului Ignacy Krasicki, folosită și de Gh. Asachi în *Sofia la modă*, în timp ce *Pompoasa audiență la Satana a miniștrilor guvernământului din iad* este o adaptare după *Satira universală* de Osip Senkowski. Cele câteva poezii originale ale lui **S.** nu sunt, firește, lipsite de ecouri ale lecturilor sale. Gh. Asachi îl influențează în direcția ocazională și patriotică (*Imnul lăutei românești*, *Sentinela taberii de la Copou la 1834*), Pușkin în balada *Dragoș*, iar Ariosto, cu *Orlando furioso*, în unele episoade din *Povestea povestelor*, intitulată și *Eroul Ciubăr-Vodă. Fabula fabulelor vechi populare sau Rolando furios moldovenesc*. Nota personală apare în povestire, căci **S.** este un poet epic cu un dezvoltat simț al fabulosului și arhaicului. „Povestea” și descriția, mai ales tablourile fantastice, întunecate, cu un aer de vechime și legendă, dar și cele feerice vor da măsura talentului său, care nu e numai frust și naiv („sălbăticită” muză de care vorbea cel ce se intitula „autor popular”), ci are deschideri către revelație și mit. Astfel,

Dragoș, eroul baladei alegorice cu același nume, porneste în căutarea tricociului Vronța, care i-a răpit-o pe frumoasa Dochia (întruchipând „scumpa noastră țară Daco-România”). Prin noaptea și furtuna potrivnice, el ajunge la poarta unei cetăți luminate de vâpăi vinete, rău prevestitoare, asistă la sarabanda duhurilor – sugerată auditiv cu o artă superioară chiar lui D. Bolintineanu – și îl înfruntă pe Vronța, apariție de un relief teratologic deosebit, obținut printr-un fel de confuzie voită a regnurilor („A lui cătătură, ca cometul noaptea, / Platoșa pe dânsul, platoșa și coiful / Erau învâscute de mucegai verde / Iar pletele, barba sta țapăn ca stuhul”). Reprezentativă pentru scriitor este *Povestea povestelor*, încercare de a fixa în epopee (cu multe episoade și apariții de basm, iar altele avându-și punctul de plecare în Ariosto) întemeierea Moldovei, prin împlinirea ursitei lui Bogdan, cel plecat în căutarea Cosânzenei. Bogdan este fiul lui Ciubăr-Vodă, simbol, după Vasile Lovinescu, al Monarhului ascuns, un *restaurator mundi*, iar Ileana este văzută – ca în poema eminesciană *Miron și frumoasa fără corp* – drept latura nepieritoare, sacră, pe care omul este chemat să o descopere în sine. Amănuntul pitoresc sau burlesc, ineditul unor imagini, de viziune terifiantă, inițiativă ori arătând deșertăciunea lumii („stahia” la pod, „genia”, farmecele țigăncii, dracul Benga, șirul de călăreți mistuiți de nisip, Bogdan vrăjit și făcut „muieratic”), ca și umorul de esență populară, asimilarea unor procedee ale poeziei și basmului popular, folosirea fondului folcloric de credințe și superstiții, limbajul neaș, savuros, exploatarea adecvată a câtorva

neologisme compun imaginea unui poet căruia nu îi lipsesc individualitatea, originalitatea. **S.** este unul din primii scriitori români care a utilizat posibilitățile oferite de fructificarea cultă a folclorului: „Să descopăr uzurile și eresurile poporului”. Și, cu toate că nu l-a citat în *Epigonii*, se pare că Eminescu i-a cunoscut scrierile. Câteva satire (*Dialogul unui holtei cu un boiernaș avut, însoțit cu o cucoană de înalt neam, Cum era educația nobililor români în secolul trecut, când domnea fanarioții în țară*) sunt de fapt mici comedii („dialoguri”), bazate pe observația și pictura de moravuri, în manieră clasică, urmărind să surprindă „demoralizația poporului român”. Rezistent față de modă, poetul credea în viabilitatea tradiției ca normă de viață și oferea contemporanilor modelul ideal al epocii de glorie a Moldovei lui Ștefan cel Mare, criticând decăderea morală a boierimii din vremea sa. Pe urmele lui Asachi și înainte de Eminescu, el evoca mitul dacic (*Geniul vechi al românilor și românii de azi*). Deși legat de epoca premergătoare generației pașoptiste prin tendința moralizatoare și elemente clasiciste, **S.** se alătură generației „Daciei literare” în elogiul înălțat patriei și trecutului eroic, prezent în poezie și în câteva articole (*Suceava și Alessandru cel Bun în secolul al XV, Domnul Moldovei, marele Ștefan al VI și bravul său hatman Arbore*), ca și în critica latinismului (*Științi filologice și istorice*), dar, mai ales, în accentul pus pe sensul patriotic al literaturii.

SCRIERI: *Povestea povestelor*, Iași, 1843; *Muza românească. Compuneri originale și imitații din autorii Europei*, I, îngr. Theodor Codrescu, Iași, 1868; ed. Iași, 1896; ed. îngr. Ion Rotaru și Rodica Rotaru, introd. Ion Rotaru, București, 1967; *Poezii și proză*, îngr. și pref. G. Bogdan-Duică, București, 1906; *Ce pagube fac banii*, îngr. Petre V. Haneș, Chișinău, 1918; *Opere alese*, îngr. Isac Grecul, Chișinău, 1953; *Opere*, îngr. Vasile Ciocanu, Chișinău, 1975; *Scrieri*, îngr. și introd. Vasile Ciocanu, Chișinău, 1993. **Traduceri:** [Alphonse de Lamartine, Victor Hugo, Alfred de Vigny, Thomas Moore, V. A. Jukovski, G. R. Derjavin, A. S. Pușkin, M. I. Lermontov, I. A. Krâlov, I. I. Hemnițer, Ignacy Krasicki, Osip Senkowski], în *Muza românească*, București, 1967.

Repere bibliografice: B. P. Hasdeu, *Costache Stamate*, „Columna lui Traian”, 1870, 57, 60–61; Theodor D. Speranția, *Fabula în genere și fabuliștii români în specie*, București, 1892, 91–99; N. Iorga, *Un poet basarabean* – C. Stamati, „Sămănătorul”, 1906, 27; Apostolescu, *Infl. romant.*, 132–150; Al. Epure, *Influența fabulistului rus Krâlov asupra fabuliștilor noștri A. Donici și C. Stamati*, Iași, 1913; P. V. Haneș, *Scriitori basarabeni*, București, 1920, 192–253; Charles Drouhet, *Cavalerul Stamati*, VR, 1921, 11; I. Negrescu, *Influențe slave asupra fabulei românești*, II, Chișinău, 1925, 91–128; Eufrosina Dvoicenco, *Influența literaturii ruse asupra scriitorului C. Stamati*, RI, 1929, 7–9; Densusianu, *Lit. rom.*, II, 40–51; Artur Gorovei, *Contribuții la biografia lui Constantin Stamati*, AAR, memoriile secțiunii literare, t. V, 1930–1931; Eufrosina Dvoicenco, *Viața și opera lui C. Stamati*, București, 1933; Eufrosina Dvoicenco, *O satiră polonă imitată de Asachi și Stamati*, București, 1938; Eufrosina Dvoicenco, *Completări la „Viața și opera lui C. Stamati”*, PL, 1939, 4; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 229–232, *Ist. lit.* (1982), 242–245; G. Bezviconi, *Costache Stamati. Familia și contemporanii săi*, pref. Artur Gorovei, Iași, 1942; Bezviconi, *Profiluri*, 183–187, 211–212; Popovici, *Romant. rom.*, 444–446; Isac Grecul, *Constantin Stamati*, Chișinău, 1957; Cornea-Păcurariu, *Ist. lit.*, 388–394; *Ist. lit.*, II, 372–376; Cornea, *Originile, passim*; Piru, *Varia*, I, 61–63; Rotaru, *O ist.*, I, 142–146; Marin Beștelu, *Originalitatea poeziei lui C. Stamati*, AUC, II, 1973; Ileana

Verzea, *Byron și byronismul în literatura română*, București, 1977, 138-139; *Dicț. lit.* 1900, 804-805; Piru, *Ist. lit.*, 52-53; Vasile Ciocanu, *Constantin Stamati. Viața și opera*, Chișinău, 1981; Antoaneta Macovei, *Meditația lirică românească (1800-1850)*, București, 1982, 71-73, 155-159; *Scarlat, Ist. poeziei*, I, 337-339; Negoitescu, *Ist. lit.*, I, 13-14; Micu, *Scurtă ist.*, I, 156-158; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 36-40; Vasile Lovinescu, *Monarhul ascuns*, îngr. Alexandrina Lovinescu și Petru Bejan, pref. Ștefan S. Gorovei, Iași, 1999, 113-146; Vasile Ciocanu, *Contribuții istorico-literare*, București, 2001, 7-52; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 322-323. S. C.

STAMATI, Iacov (24.VI.1749 - 9.III.1803, Iași), cărturar. Ardelean din ținutul Bistriței, **S.** trece în Moldova pentru a se dedica vieții monahale. Călugărit, în 1765, la mănăstirea Neamț, este adus, în 1774, de mitropolitul Gavriil Callimachi la Iași ca protosinghel (administrator) al Mitropoliei. Cariera ecleziastică pare asigurată după alegerea sa, în 1782, ca episcop de Huși. Fidel turcilor în războiul ruso-austro-turc (1787-1791), sprijinit apoi de domnitorul Alexandru Moruzi, **S.** va fi noul mitropolit al Moldovei (1792-1803). Într-un raport asupra situației școlilor din Moldova **S.** avansează idei inspirate de „adâncul Montesquieu”, ca unul ce cunoștea bine limba franceză, ca și pe cea greacă. Fapt remarcabil pentru un cleric, el recomandă, din rațiuni practice, studiul „științelor” la Academia Domnească, pentru pregătirea inginerilor hotarnici. La Tipografia Mitropoliei, reorganizată prin grija sa, face lucrare de îndrumător al cărților imprimate. În 1794 adaugă la *Psaltirea prorocului și împărat David* o cronologie a domnitorilor moldoveni, *Însemnare de domnii Moldaviei*. Din îndemnul și cu cheltuiala mitropolitului s-au tipărit cărți didactice și scrierile lui Amfilohie Hotiniul (în 1795), după ce, în 1787, nepotul său Toma Stamati realizase o nouă traducere din *Cer nou* de Ioanichie Galeatovski. Cea mai importantă tipăritură prefațată și patronată de **S.** este *Critil și Andronius* (1794), traducere după romanul *El Criticón* de Baltasar Gracián y Morales, făcută, după un intermediar grecesc, de arhimandritul Gherasim de la Mitropolia din Iași. În prefață **S.** consideră această nouă formă de „divan”, ce amintește de Dimitrie Cantemir, o scriere simbolică, în care Critil semnifică judecata, în timp ce Andronius reprezintă bărbăția. Cucerit de Critil, care îi dezvoltă rațiunea, tânărul are revelația divinității. Tipărind cartea, **S.** împărtășea gustul epocii pentru romanul baroc, alegoric și satiric, ce relua tema inițierii unui ingenuu de către un înțelept.

Repere bibliografice: Melchisedec, *Chronica Hușilor și a Episcopiei de Roman*, București, I, 1874, 342-371; M. Mihăileanu, *Viața și activitatea mitropolitului Moldaviei și Sucevei Iacob II Stamate*, București, 1895; Iorga, *Ist. lit.* XVIII, II, 311-314; Al. I. Ciurea, *Iacov Stamati (1749-1803)*, Iași, 1946; Dușu, *Coordonate*, 219-220, 244-253; *Dicț. lit.* 1900, 805-806; Păcurariu, *Ist. Bis.*, II, 450-455, 462-463; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 410-411; Ursu, *Contribuții*, 278-283. A. Sm.

STAMATI, Teodor (1812 - 13.XII.1852, Iași), publicist și traducător. Fiu de preot, **S.** învață, între 1828 și 1832, la Gimnaziul Vasilian de la Trei Ierarhi, unde va fi, în anul următor, institutor. La Viena urmează, între 1834 și 1837, studii în științe și filosofie. Își dă doctoratul în filosofie în 1838 și călătorește în

Franța și Germania. Întors la Iași, **S.** va fi, prin pregătirea sa multilaterală, membru în Comitetul academic, desfășurând o bogată activitate didactică la Academia Mihăileană, ceea ce i-a adus, în 1843, rangul de paharnic. Între 1847 și 1850 ocupă postul de conservator al colecțiilor de la Societatea de Medici și Naturaliști, al cărei membru era. Își reia ulterior activitatea didactică, ca director al școlii de fete de la Sf. Spiridon și ca profesor de științele naturii la gimnaziul internat de băieți (1851-1852). A condus trupa românească de teatru din Iași, în stagiunea decembrie 1839-martie 1840. Reprezentațiile modeste, oferite în condițiile dificile ale vremii, au constituit obiectul unei polemici violente între **S.** (în „Albina românească”) și Mihail Kogălniceanu (în „Dacia literară”).

Pătruns de spiritul vremii și luându-l ca model pe Gh. Asachi, **S.** avea preocupări variate - profesor, autor de cursuri și manuale, om de știință și publicist -, fiind interesat totodată de literatură, teatru, folclor. Dintre preocupările literare, nesemnificative sunt poeziile ocazional-omagiale (dedicate lui Grigore Al. Ghica, Lascăr Rosetti), apărute în „Albina românească”, „Zimbrul”, „Jurnalul de Galați”. Povestirea *Un vis: cine de ce se teme nu scapă* („Foaie pentru minte, inimă și literatură”, 1849) este o satiră la adresa justiției corupte. Pentru repertoriul de teatru, traduce comedia *Nepotul răposat* de August von Kotzebue, reprezentată la Iași, în decembrie 1845. Buna cunoaștere a unor limbi străine stă la baza preocupărilor sale lexicografice. În 1833 tipărea *Abețedarul franțezo-românesc*, dând în precuvântare și informații autobiografice, mai târziu redactează *Vocabulariu de limba germană și română* (1852), bine primit, mai ales în Transilvania. **S.** a făcut parte din grupul de redactare a primului dicționar enciclopedic românesc, *Lexicon de conversație*, din care a apărut o fasciculă în 1842. Dar principala sa lucrare lexicografică rămâne *Disionăraș românesc de cuvinte tehnice și altele greu de înțeles* (1851), unde siguranța și simțul limbii se reflectă în ideile referitoare la adaptarea neologismelor. Definițiile date unor termeni (roman, romantic ș.a.) oferă indicii despre stadiul de început al teoriei literaturii la noi. Contribuția de folclorist a lui **S.** este o broșură din 1851, *Pepelea sau Trădiciuni năciunare românești*. Influențat de direcția pașoptistă, autorul consideră „tradițiile” drept mărturie pentru „întregul caracter al unui popor”. El modifică, în manieră cultă, povestirea populară despre Păcală, dând narațiunii un caracter biografic. Inserează alte importante elemente folclorice: credințe despre curcubeu, despre belciugari (ființe fantastice), jocuri de copii și cimilituri - **S.** dă aici prima colecție de acest gen în folcloristica românească -, obiceiuri de Crăciun și de Anul Nou.

Culegeri: *Pepelea sau Trădiciuni năciunare românești*, Iași, 1851.

Repere bibliografice: Urechia, *Ist. șc.*, I, 201, 245, 267, II, 52, 54, 292, 320; Massoff, *Teatr. rom.*, I, 238, 241, 545; Seche, *Schiță*, I, 36-38, 77, 86-87, 89-94, 96; Bârlea, *Ist. folc.*, 122-124; *Dicț. lit.* 1900, 806-807. A. Sm.

STAMATI-CIUREA, Constantin (4.V.1828, Chișinău - 22.II.1898, Caracuseni-Hotin), prozator, poet, autor dramatic și publicist. Este fiul Ecaterinei (fata căminarului Tudorache Ciurea) și al poetului Costache Stamati. Și-a făcut studiile

liceale și universitare la Paris, urmând cursuri de drept, filosofie și științele naturii. A fost secretar al ambasadelor rusești din Paris, Berlin, Londra. După 1854 va trăi retras la moșia sa, Caracușeni, unde dădea îngrijiri medicale țăranilor, se ocupa de pictură și fotografie, făcea studii de botanică și istorie, era interesat de agricultură și de astronomie (instalase chiar un observator meteorologic și astronomic pe moșie). Era un om de cultură, cu preocupări întinse și variate, științifice și literare. Coresponda cu Alexander von Humboldt și redacta în patru limbi, semnând Basarabeanu, Din Caracușeni, K.S.-Ciurea. Studiile *Despre Basarabia și cetățile ei vechi și Antichitatea Orheiului* au apărut, în 1848, în „Memoriile Societății de Istorie și Antichități” din Odessa, iar o *Schiță asupra puterii florei basarabene* i-a fost publicată în 1864. Alte articole au ca subiect religia, superstițiile (*Creștinătatea și mănăstirile din Basarabia, Privire asupra demonologiei*), dar și problema țărănească (*Câte ceva din existența țăranilor basarabeni și despre pauperism* ș.a., în „Buletinul regional basarabean”). Din 1863 a fost membru în Comitetul Basarabean de Statistică. Prima sa scriere literară, comedia *Cometa*, reia o temă a lui Costache Stamati și datează din 1853, an în care **S.-C.** traduce în rusește din Vasile Alecsandri (*Piatra din casă*), iar un volum de proză, *Amintiri*

despre o vânătoare în Basarabia, a apărut la Odessa, în 1854. **S.-C.** a scris mai întâi în rusește, pentru că „în toată Rusia nu există – spunea – o tipografie română”, dar operele sale – vodeviluri, farse, comedii: *Pariurile sau Femeia coace, iar dracul face și Creditorii*, prelucrări după V. Alecsandri, *Parvenitul, Mademoiselle Méphistophélès, Singurătatea unui holtei, Logodnicul superstițios sau Rotirea meselor*, drame: *Scotofil sau Victima pasiunii, Jocul sorții, Copiii condamnatului, Silven*, legende: *Zâna din Nipru, nuvele: Doamna brună, Omul enigmatic, Scene din viața provincială* ș.a. – nu au avut răsunet, deși, după apariția piesei *Moartea lui Lermontoff* (1885), a fost numit membru al unei societăți literare din Moscova. În limba germană i s-au tipărit la Viena, unde, din 1879, lucra, *Tamar. Trauerspiel in vier Aufzügen* (1880), iar la Cernăuți *Traum und Wirklichkeit* (1894). În prefața volumului *Răsunete din Basarabia*, din 1898, enumera și titluri în limba franceză. Gazetele „Le Danube” și „Neue Freie Presse” i-au comentat scrierile. **S.-C.** a tradus în românește cea mai mare parte a lucrărilor elaborate în limba rusă, aducându-le la forma definitivă. Împreună cu altele, concepute în graiul natal, le-a tipărit la Cernăuți cu ajutorul cuscrului său, Silvestru Morariu-Andrievici, străduindu-se, după pilda tatălui, să continue tradiția culturii românești în Bucovina („Eu cerai cu lira mea poetică să vorbesc limba patriei, să dezmiard acel odor scump, cum mama română mă dezmiarda...”). Regele Carol I i-a conferit, în 1895, Medalia „Bene Merenti”.

Parvenitismul social ori contradicția dintre generația vârstnicilor, apărători ai datinei, conducându-se după norma bunului-simț, și un tineret superficial, interesat numai de avere și de modă, sunt la **S.-C.** – ca la părintele său, Costache Stamati – ținta atacurilor în comedie (*Parvenitul, Un unchi și trei nepoate, Trei bunici și un nepot*). Farsa și vodevilul ridiculizează manii, absurditățile, metehne, cum ar fi snobismul (*Fricosul, Bacilul amorului, Cănoflul*). Cam silite și artificial demonstrative, situațiile nu sunt lipsite de încărcătură comică, de altfel ca și limbajul, când nu e prea căutat și când scriitorul reușește să intre în pielea personajelor sale. Numele sunt în mod evident alese ca să sugereze caractere. Temele, țintele ridicolului au putut fi văzute ca trepte ale unui „studiu dramatic” extins, dominat de o viziune a lumii în care „prădăciunea” și spectacolul ei sunt legea supremă (Mihai Cimpoi). La polul opus se află fatalitatea alienantă a pasiunii din drame și tragedii (*Magdalena păcătoasa, Răzbuirea unei nebune, Logodnica țarului*), susținută în planul construcției de contrastul și de situațiile limită specifice romantismului, dar minată de convenționalul constantei tendințe moralizatoare. Unele piese au fost interpretate la Cernăuți de Societatea „Armonia”. Povestirile din volumele *Trei suveniri* (1890), *Caleidoscop literar* (1895) și *Răsunete din Basarabia*, fantezii, amintiri, episoade din viața românilor basarabeni, sunt scrise într-un stil elegant și erudit. Autorul favorizează digresia cu trimiteri intertextuale, arătându-se mereu interesat de etnografie, istorie, religii, filosofie. *O vânătoare în Basarabia*, cu modele declarate în proza lui N. V. Gogol și I. S. Turgheniev, începe printr-o amănunțită descriere etnografică a regiunii. Astfel de intarsii informative sunt specifice lui **S.-C.**, apropiindu-l de proza lui Ion Ghica ori

de A. I. Odobescu, cel din *Pseudo-cynegeticos*. Scriitorul era, totodată, un descriptiv și un liric de suflu ossianic: lui îi reușește reconstituirea elementarului în cadre ale unei naturi sălbătice sau dezlănțuite. Iar viforul, lupii, singurătățile albe ale ținuturilor basarabene, buțile de catran arzând în fața curții boierești, pentru a alunga fiarele, compun tablouri ale melea-gurilor natale puternic evocatoare. În povestiri, pendulând între satiră și fascinanta căutare a idealului intangibil, **S.-C.** amestecă realitatea cu visul, legenda, imaginarul, în compoziții romantice asupra contradicției și misterului destinului omenesc. Demoniaci, nebuni, damnați, toți sunt fațete ale veacului, iar „omul enigmatic” – personajul său central, aflat într-o confruntare continuă cu suprarealul: odată cu ieșirea din timp (*O năplăire literară sau Fantasie*) sau prin cufundarea în zonele întunecate ale somnului și ale bolii (*În ajunul Anului Nou, Testamentul și memorialul unui nebun*), prin viziunea „corpului subtil” din magnetism, în metamorfozele karmice (*În vis și aievea*) sau chiar prin explorarea credințelor budiste (*Îngerul verde*). Ironică și fantezistă, *Istoria unui țăntar* (1891) obține efecte deosebite în parodiarea relațiilor umane prin atribuirea acestora unor insecte. Romanul *Insula Sagalin, țara misterioasă a exilaților* (1894) ține să atragă atenția atât asupra poeziei aspre a ținuturilor sălbătice ale Siberiei și Amurului, cât și asupra barbariei regimului autocratic țarist și să trezească milă pentru cei surghinuți, zugrăviți și în marea, și în ticăloșia lor. *Istoria fetei seduse de guvernator și a luptătorului politic exilat în Siberia* este construită anume pentru a ilustra ideile autorului. Numai că dialogurile forțate, lipsa de preocupare pentru psihologia personajelor, maniera aproape polițistă a narațiunii accentuează schematismul romanului. În ciuda numeroaselor naivități și stângăcii, **S.-C.** rămâne o figură interesantă de idealist.

SCRIERI: *Opuri dramatice*, I-II, Cernăuți, 1888-1893; *Magdalina păcătoasă*, Cernăuți, 1889; *Trei suveniri*, Cernăuți, 1890; *Istoria unui țăntar*, Cernăuți, 1891; *Contrabandistul*, Cernăuți, 1892; *Insula Sagalin, țara misterioasă a exilaților*, Cernăuți, 1894; *Caleidoscop literar*, Cernăuți, 1895; *Răsunete din Basarabia*, Cernăuți, 1898; *Opere*, îngr. și pref. Leonid Curuci și Vasile Ciocanu, Chișinău, 1978; *Zagadocinai celovec*, îngr. și pref. Vasile Ciocanu și Sava Pânzaru, Chișinău, 1991.

Repere bibliografice: Iacob Negruzzi, „*Opuri dramatice*”, AAR, partea administrativă, t. XI, 1888-1889; Mihai Teliman, *Constandin de Stamati-Ciurea*, Cernăuți, 1897; Eufrosina Dvoicenco, *Viața și opera lui C. Stamati*, București, 1933, 51-53; V. Șt. Ciobanu, *Un scriitor român din Basarabia: C. Stamati-Ciurea*, RFR, 1941, 8-9; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 568, *Ist. lit.* (1982), 640, 1012; G. Bezviconi, *Costache Stamati. Familia și contemporanii săi*, pref. Artur Gorovei, Iași, 1942, 81-100; Haneș, *Scriitorii*, 455-477; Bezviconi, *Profiluri*, 262-270; *Dict. lit.* 1900, 807-808; Gheorghe Bobănă, *Constantin Stamati-Ciurea*, Chișinău, 1983; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 57-60; Vasile Ciocanu, *Contribuții istorico-literare*, București, 2001, 243-254. S. C.

STAMATIAD, Al.[exandru] T. (9.V.1885, București - 1956, București), poet, prozator, publicist și traducător. Este fiul Mariei Stamatiade și al lui Theodor Pallady, locotenent colonel, un Ghica prin ramura maternă. Poetul era astfel văr cu pictorul

Theodor Pallady și cu actrița Lucia Sturdza Bulandra și frate al Alexandrinei Cantacuzino. Urmează la București Liceul „Matei Basarab” și Liceul „Sf. Gheorghe”, apoi susține licența la Facultatea de Litere și Filosofie (1914). Va fi profesor de limba franceză la Liceul „Moise Nicoară” din Arad (1918-1928) și în continuare la București. Preferat al lui Al. Macedonski din ultima generație de discipoli, **S.** intră în cenaclul acestuia. Debutează, sub pseudonimul Adrian Alexandru, în 1904, la „Pleiada”, aflată sub auspiciile marelui poet, pe care îl cunoscuse în 1903. După război, la reparația „Literaturii”, în 1918, **S.** devine prim-redactor al revistei. Alcătuieste unicul număr (4 aprilie 1912) al publicației „Grădina Hesperidelor”, iar la Arad înființează și conduce revista „Salonul literar” (15 martie 1925-15 mai 1926). Colaborează și la „Românul”, „Românul literar”, „Vieța nouă”, „Revista idealistă”, „Viața literară și artistică”, „Convorbiri critice”, „Seara”, „Minerva literară ilustrată”, „Rampa”, „Noua revistă română”, „Scena”, „Ilustrațiunea română”, „Flacăra”, „Sburătorul”, „Societatea de mâine”, „Adevărul literar și artistic”, „Universul literar”, „Ritmul vremii”, „Convorbiri literare”, „Luceafărul literar și artistic”, „Litere”, „Însemnări ieșene”, „Revista Fundațiilor Regale” ș.a. Prima carte, *Din trâmbițe de aur*, îi apare în 1910. A fost distins cu Premiul Societății Scriitorilor Români pentru volumul *Cetatea cu porțile închise* (1921), cu Premiul Ministerului Artelor (1923) și cu Premiul Academiei Române pentru volumele *Pe drumul Damascului* (1923), *Poezii* (1925) și *Peisagii sentimentale* (1935), în 1938 acordându-i-se și Premiul Național pentru poezie.

Lirica lui **S.** se situează, începând cu versurile care compun placheta *Din trâmbițe de aur*, în atmosfera simbolistă, cu o înclinație accentuată spre decorul baroc. Se întâlnesc aici toate elementele recuzitei simboliste: vis, senzualitate, erotism, muzicalitate, dar din cauza discursivității, greu de evitat și ulterior, estetica proprie orientării este trădată în spiritul ei. Poetul adoptă „strategia” retorică tipică - numerele mistice: șapte balcoane, șapte cupole, sau culorile ermetice: etajera neagră, noaptea violetă, arbori albaștri ș.a.m.d. - și imaginează decoruri exaltante, lipsite de discreția simbolistă, compromise de teatralism, emfază, de aplecarea spre fastuosul excesiv. Ambianța este întotdeauna somptuoasă: edificii cu statui de alabastru și trepte de agată, sanctuare înconjurate de livezi cu fructe ca „sori de diademe”, podoabe de aur și pietre prețioase, iar peste toate - îngerii care cântă din flaute de aur. Ansamblul se configurează baroc, cu o scenografie epatantă, însă aglomerarea de obiecte strălucitoare nu scânteiază, ci cade într-un soi de platinitudine. Exagerarea repetitivă pare de-a dreptul sufocantă, mai cu seamă atunci când pedalează pe termeni superlativi („superb”, „colosal”, „suprem”, „supraomenesc”, „nesfârșit”, „fără hotare”). Partizan al noului, **S.** s-a vrut și un reformator al poeziei, dar ambițiile nu-i sunt susținute de un talent pe măsură. Printre puținele elemente autentice simboliste, cu siguranță cele mai interesante, se numără naturile statice în culori savant combinate: roz, alb, negru, galben, violet. Maestru al violetului impresionist, poetul se situează în zona simbolismului decorativ, unde linia are

traseul arabescului, iar culorile sunt voit artificiale, un fel de pictură ostentativ naivă și bizară. La nivel cromatic, ca în pictura lui Gustav Klimt, totul pendulează între simbolic și decorativism gratuit. Erotica la **S.** este mai puțin realizată, închisă în formule cel mai frecvent banale, aproape antipoetice. Iubirea înseamnă „o luptă pe viață și pe moarte”, o nebunie sălbatică și amară, iar femeia va fi posedată „din tălpi și până în creștet”. Îndrăznelile imagistice sunt minate și ele de banalitate și alunecă uneori în vulgaritate. Despărțirea îndrăgostiților este imaginată într-o emfatică poză athletică: „În ultimă forțare, / Fantastica ta fugă se va schimba în goană, / Sandalele s-or rupe...”. Iubirea fiind „singura putere profundă și supremă / ce-ntr-adevăr există”, pierderea ei aduce ploaia, întunericul și solitudinea, stare de spirit cenușie care ucide bucuria de a trăi. Alteori **S.** compune, livresc, cadre baroce, iubiri încântătoare prin armonia culorilor, mișcărilor și formelor, purificate până la a deveni umbre, plutind ca într-o oglindă: „Pe-alei șerpuitoare se pierd ca două umbre, / Fazanii și păunii, mirați, înalță capul, / Pe magica oglindă alunecă o barcă, / În ea sunt două umbre / Și lebede în șiruri se pierd în depărtare”. În rest, se repetă până la saturație culori, miresme și sunete, urmărind confuzia senzațiilor în manieră simbolistă. Parabolele în proză

din *Cetatea cu porțile închise*, în mare parte relecturi biblice, sunt totuși prea vizibile pastişe după poemele în proză ale lui Oscar Wilde. Traducerile lui **S.** din poezia lui Charles Baudelaire sunt superficiale, mai interesante, prin deschiderea spre spații exotice, fiind antologiile de poezie persană, japoneză și chineză, tălmăcite, desigur, prin intermediar.

SCRIERI: *Din trâmbițe de aur*, București, 1910; ed. București, 1930; *Femei ciudate* (în colaborare cu Const. Riulet), pref. Emil Cârleanu, București, 1911; *Doi dispăruți: Iuliu Săvescu - Ștefan Petică*, București, 1915; *Mărgăritare negre*, cu un desen de Iser, București, 1918; ed. cu un portret de Constantin Artachino, Arad, 1920; *Cetatea cu porțile închise*, București, 1921; *Pe drumul Damascului*, București, 1923; *Câțiva scriitori*, Arad, 1925; *Poezii*, București, 1925; *Peisagii sentimentale*, București, 1935; *Cortegiul amintirilor*, București, 1942. **TRADUCERI:** Charles Baudelaire, *Poemele în proză ale lui...*, București, 1912, *Sufletul lui...*, Arad, 1927, *Pagini din... Cugetări și impresii. Poeme în proză. Desenuri, manuscrise, autografe*, București, [1934]; Maurice Maeterlinck, *Oaspele nepoftit*, București, 1912, *Interior*, București, 1913, *Orbii*, București, 1913, *Ciclul morții*, București, 1914; Oscar Wilde, *Poeme în proză*, București, 1919, *Balada temniței din Reading*, București, 1936, *Pagini din...*, București, 1937, *Cântecul din urmă*, București, 1946; Omar Khayyam, *Catrene*, introd. trad., București, 1932; ed. îngr. Alexandru Metea, Timișoara, 1993; Li Tai Pe, *Din poeziile lui...*, București, 1933; *Din flautul de jad. Antologie chineză*, București, 1939; *Din cântecele curtezanelor japoneze*, București, 1942; *Eșarfe de mătase. Antologie japoneză*, București, 1943; *Din poezia americană*, pref. Perpessicius, București, 1947.

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, [Al. T. Stamatiad], CVC, 1907, 3, 1910, 8; Chendi, *Schițe*, 128-130, 148-150; Liviu Rebreanu, „Femei ciudate”, „Biblioteca modernă”, 1911, 1; G. Bogdan-Duică, „Din trâmbițe de aur”, „Românul”, 1912, 93; Trivale, *Cronici*, 238-239; Dragoș Protopopescu, „Doi dispăruți”, „Vremea nouă”, 1915, 17-20; Al. Macedonski, *Un foarte mare poet*, L, 1918, 1; Tudor Vianu, „Mărgăritare negre”, L, 1918, 15; Claudia Millian, *Poezia lui Alexandru Stamatiad*, ALA, 1923, 149; Ion Minulescu, „Din trâmbițe de aur”, „Tribuna nouă”, 1924, 123; Scarlat Froda, *Maurice Maeterlinck*, „Oaspele nepoftit”, RP, 1924, 2 134; Perpessicius, *Opere*, II, 174-177, III, 141-144, IV, 16-19, V, 299-301, VI, 371-372, VII, 67-69, 120-124, VIII, 14-15, 213-219, IX, 343-347, X, 57-62, XI, 451-452, XII, 534-535, 545, 563-564; Aderca, *Contribuții*, I, 559-560; Anton Holban, *Figurină*, SBR, 1926, 6; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 284-287, IV, 234-235; Paul I. Papadopol, „Pe drumul Damascului”, UVR, 1929, 31; Sadoveanu, *Cărți*, II, 23-24; Al. A. Philippide, [Al. T. Stamatiad], ALA, 1930, 509, 1932, 598; E. Lovinescu, *Memorii*, I, București, 1930, 246-255; Claudia Millian, „Pagini din Baudelaire”, ADV, 1934, 15 518; G. Călinescu, „Peisagii sentimentale”, „Pagini din Baudelaire”, ALA, 1935, 748; Octav Șuluțiu, „Mărgăritare negre”, F, 1935, 9; Dr. Pr. [Dragoș Protopopescu], *Un poet al poeziei*, PRV, 1935, 135; Constantinescu, *Scrieri*, VI, 96-97; Dem. Bassarabeanu, *Poezia lui Al. T. Stamatiad*, București, 1937; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 147-148, 268-269; Streinu, *Pagini*, II, 156-158, III, 81, 85-86; Munteanu, *Panorama*, 265; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 622-623, *Ist. lit.* (1982), 701-702; Al. Bilciurescu, „Cortegiul amintirilor”, „Bacăul”, 1943, 2 000; D. Karnabatt, „Eșarfe de mătase”, „Capitala”, 1943, 2 202; Corneliu Moldovanu, *Autori și actori*, București, 1944, 259-261; Bote, *Symbolismul*, 343, *passim*; Ciopraga, *Lit. rom.* 413-416; Micu, *Început*, 469-470; Radu Boureanu, *Stamatiad*, ARG, 1972, 8; Șerban Cioculescu, *Albumul lui Al. T. Stamatiad*, RL, 1973, 36; Ungureanu, *Contextul*, 107-115; Micu, *Modernismul*, I, *passim*; Mihai Zamfir, *Eternitatea ratată*, RL, 1985, 22; Nae Antonescu, Al. T. Stamatiad, ST, 1985, 6; Iliescu, *Poezia*, 77-78, *passim*; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 39-40; Rotaru, *O ist.*, III

(1996), 448-450; Mihai Apostol, *Din arhiva Al. T. Stamatiad*, Cerașu, 2000; *Dict. scriit. rom.*, IV, 323-325.

C. Pp.

Repere bibliografice: Ioan Holban, *Frica, viermele și seara*, CRC, 1990, 45-46. N. Fi.

STAMATIADI, Dimitrie (21.V.1943, București - 17.I.2004, București), editor și traducător. Este fiul Elenei Stamatiadi, fiica Hortensiei Papadat-Bengescu, și al lui Dimitrie Stamatiadi. Absolvent în 1967 al Facultății de Filologie, secția italiană, de la Universitatea din București, **S.** a evitat să se încadreze în sistemul de stat până în decembrie 1989, trăind din drepturile de autor moștenite prin valorificarea operei literare a bunicii sale. Între 1991 și 1998 a fost redactor la „Jurnalul literar”, de unde s-a pensionat pe motive de sănătate. Debutază la „Manuscriptum”, în 1979, prin comunicarea unui text inedit din arhiva Hortensiei Papadat-Bengescu, aflată în administrarea sa. A mai colaborat cu articole, prezentări, note editoriale, traduceri la „Cronica” și „Jurnalul literar”.

În 1986 **S.** editează „romanul memorialistic” *Arabescul amintirii*, în colecția „Capricorn” a „Revistei de istorie și teorie literară”, reconstituire a unui proiect epic din care Hortensia Papadat-Bengescu publicase unele fragmente sub formă de nuvele și pe care editorul le assemblează cu alte fragmente inedite, rămase în manuscris. Prefața relevă pentru prima oară procesul de creație al mării prozatoare, legătura intimă dintre literatură și viața ei. Altă carte va fi restituită în 1991, sub titlul *Omul care a trecut*. Aici sunt incluse trei nuvele având ca subiect eveniment din trecutul familiei Hallipa și necuprinse în forma definitivă a ciclului romanesc, dar revizuite în vederea tipăririi. Prefața, intitulată *Eros și psihologie*, se remarcă prin disocierile pertinente ale unui studiu de „caz” literar, ilustrat cu textele antologate. În ultimii ani de viață **S.** era preocupat de editarea celor mai importante romane bengesciene în versiuni definitive de autoare. Publică astfel, în 1997, o ediție din *Logodnicul*, iar în 2001-2002 reunește sub titlul de editor *Ciclul familiei Hallipa* ultima variantă revizuită de prozatoare a romanelor seriei: *Omul care a trecut*, *Fecioarele despletite*, *Concert din muzică de Bach*, *Drumul ascuns*, (volumul I) și *Rădăcini* (volumul II). Avea un plan amănunțit de reconstituire, în scopul recuperării vastei materii dispersate, conținând numeroase copii-variante, a romanului *Străina*, manuscris pierdut în 1947-1948. **S.** devenise cu timpul un bun editor, evidențiindu-se prin acuratețea transcrierii filologice, prin precizia afirmației istoriografice și, câteodată, prin demersuri temerare de retuș amplu argumentat, privind deficiențe de stabilire a textului în edițiile de până la el. Ca traducător, realizează în 1997, în colaborare cu Sanda Diaconescu, transpunerea din limba franceză a unui eseu istorico-juridic al lui Leontin Jean Constantinescu, *Chestiunea Transilvaniei*. Alte texte, tâlmăcite din *Caietele* lui Emil Cioran, au rămas în paginile „Jurnalului literar”.

Ediții: Hortensia Papadat-Bengescu, *Arabescul amintirii*, pref. edit., București, 1986, *Omul care a trecut*, pref. edit., București, 1991, *Logodnicul*, pref. Dan Silviu Boerescu, București, 1997, *Ciclul familiei Hallipa*, I-II, pref. Valeriu Râpeanu, București, 2001-2002. **Traduceri:** Leontin Jean Constantinescu, *Chestiunea Transilvaniei*, pref. Ștefan Issărescu, București, 1997 (în colaborare cu Sanda Diaconescu).

STAMATU, Horia (9.IX.1912, Vălenii de Munte - 8.VII.1989, Freiburg im Breisgau, Germania), poet, eseist și traducător. Este fiul Gherghinei și al lui Ștefan Stamatopol, tipograf. Învăță mai întâi la Vălenii de Munte, urmează liceul militar și își ia licența în filosofie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, unde a studiat numai doi ani și dreptul. Devine profesor de limba română și filosofie la Liceul „Cantemir Vodă” din capitală (1936-1937), apoi redactor la *Enciclopedia României* (1938-1940). Debutază în 1932, cu versuri, la „Floarea de foc”, iar editorial în 1934, cu *Memnon*, volum pentru care i se acordă, alături de Eugen Ionescu, Emil Cioran și Constantin Noica, Premiul Scriitorilor Tineri, oferit de Fundația Regală pentru Literatură și Artă. Colaborator, din 1938, al ziarului „Buna Vestire”, ajunge, sub dictatura legionară, prim-redactor, scriind și la „Axa” lui Paul Costin Deleanu. După înfrângerea, în ianuarie 1941, a rebelunii legionare, se refugiază în Germania. Parcurge anii 1942-1944 în lagărele de muncă de la Rostock și Buchenwald. În timpul detenției ar fi scos revista „Ev nou”. Împreună cu Paul Costin Deleanu și cu Crișu Axente activează, din august 1944 până în

Desen de Margareta Sterian

1945, la postul de radio Donau, organ al așa-zisului „guvern național de la Viena”, prezidat de Horia Sima. În România va fi judecat și condamnat în contumacie la închisoare pe viață și dat în urmărire pe țară. Lector de limba și literatura română la Universitatea din Freiburg im Breisgau (1946-1948), își continuă studiile de filosofie cu Max Müller, succesorul lui Martin Heidegger. Strămutat în 1948 la Paris, se va număra printre fondatorii Centrului Român de Cercetări, spre a se stabili ulterior la Madrid, unde dirijează publicațiile „Scrisori din Spania” (iulie 1950-iulie 1951), „Libertatea românească” și „Fapta”, fiind și redactor la „Oriente Europeo”. Înapoiat în 1961 la Freiburg, lucrează, între 1962 și 1966, la Forschungsstelle für Weltzivilisation, înființat de profesorul Arnold Bergsträsser. E prezent în periodice precum „Punta Europa” din Madrid și „Arena” din Londra, trimite versuri și eseuri la reviste ale exilului românesc - „Lucașfărul”, „Înșir’te mărgărite”, „Caete de dor”, „Destin”, „Revista scriitorilor români”, „Prodromos”, „Limite”, „Ethos” ș.a. Figurează cu douăsprezece poeme în antologia *Poezia românească nouă* (1956), întocmită de Vintilă Horia. În 1988 i se va acorda Premiul pentru literatură al Academiei Româno-Americane de Arte și Științe.

Apariție dintre cele mai reprezentative pentru momentul primului impact al poezicii lui Ion Barbu asupra liricii tinere românești, *Memnon*, întâiul volum al lui S., nu preia din *Joc secund*, precum *Eulaliile* lui Dan Botta, năzuința spre „poezie pură”, orfismul, ci, asemenea majorității cărților de debut din anii 1934-1936, tehnica formulărilor ermetizante. Procedeele nu sunt neapărat barbiene, mai curând s-ar putea spune că nu sunt deloc, însă, indiferent de proveniență, funcționarea lor duce la obscurizarea expresiei. Propriu-zis, e vorba nu atât de procedee, cât de licențe: de la raritatea, dacă nu chiar absența semnelor de punctuație la construirea de propoziții eliptice de predicat. Prozodic, demuzicalizarea versului amintește într-un fel de Adrian Maniu („Ceas cu articulații moarte / Orele păsări arse de lut / Izbind chei oarbe fără toarte / În inima somnului mut”), pe alocuri rime sărace, asonanțe, versuri rimate diferit (încrucișat sau îmbrățișat) sau când rimate, când nerimate, în aceeași poezie. Ceea ce îl particularizează însă de acum și îl impune interesului estetic e un nonconformism propriu modului său poetic. Cartea are drept moto un citat din Gide: „Je parie que vous voyagez sans billet”. Într-adevăr, poetul „călătorește fără bilet”, sfidează, altfel spus, normele dicționarii lirice. „Înger ascuns într-o piele de drac”, el formulează adesea provocator, recurge la asociații șocante. Asumându-și „logica absurdului”, flagelează sensibilitatea cititorului: „Pășările din cap zboară pe rând / Cu aripi crăpate de sticlă sunând”; „Văd inima odăii / Cum iese de sub pat / Și-mi roade versurile din caietul pătrat / Inima odăii e un ceas fără limbi”; „peștii sorb luna în fundul mării, curățind-o de coaje ca pe portocală”. În fundul mării stau inimi „ca bureții”, inimile unor „fete frivole” sunt „parfumate viole” care „îți aruncă în obraz vârfuri de ac”, „Sânii coți la soare se sparg / Explodând o avalanșe de nuferi”. Modelul acestui exhibiționism imagistic, prompt identificat de critică (Eugen Ionescu, Pompiliu Constantinescu, G. Călinescu), e Jean Cocteau, iar Călinescu semnalează,

plauzibil, și influența lui Pierre Reverdy. S-ar putea ca acest precursor al suprarealismului să îi fi sugerat poetului analogizarea unor existențe total disanalogice, uneori din domenii ce se exclud reciproc, precum poeticul și apoeticul, sacrul și profanul cel mai prozaic: inima cuiva, „vast Montgolfier, / Se odihnea într-un copac de aer colorat”, „[...] anotimpul / Sbenguirilor cerești / Strica harta stelelor ca pe un sac de arșice”, „Dumnezeu inimă de miere / Albine mușcă din ochii mei”, un tramvai e așteptat de „îngeri scuturați de ploaie”. După Lovinescu, excentricitățile sunt un mod de ascundere a unei afectivități străpunse de „sfredelul morții”. Directe indicii în acest sens apar, de altfel, în poeme, destul de frecvent: „serul morții”, „moartea ca o baie de clor”, „Îngerii mei sunt lilieci orbi. / Fiecare vers e o cursă a morții [...] / Ne sunăm oasele ca pe niște chei / cari vor deschide iadul odată”, „moartea o vom vedea doar o dată / dar nu vom mai avea timp s-o uităm”. Prin obsesia tanatică, lirismul lui S. răspunde celui traklian. Există, de altminteri, în *Memnon* și un moto din Georg Trakl, ce invocă „sufletul lui Helian”, numit și în textul unui poem. Chiar titlul volumului sugerează, probabil, moartea, poetul autoproiectându-se nu în războinical troian, ci în eroul ucis - sau, mai degrabă, identificându-se cu statuia lui, care cântă din „rana interioară”. Un poem de mai târziu, *Memnon* 1946, aparținând unui ciclu tutelat de altă poetică decât cea a volumului de debut, evocă, de altfel, explicit „statuia vorbitoare”. Sub titlul *Ritmuri între aici și dincolo*, culegerea *Kairos* (1974) însumează piese ce comunică stări lirice fără disimulări. Fondul afectiv e o tristețe grea, un sentiment al damnării, exprimat fie nemijlocit, adesea în cadențe ce trimit la Lucian Blaga, uneori într-un melos cu inflexiuni folclorice, inclusiv de colindă, fie prin insinuarea lui în notații descriptive și meditative, intermitent cu tușe de „creion” argeziean. Laitmotivul acestui lamento continuu, bine temperat, derivă din condiția de exilat: „Aici sunt oaspete nu stăpân / din tot nimic nu e al meu / nici locu-n care nu rămân / nici bobul sec nici rodul greu” (*Ens*). Aruncat de soartă „în țara străină Amurg”, „argonautul” valah încearcă sentimentul devastator al singurătății într-un cosmos ostil prin indiferență: „Nici un strop de har nu pică / din vreo inimă de sus / cerurile se despica / într-o rană de apus”. Totul pare un pustiu nemărginit: „Târziu era, pluteam în fum / în scăpătatul cenușiu / se spulberase orice drum / în cer și pe pământ: pustiu!”. Ce îl animă e mișcarea stihilor, care transformă pustii în haos: „Vântul în valuri / șiroaie de ploaie / învăluie dealuri / codrii despoaie”. Haosul e cutreierat de „un dor fără sațiu” („În haos se plimbă / un dor fără sațiu / ce soarbe și schimbă / spațiu cu spațiu”), însă obiectul dorului, absolutul, rămâne cufundat în tenebre: „În tot mai rotund / se-nvăluie totul / și nopți fără fund / ascund Sabaotul”. În viziunea poetului, omenirea străbate un timp în care „istoria moare de lingoare”, pe cer răsare „soarele cel negru” al păsărilor de pradă, generatorul frigului, și în locul Duhului Sfânt zboară peste ape „Duhul cel Strâmb”: „Treii cioroi la o viroagă / în potopul de ninsoare / ori așteaptă ori se roagă / să răsară Negru-Soare [...] Duhul care peste ape / a zburat pe ceruri sfânt / au venit să îl îngroape /

cioclii Duhului cel Strâmb". Nu toate priveliștile derulate pe ecranul sufletesc sunt sumbre, apar și peisaje idilice, ca în grupajul *Im Schwarzwald*: „S-a trezit Pădurea Neagră / salbă țarinei mireasă / fum scot satele din salvă / casele în cer acasă”, dar asemenea imagini sunt contrapunctate imediat de celelalte, covârșitoare, unele cu aspecte de apocalips: „La amiază într-o zi / se făcu pe cer o pată / întâi un zid se prăvăli / apoi țaria toată. // Și mai noapte se făcu / fulgere tăiau în ea / a carne și a pietre arse / tot mai tare mirosea. // Fugarii orbi se-mpiedicau / în sânge îmbrăcați / mitraliere țacăneau / frații se rupeau de frați” (*Lăgăr IV*). Un ciclu singular, în *Kairos*, e cel intitulat *Peisagiu*, format din texte în versuri albe aritmetice, fără punctuație, fără majuscule, cu propoziții nediferențiate: un singur text, de fapt un discurs continuu, produs al dicteului automat parcă, nestructurat, doar fracturat în segmente cu titluri arbitrare, unele deplin incoerente prin elipsă și absența punctuației: *Peisagiu firul de vânt o piatră*, *Peisagiu soldații vântul*, *Peisagiu arbore genealogic*, *Peisagiu oră ipsilon*. În *Peisagiu nostalgie*, dedicat „celui cu plete Romanticul”, e introdus un acrostih compunând numele Perpessicius. Cel puțin un text include sensuri sociale, vorbind în titlu de „mulțimi” și „pâine”, iar apoi de „mulțimile mugind / cu vântul rău adună știrile / din subștiri bătute de grindini”. Priveliștea din *Peisagiu epifanie* e de „iarnă fimbul”: „La copcă vidrele se strâng să prindă peștii grași / cu ghearele sticlite-n duh făcără gaură / în cer gerul taie felii de carne vie stele picură / în copcă lacrimi de focul rece din copca cerului curge / beteală un pește a înghițit un înger soarbe greierii”. Apocalipticul se află, surprinzător, în simbioză cu ludicul. Alături de piese lirice scurte, S. a publicat poeme ample: fie în românește, ulterior în spaniolă, franceză, germană, fie invers. *Râul* e o cântare a Dunării, cu inserții confesive, cu incursiuni istorice și mai cu seamă mitologice, cu menționarea și a „râului frate”, Rinul: „La Zähringen pe dealul bătrân / mai dăinuie în ceață de cetini / un turn cenușiu cu un singur ochi / Din el se vede ca din altă lume / albia Rinului în aburi albastrui. / Nu departe în inima Pădurii Negre / picură izvorul Dunării. Râul frate / Coboară pe rotund pământul către / Miază Noapte”. În încheiere e celebrată Insula Șerpilor: „Insula albă cu albele din valuri / mereu renăscută Leuke veghează / un ochi a rămas în nopțile corăbierilor / dar în piatră la rădăcini de stânci doarme abia adormitul fiu al Telidei”. Construite în același stil whitmanian de orăție, celelalte poeme relativ întinse din *Kairos* variază tematic la extrem, unul exaltând comunitatea de suflet a „fiilor Craiului Amurg” din Punta Europa cu adoratorii lui Zalmoxis (*Pendul ibero-dacic*), altul evocându-l pe Lumânărică al lui Costache Negruzzi (*Lux Caucaniae*), câteva bucolice dezvoltând reflecții pe teme ca elementele, infinitul, veșnicia etc., și tot astfel *Solilocvii*, în timp ce două compuneri, *Twist 1963* și *Computer 1967*, semnaleză critic aspecte ale lumii contemporane. Curios este că verva sarcastică denunță situații caracteristice mai ales modului de existență occidental, categorii umane degradate aparținând societății capitaliste. Cei pecetluiți sunt, între mulți alții, „băieți de bani gata”, „pezevenghi ai tuturor puterilor instituite”, „chibiți ai tuturor

bordurilor / din concernul Realpolitik”, „idealiști ai vitaminelor în pilule”, „humanitariști ai pilulelor anti-viață”, „încântători sexy-boys”, „burghezi din toate straturile sociale / de toate confesiunile de toate sexele și culorile” ș.a.m.d. Implicat e cabotinismul grafic și lingvistic. Apar fraze întrerupte, citate în alte limbi, sigle, interjecții, vorbe ciuntite („frunz...”, „frun...”, „fru...”) sau rupte în două, vorbe stâlcite (unele țigănește): „o tot logogim / o logovrajim și logongorim”, „foaie cu foaie foifăleau foisocoteau foigălbinau”, „foilofoaile”, „pără kâr oichii ciobi-se-vor”, „tot o ciupearcă pe-o ciupearcioaică / de la micro- la macrociupercioaică / păra la a cea de-a opta zi / kâr toate goalele plezneau”. Nu lipsesc rimele interioare hazlii: „pe-un măr de armăsar pe un ciot de svântă tot / pe-un arcuș de corcoduș pe-o găoace de rădăce / de trei ori moartă / odată la poartă odată la toartă și mai odată / la nunta spartă”. Cel mai întins poem al lui S., *Imperiul* (1981), revărsat pe paginile unui întreg volum, e un discurs religios, în trei secvențe autonome. În prima, *Cuvinte și zile*, poetul se dă drept vocea lui Hristos, consternat că nu e înțeles de cei pentru care s-a crucificat, în a doua, *Imperiul*, dezvoltă sensurile cuvintelor din *Tatăl nostru*, iar în a treia, *Istru*, încifrează în simboluri năpastele istorice abătute peste lume, văzută ca un „istm” între „Continentul de sus”, al lui Dumnezeu, și „Continentul de Jos”, al Satanei. Devenită, în exil, stare permanentă de conștiință, religiozitatea lui S. s-a exprimat și în traducerea și comentarea poeziilor lui San Juan de la Cruz.

Horia Stamatu este, deci, ucenicul lui Cocteau. Un ucenic care se eliberează de maestrul lui în primul rând prin faptul că nu scrie în aceeași limbă. Poezia este intraductibilă. Tainele primite de la Cocteau (și e rudă spirituală, de aceea a putut să le vadă, să le primească, să i se integreze) sunt, deci, simple procedee tehnice. Adică, a învățat și sparge după aceleași metode casele de fier: dar casele de fier și valorile interioare sunt diferite.

Dar pentru criticii români ai lui Horia Stamatu este suficient să știe acest lucru mai simplu: deoarece se recunoaște, în mod curent, că poezia este intraductibilă, nu trebuia să-i preocupe problema influenței lui Cocteau. Trebuiau să constate dacă era realizată sau nu. Dacă da, era și originală. Dacă nu, trebuiau să caute motivele: influența lui Cocteau.

Poezia lui Horia Stamatu este însă originală și intraductibilă. E un poet eterizat. O poezie ce se imaterializează. Nu are canoane, nu are construcție, nu are greutate: e o asimetrie a spiritului. Cred că este cel mai autentic poet metafizic al nostru.

EUGEN IONESCU

SCRIERI: *Memnon*, București, 1934; *Acatistul Moța-Marin*, București, 1937; *Moartea lui Pan*, București, 1940; *Por las calzadas de Punta Europa*, Madrid, 1956; *La juventud, hoy*, Madrid, 1959; *Recitativ*, Madrid, 1963; *Twist* 1963, Madrid, 1963; *Dialoguri*, Madrid, 1964; ed. (*Dialogue*), tr. Marianne Stamatu-Reinke, postfață Paul Miron, Frankfurt am Main, 1968; ed. (*Diálogos*), tr. Aureliu Răuță, Salamanca, 1971; *Pendul ibero-dacic*, München, 1967; *Ion Budai-Deleanu, poet-gânditor al vremurilor noi*, Madrid, 1968; *Punta Europa*, Madrid, 1970; *Șase poeme din ciclul „Peisagiu”, un bocet în trei hipostaze și trei aniversări din istorie*

și după, Roma, 1970; *Trei peisagii, alte poeme și parapoezie*, Roma, 1971; *Kairos*, Madrid, 1974; ed. postfată Gheorghe Grigurcu, București, 1995; *Jurnal*, Salamanca, 1976; *Timp și literatură*, München, 1977; *Între utopia orfică și hieraticul mioritic*, München, 1979; *Imperiul*, Paris, 1981; ed. București, 1996; *Ego Zenovius*, îngr. și pref. Nicolae Florescu, București, 2001.

Repere bibliografice: Octav Șuluțiu, „Memnon”, F, 1934, 4; Șerban Cioculescu, „Memnon”, RFR, 1934, 9; Eugen Ionescu, „Memnon”, „Credința”, 1934, 190; Șerban Cioculescu, *Doi poeți tineri: Eugen Jebeleanu și Horia Stamatu*, ADV, 1934, 15-467; Vladimir Streinu, *O perspectivă asupra poeziei noastre actuale*, RFR, 1935, 10; Eugen Ionescu, *Trei poeți*, VRA, 1937, 508; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 621-625; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 176; Streinu, *Pagini*, I, 77-81; Arșavir Acterian, *Horia Stamatu*, VRA, 1938, 524; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 818, *Ist. lit.* (1982), 903; Manolescu, *Metamorfozele*, 107-108; Marianne Stamatu-Reinke, *Horia Stamatu – o viață pentru România*, RL, 1991, 21; Antonia Constantinescu, *Horia Stamatu sau Pribegia ca inițiere*, CRC, 1991, 27; *Horia Stamatu – o realitate crudă, violentă, distructivă, anticretatoare...*, publ. Mihai Gherman, APF, 1991, 12; Vintilă Horia, *La moartea lui Horia Stamatu*, APF, 1991, 12; Negoiescu, *Ist. lit.*, I, 334-337; Români, 339-342; Adrian Popescu, *Restituirea lui Horia Stamatu*, ST, 1993, 11; Titu Popescu, *Poetul Horia Stamatu*, München, 1993; L. M. Arcade, *Un mare poet*, JL, 1994, 13-16; Vintilă Horia, „În inima cicloului”, JL, 1994, 13-16; Alex. Ștefănescu, *Horia Stamatu*, RL, 1994, 26; Pericle Martinescu, *Horia Stamatu (amintiri literare)*, RL, 1994, 37; Gheorghe Grigurcu, *Horia Stamatu și folclorul apocrif*, RL, 1996, 7; Ștefan Baciu, *Însemnările unui om fără cancelarie*, București, 1996, 135-137; Rotaru, *O ist.*, IV (1996), 357-360; Matei Alabastru [Matei Gavril], *O viață în exil. Horia Stamatu*, București, 1998; Popa, *Reîntoarcerea*, 80-88; Paul Miron, *Horia Stamatu*, RL, 1999, 15; Alexandru Lungu, *Răsfoind scrisori de la Horia Stamatu*, RL, 1999-2000, 51-52; *Dicț. analitic*, II, 155-157; *Dicț. esențial*, 779-781; Micu, *Ist. lit.*, 236-237; Mihai Neagu, *Publicistica lui Horia Stamatu*, JL, 2001, 21-24; Popa, *Ist. lit.* II, 400-411; Marian Victor Buciu, *Tradiție (extra)poetică și exil*, CNT, 2002, 25; Nicolae Florescu, *Menirea pribegilor*, București, 2003, 60-64, 73-74; Manolescu, *Enciclopedia*, 632-636. D. Mc.

STAMBOLIEV, Ognean (22.VII.1947, Ruse, Bulgaria), traducător și eseist. Este fiul Stefei Stambolieva și al lui Todor Stamboliev, funcționari. Face școala primară și Liceul de Arhitectură (absolvit în 1967) în Ruse și studiază bulgara și italiana la Facultatea de Litere din cadrul Universității din Sofia (1969-1973). Frecventează apoi un lectorat de limba română la Sofia și cursurile de vară ținute la București, Brașov, Sinaia. A lucrat ca secretar literar-muzical la Opera de Stat din Ruse, șef de secție la Biblioteca Județeană, secretar și președinte al Asociației Traducătorilor din Ruse, profesor de liceu, ziarist, redactor la revista literară „Svetlostroi”, redactor la Televiziunea Bulgară. Din 1980 este membru al Uniunii Traducătorilor din Bulgaria și face parte din consiliul acesteia timp de trei mandate.

S. debutează ca traducător din literatura română în 1979, cu un volum de poeme ale lui Nichita Stănescu. A transpus în limba bulgară cărți ale unor scriitori români, clasici și contemporani, poeți, prozatori, dramaturgi, esești: Nichita Stănescu, Lucian Blaga, Marin Sorescu, Mircea Eliade, Emil Cioran, I. L. Caragiale, Zaharia Stancu, Ana Blandiana, Mircea

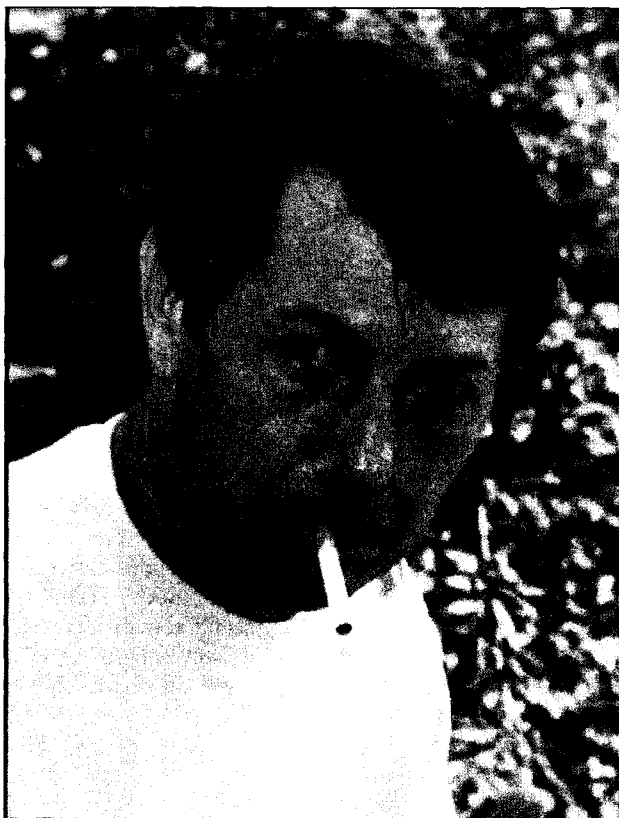
Dinescu, Matei Vișniec, Grigore Vieru, Titus Popovici ș.a. Aprecierea activității sale s-a reflectat îndeosebi în premiile acordate de Uniunea Traducătorilor și de Fundația Soros din Sofia pentru versiunile la *În curte la Dionis* și *Pe strada Mântuleasa* de Mircea Eliade (1985) și la *Democrația naturii* de Mircea Dinescu (1995), dar și în Premiul Academiei Române pentru traducerea din Nichita Stănescu (1997). **S.** a mai realizat antologii reprezentative din literatura universală, îndeosebi din lirica de dragoste, incluse în colecții prestigioase ale editurilor bulgare. Prima culegere din literatura română propusă spre publicare în 1988 - lirică a poezilor tineri, de la Nichita Stănescu până la Mircea Dinescu și Matei Vișniec - i-a fost oprită de cenzură. A prefațat transpuneri în bulgară din Panait Istrati, Mateiu I. Caragiale, Lucian Blaga, Zaharia Stancu, Nichita Stănescu, Laurențiu Fulga, Grigore Vieru, Mircea Eliade, Emil Cioran, Mircea Dinescu. A tradus peste patruzeci de piese pentru teatrele din Bulgaria, dramaturgii selectați fiind I. L. Caragiale, Mihail Sebastian, Teodor Mazilu, Marin Sorescu, Aurel Baranga, Paul Everac, D. Solomon, Ion Băieșu, D. R. Popescu, Matei Vișniec ș.a. Transpune libretul operei *Motanul încălțat* de Cornel Trăilescu, prima operă românească prezentată cu mare succes în Bulgaria, la Opera de Stat din Ruse, în 1976. Compune, de asemenea, un libret după *Steaua fără nume* de Mihail Sebastian, montat la Opera Națională din Sofia, în 1985, pe muzica lui Paraskev Hadjiev. Semnează, în presa literară, numeroase prezentări ale unor cărți de poezie, proză și eseistică românească, ducând o activitate continuă de promovare a valorilor literaturii române în orizontul cititorului bulgar.

Traduceri: Nichita Stănescu, *Basorelef s vliubeni* [Basorelieful cu îndrăgostiți], Sofia, 1979; *Videnie na ciuvstvata* [O viziune a sentimentelor], Sofia, 2001; *Evropeiska liubovna lirika XX vek* [Lirica europeană de dragoste. Secolul XX], Sofia, 1981; I. L. Caragiale, *Razplata* [Năpasta], Sofia, 1982; *Dokosvam tiho pak rakata ti...* [lar îți ating mâna în liniște...], Sofia, 1982; Lucian Blaga, *Nepodozirani stapala* [Nebănuțitele trepte], Sofia, 1983; Zaharia Stancu, *Kolko mnogo te obiciah* [Ce mult te-am iubit], Sofia, 1983; Mircea Eliade, *V dvora na Dionis* [În curte la Dionis. Pe strada Mântuleasa], Sofia, 1985; *Gadateliat. Gospojița Kristina* [Domnișoara Cristina. La țigănci și alte nuvele], Sofia, 2003; Titus Popovici, *Smarta na Ipu* [Moartea lui Ipu], Sofia, 1986; *Stihove za maikata* [Versuri pentru mama], Sofia, 1989; Grigore Vieru, *Sini metafori* [Metafore albastre], Sofia, 1989; Mircea Dinescu, *Demokratia na privodata* [Democrația naturii], Sofia, 1995; *Poezia i proza ot Balkanite* [Poezie și proză din Balcanii], Sofia, 1996. M. In.

STAN, Constantin (28.VII.1951, București), prozator și gazetar. Este fiul Sofiei și al lui Ionel Stan, funcționar. Urmează la București Liceul „George Coșbuc” (1966-1970) și Facultatea de Limba și Literatura Română, secția română-franceză (1970-1974). În perioada studenției frecventează cenaclul Junimea, condus de Ov. S. Crohmălniceanu, și participă la redactarea revistei-afiș „Noii”, alături de alți viitori scriitori optzeciști. Va fi profesor de limba franceză în comuna Brazilii, județul Ilfov (1974-1978), redactor la „Scânteia tineretului” (1978-1988) și la „România pitorească” (1988-1989), ulterior

redactor-șef adjunct la cotidianul „Expres”, director la „Expresul de marți” și secretar general de redacție la „București match”. De asemenea, predă la Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării a Universității din București și la Universitatea „Virgil Madgearu” din Craiova. Debutază la „Luceafărul”, în 1972, cu nuvela *Depart, acolo, dincolo, la noi*, iar editorial cu romanul *Carapacea*, apărut în 1979. Mai colaborează la „România literară”, „Cronica”, „Tribuna”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, „Amfiteatru” ș.a. Este prezent în antologiile *Desant '83* (îngrijită de Ov. S. Crohmălniceanu) și *Generația '80 în proză scurtă* (alcătuită de Gheorghe Crăciun și Viorel Marineasa, 1998).

În spirit optzecist, S. dramatizează în scrierile sale conflictul dintre realism și textualism, dintre autenticitate și procesarea ficțională a existenței. De regulă, preferințele autorului se îndreaptă către primul taler al balanței, de vreme ce povestirea e principal suspectă de trucaj și contrafacere. Și totuși, relația autorului cu materia narativă seamănă întrucâtva cu celebra aporie a lui Zenon: deși povestitorul cel „repede de picior” gonește fără întrerupere spre a prinde din urmă realul, acesta rămâne mereu cu un pas înaintea lui. O atare situație se întâlnește în toate cărțile lui S., care configurează un univers epic atât de omogen, încât unii comentatori au vorbit de „impresia de autopastișare” (Radu G. Teșosu). Senzația de redundanță e însă considerabil atenuată de diversitatea tehnică a prozelor și de firescul situațiilor.

Astfel, romanul *Carapacea* urmărește o poveste de dragoste petrecută pe fundalul perioadei comuniste. Uzând de prerogativele confesiunii, personajul-narator visează o pliere perfectă a transcrierii pe trăire. Nu alta e semnificația titlului, căci povestea „te prinde și te protejează cam în felul carapacei de la broasca țestoasă”. Dezideratul conservării realului în imaginar se perpetuează și în următorul roman, *Nopti de trecere* (1984), unde protagonist este „un om care a trăit o experiență și acum caută povestea experienței lui”. Dimensiunea experimentală a scriiturii este însă aici mai pronunțată: păstrând trama erotică, autorul recurge cu mai mult aplomb la tertipurile optzecismului. Descărcând cotidianul în ficțiune, S. îl bruiază, totodată, prin diverse artificii autoreferențiale, creând un dispozitiv de reflectare reciprocă a textului în lume și a lumii în text și sugerând astfel ipoteza unui continuum „textențial”. Coloana vertebrală a narațiunii românești – intriga amoroasă – rămâne neschimbată în *Vară târzie* (1985), un text „despre iubiri în vremuri de pace și război”, dar subiectul se desfășoară acum pe mai multe paliere temporale și scripturale. Scoțând la înaintare artileria grea a textualismului – distorsionarea fabulei, metatextul, punerea în abis, proliferarea centripetă a semnificațiilor etc.–, S. compune o epică arborescentă în care geometria discursului își subordonează iarăși anarhia vieții. Deși relevă o modificare a perspectivei, cărțile de după 1989 rămân ancorate în același univers al comunismului acaparant. Apărute cu o întârziere de un deceniu, povestirile din *Provizoriu, Sud (Libertate supravegheată)* (2000) evocă, de data aceasta cu o ironie dusă uneori până la sarcasm, lumea comunistă din faza terminală. Sentimentul dominant este acela al unui clopot de ticlă care nu protejează, ci constrânge. Protagonștii sunt niște inadaptați incurabili, fie plutind în apatie, fie așteptând deziluzia care va surveni implacabil. Altfel spus, ceea ce miră nu este revolta (prospectivă sau retrospectivă) împotriva regimului, ci dezangajarea totală a individului, care pare să fi lăsat orice speranță odată intrat pe acest tărâm. *Viața ca literatură* (2001) reunește reportaje și cronici scrise pe un ton accesibil, dat fiind caracterul lor jurnalistic. În timp ce cronicile și analizele literare suferă de pe urma sentimentalismului, decupajele seci rămân captivante: micii meseriași, anticarii sau cerșetorii care recită din Mihai Eminescu sunt prinși în câteva „figurine” sugestive. De altfel, specialitatea lui S. – atât în proză, cât și în publicistică – se dovedește a fi instantaneul semnificativ, cu atât mai reușit cu cât autorul se abține să îngroașe tușele prin intervenție directă. *Deadline* (2003) este un roman autobiografic ale cărui nuclee sunt copilăria petrecută în Colentina, munca în redacții și experiența de navetist. În fond, cartea însăși este o „navetă” între trecut și prezent, construindu-se după principiul reflectărilor concomitente, pe care prozatorul îl utilizase încă din primele sale scrieri.

SCRIERI: *Carapacea*, București, 1979; *Nopti de trecere*, București, 1984; *Vară târzie (despre iubiri în vremuri de pace și război)*, București, 1985; *Provizoriu, Sud (Libertate supravegheată)*, Pitești, 2000; *Viața ca literatură*, București, 2001; *Deadline*, București, 2003.

Repere bibliografice: Ciobanu, *Însemne*, II, 276–282; Mircea Scarlat, „*Carapacea*”, CNT, 1980, 7; Paul Dugneanu, *Etică și modernitate*, LCF, 1980, 10; Sorin Părvu, „*Carapacea*”, CL, 1980, 4; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 293–296; Nicolae Georgescu, *Experimental fantastic*, LCF, 1984, 30; Nicolae Georgescu, „*Nopti de trecere*”, LCF, 1984, 35; Petre Răileanu, „*Nopti de trecere*”, TR, 1984, 45; Paul Dugneanu, *Portretul unei generații*, LCF, 1985, 11; Radu Săplăcan, *Poziția și... expoziția unui roman*, AST, 1985, 3; Ion Bogdan Lefter, *Formele romanului și „esența vieții”*, RL, 1987, 15; Doina Jela, *Capacitatea de a povesti*, TMS, 1987, 4; Holban, *Profiluri*, 389–391; Paul Dugneanu, *Vocația romanului sintetic*, LCF, 1988, 26; Cosma, *Romanul*, I, 249–250; Cristea, *A scrie*, 215–218; Teșosu, *Istoria*, 117–119; Cristina Ionică, *Carte cu tinere personaje*, OC, 2001, 61; C. Rogozanu, *Viața la mare*, OC, 2001, 68; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, 204–205; Daniel Cristea-Enache, *File de dicționar*, ALA, 2002, 626; Iulia Alexa, *Literatura ca viață*, RL, 2002, 43; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 328–330. A. Tr.

STAN, Elena (21.V.1930, Câmpeni, j. Alba – 13.XI.1985, Cluj-Napoca), istoric literar. Este fiica Sofiei (n. Popovici, prin adopție Veress) și a lui Traian Stan, magistrat. Urmează școala primară la Turda (1937–1941), unde începe și liceul, pe care îl va absolvi în 1948 la Cluj. Studentă mai întâi la filosofie (1948–1949), va obține însă licența în filologie în 1953, la Universitatea clujeană. Din același an devine cercetător la Institutul de Lingvistică din Cluj, în colectivul de lexicografie, trecând apoi la secția de literatură, de unde se va pensiona în 1985. Este doctor în filologie al Universității din Iași, cu teza *Poezia lui Eminescu în Transilvania* (1969). Debutează în 1956, la „*Scrișul bănățean*”, cu articolul *Limba și stilul lui Liviu Rebreanu în romanul „Ion”*. Studii și articole de istorie literară îi apar în „*Cercetări de lingvistică*”, „*Revista de istorie și teorie literară*”, „*Tribuna*”, „*Iașul literar*”, „*Nyelvés irodalomtudományi közlemények*” ș.a. Participă la elaborarea unor lucrări colective, precum *Dicționar român-maghiar* (1957), *Dicționar maghiar-român* (1964), este redactor responsabil la „*Studii de istorie literară și folclor*” (1964, împreună cu Iosif Pervain). A fost căsătorită cu criticul Radu Enescu.

Cercetare de istorie literară, *Poezia lui Eminescu în Transilvania* (1969) este cea mai rezistentă lucrare semnată de S. Studiul, structurat în patru capitole, își propune să demonstreze că între cele două momente de sincronism cultural dintre Transilvania și Principate până la Unire, primul fiind „epoca Alecsandri”, prin Andrei Mureșanu, și cel de-al doilea „epoca Sadoveanu”, cu Octavian Goga și Ion Agârbiceanu, a mai existat o verigă de legătură, și anume opera eminesciană. Sunt analizate, într-un tablou documentat cu acribie, căile de acces ale poeziei lui Eminescu în Transilvania, atât în timpul vieții acestuia, odată cu publicarea versurilor în reviste ardelenne, cât și post-mortem, prin introducerea poetului în manuale școlare, prin revitalizarea interesului cu prilejuri aniversare sau comemorative etc. În capitolul *Opinii critice*, unde urmează îndeaproape ideea că în interpretarea operei eminesciene critica din Transilvania a oscilat între părerile lui Titu Maiorescu și cele ale lui C. Dobrogeanu-Gherea, S. împarte criticii lui Eminescu în apologeti și detractori, urmărind notele caracteristice ale fiecăruia. Ultimul capitol

supune analizei înrăurirea pe care a avut-o lirica lui Eminescu în Transilvania. Studiul, scris cu claritate și articulat cu o deosebită coerență și, mai ales, cu o mare atenție pentru exactitatea informației, rămâne și azi un punct de referință pentru eminescologi. De la S. s-au păstrat în manuscris un studiu monografic despre Ion Agârbiceanu și o lucrare realizată în colaborare cu Ion Istrate, despre Societatea Academică „Petru Maior” (Budapesta), alături de materialul redactat pentru *Dicționarul cronologic al romanului românesc*.

SCRIERI: *Poezia lui Eminescu în Transilvania*, București, 1969; *Momentul „Tribunei” sibiene (1884–1903)*, București, 1985.

Repere bibliografice: Mihai Ungheanu, *Drepturile editoriale ale cercetării bibliografice*, „*Scânteia tineretului*”, 1969, 6403; Grațian Jucan, „*Poezia lui Eminescu în Transilvania*”, IL, 1970, 1. C. B.

STAN, Mihai (9.VII.1943, București), prozator și editor. Este fiul Elenei (n. Cârstea) și al lui Stan C. Stan, militar de carieră. Urmează cursurile liceului din Găești (1950–1961), apoi e student la Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic din Pitești (1963–1966). Va lucra în învățământ până la pensionare, ca profesor în mai multe localități din județul Dâmbovița. Este, din 1997, fondatorul și directorul Editurii Bibliotheca din Târgoviște, secretar de redacție, iar din 2002 redactor-șef al revistei „*Litere*”, editată la Găești. Începe cu articole de psihopedagogie, în 1968, la revista „*În slujba patriei*”. Mai colaborează la „*Dâmbovița*”, „*Graiul Dâmboviței*”, „*Literatorul*”, „*Limba și literatura română*”, „*Curier*”, „*Literatura și arta*”, „*Sud*” ș.a.

Debutând ca prozator destul de târziu, cu romanul *Clone*, apărut în 2003, S. se remarcă prin abilitatea și siguranța cu care știe să construiască un spațiu ficțional, subtil gândit și cu puternice tangențe la realitatea imediată. Deși declarat fantastic, romanul așază în prim-plan câteva perspective neliniștitoare asupra condiției umane de azi și de totdeauna. Înfățișându-se pe sine în mai multe ipostaze – narator, personaj, dar și critic al celor relatate –, autorul vădește o bună cunoaștere a naturii omului, ca și a tehnicilor moderne de manipulare: genetică, temporală, spațială sau imagistică. El probează, astfel, virtuți de romancier original, capabil să dea dimensiuni insolite literaturii SF. Ca editor, S. s-a remarcat prin inițierea unor colecții și serii („*Romanul contemporan*”, „*Eseu*”, „*Memoria*”, „*Historia*”), în care au apărut cărți de ținută, semnate, între alții, de Barbu Cioculescu, Mircea Horia Simionescu, Alexandru George, D. Vatamaniuc, H. Zalis. Tot pe linia împlinirilor editoriale se înscriu dicționarul *Scriitori dâmbovițeni* (1998), realizat împreună cu Lucian Grigorescu și Steliana Păun, precum și antologia *Poezia acasă. Poeți contemporani din Basarabia* (2003), alcătuită în colaborare cu poetul Iulian Filip din Chișinău. Este o antologie cuprinzătoare din lirica de peste Prut, aducând bune servicii prin caracterul recuperator al textelor și prin consemnarea unor nume de scriitori mai puțin cunoscuți.

SCRIERI: *Scriitori dâmbovițeni* (în colaborare cu Lucian Grigorescu și Steliana Păun), I, Târgoviște, 1998; *Clone*, Târgoviște, 2003. **Antologii:** *Mihai Viteazul în memoria urmașilor*, Târgoviște, 2001; *Poezia acasă. Poeți*

contemporani din Basarabia, Târgoviște, 2003 (în colaborare cu Iulian Filip).

Repere bibliografice: Petrescu-Paraschiva, *Dict. lit. Dâmbovița*, 205-206; Petre Ciobanu, Mihail Gabriel Popescu, *Memoria dascălilor noștri*, IV, Târgoviște, 2000, 109-114; Tudor Cristea, *Parodic și parabolă*, „Litere”, 2003, 9; Sultana Craia, *Un roman postmodern*, „Universul cărții”, 2003, 10. F. P.

STAN, Nicolae (2.I.1953, Crăsani, j. Ialomița), prozator. Este fiul Mariei și al lui Niță Stan, agricultori. Absolvent al Facultății de Filosofie de la Universitatea din București, va fi din 1979 profesor la Colegiul Național „Mihai Viteazul” din Slobozia, îndeplinind și alte funcții: consilier-șef al Inspectoratului Județean pentru Cultură Ialomița (1990-1995), președinte al Comisiei de Cultură a Consiliului Județean Ialomița (1996-2000). Obține doctoratul în filosofie cu teza *Măștile lui Nietzsche*. Din 1999 este director al colegiului din Slobozia. A frecventat Cenaclul de Luni, condus de Nicolae Manolescu, și cenaclul Junimea al lui Ov. S. Crohmălniceanu. Debutează în 1981, cu povestirea *Un taifas obișnuit*, prezentată de Constantin Ţoiu, la „România literară”, iar editorial în 1984 cu o culegere de proză scurtă, *Boare de Waterloo*. Scoate, în calitate de codirector, revista „Provincia” (1990-1993). Mai colaborează la „Luceafărul”, „Arcadia”, „Art-Panorama”, „Sinteze”, „Tomis”, „Ialomița literar-artistică”. A fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București și cu Premiul Concursului Național „Al. Odobescu”, ambele în 2000.

Volumul *Boare de Waterloo* cuprinde opt proze încadrate de o prefață a autorului și un epilog, scrise într-un stil constatativ și concis. Mediul predilect al lui **S.** este cel rural sau cel al închisorii. Se remarcă pasiunea pentru faptul brut, caracterul documentar, privirea întâmplărilor dintr-o perspectivă detașată, exterioară. Povestirea *Un taifas obișnuit*, dedicată lui Marin Preda, are ceva din atmosfera stranie a nuvelor acestuia: moartea unui țăran primește conotații tragice, simbolice – „cel mai slab dintre toți” e strivit de „matahala” formată din ceilalți. După rotire, o poveste despre singurătate și uitare, permite trimiterea la teoria lui Mircea Eliade despre camuflarea sacrului în profan: o mănăstire e transformată în crescătorie de pui și păzitoarea ei, Dida, petrece o după-amiază ciudată sub cupola pe pereții căreia foșnesc ușor sfinții pictați. *De veghe în coridor*, de dimensiunile unei nuvele, surprinde incompatibilitatea a două tipuri de gândire: a unui paznic de închisoare, venit de la țară, și a deținuților comuniști care se află sub supravegherea lui și care încearcă să îl convertească ideologic. Se remarcă alternața planurilor narative, construcția elaborată, combinarea realului cu miraculosul basmelor. Romanul *Așezarea* (1989) se situează în prima lui parte sub semnul *Muntelui vrăjtit* al lui Thomas Mann prin destinul protagonistului, un tânăr profesor de filosofie, Șerban Ghika, trimis într-un preventoriu pentru tratarea unei boli nenumite. Autoanaliza personajului este întreruptă de mai multe pasaje narative ce se intersectează, în centrul lor aflându-se un croitor, un avocat, un actor și un grup de tineri. Titlul cărții

sugerează confruntarea cu lipsa de idealuri, cu meschinăria locuitorilor din Valea Lungă, unde Șerban Ghika își avea catedra. Totodată, *Așezarea* spune ceva și despre condiția de înfrânt a personajului. Perspectiva adusă de scrisorile din *Epilog* asupra relațiilor cu lumea condusă de cei cu care Ghika intră în conflict vrea să exprime raportul autorului cu societatea vremii, guvernată de ideologia comunistă. Romanul, respins de mai multe ori de cenzură, dezvăluie o atitudine negatoare, ironic corozivă prin chiar idilismul fals și excesul de zel afirmativ din final. După publicarea celui de-al doilea roman, *Apă neagră* (1999), Constantin Ţoiu îl cita pe **S.** alături de Marin Preda și Nicolae Velea, ca „al treilea din dinastia recentă a Câmpiei”. Narațiunea, care proiectează epic viața unei comunități rurale din Bărăgan, pe fundalul ultimilor cincizeci de ani, poartă însemne ale postmodernismului: neașteptate schimbări de perspectivă, întretărirea planurilor temporale, amalgamarea stilurilor – științific (propriu studiului socioantropologic), ironic (practicat de președintele comisiei culturale), cronicăresc fabulos, cu accente biblice, oral (specific lumii rurale evocate). Scriitura, modernă, trimite la procedee frecvente în romanul de azi. Generat prin intersectarea a două fire epice: prezentul – Moise Constantin, un șef al forului cultural județean, organizează o acțiune de cercetare a tradiției în satul Crăsani – și istoria violentă ce trece peste această localitate între 1949 și 1989, textul romanesc are drept cheie o fotografie veche ce le reunește pe cele șapte personaje prin intermediul cărora este reconstituit universul fantastic, imemorial al satului. Totul vorbește despre moarte, corupție, păcat, de aici vine și semnul bifat pe fruntea celor din fotografie, marcând dispariția lor. Apa neagră simbolizează apocalipsa, căderea, distrugerea și autodistrugerea, ce duc această lume către un proces al resorbției în sine, invers facerii. Ambițios ca proiect, „romanul mozaicat” *Evelyn* (2003), aducând în pagină, cu dexteritate ironică, „oameni din Slobozia”, se declară o replică la *Oameni din Dublin* de James Joyce.

SCRIERI: *Boare de Waterloo*, București, 1984; *Așezarea*, București, 1989; *Apă neagră*, București, 1999; *Clepsidra vie*, Călărași, 2001; *Evelyn*, București, 2003.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Povestitorii III*, RL, 1985, 19; Val Condurache, „*Boare de Waterloo*”, CL, 1985, 10; Radu Comănescu, *Limite depășite*, LCF, 1988, 20; Mihai Ungheanu, „*Așezarea*”, LCF, 1989, 38; Cristea, *A scrie*, 230-234; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 213-217; Dan Silviu Boerescu, *Fotografia cu cruciulițe*, „Cuvântul”, 2000, 1; Gheorghe Dobre, *Lumea ca text, textul ca lume*, TMS, 2000, 4; Ion Roșioru, „*Apă neagră*”, TMS, 2000, 8; Constantin Dram, *Mirabila câmpie sau Fotografie cu grup de domni și tovarăși*, CL, 2001, 9; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, 253-255; Popa, *Ist. lit.*, II, 924; Vasile, *Proza*, 253-255; Șerban Codrin, *Personalita. Dicționar al personalităților ialomițene*, Constanța, 2002, 138-139; Tudorel Urian, *Oameni din Slobozia*, RL, 2003, 36; Constantin Dram, *Povestirea între aparență și ficțional*, CL, 2003, 12. D. Mr.

STAN, T. C. (1.II.1907, Târgu Neamț – 19.V.1940, București), prozator, traducător și publicist. Este fiul Eleonorei și al lui Constantin Stan, învățător. Frecventează școala primară în orașul natal, iar ciclul secundar în Piatra Neamț, Cahul și Sibiu.

Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie și concomitent la cea de Drept din cadrul Universității din București, pe care le-ar fi absolvit cu succes; numele nu i se regăsește totuși în listele licențiaților din anuarele instituției. După câteva articole publicate în 1928-1929 în gazetele nemțene „Avântul” și „Năzuința”, dă scurte proze în „Bilete de papagal” și „Radical”. Mai colaborează la „Omul liber”, „Excelsior”, „Viața literară”, „Viața românească” și „România literară” (la ultimele trei în 1933, cu fragmente de roman), apoi la „Azi”, „Convorbiri literare”, „Vitrina literară”, „Credința”, „Reporter”, „România literară” (1939) ș.a. Corector la unele dintre acestea, mai târziu devine redactor la ziarul „România” și la Agenția de știri Rador. A mai folosit pseudonimele Corado (în colaborare cu Radu Costăchescu), Tudor Nemțeanu și Tristan. Editorial, debutează în 1934 cu romanul *Cei șapte frați siamezi*, distins cu Premiul „I. E. Torouțiu” de Societatea Scriitorilor Români, în care va fi admis în aprilie 1935. Au urmat la scurt interval *Eu, Tina și Adam* (1935) și *Femeia de la miezul nopții* (1935, în colaborare cu Galia Faressova). Erau anunțate, de asemenea, *Gara de Nord*, *Coiful de aur* (roman pentru copii) și *Orașul cu 3 000 de statui*, care nu au mai apărut. Până la sfârșitul prematur i s-au mai tipărit trei traduceri: *Cei trei mușchetari* de Al. Dumas, *Danton* de Hermann Wendel și *Maria Tereza* de Karl Tschupplik. Alta - *Contele de Monte Cristo* de Al. Dumas - a rămas needitată.

Așa cum prevăzuseră G. Călinescu și Eugen Jebeleanu, care recomandă tipărirea romanului *Cei șapte frați siamezi*, cartea va avea un mare succes de librărie, cât și numeroase întâmpinări critice favorabile. Nu au lipsit unele rezerve voalate și chiar observații negative. Orgolios, S. își va apăra lucrarea făcând publice, în 1935, un crez artistic contradictoriu, în care „idealismul” (orientarea spre exterior, către ceilalți, cărora opera trebuie să le aducă o fărâmă de dreptate ori numai o consolare, și aceea spre interior, concretizată în confesiune sau, dimpotrivă, în mascarea eului odios) stă alături de „materialism” (scrisul fiind socotit și un mijloc de existență, a cărui valoare o indică numărul de exemplare vândute), precum și o mare admirație (compromițătoare în ochii multora) pentru Cezar Petrescu și o atitudine negativă față de criticii momentului. Disparitatea intențiilor se reflectă bine în construcția romanului. Acesta debutează cu un tablou realist al boemei studențești în Bucureștii anilor '30 ai secolului trecut. Cadrul ei, o casă de raport din strada Belvedere, cu locatari amintind mai curând de lumea lui Charles Dickens decât de cea a lui Honoré de Balzac, sugerează starea de extremă mizerie a unei întregi societăți. Formă elementară de subzistență, grupul „siamezilor” devine pe neobservate club de dezbateri a problemelor ce frământă tânăra generație. Năzuința spre o cuprindere largă e rezolvată de autor întrucâtva prea schematic, membrii grupului diferențiindu-se după locul de origine și mediul din care provin, după tipul de activitate intelectuală, prin temperament și printr-o sumă de incidente biografice. Exponent este, în cele din urmă, Isaia Scurtu, student la Litere și Filosofie și ucenic în ale gazetăriei. Din analiza lucidă a propriilor trăiri (probabil, în mare proporție,

cu suport autobiografic) - cadrul familial, dragostea infantilă pentru soția unui moșier și deputat, experiența „dezrădăcinării” și, paralel, a „standardizării” în școală etc. - , ca și din acelea ale prietenilor, protagonistul formulează un aspru rechizitoriu la adresa *establishment*-ului de după primul război mondial. Nutrind credința că pentru el și pentru congenerii săi țelul este deplină realizare intelectuală, Isaia Scurtu participă totuși, împreună cu „fratele său siamez” Jack Văraru, la disputele din sânul generației, prilej mai mult pentru autor de a satiriza caustic cele trei tabere în luptă - „antoniștii”, „spartachiștii” și „acționiștii”. Cum sub tușele grotești, caricaturale, se recunosc ușor protagoniștii adevărați, romanul e în această secvență unul „cu cheie”. Modalitatea e abandonată ulterior în favoarea înfățișării peripețiilor prin care trec „siamezii” în tentativa lor de a se integra sistemului social. Intenția prozatorului de a sugera o perspectivă cât se poate de sumbră e justificată epic numai în parte de compromisiunile făcute de unii (bunăoară, de actrița Nina Bonciu și de sculptorița Ioana Smeu), de ratarea ce îi pândește pe alții (pe matematicianul Bazil Antohie ori pe inginerul Anton Șetraru), susținându-se mai ales prin oarecum aleatoria îmbolnăvire de tuberculoză și moartea lui Isaia Scurtu. Cel de-al doilea roman, *Eu, Tina și Adam*, a părut mai puțin „făcut”, lipsit de schematicismul și de cvasitendenționismul primului, dar și mai puțin original. Familiare le erau cititorilor atât tabloul mediului provincial, cel al târgului moldav, cu apele sale stagnante, cât și personajele principale - judecătorul Sandu Arbore, tip pasiv, incapabil de rezistență la acțiunea nefastă din afară, ale cărei efecte le discerne însă lucid, cu detașare, și bovarica Tina, fascinată de „lumea bună” care își petrece timpul pe transatlantice, în marile restaurante ori cazinouri, „lume” descoperită ei de romanele senzaționale ale lui Adam Adam. Reține atenția înregistrarea plină de finețe, din perspectiva naratorului-personaj Sandu Arbore, a progresiei sentimentului față de Tina, de la camaraderia protectoare la iubirea fierbinte, înfrângând inhibiții firești (legate de marea diferență de vârstă, de relațiile vechi, amicale cu familia ori de opinia lumii), dar pusă tocmai atunci în imposibilitatea de a se împlini. Remarcabil este faptul că motivul profund al neîmplinirii rămâne nedeterminat, în egală măsură putând fi vorba de un sentiment neîmpărtășit, de un accident fatal (întâlnirea Tinei cu cinicul scriitor Adam Adam) sau de un contratimp ori de o neînțelegere. Dacă Sandu Arbore are astfel unele afinități cu Sandu, personajul lui Anton Holban, Tina o anticipează destul de mult pe Otilia lui G. Călinescu. Romanul se resimte însă din cauza precipitării autorului, a neaprofundării analizei, ceea ce ar explica și schimbarea registrului de la o carte la alta. O metamorfoză aduce și romanul *Femeia de la miezul nopții*, din care apăruseră câteva fragmente în revista „Reporter” numai sub semnătura Galiei Faressova. Asupra existenței reale a acesteia S. insistă în prefața volumului, unde neagă și orice similitudine cu Doamna T., eroina lui Camil Petrescu. Autoarea-protagonistă se numea Galea Tecesova, prin căsătoria Unchiașu. Dar, ca și în *Patul lui Procust*, sfaturile date colaboratoarei sale, reproduse în prefață, dezvăluie părerile lui S.

despre romanul subiectiv. Pentru a interesa, romancierul de acest tip ar trebui să facă o selecție severă a trăirilor proprii, să relateze „fără prejudecăți”, „cu ochii unui străin”, „cu bestialitate” chiar, ceea ce are comun cu cititorii, și anume nu ce e bun în el, fiindcă ar fi convențional. Relatarea autobiografică a Galiei, cântăreața de la restaurantul bucureștean „Rai”, se conformează acestor precepte. O Moll Flanders, în fond, ea își povestește viața marcată de o sexualitate precoce, frenetică, multă vreme la limita maladivului, izvor de suferințe fizice și morale nesfârșite. Romanul nu alunecă totuși în pornografie, ci mai degrabă în epicul senzational, înglobând întâmplări din revoluția bolșevică, episoade cu agenți de Siguranță, comuniști și teroriști străini, consum de droguri, cu eroi de fapt divers, precum un mare ziarist cunoscut ca mare șantajist ori acela ce o iubește cu pasiune pe Maria Bașkirțeva, o celebritate defunctă de peste trei decenii.

SCRIERI: *Cei șapte frați siamezi*, București, [1934]; *Eu, Tina și Adam*, București, [1935]; *Femeia de la miezul nopții* (în colaborare cu Galia Faressova), București, [1935]. **TRADUCERI:** Alexandre Dumas, *Cei trei mușchetari*, București, [1935]; Hermann Wendel, *Danton*, București, 1936 (în colaborare); Karl Tschuppik, *Maria Tereza*, București, [1939] (în colaborare cu I. Hanu).

Repere bibliografice: G. Călinescu, *Miscellanea. Scriitori noi*, VR, 1933, 5; George Demetru Pan, „*Cei șapte frați siamezi*”, „*Naționalul nou*”, 1934, 164; C. Dan Pantazescu, „*Cei șapte frați siamezi*”, *ȚA*, 1934, 748; Nicolae Roșu, *Idei dintr-un roman*, „*Azi*”, 1935, 1; Papadima, *Creatorii*, 361–364; C.I.S. [C. I. Șiclovanu], *De vorbă cu T. C. Stan*, FCL, 1935, 1 233; N. Albu, „*Cei șapte frați siamezi*”, „*Progres și cultură*”, 1935, 3; C. Panaitescu, „*Eu, Tina și Adam*”, FCL, 1935, 1 271; Nicolae Roșu, *Doi romancieri: T. C. Stan și George Acsinteanu*, CL, 1935, 3–5; C. Dan Pantazescu, „*Eu, Tina și Adam*”, *ȚA*, 1935, 826; N. S. [N. Steinhardt], „*Cei șapte frați siamezi*”, „*Revista burgheză*”, 1935, 4–5; Pericle Martinescu, „*Eu, Tina și Adam*”, „*Reporter*”, 1935, 70; N. Pătrașcu, *Un scriitor al micii burghezii*, „*Reporter*”, 1935, 71; AD. B., „*Eu, Tina și Adam*”, VR, 1935, 5–6; Victor Valeriu Martinescu, *Galia Faressova*, „*Reporter*”, 1935, 73–74; C. I. Șiclovanu, *Doi autori și o carte*, FCL, 1935, 1 472; Teodor Scarlat, „*Femeia de la miezul nopții*”, „*Naționalul nou*”, 1936, 505; Nicolae Roșu, *Ne-a părăsit un scriitor*, U, 1940, 143; M.R.P. [Miron Radu Paraschivescu], *T. C. Stan*, TIL, 1940, 1 096; Ștefan B. [Ștefan Baciu], *T. C. Stan*, UVR, 1940, 22; Radu Gyr, *La despărțirea de T. C. Stan*, CML, 1940, 61; Predescu, *Encicl.*, 801; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 880, *Ist. lit.* (1982), 967; Const. Virgil Gheorghiu, *T. C. Stan*, „*Basarabia literară*”, 1942, 13; N. Ladmiss-Andreescu, *T. C. Stan*, „*Basarabia literară*”, 1943, 46; Dan Petrașincu, *Trei ani de la moartea lui T. C. Stan*, VAA, 1943, 752; E. Dimitriu, *Amintirea lui T. C. Stan*, VAA, 1943, 752; Tudor Arghezi, *T. C. Stan*, „*Informația zilei*”, 1943, 494; Antonescu, *Scriitori*, 84–92; Ion Simuț, *Destine*, F, 1983, 6; T. C. Stan, RRI, III, partea II, 535–549; *Dict. scriit. rom.*, IV, 331–332. V. D.

STANCA, Dan (30.IX.1955, București), prozator, eseist și jurnalist. Este fiul Virginiei Stanca (n. Giugaru), medic stomatolog, și al lui Gheorghe Stanca, ofițer. Urmează la București cursurile Școlii Generale nr. 152 (1962–1970), Liceul nr. 33 (1970–1974) și Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București, secția engleză-română (1974–1978). Repartizat ca profesor la Școala Generală nr. 4 din Giurgiu, în

1982 părăsește învățământul spre a se angaja ca muncitor necalificat pe un șantier de la periferia capitalei. Corector la „*România liberă*” (1983–1988), devine redactor la „*Scânteia tineretului*”, secția de politică internațională (1988–1989), ulterior la suplimentul literar al cotidianului „*Tineretul liber*” (1990–1992), în intervalul 1992–1993 îndeplinind și funcția de redactor-șef adjunct al ziarului; concomitent, colaborează la postul de radio Europa Liberă cu comentarii politice. Din 1994 lucrează ca redactor la secția culturală a „*României libere*”. Debutază în 1986, cu proză scurtă, la „*Suplimentul literar-artistic al „Scânteii tineretului”*”. A mai colaborat la „*Adevărul literar și artistic*”, „*Apostrof*”, „*Convorbiri literare*”, „*Familia*”, „*Litere, arte & idei*”, „*Lucafarul*”, „*Ramuri*”, „*România literară*”, „*Tomis*”, „*Vatra*”, „*Viața românească*” ș.a. Prima carte, romanul *Vântul sau țipătul altuia*, îi apare în 1992. I se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor în 1997.

Pentru eseistul din *Simbol sau vedenie* (1995) literatura înseamnă „propunerea unei religii”, „șoc transformator sau demolator”. Între literatura „prilej de virtuozitate” și cea scrisă „prost”, dar animată de „o credință mistuitoare în fantasmalele închipuite”, S. o preferă pe cea de-a doua. Ceea ce afirmă despre marea poezie se poate extinde și asupra prozei: mijloc de a „dezvălui chipul cel mai ascuns al divinității” și de a pătrunde în miezul originar unde „*Ființa se întrepătrunde cu Non-ființa*”, opera exercită asupra cititorului, prin lectura ei repetată, un efect de „învăluire”, care îl conduce „spre o înțelegere superioară”, deoarece „învăluirea presupune participare, comuniune, consens liturgic”. Relația dintre autor și cititor este integratoare. În plină ofensivă a „gândirii slabe”, S. reactualizează, atât în eseuri cât și în proza de imaginație, tipul de creator vizionar. Considerat în raport cu generația sa, el este un solitar. Nu însă unul indiferent, ci definindu-se prin distanțare și diferențiere polemică. Încă de la romanul *Vântul sau țipătul altuia* scriitorul contestă statutul și finalitatea literaturii ca pură „aventură a limbajului”, ca „inginerie textuală”. „Tehnologia textului – spune un personaj – e la fel de rece și de precisă ca și cea a mașinii. Sunt mii și mii de autori care-și fac un titlu de glorie din a se proclama «producători» de text. Nu contează ce scrii, ce finalitate dai acestui act. Contează să scrii bine”, iar aceasta înseamnă „a decădea în tehnică și virtuozitate” (tema revine, în alt roman, ironizându-se, de pildă, „scălâmbăielile textualiste”). În locul lumii insulare și lipsite de transcendență a postmodernilor, S. propune o lume coerentă și plină, așadar o perspectivă unificatoare, iar accentul pe care alții îl pun pe suprafața textuală se mută la el pe substanța textului. Și cadrul cultural se dovedește mult diferit de al congenerilor. Pe diferite planuri, modelele sale se numesc Gogol, Dostoievski și Mihail Bulgakov, René Guénon și Vasile Lovinescu (acestuiia îi consacră în 1997 și un eseu, *Contemplatorul solitar*), generația „*Criterion*”, de la care preia strategii / moduri de raportare la realitate: bunăoară, de la Emil Cioran luciditatea dureroasă cu care „scepticul de serviciu” scrutează tradiția și identitatea culturală a românilor, dar și iluziile omului occidental și ale omului în genere; de la Mircea Eliade dialectica sacralului, lectura „semnelor” și soteriologia, propuse omului secularizat

pentru a-și depăși paupertatea ontologică. Cu toată încărcătura ei de disperare și de scepticism, literatura lui **S.** nu își refuză rostul de a provoca, de a neliniști spiritele și de a propune soluții. E unul din puținii scriitori de azi, aproape singurul, pentru care literatura nu și-a pierdut originara misiune profetică. În consecință, romanele sale se structurează pe două mari planuri. Într-o primă instanță, ele materializează o capacitate de observație morală, socială și politică ieșită din comun. Cu suverană luciditate și severitate, nelăsându-se îmblânzit de nici o iluzie, ochiul prozatorului radiografiază societatea românească din epoca totalitarismului comunist și din cea posttotalitară, dar și lumea occidentală contemporană. Această frescă de amploare este prefigurată de primul roman și chiar de nuvelele fantastice din *Eu și iadul* (1993) și desăvârșită de romanele *Apocalips amânat* (1997), *Morminte străvezii* (1999), *Domnul clipei* (2000), dar și de altele care aruncă sonde într-un viitor previzibil, ca *Pasărea orbilor* (2001), imagine distopică a României virtuale din jurul anului 2030. Scriitorul se oprește cu predilecție asupra strategiilor politice care au condus la decadența morală și spirituală caracteristică „vârstei de fier” (strategii dictatoriale-represive în totalitarism, manipulative în celelalte cazuri). Este o eră a degenerescenței universale. În ipostaza ei comunistă, aceasta înseamnă suprimarea libertăților, accesul la putere al unor ființe patibulare, delațiune și teroare (nu întâmplător într-un roman e resuscitată figura tortionarului Turcanu, din închisoarea piteșteană de „reeducare” care acum acționează în libertate, iar în altul se evocă și masacrul din Piața Tien An Men). În ipostaza postdecembristă și în cea occidentală, ea înseamnă dispariție a simțului axiologic și răsturnare diabolică a valorilor, deeroizare și desacralizare, uniformizare și depersonalizare,

somnul conștiinței și dictatura lui „Nimeni”. Iar în cazul distopiei prospective, echivalează cu existența în „postreligie”, „contraințierarea”, destine „necoagulate” și lipsite de orice „racord ontologic”, dictatura a minorităților și a „corectitudinii politice” și, nu în ultimul rând, „marea caecalma” (substantivul revine adesea), constând în inventarea „celor mai perfecționate mijloace de comunicare, apoi date pe mâna unor ființe care nu au ce să comunice”. Aceasta este fața infernală a lumii din romanele lui **S.**, produse ale unui „realism apocaliptic” (Dan C. Mihăilescu). Trebuie subliniat însă că autorul nu se cantonează într-o literatură a derizoriului realității contingente și a „mizerabilismului”. În a doua instanță, evocarea acestui strat al imediatului de maximă concretețe este dublată mai întâi de un palier eseistic al narațiunii, de comentariul dizertativ și colocvial-teoretic – pe o latură a lor romanele pot fi definite și ca romane-eseu –, fiind astfel investite cu un prim nivel de transcendență. Aici își spun cuvântul cultura și experiența jurnalistului comentator politic și cea a eseistului pe teme civice și culturale. Realul brut și brutal, ignar și agresiv – agresiune a materiei infernale – este împins și filtrat în planul logosului. Privite din acest unghi, cărțile lui **S.** apar ca tot atâtea dezbateri de idei, iar personajele ca tot atâtea încorporări ale unor teme propuse dezbaterii. Personaje pline, altfel spus cu psihologie, ele sunt în aceeași măsură întrupări dialogiste (în sens bahtinian) ale unor puncte de vedere privind condiția umană la sfârșit și început de mileniu. De aici provine încărcătura metafizică a narațiunilor. Cel de-al treilea plan este de natură esoterică și spirituală. Protagonistii traversează o mutație la palierul ființei; o „trecere de nivel” ontologic. Este un fenomen de metanoia, care apare de timpuriu în proza lui **S.**, unde individul cunoaște la un moment dat o fază de iluminare, precum povestitorul din narațiunea titulară din *Eu și iadul* sau cum se întâmplă cu profesorul din romanul *Muntele viu* (1998). Alte personaje, ca preotul Matei Zarna, maestrul Isac Luria, Sorin Fieraru, Leon Templea, Horațiu Ionescu, studenta Camelia, Horia Cantacuzino ș.a., traversează cruciale experiențe transpersonale. Toți sunt niște vizionari, apărători ai spiritului, iar revelațiile lor vizează refacerea unității pierdute a individului și a lumii, recuperarea arhetipalului, a originarului. În *Domnul clipei*, contemplând un șir imens de crucificați, Sorin Fieraru are viziunea unei uniuni mistice, iar savantul Luria – în fond un mag și maestru spiritual, a cărui „sectă” e investită cu misiunea de „a recupera condiția primordială a omului” – descoperă că pomii înfloriți fac parte din același regn cu oamenii și că din cartea sa îngropată crește arborele primordial. Toate aceste viziuni și revelații au ca finalitate dobândirea libertății și a salvării – temele ultime ale scriitorului, care impun astfel și o lectură anagogică a romanelor. În această etapă a evoluției personajelor pătrunde în literatura lui **S.** fantasticul, al cărui specific este determinat de contextul în care apare. Fantasticul capătă un solid fundament teoretic și simbolic, iar componenta eseistic-metafizică și cea esoterică, inițiativă (culminând cu metanoia) se încarcă de materia lui vie, fastuoasă, mirifică (în alt plan, cum spune un personaj, producând astfel o definiție a fantasticului,

„ceea ce are atributele irealului dăruiește realului niște accente insuportabile de autenticitate”). Debordantele imagini fabuloase se impun și ca tablouri în sine, însă valoarea lor e potențată de armătura simbolică spirituală. În asemenea îngemănări stau centrul de greutate și nucleul de semnificație al romanelor: un personaj se trezește într-o bună dimineață fără degetele de la o mână, dar nu simte nici o durere, altuia, bătut sălbatic de huligani, îi apare, în locul urechii, o miraculoasă floare, prin care primește „mesaje de la strămoși”, pomii înfloriți dintr-o livadă încep să se miște angrenând în „pulsatia” lor deopotrivă regnul vegetal și pe cel uman etc. Romanele lui **S.** introduc fantasticul spiritual, a cărui țintă definitivă este „drumul spre spirit”, cum formulează un personaj central din *Domnul clipei*. Finalitatea acestui gen de fantastic reprezintă de fapt finalitatea întregului demers al romancierului, care este aceea de a oferi o soluție de salvare. Paralel cu genul de fantastic paradisiac și soteriologic, și la fel de bine reprezentat, este fantasticul dizolvant, sumbru și terifiant: un măgar pătrunde în biserică și preotul vede în asta semnul că „biserica va deveni, dacă nu a și devenit, un coșmar pentru lume”, apa unei ploii, care de fapt se dovedește a fi vin euharistic, cuprinde pământul ca un „giulgiu, martor al cosmosului înjunghiat”, o somptuoasă catedrală se refuză credincioșilor și se metamorfozează într-un munte inexpugnabil, râsul unui personaj demonic născut din smârcuri provoacă un teribil cutremur de pământ ș.a.m.d. Narațiunile sunt teatrul unei competiții fără sfârșit: spirit și materie, benefic și malefic, paradisiac și infernal. Ele exprimă, în ultimă instanță, competiția autorului cu el însuși: lupta dintre scepticismul său împins până la nihilism și la absurd, pe de o parte, și salvarea prin soluția mistică, pe de alta. În slujba acestui *agon* scriitorul convoacă o multitudine de mijloace, care fac ca prozele lui să fie în același timp romane-frescă de un realism brutal, romane-eseu și romane-disertație, romane metafizice și spirituale, romane fantastice. Identitatea lui **S.** în literatura română actuală se manifestă, nu în ultimul rând, prin această aspirație către romanul total, creație a unui scriitor care se vrea cronicar și conștiință a vremii sale.

Romanele, multe, pe care „nouăzecistul” Dan Stanca le-a scris în ultimul deceniu au ceva (important) în comun: un anume tip de adversitate, acutizată în conflict. De o parte sunt purtătorii, rari, excepționali, de har divin; de cealaltă, restul ostil al lumii înconjurătoare. Între cele două tabere glisează totuși, făcând naveta și colportajul de rigoare, două-trei personaje cărora autorul le încredințează rolul narației; ele se achită bine de sarcina lor, căci epica rezultată e fluentă, alertă, de multe ori palpitană. Aceste câteva personaje constituie, apoi, o verigă de legătură nu doar pe orizontala faptelor, a întâmplărilor și evenimentelor, ci și pe verticala înălțată în planul realului de către profeți iluminați. Cu alte cuvinte, rolul acestor personaje-tampon este și acela de a face legătura – și totodată distincția – între planul realității cuminți, „normale”, și cel al extazelor mistice.

DANIEL CRISTEA-ENACHE

SCRIERI: *Vântul sau țipătul altuia*, București, 1992; *Eu și iadul*, pref. Vasile Andru, București, 1993; *Simbol sau vedenie*, București, 1995; *Aripile arhanghelului Mihail*, București, 1996; *Apocalips amănat*, București, 1997; *Cer iertare*, București, 1997; *Contemplatorul solitar*. *Introducere în opera lui Vasile Lovinescu*, Iași, 1997; *Ultima biserică*, București, 1997; *Muntele viu*, Iași, 1998; *Ritualul nopții*, pref. Dan Silviu Boerescu, București, 1998; *Veninul metafizic*, Iași, 1998; *Morminte străvezii*, București, 1999; *Ultimul om*, Iași, 1999; *Domnul clipei*, București, 2000; *Pasărea orbilor*, București, 2001; *Drumul spre piatră*, București, 2002; *A doua zi după moarte*, Cluj-Napoca, 2003. **Ediții:** Vasile Lovinescu, *O icoană creștină pe Columna Traiană*, București, 1996 (în colaborare cu Roxana Cristian și Florin Mihăescu).

Repere bibliografice: Romanița Constantinescu, *Un autor cu un singur cititor*, RL, 1992, 39; Eugen Simion, *Calea spirituală*, L, 1993, 4; Radu Voinescu, „Vântul sau țipătul altuia”, RL, 1993, 15; Irina Egli, „Vântul sau țipătul altuia”, CC, 1993, 5-6; Ștefan Nicolae, *Frumoșii învinși ai vieții*, VR, 1993, 8-9; Radu Cernătescu, *Scriitor sau profet?*, LCF, 1995, 27; Dan C. Mihăilescu, *Realismul apocaliptic*, „22”, 1996, 16; Alexandru Condeescu, *Un infern al mizeriei*, ALA, 1996, 315; Cristina Necula, *Lectură în abis*, CC, 1996, 6-7; Alex. Ștefănescu, *Literatura dezgustului*, RL, 1996, 35; Luiza Marinescu, *O nouă formulă a romanului fantastic baroc*, VR, 1997, 9-10; Georgeta Drăghici, *O carte-metaforă*, RL, 1998, 29; Constantin Dram, *Întrebările obsesive*, CL, 1998, 8; Dan C. Mihăilescu, *Graalul în noroi*, „22”, 1998, 36; Marius Tupan, „Cel mai cumplit lucru este să mori în viață...” (interviu cu Dan Stanca), LCF, 1999, 17; Miruna Mureșanu, *De vorbă cu... Dan Stanca*, „Universul cărții”, 1999, 5; Alex. Ștefănescu, *Un mare scriitor solitar*, RL, 1999, 29; Tudorel Urian, *Cartea neagră a tranziției*, „Cuvântul”, 1999, 9; Catrinel Popa, *Universuri paralele*, RL, 2000, 4; Dan Bogdan Hanu, *Ultimul Stanca*, DL, 2000, 3; Dan C. Mihăilescu, *Rezervația de suflete bizare*, „Ziarul de duminică”, 2000, 18; [Dan Stanca], CNP, 2000, 6-9; Miruna Mureșanu, *Mântuirea prin literatură*, „Universul cărții”, 2000, 10; Regman, *Ultime explorări*, 111-112, 117-119; Ioan Lascu, *Un fenomen numit Dan Stanca*, R, 2001, 1; Daniel Cristea-Enache, *Focuri răzlețe*, ALA, 2001, 558; Cristian Bădiliță, *Despre optzecismul spiritual*, „Cuvântul”, 2001, 5; Vasile, *Proza*, 255-260; Dan C. Mihăilescu, *România pe la 2030*, „Ziarul de duminică”, 2002, 20; Răzvan Codrescu, *Recviem pentru România*, „Puncte cardinale”, 2002, 7; Elisabeta Lăsoni, *Revoluții și mutații metafizice*, ALA, 2002, 634; Ion Simuț, *Romanul profetic*, „Ziua literară”, 2002, 23; Tudorel Urian, *Călare pe două lumi*, RL, 2003, 13; Claudiu Groza, *Europa de mucava*, APF, 2003, 5; Bogdan Alexandru Stănescu, *Fuga în piatră*, LCF, 2003, 30.

N. M.

STANCA, Dominic (31.I.1926, Cluj – 26.VII.1976, București), poet, prozator și dramaturg. Este fiul Corneliei Stanca (n. Vlad) și al lui Dominic Stanca, medic. Părinții aveau notabile înzestrări artistice: mama, absolventă și a Conservatorului din Budapesta, era o bună pianistă, tatăl a publicat romanul memorialistic *Între două fronturi* (1935). **S.** urmează primele clase de liceu la Seminarul Pedagogic al Universității din Cluj (1936-1940), iar ciclul superior la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie (1940-1944), unde se afla în refugiu. Înscris, la insistența părinților, la Facultatea de Medicină a Universității „Ferdinand I” (Cluj-Sibiu), o abandonează însă curând, frecventând Facultatea de Drept a aceleiași universități (1944-1948), iar în 1946 este admis în anul al doilea la secția de actorie a Academiei de Muzică și Artă Dramatică din Cluj, pe care o va absolvi în 1949. Va juca repertoriu clasic la Teatrul

Național din Cluj (1948-1953), cu o scurtă detașare la Reșița (1952-1953), apoi, la chemarea Mariettei Sadova, la Teatrul „Constantin I. Nottara” din București (1954-1960), evoluând ulterior la Teatrul Giulești (1960-1961), iar din 1961 la Teatrul „Barbu Delavrancea”, de unde se pensionează medical în 1971. Talent precoce, dotat și pentru desen (caricatură) și muzică, a publicat la zece ani versuri în ziarul clujean „Patria” (1936), însă va considera adevăratul său debut apariția poeziei *Crengi* în „Revista Fundațiilor Regale” (1944). Debutul editorial se produce în plină maturitate, cu volumul de scurte povestiri *Roata cu șapte spițe* (1957), care evocă, din perspectiva unor personaje secundare, răscoala lui Horea. A colaborat sporadic cu versuri și povestiri în presa literară, precum și la radio și televiziune cu monoloage și piese de teatru (*Meci la Chițoani*, *Aurică 2*, *Cenușăreasa și Anul Nou* ș.a.), unele jucate și la teatre de profesioniști sau amatori. Răpus înainte de vreme de o boală de inimă severă, S. nu a apucat să își vadă scrierile tipărite decât parțial, ele fiind adunate postum, prin grija soției sale, regizoarea Sorana Coroamă-Stanca, în masivele tomuri *Timp scufundat* (1981) și *Un ceas de hârtie* (1984).

Prin apartenența la „generația pierdută și regăsită” (Cornel Regman) a celui de-al doilea val al Cercului Literar de la Sibiu, creația lui S. apare astăzi ca o restituire, datorată publicării oarecum întâmplătoare a scrierilor antume, ținând seama nu de cronologia lor reală, ci de contextul istoric al momentului. Receptarea îndeosebi postumă a poeziei sale – *O sălbatică floare* iese de sub tipar cu câteva săptămâni înaintea săvârșirii din viață a scriitorului, urmându-i *Strada care urcă la cer* (1977), și cuprinzătoarea ediție *Un ceas de hârtie* – a dezvăluit o literatură preponderent lirică și baladescă. În contrast cu firea sa jovială

de actor, poemele lui S. se înscriu în linia tradiției interbelice, figurile tutelare fiind Lucian Blaga, G. Bacovia, Ion Pillat. S-a afirmat că el „restaurează mai mult o sensibilitate decât traiectul unui singur autor” (Gheorghe Grigurcu). Poetul percepe cosmosul printr-un peisaj de obicei autumnal și vesperal, ce rezonază ca o stare de spirit: „Amurguri cu coșofene și vânt / între plopii mari, amari ca de toamnă, / când umbrele sunt nesigure pe pământ / și la plecarea orisice cuvânt te îndeamnă // și stăruie stins în penumbra din lunci / cuibul de-o vară, / scrum leneș acum, peste margini prelins / c-o tristețe amară // și numai eu neștiut mai răsar / între goale ținuturi, / ca un amiaz timpuriu, fugar, / plin de mirări și de fluturi” (*Amurguri cu coșofene și vânt*). La ceas crepuscular, înfiorările, neliniștile ființei capătă o notă gravă, meditativă, elegiacă, stăpânită însă de un anumit echilibru lăuntric: „O fereastră cu licăr anemic / își reazemă fruntea de-un singur copac. // Amurgul revine. Cuvintele tale / îngheață pe arbori. Disperarea lor mută / fulgeră aerul ca o sârmă ghimpată. // Cuvintele mele, mereu mai puține, / se opresc între azi, între mâine... // Ruine reci, orașul curge-n ceață, / pe când această piatră seamănă cu mine” (*Ruine reci*). Notația laconică, nepatică, în jurul aceluiași motive – ireversibilitatea timpului, presentimentul morții, iubirea, tăcerea, cuvântul, toamna, înserarea, sentimentul fragilității –, variate mereu, ca într-o structură rafinat muzicală, din cele trei cicluri ale *Vesperalelor* mai cu seamă, restituie imaginea unui poet al stărilor difuze și evanescente: „Vine o zi când pădurile, calme, nu mai dau glas, / pasărea nu zboară mai sus de crengile tinere, / nici iarba nu mai foșnește la fiecă pas. // O zi, când, din sfere străine, din diafane palori / peste inimi înfierbântate coboară / o rază difuză de seară / și multe, multe petale de flori. // O zi - vesperală” (*Vine o zi*). În prelungirea *Vesperalelor* se situează scurtele poeme de rezonanță blagiană din *Itinerar dacic* (1972), care nu sunt nici evocări, nici descrieri, nici reconstituiri istorice, ci căutări încărcate de emoție ale specificului originar în peisajul actual. O cu totul altă dispoziție vădesc *Baladele* din 1971, de fapt un fel de poeme epico-dramatice în stil folcloric, dar de invenție liberă, pe alocuri suprarealistă, creații cu totul originale în planul ficțiunii, valorificând fabulosul eroic, unele din ele fiind chiar puse în scenă. Dacă *Fata de apă* e mai curând o legendă din vremea arhaico-mitică, în care un leneș „Dănilaș cel poznaș” (un antierou aproape) alungă spre Bosfor leul care ucidea turmele bătrânei Vineri, apoi, vrând să se însoare cu „fata de apă”, zâna Dunării, dispăre înghițit de valuri, iar *Pentr-o puică de hangiu* relatează, într-un limbaj plin de regionalisme, povestea unei trădări și a unei răzbunări haiducești, *Sân Gheorghe Nou* debordează de o imaginație hătră, demitizantă, enormă. Plictisit să își joace rolul sacru-eroic, Sfântul Gheorghe coboară în lume, „la făgădău”, ca să bea „trascău” cu notabilitățile rurale, în timp ce țara, bântuită de „zauru-balauru”, e izbăvită de o cătană slobozită de la oaste, Gheorghe din Boiabârz (numele pare coborât din *Țiganiada* lui Budai-Deleanu), care devine astfel, prin „remitizare ironică” (Ion Vartic), noul sfânt. Sunt valorificate eroi-comicul grotesc, situațiile hilare, savuroase, susținute de o oralitate neaoș

arhaică. Socotit al patrulea baladist al Cercului Literar la apariția *Străzii care urcă la cer* (în echivalență proprie, *Himmelsberggasse* sau *La Rue qui monte au ciel*), **S.** se deosebește însă de tonul solemn hieratic, neoromantic în fond, caracteristic lui Ștefan Aug. Doinaș sau vărului său Radu Stanca. Evocând Strada Dealului și Oraștia copilăriei, emblemă, de fapt, a provinciei patriarhale interbelice, poetul se apropie mai curând, prin prozaismul intenționat, de Ioanichie Olteanu. Acest spațiu sacralizat al amintirii este populat de o galerie de figuri burlești, portretizate prin îngroșarea trăsăturilor distinctive, prin bizarea lor comportamental-maniacală. În fond, e o tandră recuperare lirică a trecutului proiectat fabulos, la care concură deopotrivă umorul și fantezia, anecdoticul și ludicul, tragicul și grotescul, macabru și ironia distanțatoare. Banalul cotidian, omenesc-firescul iau o turnură carnavalescă, explicit epică prin derularea meseriilor și profesiilor sub semnul baladescului pitoresc. O amplă desfășurare de personaje originale configurează atmosfera de epocă, perspectiva fiind a unui umorism superior, a anecdoticului dezvoltat cu voluptate, la modul hilar, în secvențe narativ-reportericești: lui Coșoabea cel cu mustăți atât de lungi, acestea îi sunt scurtate ca să îi încapă în sicriu (*Coșoabea*); un colonel xenofob își lasă averea celui mai pauper localnic din urbe, care se nimereste a fi chiar „o evreică - surdă și mută” (*Norii*); un preot de țară își achiziționează crucea de veci, care, însă, îl răpune, prăvălindu-se peste el (*Amilcar Barca*); unui ceasornicar numeroasele orologii din prăvălia „La țanc” nu îi mergeau după ora exactă, ci după „infaibilul său auz muzical” („Astfel bătăile lor decalate-ntre ele/cu diferențe de clipe, de minute sau ore,/se completau,/se intercalau,/se suprapuneau inegale,/mai scurte,/mai lungi,/mai repezi,/mai rare,/pe tonuri diverse,/cristaline sau grave...”); croitorul posedă un degetar miraculos care coase singur; pălărierul cu o ureche retezată de o schijă se țicnește; savantul entomolog aplică pedagogia propriilor săi copii ignoranți, obligându-i cu sadism să savureze insectele pe care nu le (re)cunosc; un mitoman se închipuie Regele Soare; învățătorul necromant „peripatetiza cu Aristot din Stagira/sau flecărea cu Erasm Rotterdamus,/iar o dată pe an, /într-a patrusprezecea zi din decembrie, /îl găzduia la sine pe messer Nostradamus”, conlucrând totodată cu duhurile necurate, de care nu poate scăpa nici după ce le alungă, fatal urmărit de o notă din pianul unde se opoșise Satan; în fine, farmacistul alchimist se dedă practicilor sale ocult medievale, într-un text memorabil (*Farmacitul*). Scrise în ultimii ani de viață, aceste balade dau măsura deplină a imaginarii insolite al poetului. Afirmat mai întâi ca prozator, cu *Roata cu șapte spițe*, ce alcătuiește apoi, împreună cu ciclul *Tulnicele Iancului*, volumul *Pentr-un hoț de împărat* (1968), **S.** se consacră povestirii de ambianță istorică. Nu e vorba însă de reconstituire ca atare, în pofida personajelor eroice invocate (Horea, Avram Iancu), acestea rămânând în fundal, definite *in absentia*, ci de percepția evenimentelor la nivel popular, dintr-o perspectivă cvasianonimă și naivă, prin intermediul unor întâmplări episodice banale. În ciclul *Roata cu șapte spițe*, o țărăncă face tot posibilul, riscându-și viața, ca pușca ascunsă de bărbatul ei,

fost gornic, să ajungă la răzvrățiți (*Flinta lui Dămian*); jertfindu-se, un țaran beteag vestește, buciurmând, izbucnirea răzmeriței (*Tulnicul lui Gădălin*); alt țaran izbuteste să ia, în ziua zdrobirii pe roată a lui Horea, opincile acestuia, obiecte devenite sacre pentru el, pe care apoi, după îndelungi șovăieli, le va încălța, pentru a porni la Viena să îi spună împăratului păsurile iobagilor (*Opincile*). În ciclul *Tulnicele Iancului*, un lemnar ce își vinde singur obiectele confecționate face fapte de eroism (*Mărian din Poșaga*); spânzurat în turnul clopotniței, un clopotar mut se zbate cu ultimele puteri pentru a le vesti sătenilor prezența cătanelor, iar acestia reușesc să le pună pe fugă (*Clopotarul din Rovine*). Un aer tragic-elegiac învăluie aceste mici narațiuni, din care speranța dreptății dispare, eroii Transilvaniei murind „pentr-un hoț de împărat”. Atent la amănunte, **S.** schițează lapidar atmosfera, din câteva detalii, insistând pe culoarea locală, inclusiv lingvistică, pe lexicul popular regional vechi și rar, pe alocuri poate prea căutat. O viziune carnavalescă asupra lumii (Doina Uricariu) domină pseudocronicile moldovenești din *Hurmuzul jupâniței* (1968), pastişe ale literaturii cronicărești la toate nivelele, de la cel narativ la cel stilistic. Povestirea care împrumută titlul volumului este însă o adevărată nuvelă boccaccescă, unde o jupâniță de-a doua, ajutată de o dădacă inventivă, își înșeală fără pic de căință bărbatul, până ce îl lovește dambalaua. O parodie a instabilității firii femeiești, în căutarea unui străin ales și de neam, care se dovedește a fi în cele din urmă doar un biet cântăreț ce dă bir cu fugiții, dezvoltă *Săptămâna Tudoritei*. În *Piua lui Istrate Nan*, un sătean își mută utilajul când pe un mal, când pe celălalt al apei ce desparte Țara de Sus de cea de Jos, în funcție de birurile poruncite de urmașii voievodului, pierind de pedepse excesive, ca și păstorul din *Oile Ducăi-vodă*, acesta din zel de a-i face pe plac domnitorului. Tot rău se sfârșește povestea și pentru fiul nelegitim al unui domn, călugărit cu sila (*Boii lui Ionașcu*). File de cronică apocaliptică (război, ciumă, cutremur, secetă, potop, lăcuste) se succedă în *Adevoăratul letopiseț al lui Enaki vâtaful*, în timp ce *Jalba lui Paramon*, care deschide volumul, sau relatarea intrigilor de curte în *Sărbătorile boierului Melentie* se susțin prin imitarea stilului biblic în prima și a viziunii cronicărești în cealaltă. Livrescul răzbate la fiecare pagină, din plăcerea enormă de a combina situații, de a prelucra în mod superior stilistic, din umorismul parodic al viziunii. Postum, în 1981, apare microromanul *Moara lui Veselin*, replică și totodată prelungire în proză a ciclului baladesc *Strada care urcă la cer*, în care evoluează o galerie de personaje din toate stările sociale și etniile burgului transilvan de pe la 1900, în aceeași viziune carnavalescă asupra lumii, cultivând senzaționalul de factură populară. **S.** intenționa (prin 1969) să elaboreze un ciclu livresc în douăsprezece „cânturi”, *Walderoda*, de povestiri fantasticoludice, pe urmele romanticilor germani, într-o proză poetică ritmată, din care a realizat câteva până la șlefuire stilistică. A mai lăsat un jurnal și o sumă de aforisme.

SCRIERI: *Roata cu șapte spițe*, București, 1957; *Aurică 2*, București, 1963; *Hurmuzul jupâniței*, București, 1968; *Pentr-un hoț de împărat*, București,

1968; *Cenușăreasa*, Oradea, 1969; *Gri-ru-gri*, București, 1970; *Balade*, București, 1971; *Itinerar dacic*, București, 1972; *O sălbatică floare*, București, 1976; *Strada care urcă la cer*, postfață Nicolae Balotă, București, 1977; *Timp scufundat*, îngr. Sorana Coroamă-Stanca și Mariana Vartic, pref. Ion Vartic, București, 1981; ed. București, 1999; *Un ceas de hârtie*, îngr. Sorana Coroamă-Stanca și Doina Uricariu, pref. Doina Uricariu, București, 1984; ed. București, 1999.

Repere bibliografice: Radu Enescu, „*Roata cu șapte spițe*”, TR, 1957, 14; Valeriu Râpeanu, „*Roata cu șapte spițe*”, GL, 1957, 23; I. D. Bălan, *Un debut matur*, „*Tânărul scriitor*”, 1957, 8; Savin Bratu, *Cronici*, II, București, 1958, 250–251; Mihai Ungheanu, „*Hurmuzul jupâniței*”, R, 1968, 5; Magdalena Popescu, „*Hurmuzul jupâniței*”, GL, 1968, 31; I. Neacșu, *Virtuțile parodiei*, ATN, 1968, 8; Monica Lazăr, „*Hurmuzul jupâniței*”, TR, 1968, 37; Sânziana Pop, „*Hurmuzul jupâniței*”, LCF, 1968, 41; Remus Luca, „*Pentru-un hoț de împărat*”, VR, 1969, 5; I. Negoieșcu, *Policromia realismului*, CRC, 1971, 16; Al. Piru, *Spețe revoluționale*, RL, 1971, 37; Ion Vartic, *Baladescul antierotic*, ECH, 1974, 4; Cornel Regman, *Reflexivitate*, LCF, 1974, 38; Balotă, *Universul*, 125–129; Ioanichie Olteanu, *Dominic Stanca*, RL, 1976, 31; Ștefan Aug. Doinaș, *Prezentul – câmp heraldic al trecutului*, RL, 1976, 31; Ioana Diaconescu, *Ca o sălbatică floare*, VR, 1976, 9; Al. Cistelecian, „*O sălbatică floare*”, F, 1976, 12; Octavian Soviany, „*O sălbatică floare*”, ECH, 1977, 1; Emil Manu, „*O sălbatică floare*”, SPM, 1977, 320; Eugen Simion, *Dominic Stanca*, LCF, 1977, 47; Virgil Nistor, „*Strada care urcă la cer*”, ST, 1977, 11; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 518; Regman, *Explorări*, 302–308; Cornel Ungureanu, „*Strada care urcă la cer*”, O, 1978, 5; Monica Lazăr, „*Strada care urcă la cer*”, CRC, 1978, 7; Doinaș, *Lectura*, 175–181; Felea, *Aspecte*, II, 20–27; Cornel Regman, „*Timp scufundat*”, VR, 1981, 9; Nicolae Balotă, *Timp scufundat și revelat*, RL, 1981, 39; Doina Uricariu, *Utopia lui Dominic Stanca*, RL, 1981, 45; Vartic, *Modelul*, 152–163; Ion Lungu, *O carte reprezentativă*, ST, 1982, 5; Gheorghe Tomozei, *Un mare scriitor – Dominic Stanca*, F, 1983, 10; Valentin Tașcu, „*Un ceas de hârtie*”, ST, 1984, 9; Cristian Moraru, „*Un ceas de hârtie*”, RL, 1984, 42; N. Steinhardt, „*Un ceas de hârtie*”, RL, 1985, 12; Ștefan Aug. Doinaș, *Masca lui Dominic*, RL, 1986, 5; Regman, *De la imperfect*, 213–215; Grigurcu, *Eminescu–Labiș*, 396–405; Negoieșcu, *Scriitori contemporani*, 405–407; Ioan Holban, „*Un ceas de hârtie*”, RL, 2000, 28; Regman, *Ultime explorări*, 177–180; Popa, *Ist. lit.*, II, 804–805; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 331–334; Ștefan Aug. Doinaș, *Evocări*, București, 2003, 96–103. G. Dn.

STANCA, George (7.V.1947, Buftea), poet și publicist. Este fiul Anișoarei (n. Crăciun) și al lui Nicolae Stanca, economist. Urmează la București Liceul nr. 25, trecând bacalaureatul în 1965, și Facultatea de Construcții Civile, absolvită în 1973, precum și un curs postuniversitar de sistematizare în 1983. A profesat ca inginer de execuție, în investiții, sistematizare teritoriu (ca arhitect-șef al Sectorului 6 din București) și în proiectare. Se dedică pentru o vreme și muzicii, între 1969 și 1971 fiind solist vocal al unei formații rock. Pe lângă organizarea de spectacole, realizează emisiuni radiofonice, fiind angajat ulterior la revista „Flacăra”, ca redactor al paginii de „muzică tânără”. Devine secretar al Cenaclului Flacăra, pe care îl va părăsi în 1975, când revine la profesia de inginer. Continuă să scrie în special despre fenomenul rock în „România literară”, „Scânteia tineretului”, „Contemporanul”. După 1989 este redactor-șef la „Independentul” (Deva, 1990), „Fair Play” (1990–1991), „Politichia și România” (1991),

„Expres magazin” (1991–1992), „Telegraful de Prahova” (1997–1998), „Obiectiv” (Brașov, 2003). Înființează revista „Viața mondenă” și este director al publicației „VIP”, după care va fonda revista „Super-vip”. Este și director la „Vocea Valahiei” (din 2000) și la publicația „Ro-Coop”. Colaborează, de asemenea, la „Zig-zag”, „Cotidianul”, „Jurnal de Transilvania”, „Curierul zilei”, „Gazeta de Sud”. Din 2001 devine lector la secția de jurnalism din cadrul Universității „Constantin Brâncoveanu” din București. Participă la turnee prin țară ale unor formații, recitând pe scenă texte proprii, face parte din jurii naționale la diverse festivaluri muzicale. Scrie versuri pentru interpreți pop-folk, realizează emisiuni de profil la Radio Contact, Canalul 38, Antena 1. Din 1994 are propria editură, care îi poartă „porecla”, Giuleștino. A debutat, ca gazetar, în „Săptămâna”, unde va fi prezent până în 1973, iar ca poet la „Luceafărul”, în 1976, semnând G. G. Crăciun. Prima carte de versuri, *Tandrețe maximă*, îi apare în 1981.

S. este un liric manierist americanizant. De fapt, poetul reciclează în cheie ironică oftături și declarații siropoase romantice: „Și iar verde de susai / cheile din quai d'orsay / ba le ai / ba nu le dai! Mândro / vână de curvet / te prind eu pe internet”. Și titlurile volumelor sunt simptomatice pentru baladistul boem, nonconformist, câteodată și subtil, sensibil, sentimental: *Tandrețe maximă*, *Poeme pricinose* (1983), *Excursie cu liftul* (1988), *Angel radios* (1994). Oscilând între periferia caragialescă a Bucureștilor și un spațiu ficțional generic, atemporal, **S.** îl aduce pe Urmuz în prezent (poemul *Bărăgan în Bărăgan* devine simbolic prin repetițiile sale). Se vrea un poet ludic diferit cumva de colegii săi de generație, „melanholia” fiind starea de „gr(e)ajie” a versurilor sale, care merg pe tradiția cântecelor de lume și a romanțelor. În volumul de debut poetul trece printr-o serie de stări și atitudini – bufonerie, sarcasm, agitație furibundă, satiră, ironie blândă sau caustică etc. El nu se sfiește să se lupte și cu șabloanele, demontând clișeele „epocii de aur”: „vă ordon, predați polenul la / centrul de colectare / [...] avem de realizat un proiect mobilizator / pe geniu de creator” (*Împotriva lepidopterelor*). Fronda este ingenios jucată, între nevrotic și derizoriu, disimulându-se în poeme „de nuanță ecologistă”, „descrieri în doi peri”, „tandrețe perfidă”, prozaism (Radu G. Teșosu). **S.** are talentul mixării arhaismelor și neologismelor, prinse în combinații ciudate, dar pare a se opri mereu, inexplicabil, la granița dintre poezia minoră și cea de viziune. Croșetând printre calambururi, perifraze, inovații lexicale, jocuri lingvistice, el merge către același registru senzual-duios ori violent. Între greață și grație, poemele sale „pricinose”, experimentale, se învârt în jurul unei singure teme, considerată importantă: erotismul. „Dar zău uitai cum miroseai / vanilie, cafea sau ceai / enibahar, șerbet sau / Vail / Exotică ce mai erai / coloniala mea de mai!” (*Colonială*). De la pasteluri sau madrigaluri formulate ambiguu, trecerea pare cumva bruscă spre publicistica polemică din *Un an sub Ciorbea* (1998) sau din *De la marea schimbare la marea dezamăgire* (2001).

SCRIERI: *Tandrețe maximă*, București, 1981; *Poeme pricinose*, București, 1983; *Excursie cu liftul*, București, 1988; *Angel radios*, pref. Ion Cristoiu, București, 1994; *Un an sub Ciorbea*, București, 1998; *De la marea schimbare la marea dezamăgire*, București, 2001; *Stare de gr(e)ție*, pref. Eugen Simion, postfață Ion Rotaru, București, 2001; *Giuleștina și ai mei*, București, 2003. **Culegeri:** *Ești mică, Bocșă*, București, 2001 (în colaborare cu Lena Stanca).

Repere bibliografice: Voicu Bugariu, „*Tandrețe maximă*”, LCF, 1981, 50; Constantin Sorescu, „*Poeme pricinose*”, SLAST, 1984, 9; Mariana Codrut, „*Poeme pricinose*”, CL, 1984, 2; Valentin F. Mihăescu, „*Poeme pricinose*”, LCF, 1984, 17; Radu Călin Cristea, „*Poeme pricinose*”, VR, 1984, 9; Gheorghe Grigurcu, „*Excursie cu liftul*”, ST, 1988, 11; Coșovei, *Pornind*, 217-220; Traian T. Coșovei, *George Stanca sau Excesul de tandrețe*, CNT, 1993, 19; Țeposu, *Istoria*, 58-59; Popa, *Ist. lit.*, II, 625; Radu G. Țeposu, *George Stanca*, în *Dicț. scriit. rom.*, IV, 334-335; Corina Sandu, *Starea de feleție*, LCF, 2003, 9. A. Ml.

STANCA, Horia (26.IX.1909, Vulcan - 13.VI.2002, București), cronicar dramatic, memorialist și traducător. Este fiul Mariei (n. Munteanu) și al lui Sebastian Stanca, preot, consilier eparhial, colaborator al „*Lucefărului*” de la Pesta. **S.** este frate al scriitorului Radu Stanca și văr cu actorul și poetul Dominic Stanca. Urmează școala primară și gimnaziul la Sebeș-Alba (1916-1922), Liceul „Gh. Barițiu” la Cluj (1922-1928) și tot aici cursurile Facultății de Drept (1928-1932), obținând și doctoratul în 1935. Profesează ca avocat și, începând din 1930, desfășoară o susținută activitate jurnalistică, mai întâi la „*Națiunea*”, apoi la „*Națiunea română*” și „*Tribuna*” din Cluj, scrie cronică literară la „*Symposion*”. După cedarea Ardealului de Nord se refugiază la București, unde e jurist și colaborează la ziarul „*Ardealul*” și la „*Sfarmă-Piatră*”. Mobilizat și trimis pe front, participă la campania din Crimeea și la luptele de la Odessa. În ultimii doi ani de război va fi atașat de presă la Legația Română din Berlin. Reținut în lagăr (1944-1945), e rănit din greșeală și internat în spitale din Italia. Întors în țară, va fi angajat funcționar în Ministerul de Externe și în Ministerul Informațiilor. Este epurat în 1946 și se vede nevoit să lucreze în contabilitate. Arestat și condamnat la trei ani de muncă silnică (1952-1954), trece prin închisorile de la Jilava și de la Canalul Dunăre-Marea Neagră. Ulterior e traducător la o cooperativă de dactilografie din București, șef de secție la Biblioteca Centrală Universitară (1957-1958) și din nou traducător, la cooperativele „*Deservirea*” și „*Prestarea*”. Scrie la „*Comentar*”, „*Atelier literar*”, participând și la cenaclul „*Tudor Vianu*”. Între 1972 și 1975 funcționează ca redactor la „*Secolul 20*”. A debutat editorial în 1959, cu monografia *Giuseppe Verdi*, apărută sub pseudonimul Dan Vulcan, din cauza interdicției de semnătură ca fost deținut politic. Cunoștințele în domeniul dramatic și muzical le-a valorificat în numeroase cronici publicate în reviste clujene, iar interesul pentru limba și cultura germană i s-a materializat în traduceri (Friedrich Nietzsche, Wolf von Aichelburg ș.a.). În anii '40 a avut relații strânse cu membrii Cercului Literar de la Sibiu. A mai semnat Utopius și Modestini.

După realizarea monografiei despre Giuseppe Verdi, deopotrivă informată și atractivă, **S.** își desăvârșește arta

portretului în cartea despre Ciprian Porumbescu (1975), prezentându-l pe compozitor în manieră romanescă, sub înfățișarea unui personaj romantic, marcat de tragism. Intenția autorului e, totuși, să îmbine mărturia documentară cu ficțiunea. Cea mai importantă carte a lui rămâne scrierea memorialistică *Fragmentarium clujean* (1987), alcătuită ca un bildungsroman care încadrează și imaginea Clujului de altădată. Evocarea se oprește asupra anilor de școală și de inițiere în meseria de gazetar, de cronicar dramatic și muzical, textul deținând astfel o importantă valoare documentară despre teatrul și presa clujeană interbelică. Efervescența culturală a orașului găsește un ecou puternic în formarea conștiinței artistice a lui **S.**, care își retrăiește tinerețea în scris. Formația clasică a memorialistului este evidentă în stilul echilibrat, senin, în decența confesiunii, în așezarea atent cronologică a evenimentelor. Harul de portretist transpare din conturarea figurilor de dascăli, actori, regizori, înfăptuită cu farmec și lirism, dar și cu știința selectării detaliului semnificativ. Rememorarea se încarcă de emoție odată cu relatarea episoadelor dramatice din istoria orașului (cedarea Clujului) și din cea a familiei Stanca. Doar finalul aduce o perspectivă ulterioară, convențional optimistă, asupra acestui oraș de care memorialistul fusese obligat să se despărță după înstrăinarea Ardealului de Nord. Viziunea tradițională asupra fenomenului cultural (în sensul unei reticențe față de modernism, față de inovație), menținerea tonalității decente, fără mari incursiuni dincolo de pragul întâmplărilor și de cel al

împrejurărilor istorice, sunt constante ale memorialisticii lui **S.**, prezente și în volumul *Așa a fost să fie...* (1994). Scrierea interesează tot prin arta portretului, prin valoarea documentară și prin atitudinea stoică în fața încercărilor vieții. Înregistrând evenimentele trăite după cel de-al doilea război mondial, însemnările vin în continuarea celor din *Fragmentarium clujean*, ca și a celor din *Fragmentarium berlinez (1942-1945)*, carte apărută mai târziu, în 2000. Dar Bucureștii nu sunt văzuți ca un spațiu propice formării spirituale, ci frângerii multor elanuri. Sunt consemnați anii care au adus cu ei închisoarea, munca la Canal, cenzura. În acest climat de teroare, umilință și enorme lipsuri, iubirea și lumea cărților sunt singurele modalități de supraviețuire. Dacă anterior evocarea trecutului era un pretext pentru retrăirea unor sentimente de jubilație, în *Așa a fost să fie...* rememorarea evenimentelor care au pecetluit destinul familiei Stanca atinge registrul tragicului. Dincolo de o anume viziune fatalistă, ceea ce se reține este imaginea unei vieți guvernate de echilibru sufleteș și de un admirabil stoicism.

SCRIERI: Giuseppe Verdi, București, 1959; Ciprian Porumbescu, Cluj-Napoca, 1975; *Fragmentarium clujean*, Cluj-Napoca, 1987; *Așa a fost să fie...*, Cluj-Napoca, 1994; *Printr-un tunel (corespondență I. D. Sîrbu-Horia Stanca)*, îngr. și postfață Dumitru Velea, Petroșani, 1997; *Fragmentarium berlinez (1942-1945)*, București, 2000. **TRADUCERI:** Albert Emil Brachvogel, *Tragedia unui geniu (Friedemann Bach)*, București, 1969 (în colaborare cu Nestor Gheorghiu); Hermann Kesten, *Maurul din Castilia*, pref. Tudor Olteanu, București, 1974; Wolf von Aichelburg, *Poeme - Gedichte*, ed. bilingvă, pref. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1975 (în colaborare cu Ștefan Aug. Doinaș); Inge Borde Klein, *Teatrul de păpuși*, București, 1980; Klaus Kessler, *Cronică târzie*, București, 1984; Otto Flake, *Castelul Ortenau*, București, 1986; Friedrich Nietzsche, *Despre genealogia moralei*, postfață Ion Ianoși, Cluj-Napoca, 1993 (în colaborare cu Janina Ianoși); *Goethe despre „Faust”*, în Goethe, *Faust*, tr. și introd. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1996.

Repere bibliografice: Ardeleanu, *Opinii*, 113-116; Gabriel Țepelea, „*Fragmentarium clujean*”, RL, 1988, 16; Nae Antonescu, „*Fragmentarium clujean*”, ST, 1988, 5; Zaharia Sângeorzan, „*Așa a fost să fie...*”, ST, 1995, 1-2; Carmen Varfalvi-Berinde, *Repere pentru un spațiu armonic*, APF, 1995, 3-4; Adrian Țion, *Tunelul corespondenței*, TR, 1997, 39-40; Mircea Platon, *Amintiri din Berlin*, CL, 2002, 3; *Dict. scriit. rom.*, IV, 335-337.

STANCA, Radu (5.III.1920, Sebeș - 26.XII.1962, Cluj), poet, dramaturg și eseist. Este fiul Mariei (n. Munteanu) și al lui Sebastian Stanca, preot, consilier eparhial și colaborator al „Luceafărului” de la Pesta. Scriitorul Horia Stanca îi este frate, iar actorul și poetul Dominic Stanca văr. Face cursurile primare și Liceul „Gh. Barițiu” la Cluj (1927-1938). Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității clujene, mutată, după Dictatul de la Viena, la Sibiu, unde obține licența în 1942, cu teza *Problema cititului*, care va fi și prima sa carte, apărută în 1943. Debutul în presă se înregistrează foarte devreme, la doar doisprezece ani, cu proza *Legenda peștilor*, trimisă la „Universul copiilor” (1932). Elev și ulterior student, participă la viața publicistică clujeană scriind la cotidianul „Națiunea română” și făcând parte din grupul de la revista „Symposion”. La Sibiu

devine, în 1941, redactor responsabil al revistei „Curtile dorului”, iar în 1944-1945 secretar de redacție la „Națiunea”. Tot acum e asistent al lui Lucian Blaga la Catedra de filosofie a culturii (1943-1945). Cea mai importantă participare a lui **S.** la viața culturală a vremii este în cadrul Cercului Literar de la Sibiu, el numărându-se printre inițiatorii și semnatarii scrisorii-manifest adresate de grupare lui E. Lovinescu în 1943. Dar pasiunea vieții sale a fost teatrul. La Sibiu, unde rămâne după ce Universitatea va reveni la Cluj, va preda estetica teatrului la Conservatorul Popular (1945-1949), fiind totodată actor (1947-1948) și regizor la teatrul din localitate (1949-1961) și la Teatrul Național din Cluj (1961-1962). În 1953, pentru activitatea teatrală, i se decernează Premiul de Stat. Cu excepția tezei de licență, întreaga operă a lui **S.** va fi tipărită postum, îngrijită de prieteni sau admiratori: Ion Negoitescu, Al. Căprariu (ca editor și comentator), Mircea Tomuș, Ioana Lipovanu, Monica Lazăr, Mircea Muthu, Ion Vartic, Marta Petreu.

S. a trăit fulgerător și a intrat direct în legendă, devenind un simbol al Sibiului teatral (scena din localitate îi poartă acum numele) și o umbră fină a Clujului. Că nu a avut presenti-

mentul sfârșitului prematur o dovedește faptul că, deși a scris mult, nu și-a adunat scrierile în vreo carte. Cu înclinație către speculația teoretică, a lăsat în manuscris un volum de eseuri, intitulat *Aquarium*, din care o serie de texte vor intra în *Acvariu* (1971) și vor fi publicate integral, cu titlul original, abia în 2000. Analizând aceste pagini consistente și „revoluționare”, Ion Vartic crede chiar că **S.** a fost „liderul Cercului Literar de la Sibiu”. Afirmatia poate fi acceptată, dar numai în direcție poetică, eseu intitulat *Resurecția baladei* („Revista Cercului Literar”, 5/1945) fiind într-adevăr fundamental pentru definirea atmosferei poetice din anturajul „cerchiștilor”. Balada, în optica eseistului, se opune „poeziei pure”, nu cu violență, ci bazându-se pe elemente de valoare tradițională, fiind „concepută de astă dată ca un «mijloc» poetic și considerată în sensul absolut contemporan al poeziei”. Neîndoielnic, mai toți poeții de la Cercul Literar au fructificat această teorie, tonul lor fiind preponderent baladesc până la târziu: Ștefan Aug. Doinaș, Eta Boeriu, Ioanichie Olteanu, Dominic Stanca ori și mai puțin cunoscutul Al. T. Țion. Cât despre **S.**, el a fost în exclusivitate baladist. Tot Ion Vartic susține că el „a ilustrat cu strălucire lamentația baladescă”. În aceeași linie intră romantismul, patetismul, atitudinea trubadurescă, vocația tragicului, care nu cad în desuetudine, ci izbutesc să păstreze aparențele modernității. Poate că reușita vine din faptul că toate producțiile sale poetice au o anume conotație scenică, tragicul fiind mai degrabă „jucat” decât resimțit ca destin, cum măturisesc poemele *Trubadurul mincinos*, *Lamentația poetului pentru iubita sa*, *A doua odă a lui Lactanțiu pentru iubita sa*, *Invitație la o artistă*, *Baladă studentească*, *Regele visător* și mai ales *Corydon*, din care faimoase vor deveni versurile „Sunt cel mai frumos din orașul acesta,/ Pe străzile pline când ies n-am pereche,/ Atât de grațios port inelu-n ureche,/ Și-atât de-nflorite cravata și vesta./ Sunt cel mai frumos din orașul acesta”. Eugen Simion îl definește pe **S.**, la care, de la un moment dat, viața și opera se identifică, drept „salcia plângătoare a acestei generații, oglindită în râul propriei conștiințe tragice”. Lucrurile nu stau altfel nici în ceea ce privește teatrul lui **S.** Enunțurile teoretice din capitolul *Histrionea - Despre teatrul literar*, *Metafora în arta regiei*, *Interiorizare și exteriorizare în arta actorului* - sunt puse în operă atât în propriile realizări actricești, în numeroasele puneri în scenă, dar mai ales în teatrul scris. Regia spectacolelor se va fi păstrat în amintirea publicului și cel mult a fost consemnată în cronicile momentului, în schimb piesele scrise, unele interpretate pe diverse scene, sunt pretexte de analize. În materie de regie, imaginația lui era atrasă de registrul grav, semnificațiile profunde fiind încifrate în metafore scenice memorabile. Tot astfel sunt și propriile texte dramatice: profunde, simbolizatoare, oarecum romantice, trimițând mai degrabă la Schiller decât la moderni. *Hora domnițelor* (compusă în 1945, reprezentată în 1968) este tot un fel de baladă, de legendă, în care patosul iubirii este esențial și deviază cursul normal al acțiunii. Ceea ce urma să fie o aventură a unor italieni căutători de comori se metamorfozează într-o revelație a frumuseții femeilor de la noi, sfârșită tragic. Iar cântecul și dansurile (hora) prințeselor autohtone (iele) sunt de sorginte

folclorică, dar în coloratură romantică, pe alocuri expresionistă. **S.** urmărește să creeze altceva, chiar dacă pornește de la modele clasice: un Oedip altfel, care nu se confundă cu cel mitologic (*Oedip salvat*, 1947), o replică feminină a lui Don Juan (*Dona Juana*, distinsă în manuscris cu Premiul „E. Lovinescu” în 1947, jucată în 1968) ș.a. De altfel, autorul pune în scenă de regulă doi parteneri, ca în oglindă, unul fiind replica subtilă a celuilalt. Scris pentru scenă, acest teatru rămâne totuși poetic, cu o tensiune ce vine din filonul lui tragic. În poezie acesta e triumfal, înalt, în vreme ce în teatru este profund, adânc. **S.** a mai dat câteva texte intitulate *Aforisme pentru un actor tânăr*, ca și unele percutante și pedagogice indicații de regie și *Alte aforisme*, a realizat, de asemenea, o monografie închinată actorului Ștefan Braborescu (1965). Remarcabil prin ardența ideilor este schimbul de scrisori cu Ion Negoitescu, din care s-a născut volumul *Un roman epistolar* (1978). Prin opera lui, **S.** rămâne, cum afirma Ștefan Aug. Doinaș, „una din acele personalități fascinante care însumează în ele splendoarea și tragicul logosului creator; înzestrat deopotrivă pentru poezie, eseistică și teatru (dramaturg, actor și regizor), volubil și însetat de tot ceea ce poate să ofere clipa unui om care trăiește din plin și, totodată, o domină prin luciditatea sa, el s-a grăbit să ne dea, în toate aceste domenii, măsura talentului său genuin, presimțind parcă zgârcenia Parcelor neîndurate, care ne taie firul vieții cu foarfecele”.

Surprinzătoare e, la Radu Stanca, sinceritatea poemelor, deși punerea în scenă nu lipsește. Balada erotică, începută, în chip tradițional, cu o notă fantastică, galopantă, e întoarsă spre motive intime, încât Pierrot-ul care se prefăce că plânge pentru a ne amuza plânge la sfârșit cu adevărat. Convertirea lirismului trubaduresc, fantastic până la macabru, în lirism intim, terorizat de ideea morții, e, aici, actul poetic hotărâtor.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Problema cititului. Contribuții la estetica fenomenului literar*, Sibiu, 1943; ed. îngr. și pref. Mircea Muthu, Cluj-Napoca, 1997; *Ștefan Braborescu*, București, 1965; *Versuri*, pref. Ion Negoșescu, București, 1966; *Teatru*, București, 1968; *Acvariu*, îngr. și pref. Mircea Tomuș, Cluj, 1971; *Poezii*, îngr. și pref. Ioana Lipovanu-Theodorescu, București, 1973; Ion Negoșescu-Radu Stanca, *Un roman epistolar*, București, 1978; ed. Cluj-Napoca, 1998; *Poezii - Gedichte*, ed. bilingvă, tr. Wolf von Aichelburg, pref. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1979; *Versuri*, îngr. și pref. Monica Lazăr, Cluj-Napoca, 1980; *Teatru*, îngr. și introd. Ioana Lipovanu, București, 1985; *Aquarium*, îngr. Ion Vartic și Marta Petreu, pref. Ion Vartic, Cluj-Napoca, 2000; *Turnul Babel*, îngr. și pref. Irina Petras, Pitești, 2000; *Balade și alte poeme - Ballads and Other Poems*, ed. bilingvă, tr. Cristina Tătaru, pref. Petru Poantă, Pitești, 2001; *Doti*, îngr. și pref. Petru Poantă, Pitești, 2001.

Repere bibliografice: George Popa, *Literatura ardeleană de azi*, „Lanuri”, 1939, 4; [Radu Stanca], „Renașterea”, 1940, 131; Ion Negoșescu, *Curentele noi în poezia din Ardeal*, VRA, 1943, 706; Ștefan Aug. Doinaș, *Sublimieri*, TIA, 1943, 10; Cornel Regman, *Radu Stanca*, LCF, 1965, 23; Ion Negoșescu, *Poezia lui Radu Stanca*, GL, 1966, 32; Gheorghe Grigurcu, „Versuri”, F, 1967, 1; Eugen Simion, „Versuri”, GL, 1967, 5; Cornel Regman, *Radu Stanca și măștile*, TMS, 1967, 2; Ion Oarcăsu, *Radu Stanca, un romantic vizionar*, TR, 1967, 16; Radu Ciobanu, *Radu Stanca, un poet al mândriei românești*, AST, 1967, 10; Căprariu, *Jurnal*, 193-198; Martin, *Poeți*, I, 126-133; Regman, *Cărți*, 142-152; Ion Vartic, *Teatrul lui Radu Stanca*, TR, 1968, 18; Valeriu Cristea, „Teatru”, GL, 1968, 35; Nicolae Manolescu, „Teatru”, CNT, 1968, 39; Felea, *Reflexii*, 51-56; Manolescu, *Metamorfozele*, 125-128; Ion Oarcăsu, *Prezențe poetice*, București, 1968, 73-79; Valentin Tașcu, *Personajul dublu. Note despre teatrul lui Radu Stanca*, TR, 1969, 18; Mincu, *Critice*, I, 181-183; V. Fanache, *Eseistul Radu Stanca*, TR, 1970, 3; Balotă, *Labirint*, 297-303; Doinaș, *Diogene*, 79-85; Negoșescu, *Însemnări*, 187-195; Mircea Tomuș, *Eseistica lui Radu Stanca*, TR, 1970, 23; Teodor Tihan, *Modalitatea tragică a teatrului*, ST, 1970, 8; H. Zalis, *Spectacol baladesc și autobiografie*, ST, 1970, 8; Bugariu, *Incursiuni*, 47-54; Nicolae Balotă, *Despre pasiuni*, București, 1971, 63-72; Negoșescu, *Lampa*, 44-50; Doinaș, *Poezie*, 106-112; Grigurcu, *Teritoriu*, 23-27; Sasu, *Progresii*, 39-45; Vlad, *Convergențe*, 262-268; Horia Stanca, *Radu Stanca și Sibiul*, T, 1973, 1; Ion Vartic, *Note despre condiția livrescă a teatrului lui Radu Stanca*, T, 1973, 1; Balotă, *Umanități*, 390-394; Nemoianu, *Utilul*, 34-38; Poantă, *Modalități*, 80-84; Al. Piru, *Teatrul lui Radu Stanca*, RL, 1974, 10; Oarcăsu, *Destine*, 96-99; Tomuș, *Istorie*, 131-144; Nicolae Ciobanu, „Forme” ale baladescului, LCF, 1975, 32; Negoșescu, *Engrame*, 112-118; Piru, *Poezia*, I, 292-303; Tașcu, *Incidente*, 123-126; Balotă, *Arte*, 195-213; Cioculescu, *Itinerar*, II, 366-370; Fanache, *Întâlniri*, 19-23; Virgil Brădățeanu, *Viziune și univers în noua dramaturgie românească*, București, 1977, 60-71; Nicolae Manolescu, *Radu Stanca - poet baroc*, RL, 1978, 19; Ioana Lipovanu-Theodorescu, *Teatrul tragic al lui Radu Stanca*, RITL, 1978, 4; Manu, *Eseu*, 284-291; Nițescu, *Poeți*, 21-31; Simion, *Scritori*, I (1978), 136-140; Ion Vartic, *Radu Stanca, poezie și teatru*, București, 1978; Mancaș, *Trecut*, 192-197; Ruja, *Valori*, 61-66;

Nae Antonescu, *Elemente fenomenologice în estetica lui Radu Stanca*, ST, 1980, 3; Lit. rom. cont, I, 391-393; Anca Sârghie, *Radu Stanca*, Cluj-Napoca, 1980; Șerban, *Ispita*, 275-279; N. Barbu, *Un trubadur al vieții, al morții și al dragostei*, CRC, 1981, 2; Livius Ciocârlie, *Mari corespondențe*, București, 1981, 241-272; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 45-51, 382-387; Piru, *Ist. lit.*, 486-487; Zăciu, *Cu cărțile*, 48-54; Monica Lazăr, *Memoria lui Radu Stanca*, VR, 1982, 12; Brădățeanu, *Istoria*, III, 185-188; Felea, *Prezența*, 201-205; Vartic, *Modelul*, 16-17, 140-151, 295; Ștefan Aug. Doinaș, *Radu Stanca*, CNT, 1983, 14; Eugen Todoran, *Gânduri despre Radu Stanca*, O, 1983, 15; Nicolae Manolescu, *Teatrul lui Radu Stanca*, RL, 1985, 42; Ovidiu Ghidirmic, *Poeți neoromantici*, Craiova, 1985, 155-160; Pop, *Jocul*, 219-230; Ioana Mărgineanu, *Teatrul și artele poetice*, București, 1986, 232-235; Tihan, *Apropierea*, 70-76; Grigurcu, *Eminescu - Labis*, 385-395; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 85-89; Fanache, *Eseu*, 189-196; Tudor Opreș, *500 debuturi literare*, Galați, 1991, 85-86; Ada D. Cruceanu, *Radu Stanca - dramaturgul*, Timișoara, 1992; Negoșescu, *Scritori contemporani*, 407-409; Horia Stanca, *Așa a fost să fie...*, Cluj-Napoca, 1994, 78-85, *passim*; Negoită Irimie, *Prințul umbrelor*, TR, 1995, 35-36; Dosar *Radu Stanca*, îngr. Ion Vartic, APF, 1995, 9; Popa, *Estuar*, 151-156; Mircea Zăciu, *Ca o imensă scenă, Transilvania...*, București, 1996, 257-262; Titu Popescu, *Radu Stanca, bardul Sibiului*, ST, 1997, 2-3; Petru Poantă, *Cercul Literar de la Sibiu*, Cluj-Napoca, 1997, *passim*; *Radu Stanca*, DRI, V, 41-46; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 7-18; Ovidiu Coțruș, *Medalion: Radu Stanca*, O, 1999, 6; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 301-303; *Radu Stanca*, PRA, III, 1202-1236; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, 300; *Dicț. esențial*, 781-783; Ghițulescu, *Istoria*, 124-127; Micu, *Ist. lit.*, 341-342, 660-661; Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000, 84-92; Teodor Tihan, *Umanități și valori*, Cluj-Napoca, 2000, 200-221; Manolescu, *Lista*, I, 47-48, II, 329-333; Popa, *Ist. lit.*, I, 1174-1179; *Dicț. analitic*, IV, 371-373, 501-503; Marian Victor Buciu, *Radu Stanca în cercul centrifugal*, CNT, 2003, 1-4.

V. T.

STANCIU, Dan (28.VII.1952, Lugoj), poet. Este fiul Maricelei (n. Constantinescu) și al lui Aurel Stanciu, ofițer. Urmează la București gimnaziul și liceul, apoi Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” (1972-1976). De-a lungul timpului a lucrat ca librar, corector și ca grafician, realizând numeroase ilustrații de carte. În 1972 debutează la „Luceafărul”, iar editorial în 1990, cu volumul *Imperiul simpatiei*. Colaborează la „Orizont”, „Luceafărul”, „Viața românească”, „Echinoc”, „Dilema veche”, „Academia Cațavencu”, „Poesis” ș.a.

Critica l-a privit pe S. ca pe un continuator al supra-realismului, în linia lui Gellu Naum. El se îndepărtează însă de unele principii ale curentului, cum ar fi dicteul automat, visele sale sunt adesea lucrate, din nevoia de a evita clișeul, de a găsi alte căi sensurilor și cuvintelor. *Imperiul simpatiei* se deschide cu o artă poetică: „Aveam de spus un lucru nespuse de simplu două-trei silabe în jurul unui inel de agonii volatile și arderi caligrafiate poate nici atât” (*Scindare - Scintilație*). Efortul celui care încearcă să transmită lucruri, poate mărunte, pe cale rațională rămâne fără rezultat: „Mintea mea accepta să înțeleagă asemenea fenomene (fi erau dragi) însă făciile acestei înțelegeri mureau repede”. Se va întoarce, prin urmare, spre sine, printr-o atentă explorare a trăirilor interioare, căutând o realitate secundă proprie: „Într-o zi s-a mărit a

devenit peste noapte apt. Nu se mai lovea de sine" (*Munca unei familii*). Versul, cu aparențe narrative, e de un ludism provocator, etalând posibilități combinatorii imprevizibile și descrieri minuțioase obținute prin asocieri neașteptate, frizând absurdul. Fantezismul e întrerupt când și când de câte o formulare mai transparentă: „Pierzi podul Nivelul de înțelegere unde erai te gătuie Nu mai ai centru te miști cu un călcâi pe inimă dansezi împresurat de perne putrede și apa are puterea să te ia" (*Du-te-vino liniștit*). Dar călătorul-poet nu poate decât aproxima inexprimabilul, iar cititorul este chemat să se asocieze călătoriei (o tema frecventă în poezia lui **S.**), să lase frâu liber imaginației, jocului neîngrădit de vreo regulă. Visul, amintirea, alegoria creează o realitate fantasmagorică insolit criptată. Poemele din *Simetria fierbinte* (1994) induc impresia de coregrafie, în sensul că oniricul, mijloacele avangardiste par asamblate pentru a da rigoare construcției, chiar dacă adesea într-un stil ce ține de un „suprarealism de operetă" (Traian T. Coșovei). Uneori versurile cultivă prețiozitatea barochismului, ca în următorul portret poetic: „Aveam mantia ruptă în trei puncte La brâu îmi atârna un copăcel uns cu sirop de trefle. Ca pălărie purtam pe cap o tufă". **S.** este un poet lucid în visele sale, care invită la reflecție asupra înțelesurilor, la descifrare, la el componentele lumii reale nu dispar, dar sunt puntea de trecere spre o așa-zisă lume a „simetriei". Una însă infidelă și imprevizibilă, precum visele.

SCRIERI: *Imperiul simpatiei*, București, 1990; *Simetria fierbinte*, București, 1994. **Traduceri:** André Boulanger, *Orfeu (legături între orfism și creștinism)*, București, 1992; Max Kaltenmark, *Lao Zi și daoismul*, București, 1994.

Repere bibliografice: Ioana Părvulescu, *De veghe în „Imperiul simpatiei"*, CNP, 1990, 3; Eugen Simion, *Prelungirile suprarealismului*, RL, 1990, 28; Traian T. Coșovei, *Darwin al mângâierilor*, CNT, 1991, 17; Adriana Cean, *Scindarea realității*, ECH, 1991, 7-9; Alexandru Pintescu, „*Imperiul simpatiei*", PSS, 1992, 7-8; Virgil Mihaiu, *Între real și surreal*, ST, 1995, 1-2; Bucur, *Poeți optzeciști, 199-201; Dict. analitic*, IV, 138-140. A. St.

STANCIU, Florian (31.VIII.1932, Alunișu, j. Olt), prozator și poet. Este fiul Constantinei și al lui Dumitru Radu Stanciu, agricultor. Face școala primară în comuna natală, Școala Medie Tehnică la Slatina (1945-1952) și urmează cursurile Facultății de Economie a Institutului de Studii Economice din București (1952-1957). Va lucra în calitate de economist la diverse întreprinderi din Pitești (1957-1983) și la Șchela Moșoaia (1983-1990). Frecventează cenaclul patronat de Editura Tineretului și pe cel al revistei „Viața studentescă", este prezent cu versuri și în „Gazeta literară", „Scânteia tineretului", „Argeș", „Calende" ș.a. A mai semnat Florea Stanciu Aluniș.

Volumul de proză *Drumețind prin Argeș* (1987), care a constituit debutul editorial, nespectaculos, al lui **S.**, este dominat de candoare, seninătate și entuziasm față de frumusețea naturii. Motivul călătoriei va sta și la baza altei cărți de povestiri, *Căutând iubirea (din însemnările unui licean)* (1994). Împregnat de un lirism monoton, textul din *Pauza de prânz*

(1996), a treia culegere de proză cu inserții autobiografice, încearcă să analizeze relațiile între economiștii unei întreprinderi și un șef capricios. Și versurile din placheta *Recviem la crângul de salcâmi* (1993) se definesc prin nota nostalgică (*Vara pe când mama te trezea dis-de-dimineață*) și prin cultivarea unor imagini ce conturează o lume absurdă, ușor patetică, aflată „cu nebunia mereu de-a călare". În schimb, poezia din *Spectacol cu intrare liberă* (1999) e populată de personaje mitologice sau istorice, discursul devenind mai interiorizat decât în lirica de început. În ultima parte, intitulată *Arhidictatorul*, tonul este mai dur, mai direct și, uneori, sarcastic, în nota, alt fel destul de facilă, a pamfletului versificat: „Ce era el anume în carne și oase/ din creștet în călcâie/ o tigvă de maimuță pe un ciot de homunculus/ fața părjolită de gălbeneală și umbrită de crețuri/ gură zvârlind țipete a poruncă și-nfricoșare/ câți îl vedeau în preajmă murmurau în ei înșiși/ ia te uită cine peste noi tronează". Câteva pagini din *Poemul care își citește cititorul* (2001) sunt compuse în spiritul poeziei optzeciste, **S.** fiind considerat a-i aparține tocmai „pentru că recurge la acest joc al relației dintre autor și text, dintre text și cititor" (Alex. Ștefănescu).

SCRIERI: *Drumețind prin Argeș*, București, 1987; *Recviem la crângul de salcâmi*, București, 1993; *Căutând iubirea (din însemnările unui licean)*, București, 1994; *Pauza de prânz*, Pitești, 1996; *Spectacol cu intrare liberă*, București, 1999; *Poemul care își citește cititorul*, Pitești, 2001.

Repere bibliografice: Dumitru Anghel, *Un drumeț inspirat*, ARG, 1988, 2; Marian Barbu, *Sensul echilibrului - Florian Stanciu, „Săgetătorul"*, 1997, 34; Ion Lică Vulpești, „*Spectacol cu intrare liberă*", „*Săgetătorul*", 2000, 156; Alex. Ștefănescu, *Florian Stanciu, „Săgetătorul"*, 2001, 204; Petru Mihai Gorcea, *Florian Stanciu respiră poezie...*, „*Săgetătorul*", 2001, 222. L. Cr.

STANCIU, Virgil (4.XI.1941, Blaj), critic literar și traducător. Este fiul Margarettei Stanciu (n. Sabău) și al lui Virgil Stanciu, profesori. Tatăl său a fost unul din apropiații revistei „Blajul" (1934-1936), colaborator la *Atlasul lingvistic român*, coordonat de Sever Pop, și la *Dicționarul limbii române literare*, editat de Academia Română. **S.** urmează la Cluj școala elementară (1948-1952), Liceul „Emil Racoviță" (1952-1959) și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai", secția engleză-română (1959-1964), pe care o va absolvi cu lucrarea *Dramaturgia lui Tennessee Williams*. Asistent la Catedra de engleză a Universității „Al. I. Cuza" din Iași (1964-1965), se întoarce la Cluj, la Catedra de limbi străine a Institutului Agronomic, iar din 1966 devine cadru didactic la Catedra de limba engleză a Facultății de Filologie, unde parcurge toate treptele, până la gradul de profesor (1990), fiind și șef de catedră (1990-1992, din 2000). În 1974 își susține teza de doctorat cu tema *Thomas Wolfe, romancier american la început de secol*. Ca bursier, studiază în Marea Britanie (1970), la University of North Carolina, Chapel Hill, SUA (1971-1972) și din nou în Marea Britanie (1979). Va funcționa și ca *visiting professor* la School of Slavonic and East European Studies din Londra (1990-1992) și la University of Nevada, Reno, SUA (2003). Debutează în revista „Steaua" (1965) cu critică literară, continuând să colaboreze, cu

eseuri și traduceri, și la „Tribuna”, „Secolul 20”, „Cahiers roumaines d'études littéraires”, „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, „Echinoc”, „Vatra”, „Familia”, „Ateneu”, iar după 1989 la „Literaturul”, „Apostrof” ș.a. Este unul din autorii articolelor din *Dicționarul scriitorilor români* (I-IV, 1995-2002). A fost distins cu Premiul Consiliului Britanic (2000) și cu Premiul Uniunii Scriitorilor (2001).

Prima carte a lui S., *Orientări în literatura Sudului american* (1977), conține o analiză detaliată a factorilor ce determină individualitatea literaturii din acest teritoriu, văzută nu în ideea fragmentării unei mari literaturi naționale, ci în particularitățile date de condițiile istorice și sociale, economice și politice în care s-a dezvoltat zona, cultivând o „viață de tip prin excelență rural” și făurindu-și o „legendă” privind viața „aristocratică” de aici, pe care literatura nu a încetat să o transpună. „Marii scriitori ai Sudului american – spune S. – au avut meritul de a pătrunde dincolo de legendă, de a desprinde fantezia de adevăr, de a intui tragismul vieții trăite în iluzie și, confruntată mereu cu o realitate contradictorie, de a defini și explora sentimentul de culpabilitate care face din sudist un potențial erou de tragedie”. Criticul urmărește cum s-a format conștiința unei structuri de clasă și de castă, un spirit marcat de instinctul puternic al posesiei pământului, atitudinea de frondă, de reexaminare a preceptelor și valorilor, adesea în opoziție deschisă față de legi ș.a.m.d., toate alcătuind mentalitatea sudică, unde se raportează mereu prezentul la trecutul idealizat, unde individul se simte frustrat – ceea ce constituie una din principalele teme ale literaturii Sudului. Ampla analiză, întreprinsă descriptiv, dar nuanțat, este completată cu câteva profiluri de scriitori – Ellen Glasgow, Thomas Wolfe, William Styron, Mary Flannery O'Connor, Tennessee Williams și William Faulkner –, configurate monografic, cu aplicată metodă interpretativă a principalelor opere ale acestora. Și în alte eseuri și articole S. abordează teme din literatura engleză și americană, făcând adesea demersuri comparatiste pertinente. Ca traducător, optează pentru valorile consacrate ale literaturii engleze și americane, pe care le transpune în românește cu o grijă deosebită pentru acuratețea stilului, găsind echivalențe adecvate individualității fiecărui autor.

SCRIERI: *Orientări în literatura Sudului american*, Cluj-Napoca, 1977.
Traduceri: Charles Lamb, Mary Lamb, *Povestiri după Shakespeare*, Cluj-Napoca, 1977; Tobias Smollett, *Aventurile lui Peregrine Pickle*, I-II, București, 1987; Joseph Conrad, *Corsarul. Falk*, Cluj-Napoca, 1988, *Trăsnaia lui Almayer*, Cluj-Napoca, 1992; Iris Murdoch, *Mașina de iubit, cea sacră și profană*, Cluj-Napoca, 1991; *Bani și amenințări. 13 nuvele polițiste din literaturile engleză și americană*, Cluj-Napoca, 1991; William Styron, *Sophie a ales*, postfața trad., București, 1993; Dorothy L. Sayers, *Cele cinci piste false*, București, 1994; Larry L. Watts, *O Casandra a României: Ion Antonescu*, București, 1994 (în colaborare cu Liliana Pop); David Lodge, *Schimb de dame*, postfața trad., București, 1995; *Gânduri ascunse*, Iași, 2003; Wilfried Bion, *Seminarii braziliene*, New York-Cluj-Napoca, 1995; Victor Papilian, *Igor's Mannequin*, Gheorghe Săsărman, *Algernon's Escape*, în *Twelve. A Romanian Science Fiction Anthology*, Timișoara, 1995; Adrian Marino, *The Biography of the Idea of Literature*, Albany (SUA), 1996 (în colaborare cu Charles M. Carlton); Julian Barnes, *Papașul lui Flaubert*, pref. trad., București, 1997;

William Trevor, *Călătoria Feciei*, București, 1998; Ian McEwan, *Câinii negri*, postfața trad., București, 1999, *Amsterdam*, Iași, 2001, *Ispășire*, Iași, 2003; Edgar Lawrence Doctorow, *Cartea lui Daniel*, postfața trad., București, 2000; Valentin Marica, *Aluviuni – Alluvia*, ed. bilingvă, Cluj-Napoca, 2000; Calinic Argatu, *Peace and Rejoicing with Brâncuși*, Cluj-Napoca, 2001; Matei Călinescu, *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*, Iași, 2002.

Repere bibliografice: Liviu Petrescu, *Fețele Sudului*, TR, 1977, 13; Eugen Uricaru, *Lumea nouă a vechii literaturi*, ST, 1977, 5; Mircea Ivănescu, *Literatura Sudului american*, T, 1977, 6; Nicolae Manolescu, *Charles și Mary Lamb, „Povestiri după Shakespeare”*, CNT, 1977, 34; Sorin Titel, *Literatura Sudului american*, RL, 1977, 36; Ștefan Avădanei, *Picarescul și noua istorie literară*, CRC, 1988, 30; Mircea Mihăieș, *Ultimul Conrad*, RL, 1989, 4; Ulici, *Prima verba*, III, 270-271; Grete Tartler, *Papașul în năvod*, RL, 1997, 27; Dan Croitoru, *În cădere liberă*, RL, 1999, 1; Dorin Liviu Bățfoi, *Violența domestică*, RL, 2000, 9; Codrin Liviu Cuțitaru, *Romane englezești*, OC, 2002, 124; *Dict. scriit. rom.*, IV, 340-342. Ct. C.

STANCU, Horia (8.VIII.1926, Salcia, j. Teleorman – 14.X.1983, București), prozator, eseist și poet. Este fiul Nicolinei Stancu (n. Păun), învățătoare, și al scriitorului Zaharia Stancu. Învață în București, unde urmează Liceul „Titu Maiorescu” (1937-1945) și Facultatea de Medicină (1945-1951). Profesează ca medic endocrinolog și în calitate de cercetător științific la Spitalul „C. I. Parhon” din capitală. Debutează cu un fragment de roman (*Spartacus, revolta sclavilor*) în „Revista familiei” (1947), scrie articole la „Studentul român”, e prezent cu versurile intitulate *Planul ne stă înaintea* în „Flacăra” (1949), iar editorial cu studiul *Cezar Petrescu*, apărut în 1957. Mai publică, în 1960, poemul dramatic *Când scapătă luna* și memorialul *Călătorind prin țările Nordului – Finlanda, Suedia, Danemarca și Islanda*, ulterior dedicându-se exclusiv romanului.

Însușindu-și, ca pe un credo, cuvântul lui Plutarh „Scriem vieți, nu istorie!”, S. va converti informația aridă furnizată de documentele istorice în ficțiuni romanești pline de culoare. Caracteristică este încercarea de a aborda, în concordanță cu perioada investigată, și o istorie paralelă, destinul medicinei, stadiul atins în vindecarea bolilor într-o vreme sau alta. Romanul *Asklepios* (1965) are în centru chiar figura legendară a întemeietorului acestei științe. El devine eroul unor aventuri desfășurate pe trei continente. Pornind din Ahaia natală, el traversează marea ajungând în Egipt, unde își îmbogățește cunoștințele medicale învățând, timp de șapte ani, de la magistrul său, atotștiutorul Amu. Deși, prin *Asklepios*, anticii legau direct mijloacele de tămăduire de forța solară, prozatorul își demitizează eroul, reliefând principiile raționale pe care și le asumă în Egipt. Tot în rândul demitizărilor intră respingerea legendei homerice a calului troian, personajul-narator, martor la invadarea Troiei, mărturisind că acolo a fost vorba despre trădare. Ritmul alert al povestirii, cadrul istorico-geografic conturat în tonuri sigure fac din *Asklepios* și un roman de aventuri cu țintă instructivă și morală. *Fanar* (1968), o amplă frescă istorico-socială plasată în Balcanii de la sfârșit de secol XVIII și început de secol XIX, aduce o umanitate diversă etnic, ce se profilează în decorurile exotice proprii Stambulului și

Bucureștilor. Este o lume a diplomației desăvârșite – memorabil, amintind de Mihail Sadoveanu, e episodul în care vizirul Suleiman și robul său Ismail îndepărtează pericolul iminent ce planează asupra capetelor conducătorilor turci, înfățișându-i sultanului mâniaș o roabă nouă, Așa –, unde stăpânesc trădarea, ueltilirile și peșcheșurile, iar puterea se dovedește scurtă și iluzorie. Căderea protagoniștilor – fie că e vorba de doctorul Mavru, de cadâna Așa, de Hangerliu, de negustorul Arapache sau de Constantin Ipsilanti – ilustrează drama individului într-o lume în declin. *Elenco* (1979), alt roman al lui **S.**, așază față în față destinul unui medic și soarta unei întregi generații – tinerii revoluționari de la 1848. Într-o „alegorie a unui ciclu autumnal” (Valeriu Cristea), îmbinând documentul cu ficțiunea și folosind procedeul romantic al descoperirii unui manuscris, scriitorul radiografiază, cu instrumentele romanului balzacian, o epocă tumultuoasă, dominată de mari personalități. Nicolae Bălcescu (imaginat ca prieten al naratorului-personaj), generalul Gheorghe Magheru, domnitorul muntean Gheorghe Bibescu sau legendarul haiduc Radu sunt apariții vii, antrenate în conflicte complexe. Romanele istorice ale lui **S.** se impun ca realizări ale genului în literatura noastră.

SCRIERI: Cezar Petrescu, București, 1957; *Călătorind prin țările Nordului – Finlanda, Suedia, Danemarca și Islanda*, București, 1960; *Când scapătă luna*, București, 1960; *Asklepios*, București, 1965; *Fanar*, București, 1968; *Întoarcerea în deșert*, București, 1969; *Elenco*, București, 1979.

Repere bibliografice: Boris Buzilă, *Pe urmele lui Esculap*, „Magazin”, 1965, 427; Ilie Dan, „Asklepios”, IL, 1966, 3; Dragoș Vrânceanu, „Asklepios”, LCF, 1966, 15; Lucian Raicu, „Asklepios”, GL, 1966, 19; Virgil Carianopol, „Asklepios”, „Albina”, 1966, 948; Emil Manu, „Asklepios”, VR, 1966, 4; Ion Biberi, „Asklepios”, R, 1966, 7; Al. I. Ștefănescu, „Asklepios”, „Romanian Review”, 1966, 3; Marian Popa, *Asklepios de ieri și de azi*, LCF, 1968, 16; Gabriel Dimisianu, „Fanar”, GL, 1968, 16; Nicolae Manolescu, „Fanar”, CNT, 1968, 18; I. Sârbu, „Fanar”, IL, 1968, 7; Eugenia Tudor, „Fanar”, VR, 1968, 11; Gabriel Dimisianu, „Phanar”, „Romanian Review”, 1968, 4; Cristea, *Interpretări*, 79-81; Costin Tuchilă, *Meditație și profunzime psihologică*, LCF, 1980, 1; Dana Dumitriu, *Un roman istoric*, RL, 1980, 9; Valeriu Răpeanu, *Horia Stancu*, RL, 1983, 42; Rotaru, *O ist.*, III, 704-705; Emil Manu, *Romanul unor cicluri istorice*, RL, 1988, 45; Popa, *Ist. lit.*, II, 683-684; *Dict. scriit. rom.*, IV, 342-344. A. F.

STANCU, Valeriu (27.VIII.1950, Iași), poet, prozator, eseist și traducător. Este fiul Eugeniei (n. Moisiu-Siminic) și al lui Ioan Stancu, inspector CFR. În orașul natal frecventează școala elementară (1957-1965), apoi cursurile Liceului „Mihail Sadoveanu” (1965-1971). Ulterior practică diverse meserii, precum cea de sobar, hamal, cantaragiu, zugrav. Din 1976 devine student la Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, secția română-franceză, susținându-și examenul de licență în 1980. Până în 1983 este profesor la Pașcani. În ianuarie 1984 se angajează în redacția revistei „Cronica”, unde parcurge toate treptele, în 1997 devenind redactor-șef și, concomitent, director al editurii omonime. După 1990 va beneficia de burse de studiu și cercetare în Belgia, Franța,

Canada. Participă la numeroase simpozioane naționale și internaționale. În 1992 e desemnat corespondent pentru România al Centrului Internațional de Studii Poetice de la Bruxelles. Debută în 1978 la „Convorbiri literare”. Mai este prezent în „Lucașul”, „Orizont”, „Ateneu”, „România literară”, „Viața românească”, „Tomis”, „Tribuna”, „Unu”, „Poesis”, „Poezia”, „Ex Ponto”, „Dacia literară” ș.a., sau în „Autre Sud”, „L'Estracelle”, „L'Encrier” (Franța), „Courrier du Centre International d'Études Poétiques”, „Journal des poètes”, „Sources”, (Belgia), „Nouvelle Europe” (Luxembourg) ș.a. A fost redactor și la „Opinia studentescă”, „Dialog”, iar în 1991 a fondat, împreună cu Bogdan Mihai Mandache și Alexandru Dan Ciocină, revista „Echidistance”. În 1979 s-a aflat între câștigătorii concursului de debut al Editurii Cartea Românească, manuscrisul premiat fiind publicat în 1981, sub titlul *Înfrângerea somnului*. Va fi urmat de alte volume de poezie – *Soarele-Lup* (1984), *Ființa de vis* (1989), *Agenția de eufemisme* (1995), *Sinucigași de lux* (1996), *Răstălmăcirea jocului* (1998) ș.a., dar și de romane – trilogia alcătuită din *Pelerinul de cenușă* (2000), *Conspirația vagabonzilor* (2001) și din *Crematoriul de suflete* (2003), ori de proză scurtă – *Cantina cu cearcăne* (2003) ș.a. **S.** a tradus foarte mult din scrierile unor poeți din Belgia, Franța, Canada, Spania, Argentina etc., preocupări care ghidează și interviurile din culegerea *Francofonia – o punte a sincerității* (1996). O parte din versurile sale au fost, la rândul lor, traduse îndeosebi în franceză, fiind prezente în mai multe antologii. I s-au acordat numeroase premii, între care Premiul Asociației Scriitorilor din Iași (1996, 2000), premii ale revistelor „Poesis” (1996), „Convorbiri literare” (1999), „Ateneu” (2000), „Tomis” (2002).

Cu pronunțate note autobiografice, trilogia romanescă a lui **S.** reface universul sordid și mutilant psihic al unui uriaș combinat de utilaj greu, de fapt un lagăr de reeducare pentru cei care îndrăznesc să cărtească împotriva comunismului, dar și pentru cei care săvârșiseră diverse fărâdelegi. În această cvasitemniță, Radu Șendrea, ultimul descendent al unei familii de viță veche, este azvârlit pentru ispășirea „păcatului” de a fi nepotul unui boier – care s-a sinucis nemaisuportând umilințele din partea comunistilor – și pentru vina de a scrie împotriva regimului instituit prin crimă și minciună. Ca procedeul narativ, **S.** face apel la tehnica epistolară, pretextul fiind calic: medicul psihiatru care l-a îngrijit pe Radu Șendrea încredințează unei edituri, spre publicare, scrisorile primite de la acesta. Totodată, unul din volumele trilogiei conține, alternativ, epistole trimise recent, după anul 2000, de Șendrea, din diferite colțuri ale lumii, aceluiași medic și fragmente narrative care refac universul concentraționar din combinat. Scrisorile târzii aduc în prim-plan nume și evenimente reale, de ultim moment: Christian Schenk, Adrian Alui Gheorghe, Gelu Dorian, Cassian Maria Spiridon ș.a., relatarea unor călătorii organizate de breasla scriitoricească etc. Mulți din cei care se află în combinat apar ca figuri fie la limita dintre normal și anormal, fie la treapta inferioară a bunului simț, puțini fiind cei cu aspirații intelectuale, aici promiscuitatea morală întâlnind un mediu propice de manifestare. În paginile trilogiei se

regăsesc și pagini publicistice virulente cu adresă la cele petrecute după 1989 în România, precum și versuri de o delicatețe și o profunzime aparte. Pentru că **S.** este, înainte de toate, un poet. Lirica lui se concentrează pe două teme ce se întrepătrund și se metamorfozează printr-un transfer reciproc: somnul și moartea. Cele două stări se potențează, somnul fiind o moarte vremelnică, iar moartea un somn etern: „Astăzi sunt rână și semn/răstălmăcit în oglinzile somnului./ Mă-ncearcă un cancer de vise./ Moarte ucisă de o altă moarte./nu înge-nunchez decât în oglinzile somnului“ (autoportret în oglinzile somnului). Poezia se trăiește în „exilul interior“ (autoportret cu prăpastie, vis și exil), unde se pribegeste, cu un „cimitir de rouă sub pleoapă...“ (... un cimitir de rouă). Doar somnul „rămâne identic cu nașterea“, visul fiind o „catedrală a somnului“ (visul, sfărâmare a propriului mit). În volumul *Spiritul universal al culturii române* (2002) **S.** adună articole, adoptând o atitudine combativă, responsabilă, față de destinul culturii românești și al celor care o creează. El nu acceptă ideea împărțirii în literaturi mari și mici, direct proporțional cu suprafața în kilometri pătrați a unei țări, și nu este indiferent la ceea ce afectează evoluția unor centre culturale precum Iașul.

SCRIERI: *Înfrângerea somnului*, București, 1981; *Soarele-Lup*, București, 1984; *Ființa de vis*, Iași, 1989; *Nuit à la première personne*, Bruxelles, 1992; *Septembre en Belgique*, Bruxelles, 1993; *La Poésie, liberté de l'exil intérieur*, Bruxelles, 1994; *Agencia de eufemisme*, Iași, 1995; *Francofonia – o punte a sincerității*, Oradea, 1996; *Îngerul cu arcadele sparte – L'Ange aux arcades brisées*, ed. bilingvă, Oradea, 1996; *Sinucigași de lux*, Timișoara, 1996; *Orbita melancoliei*, Timișoara, 1997; *Răstălmăcirea jocului*, Iași, 1998; *Wortwunde*, tr. Christian W. Schenk, Kastellaun, 1998; 11 fante, zi-i despre dialogul edenic, Chișinău, 1999; *Cu siliconul în bandulieră*, Botoșani, 1999; *Pelerinul de cenușă*, Iași-Chișinău, 2000; *Autoportrait avec blasphème – Autoportret cu blestem*, ed. bilingvă, Amay (Belgia), 2001; *Conspirația vagabonzilor*, Iași, 2001; *Spiritul universal al culturii române*, Iași, 2002; *Mexicul – tărâmul de basm al poeziei*, Cluj-Napoca, 2003; *Cantina cu cearcâne*, pref. Luca Pițu, Iași, 2003; *Crematoriul de suflete*, Iași, 2003. **Antologii:** *Metafore românești din Basarabia*, I-II, Iași, 2000 (în colaborare cu Leo Butnaru); *Metafore românești din Bucovina de Nord*, I-II, Iași, 2000; *Metafore românești din Israel*, I-II, Iași, 2000 (în colaborare cu Mihai Bogdan Mandache); *Metafore românești din Iugoslavia*, I-II, Iași, 2000 (în colaborare cu Catinca Agache). **Traduceri:** Christian Vivicorsi, *Reflets d'âme – Voluptuoasa trecere*, Iași, 1993; Michel Camus, *Parafraze eretice*, Iași, 1995; Angela Scarlat, *Dincolo de negativ – Au-delà du négatif*, ed. bilingvă, pref. Ioan Holban, Bacău, 1995; Jean-Pierre Valloton, *L'Épreuve incessante – Nesfârșita încercare*, ed. bilingvă, Oradea, 1997; Francis Tessa, *Dans le tremblement du souffle – Însingurată, respirația...*, ed. bilingvă, Oradea, 1997; Jean Poncet, *Chemin de lune. Katiouchka – Drum de lună. Katiushka*, Oradea, ed. bilingvă, 1997; Pierrette Micheloud, *En Amont de l'oubli – Mai presus de uitare*, ed. bilingvă, Oradea, 1997; Hélène Dorion, *L'Issue, la résonance du désordre – Măntuirea, rezonanța dezordinii*, ed. bilingvă, Oradea, 1997; Yves Broussard, *Esquisses pour un autre lieu suivi de Pavoreté essentielle – Schițe pentru un alt tărâm. Esențiala sărăcie*, ed. bilingvă, Oradea, 1997; *Vânătoarea de vise*, Oradea, 1997 (în colaborare cu Jean Poncet și Rodica Bogdan).

Repere bibliografice: Liviu Antonesei, „Înfrângerea somnului“, *Opinia studentească*, 1981, 2; Lucian Vasiliu, „Înfrângerea somnului“, CL, 1981, 5; Maria Sârbu, „Înfrângerea somnului“, *Dialog*, 1981, 5-6;

Constanța Buzea, „Înfrângerea somnului“, AFT, 1981, 7; Lucian Gruia, *Pelerin la marginea tăcerii*, LCF, 1983, 36; Virgil Cuțitaru, *Luminile poetului*, CRC, 1985, 11; Mircea Șoncuteanu, *Descifrarea poetului*, LCF, 1985, 42; George Bădărău, „Soarele-Lup“, CL, 1986, 1; Cezar Ivănescu, Valeriu Stancu, LCF, 1987, 20; Ioan Holban, *Salonul refuzaților*, Iași, 1994, 229-233; Ioan Tepelea, *Asumarea stării de criză*, „Unu“, 1995, 12; Ioan Holban, *Zile și nopți la persoana întâi*, CRC, 1996, 1-2; L. D. Clement, „Povero pagliaccio“, „Bucovina literară“, 1996, 3-6; George Vulturescu, „Agenția de eufemisme“, PSS, 1996, 8; Doina Cetea, *Portrait de mots*, „Bucarest matin“, 1996, 9 octombrie; Mircea A. Diaconu, *Devitalizare și livresc*, CL, 1997, 7; Titu Popescu, „Sinucigași de lux“, „Argo“ (Bonn), 1997, 15; Ioan Romeo Roșianu, *Fulgurații de gând*, VR, 1998, 1-2; Al. Florin Tene, „Agenția de eufemisme“, „Bucovina literară“, 1998, 9; Grigore Scarlat, *Într-un veac împătimit*, VTRA, 1999, 2; Daniel Ștefan Pocovnicu, *Blasfemia poetică*, ATN, 1999, 9; Ion Hurjui, *O posibilă carte incendiară*, CL, 2001, 6; Ioan Holban, *Monologul interior și fresca socială*, VR, 2001, 7-8; Ivonne Gutiérrez Obregon, *Encuentro de poetas*, Mexic, 2001, 236-242; Florin Faifer, *Un roman incitant*, VTRA, 2002, 3-4; Ion Hurjui, *Un roman de nota zece*, CL, 2002, 5; Busuioac, *Scriptori ieșeni* (2002), 391-392. O. I.

STANCU, Zaharia (5.X.1902, Salcia, j. Teleorman – 5.XII.1974, București), poet, prozator și gazetar. Este fiul Mariei (n. Delcea Bratu) și al lui Tudor Stancu Mitroi, țărani. Urmează cinci clase în satul natal. Din 1915 se întreține singur, fiind ucenic într-o tăbăcărie la Roșiori de Vede, unde „fuge din stăpân în stăpân“. În 1917 e argat la Lisa, pe moșia lui Dinu C. Ioanid (scriitorul Dinu Nicodin). Vara, obligat de ocupanții germani să însoțească, împreună cu alți băieți, un transport de vite spre frontul din Balcani, străbate Serbia, timp de trei luni, cu peripeții pe care le va povesti în romanul *Jocul cu moartea* (1962). La București, după înapoierea în țară, este vânzător de ziare și de țigări, piccolo la restaurantul gării Obor, lucrător într-o fabrică de săpun. Citește cu aviditate tot ce își poate procura. Începe să scrie literatură: versuri și un roman, *Fiii Albionului*, pierdut însă. Doi ani (1918-1920) se angajează ajutor de arhivar la Judecătoria de Ocol și la Prefectura din Turnu Măgurele. În mai 1921 debutează cu un articol în săptămânalul local „Victoria“, tot acum trimițând o poezie la „Adevărul literar și artistic“. Începe, la Roșiori de Vede, în particular, cursul liceal, pe care îl va absolvi târziu, în 1928. Urmează Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, obținând licența în 1932. În 1925 se căsătorește cu învățătoarea Nicolina Păun și, peste un an, i se naște un băiat, viitorul medic și scriitor Horia Stancu. În iarna lui 1925 și în primăvara anului următor efectuează stagiul militar la Regimentul 6 Roșiori din Bălți. De-a lungul acestor ani își câștigase existența ca slujbaş la diferite instituții, printre care Eforia Spitalelor Civile, Ministerul Agriculturii, Fundația Culturală „Principele Carol“, revista „Gândirea“ (administrator), Ministerul de Externe (Direcția Presei). Continuă să facă jurnalistică. Îi apar poezii în „Foaia tinerimii“, „România nouă“, „Săgetătorul“ lui Mihail Sorbul, „Universul literar“, „România nouă“ ș.a., multe semnate cu pseudonime, dintre care frecvente sunt Z. Tudor și Zaharia Tudor. În 1921, în „Ziarul științelor și al călătoriilor“, sub semnătura Mitroiu Th.

Ștefan, îi apar *Note de drum*, în care narează aventura sa balcanică. În iarna 1921-1922 scoate, la Turnu Măgurele, împreună cu Florin Chiru-Nanov și Marin Părlitu ș.a. o revistă efemeră, „Muguri”. Din 1922 frecventează cenaclurile lui E. Lovinescu și Mihail Dragomirescu, colaborează susținut la „Adevărul literar și artistic”, iar din 1924 la „Gândirea”. E prezent și în ziarul „Țara noastră”, care în 1926 îi premiază generos un sonet. În 1927 debutează editorial cu volumul *Poeme simple*, distins cu Premiul Societății Scriitorilor Români. Înfățișează revista „Azi” (martie 1932-septembrie 1940), dă un volum de tălmăciri din Esenin și *Antologia poezilor tineri* (ambele în 1934), scrie romane, își publică versurile în câteva plachete. Practică intens jurnalismul: e redactor la ziarul „Credința” (1934-1936), secretar de redacție la „Tempo” (1936), în iunie 1937 editează, împreună cu Constantin Clonaru, gazeta „Lumea românească” (până în februarie 1939), din mai 1941 până în martie 1942 conduce „Revista română”. Pentru atitudinea sa antifascistă, este internat în 1943 în lagărul de la Târgu Jiu. După august 1944 va fi prezent frecvent în presa vremii („România liberă”, „Ultima oră”, „Scânteia” ș.a.), militând cu feroare în serviciul Partidului Comunist Român, al cărui membru devine în 1945. Cu *Descult* (1948) și cu romanele următoare **S.** se plasează în fruntea scriitorilor ferm angajați politic. Părăsește poezia, la care va reveni abia cu volumele *Cântec șoptit* (1970), *Sabia timpului* (1972) și *Poeme cu lună* (1974). Scrierile sale în proză sunt traduse în zeci de limbi străine, în special *Descult*, despre care

autorul afirma exaltat că „a străbătut lumea în sandale de aur”. Scriitorul va îndeplini funcții importante, beneficiind de onoruri și de influență: director al Teatrului Național din București (1946-1952, 1958), președinte al Societății Scriitorilor (1948-1949) și al Uniunii Scriitorilor (1949-1950, 1966-1974), cofondator, redactor-șef și director al revistei „Gazeta literară” (1954-1962), membru al Academiei RPR (1955), deputat în Marea Adunare Națională (1948-1952, 1960-1974), membru în Consiliul de Stat (1969-1974), Erou al Muncii Socialiste (1971) ș.a. I se decernează numeroase premii, românești și străine, între care Premiul de Stat (1954) și Premiul Herder (1971).

Cu prima sa culegere de versuri, *Poeme simple*, **S.** se integrează în curentul promovat de revista „Gândirea” - în care multe piese componente au apărut inițial - și se anunță ca o voce dintre cele mai caracteristice ale lirismului de inspirație htonică și expresie tradițională. Poetul se autodefineste, în acest sens, memorabil: „Eu am crescut cu macii și strugurii pe câmp/ Și mai păstrez, ca iarba, și-acum, sub pleoape, rouă,/ Străbunii mei vânjoși, cu tulnice și ghioage,/ Pe-acea și-au păscut cirezile blajine”. Patetic în acest credo, el cântă, în celelalte versuri, în tonuri variate, adesea epitalamice, „câmpul, livada, codrul sur, podgoriile”, volumul fiind în egală măsură o culegere de „bucolice” și o „carte a nunții”, o „cântare a cântărilor” cu figurație autohtonă. Pe parcursul tuturor etapelor, de altfel, universul liricii lui **S.** rămâne întinderea vastă, mărginită de „munții cu fruntea-n nouri”, „zugrăviți pe zare”, ritmată de „dealuri roșii”, pe care „podgoriile ard”, „câmpul simplu pe care-l ar cu boii”, „câmpul plin de mure și de rugii”, muzicalizat „de sprinten țărâit de greieri mulți”, săgetat de „iepuri ce-ți arată cum să fugi”. Acest univers include „lanuri verzi”, „livezi cu roade mari”, „lunca unde-au ieșit cirezi”, „crânguri negre”, măguri, pâraie zglobii, holde, ale căror spice sunt „cu țepi lungi, cum au aricii” și din valurile cărora „crește galben soarele”. Sunt aici și bălți cu trestii și cu „șerpi vârgați”, peste care „seara ca o floare cernită se învoaltă”, „plaiuri vechi de basm și de aramă”. Dacă volumul de debut se menține în toate privințele în linia tradiției, următoarele culegeri, păstrând materialul de inspirație tradițional, prezintă particularități diferite: concentrarea expresiei, formularea (uneori) eliptică, versul liber, imaginea șocantă. Circumscrise în formula miniaturalului și grațiosului sau revărsate fără îngrădiri, poemele cuprind când viniete cu motive cămpenești, stilizate subtil, când reprezentări ale unei naturi frenetice, explozive. Catrene abil articulate propun spre contemplație desene delicate: un copac, un râu, o fântână, o stea, soarele, luna, un nor, un porumbel, un miel, evocă amiaza, amurgul, dimineața, surprinse în diverse anotimpuri, cu sugestii adeseori erotice, în virtutea cărora alunecarea în parnasianism este evitată. În poemele mai ample atmosfera se schimbă. Erosul devine impetuos, viforos, sângele clocotește în trup asemenea sevelor în luturi, carnea se zvârcolește ca șerpii. Asimilată naturii, iubita e proaspătă ca ierburile, „sprintenă ca mânjiu”, trupul îi este „păduri în veșnică frământare”. Persistă imagini din lumea câmpului, însă proiectate cu o sensibilitate și o tehnică a expresiei ce nu mai pot fi

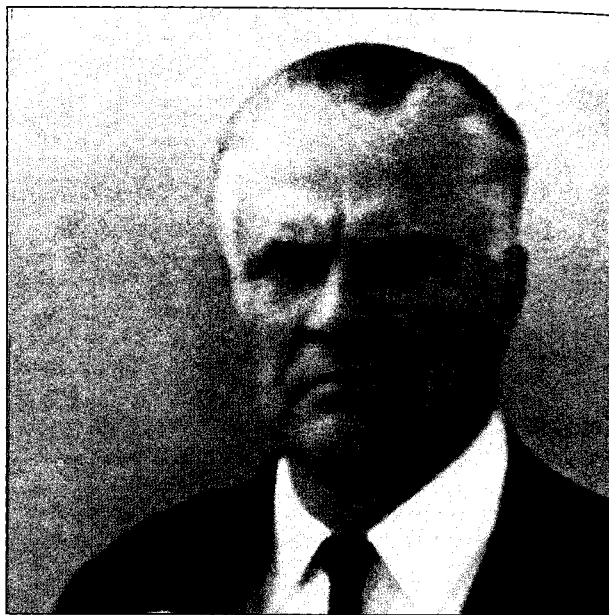
Zaharia Stancu, Geo Șerban, Laurențiu Fulga, Romulus Guga, Virgil Teodorescu

încadrate în tradiționalism. Ciclul *Steaua pe care stăm* din volumul *Albe* (1937) reflectă frământări de ordin social, vestind „ziua de mâine”, menită să alunge „ziua de azi”, „strâmbă și proastă”. Tot astfel, ciclurile *Steaua care nu cade* și *Horia* din *Clopotul de aur* (1939). Adresându-se fiului, ca Tudor Arghezi în *Testament*, poetul enunță lapidar, într-o formulare de inscripție, îndatorirea acestuia de a păstra neștearsă amintirea chinurilor și umilințelor îndurate de străbuni: „Să nu uiți nici o clipă: străbunii au fost șerbi./ Primiră-n veacuri aspre sudălmi și bice-n spate./ Să nu uiți nici o clipă: se odihnesc sub ierbi./ Dar țarna lor mai strigă și azi după dreptate”. Lirica de senectute a lui **S.** se menține în același univers rustic, iar expresia încărcăturii procurate de privescările câmpului și ale pădurii, de nori și de vânt, de apă, de cai, urși, vulpi, căprioare, păsări, de roadele gliei (grâul copt, poamele) nu e mai puțin exultantă decât în *Poeme simple*: „S-au copt strugurii. S-au copt viile./ Soare de toamnă. Culegem viile./ Lăsați copiii să vină la mine/ Cu sutele și cu miile./ Să plece toți cu coșurile pline”. Apare, totuși, și o notă distinctivă, ilustrată de tenta reflexivă a unor solilocvii („De când oamenii umblă pe lună,/ Îngerii nu mai vor să zboare”) și mai ales de melancolia insinuată discret în rememorări („Negri erau caii, negri erau./ La mine nici nu s-au uitat”). Exuberanța naturistă e săgetată intermitent de

sentimentul efemerității fenomenalităților, timpul e simțit acum ca o „sabie”. Titlurile unor volume sau cicluri includ și mai directe sugestii tanatice (*Cântecul lebedei*, *Masa tăcerii*), nu sunt puține versurile ce anunță moartea, aluziv sau explicit: „Am fost nisip. Și-o să mai fiu.../ Nisip mai ales o să mai fiu... o să fiu...”, „Calul morții mele era, - calul morții era”, „Toate cântecele au un sfârșit./ Un sfârșit va avea și cântecul meu”. Prozodic, și structural în genere, nu este nici o deosebire între poemele de tinerețe, de maturitate și cele târzii. Prodigioasă, publicistica scrisă de **S.** în deceniul al patrulea este, cum o definește el însuși, „aproape în întregime politică”. Adversar al mișcării legionare și al celei cuziste încă înainte de angajarea în presă, gazetarul va milita cu frenezie în serviciul democrației, denunțând încălcarea principiilor democratice de către autoritățile statului, nu fără a semna în același timp, cu perseverență, tertipuri murdare de natură economică, afaceri oneroase, jafuri în avutul public, condamnând manifestările de fascizare a țării, vestejind dictaturile fascisto-naziste. Lucrată la temperaturi înalte ale indignării, mâniei și revoltei, proza lui de ziar excelează printr-o polemică dusă frecvent până la maxima virulență pamfletară. **S.** își valorifică în pamflete resursele talentului artistic. Acestea sunt mai puțin bogate și variate decât cele argheziene, dar efectele literare ale

caricaturizării extreme, prin asocierea, de pildă, a umanului cu zoologicul, se dovedesc, nu o dată, notabile. Speculând, bunăoară, în jurul expresiei „țară eminentă agricolă”, gazetarul se întreabă, sarcastic, de ce nu am avea, măcar la departamentul agriculturii, miniștri ierbivori și propune premierului să pună în fruntea aceluia departament un „bou adevărat” și viței la cele două secretariate. În publicistica postbelică, direcționată de ideologia comunistă, patosul polemic, vehemența fără nuanțe îi vizează, de astă dată, pe adversarii regimului, exponenții capitalismului internațional și pe toți cei care, în opinia oficială, serveau scopuri ostile regimului.

Prin reminiscențele din copilărie incluse în text, prin referirile la existența amară a țăranimii sărace, a dezmoșteniților în general, publicistica prefigurează proza narativă a lui S. Un articol din „Lumea românească” se intitulează *Desculții*. Trecând peste romanele *Taifunul* (1937) și *Oamenii cu joben* (1941), narațiuni comerciale, relegate mai târziu de autor, întreaga proză explicit literară e de caracter autobiografic asumată: „Biografia mea - dezvoltarea scriitorului - este uriașa ladă din care am scos pe rând și voi scoate și mai departe materialul de viață pe care l-am transformat și îl voi mai transforma în material literar”. Prin definiție autobiografic e volumul *Zile de lagăr* (1945), jurnal al detenției din timpul războiului, literatură prin expresivitatea situațiilor și a portretizărilor, prin efuziunile lirice și, înainte de toate, prin stilul inconfundabil. Dar debutul prozastic care îl impune se produce odată cu tipărirea, în 1948, a romanului *Desculț*, apărut inițial, în bună parte, în „Contemporanul”. Reeditat în numeroase rânduri, tradus și difuzat peste hotare, va ieși în 1960 într-o versiune mult dezvoltată, alcătuită din trei volume: *Clopote și struguri*, *Printre stele*, *Carul de foc*. El deschide un ciclu, din care fac parte toate celelalte romane și nuvele ale autorului, afară de *Șatra* (1968). Scris la persoana întâi, *Desculț* încheagă, din imagini trecute prin sensibilitatea copilului Darie, alter ego al naratorului, un tablou epopeic al vieții de chin dusă de sărăcimea satelor din câmpia Dunării în primele două decenii ale secolului al XX-lea. Interesul acestei construcții epice stă în viziunea lumii, o lume existentă obiectiv, certificată documentar, necunoscută totuși sub aspectul reflectat în sufletul lui Darie, și de aceea de o surprinzătoare noutate. Darie este un copil dotat cu o sensibilitate de o ascuțime neobișnuită, ce vibrează ca o coardă la cea mai superficială atingere. Prozatorul relatează cu o durere reprimată, scrâșnind parcă din dinți, neîngăduindu-și sieși și cititorului nici o lacrimă, stărnind nu înduioșarea, ci o indignare crescândă, o explozie de ură împotriva celor vinovați de suferința „desculților”. Fraza e mai adesea scurtă, vâjâitoare ca plesnetul de bici, usturătoare, cu insistări și reveniri obsesive asupra unui element esențial al ideii exprimate: „Plouă. Acum plouă. Stau în casă. Fereastra e fumurie. Duzii din fața casei, salcâmi de lângă ulmi, salcia de lângă fântână au rămas fără frunze. Bate ploaia în ziduri, în geamuri, în arbori. Bate ploaia. Mă uit la mâinile mele. Se închid. Se deschid iarăși. [...] Plouă. Acum plouă”; „Tămășoiu a furat trei rațe. Trei rațe a furat nenocitul”; „Cu latul sabiei a plesnit-o. Peste obraz a plesnit-o”.

Scurtimea propoziției, revenirile oarecum naive, gratuite, unele inversiuni pot părea artificiale. De fapt, ele corespund tensiunii speciale a emoției și creează tocmai impresia exprimării spontane, a relatării trepidante, pe nerăsuflete. Aducerile-aminte năvălesc în conștiință impetuos, clipele trecute sunt retrăite cu o nouă febrilitate, o vibrație intensă, un zguduitor plâns lăuntric se zbuciumă în vorbe, încercând să le strânguleze, vânzolinindu-se, cedând până la urmă efortului de a păstra calmul, sobrietatea tonului, ceea ce duce la asociații aparent incoerente, la învălmășiri de idei, la necesitatea întreruperilor, revenirilor, precizărilor repetate. Procedul e dictat de temperatura specială a prozei lui S. și, împreună cu alte elemente de tehnică literară, precum dese intervenții apreciative, simularea convorbirii cu cititorul, exclamații, interogații, invocarea permisiunii de a întrerupe narațiunea în vederea unei descrieri, produce un stil de un pronunțat romantism, impropriu creației obiective, dar adecvat tensiunii discursului narativ din *Desculț*. Cu tot realismul dur al scenariului, S. nu e un narator obiectiv, ca Liviu Rebreanu, ci un poet, asemenea lui Mihail Sadoveanu. El nu transfigurează o realitate, ci edifică una proprie. Lumea din *Desculț* pare să aparțină unui țărm de altundeva: peisaj arid, climă aspră, trai mai mult decât auster. Chiar denumirile așezărilor reflectă, în multe cazuri, condiții de existență precară, degradantă: Omda, Belitori, Râioasa. Oamenii acestor locuri poartă și ei nume cu sonorități stranii: Bubulete, Juvete, Uțupăr, Ulmaz, Tutanu, Ududui, Zavera, Ovedenie, Tiță Uie, Trăcălie, Zgâmaie, Năbadaie. Având pământ puțin, câte o biată „fășteică” de arătură sau chiar deloc, cei mai mulți își duc veacul în cocioabe betegoase, umblă desculți, poartă, dacă au, căciula iarna și vara sau umblă pe ger și arșiță cu capul descoperit. Hrana se compune din grăunțe fierte, păsat, lapte de capră sporit cu apă, pâine amestecată cu mălai - aceasta în

1953		iese povestirea <i>Adu-ți aminte</i> .
1954	I se decernează Premiul de Stat.	Publică volumul <i>Florile pământului</i> .
1955	Este ales membru al Academiei Republicii Populare Române.	martie 18 la parte la fondarea săptămânalului „Gazeta literară” (pe care îl conduce până în 1962).
1957		Apar, în două volume, <i>Însemnările și amintirile unui ziarist</i> . Ies de sub tipar povestirile care alcătuiesc volumul <i>Iarbă și culegerea Poeme simple (1923–1943)</i> .
1958	Ocupă din nou funcția de director al Teatrului Național din București.	Publică patru volume din romanul <i>Rădăcinile sunt amare</i> .
1959		Apare ultimul volum din <i>Rădăcinile sunt amare</i> .
1960	martie Îi adresează lui Gh. Gheorghiu-Dej un memoriu cu privire la reprimirea sa în Partidul Muncitoresc Român. Este ales deputat în Marea Adunare Națională, în circumscripția Turmu Măgurele.	I se editează o nouă versiune a romanului <i>Descult</i> , în trei volume: <i>Clopote și struguri</i> , <i>Printre stele și Carul de foc</i> .
1962		Apar romanul <i>Jocul cu moartea</i> , volumul <i>Costandina</i> , cuprinzând episoade din <i>Descult</i> , și <i>Versuri</i> , în colecția „Cele mai frumoase poezii”.
1963		Publică romanul <i>Pădurea nebună</i> .
1964	martie Îi adresează al doilea memoriu lui Gh. Gheorghiu-Dej. Comisia controlului de partid consideră că învinuirile aduse scriitorului sunt neîntemeiate și supune spre aprobare Biroului Politic al Comitetului Central reprimirea lui în rândurile membrilor PMR, cu stagiul din 26 martie 1960. Este ales deputat în Marea Adunare Națională, în circumscripția Roșiori de Vede.	
1966	Conduce, ca președinte, Uniunea Scriitorilor.	
1968	noiembrie E reales președinte al Uniunii Scriitorilor.	Apar romanele <i>Șatra și Ce mult te-am iubit</i> .
1969	La Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român devine membru supleant al Comitetului Central. Este și membru în Consiliul de Stat.	Se tipăresc trei volume intitulate <i>Vântul și ploaia</i> , prescurtare a romanului <i>Rădăcinile sunt amare</i> .
1970		ies culegerea de poeme <i>Cântec șoptit</i> , selecția de poezie și proză <i>Pagini alese</i> (două volume) și <i>Povestiri de dragoste</i> . Apare volumul <i>Pentru oamenii acestui pământ</i> , cuprinzând articole, cuvântări, interviuri și confesiuni din anii 1961–1971.
1971	mai Primește titlul Erou al Muncii Socialiste. I se decernează Premiul Herder. I se acordă Premiul CNES pentru volumul <i>Cântec șoptit</i> .	I se publică primul volum din seria <i>Scrieri</i> , ediție de autor (încheiată postum, în 1979).
1972		Se editează volumele de versuri <i>Sabia timpului și Șaptezeci</i> .
1973	I se încredințează alt mandat de președinte al Uniunii Scriitorilor.	Publică antologia <i>Să nu uiți, Darie... și culegerea de articole Triumful rațiunii...</i>
1974	decembrie 5 Zaharia Stancu moare la București. Va fi înmormântat în Cimitirul Bellu.	Apar volumele <i>Poeme cu lună și Uruma</i> .

condiții de „prosperitate” – ori, în vremi de restrîște, adică în mod obișnuit, din ștevie, mujdei de usturoi, fiertură de urzici, de fasole, praz, susai, de rădăcini chiar, iar când ghearele foamei scurmă din cale-afară de nemilos, se ajunge la ronțărirea unor bucăți de pământ ars. În asemenea condiții, copiii mor ca muștele, iar mâinile multora dintre cei în viață, indiferent de vârstă, sunt jupuite de pelagră. Ca urmare, înfățișarea oamenilor pare sumbră, sălbatică. Chipurile apar uscate, „sulegete”, „lingave”, de culoare gălbui-pământie, numai

ochii sunt câteodată „zbanghii”, sfredelitori, dar de obicei căutătura e mohorâtă, „împosocată”. Încruntați, închiși în ei, oamenii se exprimă sobru, adesea laconic, vorbirea lor caracterizându-se prin absența culorii, singura notă de pitoresc fiind conținută în termenii regionali aspri, pietroși. Asprimea, brutalitatea ar putea fi arma indispensabilă a supraviețuirii, de aceea oamenii sunt constrânși să zbiere, să suduie, să muște. Sub biciul viscozelor, al arșiței, sub gârbaciul logofeților boierești și sub vâna de bou a jandarmilor, țărani se nasc

maturi, lucizi, îndârjiți. E o atmosferă de coșmar, pictată în tonalități dure, violente, supradimensionând aproape neverosimil, ostentativ, o stare de fapt. Cu unele elemente de monografie etnografică a satului dunărean, romanul înfățișează și datini de nuntă și înmormântare, obiceiul de a striga de pe dealuri, de lăsatul secului, făcând publice aventurile erotice petrecute în cursul anului sau acela de a invoca ploaia prin jocul paparudelor și prin îngroparea unei păpuși de pământ ce îl închipuie pe „tata soarelui”. Continuând *Desculț*, romanul *Jocul cu moartea* menține particularitățile anterioare, dar prin anumite note dominante devine o scriere cu o individualitate proprie, distinctivă. Lirismul acestei cărți consistă în extraordinarul ritm epic, încântător, ca de baladă. O bună parte din România, inclusiv capitala, și aproape întreaga Peninsulă Balcanică se află în 1917 sub ocupație germano-austriacă. Vanzător de ziare la București, Darie este arestat ca vagabond, predat Comandaturii germane, imbarcat cu alți vreo douăzeci de „coate-goale” într-un tren de marfă și dus până tocmai în Macedonia, de unde, scăpat din captivitate, se înapoiază în țară, pe jos, în tovarășia Diplomatului. Trece prin felurite peri-peți, traversează o experiență imaginabilă numai în vreme de război, când totul devine posibil, nimic nu mai ține de domeniul surprizei, situațiile teribile, senzaționalul intrând în ordinea faptelor zilnice. *Pădurea nebună* (1963) se vrea o apologie a vieții libere, fremătătoare, reală cândva pe întinderea șesului dunărean, acoperit de codri sălbatici. Deliormanul „nebu” este evocat pentru a contrasta cu lăncezeala unui orașel cu străzi prăfoase, pe care trec birje cu cai scheletici neșesălați, cu dughene și frizerii adormite, cu mizere birturi economice, firme decolorate, cerșetori infirmi, bragaii turci cu

salvari peticiți, câini și păsări ce lasă în urmă smocuri de păr și nori de fulgi, cu noroaie exasperante, cu veri toride și toamne ploioase. Contrastul exprimă revoltele unui Darie adolescent, elev de liceu, prizonier în atmosfera sufocantă a unui „loc în care nu se întâmplă nimic”, a unui „târg unde se moare”. E îndrăgostit de Uruma, a cărei făptură îi deșteaptă în sânge vuietul pădurii nebune de altădată și tot clocotul sălbăticiei magnifice din alte timpuri. Sănătoasa primitivitate, lumea arhaică, datinile și rânduielele proprii umanității necorupte, originare, sunt elogiare și în *Șatra*, roman ce urmărește odiseea tragică a unei comunități de țigani în timpul războiului. *Rădăcinile sunt amare* (I-V, 1958-1959) nu este decât un reportaj patetic, propagandistic, dilatat (redus, în 1969, sub titlul *Vântul și ploaia*), o frescă superficială a vieții chinuite în care și-ar fi avut „rădăcinile” regimul instaurat la sfârșitul lui decembrie 1947. În schimb, *Ce mult te-am iubit* (1968) se dezvăluie ca o veritabilă operă de creație. Naratorul e aici un Darie matur, venit în satul natal, la înmormântarea mamei. El se reintegrează pentru câteva ore unei spiritualități arhaice, unei lumi clasice. Voce a acestei lumi, evocarea lui Darie căpătă caracterele unui roman-poem, ale unui tablou de epopee. Străbătând romanul-povestire, cititorul poate avea impresia că asistă la reprezentarea unei tragedii grecești. Totul decurge după datină, totul se încadrează în ritual. Încăperile casei din Omida, curtea, ulița satului, cimitirul par o scenă largă, pe care se joacă spectacolul morții. Bocirea răposatei, ceremonia funerară, ospățul, pomenile compun acțiunea vie, în plină desfășurare, iar reflecțiile, amintirile, tânguirile fără glas ale povestitorului îndeplinesc rolul corului din teatrul antic. În cimitir, lume multă, înghesuială, clopotele jelesc, preoții cădelnițează, rostesc rugăciuni, un „Doamne miluiește”, repetat până la exasperare, umple văzduhul, bufnițele din clopotniță zboară speriate dintr-un copac în altul, iar în răstimpuri Ilie gornistul, ținând cu tot dinadinsul să aducă Mariei lui Tudor, mamă a doisprezece copii, omagiul său – altfel rezervat veteranilor – sună dintr-o trâmbiță veche, de la 1877, ce vestise atacul la Grivița. Din tot acest vaier se detașează, din timp în timp, bocetele Constandinei, ale Stelei, ale Riței, ale Evanghelinei, ale bătrânului Tudor, soțul rămas văduv, care nu face decât să repete câteva cuvinte, mereu aceleași, acum ca în urmă cu câteva ore, ca în ajun, și care vor continua și după prohod, toată ziua, toată noaptea, toată ziua următoare: „Mario, Mario... Ce mult te-am iubit eu pe tine, Mario, Mario...”. Naratorul e integrat și el în spectacol. Observând, înregistrând, Darie participă la tragedie, ca actor mut. Simțămintele lui se consumă fără glas, în plan pur interior. Trăind cu ai săi tristețea pierderii mamei sau retrăind momente de altădată, naratorul devine, în mai multe rânduri, poet, evocarea sa capătă aripi, frazele vibrează. Poematică este însăși structura romanului, dar unele pasaje posedă o încărcătură lirică specială, putând fi izolate, asemenea unei strofe.

Stancu e efectiv un copil al câmpiei Dunării și-și scoate – cum mărturisește – poezia dintr-o biografie expurgată de anecdotică. Se zbate în versurile lui o energie vitală debordantă; vocația poetică e

VIATA

OPERA

- 1902** **octombrie 5** Se naste la Salcia, judetul Teleorman, Zaharia Stancu. Tatăl, Tudor Stancu Mitroi (cu doi copii din prima căsătorie, Gheorghe și Leana), se căsătorise cu Maria Delcea Bratu (și ea cu doi copii dintr-o căsătorie anterioară, Anghelina și Ion); vor adăuga familiei încă șapte copii: Tudora, Rada, Alexe, Zaharia, Elisabeta, Ștefan și Stana.
- 1911-1915** Urmează cinci clase la școala din comună. Citește mult și încearcă să compună versuri după model folcloric.
- 1915** Nu are mijloace materiale să își continue învățătura și intra ucenic într-o tăbăcărie din Roșiori de Vede, apoi schimbă de câteva ori stăpâni.
- 1916** **august** La intrarea României în primul război mondial se întoarce în satul natal.
- 1917** **primăvara** Muncește ca argat pe moșia Lisa, de lângă Dunăre, al cărei proprietar era Dinu C. Ioanid (scriitorul Dinu Nicodin).
Face câteva încercări neizbutite de a se stabili la București.
vara Străbate Serbia, însoțind un transport de vite spre frontul din Balcani.
toamna Venit în capitală, lucrează ca vânzător de ziare, piccolo etc.
Îl cunoaște pe Liviu Rebreanu.
- 1918-1920** Se angajează ajutor de arhivar, cu dispensă de vârstă, la Judecătoria de Ocol din Turnu Măgurele. Concomitent, lucrează la Biblioteca „Gheorghe Lăzăr”.
- 1920-1922** Urmează cursurile liceului din Roșiori de Vede.
- 1921**
- 1921-1922**
- 1923** **martie** Vine la București.
Ajutat de Gala Galaction și de V. Voiculescu, intră slujbaş la Eforia Spitalelor Civile (dimineața, de la orele șapte la două) și la Fundația Culturală „Principele Carol”, care edita revistele „Lamura” și „Albina” (de la trei până la opt seara lipea, într-un subsol, adresele abonaților) etc.
- 1924**
- 1925** **august** Se căsătorește cu Nicolina Păun, absolventă a Școlii Normale din Turnu Măgurele.
Trăiește o vreme în casa din satul natal.
- 1925-1926** Face stagiul militar la Regimentul 6 Roșiori din Bălți.
- 1926** **august 8** Se naste fiul său, Horia Stancu, viitor medic și scriitor.

mai 22 Debutează în ziarul „Victoria” din Turnu Măgurele, cu articolul *Mai puțină ingratitudine*, în care protestează împotriva Parlamentului, pentru că îi acordase văduvei lui George Coșbuc o pensie lunară mică. Semnează Zaharia Th. Stancu. Trimite versuri la „Adevărul literar și artistic”, acesta fiind considerat de scriitor debutul său literar.

E prezent frecvent cu versuri în revistele literare din București, iscălite deseori cu pseudonime. Nichita Macadonschi îi publică în „Universul literar” câteva poezii semnate cu numele real. Frecventează cenaclurile conduse de E. Lovinescu și Mihail Dragomirescu.

Continuă să fie prezent în presă, dobândind o bună reputație.

Colaborează la revista „Gândirea”, condusă de Cezar Petrescu, căruia îi va păstra o frumoasă prietenie.

vara Susține bacalaureatul la Pitești, comisia de examinare fiind prezidată de Ramiro Ortiz.

toamna Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, unde îi are profesori pe Ovid Densusianu, Mihail Dragomirescu, D. Caracostea, I.-A. Candrea, George Mumu, Tache Papahagi, Simion Mehedinți, N. Iorga și C. C. Giurescu.

Îi se acordă Premiul Societății Scriitorilor Români. Își susține licența.

1934 E angajat redactor la ziarul „Credința”.

1936 Către sfârșitul anului intră secretar de redacție și reporter la ziarul „Tempo”.

1937

1939

1940

1941

1943 Din cauza unor virulente articole antifasciste, este internat în lagărul de deținuți politici de la Târgu Jiu.

1944

1945 Devine membru al Partidului Comunist Român.

1946 Face parte din Biroul de presă al Blocului Partidelor Democratice. **decembrie** Este numit director al Teatrului Național din București.

1948 **ianuarie** Este ales președinte al Societății Scriitorilor din România. Intră ca deputat în Marea Adunare Națională, ales în circumscripția Tecuci.

1949

1950 Este exclus din rândurile Partidului Muncitoresc Român, fiind învinuit că, începând din 1928, a fost informator al Siguranței și că, în 1940, a scris articole cu caracter antisovietic. Va fi eliberat din funcția de președinte al Uniunii Scriitorilor din România.

1951

1952 Părăsește direcția Teatrului Național din București.

Debutează editorial cu *Poeme simple*.

În volumul *Zacheu* traduce, prin intermediar, nuvele de Knut Hamsun.

Tot acum transpune din proza lui Maxim Gorki ș.a.

martie Apare, sub direcția sa, „revista lunară de literatură, critică și artă” „Azi”.

Publică volumul *Tălmăcirii din Serghei Esenin*.

Apare, sub îngrijirea sa, *Antologia poezilor tineri*, cu desene de Margareta Sterian și o postfață de Ion Pillat.

În lea de sub tipar volumul de poeme *Albe* și romanul *Taifunul*.

iunie 2 Apare cotidianul „Lumea românească”, condus împreună cu Constantin Clonaru. Aici scrie, printre altele, un articol intitulat *Desculții* și anunță un roman cu acest titlu.

februarie 9 Revista „Azi” este transformată în săptămânal „social, politic și literar”, la care vor colabora majoritatea scriitorilor de stânga.

februarie 11 Ziarul „Lumea românească” este suprimat de Guvernul Armand Călinescu.

Apare volumul de versuri *Clopotul de aur*.

septembrie 8 Hebdomadarul „Azi” este suprimat de cenzura antonesciană.

Este editat volumul de poeme *Pomul roșu*.

mai Scoate „Revista română”, subintitulată „Literatură—știință—artă” (ultimul număr iese în martie 1942).

Apar volumul de poeme *larba fiarelor* și romanul *Oameni cu joben*.

În lea de sub tipar volumul de poezii *Anii de fum*.

Apare cartea *Zile de lagăr*.

Îi se editează volumul *Secolul omului de jos*, cuprinzând o selecție din publicistica primilor ani postbelici.

decembrie Apare romanul *Descult*, cu ilustrații de Perahim. Cartea va avea numeroase reeditări și traduceri (în maghiară, cehă, slovacă, olandeză, engleză, franceză, germană, polonă, italiană, bulgară, rusă, ucraineană, suedeză, japoneză etc.).

Îi se tipărește povestirea *Brazdă-ngustă și adâncă*.

Apare volumul de note și impresii de drum *Călătorind prin URSS*.

Publică povestirea *Pentru viață* și nuvela *Primii pași*.

Scrie în trei săptămâni romanul *Dulăii*, care apare în revista „Viața românească” și apoi în volum.

1953		iese povestirea <i>Adu-ți aminte</i> .
1954	I se decernează Premiul de Stat.	Publică volumul <i>Florile pământului</i> .
1955	Este ales membru al Academiei Republicii Populare Române.	martie 18 la parte la fondarea săptămânalului „Gazeta literară” (pe care îl conduce până în 1962).
1957		Apar, în două volume, <i>Însemnările și amintirile unui ziarist</i> . Ies de sub tipar povestirile care alcătuiesc volumul <i>Iarbă și culegerea Poeme simple (1923–1943)</i> .
1958	Ocupă din nou funcția de director al Teatrului Național din București.	Publică patru volume din romanul <i>Rădăcinile sunt amare</i> .
1959		Apare ultimul volum din <i>Rădăcinile sunt amare</i> .
1960	martie Îi adresează lui Gh. Gheorghiu-Dej un memoriu cu privire la reprimirea sa în Partidul Muncitoresc Român. Este ales deputat în Marea Adunare Națională, în circumscripția Turmu Măgurele.	I se editează o nouă versiune a romanului <i>Descult</i> , în trei volume: <i>Clopote și struguri</i> , <i>Printre stele și Carul de foc</i> .
1962		Apar romanul <i>Jocul cu moartea</i> , volumul <i>Costandina</i> , cuprinzând episoade din <i>Descult</i> , și <i>Versuri</i> , în colecția „Cele mai frumoase poezii”.
1963		Publică romanul <i>Pădurea nebună</i> .
1964	martie Îi adresează al doilea memoriu lui Gh. Gheorghiu-Dej. Comisia controlului de partid consideră că învinuirile aduse scriitorului sunt neîntemeiate și supune spre aprobare Biroului Politic al Comitetului Central reprimirea lui în rândurile membrilor PMR, cu stagiul din 26 martie 1960. Este ales deputat în Marea Adunare Națională, în circumscripția Roșiori de Vede.	
1966	Conduce, ca președinte, Uniunea Scriitorilor.	
1968	noiembrie E reales președinte al Uniunii Scriitorilor.	Apar romanele <i>Șatra și Ce mult te-am iubit</i> .
1969	La Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român devine membru supleant al Comitetului Central. Este și membru în Consiliul de Stat.	Se tipăresc trei volume intitulate <i>Vântul și ploaia</i> , prescurtare a romanului <i>Rădăcinile sunt amare</i> .
1970		ies culegerea de poeme <i>Cântec șoptit</i> , selecția de poezie și proză <i>Pagini alese</i> (două volume) și <i>Povestiri de dragoste</i> . Apare volumul <i>Pentru oamenii acestui pământ</i> , cuprinzând articole, cuvântări, interviuri și confesiuni din anii 1961–1971.
1971	mai Primește titlul Erou al Muncii Socialiste. I se decernează Premiul Herder. I se acordă Premiul CNES pentru volumul <i>Cântec șoptit</i> .	I se publică primul volum din seria <i>Scrieri</i> , ediție de autor (încheiată postum, în 1979).
1972		Se editează volumele de versuri <i>Sabia timpului și Șaptezeci</i> .
1973	I se încredințează alt mandat de președinte al Uniunii Scriitorilor.	Publică antologia <i>Să nu uiți, Darie... și culegerea de articole Triumful rațiunii...</i>
1974	decembrie 5 Zaharia Stancu moare la București. Va fi înmormântat în Cimitirul Bellu.	Apar volumele <i>Poeme cu lună și Uruma</i> .

condiții de „prosperitate” – ori, în vremi de restrîște, adică în mod obișnuit, din ștevie, mujdei de usturoi, fiertură de urzici, de fasole, praz, susai, de rădăcini chiar, iar când ghearele foamei scurmă din cale-afară de nemilos, se ajunge la ronțărirea unor bucăți de pământ ars. În asemenea condiții, copiii mor ca muștele, iar mâinile multora dintre cei în viață, indiferent de vârstă, sunt jupuite de pelagră. Ca urmare, înfățișarea oamenilor pare sumbră, sălbatică. Chipurile apar uscate, „sulegete”, „lingave”, de culoare gălbui-pământie, numai

ochii sunt câteodată „zbanghii”, sfredelitori, dar de obicei căutătura e mohorâtă, „îmosocată”. Încruntați, închiși în ei, oamenii se exprimă sobru, adesea laconic, vorbirea lor caracterizându-se prin absența culorii, singura notă de pitoresc fiind conținută în termenii regionali aspri, pietroși. Asprimea, brutalitatea ar putea fi arma indispensabilă a supraviețuirii, de aceea oamenii sunt constrânși să zbiere, să suduie, să muște. Sub biciul viscoalelor, al arșiței, sub gârbaciul logofeților boierești și sub vâna de bou a jandarmilor, țărani se nasc

maturi, lucizi, îndârjiți. E o atmosferă de coșmar, pictată în tonalități dure, violente, supradimensionând aproape neverosimil, ostentativ, o stare de fapt. Cu unele elemente de monografie etnografică a satului dunărean, romanul înfățișează și datini de nuntă și înmormântare, obiceiul de a striga de pe dealuri, de lăsatul secului, făcând publice aventurile erotice petrecute în cursul anului sau acela de a invoca ploaia prin jocul paparudelor și prin îngroparea unei păpuși de pământ ce îl închipuie pe „tata soarelui”. Continuând *Desculț*, romanul *Jocul cu moartea* menține particularitățile anterioare, dar prin anumite note dominante devine o scriere cu o individualitate proprie, distinctivă. Lirismul acestei cărți consistă în extraordinarul ritm epic, încântător, ca de baladă. O bună parte din România, inclusiv capitala, și aproape întreaga Peninsulă Balcanică se află în 1917 sub ocupație germano-austriacă. Vanzător de ziare la București, Darie este arestat ca vagabond, predat Comandaturii germane, imbarcat cu alți vreo douăzeci de „coate-goale” într-un tren de marfă și dus până tocmai în Macedonia, de unde, scăpat din captivitate, se înapoiază în țară, pe jos, în tovarășia Diplomatului. Trece prin felurite peri-peți, traversează o experiență imaginabilă numai în vreme de război, când totul devine posibil, nimic nu mai ține de domeniul surprizei, situațiile teribile, senzaționalul intrând în ordinea faptelor zilnice. *Pădurea nebună* (1963) se vrea o apologie a vieții libere, fremătătoare, reală cândva pe întinderea șesului dunărean, acoperit de codri sălbatici. Deliormanul „nebu” este evocat pentru a contrasta cu lăncezeala unui orașel cu străzi prăfoase, pe care trec birje cu cai scheletici neșesălați, cu dughene și frizerii adormite, cu mizere birturi economice, firme decolorate, cerșetori infirmi, bragaii turci cu

salvari peticiți, câini și păsări ce lasă în urmă smocuri de păr și nori de fulgi, cu noroaie exasperante, cu veri toride și toamne ploioase. Contrastul exprimă revoltele unui Darie adolescent, elev de liceu, prizonier în atmosfera sufocantă a unui „loc în care nu se întâmplă nimic”, a unui „târg unde se moare”. E îndrăgostit de Uruma, a cărei făptură îi deșteaptă în sânge vuietul pădurii nebune de altădată și tot clocotul sălbăticiei magnifice din alte timpuri. Sănătoasa primitivitate, lumea arhaică, datinile și rânduilele proprii umanității necurupte, originare, sunt elogiare și în *Șatra*, roman ce urmărește odiseea tragică a unei comunități de țigani în timpul războiului. *Rădăcinile sunt amare* (I-V, 1958-1959) nu este decât un reportaj patetic, propagandistic, dilatat (redus, în 1969, sub titlul *Vântul și ploaia*), o frescă superficială a vieții chinuite în care și-ar fi avut „rădăcinile” regimul instaurat la sfârșitul lui decembrie 1947. În schimb, *Ce mult te-am iubit* (1968) se dezvăluie ca o veritabilă operă de creație. Naratorul e aici un Darie matur, venit în satul natal, la înmormântarea mamei. El se reintegrează pentru câteva ore unei spiritualități arhaice, unei lumi clasice. Voce a acestei lumi, evocarea lui Darie căpătă caracterele unui roman-poem, ale unui tablou de epopee. Străbătând romanul-povestire, cititorul poate avea impresia că asistă la reprezentarea unei tragedii grecești. Totul decurge după datină, totul se încadrează în ritual. Încăperile casei din Omida, curtea, ulița satului, cimitirul par o scenă largă, pe care se joacă spectacolul morții. Bocirea răposatei, ceremonia funerară, ospățul, pomenile compun acțiunea vie, în plină desfășurare, iar reflecțiile, amintirile, tânguirile fără glas ale povestitorului îndeplinesc rolul corului din teatrul antic. În cimitir, lume multă, înghesuială, clopotele jelesc, preoții cădelnițează, rostesc rugăciuni, un „Doamne miluiește”, repetat până la exasperare, umple văzduhul, bufnițele din clopotniță zboară speriate dintr-un copac în altul, iar în răstimpuri Ilie gornistul, ținând cu tot dinadinsul să aducă Mariei lui Tudor, mamă a doisprezece copii, omagiul său – altfel rezervat veteranilor – sună dintr-o trâmbiță veche, de la 1877, ce vestise atacul la Grivița. Din tot acest vaier se detășează, din timp în timp, bocetele Constandinei, ale Stelei, ale Riței, ale Evanghelinei, ale bătrânului Tudor, soțul rămas văduv, care nu face decât să repete câteva cuvinte, mereu aceleași, acum ca în urmă cu câteva ore, ca în ajun, și care vor continua și după prohod, toată ziua, toată noaptea, toată ziua următoare: „Mario, Mario... Ce mult te-am iubit eu pe tine, Mario, Mario...”. Naratorul e integrat și el în spectacol. Observând, înregistrând, Darie participă la tragedie, ca actor mut. Simțămintele lui se consumă fără glas, în plan pur interior. Trăind cu ai săi tristețea pierderii mamei sau retrăind momente de altădată, naratorul devine, în mai multe rânduri, poet, evocarea sa capătă aripi, frazele vibrează. Poematică este însăși structura romanului, dar unele pasaje posedă o încărcătură lirică specială, putând fi izolate, asemenea unei strofe.

Stancu e efectiv un copil al câmpiei Dunării și-și scoate – cum mărturisește – poezia dintr-o biografie expurgată de anecdotică. Se zbate în versurile lui o energie vitală debordantă; vocația poetică e

trăită ca o nevoie imperioasă de fapte cu țel nebulos; un neastâmpăr obscur nu-și află cauza și se transformă adesea în tângire dureroasă. Dezrădăcinarea sufletului rural prin cultură capătă o expresie imedită, adecvată epocii și experienței istorice noi, devine o nostalgie existențială a vieții fruste în mijlocul naturii.

OV. S. CROHMĂLNICEANU

Adevărata carieră a prozatorului Zaharia Stancu începe abia în 1948 cu romanul, *cap de serie*, Desculț. E un roman liric, o autobiografie imaginată în tonuri realist-barochiste, amestec de tragic și comic, cu sugestii din Foamea și Pan de Knut Hamsun, Copilăria mea și La stăpân de Maxim Gorki.

AL. PIRU

Proza lui arată o imaginație în fierbere. Puțini scriitori români au, ca Zaharia Stancu, un mai mare gust al exoticului și al pitorescului social. Un târg de provincie devine la el un spațiu agitat ca o colonie americană. Satul din câmpia Dunării este, prin nouitatea tipologiei și cruzimea relațiilor de viață, de un pitoresc nebun. [...] Ca romancier, Zaharia Stancu nu respectă nici o regulă. Scriitorul însuși mărturisește că nu știe în ce chip își scrie cărțile, ce destin secret conduce narațiunea. E suficient ca o întâmplare să-i vină în minte pentru ca, sub obsesia faptului, spiritul să intre în alertă. Cartea se ordonează, astfel, de la sine, în mers, în cursul unei redactări febrile de câteva săptămâni. Reluările succesive adaugă, elimină, nuantează, dar nu modifică, în esență, fluxul și tonul primei relatări. Proza este mai întâi trăită în acest chip emoțional, și retrăită, a doua oară, în momentul elaborării ei. Alte explicații teoretice prozatorului nu cunoaște.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Poeme simple*, București, 1927; *Moara piticilor* (în colaborare cu Ion Rotaru), București, 1931; *Albe*, București, 1937; *Taifunul*, București, 1937; *Clopotul de aur*, București, 1939; *Pomul roșu*, București, 1940; *Iarba fiarelor*, București, 1941; *Oameni cu joben*, București, 1941; *Anii de fum*, București, 1944; *Zile de lagăr*, București, 1945; *Secolul omului de jos*, București, 1946; *Complotul...*, București, 1947; *Desculț*, cu ilustrații de Perahim, București, 1948; ed. I-III, București, 1960; *Brazdă-ngustă și adâncă*, București, 1949; *Pentru apărarea culturii*, București, 1949; *Călătorind prin URSS*, București, 1950; *Pentru viață*, București, 1951; *Primii pași*, București, 1951; *Dulăii*, București, 1952; *Adu-ți aminte. Scrisoare către un prieten din copilărie*, București, 1953; *Florile pământului*, București, 1954; *Însemnările și amintirile unui ziarist*, I-II, București, 1955; *Iarbă*, București, 1957; *Poeme simple (1923-1943)*, postfață Sorin Arghir, București, 1957; *Rădăcinile sunt amare*, I-V, București, 1958-1959; ed. (Vântul și ploaia), I-III, București, 1969; *Costandina*, pref. Aurel Baranga, București, 1962; *Jocul cu moartea*, București, 1962; ed. pref. Aureliu Goci, București, 1994; *Versuri*, pref. Radu Popescu, București, 1962; *Pădurea nebună*, București, 1963; *Ce mult te-am iubit*, București, 1968; *Șatra*, București, 1968; *Cântec șoptit*, București, 1970; *Pagini alese*, I-II, îngr. și pref. Adriana Mițescu, București, 1970; *Povestiri de dragoste*, București, 1970; *Pentru oamenii acestui pământ*, București, 1971; *Scieri*, I-IX, București, 1971-1979; *Sabia timpului*, București, 1972; *Șaptezeci*, îngr. și pref. Aurel Martin, 1972; *Să nu uiți, Darie...*, îngr. și pref. Adriana Mițescu, București, 1973; *Triumful rațiunii...*, București, 1973; *Poeme cu lună*, București, 1974; *Uruma*, București, 1974; *Viață, poezie, proză!...* *Confesiunile lui Darie*, îngr. Corneliu Popescu și Ștefan Stancu Mitroi, pref. Corneliu Popescu,

București, 1975; *Poeme cu lună*, postfață Mariana Ionescu, București, 1986; *Versuri*, îngr. și postfață Aureliu Goci, București, 2002; *101 poezii*, îngr. Florin Costinescu, București, 2003. **Antologii:** *Ora copiilor*, cu ilustrații de Dem, București, [1931] (în colaborare cu Ioan Rovența); *Antologia poezilor tineri*, cu 55 chipuri de Margareta Sterian, postfață Ion Pillat, București, 1934. **Traduceri:** Maxim Gorki, *Makar Ciudra*, București, 1928; Knut Hamsun, *Zacheu*, Arad, 1928; Robert Hichens, *Toboșarul pustitului*, București, 1928; William C. Morrow, *Condamnatul*, București, 1928; Pitigrilli, *Vegetarianii amorului*, București, 1932; Guido Da Verona, *Cântecul de totdeauna și de niciodată*, București, 1933 (în colaborare cu C. N. Negoită); D. H. Lawrence, *Femei în dragoste*, București, 1933; Serghei Esenin, *Tălmăciri din...*, București, 1934; ed. pref. Șerban Cioculescu, București, 2002; Octave Aubry, *Viața intimă a lui Napoleon*, București, 1942; A. S. Griboedov, *Prea multă minte strică*, București, 1945 (în colaborare cu Sorana Gurian); Jack Lindsay, *Primăvară amăgitoare*, pref. Radu Lupan, București, 1955; André Kédros, *Ultima călătorie a vasului Port Polis*, pref. Ioan Grigorescu, București, 1965; Lev Tolstoi, *Cornei Vasilev*, București, f.a.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scieri*, IV, 626-630; Perpessiciu, *Opere*, III, 100-101, VIII, 352-356, XII, 48-57; Emin Asan [George A. Petre], „*Poeme simple*”, F, 1927, 12; A. Bădăuț, *Doi poeți tradiționaliști tineri: Zaharia Stancu și Radu Gyr*, G, 1927, 12; Radu Boureanu, „*Poeme simple*”, DEP, 1927, 55; Petru Comarnescu, „*Poeme simple*”, „*Politică*”, 1928, 536; Romulus Dianu, *Poeme simple*”, RP, 1928, 2 988; Pimen Constantinescu, „*Antologia poezilor tineri*”, „*Sibiul literar*”, 1934, 3-6; Petre Pandrea, „*Tălmăciri din Serghei Esenin*”, VR, 1934, 7; Cioculescu, *Aspecte*, 115-119, 167-177, 358-360, 451-452; Mircea Eliade, *Generația în pulbere*, VRA, 1936, 438; G. Călinescu, „*Albe*”, ALA, 1937, 886; Octav Șuluțiu, „*Taifunul*”, F, 1937, 10; Vlaicu Bârna, [Zaharia Stancu], RP, 1937, 5 707, 5 724; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 103; Emil Gulian, „*Albe*”, RFR, 1938, 5; Ion Biberi, „*Albe*”, „*Lumea românească*”, 1938, 490; Streinu, *Pagini*, IV, 59-68; Ieronim Șerbu, „*Pomul roșu*”, VR, 1940, 4; Virgil Carianopol, „*Iarba fiarelor*”, „*Gazeta refugiaților*”, 1941, 23; Șerban Cioculescu, „*Iarba fiarelor*”, VAA, 1941, 22; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 786, *Ist. lit.* (1982), 869-870; Virgil Ierunca, „*Anii de fum*”, „*România viitoare*”, 1944, 5; N. Carandino, *O carte fără menajamente: „Zile de lagăr”*, „*Jurnalul*”, 1945, 156; Camil Baltazar, *Scriitor și om*, București, 1946, 167-175; Ovid S. Crohmăniceanu, „*Desculț*”, CNT, 1948, 116-118; Mihail Petroveanu, „*Desculț*”, FLC, 1949, 5; Mihai Novicov, *Pentru literatura vieții noi*, București, 1953, 36-48; Călinescu, *Literatura*, 84-88; S. Damian, *Încercări de analiză literară*, București, 1956, 53-68; Sorin Arghir, *Zaharia Stancu*, București, 1957; Ion Vitner, *Firul Ariadnei*, București, 1957, 119-127; Petroveanu, *Pagini*, 283-293; Felea, *Dialoguri*, 50-61; Dumitru Micu, *Romanul românesc contemporan*, București, 1959, 88-108; Silviu Iosifescu, *În jurul romanului*, București, 1961, 218-235; Ivașcu, *Confruntări*, III, 115-123, 195-217; Damian, *Directii*, 223-298; Georgescu, *Părerii*, 251-255; Micu-Manolescu, *Literatura*, 171-181; Simion, *Orientări*, 238-249; Dimisianu, *Schițe*, 14-20; Ardeleanu, *Însemnări*, 43-53; Râpeanu, *Noi*, 204-208; Oprea, *Mișcarea*, 51-68; Manolescu, *Metamorfozele*, 35-36; Piru, *Panorama*, 288-299; Balotă, *Labirint*, 388-396; Cristea, *Interpretări*, 32-40; Damian, *Intrarea*, 67-70; Dimisianu, *Prozatori*, 47-59; Râpeanu, *Interferențe*, 176-181; Zăciu, *Glose*, 192-198; Ardeleanu, „*A urî*”, 11-14; Bugariu, *Incursiuni*, 94-98, 193-204; Felea, *Poezie*, 126-132; Martin, *Poeți*, 46-57; Adrian Păunescu, *Sub semnul întrebării*, București, 1971, 447-456; Popa, *Modele*, 58-62; Sorianu, *Contrapunct*, 58-61, 134-139; Caraion, *Duelul*, 216-222; Ciobanu, *Panoramic*, 107-112, 211-215; Sasu, *Progresii*, 162-165; Zaharia Stancu interpretat de..., îngr. Zaharia Sângeorzan, București, 1972; Ciopraga, *Personalitatea*, 249-256; Constantin, *Prozatori-critici*, 20-23; Corbea-Florescu, *Biografii*, I, 211-216; Drăgan,

Reacții, 127-138; Georgescu, *Printre cărți*, 121-127; Raicu, *Structuri*, 135-149; Tomus, *Răsfrângerii*, 250-255; Tudor-Anton, *Pretexte*, 103-111; Zăciu, *Ordinea*, 288-293; Andriescu, *Relief*, 148-157; Voicu Bugariu, *Zaharia Stancu*, București, 1974; Ciobanu, *Critica*, 8-15; Cristea, *Un an*, 13-20; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 150-162; Dimisianu, *Valori*, 36-38; Felea, *Secțiuni*, 29-35, 114-119, 390-392; Ilarie Hinoveanu, *Convorbiri cu...*, Craiova, 1974, 105-108; Martin, *Metonimii*, 308-314; Dumitru Micu, *Periplu*, București, 1974, 237-244; Petroveanu, *Traietorii*, 24-34; Simion, *Scritori*, I (1974), 31-38, 261-265, I (1978), 6-13, 369-397; Tomus, *Istorie*, 173-178; Zăciu, *Bivouac*, 179-186; Mihai Beniuc, *Scrieri*, VI, București, 1975, 14-20; Cristea, *Domeniul*, 66-71, 147-154; Micu, „*Gândirea*”, 604-610; Ion Vlad, *Lecturi constructive*, București, 1975, 201-220; Zăciu, *Lecturi*, 164-172; Zalis, *Tensiuni*, 49-55; Balotă, *Universul*, 64-92; Pop, *Transcrieri*, 183-188; Raicu, *Critica*, 172-176; Nicolae Prelipceanu, *Dialoguri fără Platon*, Cluj-Napoca, 1976, 5-12; Cristea, *Arcadia*, 183-188; Ionescu, *Artă*, 86-155; Ștefănescu, *Preludiu*, 116-124; Ovidiu Ghidirmic, *Zaharia Stancu sau Interogația nesfârșită*, Craiova, 1977; Baltag, *Polemos*, 93-98, 115-118, 145-150; Mirela Roznoveanu, *Lecturi moderne*, București, 1978, 60-69; Georgeta Horodincă, *Studii literare*, București, 1978, 7-15; Micu, *Lecturi*, 142-147; Nițescu, *Poeți*, 5-20; Ungureanu, *Contextul*, 167-201; Vaida, *Mitologii*, 64-68; Zăciu, *Alte lecturi*, 94-99; Cioculescu, *Itinerar*, III, 254-259; Vasile Rebreanu, Miron Scorobete, *Cu microfonul dincoace și dincolo de Styx*, I, Cluj-Napoca, 1979, 294-333; Grigurcu, *Poeți*, 158-161; Băileșteanu, *Refracții*, 52-75; Căndroveanu, *Poeți*, 11-18; Doinaș, *Lectura*, 131-139; *Lit. rom. cont.*, I, 107-112; Popescu, *Cărți*, 84-88; Dimitriu, *Singularitatea*, 89-97; Ștefănescu, *Jurnal*, 116-124; Voicu Bugariu, *Analogon*, București, 1981, 117-125; Păcurariu, *Scritori*, I, 81-89; Liviu Călin, *Portrete și opinii literare*, București, 1982, 184-195; Manu, *Sensuri*, 80-86; Marcea, *Varietăți*, 132-142, 218-225; Pavel Țugui, *Zaharia Stancu. Începuturile literare*, ST, 1983, 2; Sultana Craia, *Aventura memoriei*, București, 1983; Ciopraga, *Propilee*, 95-101; Leonte, *Prozatori*, I, 79-92, II, 10-22; Craia, *Orizontul*, 203-207; Ungureanu, *Proza rom.*, I, 118-153; Mariana Ionescu, *Introducere în opera lui Zaharia Stancu*, București, 1985; Marcea, *Atitudini*, 78-81; Rotaru, *O ist.*, III, 522-541; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 91-95; Tihan, *Apropierea*, 57-70; Grigurcu, *Eminescu-Labis*, 258-266; Velea, *Interferențe*, 41-47; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 227-230, II, 110-113; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 69-74; Ovidiu Pecican, *După douăzeci de ani*, CNT, 1991, 38; Negoitescu, *Ist. lit.*, I, 323-324; Tudor Opreș, *500 debuturi literare*, Galați, 1991, 107-108; Vlaicu Bârna, *Zaharia Stancu*, ST, 1992, 10; Alex. Ștefănescu, *Zaharia Stancu*, RL, 1993, 31; Marian Barbu, *Aspecte ale romanului românesc contemporan*, I, București, 1993, 74-85, 177-185; Poantă, *Scritori*, 11-15; Dumitru Vasile Delceanu, *Armura lui Darie*, Alexandria, 1994; Mănuță, *Analogii*, 179-183; Nițescu, *Proletcultismul*, 209-214; Ioan Adam, *Inelele lui Saturn*, București, 1998, 181-190; *Dict. analitic*, I, 287-289, II, 284-287, III, 307-309, IV, 191-197; Simion, *Fragmente*, I, 160-163; *Dict. esențial*, 784-787; Micu, *Ist. lit.*, 216-217, 441-444; Manolescu, *Lista*, II, 12-15; Popa, *Ist. lit.*, I, 350-354, 687-694; Nicolae Manolescu, *Domnul Zaharia Stancu*, RL, 2002, 40; Alex. Ștefănescu, *Zaharia Stancu*, RL, 2002, 40; Emil Manu, *Melancolia agrestă*, CL, 2002, 10; Negrici, *Lit. rom.*, 87, 202-205, *passim*; *Zaharia Stancu* 100, CC, 2003, 1-2 (număr omagial).
D. Mc.

STARCK, Otto (11.XI.1930, București), traducător și prozator. Este fiul Rebecăi (n. Davidsohn) și al lui Jean Starck, mic negustor, apoi funcționar. Urmează la București Liceul Teoretic Evreiesc „Graur” (1941-1946) și Liceul „Sf. Sava” (1946-1949).

În 1950 intră redactor la Editura Tineretului și, paralel, frecventează cursurile Facultății de Filologie, secția franceză, a Universității din București; redactor la Radiodifuziune din 1954, își va întrerupe studiile, finalizându-le abia în 1961. Funcționează ca profesor la diferite școli din capitală, alternând însă cariera didactică, din timp în timp, cu scrisul liber-profesionist. Debutează editorial cu volumul de schițe satirice *Iedera*, apărut în 1968. În 1984 emigrează în Israel. Este membru al Asociației Scriitorilor Israelieni de Limba Română (din 1984), acordându-i-se în cadrul acesteia Premiul „Arcadia” (1998), Premiul „Sara și Haim Ianculovici” (1999) și Premiul „Acmeor” (2001) pentru versiunile sale din opera poezilor persani Omar Khayyam, Saadi și Djallal ud-Din Rumi.

Autodidact, cunoscător al unor limbi vechi, „pasionat al unei iubiri intelectuale absolut gratuite”, „mistuit de o benefică monomanie” (Mircea Angheliescu), S. și-a legat numele de restituirea în românește a poeziei clasice persane (Omar Khayyam, Saadi, Hafez și Rumi). O face cu acribie, respectând formele tehnice ale liricii persane (robaiul, gazelul) până la subtilități de rimă precum păstrarea radifului (cuvânt ce se repetă după rimă), redând cu fidelitate prozodia originalului. În prefețe și glose, literatul atrage atenția asupra deosebirilor dintre poezia arabă și cea persană a marilor clasici, aceasta din urmă înclinând spre trăirea sceptic-hedonistă a vieții, și evidențiază motive orientale care vor pătrunde ulterior în lirica europeană. Tălmăcirile sale reușesc să reconstituie, îndeosebi în forma condensată a robaiului, rafinamentele unei poezii de înaltă tensiune emoțională. O preocupare specială a arătat S. operei misticului persan Djallal ud-Din Rumi (secolul al XIII-lea), din al cărui *Poem spiritual*, supranumit „Coranul persan” sau „Coranul lăuntric”, chintesență a reflecției sufite și sinteză a ideilor filosofice de la neoplatonism la gândirea orientală (chineză, indiană, persană, arabă), comparabil cu *Divina Commedia* dantescă, a transpus întinse pasaje în distihuri.

SCRIERI: *Iedera*, București, 1968. **Traduceri:** Omar Khayyam, Saadi, Hafez, *Catrene persane (Robaiat)*, pref. trad., București, 1974; ed. pref. trad., cuvânt înainte Ahmad Fard Hosseini, [București], 2002; *Trei poezi persani. Omar Khayyam, Saadi, Hafez*, îngr. trad., București, 1982; Hafez, *100 de gazeluri*, București, 1977; Saadi, *Bustan (Livada)*, pref. trad., București, 1978, *100 de învățăminte din Golestan (Grădina trandafirilor)*, ed. bilingvă, pref. trad., f.l., 1998, *15 parabole din Bustan (Livada)* ed. bilingvă, f.l., 1998; Omar Khayyam, *500 de catrene*, ed. bilingvă, îngr. și pref. trad., f.l., 1993; Djallal ud-Din Rumi, *20 de parabole din Masnavi-ê manavi (Poemul spiritual)*, ed. bilingvă, pref. trad., 1998, *3 parabole din Masnavi-ê manavi (Poemul spiritual)*, ed. bilingvă, pref. trad., f.l., 2000, *15 meditații și parabole din Masnavi-ê manavi (Poemul spiritual)*, ed. bilingvă, f.l., 2000, *Meditații și parabole (Masnavi-ê manavi)*, ed. bilingvă, cuvânt înainte Ahmad Fard Hosseini, introd. George Grigore, București, 2002; Baba Taher, *50 de catrene*, ed. bilingvă, pref. trad., f.l., 1998.

Repere bibliografice: Valeriu Cristea, „*Iedera*”, GL, 1968, 33; Lucian Raicu, *Proza*, GL, 1968, 35; Alexandru Balaci, *Omar Khayyam, Saadi, Hafez*, „*Catrene persane*”, RMB, 1974, 10 decembrie; Dan Grigorescu, *Omar Khayyam, Saadi, Hafez*, „*Catrene persane*”, CNT, 1975, 16; Nicolae Balotă, *Poezi persani*, RMB, 1975, 1 mai; Dan Grigorescu, *Hafez*, „*Gazeluri*”, CNT, 1977, 25; Ion Segărceanu, *Saadi*, „*Bustan (Le Verger)*”,

„Actualités roumaines”, 1978, 24 octombrie; Dan Grigorescu, *Poezia înțeleptului*, CNT, 1978, 49; Șerban Cioculescu, *Saadi, „Bustan (Livada)”*, LCF, 1978, 49; Al. Andrișoiu, *Saadi în românește, „Scânteia tineretului”*, 1978, 23 decembrie; Grete Tartler, *Privighetorile și... contextul*, RL, 1983, 5; Aurel Dragoș Munteanu, *Poezia persană*, LCF, 1983, 5, 6; Mircea Angheliescu, *Scrisori persane*, RL, 2001, 7; Ion Cristofor, *Țara Sfântă*, II, 124-127; Marius Chelaru, *Coranul lăuntric*, CL, 2003, 3; Romulus Căplescu, *O capodoperă a literaturii persane*, ADV, 2003, 30 iunie; Lucian Zeev Herșcovici, *Între trei lumi: valoarea operei lui Otto Starck*, „Orient-Expres” (Israel), 2003, 1 septembrie. G. Dn.

START, revistă apărută la Brașov în septembrie și în octombrie 1933, cu subtitlul „Mensual de literatură și critică”. Redactor: Ștefan Baciu. Articolul-program, *Manifest (- on public pour chercher des hommes -)*, semnat de Ștefan Baciu și Adrian Tudor, cu motouri din Daniel Rops și Philippe Soupault, este incendiar, mărturisind atitudinea unei noi generații: „Am plătit triumfurile noastre estetice cu nevroze, cu febre și cu sânge”. În stil avangardist, este negată orice reușită a literaturii și artei de până atunci: „Ne-am gargarisit cu cuvinte mari: cultură, intelectualitate, specialitate, originalitate, humor”. Cei doi declară ritos: „De ce scriem azi? Scriem ca să ne scuipăm pe noi, pe noi așa cum am fi fost dacă nu ne-ar fi falsificat literatura (ce vreți, am fost oameni comuni), scriem pentru ca să ne cunoaștem. Căci nimeni dintre noi nu știe cine este și ce vrea. Dar știm cu toții ce nu suntem și ce nu vrem”. Alături de Ștefan Baciu, încă elev de liceu, colaborează cu poezii Mia Moga, Lucian Aреșan, Teodor Scarlat, Felix Baldovin și Horia Ghiea, acesta din urmă director al revistei „Stilet”, apărută tot acum la Brăila, unde redactorul de la **S.** era girant „iresponsabil”, iar grupul de tineri colaboratori cam același. Proză ironistă semnează Adrian Tudor. La rubrica „Mozaic” sunt prezentate revistele „Abecedar”, „Azi” și „Alfa”. Experiență din „preistoria poetului tânăr”, **S.** este evocată mai târziu de Ștefan Baciu, alături de „Stilet”, ca o încercare de a schimba fața literaturii: „Țineam cu toții să facem ceva, să rupem vechile cadre, să izbim în plin, fără milă, fără nici un fel de considerație”. M. Pp.

STATE, A.[urel] (29.IV.1921, Godeni, j. Argeș - 20.XI.1983, București), prozator și traducător. Este primul din cei patru copii ai Elisavetei (n. Proca) și ai lui Ion State, tâmplar. Urmează ciclul primar în comuna natală, Școala Normală „Carol I” din Câmpulung, absolvită în 1940, apoi Școala Militară de Ofițeri de Rezervă din același oraș, iar între 1965 și 1970, la București, Facultatea de Limbi Străine, secția germană. Va funcționa ca profesor la Școala Generală nr. 85 din București. Cu o biografie exemplară pentru condiția și vocația martiriului politic, **S.** pleacă, la douăzeci de ani, voluntar pe frontul antisovietic, în linia întâi, cu Batalionul Vânători de Munte din Sinaia. Luptă la Sevastopol, în euforia ofensivei pentru eliberarea Basarabiei; se remarcă, e avansat, în 1943, sublocotenent, iar în 1944 decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul” și cu „Virtutea Militară”. Rănit, e trimis în țară, dar cere grabnic

Marelui Stat Major întoarcerea în luptă, chiar odată cu începutul retragerii din fața contraofensivei rusești. Combate gherilele de partizani din munți, ceea ce, în 1944, când cade prizonier, îi va aduce condamnarea la moarte, într-un tribunal militar sovietic, pentru crime de război împotriva populației civile. Pedeapsa îi va fi comutată în douăzeci și cinci ani de lagăr. Tranzitând, înainte și după proces, numeroase închisori și lagăre de prizonieri, de la Simferopol, Oranki și Mânăstârca la Vorkuta, dincolo de Cercul Polar, în Siberia și Donbas, rezistă peste un deceniu tratamentului de exterminare; protestează repetat prin greva foamei sau în scris către guvernul URSS și către Comitetul Central al PCUS, reclamând respectarea demnității umane și repatrierea promisă prizonierilor de război după ruperea alianței cu Germania. E însă consemnat, ca urmare a sfidării propagandei pentru înrolarea într-una din diviziile românești, „Tudor Vladimirescu” sau „Horia, Cloșca și Crișan”, formate în cadrul armatei sovietice. Întors în țară în decembrie 1955, după patru ani de front și doisprezece de prizonierat, urmărit continuu de Securitate, petrece doi ani în sanatoriile din Moroieni și Brebu. În 1957 e admis la Universitate, dar în februarie 1958 se vede arestat sub acuza de uneltire legionară, câteva zile după participarea la funeraliile poetului naționalist George Fonea, camarad de front și de lagăr; condamnat la optsprezece ani de temniță, cunoaște tortura din beciurile Ministerului de Interne, din închisoarea Uranus, mai târziu „reeducarea” din zarca Aiudului. La Uranus ratează o tentativă de sinucidere prin saltul în gol de pe acoperișul închisorii și, după luni de comă, rearticulat cu verigi de metal, este redat, în cărje, calvarului carceral. Va fi eliberat în 1964, când ultimii deținuți politici sunt grațiați. În anii următori scrie proză mai ales „pentru sertar”, între care romanul autobiografic *Drumul crucii*, al cărui manuscris izbuteste să îl trimită peste graniță, și traduce, împreună cu Ileana Mălăncioiu, *Sfârșitul bufnițelor* de Hans Magnus Enzensberger (1974), publică, în colaborare, versiunea românească a romanului *Data Tutashia* de georgianul Ciabua Amiredjibi (1981). E denunțat și, pentru ultima oară, arestat și torturat în martie 1983. Moare după câteva luni, în condiții suspecte, la Spitalul Floreasca. În același an *Drumul crucii* e publicat, parțial, de Editura Coresi din Freiburg. În țară revistele „22”, „Viața românească” și „Luceafărul” prezintă abia după 1989 fragmente, cartea apărând integral în 1993. Volumul de poeme *Către Ieronim* de Ileana Mălăncioiu a transpus figura de erou tragic a lui **S.** într-un simbol al etosului suferinței.

Ca mărturie totală asupra gulagului - cel sovietic alături de cel al comunismului românesc, rival în oroare -, *Drumul crucii* se impune ca o carte singulară în literatura detenției, abundentă mai ales după 1989, de la N. Steinhardt, Paul Goma, Teohar Mihadaș și Ion Ioanid la Marcel Petrișor, Costin Merișca sau Florin Constantin Pavlovici. **S.** scrie o proză nonfictivă, dar cu formula compozițională și stilistică saturată de convenții literare, derivând, stângaci și crispat, din romanul interbelic: cartea începe brusc, în cursul unui dialog, alternează studiat secvențele temporale - prezentul războiului sau al

detenției și, în amintire, anii recentți de licean, mustind de idealism și năzuințe -, portretizează livresc, proiectează în simbol peisaje, gesturi și destine, dezvoltă reflecții de eseu politic. Numele și evenimentele sunt însă riguros exacte. Cu reușite inegale, această literaturizare „barocă” a notației relevă însă o tensiune a elevației și un reflex al discreției care dă „haină nobilă” experienței imunde. **S.** are sobrietatea dicției unui Ion Ioanid, nu însă și fluența lui narativă. Notabil ca literatură e registrul memorialistic al vocii narative. Într-un gen saturat de scriitură *horror*, **S.** preferă, ca și N. Steinhart, retrospectiva înșeninată de spiritualizare. Așa cum titlul cărții evocă parcursul inițiativ al suferinței, narațiunea ei focalizează nu fiziologia durerii, ci procesul moral al experiențelor-limită, „eshatologia detenției”, cu întreținerea reflexelor demnității și reedificării interioare în proximitatea morții, sub umilință și tortură. Prozatorul are simțul grandorii și al sacralului, profanat deopotrivă în lumea fizică și în cea morală. Înșesată de muniție și cohorte dușmane, frumusețea magică a panoramelor alpine sau marine ale Crimeii se transferă în teatrul de război al unor încleștări sălbatice, iar stepa rusească sau tundra siberiană, sub geruri, zăpezi, ploii nesfârșite, devin spațiul unei imense rețele concentraționare, strivind sordid sute de mii de destine umane, cu foamea de viață exacerbată insuportabil. Zona vie a cărții e dată de comunicarea acestor trăiri extreme, cu subite glisări între spaimă și eroism, patos al iubirii de viață și furor suicidar, percepție a tragicului și detente comice. Capitele precum *Balul de operă* (denumirea de cod a operațiunii de acoperire a retragerii armatei române din Crimeea), relatând abandonarea Batalionului Vânătorilor de Munte la Chersonet, în goana imbarcării trupelor, și căderea în prizonierat, sau *Asediul cetății fără turnuri*, despre regimul din lagărele Oranki-Mânăstârca și teroarea recrutărilor pentru divizia „Tudor Vladimirescu”, ori *Ultima întoarcere acasă*, *Tărâmul ochelarilor orbi* și *Strașnicul inchizitor* ating cote remarcabile ca proză de război și a lumii penitenciare.

SCRIERI: *Drumul crucii*, pref. Remus Radina, Freiburg, 1983; ed. I-II, București, 1993. **Traduceri:** Hans Magnus Enzensberger, *Sfârșitul bufnițelor*, București, 1974 (în colaborare cu Ileana Mălăncioiu); Ciabua Amiredjibi, *Data Tutashia*, Iași, 1981 (în colaborare cu Marcel Petrișor și Adina Niculescu).

Repere bibliografice: Radu D. Rosetti, *De dincolo de mormânt*, „Memoria”, 1992, 5; Andreea Deciu, *Jurnalul unui proscris*, RL, 1993, 37; Haralambie Țugui, *Aurel State – un prozator pe drumul crucii*, CRC, 1994, 4; Ruxandra Cesereanu, *Doi stilisti*, ST, 1996, 6; Paul Goma, *Jurnalul unui jurnal*, Cluj-Napoca, 1998, 209; Popa, *Ist. lit.*, II, 1 044-1 045; Monica Lovinescu, *Jurnal*, 1 981-1 984, București, 2002, 270; Ileana Mălăncioiu, *Recursul la memorie*, București, 2003, 56, *passim*. G. O.

STATI, Petre (8.VIII.1903, Tăutești, j. Iași – 29.XI.1978, Iași), poet, traducător și eseist. Este fiul Elenei (n. Botez) și al lui Petru Stati, mic comerciant. Își face studiile la Liceul Național și la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași, absolvită în 1926. A fost profesor la Soroca, la Liceul „Ion Creangă” din Bălți și prim-redactor al revistei „Cuget moldo-

venes” (Bălți, 1932-1937, Iași, 1938-1943). Întors la Iași, predă la Liceul Național (1938-1943), apoi se transferă la Liceul „Nicolae Bălcescu” din Craiova. Ca delegat al corpului didactic românesc, participă la congrese în Elveția, Italia și Franța. A fost condamnat la închisoare în 1952, deportat în Siberia până în 1964. După ispășirea pedepsei trece Prutul și funcționează un timp ca profesor la București. Debutază la revista „Vulturul”, în 1921, iar editorial cu placheta *Din timpuri de urgie*, apărută în 1930. Scrie în „Cuget clar”, „Gând și slovă oltenească”, „Gândul neamului”, „Grai moldovenesc”, „Ion Maiorescu”, „Itinerar”, „Lucafașul literar”, „Prepoem”, „Scânteia” (Gherla), „Statu Palmă Barbă Cot” ș.a.

În volumele lui de versuri **S.** cultivă, în spirit modern, mai multe formule poetice, demonstrând un proteism stilistic pe care caută să îl disciplineze într-o „ordine-sinteză”, ordine constructivă, în sensul integralismului lui Ilarie Voronca, dar fără imagismul supraabundent și alchimia demonică a autorului *Zodiacului*. Se poate vedea la el o căutare ferventă a clasicismului, a durabilității acestuia în forme austere de miniatură, sonet și pastel modernizat. De aceea, critica l-a considerat totuși „un poet de tipul clasic cu reverie calmă și cam școlară și desenul timid” (G. Călinescu). Stăruie în căutarea perfecțiunii, fantomă ce îi bânuie visele: „În testamentul meu sentimental,/ Scris în tumultul unor noi Cartagini,/ Voi desluși plutind peste paragini/ Un chip de față cu surâs banal./ Dar contemplând profilu-i sculptural,/ Transfigurat prin filtru de imagini,/ Tu să citești pe locul gol din pagini/ Nepotolita-mi sete de ideal” (*Epilog sentimental – cititorului*). Goana după găteți fine duce la manierism. Năzuința spre desăvârșire, cu toate proiecțiile fantasmatiche ale idealității răvnite, stimulează, însă, conștiința zădărniceia eforturilor: „Eterna căutare, cărbunele și-l scrie/ Pe lăpștea stâncoasă, pe arbori și pe zări,/ Răspunsul singur naște iar mii de întrebări/ Ca vântul se ridică nisipul din pustie” (*Năzuinți*). **S.** este și autorul unor traduceri din poezia latină, unde își dovedește nu numai erudiția, ci și capacitatea de a transpune expresiv, modern: *Interpretări din lirica latină* (1935), *Satirici și epigramiști latini* (1967), *Poeți latini* (I-II, 1973). O culegere de eseuri despre Eminescu, dar și despre literatura deceniului al patrulea al secolului al XX-lea, *Poteci albastre* (1940), îi completează profilul.

SCRIERI: *Din timpuri de urgie*, Iași, 1930; *Spre viitor*, Bălți, 1932; *Icoane de lumină*, Iași, 1936; *Strofe pentru veac nou*, Iași, 1937; *Licăriri de stele*, Iași, 1938; *Cartea dorurilor mele*, Iași, 1939; *Arcade peste veac*, Iași, 1940; *La poarta visului*, Iași, 1940; *Poteci albastre*, Iași, 1940; *Talaz spre veac nou*, București, 1940; *Chemarea soarelui*, [Iași], 1943. **Antologii:** *Cartea cântului albastru*, Bălți, 1936 (în colaborare cu Victor Buta). **Traduceri:** *Interpretări din lirica latină*, Bălți, 1935; ed. (*Antologie latină. Poezii lirice*), Iași, 1943; *Satirici și epigramiști latini*, îngr. trad., București, 1967; *Poeți latini*, I-II, îngr. trad., pref. Mihai Nichita, București, 1973.

Repere bibliografice: Traian Georgescu, „Icoane de lumină”, „Pagini basarabene”, 1936, 4-5; Predescu, *Encicl.*, 804-805; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 858, *Ist. lit.* (1982), 944; Traian Diaconescu, *Poezia latină într-o antologie*, CRC, 1974, 31; Aurel Leon, *Petre Stati*, CRC, 1978, 49; Iosif Naghiu, *Petre Stati*, SC, 1980; Maftai, *Personalități*, V, 244-245; Colesnic, *Basarabia*, I, 140-143; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 123-125; Rotaru, *O ist.*,

IV (1997), 331-332; Alexandru Burlacu, *Literatura română din Basarabia. Anii '20-'30*, Chișinău, 2002, 113-114; Busuioic, *Scriitori ieșeni* (2002), 393; *Dict. scriit. rom.*, IV, 348-350. M. C.

STATI, Șerban (25.I.1938, București), eseist și traducător. Este fiul Angelei Stati (n. Antonescu) și al lui Nicolae Stati, ambii ingineri. Urmează la București cursul primar la Școala nr. 1 - Mântuleasa, apoi Liceul „Mihai Viteazul”, absolvit în 1954, și Facultatea de Filologie, secția limba și literatura italiană, luându-și licența în 1959, cu o teză despre revista italiană „Il conciliatore”. Redactor la Editura Tineretului (1960-1964), ulterior la Redacția publicațiilor pentru străinătate (1964-1990), conduce, mai mulți ani, cu competență și cu realizări notabile în pofida contextului social-istoric potrivnic, „Revista română”, mensual cultural cu versiuni în franceză, engleză, germană și rusă. În 1968-1969 ține, în calitate de cadru didactic asociat (asistent), cursuri și seminarii de istoria prozei italiene în secolul al XX-lea, istoria filosofiei italiene, în cadrul Catedrei de limba italiană a Facultății de Limbi Străine de la Universitatea bucureșteană. A fost bursier, în Italia, la Fundația Ciri (Veneția, 1969) și la Universitatea pentru Străini (Perugia, 1971). Din 1990 va fi, scurtă vreme, secretar executiv la Fundația Culturală Română, devine apoi angajat al Ministerului de Externe: consilier cultural la Ambasada României de la Roma (1991-1997), consilier al ministrului și director general pentru relații culturale (1997-1999), ambasador al României la Roma (1999-2003). Debutează la „Revista română”, în 1964, fiind prezent cu eseuri, studii, articole, comentarii critice, cronici, articole etc. mai cu seamă în publicațiile pentru străinătate. Prima carte, *Amiaza fantastică*, îi apare în 1968. Mai semnează traduceri (între care *Poezia de Benedetto Croce*), prefețe, participă la alcătuirea de antologii.

Amiaza fantastică reunește eseuri focalizate pe cursul la modalitățile fantasticului în proza italiană a primei jumătăți a secolului al XX-lea, făcând referire inclusiv la opere editate în anii '60. Cartea e, în cea mai mare parte, articulată din studii analitice vizând contribuția câte unui scriitor - Aldo Palazzeschi, Alfredo Panzini, Massimo Bontempelli, Alberto Savinio, Alberto Moravia, Curzio Malaparte, G. B. Angioletti, Arturo Loria, Dino Buzzati, Tomasi Landolfi, Italo Calvino, Giuseppe Tomasi di Lampedusa. Două consistente capitole introductive - unul care precizează și nuanțează chestiunea examinată, altul care trasează, într-o manieră concentrată și totodată oportun detaliată, un tablou de ansamblu al dinamicii ideologiilor și practicilor literare în epoca avută în vedere -, precum și frecventele referiri comparative, observații și concluzii asigură o coerență de ansamblu. Reamintind și formulând cu pregnanță câteva însușiri definitorii ale culturii italiene - cultură prin excelență luminoasă, „solară”, rațională, fenomen artistic caracterizat prin „refuzul spaimelor iraționalului” -, S. afirmă că, la prima vedere, categoria fantasticului ar părea incompatibilă cu liniile directoare ale creației artistice italiene, explică însă cum, în ce măsură, pe ce coordonate stilistice și de viziune s-a manifestat totuși. Deși există și rare excepții, proza fantastică italiană nu cultivă „atracția spre

irațional, spre nebulos, spre stări de opresiune, angoasă sau teroare”, ci se configurează mai degrabă în zona miraculosului de tipul celui propriu basmului, fâțiș „neverosimil”, dar acceptat prin convenție, investit cu o funcție parabolică, eventual burlescă sau satirică, ori în cadrele enigmaticului tulburător, marcat de irupția inexplicabilului în cotidian. În aproape toate cazurile se manifestă ceea ce S. definește ca „italianitate”, adică o „aspirație organică spre luminos, spre claritatea imaginii și echilibrul formelor, care alungă teroarea mistică și irațională”. Examinarea subiectului, efectuată în analize micromonografice, relevă cu pertință particularitățile fiecărui prozator: „magiile și miturile solare”, dar și „rezultatele excelente obținute prin utilizarea elementelor de fantastic în romanul psihologic și social” la Bontempelli, „plăsmuirile potențate satiric” din scrierile lui Palazzeschi ori din cele ale lui Savinio (frate al pictorului Giorgio De Chirico și împărtaşind cu acesta opțiunea pentru un modernism extrem, apropiat de avangardă, dar conservând obiective „metafizice” și configurări „solare”), Moravia, Malaparte, fantasticul interiorizat și „de atmosferă”, cu „recuzită tenebros-romantică, net opusă facturii fantasticului solar” la Loria etc. Concise și totodată bogate în informații și interpretări, studiile polarizate de avatarurile fantasticului sunt tot atâtea „introduceri” în opera fiecărui scriitor. Cu deosebire remarcabile sunt eseurile consacrate lui Dino Buzzati, maestru al „alegorismului filosofic modern”, a cărui proză e caracterizată și prin comparația cu Franz Kafka și ale cărui modalități de a utiliza alegoria fantastică pentru a „propune contemporanilor teme importante ale meditației existențiale” sunt definite prin referire analitică la scrierile sale, în particular la romanul-alegorie *Il deserto dei Tartari*, ori cele privind-l pe Italo Calvino, părinte al unei literaturi fantastice de calitate, de fapt tot al unui alegorism cu orientare existențial-filosofică. Abordarea e echilibrată și argumentată, aparent „tradițională”, în fond de o modernitate neostentativă, cumpănit eclectică, fără dogmatism metodologic ori aserviri față de grile hermeneutice exclusiviste, iar interpretările și comentariile sunt prezidate de o viziune ideologizată cu moderație. Stilul eseurilor lui S. se distinge prin fluentă și claritate, eleganță sobră, dar și printr-o discretă vibrație afectivă, mărturie a atașamentului față de subiectul tratat. Destinată nu atât specialiștilor în literatură italiană, cât publicului doritor de o informare autorizată, *Amiaza fantastică* a rămas singura lucrare de acest gen a autorului care, probabil absorbit de cariera publicistică, de demnitățile diplomatice, nu a perseverat pe calea deschisă de un debut mai mult decât promițător.

SCRIERI: *Amiaza fantastică*, București, 1968. **Antologii, ediții:** *Trepte de civilizație românească*, București, 1988 (în colaborare cu George G. Potra și Constantin Crișan); A. E. Baconsky, *Itinerarii plastice*, pref. Petre Stoica, București, 1987; *Relațiile româno-sovietice. Documente*, București, 1999 (în colaborare cu Mihai-Răzvan Ungureanu și Nicolae Dinu). **Traduceri:** Benedetto Croce, *Poezia*, pref. trad., București, 1972; Dionisie din Furna, *Carte de pictură*, pref. Vasile Drăguț, introd. Victor Ieronim Stoichiță, București, 1979 (în colaborare cu Smaranda

Bratu-Stati); Jacques Gernet, *Lumea chineză*, București, 1985 (în colaborare cu Romulus Ioan Budura).

Repere bibliografice: *Dict. scriit. rom.*, IV, 350-351; Dana Enulescu, „O misiune împlinită” (interviu cu Șerban Stati), OC, 2003, 171. N. Br.

STATU PALMĂ BARBĂ COT, revistă apărută la Iași, săptămânal, de la 18 decembrie 1938 până la 5 februarie 1939. Director: Alexandru Pogonat. Intenția publicației e de a aduce, în spiritul ironic și mușcător al lui G. Topîrceanu, o notă de pitoresc și inedit, dar mai ales de amuzament în viața literară locală, prin șarje amicale și ironii bine direcționate la adresa unor excese și fenomene de „personalism” exagerat ale unor „vedete” ale literaturii momentului. Colaborează cu versuri George Lesnea, Ștefan Ciubotărașu, D. Florea-Rariște, Petre Stati. Proză publică Alexandru Pogonat și Adrian Pascu, acesta din urmă semnând și un fragment din piesa de teatru *Tândală și Păcală*. Articolele de critică literară aparțin lui Alexandru Pogonat și Linettei David. Din „Universul literar” este reprodus un articol polemic al lui Ionel Teodoreanu la adresa lui G. Călinescu. În sumar intră și George Lesnea cu traducerea unui poem din Serghei Esenin. Revista mai cuprinde diferite materiale cu caracter umoristic și satiric, parodii, epigrame. Alți colaboratori: Constantin Nonea, Aurel Leon, V. I. Cataramă. M. V.

STAVRI, Artur (10.XI.1869, Botoșani - 10.V.1928, București), poet. Provenea dintr-o familie de boieri botoșăneni, evocată și

de N. Iorga, cu care **S.** a copilărit. Fratele său, Raoul Stavri, s-a făcut cunoscut prin publicistica și versurile din paginile „Vieții românești”. **S.** a fost elev la Liceul Național, apoi, din 1888, student la Facultatea de Drept din Iași. Începe să scrie din 1886 și colaborează la „Curierul român” din Botoșani, „Convorbiri literare”, „Contemporanul”, „Literatură și știință” (aflat în redacție, răspundea de partea literară), „Vieța”, „Vatra”, „Revista nouă”, „Lumea ilustrată”, „România literară”, „Povestea vorbeii”, „Adevărul”, „Sămănătorul”, „Noua revistă română” ș.a. Se alătură, la Iași, cercului literar condus de N. Beldiceanu, iar la București conduce din octombrie 1898 până în ianuarie 1899 „Adevărul de joi” și, cu Ion Gorun, în 1899-1900, scoate revista „Pagini literare”, la care a colaborat și Mihail Sadoveanu. A folosit și pseudonimele Astar, Coresi, A. Coresi, Sfârâiac. O vreme a fost stenograf la Camera Deputaților. Mai târziu, ca om politic liberal și unul din conducătorii organizației locale, va fi deputat și prefect al județului Dorohoi.

Începuturile lui **S.** se raportează la lirica posteminesciană și la atmosfera literară a publicațiilor socialiste. În primul volum, *Poezii* (1894), **S.** amintește melancolia eminesciană în versuri de o armonie corectă și abordează tema socială pe linia unui umanism sentimental. Ulterior - *De demult...* (1897), *Pe-aceiași drum* (1900), *Câteva clipe* (1904), *Luminișuri* (1910) - poetul evoluează spre sămănătorism, cultivând pastelul rural și idila. Chiar dacă, uneori, evocarea poartă amprenta, sinceră, a nostalgiei după copilărie, motivul dorului de căsuța din sat, o anumită figurație (ciobănași, păstori, copile) și atitudini-clîșeu (doinind, plângând, la râu, la horă), aerul de voie bună care învăluie tablourile țin de doctrina sămănătoristă. **S.** face cronica satului (*La țară, În răsărit, Hora, Frumoasa satului*) și merge pe urmele lui G. Coșbuc, evitând confesiunea odată cu trecerea ei în țesătura de basm sau de baladă pe motive folclorice. Pastelist, năzuia să evoce în tablou o stare de suflet. Astfel, pastelurile sale capătă o notă individuală, vorbind, prin delicatețea nuanțelor, de discreția sentimentului, de o tristețe dulce și de un echilibru senin, în firea autorului. Aceste accente sunt totuși rare, impresia generală fiind aceea de lipsă a culorii și de convențional, de sentimentalism și edulcorare a stilului.

SCRIERI: *Poezii*, București, 1894; *De demult...*, București 1897; *Pe-aceiași drum*, București, [1900]; *Câteva clipe*, București, 1904; *Luminișuri*, Iași, 1910.

Repere bibliografice: Iorga, *Pagini*, I, 278-279; Sanielevici, *Încercări*, 83-86; Chendi, *Pagini*, 470-474; Anghel-Iosif, *Portrete*, 35-38; Aderca, *Contribuții*, II, 79-80; N. Iorga, *O viață de om așa cum a fost*, București, 1984, 24, 62, 120, 158, 543-544; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 524, *Ist. lit.* (1982), 591; Sevastos, *Amintiri*, 166-170; *Ist. lit.*, III, 580; *Amintiri literare despre vechea mișcare socialistă*, îngr. Tiberiu Avramescu, București, 1975, *passim*; *Dict. lit.* 1900, 808; Piru, *Ist. lit.*, 197, Mihail Sadoveanu, *Scrieri*, II, București, 1982, 139-141; *Dict. scriit. rom.*, IV, 351-352. S. C.

STAVRINOS (c. 1570, Malsiani, Grecia - c. 1615), cronicar. Venit în Țara Românească probabil în penultimul deceniu al secolului al XVI-lea, ca și, mai înainte, Iani Epirotul, unchiul

după mamă al lui Mihai Viteazul, **S.** a fost un „slujitor credincios” (după propriile-i cuvinte) al domnului, ca vistier (fără să fi făcut parte din sfatul boieresc) și având unele însărcinări diplomatice. E posibil să îl fi însoțit pe voievod la Viena și Praga, în primele luni ale anului 1601 (căci da informații detaliate despre audiența la împăratul Rudolf), și s-a aflat în preajma sa în Transilvania, până la sfârșitul tragic al acestuia. Închis imediat în cetate Bistriței, în Transilvania, a scris sub impresia încă vie a evenimentelor al căror martor a fost, „la lumină de stea, în prima și a doua zi a lunii februarie”, desigur 1602, poemul său, închinat figurii eroice a lui Mihai Viteazul. Deși cu unele licențe poetice, *Povestea preafrumoasă a lui Mihail Voievod, cum domni în Vlahia, cum tăie pe turcii care se aflare acolo, cum săvârși multe fapte vitejești și pe urmă fu ucis cu pizmă, fără luptă*, cuprinzând 1312 versuri în greaca populară, cu reminiscențe savante, dar și cu neologisme de epocă, se constituie într-o cronică a anilor 1593-1601, structurată în capitole, cu titluri ce jalonează principalele evenimente: campania la Dunăre și dincolo de fluviu, bătălia de la Călugăreni, eliberarea Transilvaniei și intrarea lui Mihai în Alba Iulia, „unde ca rege se așază în palat și crai era socotit în tot Ardealul”, intrarea voievodului în Moldova, unde „bogdanii veniră toți să i se închine”, apoi înfrângerile din Transilvania și din Țara Românească, urmate de plecarea lui Mihai la împăratul Rudolf, care îl primește „cu cinste mare și-i dădu iarăși să aibă Ardealul și Vlahia”, victoria, împreună cu „marele căpitan Georgiu Basta”, căci împăratul le zisese să fie „un singur gând și cuget”. Dar – își încheie **S.** evocarea – „pizma s-a făcut cuțit în inima acestuia”, căci zicea: „Ce ne folosim, dacă Mihai va lua coroana? Și un valah ca el să fie cinstit, să aibă și faimă de viteaz?”. Drept care trimise în grabă, în zori de zi, un detașament de „uneltitori ca să-i ia viața”. Crezând că aceștia îi vin în ajutor, Mihai le zise: „Bine ați venit, vrednicii mei voinici!”. Dar ei, repezindu-se „ca niște fiare sălbătice, pătrund în cortul lui. Și unul din ei a zvrălit cu sulița, și-l atinge în inimă ascuțișul. Un altul în grabă l-a lovit, îi taie capul”. Natură și oameni sunt chemați să jelească moartea eroului: „O, pietre, acum crăpați! Copaci, dezrădăcinați-vă! Iar voi, munți, bocșiți! Și voi, câmpii, întristați-vă! Căci au rămas toți voinici, fără acela de care se speriau și balaurii și leii; acela care se ostenea pentru ortodoxie și era sigur că o să i se facă liturghie în Sfânta Sofia, deoarece mult se ostenea ca să unească Biserica Romei și a Constantinoplei, să o facă una singură; care nu-și prețuia niciodată viața și în nici o luptă nu-și cruța trupul”. Difuzată mai întâi în manuscris atât în Țările Române, cât și în lumea greacă (o copie a fost descoperită la Muntele Athos), opera lui **S.** va fi imprimată nu peste mult timp, în 1638, „cu îndemnul și cheltuiala arhierului” grec din Veneția, Panos Papanós, venit din Țara Românească, originar, ca și Matei al Mirelor, din Epir. Ediția, scoasă de ieromonahul Neofit, în tipografia lui Ioan Antonie Iulian, cuprinde opera poetică a lui Matei al Mirelor (*Istoria celor săvârșite în Ungrovlahia, începând de la Șerban Voievod până la Gavriil Voievod*), urmată de poemul lui **S.** În cele nouă ediții următoare, din 1642 până în 1806, ordinea celor două scrieri

consacrate Țării Românești și luptei de eliberare de sub opresiunea otomană a fost inversată. În același timp, poemul a fost citit de cărturarii români care știau grecește, fiind folosit în special la redactarea părții finale din *Cronica domniei lui Mihai Viteazul*, ce se încheie asemănător. Spre pildă, textul „Ca un copac se prăvăli frumosul său trup. Așa îl omorâră, fără ca să știe, fără ca să se nimerească sabia în mâna sa cea iute. Și-i rămase trupușorul în țărână aruncat, fără cămașă, tăvălit în sânge. Acestea le izbuti pizma înverșunată. Și se pierdu așa, pe nedrept, acest viteaz” devine în *Cronica...*: „Și căzu ca un copaci trupul lui cel frumos. Într-acest chip l-au omorât, pentru că n-au știut, nici s-au întâmplat sabie în mâna lui cea iute”. Mai mult, „remanierea” pare să fi fost făcută astfel încât să fie o „replică” la textul lui **S.**, concentrat în jurul figurii voievodului, cu ignorarea aproape totală a boierilor și a comandanților din preajma acestuia. Cu atât mai justificat, poemul lui **S.** a fost pus la contribuție în *Istoriile domnilor Țării Românești*, cronică lui Radu Popescu. Tradus (cu unele prescurtări) în versuri de Teodor M. Eliat și tipărit în 1837, în atmosfera de renaștere națională din anii ce au urmat mișcării lui Tudor Vladimirescu, poemul era însoțit de următorul apel final: „Citește, frate române, și gândește la acest lăudat Erou și judecă că cu adevărat au fost al patriei părinte”. Doar un deceniu și ceva desparte această primă ediție românească de revoluția de la 1848, iar la Nicolae Bălcescu, în *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*, figurează printre izvoarele de bază. Scrierea nu a încetat să se afle în atenția cercetătorilor și a unor noi traducători, care au relevat influența directă avută asupra altui versificator grec, Gheorghe Palamed, autor al unei istorii cu titlu și conținut similar, scrisă în 1607, la curtea cneazului Constantin din Ostrog. De asemenea, a fost transpusă, în rezumat, în slavona rusă, în același secol al XVII-lea. Aparținând, în primul rând, literaturii neogrecești din diaspora, poema lui **S.** face parte și din patrimoniul literar românesc atât prin calitatea de slujbaş domnesc a autorului și prin subiectul ei, cât și prin faptul că foarte curând avea să fie încorporată istoriografiei în limba română.

SCRIERI: *Vestitele vitejii ale lui Mihai Vodă, ce au stăpânit Țara Românească și Ardealul de la anul mântuirii 1588 și până la 1601*, tr. Teodor M. Eliat, [Iași], 1837; ed. (*Povestea lui Mihai-Vodă Viteazul*), Valenii de Munte, 1910; *Vitejiele preapiosului și preaviteazului Mihail Voievod*, tr. I. C. Massim, pref. Al. Papiu-Iliarian, în *Tezaur de monumente istorice pentru România*, I, București, 1862, 273-321; [*Vitejiele prea cucernicului și prea viteazului Mihai Voievod*], în Nicolae Simache și Traian Cristescu, *Doi cântăreți greci ai lui Mihai Viteazul: Stavrinos și Palamed*, Ploiești, 1943, 3-56; *Povestea preafrumoasă a lui Mihai Voievod*, tr. Rita și Eugen Dobroiu, LRV, II, 193-225; *Cronica lui Stavrinos*, tr. și pref. Gheorghe Tomozei, București, 1975.

Repere bibliografice: G. Dem. Teodorescu, *Scrieri neogrecești despre români. Vistierul Stavrinos și mitropolitul Matei al Mirelor*, LAR, 1896, 5, 1897, 1; O. Tafrali, *Poema lui Gheorghe Palamed despre viața lui Mihai Vodă Viteazul*, București, 1905; Iulian Ștefănescu, *Epopeea lui Mihai Viteazul în lumea greco-rusească, în secolii XVII și XVIII*, RIR, 1934, 141-174; D. Russo, *Studii istorice greco-române*, I, București, 1939, 103-144; Vasile Grecu, *Prima ediție a lui Stavrinos și Matei al Mirelor*, „Codrul Cosminului”, 1940, 544-547; Cartoian, *Ist. lit.*, I (1940), 85-89;

Vasile Grecu, *Stavrinos. Eine gar schöne Erzählung über Michael den Wojewoden*, „Berliner Byzantinische Arbeiten“, 1960, 180–206; Börje Knös, *L'Histoire de la littérature néogrecque. La période jusqu'en 1821*, Stockholm-Göteborg-Uppsala, 1962, 413–416; C. Th. Dimaras, *Istoria literaturii neogrecești*, tr. Mihai Vasiliu, București, 1968, 85–86; Ivașcu, *Ist. lit.*, 120–121; *Ist. lit.*, I, 325–329; Dan Zamfirescu, „Vitejiile lui Mihai Voievod”, *LRV*, II, 186–193; Piru, *Varia*, I, 10–12; *Dict. lit.* 1900, 808–809; Mazilu, *Recitind*, II, 138–141.

II. M.

STAVSCHI, Irina (5.III.1919, Balan, azi Malinovskoe, j. Bălți – 20.X.1994, Chișinău), poetă și prozatoare. Este fiica lui Teodor Stavschi, agricultor. Urmează cursuri la Academia de Arte Frumoase din Iași (1939–1940) și la Universitatea din Cernăuți (1946–1947) și va absolvi Institutul de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova (1960). Debutează în 1935, la revista școlară „Crenguța” din Bălți, colaborând apoi la „Poetul”, revista lui Iorgu Tudor. După al doilea război mondial publică la Chișinău câteva culegeri de poeme și poezii: *Casa cântecelor* (1952), *Vin cocoarele* (1961), *Pasărea măiastră* (1969), *Ancore* (1977), *Înțelepciunea zăpezilor* (1982) ș.a., precum și volume adresate copiilor. Versurile scrise de S. sunt puternic marcate de tematica și de clișeele ideologice și stilistice ale timpului. Unele sunt dedicate limbii române, lui Mihai Eminescu ori strămoșilor, cele cât de cât reprezentative fiind, totuși, cum remarcă Mihai Cimpoi, „absolvite de schematism, în perimetrul formulei romantice”.

SCRIERI: *Casa cântecelor*, Chișinău, 1952; *Mărioara – copilă într-o zi la grădiniță*, Chișinău, 1954; *Vara furată*, Chișinău, 1957; *Cu mămica împreună*, Chișinău, 1958; *Vin cocoarele*, Chișinău, 1961; *Buciume*, Chișinău, 1964; *În razele inimii*, Chișinău, 1964; *Meditare*, Chișinău, 1966; *Treptele anilor*, Chișinău, 1968; *Pasărea măiastră*, Chișinău, 1969; *Fir roșu*, Chișinău, 1971; *File de destin*, Chișinău, 1974; *Avalanșa*, Chișinău, 1975; *Ancore*, Chișinău, 1977; *Ce vacanță minunată!*, Chișinău, 1977; *Poezii și poeme*, pref. Andrei Lupan, Chișinău, 1979; *Litera „A”*, Chișinău, 1980; *Înțelepciunea zăpezilor*, Chișinău, 1982; *Atracția depărtărilor. Note de călătorie*, Chișinău, 1984; *Scieri alese*, pref. Valeriu Senic, Chișinău, 1986; *Hai să călătorim*, Chișinău, 1987. **Traduceri:** *Albă-ca-omătul*, Chișinău, 1952.

Repere bibliografice: Petru Comarovschi, *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, 515–520; Alexandru Cosmescu, *Maiștri și învățăcei*, Chișinău, 1979, 93–101; Valeriu Senic, *Pasărea măiastră și tărâmul înțelepciunii zăpezilor*, LA, 1983, 18 august; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 189; *Femei din Moldova*, îngr. Iurie Colesnic, Chișinău, 2000, 264–265. VI. C.

STĂNCESCU, Constantin I. (20.X.1837, București – 8.VI.1909, București), prozator și autor dramatic. Născut în mahalaua armenească a Bucureștilor, S. face primele clase la Colegiul „Sf. Sava”. Urmează cursuri de drept, luându-și toate examenele în doi ani, dar se ocupă sistematic de pictură, sub îndrumarea pictorului Gheorghe Tattarescu. Pentru a se perfecționa pleacă la Paris, cu o bursă pe care o câștigase concurând cu Nicolae Grigorescu, apoi la Roma. Paralel cu studiile la Școala de Belle-Arte (1857–1864) frecventează cercurile literare și artistice din capitala Franței. După revenirea la București (1865) este numit profesor de estetică și istoria artelor la Școala de Arte

Frumoase și profesor de caligrafie la Școala Normală, după aceea la Liceul „Sf. Sava” din București. Se află printre fondatorii Ateneului Român, unde va ține numeroase conferințe despre artă, despre formarea gustului artistic sau despre istoria picturii românești. Participă la toate expozițiile de artă plastică din capitală și organizează saloane oficiale anuale. A făcut parte aproape patru decenii din Comitetul de lectură al Teatrului Național bucureștean, iar din anul 1887 i se încredințează conducerea instituției. Atitudinea conservatoare îi va aduce mulți adversari, care îl vor sili să demisioneze atât de la direcția teatrului, cât și de la Școala de Arte Frumoase, al cărei director era în 1894. Printre elevii săi figurează Camil Ressu, Constantin Brâncuși, Jean Steriadi.

Activitatea literară a lui S. e puțin cunoscută. A fost redactor, în 1866, la „Satyrul”, gazeta lui B. P. Hasdeu, a scris câteva comentarii despre viața artistică bucureșteană, prilej, între altele, de a-l elogia pe N. Grigorescu. O schiță, *Costin și Radu*, de fapt povestea redactării unei reviste, îi este găzduită în „Sfârșit de veac” (1897). S. s-a bucurat însă de notorietate ca autor de piese de teatru, mult jucate în timpul vieții sale, majoritatea netipărite: *Bunul părinte*, comedie satirică reprezentată în 1853, interzisă apoi pentru insultă la adresa justiției, *Răzburarea morților*, jucată în 1854, *Banul Craiovei*, dramă istorică, *Treisprezece septembrie 1848* (sau *Santinela română*, 1861), „tablou național”, *Fanarioții*, *Dreptatea lui Mircea Vodă*, pusă în scenă în 1865 de trupa Tardini-Vlădescu. A tradus și localizat un mare număr de piese și vodeviluri, ca *Pălăria de paie de Italia* (Eugène Labiche și Marc-Michel), *Moștenitorii* (Adolphe Belot), *Peticarul din Paris* (Félix Pyat), *Curierul din Lyon* (Adolphe Philippe D'Ennery), *Bertan matelotul*, *Benvenuto Cellini*, *Lady Melville*, *Mama vinovată*, *Cum vine mîntea la copii*, *Fata regimentului*, *Amorurile dracului* și multe altele.

SCRIERI: *Treisprezece septembrie 1848*, București, 1861; *Ce este frumusețea. Artele plastice în România între anii 1848–1878. Cum se judecă operele de artă*, pref. Dumitru Stăncescu, București, 1896.

Repere bibliografice: Rosetti, *Dict. cont.*, 173; E. D. F. [Emil D. Fagure], [Necrolog], *ADV*, 1909, 7 099; George Oprescu, *Pictura românească în secolul al XIX-lea*, București, 1943, 195–197; Petre Oprescu, *Date despre C. I. Stăncescu*, SCIA, 1961, 2; Massoff, *Teatr. rom.*, II, 497, III, 203–204, 514, 523; *Dict. lit.* 1900, 809. L. Cș.

STĂNCESCU, Dumitru (20.XII.1866, București – 9.VII.1899, Axenfels, Elveția), prozator, culegător de folclor, editor și traducător. S-a născut într-o familie de intelectuali cu un rol însemnat în viața culturală a Bucureștilor. Atât tatăl său, Alexandru Stăncescu, o vreme secretar al Ateneului Român, cât și unchiul său, Constantin I. Stăncescu, scriitor, director al Teatrului Național, erau printre animatorii Ateneului Român. S. învață la Liceul „Sf. Sava” din București, avându-l pe G. Dem. Teodorescu profesor, care, probabil, va fi contribuit la trezirea interesului său pentru folclor. Debutează în „Literaturul” cu schițe sentimentale, moral-educative. Dintre colaboratorii aceleiași reviste s-a simțit atras de Traian Demetrescu, de care l-a legat o strânsă prietenie. Studiile și le-a continuat la Liège, de

unde se întoarce, în 1891, cu titlul de doctor în științe politice și administrative. Publică basme, snoave și traduceri, iar din 1895, împreună cu Carol Müller, înființează colecția „Biblioteca pentru toți”, urmărind, prin conținutul scrierilor selectate, răspândirea „frumosului și moralului”. Același imbold îl va călăuzi și în activitatea de director al revistei „Foaia pentru toți”, pe care o va edita și conduce între 1896 și 1899. Mai scrie în „Revista literară”, „Revista olteană”, „Familia”, „Biblioteca familiei”, „Vatra”, „Revista nouă”, „Vieța”, „Adevărul” și „Universul”. În 1885-1886 a făcut parte din comitetul de redacție al revistei „Analele literare”. A murit de ftizie.

Schițele lui **S.** sunt mediocre (*Actualități, Memoriile unui cățel, Monologul unui papagal*), chiar dacă uneori imaginile sunt foarte sugestive, ca în *Artă* sau *De teamă*. Încearcă, de data asta cu mai mult succes, și notația satirică (*Cartoful, Popa Cinzeacă*). O parte din proză și-a strâns-o în cărțile *Popa Cinzeacă* (1886) și *Jupân Leibu voinicos, puțintichi cam fricos* (1891). Dar izbutite cu adevărat rămân însemnările lui **S.**, din care se degajă multă sensibilitate și un elan generos (*Crâmpie. Părerii și impresii. Notițe biografice. Treizeci de zile în Elveția*, 1897), multe apărute în „Adevărul” sub pseudonimul Radu Prelea. În presa vremii numele lui **S.** se întâlnește foarte des, pentru că basmele și snoavele publicate de el au fost mereu reproduse, peste munți, de pildă, fiind consecvent retipărite de „Gazeta Transilvaniei” și „Luminătorul”. În „Foaia pentru toți” va include mult folclor și traduceri din literatura universală. Paralel cu munca la redacție, continuă să se preocupe de editarea volumelor din „Biblioteca pentru toți”, difuzând literatură română și universală, folclor, știință popularizată, talmăcind el însuși din Bernardin de Saint-Pierre, Hans Christian Andersen, Al. Dumas-fiul, Catulle Mendès, Jules Lemaitre, François Coppée, Anatole France, precum și din autori francezi în vogă: Adolphe Philippe D'Ennery, Ernest Legouvé și Jules Janin. Transpușerile vădesc anumită dexteritate literară și au fost apreciate în epocă. **S.** a scos și un „Calendar ilustrat al «Bibliotecii pentru toți»”, urmărind același program. Ca folclorist, este, la noi, unul din primii culegători de basme, format sub influența lui B. P. Hasdeu și a lui A. I. Odobescu. În prefața la *Basme culese din popor* (1885) M. Gaster remarca drept calitate principală a culegerii efortul lui **S.** de a se fi integrat spiritului popular, de a nu-l fi denaturat. Urmează, în 1892, o reeditare a primelor șase basme, la care mai adaugă încă nouăsprezece, în 1893 ies *Alte basme culese din gura poporului*, precum și câteva volume de povești și snoave, care îi aduc laude și încurajări din partea lui B. P. Hasdeu, Lazăr Șăineanu, N. Iorga, Ilarie Chendi, Émile Picot. Ele se definesc printr-o accentuată notă realistă și un ton glumeț, caracteristice, de altfel, creațiilor populare. *Înșiră-te mărgărite cu dalbe flori aurite, Împărăția Arăpușchii* sau *Răsplata Sfintei Sâmbete* sunt câteva basme semnificative, chiar dacă nu dezvoltă motive inedite. Trei i-au fost traduse în franceză de Jules Brun. Snoavele valorizează același ton popular voinic, ce le sporește savoarea. Se poate constata că **S.** s-a străduit, ca și Al. Vasiliu, I. G. Sbiera sau Ion Pop-Retegănuș, să fie cât mai aproape de originalul popular, conformându-se astfel reco-

mandărilor făcute de B. P. Hasdeu privind introducerea unui spirit științific în culegerea folclorului.

SCRIERI: *Popa Cinzeacă*, București, 1886; *Jupân Leibu voinicos, puțintichi cam fricos* (în colaborare cu Isac Grünfeld), București, 1891; *Din biografiile oamenilor celebri*, București, 1895; *Crâmpie. Părerii și impresii. Notițe biografice. Treizeci de zile în Elveția*, București, 1897. **Culegeri:** *Basme culese din popor*, pref. M. Gaster, București, 1885; *Basme culese din gura poporului*, pref. G. I. Ionnescu-Gion, București, 1892; *Snoave sau glume populare*, București, 1892; *Alte basme culese din gura poporului*, București, 1893; *Cerbul de aur și alte basme pentru copii culese din gura poporului*, București, 1893; *Snoave*, București, 1893; *Glume și povești*, pref. Al. Vlahuță, Craiova, 1895; *La gura sobei*, pref. edit. București, [1895]; *Povești și snoave noi pentru popor*, București, 1895; *Basme culese din gura poporului*, pref. I. C. Chițimia, București, 1955; *Sora Soarelui. Basme culese din popor*, îngr. Iordan Datcu, pref. I. C. Chițimia, București, 1970; *Cerbul de aur. Basme culese din popor*, îngr. și pref. Iordan Datcu, București, 1985; *Sur-Vultur. Basme culese din gura poporului*, îngr. Iordan Datcu, București, 2000. **Traduceri:** *Povești adevărate (imitații și traduceri)*, București, 1884; A. Gennevraye, *Iubire*, București, [1887], *Ombra*, București, [1895]; Xavier de Montépin, *Maiestatea sa, banul*, București, 1888; Carmen Sylva, *București*, București, 1892; François Coppée, *Poveste tristă*, București, [1894], *Prietene*, București, 1896; Léo Bachelin, *Castelul Peleş*, București, [1895]; Jules Michelet, *România. Roma, Piza și alte opere alese*, București, [1895]; Hans Christian Andersen, *Povești alese*, București, [1895], *Carte de chipuri fără chipuri*, București, 1897 (în colaborare cu X. Z.), *Fetița cu chibrituri. Povești de Crăciun*, București, 1898 (în colaborare); André Theuriet, *Din tinerețe*, București, [1895]; Joséphine Blanche Colomb, *Istorieare pentru copii*, pref. trad., București, [1895]; Herbert Spencer, *Despre educație*, I-II, București, [1895]; *Povești de Crăciun*, București, 1895; Paul Bourde, *Patriotul*, București, 1896; Émile Augier, *Jules Sandeau, Ginerile lui Poirier*, București, 1896; *Universul și minunile lui*, I-III, București, 1896; E. Pecaut, Ch. Baude, *Convorbiri despre artă*, I-II, București, 1896; Al. Dumas-fiul, *Denisa*, București, [1896]; Bernardin de Saint-Pierre, *Paul și Virginia*, București, I-II, [1896-1897]; John Lubbock, *Întrebuințarea vieții*, București, [1897]; Gustave-Henri Putlitz, *Ce povestește pădurea*, București, [1897]; Ernest Legouvé, *Părinți și copii în al XIX-lea secol*, București, 1898; Émile Richebourg, *Vrăjitorul alb*, București, [1898].

Repere bibliografice: Traian Demetrescu, *Amintiri literare*, „Revista olteană”, 1888, 11; Iorga, *Pagini*, I, 16-17, 21; Al. Macedonski, *Basme de D. Stăncescu*, L, 1893, 10; Rosetti, *Dicț. cont.*, 173; Ilarie Chendi, *Umanitate și progres*, F, 1898, 9; Ion Achimescu, *În memoria lui D. Stăncescu*, „Carmen”, 1899, 10; Lys [Al. Antemireanu], *Dumitru Stăncescu*, „Epoca”, 1899, 1140; [St. Tuțescu], *Dumitru Stăncescu*, „Ovidiu”, 1899, 19-21; Chițimia, *Folcloriști*, 371-387; Tomescu, *Ist. cărții rom.*, 156-157; Vrăbie, *Folcloristica*, 277-278; *Ist. lit.*, III, 910-917; Bârlea, *Ist. folc.*, 295-296; Virgiliu Ene, *Folcloriști români*, Timișoara, 1977, 151-155; *Dicț. lit.* 1900, 809-810; Virgiliu Florea, „*Cerbul de aur. Basme culese din popor*”, AAF, 1987, 464-465; Iordan Datcu, *Un volum necunoscut al lui Dumitru Stăncescu*, REF, 1990, 5-6; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 223-224. L. Cș.

STĂNCIULESCU, Hanibal (2.III.1955, Posești, j. Prahova), prozator, dramaturg și publicist. Este fiul Paraschivei Stănciulescu (n. Popescu) și al lui Traian Stănciulescu, învățător. În 1979 a absolvit cursurile Facultății de Limbi Străine, secția italiană-franceză, a Universității din București. Rămâne

în capitală și se angajează funcționar la Cooperativa „Prestarea”, apoi la Uniunea Scriitorilor, iar după 1990 devine redactor, apoi redactor-șef al revistei „Contrapunct”. În prezent este cadru didactic la Catedra de limbi române a Facultății de Limbi Străine a Universității bucureștene. Debutează în 1976, la „Luceafărul”, cu schița *Vigilența*. Prima prezență editorială o are în 1983, în antologia *Desant '83*, îngrijită de Ov. S. Crohmălniceanu, în care îi sunt incluse trei povestiri. Cel dintâi volum de autor, *Casa*, conține proză scurtă și apare în 1988. Mai colaborează cu proză și articole de opinie la „Contemporanul”, „România literară”, „Avanpost” „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, „Viața românească”, „Neue Literatur”, „Teatrul azi”, „Euphorion”, „Sfera politicii” ș.a. Beneficiază de câteva burse de studii, în Italia (1978), Franța (1990, 1991) și Marea Britanie (1993). Obține Premiul „Dialogul artelor” (1984, 1985), Premiul Fundației „Liviu Rebreanu” și Premiul revistei „Tomis” (1988).

Ca mai toți colegii de generație optzecistă, **S.** se apleacă asupra faptului mărunț, a existențelor nesemnificative, a mediocrității mediilor sociale. În proza din culegerea *Casa* Marian Papahagi detecta „talent din abundență, imaginație, simț de observație și o capacitate de a transcrie rapid și sugestiv o imagine, îmbinând detașarea «textualistă», ce îngăduie comentariul metafictional, și distanțarea obiectivă a naratorului stăpân pe efectele sale”. E, într-adevăr, o ilustrare a mobilității epice a autorului, care pendulează între kitsch, fantastic și intertextualism, compunând schițe și povestiri, scurte notații nervoase și bine scrise, grupate în trei secțiuni: *Intuiții*, *Viziuni și Metaforii*. Mai toate sunt texte segmentate, alcătuint un puzzle de mici drame casnice. Personajele, după schema caragialiană, dar nu numai, au nume bizare: Dauphin, Chiorospac, Alunescu, Zaharidi, Hahaleu, Ududoiu, Bartolomeu Albu, King-Kong, Margo B. ș.a. Ceea ce îl particularizează pe **S.** între scriitorii anilor '80 ai secolului trecut este o anumită doză de cruzime sau poate de ironie crudă împinsă spre granițele umorului negru. Piesa *Migrena*, pusă în scenă de Teatrul Mic din București, în stagiunea 1992-1993, este un fel de localizare a romanului *Zbor deasupra unui cuib de cuc* de Ken Kesey, cu secvențe pline de sarcasm, ce amintesc și de *Fizicienii* lui Friedrich Dürrenmatt.

SCRIERI: *Desant '83* (volum colectiv), îngr. și pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1983; *Casa*, București, 1988; *Revoluția din apartamentul 114*, București, 1998; *Crima din magazinul Harmonia Mundi*, pref. Anca Delia Comăneanu, București, 2001; *Dezertorii*, Pitești, 2001. **Traduceri:** Claudio Moreschini, Enrico Norelli, *Istoria literaturii creștine vechii grecești și latine*, I, îngr. Ioan-Florin Florescu, Iași, 2001 (în colaborare cu Gabriela Sauciu).

Repere bibliografice: Mihai Ungheanu, „*Desant '83*”, LCF, 1984, 8, 9; Costin Popescu, *O nouă generație de prozatori*, REVR, 1984, 2-3; Marian Papahagi, *Piese ușoare, exerciții epice*, TR, 1988, 32; Liviu Petrescu, *Deschideri postmoderniste*, ST, 1988, 7; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 59-65; Simion, *Scriitori*, IV, 657-662; Cristian Teodorescu, *Un succes la Teatrul Mic*, „Zig-zag”, 1993, 24; Lovinescu, *Unde scurte*, V, 128-132; Simion, *Fragmente*, I, 128-129; Gabriela Inea, *Aripi și revoluții*, TMS, 1999, 11; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 160; Ion Roșioru, *Textum*

castrator, CL, 2000, 5; Micu, *Ist. lit.*, 641; Popa, *Ist. lit.*, II, 924; Roxana Racaru, *Demonii și armonia mundi*, RL, 2002, 12; Nicolae Bârna, *O carte pentru armonie*, VR, 2002, 5-6. N. I.

STĂNCULESCU, Nina (4.III.1928, București), prozatoare, eseistă și traducătoare. Este fiica Filofteei (n. Ionescu) și a lui Florea Stănculescu, arhitect, profesor universitar. Absolventă a Școlii Centrale de Fete din București (1946), **S.** a urmat tot aici cursurile Facultății de Litere și Filosofie (1946-1950), lucrarea de licență, susținută în 1957, intitulându-se *Conceptiile estetice ale pașoptiștilor*. Frecventează în aceeași perioadă și cursurile Institutului de Teologie, încheiate în 1956. Își desăvârșește formația filosofică prin elaborarea, în cadrul Universității bucureștene, a tezei de doctorat *Conceptul de natură în arta modernă* (1974), bază a cercetărilor ulterioare despre Constantin Brâncuși, care o vor impune ca pe una din cele mai importante figuri românești în recuperarea moștenirii artistice a marelui sculptor. Cariera sa începe, în condițiile dificile ale epocii, cu un post de traducător-interpret la Mașinimport (1957-1958), continuă cu unul de merceolog-economist la Industrialexport, până în 1964, când se angajează redactor la Editura Meridiane, unde va rămâne până în 1984 și unde va publica o bună parte din lucrările ei de istorie și critică de artă. Colaborează la „Contemporanul”, „Scânteia”, „Viața românească”, „Luceafărul”, „Cronica”, „Tribuna” ș.a. Este membră a Asociației de Studii Orientale (1970-1989) și a Asociației de Prietenie România-Japonia. A semnat și Nina Stănculescu-Zamfirescu.

S. debutează ca prozatoare pentru copii cu mica fabulă poetică în stil popular *Cuibul căneparilor* (1954), tradusă în engleză și difuzată la BBC în 1959. Urmează romanul *Ionica* (1961), apoi culegerea de povestiri *Gâze, flori și mulți copii* (1963), în care se regăsește și textul de debut, alte câteva volume de aceeași factură - *Templul scufundat* (1964), *Două balade ale vântului de miazăzi* (1970), *Miraculoasele întâlniri* (1973), *Poveștile vântului* (1979), premiat cu Trofeul Micului Cititor). Are și reușite versiuni din literatura universală pentru cei mici, unde sensibilitatea traducătoarei și o delicată pătrundere în inefabilul copilăriei conferă textelor grație și poezie. Dar activitatea desfășurată de **S.** se concentrează îndeosebi asupra istoriei picturii universale, domeniu în care realizează albume de reproducere însoțite de aparatul critic specific: *Gauguin* (1969), *Hokusai* (1971), *Pictura chineză clasică* (1973), *Utamaro* (1976), *Stampa japoneză în secolul al XVIII-lea* (1986). Totodată, se dedică studiilor despre Constantin Brâncuși, atât în lucrări personale: *Brâncuși* (1981), *Izvoare și cristalizări în opera lui Brâncuși* (1984), *Brâncuși - frumos și har* (1997), *Brâncuși - rugăciune pentru mileniul III* (2001), cât și prin antologarea, reeditarea sau traducerea unor lucrări fundamentale despre opera sculptorului: *Carte de inimă pentru Brâncuși* (1976), Petru Comarnescu, *Brâncuși, mit și metamorfoză în sculptura contemporană* (1972), Mircea Eliade, Petru Comarnescu, Ionel Jianu, *Mărturia despre Brâncuși* (1997), D. Lewis, *Brâncuși* (2001). Se adaugă articolele și studiile din presă și prelegerile, toate rod al unui devotament continuu, dublat de competență și cert

talent literar. Pentru realizările în acest domeniu a fost distinsă în 1987 cu Diploma de onoare a Universității Cultural-Științifice din București, iar în 2002 cu Premiul de Excelență „Brâncuși”, oferit de Primăria Municipiului Târgu Jiu.

SCRIERI: *Cuibul căneparilor*, București, 1954; *Ionica*, București, 1961; *Gâze, flori și mulți copii*, București, 1963; *Templul scufundat*, București, 1964; *Două balade ale vântului de miazăzi*, București, 1970; *Miraculoasele întâlniri*, București, 1973; *Poveștile vântului*, București, 1979; *Brâncuși*, București, 1981; *Izvoare și cristalizări în opera lui Brâncuși*, București, 1984; *Brâncuși – frumos și har*, Târgu Jiu, 1997; *Brâncuși – rugăciune pentru mileniul III*, București, 2001. **Ediții:** Eugen Schileru, *Impresionismul*, București, 1970; Petru Comarnescu, *Brâncuși, mit și metamorfoză în sculptura contemporană*, București, 1972; *Carte de inimă pentru Brâncuși*, București, 1976; Claudia Millian, *Vreau să trăiesc*, pref. edit., București, 1983. **Traduceri:** Nadejda Belinovi, *Zăpada purpurie*, București, 1964; Robert Graves, *Îngrozitorul domn Gunn*, București, 1969; Carl Sandburg, *Povești din Țara Rutabaga*, București, 1969; James Matthew Barrie, *Peter Pan în grădina Kensington*, București, 1971; Mircea Eliade, Petru Comarnescu, Ionel Jianu, *Mărturii despre Brâncuși*, pref. trad., Târgu Jiu, 1997; D. Lewis, *Brâncuși*, Târgu Jiu, 2001.

Repere bibliografice: Petru Popescu, „Gâze, flori și mulți copii”, *RL*, 1970, 3; Dan Cristea, „Două balade ale vântului de miazăzi”, *RL*, 1971, 23; Andrei Pleșu, „Hokusai”, *CNT*, 1972, 2; Valeriu Cristea, „Miraculoasele întâlniri”, *RL*, 1973, 43; Mircea Iorgulescu, „Miraculoasele întâlniri”, *LCF*, 1974, 8; Edgar Papu, „Miraculoasele întâlniri”, *LCF*, 1974, 13; Amelia Pavel, „Carte de inimă pentru Brâncuși”, „Scânteia”, 1976, 10 585; Popa, *Dict. lit.* (1977), 523; Dumitru Radu Popa, „Brâncuși”, *RL*, 1982, 18; Valentin Ciucă, „Brâncuși”, *CNT*, 1982, 35; Daniel Nicolescu, „Izvoare și cristalizări în opera lui Brâncuși”, *RL*, 1984, 12; Titu Popescu, *Interpretări brâncușiene*, ST, 1984, 6; Marina Preutu, *Le Japon dans l'espace de l'estampe*, „Actualités roumaines”, 1987, 16; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 183-196; Victor Bărlădeanu, „Brâncuși – rugăciune pentru mileniul III”, „Minimum” (Tel Aviv), 2002, 184-185; Victor Crăciun, *Fondatori ai brâncușologiei*, „Sărutul”, 2002, 2; Oprea, *Anticipația*, 442. Il. M.

STĂNESCU, Alexandra (24.VIII.1944, Râmnicu Vâlcea), prozatoare. Este fiica Mariei Victoria Strătilă (n. Ionescu), profesoară, și a lui Marin Strătilă, jurist, poet și publicist în timpul studenției sale interbelice. **S.** începe școala la Râmnicu Vâlcea și o continuă la Liceul nr. 2 din Pitești. Din 1961 este studentă a Facultății de Filologie a Universității din București. După absolvire, în 1966, va fi profesoară la Titu, apoi bibliotecară la Facultatea de Matematică a Universității București. Din 1990 publică editoriale și comentarii politice în cotidianul „România liberă”. Locuiește un timp (1991-1993) în Statele Unite ale Americii. Debutează în 1982, cu proză scurtă, în „Lucașfărul”, colaborează la „Argeș”, „România literară”, „Viața românească”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, „Calende” ș.a.

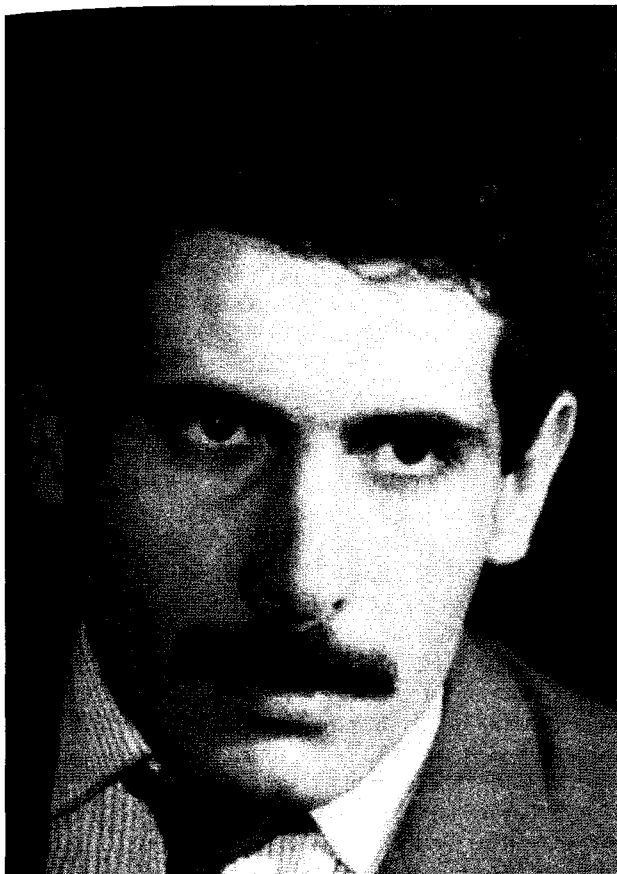
Prima carte, *Trei zile de anchetă* (1982; Premiul Editurii Eminescu), e un roman polițist de factură înrudită cu a scrierilor lui Constantin Chiriță, o narațiune dinamică și antrenantă, dar parazitată de multe clișee ale genului, „naturalizat” în ambianță socialistă. Raționalismul, nevoia de a problematiza, plăcerea analitică, știința construirii suspansului marchează și

celelalte romane semnate de **S.**, centrate de obicei pe tema dragostei sau pe aceea a căutării adevărului, aproape toate cu final deschis. Existența unor protagoniste complicate sufletește, chiar ambigue, este urmărită în circumstanțe care favorizează rememorările și bilanțurile: privegherea și înmormântarea tatălui în *Regula paralelogramului* (1983), momentul dinaintea consimțământului în fața ofițerului de stare civilă în *Nevinovații* (1987) ori o călătorie cu mașina în compania fostului iubit în *Monologuri* (1989). Chiar dacă uneori personajele sunt creionate excesiv, fără nuanțe, iar intriga alunecă pe panta neverosimilului, ca în romanul *Nu vă aplecați în afară!* (1984), în mod obișnuit **S.** știe să scrie cu virtuozitate, în manieră modernă sau în cea tradițională, să îmbine cu abilitate planuri narative diferite pentru a restitui sinuozitatea traseelor existențiale. Exerciții de stil se regăsesc în culegerea *Singurătăți* (1985), ce reunește povestiri parabolice cu privire la imposibila comunicare a oamenilor cu lumea înconjurătoare și schițe despre experiența traumatizantă a singurătății. Fără să se ridice deasupra convenționalului și fără să depășească întotdeauna mizele minore, prozatoarea lucrează textul cu fantezie și inteligență, precum și cu o bună observare a faptului cotidian, înzestrare care o apropie întrucâtva de modalitatea de expresie a Gabrielei Adameșteanu. Bună analistă a meandrelor psihologice, capabilă să configureze scene memorabile, în care atmosfera este recompusă prin înregistrarea și acumularea detaliilor semnificative, **S.** se înscrie în tradiția fertile a prozei feminine românești.

SCRIERI: *Trei zile de anchetă*, București, 1982; *Regula paralelogramului*, București, 1983; *Nu vă aplecați în afară!*, București, 1984; *Singurătăți*, București, 1985; *Nevinovații*, București, 1987; *Monologuri*, București, 1989.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Lectură de vacanță*, *RL*, 1983, 23; Aurel Martin, „Regula paralelogramului”, *CNT*, 1983, 25; George Arion, *Debuturi la Eminescu*, FLC, 1983, 30; Mircea Muthu, „Regula paralelogramului”, *TR*, 1983, 39; Mariana Ionescu, „Nu vă aplecați în afară!”, *RL*, 1985, 14; Tia Șerbănescu, „Nu vă aplecați în afară!”, *RMB*, 1985, 12 761; Tania Radu, *Partituri feminine*, T, 1985, 7; Dan Culcer, *Modelaj*, VTRA, 1986, 4; Adrian Dafir, „Complexitatea” fără orizont, *LCF*, 1986, 20; Ioan Holban, *Parabole și valsuri deloc sentimentale*, CRC, 1986, 26; Valeriu Cristea, *O romancieră*, *RL*, 1987, 30; Mariana Ionescu, *Victorioși și nevinovați*, SLAST, 1987, 40; Val Condurache, *Romanul în oglindă*, CL, 1987, 10; Irina Petraș, „Nevinovații”, *ST*, 1987, 11; Silvia Urdea, *Oglindile interioare*, VTRA, 1988, 3; Cosma, *Romanul*, I, 299-300; Felicia Moșoianu, „Monologuri”, *ARG*, 1990, 2; Cristea, *A scrie*, 184-189; Petraș, *Lit. rom.*, 87-89; Petria, *Vâlcea*, 374. A. C.

STĂNESCU, C.[onstantin] (18.X.1938, Speteni, j. Ialomița), critic literar. Este fiul Tincăi Stănescu (n. Nicolescu) și al lui Constantin Stănescu, învățători. Urmează școala elementară în comuna natală (1946-1952), apoi, la București, Liceul „Mihai Viteazul” (1952-1955) și Facultatea de Filologie (1957-1962). Va fi, succesiv, redactor, șef de secție, redactor-șef adjunct la „Scânteia tineretului” până în 1977, când se transferă la „Scânteia”, unde în 1985 devine șeful secției culturale. După

1989 lucrează la „Adevărul”, unde conduce departamentul cultural, iar în 1990 e redactor-șef, și se ocupă de „Adevărul literar și artistic”, publicație printre ai cărei fondatori se numără. Debutează la „Scânteia tineretului” în 1962, iar editorial cu volumul *Cronici literare*, apărut în 1971 și distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București.

O bună caracterizare e formulată de Mircea Iorgulescu chiar de la prima culegere de cronici semnată de S., comentatorul văzând aici „un polemism pătimaș, dizolvat adesea în complicate maliții, camuflat alteori în «pure» dezbateri de principii”. „Spirit combativ și totuși de un polemism introvertit”, criticul ar fi „interesat mai mult de a pune probleme generale sau de a face strânse analize interpretative decât de a examina rapid și concentrat în vederea stabilirii diagnosticului”. Calitatea de dialectician a lui S. își asociază de regulă o retorică flegmatică, el disimulându-și personalitatea în tranșeele acestui dispozitiv din care sunt recrutate deopotrivă incisivitatea și deferența tonului. Deși modul cum susține o idee sau alta e transparent, iar poziția pentru care pledează este clară, va păstra tot timpul o rezervă. Impresia pe care o construiește retoric e că procesul care opune teza antitezei se dovedește mai important decât alegerea unuia din termeni. Faptul de a discuta un subiect sau altul îl crede mai important decât neutralizarea poziției adversarului; dovadă că în unele

cazuri adversarul poate fi inventat, din rațiuni mai curând substanțiale decât retorice. Din acest punct de vedere, modul în care criticul citește structura de adâncime a operei lui Camil Petrescu este mai mult decât semnificativ. Pornind de la observația că nu atât „adâncimea ideii” contează la acesta, „cât tensiunea dezbaterii, temperatura pledoariei”, S. ajunge să îl definească drept un „creator prin reflex condiționat”, și nu „un spontan, un artist prin vocație”. „Succesul său atârână de autoritatea reacției adverse, iar atunci când aceasta lipsește, el își închipuie cu înverșunare un adversar ideal.” „Drama, dacă e una, supremă, a lui Camil Petrescu, ale cărui piese nu sunt decât variante mai mult ori mai puțin perfecte – continuă interpretul – nu e, cum s-a spus, una de idei, ci a lipsei de adversari demni să schimbe idei. Spaima lipsei de adversari nu e decât nostalgia preopiniențelor ideali. Scriitorul a văzut idei pe care, în absența stăpânilor, și le-a înfipt ca pe niște săbii de argint în propriul trup.” Textul aparține secțiunii care deschide *Cronici literare* și care propune recitirea unor clasici, precum Mihail Sadoveanu sau Ioan Slavici. Sadoveanu este văzut ca autor modern care „participă ori asistă nu la întâmplări, ci la povestirea întâmplărilor”, „un ins care «ascultă» ce se spune, care colecționează variantele unor istorii, dar nu înseși istoriile”. Mara lui Slavici nu ar fi romanul Mării, ci romanul procesului „existențialist” prin care Persida și Națl se sustrag normei și modelului determinat de aceasta. În secțiunea clasicilor figurează și Marin Preda, autor mult prețuit de critic chiar și atunci când o carte (*Intrusul*) nu îl convinge. Cea mai consistentă, din punct de vedere cantitativ, parte a volumului de debut al lui S. e dată de cronici la cărți semnate de Al. George, Eugen Barbu, Nicolae Breban, Paul Georgescu, Al. Ivăsiuc, D. R. Popescu, Radu Petrescu, Dumitru Țepeneag, Mircea Horia Simionescu ș.a. S. este un rezonator moderat al jocului literar, al formulelor ludice; ceea ce se observă, bunăoară, când scrie despre *Ingeniosul bine temperat*: „Riscurile formulei literare a lui Mircea Horia Simionescu sunt aceleași cu ale jocului; cum orice act serios începe prin a fi joc, rezultă și că orice poate fi literatură – un atlas lingvistic sau geografic, nomenclatorul profesiilor, cartea de telefoane...”. Gustul criticului merge către formula realismului, înțeles, e drept, într-un regim maximalist, ca „atitudine fundamental deschisă în raport cu orice altă doctrină, cu multele doctrine avangardiste în special, acestea hotărât rigide, închise, restrictive”. Realismul ar fi, în această definiție încâpătoare, „suma tuturor posibilităților pe care un mare scriitor le poate întrevede pentru propria sa operă”. Activitatea de foiletonist a lui S. continuă să fie reflectată editorial în *Poeți și critici* (1972), carte unde intră cronici la scrieri de Adrian Păunescu, Gabriela Melinescu, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Mircea Dinescu sau, dintre critici – Matei Călinescu, Eugen Simion, Adrian Marino, Ileana Vrancea, Cornel Regman ș.a. Comentatorul este mult mai verosimil în materie de critică de proză decât de poezie: în cel de-al doilea rol textele sale sunt mai interesante în secvențele care vizează contextul dinamic, nu în cele de analiză propriu-zisă. Ceea ce nu înseamnă că nu există poeți – Ion Gheorghe este exemplul cel mai bun, fiind de

altfel pozitivat cu entuziasm și urmărit cu atenție – despre care spune lucruri fundamentale. În critica criticii însă, exceptând unele amabilități fără acoperire, dialecticianul se află pe teritoriul său. Primul volum din seria *Jurnal de lectură* (I–III, 1978–1988) conține unul din textele cele mai bune ale criticului, o interpretare la romanul *Noaptea de Sânziene* de Mihail Sadoveanu. În contextul în care mitocritica devenise o modă și un furnizor convenabil de scheme interpretative, S. polemizează cu clișeu (databil încă de la G. Călinescu) care vedea în roman o „intriță mitologică”. Deconstruirea clișeului se face tacticos și exemplar, iar concluziile sunt spectaculoase. Acestea din urmă pot fi extrapolate la alte scrieri sadoveniene, precum *Baltagul*; este vorba, în rezumat, de o strategie coerentă și abil manevrată de deturnare/subminare ironică a intrigi mitologice, care există doar ca pistă falsă și superficial, supusă din interior deriziunii: „nicăieri aproape spiritul «demistificator» nu este mai acid, mai dur decât în această așa-numită alegorie”. Trecerea criticului la „Scânteia” (prin excelență un spațiu rigid, ideologizat și controlat) nu rămâne fără urmă. Seria *Jurnal de lectură* marchează pe ansamblu o involuție a scrisului lui S. Conformismele ideologice, pozitivările unor cărți pe linie sau pledoariile în procese false și dinainte pierdute (al poeziei patriotice, de pildă) dau, dacă nu caracteristica generală, atunci măcar una din dominante. Nu mai puțin adevărat este că după 1989 S. e o prezență exemplar benefică și liberală în câmpul cultural. Criticul nu mai scrie cronică literară propriu-zisă decât pentru scurt timp. Prin publicistica de la „Adevărul” și de la „Adevărul literar și artistic” (pe care în mare măsură îl realizează) el participă la ceea ce s-ar putea numi memoria netrucată a trecutului recent sau arhivarea corectă, neresentimentară a literaturii scrise în comunism. *Accente. Jurnal indirect* (2003) cuprinde o selecție a textelor publicate între 1996 și 2003 în „Adevărul” și constituie totodată un jurnal de campanie, în măsura în care lumea culturală postrevoluționară a fost câmpul de luptă dintre resentiment și diverse forme de cosmetizare, dintre memorie și memorie selectivă. Sunt prinse aici și refractate prin prisma unui scepticism ironic principalele „afaceri” literar-culturale care au ținut afișul perioadei: rezultă un puzzle cu dialectică încorporată, care nu oferă o versiune „adevărată” asupra lucrurilor, ci doar un mod elegant și deschis de chestionare a lor. O piesă importantă pentru arhiva trecutului recent este volumul de convorbiri *Interviuri din tranziție* (1996), unde mai toate taberele și vocile semnificative sunt reprezentate, S. fiind un excelent „provocator”.

SCRIERI: *Cronici literare*, București, 1971; *Poeți și critici*, București, 1972; *Jurnal de lectură*, I–III, București, 1978–1988; *Interviuri din tranziție*, București, 1996; *Accente. Jurnal indirect*, București, 2003.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, „*Cronici literare*”, RL, 1971, 18; Virgil Ardeleanu, „*Cronici literare*”, F, 1971, 12; Constantin Prozatori–critici, 84–87; Cristea, *Un an*, 289–291; Ungheanu, *Arhipelag*, 379–381; Iorgulescu, *Scriitori*, 345–348; George Arion, *Lectură adecvată*, FLC, 1979, 1; Dana Dumitriu, *Moderatia partizană*, RL, 1979, 6; Voicu Bugariu, *Viziune critică unitară*, LCF, 1979, 44; Grigurcu, *Critici*, 367–372; Martin, *Paranteze*, 163–165; Mircea Iorgulescu, „*Jurnal de*

lectură”, RL, 1983, 50; Grigurcu, *Între critici*, 236–241; Corina Popescu, „*Interviuri din tranziție*”, RITL, 1997, 1–2; Popa, *Ist. lit.*, II, 1122; Șerban Codrin, *Personalita. Dicționar al personalităților ialomițene*, Constanța, 2002, 141–142; *Dict. scriit. rom.*, IV, 352–353. M. I.

STĂNESCU, Gabriel (9.IX.1951, București), poet, eseist și editor. Este fiul Elenei Stănescu (n. Mărculescu) și al lui Corneliu Stănescu, funcționari. A urmat, la București, școala elementară și liceul, încheiat în 1971 la „Matei Basarab”. Frecventează cenaclul Săgetătorul, condus de Tudor Oprîș, și este prezent în mai multe antologii școlare. Laureat al concursurilor pentru elevi, publică versuri în „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, în „Țara visurilor noastre” (Oradea) și în câteva reviste școlare. Îi apar poezii și în „Cronica”, „Familia”, „Tomis”, „România literară”, „Amfiteatru”, caietele de poezie ale „Vieții românești”. Între 1972 și 1977 este student al Facultății de Filosofie de la Universitatea din București, unde în primul an de studii înființează, împreună cu alți colegi, cenaclul literar Charmides, ulterior frecventând Cenaclul Universitas și Cenaclul de Luni. Redactor la revista „Universitas”, colaborează și la „Dialog”, „Opinia studentească”, ca și la cele mai importante publicații culturale din țară. Obține premii ale revistelor „Tribuna” (1972), „Viața studentească” și „Amfiteatru” (1977). După absolvire este profesor suplinitor la câteva licee bucureștene și instructor la Casa de Cultură a Studenților. Debutează editorial în 1984, cu volumul de versuri *Exerciții de apărare pasivă*. În 1987 depune actele pentru a pleca în Statele Unite ale Americii. În 1989 își exprimă adeziunea cu opiniile expuse, într-o scrisoare deschisă, de Dan Petrescu și Doina Cornea și semnează apelul scriitorilor tineri în apărarea lui Mircea Dinescu. În 1990 înființează Asociația Noul Criterion și publică, pe cont propriu și în calitate de redactor-șef, o nouă serie a revistei „Criterion”. În septembrie 1991 emigrează în SUA, stabilindu-se la Norcross, un orașel de lângă Atlanta (Georgia), unde înființează Editura Criterion Publishing Co Inc., pentru a promova valorile culturii române. Aici ies creștomatiile *Nae Ionescu în conștiința contemporanilor săi* (1998), *Mircea Eliade în conștiința contemporanilor săi din exil* (2001), culegerea de folclor *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte*, în traducerea lui Mac Linscott Ricketts (1996), precum și ediții din scrierile lui Ernest Bernea, Vasile Posteuca, Ștefan Baciu ș.a. A doua plachetă de versuri, *Împotriva metodei*, predată spre editare în 1985, apare în 1991, la București. Continuă să scrie în revistele literare din țară și în cele ale exilului românesc – „Cuvântul românesc” (Hamilton, Canada), „Lumină lină” și „Lumea liberă românească” (New York), „Mele” (Honolulu, Hawaii) și la „Signal”, publicația Universității de Stat din Georgia. În ianuarie 1997 devine secretar general al Asociației Internaționale a Scriitorilor și Oamenilor de Artă Români, din vara aceluiași an editează la Norcross „Origini – Romanian Roots”, revistă difuzată și în Europa, la care colaborează multe personalități ale exilului românesc: Sanda Golopenția-Eretescu, Constantin Eretescu, Virgil Nemoianu, George Astaloș, Pavel

Chihai, Marcel Corniș-Pop, Titu Popescu, Ștefan Stoeneșcu ș.a., precum și universitari americani preocupați de opera lui Mircea Eliade (cărui îi este dedicat un supliment, în 1997) și de cultura română – Mac Linscott Ricketts, Bryan S. Rennie, Adam J. Sorkin, Sidney Geist, precum și scriitori din țară: Barbu Brezianu, Ștefan Aug. Doinaș, Stelian Tănase, Mihai Ursachi, Mircea Handoca ș.a. Din 2000 **S.** editează „Caiete internaționale de poezie – International Notebook of Poetry”, anuar care cuprinde poezie românească și traduceri din lirica universală, studii critice, eseuri. În 2002 își susține doctoratul cu teza *Particularități etnoculturale ale românilor americani. Contribuții la studiul comparativ al etnosului*, publicată în 2003, sub titlul *Românii din Lumea Nouă*.

Versurile din prima carte a lui **S.**, *Exerciții de apărare pasivă*, sunt marcate de poetica generației optzeciste, lirica de aici putând fi definită drept „cerebrală, citadină și concretă” (Laurențiu Ulici). Sub armura poetului se identifică o structură sentimentală, nostalgică, înclinată către plasticizarea imaginii („... vigurosul trunchi al unei amiezi / Cu pistrii ploii în soare sunând ca bănuții de aur / O procesiune de arbori...”, *Vremea ciresilor*). Sunt caracteristice parafraza, ironia, referințele livrești și biografice, cu mari decupaje de album de familie: „Tatăl meu umil funcționar de birou/ Mama mea împărtășindu-mi neliniștile/ Mătușile mele cu frica lui Dumnezeu/ Bunica mea supraveghetoare cândva la o fabrică de tutun/ Bunicul dinspre mamă căzut prizonier la Cotul Donului/ Și revenit printre noi ca prin farmec/ Toți dar absolut toți nu încetează să mă iubească/ Și iubindu-mă să repete la nesfârșit/ Să nu osândesc cumva bietul adevăr/ [...] / Să fiu bun și să aștept și să tac/ Căci steaua mea va surăde lumii într-o zi / [...] / Dar nu cunosc eu mai bine decât ei/ Tăcerea stelei care ucide?” (*Autobiografie*). Ca urmare, poetul se „apără” cu luciditate, sedus, totodată, de jocul pur al imaginării: „Să nu știi nimic în afară de faptul conștiinței tale.../ Să iei ca subiect de diplomă Poezia/ Și să crezi că lucrurile se vor vedea de aici mult mai bine...”. *America! America!* (1994) este jurnalul liric al unui emigrant inadapabil, înregistrând, cu impresii cotidiene și stări depresive, refuzul noii condiții. Percepția lumii libere, diferită de aceea a „autorilor de jurnale comerciale” și a „memorialiștilor de ocazie” („America nu este ceea ce vă închipuiți boieri dumneavoastră”), reflectă perspectiva înstrăinatului. Un lung poem inaugural se încheie cu un strigăt, amintind de Allen Ginsberg: „America! America! strigă colacele de salvare fără supraviețuitori/ America! America! strigă fiica mea nenăscută/ Din burta mamei sale/ America! America! am strigat și noi încordându-ne/ Toate simțurile până când am înțeles/ Că America nu mai este America!”. Captiv și dezorientat într-un spațiu străin, poetul recurge la memorie și imaginație, ca unic resort al existenței: „Trăiesc în trecut/ [...] / Pentru că nu pot să-mi amintesc viitorul”. Uneori, ca pentru a sublinia deșertăciunea vieții, discursul liric se refugiază în parafraze biblice: „Unde este Prietenul?/ Unde Înțeleptul care duce cu sine umbra unui copac?/ Unde Rătăcitul/ Pentru care Adevărul nu s-a născut?”. În aceeași sferă tematică se înscriu, parțial, versurile

din *Identitatea neantului* (1998, cu subtitlul *Țara de vânzare*): „Iarși am visat biblioteca de-acasă” (*Biblioteca din vis*), „Mai singur cu șase ani/ Nu sunt nimic din ce-am fost” (*Exil*) ș.a. Registrul liric înregistrează și aici mai multe direcții, meditații poetice precum *Sentimentul tragic al existenței*, *Sacrificiu*, *Verdict*, *Înviere* alternând cu poeme narative, de aducere-aminte s-ar zice, unde, evitându-se cu obstinție limbajul tradițional, sunt rememorate evenimente și etape parcurse. Exerciții de autocunoaștere, cărțile din exil ale lui **S.** îi transcriu viața și îi evaluează înfrângerile, dar și refugiul în poezie.

SCRIERI: *Exerciții de apărare pasivă*, București, 1984; *Împotriva metodei*, București, 1991; *America! America!*, Sibiu, 1994; *Sfârșitul care începe*, Norcross-Piatra Neamț, 1996; *Peisaj cu memorie. Poeme haiku – Landscape with Memory. Haiku Poems*, ed. bilingvă, tr. Daniela și Ștefan Pătru, Norcross-București, 1996; *Identitatea neantului*, Botoșani, 1998; *Stress*, Timișoara, 1998; *Țara și exilul*, Norcross, 1999; *Dincolo de niciunde – At the Back of Beyond*, ed. bilingvă, pref. Ștefan Stoeneșcu, Norcross, 1999; *Eseu despre ființa românească*, Norcross, 1999; ed. (*An Essay about the Romanian Being*), tr. Mac Linscott Ricketts, Norcross, 2000; *Când acasă nu mai este acasă*, pref. Constantin Abăluță, București, 2000; ed. (*Lorsque chez nous n'est plus chez nous*), tr. Mircea Goga, Cluj-Napoca-Bruxelles, 2001; *Ultimele dialoguri cu Petre Țuțea. O scrisoare inedită către Emil Cioran*, București, 2000; *Jurnalul în căutarea poeziei*, Norcross, 2001; *Unde am fugit de acasă? Interogație asupra exilului*, Norcross, 2001; *Memorie clandestină – Illicit Memory*, ed. bilingvă, tr. Olimpia Iacob, Norcross, 2002; *Despărțirea de frică*, postfață Ștefan Stoeneșcu, București, 2003; *Românii din Lumea Nouă*, Norcross, 2003. **Ediții:** *Youth without Old Age and Life without Death*, tr. Mac Linscott Ricketts, Norcross, 1996; *Day after Night (Twenty Romanian Poets for the Twenty-first Century)*, tr. Adam J. Sorkin, introd. edit., Norcross, 1998 (în colaborare cu Adam J. Sorkin); *Nae Ionescu în conștiința contemporanilor săi*, pref. edit., Norcross, 1998; Simion Mehedinți, *Creștinismul românesc*, pref. edit., Norcross, 1999; Ernest Bernea, *Crist și condiția umană. Timpul la țaranul român*, pref. edit., Norcross, 2000; *Corneliu Zelea Codreanu și epoca sa*, pref. edit., Norcross, 2001; Vasile Posteuca, *Poeme fără țară*, pref. Gheorghe Rădulescu, postfață Ovidiu Vuia, Norcross, 2000; *Mircea Eliade în conștiința contemporanilor săi din exil*, pref. edit., Norcross, 2001; Ștefan Baciu, *Poemele poetului singur*, pref. Constantin Eretescu, postfață edit., Norcross, 2002; Mircea Vulcănescu, *Războiul pentru întregirea neamului. Dimensiunea românească a existenței*, Norcross, 2002; Mac Linscott Ricketts, *Former Friends an Forgotten Facts*, Norcross, 2003. **Traduceri:** Bryan S. Rennie, *Reconsiderându-l pe Mircea Eliade*, pref. Mac Linscott Ricketts, Norcross, 1999 (în colaborare cu Mirella Baltă și Ștefan Stoeneșcu).

Repere bibliografice: George Arion, „Exerciții de apărare pasivă”, FLC, 1984, 22; Cristian Livescu, „Exerciții de apărare pasivă”, CRC, 1984, 35; Laurențiu Ulici, „Exerciții de apărare pasivă”, RL, 1984, 36; Constanța Buzea, „Exerciții de apărare pasivă”, AMF, 1984, 10; Radu Călin Cristea, „Exerciții de apărare pasivă”, F, 1984, 11; Sever Avram, *Între invenție și armonie*, VR, 1985, 1; Coșovei, *Pornind*, 185–188; Teposu, *Istoria*, 57; Paul Dugneanu, *Trei plus doi*, „Universul cărții”, 1994, 12; Dan Stanca, *Dorul de casă. Gabriel Stănescu – Sfârșitul care începe*, RMB, 1997, 7; Theodor Damian, *Roua cărților*, București, 1998, 117–119; Tudor Cristea, *Modele și canoane ale simbolismului central-est-european*, CNP, 1999, 11–12; Horia Ion Groza, *Viața poemului sau Despre lirica lui Gabriel Stănescu*, CL, 2000, 11; Constantin Abăluță, *Biograficul ca epură a lumii*, VR, 2001, 3–4; Horia Ion Groza, *Armonia și permanențele*

ființei românești, VR, 2001, 7-8; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, 266-269; Vasile, *Poezia*, 248-252; Gheorghe Grigurcu, „Românii din Lumea Nouă”, RL, 2003, 13, 14.

M. P.-C.

STĂNESCU, Mihai (4.III.1919, Slatina), poet, traducător și memorialist. Este fiul Elenei Stănescu (n. Voicu-Mincu), profesoară, și al lui Pantelimon Stănescu, militar de carieră. Dată fiind profesiunea tatălui, studiază la liceele „Radu Greceanu” din Slatina, „Sf. Petru și Pavel” din Ploiești, „Stefan cel Mare” din Suceava și la Liceul Internat din Iași, unde își susține bacalaureatul în 1937. Tot la Iași urmează Facultatea de Drept, absolvită în 1942. Este, de asemenea, elev la Școala de Artilerie pentru Ofițeri în Rezervă din Craiova. Din 1943 ia parte, ca elev-adjutant, apoi ca sublocotenent, la război, luptând în Crimeea. Întors în țară, va lucra până în 1956 în calitate de jurist, fiind, printre altele, consilier juridic la Cooperația de Consum. Ulterior intră ca redactor la „Glasul patriei”, revistă a cărei secție culturală o conduce din 1961. Este pensionat provizoriu, pe motiv de invaliditate, în 1965, iar definitiv în 1969. Cu literatură debutează în 1966, la revista „Argeș”, iar prima carte, *Ferestre spre azur*, îi apare în 1970. A mai colaborat la „Albina”, „Îndrumătorul cultural”, „Convorbiri literare”, „Contemporanul”, „Luceafărul” ș.a.

Consecvent convențională și lipsită de mari pretenții, poezia lui **S.** rimează marotele unui clasicism de manual. Atemporală încă din momentul publicării, ea oferă totuși, în succesiunea volumelor ce o compun, datele unei perfecționări în abilitatea de a versifica, fiind o lirică în care, din când în când, se potrivesc versuri frumoase. Șerban Cioculescu, prefatorului amabil al volumului de debut, *Ferestre spre azur*, vedea, „ca notă particulară a sensibilității poetului, coarda etnografică”. Observația era dedusă din mici clișee ilustrative pentru genul „România pitorescă”, presărate de-a lungul plachetei. Poemele sunt construite de regulă pe tensiuni simple și pe o dialectică *prêt-à-porter*; e caracteristică majuscularea unor cuvinte precum „Rațiune”, „Om”, „Inimă”, utilă în mobilarea unor avânturi convenționale. De bună-credință, autorul recurge la manevrele elegiei („Prin văluri fumurii rămase-n zare,/ în vals domol ca-n fiecare an/ se-ntorc duete albe, migratoare...// Nepământești iviri pe-acest liman -/ tărâm de cuiburi adăstând pe casă/ în revărsări de verde-eolian!”), ale „madrigalului” („Ai dat deoparte tot ce ne dezbină./ Prin flori te-am căutat mai adâncit:/ privirea ta mă sărută senină./ iar fruntea, ca o cută de lumină,/ se auri de farmecu-nflorit.”) sau ale sapiențialului („Adâncu-și schimbă apa, mereu mai frământată,/ Și prin aceeași undă voi trece doar o dată”). Într-un *Sonet* cu ambiții de artă poetică este executată conjurarea, în chip de muză convenabilă, a Înțelepciunii: „Înțelepciune,-ndreaptă-mi veșnic pasul/ Din pomul viu să dau la toți drumetii”. Textele din *Poemele amiezii* (1972), carte în prefața căreia Al. A. Philippide laudă „calitățile de trăinicie și de sinceritate în conținut și de stăpânire a formei” ale lui **S.**, aduc versurilor un spor de memorabilitate. Dar originalitatea întârzie să apară: „Sub talpa mea nisipul se-ndestula cu alge;/

mi se trezise-auzul de-un vast și amplu cânt,/ ce-neacă veșnic spațiul ori leagănă catarge/ pe limpezimi imense, cu soarele răsfrânt” (*Dezmărginire*); „Cu visul meu, pe trepte de onix,/ cobor acum la albie de Stix./ Oglinzile lui Charon, plutitoare,/ mi-arată-a nopții aspră ne-ndurare,/ iar Cerberul, chiar umbra mea o latră,/ ascunsă-n luciul apelor de piatră/ prin care Hades drept va desluși/ ce-am oglindit și ce voi oglindi” (*Cântarul timpului*). Altfel, inventarul de procedee revelate odată cu primul volum va continua să fie transmis către cele ulterioare. *Cântece pentru timpul meu* (1973) este notabil prin faptul că selecția ilustrează tematizarea patriei și a frumuseților ei, oportune ideologic. **S.** a scris și în genul memorialistic, un prim rezultat fiind *Cartea cu oglinzi* (1984). Apar aici, într-un stil emoționat, evocări ale unor dascăli sau compuneri de turist entuziast și receptiv. Exercițiul memorialistic va fi reluat în paginile intitulate *Dincolo de efemer* (I-II, 1994). Ca traducător, a oferit multe echivalări meritorii, mai cu seamă din poezia simbolistă.

SCRIERI: *Ferestre spre azur*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1970; *Poemele amiezii*, pref. Al. A. Philippide, București, 1972; *Cântece pentru timpul meu*, București, 1973; *Lăuntrica vioară*, București, 1974; *Hore pe smalt*, București, 1976; *Pavana clipelor*, București, 1979; *Cartea cu oglinzi*, București, 1984; *Argilă și azur*, București, 1987; *Dincolo de efemer*, I-II, postfață Domnica Filimon, București, 1994; *Pagini din arhiva mea*, pref. Domnica Filimon, București, 2003. **TRADUCERI:** [*Lirică simbolistă*], în *Simbolismul european*, I-III, îngr. și introd. Zina Molcuț, București, 1983; *Poeți străini în românește*, introd. Gh. Bulgăr, București, 1994.

Repere bibliografice: N. Barbu, „*Ferestre spre azur*”, CRC, 1971, 14; Al. Protopopescu, „*Poemele amiezii*”, TMS, 1972, 8; Ion Dinulescu, *Valențe etice ale liricului*, R, 1976, 11; Ion Popescu-Sireteanu, „*Hore pe smalt*”, CRC, 1976, 52; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 523; *Lit. rom. cont.*, I, 514-516; Emil Manu, „*Cartea cu oglinzi*”, „România pitorescă”, 1984, 8; Rodica Florea, „*Cartea cu oglinzi*”, RL, 1984, 10; Rodica Florea, *Cioplitor de vise*, RL, 1989, 10; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 355-357; Firan, *Profiluri*, II, 268-270.

M. I.

STĂNESCU, Natalia (24.XII.1926, Tighina), traducătoare. Este fiica Verei (n. Zicov) și a lui Boris Florin, inginer. Urmează la Craiova Liceul „Elena Cuza” (1937-1941), iar la București Liceul de Fete „Regina Maria” (1941-1945) și Facultatea de Drept (1945-1949). Scurtă vreme traducătoare la ziarul „Munca” (1949-1951), va fi redactor la Editura Cartea Rusă (1952-1957), la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1957-1961) și la Editura pentru Literatură Universală / Editura Univers (1961-1975), apoi instructor la Direcția Teatrelor din cadrul Consiliului Culturii și Educației Socialiste (1975-1976), încheindu-și activitatea ca documentarist principal la Institutul de Informatică din București (1976-1982).

S. a tradus îndeosebi proză din literatura rusă și din spațiul ex-sovietic. Un moment important îl prezintă tălmăcirea, în 1997, a romanului *Casa Pușkin* de Andrei Bitov, editat mai întâi în Occident în 1978, care urmărește destinul unor generații de intelectuali umaniști de origine nobilă confrunțați cu vicisitudinile istoriei, protagonistul refugiindu-se în „turnul de fildeș” al renumitului institut și muzeu. Ambivalența situațiilor, lim-

bajul aluziv incluzând citate literare, reflecții, jocuri de cuvinte, caracterul deschis al narațiunii constituie dificultăți notabile pentru un traducător. **S.** a mai tălmăcit, din franceză, romanul lui Georges Bataille *Albastrul cerului* (1996), precum și o masivă carte de memorii ale Ninei Berberova, *Sublinierea îmi aparține* (2000), mărturie a agitatei vieți a scriitorilor ruși în preajma revoluției din 1917, dar și din perioada emigrației, între ai cărei reprezentenți s-au numărat figuri ilustre precum Anna Ahmatova, Aleksandr Blok, Nikolai Gumiliov, Marina Tsvetaeva, Andrei Belâi, Ivan Bunin, Vladimir Nabokov ș.a.

Traduceri: Aleksandr Bek, *Viața lui Berejkov*, București, 1958 (în colaborare cu P. Melidoneanu); Frida Vigdorova, *Strada iubirii*, București, 1968; Evgheni Cirikov, *Au venit studenții*, București, 1974; Enn Vetemaa, *Recviem pentru muzicuță*, București, 1976; Iuri Trifonov, *Un lung bun rămas*, pref. Tatiana Nicolescu, București, 1980; Visvaldis Lams, *Traseul*, București, 1982; Alberts Bels, *Cușca. Poligonul*, București, 1986; Zigmunds Skujins, *Memoriile unui tânăr*, București, 1988; Radi Pogodin, *Durerea*, în Radi Pogodin, *Ușa. Durerea*, pref. Valentin F. Mihăescu, București, 1990; Georges Bataille, *Albastrul cerului*, pref. Vasile Zincenco, București, 1996; Andrei Bitov, *Casa Pușkin*, îngr. Mircea Aurel Buiciuc, pref. Lucian Raicu, București, 1997; Nina Berberova, *Sublinierea îmi aparține*, București, 2000.

Repere bibliografice: Adriana Bittel, *Exilată în țara literaturii*, RL, 2001, 40. G. Dn.

STĂNESCU, Nichita (31.III.1933, Ploiești - 13.XII.1983, București), poet și eseist. Este fiul Tatiane (n. Cereaciukina) și al lui Nicolae (Călae) Stănescu. Străbunicul patern, Matei Stănescu, era din părțile localității Filipeștii de Pădure și se stabilise în a doua jumătate a secolului al XIX-lea în mahalaua Sfânta Vineri din Ploiești, situată lângă Bariera Bucovului și traversată de Calea Oilor. Om întreprinzător, el face un atelier de aba și își dă copiii la școală. Unul dintre ei, Hristea Stănescu, bunicul poetului, continuă afacerile familiei („abageria”) și are nouă copii, ultimul fiind Nicolae, tatăl poetului. Ceilalți frați ajung ofițeri, meseriași, negustori, profesori, funcționari publici. Elisabeta (1889-1969), căsătorită cu șeful gării din Ploiești Sud și, a doua oară, cu șeful gării din Băneasa avea - se spune - voce frumoasă și cânta în corul bisericii din Băneasa; Ioan (1891-1969) intră în afaceri și îi sprijină financiar pe ceilalți frați; Lucreția se căsătorește cu un șef de gară și se stabilește la Curtea de Argeș; Cristea Titu (1895-1979) face carieră militară și participă la cele două războaie mondiale, ca șef de Stat Major al Diviziei a V-a cade prizonier la Cotul Donului, se înrolează mai târziu în Divizia „Horia, Cloșca și Crișan” și ajunge general, comandant al Școlii Militare din Sibiu; Constantin (1899-1975) este căpitan și ia parte, ca și fratele său, la cele două războaie, fiind rănit în luptele din Munții Tatra și declarat mare mutilat de război; Elena (1901-1985), profesoară de științele naturii la liceele din Găești și Ploiești, se căsătorește cu Gheorghe Cărbunescu, conducător al rețelei medicale românești pe Frontul din Est, trecut de noul regim pe lista criminalilor de război, dar salvat în cele din urmă; Gheorghe (zis „scăpătorul”), care trăiește la Drajna, județul Prahova; Maria (1905-1989), licențiată în filologie, s-a stabilit la Arad. Mai toți

au copii, așa că familia Stănescu formează, cu toate ramificațiile ei, un clan puternic, răspândit peste tot. Unii se stabilesc în Franța și în Canada. Nicolae, mezinul, urmează o școală de comerț și mai târziu va ține un atelier de croitorie în centrul orașului Ploiești. În 1950 atelierul este naționalizat și proprietarul trebuie să își găsească alte rosturi. Este funcționar mărunț la diverse întreprinderi din Ploiești. La 10 noiembrie 1931 se căsătorește cu Tatiana Cereaciukina, născută la Voronej (Rusia), fiica Mariei Cereaciukina (n. Tiurmomezova) și a generalului Nikita Vasilievici Cereaciukin, absolventă a unei școli comerciale și având preocupări artistice: cânta la pian, desena, îi plăcea să citească. Strămoșii materni ai poetului au origine nobilă și cei mai mulți sunt militari. Bunicul va ajunge la gradul de general-maior. Între 1900 și 1917 este ofițer, profesor de matematică-fizică la Corpul de Cadeti din Voronej. Participă la războiul civil de partea albilor și este distins cu titlul de Cavaler al Ordinului „Sfântul Gheorghe”. În 1917 se refugiază cu toată familia întâi în Turcia (1920), apoi în România, la Constanța. Schimbarea domiciliului (în jurul anului 1926) la Ploiești este pusă pe seama climatului marin neprielnic pentru familia generalului alb. Au existat probabil și alte motive, mai practice. Cert este că numeroasa familie Cereaciukin se mută la Ploiești și încearcă să își facă un destin în acest oraș industrializat și cosmopolit. Un frate al generalului, Vasile (1900-1954), cadet în Oastea Donului, ajunge funcționar la rafinăriile „Unirea” și „Vega” din Ploiești; înrolat în armata română, ca translator, în timpul celui de-al doilea război mondial, este luat prizonier și, timp de doisprezece ani, lucrează ca deținut într-o mină de cărbuni din

Republica Mordvină, aflându-și sfârșitul la Moscova. Alt frate, Iosif (1901-1947), de asemenea cadet în Oastea Donului, urmează în România aceeași cale: intră funcționar la rafinăriile ploieștene „Unirea” și „Vega”. Olga (1902-1993) va fi traducătoare la Institutul de Proiectări Petroliere din Ploiești. Primele fotografii ale lui **S.** (numele la naștere e Hristea Nichita) arată un copil frumos, blond, cu plete lungi, îmbrăcat ca o fetiță. Un unchi îl duce într-o zi la frizer și îl scapă de povara pletelor lungi și blonde. Tuns chilug, băiatul se privește în oglindă și are sentimentul că a căpătat altă identitate. Îi place să se joace cu copiii din mahalala și, după câte spune el mai târziu, iese campion la țurcă. Ajunge chiar un fel de șef peste o ceată de băieți și fete. **S.** va face un elogiu al mahalalei („mahalaua nu ține de pitorescul vederii, ci ține de pitorescul gândirii; și într-un palat poate exista o mahalala, după cum, într-un bordei, poate exista un palat”) și își fabrică o biografie fabuloasă, zicând într-un rând că „poetul, ca și soldatul nu are viață personală”. Nu are, în cazul scriitorului, decât pe aceea a operei sale, cum observă și Balzac. Cum arată biografia poetului care nu are viață particulară? Arată așa cum o imaginează **S.** ajuns în preajma vârstei de cincizeci de ani. Ploieșteanul întoarce bine lucrurile făcând din aceasta o autoficțiune: „Biografia poetului e opera lui. Eu încerc, în spatele acestei opere, să creez un personaj. Un autor posibil al versurilor mele. Dacă ele au un caracter – ca orice poezie lirică – metafizic, încerc să fac din personajul meu un personaj concret, fizic. Mă bizui foarte mult pe amintirile răzlețe, care, de ce să n-o spunem, nu prea au mare legătură cu opera. Epica cea mare e înlăuntrul, în spirit, iar nu pe stradă, pe caldarâm”. Se rețin câteva fantasmе, scene de viață, întâmplări parte adevărate, parte născocite în această autoficțiune. Copilul Nini are, de pildă, o doică, Ana Szilágyi, fata unui meșter sticlăr, venită din nordul țării. Ana îi poartă de grijă cu devotament, îi spune povești cu balauri și Făt-Frumos și copilul stă cu gălușca în gură atunci când basmul tinde să se simplifice. Pedagog bun și bună prețuitoare a produselor alcoolice locale, Ana îi dă, pe deasupra, zilnic trei degetare de țuică de Văleni. „Ah, zile ferice! – își amintește poetul matur. Atunci să fi văzut onirism”. Altă fantasmă a copilăriei nichitiene: vorbirea care nu se lasă scrisă. Ajuns în clasa întâi, **S.** nu acceptă ideea că vorbele pot fi scrise. Cum poate să fie scris ceva ce nu există? Viitorul autor al *Necuvintelor* protestează și, ca urmare, rămâne repetent. Portăreii biografiei (oamenii documentului) au descoperit însă că elevul **S.** nu a rămas repetent în clasa întâi primară, ci a promovat, chiar cu note remarcabile. Respingerea scrierii e doar o fantasmă de-a lui. Lui **S.** i se potrivesc și alte fantasmе care ies din comun. De pildă, aceea care face din el un campion la fotbal și la planorism. Adolescentul dorește nespuse de mult să strălucească și inventează de-a dreptul: s-a urcat la ceruri, și-a dat drumul, a zburat ca un înger deasupra orașului, a aterizat la punct fix și, la urmă, a căpătat un brevet sau o decorație. În *Antimetafizica* (1985) dă cărțile pe față fără să se căiască prea mult. Autorul declară acum că nevoia de biografie s-a transformat în biografie. „Mi s-a transformat”, adică este pe cale sau chiar a

devenit deja biografie. El confirmă astfel că, tot evocând amintiri răzlețe, omul fără viață personală își inventează o biografie în funcție de stările lui de spirit (din momentul confesiunii) și de așteptările cititorului (receptorului) său. Autobiografia devine, în aceste condiții, o autoficțiune, dictată unui scriitor devotat, un scriitor decis să ducă lucrurile la capăt, cum este aici Aurelian Titu Dumitrescu. Există, totuși, și o biografie care poate fi, într-o oarecare măsură, reconstituită. Nu în totalitate, pentru că – are dreptate Ortega y Gasset – orice biografie este secretă. Mai ales biografia unui mare poet. În ce mod și cât pot determina faptele din afară (biografia publică, „eul biografic” pe care îl repudiază Marcel Proust) nașterea poemului? Paul Valéry zicea că în nici un fel. Poemul este opera hazardului, nu a autorului. Și, totuși, poemul este scris sau, în cazul lui **S.**, dictat de cineva, și dacă se întâmplă să sugereze altceva (de regulă, mai mult decât vrea autorul), această fatalitate nu înseamnă că poemul este opera neantului. Biografiei nu îi trebuie dat mai mult decât merită și, în fapt, mai mult decât poate duce, dar nici să i se ia și ceea ce, în mod indiscutabil, are. Fie chiar doar pentru faptul că eul profund (eul creator, eul pur) nu poate trăi în afara eului biografic. Cu alte vorbe, creatorul nu este cu totul independent de autorul de pe copertă și nici invers. Fără creația sa, autorul nu înseamnă decât un nume în evidența stării civile din cartierul său. În termenii lui **S.**, soldatul (poetul) are biografia pe care o merită,

și anume biografia faptelor (operei) sale, dar soldatul are și o viață personală ce poate fi notată. Care e viața personală a autorului celor 11 elegii? Urmează din 1940 primele două clase la școala din Strada Romană din Ploiești, reușind să fie clasat al treilea (media generală 9,32) și ulterior al șaselea în clasă (media 8,62). Începe clasa a treia la aceeași școală și o continuă la Bușteni, unde promovează cu calificativul „eminent”. Revine din refugiu și termină clasa a patra la Ploiești, clasându-se pe locul trei. În decembrie 1944 este elev în clasa întâi gimnazială la Liceul „Sf. Petru și Pavel” din localitate, după ce dăduse în vară examen de admitere în comuna Izvoarele, acolo unde, de teama bombardamentelor, se refugiase administrația liceului. La reforma din 1948 liceul își schimbă numele și devine „I. L. Caragiale”. După lungi amănări provocate de ravagiile războiului, se deschid cursurile, iar elevul **S.** se pierde în imensa masă de elevi veniți din toate colțurile județului, împinși din spate de părinții lor, dornici ca urmașii să fie acceptați la o școală de reputație. Câțiva ani mai târziu era un adolescent frumos, blond, cu ochii „parșivi” (va spune chiar el), înalt, cu trupul împlinit bine. Prietenii îi spun Haș sau Grasu. Haș căpătase deja faimă prin caricaturile sale. E bun la desen, cântă bine la pian, fața lui este luminoasă și surâsul e ușor enigmatic, seducător. Este îndrăgostit de o elevă de la fostul liceu „Despina Doamna” (devenit pe la începutul anilor '50 Liceul de Fete). Fata, pe nume Magdalena Petrescu, îi va deveni la nouăsprezece ani soție și îi va fi colegă de facultate. Până atunci tânărul **S.** are un grup de prieteni cu care umblă tot timpul. Într-o zi apare în clasă cu o sprânceană rasă. Este modul lui de a se manifesta în spiritul avangardei ploieștene. Apare, apoi, zvonul că **S.** scrie poezie. Mirarea este mare pentru că, în imaginația junilor ploieșteni, poetul trebuie să aibă geniu și geniu este, se spune în cărți, nefericit prin definiție. Or, colegul lor nu arată deloc a fi nefericit și nici nu lasă impresia că trece prin crize mistice. E, dimpotrivă, vital, zeflemitor, pus pe farse, îi place să tachineze în buna tradiție caragialiană, este bine hrănit și dovedește un mare apetit pentru bunurile lumesti, în fine, în dragoste nu pare a fi o victimă. Mai mult, se poartă tiranic, face exces de autoritatea lui de tânăr frumos, inteligent, fermecător. Este un elev mediu, nu umblă după note mari și nici nu le primește. Se distinge la „română” și, poate, și la alte „umanoare”, dar la un liceu serios unde matematica primează nu îți poți face o bună reputație dacă nu stăpânești bine regulile trigonometriei și nu știi să rezolvi o ecuație cu trei necunoscute. Elevului **S.** îi umblă prin cap alte fantasmе. Mai târziu va declara că la orele de geografie sau de botanică exersa în gând „diferite tipuri de ritmuri și rime”. Se făcea că se uită la tabla plină de nume bizare sau de socoteli și compunea versuri pe care apoi le nota. Obicei, zice el, care i-a rămas până târziu. Printre profesorii care predau la „I. L. Caragiale” se disting profesorul de română Gh. V. Milica, fost elev al lui G. Ibrăileanu, Nicolae Simache, elev al lui Nicolae Iorga, Ion Grigore, matematician și pedagog vestit, Constantin Ienciu, Iancu Ghidu (la franceză). **S.** nu are mari probleme, se descurcă, este limpede că nu are vocație pentru matematică și fizică, nici pentru științele naturale și

geografie. Primele versuri răspândite în cercul său de prieteni sunt niște balade în stilul lui G. Topîrceanu. Un coleg îi împrumutase volumul *Parodii originale* și, citindu-le, tânărul ploieștean este entuziasmat. Le consideră niște capodopere. Începe să compună în stilul lor, întărind nota argotică. O baladă este dedicată vidanșilor din Ploiești. Balada începe să circule printre elevi și îi aduce autorului primele semne de recunoaștere a talentului. Numai profesorul de română, Gh. V. Milica, rămâne mefient. Nu prea crede în talentul liric al acestui neserios elev care se joacă, improvizează, imită pe alții. O suspiciune care îl va însoți multă vreme pe **S.** Unii comentatori, blocați în prejudecățile lor, îl socotesc și azi un „manierist”, nimic mai mult. Admiratorul lui Topîrceanu încerca, în ultimele clase de liceu, și alte modele. Caietele din această epocă, păstrate de Doina Ciurea, a doua soție a lui **S.**, cuprind, în afară de balade (publicate ulterior sub titlul *Argotice*), parafraze după Tudor Arghezi și Ion Barbu. Este vorba de însemnări de atelier din faza pregătitoare. Poetul își face mâna copiind tablourile maestrilor. Parafrazează, de pildă, *Flori de mucigai* și, într-o oarecare măsură, psalmii arghezieni. Alt model, în această fază, este G. Bacovia. Lipsște, acum și mai târziu, Lucian Blaga. *Argoticele* (într-o variantă ele se numesc *Cântece la drumul mare*) arată, cu accentele lor tânguitoare și prefăcute, o relație afectivă cu irmoasele lui Anton Pann și cu poemele erotice ale Văcăreștilor, cum se vede și în *Cartea de recitare* (1972). Versurile vorbesc despre un spirit juvenil care încearcă să afle „o vedenie”, cum va zice poetul mai târziu, adică un stil propriu, ce nu are nimic de-a face cu stilul poeziei din epocă (anii '50). Tânărul versificator este când angoasat, când „bășcălios” și sfidător. Cele mai multe sugestii vin din direcția Arghezi și din „cântecele de ibovște” pe o tradiție muntenească. Arghezi însuși amestecase în pasta din *Florile de mucigai* culorile și jalea irmoaselor. **S.** alege două modele care în aparență se împacă așa cum se împacă ziua cu noaptea. Unul este grav și trimite la esențele lumii și la jalea metafizică a existenței, altul cultivă limbajul argotic al periferiei și bocetul erotic prefăcut, suferințele și orgoliile virile ale tânărului îndrăgostit, cu lecturi bune și imaginație bogată. Sub influența lui Arghezi și Barbu, le încearcă și el, înnodând și deznodând panglica limbii la gâtul unui vers fluent, colorat și muzical. Arghegiană este și „marea de scuipat a urii” și, în genere, în stilul psalmilor sunt toate aceste sugestii de tăceri tencuite de lucruri sau depuse în straturi compacte în ulcioare vechi de lut. Este o veritabilă obsesie a tăcerilor primordiale și a liniștilor ascunse în somn arhaic, versuri care dibuie, cu degete tremurătoare, marile mistere: „prea tare tăcerea nespūsă, adâncă”, „pe laviță doarme de mult / ecoul păstrat în ulcioare / și surd răsucită-n lacăt / tăcerea”, „Cuvântul moare în tăcere / se zbate înjunghiat de vis”, „rănit de liniști, taurul albastru / a presărat încet iubirii noastre”. De la Arghezi învață și procedeul de a schimba ordinea cuvintelor în frază, introducând o notă de mister gramatical. El zice: „calda frunzelor neștire” și „făptura umbrelor păgână”, forțează sensurile („în amurg de noapte sură”) și cheamă corespondențele: „Dar oboseala le atârna de

pleoape și de nări / asemenea mirosului de soare întunecat". Copiind tablourile unui mare maestru, el schimbă din loc în loc culorile și liniile. Stilul „nichitian” începe să se arate. Paralel cu aceste preocupări, **S.** trece, ca toți din generația sa, printr-o istorie dificilă. Mai întâi un infinit șir de reforme care schimbă destinul familiei. În 1950 proprietățile imobiliare ale părinților sunt naționalizate. Nicolae Stănescu reușește să obțină, la sfârșitul anului 1952, dreptul de a reveni în calitate de chirie în propria locuință. **S.** termină liceul în 1952 și este admis la Facultatea de Filologie a Universității din București. Îi are ca profesori pe Tudor Vianu, Iorgu Iordan, Al. Rosetti, Al. Graur, iar printre colegi pe Matei Călinescu și pe Eugen Simion, care îi fusese și coleg de liceu. I-ar fi plăcut să studieze arheologia și filosofia. Face filologie și, în orele monotone de istoria limbii literare, unde se vorbește despre cuvântul „vergură”, improvizează versuri și compune „polindromuri”. Este un răsfăț alexandrin de tânăr poet care, vorba lui Ion Barbu, încearcă ascuțișul custurii și dexteritatea versului. Apare în viața sentimentală a tânărului, însurat, o colegă, Doina Ciurea, venită de la Școala de Literatură „M. Eminescu”. Începe o idilă care se termină cu un divorț și cu o nouă căsătorie. **S.** debutează în „Tribuna”, la 17 martie 1957, cu poeziile *Au fost oameni mulți...*, *La lemne, Pământ!*, sub titlul generic 1907. Versurile fuseseră recomandate de Dumitru Micu, asistent universitar și critic literar. Redactorul-șef al revistei clujene este Ioanichie Olteanu. La 21 martie **S.** reușește să publice poemul 1907 în „Gazeta literară”, condusă atunci de Zaharia Stancu și, ca redactor-șef adjunct, de Paul Georgescu, un critic literar care îl sprijină pe **S.** În 1957, când termină facultatea, este angajat aici întâi în calitate de corector, apoi ca redactor cu jumătate de normă. Nu are casă și, până în 1960, doarme într-o cămăruță a redacției, locuind împreună cu Nicolae Velea. Debutează editorial în 1959, în volumul colectiv *Sub semnul revoluției: 30 de tineri poeți*, cu o prefață de Mihai Gafița, iar individual cu *Sensul iubirii*, carte apărută în 1960, primită bine de criticii tineri, care au sentimentul că se întoarce o pagină nouă în poezia românească. Rezerve, proteste, zeflemeli în tabăra ideologică oficială, nemulțumită de faptul că **S.** nu face o poezie suficient de angajată social și politic. Volumul cuprinde și câteva poeme convenționale (tribut plătit cenzurii), însă, în esență, autorul revine, discret, dar sigur, la sursele autentice ale lirismului, înainte de orice la modelele modernității românești. Faptul se observă mai bine în cele care urmează: *O viziune a sentimentelor* (1964), *Dreptul de timp* (1965). În 1962 se căsătorește, cu acte în regulă, cu Doina Ciurea. Dar o părăsește, în fapt, în 1965 și, de drept, în 1981. Femeie discretă, ea își va accepta fără convulsii destinul. „Cred că am fost două individualități paralele, astfel încât ne-am putut afla la un moment dat în același plan, cum ar zice geometria” - va explica ea această conjugalitate neobișnuită. Viața sentimentală a poetului este agitată, cu multe episoade. În funcție de acest scenariu, poetul își schimbă des muzele și locuințele, abandonând totodată bunurile lui materiale (puține câte erau) și manuscrisele. „Saci de manuscrise”, va mărturisi el unui prieten, critic literar, îngrijorat de soarta lor. **S.** era un risipitor și, într-o lume plină

de interdicții (lumea românească într-un regim totalitar), încearcă să ducă viața unei beizadele. Nu are o locuință sigură, se îmbracă modest și, când primește salariul de la „Gazeta literară”, apoi de la „România literară”, își invită generos prietenii la Casa Scriitorilor sau la o cârciumă din cartier. Are mulți prieteni și, pe măsură ce reputația lui literară crește, numărul lor va crește. Când i se acordă, în sfârșit (în decembrie 1975), o locuință, ține ușa casei deschisă. Locuința este, în fapt, un apartament de două camere situat într-un bloc din Piața Amzei. Aici vine cine vrea să îl vadă. Îi cucerește pe toți și se lasă ușor cucerit. „A avea un prieten - zice el - este mai vital decât a avea un înger.” I se spune din ce în ce mai des „Nichita”. Un prenume ce devine un nume care indică o personalitate lirică de prim rang, un stil de viață și un limbaj specific. La sfârșitul anului 1964 o cunoaște pe Gabriela Melinescu, o tânără poetă de care se îndrăgostește fulgerător. Urmează o lungă și agitată istorie sentimentală, ce se va încheia odată cu plecarea Gabrielei Melinescu în Suedia, la mijlocul anilor '70. În iureșul evenimentelor poetul, în stare să abandoneze totul pentru o bucurie simplă, cum ar fi un dejun prelungit cu amicii sau un moment de intimitate cu o femeie, își găsește totdeauna timp să își scrie sau să își dicteze poemele. Scrie relativ ușor, improvizează în toate circumstanțele, dedică poeme femeilor pe care le iubește și prietenilor pe care nu îi trădează niciodată. De aceea, reconstituirea integrală a operei sale este o operație dificilă. Continuă să apară și azi versuri inedite, versuri ocazionale, chiar dosare cu poeme și desene dăruite sau abandonate de **S.**, care nu avea deloc simțul proprietății. Avea preocupări ciudate, în afara poeziei și a plăcerii de a conversa cu prietenii. Într-un rând, făcea colecție de ceasuri CFR. A strâns de pe unde a putut un număr mare de ceasuri de acest fel și, pe urmă, le-a împărțit prietenilor. I-au plăcut monedele romane și a adunat o colecție de dinari din vremea cezarilor. S-a înscris chiar în asociația numismaților și a găsit, acolo, prieteni foarte devotați, ca Ion Dinoiu. Mărturisirea în repetate rânduri că bucuria lui cea mai mare ar fi să devină nu președintele Uniunii Scriitorilor, ci președintele Societății de Numismatică din România. Cheltuia toate veniturile pe asemenea piese și, după ce a alcătuit o colecție, se pare prețioasă, a dăruit-o într-o zi unei tinere admiratoare. Avea doar un costum de gală (celebrul costum în dungii) și, în rest, purta zilnic un pulover gri de lână groasă și aceeași pereche de blugi largi, de o culoare nedeterminată și de o formă ce sugera personalitatea unui șerif rural în preajma pensiei. Un șerif cu trupul mare și gesturi molatice. În 1966 publică *11 elegii* (sunt, în fapt, 12, dar una a fost cenzurată și, când a putut să o tipărească, poetul nu a mai schimbat titlul volumului). O carte esențială în evoluția lirismului stănescian. Tot acum tradusese poemele lui Vasko Popa, poet de origine română, care optase pentru limba sârbă. *11 elegii* anunță o nouă fază în lirica lui **S.** Este o poezie în care introduce, în chip sistematic, mituri și concepte, o poezie metafizică, reformulând modelele modernității înainte de a le părăsi. Autorul le-a dat o justificare existențială (un conflict sentimental devastator cu Gabriela Melinescu) și o întâlnire, esențială, cu spiritualitatea

lui Vasile Pârvan: „Dintre modelele mele existențiale niciodată nu a făcut parte și Eminescu. Opera lui, întotdeauna, ca și în secunda asta, îmi apare ca o operă copleșitoare. Omul, întotdeauna, ca și în clipa asta, îmi apare fără nici o fisură morală. Dar nu știu de ce, nu tipul său existențial m-a atras, după cum nu m-a atras niciodată tipul existențial al unui Blaga, Arghezi sau Barbu. Modelul meu intim și fremătător l-a constituit întotdeauna destinul lui Vasile Pârvan, în care strălucirea, integritatea și patetismul omului, indiferent cât de bănuite ar fi de tragediile lui personale, mi-au apărut a fi de natură sublimă. Nici însuși Bălcescu nu mi-a apărut vreodată având acea natură sacerdotală de *poeta vates* a lui Vasile Pârvan. Am scris de mai multe ori despre această minunăție ființă. Niciodată nu am fost mulțumit de cum am scris despre dânsul. Poemul eseu *Vasile Pârvan - Stâlpul* mi se pare insuficient, iar *Elegia a doua, Getica*, numai o tângire de a înțelege măreția avertismentului său istoric“. Elegiile au mai multe simboluri decât recunoaște autorul lor. Critica literară s-a arătat puțin reticentă, o parte a ei chiar ostilă față de această poezie care renunță la formele tradiționale de seducție. Va trece timp până va fi înțeleasă cum trebuie. În 1967 **S.** călătorește în Franța, în 1968 în Cehoslovacia. În 1969 scoate *Necuvintele*, urmate în 1970 de volumul *În dulcele stil clasic*. Este semnul despărțirii sale de neomodernitate. Un manifest indirect postmodernist. Poetul face o teorie puțin sofisticată a

„necuvintelor“, care ar trebui să fie altceva decât cuvintele obișnuite. Noțiunea ca atare dă și azi bătaie de cap criticilor literari. Între 1971 și 1973 **S.** este redactor-șef adjunct la „România literară“, condusă de Nicolae Breban. Călătorește în Iugoslavia și scrie *Belgradul în cinci prieteni* (1971 ediție româno-sârbă, în 1972 în limba română). În 1975 i se acordă Premiul Herder, în septembrie 1976 merge la Chișinău și, ajungând acolo, pronunță o propoziție memorabilă: „Am venit de acasă acasă“. Vizita la Chișinău va constitui un moment istoric pentru intelectualii români din Basarabia. În 1978 o cunoaște pe Dorina Tudorița (Dora) Tărățu, studentă la secția franceză-engleză, cu care se va căsători oficial în iulie 1982. În 1977 Artur Lundkvist îl propusese la Premiul Nobel. În 1978 apare volumul *Epica magna*, carte esențială, ca și aceea care urmează, *Operele imperfecte* (1979). Ele marchează opțiunea pentru alt tip de limbaj poetic, mai aproape - azi - de limbajul postmodernității. În august 1982 i se conferă Marele Premiu „Cununa de aur“ la Struga. În noiembrie 1982 suferă un accident (fractura piciorului stâng) și, în convalescență, îi dictează lui Aurelian Titu Dumitrescu *Antimetafizica*, unde, în afara biografiei fabuloase, face o teorie interesantă a poeziei pentru care optează: „poezia metalingvistică“. Se apropie de cincizeci de ani și, într-o convorbire, își face acest autoportret: „Am o voce nici groasă, și nici subțire. Uneori neplăcută, alteori plăcută. Uneori sunt un bun orator. Și atunci vocea dispare brusc ca prezență în fața articulațiilor gâtului și fluxului gândirii. Am un mare talent de a fi căscat și împiedicat. Din această pricină, mai totdeauna din căzături am câte un semn ba pe față, ba la umăr, sau chiar câte o ruptură de os. Sunt bolnăvicios, dar îmi sperii doctorii cu viteza cu care mă vindec, făcându-i pe toți să declare că sunt de o robustețe ieșită din comun. Dacă ar fi așa cum zic ei, atunci cum se explică faptul că mă îmbolnăvesc atât de des, chiar dacă mă vindec repede? În fine, una peste alta, fac față și, dacă sunt în formă, chiar fețe-fețe. Din pricina timidității mele, pe care, după patruzeci de ani, am reușit să mi-o înfrâng, pot părea uneori insolent, iar defectul unei vagi bălbăieli native mi-l exagerez uneori atât de mult, încât îl transform într-un stil, dacă nu cumva chiar într-o modă... Nu am măsura lucrurilor decât după ce produc un fenomen“. Când împlinește cincizeci de ani este sărbătorit, de prieteni și admiratori, ca un poet național. Este, în chip evident, bolnav, trupul lui mare pare obosit, se mișcă greu, chipul lui frumos de zeu nordic a căpătat prematur asperități îngrijorătoare. Spiritul lui, deosebit de inventiv și profund, rămâne același. Înainte de a fi un mare poet, **S.** era un om deosebit de inteligent, cu o putere de creație uluitoare. Prinde repede o idee și, reformulând-o în stilul său, îi dă o strălucire metaforică și o anvergură despre care nu se poate spune decât că detonează inertiile gândirii. Un om, altminteri, fermecător, iubit de prieteni, printre ei Fănuș Neagu, Ion Băieșu, Gheorghe Tomozei, Constantin Chiriță, Mircea Tomuș, Adam Puslojić, Sorin Dumitrescu ș.a. În jurul lui au apărut legende și, după dispariția lui, legende se înmulțesc atât de mult, încât tind uneori să ia locul creației ca atare. Posteritatea lui nu e foarte luminoasă și calmă. Cățiva

poeți ratați și critici roși de verzeala urii nu îi iartă geniul poetic și îl contestă moralmente cu o înverșunare dezamăgitoare.

Încercând a pune oarecare ordine în lava acestui vulcan care erupe incontrollabil, se pot stabili în opera lui **S.** câteva faze. Este, mai întâi, faza de pregătire, aceea din anticamera debutului: copii după Arghezi, poeme în stil argotic care, stilistic, oscilează între Topîrceanu și Arghezi, combinate cu „cântecele de ibovște” ale lui Anton Pann. Debutul propriu-zis este târziu, la douăzeci și șapte de ani, cu *Sensul iubirii*, care anunță intrarea în scenă a unei noi generații poetice. Există precedentul Nicolae Labiș, poet de marcă, dar el avusese o dublă neșansă: să scrie (și să publice) într-o istorie imposibilă (anii '50) și să moară la o vârstă, iarăși, imposibilă. Apariție singulară și tragică, **S.** are răbdare sau, mai degrabă, timpul are mai multă răbdare cu el: debutează într-un moment mai favorabil, oricum după ce uriașul val stalinist trecuse și Europa de Est începuse să se miște. Poezia este cea dintâi care încearcă să iasă din schemele înțepenite ale realismului socialist. *Sensul iubirii* aduce, pe lângă unele poeme ocazionale, o notă nouă, mai liberă și mai originală în peisajul liric românesc. Aici și în cărțile următoare - *O viziune a sentimentelor*, *Dreptul la timp* - nu se mai află mohorâtele, răzbătutele teme sociale „revoluționare”, nici „mesianismul” politic de până atunci. Tânărul **S.** scrie cu precădere despre altceva, despre *O călărire în zori*, de pildă, o parafrază modernă pe un motiv eminescian, despre glezna lui cu aripi și, mai ales, despre ceea ce s-ar putea numi „figurile adolescenței” și închipuirile „vederii” sale. „Vedere” este un cuvânt important în vocabularul său liric. Și vederea cuprinde totul, de la eros la fantasma universului care moare. De mare efect sunt, în *O viziune a sentimentelor* și în volumele ulterioare, poemele de dragoste. **S.** este un mare poet erotic, printre cei mai originali, mai inspirați și mai inventivi pe care i-a dat limba română. Nu este o necuviință a-l pune, la acest capitol, în vecinătatea lui Eminescu și a lui Blaga, mari poeți ai erosului. Spre deosebire de ei, aduce nuanța de joc și de petrecere, în tradiția poeziei muntenești. Aici se întâlnește el cu spiritul Văcăreștilor și cu „boala” lor incurabilă și măreață, jumătate prefăcută, jumătate o boală cerească. Câteva poeme (*Leoaică tânără, iubirea, Vârsta de aur a dragostei* etc.) au făcut carieră. Ele sunt recitate și azi de tineri. Plac nu numai lor, plac, în genere, din rațiuni estetice, pentru că acest tânăr poet vorbește cu o dezinvoltură extraordinară despre ceea ce el numește, undeva, „o întâmplare a ființei” sale, cu un sentiment de jubilație și de melancolie luminoasă. În *Dreptul la timp* **S.** deschide „vederea” lirică spre alte teme și concepte, cum este aceea a morții și a prieteniei, într-un poem formidabil (*Enghidu*), de pildă, pornind de la cunoscutul poem sumerian *Chilgames*. Un procedeu pe care îl va folosi curent de aici înainte: ia un motiv, un mit, o idee dintr-o scriere veche și le traduce pe toate în „limba poezescă” (o formulă pe care o inventează și care a rămas în limbajul oamenilor de literă). Nu evită să atace (să își asume) mitul orfic, un mit, de altfel, esențial în mitologia lui lirică. Vin la rând mitul creației (*Către Galateea*) și toate celelalte (sunetele, lumina), care alcătuiesc ceea ce s-ar putea numi „vizionarismul” său liric. Primele trei

cărți s-ar defini prin acest concept: un vizionarism nu social, nu istoric, ci unul deschis spre lumea obiectelor și spre acele misterioase „întâmplări ale ființei”, un vizionarism ce luminează lumea și îi dă un sens incantatoriu. Exceptând exercițiile din perioada *Argoticelor*, acesta este, propriu-zis, prima ipostază a lirismului „nichitian” și ține de la *Sensul iubirii* până la *Dreptul la timp* (inclusiv): o poezie de recuperare a subiectivității, încercând să reînnoade relația cu modernitatea (ceea ce nu înseamnă o prelungire automată a stilurilor modernității), o lirică la persoana întâi singular, care recuperează miturile (Orfeu, Amfion, Galateea ș.a.) și inventează altele, legate de tema răsăritului și a luminii, a zborului, a privirii, a timpului suspendat și a aerului, care se populează, sub influența unei imaginații euforice, de fantasme neînchipuite până atunci. Toate pătrund în poem și prefigurează o poetică a transparenței și a zborului. Nu scapă neobservată extraordinara notă ludică, plăcerea de a combina vorbele, de a suci limbajul și a obține efecte neașteptate, în fine - bucuria de a inventa, esențială și la Arghezi. **S.** are o vocație specială în acest sens, inclusiv știința de a fantaza în jurul silabelor și literelor, atașându-le simboluri variate: își face de cap cu litera „A” și, speriat de atâta joacă, cheamă în ajutor, ca o ispășire, sensurile biblice ale alfabetului. Esențial este acum motivul erotic, în jurul căruia face să deraieze adjectivele limbii române pentru pura plăcere a spectacolului și născocoște o veritabilă mitologie lirică. După Eminescu și Blaga, **S.** este, probabil, poetul erotic cel mai original și mai productiv din literatura noastră. Efectul a fost amplificat, în cazul liricii sale juvenile, și de faptul că fantezmele erosului reveneau în poezia românească după o lungă perioadă de austeritate și mistificație, realismul socialist socotind iubirea o temă intimistă și, deci, minoră și dăunătoare; a ocultat-o sau i-a dat, de cele mai multe ori, un caracter epic și moral. **S.** reinventează, s-ar putea spune, acest motiv esențial și etern în poezie, asociindu-i nuanțe trase din lecturi sau imaginând altele. Dominant se arată, în poeme populate de zeițe ale aerului, sentimentul de jubilație, frecventă este frenezia solară. Lumea din afară e văzută în oglinda diafanului, sufletul pare sorbit de „vârtejuri diafane”, vertebrele trupului tânăr luminează ca niște faruri cosmice și, pe aceste câmpii aeriene, îndrăgostiții aleargă cu mâinile transformate în spițe solare. O stare incantatorie și o aglomerare de suavități inefabile, o beție albă a simțurilor caracterizează aceste „jocuri de-a sfiala”: „spune-mi, dacă te-aș prinde-ntr-o zi/ și ți-aș săruta talpa piciorului / nu-i așa că ai șchiopăta puțin după aceea / de teamă să nu-mi strivești sărutul?”. Cum se vede, **S.** cultivă, în tradiția lui Eminescu, serafismul și, în consens cu poezii mai noi, redefineste mitologia orfismului. O populează, înainte de orice, cu vedeniile și cu jubilațiile sale de om tânăr. Cu *11 elegii* lirica lui intră în faza reflexivă, conceptualizantă și intră primejdios în chiar inima metafizicului. O metafizică a poeziei, cum zice Marcel Raymond, nu a filosofiei. O încercare de asuma totalitatea realului și de a da o justificare existenței. *11 elegii* reprezintă, totodată, și o asumare a existențialului care vrea să înțeleagă totul și ceea ce macină totul, cifra unu și

semnul punct, nașterea universului și ființa enigmatică a Creatorului. Stilul este, la început, taoist („El începe cu sine și sfârșește / cu sine...[...] Totul este inversul totulului [...] Spune Nu doar acela / care-l știe pe Da. / Însă el, care știe totul, / la Nu și la Da are foile rupte”), apoi poemul se desface spre alte subiecte (criza de contemplare, criza de timp), iar limbajul devine mai puțin solemn și enigmatic. Elegiile se populează, repede și imprevizibil, de simbolurile creației și dramele cunoașterii, apoi de „bolile” celui care gândește cu vederea, dar mai ales de speculațiile unui Orfeu care vrea să înțeleagă chiar și neînțelegerea. O poezie dificilă, provocatoare, pe alocuri ermetică, programatic ermetică, după modelul textelor filosofice vechi. Conceptele lui Hegel stau alături de ideile lui Pârvan și de ideile taoiste în poeme scrise de un spirit care e bolnav de numărul unu și se gândește, în acest timp, la încă ceva, și anume ceva ce este „între auz și vedere”. Poezie cosmogonică? Poezie despre suferința cunoașterii? Poezie despre relația dintre existențial și cosmic? Sau, cum mărturiseste poetul, o stare rea de existență care provoacă o criză a contemplației și o dorință, dramatică și impertinentă, de a

cuprinde cu mâinile spiritului și cu ochiul imaginației necuprinsul, imperceptibilul, nepipăitul, nevăzutul (vechile fantasmе ale lui Arthur Rimbaud, adică fantasmеle spiritului modern). Punctul de plecare este o criză de natură existențială. Dar fantasmеle ei se ascund printre rânduri, nu sunt la vedere, pe scena poemului. Dacă e vorba, într-adevăr, de o cauzalitate subiectivă, trebuie spus că ea devine o contemplare a subiectivității. *Elegia întâia* este o definiție, în stil taoist, a ceva esențial dar nedeterminat și nenumit. De la punct, cel mai concentrat semn și imaginea cea mai redusă a universului, până la Creatorul absolut, totul poate fi îndreptățit, sugerat de acest enigmatic punct: „El începe cu sine și sfârșește cu sine [...] / Din el nu străbate-n afară nimic; de aceea nu are chip / și nici formă. [...] / El este înlăuntrul-desăvârșit / și / deși fără margini, e profund limitat. / Dar de văzut nu se vede...”. Stilul este solemn și ermetic ca în vechile cosmogonii. Stil pregăditor, inițiativ, cu propoziții oraculare din care fiecare înțelege ceea ce poate. *Elegia a doua*, numită și *Getica*, destramă, în stil aproape eseistic, această solemnitate dă o idee despre popularea universului cu zei. Zeul apare acolo unde se produce o ruptură

Dan Laurențiu, Nichita Stănescu, Valeriu Bucuroiu, Marin Preda, Eugen Simion,
Nicolae Ciobanu, Nicolae Breban, Ioan Șerb, Damian Necula

VIAȚA

- 1933** **martie 31** Se naște la Ploiești Nichita Stănescu, fiul Tatiane (n. Cereaciukina) și al lui Nicolae H. Stănescu, proprietar al unui atelier de croitorie; în certificatul de naștere figurează cu prenumele Hristea Nichita.
- 1940-1944** Frecventează cursurile școlii primare la Ploiești, la Bușteni și din nou la Ploiești. Ulterior își va inventa o biografie simbolică, declarând că ar fi rămas repetent în clasa I din pricina spaimei de „transformare în obiect a cuvântului”.
- 1944-1948** Urmează cursul gimnazial la Liceul „Sf. Petru și Pavel” din Ploiești. E un bun desenator și face în particular ore de pian.
- 1948-1952** Urmează, tot la „Sf. Petru și Pavel” (devenit Liceul „I. L. Caragiale”), cursurile medii, la secția real. Scrie versuri, deprinzând „diferite tipuri de ritmuri și rime”. Scoate, împreună cu câțiva colegi, o revistă, „Băcăonia”, pe care o multiplică manual.
- 1950** Familiei Stănescu îi sunt naționalizate proprietățile și i se impune domiciliu forțat la Surani, în județul Prahova.
- 1952** Membrii familiei revin, în calitate de chiriași, în vechea lor locuință din Ploiești.
Se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din București, secția limba și literatura română.
Se căsătorește cu o colegă de an, Magdalena Petrescu.
- 1953** **vara** Își face stagiul militar la Călărași, Ineu etc.
- 1957**
- ianie** Termină facultatea.
- 1957-1960** Este corector, apoi redactor la „Gazeta literară”, la secția de poezie. Locuiește într-o cămăruță din anexa redacției (împreună cu Nicolae Velea). Sunt vecini, o vreme, și cu Ștefan Bănulescu, redactor la aceeași revistă.
- 1959**
- 1960** **iulie** Obține premiul al II-lea la Concursul tinerilor poeți, organizat de „Scânteia tineretului”.
- 1962** **ianie** Se căsătorește cu altă colegă, prozatoarea Doina Ciurea (de care se va despărți oficial în 1981).
- 1963** **ianie** Călătorește în Cehoslovacia.
- 1964** **vara** Participă la colocviile organizate la Helsinki și Lahti (Finlanda), la întâlniri cu scriitorii tineri din Europa.
O cunoaște pe poeta Gabriela Melinescu; vor trăi o agitată poveste de dragoste.

OPERA

martie 17 Debutează în „Tribuna” cu poeziile *Au fost oameni mulți...*, *La lemne, Pământ!*, într-un grupaj intitulat 1907.

martie 21 Publică în „Gazeta literară” poemul 1907.

ianuarie Își începe colaborarea la „Luceafărul”.

februarie Publică poeme și în „Viața românească”.

Debutează editorial în volumul colectiv *Sub semnul revoluției: 30 de tineri poeți* (cu o prefață de Mihai Gafița), în care îi sunt incluse patru poezii: *Sirena lui Roaită*, *Când soarele viu*, *Dans pe tobe*, *Sfârșit de iarnă în treizecișitri*.

Sfătuit de Paul Georgescu, poetul confecționează mai multe schițe de poeme urmând rețeta canonică a optimismului factice, pentru a contracara unele zvonuri în privința creației sale. Acest caiet ar fi fost prezentat și lui Leonte Răutu, în chip preventiv. Debutează individual cu volumul *Sensul iubirii*, inaugurând colecția „Luceafărul” a Editurii de Stat pentru Literatură și Artă. În chip excepțional, apariția volumului este precedată de o serie de cronici, aparținând lui Matei Călinescu, Paul Georgescu, Eugen Simion, Ov. S. Crohmălniceanu, Savin Bratu ș.a.

ianuarie Apare volumul *O viziune a sentimentelor*.

Își începe colaborarea la revista „Orizont”.

1965 **februarie** I se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor pentru volumul *O viziune a sentimentelor*.
martie Este ales membru în Comitetul de conducere al Uniunii Scriitorilor.
mai Împreună cu Cezar Baltag, participă la Festivalul de Poezie de la Struga (Iugoslavia), unde e distins cu „premiul cel mic” pentru poemul *Quadriga*. Îl cunoaște, cu acest prilej, pe Evgheni Evtușenko.

1966

1967 **ianuarie–februarie** Călătorește în Franța, pe ruta Viena–Monte Carlo–Paris–Avignon. Îl cunoaște pe Jacques Prévert și pe Francis Ponge.

1968 Călătorește în Cehoslovacia, unde vizitează orașele Brno și Praga.

1969

1970 I se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor pentru volumul *Necuvintele*. Călătorește în Iugoslavia. Dedicat lui Petre Stoica, Anghel Dumbrăveanu, Adam Puslojić și Srba Ignjatović, compune poemele care vor alcătui volumul *Belgradul în cinci prieteni*.

1971 Este redactor-șef adjunct la „România literară” (până în 1973).
aprilie Călătorește în Italia, vizitând, între alte orașe, Veneția și Roma.
august Participă la Festivalul Poetry International de la Londra.

1972

octombrie Vizitează Parisul.
noiembrie Călătorește în Germania, la Rottenbach și Freiburg.

1973 I se înmânează Premiul Uniunii Scriitorilor pentru *Cartea de recitare*. I se acordă Premiul de onoare al revistei „Argeș”.

1974 **martie 31** Suferă un preinfarct și este internat la Spitalul de Urgență Floreasca.
vara Călătorește în Germania.

1975 I se acordă Premiul Herder; diploma îi va fi înmănată în mai 1976. Gabriela Melinescu pleacă în Suedia.
Se înscrie în Societatea de Numismatică din România.
decembrie Primește un apartament în Piața Amzei.

1976 **aprilie** E laureat al Premiului Uniunii Scriitorilor pentru volumul *Starea poeziei*.
septembrie Călătorește la Chișinău, cu prilejul Zilelor literaturii sovietice.

1978 **iulie** O cunoaște pe Dorina Tudorița (Dora) Tărăță, studentă la Facultatea de Limbi Romane a Universității din București, secția franceză–engleză.

1979 Este nominalizat de Academia Suedeză pentru candidatura la Premiul Nobel pentru Literatură, alături de Odiseas Elytis, Max Frisch, Jorge Luis Borges, Léopold Sédar Senghor.

1980 I se acordă Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române pentru *Epica magna*.

1981 Pasionat de numismatică, va vizita acum și în anii următori siturile arheologice ale cetăților grecești și romane din țară (Tropaeum Traiani, Histria, Păcuiu lui Soare ș.a.).

lese de sub tipar *Dreptul la timp*.

Publică volumul *11 elegii*.

În traducerea sa, apare o culegere din versurile lui Vasko Popa. I se tipăresc volumele *Roșu vertical și Oul și sfera*.

Îi apare antologia *Alfa (1957–1967)*, unde figurează, alături de poeme din volumele precedente, și ciclul *Obiecte cosmice*. E prezent în „România literară”.

Apare volumul *Laus Ptolemaei*.

Publică *Necuvintele și Un pământ numit România*.

noiembrie Începe să colaboreze la revista „Argeș”.

lese de sub tipar volumul *În dulcele stil clasic*.

aprilie 29 La Ateneul Român are loc audiția cantatei *Soclu pentru timp* de Liviu Glodeanu, pe versurile poetului.

iulie Apare ediția bilingvă, româno-sârbă, *Belgradul în cinci prieteni*, la Vârșet (Iugoslavia).

Are o rubrică permanentă în revista „Argeș”.

iulie Publică volumul de proză și evocări *Cartea de recitare*.

Apare, la Editura Junimea din Iași, volumul *Măreția frigului*. Iese, la Editura Dacia din Cluj, versiunea românească a volumului *Belgradul în cinci prieteni*, cu o prefață de Mircea Tomuș.

I se tipărește antologia *Clar de inimă*.

În colecția „Biblioteca pentru toți” iese culegerea de poeme *Starea poeziei*.

decembrie Revista „Argeș” îi publică un grupaj de zece poeme (unele reluate din „Familia”, 1973); versurile vor figura în volumul postum *Cărțile sibiline* (1995).

Se imprimă volumul *Epica magna*.

Împreună cu Eugen Simion realizează o „carte vorbită”, intitulată *Autorul și bolile profesionale ale scrisului* (nepublicată).

Apare volumul *Operele imperfecte*.

Împreună cu Ioana Crăciunescu și Ion Drăgănoiu, inițiază un „teatru de poezie”.

Este publicist-comentator la „România literară”.

Apare monografia *Nichita Stănescu. Spațiul și măștile poeziei* de Ion Pop.

1981

E distins cu Medalia Meritul Cultural, clasa a II-a.

octombrie-decembrie Apar primele semne ale bolii hepatice; este internat la Spitalul Fundeni.

1982

iulie Se căsătorește cu Dorina Tudorița Tărăță.

august I se acordă Marele Premiu „Cununa de Aur” în cadrul Serilor de Poezie de la Struga (Iugoslavia); ceremonia de decernare a premiului are loc la Catedrala Sfânta Sofia din Ohrid (Macedonia).

octombrie Alături de Marin Sorescu, ia parte la Festivalul de Poezie de la Belgrad.

1983

martie 31 Aniversarea poetului este sărbătorită în întreaga țară.
vara Participă la un simpozion al poezilor în Bulgaria, unde are o nouă criză hepatică.

octombrie Ia parte la tabăra de creație de la Teremia Mare (județul Timiș) și susține, cu acest prilej, un recital de poezie la Timișoara.

decembrie 9-11 În timpul unei ceremonii de nuntă, la Drobeta-Turnu Severin, are o criză hepatică puternică.

decembrie 12 Se internează, în stare foarte gravă, la Spitalul de Urgență Floreasca.

decembrie 13 Nichita Stănescu încetează din viață.

Este înmormântat la Cimitirul Bellu.

1990

iulie 3 Este ales membru post-mortem al Academiei Române.

La Editura Cartea Românească iese volumul *Noduri și semne*.
octombrie Îi dictează lui Adam Puslojić mai multe poeme, care vor fi publicate în revista „Lumina” și ulterior în volumul *Oase plângând*, editat la Pančevo.

noiembrie Îi dictează lui Aurelian Titu Dumitrescu paginile care vor alcătui volumul *Antimetafizica* (apărut postum, în 1985). Iese de sub tipar culegerea de publicistică și proză eseistică *Respirări*.

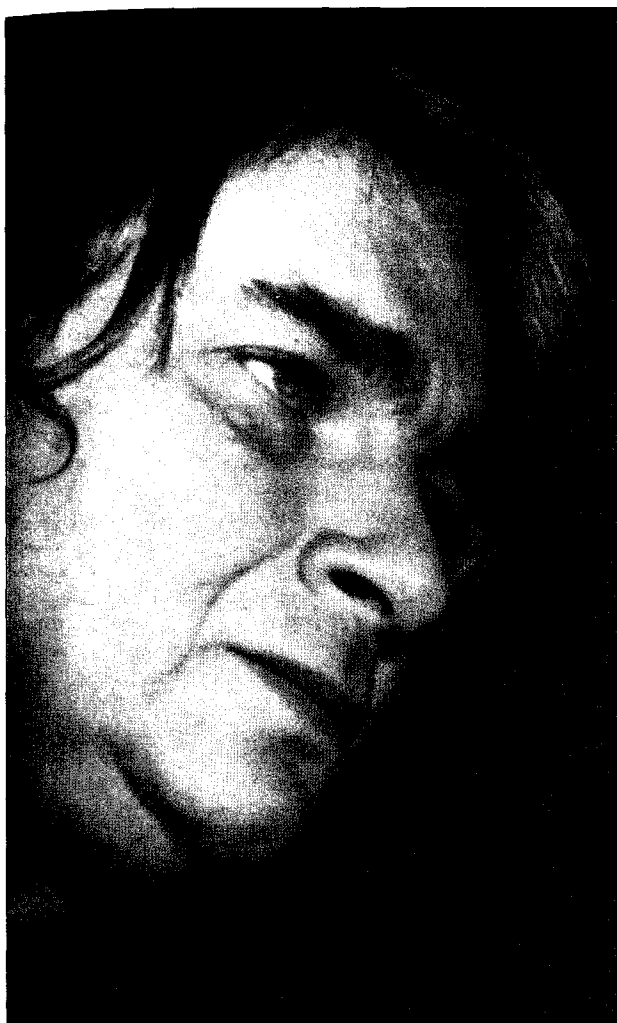
iunie Încheie volumul de versuri intitulat *Scrisori* (titlul inițial *Scrisori către Utopia*), cuprinzând douăzeci și unu de poeme-scrisori, o închidere simbolică a ceroului deschis cu 11 elegii. Câteva fuseseră publicate, în primăvară, în „România literară” și în „Luceafărul”.

în coerența materiei, orice rană naște zeul ei, orice suferință este sacralizată. Dar suferința de a scrie (Poezia), dar rupturile în interiorul subiectivității (precum cele sugerate de tăcerile, golurile elegiilor) nu au zeii lor? Propozițiile nu merg mai departe și gândul cititorului aleargă în voie. Mai concret lirică este cea de-a treia elegie, divizată în cinci părți, numite cu pedanterie de savant pozitivist: *Contemplare, Criză de timp, iarăși Contemplare, Criză de timp, Contemplare*. Conceptele nu se lămuresc prea mult nici aici, în schimb lirismul afirmă, puternic, oroarea de vid, voința de solidaritate cu lucrurile. Charles Baudelaire ura mișcarea, poetul român începe să se teamă de metamorfozele lucrurilor, el care celebrase dislocarea, ruperea lanțurilor gravitaționale: „Mă amestec cu obiectele până la sânge/ ca să le opresc din pornire, dar ele izbesc pervazurile și curg mai departe/ spre o altă orânduire”. El locuiește acum într-o sferă vidă și simte teroarea inconsistenței pe măsură ce simțurile cresc alarmant: ochii se deschid, unul câte unul, din talpă, din degete etc. Apar păsările, într-o imagine emblematică a înlănțuirii: „Fluviu de păsări înfipte / cu pliscurile una-ntr-alta”, și îngerii cu lănci în mână, și ochii („o gârlă de ochi verzi”) și, în fine, privirea acaparatoare de care stă suspendată lumea. Viziune teribilă, de un onirism negru: „Sintem fructificați. Atárnăm/ de capătul unei priviri care ne sugerează”. O elegie (a șaptea, subintitulată *Opțiunea la real*) exprimă în stilul solemn de la început solidaritatea cu pietrele, merele, cărămizile, caii. Versurile, de o suspectă umilință, rupte și, din loc în loc, sacerdotale ca un comunicat al Sfântului Scaun, proclamă abandonarea totală a subiectivității pentru ca, odată instruit în limba necunoscută a materiei concrete, să poată fi

îmbrățșat „un posibil gălbenuș al existențelor”. Când îndrăznește ca acela al lui Dionis care se visează Dumnezeu și se prăbușește. **S.** nu se pedepsește pentru cutezanța lui, și în altă elegie, a opta, una din cele mai frumoase, creează o țară nouă, Hiperboreea, locuită de ideile pure și uriașe, un fel de peșteră platoniciană unde sunt primiți și poezii: „Hiperboreea, zonă mortală / a mai-marilor minții / șoc al nașterilor de copii de piatră / din care sculptați sînt doar sfinții”. *Elegia oului, a noua*, aceea ce nu figurează în prima ediție, aduce imaginea barbiană a oului și a sinelui care locuiește în el. Lupta sinelui de a ieși din sine se izbește de dura lege a determinațiunii în univers, văzut, aici, ca o însumare de ouă din ce în ce mai mari. Imagine pur plastică, folosită și de vechea iconografie bizantină, împinsă de **S.** spre simbolismul creației și drama cunoașterii: „Sinele încearcă din sine să iasă, / ochiul din ochi, și mereu / însuși pe însuși se lasă / ca o neagră ninsoare, de greu. / Dintr-un ou într-un ou într-unul mai mare / la nesfârșit te naști, nezbурată / aripă. Numai din somn / se poate trezi fiecare - / din coaja vieții nici unul, niciodată”. Temele vin și revin, se diversifică, se desiră sau se desfiră în această lirică reflexivă, întreruptă din loc în loc de țipătul unei suferințe adânci. Suferința poetului este însă enigmatică, pe el îl doare ceva între auz și vedere, se prăbușește pe dinăuntru pentru că numărul unu nu se mai poate diviza. O teamă ce duce gândul la Rimbaud și la ideea lui că spiritul modern trebuie să inspecteze nepipăitul, nevăzutul, neauzitul. În *Elegia a zecea* se află un splendid cântec de jale metafizică: „Dar eu sunt bolnav. Sînt bolnav / de ceva între auz și vedere, / de un fel de ochi, de un fel de ureche / neinventată de ere[...] Sunt bolnav nu de cântece, / ci de ferestre sparte, /

de numărul unu sunt bolnav, / că nu se mai poate împarte / la două țâțe, la două sprâncene, / la două urechi, la două călcăie, / la două picioare în alergare...". Temele, fantasmale din 11 *elegii* sunt reluate în ciclul *Obiecte cosmice*, inclus în volumul *Alfa (1957-1967)* (1967) unde mitologia lirică se diversifică. A treia fază a lirismului lui S. este aceea din *În dulcele stil clasic*. Poetul încearcă să se despartă acum de modelele modernității și să rescrie (să recicleze, cum zic teoreticienii postmodernismului, printre ei: Guy Scarpetta) fantasmalele vechi ale poeziei, cu precădere fantasmalele (vederile) și miturile romantismului. Postmodernismul românesc, în latura lirică, debutează probabil cu această carte în care ludicul, vizionaristul, manieristul S. reabilitează un număr de specii corupte de timp (romanța, de pildă, sau mica elegie erotică) și împinge jocurile limbajului foarte departe în timp. În al doilea rând, el destructurează voit discursul liric sau, mai bine zis, îl silește să își lepede, rând pe rând, ca personajul de basm, cojocul, năframa, pieptenul (adică formele lui de seducție), până ce poemul rămâne gol și demonstrativ. Stilul din *Epica magna* este încercat, întâi, aici. Pătrund interjecțiile, prozaicul, discursivul, ritmul este rupt și, privit de departe, din punctul de vedere al formelor ideale, poemul arată foarte curios: o suită de notații care nu mai țin de nici o regulă, ca o respirație astmatică. Un exemplu ar fi *Prinderea cunoștinței prin cunoaștere*, un lung poem oniric în care o tipică temă romantică - comunicarea dintre universurile ireductibile - este tratată într-o fabulă fără grandoare și fără simboluri solemne. Fiul care stă de vorbă cu tatăl coborât de „dincolo”, un tată tânăr și suav, „șchiopătând din pricina mării lui singurătății”, vine însoțit de o turmă de lei străvezii care asistă la acest dialog misterios și se transformă, în final, într-un scut pe care se culcă fiul, adică poetul, cel care imaginează o revenire mitică și un dialog tragic. S. amestecă miturile, aici și pretutindeni în poezia din această fază, le prozaizează în așa chip, încât parcă le pedepsește să străbată deșerturile unui limbaj sărac, fragmentat, invadat de repetiții și paradoxuri: o pușcă transparentă trage urlete transparente, invizibilul este vizibil, prin transparentă nu se vede, totuși, nimic etc. Suprarealism tardiv și ironic? O dovadă, în fine, că poemul este o tensiune a limbajului, că o simplă exclamație bine plasată face mai mult decât o metaforă bine dichisită. Poemul iese cu bine din această complicată probă a limbajului. Stilul și „vederile” lui S. se mai schimbă o dată în *Epica magna, Operele imperfecte și Noduri și semne* (1982). A patra sferă și a patra variantă a mitologiei sale lirice. Oricum, alt stil, alt rând de motive, o mai accentuată destrămare a versului și, în mod cert, un efort de a construi poemul cu alte structuri și după alte principii. *Epica magna* este, după 11 *elegii*, cealaltă carte dificilă a lui S., nu atât prin simbolurile ei, nici prin ceea ce criticii lui Ion Barbu numeau ermetismul gramatical. Dificultatea, la lectură, vine din faptul că poemul este, acum, altceva decât e în mod obișnuit poemul. Nu se află aici decât rar elementele tradiționale de incantație lirică. Poemul este desfăcut în părțile lui, este dezmadulat, versurile stau unele lângă altele ca pasagerii într-un autobuz: nu se cunosc și, în consecință, nu

comunică între ei. Fiecare vers are înțelesul lui, orgoliul lui, singurătățile lui. Poemul este, în acest caz, o adițiune de aforisme care, voind să lămurească misterele ființei, le adâncește. Este faza în care S. încearcă să definească un concept liric propriu în câteva *Respirări* și în *Antimetafizica*. Într-un eseu, *Cuvintele și necuvintele în poezie*, el identifică trei grupuri genetice ale poeziei: fonetic, morfologic și sintactic. „Poezia fonetică” se sprijină pe melos și caută efecte incantatorii de tipul „prin vulturi vântul viu vuiu”. S. o consideră primitivă și o respinge. Cealaltă, „poezia morfologică”, e „o semantică a vederii [care] ne farmecă și ne ștampilează memoria” și este reprezentată de Arghezi, un poet studiat atent de tânărul S., „copiat” în poeme bine articulate, în structuri fixe, cu un limbaj pitoresc și muzical; nici acest tip de poezie nu e pe placul autorului *Necuvintelor*. Ce urmează (tipul „sintactic”) ar fi ilustrat tot de Arghezi (un vers emblematic: „trei sau patru-n mal pescari”), dar, mai cu seamă, de Ion Barbu („desăvârșit în această structură poetică”), alt poet frecventat în aceeași vreme. Nu îl va lua însă ca model liric din pricina pe care le va explica mai târziu. Învățase din *Jocul secund* tehnica poetică, dar nu „vederea” (viziunea) lirică. Îi rămâne recunoscător pentru că îi atrăsese atenția asupra faptului că esențial și cu adevărat înnoitor, modern în poezia lui Eminescu nu este *Luceafărul*, ci *Odă în metru antic*. O idee asumată de S. în teoria lui despre al patrulea tip de poezie, acela pentru care optează în cele din urmă. Este vorba de tipul „metalingvistic” care, fără a le elimina total pe cele anterioare, deschide poezia spre altă „vedere” și spre alt limbaj liric. E o sinteză a modernității care nu se mai simte bine în spațiul ei de mișcare, mai precis o conștiință a modernității care se gândește pe sine și își pune în discuție conceptele: „Poezia metalingvistică are ca sursă inspirația, suflată la ureche poetului, rând pe rând, de către Apollo sau de către Dionysos. «Nu credeam să-nvăț a muri vreodată», sau «Eu cred că veșnicia s-a născut la sat», sau «E timpul, toți nervii mă dor» ne atestă posibilitatea mării poezii care nu mai folosește nici unul dintre mijloacele poeziei. Versuri situate deasupra metaforei, ignorând orice fel de alambic posibil, acesta îmi pare a fi tipul de tensiune semantică spre un cuvânt din viitor. Necuvintele (ca noțiuni) sunt finalitatea scrisă a acestei poezii, superioară ideii de scris”. „Poezia metalingvistică”, aleasă de acest poet care corupe conceptele prin fantezia lui derutantă, ar putea fi astfel definită: o poezie care nu se mai bizuie pe formele tradiționale de seducție (muzicalitate, pitorescul limbajului, ermetismul gramatical, metafora fastuoasă etc.); o poezie care să apropie versul de „limbajul 0” al expresivității, adică un vers care să fie memorabil, emblematic prin chiar simplificarea maximă a limbajului; o poezie care să vorbească nu numai despre ceea ce este în afara ei sau despre sinele poetului, să dea seama și despre ea însăși, pe scurt, un lirism care transformă tema poeziei în temă de meditație lirică: poezia metalingvistică, așa cum romanul din anii '60-'80 devenise, prioritar, un metaroman; o poezie care să fie, în esență, o „tensiune semantică” și aspiră să prindă nuanțele unui „cuvânt din viitor”; poezia metalingvistică nu se mai folosește de cuvinte pentru a sugera

tensiunile ei semantice, ci de „necuvinte”. Care sunt superioare ideii de scris, adică sunt mai presus de scriitură. Ce poate să însemne acest lucru? Cu ce fel de vorbe plânge Dionysos în brațele lui Apollo? Cum se leapădă poezia de cuvintele pe care, în fapt, le folosește din disperare? **S.** dă unele lămuriri, dar în stilul lui evaziv metaforic – un prim sofism în care cade, căci teoria necuvintelor o formulează prin cuvinte bine puse în frază. Concluzia: despărțirea de modernitate începe, în cazul lui, prin reciclarea stilurilor tradiționale (*În dulcele stil clasic*) și prin respingerea ideii de poezie ca artă a cuvântului. Se poate reține că poezia așa cum o gândește tânărul **S.** nu seamănă, dintre formele modernității, nici cu poezia simbolistă, nici cu ermetismul lui Barbu, nici cu structurile poeziei argheziene, nici cu acelea ce se întâlnesc în poemele lui Blaga. Poezia metalingvistică, bizuită formal pe „dispersarea nodurilor de tensiune”, nu ține seama nici de imagismul suprarealiștilor români (Ilarie Voronca) și, în genere, nu introduce în ecuația ei dicteul automat. Mai aproape de teoria nodurilor de tensiune este, dintre marii poeți moderni, Bacovia, cel care despodobise,

într-adevăr, versul românesc și avusese curajul să introducă expresia brutal prozaică (de tipul „barbar cânta femeia aceea”) în discursul liric. Rezumând, **S.** nu este numai un versificator diabolic de abil, un poet inspirat și original, ci și un teoretician al poeziei. A construit un model (poezia metalingvistică), un tip genetic de lirism care reprezintă o sinteză a modernității târzii și, în același timp, o depășire a paradigmatelor modernității. Ea operează nu cu cuvinte-vehicule, ci cu necuvinte, altfel zis, cu cuvinte care, odată introduse în discursul liric, sugerează altceva, în primul rând tensiunile, rupturile, facerile și desfacerile limbajului. Discursul poetic nu mai are, în acest caz, o structură fixă, ci o structură mobilă care se întinde și se restrânge, ca un elastic sau ca o armonică, variind ritmurile și, fatal, fluxul emoțional. O idee este clară, cu toate acestea, în teoria lui **S.**, și anume că, studiind modelele lirismului, el încearcă să se despărță de ele, chiar și în plan strict formal. Se va despărți și altfel, prin viziunile și prin curajul de a aduce în poem toate închipuirile sale, chiar și bălbâielile limbajului, chiar și teoriile despre nașterea universului și teoriile matematicienilor, făcând din conceptele științelor exacte veritabile mituri poetice. **S.** este, în fond, spiritul cel mai liber pe care l-a dat literatura noastră, spiritul care a îndrăznit cel mai mult pe o plajă imensă de acțiune. A sucit, cum a vrut, vorbele, le-a logodit și le-a divorțat după pofta inimii ușoare, s-a jucat cu cuvintele („haide să ne haidem”) până s-a plictisit de ele și a inventat altele ce au un nume, dar nu au un înțeles precis – necuvintele –, a construit versuri emblematice, memorabile și a scris altele care provoacă brutal logica, dar flatează gustul pentru paradox: „Foaie verde de albastru/ Mă doare un cal măiastru”. Ludicul, vizionaristul, imprevizibilul și foarte ingeniosul poet avea momentele lui de reverie metafizică și atunci punea la cale programe poetice și construia teorii despre poezie. Unde se situează **S.** în evoluția poeziei românești și europene? Puțin cunoscută, din păcate, în afara granițelor limbii române, contestată de optzeciști, lirica lui are, în continuare, de învins multe prejudecăți și idiosincrazii, ca și literatura lui Marin Preda și Marin Sorescu. Debutând într-o istorie dominată de un regim politic totalitar, **S.** a reușit să își impună, în cele din urmă, temele și stilul, fugind de schemele poeziei „angajate”. A făcut câteva concesii la debut, pentru a-și vedea poemele tipărite. Personalitate puternică, s-a impus repede ca șef al generației '60 și a reușit să tragă după el un număr mare de scriitori tineri care, în două decenii, au schimbat fața literaturii române. A recuperat modelele modernității, reprimite de ideologia realismului socialist, le-a reformulat și le-a introdus într-o nouă sinteză lirică. Nu a fost singurul care a făcut această operație de reabilitare a modernității, dar este cel care dă un sens programatic și strălucitor acestui fenomen. Pentru o bună parte din opera lui, până la *În dulcele stil clasic*, **S.** poate fi socotit un neomodernist. Nu a rămas însă în interiorul granițelor modernității târzii. Încearcă o nouă formulă (reciclare, între altele, a stilurilor poetice anterioare) și reușește. Preface, apoi, stilul înalt, specific modernității, și renunță în bună măsură la formele tradiționale de seducție lirică. Opțează, teoretic, pentru o poezie pe care o numește „metalingvistică”,

concept care, tradus în termeni estetici, se identifică prin multe dimensiuni cu postmodernismul. **S.** este, așadar, un poet de graniță între o modernitate refuzată și în cele din urmă eliminată de ideologia literaturii realist-socialiste, o modernitate reinventată de el și de alți poeți din generația '60, și o postmodernitate pe care, în fapt, o inventează, alături de Marin Sorescu și Leonid Dimov. După Arghezi, Bacovia, Barbu și Blaga, **S.** este cel care schimbă într-o măsură considerabilă limbajul, temele și miturile lirismului românesc.

Există la Nichita Stănescu un remarcabil farmec al „vorbirii”, al articulării discursului, al transparenței oraculare sau al obscurității oraculare, o înimitabilă, princiară gesticulație, un ceremonial de zile mari, un mod de „a face ordine” și de a stabili ierarhii printre cuvinte, printre lucruri, un mod de a veni în întâmpinare și în același timp de a sfida așteptările; nu se poate face abstracție de acest mod de existență al „conținutului” poeziei sale. Cu atât mai izbitor, cu cât poetul însuși pare a face abstracție de el; dar gestul renunțării, vorbele prin care aduce la cunoștință că a renunțat, că a abdicat, îi trădează înalta origine, adevărata natură. Căderea tăioasă, irevocabilă, a fiecărei definiții indică starea explozivă, generatoare de mare tensiune, obligând la opțiuni rapide și de neocolit.

Dincolo de cuvinte sau luându-le cu sine, acest flux continuu de propoziții, emanație neîntreruptă de certitudini oraculare, capabile să fascineze auzul, decide totul – și în el, în originara sa puritate, e toată poezia.

LUCIAN RAICU

Nichita Stănescu nu s-a trădat niciodată pe sine: moralitatea lui făcea una cu vocația sa de poet, și știu că singurul lucru pe care îl socotea imoral în lumea literelor era pretenția impostorilor de a se împăuna cu meritele talentului. În același timp, însă, Nichita era un om de o mare îngăduință, un spirit conciliant, fugind de conflicte și de situații-limită. Cei care-l „judecă” azi sunt aceia care, în anii totalitarismului, au fost șocați de refuzul lui (nativ) de a aborda cu gravitate mizeria morală a societății noastre: Nichita se mișca într-adevăr într-o sferă superioară, siderată de valori exclusiv artistice. Cât despre gustul său pentru „compromis”, cred sincer că nu prea știa ce înseamnă acest lucru, tocmai pentru că era prea ingenuu. Dacă nu mi-ar fi teamă că devin prea... doct, aș zice că spiritul său ludic îl făcea să plutească pe deasupra situațiilor, pentru a căror substanță tragică cred că nu avea „organ”: tâlpile lui nu se atingeau nici de flori, nici de mocirlă. Singurul păcat al lui Nichita Stănescu a fost crima săvârșită față de sine însuși: distrugerea sistematică a carcabei care-i asigura superbul exercițiu al spiritului. Nichita Stănescu este cel mai important poet român de după al doilea război mondial. Odată cu el, prin el, logosul limbii române ia revanșa asupra poezilor ei.

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Că ne place sau nu, pe drept sau pe nedrept, Nichita Stănescu și-a umbrit toți contemporanii, prin opera ca și prin personalitatea sa, prin viață și prin moarte. De la Eminescu încôace, n-a mai existat o asemenea unică preponderență. Între cele două războaie mondiale

I-am avut pe Arghezi, dar și pe Blaga, Barbu, Bacovia. În momentul de față nimeni nu-i poate sta alături, ca poet, lui Nichita Stănescu.

VALERIU CRISTEA

SCRIERI: *Sensul iubirii*, pref. Silvia Iosifescu, 1960; *O viziune a sentimentelor*, București, 1964; *Dreptul la timp*, cu ilustrații de Mihai Vulcănescu, București, 1965; *11 elegii*, București, 1966; *Roșu vertical*, București, 1967; *Oul și sfera*, București, 1967; *Alfa (1957-1967)*, București, 1967; *Laus Ptolemaei*, București, 1968; *Necuvintele*, București, 1969; *Un pământ numit România*, București, 1969; *În dulcele stil clasic*, București, 1970; *Poezii*, București, 1970; *Belgradul în cinci prieteni*, pref. Mircea Tomuș, Cluj, 1972; *Cartea de recitare*, București, 1972; *Măreția frigului*, Iași, 1972; *Clar de inimă*, Iași, 1973; *Starea poeziei*, pref. Aurel Martin, București, 1975; *Epica magna*, cu ilustrații de Sorin Dumitrescu, Iași, 1978; *Operele imperfecte*, cu desene de Sorin Dumitrescu, București, 1979; *Carte de citire, carte de iubire* (în colaborare cu Gheorghe Tomozei), cu ilustrații de János Bencsik, Timișoara, 1980; *Noduri și semne*, cu ilustrații de Sorin Dumitrescu, București, 1982; *Oase plângând*, Pančevo, 1982; *Respirări*, București, 1982; *Amintiri din prezent*, îngr. și postfață Gheorghe Tomozei, București, 1985; *Animetafizica* (în colaborare cu Aurelian Titu Dumitrescu), București, 1985; ed. 2, pref. Alexandru Paleologu, postfață Dan Silviu Boerescu, București, 1998; *Ordinea cuvintelor, I-II*, îngr. și pref. Alexandru Condeescu, București, 1985; *Poezii*, îngr. și pref. Ștefania Mincu, București, 1987; *Poezii*, îngr. și postfață Cristian Moraru, București, 1988; *Fiziologia poeziei. Proză și versuri (1957-1983)*, îngr. Alexandru Condeescu, București, 1990; *Colindă de inimă*, îngr. Alexandru Condeescu, Galați, 1991; *Cu viii și cu morții laolaltă*, București, 1991; *Leoaică tânără, iubirea*, îngr. Dumitru Udrea, București, 1991; *Gotice (Cântece la drumul mare)*, îngr. și pref. Doina Ciurea, București, 1992; *Dedicații (Poeme inedite)* (în colaborare cu Gheorghe Tomozei), Ploiești, 1992; *Tânjiri către firesc*, pref. Aurel Covaci, Iași, 1993; *Leoaică tânără, iubirea*, îngr. și postfață Alexandru Condeescu, București, 1995; ed. 2, București, 2002; *Cărțile sibiline*, îngr. și pref. Constantin Crișan, București, 1995; *Poezii*, îngr. și introd. Ștefania Mincu, Constanța, 1997; *Fel de scriere. Poeme inedite*, ed. 2, îngr. și postfață Anghel Dumbrăveanu, Timișoara, 1998; *Îngerul cu o carte în mâini*, îngr. și introd. Alex. Ștefănescu, București, 1999; *Amintiri cu Nichita Stănescu*, îngr. Nicolae Mohorea-Corni, pref. Eugen Simion, București, 1999; *Opera poetică, I-II*, îngr. Alexandru Condeescu, București, 1999-2000; *Necuvinte*, îngr. și pref. Alexandru Condeescu, București, 2001; *Opere, I-V*, îngr. Mircea Coloșenco, pref. Eugen Simion, București, 2002-2003; *Cartea vorbită* (în colaborare cu Victor Crăciun), îngr. Cristiana Crăciun, cu fotografii de Vasile Blandea, București, 2003; *Cartea vorbită. Poeme rostite la Radio (1964-1983)*, îngr. Alexandru Condeescu, București, 2003. **Traduceri:** Vasko Popa, *Versuri*, pref. trad., București, 1966; Adam Puslojić, *Pasărea dezaripată*, pref. trad., București, 1972, *Apă de băut*, îngr. Ioan Flora, postfață Mircea Tomuș, cu ilustrații de Mircea Dumitrescu, București 1986 (în colaborare cu Ioan Flora), *Gradul zero al poeziei - Nulti stepen poezije*, ed. bilingvă, postfață Mircea Tomuș, Timișoara, 1998.

Repere bibliografice: Georgescu, *Părerii*, 207-215; Călinescu, *Aspecte*, 288-301; Felea, *Dialoguri*, 262-263; Micu-Manolescu, *Literatura*, 143-145; Oarcăsu, *Opinii*, 196-201; Simion, *Orientări*, 154-173; Oarcăsu, *Oglinzi*, 237-242; Felea, *Reflexii*, 88-99; Martin, *Generație*, 11-23; Rusu, *Utopica*, 101-116; Cristea, *Interpretări*, 82-87; Doinaș, *Diogene*, 91-96; Felea, *Poezie*, 132-137; Ion Lotreanu, *Caligrafii critice*, București, 1971, 189-213; Martin, *Poeți*, II, 181-195; Negoiteșcu, *Lampa*, 131-149; Adrian Păunescu, *Sub semnul întrebării*, București, 1971, 457-466; Sorianu, *Contrapunct*, 68-76; Doinaș, *Poezie*, 151-216, *passim*; Grigurcu, *Teritoriu*, 170-178; Nițescu, *Scylla*, 100-129; Ilie Purcaru,

Poezie și politică, București, 1972, 197-209; Stănescu, *Poeți și critici*, 48-59; Andriescu, *Disocieri*, 170-176; Călinescu, *Fragmentarium*, 91-97; Poantă, *Modalități*, 135-154; Pop, *Poezia*, 77-119; Raicu, *Structuri*, 260-270; Magda Ursache, *A patra dimenisune*, Iași, 1973, 109-145; Andriescu, *Relief*, 136-146; Căndroveanu, *Alfabet*, 201-227; Ciobanu, *Critica*, 81-89, 194-200; Cristea, *Un an*, 143-149; Martin, *Pro patria*, 122-130; Dumitru Micu, *Periplu*, București, 1974, 295-307; Petroveanu, *Traietorii*, 253-264; Tomuș, *Istorie*, 205-209; Barbu, *O ist.*, 73-87; Dorcescu, *Metafora*, 149-152; Mincu, *Poezie*, 20-29, 48-50; Negoieșcu, *Engrame*, 91-103; Piru, *Poezia*, II, 120-136; Zalis, *Tensiuni*, 148-163; Laurențiu, *Eseuri*, 192-207; Papahagi, *Exerciții*, 178-185; Nicolae Prelipceanu, *Dialoguri fără Platon*, Cluj-Napoca, 1976, 157-161; Raicu, *Critica*, 247-256; Alexiu, *Ideografii*, 121-124; Felea, *Aspecte*, I, 22-32, II, 56-61; Martin, *Acolade*, 106-126; Popa, *Dict. lit.* (1977), 523-524; Ștefănescu, *Preludiu*, 70-80; Baltag, *Polemos*, 181-190; Ciopraga, *Ulysse*, 159-166; Dimisianu, *Opinii*, 56-65; Daniel Dimitriu, *Ares și Eros*, Iași, 1978, 113-139; George, *Sfârșitul*, II, 353-358; Negrici, *Figura*, 55-89; Nișescu, *Poeți*, 72-102; Raicu, *Practica scrisului*, 315-317; Mirela Roznoveanu, *Lecturi moderne*, București, 1978, 197-215; Simion, *Scriitori*, I (1978), 164-210; Alboiu, *Un poet*, 99-101; Băileșteanu, *Abside*, 196-274; Grigurcu, *Poeți*, 311-315; Florin Mugur, *Profesiunea de scriitor*, București, 1979, 124-137; Ruja, *Valori*, 96-104; Căndroveanu, *Poeți*, 150-155; Cristea, *Faptul*, 88-91; Doinaș, *Lectura*, 193-202; *Lit. rom. cont.*, I, 561-565; Ion Pop, *Nichita Stănescu. Spațiul și măștile poeziei*, București, 1980; Sângeorzan, *Conversații*, 88-91; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 90-104; Moraru, *Semnele*, 59-70; Petrescu, *Configurații*, 221-226; Piru, *Ist. lit.*, 493-495; Tomuș, *Mișcarea*, 111-114; Ciobanu, *Opera*, 137-141; Felea, *Prezența*, 206-209; Munteanu, *Jurnal*, III, 100-118; Popa, *Competență*, 259-268; Căndroveanu, *Printre poeți*, 46-51; Marcea, *Concordanțe*, 278-284; Poantă, *Radiografii*, II, 140-144; Al. Raicu, *Autografe*, București, 1983, 205-225; *Nichita Stănescu interpretat de...* îngr. și introd. Sanda Anghelescu, București, 1983; Condurache, *Portret*, 185-189; Cristea, *Modestie*, 55-58; Raicu, *Fragmente*, 163-191; Ștefănescu, *Dialog*, 210-216; *Nichita Stănescu (Album memorial)*, București, 1984; Flămând, *Intimitatea*, 97-106; Marcea, *Atitudini*, 138-144; Moraru, *Ceremonia*, 200-228; Pop, *Jocul*, 247-295; Sorescu, *Ușor cu pianul*, 49-58, 372-377; Tașcu, *Poezia*, 36-45; *Nichita Stănescu. Frumos ca umbra unei idei*, îngr. Constantin Crișan, București, 1985; Alex. Ștefănescu, *Introducere în opera lui Nichita Stănescu*, București, 1986; Nicolae Manolescu, *Despre poezie*, București, 1987, 232-235; Carmen-Maria Roșca, *Nichita Stănescu, „poet cosmic”*, RITL, 1988, 1-2, 1989-1990, 3-4, 1-2; Eugen Negrici, *Sistematica poeziei*, București, 1988, 140-143; Eugen Simion, *Biografia poetului*, RL, 1989, 19; Aurelian Titu Dumitrescu, *Nichita Stănescu, atât cât mai știm noi*, București, 1989; Ioana Em. Petrescu, *Eminescu și mutațiile poeziei românești*, Cluj-Napoca, 1989, *passim*; Tupan, *Scenarii*, 143-196; Ungureanu, *Imediată*, II, 336-345; Călin Căliman, *Nichita, azi*, CNT, 1990, 13; Mircea Mihăieș, *„El începe cu sine...”*, O, 1990, 13; Florin Manolescu, *Poetul „par lui-même”*; LCF, 1990, 23; Maria-Ana Tupan, *Poetica lui Nichita Stănescu*, VR, 1990, 9; Ioan Holban, *Poetul este un om liber*, CRC, 1990, 41, 42; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 156-158; Ioana Em. Petrescu, *Dialog cu „Odă în metru antic”*, TR, 1991, 2; Negoită Irimie, *Un pământ numit Nichita*, TR, 1991, 15; Ștefania Mincu, *Nichita Stănescu. Între poezii și poein*, București, 1991; Augustin Frățilă, *„Partitura a opta”*, VR, 1992, 3-4; Alina Cuceu, *Argotice stănesciene*, ECH, 1992, 7-9; Ștefan Aug. Doinaș, *Măștile adevărului poetic*, București, 1992, 157-170; [*Nichita Stănescu*], RL, 1993, 12 (semnează Doina Ciurea, Ioana Părvulescu, Dan Laurențiu, Gabriel Dimisianu, Ion Stratan); Marin Mincu, *Modelul eminescian*, CNT, 1993, 12; Octavian Soviany, *Rădăcini literare*, CNT, 1993, 12; Dosar *Nichita Stănescu - 60. Ultimul Nichita*, CC, 1993, 3

(număr special); Doina Uricariu, *Nichita Stănescu - 60*, VR, 1993, 4-5; Ioana Bot, Mitul „Nichita Stănescu”, *Între real și imaginar*, ST, 1993, 5; Ion Simuț, *O clipă cu Nichita Stănescu*, RL, 1993, 48; Corin Braga, *Nichita Stănescu. Orizontul imaginar*, Sibiu, 1993; *Îngerul blond. Nichita Stănescu (1933-1993)*, îngr. Mariana Stănescu, București, 1993; Ion Pop, *„Orizontul imaginar” al lui Nichita Stănescu*, ST, 1994, 4-5; Ieri, azi, mâine: *Nichita Stănescu*, JL, 1994, 25-28 (număr special); Negoieșcu, *Scriitori contemporani*, 409-413; *Posteritatea lirică a lui Nichita Stănescu. Colocviu*, CC, 1995, 3-4 (semnează Fănuș Neagu, Eugen Simion, Dan Grigorescu, Alexandru Condeescu, Magdalena Bedrosian, Ioan Flora, Marin Sorescu); Marco Cugno, *Poetica necuwântului*, APF, 1995, 11, 1996, 1-2; Micu, *Scurtă ist.*, II, 407-413; Marin Tarangul, *Prin ochiul lui Nichita*, tr. Gabriela Duda și Micaela Gulea, București, 1996; Daniel Dimitriu, *Nichita Stănescu. Geneza poemului*, Iași, 1997; Pop, *Pagini*, 75-83; Simion, *Fragmente*, I, 80-86, II, 95-97, 250-252, III, 277-296; Virgil Mihaiu, *Nichita Stănescu postum*, ST, 1998, 4-5; Ion Pop, *Nichita Stănescu și facerea poemului*, VR, 1998, 7-8; Mircea A. Diaconu, *Instantanee critice*, Iași, 1998, 189-199; *Nichita Stănescu*, PRA, II, 991-1027; *Sub podul lui Apollodor. Despre Nichita Stănescu și alți poeți din lume (Gheorghe Pârja în dialog deschis cu Adam Puslojić)*, București, 1998, *passim*; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 319-323; *Dict. analitic*, II, 18-21, 223-225, 348-351, III, 122-123, 143-146, 223-225, 235-237, IV, 305-308; Nicolae Mohorea-Corni, *Amintiri cu Nichita Stănescu*, pref. Eugen Simion, București, 1999; Doina Uricariu, *Nichita Stănescu. Lirismul paradoxal*, București, 1999; Adrian Bucurescu, *Nichita Stănescu în Evul astral*, Târgoviște, 2000; Oana Chelaru-Murăruș, *Nichita Stănescu. Subiectivitatea lirică*, București, 2000; Dumitru Chioaru, *Poetica temporalității*, Cluj-Napoca, 2000, 188-211; *Dict. esențial*, 787-792; Dimisianu, *Lumea*, 456-460; Micu, *Ist. lit.*, 405-408; Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000, 147-165; Ion Pachia Tatomițescu, *Nichita Stănescu și paradoxismul*, Timișoara, 2000; Manolescu, *Lista*, I, 110-140; Mircea Bărsilă, *Dimensiunea ludică în poezia lui Nichita Stănescu*, Pitești, 2001; C. Z. Bustiuc, *Nichita Stănescu, poet al Logosului și Divinității*, Constanța, 2001; Marian Chirulescu, Maria Necula, *Biobibliografie Nichita Stănescu*, I-II, pref. Nicolae Boaru, Ploiești, 2001; Carmen Dărăbuș, *Nichita Stănescu - experiment poetic și limbaj*, Cluj-Napoca, 2001; Olimpia Iacob, *Translation Theory Applied to the Poetry of Nichita Stănescu*, Satu Mare, 2001; Carmen-Maria Mecu, *Nichita Stănescu prin lentile de psiholog*, București, 2001; Popa, *Ist. lit.*, II, 412-427; Doina Uricariu, *Ecorseuri*, 2001, 342-377; Ion Bălu, *Biobibliografia lui Nichita Stănescu*, CL, 2002, 8; Horia Avrămuț, *Nichita Stănescu în sinele tragic*, Iași, 2002; Nicolae Oprea, *Timpul lecturii*, Cluj-Napoca, 2002, 117-225; Maria-Ana Tupan, *Discursul postmodern*, București, 2002, *passim*; Cassian Maria Spiridon, *Etic și estetic la Nichita Stănescu*, CL, 2003, 4, 5; Alex. Ștefănescu, *Nichita Stănescu*, RL, 2003, 32, 33; Vasile Spiridon, *Nichita Stănescu*, Brașov, 2003; Vasile Spiridon, *Viziunile „învinsului de profesie” Nichita (Cosmicitate în lirica stănesciană)*, Iași, 2003. E. S.

STĂNESCU, Ștefan (9.I.1912, Greabănu, j. Buzău - 1956, București), poet. Este fiul Sitei și al lui Ilie Stănescu, fierar. După școala primară urmată în satul natal, orfan de tată de la patru ani, biruind lipsurile, devine elevul - eminent - al Liceului „Sf. Sava” din București, absolvit în 1929. Se înscrie și frecventează Facultatea de Drept (finalizată în 1937) și, în paralel, fără să o absolve, Facultatea de Litere și Filosofie la Universitatea din București. În revista liceului, în 1927-1928, publica *Psalmi*, după ce, cu alte stanțe, fusese prezent, în 1926-1927, în „Universul” și „Lumea copiilor”. În 1928-1929

va scrie în „Dimineața copiilor” și „Foaia tinerimii”. În 1929 Tudor Arghezi îi tipărește câteva poeme în „Bilete de papagal”, în același an semnează în „Falanga” și în „Ritmuri” din Brașov. Din 1930 până în 1937 va colabora la „Gândirea” și, fără consecvență, la „Cristalul”, „Luceafărul literar”, „Flori de crâng”, „Raza literară”, „Freamătul vremii”, „Sepia”, „Bobi”, „Discobolul”, „Litere”, „Viața literară”, „Herald”, „Frize” (Brașov), „Luceafărul literar și critic”, „Sfarmă-Piatră”, „Azi”, „Îndreptar”, „Vocea Buzăului”. În 1931, sub pseudonimul Sandu Viroagă și în colaborare cu Nicolae Mihaescu, scoate placheta *Îngerii pământului*. Nichifor Crainic îi oferă un post de corector (1932-1933) la „Calendarul”, ziarul pe care îl conducea; a lucrat apoi în redacția „Universului literar” (dând, și aici, poezie între 1938 și 1944). Nu a profesat avocatura, preferând o slujbă modestă, de funcționar în Ministerul Muncii și Prevederilor Sociale. Mutat în 1935 la Craiova (fusesse numit inspector-șef al PTT), va contribui la editarea revistei „Condeiful” (1938-1942). În 1937 îi apăruse o carte de poeme, *Arca lui Noe*, distinsă cu Premiul Fundației pentru Literatură și Artă, acordat în același an și lui Emil Botta, pentru volumul *Întunecatul April*. Continuă, la intervale mari, să publice versuri și traduceri (poeme din Paul Verlaine, R. M. Rilke, Paul Valéry, Rudyard Kipling, aforisme din Gustave Le Bon) în „Arta” (Brașov), „România literară” (aflându-se, alături de Dimitrie Stelaru, între poeții premiați de revistă în 1939), „Meșterul Manole”, „Convorbiri literare”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Viața” (semna Ștefan Stănescu-Buzău), „Curentul magazin”, „Claviaturi”, „Bucovina”. Din 1941 era membru al Societății Scriitorilor Români. În 1942 îi iese de sub tipar ultimul volum antum, *Poemul sistemului solar*. Avea în pregătire alte câteva culegeri de versuri (*Plânsul madonelor*, *Cântărețul amurgurilor*, *Înălțimi de odihnă*) și o dramă (*Izvorul tămăduirii*), care au rămas în manuscris. Mort la patruzeci și patru de ani, S. rămâne „poetul tânăr” al generației de lirici în care intrau Andrei Tudor, Simion Stolnicu, Vladimir Cavarnali ș.a.

S. se distinge prin pasiunea cu care a urmat, în poezie, „aproape de sine”, dar reducând totul la esențe, drumul către sunetul pur, evocator al unei „necesare Lipse”: hieratica ordine spirituală. El poate fi considerat, în fapt, autorul unei singure cărți, *Arca lui Noe*, un volum concentrat și original prin aliajul de intelectualizare și arhetipal, tendințe mai dificil convergente. Aici o reală „putere de idee” și imaginea rară coexistă cu legenda și mitul. Poetul, el însuși un singuratic - chiar dacă, în 1923, în cadrul grupării Poesis, vorbea despre F. M. Dostoievski, chiar dacă a fost prezent la conferințele și întâlnirile inițiate de Criterion și a colaborat ceva mai mult la „Gândirea”, S. s-a menținut în afara cercurilor și a orientărilor literare doctrinare -, își proiectează destinul în cel al lui Noe. Căutător întru sine și întru Dumnezeu, acesta e omul ales care, în luptă cu materia dezlănțuită și năzuind la o lume nouă, mântuită de tină, refăcând formele dintâi, paradisiace, o află în poezie: „O Tâmplă ruginește culcată pe narcise./ (Vrea lumea-I cum a fost nainte de-a o face.)/ Din inima-I, de soare, o rază își desface/ Și Noe-atunci visează măsurile precise” (*Ars poetica*). Visul vieții mântuite prin puritate, pe modelul

paradigmei simbolice, mitic-arhetipale a lui Noe, figura arcei, „în întreaga-i neștirbire”, vas al Graalului, ori aspirația (și abordarea) de tip spiritual și ascensional nu sunt noutăți în poezie, ele suprapunându-se unor imemorabile *patterns*, activate, la noi, succesiv, de Ion Heliade-Rădulescu, Al. Macedonski, Ion Barbu, iar mai târziu de Nichita Stănescu. La S. dramatismul tensiunilor și al luptelor lăuntrice - dincolo de care, prin jertfă și odată cu „ritmurile austere și sărace” („Ca să plutească patruzeci de zile prin lumină”), se ajunge la „clarul” sau pacea desprinderii de materie - atinge uneori o mare forță a expresiei. „Glasul morții”, ca ultimă provocare sortită omului de „Forța fără de curusuri”, pare să întrecă elanul verticalității: „Acum ești-nalt și singur, - ca să m-auzi mai clar./Cu braț de piatră spânzuri, de picioare.../ Toți morții dragi îi chemi. Vin ape. Ape doar./ (Mai mult ca orice treaptă, vârful doare)”. Dar, ca la Panait Cerna - reflexivul sub semnul căruia stau începuturile lui S. - sau, la un alt nivel, ca la Tudor Arghezi, zbaterile sufletului, lupta omului cu destinul se încarcă, prin ele însele, de o noblețe inalterabilă. Și atunci când - precum într-o baladă cvasionică și de apăsată atmosferă dantescă, *Balada lui Silviar și Globu* - poetul, prins în „vorbirea despre otrăvi și moarte”, nu va reuși să răpună un „dulău” funest, devorator, prin vreme, al inimilor („ce-s pentru rugă păstrate” - inima, locul transmutației umanului în divin), efortul conjugat al întregii umanități, reprezentată, alegoric, de Globu, poate alunga obsesia neantului și înfrânge blestemul pierderii de sine, consecință a îndepărtării omului de realul sacru. Dincolo de enunțul, deseori abstrus (el a dus la situarea lui S., în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* a lui G. Călinescu, în capitolul rezervat dadaistilor, suprarealiștilor și hermeticilor), poetul este, în esență, un romantic. Definitorie, la el, este înfruntarea contradicțiilor proprii naturii omului, a unui dualism funciar: perechile de animale din arca arată sufletul și trupul în dezunire (*Talazuri înlăuntrul*); cele două „părți” ce nu se cunosc, evocate în poemul *Spațiu viu* („Mă naște/ Lumina ochiului care cunoaște. Mă dezmiardă/ Mai mult ochii care-au să mă piardă”), adevărate rupturi dintre *intellectus* și trăire. Prăpastia dintre puritatea, dureros de fragilă, a idealului și neliniștile, totuși fertile în planul sensibilității, date de păcat, este prefigurată de chipurile biblice ale solilor lui Noe, porumbelul și corbul, în poezie fețe complementare ale aceleiași realități (*Trimiterea corbului*, *Trimiterea porumbelului*). „Tânguirile frățești” ale impurului și pământescului ajung la imagini înfricate și puternice ale sacrificiului, demne de Nichita Stănescu: „Să le alung c-un gând? Dar Fiu-Ți va umbra cândva pe ape./ Frunză necăzută-n toamnă! Trunchiu-adânc, fără grămezi/ Verzi, de inimi, la picioare, sângerii. În loc de pleoape,/ Două, numai, niciodată veștejind. Ca să nu vezi,/ Veșnic, Lumea, Ți-ajutară. Una ți-ai pierdut-o. Poate / Porumbelul s-o aducă ...” (*Viața din arcă*). Rarele recăderi în discursivitatea întâlnită în primele meditații ale lui S. nu știrbesc unitatea acestei cărți, în care propensiunea către idee („aridele poteci ale Duhului”) și dezbateră interioară sunt organic absorbite în mit. Desprins de patosul înfrunțărilor, *Poemul sistemului solar*, plachetă alcătuită

dintr-un ciclu de unsprezece sonete, se voise o foarte epurată, și fantasmagorică, icoană a sufletului, ghicit, ca în *Paznicii (Preludiu la dansul planetelor exterioare)* de Ion Barbu, prin cheia unei interpretări astrologice („O stea, povară, sta la porți ...”). Poemele sunt organizate cu o anumită voință de a implica în forme – până la cele prozodice, întrucât amplitudinea progresivă a versurilor, de la un sonet la altul, pare modelată în funcție de dominantă planetară – sugestii încețoșat esoterice. Primul sonet, *Culegătorii*, cel mai descârnăt – pe măsura esențelor ultime –, e o incantație a luminii, a Soarelui. Dar și speculația sinuoasă, și rigoarea, împinsă la extrem, a formelor fixe rămân străine de fervoarea căutărilor de altădată (din *Arca lui Noe*), care, susținute de substanțialul fond arhetipal al miturilor „salvării”, dobândeau o amplitudine a resemantizării lirice în acord cu eternul omenesc, cu șanse reale de a-l reprezenta pe autor și dincolo de îndreptățita mențiune istorico-literară cuvenită numelui său.

SCRIERI: *Îngerii pământului* (în colaborare cu Nicolae Mihăescu), București, 1931; *Arca lui Noe*, București, 1937; *Poemul sistemului solar*, București, 1942; *Arca lui Noe*, îngr. și pref. Ovidiu Cotruș, București, 1974.

Repere bibliografice: *Stefan Stănescu*, în *Antologia poezilor tineri*, îngr. Zaharia Stancu, București, 1934, 217–221; Vlaicu Bârna, „*Arca lui Noe*”, RP, 1937, 5 850; Dan Petrașincu, *Emil Botta și Ștefan Stănescu*, VL, 1937, 11; Cioculescu, *Aspecte*, 187–189; Horia Stamatu, „*Arca lui Noe*”, BVS, 1937, 79; C. Fântăneru, „*Arca lui Noe*”, U, 1937, 206; Edgar Papu, „*Arca lui Noe*”, GR, 1937, 8–9; Ovidiu Papadima, *Scriitorii*, 252–257; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 181; *Stefan Stănescu*, în *13 poezi. 13 poezii de dragoste, cu 13 portrete de Neagu Rădulescu*, București, 1937, 45–47; [Vintilă Horia], *Medalion liric*, PRV, 1938, 1 071; Vasile Damaschin, *Ștefan Stănescu*, SE, 1939, 375; Vintilă Mihăescu, *Fragmente de critică literară*, București, 1939, 269–273; Dragoș Vrânceanu, „*Arca lui Noe*”, CML, 1940, 40; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 820, *Ist. lit.* (1982), 905; Pompiliu Constantinescu, „*Arca lui Noe*”, „*Poemul sistemului solar*”, VRA, 1942, 673; Mihai Niculescu, „*Poemul sistemului solar*”, UVR, 1942, 46; Ion Sugariu, „*Poemul sistemului solar*”, RFR, 1943, 2; Ovidiu Cotruș, *Ștefan Stănescu. Rememorări*, F, 1969, 2; Ion Caraion, [Ștefan Stănescu], RL, 1969, 17; Micu, „*Gândirea*”, 613–615; Al. Oproescu, *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980, 55; Piru, *Ist. lit.*, 433; Regman, *Noi explorări*, 149–153; Stolnicu, *Printre scriitori*, 124–126; Regman, *Nu numai*, 267–268; Vlaicu Bârna, *Între Capșa și Corso*, București, 1998, 12–13; Valeriu Nicolescu, *Buzău-Râmnicu Sărat. Oameni de ieri, oameni de azi*, II, partea I, Buzău, 1999, 508; Lucian Valea, *Generația amânată*, Cluj-Napoca, 2000, 44, 48, *passim*; *Dict. scriit. rom.*, IV, 364–366. S. C.

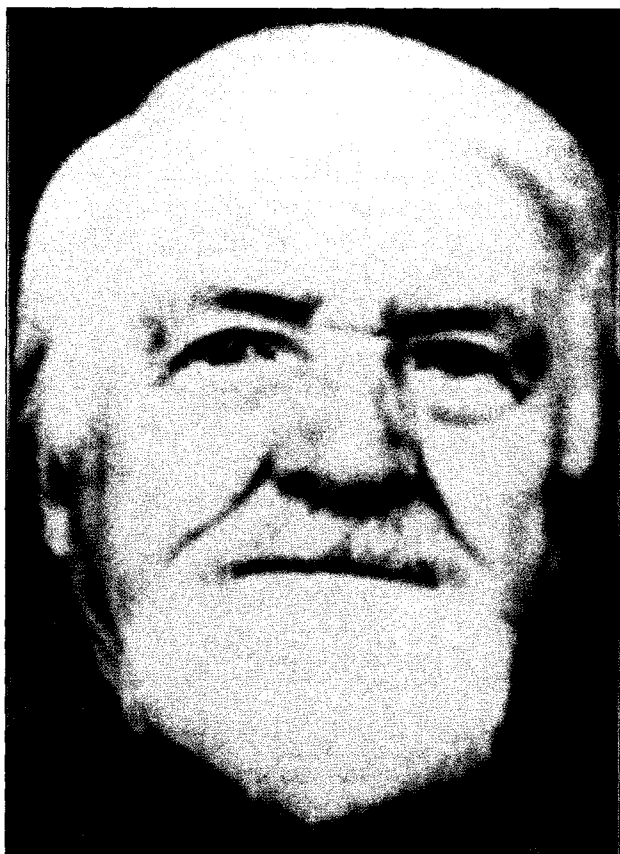
STĂNESCU-ARĂDANUL, Mircea Vasile (23.II.1841, Arad – 30.XI.1888, Arad), publicist și culegător de folclor. Este fiul lui Atanasie Stanu, devenit ulterior Stanovici. Se înscrie în 1851 la liceul maghiar din Arad sub numele Sztánovics Imre Vazul. La Viena, unde în 1858–1859 studiază la Facultatea de Drept, optează definitiv pentru numele Stănescu, cu intenția de a-și sublinia naționalitatea. Licența a obținut-o însă în 1864 la Universitatea din Buda. A profesat ca avocat la Arad, având printre stagiar pe Ioan Slavici. La Viena se pare că s-a împrietenit cu At. M. Marienescu, la îndemnul căruia va

publica în „Foaie pentru minte, inimă și literatură” un apel-concurs pentru culegerea literaturii populare. Un moment însemnat al biografiei sale este redactarea, în 1859, a almanahului „Muguri”, care înmănușea producțiile literare ale tinerilor învățăcei din Arad, printre care și Iulian Grozescu. A fost un animator al vieții culturale și politice arădene, ales deputat în Dietă. S-a aflat printre delegații trimiși la serbarea de la Putna (1871). La Pesta scoate în 1861 prima revistă umoristică pentru românii transilvăneni, „Tutti frutti”, urmată de „Strigoiul” (1862), „Umoristul” (1863) și „Gura satului” (1867), iar în colaborare cu Iulian Grozescu redactează și o „revistă literară și științifică”, efemeră, „Speranța” (1863). Orientarea acestor publicații era militant-națională, de unde și cele câteva procese de presă în care S.-A. a fost implicat. Mai participă la alcătuirea unui calendar umoristic, „Calendarul babelor”, în 1871. Versurile din *Buchet de simțăminte naționale pe anul 1860* sunt, fără excepție, patetice discursuri patriotice. Volumul *Povești culese și corese* (1860), semnat Emeric Basiliu Stănescu Arădanul, reprezintă cea dintâi colecție de proză populară tipărită în limba română, conținând două basme, tot atâtea snoave, o legendă și două povestiri. Din motoul cărții, ca și din „precuvântare”, se poate sesiza rațiunea unui asemenea demers: cunoașterea spiritului popular, publicarea acestor pagini reprezentând un act ce se integra crezului național al lui S.-A. Din păcate, culegătorul a modificat textele, alterându-le autenticitatea.

SCRIERI: *Buchet de simțăminte naționale pe anul 1860*, Arad, 1860. **Culegeri:** *Povești culese și corese*, I, Timișoara, 1860, reed. în *Povești din Transilvania*, îngr. Ovidiu Bârlea și Ion Talos, pref. Ovidiu Bârlea, Cluj-Napoca, 1975, 43–74. **Ediții:** Iulian Grozescu, *Poezii*, pref. edit., Arad, 1869.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 188–189; Teodor V. Păcățian, *Cartea de aur sau Luptele politice naționale ale românilor de sub Coroana ungară*, V–VI, Sibiu, 1910, *passim*; Octavian Lupas, *Figuri arădene: Mircea Vasile Stănescu*, Arad, 1936; Breazu, *Studii*, I, 59, 76–78; D. Vatamaniuc, *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*, București, 1968, 137–153; Bârlea, *Ist. folc.*, 129–132; Livia Grămadă, *Presa satirică românească din Transilvania. 1860–1918*, Cluj-Napoca, 1974, 16–17; *Dict. lit.* 1900, 810–811; Datcu, *Dict. etnolog.*, II, 225. L. Cș.

STĂNILOAE, Dumitru (16.XI.1903, Vlădeni, j. Brașov – 5.V.1993, București), scriitor bisericesc și traducător. Este ultimul din cei cinci copii ai Rebecăi și ai lui Irimie Stăniloae. Urmează școala primară în satul natal și studii secundare la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov (1916–1922). A frecventat un an Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, îndreptându-se apoi spre Cernăuți pentru a deveni student (cu o bursă procurată de mitropolitul Nicolae Bălan) al Facultății de Teologie (1923–1927). Obține licența în teologie cu teza *Botezul copiilor*. Face un stagiu la Facultatea de Teologie a Universității din Atena (1927–1928), își susține doctoratul la Cernăuți cu teza *Viața și activitatea patriarhului Dosoftei al Ierusalimului și legăturile lui cu Țările Românești*, la care lucrase la Atena, publicată în 1929 în revista „Candela” a Universității din Cernăuți. Beneficiază de câteva stagii și călătorii de

specializare (avându-l ca inițiator și susținător pe același mitropolit Nicolae Bălan), ce urmăreau perfecționarea sa în teologia dogmatică și în istoria bisericească, la München, Berlin, Paris și Belgrad (1928-1929). Revenit la Sibiu, devine profesor suplinitor, profesor provizoriu și, în 1935, profesor titular la Academia Teologică. Predă, până în 1946, teologia dogmatică, istoria Bisericii universale, limba greacă, apologetica, pastorală. Între 1936 și 1946 va fi rector al Academiei Teologice și va lucra ca redactor la „Telegraful român”. A fost hirotonit diacon (1931), preot (1932) și protopop stavrofor (1940). La începutul anului 1947 e mutat la Facultatea de Teologie din București, unde ține cursuri de ascetică și apologetică, din ianuarie 1949 fiind profesor titular de teologie dogmatică și simbolică. Detenția în închisorile comuniste (1958-1963) i-a întrerupt activitatea didactică. Va fi reintegrat în facultate în 1965 și va funcționa până în 1973, când iese la pensie, ulterior fiind numit profesor consultant, îndrumător, în calitate de conducător științific, al mai multor doctoranzi. **S.** a luat parte la numeroase întâlniri cu teologi din alte țări. A făcut parte din delegațiile care au purtat discuții în Germania (1970), Grecia (1971), Egipt (1971), la Vatican (1971), a fost prezent la congrese și conferințe internaționale ale teologilor, a fost invitat să țină lecții și conferințe la prestigioase universități din lume (Atena, Salonic, Paris, Strasbourg, Bonn, Heidelberg, Tübingen, Freiburg, Geneva, Oxford, Bossey etc.). A fost

distins cu titlul *doctor honoris causa* acordat de Facultatea de Teologie din Salonic (1976), de Institutul Teologic „Saint Serge” din Paris (1981), Facultatea de Teologie din Belgrad (1982) și Atena (1991), de Universitatea din București (1992) ș.a. I s-a acordat Premiul „Dr. Leopold Lucas” al Facultății de Teologie Evanghelică din Tübingen, iar Primatul Angliei l-a decorat, în 1981, cu Crucea „Sf. Augustin de Canterbury” etc. În iulie 1990 a fost ales membru corespondent al Academiei Române, în septembrie 1991 devenind membru titular.

Nu există temă importantă, dezbătută de teologia ortodoxă contemporană în confruntare cu teologiile apusene, care să nu fi fost abordată în cercetările lui **S.**, învățat socotit „unul dintre cei mai de seamă teologi și gânditori creștini din lume” (Mircea Păcurariu). Renunțând treptat la tradiția învățământului de teologie dogmatică, fondată în școala românească de Ioan Irineu Mihălcescu, și eliberându-se de înrăuirile lui Hristos Andrusos, profesorul său de la Atena (al cărui tratat deschide șirul impresionant al traducerilor pe care **S.** le-a făcut - *Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene*, 1930), el a orientat cercetarea acestei discipline „spre scrierile patristice și postpatristice, cu apelul la texte, pe care le-a pus la dispoziția învățăcelilor și cititorilor prin tălmăciri în colecția «Părinți și scriitori bisericești», „dând prospețime, adâncime și autentic duh teologic expunerilor dogmatice” (Dumitru Radu). În înțelegerea sa, dogmatica ortodoxă își va păstra ecumenismul și va fi deschisă către dezbateri câștigând un temei filosofic. Învățatul român a știut să descopere încărcătura ontologică prezentă în scrierile patristice fără a depăși primejdios delimitările propuse de dogme: centralitatea lui Hristos (acestui obiectiv fundamental al credinței creștine i-a consacrat, între altele, studiul *Iisus Hristos sau Restaurarea omului*, 1943), semnificațiile Sfintei Treimi, Biserica și rosturile ei, energiile divine încreate (abordate încă din monografia *Viața și învățăturile Sfântului Grigorie Palama*, 1938), raționalitatea creației, a firii omenești și a lumii în genere - totul dezvoltându-se în lucrări ce realizează o remarcabilă sinteză de teologie dogmatică a Bisericii Ortodoxe. Preocupat de mersul prin timp al ortodoxiei românești - și, în particular, al credinței strămoșești în Transilvania (*Din urmările Edictului de toleranță în ținutul Hațegului*, *O luptă pentru ortodoxie în Țara Hațegului*, *Din urmările Edictului de toleranță în ținutul Făgărașului*, *Lupta și drama lui Inocențiu Micu Clain*, *Uniatismul din Transilvania, opera unei întreprinderi silnicii* și alte studii din „Biserica Ortodoxă Română”, „Revista teologică”, „Telegraful român”, „Gândirea” etc.) -, **S.** a avut contribuții decisive la consolidarea spiritualității filocalice între români. În urma unor eforturi de călugăr benedictin, el a tălmăcit, începând din 1946, *Filocalia* grecească a lui Nicodim Aghioritul de la Athos, tipărită la Veneția în 1782. S-a folosit de ediția a doua, scoasă la Atena în 1893, completând-o cu alte texte filocalice și izbutind să imprime, până în 1991, douăsprezece volume: *Filocalia sau Culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*. Dă astfel, într-o strădanie comparabilă cu aceea a lui Teofan Zăvorățul, tălmăcitor în rusește al textelor filocalice, cea de-a doua versiune a *Filocaliei* în

românește, după cea lucrată, preț de un veac și ceva mai înainte, la Mănăstirea Neamț și la Sfântul Munte. Comentariile care însoțesc aceste texte de edificare spirituală alcătuiesc, în interiorul marii colecții, un tratat aproape independent de dogmatică, dar și de morală și de ascetică, fiind emblematice pentru gândirea lui S., la rândul ei o realizare remarcabilă a teologiei ortodoxe românești din secolul al XX-lea. Instalată, o vreme, între apropiatii lui Nichifor Crainic (pentru care Lucian Blaga, „Julian Apostatul”, „renegatul”, era autor al unor construcții filosofice antiortodoxe), S. scrie o carte întreagă, *Poziția d-lui Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie* (1942), pentru a-l plasa pe poetul de la Lančrâm „în rândurile filosofilor anticreștini”.

Filocalia este [...] – datorită tălmăcitorului ei – un monument al limbii românești, o limbă curată, nutrită de seva roditoare a arhaismului necesar, o limbă pe care ar trebui s-o consulte și poeții români, chiar și gânditorii, deoarece multe dintre noțiunile de morală depășesc cadrul duhovnicesc pentru a se impune limbajului modern. De la traducerea în românește a Bibliei de către Gala Galaction, rareori ne-a fost dat să gustăm savoarea vechimii unui text, grija pentru cuvântul tărilor inițiale, ca în versiunea românească a Filocaliei, versiune a părintelui Stăniloae. [...] Între limba cronicarilor – primii noștri moralști – și grația pictorilor naivi de icoane, profesorul Dumitru Stăniloae a găsit rezonanța fermecătoare a cuvântului ocultat, prospețimea imaginii ne-mediate, harul însuși al verbului.

VIRGIL IERUNCA

SCRIERI: *Viața și activitatea patriarhului Dosoftei al Ierusalimului și legăturile lui cu Țările Românești*, pref. V. Lochița, Cernăuți, 1929; *Catolicismul de după război*, Sibiu, 1933; *Viața și învățăturile Sfântului Grigorie Palama*, Sibiu, 1938; ed.2, București, 1993; *Ortodoxie și românism*, Sibiu, 1939; ed.2, București, 1993; *Poziția d-lui Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie*, Sibiu, 1942; ed. 3, îngr. Mihai-Petru Georgescu, București, 1993; *Iisus Hristos sau Restaurarea omului*, Sibiu, 1943; ed. 2, București, 1993; *Teologia dogmatică și simbolică* (în colaborare cu Nicolae Chițescu, Isidor Todoran și Ioan Petreună), I-II, București, 1958; *Teologia dogmatică ortodoxă*, I-III, București, 1978; ed. 3, București, 2003; *Teologie morală ortodoxă*, vol. III: *Spiritualitatea ortodoxă*, București, 1981; ed. (Ascetica și mistica creștină sau Teologia vieții spirituale), îngr. și introd. Sandu Frunză, Cluj-Napoca, 1993; *Spiritualitate și comuniune în liturgia ortodoxă*, Craiova, 1986; *Studii de teologie dogmatică ortodoxă*, Craiova, 1991; *Chipul evanghelic al lui Iisus Hristos*, Sibiu, 1991; *7 dimineți cu părintele Stăniloae (convoorbiri realizate de Sorin Dumitrescu)*, îngr. Răzvan Bucuroiu, București, 1992; *Din istoria isihasmului în ortodoxia română*, București, 1992; *Comentariu la Evanghelia lui Ioan*, Craiova, 1993; *Sfânta Treime sau La început a fost iubirea*, București, 1993; *Iisus Hristos, lumina lumii*, îngr. Monica Dumitrescu, București, 1993; *Trăirea lui Dumnezeu în ortodoxie*, Cluj-Napoca, 1993; ed. 2, pref. Ilie Moldovan, Cluj-Napoca, 2000; *Victoria Crucii. O discuție despre suferință, avută în 1970 la Fairacres*, introd. A. M. Alchin, Cluj-Napoca, 1994; *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, I-II, îngr. Camil Marius Dădărlat, București, 1995; *Reflecții despre spiritualitatea poporului român*, București, 2001; *Bucuria întrebării. Părintele Stăniloae în dialog cu Ioan Pinteș, Bistrița*, 2002; *Nașune și creștinism*, îngr. și introd. Constantin Schifirneț, București, 2003. **Traduceri:** *Filocalia sau Culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, I-XII, introd. trad., Sibiu, 1946-1991; Wilhelm Nyssen, *Pământ cântând*

în imagini (Frescele exterioare ale mănăstirilor din Moldova), pref. trad., București, 1978; Sfântul Grigore de Nisa, *Scrieri*, București, 1982 (în colaborare cu Ioan Buga); Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Scrieri*, I-II, București, 1983-1990; Sfântul Atanasie cel Mare, *Scrieri*, I-II, București, 1987-1988; Sfântul Chiril al Alexandriei, *Scrieri*, I-III, introd. trad., București, 1991-1994; Sfântul Ioan Scărarul, *Scara*, București, 1992; Paladie, *Istoria lausiacă – Lavsaicon. Scurte biografii de pustnici*, București, 1993; Sfântul Grigore de Nazianz, *Cele cinci cuvântări teologice*, îngr. Monica Dumitrescu, introd. trad., București, 1993; Sfântul Dionisie Areopagitul, *Opere complete și scoliile Sf. Maxim Mărturisitorul*, București, 1996; *Mystagogia*, îngr. și introd. trad., București, 2000.

Repere bibliografice: Emilian Vasilescu, *Apologeți creștini*, București, 1942, 76-90; Antonie Plămădeală, *Some Lines on Professor D. Stăniloae's Theology*, în *The Altar Almanach*, Londra, 1970, 24-29; Ion Bria, *Teologia dogmatică în Biserica Ortodoxă Română în trecut și azi*, „Ortodoxia”, 1971, 3; Micu, „Gândirea”, 183-185; Ion Bria, *Omagiul părintelui profesor Dumitru Stăniloae la aniversarea împlinirii vârstei de 75 de ani*, „Ortodoxia”, 1978, 4; Ion Bria, *Experiența lumii în teologia ortodoxă actuală – Contribuția pr. prof. Dumitru Stăniloae*, BOR, 1980, 9-10; Ion Bria, *Pour situer la théologie du Père Stăniloae*, „Rêvue de théologie et de philosophie” (Geneva), 1980, 133-137; Daniel Nesser, *Le Monde, don de Dieu, réponse de l'homme. Aspects de la pensée du Père Dumitru Stăniloae*, „Rêvue de théologie et de philosophie” (Geneva), 1980, 139-150; Ion Bria, *The Creative Vision of D. Stăniloae. Introduction to his Theological Thought*, „The Ecumenical Review”, 1981, 1; Dumitru Radu, *Părintele profesor dr. Dumitru Stăniloae la 80 de ani. Personalitatea și gândirea sa teologică în contextul ortodoxiei românești*, „Studii teologice”, 1983, 9-10; Dan Ilie Ciobotea, *O dogmatică pentru omul de azi*, „Studii teologice”, 1986, 6; Mircea Păcurariu, *Doauă sute de ani de învățământ teologic la Sibiu (1786-1986)*, Sibiu, 1987, 320-325; Virgil Ierunca, *Teologia dogmatică ortodoxă*, APF, 1991, 1-2; Florin Manolescu, *Din nou despre specificul național*, ST, 1993, 1; Octavian Soviany, „Progresul hristologic” al „Filocaliei”, CNT, 1993, 9; Alexander Baumgartner, *Preot prof. dr. Dumitru Stăniloae*, APF, 1993, 3-4; Sandu Frunză, *Comprehenșiunea mistică*, ST, 1993, 8-9; Dan Ciachir, *Un mare teolog român*, ST, 1993, 11; [Dumitru Stăniloae], „Ortodoxia”, 1993, 3-4 (număr omagial); Gheorghe Anghelescu, *Bibliografia părintelui academician profesor dr. Dumitru Stăniloae*, București, 1993; *Persoană și comuniune. Prinos de cinstire preotului profesor academician Dumitru Stăniloae (1903-1993)*, Sibiu, 1993; Sandu Frunză, *O izbândă a discursului pastoral*, TR, 1995, 4; Ierunca, *Semnul*, 43-52; Păcurariu, *Disc. teolog.*, 418-423; Maciej Bielawski, *Părintele Dumitru Stăniloae – o viziune filocalică despre lume*, tr. Ioan Ică jr., Sibiu, 1998; Simion, *Fragmente*, I, 87-91; Rusu, *Membrii Academiei, 500-501*; Nicolae Moșoiu, *Taina prezenței lui Dumnezeu în viața umană. Viziunea creatoare a părintelui profesor Dumitru Stăniloae*, Brașov, 2000; Lidia Ionescu Stăniloae, „Lumina faptei din lumina cuvântului” (Împreună cu tatăl meu, Dumitru Stăniloae), București, 2000; Ștefan Buchiu, *Cunoașterea apofatică în gândirea părintelui Stăniloae*, București, 2002; [Dumitru Stăniloae], AC, 2003, 20 (semnează I. P. S. Teoctist, Dumitru Popescu, Lidia Stăniloae, Alexandru Surdu, Dumitru Radu, Alexandru Boboc, Mircea Păcurariu).
D. H. M.

STĂNILOAE, Lidia (8.X.1933, Sibiu), poetă și prozatoare. Este fiica Mariei (n. Miha) și a teologului Dumitru Stăniloae. Urmează la Sibiu școala primară germană (1940-1942), Școala de Aplicație (1942-1944) și Liceul „Domnița Ileana” (1944-1947), apoi la București Școala Centrală de Fete (transformată în Liceul „Zoia Kosmodemianskaia”) (1947-1951) și Facultatea

de Matematică și Fizică, secția fizică atomică (1951-1955). Va lucra în calitate de cercetător științific la Institutul de Fizică Atomică din Măgurele, apoi la Institutul de Fizică din București. După arestarea tatălui său, în 1958, va fi profesoară la Centrul Școlar al Ministerului Industriei Alimentare din București. În 1984 pleacă în Germania, unde se stabilește, lucrând în cadrul Universității din Freiburg până la pensionare. A debutat în 1968, la „Amfiteatru”, și a continuat să publice poezie în „Lucafărul”, „România literară”, „Viața românească”, iar articole în „Contacts” (Paris), „Orthodoxes Forum” (München), „Sinaxi” (Atena) ș.a. Debutul editorial datează din anul 1971, cu volumul *Versuri*. Semnează și Lidia Ionescu Stăniloae.

S. scrie dintru început o poezie care îmbină vibrația intelectuală cu cea emoțională și e solicitată de acute interogații, lăsându-se fascinată de universul esențelor, de ideal („locul ce nu-i nicăieri”, *Aerul, frunza, pământul*), de origini (*Vulnerabilul zero*). Poeta tinde spre abstragerea din timp, căruia îi resimte dureros curgerea, spre eliberarea de sub tirania gravitației, caută rostul propriei existențe, căutarea fără istov fiind impulsul fundamental, căci neodihna îi apare ca unica șansă de a fugi de moarte. În paralel, trăiește continuu starea ingenuă a uimirii („mirare mi-e sete”, *Cântec pentru mirare*), repudiază ceața, umbra, înghețul, opacul. Îmbinând melancolia cu dramatismul și apelând la discrete aluzii biblice și trimiteri spre folclor, versurile vădesc siguranță. Cărțile următoare, *Munții* (1978) și *Locul unde aștepți* (1983), se mențin pe același coordonate, dar aduc teme, elemente și nuanțe noi. E cazul mai ales în *Locul unde aștepți*, în care pulsațiile încordate, aspirația torturantă către „rotundul întreg”, către acel punct inițial al cosmosului „unde izvoarele vieții și morții se-ntâlnesc”, reafirmarea neostoitului nesațiu pentru febrile interogații, nostalgia, mai accentuată acum, provocată de trecerea vremii, conștiința apropierei orizontului morții coexistă cu liniștea durerii („Lacrima curăță noaptea de noapte”, *Frunză cu ochii de pasăre*), cu alternanța încrederii și neîncrederii în capacitatea cuvântului de a descifra tainele universului, dar și cu mărturisirea imposibilității de a renunța la cuvântul poetic. Se face, de asemenea, elogiul clipei (*Copacul pâinii*), concomitent însă (cu vagi ecouri din Mihai Eminescu: „Același verde cântă-n altă frunză”, *Antropocentric*) e reținută semnificația perenă hărăzită alcătuirilor firii. Structură duală, contradictorie, **S.** își declară preferința pentru „iele dansând / goale-n pădurea de gânduri” (*Litere, patimi, urgii*), așadar pentru sfera combustiei cerebrale, ca să formuleze pe alocuri, cu inflexiuni blagiene, și cerința percepției genuine („Nu rupeți flori -/ Nu sfâșiați catifeaua din nori”, „Fiți blânzi cu raza hăituită, /n-o despicați în lungime de undă, /frecvență /și-atăția metri secundă”, *Nu rupeți flori*). Versurile nu trimit la ceea ce se înțelege îndeobște prin lirică feminină, aici nu se află receptivitate senzorială și tonalități intime, dacă n-au chiar minore, semnificativ fiind faptul că erotica e practic absentă. Preocuparea pentru proză la **S.** se mărturisește, într-un fel, încă din 1982, prin traducerea cărții de introspecție autobiografică *Însemnările lui Malte Laurids Brigge* de Rainer Maria Rilke.

Romanul *Raiul inocenților* (1992) vorbește despre dragostea dintre o doctoriță și un pacient, prilej de a se realiza, prin pendulări temporale, cu o capacitate epică surprinzătoare, o imagine a societății românești din anii anteriori celui de-al doilea război mondial până în perioada de după 1965. Alternând narațiunea la prezent cu rememorările, autoarea conturează o serie de destine în evoluție, nu lipsite de dramatism: doctorița e fata unui torționar și această situație generează în sufletul ei un complex de vinovăție, iar cel pe care îl iubește a trecut prin infernul închisorilor comuniste. Semnificația fundamentală a scrierii e dată de metamorfozarea oamenilor datorită credinței religioase.

SCRIERI: *Versuri*, București, 1971; *Munții*, București, 1978; *Locul unde aștepți*, București, 1983; *Raiul inocenților*, București, 1992; „*Lumina fapei din lumina cuvântului*” (*Împreună cu tatăl meu, Dumitru Stăniloae*), București, 2000; *Întâlnire cu Dumnezeu*, Iași, 2003. **Traduceri:** Hilde Domin, *Numai o floare ca sprijin*, pref. Gerhard Csejka, București, 1978 (în colaborare cu Gheorghe Pituț); Rainer Maria Rilke, *Însemnările lui Malte Laurids Brigge*, pref. Romul Munteanu, București, 1982.

Repere bibliografice: Alex. Ștefănescu, „*Versuri*”, LCF, 1971, 27; Dan Cristea, „*Versuri*”, RL, 1971, 29; Marcel Petrișor, „*Versuri*”, F, 1972, 11; Sultana Craia, *Interogații lirice*, LCF, 1978, 27; Mircea Iorgulescu, *Două poete*, RL, 1978, 31; Maria-Ana Tupan, *Antropologismul liric*, AFT, 1978, 8; Aurel Sasu, *Traiește lirice*, ST, 1978, 8; Mirela Roznoveanu, *Maturitatea meditației lirice*, VR, 1979, 5; Sultana Craia, *Meditația lirică*, LCF, 1984, 16; Ioan Holban, „*Locul unde aștepți*”, CL, 1984, 4; N. Steinhart, „*Locul unde aștepți*”, AST, 1984, 5; Mariana Lazăr, „*Locul unde aștepți*”, ST, 1984, 10; Camil Marius Dădărlat, „*Raiul inocenților*”, „*Universul cărții*”, 1992, 8. E. O.

STĂNOIU, Damian (3.IV.1893, Dobrotinet, j. Olt - 8.VII.1956, București), prozator. Este fiul Radei (n. Oancea) și al lui Dumitru Stănoiu, țărani; la naștere primește prenumele Dumitru. Urmează cinci clase în comuna natală, dar își întrerupe învățătura, având diverse ocupații în aceeași localitate (telefonist, cântăreț la biserică, secretar la primărie), apoi intră la școala de cântăreți bisericești din Slatina. După o perioadă de peregrinări cu tentă aventuroasă (la un moment dat încearcă să se îmbarce la Hamburg, emigrant clandestin, pe un transatlantic cu destinația SUA), în cursul căreia practică diferite îndeletniciri (vânzător de portocale la Craiova, paracliser la Biserica Amzei din București, muncitor la fabrica de ciment din Sinaia și la cea de hârtie de la Letea, vânzător de jurnale în Iași, expediționar în administrația ziarelor „*Dimineța*” și „*Adevărul*”, muncitor la o fabrică bucureșteană de mobilă, hamal la Constanța, îngrijitor la spitalul Pantelimon), în aprilie 1913 se călugărește la mănăstirea Căldărușani, luându-și numele Daniil. Preot la mănăstirea Sinaia (1919), va fi paroh în câteva localități din Vlașca, Ilfov și Prahova (1920-1922), secretar și membru în Consiliul duhovnicesc al bisericii Udricani din București (1924), conduce tipografia de la mănăstirea Cernica (1925) și slujește la biserica bucureșteană Antim (1926). La îndemnul superiorilor, elaborează monografiile ale unor așezăminte monahale aparținând eparhiei București: *Mănăstirea Căldărușani* (1924), *Mănăstirea Pasărea* (1926),

Mănăstirea Sămurcășești (Ciorogârla) (1926), *Mănăstirea Țigănești* (1926). Ajunge ieromonah, dar în mai 1932, în conflict cu autoritățile bisericești, părăsește rasa călugărească, divergențele părând să fi fost provocate nu atât de activitatea sa literară, cât mai degrabă de criticile aduse unui înalt ierarh, pentru afacerile acestuia cu vinuri. De acum încolo se va consacra în întregime literaturii. Începuse în 1918, cu versuri, în revista „Duminica ortodoxă”, iar placheta *Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciune*, îi apare în același an. Colaborează la „Viața românească”, unde din 1927 semnează proză despre viața monahală, „Adevărul literar și artistic”, „Gândirea”, „Scrisul românesc”, „Torța”, „Universul”, „Vremea” ș.a.

În 1928 lui **S.** i se editează *Călugări și ispite*, o culegere de nuvele căreia, la ediția a doua, din 1930, i se acordă Premiul „Ion Heliade-Rădulescu” al Academiei Române. Tot în 1928 i se tipărește romanul *Necazurile părintelui Ghedeon*, distins cu Premiul Femina, iar în 1929 intră în Societatea Scriitorilor Români. De pe acum se afirmă direcția predilectă și totodată cea mai interesantă a scrisului său: prezentarea vieții monahale, ecleziastice în general, în lumina ușor ironică a unui răs blând, bonom. Linia aceasta e continuată în numeroase alte volume, proză scurtă sau romane: *Duhovnicul maicilor* (1929), *Pocăința starețului* (1931), *Ucenicii Sfântului Antonie* (1933), *O zi din viața unui mitropolit* (1934), *Cazul maicii Varvara* (1937), *Jocul*

satanei (1947) ș.a. Cel mai bun roman al scriitorului, *Alegere de stareță* (1932), cu o intrigă strânsă, dinamică, schimbări de situație surprinzătoare, personaje vii, excelent individualizate, rămâne scrierea în care originalitatea, savoarea formulei sale se manifestă pe deplin. În celelalte **S.**, devenit chiar industriuos, se autopastează, de unde o anumită impresie de cădere în facil. Mai degrabă povestitor prin structură (realizând, ca atare, veritabile modele), decât romancier (îi lipsește darul invenției ample), el apelează, în multe din întreprinderile sale românești, doar la juxtapunerea de nuclee epice pe o temă comună sau extinde substanța narativă, cu efecte de diluare. Paginile care îl reprezintă cu adevărat se impun, în primul rând, printr-o amprentă stilistică specifică, de virtuozitate: reflectând cultura întemeiată pe *Biblie*, *Viețile Sfinților* ș.a., limbajul dobândește – transpus însă cu vervă în cheie comică, dar fără a avea nimic blasfematoriu, pasișând cu finețe și efecte pitorești – o haină perifrastică proprie, cu patină de arhaicitate și solemnitate, cu dese inserții de referințe religioase și citate bisericești. Pe lângă această calitate și pe lângă abilitatea dialogului, reține atenția capacitatea de a reconstitui, ca într-o frescă, amuzant, colorat, o lume specifică, făcând observații substanțiale asupra ei. Sunt, de asemenea, surprinse cu aplomb figuri caracteristice, personajele cele mai semnificative – chiar dacă minți simple, îndeobște – având o dimensiune interioară. Departate de a fi niște farisei, monahii trăiesc sincer – dar cu efecte hilare din cauza contrastului între aspirațiile nobile și modalitățile derizorii alese spre a le împlini – condiția ascezei, lupta între spirit și trup. Acolo unde prozatorul abandonează asemenea personaje, propice scrisului său, zâmbetul face loc satirei brutale, cinice, cu apel la șarjă, la delațiune, iar rezultatele sunt modeste, acuză lipsa de gust, vulgaritatea. De valoare mai scăzută se arată și scrierile pe subiecte laice. Spre a-și asigura existența, sub pretextul criticării unor moravuri, **S.** produce în serie cărți superficiale, cultivând comicul ieftin, trivial, cum se întâmplă încă din romanul *Fete și văduve* (1931). Alte asemenea improvizații românești sunt *Camere mobilate* (1933), *Parada norocului* (1934), *Căsătorie de probă* (1937), *O partidă de poker* (1938), *Haine vechi...* (1947). Dar și altundeva abandonarea mediului monahal-bisericesc se dovedește fatală, ca în culegerea de nuvele *Oameni cu sticlefi* (1935) sau în romanele *Pensionarii* și *Pe străzile capitalei* (ambele apărute în 1935), aici scrisul lui **S.** pierzându-și orice farmec, iar spiritul de observație tocindu-se. Doar îndemânarea în transcrierea cu rezultate comice a vorbirii contaminate de civilizația urbană, atunci când e vorba despre mediul rural învecinat Bucureștiului, cunoscut întrucâtva autorului, mai stă drept vagă mărturie despre calitățile scriitorului, precum în romanul *Luminile satului* (1936). **S.** s-a încercat și în literatura destinată copiilor și tineretului. Postum, în 1962, apare un volum memorialistic, *Amintiri din mănăstire*, evocând, iarăși, mediul călugăresc.

SCRIERI: *Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciune*, București, 1918; *Părintele Onufrie*, București, 1919; *Draci cu coarne, draci fără coarne*, București, 1920; *Două ceasuri fericite*, București, 1922; *Azilul sufletelor*, București, 1923; *Mănăstirea Căldărușani*, pref. Miron Cristea,

București, 1924; *Pentru vizitatorii mănăstirilor*, București, 1924; *Mănăstirea Pasărea*, București, 1926; *Mănăstirea Sămurcășești (Ciorogârla)*, București, 1926; *Mănăstirea Țigănești*, București, 1926; *Călugări și ispite*, București, 1928; ed. București, 1930; ed. București, 1943; *Necazurile părintelui Ghedeon*, București, 1928; *Duhovnicul maicilor*, București, 1929; *Demonul lui Codin*, București, 1930; *Fete și văduve*, București, 1931; *Pocăința starețului*, București, 1931; *Alegere de stareță*, București, 1932; *Camere mobilate*, București, 1933; *Ucenicii Sfântului Antonie*, București, 1933; *O zi din viața unui mitropolit*, București, 1934; *Parada norocului*, București, 1934; *Cinci prieteni*, București, [1935]; *Eros în mănăstire*, București, 1935; *Oameni cu sticleți*, București, 1935; *Pensionarii*, București, 1935; *Pe străzile capitalei*, București, 1935; *Doi vașabonzi*, București, 1936; *Luminile satului*, București, 1936; *Cazul maicii Varvara*, București, 1937; *Căsătorie de probă*, București, 1937; *În căutarea unei parohii*, București, 1937; *București - Sinaia*, București, [1938]; *O partidă de poker*, București, 1938; *Voiaj de plăcere*, București, 1940; *Dâmbovița, apă dulce...*, București, 1941; *Furtună în iad*, București, 1942; *O noapte cu ghinion*, București, 1942; *Preot fără voce*, București, 1943; *Măgarul ciobanului*, București, 1944; *Cartea pustnicilor*, I-II, București, 1945; *Chimiță R. Ilie, școlar și hoținar*, București, 1947; *Doi colegi*, București, 1947; *Haine vechi...*, București, 1947; *Jocul satanei*, București, 1947; *O anchetă*, București, 1949; *Ucenicii Sfântului Antonie. Necazurile părintelui Ghedeon. În căutarea unei parohii. Dragoste și smerenie. Alegere de stareță*, pref. Dumitru Micu, București, 1958; *Amintiri din mănăstire*, pref. Dumitru Micu, București, 1962; *Alegere de stareță. Ucenicii Sfântului Antonie*, îngr. Ion Nistor, București, 1970; *Nuovele și romane*, I-II, îngr. și pref. Ion Nistor, București, 1974; ed. București, 1987; *Alegere de stareță*, îngr. și pref. Aureliu Goci, București, 2002. **Traduceri:** N.G. Pomialowski, *Amintiri din seminar*, București, 1951 (în colaborare cu Al. Severin).

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, IV, 631-650; Iuliu Scriban, *Un scriitor bisericesc în cinstea lumii*, BOR, 1927, 5; Davidescu, *Aspecte*, 450-451; Perpessiciu, *Opere*, III, 208-212, IV, 164-167, 336-340, V, 97-101, 223-225, VI, 90-92, 200-201, 335-337, IX, 311-312, XI, 311-312, XII, 388, 419; A. Bădăuță, „Necazurile părintelui Ghedeon”, G, 1928, 12; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, IV, 285-286; Călinescu, *Cronici*, I, 168-171, 290-294, II, 141-142, 200-203; Șerban Cioculescu, „Duhovnicul maicilor”, ADV, 1930, 14 158; Const. Șăineanu, *Noui recenzii*, București, 1930, 145-149; Philippide, *Considerații*, I, 66-68; Eugen Ionescu, „O zi din viața unui mitropolit”, 1934, 47; Streinu, *Pașini*, V, 205-208; Sebastian, *Eseuri*, 344-346; Șerban Cioculescu, „Pe străzile capitalei”, RFR, 1936, 4; Șerban Cioculescu, *Aspecte epice contemporane*, RFR, 1936, 11; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 258-260; Munteanu, *Panorama*, 224-227; Gino Lupi, *Damian Stănoiu*, Milano, 1940; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 696-699, *Ist. lit.* (1982), 780-782; I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, București, 1967, 203-209; Octav Șuluțiu, „Preot fără voce”, RFR, 1943, 11; Negoțescu, *Scriitori*, 273-276; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1967), 396-403; Piru, *Panorama*, 275-278; Mihail Șerban, *Amintiri*, București, 1969, 237-267; Rotaru, *O ist.*, II, 703-704; I. Peltz, *Amintiri din viața literară*, București, 1974, 175-177; Micu, „Gândirea”, 825-829; Piru, *Ist. lit.*, 312-313; Cornel Munteanu, *Un umorist - Damian Stănoiu*, F, 1991, 3; Negoțescu, *Ist. lit.*, I, 217-218; Mircea Zăciu, *Damian Stănoiu*, F, 1992, 4; Nicolae Rotund, *Un cronicar al vieții monahale: Damian Stănoiu*, TMS, 1993, 4; *Dict. analitic*, I, 27-29, IV, 274-275; *Dict. esențial*, 792-796; Firan, *Profiluri*, II, 270-272.

E. O.

STĂVĂRUȘ, Ion (18.X.1928, Golești, j. Vâlcea - 1.XII.1988, Urziceni), istoric literar, traducător și editor. Este fiul Mariei (n. Mihai) și al lui Marin Stăvăruș, țărani. Urmează școala primară

în satul natal, liceul la Râmnicu Vâlcea (1942-1950) și Facultatea de Filologie a Universității din București, absolvită în 1954; devine doctor în filologie în 1972. Lucrează mai întâi ca reporter la „Scântea”, din 1961 fiind cadru didactic la Facultatea de Filologie a Universității bucureștene, cu excepția perioadei 1963-1967, când este diplomat UNESCO la Paris și atașat cultural la Ambasada României în Franța, și a perioadei 1982-1986, când este profesor în Finlanda, la universitățile din Turku și Helsinki. Debutează cu versuri în 1953, la „Tânărul scriitor”, iar editorial în 1957, cu volumul de reportaje *Pentru izbânda noului*, scris în colaborare cu P. Dinescu. Mai e prezent în „Flacăra”, „Lucefărul”, „Gazeta literară”, „România literară”, „Analele Universității București”, „Steaua”, „Manuscriptum”, „Amfiteatru” ș.a. În 1985-1986 colaborează la revista „Candela” din Suedia, iar între 1982 și 1986 editează în Finlanda publicația „Columna”, tot aici fiind distins cu o medalie pentru promovarea culturii finlandeze.

Lucrările lui S. au o strânsă legătură cu activitatea de la catedră. Anii petrecuți la Paris sunt valorificați și în vederea documentării pentru teza de doctorat, o monografie exhaustivă despre viața și opera Elenei Văcărescu, publicată în 1974. Preocupările în această direcție se vor dovedi de lungă durată, dovadă edițiile *Scrieri alese* (1975) și *Memorii* (1989), carte la care asigură, împreună cu Aneta Stăvăruș, și transpunerea din limba franceză. Tot în gen monografic tratează S. și legendele despre Vlad Țepeș, abordate într-un volum ce cuprinde un studiu și antologia acestor texte. La Turku îi sunt tipărite *Kantelar*, o culegere bilingvă de rune tradiționale finlandeze traduse în colaborare cu Lauri Lindgren (1985), și o antologie bilingvă de poezie românească (1987).

SCRIERI: *Pentru izbânda noului* (în colaborare cu P. Dinescu), București, 1957; *Elena Văcărescu*, București, 1974. **Ediții:** Elena Văcărescu, *Scrieri alese*, ed. bilingvă, pref. edit., București, 1975, *Memorii*, tr. și pref. edit., Cluj-Napoca, 1989 (în colaborare cu Aneta Stăvăruș); *Povestiri medievale despre Vlad Țepeș-Draculea*, introd. edit., București, 1978; *Kanteletar. Culegere de rune tradiționale finlandeze alcătuită de Elias Lönnrot*, tr. edit., introd. Senni Timonen, Turku, ed. bilingvă, 1985 (în colaborare cu Lauri Lindgren); ed. postfața edit., cu ilustrații de Mircea Dumitrescu, București, 1985; *Antologie de poezie românească - Valikoima romanian runoja*, ed. bilingvă, Turku, 1987. **Traduceri:** Paul Verlaine, *Confesiuni*, București, 1987.

Repere bibliografice: D. Micu, „Elena Văcărescu”, RL, 1974, 44; Zăciu, *Lecturi*, 212-216; Popa, *Dict. lit.* (1977), 525; Cioculescu, *Itinerar*, IV, 5-13; Nicolae Scurtu, *Ion Stăvăruș*, „Buletinul Societății de Științe Filologice din România”, 1989, 44-46; Petria, *Vâlcea*, 376; Firan, *Profiluri*, II, 273. C. B.

STEAGUL, publicație apărută la București, zilnic, de la 16 noiembrie 1914 până la 20 noiembrie 1916 și de la 3 mai 1918 până la 21 decembrie 1922, ca organ al Partidului Conservator. Directori: Constantin C. Bacalbașa (1914-1915), apoi Al. Corteanu. La început gazeta militează pentru ieșirea României din neutralitate și înregistrarea noutăților de pe fronturile europene în scopul întreținerii sentimentului combativ pentru cucerirea Transilvaniei. Printre colaboratori se află G. Știrbey, Al. Marghiloman, Barbu Catargi, Al. Păun. Se publică pe această temă și o *Scrisoare a d-lui T.*

Maioreescu. Rubrici: „Cronica Bucureștilor“, „Ultimele știri“, „Cronica teatrală“ (asigurată de A. de Herz), „Literatură“ (susținută de Th. M. Stoenescu) ș.a. Sunt inserate versuri de A. Mândru, G. V. Botez-Gordon, G. Murnu, Th. A. Naum, Gh. Vasiliu (sub pseudonimul G. Prut), Iuliu Predescu, Mihail I. Procopie, D. Iov, Eugen Ciuchi, Maria Dragu, Vi. Lăiniceanu, Alfred Moșoiu, în timp ce proza este semnată de N. Mihăescu-Nigrim, Mircea Alexiu, N. I. Porfiriu, Al. I. Zissu. În sumar intră și traduceri din Elena Văcărescu și Balzac, articole despre Ion Creangă (A. Mândru, *25 de ani de la moartea lui Creangă*), Oscar Wilde sau despre românii din Valea Timocului.

M. Pp.

STEUA, revistă care apare la Cluj, lunar, din aprilie 1954, editată de Uniunea Scriitorilor; în perioada 1971-1974 este bilunară. **S.** continuă „Almanahul literar“, publicat tot la Cluj, din 1949. Inițial redactor-șef este A. E. Baconsky, iar din colegiul redacțional fac parte Ion Agârbiceanu, Ion Breazu, Teofil Bușecan, C. Daicovicu, Aurel Gurghianu, Dumitru Isac, Létay Lajos, Dumitru Mircea, George Munteanu, Liviu Onu, Iosif Pervain, Aurel Rău (secretar general de redacție), Tiberiu Utan. De la numărul 4/1957 apar doi redactori-șefi adjuncți: Teofil Bușecan și Aurel Rău. Odată cu numărul 1/1959 este numit redactor-șef Aurel Rău, care îndeplinește această funcție până în 2001, fiind urmat de Adrian Popescu. Revista nu și-a precizat programul de activitate, așa cum se procedează îndeobște. Abia în numărul 1/1971, când **S.** și-a schimbat formatul și periodicitatea, Aurel Rău semnează un mai mult poetic decât programatic *Nou început de drum*: „Înțelegem să contribuim la mai bine și la mai frumos, nu numai prin munca obscură de triere sau de perfecționare a textelor urmând să vadă lumina, ci, stăruiitor, număr de număr, și prin obiectivele pe care ni le vom propune, și prin dezbaterile pe care le vom iniția. Ne-am bucura să promovăm o critică dreaptă, demitizantă, purtătoare de fertile sugestii și neînfeudată campaniilor sau intereselor exterioare valorii“. Nici măcar la numărul 11-12/1989, apărut după evenimentele din 1989, nu se înregistrează declarații zgomotoase, ci, sub un titlu comun, *Libertatea literaturii - literatura libertății*, sunt adunate luări de poziție pline de satisfacție semnate de Adrian Popescu, Eugen Uricaru, Mircea Oprea, Aurel Rău ș.a., subînțelegându-se că revista nu ar avea prea multe de modificat în structura ei literară. În conducere au avut loc puține schimbări de-a lungul timpului (Victor Felea, Aurel Gurghianu, Dumitru Ghișe, Virgil Nistor, Dumitru Radu Popescu, Virgil Ardeleanu, Mircea Tomuș, Adrian Popescu, Viorel Cacoveanu, Constantin Cubleșan; Vasile Pop-Silaghi și Octav Bour - cei doi graficieni), iar din colegiul redacțional au mai făcut parte, temporar, Octavian Fodor, Crișan Mircioiu, Dumitru Dumitrașcu, Hadrian Daicovicu, Eta Boeriu, Leon Baconsky, Paul Sima, Ion Vlad, Ștefan Aug. Doinaș, Viorica Guy Marica, Valentin Tașcu, Caius Dragomir, V. Fanache, Petre Stoica, Camil Mureșan, Nicolae Șarambei, Gheorghe Apostu ș.a. Structura a suferit, de asemenea, puține modificări în cele cinci decenii de apariție neîntreruptă: un editorial, versuri, proză (și reportaj),

STEUA

REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN RPR

traduceri, mai rar teatru, interviuri, subrubricile „Studii și articole“, „Cronica literară“, „Viața cărților“, „Arte“, „Mențiuni și opinii“ etc. **S.** a reprezentat un punct de referință și de sprijin într-o perioadă culturală dominată de ideologia de partid, controlată de administrația de stat. Deseori chiar și scriitorii din capitală, unde atmosfera era adesea și mai apăsătoare, au privit cu speranță și încredere înspre revista de la Cluj, unde se semnalau periodic manifestări de demnitate intelectuală, erau reabilitați scriitorii interbelici „interziși“. De pildă, în 1954, lui Lucian Blaga i se publică fragmente din traducerea la *Faust* de Goethe. Apoi, în 1963-1964, aici apar mai întâi scrieri care îi redau circuitului literar pe V. Voiculescu, Ion Vinea, Lucian Blaga ș.a. De asemenea, în dezbaterile de principii, punctul de vedere al **S.** avea pondere și se impunea, chiar cu asumarea unor riscuri. În anii '50-'60, anii „avântului revoluționar“ și ai schematismului artistic, s-a reușit să nu se coboare cu totul ștacheta esteticului, iar în anii '70-'80, ai culturii personalității, s-au inclus doar unele editoriale convenționale, adesea nesemnate, sau câteva pagini „de direcție“. Într-o mare măsură prestigiul revistei a fost asigurat de o atitudine critică echilibrată, de o fundamentare estetică de tip academic. O atenție deosebită s-a acordat aniversărilor, comemorărilor consacrate personalităților culturii române și universale. Numerele festive dedicate lui Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, George Coșbuc, Ioan Slavici, Ion Creangă, Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga, Mateiu I. Caragiale, Ion Vinea, A. E. Baconsky și mulți alții constituie veritabile monografii istorico-literare, semnate de critici și istorici literari din toată țara și din toate generațiile. Poezia a constituit unul din principalele puncte de interes. **S.** poate fi considerată o revistă „de poezie“, iar faptul că a fost condusă de câțiva poeți contemporani de primă mărime nu a putut să nu influențeze structura ei de rezistență. Cel puțin două grupări poetice s-au coagulat aici. În jurul lui A. E. Baconsky și a imaginii oarecum conspirate a lui Blaga s-au adunat, în primele două decenii de existență a periodicului, Aurel Rău, Aurel Gurghianu, Victor Felea, Leonida Neamțu, Virgil Nistor ș.a. Ulterior, prin confluența unei părți din generația de la „Echinoc“ cu redacția **S.**, s-a constituit grupul format din Dinu Flămând, Adrian Popescu, Aurel Șorobetă, Ion Mircea ș.a. Cele două grupări aparțin Clujului, dar **S.** a atras de-a lungul timpului aproape tot ceea ce s-a dovedit valoros în poezia din întreaga țară. De la început s-au acordat șanse debutanților și, în general, tinerilor, ținând totodată la colaborarea unor nume prestigioase. Cu o

frecvență relativ mare sunt prezenți Constantin Abăluță, Florența Albu, Ioan Alexandru, Tudor Arghezi, A. E. Baconsky, George Bacovia, Maria Banuș, Horia Bădescu, Marta Bărbulescu, Vlaicu Bârna, Mihai Beniuc, Lucian Blaga, Eta Boeriu, Radu Boureanu, Ion Brad, Constanța Buzea, Nina Cassian, Alexandru Căprariu, Radu Cârneli, Doina Cetea, Ion Cocora, Sina Dănculescu, Nicolae Diaconu, Ștefan Aug. Doinaș, Anghel Dumbrăveanu, Victor Eftimiu, Victor Felea, Dinu Flămând, Matei Gavril, Ovidiu Genaru, Gheorghe Grigurcu, Bazil Gruia, Romulus Guga, Aurel Gurghianu, Ion Horea, Negoită Irimie, Mircea Ivănescu, Angela Marinescu, Gabriela Melinescu, Mircea Micu, Teohar Mhadaș, Virgil Mihaiu, Ion Mircea, Modest Morariu, Florin Mugur, Ion Mureșan, Dan Mutașcu, Gellu Naum, Leonida Neamțu, Virgil Nistor, Francisc Păcurariu, Ion Pop, Adrian Popescu, Veronica Porumbacu, Nicolae Prelipceanu, Ion Rahoveanu, Aurel Rău, Miron Scorobete, Radu Stanca, Nichita Stănescu, Dimitrie Stelaru, Petre Stoica, Simion Stolnicu, Aurel Șorobetea, Virgil Teodorescu, Gheorghe Tomozei, Cornel Udrea, Tiberiu Utan, Mircea Vaida, Lucian Valea, Ion Vinea, Vasile Voiculescu, Dragoș Vrâncanu, Horia Zilieru, alături de Ana Blandiana, Ioana Diaconescu, Leonid Dimov, Cezar Ivănescu, Ioan Moldovan, Mariana Bojan, Nicolae Mocanu, Marius Robescu, Ruxandra Cesereanu, Ion Cristofor, Dora Pavel, Ioan Flora, Augustin Pop, Ioana Ieronim, Mihai Ursachi, George Astaloș, Nicu Caranica, Ion Stratan ș.a. Concomitent au fost reproduse poeme din poezia clasică, au fost traduși poeți maghiari și germani din România. E de consemnat, ca fapt divers în materie de lirică, apariția a numeroase parodii semnate de Mircea Micu. Proza, chiar dacă nu s-a bucurat de o atenție egală cu aceea acordată liricii, ocupă un spațiu considerabil și adună iarăși majoritatea numelor semnificative din literatura vremii: Ion Agârbiceanu, Eugen Barbu, Ion Băieșu, Nicolae Breban, Augustin Buzura, Viorel Cacoveanu, Petru Dumitriu, Dumitru Mircea, Dumitru Radu Popescu, Vasile Rebreanu, Vasile Sălăjan, Mircea Horia Simionescu, Mihai Sin, Valentin Șerbu, Eugen Uricaru, Alexandru Vlad, Vasile Andru, Cornel Cotuțiu, Gabriel Gafița, Mircea Ghițulescu, Tudor Dumitru Savu, Radu Țuculescu. Tot aici sunt de semnalat rubricile susținute de Leonida Neamțu („Romane fanteziste”), Aurel Gurghianu („Terasa”), Gabriela Melinescu („Cutia Pandorei”). Teatrul e selectat destul de puțin în sumare, mai cu seamă sub semnăturile lui Dumitru Radu Popescu și Viorel Cacoveanu, dar și ale lui Radu Stanca, V. Voiculescu, Augustin Buzura, Ion Băieșu. De maximă importanță este sectorul de critică și istorie literară. Cronică literară a reușit să semnaleze mai toate volumele considerate importante apărute în acest interval. Grupul de cronicari a fost compact, unitar: Dumitru Micu, D. Florea-Rariște, Ion Oarcăsu, pentru început. Apoi Virgil Ardeleanu, Mircea Tomuș, Petru Poantă, Ion Vlad, Mircea Zăciu, Liviu Petrescu, Ion Pop, Valentin Tașcu, V. Fanache, Mircea Muthu, Costin Tuchilă, Mihai Dragolea, Constantin Cubleşan, Virgil Mihaiu ș.a. La fel de serios poate fi considerat capitolul de recenzii, respectând totdeauna, conform tradiției, baremurile ridicate ale unei reviste format carte. Despre o serie

de cărți de proză, poezie, critică, teatru s-au scris articole de interpretare și în afara rubricilor, beneficiind de cele mai diverse semnături: Nicolae Balotă, Mircea Braga, Domițian Cesereanu, Alexandru Duțu, Radu Enescu, V. Fanache, Ion Lungu, Adrian Marino, Dumitru Micu, George Munteanu, Mircea Muthu, Mircea Popa, Cornel Regman, Adrian Popescu, Valentin Tașcu, Teodor Tihan, Mircea Tomuș, Eugen Uricaru, D. Vatamaniuc, Ion Vlad, Mircea Zăciu, H. Zalis. Se cuvin amintite și numeroasele anchete, dezbateri, mese rotunde pe teme de actualitate literară: destinul romanului, direcțiile poeziei, rosturile criticii literare - discuții onorate de specialiști, critici literari, esteticieni din toate centrele culturale ale țării. Bogat este și capitolul traducerilor, fiind de remarcat intenția revistei de a reface și întreține legăturile cu marea literatură universală. S-au desfășurat chiar și unele dezbateri pe această temă, dar importante rămân mai ales transpunerile din mari poeți și prozatori de pe toate continentele: Mohammed Dib, Léopold Sédar Senghor, Ismail Kadare, Gregory Corso, Stephen Crane, E. E. Cummings, Emily Dickinson, Robert Frost, E. A. Poe, Ezra Pound, Carl Sandburg, Walt Whitman, Saul Bellow, Ernest Hemingway, John Updike, Kurt Vonnegut, W. H. Auden, Erskine Caldwell, John Dos Passos, Theodore Dreiser, William Faulkner, Lawrence Ferlinghetti, Francis Scott Fitzgerald, Henry James, Albert Maltz, Arthur Miller, John Steinbeck, Thomas Wolfe, Go Mo Jo, Li Tai Pe, Lu Sin, Rabindranath Tagore, Yukio Mishima, Saadi, Omar Khayyam, Henry Lawson, Rainer Maria Rilke, Georg Trakl, Karel Čapek, Franz Kafka, Jaroslav Hašek, T. S. Eliot, William Shakespeare, Oscar Wilde, Dylan Thomas, Graham Greene, Guillaume Apollinaire, Louis Aragon, Alain Bosquet, Charles Baudelaire, Jean Cocteau, Michel Déguy, Victor Hugo, Saint-John Perse, Bertolt Brecht, Yvan Goll, Heinrich Heine, Friedrich Hölderlin, Constantin Kavafis, Kostis Palamas, Gheorghios Seferis, Dante Alighieri, Michelangelo Buonarroti, Cesare Pavese, Francesco Petrarca, Salvatore Quasimodo, Umberto Saba, Giuseppe Ungaretti, Italo Calvino, Curzio Malaparte, Jorge Luis Borges, Julio Cortázar, Ady Endre, Petőfi Sandor, Madách Imre, Henrik Ibsen, Lars Gustafsson, Artur Lundkvist, Tadeusz Różewicz, Anna Ahmatova, Evgheni Evtușenko, Vladimir Maiakovski, Osip Mandelștam, Boris Pasternak, A. S. Pușkin, Rafael Alberti, Vicente Aleixandre, Gabriel Celaya, Federico García Lorca, Juan Ramón Jiménez. Alt segment important include studii cu caracter științific, domeniile fiind folclorul, lingvistica, estetica, istoria, medicina, științele exacte, filosofia etc., ilustrate de nume precum Ștefan Pașca, Emil Petrovici, Gh. Bulgăr, Al. Graur, Gavril Istrate, Henri Jacquier, Alf Lombard, Dimitrie Macrea, Ion Pătruț, Romulus Todoran, Nae Antonescu, Romul Munteanu, Tudor Vianu, Nicolae Balotă, Al. Dima, Achim Mihu, Marian Papahagi, Petru Comarnescu, Mircea Țoca, Andrei Pleșu, Modest Morariu, N. Carandino, Doina Modola, Valentin Silvestru, Pavel Apostol, Mircea Malița, Tudor Cățineanu, Radu Enescu, Dumitru Ghișe, Călina Mare, Nicolae Mărgineanu, Constantin Noica, Marcel Petrișor, N. Steinhardt, Constantin Daicoviciu, Pompiliu Teodor, Hadrian Daicoviciu, Virgil Cândea, Ștefan Pascu, V. Mercea, Raluca Ripan, Eugen Pora, Victor Preda, Valeriu Bologna, Octavian

Fodor, Dumitru Dumitrașcu ș.a. Au fost consemnate sistematic reprezentațiile teatrale și muzicale, expozițiile de artă, cinematografia, **S.** constituindu-și o redutabilă echipă de critici de specialitate: Ilie Balea, Doina Modola, Mircea Ghițulescu, Valentin Tașcu, Negoită Lăptoiu, Adriana Topârceanu, Livia Drăgoi ș.a. Ca divertisment, sunt prezentate rubrici de sport, modă (Lia Tanciu), șah, rebus, caricatură (în special seria „fără cuvinte” a lui Octavian Bour). Neîndoielnic, **S.** a fost concepută și realizată ca o revistă enciclopedică, din specia publicațiilor de bibliotecă, preocupată în mod esențial de prestigiu. Ea se alătură în spațiul istoriei presei românești unor periodice precum „Convorbiri literare”, „Viața românească”, „Sburătorul”, „Gândirea”, „Revista Fundațiilor Regale”. V.T.

STEAUA DUNĂRII, periodic editat la Iași, de trei ori pe săptămână, de la 1 octombrie 1855 până la 11 septembrie 1856 și de la 1 noiembrie 1858 până la 5 noiembrie 1860, cu două întreruperi cauzate de intervenția cenzurii (3 martie 1856-22 mai 1856, 11 septembrie 1856-1 noiembrie 1858). Între 1856 și 1858 a apărut și o ediție franceză a ziarului, „L'Étoile du Danube”, mai întâi la Iași, apoi la Bruxelles. De la 2 ianuarie 1859 **S.D.** fuzionează cu „Zimbrul și vulturul”, apărând un timp sub titlul „Steaua Dunărei. Zimbrul și vulturul”. Redactori, alături de Mihail Kogălniceanu (care rămâne la conducere până la 3 mai 1860), au fost V. Mălinescu, V. Alexandrescu-Urechia, I. M. Codrescu și N. Ionescu. Gazeta a fost concepută de Kogălniceanu ca principala tribună pentru susținerea campaniei în favoarea unirii Principatelor Române, inițial fiind chiar proiectată cu titlul „Unirea”. Programul politic, expus în primul număr, avea în vedere obținerea autonomiei Principatelor și unirea lor, modernizarea și liberalizarea instituțiilor sociale, emanciparea categoriilor sociale de jos, desființarea robiei, răspândirea instrucțiunii școlare. În domeniul literaturii, programul jurnalului relua principalele obiective ale revistelor „Dacia literară” și „Propășirea”. Se cere scriitorilor să creeze o literatură originală, de inspirație națională, izvorâtă din istoria, moravurile și tradițiile autohtone. **S.D.** se anunță de la început ca o publicație combativă, menită să impună în mișcarea culturală o concepție bine încheată despre căile pe care trebuie să le urmeze literatura și limba literară. În polemică directă sau aluzivă cu filologii ardeleni latinizanți și cu I. Heliade-Rădulescu, gazeta a respins, în articolul-program și în câteva intervenții ulterioare, „direcția falsă” a teoriilor lingvistice care ignorau evoluția firească a limbii române. Ca și în programul „Daciei literare”, se proclamă necesitatea criticii, exercitată în numele publicului, al schimbului de opinii, se optează pentru aprecierea exigentă a oricărei scrieri, indiferent de poziția socială a autorului ei. Cele mai multe versuri incluse în cuprinsul jurnalului (pagini de proză apar cu totul sporadic) sunt ocazionale, mai cu seamă satire politice, fabule, cuplete comice, ode festive, prin care autorii răspund prompt la evenimentele legate de înfăptuirea Unirii și de lupta pentru realizarea unor reforme sociale. Dintre poezii de seamă ai epocii publică, destul de rar, V. Alecsandri (*Hora Unirei*),

Gr. Alexandrescu și, cu versuri reproduse din „Dâmbovița”, D. Bolintineanu. Cu versuri militante, care slujesc obiectivele politice ale momentului, sunt prezenți D. Dăscălescu, Gh. Tăutu, Al. Donici, G. Crețeanu, Gh. Sion, I. Ianov, I. V. Adrian, C. D. Aricescu, N. Istrati, Sofia Cocea, Iorgu Caragiali, Gr. Serrurie. Alte nume sunt mai puțin cunoscute: E. Cobălcescu, D. Idieriu, D. S. Miculescu, Ioan Pavlov, G. Nichitache, Teodor Porfiriu. O baladă populară (*Ștefan Vodă și Vlădica Ion*) publică viitorul folclorist At. M. Marienescu. În același timp **S.D.** a menținut atenția asupra mișcării literare prin câteva rubrici („Științi și arte”, „Literatură”, „Bibliografie”) și prin câteva articole și recenzii, între colaboratori aflându-se C. A. Rosetti și Alecu Russo, acesta din urmă polemizând cu latinizanzii ardeleni. În sumar intră și câteva capitole din *Schițări de literatură română* de V. A. Urechia. De la 6 mai până la 24 octombrie 1882, din inițiativa lui Kogălniceanu, Gr. H. Grădeanu a scos o nouă serie a jurnalului, care, de la numărul 46, continuă însă și „Resboiul”. În partea literară se află, sporadic și cu producții nesemnificative, V. Alecsandri, Al. Macedonski, B. P. Hasdeu. Dintre traduceri pot fi menționate *Mantaua* de Gogol și *Ocolul pământului în 80 de zile* de Jules Verne. Cu același titlu, „Steaua Dunării”, Vasile M. Kogălniceanu, fiul lui Mihail Kogălniceanu, a editat între 1897 și 1899, apoi în 1907 un ziar politic la București. L.V.

STEAUA NOASTRĂ – OUR STAR, publicație apărută la New York, bilunar, apoi săptămânal, cu unele întreruperi, din 11 aprilie 1912 până în 1929, având subtitlul „Gazeta tuturor românilor – The Romanian People’s News”. Redactor-șef: Iulius E. V. Ioanovici (de la numărul 6/1912 semnează Ioanovici), proprietară: Biblioteca Română. Într-un *Cuvânt înainte. Credința noastră. Plan de muncă*, redactorul-șef precizează: „Foaia noastră va fi foaia românilor americani. Ea va lupta pentru interesele, deșteptarea și înaintarea tuturor românilor deopotrivă. Suntem neatârnată”. Gazeta a emigranților (majoritatea proveniți din Transilvania și Bucovina), **S.n.-O.S.** încearcă să răspundă intereselor acestora cu știri din țară și din lume, informații utile, lecții de limba engleză, catalogul cărților disponibile la Biblioteca Română, literatură. „Rubrica mea”, susținută de redactorul-șef, conține mici proze cu și despre ardeleni. Alte rubrici permanente: „Știri din Ungaria”, „Ellis Island”, „Munca și muncitorii”, „Ocolul Americii”, „Mica publicitate”. În timpul războiului paginile abundă în informații referitoare la front și problemele românești în conjunctura conflagrației, iar în 1917 se publică

Lista scrierilor din patria veche. Spațiul rezervat literaturii este acoperit cel mai adesea cu versuri și proză populară. În primul număr sunt reproduse poeziile de Octavian Goga, apoi se includ în sumar, sporadic, versuri de Elena din Ardeal, Emil A. Chiffa, Ioan Jivi, Justin P. Miga, Vasile Stoica și proză de Iulius E. V. Ioanovici. După război, în 1919, publicația are subtitlul „Cea mai răspândită foaie săptămânală” și se îmbogățește cu editoriale și articole despre noua situație internațională. Acum principalele rubrici sunt „Știri din România Mare”, „Scrieri din Bucovina”, „Ultima oră”, „Mica publicitate”, „Însemnări zilnice” (semnate Laokoon „Renașterea română” sau numai Laokoon), „Litere, arte, științe”, „Convorbiri despre limbă” (susținută de Ion Gorun) ș.a. Numărul din 3 septembrie 1919 se deschide cu o tabletă de Emil Isac, *Budapesta*. Principalul colaborator al rubricii „Litere, arte, științe” este Leon Feraru, cu versuri (*Cântecul de leagăn, Pribegie, Sonete, Poeme*), proză scurtă (scrisă anterior, împreună cu D. Anghel) și mențiuni istorico-literare: *Un manuscris al poetului Dimitrie Anghel, „File uitate” de Dimitrie Anghel și Leon Feraru*. La aceeași rubrică apar texte de Barbu Nemțeanu și Barbu Lăzăreanu, discursul la Academia Română al lui Ovid Densusianu, articole nesemnate (*Mihai Eminescu și greco-bulgăria*). În 1920, între numerele 412 și 417, sunt intercalate patru apariții lunare cu caracter preponderent cultural și literar, în formatul „Gândirii” și având titlul „Steaua noastră și România nouă”. Editorul acestei publicații, Leon Feraru, semnează *Un cuvânt de lămurire*, unde precizează că românii americani au sprijinit apariția acestui „organ de cultură”, menit să arate americanilor „ce a fost în trecutu-i glorios, ce este și mai ales ce va fi România mare și nouă”. Se publică versuri de Leon Feraru, Enric Furtună, Barbu Lăzăreanu, Ludovic Daus, Matei Rusu, Vasile Al-George, proză, memorialistică și comentarii pe marginea evenimentelor din actualitate, cele mai multe în numărul 415, scris numai în limba română și consacrat „ideilor românești, nouă, sănătoase și educative”. Se tipăresc sau se reproduc texte de D. Anghel, Radu D. Rosetti, Emil Isac (*Alexandru Vaida, Statui*), N. Iorga, Nichifor Crainic (*Parlamentul și literații*), Al. Vlahuță (*Brăila, În Vrancea*), Constantin Graur, Ovid Densusianu (*Profesorimea, Preoțimea noastră*), Vasile Pop, Constanța Marino-Moscu ș.a. Rubrica „Știri din România Mare” completează cele patru apariții. De la numărul 417/1920, când revista revine la formatul, titlul și conținutul anterior, comentariile din primele pagini, inițial nesemnate, abordează două arii problematice: România Mare (*La răspântie, Problema basarabeană, Schimbarea Cabinetului, Starea Bucovinei, Vorbiți românește* etc.) și americanizarea. Principalii colaboratori sunt acum I. Glăvaș, Al. N. Ștefănescu, Ion Simu (corespondent din Arad), Ioan Bănculescu (corespondent din Banat) ș.a. Rubrici noi: „Scrieri din Bucovina”, „Scrieri din Basarabia”, „Cronica Ardealului”, „Corespondență din Banat”. M. P.-C.

ȘTEFANKO, Ondrej (18.III.1949, Timișoara), traducător. Urmează liceul cu limba de predare slovacă din Nădlac (1956-1967) și Facultatea de Fizică-Chimie a Institutului

Pedagogic din Oradea, absolvită în 1972. Este redactor-șef al revistei „Naše snahy” din Nădlac (1990-1995), al publicației bilingve „Oglinzi paralele - Rovnobežné zrkadla” (din 1996), al revistei „Dolnozemske slovak” (1996), editată la Nădlac-Budapesta-Novi Sad, precum și director al Editurii „Ivan Krasko” din Nădlac.

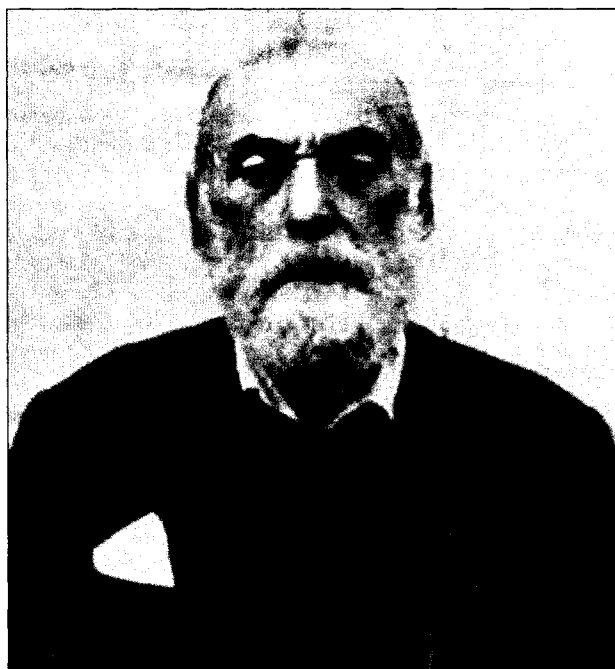
Poet de limbă slovacă, etnograf, coordonator al unui atlas al culturii populare a slovacilor din România (publicat în 1998), Ș. desfășoară și o asiduă activitate de traducător, fiind autorul unor versiuni în slovacă din scrierile lui Nichita Stănescu, A. E. Baconsky, Ion Mircea, Petre Stoica, Ioan Flora ș.a. A semnat, de asemenea, tălmăcirile din *Călătorind în țara făgăduinței. Antologie de poezie slovacă contemporană* (1997), *Taina lui Pavel Hron. Antologie de proză slovacă modernă și contemporană* (I-II, 1999), *Herbarium pannoniensis. 5 poeți slovaci din Voivodina* (2000), din *Zelené mlieko roviny. 5 rumunských básnikov z Vojvodiny* (2001) ș.a. Pentru traducerile din poeziile lui A. E. Baconsky și Ion Mircea a fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România. Este, totodată, traducător în limba română al unor cărți din slovacă, selecția oprindu-se la un număr considerabil de autori.

Traduceri: Ioan Flora, *Telesný svet* [Lume fizică], Novi Sad, 1983, *Obliehaná skutočnosť* [Realitate asediată], îngr. trad., Nădlac, 2002; Vincent Šikula, *Maistori*, Timișoara, 1983 (în colaborare cu Florin Bănescu); Pal'o Bohuš, *Trași prin inelul vieții*, Pančevo, 1984; Viť azoslav Hronec, *Oțelul public*, Novi Sad, 1988, *Rug*, îngr. trad., Nădlac, 2002; Dumitru Radu Popescu, *Modrý lev* [Leul albastru], Bratislava, 1988 (în colaborare cu Milan Resutík); Slavco Almájan, *Otáčavý labyrint* [Labirintul rotativ], Novi Sad, 1990; Anton Hykisch, *Adorați regina*, Timișoara, 1991 (în colaborare cu Florin Bănescu); Florin Bănescu, *L'udia a vlci, kostoly i lipy* [Oameni și lupi, biserici și tei], Nădlac, 1996; *Călătorind în țara făgăduinței. Antologie de poezie slovacă contemporană*, îngr. trad., Nădlac, 1997; Ivan Miroslav Ambruš, *În liniște ninge cu cuvânt*, Nădlac, 1997; Dagmar Maria Anoca, *Devin mută precum ceilalți*, Nădlac, 1997; Adam Suchanský, *În plină criză de creație*, Nădlac, 1998; Nichita Stănescu, *Sunt pata de sânge - Som krvavá škvrna*, ed. bilingvă, Nădlac, 1998; *Taina lui Pavel Hron. Antologie de proză slovacă modernă și contemporană*, I-II, îngr. și postfața trad., Nădlac, 1999 (în colaborare); A. E. Baconsky, *Mátvoly vo vzduchoprázne a Sebastianov koráb* [Cadavre în vid și Corabia lui Sebastian], Bratislava, 2000; Ion Mircea, *Zalesnená pyramída a iné básne* [Pyramida împăturită și alte poezii], pref. trad., Bratislava, 2000; Miroslav Válek, *Mi-ar plăcea să fiu un faraon cu ochiul de acat*, postfața trad., Nădlac, 2000; Pavel Vilikovský, *Calul la etaj, orbul în Vrăble*, Nădlac, 2000 (în colaborare cu Florin Bănescu); Ivan Štrpka, *Rovinsko, sud-vestul. Moartea mamei*, Nădlac, 2000; Bohumil Hrabal, *Ore de dans pentru vârstnici și avansați*, Nădlac, 2000, *Barbarul tandru*, Nădlac, 2000 (în colaborare cu Florin Bănescu), *Prea zgomotoasa singurătate*, Nădlac, 2000 (în colaborare cu Florin Bănescu), *Acest oraș este în grija comună a locuitorilor săi*, Nădlac, 2001 (în colaborare cu Florin Bănescu), *Mașinuta*, Nădlac, 2002 (în colaborare cu Florin Bănescu); Ján Lenčo, *Cronica didactică a dinastiei de Hohenzollern*, Nădlac, 2000; *Herbarium pannoniensis. 5 poeți slovaci din Voivodina*, îngr. și postfața trad., Nădlac, 2000; Petre Stoica, *Krotká archeológia* [Arheologie blândă], postfața trad., Nădlac, 2001; *Zelené mlieko roviny. 5 rumunských básnikov z Vojvodiny* [Laptele verde al câmpiei. 5 poeți români din Voivodina], Nădlac, 2001; Ján Ondruš, *Înghițind firul de păr*, postfața trad., Nădlac, 2001; Ladislau Tažký, *Morminte dunărene*, Nădlac, 2001 (în colaborare cu Florin Bănescu);

Stanislav Rakús, *Cerșetorii*, Nădlac, 2001 (în colaborare cu Florin Bănescu); Milan Rúfus, *Clopoțe și alte poezii*, Nădlac, 2002; Milo Urban, *Lângă moara din deal - Bătrânețe*, Nădlac, 2002 (în colaborare cu Corneliu Barborică și Florin Bănescu); Martin Prebudila, *Un rezervist fără piele de rezervă*, Nădlac, 2002 (în colaborare cu Florin Bănescu).

Repere bibliografice: Gheorghe Mocuța, *La răspântia scriiturii*, Arad, 1996, 73-76; Valeriu Bârgău, *Generația '80. Precursori & urmași*, Deva, 1999, 123-125; Florin Bănescu, *Mușchetarii Câmpiei de Vest*, Nădlac, 2000, 33-40, 49-52; Datcu, *Dicț. etnolog*, III, 148; Gheorghe Mocuța, *Pe aceeași arcă*, Arad, 2001, 86-90. I. D.

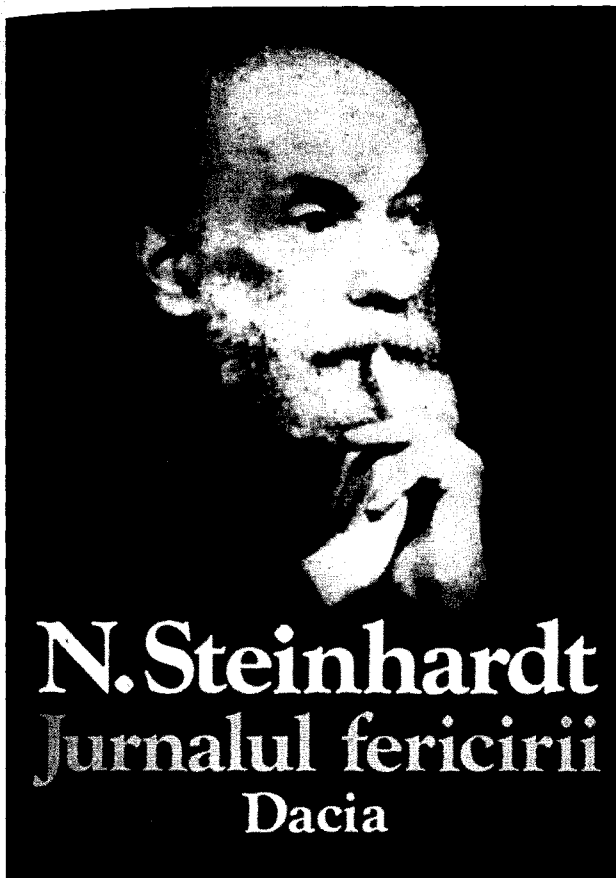
STEINHARDT, N.[icolae] (29.VII.1912, București - 29.III.1989, Baia Mare), eseist, memorialist și critic literar. Mama se numea Antoaneta (n. Neuman), iar tatăl, inginerul și arhitectul Oscar Steinhardt, conducea o fabrică de cherestea și mobilă în comuna Pantelimon. Luase parte, ca ofițer în rezervă, la primul război mondial, fusese rănit la Mărășești și decorat cu „Virtutea militară”. O ramură a familiei se înrudește cu Sigmund Freud, creatorul psihanalizei. **S.** urmează clasele primare acasă, apoi la Școala „Clemența” din București (1918-1922), iar cursul secundar îl face la „Spiru Haret”, liceu reputat care număra atunci printre elevii săi pe Mircea Eliade și pe Constantin Noica. De confesiune mozaică, urmează (singurul din cei patru elevi israeliți) cursurile de religie creștină din școală cu preotul Gheorghe Georgescu de la Biserica Sfântul Silvestru. Printre colegii de liceu se află Alexandru Paleologu, Dinu Pillat, Alexandru Ciorănescu, Marcel Avramescu, Haig și Arșavir Acterian. **S.** susține examenul de bacalaureat în 1929 și se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din București, pe care o va absolvi în 1934, când intră în Baroul Ilfov. Tot acum frecventează cenaclul Sburătorul. E. Lovinescu înregistrează în *Agende literare*, la 16 noiembrie 1934, apariția lui „Steinhardt - Anthistius cu cartea lui de parodii”, iar peste două zile prezența lui la ședința de duminică. La 16 decembrie „citește o parodie cu succes”. Anthistius este numele unui personaj din *Caracterele* lui La Bruyère, iar în primul volum, *În genul tinerilor...*, publicat în 1934 și semnat astfel, este vorba de un număr de pastişe, parodii după Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica. Autorul le va repudia mai târziu, socotindu-le neserioase. Participarea lui la cenaclu este marcată de Lovinescu și în anii următori, până în 1940-1941. Tânărul îl vizitează și în afara ședințelor de duminică, de pildă la 18 martie 1937, când vine „cu niște poezii a unuia din Giurgiu”, iar peste oarecare vreme intervine „pentru un rus (scandal politic)”. Amfitrionul are și un mic incident telefonic cu inginerul Oscar Steinhardt și cu avocatul Velescu - „pentru cele cinci volume Maiorescu”, rezolvat cu bine. În septembrie 1939 **S.** se întoarce de la Paris și îl vizitează pe E. Lovinescu, în octombrie criticul îi oferă romanele *Mili* și *Acord final*. În mai 1940 participă la o discuție în casa lui Lovinescu despre politică, laolaltă cu Hortensia Papadat-Bengescu, Dinu Nicodin, Sanda Movilă, D. Corbea și, cu această ocazie, Dinu Nicodin „se demască filogerman”. Relațiile, cum se vede, sunt cordiale chiar și în această istorie imposibilă. **S.** este primit prietenește la Sburătorul și el însuși

caută compania spiritelor democratice, într-o istorie altminteri plină de discriminări aberante. În *Agende* se consemnează că în noiembrie 1941 Lovinescu îi expediază *Aqua forte*. Colaborează din 1936 la „Revista Fundațiilor Regale” (un articol despre Marcel Proust), apoi la „Libertatea”, „Universul literar”, „Viața românească”. Împreună cu prietenul său Emanuel Neuman (evocat, sub numele simbolic Manole, în *Jurnalul fericirii*), publică în 1935 eseul teologic *Essai sur une conception catholique du judaïsme*, iar după un an alt eseu, *Illusions et réalités juives*. Își susține teza de doctorat în 1936, cu studiul *Principiile clasice și noile tendințe ale dreptului constituțional. Critica operei lui Léon Duguit*. Face călătorii de studii în Elveția, Austria, Franța și Marea Britanie. În 1939 intră, la recomandarea lui Camil Petrescu, în redacția „Revistei Fundațiilor Regale”, dar peste un an va fi „epurat” împreună cu Vladimir Streinu și alți critici. Revine în redacție în 1944. Despre viața lui în timpul războiului va scrie într-o *Autobiografie* din 1987: „Reîntors în țară, nu am avut de suferit ca evreu, tatăl meu, încetățenit prin lege individuală votată de Parlament și ofițer de rezervă, fiind socotit «erou din categoria a doua», care ne punea la adăpost de măsuri vexatorii; ar fi cu toate acestea fățărnicie din partea mea dacă nu aş recunoaște că măsurile luate cu privire la evrei nu m-au întristat, dându-mi seama că guvernul țării - date fiind împrejurările - nu putea proceda altfel și admirând curajul și mărinimia sa în refuzul de a da ascultare ordinelor venite din exterior, care cereau imperios executarea populației evreiești; afecțiunea mea pentru neamul românesc s-a întărit”. Regimul comunist nu se arată deloc blând cu **S.** E dat afară din casă și din barou. În 1987 scriitorul mai notează: „Greu m-am împăcat cu regimul introdus în toamna anului 1947. Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dat destulă voință și destulă

luciditate pentru a nu mă lăsa prins în capcană de ademenirile acestui nou regim. Purtarea majorității coreligionarilor mei m-a surprins și m-a supărat, făceau jocul unui partid care, de altfel, avea să se descotorosească repede de ei. Am suferit alături de atâția alții, am fost dat afară din casă și barou și am dus-o foarte greu din punct de vedere material și sufletesc. Am fost și foarte bolnav, vreme îndelungată". Își pune mai acut problema religioasă. Se simte atras din ce în ce mai mult de ortodoxie, grație, între alții, lui Virgil Cândea. Studiază cu atenție literatura patristică și filosofia creștină și, după o vreme, se simte apt de convertire: „Eram, în realitate, apt pentru botez - zice el în aceeași confesiune -, îmi lipseau numai curajul și hotărârea de a face pasul final. Șovăiam, mi-era rușine, diavolul mă ispita cu frica, smerenia, slăbiciunea; mă păstram în starea aceea confuză dintre dorință și panică, prielnică lenei și tergiversării. Mi-era și teamă, mă știam foarte necurat. Domnul lucrează însă în chip tainic și umblă pe căi misterioase". Amână, totuși, acest pas hotărâtor pentru viața lui spirituală și morală. În septembrie 1953 îl vizitează pe Noica la Câmpulung, unde filosoful avea domiciliu obligatoriu. O prietenie strânsă se leagă între cineva care caută, cu ardoare, pe Dumnezeu și un filosof care crede că filosofia poate îndrepta lumea. Au o corespondență intensă și, când **S.** va fi arestat, se dovedește că scrisorile fuseseră interceptate de Securitate. În 1958 Noica este închis împreună cu V. Voiculescu, Dinu Pillat, Sergiu Al-George, Al. Paleologu, Vladimir Streinu, Theodor Enescu. La 31 decembrie 1959 **S.** este convocat la Securitate și i se propune: dacă acceptă să fie martor al acuzării în procesul privind „lotul intelectualilor mistico-legionari” va fi lăsat în libertate; dacă nu acceptă va avea un loc în boxă alături de prietenii săi. Cere trei zile de gândire. Ce urmează este o frumoasă și emblematică parabolă morală, povestită în *Autobiografia* pe care o scrie „din porunca arhiepiscopului Herineanu și după îndemnul părintelui arhimandrit Serafim Man”, duhovnicul său. În cele trei zile de gândire se duce la tatăl său pentru a-i cere părerea. Tatăl, un bătrân înțelept, îl ascultă cu atenție și îi răspunde că acceptând să fie martorul acuzării va avea zile liniștite și nopți cumplite, iar dacă nu va depune mărturie împotriva prietenilor săi, va avea nopți liniștite și zile teribile, așa că nu are de ales. **S.** a înțeles numaidecât raționamentul tatălui și îndemnul de a se purta curajos. Refuză propunerea de a fi martorul acuzării și, în consecință, este inclus de Securitate în „lotul mistico-legionar Noica-Pillat”. E judecat și condamnat la doisprezece ani muncă silnică pentru crima de uneltire împotriva orânduirii statului. Trece prin închisorile de la Jilava, Gherla, Aiud, până în august 1964, când este eliberat în urma grațierii generale a deținuților politici. Până atunci are loc în detenție un eveniment esențial pentru biografia lui spirituală: la 15 martie 1960, în închisoarea de la Jilava, primește botezul, devenind creștin ortodox. „Atunci - scrie el mai târziu - n-am mai șovăit și toate aprehensiunile și subtilitățile mele mintale au dispărut ca prin farmec. Eram sigur că nu voi mai rezista 12 ani și că voi muri în pușcărie. Nu voiam să mor nebotezat. Domnul din nou mi-a venit în

ajutor”. A fost botezat în celula 18 „de pe secția a doua” de ieromonahul basarabean Mina Dobzeu, asistat de doi preoți greco-catolici, aflați în celulă. A fost stropit cu apă dintr-un ibric smălțuit. Naș i-a fost Emanuel Vidrașcu, coleg de lot, fost director de cabinet al mareșalului Ion Antonescu. Un botez, așadar, clandestin și cu caracter ecumenic. Îl primește cu evlavie și, mai târziu, va lăuda în mărturisirile sale pușcăria care i-a permis creștinarea. Un paradox pe care îl va repeta alt fost pușcăriaș politic: Noica. Și el va elogia închisoarea pentru că - spune filosoful - aici a avut timp să își pună ordine în concepte. Trebuie luată din aceste propoziții lauda spiritului care în detenție găsește o justificare pentru a supraviețui și pentru a nu se umili. Spiritul care ajunge fie la conceptele filosofiei, fie la „credințosenie”, după o formulă a lui **S.** Grațiat, se grăbește să desăvârșească Botezul (diaristul îl scrie totdeauna cu majusculă) prin „mirungere” la schitul Darvari, unde primește din mâinile preotului Gheorghe Teodorescu sfânta împărtășanie. Duce de atunci o viață creștină, conform regulilor stabilite de Biserică. Despre viața lui în pușcărie circulă multe istorii, cele mai multe, probabil, reale. Se zice că temnicerii, pentru a-l umili și mai mult, îl vor introduce, de pildă, într-o celulă în care se aflau închiși de mulți ani foști studenți legionari. Ideea prigonitorilor era de a-l pune într-o situație imposibilă în mijlocul dușmanilor săi tradiționali. El descoperă însă că și dușmanii potențiali erau niște oameni nenorociți, argășiți, doborâți de suferință. Are revelația milei, sentiment profund creștin. Altă dată se oferă să îngrijească un deținut, fost legionar și acesta, grav bolnav, abandonat de medicina închisorii. Îl curăță, îl hrănește și, în cele din urmă, îl salvează de la moarte. Când bolnavul deschide ochii și observă cine este salvatorul său (nu altul decât un evreu), îi șuieră printre dinți o injurie de o maximă vulgaritate. **S.**, netulburat, își duce mai departe misia, îngrijindu-l pe dușmanul care îl insultase. Scena a fost preluată de Marin Preda în romanul *Cel mai iubit dintre pământeni*. Pentru faptele lui este ținut în carceră, injuriat de paznicii patibulari, bătut, înfometat. Nimic nu îl face să renunțe. Se oferă să care în locul celor slăbiți de detenție hărădul din celulă, postește două zile pe săptămână, face de serviciu la curățenie peste rând, participă, în fine, la viața intelectuală a celulei, povestind din cărțile pe care le-a citit. Cei care l-au ascultat în această „Academie de sub pământ” - cum îi spune Petre Pandrea, alt personaj al rezistenței intelectuale românești - mărturisesc că avea un dar remarcabil de povestitor și analist. Are o minte vioaie, deschide paranteze, știe să folosească termeni colorați, luați din cărți sau din limbajul străzii (fapt ce se observă și în scrierile sale), în fine, are din ce în ce mai mult vocație de duhovnic. Îi încurajează pe cei slabi și îi ajută pe cei neputincioși, deși nici el nu este o stâncă de robustețe. Scăpat de detenție, face muncile cele mai grele și mai puțin potrivite pentru un intelectual cu trupul șubrezit de anii de regim penitenciar: devine, de pildă, încărcător-descărcător pe un camion care furnizează marfă pentru „Alimentara”. În 1968 este victima unui accident de circulație și stă în spital multă vreme. La sugestia prietenilor (printre ei se află și Al.

N. Steinhardt

Jurnalul fericirii

Dacia

Paleologu) reîncepe să publice (traduceri, articole, mici eseuri), în „Secolul 20” și „Viața românească”. Un deceniu de traduceri, spune el mai târziu. A transpus, între altele, Alain (Studii și eseuri, I-II, 1973, în colaborare), Rudyard Kipling (Stalky și compania, 1977). La șazeci și patru de ani revine cu un volum de eseuri și critică literară, *Între viață și cărți* (1976), urmat de *Incertitudini literare* (1980; Premiul Uniunii Scriitorilor). Un debut așa de târziu reprezintă o performanță în critica literară românească. **S.** continuă să scrie, are succes printre tineri, călătorește în străinătate, viața lui religioasă nedumerește pe unii contemporani. El tânjește după o viață creștină mai intensă și, după moartea tatălui, începe să caute o mănăstire pentru a se retrage. Este ajutat de prietenul său Noica, filosoful care căuta și el un loc de refugiu și de meditație, pe care îl află la Păltiniș. **S.** alege mănăstirea Rohia din Maramureș și, la 16 august 1980, este tuns în monahism de episcopul Justinian Chira și de arhiepiscopul Teofil Herineanu, iar starețul, arhimandritul Serafim Man, îl rânduieste în obștea mănăstirii. Devine bibliotecar, cu obligația de a pune ordine și de a întreține cele douăzeci și trei de mii de cărți câte avea mănăstirea. Este mulțumit că a fost învrednicit să devină călugăr: „Dau din tot sufletul slava lui Dumnezeu că m-a învrednicit de Sfântul Botez și de călugărie, mult mai mult decât putea nădădui un ins ca mine. Port din tinerețe o cruce

grea și urâtă: o ticăloasă boală de intestine. Ar fi trebuit să deznădăduiesc, să mă întunec. Credința îmi ajută să o rabd cu destul stoicism și să nu-i îngădui să-mi zdruncine bucuria de a fi creștin și monah – pe măsura darului, foarte puțin adică, având totuși dreptul de a rosti: *Et in Arcadia ego*”. I se dă voie să țină o cameră la București pentru nevoile lui scriitoricești. Apare aici din când în când, își vizitează prietenii, ia cărți cu împrumut, apoi dispare cu lunile. Își lăsase barbă și chipul lui, slăbit, semăna din ce în ce mai mult cu o icoană bizantină. Mersul îi e zorit și nesigur, glasul e, tot așa, precipitat, cu o tonalitate variabilă. Este în toată ființa lui **S.** un mare neastâmpăr și o mare bunătate. O bunătate activă, ușor agitată, și o voință neascunsă de a se identifica total cu noua lui condiție. Nu își pierde vremea, are rubrici în revistele vremii, ține predici, îndrumă vizitatorii, din când în când călătorește. În 1982 publică un eseu despre Geo Bogza, apoi *Critică la persoana întâi* (1983), *Escale în timp și spațiu sau Dincoace și dincolo de texte* (1987), *Prin alții spre sine* (1982). Eseurile teologice și predicile religioase vor fi publicate, după 1990, de ucenicii săi. În martie 1989 angina pectorală de care suferea de multă vreme se agravează și, plecând spre București pentru a consulta medicii, se oprește la Baia Mare, unde își află sfârșitul. În ajunul morții Ioan Pinteș și Virgil Ciomos, ucenici și prieteni, reușesc să salveze din chilie o bună parte a textelor sale. Soarta *Jurnalului fericirii* – confiscat de Securitate, rescris, difuzat la Europa Liberă, recuperat de autor în anii '80 – le dăduse de gândit, făcându-i să fie mai vigilenți și să pună din vreme la adăpost manuscrisele călugărului de la Rohia. Biografia lui luminează încetează aici. O viață demnă, exemplară, într-o istorie plină de violență, trădări și tragedii de tot felul. **S.** a avut tăria să treacă frumos prin ele.

Nu s-ar putea spune, citindu-i scrierile critice și moralistice, că **S.** nu a avut opera pe care biografia lui o merita. *Între viață și cărți* arată un moralist învățat și fin care se folosește de literatură pentru a-și ilustra conceptele. I-a citit pe moralistii francezi și urmează, în eseistica românească, linia Paul Zarifopol – Mihai Ralea, nu aceea a lui Mircea Eliade – Constantin Noica – Mircea Vulcănescu și, în genere, a criteriștilor. Este prieten cu ei, dar nu face din filosofie o formă de existență, ca Noica, sau nu își ordonează viața în funcție de conceptele propuse de Mircea Vulcănescu, pe care, altminteri, îl admiră: „activismul disperării”, „istorismul prin resemnare”. E, în generația tânără din anii '30, printre puținii mistici autentici. Îi citește pe André Gide și pe Marcel Proust (modelele generației tinere de prozatori de după război), dar nu face o pasiune specială pentru ei. De regulă ostil oricărei forme de „terrorism literar” (Jean Paulhan), vrea să împace, prin scrisul său, toate tendințele estetice „spre zăpăceala și ciuda exegeților, bucherilor și învățătorilor și întru împlinirea sfintei dreptăți” (*Incertitudini literare*). Temele sunt foarte variate: de la Cezar Petrescu trece la Thomas Mann, Albert Camus, Paul Valéry, William Somerset Maugham, de aici la I. Al. Brătescu-Voinești, Mateiu I. Caragiale, Ioan Alexandru, apoi din nou la Romain Rolland, Jules Romains, André Gide, Céline, Proust, Kipling, Sartre, într-o ordine care contrazice

toate cronologiile. Opera literară - cele mai multe eseuri pleacă de la cărți apărute - este un pretext pentru disocieri ingenioase și colorate. Personajele lui François Mauriac „sunt toate pe grătar și se frig la foc mic”, „secretul infernului sartrian este zicerea tatălui, a verbului a face, dispariția lui din limbaj, însoțită [...] de suveranitatea nemărginită a lui a fi. Faciosfera cedează pasul ființosferei. *Esse* a izgonit definitiv pe *facere*”. Boema lui Artur Enășescu stimulează o incursiune în mai multe culturi, cu referiri la Eugene O'Neill, Alfred de Musset, G. B. Shaw, A. I. Odobescu, Charles Baudelaire, Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, G. K. Chesterton, Goethe, Proust, Lev Tolstoi, Gustave Flaubert ș.a., cu încheierea, deloc surprinzătoare, că boema nu e o soluție sigură pentru împlinirea artistică. Fantezia eseistului se consumă în beția asocierilor. În *Incertitudini literare* vorbește de două școli în literatura engleză (școala ceaiului și școala whiskyului), reprezentate de John Galsworthy și de Virginia Woolf. Nu se angajează propriu-zis în judecăți de valoare. Preferă să ia un fapt dintr-o operă și să îl comenteze în stilul său: stilul unui om de carte pentru care arta este o formă de cunoaștere și de comunicare în sens moral. Autorul cel mai des citat (în *Incertitudini literare*, cel puțin) este Dostoievski, iar ideea ce se repetă este aceea de cunoaștere prin suferință. Eseistica lui S. se bazează pe un estetism moral exprimat - și aici este originalitatea sa - într-un limbaj în care se răsfată vocabulele dâmbovițene. De la „țicneli” și „nădufuri”, „împănoșiți boieri” și de la craii care s-au „pirguit”, eseistul evadează spre Hegel și lumea conceptelor. În studiul despre poezia lui Geo Bogza aplică o retorică neobișnuită, trasă în pseudoconcepte computerizate (ECD, adică: *efect de contrast, prin folosirea declamatorului sau a derizoriului*; ESCG: *efect silogistic de Concluzii Grave și de Mare Emoționalitate*; GREX, EP, OȘ, ASBC etc.). Analiza, în interiorul spațiilor definite în chipul acesta, este normală și pertinentă. S., care l-a osândit pe Bogza la apariția *Poemului invectivă*, îi află acum justificarea estetică în stilul său de excursie livrescă. Stilul criticului, care nu se teme să admire autorii comentați - vorbește, într-un loc de „neteama de admirație” -, continuă în eseurile, editate postum, din *Monologul polifonic* (1991). Se află și aici un moralist care iubește jocurile lingvistice ale spiritului cărturăresc. Zice „cu osebire”, „filotim”, „povățuitor de neatârnav”, „credințose-nie” sau oprește analiza pentru a face un portret, o referință subiectivă, chiar o rugăciune. Criticii literari sunt, de regulă, „răi”. G. Călinescu spune chiar că un critic care „nu latră” în text mănâncă degeaba pâinea literaturii. Dar bucuria lui S. e să laude o carte, să admire un autor, să repare o injustiție. Cere discreție și sentimentalitate. Nu se rușinează să lăcrimeze în timpul lecturii și să reabiliteze personajele năpăstuite, calomniate. De pildă, personajele lui I. L. Caragiale, cărora le descoperă curățenia morală, sinceritatea, complexitatea interioară, adică tot ceea ce contestă critica literară tradițională. El este de părere că opera de artă adevărată este, în chip fatal, morală. Morală, nu moralizatoare. Respectă tradițiile spiritualității românești și face o listă a miturilor esențiale, printre care figurează ospitalitatea, casa (vatra, căminul, loc de

sfințenie), cinstea casei (cu „păzitoarea” ei, femeia), concepția netragică a vieții etc. Nu îi place structuralismul și, în genere, e sceptic față de școlile formaliste în critică. Este un tradiționalist, însă unul european, disponibil, permisiv față de fenomenele culturii moderne. Câtă vreme nu se pune problema judecării de valoare, discursul critic astfel gândit și practicat este mai mult decât acceptabil. Dificultatea apare când criticul trebuie să spună da sau nu despre o carte. Spune aproape mereu da și face analogii care stârnesc mirarea cea mai mare. Îi place, de exemplu, o carte a lui Gheorghe Iancovici și, prezentând-o, o raportează la Gide, Malraux, Valéry. Pe Magdalena Ghica o compară cu Shakespeare, deloc cunoscutul Cornel Marandiuc îi pare mai comunicativ decât Truman Capote și, pentru a fi mai convingător, îi cheamă în ajutor pe Plutarh, Jünger și Montherlant. Atâta bunăvoință în critică strică, totuși, scara de valori. Critica lui S. se salvează prin eseistica din interior, care place prin imaginația ideilor și prin finețea portretului moral. În 1991 Virgil Ciomoș a publicat *Jurnalul fericirii*, o confesiune care se îndepărtează de formele consacrate ale memoriilor și ale autobiografiei. Este un jurnal de detenție scris după ce detenția s-a încheiat. Un jurnal intim care nu respectă clauza simultaneității, nici clauza calendarității sau a confidențialității. *Jurnalul fericirii* este ceea ce autorii din secolul al XIX-lea numeau un memorial. Un memorial care vorbește despre pușcărie în alt chip decât vorbesc, de regulă, cei care trec prin ea. S. o laudă pentru că aici a descoperit „dreapta credință”. A văzut de aproape suferința, a trăit-o nemijlocit, a descoperit bunătatea, frățietatea, buna-cuviință, toleranța și, prin toate acestea, l-a descoperit pe Dumnezeu. *Jurnalul fericirii* este, în esență, jurnalul unei convertiri religioase, și, totodată, confesiunea unui intelectual care judecă lumea în termenii suferinței și ai iubirii. Din acest unghi răul social și demnitatea morală a individului se văd mai bine decât în pamfletele și în confesiunile prezente, de regulă, în literatura carcerală. E suficient ca autorul să înfățișeze într-o jumătate de pagină atmosfera din infirmeria unui penitenciar la începutul anilor '60 ca să înțelegi, cutremurat, cât de jos poate să fie coborât omul în condiții de detenție, cât de activă este suspiciunea, ce ură sălbatică poate provoca umilirea individului. Despre toate acestea S. vorbește însă cu înțelegere și dragoste. El nu îl condamnă pe omul în suferință, îi iartă dinainte slăbiciunile, căderile și gândește, ca Søren Kierkegaard, că libertatea e contrariul păcatului, nu altfel, adăugând sugestia credinței. Omul nu e fericit cu libertatea, cu inteligența și știința lui dacă nu are credință. Și, ca să o aibă, trebuie să știe să o caute, iar când o găsește, să se roage de Dumnezeu să ajute necredința lui. De aceea, *Jurnalul fericirii*, jurnalul unei convertiri religioase se deschide cu aceste cuvinte din evanghelistul Marcu: „Cred, Doamne, ajută necredinței mele”. Este neîndoios cartea cea mai frumoasă a lui S. și, în același timp, una din cărțile de căpătâi ale literaturii confesive românești. Ea impune un destin, în sensul pe care îl dă Malraux acestui concept: destinul unui om care știe să își transforme experiența într-o formă a conștiinței sale. Scriitorul trece printr-o experiență existențială greu de imaginat și iese din ea ca un spirit mistic bucuros,

precum Sfântul Francisc d'Assisi, că trăiește printre lucrurile umile și aduce laudă lui Dumnezeu că i-a dat suferința care i-a revelat credința adevărată. După dispariția lui **S.** au apărut scrierile sale teologice (*Predicile*), dar și o serie de convorbiri, cum sunt acelea cu Zaharia Sângeorzan, rezultat a „365 de întrebări incomode”, adresate între 11 ianuarie 1988 și 11 martie 1989, însă tipărite în 1992. Monahul a răspuns prompt, cu voioșie chiar, într-o deplină libertate a spiritului la întrebările ce i s-au pus. A ieșit o carte despre așeză, poezie, iubire, păcat, în fine, o carte despre fătăria și corupția care au pătruns în societatea românească și îi amenință ființa morală. O face în chip colocvial, din loc în loc cu o nebanuită incisivitate. Nu se știe să își judece contemporanii (îndeosebi pe scriitori) și să își spună părerea fără ocolișuri despre operele și comportamentul lor social. Nu a renunțat de tot la „neteama de admirație”, dar începe să își nuanceze bunătața când e vorba de judecata morală. Călugărul știe și să afurisească atunci când este cazul, nu numai să laude. În sprijin are buna lui credință. Când îi judecă pe alții, nu îi judecă din invidie și cu ură. Și apoi, nu se ocrotește nici pe sine, e chiar mai aspru decât cu ceilalți. Nu se consideră nici scriitor bun, nici bun călugăr. Este doar un om care a descoperit calea adevărată (credința creștină ortodoxă) și încearcă să meargă pe ea cu păcatele, limitele, neputințele sale. Nu are cum să nu îți fie simpatic acest călugăr instruit, căruia îi ierți micile severități morale și, din când în când, ezitățile gustului estetic. Personajul din aceste replici inteligente, pline de fantezie, cu momente de smerenie, este acela cunoscut din jurnal. Mai ager, parcă, mai malițios, cu judecăți de valoare tranșante, grav când e vorba de lucruri grave, bun psiholog și portretist – în latura morală – foarte dibaci. Are o morală, dar nu se grăbește să construiască un sistem. Este morală „creștin-existențială”, nu „bucherească și ipocrită”, zice el într-un loc. „Creștin existențial” este o definiție care i se potrivește. Când răspunde corespondentului său de la Iași, se simte „bătrân și resemnat”, dar scrie „detașat și voios”, nu are teorii, nu crede în estetică și nu crede nici în idei. Ideile duc la ideologie și ideologiile au devenit, în secolul al XX-lea, primejdioase. Scrie „totodată bătrânește și copilăros”, de aceea e mirat că este luat în serios și e socotit critic literar. Se consideră doar un diletant. Se răsfață, desigur, nu trebuie crezut la acest capitol. Scriitorii lui favoriți sunt Thomas Mann, Proust, Dostoievski, Charles Péguy, Jules Verne, Eminescu, Mateiu I. Caragiale, Alphonse Daudet. Eticul și esteticul îi par noțiuni identice și, de când l-a citit pe L. J. Wittgenstein, nu mai face nici o deosebire între ele. Morala este, de altminteri, esențială în toate actele spiritului, inclusiv în critica literară. „Doi bani nu face – spune el – în lipsa unei viziuni morale a lumii și a lucrurilor.” Pe Noica, prietenul și maestrul său spiritual („în afara părinților mei, e omul care mi-a influențat cel mai mult viața”), îl iubește, îl consideră un mare scriitor, dar nu îi iartă necredința. Nici pe Cioran nu îl acceptă integral: om bun, sincer, îndatoritor, inteligent, dar, ca scriitor, este „un personaj fabricat” după gustul publicului francez. Zice chiar mai mult decât atât despre prietenul său parizian: „E un mare stilist care a știut să meargă până la

capătul obrăzniciei și terorismului verbal, până la capătul deznădejdiei și ameteții, potrivit gustului cultural al Occidentului”. Ar fi ceva de obiectat aici și anume că s-a întâmplat, parcă, invers: gustul cultural francez s-a adaptat, mai degrabă, lui Cioran. Monahul de la Rohia nu îi scuză lui Cioran lipsa de religiozitate, nihilismul și, în ultima vreme, faptul că și-a pierdut modestia și discreția adaptându-se moralei occidentale. **S.** are, în genere, „o bună așezare”, cum ar spune Noica, față de valori. În I. L. Caragiale vede un scriitor „abisal” de talie mondială, în Mateiu descoperă fastul și dulceața melancoliei, la Eminescu, Blaga, Iorga, Rebreanu observă ceea ce trebuie. Numește fundamentalismul, de orice fel, o „nebie logică” și pe Hristos un „mântuitor cosmic”, în sensul dat de Teilhard de Chardin. Îi este dor de oameni ca Paul Zarifopol și Mihai Ralea, relativști sceptici, esești iuți la minte („iuțea” este un atribut drag lui **S.**), chiar dacă nu sunt credincioși. Nu îi place în nici un fel „spiritul șmecheresc” și cea mai mare durere a lui este să vadă că lumea merge tocmai spre șmecherie, fariseism, duplicitate. Pune deasupra tuturor valorilor puterea morală, nu sinceritatea. Îl respinge, de aceea, pe Gide, care crede că sinceritatea scuză totul. Consideră sinuciderea o ratare, un păcat. Modelul lui de existență este preotul de țară. Dumnezeu este pretutindeni, de preferință în locurile nebanuite, rugăciunea adresată lui Dumnezeu nu e pentru a primi răsplata raiului, ci „din dragoste pentru un Dumnezeu care s-ar putea să nu existe”. Eserile teologice din *Dăruind vei dobândi* (1992) vorbesc despre „dulcea taină” a creștinismului sau, mai direct spus, despre ce înseamnă a fi în zilele noastre un bun creștin. De oriunde ar porni, teologul ajunge la această chestiune. Călugărit, el se duce smerit la superiorul mănăstirii și îl întreabă dacă în noua lui condiție mai are dreptul să scrie. Dezlegat, monahul Nicolae ia în serios îndemnul și scrie fără frică aceste „cuvinte de credință” în care amestecă fantasmalele cărturărești cu reprezentările sale religioase. Ele nu pot fi rezumate și nici nu se poate scoate din ele un număr de concepte teologice. **S.** le acceptă pe celea care sunt și comunică în marginea lor meditațiile sale morale, temător, mereu, să nu cadă în păcatul trufiei. Mulțumește, întâi, Domnului că i-a îndepărtat solzii care îi acopereau vederea și i-a dat puțința de a-și cunoaște „păcătoșenia, nimicnicia și ticăloșia”. Deschidere bună pentru un credincios smerit. Să se observe că lui îi plac și scriitorii minori (cazul I. Al. Brătescu-Voinești) și e de părere că modestia le stă bine tuturor, dar mai cu seamă oamenilor inteligenți, că el s-a retras în singurătatea de la Rohia nu pentru a se sălbătici, ci, cum zice Efrem Sirul despre ultimul proroc al *Vechiului Testament*, pentru „a îndulci în pustie sălbăticia lumii”. În pustie nu uită de obligațiile cărturărești, scrie, citește, primește semnele de simpatie din presa literară, notează impresii despre poezia feminină (un amestec surprinzător de nume și cărți de toată mâna), meditează la „înduhovnicirea cosmosului” și nu uită să mai spună o dată că a fost fericit în detenție pentru că acolo a cunoscut taina botezului. „Convertirea este un acces la fericire”, explică el. Nu îi acceptă pe habotnici și, la urmă, „descotorosit de ură”, se roagă și pentru evrei, și pentru

prigonitorii lor, legionarii asasinați din porunca lui Carol al II-lea, zicând că toți au dreptul la iertare. Această mărturisire va produce multă iritare. **S.** se apără dinainte, aducând exemplul lui David Ben Gurion care s-a îmbrățișat cu Konrad Adenauer. Preconizează o nouă îngăduință în lume și se roagă încă o dată pentru ca „îndurarea” să îi lege pe oameni. Este și aici recunoscător poporului român și vorbește, în termeni superlativi, de mărinimia lui. Despre evenimentele tragice de la începutul anilor '40 are un punct de vedere: România a fost „singura țară aflată sub influența germană în timpul celui de-al doilea război mondial, în care evreilor nu li s-a aplicat programul de exterminare conceput de Hitler și de oamenii săi; mărinimiei acesteia, a poporului român, socotesc că trebuie să i se răspundă cu simțăminte de atașament și grațitudine”. Tragedie complexă, **S.** o judecă și o încheie în spiritul unui umanism creștin.

Vasta activitate publicistică a lui N. Steinhardt, începută încă înainte de război, întreruptă de regimul realismului socialist și condensată apoi în volumele apărute în deceniul al nouălea, poate fi calificată în primul rând drept cea a unui colportor intelectual de elită. [...] Condei harnic și alert, el a vehiculat ideile și operele culturii moderne și contemporane, punând cultura lor la îndemâna oricui a fost dispus să o privească. [...] Calificându-se însuși drept „autor-amator”, recunoscând că îi place mai ales să „hoinărească absolut slobod printre idei, imagini, cărți, amintire și vise”, el mărturisește cât se poate de onest despre sine. [...] Steinhardt discută despre literatură cu pasiune și, în cazurile clasate mai ales, cu pricepere și competență, fără a se dedica totuși profesiunii de critic literar, pe care o condiționează în primul rând, parafrazăndu-l pe André Gide, de capacitatea de a admira, o capacitate caracterizată de dânsul drept „mărinimoasă și nobilă”.

I. NEGOIȚESCU

Jurnalul fericirii este o carte splendidă, amestec inextricabil de notație cotidiană, amintire, confesiune, hermeneutică [...], humor, tragedie, istorie, universalitate, metafizică, fiziologie, citate de lectură și altele.

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: În genul... tinerilor, București, 1934; ed. (În genul lui Cioran, Noica, Eliade...), postfață Dan C. Mihăilescu, București, 1996; *Essai sur une conception catholique du judaïsme* (în colaborare cu Emanuel Neuman), București, 1935; *Illusions et réalités juives* (în colaborare cu Emanuel Neuman), Paris, 1936; ed. 2, Satu Mare, 2000; *Între viață și cărți*, București, 1976; *Incertitudinile literare*, Cluj-Napoca, 1980; *Geo Bogza - un poet al Efectelor, Exaltării, Grandiosului, Solemnității, Exuberanței și Patetismului*, București, 1982; *Critică la persoana întâi*, Cluj-Napoca, 1983; *Escale în timp și spațiu sau Dincoace și dincolo de texte*, București, 1987; *Prin alții spre sine*, București, 1988; *Jurnalul fericirii*, îngr. și postfață Virgil Ciomos, Cluj-Napoca, 1991; ed. postfață Virgil Bulat, Cluj-Napoca, 1997; *Monologul polifonic*, îngr. Virgil Bulat, Cluj-Napoca, 1991; *Dăruind vei dobândi. Cuvinte de credință*, Baia Mare, 1992; ed. 2, îngr. Ioan Pinteau, Cluj-Napoca, 1994; *Monahul de la Rohia răspunde la 365 de întrebări incomode adresate de Zaharia Sângeorzan*, București, 1992; ed. 2, București, 1998; *Primejdia mărturisirii. Convorbiri cu Ioan Pinteau*, Cluj-Napoca, 1993; *Între lumi. Convorbiri cu Nicolae Băciut*, Târgu Mureș, 1994; *Călătoria unui fiu risipitor*, îngr. și pref. Ioan Pinteau,

București, 1995; *Cartea împărțirii*, îngr. Ion Vartic, Cluj-Napoca, 1995; *Drumul către isihie*, îngr. Oana Cătina, Cluj-Napoca, 1999; *Dumnezeu în care spui că nu crezi... Scrisori către Virgil Ierunca (1967-1983)*, îngr. Monica Manu, București, 2000; *Ispita lecturii*, îngr. și introd. Ioan Pinteau, Cluj-Napoca, 2000; *Eu însumi și alți câțiva*, îngr. Ioan Pinteau, Cluj-Napoca, 2001; *Pledoarie pentru o literatură „nobilă și sentimentală”, I-II*, îngr. Ioan Pinteau și Radu Săplăcan, Iași, 2001-2002; *N. Steinhardt în interviuri și corespondență*, îngr. Florian Roaș, Baia Mare, 2001. **Traduceri:** Sherwood Anderson, *Winesburg în Ohio*, pref. Dan Grigorescu, București, 1969; ed. București, 1993; James Barlow, *Personalul de 1 și 6'*, București, 1971; Max Olivier-Lacamp, *Focurile mâniei*, pref. Al. Paleologu, București, 1972; David Storey, *Viața sportivă*, pref. Mihai Pop, București, 1972; Alain, *Studii și eseuri*, I-II, cuvânt înainte Mihail Sebastian, pref. Ion Pascadi, București, 1973 (în colaborare cu Alexandru Baciu); Robert Graves, *Claudius zeul*, București, 1974; Leigh Hunt, Thomas Carlyle, Aldous Huxley, în *Eseul englez*, II, îngr. și pref. Virgil Nemoianu, București, 1975; Gaston Boissier, *Cicero și prietenii săi*, pref. Antoaneta Tănăsescu, București, 1977; Rudyard Kipling, *Stalky și compania*, pref. Dan Grigorescu, București, 1977, *Domnia-sa preacinstitul elefant*, București, 1978, *Three Short Stories - Trei nuvele*, pref. Liana Petrescu, București, 1983 (în colaborare cu Micaela Slăvescu).

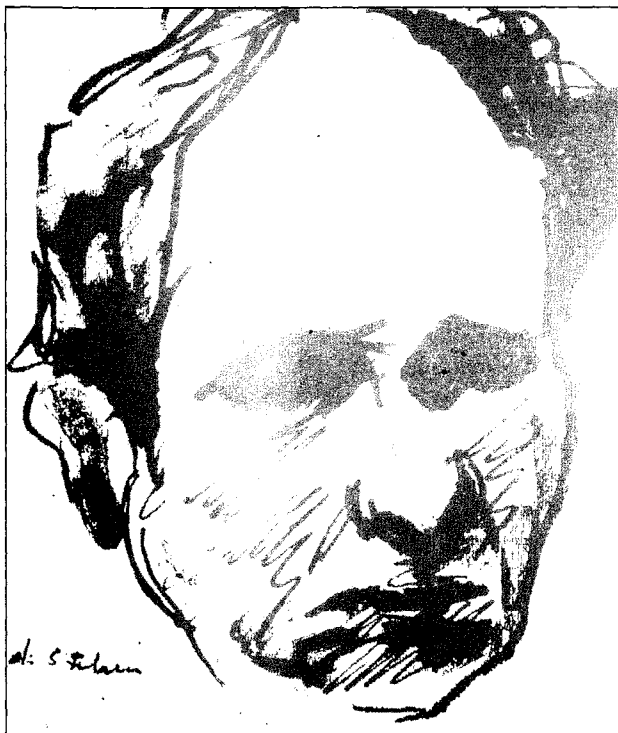
Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, „Între viață și cărți”, RL, 1976, 26; Mircea Ivănescu, „Între viață și cărți”, T, 1976, 8; Vlad, *Lectura*, 51-57; George, *Sfârșitul*, II, 312-315; Ciobanu, *Însemne*, II, 329-333; Culcer, *Serii*, 20-23; Constantin Pricop, „Critică la persoana întâi”, CL, 1983, 10; Gheorghiu, *Reflexe*, 119-121; Grigurcu, *Între critici*, 140-143; Paleologu, *Alchimia*, 156-162; Raicu, *Fragmente*, 395-401; Simion, *Scritori*, III, 562-567; Cristea, *Fereastra*, 113-118; Doina Uricariu, *Scrisul îndrăgostit*, RL, 1989, 4; Ion Bogdan Lefter, *Un om liber*, CNP, 1990, 6; Leontin Cupâr, *Prin alții spre sine* (interviu cu N. Steinhardt), F, 1991, 1; Nicolae Manolescu, *Nopti și zile*, RL, 1991, 17; Ovidiu Pecican, *Ficitul Nicolae*, ST, 1991, 4; Florin Berindeanu, *Mon(α)rhia superioară*, CNP, 1991, 20; George Popescu, *Arta refugiuului. Un jurnal al beatificării*, R, 1991, 5-6; Tania Radu, „Monologul polifonic”, LAI, 1991, 27; *Cartea unui scriitor creștin: „Jurnalul fericirii” de N. Steinhardt*, F, 1991, 9 (semnează Ion Simuț, Florin Ardelean, Tiberiu Ciorbea, Ioan Moldovan, Dumitru Chirilă, Traian Ștef); Gheorghe Grigurcu, *Creștinismul în tradiție liberă: N. Steinhardt*, VR, 1991, 9; Simona Furdui, *Calea spre fericire*, ECH, 1991, 10-11; Achim Miha, *Rohia, Sebes, Păltiniș*, ECH, 1991, 10-11; George Carpat-Foche, *Pecetea grațiilor*, RL, 1991, 48; Virgil Leon, *Pre-critica fericirii*, APF, 1991, 12; Florin Mihăilescu, *Estetică și moralism*, ST, 1991, 12; Theodor Enescu, *Amintirea lui N. Steinhardt și „Jurnalul fericirii”, „22”*, 1992, 11; Nicolae Mecu, *Portretul înțeleptului la tinerețe*, RITL, 1992, 1-2; Monica Pillat, „Jurnalul fericirii”, RITL, 1992, 1-2; Eugenia Tudor-Anton, „Monologul polifonic”, RITL, 1992, 1-2; Ion Simuț, *Destinul unei cărți, cartea unui destin*, RL, 1992, 35; Maria-Elena Ganciu, „Didahii” la sfârșitul mileniului, ECH, 1992, 7-9; Alexandru Paleologu, *A fost cel mai bun prieten al meu*, VR, 1992, 8-9; Toma Pavel, *Jurnalul lui Nicu Steinhardt*, „22”, 1992, 41; Cristea, *A scrie*, 45-53; Alexandru George, *Critica lui N. Steinhardt*, RL, 1993, 4, 5; Adrian Popescu, *Înțeleptul de la Rohia*, ST, 1993, 1; Mihai Iacob, *Despre tristețea „rezistenței prin cultură”*, RL, 1993, 14; Valeriu Cristea, *N. Steinhardt - scriitor, monah, profet*, CC, 1993, 4; Valentin Chifor, *Sub semnul iubirii*, ST, 1993, 5; Maria-Elena Ganciu, *Poveste de dragoste*, ECH, 1993, 7-8; Vlad Pavlovici, *Imitatio Christi*, ST, 1993, 8-9; Aurel Martin, „Primejdia mărturisirii”, RL, 1993, 47; Grigurcu, *Peisaj*, I, 11-24; Ierunca, *Subiect*, 233-244; Simion, *Mercutio*, 301-302; Adriana Cean, *Asumare și destin*, ECH, 1994, 4-6; Arșavir Acterian, *Cum am devenit creștin*, București, 1994, 76-77; Lovinescu, *Unde scurte*, III, 342-346, IV, 356-361, V, 26-30; Negoitescu, *Scritori contemporani*, 413-421; Simuț,

Incursiuni, 306–313; Horia Stanca, *Așa a fost să fie...*, Cluj-Napoca, 1994, 243–244; Octavian Soviany, *Caragiale și teologia comenieniei*, CNT, 1995, 30; Bogdan Popescu, *Lupta cu plictiseala*, CC, 1995, 8–9; Tania Radu, *Un Steinhardt*, LAI, 1995, 37; Ierunca, *Semnul*, 159–164; Cornel Vălcu, *Săritura peste cal*, ST, 1996, 4–5; Adrian Popescu, *Dialoguri și însoțiri*, ST, 1996, 11–12; Lovinescu, *Sburătorul*, II, 379, IV, 122, 125, 126, *passim*, V, 66, 69, *passim*, VI, 54, 55, *passim*; Alexandru Sever, *Epistolă despre convertire*, APF, 1997, 9; Zăciu, *Departo*, 127–135; Dan Croitoru, *Întrebări pentru un an*, RL, 1999, 13–14; Liviu Câmpeanu, *Capacitatea de a admira*, F, 1999, 7–8; *Dict. analitic*, II, 310–313; Glodeanu, *Incursiuni*, 199–217; Simion, *Fragmente*, III, 213–237; N. Steinhardt sau *Fericirea de a fi creștin*, îngr. Florian Roațis, Baia Mare, 1999; Florin Rogoian, *Cum să evadezi din totalitarism. Opțiunea Steinhardt*, ST, 2000, 2–3; Alex. Ștefănescu, *Expedito: N. Steinhardt*, RL, 2000, 18; Gheorghe Grigurcu, *Un estel al ființei*, VR, 2000, 8–9; Dan C. Mihăilescu, *Răspunsurile monahului rătăcitor*, „22”, 2000, 41; George Ardeleanu, *Nicolae Steinhardt*, Brașov, 2000; *Dict. esențial*, 796–797; Cristea-Enache, *Concert*, 429–434; Manolescu, *Lista*, II, 316–319; Micu, *Ist. lit.*, 783–784; Petraș, *Panorama*, 593–594; Pop, *Viață*, 19–36; Popa, *Ist. lit.*, II, 1055–1056; Simion, *Ficțiunea*, III, 363–371; Arșavir Acterian, *Amintiri despre Nicolae Steinhardt*, Cluj-Napoca, 2002; Cristian Bădiliță, *Doă cărți despre iudaism ale lui N. Steinhardt*, CL, 2002, 12; Constantin Mihai, *N. Steinhardt. Intelectualul-monah sau monahul-intelectual*, CL, 2002, 12; Nicolae Oprea, *Timpul lecturii*, Cluj-Napoca, 2002, 79–83; N. Steinhardt prin alții, în *postumitate*, îngr. Florian Roațis, Baia Mare, 2002; Alex. Ștefănescu, *Nicolae Steinhardt*, RL, 2003, 20–21; Săndulescu, *Memorialiști*, 250–254.

E. S.

STELARU, Dimitrie (pseudonim al lui Dumitru Petrescu; 8.III.1917, Segarcea-Vale, j. Teleorman – 28.XI.1971, Buftea),

Autoportret

poet, autor de teatru și proză. Este fiul Pașcăi (n. Preotu) și al lui Dumitru Petrescu, plugar și cizmar, mort în primul război mondial. Mama recăsătorindu-se în 1924 cu Florea Stoicea, zidar și antreprenor de case din Turnu Măgurele, **S.** face aici școala primară și trei clase gimnaziale la Liceul „Sf. Haralambie”. Este trimis de tatăl vitreg, de confesiune adventistă, la Institutul Biblic de Educație Creștină din Stupini, lângă Brașov, unde va învăța între 1931 și 1936. În „Semnele timpului”, revista Institutului Biblic, îi apar în 1935 versuri sub iscălitura Dumitru D. Petrescu. La Brașov scoate, probabil tot în 1935, volumul *Melancolie*, semnat D. Orfanul. Părăsind institutul, începe o viață de „înger vagabond”. Străbate România ciscarpatică, poposește la Iași, la Bacău și mai ales la București. În căutare de lucru, încearcă să devină brutar, zidar. În mod sigur e hamal în Gara de Nord. Doarme în ganguri și pe sub scările unor clădiri. Biografia „orfanului” seamănă cu a poetului catolic englez Francis Thomson, care, bolnav, doarme pe sub podurile Tamisei, și cu aceea a lui Léon Deubel, autor al unui singur volum, *Régner*, apărut în 1913, an în care s-a sinucis, nemaiputând îndura mizeria. Potrivit relatării proprii, **S.** ar fi încercat să se înece, la Constanța, în timpul războiului. Ducând o asemenea viață, fostul seminarist nu contenește să scrie. Și, cu toate că este dintre acei pe care „nimeni nu i-a primit niciodată, nimeni, nimeni”, reușește să publice. Îi apar versuri în „România literară” a lui Cezar Petrescu, în „Gând și faptă”, „Raza literară”. Scoate și noi cărți de versuri, unele consemnate în presă – *AbraCadabru* (1937), *Preamărirea durerii* (1938) –, altele doar menționate (ulterior) de autor, care și le vindea, inclusiv sub formă de foi volante, pe stradă și în localuri. Sub numele literar definitiv, dat în 1938 de Eugen Jebeleanu, e prezent în „Universul literar”, „Vreamea”, „Pan”, „Basarabia literară”, „Galeria”, „Dacia rediviva”, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”, „Teatrul Național”, „Almanahul teatrului românesc”. Constituie, cu Geo Dumitrescu, Dinu Pillat, Al. Cerna-Rădulescu, Marin Sărbulescu ș.a., gruparea Albatros, colaborează la revista omonimă și publică *Noaptea geniului* (1942). Frecventează cenaclul lui E. Lovinescu, care îi oferă medalionul *Planetă de poet nou*, folosit ca prefață la volumul *Ora fantastică* (1944; Premiul Socec). Spre a forța atenția publică, poetul a recurs, în 1940, la o farsă: și-a anunțat în presă, cu concursul unor amici, decesul și a lăsat să se descrie ceremonia înhumării. În primii ani postbelici îi sunt găzduite versuri în „Revista Fundațiilor Regale”, „Lumea”, „Democrația”, „Facla”, „Tinerețea”, „Opinia liberă” din Ploiești și i se editează *Cetățile albe* (1946). Se căsătorește în 1947 cu Despina Berlingher, profesoară la Turnu Măgurele, unde se stabilește și el. Publică poeme în săptămânalul local „Drum nou”. Un an mai târziu își urmează soția la Mangalia, apoi, în 1949, la Negru Vodă. Nu rămâne mult timp în mediul rural: merge la Constanța, intră în redacția ziarului „Dobrogea nouă” (1949–1950), devine secretar al Filialei din Dobrogea a Uniunii Scriitorilor și conduce un cenaclu literar. Renunță curând la aceste îndeletniciri, îmbrățișând-o pe cea de funcționar, dar o abandonează, spre a se face hamal în port. Dorul de ducă îl mână din nou la drum și, după

ce cutreieră Dobrogea, și nu numai, prestând munci necalificate pe șantiere, ajunge tocmai la Petrița, unde se angajează miner. În 1954 e la București. Divorțând, se recăsătorește, în 1955, cu pictorița Rodica Milde Pandele; conviețuiește cu ea șase ani, pentru ca, după despărțire, să se însoare, a treia oară, cu Anghelina Cioacă. Va locui succesiv la Sinaia, Turnu Măgurele și Bufta. Reapare în librării în 1955, cu un basm în versuri, *Fata pădurarului*, urmat peste un an de altul, *Celu*, iar în 1957 de „feeriile” *Șarpele Marao și Vrăjitoarele*. Culegerea de poezii *Oamenii și flăcări*, tributară orientării realist-socialiste, datează din 1963. Urmează *Mare incognitum* (1967; Premiul Uniunii Scriitorilor), cuprinzând o selecție din versurile anterioare și un ciclu inedit, intitulat *Antirăzboinice*, apoi *Nemoarte* (1968), *Coloane* (1970), *Înaltă umbră* (1970), *Păsări incandescente* (1971), volumul de povestiri *Fata fără lună* (1967), alt basm în versuri, *Cei din lună* (1969), dar și *Poeme dramatice: Leru. Împăratul Nix* (1970), scrierea autobiografică *Zei și zeițe șoareci* (1968). În acești ani colaborează la „Gazeta literară”, „Iașul literar”, „România literară”, „Steaua”, „Tribuna”, „Vatra” ș.a. De-a lungul vremii a mai semnat Dumitru D. Petrescu, D. Petrescu-Orfanul, Anton Olaf. Apariția a trei volume, *Cetatea de marmură* (1939), *Vagabondul* (1941) și *Trecere* (1942), invocate de poet, dar și de Al. Piru, nu este certă.

„Print” zdrențaros al boemei lirice bucureștene, **S.** a scris cea mai autentică poezie românească a condiției de paria. De paria „genial”, trebuie specificat numaidecât. Atribuind, integral, eului liric propria biografie, poetul îi conferă implicit și calitatea de „stelar”: „Vântură vântul șiroaie, / Stelaru merge în ploaie. / I-e foame!” „Stelaru” cără geamantane, cufere, saci de ciment, așa cum Iisus își ducea crucea („Vom porni în Gara de Nord tremurând, / Strecurându-ne, urmăriți, pe lângă porți. / Alături de hamali vom duce bagaje...”; „Sunt hamal în portul Constanța. / Car saci de ciment, / Duc lăzi cu geamuri / Și mănânc ce gălesc”), „caută pâinea în taverne, în șanturi, / Ca un lup rătăcit”, „vântură străzile orașelor” și își „aruncă [...] anii tineri în azilurile de noapte”, dar, sub regimul nocturn, devine „geniu”. Noaptea îl restituie patriei lui eterne, incoruptibile, lumii visului: „Țara mea e în vis așezată”. În „cetățile albe” ale visului, ca în folclor, ca în poezia lui Lucian Blaga ori ca în *Cântecul mut* al lui Tudor Arghezi, „coboară transcendentul”. Un transcendent profan, ce ia înfățișarea lunii, multiplicată. E o lună atât de familiară, încât visătorul „o simțea printre degete, în inimă, pe gene” și, intrată în odaia lui, i se răsturna pe masă, desfăcându-și părul și metamorfozându-se continuu: „Prietenă mea luna nu mai era luna — / Izvorau din ea alte luni, alte luni, un alai”. În vis poetul își recuperează eul profund, acela de „stelar”, de arhanghel al stelelor, de Lucifer: „Ce minunat Lucifer eram / Lângă șoldurile de lună”, în timp ce în spațiul profan poetul e un „heruvim” suferind, un „înger” damnat, pierdut între declasați, „nedorind decât sărutul bolnav al Morții, / Sărutul cald al Morții”, și doar Iuda îl identifică sub această mască mortuară pe Mesia: „Doamne, Stelaru Cristoase. / Sub banca din parc mai e loc / Și pentru obositele tale oase”. Altfel spus, invarianta particularizantă a lirismului lui **S.** e un cabotinism genuin. Autoportretizân-

du-se ca haimana, ca golan, poetul o face cu un orgoliu suveran și întrebuintează, vorbind despre sine, pluralul majestății: „Noi, Dimitrie Stelaru, n-am cunoscut niciodată Fericirea, / Noi n-am avut alt soare decât Umilița”. Asemenea lui Al. Macedonski, dintre „poetii blestemați” autohtoni, autorul *Orei fantastice* trăiește, tot timpul, cu sentimentul valorii sale paradoxale, neînțeleasă de contemporani. Dar atitudinile pe care le afișează nu sunt agresiv trufașe, provocator orgolioase, ofensive. „Îngerul vagabond” nu sfidează „soarta nendurată”, nu se proclamă, cu aroganță, „puternic împărat”, nu se visează mergând spre „cetățile albe” ca emir, ci își asumă condiția singurătății umile: „Am rămas în orașul meu singur / ca o pasăre ucisă de săgeți”, se simte „atât de singur în lume / Ca un Dumnezeu fără cer, / Fără oameni și fără dragoste”, își „aude rădăcinile / Cum se întorc în pământ, / În pământ și-n moarte”. Departe de a-și dori, ca autorul *Rondelurilor*, „castele în Spania”, boemul stelelor își alină suferința cu speranța umilă de a avea cândva „pâine, pâine / Și-un kilogram de ismă pe masă”. Neezitănd să își etaleze, ca Macedonski, mizeria materială, și-a creat însă un stil al sincerității diferit de cel macedonskian, ca și de cel, mult mai rafinat, al lui G. Bacovia, care își comunică drama cu detașare. O joacă, o teatralizează, posedând la perfecție arta de a mima autodetașarea ironică. La el „preamărirea durerii” nu e niciodată „literatură” la vreun mod afișat. Dacă vorbește despre sine autoironic, tonul e atât de ostentativ prezumțios, în derădere, încât nu încapă nici o îndoială că este expresia deznădejdiei. Autorul *Noptii geniului* — după cum relatează cei care l-au cunoscut — își trata poemele ca și cum nu erau decât notații pentru el însuși. La cenacluri refuza să le citească, i le citeau alții, și, pentru a o face, îl percheziționau până la piele, spre a i le smulge din buzunare. Lăsa în redacție unicele exemplare pe care le avea. Căci **S.** nu își considera poezia un produs artistic, ci, probabil, un simplu jurnal. De aici și adoptarea versului alb, și, în genere, nesupunerea la canoane. Nu lipsesc, totuși, indicii ale preocupării de artă. Cea mai evidentă e majuscularea cuvintelor-obsesie, ca în versurile lui Emil Botta. Luceafărul căzut conviețuiește cu „buna Tristete”, modelul său uman e „Prințul Noroc”. Neoromantic trecut prin simbolism (variante „decadentă”), **S.** se exprimă de cele mai multe ori direct, dar și prin autoproiecție în alte fapte, nu numai umane, identificându-se cu toate ființele refractare existenței canonice: bufoni, acrobați, nomazi, animale. Componenții unei șetre, „trista balerină”, „despletită, neună”, din Shanhai, mica vânzătoare de ziare, „încovoaiată, ca o viperă, pe jos”, „paiatele lui Cocteau”, fără mâini și picioare, artiștele circului din Turnu Măgurele — și maimuțele de acolo, ce „scânceau între zăbrele” —, orbii, „patru umbre” care „de la Nord la Sud căutau Soarele”, câinele negru de pe maidan sunt tot atâtea alter egouri ale poetului. Deosebite afinități își descoperă cu specia canină și chiar se identifică, asemenea lui Gherasim Luca, explicit cu aceasta: „Noi — îi zice poetul câinelui părtaș la foame — suntem frați și regi / între nebunii de jos”, iar altă dată se întrebă: „Când o să mă întorc / La câinele meu Stelaru?”. „Geniul” hoinar face, uneori, haz de necaz în

stilul lui Jean Richepin: „Era un flăcău, hai, hai -/ Azi cerne în vatră mălai“; „La ora patru dinspre zori, / Trei pești zburători / Din nu se știe ce ocean / Rămaseră fără un ban. / O-la-la“. Câteodată e fantast în genul lui E. A. Poe, exemplul cel mai ilustrativ, poate, fiind imaginea proliferării infinite a lunilor. În permanență e depravat, „sărman“ și „blestemat“, ca Paul Verlaine. Iată-l, „trestie sfâșiată de vânt“, într-o tavernă, ce „miroase-a pământ, / A cer și a fete frumoase“, bând fără conținere, noapte și zi: „Ne-am frânt oasele nedormind și beți / Am mângâiat, cu pletele desfrânatelor, cupele; / Vom bea până mâine și mâine“. Marele său prototip este însă François Villon. În căutarea Eumenei, personificare în vis, sub numele fiicei sale, a absolutului liric, Hristosul valah redus la condiția de câine se complăce în compania unei Margot, „frumoasă ca o rușine“, cu care împarte un pat „plin de păduchi și de sânge“ și „soarbe moartea ca pe o otrăvă“. Precum genialul damnat medieval, cunoaște și supliciile închisorii, destăinuie într-un lament: „Dormiți temnicerilor, dormiți, / Lăsați-ne dracului un ceas. / De chinul lanțurilor ne izbăviți / Și aruncați-ne pâinea care v-a rămas“. Instrumentul izbăvirii sale, ca și a patronului serafimilor osândiți, e spânzurătoarea: „Vagabonzi, hoți, nebuni. Lepădații noroadelor. / Casa lor e temnița. Puneți lacăte bune fiarelor“. / Odată-poate cu înfrigeratele zori vom sângea / Și spânzurătorile ne vor ridica la cer“. Cântăreț al propriului martiriu, S. a încercat, în ciclul *Antirăzboinice*, să dea accent liric și unor notații inspirate de tragedia umanității. Pe alocuri a izbutit. Un poem surprinde priveliști sinistre ale câmpului de bătaie în care „toate pietrele sunt nimbate cu sânge / și orbitele au plantații de șerpi“, altul exprimă compasiune pentru un caporal muribund ori ironie la adresa fanfaronadei belicoase. În ansamblu, ciclul e străbătut, din păcate, de un patetism factice, minat de sentimentalism. Obiectivările programate îi reușesc poetului doar parțial și intermitent, spre deosebire de cele spontane, rezultate din autoproiectii. Caracterele definitorii ale originalității lui se găsesc, astfel, aproape toate, doar în versurile editate până în 1946. Producția lirică din anii pauzei de un sfert de secol dintre *Cetățile albe* și *Păsări incandescente* e formată în cea mai mare parte din mici ori chiar minuscule texte ce ar putea fi numite apoeme, deși nu par a fi apoetice la modul insidios, ca acelea ale lui Henri Pichette, ci ca urmare a stingerii vibrației. Rarele zvâcniri de lirism autentic vor face cu greu concurență crâmpielor de jurnal prea puțin incitant și abundentelor notații disperate, multe de o fadoare deplină. Expresie a unei stări de spirit proprii întregii generații a războiului, era în firea lucrurilor ca poezia lui S. să facă școală, exercitând o vădită influență asupra unor debutanți precum Constant Tonegaru, Radu Teculescu, Tudor George, Gheorghe Chivu, George Mărgărit, Teodor Păcă, poate și Geo Dumitrescu. Cât despre poemele dramatice, acestea sunt construite, integral sau în parte, din material de basm, fără a versifica însă povești preexistente. Până și insignifiantele basme *Fata pădurarului* și *Gelu* sunt inventate. Printre actanții „feeriilor“ *Șarpele Marao* și *Vrăjitoarele* se numără un măgar, Zeița-Crăița, Crai-Cucută, un diavol, un șarpe, un pui de cerb, în realitate fiu de împărat,

Portret de Ion Vlad

Nodul Pământului, vrăjitoarea Cârja, și în piese (categoric nereprezentabile) se petrec, în virtutea unor farmece, întâmplări miraculoase. În primul poem flăcăul Leandro, tăietor de lemne, asumându-și rolul de Făt-Frumos, omoară vrăjitoarea cu al cărei concurs tiranul încearcă să o seducă pe iubita lui credincioasă, Mene, o modestă țesătoare. Aceasta, după ce Marao fusese prefăcut de vrăjitoare în șarpe și înainte ca ea să îi redea înfățișarea omenească. Redevin, în schimb, oameni Măgarul, anterior fiu de împărat, și pisica, în care se ascunde fiica domnului cețurilor. În celălalt poem Voinicel îl salvează de la moartea prin foc pe fiul Cerbului cerbilor, apoi, metamorfozat în cerb, le răpune pe sinistru vrăjitoare Cârja și pe fiica ei cea urâtă și, dezlegând-o de vrăji pe frumoasa Firicel, transformată în lespede, se însoară cu ea. Artificiose construite, întrefesute cu situații naive, versificate adesea greoi și alterate (mai ales *Șarpele Marao*) de un tezism actualizant, cele două poeme dramatice pot procura o oarecare încântare prin inventivitate epică, prin jongleriile fanteziei. *Leru* e un hibrid literar, în care personaje și situații de basm și mitologie coexistă cu momente din biografia reală a poetului. În căutarea Inei, iubita lui, *Leru* dialoghează cu Eol, cutreieră capitala apăsată de atmosfera ultimului război, distrusă de bombardamente: trece prin piața Gării de Nord, intră în Café de la Paix, pomenește de Jul. Giurgea, Constantin Almăjan, Simion Stolnicu, Stoian Gh. Tudor. De aceeași factură, dar alegoric în

chip tendențios, forțat, este *Împăratul Nix*. Personajului titular, un despot sângeros, războinic, i se aduce un visător „ciumat” (altfel spus, un spirit nonconformist), de care se îndrăgostește împărăteasa. Ea își ucide sotul și se mărită cu Manuel, căruia îi dă și coroana imperială. Oripilată, după aceea, de ideile lui pacifiste, îl detronează și îl aruncă în temniță. În fine, autobiograficul alimentează cam toate prozele scurte ale lui S. (schite, mici povestiri, reportaje, însemnări), reunite sub titlul unei narațiuni, *Fata fără lună*, și evocând anii războiului. Un fragment de nedisimulată autobiografie romanțată, înscrisă în intervalul 1938–1944, dă substanța volumului *Zei prind șoareci* (1968). Substantivele din titlu numesc militarii germani („zeii”) din patrulele ce arestau, noaptea, inși fără căpătâi („șoareci”). Subiectivitatea extremă și frecvențele confuzii de date exclud posibilitatea utilizării textului ca sursă documentară, însă climatele mediilor descrise (gazetăresc, literar, interlop) și atmosfera de epocă sunt reconstituite, în schiță, autentic.

D. Stelaru este un exemplu clar de poet care, acceptând o convenție literară, face din ea o rațiune proprie de viață și de artă. Trăiește arta ca o viață și viața ca o artă. Masca devine propria lui expresie. Spiritul nostru este la început surprins, iritat de atâtea clișee, mânuite, de altfel, cu stângăcie, apoi vedem că sinceritatea confesiunii le dă viață. Temele altora devin obsesiile profunde ale poetului. Cu aceste tipare în față, Stelaru vorbește de singurătate și iubire, de moarte și de ascensiunea pe care trebuie s-o facă când exilul lui pe pământ se va sfârși!

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Melancolie*, pref. I. Narcis [I. Gr. Periețeanu], Brașov, [1935]; *Abracadabru*, București, 1937; *Preamărirea durerii*, București, 1938; *Noaptea geniului*, București, 1942; *Ora fantastică*, pref. (Planeta de poet nou) E. Lovinescu, București, 1944; *Cetățile albe*, București, 1946; *Fata pădurarului*, București, 1955; *Gelu*, București, 1956; *Șarpele Marao. Vrăjitoarele*, București, 1957; *Oameni și slăcări*, București, 1963; *Fata fără lună*, București, 1967; *Mare incognitum*, pref. Eugen Jebeleanu, București, 1967; *Nemoarte*, București, 1968; *Zei prind șoareci*, București, 1968; *Cei din lună*, București, 1969; *Mare incognitum*, pref. Lucian Raicu, București, 1969; *Coloane*, București, 1970; *Înaltă umbră*, București, 1970; *Poeme dramatice: Leru. Împăratul Nix*, București, 1970; *Păsări incandescente*, București, 1971; *Casa veverițelor*, București, 1991; *Îngerul vagabond*, îngr. și pref. Victor Corcheș, București, 1999; *Opera poetică*, îngr. și pref. Emil Manu, București, 2002; *Scieri literare*, vol. VI: *Proza antumă și postumă*, îngr. și introd. Victor Corcheș, pref. Nicolae Rotund, Constanța, 2002.

Repere bibliografice: Eugen Jebeleanu, *Un nou poet*, RML, 1939, 1; Eugen Jebeleanu, *Un poet tânăr: Dimitrie Stelaru*, RML, 1939, 5; Geo Dumitrescu, *Dimitrie Stelaru*, TIL, 1942, 1 772; Streinu, *Pagini*, V, 151–152; Constantinescu, *Scieri*, IV, 651–655; Cioculescu, *Aspecte*, 231–233; Perpersicius, XI, 28–30; Petru Comarnescu, *Căutări și aspirații în poezia tânără*, RFR, 1945, 4; G. Călinescu, *Istoria literaturii române (compendiu)*, București, 1945, 436–438; Negoitescu, *Scieri*, 384–387; Valeriu Cristea, „Zei prind șoareci”, GL, 1968, 18; Constantin Călin, „Zei prind șoareci”, TMS, 1968, 9; Felea, *Reflexii*, 122–127; Manolescu, *Metamorfozele*, 121–122; Ion Oarcăsu, *Prezențe poetice*, București, 1968, 107–112; Piru, *Panorama*, 133–138; Cubleşan, *Miniaturi*, 157–164; Mincu, *Critice*, I, 184–185; Geo Bogza, *Stelaru*, CNT, 1971, 49; Adrian Păunescu, *Sub semnul întrebării*, București, 1971, 467–474; Constantin,

Despre poeți, 38–41; Martin, *Poeți*, II, 90–96; Popa, *Modele*, 62–63; Caraion, *Duelul*, 148–154; Ciobanu, *Panoramic*, 79–83; Grigurcu, *Teritoriu*, 42–46; Munteanu, *Opera*, 102–105; Balotă, *Umanități*, 395–397; George, *Sfârșitul*, I, 243–250, III, 216–217; Raicu, *Structuri*, 168–184; Alexandru Raicu, *Luminile oglinzilor*, București, 1974, 256–283; Cristea, *Un an*, 49–53; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 570–577, 655–656; Felea, *Secțiuni*, 127–130, 398–400; Petroveanu, *Traietorii*, 126–132; Barbu, *O ist.*, 49–52; Dorcescu, *Metafora*, 141–145; Piru, *Poezia*, I, 128–144; Ștefănescu, *Preludiu*, 18–22; Manu, *Eseu*, 18–42; Simion, *Scieri*, I (1978), 89–100; Grigurcu, *Poeți*, 154–157; Ruja, *Valori*, 11–17; *Lit. rom. cont.*, I, 325–332; Piru, *Ist. lit.*, 431–432; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 945–946; Radu Petrescu, *Meteorologia lecturii*, București, 1982, 229–261; Petre Stoica, *Amintirile unui fost corector*, București, 1982, 24–50; Apolzan, *Aspecte*, 316–317; Emil Manu, *Dimitrie Stelaru*, București, 1984; Micu, *Modernismul*, II, 202–211, *passim*; Pop, *Jocul*, 212–218; Rotaru, *O ist.*, III, 149–154; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 295–298; Grigurcu, *Eminescu-Labiș*, 365–368; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 456–459; Constantin Ciopraga, *Poezia – supraordine compensatorie: Dimitrie Stelaru*, L, 1991, 15, 16; Pavel Chihaia, *Dimitrie Stelaru*, JL, 1991, 21–22; *Dimitrie Stelaru – 20 de ani de la moarte*, TMS, 1991, 11–12 (semnează Ștefan Careja, Pavel Chihaia, Victor Corcheș, Ion Drăgănescu, Gheorghe Grigurcu, Teohar Mihadaș); Victor Corcheș, *Dramaturgia lui Dimitrie Stelaru*, TMS, 1992, 11; Romul Munteanu, *Dimitrie Stelaru*, L, 1993, 22; Victor Corcheș, *Stelariane*, TMS, 1994, 6–7; Mircea Popa, *Dimitrie Stelaru*, ST, 1997, 2–3; Cristea, *Teleorman*, 656–660; Lucian Teodosiu, *Dimitrie Stelaru, așa cum l-am cunoscut*, Iași, 1998; Dumitru Vasile Delceanu, *Dimitrie Stelaru, un înger căzut*, Alexandria, 1998; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 304; *Dicț. esențial*, 797–799; Emil Manu, *Dimitrie Stelaru în căutarea utopiei erotice*, ALA, 2001, 553; Manolescu, *Lista*, I, 42–43; *Dicț. analitic*, III, 139–143, 225–229; Popa, *Ist. lit.*, I, 232–236; Nicolae Oprea, *Timpul lecturii*, Cluj-Napoca, 2002, 67–70; Cornelia Ștefănescu, *Prozatorul-poet*, RL, 2003, 1. D. Mc.

STELUȚA, revistă apărută la Botoșani, săptămânal, între 21 ianuarie și februarie 1868, între 11 februarie și 13 iulie 1869. Fostul militant unionist I. V. Adrian, gazetar cu experiență și scriitor cu oarecare faimă în epocă, a editat, în calitate de proprietar, redactor și tipograf, această publicație, probabil primul periodic literar botoșănean. Adrian își publică în S. propriile compuneri, versuri, nuvele istorice, traduceri, dar obține și colaborarea poezilor Gh. Tăutu, N. Nicolescu, N. Roiu, V. Gr. Pop. El reproduce, de asemenea, din versurile lui Dimitrie Petrino, N. Pruncu, fabule de C. Stamati și tipărește scieri teatrale aparținând lui Teodor Boian (vodevilul *Teatrul la țară*) și Șt. Mihăileanu (tabloul în versuri *Blestemul unui țăran murind*, jucat în 1868 la Teatrul Național din București). N. Nicolescu traduce din Alfred de Musset (poezia *Nu mă uita*), iar I. V. Adrian din Théophile Gautier (poezia *Fuga*) și trei poezii de M. I. Lermontov (*Privesc... Ah! tristu-i, urât tare!*, *O! nu, o! nu pe tine*). Tot redactorul revistei este semnatarul unor documentate articole de istorie și sociologie (*Construirea primitivă a familiei și societății sau Cercetări asupra originii ziarelor*), care par să fie, mai curând, traduceri. R. Z.

STELUȚA, publicație apărută la București, lunar, de la 1 mai până la 1 august 1932, având subtitlul „Revistă literară,

științifică și sociologică". Director: I. C. Vissarion. Articolul-program, *Către cititoare și cititori*, semnat de I. C. Vissarion, arată că **S.** își propune să aibă un caracter mai larg, nelimitându-se la literatură: „Noi n-avem mii de cititori, ca o revistă să poată să reprezinte numai o specialitate...”; „trebuie să facem politică, o politică de morală și de știință aplicată”, în vederea sprijinirii frumosului, a dreptății și progresului. Primul număr e scris în întregime de directorul ei, care publică poezii, nuvele, știri artistice și redactionale. În numerele următoare sunt prezente și alte nume ori pseudonime, între care Aurel Rațiu, Mihail Răstoacă ș.a. Tot lui I. C. Vissarion îi aparțin articolele *Prin noi înșine ori noi prin alții?*, *Moartea zeilor în sufletul popoarelor* și *Nepotriviri de vremuri*, în care denunță câteva tare sociale, în timp ce Stancu Ștefanov traduce, prin intermediar bulgar, din R. W. Emerson (schiza *Thoreau*). **S.** pare să nu fi avut audiență la public, materialele din paginile ei fiind destul de amorfe.

M. Pp.

STERE, C.[onstantin] (1.VI.1865, Horodiște, j. Soroca – 26.VI.1936, Bucov, j. Prahova), gazetar și prozator. Este fiul Pulcheriei (n. Kaciaunov) și al lui Gheorghe (Iorgu) Stere, proprietar al unor întinse moșii în ținutul Soroca. (După unii cercetători, **S.** s-ar fi născut la 16.XI.1865.) Bunicul patern, Ștefan Stere, era, se pare, aromân, stabilit ca arendaș pe la începutul secolului al XIX-lea în zona Botoșanilor, de unde, în

urma căsătoriei cu o Maria Catargi, își extinsese activitatea până la Nistru. După anexarea Basarabiei de către Rusia, acolo a rămas o parte din copii, printre care și Gheorghe Stere, ceilalți preluând moștenirea din dreapta Prutului. Circumstanțe diverse au făcut ca Pulcheria Stere, și ea fiică de moșier scăpătat, mult mai tânără decât soțul ei, să îl lipsească pe cel de-al treilea vlăstar de dragostea maternă și să îl lase cu totul în grija servitorilor, ceea ce îl traumatizează profund pe copil, care va avea o sensibilitate excesivă, dar, în același timp, îl face să se atașeze de obișduinții de pe moșia părintească. În acest sens, e influențat și de preceptorul angajat pentru a-i da primele învățături, un student rus câștigat de curentul narodnicist. De prin 1875 **S.** își continuă studiile la Chișinău, într-un pension german, apoi la „gimnaziul nobilimii”. În clasele superioare se apropie de mișcarea revoluționară, contribuind la înfiriparea „cercurilor de autoinstruire” chișinăuene, implicându-se probabil și în alte acțiuni (transport de literatură marxistă etc.). Conform declarațiilor sale, s-ar fi înscris la Universitatea din Odessa, fără a o frecventa, întrucât este arestat și închis în „castelul penitenciar” din Chișinău, de unde va fi transferat la închisoarea dintr-un port rusesc apropiat. Aici, în anchetă fiind încă, se căsătorește în 1885 cu Maria Grosu, sora unui coleg. Învinuit de terorism, este pedepsit, „pe cale administrativă” (fără a fi judecat), cu un surghiun de trei ani în Siberia, anume în Kurgan. De acolo va fi mutat în zona nord-estică, în cătunul Iamalsk. În 1888, acuzat de noi acțiuni subversive, i se prelungește cu trei ani exilul, pe care îl va executa în Serghinsk, la granița cu Mongolia. Are posibilitatea să se instruiască în contact cu numeroșii intelectuali deținuți, dar mai ales citind cărțile pe care și le comandă la o mare librărie moscovită. Începe, de asemenea, să redacteze în rusește un fel de tratat de filosofie. Întors la Chișinău, în 1891 ori în primăvara lui 1892, cu îndoieli serioase asupra perspectivelor mișcării revoluționare din Rusia și fiindu-i interzis să urmeze studii universitare, se decide să treacă în România, unde ajunge în noiembrie 1892. Se stabilește la Iași, atras de cercul socialist al lui Ioan Nădejde, în care e primit ca un adevărat martir, dar și de Universitate, unde se înscrie la Facultatea de Drept. Va debuta la „Munca”, în 28 martie 1893, cu articolul *O sinucidere*, semnat C. Minuseanu. Ideile politico-sociale și le afirmă inițial prin înființarea societății studențești Datoria, al cărei scop era „contribuirea la ridicarea nivelului cultural al poporului”, apoi în primele articole publicate, sub pseudonimul C. Sorțescu, în august-septembrie 1893, în ziarul ieșean „Evenimentul”, intitulat *Socialiștii și mișcarea națională*. Pledoaria era continuată, în suplimentul literar al cotidianului „Adevărul”, cu „foiletonul social” în opt părți *Din notițele unui observator ipocondric*, iscălit Observator Ipocondric, și într-o suită de articole și note găzduite de săptămânalul „Evenimentul literar”, în 1894, semnate cu pseudonimele C. Șarcăleanu și Verax (utilizat împreună cu G. Ibrăileanu) ori cu inițialele Ș-V (tot cu Ibrăileanu); în „Lumea nouă” iscălea Visător. În preajma susținerii licenței (teza, tipărită în 1897, se intitulează *Evoluția individualității și noțiunea de persoană în drept*), insera în revista „Arhiva”, sub titlul *Încercări filosofice*,

fragmente din tratatul proiectat și scris în surghiunul siberian. Deși nu intră în Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România, **S.** are un rol important în decizia „tinerilor generoși”, care în 1899 aderă la Partidul Liberal. Ales consilier municipal (ajutor de primar) încă în 1898, devine deputat independent în 1901. În același an susține concursul pentru un post de profesor suplinitor la Catedra de drept administrativ și constituțional a Facultății de Drept din Iași, peste doi ani fiind definitivat. Practică intermitent și avocatura, ceea ce îi îngăduie să petreacă mai multe luni, în 1905-1906, în Basarabia, aflată în efervescentă revoluționară, unde face să apară, cu fonduri puse la dispoziția lui de guvernul conservator, ziarul „Basarabia”, condus de Em. G. Gavrilă. De la Chișinău trimite corespondențe, iscălite C. Șarcăleanu, M. Costea, Cerepoveanu, C. Nistrul sau Basarabeanul, câtorva ziare din țară, printre care și „L'Indépendance roumaine”. Între timp apare, la începutul lui martie 1906, revista „Viața românească”, plănuită mai de mult împreună cu prietenii săi ieșeni – G. Ibrăileanu, C. Botez, Ion Botez, Mihai Carp, Gh. Kernbach și N. Quinezu –, pe a cărei copertă apare ca director împreună cu Paul Bujor. În primul deceniu de existență a publicației **S.** dă la lumină studii, articole și comentarii pe teme economice, sociale și politice (*Social-democratism sau poporanism?*, *Neoiobăgia d-lui Gherea*, *Foametea constantă* și chestia agrară, *Organizația locală, Fischerland, Țară de latifundii, Piemont românesc?*, *Formarea latifundiilor*, *Pentru ce s-au răscolat țărani*”, *Pe terenul principiilor...*), câteva eseuri de critică literară (*Cântarea pătimirii noastre...*, *Petroniu veacului al XIX-lea: Oscar Wilde*, apoi *Henrik Ibsen, Conte L. N. Tolstoi*, *„Europa” pentru un călător român din 1825*, *H. Taine și revoluția franceză*), numeroase note polemice (la rubrica „Miscellanea”, îndeobște semnate cu pseudonimul colectiv Nicanor & comp.), la care se adaugă, în 1906, notele de călătorie *Patru zile în Ardeal* și, în 1912, o amplă proză, *În voia valurilor*, sub pseudonimul C. Nistrul. Ambele lucrări vor fi tipărite în 1916. Prefect de Iași după izbucnirea răscoalei din 1907, președinte al clubului liberal, cu perspective de a deveni ministru, rector al Universității ieșene (1913-1916), **S.** cere reforme radicale (largă împrumutarea a țăranilor, vot universal etc.). Odată cu declanșarea conflagrației mondiale, el se plasează pe o poziție diferită de aceea a Partidului Liberal și a opiniei publice, militând de la tribuna Parlamentului și în paginile „Vieții românești” (*România și războiul european, Pentru ce sunt un trădător...*, *„Puhoiul”*, *Discursul d-lui Take Ionescu*, ultimele trei sub genericul *Din carnetul unui solitar*) pentru intrarea în război de partea Puterilor Centrale, împotriva Imperiului Țarist, întru reîntegrarea Basarabiei în statul român. Rămas în București după ocuparea orașului, scoate, între 1 septembrie 1917 și 12 noiembrie 1918, cotidianul „Lumina”, în care dă aproape zilnic un editorial, articole și note. Cu încuviințarea sau, poate, chiar din însărcinarea guvernului condus de Al. Marghiloman, va participa la întrunirea Sfatului Țării ținută la Chișinău, discursurile sale contribuind semnificativ la adoptarea hotărârii din 27 martie 1918, de unire a teritoriului dintre Prut și Nistru cu România. Decorat de rege, împreună cu principalii făptuitori ai

evenimentului, un an mai târziu, în contextul victoriei Antantei și a tragerii la răspundere a celor care „colaboraseră” cu armatele de ocupație, este arestat, dar eliberat după o lună, fără judecată. Suspendat definitiv din învățământ, va fi totuși ales deputat de Cetatea Albă, apoi de Soroca și validat ca atare. Dar acuzațiile de trădare vor fi reiterate la toate inițiativele politice ale lui **S.** (un anteproiect de constituție, formarea Partidului Țărănesc, fuzionarea acestuia cu Partidul Național din Transilvania etc.), climatul ostil împiedicându-l să le ducă până la capăt și, implicit, să ocupe locul de lider pe care îl merita. În 1929 optează pentru locul de senator de drept, după un an dându-și demisia din Partidul Național Țărănesc, gest pe care îl va justifica în *Documentări și lămuriri politice. Preludii: Partidul Național Țărănesc și „cazul Stere”* (1930). Părăsind prim-planul vieții politice, mai participă totuși la fondarea Partidului Țărănesc Democrat din Basarabia și a gazetei „Zărilor”, apoi a Partidului Radical Țărănesc. De-a lungul celor zece ani de lupte politice se manifestă mai rar publicistic, trimițând intermitent texte, sub vechiul generic *Din carnetul unui solitar*, la „Viața românească” și la „Adevărul literar și artistic”, în acesta din urmă dând la iveală, în 1927, și o suită de comentarii asupra câtorva scriitori ruși (Andrei Belâi, Vsevolod Ivanov, Isaak Babel). Suferind de cord, retras la moșia Bucov, după ce își republică, în mai 1930, în ziarul ieșean „Avântul” proza *În voia valurilor*, cu indicația „fragment din romanul *În preajma revoluției*”, purcede la elaborarea ciclului românesc care îl va consacra (inițial dictat stenodactilografilor L. Leoneanu și A. Byck, apoi „stilizat” de G. Ibrăileanu, G. Topîrceanu și, mai târziu, de Al. A. Philippide). Astfel, tipărește în ritm precipitat opt volume – *Prolog: Smaragda Theodorovna, Copilăria și adolescența lui Vania Răutu și Lutul* (1932), *Hotarul* (1933), *Nostalgi și Ciubărești* (1934), *În ajun* (1935) și *Uraganul* (1936). Moartea neașteptată, grăbită de tensiunea în care trăise după război și de efortul depus, mai cu seamă în ultimii ani, lasă neterminată această operă, care se va bucura de un neobișnuit succes de public și de critică.

Personalitate puternică, nutrinde o nestrămutată încredere în propria superioritate morală și intelectuală, în justetea opiniilor sale, impunându-se aproape ca o forță a naturii, nu însă fără o anume abilitate în regizarea aparițiilor publice, **S.** începe îndată după sosirea în România să își promoveze convingerile politice și culturale generate de experiențe din Rusia. Primele articole, din „Evenimentul”, avansează deja ideea atitudinii greșite a socialiștilor față de mișcările naționale, precum și pe aceea a inaplicabilității marxismului în țările agrare, în care proletariatul propriu-zis lipsește. În astfel de țări, implicit în România, soluția optimă ar fi fost desăvârșirea revoluției burgheze, prin introducerea, pe cale parlamentară, a reformelor democratice, în special a votului universal, prin împrumutarea țăranilor, concomitent cu ridicarea nivelului lor cultural, categoria socială fiind desemnată, în virtutea ponderii ei numerice și economice, prin termenul „popor”. Un rol important revenea – în ochii ideologului – intelectualilor, inclusiv artiștilor, îndeosebi celor ieșiți din popor. Programul este numit încă din acest moment „poporanist”, **S.** precizând

că e vorba de un curent prezent și în Anglia, dar mai ales în Rusia, unde așa-numitul *narodnicestvo* cunoscuse între 1870 și 1885 o amploare extraordinară. O prezentare mai detaliată a acestor mișcări o face în „Adevărul”, de astă dată în antiteză șarjată cu comportamentul tineretului intelectual român, inclusiv cel socialist, totul culminând într-o expunere vibrantă a crezului propriu. Prioritatea vădită a obiectivului privitor la intelectualitate îl determină să treacă imediat la propovăduirea lui, pentru care găsisse și o tribună adecvată, la nou-apărutul „Evenimentul literar”, unde e secondat de câțiva tovarăși de idei, între care foarte activ se arată G. Ibrăileanu. Cu referire la limba literară, S. observă că aceasta trebuie să fie „un rezultat al lucrării împreună pe terenul social, cultural și intelectual a masei muncitoare, dintr-o parte, și a păturii culte poporaniste [...] dintr-alta”. Alt articol (*Ce cerem de la artiști?*) vorbește despre „marginile peste care nu se poate trece”, margini „arătate de datoriile morale pe care le are orice om cult crescut și susținut de «economia națională» - față cu masele muncitoare și nenorocite ale poporului nostru (totalitatea claselor muncitoare și producătoare)”, de un „minim” de cereri, desemnat chiar prin termenul „poporanism”, ce cuprinde „iubirea sinceră pentru popor, apărarea intereselor

sale, lucrarea cinstită spre a-l ridica la nivelul unui factor social și cultural conștient și neatârnat”. Definiția este completată cu observația că poporanismul „e mai mult un sentiment general, o atmosferă [...] intelectuală și emoțională decât o doctrină și un ideal bine hotărât”. În altă parte formulează și postulatul caracterului național al oricărei literaturi poporaniste. Clarificări sunt aduse apoi în alte articole - „Omul perfect”, *Motivul artei*, „Poporul” în artă și literatură, „Arta pentru popor”. Ultimul, cuprinzând un amplu excurs în artele plastice și în dramaturgia europeană, dă seamă și de largul orizont cultural al ideologului. Prin aceste texte, ca și prin acelea datorate lui Ibrăileanu, noul program este conturat destul de pregnant în liniile sale mari. Stadiul nu este însă depășit, cei doi promotori lăsându-se antrenati într-o polemică oarecum laterală cu revista „Vieța” a lui Al. Vlahuță, nu mult după aceea „Evenimentul literar” fiind nevoit să își înceteze apariția. Nu se produsese nici susținerea prin creații literare valide. Dar, odată lansate, ideile și-au continuat acțiunea, chiar dacă S., ca și Ibrăileanu, nu mai intervine publicistic, aproape un deceniu, în favoarea lor. Lupta va fi reluată, pe alt plan, în paginile „Vieții românești”. În afară de reiterarea ideilor anterioare, directorul „pentru partea literară” aduce o serie de nuanțări ale conceptului, mai ales prin replici incisive date în polemicile purtate cu revistele „Convorbiri literare” și „Convorbiri critice”, cu „Sămănătorul” și „Neamul românesc literar”, cu „Noua revistă română” etc. Impact major are îndeosebi cronică la volumul de debut al lui Octavian Goga, poezia ardeleanului fiind considerată expresia integrală și cea mai valoroasă a poporanismului literar. Distincții subtile operează și comentariile referitoare la scriitori din epoci diferite, ca Oscar Wilde, Henrik Ibsen și Lev Tolstoi. Ideile poporaniste sunt vehiculate și în *Patru zile în Ardeal*, relatare a unei scurte călătorii întreprinse în mai 1906, text ce relevă și un cert dar de povestitor, umor, spirit de observație, capacitate de portretizare în câteva tușe sigure. De altminteri, publicistul S. arătase de la început calități de scriitor. În „foiletonul social” din 1893, patetica expunere a crezului democratic și naționalist e așezată în rama, literară, a unei scrisori de sinucigaș, în care informațiile autoreferențiale incomplete, generând o aură de mister, alternează cu relatarea unor întâmplări cu personaje apăsate antitetice: meschini, duplicitari studenți, intelectuali și politicieni români, pe de o parte, generoși poporanisti englezi și ruși, pe de alta. Inserții confesive și scrutații meticuloase ale propriei interiorități apar și în pledoariile pro domo ale omului politic - *Spovedanie pentru oameni cinstiți* (1908), *Pentru ce sunt un trădător...* (1915), discursul *Un caz de conștiință* (1921) ori *Documente și lămuriri...*, unde se află și un remarcabil portret al lui Iuliu Maniu. Concomitente cu cele dintâi „spovedanii” sunt și câteva încercări beletristice, alcătuite din „amintiri à la Creangă”, o schiță pe tema unei reîntâlniri târzii, o descriere a Ceahlăului. Astfel, este firească apariția în 1912 a unei proze remarcabile, *În voia valurilor*. Subtitlul *Icoane din Siberia* focalizează atenția asupra suitei de tablouri, unele de un exotism original, „întors” - tărâmul explorat neavând nimic din farmecul obișnuit al „primitivității” -, altele de un adânc

umanitarism, dezvăluind un infern concentraționar, dar toate de un realism halucinant. În profunzime, însă, proza posedă robusta armătură a unui subiect unitar. Coborârea pe fluviul siberian este un itinerar de inițiere, străbătut de personajul central, basarabeanul Ion Răutu, surghiunit la ieșirea din adolescență, o călătorie la capătul căreia se produce revelația, iluminarea supremă. Tânărul își vede semenii (paznicii Feighin și Sinenco, alți deținuți, localnicii siberieni), dedați îndeobște celor mai josnice fapte, ajungând în clipa maximei primejdii la o deplină umanitate. Faptul, repede uitat de cei în cauză, nu e mai puțin dătător de speranță și, ca atare, poate fi convertit în sens al vieții, în ideal de luptă. În *voia valurilor* este astfel mai mult decât o nuvelă, e un roman *in nuce*, condensat, ceea ce se explică și prin caracterul „ocazional”, de operă țintind să marcheze împlinirea unui secol de la răpirea Basarabiei. Sugerată și de unii cronicari (Pamfil Șeicaru), dezvoltarea subiectului în forma unui bildungsroman (modele fiind *Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister* de Goethe ori *Jean-Cristophe* de Romain Rolland) pare să îl fi preocupat pe S. chiar de atunci. Întârzierea cu două decenii a realizării propriu-zise a adus o modificare a intenției, în sensul cuprinderii nu doar a segmentului „formării”, ci a întregii vieți a protagonistului, același Ion Răutu, care se identifică în chip evident cu autorul, și, totodată, a frescei mediilor pe care le traversează. În forma finală, neterminată, a romanului *În preajma revoluției*, formarea personalității lui Vania Răutu are totuși o pondere mare în primele cinci volume. Cel dintâi, menit să pună în lumină factorii ereditari, precum și circumstanțele familiale care își pun amprenta asupra copilului și, în același timp, să dea icoana vieții basarabene din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, e până la un punct de sine stătător (lucru sugerat și de titlu: *Prolog: Smaragda Theodorovna*), apropiindu-se cel mai mult de canonul tradițional. Canavaua e dată de o dramă, inventată în parte de autor, inspirat și de romanele lui Stendhal, Balzac, Flaubert, Turgheniev, Lev Tolstoi. E drama familiilor în care există o prea mare diferență de vârstă și de nivel cultural între soți, cu o rezolvare oarecum inedită: „bovarica” Smaragda sfârșește în ipostaza de cenzor al moralității obștei, dar și într-un persistent resentiment față de fiul ei. Cei doi capătă în carte o fizionomie memorabilă, cu toate că pe alocuri naratorul cedează pasul moralistului ce expune „cazul” *ex cathedra*, preocupat să nu lase nimic neexplicat. Și tabloul mediului reține atenția, deși e realizat cu precădere – folosindu-se ca pretext nunți, botezuri, baluri și „sobraniile dvorenilor” – prin aglomerare întrucâtva mecanică de tipuri, multe pitorești, dar care nu contribuie esențial la înaintarea acțiunii principale, cum sunt cele două „instituții” basarabene, Alexandru Ivanovici Brașevan și Anica Mesnicu, „mareșalul gubernial” Ștefan Gheorghievici Cazara, slavofilul Feodor Feodorovici Carpinski, „moldovenizantul” Alexandru Matveevici Vătruță, „cincul” Ivan Nicolaevici Telega, „civilizatorul” baron August Milbrey von Pfälzer-Gröner zu Holstrom, hotelierul Gaspar Gasparovici Nazarian, cu rol de gazetă de informații a capitalei și a provinciei întregi, donjuanul conte Przewicki, popa Vasile

Ciociorvă, lăutarul evreu Lemeș, cârciumarul Aizic, doica Irina, vechilul Alexandru, vizitiul Dumitru ș.a., dar și prin comentarii sociologice. Carențelor de acest fel li se adaugă altele, din sfera lexicului, unde sunt frecvente rusisme, neologisme tehnice, cu efect de prețiozitate, ca și cuvinte sau forme improprii, rămase în număr mare chiar și după intervenția „stilizatorilor”. Portretele Smaragdei și al lui Iorgu Răutu, ca și fresca de mediu sunt substanțial completate în volumul al doilea al ciclului, unde locul central îl ocupă rememorarea câtorva din primele trăiri ale lui Vania Răutu, în ambianța familială a Năpădenilor, apoi în pensionul germanului Faltin și în „gimnaziul nobilimii” din Chișinău, rememorare dirijată prea vizibil, parcă spre a „documenta” ce putea fi simptom sau cauză a firii insurgente a protagonistului. Abia în partea a treia, intitulată *Inițierea*, se intră pe făgașul narării cursive a faptelor și întâmplărilor ce culminează cu arestarea proaspătului bacalaureat admis în „mișcare”. Acest segment, împreună cu volumele *Lutul*, *Hotarul* și *Nostalgiei*, formează ceea ce s-ar putea numi „romanul” revoluționarului rus de origine basarabeană Ion Răutu, neîndoelnic panoul cel mai rezistent din ciclul *În preajma revoluției*. Valoarea lui stă în primul rând în extraordinar de bogata substanță epică: viața de întemnițat a tânărului, peripețiile întreitului său „pohod na

Sibir" și ale întoarcerii acasă, confruntarea cu „blestematele chestiuni”, evoluția de la marxismul ortodox la poporanism, în aprigă dispută cu diverși ideologi, lupta dintre conștiința sa morală și „lut”. Stă, de asemenea, în puterea de a da relief aparte sutelor de figuri antrenate în magma efervescentă a narațiunii: reprezentanți ai autorităților, surghiuniți de cele mai diverse soiuri, siberieni get-buget ori coloniști de toate națiile, mai fiecare cu o „poveste” a sa, tragică sau grotescă, stranie sau absurdă. În sfârșit, stă într-un progres notabil al procedurilor narative și descriptive – memorabile sunt descrierea Obiului revărsat, a tărâmului arctic cu aurora sa boreală, a taigalei, adevărat poem în proză –, în mânăuerea dialogului, în folosirea altor registre, precum jurnalul intim, scrisoarea, documentul „oficial”. Valoarea panoului e minată, totuși, de o serie de episoade cvasiidentice sau nesemnificative, cu personaje neindividualizate ori, pur și simplu, „dubluri”, de unele reveniri (precum întâmplările din „obștea plutitoare” pe Volga, având în centru pe Fany Perlov și pe Maria Culiceeva), de exprimări stângace. Nu la fel de rezistentă este secvența ultimă a ciclului, formată din *Ciubărești*, *În ajun și Uraganul*, unii critici vorbind chiar de un eșec integral aici. Într-adevăr, transformarea materialului memorialistic în roman, reușită în mare măsură în primele cinci volume, este ratată parțial în ultimele trei, experiența politică recentă a autorului suscitându-i o pornire pătimașă, resentimentară. Din cauza acesteia, tarele societății, ca și defectele indivizilor, fie adversari, fie colaboratori apropiați și prieteni vechi, sunt șarjate nejustificat, capătă deseori o înfățișare grotescă. Pe acest fond și Vania Răutu, cu moralitatea lui perfectă, devine neverosimil, textul acuzând un flagrant *parti-pris* auctorial, un tezism apăsător. „Egocentrismul”, idealizarea protagonistului-autor fac dificil de acceptat lectura propusă de Nicolae Manolescu volumului *Ciubărești* ca „un roman satiric, pe alocuri memorabil prin sarcasmul coroziv”, cu o „metodă swiftiană la origine”. Dar, pe lângă anumite capitole de „istorie ieroglică”, îndeosebi volumele *În ajun și Uraganul* cuprind episoade romanești de calitate, precum cele care analizează relația lui Vania Răutu cu Eliza Orleanu și cu Ivonna, călătoria în Transilvania și în Europa Occidentală (unde e și întrederea cu „generalisimul revoluției mondiale”). Pe acest palier se înscriu, de asemenea, amplele tablouri dedicate revoluției ruse din 1905-1906 și răscoalei din 1907, cu scene plastice de acțiune în care sunt angrenate mulțimile, amândouă tributare însă în prea mare măsură documentelor, multe preluate direct din rubricile de fapt divers ale periodicelor vremii. Neîncheiat, cu mari inegalități, *În preajma revoluției* îi asigură totuși lui S. un loc important printre romancierii primei jumătăți a veacului al XX-lea.

În *zugrăvirea aglomerărilor umane siberiene, a coloniilor de surghiuniți, a societății locale*, Stere pune ceva din darul lui Gogol de a defini prin câteva trăsături un tip abia întâlnit. Iar aici perindarea de oameni este enormă. Un sentiment imens de straniu cuprinde pe cititorul european în fața unei societăți pierdute în solitudine, mimând însă viața occidentală, având bibliotecă și lachei. [...] Tot ce privește viața aglomerărilor primitive, cu enigmatică lor orânduială

instinctuală este de o mare poezie sociologică. [...] Când însă e vorba de a evoca prielivștea siberiană, C. Stere capătă un patos extraordinar. Fără ca paleta să-i fie bogată și vocabularul afară din comun, el are o înfricoșare religioasă de geologicul pur, care-i dă o percepție halucinatorie a singurătăților virgine.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *În voia valurilor (Icoane din Siberia)*, București, [1916]; *Patru zile în Ardeal*, București, [1916]; *România și războiul european*, Iași, 1915; *Marele război și politica României*, București, 1918; *În literatură*, Iași, 1921; *Un caz de conștiință*, București, 1921; *Documentări și lămuriri politice. Preludii: Partidul Național Tărănesc și „cazul Stere”*, București, 1930; *În preajma revoluției*, București, I-VIII, [1932]-1936; ed. I-IV, îngr. și pref. Vasile Badiu, Chișinău, 1990-1991; ed. I-III, îngr. și pref. Z. Ornea, București, 1991-1993; *Scieri*, îngr. și introd. Z. Ornea, București, 1979; *Preludiu. Pagini de presă*, îngr. Vasile Badiu, Chișinău, 1989; *În viață, în literatură...*, îngr. Vasile Badiu, Chișinău, 1991; *Social-democratism sau poporanism?*, îngr. și pref. Mihai Ungheanu, postfață Ilie Bădescu, Galați, 1996; *Singur împotriva tuturor*, îngr. Alina Ciobanu, Chișinău, 1997.

Repere bibliografice: Christian, „În voia valurilor” de C. Nistrul, „Mișcarea”, 1912, 157, 158; Pamfil Șeicaru, „În voia valurilor”, VRP, 1916, 8; Mihail Sadoveanu, C. Stere, „Lumina”, 1918, 232; Gala Galaction, Constantin Stere, „Chemarea”, 1919, 55; Lovinescu, *Critice*, V, 194-196; Botez, *Scieri*, 83-86, 211-217; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 67-71; Ralea, *Scieri*, II, 463-468, V, 21-28, 312-313, 338-344; Arghezi, *Scieri*, XXXIII, 118-122, 132-134, 171-176; Al. Dima, *Romanul d-lui C. Stere*, D, 1932, 1-3; Călinescu, *Cronici*, I, 281-290, II, 92-98, 168-174; Aderca, *Contribuții*, II, 298-301, 363-366; D. I. Suchianu, *Alte foste adevăruri viitoare*, București, 1983, 19-21, 40-46; Sebastian, *Jurnal*, 401-410; Constantinescu, *Scieri*, V, 5-31; Perpessiciu, *Opere*, XII, 397-407, 411-415, 421-425, 435-437, 443-450; Papadima, *Creatorii*, 365-378; Cioculescu, *Aspecte*, 304-306, 343-349; Biberi, *Études*, 42-45; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 29, 222-226; Munteanu, *Panorama*, 76-77, 237-238; Mihail Sadoveanu, C. Stere, IIS, 1939, 13-14; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 673-678, *Ist. lit.* (1982), 757-762; Haneș, *Scritorii*, 387-447; Petre Pandrea, *Portrete și controverse*, București, 1945, 63-94; Pamfil Șeicaru, *Un singuratic: C. Stere*, Madrid, 1956; Dumitru Micu, *Poporanismul și „Viața românească”*, București, 1961, 96-100, *passim*; Sevastos, *Amintiri*, 31-34, 88-110, 398-399, 409-416, 435-437, 479-481; N. Tertulian, *Eseuri*, București, 1968, 129-158; Profira Sadoveanu, *Stele și luceferi*, București, 1969, 267-276; Botez, *Memorii*, I, 282-292; *Scrisori - Ibrăileanu*, II, 369-381, IV, 113-254; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 378-390, 614-615; Ornea, *Poporanismul, passim*; Cioculescu, *Itinerar*, I, 194-196, II, 253-257; Nicolae Manolescu, *Romanul lui C. Stere*, RL, 1976, 1; Negoitescu, *Analize*, 149-156; Z. Ornea, *Confluente*, București, 1976, 73-78, 108-116; Virginia Mușat, C. Stere, *scritorul*, București, 1978; Constantin Ciopraga, *Frânturi de biografie: C. Stere*, CRC, 1979, 30; Kalustian, *Simple note*, I, 103-106, II, 24-64, III, 128-129, 161-172; Z. Ornea, *Comentarii*, București, 1981, 82-131; Piru, *Ist. lit.*, 231-234; Ornea, *Interpretări*, 341-346; Zamfir, *Cealaltă față*, 40-63; Ioan Căpreanu, *Eseul unei restituiri. C. Stere, un militant și teoretician al luptei pentru emanciparea socială și națională*, București, 1988; Papu, *Lumini*, 343-344; Z. Ornea, *Viața lui C. Stere*, I-II, București, 1989-1991; Florin Manolescu, *Cazul Stere*, LCF, 1990, 12; Mircea Iorgulescu, *Stere și epoca sa*, RL, 1990, 47; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 74-79; Mircea Angheliescu, *Contemporaneitate amânată*, LCF, 1991, 24; Dumitru Micu, *Epos caleidoscopic*, CC, 1991, 8-9; Liviu Malița, *Înfrângerea ca victorie*, APF, 1991, 10-11; Negoitescu, *Ist. lit.*, I, 209-213; Alexandru George, *Cazul*

Stere, CNP, 1992, 6; Vasile Badiu, „Integrala” Constantin Stere, TR, 1992, 41; Mihai Cimpoi, *Constantin Stere, romancierul total*, CC, 1994, 4-5; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 107-114; Rotaru, *O ist.*, IV (1997), 463-472; *Constantin Stere: victoria unui înfrânt*, îngr. Maria Teodorovici, Chișinău, 1997; *Filosofia lui Constantin Stere în contextul culturii românești*, Chișinău, 1997; Daniel Cristea-Enache, [*Constantin Stere*], ALA, 1998, 401, 402, 409; Alexandru George, *Necesitatea unei reveniri*, LCF, 1999, 38; Ștefan Cazimir, *Un concept perimat*, ALA, 1999, 473; *Dict. analitic*, II, 250-254; *Dict. esențial*, 800-803; Micu, *Ist. lit.*, 173, 256-257; Alexandru Burlacu, *Literatura română din Basarabia. Anii '20-'30*, Chișinău, 2002, 162-173.

M. C., V. D.

STERE-CHIRACU, Lola (29.VI.1913, Sarichioi, j. Tulcea - 15.II.1984, București), prozatoare. După absolvirea Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, lucrează ca profesoară de română, franceză și filosofie la Bârlad, Iași și apoi în capitală. Debutează editorial în 1944, sub numele Lola Sterea-Bărăgan, cu *Povestea celor cinci pitici*.

Carte pentru copii, primul volum pune în evidență calități care o vor caracteriza pe **S.-C.** ca prozatoare: talent epic, capacitate de portretizare și deschidere spre domeniul istoriei și civilizației unui areal geografic extins. Acestea conlucrează și dau la iveală o poveste educativă despre cele cinci continente, protagoniști fiind cinci pitici (paznici ai pietrelor prețioase): Asiaticus, Africus, Europicus, Americus și Australianus. *Povestiri macedonene* (1961) evocă istoria zbuciumată a aromânilor de acum mai bine de două sute de ani. Spațiul străjuit de culmile sălbatice ale Munților Pind, având în centru cetatea Moscopole, devine scena luptelor acestei comunități dârze împotriva stăpânirii otomane. Și în *Povestiri* (1968) ori în romanele *Apele negre* (1972), *Pribeagul* (I-II, 1974-1975) și *Cer înstelat* (1983) autoarea se va concentra asupra trecutului, având ca model proza istorică sadoveniană. Roman „curtenesc și de aventuri”, după cum remarcă Nicolae Balotă, *Pribeagul* urmărește traseul voievodului Petru Cercel, fratele lui Mihai Viteazul, mazilul de turci și obligat să rătăcească prin Maramureș, apoi prizonier în închisoarea Edicule, până când își va găsi sfârșitul în apele Bosforului. *Cer înstelat*, cel mai izbutit roman publicat de **S.-C.**, prezintă în paralel mai multe destine: Vasile Lupu, cel pe care forța interioară îl face, în pofida vicisitudinilor, un veritabil învingător; Simina, una din fiicele sale, ilustrând ideea potrivit căreia cei născuți din os domnesc trebuie să își subordoneze sentimentele intereselor țării și voinței părintești; Ana Movilă, ajunsă cneaghină în suita reginei Poloniei, femeie învățată și fermecătoare, o adevărată curteană a secolului al XVII-lea european. Destinul Siminei, evoluția ei de la adolescența petrecută în cămărilor domnești din Iași la maturitatea femeii lipsite de dragoste conjugală, timp trăit în casa din Pera și în palatul din Stambul, văzut ca loc al Sodomei și al Gomorei, centru al puterii și al bogăției nemăsurate, dar și iad al delațiunilor și crimelor odioase, și apoi în Polonia, prilejuiește întâlnirea cu un personaj care se reține. De altfel, figurile feminine imaginate de scriitoare sunt deopotrivă gingașe și înțelepte, purtătoare ale unei sapiențe străvechi, dar și firi voluntare, capabile de hotărâri curajoase,

chiar participante la viața social-politică a vremii. Așa se întâmplă și cu tătăroaica Azale din nuvela *Prizonierul de la Heracleea* (1974), care își leapădă credința și tradițiile pentru a-și urma iubitul, căpitanul Petru de la Maldăr. Îndemânarea evocatoare se confirmă și în două culegeri de legende: *Prin țara marelui Ștefan* (1976) și *Drumuri și legende* (1979).

SCRIERI: *Povestea celor cinci pitici*, București, 1944; *Povestiri macedonene*, București, 1961; *Povestiri*, București, 1968; *Apele negre*, București, 1972; *Pribeagul*, I-II, București, 1974-1975; *Prizonierul de la Heracleea*, București, 1974; *Prin țara marelui Ștefan*, București, 1976; *Drumuri și legende*, București, 1979; *Cer înstelat*, pref. Vasile Netea, București, 1983.

Referințe bibliografice: Constantin Hârșlav, „*Apele negre*”, ST, 1972, 21; Nicolae Balotă, „*Pribeagul*”, LCF, 1974, 27; Marta Cuibus, „*Pribeagul*”, „*Romanian Review*”, 1977, 2.

A. F.

STERESCU, Doina (18.I.1944, București), poetă și publicistă. Este fiica Clementei (n. Ștefănescu) și a lui Constantin Sterescu, ofițer în armata regală. Urmează la București cursurile Liceului „Mihai Viteazul”, încheiate în 1963. Va absolvi tot aici Facultatea de Limba și Literatură Română (1968) și Facultatea de Limba și Literatură Franceză (1995). Repartizată inițial la Lehliu-Gară, ca profesoară de română, franceză și literatură universală, se transferă în 1971 la Liceul Pedagogic din Slobozia. În 1973 devine redactor la revista „*Tribuna școlii*” (din 1990 „*Tribuna învățământului*”), unde va lucra până în 1995, când trece la Colegiul Național „Mihai Eminescu” din București, de unde se pensionează în 2001. A debutat, cu versuri, la „*Lucafăru*”, în 1964, iar în volum cu *Ploaia de sămburi*, apărut în 1975. Colaborează la „*Amfiteatrul*”, „*Lucafăru*”, „*Gazeta literară*”, „*România literară*”, cu versuri și, sporadic, cu eseuri, iar la publicațiile de învățământ cu articole, interviuri etc.

S. se află printre acei poeți care își doresc o puternică legătură cu pământul, ca loc privilegiat al vieții emergente și al promisiunii spirituale. Ca atare, în volumul *Ploaia de sămburi* avântul poetic pare să păstreze ceva din teluricul ființei („sub nisip eu cresc neîncetat... / până mă respiră stele căzătoare”). Rituri ale unor necunoscute ființe htonice, ritmuri incantatorii, dorința de a cuprinde în sine o lume animală și vegetală inconștientă de senzualitatea ei sunt prezente aici, poemele fiind lipsite totuși de nebunia dionisiacă specifică unei astfel de inspirații. Invenția trimite la alchimicele arhetipuri ale uniunii elementelor („să văd cum luna se-nsoare / și soarele cum se înlună”). Chiar și într-o poezie patriotică, în volumul *Vânătoare de timp* (1978), se recurge la metafora materialității, a consistenței grele (România e „o țară grea de gând muntos”). Predomină acum ludicul, ritmul cântecului născocit de copii, cu rime interioare și aliterații, cât și suflul puternic al evocărilor și meditațiilor expansiv-defensive, ca în baroc („odaia-scoică-ascunde o perlă în cădere”, ca alegorie a trăirii poetei). **S.** cultivă și forma fixă. Cu *Sfera de apă* (1981) melancolia ritualică evocă facerea poeziei (*Melancolii*), legile invocate cândva de Orfeu vorbesc despre indicibilul („nici rău, nici bine”) asupra

căruia întrebarea poetei („Ființa cui e însăși Poezia?”) se suspendă („Poesis între cifre tace greu”). Rămâne intuiția genezei metonimice a lumii („norii-n glie zămislesc o rimă”), în care cele mici și obișnuite sunt iscate sus. Alegorii largi (ciclul *Mater dulcissima* și *Tablou de gen*) exprimă cu ardoare discretă evenimente ale maternității („după legea/ naturii”), investite cu o aură mitică. E o condiție asumată ca un elan luminos (*Confesiunile unei copile a secolului*) al „stării de grație”, în care „rotundul” germinției se opune „colțurilor moarte” ale „așchiilor contemporane” (*În căutarea sferei de apă a lui Goethe*). Fericirea, nu rareori cu sugestii platonice, este dată de „sincera sălbăticiie”, iar rosturile „stării” sunt supuse naturii (*Manual de fericire și Ideea*), apa fiind elementul germinativ (marea, lichidul amniotic), liant al omului cu neantul. Expresia parabolică sau alegorică (fabula oneori) are o transparență de obiect frumos de sticlă, cu cadențe și armonii bine strunite. În *Strigăt și șoaptă* (1984) versul capătă o solemnitate care cere respirație cuprinzătoare, adaptată ordinii lucrurilor cântate („piesa naturii – / spectacolul ei de lumină, extatic, fierbinte”, *Etica naturii*). Printr-un limbaj ca al lui Nichita Stănescu („însomnează-ți iar nesomnul”, de pildă) se spune că geneza somniacă a lumii poetice este facere demiurgică, compunere logică („încrede-te-n cuvânt”), dar și inspirată („dă din greșeală, prin cărbuni, de-o piatră scumpă”), izvorâtă din inocența permanent rememorată (*Rumori interioare*), precum ciclurile vieții („revoluția semințelor înaintează insolent prin pământ”). Sfieli franciscane în fața lucrurilor pământului se transfigurează – în cadențe clasice – asemenea unor psalmodieri argeziene închinată zborului („Promit, urmându-mi rădăcina/ pe sub pământ, pinten stingher/ pe unde s-a-ngropat lumina, să șterg tot praful de pe cer”, *Copacii frați*). Melancolia eului, purtând vași sugestii eminesciene, pare izvorâtă din neputința integrării în ordinea naturală și din conștiința simulacrelor care înconjoară ființa („eu însămi – o ceață/ o ceață de viață”), cu atât mai mult cu cât pământul este deseori receptacol al luminii. Poetica ar consta la **S.** în „numirea” prin nelămurire, dar versul are transparență și luciditate, ca rațiune a adevărului, cum se și afirmă în *Despre rostire*: „La mine/ lanțul delicat / ce leagă/ tot miezul gândului/ de al cuvântului/ s-a dezlegat”.

SCRIERI: *Ploaia de sămburi*, București, 1975; *Vânătoare de timp*, București, 1978; *Sfera de apă*, București, 1981; *Strigăt și șoaptă*, București, 1984.

Repere bibliografice: Al. Piru, „*Ploaia de sămburi*”, LCF, 1976, 14; Nicolae Manolescu, *Debuturi*: „*Ploaia de sămburi*”, RL, 1976, 18; Eugen Simion, *Poezia feminină*, LCF, 1978, 12; Valeriu Cristea, *Discreția confesiunii*, RL, 1978, 18; Cornel Moraru, *Lirica feminină*, FLC, 1978, 20; Paul Dugneanu, „*Vânătoare de timp*”, CNT, 1978, 26; Mircea Doru Lesovici, „*Vânătoare de timp*”, CL, 1978, 9; Nicolae Ciobanu, „*Strigăt și șoaptă*”, „*Viața militară*”, 1984, 10; Costin Tuchilă, „*Strigăt și șoaptă*”, LCF, 1985, 16; Mircea Vasilescu, „*Strigăt și șoaptă*”, RL, 1985, 33; Ulici, *Lit. rom.*, I, 311-312.

E. M.

STERIADE, Mihail (12.IV.1904, Focșani – 4.X.1993, Louvain, Belgia), poet și traducător. Între 1915 și 1923 urmează cursurile

Liceului „Unirea” din orașul natal, având ca profesor și mentor pe I. M. Rașcu. Este membru al Societății Literare „Grigore Alexandrescu” a elevilor din cursul superior și debutează în 1922, în anuarul acesteia. În 1923 îi apare primul volum de versuri, *Pajiștile sufletului*. În același an se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, devenind, tot acum, membru al Institutului de Literatură condus de Mihail Dragomirescu. Călăuzit de profesor (în casa căruia locuia), tipărește cartea de poeme *Vremelnicii* (1924), unde cultivă cu stăruință catrenul. În octombrie 1925 imprimă la Focșani o revistă într-un singur număr, „Meduza”, un fel de publicație personală, unde semnează versuri, proză și critică literară, pe care o machetează, ilustrează etc. Ultima plachetă tipărită la Focșani poartă titlul *Rumeurs sans aurores* (1926). E prezent cu versuri în „Convorbiri literare”, „Bilete de papagal” și „Falanga”, pe care le va grupa într-un volum reprezentativ: *Ceramică* (1928). După susținerea licenței, cu *magna cum laude* (1928), este numit profesor la Liceul „Matei Basarab”, de unde se transferă la Liceul „Sf. Sava”. Fondează, la 14 februarie 1929, Gruparea Generației Tinere, împreună cu Radu Boureanu, N. Crevedia, Virgil Huzum și Mircea Damian. În toamnă se va înscrie la Sorbona, în vederea obținerii doctoratului în litere, frecventând cursurile lui Mario Roques și Paul Hazard. Îi adresează o scrisoare lui Paul Valéry, la care nu primește răspuns, și traduce din poeziile acestuia. Imprimă la Paris, în 1930, volumul de poeme *Soveja ou Le Retour du coeur*, care include, alternativ, poezii proprii, cât și traduceri din Tudor Arghezi, Ion Barbu și Adrian Maniu. Fără legătură cu sumarul cărții, introduce în *avant-propos* și un text encomiastic intitulat *Michel Ier ou Le Visage royal de la Roumanie*. Își încearcă talentul și în domeniul picturii, deschizând expoziții la București și Cannes, care stârnesc oarecare interes pentru noul procedeu exploatat, denumit „foto-pictură”. Îi trimite zece tablouri proprii lui Tristan Tzara, dar acesta, într-un elan de negație publicitară, le arde în întregime. În 1932 se convertește la catolicism, ca un act de devotament față de viitoarea soție, de origine franceză. Fondează la Reims un Institut de Civilizație Românească, unde organizează atât simpozioane de promovare a culturii române, cât și festivaluri de poezie și de meditație religioasă, sub patronajul unor fețe bisericești. O poetă, Thérèse Martin, trecută de Biserica Catolică în rândul sfinților și onorată cu titlul „Patroană a tuturor misiunilor catolice”, aprinde imaginația scriitorului. El redactează o ferventă disertație asupra creației literare a sfintei, susținută, la cererea Vaticanului, în fața enoriașilor în principalele centre religioase din sudul Franței. Ideile conferinței trec în două studii, tipărite în 1938 la Dijon. **S.** se înrolează în 1939 în armata franceză. După ocuparea Parisului, în 1940, adoptă numele Simon Boissenot, refugiindu-se în provincie, pentru a scăpa de represaliile trupelor germane asupra voluntarilor de război. Sub acest nume de împrumut va semna, în 1941, două plachete – *Aux Ordres du destin* și *Clamondé*. După război se va afla în preajma unor scriitori precum Jean Bouhier, Robert Giraud, Yves Salgues, Jean Rousselot ș.a., cu care scoate revista de poezie „Méduse”, titlul amintind de mai vechea sa foaie de la

Focșani, și i se publică câteva pagini în *Couronne de vent*, o antologie a lui Robert Giraud. În 1945 tipărește volumul de versuri *Louange à Marie*. În 1947 i se acordă cetățenia franceză. Peste un an pleacă în Anglia, apoi în Irlanda. Spirit inventiv, **S.** găsește repede relațiile necesare printre membrii coloniei franceze, pentru a fonda un club France-Irlande, o asociație culturală Lutèce (Irish-French Association for Arts and Cultural Activities) și chiar o revistă culturală bilunară, „Le Courrier du Dublin”. În 1952 se mută în Olanda. Organizează la Flessingue (1953) o expoziție de pictură în ulei, cu peisaje și tipuri de țărani români. Tipărește două plachete: *Des Rêves aux portes de la mer* (1954) și, în neerlandeză, *De muze tussen twee woordenboeken* (1955). Din 1956 se stabilește în Belgia, cu speranța că va putea promova mai ușor cultura română. Fondează societăți, își publică versurile, traduce din literatura română în franceză și flamandă. Înființează o editură proprie: Soveja. În 1966 inaugurează la Bruxelles L'Institut Privé „Michel Eminescu” de Langue et de Littérature Roumaines. Sub egida noului așezământ, iese peste un an periodicul trilingv „Le Journal roumain des poètes - Roemeens blad van de poezie - Jurnalul român al poezilor”, care va fi editat până în 1972. În iulie 1968 revine în țară, după o absență de câteva decenii, fiind primit cu onoruri și cu o explicabilă simpatie din partea presei și a autorităților române. Scribe cărți elogioase despre Nicolae Ceaușescu, i se conferă ordine și medalii. În aceste condiții, **S.** se vede izolat de către membrii exilului românesc din Belgia. În 1973 un grup de intelectuali belgieni pun bazele Asociației „Prietenii lui Mihail Steriade”, dar poetul cere și obține schimbarea denumirii în Asociația „Prietenii României”. Institutul pe care îl crease se transformă în 1974 în Centrul Cultural Român, cu sediul la Louvain-la-Neuve. În propria editură **S.** tipărește ghiduri turistice despre România și câteva volume de poezie românească, precum *Anthologie inachevée de la poésie roumaine* (1970), care îi va netezi calea spre postul de *maître de conférences* la Universitatea din Liège. La București îi apare volumul antologic *Poeme* (1971). După 1980 este tot mai mult tentat de memorialistică. În 1987-1988 scrie lucrarea *La Monarchie démocratique de Ferdinand et Marie de Roumanie (1914-1927). Recherches et souvenirs*, editată în 1990, la Louvain. În *Avertissement* ține să precizeze că nu este un oportunist, fiindcă documentele publicate și relațiile personale cu regina Maria dovedesc că „a fost totdeauna un regalist”. În 1991 iese de sub tipar o antologie conținând traduceri din Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, George Bacovia, la care **S.** adaugă un florilegiu de poezii proprii, în limba franceză, ca o încununare a activității sale de „ambasador al culturii române în Occident”. A mai semnat George Poenaru, Michel Steriade-Boissenot.

Critica a fost tentată să eticheteze poezia lui **S.** ca tradiționalistă, versul fiind, așa cum se scria pe la 1900, sub zodia epigonismului eminescian. Într-adevăr, în lirica de început sunt invocate predilect plăiurile natale, cu un patetism demn de pana lui Al. Vlahuță, cultivându-se „claritatea” și forma impecabilă tehnic. Dar autorul face parte din generația de

după Arghezi și Blaga. De aceea, poezia sa de factură clasică este traversată de întrebări asupra existenței, a morții și a dumnezeirii. Într-un poem antologic, *Ceramică*, elaborat înaintea plecării din țară, **S.** dă expresie unui sentiment neliniștitor al încarcerării, simbolizat de o „pasăre de smalt”. În emigrație versurile în limba franceză adaugă o nouă coardă, cea a dorului de acasă, poetul încercând, doar exterior, fără vibrație, să asimileze experiența metafizică a unui Paul Claudel sau entuziasmul umanist al lui Saint-Exupéry. Discursul poetic străbate, adeseori, zone minore, încât remarcabilă rămâne doar cealaltă ipostază a lui **S.**, legată de efortul promovării culturii române în străinătate.

SCRIERI: *Pajiștile sufletului*, Focșani, 1923; *Vremelnicii*, Focșani, 1924; *Rumeurs sans aurores*, Focșani, 1926; *Ceramică*, București, 1928; *Soveja ou Le Retour du coeur*, Paris, 1930; *Aux Ordes du destin*, Pau, 1941; *Clamondé*, Pau, 1941; *Louange à Marie*, Clermont-Ferrand, 1945; *Un Baiser pour Dark Rosaleen*, Dublin, 1949; *Des Rêves aux portes de la mer*, Paris, 1954; *De muze tussen twee woordenboeken* [Muza între două vocabulare], Flessingue, 1955; *Plus surprenante la parole*, Anvers, 1958; *Rupture des ténèbres*, Bruxelles, 1962; *Brève connaissance de la Roumanie*, Bruxelles, 1963; *Mijn roemeens hart in Belgie* [Inima mea românească în Belgia], tr. Jeanne Vandervorst-Buytaert, pref. Karel Jonckheere, Louvain, 1971; *Poeme*, îngr. Florin Steriade, pref. Const. Ciopraga, București, 1971; *Approche d'un génie: Eminescu*, Louvain, 1973; *Hommage à la Roumanie*, Louvain, 1974; *L'An XXX d'une destinée exemplaire: Nicolae Ceaușescu*, Louvain-la-Neuve, 1974; *Murs, muses et messages de Louvain-la-Neuve*, Louvain, 1975; *Fragments d'une statue*, Paris, 1975; *La Poésie et la mort réconciliées à Gentinnes*, Louvain, 1976; *Mon Livre d'heures de Louvain*, Louvain, 1977; *D'Helsinki à Belgrade: N. Ceaușescu*, Louvain, 1977; *Hommage à la France*, Louvain, 1978; *La Poésie pas à pas*, introd. Jehan de Meester, Bruxelles, 1983; *Scrisori către I. M. Rașcu și Florin Steriade*, îngr. Florin Steriade, București, 1984; *Sous le signe de l'aigle*, Louvain, 1987; 1990, *retour à l'histoire: La monarchie démocratique de Ferdinand et Marie de Roumanie (1914-1927). Recherches et souvenirs*, Louvain, 1990. **Traduceri:** *Poèmes déracinés* (Pages pour une anthologie de la poésie lyrique roumaine), Bruxelles, 1960; Mihail Eminescu, *Destin roumain, voix universelle*, Bruxelles, 1966, [Versuri], în *Approche d'un génie: Eminescu*, Louvain, 1973; *Anthologie inachevée de la poésie roumaine*, Louvain, 1970; *Roemeensee poezie. Het wonderbare zaad* [Poezie românească. Mirabila sămânță], Louvain-la-Neuve, 1981 (în colaborare cu Jeanne Vandervorst-Buytaert); *Prémises d'une anthologie de la poésie roumaine*, Louvain, 1991.

Repere bibliografice: George Baiculescu, „Vremelnicii”, ALA, 1924, 210; Grigore Vêja, „Vremelnicii”, „Clipa”, 1924, 78; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 437; Perpessicius, *Opere*, III, 219-220; H.R. [Horia Roman], *Mihail Steriade*, „Farul nou”, 1929, 8; Const. Orăscu, „Ceramică”, „Ritmul vremii”, 1929, 4; Octav Șuluțiu, *Poeți și poezii*, UVR, 1939, 49; Șerban Cioculescu, *Destin românesc, voce universală*, GL, 1968, 12; Aurel Baranga, *Inima poetului*, RMB, 1968, 7 324; Constantin Crișan, *Mihail Steriade sau Generozitatea poetului estetician*, CNT, 1968, 26; Demostene Botez, „Destin roumain, voix universelle: Michel Eminescu”, VR, 1968, 7; Ion Pop, *Mihail Steriade la 65 de ani*, ST, 1969, 5; Șerban Cioculescu, *Poezia dorului de țară*, „Glasul patriei”, 1971, 33; Dan Cristea, „Poeme”, RL, 1971, 37; Valentin Tașcu, „Poeme”, TR, 1971, 40; Daniel Dimitriu, „Poeme”, CL, 1971, 12; Adrian Popescu, „Poeme”, ST, 1971, 12; Eugen Barbu, *Steriade*, RMB, 1972, 8 466; Piru, *Varia*, I, 439-442; Const. Ciopraga, *Eminescu în versiune franceză*, CRC, 1974, 5; D.M. [Dumitru Micu], *Eminescu*, CNT, 1974, 9; George

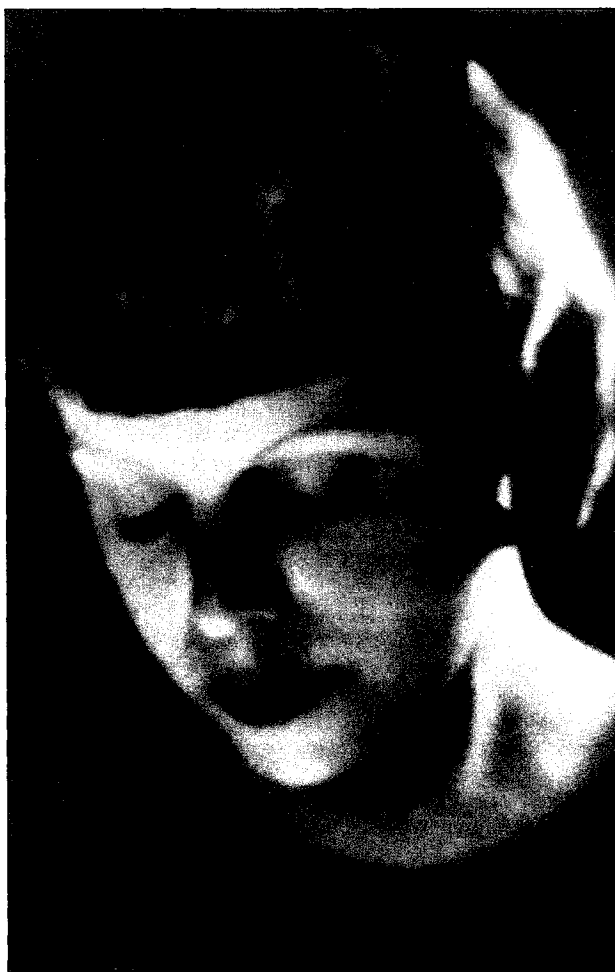
Munteanu, *Mihail Steriade la 70 de ani*, RL, 1974, 15; Al. Piru, „*Approche d'un génie: Eminescu*”, CREL, 1975, 106-108; Violeta Zamfirescu, *O lume pentru toți*, București, 1977, 90-91; *Mihail Steriade văzut de...*, îngr. Florin Steriade, București, 1979; *Lit. rom. cont.*, I, 499-500; Popa, *Ist. lit.*, II, 206, 217.

S. I.

STERIAN, Margareta (16.III.1897, Buzău - 9.IX.1991, București), poetă, prozatoare și traducătoare. Este fiica Aureliei (n. Iosif) și a lui Iancu Vainberg, comerciant, și soția poetului Paul Sterian. După absolvirea Școlii Evanghelice din București, unde îl are profesor de limba română pe Ioan Slavici, face studii de artă la Paris, la Academia Ranson și la L'École du Louvre (1926-1929). Are prima expoziție personală la București, în 1929, cu portrete de țărani și copii din Drăguș (Făgăraș), în urma participării la campania sociologică condusă de D. Gusti. În 1932 se află printre inițiatorii grupării Criterion, membră fondatoare a secțiunii plastice. Între 1930 și 1937 lucrează frescă și ceramică în colaborare cu Marcel Iancu. Alături de acesta și de Mihaela Pătrașcu ori de M. H. Maxy, expune în 1933 la Palatul Expoziției Naționale de Artă Futuristă din Roma. În 1937 e prezentă la Expoziția Internațională a Artelor și Industriei de la Paris, unde obține medalia de bronz pentru pictură. În 1962 primește diploma de onoare la Expoziția Internațională de Ceramică organizată de UNESCO la Praga. Din 1930 colaborează cu poezie, studii și traduceri la „*Azi*”, „*Cuvântul*”, „*Viața românească*”, „*Revista Fundațiilor Regale*” ș.a., iar între 1941 și 1945 prezintă la Radio București poeți anglo-saxoni contemporani. După 1960 scrie la „*Ramuri*”, „*Familia*”, „*România literară*”, „*Lucefărul*”, „*Tribuna*”, „*Contemporanul*” ș.a. Debutează editorial în 1945, cu volumul *Poezii*, însoțit de o prezentare elogioasă a lui Perpessicius. Traduce și alcătuiește antologii din poezia americană modernă și contemporană și din lirica irlandeză veche ori din cea polonă. Transpune, în colaborare cu Petru Comarnescu, trilogia lui O' Neill *Din jale se întrupează Electra* (1943, ediția a doua, din 1945, fiind de referință), pentru care realizează, în tempera, și schițe de decor și costum. Piesa va fi reprezentată la Teatrul Național din București în 1944 (director: Liviu Rebreanu), dar numele traducătoarei nu apare pe afiș, întrucât între 1941 și 1944 i se retrage dreptul de semnătură. *Antologie a poeziei americane moderne* apare în 1947, e reluată sub titlul *Aud cântând America* (1973) și figurează printre primele antologii ample din poezia americană publicate sub comunism. După 1970 scrie mai cu seamă poezii, proză și însemnări de călătorie. Câteva traduceri au rămas în manuscris.

De la versurile de început, care anunță o poetică postromantică minoră, la *Poezii (1945-1986)* (1988), lirica e dominată la S. de tema timpului, de sentimentul perisabilității ființei, contrabalansat de nevoia de a privi materia aflată în această trecere-pierdere. Poemele sunt descrieri, mici scene, înrămări ale unor fragmente de realitate în mișcare. Ochiul avid surprinde forme, culori, lumini și umbre. Versul prinde ori evocă o imagine, o emoție trecătoare, într-o plasă la fel de evanescentă precum realul însuși. Nimic stabil, cert, doar privirea

care îmbrățișează o clipă segmente ale unui „tablou”, estompat încetul cu încetul. Dacă se poate vorbi de o tehnică impresionistă, trebuie adăugat că adesea simplitatea metaforică merge până la notația cea mai banală. Pe de o parte, S. rămâne la o formulă poetică demodată, de album adolescentin impresionist (Nicolae Manolescu afirmă că „într-un sens, totul este biografie în arta” ei), pe de altă parte, tocmai din acest caracter neprelucrat decurg calitățile, și anume simplitatea și intensitatea imaginii. Reușite sunt acele texte în care se evită abstractizarea, reflecția pe tema timpului, a vieții irosite și când concretul se transfigurează de la sine, devenind stare de spirit. Această viață interioară a poemului a fost remarcată de critici: pentru Lucian Raicu poemele au liniștea unui tablou, în ele pulsează o viață secretă, iar Eugen Simion remarcă „percepția vie”, din care se degajă însă o „reverie intelectuală calmă și luminoasă”, și se referă la un „sentiment al matinalului”, provenit dintr-o luminozitate când bogată, rembrandtiană, când aerată, vermeeriană, constituind nota distinctivă la S. „Aceasta este colina raiului negreșit; / din ea cresc ierburi înalte cu seve bogate, / flori solitare, heraldice plante / și frunza de viță ce cântând se zbate, / smucindu-și zdrențuitul

veșmânt, întorcându-l pe dos, ocrotind ciorchinii.../ Și iată, aracii strigoi care se-nmlădie și se pleacă/ spre a iscodi grelele poame ce-și arată sănii/ unde miere și soare se contopesc nesfârșit" (*Colina viei*) sau: „Coapsa albă a vasei,/ coloană de lumină,/ se-nalță de pe masa castanie;/ în vază - margarete/ cu șorțuri albe, amidonate,/ de infirmiere/ și inimă de aur/ ca inima ta, soră Ruth" (*Vaza albă*). După 1980 elementul discursiv se accentuează, unele texte apropiindu-se de proza poetică, de un pseudobiografism epic cu tentă suprarealistă. În *Ecran* (1985) se păstrează formula poemului mai lung, epico-biografic cu inflexiuni livrești (*Gauguin la Ermitaj*) sau se revine, alternativ, la o expresie mai concentrată, în versuri care trădează filiera unui expresionism minor (*Drum prin recoltă*), recognoscibil, de asemenea, în pictură. Proza semnată de **S.**, în special romanul *Castelul de apă* (1972), reluat și amplificat în *Oblic peste lume* (1979) și *Viața prin hublou* (1986), ambele scrieri autobiografice compuse dintr-o succesiune de capitole (povestiri) cvasiautonomo, reprezintă adevărata ei realizare literară. Bine lucrate, cu umor și vervă descriptivă sau cu emoție, paginile memorialistice învie personaje (dintre care se distinge Bunica), peisaje și interioare din copilărie și adolescență. Mediul târgului de provincie sau acela al cartierului bucureștean la început de secol XX sunt surprinse cu un ochi proaspăt, atent la detaliul de epocă, în ceea ce are el savuros, pitoresc. Notația realistă face loc adesea unor „insertii poetice" (Mircea Zăciu), dar se remarcă mai ales deschiderea către fantastic (*Întâlnire în casa veche*) sau apetența pentru surprinderea contururilor grotesce ale unor siluete, precum mătușile Nebunei, domnișoara Vinga ș.a. Farmecul retro al acestor amintiri înrămate provine nu neapărat din povestea de tip bildungsroman, deși autoarea dovedește talent de povestitor, ci din recompunerea „impresionistă" a unei atmosfere: broderiile sale narative prind în ochiurile lor tocmai inefabilul unui timp pierdut, cu care autoarea pare să se identifice. Memorialistica din *Evocări de călătorie* (1970) și cea cuprinsă în volumul *Din petece colorate* (1977), inferioară valoric, are aceleași trăsături ca proza autobiografică, alternând notația realistă, minuțioasă și picturală, cu lirismul evocator.

SCRIERI: *Poezii*, pref. Perpessicius, cu un portret de G. Tomaziu, București, 1945; *Poeme*, București, 1969; *Evocări de călătorie*, București, 1970; *Castelul de apă*, București, 1972; ed. Botoșani, 1998; *Soare difuz*, București, 1974; *Din petece colorate*, București, 1977; *Poeme. Imagini. Proze*, pref. Dan Hăulică, București, 1977; *Oblic peste lume*, București, 1979; *Poeme*, București, 1983; *Culorile cântecului - Les Couleurs de la chanson - The Colours of the Song*, ed. trilingvă, tr. și cu ilustrațiile autoarei, Cluj-Napoca, 1984; *Ecran*, București, 1985; *Viața prin hublou*, Cluj-Napoca, 1986; *Poezii (1945-1986)*, pref. Eugen Simion, București, 1988. **Traduceri:** *Poezia poloneză contemporană*, îngr. trad., București, 1934 (în colaborare cu Dusza Czara); Eugene O'Neill, *Din jale se intrupează Electra*, București, 1943 (în colaborare cu Petru Comarnescu); Walt Whitman, *Poeme*, București, 1945; *Antologie a poeziei americane moderne (De la Walt Whitman la contemporani)*, îngr. trad., pref. Petru Comarnescu, București, 1947; ed. (*Aud cântând America*), Cluj, 1973; William Faulkner, *Victorie*, București, 1957; James Aldridge, *Aur și nisip*, București, 1962; *Măhnirea e mai grea decât marea (Tălmăciri din lirica veche a Irlandei)*, îngr. trad., pref. Mihail Stănescu,

București, 1974; *Eternă bucurie-i frumusețea (Antologie de poezie britanică)*, îngr. și pref. trad., Cluj-Napoca, 1977; *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de V. Voiculescu-Shakespeare's Last Sonnets as Fancied in an Imaginary Romanian Translation by V. Voiculescu*, ed. bilingvă, îngr. trad., cu ilustrațiile traducătoarei, București, 1982.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, XI, 202-203; Nicolae Manolescu, „*Poeme*", CNT, 1969, 51; Veronica Porumbacu, „*Poeme*", VR, 1970, 4; Mircea Iorgulescu, „*Evocări de călătorie*", RL, 1971, 6; Mircea Iorgulescu, „*Castelul de apă*", LCF, 1973, 9; Felea, *Secțiuni*, 371-376; Nicolae Balotă, „*Aud cântând America*", RL, 1974, 10; Raicu, *Critica*, 215-217; Emil Manu, *Polivalența Margaretei Sterian*, SPM, 1977, 357; Dan Hăulică, *Margareta Sterian*, CNT, 1977, 39; Sorin Titel, *Două prozatoare*, RL, 1977, 46; Felea, *Aspecte*, I, 224-227, II, 42-46; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 158-162; Olga Bușneag, *Margareta Sterian*, București, 1977; Nicolae Manolescu, *Drumuri ale creației*, RL, 1978, 17; Sultana Craia, *Oblic peste timp*, LCF, 1980, 8; *Lit. rom. cont.*, I, 452; Alex Oproescu, *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980, 81-83; Zăciu, *Cu cărțile*, 93-96; Marin Sorescu, *Cu Margareta Sterian*, R, 1983, 1; Ion Cristofor, *Schiță pentru un portret liric: Margareta Sterian*, ST, 1983, 10; Simion, *Scriitori*, III, 88-94; Eugen Simion, „*Ecran*", RL, 1985, 24; *Margareta Sterian*, introd. Marin Sorescu, București, 1985; Radu, *Pagini*, 65-66; Ov. S. Crohmăniceanu, *O artistă distinsă*, RL, 1989, 12; Virgil Mocanu, *Margareta Sterian*, București, 1990; Eugen Simion, *Margareta Sterian*, L, 1992, 41; Ierunca, *Semnul*, 155-159; Milea, *Sub semnul*, 28-30; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 381-383; *Margareta Sterian*, îngr. și introd. Mariana Vida, București, 2002. R.D.

STERIAN, Paul (I.V.1904, București - 15.IX.1984, București), poet, traducător și prozator. Este fiul Alexandrinei (n. Gulimănescu) și al lui Eraclie Sterian, medic, publicist (sub semnătura Ave Caesar), autor de piese de teatru, una (*Tout pour l'enfant!*) fiind pusă în scenă la Paris, în 1913. Din familia de obârșie olteană a lui Eraclie Sterian făceau parte actrița Aristizza Romanescu, poetul Mircea Demetriade, doctorul Constantin Levaditi ș.a. **S.** urmează cursul primar la Școala de Aplicații a Societății pentru Învățătura Poporului Român, iar pe cel secundar la Liceul „Gh. Lazăr" din București (1918-1921). Se înscrie tot aici la Facultatea de Litere și Filosofie și, concomitent, la cea de Drept, luându-și licența la ambele în 1924. Își va continua studiile la Paris, între 1926 și 1928, obținând doctoratul în drept și științe economice cu teza *La Roumanie et la réparation des dommages de guerre*. Debutează cu „adaptarea" în foileton *Minunata călătorie a istețului Ionică în „țara de dincolo de neguri"*, în toamna anului 1918, la „Biblioteca copiilor și a tinerimei". Semnătura îi mai apare, destul de frecvent, între 1923 și 1928, în „Buletinul Asociației Studenților Creștini". Întors în țară, va fi prezent în „Gândirea", unde va continua să dea, până în 1933, versuri, cronici literare, dramatice și plastice, precum și în „Convorbiri literare" și „Curentul". În ianuarie 1929 începe să publice în „Cuvântul", devenind, probabil, redactor al ziarului condus de Nae Ionescu, unde inserează versuri, proză, eseuri, reportaje, comentarii asupra unor cărți de literatură, de filosofie și de religie, precum și numeroase articole economice. De asemenea, semna un manifest avangardist în revista „unu", un „pretext

teatral", *Hérode*, în limba franceză, în „Contemporanul”, o proză cu aspect modernist, *D-I Vam Ex-Înger*, și eseuri în „Floarea de foc”. Mai colaborează sporadic la „Vremea”, „Vitrina literară”, „Calendarul”, „Credința” și „Azi”, în ultima dând la iveală ciclul liric *Contingent 1916*. Prieten cu Mircea Vulcănescu, Mircea Eliade, Mihail Sebastian și Petru Comarnescu, căsătorit o vreme cu pictorița și poeta Margareta Sterian, **S.** participă la întemeierea grupării Criterion, în cadrul căreia ține mai multe conferințe, dintre care trei despre „mistica nouă” (Léon Bloy, Jacques Maritain și Paul Tilich), conferințe rostind și la microfonul Societății Române de Radiodifuziune. Tot acum mai participă la campaniile sociologice ale lui Dimitrie Gusti, fiind, împreună cu N. Argintescu-Amza, regizor al filmului *Drăguș* (1929). În 1931 obține o bursă Rockefeller, pentru pregătirea unui doctorat în Statele Unite ale Americii, dar, din motive de sănătate, renunță după trei luni. Își va lua al doilea doctorat, în sociologie, la Universitatea din București, în 1933, cu teza *Elemente de metodologie politică*, sub îndrumarea lui D. Gusti. De sub tipar îi ies plachetele *Al Sfintei Cuvioase Paraschiva cea Nouă acatist* (1931), *Pregătiri pentru călătoria din urmă* (1932) și *Poeme arabe. Versuri din O mie de nopți și una* (1933), precum și romanul *Prințesa Dactilo* (1933), iscălit cu pseudonimul Allan Lee. Alt roman, *Fata Morgana*, din care apar fragmente în „Cuvântul”, era anunțat de o editură pentru sfârșitul anului 1933. Ulterior energia lui **S.** se canalizează preponderent în domeniul economiei. Scoate revista „Index”, scrie pe teme economice la ziarul „Prezentul”, este referent la Oficiul de Studii al Ministerului de Finanțe, administrator al pavilionului românesc de la Expoziția Universală de la Paris (1937), consilier economic și șef al Legației Române din Washington (1938). În timpul războiului îndeplinește înalte atribuții (până la funcția de secretar general) în Ministerul Economiei Naționale, la Finanțe și la Externe. Anunță totuși, în 1942, un volum de versuri, intitulat *Mănăstiri bucureștene*, ilustrat cu șaizeci de heliogravuri proprii, iar în primăvara lui 1944 i se editează volumul *Războiul nevăzut. Vieța de îndumnezeire a sfântului părintelui nostru Paisie cel Mare*. Cel puțin o vreme neinclus în „loturile criminalilor de război”, **S.** va fi până la naționalizare director al Societății Textila Română, ulterior câștigându-și existența ca zilier, contabil, inspector de credite, vânzător la Aprozar. În 1957 era șef al relațiilor externe la Uniunea Compozitorilor, mai târziu statistician la Institutul de Geriatrie. Spre sfârșitul anilor '50 fusese arestat și închis la Aiud. E posibil ca motivul să fi fost legăturile cu cercul „Rugul aprins” de la mănăstirea Antim, unde făcuse donații și conferențiasse în 1948-1949, când a și încercat să își editeze albumul *Xilografii*, pe teme religioase. În urma amnistierii i se mai publică când și când cronici, eseuri, comentarii, articole în „Viața românească”, „Luceafărul”, „Steaua” ș.a. După 1989, în „Jurnalul literar” și în „Viața românească”, i se tipăresc câteva conferințe ținute la Radio, precum și poezii din ciclul *Acatiste și madrigale*, datat 1941.

Ajuns la credință în pragul adolescenței, așa cum mărturisea în articolul *Întâlnirea cu zeul* (1929), **S.** s-a încadrat

de timpuriu în grupul „ortodoxist” al generației sale. Dar manifestărilor în această direcție li s-au adăugat, îndeosebi în intervalul 1931-1933, altele, situate într-un câmp diferit, dacă nu la polul contrar. Răspunzând celor care îi reproșau „duplicitatea” sau nesinceritatea (Al. Sahia, G. Călinescu), el declară că întotdeauna a fost mânat de „aceeași nestăvilită sete de aventură spirituală, de neîncetată creștere în duh”, că există o „unitate [a] spiritului modern al poeziei așa-zis futuriste cu tradiția milenară a creștinismului”, ambelor fiindu-le comune „paradoxul liniei simple, primitivismul unui suflet complicat, patriarhalismul și liniștea unui suflet în veșnic război cu lumea, naturalețea prăpastiei înfiorătoare, jocul și candoarea unui suflet aspru, tensiunea teribilă dar tăcută metafizică, halucinația obiectivă, apocalipsul, într-un cuvânt, extazul” (*Contra domo*, 1931). Oricum, sub semnul avangardismului nu stau doar manifestul *Poezia agresivă sau Despre poemul-reportaj*, „pretextul teatral” *Hérode*, poemul *Reportaj assirian*, fragmentele *Romanul tânărului Anadam*, *D-I Vam Ex-Înger*, *Fata Morgana*. Li se poate alătura *Prințesa Dactilo*, text în care totuși jocul cu tot ce e convenție literară se mulează prea mult pe tiparul romanului polițist de serie. De avangardism țin întrucâtva larga întrebuițare a versului liber, precum și violența erotismului, senzualismul potențat al

unora din *Poeme arabe*. Un anume spirit modernist se află infuzat și versurilor din placheta de debut a lui S. Pe urmele lui Sandu Tudor, ce „reînnoiește cântarea [...] de exaltare extatică” (*Contra domo*), țintind atingerea stării isihastice, în *Al Sfintei Cuvioase Paraschiva cea Nouă acatist* se păstrează forma canonică – succesiunea a trei feluri de imnuri, ca și aceea a „icosurilor” și „condacelor”, în număr de douăsprezece –, dar se recurge și la poliritmie (dactilicul alternează cu trohaicul), la imagistica de o abundență extraordinară, șocând deseori prin noutate sau prin îndrăzneala autohtonizării. Mult mai substanțial este efortul de a fuziona tradiționalismul și modernismul în *Pregătiri pentru călătoria din urmă*. Năzuind să fie un îndreptar de edificare creștină, cartea e structurată – sugestia unei arhitecturi precise venea, poate, și de la Charles Baudelaire, considerat de S. „răscruce a veacului modern” – pe o schemă ascensională, cu patru trepte: „pregătirile și îndoilele”, „ispitele și păcăturile”, „căirile și rodirile”, „canonurile și fericirile”. Experiența eului liric este una generică, în măsura în care acesta își asumă trăirile semenilor săi din epoci anterioare sau contemporani. Evlavia medievală intră, de pildă, într-un discurs ce transpune un portret de ctitor valah, într-o predică franciscană adresată păsărilor ori în imaginarea „părerilor de rău” ale asinului ce l-a purtat pe Hristos, a „cântării” Pământului sau a „glasului” Crucii pe care a fost răstignit Mântuitorul. Alături stă pietatea însoțită de simț gospodăresc a omului de rând (sursa de inspirație pare să fi fost „diata” lui Anton Pann), pentru ca să vină la rând sfâșierea modernă, alternând negațiile, „demistificările”, anxietățile și freneticele elanuri, aici modele fiind (după cum remarca Mircea Vulcănescu) Mihai Eminescu, Vasile Pârvan și îndeosebi Tudor Arghezi. Inegal în plan estetic, mizând prea mult pe efectul contrastului, al paradoxalului, volumul *Pregătiri pentru călătoria din urmă* cuprinde și texte ce vexează bunul gust. Ţelul duhovnicesc este doar în parte atins, „ispita literarului” determinând abaterile de la dreapta credință (Mircea Vulcănescu). Dar S. ajunge curând să își renege manifestările avangardiste, să le considere doar o „boală a spiritului”, de care a fost lovit din cauza „coabitării înlăuntrul aceleiași generații” (conferința *Poezia metafizică în poezia românească*, rostită la Radio în septembrie 1933), și să își impună vreme de un deceniu munca în tăcere. Rodul va fi un ciclu rămas în manuscris (*Acatiste și madrigale*) și cartea intitulată *Războiul nevăzut. Vieța de îndumnezeire a sfântului părintelui nostru Paisie cel Mare*. Operă de maturitate, scrierea este inspirată de viețile sfinților, în care – cum spune S. – „se găsește atâtea posibilități de poezie cât de pietate”. Aparținând artei, ca și religiei, autorul a voit-o „un răspuns bizantin la *Divina comedie*”. Preia ceva din epopeea dantescă – împărțirea în cânturi (în număr de 31), utilizarea terținei (fiecare cânt are douăsprezece triple terține), cizelarea cu grijă maximă a versurilor (perfectă stăpânire a meșteșugului arătând în special rimele) –, dar îi opune un „itinerar spiritual” ce „nu s-așază ntre erezuri”, anume „vieța de îndumnezeire” a Sfântului Paisie cel Mare, prăznuit de Biserica Răsăriteană la 19 iunie. Cel care a urcat scara desăvârșirii monahale în Egiptul veacului al IV-lea, învingător în „războiul său

nevăzut”, potrivit unei viziuni dăruit de Iisus Hristos cu harul împlinirii oricărei rugăminți, este un model de urmat, mai mult („taină neafată”), „călugărul al nostru suflet este”, așa cum „călugăria-i vieța-adevărată”. Epopee sui-generis, *Războiul nevăzut* urmează fidel narațiunea din *Viețile Sfinților*, puțin numeroasele adjoncțiuni fiind inspirate de aceeași sursă. Cât despre viziunea Iadului și a Raiului, punctul de pornire se află, iarăși, într-un text consacrat, *Mântuirea păcătoșilor*, iar în rostirile lui Paisie sunt preluate fraze aparținând Sfinților Părinți Augustin, Ioan Gură de Aur, Clement Alexandrinul ș.a. În sensul acestei fidelități neștirbite față de scriptură (asupra virtuților căreia insistă cântul XXV, intitulat *Lauda predaniei*), limba din *Războiul nevăzut* are savori arhaice atât cât să nu facă dificilă înțelegerea. Poetul apelează la un lexic mai mult popular („odihnă”, „zintâi”, „mădular”, „tain”, „a se la” etc.), în care se ivesc și unele neologisme. Efectul de vechime îl asigură, de asemenea, sintaxa (infinitivul lung sau folosirea interogativului „au”, de pildă), dar mai ales inversiunile. Încununând creația lui S., *Războiul nevăzut* aduce o contribuție deloc neglijabilă la îmbogățirea poeziei religioase românești.

SCRIERI: *Al Sfintei Cuvioase Paraschiva cea Nouă acatist*, București, 1931; *Pregătiri pentru călătoria din urmă*, București, 1932; *Prințesa Dactilo*, București, 1933; *Războiul nevăzut. Vieța de îndumnezeire a sfântului părintelui nostru Paisie cel Mare*, București, 1944. **Traduceri:** *Poeme arabe. Versuri din O mie de nopți și una*, București, 1933.

Repere bibliografice: Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenței*, II, îngr. Marin Diaconu, București, 1996, 135–157, 271–276; Arghezi, *Scrieri*, XXV, 229–230; Al. Sahia, *Scrieri*, îngr. și pref. Valentina Marin Curticeanu, București, 1978, 230–234; Perpessicius, *Mențiuni*, IV, 89–91, 371–376; Emil Gulian, „*Pregătiri pentru călătoria din urmă*”, „România literară”, 1932, 13; Șerban Cioculescu, *Poezie și ortodoxie*, ADV, 1932, 14 853; Călinescu, *Cronici*, II, 34–36; Pompiliu Constantinescu, [Paul Sterian], VRA, 1932, 241, 1933, 317; n.crev. [N. Crevedia], D. Paul Sterian, „Calendarul”, 1932, 105; Radu Brateș, „*Pregătiri pentru călătoria din urmă*”, GR, 1933, 3; Constantin Micu, „*Poeme arabe*”, „Herald”, 1933, 2; Ion Plăeșu [Mircea Eliade], „*Poeme arabe*”, „Credința”, 1933, 4; Al. Robot, *Două volume de poezii*, RP, 1934, 4 801; Predescu, *Encicl.*, 812; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 800–801, *Ist. lit.* (1982), 884–885; Șerban Cioculescu, „*Războiul nevăzut*”, „Ecol”, 1944, 135; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 322–327; Micu, „*Gândirea*”, 646–653; Andrei Paleolog, *Gravura lui Paul Sterian*, BOR, 1981, 3–4; Al. Raicu, *Paul Sterian*, RL, 1984, 38; Mircea Eliade, *Memorii*, I, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1991, 145–148, 244–245; Acterian, *Privilegiați*, 69; Ierunca, *Subiect*, 83–88; Marin Diaconu, *Fișă pentru un profil spiritual: Paul Sterian*, JL, 1993, 23–26; Marin Diaconu, *Paul Sterian – o personalitate plurivalentă*, JL, 1993, 45–48; Arșavir Acterian, *Cum am devenit creștin*, București, 1994, 1–9; Noica, *Semnele*, 240–242; Andrei Scrima, *Timpul „Rugului aprins”*, îngr. Anca Manolescu, pref. Andrei Pleșu, București, 1996, *pasim*; Marin Diaconu, *Paul Sterian – publicist*, VR, 2001, 7–8; *Dict. scriit. rom.*, IV, 383–384. V.D.

STERN, Adolphe (14.XI.1848, București – 18.X.1931, București), jurnalist, traducător și memorialist. Se numea Abner Stern și era fiul unui giuvaergiu evreu, Ghebelia ben Iehuda Leib Stern. Învăța la liceele „Sf. Sava” și „Matei Basarab” din București. Urmează studii de drept la Berlin, Leipzig și Paris,

susținându-și doctoratul în drept roman și științe administrative la Leipzig, în 1869. Un timp a făcut practică pe lângă un avocat parizian. Primul avocat evreu din România, naturalizat în 1880, **S.** va fi, la întoarcerea în țară, secretar al consulului Statelor Unite ale Americii. Va ține și cursuri de drept internațional și privat la Școala Liberă de Științe Politice și Administrative din București. Se numără printre inițiatorii Uniunii Evreilor Pământeni, fiind o perioadă și președinte al asociației. A fost ales în mai multe rânduri deputat. A făcut parte din Ordinul Masonic Român.

Jurnalist, **S.** fondează gazeta săptămânală „Rumänische Post” (1871–1873), cu o ediție în limba română, colaborează la „Înfrățirea”, „Curierul israelit”, „Renașterea noastră”, „Lumea israelită”, „Adevărul literar și artistic”, „Sinai”, „Adam” ș.a. După ce publică o traducere din Schiller, *Clopotul* (1869), se face cunoscut în epocă datorită efortului de a transpune opera lui Shakespeare în limba română. În 1877 traduce *Hamlet, prințul Danemarcei*, în 1879 dă o versiune la *Iuliu Cezar*, în 1881 tălmăcește *Regele Lear*. Titu Maiorescu a prezentat favorabil în „*Timpu*” versiunea din *Hamlet*, A. D. Xenopol semnală, însă, în „*Convorbiri literare*”, abaterile față de spiritul limbii române. Transpunerea tragediei *Romeo și Julieta* a fost citită în ședințele Junimii, iar Eminescu îi aprecia inițiatiivele. La rugămintea lui I. L. Caragiale, în 1893 **S.** a tradus, pentru Teatrul Național din București, *Visul unei nopți de vară*. Totuși, piesa nu s-a jucat. În anii 1922–1923 a publicat *Opere alese* de Shakespeare, în cinci volume, cuprinzând: *Hamlet, Iuliu Cezar, Antoniu și Cleopatra, Coriolan, Macbeth, Neguțătorul din Venetia*. Traducătorul încearcă să transpună originalul shakespearian cu fidelitate literală, dar prin echivalarea mecanică a cuvântului rezultă pagini adesea forțate. El tălmăcește direct după original, ajutându-se și de ediția germană a textelor shakespeareiene, realizată de August Wilhelm von Schlegel și de Ludwig și Dorothea Tieck. Structura metrică a versului este păstrată, în schimb limbajul familiar și localizant ori grave inexactități duc, fără intenție, la unele efecte comice și de vulgarizare. **S.** a transpus în germană scrieri de Vasile Alecsandri, Cezar Bolliac, Ioan Slavici. În manuscris s-au păstrat și tălmăcirii din Lessing, Giosuè Carducci, Giovanni Pascoli, Gabriele D’Annunzio, precum și din Shakespeare: *Furtuna, Nevestele vesele din Windsor, Romeo și Julieta*. A publicat și două volume de memorii: *Din viața unui evreu român* (1915) și *Însemnări din viața mea* (1921). Alte pagini de jurnal au rămas în manuscris sau au apărut, fragmentar, în „*Sinai*”, 1929; ele formează materia celui de-al treilea volum al ediției complete, postume, a memoriilor (*Din viața unui evreu român*, I–III, 2001).

SCRIERI: *Din viața unui evreu român*, București, 1915; *Însemnări din viața mea*, București, 1921; *Din viața unui evreu român*, I–III, îngr. și postfață Țicu Goldstein, București, 2001. **TRADUCERI:** Schiller, *Clopotul*, București, 1869; Shakespeare, *Hamlet, prințul Danemarcei*, București, 1877, *Iuliu Cezar*, București, 1879, *Regele Lear*, București, 1881, *Opere alese*, I–V, București, 1922–1923; Vasile Alecsandri, *Ovid*, Sibiu, 1886.

Repere bibliografice: Petre Grimm, *Traduceri și imitațiuni românești după literatura engleză*, DR, 1922–1923; Alexandru Dușu, *Shakespeare în România*, București, 1964, 22; Podoleanu, *60 scriitori*, II, 297–302; *Dict.*

lit. 1900, 812; Ov. S. Crohmălniceanu, *Amintiri prețioase*, RCM, 1989, 672; Horia Nestorescu Bălcești, *Ordinul Masonic Român*, București, 1993, 540; *De la Cilibi Moise la Paul Celan*, îngr. Țicu Goldstein, București, 1996, 134–145. S.C.

STEROM, Victor (pseudonim al lui Ioan Dumitrescu; 14.II.1937, Mizil), poet și critic literar. Este fiul Mariei Dumitrescu și al lui Terente Filimon, brutar. Urmează școala primară și gimnazială la Buzău și cursurile liceelor „I. L. Caragiale” și „Mihai Viteazul” din Ploiești (1960–1964). Se înscrie la o școală tehnică postliceală în domeniul petrochimiei și ajunge operator chimist. După 1989 va fi directorul Editurii Universul Cartfil din Ploiești, fondator al revistelor „*Sinteze*” și „*Sinteze literare*”, animator al cercului literar cunoscut sub numele Grupul de la Ploiești. Debutează în 1965, cu poezie, în revista „*Familia*”, fiind prezentat de Gheorghe Grigurcu. Prima carte, *În iarnă cu fluturi albaștri*, îi apare în 1974, fiind semnată, ca și următoarele trei, Ion Vergu Dumitrescu. Colaborează la „*Viața românească*”, „*Ateneu*”, „*Tomis*”, „*Luceafărul*”, „*România literară*”, „*Orizont*”, „*Tribuna*”, „*Steaua*”, „*Cronica*” ș.a. A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Brașov, pentru volumele *Deasupra tainei* (1999), *Praguri și trepte* (2003).

Autor egal cu sine, **S.** este un poet aplicat, cu o lirică ce se distinge prin ținuta supraviețuită a versurilor. După cum s-a remarcat, îi sunt caracteristice disciplina construcției, echilibrul stilistic, tonalitatea stenică, aspirația către ideal, afectivitatea lucidă. Încă din poezia de început se observă atenția acordată expresiei, tendința calofilă. Ritmul lent și delicatetea strofelor cu accente de incantație lasă loc uneori unei mai puternice vibrații afective. Totodată, versurile din volumul *În iarnă cu fluturi albaștri* dezvăluie înclinația spre poemul reflexiv, mărturie a unei permanente căutări de sine, lăsând să se întrevadă un tumult interior autentic. O obsesie generatoare de tensiune o constituie imposibilitatea comunicării: „mâna mea tremură de ură că n-a putut/ arăta lumii tulburarea totală,/ n-a putut să-i spună prin ce limbă/ se pierd mai repede: unde se pierd/ de vorbe, de culoare, de piatră” (*Desenul nu spune nimic*). Și în *Rana* (1980) preeminente sunt pendularea, oscilația între posibilități și opțiuni. Eul liric se află suspendat, într-un echilibru fragil, între două spații (*Trecere, Hotar, Lunecă*). Poetul începe să cultive imagini și simboluri viscerele („*E vie rana / În sângele ei fierbinte / Eu mai trăiesc prin cântec*” (*Rana*)). Versurile din *Interior* (1991) accentuează tentativa coborârii în sine, spațiul poemelor fiind dominat de peisaj sufletesc. Erotica, prezentă constant, prilejuiește readucerea temei legate de impasul comunicării și al comuniunii („*dar nu ne vedem/ stă între noi un fantastic zid/ de ceață*”, *Interior*), ca și de așteptarea dureroasă („*cu inima doldora de teama singurătății/ te aștept*”, *Aștept*). Meditația se orientează frecvent spre condiția poeziei ca meșteșug laborios și fără istov. *Umbre pe faleză* (1991) face și mai clară neliniștea unei comunicări dificile, frustrante, care rămâne intactă și pentru că un creator trăiește și este trăit de poezie: „*am și viscol în sânge – descărcări satanice/ am și flacăra poemului ce o să mă ardă de viu/ până*

la capăt" și adesea tinde să își manifeste orgoliul de stăpân al universului. Altă vârstă se înscrie în *Poeme fără timp* (1994), unde notele sumbre se înmulțesc. Starea de angoasă e transpusă cu accente caracteristice unui discurs modern („acest peisaj e rupt/ e făcut din picăturile/ unui cer/ căzut peste noi", *Acest gând*), totul situându-se sub semnul destrămării (prăbușire, sufocare, cădere, urlet). Și încrederea în „îngroparea în poem" (*Văzduhul surd*) parcă dispăre, căci verbul se dovedește „orb" și „mut" (*Febră*), iar cuvintele au „moartea pe ele" (*Roata durerii*). Culegerile *Fumul* (1997) și *Convoiul* (1997) includ poeme ample, unde își fac apariția obiecte comune și personaje enigmatice (domnul K, doamna O, ding). *Destinul umbrei* (1998) are în centru motivul tanatic, orizontul se întunecă, iar poetul se simte rătăcit pe cărări care duc întotdeauna către o prăpastie sau către zări fără perspectivă. *Deasupra tainei* este totuși o dovadă a prețurii poeziei, cel care o scrie năzuind să se identifice cu ea. În ceea ce privește textele de critică literară ale lui S., precum cele din *Banca de metafore* (2002), acestea rezistă doar în măsura susținerii lor prin intuiții de poet.

SCRIERI: *În iarnă cu fluturi albaștri*, București, 1974; *Rana*, București, 1980; *Durata*, București, 1982; *Semn pe clipă*, București, 1987; *Pauza dintre crime*, București, 1990; *Interior*, București, 1991; *Umbre pe faleză*, Galați, 1991; *Nemărginire*, Ploiești, 1992; *Labirintul alb*, Ploiești, 1992; *Agonia Templului*, Ploiești, 1993; *Culorile sparte*, Ploiești, 1993; *Mac, Ham și Cucurigu*, București, 1993; *Poeme fără timp*, Pitești, 1994; *Roata durerii*, Ploiești, 1995; *Borne*, Ploiești, 1996; *Sintonia*, Brașov, 1996; *Fumul*, Brașov, 1997; *Convoiul*, Brașov, 1997; *L'Ombre parlante*, tr. Constantin Frosin, Ploiești, 1997; *Destinul umbrei*, Brașov, 1998; *Esteu*, Brașov, 1998; *Deasupra tainei*, Brașov, 1999; *Nimicul ca o cruce*, Brașov, 2000; *Memoria sferei*, Ploiești, 2000; *Gânduri în oglindă*, Ploiești, 2001; *Banca de metafore*, Ploiești, 2002; *Răscruci*, Ploiești, 2002; *Praguri și trepte*, București, 2003; *Naufraziul*, Ploiești, 2003.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, I, 88-90; Mircea Moga, „Pauza dintre crime", LCF, 1991, 42; Alina Hristea, *Poezia ca „pauză între crime"*, APF, 1992, 1; Ioan Moldovan, „Interior", F, 1992, 4; Lucian Chișu, *Poeme bătute în cuie de opt*, L, 1993, 8; Gheorghe Grigurcu, *Stereofonicul poet Sterom*, CNT, 1995, 5; Horea Poenar, „Poeme fără timp", ST, 1995, 1-2; Iulian Boldea, *Metamorfozele textului*, Târgu Mureș, 1996, 52-54; Victor Cubleșan, „Destinul umbrei", ST, 1998, 4-5; Mona Mamulea, „Deasupra tainei", AST, 1999, 8; Constantin Trandafir, *Memoria poetului*, F, 2000, 11-12; Tudor Cristea, *Poezie din Ploiești*, „Litere", 2001, 11; Ioana Dana Nicolae, *Sistem stil puzzle*, „Litere", 2002, 8-9; Marian Chirulescu, *Personalități prahovene*, Ploiești, 2003, 355-356. A. St.

STERVIU-MIHANI, Vanghea (10.XI.1950, Doliani, Macedonia), poetă și prozatoare. După absolvirea liceului la Stip, urmează Facultatea de Economie la Skopje, unde locuiește și azi.

S.-M. scrie în grai aromân, ca și în slavo-macedoneană. În aromână i-au apărut mai multe culegeri, între care *Lilice* (1988), titlu ce trimite la ideea că poezie înseamnă evanescență, fluiditate, delicatețe florală. Poemele de aici, ca și din alte plachete, le-a publicat mai întâi în revista „Zborlu a nostru" din Freiburg, însă mai cu seamă în „Deșteptarea" și „Dimândarea" din București. Spre deosebire de Dina Cuvata, autor cu talent

mai degrabă folcloric, **S.-M.** are o expresie mai elaborată, preocupată să pună în metaforă relația ei cu sine și cu lumea, în felul în care o face și Kira Iorgoveanu, dar cu un plus enigmatic, ce sporește farmecul spunerii. Fiorul meditației, nota reflexiv-metaforică sunt caracteristici evidente atunci când poeta abordează dragostea de neam și de limbă, ca în *Grailu armânescu*: „Ti ți, pi orizontlu/ Iu mi feciu unoară armână,/ Mi dișteptu cathi noapti/ Și-ascultu ună vazi,/ -Un grai di largu, di vecl'iu?...// I vazea păpânilor,/ I grailu armânescu!". Fără o grijă excesivă pentru „potrivirea" vorbelor, rimă, ritm, poeta urmărește doar să comunice viu, dureros, cum sună și transpunerea versurilor ei în română: „De ce, pe orizontul/ Unde m-am ivit ca aromâncă,/ Mă trezesc noapte de noapte/ Și aud un freamăt, - Un grai vechi, din adâncuri?...// E freamătul bunicilor,/ E graiul aromânilor!". Ca prozatoare, **S.-M.** se înscrie în categoria autorilor cu o scriitură supravegheată, care recurg în mod obișnuit la metaforă, la parabolă, definitivă atât pentru subiectul abordat, cât și ca discurs personal.

SCRIERI: *Lilice*, 1988; *Lândura*, Skopje, 1989; *Vreari fără mardzină*, 1990; *Tradzeri*, Syracuse (SUA), 1992.

Repere bibliografice: Căndroveanu, *Aromânii*, 122-130. Hr. C.

STEUERMAN-RODION, Avram (1.XII.1871, Iași - 19.IX.1918, Iași), poet, traducător și publicist. Provenind din familia, sărăcită, a unui comerciant evreu de băuturi spirtoase (mărturisirea că a avut „o copilărie înăbușitoare"), **S.-R.** va absolvi Liceul Național din Iași în 1892. Va debuta în același an, la „Drapelul" lui I. N. Roman, cu schița *Lacrimi* (semnată De la Iași), intrând în publicistică. Va colabora la „Ecoul săptămânei", „Adevărul" și la revistele socialiste „Lumea ilustrată", „Evenimentul literar", „Lumea nouă literară și științifică", cu versuri, proză și traduceri. Este apreciat de C. Dobrogeanu-Gherea. Student la Facultatea de Medicină din Iași (1892-1896), activează în mișcarea socialistă. În 1893 ia parte la primul congres al Partidului Social Democrat al Muncitorilor din România. Ziarist înzestrat, scrie mai ales pentru gazetele ieșene, semnând Rodion și Steuerman-Rodion. În „Evenimentul" din 1897 face să apară, număr de număr, *Impresiunile unui civilizat și Cărnul unui senzibil*. A condus gazeta „Răsăritul" (1899-1901) și a fost, de la apariție, în 1897, redactor la „Opinia". După absolvirea facultății (în 1898, la Paris) va practica medicina la Iași. Era căsătorit cu fiica folcloristului Moses Schwartzfeld, directorul ziarului „Egalitatea" (la care a colaborat în 1904-1905), iar poetului B. Fundoianu, care îi era nepot, i-a fost un adevărat îndrumător. Împământenit în 1913, ia parte la prima conflagrație mondială. În 1918, la puțin timp după întoarcerea din război, cu nervii zdruncinați, se sinucide, administrându-și o doză de morfină. **S.-R.** a publicat câteva cărți de poezie - *Sărăcie* (1897), *Lilice* (1898), *Spini* (1915) - și culegerea *O toamnă la Paris* (1897), care reunește schițe, cronici jurnalistice, amintiri, fantezii, sonete. O parte din scrierile sale gazetărești în problema feminismului intră în volumul intitulat *Ele* (1898). A compus libretul operii *Petru Rareș* (muzica de

Eduard Caudella), este autorul unei antologii privitoare la literatura română din secolul al XVIII-lea și al XIX-lea (I-II, 1893) și, în 1896, după moartea lui Traian Demetrescu, scoate o ediție a versurilor acestuia, sub titlul *Aquarele*. Lasă o autobiografie, tipărită în 1924: *Cartea băiatului meu*. În presă a mai folosit pseudonimele Leandru, Rodin, A. Trestianu, Tristis ș.a.

Versurile lui **S.-R.**, proiecții ale dramei declasării și rupturii dintre două culturi, oscilează între sentimentalism și cinismul unui decepționat care reia motivele poeziei sociale și se angajează în direcția esteticii urâtului. În lirica erotică îl imită pe Heinrich Heine, dar poanta ironică nu reușește să disimuleze întotdeauna amărăciunea ori melancolia. Influența lui Mihai Eminescu este și ea vizibilă. Mai interesantă este culegerea de „sonete postume” *Frontul roșu* (1920), unde notația nudă și lucidă a senzațiilor încercate în așteptarea morții și demistificarea războiului într-o poezie aspră, document al mizeriei omenești, contrastează cu aspirația spiritualistă a autorului. Motourile poemelor trimit la Dante, Goethe, Schopenhauer, Nietzsche, Verlaine, G. Rodenbach, Émile Verhaeren, Oscar Wilde, Albert Samain, Francis Jammes ș.a. **S.** a și tradus, cursiv, din Heine, Lenau și din Sully Prudhomme. A transpus din limba franceză câteva lucrări ale lui Vasile Conta (*Încercări de metafizică materialistă, Teoria fatalismului, Teoria undulațiunii universale și Bazele metafizicii*) și din germană scrieri dramatice de Carmen Sylva (*Vrăjitoarea, Ullranda, Loiza, Mărioara*). Pentru teatru a mai tălmăcit din P.-E. Hervieu și din Adolphe D'Ennery și Philippe Dumanoir. În traducerea lui **S.** au fost jucate pe scena Teatrului Național din Iași piesele *Cadavrul viu* de Lev Tolstoi (1912) și *Torquemada* de Victor Hugo (1916).

SCRIERI: *Sărăcie*, Iași, 1897; *O toamnă la Paris*, Iași, 1897; *De recitat*, Iași, 1897; *Ele*, Iași, 1898; *Lirice*, Iași, 1898; *Heinrich Heine și Ed. Grenier*, București, 1910; *Complicile lui Heine*, Iași, 1911; *Spiri*, București, 1915; *Frontul roșu*, îngr. Eugen Relgis, Iași, 1920; *Cartea băiatului meu*, pref. Enric Furtună, Iași, 1924; *În depărtări. Din tragediile vieții. Din tainele vieții. Glosse. Mărimi dispărute*, București, [1936]. **Antologii, ediții:** *Autori români*, I-II, pref. Nicolae Beldiceanu, Iași, 1893; Traian Demetrescu, *Aquarele*, pref. edit., Iași, 1896. **Traduceri:** Ada Negri, *Enigma*, Craiova, 1896; Paul-Ernest Hervieu, *În lanț...*, Craiova, 1896; Sully Prudhomme, *Poezii*, pref. trad., Craiova, 1896; Heine, *Ierusalim, Pleacă*, în *Sărăcie*, Iași, 1897, *Don Ramiro, Măhmitul*, în *Lirice*, Iași, 1898; Racine, *Fedra* (fragm.), în *De recitat*, Iași, 1897; Adolphe D'Ennery, Philippe Dumanoir, *Don Cezar de Bazan*, Iași, 1897; Carmen Sylva, *Vrăjitoarea*, Craiova, 1897, *Ullranda*, Iași, 1904, *Loiza*, Iași, 1906, *Mărioara*, Iași, 1911; Rudolf von Gottschall, *Rahab*, Iași, [1907]; Victor Hugo, *Torquemada*, [Iași], 1916.

Repere bibliografice: Caragiale, *Opere*, VII, 425-435; Gala Galaction, *Opere alese*, II, îngr. Teodor Vărgolici, București, 1961, 204-206; B. Fundoianu, *Rodion*, „Scena”, 1918, 273; B. Fundoianu, *Traducătorii lui Heine*, „Măntuirea”, 1919, 152, 163, 166; Perpessiciu, *Opere*, XII, 505-506; Dafin, *Figuri*, 284-288; Podoleanu, *60 scriitori*, II, 303-306; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 490, *Ist. lit.* (1982), 555; Ciopraga, *Lit. rom.*, 333-334; *Amintiri literare despre vechea mișcare socialistă*, îngr. Tiberiu Avramescu, București, 1975, 244, 430, 577, 626; *Dicț. lit.* 1900, 812-813; Constantin Ostap, Ion Mitică, *Iașii între adevăr și legendă*, Iași, 2000, 168-169; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 384-386.

STILET, publicație apărută la Brăila, lunar, în septembrie și în noiembrie 1933, în formatul „Biletelor de papagal”, cu subtitlul „Revistă de descărcat sinceritate refulată”. Director: Horia Ghiea, girant „iresponsabil”: Descartes (Ștefan Baciu). Articolul-program e înlocuit, în spirit avangardist, cu o „tabletă pentru început”, desemnată, și cu un manifest în versuri al lui Horia Ghiea, intitulat *Oraș natal*: „Nu cred în religie! Nu cred în Dumnezeuul părinților voștri / Care se vinde cu banul vărât în căldărușa cu agheazmă a preotului gras cu ceafa plină de buboaie. / Nu cred în democrație, această prostituată, nu cred în oameni, dar am o deosebită stimă pentru porci [...] / O, frații mei! Zece sau douăzeci în România, în Europa sau în lume, / Ascultați strigătul meu, același cu al vostru, să ascultăm sufletele noastre, / Dați-mi mâna să unim adolescențele noastre [...] / Să mergem pe drumul mare, să cântăm pe marginea mării / Cântecul cel nou al lumilor noi, al vastei noastre sincerități refulate”. Sunt prezenți cu versuri Ștefan Baciu (*Călătorii, Tristeți mici, Interior seral, Amintiri*), Horia Ghiea (*Pan, Moarte ș.a.*), Teodor Constantin, Felix Baldovin și Adrian Tudor, care mai scrie proză (*Carnet*, text unde proclamă: „Vreau să trăiesc prin mine însumi și nu prin alții”), ca și Horia Tudor ș.a., iar cu eseuri și luări de poziție figurează N. Gh. Ciucă, Felix Baldovin ș.a. Publicația își menține spiritul de frondă, de contestație și de epatare și prin *Interview cu Isus Christos (Fragment de idei dintr-un roman imposibil)* de Horia Ghiea sau prin *Monolog la moartea lui Petrescu Cezar* de Dan Vălenaru, note acide unde scriitorul „decedat” e incriminat de reacționarism: „Lată un om care dă cu toporul într-o formă de civilizație fără a o înlocui cu nimic. E singurul care mai crede în balega națională și în conul Dinu, cu barbă lungă și cu ciubuc [...]. Acuz pe C. P. nu numai de o totală incomprehenșiune a mecanismului istoriei contemporane, dar și de un reacționarism acut”. M. Pp.

STINDARDUL, cotidian apărut la București de la 25 martie până la 30 iunie 1876. Oficinos al unei grupări disidente liberale, cu o ușoară nuanță republicană, **S.** avea ca director pe Pantazi Ghica, iar ca redactori pe Al. Macedonski (până la 23 aprilie), pe Bonifaciu Florescu (până la 3 iunie) și pe G. Fălcoianu. Retrăgându-se din redacție, Macedonski nu își întrerupe colaborarea, ultima apariție a numelui său datând din 26 iunie, când i se republică poezia *Fluierul ciobanului*, care intrase și în primul număr al gazetei. Poetul tipărește sau retipărește în **S.** mai multe poezii (*Ziua nașterii, Destinul ș.a.*), nuvele (*Cârjaliul, Cănele din Văcărești*), un „proverb original într-un act” (*Gemenii*), precum și două traduceri, din Lamartine (*Lacul*) și N. Gilbert (*Adio la viață al unui june poet*). Sunt prezenți cu versuri și V. D. Păun, N. V. Scurtescu, D. N. Saphir; Pantazi Ghica dă nuvele, Bonifaciu Florescu semnează două traduceri (*Imn către Joe de Cleante și Hamlet de George Sand*), iar P. V. Grigoriu publică o tălmăcire din Musset (fragmente din *La Nuit d'octobre*). Informate, cu un registru de idei nou în epocă, sunt două articole ale lui B. Florescu, intitulate *Adevăr și*

originalitate în literatură, *Calitățile stilului*, sau cel în care face biografia poetului I. Al. Lapedatu. R. Z.

STINDARDUL, publicație apărută la Ploiești, săptămânal, de la 8 aprilie 1899 până la 30 martie 1900. Director a fost Ion G. Ionescu-Quintus, secondat, de la 2 martie 1900, de Vasile Pop ca redactor-șef. Ionescu-Quintus dă și o direcție literară revistei, în editoriale care cer promovarea unei culturi naționale sau în conferința *Datine și credința naționale*. Publicația adună, la rubrica „Tribuna literară”, câțiva autori cunoscuți: I. A. Bassarabescu, Ion Gorun, V. G. Morțun, alături de redactorul Vasile Pop, prezent și el cu însemnări variate. În foileton apar V. A. Urechia, cu evocarea istorică *Logodna prin sărutat*, Virgil Cioflec (nuvela *Culiță*) și foarte tânărul Mihail Sadoveanu (sub pseudonimul M. S. Cobuz), cu povestirile *Fiul pierdut* (49/1900) și *Tatăl* (51/1900). Poeziile sunt mai puțin interesante. Frecvent publică Gh. Scytlul (pseudonimul lui Vasile Pop), Gh. Bradul, A. Toader, Maria Popescu. Se mai pot întâlni cronici rimate și parodii, fie pe teme politice, fie vizând, uneori, pe Al. Macedonski. Un articol amplu despre poetul D. N. Saphir scrie Ionescu-Quintus. **S.** a găzduit frecvent versuri populare, cu un caracter mai curând lăutăresc (fiind culese chiar de la lăutari), decât propriu-zis folcloric. L. V.

STINDARDUL ȚĂREI, publicație apărută la București, bisăptămânal, de la 6 martie până la 10 aprilie 1888, sub direcția lui Al. Macedonski. Conformându-se *Manifestului-program*, scris de directorul publicației, **S.Ț.** are ca principal obiectiv lupta antimonarhică. Regele este ținta unor atacuri violente în articolele lui Macedonski, autorului fiindu-i caracteristic stilul pamfletar (*Ce vrea regele și ce vrea țara, Germanizarea României*), dar cuprinzând și acuzații politice aduse grupării junimiste. Într-o rubrică de „literatură politică” Macedonski reproduce mai vechile sale poezii antidinastice *Cetățeanul și toboșarul*, *Mai avem țară?*, *Visul* ș.a. Tot el semnează și nuvela *Între cotețe*. Constant colaborator literar al gazetei este Bonifaciu Florescu, prezent cu *Aquarele* și *Poezii în proză*, scurte poeme, comentarii lirice, instantanee. Într-o cronică literară Mircea Demetriade comentează defavorabil piesa *Gaspar Grațiani* a lui Ioan Slavici. Sub pseudonimul Strapontin (I. D. Malla) se inserează un comentariu asupra repertoriului dramatic al teatrelor bucureștene, iar Polit (Al. Macedonski) discută o conferință a lui G. I. Ionnescu-Gion, ținută la Ateneul Român. **S.Ț.**, din care au ieșit numai zece numere, a fost o gazetă scrisă cu nerv, cu rubrici vioaie și însemnări de actualitate, confirmând încă o dată calitățile de gazetar ale lui Macedonski. L. V.

STOENESCU, Alex Mihai (2.X.1953, București), prozator. E fiul Catinei și al lui Ioan Stoienescu, ofițer de aviație. Absolvent al Liceului „Ion Creangă” din București (1972), e admis la Facultatea de Istorie, dar se retrage înainte de începerea cursurilor și se angajează muncitor necalificat într-o întreprin-

dere. Ulterior urmează Facultatea de Utilaj Tehnologic de la Institutul Politehnic din București (1974–1978), apoi Facultatea de Management din Nijerode (Olanda), pe care o va absolvi în 1991. În deceniul al nouălea frecventează cenaclurile optzeciste. După 1989 se angajează la Uniunea Scriitorilor, editând primul număr al revistei „Memoria”; lucrează apoi ca secretar general de redacție la revista „Viitorul românesc”. Începând cu 1992 îndeplinește diverse funcții guvernamentale: în Ministerul Apărării Naționale – consilier de presă al ministrului, șef al Biroului de Informare Internațională pe relația NATO, subsecretar de stat, șef al Direcției de Relații Publice a Armatei ș.a. În 1999 intră în politică, fiind membru fondator și vicepreședinte al Uniunii Forțelor de Dreapta, din care se retrage însă în anul următor. Din 2003 este director general adjunct al Teatrului Național „I. L. Caragiale” din București. Debutază cu proză în 1989, la „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, iar editorial cu romanul *Drumul Olandei*, apărut în 1991. Mai colaborează la „22”, „Dilema”, „Suplimentul literar și artistic al «Tineretului liber»” ș.a. La mijlocul anilor '90 a coordonat colecția „Proză română contemporană” a Editurii RAO. Ca istoric, a scris câteva studii despre România modernă – *Armata, mareșalul și evreii: cazurile Dorohoi, București, Iași, Odessa* (1998), *Istoria loviturilor de stat în România (1821–1999)* (I–III, 2000–2002) –, lucrări care au suscitat numeroase obiecții și controverse în mediile academice.

Formula narativă a lui **S.** oscilează între arhivistică și apocrif, între ficțiune documentară și metaficțiune istoriografică. Astfel, în romanul *Drumul Olandei* epicul sucombă sub presiunea factologiei. Miezul cărții îl constituie aventurile lui Ștefan Predescu, care, traversând Europa în timpul ultimului război mondial, ajunge să lupte alături de Rezistența olandeză. Cum tribulațiile protagonistului reprezintă doar un pretext pentru a descrie spiritul vremii, romanul ar putea fi citit, printr-un exces de generozitate, ca o continuare și, totodată, ca o replică a *Delirul* lui Marin Preda. Pe de altă parte, încercarea unui ziarist de a reconstitui, după patru decenii, biografia lui Ștefan Predescu îndreptățește unele analogii superficiale cu proza optzecistă. Autenticismul documentar e însă etalat cu ostentație și, cu toate că fraza autorului atestă un puls stilistic deloc neglijabil, persistă impresia de insuficientă deschidere a unghiului literar. Același personaj intră în romanul *Prizonier în Europa* (1998), de data aceasta ca instrument de cartografiere a „obsedantului deceniu”, dar la fel de șters. Totuși, textul trezește interesul prin surprinderea relațiilor ambivalente din câmpul puterii comuniste. Romanul care i-a adus lui **S.** recunoașterea literară este *Patimile Sfântului Tommaso d'Aquino* (1995; Premiul Academiei Române), despre care s-a spus că bate „spre capodoperă” (cum îl recomandă Gabriel Liiceanu). Gândită ca parte a *Trilogiei creștine* – alături de *Misiunea domnicană* (1997) și *Noaptea incendiului* (1999) –, cartea imaginează o ipostază demonică a lui *doctor angelicus*, care devine astfel o portavoce a cinismului, a fanatismului și a voinței de putere. Discursul narativ se fundamentează pe un dublu transfer: atât o deplasare de perspectivă prin care autorul se contaminează

de viziunile malefice ale personajului său, cât și un bruiaj cronologic prin care istoria se vede scurtcircuitată de actualitate, iar reveriile sadice ale eroului își găsesc ecou în abominațiile secolului al XX-lea. Elocventă în acest sens este lunga discuție între Tommaso și Reginald de Piperno, unde maestrul îi ține discipolului o adevărată prelegere despre arta moșirii „revoluției”, a cărei țintă este haosul, „adică starea din care se naște ordinea”. Deși se dezvoltă după aceeași rețetă a deversării contemporaneității în istorie, celelalte romane ale ciclului rămân pe o treaptă literară inferioară, fapt explicabil prin tezism și inflație factologică. De pildă, *Noaptea incendiului*, o „scurtă incursiune în destinul femeii” care, pornind de la modelul lui Liviu Rebreanu din *Adam și Eva*, prezintă în ordine inversă cele șapte vieți pe care protagonistul le trăiește din decembrie 1989 până în anul 961, e o disertație stufoasă pe tema „vinovăției” congenitale a femeii.

SCRIERI: *Drumul Olandei*, București, 1991; *Câinii răgușiți*, București, 1993; *Patimile Sfântului Tommaso d'Aquino*, București, 1995; *Misiunea dominicană*, București, 1997; *Prizonier în Europa*, București, 1998; *Dinastia Brătianu*, București, 1998; *Noaptea incendiului*, București, 1999.

Repere bibliografice: Ioana Părvulescu, *Nebunia puterii*, RL, 1995, 27; Dan C. Mihăilescu, *Cronica unei cruzimi ordonate*, „22”, 1995, 36; Ruxandra Cesereanu, *Tommaso d'Aquino, postmodernul*, ST, 1995, 10-11; C. Stănescu, „Sfințenia” ca mască a tiraniei, ALA, 1995, 280; Florian Baiculescu, *Patimile literare înainte și după Stoenescu*, „Liber-tatea”, 1996, 16 ianuarie; Dan Perșu, *Dominicanii și comunismul*, TMS, 1998, 2; Horia Gârbea, *Ficțiunea și documentul*, CNT, 1999, 13; Alex. Ștefănescu, *Gheorghe Gheorghiu-Dej ca personaj de roman*, RL, 1999, 17.

A. Tr.

STOENESCU, George Virgil (1.I.1947, Brăila), poet. Este fiul Mariei Constanța Stoenescu (n. Barbă-Albă), învățătoare, și al lui Nicolae Stoenescu, agronom. Urmează la București școala elementară în cadrul Liceului „Dimitrie Cantemir” (1954-1960), apoi cursurile Liceului „Iulia Hasdeu” (1960-1964). Absolvent, în 1969, al Facultății de Comerț, secția comerț exterior, a Academiei de Studii Economice bucureștene, își definitivează studiile în Franța, ca bursier ONU, la Institutul de Comerț Exterior și la Institutul de Înalte Studii Politice din Paris (1971-1972). Obține doctoratul în economie în 1987, cu teza *Teorii actuale cu privire la relațiile economice internaționale*. Cercetător științific la Institutul de Economie Mondială din București (1969-1973), devine ulterior cadru didactic al Academiei de Studii Economice, unde este, din 1995, profesor titular la Catedra de comunicare și istoria gândirii economice. În 1973 a fondat revista „Tribuna studentului economist”, pe care a condus-o ca redactor-șef până în 1978. Este vicepreședinte (din 1993) al Societății Române de Economie, membru în Comisia Consultativă a Consiliului pentru Coordonare, Strategie și Reformă Economică de pe lângă Guvernul României și Președinția României (1992-1997), precum și membru în Comitetul Român al CEPS (Central for European Policy Studies). Ca scriitor, debutează în 1968, la „Contemporanul”, cu poeziile *Hora păunilor* și *Leul*, colaborând ulterior la „Luceafărul” (unde a fost remarcat și încurajat de Cezar Baltag),

„România literară”, „Tribuna”, „Cronica” ș.a. Pentru cartea de debut, *Cercuri la Elsinore*, editată în 1972, a fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București. I s-au mai acordat Premiul Băncii Naționale a României și Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române pentru volumul *Fratele meu* (2000), un prim volum dintr-o serie continuată în 2002 și 2003.

Poet de factură filosofico-hermetică, descinzând conceptual și stilistic din Ion Barbu, S. condensează în formele fixe ale tehnicilor prozodice – sonetul, glosa, rondelul, gazelul, pantumul – o viziune a lumii fundamental gnostică, a cărei fervoare intelectuală își proiectează tensiunile și erudiția într-un limbaj liric simbolic și enigmatic, construit în spiritul esoteric al „științelor” tradiționale – astrologia, alchimia, numerologia, pitagoreismul, teosofia. *Cercuri la Elsinore*, volum socotit de Valeriu Cristea cel mai notabil debut poetic al anului 1972, poartă, încă din titlu, pecetea unei duble încifrări: îndoiala („autoreflexivitatea”) hamletiană este suprapusă misticii pitagoreice și „pusă în abis” prin reflexia meditației existențiale în oglinda desăvârșită a ideii de cerc, într-un „joc secund” ce urmărește purificarea spirituală și salvarea sufletului „căzut” în adâncurile tenebroase ale unei lumi corupte și lipsite de orizont, creație a „demiurgului rău”. Poetul se vede pe sine ca pelerin, însă drumul lui nu este nicidecum o călătorie în imanență, ci, în

conformitate cu motoul axiomatic după care „dreapta este un cerc de rază infinită”, are drept sistem referențial geometria absolută a transcendenței: „Sunt pelerin pe drumul dublu arcuit, / La două capete ridicat pe ancorele lui...” (*Ger valah*). Coborât fără voie prin „poarta de miazănoapte” – în acord cu accepția gnostică a transmigației („M-a picurat din cer opusul zeu / Cu timpul presărat de seu”) –, sufletului, despărțit irevocabil de tărâmul eteric al ideilor, nu îi mai rămâne decât să învețe „să zboare de sus în jos” și să se „joace de-a morții peste vii”, într-o încordare supraumană de a păstra scânteia originii sale celeste în „noaptea înaltă” a închisorii materiei. De aceea, ființarea sa evită să lase urme în istorie („Pietre n-am lăsat și nici lemn, nici cui”), ocolind modelul christic al suferinței și răstignirii și refuzând suveran ispita amestecului cu o lume impură: „Degeaba umbra vrea să mă închege / Nu simt durerea pietrei de-a fi înger” (*Livada plânse galbena privire*). Motivul central al lirismului de natură vizionară al lui S. este, firește, cel al exilului, iar figura simbolică tutelară e aceea a lui Ovidiu: „Exilul ai să-l porți amar în Pont / Sfielnic și-o prezic ultima oară...” (*Ovidiul*). Și, asemenea ilustrului său predecesor – care, silit să trăiască printre barbarii Scitiei, își clamează, odată cu nefericirea, revolta și superioritatea trușă – poetul își transpune mândria ascendenței în spirit vituperant, în versuri pătrunse, de astă dată, de ecouri argheziene: „În exaltări pătrunde-te, coboară / Foc cardinal pe spiritul lor tont!”. Deținerea teribilului secret al inconsistenței istoriei umane și al caracterului iluzoriu al credințelor religioase atrage după sine conștiința responsabilității elitiste a protejării acestuia – prin alegorizare, metaforizare și mai ales încifrare – de pericolul contaminării și maculării: „Mă arde tăcutul însemn de sfârșit / Dictează nebună puterea o limbă, / Te vreau Demostene din nou bălbăit / Când floarea luminii te schimbă” (*În general se oprește la un diftong*). Poetul se acuză, de altminteri, de a fi spus deja prea mult („Ai spus prea multe, fiule vrăjiti!”), cu o formulă care, trimițând la textele elenistice adunate sub au[c]toritatea lui Hermes Trismegistul, încheagă elementele retorice ale poemului într-un manifest spiritual apofatic: „Nimeni din partea locului nu mă cunoaște / [...] Nu mă deschideți, nu mă alintați! / Înțelesul meu să iasă tot pe unde a intrat” (*Înțelepciune*). Prin urmare, glosa *Cercuri la Elsinore*, constituită în axa de rezistență a volumului, își dezvăluie sensurile deliberat obscure prin comprehensiune hermeneutică și decodare filologică, sugerând folosirea unei chei critice modelate după abordarea călinesciană a *Jocului secund*: „Îndoit prealiniștitul / Numele l-a scris pe apă, / Cupe pline – asfințitul / Blestemat model să-nceapă; / Dorului pierdut în fieruri / Testament călcat în tropot, / Cântecul s-a rupt din ceruri – / Mult mă doare gândul clopot”. Existența paradoxală a poetului, ființând în lume și totuși neapartinându-i („Îndoit prealiniștitul”) refuză să ia parte la istorie („Numele l-a scris pe apă”) întrucât întreaga realitate sublunară este creația imperfectă a unui «demiurg rău» („Blestemat model să-nceapă”); pe de altă parte, «căderea în lume» a sufletului („Cântecul s-a rupt din ceruri”) – poposit în «vârsta de fier» a creației („Dorului pierdut în fieruri”) și oprit de a avea o relație directă cu tran-

scendența („Testament călcat în tropot”) – îi produce celui exilat o durere străină de sensibilitatea mundană („Mult mă doare gândul clopot”). O interpretare postmodernă, demnă de atenție, îi aparține Lidiei Vianu, care, părăsind sfera strictă a esteticului, deschide căile criticii către complexitatea politicii: în această perspectivă, tensiunea hermetică definitorie pentru întreaga creație a lui S. de până în 1989 este un simptom al împotrivirii poetului față de totalitarismul comunist, figura desăvârșită a cercului îndeplinind aici un rol apotropaic. Spiritul „geometric” al lui S. – a cărui transpunere lirică l-a îndreptățit pe Eugen Negrici să vorbească despre parnasianismul versurilor sale de început – lasă loc, în *Chip similar* (1974), unei sensibilități fundamental romantice, reflectată în fascinația pentru vechi legende bretone („Și țara Ys s-a scufundat în mare”), predilecția pentru lumea visului („Înebuniseră copacii mei de vis”) și, nu în ultimul rând, în sonoritatea imnică a unei poetici a sentimentului, având în centrul său figura de Ianus a unui personaj feminin în același timp angelic (Lydia) și demonic (Simonie). Frumusețea iubitei devine, în tradiția poezilor italieni ai Școlii toscane, taina perfecțiunii lumii, poarta prin care sunt întrevăzute adevărurile universale: „Prin tine văd acum în întuneric / Tu te iubești când eu mă strâng aprins / Ți-e cearcănul din frunte pribeag și necuprins / Prin tine văd acum în întuneric” (*Către Lydia*). Pe de altă parte, femeia apare malefică („Dark Lady”, cu titlul unui poem), „trupul de fum” care împiedică ascensiunea poetului către „albastrele altare”. Ecartul temporal dintre cele două etape lirice ale lui S. corespunde distanței ce separă abstracțiunea ideii de concretețea și plasticitatea verbului: descoperind cu uimire o lume căreia îi refuzase cu obstinație dimensiunea paradigmatică a adevărului și esenței, poetul se regăsește plin de bucurie în corpuri și obiecte, incredințându-se de calitatea ultimă a realului („Nu există alt cuvânt decât cuvântul”) și lăsându-se pradă freneziei dionisiace care stăpânește lumea lui Saturn: „Mă însoțește luna pas cu pas / La capul meu o am de când mă știu / Să-i mor pe lume stea și ultim fiu / Mă însoțește luna pas cu pas. // Puterea-i e acum înțelepciune / Nu vreau nici nemurire, nici statui / În saturnalii doar să ard haihui / Puterea-i e acum înțelepciune. // E sărbătoare-n cercul lui Saturn / Exilul tot s-a poleit cu aur / Zeitei aspre să-i închini un taur! / E sărbătoare-n cercul lui Saturn.” Odată cu *Casa a Noua* (1979), hermetismul de factură modernistă din *Cercuri la Elsinore* și *Călărețul de aer* (1976) – întemeiat pe contragerea extremă a expresiei, plurivalența semantică, muzicalitatea sugestiv-sinestezică și artificialul sintactic – se întoarce către formele tradiționale ale încifrării alchimice și ale simbolisticii astrologice, distilând poetic ecouri din etapele ascensionale presupuse de „Marea Operă” și îndrumând cititorul de-a lungul coridoarelor misterioase ale puterilor zodiacale. Elaborate în spirit baroc – sub patronajul lui Dimitrie Cantemir și al *Istoriei ieroglifice* –, poemele din *Casa a Noua* urmează, cu acuratețe matematică, coordonatele structurale și reprezentările imagistice ale hărților astrologice – „întreruperile”, „casele”, „cuadraturile” și „reducerile”: „Suntem în Casa a Noua – / Așadar să avem o memorie de

mercur / Mijlocul Cerului veghează în față drept / Dincolo de săgeata de opt a Styxului". Ca urmare, trăirea și sentimentul, condiționate paradigmatic, își pierd contururile vii, capricioase și inefabile, și se dezvăluie, simplificate, în proiecții fără adâncime: „Eram pe Verigii, noi doi / Ne priveam unul pe altul / Tu țineai o balanță de fum / [...] // Eu gustam cardinal opoziția Racului". Poezia ulterioară a lui S. - reprezentată cu deosebire de volumul *Lupta cu Îngerul* (2002) - reia, în forma fixă a rondelului, temele predilecte ale autorului, îngemănând complexități prozodice și tensiuni ideatice într-o viziune hermetic-alegorică, ca în *Rondelul luptei cu îngerul IX*: „Fugim prin minciuna timpului gunoi / Cu aripi de înger în clipe sparte / Un vânt metafizic bate din soarte / Prin inima caldă în sânge strigoi / Adevărul e jumătate din noi...".

SCRIERI: *Cercuri la Elsinore*, pref. Cezar Baltag, București, 1972; *Chip similar*, București, 1974; *Călărețul de aer*, pref. Fănuș Neagu, București, 1976; *Casa a Noua*, București, 1979; *Măinile uitate pe cer*, București, 1983; *Anatomia melancoliei*, București, 1991; *Fratele meu*, vol. I, pref. Eugen Negrici, postfață Lidia Vianu, București, 2000, vol. II: *Lupta cu Îngerul*, pref. Eugen Negrici, postfață Daniel Cristea-Enache, București, 2002, vol. III: *Carcere*, pref. Lidia Vianu, București, 2003; *În Crângul Alexandra*, cu ilustrații de Mircea Dumitrescu, București, 2001; *Tânăra Circe*, cu ilustrații de Mircea Dumitrescu, București, 2001.

Repere bibliografice: Valeriu Cristea, „*Cercuri la Elsinore*”, ARG, 1972, 7; Ciobanu, *Critica*, 124-129; Laurențiu Ulici, *Poeți la primul volum*, CNT, 1973, 6; Mincu, *Poezie*, 234-235; Doina Uricariu, „*Călărețul de aer*”, RL, 1977, 20; Iorgulescu, *Scritori*, 147-148; Radu G. Teșosu, „*Casa a Noua*”, RL, 1979, 36; Lucian Alexiu, „*Casa a Noua*”, O, 1979, 40; *Lit. rom. cont.*, I, 743-744; M. N. Rusu, *Poetica simetriei*, AFT, 1983, 8; Valentin F. Mihăescu, *Poezie și prozodie*, LCF, 1984, 3; Bogdan Mihai Mandache, *Decantări alchimice*, CRC, 2000, 10; Popa, *Ist. lit.*, II, 582; Barbu Cioculescu, *Rondelul ca o virtute*, LCF, 2002, 7; Daniel Cristea-Enache, *Accentul enigmatic*, ALA, 2002, 620; *Dič. scriit. rom.*, IV, 386-389; Constantin Cubleşan, „*Lupta cu îngerul*”, „*Caligraf*”, 2003, 11; Lidia Vianu, *George Virgil Stoenu și poezia desperado*, VR, 2003, 11-12.

L.H.

STOENESCU, Ștefan (30.I.1936, București), traducător și eseist. Este fiul Vioricăi (n. Pascu) și al lui Ștefan Stoenu, magistrat, președinte la Curtea de Apel din București. Urmează la București școala primară și Gimnaziul „Sf. Iosif”, apoi Liceul nr. 2 (fost „Matei Basarab”, 1948-1951) și Facultatea de Filologie, obținând licența în limba și literatura engleză abia în 1962, deoarece între 1957 și 1960 își întrerupsese studiile, fiind exmatriculat. În perioada studenției lucrează ca laborant (1951-1962), iar ulterior ca traducător și bibliotecar la Institutul Meteorologic din București (1962-1965), bibliograf și documentarist la Biblioteca Centrală Universitară (1965-1966). În 1964 își începe și cariera universitară la Facultatea de Limbi Străine, Catedra de limbă și literatură engleză. Două decenii, din ianuarie 1968 până în septembrie 1987, când pleacă definitiv din țară și se stabilește în Statele Unite ale Americii, va fi lector, ținând cursuri despre literatura victoriană, romanul englezesc și american din secolul al XVIII-lea până în zilele noastre, poezia engleză modernă, teoria și critica literară de

limbă engleză în secolul al XX-lea. În 1990 obține titlul de master în literatură comparată la Cornell University din Ithaca (statul New York), ulterior devenind tot aici doctorand al profesorului Dominick LaCapra. Teza de doctorat, *Modernitatea târzie și exilul lui Ovidiu. (Con)texte ale receptării*, o va susține în 1996. În cadrul programului de doctorat și apoi ca lector, predă cursurile *Aspecte ale simbolismului și modernismului în poezia europeană, Biblia și autorii antici* ș.a. În 1995 devine cetățean american. Debutază în 1966, cu studiul *Exercițiul esențial: Wallace Stevens și George Enescu*, în „*Secolul 20*”, revistă la care, până la plecarea din țară, va publica constant articole despre modernismul englez și american. De asemenea, a scris la „*România literară*”, „*Contemporanul*”, „*Viața românească*”, „*Lucafașul*”, „*Astra*”, „*Steaua*”, „*Tribuna*”, „*Familia*” ș.a. Din păcate, aceste articole sau eseuri despre Wordsworth, Gerard Manley Hopkins, Joyce, Pound, Auden, F. R. Leavis, John Crowe Ransom, Andrew Marvell, John L. Ashbery, A. R. Ammons, Richard Wright, Voltaire, Rousseau, Victor Hugo, Vladimir Maiakovski ș.a. nu au fost strânse în volum. Între 1978 și 1981 a publicat în „*Romanian Review*”, unde în 1980 este și redactor, traduceri de poezie, proză și eseistică românească (fragmente din romanul *Ciuleandra* de Liviu Rebreanu, eseuri de Constantin Noica ș.a.). În 1986 editează (împreună cu Monica Spiridon) numărul consacrat postmodernismului de „*Caiete critice*”, acesta constituind prima dezbatere globală și sistematică a conceptului în presa literară de la noi.

De la prima traducere, John Ormsbee Simonds, *Arhitectura peisajului*, publicată în 1967 (în colaborare cu Anton Moisescu), **S.** a transpus din/ în engleză, singur sau în colaborare, a editat și/ sau a scris prefețe la numeroase volume, precumpănitor de poezie, dar și de proză sau teorie literară. În anii '70 ai secolului trecut, împreună cu Constantin Abăluță, traduce, în colecția „Poesis” a Editurii Univers, versuri de Wallace Stevens, Dylan Thomas, Theodore Roethke, W. S. Merwin, Frank O'Hara, unele în ediții bilingve, toate însoțite de studii introductive care, pornind de la o minuțioasă aplecare asupra textelor, în sensul *close reading* promovată de New Criticism, propun direcții fertile în descifrarea diferitelor viziuni lirice, a identităților poetice. De asemenea, **S.** a prezentat selectiv, în antologii sau în periodice, numeroși autori americani, contribuind la impunerea acestei literaturi în orizontul cititorilor și scriitorilor români. Foarte buna cunoaștere a două mari literaturi de expresie engleză – britanică și americană –, o documentare la zi asupra discursului teoretic și rigurozitatea cercetării au făcut ca vocea lui **S.** să se distingă printre cele mai avizate în domeniu. Asumându-și cu modestie condiția de mediator al operelor pe care le însoțesc, studiile sale facilitează drumul spre cititorul cărui i se adresează firesc, fără paradă de erudiție, evitând jargonul criticii academice, de multe ori intimidant și ermetic. Printre autori se numără Robert Browning, Lewis Carroll, Arnold Bennett, Henry James, T. S. Eliot, D. H. Lawrence, Virginia Woolf, Iris Murdoch, Philip Roth. Lui **S.** i se datorează și versiunea în limba română a lucrării *Retorica romanului* de Wayne C. Booth, cea mai semnificativă contribuție teoretică a orientării neoaristotelice reprezentată de gruparea Chicago Critics. Traducând (împreună cu Alina Clej) în 1976 cartea, și-a asumat și a rezolvat magistral responsabilitatea echivalării în limba română a unor categorii teoretice, a unor termeni specializați, introduși pentru prima oară (imanența auctorială, autorul implicat, credibilitatea auctorială etc.). Prefața discută contextul de idei care a generat cartea, precum și principiile fundamentale pe care este construită teza lui Booth. În paralel cu articolele despre autori englezi ori americani, **S.** scrie studii despre Constantin Brâncuși, Aron Cotruș, Radu Petrescu, Mircea Ivănescu, Ștefan Aug. Doinaș, Traian Chelariu. O antologie din versurile lui Mircea Ivănescu, *other poems, other lines* (1983), la care a asigurat selecția, traducerea și prefața, fusese propusă pentru Premiul Uniunii Scriitorilor. După stabilirea în Statele Unite face parte, încă de la înființare, în 1997, din colegiul redacțional al revistei „Origini – Romanian Roots”, editată de poetul Gabriel Stănescu. Aici îi apar eseuri, recenzii și, sub pseudonimul Crazy Horse, susține rubrica „Prima verba”, cu îndrumări pentru tinerii poeți români. În paginile publicației inițiază și rubrica „Texte paralele”, unde, în formulă bilingvă, sunt promovate versuri de poeți români, traducerea în engleză fiind iscălită de asemenea cu un pseudonim, Heathrow O'Hare. Din 2000 este redactor la „Caiete internaționale de poezie – International Notebook of Poetry”, anuar scos tot de Gabriel Stănescu. Interesul de o viață pentru poezie se

concentrează asupra editării unei antologii a poezilor români din Statele Unite și Canada.

SCRIERI: *Dicționar de literatură engleză* (în colaborare), București, 1970; *Romanian Poetry in English Translation. An Annotated Bibliography and Census (1740 – 1996)*, Iași, 1997 (în colaborare cu Charles M. Carlton și Thomas Amherst Perry). **TRADUCERI:** John Ormsbee Simonds, *Arhitectura peisajului*, București, 1967 (în colaborare cu Anton Moisescu); Wallace Stevens, *Lumea ca meditație*, pref. trad., București, 1970 (în colaborare cu Constantin Abăluță); Dylan Thomas, *Viziune și rugă – Vision and Prayer*, ed. bilingvă, pref. trad., București, 1970 (în colaborare cu Constantin Abăluță); Eric Protter, *Pictori despre pictură*, pref. Andrei Pleșu, București, 1972; Edward Lear, *Rime fără noimă*, pref. trad., postfață Constantin Abăluță, București, 1973 (în colaborare cu Constantin Abăluță); Theodore Roethke, *Vorbe pentru vânt*, pref. trad., București, 1973 (în colaborare cu Constantin Abăluță); Serge Fauchereau, *Introducere în poezia americană modernă*, pref. trad., București, 1974 (în colaborare cu Constantin Abăluță); Wayne C. Booth, *Retorica romanului*, pref. trad., București, 1976 (în colaborare cu Alina Clej); W. S. Merwin, *Poemele deceniului șapte*, pref. trad., București, 1977 (în colaborare cu Constantin Abăluță); Henry James, *Ce știa Maisie*, București, 1977, *Vârsta ingrată*, București, 1978; Frank O'Hara, *Meditații în imponderabil*, pref. trad., București, 1980 (în colaborare cu Constantin Abăluță); Erwin Panofsky, *Artă și semnificație*, pref. Ștefan Gramatopol, București, 1980; Mircea Ivănescu, *other poems, other lines*, îngr. și pref. trad., București, 1983; Bryan S. Rennie, *Reconsiderându-l pe Mircea Eliade*, pref. Mac Linscott Ricketts, Norcross, 1999 (în colaborare cu Mirella Baltă și Gabriel Stănescu); Alexandru Cebuc, *The National Gallery*, București, 1984 (în colaborare cu Thomas C. Carlson); Varujan Vosganian, *The Queen's Vacant Gaze*, București, 2001 (în colaborare cu Florin Sicoie).

Repere bibliografice: Ștefan Avădanei, *Eminescu și literatura engleză*, Iași, 1982, 20, 22, 23; Mircea Angheliescu, *O versiune în engleză*, T, 1984, 7; Irina Grigorescu, *Mircea Ivănescu în engleză*, VR, 1985, 3; Gabriel Pleșea, *Scriitorii români la New York*, București, 1998, 275–318; Gheorghe I. Florescu, *Poezia română în traducere engleză*, CL, 2000, 3; Popa, *Ist. lit.*, II, 1 154; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, 269–272. II.C.

STOENESCU, Theodor M. (23.IX.1860, Cotești, j. Vrancea – 17.III.1919, București), poet, prozator și traducător. Învață la București, unde urmează Liceul „Sf. Sava” și, un timp, cursuri la Facultatea de Litere și la Medicină. În 1882 va absolvi, însă, Conservatorul de Muzică și Declamație. Bonifaciu Florescu, profesorul său din liceu, îl introdusese în cenaclul lui Al. Macedonski. **S.**, care îl sprijină pe Macedonski când acesta scoate, în 1880, revista „Literatorul”, debutează aici cu poezie și cu traduceri din lirica universală. Cum, prin plecarea lui Macedonski la Paris, „Literatorul” își înceta pentru un timp apariția, face să apară, la început pentru a-l suplini, „Revista literară” (1885–1905, 1907). **S.** nu a ocupat nici o funcție publică până în 1894. Ulterior e funcționar în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, profesor la Conservatorul din București. Înființează primul conservator particular de muzică și artă dramatică și redactează, pentru nevoile școlii, un *Curs de dicțiune*, apărut în 1913.

S. scrie mult – poezie, proză, teatru –, publicând regulat în „Literatorul” și în „Revista literară”, dar și în „Analele lite-

rare", „Independentul”, „Lumina ilustrată”, unde semna Ermil, în „Românul”, „Adevărul de joi”, „Lectura”. De o verbozitate goală și, nu rareori, ridicolă este lirica sa, atât în încercările de transcriere a elanurilor sentimentale, cât și în reflecțiile pesimiste, trezite de spectacolul curgerii timpului și de moarte. Volum după volum – *Poezii* (1883), cu prefața lui Al. Macedonski, *Nopti albe* (1887, 1898), *Zile negre* (1888), *Poezii* (1892, 1897) –, afișând pasiuni răvășitoare, versurile nu fac decât să capteze, în discursivitate fadă și într-o mecanică sterilă, naivități. Un macabru artificios învâluie reprezentările morții. Masca damnării, gesticulația agonică (*Spasm, Danțul spânzuratului, Așternutul morții*) nu revelă crisparea interioară și atmosfera halucinantă din Maurice Rollinat, modelul lui **S.**, acesta rămânând la nivelul simplei imitații. *Prințul Ral*, fantezie macabră, conduce motivul fantastic spre un nedorit efect aproape parodic. *Cerșetorul, Copilul mizeriei* și alte poeme sociale sunt compuneri retoric-patetice, aducând ecouri din François Coppée și Alfred de Musset. În *Zile negre* autorul reia, fără finețe, teme ale pesimismului eminescian și ajunge la un cabotin dezgust față de lume. **S.** a scris nuvele și schițe – *Nunta neagră* (1883), *Nuvele* (1884, 1894, 1898) –, mai șterse chiar decât versurile, precum și istorii de colportaj – *Corbea* (1882), *Drăgușin haiducul* (1892), *Ștefan cel Mare* (1892), *Aron Vodă cel Cumplit* (1893). Stilul e anacronic, documentarea istorică, atmosfera de epocă lipsesc, în prim-plan trecând aventura – erotică și eroică. Diletant, totuși **S.** a fost un harnic traducător de poezie și de teatru. După versiuni franceze, transpune din Byron poemele *Manfred, Corsarul și Mazzeppa*. Tălmăcește din lirica lui Goethe, din Schiller, Musset, Lamartine, André Chénier, Sully Prudhomme, Leconte de Lisle, Petőfi. Alături de Macedonski, el este printre primii popularizatori, la noi, ai lui Maurice Rollinat. În „Revista literară”, sub pseudonimul Zetta, traduce, în 1887, poeme în proză de Baudelaire. Cât despre dramaturgie, încearcă transpuneri din Voltaire, Hugo, Molière, Musset (*Teatru*, 1896), iar din François Coppée, versiunile sale la dramele *Pentru coroană* și *Severo Torelli* s-au jucat, remarcându-se prin ușurința dialogului.

SCRIERI: *Corbea*, Brașov, 1882; *Poezii*, pref. Al. Macedonski, București, 1883; *Nunta neagră*, București, 1883; *Nuvele*, București, 1884; *Nopti albe*, București, 1887; *Sofia*, București, 1887; *Zile negre*, București, 1888; *Drăgușin haiducul*, București, 1892; *Ștefan cel Mare*, Brașov, 1892; *Poezii*, București, 1892; *Aron Vodă cel Cumplit*, Brașov, 1893; *Nuvele*, București, 1894; *Însurătoare*, București, 1897; *Poezii*, București, 1897; *Nopti albe* (1880-1897), București, 1898; *Nuvele*, București, 1898.

Traduceri: [François Coppée, Alfred de Lamartine, Alfred de Musset], în *Poezii*, București, 1883; Charles Aubert, *Pe malul Ivetului*, București, 1886; [Elena Văcărescu, Alphonse Daudet, Maurice Rollinat, Armand Silvestre, Eugène Manuel, Alphonse de Lamartine, Byron, Jean Berge, Paul Deroulède, Bertha Galeron, André Chénier, Sully Prudhomme, Petőfi Sándor], în *Nopti albe*, București, 1887; Alfred de Musset, *La ce visează fetele*, în *Zile negre*, București, 1888; Carmen Sylva, *Pablo Domerrich*, București, 1889; [Voltaire, J.-Fr. Regnard, Byron, François Ponsard], în *Teatru*, București, 1896; Alfred Vacquerie, *Ades bărbatului schimbă*, București, [1896]; [E. A. Poe, Alphonse Karr, I. S. Turgheniev, Guy de Maupassant, Humbert de

Gallier, Carmen Sylva], în *Nuvele*, București, 1898; C. Flammarion, *Astronomie populară*, București, 1900.

Repere bibliografice: Al. Macedonski, *Curs de analiză critică*, L, 1881, 4-5; Demetrescu, *Profile*, 93-100; Chendi, *Fragmente*, 199-206; Petre Grimm, *Traduceri și imitațiuni românești după literatura engleză*, DR, 1922-1923; Ion Gherghel, *Schiller în literatura română*, București, 1933, 42-48; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 469, *Ist. lit.* (1982), 531-532; Ciorănescu, *Lit. comp.*, 195, 234-236; Bote, *Simbolismul, passim*; *Dicț. lit.* 1900, 815-816. S.C.

STOENESCU, Virgil (1.X.1915-1997), dramaturg și traducător. La șaptesprezece ani ajutor de reporter în redacția din Ploiești a ziarelor „Adevărul” și „Dimineața”, **S.** era în anii '40 ai secolului trecut secretar de redacție la „Cortina”, autor al unor interviuri cu dramaturgi și actori. Mai târziu va fi redactor al emisiunilor radiofonice de teatru pentru copii. Ca dramaturg, debutează în 1954, când îi este reprezentată piesa *Drumul soarelui*.

Genul dramatic abordat de **S.** este unul minor: comedia cu intenții moralizatoare, altoită pe un scenariu stereotip, cu mesaj ideologic. Problematika, tratată în maniera unui pedagog care se străduiește să aibă umor, o constituie investigarea unor aparente crize sau conflicte interioare socotite specifice tineretii, ca în *Un tânăr cu pretenții* (1978), *Răspântia periculoasă* (1982) ș.a. Spre exemplu, „tânărul cu pretenții” este de fapt un inovator, care descoperă greșeala de proiectare a unei piese importate din străinătate. Tendințiozitatea tratării subiectelor este, așadar, frapantă. Alt scenariu care revine este acela al constructorului (încarnat în persoana directorului de șantier sau a șefului de brigadă) care se luptă să depășească „pragurile submarine” din meseria sa, adică ispitele, conflictele, circumstanțele care îl abat de la buna exercitare a profesiei – *Pragurile submarine* (1968), *O problemă de familie* (1977), *Un om insuportabil* (1984) etc. Piesa cea mai reușită din serie rămâne *Moartea ultimului golan* (1975), și aceasta o satiră destul de facilă a arivismului, însă personajul central, un tânăr snob preocupat și de teoretizarea metodelor inteligenței sociale, se reține. Când scrie teatru pentru copii – *Taina băiatului timid* (1969), *Teză la limba română* (1973) ș.a –, **S.** dublează accentul moralizator și supapele comice pornind de la pretexte dramatice inconsistente. De pildă, taina băiatului timid e că scrie versuri. Cele mai cunoscute piese din această categorie sunt îndelung jucata *Nota zero la purtare* (1957, scrisă în colaborare cu Octavian Sava) și *Comoara din pădure* (1986). Prin plasarea acțiunii în 1944, ambele au și un substrat ideologic, ca un soi de bombă rămasă, din fericire, neactivată. Mariana Pleșoianu, tânăra din prima piesă, descoperă frumusețea morală în Ștefan Vardă, adolescentul al cărui tată murise pe front, și nu în fiul de industrieș, de care o lega o dragoste împărțită. *Comoara din pădure* este un soi de *Romeo și Julieta* transferat pe motivul unei legende haiducești. Tezaurul ascuns îl constituie armele cu care comuniștii, ajutați de doi tineri, îi vor alunga pe nemți. **S.** a cochetat și cu teatrul istoric, ca în *Noaptea ultimelor gânduri* (1981), în care sunt surprinse circumstanțele uciderii lui Nicolae Iorga și unde amestecă inflexiunile parabolice cu sursele documentare,

dramaturgul folosind în chip naiv tehnica citării din articolele sau poemele savantului.

SCRIERI: *Nota zero la purtare* (în colaborare cu Octavian Sava), București, 1957; *Pragurile submarine*, [București], 1968; *Taina băiatului timid*, București, 1969; *Teză la limba română*, București, 1973; *Moartea ultimului golan*, București, 1975; *O problemă de familie*, [București, 1977]; *Un băiat de nădejde* (în colaborare cu Nicuță Tănase), București, 1977; *Un tânăr cu pretenții*, București, 1978; *O problemă de caracter*, București, 1979; *Noaptea ultimelor gânduri*, București, 1981; *Răspântia periculoasă*, București, 1982; *Salonul diplomaților*, București, 1982; *Un om de milioane*, București, 1983; *Niciodată nu e prea târziu*, București, 1984; *Un om insuportabil*, București, 1984; *Comoara din pădure*, București, 1986; *Întâlnire peste ani*, în *Tezaurul. 9 piese într-un act*, București, 1986; *O logodnică dificilă*, în *Arta dialogului. 9 piese de teatru scurte*, București, 1987; *Pe aici nu se trece*, în *Patru piese într-un act*, București, 1988.

Traduceri: G. Ciprian, *The Man with the Hack*, București, 1960; Alexandru Kirijescu, *The Magpies*, București, 1960; Camil Petrescu, *Those Poor Stout Hearts*, București, 1961.

Repere bibliografice: Ecaterina Oproiu, „Drumul soarelui”, „Tânărul scriitor”, 1955, 4; Marian Popescu, „Nota zero la purtare”, RL, 1984, 44; Virgil Stoenescu, DRI, V, 47-64. O.S.

STOIA-UDREA, Ion (25.XII.1901, Greoni, j. Caraș-Severin – 14.X.1977, Greoni, j. Caraș-Severin), jurnalist, poet, prozator și traducător. Fiu de țărani, **S.-U.** face clasele primare la Greoni, liceul la Biserica Albă, Brașov și Lugoj, unde își dă bacalaureatul. Între 1920 și 1924 urmează studii la Politehnică, neterminate, apoi Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. În 1924 se află alături de Vasile Pârvan pe șantierul arheologic de la Caliacra, apoi este profesor la gimnaziul din Balcic. În 1924, o călătorie pe Mediterana îi prilejuiește întâlnirea cu Jim Hayford, care îl pune în contact cu poezia negrilor americani. Trece la liceul din Oravița, iar între 1926 și 1930, beneficiind de o bursă, cercetează istoria Banatului în arhivele din Viena. În aceeași perioadă face studii intermitente de actorie și regie la Berlin și München. În 1930 Sever Bocu îl cheamă la ziarul „Vestul” din Timișoara. Înființează însă, în mai 1932, revista „Vrerea”, cea mai importantă publicație culturală timișoreană din perioada interbelică. În toamna anului 1932 va fi cercetat pentru activitate subversivă, iar în 1937 revista este suspendată. În același an va fonda Casa de Editură și Corporaj Artistic Vrerea, unde îi apare antologia *11 poeți bănățeni* (1942), prima propunere calificată a unei imagini a Banatului literar, care ilustrează, poate cel mai bine, calitățile sale de mentor. În 1945 revine în actualitate cu articole în publicațiile timișorene, dar și cu seria nouă a revistei „Vrerea”, desființată însă în 1948. Arestat în 1949, iese din închisoare în 1950, stabilindu-se întâi la Greoni, apoi la Timișoara și din nou la Greoni. Din 1967 activează în cadrul Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor. Debutează în 1914, cu versuri, la „Foaia Oraviții”, iar primul volum, *Chemări*, o culegere de versuri, îi apare în 1926. E prezent cu poezii, nuvele, fragmente de roman istoric, studii privind istoria Banatului și în „Lucafașul” (Timișoara), „Înoirea” (Arad), „Societatea de mâine”, iar după război scrie la „Lupta patriotică” (Timișoara),

„Luptătorul bănățean”, „Orizont”, „Steaua”, „Tribuna”, „Semenicul” (Reșița). A mai semnat Sim, Drumetiu.

S.-U. va pendula între studii istorice și poezie. Activitatea lui este, în primul rând, una de animator. Întemeietor de reviste, de societăți culturale, lider eficient într-o Timișoară cosmopolită, el și-a neglijat propriile scrieri, multe rămânând în faza de fragment, de proiect. Scriitorul nu a finalizat nimic, deși din repetatele lui intervenții publicate în „Vrerea” se poate configura imaginea de ansamblu. Om de stânga, prieten cu Ernst Toller (din care traduce în 1935 *Cartea rândunelelor*), **S.-U.** aparține, ca poet, expresionismului „de stânga”. *Cântecul uzinei* (1935), poem ce ar fi trebuit să devină *Cartea uzinei*, stă sub influența poeziei sociale a lui Aron Cotruș. Imaginile uzinei tentaculare, ale orașului muncitoresc ucigător au forță, versurile nu sunt dizolvante, deși uneori curg silnic, dând impresia de producție ocazională. De altfel, nu numai poetul, ci și traducătorul **S.-U.** este subordonat omului de acțiune, jurnalistului înscris într-o acțiune de asanare socială. Proiectele de traducere din Walt Whitman, ca și transunerile din poezia negrilor americani Claude McKay, Fenton Jonson, Langston Hughes, Waring Cuney, Jean Toomer, Frank Horne (*Negrii sub zgârie-nori*, 1942) evocă, în preajma și în timpul celui de-al doilea război mondial, o solidarizare cu democrațiile amenințate de nazism, fascism și comunism. Poemul dramatic *Veacul de foc* (1945) se hrănește din același spirit utopizant care caracteriza stânga românească înainte și după război, fiind o scriere de referință. Element coagulant al mișcării literare, **S.-U.** a stimulat, prin acțiuni decise, din care nu lipsea spiritul critic, ieșirea literaturii bănățene din provincialism. Legat de Virgil Birou și de Romul Ladea printr-o prietenie memorabilă, el a definit, alături de aceștia, un timp al „emancipării” culturii bănățene.

SCRIERI: *Chemări*, Timișoara, 1926; *Pictura Renașterii* (în colaborare cu Ion Miloia), Arad, 1930; *Cântecul uzinei*, Timișoara, 1935; *Ghidul Banatului* (în colaborare cu Emil Grădinaru), Timișoara, 1936; *Marginale la istoria bănățeană*, Timișoara, 1940; *Ghidul orașului Timișoara*, Timișoara, 1941; *Studii și documente bănățene de istorie, artă și etnografie*, I-II, Timișoara, 1943; *Veacul de foc*, Timișoara, 1945.

Antologii: *11 poeți bănățeni*, cu portrete de Catul Bogdan, Timișoara, 1942; *Lirica timișoreană (1944-1969)*, Timișoara, 1970. **Traduceri:** Ernst Toller, *Cartea rândunelelor*, Timișoara, 1935; *Negrii sub zgârie-nori*, Timișoara, 1942.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, IX, 460-470; Virgil Ierunca, *Negrii, poezia și...*, TIL, 1943, 2 158; Țirioi, *Premise*, 28-61; Ungureanu, *Imediata*, I, 49-68; Petru Novac Dolângă, *Mărturisiri și repere*, Timișoara, 1980, 143-151; Simion Dima, *Momente ale poeziei bănățene: Ion Stoia-Udrea*, O, 1987, 15; Bitte-Chiș-Sârbu, *Dict. scriit. Caraș*, 239-240; Mircea Șerbănescu, *Timișoara (Memorie literară. 1919-1947)*, Timișoara, 2000, 39-45. C.U.

STOIAN Gh. Tudor (8.II.1911, Chiajna, j. Ilfov – 20.X.1941, Iași), prozator. Este fiul Dumitrei (n. Cristea) și al lui Gheorghe Stoian, grădinar. Face școala primară în comuna natală (1918-1922), apoi urmează Școala de Arte și Meserii „Principele Nicolae” din București. Învăță și tâmplăria, dar ajunge

grădinar la Editura Fundațiilor Regale. Mobilizat, se aruncă din trenul care îl ducea pe front și moare peste câteva zile. Debutază în 1934, cu proză, la „Cuvântul liber”, unde va semna și versuri. Colaborează la „Adevărul literar și artistic”, „Fapta”, „Universul literar”, „Dimineața”, „Muncă și voie bună”, „Timpul” ș.a.

În 1935 lui **S.** îi apare singura carte, foarte scurtul „roman” *Hotel Maidan*, prețuit cu exagerare de Miron Radu Paraschivescu și de Ștefan Roll, criticat cu amabilitate pentru pitorescul gratuit și naturalism de G. Călinescu. Scrierea fixează, cu mijloace reportericești, scene din lumea interlopă, asemănătoare celei din literatura lui Maxim Gorki și a lui Panait Istrati. Dărăpănata clădire numită Hotel Maidan e un sălaș de vagabonzi, cerșetori, delincvenți, un azil de noapte constănțean, al cărui „cel mai temut pasager” e un hoț frumos și isteț, „o floare de om”, Lixandru Vasile, supranumit Don Bazil. Acesta e urmat pretutindeni, ca de o umbră, de „anormalul” Pulca, zis Pulca Animănu, întrucât, idiot, nu știe cine l-a adus pe lume și unde s-a născut. În alt așa-zis „hotel” stă o ibovnică a hoțului, Creața. Într-o cafenea sordidă apare și un personaj dintr-o lume diferită, avocat și scriitor excentric, în căutare de subiecte. După un timp „hotelul” Maidan ajunge în „mâna de fier” a unui ins care deschide aici o „academie de pungășie” și, în calitate de rector și profesor, începe să le predea „academicienilor” „arta de a fura”. Descrierea abjecției și promiscuității include, în spirit umanitarist, situații învederând în sufletele declassaților licăriri de generozitate, de omenie: Creața, „femeie stricată”, duce, în fiecare zi, hrană, la închisoare, celor ce o frecventaseră; audiind întâmplător un concert al unei cântărețe pe care o prădase, Lixandru, mișcat de arta acesteia, se autodenunță.

SCRIERI: *Hotel Maidan*, cu desene de Eugen Drăgulescu, București, [1935].

Repere bibliografice: Erasm [Petru Manoliu], „*Hotel Maidan*”, „Credința”, 1935, 599; Ștefan Roll, „*Hotel Maidan*”, DMN, 1935, 10 394; Mihail Sebastian, „*Hotel Maidan*”, RP, 1935, 5 371; Miron Radu Paraschivescu, „*Hotel Maidan*”, CLI, 1935, 5; G. Călinescu, „*Hotel Maidan*”, ALA, 1935, 785; Eugen Jebeleanu, *Grădinarul Stoian Gh. Tudor - scriitor*, ADV, 1935, 15 935; Ovidiu Papadima, „*Hotel Maidan*”, G, 1936, 2; Mihail Sebastian, *Notă la un roman proletar*, RFR, 1936, 3; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 844, *Ist lit.* (1982), 929; Eugen Jebeleanu, *Amintiri despre Stoian Gh. Tudor*, „Basarabia literară”, 1942, 16; Teodor Al. Munteanu, *Stoian Gh. Tudor*, CL, 1943, 11-12; Tudor Ștefănescu, *Un scriitor uitat*, LCF, 1972, 41; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 329-330; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 390-391. D.Mc.

STOIAN, Mihai (25.XII.1927, Galați - 13.IX.2005, București), gazetar și prozator. Este fiul Paulei (n. Schwarzwald) și al lui Heinrich Freiberg, meșteșugar. Urmează liceul la București, susținând examenul de bacalaureat în 1946. Se înscrie la Facultatea de Psihologie și Pedagogie a Universității bucureștene, pe care o va absolvi în 1951. Redactor, încă din perioada studenției (1948-1951), la revistele pentru copii „Licurici”, „Pionierul”, „Pogonici”, între 1963 și 1967 este angajat la „Gazeta literară” și „Luceafărul”. Ulterior devine liber profesionist. Mai cola-

borează la „România literară” și „Tribuna”. Debutază în 1946 în paginile ziarului „Victoria”, condus de N. D. Cocea, cu *Scenariu pentru un film care nu va fi turnat niciodată*, satiră politică la adresa lui Iuliu Maniu, în contextul alegerilor din acel an. Primul volum, *Eu, Tică și alții...*, incluzând povestiri pentru copii, îi apare în 1954.

Cuprinzătoare, însă mult prea marcată structural și stilistic de gazetărie, activitatea lui **S.**, înainte de toate un pasionat om de presă, însumează scrieri pentru copii și tineret - *Eu, Tică și alții...*, *Mică e vacanța mare* (1956), *Povești de la fereastra mea* (1960) ș.a. -, reportaje și investigații - *Reporter în anchetă* (1965; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Azi* (1966), *Anchetă printre minori și alte anchete* (1967), *21h.22'*, *seism: 4 martie și după...* (1977), *Drum de luptă, drum de pace* (1981), *Nici cuceritori, nici cuceriiți* (I-III, 1981-1983) -, reconstituiri istorice - *Reabilitarea unui haiduc: Pantelimon* (1968), *Dosarul unei crime politice: N. Iorga* (1975), *Moartea unui savant: N. Iorga* (1975), *Procesul unui proces* (1978), *O zi pentru nemurire* (1984), *Îngerul morții - exterminatorul dr. Mengele* (1988), *Oameni uitați, destine fracturate* (1944-1989) (2000) -, prezentări de cazuri concrete, puse în legătură cu problemele adolescenței și ale familiei, precum *Andra* (1982), sau ale trecerii de la adolescență la maturitate, ca în *Generația '62* (1963), lucrări cu statut de ghiduri practice de interes psiho-pedagogic. Se adaugă o serie de scenarii radiofonice (*Cazul D*) sau pentru filme documentare și artistice, ultimele realizate în colaborare cu regizorii producțiilor artistice *Prea tineri pentru riduri*, *Dreptate în lanțuri*, *Castelul din Carpați*, *Drumeț în calea lupilor*. Într-o perioadă în care în presa cotidiană nu își găseau locul decât evenimentele oficiale, raportările de plan și adeziunile, materialul adunat de **S.** oferea publicului, în volume atribuite genului proxim al „romanelor” ori al culegerilor de „nuvele”, mărturii edificatoare asupra unor controverse de ordin social-istoric, acte de arhivă menite să completeze și să ordoneze informațiile referitoare la evenimente politice importante, chiar dacă uneori cu un evident caracter tezist, precum asasinarea lui Nicolae Iorga ori așa-zisa activitate a Partidului Comunist Român în anii celui de-al doilea război mondial sau procesul memorandiștilor (*Procesul unui proces*). Mizând pe descrierea faptelor și mai puțin pe căutarea formulelor de transpunere a substanței documentare, obținută direct din cercetarea unor scrieri personale (jurnale, file din corespondență), din studierea fondurilor secrete ale bibliotecilor (citate din *Mein Kampf*, stenograma procesului mareșalului Ion Antonescu, articole din presa interbelică), **S.** trece cu dificultate frontiera spre literatură. Hibridi de tipul roman colaj, roman documentar (al cărui statut scriitorul încearcă să îl teoretizeze în articolul *Literatura-document*) nu sunt decât etichete puse unor cărți unde originalitatea auctorială se limitează la schimbarea numelui câtorva personaje și la efortul de a compila informații, extrase și fotografii. Pentru a evita deformarea adevărului, soluția propusă de autor este aducerea, în stare brută, a documentelor în textul epic. Alături de mulțimea scrierilor „de frontieră” ale lui **S.** există și un mic roman veritabil: *Nimeni nu se naște erou* (1962), care reunește, într-o structură clasică, teme predilecte

ale modernității: angoasa vinovăției, obsesia ratării vieții, ca urmare a unei infirmități fizice. Chiar dacă poartă mărci evidente ale literaturii vremii (cadru sătesc contemporan, iubita personajului principal – soferiță de autocamion etc.), cartea scapă în bună parte ideologizării conjuncturale.

SCRIERI: *Eu, Tică și alții...*, București, 1954; *Găinușa de aur*, București, 1954; *Gemenii*, București, 1955; *Mică e vacanța mare*, București, 1956; *Străjerul mării*, București, 1956; *Cum a plesnit bostanul de prea mult râs*, București, 1956; *Povești de la fereastră mea*, București, 1960; *Păcălici-Păcălici*, în *Teatru de păpuși*, București, 1961; *Nimeni nu se naște erou*, București, 1962; *Generația '62*, București, 1963; *Triumful comandantului și alte povestiri*, București, 1963; *Premiera*, București, [1965]; *Reporter în anchetă*, București, 1965; *Azi*, București, 1966; *Vacanța sentimentelor*, București, 1966; *Anchetă printre minori și alte anchete*, București, 1967; *Dreptul la bătaie?*, București, 1967; *Adolescența, o primejdie?*, București, 1968; *Ha-ra-ba-bu-rici*, București, 1968; *Rămân părinții repetenți?*, București, 1968; *Reabilitarea unui haiduc: Pantelimon*, București, 1968; *Război pentru inimă*, București, 1970; *Vieți interzise*, București, 1970; *Fetele despre băieți, băieții despre fete*, București, 1971; *Abecedarul părinților*, București, 1972; *Minori în derivă*, București, 1972; *5 romane trăite*, București, 1972; *Modele și... „modele” de viață*, București, 1973; *Eroare judiciară*, București, 1974; *Dosarul unei crime politice: N. Iorga*, București, 1975; *Moartea unui savant: N. Iorga*, București, 1975; *Maturitatea, o treaptă, un prag?*, București, 1976; *Meseria mea e viața*, București, 1976; *21h.22', seism: 4 martie și după...*, București, 1977; *Procesul unui proces*, București, 1978; *Soare cu dinți*, București, 1979; *Planeta „Adolescență”*, București, 1980; *Drum de luptă, drum de pace*, București, 1981; *Nici cuceritori, nici cucerii*, I-III, București, 1981-1983; *Andra*, București, 1982; *O zi pentru nemurire*, București, 1984; *3 măști pentru Marte*, București, 1987; *Drumeț în calea lupilor* (în colaborare cu Nicolae Dragoș), București, 1987; *Îngerul morții – exterminatorul dr. Mengele*, București, 1988; *Viața sexuală pe înțelesul tuturor*, București, 1992; *Ultima cursă (de la Struma la Mefkure)*, București, 1995; *Oameni uitați, destine fracturate (1944-1989)*, București, 2000. **Traduceri:** Guy de Maupassant, *O poveste de dragoste la sfârșit de secol (Yvette)*, București, 1992; Stefan Zweig, *Dragoste la prima vedere (24 de ore din viața unei femei)*, București, 1992.

Repere bibliografice: Aurel Martin, „Nimeni nu se naște erou”, LCF, 1962, 9; Z. Ornea, „Nimeni nu se naște erou”, GL, 1962, 18; Remus Luca, „Nimeni nu se naște erou”, VR, 1962, 8; Octavian Macavei, „Nimeni nu se naște erou”, TR, 1962, 37; Dragoș Vrâncianu, „Triumful comandantului și alte povestiri”, LCF, 1963, 20; I. Al. Barbu, „Triumful comandantului și alte povestiri”, TR, 1963, 46; Sânziana Pop, „Vacanța sentimentelor”, LCF, 1966, 14; Lucian Raicu, „Reporter în anchetă”, GL, 1966, 15; Călin Căliman, *Filmul documentar românesc*, București, 1967, 58; Bălan, *Condiția*, 143-154; Dana Dumitriu, „Vieți interzise”, RL, 1970, 16; Ion Lungu, „Vieți interzise”, TR, 1970, 21; Bogdan Ulmu, „5 romane trăite”, RL, 1973, 21; Zaharia Sângeorzan, *Literatura-document*, CRC, 1973, 48; Eugen Uricaru, „5 romane trăite”, ST, 1973, 12; Nicolae Manolescu, *Cine uită nu merită*, RL, 1975, 41; Virgil Ardeleanu, „Moartea unui savant: N. Iorga”, ST, 1975, 12; Nicolae Ursu, „21 h. 22', seism: 4 martie și după...”, cartea unei clipe, LCF, 1977, 35; Ungureanu, *Proză*, 245-248; Vlad, *Lectura*, 187-191; Mircea Iorgulescu, „...unul dintre acele imprimate cu conținut românesc”, RL, 1978, 34; Vasile Andru, *Procesul memorandistilor*, VR, 1978, 10; Valentin F. Mihăescu, „Procesul unui proces”, LCF, 1978, 48; Ardeleanu, *Mențiuni*, 182-190; Ungureanu, *Lecturi*, 352-356; Nicolae Bărna, *Între ficțiune și realitate*, RL, 1980, 5; Nicolae Georgescu, „Nici cuceritori, nici cucerii”, LCF, 1983, 6; Ion Dodu Bălan, „Andra”, CNT, 1983, 19; Paul Dugneanu, *Ziua nemuritoare*, CNT, 1984,

35; Aurel Dragoș Munteanu, „O zi pentru nemurire”, LCF, 1985, 18; Mircea Vaida, „Drumeț în calea lupilor”, TR, 1987, 29; Cornel Ungureanu, *Un geniu al locului*, O, 1987, 30; Mihai Ungheanu, „Drumeț în calea lupilor”, LCF, 1987, 32; Ion Dună, *Contribuția „romanului-document”*, LCF, 1988, 34; George Pruteanu, *O carte-dosar*, CL, 1988, 12; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 196-198; Platon Pardău, *O anatomie a memoriei*, RL, 1989, 28; Aureliu Goci, *O carte împotriva uitării*, LCF, 1989, 30; Micu, *Ist. lit.*, 586, 600; Popa, *Ist. lit.*, II, 1 027-1 028; Vasile, *Proza*, 261-263; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 391-393. C.M.B.

STOIAN, Nicolae (25.III.1935, Dascălu, j. Ilfov - 14.I.1990, Dascălu, j. Ilfov), gazetar și poet. Este fiul Ioanei (n. Preda) și al lui Ion Stoian, agricultori. Urmează la București școala profesională a uzinelor Electromagnetice (1950-1952), apoi Școala de Literatură „M. Eminescu” (1952-1954). În 1968 va absolvi Facultatea de Filologie a Universității bucureștene. Activitatea sa jurnalistică se desfășoară la „Tânărul scriitor” (șef de secție, 1954-1957), „Luceafărul” (redactor, 1958-1966), „Viața studențească” (redactor-șef, 1966-1974), „Flacăra”, „Tribuna României” (redactor-șef adjunct, 1974-1977), „Urzica” (redactor-șef din 1982). Debutează cu versuri la „Albina” în 1950, iar în volum în 1957 cu *Fierul dracului*.

Poezia lui S. răspunde comenzilor ideologice ale momentului sau urmează formula tradiționalistă, de inspirație rurală. Constante ale volumelor *Fierul dracului* și *Fișă personală* (1963) sunt festivismul, stilul direct, retorica patetică, declamatoare, problematica afixat etică, dar mai cu seamă sloganurile mobilizatoare, preluate de „poetul-cetățean”: „Eu sunt poetul lucrurilor categorice, / Ca munții-n cerul clar după ploaie, / Poet al zilelor care devin istorice / chiar de la prima ceasului bătaie”. Deși, în acest context, literaritatea este neglijată, se pot selecta câteva poeme, mai ales cele care evocă într-o manieră eseniană locurile natale. Astfel, ciclul *Mi-s rădăcinile pierdute-n Bărăgan* se deschide spre peisajele agreste, transpuse în versuri cu ecouri folclorice. Volumul următor, *Pietre de râu* (1966), este dedicat mai tinerilor confrăți, cărora li se transmite, cu orgoliu grandilocvent, încrederea în noua poezie, ce va dăinui ca și „pietrele de râu”, imagine din care nu lipsește clișeu omului truditor: „Pietre de râu de o unică perfecțiune, / Cutii de rezonanță materiei tăcând, / Pietre de râu pe care în zori de zi să sune, / Spre muncă, pașii siguri ai omului de rând”. Cu un zel militant ce tinde să împrumute ceva din entuziasmul lui Vladimir Maiakovski („Entuziasmul meu este știința / De-a măsura exact realitatea”), S. se apropie de lirica lui Adrian Păunescu prin „contrastele puternice și ritmul oracular” (Ion Cristofor), însă fără energia acestuia. În versurile din culegerea *Întoarcerea la lucrurile naturii* (1971) recurența unor teme și motive precum nostalgia copilăriei, evocarea ținuturilor natale asigură un timbru ceva mai firesc, mai puțin convențional și ideologizat, cu toate că declarativismul încă persistă. Câteodată descrierile de peisaje sunt un pretext pentru meditație (*Râurile, iarna, Nisipuri zburătoare*), în jurul motivului omului-copac (*Mari poeți, copacii*) deschizându-se spre zone ale misterului. Poemele din *Fondul principal de sentimente* (1978), *Treizeci și cinci de poeme sub scut* (1979),

Răsunset peste țară (1985), croite din același „elan” al idealurilor „revoluționare”, au în comun discursul definit prin oralitate, refrene mobilizatoare, ton familiar, patetic, prezența lozincilor, a exclamațiilor și exortațiilor. Romantismul al cărui adept se declară **S.** este unul strict retoric: „Sinceritatea mea e-ades tăioasă / Ca lama unei săbii de Damasc/[...] Nedezmîntit romantic viața-ntreagă / De tânăr sunt profetul acestui crez”. Vrînd să fie cel care depune mărturie pentru tot ce se „înfăptuiește” în jurul său, se compară cu un „Soldat neadormit la telegraf / Primind pe fir direct orișice veste / Scandând pentru ce-a fost un epitaf / Și-un marș de drumuri lungi pentru ce este”. Paginile din *Cardioglob sau Pe ce lume trăim* (1982) par niște note de călătorie versificate (privind Africa și Mexicul), unde accentul cade pe pitoresc, pe descrierea unor muzee și pe evocarea unor personalități ale culturii universale (Tolstoi, Hemingway, Vermeer). Inima, ca simbol al sentimentelor, este declarată, emfatic, filtrul acestor impresii adunate de pretutinderi: „Inima-mi însă în oval-i are/ Pămîntu-nscris ca un cardioglob”. Mai interesante sunt poemele care încearcă recompunerea unei atmosfere, dezvoltarea câte unui episod anecdotic pornind de la pânzele unor pictori celebri.

SCRIERI: *Fierul dracului*, București, 1957; *Fișă personală*, București, 1963; *Pietre de râu*, București, 1966; *Istorie de veghe*, București, 1970; *Întoarcerea la lucrurile naturii*, București, 1971; *Douăzeci de poezii pentru cei mai mici copii*, București, 1972; *Fondul principal de sentimente*, București, 1978; *Treizeci și cinci de poeme sub scut*, București, 1979; *Cardioglob sau Pe ce lume trăim*, București, 1982; *Răsunset peste țară*, București, 1985; *Tânăr în țara tinereții*, București, 1988. **Antologii:** *Cântare României*, pref. Aurel Martin, București, 1965 (în colaborare cu Victor Tulbure); *Eroica*, București, 1974. **Ediții:** Nicolae Țăutu, *Cornul de aur*, pref. edit., București, 1984.

Repere bibliografice: Al. Oprea, „*Fierul dracului*”, VR, 1958, 7; I. D. Bălan, *Delimitări critice*, București, 1964, 170–176; Dragoș Vrânceanu, „*Pietre de râu*”, LCF, 1967, 4; M. N. Rusu, „*Istorie de veghe*”, AFT, 1970, 9; Alex. Ștefănescu, „*Întoarcerea la lucrurile naturii*”, LCF, 1971, 25; Piru, *Poezia*, II, 108–109; Voicu Bugariu, *Poezia patriei*, LCF, 1976, 22; George Arion, „*Fondul principal de sentimente*”, RL, 1978, 18; I. D. Bălan, „*35 de poeme sub scut*”, SPM, 1979, 465; Sultana Craia, *Versul ca mesaj*, LCF, 1979, 35; *Lit. rom. cont.*, I, 308–309; Radu Comănescu, *Spiritul liric militant*, LCF, 1988, 3; Adrian Păunescu, *Meseriașii*, CNT, 1988, 9; Popa, *Ist. lit.*, I, 936–937; Ion Cristofor, *Niculae Stoian*, în *Dicț. scriit. rom.*, IV, 393–395. ***

STOIAN, Ștefan (5.III.1940, București – 1995, București), prozator. Absolvent al Liceului „Mihai Viteazul” din București (1957) și al Facultății de Filologie, **S.** debutează la „Gazeta literară”, în 1966, cu o povestire. Mai colaborează la „Lucefărul”, făcând parte din grupul scriitorilor tineri susținuți, în anii 1965–1975, de revistă și de cenaclul ei.

Schițele și povestirile din *Pe malul fluviului, departe...* (1968), singurul volum publicat de **S.**, nu reușesc să îi individualizeze profilul și nu conțin premisele unei virtuale reușite ulterioare. Ca mulți colegi de generație, prozatorul este interesat de surprinderea și radiografierea laturii vagi,

inefabile a unor situații și stări sufletești aparent insignifiante, personajele încadrându-se, schematic, în seria „suciților”. Totuși, spre deosebire de congeneri, care mizau pe ineditul caracterelor sau al unghiului de proiectare a lor, **S.** e lipsit de invenție și, probabil, de capacitatea de sublimare a autobiograficului, astfel încât reușește numai articularea, din mici „scenete”, a unei ne semnificative cronici a cotidianului. Între povestiri se pot stabili conexiuni și textul poate fi socotit și un microroman-puzzle, cu monografie fragmentată și sentimentală a periferiei, făcută din perspectiva deliberat naivă a unui personaj aflat în primii ani ai tinereții. *Pe malul fluviului, departe...*, cea mai reușită povestire, este mai mult un exercițiu în care **S.** încearcă să îmbine motivul autoreferențialității (protagonistul are intenția să scrie o proză cu același titlu) cu transcrierea unor instantanee din viața de zi cu zi. O narațiune interesantă este și *Pămînt de flori*, unde sunt „reconstituite”, în manieră comportamentistă, dar și recurgându-se la imageria de tip oniric, ultimele scene și gânduri ale unui erou mort pe front.

SCRIERI *Pe malul fluviului, departe...*, București, 1968.

Repere bibliografice: Gabriel Dimisianu, „*Pe malul fluviului, departe...*”, RL, 1968, 3; Cornel Ungureanu, „*Pe malul fluviului, departe...*”, O, 1968, 12; Nicolae Prelipceanu, „*Pe malul fluviului, departe...*”, ST, 1969, 1; Sanda Radian, „*Pe malul fluviului, departe...*”, VR, 1969, 2; Carmen Cociu, „*Pe malul fluviului, departe...*”, IL, 1969, 4; Ermil Rădulescu, „*Pe malul fluviului, departe...*”, AST, 1969, 5; Popa, *Ist. lit.*, II, 894; Vasile, *Proza*, 263–266. O.S.

STOIANOVICI, Voislava (18.IV.1934, Belobreșca, j. Caraș-Severin – 17.VI.1989, București), istoric și critic literar, traducătoare. După câțiva ani de muncă la catedră, ca învățătoare – absolvise Liceul Pedagogic (cu limba de predare sârba) din Timișoara în 1953 –, perioadă în care a lucrat și ca reporter la un ziar timișorean, **S.** se hotărăște să dea curs unei vocații tot mai limpede conturate și se înscrie, în 1957, la Facultatea de Filologie a Universității din București, secția limba și literatura sârbo-croată, pe care o termină în 1962, an în care va fi angajată la Catedra de limbi slave a facultății, unde avansează până la gradul de conferențiar. Și-a susținut doctoratul în 1972, cu teza *Romanul iugoslav contemporan*.

Cercetător avizat al romantismului sârbesc, precum într-o istorie a literaturilor din fosta Iugoslavie (carte apărută în 1973, dezvoltată din mai multe cursuri universitare), ca și al folclorului sârb (a publicat, în 1987, o monografie despre Vuk Karadžić), **S.** a semnat câteva zeci de articole de istorie și critică literară, a coordonat volumul *Studii literare româno-slave* (1977), a participat cu comunicări științifice la manifestări interne și internaționale, și-a înscris numele în alte tomuri consacrate relațiilor literare dintre români și slavi (*Raporturi literare româno-slave*, în colaborare cu Corneliu Barborică, 1976, ș.a.). I-a avut întotdeauna aproape de suflet pe condeierii ieșiți dintre conaționali, unii fiindu-i studenți, le-a recenzat cărțile, a scris prefețe, a realizat o antologie pe care a tipărit-o la Valjevo (*Trajanje*, 1986). Traducerile sunt a doua mare preocupare a

acestei scriitoare, pe care nici sintezele și dicționarele literare sârbești nu o ignoră. Cunosătoare desăvârșită a celor două limbi, **S.** și-a făcut un crez din construirea unor punți durabile între literatura română și literaturile din spațiul ex-ugoslav. A participat la realizarea culegerii *Nuvelle croate* (1969) și a volumului *Laureații Premiului Nobel pentru literatură* (1983), a tradus pentru Teatrul Național din Timișoara o piesă de Ivan Cankar (1980) și a transpus o serie de scrieri din limba sârbă în română și din română în sârbă. I-a tălmăcit, între alții, pe Ivo Andrić (*Povestea cu elefantul vizirului*, 1966, în colaborare cu Gellu Naum) și pe Meša Selimović (*Deroișul și moartea*, 1971), după cum i-a făcut cunoscuți cititorilor din Iugoslavia pe Mircea Eliade (*Pe strada Mântuleasa*, 1987) și pe Dumitru Radu Popescu (*Duios Anastasia trecea*, 1988, în colaborare cu Adam Puslojić).

SCRIERI: *Istoria jugoslavenskih književnosti. Epoha srpskog romantizma* [Istoria literaturilor iugoslave. Epoca romantismului sârbesc], București, 1973; *Raporturi literare româno-slave* (în colaborare cu Corneliu Barborică), București, 1976; *Vuk Stefanović Karadžić. Lik i delo u kontaktu sa rumunskom kulturom* [Vuk Stefanović Karadžić. Chipul și fața în contact cu cultura română], București, 1987. **Traduceri:** Milivoi Matošec, *Pe urmele jurnalului de bord*, București, 1965 (în colaborare cu D. Manu); Ivo Andrić, *Povestea cu elefantul vizirului*, pref. trad., București, 1966 (în colaborare cu Gellu Naum); Mihailo Lalić, *Nunta*, București, 1967 (în colaborare cu Marcel Gafton); Ranko Marinković, *Măinile și alte povestiri*, București, 1968 (în colaborare cu Remus Luca); Meša Selimović, *Deroișul și moartea*, București, 1971; Vladan Desnica, *Primăverile lui Ivan Galeb*, București, 1972 (în colaborare cu Mircea Spiridonaeu); Jovan Hristić, *Formele literaturii moderne*, București, 1973; *Pictura naivă iugoslavă*, București, 1977; *Izvor iz savremene rumunske kratke proze* [Culegere din proza scurtă românească contemporană], Niš, 1985; Borislav Pekić, *Pelerinajul lui Arsenie Njegovan*, pref. trad., București, 1985; Mircea Eliade, *Na ulici Mântuleasa* [Pe strada Mântuleasa], Niš, 1987; Sveta Lukić, *Flori de apă*, pref. trad., București, 1988 (în colaborare cu Octavia Nedelcu); Dumitru Radu Popescu, *Anastasijan žalan beše hod* [Duios Anastasia trecea], Belgrad, 1988 (în colaborare cu Adam Puslojić).

Repere bibliografice: Cedimir C. Klisurač, „Svadba” Mihaila Lalića na rumunskom jeziku, „Novi život”, 1967, 1; Cedimir C. Klisurač, *Zbirka pripovedaka Ranka Marinkovića na rumunskom jeziku*, „Književni život”, 1968, 2; *Biobibliografski rečnik učsnika međunarodnog naučnog skupa Vuk Karadžić i njegovo delo u svome vremenu i danas*, Belgrad, 1977; Victor Vescu, *Značajan trenutak u stvaralaštvu književnika srpske narodnosti u SR Rumuniji*, „Književni život”, 1986, 3; Miomir Torov, *O antologije remarcabilă*, O, 1986, 29; Borislav Krstić Velimirov, *Trajanje kroz Vuka*, „Književni život”, 1988, 1; Bitte-Chiș-Sârbu, *Dicț. scriit. Caraș*, 241-242; Aquilina Birăescu, Diana Zărie, *Scriitori și lingviști timișoreni*, Timișoara, 2000, 203-204.

D.H.M.

STOICA, Gheorghe (24.VIII.1877, Tohanu Vechi, azi Zărnești - 20.III.1959, Mălin, j. Bistrița-Năsăud), prozator și memorialist. Dintr-o familie de țărani de sub Piatra Craiului, **S.** este fiul Mariei și al lui Gheorghe Stoica. Frecventează cursul primar în localitatea natală, apoi gimnaziul și Școala Comercială la Brașov. Cu înzestrare pentru declamație, cutreieră Transilvania, luând parte la turneele lui Zaharia

Bârsan. Își urmează chemarea și se înscrie la Conservatorul de Artă Dramatică din București, dar abandonează curând studiile teatrale. Intră în gazetărie, semnând articole cu caracter naționalist în „Tribuna” (Arad) și „Lupta” (Budapesta), pentru care va fi întemnițat la Seghedin (1908-1909). La ieșirea din închisoare încearcă să își facă o carieră comercială, dar optează din nou pentru ziaristică. Persecuția autorităților îl obligă, în 1913, să treacă munții și să se stabilească un timp în Regat. Meseria și-o face, după cum mărturisește, la revista „Ovidiu” a lui Petru Vulcan din Constanța, ca redactor la „Foaia poporului” (Sibiu) și la „Viața nouă” (Cernăuți, Suceava). Mai colaborează la „Lucafeărul”, „Sămănătorul”, „Viața literară și artistică”, „Vremuri nouă” și, după 1918, la „Patria” (Cluj). A semnat și Napoleon Popescu.

Povestirile lui **S.**, publicate inițial în paginile periodicelor la care lucrează, sunt adunate în volumul *Alte vremuri*, apărut în 1913. Autorul lor rămâne un țăran cu oarece știință de carte, care nu se aventurează să exploreze spații nefamiliare, așa încât proza are ca loc de desfășurare numai satul ardelean. Discursul narativ, fluent, se organizează în jurul evenimentelor obișnuite ale vieții de la țară: conflicte între săteni (*Alte vremuri*), superstiții (*Farmece, Deocheată*), ridicarea pe scara socială (*Domnul mamei*), iubirea care nu ține seamă de starea materială (*Hârca*), războiul (*La gura sobei*), alcoolismul ca pricină a răului social (*Clanța*). Același mediu, surprins într-un moment generator de discuții contradictorii, se află în comedia *O ședință comunală* (1907). Cartea *Calvarul unui gazetar* (1930) este o suită de amintiri ce descriu amănunțit perioada detenției la Seghedin, colegi de suferință fiindu-i cei care cred cu tărie în împlinirea visului Unirii, ca Ioan Lupăș sau Octavian Goga. Așternută pe hârtie la o distanță considerabilă în timp față de desfășurarea evenimentelor, evocarea se caracterizează printr-un ton obiectiv, lipsit de resentimente. Foarte respectat în cercurile patrioților români ardeleni, **S.** a adoptat în articolele sale un ton mobilizator, nepretențios, cu ecou în rândurile oamenilor de rând.

SCRIERI: *O ședință comunală*, Brașov, 1907; *Conferința națională*, Sibiu, 1910; *Alte vremuri*, pref. O.C.T. [Octavian C. Tăslăuanu], Orăștie, 1913; *Calvarul unui gazetar*, Orăștie, 1930; *Cu capra la învătătură și alte povestiri*, Cluj, 1934. **Traduceri:** I. S. Turgheniev, *Prima mea iubire*, Budapesta, 1908; Henri Murger, *Viața de boem*, Budapesta, 1909.

Repere bibliografice: Kalustian, *Simple note*, III, 154; Enache Puiu, *Scriitori și reviste de la Pontul Euxin*, Constanța, 1997, 194; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 397-398.

N. Bc.

STOICA, Ion (14.I.1936, Amărăștii de Sus, j. Dolj), poet și bibliolog. Este fiul Elisabetei (n. Pârjolescu) și al lui Mihail Stoica, preot. Face școala primară în comuna natală, apoi Liceul „Carol I” din Craiova (1946-1949) și liceul din Caracal, încheiat în 1953. Urmează cursurile Facultății de Filologie la Universitatea din București, secția biblioteconomie, absolvită în 1957. Lucrează la Biblioteca Regională București (1957-1960), apoi ca profesor în județul Teleorman (1960-1964), șef de serviciu la Biblioteca Centrală Universitară din București,

unde va deveni director adjunct (1969), director (1983) și director general. În 1977 își susține doctoratul în filologie, iar din 1990 este cadru didactic la Departamentul de bibliologie și știința informării la Facultatea de Litere din București, unde în 1998 e numit profesor. Debutază în 1971, cu un articol la „Revista de istorie și teorie literară” și cu versuri la „România literară”, iar în volum în 1967 cu o biobibliografie a lui Tudor Vianu (redactată în colaborare cu H. Zalis) și în 1981 cu placheta *Casa de vânt*. Mai colaborează la „Contemporanul”, „Lucefărul”, „Tomis”, „Steaua”, „Astra”, „Vatra”, „Revue roumaine” ș.a., precum și la „Le Journal des poètes”, „Poetry Canada Review” ș.a. I s-au acordat Les Palmes Académiques din partea Republicii Franceze (1988) și Ordinul Serviciului Credincios în rang de Cavaler (2001).

Ca poet, **S.** ilustrează o obsedantă dorință de ubicuitate, o metodică necesitate de a călători cât mai mult, în orice anotimp, de a străbate neîncetat spații reale și imaginare. Motivul drumurilor înseamnă, ca în canonul epocii, a coborî în istorie pentru a învăța patriotismul, a se întoarce în sat pentru a-și potoli nostalgia, a se pierde în natură pentru a-și înțelege esența cosmică sau pentru a-și alina sentimentul de singurătate. Natura apare cu o coloristică intensă, metaforizarea, de filieră pillatiană, este variată, spațiul infinit, ca și curgerea timpului devin „tragedia singurătății noastre cutezătoare”. Salvarea vine, ca la Lucian Blaga, din lumina ca „un cântec slobod” – „lumină har, lumină timp”. **S.** închipuie chiar un „decalog” al explorărilor sale inițiatice, în care prima regulă este de a nu porni „decât (cu) visuri la drum”, ceea ce îl poate feri de dezamăgiri și ar transforma gândul în cuvânt și poem. Mai cu seamă în *Casa de vânt* și în *Porțile clipei* (1982) încearcă variante de artă poetică, are revelația dublei lui condiții, de om și de artist, soartă care îl apasă uneori („Mi-e frică de tăcere, mi-e frică de cuvânt”), oscilează între a fi oglindă sau „întrebare în lume”, însă cu grija de „a nu călca pe grâu cu ochii după maci”, asumându-și în cele din urmă natura duală: „Și mă împart/ În humă și-n lumină,/ Cu saț de fiecare și flământ,/ Țărână pentru liniștea de taină,/ O carte pentru fugile din gând” (*Dihotomie*). În general, senzația de unicitate a trăirii domină nu numai clipa, dar și lucrurile, iar poetul, adăugând iubirea, crede că poate obține un „univers cu unsprezece dimensiuni”. Totuși, ca rod al meditației, cercetează în toate „o singură plămadă”, orice călătorie se întoarce și se cufundă în visare, poetului, atotputernic ca un zeu, fiindu-i de-ajuns „o fereastră spre lume/ spre toate”, spre a surprinde „câteva picături de frumusețe”. Căci realitatea înseamnă doar „indecise părți”, „amintirea e doar amurg”, „întregul se refuză”, iar iubirea închide „doar un ceas,/ o fărâmă, o biată fărâmă de adevăr”. **S.** s-a dedicat și elaborării unor lucrări bibliografice. Astfel, în afara biobibliografiei Tudor Vianu, în colaborare cu H. Zalis a mai repertoriat contribuțiile referitoare la modernism (1968) și la clasicism (1969) în literatura română. Se rețin, de asemenea, câteva incursiuni în istoria literară, susținute de un solid suport documentar, cum sunt, de pildă, studiul intitulat *Biblioteca lui*

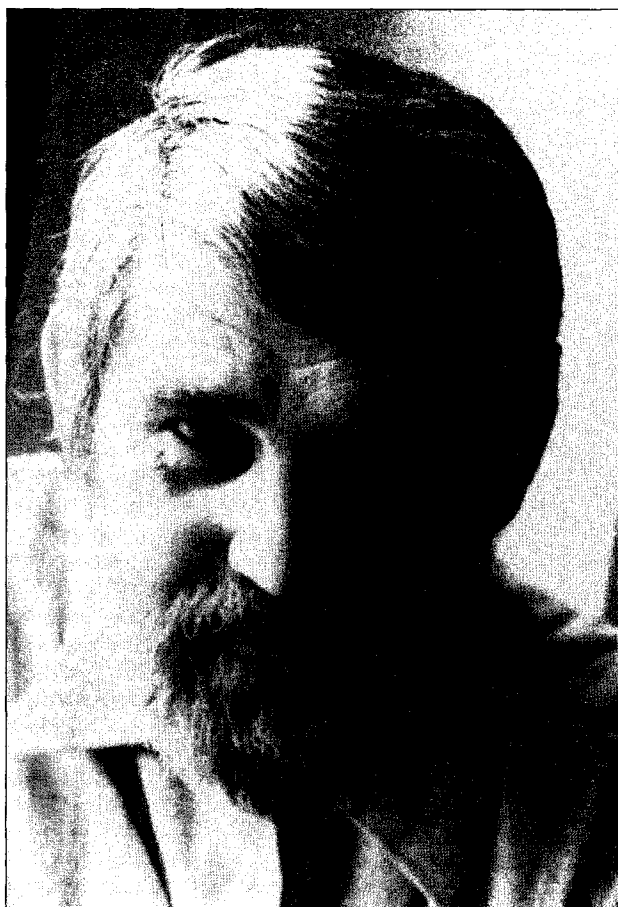
Titu Maiorescu sau valorizarea unor documente inedite de la Panait Istrati.

SCRIERI: Tudor Vianu. *Biobibliografie* (în colaborare cu H. Zalis), pref. Mircea Tomescu, București, 1967; „Modernismul” în literatura română. *Contribuții bibliografice* (în colaborare cu H. Zalis), București, 1968; *Clasicismul în literatura română. Contribuții bibliografice* (în colaborare cu H. Zalis), București, 1969; *Informare, cercetare, dezvoltare* (în colaborare cu Alexa Manea), București, 1972; *Alma Mater Librorum*, București, 1979; *Casa de vânt*, București, 1981; *Porțile clipei*, București, 1982; ed. (*Gates of the Moment*), tr. Brenda Walker și Andreea Deletant, Londra-Boston, 1984; *Pași peste ierburi*, București, 1984; *Dincolo de cercuri*, București, 1986; *Periplu rotund*, București, 1988; *As I Came to London One Midsummer's Day*, tr. Brenda Walker, Londra, 1990; *Vorbind cu tine*, București, 1995; *A doua viață*, București, 1996; *Informație și cultură*, București, 1997; *Interferențe biblioteconomice*, Constanța, 1997; *Nevoia de semne*, București, 1997; *Maree pe lună*, București, 2000; *În drum spre castel*, Constanța, 2002. **Ediții:** *Young Poets of a New Romania*, tr. Brenda Walker și Michaela Celea-Leach, introd. Alan Brownjohn, Londra-Boston, 1991.

Repere bibliografice: Adriana Iliescu, *Reverii neoclasiche*, RL, 1982, 16; Constantin Crișan, „Casa de vânt”, ST, 1982, 7; Ion Dodu Bălan, *Din interiorul tradiției*, RL, 1983, 3; Costin Tuchilă, *Melancolie și așteptare*, LCF, 1984, 43; Ion Haines, „Pași peste ierburi”, CNT, 1985, 17; Dan Grigorescu, *Ion Stoica's Poems in English*, TBR, 1987, 337; Alexandru Ruja, *Imaginarul protector*, O, 2001, 9; Emil Vasilescu, „În drum spre castel”, „Biblioteca”, 2003, 4; Firan, *Profiluri*, II, 273-275. **M. D.**

STOICA, Petre (15.II.1931, Peciu Nou, j. Timiș), poet și traducător. Este fiul Mariei (n. Bertan) și al lui Adam Stoica, funcționar. Urmează Colegiul „C. Diaconovici-Loga” din Timișoara (1946-1950) și Facultatea de Filologie a Universității din București, secția română-germană (1950-1954). Va fi corector la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1955-1958) și la Editura pentru Literatură Universală (1958-1962), iar în perioada 1963-1972 redactor principal la revista „Secolul 20”. Desfășoară o susținută activitate publicistică și călătorește frecvent în străinătate (îndeosebi în spațiul germanic). În 1995 părăsește capitala și se stabilește la Jimbolia, unde înființează o fundație culturală româno-germană care îi poartă numele. În 1956 debutează concomitent, cu versuri, la „Steaua” și la „Tânărul scriitor”, iar prima carte, *Poeme*, îi apare în anul următor. Mai colaborează la „Gazeta literară”, „Viața românească”, „România literară”, „Tribuna”, „Orizont”, „Contemporanul”, „Ateneu”, „Vatra”, „Tomis” ș.a. De asemenea, e prezent în numeroase publicații din Austria, Germania, Iugoslavia, Franța, Spania, Grecia, Suedia, Ungaria, Norvegia și Republica Moldova. I se acordă premii ale Asociației Scriitorilor din București (1971, 1974, 2000), Sibiu (1985) și Timișoara (1996), Premiul Uniunii Scriitorilor (1976, 1980, 1991), precum și Marele Premiu al Uniunii Scriitorilor (2000).

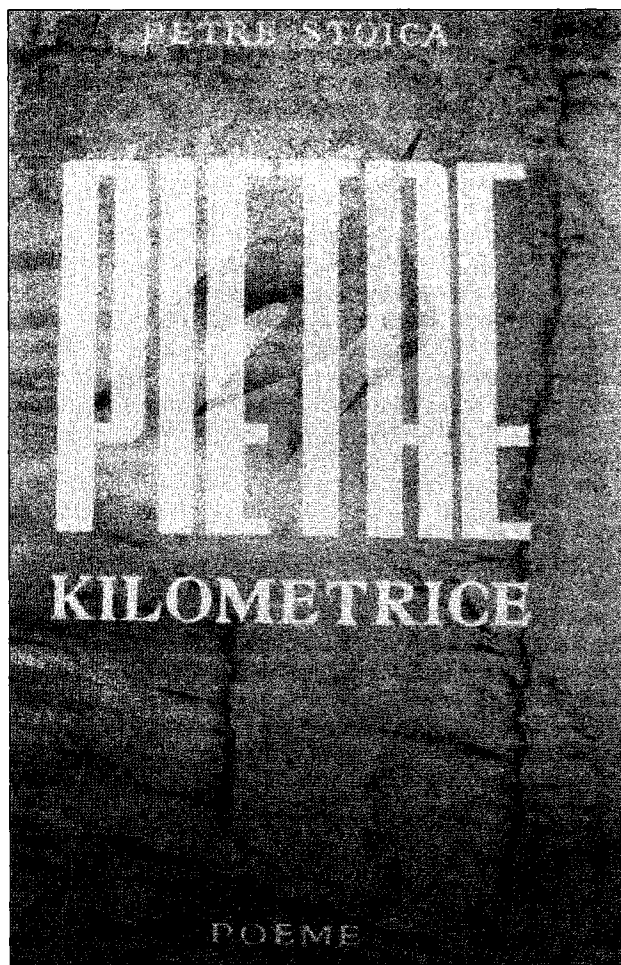
Greu încadrabilă în paradigma poetică a generației '60, poezia scriitorului bănățean legitimează, în schimb, o analogie cu Mircea Ivănescu: traducători rafinați din lirica secolului al XX-lea - **S.** a talmăcit numeroase texte din lirica germană și austriacă, dar și din aceea nordică -, amândoi se racordează la alte modele culturale decât acela presupus de francofonia

tradițională a culturii române; apoi, ambii autori oferă o alternativă la structura metaforică a neomodernismului românesc, una care, acreditând prozaismul și discreditând metafizicul, ajunge să anticipeze, prin ironie, teatralitate și livresc, experiența creatoare a generației '80; în fine, cei doi sunt preocupați în egală măsură de regăsirea „timpului pierdut” și de rătăcirea pe coridoarele obscure ale memoriei. Diferențele sunt însă la fel de semnificative: dacă la Mircea Ivănescu discursul poetic se răsuțește într-o sintaxă labirintică, aici se mizează mai degrabă pe efectele imediate ale coordonării enunțurilor; apoi, la **S.** livrescul se concretizează rareori sub forma aluziilor intertextuale, rămânând, de regulă, în sfera importului de formule și maniere poetice; nu în ultimul rând, dacă la Mircea Ivănescu compasul memoriei cuprinde doar existența individuală, la congenerul său bănățean amintirea are o rază mai largă de acțiune, înglobând moduri de viață și mentalități colective. **S.** debutează cu un volum remarcabil în contextul unei epoci sufocate de realismul socialist, dar neconvingător în perspectivă. Defectul principal al poemelor din 1957 constă în metaforismul lor decorativ și facil („Vântul, flăcău viclean / coboară ușor lângă garduri”, „Curcubeul, / Făt-Frumos veșnic tânăr, / veșnic îmbujorat”), în timp ce calitatea de bază este că unele texte prefigurează totuși tranzitivitatea pe care poetul o

va rafina ulterior: „Vântul trânteste poarta, ferestrele, / copacii se închină în fața omului / noaptea ieșit în băătăură. / Cu palmele întinse numără primii stropi de ploaie / și inima arde: Ieri a făcut arătură, / azi a pus semințe, / mâine semințele vor încolți. // Vântul se potolește, ploaia cade din belsug. / Holdele omului vor rodi” (*Mulțumire*). În cărțile următoare – *Pietre kilometrice* (1963), *Miracole* (1966), *Alte poeme* (1968) și *Arheologie blândă* (1968) – se dezvoltă o poezie nostalgică în care sentimentalitatea deceptivă se susține prin evocarea lucrurilor mărunte și prin invocarea vremurilor apuse. Stilistic vorbind, această etapă e o sinteză între G. Bacovia și Ion Pillat: atmosfera rămâne aceea de oraș provincial, însă tonalitatea nu e nevrotică, ci doar melancolică, deși nu e exclus, ca atitudinea fie împrumutată direct de la A. E. Baconsky, care l-a sprijinit pe **S.** la începutul activității literare. În orice caz, trăsăturile definitorii ale formulei se găsesc comprimate în *Vechi târg din Banat*: „Ah, cai furtunoși sau resemnați, cai de plug / mângâiați pe bot, căutați pe-ndelete la dinți, / cai goniți în cerc să se vadă dacă nu sunt bolnavi, / și armăsarul ridicat în două picioare subțiri / arătându-și pântecul argintiu cu pale de foc – / și nebunul lălăia pipăind nevăzute obiecte, / copilul plângea îngrozit, uneori asculta / melodia flașnete, monotonă ca zilele verii / sortite să nu mai revină niciodată – / ah, și planetele papagalului care făgăduia tuturor / căsătorii fericite, averi și viață eternă, / iar la cortul cercului piticul cățarat pe butoi / chema să admiri minunea minunilor: femeia cu barbă”. Preferința pentru simpla juxtapunere a imaginilor, histriionismul latent, denotația sub care se strecoară perfid o licărire miraculoasă, senzația ireparabilului și inevitabilul regret care decurge de aici sunt notele care definesc prima etapă a poeziei lui **S.** O schimbare radicală se constată însă odată cu *Melancolii inocente* (1969), care probează frecventarea intensă a expresionismului german. Imaginea se desfășoară acum tentacular, discursul devine din liniar bidimensional, iar instantaneele fotografice se transformă în viziuni tenebroase: „se înfiripă zgomote care de-abia înspre zori / au sânge de zgomote Doamne, scrâșnetul ușii / este un geamăt al lumii – / nemărturisit și ascuns în pietre spălate de foc // și când se scoală cu toții iar clopotul anunță nașterea luminoasă a graiului / și satul plutește în aburul laptelui fiert / plec în somn și purificat mă închid / în fluturii rechemăți în unghere” (*De profundis*, II). Impactul expresionist, niciodată anulat, va fi amortizat progresiv în versurile din următoarele două decenii – *O casetă cu șerpi* (1970), *Bunica se așază în fotoliu* (1971), *Sufletul obiectelor* (1972), *Trecătorul de demult* (1975), *Iepuri și anotimpuri* (1976), *O nuntă de cenușă* (1977), *Un potop de simpatii* (1978), *Copleșit de glorie* (1980), *Prognoză meteorologică* (1981), *Întrebare retorică* (1983), *Numai dulceața porumbelor* (1985), *Tango și alte dansuri* (1989), *Visul vine pe scara de servicii* (1992) –, unde se fixează formula caracteristică a poetului. Trei sunt elementele specifice acestei faze. Mai întâi, „îmblânzirea” obiectelor, ce nu se mai oferă în alteritatea lor terifiantă, ci ca receptacole ale unei priviri intime, familiare, care le umanizează. În consecință, indiferent de natura lor, lucrurile își dezvăluie „sufletul”, alcătuiind deopotrivă suportul și substanța unei microarmonii

senzoriale: „Crengile sălciilor împreunate ca niște rime elastice / o pisică moartă paie și haine vechi plutesc pe apă / timp străvechi încremenit în scorburi inundațiile / de altădată nisipul lustruiește oasele înecaților / cine a lăsat pe mal o roată de bicicletă ruginită / aerul e dulce răsucesc ușor între degete ismă și spun / e bine că pe aici va trece curând și factorul poștal / vom descifra împreună adresele peștilor și toată semnificația liniștei“ (*Timp străvechi și aer dulce*). În al doilea rând, teatralitatea: generalizarea animismului conduce la o ambiguitate a relației privitor–privit; subiectul poetic devine, la rândul-i, obiect, fiind contemplat în netrucata sa materialitate. De aici, acceptarea firească a propriului „rol“ și inevitabila exhibare a spectacolului: „Obiectul acela din vitrină te privește / te privește dimineața și seara și noaptea / te vede scâlâmbându-te-n oglindă / te vede dansând de unul singur / te vede cum înfuleci pâine fructe raci țigări vitamine / te vede ieșind din somn cu părul plin de pene / te vede strănutând cu patos / te vede cum te scarpini în nas / te vede căscând melancolic / te vede murind / obiectul acela din vitrină / ființa aceea de ceramică ieftină / scârba aceea / te vede“ (*Obiectul din vitrină*). În al treilea rând, ironia: poetul își asumă euforic „masca“ și își joacă până la capăt partitura de „bufon“. În fond, el e cel care „se scâlâmbăie“, face năzbâtii, vorbește în dodii. Dar asta nu îl împiedică să rostească uneori „adevăruri pline cu praf de strănutat“. De aceea, unele poeme sunt mici disertații etice în care, sub aparența ludicului inocent și a imagisticii incontinate, S. uzează din plin de resursele subversiunii: „Coboară în fântână nu zăbovi însă prea mult în răcoarea oglinzilor / la secretele întâlniri ale grădinarilor pune-ți mustați de mărar / existența noastră în Balcani are o mulțime de aspecte agreabile / adună cu fârașul acest imens morman de poeme cu elitre uscate / citește calendarul bunicii apoi studiază pe îndelete probleme ecologice/ arma ta de apărare să rămână doar asprimea glaspapirului tradițional“ (*Sfaturi pentru cel invadat de lăcuste*). Registrul poetic se schimbă din nou odată cu „antiliricele“ din volumul *Piața Tien An Men II* (1991), inspirat de episodul Piața Universității. Acum, ca și în cărțile ulterioare – *Manevrele de toamnă* (1996), *Insomniile bătrânului* (2000), *Vizita maestrului de vânătoare* (2002) –, S. urmărește o fuziune între alegoria morală și pamfletul vitriolant. Suavitatea caligrafică face loc formelor rugoase, microarmonia devine reportaj postapocaliptic, iar seninătatea se lasă inundată de fluide biloase: „Manevrele de toamnă vor arăta / cât de supli suntem în rezolvarea problemelor vitale / vor arăta că știm să extragem esențe subtile din haosul splinei moarte / vom arăta că știm să aducem simetrie în franjurii ignoranței // vom arăta că știm să uităm siluetele crucificațiilor / acolo sub clopotnița gerului // vom arăta că suntem vameși la granița / dintre somn și nimic“ (*Vameși la granița dintre somn și nimic*). Pictate în culori luminoase (rareori umbrite de câte o notă sarcastică), memorialistica și eseistica lui S. sunt, de fapt, un appendice al poeziei. Astfel, *Amintirile unui fost corector* (1982), care atestă o nedisimulată artă a admirației, reconstituie câteva figuri literare din deceniul al șaselea, emblematic atât pentru literatura vremii, cât și pentru

destinul poetului: Tudor Vianu, Dimitrie Stelaru, „Papa Bac“ – A. E. Baconsky, Ion Vinea, Adrian Maniu ș.a. În aceeași manieră sunt tratate și portretele din *Caligrafie și culori* (1984), unde unele titluri – *Lui Anghel Dumbrăveanu cu dragoste*, *O lălea imperială pentru prieteni*, *O laudă care se cuvine* – vorbesc de la sine. Lipsind distanțarea necesară, portretele morale și critice ale autorului sunt adesea neconvingătoare; ele interesează însă tocmai prin fervoarea evocării și prin ingeniozitatea proiecției ficționale. În schimb, *Viața mea la țară* (1988) e un document autobiografic veritabil, în care se amestecă notații anodine și revelații livrești, bucurii simple și evenimente dramatice precum cutremurul din '77.

A reabilita lucrurile vechi, demodate ale lumii, a repune în circulație obiectele uzate, rămase de căruța civilizației moderne. Toată poezia lui Petre Stoica poate fi considerată un lung război cu faptele vechi ale lumii. O înviere din morți. Un bal de fante. Poze vechi, istorii vechi, funcționari de odinioară, profesioni de demult: o adevărată „înviere“ a unei lumi. Un cimitir Spoon River regăsit, repus în drepturi, resacralizat.

SCRIERI: *Poeme*, București, 1957; *Pietre kilometrice*, București, 1963; *Miracole*, București, 1966; *Alte poeme*, București, 1968; *Arheologie blândă*, București, 1968; *Melancolii inocente*, București, 1969; *O casetă cu șerpi*, București, 1970; *Orologiul*, București, 1970; *Bunica se așază în fotoliu*, București, 1971; *Sufletul obiectelor*, București, 1972; *Trecătorul de demult*, București, 1975; *Iepuri și anotimpuri*, București, 1976; *O nunta de cenușă*, București, 1977; *Un potop de simpatii*, București, 1978; *Copleșit de glorie*, București, 1980; *Prognoză meteorologică*, București, 1981; *Amintirile unui fost corector*, București, 1982; *Întrebare retorică*, București, 1983; *Caligrafie și culori*, București, 1984; *Numai dulceața porumbelor*, București, 1985; *Suvenir*, pref. Gheorghe Grigurcu, București, 1986; *Viața mea la țară*, București, 1988; *Tango și alte dansuri*, București, 1989; *Piața Tien An Men II*, București, 1991; *Visul vine pe scara de servicii*, București, 1992; *Fabule și epigrame*, Timișoara, 1995; *Manevrele de toamnă*, București, 1996; *Marea pururea marea*, București, 1996; *Zicale și reflecții actuale*, Timișoara, 1996; *Uitat printre lucruri uitate*, pref. Cornel Ungureanu, București, 1997; *Însemnările cultivatorului de mărar*, București, 1998; *Șambelan la curtea coniacului*, Timișoara, 1999; *La scufundarea vasului Titanic*, I-II, București, 1999-2000; *Insomniile bătrânului*, București, 2000; *Vizita maestrului de vânătoare*, București, 2002; *Veșnic absentă veșnic prezentă*, Timișoara, 2002. **Antologii:** *Efigiile naturii*, București, 1971 (în colaborare cu Mircea Tomuş); *Orașul furnicar*, pref. Mircea Martin, București, 1982; *Fluturi, păsări, cai...*, pref. Vasile Nicolescu, București, 1983. **Traduceri:** *Poezia germană modernă (De la Ștefan George la Enzensberger)*, I-II, pref. trad., București, 1967 (în colaborare); ed. București, 1999; *Georg Trakl, 59 poeme*, pref. trad., București, 1967; *Tânguirea mierlei*, pref. trad., Timișoara, 1981; *Sebastian im Traum-Sebastian în vis*, ed. bilingvă, București, 1998; *Metamorfoza râului*, pref. trad., București, 2000; *Poezia nordică modernă*, I-II, îngr. Veronica Porumbacu și Tașcu Gheorghiu, pref. Veronica Porumbacu, București, 1968 (în colaborare cu Tașcu Gheorghiu și Veronica Porumbacu); *Poezia austriacă modernă (De la Rainer Maria Rilke până în zilele noastre)*, îngr. trad., pref. Maria Banuș, București, 1970 (în colaborare cu Maria Banuș); *Poezii ai expresionismului*, îngr. trad., București, 1971 (în colaborare); Ernst Toller, *Omul și masele*, București, 1972; Yvan Goll, *Noul Orfeu*, îngr. și pref. trad., București, 1972; Johannes Bobrowski, *Poeme*, îngr. și pref. trad., București, 1974; Ernst Stadler, *Cuvântare solemnă*, pref. trad., București, 1975; *Cântece africane*, pref. trad., București, 1975; *Roza vânturilor. Poeme din lirica secolului XX*, îngr. și postfața trad., București, 1977; Nikolaus Berwanger, *Trăiesc printre rânduri*, pref. trad., București, 1981.

Repere bibliografice: Petroveanu, *Pagini*, 273-276; Nicolae Manolescu, „*Pietre kilometrice*”, CNT, 1963, 16; Georgescu, *Păveri*, 240-243; Felea, *Dialoguri*, 226-237; Felea, *Reflexii*, 116-121; Sorianu, *Glose*, 134-137; Rusu, *Utopica*, 203-207; Nicolae Manolescu, *Poezia sentimentală și ironică*, CNT, 1970, 26; Ion Pop, „*Orologiul*”, ST, 1970, 8; Constantin, *Despre poeți*, 116-119; Felea, *Poezie*, 138-144; Sorianu, *Contrapunct*, 100-102; Caraiou, *Duelul*, 155-159; Ciobanu, *Panoramic*, 52-59; Grigurcu, *Teritoriu*, 219-225; Călinescu, *Fragmentarium*, 121-123; Poantă, *Modalități*, 232-235; Raicu, *Structuri*, 358-361; Ciobanu, *Critica*, 73-78; Cristea, *Un an*, 124-127; Felea, *Secțiuni*, 7-11, 217-222, 412-414; Petroveanu, *Traietorii*, 244-253; Tomuş, *Istorie*, 231-236; Barbu, *O ist.*, 230-238; Piru, *Poezia*, II, 103-107; Cristea, *Domeniul*, 113-117; Laurențiu, *Eseuri*, 209-215; Raicu, *Critica*, 294-296; Alexiu, *Ideografii*, 155-157; Felea, *Aspecte*, I, 127-130, II, 75-84, III, 60-66; Dorcescu, *Embleme*, 144-148; Poantă, *Radiografii*, I, 131-137, II, 52-55; Raicu, *Practica scrisului*, 322-325; Alboiu, *Un poet*, 102-103; Grigurcu, *Poezii*, 464-468; Al. Cistelean, „*Copleșit de glorie*”, F, 1980, 9; 1; Cristea, *Faptul*, 96-99; *Lit. rom. cont.*, I, 647-650; Negoitescu, *Alte însemnări*, 134-138; Raicu, *Contemporani*, 111-114; Victor Felea, *Petre*

Stoica - 50, TR, 1981, 9; Tomuş, *Mișcarea*, 115-122; Mircea Scarlat, *Registre, notații, inventare*, RL, 1982, 6; Dana Dumitru, *Neguri de aur și de violet*, RL, 1982, 43; Ciobanu, *Opera*, 170-173; Raicu, *Fragmente*, 243-246; Simion, *Scritori*, III, 187-201; Flămând, *Intimitatea*, 107-113; Grigurcu, *Existența*, 118-135; Cistelean, *Poezie*, 100-105; Dimisianu, *Subiecte*, 158-164; Regman, *De la imperfect*, 229-230; Holban, *Literatura*, 179-182; Al. Cistelean, *Balul melancoliei*, CNT, 1990, 5; Alex. Ștefănescu, *Aparent o cronică a vieții domestice*, RL, 1990, 13; Cornel Ungureanu, *Poezia lui Petre Stoica*, O, 1990, 16; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 179-187; Fanache, *Vârstele poeziei*, 211-216; Alex. Ștefănescu, *Petre Stoica și arta restaurării*, RL, 1991, 9; Ioan Holban, *Piața Universității I*, CRC, 1991, 27; Alex. Ștefănescu, *Versuri destabilizatoare*, RL, 1991, 27; Papahagi, *Cumpănă*, 168-172; Ruxandra Cesereanu, „*Piața Tien An Men II*”, TR, 1992, 7; Cornel Regman, „*Visul vine pe scara de servicii*”, JL, 1992, 13-14; Cristea, *A scrie*, 95-99; Mircea Zăciu, *Și totuși, poezia...*, F, 1993, 1; Nicolae Oprea, *Provinciile imaginare*, Pitești, 1993, 98-116; Negoitescu, *Scritori contemporani*, 421-425; Ierunca, *Semnul*, 172-175; Papahagi, *Interpretări*, 78-80; Gheorghe Mocuța, *La răspântia scriiturii*, Arad, 1996, 29-36; Perian, *Pagini*, 203-208; Zăciu, *Depart*, 25-28; *Petre Stoica*, PRA, II, 1066-1073; Marin Mincu, *Un poet „copleșit de glorie”*, LCF, 1999, 9; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 316, 393; Milea, *Sub semnul*, 17-19; Mircea A. Diaconu, *Petre Stoica. Melancolie și beatitudine*, CL, 2000, 7; Bucur, *Poezii optzeciști*, 202-203; *Dicț. esențial*, 803-805; Grigurcu, *Poezie*, II, 395-419; Micu, *Ist. lit.*, 416-417; Marin Mincu, *Poeticitate românească posibilă*, Constanța, 2000, 122-124; Regman, *Ultime explorări*, 96-99; Alex. Ștefănescu, *Petre Stoica*, RL, 2001, 7; Marius Chivu, „*Insomniile bătrânului*”, OC, 2001, 66; Vasile Spiridon, *Petre Stoica, „trecătorul de demult”*, CL, 2001, 2; *Dicț. analitic*, III, 244-246, IV, 279-282; Manolescu, *Lista*, I, 311-316; Gheorghe Grigurcu, *Un poet antioficial*, RL, 2002, 32; Grigore Chiper, *Poezia nu are vârsta a treia*, „*Contrafort*”, 2002, 9-10; Nicolae Oprea, *Timpul lecturii*, Cluj-Napoca, 2002, 130-133; Cornel Ungureanu, *Mitteleuropa periferiilor*, Iași, 2002, 210-226; Vasile, *Poezia*, 252-255; Iuliana Alexa, *Rădeți, băieți, numai scrieți!*, RL, 2003, 13; Dan Cristea, *Dincolo de Jimbolia*, „*Ziua*”, 2003, 2.684; Gheorghe Grigurcu, *Poezia lui Petre Stoica*, RL, 2003, 48-49.

A. Tr.

STOICA, Sorin (27.VII.1978, Bănești, j. Prahova - 6.I.2006, Bănești, j. Prahova), prozator. Este fiul Georgetei Stoica (n. Petre) și al lui Pascu Stoica, profesori. Va absolvi Liceul Teoretic „Nicolae Grigorescu” din Câmpina (1996) și Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării de la Universitatea din București (2000). Își continuă studiile cu un masterat în comunicare la aceeași facultate și altul în antropologie la Școala Națională de Studii Politice și Administrație. În 2002 devine preparator asociat la Catedra de antropologie culturală a facultății pe care o terminase. În paralel, este un timp cercetător la Muzeul Țăranului Român, secția Programe etnologice și acțiune culturală. Colaborează cu proză și reportaj la „*Vatra*”, „*Dilema*”, „*Deci*”, „*Formula As*”, „*Ultimul atu*”, „*Analele Universității «Al. I. Cuza» din Iași*”, „*Timpul*” ș.a. O perioadă e redactor la ziarul „*Partener*”.

Volumul de proză scurtă *Povestiri cu înjurături* (2000) și romanul *Dincolo de frontiere* (2002) recomandă un autor care recompune cu rafinament tocmai lipsa de rafinament a mediilor descrise. Naratorul utilizează limbajul colocvial, dialectal, argotic și reușește să creeze pentru fiecare personaj

câte un cadru care îi permite acestuia să se autodefinească drept participant la un dialog. Pe prima filă a cărții sale de debut stă scris: „orice înjurătură condensează o poveste”, formula percutantă care implică descoperirea lumii din spatele replicilor, ceea ce se spune fiind rezultatul unei întâmplări nepovestite. Aceasta ar putea fi dimensiunea „surdă” a textului, povestirea ascunsă, care motivează felul de a vorbi al personajului și care dă unitate unei construcții narative aparent sincopate. În acord cu tendința generală din proza românească din preajma anului 2000, de reabilitare a povestirii și de redescoperire a realismului, **S.** recuperează o lume vie, cu personaje vii, aflate în situații dintre cele mai diverse, totul fiind înregistrat și oferit cititorului la vedere, fără artificii narative. Autorul face dese referiri autobiografice, își explică gesturile și, în general, elementele mecanismului său retoric. Pot fi întâlnite, astfel, pasaje în care autorul mărturisește, implicit ori explicit, ce înțelege prin a povesti sau prin a scrie. În textul de deschidere, *O zi din viața lui Nae Stabiliment*, protagonistul „exersează”, înregistrând sunetele din jurul său, modul de a vorbi al unor navetiști dintr-un compartiment de tren. Are ochii închiși și recrează mental prezențele celor din jur doar după felul lor de a se exprima. Uneori deschide ochii, apoi îi închide la loc și „încearcă să developeze ce a fotografiat în fracțiunea de secundă cât a avut pleoapele despreunute”. Povestitorul Nae Stabiliment are o tehnică specială: „Alege, nu se știe cum, doar cuvântul potrivit și e, dacă vrei, nonparafrazabil. Se joacă, mângâie cuvintele, le împărștie în urechile auditorului, ca un țăran care zvârle semințe pe holdă. Nici prea multe într-un loc, să nu fie tulpinile prea apropiate, nici prea departe pentru a înlătura spațiile inutile, pauzele, tăcerile”. Și în *Neînțelesuri* există un personaj care preia ideile autorului despre arta povestirii. Dacă aici **S.** își dezvăluie tehnicile narative aplicându-le pe spații restrânse, în *Dincolo de frontiere*, romanul unei transformări individuale într-un timp marcat de schimbări sociale alerte, construiește un text amplu dintr-o succesiune de relatări, unele gen reportaj, de povești și profiluri pline de savoare. Sunt aduse în pagină toate detaliile, realitatea de zi cu zi, se observă și macroscopic lumea, fără a fi interpretată, fără judecăți de valoare. Personajele, lăsate să se exprime liber, produc însă un comentariu continuu, pentru că se autonează. Adolescentul Jul, chitarist într-o formație de muzică rock, poate fi considerat un exponent al tinerilor nonconformiști de la începutul anilor '90. Cartea surprinde și o realitate a satului românesc, neexploată până la **S.**, o ruralitate în curs de postmodernizare. O lucrare complementară operei de ficțiune este *Istorie la firul ierbii. Documente sociale orale* (2003), realizată în colaborare cu Zoltán Rostás.

SCRIERI: *Povestiri cu înjurături*, Pitești, 2000; *Dincolo de frontiere*, Pitești, 2002.

Repere bibliografice: Sorin Preda, *Un vapor care se clatină*, OC, 2000, 39; Paul Cernat, *Blazonul înjurăturii*, OC, 2000, 42; Iulia Alexa, „Povestiri cu înjurături”, RL, 2000, 47; Nicolae Savin, *Înjurături*, VTRA, 2001, 6-7; Paul Cernat, *Țărani hard & heavy*, OC, 2003, 173; Marius Chivu, *Viața la țară a unui rocker*, „22”, 2003, 708.

STOICA DE HAȚEG, Nicolae (24.II.1751, Mehadia, j. Caraș-Severin - 6.I.1833, Mehadia, j. Caraș-Severin), istoriograf și traducător. Este al doilea din cei cinci copii ai Varvarei și ai preotului ortodox Athanasie Stoica din Hațeg, refugiat în Banat din cauza persecuțiilor religioase. Trimis, după învățătura elementară de la Mehadia, la Timișoara, frecventează succesiv, între 1763 și 1769, trei școli: sârbească, germană și cea latină a iezuiților. Limbile învățate, mai ales sârba și germana, îi asigură funcția de tâlmaci, mult solicitat de autoritățile imperiale - reprezentate, în primul rând, de colonelul Paul von Papilla, însărcinat cu încheierea militarizării graniței din Banat a Imperiului Habsburgic - și pe lângă împăratul Iosif II, în repetatele sale vizite în regiune. Deși regretă, nu urmează îndemnul lui Papilla de a intra în armată, ceea ce îi atrage pentru un timp persecuțiile acestuia, și se orientează spre o carieră clericală. Între 1773 și 1775 se află în serviciul episcopului Vichentie Vidac din Timișoara. După o călătorie la Viena în 1773, împreună cu Teodor Iancovici, secretar episcopal și director școlar, ia parte în 1774 la sinodul de la Karlowitz, unde protectorul său, episcopul Vidac, este ales mitropolit. În 1777 e numit învățător și diacon în satul Cornea, iar spre sfârșitul anului este hirotonit preot. Cel mai însemnat episod al vieții sale, care îi va marca o bună parte a scrierilor, îl reprezintă participarea la războiul ruso-austro-turc din 1788-1791, ca preot militar și tâlmaci al regimentului valaho-iliric. Din 1792 până în 1829, când C. Diaconovici-Loga îl va înlocui, e director al școlilor naționale neunite române și sârbești din satele regimentului și, până la sfârșitul vieții, protopop la Mehadia. Prin școală și biserică duce o susținută activitate de luminător cultural. A fost pasionat mai ales de istorie, de arheologie și numismatică, deschizând la Mehadia un muzeu - apreciat și de Damaschin T. Bojincă -, unde va aduna colecții antice și medievale, descoperite în Banat.

Deși a scris mult și variat - lucrări istorice și didactice - în limba română și în germană, **S. de H.** a rămas un autor puțin cunoscut, deoarece abia târziu i s-au tipărit o serie de lucrări, iar altele s-au pierdut. Dintr-o perioadă mai veche, 1788-1800, datează *Cântecele*, însumând poezii originale, laice - inspirate de circumstanțele vieții grănicerești din zonă - și religioase, dar și culegeri prelucrate, „dires”, de folclor: cântece de stea și fragmente din „irozi”, ca și colindul *De pustietăți*, versificare a unui motiv din romanul popular *Varlaam și loasaf*. Cu finalitate instructiv-pedagogică este lucrarea *Povești moșăști, școlărilor rumânești*, redactată între 1830 și 1832, în care sunt prelucrate basme germane și incluse poezii proprii, ce cultivă sentimente morale, varianta versificată a fabulei esopiene „greierele și furnica”, elemente de folclor și etnografie din zona Mehadii, dar și cunoștințe „științifice” de geografie și astronomie. *Scurtă cronică a războiului din 1788-1791*, scrisă probabil paralel cu desfășurarea evenimentelor, succint și precis relatate, și completată cu informații până spre anul 1811, a servit și la redactarea cronicii sale principale. Din 1815-1816 datau două lucrări ce i se comandaseră, azi pierdute, una în germană și cealaltă în sârbă. Prima, o scurtă istorie a Banatului, trebuia, prin informațiile ei, să completeze, după un plan dat, lucrarea

unui istoric maghiar, neidentificat. A doua se referea la conviețuirea sârbilor și românilor în satele bănățene. În limba germană s-a păstrat *Mehadier Chronik*, o vastă prezentare a districtului Mehădiei destinată străinilor, urmărind istoria românilor, în special a celor din regiune, de la romanizarea Daciei până la sfârșitul războiului ruso-austro-turc. Tot în germană este și *Cronica Mehădiei și a Băilor Herculanene* (1829), o sinteză a istoriei locale, la care **S. de H.** anexează o substanțială autobiografie. A tradus și câteva lucrări didactice cu conținut religios și istorico-literar. Cu ocazia sinodului de la Karlowitz, termină tălmăcirea, începută de Dimitrie Eustatievici, a unui catehism, urmând versiunea germană făcută de Teodor Iancovici, traducere apărută la Viena, într-o ediție trilingvă (din 1776 sau 1777), intitulată *Catihisis mic sau Scurtată pravoslavnică mărturisire a legii grecești neunite pentru treaba pruncilor celor neuniți*. Împreună cu arhimandritul sârb de la Vârșeț, Földvari, transpune, după o ediție bilingvă (sârbă și germană), o lucrare de metodică a lui J. Felbiger, sub numele *Cartea de mână a dascălilor*, apărută la Viena în 1785. Cu scop didactic erau și două prelucrări, azi pierdute, *Faptele lui Hercule* (din 1817) și *Viața lui Alexandru cel Mare* (din 1825), traducere rezumativă după Quintus Curtius Rufus. Dar principala lucrare a lui **S. de H.**, scrisă în două variante, în 1826-1827, cu adăugiri până în 1829, este *Cronica Banatului*, sau, după titlul dat de el însuși, *Istoria ultimului război a turcilor și patimile românilor în acel timp, precum și începutul militarizării în granițe*. Cronica cuprinde însă istoria românilor în ansamblul istoriei universale, de la „facerea lumii” până la 1825. Prin prezentarea cronologică a evenimentelor și prin modul de utilizare a izvoarelor, nementionate și puține la număr în raport cu cele folosite de istoricii Școlii Ardelene, dar recurgând la informații din literatura istorică sud-slavă, neglijată de aceștia, autorul rămâne tributatar mentalității istoriografiei medievale. El apelează la sinopsisuri și scrieri istorice în latină și germană, în prima parte (până la istoria Bizanțului, în secolul al XI-lea) folosește istoria sârbilor a lui I. Raiă și notele de călătorie în Banat ale italianului Francesco Grisellini, cronologii românești, surse bizantine. În a treia parte, despre istoria Banatului în secolul al XVIII-lea, recurge la mărturiile unor bătrâni localnici, ale tatălui său, la propriile amintiri, utilizează calendarele și presa vremii, poate și jurnale de campanie ale regimentelor grănicerești bănățene. Cronica include și informații oferite de izvoare arheologice, epigrafice, numismatice, de cărțile populare și de folclor. Problema cuceririi și romanizării Daciei, cu referiri mai bogate la Banat („Dația Ripenzi sau Răpărea”), tratată nu foarte diferit în raport cu istoricii Școlii Ardelene, este susținută cu noi argumente, aduse de descoperirile arheologice din regiune. Din Evul Mediu românesc reține, insistând asupra Banatului și Transilvaniei, urmările în contextul istoriei Europei Centrale, cu referințe mai sărace la Țara Românească și cu totul sumare pentru Moldova, momentele marilor bătălii antiotomane, conduse de Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș, Mihai Viteazul, Iancu de Hunedoara, Matei Corvin și comitele Pavel Chinezul. Se amintește, uneori, situația cultural-religioasă a epocii: avântul cunoscut sub

Matei Basarab, activitatea lui Simion Ștefan, conflictele religioase din Ardeal. Mai originală, cu un pronunțat caracter memorialistic, partea a treia a cronicii este valoroasă și sub aspect literar. Se dau numeroase știri despre viața socială a satelor bănățene, despre opoziția locuitorilor la militarizarea regiunii, despre haiduci, se fac bogate referiri de ordin economic (comerț, prețuri, monede etc.) și cultural, legate de învățământ și biserică, despre activitatea unor prelați (Ioan Inocențiu Micu-Klein, Vichentie Popovici ș.a.) și despre frământările religioase cauzate de „unație”. Știrile cu caracter politic și militar din campania din 1788-1791 constituie cele dintâi memorii de război din literatura română. Respectând principiul obiectivității istorice, deși supus credincios al Habsburgilor, **S. de H.** menționează neînțelegerile dintre generali, lipsa lor de încredere în soldatul de rând și nu ocolește întâmplări personale care îl defavorizează. El este totodată un scriitor de tipul povestitorilor populari, sfătos și iscoditor, plin de vervă și imaginație. Limba cronicii, interesantă sub raport lingvistic, abundă în arhaisme, regionalisme din sud-estul Banatului și în termeni străini, mai ales germani, desemnând noțiuni militare și administrative. Topica frazei, cu predicatul la sfârșit, este proprie și scrierilor Școlii Ardelene. Întemeietor al istoriografiei bănățene, spirit iluminist, **S. de H.** se integrează, dintr-o perspectivă complementară, în ambianța istoriei sud-est europene.

SCRIERI: *Însemnări de cronică de protopopul Nicolae Stoica și alții*, în N. Iorga, *Observații și probleme bănățene*, București, 1940, 97-118; *Cronica Banatului*, îngr. și introd. Damaschin Mioc, București, 1969; ed. Timișoara, 1981; *Mehadier Chronik*, îngr. Damaschin Mioc și Adolf Armbruster, București, 1980; *Scrieri. Cronica Mehădiei și a Băilor Herculanene. Povești moșăști. Varia*, îngr. și pref. Damaschin Mioc, tr. Costin Feneșan, Timișoara, 1984.

Repere bibliografice: Ion B. Mureșianu, *Din trecutul slovei bănățene. Despre Nicolae Stoica de Hațeg*, „Luceafărul”, 1940, 4; Suciu, *Lit. băn.*, 266-271; Aurel Bugariu, „Cronica Banatului” de N. Stoica de Hațeg (1683-1827), Timișoara, 1947; Bujor Surdu, *Desfășurarea războiului austro-turc din 1788-1790 pe teritoriul Banatului, descrisă de un contemporan*, „Anuarul Institutului de Istorie din Cluj”, 1967; Dimitrie Onciulescu, *Protopopul Nicolae Stoica (1751-1833)*, MB, 1972, 10-12; Damaschin Mioc, *Elemente de etnografie și folclor la cronicarul Nicolae Stoica de Hațeg*, REF, 1973, 4; Damaschin Mioc, Adolf Armbruster, Costin Feneșan, H. Jaeger, „Autobiografia” lui Nicolae Stoica de Hațeg, MB, 1974, 7-9; Liliana Boiț-Trăpcea, *Considerații de ordin literar și lingvistic asupra „Cronicii Banatului” a lui Nicolae Stoica de Hațeg*, MB, 1975, 4-6; Ion B. Mureșianu, *O afirmare românească: biserică de la Băile Herculanene din 1803, ctitorită de protopopul Nicolae Stoica de Hațeg*, MB, 1977, 7-9; P. Radu, Dimitrie Onciulescu, *Contribuții la istoria învățământului din Banat până la 1800*, București, 1977, 119-124, *passim*; *Dicț. lit.* 1900, 817-818; Damaschin Mioc, *O lucrare inedită a cronicarului bănățean Nicolae Stoica de Hațeg: „Povești moșăști, școlărilor rumânești”*, MB, 1980, 7-9; Nicolae Bocșan, *Contribuții la istoria iluminismului românesc*, Timișoara, 1986, 192-195, 274-278, 299-300, *passim*; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 423-424; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 395-397; Cornel Ungureanu, *Mitteleuropa periferiilor*, Iași, 2002, 357-358. A. Sm.

STOICESCU, Passionaria (30.IV.1946, București), poetă, prozatoare și traducătoare. Este fiica Virginiei Stoicescu (n. Constantinescu), învățătoare, și a lui Ștefan Stoicescu, economist. Urmează școala elementară la Râmnicu Sărat, apoi Liceul Pedagogic din Buzău (1961-1965) și Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, absolvită în 1970. Între timp funcționează în județul Vrancea, unde e învățătoare, profesoară suplitoare, instructor metodist, iar după terminarea facultății intră redactor la editurile Litera (1970-1984), Ion Creangă (1984-1987), lector la Centrala Editorială (1987-1989) și la Editura Minerva (1989-1992). Ulterior lucrează ca expert guvernamental (1992-1993) și ca redactor de rubrică la ziarul „Mesagerul economic”, săptămânal al Camerei de Comerț și Industrie a României. Debutează cu poezie în „Lucefărul” (1964), iar editorial cu *Lume mică, lume mare* (1971), cuprinzând versuri pentru copii. Colaborează la „Amfiteatru”, „Almanahul copiilor”, „Contemporanul”, „Lucefărul”, „Orizont”, „România literară” ș.a. Este autoarea a numeroase volume de poezie și proză pentru copii și tineri, dintre care *Până de gaită și poveștile ei* (1986) i-a adus Trofeul Micului Cititor, iar *Poveștile primăverii* (1995) Premiul Uniunii Scriitorilor. A tradus (în colaborare) poezie și proză din limbile rusă și polonă, iar în periodice versuri din bielorusă, cehă, georgiană și bulgară. A fost distinsă în 2002 cu Premiul Asociației „Julia Hasdeu”.

Paginile din *Zăpezile de jertfă* (1974) dezvăluie la **S.** un discurs poetic în care consistența lirică, contopind o tulburătoare sinceritate, intuiție feminină capabilă de ipostazieri, dar și o imagistică bogată, este dublată de o anume tensiune intelectuală, sesizabilă chiar și în versurile de dragoste. Predomină tonalitățile grave, vorbind despre dăruirea de sine a poetului hărăzit să refacă perpetuu datele primordiale ale existenței umane („În suflet claun prefăcut/ ia morțile de la-nceput./ De câte ori am răs și-am plâns/ un lanț s-a rupt, un lanț s-a strâns”). Muzicalitatea versificației, dar mai ales șlefuirea limbajului imagistic în metafore uneori abstruse, cultivarea sinesteziei combinatorii („Un fir de plumb îngheață/ azurul din vocale:/ miroase a pădure de pini/ cu foșnet frig.../ Cântă păuni în lună/ pe marginea sticloasă/ a celui mai albastru/ și cast concert de Grieg”) înclină uneori spre o modalitate manieristă. Volumele *Fără de pierdere, ca o iubire* (1976) și *Reverberata* (1978) continuă pe linia subtilității și virtuozității verbale, în cel de-al doilea evidentă fiind magia unei „alchimii a verbului”, dar și un „fel de dadaism al majusculilor, de afectare a vorbirii în transă” (Ion Caraion). Sub semnul filonului liric convertit în confesiune, iubire, patos stau și versurile din *Cușca de aer* (1980). Din nou însă ardoarea, exaltarea sunt cenzurate de luciditate și resemnare, condiția artistei, condamnată la dăruire îndoit, ca poetă și ca femeie, fiind amenințată chiar de ironica opoziție a cuvintelor („Voi, care m-ați iubit/ cuvinte/ numai o coaje și mai multe/ miezuri/ fugiți prudent din cale/ speriate/ bolnave în adânc de spaima/ silei/ că am să vă constrâng/ împreunarea/ în nupțialul rimei ca o placă/ veche”). Poemele și caligramele din *Interogativul consecvent* (1995) aduc o restructurare a atitudinii lirice, o simplificare și o radicalizare a imaginii. Eul poetic nu mai este atras de

implicarea afectivă ori de fervoarea înțelegerii, ci este dornic să împărtășească din înțelepciunea resemnării. Poezia devine mod existențial alternativ, care își stăpânește autorul, impunându-se emblematic. Lipsa de echivoc a implicațiilor etice iese tranșant în evidență în raport cu ambiguitatea funciară a poetului ce îngemănează în demersul său curajul „nebunesc/ nebunesc/ nefiresc/ al ieșirii în larguri” cu luciditatea că acolo va fi trădat de materialul său poetic, natura umană. În proză, cursivă și fără vreun efort vizibil în scriitură, **S.** „face analize psihologice dintre cele mai subtile într-un limbaj instructiv și precis” (Alex. Ștefănescu), fără să abuzeze de formulările moralizatoare.

SCRIERI: *Lume mică, lume mare*, București, 1971; *Zăpezile de jertfă*, București, 1974; *Fără de pierdere, ca o iubire*, București, 1976; *Cartea jocurilor*, București, 1978; *Reverberata*, București, 1978; *Cușca de aer*, București, 1980; *Rouă și scrum*, București, 1982; *Cartea pădurii*, București, 1985; *Până de gaită și poveștile ei*, București, 1986; *Profesorul de iluzie*, București, 1986; *Lección de logică*, București, 1988; *De-a poveștile*, Timișoara, 1989; *Soare cu dinți*, București, 1989; *Calendarul ferneecat*, București, 1990; *Cele mai năstrușnice pășanii cu animale, flori, gânganii*, București, 1991; *Povestea Bufniciorului și Povestea iepurașului*, București, 1994; *Voicicii pământului*, București, 1995; *Interogativul consecvent*, București, 1995; *Poveștile primăverii*, București, 1995; *Limba română avea ochi albaștri*, Buzău, 1995; *Povestea sfântului Valentin*, București, 1997; *Poveste de Paști*, București, 1997; *Lunile minunile*, București, 1998; *Autoportret cu cap înfrunzit*, București, 1998; *Cercul*, București, 1999; *Trei povești până mai crești*, Timișoara, 1999; *Hai la serbare!*, București, 2001; *Chiriași poznași*, Deva, 2002; *Una e Mîruna!*, București, 2002. **Traduceri:** Bella Ahmadulina, *Lumină și ceață*, București, 1983; Bulat Okudjava, *Cântecul esențial*, București, 1987; Vladimir Vasoțki, *Nerv*, București, 1992 (în colaborare cu Andrei Ivanov); *Preafrumoasa Vasilisa (basmă rusești)*, București, 1993 (în colaborare cu Andrei Ivanov); Adam Mickiewicz, *Balade și romanțe*, București, 1998; Wisława Szymborska, *Sub o singură stea*, București, 1999 (în colaborare cu Constantin Geambașu), *În râul lui Heraclit*, București, 1999 (în colaborare cu Constantin Geambașu).

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, I, 142-145; Hristu Căndroveanu, „Fără de pierdere, ca o iubire”, RL, 1976, 27; Emil Manu, „Fără de pierdere, ca o iubire”, SPM, 1977, 333; Aurel Cherlea, „Reverberata”, O, 1978, 46; Grigore Mureșan, „Cartea jocurilor”, CNT, 1979, 17; Ion Caraion, *Jurnal*, I, îngr. și pref. Emil Manu, București, 1980, 205-208; Radu Cărneți, „Cușca de aer”, CNT, 1980, 40; Alex. Oproescu, *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980, 109-110; Ion Lungu, „Cușca de aer”, TR, 1981, 1; Laurențiu Ulici, „Promoția 70 - Lunecătoare sănii de cuvinte”, RL, 1985, 2; Dumitru Toma, „Cartea pădurii”, O, 1986, 2; Al. I. Friduș, „Cartea pădurii” CL, 1986, 3; Florentin Popescu, „Profesorul de iluzie”, RL, 1986, 37; Mariana Ionescu, „Le Professeur d'illusion”, „Livres roumains”, 1987, 1; Ioan Holban, *Poezii și romanțe*, CRC, 1987, 11; Ion Arieșanu, *Regăsirea de sine*, O, 1988, 19; Ion Andreiță, *Povestiri rimate*, SLAST, 1988, 41; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 298-300; Nastasia Maniu, *Ironie și duioșie*, RL, 1989, 7; Ioan Holban, *File de album*, CRC, 1989, 10; Tudor Cristea, *Poezie pentru copii?*, ARG, 1989, 6; Cleopatra Lorințiu, *Între ironie și înduioșare*, LCF, 1989, 28; Rodica Opreanu, *Candoare și creativitate*, O, 1989, 41; Alex. Ștefănescu, *Ars longa, prosa brevis*, RL, 1990, 7; Alex. Ștefănescu, *Profesionalismul în poezie*, RL, 1995, 38; Ulici, *Lit. rom.*, I, 312-313; Ileana Ciocârlie, *Interogativul lucidității*, ALA, 1996, 305; Nicoleta Ghinea, *Poezie și studiu poetic*, RL, 1999, 38; Gheorghe Istrate, *Cărți pentru copilul esențial*,

„Diplomat Club”, 2002, 5; Dumitru Hurubă, *În arena unui circ inventat*, „Ardealul literar și artistic”, 2003, 1. II.C.

STOICIU, Constantin (15.II.1939, Iași), prozator și editor. Este fiul Eugeniei (n. Georgescu) și al lui Mihai Stoiciu, inspector CFR. Urmează Liceul „Aurel Vlaicu” din București (1951-1957) și începe, fără să o termine, Școala Tehnică de Telecomunicații și Școala Tehnică de Chimie din București (1957-1962). Student al Facultății de Filosofie a Universității din București (1962-1967), va fi, după absolvire, redactor de film la Studioul Cinematografic București (1967-1969), redactor la „România literară” (1969-1971), reporter special la „Scânteia tineretului” (1971-1976), producător de film la Casa de Filme nr. 1 (1973-1981) și redactor principal la „Contemporanul” (1981). Părăsește țara în 1981, iar în anul următor se stabilește la Montréal, în Canada. Aici înființează Editura Humanitas (unde publică volume de literatură acoperind toate genurile) și editează revista omonimă (devenită în 1986 „Humanitas littéraires”), care apare până în 1991. Între 1981 și 1987 a fost colaborator permanent al postului de radio Europa Liberă. Debutează cu schița *Dimineața*, la „Luceafărul”, în 1966, iar editorial cu volumul de povestiri *Dimineața*, apărut în același an. În țară a colaborat la „România literară”, „Luceafărul”, „Ramuri”, „Contemporanul”, „Convorbiri literare”, „Adevărul literar și artistic” ș.a. A scris numeroase scenarii de film: *Diminețile unui băiat cuminte* (1967; premiat la Festivalul de la Cannes), *Legenda* (1968; premiat la Festivalul de la Teheran), *Decolarea* (1971), *Vilegiatura* (1973) - turnate în regia lui Andrei Blaier -, *Filip cel Bun* (1975, în regia lui Dan Pița), *Ultimele zile ale verii* (1977, în regia lui Savel Stiopul) etc. În 1969 i s-a decernat Premiul revistei „Luceafărul”.

Ca atitudine, scrierile lui **S.** înainte de plecarea în exil sunt pe deplin reprezentative pentru condiția prozei românești din anii '60-'70 ai secolului trecut. Autorul încearcă să evite atât subversiunea, cât și dogmatismul ideologic, deplasând centrul de greutate de la situații la stările de conștiință. E drept că narațiunile sunt contaminate uneori de clișeele vremii („înainte de a face politica unui partid comunist ca partidul nostru, trebuie să faci din tine însuși instrumentul propriei tale politici” - declamă Ion Măcete în romanul *Pasarela*, 1979), însă nu componenta politică dă tonul epicului. Din acest punct de vedere, *Dimineața*, *Peștele de fontă* (1968), romanele *Trufie* (1974) și *Pasarela* alcătuiesc un tot, care tinde să sondeze în adâncime mentalitățile epocii. Paradoxul este însă că, deși aspiră să exceleze în proza de analiză psihologică, lui **S.** îi reușesc mai degrabă notațiile abrupte și fugitive. Pasajele analitice suferă adesea de prolixitate și supralicitare, lungile deliberări ale personajelor fiind lipsite, de regulă, de motivațiile necesare pentru a declanșa crize de anvergură. După 1989 **S.** a publicat în Canada o suită de romane scrise în limba franceză, care împletesc obsesii autobiografice cu descrieri ale României postceaușiste. Dintre acestea se distinge *Le Roman du retour* (1992), care relatează episodul revenirii în țară, întrerupt pe alocuri de flashuri trimițând la experiențele din exil. Ca

document social, cartea nu rezistă, de vină fiind platitudinea stilistică și unghiul limitat de observație, căci autorul conferă tuturor evenimentelor, fie și anodine, proporții apocaliptice. În schimb, textul e notabil ca document moral și conține câteva scene și reflecții semnificative pentru psihologia exilatului: „Anul trecut, când am trecut pe la Uniunea Scriitorilor pentru a-mi plăti cotizația de membru pe ultimii nouă ani, am văzut în dreptul numelui meu, scris cu litere vizibile, cu majuscule, cuvântul PLECAT. Nici o adresă, nici o remarcă, doar acest PLECAT. Putea fi la fel de bine mort. Ceea ce, într-un anumit fel, se credea despre exilați”.

SCRIERI: *Dimineața*, București, 1966; *Peștele de fontă*, București, 1968; *Trufie*, București, 1974; *Pasarela*, București, 1979; *Le Roman du retour*, Montréal, 1992; ed. (Romanul reîntoarcerii), tr. Madeleine Karacașian, București, 1993; *De l'Insouciance*, Montréal, 1993; ed. (*Despre farmecul levantin*), tr. Ioana Diaconescu, București, 1995; *Fragments frivoles d'éternité*, Montréal, 1998; ed. (*Fragmente frivole de eternitate*), tr. Irina Petras, București, 2001; *La Surprenante dignité d'un inconnu qui étouffe*, Montréal, 1999; *Le Fuyard*, Montréal, 2002; *Pelerinii*, București, 2003.

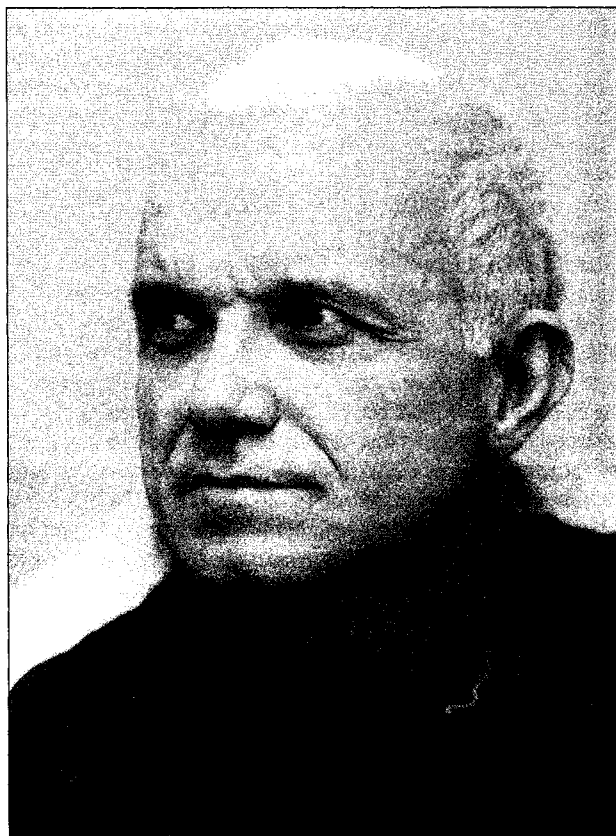
Repere bibliografice: M. N. Rusu, „*Dimineața*”, LCF, 1966, 45; Dumitru Solomon, „*Dimineața*”, GL, 1967, 2; Magdalena Popescu, „*Peștele de fontă*”, RL, 1969, 1; Sorin Titel, *Un debut în roman*, RL, 1975, 1; Victor Atanasiu, *Talent și formulă epică*, „Era socialistă”, 1975, 19; Monica Gaftă, „*Trufie*”, CRC, 1975, 17; Ungheanu, *Arhipelag*, 167-170; Iorgulescu, *Scriitori*, 248-250, 345-348; Dana Dumitriu, *Viața fără*

surprize, RL, 1979, 50; Vasile Chifor, „Pasarela”, ST, 1980, 9; Ioana Părvulescu, *Hibridul reînțoarcerii*, RL, 1993, 49; Nicolae Baltă, *Romanul rățitorului*, VR, 1994, 3-4; Radu Mares, *Proba exilului*, TR, 1996, 25; Popa, *Ist. lit.*, II, 891; Sasu, *Dict. scriit. SLA*, 272-275; *Dict. scriit. rom.*, IV, 401-402. A. Tr.

STOICIU, Liviu Ioan (19.II.1950, Dumbrava Roșie, j. Neamț), poet, prozator și gazetar. Este fiul Ioanei (n. Sandu) și al lui Ioan Milea Stoiciu, șef de întreținere la CFR. Urmează liceul la Adjud (1963-1967) și face studii (neterminate) de filologie și filosofie la Baia Mare și București (1967-1975). După absolvirea liceului practică diverse meserii: profesor suplinitor la Ruginești, județul Vrancea, contabil și vagonetar la mina Bălan, județul Harghita, corector la ziarul „Informația Harghitei” din Miercurea Ciuc, distribuitor, funcționar de transporturi, încărcător-descărcător, miner la Petroșani-Dâlja, controlor de calitate la Uzinele Republica din București ș.a. În 1975 se stabilește la Focșani, unde este angajat ca pedagog școlar (1976-1980), apoi ca bibliotecar la Biblioteca Județeană Vrancea (1980-1989). După decembrie 1989 este președintele CPUN/ CFSN Vrancea și membru al Parlamentului Provizoriu, până la 5 martie 1990, când se retrage. Mutat la București, va fi redactor-șef la săptămânalul „Contrapunct” (martie 1990-ianuarie 1991), redactor principal (din 1991) și redactor-șef (din 2001) la „Viața românească”. Concomitent, din 1991 este, succesiv, redactor, consilier și publicist-comentator la ziarul „Cotidianul”. **S.** debutează în 1967, cu poezie, în pagina culturală a ziarului băcăuan „Steagul roșu”, iar editorial cu volumul de versuri *La fanion*, apărut în 1980 și distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor. A mai colaborat la „Lucefărul”, „Contemporanul - Ideea europeană”, „22”, „Convorbiri literare”, „Vatra”, „Antiteze” ș.a.

Privită în ansamblul generației '80, poezia lui **S.** ocupă o poziție mediană între postmodernismul bucureștean și neoexpresionismul ardelenesc, fără a fi însă tributară vreunei orientări anume. De aripa confrăților din Cenaclul de Luni îl apropie mai ales prozismul, intertextualitatea și nota oral-colocvială a discursului; de neoexpresioniști - transcriptia precisă a angoaselor, infrastructura mitică a universului liric și îndeosebi ambiția de a scrie o poezie „maximală”, fixată pe articulațiile ontologice ale lumii și ale vieții. Cum trăsăturile acestea nu se desfășoară succesiv, ci alternativ, ordinea volumelor nu indică neapărat o evoluție programată, ci mai degrabă o continuă fugă experimentală, indusă de teama autopastșării. De aici, străbaterea întregii scale a discursurilor, de la expresia brută, „bolovănoasă”, la dicțiunea oraculară și de la descătușarea directă a emoției la scriitura mediumnică. În ciuda acestei variații, universul tematic rămâne unitar, relevând o atracție magnetică pentru spațiul rural și, implicit, o influență venind dinspre Marin Sorescu. Developate nostalgic prin supratema memoriei, textele lui **S.** organizează evocarea în trei straturi concentrice: memoria biografică (evenimentele din „Anii LIS”, notate cu exactitate și fervoare), memoria istorică (avatarurile satului natal în perioada comunistă) și memoria preistorică (regresiunea într-un tărâm

arhetipal). Această dispunere a imaginarului se observă încă din *La fanion*, unde reactivarea copilăriei combină percepția prozaică, anecdotică, imediată cu o perspectivă hierofanică, mitizantă. Cantonul 248 se transformă într-un panteon sui-generis, iar gospodinele și ceferiștii sunt simple măști îndărătul cărora se întrevăd Zeus, Cronos, Hera, Afrodita sau Dionysos: „pe arșiță, sufletul meu, zeu al somnului, zboară,/ cu măciulii de mac în mâini, la tine, în prepeleac, la/ deal, la Șișcani, unde stai, sperietoare,/ cu capul numai viță, învelită în piele de cerb,/ cu suliță pe umăr și îți toarnă, din cornul lui,/ invizibil, o licoare, în pompa de stropit vie, să/ faci un duș și/ să strigi în vis: evan, băieți!... evoe!..., alaiului/ cu cununi de iederă/ mergând pe asini și/ cu ciorchini copti în palme, bețivi/ cu figuri cunoscute, muncitori/ la linie, la întreținere...”. Dimensiunea mitologică se estompează în *Inima de raze* (1982), unde euforia lasă locul depresiei, iar stilizarea viziunii nu se mai face în direcția euforiei edenice, ci în sensul infernaliilor expresioniste: „dăra asta de sânge dusă până/ la maximum va răci, fericțiilor, nisipul să/ îl puteți traversa, ferțiți, cu/ parfumurile voastre de mosc în bășici/ ermetice,/ închise în vase, fluvii/ urmărit de o fiară: în frunte, eu/ șiroind, purtând hainele/ luate de pe cadavre, ale celor de dinaintea/ mea, chircit, cu brizbrizuri// în direcția ochilor: mereu/ un fetus, de om îngâmfat,/ buzat,/ în recipient plin de gelatină: ce/ pustiu...”. Mitul nu este

irevocabil abandonat, ci doar trecut sub carantină, pentru a fi resuscitat în versurile din *Când memoria va reveni* (1985), unde formează placa turnantă a viziunii. Pivotal în jurul obsesiei labirintului, cartea e o construcție polifonică și inițiativă unde incursiunea printre filele arhivei personale devine o treaptă necesară revelației purificatoare. Deși grevate uneori de o emfază autoreferențială, versurile impresionează, de regulă, tocmai prin gravitatea lor oraculară. Fără a aduce date substanțiale noi, *O lume paralelă* (1989) este o sinteză a tendințelor anterioare: miturile explicite sunt resorbite aici în substanța unui mitologism difuz, iar tulburările survin, de obicei, ca urmare a fisurilor care se strecoară în crusta situațiilor originare. *Poeme aristocrate* (1991; Premiul Uniunii Scriitorilor) deschid o nouă etapă în lirica lui S.: pe de o parte, miturile abundente din scrierile deceniului precedent sunt concurate de o componentă etică atestând implicarea poetului în actualitate; pe de altă parte, discursului sincopat și digresiv i se preferă acum o frază tăioasă, care reduce vizibil ambiguitatea spre folosul denotației. Arborescenței retorice i se substituie parabola morală, care spulberă simulacrele printr-o privire „dezvrăjită”, ce intuiește inautenticitatea vieții sociale: „în fața porții grădinii, împodobită în chip/ fantastic, alergând de colo/ colo scoși din minți... Unul, reprezentând/ cele trei vârste ale vieții omului: își/ menține echilibrul deasupra/ noastră, invizibil, dincolo de nouri, pe/ picioroange, cu/ pumnul ridicat împotriva călăreților/ nourilor. Altul: bătător la/ ochi, amestecând/ numerele zilelor câștigătoare în căciulă...” (*Triumful alegoric*). O atare linie tematică este amplificată în *Singurătatea colectivă* (1996; Premiul Academiei Române, Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, Premiul ASPRO) și în *Ruinele poemului* (1997; Marele Premiu ASPRO). Efectul dramatic provine acum dintr-o continuă dezicere de sine. Alternând enunțurile asertive cu cele interogative, poetul își potențează sarcasmul: „Azi, parcă mai senin ca ieri, cu/ mantaua de pământ trasă pe după umeri pe jumătate, acceptând/ indiferența/ obiectelor din jur: cuprins deodată de încurajare. Încurajare? Cât/ să apuce să se elibereze, așa: se va da iar cu/ capul de oglindă, oglindă plină de lumina înșelătoare/ a ferestrei din față! Până va obosi. Și/ va mai trece o zi...” (*Va mai trece o zi*). Deși cinismul se prelungeste în poemele din *Post-ospicii* (1997), unde partea secundă a cărții e o utopie negativă livrată într-un limbaj arhaic și regional, primul ciclu anunță deja o nouă etapă. Temele obsedante sunt nebunia, animalitatea și moartea, iar poezia îmbracă un veșmânt funebru. Explorarea zonelor liminare ale umanului continuă în *Poemul animal (crepuscular)* (2000), unde titlurile textelor împrumută numele părților corpului (*Cap, Nas, Ochi, Dinți, Gură* etc.), iar conștiința pierde teren în fața forțelor terifiante ale subconștientului: „fiarele, de după copaci de hârtie, păduri întregi, scabroase, ieșeau/ din noi la drumul mare și/ atacau: fiecare// din noi, însă, le plăteam gras, cum/ eram, numai dinți/ și gheare, înfricoșați reciproc, rătăciți prin/ necazurile vieții și luptam până la ultimul strop – cu frunțile/ încrețite...// fiare ale înaintării spirituale” (*Schelet*). Toate aceste trăsături fuzionează în *La plecare* (2003), poate cea

mai bună carte a lui S., care semnaleză totodată revenirea la spațiul matricial din primele scrieri. Alcătuit din două secțiuni (*De unul singur – înfățișarea și Dedublarea – mărturie*), volumul indică o dublă „învățare” (mistică și istorică) a morții, într-un traiect ce pornește de la percepția individuală a limitei, continuă cu experiența colectivă, pentru a se finaliza prin contragerea ei într-un etos destinat umanității supraistorice. Astfel, dacă prima parte descrie stările-limită pe care le trăiește sufletul în călătoria sa intermundană, secțiunea secundă sugerează o posibilă „renaștere”, în care abundă amintirile din copilărie și reminiscențele arhaice, încât geneza individului reface pe cont propriu experiența civilizatoare a umanității. Fără a fi o anexă a poeziei, proza lui S. își probează apartenența la același repertoriu tematic. Spațiul narativ rămâne, în toate romanele – *Femeia ascunsă* (1997), *Grijană* (1999), *Undeva, la Sud-Est* (2001) și *Romanul-basm (Trup și Suflet)* (2002) –, microuniversul rural, în care se petrec o serie de evenimente ieșite din comun. Și totuși, nu insolitul evenimential alcătuiește miza acestor cărți, de vreme ce autorul nu se sfiște să își rezume, la începutul fiecărui volum, materia epică. Mai mult, narațiunea cedează de fiecare dată locul jurnalului, susținut printr-o cohortă de artificii autentice (manuscrisele „găsite” și scrisorile, bunăoară) și deconspirat printr-o pleiadă de inserții metatextuale. De altfel, jurnalul reprezintă structura favorită a autorului, după cum o arată și cele două tomuri diaristice – *Jurnalul unui martor (13–15 iunie 1990, București)* (1992) și *Jurnal stoic din anul Revoluției, urmat de Contrajurnal* (2002) –, unde sunt comentate avatarurile istoriei recente. Atât în jurnalul-jurnal, cât și în jurnalul-roman, personajul central este un intelectual inadapdat, care refractă faptul brut prin lentila unei conștiințe incomode. În fond, tehnica predilectă a naratorilor – și, nu mai puțin, a autorului – este defamiliarizarea: trăirile curente sunt cernute dintr-o perspectivă „bolnavă”, „iluminată” sau „supranaturală”, în orice caz halucinantă. Faptul se observă pretutindeni: în *Femeia ascunsă* e vorba de obsesia lui Alecu Florea pentru „Femeia din Vis”, care îi acaparează ecranul interior după ce a fost abandonat de soție și după ce și-a ratat chiar și sinuciderea; în *Grijană* – de revelațiile, reveriile și coșmarurile pe care le resimte Aristotel Cenușă după ce a fost maltratată de ceilalți călugări de la Schitul Frumoasa; în *Undeva, la Sud-Est* – de intensa criză erotică pe care o parcurge Gheorghe Ispas; în *Romanul-basm (Trup și Suflet)* – de evenimentele miraculoase care tulbură liniștea unei comunități rurale (astfel, după ce băiatul popii i-a dăruit piatra șerpilor, Tasia Munteanu aude ce vorbesc prunii cu fasolea, câinele cu vaca, precum și vocile morților). Din acest punct de vedere, o carență vizibilă a primelor romane este că informația faptică se vede dublată de un comentariu tautologic, care supralicitează semnificațiile textului. Defectul se estompează însă în ultimele narațiuni, astfel încât „vedeniile” se desfășoară acum în stare genuină, epurate de balastul lor interpretativ.

Liviu Ioan Stoiciu este un poet original, unul din cei mai înzestrați ai generației sale. El trebuie citit fără prejudecățile puriste de care

continuă să fie grevată receptarea poeziei tinere într-o anumită critică. A venit timpul ca «prozaismele» sale (mai ales la debut), scriitura elocventă și celelalte să nu mai fie considerate nepoetice. Literatura se schimbă după cum vrea ea, nu după cum ne închipuim noi.

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *La fanion*, București, 1980; *Inima de raze*, București, 1982; *Când memoria va reveni*, București, 1985; *O lume paralelă*, București, 1989; *Poeme aristocrate*, Constanța, 1991; *Jurnalul unui martor* (13-15 iunie 1990, București), București, 1992; *Singurătatea colectivă*, București, 1996; *Ruinele poemului*, pref. Marin Mincu, Constanța, 1997; *Post-ospicii*, postfață Ștefan Borbély, Botoșani, 1997; *Femeia ascunsă*, București, 1997; *Grijania*, Pitești, 1999; *Poemul animal (crepuscular)*, pref. Ion Pop, Deva, 2000; *Undeva, la Sud-Est*, Iași, 2001; *Jurnal stoic din anul Revoluției, urmat de Contrajurnal*, Pitești, 2002; *Romanul-basm (Trup și Suflor)*, Cluj-Napoca, 2002; *La plecare*, București, 2003. **Ediții:** *Poezia Taberei*, pref. edit., București, 2000.

Repere bibliografice: Liviu Antonesei, *Poezie epică, biografică, ironică*, CRC, 1980, 50; Ion Pop, *Doi tineri poeți*, ST, 1980, 12; Dinu Flămând, *Ucenicind la eresuri*, AFT, 1981, 2; Dana Dumitriu, *Cantonul mitologic*, RL, 1981, 12; Mircea Iorgulescu, *Poezia realului*, RMB, 1982, 11 642; Liviu Antonesei, *De la ironie la sarcasm*, CL, 1982, 3; Nichita Stănescu, *Un tânăr poet*, RMB, 1982, 11 645; Al. Cistelean, *„Inima de raze”*, F, 1982, 7; Cristian Livescu, N. Steinhardt, Virgil Mihaie, *Trei opinii despre o carte*, ST, 1982, 8; Nițescu, *Atitudini*, 156-161; Al. Călinescu, *Demonul timpului*, CRC, 1985, 20; Eugen Simion, *Un serafim cu pușca pe umăr*, RL, 1985, 25; Gheorghe Perian, *Poeți ce vin*, VTRA, 1985, 12; Mincu, *Eseu*, 74-78; Micu, *Limbaie*, 129-131; Munteanu, *Jurnal*, IV, 213-216; Eugen Simion, *Document. Spiritul critic, spiritul liber*, RL, 1989, 52; Lucian Alexiu, *Regula jocului*, O, 1990, 7; Laura Pavel, *Poetica retrospectivă*, ECH, 1990, 1-2; Al. Ruja, *Mitologia realului*, JL, 1990, 38-39; Papahagi, *Cumpănă*, 338-343; Florin Manolescu, *O coborâre în infern*, LCF, 1992, 19; Traian T. Coșovei, *„Limbaie este fructul dezordinii”*, CNT, 1992, 25; Mircea Zăciu, *Poet și martor*, F, 1992, 11; Virgil Mihaie, *Când poetul rămâne consecvent cu sine*, ST, 1993, 10; Nicolae Oprea, *Provinciile imaginare*, Pitești, 1993, 167-175; Ierunca, *Subiect*, 145-151; Teșosu, *Istoria*, 49-51; Ioan Holban, *Apocalipsa într-o lume de hârtie*, CRC, 1994, 1; Negoiescu, *Scriitori contemporani*, 425-428; Ierunca, *Semnul*, 213-218; Perian, *Scriitori*, 11-22; Ioan Moldovan, *Melancolie și resemnare*, F, 1997, 9; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 195-198; Octavian Soviany, *Mașina de catastrofe*, APF, 1998, 4; Mircea A. Diaconu, *Instantanee critice*, Iași, 1998, 225-229; Liviu Ioan Stoiciu, *PRA*, I, 537-540; Florin Mihăilescu, *Coerența substanței*, ST, 1999, 1; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 389-392; Dicț. analitic, II, 329-331, IV, 548-549; Milea, *Sub semnul*, 110-112; Ion Bălu, *Liviu Ioan Stoiciu și romanul textualist*, CL, 2000, 4; Daniel Ștefan Pocovnicu, *Proza poezilor optzeciști*, CL, 2000, 5; Mircea A. Diaconu, *Liviu Ioan Stoiciu. Vizionarism și cerebralitate*, CL, 2000, 8; Andrei Bodi, *Diracția optzeci în poezia română*, I, Pitești, 2000, 229-279; Cistelean, *Top ten*, 58-60, 108-110, 123-125; Daniel Corbu, *Generația poetică '80*, Iași, 2000, 88-93; Grigurcu, *Poezie*, II, 420-437; Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000, 351-357; Cristea-Enache, *Concert*, 96-98; Grigor, *Moromete*, 147-149, 153-158; Manolescu, *Lista*, I, 317-320; Popa, *Ist. lit.*, II, 636-639; Pop, *Viață*, 182-186; Daniel Ștefan Pocovnicu, *Sinuciderea lentă a jurnalului*, CL, 2002, 5; Mircea A. Diaconu, *Poezia postmodernă*, Brașov, 2002, 171-178; Dicț. scriit. rom., IV, 402-404; Nicolae Oprea, *Timpul lecturii*, Cluj-Napoca, 2002, 271-274; Vasile, *Poezia*, 255-258; Tudorel Urian, *Stoicism postmodern*, RL, 2003, 7; Mircea Iorgulescu, *Insurgența cronică*,

„22”, 2003, 678; Andrei Bodi, 100% Stoiciu, OC, 2003, 165-166; Ștefan Borbély, *Istoria placidă a satului în schimbare*, APF, 2003, 5; Mircea A. Diaconu, *Retorica asupra moralei și narcisismul (ipostaza fatalist-spectaculoasă: Liviu Ioan Stoiciu)*, „Contrafort”, 2003, 10-11; Cristian Livescu, *Moartea în viață/Viața în moarte*, CL, 2003, 12; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, 65-68; Constantin M. Popa, *Brațul de la Lepanto*, Craiova, 2003, 46-48. A. Tr.

STOIE, Nicolae (29.XI.1940, Sibiu), poet și prozator. Este fiul Mariei Stoie și al lui Ilie Munteanu, șofer. Urmează școala elementară la Ocna Sibiului, apoi cursurile Liceului „Gh. Lazăr” din Sibiu (1955-1959) și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, absolvită în 1965. Redactor mai întâi la ziarul „Drum nou” din Brașov, din 1968 la revista „Astra”, unde va deveni redactor-șef (1977-1980), ulterior e bibliotecar la Biblioteca Județeană „George Barițiu”, iar după 1989 redactor-șef la ziarul „Echilibru”, profesor la colegiile „Unirea” și „Andrei Bărbăntu” din Brașov, precum și la Liceul „Petru Rareș” din Feldioara. Debutează în 1960, la „Astra”, cu un grupaj de poezii, iar editorial în 1969, cu placheta *Consemnele necesare*. Mai colaborează la „Argeș”, „Familia”, „Flacăra”, „Contemporanul”, „Cronica”, „Lucafarul”, „Săptămâna”, „România literară”, „Steaua”, „Transilvania”, „Vatra”, „Tribuna”, „A Hét”, „Utunk”, „Convergențe românești” (Marea Britanie), „Nad Odrze” (Polonia), „Tiszatáj” (Ungaria), „Mele”, „The Passage” (SUA) ș.a.

De la început S. se dovedește un poet canonic, în spiritul grandilocvent al vremii, invocând întru susținerea sentimentului patriotic atât comuniunea elementelor naturale (umane, vegetale sau minerale), cât și zeitățile și eroii pământului natal: „Ei au vrut să ne dovedească prin semne / drumurile pe care-au trecut / și unii după ce s-au născut / s-au mutat într-o osie de mașină, într-o sămânță / sau poate numai într-un ardel cuvânt” (*Dinastie de zei*). Situat și în descendența liricii ardelenești, el proclamă: „Dar știu că e destul în acest anotimp / să semeni doar un stejar, ca să răsară Iancu” sau: „Pământ românesc legat de roată cu Horia” (*Pământul*). Și mitul Meșterului Manole este, nu o dată, convocat: „O, Doamne, de ce m-am apucat ca Manole / să-mi zidesc femeia în zid, / fără să am inima lui Manole?” (*Clopote de vid*). Versurile din *Drumul spre solștiu* (1970), *O ramură deasupra ierbii* (1975) și *Zăpada din anul o mie* (1981), ultimele două distinse cu Premiul Asociației Scriitorilor din Brașov, aduc o diversificare a orizontului poetic. Acum uimirea copilărească, „neseriozitate” programatică, „revolta cuceritoare împotriva simbulurilor” (Florin Manolescu) configurează portretul unui sceptic: „Ce să facem, domnișoară? Zarurile au fost aruncate, / nu e Gérard Philipe, nu e Al Capone, ci eu sunt” (*Nu mai plânge...*). Refuzul civilizației robotizate, teama de alienare, de ordinea dezumanizată are ca revers un idilism bucolic, uneori cu tente argheziene: „Fă-mă, Doamne, un urciur / Să țin apă de izvor / Să-ntind lumii peste moarte / Din țărână două toarte”. Disponerea antinomică a atitudinilor se păstrează și ulterior. S. scrie și două romane polițiste. În *Asasinul coboară cântând*

(1971) acțiunea se desfășoară în ritm alert, iar intriga este bine condusă, potrivit regulilor genului. Nu lipsesc întâmplările și motivele obișnuite (magnetofonul folosit de criminal pentru a transmite somații și a reda zgomotul produs de o mitralieră), nici demersurile ingenioase privind descoperirea obiectului cu care fusese săvârșită crima. *Acuzatul din camera 13* (1973) are în centru un paricid, vinovatul fiind, și în acest caz, descoperit după multe peripeții.

SCRIERI: *Consemnele necesare*, București, 1969; *Drumul spre solștiu*, Cluj, 1970; *Asasinul coboară cântând*, Cluj, 1971; *Acuzatul din camera 13*, Cluj, 1973; *O ramură deasupra ierbii*, București, 1975; *Zăpada din anul o mie*, București, 1981; *Veacul de aur*, Cluj-Napoca, 1984; *Cerul senin al limbii române*, București, 1985; *Viața și extraordinarele prevestiri ale neasemuitului astrolog și profet Nostradamus și sfârșitul lumii*, București, 1991; *Harpha nopții*, Brașov, 1997. **Antologii:** *Inimi sub steaguri*, Brașov, 1975 (în colaborare cu A. I. Brumaru).

Repere bibliografice: Voicu Bugariu, „*Consemnele necesare*”, AST, 1969, 7; Dumitru Micu, „*Consemnele necesare*”, RL, 1969, 36; Mircea Iorgulescu, „*Drumul spre solștiu*”, CL, 1970, 3; Florin Manolescu, „*Drumul spre solștiu*”, RL, 1970, 18; Paul Antim, „*Drumul spre solștiu*”, AST, 1970, 6; A. E. Poenaru, „*Drumul spre solștiu*”, TR, 1970, 32; Dana Dumitriu, *Imagini și cuvinte*, RL, 1976, 7; Dumitru Micu, *Îndemnul țării scumpe*, CNT, 1976, 24; Ermil Rădulescu, *Mitologii transilvoănene*, VR, 1976, 7; Titu Popescu, „*Zăpada din anul o mie*”, T, 1982, 3; Simion Bărbulescu, „*Zăpada din anul o mie*”, RL, 1982, 31; A. I. Brumaru, „*Veacul de aur*”, AST, 1984, 6; Ion Buzași, „*Veacul de aur*”, ST, 1984, 9; Eugen Dorcescu, *Între impuls și conștiință artistică*, O, 1984, 52; Titu Popescu, „*Veacul de aur*”, T, 1984, 12; Simion Bărbulescu, „*Cerul senin al limbii române*”, AST, 1985, 9; Titu Popescu, „*Cerul senin al limbii române*”, T, 1986, 1; Ulici, *Lit. rom.*, I, 313-315; Traian Podgoreanu, „*Harpha nopții*”, „*Universul cărții*”, 1998, 4.

A. F.

STOIKA, Cezar T. (8.I.1891, București - 21.III.1942, Nijne Amursk, Rusia), poet, publicist și traducător. Este fiul Irenei (n. Canella-Ciorogârleanu) și al lui Titus Stoika, ofițer și ziarist. Urmaș al unei familii de militari de carieră, implicați în Unirea din 1859 și în Războiul pentru Independență, S. e frate cu poetul Constantin T. Stoika și cu publicistul Titus T. Stoika. După absolvirea Liceului „B. P. Hasdeu” din Buzău, urmează cursurile Facultății de Drept a Universității din Iași. Voluntar în războiul balcanic din 1913, ia parte apoi, ca sublocotenent de rezervă, la luptele din toamna anului 1916. Rănit, e luat prizonier din Spitalul Militar din București și internat în lagărul Stralsund de pe insula Danholm. Împreună cu camarazii de prizonierat, D. Nanu, G. Brăescu, Sandu Teleajen, Titus Hotnog, Horia Furtună ș.a., inițiază o Societate de literatură, muzică și artă. Întors în țară, se va stabili, ca avocat, la Chișinău. Debutează în 1907, cu versuri, la „*Curierul liceului*” (Ploiești), publică alte poezii și proză în „*Acțiunea*”, „*Duminica*”, „*Flacăra*”, „*Noua revistă română*”, „*Rampa*”, „*Revista studențimii*”, „*Ecolul Oltului*”, „*Versuri și proză*”, „*Poezia*”, „*România viitoare*”, „*Literatorul*”, „*Lectura pentru toți*”, „*Dreptatea*” (Chișinău), „*Moldova de la Nistru*”, „*Viitorul Orheiului*”, „*Viața Basarabiei*”, „*Pagini basarabene*”, „*Basarabia*”, „*Bugeacul*” ș.a. Face parte, alături de fratele său

Constantin T. Stoika, din comitetul de redacție la „*Tinerimea literară și artistică*” (Pitești, 1909-1910), se implică în editarea revistei „*Văpaia*” (1914-1915), iar la „*Moldova de Răsărit*” (1931-1932) este redactor. A semnat și *Alcest*, *Cesara*, *Cesto*, *Cleante*, *Delacrâng*, *Don Razec*, *Lucaefărul eterului*, *Parsifal*, *Raicica*, *Tania*, *Vera*. Prima carte, *Fiori de primăvară*, îi apare în 1912.

Lirica lui S. este a unui mesianic, cultivând un vers de inspirație civică. După 1920, în colaborare cu Titus T. Stoika, alcătuiește o „culegere de date și documente istorice”, *Basarabia, pământ românesc* (1924), și singur, în 1938, „un profil literar” *Cincinat Pavelescu*. Interesat de literatura franceză, dar și de cea rusă, a tălmăcit din Alfred de Musset, Baudelaire, Verlaine, Leconte de Lisle, Jean Richepin, François Coppée, Henri Bataille, Émile Verhaeren, Lermontov, Heine ș.a. O dramă în versuri, *Semiramida* de Joséphin Sâr Péladan, a fost reprezentată, în versiunea realizată de el, în 1914, la București. Alte lucrări - versuri, proză, încercări critice sau istorice, culegeri de folclor - au rămas în manuscris.

SCRIERI: *Fiori de primăvară*, cu desene de Nicolae Vermont, București, 1912; *În ritmul vieții*, București, 1913; *Miragiile sufletului (Femeile între ele)*, București, 1913; *Basarabia, pământ românesc* (în colaborare cu Titus T. Stoika), Chișinău, 1924; *Cincinat Pavelescu*, Chișinău, 1938.

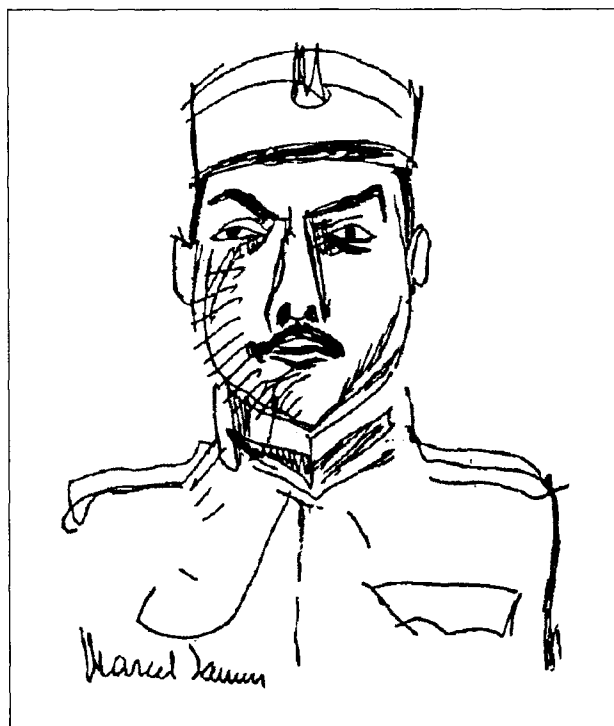
Repere bibliografice: „*Fiori de primăvară*”, NRL, 1912, 13; L. R. [Liviu Rebreanu], *La Arenele Romane se joacă „Semiramida”*, RP, 1914, 14 iunie; [Cezar T. Stoika], „*Poetul*”, 1938, 3; Grigore Scorpan, „*Cincinat Pavelescu*”, „*Revista critică*”, 1938, 4; Bogdan Istru, „*Cincinat Pavelescu*”, „*Gazeta Basarabiei*”, 1938, 733; Vianu, *Opere*, XIV, 92, 495; Predescu, *Encicl.*, 815; *Scrisoare de la Titus T. Stoika*, 1980, ADLTR, S-56; Colesnic, *Basarabia*, III, 180-185.

M. C.

STOIKA, Constantin T. (14.II.1892, Buzău - 23.X.1916), poet și traducător. Este fiul Irenei (n. Canella-Ciorogârleanu) și al lui Titus Stoika, ofițer și ziarist. Și-a făcut liceul la Buzău, Brașov și Pitești, perioadă în care debutează cu versuri la „*Curierul liceului*” din Ploiești (1909, continuând până în 1912) și redactează, împreună cu fratele său Cezar T. Stoika, revista „*Tinerimea literară și artistică*” (Pitești, 1909-1910), unde publică poezii, proză, articole literare, semnând cu pseudonimul Delaziliște, folosit și în cazul plachetei de debut, *Licăriri*, apărut în 1910, dar și cu altele, ca o măsură de precauție față de conducerea școlii. Devenit student al Facultății de Litere și Filosofie din București (1912-1916), colaborează la „*Vieța nouă*”, „*Simbolul*”, „*Noua revistă română*”, „*Săptămâna politică și culturală*”, „*Ramuri*”, „*Versuri și proză*”, „*Rampa*”, „*Flacăra*”, „*Văpaia*” ș.a. Folosește și pseudonimele Amor, Ego, Costo, Mocado, Sapiens, Tarmes, Tartar, Troedo. Este redactorul revistei „*Poezia*” (1 februarie - 1 august 1915), în care, pe lângă versuri, publică, la rubrica „*Ecuatii*”, dense și entuziaste articole despre scrierile lui D. Anghel, Mihai Codreanu, Gala Galaction, Panait Cerna și, în special, despre profesorul său Ovid Densusianu. Promovând spiritul modernist, el crede că „*poezia nouă*”, simbolistă, aduce un plus de cunoaștere, printr-o mai profundă intelectualizare (lirica e

„tăiată în cristalele fine ale gândirei”) și o maximă energizare a creativității, aptă să facă din vers „o apoteoză a vieții” (*Reflexii în fața poeziei nouă*, „Vieța nouă”, 1922). Din 1913 își începuse și cariera ostășească, urmând cursurile Școlii Militare de Artilerie, Geniu și Marină, apoi fiind concentrat, cu scurte pauze, care i-au îngăduit să termine facultatea. A participat ca sublocotenent la luptele din Transilvania (august–octombrie 1916), murind eroic pe un munte din nordul Văii Oltului. Va fi multiplu decorat post-mortem.

Volumul postum *Poezii* (1928) relevă o operă insuficient încheată, în care trăiri și aspirații, imagini, sugestii, idei din lecturi se interferează „ca ecouri de departe”, „ca valurile mării”, „ca și raze ce se cern” și, împreună cu „ispitele chemării”, impulsionează poetul „spre culmi visate”, chiar dacă pesimismul îi împiedică zborul. Nostalgia vremurilor de odinioară, amintirea celor dispăruți, „gânduri reci” legate de moarte, asemenea unor „medalii mari de plumb”, creează o atmosferă specific simbolistă. *Poemele lacrimilor* unor „fecioare ofilite”, „în giulgiuri diafane de mireasă”, care par un „cernit cortegiu” al deziluziei, al „moartelor avânturi”, întregesc un reper ce indică o stare obsesivă. În căutarea unor „refugii” din fața durerii, „ce roade ca rugina”, nu pot fi descoperite decât „finuturi nesfârșite de umbră”, unde sufletul e „o pasăre speriată”. Retragerea „în odaia moartă” aduce cu sine o contemplare detașată a interiorității, în momente când tăcerea, singurătatea acționează ca un revelator al trăirilor. Tristețe, izolare, exil din mijlocul vieții – ceva nenumit care subminează și ucide visurile. În *Acorduri de toamnă*, cu imagini realizate în sens plastic, fundalul e tot dramatic: „apusul se zbate-n vâpăi”, „se stinge”, în timp ce „în hohote vântul de toamnă scandea/ Poema lui tristă” „și plânge mimoza și plâng trandafirii”. Ezitant și fără un timbru adecvat, intervin când și când note mai optimiste: „cu sete sorb visele curate”, „vreau în versu-mi să-nchid lumina vieții”, „să nu rămână după noi decât parfum de trandafiri” ș.a.m.d. Se află la S. și simple înșiruiți de imagini, din natură sau cu trimitere la arta greco-romană, întâmplări mărunte, senzații, stări de moment, meditații. Toate relevă sensibilitate, o imaginație vie, activă, transpuse, totuși, în texte prea tributare efortului de compoziție și unui stil încărcat, chiar dacă muzicalitatea, sugestia nu lipsesc. Materialitatea concretă, prin selectarea unor elemente care nu recompun existentul, ci doar îl figurează vag, ca în vise, sau poate mai exact, sugerează propria realitate interioară. Ovid Densusianu văzuse în versurile lui mai întâi un „lirism primăvăratec”, „stăruința de a se ridica la abstracțiuni, la o poezie de gândire”, iar mai târziu un „lirism când grav, când capricios, de reculegeri în singurătăți, de îndurerări și resemnări, dar și de înviorări în zburdălnicia gândurilor, în neastâmpărul aripilor întinse spre viață”, în timp ce Perpessicius găsea că „mai emoționante tocmai prin penumbra în care plutesc toate peisajele și notațiile sunt acele poeme [...] în cari amintirile fantomatice prind viață, coboară din cadre” sau versurile elegiace, „de preludiu funebru”. Volumul postum *Însemnări din zilele de luptă* (1921) conține, în prima parte, stricte consemnări ale unor fapte. Cel care își făcuse „un ideal din splendidele abstracțiuni ale minții omenești” și se apropiase de

Desen de Marcel Iancu

frumusețea culturii antice se trezește „în mijlocul realității ca într-o cameră de tortură”, simțind dramatic cum o parte a sufletului său se stinge. Cum luptele sunt tot mai intense, și relatarea devine mai densă, mai accelerată. Pierderile suferite, cruzimea războiului sporesc alarma interioară, aducând însă la suprafață valori precum solidaritatea, voința de a nu ceda, înflăcărarea sacrificiului pentru un crez. Destinele individuale se înscru astfel într-o ordine superioară, aptă să atenueze frica sau deznădejdea de a muri. Tensiunea fantastică a împrejurărilor acționează aproape ca un drog: „Scriu aceste însemnări pe genunchi, sub traiectoriile obuzelor, în dansul ritmic al mitralierelor, neștiutor de ziua ce vine și simt o voluptate necunoscută de nimeni.” Alerte, precise, bărbătești, înspicate cu pasaje lirice, pătrunse în egală măsură de măreția faptei și de grozăvia ei, *Însemnările...* constituie un document propriu-zis, dar și unul de literatură scrisă la cald. Convins de necesitatea transpunerii operelor literaturii universale în românește (în facultate i se acordase Premiul „Hillel” pentru lucrarea *Traduceri românești din poezia latină. Istoricul și importanța lor*), S. a realizat mai multe tălmăciri din Lucrețiu, Horațiu, Vergiliu, Pindar, Baudelaire, Verlaine, Iulia Hasdeu, rămase în periodice. Tragedia în versuri *Oedip și sfinxul* de Joséphin Sâr Péladan, a fost editată în 1914, fiind apreciată de Ovid Densusianu pentru „stilul nuanțat, bogăția de expresii și versul armonios”.

SCRIERI: *Licăriri*, Buzău, 1910; *Un profil feminin: Carmen Sylva*, Pitești, 1912; *Însemnări din zilele de luptă*, îngr. Titus T. Stoika, pref. Ovid Densusianu, cu desene de Victor Ion Popa, București, 1921; ed. îngr. și

pref. Gheorghe Preda, București, 1977; *Poezii*, pref. Ovid Densusianu, introd. Cezar și Titus T. Stoika, Chișinău, 1928; *Poezii*, îngr. și pref. D. Murărașu, fișă biobibliografică Titus T. Stoika, București, 1973.

Traduceri: Joséphin Sâr Péladan, *Oedip și sfinxul*, București, 1914.

Repere bibliografice: [Ovid Densusianu], *Péladan, „Oedip și sfinxul”*, VAN, 1914, 8; I.M.R. [I. M. Rașcu], *Péladan, „Oedip și sfinxul”*, VRP, 1914, 19–20; Densusianu, *Opere*, VI, 548–549; D. Karnabatt, „Licăriri”, „Renașterea”, 1918, 105; M.I. [Mihai Iorgulescu], „Însemnări din zilele de luptă”, SBR, 1921, 13; Pompiliu Păltănea, „Însemnări din zilele de luptă”, „Mercure de France”, 1922, 578; Paul I. Papadopol, *Un mare reprezentant al eroismului românesc: Const. Titus Stoika*, „Foaia tinerimii”, 1924, 6; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 572; N. Davidescu, „Poezii”, PRL, 1928, 6; Perpessicius, *Opere*, III, 150–153; Ciopraga, *Lit. rom.*, 423–424; Florentin Popescu, „Poezii”, RL, 1973, 31; Daniel Dimitriu, *Const. T. Stoika*, CL, 1973, 17; Șerban Cioculescu, *Un cântăreț al păcii: poetul-erou Constantin T. Stoika*, RL, 1974, 5; Gheorghe Preda, *Poetul erou Constantin T. Stoika*, București, 1974; Oprea, *Reviste*, 72–73; Radu Păiușan, *Ovid Densusianu și poetul-erou Constantin T. Stoika (corespondență)*, „Ziridava”, 1980, 869–897; Alex. Oprea, *Scritori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 26–27; *Scrisoare de la Titus T. Stoika*, 1980, ADLTR, S-56; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 352; Pop, *Mărturia*, 208–216; Teodor Vărgolici, *Scritorii clasici și armata română*, București, 1986, 352–356; Valeriu Nicolescu, *Buzău – Râmnicu Sărat. Oameni de ieri, oameni de azi*, II, partea I, București, 2001, 501–503; *Dict. scriit. rom.*, IV, 405–406.

C. T.

STOLERU, Victor (15.VI.1932, Bacău), istoric și critic literar. Este fiul Nataliei Stoleru (n. Cocos), învățătoare, și al lui Alexandru Stoleru, profesor. După studii liceale la Seminarul Pedagogic Universitar „Titu Maiorescu” din București (1943–1951), va absolvi, în 1957, Facultatea de Filologie a Universității bucureștene, devenind profesor la Liceul Militar „Dimitrie Cantemir” din Breaza (până în 1960), apoi asistent la Institutul Pedagogic din București, din nou profesor la câteva licee bucureștene (1969–2000) și, înainte de pensionare, conferențiar la Facultatea de Teologie a Universității „Valahia” din Târgoviște. Este doctor în filologie, cu teza *Fundoianu–Fondane în literatura română și franceză*, susținută în 1974 la Universitatea din Timișoara. Colaborează la „Cercetări de limbă și literatură” (Oradea), „Interferențe”, „Limbă și literatură”, „Limba și literatura română pentru elevi”, „Logos”, „Lucașfăruș”, „Studia bibliologica”, „Studii de literatură universală”, „Studii de teologie” (Târgoviște), „Viața românească” ș.a.

Dintre cărțile publicate de S. – *Crochiuri de istorie literară* (1974), G. C. Nicolescu (1911–1967). *Studii biobibliografice* (1978), B: *Fundoianu / Benjamin Fondane* (2000), *Remember* (2001), *Ipostaze de istorie literară* (2002) și *Orizonturi de istorie literară* (2003) – cea de-a treia îl reprezintă mai bine, prin tratarea sistematică a operei poetului, prozatorului și eseistului B. Fundoianu. Critica a remarcat calitățile lucrării, subliniind că textul dovedește rigoare și o adecvare stilistică meritorie. Totuși, unele capitole au o informație sumară, precum cel al opiniilor lui Fundoianu despre scriitorii români, din care lipsesc considerațiile despre D. Anghel, Ion Miulescu, G. Bacovia și Adrian Maniu. La fel, din comentariile despre estetician și filosof lipsesc chestiuni care i-ar fi întregit

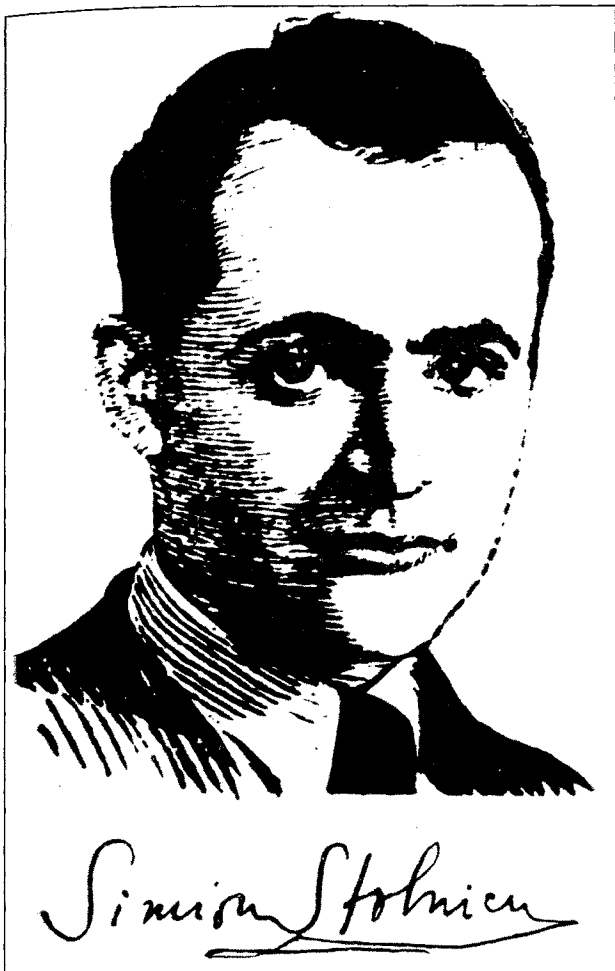
portretul, cum ar fi prezentarea ideilor lui despre exportarea în lumea liberă a ideologiei sovietice, despre condiția scriitorului sub regimul dictaturii proletarietului, despre dogmatismul marxist, idei pe care Fundoianu ar fi voit să le facă publice, însă a fost împiedicat să le exprime într-o cuvântare ce urma să o rostească la Congresul pentru Apărarea Culturii, instrumentat de sovietici la Paris în 1935, după cum nu sunt comentate în integralitatea lor relațiile cu Leon Șestov și cu nihilismul iraționalist șestovian. Un plus de înțelegere a atitudinii lui Fundoianu față de suprarealism ar fi adus discutarea unor articole apărute în „Integral” (1927). Celelalte cărți ale lui S. au ca trăsătură comună expunerea didactică.

SCRIERI: *Crochiuri de istorie literară*, București, 1974; G. C. Nicolescu (1911–1967). *Studii biobibliografice*, București, 1978; B. Fundoianu/Benjamin Fondane, București, 2000; *Remember*, pref. Emil Manu, postfață Ion C. Ștefan, București, 2001; *Ipostaze de istorie literară*, București, 2002; *Orizonturi de istorie literară*, Târgoviște, 2003.

Repere bibliografice: Al. Dima, *Amintirea lui G.C. Nicolescu*, CRC, 1978, 17; I. D. Lăudat, „G. C. Nicolescu”, CL, 1978, 6; Arnold Helman, *Amintirea unui scriitor cu un destin tragic – B. Fundoianu*, „Ultima oră”, 2001, 862; Teodor Vărgolici, *Medalioane istorico-literare*, ALA, 2001, 556; Augustin Macarie, *Necesare rememorări*, „Dimineața”, 2001, 37; Ioan Mișuț, *Ochii lui Argus și Poliphemos*, București, 2002, 112–115; Augustin Macarie, *Noblețea obligă, talentul impune*, „Dimineața”, 2003, 3572; Ioan Mișuț, *Singurătatea lui Don Quijote*, București, 2003, 62–67; Alex. Ștefănescu, *Ceva care seamănă cu literatura*, Chișinău, 2003, 34–35.

I. D.

STOLNICU, Simion (pseudonim al lui Alexandru Botez; 6.XI.1905, Puchenii-Moșneni, j. Prahova – 29.XI.1966, Gura Beliei, j. Prahova), poet. Este fiul Ecaterinei (n. Ionescu) și al lui Iorgu Al. Botez, impiegat CFR. Urmează școala primară în comuna natală, sub numele Alexandrescu I. Alexandru, și gimnaziul (cu întreruperi) la Liceul „Sf. Sava” din București, sub numele Botez I. Alexandru (1917–1925), apoi în particular, din 1928, clasele liceale la Câmpina și, din nou în capitală, Facultatea de Litere și Filosofie, specialitatea filologie modernă (1934–1938). Profesor suplinitor (al lui Șerban Cioculescu) la Seminarul Central din București (1939), trece la Liceul „N. Iorga” din Ploiești (1946), la Câmpina (1947) și la Comarnic (1949–1966). Debutază în 1923, cu poezia *În fiecare noapte*, la revista „Cosinzeana” (Cluj), scrie în „Adevărul literar și artistic” și, după acceptarea lui în cercul lui E. Lovinescu, e prezent în „Sburătorul” (martie 1926), cu poemele *Funeralii de toamnă* și *Faur*, semnate cu pseudonimul care îl va consacra, dat de critic. Primul volum de versuri, *Punct vernal*, îi apare în 1933, prefațat și recomandat de E. Lovinescu. A înființat și a condus (cu Felix Voican) revista „Rapsodul” (Ploiești, 1927), e redactor la „Câmpina” (1927–1929). Mai colaborează la „Universul literar” (în 1938–1940, cu numeroase eseuri), „Bilete de papagal”, „Kalende”, „Strada”, „Vremea”, „Zodiac”, „Ulise”, „Discobolul”, „Abecedar”, „Azi”, „Litere”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Meșterul Manole”, iar mai târziu la „Familia”, „Steaua”, „Tribuna”, „Orizont”, „Cronica”, „Gazeta literară”, „Astra”, „Iașul literar”, „Ateneu”. A lăsat în

manuscris romanul autobiografic *Madona Angelicata*, volumul de versuri franceze *La Chanson contre la chanson - géographie sentimentale* (elaborat în perioada iulie - septembrie 1938, când a întreprins o călătorie de studii în Franța), mii de pagini de jurnal (editate selectiv de Simion Bărbulescu), eseuri.

S., acest „romantic nerușinat, ce se reculege sub arcade și săgeți gotice, cu pupila dilatată de răsăritene vedenii, însoțite de armonii corespunzătoare” (Șerban Cioculescu), s-a dovedit, cu cele două volume de versuri publicate în timpul vieții, *Punct vernal* și *Pod eleat* (1935), destul de greu de calificat și, pentru mulți comentatori (printre care și Vladimir Streinu), de neînțeles. Dacă pentru E. Lovinescu el reprezenta „echilibrul între avânt și stabilizare”, pentru alții a rămas un ermetic obscur, atras de viziunile morbide ale romantismului baudelairian. Temă obsedantă, destinul omului și al poetului, minat de contradicțiile interioare ale ființei, este tratată cu aplecare spre atitudinile extreme, cu preferință pentru imaginile funebre, pentru înmormântări și viziuni autoscopice. Este probabil cel mai bacovian dintre poeții români care și-au propus, programatic, o intelectualizare a poeziei în sensul lui Ion Barbu. Observându-se lucid în jurnalul său, ținut din

tinerețe până la moarte, **S.** nota: „Primele mele defecte la o lucrare neretușată, proaspătă, sunt de obicei: vulgaritatea stringentă, prozaismul vulgar ori facilitatea frivolă, în care eul intim își dă pe față ce are mai rău. După reflexie, retușarea aduce o nobleță a atitudinii și a expresiei”. Cum toate poemele antume sunt rezultatul unei prelucrări intelectuale, reflexive, a primelor impulsuri, morbidețea lor se comunică în forme perfect prelucrate muzical și într-o imagistică bine controlată, adesea obscură. O mare reprimare a sentimentului, vizibilă pretutindeni, e intensă în poemul *Pod eleat*, unde se impune ca simbol obsedant al viziunii lui **S.** puntea între lumi, formă eliberată, înălțată, smulsă abisului, intrată prin asceză în transcendent. Aluziile livrești, trimiterile culturale fac semnificația destul de greu accesibilă, ținând seama că acestea se alătură unei propensiuni spre apropierea celei mai insolite între domenii de obicei separate: „Spre zori, podul era unghi spart în infinit/ Ca-n faustiana pentagramă,/ Văzui oțelul cerului, în rouă, descălit/ Și-n cuiburi, nins, lunarul menestrel de scamă”. Ciclurile de poeme postume (*Apollo, Eros, Ianus, Parce, Saturn, Castalii, Serapis*) așază ermetic soarta individuală în matrice arhetipal-culturale. Fragmentele de jurnal și portretele din cartea *Printre scriitori și artiști* (1988) oferă, într-o formulare exactă, supravegheată, adesea apodictică, detalii inedite și observații surprinzătoare legate de cerul de la „Sburătorul” și de unii literați ai vremii, Felix Voican, Pericle Martinescu, Dan Botta, Virgil Gheorghiu, Geo Bogza, cărora li se schițează portrete memorabile. Însemnările dezvăluie un intelectual cu vaste și profunde lecturi și sunt o sursă de observații inedite în legătură cu rostul și natura poeziei și a poezilor (Tudor Arghezi, de exemplu, reprezintă una din obsesiile lui **S.**), risipite printre consemnări ale tribulațiilor unei vieți „ciudate” de însingurat profesor de provincie.

SCRIERI: *Punct vernal*, pref. E. Lovinescu, București, 1933; *Pod eleat*, București, 1935; *Șerpuiți între lut și torțele de aur*, îngr. și pref. Simion Bărbulescu, cuvânt înainte Vladimir Streinu, București, 1973; ed. îngr. și postfață Simion Bărbulescu, București, 1998; *Printre scriitori și artiști*, îngr. și pref. Simion Bărbulescu, București, 1988; *Poezii*, îngr. și pref. Simion Bărbulescu, Cerașu, 2003.

Repere bibliografice: Hortensia Papadat-Bengescu, *În jurul fenomenului creației poetice*, SBR, 1926, 2; Călinescu, *Cronici*, II, 181-184; Constantinescu, *Scrieri*, V, 39-45; Perpessicius, *Opere*, VI, 144-148, VII, 148, 152-154; Octav Șuluțiu, „*Punct vernal*”, „*România literară*”, 1933, 55; G. Călinescu, „*Pod eleat*”, ALA, 1935, 756; Octav Șuluțiu, „*Pod eleat*”, F, 1935, 3; Șerban Cioculescu, „*Pod eleat*”, RFR, 1935, 9; Mihail Sebastian, „*Pod eleat*”, RP, 1935, 5 246; Boz, *Cartea*, 149-154; Eugen Ionescu, *Trei poeți*, VRA, 1937, 508; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 172; Streinu, *Pagini*, I, 94-97, IV, 69-71; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 816, *Ist. lit.* (1982), 901; Eugen Jebleanu, *Simion Stolnicu*, CNT, 1966, 9; Laurențiu Ulici, *Fișe de retrospectivă literară: Simion Stolnicu*, CNT, 1966, 34; Bărbulescu, *Comentarii*, 166-201; Al. Piru, „*Șerpuiți între lut și torțele de aur*”, RL, 1973, 29; Emil Manu, „*Șerpuiți între lut și torțele de aur*”, AST, 1973, 8; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 489-493; Ion Bălu, *Simion Stolnicu*, RL, 1980, 46; Eugen Simion, *Memorialistică*, RL, 1988, 29; Grigurcu, *Eminescu-Labiș*, 339-349; Lovinescu, *Sburătorul*, I, 157, II, 9, *passim*, III, 45, *passim*, IV, 10, *passim*, V, 35, *passim*; Ciopraga, *Amfiteatru*, 433-437; Micu, *Scurtă ist.*, II, 78-79; Alexandru Arion, „*Șerpuiți între lut*

și *torțele de aur*", RL, 1999, 21; Simion Bărbulescu, *Simion Stolnicu sau Despre tentația efemerului*, Ploiești, 2002; *Dict. scriit. rom.*, IV, 406-408; Paul Silvestru, *Carte de citire*, București, 2002, 14-16; *Dict. analitic*, IV, 662-667. R.S.

STOLOJAN, Sanda (19.II.1919, București - 2.VIII.2005, Paris), poetă, eseistă, traducătoare și memorialistă. Este fiica Luciei și a lui Al. Duiliu Zamfirescu, scriitor și diplomat, și nepoată a scriitorului Duiliu Zamfirescu. Și-a petrecut copilăria în diferite capitale ale lumii - Roma, Berlin, Haga, Rio de Janeiro, Lisabona, Varșovia, Copenhaga -, unde tatăl se afla în misiuni diplomatice. Licențiată a Facultății de Litere și Filosofie de la Universitatea din București, a lucrat ca traducătoare la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1948-1958), apoi într-o cooperativă „Dactilografia” (1958-1961), suportând urmările arestării și condamnării la opt ani de închisoare a soțului său, inginerul Vlad Stolojan. În octombrie 1961 ei pleacă definitiv din țară, „răscumpărați” de familia franceză a lui Vlad Stolojan, și se stabilesc la Paris ca refugiați politici. În 1975 **S.** fondează împreună cu Dumitru Țepeneag revista „Cahiers de l'Est”. Între 1986 și 1992 conduce Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului în România, cu sediul la Paris, în 1989 fiind distinsă de American Romanian Academy cu Diploma de onoare pentru această activitate. Interpretă de limba română a președinților Charles de Gaulle, Georges Pompidou, Valéry Giscard d'Estaing și François Mitterand, **S.** a revenit în România, însoțindu-l pe Charles de Gaulle în vizita oficială din 14-18 mai 1968. Colaborează cu poezii, proză, medalioane și cronici literare la reviste românești din exil: „Limite”, „Ethos”, „Ființa românească”, „Revista scriitorilor români”, „România”, „Cuvântul românesc”, „Mele”, „Contrapunct”, „Dialog”, „Lupta” ș.a. Publică versuri în limba franceză la „Revue de Belles-Lettres” (Geneva), „Cahiers de l'Est”, „Création” și „Polyphonies”, iar eseuri și cronici literare în „Journal de Genève”, „Esprit”, „Le Monde”, „Revue des études roumaines”, „L'Alternative”, „Lettre internationale” ș.a. Debutază editorial în 1980 cu monografia *Duiliu Zamfirescu*, tradusă în limba engleză de Eric D. Tappe și publicată la Boston.

În comentarea aparițiilor editoriale din țară **S.** se oprește de cele mai multe ori la cărțile ignorate sau minimalizate, relevând aspecte incomode și concluzii ce se pot desprinde din textele în discuție, cum se întâmplă cu romanul *Intrusul*: „Problema pe care o pune cartea lui Marin Preda este problema morală a lumii românești de astăzi. Ce devin relațiile dintre oameni într-o asemenea societate? Cum poți fi un om sincer și liber în ambianța moralei comuniste [...] în care teama de denunț, cu corolarul ei, adică ascunderea gândului, au devenit realități zilnice?”. Obiectivă, susținută de o bogată documentație, cartea consacrată personalității și operei lui Duiliu Zamfirescu relevă cititorului străin, căruia i-a fost destinată, particularitățile evoluției societății românești într-o etapă istorică de mari transformări. „În ritmul acestei «istorii încetinite» - constată **S.** în concluzia cărții - oamenii se pot adapta la schimbări, în timp ce miezul lor psihologic și

spiritual este conservat”. Duiliu Zamfirescu este văzut ca „romancierul unei lumi dispărute a cărei imagine a coborât în subconștient, unde supraviețuiește cu puterea unui mit”. S-a remarcat că profunzimea și valoarea acestei monografii cu structură clasică - viața, opera, analiza corespondenței - vine din „complicitatea dincolo de timp, dintre scriitor și criticul literar, dintre bunic și nepoată”, care au împărtășit, voluntar sau forțat, soarta exilului: „comuniunea în amărăciunea exilului a exacerbât, în mod paradoxal, comprehensiunea și autenticitatea dragostei pentru pământul românesc și pentru valorile lui ideale sau reale” (Matei Cazacu). Autoare de versuri în limba franceză - *Dans les brisures* (1982), *Sur les abîmes verts* (1985), *Bruine de nulle part* (1993) - și în limba română (risipite în revistele din exil), **S.** practică o lirică modernă, antidiscursivă, „fără să anuleze conținutul, pentru că dă expresie unui simțământ fundamental de azi, acela al provizoratului istoric, la care s-a ajuns prin pierderea oricărei tradiții” (Horia Stamatu). În fragmentele de realitate din care se alcătuiește universul liric se identifică frecvent trimiteri la condiția de exilat, mereu în căutarea unei înrădăcinări și cu tristețea imposibilității ei. Două jurnale, incitante prin bogăția informației și remarcabile pentru calitățile artistice, au fost editate în țară în 1996 și în 1999: *Nori peste balcoane* (jurnalul anilor 1975-1989) și *Ceruri nomade* (cuprinzând perioada 1990-1996). **S.** a înregistrat fidel starea de tensiune trăită de exilul românesc anticomunist de la Paris, evaluând cu luciditate evenimentele - semnarea tratatelor de la Helsinki („această nouă înfrângere a occidentalilor”), Carta '77 și noua poziție a intelectualității franceze („Filosofi, profesori, normalieni resping acum marxismul, totalitarismul și Uniunea Sovietică, dar rămâne subînțeles că mai toți provin din rândurile stângii. Cu alte cuvinte, refugiații, exilații, emigranții care n-au încetat să denunțe totalitarismul vor rămâne la fel de necunoscuți ca mai înainte, sacrificați pe altarul istoriei care dă dreptate celor puternici și șireți”), venirea lui Paul Goma la Paris, atacul asupra Monicăi Lovinescu, manifestațiile de stradă, conferința disidenților ruși etc. Antrenată în preocu-

părilor cotidiene sau mondene ale „vechii emigrații”, **S.** frecventează ședințele cenaclului lui L. M. Arcade și reține opiniile participanților (de pildă, la tema „să scrii în franceză sau în română”, Virgil Ierunca „a condamnat fără apel pe poetul român care ar încerca să scrie în franceză”), e prezentă la conferințele de la Sorbona, la întâlnirile prilejuite de venirea lui Mircea Eliade la Paris, face vizite lui Emil Cioran și plimbări cu Monica Lovinescu etc. Distanța aristocratică și comentariul acid caracterizează multe comentarii ale memorialistei. La dineul pentru Eliade, *doctor honoris causa* la Sorbona, diarista remarcă: „Toată seara, nota pariziană s-a pierdut în concertul de adulații în stil românesc, cu care cei prezenți îi înconjoară pe cei mari”, tot atunci sesizează „noua atitudine românofilă” a lui Eugen Ionescu, care, evocând timpul când împreună cu Eliade și Cioran inaugura o generație, declara: „Dacă România nu ar fi fost o țară mică, cu limbă necunoscută, s-ar fi știut că ea se afla atunci la avangarda expresionismului și a tot ce a urmat în Occident”. Se poate afla din însemnările scriitoarei că lui Cioran „îi place să readucă pe tapet povești românești, deși pretinde că s-a detașat de ele”, că „s-a desprins de legionari, dar este la curent cu faptele lor” ori că „tot mai expansiv, cutează să vorbească despre trecutul lui legionar, pentru a restabili adevărul” ș.a. Al. Săndulescu observa pertinent că „Sanda Stolojan relevă o polivalență a talentului, fiind un observator lucid al evenimentelor politice, un poet sensibil, evocator de oameni și locuri și totodată reflexiv, meditănd adesea la destinul omenirii și îndeosebi al Europei”. **S.** a tradus în franceză cartea lui Emil Cioran *Lacrimi și sfinți* (1986) și un volum antologic Lucian Blaga, *L'Étoile la plus triste* (1992).

SCRIERI: *Duiliu Zamfirescu*, tr. Eric D. Tappe, Boston, 1980; *Dans les brisures*, Mortemart, 1982; *Sur les abîmes verts*, Mortemart, 1985; *Avec de Gaulle en Roumanie*, Paris, 1991; ed. (Cu de Gaulle în România), tr. Rodica Chiriacescu, București, 1994; *Bruine de nulle part*, Mortemart, 1993; *Nori peste balcoane (Jurnal din exilul parizian)*, tr. Micaela Slăvescu, București, 1996; ed. (*Au Balcon de l'exil roumain à Paris*), Paris-Montréal, 1999; *Ceruri nomade (Jurnal din exilul parizian. 1990-1996)*, tr. Micaela Slăvescu, București, 1999; ed. (*La Roumanie revisitée. Journal 1990-1996*), Paris, 2001; *Maison pour un mirage*, [Paris], 2003. **Traduceri:** John Hersey, *Un clopot pentru Adano*, București, 1946; Remus Luca, *Ana Nucu*, București, 1955; Emil Cioran, *Des Larmes et des saints*, Paris, 1986; Lucian Blaga, *L'Étoile la plus triste*, Paris, 1992.

Repere bibliografice: Matei Cazacu, „Duiliu Zamfirescu”, „Limite”, 1982, 34-35; Horia Stamatu, *Poezia franceză a Sandei Stolojan*, „Limite”, 1983, 40-41; Matei Cazacu, „Avec de Gaulle en Roumanie”, „Lupta”, 1991, 161, 162; Andreea Deciu, „Cu de Gaulle în România”, RL, 1994, 31; Annie Benteoiu, *Portret și portrete*, RL, 1996, 33; Marius Vlad, *Farmecul discret al unui jurnal parizian*, APF, 1997, 5; Mariana Sipoș, *De vorbă cu Sanda Stolojan „sub semnul lui Hermes”*, JL, 1999, iunie-iulie; Alex. Ștefănescu, *Clarviziune și gravitate*, RL, 2000, 19; Elisabeta Lăsconi, *Elegie pentru exilul românesc*, CC, 2000, 2-3; Dimisianu, *Lumea*, 402-406; Pop, *Viață*, 68-74; Manolescu, *Enciclopedia*, 639-641; Săndulescu, *Memorialiști*, 305-311.

M.P.-C.

STRADA, revistă apărută la Câmpina, lunar, de la 1 iunie 1932 până la 4 mai 1936, sub conducerea unui comitet. Director: Al.

Tudor-Miu. Publicația, subintitulată „Ziar liber, literar, social”, are, după un an de funcționare regulată, apariții sporadice. Primul număr enunță programul minimal al libertății de „a publica politică fără a face politică și de a scrie literatură fără a face literatură”. Semnează articole pe teme sociale H. Hircan, Sandu Alexandru, Zaharia Ilarion, Gh. Mihăilescu, Lucian M. Pandrea. O cronică plastică este ținută de Ștefan Alexiu, Simion Stolnicu și Horia Bottea. Recenzii dau Al. Tudor-Miu (la poezia lui Radu Gyr și o cronică la pictura lui S. Perahim), Tr. Sfetea, Mihai Cornis Panu, care vădesc interes pentru modernismul extrem. Astfel se trasează și orientarea generală a revistei, unde publică proză Al. Tudor-Miu (un fragment de roman, *Anda*), C. Mihăilescu-Conemy și Ștefan Alexiu. Versurile aparțin lui Horia Bottea (*Poem pentru Cocteau*, text cu accente patetice și imagini prea căutate pentru a depăși un simplu deziderat modernist, ceea ce definește, în general, producția de la **S.**), Miron Radu Paraschivescu, Al. Tudor-Miu (în fiecare număr), Simion Stolnicu (*Poem barbar*), Adrian Grigoriopol, Toma Negură, Paul Păun ș.a. Geo Bogza figurează, în decembrie 1935, cu un poem dedicat lui S. Perahim (*Prinderea floșilor asasinii*), iar în februarie 1936 Ștefan Baciu intră în sumar cu poemul *Patinaj*. Din decembrie 1935 apar rubricile „Cronici” și „Puncte”, adăugate la „Artă” și „Cărți”, când Miron Radu Paraschivescu semnează articolul *Arma literaturii*, un text tezigist care consemnează și susține ideea unei orientări de stânga într-o epocă a „antagonismelor de clasă”, invocând sensul umanist din scrierile lui André Gide, André Malraux, Ernst Bloch, Julien Benda și Jean Guéhenno, orientare prezentată ca obligatorie și astfel autolegitimată axiologic. În ultimul număr Ștefan Roll face un portret lui Lev Tolstoi. Mai sunt inserate fragmente din corespondența pictorului N. Grigorescu și *Scrisoare de la Delavrancea și Vlahuță*, precum și traduceri, nesemnate, din Charles Baudelaire și Paul Verlaine.

E. M.

STRAJA CADRILATERULUI, publicație apărută la Bazargic, bilunar, de la 10 ianuarie 1936 până la 17 mai 1938, cu subtitlul „Ziarul coloniștilor, pus sub conducerea unui comitet”. Director: G. Ionescu-Nica; redactor administrator: Th. Dorobăț. Se reproduce poezie de Mihai Eminescu (*Doina*), Carmen Sylva, Octavian Goga (*Plugarii, Graiul pâinii*). Sunt prezenți cu versuri C. Dumbrovă, S. Ciucă, Thoma Pascu, Maria Botiș-Ciobanu, Mircea Dem. Rădulescu, Tudor Măinescu, Volbură-Poiană Năsturaș ș. a., iar cu proză Mihail Lungianu. Revista este ilustrativă pentru noul ritm intelectual al țării din perioada interbelică și pentru încercarea de a da un impuls la cultură acestei zone.

M. Pp.

STRAJANU, Mihail (2.X.1841, Tiur, j. Alba - 16.VII.1918, Râmnicu Vâlcea), estetician și traducător. Fiu de țărani, **S.** a urmat liceul la Blaj, apoi Academia de Drept din Sibiu, ca bursier al Astreii, al cărei membru devenise din 1867 și căreia îi va dona o bună parte din manuscrisele sale. Își întrerupe studiile după numai un an, trece munții și se înscrie la

Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, pe care o termină în 1868, cu o teză despre etica lui Aristotel. Bursier al statului, studiază filosofia la Paris și la Berlin, iar doctoratul îl susține la Universitatea din Giessen. Întorcându-se în țară în 1872, va fi profesor la Iași. În același an devine membru al Junimii și începe să colaboreze la „Convorbiri literare”, după ce, încă din 1866, tipărise traduceri, poezii, articole de critică literară, cronici în „Reforma”, „Familia”, „Federațiunea” și „Românul”. Activitatea didactică și-o continuă ca profesor la Botoșani și la Liceul „Matei Basarab” din București, iar din 1881 la Liceul „Carol I” din Craiova, unde va rămâne până la pensionare (1902). Participă la viața culturală din acest oraș cu numeroase conferințe și prin activitatea legată de întemeierea Ligii Culturale din localitate. Este redactor, în 1884, la revista „Vocea română”, unde îi apar câteva studii și traduceri. Tot în acest timp a colaborat la alcătuirea *Enciclopediei române* a lui C. Diaconovici, pentru care a scris articole referitoare la istoria literaturii române.

Înzestrat pentru cariera didactică, **S.** a elaborat numeroase manuale școlare, considerate printre cele mai bune din vremea aceea, revenindu-i meritul de a fi contribuit la răspândirea ideilor esteticii moderne. De altfel, estetica a fost una din constantele preocupărilor sale, concretizate în volume precum *Principie de literatură* (1892), *Principie de estetică și poetică* (I-II, 1893-1896; Premiul Academiei Române), *Cestiuni literare și pedagogice* (1897), *Cestiuni literare* (1897), *Legătura între filosofie și științele experimentale* (1907) ș.a. **S.** nu era, cu toate acestea, un gânditor original. Aflat, la început, sub înrăurirea cercurilor adversare Junimii, îmbrățișează curând convingerile estetice ale lui Titu Maiorescu, fiindu-le dator în bună măsură. Ideile lui despre artă au o fundamentare psihologică. Partizan al „simpatiei estetice”, el susține că prin intelect artistul ajunge la o cunoaștere perfectă a realității, prin fantezie își creează o „icoană” adevărată a acesteia, iar prin sentimente și prin identificarea cu fenomenul contemplat îi dă expresia cea mai potrivită. Considerat tributar realității, artistul imită, dar nu copiază raporturile și armonia fenomenelor existente în natură și societate, așezându-le sub zodia unei idei predominante. Ceea ce este difuz în natură se clarifică în opera de artă, care devine un mijloc de a trezi în mintea cititorului imaginea cea mai aproape de adevăr a realității. Funcția ei catartică se manifestă intermediată de plăcerea estetică, aptă să producă o „liniște senină”, căci frumosul nu are o finalitate exterioară lui. Deși se poate uni cu binele și adevărul, frumosul nu se confundă cu ele, dar are și el un rol determinant în educația omului. Frumosul înseamnă armonie și, de aceea, e condamnată poezia modernă postromantică, pe care teoreticianul nu o înțelege. A acordat, în studiile sale, o mare însemnătate raportului dintre artă și știință, relevându-se ca un adversar al celor care susțineau incompatibilitatea acestora. O importanță deosebită acordă și folclorului, pe care îl consideră fundamentul literaturii culte. Într-un studiu despre basm, specie pe care o socotește rămășiță a miturilor primitive, el reliefează, în opoziție cu B. P. Hasdeu, rolul stării de veghe în geneza speciei. Deși **S.** avea un indiscutabil simț al limbii, numeroasele sale

traduceri (multe rămase în presă) din literatura latină (Vergiliu), italiană (Leopardi, Silvio Pellico), franceză (Victor Hugo) și germană (Goethe, Schiller, Ferdinand Freiligrath) nu au alte calități în afara exactității.

SCRIERI: *Etica sau filosofia practică a lui Aristotel*, București, 1868; *Manual de stilistică*, București, 1880; *Începutul renașterii naționale prin școli sau Despre episcopul Petru Pavel Aron*, Craiova, 1891; *Principie de literatură*, Craiova, 1892; *Epistolar*, Craiova, 1893; *Principie de estetică și poetică*, partea I: *Estetica*, Craiova, 1893, partea II: *Poetica*, Craiova, 1896; *Cestiuni literare și pedagogice*, Craiova, 1897; *Cestiuni literare*, pref. R. Hardouin, Craiova, 1897; *Ioan Eliade Rădulescu*, Craiova, 1902; *Din viața lui Inocențiu Micul*, Blaj, 1903; *Legătura între filosofie și științele experimentale*, București, 1907; *Biblioteca populară Fundațiunea „I. V. Socec”*, București, 1907; *Simbolismul. Ch. Baudelaire. Pesimismul d-nei Ackerman sau Influența materialismului asupra literaturii*, Craiova, 1912; *Din cugetările lui Goethe ca filosof și ca om de știință*, Cluj, 1912; *Istoria vieții lui Arthur Schopenhauer, cu o scurtă privire asupra filosofiei lui*, Craiova, f.a. **Traduceri:** Vergiliu, *Bucolicele și Georgicele*, pref. trad., București, 1904; Paul von Heyse, *Nerina*, Craiova, 1909; Silvio Pellico, *Moartea lui Dante Alighieri*, Craiova, 1911; Goethe, *Herman și Dorothea*, pref. trad., Sibiu, 1912.

Repere bibliografice: Dan Smântănescu, *Un uitat: Mihail Strajanu*, AO, 1934, 71-73; C. Ș. Făgețel, *Mihail Strajanu*, R, 1940, 9-11; Bucur, *Istoriografia*, 115-116; Ion Pătrașcu, *Un dascăl ardelean în Olenia: Mihail Străjan*, „Studii vâlcene”, 1974; *Dict. lit.* 1900, 818-819; *Dict. scriit. rom.*, IV, 412-413; Firan, *Profiluri*, II, 275-277. D. M.

STRAJE, Mihail (pseudonim al lui Mihail Stețcu; 30.X.1901, Galbeni, j. Bacău - 1.IV.1978, București), publicist, istoric literar, prozator, poet și traducător. Este fiul Ecaterinei (n. Goga) și al lui Grigore Stețcu, funcționar. Face liceul la Roman. A început Facultatea de Litere la București, fără să își termine studiile. Lucrează ca funcționar la Direcția Generală a PTT. Debutează cu versuri în 1919 la „Moldova de la Nistru” și va fi un colaborator asiduă al multor reviste și ziare, cum sunt „Adevărul literar și artistic”, „Viața literară”, „Cosinzeana”, „Convorbiri literare”, „Universul literar”, „Cronicarul”, „Epoca”, „Facla”, „Familia”, „Gândul nostru”, „Neamul românesc”, „Pământul”, „România literară” (1932-1934), „România literară” (1938-1940) ș.a., iar după al doilea război mondial „Gazeta literară”, „Ateneu”, „Argeș”, „Manuscriptum”, „Tribuna” ș.a.

Volumul de nuvele și schițe *Sora Emilia* (1930) dezvăluie un prozator atent la dramele micului târg de provincie, cultivând uneori pitorescul morbid și excesul de sentimentalitate. Contribuțiile de istorie literară, răspândite în paginile multor publicații, fac dovada unei pronunțate preocupări pentru elucidarea acelor amănunte ale vieții literare care scapă atenției comentatorilor de opere. Din pasiunea pentru asemenea cercetări ia ființă *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români* (1973), un instrument de lucru indispensabil istoriei literare, prima și cea mai completă lucrare de acest fel din spațiul cultural românesc, unde **S.** are în vedere peste două mii de autori, identificarea și atribuirea pseudonimelor fiind rodul unui efort documentar de trei decenii. O serie de versuri ocazionale sau

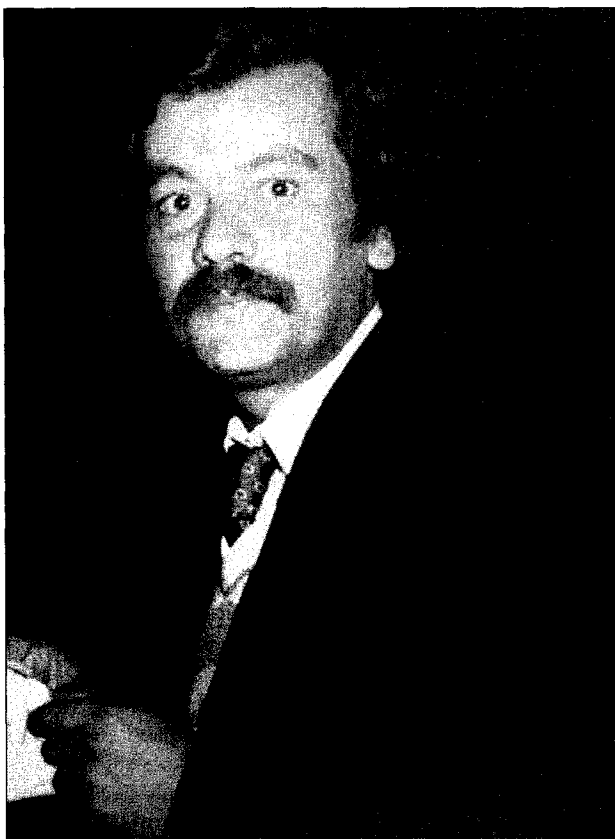
dedicate unor personalități literare sunt adunate în volumul postum *Balans încremenit* (1979), oferind imaginea unui scriitor de factură clasică și de înclinație manieristă, aflat în sfera de influență a poeziei lui Ion Barbu. Interesul din tinerețe pentru critica plastică își află ecoul într-o prezentare a pictorului dobrogean Stavru Tarasov (1931) și într-o incursiune intitulată *Gheorghe D. Anghel la mănăstirea Pasărea* („Biserica Ortodoxă Română”, 1966). A tradus, uneori în colaborare, scrieri de Jonathan Swift, E. A. Poe, F. M. Dostoievski, Remy de Gourmont, André Gide ș.a.

SCRIERI: *Sora Emilia*, Constanța, 1930; *Un pictor dobrogean: Stavru Tarasov*, Suceava, 1931; *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, București, 1973; *Balans încremenit*, cu un portret de Bob Bulgaru, pref. George Chirilă, București, 1979. **Ediții:** Artur Enășescu, *Poezii*, pref. edit., cuvânt înainte Radu Boureanu, București, 1968. **Traduceri:** Joseph Kessel, *Celula nr. 7*, București, 1930 (în colaborare cu Constantin Iliescu); André Gide, *Amintiri despre Oscar Wilde*, București, 1932; Dimitri Șişmanov, *Literatura bulgară*, Oradea, 1936; E. A. Poe, *Sistemul doctorului Catran și al profesorului Puff*, București, f.a. (în colaborare cu Constantin Iliescu); F. M. Dostoievski, *Eternul soț*, București, 1939 (în colaborare cu C. N. Negoită); Émile Dermenghem, *Aspecte din literatura arabă de azi*, București, 1939; *Interpretări din lirica lui Gourmont*, București, 1940 (în colaborare cu Teodor Scarlat); Vicente Blasco Ibañez, *Regele preșterilor*, București, 1943; Jonathan Swift, *Călătoriile lui Gulliver*, București, 1946.

Repere bibliografice: G. Șt. Cazacu, „*Sora Emilia*”, „Cronicarul”, 1931, 6; Zoe G. Frasin, „*Sora Emilia*”, „Scrisul nostru”, 1931, 7-8; Traian Stănescu, „*Sora Emilia*”, „Dacia”, 1931, 106; Al. Robot, *Literatura de provincie*, RP, 1932, 4 439; Pericle Martinescu, Dimitri Șişmanov, „*Literatura bulgară*”, SDM, 1936, 4; Traian Georgescu, Dimitri Șişmanov, „*Literatura bulgară*”, „Pagini basarabene”, 1936, 4-5; Piru, *Varia*, I, 282; Dumitru Micu, „*Dicționar de pseudonime*”, CNT, 1973, 41; Marin Bucur, „*Dicționar de pseudonime*”, RITL, 1974, 3; I.H. [Ion Hangiu], „*Dicționar de pseudonime*”, LL, 1974; Carianopol, *Scriitori*, II, 125-136; *Dict. scriit. rom.*, IV, 408-410. C. Pp.

STRATAN, Ion (1.X.1955, Izbiceni, j. Olt - 20.X.2005, Ploiești), poet. Este fiul Elenei Stratan (n. Aspra), profesoară de limba română, și al lui Valeriu Stratan, tehnician, ofițer de aviație. Urmează la Ploiești cursurile școlii generale și Liceul „Al. I. Cuza”, absolvit în 1972, apoi Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1975-1981). În studenție frecventează cenaclul „I. L. Caragiale” (din Ploiești), pe cel de la revista „Amfiteatru” și Cenaclul de Luni. Profesor la Ploiești și în comunele prahovene Plopeni și Teișani (până în 1985), apoi bibliograf la Biblioteca „Nicolae Iorga” din Ploiești, este redactor (1990), director adjunct (1996) și redactor-șef adjunct (2000) la revista „Contrapunct”. Debutează în 1972, la „Amfiteatru”, iar editorial în 1981, cu volumul *Ieșirea din apă*. Colaborează cu versuri și articole la „România literară”, „Echinox”, „Luceafărul”, „Vatra” ș.a. Între 1990 și 1993 a beneficiat de burse de creație în Franța. A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1993), Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române (1995), Premiul Asociației Scriitorilor din București (2001), Premiul ASPRO (2002) ș. a.

Prin publicarea în 1982 a volumului colectiv *Aer cu diamante*, Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Traian T. Coșovei și S., fiecare având deja câte un volum, au fost lansați ca vârful de lance ale tinerei generații optzeciste. Cu toate acestea, S. este un neomodernist stănescian-barbian, travestit neglijent în postmodern. Distanța sa față de optzecismul de tip postmodern este definită de Mircea Cărtărescu, pentru care fostul său coleg de la Cenaclul de Luni este „structural, un poet modernist, care torsionează limbajul la toate nivelurile sale ca să exprime un inexprimabil profund, de natură metafizică și religioasă”. Alți critici (Nicolae Manolescu, Cornel Regman, Radu G. Teșosu) au insistat pe ermetismul poeziei sale, asupra dimensiunii livrești (Laurențiu Ulici) sau a componentei textualiste (Octavian Soviany, Al. Mușina). În primele cărți - *Ieșirea din apă*, apoi *Cinci cântece pentru eroii civilizației* (1983), *Lumină de la foc* (1990) -, deși vocea poetului se exersează în diverse game și arpegii optzeciste, poate fi recunoscut un stil unitar. S. optează pentru o lirică a metamorfozelor, poemele constituind în genere amalgamuri textuale, construite după o logică absconsă: jumătate barbian-ermetică, jumătate absurd-jucăușă, în spiritul ludicului cu schepsis abisal din poezia lui Nichita Stănescu. Abia cu versurile din *Lux* (1992) lirismul metafizic, discursiv se mai scutură de măștile fals-jucăușe, se concentrează și se adâncește. Autorul devine mai puțin „optzecist”, e mai proaspăt, renunțând la construcțiile

compozite și dinamice de până acum, cărora le preferă poemul eleat, interiorizat, de idei. Teme moderniste – timpul, memoria, moartea, identitatea, ființa (uneori cu majusculă), raportul dintre gândire, cuvinte, simțuri și realitate etc. – sunt abordate cu instrumente postmoderne: parodia, jocul lingvistic și intertextual, construcția hibridă a poemului și a imaginii, desfacerea (textualistă) a mecanismelor limbajului. Uneori tocmai această metafizică în registru ludic constituie farmecul poemelor (*Odă, Prolog*), altelei combinarea lor nu se articulează într-un discurs viabil poetic, ca în *Deus ex machina, Ieșirea din apă*, dar și în *Rama de cuvinte, I, II*, ce pare o poemă filosofică de Nichita Stănescu pusă pe note pentru copii, sau în *Pentameronul*, un fel de *Joc secund* rescris în gamă minoră, în genul prozelor poetice pentru cei mici de Marin Sorescu. În *Kant Orient-Expres* sau în *Odă* se observă cel mai bine amestecul (reușit) de asociații metaforice proaspete și aluzii livrești, de limbaj abstract-ermetic și colocvial-discursiv, de imagini suave, romantice și (neo)realiste, tehniciste, șocant-avangardiste. Este, în fond, un joc aparent aleatoriu, dar care desfășoară, în vulturile sale imprezibile, o semnificație mai mult sau mai puțin obscură: „Să mă scutur de simțuri cum/ evadat adormit în zăpadă/ sub seara prinsă în gușă de/ pelican ca de cărja aortică,/ port sufletul, urmă/ cu fulgi/ Mânătară duioasă, burete-nflorit,/ căruia-i cânt să adoarmă./ / Sprijinit de Porțile/ Orientului. Mă aștept” (*Odă*), sau: „peisajul ca un tablou/ electric fără fire/ aprins de un nerv/ deodată inima ta șterge geamul cu/ optzeci de gesturi pe minut/ deodată plămâni tăi/ mișcă frunzele/ un iepure traversând geamul ca punctul/ săritor la nevoie al electroencefalogramii// sunt eu sunt eu sunt eu/ și gândul despre asta deja gândit/ mototolit aruncat undeva...” (*Kant Orient-Expres*). Apar procedee textualiste de tipul „eu acum scriu acest poem/ despre acest poem pe care îl scriu”, dar din perspectiva unei temporalități ambigue: „Poemul se va termina și nu apuc să spun nimic” (*Cartagina*), „Numai eu și poemul acesta nu avem amintiri” (*Pământ roșu*). Dacă în *Dueliștii S.* propune o „încarturare în simțuri” (o autoimpusă limitare la real, „abdicarea” de la viziune), în barbiana *Pământ roșu*, „virtualitatea/ îmi apare cu mâinile pătate de realitate”, iar poetul își dezvăluie adevăratul model, modernist, religios-metafizic, al limbajului: „Pâinea se frânse în bucăți./ Limba se frânse în cuvinte”. De altfel, tema stănesciană a frângerii cuvântului și a sfâșierii eului liric e prezentă în *Grota, Vers, Locul de trecere*, acesta din urmă unul din cele mai originale poeme ale sale. Cu *Ruleta rusească* (1993) livrescul revine într-o nouă formă: ciclul *Ediție critică* propune imitații și parodii după și cu versuri din lirica românească de pe la 1860 (poate fi aici și o influență a *Levantului* cărtărescian). Acest volum, oarecum de „tranzitie”, mai cuprinde pagini (textualiste) despre poem și poezii (moderniste) despre timp. Odată cu *Desfacerea* (1994), titlu care reia titlul mai multor poeme din *Lumina de la foc*, se propune o „lirică de semne”, realizată uneori și prin intermediul ludicului de limbaj, dar fără intenția parodică optzecistă. Timpul, trecerea, moartea devin teme obsedante, înscrise în confesiuni discursive (*Locul de trecere, Corabia*) sau în false scenarii

narativ-alegorice (*Formele interioare, Nici o inimă*). Se remarcă tendința spre un limbaj cât mai concret, spre conglomeratele de imagini și desfășurările lingvistice stufoase (*Nici o inimă, Etcetera*), mai ales în versuri despre drama (interioară și cosmică) a trecerii, de parcă spaima de vid se acoperă de cuvinte. În *Cântă, zeiță, mânia...* (1996) și în cărțile următoare se petrece, parțial, o întoarcere la lirismul concentrat, nu întotdeauna și abstract – în „poeme japoneze”, compuse în delicate tușe realiste, sau în poeziile aforistice din *O zi bună pentru a muri* (1996), *Mai mult ca moartea* (1997), *Apa moale* (1998), acestora succedându-le chiar un volum de aforisme, *Cafeaua cu sare* (1998). Culegerile sunt compozite, atât valoric cât și ca structuri lirice: de la cântecele romantice, facile, la versuri optzeciste ludic-livrești, de la poezia realității „ireale” la un fel de baladesc prozaic. Ciclul *Prințesa era bolnavă din De partea morților* (1998) pare să aducă o nouă direcție – un neorealism imagist-simbolic. În antologia *Celebra specie umană* (1999), ca și în *Oameni care merg* (1999), lirismul se precizează ca joc (al inimii) între viață și moarte, la limita dintre grav și ludic multe poeme adoptând formula unui cântec postmodern, spre exemplu în *Cimitirul de mașini de formula unu*. Tema timpului și tema morții (mersul spre moarte fără picioare, călătoria) devin din ce în ce mai frecvente în *Zăpadă noaptea* (2000), *Crucea verbului* (2000), *O lume de cuvinte* (2001), unde se simte însă o acută tendință de simplificare a structurii textelor, de la dimensiune, dispoziție grafică la metaforism și sintaxă. O desperare blândă se citește în jocurile cu moartea (*Jocuri*), în versurile religioase, ludic-ermetice (*Dansuri*). Poezia se zbate între tăcere și țipăt și trece nestingherită din regimul gratuității ludice în cel al tragicului. O anumită influență bacoviană (tristețea, motivul ploii, simplitatea melodioasă), perceptibilă în ultimele două culegeri, se identifică mai clar în *Biserica ploii* (2001) sau în *Spălarea apei* (2001), unde moartea e sinonimă cu spaima de vid. Dacă lirismul se concentrase, **S.** optând pentru un gen de notație impresionistă a unor instantanee (imagini, idei) și mizând mai mult pe sugestia unei emoții, în *Țara dispărută* (2003) se revine la eteroclitul formulei optzeciste, în poeme lungi, pseudo-narative, de tip mozaical (combinarea de sfere lexicale, regimuri diferite ale imaginii, juxtapunerea unor fragmente dispartate etc.). Textul se abstractizează, se complică până la barochism, sensul e ocultat de materialitatea opacă a cuvintelor și a imaginilor: este materialitatea pestriță a lumii postmoderne, în spatele căreia poetul presimte, mai rău decât moartea, nimicul.

Ion Stratan face o poezie de cunoaștere (în terminologia veche a criticii) și reia un număr de simboluri, arhetipuri deja trecute prin poezie: oul, oglinda, nunta cosmică, geneza, Cuvântul, apocalipsa... Ele intră, în poem, în combinație cu formele negative ale realului. Tehnica este de a raporta pe cele din urmă la cele dintâi și a fixa liric o stare de spirit în raport cu lumea de obiecte din afară. Poetul refuză tonurile direct confesive, biografismul. El își „moșeste” îndelung gândul înainte de a-l trece pe hârtie. Și moșeala constă în a prinde, în stil mozaic, imagini din universuri diferite într-un discurs care refuză linearitatea, coerența vechii poezii.

SCRIERI: *Iesirea din apă*, București, 1981; *Aer cu diamante* (în colaborare cu Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei și Florin Iaru), pref. Nicolae Manolescu, București, 1982; *Cinci cântece pentru eroii civilizatori*, București, 1983; *Lumină de la foc*, București, 1990; *Lux*, București, 1992; *Ruleta rusească*, București, 1993; *Desfacerea*, București, 1994; *Cântă, zeiță, mânia...*, București, 1996; *O zi bună pentru a muri*, Constanța, 1996; *Mai mult ca moartea*, Botoșani, 1997; *Apa moale*, București, 1998; *Cafeaua cu sare*, Ploiești, 1998; *De partea morților*, Ploiești, 1998; *Celebra specie umană*, Timișoara, 1999; *Oameni care merg*, Ploiești, 1999; *Crucea verbului*, Pitești, 2000; *Zăpadă noaptea*, Ploiești, 2000; *O lume de cuvinte*, Cluj-Napoca, 2001; *Biserica ploii*, pref. Al. Cistelean, Ploiești, 2001; *Spălarea apei*, București, 2001; *Jocurile tăcute*, Deva, 2001; *Biblioteca de dinamită*, pref. Călin Andrei Mihăilescu, postfață Octavian Soviany, București, 2001; *Pământ vinovat*, Ploiești, 2003; *Țara dispărută*, București, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Ion Stratan și alții*, RL, 1981, 24; Nicolae Manolescu, *Treptele viziunii*, RL, 1983, 29; Al. Cistelean, „Cinci cântece pentru eroii civilizatori”, F, 1983, 12; Grigurcu, *Existența*, 474–485, 505–508; Simion, *Scriitori*, IV, 499–507; Gabriela Omăt, *Poem dincoace de ființă*, RL, 1990, 44; Cornel Regman, „Lumină de la foc”, JL, 1990, 47; Coșovei, *Pornind*, 107–114; Ioana Bot, *Mărturisirea*, TR, 1991, 1; Vasile Spiridon, *Timpul despletirii*, ATN, 1991, 1; Traian T. Coșovei, *Cu pași rotunzi și degete pătrate*, CNT, 1991, 5; Ioan Holban, „Trecutul lor e stagnarea/Prezentul e mersul, cascada, marea”, CRC, 1991, 14; Sebastian Vlad Popa, *Stratan strunește limbajul*, CC, 1991, 4–5; Traian T. Coșovei, „Mai singur decât un păianjen cu picioarele tăiate”, CNT, 1992, 46; Ioana Pârvulescu, *La lumina tinerelor cuvinte în floare*, VR, 1992, 12; Teșu, *Istoria*, 70–72; Andreea Deciu, „...o catedrală în care intră mai multe persoane decât ies”, RL, 1994, 8; Ioana Pârvulescu, *Călăuza lui Ion Stratan*, RL, 1994, 9; Virgil Mihaiu, *Poet debordând de umanitate*, ST, 1994, 6; Dinu Păulea, *Locuri și vești*, CC, 1994, 12; Negoșescu, *Scriitori contemporani*, 428–432; Ioan Moldovan, „Ruleta rusească”, F, 1995, 3; Eugenia Tudor-Anton, „Desfacerea”, LCF, 1995, 26; Octavian Soviany, *Fețele parodiei*, CNT, 1996, 3; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 120–126; Letiția Ilea, *De partea poeziei*, APF, 1999, 2; Octavian Soviany, *Cimitirul de semne*, LCF, 1999, 39; Marin Mincu, *Ruleta poeziei*, CNT, 1999, 43; Victoria Luță, *Esențe rare*, RL, 1999, 50; Marian Victor Buciu, *Prin pușcăriile graiului*, VR, 1999, 12; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 149, 153, 156, 311, 382–385, *passim*; Ion Stratan, PRA, III, 1432–1448; Cistelean, *Top ten*, 15–17, 160–162; Bucur, *Poeți optzeciști*, 204–208; Grigurcu, *Poezie*, II, 437–452; Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000, 389–393; Traian T. Coșovei, *Eu știu că în actul trei se va trage*, CNT, 2001, 51–52; Grigor, *Moromete*, 138–140; Lefter, *Scriit. rom.* '80–90, III, 179–182; Manolescu, *Lista*, I, 369–374; Cristea-Enache, *Concert*, 99–103; Pop, *Viață*, 234–238; Popa, *Ist. lit.*, II, 619–620; Al. Cistelean, *Hieratizarea stratanismului*, „Cuvântul”, 2002, 1; Dumitru Chioaru, *Ion Stratan: Developări în perspectivă*, „Euphorion”, 2002, 2; Roxanaiorescu, *Ion Stratan – o lume de cuvinte*, ALA, 2002, 612; Bogdan Alexandru Stănescu, *Despre spectre și alți demoni*, LCF, 2002, 12; Gheorghe Grigurcu, *Comedia literaturii*, RL, 2002, 22; Mircea A. Diaconu, *Poezia postmodernă*, Brașov, 2002, 105–114; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 410–412; Vasile, *Poezia*, 258–261; Octavian Soviany, *Experimentul perpetuu*, LCF, 2003, 6; Raluca Dună, *O bombă cu efect întârziat*, LCF, 2003, 14; *Dicț. analitic*, IV, 61–63; Firan, *Profiluri*, II, 277–278.

R.D.

STRATOI, George (1914, Plaiu Cosminului-Cernăuți – 9.XI.1935, Cernăuți), poet și publicist. Urmează la Cernăuți

liceul, absolvit în 1933, și se înscrie la Facultatea de Științe, secția matematici și filosofie. Suferind, în scurt timp se stinge din viață în spital. S. colaborează, încă de pe băncile liceului, la „Junimea literară”, „Glasul Bucovinei” și „Iconar”. A redactat, alături de Teofil Lianu și Mihai Verbovski, revistele „Izvodiri” și „Plaiul Cosminului”. Volumul *Poeme*, apărut postum, în 1937, conține versuri simple și fragede „ca frunza plopului”, „ca neliniștea ogoarelor bătute de lună”, „ca boabele de rouă”, „cântate parcă din fluiet” – cum remarca Teofil Lianu –, cu străluciri de metafore parcă izvorâte din „imensa serilor fântână”, din crengi „ce-și tipă zveltețea”. De la S. au rămas în manuscris ciclurile de versuri *Văpăi lunare* și *Fragmente și schițe*.

SCRIERI: *Poeme*, îngr. și pref. Teofil Lianu și Ion Marțian, Cernăuți, 1937.

Repere bibliografice: M. Niclescu, „Poeme”, U, 1937, 294; Traian Chelariu, „Poeme”, GBV, 1937, 5 060; E. Ar. Zaharia, *Antologie rădăuțeană*, Cernăuți, 1943, 24–25; Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Literatura română din Bucovina*, Cernăuți, 1995, 116–117. G.B.

STRAVA, Valentin (pseudonim al lui Gavril Popp; 13.XI.1907, Hotoan, j. Satu Mare – 26.III.1984, București), poet și traducător. Învăță în satul natal, apoi urmează ciclul secundar la Liceul „Mihai Eminescu” din Satu Mare, dar în 1925 optează pentru Școala de Poduri și Șosele din Cluj. În 1927–1928 este salariat al municipalității Clujului, într-o funcție obscură. Face parte din boema literară a tinerilor, audiază cu asiduitate, la Universitate, cursuri de estetică, filosofie, istoria artei etc., iar în 1928 animează, alături de Ion Th. Ilea, Miron Radu Paraschivescu ș.a., un cenaclu literar. Debutează cu versuri la „Societatea de mâine”, în 1931, este prezent în revistele „O lume nouă” și „Caleidoscop”. Editează singur, între 1934 și 1938, „Buletinul oficial al Municipiului Cluj”. Mai colaborează la „Transilvania”, „Gazeta ilustrată”, „Nord-Vestul”, „Patria”, „Ardealul administrativ”, semnând versuri, proză (dintre care se remarcă evocarea lirică, plină de culoare, *Hotoan*, în „Nord-Vestul”, 1940), cronici, articole, note, traduceri, reportaje. Consacrarea e marcată de includerea lui, cu șase poeme, în antologia lui Emil Giurgiuca *Poeți tineri ardeleni* (1940). După Dictatul de la Viena se refugiază mai întâi la Sighișoara, apoi vine la București, unde își va petrece restul vieții. Colaborează la „Ardealul”, „Dacia”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Curentul literar”, „Universul literar”, „Națiunea” (director: G. Călinescu), „Revista româno-maghiară” ș.a. Publică și transpuneri din limba maghiară (din poezia lui Ady Endre ș.a.). S. a rămas în amintirea contemporanilor ca o fire contemplativă și timidă, un om cu existență extrem de discretă, „marginală”, cvasiboemă. A fost funcționar, desenator tehnic, corector etc. la diverse instituții, redactor la „Îndrumătorul cultural” (1955–1960), apoi, spre bătrânețe, paznic la Oficiul Farmaceutic al Capitalei. Trimite sporadic, în special traduceri, la „Flacăra”, „Contemporanul”, „Gazeta literară”. Debutează editorial târziu, în 1969, cu volumul *Cântec pe zare*.

S-a spus că versurile de început ale lui **S.** conferă un aspect nou peisajului ardelean, „în culori estompate de o tristețe fumurie”, fiind și o poezie a ciclurilor naturii, dominată însă de ezitare, de abstragere din cotidian, rar „luminată de un gând liniștitor” (Emil Giurgiuca). Înraurit de Ion Barbu, pornind din filonul ilustrat de *Riga Crypto și Iapona Enigel* și de *Uvedenrode*, pare să fie *Poemul Salamandrei* (1971), volum ce cuprinde un unic, lung poem, în trei părți (*Zvon, Salamandra și Bietul dor*), fragmentate tipografic de punerea în pagină, în secvențe de câteva strofe fiecare, lectura fiind astfel ritmată, în mod fast, prin pauze obligatorii ce stimulează iscodirea sugestiilor propuse de text. Rezultă un fel de litanie în tonalitatea și cu recuzita descântecului popular, în versuri scurte, cu rimă uneori căutată. Salamandra („*Lacerta salamandra salamizah*”, precizează, cu ironic-afectată pedanterie, poetul) comportă o valoare simbolică multiplă, reunind contrariile, mediul acvatic și combustia. La **S.** ea revine obsesiv, în imagini de viermuială, conotând teluricul și umidul, tina sau mălul cleios, pe care le animă cu o fervoare colcăitoare. Nuntirea, fecundația și germinația, petrecute la limita dintre elementele neînsușite (noroiul etc.) și viață (larvară, dar orgiastică totodată), prilejuiesc imagini poetice alunecoase, uneori șocante, deseori tulburătoare. Modelul barbican nu l-a „sufocat” pe emul, *Poemul Salamandrei* având un sunet propriu: „Din soare curat / Și nedeocheat / De flori și jivine, / De-a nopții stihine. / O, zărilor, zări, / Aprinse chemări, / Rostiți să vină / Din vis și lumină / Cel Mire-nsetat / De-ntâi sărutat / La plaiul de Jos / La pieptul duios, / La inima sfântă / Ce geme, pământă!”

SCRIERI: [Versuri], în *Poeți tineri ardeleni*, îngr. Emil Giurgiuca, București, 1940, 204–210; *Cântec pe zare*, pref. Vlaicu Bârna, București, 1969; *Poemul Salamandrei*, București, 1971. **Traduceri:** Sütő András, *Biruință în zori*, București, 1949.

Repere bibliografice: Valentin Strava, în *Poeți tineri ardeleni*, îngr. Emil Giurgiuca, București, 1940, 203; Dumitru Micu, „*Cântec pe zare*”, RL, 1969, 39; Virgil Gheorghiu, „*Cântec pe zare*”, VR, 1970, 4; Camil Baltazar, „*Poemul Salamandrei*”, VR, 1972, 3; Nae Antonescu, „*Poemul Salamandrei*”, ST, 1972, 4; Vlaicu Bârna, Valentin Strava, RL, 1984, 14; Micu, *Scurtă ist.*, II, 372.

N.Br.

STRĂBUNII, publicație apărută la București de la 5 decembrie 1926 până la 19 iunie 1927, cu subtitlul „Organ săptămânal al apărării drepturilor românești și creștinești”. Directori: Kostya Rovine și Ioan Verșescu. Se publică versuri aparținând reginei Maria, lui Ion N. Polihroniade, Emil Giurgiuca (*Cărând fânul, Duplex*), Al. Tudor-Miu, Kostya Rovine, Pan M. Vizirescu, V. Stoianescu ș.a. Predomină publicistica pe teme naționaliste și elogiul tradiției, într-un registru care configurează ideile drepte românești.

M. Pp.

STRĂJERUL, publicație apărută la București, lunar, din mai până în septembrie 1937. Comitetul de conducere este alcătuit din Emanoil Bucuța (care figurează ca redactor), Apostol D. Culea, Costantin Nedelciu, Victor Ion Popa, Șt. Șoimescu, V. Voiculescu. Revista „vrea să vorbească despre tineretul

României de azi și despre cea mai nouă și puternică organizare a lui: străjeria” (1/1937) și are un pregnant caracter educativ. Se publică proză de Ion Dongorozi și comedia într-un act *Plata birului* de Victor Ion Popa. „Cultura caracterului” îl preocupă pe C. Rădulescu-Motru în articolul *Falanga*, Sextil Pușcariu face un echilibrat elogiu muncii intelectuale, iar Gala Galaction semnează articolele *Sfânta Scriptură și străjeria și Regele și Biserica*. Sunt reproduse numeroase fotografii de epocă, extrem de prețioase, în special pentru istoricul perioadei. Alți colaboratori: George Breazul, Al. Lascarov-Moldovanu, Simion Mehedinți, Octav Onicescu, G. Țițeica. A.P.

STRĂTESCU, Ion V. (26.VI.1940, Piuța Petrii, j. Ialomița), poet și prozator. Este fiul Floricăi (n. Rădulescu) și al lui Vasile Strătescu, ceferist. Învață mai întâi la Călărași, unde urmează și Liceul „N. Bălcescu” (1954-1957), și face studiile universitare la Facultatea de Construcții a Institutului Politehnic din București (1957-1963). Inginer constructor, va conduce întreprinderi și grupuri de șantiere din Galați și București. Ca scriitor, debutează în 1974, la „Familia”, iar prima carte, *Ulise, alte întâmplări*, îi apare în 1977. Mai colaborează la „Orizont”, „Poesis” ș.a.

Productiv, **S.** scrie poezie – *Ulise, alte întâmplări, Monologul de purpură* (1981), *Jurământ de măr* (1982), *Nedespărțirile* (1990) *Legea apei în desert* (1998), *Vindecarea prin cuvânt* (2003) ș.a., proză scurtă – *Cine trece primul pe pod* (1982), *Dacă privim în ochi privighetoarea* (1989), *Războiul îndrăgostiților* (1999), roman – *Preavizul* (1984), *Dansul iederei* (1987), *Cartea secretelor* (1995), *Darul nebunilor* (1996), *Îngerul venețian* (2000), *Moștenitorii blestemului* (2002) ș.a., cât și notele de călătorie *Salut, Basarabia!* (1991). Versurile afișează un modernism de marcă interbelică, dar superficial (lipsă de punctuație, uneori titluri șocante: *Scris despre un dicționar al melancoliei, Scris despre alte naufragii ale surâsului, Scris despre tălpile de copil ale unei stele, Scris despre catalogul vulcanilor*), exprimând o sensibilitate cuminte, de tip contemplativ și elegiac, modelată intermitent de reflecție. Cele mai multe poezii comunică reverii, confesiuni, vagi melancolii, nostalgii, unele fixând, cu grație, scene de idilă clasică. Înotând în râu, o fată devine personaj mitologic: „Tocmai din râu era / aproape fără vârstă era / aproape fără vârstă o zeie / mai luminată ca scoicile mai dulce / decât lumina soarelui însuși / ca o înălțare de pasăre / ne subția văzul / poate era ceea ce credeam că nu / există altfel razele soarelui nu s-ar fi fărât / să o privească pe buza valurilor.” Un palpit de lirism e perceptibil în notațiile, în maniera lui Ion Vinea, ce aduc senzații provocate de contactul cu elementele: „Ploaia sapă în aer prăpăstii – / până la os te pătrunde delirul rece al peisajului. / Picură a galben clipele astea. / Vântul aprinde mari focuri în câmpie / deconspirând tristețea calmă a miriștilor”. Pe alocuri, în *Recviem pentru potcovari*, bunăoară, fondul de modernism al sensibilității poetului se declară franc: „Nu mai există potcovari. / Nu mai există nici cai care să-i caute pe potcovari. / Copiii nu mai descoperă în praf / pot-

coave de fulgerătură dură / pe care să scuibe și să le-arunce-n urmă / ca să aibă parte de noroc. / Nu mai există caiele, arheologii doar / de vor descoperi printre dinții ultimului potcovar... // Nu mai există potcovari. / Există numai momentul unei nicovale / - într-un muzeu, ca o nedumerire, deci - / Cutreierat de mistice scânteii. / Există numai poemul acesta ca un cal / strivit de hulubele de oțel / ale secolului ce nu uită că e douăzeci". Cât despre proză, domeniul lui S. e o secțiune de spațiu urban al cărui centru gravitațional e șantierul. Cele mai multe personaje de prim-plan, în frunte cu naratorul însuși, sunt ingineri constructori, de vârstă relativ tânără. În povestiri se aleg drept scene ale acțiunii mai ales reuniuni de familie. Bunăoară, textul titular al volumului *Dacă privim în ochi privighetoarea* descrie o nuntă, iar motivația acțiunii centrale nu e livrată, așa cum se întâmplă și cu alte situații, îndeobște ciudate. Literaritatea constă tocmai în imprecizie, în întreținerea enigmaticului. Nu se urmărește propunerea vreunei semnificații, ci, probabil, exersarea autorului în surprinderea unor jocuri de stări sufletești și înregistrarea de senzații. Altcândva, în relatarea altei nunți, naratorul, concomitent și personaj, se menține la nivel anecdotic. *Preavizul* e un roman în care întâmplările se desfășoară pe zile. Scris la persoana a treia, el relatează fapte petrecute, timp de douăsprezece zile, de la depunerea de către inginerul Mihai Columban a cererii de demisie până la plecarea efectivă. Relatarea include incursiuni în trecutul personajului, angajat în activitate cu opt-nouă ani înainte. Se află aici o pictură de mediu, cu stereotipiile lui inerente: sarcini de producție, inspecții, promovări, sancțiuni, directori aroganți, bătăranii, secretare impertinente, subordonați indolenți etc. Nu și cu entuziasme la comandă, festivisme deșănțate, elanuri muncitorești simulate, depășiri de plan și alte clișee realist socialiste. Dar un cheag epic lipsește. Tot astfel și în *Dansul iederii*, care continuă acțiunea din *Preavizul*. Același ambianță profesională, aceeași atmosferă în ateliere, în birouri, doar că protagonistul nu mai intră în conflict cu șefii. El apare, de altfel, mai mult în afara întreprinderii, îndeosebi în familie, ca soț și tată. „Evenimentele” parcurse sunt o aniversare (împlinirea vârstei de patruzeci de ani), apoi o deplasare cu mașina în orașul natal, o excursie în Delta. Aceste momente punctează descripția de tip naturalist a unui climat de existență banală, cu îndatoriri curente, vizite, conversații, îmbolnăviri, spitalizări, decese, căsătorii, nu fără ca naratorul să noteze și stări de conștiință ale personajului, precis circumstanțiate.

SCRIERI: *Ulise, alte întâmplări*, București, 1976; *Monologul de purpură*, București, 1981; *Cine trece primul pe pod*, București, 1982; *Jurământ de măr*, București, 1982; *Preavizul*, București, 1984; *Dansul iederii*, București, 1987; *Dacă privim în ochi privighetoarea*, București, 1989; *Nedespărțirile*, București, 1990; *Salut, Basarabia!*, București, 1991; *Cartea secretelor*, București, 1995; *Darul nebunilor*, București, 1996; *Cui îi vine rândul*, București, 1997; *Iubiri interzise*, București, 1998; *Legea apei în deșert*, București, 1998; *Războiul îndrăgostiților*, București, 1999; *Sărutând leoaica pe gură*, București, 1999; *Îngerul venețian*, postfață H. Zalis, București, 2000; *Dragii mei păcătoși*, pref. Geo Vasile, București, 2001;

Moștenitorii blestemului, București, 2002; *Vindecarea prin cuvânt*, București, 2003.

Repere bibliografice: Adrian Popescu, „*Ulise, alte întâmplări*”, ST, 1977, 5; Al. Cistelean, „*Ulise, alte întâmplări*”, F, 1977, 7; Voicu Bugariu, *Povestiri atrăgătoare*, LCF, 1982, 34; Costin Tuchilă, „*Jurământ de măr*”, LCF, 1983, 40; George Pruteanu, *Romane și însăilări*, CL, 1985, 4; Nicoleta Ghinea, *Despre naivitate*, RL, 2000, 25; Șerban Codrin, *Personalia. Dicționar al personalităților ialomițene*, Constanța, 2002, 143; Vasile, *Proza*, 267-271; Vasile, *Poezia*, 261-263. D.Mc.

STRĂUȚ, Irimie (28.I.1932, Feneș, j. Alba), poet, publicist și prozator. Provine dintr-o familie de păstori și de mineri. Urmează școala generală la Bulzești, Hunedoara, Alba Iulia și Lupeni, iar liceul la Petroșani. Va absolvi Școala de Literatură „M. Eminescu” (1954) și Facultatea de Istorie-Filosofie (1970). Își face debutul în 1951, cu un reportaj, la „Scânteia tineretului” și tot acum cu proză la ziarul „Zori noi” din Petroșani. Lucrează ca redactor la diverse publicații din Petroșani și Deva, ca redactor și șef de secție la revistele pentru copii „Luminița” și „Arici Pogonici” (1962-1989). După 1990 pune bazele revistelor „Bucuria copiilor” și „Licurici”. Scrie în „Contemporanul”, „România literară”, „Luceafărul”, „Orizont”, „Săptămâna”, „Literatorul”, „Vremea”, „Totuși iubirea”, „România Mare”, „Național”, „Dimineata”, „Glasul patriei” etc., precum și la publicații pentru copii din Cehoslovacia, Ungaria, Bulgaria, Germania, China, Grecia, Serbia. I s-au acordat numeroase premii în țară, precum și Medalia de Aur a Târgului de Carte de la Leipzig (1971, 1978).

S. este specializat în literatura pentru copii, unde încearcă toate genurile și toate registrele, de la basmul prelucrat și reconstruit și evocarea istorică de liberă inspirație la snoava cu scop educativ și la tableta satirică. A tâlmăcit, în versuri, povești și a scris scenarii de filme pentru copii și tineret. A compus și poezie patriotică ocazională, precum și pagini de evocare a unor scriitori.

SCRIERI: *Țupa-Țup*, București, 1957; ed. Deva, 2003; *Flăcări nestinse* (în colaborare cu Ana Șoit), Deva, 1959; *Drumul spre ziuă*, București, 1960; *Valea Jiului*, București, 1963; *Buzdurucă, cel născut dintr-o nucă*, București, 1966; *Ulciorul nu merge de multe ori la apă...*, București, 1975; *Alungarea balaurului*, București, 1971; *Ora albă*, Petroșani, 1971; *Spre ziuă*, București, 1972; *Valea bucuriei*, București, 1972; *O faptă de un milion*, București, 1975; *Care-i rostul tău...*, București, 1979; *Țupa-Țup și prietenii săi*, București, 1982; *Cavaleri ai meritului pioneresc*, cu ilustrații de Tia Peltz, București, 1984; *Un milion de mulțumiri*, București, 1985; *Cea mai frumoasă*, București, 1989; *Țupa-Țup se întoarce*, București, 1991; *Iepurașii lui Moș Crăciun*, București, 1992; *Ora astrală a României*, București, 1998; *Ultima graniță a terorii*, Târgoviște, 2000; *Vine iepurașul*, București, 2000; *De Paști vine iepurașul*, București, 2001; *Lăcomia se plătește*, București, 2001; *Poezii cu ghici*, București, 2001; N. Steinhardt. *Sindromul de claustrare în detenție*, București, 2001.

Repere bibliografice: Căndroveanu, *Lit. rom.*, 199-201; Florin Mugur, *Un revoltat...*, RL, 1991, 41. N. I.

STRÂMBEANU, Andrei (20.VIII.1935, Fântâna Albă, j. Edineț), poet, prozator și dramaturg. Este fiul Alexandrei (n. Damaniuc) și al lui Nicolae Strâmbeanu, țărani. Învață mai întâi în satul natal, urmând apoi Școala Medie din Pârcova (1949-1954) și Institutul Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău, unde a fost student la Facultatea de Istorie (1954-1959). Devine redactor la „Cultura Moldovei” și la diferite edituri. Din 1960 este consilier-traducător la Prezidiul Suprem al RSS Moldova, de unde trece la Comitetul de Stat pentru Presă, de asemenea în calitate de consilier (1965-1967). Ulterior va fi redactor la revista „Nistru” (1967-1971), consilier la Uniunea Scriitorilor și la Comitetul de Stat pentru Cinematografie (1979), secretar literar al Teatrului de Stat „A.S. Pușkin”, iar din 1998 până în 2001 parlamentar. După debutul, cu proză, din „Nistru” (1962), i se va juca în 1970, la Teatrul „Luceafărul” din Chișinău, drama *Minodora*. Prima carte, culegerea de versuri *Fântâna Albă*, îi apare în 1963.

Fântâna Albă e o carte despre trăirile unui adolescent dezrădăcinat din mediul rural, de unde și substratul nostalgic al meditațiilor, particularizate prin naturalețe și sinceritate. *Mireasa* (1967) oferă o suită de nuvele din viața satului. Proza lui S., autor „cu un spirit fin de observație și cu simțul acut al situațiilor de viață paradoxale” (Mihai Cimpoi), conturează psihologii, într-o formulă laconică, parabolică, în spirit modern. În același context al căutărilor se înscriu și dramele scriitorului - *Minodora*, *Grăbește-te încet*, *Armăsarul cu dinți de aur* (1989), *Consumatorul de onoruri* (2001) -, unele abordând tarele totalitarismului. Este și autorul unui scenariu de film artistic.

SCRIERI: *Fântâna Albă*, pref. Valentin Roșca, Chișinău, 1963; *Aruncă-mă în cer*, Chișinău, 1965; *Mireasa*, pref. Vasile Vasilache, Chișinău, 1967; *Contrapunct*, postfață Mihai Cimpoi, Chișinău, 2003. **Antologii:** *Și nordica ta liră... Omagiu lui A.S. Pușkin*, Chișinău, 1975.

Repere bibliografice: Vladimir Beșleagă, *Dinamica cunoașterii*, „Nistru”, 1966, 3; Mihai Cimpoi, *Alte disocieri*, Chișinău, 1971, 93-95; Gheorghe Chira, *Andrei Strâmbeanu*, în *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, 525-531; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 198; Popa, *Ist. lit.*, II, 1195-1196; Nicolae Dabija, *Un nuvelist*, LA, 2002, 17 octombrie; Mihai Cimpoi, *Critice*, III, Craiova, 2003, 241-250. N. Bl.

STREIA, Constantin (22.II.1905, Craiova - 10.XI.1977, București), prozator și traducător. Potrivit lui Marin Preda, în 1948 S. era redactor la Editura Cartea Românească. Ar fi avut o oarecare activitate publicistică anterioară anilor celui de-al doilea război mondial. În 1946 îi apare romanul *Zbucium*, iar după 1955 se manifestă ca un foarte productiv traducător.

Romanul *Zbucium*, producție mai mult decât modestă, a fost, într-un fel, „victima” contextului în care a apărut. Cu un talent precar, autorul încerca să reitereze limbajul, rețetele și imageria proprii „romanului popular”, ale foiletonului aventuros, gen paraliterar destinat unui public larg, puțin instruit și fără exigență artistică, doritor de evaziune și de anecdotică

senzațională, captivantă, cu mesaj pretins justițiar și edificiant, în fond menită să desfete prin etalarea „exotismului” social și prin măgulirea prejudecăților și instințelor. Dat fiind momentul istoric, cartea avea să reprezinte un „cântec de lebedă” al unui gen cu o tradiție destul de consistentă, din producția editorială dispărând, odată cu instaurarea regimului comunist, nu numai scrierile de calitate, ci și literatura „de consum”, blamate ca „rămășițe burgheze” și ca mijloace de manipulare a proletariatului. În 1949, într-o cronică din „Contemporanul”, Ov. S. Crohmălniceanu condamna romanul *Zbucium* din perspectiva politizată pe care criticul se simțea dator să o adopte în acea epocă, însă analiza ce viza aspectele strict literare era perfect pertinentă. Cronicarul diagnostica sagace apartenența cărții la tradiția foiletonistică, în descendența unor Eugène Sue sau Alexandre Dumas, identifica ingredientele sau procedeele care o învederău - senzaționalul situațiilor, promovarea surprizei în detrimentul veracității, dramatismul confecționat grosolan și omniprezent al intrigii, lipsa de veridicitate a personajelor, imaginate ca „«supraoameni», monștri de ticăloșie sau model de virtute”, fanteze care „străbat realitatea ca într-un vis miraculos” etc. - și semnala „neosămănătorismul”, constând în idealizarea vieții rurale. Prozatorul, intuind probabil inoportunitatea romanului său în contextul epocii, introdusese în a doua ediție, din 1947, pentru a-l „legitima”, un episod cu o tentativă de organizare socio-economică original „socialistă”, dar și câteva considerații filosofic-umanitare de nuanță demofilă, incluse în final. Subterfugiu plin de naivitate, fiindcă elementele de „oportunitate”, de altfel grosolan confecționate, nu au avut darul să facă opul acceptabil în rândul scrierilor realismului socialist în curs de coagulare. După mai bine de două decenii, în 1971, când genul romanului de aventuri va fi chiar recomandat, cu alibiul posibilelor virtuți educative pentru tineret, al exaltării istoriei naționale etc., S. publică *Haiducii*, carte de peripeții, neînsemnată valoric, în care reiterează rețetele (para)literare care îi caracterizau și romanul de debut. A tradus, singur sau în colaborare, din scriitori ruși (Dostoievski, Aleksandr Kuprin, Maxim Gorki ș.a.), germani (Wilhelm Raabe, Gerhart Hauptmann), dar și din alte literaturi.

SCRIERI: *Zbucium*, București, 1946; ed. 2, București, 1947; *Haiducii*, București, 1971. **Traduceri:** L. Voroncova, *O zi însorită*, București, 1951 (în colaborare cu Dina Haim); F. M. Dostoievski, *Netocica Nezoanova*, București, 1956 (în colaborare cu Maria Bistrițeanu); Maxim Gorki, *Nuvele, povestiri, schițe*, București, 1957; A. I. Kuprin, *Nuvele*, București, 1957 (în colaborare cu V. Rădulescu); Agatha Christie, *Cine l-a ucis pe Roger Ackroyd*, București, 1968 (în colaborare cu Mihai Atanasescu); Gerhart Hauptmann, *Florian Geyer*, în Gerhart Hauptmann, *Teatru*, I, pref. Ileana Berlogea, București, 1968 (în colaborare cu Iustin Morărescu); Andrei Platonov, *Fro*, București, 1968 (în colaborare cu Tatiana Berindei); Vartkes Tevekelian, *Granitul nu se topește*, București, 1968 (în colaborare cu G. Tatus); Edmund Clerihew Bentley, *Ultima anchetă a lui Philip Trent*, București, 1969 (în colaborare cu Mihai Atanasescu); James Fenimore Cooper, *Călăuza*, București, 1969 (în colaborare cu Mihai Atanasescu); ed. I-II, pref. Ileana Verzea,

București, 1976; Aleksandr K. Voronski, *Seminariștii*, București, 1970 (în colaborare cu Gleb Boculescu); Viktor V. Konețki, *Cine privește norii*, București, 1971 (în colaborare cu G. Tatus); K. Kwaśniewski, *Voi pune actorii să repete...*, București, 1972 (în colaborare cu Theodor Holban); Wilhelm Raabe, *Cronica Uliței Vrăbiilor*, pref. Hertha Perez, București, 1973; Siniša Pavić, *Vremea vișinelor*, București, 1974 (în colaborare cu C. Gherdă).

Repere bibliografice: Paul Cornea, „Zbucium”, „Revista literară”, 1947, 8; Ov. S. Crohmălniceanu, *Pericolul romanului foileton*, CNT, 1949, 71; Dumitru Micu, *Romanul românesc contemporan*, București, 1959, 41-42; Piru, *Panorama*, 388-390; Marin Preda, *Viața ca o pradă*, București, 1977, 73. N. Br.

STREINU, Vladimir (pseudonim al lui Nicolae Iordache; 23.V.1902, Teiu, j. Argeș - 26.XI.1970, București), critic și istoric literar, poet, traducător. Este fiul Leancăi (n. Dumitrașcu) și al lui Șerban Iordache, din neam de moșneni, agricultor foarte avut. Urmează școala primară în comuna natală, absolvind-o în 1912, când intră la Liceul „I. C. Brătianu” din Pitești, unde va promova primele patru clase. În anul școlar 1916-1917, în urma suspendării cursurilor în teritoriul ocupat de trupele germane, se refugiază în Moldova. În aprilie 1917, la mai puțin de cincisprezece ani, declarându-se mai mare ca vârstă, se înscrie voluntar în armata română. Între octombrie 1917 și iunie 1918 va frecventa cursurile unei școli militare, primind gradul de sergent. Lăsat la vatră, timpul petrecut în armată i se socotește o clasă (a V-a), iar clasa următoare o va absolvi în particular. Continuă la cursuri de zi la Pitești. Din această perioadă datează primele lui încercări literare. În 1920, după bacalaureat, se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, specialitatea filologie modernă (franceză). Îi are profesori pe Mihail Dragomirescu, N. Iorga, Vasile Pârvan, Charles Drouhet. Acum ia contact cu viața literară. În 1922, cu sprijinul lui V. Voiculescu, intră secretar de redacție la revista „Cugetul românesc”, scoasă de Tudor Arghezi și Ion Pillat. Tot acum începe să frecventeze cenaclul Sburătorul. În 1924 susține examenul de licență, după care e numit profesor la Liceul „Traian” din Turnu Severin. Se căsătorește cu profesoara Elena Vasiliu, viitoarea scriitoare Elena Iordache-Streinu. În 1925 e profesor suplinitor la Liceul „Gh. Lazăr” din București, fiind apoi detașat la Liceul „Mihai Eminescu”. În 1926 pleacă la Paris, unde pregătește o teză de doctorat despre Arthur Rimbaud, conducător fiindu-i profesorul Fortunat Strowsky. În această perioadă (1924-1927) e redactor la revista „Sburătorul”, unde își publică cea mai mare parte a poeziilor. Întors în țară în 1927, va fi numit profesor la Liceul „Dr. C. Angelescu” din Găești. Între noiembrie 1928 și martie 1929 scoate revista „Kalende”, împreună cu Tudor Șoimar, Șerban Cioculescu și Pompiliu Constantinescu. Anul școlar 1930-1931 îl găsește profesor la București. Este ales deputat în Camera Deputaților în 1932, pe listele Partidului Național Țărănesc. Din nou la Găești, va fi numit în 1933 profesor în Pitești, la Liceul „I. C. Brătianu”, unde rămâne până în 1938, când se stabilește

definitiv în capitală, ca profesor la Școala Normală de Băieți și apoi la Liceul „Mihai Viteazul”. Între 1935 și 1938 e și redactor-șef la „Gazeta”, iar din 1935 redactor la „Viața literară” și la „Revista Fundațiilor Regale”, funcție pe care o deține până în 1941, când noua conducere a revistei (D. Caracostea) îl concediază, alături de Tudor Vianu, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, din cauza orientării lor democratice; va reveni la „Revista Fundațiilor Regale” între 1945 și 1947. Director la „Preocupări literare” în 1942-1943, transformă publicația într-o prestigioasă revistă de literatură și critică literară. În 1947 își susține doctoratul în filologie modernă la Universitatea din Iași, cu teza *Versul liber românesc*. În același an se vede încă o dată concediat de la „Revista Fundațiilor Regale”, ulterior fiind dat afară și din învățământ din cauza vederilor sale politice anticomuniste. Încă din 1945 figura printre membrii fondatori ai asociației de rezistență culturală „Mihai Eminescu”. Între 1948 și 1951 se îmbolnăvește de plămâni și i se face o toracoplastie. După ce se însănătoșește, câțiva ani se va întreține din munci necalificate: paznic și ghid al muzeelor din parcul bucureștean „I. V. Stalin”, muncitor mozaicar. Din 1955 va fi angajat cercetător științific principal la Institutul de Lingvistică al Academiei RPR. Dar în septembrie 1959 va fi arestat „pentru săvârșirea crimei de uneltire contra ordinii sociale” și condamnat la șapte ani de închisoare. Eliberat spre sfârșitul anului 1962, devine cercetător științific principal la Institutul de Istorie Literară și Folclor în 1964, la propunerea lui G. Călinescu, directorul instituției. În 1968 se

numără printre membrii fondatori ai Asociației Internaționale a Criticilor, în 1969 e numit director la Editura Univers și profesor la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, unde ține un curs de estetica poeziei românești. Debutază ca poet în 1921, la „Adevărul literar și artistic”, cu *Fântâna sufletului meu*, iar în calitate de critic, în 1922, la revista „Muguri” (Câmpulung), cu un articol despre volumul *Pârgă* de V. Voiculescu. A mai colaborat la „Convorbiri literare”, „Gândirea”, „Viața românească”, „România nouă”, „Săptămâna muncii intelectuale”, „Evoluția”, „Azi”, „Facla”, „Vitrina literară”, „Ideea românească”, „Cetatea literară”, „Mișcarea literară”, „Universul literar”, „Spre ziuă”, „Semnalul”, „Excelsior”, „A.B.C.”, „România literară”, „Timpul”, „Dreptatea”, iar mai târziu la „Gazeta literară”, „Secolul 20”, „Luceafărul”, „Tribuna”, „Steaua”, „Cronica”, „Glasul patriei”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Scânteia”, „Limba română”, „Caiete critice”, „Ramuri”, „Ateneu”, „Familia”, „Tomis”, „Argeș”, „Astra”, „Amfiteatru” ș.a. Debutază editorial în 1938 cu volumul *Pagini de critică literară. Marginalia. Eseuri*.

S. și-a definit viziunea critică și opiniile estetice în textele cuprinse în *Pagini de critică literară* (I-V, 1968-1977), iar anterior în special în cea dintâi carte a sa, cu același titlu, din 1938. Se pronunță împotriva metodelor istorice, sociologice, biografice, de fapt împotriva oricărei metode, ca fiind incapabile să conchidă asupra originalității spiritului creator. Metoda are numai valoarea celui care o practică. Relativist, întrucât esența artei ar fi ceva imprecis, iar opera ar avea „un duh inanalizabil”, **S.** consideră că sarcina criticului este „să deslușească într-o poezie sau într-un roman conținutul necategorial al artei, realitatea ei monadică, misterul vibrător cu care să consune”. Mai exact, să surprindă unicitatea operei, fiind invocate în acest sens formulări consacrate: Du Bos („sonoritatea fundamentală”), Bergson („durata vie”), Gabriel Marcel („atenția la unic”), Camil Petrescu („substanțialitatea”). Critic de formație maioreșciană, el vede în militanțismul estetic o formă a luptei pentru artă. De unde, și polemicele sale împotriva ingerințelor politice în domeniul literaturii și împotriva mediocrității. Va susține scrisul artistic, pe care el însuși l-a cultivat. Mai târziu va medita asupra unor subiecte precum *Tipare de cultură. Atic și asiatic*, în care clasificările („Aticul este clasic, simplu, organizat, raționalist”, iar „asiaticul, romantic, baroc, haotic, vitalist”) amintesc studiul lui G. Călinescu *Clasicism, romantism, baroc*. Tot acum definește specificul românesc, pe care îl consideră o expresie a clasicismului, *aesthesis carpato-dunărean*, încorporat în primul rând în balada populară *Miorița*. **S.** a fost înainte de toate un critic de poezie, îmbrățișată aproape în întregimea ei, de la Mihai Eminescu și încă de mai înainte („măruntul romantism, tenebros, exotic și formalist”) până la cel mai tânăr contemporan. Atras de marele poet cu o forță aproape magică, irezistibilă, i-a comentat opera în mai multe rânduri, în special în *Clasicii noștri* (1943). *Luceafărul* e „o dramă a antinomiilor, fiind motivul fundamental ce se regăsește în întreaga inspirație

a poetului”. Despre *Floare albastră* afirmă că e un embrion al liricii eminesciene, exprimând concentrat spectaculoasa oscilație între ideea de moarte și viață. În studiul *Eminescu, poet dificil* se pronunță, poate prea categoric, împotriva așa-zisului curent eminescian; unicitatea lui Eminescu, poet „al visului dublu, teurgic și mitologic, n-a mai fost repetată de nimeni și niciodată”. Eminescu va fi mereu prezent în conștiința lui **S.** și atunci când va comenta lirica secolului al XX-lea, care se îndruma pe alte căi decât ale romantismului eminescian. Deși e un promotor al modernismului, criticul acordă poeziei lui Al. Macedonski un spațiu destul de limitat în cadrul capitolului *Orientarea estetizantă din Istoria literaturii române moderne* (I, 1944), elaborată împreună cu Șerban Cioculescu și Tudor Vianu. Pe larg e discutată noutatea ideilor poetice macedonskiene, precum transpoziția senzațiilor, apropierea poeziei de muzică, verslibrismul. Totuși admirația față de opera lui Macedonski, care, prin atitudinile autorului ei, „se dezvoltă într-o semeție de artă luciferică, sublimă și nemaicunoscută”, este indiscutabilă. Curios într-un fel pentru un admirator al lui Tudor Arghezi, G. Bacovia și Lucian Blaga este articolul despre George Coșbuc. Acesta ar vedea satul cu

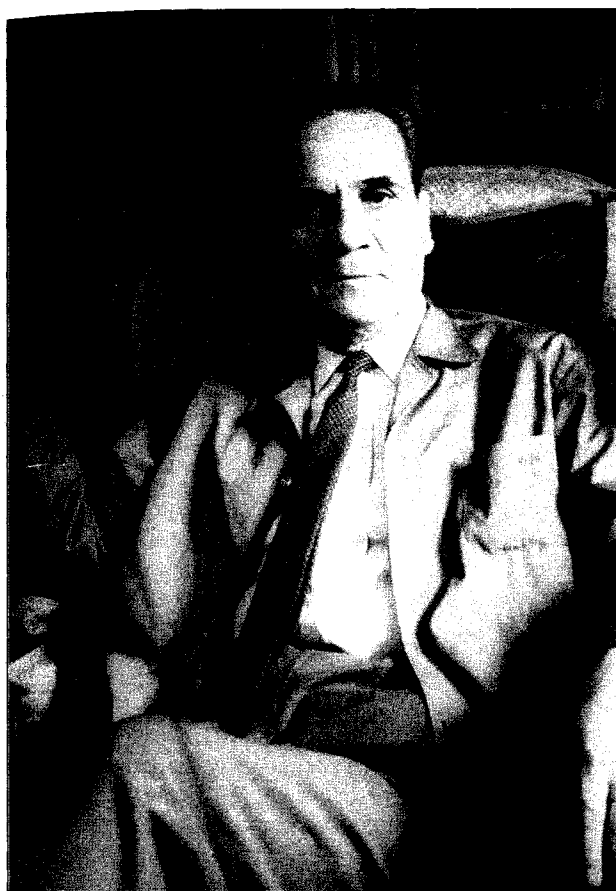
ochii unui orășean, ca și Calistrat Hogaș, evocând memorabil inocența pastorală, „o vârstă baladică a sufletului românesc”, ceea ce contrazice formula lui C. Dobrogeanu-Gherea despre Coșbuc – „poet al țărănimii”. Mai importantă este observația privind tehnica versificației, caracterizată drept „copleșitoare”: „Din acest punct de vedere, Coșbuc e un poet unic la noi”. Dar criticul de poezie își conturează pe deplin profilul când abordează perioada interbelică. Relevant pentru opțiunea lui estetică rămâne studiul *Tradiția conceptului modern de poezie*, inclus în 1938 în volumul *Pagini de critică literară*. S. reface aici istoria artelor poetice din Antichitate până la Edgar Allan Poe, care prin marile lui inovații deschidea o nouă epocă, aceea a modernismului, urmat în Europa de Charles Baudelaire, Stéphane Mallarmé, Paul Valéry. Toate aceste inovații își vor găsi ecou într-o măsură mai mică sau mai mare și în lirica românească din secolul al XX-lea, mai ales în intervalul interbelic. În introducerea la antologia *Literatura română contemporană*, editată în 1943, criticul va realiza o sistematizare a tendințelor lirice din această perioadă, a raporturilor în continuă schimbare dintre modernism și tradiționalism. Fără să îi minimizeze pe ceilalți, și pentru S. poetul cel mai apreciat este Tudor Arghezi, a cărui creație a comentat-o adesea, începând cu volumul *Cuvinte potrivite*. Singular e considerat geniul verbal arghezian, de o forță hugoliană, „de o materialitate copleșitoare”, iar o atenție deosebită e acordată poeziei de inspirație religioasă. Criticul îl așază pe Arghezi alături de Paul Valéry, R. M. Rilke, T. S. Eliot, Giuseppe Ungaretti, în lirica românească socotindu-l „cel mai mare poet după Eminescu”. Foarte receptiv se arată și la scrisul lui Bacovia, „un poet unic în literatura română și chiar în cadre mai largi decât ale literaturii noastre”. Exprimând „căderea din uman în mineral”, volumele *Plumb și Scântei galbene* conțin „o poezie de scoică bolnavă”, cum o definește comentatorul într-o inspirată metaforă. De o apreciere înaltă se bucură și Lucian Blaga, la care admiră miracolul ca izvor al poeziei, căutat în epoca miturilor și a legendelor creștine. După opinia și formula foarte personală a criticului, Blaga, pe care îl apropie de Rilke, e un tip nou de creator în literatura română, „nu un filosof și un poet, ci un filosof, cu o doctrină a lirei, care îi constituie deplina lui identitate”. Deși cochetase cândva cu ermetismul, S. a scris numai întâmplător și cam în fugă despre poezia lui Ion Barbu, privit mai ales ca model pentru o anume îndrumare a liricii tinerilor. Mai sensibil se dovedește față de „morbidețea modernă” a lui Al. A. Philippide și față de evoluția poeziei lui Adrian Maniu, de la faza de contestatar spectaculos al tuturor academismelor din anii 1910–1916 la cea tradiționalistă, de după război, când iconoclastul devine iconodul. Adrian Maniu, căruia i-l alătură ceva mai târziu pe V. Voiculescu, ilustrează excelent o idee din introducerea la antologia *Literatura română contemporană*: „modernii se tradiționalizează, fără să vrea, tematic, iar tradiționaliștii se modernizează, fără să vrea, în expresie”. De asemenea, pe larg scrie S. despre V. Voiculescu, care „a ținut o dreaptă cumpănă a lirismului nostru”, lucrând cu vremea în spiritul inovației, cu

etape mereu suitoare. Voiculescu nu este uitat nici ca poet al inspirației religioase, situat alături de Tudor Arghezi. Criticul comentează numeroși alți poeți, de la Dan Botta la Ștefan Aug. Doinaș, de la Constant Tonegaru la Marin Sorescu, pe care, deși foarte tânăr, îl prețuiește în chip deosebit. Respinge însă suprarealismul și, în ultimii ani, renegându-și conjunctural mai vechi convingeri, chiar lirica pură și ermetică, socotind, spre exemplu, excesiv criptică poezia lui Nichita Stănescu. Observă foarte bine, în anii '60, influența covârșitoare și imitarea până la pastişă a lui Arghezi, Blaga și Barbu, explicabilă însă prin reluarea tradiției interbelice. Pe S. prozatorii l-au atras în ipostază de istoric literar, atunci când se referă la clasici, mai puțin în calitatea lui de cronicar. Totuși, a scris substanțial și despre câțiva mari contemporani. Deși nu a încetat să îl elogieze pe criticul și mentorul E. Lovinescu, romanele acestuia (*Mite și Bălăuca*) nu îi fac o impresie prea bună. Destul de rezervat se arată și față de *Memorii* (volumul III), unde apreciază scrisul artistic și portretistica, ironia, umorul, nu și intențiile caricaturale, procedeul simplificării, disprețul față de contemporani. Implicat în viața cenaclului de la „Sburătorul”, comentatorul poate fi, în parte, subiectiv. Mihail Sadoveanu i se relevă ca un „fabulos talent”, unitatea operei lui fiind perfectă. Clasicismul scriitorului, pe care de obicei critica îl prezintă ca pe un romantic, vine din faptul că el

este mai interesat de colectivitate și mai puțin de drama individuală. La Liviu Rebreanu observă marea varietate a formulelor, ceea ce l-ar apropia de Balzac. Pentru critic *Amândoi* ar fi un roman din cele mai subtile prin caracterul său detectivistic, dar și prin parodiarea acestei formule. La Hortensia Papadat-Bengescu, căreia îi comentează romanele *Rădăcini* și *Logodnicul*, remarcă ascuțimea analitică, sondarea zonelor obscure ale sufletului, preocuparea constantă pentru deviațiile naturii omenești. Despre Gib I. Mihăescu afirmă că e un romancier de școală dostoevskiană și îl compară, în alt plan, pe protagonistul din *Donna Alba* cu Julien Sorel, personajul lui Henri Stendhal. Pe critic îl încântă „poezia de foșnete și mătăsurii” a romanului *Adela* de G. Ibrăileanu, în care identifică o disimulare romantică, și remarcă influența lui Marcel Proust și a lui Camil Petrescu în opera lui Anton Holban (*Ioana*). De menționat că despre marile romane ale lui Camil Petrescu nu s-a pronunțat, discutând numai ideile estetice ale scriitorului. Îi reproșează lui Ionel Teodoreanu lirismul de album (*Fundacul Varlamului*), iar mai târziu se entuziasmează cu îndreptățire de proza lui V. Voiculescu, cel care „a dat povestirii românești o altă vârstă literară”. În considerațiile făcute pe marginea *Crailor de Curtea-Veche*, Mateiu I. Caragiale i se înfățișează drept „cel mai bizar scriitor român”, caracterizat de „imaginația somptuoasă, gustul pentru bogăția decorativă, viziunea decadentei mărețe”. În afară de A. I. Odobescu, S. consacră în volumul *Clasicii noștri* un amplu studiu lui Ion Creangă. Cele mai multe idei de aici vor fi reluate în micromonografia editată postum, în 1971. Deși combătuse biografismul chiar și în studiul din *Clasicii noștri*, exegetul își schimbă după câteva decenii atitudinea, adoptând modul de cercetare călinescian, și anume reconstituirea biografică extrem de scrupuloasă documentar. O făcuse și în monografia *Calistrat Hogaș*, apărută în 1968. El contestă caracterizarea lui Creangă drept scriitor rabelaisian (G. Călinescu) sau renaștător (Zoe Dumitrescu-Bușulenga) și afirmă că „miracolul Creangă” izvorăște din folclor, scriitorul transformând narațiunile populare „în adevărate frumuseți sferice”, scuturându-le de prolixități și scăpându-le de schematism. Viziunea lui Creangă este homerică, iar opera lui formează „un adevărat ciclu rapsodic țărănesc”. Așa se explică lipsa sentimentalismului, a descrierilor de natură, faptul că erosul nu depășește nivelul instinctului. Criticul vorbește chiar de epicul pur al creației, întrucât „faptele singure aleargă neistovite”. Nu e de acord cu ideea de satiră la Creangă (avansată de Zoe Dumitrescu-Bușulenga), dominant și chiar exclusiv fiind umorul care înseamnă voie bună, sentiment gratuit. Râsul humuleșteanului nu pedepsește, „râsul lui e o petrecere pe seama limitelor naturii omenești, care sunt în primul rând limite proprii”. În micromonografia *Calistrat Hogaș* criticul susține, ca și Tudor Vianu, că autorul *Amintirilor dintr-o călătorie* e un „amator”, nu un primitiv și un homeric, așa cum afirmase E. Lovinescu, ci un homerid, un suflet civilizată, un orășean care mimează rusticitatea. Clasicismul lui Hogaș trimite la Odobescu, chiar ironia lui ar veni din

cărturărisim și erudiție, opera desfășurându-se ca un spectacol al autorului, al propriei biografii. Destul de insistent și semnificativ a scris S. despre critici. Ca unul ce aparținea celei de-a treia generații postmaioresciene, a revenit adesea asupra lui Titu Maiorescu în studii strănse mai ales în volumul *Clasicii noștri*. Ideea autonomiei esteticului relevă „exemplaritatea unui spirit limpede și disociativ”; mentorul Junimii a stabilit rolul activ al criticii în combaterea mediocrității mai ales în perioadele de început și de tranziție, actul critic păstrându-și o funcție permanentă, însă cu ipostaze adecvate fiecărei epoci. S. polemizează cu aceia care l-au calificat pe Titu Maiorescu doar critic cultural, ignorându-i bunul gust și obiectivitatea (învederate când se referă la Eminescu și Caragiale), receptivitatea pentru idealul clasic, dar și pentru poezia romantică, întrezărirea chiar a unor concepte moderne. Se demonstrează că Maiorescu era adeptul unei estetici mai subtile, pe care, dată fiind vârsta literaturii române, nu a găsit cu cale să o formuleze. În *Condițiunea ideală a poeziei* comentatorul descoperă la Maiorescu certe afinități cu estetica modernă a lui E. A. Poe, în urma unui minuțios studiu comparat stabilind câteva similitudini aproape surprinzătoare: ideea incompatibilității structurale dintre artă și știință, izvorul poeziei – filosofia germană, preocuparea pentru sugestivitatea liricii, concizie și pentru compunerea ei mentală, cultivarea efectelor și disprețul față de inspirație. Într-o *Schiță pentru o istorie a criticii românești*, pornind de la Maiorescu, îl amintește pe Gherea, care a instituit la noi critica de analiză și al cărui determinism a fost continuat de N. Iorga și G. Ibrăileanu. Prim descendent maioreșcian, Mihail Dragomirescu ar fi moștenit de la maestru „scrupulul critic de a desprinde opera scriitorului de orice servitute istorică și etică” și a elaborat prima doctrină estetică la noi (*Știința literaturii*). A doua vârstă maioreșciană a stilului critic românesc o reprezintă E. Lovinescu. Pentru epoca 1920–1940 mentorul „Sburătorului” îi apare lui S. ca principalul factor de progres al literaturii române prin „orientarea către formele literare noi, critica de analiză de cel mai înalt nivel intelectual, prin exemplul fără pereche al stilului”, Lovinescu fiind „maestrul criticii dintre cele două războaie”. Cu toate că menționează caracterul restrictiv al conceptului de „literatură nouă” (momentul european depășise estetica propriu-zis simbolistă), ține să precizeze că Lovinescu, pe urmele abatelui Brémond, își însușise termenul „inefabil poetic”, preluat mai târziu cu insistență de G. Călinescu, și că ideile de bază ale concepției sale, sincronismul și diferențierea, cu o întemeiere sociologică obiectivă, militau pentru modernizare și europenism. Lovinescu deschide o cale regală ca exponent al criticii estetice românești și ca părinte al generației de critici interbelici. Despre aceasta S. se pronunță deseori, realizând, prin caracterizările lui, o memorabilă tipologie artistică, în subsidiar și caracterologică. Astfel, Perpessicius are un comportament elegant, binevoitor, se menține rezervat, în afara polemicii. Specifice îi sunt „linia curbă a frazării” și „gustul prețiozității circumlocute”, el reprezintă stilul rococo, fiind „un gentilom”

al criticii literare. Spre deosebire de Perpessicius, ținându-se și el deoparte de polemici, Tudor Vianu e văzut ca un clasic imperturbabil, care „cultiva linearitatea greco-romană” și „ilustra tipul academic, reabilitându-l”, privea lucrurile cu înțelepciune și superioritate (proprie savantului), cu o distinctă cumpătare și limpezime a judecății, fiind menit să profeseze clasicismul. Tipul opus lui Tudor Vianu e considerat, în multe privințe, G. Călinescu, temperament dramatic, labil, combatant pentru toate conceptele. **S.** îi descifrează personalitatea, sprijinită pe puterea contradicției și nu o dată pe sofisme și paradoxuri. Spre a-i fixa specificul, cu totul ieșit din comun, de o complexitate barocă, îl proiectează metaforic, definindu-l drept un *homo novus*, iar prin spiritul ofensiv, însetat să pună stăpânire pe teritorii cât mai vaste, „un Rastignac” al culturii, în fine, prin forța lui vijelioasă, oscilând între frenezia romantică și clasicismul senin, ținând monumentalul, ca „un Gingis-han, un asiat cu nostalgia cruntă a Europei”, care visează adesea, compensator, o „Acropole”. Un portret sugestiv, chiar dacă nu atât de spectaculos, îi este dedicat și lui Pompiliu Constantinescu, „un critic analist, prob, neinfluențat de pasiuni”, obiectiv, de o „mare consecvență a ideilor”. Întrucât acesta rămăsese mereu alături de E. Lovinescu pe terenul polemicilor și în exercitarea actului

critic, e numit „infantele criticii interbelice”. Mai puțin și cu frecvente rezerve a scris **S.** despre prietenul său Șerban Cioculescu. Totuși, i-a apreciat spiritul pătrunzător, spumos, de o cuceritoare vervă orală, inteligența înrudită cu a lui I. L. Caragiale. *Versificația modernă* (1966; Premiul Uniunii Scriitorilor), „studiu istoric și teoretic asupra versului liber”, lucrare extrem de laborioasă, unică la noi, are ca punct de pornire teza de doctorat a autorului. După ce examinează versul liber european, antecedentele și originile, trecând în revistă cronologia versului liber francez, exegetul consacră capitole ample versului liber românesc, despre care afirmă că se constituie în secolul al XIX-lea. Primul inovator este Al. Macedonski, singurul care ajunge la definiția completă a versului liber, iar operă de susținere teoretică a întreprins Ovid Densusianu. Poeți verslibriști români sunt mai ales modernistii: Arghezi, Bacovia, Adrian Maniu, Blaga, Ion Barbu. În fine, poet el însuși, **S.** lasă în volumul, postum, *Ritm immanent* (1971) o selecție foarte riguroasă a creației proprii. Lovinescu îl caracteriza drept un tip de poet intelectual, preocupat să producă emoție artistică printr-un complicat mecanism de condensare a substanțelor în versuri lapidare, aparent enigmatice. De fapt, el anunța ermetismul, cam odată cu Ion Barbu, influențat și de Mallarmé și Valéry. Poeziile de după 1950 sunt de esență muzicală, fără dificultăți formale și cu un mult mai pronunțat caracter livresc, relevând un poet al misterului silvestru și al vânătorii (Nicolae Manolescu). **S.** a tradus din Shakespeare, Emerson, Corneille, Balzac, Proust, Gustave Le Bon, Mohammed Dib.

Iubitor al cuvântului, totodată riguros exact, dar și rar, prevăzut cu un vocabular bogat, în care se învecinează seva rurală cu neologismul conceptual, criticul își trage satisfacția scrisului din dibacele izbutiri filologice. E la d-sa o anumită prețiozitate, totdeauna trează, adică trecută prin filtrul reflecției, dar oricum, o căutare, când de cuvinte cu circulație restrânsă, când de folosire a lor foarte personală, când din întorsătura sintactică neobișnuită. De altă parte, poetul abătut de la chemarea sa, mai poruncitoare decât i se păruse, violentat, dar neucis, iese la iveală în compensarea metaforică pe care o aduce scrisului său, mai adesea abstract și teoretizator.

ȘERBAN CIOCULESCU

Credem că poziția lui de mijloc derivă dintr-o mare și directă experiență a artei și mai ales din constatarea nesfârșitei ei varietăți. Criticul de vocație, afirmat încă din epoca studenției, și-a dublat această activitate, care avea să-l consacre în istoria literaturii române, cu una de poet ocazional sau de producție intermitentă, în succesiunea ermetismului mult mai acuzat al lui Ion Barbu, dar și a poziției prețioase, atât de străină de curentele literare moderne. Aceasta nu i-a format cuta „artistică” de speța exclusivismului în opinii și a intoleranței față de alte formule artistice. Vladimir Streinu a fost departe de tipul de critic partizan și subiectivist pe care-l întâlnim încarnat în unele spirite agitate și querulante de felul lui Camil Petrescu sau Ion Barbu. El căuta valoarea și arta oriunde, și o recunoștea numaidecât acolo unde o găsea.

ALEXANDRU GEORGE

SCRIERI: *Pagini de critică literară. Marginalia. Eseuri*, București, 1938; *Recitind pe clasicii noștri. Ion Creangă*, București, 1939; *Clasicii noștri*, București, 1943; ed. București, 1969; *Istoria literaturii române moderne, I* (în colaborare cu Șerban Cioculescu și Tudor Vianu), București, 1944; ed. 2, București, 1971; *Versificația modernă*, București, 1966; ed. îngr. Viorica Florea, postfață George Muntean, București, 1990; *Calistrat Hogaș*, București, 1968; *Pagini de critică literară*, vol. I-II, București, 1968, vol. III-V, îngr. George Muntean, București, 1974-1977; *Ion Creangă*, București, 1971; *Ritm immanent*, București, 1971; *Studii de literatură universală*, îngr. și pref. George Muntean, București, 1973; *Eminescu. Arghezi*, îngr. și pref. George Muntean, București, 1976; *Poezii*, îngr. și introd. George Muntean, București, 1982; *Poezie și poeți români*, îngr. și postfață George Muntean, București, 1983; *Eminescu*, îngr. și pref. Mihai Drăgan, Iași, 1989. **Antologii, ediții:** *Literatura română contemporană*, București, 1943; Calistrat Hogaș, *Pe drumuri de munte*, I-II, introd. edit., București, 1944-1947. **Traduceri:** Gustave Le Bon, *Psihologia popoarelor*, București, [1921]; Ralph Emerson, *Destinul*, București, [1921] (în colaborare cu V. Constantinescu); Charles Richet, *Omul stupid*, București, [1922]; Corneille, *Horatius*, București, [1943]; Mohammed Dib, *La cafea*, București, 1956; Honoré de Balzac, *Teatru*, București, 1964; William Shakespeare, *The Tragedy of Hamlet, Prince of Denmark - Tragedia lui Hamlet, prinț de Danemarca*, ed. bilingvă, îngr. și introd. trad., București, 1965; ed. Târgoviște, 1999; Marcel Proust, *În căutarea timpului pierdut*, I-II, pref. trad., București, 1968; ed. București, 2003.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.* III, 429-430; E. Lovinescu, *Memorii*, II, Craiova, 1932, 251-253; Biberi, *Études*, 162-164; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.* 66-67, 172; Cioculescu, *Apecte*, 611-614; Constantinescu, *Scrieri*, III, 455-459; Șuluțiu, *Scriitori*, 379-385; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 816-817, *Ist. lit.* (1982), 901-902; Lovinescu, *Maioreșcu post., passim*; Perpessicius, *Opere*, XI, 71-87; Regman, *Cărți*, 94-99, 264-269; Baconsky, *Marginalii*, 78-87; Ion Biberi, *Orizonturi spirituale*, București, 1968, 63-71; Piru, *Panorama*, 506-508; Cesereanu, *Ipostaze*, 101-115; Râpeanu, *Interferențe*, 229-235; Crîstea, *Interpretări*, 24-31; Manolescu, *Poezia*, 56-61, 199-207; Piru, *Varia*, I, 271-273, 478-480, II, 411-414; Rotaru, *O ist.*, II, 750-757; Stănescu, *Poeți*, 151-154; Zăciu, *Colaje*, 41-45; Dinu Pillat, „*Studii de literatură universală*”, RITL, 1973, 3; Bucur, *Istoriografia*, 547-551; Drăgan, *Reacții*, 157-161; George, *Sfârșitul*, I, 251-256; Grigurcu, *Idei*, 27-36; Raicu, *Structuri*, 126-131; Săndulescu, *Citind*, 197-201; Tomuș, *Răsfrângerii*, 175-180; Felea, *Secțiuni*, 24-29; Nițescu, *Repere*, 16-20; Piru, *Reflexe*, 251-255; Barbu, *O ist.*, 209-211; Șerban Cioculescu, *Amintiri*, București, 1975, 145-148, 192-201; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, 203-216; Negoiteșcu, *Engrame*, 14-17; Oprea, *Incidente*, 34-40; Ungheanu, *Arhipelag*, 321-331; Cioculescu, *Itinerar*, II, 382-388, III, 249-253, IV, 391-402; Balotă, *Arte*, 291-295; Mihăilescu, *Conceptul*, I, 404-411; Regman, *Colocvial*, 42-50; Serafim Duicu, *Vladimir Streinu*, Craiova, 1977; Martin, *Identificări*, 189-191; Valea, *Oameni*, 137-145; Dimisianu, *Opinii*, 184-188; Raicu, *Practica scrisului*, 208-212; Grigurcu, *Poeți*, 251-256; Dimitriu, *Singurătatea*, 98-102; *Lit. rom. cont.*, I, 102-107; Piru, *Ist. lit.*, 476-477; Carianopol, *Scriitori*, II, 50-61; Grigurcu, *Între critici*, 95-102; *Vladimir Streinu interpretat de...*, îngr. și introd. Emil Vasilescu, București, 1984; Marcea, *Atitudini*, 202-209; Sorescu, *Ușor cu pianul*, 356-360; Vasile, *Conceptul*, 268-269; Grigurcu, *Eminescu-Lăbiș*, 313-316; Octavian Blaga, „*Eminescu*”, F, 1990, 1; Edgar Papu, *Vladimir Streinu*, R, 1990, 7; Al. Săndulescu, *Vladimir Streinu*, JL, 1990, 29; Cornelia Ștefănescu, *Cei patru „nu”*, JL, 1990, 29; Dimisianu, *Repere*, 107-127; Negoiteșcu, *Ist. lit.*, I, 193-194; Ștefan Aug. Doinaș, *Vladimir Streinu - un aristocrat al spiritului*, JL, 1992, 15-18; Ovidiu

Constantinescu, *Album de familie*, JL, 1992, 15-18; Barbu Cioculescu, *O prezență aulică*, JL, 1992, 15-18; Aurel Martin, *În algebra adevărului final*, JL, 1992, 15-18; Al. Săndulescu, *Vladimir Streinu - 90*, RL, 1992, 18; Mihail Crama, *Chenar pentru Vladimir Streinu*, VR, 1992, 6-7; *Rememorări: Vladimir Streinu*, RITL, 1993, 1-2 (semnează Cornel Regman, Al. Săndulescu, Cornelia Ștefănescu, Barbu Cioculescu); Lovinescu, *Unde scurte*, III, 161-164; Barbu Cioculescu, *Vladimir Streinu în albumul timpului*, RL, 1997, 20; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 211-220; Vasile Fălcescu, *Teiu, cuibul părăsit al lui Vladimir Streinu*, pref. Andrei Stănoiu, Pitești, 1998; Al. Săndulescu, *Constelații literare*, București, 1998, 307-319; *Dicț. esențial*, 805-807; Mica, *Ist. lit.*, 320-321; Manolescu, *Lista*, III, 32-35; Popa, *Ist. lit.*, II, 1 090-1 091; *Centenar Vladimir Streinu*, RL, 2002, 20 (semnează Nicolae Manolescu, Barbu Cioculescu, Mihai Zamfir, Cornelia Ștefănescu, Gabriela Ursachi); Al. Săndulescu, *Vladimir Streinu*, ALA, 2002, 616, 617; *Centenar Vladimir Streinu*, CC, 2002, 5-7 (semnează Eugen Simion, Călin Căliman, Pavel Chihăia, Dan Grigorescu, Al. Săndulescu, Iordan Datcu, Barbu Cioculescu, Cornelia Ștefănescu, Cristina Balinte); Emil Vasilescu, *Vladimir Streinu*, Târgoviște, 2002; Ștefan Aug. Doinaș, *Evocări*, București, 2003, 132-137. Al. S.

STREINUL, Mircea (2.I.1910, Cuciurul Mare-Cernăuți - 17.IV.1945, București), poet, prozator, traducător și eseist. Este fiul Olimpiei (n. Șandru) și al lui Gavril Streinul, preot. Urmează școala primară la Cuciurul Mare (1919-1922), Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți (1922-1928) și tot aici Facultatea de Teologie (1928-1932). A funcționat ca ziarist, director de librărie (1933), referent de presă (1939-1940), cenzor la Direcția Presei din Ministerul Propagandei. După ce, elev fiind, scosese, alături de alți colegi, „*Ecoul tinerimii*”, „*Caietul celor patru*” și „*Speranța*”, e prezent cu proză în „*Junimea literară*” din 1929. La începutul anilor '30 devine animatorul grupării Iconar, al editurii și mai târziu al revistei omonime (1935-1938), toate fiind forme de promovare a tinerei literaturi bucovinene. Este, din 1938, vicepreședinte al Societății Scriitorilor Bucovineni. La „*Glasul Bucovinei*” e prim-redactor, iar la „*Argonaut*”, „*Fișier*”, „*Buna Vestire*”, „*Suceava*” face parte din redacții. Primul volum de poeme, *Carte de iconar*, îi apare în 1933, urmat de *Itinerar cu anexe în vis* (1934), *Divertisment* (1935), *Tarot sau Călătoria omului* (1935), *Zece cuvinte ale fericitului Francisc din Assisi* (1936), *Comentarii lirice la „Poeme într-un vers” de Ion Pillat* (1936). Mai colaborează la „*Capricorn*”, „*Azi*”, „*Frize*”, „*Gândirea*”, „*Universul literar*”, „*Curentul magazin*”, „*Mășterul Manole*”, „*Bucovina*”, „*Bucovina literară*”, „*Revista Fundațiilor Regale*”, „*Vreamea*”, „*Însemnări sociologice*”, „*Orion*”, „*Viața Bucovinei*”, „*Răboj*” ș.a. În 1934 i s-a acordat Premiul Societății Scriitorilor Români.

S. a publicat, într-un timp scurt și frământat, peste douăzeci de volume. Existența sa și viziunea asupra scrisului îl apropie, prin trăirea acută și violentă a unei crize de identitate, de scriitorii vienezi de la sfârșitul secolului al XIX-lea, dar și de grupul trăiștilor. Sentimentul de insecuritate și timiditatea în plan social s-au transformat în opusul lor, generând dorința de restaurare vehementă a sinelui prin radicalizarea individualismului. Cauzele sunt de ordin biografic (moartea prematură a

tatălui), dar și istoric, recenta provincie românească Bucovina, care se considera păstrătoare a valorilor românești nealterate și deținătoare a unei culturi cizelate de contactul cu civilizația austriacă, simțindu-se încă în inferioritate etnică și marginalizată în plan politic de centrul „vinovat” de aderența la europenism. Tentația modernității și refuzul literaturii de factură tradiționalistă, asociate conștiinței eșecului și neputinței, generează la **S.** o devoratoare ură de sine care se manifestă și în „experimentele” poetice, și în tematica prozei sale. Risipite în presă, articolele critice și de opinie exprimă nevoia unei estetici proprii locului și momentului istoric, care, nerevendicându-se explicit de la nici una din direcțiile ideologice interbelice, continuă într-o oarecare măsură gândirismul. De factură expresionistă, „gotic moldovenesc”, cum a fost definit specificul literaturii iconariste, își căuta sursele în romantismul german și în fenomenul *Sturm und Drang*-ului, **S.** mizând pe capacitatea provinciei, concept aproape filosofic, de a resuscita energiile creatoare și de a fixa destinul neamului pe un făgaș istoric, creator. În viziunea lui, poezia este altceva decât literatura, pe care o caracterizează prin artificialitatea și estetismul unei conștiințe căzute, pe când poezia e un mod de existență, o etică a participării la cosmic și la universalele divine. Perspectiva mistică face din sacrificiu o cale de cunoaștere și din poezie soluția identificării cu obiectul liric care este divinitatea. Goticul moldovenesc ar concentra asumarea existenței în proximitatea morții, vitalismul orgiastic, refuzul esteticii de pe o poziție etic-creștină, în fine, exercitiul autoflagelator. De aici decurge o bună parte din specificul paginilor lirice și epice ale lui **S.** Versurile experimentează diferite formule, autorul lor evoluând de la tematica gândiristă către o lirică mistică și de la stihul în mod deliberat neîngrijit, în afara canoanelor, la proza lirică. Reușitele certe, fragmentare, se găsesc, totuși, nu atât în direcția grotescului, a prozaicului, ci a diafanului și inefabilului. Epica, dominantă după 1938 și mai valoroasă decât poezia, este, într-un fel de existențialism fără artă, răstrângerea puțin transfigurată a unui eu profund, inaccesibil nici lui însuși, revărsându-se neastâmpărat peste orice intenție artistică, pentru că arta e resimțită dacă nu ca o cenzură propriu-zisă, măcar asemenea unei capcane burghez-mistificatoare în fața transcendenței și a originarului. Alternând reportajul, confesiunea și ficțiunea, romanele și povestirile lui **S.**, prolix, rar preocupate de construcție, dezvăluie vocația tumultului interior care se transferă în conflicte insolubile, în puternice neliniști ce stârnesc viziuni halucinante, cât și privirea atentă, cu decupaje veriste dintr-o realitate concret istorică. Deși inspirate, în general, din lumea satului, aceste proze par să fie mai degrabă vehicule pentru câteva obsesii tematice, precum copilul, femeia, regresivitatea în primar sau revelația mistică, ceea ce nu le transformă în monografii ale spațiului bucovinean, ci în consecința expresionistă a unei stări de spirit. Chiar și cel mai reușit roman, *Ion Aluion* (1938; Premiul „Ioan Al. Brătescu-Voinești” al Ministerului Educației Naționale), ce ar fi permis o dezvoltare realistă, pare să prevestească literatura care cultivă absurdul și existențialismul. Există un duh al satului, o demonie a eroilor, o

Desen de Margareta Sterian

atmosferă halucinantă care metamorfozează continuu peisajele și ființele și care transformă posibilă monografie a satului bucovinean într-una a sufletelor posedate, tulburate de spectrul misterios al lunii, de taina feminității și de mirajul morții. Apologet al morții – era celebră în epocă o poezie a sa intitulată *Cu moartea la un pahar de vin* –, mordant, grav, febril, tenebrosul scriitor bucovinean, instituind cultul jertfei și aflat în căutarea experienței originare, poate fi asemuit marilor damnați ai lumii și, cum spune Constantin Ciopraga, marilor nefericiți.

Dacă nu și-ar fi umbrat prestigiul cu simpatizarea legionară, destinul tragic al lui Mircea Streinul, frânt prea repede, autorul unei opere impresionante până la numai 35 de ani câți i-a hărăzit soarta, o mare speranță a literaturii interbelice, ar fi putut fi ridicat el însuși de posteritate la rangul unei legende tragice. Foarte adesea coalizările politice fac scriitorilor cele mai penibile feste. Dar trebuie să spun încă o dată răspicat [...] că nu este afectată întreaga operă a lui Mircea Streinul: zona tumorii politice este mult mai restrânsă decât se crede. Cel mai îndepărtat de o asemenea contaminare este tulburătorul roman Ion Aluion, al cărui conflict tragic va persista multă vreme în memoria cititorului.

SCRIERI: *Carte de iconar*, Cernăuți, 1933; *Itinerar cu anexe în vis. Cartea pământului*, Cernăuți, 1934; *Divertiment*, cu gravuri de Rudolf Rybiczka, Cernăuți, 1935; *Tarot sau Călătoria omului*, cu gravuri de Rudolf Rybiczka, Cernăuți, 1935; *Zece cuvinte ale fericitului Francisc din Assisi*, cu gravuri de Rudolf Rybiczka, Cernăuți, 1936; *Comentarii lirice la „Poeme într-un vers” de Ion Pillat*, cu gravuri de Rudolf Rybiczka, Cernăuți, 1936; *Aventura domnișoarei Zenobia Magheru*, București, 1938; *Corbul de aur*, cu o gravură de Rudolf Rybiczka, Cernăuți, 1938; *Ion Aluion*, Cernăuți, [1938]; ed. (*Semnul negru*), București, 1941; ed. îngr. și pref. Ion Simuț, Oradea, 1995; *Opera lirică. 1929-1939*, Cernăuți, 1939; *Viața în pădure*, București, 1939; *Guzli sau Tsu-Tsui*, București, [1940]; *Drama Casei Timoteu*, București, 1940; ed. îngr. și pref. Mircea A. Diaconu, Iași, 2001; *Lupul din Țara Huțurilor*, București, 1941; ed. îngr. și postfată Liviu Papuc, Rădăuți-Chișinău, 1995; *Istoria literaturii române* (în colaborare cu C. Dan Pantazescu), București, 1941; *Oameni de noapte*, București, 1942; *Prăvălia diavolului*, I-II, București, 1942; *Soarele răsare noaptea*, București, 1943; ed. pref. George Muntean, București, 1995; *Băieți de fată*, București, 1944.

Antologii: *Poeți tineri bucovineni*, cu portrete de Rudolf Rybiczka, București, 1938. **Traduceri:** Georg Trakl, *Cele patru poeme în proză ale lui ...*, cu un semn de Rudolf Rybiczka, Cernăuți, 1939; Rudolf Brunngraber, *Războiul opiului*, București, 1941; [Frații Grimm], *Trei povești*, București, 1941; Carlo Colodi, *Pinocchio*, București, 1941 (în colaborare cu Ștefan Georgescu); Richard Llewellyn, *Casa din vale*, I-II, București, 1942 (în colaborare cu Vasile Horai); Robert Graves, *Eu, Claudius, zeu...*, București, 1943 (în colaborare cu Dragoș Luța); Karl Alois Schenzinger, *Metal*, București, 1943; Rudyard Kipling, *Se lasă noaptea*, București, 1943 (în colaborare cu Al. Olaru și Vlad Mușatescu); A. J. Cronin, *Doamna cu garoafe*, București, 1943 (în colaborare cu Vlad Mușatescu); Luigi Pirandello, *Deseară se improvizază*, București, f.a.

Repere bibliografice: Liviu Rusu, *Elementul morții în poezia lui Mircea Streinul*, „Glasul Bucovinei”, 1935, 4 477; G. Călinescu, *Cronica literară*, ALA, 1935, 745, 1936, 789; Perpesicius, *Opere*, VIII, 70-84, 153-157, IX, 195-204, X, 164-167; Vasile Posteuca, *Romanul bucovinean*, CL, 1940, 2; Miron Radu Paraschivescu, *O carte excepțională: „Drama Casei Timoteu”*, TIL, 1941, 1 476; Pompiliu Constantinescu, [Mircea Streinul], VRA, 1941, 609, 610; Aurel Fediuc, „Lupul din Țara Huțurilor”, TIL, 1941, 1 524; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 822-823, *Ist. lit.* (1982), 906-907; Aurel Marin, „Prăvălia diavolului”, GT, 1943, 2, 4, 5; Nicolae Roșu, „Soarele răsare noaptea”, G, 1943, 9; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 181-182; Micu, „Gândirea”, 639; Piru, *Ist. lit.*, 433-434; Arșavir Acterian, *Mircea Streinul*, CRC, 1990, 7; Ion Simuț, „Iconarul” *Mircea Streinul*, JL, 1990, 28; Ierunca, *Românește*, 220-222; Nicolae Havriliuc, „Zece cuvinte ale fericitului Francisc din Assisi”, CNT, 1993, 50; Mircea A. Diaconu, *Mircea Streinul - reperele unei poetici moderne*, RL, 1994, 5; Aurel Petrescu, *Mircea Streinul*, VR, 1994, 11-12; Nicolae Havriliuc, *Mircea Streinul*, CNT, 1995, 9, 10; Z. Ornea, *Mircea Streinul romancier*, RL, 1995, 28; Mircea A. Diaconu, *Revista „Iconar” și mișcarea literară interbelică*, „Analele Bucovinei”, 1995, 2; *Mircea Streinul și contemporanii săi* (anchetă realizată de Mircea A. Diaconu; participă Mihai Cazacu, Leon Țopa, E. Ar. Zaharia, Vladimir Trebici), JL, 1995, 13-16; Pericle Martinescu, *Destinul dramatic al lui Mircea Streinul*, JL, 1995, 13-16; Nicolae Scurtu, *Contribuții documentare la cunoașterea vieții și operei unui scriitor bucovinean*, JL, 1995, 13-16; Vlaicu Bârna, *Un „iconar” mordant și ironic*, JL, 1995, 13-16; Cornelia Ștefănescu, *Blestemul neamului Timoteu*, JL, 1995, 13-16; Iulian Vesper, *Portret în gri*, „Arc”, 1996, 1-2; Constantin Dram, *Cui i-e frică de Mircea Streinul?*, CL, 1996, 10; Rachieru, *Poeți Bucovina*, 421-429; Mircea A. Diaconu, *Instantanee*

critice, Iași, 1998, 121-136, 141-144; Mircea A. Diaconu, *Mircea Streinul. Viața și opera*, pref. Constantin Ciopraga, Rădăuți, 1998; Gheorghe Grigurcu, *Revolta autorului împotriva operei*, RL, 1998, 20; Mircea A. Diaconu, *Mișcarea „Iconar”*. *Literatură și politică în Bucovina anilor '30*, Iași, 1999, *passim*; *Dict. esențial*, 807-809. M.A.D.

STRIGĂTURĂ, specie a liricii folclorice care însoțește jocurile populare, unele petreceri sătești sau familiale (nunta, cumetria), precum și anumite forme de teatru popular, având o structură concisă, cel mai adesea de catren. Rostită, de obicei, în tactul muzicii, **s.** prezintă un ritm specific de emiteră, menit să întărească acompaniamentul instrumental. Termenului consacrat îi corespund, în diferite zone etnofolclorice ale țării, numeroase alte denumiri: *chiotitură*, *chiuitură*, *ciot*, *descântec*, *iuitură*, *horire*, *strigare*, *țipătură*, *țipuritură*. În unele zone, cum ar fi Bihorul, Țara Oașului, Bucovina, **s.** se cântă pe o melodie monotonă, arhaică. Clasificarea se face în funcție de conținutul afectiv, de cadrul ocazional în care este spusă și de funcționalitate. După conținutul afectiv, există două mari categorii: **s.** cu caracter liric-sentimental și **s.** satirică. Prima constituie, în genere, punctul de plecare al multor cântece și cuprinde confesiuni de dragoste, de o discreție deosebită. Dimpotrivă, în cea satirică tonalitatea este incisivă, uneori sarcastică, tematica acestui tip fiind axată pe caracterizarea ironică a celor care se abat de la normele de comportare ale colectivității, vizând lenea, zgârcenia, lăcomia, căsătoria din interes și alte tare. După cadrul ocazional în care se produce, **s.** se grupează astfel: la joc, la nuntă, la ospăț, la sezători, la drum ș.a. Se impune aici o demarcație între **s.** la joc, care este aproape exclusiv apanajul bărbaților, și cea de nuntă, rostită în mare parte de femei. Funcționalitatea acestei specii folclorice determină o compartimentare în **s.**-comandă de joc, care are scopul de a ordona și armoniza mișcările dansatorilor, și **s.** de atmosferă, destinată să creeze și să întrețină veselia petrecerilor populare. Răspândită pe întreg teritoriul carpato-dunărean, specia apare, cu totul sporadic, și la istroromâni, în timp ce la aromâni și meglenoromâni nu este semnalată. Ariile de mare intensitate a prezenței acesteia (Maramureșul, Munții Apuseni, Țara Hațegului, Țara Bârsei, Bucovina) coincid, în general, cu acelea în care muzica de joc conservă forme arhaice. Aici melodiile jocurilor populare, executate adesea numai la fluier, se cereau întărite de **s.** Atestată documentar de Samuil Micu în 1780, apoi de Dimitrie Țichindeal în 1802, specia are o vechime mult mai mare. Prima culegere este realizată în 1838 de Nicolae Pauleti, trimisă în 1839 lui G. Barițiu spre a fi tipărită în „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, dar editată postum. Ea cuprinde peste trei sute de cântece și **s.** culese dintr-un singur sat, Roșia de Secaș. Vasile Alecsandri nu acordă importanță speciei, considerând-o aceeași cu cântecul de joc. Denumirea „hore”, pe care el o încetănește în literatura de specialitate, va crea unele confuzii. Începând cu colecția lui Jan Urban Jarník și Andrei Bârseanu, publicată în 1885, în care sunt cuprinse peste o mie de texte lirice, **s.** va intra din ce în ce mai mult în sfera de interes a culegătorilor de folclor. Necesitatea comunicării

concișe, aproape aforistice, a unor observații determină dezvoltarea unor modalități specifice de exprimare. Enunțul direct este destul de rar: „Te cunoști lele pe frunte / C-ai pus rumenele multe”. Se folosește mai mult exprimarea aluzivă, falsul monolog („Hora, polca pot juca, / Dar cămăși nu pot spăla”), precum și pseudodialogul („Mândro cu nasul pe sus, / Poale la cămașă nu-s. / – Ba le am, dar nu le-am pus, / Că-s la harnica pe fus”). Un procedeu compozițional, specific și altor creații folclorice scurte, este repetiția. Ea susține osatura, căreia îi întregeste imaginea poetică, ajutând-o să se constituie autonom. Repetiția este absolut necesară pentru a întreține ritmul alert, vivace. Respectând o caracteristică a liricii folclorice în general, **s.** are o structură internă construită pe baza paralelismelor. Sunt utilizate frecvent paralelismele de sinonimie, de gradatie, de enumeratie și, mai ales, paralelismul contrastant. Contrastul poate fi aparent, pentru a sublinia o trăsătură caracterologică („Fata muicăi cea bărbată / Cu cănepa nelucrată / Cu casa nescuturată”), sau poate fi real, reliefând o satiră socială („Are hâda șese boi / Mândra n-are nice doi”). Mai puțin întâlnite, epitele contribuie la marcarea puternică a satirei, ducând-o, în unele portretizări, până la sarcasm. Apar, de asemenea, false epitețe laudative, menite să evidențieze contrastul dintre aparență și realitate. Comparată adesea cu epigrama, **s.** are aceeași formă concisă, redusă la câteva versuri, dar este lipsită de poantă, de efectul final de surpriză, specific speciei culte. Nu rareori cântecul și **s.** s-au influențat reciproc, ajungându-se ca unele **s.** să se cânte, iar fragmente de cântece să se strige la joc. Enunțul cu caracter liric-sentimental, spre exemplu, se apropie atât de mult de cântec, încât numai comprimarea materialului liric și modalitatea de a fi rostite contribuie la diferențierea celor două specii. La fel de labile sunt și granițele dintre **s.** satirică și cântecul satiric. Acesta din urmă pornește adesea de la **s.**, dar dă amploare temei, reușind să realizeze o accentuare, o îngroșare a ironiei. Deși este mult mai spontană decât cântecul propriu-zis, **s.** prezintă o anumită stereotipie formală și de conținut. Improvizatia intervine, ca și în cazul altor specii folclorice, doar pe linia îmbogățirii unor texte elaborate anterior. Prin realismul observației morale și vigoarea imaginilor poetice, prin valoarea ei etică, **s.** se înscrie printre speciile importante, precis conturate, ale creației populare.

Surse: Nicolae Pauleti, *Cântări și strigături românești de cari cântă fetele și ficiorii jucând*, îngr. și introd. Ion Mușlea, București, 1962; Jan Urban Jarník, Andrei Bârseanu, *Doine și strigături din Ardeal*, I-II, București, 1885; ed. îngr. și introd. Adrian Fochi, București, 1968, 333-371, 447-480; S. Fl. Marian, *Nunta la români*, București, 1890, 614-696; I. G. Bibicescu, *Poezii populare din Transilvania*, București, 1893; ed. îngr. Maria Croicu, introd. I. C. Chițimia, București, 1970, 165-209; Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, București, 1900, I, partea I, 415-503, partea II, 881-1055, 1363-1455; Tit Bud, *Poezii populare din Maramureș*, București, 1908, 45-64; Florian Cristescu, *În mijlocul horelor. Chiuituri sau strigăte la horă adunate din jud. Teleorman*, Craiova, 1910, 7-63; S. Fl. Marian, *Hore și chiuituri din Bucovina*, București, 1910, 30-174; Ovid Densusianu, *Graul din Țara Hategului*, București, 1915, 91-227; Ion

Pop-Reteganul, *1000 doine, strigături și chiuituri ce se obișnuiesc la jocurile și petrecerile noastre populare*, ed. 4, Brașov, 1923; Ion Bârlea, *Balade, colinde și bocete din Maramureș*, București, 1924; Ion Bârlea, *Literatură populară din Maramureș*, II, îngr. Iordan Datcu, pref. Mihai Pop, București, 1968, 259-332; G. F. Ciușanu, G. Fira, C. M. Popescu, *Culegere de folclor din județul Vâlcea și împrejurimi*, București, 1928, 109-125; Horia Teculescu, *Pe Murăș și pe Târnave. Doine și strigături*, Sighișoara, 1929, 151-206; Andrei Grobei, Vladimir Diaconița-Poiana, *1070 chiuituri ale Chioarului, Șomcuta Mare*, 1931; Vasile Gh. Costin, *Strigături și poezii originale*, București, 1936, 3-70; M. C. Serghi, *Nunta la țară*, Iași, 1937; Ion Marcu Munteanu, *Strigături populare din toată țara românească*, București, 1938; Const. Brăiloiu, *Nunta în Someș*, București, 1941, 5-17; Gheorghe Cernea, *Strigături de joc din județul Sibiu*, Sibiu, 1941; *Strigături*, îngr. pref. C. Ciuchindel, București, 1958; Gheorghe Alexici, *Texte din literatura populară română*, II, introd. Ion Mușlea, București, 1966, 111-147; Ion Iliescu, Petru Baci, *Chiuiți pogan, flăcăi. Chiuituri din Orăștie*, București, 1967; *Flori de câmp*, îngr. Ion Mărgineanu, Arad, 1969, 173-248; *Folclor din Moldova*, București, 1969, vol. I, 65-73, 154-179, 364-381, vol. II, 263-396, 626-647; Ioan Meșoiu, *Spectacolul nunților. Monografie folclorică*, București, 1969, 454-456, 495-497, *passim*; Virgil Medan, *1000 chiuituri de pe Someș*, Cluj, 1969; Dumitru Pop, *Folcloristica Maramureșului*, București, 1970, 197-225, 239-319; I. H. Ciubotaru, Silvia Ionescu, *Vânătorii. Monografie folclorică*, Iași, 1971, 83-90, 235-252; *Strigături din Hunedoara*, îngr. Clemente Constandin și Aurelian Sârbu, Deva, 1972; Vasile Oarcea, *Poezii populare din Țara Zarandului*, București, 1972, 212-512; Alexiu Viciu, *Flori de câmp. Doine, strigături, bocete, balade*, îngr. și introd. Romulus Todoran și Ion Talos, Cluj-Napoca, 1976, 80-180; *Proverbe, zicători, ghicitori și strigături*, îngr. Mihail M. Robea, București, 2001.

Repere bibliografice: Tache Papahagi, *Poezia lirică populară*, București, 1967, 271-308; Monica Brătulescu, *Contribuție la cercetarea creației noi de strigături*, REF, 1961, 1-2; Ovidiu Papadima, *Literatură populară română*, București, 1968, 142-197; Gheorghe Pavelescu, *Aria satirică a strigăturii în folclorul din sudul Transilvaniei*, LL, 1969; *Ist. lit.*, I (1970), 155-163; Mihai Pop, Pavel Ruxândoiu, *Folclor literar românesc*, București, 1976, 351-352; *Dicț. lit. 1900*, 819-820. I.H.C.

STRIHAN, Andrei (13.V.1924, Roman), teatrolog. Este fiul Netei și al lui Isac Strih, contabil. Face școala primară și o parte din ciclul secundar la Liceul Comercial din Roman, continuându-și învățătura la Liceul „Cultura” din București, absolvit în 1944. Urmează cursurile Academiei de Științe Economice, Financiare din București, încheiate în 1947. Își susține doctoratul în filosofie, specialitatea estetică, la Universitatea din București, cu teza *Contribuții la studiul problemei comicului* (1964). Este profesor de estetică la Institutul de Teatru și Film „I. L. Caragiale” din București (1950-1976), cronicar teatral la revista „Contemporanul” (1964-1976), colaborator la Radio-Televiziunea Română (1964-1977), coautor la *Dicționar de estetică generală* (1972) și la *Istoria teatrului în România* (volumul III, 1973). În 1977 emigrează în Israel. Până în 1992 predă teoria teatrului la Facultatea de Arte a Universității din Tel Aviv. Devine cronicar teatral la revista „Minimum” și la cotidianul „Ultima oră”. Publică numeroase studii de teorie și istorie a teatrului în periodice de specialitate din Israel, Franța, Marea Britanie, Italia, Germania, Brazilia, Chile, România. Este

memburu al Uniunii Asociațiilor de Scriitori din Israel, președinte al Asociației Scriitorilor Israelieni de Limbă Română, membru al Uniunii Ziaristilor din Israel. În 2003 Asociația Scriitorilor Israelieni de Limbă Română i-a acordat, pentru activitatea de critic teatral, Premiul „Mihail Sebastian”.

În prima sa carte, *O aventură estetică cu Teodor Mazilu*, apărută în 1972, S. dialoghează, consistent, cu autorul *Somnoroasei aventuri*. Sunt abordate teme precum teatrul de idei, comedia satirică, personajul comic, comicul și tragicul, „teatrul comod și metafizica”, „teatrul violenței și violența în teatru”, text și spectacol, teatrul și publicul. Discuția se încheie cu afirmarea convingerii că, în ciuda unor prognosticări pesimiste, teatrul va dăinui atât timp cât va exista specia umană. A doua carte, *Contururi scenice* (1975), reunește cronici teatrale, menite să demonstreze „legea unității spectacolului”. Textul dramatic și spectacolul – crede S. – sunt interesate nu doar de „o conviețuire suverană”, ci și de „o intercondiționare și integrare reciproc avantajoasă”. Concepția potrivit căreia teatrul „înseamnă numai sau în primul rând literatură dramatică”, ca și aceea, opusă, ce reduce teatrul la „translarea mecanică a textului în spectacol” sunt respinse. Un spectacol își atinge scopul în măsura în care face cât mai plauzibile sensurile textului, iar dramaturgul cu vocație își adaptează instinctiv textul exigențelor reprezentării scenice. Privitor la critica teatrală, S. subliniază că un comentariu trebuie să fie cât mai puțin împovărat de subiectivism, de arbitrar, spre a putea releva cât mai plauzibil „universul valoric propus de regizor”. Actul critic vrednic de interes nu poate fi decât „precumpănitor științific”, obiectiv, excluzând „poziția favorizantă fie față de text, fie față de alte componente ale spectacolului”. În concordanță cu aceste principii sunt analizate spectacole atât cu piese românești, contemporane și clasice, aparținând lui Titus Popovici, Paul Everac, Horia Lovinescu, D. R. Popescu, Paul Anghel, Aurel Baranga, Teodor Mazilu ori lui I. L. Caragiale, Lucian Blaga ș.a., cât și cu piese de Eugen Ionescu, Friedrich Dürrenmatt, A. P. Cehov, A. N. Ostrovski, Bertolt Brecht, Luigi Pirandello, Arthur Miller ș.a. Cronici ale unor spectacole, integrate însă unui mult mai larg evantai de „radiografii estetice”, include și volumul *Siluate* (1999), unde se comentează versiuni scenice ale unor piese, românești și străine, reprezentate fie în România, fie în Israel. Primei categorii îi aparțin montările privind trei dramaturgi din tot atâtea generații și epoci: Cehov, Eugen Ionescu și Teodor Mazilu. Piese, văzute la luminile rampei, sunt interpretate din perspectiva unei judecăți globale asupra fiecărui autor. Bunăoară, comicul dramaturgiei cehoviene – afirmă criticul – emană din două surse: atitudinea autorului față de personaje și răsturnarea dramaticului. „O comedie autentică, serioasă, e în fapt o dramă răsturnată”, aserțiune demonstrată în cronicile la *Unchiul Vania* și *Trei surori*. Consacrându-i lui Teodor Mazilu și un medalion omagial postum, exegetul relevă că, în teatrul său, „aproape fiecare replică se transformă miraculos, luând forma tainică a aforismului”. Când consemnează momente ale vieții teatrale din Israel, cronicarul analizează calitatea spectacolelor (în limba țării și în românește) cu piese ale unor

dramaturgi evrei, cât și ale unor autori de renume din literatura română și universală. Cartea cuprinde, de asemenea, microsinteze istorice și microeseuri teoretice, în limbile română, engleză și franceză, cum sunt *Gânduri despre teatru, Comic și tragic, The Dialectic of Occurrences in Comedy, Detaliul în opera de artă, Referiri la comedie în „Poetica” lui Aristotel, Le Théâtre Yiddish en Israel, Poezia lui Solo Har Herescu*, medalioane, interviuri. În Israel S. a tipărit, în 1979, un studiu de amploare intitulat *Le Pouvoir du comique*. Altă lucrare, *Leone De' Sommi, precursor al regiei moderne* (2001), are în atenție un regizor evreu italian din secolul al XVI-lea.

SCRIERI: *O aventură estetică cu Teodor Mazilu*, București, 1972; *Contururi scenice*, București, 1975; *Le Pouvoir du comique*, Tel Aviv, 1979; *Siluate*, îngr. Ileana Cudalb, București, 1999; *Leone De' Sommi, precursor al regiei moderne*, București, 2001.

Repere bibliografice: Solo Har, *Generația confruntărilor*, București, 1997, 555-561; *Scriitori israelieni de limba română – Israel Writers of Romanian Language*, îngr. George Bălăiță, București, 1998, 491-514. D.Mc.

STRIHAN, Petre (pseudonim al lui Petre Constantinescu; 27.V.1899, Mizil – 25.VII.1990, București), poet. Este fiul Steliane (n. Atanasiu) și al lui Ioan Constantinescu, avocat. Urmează școala primară în orașul natal, cursul secundar la Ploiești și Buzău, iar studiile universitare la Facultatea de Drept a Universității din București, unde în 1921 își susține licența, iar în 1927 doctoratul în drept. A profesat avocatura și a fost, concomitent, asistent (1928-1938), conferențiar (1938-1942), profesor (1942-1947) la Catedra de drept constituțional și administrativ de la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale. Înalț demnitar sub guvernarea antonesciană, e suspendat din barou în 1945. După 1948 va fi contabil la Șantierul TCH-Titu, profesor la Cooperativa „Prestarea”, controlor de bilete la Grădina Zoologică, muncitor necalificat la Uzinele Chimice Române, arhivar și manipulant la Cooperativa „Soarele”, iar din 1964 documentarist, apoi, din 1968 până în 1970, cercetător științific principal la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”. A debutat în 1921 la „Viața studentescă”, iar din 1922 semnează versuri în „Flacăra”, „Adevărul literar și artistic” (aici și cu traduceri din Heine), „Universul literar”, „Convorbiri literare”, „Viața literară”, „Slove”, „Clipa”, „Radical”, „Țara de Jos”, „unu” ș.a., după al doilea război mondial fiind prezent în „Tânărul scriitor” (unde folosește și pseudonimul Radu Condrea), „Luceafărul”, „Gazeta literară”, „România literară”, „Viața românească” și între 1973 și 1979 la „Almanahul literar” al Uniunii Scriitorilor. Primul volum de versuri, *Penumbre*, îi apare în 1929. Începând din toamna anului 1922 a frecventat, vreme de șapte ani, cenaclul Sburătorul, condus de E. Lovinescu. După 1950 face parte din cenaclurile „G. Călinescu”, pe care îl și conduce, și „Titu Maiorescu”. Este autorul unor studii de istorie a dreptului, câteva incluse în volume colective (*Istoria dreptului românesc*, 1980, ș.a.), altele fiind elaborate împreună cu Valentin Al. Georgescu (*Judecata domnească*, 1979, ș.a.).

Dacă Zoe Dumitrescu-Bușulenga vede în **S.** o reîntrupare, în timpul nostru, a poetului medieval, a trubadurului, din perspectiva istoriei lirismului autohton, poezia lui apare ca prelungire, în expresie modernizată, a „micului romantism” de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Prozodic, și în tot stilul exterior, versurile sunt de factură clasică, însă temperatura lor, pulsația interioară aparțin sensibilității romantice. Delicate, limpezi, tăiate elegant, concentrate, adesea până la cristal, ele comunică duioșii, nostalgii, reverii, priveliști transfigurată de contemplație. Nu lipsesc formulările sentențioase. Aparent, poetul cântă lucruri obișnuite, obiecte și vietăți: oglinda, covorul, vioara, scrânciobul, fluturele, licuriciul, calendarul, însă acestea sunt doar pretexte, prilejuri de confesiune sau reflecție, uneori termeni de comparație sau material alegoric. La modul minor, în versuri vibrează simțăminte eterne, tristeți autumnale, doruri de ducă, nehotărâri, emoții în doi, nu totdeauna de o foarte personală expresie, ba uneori de o netezime, de o lipsă de accent dezamăgitoare, alteori însă de o prosepțime și o candoare cât se poate de autentice. Oglinda e o „apă fără milă, apă fără fund, / turburul mă muștră, zâmbetul mă cheamă; / apă care sapi infinit rotund / și de mine însumi faci să-mi fie teamă”, toamna „lumini târzii se zdrențuie pe crânguri; / cresc adieri din lanuri cu tăciune, / și frunze slabe degetele strâng, / să închircească-n scrum o rugăciune”. Reflexiv elegiac în *Penumbre*, poetul se abandonează contemplației, fără a-și reprima predispoziția meditativă, în *Culori de apă*, ciclul din volumul *Poezie* (1968), ce însumează grațioase stampe și inscripții marine. În câte două strofe sau în una singură, foarte sigur articulate, sunt prinse frânturi de peisaj sau încrustate gânduri prin care trece o simțire vibratilă: „O linie albastră, o suprafață verde / și-o gamă măiestrită în jocuri de penel; / un pescăruș apare, un avion se pierde / și sufletul își zboară în larguri după el” (*Grup*). O izbutită meditație asupra mării și asupra iubirii e *Paradox*: „Iubito, vezi tu marea? Iubirea-i mai adâncă. / E aspră, dar te razimi pe dânsa ca pe stâncă. / O port pe pretutindeni, o simt întotdeauna / și mă închin minunii ce face din doi una”. Impresionează, prin noblețea simțirii, *Post mortem*, piosă evocare a lui N. Iorga: „Pe hrisoave, odoare, surete, pisanii, / pretutindeni, pecetea fierbintei strădanii. // Câte vieți ai trăit, mii de tomuri să scrii, // câte nopți înalbite și câte sihăstirii?”. Clasicizant în permanență, micul romantism al lui **S.** cedează, în cele din urmă, integral locul clasicismului. Un ciclul din *Lumini târzii* (1984) reunește peste douăzeci de „poeme aforistice”, între care *Legea fierului* („Și fierului, de-i dai numai bătaie, / mânia-ți dă, surzenie și ură. / De vrei pe plac să ți se încovoie, / dă-i, înainte de orice, căldură”), și e urmat de aforisme propriu-zise.

SCRIERI: *Penumbre*, București, 1929; *Poezie*, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1968; *Moara albastră*, București, 1978; *Lumini târzii*, București, 1984.

Repere bibliografice: Al. Bilciurescu, „*Penumbre*”, UVR, 1929, 36; Perpersicius, *Opere*, IV, 19–22; Dumitru Micu, „*Poezie*”, RL, 1968, 3;

Traian Stoica, „*Poezie*”, VR, 1969, 3; Șerban Cioculescu, *Poetul despre poezie*, LCF, 1978, 43; Dumitru Micu, *O prezentă poetică*, RL, 1979, 21; Radu Cârneli, *Nunta de aur*, CNT, 1979, 33; Valeriu Stancu, „*Moara albastră*”, CL, 1979, 10; *Lit. rom. cont.*, I, 497–498; *Scrisoare de la Petre Strihan*, 1980, ADLTR, S-79; George Muntean, *Scritorul și cărturarul luminat*, RL, 1989, 21; Ion Dodu Bălan, *Fragmente dintr-o carte de amintiri*, CC, 1992, 10–12; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 421–422. D. Mc.

STRING, publicație apărută la București în iunie 1990 (un număr), cu subtitlul „Revistă lunară de știință prospectivă și science-fiction”. Director: Eduard Victor Gugui. Colectivul de redacție: Mihaela Muraru-Mândrea (redactor-șef), Mihai Bădescu (secretar general de redacție), Romulus Bărbulescu (redactor literar), Florin Munteanu (redactor științific), Călin Popovici (prezentare grafică). Intenția declarată a publicației este promovarea literaturii SF. Rubrici: „Forum”, „Spațiu”, „Opus XXI”, „Univers SF”, „Film”, „Meridian”. Alături de incitante articole de știință prospectivă, se publică proză de Horia Aramă, Mihai Răuță, Romulus Bărbulescu, George Anania, precum și traduceri din literatura științifico-fantastică a scriitorilor Arthur C. Clarke, Brian Aldiss, Isaac Asimov, Ph. J. Farmer, H. Ellison. Transpunerile în românește sunt semnate de Cornelia Alexoi-Columbeanu, Mihai Bădescu, Constantin Cozmiuc, Ion Doru Brană. Alți colaboratori: Alexandru Mironov, Dan Farcaș, Dan Vardie, Dorel Dorian, Ionel Purica, Alexandru Timošenco, Ștefan Ghidoveanu. M.V.

STROCHI, Lucian (23.VII.1950, Petroșani), poet, prozator și critic literar. Este fiul Alexandrinei Strochi (n. Litvinov), telefonistă, și al lui Boris Strochi, tehnician. Urmează cursul elementar și liceul la Petroșani. În 1974 devine licențiat al Facultății de Filologie a Universității din București, absolvind ulterior și un curs postuniversitar de biblioteconomie. În 2003 își susține doctoratul la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. Lucrează ca profesor la Tazlău, Piatra Neamț și Luminiș (1974–1979), bibliotecar la Biblioteca Județeană „G. T. Kirileanu” din Piatra Neamț (1979–1982, 1989–1991) și la o școală generală (1982–1989), purtător de cuvânt al Consiliului Județean Neamț (1992–1999) și la Primăria municipiului Piatra Neamț (1999–2001). Ulterior conduce Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural a Județului Neamț. Este și redactor-șef la „Reformatorul” (1993–1999), codirector la „Antiteze” (2002). Debutează în 1969, cu poezie, la „Amfiteatru”, iar editorial cu volumul *Penultima partidă de zaruri*, apărut în 1985. Colaborează la „Lucefărul”, „România literară”, „Tribuna”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Amfiteatru”, „Astra” ș.a.

În *Penultima partidă de zaruri*, ca și în *Memoria fulgerului* (1999), **S.** optează pentru proza scurtă de factură clasică, urmărind linia realismului. Porneste de la fapte aparent mărunte, banale, dovedindu-și talentul de povestitor și înclinația spre latura analitică a evenimentului transpus, îmbogățit de o ambiguitate cu tentă parabolică, mergând până în pragul

fantasticului. În narațiuni cititorul va descoperi simboluri – istorii ciudate, stranii, fenomene inexplicabile –, fiind de apreciat felul în care neverosimilul trece în firesc: războiul și traumele lui, copilăria (*Păpușa*), depășirea frontierei inocenței (*Progerie, Prințesa*), căutarea absolutului (*Echipa celestă, Iluzia cea mare*), dorința de autentic, ascunsă în spatele măștilor și convențiilor sociale (*Masca*). În *Gambit* (1990) se utilizează formula romanului polițist, dar ținta e de a scoate la suprafață dramele unor protagoniști marcați de întâmplări din copilărie sau din adolescență, fizionomiile acestora fiind conturate cu acuratețe. Romanul *Cicatricea* (1996) e mai elaborat și vrea să ofere mai multe chei de lectură. Pe o intrigă aparent simplă – pe patul de moarte o mamă își cheamă cei nouă copii, tot atâția câte zodiacii sunt, pentru a dăruii fiecăruia odaia sa – se dezvoltă mai multe fire narrative, cu tentația unei simbolistici care privilegiază două reperi: semnele și cartea. Fiecare fiu își are bildungul său, fiecare existență trimite la o ipostază mitică, dar textul e hibrid, în pofida marilor lui ambiții. Ca poet, **S.** aduce în versurile din *Cuvântul cuvânt* (1994) și *Purtătorul de cuvânt* (1996) variațiuni pe aceeași temă: cuvântul. Investit cu puteri magice, acesta poate metamorfoza („iată scriu și oasele mâinii mele se lungesc și se / subțiază se golesc de măduvă se umplu cu aer / iată mâna mea se preschimbă în aripă”), are har demiurgic („singur cuvântul le leagă / cu o funie străvezie le leagă / dacă l-aș rosti n-aș mai putea opri apele / vânturile și gurile oamenilor”) sau permite coborârea la origini („dacă zborul e prăbușirea păsării-n sine / atunci cuvântul e prăbușirea mea în sine”). Disciplinând cuvântul, **S.** alege forma sonetului, atent la rimă, ritm și la muzicalitatea versului. În cartea intitulată *Monere - 50* (2000) se află un singur poem, amară radiografie a prezentului: „eu nu scriu un poem / ci un lung monolog despre mine / despre prietenii mei poeții despre artiști în general [...] / Despre uitarea noastră comună despre indiferență / despre inversarea valorilor despre trădare despre / lipsa de interes față de poezie, artă, act de creație / eu nu scriu un poem ci poate un pamflet”. Confesiuni dezabuzate, rostite pe un ton frecvent ironic, uneori sarcastic, și turnate în vers liber, se vor întâlni în antologia *Versuri* (2002).

SCRIERI: *Penultima partidă de zaruri*, București, 1985; *Gambit*, București, 1990; *Cuvântul cuvânt*, Piatra Neamț, 1994; *Purtătorul de cuvânt*, Piatra Neamț, 1996; *Cicatricea*, Piatra Neamț, 1996; *Sonete*, Piatra Neamț, 1998; *Memoria fulgerului*, Iași, 1999; *Monere - 50*, Piatra Neamț, 2000; *Emisferele de Brandenburg*, Piatra Neamț, 2001; *Versuri*, Iași, 2002.

Reperi bibliografice: Laurențiu Ulici, „Penultima partidă de zaruri”, *RL*, 1986, 6; Mihai Dragolea, „Fantasticul firescului” sau „Imaginația banalului”, *TR*, 1986, 14; Ioan Holban, *Tatonări epice*, CRC, 1986, 18; A. I. Brumar, „Penultima partidă de zaruri”, *AST*, 1986, 6; Iulian Constandache, *Pornind de la real*, SLAST, 1987, 27; Mircea Dinutz, *Întoarcerea la povestire*, LCF, 1989, 13; Val Condurache, *Miliția - Poliția*, *RL*, 1991, 3; Cristian Livescu, *Voluptatea labirintului*, Iași, 1995, 154-156; Adrian Alui Gheorghe, „Sonete”, *CL*, 1999, 2; Vasile Spiridon, *Infirmități și perfecționiști*, LCF, 2000, 5; Constantin Tomșa, *Lucian Strochi sau Ieșirea din Cuvânt*, Piatra Neamț, 2003.

A. St.

STROESCU, Sabina Cornelia (25.III.1912, Târgoviște – 3.V.1989, București), folclorist. Învață mai întâi în orașul natal și urmează Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1930-1934), devenind aici asistent suplinitor (1934-1938) la Catedra de dialectologie și folclor romanic, asistent definitiv (1938-1947) la Catedra de istoria literaturii române vechi, șef de lucrări (1947-1952) la Catedra de literatură română modernă, iar ulterior cercetător științific la Institutul de Etnografie și Folclor din București (1953-1970). Rezultatele cercetărilor proprii le publică în „Demos”, „La Roumanie nouvelle”, „Revista de etnografie și folclor” ș.a. În colaborare cu Iordan Datcu, a elaborat un util instrument de lucru, *Dicționarul folcloriștilor* (1979).

Prin câteva lucrări de referință **S.**, elevă a lui I.-A. Candrea și Ovid Densusianu, contribuie la alcătuirea tipologiei și corpusului de texte al snoavelor românești, specie a prozei populare foarte apreciată de români pentru aliajul ei original de satiră și comic, pentru rafinamentul cu care ridiculizează cusururi omenești. *La Typologie bibliographique des facéties roumaines* (I-II, 1969) este fundamentată pe o vastă bibliografie. Imensul material (peste trei mii de tipuri de snoave și aproape două sute de tipuri de anecdote, la care se adaugă peste zece mii de variante) este sistematizat în șase grupe: relații sociale, relații de familie, trăsături psihologice, defecte fizice, snoave privind armata, anecdote. Autoarea consemnează bibliografia fiecărui tip, contaminările cu alte tipuri, repartitia geografică, numărul de variante ordonate cronologic. Sunt comparate unele piese românești cu tipurile internaționale înregistrate în cataloagele importante, constatând că doar aproximativ trei sute sunt asemănătoare cu cele străine. Corpusul de texte *Snoava populară românească*, publicat în patru volume (1984-1989), cuprinde doar primele trei secțiuni tematice ale speciei. Din păcate, nu a putut să apară în întregime, ba chiar din paginile tomurilor editate cenzura a eliminat numeroase texte incomode pentru un regim care avea alergie la satiră.

SCRIERI: *La Typologie bibliographique des facéties roumaines*, I-II, tr. Elena și Anton Marin, București, 1969; *Dicționarul folcloriștilor* (în colaborare cu Iordan Datcu), pref. Ovidiu Bârlea, București, 1979.

Ediții: *Povești și legende*, București, 1958; *Nevasta cea isteasă. Snoave populare românești*, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1971; *Păcală. Snoave populare și prelucrări*, București, 1975; *Snoava populară românească*, I-IV, pref. Mihai-Alexandru Canciovici, București, 1984-1989; *Basmele românilor*, București, 1984.

Reperi bibliografice: Iordan Datcu, „*La Typologie bibliographique des facéties roumaines*”, *REF*, 1971, 2; Florica Dimitrescu, *Pe marginea unei valoroase lucrări despre tipologia snoavelor românești*, *LL*, 1972, 1; Dušan Nedeljković, *Facețiile populare românești și sârbești*, *RITL*, 1974, 1; Bârlea, *Ist. folc.*, 554; Ion Talos, „*La Typologie bibliographique des facéties roumaines*”, *CREL*, 1975, 3; Ion H. Ciubotaru, *Un prețios instrument de lucru: „Dicționarul folcloriștilor”*, *CRC*, 1979, 36; I. Oprisan, „*Dicționarul folcloriștilor*”, *RL*, 1980, 23; Ovidiu Papadima, *O lucrare fundamentală de folcloristică*, *RL*, 1981, 35; Virgiliu Florea, „*Snoava*

populară", I-II, AAF, 1987; Iordan Datcu, *Sabina Cornelia Stroescu (1912-1989)*, AAF, 1993.

STROESCU-STÂNIȘOARĂ, Nicolae (1.XI.1925, Târgu Jiu), gazetar și memorialist. Tatăl său, Ion Stroescu, a fost colonel de jandarmi. Absolvent al Liceului „Carol I” din Craiova, **S.-S.** se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din București, pe care o termină în 1948. În 1946 se implică în activitatea tineretului din Partidul Național Țărănesc, județul Vâlcea, ceea ce determină Securitatea să îl urmărească asiduu. Treisprezece ani, până în 1964, când deținuții politici sunt eliberați din închisorile comuniste, **S.-S.** trăiește în „clandestinitate”, așa cum el însuși mărturisește adesea. Spre a intra într-un statut legal, se predă Procuraturii Militare din București în septembrie 1964, iar după o anchetă prelungită de câteva luni, este trimis în provincie, într-un fel de domiciliu obligatoriu, de abia în 1966 reușind să revină în capitală. În 1969 emigrează în Republica Federală Germania, beneficiind de căsătoria cu o etnică germană, și se stabilește la München. Din 1972 devine colaborator permanent la Europa Liberă, unde, prin intermediul lui Octavian Vuia, este angajat din 1975 redactor, realizând emisiunea săptămânală „Lumea creștină”. La Universitatea din München obține în 1983 titlul de doctor în filosofie. Numit în 1988 director interimar și apoi definitiv director la Departamentul românesc al Europei Libere, are privilegiul de a coordona comentarea evenimentelor din decembrie 1989 de la Timișoara și de la București.

În 1991 lui **S.-S.** îi apare în țară volumul de publicistică *Pe urmele revoluției*, care cuprinde editorialele radiofonice dintre 14 octombrie 1989 și 22 februarie 1991, surprinzând aproape ca într-un jurnal nu numai cursul evenimentelor, dar și ceea ce se dovedea continuitate a oligarhiei comuniste în noile împrejurări istorice. De altfel, jurnalul devine modalitatea de expresie cea mai adecvată a publicistului după mai 1994, când părăsește Europa Liberă. În *zodia exilului* (1994), cea de-a doua carte, se compune dintr-o serie de „fragmente de jurnal” ce completează semnificativ observațiile din editorialele publicate anterior, fixând retrospectiv momentele exilului pe care și l-a asumat autorul. Întrebuințând același procedeu de valorizare a însemnărilor zilnice, selecția operată pentru *Întrezăriri* (1998) dă naștere la o carte înscrisă tot „în zodia exilului”. La rândul ei, antologia de texte *La răsruce. Gânduri spuse la Radio Europa Liberă și în „Jurnalul literar”* (1996) conservă editorialele ce au urmat evenimentelor consemnate în primul volum. Publicistica lui **S.-S.** se remarcă prin percutanța observației politice și prin rezonanța ei culturală, editorialistul încercând să găsească semnificații și motivații intelectuale ce surprind sensul actualității sau valențele cotidianului. Stilul este reflexiv și analitic, fără a cădea însă în parabolă moralizatoare, deși nota etică joacă un rol important. „Romanul” *Vremea încercuirii* (I-II, 2001-2002), transpune, cu destul de puțină abilitate literară, experiența biografică a autorului din perioada de „clandestinitate”, volumele

subintitulându-se *Urmărirea și Ancheta*. Aspectele memorialistice (întâlnirea cu Radu Tudoran, bunăoară, sau „intervenția” la Zaharia Stancu - dintre referirile strict scriitoricești) se împletesc cu episoade autobiografice tensionate, ce privesc și relatează supravegherea de către Securitate și rechizitoriul la care **S.-S.** a fost supus.

SCRIERI: *Pe urmele revoluției*, București, 1991; *În zodia exilului*, București, 1994; *La răsruce. Gânduri spuse la Radio Europa Liberă și în „Jurnalul literar”*, București, 1996; *În zodia exilului. Întrezăriri*, București, 1998; *Vremea încercuirii*, I-II, București, 2001-2002.

Repere bibliografice: Miruna Nicolae, *Născut în zodia exilului*, RL, 1994, 32; Constantin Cubleşan, „În zodia exilului”, TR, 1994, 41; Mircea Muthu, *Exilul unui jurnal*, TR, 1995, 4; Gheorghe Grigurcu, *Sub zodia exilului și a credinței*, JL, 1995, 1-4; Barbu Cioculescu, *Mărturia unei conștiințe*, JL, 1997, 49-52; Ruxandra Cesereanu, „Întrezăriri”, ST, 1998, 10; „Vremea încercuirii” (*dialog între Pavel Chihaia și Nicolae Stroescu-Stânișoară*), JL, 2002, 5-10; Dorin Liviu Bățoi, *Vremea faptelor*, RL, 2002, 43; Ileana Corbea, Nicolae Florescu, *Convorbiri prin timp*, București, 2003, 178-202; Manolescu, *Enciclopedia*, 641-642; Săndulescu, *Memorialiști*, 277-280.

N. FI.

STRUȚEANU, Scarlat (20.XII.1891, București - 5.II.1947, București), estetician, critic și istoric literar. Este fiul Olimpiei (n. Bitowonsky) și al lui Alexandru Strauss-Struțeanu, funcționar. La București învață la liceele „Sf. Sava” și „Gh. Lazăr”, aici absolvind în 1912 secția modernă, și este student la Facultatea de Litere și Filosofie. Între liceu și facultate se înrolează în armată, urcând până la gradul de căpitan. După ce, în 1919, obține licența, predă, din 1920, la Școala Normală de Învățători din Grădiștea, județul Vlașca. În toamna anului 1921 este detașat la București, ca asistent al lui Mihail Dragomirescu la Facultatea de Litere și Filosofie; obține și transferul la Liceul „Mihai Viteazul” în septembrie 1925, fiind profesor definitiv începând cu anul școlar 1933-1934. O perioadă funcționează și la Liceul „Sf. Andrei”. În 1924 își susține doctoratul cu o lucrare despre comicul lui I. L. Caragiale. În 1918 și 1919 figurează ca prim-redactor la revista „Letopiseți”, condusă de Dragoș Protopopescu, iar în 1936 îndrumă publicația școlară „Licăriri” a Liceului „Mihai Viteazul”. La „Săgetătorul”, „Omul liber” și „Viitorul” deține rubrici de cronică literară sau dramatică. Comentarii critice, diverse articole, intervenții polemice vor apărea și în „Adevărul literar și artistic”, „Convorbiri literare”, „Excelsior”, „Flacăra”, „Mișcarea literară”, „Mugurul”, „Preocupări literare”, „Ramuri”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Săptămâna literară”, „Universul literar” ș.a. Intră în Societatea Scriitorilor Români în 1923. A fost căsătorit cu una din fiicele scriitorului Ioan Slavici.

S. debutează editorial cu *Încercare critică asupra comicului dramatic la Caragiale* (1924), teza sa de doctorat. Asemenea celorlalte scrieri, cartea e un studiu de factură didactică, redactat într-un stil de tratat științific, prevăzut cu *Introducere* și *Încheiere*, orânduit în „părți” și capitole numerotate. Partea introductivă stabilește premisele teoretice, precizând două atitudini fundamentale față de obiectul reflectării artistice:

„ridiculizarea și compătimirea”, apoi definește comicul și tragicul, umorul, ironia și „spiritualul”. Discipolul dragomirescian, urmând spiritul de sistem al maestrului, reliefează, într-o primă secțiune, trăsături caracteristice ale comicului la I. L. Caragiale („expresivitatea dramatică”, „integralitatea”, „puritatea”) și înregistrează receptarea acestuia în critica românească. Ulterior procedează la ierarhizarea comicului caragialean prin comparație cu acela al unor mari dramaturgi ai lumii: Aristofan, Plaut, Molière, Shakespeare și Kleist. Potrivit estimării concluzive a lui S., comicul scriitorului român ar deține superioritatea prin „integralitate și puritate”, procurând un catharsis neatins anterior, ceea ce s-ar explica prin absența oricărei tendințe, a oricărui didacticism, a menținerii în „emoția dezinteresată”. Dramaturgul „împinge comicul din sfera finalității practice în sfera cauzalității sintetice și de aceea, mai ales, comicul său fiind mai pur, este mai artistic”. Doar intraductibilitatea inefabilului lingvistic – susține criticul – face ca autorul *Scrisorii pierdute* să nu poată deveni un scriitor de circulație planetară. A doua carte a lui S., *Teoria imitațiunii și a clarului confuz în estetică* (1925), reunește două studii. Unul trece în revistă, analitic, concepțiile despre natura artei, despre raporturile dintre frumosul artistic și cel natural, dintre etic și estetic, adevăr, bine și frumos, din Antichitate (Socrate și Platon, Aristotel și succesorii lui, Plotin), trecând prin epoca patristică și estetica medievală, Renaștere, Boileau, Descartes, până în secolul al XVIII-lea (Rousseau, Winckelmann, Lessing), ca și la Victor Cousin, spre a formula o concluzie ușor ambiguă: „«nu vom găsi nimic în artă care să nu fie și în natură», dar adăugând în felul lui Leibniz: afară de arta însăși”. Identic structurat, al doilea studiu, *Teoria clarului confuz în estetică*, menționează „rudimentele teoriei” (Abélard, Duns Scotus, Occam, Hobbes, Descartes), disociind între „obscur” și „distinct”, „clar distinctul” și „obscurul confuz”, și semnalează moduri de precizare a conceptului la Leibniz, Baumgarten, Vico, Herder ș.a., pentru ca, în final, să se specifice că, de la Baumgarten încoace, „clar confuzul” a devenit „aproape un loc comun în estetică”. S. mai publică studii de istorie literară, în special despre A. I. Odobescu, și unul de folclor, *Supraviețuirea cultului lui Zalmoxis în poezia noastră populară* (1943). De asemenea, editează din scrierile lui Ioan Slavici, A. I. Odobescu, I. L. Caragiale și Petre Ispirescu.

SCRIERI: *Încercare critică asupra comicului dramatic la Caragiale*, București, 1924; *Teoria imitațiunii și a clarului confuz în estetică*, București, 1925; *Istoria națională romanțată în opera lui A. I. Odobescu*, Craiova, 1936; *A. I. Odobescu și romantismul franco-englez*, Craiova, 1937; *Supraviețuirea cultului lui Zalmoxis în poezia noastră populară*, București, 1943. **Ediții:** Ioan Slavici, *Nuvele*, pref. edit., Craiova, [1930]; A. I. Odobescu, *Opere literare*, pref. edit., București, 1938; I. L. Caragiale, *Opere alese*, I-II, pref. edit., București, 1940; Petre Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*, București, 1942. **Traduceri:** Hoffman Birney, *Ann Carmeny*, București, 1932 (în colaborare cu Alexandru Struțeanu); H. Harvey, *Școala veșniciei*, București, f.a. (în colaborare cu D. Bran).

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, XI, 410–414, XII, 565; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 237–241; I. M. Rașcu, *Convingeri literare*, București, 1937, 115–119; G. Călinescu, *Anul literar* 1937, ALA, 1938, 891; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 905, *Ist. lit.* (1982), 915; T. Păunescu-Ulmu, *Scarlat Struțeanu*, R, 1947, 5; Bucur, *Istoriografia*, 380–381; *Dict. scriit. rom.*, IV, 422–423. D. Mc.

STUDENTUL ROMÂN, publicație apărută la București de la 15 mai 1946 până la 19 martie 1949, cu unele întreruperi pe timpul vacanțelor estivale. Inițial are subtitlul „Revista studențimii democratice”, apoi se subintitulează (inexact, în raport cu aparițiile) „Săptămânal de cultură”, iar din noiembrie 1947 „Revistă de cultură și atitudine studențească”, adoptându-se și un ritm de apariție mai regulat. Editată sub conducerea unui comitet, S.r. își afirmă filiația cu publicația omonimă, de orientare antifascistă, a Frontului Studențesc Democrat (1935–1936), dorindu-se „o verigă în lanțul tradiției de luptă cărturărească a Universității românești” și, deopotrivă, „un factor decisiv în democratizarea învățământului superior”, năzuințe reiterate și în salutul adresat în numărul inaugural de Al. Rosetti, rectorul Universității bucureștene. O „serie nouă”, consemnată la 17 noiembrie 1946, debutează cu editorialul *În aurora toamnei*, unde se pune accentul pe ideea participării colective la realizarea actului de cultură și se anunță statornicirea unei „vieți de cenaclu”, deschisă celor ce vor veni să își adauge „mesagiul lor”, în „versuri, proză, eseuri și cronici”. Treptat expunerile de principii apar tot mai tranșant dirijate de Frontul Democrat Universitar și de UNSR, politicul își impune prioritățile, colaborările devin tot mai terne, publicația eșuând în cel mai pedestru proletcultism. Este apreciat modul în care execută Sorin Toma un mare scriitor, ca în articolul *Poezia argezeană sub reflectorul actualității*, în timp ce Savin Bratu proclamă virtuțile angajării și vestejește individualismul în artă – *Narcisismul, o falsă valoare a poeziei moderne*. Confuzia și deruta noilor promoții de scriitori rezultă edificator din răspunsurile date de Petru Dumitriu, Geo Dumitrescu, Paul Cornea, Ion Mihăileanu, Petre Solomon, Vladimir Colin la ancheta organizată de B. Elvin și adăpostită în numerele 8 și 9 din 1948, pe tema „Cum vedeți modalitatea de creație a tinerei generații artistice?”. „Lupta” se dă acum „împotriva rămășițelor unei educații reacționare, a unui mediu de cultură viciat și a unei origini sociale predispunând la rătăcire în mlaștina idealismului” (Paul Cornea), iar problema artistului tânăr „e una de eficiență în prezența lui fermă, răspicată, structurală, pe acest șantier care e țara de azi” (Geo Dumitrescu). Revista nu a avut un nucleu redacțional stabil. Dintr-un text retrospectiv, *Amintiri din copilăria „Studentului român”*, rezultă că printre cei dintâi redactori s-au numărat Sergiu Fărcașan, Mihail Petroveanu, Nicolae Corbu, Nicolae Tempea, probabil Gh. Brătescu. Temporar li s-au mai alăturat, în anii de început, cu sau fără angajament oficial, Miron Radu Paraschivescu, Nina Cassian, Ov. S. Crohmălniceanu, Valentin Silvestru ș.a. Din redacția literară a ultimei serii fac parte și Cezar Drăgoi, Gica Iuteș. Textele cu un anume interes literar sunt de obicei

grupate pe câte o pagină sau două, cu titluri ca „Vitrina”, „Viața și arta”, „Literatură-Artă”, „Prezențe” ș.a. Aici pot fi întâlnite și cronici, note critice sau simple consemnări (*Dicționar*), corespondență (răspund câțva timp M. R. Paraschivescu, M. Petroveanu) etc. Versuri publică (unii, cu totul sporadic) Nina Cassian, Vladimir Colin, Dan Deșliu, Emil Manu, Petre Solomon, Nicolae Corbu, Margareta Dorian, Victor Tulbure, Savin Bratu, Francisc Păcurariu, Ion Gereș Voinescu, Sebastian Agnezia, Ion Serebreanu, Mihai Dumitriu, Cezar Drăgoi, Gica Iuteș, Sanda Radian, Vasile Nicorovici ș.a. În afara poemului satiric *Sfatul Domnului Cumsecade* (2/1946) și a unor traduceri din József Attila și Robert Desnos, Nina Cassian este prezentă un timp și cu diverse note și comentarii critice, în care ironizează, între altele, suprarealismul și lettrismul, opunându-le, parodic, și un poem propriu în „limba șpargă”. Marin Preda publică un fragment epic, *Nepotul*, Toma George Maiorescu o nuvelă, *Dimineața începe noaptea la 12*. Sub pseudonimul S. Fantezian și sub titlul *Tenebras la Universitatea din Paropamisus*, își exersează verva satirică Sergiu Fărcășan. Mai compun nuvele Mihai Dumitriu, Ștefan Florescu, iar reportaje întocmesc numeroși colaboratori. Paginile intitulate *Amintiri din viața universitară* (14/1948) alătură numele lui N. D. Cocea, Petre Constantinescu-Iași, Al. Voitinovici, dar și pe cel al lui Mihail Dragomirescu, iar cu prilejul celui de-al III-lea Congres Național Studentesc din aceeași primăvară se publică saluturi de la Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, Al. Rosetti, Zaharia Stancu, Iorgu Jordan, Marcel Breslașu. Semnificativ este faptul că Radu Miron (M. R. Paraschivescu) îl interviează pe profesorul dr. N. Gh. Lupu, iar matematicianul Dan Barbilian (Ion Barbu) răspunde la câteva întrebări lansate pe tema „Studentimea după război”. În toate registrele publicistice, dar și în versuri, își afirmă aici prezența tânărul ilegalist Enric Constantinescu, semnând constant Babu Ursu. Paul Cornea figurează cu un „portret” satiric al unui naționalist (3/1946), apoi intră în sumar cu diferite articole. Sub numele S. Alexandru se ascunde viitorul scriitor Alexandru Sever, care debutează la *S.r.* în 1948. Leonid Dimov își reflectă opțiunile oscilante ale studenției (Litere și Filosofie, Teologie, Drept, Biologie) susținând alert, în 1948, o tematică pe măsură: *Un mașino-clas: Berdiaeff, Un proaspăt dialectician: prof. Ion Zamfirescu* (pamflet), *Anton Cehov, M. Solohov, promotor al realismului socialist, N. G. Cernășevski, Înfăptuiri noi la Institutul Geologic, Triumful principiilor materialismului dialectic în genetica actuală, T. D. Lâsenko și I. P. Paolov*. Critică literară scriu, în primii ani, Mihail Petroveanu, Ov. S. Crohmălniceanu, Al. Mirodan (și cronici cinematografice), Henri Wald (semnând uneori și cu pseudonimul Horia Vlad), Maria Veniamin (pseudonimul Ninei Cassian, pentru cronici muzicale), Horia Stancu. Alți colaboratori: Theodor Cazaban, Ion Barna, Mihai Gafița, Stanciu Stoian, Sidonia Drăgușanu, I. M. Ștefan, Corneliu Bogdan, N. Constantinescu, Mircea Malița, Al. Lungu, Bianca Bratu, Eugen Teodoru, Nicolae Nicolae, Nicolae Liu, Mihai Mănciulescu, Paul Ioanid, Virgil Ionescu, Barbu Ungureanu, Edith Stoian, Eugen Phoebus, Sergiu Verona,

Nicolae Dumitru, Emanuel Valeriu, Mihai Meria, Mioara Cremene, Eduard Jurist. L. B.

STUDENTIMEA DEMOCRATĂ, publicație apărută la București, săptămânal, de la 25 decembrie 1989 până la 24 ianuarie 1990; continuă, în acest scurt interval, „Viața studentească”, revistă al cărei succesor va fi, de la sfârșitul lui ianuarie 1990, săptămânalul „Cuvântul”. Secretar de redacție: Dumitru Stan. În articolul inaugural, intitulat *Cu voi*, Dinu Marian afirmă: „Platforma-program a Consiliului Frontului Salvării Naționale este speranța și nădejdea noastră”. Tot în primul număr Ioan Buduca semnează textul politico-poetic *Doamne Dumnezeule*, care reflectă destul de fidel starea de spirit a momentului. Se publică un fragment din *Memoriile* lui Andrei Saharov, un dialog cu Paul Cornea, numeroase articole pe teme sociale, culturale și politice. **S.d.** este, în primul rând, un document de epocă. Alți colaboratori: Constanța Buzea, Petre Brașoveanu, Constantin Pavel. A. P.

STUDIA UNIVERSITATIS „BABEȘ-BOLYAI”, revistă care apare la Cluj, anual, începând din 1956. În primii doi ani iese sub titlul „Buletinul Universităților «Victor Babeș» și «Bolyai»” (seria științe sociale). Comitetul de redacție inițial e condus de Raluca Ripan și Bányai László, care semnează și un scurt *Cuvânt introductiv*. Potrivit acestuia, rostul buletinului era să valorifice activitatea de cercetare, să „ridice nivelul științific” și

STUDIA UNIVERSITATIS BABEȘ-BOLYAI

SERIES PHILOGIA

FASCICULUS 2

1962

C L U J

să promoveze forțele creatoare din cele două Universități. La secțiunea de filologie (celelalte sunt dedicate filosofiei, economiei politice, psihologiei, științelor juridice și istoriei) colaborează Henri Jacquier, Liviu Onu (*O contribuție valoroasă la dezvoltarea limbii române literare*), Ion Breazu (*Contribuții la istoria teatrului românesc din Transilvania*), Emil Petrovici. În 1958 redactori-responsabili sunt C. Daicoviciu și Takats Lajos. Se publică articole de istorie literară și folclor de Iosif Pervain, Dumitru Pop, Livia Grămadă, Maria Protase, Elena Pervain. Întâiul redactor-responsabil în formula editorială care, din 1959, consacră revista este C. Daicoviciu. Redactori-șefi, unii dintre ei rectori ai Universității, vor mai fi Mircea Zăciu (1965–1971), Dumitru Pop (din 1972), Ion Vlad (din 1977), I. Negucioiu (din 1985), Ionel Haiduc (din 1990) și Andrei Marga (din 1993). Începând cu 1996, redactor-responsabil al seriei *Philologia* devine Ion Pop, înlocuit în 2000 de Ștefan Olteanu. De-a lungul timpului sunt tipărite studii și articole de istorie și critică literară, stilistică, folclor, estetică, contribuții documentare privind istoria presei și a ideilor literare: Iosif Pervain (*Societatea diletanților teatrali din Cluj. 1870–1875, 1962, Revoluția din Pârlești. 1873, 1967*), Ion Vlad (*Dimitrie Anghel. Restituire critică, 1963*), Dumitru Pop (*Grigore Silași, folclorist, 1964*), Livia Grămadă (*Ideii literare în publicistica lui Andrei Mureșanu, 1964*), Liviu Petrescu (*Nicolae Iorga și estetica geniului, 1965, Nicolae Iorga – critic literar. 1890–1894, 1967*), Ioana Em. Petrescu (*Un discipol pașoptist al lui W. T. Krug: Aron Pumnul, 1968*), Doina Curticăpeanu (*Miron Costin sau Vocația clasică a literaturii române, 1972*), Mircea Muthu (*Dimitrie Cantemir – un Ianus balcanic, 1973, De la „Sindipa” la „Divanul persian”, 1976*), Adrian Marino (*From „Litterae Humanae” to „Literatura” in the Renaissance, 1988*), Mircea Borcilă, Ștefan Borbély (*Corespondența Rilke–Blașa, 1991*), Corin Braga (*Nichita Stănescu și Jean Paul-Sartre, fenomenologia neantului, 1992*) ș.a. Din seria de după 1990 se rețin îndeosebi numărul 4/1992, dedicat lui D. Popovici, cu un substanțial grupaj de articole despre Mihai Eminescu – Mircea Borcilă, *Eminescu și Humboldt*, Ruxandra Cesereanu, *Cele două fețe ale lui Oneiros*, Ioana Bot, *Aspecte ale instituirii mitului eminescian* –, și numărul 1/1997, consacrat lui Jean Starobinski. Scrieri și manuscrise mai puțin cunoscute sunt valorificate în numărul 2/1995, cu un „dosar” despre literatura română veche – Doina Curticăpeanu, *Symbolismul tetragonului în cosmografia lui Honterus*, Gheorghe Perian, *Dosofoți* ș.a. Din 2000 revista include cu precădere studii interdisciplinare. Alți colaboratori: Leon Baconsky, Silvia Tomuș, Georgeta Antonescu, Elena Dragoș, Sever Trifu, Liviu Cotrău, V. Fanache, Ilie Rad, Virgil Stanciu, Vistian Goia, Sara Iercoșan, C. Nicolescu.

A. S.

STUDII CLASICE, publicație apărută la București, anual, din 1959, editată de Societatea de Studii Clasice din RPR. Comitetul de redacție este alcătuit inițial din Al. Graur (redactor responsabil), Emil Condurachi, C. Daicoviciu, Gh. Guțu, D. M. Pippidi (redactor responsabil adjunct) și Iorgu Stoian (secretar). Ulterior mai fac parte din comitetul de redacție

SOCIETATEA DE STUDII CLASICE DIN R.P.R.

STUDII CLASICE II

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMINE
1960

Cicerone Poghirc, Valentin Al. Georgescu, I. Fischer, Zoe Petre, Eugen Cizek, Andrei Avram, A. Barnea. Revista își propune să publice „lucrări de filologie propriu-zisă, de arheologie, de istorie veche, de filosofie, de istorie a dreptului, de metodică predării limbilor clasice, adresându-se pentru colaborare cadrelor didactice și cercetătorilor Universității și din institutele Academiei RPR” (*Cuvânt înainte*). De-a lungul timpului se păstrează aceleași rubrici: „Comunicări și studii”, „Note și discuții”, „Studii clasice în lume”, „Studii clasice în România”, „Recenzii”, „Cronică”, „In memoriam”. În domeniul literaturii, cele mai multe studii sunt consacrate lui Homer. În *Marea homerică* (1960) Petru Creția analizează denumirile și epitelele homerice ale mării, Florica Bechet scrie studiul *Marea safică – marea homerică* (1985), Dimitrie Marmeliuc face, în *Interpretări homerice* (1963–1965), unele considerații pe marginea traducerii lui G. Murnu din *Iliada*. Studii referitoare la *Iliada* publică Mihai Nasta (*Discursurile din „Iliada” și problema unității de redactare, 1971*) și Lileta Stoianovici-Donat (*Hybris în „Iliada”, 1966*), în timp ce *Odiseea* este analizată de Gabriela Creția (*Une Entrave aux voyages d’Ulysse, 2001–2003*). Metaforele lui Homer sunt examinate de Traian Diaconescu (*Însemnări despre metafora homerică, 1967*) și Adrian Părvulescu (*Problema metaforei în „Iliada”, 1968*), Florea Fugariu semnează „*Peisajul anonim în epopeea homerică* (1962), Elisabeta Poghirc scrie *Homer și opera sa în „Istoriile” lui Herodot* (1980), iar C. Săndulescu despre Cicero și Homer (1970). Și operele lui Plaut

fi sunt dedicate câteva studii: *Valoarea și funcțiile elementului narativ în comedia plautiană* de Nicolae-Șerban Tanașoca (1962), *Vocabularul parodiilor plautiene ca document al stilurilor parodiate* de Maria Francisca Băltăceanu (1966), *Structuri metaforice și univers saturnalic în comedia lui Plautus* de Traian Diaconescu (1980), *Structura dramatică a comediei plautiene* de Doina Filimon (1983). Contribuții privitoare la Vergiliu publică Gh. Guțu (*Privire asupra cârții a II-a a „Eneidei”*, 1962), Doina Filimon (*Caracteristici ale comunicării în „Bucolice”*, 1985) sau Gabriela Creția (*La Triple initiation d'Énée*, 1992-1994). Despre Hesiod scriu Adelina Piatkowski (*Hesiod și poemele hesiodice în lumina unor cercetări recente*, 1964, *Concepțiile filosofice ale lui Hesiod și exegeza modernă*, 1965) sau Simina Noica (*Aspecte ale timpului mitic la Hesiod*, 1970), iar despre Sofocle și Euripide - Dimitrie Marmeliuc (1970, 1966), Simina Noica (1967) și Florica Bechet (1995-1997). O serie de observații referitoare la unele traduceri din Aristofan (1963) face Mihai Nasta, iar Simina Noica descifrează un prolog pindaric (1972), Maria Pârlog analizează timpul și spațiul în elegia lui Propertiu (1981), Liviu Franga urmărește itinerariul idealului poetic al lui Horațiu (1991). În exegeze dedicate romanului latin, Florica Bechet studiază motivul prostiei în *Satiriconul* lui Petroniu (1989) și I. Fischer registrul și intensitatea muzicii în scena banchetului lui Trimalchio din aceeași scriere (1992-1994). Mai mulți interpreți identifică reminiscențe culturale antice în spațiul românesc: Cicerone Poghiric dă articolul *Ecouri clasice în poezia lui Eminescu* (1968), Maria Marinescu-Himu scrie studiile *Romanul grec în literatura română* (1965) și *Plutarh în literatura română* (1969), iar Gabriela Creția stabilește unele analogii între poezia vergiliană și folclorul românesc (1998-2000). Tudor Vianu comentează din perspectivă comparatistă *Începuturile realismului în Antichitate într-o prezentare modernă* (1962) și face unele corelații între manierismul modern și strămoșul lui îndepărtat, asianismul antic (1963). Unele studii, interdisciplinare, țin deopotrivă de istoria artei și de cea a literaturii. I. I. Russu repune în discuție natura și originea Sirenelor în literatura, mitologia și arta plastică a lumii elenice (1962), Mihai Nasta e prezent cu *Tiparele percepției și problema expresiei în tradiția elenică* (1979), Stella Petecel punctează câteva ecouri literare ale plasticii agonistice grecești (1979). Dintre filosofii antici, cel mai comentat este Aristotel. Constantin Noica semnează articolele *Aristotelismul în Principatele Române în sec. XVII-XVIII* (1967) și *În marginea unei noi ediții a „Topicelor” lui Aristotel* (1970). În studiul *Aristotel și Aristofan* (1959) D. M. Pippidi subliniază incompatibilitatea dintre teoria aristotelică a comediei și comedia atică, reprezentată în special de Aristofan. Alte cercetări despre Aristotel aparțin lui Ignat Bociort (*Dinamica fenomenului literar-artistic în „Poetica” lui Aristotel*, 1972), Felicie Ștef (*Câteva aspecte ale teoriei lingvistice a adevărului la Aristotel și stoici*, 1980) și lui Petre Alexandrescu (*Aristotel despre constituția Histriei*, 1986). Asupra lui Platon se opresc Ion Banu (*Platon în alte veacuri*, 1979) și Constantin Noica (*Înțelesul nepolitic al „Politeii” lui Platon*, 1986). Seneca este examinat de Eugen Cizek (*Despre redactarea scrisorilor lui Seneca*, 1960, *Despre redactarea dialogului „De vita beata”*, 1963) și Gh. Guțu (*Ideile lui Seneca*

despre stil, 1960). Marile curente filosofice ale Antichității fac obiectul unor cercetări aplicate: Felicia Vanț, *Câteva probleme de lingvistică și gnoseologie la filosofi epicurieni* (1960), Zoe Petre, *Teoria sofistă a egalității naturale* (1963), Ion Banu, *Modelul empiric, epicurian, al dialecticii* (1974). Revistă de înaltă ținută, **S.c.** cuprinde numeroase studii în limbile franceză, germană, engleză, rusă și italiană, provenind de la profesori și cercetători români și străini. Alți colaboratori: Carmen Bordea, N. I. Barbu, Marta Guțu, Grigore Tănăsescu, D. Protase, Gabriella Bordenache, N. I. Ștefănescu, Fl. Demetrescu, Maria Iliescu, Traian Costa, N. Lascu, G. Brătescu, Liana Lupaș, M. Opreșan, Gh. Ciulei, Frieda Edelstein, E. Dobroiu, Alexandra Ștefan, Dan Slușanschi, Gh. Mușu, Lucia Wald, Andrei Pippidi, Sorin Șerbănescu, Vladimir Iliescu, Gheorghe Ceaușescu, Elena Popescu, Emanuel Vasiliu, Vlad Nistor, Radu Vulpe.

A. P., A. C.

STUDII DE ISTORIE LITERARĂ ȘI FOLCLOR, publicație editată în 1964 de Institutul de Lingvistică din Cluj, sub egida Academiei Republicii Populare Române. Redactori responsabili: Iosif Pervain și Elena Stan. În *Cuvânt înainte*, semnat de Emil Petrovici, se spune că vor fi găzduite contribuții privind literatura română și literatura minorităților naționale din Transilvania. Studii de istorie literară publică Elena Stan, Musnai László, Dani János, Engel Károly, G. Abafáy-Öffenberger. De folclor se ocupă Ion Mușlea, Engel Károly și Dumitru Pop. Despre relațiile literaturii culte cu folclorul scriu V. Fanache (*Elemente folclorice în poezia lui M. Beniuc*), Dumitru Pop (*Folclorul literar al „Tribunei”*), Ion Mușlea (*Timotei Cipariu și literatura populară*), Ion Talos (*Începuturile interesului pentru folclorul românesc din Banat*). Inițiativa urmărea să resusciteze tradiția de la „Studii literare”, revista condusă de D. Popovici, și publicația să devină purtătorul de cuvânt al forțelor academice din domeniul umanist de la Cluj, dar, din păcate, nu a apărut decât un număr.

M. V.

STUDII DE LIMBI ȘI LITERaturi STRĂINE, publicație apărută la Timișoara, în 1986 (un volum), editată de Facultatea de Filologie a Universității timișorene. Colegiul de redacție este alcătuit din Richard Sârbu (redactor responsabil), Yvonne Lucaș, Maria Țenchea, Tudor Beșuan (redactori adjuncți), Valentin Moldovan (secretar științific de redacție). Scopul revistei este promovarea cercetărilor de literatură comparată. De lingvistică se ocupă Yvonne Lucaș, Richard Sârbu, Mariana Popa, Marin Bucă, Lotte Zörner, Ileana Oancea, Eugenia Arjoca, Maria Țenchea, Hortensia Pârlog, Valentin Moldovan, Maria Teleagă, Mihaela Păsat. Studii de istoria literaturii, teorie literară și stilistică semnează Alfred Heinrich, Margareta Gyurcsik, Livius Ciocârlie (*Boileau sau Echivocul originar*), Galina Cernikova, Traian Nădăban, Elena Ghiță, Aurelia Turcu, Tudor Beșuan, Maria Berceanu, Nicolae Harsanyi, Roxana Nubert, Violeta Chevereșan, Constantin Chevereșan, Ioan Viorel Boldureanu, Liana Ștefan, Ileana Dimitriu Șora, Cristina Tătaru. Alți colaboratori: Maria Király, Monica Giuchici, Florentin Toma.

M. V.

STUDII DE LITERATURĂ ROMÂNĂ ȘI COMPARATĂ, revistă apărută la Timișoara, anual, din 1979, editată de Facultatea de Filologie a Universității timișorene. Din 1982 comitetul de redacție este alcătuit din Alfred Heinrich (redactor responsabil), Corneliu Nistor (redactor responsabil adjunct), Simion Mioc, Livius Ciocârlie, Maria Grozav, Victoria Stroescu, Marcel Pop-Corniș (secretar științific de redacție). Din 1986 redacția are următoarea configurație: Virgil Vintilescu (redactor responsabil), Simion Mioc (redactor responsabil adjunct), Livius Ciocârlie, Iosif Cheie-Pantea, Constantin Chevereșan, Victoria Stroescu, cărora în 1987 li se adaugă Maria Berceanu, pentru ca, începând cu 1989, în comitetul de redacție să fie inclus și Traian Nădăban. De literatura română se ocupă Corneliu Nistor, Lucia Jucu-Atanasiu, Virgil Vintilescu, Stela Mirel, Simion Mioc, Al. Belu, Ileana Oancea, Ramona Boca-Bordei, I. Cheie-Pantea (*Ovid Densusianu și poezia modernă*, 1985), Ioan Vultur, Radu Ciobotea, Liana Ștefan, Alexandru Ruja, Pompiliu Crăciunescu, Livius Ciocârlie (*Eminescu și complexul romantismului*, 1989), Rodica Bărbat, Felicia Vlad, Janina Flueraș, Ion Iliescu. Studii și articole de teorie literară semnează Ioan Vultur (*Scena lecturii*, 1982), Corneliu Nistor, Dumitru Vlăduț, Doina Comloșan, Constantin Chevereșan, Rodica Bărbat, Elena Ghiță. Sectorul de literatură universală și comparată este reprezentat de Clío Mănescu, Margareta Gyurcsik, Alfred Heinrich, Livius Ciocârlie (*Funcțiile descrierii în romanul realist francez al secolului al XIX-lea*, 1981), Marcel Pop-Corniș (*Metaromanul american contemporan din perspectiva lecturii*, 1981), Maria Grozav, Ramona Boca-Bordei, G. Mihăiță, Traian Năbădan, Galina Cernikova, Tudor Beșuan, Pia Teodorescu-Brânzeu, Maria Berceanu, Valeria Nistor, Rodica Binder, Doralina Selea, Roxana Nubert, Aurelia Turcu, Elena Ghiță, Ștefan Binder. Revista are un caracter tipic de publicație universitară, cu ample contribuții tematice și cu un caracter de sinteză. M. V.

STUDII DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ, publicație apărută la București, anual sau bianual, între 1956 și 1980, editată de Societatea de Științe Filologice din România. În primul număr este menționat un comitet de conducere format din Al. Bistrițianu, Gh. Bulgăr, Valentin Lipatti și Emil Manu, redactori responsabili fiind apoi Tudor Vianu (1962-1964) și Alexandru Balaci (1965-1980). Comitetul de redacție este alcătuit inițial din Alexandru Balaci (redactor responsabil adjunct) și Jean Livescu, Ana Cartianu, Vera Călin, I. C. Chițimia, Ovidiu Drimba, Tamara Gane, Valentin Lipatti, Galina Maievski, Mircea Brătuțu (secretar de redacție), pentru ca mai târziu Zoe Dumitrescu-Buşulenga să devină redactor responsabil adjunct, Yvette Nafta secretar de redacție, iar ca membri să figureze N. N. Condeescu, Ion Brăescu, Alexandru Duțu, Victor Iancu, C. D. Papastate, N. I. Popa, Liviu Rusu, Mariana Țăranu, Victor Theiss, Maria-Luiza Ungureanu, I. Vicol. Sunt publicate îndeobște scurte studii cu caracter monografic și exegeze critice de literatură universală. De-a lungul anilor sunt ilustrate diverse metode comparatiste, trasându-se astfel o veritabilă

evoluție: de la încadrarea unor autori în episteme cărora le sunt tributari prin influență, difuzare de traduceri, călătorii și întâlniri sau confluente ale unor culturi antagonice - comparatismul școlilor franceze ale anilor '50 din secolul trecut sau comparatism de gradul 1 și 2 - până la accepția teoretică modernă a interpretării tipologice și a diferențelor și asemănarilor în ilustrarea unor teme și motive, a unor idei și concepte, ori prin supunerea textelor ce prezintă un denominator comun unei hermeneutici instaurative - prin teoriile germane, începutul acestei orientări în România fiind jalonat de Tudor Vianu, urmat de cei mai străluciți studenți ai săi și de alți specialiști în modurile receptării valorilor simbolice. Semnează articole Al. Balaci (*Legăturile lui Nicolae Bălcescu cu Giuseppe Mazzini și Italia, Modernitatea poeziei lui Francesco Petrarca*), Ion Brăescu, Ana Cartianu (*Ben Jonson ca exponent al reacțiunii clasicizante*), I. C. Chițimia, N. N. Condeescu, Ovidiu Drimba, Nina Façon (*Leopardi și ideologia Risorgimentului*), Aram Frenkian (*Concepția despre zei a lui Euripide*), Valentin Lipatti, Tatiana Nicolescu, Mihai Novicov (exponent al tezelor oficiale de-a lungul întregii sale colaborări), Adelina Piatkowski (*Sparta, oraș al culturii în sec. VII î.e.n.*), Al. A. Philippide (*Shakespeare*), Sevilla Baer-Tomoșoiu, Tudor Vianu (*Mitul prometeic în literatura română*), Martha Vilag, Gh. Bulgăr (*Ovidiu și peisajul dobrogean*), Silvia Cucu, Alexandru Duțu (*Alegorie și realism în „Divina Comedie” - însemnări inedite ale lui Coșbuc*), Maria Găbrea, Tamara Gane, M. Hubert, Iorgu Jordan (*Despre „perenitatea” limbii literare*), Despina Mladoveanu, Nedda Brin, Liliana Popovici, Hertha Perez, Laura Baz-Fotiade, Corneliu Barborică, Horia Deleanu, A. Kövary, Magdalena László, Mihai Miroiu, Heinz Stănescu, Mariana Șora (*Heinrich Mann. O reconsiderare a operelor din tinerețe*), N. I. Barbu, Simona Drăghici, Vera Călin (*O temă literară: sociologia și psihologia ratării*), Irina Eliade, Valentina Fettingier, Tatiana Slama-Cazacu (*Aspecte realiste în teatrul lui Pirandello*), Irina Bădescu (*În jurul conflictului dramatic: Marivaux și Anouilh*), Cornelia Comorovski, Elena Vianu, Gheorghe Vrabie, Cornel Mihai Ionescu (*Câteva probleme estetice în gândirea lui Dante, Don Quijote, mit modern, Janus bifrons - umorul pirandellian de la retorică la farsa transcendentală*). Din 1966 sumarul se structurează pe secțiuni aniversare sau comemorative, dedicate lui Cervantes, Shakespeare, Dickens, Ronsard, Byron, Gorki, Hugo, Boccaccio, Kleist, dar și lui V. I. Lenin, există și secțiuni de critică și istorie literară, de recenzii și revista revistelor, de metodică a predării limbilor străine. Alți colaboratori frecvenți în paginile publicației: Virginia Cartianu (*Motivul obsesional în romanele lui Henry Green*), Zoe Dumitrescu-Buşulenga (*Don Quijote și Hamlet, eroi ai Renașterii târzii, Umanismul european și umanismul popular românesc - trepte spre umanismul socialist*), Nadia Angheliescu, Venera Antonescu, Virgil Nemoianu (*Orientări inovatoare în cercetarea literară din Anglia și Statele Unite*), Dieter Fuhrman, Al. Cizek, Mircea Angheliescu, Marcel Saraș, Leon Levițchi, Angela Ion, Simina Noica, Anca Giurescu, Mihail Spărișu (care debutează aici în 1969), Virgil Tempeanu (*Vechi traducători ai poeziei românești*), Al. Dimitriu-Păușești (*Personalitatea poetică a lui René Char*), Rodica

Mihăilă, Sorina Bercescu, Ileana Cantuniari, Ovidiu Papadima (Al. Macedonski și simbolismul francez), Zamfira Popescu (Tragedia absenței - García Lorca și Lucian Blaga), Smaranda Bratu, Mihail Nasta (Mimesis ca tensiune spirituală la Dionis din Halicarnas), Mihai Pop, Livius Ciocârlie (Contradicția ca principiu al structurării textului la Paul Valéry). E. M.

STUDII ITALIENE, publicație apărută la București, anual, din 1934 până în 1943, continuând revista „Roma”, fapt marcat în subtitlu. Director: Alexandru Marcu. Pe lângă grupajul de articole de specialitate, redactate în limbile română, italiană, franceză, fiecare număr conține rubricile „Miscellanea”, „Recenzii”, „Cultura românească în Italia”, „Însemnări bibliografice”. Intenționând, așa cum arată Alexandru Marcu în Prefața primului număr, să urmărească atât „influența culturii italiene asupra culturii românești”, cât și ecouri ale culturii românești în Italia, revista pune în evidență perspective de analiză comparativă, dintre care cele mai frecvente sunt studiul receptării fenomenelor literare și tematologia. Printre colaboratori se află nume importante în domeniul italianisticii, lingvisticii romanice, literaturii universale și comparate: Al. Ciorănescu (Teatrul lui Metastasio în România, Machiavel et Saint-Barthélemy), Mariana Rarincescu (Duiliu Zamfirescu și Italia), Nina Façon (Benedetto Croce în cultura română), Dan Simonescu (Cesar Bolliac, traducător din Ariosto), Alexandrina

Mititelu (Leopardi în critica și literatura română), Tatiana Slama (Între Petrarca și Ronsard), C. H. Niculescu (Giovanni Papini în România), Iosif E. Naghiu (Traducerile din „Stabat Mater” în românește, Limba română în colegiile teologice din Roma, Cărți religioase românești scrise de italieni în Moldova, Manuscrise italiene la Blaj), Alexandru Balaci (Giovanni Pascoli, poet al misterului). Directorul revistei scrie două studii despre influența epopeei Ierusalimul eliberat și a poemelor bucolice ale lui Torquato Tasso asupra operelor scriitorilor români: Un motiv din Tasso în „Țiganiada” lui Budai-Deleanu, O temă comună lui Tasso și Coșbuc. De asemenea, publicația găzduiește contribuțiile unor autori italieni, precum Umberto Cianciolo (Leggenda verseggiata di S. Margherita in dialetto romanesco del secolo XV), Carlo Tagliavini (Le traduzioni rumene dello „Stabat Mater” e di altri inni religiosi di Jacopone da Todi), Giandomenico Serra, Giulio R. Ansaldi, Giovanni Alessio. Sunt incluse și materiale bibliografice sau cercetări privind manuscrisele italiene de la Biblioteca Academiei Române. Alți colaboratori: P. P. Panaitescu, Al. Busuioceanu, Dimitrie Găzdaru, Ștefan Pașca, Edgar Papu, Nestor Camariano, Emil Vărtosu, N. Geogescu-Tistu, H. Blazian, Aurelian Sacerdoțeanu, N. N. Condeescu, F. Dragnea, Șt. Crudu, Ion Schintee, Anita Belciugățeanu, Cornelia Dumitrescu, George Baiculescu, Ecaterina Carp. M. V.

STUDII LITERARE, revistă apărută, anual, la Sibiu între 1942 și 1944, apoi la Cluj în 1948, ca publicație a Seminarului de istoria literaturii române moderne de la Universitatea „Regele Ferdinand I”. Director: D. Popovici. În Prefața primului volum D. Popovici arată că revista a fost concepută ca un instrument de lucru, obiectul preocupărilor constituindu-l literatura română modernă, „privită atât în dezvoltarea internă a valorilor ei artistice și ideologice, cât și în raporturile sale cu literaturile străine”. Publicația își propune să acorde atenție problemelor privind metodele de cercetare și să urmărească în mod critic mișcarea științifică de specialitate, editarea ei reprezentând o dovadă că Universitatea clujeană are puterea de a supraviețui și de a-și continua activitatea după Dictatul de la Viena din 1940, când a fost silită să se refugieze la Sibiu. În Prefața volumului din 1944, ultimul apărut „în exil”, se anunță încheierea primului ciclu al anuarului și intenția de a continua apariția lui la Cluj, păstrând același program. Materialele sunt grupate în rubricile „Studii”, „Note și documente”, „Recenzii”; ultima rubrică nu mai apare în 1944 și în 1948. Autorii celor mai multe lucrări incluse în sumar sunt cadre didactice de la Facultatea de Litere și Filosofie: D. Popovici, Iosif Pervain (semnează cu pseudonimul I. Verbină), Ion Breazu, Nicolae Lascu, Umberto Cianciolo, Petre Grimm ș.a. Se consacră studii evoluției literaturii române, cu unele contribuții la cunoașterea biografiei unor scriitori români: Ion Breazu, Contribuții la biografia lui Ion Codru Drăgușanu, Duiliu Zamfirescu și Transilvania, Olimpiu Boitoș, Memoriile lui George Barițiu, D. Popovici, Jenăchită Văcărescu și cronică mondenă a timpului, Din începuturile literare ale lui Duiliu Zamfirescu, cât și la

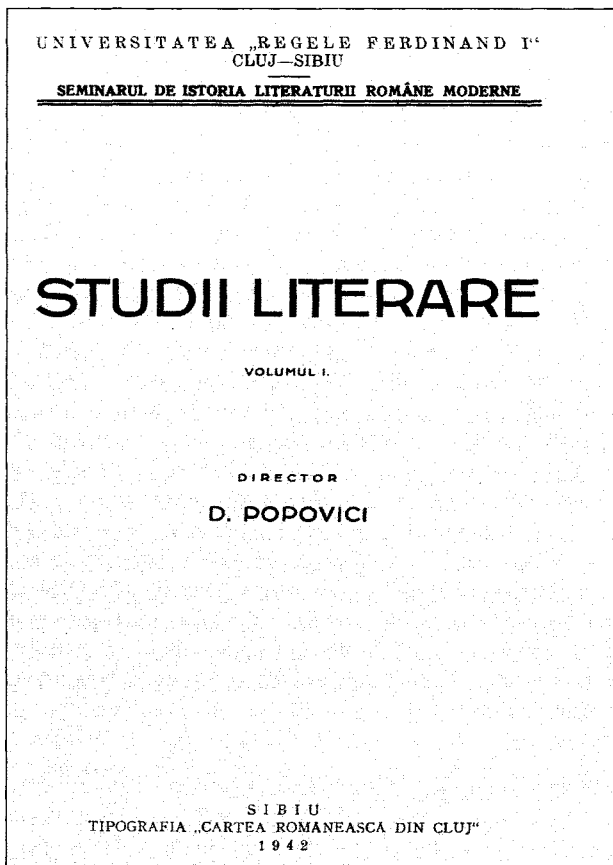
STUDII ITALIENE

„ROMA” N.S.

I

DIRECTOR:
ALEXANDRU MARCU

ANULI 1934
BUCUREȘTI

aprofundarea studierii unor opere literare: D. Popovici, *Doctrina literară a „Țiganiadei”* lui I. Budai Deleanu, Umberto Cianciòlo, *Il simbolismo grottesco di Tudor Arghezi*, I. Verbină (Iosif Pervain), *Vasile Fabian Bob: „Suplement la geografie”*. Alte studii semnalează preocupări diverse de teorie și istorie literară: D. Popovici, *Primele manifestări de teorie literară în cultura română*, Ion Breazu, *Temeiurile populare ale literaturii române în Transilvania*, Olimpiu Boitoș, *O teorie a romanului datorată lui Ion Ghica*, I. Verbină, *Simeon Marcovici, traducător și teoretician al problemelor sociale și literare, relevă importanța folclorului ca sursă de inspirație pentru literatura cultă* (I. Breazu, *Izvorul folcloric al baladei „Crăiasa zânelor” de Coșbuc*) sau evocă atmosfera și condițiile în care au apărut și s-au dezvoltat instituții și mișcări culturale (D. M. Pippidi, *În jurul clasicismului*, D. Popovici, *Un precursor al Academiei Române, Difuzarea ideilor „luminării” în Țările Române*). Un spațiu important revine aspectelor legate de activitatea literară a membrilor societății Junimea și de receptarea ideologiei junimiste în Transilvania (I. Verbină, *Aspecte din lupta junimistă în Transilvania*, G. Panu și T. Maiorescu, *Iacob Negruzzi și „Revista contemporană”*, I. Breazu, *Noi contribuții privitoare la pătrunderea junimismului în Transilvania*). Altă categorie de studii și articole examinează raporturile literaturii române cu literaturile străine, fiind vorba fie de traduceri (I. Verbină, *O dare de seamă germană despre traducerile lui Iordache Slătineanu*, N. Lascu, *Vasile*

*Aaron și Ovidiu, Alecu Beldiman, traducător al „Odiseei”, Petre Grimm, Cele dintâi traduceri englezești din literatura românească, Umberto Cianciòlo, Per una traduzione di Eminescu, I. Breazu, Turgheniev la românii din Ardeal, fie de imitații, adaptări, motive preluate din alte literaturi (D. Popovici, *Pope și Conachi, „Buchetiera”* lui Alecsandri și „Buchetiera” lui Paul de Kock și Valory, „La Double échelle” a lui Planard și „Scara măței” a lui Alecsandri, Gr. Pleșoianu și La Harpe, Ion Breazu, *Timotei Cipariu și Italia, Ion Horia Rădulescu, Modelul francez al comediei „Cinovnicul și modista”* de V. Alecsandri, Emil Turdeanu, „*Oscar of Alva*” de Lord Byron. *Izvoare apusene și reflexe românești*). Sunt de menționat și lucrările ce se referă la influențe și contribuții străine privind mișcarea culturală românească (D. Popovici, *Studii franco-române, I. Horia Rădulescu, Repertoriul teatrului francez la București în prima jumătate a secolului al XIX-lea, I. Breazu, Slavici și Confuciu, Lamennais la românii din Transilvania în 1848, Tancred Bănățeanu, Prosper Mérimée și culegerea de balade a lui V. Alecsandri. Note folclorice pe marginea unei recenzii*). Interesul față de valorile literare și științifice românești și străine se manifestă și în recenzii despre cărți, printre care: D. Caracostea, *Semnificația lui Titu Maiorescu*, Ion Petrovici, *La centenarul lui Titu Maiorescu*, Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, Mario Ruffini, *La Scuola latinista romana* (toate prezentate de D. Popovici), Aristotel, *Poetica*, traducere de D. M. Pippidi (C. Daicoviciu), Mihai Eminescu, *Opera politică*, ediția lui Ion Crețu (Eugen Todoran), Ștefan Manciulea, *Timotei Cipariu și Academia Română* (Pia Gradea) ș.a. L. D.*

STUDII ȘI COMUNICĂRI DE ETNOLOGIE, revistă apărută la Sibiu, ca anuar, din 1978, editată de Institutul de Cercetări Socio-Umane al Academiei Române. Redactor responsabil: Ilie Moise. Între 1978 și 1982 iese ca buletin științific al Asociației Folcloriștilor și Etnografilor din județul Sibiu, sub titlul „Studii și comunicări” și având ca editor Comitetul de Cultură al Județului Sibiu. Numărul din 1990 este scos de Inspectoratul pentru Cultură al Județului Sibiu și de Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu al Academiei Române, iar din 1992 devine publicație a Academiei Române; noua serie continuă cu numărul VI, păstrându-și formatul și coperta. Reflectând preocupările cercetătorilor sibieni sau din alte centre universitare, în cele șaptesprezece volume apărute până în 2003, revista publică un număr însemnat de studii și articole privind cultura și civilizația tradițională românească, dar și naționalitatea germană din spațiul carpatin. Dintre sibienii cu cele mai numeroase colaborări se remarcă Gheorghe Pavelescu, Corneliu Bucur, Anca Goția, Ilie Moise, Horst Klusch și Amalia Pavelescu. Chiar din primul număr sunt găzduite trei lucrări de folclor și etnografie săsească, iar cu numărul următor se inaugurează o secțiune specială, rezervată exclusiv culturii populare a sașilor din Transilvania, materialele, tipărite în limba germană, fiind însoțite de rezumate în română. Semnează Horst Klusch (*Pomul vieții în ceramica transilvăneană*), Karl Fisi (*Elemente modale în cântecul popular săsesc*), Gerhard Antoni (*Dansul reginelor – un obicei de primăvară din Viștea*),

Marie Luise von Hanneheim (*Portul popular săsesc din Țara Bârsei*), Herbert Hoffmann („*Ländlerii*” - un grup etnic-cultural aparte din sudul Ardealului), Sigfried Haldenwang (*Privire spre Luxemburg. Dialectul săsesc, un dialect al germanei centrale de vest cu aspecte luxemburgheze*), Liliane Gudrun-Ittu (*Societatea pentru „revigorare artistică” Sebastian Hann: 1904-1946*) ș.a. Alături de comentariile din rubricile „Efigii contemporane”, „Creatori populari sibieni”, „Materiale documentare”, „Din viața Asociației”, se publică numeroase studii, articole și recenzii privind aspecte ale folcloricii și etnologiei românești: Gheorghe Șoima, *Folclorul muzical în confruntarea cu definiția clasică a frumosului*, Dumitru Pop, *Plugușorul - sinteză folclorică românească*, Emilia Comișel, *Metode de cercetare a folclorului*, Iordan Datcu, *Reviste de folclor și etnografie*, Ghizela Suliteanu, *O mărturie antică în folclorul săsesc. Bocetul în sistemul de proză melopeică*, Nicolae Constantinescu, „*Droaia de ciute*” (*Comentarii etnologice la un colind românesc*), Al. Dobre, *Folclorul taberei militare. Motivul lirico-epic „părul meu nu trebe tuns”*, Vasile Adăscăliței, *Jocul și cântecul de priveghi în județul Vaslui*, Maria Bocșe, *Vatra de foc în practicile rituale ale vieții în satul românesc din Transilvania*, Petru Ursache, *Zburător și zmeu*, Corneliu Bucur, *Condiția modernă a muzeeului etnografic* ș.a. Se valorifică astfel tezaurul culturii populare nu numai din spațiul transilvănean, ci și de pe întregul teritoriu românesc. V. V. G.

STUDIO, revistă apărută la București, ca lunar, în 10 ianuarie și în februarie-martie 1935 (două numere), cu subtitlul „Scrisori de literatură”. Colectivul redacțional nu este menționat. Numărul inaugural se deschide cu eseu *Un cuvânt despre plătitudine și despre poezie*, aparținând lui Mihail Sebastian. Autorul acuză scriitura „fără dibuiri, fără erori, fără dificultate”, ce de multe ori „este un semn de vid caligrafic”, disociază între stil („expresia organică”) și procedeu („exterior, mecanic, impersonal”), precum și între modernismii autentici și „plătitudinea poetică modernistă”, afirmând că în timp nu va rezista decât „ceea ce a fost emoție și adevăr”. Opiniile lui Sebastian vor reverbera în câteva luări de poziție ale tinerilor colaboratori de la **S.**, preocupăți de situarea lor în peisajul literar al epocii. Versuri publică Ștefan Baciu, Pericle Martinescu, Horia Ghiea, Virgil Gregor, Geo Pavel, Eugen Teodoru, Iulian Dan, iar proză semnează Geo Pavel. Cu eseuri mai sunt prezenți Emil Gulian (*Note despre bunul-simț și imitația realității în artă*), Geo Pavel, Horia Ghiea. Tot Geo Pavel traduce, sub titlul *Crângul prieten*, un poem al lui Paul Valéry. Alți colaboratori: Alexandru Bucur, Dan Vălenaru, Eugen Voinescu. M. V.

STUDIO TEATRUL NAȚIONAL, revistă apărută la București, lunar, din iulie 1942 până în iulie 1946. Directori: Liviu Rebreanu (iulie 1942 - decembrie 1943), N. Carandino (mai 1945), Tudor Vianu (iunie 1945 - mai 1946), Ion Pas (iunie-iulie 1946). Rubrici: „Teatrul și lumea lui”, „Regizorii noștri”, „Premiere celebre”, „Ecouri și fapte din trecut”, „Vitrina cârților”. Fenomenul teatral e abordat îndeosebi teoretic:

București

Mai, 1943

STUDIO TEATRUL NAȚIONAL

Directoratul d-lui LIVIU REBREANU

Funcțiunea teatrului

De când există arta, o conștiință împede de ea și încercări de a prinde misterul ce-i dă naștere și-i justifică permanența ei prezintă în vicala oamenilor și a popoarelor, s'au purtat nesfârșite dispute asupra rolului ce se cuvine să-l joace, asupra funcțiunii ei sociale. Unii susțineau că arta în general și literatura în special sunt menite să aibă o funcțiune educativă, dar nu numai pe tărâm spiritual, ci într-un înțeles mult mai larg. Se concepea anume o literatură îndrumătoare prin care scriitorul ei devine un fel de preot sau de profet, arătând lucrurile bune sau rele, morale sau imorale ce trebuiesc făcute sau ocolite de un bun creștin, de un bun patriot sau de un bun membru al umanității. În chipul acesta, literatura devenea, afară de rarele cazuri când era salvația de geniu creator, hotărâtor mai presus de orice teorie, un fel de pledoarie în favoarea unui punct de vedere fie moral, fie ideologic sau pentru cucerirea unor foloase de clasă socială. De aceea această concepție de artă s'a și numit tezistă sau utilitaristă. În fața ei stătea punctul de vedere exact opus, tot atât de vechi,

E. Lovinescu (*Eternul și vremelnicul în teatru, Psihologia succesului*), Pompiliu Constantinescu (*Convenții teatrale*), Dan Petrașincu, Coca Farago, Constantin Noica (*Cartea pe care n-o citea Ioana d'Arc*), Tudor Arghezi (*Scrisoare unui actor*), Gala Galaction (*În jurul teatrului religios*), Al. A. Philippide (*Despre melodramă*), Tudor Vianu (*Pledoarie pentru actor*). Corneliu Moldovanu comentează arta lui I. L. Caragiale, iar Mircea Ștefănescu scrie despre dramaturgia lui Gib I. Mihăescu. Articole privitoare la istoria teatrului românesc scriu George Franga, Ioan I. Livescu, Gabriel Țepelea, Teodor Scarlat. Teatrul universal este comentat de Ernest Verzea, Ion Hodos, Pericle Martinescu, Florian Nicolau, Ion Biberi, Basil Munteanu, în timp ce Ion Sava este prezent cu *Note din Italia*. Se publică un manuscris al lui Constantin D. Aricescu despre teatrul din Câmpulung. Cronică dramatică este, paradoxal, slab reprezentată, numai de însemnările lui Victor Eftimiu și Mihai Atanasiu. În schimb, se acordă o atenție deosebită evocării unor actori, maeștri ai scenei românești (C. Aristia, Ștefan Iulian, Petre Sturdza, Iancu Niculescu, Aristide Demetriade, Maria Ciucurescu, Tony Bulandra, Iancu Petrescu, Cazimir Belcot, N. Leonard). Al. Raicu face câteva

inspirate portrete unor actori contemporani: Alexandru Critico, Lilly Carandino, Ana Luca, Lilly Popovici, Ion Manu, Marietta Sadova, Elvira Godeanu, Mihai Popescu. Sunt, de asemenea, evocate mari figuri ale teatrului european: Jacques Copeau, Aurélien-Marie Lugué-Poe, Gordon Craig, Eleonora Duse, K. S. Stanislavski, V. E. Meyerhold. Sectorul liric este neașteptat de bogat. Semnează versuri Aurel Tita, Victor George Dumitrescu, D. Gherghinescu-Vania, Ovid Caledoniu, Ion Sofia Manolescu, Traian Lalescu, Ion Potopin, Lucia Demetrius, Dimitrie Stelaru, Teodor Scarlat, Virgil Carianopol, D. N. Teodorescu, Coca Farago, Octav Sargețiu, Ion Molea, Ion Th. Ilea. Alți colaboratori: N. Ladmiss-Andrescu, Aurel Călinescu, N. Papatanasiu, Ion Pas, Ana Luca, Eugen Todie, Vasile Netea, Paul Lahovary, George Acsinteanu, M. Toneghin, G. C. Nicolescu, Anișoara Odeanu, I. Valerian, C. N. Negoită, Ioana Postelnicu, V. Damaschin, G. Ivașcu, Grigore Tăușan, Tudor Mușatescu, Ioan Massoff, Miron Radu Paraschivescu, Ion Frunzetti, Sandu Eliad, Ovidiu Constantinescu, Mihail Celarianu, Al. Mironescu, Cella Serghi, Traian Cornescu. Revista este ilustrată cu numeroase caricaturi aparținând lui C. Nicol.

M. V.

STURZU, Corneliu (26.I.1935, Pașcani - 27.VI.1992, Iași), poet, prozator și eseist. Este fiul Aureliei Sturzu (n. Popovici), învățătoare, și al lui Vasile Sturzu, contabil. Urmează cursurile Liceului „Mihail Sadoveanu” din Pașcani (1945-1953), unde îl are profesor pe Constantin Ciopraga. Îl cunoaște pe Nicolae Labiș, de care îl va lega o frumoasă prietenie. Frecventează cursurile Facultății de Filologie - Istorie - Filosofie, secția limba și literatura română, a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1953-1957), în ultimii ani de studii fiind și redactor pentru Iași al revistei „Viața studențească”. După absolvire e reporter, apoi redactor la Studioul de Radio Iași. Din 1960, în paralel cu funcția de șef de redacție culturală la Radio Iași, va fi cooptat la Catedra de literatură a Facultății de Filologie ieșene, unde predă, pe rând, teoria literaturii, estetica, teoria și practica presei. În aceste domenii se specializează în țară și peste hotare (Perugia, Stockholm). Redactor-șef adjunct al revistei „Cronica” (1966-1969), director al Teatrului Național din Iași (1969-1973), se transferă ulterior ca șef de redacție la Editura Junimea, unde inițiază, împreună cu Mircea Radu Iacoban, concursul de debut al tinerilor scriitori, precum și colecția „Eminesciana”. Din 1977 până în 1990, când se pensionează din motive de sănătate, va deține funcția de redactor-șef la „Convorbiri literare”. Debutează cu versuri în 1954, la „Iașul literar”, iar în 1964 îi apare prima plachetă, *Arcade peste anotimp*. Mai scrie în „Astra”, „Ateneu”, „Familia”, „Luceafărul”, „Orizont”, „Steaua”, „Tribuna” ș.a. În 1970 și în 1974 i s-a acordat Premiul Asociației Scriitorilor din Iași.

Poeemele de început ale lui **S.** sunt puternic marcate de ideologia vremii. Aproape fiecare pagină din *Arcade peste anotimp* conține trimiteri la „glorioasele realizări” ale omului de tip nou. Cartea e plină de „eroi”, („primul constructor”, „excavatoristul”, „Ilici”). Poetul crede că e un mesager al po-

porului, iar versul său ar fi ecoul uralelor străzii. Declamator și cu un oportunism la vedere, autorul identifică „scânteia” în învățătura de partid: „Sunt ca o torță jinduind după flacără / Și de aceea trec pragul sediului de partid mereu / Știind că aici voi găsi totdeauna scânteia / ce-mi aprinde ideile până la incandescență”. Acest volum rămâne totuși ca un păcat de tinerețe, ceea ce explică de ce în antologia *Zigurat* (1979) nu figurează nici un text de aici. Următoarea culegere, *Autoportret pe nisip* (1966), face sensibil tipul de poeticeitate practicat de **S.**, de acum încolo un scriitor fidel lui însuși, fără schimbări radicale de ton și fără cedări conjuncturale importante. Poeemele din *Cantilene* (1970), *Duhul pietrelor* (1970), *Vântul din oglinzi* (1978) sau din *Anotimpul încrederii* (1974), lipsite de granițe tematice, pot fi reorganizate într-o carte unică. Doar în *Restituirea jocului* (1969) și în *Camera de recuzită* (1973) poetul își modulează versul în funcție de ipostazele încercate și care participă la susținerea unei metafore unificatoare: „Încă mă joc îndoind crengi cu pieptul. / Capătul lemnului îl sprijin de inimă / Acolo se-ndoiaie. Atenție, / s-ar putea creanga să dea la o parte / inima, să treacă-nflorindu-mă până la / marginea Căii Lactee”. Pretutindeni se face simțită întrepătrunderea realului cu fantasticul, prin substituirea de roluri și funcții. Acolo unde eul se ascunde există și premisa transgresării în celălalt. În cazul lui **S.** diversitatea nu derivă din formă, ci din prezența straturilor de adâncime. El merge către marea poezie a lumii, preia paradigme, formule metaforice consacrate, dar nu transcrie nici un mit, ci îl metamorfozează în reper pentru propria stare, aspirând spre o mitologie a sa. Pot fi detectate comentarii livrești, treceri spre zone în care se întâlnesc figuri importante ale liricii universale (*Întâlnire cu Rilke*), dar vibrația, ca și delicatetea percepției sunt de o mare autenticitate. Poezii precum *Autoportret pe nisip*, *Femeia de fum*, *Nostalgice nisipuri* trădează obsesia efemerului, încercarea de prindere parcă în fotogramă a existenței aflate în permanentă schimbare. **S.** tinde să abstractizeze, să înțeleagă altfel firea lucrurilor, după cum există la el și o tentație, nereprimată, a ludicului, o glisare dinspre tonalitățile grave, reflexive spre o repunere în drepturi a jocului (*Joc de fahir*, *Jocuri cu arcuri*, *Joc de cuvinte*). Modul de a vedea poezia, pictura și spectacolul se regăsește în cartea de eseuri *Artă și sensibilitate* (1975). Dar deși încearcă să imprime o notă de originalitate anumitor concepte, autorul nu depășește decât rareori nivelul unor însemnări de lectură. Interesul paginilor stă în capacitatea de sistematizare teoretică, dublată de modalitatea metaforică a expunerii. Ca romancier, după *Vatra legendelor* (1970), o narațiune pitorească rememorând pilduitoare timpuri legendare, abordează actualitatea în *Ianus* (I-II, 1980-1983). Protagonistul-narator e un inginer a cărui evoluție e surprinsă din momentul îndepărtării sale de la conducerea unei importante întreprinderi ieșene pentru a fi transferat într-o fabrică din Pașcani, de fapt inexistentă. El are astfel un bun prilej atât de reevaluare a etapelor, cât și a greșelilor făcute, segment exploatat destul de convențional de autor, chiar dacă se utilizează dubla perspectivă (alternarea persoanei întâi cu persoana a treia). Alt roman, *Enigma*

tablitelor de lut, apare abia în 1995, la trei ani de la moartea autorului.

SCRIERI: *Arcade peste anotimp*, Iași, 1964; *Autoportret pe nisip*, București, 1966; *Restituirea jocului*, București, 1969; *Cantilene*, Iași, 1970; *Duhul pietrelor*, București, 1970; *Vatra legendelor*, București, 1970; *Camera de recuzită*, Iași, 1973; *Anotimpul încrederii*, București, 1974; *Artă și sensibilitate*, Iași, 1975; *Vântul din oglinzi*, București, 1978; *Zigurat*, Iași, 1979; *Ianus*, I-II, Iași, 1980-1983; *Arhipelagul altor umbre*, Iași, 1985; *Neconținută veghe*, București, 1989; *Enigma tablitelor de lut*, Iași, 1995.

Repere bibliografice: Mihai Drăgan, „*Arcade peste anotimp*”, IL, 1964, 12; Nicolae Manolescu, „*Autoportret pe nisip*”, CNT, 1966, 25; Constantin Călin, „*Autoportret pe nisip*”, ATN, 1966, 8; Dumitru Solomon, „*Autoportret pe nisip*”, GL, 1966, 40; Oarcăsu, *Oglinzi*, 261-264; Virgil Cuțitaru, *Poezia tinerilor*, CRC, 1968, 51; Zaharia Sângeorzan, „*Restituirea jocului*”, CRC, 1969, 11; Dumitru Micu, *Poezie*, RL, 1969, 25; Liviu Leonte, „*Duhul pietrelor*”, CRC, 1970, 45; Constantin Ciopraga, „*Duhul pietrelor*”, CRC, 1971, 3; Daniel Dimitriu, „*Camera de recuzită*”, CL, 1973, 21; Constantin, *A doua carte*, 242-243; Al. Andriescu, „*Anotimpul încrederii*”, CRC, 1974, 41; Virgil Mazilescu, „*Anotimpul încrederii*”, RL, 1974, 46; Barbu, *O ist.*, 364-365; Mincu, *Poezie*, 197-199; Piru, *Poezia*, II, 206-208; Zalis, *Tensiuni*, 275-280; Constantin Ciopraga, *Vârstele poetului: Corneliu Sturzu*, CRC, 1979, 19; Emil Manu, *Tandreea cuvintelor calme*, RL, 1979, 21; Cândroveanu, *Poeți*, 156-161; Felea, *Aspecte*, II, 131-133; *Lit. rom. cont.*, I, 664-665; Ioan Holban, *Fața și reversul unui destin*, CRC, 1981, 11; Grigore Smeu, *Identitatea reală*, RL, 1981, 23; George Popescu, *Vocile memoriei*, R, 1982, 1; Mircea Popa, *Corneliu Sturzu și lumea romanului*, ST, 1983, 12; Adriana Iliescu, *Narațiunea sub semnul lui Ianus*, RL, 1984, 6; Dobrescu, *Foiletoane*, III, 113-120; Constantin Ciopraga, *Dragoste de frumos*, CRC, 1985, 5; Tașcu, *Poezia*, 275-282; Cosma, *Romanul*, I, 199-200; Maftei, *Personalități*, VIII, 277-279; Micu, *Ist. lit.*, 359; Popa, *Ist. lit.*, II, 447; Busuioc, *Scriptorii ieșeni* (2002), 397-398; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 423-424. S. A.

SUCCES, publicație apărută la București, bilunar, de la 10 februarie 1935 până la 9 noiembrie 1939, având subtitlul „*Revista ilustrată de cinematograful*”. Directori: B. Cehan, ulterior George Val (1939). Colaborează Al. Robot, C. Bogoe, Paul B. Marian, Petre Boldur, Traian Popescu, Jack Berariu (semnatarul unui interviu cu Dina Cocea și George Timică) ș.a. Rubrici: „*Critica premierelor bucureștene*”, „*Critica premierelor din străinătate*”, „*Jurnal de actualități*”, „*Comentariile chenzinei*”, „*Revista revistelor*”. La ancheta „*Scriitorii noștri, actorii noștri și cinematograful*” răspund E. Lovinescu, Ion Minulescu, Emanoil Bucuța, Camil Petrescu, Anton Holban, N. Davidescu, Claudia Millian, Horia Oprescu, George Vraca, Lilly Popovici. Unele numere sunt rezervate aproape exclusiv reclamelor. S. are o ilustrație bogată și de bună calitate. M. V.

SUCEAVĂ, Bogdan (27.IX.1969, Curtea de Argeș), prozator și poet. Este fiul Elisabetei Suceavă (n. Banu), profesoară, și al lui Ion Suceavă, ofițer. Urmează primii ani de școală la Pitești, Găești și Târgoviște, ulterior frecventând liceele „Ienăchiță Văcărescu” din Târgoviște și „I. L. Caragiale” din București. Între 1989 și 1994 e student al Facultății de Matematică la Universitatea bucureșteană, în anul următor obținând și diploma de studii aprofundate în geometrie. Își susține

doctoratul în matematică, în 2002, la Michigan State University. Se stabilește în Statele Unite ale Americii, unde își desfășoară activitatea didactică, în calitate de *assistant professor* la California State University, Fullerton. Redactor al revistei „*Respiro*”, face și oficiul de redactor corespondent al lunarului ieșean „*Timpul*”. În 1990 debutează cu volumul de proză scurtă *Teama de amurg*, urmat de romanul *Sub semnul Orionului* (1992), de cărțile de versuri *Legende și erezuri* (1995), *Năluci și portrete* (2001) și de proza din *Imperiul generalilor târziu și alte istorii* (2002), *Bunicul s-a întors la franceză* (2003). Colaborează la numeroase reviste din țară, printre care „*Contemporanul - Ideea europeană*”, „*Dilema*”, „*România literară*”, „*Observator cultural*” ș.a..

Cărțile de proză scurtă ale lui S. sunt culegeri de „istorii” ce nu au aparent legătură unele cu altele. Le ivesc însă registrul grav, observația cvasirealistă și modul secvențial, cinematografic prin care sunt definite cadrele narațiunii. Scrierile captează atenția încă de la primele rânduri, autorul intrând, de cele mai multe ori, abrupt în miezul faptelor. Sunt exploatare unele date ale istoriei recente, limita ficțiunii fiind plasată în imediata apropiere a unor întâmplări reale. Schemele narrative simple ilustrează, voit sau nu, ideea renunțării la opacizare și ambiguitate semantică; în prim-plan este situat evenimentul, și nu comentarea, analiza acestuia. Astfel, în nuvela *Celălalt asediu*, cu un personaj feminin „asediat” din două direcții, dinspre iubire și dinspre moarte, e îndepărtată orice urmă de patetism, protagoniștii nu gesticulează histrionic, ci evoluează în perfectă concordanță cu realitatea lumii conturate. Prozatorul caută mereu alte elemente care să îi poată servi la realizarea unui scenariu cât mai amplu. Găsește frecvent ceva care să îl ajute în definirea unei mentalități (*Istoria lui Al Waqbah sau Căldătorii omului cameleon*) și a unui tip de relație ce se poate stabili la un moment dat între oameni (*Lumea ta, rock și parfum de guave*). Nu lasă goluri, nu creează discrepanțe între scriitură și idee, vrea ca faptele istorisite să nu depășească granița veridicității. Există la el o notabilă mobilitate în alegerea subiectelor și a temelor ce urmează a fi prinse în textura narativă. „*Marele efort - crede S. - e să imaginezi la fiecare nouă istorie o soluție literară distinctă, de o particularitate care să solicite cititorul, să-i dezvăluie un nou mod de comunicare, o nouă descoperire. Și de fiecare dată să ai succes în a fi persuasiv, să ai sens, să interesezi.*” Lumile ce se ascund în spatele diferitelor strategii de reprezentare sunt „*variante*” ale celei reale, vocile și figurile protagoniștilor par transpuneri ale unor prezențe ușor recunoscibile. Modelul viu facilitează înțelegerea, iar desprinderea de acesta nu presupune alunecarea în fantastic, ci spre o altfel de întemeiere, prin ficțiune, a dimensiunii istorice. În prozele sale își găsesc locul studenți și profesori, militari de toate naționalitățile, foști lideri comuniști îngrijorați de degradarea imaginii lor publice, un combatant din cel de-al doilea război mondial ce vrea să rescrie istoria conflagrației la care a luat parte ș.a.m.d., diversitatea dând un plus de viață „istoriilor”. Un text plin de dramatism este *Descompunerea patriei în particule elementare*, unde tabloul aproape apocaliptic al unei Români aflate sub asediul așa-numitei Armate de

Eliberare Socială, trăirile unui ziarist care, în așteptarea execuției, încearcă să redacteze documentul propriei drame, deznodământul presimțit de personaj, dar derutant pentru cititor, conferă fiecărei secvențe densitate și tensiune. Lumea recompusă din flashuri intră în rezonanță cu spectacolul umbrelor și al memoriei. Comentariul, atunci când iese din subsidiar, funcționează ca un contrapunct al observației realiste și facilitează întoarcerea la evenimentele petrecute anterior timpului povestirii.

SCRIERI: *Teama de amurg*, București, 1990; *Sub semnul Orionului*, București, 1992; *Legende și eresuri*, pref. Alex. Ștefănescu, București, 1995; *Năluci și portrete*, București, 2001; *Imperiul generalilor târzii și alte istorii*, Cluj-Napoca, 2002; *Bunicul s-a întors la franceză*, pref. Liviu Antonesei, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Mona Mamulea, „Imperiul generalilor târzii”, „Respiro”, 2002, 9; Simona Sora, „Imperiul generalilor târzii”, „Dilema”, 2003, 532; Marius Chivu, *Povestiri despre orice*, RL, 2003, 6; Iulia Popovici, „Bunicul s-a întors la franceză”, RL, 2003, 50; Horia Gârbea, „Bunicul s-a întors la franceză”, R, 2003, 12. S. A.

SUCEVEANU, Arcadie (16.XI.1952, Suceveni-Cernăuți), poet, eseist și traducător. Este fiul Ecaterinei (n. Mandiuc) și al lui Vasile Sucevan. Învăță în satul natal, apoi la școala medie din Carapciu pe Siret. În 1969 se înscrie la Facultatea de Filologie (secția română) a Universității din Cernăuți, luându-și licența în 1974. Profesor la Horbova, în raionul Herța, în 1979 devine redactor, apoi redactor-șef al Editurii Literatură Artistică din Chișinău (mai târziu Editura Hyperion). În 1990 este ales vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, iar în 1996 e numit șef al Departamentului Creație al Uniunii. A fost ales, de asemenea, secretar al Filialei din Chișinău a Uniunii Scriitorilor din România. După debutul cu versuri la „Zorile Bucovinei”, în 1968, colaborează cu eseuri, cronici, versuri, traduceri din poezia ucraineană și rusă la „Nistru”, „Literatură și artă”, „Contrafort”, „Viața Basarabiei”, „Luca-fărul”, „Vatra”, „Convorbiri literare”, „Viața românească” ș.a. Prima carte, culegerea de poezie *Mă cheamă cuvintele*, îi apare în 1979 și va fi urmată de alte volume de versuri, unele destinate copiilor. Este distins cu numeroase premii: Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române (1995, 1997), Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (1997, 2000, 2001, 2002), Premiul Național al Republicii Moldova (1998) ș.a. Din 1993 este membru fondator al PEN-Clubului din Republica Moldova. Poemele lui au apărut în antologii din Belarus, Franța, Italia, Macedonia, Rusia, Turcia și Ucraina.

În volumele *Țărnuț de echilibru* (1982), *Mesaje la sfârșit de mileniu* (1987), *Secunda care sunt eu* (1993), *Eterna Danemarcă* (1995) S. cultivă o poezie ironic-sentimentală, narcisiac-senzuală, înclinată, cu timpul, spre parabolă. Deschis afectiv spre „foșnetele suave ale Pomului Vieții”, are sufletul vibratil, asemenea adolescentului rimbaldian, sensibilitatea fiindu-i pecetluită de lacrima copilului de suflet al secolului al XX-lea. În *Arhivele Golgotei* (1990) se produce o schimbare la față, o înscriere a viziunii în registrul dramatic: îmbrăcat în costum de

hidalgo medieval, poetul apare în postura lui Don Quijote, măcinând o făină tragică la morile secolului, „veac modern și preatârziu”, regăsit în imaginile amurgului și în sugestia tomnatică. Noul cavalier conferă melancoliei o notă întunecată, care se infiltrează, de altfel, în toate trăirile. E, de fapt, acum o triplă tristețe: una apocaliptică, determinată de sfârșitul de veac „infernal”, una de sorginte „bacoviană” (G. Bacovia e imaginat ca un nou „Mesia Vestitor de Alb și sigilând lumea cu ninsori”) și cea de-a treia sub forma nostalgiei după Evul Mediu, pe care îl proiectează în orizontul purității. Pe fundalul sentimentului înstrăinării se înscriează simboluri și parabole caracteristice: Nimicul (Marele Zero al depărtării), Golgota și Infernul, Marele pește imperial și noul Hamlet reapărând într-o putredă Danemarcă. Lumea e demitizată, desacralizată, încât chiar Dumnezeu, „cuprins de o presimțire, /Ros de-ndoieli, de spleen și disperare, /Renunță, trist, la propria-i zidire”. Viziunile se axează pe miturile biblice, fiind materializate în formule neoclasice, cu unele note de autoreferențial postmodern, S. preferând sonetul, elegia, balada și colindul. Strategiile postmoderniste sunt prezente și în versurile din *Mărul îndrăgostit de vierme* (1999) și *Cavalerul Înzadar* (2001), unde imaginea unei lumi confuze și adesea groțeste se alcătuieste mai puțin încrâncenat, mai elegant.

SCRIERI: *Mă cheamă cuvintele*, Ujgorod, 1979; *Țărnuț de echilibru*, pref. George Meniuc, Chișinău, 1982; *A fugit melcul de-acasă*, Chișinău, 1984;

Ora cinci fără doi fulgi, Chișinău, 1986; *Mesaje la sfârșit de mileniu*, pref. Mihai Cimpoi, Chișinău, 1987; *În cămașă de cireasă*, Chișinău, 1989; *Arhivele Golgotei*, Chișinău, 1990; *Vacanța Ilenutei*, Chișinău, 1990; *Dincolo de ce văd ochii* (în colaborare cu I. Severin), Chișinău, 1991; *Secunda care sunt eu*, Chișinău, 1993; *Eterna Danemarcă*, pref. Ștefan Hostiuc, București, 1995; *Știi să colorezi vacanța?*, Chișinău, 1995; *Înfruntarea lui Heraclit*, Chișinău, 1998; *George Meniuc sau Întoarcerea la Itaca*, postfață Eugen Lungu, Chișinău, 1999; *Mărul îndrăgostit de vierme*, Timișoara, 1999; *Raja lui Arhimede*, Chișinău, 2000; *Cavalerul Înzadar*, Chișinău, 2001; *Lumea din spatele oglinzii*, Chișinău, 2001; *Dacă vrei să fii Columb*, Chișinău, 2002; *Filmul copilăriei*, Chișinău, 2002; *ȘTIUCA la școală*, Chișinău, 2002; *Corabia de la mansardă*, Chișinău, 2003; *Zaruri pătate*, Chișinău, 2003. **Traduceri:** Maxim Gorki, *Opere alese*, III-IV, Chișinău, 1981-1982 (în colaborare); N. Matveeva, *Jucăriile pădurii*, Chișinău, 1982; L. N. Tolstoi, *Opere alese*, II, Chișinău, 1985 (în colaborare); Cinghiz Aitmatov, *Vaporul alb*, Chișinău, 1990.

Repere bibliografice: Ana Bantos, *Creație și atitudine*, Chișinău, 1986, 151-160; Ioan Lascu, *Rătăciți prin istorie*, R, 1991, 2; Gheorghe Perian, *Pentru o nouă hartă a poeziei românești*, TR, 1991, 13; Cornel Munteanu, *Meditație asupra sinelui*, ST, 1991, 2-3; Nicolae Popa, *Nostalgii medievale*, LA, 1991, 25; Teodor Vărgolici, „*Arhivele Golgotei*” L, 1992, 26-27; Teodor Tanco, *Ut pictura poesis*, ST, 1991, 10; Constantin Ciopraga, *Poezii basarabeni: Leo Butnaru - Arcadie Suceveanu*, DL, 1994, 1; Ștefan Hostiuc, *Arcadie Suceveanu*, „*Glasul Bucovinei*”, 1994, 1; Dinu Păulea, „*Peisajul condamnat*” sau *Cum se vede lumea din Basarabia*, CC, 1994, 1-3; Călin Manilici, *Un poet neosimbolist: Arcadie Suceveanu*, ST, 1994, 10-11; Tudor Paladi, „*Eterna Danemarcă*”, LA, 1996, 39; Ioan Holban, *Poezii români din Basarabia*, CL, 1997, 1; Eugen Lungu, *Arcadie Suceveanu*, CRC, 1997, 6; Anghel Ruda, *Don Quijote în „eterna Danemarcă”*, VR, 1997, 9-10; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 228-229; Rachieru, *Poezii Bucovina*, 435-439; [Arcadie Suceveanu], CRC, 1999, 7; Emilian Galaicu-Păun, *Poezia de după poezie*, Chișinău, 1999, 91-95; Mircea A. Diaconu, *Arcadie Suceveanu - Poezie, lux al deșertăciunii*, CL, 2000, 12; Tudor Mușat, *Arcadia, Leviathanul, zidul metafizic*, „*Porto-Franco*”, 2002, 4-6; [Arcadie Suceveanu], LA, 2002, 46 (semnează Mihai Cimpoi, Anatol Codru, Ștefan Hostiuc, Gheorghe Ciocoi, Constantin Cubleşan, Mircea A. Diaconu); Mihai Cimpoi, *Critice*, II, Craiova, 2002, 167-170; Vasile, *Poezia*, 263-266; Theodor Codreanu, *Basarabia sau Drama sfâșierii*, ed. 2, pref. Mihai Cimpoi, Galați, 2003, 249-256.

M. C.

SUCEVEANU, I. O. (pseudonim al lui Ioan Olar; 12.XII.1905, Baineț, j. Suceava - 31.X.1960, Sibiu), poet. Este fiul Marinei și al lui Onufrei Olar, țărani. Își începe învățătura în comuna natală, în 1921 ajungând la Mediaș, unde urmează cursurile Școlii Tehnice de Aviație, secția electromecanică, avându-l coleg pe N. Ladmiss-Andrescu. Este profesor de meserii la Racovița, județul Sibiu. În 1947 era tehnician la Întreprinderea Regională de Electricitate din Mediaș, din 1948 revine la Școala Tehnică de Aviație ca maistru telegrafist și profesor de aparatură de bord, iar în ultimii ani ai vieții lucrează la un atelier de reparații radio. Sub pseudonimul pe care îl adoptă, cele dintâi versuri îi apar în 1933, la revista „*Lanuri*” din Mediaș. Mai colaborează la „*Convorbiri literare*”, „*Crișul negru*”, „*Jurnalul literar*”, „*Luceafărul*”, „*Lumea nouă*” (Sighișoara), „*Naționalul nou*”, „*Pagini literare*”, „*România eroică*”, „*Transilvania*”, „*Tribuna Sibiului*”, „*Universul literar*”.

Biografiei puțin spectaculoase a lui S. îi corespund coordonate la fel de obișnuite pentru activitatea sa literară. În noiembrie 1935-octombrie 1936 scoate la Mediaș, împreună cu poetul Gheorghe Munteanu, revista „*Darul*”. Editorialul îi exprimă crezul cu privire la sentimentul național, cantonată cam desuet într-un „*pașoptism*” declarativ. Publicistul creionează portretul scriitorului „*din provincie*”, dezavantajat de poziția geografică și de inaccesibilitatea la viața culturală bucușteană. Transplantat destul de timpuriu în Transilvania, S. rămâne veșnic nostalgic al Bucovinei natale, imaginea codrilor și poveștile de aici intrând cu prisosință în versuri, puțin diferite de la un volum la altul. Chiar în primul, *De pe dealuri uitate* (1937), trăirile se concentrează în jurul sentimentului de înstrăinare, transpus într-o manieră apropiată de stihuirea populară, cu un timbru dat de sinceritatea blajină: „*Răspunde-mi, mamă, / De-ai vreo știre despre mine / Eu mă tot caut prin lumea asta mare / și nu-mi pot da de urmă pe cărare...*” (*Noaptea*). Deși continuă în aceeași notă simplist-elegiacă, în *Vibrări* (1938) pot fi evidențiate, cu oarecare bunăvoință, câteva poezii (*Primăvară mică*, *Sat părăsit*, *Negoiul*) ori versuri precum cele din *Seara târziu*: „*Taci, bunico, nu-mi spune povești / că mă-ngână zmeii la ferești, / Balaurii fluiere sub streșină și-n pod / Și șoarecii de aur gândul mi-l rod*”. S. nu reușește să treacă de nefericirile biografiei sale modeste nici în *Fântâni pentru popas* (1939), unde construiește câte o imagine mai reușită, dar o devalorizează cu câte un clișeu final. Ultimul volum, *Desfrunziri* (1945), sugerează chiar din titlu drama inadapării, motiv curățat acum de influențele sămănătoriste vizibile anterior. S. își încercase condeiul și în proză, dar romanul *Părintele Nichita*, deși finalizat, rămâne netipărit.

SCRIERI: *De pe dealuri uitate*, Mediaș, 1937; *Vibrări*, Mediaș, 1938; *Fântâni pentru popas*, Mediaș, 1939; *Desfrunziri*, Sibiu, 1945.

Repere bibliografice: Romulus Demetrescu, „*De pe dealuri uitate*”, PLI, 1937, 5; Romulus Demetrescu, „*Vibrări*”, PLI, 1938, 4-5; Romulus Demetrescu, „*Fântâni pentru popas*”, PLI, 1940, 1-2; Predescu, *Encicl.*, 823; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 857, *Ist. lit.* (1982), 943; C. Fântâneru, „*Fântâni pentru popas*”, UVR, 1940, 16; George Popa, *I. O. Suceveanu*, „*Tribuna Sibiului*”, 1972, 1 241; Titus Andronic, *Poetul I. O. Suceveanu (1905-1960)*, T, 1978, 10; Ion A. Moldovan, *I. O. Suceveanu - Pagini biografice*, „*Cercetări de limbă și literatură*” (Sibiu), 1983; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 217; Nae Antonescu, *I. O. Suceveanu*, PSS, 1998, 11-12.

N. Bc.

SUCHIANU, D.[umitru] I. (2.IX.1895, București - 17.IV.1985, București), eseist și traducător. Este fiul Leliei (n. Nanu-Muscel) și al lui Ion M. Suchianu, profesor. Face cursul secundar la București și la Liceul Internat din Iași, secția modernă, absolvind în 1914. Urmează Facultatea de Drept și Facultatea de Litere și Filosofie din București. Își susține doctoratul în drept și științe politice și economice la Paris, în 1927. Magistrat (1926-1948), conferențiar la Catedra de istoria doctrinei sociale de la Facultatea de Drept bucușteană, funcționează și ca profesor titular la Școala Superioară de

Război, la Academia de Arte Frumoase și la Școala de Științe de Stat, unde a predat cursuri de economie politică și finanțe. Mai bine de un deceniu (1929-1941) e membru în Comisia de cenzură a filmelor. În „Fapta” din 1919 îi apar două traduceri din Maurice Maeterlinck, iar în aprilie 1920 începe să publice la „Viața românească”, primul text fiind un articol despre Thomas Hardy. La revista ctitorită de G. Ibrăileanu va deveni, din 1940, redactor-șef, în 1944-1946 director, alături de Mihai Ralea. Colaborează la „Arhiva pentru știință și reformă socială”, „Convorbiri literare”, „Bilete de papagal”, „Clopotul”, „Revista literară”, „Minerva”, „Dimineața”, „Adevărul” și „Adevărul literar și artistic”, „Universul literar”, „Cuvântul” și „Cuvântul literar”, „Realitatea ilustrată”, „Cinema”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Națiunea” lui G. Călinescu ș.a., semnând și Margareta Popescu sau M. Suchianu. Din 1939 este directorul săptămânalului „Film”. Arestat în 1948, este închis fără proces până în 1950. În aprilie 1951 G. Călinescu îl numește „colaborator științific” la Institutul de Istorie Literară și Folclor, iar în august e confirmat în postul de „asistent”. Din 1957 deține cronică de film la „Contemporanul”, din 1965 la „Gazeta literară”, din 1968 la „România literară”. A tradus din Voltaire, Thomas Hardy, Alberto Moravia ș.a.; o comedie de Paul Raynal, *Le Maître de son coeur*, s-a jucat, în adaptarea lui, la Teatrul „Maria Ventura” în 1929. Primește Meritul Cultural în 1937 și Legiunea de Onoare în 1939. Face parte, ca membru fondator, din Asociația Cineaștilor din România.

Personalitate culturală complexă, **S.** debutează editorial în 1928, cu *Aspecte literare*, culegere de eseuri despre autori români - Martha Bibescu, I. Al. Brătescu-Voinești, Otilia Cazimir, Paul Zarifopol - și francezi - Jean Giraudoux, Contesa de Ségur, André Maurois. Cu siguranța intelectualului înzestrat cu o solidă formație filosofică și cu o metodă critică riguroasă, dar nu lipsită de eleganță și chiar de umor, sunt abordate, de asemenea, probleme de teorie și estetică literară, precum exotismul în literatură, specii literare noi, feminitate și literatură, psihologia simbolului. Eseul *Iarăși problema fond și formă* pleacă de la articolul lui Mihai Ralea *Saturația fenomenelor sufletești*, care propune o teorie ce conciliază teoria kantiană și cea bergsoniană asupra formei. **S.** analizează fondul și forma ca realități estetice relativ distincte și necontemporane și deosebește două metode de creație artistică: clasică și romantică. În volumul următor, *Puncte de vedere* (1930), interesul eseistului se îndreaptă spre fenomenul cultural în ansamblu, într-un demers relaxat, erudit și ironic, fermecător întotdeauna. Astfel, prostul gust este considerat o particularitate a actualității deformate de progresul nevoii de frumos, iar reforma fundamentală ar consta în disocierea între artă și simțul de proprietate, care dăunează frumosului. Altă „categorie relativ recent apărută, odată cu începuturile individualismului pe care îl presupune” este prostia (*Disertație asupra prostiei*), definită ca „rivalitatea dintre ceea ce-i individual și ceea ce-i social în personalitatea umană, cu triumful celui din urmă element [...], victoria lozincilor gregare asupra gândirii proprii”. Racordarea la ceea ce însemna noutate în viața culturală a Europei caracterizează și paginile

eseistice din *Amica mea Europa* (1939). În plus, sfera de interes este mai diversă, se discută noile teorii despre timp, raportul dintre timpul fizic și cel fiziologic (în spiritul lui Henri Bergson și Pierre Janet), problema memoriei umane, noile curente din fiziologie, psihologie, care reclamă integrarea tuturor cunoștințelor despre viață într-o sinteză (*Gestaltpsychologie*). Fidel însă literaturii, **S.** stabilește, ori de câte ori are prilejul, legătura dintre aceste teorii și arta narațiunii sau tipologia personajelor, spiritul textului eseistic păstrându-și farmecul, dezinvoltura, atractivitatea. În *Curs de cinematograf* (1930) **S.** pune bazele teoretice ale abordării estetice filmului: definește natura proprie a cinematografului, discută despre sugesție și simbolism în film, despre relația lui cu alte arte. Conceptul pe care îl introduce este cel al unităților de frumusețe: simboluri concrete, materializate în mișcări, priveliști, expresii fizionomice, peisaje, obiecte anume aranjate, care au proprietatea de a sugera o idee, de a o evoca instantaneu și integral. Acestei lucrări i s-au adăugat după 1960 numeroase cărți despre actorii de film sau despre filme celebre, precum și studii consacrate cinematografului, toate cu un mare succes de public. **S.** traduce cartea lui Georges Sadoul consacrată istoriei cinematografului, precum și din literatura franceză, italiană, engleză. Transpune în franceză proză de I. L. Caragiale, versuri de Tudor Arghezi și balada *Miorița*.

SCRIERI: *Aspecte literare*, București, 1928; *Puncte de vedere*, cu un portret de Lucia Demetriade-Bălăcescu, București, 1930; *Curs de cinematograf*, București, [1930]; *Amica mea Europa*, București, 1939; *Marlene Dietrich*, București, 1966; *Vedetele filmului de odinioară*, București, 1968; *Erich von Stroheim*, București, 1970; *Filme de neuitat* (în colaborare cu Constantin Popescu), vol. I, București, 1972, vol. II: *Metamorfoze cinematografice sau Arta ecranizării*, București, 1975, vol. III: *Shakespeare pe ecran*, București, 1976, vol. IV: *Drumuri, destine, climate*, București, 1977; *Cinematograful, acest necunoscut*, vol. I: *Funcțiile cuvântului în film*, Cluj-Napoca, 1973; *Foste adevăruri viitoare*, București, 1978; *Nestemate cinematografice*, București, 1980; *Alte foste adevăruri viitoare*, București, 1983. **Traduceri:** Jean Jaurès, *Patru cuvântări*, București, f.a.; Voltaire, *Plăpumarul chior*, *Taurul alb*, București, [1926]; Thomas Hardy, *Micile ironii ale vieții*, București, [1927]; V. I. Pudovkin, *Despre arta filmului*, București, 1960 (în colaborare cu Gheorghe Ciocler); Georges Sadoul, *Istoria cinematografului mondial de la origini până în zilele noastre*, pref. Silviu Iosifescu, București, 1961; Silvio Micheli, *„Artiglio” a mărturisit*, pref. Al. Oprea, București, 1963; Alberto Moravia, *Automatul*, pref. trad., București, 1965; Tudor Arghezi, *Animaux, petits et grands*, București, 1968; Agatha Christie, *Cinci purceluși. Triumful deducției lui Poirot*, București, 1968; Natalia Ginzburg, *Săgetătorul*, București, 1968 (în colaborare cu Ideea Andreșoiu Comozzi); Georges Michel, *Timidele aventuri ale unui spălător de geamuri*, pref. trad., București, 1970; Ponson du Terrail, *Rocambole. Dramele Parisului*, Iași, 1970; I. L. Caragiale, *Abou-Hassan*, București, 1971.

Repere bibliografice: Octav Șuluțiu, „Primul romancier” român, „Revista literară a Liceului «Sf. Sava»”, 1927, 3; Iorgu Stoian, „Aspecte literare”, „Ideea pedagogică, literară, socială”, 1928, 9-12; C.B. [Camil Baltazar], *Sevastos et Co.*, „Tiparnița literară”, 1929, 8-10; Nichifor Crainic, „Puncte de vedere”, G, 1930, 6-7; Pompiliu Constantinescu, „Puncte de vedere”, VRA, 1930, 115; F. Aderca, *Hai să polemizăm*, VRA, 1931, 218; Ion Radu Tomoiagă, *Divagații în marginea „Mioriței”*, RFR,

1937, 7; Biberi, *Études*, 140-141; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 829, *Ist. lit.* (1982), 913; Adrian Marino, „*Amica mea Europa*”, RFR, 1945, 6; Profira Sadoveanu, *Stele și luceferi*, pref. G. Călinescu, București, 1969, 135-146; Corbea-Florescu, *Biografii*, I, 217-224; Florian Potra, „*Empirismul eretic*” al lui D. I. Suchianu, LCF, 1974, 13; Cornel Cristian, Bujor T. Râpeanu, *Dictionar cinematografic*, 1974, 417; Petre Rado, *Păcăliți și despăcăliți*, „*Cinema*”, 1974, 133; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, 378-384; Șerban Cioculescu, *Drumurile „Mioriței”*, LCF, 1978, 44; Cornel Ungureanu, „*Foste adevăruri viitoare*”, O, 1978, 49; Silvian Iosifescu, „*Foste adevăruri viitoare*”, RL, 1978, 49; Alexandru Balaci, *Pledoaria inteligenței*, CNT, 1979, 16; George, *Sfârșitul*, III, 211-214; Cornel Ungureanu, „*Alte foste adevăruri viitoare*”, O, 1983, 33; Al. Dobrescu, „*Alte foste adevăruri viitoare*”, CL, 1983, 11; Al. Raicu, *Autografe*, București, 1983, 226-236; Leon, *Umbre*, V, 59-63; Grid Modorcea, *Literatură și cinematograf. Convorbiri cu D. I. Suchianu*, București, 1986; Șerban Cioculescu, „*Literatură și cinematograf*”, RL, 1987, 2; Vasile, *Conceptul*, 220-221; Monica Spiridon, D. I. Suchianu, *un eseist uitat*, VR, 1990, 3; Grid Modorcea, *Tinerete, amor, prostie. Convorbiri necenzurate cu D. I. Suchianu*, Galați, 1997; *Dict. scriit. rom.*, IV, 425-427.

Il. C.

SUCIU, Adrian (21.XII.1970, Năsăud), poet. Este fiul Iftiniei (n. Sidor) și al lui Andrei Suciu. Urmează Liceul Industrial nr. 2 din Bistrița (1985-1989). În 1995 își ia licența la Facultatea de Litere a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca și ulterior se înscrie la Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică, secția regie de teatru. De-a lungul timpului a lucrat ca miner, redactor-șef la C.D. Radio Napoca și la ziarul „Monitorul de Cluj” sau ca expert parlamentar. Debutează în 1990 la „Tribuna”, iar editorial în 1993, cu volumul *E toamnă printre femei și în lume*. Mai colaborează la „Echinoc”, unde, ca student, este redactor, „Steaua”, „România literară” ș.a.

Versurile din *E toamnă printre femei și în lume* marchează debutul unui autor egal cu sine, a cărui poezie va urma un traseu ce nu procură surprize. Printre caracteristicile remarcate de critici se află o sensibilitate tensionată și interogativă, note de melancolie captate într-o dicțiune elegiacă. Tema dominantă la **S.** e erosul, corelat cu sentimentul obsesiv al solitudinii, cu durerea adesea mascată și cu revolta în fața ireversibilului, cu ideea crepusculului. Erotica revelează imposibilitatea comunicării și a comuniunii depline cu o iubită-himeră, întruchipată enigmatic (doamnă, nimfă, fecioară). Poezia, încercare de coborâre în sine („Scriu versuri, de fapt / lungi întrebări pe care ți le pun în / răstimpuri...”), instituie nevoia de cunoaștere, privirea trece dincolo de lucruri, într-un efort de a surprinde o esență. Reflexivitatea se accentuează, moartea însoțește adesea erosul, imaginile crude, violente închipuie o iubită la ușa căreia se găsește întotdeauna un cal mort, simbol thanatic, ori a cărei siluetă enigmatică se îndepărtează acompaniată de același animal. *Singur* (1996) dezvăluie aceeași aspirație spre împlinirea erotică. Pasta lirică e definită de senzorialitate, de acaparatorul impuls către trăire: „Poate / se-ndură și vine mai repede sfârșitul înțelepciunii: / în înțelepciune nu te cunosc” (*Prin oraș*). Și aici descrierile sunt aparente, neliniștea, frământările se metamorfozează în enunț gnomic: „Purtăm câte-o taină care ne-mpiedică să fim /

muritori” (*Rugăciune*). Versurile din *E bine oriunde, Spleen* readuc melancolia, în timp ce *Întrebare sau Zeii bătrâni* au accente expresioniste. Femeia, asemenea unei zeități, pare că se îndepărtează: „Doamna / pleacă din sufletul meu / călare, încercănată, / iar calul ei înalt se pierde în dimineața de fosfor” (*În dimineața de fosfor*). În poemele din *Nopti și zile* (1999) convulsiile imaginarului expresionist se înmulțesc: „Tot ce-ating e cenușă. Pod năruit. Hăcuire de aripi” (*Ziua VIII*), existența se desfășoară într-o veșnică precaritate: „Trăiesc soarta / împăraților fără tron: N-am destule cărje pentru / ziua de mâine. Nici amăgiri nu mai am / Cum aveam” (*Ziua XI*), predilecte fiind acum nocturnul, locurile umbroase, implicate într-un joc al gravității și derizivității.

SCRIERI: *E toamnă printre femei și în lume*, pref. Mircea Zăciu, Cluj-Napoca, 1993; *Singur*, pref. Ion Pop, Sibiu, 1996; *Plus*, Cluj-Napoca, 1997; *Nopti și zile*, Târgu Mureș, 1999; *Just Poems*, Cluj-Napoca, 2001.

Repere bibliografice: Adriana Cean, *Drum iterativ*, ECH, 1993, 9; Alina Cuceu, *Printre femei și în lume*, ECH, 1993, 9; Maria-Elena Ganciu, *Sabatul poeziei*, ECH, 1993, 9; Mihaela Ursa, „*E toamnă printre femei și în lume*”, ST, 1993, 11; Al. Cistelean, *Primul poet de la Direcția IX*, LCF, 1994, 4; Traian Ștef, „*E toamnă printre femei și în lume*”, F, 1994, 2; Rareș Moldovan, „*E toamnă printre femei și în lume*”, ECH, 1995, 6-9; Munteanu, *Jurnal*, VI, 156-159; Horea Poenar, „*Singur*”, ECH, 1996, 10-12; Al. Florin Țene, *Al cincilea anotimp*, „Oradea”, 1998, august-septembrie; Poantă, *Dict. poeți*, 190-191; Tanco, *Dict. lit. Bistrița*, 340.

A. St.

SUCIU, Gheorghe (1.VIII.1939, Henig, j. Alba - 1995, București), prozator. Este fiul Floarei (n. Schitea) și al lui Ion Suciu, țărani. Urmează Școala Medie Tehnică de Cooperatie din Hațeg și Liceul nr. 2 din Alba Iulia, absolvit în 1956, apoi Facultatea de Filologie a Universității din București (1958-1963), făcând, de asemenea, o specializare în practica jurnalistică. Va lucra în redacțiile revistelor „Viața studențească”, „Luceafărul” și la publicațiile pentru străinătate. A debutat în 1958, cu versuri, la „Contemporanul”, iar prima scriere în proză îi este publicată în 1961, la „Luceafărul”. Mai colaborează la „Gazeta literară”, „România literară”, „Ramuri”, „Tribuna” ș.a. Cea dintâi carte, culegerea de schițe și povestiri *Oul*, îi apare în 1968. I s-au acordat premii ale revistelor „Ramuri” și „Luceafărul” (1965), Premiul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist pentru romanul *Botează-mă cu pământ* (1974).

Cum **S.** nu a vrut să asedieze „Troia romanului” prin „șiretlicul unui cal de lemn”, primele trei volume de proză scurtă, *Oul*, apoi *Antrenorul și zeul* (1969) și *Lucrări și zile din viața lui Nick* (1972), sunt asumate ca etape pregătitoare ale unei viitoare opere românești, „ciorne” în care scriitorul ar învăța detaliile creării unei scene, exerciții pentru închegarea atmosferei ori pentru surprinderea gândurilor vreunui personaj. El apelează la formule hibrid, unde, în lipsa nervului central unificator, propune ca liant pentru o suită de povestiri fie unitatea de atmosferă, fie un personaj central. Aceste două elemente vor constitui, de altfel, axul în jurul căruia se vor coagula scrierile mai importante, care urmăresc să recupereze

prin memorie un spațiu matrice, satul tradițional, și să inventeze un protagonist tutelar. În cartea de debut, spre exemplu, e vorba despre o recompunere din perspectivă pseudoinfantilă a universului copilăriei în mediul rural, structurată după momente-cheie, percepute ca rituri (coacerea pâinii, culesul strugurilor, găsierea unui ou etc.), ca în povestirile *Oul*, *Pâinea*, *Struguri storși*, cele mai reușite proze fiind însă acelea care includ momente dramatice, cu apel la motivul crimei neelucidate și la tipologia „suciților” (*Soarele de toamnă*, *Ziuă*). În volumul *Oul* se află și câteva încercări dramatice (grupate în secțiunea *Periplu pe apa de jertfă*), parabole prolixice cu subiect istoric, centrate în jurul figurilor lui Decebal, Horea, Cloșca și Crișan. În nuvelele din *Antrenorul și zeul* sau din *Lucrări și zile din viața lui Nick* sunt reconstituite în chip vag moralizator episoade simbolice din biografia unui personaj – existent, neconturat încă, în *Oul* –, prototip, în intenția lui **S.**, al unui alt Cănuță om sucit. Se ajunge, în cele din urmă, la articularea unei trilogii, *Adio, domnilor țărani*, alcătuită din romanele *Botează-mă cu pământ*, *De-ar fi pușca iarbă verde* (1976), *Război și dragoste* (1982). Primul, construit după modelul vieților paralele, aduce în prim-plan personaje din generații diferite: Nick (bunicul), un Moromete mai pișcher călătorit prin America, Aron (tatăl) și Nicky (nepotul). Se amalgamează planurile temporale, punându-se în lumină, rând pe rând, câte un episod semnificativ din viața fiecăruia, încât figurile se intersectează și se configurează treptat. Indirect se conturează și o poetică a indeciziei, sesizabilă în încurcarea deliberată a firului epic linear, nu atât în dorința de a crea o tipologie, cât de a o aproxima în chip subiectiv prin revenirea asupra unui episod din mai multe unghiuri. Autorul face greșeala de a transforma romanul într-un soi de căutare a timpului trecut prin analiza resorturilor interioare ale unui personaj (bunicul privit de nepot) și neglijează un punct de interes precum zona obscură a disprețului bătrânului față de fiul său. Textul din *Război și dragoste* reunește două nuvele ample legate între ele printr-o serie de amănunte, care focalizează diferit atmosfera și ororile războiului. Prima este o încercare de surprindere a vieții de pe front din perspectiva unui personaj din categoria suciților – Mitru Fântână, protagonist și în romanul anterior, *De-ar fi pușca iarbă verde*. Mai reușită este a doua proză, articulată pe scenariul unei tragedii și în care moromețianul Picu figurează ca personaj. Într-un sat intrat în letargie odată cu izbucnirea războiului și ocupat de o patrulă germană, o stranie poveste de iubire între Suzana și schilodul Samuilă e curmată de uciderea femeii de către nemți.

SCRIERI: *Oul*, București, 1968; *Antrenorul și zeul*, București, 1969; *Soarele neterminat*, București, 1970; *Lucrări și zile din viața lui Nick*, București, 1972; *Botează-mă cu pământ*, București, 1974; *De-ar fi pușca iarbă verde*, București, 1976; *Război și dragoste*, București, 1982.

Repere bibliografice: Gabriel Dimisianu, „*Oul*”, GL, 1968, 12; Stere Gulea, „*Oul*”, TMS, 1968, 5; Al. I. Fridus, „*Antrenorul și zeul*”, IL, 1970, 4; Dana Dumitriu, „*Soarele neterminat*”, RL, 1970, 25; Aurel Sasu, *Experiență și istorie*, TR, 1974, 25; Val Condurache, „*Botează-mă cu pământ*”, CL, 1974, 6; Sorin Titel, *Un roman ambițios*, RL, 1974, 37; Ungheanu, *Arhipelag*, 211–217; Nicolae Ciobanu, *Realitatea „secundă” a*

istoriei, LCF, 1977, 26; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 229–232; Iorgulescu, *Scritori*, 148–150, 250–252; C. Sorescu, *Doză nucele antologice*, LCF, 1982, 52; Ion Dună, *Proză de război*, RL, 1983, 15; Sultana Craia, *O vârstă a lumii rurale*, LCF, 1986, 13; Rotaru, *O ist.*, III, 886–888; Stănescu, *Jurnal*, III, 106–110; *Dict. scriit. rom.*, IV, 427–429. O.S.

SUCIU, I.[oan] D.[imitrie] (3.VIII.1917, Lugoj – 3.III.1982, Lugoj), istoric literar. Fiu al unor învățători, **S.** face școala primară la Lugoj, iar cursul secundar la Liceul „C. Diaconovici-Loga” din Timișoara și la Liceul „Gh. Lazăr” din București (1928–1936). Între 1937 și 1941 este student la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene, secția istorie, tot aici obținând în 1943 titlul de doctor, cu teza *Nicolae Tincu Velia (1816–1867). Viața și opera lui*. Inspector la Direcția Generală a Teatrelor până în 1946, ulterior îndeplinește aceeași funcție la Comisia Monumentelor Istorice. Concomitent, din ianuarie 1943 până în octombrie 1948, va fi asistent, apoi șef de lucrări la Institutul de Istorie Națională. După o perioadă de mari dificultăți, în care este posibil să fi fost și închis, din 1956 predă, doi ani, la o școală din Constanța. Reintegrat în 1964 la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, cu gradul de cercetător științific principal, își va continua preocupările pentru istoria culturii și literaturii până la pensionare, în 1973. Debutează în 1938, cu un articol, la cotidianul „Vestul”, iar prima carte, *Comuna Alioș din punct de vedere istoric, biologic și cultural*, îi apare în 1940. Împreună cu Mișu Dragomir, conduce din noiembrie 1940 revista „Flamura”, dar după trei numere, din cauza protestelor împotriva Dictatului de la Viena, periodicalul va fi suspendat. Între 1941 și 1943 editează, în calitate de codirector, seria a doua a revistei „Tineretea”, în care va tipări un vehement articol de condamnare a asasinării lui N. Iorga. Studiile și contribuțiile de istorie și istorie literară i-au apărut și în „Societatea de mâine”, „Revista istorică română”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Voința Banatului”, „Lucafărușul” (Timișoara, 1939), „Dacia” (Timișoara, 1940), „Curentul magazin”, „Mitropolia Banatului”, „Revue roumaine d'histoire”, „Revue des études sud-est européennes”. A semnat și Dimitrie Radin.

Istoric specializat în viața politică și culturală sau religioasă a Banatului, **S.** este unul din cei mai avizați cercetători ai acestei zone. Lucrările de istorie – *Revoluția de la 1848–1849 în Banat* (1968), *Unitatea poporului român. Contribuții istorice bănățene* (1980) – sau cele referitoare la viața religioasă a comunității românești din Banat – *Monografia Mitropoliei Banatului* (1977), *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului* (I–II, 1980, în colaborare cu Radu Constantinescu) ș.a. – urmăresc, într-o viziune de ansamblu, raporturile dintre evenimente, instituții, mentalități, specificitate locală și unitatea națională. Dată fiind perspectiva, este explicabilă preocuparea cercetătorului pentru completarea tabloului cu aspecte aparținând vieții literare a zonei. Unei asemenea exigențe îi răspunde antologia *Literatura bănățeană de la început până la Unire (1582–1918)*, editată în 1940. Autorul concepe dezvoltarea literaturii bănățene în strânsă corelație cu istoria provinciei, periodizarea provenind de aici: *Vechea literatură bănățeană (1582–1700)*, *Renașterea (1808–1850)*, ce îi cuprinde pe

Mihail Roșu, Paul Iorgovici, Dimitrie Țichindeal și C. Diaconovici-Loga, *Epigonii și Creatorii*: Gheorghe Bocu, Ioan Popovici-Bănățeanul, Victor Vlad Delamarina, Aurel C. Popovici, Cassian R. Munteanu și Mihail Gașpar. *Capitolul Istoriografia bănățeană* încheie antologia. Textele de prezentare conțin un comentariu succint, bibliografia operei, referințele critice și sunt urmate de un corpus de texte reprezentative. Informația este clară, stilul concis, aparatul critic alcătuit cu acribie, lucrarea fiind un instrument de lucru încă util.

SCRIERI: *Comuna Alioș din punct de vedere istoric, biologic și cultural*, București, 1940; *Nicolae Tincu Velia (1816-1867). Viața și opera lui*, București, 1945; *Revoluția de la 1848-1849 în Banat*, București, 1968; *Monografia Mitropoliei Banatului*, pref. Nicolae, mitropolitul Banatului, Timișoara, 1977; *Catedrala Mitropoliei Banatului (în colaborare)*, Timișoara, 1979; *Unitatea poporului român. Contribuții istorice bănățene*, Timișoara, 1980. **Antologii, ediții:** *Literatura bănățeană de la început până la Unire (1582-1918)*, Timișoara, 1940; Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, II, partea I, pref. edit., București, 1945; Eftimie Murgu, *Scrieri*, pref. edit., București, 1969; *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului (în colaborare cu Radu Constantinescu)*, I-II, pref. Nicolae, mitropolitul Banatului, Timișoara, 1980.

Repere bibliografice: p.p.b. [Pavel P. Bellu], „*Literatura bănățeană de la început până la Unire (1582-1918)*”, „*Luceafărul*”, 1940, 8-10; T.T. [Traian Topliceanu], „*Literatura bănățeană de la început până la Unire (1582-1918)*”, „*Luceafărul*”, 1940, 11-12; Corneliu Crăciun, *Pictura și literatura bănățeană prezentate în evoluția lor istorică*, RFR, 1941, 5; *Encicl. istoriografiei rom.*, 307; *Scrisoare de la I. D. Suciu*, 1981, ADLTR, S-22. S.I.-J.

SUCIU, Titus (31.I.1940, Brașov), prozator. Este fiul Anastasiei și al lui Constantin Suciu. Urmează la Timișoara școala generală, Liceul „C. Diaconovici-Loga” (1954-1957) și cursurile Facultății de Matematică-Fizică, absolvite în 1962. Va fi profesor la școli din județul Caraș-Severin, iar din 1978 în Timișoara. Debutează cu proză scurtă, recomandat de Fănuș Neagu, la „*Luceafărul*”, în 1970. Mai colaborează la „*Orizont*”, „*Tribuna*”, „*Vatra*”, „*România literară*”, „*Astra*”, „*Familia*”, „*Semenicul*” ș.a. Prima carte, romanul *Drumul*, îi apare în 1979. I se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor pentru romanul *Ana* (2001).

Cele dintâi cărți, *Drumul* și nuvelele din *Movila albă* (1981), îl situează pe S. în tradiția prozei ardelenesti, cu interes pentru social, el imaginând un sistem de conviețuire în colectivitate prin autoreglare, unde cei care tulbură echilibrul sunt pedepsiți sau excluși după legi nescrise. Portrete coerente, scris alert, fără complicații stilistice, dar și fără simplificări reportericești, limbaj frust – acestea ar fi câteva caracteristici. Spațiul urban e prezent în romanele *Ceața* (1984) și *Pragul* (1986). Aici accentul cade artificial și neconvingător pe momentele de criză care intervin în existența unor cupluri cu o evoluție psihologică ce se vrea complicată, iar clișeele înăbușă intențiile romancierului. În *Ana* se reia tematica din primele scrieri, în prim-plan fiind adusă aceeași lume ancestrală, în care acum se desfășoară o stranie poveste de dragoste menită să vorbească despre legitatea obscură a blestemului atavic. Impresia de artificial a romanului vine însă din modalitatea

compozițională exploatată inabil: o rememorare dialogată, prin care protagonistul își spune istoria în timpul unei călătorii. S. a abordat și reportajul, realizând, foarte prompt, emoționante colaje de mărturii ale unor participanți la evenimentele revoluționare din Timișoara sfârșitului de an 1989.

SCRIERI: *Drumul*, Timișoara, 1979; *Movila albă*, Timișoara, 1981; *Ceața*, Timișoara, 1984; *Pragul*, Timișoara, 1986; *Reportaj cu sufletul la gură*, Timișoara, 1990; *Lumea bună a balconului*, Timișoara, 1995; *Pânda*, Timișoara, 1998; *Ana*, Timișoara, 2001.

Repere bibliografice: Marcel Corniș-Pop, „*Drumul*”, O, 1980, 1; Paul Dugneanu, *Un spațiu al tragicului*, LCF, 1980, 7; Laurențiu Ulici, *Realismul privirii*, RL, 1980, 16; Adrian Dinu Rachieru, *Literatura spațiului bănățean*, LCF, 1984, 14; Dorin Morariu, *Ieșirea din ceață*, O, 1985, 12; Tudorel Urian, *Gastropsihologie*, O, 1987, 7; Sultana Craia, *Pe fundalul șantierului*, LCF, 1987, 11; Brândușa Armanca, *Dreptul de-a povesti*, O, 1987, 19; Adrian Dinu Rachieru, „*Pragul*”, AST, 1987, 9; Cornel Ungureanu, *Saltimbancii și eroii*, O, 1990, 44; Ruja, *Parte*, I, 126-131, II, 34-36; Berca, *Dicț. scriit. bănățeni*, 147-149; Aquilina Birăescu, Diana Zărie, *Scriitori și lingviști timișoreni*, Timișoara, 2000, 208-209. L. P. B.

SUCIU-RUDOW, Lucreția (3.IX.1859, Oradea – 5.III.1900, Oradea), poetă. Este fiica poetei Maria Suciu (n. Bosco) și a lui Petre Suciu, referent consistorial la Oradea și protopop în Beliu, stabilit apoi în satul bihorean Ucuriș, unde George Coșbuc, Septimiu Albini, G. Bogdan-Duică, A. C. Popovici se întâlneau în casa familiei Suciu, într-un mic cerc literar. Cultivată, cunoscătoare a limbilor franceză, germană, maghiară, S.-R. debutează în 1884, la „*Familia*”, cu sonetul *Suvenir*. Până în 1895 a publicat regulat versuri în aceeași revistă. Colaborează și la „*Tribuna*”, unde va semna în 1889 și traducerea studiului *Laokoon sau Despre limitele picturii și ale poeziei* de Lessing. Singurul volum îi apare în 1889. Se căsătorise cu Wilhelm Rudow, doctor în filosofie la Halle, filoromân, autor al unei istorii a literaturii române în limba germană. În 1897 scot împreună la Oradea „*Foaiete literară*”, săptămânal la care colaborează G. Coșbuc, Maria Cunțan, G. Bogdan-Duică, Ilarie Chendi ș.a., S.-R. fiind prezentă aici cu versuri și cu o povestire romantică, *Logodnica contelui Stuart*. Revista „*Convorbiri literare*” o face cunoscută, publicându-i mai multe poezii în 1898. Titu Maiorescu credea a recunoaște în lirica ei semnele certe ale unei renașteri culturale ardelenice. A mai scris în „*Tribuna poporului*” din Arad. Ultimii ani de viață îi sunt măcinați de tuberculoză.

S.-R. cultivă aproape exclusiv lirica erotică. De o sensibilitate autentică, ascuțită de boală și de o puternică decepție sentimentală, autoarea este înrăurită de Mihai Eminescu, de la care preia motive, imagini și ritmuri. Versurile se detașează totuși de simpla imitație prin încărcătura de sinceritate care se străvede printre rânduri, prin spontaneitate, delicatețe și grație. Poeta a fost influențată și de romanticii germani (Lenau, Heine), pe care îi cunoștea foarte bine, încât melancolia, regretul dureros în fața neînțelegerii, umbrele iubirii trecute, resemnarea sunt învăluite uneori în muzica lor. Versul rămâne în tonul sentimentalismului elegiac și romantic, însă limbajul

fluent, elegant și discreția confesivă depășesc ceea ce s-a scris în lirica feminină de până atunci în Transilvania. Arareori, ritmul atinge o vioiciune tonică, cvasicoșbuciană. *Întunericul* este o alegorie amintind din nou pe Coșbuc din *Vântul* sau *Prahova*. În pasteluri există dovada unor certe posibilități poetice: naturalețe, picturalitate a imaginii, ritm adecvat (*La drum*). Pornind de la tabloul din *La scaldă*, Titu Maiorescu remarca la **S.-R.** un „naturalism senin, până aproape de libertatea antică”, iar N. Iorga găsea că acest text poate fi comparat cu *Sara la baigneuse* de Victor Hugo. Câteva poezii au fost puse pe muzică.

SCRIERI: *Versuri*, Sibiu, 1889.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, III, 200-201; Ioan I. Livescu, *Lucreția Suciu*, „Biblioteca familiei”, 1891, 15-16; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, 368-369; Eugeniu Potoran, *Poezii Bihorului*, Oradea, 1934, 68-70; Teodor Neș, *Figuri bihorene: Lucreția Suciu*, F, 1936, 1; D. Popovici, *La Littérature roumaine de Transilvanie au XIX-e siècle*, București, 1938, 38-39; Lucia Popovici, *Lucreția Suciu, scriitoare din Bihor*, RFR, 1943, 11; Netea, *Maior-Goga*, 167-178; Vasile Vartolomei, *Mărturiile culturale bihorene*, Cluj, 1944, 241-245; Elena Stan, *Poezia lui Eminescu în Transilvania*, București, 1969, 121-125; Vasile Netea, *Citind poezie*, MS, 1974, 2; *Dicț. lit.* 1900, 821. S. C.

SUD, revistă care apare la Bolintin-Vale, bilunar din 5 octombrie 1996 și lunar din ianuarie 2002, editată de Fundația Culturală „Dimitrie Bolintineanu”. Redactor responsabil: Constantin Carbarău. Din colectivul de redacție inițial mai fac parte Dumitru Dumitrică, Dan Florică, N. Mihăilă, Constantin Bărbuță, Emil Păunescu, Alexandra Firiță, Dunia Pălângeanu, Emil Talianu, Marilena Vulpe (secretar de redacție), Florentin Popescu (redactor-șef adjunct). Numărul inaugural nu conține un articol-program, obiectivele fiind precizate abia în numărul 5/2001, la împlinirea a cinci ani de la apariție, când, în articolul *O fundație, o revistă*, Constantin Carbarău afirmă: „Pe scurt, revista «Sud» - singura de acest gen care apare în spațiul dintre Olt și Borcea - a încercat și încearcă [...] să oglindească viața cultural-artistică a amintitului spațiu, să contribuie la o mai bună cunoaștere a istoriei și tradițiilor spirituale ale acestuia, să stimuleze și să promoveze creația contemporană valoroasă”. **S.** conține pagini și rubrici speciale: „Literatura Sudului”, unde sunt găzduite articole consacrate lui Gala Galaction, Zaharia Stancu, Marin Preda ș.a., „Sudul în literatură”, „Politica culturii - cultura politicii”, susținută de Liviu Ioan Stoiciu, „Cronica literară”, semnată, din ianuarie 2002, de Florentin Popescu, „Teatru, muzică, folclor”, „Aniversări, comemorări”, „Interviu”, asigurată de Constantin Carbarău, „Puncte cardinale”, unde se includ comentarii despre literatura universală, „Viața unei localități” ș.a. Alte nume prezente în revistă: Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Eugen Simion, Fănuș Neagu, Dan Grigorescu, Radu Cârneli, Teodor Vărgolici, Grigore Vieru, Petre Ghelmez, Nicolae Constantinescu, Iordan Datcu, Marin Codreanu. F. P.

SUFLET OLTENESC, publicație apărută la Craiova, lunar, din ianuarie până în august 1927, cu subtitlul „Culegeri și cercetări folcloristice”. **S.o.** reprezintă Tovărășia Folcloriștilor Olteni, asociație ai cărei întemeietori sunt Teodor Bălășel, I. I. Buligan, G. F. Ciaușianu, C. Ciobanu-Plenița, N. I. Dumitrașcu, Gh. N. Dumitrescu-Bistrița, Gh. Gh. Fierăscu, C. S. Nicolăescu-Ploșor, I. N. Popescu. În articolul-program se afirmă că revista apare „pentru adunarea, rânduirea și darea la iveală a folclorului oltenesc, precum și pentru cercetarea și punerea lui în legătură cu tot ce cunoaște știința folcloristică”. În consecință, se publică credințe, superstiții, legende, snoave, povești, balade, cântece, ziceri, descântece, vorbe oltenesti, folclor țigănesc etc. Materialele care alcătuiesc sumarul sunt asigurate îndeobște de membrii asociației. I. D.

SUFLET ROMÂNESC, publicație apărută la Craiova, bilunar, de la 15 septembrie până la 15 decembrie 1925. Redactori sunt N. Ploșor (C. S. Nicolăescu-Ploșor), N. I. Herescu, T. Păunescu-Ulmu. Ei își propun ca obiectiv „respingerea constantă și răspicată a mediocrității ce încearcă să prindă rădăcini, fie sub forma tradiționalismului rău înțeles, fie sub a modernismului hilariant, urlător, dar subversiv” (*Drumul nostru*, 1/1925). În sumar intră versuri de Ion Pillat (*Povestea Maicii Domnului, Biserica de altădată, Calendarul viei*), V. Voiculescu (*Pe decindea Dunării, Oboseală*), Radu Gyr (*Șarpele de scorbura*), T. Păunescu-Ulmu, N. I. Herescu, proză de Gib I. Mihăescu (*Ajun de nuntă*), Al. Lascarov-Moldovanu, C. S. Nicolăescu-Ploșor, Ion Dongorozi. Articolele de critică literară aparțin lui N. I. Herescu, T. Păunescu-Ulmu, Ion Rădulescu ș. a. N. I. Herescu traduce două poezii din Horațiu. Se mai publică un fragment din piesa de teatru *Păcală* de Horia Furtună, versuri populare, strigături. Alți colaboratori: Raul I. Călinescu, Ștefan Tuțescu. M. V.

SUFLET ROMÂNESC, revistă apărută la București, lunar, de la 15 iulie până în decembrie 1935. Fondator: G. Georgescu, prim-redactor: Lidia C. Andreescu. În numărul 3, în articolul-program *Vouă, tinerelor generații*, se preconizează orientarea neexclusivistă a publicației. Poetul cultivat este Radu Gyr, din ale cărui versuri se tipăresc *Voievod, Țigara, Domnul de rouă, Moartea poetului*. Alături stau G. Bacovia (*Undeva, Noapte de vară*), dar și Agatha Grigorescu-Bacovia (*Poemă fără zâmbet*), Al. T. Stamatiad (*Peisagiul sentimental*), **S.r.** părănd, până la un punct, o revistă de difuzare a poeziei simboliste. În ciuda unei rubricaturi variate - „Idei. Oameni. Fapte”, „Cronica literară”, „Cărți. Reviste. Ziare”, „Cronica plastică”, „Cronica teatrală”, „Cronica revistelor” -, adesea sumarul se dovedește puțin consistent. Romeo Simulescu publică fragmente din romanul *Porți ce nu se deschid*, Paul I. Papadopol recenzează narațiuni romanice semnate de Zaharia G. Buruiiană (*Fecioarele horizontale*) și Luca Gheorghiiade (*A doua viață a lui Șerban Varu*) ori comentează plachete de Virginia Gheorghiu, Cristian Sârbu, V. I. Bergheanu. Alți colaboratori: Dem. Bassarabeanu, Teodor

Scarlat, G. Murnu, Nicolae Nedelcu, Nicolae Gherculescu, G. St. Cazacu, Nicolae Herlea, Al. Șahighian. I. I.

SUFLETUL NOSTRU, revistă apărută la Giurgiu, bilunar, din martie până în decembrie 1924, sub conducerea unui comitet de elevi de la Liceul „Ion Maiorescu” din localitate. Ultimele numere, triple (5-7, 8-10), ies cu titlul „Lanuri”. Publicația își propune „sarcina atât de grea, dar și de nobilă de a însănătoși sufletește pe școlarii ce vor fi intelectualii și deci elita cititorilor de mâine, sarcină ce revine în primul rând profesorilor de literatură”. Sunt incluse în sumar articole edificatoare: Dinu Gr. Marinescu, *Poezia filosofică a lui Vlahuță*, Paul Procopiu, *Ceva despre personalitatea artistică a lui Eminescu*, *Alecsandri astăzi și Literatura neîndrumată*, în care se deplânge lipsa criticilor, N. Cartoian, *Istoria - disciplină de educație socială*. Versuri publică Victor D. Odobeșteanu, N. Furcă și Zaharia Stancu (*Dragoste*), iar proză A. Albu, Dinu Gr. Marinescu. De semnalat prezența lui Emil Gulian ca debutant (cu patru poezii), dar și cu încercări în proză ori ca semnatar al rubricilor „Recenzii” și „Cronica revistelor”. Printre altele, el reliefează, „opera de propagandă estetică” a unor publicații (*Revistele și literatura*) și își exprimă admirația pentru poezia lui Ion Barbu. Sunt găzduite și traduceri din Sully Prudhomme sau din literatura flamandă. M. Ș.

SUFLETUL ROMÂNESC, revistă apărută la Roma, lunar, din ianuarie 1949 până în martie 1952. Este editată, în elegante condiții tipografice, de Collegio Pio-Romeno și reflectă poziția Bisericii Române Unite. Redactorul responsabil este preotul Gheorghe Cosma, dar, cel puțin în primul an, rolul preotului Aloisie L. Tăutu în coordonarea publicației pare să fi fost esențial. În afara articolelor de doctrină creștină, precum *Cine a fost Sf. Niceta Remesianul?* sau *Este necesară o unire a Bisericilor?*, el publică și unele interesante materiale de istorie literară, ca *Nicolae Bălcescu a murit greco-catolic*. Colaborările scriitorilor români din exil apar odată cu anul al doilea, când ritmicitatea publicației se schimbă, devenind trimestrială, iar numărul de pagini sporește de la șaisprezece la peste șazeci. Deschiderea o face Aron Cotruș, al cărui poem *Părintele Damian murind* se tipărește în numărul 1/1950. Dacă în numărul următor se reproduc fragmente din eseurile cu tentă religioasă ale lui Nichifor Crainic, *Roma eternă*, *Glasy latinității*, și se oferă o serie de informații despre Centrul Român de Cercetări de la Paris, ulterior în sumar intră colaborările lui Alexandru Gregorian (poema *Basilica San Marco*), Basil Munteanu (*Patria românească văzută de Michelet*), Dimitrie Găzdaru (*Atitudinea unor voievozi români în chestiunea unirii Bisericilor*) și din nou Aron Cotruș (*Cântec lui Ramon Lull*). În cel de-al treilea an de apariție al **S.r.** se disting eseul *Reîntâlnirea cu Dumnezeu* al lui Vintilă Horia, articolele Aron Cotruș, poet al epocii de Petru Iroaie și *Lingvistica și critica literară* de C. Caragață. În fine, numărul din ianuarie-martie 1952 conține contribuții ale lui Petre Ciureanu (*Alecsandri, Hasdeu și De Gubernatis*) și Petru Iroaie (*Vintilă Horia*). N. F.

SULACOV, Ioan (10.VIII.1908, Bolgrad - 1941), prozator. Este fiul lui Ion Sulacov, funcționar. Urmează liceul în orașul natal, fără a-l termina, apoi va absolvi Școala Superioară de Arte și Meserii din București. Probabil a fost arestat și asasinat de trupele sovietice de ocupație. Debutează cu versuri în 1931, la „Lumea nouă”. Mai e prezent în „Bugeacul”, „Viața Basarabiei”, „România literară”, „Gazeta”, „Gazeta Basarabiei”. Preocupat de parapsihologie, scoate „Revista științelor psihice” (1935-1936) și scrie câteva broșuri în care încearcă să descifreze fenomenul: *Mnemonică sau Arta de-a ne întări memoria* (1933), *Educarea voinței* (1935), *Privirea magnetică* (1935), *Spiritismul practic* (1935), *Telepatia* (1935) ș.a.; a elaborat și un *Manual de astrologie* (1935). A făcut parte din Societatea Scriitorilor și Publiciștilor din Basarabia, „gruparea” din Bolgrad.

Prima carte, cuprinzând nuvela *Renașterea*, îi apare în 1931. Înzestrat cu darul observației detaliate și șocante, **S.** scrie romanele *Însemnările unui flămând* (1936), *Studentul din Bugeac* (1937) și *Fiul poporului* (1939), în care vultu speculate situații extreme, într-o tentativă de a descoperi virtuțile trăirilor totale și autentice. Registrul rămâne însă minor.

SCRIERI: *Renașterea*, Bolgrad, 1931; *Însemnările unui flămând*, introd. D. V. Barnoschi, București, 1936; *Studentul din Bugeac*, București, 1937; *Fiul poporului*, București, 1939.

Repere bibliografice: Teodor Scarlat, „Însemnările unui flămând”, „Românul”, 1936, 192-193; Horia A. Hulubei, „Însemnările unui flămând”, IIS, 1937, 5; Iacob Sulacov, „Însemnările unui flămând”, „Bugeacul”, 1937, 5-6; Constantin Coman, *Un alt Creangă în căutarea unui editor*, RP, 1937, 5 695; Horia Liman, „Studentul din Bugeac”, „Lumea românească”, 1938, 227; Silviu Cernea, „Studentul din Bugeac”, „Epoca”, 1938, 2 671; Mihai Spătaru, „Studentul din Bugeac”, „Mișcarea”, 1938, 1 945; Horia Liman, „Fiul poporului”, „Lumea românească”, 1939, 580; Theodor Râșcanu, „Fiul poporului”, „Libertatea”, 1939, 10; Stelian Segarcea, „Fiul poporului”, „Progresul”, 1939, 67; Iorgu Tudor, *Mișcarea social-culturală în Basarabia după Unire (1918-1944)*, București, 1976, 22, 182; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 106; Al. Burlacu, *Proza basarabeană și modelul Creangă*, IL, 2000, 4; *Diçt. scriit. rom.*, IV, 429-430; Alexandru Burlacu, *Literatura română din Basarabia. Anii '20-'30*, Chișinău, 2002, 191-201. D. M.

SULICĂ, Nicolae (14.I.1877, Brașov - 1949), publicist. Absolvent în 1895 al gimnaziului greco-ortodox din Brașov, va fi student al Facultății de Filosofie la Leipzig și Berlin, luându-și licența în 1899. După cinci ani susține și examenul de „specialitate” la Budapesta, pentru latină, elină și română, materii pe care le va preda la liceul unde învățase și unde va fi și președinte al Societății Literare „Ion Popazu” a elevilor. Din 1918 se transferă la Liceul „Alexandru Papiu Ilarian” din Târgu Mureș, funcționând aici până la pensionare. A redactat suplimentul „Incitamentum” al revistei școlare târgmureșene „Îndemnul” (1924-1927) și s-a implicat în realizarea altei publicații școlare, „Șoimii” (1925-1929). Debutează la „Gazeta de Transilvania”, în 1898, cu cronică literară. Va continua să publice note și recenzii, studii, articole despre limba română și folclor, traduceri și în „Deșteptarea”, „Drum drept” (Târgu

Mureș), „Carpații”, „Tribuna literară”, „Anuarul Institutului de Istorie Națională” ș.a.

Cunoscut în mediile profesionale transilvănene, dar și din restul țării, S. s-a remarcat și printr-o susținută activitate publicistică, scriind fie manuale, fie studii pedagogice, istorice, folclorice. Este preocupat în mod deosebit de cultura veche românească, multe lucrări având în atenție atât activitatea diaconului Coresi, cât și trecutul cultural al românilor din Șcheii Brașovului. Ca latinist, a elaborat nu doar manuale, ci și un studiu, *Eminescu și clasicismul latin*, de fapt un fragment dintr-o lucrare mai amplă, *Clasicismul greco-roman și literatura noastră*, inclusă, în 1930-1931, în anuarul Liceului „Alexandru Papiu Ilarian”. Aici susține că „nota accesorie a clasicismului” i-a fost impregnată poetului român de Horațiu, Tibul și Propertiu. Chiar dacă nu întotdeauna validate (N. I. Herescu a sancționat afirmația referitoare la aceste filiații antice în opera lui Eminescu), intervențiile lui S. sunt contribuții la istoria culturii noastre.

SCRIERI: *Antropomorfisme și antiantropomorfisme în limba română*, Brașov, 1900; *Coresi scriitor sau tipograf?*, Brașov, 1901; *Un capitol din activitatea diaconului Coresi*, Brașov, 1902; *O nouă publicație românească din secolul al XVI-lea: liturghierul diaconului Coresi tipărit la Brașov, în 1570*, Târgu Mureș, 1927; *Catehismele românești din 1544 (Sibiu) și 1559 (Brașov)*. *Precizări cu privire la izvoarele lor*, Târgu Mureș, 1936; *Minunata cetate a Brașovului. Cărturarii brașoveni ai secolului al XVI-lea ca cititori ai limbei noastre literare*, Brașov, 1943.

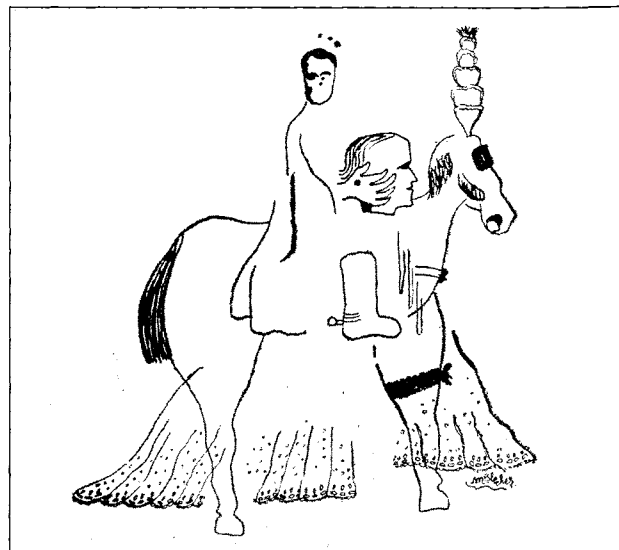
Repere bibliografice: Andrei Bârseanu, *Istoria școlilor centrale române gr. -or. din Brașov*, Brașov, 1902, 597-598; Ilie Cristea, *Un portret: N. Sulică „Mureșul”*, 1923, 41; Margareta Ștefănescu, „O nouă publicație românească din sec. 16: Liturghierul diaconului Coresi”, „Arhiva”, 1927, 3-4; N. I. Herescu, „Clasicismul greco-roman și literatura noastră”, RC, 1930, 1; Al. Graur, „Clasicismul greco-roman și literatura noastră”, VR, 1931, 2; Al. Procopovici, „Catehismele românești din 1544 (Sibiu) și 1559 (Brașov)”, DR, 1943, 2; Curticăpeanu, *Mișc. cult.*, 83; *Cărturarii brașoveni*, 211-212; Bucur, *Istoriografia*, 387-388; Vasile Netea, *Folclorul și folcloriștii mureșeni*, Târgu Mureș, 1983, 73-77; Mazilu, *Recitind*, I, 449, 457. D. Gr.

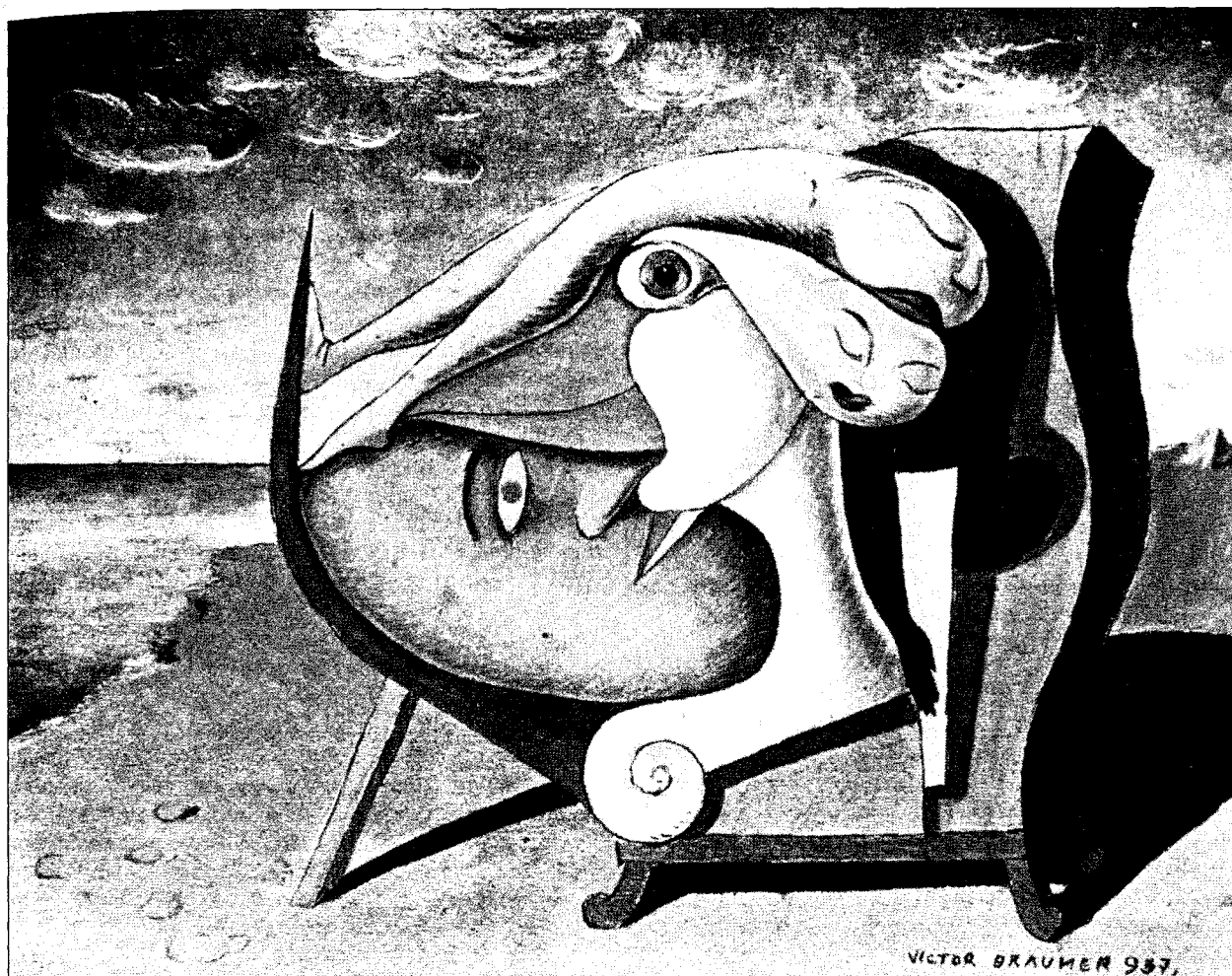
SUNETE ȘI RĂSUNETE, revistă apărută la Viena, în mai 1892. S-a păstrat un singur număr (2, din 15 mai) din această publicație subintitulată „literară-socială ilustrată”, redactată de Romulus Boiu și Corneliu Roșescu. Ei publică, alături de Eugen Velescu și de Caton Theodorian, versuri, proză, articole despre sport, o cronică a unui spectacol al Operei din Viena, umor și anecdote. R. Z.

SUPRAREALISM. Termen de proveniență franceză, s. denumește cea mai vastă și mai puternică mișcare de avangardă a secolului al XX-lea, productivă la început în literatură, curând și în pictură, care a pătruns, cu timpul, în toate sferile artei și s-a implicat și în viața politico-socială. Termenul a apărut prima dată în subtitlul „dramei suprarealiste” *Les Mamelles de Tirésias* (1917) a lui Guillaume Apollinaire, dacă nu va fi fost - cum susțin unii - lansat anterior (1916) de Pierre-Albert Birot, redactorul efemere reviste „Sic”. Declanșatorul curentului

este, în orice caz, André Breton, medic psihiatru, format sub influența lui Sigmund Freud, și poet de orientare mallarméeană. Sub impactul cunoașterii unui pacient cu o stranie personalitate accentuată și a unui aventurier bizar, ale căror comportamente și păreri îi ofereau material pentru studierea inconștientului, influențat și de poezii Apollinaire și Pierre Reverdy, Breton își schimbă radical felul de a scrie. În 1919, împreună cu Louis Aragon și Philippe Soupault, scoate revista „Littérature”, modernistă în sens larg la început, apoi organ al mișcării Dada, la care întemeietorii s. aderă temporar. În 1920 Breton și Soupault publică primul text suprarealist, *Les Champs magnétiques*. Separați în 1922 de dadaști, cei trei poeți, cărora li se alătură Paul Éluard, Benjamin Péret, Robert Desnos, Marcel Duchamp, pictorii Francis Picabia și Max Ernst, ceva mai târziu Joseph Delteil, Antonin Artaud, André Masson, Roger Vitrac, Jacques Prévert, Michel Leiris ș.a., se constituie într-o grupare autonomă, devotată s. Aceasta își propune revoluționarea nu doar a literaturii, a artelor, ci a întregii existențe, individuală și socială. Opușând spiritului dadaist anarhic și pur negativist acțiunea constructivă organizată, ei întemeiază un „birou” de cercetări suprarealiste, care, în loc de „Littérature”, editează în 1924 revista „La Révolution surréaliste”. Activitatea suprarealiștilor - al căror număr crește mereu, prin ralierea unor scriitori și artiști plastici ca René Char, Henri Michaux, Raymond Queneau, Salvador Dalí, Luis Buñuel, Georges Hugnet, Georges Sadoul, Hans Arp, Yves Tanguy, Man Ray, René Magritte, Giorgio De Chirico, Pablo Picasso, Georges Ribemont-Dessaignes - se dezvoltă în două direcții opuse, menite să ducă fie la transformarea interioară a oamenilor, fie la schimbarea ordinii sociale. Pe de o parte, ei examinează fenomene psihice paranormale și necontrolabile, manifestări patologice, practică hipnoza, înregistrează relatări de vise, instituie ca mod de producere a unor „texte suprarealiste”

M. Blecher, *Printul meu*, 1935

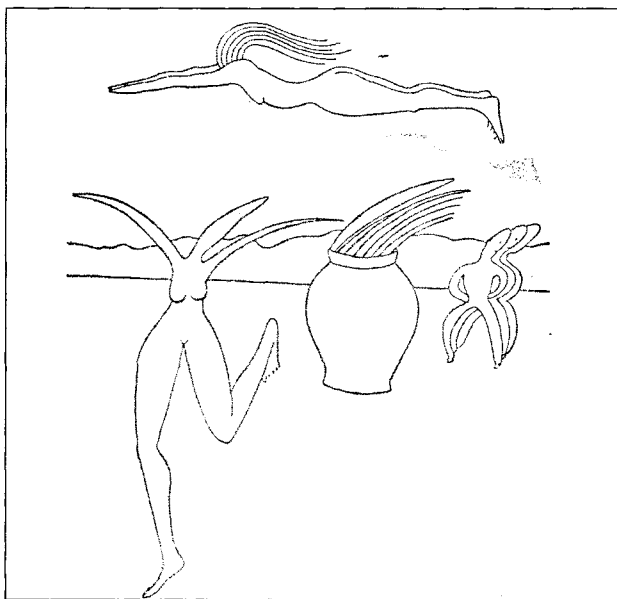

Victor Brauner, Sans titre, 1937

dicteul automat. Pe de alta, se dedau la felurite provocări cu sens politic, stârnesc scandaluri în locuri publice, atacă în presă, cu o violență fără precedent, personalități ale culturii oficializate, unora le organizează procese publice (firește, în contumacie), protestează zgomotos împotriva politicii guvernului (în 1925 condamnă războiul din Maroc), în sfârșit, în 1927, Aragon, Breton, Éluard, Péret ș.a. intră în Partidul Comunist Francez. Revista „La Révolution surréaliste” își schimbă titlul, devenind în 1930 „Le Surréalisme au service de la révolution”. Obişnuit să domine, chiar să dicteze, să exercite prerogative de „papă”, cum se spunea, André Breton nu suporta disciplina de partid, și, de altfel, era un adept fervent al lui Leon Troțki, în timp ce partidul urma linia stalinistă; în 1933 va fi exclus din partid. Louis Aragon, dimpotrivă, rămâne fidel Internaționalei a III-a și, fidel stalinismului, îmbrățișează realismul socialist. Cu timpul, exemplul său va fi urmat de mulți alții, de la Paul Éluard la Georges Sadoul, cineastul. Încetul cu încetul, gruparea se dezagregă, iar al doilea război

mondial îi pune capăt. Unii suprarealiști (Aragon, Éluard, Dalí, Picasso, Prévert ș.a.) aveau să se afirme însă și mai târziu, individual, cu noi opere viabile. **S.**, diferențiat sau nu de celelalte curente de avangardă, a acționat și în alte literaturi, modelând sau orientând doar temporar creația unor poeți ca spaniolii Guillermo de Torre, Vicente Huidobro, Gerardo Diego, Vicente Aleixandre, Luis Cernuda, cubanezul Nicolás Guillén, chilianul Pablo Neruda, grecii Odisseas Elytis, Nikos Engonopoulos, cehul Vítězslav Nezval, românii Ilarie Voronca, Sașa Pană, Ștefan Roll, Constantin Nisipeanu, Gellu Naum, Geo Bogza, Virgil Teodorescu. Primii patru români, dar și alții, mai puțin notorii, scriu în prima jumătate a deceniului al doilea, la reviste de avangardă în care predomină constructivismul - „Contimporanul” (1922-1932), „75 HP” (1924), „Punct” (1924-1925) „Integral” (1925-1928), „Urmuz” (1928) ș.a., dar producțiile lor dobândesc caractere distinct suprarealiste doar în revista „unu” (1928-1932, 1935), nici ea diferențiată întru totul în contextul avangardismului. Publicație pur supra-

Constantin Nisipeanu, Femeia de aer, 1943

realistă va fi „Alge” (1930-1931), în care semnează Hans Mattis-Teutsch (grafică), Aurel Baranga, Sesto Pals, Gherasim Luca, Paul Păun. Ultimii doi, împreună cu Gellu Naum, Virgil Teodorescu și D. Trost se constituie, în 1945, într-o grupare ce nu reușește să scoată o revistă, dar editează volume și broșuri-manifeste, precum *Critica mizeriei*, *Dialectique de la dialectique*, *Message adressé au mouvement surréaliste international*. Era ultima grupare suprarealistă din lume. Potrivit definiției pe cât de lapidară pe atât de abstracte a lui André Breton, din primul *Manifeste du surréalisme* (1924), **S.** este „automatism psihic pur”, menit să exprime, pe orice cale posibilă, „funcționarea reală a gândirii”, cu alte cuvinte e un „dicteu al gândirii, în absența oricărui control exercitat de rațiune, în afara oricărei preocupări estetice sau morale”. **S.** se întemeiază pe „credința în realitatea superioară a unor forme de asociere” neglijate anterior, în „atotputernicia visului”, în „jocul dezinteresat al gândirii”. Sensul formulărilor laconic rezumative se precizează în contextul întregului discurs, corelat cu alte scrieri teoretice bretoniene, precum *Second manifeste du surréalisme* (1929) și *Prolégomènes à un troisième manifeste du surréalisme ou non* (1942). Suprarealiștii năzuiau, ca altădată Arthur Rimbaud, să schimbe întreaga existență și înțelegeau să o facă prin provocarea unei „crize de conștiință” generalizate. Admițând, cu marxistii, că un asemenea obiectiv presupunea și modificarea ordinii sociale, promotorii curentului considerau „problema acțiunii sociale” doar o ipostază a unei „probleme mai generale”, aceea a „expresiei umane sub toate formele”. Lăsând militanților politici sarcina de a combate pe plan social, suprarealiștii își asumau „misiunea” legată de „problemele iubirii, ale visului, ale nebuniei, ale artei și ale religiei”. Nu fără a-și face o „dogmă” din „nesupunerea totală”, din „sabotaj”, din faptul de „a nu mai aștepta altceva decât vio-

lență”, ei găseau că menirea lor era „recuperarea totală a forței noastre psihice”, prin „coborârea vertiginoasă în noi, iluminarea sistematică a locurilor ascunse [...], plimbarea perpetuă în plină zonă interzisă”. Preconizata „recuperare” urma să culmineze cu accesarea în „acel punct al spiritului din care viața și moartea, realul și imaginarul, trecutul și viitorul, comunicabilul și incomunicabilul, susul și josul nu mai sunt percepute contradictoriu”. O asemenea „suprarealitate” e un absolut ce nu se confundă cu cel mallarméean, identificat cu neantul, dar nici cu acela al spiritelor religioase, ce implică o *unio mystica* cu divinitatea. Spiritul gândirii lui Breton și al adepților săi este eminentamente laic. Perfect profan e și caracterul atribuit de suprarealiști „miraculosului”, pentru care doctrinarii lor pledează, afirmând că „miraculosul e totdeauna frumos, orice miraculos e frumos, și numai miraculosul e frumos”. Suprarealiștii au în vedere ceea ce, după ei, este fascinant prin singularitate în viața de fiecare zi. Potrivit unor repetate specificări din cele două manifeste ale **S.**, și nu numai de acolo, sfera acțiunilor nu numai că depășește literarul, ci îl exclude. Preocupările de stil, de literatură, de artă sunt considerate incompatibile cu apartenența la **S.**, iar cei ce le afișau erau eliminați din grupare. „Noi nu avem talent”, susține Breton. Împărtășind opinia lui Lautréamont că „poezia trebuie făcută de toți, nu de unu”, suprarealiștii urmăresc nu să făurească „opere”, ci să producă „texte” exprimând viața interioară a indiferent cui, în întreaga ei autenticitate. Întrucât existența în societate impune, după Freud, disimularea mișcărilor sufletești de adâncime, cenzurarea pulsioniilor inerente ființei, cele de natură sexuală în special, acestea nu se pot manifesta liber decât în afara conștiinței: în vis, în condiții de imaturitate sau de senectute, de sistare în vreun fel a funcționării conștiinței. Toate demersurile suprarealiste vor avea, în consecință, drept scop obținerea de supape prin care să poată țâșni conținuturile inconștiinței. Pentru aceasta, suprarealiștii colecționează producții scriptice sau orale, precum și desene ale unor copii, bătrâni și alienați mintali, își povestesc sau scriu rapid visele, hipnotizează și se lasă hipnotizați, practică scrierea automată. Scriind și pictând, ei se abandonează „hazardului obiectiv”. „Dicteul automat” e o variantă a procedurii dadaiste de a decupa cuvinte din ziare și a le amesteca, deosebirea constând în aceea că suprarealiștii încredințază paginii albe, ca în stare de transă, orice iese de sub instrumentul de scris. „Scrieți repede - își instruieste Breton discipolii - fără subiect preconcept, destul de repede pentru a nu reține și a nu fi tentați să vă recitiți. Prima frază va veni singură, dat fiind că, în fiecare secundă, există o frază străină gândirii noastre conștiente, care nu cere decât să fie exteriorizată.” În ce măsură această procedură a fost aplicată e greu de stabilit, căci „hazardul”, fie și „obiectiv”, poate fi simulat. Fapt este că, elaborate sau produse prin „dicteu automat”, textele suprarealiste stărnesc interesul în funcție de talentul celui de la care provin. Unele au calitate literară (dorită sau nu), altele plictisesc. Louis Aragon își prevenea în acest sens cititorii, în al său *Traité du style* (1928): „Si vous écrivez, suivant une méthode surréaliste, de tristes imbécilités, se sont

de tristes imbécilités. Sans excuses...". Cât privește oroarea de literatură, s-a dovedit a fi o simplă poză. Aproape toți supra-realiștii au devenit, mai devreme sau mai târziu, „literatori”, ba chiar militanți. Aragon a publicat nu doar poeme explicit angajate politic, ci și romane. La noi, aproape toți supra-realiștii și-au pus scrisul, după 1948, în serviciul comunismului, lepădându-se de **s.** cât timp acesta s-a găsit în dizgrație, reasumându-și-l când a început să fie tolerat. Dar literatură au scris în permanență. O spune franc Gellu Naum, într-un text din volumul *Poetizați, poetizați* (1970): „Am cu mine tristețea profundă a poezilor care, toată viața, dar toată viața, s-au căznit să nu facă literatură, și până la urmă, răsfoind cele câteva sute de pagini, au descoperit că n-au făcut decât literatură”.

Repere bibliografice: André Billy, *La Littérature française contemporaine*, Paris, 1927; Marcel Raymond, *De Baudelaire au surréalisme*, Paris, 1933, 252–282, *passim*; ed. (*De la Baudelaire la suprarealism*), tr. Leonid Dimov, introd. Mircea Martin, București, 1970, 343–400, *passim*; Fernand Baldensperger, *La Littérature française entre les deux guerres (1919–1939)*, Paris, 1934; Renée Groos, Gonzague Truc, *Tableau de la littérature du XX-e siècle*, Paris, 1934; Georges Hugnet, *Petite anthologie poétique du surréalisme*, Paris, 1934; Christian Sénéchal, *Les Grands courants de la littérature française contemporaine*, Paris, 1934; Philippide, *Considerații*, I, 182–185; Streinu, *Pagini*, 144–147; Călinescu, *Principii*, 17–52; Georges-Emmanuel Clancier, *De Rimbaud au surréalisme*, Paris, 1959, 325–423; Jean Rouselot, *Poètes français d'aujourd'hui*, Paris, 1959, 13–111; Gaëtan Picon, *Panorama de la nouvelle littérature française*, Paris, 1960, 41–46; Jean-Louis Bédouin, *Vingt ans de surréalisme (1939–1959)*, Paris, 1961; Jean-Louis Bédouin, *La Poésie surréaliste*, Paris, 1964; Maurice Nadeau, *Histoire du surréalisme, suivie de documents surréalistes*, Paris, 1964; André Breton, *Manifestes du surréalisme*, Paris, 1965; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1967), 51–77; Sașa Pană, *Antologia literaturii române de avangardă*, pref. Matei Călinescu, București, 1969; Ion Pop, *Avangardismul poetic românesc*, București, 1969; Mario De Micheli, *Avangarda artistică a secolului XX*, tr. Ilie Constantin, București, 1970, 159–180, 282–315; Dan Grigorescu, *Direcții în poezia secolului XX*, București, 1975; Serge Fauchereau, *Expressionisme, dada, surréalisme et autres ismes*, I, Paris, 1976; *Avangarda literară românească*, îngr. și introd. Marin Mincu, București, 1983; Scarlat, *Ist. poeziei*, III, *passim*; Micu, *Modernismul*, II, *passim*; *Avangarda românească*, MS, 1990, 3–4 (număr special); Pop, *Avangarda*, *passim*; *L'Avant-garde roumaine et son contexte européen*, „Euresis” (CREL), 1994, 1–2 (număr special); *Literatura românească de avangardă*, îngr. și pref. Gabriela Duda, București, 1997; Georges Sebbag, *Suprrealismul*, tr. Marius Ghica, București, 1999; Simona Popescu, *Salvarea speciei. Despre suprarealism și Gellu Naum*, București, 2000; *Dicționar de avangardă literară românească*, coordonator Lucian Pricop, București, 2001; Dan Grigorescu, *Dicționarul avangardelor*, București, 2003; Ovidiu Morar, *Avatarurile suprarealismului românesc*, București, 2003. **D. Mc.**

SURU, George (16.II.1940, Caransebeș – 30.V.1979, Caransebeș), poet. Urmează școala primară și liceul în orașul natal, apoi Facultatea de Filologie la Timișoara și Cluj, absolvită în 1963. Profesor suplinitor în două sate din preajma Caransebeșului (Vârciorova, Petroșnița), metodist cultural la Reșița, din 1970 va fi profesor de liceu la Caransebeș. Conduce cenaclul literar „Mihail Halici” și este redactor responsabil al revistei „Jurnal” (1979–1980), subintitulată „Caiet literar-artistic și social-cul-

tural”. Debutează în 1958, cu versuri, la „Tribuna”, iar prima carte, *Pentru a iubi*, îi apare în 1967. Publică și în „Scrisul bănățean” („Orizont”), „Lucefărul”, „România literară”, „Ateneu”, „Argeș”, „Ramuri” ș.a. Pentru volumul *Așteptarea coralilor* (1970) a fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara.

Începuturile poetice ale lui **S.**, ingenue, ezitante, stau sub semnul purității și al dragostei. Treptat se produce trecerea spre o lirică în care scenele pastorale interferează cu reveriile livrești, tablourile bucolice ale Banatului montan fiind transfere în zona meditației de sorginte blagiană. Aflăte între reflexivitate și exhibarea bucuriei candidă de a fi, poemele investesc elementele cu semnificații simbolice puternic individualizate. Pârăul, izvorul, femeia, drumul, pasărea cântătoare, ceața, iarba, grăul și lacrima sunt câteva indicii de identitate ale poeziei lui **S.**, întoarsă spre un tărâm mitic, legendar: „Veneam din dulcea poveste a basmului, / ca o mânăstire scufundată într-un iezar, / ca o lacrimă în ochiul din creștet, / Înmulțeam peștii din albiile moarte, / Pâinea din grăul de piatră, / Și sângeram cu inima sfârtecătă prin care trecea, / Pe gura vântului, cânele pământului” (*Exodul de noui*). Lirismul conjugă interiorizarea ideilor cu apetența pentru sensurile etice și valorizează atât sursele folclorului, cât și modele poetice moderne. Voce înzestrată cu o anume gravitate, **S.** cartografiază traseele ascunse prin care lirismul epic, cu ecouri din Walt Whitman, transformă realitatea într-o configurație hieratică, după cum mărturisește în *Ipostază*: „Mai pot să mă reîntorc neauzit ca un șarpe, / Domol ca o arătare lunară plutind peste lanuri de porumb / Când în lumina cenușie cârțițele își fac rugăciunea”.

SCRIERI: *Pentru a iubi*, București, 1967; *Așteptarea coralilor*, București, 1970; *Semnul de taină*, Timișoara, 1972; *Când dragostea e pasăre cântătoare*, Timișoara, 1976; *Într-un tril doi vizitatori, Mihail și Thor*, pref. Anghel Dumbrăveanu, Timișoara, 1986; *Noaptea semințelor*, îngr. și pref. Anghel Dumbrăveanu, Timișoara, 1989.

Repere bibliografice: Anghel Dumbrăveanu, *George Suru*, O, 1962, 6; Cornel Ungureanu, „*Pentru a iubi*”, O, 1967, 7; Victor Ivanovici, „*Pentru a iubi*”, AFT, 1967, 22; Constantin Cubleșan, *Două debuturi poetice*, TR, 1967, 28; Cornel Ungureanu, „*Așteptarea coralilor*”, O, 1970, 7; Ilie Constantin, „*Așteptarea coralilor*”, RL, 1970, 26; Nicolae Țirioi, *Certitudini lirice*, O, 1971, 2; Al. Ruja, „*Semnul de taină*”, O, 1973, 15; Nicolae Prelipceanu, „*Semnul de taină*”, TR, 1973, 18; Al. Protopopescu, „*Semnul de taină*”, TMS, 1973, 9; Dorin Tudoran, „*Când dragostea e pasăre cântătoare*”, LCF, 1976, 38; Ion Oarcășu, „*Când dragostea e pasăre cântătoare*”, TR, 1976, 48; Alexiu, *Ideografii*, 186–188; Popa, *Dict. lit.* (1977), 537; Iorgulescu, *Scriitori*, 148–150; Anghel Dumbrăveanu, *Herbul de aur*, O, 1979, 3; Sorin Titel, *Cu altfel de vorbe*, O, 1979, 23; *Lit. rom. cont.*, I, 694–696; Cornel Ungureanu, *George Suru, prima carte postumă*, O, 1986, 41; Anghel Dumbrăveanu, *Un nufăr deschis spre tăcere*, O, 1989, 30; Ruja, *Parte*, I, 299–304; Berca, *Dict. scriit. bănățeni*, 150–152; Bitte-Chiș-Sârbu, *Dict. scriit. Caras*, 246–247; Popa, *Ist. lit.*, II, 646; *Dict. scriit. rom.*, IV, 430–431; Oprită, *Anticipația*, 442–443. **O.D.**

SURU, Miron (24.XII.1914, București – 10.VI.1974, București), bibliograf și gazetar. Este fiul Floricăi și al lui Pavel Suru, editor

și cunoscut librar. Urmează la București Colegiul Național „Sf. Sava” și Facultatea de Litere și Filosofie, absolvită în 1934. Până la concentrarea în armată își ajută tatăl în librăria pe care acesta o conducea. Împreună cu Neagu Rădulescu scoate, în noiembrie-decembrie 1933 și în martie 1934, revista „Herald”, „un bazar de literatură tânără la ferestrele căruia să dea «bună ziua» talentul”, cum se spunea în articolul-program. Se află, de asemenea, între redactorii revistelor „Scrisul creștin” (1937) și „Meșterul Manole” (1939). După război, în 1947, face cursuri de recalificare și lucrează ca normator la o cooperativă de croitorie. Duce acum o existență de om cu elanurile spulberate, căruia nu îi mai rămân decât prietenii de odinioară: Ionel Teodoreanu, Tudor Mușatescu, Alice Voinescu, Șerban Cioculescu, Ion Lucian Murnu.

Librarul, o conferință ținută la Colegiul Național „Sf. Sava” de Ziua Cărții, marchează în 1934 debutul editorial al lui **S.**, care face elogiul unei profesii, pledând pentru rolul librarului ca sprijinitor al literaturii și culturii. Volumul *Diverse* (1934) strânge câteva cronici și eseuri literare. Dintre acestea din urmă, *Un paradox* valorizează portretele de țărani realizate de Duiliu Zamfirescu în „ciclul Comăneștilor”, în pofida convingerii declarate a prozatorului că țăranul nu poate fi subiect de literatură. În eseu *Romancierul*, după ce semnalează faptul că în anii 1933–1934 romanul s-a detașat ca specia literară cea mai apreciată de cititor și enumeră figurile de romancieri valoroși – Liviu Rebreanu, Ionel Teodoreanu, Cezar Petrescu (exclusiv pentru *Întunecare*) –, comentatorul se oprește la alți trei scriitori afirmați acum: Camil Petrescu – „cronicar al iubirii”, George Mihail Zamfirescu – „cântăreț al grotescului și realității exagerate” și C. Stere – „exemplul cel mai frumos al romancierului cu tendință”. O „sinteză bibliocritică” intitulată *1935 literar* (1937), lucrarea cea mai importantă a lui **S.**, este concepută ca prima dintr-o serie de bibliografii consacrate literaturii și studiilor despre literatura română contemporană. Din păcate, a rămas singura publicată din acest proiect. Structurată în secțiuni – *Literatură, Despre literatură, Filosofie, eseuri, idei, Artă, Scrisori* –, bibliografia înregistrează exhaustiv actualitatea literară românească, incluzând atât aparițiile în volum, cât și în periodice. Pentru unele opere **S.** înregistrează și aprecieri critice semnate de Pompiliu Constantinescu, Octav Șuluțiu, G. Călinescu, Ovidiu Papadima, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu ș.a., realizând, astfel, și un tablou critic.

SCRIERI: *Librarul*, București, 1934; *Diverse*, București, 1934; *1935 literar*, București, 1937.

Repere bibliografice: C. Dan Pantazescu, „*Diverse*”, ȚA, 1934, 727; Scarlat Preajbă, *Apariția unui onest debutant*, ȚA, 1934, 756; Octav Șuluțiu, „*1935 literar*”, F, 1937, 1–2; Ovidiu Papadima, „*1935 literar*”, G, 1937, 4; Romulus Demetrescu, „*1935 literar*”, PLI, 1937, 4; G. Călinescu, „*1935 literar*”, ALA, 1937, 846; Erasm [Petru Manoliu], „*1935 literar*”, „*Credința*”, 1937, 1 045; G. Călinescu, *Anul literar 1937*, ALA, 1938, 891; Breazu, *Studii*, II, 449–459.

Il. C.

SURUCEANU, Trofim (15.IV.1901, Suruceni, j. Chișinău – 10.VII.1996, Târgu Jiu), poet. Din neam de răzeși, **S.**, fiul lui Nicolae Suruceanu, rămas orfan de tată foarte devreme, urmează școala primară în satul natal, iar la Chișinău Seminarul Teologic și Facultatea de Teologie (1927–1932). Preot mai întâi în Malovata, se impune prin activitatea pastorală și de organizator social. Transferat în 1938 la Chișinău, la biserica „Sf. Gheorghe”, este numit, de asemenea, profesor de religie la Liceul Militar „Regele Ferdinand” și apărător la Consistoriul Eparhial al Mitropoliei Basarabiei. Începuse să publice versuri din 1922 în „*Vulturul Basarabiei*”. Mai colaborează la „*Raza*”, „*Basarabia literară*”, „*Luminătorul*”, „*Școala basarabeană*”, „*Viața Basarabiei*”. În 1940, nevoit să plece în refugiu, se oprește la Buzău, unde va sluji la biserica „*Neguțatori*”. După un an se întoarce la Chișinău, dar în 1944 ia din nou calea pribegiei, stabilindu-se ca preot la biserica „Sf. Împărați” din Târgu Jiu. De la înființare, în 1939, a fost membru al Societății Scriitorilor din Basarabia.

S. își adună poeziile în volumele *Picături de lacrimi* (1932) și *Răspântie* (1944). El compune o poezie de inspirație rurală și religioasă, cu un colorit local, ca în *Mireasa de peste Prut*, care a cunoscut o anume răspândire: „La poarta ta de curcubeu,/ În nopți cu umbra diafană,/ Răsari și tu, răsar și eu.../ Doi morți învie-ntr-o icoană, // Se scurge vremea ca o rouă,/ În visul frânt de vagabond,/ Tu, peste frământarea nouă,/ Te-nalți ca un luceafăr blond”.

SCRIERI: *Picături de lacrimi*, Chișinău, 1932; *Răspântie*, Chișinău, 1944.

Repere bibliografice: Iorgu Tudor, *Mișcarea social-culturală în Basarabia după Unire. 1918–1944*, București, 1976, 196; Sergiu Matei Nica, *Trofim Suruceanu. 1987*, ADLTR, C-161; *Trofim Suruceanu*, în *Mireasa de peste Prut*, îngr. Alexandru Darie, pref. Grigore Vieru, introd. Mihai Cimpoi, București, 1994, 129–133; Valeriu Neaga, *Trofim Suruceanu*, LA, 1995, 33; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 143; Colesnic, *Basarabia*, III, 186–191.

D. M.

SUȚU, Alexandru Gr. (14.III.1837, Iași – 24.VIII.1895, Iași), publicist și traducător. Fiu al beizadelei Grigore Suțu, dintr-o veche familie fanariotă, din care se ridicase domnitorul Alexandru Suțu, **S.** și-a petrecut tinerețea mai mult prin străinătate. La Paris stă cincisprezece ani, apoi patru ani la Atena, unde urmează Literele. La înapoierea în țară este numit profesor de limba și literatura franceză la Academia din Iași (fosta Academie Mihăileană), de unde va trece la Liceul Central, devenit apoi Liceul Național. Acum redactează lucrări didactice pentru clasele secundare. Membru al secției literare a Societății Științifice și Literare din Iași, fusese și membru al Junimii.

Ca publicist, **S.** e cam risipit (se ocupă de chestiuni de arhitectură, de istorie ș.a.), ceea ce îi dă în vileag diletantismul. A scris și câteva proze (istorisirea naivă *Cuibul cocoveicilor*, înrăurită de N. Gane, și *Cei de pe urmă osândiți la moarte*). Împreună cu H. Tikin începuse un dicționar român-francez-german. Cunoscător al limbii grecești, talmăcește în 1879 cartea a patra din *Istoria lui Herodot*, însoțind-o cu o „precuvân-

tare" și cu o schiță biografică și literară. În „precuvântare” profesorul, care recurge la vechea limbă românească, mărturisește că a sacrificat limpezimea textului în favoarea unei cât mai mari fidelități față de original. Tot din grecește traduce, în „Arhiva” (1889), cronica lui Chiparissa. E o versiune vinovată față de original, mai ales sub raportul exactității. O anumită notorietate i-a adus lui S. traducerea în franțuzește, cam prea lejeră, a unor poeme de Mihai Eminescu. Apărute mai întâi în „Arhiva” (1893), aceste poeme vor fi reunite, postum, într-un volum, fiind precedate de o scurtă prezentare aparținând lui A. D. Xenopol. Unele păreri în probleme de artă și literatură sunt cuprinse în conferința, tipărită într-o broșură, *Geniul și talentul în artă* (1881). După o disociere între „geniu” și „talent”, conferențiarul își mărturisește atașamentul pentru arta ca „reprezentatiune a idealului”, deslușit în „forme naturei”, forme care nu trebuie niciodată copiate întocmai. Menirea frumosului este de a-l înălța pe acela care îl contemplă. S. este un maioreșcian și un adept al teoriilor idealiste, schopenhauriene asupra artei. Sprijinit pe autoritatea lui Ferdinand Brunetièr, deschide un „proces” romanului „realist” (de fapt, naturalist) în *Studiu asupra romanului realist din zilele noastre* („Convorbiri literare”, 1884). Blamând literatura naturalistă, imitatoare „slugarnică” a naturii, junimistul îl viza pe Émile Zola și romanele „experimentale”, „patologice”. Reluând idei mai vechi, el se arată adeptul unei arte desprinse de contingent, inaccesibilă celor mulți și oferind o „petrecere rafinată.

SCRIERI: *Geniul și talentul în artă*, Iași, 1881. **Traduceri:** Herodot, *Istoria lui...* (cartea IV), pref. trad., Iași, 1879; Mihai Eminescu, *Quelques poésies*, pref. A. D. Xenopol, Iași, 1911.

Repere bibliografice: D. Russo, *Studii istorice greco-române*, II, București, 1939, 478-482; Dafin, *Figuri*, III, 67-70; Suțu, *Iașii*, II, 507; Călinescu, *Principii*, 372; *Dicț. lit.* 1900, 822. F. F.

SUVEICĂ, Raisa (1.VIII.1935, Cotova, j. Soroca), critic literar. Provine dintr-o familie de intelectuali. Absolventă a Facultății de Istorie și Filologie a Universității din Chișinău (1956), a fost cercetător științific la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Moldovei (1956-1969), apoi a lucrat la Ministerul Culturii și la Comitetul de Stat pentru Cinematografie, fiind un timp și redactor-șef, apoi directoare a Editurii Cartea Moldovei. În 2000 e desemnată directoare a Editurii Hyperion din Chișinău. Cronici și studii referitoare la viața teatrală i-au apărut în „Nistru”, unde debutează în 1955, „Limba și literatura moldovenească” ș.a., precum și în volume colective.

S. consacră micromonografia *Miracolul cotidianului*, apărută în 1968, vieții și activității scriitorului Spiridon Vangheli. Nu lipsit de unele accente sociologizante și de note didactice, studiul reușește totuși să pună în evidență o formulă narativă specifică literaturii pentru copii.

SCRIERI: *Miracolul cotidianului*, Chișinău, 1968.

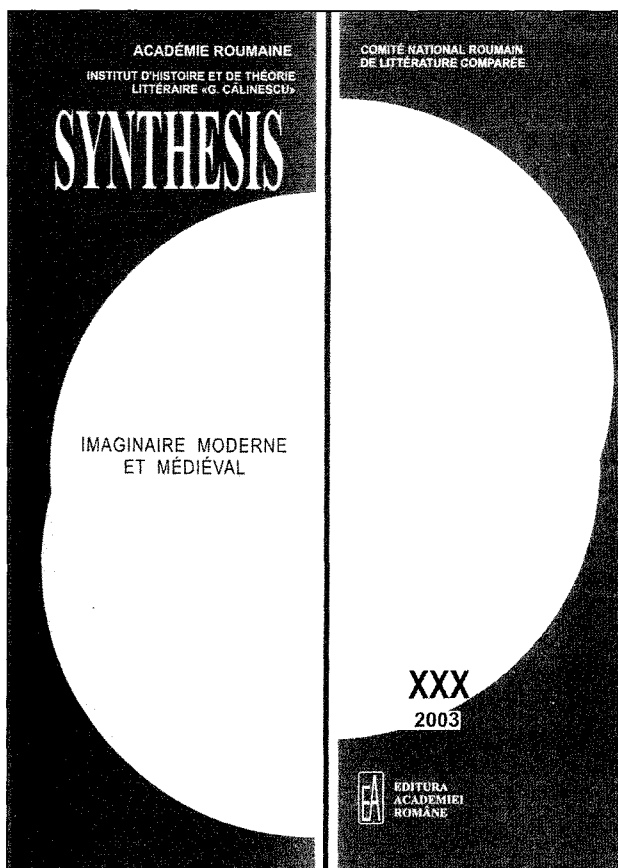
Repere bibliografice: Mihail Dolgan, *Marginalii critice*, Chișinău, 1973, 82-93; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 272; *Femei din Moldova*, îngr. Iurie Colesnic, Chișinău, 2000, 267. N. Bl.

SYMPOSION, revistă apărută la Cluj, bimestrial, din octombrie 1938 până în decembrie 1939 și la București, trimestrial, din iunie 1943 până în iulie 1944. Redactori: Andrei Pora și Nicolae Găgescu; odată cu seria bucureșteană, grupul redacțional este alcătuit din Nicolae Găgescu, Constantin Micu, Dumitru Isac și Romulus Vulcănescu, pentru ca, în numărul 3-4/1944, caseta redacțională să îi mai cuprindă pe Mihai Isbășescu, Viorica Vlădescu și Florian Nicolau (secretar de redacție). Primul număr nu conține vreun articol-program, abia seria din 1943-1944 se deschide prin luarea de poziție a lui Nicolae Găgescu, intitulată *Prolegomena*, care explicitează scopurile publicației, apărută ca reacție la iraționalism și misticism: promovarea unei filosofii care să fie „fundamentată pe spiritul critic, rațiune și realism” ar constitui o premisă „pentru celelalte probleme de cultură”. Domină problematica filosofică, dar sunt abordate și alte domenii. Rubrici: „Interior”, „Cronici”, „Însemnări”. Semnează versuri Radu Stanca (*Pan, Interior sentimental, Atavism, Noiembrie, Citadină, Oare să fie drept, Invocație*), Ion Moldoveanu, I. Manițiu, V. Copilu-Cheatră, C. S. Anderco, George Sfârlea, Constantin Micu, Florian Nicolau, iar proză dau V. Copilu-Cheatră, Augustin Tătaru, Zeno Macavei, Petronela Șandru-Negoșanu, Lilica Nacu, Vlad Vecerdeș ș.a. În sumar intră și câteva articole dedicate literaturii române scrise de Titus Livius Valea (*Pavel Dan, Destinul lui Octavian Goga*), Alexandru Ciorănescu (*Mihai Eminescu și teatrul*), Viorica Vlădescu (*Teatrul românesc în versuri și izvoarele lui*). Mihai Isbășescu abordează literatura germană. Cronica literară e susținută de Ion Moldoveanu, Victor Iancu (pentru poezie), Horia Stanca (pentru proză). Studiile de estetică aparțin lui Victor Iancu (*Sensul și actualitatea clasicismului*) și lui Al. Dima (*Problema clasificării artelor*), iar Romulus Vulcănescu e prezent cu eseul *Stilul horal*. Ample și docte contribuții de filosofie au Dumitru Isac (*Caracterul dilematic al cunoașterii filosofice, Lucian Blaga și Marele Anonim, Specificul etnic și cunoașterea filosofică*), Traian Morariu, Victor Iancu, Ion Petrovici (*Misiunea filosofului*), Constantin Micu, D. D. Roșca (*Etică intelectuală*), Nicolae Găgescu, Gh. V. Găgescu, Florian Nicolau. De artele plastice se ocupă Ion Vlasiu. Cronica traducerilor îi revine lui Ștefan Bezdechi, care se referă și la cartea de știință. Sectorul traducerilor propriu-zise e mai slab reprezentat: un fragment din Platon (*Elogiul lui Eros*), în transpunerea lui Ștefan Bezdechi, căruia i se datorează și o antologie din lirica neogreacă. Alți colaboratori: Eugen A. Pora (domeniul științei), Alexandru Tohăneanu, Gheorghe Pavelescu, Tenea Aștiban (care semnează și T.A. Târăveanu), George Oprescu, George Todoran, Grigore P. Poruțiu, Salvador Cupcea, Alice Botez, Nicolae Corodeanu, Ion Georgescu, Aurel Prodan, George Soreanu. M. V.

SYNTHESIS, publicație care apare la București, anual, din 1974, ca buletin al Comitetului Național de Literatură Comparată. Colegiul de redacție inițial este compus din Zoe Dumitrescu-Buşulenga (redactor-șef), Alexandru Duțu (redactor-șef adjunct), Mihnea Gheorghiu, Ion Zamfirescu, Doina Grecu (secretar de redacție). Ulterior din redacție mai fac parte Mircea Angheliescu, Ileana Verzea, Octavian Barbossa, Adrian Marino, Cătălina Velculescu. Din 1990 până în 2000 Zoe Dumitrescu-Buşulenga e directoare, Mircea Angheliescu redactor-șef (până în 1997), iar în comitetul redacțional mai sunt cooptați Sorin Alexandrescu, Alexandru Balaci, Al. Călinescu, Alexandru Ciorănescu, Dan Grigorescu, Eva Kushner, Marian Papahagi, Monica Spiridon, Cornelia Ștefănescu, Ion Zamfirescu. După 2000 Zoe Dumitrescu-Buşulenga e director onorific, Dan Grigorescu director, iar în 2003 **S.** are un comitet onorific (Al. Călinescu, Livius Ciocârlie, Mihnea Gheorghiu, Adrian Marino) și un colegiu de redacție format din Sorin Alexandrescu, Mircea Angheliescu, Cătălina Velculescu (membri), Manuela Anton, Alexandra Ciocârlie, Cristina Balinte (secretari). Cu un caracter pronunțat academic, destinată în primul rând specialiștilor în domeniu, **S.** reușește să reflecte contribuțiile din comparatismul literar românesc, dar și din cel străin. Cu toate că nu este exprimată programatic, dorința publicației de a păstra o deschidere internațională și inter-

culturală este evidentă și s-a manifestat chiar și în perioada de severe constrângeri ideologice impuse de regimul comunist, când schimburile de idei și informații deveniseră din ce în ce mai dificile. Redactate în franceză, engleză, spaniolă, germană, italiană, rusă, textele din **S.** aparțin nu numai unor autori români, ci, adesea, și unor cercetători străini - Pierre Brunel, Yves Chevrel, Marco Cugno, Christel Meier, Leonard Mars, Marco Bussagli ș.a. - sau unor specialiști de origine română, aflați în străinătate - Virgil Nemoianu, Alexandru Cizek, Cristian Gașpar -, ceea ce conferă dimensiune internațională publicației. Sumarul, îndeajuns de variat, e organizat tematic: *La Littérature comparée et le projet européen, L'Image et la représentation, Le Dialogue des littératures, Poétique et philosophie, Histoire littéraire et histoire des mentalités, Images et systèmes du roman, Dancing with the Word, De la «structura a cumulo» à la «structura ordinata», Imaginaire moderne et médiéval.* Se includ studii ample, comentarii din perspective epistemologice diverse, oferind un bun prilej pentru reinterpretări și reevaluări, relatări și dări de seamă despre congrese, colocvii, simpozioane (rubrica „Chronique”), recenzii și prezentări de carte („Notes de lecture”, „Comptes-rendus”), pagini documentare și revista revistelor („Notices bibliographiques”, „À travers les périodiques roumains”). Din toate acestea transpare limpede încercarea revistei de a fi competitivă, de a ține pasul cu evoluția comparatismului, de a se sincroniza cu problematica și cu noile metode din această sferă de cercetare.

M. S.

SZEMLÉR Ferenc (3.IV.1906, Odorheiu Secuiesc - 9.I.1978, București), traducător. Învață mai întâi în orașul natal, iar între 1917 și 1923 la Brașov. Urmează Facultatea de Drept la Universitatea din București, absolvită în 1930. Se stabilește la Brașov, unde practică avocatura și, paralel, ziaristica. În 1948 se mută la București, în 1953 se reîntoarce în Brașov, în 1956 revenind definitiv în capitală. Renunță la avocatură în favoarea literaturii. Va fi unul din secretarii Uniunii Scriitorilor (până în 1962) și va face parte din colegiul redacțional al revistelor „Igaz szó”, „Utunk”, „Művelődés”. Încă din primii ani de studenție începuse să colaboreze cu versuri la „Brassói lapok”, „Pásztortűz”, „Vasárnap”, „Ellenzék”. Tot din această perioadă datează primele sale transpuneri din literatura universală.

El însuși poet, prozator și eseuist, **S.** realizează și numeroase traduceri în limba maghiară din literaturile germană, engleză, rusă, chineză și, îndeosebi, din literatura română, care intră în orizontul său prin Vasile Alecsandri și Mihai Eminescu. Ca traducător, debutează editorial în 1940, cu o antologie a poezilor români moderni și contemporani, *Mai român költők*. Cartea, rezultat al unei munci asidue de un deceniu, cuprinde versuri de Tudor Arghezi, G. Bacovia, Ion Barbu, Lucian Blaga, Aron Cotruș, Nichifor Crainic, N. Davidescu, Octavian Goga, George Gregorian, Ion Minulescu, Camil Petrescu, Al. A. Philippide, Ion Pillat, Al. O. Teodoreanu, Tudor Vianu. Selecția semnalează preferințele lui **S.**, care mai târziu va realiza versiuni în limba maghiară în volume de sine stătătoare, oprindu-se la Al. Macedonski, Tudor Arghezi, Ion Minulescu,

Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Zaharia Stancu. Tălmăcitor laborios, el are nevoie, bunăoară pentru prezentarea cât mai adecvată în maghiară a poeziei lui V. Alecsandri, de ani buni de pregătire: scoate în 1958 o culegere de versuri alese și abia în 1975 o selecție din cele mai frumoase poezii ale bardului de la Mircești.

Traduceri: *Mai román költők [Poeți români de azi]*, Budapesta, 1940; Zaharia Stancu, *Mezítaláb [Descult]*, București, 1949, *A föld viragai [Florile pământului]*, București, 1958, *A piros fa [Pomul roșu]*, București, 1973; Nina Cassian, *Deli Nika [Nică fără frică]*, București, 1954; Tudor Arghezi, 1907. *Tájak és emberek [1907. Peisaje și oameni]*, București, 1956, *Telehold. Válogatott versek [Într-un lac. Versuri alese]*, București, 1958, *Ének az emberről [Cântare omului]*, București, 1980; Veronica Porumbacu, *Versék [Poezii]*, București, 1957; Vasile Alecsandri, *Legszebb versek [Cele mai frumoase poezii]*, Târgu Mureș, 1958, *Mezei hangverseny [Concertul în luncă]*, București, 1959, *Legszebb versek [Cele mai frumoase poezii]*, București, 1975; Eugen Jebeleanu, *Válogatott versek [Versuri alese]*, Târgu Mureș, 1958; Al. Macedonski, *Decemberi éj [Noaptea de decembrie]*, București, 1961, *Legszebb versek [Cele mai frumoase poezii]*, București, 1972; Maria Banuș, *Aranycsináló [Alchimie]*, București, 1963; Mihai Beniuc, *A vén Vezúv szíve. Válogatott versek [Inima bătrânului Vezuviu. Versuri alese]*, București, 1964; *Változott egkek. Válogatott műfordítások [În ceruri schimbate. Traduceri alese]*, Budapesta, 1969; Ion Minulescu, *Nem az vagyok akinek látszom [Nu sunt ce par a fi]*, București, 1977.

Repere bibliografice: Toma George Maiorescu, *Despre pasiune. Alecsandri și o prietenie profundă*, CNT, 1957, 5; Márki Zoltán, *Arghezi în unguerește*, TR, 1957, 9; Valeriu Râpeanu, *Interviu cu Szemlér Ferenc despre proiectele sale literare*, GL, 1958, 10; János házy György, *Alecsandri-magyarul*, UTK, 1958, 28; Perpessicius, *Contribuții maghiare în literatura română*, LCF, 1960, 3; Deák Tamás, *Arghezi versei-magyarul*, UTK, 1960, 10; Tudor Arghezi, *Traduceri și traducători*, CNT, 1961, 19; János házy György, *Macedonski-magyarul*, UTK, 1961, 47; Mihail Petroveanu, *Az „aranycsináló” útja*, UTK, 1963, 39; Majtényi Erik, *Szemlér Ferenc*, LCF, 1965, 26; Beke, *Fără interpret*, 150-167; Szávai Géza, *A hűség művésze*, UTK, 1974, 7; Balotă, *Scriptori maghiari, 195-208.* O. K.

SZILÁGYI Domokos (2.VII.1938, Șomcuta Mare, j. Maramureș -27.X.1976, Cluj-Napoca), traducător. A absolvit liceul la Satu Mare (1955) și Facultatea de Filologie, secția limba și literatura maghiară, la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj (1960). Ulterior lucrează, la București, în redacția cotidianului „Előre”. În 1970, după ce este pensionat medical, se stabilește la Cluj. Nu peste mult timp se va sinucide.

Alături de lirica proprie, S. e autorul unor valoroase traduceri în limba maghiară din literatura română. Transpune atât poezie contemporană, cât și proză literară și științifică. Debutul îl face în 1962, cu tălmăcirea unor versuri pentru copii

din Tiberiu Utan. Afinitatea s-a dovedit constantă, în 1965 și în 1966 apărându-i alte două traduceri din scrierile aceluiași autor. A realizat, de asemenea, versiuni în maghiară din poezia lui Nichita Stănescu și Ștefan Aug. Doinaș, precum și din proză (Matei Călinescu, *Viața și opiniile lui Zacharias Lichter*), critică (monografia Ion Creangă de G. Călinescu) și studii de poetică (Tudor Vianu, *Despre problemele metaforei*) ori din aforismele și eseurile lui Lucian Blaga.

Traduceri: Tiberiu Utan, *Rosszcsont [Ciopârtilă]*, București, 1962, *Hószínű ég [Tot ceru-i alb de lună]*, București, 1965, *Rosszcsont elviselt dolgai [Isprăvoile lui Ciopârtilă]*, București, 1966; Tudor Vianu, *A metafora kérdéséről és egyéb tanulmányok [Despre problemele metaforei și alte studii]*, București, 1967; Matei Călinescu, *Zacharias Lichter élete és nézetei [Viața și opiniile lui Zacharias Lichter]*, București, 1971; Nichita Stănescu, *Vízirgona [Orga de apă]*, București, 1974; Ștefan Aug. Doinaș, *Az én birodalmom [Tărâmul meu]*, București, 1975; G. Călinescu, *Ion Creangă élete és műve [Ion Creangă]*, București, 1975; Lucian Blaga, *Egy évszázad arcai. Aforizmak, esszék, tanulmányok [Fețeale unui veac. Aforisme, eseuri, studii]*, București, 1978 (în colaborare cu Molnár Szabolcs).

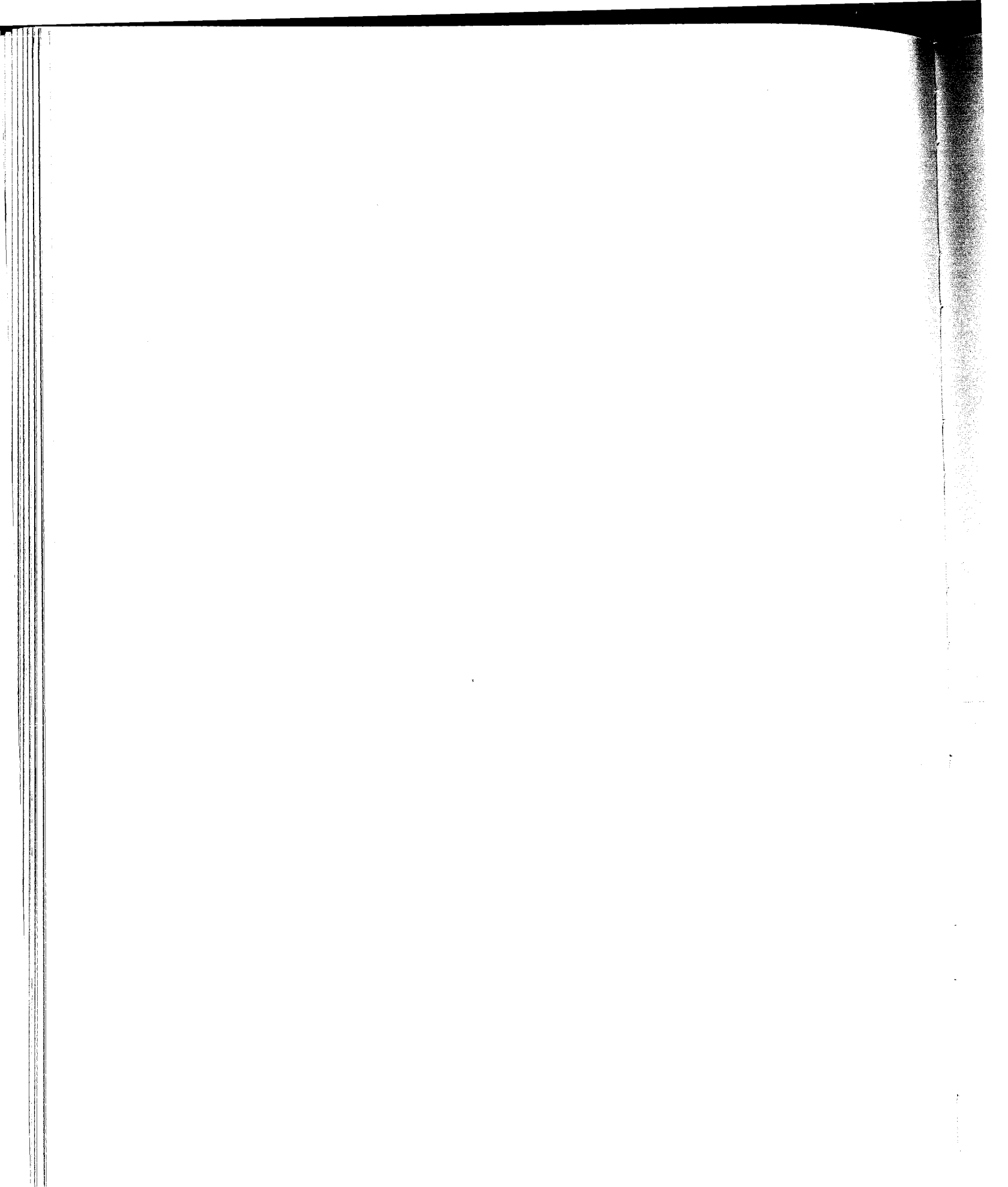
Repere bibliografice: Bacskai László, Tiberiu Utan, „Hószínű ég”, IGZ, 1965, 10; Földes László, *Mi fër az elégiába*, UTK, 1966, 2; Mózes Huba, Tudor Vianu, „A metafora kérdéséről és egyéb tanulmányok”, UTK, 1967, 18; Kicsi Antal, *Matei Călinescu*, „Zacharias Lichter élete és nézetei”, IGZ, 1972, 1; Beke, *Fără interpret*, 638-643; Ráduly János, *Nichita Stănescu*, „Vízirgona”, IGZ, 1975, 9. O. K.

SZUPERSKI, Zbigniew (20.I.1923, Lvov, Ucraina), traducător polonez. A absolvit Facultatea de Drept în cadrul Universității Jagellone din Cracovia. A petrecut o vreme în România. Întors în Polonia, a promovat, atât în articole, cât și prin traduceri, literatura română. Selecția lui S. are în vedere, de preferință, poezia și proza. Versiunea în polonă dată piesei *Năpasta* de I. L. Caragiale a fost pusă în scenă la teatrul din Tarnów (1978) și la televiziune (1979).

Traduceri: Sorin Titel, *Długa podróz więźnia [Lunga călătorie a prizonierului]*, Cracovia, 1975, *Ptak i cień [Pasărea și umbra]*, Cracovia, 1983; Dumitru Radu Popescu, *Anastazja [Duios Anastasia trecea]*, Cracovia, 1977; Nichita Stănescu, *Nieszłowa i inne wiersze [Necuvintele și alte poezii]*, Cracovia, 1977; Lucian Blaga, *Poematy światła i inne utwory [Poemele luminii și alte creații]*, Cracovia, 1978; Eugen Jebeleanu, *Wiersze [Poezii]*, Cracovia, 1981; Laurențiu Fulga, *Dziwna panna Ruth [Strania domnișoară Ruth]*, Cracovia, 1981, *Podwójna zbrodnia siostry Diany [Dubla crimă a soriei Diana]*, Cracovia, 1981 (în colaborare); Ana Blandiana, *Pięta Achillesowa i inne wiersze [Călăciul lui Achile și alte poezii]*, Cracovia, 1984; Geo Bogza, *Lata i wieki [Ani și secole]*, Cracovia, 1986.

Repere bibliografice: Velea, *Interferențe*, 71-73.

St. V.

Ș

Șăineanu, Lazăr

ȘEZĂTOAREA
Revista pentru literatură și tradițiuni populare
DIRECTOR: ARTUR GOROVEI

Membri fondatori: Ș. Șăineanu, Ionășcu, Ovidiu Bogdan, C. Pavlicăscu,
Ion. Mădăcă, Ș. Șăineanu, Ion. Păunescu, M. Hurcoșcu, Ion. Șăineanu.

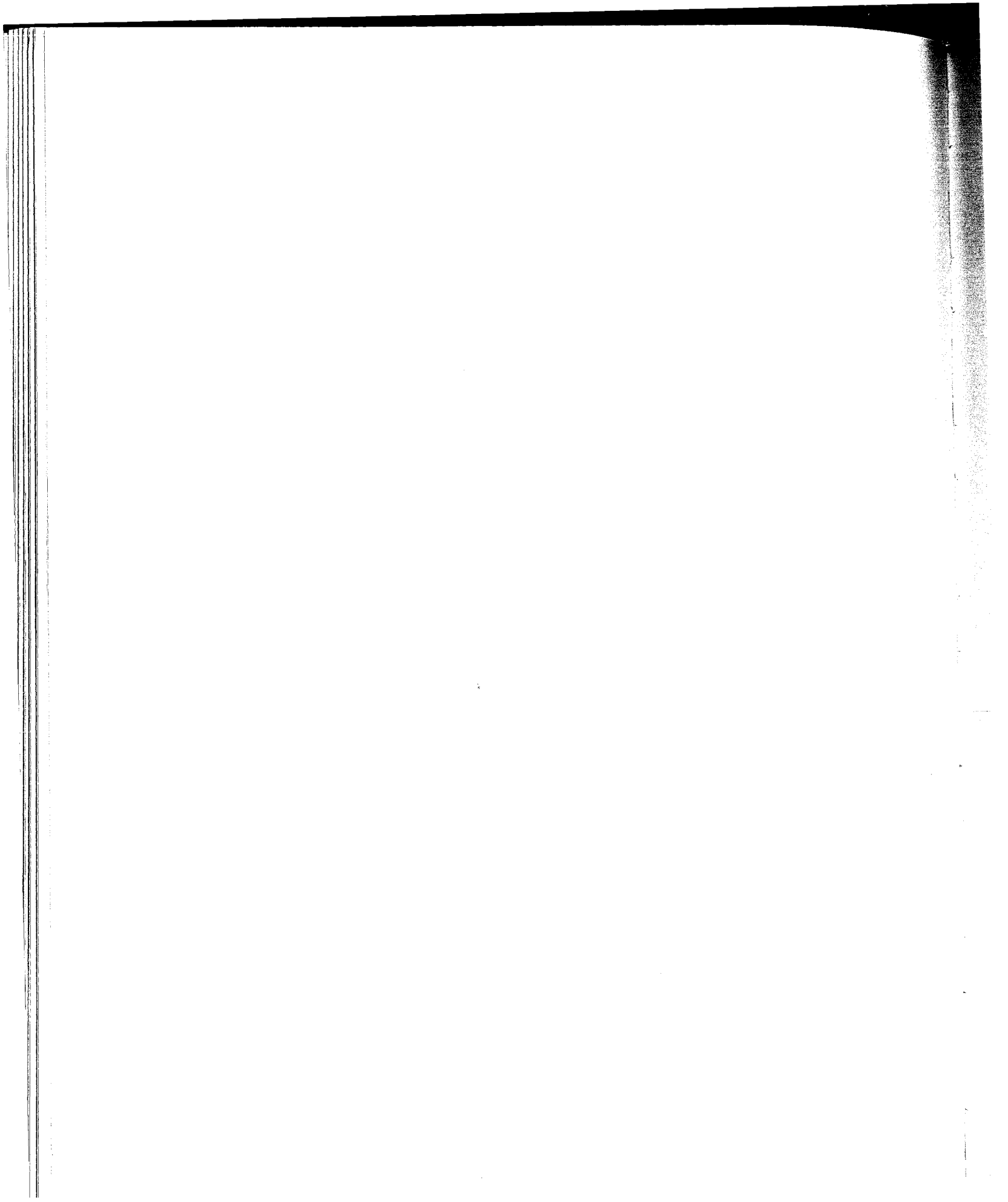
ANUL I 1 Martie 1992 No. 1.

Fără îndoială, avem una din cele mai frumoase literatură populare și cu toate acestea, până acuma, nici o revistă specială.
Folkloriștii noștri, dacă nu sînt destul de cuprinși ca să-și publice colecțiunile și studiile lor în volum, sînt nevoiți

Șezătoarea

Șincai, Gheorghe

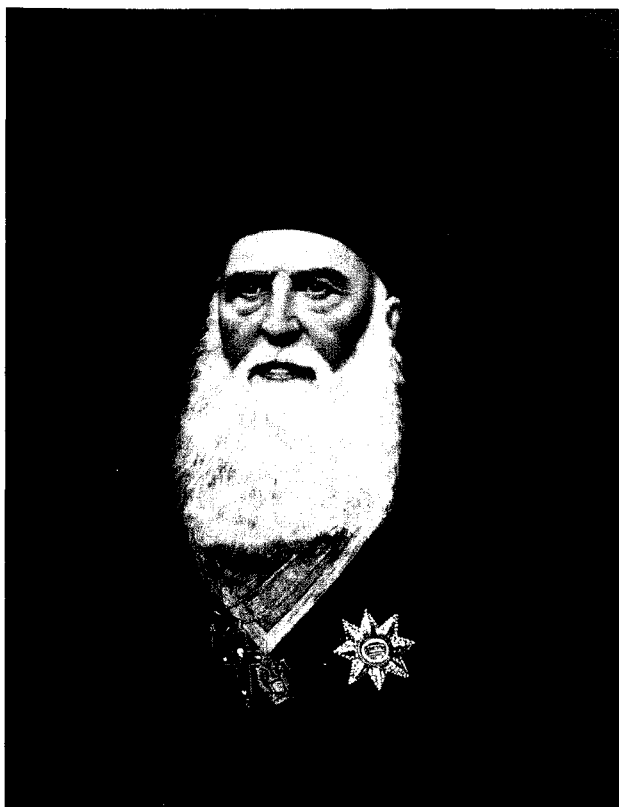
ȘAGUNA, Andrei (1.I.1809, Miskolc, Ungaria - 28.VI.1873, Sibiu), cărturar. Pe numele mirean Anastasie, **Ș.** era fiul Anastasiei (n. Muciu) și al unui negustor macedo-român, Naum Șaguna. Absolvă, în 1826, gimnaziul călugărilor Piarști de la Pesta și tot acolo face studii de filosofie și drept (1826-1829). La Vârșeț urmează secția română a Seminarului Teologic (din 1829). În 1833 se călugărește, primind numele Andrei. Va fi profesor de teologie la Karlowitz și, mai târziu, la Vârșeț. În 1846 ajunge vicar general al Episcopiei Sibiului, iar în 1848 se vede confirmat episcop. În mai, același an, împreună cu episcopul unit Ioan Lemeni, se află în fruntea adunării de la Blaj. În 1864, la reînființarea vechii Mitropolii Ortodoxe a Transilvaniei, va fi numit arhiepiscop și mitropolit. În 1850 primește titlul de baron, iar în 1871 este ales membru de onoare al Societății Academice Române.

Meritele lui **Ș.** țin, în special, de emanciparea și întărirea Bisericii Ortodoxe Române din Ardeal. Convins de rostul înalt al învățării, al culturii, cărturarul sprijină, de asemenea, înființarea de școli în comune, precum și a gimnaziilor din Brașov și Brad, a Seminarului Teologic și Pedagogic din Sibiu (1853). Este unul din întemeietorii Astei (1861), al cărei întâi președinte a fost (până în 1867). În 1850 înființează la Sibiu Tipografia Arhidiecezană, unde îi vor apărea broșuri politico-bisericești, lucrări canonice, studii pastorale, scrieri omiletice. Sub îngrijirea lui, ies de sub teascuri cărți de ritual, traduse din slavonă și sârbă, cărți bisericești, cărora le

întocmește prefete, manuale pedagogice. Între 1856 și 1858, sub privegherea și cu o frumoasă prefață a lui **Ș.**, se tipărește *Biblia*. Va urma, în această chestiune, o înfruntare cu I. Heliade-Rădulescu, care începuse la Paris o talmăcire a *Bibliei*, contestată de clericul ardelean pentru incompetență teologică și pentru întrebuițarea unei exprimări artificiale în locul limbajului bisericesc și a graiului popular. În manuscris i-a rămas o gramatică (*Grammatica valachica*), redactată în latinește (cu echivalențe românești), inspirată din lucrarea similară a lui Constantin Diaconovici-Loga. O rostire simplă, fără efecte retorice sau înfloriri de stil, având ca sursă limba vechilor cazanii, însufletește *Predicile* lui **Ș.**, publicate abia în 1945. Propovăduind învățăturile creștinești, predicile cuprind și povețe laice (privind muncile agricole, starea zidurilor bisericești și școlare, „primejdiile veselilor lumești”). **Ș.** a fost un orator cu autoritate, manifestându-se - în cuvântări ținute în românește, ungurește sau sârbește - în diete, la sinoade, în Parlament (la Viena, Pesta), la dezbaterile Senatului imperial (în care era membru). Multe discursuri sunt inserate în „Foaie pentru minte, inimă și literatură” și în „Gazeta Transilvaniei”. În 1853 el face să apară „Telegraful român”, dând linia politică și culturală a publicației. Îi sunt găzduite aici articole privind situația românilor transilvăneni, dar și pe teme bisericești ori școlare, cuvântări, scrieri pastorale. Rămase o vreme în manuscris, memoriile mitropolitului cuprind însemnări de la 1846, anul sosirii lui în Transilvania, până la 1871. Notațiile evocă luptele pe care le-a purtat pentru apărarea Bisericii Ortodoxe de „duhul batjocoritor” și de ingerințele care ar fi putut să îi vatăme autonomia, despre marea adunare din 1848 de la Blaj și strădaniile depuse pentru cauza națională, despre înființarea de școli și imprimarea de cărți, atât de folositoare unui neam trezit din „somnia cel adânc” la conștiința de sine.

SCRIERI: *Adaos de cuvântări bisericești pentru sărbătorile domnești de preste an*, în *Chiriadromion*, Sibiu, 1855; *Asupra Biblicelor lui Heliade*, Sibiu, 1858; *Memorialul arhiepiscopului și mitropolitului Andrei baron de Șaguna sau Luptele naționale-politice ale românilor. 1846-1873*, I, îngr. și pref. Nicolae Popea, Sibiu, 1889; *Memorii din anii 1846-1871*, introd. Ilarion Pușcariu, Sibiu, 1923; *Predici*, introd. Florea Mureșanu, Cluj, 1945; *Cuvântări bisericești pentru sărbătorile domnești*, îngr. Dorel Man, pref. Onufrie Vințeler, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Iosif Pușcariu, *Mitropolitul Andrei Șaguna. Viața și faptele sale*, CL, 1874, 7; Pop, *Conspect*, II, 128-130; Nicolae Popea, *Arhiepiscopul și mitropolitul Andrei baron de Șaguna*, Sibiu, 1879; Ioan Slavici, *Mitropolitul Andrei baron de Șaguna*, CL, 1880, 1; Petre Gârboviceanu, *Andrei Șaguna*, BOR, 1898-1899, 4, 6, 7, 9, 10, 1899-1900, 9, 1900-1901, 6, 1901-1902, 8, 10; A. Ghiga, *Viața și activitatea arhiepiscopului și mitropolitului Andrei baron de Șaguna*, București, 1899; Iorga, *Ist. Bis.*, II, 290-296; [Andrei Șaguna], „Neamul românesc”, 1909, 111-112 (număr omagial); Ioan Lupas, *Mitropolitul Andrei Șaguna*, Sibiu, 1909; Nicolae Dobrescu, *Mitropolitul Andrei Șaguna*, București, 1909; Ioan Lupas, *Viața și faptele lui Andrei Șaguna*, București, 1926; Const. P. Seccelea, *Dreptul canonic în literatura românească. Opera lui Andrei baron de Șaguna*, Iași, 1927; Octavian Goga, *Precursori*, București, 1930, 181-192; *Pomenirea mitropolitului Andrei Șaguna*, Sibiu, 1933; Iorga, *Oameni*, I, 44-48, II, 351-358, III, 140-141; Gh. Tulbure, *Mitropolitul Șaguna*, Sibiu, 1938; Iacob Mârza, *Gramatica lui Andrei*

Şaguna, LR, 1971, 1; *Dicţ. lit.* 1900, 821-822; Pompiliu Teodor, *Andrei Şaguna - om de cultură şi acţiune*, „Magazin istoric”, 1982, 6; Victor Bunea, *Mitropolitul Andrei Şaguna, ctitor al bibliotecii şi al tipografiei arhidiecezane*, MA, 1984, 1-2; Keith Hitchins, *Ortodoxie şi naţionalitate*, tr. Aurel Jivi, pref. Pompiliu Teodor, Bucureşti, 1996, 21-62, *passim*; Păcurariu, *Dicţ. teolog.*, 431-433; Aurel Papari, *Andrei Şaguna, contemporanul nostru*, Constanţa, 2000; Justin Tambozi, Atena Tambozi, George Justinian Tambozi, *Andrei Şaguna*, Constanţa, 2000; Mihai Sofronie, *Mitropolitul Andrei Şaguna şi Asociaţiunea Transilvană (ASTRA)*, Constanţa, 2001; *Dicţ. scrîit. rom.*, IV, 432-433; *In memoriam Andrei Şaguna*, coordonator Mircea Păcurariu, Cluj-Napoca, 2003. F. F.

ŞAHIGHIAN, Alexandru (20.XI.1901, Bucureşti - 31.III.1965, Bucureşti), poet, prozator şi traducător. Este fiul Eschimiei şi al lui Melcon Şahighian, mic negustor, şi frate cu regizorul Ion Şahighian. Face cursul primar şi gimnaziul la „Sf. Iosif”, dar este nevoit, datorită falimentului afacerii tatălui, să întrerupă şcoala. Dă, de foarte devreme, piept cu viaţa. Lucrător într-o fabrică, funcţionar, desenator, corist la Operă, tânărul nu îşi neglijează totuşi studiile, pregătind în particular examenele de liceu. Va ajunge şi el să predea ore de desen la o şcoală din capitală. Debutează pe la 1920-1921 cu cronică plastică, iar în literatură în 1924, în „Omul liber” (unde revine în 1925), cu versuri pe care mai târziu avea să le renege, ca suferind de ermetism. Cu poezii, proză, cronici plastice, articole de atitudine civică mai colaborează la „Epoca”, „Cronicarul”, „Linia nouă”, „Şantier”, „Cuvântul liber”, „Drumul femeii”, „Universul literar”, „Reporter”, „Dacia nouă”, „Revista Fundaţiilor Regale”. A fost prim-redactor şi coeditor la săptămânalul independent „Atlas” (1936), interzis după câteva numere pentru agresivitatea unor intervenţii. După război semnătura îi poate fi întâlnită în „Drapelul”, „Orizont”, „Luptătorul bănăţean”, „Lupta CFR”, „Flacăra”, „Iaşul literar”, „Teatrul”, „Veac nou”, „Gazeta literară”. A fost secretar al Uniunii Scriitorilor (1948-1950), scurtă vreme director al Teatrului Naţional din Iaşi (1951), redactor, apoi redactor-şef la „Revue roumaine” (1952-1963). În 1946 a alcătuit antologia *Poezia muncii şi a libertăţii*, care marchează debutul său editorial. A recurs şi la pseudonime (Eliza Balaban, Maria Ranteş, Alexandru Salbă).

Până la plonjarile în lozincărie din publicistica scrisă după 1944, unde nu conteneşte să îşi manifeste recunoştinţa faţă de „înţelepciunea partidului”, de „ideile călăuzitoare” ale noii ideologii, în anii săi de început Ş. părise un ins rezonabil. Mulţumind celor care i-au arătat calea, el se leapădă hotărât de sonetele din tinereţe, „care se voiau filosofice” şi care puteau fi învinuite, cum singur spune, de „individualism”. Va scrie de acum înainte, „cu stânga”, o poezie angajată, în versuri energice şi clare. Pe alocuri, nesocotind pentru o clipă angajamentul, ecouri din folclor, din V. Alecsandri şi Tudor Arghezi creează senzaţia unui lirism mai curat, fără poncife. Tot aşa, stepele Kazahstanului, într-o descriere degajată de obsesia luptei de clasă, oferă inspiraţiei un câmp deschis. Altfel, mai totul, în versificările frânte, convulsive ale lui Ş. - care şi-l luase ca model pe Vladimir Maiakovski - e, între îngreţosare şi mânie, discurs agitatoric, cu accese de furie proletară: tonuri de

revoltă, gesturi demascatoare, îndemnuri la luptă (cu „ură şi cuţit”). Versificatorul se vrea un exponent al celor mulţi („Strigăt sunt, înfipt în vreme,/ Peste roşiile ruguri” - *Prefaţă la un volum care n-a putut să apară*). Şi nu ratează nici o temă şi nici un subiect dintre cele ce bănuie prin mitologia falacioasă a timpului (titlu elocvent: *Sirena lui Vasile Roaită*). Volumul, în bună parte antologic, *Pasărea măiastră* (1961) exprimă, monocord, acest devotament, într-o autoexcitaţie a viziunii: „E că-ntrevăd în comunism, curând,/ Măiastra pasăre de aur săgetând” (*Pasărea măiastră*), ici, colo întretăiată de umbra săgetă a unui presentiment privind propriul sfârşit. Manifestări propagandistice ajung să compromită şi prozele, schiţe şi nuvele viciate de un maniheism ireductibil (*Măinile şi Cei şapte*, 1949, *Întrunirea*, 1963, *O zi de august*, 1965). De o parte, (răii, „boierii”, „burtă-verzii”), apariţii definitiv respingătoare, de cealaltă - eroii pozitivi: muncitorii, ţăranii, rusul, fireşte, cu harul lui dintotdeauna de binefăcător. Mai puţin încorsetat în dogmă şi într-un asemenea limbaj se arăta a fi Ş. într-o schiţă din 1949, *Un autor în căutarea unor personaje*, unde, mişcându-se sub orizontul purpuriu al realismului socialist, încerca să „pirandellizeze”, cu alerte şi cu o mină mai destină. Întâmplări mărunte din viaţa de cazarmă, cu ofiţeri mărginiţi şi cruzi şi soldaţi supuşi unor greu de suportat pătimiri, scene de război, în care imagini apăsate tind să sugereze grozăvia carnagiului, dar şi o secvenţă simbolică, muiată în sentimentalism (*Mânzul*), se înscriu în suita naraţiunilor din *Viscolul* (1962), din care abia frânturi se salvează. Dacă politizarea abuzivă la adresa „iadului capitalist”, împărţirea lumii în stăpâni hrăpăreţi şi, în tiparul celui mai rigid schematic, masa celor umiliţi ori obidiţi, ca şi tendinţa de a moraliza ideologic sunt săcâitoare, unele însuşiri ale condeiului nu au cum să fie trecute cu vederea. Prozatorul nu scrie rău, ceea ce a putut să atragă în cărţile lui pentru copii şi adolescenţi (*Poveşti adevărate*, 1956, *Coiful de aur*, 1962, *Râul fierbinte*, 1965) fiind, desigur, plăcerea de a povesti. Epicul e presărat cu peripeţii care îl dinamizează, iar simţul naturii creează cadrul pentru descrieri în care se înfiripă imagini pastelate, cu irizările unor culori vii. Între lumea aievea şi plămuirile închipuirii trecerea se face cu uşurinţă, tinerii cu cravate roşii fiind la vârsta când şi basmele, dar mai ales literatura de aventuri le incită, naiv, imaginaţia. De altfel, în *Poveşti adevărate* fantasticul asigură substanţa istorisirilor. Cât priveşte înclinaţia spre poveţele cu tâlc, ea se exprimă de multe ori prin simboluri faule. Neaşteptat este, forţând termenii, un „textualism” sui-generis (naratulul îşi abordează dezinvolt citorii, se „dedublează”, schimbă, uşor amuzat, destinele personajelor, anticipând derularea acţiunii, se laudă în glumă, îşi face spăsit autocritica), abilitate care încurajează, pe anumite porţiuni, lectura. Alte cărţicele, în versuri sau în proză, sunt pentru şcolarii mici şi preşcolari (*Rici-rici*, 1948, *Lacul cu raţe*, 1951, *Dacă numeri până-la zece...*, 1953, *Ursul*, 1954). Extazul, în nota festivismelor de comandă ale vremii, constituie dominantă reportajului de călătorie *De la Tian-Şan la munţii de jasp...* (1958). Uimit de „belşugul” care i se năzare, vizitatorul, executând obişnuitele plecăciuni dinaintea icoanelor ce îl însoţesc

pretutindeni – comuniștii, poporul rus –, se regăsește atunci când, cântând la „minunile Kazahstanului”, se lasă impresionat de priveliștile fabuloase („poezia sălbatică a unor râuri”, „grandoarea” Tian-Șanului) ale unei țări unde trecutul se însufletește cu legenda. Din păcate, artificiile livrești („taina de dincolo de nisipuri”, „grâul scipește cu raze de smarald”) riscă să sporească impresia de neadevăr. Un tendenționism apăsător se degajă din piesele de teatru ale lui Ș., radiodifuzate sau jucate de unele teatre. Dacă *Gheorghe* (difuzată la radio) vrea să îi lămurească pe unii de binefacerile cooperativizării agriculturii, drama *Prăbușirea* (jucată la Teatrul Armatei în 1954–1955) caută cu dinadinsul să pună în contrast vechiul, ilustrat de figura odioasă a unui mare moșier, și noul, întruchipat de tineri comuniști. O melodramă, *Sărutul în fața oglinzii*, ia în dezbateră o temă socială. Nu lipsite de vioiciune, comediele recurg la șarja pe care o provoacă stălcelile de rostire și încurcăturile de situații (farsa *Nepotul din Giurgiu*, pusă în scenă la Teatrul Național din București, 1946–1947), dezvăluie o intenție satirică (*Domnul director general*, reprezentată la Teatrul Giulești în 1954–1955, *Calul troian*) sau, ridicând un pic miza, amestecă hazul, atât cât este, cu un fir de dramatism (*Pensiunea doamnei Stamate*, Teatrul Național din București, 1947–1948). Alături de Vasile Timuș și Petre Andreescu, Ș. este coautor al libretului operetei *Ana Lugojana* de Filaret Barbu. A tradus, și nici nu e de mirare, numai din autori reprezentând spațiul (ex)sovietic.

SCRIERI: *Pensiunea doamnei Stamate*, București, 1947; *Rici-rici*, București, 1948; *Mămile. Cei șapte*, București, 1949; *Un autor în căutarea unor personaje*, București, [1949]; *Lacul cu rațe*, cu ilustrații de Florica Cordescu, București, 1951; *Dacă numeri până la zece*, București, 1953; *Ursul*, cu ilustrații de V. Dobrică, București, 1954; *Povești adevărate*, cu ilustrații de Constantin Plăcintă, București, 1956; *De la Tian-Șan la munții de jasp...*, București, 1958; *Povești dunărene*, cu ilustrații de Cristea Condacci, București, 1959; *Pasărea măiastră*, pref. Ion Vitner, București, 1961; *Coiful de aur*, cu ilustrații de Dumitru Ionescu, București, 1962; *Viscolul*, București, 1962; *Întrunirea*, București, 1963; *O zi de august*, București, 1965; *Râul fierbinte*, pref. Valeriu Răpeanu, București, 1965. **Antologii:** *Poezia muncii și a libertății*, pref. Victor Eftimiu, București, 1946. **Traduceri:** Boris Polevoi, *Atelierul de foc*, București, 1948 (în colaborare cu Ștefania Brătulescu); D. N. Mamin-Sibiriak, *Povestiri pentru Lenuța*, București, 1948; Nikolai Pogodin, *Missouri-vals*; Gheorghe Mdivani, *Oameni de bună credință*, București, 1951 (în colaborare cu Ada Steinberg); Z. Balandina, *Însemnările unei instructoare de pionieri*, București, 1950 (în colaborare cu Ștefania Brătulescu).

Repere bibliografice: Predescu, *Encicl.*, 752; Teodor Vârgolici, *Alexandru Șahighian*, TR, 1961, 17; Al. Săndulescu, *Poezie cetățenească*, GL, 1961, 36; Mihail Davidoglu, *Alexandru Șahighian*, GL, 1965, 15; George Muntean, *Alexandru Șahighian*, RL, 1971, 49; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 542; Virgil Brădățeanu, *Viziune și univers în noua dramaturgie românească*, București, 1977, 78–79; *Lit. rom. cont.*, I, 459; Micu, *Ist. lit.*, 585–586, 661; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 433–435; Florin Faifer, *Militantul*, CL, 2003, 9. F. F.

ȘAHIGHIAN, Alexandru Al. (13.II.1950, București), germanist. Este fiul Mariei Șahighian, redactor și traducător, și al

scriitorului Alexandru Șahighian. Urmează, la București, Liceul German (1957–1969) și Facultatea de Limbi Germanice (1969–1974). Va fi profesor la Liceul „Dimitrie Cantemir” din capitală (1974–1977), apoi redactor la revistele „Secolul 20” (1977–1994) și „Lettre internationale” (din 1994). Debutază cu versiuni din lirica lui Eugen Jebeleanu în revista „Neue Literatur” (1973), continuând să colaboreze cu traduceri de proză și poezie difuzate la radio sau publicate în presa literară („Secolul 20”, „România literară”, „Neue Literatur”, „Allgemeine Deutsche Zeitung”, „Lettre internationale” ș.a.). Este coeditor și traducător, alături de Mihai Isbășescu, al unei antologii în limba germană din lirica română contemporană (*Eine Welt wird geboren*, 1974). Prima carte tradusă singur, *Eleșteul* (1976), aparține prozatorului german din România Arnold Hauser.

Cunoscător al culturii de expresie germană, Ș. s-a implicat în acțiunea de familiarizare a cititorului român cu ideile, literaturile și personalitățile acestui spațiu spiritual. A prefațat opere de Conrad Ferdinand Meyer ori Franz Kafka, a redactat articole dedicate multor scriitori contemporani din diferite generații, precum Ernst Jünger, Stefan Heym, Peter Bichsel, Heiner Müller (din care a și tălmăcit piesa *Misiunea*, apărută în „Secolul 20”), Christa Wolf, Adolf Muschg, Marcel Reich-Ranicki ș.a., a intervievat personalități precum Martin Walser ori Tankred Dorst. A tradus scrieri de Gotthold Ephraim Lessing (*Educarea speciei umane*) și Friedrich Nietzsche (*Amurgul idolilor*), Franz Kafka, Elias Canetti (*Provincia omului*) și alți contemporani, transpunerile sale remarcându-se atât prin claritate și eleganță, cât și prin plasticitate și reconfigurare poetică a textului în românește.

Traduceri: *Eine Welt wird geboren*, București, 1974 (în colaborare cu Mihai Isbășescu); Arnold Hauser, *Eleșteul*, București, 1976; Franz Kafka, *Pagini de jurnal și corespondență*, pref. trad., București, 1984 (în colaborare cu Mircea Ivănescu); Elias Canetti, *Provincia omului*, București, 1985; Friedrich Nietzsche, *Amurgul idolilor*, în Friedrich Nietzsche, *Opere*, II, București, 1994; Hans Urs von Balthasar, *Mic discurs despre iad*, București, 1994; Gotthold Ephraim Lessing, *Educarea speciei umane*, București, 1996; Adrienne Speyer, *Taina morții*, București, 1996; Carl Jaspers, *Oamenii de însemnătate crucială (Socrate, Buddha, Confucius, Iisus)*, București, 1996.

Repere bibliografice: Andrei Corbea, *În „atelierul” lui Kafka*, RL, 1984, 50; Andrei Corbea, *Elias Canetti, „Provincia omului”*, RL, 1985, 46. G.Dn.

ȘALARI, Ariadna (27.IX.1923, Cetatea Albă), prozatoare. Este fiica Eulaliei și a lui Nicolae Șalari. A absolvit, în 1947, Facultatea de Chimie Industrială de la Institutul Politehnic din București, iar din 1950 s-a stabilit la Chișinău. În 1959 și-a încheiat studiile la Institutul de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova. Un timp inginer chimist, apoi profesoară la o școală medie, se va dedica în cele din urmă scrisului. A debutat în revista bucureșteană „Flacăra” (1949), iar la Chișinău colaborează, cu proză, la „Scânteia leninistă”, „Nistru” ș.a. După ce publică la București povestirea *Ilie își croiește viața nouă* (1949), în 1956 îi apare la Chișinău cartea *Se-ntâlnesc pământurile*,

urmată de câteva romane pe tema satului sau a evenimentelor din primii ani postbelici, precum și de drama *Uraganul*.

Dacă primele scrieri sunt subminate de sloganele comunismului sovietic - *Oameni și destine* și *Neastâmpăr* (ambele în 1961), *Valul lui Traian* (1968) -, o schimbare de perspectivă poate fi urmărită în *Tăceri răscolite* (1982). Romanul *Labirintul* (1990) reprezintă o retrospectivă amplă privind destinul intelectualității din România începând din anii '30 până în anii postbelici. **Ș.** a adus o contribuție reală la ilustrarea literaturii pentru copii, ca în volumele *Ploaie cu covrigi* (1965), *Echipa noastră* (1966), *Măsoară-mă, bunelule: eu am un kilometru* (1968), *De-a mijatca cu soarele* (1971), *Ștregarii* (1974), *Năzdrăvanii* (1977), *Năsturel* (1979), *Alerguș* (1981) ș.a.

SCRIERI: *Ilie își croiește viață nouă*, București, 1949; *Pionierii de la Măgura-Nouă*, Chișinău, 1953; *Se-ntâlnesc pământurile*, Chișinău, 1956; *Fofo este vigilent*, Chișinău, 1957; *Oameni și destine*, Chișinău, 1961; *Neastâmpăr*, Chișinău, 1961; *Povestea copăcelului*, Chișinău, 1962; *De-ale lumii*, Chișinău, 1964; *Ploaie cu covrigi*, Chișinău, 1965; *Echipa noastră*, Chișinău, 1966; *Măsoară-mă, bunelule: eu am un kilometru*, Chișinău, 1968; *Valul lui Traian*, Chișinău, 1968; *De-a mijatca cu soarele*, Chișinău, 1971; *Printre oameni*, Chișinău, 1973; *Pădurea năzdrăvană*, Chișinău, 1973; *Ștregarii*, Chișinău, 1974; *Năzdrăvanii*, Chișinău, 1977; *Șoapta viorilor*, Chișinău, 1977; *Năsturel*, Chișinău, 1979; *Alerguș*, Chișinău, 1981; *Tăceri răscolite*, Chișinău, 1982; *Scrieri alese*, îngr. și pref. Ion Ciocanu, Chișinău, 1983; *Labirintul*, Chișinău, 1990; *Venetica*, Chișinău, 1998.

Repere bibliografice: Eliza Botezatu, *Observații pe marginea formei artistice a prozei Ariadnei Șalari*, RLSL, 1967, 1; Nicolae Bilețchi, *Ariadna Șalari*, în *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, 597-602; Anatol Gavrilov, *Reflecții asupra romanului*, Chișinău, 1984, 34-44; Ion Ciocanu, *Măsura adevărului*, Chișinău, 1986, 43-49; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 185-186; *Femei din Moldova*, îngr. Iuri Colesnic, Chișinău, 2000, 268-269; Popa, *Ist. lit.*, II, 1195.

N. B.

ȘANDRU, Areta (25.VII.1950, Lazuri, j. Satu Mare - 18.V.1991, București), prozatoare. Este fiica Clemanței Șandru (n. Tomescu), educatoare, și a lui Erast Șandru, învățător. La București va absolvi în 1969 Liceul „I. L. Caragiale”, iar în 1973 Facultatea de Filologie, secția română-italiană. Un timp profesoară la școli generale (1975-1979), va intra apoi în presă, ca redactor la „Scânteia tineretului” (1980-1989) și la „Tineretul liber” (1989-1991). Încercări, cu poezie, publică în revista „Funigei” a Liceului „I. L. Caragiale”, însă adevăratul debut se produce cu proză, la „Lucaefărul”, în 1970, fiind prezentată de Fănuș Neagu. Va mai colabora la „Amfiteatrul”, „România literară”, „Ramuri”, „Cronica”, „Viața românească” ș.a.

Primele volume de povestiri, *Valiza cu zăpezi* (1977) și *Jurnal de una singură* (1980), anunță o prozatoare înzestrată cu toate particularitățile literaturii feminine: lirism, subiectivitate, atenție la detaliu și la semnificațiile faptului aparent banal. Textele configurează o biografie în căutarea unui timp pierdut. Se remarcă însă, încă de pe acum, o inconsistență a suflului epic, o construcție saturată liric, „un artificiu stilistic, în detrimentul naturaleții” (Laurențiu Ulici). **Ș.** scrie și un volum de reportaje, *Jur că voi spune adevărul* (1983), inovator în cadrul

genului, unde notația atentă, participarea afectivă și, mai ales, înregistrarea diverselor puncte de vedere asupra evenimentelor au la bază premisa „Adevărul nu are, nu poate să aibă - așa cum s-ar crede - singular. Există adevărul unui om și adevărul altuia”. Romanul *Glonțul de porțelan* (1984) aduce maturizarea prozatoarei. Influențată de Noul Roman francez, **Ș.** deconstruiește conceptele tradiționale de „narațiune” și „personaj”. Aflată într-un moment de răscruce al existenței, protagonista încearcă să se regăsească prin filtrul întâmplărilor trăite și din perspectiva celor din jur, perspectivă la care o împinge profesia de jurnalist. Unitatea romanului e în special stilistică și de atmosferă, evenimentele și personajele fiind estomate, ambigue. Și mai aproape de formula antiromanului este *Podul de vise* (1989), care are în centru un personaj-simbol și o metaforă, aceea a podului de lemn mișcător, șubred și periculos, pe care eroina reușise să îl traverseze în copilărie fără ajutorul mâinilor. Cartea este un „pod de vise” alcătuit din scrisori, jurnale și fragmente de jurnal, ficțiuni și mărturisiri intercalate în alte narațiuni, reluarea unei povestiri dintr-un volum anterior (*Joc de statui*, din volumul *Magazinul de clepsidre*, 1987). Alternarea continuă a planurilor, a perspectivei temporale, aglomerarea halucinantă a detaliilor și caracterul fantomatic al unor personaje dau senzația instabilă, plutitoare, a visului. **Ș.** a lăsat în manuscris un volum de poezie.

SCRIERI: *Valiza cu zăpezi*, Iași, 1977; *Jurnal de una singură*, București, 1980; *Jur că voi spune adevărul*, București, 1983; *Glonțul de porțelan*, București, 1984; *Magazinul de clepsidre*, București, 1987; *Podul de vise*, București, 1989.

Repere bibliografice: Nicolae Ciobanu, *Vocații epice*, LCF, 1977, 14; Laurențiu Ulici, *Focuri de artificii*, RL, 1977, 23; Radu G. Teșosu, *Proză poetică*, TR, 1977, 23; Sultana Craia, *Detalii sugestive*, LCF, 1978, 31; Constantin Stan, „Jur că voi spune adevărul”, LCF, 1983, 52; Grigore Mureșan, „Glonțul de porțelan”, CNT, 1984, 18; Victor Atanasiu, *Calibrul glonțului*, SLAST, 1984, 40; Constantin Sorescu, „Jur că voi spune adevărul”, SLAST, 1984, 46; Mihai Ungheanu, „Glonțul de porțelan”, LCF, 1985, 11; Mircea Vasilescu, *Un roman construit prin metaforă*, RL, 1985, 20; Al. I. Friduș, „Glonțul de porțelan”, CL, 1985, 5; Cristian Moraru, *Balistică și narațiune*, AFT, 1985, 8; Dan Măran, „Magazinul de clepsidre”, SLAST, 1987, 9; Radu Levărdă, *Patosul angajării politice*, RL, 1989, 46; Popa, *Ist. lit.*, II, 943.

A.F.

ȘANDRU, Dumitru (8.X.1907, Doștat, j. Alba - 29.XI.1972, București), folclorist. Este fiul Paraschivei și al lui Dumitru Șandru, țărani. Face studii secundare la Sibiu și universitare la Facultatea de Litere și Filosofie din București (1928-1931), unde îi are profesori pe Ovid Densusianu, I.-A. Candrea, Tache Papahagi și N. Cartoian. Își susține doctoratul în filologie cu teza *Cercetări dialectale în Țara Oltului* (1941). Funcționează ca asistent la Catedra de limba română a aceleiași facultăți (1933-1947), profesor secundar (1933-1940, 1950-1960) la București, profesor la Facultatea de Filologie a Universității din Craiova (1968-1972). Colaborează la „Grai și suflet”, „Cercetări folclorice”, „Bulletin linguistique”, „Preocupări literare”, „Revista istorică”, „Ramuri”, „Convorbiri literare”, „Limbă și literatură” ș.a. A fost membru al societății Prietenii Istoriei

Literare, al Societății Române de Lingvistică și al Societății de Științe Istorice și Filologice. Unele contribuții le-a semnat Danu Tudor.

Ș. unește în activitatea sa, în spiritul școlii lui Ovid Densușianu, preocupările de dialectologie cu cele folclorice și etnografice. A adus contribuții fundamentale la cercetarea vieții și obiceiurilor pastorale în lucrarea *Printre ciobanii din Jina* (publicată în revista „Grai și suflet” în 1931-1934 și scrisă în colaborare cu Felician Brânzeu), în care examinează latura apuseană a „mărginimii” Sibiului, prezentând viața jinarilor, onomastica, toponimia, economia preponderent pastorală, casele, relațiile dintre locuitori, bazate pe bună-cuviință, dărnicie, omenie, ospitalitate. A întreprins anchete dialectalo-folclorice în Țara Moșilor, Lăpușul de Sus, Bihor, Valea Almăjului și în județul Năsăud. Volumul postum *Folclor românesc* (1987) cuprinde creații populare din Banat, Transilvania (cele mai multe), Moldova, Muntenia și Oltenia, culese între anii 1930 și 1968: doine și cântece, strigături, balade, povestiri-relatări, ghicitori, colinde, cântece și obiceiuri de nuntă, bocete și obiceiuri la înmormântare, descântece, folclorul copiilor. A alcătuit o temeinică ediție critică a studiilor de folcloristică ale lui D. Caracostea.

SCRIERI: *Ovid Densușianu filolog*, București, 1939; *Mocanii în Dobrogea*, București, 1946. **Culegeri:** *Folclor românesc*, îngr. Tudora Sandru Olteanu, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1987. **Ediții:** D. Caracostea, *Poezia tradițională română*, I-II, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1969.

Repere bibliografice: C. Maneca, D. Sandru, LR, 1973, 3; Balaciu - Chiriacescu, *Dicționar*, 233-234; Sabina Ispas, „*Folclor românesc*”, REF, 1988, 2; Marian Barbu, *Permanența folclorului*, R, 1988, 7; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 234.

ȘANDRU, Ilie (22.III.1935, Săcalu de Pădure, j. Mureș), istoric literar și publicist. Este fiul Floarei (n. Stoica) și al lui Ioan Șandru, țărani. Frecventează școala primară în localitatea natală, iar din 1946 Liceul „Petru Maior”, apoi Școala Pedagogică din Reghin (1949-1953). Învățător (1953-1955) și profesor suplinitor (1957-1961) în comuna Bilbor, județul Harghita, va fi director al Casei Raionale de Cultură Toplița și profesor (1968-1978) la liceul din aceeași localitate, unde se va ocupa de îndrumarea revistei „Cântecul vârstelor”. Își completase, între 1960 și 1965, studiile la Facultatea de Filologie-Istorie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. În paralel, este corespondent și, ulterior, redactor principal la ziarul „Informația Harghitei” (din 1978) și la „Adevărul Harghitei” (1990). Debutează publicistic în 1970. Colaborează cu reportaje, însemnări, articole și studii de istorie literară la „Transilvania”, „Vatra”, „Tribuna învățământului”, „Adevărul Harghitei”, „Curierul de Transilvania” (Târgu Mureș), „Totuși iubirea”, „Școala noastră” (Miercurea Ciuc). Debutează editorial în volumul colectiv *Octavian C. Tăslăuanu* (1978), iar prima carte de autor este *Sub cumpăna veacului*, apărută în 1995.

Cronologia vieții și operei lui Octavian C. Tăslăuanu, studiul *Bilborul - sat moldo-transilvan, mediul spiritual și folcloric în care s-a născut Octavian-Codru Tăslăuanu*, selecția reperelor

critice și ampla fișă bibliografică sunt contribuțiile lui **Ș.** la volumul aniversar din 1978. Ele constituie nucleele pe baza cărora, amplificând cercetarea și coordonând informația istorico-literară, profesorul toplitean a elaborat biografia *Pe urmele lui Octavian C. Tăslăuanu* (1997), prima lucrare dedicată autorului jurnalului *Trei luni pe câmpul de război...* (1915) și al nuvelor din *Hora obuzelor* (1916). Pe lângă meritul întâietății, cartea se remarcă prin rigoarea documentării, expunerea clară și justa evaluare. În aceleași limite se încadrează monografia, realizată împreună cu Valentin Borda, *Un nume pentru istorie - Patriarhul Elie Miron Cristea* (1998, în colaborare cu Valentin Borda). Excurs biografic bogat documentat și prezentare a operei celui care a devenit primul patriarh al României, cartea configurează o imagine de ansamblu a unei personalități plurivalente și controversate: Miron Cristea se numără între primii exegeți ai lui Mihai Eminescu, teza sa de doctorat, susținută la Budapesta, în 1895, fiind o lucrare de pionierat; înaltul prelat s-a ilustrat, de asemenea, în publicistică și în folcloristică, în oratoria de amvon și în cea politică. **Ș.** dă măsura calităților sale de evocator și de polemist în reportajele, portretele și articolele reunite în volumele *Sub cumpăna veacului și Oameni și locuri din Călimani* (2000). În prima culegere autorul realizează o adevărată reconstituire epică a episodului trecerii Carpaților, în zona Bilbor-Toplița, de către armata română, angajată în 1916 în războiul reîntregirii. Publicistica lui constituie, implicit, o pledoarie patetică, substanțial argumentată, pentru cunoașterea oamenilor (unii dintre ei fiind personalități importante ale culturii noastre), a evenimentelor și a locurilor, îndeosebi din zona de nord a județului Harghita, spațiu românesc deseori uitat. Romanul *Binecuvântată a fost clipa...* (2002), tentativă de evocare a unor momente ale Marii Uniri din 1918, este deficitar sub raport epic.

SCRIERI: *Octavian C. Tăslăuanu* (în colaborare), pref. Vasile Netea, Miercurea Ciuc, 1978; *Sub cumpăna veacului*, Târgu Mureș, 1995; *Pe urmele lui Octavian C. Tăslăuanu*, Târgu Mureș, 1997; *Un nume pentru istorie - Patriarhul Elie Miron Cristea* (în colaborare cu Valentin Borda), Târgu Mureș, 1998; *Oameni și locuri din Călimani*, Târgu Mureș, 2000; *Binecuvântată a fost clipa...*, Sfântu Gheorghe, 2002; *Basarabia iarăși și iarăși*, București, 2003. **Ediții:** Vasile Netea, I.P.S.S. patriarhul dr. Miron E. Cristea din partea comunei Toplița, pref. edit., [Toplița], 1999; Elie Miron Cristea, *Mihai Eminescu*, pref. și postfața edit., Toplița-Miercurea Ciuc, 2000.

Repere bibliografice: Mariana Cristea, „*Sub cumpăna veacului*”, „Cuvântul liber”, 1995, 232; Sidonia Puiu, „*Un nume pentru istorie - Patriarhul Elie Miron Cristea*”, „*Renașterea*”, 1999, 2; Ioan Lăcătușu, Vasile Lechințan, Viorica Pătrușel, *Români din Covasna și Harghita*, pref. Nicolae Edroiu, Miercurea Ciuc, 2003, 670. C. H.

ȘANDRU, Mircea Florin (20.IV.1949, Făgăraș), poet și publicist. Este fiul Elenei Șandru (n. Preda) și al lui Victor Șandru, învățători. Face școala generală la Cârțișoara, județul Sibiu. În 1967 absolvă liceul în orașul Victoria, în 1972 Facultatea de Electronică a Universității din Brașov, iar între 1972 și 1975 frecventează cursurile Facultății de Filosofie a

Universității din București, pe care nu le-a finalizat. Urmează studii postuniversitare la Facultatea de Ziaristică din București (1984-1986), primește burse în SUA (1966, 1974, 1977), parcurge și un stagiul de pregătire la Institutul Național de Administrație București (2003). Redactor la revistele „Viața studentescă” și „Amfiteatru” (1972-1983), la ziarele „Scânteia tineretului” (1983-1989) și „Tineretul liber” (1989-1993, unde va fi redactor-șef adjunct), ulterior este funcționar la Serviciul de presă al Senatului României. În anii studenției brașovene este fondator și redactor-șef al revistei „Sigma”, iar în noiembrie 1990 întemeiază, împreună cu un grup de scriitori, Editura Tudor Arghezi. Debutează în „România literară” (1973) la rubrica „Vă propunem un nou poet”, girată de Geo Dumitrescu. În 1974 a obținut Premiul Editurii Eminescu pentru placheta *Elegie pentru puterea orașului*, în 1981 Premiul Comitetului Central al UTC pentru cartea *Mașina de scris* și în 1985 Premiul revistei „Luceafărul” pentru volumul *Viața în infraroșu*. Mai colaborează la „Convorbiri literare”, „Argeș”, „Orizont”, „Ramuri”, „Luceafărul”, „Viața românească”, „Tribuna”, „Steaua”, „Transilvania”, „Svetova literatura” (Praga), „Literarni mesianic” (Varșovia), „Inostrannaia literatura” (Moscova), „Rumänische Rundschau” (București) ș.a. E prezent în mai multe antologii, apărute în țară și în străinătate.

În prima fază a evoluției sale lirice – *Elegie pentru puterea orașului* și *Luminile orașului* (1975) – Ș. apare fascinat de peisajul citadin, contemplat firesc, într-o frazare echilibrată, ușor melancolic-elegiacă, imprimând versului un ritm lent. Începând cu *Melancolia* (1977) se infiltrază note expresioniste și accente retorice, poetul se lasă impresionat de tumultul marilor aglomerări umane, de vitalitatea lor debordantă. Perspectiva devine panoramică prin acumulări de fragmente ale cotidianului, tendință predominantă în volumele *Flacăra de magneziu* (1980), *Mașina de scris*, *Trupuri pe ecranul de radar* (1982), *Viața în infraroșu*, *Podul Grant* (1992), ce marchează o schimbare radicală. Orașul nu mai este privit ca un spațiu ideal pentru împlinirea visurilor (inclusiv a celor erotice), ci, dimpotrivă, ca unul devastator, care anulează identitatea insului, condamnându-l la solitudine. Imaginea supertehnicizată, la nivel planetar, a megapolisului sfârșitului de veac agresează individul până la anihilare. Sensibilitatea poetului („simt totul distinct, excitant, dureros”) – „ultra-realistă” (Marian Papahagi) – înregistrează tensiuni paroxistice, notația expresionistă atinge apogeul: „Se învârtesc rotative, mii de ziare, cuvinte / Cad în rigole, ca grindina, ca fructele putrede / Mari reflectoare, tobe, acrobați, saltimbanci cu zămbetul calp / Ziua curge frenetic, gureșă cu paiete, cu zale, cu explozii de-o clipă / Fire, forme, nervi se nasc, strălucesc, se consumă, se sting / Porții de viață, de moarte, de glorie se-mpart pe mari galantare / Dinții le mestecă / Am trăit! urlă șacalul, femeia, robul, vulturul, câinele / Am trăit! urlă sângele, ochiul, coapsa, amestecându-și vocile lor / Târând fiecare clipa aceea de moarte, de viață”. Cu unele reluări, ultimele cărți – *O fiară desăvârșită* (2001), *Miere neagră* (2002), *Îngerul pe gheața subțire* (2003) – întăresc impresia disoluției individului, confruntat cu haosul existențial, cu

sentimentul dezolării și al extincției, de care încearcă să se salveze mai întâi prin iubire, în poeme precum *Dorință*, *Captivitate*, *Numai torța ta*, *Scufundă-te în depărtarea luminoasă* ș.a. Uneori versul ritmat păstrează o cezură interioară, o anume muzicalitate, alteori reflexivitatea, insinuată în primele plachete, capătă aspect discursiv, iar mai rar parabolic (*Ce este?*, *Zodie*, *Vine seara*, *Cine ești?* ș.a.). O orientare singulară în poezia lui Ș. se afirmă în volumul *Rugă pentru cei blânzi* (1999). Celui ce a fost „sluga clipei trecătoare” și care s-a curcat „de lucruri mărunte” pe când era „urlet mort” și „mâzgă plutitoare” i se revelă divinitatea, intens colorată biblic, a primilor creștini. Confruntat cu singurătatea și moartea (în poeme ca *Pierdut în spațiu*, *Singuri sub cer*, *Eram gheară înfiptă în mătase*, *Gol și plin de frică*, *Un urlet până la cer* ș.a.), eul își caută izbăvirea: „Lepădați leșul, veniți în imaculata stratosferă / Acolo cuvintele levitează și sufletele alcătuiesc un munte trandafirii / Purtat de păsări pe aripi. / Urcați cât mai e timp, spălați-vă de carnea muritoare, / Veniți sub pleoapa lui Dumnezeu / În lacrima vitroasă care cântă, / Căci doar aici veți fi mângâiați / Și doar aici veți odihni fără durere / Așa cum doar în placenta primordială poate fi, / Așa cum doar în afara morții poți zdrobi moartea”. Trăirea intensă a sacralului nu atinge însă extazul mistic, insul rămâne înfricoșat, orbecând, prins în magma vanităților omenești: „Încă o zi, încă un an, / Mai lasă-mă, Doamne Dumnezeule! / Acum în clipa aceasta când poemele se nasc, / Iar ochii mei sunt o rană deschisă”. În ansamblu, poezia lui Ș. se distinge prin modernismul viziunii și prin calitatea expresivă a versului, contribuind la înnoirea liricii generației șaptezeciste.

SCRIERI: *Elegie pentru puterea orașului*, București, 1974; *Luminile orașului*, București, 1975; *Melancolia*, București, 1977; *Flacăra de magneziu*, București, 1980; *Mașina de scris*, București, 1981; *Trupuri pe ecranul de radar*, București, 1982; *Viața în infraroșu*, București, 1985; *Orașele suprapuse*, București, 1986; *Pași pe acoperișul fierbinte*, București, 1988; *Legătura de sânge*, București, 1989; *Podul Grant*, București, 1992; *Colinele Paradisului*, București, 1993; *Rugă pentru cei blânzi*, București, 1999; *O fiară desăvârșită*, București, 2001; *Miere neagră*, București, 2002; *Îngerul pe gheața subțire*, București, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Cărțile tinerilor*, RL, 1974, 34; Ioan Adam, *Geografia imaginare*, SPM, 1974, 197; Horia Bădescu, „*Elegie pentru puterea orașului*”, ST, 1974, 9; Barbu, *O ist.*, 446; Piru, *Poezia*, II, 520-521; Ulici, *Prima verba*, I, 25-27; Regman, *Colocvial*, 38-39; Adrian Popescu, „*Melancolia*”, ST, 1977, 12; Lucian Raicu, „*Melancolia*”, RL, 1977, 52; Iorgulescu, *Scriitori*, 150-151; Stănescu, *Jurnal*, I, 210-213; Alboiu, *Un poet*, 169-170; Ruja, *Valori*, 184-185; Felea, *Aspecte*, II, 256-259; Ciobanu, *Opera*, 204-207; Tartler, *Melopoetica*, 82-85; Dinu Flămând, „*Viața în infraroșu*”, AFT, 1985, 9; Popa, *Clasici*, 154-157; Tuchilă, *Privirea*, 212-2 18; Alex. Ștefănescu, *Poetul și orașul*, RL, 1989, 7; Valentin F. Mihăescu, „*Pași pe acoperișul fierbinte*”, LCF, 1989, 22; Coșovei, *Pornind*, 29-33; Mariana Ionescu, „*Podul Grant*”, „*Carnet literar*”, 1992, 2; Claudiu Constantinescu, *Poetul de la fereastră*, RL, 1992, 20; Traian T. Coșovei, *Un vânător de capete de metafore*, CNT, 1993, 20; Poantă, *Scriitori*, 55-58; Papahagi, *Interpretări*, 136-139; Ulici, *Lit. rom.*, I, 233-234; Popa, *Ist. lit.*, II, 582-583; *Dict. scriit. rom.*, IV, 435-436; Bogdan Alexandru Stănescu, *Minimalismul patetic*, LCF, 2003, 31. D.Gr.

ȘANDRU MEHEDINȚI, Tudora (7.II.1942, București), hispanistă, traducătoare. Este fiica Tarquiniei (n. Stanciu) și a lui Dumitru Șandru, lingvist și folclorist. Urmează în București Liceul „Gh. Lazăr” (1956-1959) și Facultatea de Limbi Romane, secția limbă și literatură spaniolă (1959-1964), beneficiind ulterior și de câteva specializări în filologia spaniolă (Málaga, 1968; Santander, 1969; Madrid, 1972). Își susține doctoratul în filologie cu o teză de gramatică spaniolă (1974), sub îndrumarea lui Iorgu Iordan. Va fi cercetător științific la Institutul de Lingvistică din București (din 1964), cadru didactic la Universitatea bucureșteană (1971-1990), conferențiar la Facultatea de Litere și Istorie a Universității „Ovidius” din Constanța (1992-1994), profesor la Facultatea de Litere și Istorie a Universității din Craiova (1994-2002) și la Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” din capitală (din 2000). Este autoarea a peste șaiszeci de studii de lingvistică hispanică, filologie, folclor și literatură comparată. Colaborează la „România literară”, „Luceafărul”, „Tribuna”, „Astra”, „Tomis”, „Steaua”, „Lettre internationale” ș.a. cu traduceri și comentarii despre literaturile hispanice. Face parte din Asociación de Cervantistas (Alcalá de Henares), Asociación Internacional de Hispanistas și din Societatea Română de Lingvistică Romanică, care îi acordă un premiu în 1967. Mai este distinsă cu Premiul Academiei Mexicane, iar pentru traduceri cu Premiul Fundației Hesperus (1995) și Premiul Uniunii Scriitorilor (1998, 2002). A semnat și Tudora Șandru, Tudora Șandru Olteanu.

Remarcându-se încă de la începutul activității sale de traducătoare cu basme hispanice și legende din America Latină pentru „păstrarea specificului narațiunii originale” (Dan Grigorescu) și recrearea lor „într-o limbă colorată, sugestivă, dinamică” (Mihai Cantuniari), Ș. a îmbogățit tezaurul talmăcirilor din literaturile de limbă spaniolă îndeosebi cu opere contemporane. A transpus romane și povestiri ale unor importanți scriitori, precum Adolfo Bioy Casares și Julio Cortázar (*Șotron-Rayuela*), Gabriel García Márquez (*Toamna patriarhului*, *Cronica unei morți anunțate*, *Despre dragoste și alți demoni*, *Incredibila și trista poveste a candidiei Eréndira și a bunicii sale fără suflet ș.a.*), Arturo Pérez-Reverte (*Tabloul flamand*), Javier Marías (*Romanul Oxfordului*) și Juan Marsé (*Ultimele seri cu Teresa*) ori eseuri de Jorge Luis Borges și Luis Cernuda, impunându-se în elita cunoscătorilor și promotorilor literaturii universale. A tradus (uneori în colaborare) scrieri literare ale unor români stabiliți în spații hispanice (Alina Diaconu, Vintilă Horia) sau din opera științifică a lui Alexandru Ciorănescu (*Principii de literatură comparată*, *Dicționarul etimologic al limbii române*).

Ediții: Dumitru Șandru, *Folclor românesc*, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1987. **Traduceri:** *Paloma blanca. Basme hispanice*, îngr. și pref. trad., București, 1975; *Povești și legende din America Latină*, I-II, îngr. și pref. trad., București, 1980; Adolfo Bioy Casares, *Dormind la soare*, pref. trad., București, 1984, *Măști venețiene*, București, 1995; Alonso Zamora Vicente, *Banchetul*, București, 1986; Antonio Di Benedetto, *Diego de Zama*, pref. trad., București, 1988; Consuelo Rubio, *Arta cântului. Estetică, teorie, interpretare*, București, 1989; Sergio Galindo, *Treizeci și*

două de trepte, pref. trad., București, 1989; Ursula Heinze de Lorenzo, *Fetița de aur*, București, 1993; Julio Manegat, *Iubită lume stricată*, București, 1994; Vintilă Horia, *Un mormânt în cer*, București, 1994 (în colaborare cu Mihai Cantuniari), *El fin del exilio. Cuentos de juventud*, îngr. și pref. Mircea Popa, Madrid, 2002 (în colaborare cu Ileana Scipione și Sandra Popescu-Duma); *Urma sângelui tău pe zăpadă. Proză scurtă hispano-americană*, București, 1995; Alina Diaconu, *Noapte bună, domnule profesor!*, București, 1995; Gabriel García Márquez, *Toamna patriarhului*, București, 1996, *Cronica unei morți anunțate*, București, 1999, *Despre dragoste și alți demoni*, București, 2000, *Incredibila și trista poveste a candidiei Eréndira și a bunicii sale fără suflet*, București, 2002, *Douăsprezece povestiri călătorești*, București, 2002; Alexandru Ciorănescu, *Principii de literatură comparată*, București, 1997; Javier Marías, *Inimă atât de albă*, București, 1998, *Romanul Oxfordului*, București, 1999; Juan Marsé, *Ultimele seri cu Teresa*, București, 1998; Julio Cortázar, *Șotron - Rayuela*, postfața trad., București, 1998; Jorge Luis Borges, [Discuții], [Noi eseuri dantesti], în Jorge Luis Borges, *Opere*, III, îngr. Andrei Ionescu, București, 2000; Carolina Ilica, *13 poezii (dobles) de amor*, București, 2001, 99-133; Angeles Mastretta, *Răpește-mi viața*, Iași, 2002; Luis Cernuda, [Eseuri], în Luis Cernuda, *Poezii și eseuri*, pref. Ioana Zlotescu Simatu, București, 2002; Arturo Pérez-Reverte, *Tabloul flamand*, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Dan Grigorescu, *Basme hispanice*, CNT, 1975, 23; Dan Grigorescu, *Folclor latino-american*, CNT, 1980, 24; Mihai Cantuniari, „Povești și legende din America Latină”, LCF, 1980, 47; Domnița Dumitrescu Sârbu, Adolfo Bioy Casares, „Dormind la soare”, RL, 1984, 25; Andreea Deciu, *Cele mai frumoase povestiri*, RL, 1995, 21-22; Andreea Deciu, *Dragoste târzie*, RL, 1995, 28; Ioan Lascu, *Din nou despre tentația literaturii hispano-americane*, R, 1995, 7-8; Grete Tartler, *Două sute de ani de singurătate*, RL, 1996, 45; Cornelia Maria Savu, „Rayuela”, romanul care „a făcut ca două generații să simtă că le fuge pământul de sub picioare”, „Curierul național”, 1998, 2 236; Andreea Deciu, *De ce nu iertăm și de ce nu iubim*, RL, 1998, 12; Mariana Sipoș, *De ce să te supui mării obișnuite?*, LCF, 1999, 14; Andreea Deciu, *Moartea la Oxford*, RL, 1999, 17; Gabriela Necheș, „Șotron” de Julio Cortázar sau *Arta traducerii*, LCF, 1999, 23; Andreea Deciu, *Demonii vremii noastre*, RL, 2000, 24; Cornelia Maria Savu, *Ilustrată cu demoni din Caraibe*, „Curierul național”, 2000, 2 802; Marian Barbu, *Trăind printre cărți*, I, Petroșani, 2001, 328-331, 348-358; Elisabeta Lăsconi, *Traducerea - un misterios periplu* (interviu cu Tudora Șandru Mehedinți), ALA, 2003, 666. I. D.

ȘANTIER, publicație apărută la București, bilunar de la 15 septembrie 1933 până la 28 februarie 1934, apoi lunar de la 15 martie 1934 până în decembrie 1937, având subtitlul „Social-literar”. Redactor: Ion Pas. Orientarea de stânga a revistei nu este expusă într-un articol-program propriu, în numărul inaugural fiind reprodus cel din revista „Omul liber” (1923-1925), dar elementul social-politic primează asupra laturii literare. Rubrici: „De două ori pe lună”, „Galantar: cărți & reviste”, „Cronica”, „Muncitorii scriu”, „Scena și ecranul”. Poezia are pronunțate accente sociale. Publică Eusebiu Camilar, Alexandru Șahighian, Nicolae I. Lazu, Matei Alexandrescu, Eugen Relgis, Stelian Constantin-Stelian, Alex. Popovici, C. Pajură (C. Papacostea), D. Șt. Petropol, S. Cohn-Ștefănești, Teodor Scarlat, V. Flueraș, Virgil Treboniu, Mihail I. Pricopie, G. Spina, George Demetru Pan, Ștefan Tita, Leon Feraru, Al. Voitin, Liviu Deleanu, V. Spiridoncă, Vasile

Dobrian, Emilian Băcov, Elefterie Beoca, P. Florențiu, Jean Pascal, Cicerone Theodorescu, Ion Zaharia, Emil Vora, Emil Băicoianu, Constantin Andone. Cu proză sunt prezenți Tudor Teodorescu-Braniște (fragment din romanul *Băiatul popii*), Virgiliu Monda (fragment din *Testamentul domnișoarei Brebu*), I. St. Ioachimescu, Eugen Relgis (*Prietenii lui Miron*), Ion Pas (fragment din *Tablouri în cărbune*), M. Tomescu, în timp ce N. Deleanu publică reportajul *Robii cărbunelui*, despre minierii din Valea Jiului. Paul B. Marian inserează câteva episoade memorialistice sub titlul *America și americanii*. Sectorul de cronici și recenzii este acoperit de Eugen Relgis, I. Bunescu, I. Gruia, Victor Iliu, de Ion Pas (care mai semnează P. Ioanid, Ion Plugaru) ș.a. Sandu Eliad și Em. Rază sunt autorii textului polemic *Pentru un renegeat: Panait Istrati* (2/1935), Const. Graur se ocupă de I. L. Caragiale, iar Lothar Rădăceanu scrie împotriva lui Aron Cotruș. Scriitorii străini cărora revista le acordă interes și spațiu sunt Heinrich Heine, Romain Rolland, Heinrich Mann, André Gide, Thomas Mann, Victor Hugo, Maxim Gorki. Lui Lev Tolstoi îi este dedicat integral numărul 12/1935, la care contribuie Ion Pas (și sub numele real, Ion Pascu), Eugen Relgis, Vasile Christu ș.a. Se traduce din Maiakovski (Mihail I. Pricopie) și din Gorki. Articole cu caracter politic, sociologic sau de sociologia artei susțin Al. Claudiu (*Socialismul trăiește, Intelectualii și dictatura*), Eugen Relgis (*Între „originalitate” și „arta colectivă”*), Lothar Rădăceanu, Ion Pas, F. Aderca (*Moralitate și delațune*), S. Emanuel (*Realism socialist*). Este pe larg dezbătută problema evreiască de Andrei Șerbulescu (Belu Silber), I. Peltz, Lothar Rădăceanu, Al. C. Constantinescu, George Silviu. Alți colaboratori: Liviu Țăranu, Anton Dumitrescu, Șerban Voinea, Al. Terziman, P. P. Stănescu, Bogdan Varvara, Constantin Titel Petrescu, Al. Octavian, M. Levin, Emil Feder, Octav Halunga, V. Ionescu-Brad, I. G. Străjeru, Ioan I. Mirescu, Nicolae Fekete, I. Ludo, R. E. Morel, Ioana Negură. Desenele și caricaturile sunt asigurate de Ion Anestin.

M. V.

ȘARIVARI ROMÂN, publicație apărută la București, săptămânal, între 3 ianuarie și 12 martie 1865. După ce la 4 martie primește un avertisment pentru o caricatură ireverențioasă față de marile puteri, o săptămână mai târziu revista lui C. Alexandru (Alessandre), caricaturist cunoscut în epocă, a fost suspendată. Se pare că publicația, replică autohtonă a celebrei gazete satirice franceze „Le Charivari”, ar fi fost redactată, sub pseudonimul Rudolf Ivăncescu, de Radu Ionescu, desenatorul C. Alexandru fiind director doar cu numele. Câteva *Apreciațiuni literare periodice* îl arată, de altfel, pe redactor familiarizat cu viața culturală din București. O *Cronică* trece în revistă evenimentele politice, scoțând în evidență ridicolul și demagogia unor politicieni sau lipsa de independență a presei. Sub semnătura Adeodatus Hosidius, se publică două reușite nuvele, în care umorul și satira vizează moravuri contemporane. Se face, de asemenea, o cronică literară și teatrală, care discută, în termeni ironici, pretențiile anumitor gazetari de a-i compara pe poeții români (Gr. H. Grandea, de pildă) cu

Schiller și Byron, sau se cenzurează terminologia necorespunzătoare utilizată de unii croniciari dramatici. Articolul *O odă tulbură* este consacrat lui D. Bolintineanu, criticat cu violență pentru versurile dedicate împăratului Napoleon al III-lea.

R. Z.

ȘARJA, publicație apărută la Bârlad, săptămânal, în două serii, de la 26 noiembrie 1922 până la 22 aprilie 1923 și de la 26 martie până la 12 noiembrie 1933. Are subtitlul „Organ de polemică literară, politică și socială”. De la numărul 3/1922 prim-redactor este Polidor G. Tutoveanu, iar de la numărul 9/1933 A. Z. Volbură. Articolul-program al primei serii, intitulat *De ce apărem*, afirmă: „Vom reda studii din problemele sociale ce agită vremurile noastre și lângă ultimele informații vom lăsa să picure și câțiva stropi din literatură”. Ca urmare, încă din numărul 1/1922, sub semnătura G.D.M., este evocat *Victor Ion Popa*, în același număr, sub inițialele N.M., apărând și o prezentare romanțios-ironică a urbei moldovene. În seria a doua, mai puțin preocupată de probleme culturale, se publică totuși articole cum e cel aparținând lui Irimia Jitaru, *Bârladul cultural*. De reținut și intervențiile pe teme de actualitate ale lui A. Z. Volbură, *Antisemitismul - o ineptie și Hitlerismul...*. Un amuzant poem satiric, nesemnat, este dedicat, în 1922, lui Ion Mihalache, atunci aflat în opoziție.

I.I.

ȘĂINEANU, Constantin (10.I.1869, Ploiești - 1947, București), publicist, traducător și memorialist. Este fiul Mariei (n. Rabin) și al zugravului de biserici Moisi Șain și fratele lingvistului și folcloristului Lazăr Șăineanu. Începe să învețe la școala „Luca Moise” din Ploiești. Face gimnaziul la „Gh. Lazăr” (1880-1884), iar cursul superior la Liceul „Matei Basarab” (1884-1888) din capitală. Cu sprijinul și împreună cu fratele său, în octombrie 1888 pleacă la Paris, unde audiază cursuri de filologie modernă și de istorie universală la Sorbona, se înscrie la École des Langues Orientales. În 1892 își susține doctoratul la Leipzig cu teza *L’Abyssinie dans la seconde moitié du XVI-ème siècle ou Le Règne de Sartsa-Deugel (Malak-Sagad) (1563-1594), d’après des annales éthiopiennes inédites*, care constituie și debutul său editorial. Revine în țară și este profesor de franceză și istorie la Gimnaziul „Ioniță Asan” din Caracal, apoi la cel din Alexandria. Angajat temporar în redacția ziarului „L’Indépendance roumaine” (1898-1899), se întoarce la catedră în București, la Școala de Ofițeri din Dealul Spirii (1899-1903), iar din 1904 până în 1914 la Craiova. În 1909-1910 face o călătorie de studii în Germania, Franța și Italia. Detașat la București, funcționează la liceele „Matei Basarab”, „Sf. Sava”, „Dimitrie Cantemir” și „Gh. Sincal”, unde desfășoară o meritorie activitate didactică. Coleg de cancelarie, din 1924, cu E. Lovinescu, frecventează cenaclul Sburătorului și este recenzent (1924-1931) la ziarul „Adevărul” (în care va susține rubrica permanentă „Buletinul cărții”), la „Adevărul literar și artistic” (unde este prezent la rubrica „Mișcarea culturală”), ca și la „Salonul literar” (Arad). Se pensionează în 1934. Mai colaborează, adesea pe teme referitoare la învățământul sau comunitatea evreiască, la

„Conservatorul”, „Epoca”, „Voința națională”, „Tinerimea română” (Târgu Jiu), „Noua revistă română”, „Rampa” ș.a. Ține conferințe la București și în țară, elaborează (uneori în colaborare) manuale de limba franceză, crestomații de literatură franceză, dicționare (francez-român și german-român, cu perechile lor), republicate în numeroase ediții. A semnat și Marius, Marius Șăineanu, Marius-Constantin Șăineanu.

Istoria literaturii franceze de la origine până la 1850 și Romanul francez, ambele apărute în 1922, au scopul de a face cunoscute scrieri definitorii, mari opere literare. **Ș.** prezintă, într-o expunere cronologică simplificată, etapele istorice principale, personalitățile reprezentative, începând cu poemele epice medievale. „Schită” orientativă, *Romanul francez* urmează aceeași schemă: „voi arăta pe scurt fazele treptate prin care a trecut romanul francez”, „operele de căpetenie cari au ilustrat genul și voi motiva meritele lor”. Autorul se întemeiază pe concepția lui Ferdinand Brunetiere despre evoluția genurilor literare și apelează la opiniile marilor critici despre cărțile inventariate. Aspectul didactic este dominant și în activitatea lui de recenzent. Crede în necesitatea unei „critici pur informative”, după modelul celei practicate în publicațiile franceze ale timpului. Scrise pentru cotidianul „Adevărul” și publicate, cu puține excepții, acolo, notele de lectură urmează fluxul editorial la zi. **Ș.** nu este preocupat de ierarhizarea estetică a operelor, ci de prezentarea temelor și, eventual, de înscrierea lor într-o serie istorică, de expunerea rezumativă a subiectului. El se numără printre primii comentatori ai lucrărilor lovineștiene fundamentale, *Istoria civilizației române moderne* (1924-1925) și *Istoria literaturii române contemporane* (1926-1929). Alcătuite în 1931, apoi completate, paginile din *Amintiri* văd lumina tiparului după un deceniu și jumătate. Fără calități literare deosebite, ele interesează prin amănuntele biografice, prin evocarea, uneori anecdotică, a unor mari personalități pe care autorul le-a cunoscut. Scrierile dedicate lui Lazăr Șăineanu nu sunt de ignorat sub aspect documentar.

SCRIERI: *Este viața o povară?*, București, 1903; *Chestiunea feministă*, București, 1905; *Puterea voinței*, București, 1905; *Tudor Vladimirescu și opera sa*, București, 1906; *Plictiseala*, București, 1907; *Inima femeiei*, București, 1909; *Învățămintul limbilor străine în liceele din Germania, Franța și Italia*, București, 1911; *Ce îndrumare să dăm fiilor noștri?*, București, 1918; *Istoria literaturii franceze de la origine până la 1850*, București, 1922; *Romanul francez*, București, 1922; *Rostul vieții*, București, f.a.; *Recenzii* (1924-1926), București, 1926; *Noui recenzii* (1926-1929), București, 1930; *Lazăr Șăineanu (1859-1934)*, București, 1935; *Celui à qui on n'a pas rendu justice. Lazare Sainéan, le grand philologue*, Craiova-București, 1946; *Amintiri*, București, 1947. **Ediții:** *Lettres de L. Sainéan*, pref. edit., București-Paris, 1936. **Traduceri:** Honoré de Balzac, *Eugénie Grandet*, Craiova, 1896; Alphonse Daudet, *Fromont & Risler. Roman de moravuri parisiene*, Craiova, 1896; Paul Bourget, *Discipolul*, Craiova, [1897]; Charles Dickens, *O noapte de Crăciun*, București, [1898].

Repere bibliografice: *Glasul renegatului, „Răsăritul”, 1900, 3; S.G., Scrisoare deschisă d-lui Constantin Șăineanu (fost Mariu), „Răsăritul”, 1900, 3; George Oprescu, „Dicționar român-francez”, DR, 1921-1922; x.y.z., „Istoria literaturii franceze”, RP, 1922, 1 396; ***, „Romanul francez”, „Cele trei Crișuri”, 1922, 10-11; George Baiculescu,*

„Recenzii”, PRL, 1926, 17; Ștefan George, „Recenzii”, „Gândul nostru”, 1926, 10-11; Const. Georgiade, Îndrumările și informațiile critice ale dlui C. Șăineanu, CL, 1926, 12; Ion Pas, „Rostul vieții”, LUT, 1927, 1 605; George Dumitrescu, Opinii literare, București, 1927, 75-76; Marius Pop, Constantin Șăineanu, „Flamura Prahovei”, 1970, 5 825; Cristea, Teleorman, 666-667; Lovinescu, Sburătorul, I, 117, passim, II, 7, 35, 172; Marian Chirulescu, Paul D. Popescu, Gabriel Stoian, Personalități prahovene, Ploiești, 2002, 362. C.H.

ȘĂINEANU, Lazăr (23.IV.1859, Ploiești - 11.V.1934, Paris), filolog și folclorist. Era fiul Mariei (n. Rabin) și al zugravului de biserică Moisi Șain. Învață cu un dascăl grec și cu unul evreu, înscriindu-se abia la unsprezece ani la o școală primară din Ploiești. Studiile secundare le începe la Gimnaziul „Sf. Petru și Pavel” din același oraș, continuându-le la Liceul „Matei Basarab” din București. Ultimele două clase de liceu le va pregăti în particular, audiind, în același timp, cursuri la Universitatea din București, ținute de Titu Maiorescu, A. I. Odobescu și B. P. Hasdeu, care îi vor fi mai târziu profesori. Îl cunoscuse pe Moses Gaster, care l-a ajutat mult în acești ani. **Ș.** făcea gazetărie, semnând Eliezer ben Moșe, ben Moșe, Lazăr Schein, Lazăr Șain, Lazăr M. Șăineanu, la „Fraternitatea”, „Anuar pentru israeliți” ș.a. Se înscrie în 1881 la Facultatea de Litere din București, unde este remarcat de Hasdeu. În

„Columna lui Traian” își publică cea dintâi lucrare de filologie, *Câteva specimene de etimologie populară română*. Discipol al lui Hasdeu și admirator al lui Odobescu, prețuind culegerile de literatură populară ale lui Petre Ispirescu, Ș. își orientează preocupările spre cercetarea elementului istoric și popular al limbii române. La „Revista pentru istorie, arheologie și filologie” (1882-1887) începe să semneze studii pe care le va relua mai târziu în cercetări amplificate: *Elementele turcești în limba română, lelele, Încercare asupra semasiologiei limbii române*. După absolvirea facultății pleacă în Franța și în Germania. La Paris, în 1888, audiază cursuri la École des Hautes Études, Collège de France, École des Langues Orientales, între profesori fiind Gaston Paris, Michel Bréal, Émile Legrand. Interesul lui merge către cercetările comparatiste asupra limbilor și literaturilor populare din perimetrul balcanic, ceea ce se reflectă și în subiectul tezei de doctorat, *Les Jours d'emprunt ou Les Jours de la vieille*, susținută la Universitatea din Leipzig și apărută în revista „Romania”, în 1889. Pentru „Convorbiri literare”, unde mai publicase și înaintea plecării, Ș. a trimis de la Paris două studii de folclor comparat: *Zilele babei și legenda Dochiei și Legenda Meșterului Manole la grecii moderni*. Întors în țară, îl suplinește pe Hasdeu la Catedra de filologie comparată a Universității din București. Funcționează și ca profesor suplinitor de limba latină la Gimnaziul „Gh. Lazăr” și la Școala Normală Superioară. Numirea în 1890 la o catedră universitară declanșează proteste și inimizități care, alimentate de-a lungul a doisprezece ani, îl vor împiedica să obțină cetățenia română. Îi apăruseră între timp mai multe lucrări. Printre ele erau numeroase cărți didactice: un dicționar român-german, german-român, o gramatică a limbii latine, volumul *Mitologie clasică* (1898), antologia comentată *Autorii români moderni* (1891), precum și *Dicționar universal al limbii române*, tipărit în 1896, care a avut până în 1947 zece ediții, în 1995-1996 fiind actualizat și redimensionat printr-o elaborare modernă. A mai editat *Istoria filologiei române* (1892), un glossar la ediția operii lui Miron Costin, îngrijită de V. A. Urechia, cel mai înverșunat adversar al său, iar în 1895 monografia, solicitată și premiată de Academia Română, *Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice*. În 1896 tipărea culegerea *Studii folclorice*, iar în 1900 lucrarea *Influența orientală asupra limbei și culturii române*, mai târziu tradusă și premiată de L'Institut de France. Părăsește țara, plecând cu soția sa, fiica editorului Ralian Samitca, la Paris, unde rămâne din 1901 până la moarte. Aici, susținut de foștii lui profesori din Franța, în ale căror publicații îi mai apăruseră unele studii, elaborează mai întâi la revistele „Mélusine”, „La Tradition”, „Revue des traditions populaires”, „Revue de l'histoire des religions”. Reia, pentru început, cercetările asupra folclorului românesc și balcanic. Predă și un curs liber de folclor balcanic la École des Hautes Études, a cărui lecție de deschidere se numea *L'État actuel des études de folklore*. Dar, după o vreme, considerând sterile și fără perspectivă științifică studiile de folclor, desigur și din lipsa informației directe, Ș. le abandonează, orientându-se către cercetări de lingvistică franceză.

Elaborează, de-a lungul anilor, studii despre argoul francez - *L'Argot ancien (1455-1850)* (1907), *Les Sources de l'argot ancien* (I-II, 1912), *L'Argot des tranchées* (1915), *Le Langage parisien au XIX-e siècle* (1920) -, o serie de monografii despre limba secolului al XVI-lea și în special despre limba lui Rabelais, la a cărui editare critică a și participat (*La Langue de Rabelais*, I-II, 1922-1923, *Les Problèmes littéraires du XVI-e siècle*, 1927, *L'Influence et la réputation de Rabelais*, 1930), lucrări de semantică și etimologie comparată (*La Création métaphorique en français et en roman* (I-II, 1905-1907), *Les Sources indigènes de l'étimologie française*, I-III, 1925-1930, *Autour des sources indigènes*, 1935).

Format în spiritul școlii neogramaticilor, dar mai cu seamă ca discipol al lui B. P. Hasdeu, Ș. a dat o accepție largă noțiunii de filologie. Limba, obiectul de studiu al disciplinei, era înțeleasă ca o „cheie” a vieții culturale a unui popor, cuvintele - considerate „oglinzi ale spiritului”. Conexiunea între limba și psihologia unui popor s-ar releva mai cu seamă prin intermediul folclorului. Ș. utiliza în lucrările lui orientările mai noi ale lingvisticii și folcloristicii europene (H. Steinthal, A. H. Sayce, W. Wundt), era interesat de etnologie și etnopsihologie. Credea că faptul de limbă solicită un studiu complet, circular, din perspectivă istorică, psihologică, religioasă, literară (la nivel popular și cult), ceea ce presupune individualizare, dar și integrare prin analiză comparatistă. Ș. era de părere că trebuie asigurată o bază științifică studiilor filologice, prin editarea specializată a literaturii vechi, prin culegerea riguroasă a literaturii populare. În acest sens, *Istoria filologiei române* era un bilanț, dar și o deschidere spre cercetările viitoare. Expresia clară, echilibrată caracterizează comentariile din antologia, pentru uz didactic, *Autorii români moderni*, unde selecția este făcută cu spirit critic și gust literar. De altfel, istoricul literar dovedește o bună pătrundere a literaturii române, de la literatura religioasă și cronici până la Mihai Eminescu și Ion Creangă. În *Încercare asupra semasiologiei limbii române* (1885), făcând pionierat în stilistica românească, autorul definea metafora ca „elementul de viață și de mișcare a limbii”, poezia „adeseori latentă” a ei, în expresiile metaforice aflându-se originalitatea și geniul unei limbi. În formarea metaforelor, el studia fantezia, cu „combinațiunile ei multiple”, imaginația creatoare, „concepția poetică” specifică fiecărei națiuni. Poeziei culte îi era atribuită misiunea de a împropăta aceste metafore lingvistice ades tocite, „gârbovite” prin îndelungă folosire. Numeroase trimiteri la elementul popular se găsesc în monografia *Influența orientală asupra limbei și culturii române*. Cercetările speciale asupra basmelor (*Basmele române...*) ori cele asupra datinilor, credințelor, obiceiurilor, legendelor, teatrului popular, adunate în *Studii folclorice*, sunt monografii istorico-comparative. Ș. aderă la acea orientare a folcloristicii europene care interpreta creația populară prin recursul la etnopsihologie, curent care avusese ecou și în lucrările lui Hasdeu. Considera folclorul generat de un fond psihologic în esență comun. Prin evoluție istorică, dar și datorită imaginației și expresivității limbii, se marchează atât diferențierile, pe tipuri și variante, cât și analogiile. Plecând de la elementul național, prin lărgirea sferei la vecinătatea balcanică și la

înrudirea romanică, până la tipurile miturilor antice sau, prin procedeul invers, de la matca universală către fondul specific românesc. **Ș.** sistematizează materialul folcloric după scheme tematice. Astfel, legenda *Meșterul Manole* este studiată în cadrul literaturii balcanice, stabilindu-se, prin analiză, trei tipuri ale credinței despre construcție (grec, sârb și român), iar în cadrul lor, mai multe variante. După ce prezintă critic lucrări similare asupra basmului, apreciind clasificarea basmelor neogrecești făcute de J. G. von Hahn, **Ș.** expune în prima parte a monografiei *Basmele române...* teoria substratului antropologic și a suprapunerii factorului etnologic în poveștile populare. El grupează basmele românești în patru secțiuni: povești mitico-fantastice, etico-mitice (psihologice), religioase (legende), glumețe (snoave). Clasificarea, ca și cea a lui Hahn, s-a dovedit însă caducă în comparație cu sistemul Aarne-Thompson. Acestor categorii tematico-stilistice li se subsumează cicluri și tipuri, apoi basmul-tip, variantele și versiunile lui paralele. **Ș.** alcătuiește, cu ajutorul lui I.-A. Candrea, și un indice de motive, personaje, simboluri, locuri și obiecte caracteristice imaginației populare reflectate în basm, lucrare utilă, ce prefigurează indicele de motive al lui St. Thompson. Explică însă limitat geneza poveștilor, evoluția lor și exagerează punând basmul românesc sub pecetea, cvasiobligatorie, a unui mit antic. Nefiind un culegător de folclor, pentru cele cinci sute de basme pe care le prezintă în rezumate (utilizate și în tipologia lui A. Schullerus, în 1928), folosește în bună parte culegeri anterioare. Lucrarea este cea dintâi care sistematizează repertoriul basmelor românești, într-o construcție remarcabilă prin bogăția informației, orizontul construcției și modernitatea interpretării.

Lazăr Șăineanu, cel mai de seamă discipol al lui B. P. Hasdeu, a îmbogățit filologia română cu lucrări durabile ce se consultă mereu cu profit. Eroziunea timpului a știrbit abia pe alocuri opera cu bază atât de solidă, iar sub anumite aspecte ea se vădește neașteptat de modernă, într-o viziune actuală. Durabilitatea ei provine nu atât din informația adâncă pe care Șăineanu a știut-o culege din izvoarele vremii sale, cât din noutatea orizontului cercetat. Căci lucrările sale de căpetenie dezvăluie oarecum lumi noi, necunoscute sau puțin abordate până atunci. Vocația sa pare să fi fost aceea de a deschide părții noi, de a se avânta în terenuri nedesfălate pentru a smulge necunoscutului atâtea taine...

OVIDIU BĂRLEA

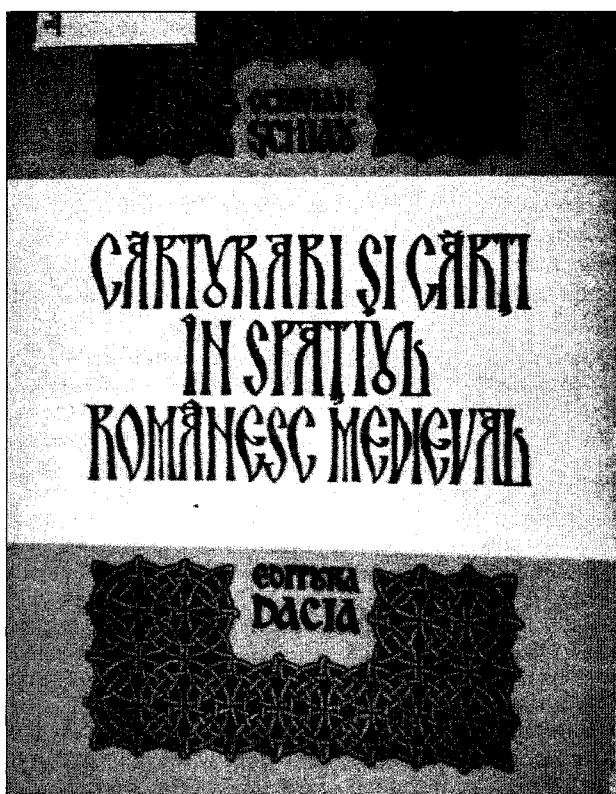
SCRIERI: *Ielele, Dânsule, Vântoasele, Frumoasele, Șoimanele, Măiestrele, Milostivoile, Zânele*, București, 1886; *Încercare asupra semasiologiei limbii române*, pref. B. P. Hasdeu, București, 1887; ed. îngr. și introd. Livia Vasiliuță, Timișoara, 1999; *Ioan Eliad Rădulescu ca gramatic și filolog*, București, 1892; *O istorie a literaturii române în limba germană*, în Lazăr Șăineanu, G. I. Ionnescu-Gion și B. P. Hasdeu, „*Eine Trilogie*”. *O istorie germană a literaturii române*, București, 1892; *Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale*

tuturor popoarelor romanice, București, 1895; ed. îngr. Ruxandra Niculescu, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1978; *Studii folclorice*, București, 1896; ed. îngr. și introd. Alexandru Dobre, pref. Dan Horia Mazilu, București, 2003; *Mitologie clasică*, Craiova, 1898; *Influența orientală asupra limbei și culturii române*, I-III, București, 1900; *L'État actuel des études de folklore*, Paris, 1902; *Les Rites de la construction d'après la poésie populaire de l'Europe Orientale*, Paris, 1902; *La Création métaphorique en français et en roman*, Halle, I-II, 1905-1907; *Histoire de mes ouvrages*, Paris, 1930; *Lettres de L. Șăinean*, îngr. și pref. Constantin Șăineanu, București-Paris, 1936. **Antologii:** *Autorii români moderni*, București, 1891.

Repere bibliografice: Gaston Paris, „*Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice*”, studiu comparativ de Lazăr Șăineanu, „*Romania*”, 1895; Lazăr Șăineanu, *O carieră filologică (1885-1900)*, București, 1901; Chendi, *Scrieri*, V, 280-281; Luca Vornea [Lazăr Șăineanu], *Lazăr Șăineanu. Schiță biografică*, București, [1928]; Iorgu Iordan, *Lazăr Șăineanu*, VR, 1934, 10-12; Constantin Șăineanu, *Lazăr Șăineanu (1859-1934)*, București, 1935; E. Lovinescu, *Memorii*, III, București, 1937, 252-256; Constantin Șăineanu, *Celui à qui on n'a pas rendu justice. Lazare Șăinean, le grand philologue*, Craiova-București, 1946; Perpessicius, *Mențiuni ist.*, 348-385; Vrabie, *Folcloristica*, 238-240; Seche, *Schiță*, II, 81-93; Bucur, *Istoriografia*, 64-65; Bârlea, *Ist. folc.*, 316-324; D. Macrea, *Contribuții la istoria lingvisticii și filologiei românești*, București, 1978, 162-183; Balacciu-Chiriacescu, *Dicționar*, 234-236; [„*Basmele române...*”], TR, 1979, 12 (semnează Constantin Noica, Ruxandra Niculescu, Dumitru Pop, Ion Talos, Ion Șeuleanu ș.a.); *Dicț. lit.* 1900, 824-825; Datcu, *Dicț. etnol.*, II, 236-238; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 436-438; Eugen Iacob, *Culisele memoriei*, I, postfață Valentin Tașcu, Cluj-Napoca, 19-27. G. D.

ȘCHIAU, Octavian (10.III.1930, Coroisânmartin, j. Mureș), istoric literar și editor. Este fiul Emiliei (n. Codoiu) și al lui Teodor Șchiau, învățător. Face școala primară în satul natal, iar în 1941 devine elev al Liceului „Timotei Cipariu” din Dumbrăveni, absolvit în 1949. Urmează cursurile Facultății de Filologie a Universității clujene, luându-și licența în 1953. În 1971 va obține titlul de doctor în științe filologice, cu lucrarea *Circulația vechilor cărți românești*. Reținut, după încheierea studiilor, asistent la Catedra de literatură română, va preda ca docent de limba română și la Berlin și Leipzig, unde rămâne până în septembrie 1958; din iunie 1969 este lector la Universitatea din Tübingen, funcționând aici în cadrul Institutului de Romanistică, aflat sub direcția profesorului Eugeniu Coșeriu. În Germania descoperă și valorifică parțial, împreună cu Flora Șuteu, un bogat fond de manuscrise Mite Kremnitz, între care se afla și un caiet eminescian, denumit de Perpessicius „caietul roșu” și socotit pierdut. A fost prodecan, apoi decan al Facultății de Filologie clujene, iar între 1976 și 1989 a condus Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”. Din februarie 1990 până în decembrie 1994 este profesor invitat la Universitatea din Leipzig. De la 1 octombrie 1995 va fi profesor și șef de catedră la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.

Ca profesor, **Ș.** s-a preocupat de literatura română veche și premodernă, o parte din prelegeri intrând în sumarul unui curs (1978, în colaborare cu Georgeta Antonescu). Selectează,

pentru seria „Die Welthumor” a Editurii Reclam din Berlin (1960), pagini reprezentative din literatura umoristică românească, însoțite de note introductive. Va realiza, împreună cu Livia Bot, în 1969, o bună ediție critică a lucrării lui Radu Tempea *Istoria sfintei besereci a Șcheilor Brașovului*, iar cu Eugen Pavel republică scrierea lui Nicolae Drăganu *Istoria literaturii române din Transilvania de la origini până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, într-o ediție bilingvă (2003). În 1988 se va număra printre cei care reeditează *Biblia* din 1688. Colaborează la *Dicționar analitic de opere literare* (I–IV, 1998–2003), elaborat de colectivul Catedrei de literatură română a Facultății de Litere din Cluj-Napoca. Volumul *Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval* (1978) reia și dezvoltă subiectul din teza de doctorat. Bazată pe o bogată documentație, lucrarea valorifică cercetările anterioare în domeniu, precum și propriile investigații în bibliotecile și depozitele de carte din țară. Reconstituind sistematic itinerariile parcurse de-a lungul veacurilor de tipărituri, istoriograful probează, cu noi argumente și fapte, ideea conștiinței de neam, desprinsă deopotrivă din meru reluata „referință la unitatea dacică a teritoriului locuit de români” și din „efortul păstrării neștirbite a credinței ortodoxe”. În această privință, Transilvania îi apare ca o „excelentă sursă de informare, deoarece aici s-au păstrat, mai bine decât în oricare altă regiune, sute și mii de exemplare din vechile tipărituri românești”. Rigoarea și probitatea științifică vin în sprijinul unui demers critic care accentuează faptul că

între cele trei provincii românești nu a existat niciodată, în plan lingvistic și cultural, vreun zid „despărțitor”.

SCRIERI: *Istoria literaturii române. Epoca veche* (în colaborare cu Georgeta Antonescu), Cluj-Napoca, 1978; *Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval*, Cluj-Napoca, 1978. **Ediții:** Ioan Slavici, *Opere*, I, pref. D. Vatamaniuc, București, 1967 (în colaborare cu Dumitru Pop și Ion Șeuleanu); Radu Tempea, *Istoria sfintei besereci a Șcheilor Brașovului*, introd. edit., București, 1969 (în colaborare cu Livia Bot); *Biblia adevăată Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, coordonator I. C. Chițimia, București, 1988 (în colaborare); Nicolae Drăganu, *Istoria literaturii române din Transilvania de la origini până la sfârșitul secolului al XVIII-lea - Histoire de la littérature roumaine de Transylvanie dès origines à la fin du XVIII-e siècle*, ed. bilingvă, pref. edit., Cluj-Napoca, 2003 (în colaborare cu Eugen Pavel).

Repere bibliografice: Mircea Mot, „Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval”, *O*, 1978, 27; Doina Curticăpeanu, *Destinul cărții medievale*, *ECH*, 1978, 8–9; Irina Petraș, „Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval”, *ST*, 1978, 9; Serafim Duicu, *N-au fost „zid despărțitoriu” între frați*, *VTRA*, 1978, 11; I. D. Lăudat, „Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval”, *CL*, 1978, 11; Gheorghe Buluță, *Permanențe et unité - Octavian Schiau, „Les Érudits et les livres dans l'espace roumain médiéval”*, *REVR*, 1978, 12; Ion Vlad, *Studii filologice*, *TR*, 1978, 35. T. T.

ȘCHIOPU, Michaela (26.III.1938, București), italianistă, traducătoare. Este fiica Mariei (n. Duport) și a lui Constantin Paraipan, medic. La București urmează școala primară și Liceul de Fete nr. 4, apoi cursurile Facultății de Filologie, secția italiană, absolvite în 1961. Este repartizată ca documentarist la Institutul de Istorie Literară și Folclor (ulterior Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” al Academiei), începând, sub îndrumarea directă a lui G. Călinescu, cercetările asupra literaturii italiene și a receptării ei în cultura română, cărora le va consacra mai bine de patru decenii de activitate. În 1979 își susține doctoratul cu teza *Neorealismul italian*, tipărită parțial în „*Revista de istorie și teorie literară*” (1980). Debutează în „*Studii și cercetări de istorie literară și folclor*” în 1963, iar editorial cu monografia *Boccaccio*, apărută în 1969. Colaborează cu studii și articole în reviste din țară („*Studii și cercetări de istorie literară și folclor*”, devenită „*Revista de istorie și teorie literară*”, „*Synthesis*”, „*Cahiers roumains d'études littéraires*”), precum și în publicații de italianistică din străinătate („*Forum italicum*” din New York sau în volumul colectiv *Naturalismo e verismo*, Catania, 1988).

Activitatea de italianistă a lui Ș. s-a concretizat în studii – incluse în publicații de specialitate – consacrate unor scriitori din diferite perioade (Dante, Tommaso Campanella, Jacopo Sannazaro, Vittorio Alfieri, Leopardi, Luigi Pirandello, Grazia Deledda, Giovanni Tomasi di Lampedusa, Emilio De Marchi, Claudio Magris ș.a.), unor curente literare și de concepte (neorealism, futurism, „*poezie pură*”, modernism, verism), aflate adesea în interacțiune și în alte spații culturale (francez, american), precum și unor aspecte ale receptării acestei literaturi. Monografia *Boccaccio*, proiectată ca o biografie intelectuală clasică, pune accent îndeosebi pe perspectiva etică

și estetică a marelui povestitor, pe schema compozițională a *Decameronului*, relevând situațiile specifice din această capodoperă narativă și diversitatea fără precedent a personajelor, filiația motivelor și a temelor, depășirea erudiției surselor prin integrarea lor într-un discurs umanist dominat de armonie și frumos, de noblețe spirituală, ilustrând varietatea infinită a vieții în zorile Renașterii. Bazându-se pe tradiția și autoritatea criticii italiene, autoarea discută raportul dintre realism și ficțiune în opera lui Boccaccio, viziunea sa artistică subsumată unei filosofii aparte: descoperirea universului comic în deplinătatea manifestărilor sale. În completarea aceleiași preocupări, Ș. a realizat traduceri din scriitori italieni contemporani (Guido Piovene, Sebastiano Vassalli, Alessandro Baricco, Umberto Eco, Guido Ceronetti ș.a.) sau a tălmăcit cărți de interes cultural major, a editat (și transpus în românește) *Istoria literaturii române* de Mircea Popescu. O contribuție importantă a lui Ș. o constituie participarea, în cadrul sectorului de literatură comparată al Institutului „G. Călinescu” la elaborarea a două lucrări fundamentale: *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice (1859-1918)* (I-III, 1980-1985; Premiul Academiei, 1982), sub coordonarea lui Ioan Lupu și a Corneliiei Ștefănescu, și *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice (1919-1944)* (I-V, 1997-2003), a cărei coordonare și-a asumat-o începând din 1995 împreună cu Ana-Maria Brezuleanu. Radiografie a receptării literaturii universale în spațiul românesc din perspective variate, aceste bibliografii analitice dau măsura reală a evoluției gustului literar în perioada modernă, a formării unei mentalități europene și a unei școli exegetice proprii, reprezentând totodată un punct de plecare eficient în cercetările ulterioare.

SCRIERI: Boccaccio, București, 1969; *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice (1859-1918)* (în colaborare), I-III, pref. Zoe Dumitrescu-Busulenga, București, 1980-1985; *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice (1919-1944)* (în colaborare), I-V, pref. Dan Grigorescu, București, 1997-2003. **Traduceri:** Libero Bigiaretti, *Reversul medaliei*, București, 1969; Guido Piovene, *Stele reci*, cuvânt înainte Mircea Ivănescu, București, 1972; Sebastiano Vassalli, *Năluca*, postfața trad., București, 1996; Fernando Camon, *Super Baby*, pref. trad., București, 1996; Luisa Castelfranchi-Vegas, *Arta Renașterii*, București, 1997; Norberto Bobbio, *Dreapta și stânga*, București, 1999; Natale Benazzi, Matteo D'Amico, *Cartea neagră a Inchiziției*, București, 2001; Mircea Popescu, *Istoria literaturii române - Storia della letteratura romana*, ed. bilingvă, îng. trad., pref. Nicolae Florescu, București, 2001; Ernesto Ferrero, *Barbă-Albastră*, București, 2002; Guido Ceronetti, *Tăcerea trupului*, București, 2002; Fosco Maraini, *Tibetul secret*, București, 2002; Alessandro Baricco, *Novecento*, București, 2002; Angelo Palego, *Arca lui Noe*, București, 2003; Umberto Eco, *Pliculețul Minervei*, București, 2003.

Repere bibliografice: Dan Zamfirescu, *Accente și profiluri*, București, 1993, 157-162; Teodor Vărgolici, *O lucrare monumentală*, ALA, 1997, 371, 1999, 478; Teodor Vărgolici, *Receptarea literaturii universale*, ALA, 2001, 555.

ȘCHIOPU, Ursula (30.VII.1918, Mihai Viteazu, j. Cluj), poetă. Este fiica Olimpiei (n. Braica), nepoată a memorandistului Ioan Rațiu, și a lui Grigore Biji, profesor de liceu la Turda. Face cursul secundar la Turda, iar pe cel universitar la Facultatea de Filosofie și Litere din București, susținându-și licența în psihologie-pedagogie (1940). Urmează și Seminarul Pedagogic (1941-1942). Profesoară la liceele „I. Heliade-Rădulescu” și „Gh. Lazăr”, din 1949 este cadru didactic la Catedra de psihologie-pedagogie, iar din 1980 profesor consultant la Universitatea din București. Beneficiază de o specializare la Paris, la Centrul Internațional de Studiere a Copilului, și obține doctoratul în psihologie la Institutul de Psihologie al Academiei Române (1963). A publicat numeroase studii în periodice românești și străine, precum și lucrări de specialitate (*Curs de psihologia copilului*, 1963, *Introducere în psihodiagnostic*, 1970, *Psihologia artelor*, 1999, iar în colaborare cu Emil Verza: *Psihologia vârștelor*, 1981, *Adolescența - personalitate și limbaj*, 1989 ș.a.). Se află între specialiștii care fondează „Revista de psihologie” (1955) și „Revue roumaine de sciences sociales”, seria psihologie (1964). Debutază editorial în 1938, cu placheta de poezie *Drum prin zodii*, urmată, în 1943, de *Cer troglodit*, ambele semnate Ursula Biji. În colaborare cu Al. Andrițoiu, a alcătuit *Antologie de poezie canadiană de limbă franceză* (1976).

Precizată de la început, menținută pe parcursul deceniilor, caracteristica poeziei scrise de Ș. e un lirism în care intră intimitate sobră, confidențe cuminți, melancolie discretă și, mai ales, contemplație interiorizantă. O figurație rurală, în covârșitoare proporție, devine suportul unei sensibilități ușor maladive. Factura versurilor, libere cu moderație, când albe, când rimate, fluente în permanență, la modul minor, adesea elegiace, produce o tonalitate vag simbolistă: „Puțin dacă în toamnă ar mai tăcea salcâmi / Și plopii s-ar opri din foșnetul știut / Și păsările albe de-a pururi migratoare / În apa nopții somnului cu vaier nu l-ar sparge, / Ni s-ar părea că timpul sub pragul casei noastre / S-a rătăcit și-așteaptă să îl poftim în casă, / Să stăm și noi o dată cu el cuminți de vorbă”. Incontestabile efecte poetice rezultă din notarea senzațiilor, diferențiate în funcție de anotimpuri. Iarba își „scormonește”, primăvara, „neliniștite drumuri prin hume cerzionate”, croind „întortocheate răscruci subpământene / De pădii și brusturi și lobode uitate”. Toamna „zarea fierbe ca mustul / Și întreaga lume are febre”. Uneori ochiul interior privește în trecut, spre timpuri voievodale, dar și spre altele, mai îndepărtate, în care viețuiau prin Bărăgan scitii, precum și spre veacurile în care strămoșii poetei „plecau [...] în toamnele tăcute, / Cu turme și ciubare / Prin burguri cu grofi aprigi și târguieți amare / La Lipsca și Trieste, la Viena, Amsterdam”. Pe orizontală, adică geografic, contemplația se deplasează de pe meleagurile autohtone tocmai spre Vestul îndepărtat american, încât, într-un ciclu al volumului *Reînțoarcerile* (1973), se regălesc priveliști de preerii nesfârșite, cu bivoli sălbatici, turme de bizoni, șamani, șerpi, șoimi irochezi și alte păsări exotice, între care se distinge, fioros, Marele Eagle, ce „urcă spre piscuri semețe, / Ciocul plin de pești și de șerpi să și-l șteargă de

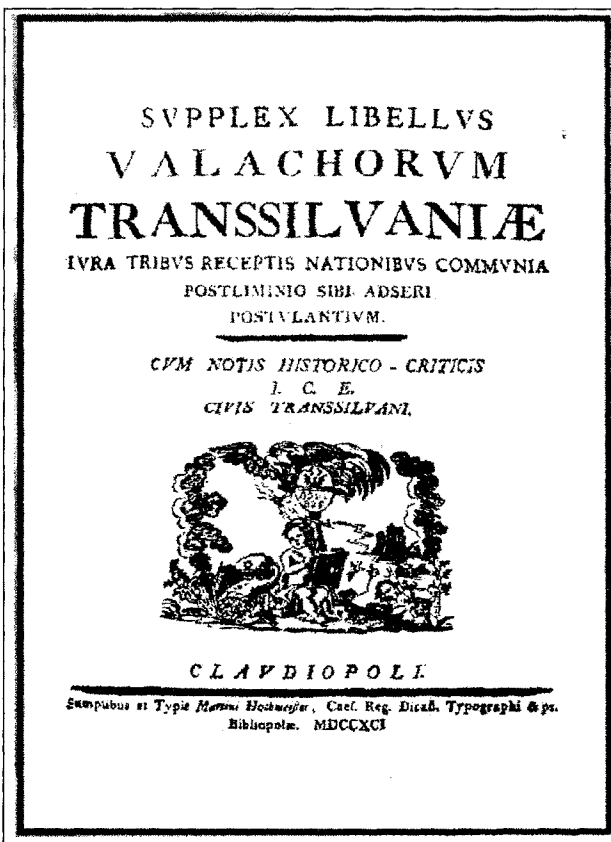
stânci". Nu rareori, contemplația și confesiunea au ca suport o reflexivitate fără accent personal, fără relief.

SCRIERI: *Drum prin zodii*, București, 1938; *Cer troglodit*, București, 1943; *Poeme*, București, 1967; *Poeme*, Cluj, 1970; *Reîntoarcerile*, București, 1973; *Peisaj interior*, București, 1980; *Pendul cosmic*, București, 1984; *Mărturisiri de noapte*, București, 1986; *Psihologia artelor*, București, 1999. **Traduceri:** *Antologie de poezie canadiană de limbă franceză*, îngr. și pref. trad., București, 1976 (în colaborare cu Al. Andrițoiu).

Repere bibliografice: Emil Vasilescu, „Poeme”, „Scânteia”, 1967, 7 559; Dragoș Vrânceanu, „Poeme”, LCF, 1967, 31; D. Constantin, „Poeme”, „Scânteia”, 1971, 8 744; Dan Cristea, „Poeme”, RL, 1971, 21; Dana Dumitriu, „Reîntoarcerile”, RL, 1973, 32; Viorel Horj, „Reîntoarcerile”, F, 1973, 8; Mircea Iorgulescu, „Reîntoarcerile”, LCF, 1973, 39; Adrian Popescu, *Pădurile Canadei*, ST, 1977, 7; Al Andrițoiu, *Poemele Ursulei Șchiopu*, RL, 1979, 3; Francisc Păcurariu, *Maturitatea unei poete autentice*, ST, 1979, 2; C. Coșman, *Între psihologie și poezie*, CNT, 1985, 11; Ion Brad, *Dialogul cu timpul*, RL, 1987, 13; Popa, *Ist. lit.*, II, 399; *Dict. scriit. rom.*, IV, 438-439. D. Mc.

ȘCOALA ARDELEANĂ, mișcare cultural-ideologică apărută în Transilvania spre sfârșitul secolului al XVIII-lea. Activă până la mijlocul anilor '30 din secolul următor, principiile ei sunt preluate, de ambele părți ale Carpaților, de viitorii militanți ai revoluției de la 1848. Cea mai puternică manifestare

a spiritului Luminilor în spațiul cultural românesc, **Ș.A.** a fost expresia manifestării românilor din Ardeal pentru emancipare națională și socială. Programul ei politic, social și cultural a fost trasat de episcopul Ioan Inocențiu Micu-Klein, care în calitate de deputat în Dieta Transilvaniei, a adresat Curții de la Viena numeroase memorii și suplice, între care *Supplex Libellus Valachorum Transsilvaniae* (1791). Acest document cerea respectarea celei de-a doua Diplome leopoldine, în care se promitea recunoașterea românilor ca a patra „națiune”, de aici decurgând drepturi istorice. În condițiile specifice din Imperiul Habsburgic, pătrunderea iluminismului a provocat o adevărată „Renaștere ardeleană”, cum a denumit-o D. Popovici. Izvorâte din iluminismul occidental, ideile propagatorilor acestuia în ținutul transcarpatic nu puteau fi atât de radicale ca ale celor ce le-au lansat în altă zonă a continentului. Preoții în majoritate, iluminiștii ardeleni nu aveau cum să practice un laicism ca acela voltairian, care viza distrugerea Bisericii („Écrasez l'infâme”), nici să împingă raționalismul până la ateism sau măcar la deism, ca enciclopediștii francezi. Ideologia **Ș.A.** este un iluminism atenuat, modelat de varianta austriacă, „iosefinistă”, a curentului, fără a avea un caracter universalist, ca în Apus; ar fi fost un nonsens să se preconizeze o limbă universală, în timp ce limba română era împiedicată să fie întrebuințată public și să se dezvolte firesc. Posibilitatea trezirii românilor ardeleni din „sommel cel de moarte” era, firește, condiționată primordial de accesul la învățătură. Acesta s-a obținut, oficial, în urma acceptării, în 1698, de către majoritatea clerului superior, de a trece de la ortodoxie la catolicism. Cel de-al treilea episcop al Bisericii Unite cu Roma catolică, Ioan Inocențiu Micu-Klein – considerat de Lucian Blaga „cel mai de seamă om politic pe care l-a dat neamul românesc din această țară transilvană” –, întocmește planul de întemeiere la Blaj a mai multor școli, plan înfăptuit, din 1752, de succesul său, Petru Pavel Aaron, dezvoltat de următorii episcopi, care extind rețeaua școlilor în limba română pe tot cuprinsul principatului. Eleviieminenți aveau să își continue studiile la școli superioare, unii, precum Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ion Budai-Deleanu, Ion Piuaru-Molnar, Paul Iorgovici, Radu Tempea, Constantin Diaconovici-Loga, Vasile Popp, Damaschin T. Bojincă (nu toți greco-catolici), ajungând la universități din Budapesta, Viena, Roma, Paris. Entuziasmați de cele aflate în marile biblioteci, s-au înapoiat în ținutul natal hotărâți să se consacre cu toate puterile intelectuale și sufletești lucrării în serviciul neamului. Erau „chinuiți de cugetul foarte lucid că trebuiau, în răstimpul unei vieți, să ridice un popor, rămas cu secole în urmă, la înălțimea unui «veac prea luminat». Ei se simt chemați să împlinescă năvalnic, ca la început de lume, pornind de la nimic, ceea ce istoria neglijase vreme de o mie de ani” (Lucian Blaga). Iluminiștii ardeleni au acordat prioritate absolută domeniilor în care puteau activa în serviciul națiunii: istoria și lingvistica. În scrierile cu caracter istoric, realizate pe baze documentare fără precedent și urmând principii metodologice demne, în parte, de istoriografia occidentală contemporană, ei demonstrează originea romană a neamului românesc și continuitatea

vieții romane în Dacia; în cele de limbă, se susține, cu argumente incontestabile, caracterul esențial latin al românei. Mai toți componenții mișcării iluministe ardelenice au construit sinteze de istorie a românilor din toate ținuturile, considerați a fi unul și același popor, sau ale unor instituții ale lor, îndeosebi privind Biserica, și, concomitent, au întocmit gramatici ale limbii române și felurite dicționare. Prin scrierile istorice ei continuă eforturile de reconstituire a trecutului național, începând de la etnogeneză, depuse de cronicari, de Dimitrie Cantemir și de stolnicul Constantin Cantacuzino, îmbunătățind suportul documentar și, implicit, argumentația; pe tărâm lingvistic, Dimitrie Eustatievici, de pildă, a alcătuit în 1755-1757 prima gramatică a limbii române. Lucrările fundamentale, redactate fie în latină, fie în română, fie în amândouă limbile (integral sau rezumativ), aparțin corifeilor Ș.A. Unele au fost editate, antum sau postum, altele au rămas în manuscris. Inedită e, de pildă, versiunea latină a principalei opere istorice a lui Samuil Micu, având drept model *Hronicul vechimei a romano-moldo-olahilor* al lui Dimitrie Cantemir: *Brevis historica notitia originis et progressu nationis daco-romanae*

(alcătuită în 1778). În schimb, s-au editat cele două realizări majore pe tărâm lingvistic: *Elementa linguae daco-romanae sive valahicae* (1780), întâia gramatică tipărită, și anume cu caractere latine, la care a colaborat și Gh. Șincai, și *Lexiconul de la Buda* (1825, realizat cu participarea mai multor cărturari, între care și Petru Maior), iar târziu, *Istoriia și lucrurile și întâmplările românilor*, elaborată între 1800 și 1806 în patru volume manuscrise, tipărită abia în 1995, și *Scurtă cunoștință a istorii românilor* (din 1796), editată în 1963. Printre celelalte titluri de referință ale bibliografiei fruntașilor Ș.A. figurează *Hronica românilor și a mai multor neamuri* a lui Gheorghe Șincai, prima istorie științifică îndeplinită de un român, care nu doar expune, ci analizează critic peste patru sute cincizeci de documente, ca și *Istoria pentru începutul românilor în Dacia* (1812) și *Procanonul* (alcătuit în 1783, editat în 1894) de Petru Maior, *De originibus populorum Transilvaniae...* și *Fundamenta grammatices linguae romanicae...* de Ion Budai-Deleanu. Liant al tuturor scrierilor istorice și lingvistice ale reprezentanților Ș.A., ideea romanității neamului și a latinității limbii e susținută cu accente individuale ce nuanțează opiniile, diferențindu-le între ele.

ELEMENTA
LINGUÆ
DACO-ROMANÆ,
SIVE
VALACHICÆ.
COMPOSITA

AB
SAMUELE KLEIN DE SZAD,
ORD. S. BASTILII M. IN COLLEGIO GRÆCI
R. TUS. CATHOLICORUM VINDOBONENSI
AD S. BARBARAM ET GEMERIO:
LOCUPLETATA VERO, ET IN HUNG
ORDINEM REDACTA

GEORGIO GABRIELE SINKAI:
EJUSDEM ORDINIS. AA. LL. MII.
ET SS. TH. D.

VINDOBONÆ,
TYP. JOSEPHI NOB. DE KURZBOCK,
M. DCC. LXXX.

GEORGIUS GABRIEL SINKAI
CANDIDO LECTORI

S P D

Septimum supra decimum sæculum
est, a quo TRAJANUS devi-
cto Decebalo in orbatam incol-
lis Daciam coloniam duxit. (1.) Ab
illo tempore quot, quantisque vicissi-
tudinibus fuerint expositi Romanorum
in ea Posteris, qui vel mediocriter in
Historiis versati sunt, facile conjicient.
Primum enim sub Gallieni imperio a
Gotthis, dein a Gepidis, a Bulgaris
postea, aliisque Septentrionalibus bar-
baris sub jugum redactos fuisse, præ-
ter

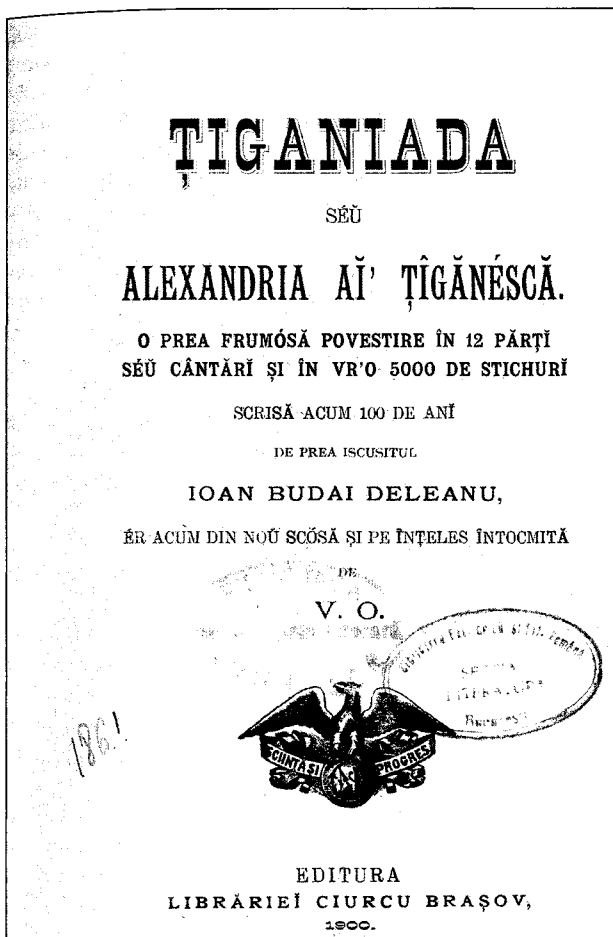
(1.) Valentinus Thon in *Flavio Vopiscus*
de Carthagine. Sexti Rufi *Brev. Rom. Rom.*
Chodius, *Entomologia*, &c.

Toți ardelenii atribuie poporului român origine pur romană, afirmând că dacii au fost fie exterminați, fie împinși spre nord; toți derivă lexicul românesc, sau măcar fondul principal de cuvinte, din cel latin; toți se pronunță pentru etimologism și pentru înlocuirea grafiei chirilice cu cea latină (Micu o adoptă de la început, tipărindu-și cu litere „străbune” *Cartea de rogacioni pentru evlaviea homului chrestin* din 1779). Dar Petru Maior și Budai-Deleanu subliniază că româna provine din latina populară, nu din cea clasică, autorul *Țiganiadei* mai remarcă rolul substratului în formarea limbilor și ia act de existența în limba noastră a multor vocabule nelatine: slave, grecești, gotice, maghiare, albaneze; în opinia lui, vocabularul limbii române literare trebuia îmbogățit cu termeni regionali, cu condiția ca aceștia să fie de sursă latină. Extrapolară demersurilor pentru învederea caracterului latin a dus, prin exponenți din a doua generație ai Ș.A. – Timotei Cipariu, August Treboniu Laurian, Ioan Massim, cărora, de altfel, le revin merite importante în întemeierea lingvisticii românești –, la apariția curentului latinist, ce urmărea crearea unei limbi artificiale, curent combătut de personalități proeminente ale culturii naționale, ca Alecu Russo, Vasile Alecsandri, A. I. Odobescu, B. P. Hasdeu, Titu Maiorescu. Esențial pentru

aprecierea corectă a Ș.A. este a ține seama de angajarea ei totală în lupta pentru susținerea idealurilor și intereselor românești, de spiritul ei militant. Preponderența acestuia în toate domeniile de activitate, de la slujba bisericească la munca științifică, explică și unele exagerări și erori. Învățații ardeleni nu și-au precupețit eforturile pentru a-și „lumina” conaționalii în toate privințele. Instruindu-i intelectual, se străduiau să îi călăuzească și în viața practică. Indiferent de profesie (preoți, juriști, medici), promotorii Renasterii ardeleni, îmbinând acțiunea edificatoare prin viu grai cu cea scriptică, s-au întrecut în a alcătui atât tomuri științifice, cât și cărți și broșuri de popularizare (compilații, prelucrări, adaptări), majoritatea cu finalitate utilitară imediată. Disertații de teologie, filosofie, logică, etică alternează cu lucrări ca *Învățătură firească spre surparea superstiției norodului* (Gheorghe Șincai), *Învățătură pentru prășirea pomilor* (Petru Maior), *Economia stupilor* (Ioan Piuariu-Molnar), *Despre apele minerale de la Arpătac, Bodoc și Covasna* (Vasilie Popp). Sfaturi practice conțin și predicile tipărite de către „luminătorii” preoți (Samuil Micu, Petru Maior), precum și manualele ori calendarele întocmite de unii (Paul Iorgovici, C. Diaconovici-Loga). La scrierile mai mult sau mai puțin originale, de toate felurile, se adaugă tot atât de

Școala de Obște din Blaj, deschisă în 1754

variate traduceri. Printre operele literare transpuse în românește se numără *Istoria adevărată* a lui Lucian din Samosata, *Télémaque* al lui Fénelon, *Bucolicile* și (parțial) *Eneida* de Vergiliu, *Halima* (prin intermediar), tălmăcitorii fiind Samuil Micu, Petru Maior, Vasile Aaron, Ioan Barac. Principala înfăptuire în materie de traduceri este transpunerea de către Samuil Micu a *Bibliei* (1795), superioară celei apărute la București în 1688. În structura interioară a scrisului învățaților ardeleni, erudiția se aliază cu talentul literar. Scrierile istorice ale lui Micu dezvăluie o vocație de povestitor; aridul Șincai din *Hronică...* a scris, în latinește, o elegie, iar în românește, cea dintâi pastorală, conținând un dialog între ciobani; producțiunile lui Petru Maior, de la expunerile istorice la predici, cuceresc prin concretețea narației, prin detaliul savuros, uneori picant, prin verva polemică (amintind-o, în omilii, pe cea a lui Antim Ivireanul), nu o dată prin franchețea expresiei. **Ș.A.** a contribuit și ale îmbogățirea literaturii cu fabulele lui Nicolae Oțelea și ale lui Dimitrie Țichindeal (fie și doar prelucrate), adaptările a diferite scrieri de circulație continentală datorate lui Vasile Aaron și lui Ioan Barac. Prin Ion Budai-Deleanu, a dat literaturii române moderne o capodoperă, *Țiganiada*, adevărat miracol al creativității românești pentru acea

perioadă. Încheiată, într-o primă versiune, în jurul anului 1800 (cea definitivă e datată 1812), dar publicată abia în 1876-1877, această primă epopee românească, singura finită și validată artistic, este, potrivit aprecierii lui D. Popovici, „cea mai importantă realizare a literaturii române până la Eminescu”. Având ca model epopeea comică, atribuită lui Homer, *Batracomiomachia*, adoptând procedee și adaptând, în varietate hazlie, situații și din alte numeroase opere, mai ales din literaturi moderne occidentale, acest „poemation eroi-comico-satiric” parodiază epopeile antice eroice, cu o savoare, cu un simț al comicului de situații și cu o suculență de limbaj demne de capodoperele umorului universal. Construcție barocă, *Țiganiada* include elemente de proveniență clasică și barocă, precum și, cu anticipație, de natură romantică, realistă, naturalistă, corelează epicul și liricul, imaginarul de inspirație mitologică păgână și biblică cu cel folcloric autohton, structurează dramaturgic o seamă de episoade și momente. Încorporând în narație și explicitând în note de subsol idei filosofice, sociologice, masiva operă formulează, în grai ardelenesc, principii ale iluminismului lansate de Voltaire, Montesquieu, D’Holbach, Rousseau.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.* XVIII, II, 130-222, 230-261, 377-391; Mario Ruffini, *La scuola latinista rumena*, Roma, 1941; D. Popovici, *La Littérature roumaine à l'époque des Lumières*, Sibiu, 1945; ed. (*Literatura română în epoca Luminilor*), în Popovici, *Studii*, I, 90-140, 193-316, *passim*; Romul Munteanu, *Contribuția Școlii Ardelene la culturalizarea maselor*, București, 1962; Al. Piru, *Literatura română premodernă*, București, 1964, 234-270; Lucian Blaga, *Cândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, îngr. G. Ivașcu, București, 1966, 128-228; Lucia Protopopescu, *Contribuții la istoria învățământului în Transilvania (1774-1805)*, București, 1966; *Ist. lit.*, II, 21-96; Ivașcu, *Ist. lit.*, 297-322; *Școala Ardeleană*, I-III, îngr. Florea Fugariu, introd. Romul Munteanu, București, 1970; ed. I-II, introd. Dumitru Ghișe și Pompiliu Teodor, București, 1983; Aurel Nicolescu, *Școala Ardeleană și limba română*, București, 1971; Romul Munteanu, *Cultura europeană în epoca luminilor*, București, 1971; Pervain, *Studii, passim*; Cornea, *Originile, passim*; Dumitru Ghișe, Pompiliu Teodor, *Fragmentarium iluminist*, Cluj, 1972; Romul Munteanu, *Cultura europeană în epoca luminilor*, București, 1974; Ovidiu Papadima, *Ipostaze ale iluminismului românesc*, București, 1975; Ion Lungu, *Școala Ardeleană*, București, 1978; *La Culture roumaine à l'époque des Lumières*, I-II, coordonator Romul Munteanu, București, 1982-1985; Pompiliu Teodor, *Interferențe iluministe europene*, Cluj-Napoca, 1984; Pompiliu Teodor, *Școala Ardeleană în cadrul vieții românești*, ST, 1992, 11-12; Ioan Silviu Nistor, *Contribuția Transilvaniei la formarea destinului național românesc*, ST, 1992, 11-12; Alin Mihai Gherman, *Note asupra unei ediții*, ST, 1998, 4-5; Micu, *Ist. lit.*, 47-63; Pompiliu Teodor, *Sub semnul Luminilor. Samuil Micu*, Cluj-Napoca, 2000; Ion Buzăși, *Scrieri ale cărturarilor blăjeni*, RL, 2001, 19. D. Mc.

ȘCOALA ARDELEANĂ, publicație apărută la Târgu Mureș, lunar, ca supliment al revistei „Vatra”, din octombrie 1991 până în martie 1993, având subtitlul „Revistă de cultură”. Redactor-șef: Serafim Duicu; secretar general de redacție: Ioan Șulea. Colectivul redacțional: Cornel Moraru, Ion Ranca, Al. Toșa, Gr. Ploșteanu, Mircea Art. Mihail, Ion Dunăreanu. În articolul-program, intitulat *Cânduri la primii pași*, redactorii își

propun să realizeze „o revistă de atitudine culturală, de cercetare științifică, de literatură și arte”, o oglindă a spiritului transilvănean, al cărui nucleu rămâne Școala Ardeleană. Pe primul loc se află „cercetarea istorică, cercetarea filosofică, popularizarea rezultatelor cercetării științifice”, după cum ilustrează articolele semnate de Serafim Duicu (*Perenitatea spiritului luminist, Academia Română* - 125. *Contribuția transilvănenilor, Eminescu și mutațiile poeziei românești, Nicolae Iorga, critic și istoric literar, Școala Ardeleană și spiritul polemic*), Mircea Popa (*Primul reflex shakespearian din literatura noastră, Eminescu - întruchipare a ființei naționale*), Silvia Urdea (*Din memoria culturală a Transilvaniei*), Ion Buzăși (*Andrei Mureșanu și Școala Ardeleană și Principatele Române*), Florea Firan (*Ioan Inocențiu Micu-Klein și istoria manuscrisului „Ilustrium poetarum flores”*), Ioan Ranca (*Ideile Școlii Ardelene în formația intelectuală a lui Avram Iancu*), Carmen Maria Andraș (*Reverberații ale modelului filosofic englez în opera lui Samuil Micu*). Contribuie cu versuri, la rubrica „Poesis”, Zeno Ghițulescu (*Șincai, Îndemn*), Carmen Păsculescu-Florian, Amalia Maria Vasilescu, Eugeniu Nistor, alături de poeți basarabeni: Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Dumitru Matcovschi. Sunt republicate poezii de Mihai Eminescu, Octavian Goga, Nichifor Crainic. Alte rubrici constante: „Perenitatea spiritului iluminist”, „Interviul nostru” (interviuri realizate cu Pompiliu Teodor și Camil Mureșanu, semnate de Mircea Popa; interviul luat de Eugeniu Nistor lui Cornel Moraru). Pagina „Universală” conține traduceri (Alain Ruzé, *Acești latini din Carpați*, în tălmăcirea lui Carmen Maria Andraș), și fragmente din *Dicționarul de personaje dramatice* propus de Serafim Duicu. Alte rubrici: „Clasicii - contemporanii noștri”, „Breviarum”, „Etnolingvistica”, „Historia magistra vitae”, „Didactica”.

C. A.

ȘCOALA BASARABEANĂ, publicație apărută la Chișinău, lunar, din aprilie 1933 până în octombrie 1938 și, cu întreruperi, până în 1942. Poartă subtitlul „Revistă de cultură pedagogică și apărarea intereselor învățătoarești” și este organ al Asociației Învățătorilor din municipiul Chișinău și județul Lăpușna. Întemeietor și prim-redactor este Ion Cioabă (până în 1937), iar redactori Vl. Neaga, Panait Crihan, Ion Bădărău (Bogdan Istru), Vasile Luțcan, C.V. Roșca. Revista publică în fiecare număr poezie și proză originală, folclor, studii, recenzii, critică literară. Rubrici permanente: „Cărți și reviste”, „Cronică culturală”, „Recenzii”, „Revista revistelor”. Colaborează cu poezie Nicolae Spătaru, I. Bădărău (Bogdan Istru), George Meniuc, Mihail Curicheru, Elena Dobroșinschi-Malai, S. Popescu-Lupu, Sergiu Matei Nica, B. Frunte; cu proză - Gala Galaction; cu studii, articole, recenzii - M. Curicheru, George Meniuc, Ionică Ochșor (V. Luțcan), Theodor Inculeț, Petre V. Ștefănuță ș.a. Alți colaboratori: Grigore Adam, Gh. V. Madan, Vasile Harea, C. Rădulescu-Motru, Mihai Spiridonică, Nicolae Corlăteanu.

A. Cb.

ȘCOALA NOUĂ, revistă apărută la Roman, bilunar, apoi lunar, între 15 iulie 1889 și 1 iunie 1890. Era redactată de câțiva

tineri entuziaști, simpatizanți ai mișcării socialiste: G. Ibrăileanu, elev la Liceul „Gh. Roșca Codreanu” din Bârlad, Panait Mușoiu, propagandist socialist, funcționar, care a susținut materialicește periodicul, și Eugen Vaian. Li s-au alăturat Raicu Ionescu-Rion, elev la Bârlad, ca și Ibrăileanu, debutant în publicistică, H. Streitman, student la Göttingen, C. Hamangiu, viitorul jurist, coleg, pe atunci, cu Ibrăileanu, Izabela Andrei - Izabela Sadoveanu, care debutează aici în 1890 -, Corneliu Botez, Ion Catina. Revista era gândită ca o publicație „socialistă, ateistă, materialistă, realistă - în sfârșit, revoluționară în toate direcțiile”. Modelul, urmat îndeaproape, ca orientare și în organizare, a fost „Contemporanul”. Articolele din Ș.n. se referă la ateism, morală, sociologie, filologie, știință popularizată; s-a reluat, după „Contemporanul”, campania contra plagiatului și pentru emanciparea femeii. Profilul revistei a fost însă literar. Contribuția Ș.n. este legată îndeosebi de colaborarea lui G. Ibrăileanu. Cu titlul *Note* sau *Din caiet*, el publică (sub pseudonimul Cezar Vraja) interesante încercări filosofice-literare: sunt meditații provocate de lecturi din Kant, Lessing, Feuerbach, Nietzsche, Max Nordau, într-o interpretare nuanțată și mânuind o frază surprinzător de sigură și concisă, apropiată de formula aforismului. Cât privește estetica, opta pentru realism și, pe urmele lui C. Dobrogeanu-Gherea, scria despre tendință și moralitate în artă. Articolul *Naturalism și pornografie*, în care naturalismul este apărat de acuzația de pornografie, în numele ideii de adevăr, a apărut sub pseudonimul I. Chilianu și a fost atribuit deopotrivă lui G. Ibrăileanu și lui H. Streitman. Cunoscător al literaturii germane, acesta din urmă avea observații pătrunzătoare asupra eroului în romanul lui Zola (*Zola și Spielhagen*). Raicu Ionescu-Rion (semna și Paul Fortună) face critica civilizației românești, resimțită ca o imagine a formelor fără fond, și își manifestă admirația pentru Eminescu, într-un articol asupra entuziasmului în artă. Panait Mușoiu dă un studiu de psihologie, *Dragostea*. Se traduce din Ludwig Büchner (*Forță și materie*) și Max Nordau (*Minciunile convenționale ale civilizației noastre*), din Byron, Ossian, Lessing, Uhland, Turgheniev, Garșin. Poezia din Ș.n., romantică și juvenilă, de influență eminesciană, era scrisă de G. Ibrăileanu, C. Hamangiu, P. Mușoiu, Corneliu Botez, I. Catina ori de Eugen Vaian, care versifică pe tema inechității sociale, arătând simpatii proletare. Revista rămâne un document de epocă.

S. C.

ȘCOALA PRACTICĂ, revistă apărută la Năsăud, lunar, din aprilie 1882 până în martie 1886. În acest periodic, pe care îl redacta și îl edita învățătorul Vasile Petri, autor de manuale școlare, a publicat G. Coșbuc, elev la gimnaziul din Năsăud, traducerea unei poezii a lui J. Chr. von Zedlitz, *Cuvintele Coranului*. Versurile au apărut în numărul dublu din februarie-martie 1884 și pot fi considerate debutul (tipărit) al poetului, până atunci colaborator, începând din 1882, doar la „Muza someșană”, publicație manuscrisă a societății literare „Virtus romana rediviva” a elevilor din Năsăud.

R. Z.

ȘCOALA ROMÂNĂ, publicație apărută la București, neregulată de la 1 mai 1902 până în aprilie 1906, din 16 octombrie 1921 până în 1924, din ianuarie 1925 până în decembrie 1941, purtând de-a lungul timpului subtitlurile „Revistă pedagogică și literară”, „Organ al Societății Instituturilor și Instituțiilor din România”. În articolul-program se precizează: „Ne vom face ecoul tuturor vederilor drepte în instrucțiune și educațiunea națională, în cultura morală, în dezvoltarea economică, într-un cuvânt vom căuta să ne luminăm pe noi, învățătorii, pentru ca la rândul nostru să putem înrâuri cum trebuie asupra poporului”. Rubrici: „Educație și învățământ”, „Chestiuni economice”, „Literatură și știință”, „Pagina copilului”, „Pagina mamei și a copilului”. În afara discuțiilor privind învățământul românesc, se manifestă interes pentru învățământul din alte țări, precum Macedonia, Ungaria, Italia. Multe comentarii au în vedere probleme de psihologie a copilului (caracterul, voința, memoria, personalitatea), dar și aspecte vizând deșteptarea gustului pentru lectură, învățarea limbilor străine sau combaterea analfabetismului. Revista inserează și versuri de G. Tutoveanu (*Cetatea Neamțului, Înviins, Decembre, Singur*), Petre Dulfu (*Revedere, Vedenie, Preamăritule Ștefane*), Panait Macri, Vasile Militaru, proză de Radu Popescu, Leon Teodorescu ș.a. Se publică traduceri din Émile Zola, Goethe, Guy de Maupassant, H. Sienkiewicz. Sunt realizate portrete de scriitori și oameni de știință (Zola, Balzac, Pierre Curie) și sunt evocate figuri istorice și personalități românești, precum N. Iorga, Spiru Haret, Iacob Negruzzi ș.a. Rețin atenția articolele semnate de B. P. Hasdeu (*Misiunea școlii primare*, un discurs ținut în 1890), V. Gr. Borgovan (*Din corespondența mea pedagogică cu Al. I. Odobescu*), N. Iorga (*Institutor în România Mare*). Se remarcă dorința redactorilor de a readuce în atenția cititorilor texte literare clasice, de unde și numeroase republicări, atât de poezie (Mihai Eminescu, G. Coșbuc, St. O. Iosif, cât și de proză (I. L. Caragiale, Al. Vlahuță ș.a.). A. St.

ȘCOALA ȘI FAMILIA, revistă apărută la Brașov, bilunar, de la 4 aprilie 1886 până la 1 iulie 1889 și de la 1 februarie 1903 până în 1904. În primii ani director al publicației a fost profesorul Ștefan Iosif, tatăl lui St. O. Iosif, redactor responsabil fiind Ion Darius, iar redactori Ioan Popea și Andrei Bârseanu. Fondurile necesare erau oferite de Reuniunea învățătorilor români greco-ortodocși din districtul Brașov. Dedicată problemelor de pedagogie, revista a publicat puțină literatură. S-au retipărit din scrierile lui Gh. Sion poeziile *Butoiul gol, Cocoșul și rubinul*. Ion Darius și Andrei Bârseanu au colaborat cu versuri, Ioan Popea cu proză. În 1887 G. Coșbuc închina memoriei lui Timotei Cipariu poezia *Non omnis moriar*. S-au reprodus versuri de Anton Pann și Vasile Alecsandri (poeziile *Țara, Odă*) și s-au tipărit traduceri din Mark Twain, Schopenhauer (făcute de I. C. Panțu), din Lessing, Fr. Fröbel, Herbart și Herodot. R. Z.

ȘEDRAN, Gavril (pseudonim al lui Gheorghe Gavril Pop; 16.VIII.1941, Turda), poet, traducător și gazetar. Este fiul Anei Ședran (n. Nichita), dactilografă, și al lui Gheorghe Pop,

aviator. După absolvirea Liceului „Gheorghe Rakoczi” de la Cluj, din 1959 urmează tot aici Facultatea de Fizică, obținând în 1964 licența în fizică teoretică, și devine cadru didactic la Catedra de fizică nucleară a facultății. Din 1967 lucrează în Cluj, la Centrul de Cercetări al Academiei, apoi, resimțind lipsa de orizont a unei activități de performanță în domeniu, se orientează spre jurnalism, ca redactor la revistele „Vatra” (1970-1973) și „Contemporanul” (1973-1982). Deopotrivă înzestrat pentru plastică (realizează, ca sculptor, lucrarea *Fântâna* la Târgu Mureș, iar ca grafician semnează ilustrație de carte) și literatură, Ș. debutează în 1967, cu versuri, la „Cronica”, fiind prezent apoi și în „Tribuna”, „Steaua”, „Echinoc”, iar editorial în 1968 cu placheta *Strigi*. Ca traducător, publică *Efigii în abanos. Din lirica neagră francofonă* (1978, în colaborare cu Mircea Traian Biju; Premiul Asociației Scriitorilor din Târgu Mureș) și (prin intermediar francez) din proza finlandeză, *Hiltu și Ragnar. Copiii oamenilor de Frans Eemil Sillanpää* (1982). În 1984 se exilează în Elveția, la Lausanne.

Asupra poeziei lui Ș. s-a așternut o uitare explicabilă nu numai din pricina tăcerii ursuze a autorului, ci și a caracterului textelor, deranjante la apariție, ca și acum, dificil de încadrat în sistemele și grupările de referință succesive ale liricii române postbelice. Deconcertează diversitatea poeticilor invocate, trecerea, într-un spațiu restrâns, de la asociația fulgurantă la curgerea lină din graiul cronicarilor, de la provocări intelectualiste antepostmoderniste la lexicul inclasabil al poeziei populare din culegeri rare. Unitatea întregului o dă proba lecturii cu voce tare, ritmul inflexibil al unui metronom ascuns. Cuvintele sunt încercate ca monede, după înscris și după puritatea sunetului. Punerea în pagină împlinște aceeași funcție; „stăpân pe logica discursurilor multiplane”, poetul propune lecturi simultan posibile în plan vertical și orizontal, distribuția spațiilor albe și forma mereu variabilă în care sunt dispuse cuvintele participând la cifra mesajului. Tensiunea cuvântului supus încercării o arată la fel straniețea miniaturii fragile: „scurs fagurelui nostru gândul/ se duce somn cu sufletul/ străin spre un calm orizont// la cruce de poteci oprise caleașca lină// cortegiul” sau înșiruirea, nesfârșită parcă, a numelor date celui rău de către țărânul român. Extrem intelectualizată, epura expresiei respiră totuși umilitate și dramatism auster al interogației asupra propriei condiții: vocație minoră, falsă damnare, manierism, destin? Comunicarea pendulează între sentimentul înfrângerii irevocabile – „zăbovesc sub semnul eșecului fără egal în/ imperiul meu acest/ prea pustiu arhipelag: haa! pacea lui promisă...// ascult valuri/ stinsa-vă zbatere geamătul/ semințiilor înțepenite în umărul nopții” – și arta poetică militantă din „poemul ca înfruntare [...] exprimare sau tescuire” ori, într-un întreg ciclu, *Fanariote* (din placheta *Lapidare*, 1981), dezgustul enorm al sentinței asupra universului detracat al diciturii, ca în *Timp de chiverniseli*: „Timp de chiverniseli, înăcrit, dedat la pâră/ în carnea-ți dâlmoasă hălăduie strepezi/ scârnave/ ocări și lătrat/ prigoană prăpăd părăsire// aciuai de neunde intrigi meșteșugite împlinesc /turme de feți stârșiți împerecheați cu vază// împilați încolțiți/ îngrămădiți

români", 1959, 183-185; Nicolae Novac, „Nicolae Iorga”, „America”, 1962, 32; Romulus Dianu, *Un simbol al moralei exilarharului. Şeitaru în hidoşeria faptelor sale*, „Glasul patriei”, 1963, 7-9; I. G. Dimitriu, „Istoria partidelor Naţional, Tărănist şi Naţional Tărănist”, „Stindardul”, 1963, 74-75; Mircea Popescu, „Istoria partidelor Naţional, Tărănist şi Naţional Tărănist”, „Revista scriitorilor români”, 1963, 2; I. G. Dimitriu, „Karl Marx, «Însemnări despre români»”, „Revista scriitorilor români”, 1965, 5; Mircea Popescu, „La Roumanie dans la Grande Guerre”, „Revista scriitorilor români”, 1970, 9; N.S.G. [N. S. Govora], „Articole de fond”, „Carpaţii”, 1978, 14; Nicolae Novac, „Articole de fond”, „Cuvântul românesc”, 1978, 31; N. S. Govora, *Un nedreptăţit, dar nu un învins: Pamfil Şeitaru*, „Cuvântul românesc” 1979, 36; Nicolae Novac, *Pamfil Şeitaru*, „Carpaţii”, 1979, 16; Traian Popescu, *Pamfil Şeitaru ne-a părăsit*, „Carpaţii”, 1980, 25; Ioan Ardeleanu, *Mitul marelui ziarist*, „Curentul”, 1980, 5 939-5 941; Ornea, *Tradiţionalism*, 104-106, 119, 333-334, 353; Ovidiu Vuia, *Pamfil Şeitaru. În memoria*, „Carpaţii”, 1981, 26; Eugen Lozovan, *Pamfil Şeitaru - conştiinţa unei epoci*, „Stindardul”, 1981, 143; Ştefan Baciu, *Pamfil Şeitaru. Bucureşti-Rio de Janeiro-Madrid*, „Curentul”, 1982, 5 954; Ovidiu Vuia, *Pamfil Şeitaru, figură de roman (Inscripţie pe mormântul unui mare exilat)*, „Stindardul”, 1984, 153; Aristide Buhoiu, *Cinci ani de la moartea lui Pamfil Şeitaru*, „Universul liber”, 1985, 13; Stolnicu, *Printre scriitori*, 71-72; Victor Frunză, *Relaţiile lui Pamfil Şeitaru cu dictatura Ceauşescu*, „Alergătorul de la Marathon”, 1989, 4; Barbu Cioculescu, *În ceasuri grele, aliaţi de nădejde*, „Dreptatea”, 1990, 25 aprilie; Ion Simuţ, *Trei reeditări*, RL, 1992, 2; Z. Ornea, *Şeitaru despre Iorga*, RL, 1992, 19; Z. Ornea, *Din corespondenţa lui Pamfil Şeitaru*, RL, 1992, 23; *Românii*, 360-361; [Pamfil Şeitaru], JL, 1995, 41-44; René Al. de Flers, „Vulpea roscată”, un certificat de autenticitate, JL, 1996, 25-32; Gheorghe Grigurcu, *A pune degetul pe rană*, RL, 1996, 39; René Al. de Flers, *Manuscrisele Pamfil Şeitaru*, JL, 1996, 39-46; Alex. Ştefănescu, *Viaţa romanţată a Elenei Lupescu*, RL, 1996, 16; Mircea A. Diaconu, *Instantanee critice*, Iaşi, 1998, 137-140; Nicolae Florescu, *Întoarcerea proscrisilor*, Bucureşti, 1998, 54-64; Popa, *Reîntoarcerea*, 148-162; Cassian Maria Spiridon, *Între ziaristică şi literatură*, CL, 1999, 3; *Dialoguri esenţiale - Despre Pamfil Şeitaru cu René Al. de Flers*, JL, 1999, 7-10; Paul Alexandru Georgescu, *Ştiutul şi neştiutul Pamfil Şeitaru*, ALA, 2000, 533; Victor Frunză, *Destinul unui condamnat la moarte - Pamfil Şeitaru*, Bucureşti, 2001; Popa, *Ist. lit.*, I, 775-777; Grete Tartler, *Din „lupta cu Baal”*, RL, 2002, 14; Mircea Coloşenco, *Ziaristul total*, „Unu”, 2002, 4-6; Cornelia Ştefănescu, *Fără eufemisme*, RL, 2002, 42; Cornelia Ştefănescu, *Secţiuni în dramele unei epoci*, RL, 2002, 43; Mihai Pelin, *Opisul emigraţiei politice*, Bucureşti, 2002, 315-316; Manolescu, *Enciclopedia*, 644-653.

I. D.

ŞEITAN, Ion (1.XII.1932, Botoşeşti-Paia, j. Dolj), prozator şi dramaturg. Este fiul Elenei (n. Molea) şi al lui Constantin Şeitan, notar. După ce urmează Liceul Comercial „Gh. Chiţu” din Craiova (1943-1951), va fi doi ani secretar de şcoală în comuna natală (1951-1952), după care intră la Şcoala Militară de Intendenţă şi Finanţe din Craiova, absolvită în 1955. Va fi repartizat la Cluj ca ofiţer la Brigada de Artilerie Antiaeriană (1955-1961), apoi se transferă la Întreprinderea de Construcţii Căi Ferate (1961-1964). În 1965 se înscrie la Facultatea de Filosofie a Universităţii „Babeş-Bolyai”, susţinându-şi licenţa în 1970. Din 1968 intrase în redacţia ziarului judeţean „Făclia”, de unde va fi scos în 1970, în urma unui „scandal de presă”; în 1972 se angajează corespondent pentru ziarul „Satul socialist” (Bucureşti), fiind demis în 1974. În decembrie 1989 înfiinţează

ziarul „Clujul liber”, al cărui redactor-şef va fi pentru o scurtă perioadă. A debutat în 1950, la ziarul „Înainte” (Craiova), cu un reportaj. Colaborează cu proză scurtă la „Ramuri”, „Gazeta literară”, „Tribuna”, mai târziu cu scenarii radiofonice şi piese într-un act la Radio Cluj, Televiziunea Română etc. I s-a acordat premiul special al TVR (1971) pentru *Călătorie în noapte*, e laureat al Festivalului de Teatru de la Slănic Moldova (1984) ş.a.

Prozele din volumul de debut *Micul lustragiu* (1968) amestecă filonul psihologic cu acela vag parabolic. Intenţia lui Ş. este de a contura, în manieră realistă, o cronică fragmentară a cazurilor bizare, alegând ca pretext epic motivul războiului, însă, aproape invariabil, povestirile se frâng într-un ton moralizator. Interesantă este *Micul lustragiu*, unde în viaţa banală a unui băieţel se deschide o breşă onirică: o halucinaţie al cărei personaj este tatăl său mort. În *Vadul negru* se asistă la o încercare ratată de sinucidere, trăită în transă de protagonist, tematica fiind complicată cu motivul pseudofolcloric al locului rău. Captivantă ar fi putut să fie, prin sugestiile livreşti, *Omul care şi-a împuşcat umbra*, unde cazului de alienare i se atribuie o motivaţie puerilă (un sublocotenent care urma să plece pe front îşi împuşcă, preventiv, umbra). Ş. a scris şi câteva piese de teatru scurt, mai toate mediocre. Spre exemplu, *Tulburătorul vis* (1970), supralicitată tematic în indicaţiile de regie (motivul central ar fi „vânarea de himere”), prezintă, în fapt, o întâlnire peste ani a unor foşti îndrăgostiţi, prilej ratat din cauza femeii care dezamăgeşte. În *Dialog cu sfârşitul* (1970) tentaţia moralizatoare devine frivolă: condamnarea „căsătoriilor pripite”. *Călătorie în noapte* şi *Măine va fi prea târziu* (ambele din 1971) sunt schiţe dramatice cu vagi aspiraţii poematice, având ca subiect lupta comuniştilor din ilegalitate; mai interesant decât rezolvarea schematică a conflictului este liantul dintre cele două piese.

SCRIERI: *Micul lustragiu*, Bucureşti, 1968; *Tulburătorul vis. Dialog cu sfârşitul*, Cluj, 1970; *Călătorie în noapte. Măine va fi prea târziu*, Cluj, 1971; *Dosarul* 505, Cluj, 1972.

Repere bibliografice: Petre M. Haş, „*Micul lustragiu*”, ST, 1969, 3; Popa, *Dicţ. lit.* (1977), 543. Ct. C., O. S.

ŞELMARU, Traian (pseudonim al lui Terner Selmar; 12.I.1914, Bucureşti -15.XI.1999, Bucureşti), cronicar teatral şi publicist. Face liceul la Bucureşti (1927-1931), urmează studii universitare la Academia Comercială (1931-1933), apoi intră în presă, ca redactor la „Vremea” (1934-1937), unde şi debutează în 1933, şi la „Timpul” (1937-1939), în ambele ocupându-se de cronica dramatică, dar şi de cea muzicală la prima publicaţie. După 1944 va fi secretar de redacţie la „România liberă”, redactor-şef adjunct la „Scânteia” (1946-1950, 1956-1957), redactor-şef la revista „Teatrul” (1959-1969), redactor principal şi cronicar teatral la „Informaţia Bucureştiului” (1969-1979). A mai fost secretar al Uniunii Scriitorilor (1951-1956) şi consilier cultural la Ambasada României de la Moscova (1957-1959).

Confruntat cu ascensiunea hitlerismului şi cu pericolul purificării etnice, Ş. este un om de stângă, dar mai târziu, după

război, va îmbrățișa ideologia comunistă, alegere care îl transformă în instrument al noii puteri. Că nu e convins întru totul de „justiția” pe care o practică ideologia anilor '50 (sau că s-a adaptat cu rapiditate) o va dovedi tonul ceva mai reținut folosit în publicistica sa mai cu seamă după dispariția lui I. V. Stalin. Deocamdată, prima carte, *Pe drumul culturii noi* (1952), ilustrare a momentului marcat de entuziasm în fața manifestărilor culturii socialiste, adună articolele și „studiile critice” publicate începând din 1946 în „Scânteia” și „Lupta de clasă”. Înscriindu-se alături de Mihai Novicov și Nicolae Moraru printre teoreticienii realismului socialist, Ș. proclamă lupta împotriva decadentismului burghez și a manifestărilor „formaliste”, militează pentru o „cultură a maselor” și pentru instaurarea „criticii științifice”, unele articole purtând titluri ilustrative: *Să luptăm pentru o critică de artă principială, pătrunsă de spirit de partid, I. V. Stalin, teoretician genial și înfăptuitor al revoluției culturale*. În volum intră și cronici laudative la adresa „noii literaturi”, elogiul vizând *Mitrea Cocor* de Mihail Sadoveanu, *Minerii de Mihail Davidoglu* sau *Negara* de Eusebiu Camilar. Paginile din *Reportaj din China nouă* (1952) notează vizita făcută în Rusia și China în 1951. Scenariul cinematografic *Turneu în Occident* (1955, în colaborare cu Florica Șelmaru), variațiune pe tema „atașamentul față de țară al unui artist al poporului”, imaginând turneul unei orchestre simfonice dirijate de un muzician notoriu, se înscrie în direcția literaturizărilor anticospolite: ispitit de o fostă iubită, stabilită la Paris, să aleagă calea libertății, muzicianul refuză. În *Fals jurnal* (I-IV, 1975-1984) Ș. reia cronicile teatrale apărute în „Informația Bucureștiului”, grupate în următoarele serii: *Premiera de aseară, Acte și antracte, Scena și oamenii ei*, la care adaugă, în ultimul volum, *Marea frescă văzută de aproape*, cronici muzicale publicate cu decenii în urmă în „Vremea”. Perioada de relativă relaxare a regimului totalitar transpare din unele texte, fiind reflectată și de varietatea pieselor de teatru jucate și comentate de Ș. El semnalează montările lui Liviu Ciulei din Georg Büchner și I. L. Caragiale sau scrie despre piesa *Othello* de Shakespeare în regia lui Cornel Todea. În retrospectiva alcătuită din cronicile care aparțin anilor '30 sunt urmărite aspecte ale vieții muzicale, concerte, spectacole de operă: concertele cvartetului „Amicii muzicii”, reprezentațiile din Wagner la Opera Română, premiera operei *O noapte furtunoasă* a lui Paul Constantinescu, premiera românească la *Oedip* de George Enescu în 1936 ș.a.

SCRIERI: *Pe drumul culturii noi*, București, 1952; *Reportaj din China nouă*, București, 1952; *Turneu în Occident* (în colaborare cu Florica Șelmaru), București, 1955; *Teatru politic - politica teatrală*, București, 1973; *Fals jurnal*, I-IV, București, 1975-1984.

Repere bibliografice: Popa, *Dicț. lit.* (1977), 543; Corina Șuteu, *Jurnal de teatru*, TTR, 1978, 8; Marian Popescu, *Scena și oamenii ei*, TTR, 1981, 7-8; Mariana Brăescu, *Marea frescă*, TTR, 1985, 6; Valentin Silvestru, *Jurnal de drum al unui critic teatral*, București, 1992, I, 28, II, 183; Popa, *Ist. lit.*, I, 737.

M. Dr., N. Bc.

ȘERB, Ioan (29.VII.1932, Pescari, j. Arad - 20.VI.2006, București), poet, folclorist și editor. Este fiul Victoriei (n. Costea) și al lui Vichentie Șerb, țărani. Învață mai întâi în satul natal (1939-1946), urmează Liceul „Avram Iancu” din Brad (1946-1948), Școala de Administrație Economică din Timișoara (1948-1949) și Școala Tehnică Comercială din Arad (1949-1952), apoi Facultatea de Filologie a Universității București (1952-1957). Va fi redactor la Radiodifuziunea Română, iar din 1959 redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, în 1963 fiind promovat șef al Redacției de folclor, funcție pe care o îndeplinește până în decembrie 1969, când devine redactor la Editura Minerva, de unde este pensionat în 1992. În 1991 înființează propria sa editură, Grai și Suflet - Cultura Națională, iar în 1992-1993 e director la seria nouă a revistei „Viața nouă”. Debutează în 1957, la „Gazeta literară”, cu poezia *Prometeu*, iar editorial cu placheta *Florile norocului*, apărută în 1970. Mai colaborează la „Luceafărul”, „Săptămâna”, „Convorbiri literare”, „Familia”, „Orizont”, „Ramuri”, „Steaua”, „Transilvania”, „România literară”, „Tribuna” ș.a.

Doauă sunt orientările poeziei lui Ș. din volumele *Florile norocului*, *Legenda umanității* (1978), *Columnne neamului* (1982), *Triumful vieții* (1985) și *Doina României* (1989), reunite în ediția definitivă *Metafizica dorului* (2000): lirica de idei, prezentă îndeosebi în *Legenda umanității*, și lirica de inspirație folclorică, diseminată în toate cărțile. Cea dintâi e apreciată de Al. A. Philippide, care remarcă această „poezie de meditație gravă, fără emfază, solemnă cu măsură și cu un accent de sinceră convingere în ce spune”. Semnificativă este la Ș. sorgintea livrescă, versul fiind închinat destinului prometeic, vârstelor omenirii, înălțării omului, unei galerii de figuri mitice, precum Zarathustra, Buddha, Osiris, Prometeu, Oedip, Ulise, Venus, Minerva, Pan, Apollo ș.a., într-o perindare lirică amplă, ce filtrează imnic teme și motive din cultura universală și din folclorul românesc. Artele poetice pe care le-a scris mărturisesc că ipostaza râvnită a fost aceea de Apollo al Transilvaniei, cântăreț care să celebreze dorul, visul, doina, codrul, cetatea, lumina, izvorul, columna, steaua și grădina de rai, invocate, bunăoară, în *Carmen Transilvaniae*, poem dedicat lui Ioan Alexandru. Poetul este un tradiționalist, prin sursele de inspirație, prin predilecția pentru lexicul arhaic, regional. Asimilează doina (*Doina Iancului*, *Doina doinei*, *Doina graiului românesc*, *Doina timpului*), cântecul (*Cântec din nai*, *Cântec din fluier*), descântecul (*Descântec de dor*, *Descântecul lui Orfeu*), orația (*Orația vârstelor*), colinda (*Colindul vieții*), preia trama unor basme, ca în *Căutarea tinereții fără bătrânețe și a vieții fără moarte*, pleacă de la balade și legende, ca în *Chemarea firii*, unde valorizează motivul vânătorilor transformați în cerbi. Tonalitatea imnică e caracteristică, în acest mod fiind elogiante personaje emblematice ale Transilvaniei, precum Horea și Avram Iancu, ori preamărită natura Munților Apuseni. Poetul năzuiește neîncetat să descopere și să descifreze „semne / De pierdute veșnic raiuri”, „umbrele, lumina / Unor sfinte începuturi”, preocupat însă și de performanțele virtuozității în versificație și lexic. Ca folclorist, Ș. s-a manifestat într-o triplă

ipostază: de culegător, precum în *Folclor din Țara Zarandului* (1962, în colaborare cu Domițian Cesereanu, publicată în seria *Folclor din Transilvania*), excelând prin atenția acordată autenticității și valorii, caracterului antologic al textelor, de redactor care a inițiat și îngrijit câteva zeci de volume în seriile *Folclor din Transilvania*, *Folclor din Oltenia și Muntenia*, *Folclor din Moldova*, *Folclor din Dobrogea și Folclor din Banat*, în fine în calitate de îngrijitor al unor ediții: C. Rădulescu-Codin, *Literatură populară* (I, 1986, în colaborare cu Florica Șerb), *Antologia basmului cult* (I-II, 1968, în colaborare cu Aurelia Rusu), Romulus Vuia, *Studii de etnografie și folclor* (I-II, 1975-1980, în colaborare cu Mihai Pop și Florica Șerb), și Ovid Densusianu, *Opere* (I-VI, 1968-1985, în colaborare cu Boris Cazacu, Valeriu Rusu și Florica Șerb), în ultimele două volume excelând bogatul capitol de note și comentarii. Editor cu o formație complexă, Ș. realizează și altă lucrare de un mare profesionalism: *Poezia română clasică (De la Dosoftei la Octavian Goga)* (I-III, 1970, în colaborare cu Al. Piru).

SCRIERI: *Florile norocului*, București, 1970; *Legenda umanității*, pref. Al. Philippide, postfață Mihai Beniuc, București, 1978; *Columnele neamului*, București, 1982; *Triumful vieții*, București, 1985; *Doina României*, București, 1989; *Metafizica dorului*, pref. Al. A. Philippide, cu scrisori inedite de Petru Caraman, București, 2000. **Ediții, antologii:** *Flori alese din poezia populară*. *Antologia poeziei lirice*, pref. Mihai Pop, București, 1960; ed. București, 2003; *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*. *Basmе populare românești*, pref. Virgiliu Ene, București, 1961; *Folclor din Transilvania*, I-II, pref. Mihai Beniuc, București, 1962; *Basmе populare românești*, I-II, pref. Virgil Ene, București, 1967; *Antologia*

basmului cult, I-II, pref. edit., București, 1968 (în colaborare cu Aurelia Rusu); ed. 2, București, 2003; Ovid Densusianu, *Opere*, I-VI, pref. Boris Cazacu, București, 1968-1985 (în colaborare cu Boris Cazacu, Valeria Rusu și Florica Șerb); *Poezia română clasică (De la Dosoftei la Octavian Goga)*, I-III, pref. Al. Piru, București, 1970 (în colaborare cu Al. Piru); *Horea și lancu în tradițiile și cântecele poporului*, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1973 (în colaborare cu Ovidiu Bârlea); *Novac și zâna*, pref. Marin Sorescu, București 1973; Toma Alimos, pref. Mihai Beniuc, București 1973; *Poveștile lui Făt-Frumos*. *Basmе fantastice*, pref. Valeriu Filimon, București, 1974 (în colaborare cu Florica Șerb); Romulus Vuia, *Studii de etnografie și folclor*, I-II, pref. Mihai Pop București, 1975-1980 (în colaborare cu Mihai Pop și Florica Șerb); *Frumosul românesc în concepția și viziunea poporului*, pref. Dan Grigorescu, București, 1977 (în colaborare cu Florica Șerb); C. Rădulescu-Codin, *Literatură populară*, I, pref. Dan Simonescu, București, 1986 (în colaborare cu Florica Șerb); *Legende despre flori și păsări*, pref. Mihai Coman, București, 1990; *Legende populare românești*, cu ilustrații de Val Munteanu, București, 1991; *Basmеle românilor I. Poveștile lui Făt-Frumos*, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1991; Al. Tzigara-Samurcaș, *Memorii*, I-II, pref. Dan Grigorescu, București, 1991-1999 (în colaborare cu Florica Șerb); *Fata în grădina de aur*, pref. edit., București, 1992 (în colaborare cu Aurelia Rusu); Simion Florea Marian, *Nunta la români. Nașterea la români (Înmormântarea la români)*, I-III, București, 1995 (în colaborare cu Teofil Teaha și Ioan Ilișiu); *Flori alese din cântecele poporului - Florilège des chants populaires roumains*, îngr. Ovid Densusianu, București, 1999 (în colaborare cu Florica Șerb).

Repere bibliografice: Eugen Simion, *O antologie din lirica populară*, GL, 1961, 6; Pavel Ruxândoiu, *Flori alese din cântecul poporului*, REF, 1961, 1-2; Mihai Pop, *Primele volume ale unui corpus al liricii populare*, LCF, 1962, 14; Valeriu Rusu, „*Flori alese din poezia populară*”, LR, 1962, 3; Ion Talos, „*Folclor din Transilvania*”, TR, 1962, 47; Ion Horea, „*Folclor din Transilvania*”, „*Scânteia*”, 1963, 5 762; Perpessicus, *Alte mențiuni*, II, 182-199; Vrabie, *Folcloristica*, 424-425; Nicolae Bot, „*Antologia basmului cult*”, ST, 1969, 4; I. Opreșan, „*Antologia basmului cult*”, RITL, 1969, 3; V. Fanache, „*Florile norocului*”, TR, 1970, 3; M. Nătescu, „*Florile norocului*”, VR, 1970, 8; I. C. Chițimia, *Folclor românesc în perspectivă comparată*, București, 1971, 398-399; Bârlea, *Ist. folc.*, 573-574; Eugen Simion, *Frumosul românesc*, LCF, 1978, 16; Șerban Cioculescu, *Lirica de gândire*, FLC, 1978, 23; Ovidiu Papadima, „*Legenda umanității*”, „*Scânteia*”, 1978, 11 242; Silvia Ciubotaru, Romulus Vuia, „*Studii de etnografie și folclor*”, ALIL, t.XXVII, 1979-1980; *Lit. rom. cont.*, I, 719-720; Nichita Stănescu, *Vouă poeți la 50 de ani!*, RMB, 1982, 11 695; Dan Mutașcu, „*Columnele neamului*”, SPM, 1983, 3; Tudor George, *Redactor, editor, poet*, LCF, 1983, 18; Dim. Rachici, „*Triumful vieții*”, RL, 1986, 10; Maria Cuceu, C. Rădulescu-Codin, „*Literatură populară*”, REF, 1987, 2; A.R. [Aurel Rău], *Alte însemnări*, ST, 1992, 10; Iordan Datcu, *Tabletă pentru un editor*, REF, 1992, 4; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 238-239; Marcel Duță, *O poezie de dincoace și de dincolo de fire*, CC, 2002, 5-7. I. D.

ȘERBAN, Corneliu (8.III.1937, Dornești, j. Suceava), poet, publicist și traducător. Este fiul Dominicăi și al lui Dumitru Șerban, muncitor feroviar. Învață mai întâi la Teișani (1944-1948) și la Vălenii de Munte (1948-1950), urmează apoi cursurile Liceului „I. L. Caragiale” din Ploiești (1950-1954) și Facultatea de Filologie a Universității din București, secția de critică literară (1954-1959). În 1975 va absolvi un curs postuniversitar de ziaristică. Este profesor de limba română la Școala Generală din Uda Paciurea, județul Teleorman (1959-1961), metodist la Casa Regională a Creației Populare

din Ploiești (1961–1966), redactor la ziarele „Flamura Prahovei” (1966–1989) și „Prahova” (1989–1997). Din 1998 se stabilește la Sibiu. Debutează în 1950, cu versuri, la „Flamura Prahovei”, iar editorial cu placheta *Cuvinte pentru mâine*, apărută în 1962. Colaborează la „Viața românească”, „Luceafărul”, „România literară”, „Tribuna”, „Contemporanul” ș.a. A realizat traduceri ale unor piese jucate pe scenele teatrelor din Ploiești, Oradea și Bârlad. Mai semnează C. Teișanu, C. Tudor.

Lirica lui Ș. urmează același traseu în majoritatea cărților: o tematică angajată, o viziune optimistă. În *Cuvinte pentru mâine* se văd cu ușurință atitudinile preferate: angajamentul social-politic, elogierea ființei umane, exaltarea valorilor etice durabile. Versurile de început, cu o structură simplă, câștigă o oarecare viabilitate prin implicarea și entuziasmul autorului. Atmosfera luminoasă a fost pusă de critică pe seama spontaneității juvenile, Ș. fiind considerat un poet care respinge prețiozitatea, poza și care arborează un ton de confesiune sinceră. O modificare a discursului, prin nota elegiacă, se întrevăde în *Lirice* (1969), unde elementele împrumutate din poezia populară aduc un plus de culoare și o versificație clară, muzicală (*Dac-ar fi, Șade astru lângă astru..., Cântec de dragoste și dor*), iar tensiunea lirică se amplifică în erotică, extinsă în această carte. În spiritul vremii, timbrul festivist, convențional, străbate însă numeroase volume – *Om pentru oameni* (1973), *Cu trainică iubire* (1979), *Prin timp suind* (1984), *O carte* (1985), *Creștem în lumină* (1989) –, în timp ce sentimentele umanitariste implică accente exortative sau gnomice. Mai puțin schematic, versurile din *Eu sunt ca viața* (1997) se impun prin atmosfera de împăcare și seninătate cu care este întâmpinată trecerea timpului. Lipsa tragismului intervine ca o consecință a înțelepciunii (*Mă bucur eu, S-ar putea*), centrală fiind preocuparea pentru ființa umană, pentru definirea menirii ei: „Totul începe / și se sfârșește în om” (*Față în față cu tine însuși*). Poetul se autodefineste ca un om al contrastelor, figurând, antitetic, o dualitate: „Eu sunt ca viața: lacrimă și cânt / Eu sunt ca viața: nor și însoțire / Eu sunt ca viața: cer sunt și pământ / Eu sunt ca viața: punct și nesfârșire...”.

SCRIERI: *Cuvinte pentru mâine*, pref. Eugen Simion, București, 1962; *Ploiești* (în colaborare), București, 1966; *Lirice*, București, 1969; *Cuvintele inimii*, Ploiești, 1971; *Om pentru oameni*, București, 1973; *Caietul Ancăi*, București, 1977; *Cu trainică iubire*, București, 1979; *Prin timp suind*, București, 1984; *O carte*, București, 1985; *Creștem în lumină*, București, 1989; *Ecou din tribună*, Ploiești, 1996; *Eu sunt ca viața*, Ploiești, 1997; *Post-scriptum*, I–II, Ploiești, 1998–2001; *Mic și mare*, Ploiești, 2001; *Scrisoare de dragoste*, Ploiești, 2002. **Antologii:** *Pasărea albastră*, Ploiești, 1991. **Traduceri:** Lambros Zogas, *Lângă inima ta, România*, București, 1985; Panaiotis Tsutakos, *Să rămânem în picioare*, Ploiești, 1997 (în colaborare cu Lambros Zogas).

Repere bibliografice: Marin Bucur, „*Cuvinte pentru mâine*”, LCF, 1963, 5; Mircea Anghelescu, „*Cuvinte pentru mâine*”, VR, 1963, 5; G. Neagu, „*Lirice*”, ATN, 1969, 10; Adrian Popescu, „*Om pentru oameni*”, ST, 1973, 16; George Chirilă, „*Om pentru oameni*”, CNT, 1974, 50; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 543; *Lit. rom. cont.*, I, 682–683; C. Stănescu, *Sub fală de tricolor*, „*Scântea*”, 1984, 13 055; Marius Pop, „*Prin timp suind*”, ATN, 1985, 9; Simion Bărbulescu, „*O carte*”, RL, 1985, 45; Ioan Lascu, *Repetarea*

metaforei, R, 1986, 2; Al. Ruja, *Semnul afectivității*, LCF, 1987, 28; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 218–219; Cristea, *Teleorman*, 667–668; Popa, *Ist. lit.*, II, 657; Rotaru, *O ist.*, V, 295–297; Marian Chirulescu, Paul D. Popescu, Gabriel Stoian, *Personalități prahovene*, Ploiești, 2003, 363.A. St.

ȘERBAN, Geo (20.V.1930, Iași), istoric și critic literar, editor. Este fiul Domnicăi (n. Melinte) și al lui Radu Șerban, militar. Învață mai întâi la Școala „I. G. Duca” din București, apoi la Liceul Militar din Curtea de Argeș (1941–1948) și urmează cursurile Facultății de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității din București (1949–1953). Elev fiind, colaborează în 1947 la „*Glasul armatei*”, dar debutul literar propriu-zis are loc în același an în „*Revista literară*”, condusă de Miron Radu Paraschivescu, iar în volum cu o ediție din scrierile lui Traian Demetrescu (1951). Lucrează ca redactor la „*Flacăra*” (1949–1968), este corespondent al revistei „*Steaua*” la București (1953–1955), redactor la „*Viața românească*” (1955–1958) și la „*Secolul 20*” (din 1964 până la pensionare). Colaborează, de asemenea, la „*Națiunea*”, „*Tânărul scriitor*” (cu cronici literare), „*Contemporanul*”, „*Manuscriptum*”, „*Revista de istorie și teorie literară*” ș.a. În cadrul activității de la revista „*Realitatea evreiască*” se ocupă de editarea seriei „*Caiete culturale*”, cu volume dedicate lui B. Fundoianu, Paul Celan, Mihail Sebastian, Ovid S. Crohmălniceanu, Z. Ornea ș.a. Coordonează o lucrare despre Budapesta literară și artistică.

Cele șase studii din volumul *Exegeze* (1968) completează profilul spiritual al lui Nicolae Bălcescu, Alecu Russo, A.I. Odobescu, Tudor Arghezi, G. Călinescu și Tudor Vianu cu date extrase din scrieri mai puțin cunoscute ale autorilor prezentați, de pildă din publicistică, jurnale sau corespondență. Ș. propune soluții inedite în probleme strict delimitate, cum ar fi paternitatea unui text atribuit multă vreme lui Bălcescu. Totodată, istoricul literar știe să degajeze concepția existențială sau artistică a unui autor pornind de la un aspect semnificativ: Alecu Russo este surprins cu exactitate ca spirit în egală măsură vizionar și lucid, tinerețea lui Odobescu e înțeleasă ca mod de îmbrățișare pasionată a vieții și a ideilor epocii. Acumularea informațiilor, verificate riguros, nu devine obositoare și pedantă, căci Ș. scrie expresiv și viu, cu o certă vocație portretistică de sorginte călănesciană, știind să coloreze afectiv constatarea istoriografică și trădându-și simpatia, uneori exagerată, pentru autorii în discuție. În 1980 își reunește intervențiile publicistice de aproape două decenii în volumul *Ispita istoriei*, cuprinzând „investigații, precizări, demersuri metodologice”, în care face utile identificări cu privire la paternitatea sau la izvoarele unor opere clasice și se lansează în interpretări mai ample referitoare la vocația europeană a literaturii române, de la Dimitrie Cantemir la G. Ibrăileanu, ori la interferențele literare româno-daneze sau la viziunea asupra Eladei. La aceste contribuții el adaugă cercetări de factură diferită, regrupate în alte două secțiuni ale volumului. Este vorba, pe de o parte, de fișele în vederea elaborării unui *Dicționar paralel de scriitori români*, în care referințele asupra lui F. Aderca, Ticu Archip, Octav Botez sau despre Igena Floru,

Geo Șerban, Geo Bogza și Marin Preda

Magda Isanos ș.a. sunt preluate din mărturii contemporane acestora. Pe de altă parte, **Ș.** pune laolaltă mai multe cronici la ediții importante din scrierile lui Alexandru Macedonski și Tudor Vianu, B. Delavrancea și Ion Heliade-Rădulescu. În antologia *Idei trăite* (1968) asociază formulări aforistice extrase din textele unor scriitori români din secolul al XX-lea, de la N. Iorga la Mihail Sadoveanu, de la F. Aderca la Mihai Ralea. Ediții îngrijite, prefațate și adnotate din scrierile lui Mihail Kogălniceanu, A. I. Odobescu, Alecu Russo, Mihail Sadoveanu, G. Călinescu, Tudor Vianu, Petru Dumitriu, Ovid S. Crohmălniceanu ș.a. vin să întregască activitatea de istoric literar a lui **Ș.**

SCRIERI: *Exegeze*, București, 1968; *Ispita istoriei*, București, 1980. **Ediții, antologii:** Traian Demetrescu, *Opere alese*, București, 1951; Alecu Russo, *Scrieri alese*, pref. edit., București, 1959, *Piatra Teiului. Scrieri alese*, pref. D. Păcurariu, București, 1963, *Cântarea României*, pref. Cornel Regman, București, 1985; Mihail Kogălniceanu, *Profesie de credință*, pref. edit., București, 1962 (în colaborare cu Dan Simonescu), *Scrieri literare, istorice, politice*, introd. edit., București, 1967; A. I. Odobescu, *Pagini regăsite. Studii și documente*, București, 1965; Tudor Vianu, *Artă prozatorilor români*, I-II, București, 1966; G. Călinescu, *Ulysse*, pref. edit., București, 1967, *Gâlceava înțeleptului cu lumea. Pseudojurnal de moralist*, I-II, pref. edit., București, 1973-1974, *Aproape de Elada. Repere pentru o posibilă axiologie*, București, 1985; *Idei trăite. Carte de înțelepciune*, București, 1968; Petru Dumitriu, *Proprietatea și posesiunea*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1991, *Cronică de familie*, I-III, pref.

edit., postfață Nicolae Manolescu, București, 1993; *Budapesta literară și artistică*, pref. edit., București, 1998; B. Fundoianu, *Strigăt întru eternitate*, București, 1998; Paul Celan, *Ochiul meu rămâne să vegheze*, pref. edit., București, 2000; Ovid S. Crohmălniceanu, *un om pentru toate dialogurile*, pref. edit., București, 2000; *Sebastian sub vremi. Singurătatea și vulnerabilitatea martorului*, pref. Dorel Dorian, București, 2000; Ov. S. Crohmălniceanu, *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, pref. edit., București, 2001; *Semne de viață în pustiu*, București, 2001; Jacques G. Costin, *Exerciții pentru mâna dreaptă și Don Quichotte*, pref. Ovid S. Crohmălniceanu, Pitești, 2002; *Zigu Ornea - permanența cărturarului*, București, 2002.

Repere bibliografice: Lucian Raicu, „*Idei trăite*”, RL, 1968, 9; Nicolae Manolescu, *Pașii pe nisip ai lui G. Călinescu*, AFT, 1968, 28; Ovid S. Crohmălniceanu, „*Exegeze*”, RL, 1969, 2; Zaharia Sângeorzan, *Exegeze critice*, CRC, 1969, 8; Florin Faifer, „*Exegeze*”, IL, 1969, 2; Mircea Muthu, „*Idei trăite*”, ST, 1969, 5; Ioana Crețulescu, „*Exegeze*”, VR, 1969, 10; Piru, *Reflexe*, 145-149; Popa, *Dict. lit.* (1977), 543-544; Mircea Popa, *Critica la zi și critica specializată*, ST, 1981, 2; Teodor Vărgolici, *Contribuții istorico-literare*, RMB, 1981, 11 331; Dana Dumitriu, „*Ispita istoriei*”, RL, 1981, 17; Nicolae Manolescu, G. Călinescu (*aproape inedit*), RL, 1986, 27; Piru, *Critici*, 147-150; Popa, *Ist. lit.*, II, 1103; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 399; *Dict. scriit. rom.*, IV, 440-441. A.C.

ȘERBAN, Ion D. (21.V.1933, București - 10.IX.1986, București), dramaturg. A debutat în 1957, la Teatrul Armatei, cu piesa *Casa liniștită*, salutată de I. M. Sadoveanu și Ion Șahighian. În anii următori i-au fost reprezentate piese într-un act, ca *Adevărul*

din zori (1977), *Anotimpuri (Niște pramatii de îngeri)* (1977), *Busola* (1979), *Călătorie în doi* (1980), *O chestiune de onoare (Poansonul)* (1981), *Și mulțumesc pentru crizantemă...* (1981), precum și compuneri mai lungi, printre care *Moștenitorii*, *Șoc la mezanin*, *Pragul invizibil*, *Radiografia*, *Un rulment numit Calypso* (1977). A scris și numeroase scenarii de teatru radiofonic și pentru televiziune: *Fericire cu raze X*, *Un tânăr mai puțin furios*, *Bal la minus 13 grade*, *Ideea doctorului Bărăgan*, *Basm modern*, *Fata care a mutat Parângul*, *Labe de leu*, *Cei ce rămân mereu tineri*, *Odisee în gamă majoră*, *Atelierul romantic*, *După al doilea cântec de ciocârlie*. Doar vreo jumătate din aceste producții au fost tipărite; în schimb, unele au fost radiodifuzate în R. D. Germană și R. S. Cehoslovacă, iar câteva au obținut diverse premii. Culegerea *Pensiunea doamnei Olimpia* (1983), apărută în seria „Teatru comentat” a Editurii Eminescu, reunește, alături de piesa titulară, *Hotelul astenicilor*, *Carambol*, *Curaj de vânzare* (51%), *Reprezentăția (Regula jocului)*, *Călătorie în doi*.

Autor de succes, Ș. atrăgea publicul anilor '70-'80 îndeosebi prin ponderea comicului. Cele mai multe piese sunt comedii ușoare, de situații, farse, înveselitoare prin subiect, intrigă, prin vivacitatea dialogurilor și replici de efect. În *Carambol*, de pildă, un cuplu conjugal locuiește provizoriu la o tânără familie amică. Sică și Mihaela s-au căsătorit clandestin și când mama ei apare intempestiv în ascunzătoarea însurățeilor, aceștia fac tot posibilul ca soacra să nu își identifice ginerele. Farsa ce se creează nu face însă decât să îi acopere pe necurajoși de ridicul. „Gengis Han”, cum o numește Sică pe mama Mihaelei, le știe taina, îi fusese dezvăluită de găzduitorul idilei lor. În final, totul se sfârșește, desigur, cu bine. În *Călătorie în doi* îndrăgostiții, separați o vreme, se reîntâlnesc întâmplător la mare și „filosofează” pe tema iubirii, încluiți, din greșeală, pe dinafară, într-un magazin de aparate electronice. Comicul nu e întotdeauna gratuit, uneori el îndeplinește funcții satirice. În *Hotelul astenicilor*, piesă cu mare audiență la public, prezentă pe afișul Teatrului „C. I. Nottara” stagiuni în șir, o doctoriță inimoasă are o inițiativă ce deranjează inerția instaurată în spitalul unde își desfășoară activitatea. Doctorița acționează pentru a-și realiza planul cu mijloace normale, parcurgând nu puține situații comice, până când, exasperată, se îmbolnăvește de nervi. Evoluția intrigii și întreaga construcție a comediei amintesc – cum au remarcat comentatorii – de *Mielul turbat*, piesa lui Aurel Baranga. Un conflict asemănător structurează piesa *Curaj de vânzare* (51%). Tot o femeie, ingenera Alexandrina, luptă aici cu birocrăția, comoditatea și scleroza, ridicându-i împotriva pe toți neputincioșii și intriganții din întreprindere, care organizează împotriva ei o cabală, dejucată în cele din urmă. *Pensiunea doamnei Olimpia* înfățișează o ambianță feminină bucușteană în 1944. O patroană se zbate pentru ca pensiunea ei să reziste, în tot mai insuportabilele condiții ale războiului, fiind imaginată în ultimele scene a transporta manifeste și arme pentru forțele patriotice antinaziste etc. Piesele lui Ș., conformiste ideologic, nu excelează nici prin construcția unor situații și personaje, nici prin tensiunea ideilor, meritul lor constând în câteva rezolvări comice insolite și în hazul unor replici.

SCRIERI: *Adevărul din zori*, București, 1977; *Anotimpuri (Niște pramatii de îngeri)*, București, 1977; *Un rulment numit Calypso*, București, 1977; *Busola*, București, 1979; *Călătorie în doi*, București, 1980; *O chestiune de onoare (Poansonul)*, București, 1981; *Și mulțumesc pentru crizantemă...*, București, 1981; *Hotelul astenicilor*, București, 1982; *Salopeta*, București, 1982; *Pensiunea doamnei Olimpia*, București, 1983; *Până aici, George!* (*Unde se avântă căprioarele*), București, 1986.

Repere bibliografice: Viorel Știrbu, „Pensiunea doamnei Olimpia”, LCF, 1984, 36; Chițulescu, *O panoramă*, 309–310; Ion D. Șerban, DRI, V, 65–72. D. Mc.

ȘERBAN, Ion Vasile (8.VIII.1942, Dumbrăveni – 30.IX.2005, București), critic și teoretician literar. Este fiul Victoriei Șerban (n. Costea) și al lui Vasile Șerban, învățători. Face școala elementară și liceul la Dumbrăveni, apoi urmează cursurile Facultății de Limba și Literatura Română a Universității din București (1960–1965). Obține titlul de doctor cu teza *Critica sociologică, o formă în tipologia criticii literare* (1980). Lucrează ca preparator (1966), asistent (1969), lector (1970) și conferențiar (1990) la Catedra de teoria literaturii, din 2000 devenind profesor la Departamentul de studii culturale europene de la Facultatea de Litere a Universității bucuștene. Între 1991 și 1996 a fost lector de limba și literatura română la Universitatea din Pisa. Debutează cu un studiu despre Tudor Vianu la „Gazeta literară”, la 1963. E prezent ulterior și „Viața studentescă”, „Limbă și literatură”, „Tribuna”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Viața românească”, „Manuscriptum”, „Caiete critice” ș.a. Publică studii în volumele colective *Analiză și interpretare. Orientări în critica literară contemporană* (1972) și articole în *Dicționar de literatură română. Scriitori, reviste, curente* (1979, coordonat de Dim. Păcurariu), comentează traduceri din Victor Hugo, Lev Tolstoi și Bulat Okudjava.

În primul său volum, *Literatură și societate. Repere pentru interpretarea sociologică a literaturii* (1982), Ș. analizează raportul dintre literar și social pentru a sublinia deschiderea existențială a operei. Studiază diacronic acest raport și ia în considerare atitudinea realist-pozitivistă a secolului al XIX-lea, ca și reacția antipozitivistă a lui Benedetto Croce, își afirmă opțiunea pentru un act critic cu orientare sociologică explicită, care să aibă în vedere literatura ca modalitate de încorporare a faptului real și să interpreteze opera ca retrăire a experienței umane în lumea socială. Respingând în egală măsură excesele interpretative ale sociologismului vulgar – spre care riscă să alunece chiar personalități marcante ale domeniului, cum ar fi Lucien Goldmann sau Robert Escarpit –, precum și pe cele ale noii critici, care absolutizează literatura ca text fără referent exterior, teoreticianul ține seama de dublul caracter al operei literare, autonomă ca esență și heteronomă ca inserție în social. Studiul *Critica sociologică* (1983) completează demonstrația riguroasă și uneori pedantă din lucrarea anterioară printr-o tentativă de a fixa statutul criticii sociologice cu obiect și metodologie specifice. Trasând distincțiile necesare în raport cu sociologia literaturii, critica literară sau filosofia socială, Ș. postulează legitimitatea unui demers critic ce vizează nu

raportarea simplistă a operei la realitatea socială, ci analiza societății intrinseci a literaturii, înțelegând ca formă esențializată a existenței sociale. Autorul își propune, de asemenea, să ofere un proiect critic din perspectiva socială, dar realizează puține aplicații și acestea nu într-un totu convingătoare, câtă vreme, de pildă, opera lui Al. Ivasiuc este examinată mai degrabă din unghi ideologic decât sociologic. Cercetătorul își pune problema raportului literatură-societate și în paginile de interpretare apărute în presa de dinainte de 1989 și reunite în volumul *Seminarii de teorie literară. Poezie, roman, critică* (2001), unde alătură cronici de carte analizelor privitoare la versurile lui G. Coșbuc, Octavian Goga sau Vladimir Maiakovski și studiilor referitoare la sociologia romanului.

SCRIERI: *Literatură și societate. Repere pentru interpretarea sociologică a literaturii*, București, 1982; *Critica sociologică*, București, 1983; *Seminarii de teorie literară. Poezie, roman, critică*, București, 2001.

Repere bibliografice: Dumitru Radu Popa, „Literatură și societate”, „Critica sociologică”, TBR, 1983, 251; T. Grigore, „Literatură și societate”, R, 1983, 9; Adrian Marino, *Critică și sociologie*, TR, 1984, 5; Nicolae Manolescu, *Posibilitatea criticii sociologice*, RL, 1984, 7; Dumitru Micu, „Critica sociologică”, LL, 1984, 1; Dan Culcer, *Despre posibilitatea unei critici sociologice*, VTRA, 1985, 3; Micu, *Ist. lit.*, 775-776; Popa, *Ist. lit.*, II, 1167; Iulia Popovici, „Seminarii de teorie literară”, OC, 2002, 109. A. C.

ȘERBAN, Mihail (18.VIII.1911, Fălțiceni - 7.VII.1994, București), prozator. Este fiul Elenei (n. Verner) și al lui Gheorghe Șerban, funcționar. Urmează școala primară și Liceul „N. Gane” în orașul natal, absolvind în 1930, după care se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din Iași. Întrerupe studiile în 1932 și se dedică jurnalisticii. Se stabilește la București, unde frecventează cenaclul Sburătorul, condus de E. Lovinescu. În agendele criticului, prima vizită a lui Ș. e consemnată la 16 februarie 1933, dar prezențele frecvente la cenaclu sunt atestate începând din septembrie 1934, când, prin intervenția lui E. Lovinescu, este angajat ca bibliotecar la Liceul „Mihai Viteazul”, unde va lucra până în 1937. Va fi redactor la „Adevărul” și „Dimineața”, „România” (1938), codirector al revistei „Veritas” (1939), funcționar la Subsecretariatul de Stat al Propagandei (1938-1947) și la Ministerul Artelor și Informațiilor (1947-1948), redactor la „Călăuza bibliotecarului” și „Îndrumătorul cultural” (1948-1957), bibliograf la Biblioteca Centrală de Stat (1957-1967). După ce, în 1929, în revista „Zori de zi” a Liceului „N. Gane” din Fălțiceni îi apare o schiță, publică, în 1930, versuri și proză în „Gazeta noastră ilustrată”. Prima carte, romanul *Idolii de lut*, îi apare în 1935. A colaborat la „Adevărul literar și artistic”, „Revista scriitorilor și scriitorilor români” (unde e secretar de redacție), „Muguri literari”, „Meșterul Manole”, „Universul literar”, „Înmuguriri”, „Cuvântul”, „Vreamea”, „Viața românească”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Cuvântul liber”, „Reporter” ș.a. Din 1937 devine membru al Societății Scriitorilor Români. I s-au atribuit Premiul Societății Scriitorilor Tineri pentru *Infirmită* (1936) și pentru *Nunta de argint* (1937), Premiul „Al. I.

Brătescu-Voinești” al Ministerului Artelor pentru *Casa aminților* (1942). Semnează și V. Crângu, Mihail Șerban-Crângu.

Literatura lui Ș., voită modernă și citadină, rămâne „destul de bogată în reziduuri sămănătoriste” (E. Lovinescu), afișând un realism tendențios, cu accente naturaliste și cu ambiția complicației „psihologice”, neservită de mijlocele de expresie, vizibil precare. Sunt recognoscibile, în romanele și nuvelele lui, procedări, rezolvări „tehnice”, particularități de viziune, dar și de tipologie, recuzită etc. utilizate curent, însă cu mai mult talent, de Ionel Teodoreanu și Cezar Petrescu ori de alți prozatori din epocă. Nu e vorba de o pastişă, ci de o înrăurire firească, mai bine zis de ralierea la orizontul prozastic „comun” al momentului. Scrierea de debut, *Idolii de lut*, e un roman al provinciei: Fălțiceni copilăriei scriitorului sunt transfigurați liric în ficțiune. Pitorescul vieții din micile târguri moldovenești, în timpul primului război mondial și în anii imediat următori, e „exploatat” cu oarecare relief și farmec, fără excese descriptive fastidioase. Paginile cele mai reușite sunt probabil acelea care reconstituie micul univers al cetei de preadolescenți turbulenți, de „hoinari ai mahalalelor”, cu pozne și șotii câteodată deloc inocente, dar și cu momente de candoare și efuziuni de bunătate. Romanul se organizează în jurul unui personaj idealist - și idealizat -, tânărul profesor Sava Savel, dedicat cu o devoțiune (aparent) neverosimilă unui țel (aparent) modest: înființarea unui muzeu local de istorie. Atmosfera este plauzibilă, momentele de dramatism sunt fie „confectionate”, fie interesante sub aspect documentar, precum scena nocturnă a plecării la război a rezerviștilor mobilizați. Alt roman, *Infirmită*, respiră cam aceeași atmosferă, însă vedește o înclinație - probabil cumva „programatică”, nu structurală - către sumbru și maladiv, cu încercarea - uneori izbutită, mai adesea trădată de insuficiența talentului - de a urmări meandrele unor suflete tarate ori mutilate de adversități, de a desluși clarebscurii psihologice, obsesii erotice (cu recurs aluziv și la o, difuză, predestinare etc.). Finalul e apăsător „dramatic”, „senzaționalist” (moartea unei tinere în urma unui avort, sinuciderea tânărului medic dublu vinovat de ruina ei etc.). Se vădesc, începând de acum, tușele „naturaliste”, care vor colora parte din prozele lui Ș., susținute de aplecarea către fiziologic, pulsional, impur, dar devin evidente și duișia, lirismul, respectul față de cuviință - parametri structural „sămănătorști” ai personalității prozatorului, persistenți în pofida „modernității”, „citadinismului” și „tenebrosului”, arborate ca intenții. În narațiunile din volumul *Nunta de argint*, modeste, nu foarte diferite de novelistica românească de la începutul secolului al XX-lea (dar inferioare stilistic), prozatorul investighează, în medii diferite - (mic-)burghez, mai degrabă al mărunților funcționari ori salariați cu „gulere albe”, al micilor mahalagii decăzuți moral ș.a. -, drame banale ori aventuri, mai ales erotice (adultere, triumphiuri amoroase, incertitudini și indecizii afective), explicate ori complicate - industriose, neîndemânatice - cu obsesii, pulsiuni, procese de conștiință, fatalități obscure motivate etc. Nuvela care se poate, la rigoare, reține, este *Alexe, omul lui Dumnezeu*, posibil vag reflex al faimoasei *Cănuță*, om

sucit de I. L. Caragiale, cu un personaj becisnic și abulic, oropsit de bizare fatalități. Registrul narativ merge de la inofensiv-glu-meț până la tragic-tenebros. Personajele au o psihologie „primară”, analizată expozitiv și insuficient, într-un limbaj sărac, pedestru, inadecvat. O proză mediocră despre o omenire mediocră, caracteristică reperabilă și în alte scrieri ale lui Ș. În epoca realismului socialist prozatorul se va adapta fără dificultăți la exigențele oficialității (*Pâinea inimii*, I-II, 1949, *Pământ și oameni*, 1957), totuși fără excese, inclusiv cantitative, reducându-și ritmul prezențelor editoriale. După relativa liberalizare care a urmat realismului socialist, va mai publica romanul *Cercul* în 1972, încât se poate spune că esențialul carierei lui scriitoricești s-a desfășurat în anii de dinaintea instaurării regimului totalitar. Un roman oarecum izbutit, deși fără mari pretenții, este *Fete bătrâne* (1946), cronică a vieții într-un minister, carte amar-satirică, având o dezvoltare ce frizează grotescul, deschizând drumul, într-un fel, unei literaturi care va explora absurdul vieții de birou. „Fetele bătrâne” sunt mai multe tinere funcționare, încă necăsătorite, obsedate de găsirea unei „partide”. Cititorul află că ministerul în care ele lucrează e o instituție cu activitate vagă și nedefinită, fiind înființată din rațiuni de clientelism politic, pentru a-l satisface, prin numirea lui ca titular, pe cutare „baron” al forței politice aflate la putere. De fapt, întregul personal fusese angajat prin intervenții, pentru a face pe plac unor aliați ori fideli, de anvergură mai mare sau mai mică. Practic, la birou nu e nimic de făcut, iar inițiativa funcționarilor de a cere de lucru e sancționată cu aspre reprimări. Șefii de diverse grade, dar mai ales demnitarii, practică șantajul erotic la adresa tinerelor angajate, ceea ce se soldează, într-un caz, cu sinuciderea celei „asaltate”, eveniment înfățișat însă plat, fără dramatism. Există, desigur, și un fir epic principal, cam firav, o poveste de dragoste cu evoluție nefericită, însă cartea rezistă prin observația detaliului, prin valoarea „documentară” privind un mediu uman și prin vigoarea, moderată, a satirei, mai mult picantă decât acidă. Ș. a dat și pagini de memorialistică (*Amintiri*, 1969), interesante prin scriitorii evocați: Mihail Sadoveanu, E. Lovinescu, Artur Gorovei, I. Dragoslav, F. Aderca, Bogdan Amaru, Ionel Teodoreanu ș.a.

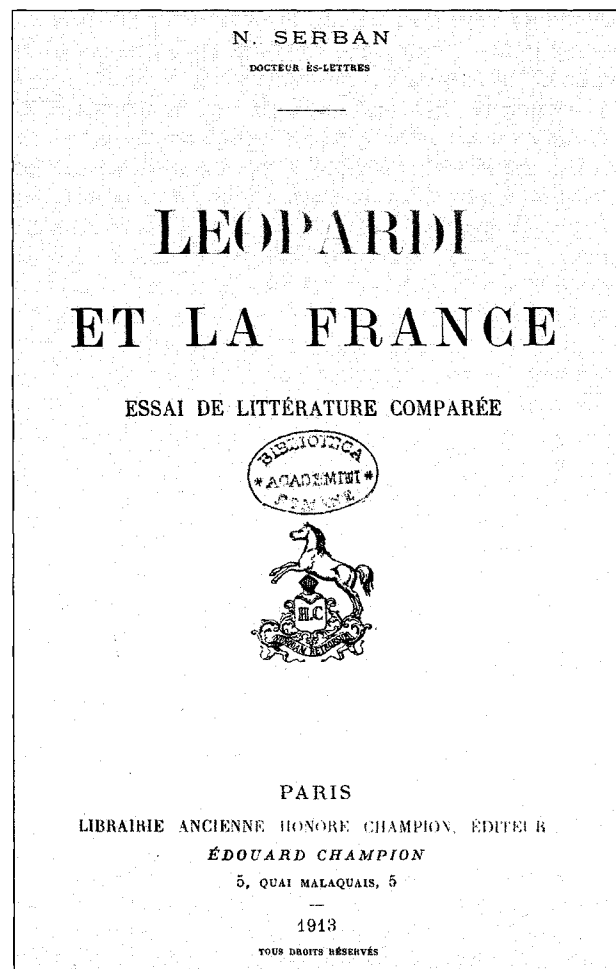
Scrieri: *Idolii de lut*, București, 1935; *Infirmități*, București, 1936; *Nunta de argint*, București, [1937]; *Câinii*, București, [1939]; *Grădina lui Dumnezeu*, București, 1939; *Sanda*, București, 1941; ed. București, 1971; *Casa amintirilor*, I-II, București, [1942]; *Cântecul uitat*, București, [1942]; *Fete bătrâne*, București, 1946; ed. pref. Mircea Iorgulescu, București, 1976; *Furtuna*, București, 1947; *Când doarme pământul*, București, 1949; *Pâinea inimii*, I-II, București, 1949; *Pământ și oameni*, București, 1957; *Amintiri*, București, 1969; *Cercul*, București, 1972.

Traduceri: Leo Chiaceli, *Gvadi Bigva*, București, 1952 (în colaborare cu N. Cerna); Nina Emelianova, *Dincolo de râul Nana*, pref. Corin Grosu, București, 1952 (în colaborare cu Gh. Nicolau).

Repere bibliografice: Romulus Demetrescu, „*Idolii de lut*”, PLI, 1935, 1; Octav Șuluțiu, „*Idolii de lut*”, F, 1935, 2; I. Sd. [Izabela Sadoveanu], *Un tânăr scriitor din Fălțiceni*, ALA, 1935, 755; G. Călinescu, „*Infirmități*”, ALA, 1936, 807; Papadima, *Creatorii*, 356-359; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 218-219; Perpessicius, *Opere*, IX, 163-165;

Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 880, *Ist. lit.* (1982), 966; Mihai Niculescu, *Casa amintirilor*, UVR, 1942, 39; Mihai Gaftă, *Literatura d-lui Mihail Șerban*, „*Victoria*”, 1946, 419; Paul Georgescu, „*Pâinea inimii*”, CNT, 1949, 145; Nicolae Ciobanu, „*Pământ și oameni*”, GL, 1957, 26; Romul Munteanu, „*Pământ și oameni*”, VR, 1957, 9; Piru, *Panorama*, 333-338; Nicolae Manolescu, *Amintiri despre scriitori*, CNT, 1969, 42; Alex. Ștefănescu, „*Sanda*”, LCF, 1972, 1; Mihai Minculescu, „*Cercul*”, RL, 1972, 48; Piru, *Varia*, I, 402-404; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 544; Pericle Martinescu, *La despărțirea de un prieten*, RL, 1994, 29; Lovinescu, *Sburătorul*, IV, *passim*; Popa, *Ist. lit.*, I, 269-270; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 441-442. N. Br.

ȘERBAN, Nicolae (10.IX.1886, București - 1954, București), editor, istoric și critic literar, comparatist. După cursuri liceale la „Matei Basarab” și „Sf. Sava” din capitală, absolvite în 1906, își continuă studiile la München, Paris și Florența (Institutul Francez, anexă a Universității din Grenoble). La Paris obține licența în litere (cu specializare în limba italiană) (1910) și doctoratul de stat în literatura comparată (1913), cu teza *Leopardi et la France*, publicată la Paris în același an, considerată o contribuție valoroasă la studierea poetului în spațiul francez. Debutase în 1908 cu broșura *Beethoven din scrisorile lui*. Întors în

țară, participă ca ofițer la campaniile din 1913 și 1916-1919. Își începe cariera didactică la Liceul „Gh. Roșca Codreanu” din Bârlad (1913), după ce fusese respins, în același an, la un concurs pentru ocuparea Catedrei de limba italiană la Universitatea din București, în favoarea lui Ramiro Ortiz. Predă o vreme (începând din 1914) limba italiană la Academia de Înalte Studii Comerciale. Din 1918 este angajat suplinitor la Catedra de limba și literatura franceză la Facultatea de Litere a Universității din Iași (pe postul rămas vacant prin transferarea lui Charles Drouhet în capitală). Titularizat prin concurs în 1922, funcționează aici până în 1942. Începând însă din 1940 se străduiește, fără succes, să fie numit titular la Catedra de franceză de la Universitatea bucureșteană, dar îi este preferat Basil Munteanu. După o demitere de scurtă durată a lui Basil Munteanu de către ministrul Traian Brăileanu, acesta este repus în funcție, iar Ș. trebuie să aștepte toamna lui 1944 pentru ca Ion Petrovici, noul ministru, să îl transfere la Catedra de literaturi romanice a Universității din București, unde își va încheia cariera didactică. În perioada de la Iași Ș. are o activitate prodigioasă în domeniul relațiilor franco-române. Inițiază în 1921 Cercul de studii Lutetia - care va publica din 1922 o revistă lunară cu același nume - și va fuziona în 1939 cu Centrul universitar franco-român al Institutului Francez din București. Din 1929 înființează Cercul franco-român „Jules Michelet” și revista de studii franceze „Gallia” (printre colaboratori: Al. Dimitriu-Păușești, Octav Botez, Dan Bădărău, I. M. Rașcu ș.a.), care, în scurta sa existență (încetează să apară în 1930), marchează, prin calitatea contribuțiilor publicate, un moment important în evoluția comparatismului românesc. Tot din 1929 Ș. organizează cursuri de vară de limba și literatura franceză la Piatra Neamț, apoi la Brașov, unde se vor reorganiza sub forma Universității Libere în 1936, adăugându-li-se secțiile de italiană, spaniolă, română și latină, frecventată atât de studenți și profesori români, cât și francezi. În 1919 și 1920 inițiasă, cu grupuri de zeci de studenți și profesori ieșeni, călătorii de studii în Franța, apoi, în 1926, în Statele Unite ale Americii. În 1927 este invitat pentru un ciclu de conferințe despre România și literatura franceză în SUA și Canada, fiind numit cetățean de onoare al orașelor New York și Detroit. Scurtă vreme, în 1938, este directorul Teatrului Național din Iași. Va colabora la revistele „Vieața nouă”, „Evenimentul”, „România viitoare”, „Vremea nouă”, „Convorbiri literare”, „Unirea”, „Lupta”, „Opinia”, „Timpul”, „Universul”, „Lumea” ș.a., remarcându-se cu seria de articole din perioada neutralității (1914-1916) în favoarea unei alianțe cu Franța. Pentru întreaga sa activitate a fost distins cu titlul de Comandor al Coroanei Italiei, Cavaler al Legiunii de Onoare, Ofițer al Instrucțiunii Publice și a primit de trei ori titlul de Cavaler al Coroanei României. A fost membru al Societății Oamenilor de Litere din Franța și membru de onoare al Universității din Grenoble.

Contribuțiile de istorie literară ale lui Ș. gravitează în jurul mai multor teme, conjugând atât interesul pentru literatura și cultura franceză, cât și perspectiva comparatistă, la care curând se adaugă subiectele legate de preocupările didactice.

Începutul este marcat de monografia despre Leopardi în Franța, studiu care îi oferă și posibilitatea publicării, în același an, a încă două contribuții, ediția *Lettres inédites relatives à Giacomo Leopardi* și *Leopardi sentimental. Essai de psychologie leopardienne, suivi du Journal d'amour, inédit en français*. Dacă teza de doctorat îl recomandă ca pe un comparatist de excelentă ținută, ultima carte, inovatoare și cu mult înaintea timpului său, este o încercare de interpretare din perspectiva psihocritică a pesimismului leopardian, în sensul pe care îl vor impune ceva mai târziu cercetările freudiene, așa cum remarca Al. Dimitriu-Păușești. După 1920 Ș. se va dedica recuperării vieții și operei lui Pierre Loti, această alegere fiind justificată de raporturile afective care îl legau pe scriitorul francez de România. Îi va consacra două monografii, una în 1920, de dimensiuni reduse, doar o introducere în temă, cealaltă în 1924, completă, bine construită, premiată de Academia Franceză. Materialele inedite consultate pentru această lucrare vor fi valorificate în alte două cărți, o ediție a corespondenței scriitorului (1929) și un studiu dedicat lui Gustave Viaud și corespondenței acestuia cu Pierre Loti, fratele său (1936). Mai puțin bine primită de critică, dar interesantă prin originalitatea abordării, va fi *Alfred de Vigny et Frédéric II* (1920), eseu care va fi urmat de editarea la Iași, în 1925, a textului lui Alfred de Vigny *Servitude et grandeur militaires*. Studiul *Les Comédies de Corneille* (1923), ca și două cursuri de literatură franceză, dedicate secolelor al XVII-lea (1927) și al XVIII-lea (1936), răspund în primul rând intenției de a oferi studenților materiale de ținută. Impresionează bibliografia bogată și adusă la zi, structurată prin raportarea fenomenelor literare la ansamblul istoriei culturale a epocii, analizele de texte, succinte, clare, prezentările făcute marilor scriitori cu o mână de istoric literar de nivel european. Studiul *Racine en Roumanie* (1940) debutează cu o panoramă a relațiilor culturale franco-române, documentată impecabil, continuând cu o analiză filologică riguroasă a traducerilor românești din opera lui Racine și a contextului istoric și cultural al selecțiilor operate de traducătorii români. De mare succes s-au bucurat în epocă antologiile de literatură franceză alcătuite de Ș., mai cu seamă de poezii, precum și manualele de gramatică franceză pentru învățământul preuniversitar, republicate până în 1946. Ultima sa lucrare este un *Dicționar de rime* (1948), care cuprinde în anexă textul inedit al *Dicționarului de rime eminescian*, precedată, în 1947, de ediția *Poezii din viață și postume* de Mihai Eminescu.

SCRIERI: *Beethoven din scrisorile lui*, București, 1908; *Leopardi et la France. Essai de littérature comparée*, Paris, 1913; *Leopardi sentimental. Essai de psychologie leopardienne, suivi du Journal d'amour, inédit en français*, Paris, 1913; *Pilde din literatura franceză*, Iași, 1919; *Pierre Loti. Sa vie et son œuvre*, Paris, 1920; ed. Iași, 1922; *Alfred de Vigny et Frédéric II*, Paris, 1920; *À propos de quelques publications sur Leopardi*, București, 1920; *O influență franceză asupra lui Eminescu*, Oradea, 1921; *Les Comédies de Corneille*, Iași, 1923; *Pierre Loti. Sa vie et son œuvre*, pref. Louis Barthou, Paris, 1924; *Curs de istoria literaturii franceze. Secolul XVII*, îngr. Al. Polcovnicu, Iași, 1927; *Un Frère de Pierre Loti (Gustave Viaud)*, Paris, 1936; *Histoire de la littérature française. XVIII-e siècle*, îngr.

I. Grigoriu, Iași, 1936; *Racine en Roumanie*, Iași, 1940; *Dictionar de rime. Precedat de un studiu asupra rimei, cuprinzând și Dictionarul de rime inedit al lui Mihai Eminescu*, București, 1948. **Ediții:** *Lettres inédites relatives à Giacomo Leopardi*, pref. edit., Paris, 1913; Giacomo Leopardi, *Paradoxes philosophiques*, tr. Challemeil-Lacour, introd. edit., pref. Joseph Reinach, Paris, 1914; *Les plus belles poésies françaises*, Iași, 1922; Alfred de Vigny, *Servitude et grandeur militaires*, I-II, pref. edit., Iași, 1925; Pierre Loti, *Correspondance inédite*, Paris, 1929 (în colaborare cu Nadine Duvignau); Mihai Eminescu, *Poezii din viață și postume*, pref. edit., București, 1947. **Traduceri:** Pierre Loti, *Cele trei cadâne*, București, 1941.

Repere bibliografice: L.Luchaire, „Leopardi et la France. Essai de littérature comparée”, „France-Italie”, 1913; Jean Muller, „Leopardi et la France”, „La Renaissance contemporaine”, 1913; François Carez, „Leopardi et la France”, „Gazette de Liège”, 1914, 1 februarie; Paolo Savj Lopez, „Leopardi et la France”, „Il Conciliatore”, 1914, 1; Al. Dimitriu-Păușești, *Freud și Leopardi*, „Opinia”, 1930, 6814; Predescu, *Encicl.*, 774; Cicerone Theodorescu, *Despre domnul N. Șerban*, „Viitorul”, 1944, 53; G. Călinescu, *Nicolae Șerban*, „Tribuna poporului”, 1944, 91; Iorgu Jordan, *O lămurire în „cazul N. Șerban”*, „Tribuna poporului”, 1944, 92; *Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași*, II, București, 1960, 298-299; Bucur, *Istoriografia*, 264-265; Iorgu Jordan, *Articole politice*, București, 1979, 107-111; Constantin Pavel, „Gallia” în relațiile culturale româno-franceze, CRC, 1979, 10; *Histoire de la littérature française*, II, coordonator Angela Ion, București, 1981, 183-184; Rodica Anghel, *Cercul de studii franco-române*, „Lutetia” (Iași), 1997, 5. **Il. M.**

ȘERBAN, Radu R. (10.V.1953, București - 10.VI.1991, București), poet și traducător. Este fiul Cornелиei-Iosefina Șerban, profesoară, și al compozitorului Radu Șerban. Învață la Școala Generală nr. 5 și la Liceul „Gheorghe Lazăr” din București. Se remarcă în cenaclul Săgetătorul, condus de Tudor Opreș. Publică primele versuri în antologiile cenaclului și în revista „Amfiteatru”. Colaborează cu tatăl său la realizarea spectacolului *Groapa*, după romanul lui Eugen Barbu. Din 1972 studiază engleza și româna în cadrul Facultății de Limbi Germanice a Universității bucureștene. Conduce cenaclul literar al facultății. Între 1976 și 1978 este profesor de limba engleză la Liceul „Aurel Vlaicu” din Breaza. Până în 1990 va trăi din traduceri și colaborări, unele sistematice, la „Secolul 20”, dar și la „Familia”, „Viața românească” și „Romanian Books”, unde traduce din John Barth, William Golding, Thomas Pynchon, Georges Brassens, Bob Dylan, John Lennon, Paul McCartney și Leonard Cohen. În 1990 devine redactor de anglistică la „Secolul 20”. A semnat cu pseudonimul Gheorghe Vălcu texte pentru cântece compuse de tatăl său.

Poezia lui Ș. din placheta de debut *Troienii* (1983), urmată de *Lumina și uitarea* (1989), se remarcă printr-o constantă stilistică (eufonie și lexic clasic), neanexabilă însă unei conștiințe ironice de factură livrescă. Situate la intersecția problematică dintre omul blestemat să poarte „memoria lucrurilor” și „omul fără nostalgie”, textele se achită de „marea plimbare” în spațiul mitologiilor consacrate (Troia, Ahile, Aiax, William Blake, Shakespeare etc.) sau personale. Iată modalitatea în care un mit acreditat virează într-unul personal: „William Blake a fost un om bolnav, / Nebun, lovit de streche și turbare, / Ciumat, lepros și-n țeastă cu-o tumoare / De

ne-nteles, cu bube pe picioare, / În sânge-având cristale mari de sare, / Ochiul uscat și spatele jilav / [...] / William Blake o dată s-a trezit / De dimineață cu un sloi de gheață, / Cu grijă pus pe pieptu-i și pe față, / Mulat pe chipul său ce se topea / Și-a lui topire sloiul o veghea / Și-apoi, cu fața-n jos când se-ntorcea, / Un alt sloi dedesubtul său vedea / William Blake, ce nici nu mai era, / Însă în sloiuri mii se răsfrângea / Făptura sa” (*Amintiri despre un poet*). Mitologiile personale extrag poemele din zona clasicismului târziu și îl pilotează către efectele unui insolit moderat. Între „arborul Satanei” și „clonțul lui Dumnezeu”, Ș. invocă „umbre de arbori nemăsurat de înalți”, cheamă „calul cel negru”, „marea pasăre verde” și reușește spații de coabitare nedefectuoasă pentru imagini („frunzare de păcătuire tot curg și curg”; „trunchiuri de păcate / Tronesc din încheieturi reumatice ca babele ce, / la amurg, / Își pregătesc mădularele să-l ia pe dracul în spate”, *Maria Magdalena*) sau ficționalizări parabolice ale amintirii, în care pumnalul și pianul execută partituri similare, convergente în linia metalului vibratil (*Pumnalul și pianul*). Poezia nu beneficiază de avantajele unui discurs polifonic și evolutiv, se înscrie în paradigma aceleiași tip de discurs, prin manierizarea aceleiași fir („Să nu privești la alții. Să prinzi numai privirea / celui ce este singur, s-o tragi ca pe un fir, / fără ca el să știe, s-o înfășori pe deget, / încet, cu multă grijă”, *Artă poetică*). O probă este lexicul pasibil de anacronie, folosit la limita excesului. Ș. nu evită, într-un context dominat de Florin Iaru și Mircea Cărtărescu, soluții lirice de tipul „codru”, „colb”, „țărml mării”, „palide lumini”, „aripi străvezii”, și nu o face la modul ironic. Poezia lui are toate șansele să pară și, mai mult decât atât, să fie, o mostră de text inaderent la trendul epocii, dar aderent - în limitele valorii sale - la arhiva poeziei universale, de la baladescul medieval asumat la baladescul modernist estetizant.

SCRIERI: *Troienii*, București, 1983; *Lumina și uitarea*, București, 1989. **Traduceri:** Mircea Zăciu, *Ion Agârbiceanu*, București, 1983; John Barth, *Varietate pe apă*, pref. Geta Dumitriu, București, 1992.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Prima verba*, RL, 1984, 11; Alexandru Condeescu, „Troienii”, LCF, 1984, 11; Monica Pillat, „Troienii”, ST, 1985, 3; Lidia Vianu, „Lumina și uitarea”, R, 1990, 3; Mihaela Mainea, *Vuietul și liniștea*, VR, 1991, 6. **M. I.**

ȘERBAN, Robert (4.X.1970, Drobeta-Turnu Severin), poet și publicist. Este fiul Valeriei Drincea (n. Lupulescu), profesoară, și al lui Ion Șerban Drincea, publicist. Va absolvi Liceul Industrial din Drobeta-Turnu Severin (1989) și Facultatea de Construcții a Universității Politehnice din Timișoara (1995). Între 1993 și 1995 este redactor la revista „Forum studențesc”, apoi la ziarul „Renasterea bănețeană” și la „Agenda zilei”, apoi redactor-șef adjunct (din 1999) și redactor-șef (din 2001) al săptămânalului „Focus Vest”, editorialist al cotidianului „Ziua de Vest” (din 2002). Din 1998 este și cadru didactic la Facultatea de Jurnalistică a Universității Banatul. Debutează în 1983, cu poezie, la ziarul „Viitorul” din Turnu Severin, iar editorial în 1994, cu placheta *Firește că exagerez* (Premiul Uniunii

Scriitorilor). E prezent în „Orizont”, „Tribuna”, „Poesis”, „Contrapunct”, „Lucafărul”, „Echinoc”, „Familia” și în „Agora” (Philadelphia), „Impuls” (Novi Sad), „Lumina” (Pančevo) ș.a. Volumul *Piper pe limbă* (1999; Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Timișoara) reunește interviuri luate unor personalități bănățene. I s-au decernat Premiul de Excelență al Uniunii Scriitorilor, Filiala Timișoara (2000), Premiul „Tânărul jurnalist al anului 2002”, oferit de Fundația Freedom House ș.a.

În pofida titlului, prima carte a lui Ș., *Firește că exagerez*, nu oferă o mostră de iconoclastie lingvistică, ci o paletă variată de modalități poetice, un imaginar bogat; tonalitatea, domoală, este egală și se recunoaște în ea o voce postmodernă: detașată față de ea însăși și față de actul poetic, cu moderație ludică și ironică, mai totdeauna ambiguă. Dacă tehnica – recompunerea imaginii realului din fragmente disparate – nu aduce noutăți în planul structurii, poemele se disting prin naturalețe, prin firescul lor. Surprinde trecerea dintr-un registru în altul, de la jocurile de limbaj la imaginea frustă sau la inserția unui detaliu șocant, prin care lirismul scurtcircuitează un poem, altfel discursiv sau evaziv ca semnificație: „lumea se strămtează/ cu fiecare naștere/ câinii rămân tot mai des în două picioare/ ce oglinzi credeți voi/ ce oglinzi sunt mai fine/ decât pupilele dilatate de mirare sau ștreang/ a venit moș gerilă gol/ fără daruri/ fără globuri/ cu orbitele neîmpodobite/ a venit moș gerilă/ trupule/ ți-a adus cămașă de forță cu fir de borangic/ pe creierul rozaliu s-a așezat un greier” (*Poemul meu se desfigurează*). În a doua carte, *Odyssex* (1996), se descătusează energiile unui eu poetic adolescentin, animat de dorința de a-și povesti realitatea, întâmplările, unele anodine. Poemul se alcătuieste din decupaje de real, dintr-o juxtapunere dinamică de imagini și cuvinte. Predomină senzația de materialitate, de concretețe, probabil „efectul artistic” pe care mizează poetica lui Ș., potențată de frecvența enumerărilor și de aglomerările de substantive: „aceleași versuri aspre/ mereu în schimbare/ din trenurile goale coboară ienicerii/ puțin mai târziu de ora promisă/ bătrânul tău vin începe tulburarea/ din caldarâmul palid țâșnesc furnici și rude/ viitorii copii/ citesc corespondența/ aleg cravata zilei următoare/ privesc/ riscând/ femeia cu mult mai tânără și altfel/ rămân voit în spate/ prin gara zugrăvită sergentu-și schimbă locul/ boierii de-altădată ne mai trimit/ lalele sau timbre cu valoare scriindu-le povestea/ aceeași/ rămâne bumerangul și rochia de ață/ din noaptea începută mai sus/ se-aud copiii/ cu mâinile asprite în jocuri lungi și grele” (*Ghilotina zburătoare*). Nota autobiografică se accentuează în cheia unui realism al cotidianului propriu, mai ales în poemul mai amplu care dă titlul cărții, trecând, în plus, într-o notă eroic-hiperbolică, în registru buf. Tematica preponderent sexuală a autobiograficului are însă în substrat sensul unei parodii de limbaj. Fără nimic propriu-zis șocant, păstrând firescul și degajând un umor moderat, *Odyssex* experimentează poezia cotidianului, o colocvialitate epică amestecată, în care însăilarea din secvențe a „poveștii” autobiografice e întreruptă de puseuri lirice, metaforice ori aforistice, într-o manieră serioasă ori (auto)ironică.

SCRIERI: *Firește că exagerez*, pref. Anghel Dumbrăveanu, Timișoara, 1994; *Odyssex*, Timișoara, 1996; *Piper pe limbă*, Timișoara, 1999; *Pe urmele marelui fluviu. Renshi româno-elvețian – Auf den Spuren des grossen Stroms. Schweiz-rumänische Renshi* (în colaborare), ed. bilingvă, tr. Dumitru Hincu și Franz Hodjak, București, 2002; *Timișoara în trei prieteni* (în colaborare cu Dan Mircea Cipariu și Mihai Zgondoiu), pre/postfață Șerban Foartă, Timișoara, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Ghinea, *Jocul paradoxului, jocul poetului*, RL, 1994, 38; Ruja, *Parte*, I, 325–326, II, 175–178; Daniel Vighi, *Literatura locului*, O, 1995, 1; Ioan Moldovan, *Timișoara în trei poeți*, F, 1995, 5; Vasile Popovici, *O lansare prin... fax*, O, 1996, 7; Cornel Ungureanu, *Avangardele, de la Adrian Derlea la Robert Șerban*, O, 1996, 8; Adrian Țion, *Mesaj din Lăgoludă*, TR, 1997, 20–21; Berca, *Dict. scriit. bănățeni*, 158–159; Val. Teodor, *Scurtă odisee intimă*, CRC, 1997, 4; Nicolae Oprea, *O „epopee erotică”*, VTRA, 1998, 3; Dan C. Mihăilescu, *Timișoara literară*, „Ziarul de duminică”, 2000, 427; Dan Stanca, *Ca sarea-n bucate*, JL, 2000, 15–18; Ioana Cistelean, *Medicul interviuator*, F, 2000, 11–12; Rodica Drăghinescu, *Tangouri pe trambulină*, Pitești, 2001, 149–152; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, 191–193; Firan, *Profiluri*, II, 280–281. R. D.

ȘERBĂNESCU, Mircea (14.X.1919, Cernăuți), prozator și publicist. Este fiul Corneliiei (n. Popescu) și al lui Petre Șerbănescu, inspector vamal. Face cursurile preuniversitare la Turnu Severin, Craiova și la Timișoara, unde va absolvi în 1938 Liceul Economic, apoi frecventează până în 1942 Academia de Înalte Studii Comerciale din București. Revine la Timișoara, unde scrisese în 1940–1941 la „Vestul”, iar acum va fi ziarist la „Românul” (1945), „Făclia” (1945–1948), „Drapelul roșu” (1948–1950). Din 1951 până în 1979 e secretar al Asociației Scriitorilor și, temporar, secretar de redacție la „Scrișul bănățean”. Începând cu 1993 conduce activitatea cenaclului „Pavel Bellu” și revista „Anotimpuri literare”. Debutează în 1937, cu povestirea *Bătrânul lăutar*, la revista timișoreană „Colț de țară”, iar editorial, în același an, cu volumul de proză scurtă *Cadavrul ambulat*. E prezent și în „Orizont”, „Tribuna”, „România literară”, „Lucafărul”, „Viața românească”, „Literatorul”, „Paralela 45” ș.a. A fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara (1972, 1976) și cu Premiul special al Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor pentru întreaga activitate literară (2000). A mai semnat M. Șerban.

Cartea de debut a lui Ș. cuprinde schițe ce evocă existențe modeste, într-un ton sentimental, concordant cu o bună parte a literaturii minore din epocă. Același conventionalism și aceeași sferă de interes se întâlnesc în volumul de nuvele *Prea târziu* (1942). După război, înscris în eșalonul celor care sprijină noua putere, se aliniază tematicii realismului socialist și îi ilustrează schemele ideologice în prozele din *Biruința* (1953), *Rătăcire* (1955), *Prețul tăcerii* (1957) și în romanul *O fată din cele multe* (1958). De pildă, însărcinată, părăsită de iubitul ei, protagonista romanului alege să își crească singură copilul, integrându-se „vieții noi” create de procesul de industrializare a orașului. Ulterior Ș. este interesat de literatura pentru copii și adolescenți, în general maniheistă și moralizatoare. Povestirile prezintă modele de comportament și fapte cu implicații etice din lumea elevilor. Tot tineri, dar văzuți ca purtători ai sentimentului iubirii pure sunt și protagoniștii din *Stăpânul*

soarelui (1982), unde narațiunea stă sub semnul surprizei, iar idila este, adesea, rezultatul întâmplării, depășind, în ansamblu, schematismul de până atunci. Romanele par să renunțe, într-o oarecare măsură, la convențiile din anii '50-'60, fără a se desprinde de moralizarea explicită și considerând ambientul socialist generator de forțe și innoire. În *Cerc și dragoste* (1973) revine tema femeii seduse și părăsite, care își ia destinul în propriile mâini, pornind, cu copilul, înspre orașul unde se află tatăl acestuia. Acceptată de colectivitatea muncitorească, uită eșecul sentimental grație iubirii pentru ființa nou-născută și prin integrarea în freamătul orașului. În romanul *Fata din tren* (1984) tânărul Zeno, protagonist al unor continue derapări și eșecuri, decide să își făurească un nou rost prin muncă onestă, dar existența îi e marcată de imaginea unei fete zărite cândva, ceea ce ar vrea să simbolizeze că idealul îl urmărește în continuare. În *Gemenii n-au nevoie de cuvinte* (1999) întâmplări extraordinare îi despart, în ultimul război mondial, pe frații Romi și Remus, primul fiind considerat dispărut. Remus „compensează” pierderea, trăind parcă existența amândurora, iar scriitorul „profită” de această trăire în oglindă pentru a recompune personalitatea celui dispărut. Romanul reconstituie evenimente politice și sociale din perioada interbelică și din cea următoare, alternând tipuri de relatări, planuri temporale, inserând reflecții și invitându-l pe cititor să se implice în receptarea narațiunii. Ca publicist, **Ș.** este un evocator al orașului Timișoara, căruia i-a dedicat câteva volume, interesante fiind comentariile privind viața culturală și literară a Banatului din *Timișoara, memorie literară. I. 1919-1947. Istorie literară și amintiri* (2000).

SCRIERI: *Cadavrul ambulant*, București, 1937; *Prea târziu*, Timișoara, 1942; *Biruința*, București, 1953; *Rătăcire*, București, 1955; *Prețul tăcerii*, București, 1957; *O fată din cele multe*, București, 1958; *Timișoara*, București, 1961; *Pașini pentru ochii limpezi*, București, 1965; *Aventură în lumea albastră*, București, 1966; *Uluitoarea transmigrație*, București, 1968; *Privind cinematografic*, București, 1970; *Misterioasa sirenă*, București, 1972; *Cerc și dragoste*, Timișoara, 1973; *Descoperirea de sine*, Timișoara, 1976; *Ghiozdanul cu surprize*, București, 1977; *Povești din degetar*, Timișoara, 1978; *Stăpânul soarelui*, Timișoara, 1982; *Fata din tren*, București, 1984; *Fântâna cu apă vie*, Timișoara, 1985; *Inimi în primejdie*, București, 1985; *O ardere totală*, București, 1988; *Când D'Artagnan a fost să fie fată*, Timișoara, 1990; *Floare și îngheț sau O moarte care dovedește ceva*, Craiova, 1990; *Ieșirea din vis*, Timișoara, 1996; *Competiția*, Timișoara, 1998; *Gemenii n-au nevoie de cuvinte*, Timișoara, 1999; *Timișoara, memorie literară. I. 1919-1947. Istorie literară și amintiri*, Timișoara, 2000; *Romanul dragostei dintâi*, Timișoara, 2003.

Repere bibliografice: Ion Istrati, „O fată din cele multe”, IL, 1958, 5; Liviu Petrescu, „O fată din cele multe”, TR, 1958, 24; Al. Săndulescu, „O fată din cele multe”, GL, 1958, 40; Mircea Tomuș, *Incursiuni în noua literatură despre provincie*, TR, 1958, 46; Mircea Iorgulescu, „Privind cinematografic”, CL, 1971, 2; Val Condurache, „Cerc și dragoste”, CL, 1973, 20; Marcel Pop-Corniș, „Cerc și dragoste”, O, 1973, 43; Lucian Alexiu, „Descoperirea de sine”, O, 1976, 41; Val Condurache, *Exigențe și biografii*, CL, 1977, 2; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 544; Anghel Dumbrăveanu, *Mircea Șerbănescu la 60 de ani*, O, 1979, 43; Marian Odangiu, *Despre o fată din tren*, O, 1985, 12; Rodica Ioana Herlea, „Fata din tren”, CL, 1985, 5; Ioan Holban, „Fântâna cu apă vie”, CL, 1987, 1; Simion Dima, *Apelul*

la istorie, CNT, 1988, 48; Simion Bărbulescu, *Roman de război*, RL, 1989, 19; Micu, *Ist. lit.*, 470-244; Popa, *Ist. lit.*, I, 1033-1034; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 443-444; Oprîță, *Anticipația*, 213-216. L. P. B.

ȘERBĂNESCU, Theodor (29.XII.1839, Tecuci - 2.VII.1901, Brăila), poet. Era unul din cei optsprezece copii ai Smarandei și ai boiernașului Eni Șerban, devenit Șerbănescu. A urmat școala primară în orașul natal și Academia Mihăileană din Iași. Elev al Școlii Militare din același oraș, a terminat-o în 1861. Fire boemă, recalcitrantă față de rigorile vieții militare, mai ales din cauza piedicilor pe care aceasta le punea escapadelor sentimentale, poetul demisionează în 1873, când dobândise gradul de căpitan. Retras la Tecuci, duce o viață aproape idilică. În 1876 acceptă funcția de prefect al județului Cahul. Odată cu izbucnirea războiului, în 1877, reintră în armată, cu gradul de maior, și participă la asaltul Plevnei. Cu acest prilej compune poezia *Marșul călărășilor*, care, pusă pe note de I. Mețescu, a fost tipărită și răspândită pe foi volante de societatea Junimea. Ajunge colonel, comandant de regiment și de garnizoană la Bacău, Buzău și Brăila. În 1893, ca urmare a unor conflicte cu superiorii, părăsește definitiv armata, puțin timp înainte de a avea dreptul la gradul de general. În 1894 este ales membru corespondent al Academiei Române.

Ș. a fost unul din poezii români cei mai citați în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Membru al societății Junimea din 1868, s-a bucurat de aprecierea favorabilă a lui Titu Maiorescu. Debutase în 1861 la „Ateneul român”, colaborând apoi la alte reviste și ziare, precum „Convorbiri literare”, „Albina Pindului”, „Literatură și artă română”. Lirica sa este preponderent erotică. Emoțiile sunt mereu aceleași și derivă din încântarea poetului aflat pururea în fața „amorului”. Dar la **Ș.** cultul iubirii se degradează din cauza grandilocvenței și a galanteriei stereotipe. Producțiile i-au fost adunate postum în volumele *Poezii* (1902) și *Poezii alese* (1927). El stabilizează în literatura română un gen pe care îl inițiaseră Vasile Alecsandri - romanța. Merge însă pe calea lui Costache Conachi și Anton Pann, romanțele lui fiind o continuare a cântecului de lume, trecut prin prisma sentimentalismului lui D. Bolintineanu, căruia, de altfel, i-a dedicat o poezie. Folosește câteva procedee și imagini caracteristice cântecului lăutăresc, precum interjecțiile, hiperbola, metafore tipice, încheieri împrumutate din genul epistolar. Versurile sunt totuși curgătoare, ceea ce a dat posibilitate lui Grigore Ventura și George Cavadia să le folosească în câteva romanțe ce au cunoscut o mare popularitate. Sub influența simbolismului, **Ș.** a scris câteva *Sonete decadente*, utilizând procedee și motive proprii acestui curent literar.

SCRIERI: *Poezii*, îngr. și pref. T. G. Djuvara și D. C. Ollănescu-Ascanio, București, 1902; *Poezii alese*, pref. E. Lovinescu, București, 1927; *Poezii alese*, pref. I. Petrovici și N. Cartoian, Craiova, f.a. **Traduceri:** Frédéric Damé, *Visul Dochiei*, București, 1879 (în colaborare cu D. C. Ollănescu-Ascanio).

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, I, 189-190; Pop, *Conspect*, II, 104-107; T. G. Djuvara, *Poezia lui Șerbănescu*, CL, 1902, 5; Chendi,

Scrieri, II, 50-52, III, 279-283; Panu, *Junimea*, II, 73-77; Artur Gorovei, *Theodor Șerbănescu*, București, 1940; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 366, *Ist. lit.* (1982), 420-421; Vianu, *Opere*, II, 195-197; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.*, 188-189; *Ist. lit.*, III, 41-42; Const. Solomon, *Theodor Șerbănescu. Contribuții la viața și opera sa*, „Analele Moldovei”, 1943; Negrici, *Expresivitatea*, 127-128; *Dict. lit.* 1900, 826-827; Rusu, *Membrii Academiei*, 511; *Dict. scriit. rom.*, IV, 444-446. D. M.

ȘERBĂNESCU, Tia (24.X.1945, Sărățeni, j. Ialomița), prozatoare și jurnalistă. După absolvirea Liceului „Mihai Viteazul” și a Facultății de Limba și Literatura Română din București (1968), este repartizată la ziarul „România liberă”, unde desfășoară o susținută activitate publicistică, inclusiv de cronicar și reporter literar, și conduce secția de literatură și artă până în 1988. Excluză în acest an din redacție, ca disidentă, devine corector la Tipografia „13 Decembrie” din București. Înapoiindu-se, după evenimentele din decembrie 1989, la „România liberă”, exercită funcția de redactor-șef până în 1993, când trece la „Cotidianul”, în calitate de comentator politic. Din 1998 deține o rubrică permanentă la „Curentul”. Editorial, debutează în 1973, cu romanul *Balada celor rău iubiți*.

În romanul de debut se regăsesc toate însușirile publicisticii practicate de Ș.: agerime, spontaneitate, suplete, nerv, darul de a prinde situații și dialoguri. Sub înfățișarea unui flux continuu, fără segmentări și meandre, scrierea derulează instantanee diverse, surprinse în redacții, tipografii, „pe teren”, în căutare de subiecte, în bufete, în cinematografe, pretutindeni unde profesia ori circumstanțe de viață personală îi poartă pe câțiva tineri ziarști. Aceștia discută între ei, se tachinează, își fac foarte sumare confidențe, unii și declarații de amor, deschise sau disimulate, dar ceea ce îi caracterizează e o anume intelectualitate, o vervă livrescă, o predispoziție de a se referi, indiferent de natura conversațiilor, la opere și personalități din toate domeniile, mai cu seamă din acela al artei. Expansivi, comunicativi, unii dintre ei par a nu fi imuni la o anume neliniște interioară, stârnită de sentimentul apartenenței la o generație cam superficială, care „nu știe să iubească”. Deficitar în privința creației de personaje individualizate, romanul (mai curând o „baladă” prozastică) rezistă lecturii prin crearea de atmosferă. Următoarele romane își au modelul îndepărtat în proza lui Gustave Flaubert, exemplificând îndoiala naratorului, începând cu *Mai multe inele* (1979), că în viață există, ca și în cărți, oameni excepționali. Obiectul investigației românești va fi, în consecință, existența comună; narația se va constitui din montarea unor crâmpie biografice ale unor exemplare din umanitatea canonică. Complet deosebit compozițional de prima carte, *Mai multe inele* asamblează, în altă ordine decât cea cronologică, secvențe de mai multe vieți, două aflate în centru: a lui Anton Jina, arhitect nerealizat pe măsura aspirațiilor, desemnat a trăi comod, ca funcționar instalat într-un post bun și de a avea o soție pe care o adoră, și a lui Iosif Moga, prietenul său mai tânăr, cu veleități de scriitor. Atrasă de acesta din urmă, Lucia își abandonează soțul, dar după un timp infidela moare, iar seducătorul ei se însoară cu o Elena, care îi dăruiește un băiat.

Suportul literarității e realismul minuțios, veracitatea scenelor de existență obișnuită, cotidiană. Cel de-al treilea roman, *Muntele de pietate* (1983), amintește de literatura „micului fapt adevărat” produsă de Nathalie Sarraute. Relatarea este un colaj de „felii de viață”, cam ternă, cu citate și referințe livresti, presărate, de altfel, pe întregul cuprins al cărții. Scrierii, saturată de notații realiste ascuțite, unele semnalând prezența în banal a insolitului, a senzaționalului și absurdului, îi lipsește un cheag, iar titlul rămâne abstrus. Minuția descripției de mediu, ambianță, climat familial, în conjuncție cu înregistrarea meticuloasă de mișcări psihice elementare, de simțăminte embrionare, determină și caracterul romanului *Cumpărătorii* (1985), al cărui titlu, iarăși, nu îi acoperă conținutul și nu îi rezumă sensul. Mai adecvat ar putea fi intitulat *O viață*, cu toate că biografia derulată aici, discontinuu, nu seamănă câtuși de puțin cu acelea din *Une vie* de Maupassant și *Una vita* de Italo Svevo. Dorina, personajul feminin principal, e un suflet oarecare, o fată de la țară, cu studii medii, doritoare să ajungă asistentă medicală, dar fiind îngrijitoare până la moarte a unui scriitor în vârstă, Marcel, care îi lasă manuscrisul ultimului său roman. Amantă a altui scriitor, mai tânăr, Cezar, Dorina se mărită și are cu medicul Max o fiică, excelând în ambele ipostaze prin mediocritate. Cartea suscită interes prin observația realistă de amănunt, agrementată pe alocuri cu notări amuzante. Un „roman indirect”, precum *Șantier de Mircea Eliade* (întrucât e o „carte cu oameni”), este și volumul *Femeia din fotografie*, subintitulat *Jurnal 1987-1989* (2002; Premiul ASPRO). Scrierea este un memorial, o reconstituire pe secvențe temporale întinse a ultimilor doi ani trăiți sub comunism. Cu dexteritatea ziaristului experimentat, nu fără a opera și incursiuni autobiografice, împinse până în copilărie, Ș. evocă fapte, momente, realități caracteristice acestei etape istorice, ceea ce îi inspiră comentarii, reflecții, îi trezesc în minte analogii de natură livrescă, umplând paginile cu personaje literare și citate sau parafrazări de aserțiuni memorabile. „Jurnalul” devine o combinație de reportaj și eseu, modalitate prozastică obișnuită în literatura modernă. Odată cu situații din redacția „României libere”, din secția de corectură a Tipografiei „13 Decembrie” și din medii cunoscute în exercițiul profesiei, memorialista resuscită aspecte de viață familială, dă contur unor siluete: fiul său, Dana Dumitriu, Gabriela Adameșteanu, Radu Petrescu și alți prieteni din lumea literelor.

SCRIERI: *Balada celor rău iubiți*, București, 1973; *Mai multe inele*, București, 1979; *Muntele de pietate*, București, 1983; *Cumpărătorii*, București, 1985; *Femeia din fotografie. Jurnal 1987-1989*, București, 2002.

Repere bibliografice: Zaharia Sângeorzan, „*Balada celor rău iubiți*”, CRC, 1973, 18; Ulici, *Prima verba*, I, 202-203; Dana Dumitriu, *Un roman despre imaginație și iubire*, RL, 1980, 24; Florin Manolescu, „*Muntele de pietate*”, CNT, 1983, 27; Paul Georgescu, *Imprevizibila Eoa*, RL, 1983, 30; Iorgulescu, *Prezent*, 245-247; Nicolae Manolescu, *Un roman original*, RL, 1986, 1; George Pruteanu, *Kafka-Stahl-Caragiale-Stahl-Kafka*, CRC, 1990, 25; Grigore Scarlat, *Inelele singurătății*, ST, 1991, 12; Ulici, *Lit. rom.*, I, 416-417; Popa, *Ist. lit.*, II, 1024; Luminița Marcu, *Un jurnal ca un spectacol literar*, RL, 2002, 17; Mircea Iorgulescu, *Femeia în fața literaturii*,

„22”, 2002, 18; Gabriela Adameșteanu, *Incredibila golire a spațiului*, „22”, 2002, 21; Irina Petraș, *Viața ca o corectură*, APF, 2002, 9; Mariana Codruț, *O carte de zile mari*, RL, 2002, 44; Șerban Codrin, *Personalia. Dicționar al personalităților ialomitene*, Constanța, 2002, 144-145. D. Mc.

ȘERBĂNESCU, Virginia (10.VI.1921, Cluj), prozatoare, poetă, autoare dramatică și traducătoare. Este fiica Elenei Șerbănescu (n. Chivulescu), medic, și a lui Virgil Șerbănescu, general, profesor de anatomie patologică. Își începe învățătura la Paris (1928), continuând-o la București, în particular, la Școala Silvestru, urmează Școala Centrală de Fete (1931-1939) și Facultatea de Litere și Filosofie (1942-1945), întreruptă din cauza războiului, în final absolvind Conservatorul Regal de Muzică și Artă Dramatică, la clasa Marioarei Voiculescu. Din cauza originii „nesănătoase”, este nevoită să accepte diferite slujbe: curier, translator, secretar-dactilograf, documentarist la Comitetul de Stat pentru Muncă și Salarii (1961-1966), corespondent comercial la Prolexport București, dactilografă la Academia de Științe Medicale (1967-1969). În 1983 se stabilește în R. F. Germania. Debutază în 1941, la „Curentul literar”, cu proză, sub pseudonimul Doina Rareș, și editorial în 1966, cu traducerea din franceză a *Epopeii lui Ghilgames*. Inițiază sau conduce mai multe cenacluri literare: primul, în locuința proprie, în 1947, cu participarea scriitorilor Ion Vinea, Alice Voinescu, Gala Galaction, N. D. Cocea ș.a.; între 1956 și 1959 face parte din conducerea cenaclului „Theodor Neculuță”, între 1973 și 1977 conduce cenaclul „Tudor Vianu”, aflat sub egida Uniunii Scriitorilor și care edita revista „Atelier literar”; după plecarea din țară, participă la ședințele lunare ale cenaclului Apoziția din München. Face parte din Asociația Româno-Germană a Scriitorilor din München și este, din 1999, membru al Academiei Româno-Americane de Arte și Științe. Colaborează la „Ramuri”, „Studii de literatură universală”, „Săptămâna”, „Manuscriptum”, „Contemporanul”, „Tribuna României”, „Atelier literar”, apoi la periodice ale diasporei din Germania – „Stindardul”, „Stindardul românilor” și „Observator” (München), unde semnează cu pseudonimul Andrei Ozana, sau la revista „Dorul”. În stagiunea 1969-1970 i se joacă pe scena Teatrului Național din Iași drama istorică *Dacia Felix*.

Fie că aparțin teatrului sau prozei, scrierile publicate de Ș., în majoritate de inspirație istorică, mențin cadența frazei echilibrată, matură, fără ezitări stilistice, având o anumită sonoritate consacrată de literatura noastră istorică. Perioada cuprinsă este relativ amplă – de la epoca lui Decebal până la Mihai Viteazul –, însă autoarea urmărește numai figurile marilor domnitori, concentrându-se asupra imaginii unor eroi. De regulă, aceștia sunt puși într-o situație romantică – în preajma unor prezențe feminine, într-o iubire secretă sau nepotrivită, tragică, chiar dacă atmosfera de epocă diminuează această latură. În privința primului său volum de proză, *La curțile Hârlăului* (1977), trebuie precizat că Ș. a scris mult înainte de a publica, iar ordinea tipăririi nu a fost neapărat și cea a scrierii. Cartea cuprinde patru nuvele cu istorii romantice despre Decebal, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și Iancu de

Hunedoara. Tema istorică va fi dezvoltată până la nivelul unei biografii romanțate în romanul *Lunga veghe de la Cozia* (1981), unde protagonist este Mircea cel Bătrân. La o intrigă de o asemenea amploare, calitățile prozei rămân aceleași: echilibru, verosimilitate, atmosferă, încercare de a configura un portret interior. Parte din piesele de teatru, reunite în volumul *Fulger în prag de veac* (2002), au aceeași sursă de inspirație ca și nuvelele sau romanul. Drama *Dacia Felix* are în vedere ultimele zile dinaintea cuceririi Daciei, nelipsind nici aici elementul romantic, întruchipat de preafrumoasa soră a lui Decebal. Există însă și satire contemporane, cum este *Lumina în culise sau Nu avem autori*, în care personajul principal al unei piese istorice refuzate de teatre din cauza lipsei de implicare în actualitate își face apariția în apartamentul autoarei, încercând să susțină piesa în fața unor persoane influente reale, disimulate aici sub alte nume. Ș. mai scrie versuri (*Mirabila povară – Du cât de chez moi*, 1999), eseuri, reflecții, evocări, acestea adunate sub titlul *Lângă tâmpla cerului* (1998), texte elaborate în Germania, între 1987 și 1990, despre condiția diasporei românești, despre câteva figuri culturale importante – Mihai Eminescu, Alice Voinescu, Albert Camus. Semnificativă este însă apariția unui volum de memorii, *Scânteii din vatra vremii* (2001), care reflectă creșterea și prăbușirea unei generații: copilăria liniștită, educația, studiile înlocuite, în plină tinerețe, de răsturnarea valorilor, de închisoare, iar mai târziu de un fel de exil în propria țară – meserii marginale, imposibilitatea de a publica, dificultatea de a găsi ambianța potrivită – și, în cele din urmă, autoexilarea.

SCRIERI: *La curțile Hârlăului*, București, 1977; ed. (*Iconia*), München, 1994; ed. Cluj-Napoca, 2003; *Lunga veghe de la Cozia*, București, 1981; *Lângă tâmpla cerului*, Cluj-Napoca, 1998; *Mirabila povară – Du cât de chez moi*, ed. bilingvă, Cluj-Napoca, 1999; *Scânteii din vatra vremii*, Iași, 2001; *Fulger în prag de veac*, postfață Valentin Tașcu, Cluj-Napoca, 2002. **Traduceri:** *Epopeea lui Ghilgames*, introd. Al. Dima, cu ilustrații de Mircea Dumitrescu, București, 1966 (în colaborare cu Al. Dima); *Epopeea lui Ghilgames. Repovestire în proză*, pref. Al. Dima, București, 1969; Fernand Baldensperger, *Literatura. Creație, succes, durată*, pref. Al. Dima, București, 1974; *Enciclopedia franceză sau Dicționarul rațional al științelor, artelor și meseriilor (Texte alese)*, pref. Paul Cornea, București, 1976; Jacques Chabannes, *Crinoline și otravă*, București, 1979; André Maurois, *Olympio sau Viața lui Victor Hugo*, București, 1983.

Repere bibliografice: Emil Manu, „*Dacia Felix*”, TTR, 1970, 5; N. Barbu, „*Dacia Felix*”, RMB, 1970, 7 922; Radu Naumescu [N. Barbu], *Interviu cu Virginia Șerbănescu*, „*Flacara Iașului*”, 1970, 7 324; Radu Șt. Mihail, „*Dacia Felix*”, CRC, 1970, 16; Mircea Constantinescu, „*La curțile Hârlăului*”, RL, 1978, 22; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 446-448; Marian Barbu, *Tentația completitudinii*, LCF, 2003, 28. C. B.

ȘERBU, Ieronim (pseudonimul lui Afon Herz Erick; 1.XII.1911, Botoșani – 8.XII.1972, București), prozator și memorialist. Este fiul Friedei Ruhla (n. Sigal) și al lui Avram Moise Erick. Învăță în orașul natal, unde termină gimnaziul, apoi se stabilește în capitală, absolvind Liceul „Gh. Lazăr”. În septembrie 1932, împreună cu Horia Liman și Dan Petrașincu, fondează revista „Discobolul”. Aici își publică primele fragmente de roman,

după ce debutase în același an, cu articole și cronici literare, în revista „Bobi”. Între 1932 și 1943 a frecventat cenaclul Sburătorul, a cărui atmosferă este evocată în volumul de memorialistică *Vitrina cu amintiri* (1973). Alte cronici, articole, reportaje, note polemice îi apar în „Credința”, „Dimineața”, „Viața literară”, „Cuvântul liber”, „Azi”, „Vremea”, „Revista scriitorilor și scriitorilor români” (unde semnează, în 1937, rubrica „Puncte”), „Revista Fundațiilor Regale”, „Democrația”, „Dreptatea nouă”, „Unirea” (1945), „Ultima oră”, „Contemporanul”, „Veac nou”, „Gazeta literară”, „Luceafărul” ș.a. A semnat și cu pseudonimul Aron Ciuntu.

Volumul de debut, *Dincolo de tristețe* (1940), cuprinde nuvele remarcabile prin simțul echilibrului, rafinamentul compoziției și certa înclinare a lui Ș. pentru sondarea abisurilor subconștientului. *Oamenii visează pâine* (1945), carte total deosebită ca manieră și stil, este alcătuită din câteva zguduitoare reportaje, în tradiția și sensul acordate de Egon Erwin Kisch acestui gen literar. Lupta pentru pâinea cea de toate zilele, pentru supraviețuire impresionează prin nuditatea relatării; fără glazura epicului sau a anecdoticului, senzația de autentic devine mult mai pregnantă. Următoarele scrieri – microromanul *Vițelul de aur* (1949), care continuă cu *Izgonirea din rai* (1956), nuvelele *Cuptorul nr. 3* (1950), *Linia de foc* (1950), *Erupția* (1951), *Mama* (1951), *Poveste de dragoste* (1951) – sunt doar tentative nereușite ale autorului de a surprinde, în litera

realismului socialist, modificările produse în conștiința individului odată cu instaurarea noului regim. Tributarea momentului literar în care au fost concepute, prozele din această perioadă nu depășesc stilistic și compozițional nivelul articolelor de ziar. Romanul *Rădăcinile bucuriei* (1954), cu varianta îmbunătățită *Podul amintirilor* (1963), încearcă închegarea fragmentelor anterioare, dar defectul prozelor scurte (conceperea șablonardă a personajelor, abundența clișeeilor) se amplifică la proporțiile unei cărți de mari dimensiuni. Mult mai reușite sub raportul introspecției psihologice, amintind de vocația analitică de la debut, nuvelele *Nuntă în stepă* (1955), *Hoțul* (1957), *Urmărirea* (1966) dau măsura prozatorului, ca și *Vitrina cu amintiri*, reușită construcție memorialistică.

SCRIERI: *Dincolo de tristețe*, București, 1940; ed. postfață Șerban Cioculescu, București, 1969; *Oamenii visează pâine*, București, 1945; *Vițelul de aur*, București, 1949; *Cuptorul nr. 3*, București, 1950; *Linia de foc*, București, 1950; *Erupția*, București, 1951; *Mama*, București, 1951; *Poveste de dragoste*, București, 1951; *Rădăcinile bucuriei*, București, 1954; ed. (*Podul amintirilor*), București, 1963; *Nuntă în stepă*, București, 1955; *Izgonirea din rai*, București, 1956; *Hoțul*, București, 1957; *Urmărirea*, București, 1966; *Itinerarii critice*, București, 1971; *Vitrina cu amintiri*, București, 1973.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Scrieri*, II, 450–453, VI, 295; Șerban Cioculescu, „*Dincolo de tristețe*”, „*Jurnalul*”, 1940, 181; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 880, *Ist. lit.* (1982), 966; Al. Piru, „*Oamenii visează pâine*”, VR, 1945, 11–12; Dan Petrașincu, „*Oamenii visează pâine*”, „*Victoria*”, 1945, 162; Geo Șerban, „*Vițelul de aur*”, FLC, 1949, 30; Ovid S. Crohmălniceanu, „*Vițelul de aur*”, CNT, 1949, 146, 147; Mihai Gafița, „*Rădăcinile bucuriei*”, GL, 1954, 25; Ovid S. Crohmălniceanu, *Ceva despre literatura de analiză*, CNT, 1957, 1; Ioan Pop, „*Izgonirea din rai*”, VR, 1957, 3; Aurel Martin, „*Hoțul*”, TR, 1958, 18; Petroveanu, *Pagini*, 141–197; Perpessicius, „*Izgonirea din rai*”, LCF, 1959, 23; Dumitru Micu, *Romanul românesc contemporan*, București, 1959, 316–318; Mircea Anghelescu, *Ieronim Șerbu*, LCF, 1965, 27; Alexandra Stamate, „*Urmărirea*”, VR, 1967, 5; Perpessicius, *Alte mențiuni*, III, 137–143; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 436; Nicolae Balotă, „*Itinerarii critice*”, LCF, 1972, 51; Lascăr Sebastian, *La moartea lui Ieronim Șerbu*, RL, 1972, 51; Corbea-Florescu, *Biografii*, I, 225–232; Nicolae Manolescu, „*Vitrina cu amintiri*”, RL, 1974, 3; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 545; George, *Sfârșitul*, III, 229–232; Micu, *Scurtă ist.*, III, 11, 70, 325; Popa, *Ist. lit.* I, 967; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 448–449. D. Gr.

ȘERBU, Valentin (20.VII.1934, Tulcea – 29.I.1994, Tulcea), prozator. Este fiul Fevroniei (n. Graciov) și al lui Anton Șerbu, jurist. După școala primară la Tulcea (1940–1944), urmează Liceul „Spiru Haret” din aceeași localitate, de unde este exmatriculat din motive politice în 1951, fiind închis timp de aproape trei ani. Termină liceul abia în 1968, la cursuri fără frecvență. Între timp lucrează ca electrician la Medgidia (1955–1961), Eforie (1961–1964), Constanța (1964–1965), Tulcea (1965–1971), obținând apoi un post la Biblioteca Județeană din Tulcea. Ulterior va fi scriitor profesionist. Debutează cu proză scurtă în revista „Tomis”, iar editorial cu volumul de povestiri *Provinciale*, apărut în 1971. Colaborează îndeosebi la „Tomis”, „Steaua”, „Vatra”.

Proza lui Ș. evoluează tematic pe două coordonate. Mai întâi o radiografiere a mediilor marginale ale societății, populate cu indivizi mediocri, eșuați moral și material, scriitorul reușind performanța de a studia numeroase cazuri ale viciului, slăbiciunilor și ratării în multiplele lor ipostaze, în variantă comico-satirică sau/și picarescă. Povestirile din *Dezacorduri* (1973), *Povestiri senine* (1975), *Satirice* (1982) sau *La iarbă verde* (1985) conturează cu o tușă sigură, dusă până la mecanica stereotipă, înși aflați la marginea societății, neputincioși în a-și adapta conștiința și aspirațiile înalte (în variantă maniacală, ridicolă) realității nemiloase și condiției lor submediocre. Fiecare narațiune are de obicei în centru un personaj definit printr-o trăsătură dominantă de caracter, ceea ce face din aceste volume - cu unele texte trecând chiar dintr-o carte în alta - adevărate sertare cu fișe așteptând să fie organizate ulterior într-o amplă comedie a slăbiciunilor omenești. Caracterizate de o onomastică îngroșată, personajele, descrise pe un ton sobru, doar aparent serios, cu obiectivitate și imparțialitate - de unde și efectul comic -, suferă inevitabil eșecuri pe care le primesc cu resemnare. Romanele *Expediția* (1972), *Figuranții* și *Baltazar* (ambele în 1974), *Inocentul* (1980) tratează aceeași umanitate, dar în raporturi mai complexe. Aceleași ființe alienate, în curs inexorabil de prăbușire (la fel ca și „casa cu molii” unde trăiesc membrii clanului Vesper din romanul *Figuranții*, în care Sorin Titel vede o rescriere a *Poveștii unui om leneș* cu procedeele specifice prozei contemporane), sunt urmărite în procesul lor involutiv; tema este unică, surprizele diegezei sunt excluse. Însă, și aici de la monotonia asumată prin comentariul narativ egal, descriptiv, neimplicat, prozatorul îndreaptă atenția spre viața interioară a protagoniștilor, oameni incapabili de a trăi autentic, asemănători, însă particularizați prin mobilul fiecărei ratări. În *Expediția* două grupuri rivale caută o comoară în Munții Dobrogei, iar finalul deschis al acestui roman picaresc sugerează - după cum observă Dan Culcer - „posibilitatea unei reluări, în alt timp, a peripețiilor personajelor, caracterul lor ciclic, repetabilitatea experiențelor”. Ș. este și autorul câtorva cărți de proză fantastică (*Fantastica Delta*, 1976, *Fantastice*, 1978, *Tărâm necunoscut*, 1983), unde realitatea capătă o dimensiune mai mult misterioasă decât magică. Acestea sunt axate pe topografia dobrogeană, loc adăpostind taine ce fascinează, dar neezitând să îi terorizeze pe neinițiații imprudenți care se aventurează în preajma lor.

SCRIERI: *Provinciale*, București, 1971; *Expediția*, București, 1972; *Dezacorduri*, București, 1973; *Figuranții*, *Baltazar*, București, 1974; *Povestiri senine*, București, 1975; *Fantastica Delta*, București, 1976; *Fantastice*, București, 1978; *Vizita de adio*, București, 1979; *Inocentul*, București, 1980; *Satirice*, cu desene de Tia Peltz, București, 1982; *Tentative*, București, 1982; *Tărâm necunoscut*, București, 1983; *La iarbă verde*, București, 1985.

Repere bibliografice: Nicolae Balotă, „*Provinciale*”, RL, 1971, 21; Ion Vlad, *Proza, între experiență și formule tradiționale*, TR, 1971, 24; Ion Vlad, *În căutarea romanului*, TR, 1972, 37; Anca Midia, „*Dezacorduri*” VR, 1973, 12; Valentin Tașcu, *Ingeniozitate și risc în proza limitativă*, ST, 1976, 7; Ardeleanu, *Opinii*, 91-98; Valentin F. Mihăescu, *Furtună într-un pahar*

cu apă, LCF, 1976, 11; Culcer, *Citind*, 223-225; Titel, *Pasiunea*, 122-129; Mihai Coman, „*Fantastica Delta*”, RL, 1977, 3; Ardeleanu, *Mențiuni*, 151-156; Sorin Titel, *De la satiră la fantastic*, RL, 1979, 12; Ștefănescu, *Jurnal*, 33-34; Culcer, *Serii*, 246-256; Moraru, *Semnele*, 163-167; Cosma, *Romanul*, I, 208-209; Popa, *Ist. lit.*, II, 1009; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 449-451. A. F.

ȘEULEANU, Ion (7.X.1939, Târnăveni), folclorist. Este fiul Victoriei Șeuleanu (n. Sima), laborant chimist, și al lui Ioan Șeuleanu, pantofar. Învață la Târnăveni (1946-1956), apoi urmează Facultatea de Filologie-Istorie, secția limba și literatura română, a Universității din Cluj (1956-1961). Angajat preparator la facultatea absolvită, urcă treptele didactice până la gradul de profesor (1993). Din 1990 va fi și șef al Catedrei de literatură română, literatură comparată și teoria literaturii (ulterior devenită Catedra de etnologie), între 1994 și 1998 decan al Facultății de Litere a Universității „Dimitrie Cantemir”, filiala din Târgu Mureș, iar din 2000 cercetător la Institutul „Arhiva de Folclor” al Academiei Române. Bursier Fulbright la University of Washington, Seattle (1976-1978) și University of California, Los Angeles (1984-1986), va beneficia și de specializări la Budapesta (1981), Roma (1994) și Szeged (2000). Și-a susținut doctoratul cu teza *Poezia de nuntă în folclorul românesc* (1997). A fost secretar de redacție (1971-1976, 1986-1990) și apoi redactor-șef la „*Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»*”, seria Philologia. Face parte din colegiul de redacție al „*Anuarului Arhivei de Folclor*”. Debutează în „*Steaua*” (1961). A mai colaborat la „*Tribuna*”, „*Familia*”, „*Vatra*”, „*Revista de etnografie și folclor*” și a participat la alcătuirea *Dicționarului analitic de opere literare românești* (I-IV, 1998-2003).

Prin studiul tematic, tipologic și poetic, lucrarea *Poezia populară de nuntă* (1985, reeditată în 2000 sub titlul *Nunta în Transilvania (în contextul ceremonialului nupțial românesc)*) depășește stadiul literaturii anterioare de specialitate, care a abordat doar unele secvențe ale folclorului nupțial și s-a limitat, cu excepțiile de rigoare, la descrierea lor. Ș. este interesat deopotrivă de poetica și stilistica textelor nupțiale, convingerea sa fiind că în această perspectivă tematică „există o poezie de puternice și adânci rezonanțe, care se cere analizată cu toată atenția”, ca și semnificațiile arhaice ale ceremonialului, nunta concentrând „atitudini existențiale și convingeri fundamentale ale poporului nostru privitoare la individ și la menirea sa în lume”. Cu precădere sunt examinate cântecul liric, orația și strigătura de nuntă, formulele de chemare, dialogurile, unele teme, motive, structuri. Scenariul nunții este interpretat pertinent, etosul și funcția lui modelatoare prezentate cu acuratețe, iar logosul specific supus unei lecturi moderne, care atestă și cunoașterea unor discipline înrudite, cum sunt sociologia, semiotica, psihologia. Cu volumul *Dincoace de sacru, dincolo de profan* (1994) Ș. se afirmă și mai pronunțat ca teoretician preocupat de definirea deschiderilor metodologice în cercetarea culturii populare, opțiunea sa declarată mergând spre perspectivarea antropologică a fenomenului cultural. Esențiale sunt, în această privință, „viziunea

integratoare asupra fenomenelor, care pleacă de la presupuziția că nimic în sistemul culturii (inclusiv al celei populare) nu e nici întâmplător, nici gratuit". În ultima secvență a cărții, *Ad maiorem populi gloriam*, se creionează câteva microportrete ale unor prețuitori ai folclorului: V. Alecsandri, Lucian Blaga, Perpessicius, Artur Gorovei.

SCRIERI: *Poezia populară de nuntă*, București, 1985; ed. (*Nunta în Transilvania (în contextul ceremonialului nupțial românesc)*, București, 2000; *Dincoace de sacru, dincolo de profan*, Târgu Mureș, 1994; „*Pururea întineritor*”, izvorul, București, 2001. **Ediții:** Ioan Slavici, *Opere*, I, pref. D. Vatamaniuc, București, 1967 (în colaborare cu Dumitru Pop și Octavian Șchiau). **Antologii:** *Cântecul de cătanie*, I-II, Cluj-Napoca, 1997-2002 (în colaborare).

Repere bibliografice: Ion Cuceu, „*Poezia populară de nuntă*”, ST, 1985, 2; Ion Talos, „*Poezia populară de nuntă*”, TR, 1985, 37; Pavel Ruxândoiu, „*Poezia populară de nuntă*”, REF, 1986, 1; Mihai Coman, „*Poezia populară de nuntă*”, CREL, 1986, 2; Nicolae Bot, „*Poezia populară de nuntă*”, AAF, 1987; Paul H. Stahl, „*Poezia populară de nuntă*”, *Études et documents balkaniques et méditerranéens* (Paris), 1989, 14; Joel P. Marrant, „*Poezia populară de nuntă*”, SUB, Philologia, 1991, 2; Iordan Datcu, „*Dincoace de sacru, dincolo de profan*”, ALA, 1994, 247; Mircea Muthu, *Studii de folclor*, TR, 1995, 8; Alexandru Dobre, „*Dincoace de sacru, dincolo de profan*”, REF, 1995, 2; Lionel Roșca, *Dinamica fenomenului folcloric*, APF, 1996, 4; Casandra Cristea, „*Dincoace de sacru, dincolo de profan*”, ECH, 1997, 7-9; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 240-241; Ruxandra Ivănescu, *O lume într-un ritual*, VTRA, 2001, 9-10. I. D.

SEZĂTOAREA, publicație apărută la Budapesta și apoi la Oradea, mai întâi lunar, ulterior bilunar, de la 1 ianuarie 1875 până la 15 decembrie 1882, sub conducerea lui Iosif Vulcan. Deși revista nu are un articol-program, orientarea ei, sugerată în parte de titlu, se conturează clar de la primele numere. Subintitulată „Foaia poporului român”, **Ș.** cultivă interesul pentru folclor, promovând totodată și literatura originală menită să contribuie la culturalizare. Acestui deziderat încearcă să îi răspundă și succintele prezentări făcute unor cărturari ca G. Barițiu, Timotei Cipariu, B. P. Hasdeu, Al. Hurmuzachi, notițele istorice despre Mircea cel Bătrân, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și Vlad Țepeș, precum și multe din articolele apărute în rubrica „Sfaturi practice pentru oamenii de la țară”. Poeziile publicate în **Ș.**, variate ca tematică, dar de un nivel artistic scăzut, sunt semnate, printre alții, de Iosif Vulcan, Petre Dulfu, Ion Pop-Reteganul, Șt. Pârjol și George Catană. Proza este ilustrată prin câteva povestiri, datorate lui At. M. Marienescu, V. Ranta-Buticescu, N. Ștef, iar teatrul cu o scenetă în versuri publicată de Grigore Silași după un manuscris din 1816. Interesul cititorilor era stimulat și de reproducerea, periodică, a unora din poeziile lui V. Alecsandri, Cezar Bolliac, Grigore Alexandrescu, Gh. Sion ș.a. Dintre creațiile folclorice, spațiul cel mai întins îl ocupă doinele și strigăturile culese din părțile Sălajului, din Năsăud, Maramureș și Bucovina, de M. Precup, I. Pop-Reteganul, S. FI. Marian, E. Pop, Grigore Balint și Dimitrie Dan. De altfel, producțiile populare lirice sunt și cele mai izbutite sub raportul realizării artistice. Cîteva balade tipărite aici, între care două

sunt sârbești, iar una din Muntenegru, au proveniență folclorică îndoielnică. Coloanele **Ș.** mai cuprind anecdote și povești, unele fiind reluate după P. Spirescu, legende, orații de nuntă, bocete, colinde etc. În primul număr din mai 1879 a apărut un apel prin care S. FI. Marian cerea să i se trimită datine și credințe, legende, cântece și ghicitori referitoare la ornitologia populară. Mai ales prin preocupările sale de folclor, **Ș.** ocupă un loc de frunte între revistele scoase de Iosif Vulcan concomitent cu „Familia”. I. H. C.

SEZĂTOAREA, revistă apărută la Fălticeni, cu mari întreruperi, de la 1 martie 1892 până în 1929, sub conducerea lui Artur Gorovei. Grupul membrilor fondatori îl formau câțiva învățători (N. Vasiliu, C. Pavilescu și T. Daniilescu), susținători entuziaști ai propunerii lui Artur Gorovei și Mihai Lupescu, cei care în decembrie 1891 hotărâseră, la Broșteni, apariția **Ș.** Revista, ale cărei coloane erau deschise colaboratorilor din toate provinciile românești, răspundea nevoii de a salva cât mai multe din valorile culturii populare, amenințate să se piardă pentru totdeauna, și își propunea să îi unească pe

SEZĂTOAREA

Revistă pentru literatură și tradițiuni populare

DIRECTOR: ARTUR GOROVEI

Membri fondatori: **N. Vasiliu**, învățător, Oradea-Broșteni; **C. Pavilescu**, învă. Mădeit; **M. Daniilescu**, învă. Fărcăș; **M. Lupescu**, învă. Broșteni.

ANUL I.

1 Martie 1892

No. 1.

Fără îndoială, avem una din cele mai frumoase literaturi populare și cu toate acestea, până acuma, nici o revistă specială.

Folkloriștii noștri, dacă nu sînt destul de cuprinși ca să-și publice colecțiunile și studiile lor în volum, sînt nevoiți a le răzleți prin felurite reviste și foi periodice, foarte a-nevoios de găsit pentru cercetător.

Dînd la iveală această revistă, menită numai și numai pentru literatura populară, credem că îndeplinim așteptarea multora și că vom aduce un folos, orî cît de mic ar fi, folclorului romîn.

Revista noastră, deschisă tuturor fără nici o deosebire, și-a asigurat colaborarea a multor persoane destoinice în ale poporului, atît din România liberă cît și din părțile ei subjugate, așa că în ea se va oglindi toată cugetarea și istețimea minții neamului nostru.

Mai toate-dacă nu toate-colecțiunile de literatură populară publicate până acuma, păcătuiesc prin aceea că culegătorii, orî și-au îngăduit să prefacă, ceea ce au cules, după simțul lor estetic, simț care de multe ori îi dă de zmințeață, orî, ceea ce-i mai rău, nu au cules de-adeptul din gura poporului, ci au auzit de pe la lăutari, bună-oară din-

toți aceia care aveau astfel de preocupări. Într-un *Apel* adresat intelectualității satelor, viitorii colaboratori sunt invitați să culegă producțiile folclorice direct de la sursă și să le noteze „întocmai cum le știe poporul”. Respectându-și cu fidelitate programul, **Ș.** avea să devină o publicație de prestigiu, cea mai valoroasă revistă de folclor care a apărut la noi, spre care nu o dată și-au îndreptat privirile cărturari iluștri, români și străini, precum Titu Maiorescu, A. Philippide, B. Delavrancea, M. Gaster, Jan Urban Jarník, W. Meyer-Lübke, Gustav Weigand, M. Friedwagner ș.a. Directorul publicației a purtat o amplă corespondență cu specialiști de peste hotare, cărora le trimitea revista în schimbul unor periodice similare sau al altor lucrări din domeniul culturii populare, deosebit de utile folcloriștilor români. Personalități ca Angelo De Gubernatis, Arnold Van Gennep, M. Friedwagner, W. Meyer-Lübke, Kristofor Nyrop, E. Györfy, Adam Fischer ș.a. au făcut ca **Ș.** să fie apreciată în Italia, Franța, Germania, Austria, Elveția, Danemarca, Anglia, Ungaria, Polonia ș.a. Receptivi la ideile promovate de curentele folclorice ale timpului, redactorii au ținut seamă în permanență de tradiția existentă la noi în direcția cercetării folclorului și au atras, încă de la început, un însemnat număr de colaboratori, aparținând tuturor provinciilor românești. Printre cei care au desfășurat o activitate bogată și substanțială se numără moldovenii G. T. Kirileanu și S. T. Kirileanu, Teodor T. Burada, Tudor Pamfile, Gh. Ghibănescu, N. Mateescu, Radu Marinescu, V. Radovici, bucovineanul Dimitrie Dan, ardelenii Nicolae Spirlea și Vasile Sala, muntenii Christea N. Țapu, Simion Crainic, M. T. Adameșteanu, I. G. Bibicescu, oltenii Teodor Bălășel, I. N. Popescu, C. N. Mateescu ș.a. Cei mai mulți aveau nevoie de un îndreptar metodologic privind culegerea producțiilor folclorice. În sprijinul lor, Artur Gorovei publică, după Paul Sébillot, încă din primele numere, un amplu chestionar, structurat pe mai multe capitole, adaptat la realitățile culturii populare românești. Rubricile **Ș.** indică o tendință de sistematizare a materialului trimis spre tipărire, dovadă că majoritatea colaboratorilor aveau în vedere problematica îndreptarului amintit. Capitolele destinate folclorului propriu-zis includ un material variat: povești, legende, snoave, glume, păcălituri, obiceiuri tradiționale, cimilituri, cântece, strigături, bocete, jocuri de copii, mai toate de o certă valoare artistică și documentară. Preocupările de etnografie și artă populară sunt concretizate în observații referitoare la port, arhitectură populară, îndeletniciri, instrumente muzicale etc. Se publică, de asemenea, vechi manuscrise laice ori religioase, precum și scrieri de genul *Filosofia babelor* (text din 1847) ori *Pepelea sau Trădiciuni năciunare românești* de Teodor Stamati, editată în 1851. Nu sunt cultivate, în genere, studiile cu caracter teoretic, precum și încercările de interpretare a unor genuri sau specii, altfel bogat reprezentate. Cele câteva articole care apar totuși, semnate nu numai de români, ci și de străini, au un caracter preponderent descriptiv: M. Schwarzfeld, *O ochire asupra anecdotelor populare române*, Artur Gorovei, *Despre descântece, Elementul popular în literatura cultă și Legenda arborilor îmbrățișați*, N. I. Apostolescu, *Frunză verde*, Th. D. Speranția, *Frunză verde în poezia populară* ș.a.

Notabile sunt lucrările *Verbul plastic în creațiunile populare* de B. Delavrancea, *Despre muzica populară românească și culegerea ei* de Tiberiu Brediceanu, *Icoanele pe sticlă la românii din Ardeal* de Ion Mușlea, *Noima variantelor din poezia populară, Crăciunul și cei trei crai de la răsărit* de J. Urban Jarník, *Începuturile cântecelor populare românești în relație cu începutul cântecelor populare italiene, grecești, portugheze ș.a.* de Stanislav Prato. Lipsesc, de asemenea, cercetările asupra producțiilor folclorice coreografice, iar asupra celor plastice apar numai sporadic. În **Ș.** s-a tipărit o cronică în care erau comentate evenimentele folclorice mai deosebite, interne și internaționale, alături de medalioanele unor personalități ce au activat pe acest tărâm, după cum a fost asigurată și o rubrică de bibliografie care, cu toate neajunsurile, rămâne printre primele inițiative românești în această privință. Preocupările de lingvistică ale unor colaboratori se reflectă în articole de istorie a limbii române, glosare regionale din toate provinciile, folosite în bună măsură la elaborarea unor dicționare, în publicarea unui vast material lingvistic și etnografic referitor la îndeletniciri (păstorit, agricultură, pescuit, meșteșuguri), în note și materiale cu caracter onomastic (culese din sate ori extrase din documente) etc. Rețin atenția în chip deosebit lucrările lui G. T. Kirileanu, *O nouă ediție a scrierilor lui Creangă*, J. Urban Jarník, *Comoara de cuvinte și moneta de limbă* și Vasile Bogrea, *În Cârneleagă și iarăși Cârneleagă*. După o întrerupere de șase ani, în 1922 **Ș.** reapare, pe lângă Artur Gorovei în fruntea ei figurând, de astă dată, Mihai Lupescu și G. T. Kirileanu. Dar numărul celor ce o sprijineau se micșorează treptat, astfel că întemeietorii ei hotărâsc, în 1929, după cel de al douăzeci și cincilea volum, să sisteze apariția. Artur Gorovei, le va mai adăuga acestora un al douăzeci și șaselea tom, reprezentând indicele analitic și alfabetic. Revista de la Fălticeni, care a năzuit și a izbutit să devină o valoroasă arhivă a creației populare românești, a stimulat, în primele decenii ale veacului al XX-lea, realizarea unor publicații similare: „Ion Creangă” la Bârlad, „Tudor Pamfile” la Dorohoi, „Doina” la Jorăști-Covurlui, „Ghilușul” la Balota-Dolj, „Izvorașul” la Bistrița-Mehedinți, „Suflet oltenesc” la Craiova, „Comoara satelor” la Blaj, „Scânțea” la Gherla ș.a. I. H. C.

ȘIADBEI, Ion (16.II.1903, Lespezi, j. Iași - 4.III.1977, București), filolog și istoric literar. Urmează cursul secundar la Fălticeni și la Liceul Internat din Iași, iar studiile superioare la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din Iași, unde este elev al lui A. Philippide. Între 1923 și 1925 devine asistent la această facultate, apoi pleacă pentru studii de specializare la Paris, susținându-și doctoratul la Sorbona cu tezele *Recherches sur le roumain commun* și *Études sur l'ancien daco-roumain pré-littéraire (jusqu'à la fin du XV-e siècle)*. *Introduction. Les systèmes phonétique et morphologique* (1930). Între 1926 și 1929 funcționează ca profesor la Liceul „Mihai Eminescu” din Chișinău, iar între 1929 și 1939 la Liceul Național din Iași, ulterior fiind transferat la Liceul „Mihai Eminescu” din București. În perioada 1942-1946 este conferențiar de filologie romanică la Facultatea

de Filosofie și Litere a Universității bucureștene, apoi cercetător științific la Institutul de Lingvistică al Academiei Române, unde colaborează la *Dicționarul limbii române* și la *Dicționarul limbii române moderne* (1958). Publică în „Revista filologică” (Cernăuți), „Arhiva” (Iași), „România” (Paris), „Revue internationale des études balkaniques” (Belgrad), „Annuaire de l’Institut de Philologie et d’Histoire Orientales” (Bruxelles), „Revue des études indo-européennes” (București, Cernăuți), „Studii și cercetări lingvistice”, „Viața românească”, „Adevărul literar”, „Anuarul Liceului Național” (Iași), „Preocupări literare” ș.a. I-au apărut, în reviste și în volume, studii de istorie a limbii române, în special despre începuturile acesteia, urmărind inovațiile lingvistice ale latinei din provinciile orientale ale Imperiului Roman, diferite față de cele din provinciile occidentale (*Originile dialectelor române. Starea actuală a cercetărilor, 1931-1932, Le Latin dans l’Empire d’Orient, 1932, Problemele vocabularului român comun, 1934, Albanais et roumain commun, 1938, Latin d’Orient et roumain commun, 1943 ș.a.*). **Ș.** analizează evoluția limbii române în perspectivă istorică și lingvistică, atrăgând atenția asupra faptului că tratarea separată - numai din punct de vedere istoric sau numai lingvistic - duce la rezultate inconsistente.

Debutază editorial cu studiul *Știință și improvizație. Istoria literaturii române în străinătate* (1925), în care pledează pentru o istorie literară ca *Literaturwissenschaft*, denunțând „imprecizia nelimitată” din sintezele „rapide și dezordonate” de istorie a literaturii române, publicate în străinătate de W. Rudow, M. Gaster, Pompiliu Eliade, G. Alexici, Heinrich Morf ș.a. în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea. În opinia lui **Ș.**, pentru a fi cunoscută de străini, literatura română trebuie mai întâi tradusă. „Emoțiunea estetică” (Titu Maiorescu), pe care „bătrâna Europă” a trăit-o la aflarea vestii că românii au literatură, nu poate fi menținută numai prin antologii încropite din când în când de la Unirea Principatelor încoace. Sistem istoricului literar e considerat simplu, modest: el sistematizează cunoștințele, evită generalitățile și simplificările, prevenind astfel schimbarea realității istorice, nu intervine niciodată „prin declarații lirice sau cascade de elocvență, atât de puțin convingătoare pentru cetitorul impasibil”. Ca și studiile de lingvistică, contribuțiile lui **Ș.** la istoria literaturii române vechi denotă rigurozitate metodologică, respect - uneori chiar excesiv de critic - față de ceea ce s-a făcut înainte, prudență în raport cu tendința de a înfățișa literatura română veche numai după influențele străine. Pe de altă parte, începuturile literaturii române însemnând un corpus de texte religioase preluate - prin filieră slavă - din Bizanț, el deplânge faptul că „strălucitele literaturi greacă și bizantină n-au dat mediului slav (și de acolo, literaturii române) decât în mod excepțional opere de un nivel superior”, cărturarii români din primele secole de existență a cuvântului scris în slavonă și mai târziu în română adăpostind în sbornice și manuscrise tot ce a fost superstiție, tipic ori naivitate. Accentuarea, oarecum vehementă, a absenței în literatura română veche a textelor din Antichitatea clasică și din umanismul bizantin îl apropie pe **Ș.**

de orientarea din slavistică (reprezentată de Francis J. Thomson și Victor M. Živov), potrivit căreia materialul literar slav ortodox premodern reflectă nu cultura bizantină, ci universul monasticismului bizantin - un fel de elenism vulgarizat -, refractar la cultura laică. Două dintre studiile sale dinainte de cel de-al doilea război mondial se referă la originea și circulația unui fragment din *Leviticul* românesc de la Bălgrad (1927) și la dezvoltarea vechii istoriografii românești (1939), cel din urmă vizând în special metoda de utilizare de către cronicari a izvoarelor interne și externe. În 1975 apare un volum în care **Ș.** expune rezumativ istoria literaturii române de la Grigore Țambac până la 1830.

SCRIERI: *Știință și improvizație. Istoria literaturii române în străinătate*, Iași, 1925; *Fragmentul Leviticului românesc de la Bălgrad*, Iași, 1927; *Cercetări asupra cronicelor moldovene*, vol. I: *Eustratie Logofătul, Grigore Ureche, Simion Dascălul, Ion Neculce*, Iași, 1939; *Istoria literaturii române vechi*, București, 1975. **Ediții:** N. Gane, *Novela*, I-II, introd. edit., Craiova, 1941, *Amintiri (1848-1891)*, introd. edit., Craiova, [1942].

Repere bibliografice: Alexandru Niculescu, *Profesorul*, RL, 1977, 11; Iorgu Jordan, *Ion Șiadbei*, LR, 1977, 3; Balaciu-Chiriacescu, *Dicționar*, 237-238; Maței, *Personalități*, IV, 266-267; Busuioc, *Scritori ieșeni* (1997), 368-369. M. A.

ȘICLOVANU, C.[oriolan] I.[ancu] (5.II.1908, Brăila - 25.III.1953, București), poet și gazetar. Este fiul Lucreției și al lui Nicolae Șiclovanu, care avea studii de inginerie la Budapesta și venise în Regat de la Arad. Urmează clasele primare la Brăila și la Sulina, unde tatăl său funcționa ca membru al Comisiei Europene a Dunării. Începe cursul secundar la Liceul „Gh. Șincai” din București, continuându-le la „Moise Nicoară” din Arad, tatăl său fiind transferat în interes de serviciu. Ultimul an de liceu îl face însă la București, unde în 1927 obține diploma de bacalaureat. Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene, absolvită în 1931, cu licența în istorie și geografie. Debutază cu poeme în perioada adolescenței, la ziarul „Tribuna nouă” din Arad (1924-1925), în același timp fiind corespondent al rubricii „Mișcarea culturală” a bilunarului „Foaia tinerimii” și frecventând cenaclul literar arădean, alături de Aron Cotrus, Al. T. Stamatiad, Al. Constantinescu, Tiberiu Vuia, Al. Popescu-Negură. A mai colaborat la „Revista Liceului «Sf. Sava»” și la „Revista literară”. În perioada bucureșteană Perpessicius îl încurajează, publicându-i versuri în „Universul literar” (1925-1927), de asemenea e prezent în cenaclul Iovinescian. Gazetar profesionist, membru al Sindicatului Ziariștilor din București, parcurge treptele acestei cariere de la corector până la secretar de redacție și redactor la periodice precum „Facla”, „Adevărul”, „Omul liber”, „Capitala”, „Curentul”. Mai trimite versuri la „Azi”, „Cetatea literară”, „Herald”, „Abecedar”, „Radical”, „Viața literară”, „Revista Fundațiilor Regale” ș.a. Circumstanțe potrivnice au făcut ca un volum, *Poeme*, aflat în manuscris în 1940, să nu fie editat. Figurează, totuși, în antologia lui Emil Giurgiuca, *Poeți tineri ardeleni*, împreună cu Ștefan Baciu, Mihai Beniuc, N. Caranica,

Ion Th. Ilea ș.a. Alături de N. Carandino, Oscar Lemnar și alții, la „Faclă” semnează - trei.

În timpul inițierii sale lirice, Ș. scrie versuri pline de prospețime, dar marcate de amprenta melancoliei poezilor „blestemați”. Ulterior sentimentul de anxietate e sporit de ironia amară, preluată de la G. Bacovia, ca în poemele *Peisaj mut*, *Carnet intim*. Influențele se resimt și în versurile apărute în „Cetatea literară” din 1926 (*Flirt*, *Pierrot*, *Anonimat*). Deși prins în unele tipare ce aparțin mai ales parnasianismului și simbolismului, poetul reușește într-o măsură să descopere un ton propriu. Comentatorii notează mai târziu un „ermetism structural” și „o putere de sinteză remarcabilă” (Emil Gulian). Mai bine conturate liric sunt poemele *În margine* („Herald”, 1933), *Verset*, *Cuprindere* („Azi”, 1934), tipul de text fiind, de pildă acesta: „Dincolo de vis le vei găsi altfel pe toate - / În adormire fi-vei trecută de vad. / Dar toată acolo, peste întinderi te arată, / În acest parc de ciment și de brad. // Pe alei candelabre desprinsă-i dintâi / Risipa brațelor tale cu întunerec priză / De lucruri știute cuprinsă tu ești, tu rămâi. / Când moartea-ți va fi cel mult o surpriză, / Sau ruptă de flăcări în jur vei năluci mai înaltă / Cu mădularele facile prin stingerea toată. / Prin urme ce se deșartă, plecarea te ia îndărăt - / Din tine-o fâșie încă mai văd”. Atmosfera înțesată de taină poate fi percepută și în *Inventar rustic*, *Aventură*, în inedita *Șah*. O anume sobrietate intelectuală se întâlnește în însemnările lui Ș. despre scriitorii contemporani și despre literatură în general (Ion Barbu, N. Davidescu, Liviu Rebreanu, M. Blecher, I. Călugăru, Hortensia Papadat-Bengescu, E. Lovinescu, I. Valerian, Lucia Demetrius, Mihail Sebastian ș.a.), texte unde încearcă o sistematizare a ideilor critice personale, uneori polemice.

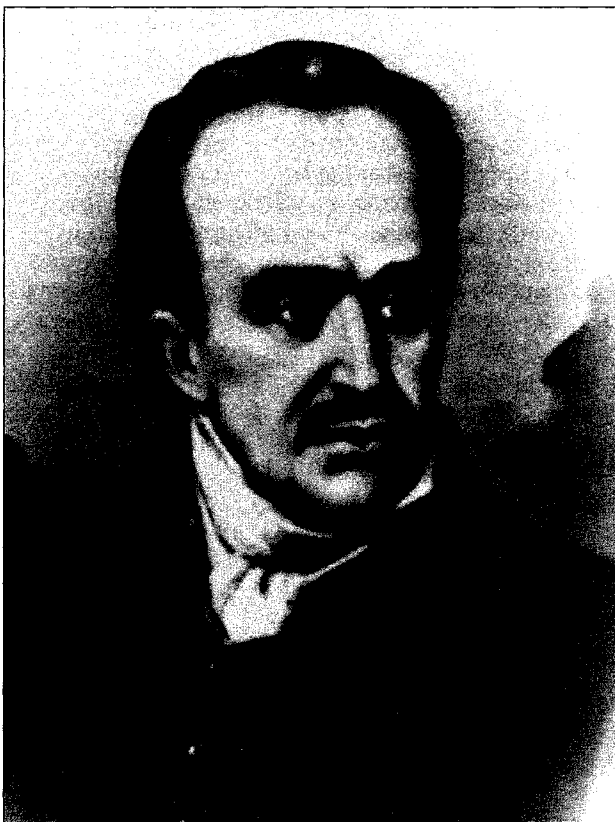
Repere bibliografice: Lovinescu, *Sburătorul*, II, 308; Emil Gulian [C. I. Șiclovanu], RFR, 1936, 2; C. Th. [Cicerone Theodorescu], C. I. Șiclovanu, „Floarea de foc”, 1936, 3; Ionescu, *Război*, II, 83; Emil Giurgiuca, *Poezii tineri ardeleni*, București, 1940, 211-220; Straje, *Dicț. pseud.*, 695; Opreș, *Reviste*, 99-100; *Scrisoare de la Nae Antonescu*. 19. VI. 1980, ADLTR, A4; Nae Antonescu, C. I. Șiclovanu, JL, 1990, 34; Buculei, *Prezențe*, 227; Nae Antonescu, C. I. Șiclovanu, PSS, 1996, 3.

A. V.

ȘINCAI, Gheorghe (28.II.1754, Râciu de Câmpie, j. Mureș - 2.XI.1816, Sinea, Slovacia), istoric, filolog, traducător și autor de versuri. Ambii părinți, Ana (n. Grecu) și Ioan Șincai, proveneau din familii de mici nobili care se ocupau cu agricultura. La școlile din Târgu Mureș, Cluj, Bistrița sârguinciosul Ș. își însușește limbile greacă, latină, maghiară, germană, precum și cunoștințe solide de literatură clasică antică, de poetică, retorică și gramatică. Remarcat, devine în 1773 profesor de retorică și poetică la Seminarul de la Blaj, de unde pleacă după un an (însoțit de elevul Petru Maior) la Roma, pentru a studia la Colegiul „De Propaganda Fide” (1774-1779). Înainte de plecare a trebuit să se călugărească, primind numele Gabriel. Încă din primul an începe o muncă intensă de culegere a informațiilor și atestărilor documentare privind istoria românilor, acțiune favorizată de funcția de bibliotecar al Colegiului, pe care o deținea. Deprinde italiana și

franceza, iar mediul roman îi dă șansa unor contacte cu savanți și oameni de cultură. După cinci ani obține titlul de doctor în filosofie și teologie. La întoarcere rămâne încă un an la Viena, pentru a se perfecționa în studiul dreptului, dar mai ales în domeniul metodelor de predare și de conducere a școlilor. Are prilejul să se împrietenească și să colaboreze cu Samuil Micu. Continuă să adune informații, transcrie documente, adăugându-le celor strânse la Roma. În 1780 ajunge la Blaj, fiind numit mai întâi profesor de poetică la gimnaziul românesc, apoi director și catihet al Școlii Normale înființate chiar atunci. În 1784 devine director general al școlilor române unite din Transilvania. Adept fervent al politicii iozefiniste de culturalizare a populației și de laicizare a învățământului, înființează (sau reorganizează) numeroase școli sătești, pregătește cadre didactice, fixează programele de învățământ. Utilizând în special originale germane, traduce și elaborează manuale fundamentale: *ABC sau Alphavit*, *Prima principia latinae grammatices*, *Catehismul cel mare cu întrebări și răspunsuri* (toate tipărite în 1783), *Îndreptare către aritmetică* (1785). Adaptând și creând terminologia necesară, Ș. expune noi cunoștințe în forme cât mai adecvate înțelegerii elevilor săi. Această activitate, extrem de benefică pentru întreaga populație românească transilvăneană, a fost curmată în mod brusc de conflictul cu episcopul Ioan Bob, dușmanul cel mai înverșunat al capilor mișcării numite mai târziu Școala Ardeleană. La îndemnul acestuia, în vara anului 1794 Ș. se vede arestat, umilit, apoi închis la Aiud și judecat abia după câteva luni de detenție. Condamnat la moarte în primă instanță, este salvat doar de recursul bazat pe recunoașterea originii sale nobile. Între timp fusese înlăturat din funcție și depozat de bunuri. Începe o viață de dramatice peregrinări în căutarea dreptății și a unui rost, cu puține momente calme. Timp de șase ani cunoaște o perioadă de refacere sufletească, fiind preceptorul copiilor și administrator al moșiilor deținute de contele Daniel Vass de Țaga (1796-1802). Ulterior, între 1804 și 1808, va fi corector (și cenzor interimar) al secției românești a Tipografiei Universității din capitala Ungariei. Deși duce o viață foarte modestă, își poate continua preocupările cărțurărești, pregătește ediții, scrie prefețe, poartă corespondență. Traduce și editează cărți de popularizare a unor cunoștințe științifice și practice. Începe redactarea istoriei românilor și caută posibilități de editare. După 1808 existența sa mai este atestată doar de încercările de a-și tipări opera, iar după 1814, anul în care cenzura guvernului Transilvaniei îi confiscă manuscrisul cronicii, acuzându-l ca instigator la răscoală, biografia sa intră aproape în legendă.

Pătruns de spiritul european, în care s-a format, afin cu ideile filosofiei lui Christian Wolff și ale discipolilor acestuia, raționalistul Ș. se aliniază la gândirea iluministă. Modul și gradul de înțelegere a lumii materiale sunt explicit afirmate în prelucrarea *Învățătură firească spre surparea superstiției norodului* (rămasă în manuscris până în 1964), după o scriere a lui J. H. Helmut. Selectând, simplificând, cărțurarul român limpezește și adaptează originalul la nivelul și aria de cunoștințe a cititorilor săi. Determinismul, explicarea cauzală a feno-

menelor constituie ideea fundamentală de la care pleacă în combaterea superstițiilor și a practicilor magice. Pentru a le „surpa”, el le descrie și le interpretează, devenind și un pionier în folcloristică. *Învățătură firească...* are un stil concis, definiții clare, corespunzătoare unei exprimări științifice, dar nu lipsesc nici pasajele narrative despre experiențe personale. În alte prelucrări, *Povățuire către economia de câmp* (1806), *Istoria naturii sau a firei* (rămasă în manuscris, cu excepția unor fragmente), iluministul Ș. popularizează învățături agronomice sau face o descriere a naturii pe regnuri, pentru înțelegerea căreia alcătuiește în final un *Vocabularium pertinens ad tria regna naturae* și un *Vocabulariu ce se ține de istoria naturii*, ambele cu echivalente în latină, română, maghiară și germană. Preocupările pentru studiul limbii constituie alt aspect al complexei acțiuni de emancipare națională, atât prin demonstrarea latinității limbii române, cât și prin expunerea metodică și inteligibilă a modului de învățare și folosire corectă a acesteia. Colaborând la *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* (1780), concepută de Samuil Micu, Ș. sistematizează materialul și expunerea, simplifică ortografia etimologizantă. În prefață (scrisă în latinește, care e și primul său text publicat), el amintește pe scurt procesul formării limbii române, curat latinească la început, dar alterată de influențe străine, în special după impunerea slavonei ca limbă oficială și de cult, pentru a evidenția în concluzie necesitatea trecerii la scrierea cu litere latine. Consecvent cu această din urmă idee, el va scrie toate

cuvintele românești folosite ca exemple sau în texte-model numai cu caractere latine. A doua ediție a gramaticii (1805) va fi îngrijită (și îmbunătățită) numai de el. Un scurt rezumat al ideilor sale lingvistice și istorice se găsește în *Epistola...* către Ioan de Lipszky (1804), o broșură în latină. Dar opera vieții lui Ș., elaborată timp de peste treizeci de ani, este scrierea istoriei integrale a românilor, o amplă sinteză documentară, cu sute de surse variate, de la istoricii antici la cei contemporani. În paralel, el a alcătuit și două variante latinești: o colecție de documente, *Rerum spectantium ad universam pentem daco-romanam seu valachicam summaria collectio ex diversis auctoribus*, păstrată în trei volume manuscrise, și o versiune prescurtată a lucrării sale, pregătită pentru cenzori: *Chronicon daco-romanorum sive valachorum et plurium aliarum nationum*. În timpul vieții a reușit să publice doar două fragmente din istoria sa în „Calendarul de la Buda” pe anii 1808 și 1809. La Buda, la Iași și la București, au apărut între 1844 și 1886 câteva ediții, fie fragmentare, fie după o copie deficitară, originalul fiind editat abia în 1967. Prima noastră istorie științifică, *Hronica românilor și a mai multor neamuri* cuprinde perioada 86-1739, fiind o expunere analitică de citate și reproduceri de documente. Relatări despre primii două sute de ani demonstrează originea romană a poporului român. Între 271 (anul retragerii aureliene) și 1300 se urmărește istoria nediferențiată a sud-estului Europei, cu o atenție specială pentru continuitatea elementului latin la nord și la sud de Dunăre. După întemeierea Țărilor Române este reliefată individualitatea lor politică, punându-se accent pe demonstrarea drepturilor românilor din Transilvania. *Hronica...* este și o scriere de atitudine politică și socială, cu o viziune largă. Comentariul istoric îi prilejuiește lui Ș. reflecții și intervenții directe, îndreptate în special în sensul situării românilor pe același plan cu celelalte popoare europene. Spirit iluminist, cărturarul dă o mare importanță reformelor sociale, criticând, sarcastic și amar, abuzurile potențailor vremii, ale clerului ahtiat de putere lumească și văzând în politica de unire a Bisericii Ortodoxe cu cea Catolică doar un mod de expansiune, de aservire totală a românilor. Prezența autorului în text, intervențiile patetice, pasajele cu aspect de pamflet, spiritul polemic și adresarea directă reușesc să învie adesea masa amorfă a documentelor. Când familiar oral, când înalt oratoric, stilul său produce expresii lapidare, sentențioase, concentrate, prin utilizarea unor elemente plastice sau lexicale de sorginte populară sau livrescă. Apreciată superlativ de generația pașoptistă românească, *Hronica...* a fost unul din izvoarele ideologiei acesteia. Ca profesor de poetică, Ș. și-a pus în practică abilitățile compunând câteva texte în versuri. Într-un volum omagial alcătuit de poetul Ladislau Nagy (tipărit la Oradea, în 1804), apărea și *Elegia XXV a nobilului transilvănean George Șincai...*, o compunere în latină, în care, după laudele aduse inițiatorilor culegerii, autorul își face autobiografia, cu aluzii la unele realități contemporane. Tradusă în românește, a fost publicată în „Când românesc”. În alt volum, destinat să celebreze aniversarea principelui moștenitor al tronului habsburgic (Buda, 1804), la capitolul *Valachica* este inserată o

poemă pastorală a lui Ș., concepută ca un dialog între niște ciobani români care laudă reformele împăratului, dar nu ocolesc nici neajunsurile vieții sociale. Cu ocazia înscăunării episcopului Samuel Vulcan, în 1806, mai scoate o broșură, în care adaugă două compuneri omagiale în versuri românești, însoțite de traducerea lor în maghiară și latină. În întreaga sa activitate didactică, în preocupările sale enciclopedice, în istorie, Ș. preia și sintetizează realizările înaintașilor, se înscrie temerar în spiritul epocii, contribuind decisiv la renașterea românească.

Și totuși, tocmai pentru că nu era un chemat, un istoric poet, tocmai pentru că la zăcănirile inimii sale nu răspundea o orchestratie complicată a inteligenței, aceea pe cari o au deschizătorii de cale, creatorii de viață, scăpărătorii de idei, de aceea acest martir și acest fanatic a făcut o carte rece, o carte învățată, o carte folositoare, dar moartă. Sângerându-și palmele, adunase din cele patru părți ale lumii pietrele; dar nu știa cântecul tainic prin cari ele se reunesc de la sine și formează templul. Credea, desigur – și-i va fi fost dulce munca cu această mângâiere – că a făcut o carte, și el o pregătise numai pentru acela cari va fi să vie.

NICOLAE IORGA

SCRIERI: *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* (în colaborare cu Samuil Micu), Viena, 1780; ed. Buda, 1805; ed. îngr. și introd. Mircea Zdrengea, Cluj-Napoca, 1980; *Epistola...ad spectabilem et clarissimum virum Ioannem de Lipszky*, Buda, 1804, reed. în *Școala Ardeleană*, I, îngr. Florea Fugariu, introd. Romul Munteanu, București, 1970, 317–328; *Adplausus quo illustrissimo ac reverendissimo domino Samueli Vulkán*, Buda, 1806, reed. în *Școala Ardeleană*, I, îngr. Florea Fugariu, introd. Romul Munteanu, București, 1970, 360–363; *Hronica rumânilor și a mai multor neamuri*, I, îngr. Al. Gavra, Buda, 1844; *Hronica românilor și a mai multor neamuri*, I–III, îngr. A. T. Laurian, A. Panu, M. Kogălniceanu, Iași, 1853–1854; ed. I–III, îngr. Gr. G. Tocilescu, București, 1886; *Învățătură firească spre surparea superstiției norodului*, îngr. și introd. Dumitru Ghișe și Pompiliu Teodor, pref. D. Prodan, București, 1964; *Opere*, I–IV, îngr. Florea Fugariu, pref. Manole Neagoe, București, 1967–1973. **Traduceri:** *Catehismul cel mare cu întrebări și răspunsuri*, Blaj, 1783; *Prima principia latinae grammatices*, Blaj, 1783; ed. Blaj, 1785; *ABC sau Alphavit*, Blaj, 1783; ed. 2, Sibiu, 1788; ed. 3, Blaj, 1796; *Îndreptare cătră aritmetică*, Blaj, 1785; *Povățuire cătră economia de câmp*, Buda, 1806.

Repere bibliografice: Al. Papiu Ilarian, *Viața, operele și ideile lui Georgiu Șincăi din Șinca*, București, 1869; Iacob Radu, *Doi luceferi rătăcitori – Gheorghe Șincai și Samoil Micu Clain*, București, 1924; Andrei Veress, *Note și scrisori șincăiene*, București, 1927; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, 162–191; Zenovie Păclisanu, *Un vechi proces literar (Relațiile lui I. Bob cu S. Klein, Gh. Șincai și P. Maior)*, București, 1935; Ilie Dăianu, *Gheorghe Șincai de la Șinca-Veche*, Oradea, 1939; Dionis Popa, *Gheorghe Șincai*, Blaj, 1944; Popovici, *Studii*, I, 209–227, 248–252, 290–294; Mircea Tomuș, *Gheorghe Șincai. Viața și opera*, București, 1965; ed. București, 1994; Lucian Blaga, *Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, București, 1966, 128–133, 170–187; *Ist. lit.*, II, 46–57; Chinezu, *Pagini*, 75–83; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 310–312; Aurel Nicolescu, *Școala Ardeleană și limba română*, București, 1971, *passim*; Pervain, *Studii*, 73–112; Dumitru Ghișe, Pompiliu Teodor, *Fragmentarium iluminist*, Cluj, 1972, 101–178; Macrea, *Contribuții*, 22–30; Lungu, *Școala Ardeleană*, 122–125, *passim*; Constantin Ciuchindel, *Gheorghe Șincai*.

Dosarul unei înscenări judiciare, MS, 1978, 4; *Dicț. lit.* 1900, 829–832; Serafim Duicu, *Pe urmele lui Gheorghe Șincai*, București, 1983; Mazilu, *Vocația*, 121–131; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 439–441; *Dicț. esențial*, 810–811; Ursu, *Contribuții*, 364–370. C.T.

ȘINCAN, Dionisie (18.XII.1929, Constanța – 8.XI.2000, București), jurnalist și prozator. Este fiul Anei (n. Roșca) și al lui Iani Șincan, contabil. Absolvent al Liceului „Mircea cel Bătrân”, pleacă din orașul natal, înscriindu-se, mai întâi, la Școala de Literatură „M. Eminescu” (1950–1951), apoi la Facultatea de Filologie a Universității din București. Entuziasmat de activitatea de reporter, abandonează în 1953 studiile și se angajează la Radiodifuziunea Română. Din 1962 redevine student, reușind să își finalizeze pregătirea universitară, cu teza intitulată *Reportajul literar* (conducător științific: Șerban Cioculescu). Între 1965 și 1968 îndeplinește funcția de redactor-șef al secției culturale din Radiodifuziune. Ulterior este transferat la Televiziunea Română, fiind numit redactor-șef al secției social-educative (1968–1978). După înlocuirea din funcție, realizează reportaje pe care le publică în cotidianul „Scântea” (1978–1989). În 1990 este reangajat la Radiodifuziunea Română, pentru a transmite și a analiza, în cadrul emisiunii „Cronica parlamentară”, dezbaterile din prima instituție legislativă postdecembristă. Director general adjunct al Televiziunii (1993–1996), membru în Consiliul de administrație al Societății Române de Radiodifuziune (1995–1999), pentru Ș. exercitarea vocației jurnalistice s-a dovedit mult mai fructuoasă decât insistența în etalarea cu orice preț a talentului literar. A fost distins în 1994 cu Premiul „Pamfil Șeicaru” pentru întreaga activitate în presă.

Ș. a debutat în 1949 cu o povestire publicată în revista „Albina”, iar prima carte, antologia de articole conjuncturale *Oameni și stânci (Evocare literară a șantierului național al tineretului „Bumbesti-Livezeni”)*, i-a apărut în 1956. Reportajul este specia de relatare profesată cu predilecție. Editat în formă brută (*Oameni și stânci, O cursă lungă*, 1964) sau prelucrat în povestiri (*Cearul lui Ali*, 1957) și microromane (*Drumuri albastre*, 1962, *Lumini de poziție*, 1964), el prezintă „noile realități ale timpului”, așa cum se răsfrâng mai ales asupra locuitorilor din Dobrogea. Superficialitatea voluntară a descrierii contextului istoric, dezvoltarea lui convențională salvează de la îndochinarea „tablouri” pitorești, reflectând specificul regional de formație *Lumini de poziție*, unde accentul fals cade pe itinerariul de specializare a unor marinari, în timp ce, de sub crusta ideologică, se întrevăd descrieri reușite și documentate de medii sociale: „Țăranii de la Cara-Omer, neguroși, tăcuți, cu dolmane negre pe umeri, harabagii din Medgidia, sprintări și gureși, olteni dinspre Mangalia, iuți în mișcări, cu căciulile pe o ureche, certăreți și puși pe tocmeală, lipoveni uriași, cu bărbile ca niște mături, liniștiți, blânzi, umblând numai în grup; țătari tăcuți, turci negustorosi; oameni oacheși și volubili; greci zarzavagii, albanezi cu dulciuri și susanuri; bulgari mărunți de stat, cercetând mărfurile cu ochi severi de

gospodari; macedoneni cu oi de vânzare, mocani, călcând rar și apăsător, spătoși, bănuitori". Speciile jurnalistice cultivate după 1989 - cronici și articole - au fost reunite în volumele intitulate generic *Vorbe parlamentare* (2001) și *Noi, latinii Bizanțului* (2003), editate de soția autorului, Sofia Șincan, care este și inițiatorea publicării câtorva fragmente autobiografice: *Pagini de jurnal. Pagini literare* (2002).

SCRIERI: *Oameni și stânci (Evocare literară a șantierului național al tineretului „Bumbesti-Livezeni”)*, București, 1956; *Ceairul lui Ali*, București, 1957; *Drumuri albastre*, București, 1962; *Lumini de poziție*, București, 1964; *O cursă lungă*, București, 1964; *Viaduct în timp*, București, 1967; *Vorbe parlamentare*, îngr. Sofia Șincan, pref. Valeriu Râpeanu, București, 2001; *Pagini de jurnal. Pagini literare*, îngr. Sofia Șincan, București, 2002; *Noi, latinii Bizanțului*, îngr. Sofia Șincan, București, 2003.

Repere bibliografice: Popa, *Dict. lit.* (1977), 545-546; Florentin Popescu, *Dionisie Șincan sau Verba non volant*, TMS, 2002, 1; Horia Gârbea, *Postumele reale și inventate*, LCF, 2003, 4; Marina Spalas, *Vorbe, vorbe, vorbe, dar rămâne Omul*, LCF, 2003, 24. C. M. B.

ȘIREAGU, Octavian (21.III.1901, Potău, j. Satu Mare - 26.XI.1986, Cluj-Napoca), poet și traducător. Este fiul Aureliei (n. Manu) și al lui Petru Șireagu, preot și învățător. Face școala primară în Topa de Jos, județul Bihor (1908-1912), apoi urmează liceul romano-catolic la Șimleu Silvaniei, Liceul „Gh. Șincai” la Baia Mare (bacalaureat în 1920) și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj, unde în 1925 își susține licența. Va funcționa ca profesor secundar. Debutează în 1919, în „Gazeta de duminică” din Șimleu Silvaniei, iar editorial cu placheta *De vorbă cu mine*, apărută în 1924. Colaborează la periodicele „Societatea de mâine”, „Familia”, „Patria”, „Brașovul literar”, „România nouă”, „Viața ilustrată”, precum și la reviste și ziare din București: „Viața literară”, „Gândirea”, „Vremea”, „Adevărul literar și artistic”, „Da și nu”, „Viața de azi”, „Floarea de foc”, „Sfarmă-Piatră”, „Rampa”, „Cuvântul”, „Curentul”, „Epoca”, „Universul”, „Semnalul”. În anii '60 e prezent în „Tribuna” și „Steaua”, unde semnează mai ales traduceri din poezia maghiară, germană, americană, africană. Tălmăcirile din expresionistul Ernst Toller au apărut și în volum (*Cartea rândunelelor*, 1972). Mai mult decât prin propria operă, Ș. a intrat în atenția publică prin antologia *Noua lirică ardeleană*, editată în 1935.

Cultivator al prozopoemului, Ș. a profesat, pe de altă parte, constant, verslirismul și nu a recurs la rimă decât incidental. Modelele lui sunt Lucian Blaga, Aron Cotruș și Emil Isac, iar în lirica de peste fruntarii îndeosebi Walt Whitman și Carl Sandburg. Ca atitudine, el se alătură poeziei stăpâniți de elanuri generoase, sensibili la suferințele și năzuințele celor însetați de dreptate. Întrebându-se pentru cine scrie, își răspunde: „Pentru cei ce ar fi preferat să moară / decât să-i facă pe alții să sufere” și declară că ar vrea să fie „pacea, pâinea, vinul tuturor”. În spiritul unui expresionism pătruns de umanitarism creștin, „pânditorul de lumină” respinge ultramodernismul, refuză exagerările celor „obsedați de

modernismul excesiv”. Dar puține poeme ale sale au rezistat eroziunii timpului. Mai toate cele în proză s-au pulverizat, măcinate lăuntric de retorică și sentimentalism. În versuri însă vibrează intermitent, cu incontestabil efect liric, simțăminte gingașe, precum cel provocat de resurecția unor icoane din copilărie. Poetul își amintește, cu duioșie, caii familiei, care goneau, „singuri, cu carul gol, / spre raiul Sălajului”. Evocatorul li se adresează astfel: „Înveliți pe spate cu cergile dichisite / de dulcea mea Mamă, / V-ați oprit în fața casei noastre părintești / din Șimleu Silvaniei, orașelul străjuit de / Măgura cu mii de ugere de struguri tămăioși - / ca să-mi duceți la măcinat tot ce-mi mai rămăsese / din grâul zilelor mele-mpuținate”. Un plop revăzut după treizeci de ani, în jurul căruia se juca la vârsta inocenței, îi inspiră o odă elegiacă: „Salve, populus tremula! / Aici te pomenisem / și-acum trei decenii - / Cine știe, poate suntem chiar de-o vârstă / și de-o seamă... / Dar precum văd, încă și azi, / ești un falnic semn al exclamării - / ești un mesaj mândru / al acestei câmpii îmbrăcate-n margarete”.

SCRIERI: *De vorbă cu mine*, Cluj, 1924; *Pe aripa sufletului*, Cluj, 1926; *În umbra lui Crist*, Cluj, 1933; *La pândă de lumină*, îngr. și pref. V. Fanache, Cluj-Napoca, 1977. **Antologii:** *Noua lirică ardeleană*, pref. I. Valerian, cu ilustrații de Ioan Țanțaș, Cluj, 1935. **Traduceri:** Ernst Toller, *Cartea rândunelelor*, Cluj, 1972.

Repere bibliografice: I. Măgură, „De vorbă cu mine”, „Cultura poporului”, 1924, 84; Izabela Sadoveanu, „Pe aripa sufletului”, ALA, 1929, 443; Claudia Millian, „În umbra lui Crist”, ADV, 1933, 15-310; I.A.I.B.L. [I. Al. Bran-Lemeny], „În umbra lui Crist”, „Prometeu”, 1934, 2; Dan Smântânescu, „În umbra lui Crist”, ȚA, 1934, 692; Marta D. Rădulescu, Octavian Șireagu, „Revista mea”, 1935, 1; Dan Smântânescu, „Noua lirică ardeleană”, „Revista Societății «Tinerimea Română»”, 1935, 8; V. Copilu-Cheatră, „Noua lirică ardeleană”, „Ogorul școlii”, 1936, 10; I. Valerian, „În umbra lui Crist”, VL, 1944, 144; Beke, *Fără interpret*, 81-90; Micu, „Gândirea”, 654-655; Fanache, *Întâlniri*, 143-149; Valentin Tașcu, *Două antologii în fața timpului*, T, 1978, 2; Adrian Popescu, Octavian Șireagu - 80, ST, 1981, 3; Ion Oarcăsu, *Poetul Octavian Șireagu - 80*, TR, 1981, 13; Ion Oarcăsu, *Un destin literar*, TR, 1987, 9; Vulturescu, *Cultură*, 228-230; *Dict. scriit. rom.*, IV, 453-454. D. Mc.

ȘIȘMANIAN, Ara Alexandru (26.I.1951, București), poet. Este fiul Ecaterinei Șișmanian (n. Erițpohanov), traducătoare, și al lui Takor Șișmanian, gazetar. Urmează, la București, Liceul „Gh. Lazăr” și Facultatea de Limbi Orientale, secția hindî, unde îi este profesor Sergiu Al-George; teza de licență are ca obiect sacrificiul vedic. Colaborează cu cronici și studii la „Lucefărul” și „Steaua”, sub pseudonimul Alexandru Romașcanu. Lucrează la Muzeul Literaturii Române, dar în urma semnării apelului pentru respectarea drepturilor omului în România, inițiat de Paul Goma, i se desface contractul de muncă. Va fi o vreme corector la Editura Academiei. Din cauza persecuțiilor politice, părăsește în 1983 țara și se stabilește în Franța. Frecventează cursuri de istoria religiilor la École Pratique des Hautes Études. Publică studii de specialitate și participă la diverse conferințe de istoria religiilor. După 1989 semnează versuri și articole politice în „Contrapunct”, „Viața

românească”, „Vatra”, „Familia”, „Ramuri”, „Dorul”, „Cotidianul”, „Lumea liberă românească”.

În mod ideal, poezia lui Ș. își revendică subvenționarea de către un regim metafizic-modernist. Metafizicul ar viza, în această ecuație, tipul de atitudine care prelucrează emisia, în timp ce (neo)modernismul ar caracteriza tehnica prin care atitudinea se materializează. Acest portret, conținând liniile unor mari ambiții și proiecte, are o acoperire cu totul modestă în spațiul efectiv al versurilor. Dincolo de trama pe care mai curând o etalează/ forțează didactic decât o construiește, lirica se desfășoară în jurul unei scheme invariabile: patinare dezordonată pe gheața obținută prin proliferare metaforică. Derapajul poetic prin rețeaua deasă de metafore se produce sub semnul unei simbolistici încărcate, apăsătoare, psihotice, ce eliberează la răstimpuri aluzii intertextuale. În acest fel, *Triptic* (I–III, 1997–1999) marchează prolix traseul dintre incipit („privesc un obiect / obiectul privit i-o foaie de hârtie – un burlan – un ecran – un ce ce se adâncește / adâncul e înapoi – / e deci o suprafață înainte? / obiectul se adâncește / privire = retragere / retragere la suprafață / suprafață = abis”) și exit („scoțându-și sânii tiresias și-a pus ochii cu care neantul vede, sau poate că nu vede”). Maniera nu e alta în *Migrene I* (2001), primă parte, compusă din 111 calupuri textuale, a unei proiectate hexalogii, în care titlul identifică și numește tema și finalitatea generării metaforice: „migrena îmi deșurubează ochii ca și cum mi-ar crește-n creierii cactuși • degetele îmi cad din mâini și-mi umplu chipul cu o ceață unde se ascunde un păianjen • strălucind ca un ceas de oprit timpul – strânge în cadranul lui toate secundele • de parcă burghiul mi-ar dispărea rotindu-se în centrul dintre raze • el, flautul •”.

SCRIERI: *Triptic 1. Priviri*, Târgu Mureș, 1997; *Triptic 2. Ochiul orb*, Târgu Mureș, 1998; *Triptic 3. Tireziada*, Târgu Mureș, 1999; ed. (*Triptic: Priviri, Ochiul orb, Tireziada*), pref. Dan Cristea, București, 2001; *Migrene I*, București, 2001.

Repere bibliografice: Horea Poenar, „*Triptic 1. Priviri*”, ST, 1997, 9–10; Dumitru Mureșan, *Semiotica poeziei*, VTRA, 1998, 8; Florin Lazăr, „*Triptic 1. Priviri*”, ST, 1999, 2; Adina Dinițoiu, „*Triptic 3. Tireziada*”, OC, 2000, 31; Bucur, *Poezii optzeciști*, 209–213; Lucia Simona Bumbu, „*Triptic: Priviri, Ochiul orb, Tireziada*”, OC, 2001, 90; Popa, *Ist. lit.*, II, 276–277; Bogdan Alexandru Stănescu, *Tiresias. Dezlegătorul de taine*, ALA, 2002, 638; Bogdan Alexandru Stănescu, *Complicitatea creierului cu luna*, LCF, 2003, 35. M. I.

ȘIȘMANIAN, Ecaterina (16.IV.1927, Chișinău – 11.XI.1996, București), traducătoare. Este fiica lui Antaram și a lui Măgărdici Erițpohanov (nume rusificat forțat), proprietar de frizerie. Urmează prima parte a ciclului gimnazial la Chișinău, iar după moartea timpurie a mamei pleacă la București. Licențiată a Facultății de Psihologie–Pedagogie și a Facultății de Filologie, secția limba și literatura rusă, de la Universitatea din București, din 1954 devine redactor, apoi șefă a secției de traduceri a Editurii Tineretului, unde promovează literatura de calitate. În urma reorganizării editoriale din 1969 e repartizată la Editura Ion Creangă.

Ș. traduce cu precădere din limba rusă. Spirit intuitiv, cu un deosebit simț al limbii, transpune texte de diverse grade de dificultate, atentă la structurarea imaginii și atmosferei din original. Imaginația expresivă, un nuanțat gust estetic se articulează în echivalări ce refac sensul poezicii pe care traducătoarea o percepe și o respectă cu fidelitate, mai cu seamă în textele tragicomice ale lui Panteleimon Romanov sau în memoriile Anastasiei Țvetaeva.

Traduceri: Gerald Gordon, *Blestemată fie ziua...*, București, 1958; V. Ivanov-Leonov, *Generalul „Africa”*, București, 1962; Martin Wickramasinghe, *Taina Insulei Șerpilor*, București, 1962; Serghei Sartakov, *Crestele Saianilor*, I–III, București, 1967 (în colaborare cu Emil Suter); Anatoli Alexin, *Fratele meu cântă la clarinet*, București, 1970; Kim Man Cijun, *Visul celor nouă suflete*, București, 1973; Elena Axelrod, *Iarna se joacă*, București, 1975 (în colaborare cu Viniciu Gafița); Arkadi Adamov, *Cercuri pe apă*, București, 1975; Panteleimon Romanov, [*Proză scurtă*], în *Romanța samovarului (Proză umoristică)*, pref. Marcel Petrișor, București, 1976, 129–307; Anatoli Toboliak, *Povestea unei iubiri*, București, 1979; Anastasia Țvetaeva, *Amintiri*, București, 1982; Zigmunds Skujins, *Hermiona pe asfalt*, în *Memoriile unui tânăr. Hermiona pe asfalt*, București, 1988; Thomas Mayne Reid, *Călărețul fără cap*, București, 1992.

Repere bibliografice: Bogdan Căuș, *Figuri de armeni din România. Dicționar*, București, 1998, 332; *Femei din Moldova*, îngr. Iuri Colesnic, Chișinău, 2000, 272. E. M.

ȘIUGARIU, Ion (6.VI.1914, Băița, j. Maramureș – 1.II.1945, Brezno, Slovacia), poet. Este fiul Floarei (n. Griga) și al lui Ion Șugar, miner, ambii de confesiune greco-catolică. În certificatul de naștere numele lui Ș. apare maghiarizat: Sugár János. Prin decizia Ministerului de Justiție din 24 iunie 1936 numele îi este schimbat în Ion Soreanu, dar scriitorul va semna Ion Șiugariu, Ionel Șugar, folosind și pseudonime: Sonia Mugar, Sergiu Băițan, Ion Sorescu. După cursul primar urmat la Băița și Valea Borcutului (1924–1928), face patru clase la Școala Normală din Oradea (1928–1932), apoi trece la Liceul „Emanuil Gojdu” din aceeași localitate, pe care îl va absolvi în 1936. Efectuează stagiul militar la Școala de Ofițeri de Rezervă din Ploiești (1936–1937), de unde iese cu gradul de sublocotenent. Din toamna lui 1937 urmează cursurile Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, obținând licența în 1942, cu teza *Aspectul jurnalistic în literatura modernă*. După Dictatul de la Viena este ales președinte al Asociației Studenților Refugiați din România. În intervalul 1943–iulie 1944 funcționează ca șef de cabinet în Ministerul Culturii Naționale, condus de Ion Petrovici. Mobilizat, ia parte la luptele pentru eliberarea Transilvaniei, ajungând până la Brezno, în Slovacia, unde cade eroic. Va fi decorat post-mortem, în 1945, cu Ordinul „Coroana României”, în grad de Cavalier. În 1956 e reînhumat în cimitirul militarilor români de la Zvolen, lângă Banská Bystrica. Debutează în 1934 la „Observatorul”, revista liceului din Beiuș, cu poemul *Imnul tinereții*. Începuturile literare îi sunt patronate de Octav Șuluțiu, pe atunci profesor la liceul din Oradea. Va mai colabora la „Familia”, „Lucafăru”, „Eu și Europa”,

„Sentinela”, „Porunca vremii”, „Universul literar”, „Revista Fundațiilor Regale” (unde în 1942-1944 ține și cronică de poezie), „Decalog”, „Pagini literare” (Turda), „Convorbiri literare”, „Meșterul Manole” (rubrica „Jurnal literar”), „Basarabia literară”, „Vremea”, „Dacia rediviva”, „Bașcăul” (unde redactează în 1942-1943 rubrica „Însemnări”) ș.a.

Primul volum de versuri al lui Ș., *Trecere prin alba poartă*, apărut în 1938, vestea un poet vitalist, al extazului solar. Într-un *Cântec de pornire la drum* autorul se recomandă: „Mai plin de soare necunoscut și cald ca o primăvară, / Când mustește viața în suflet și-n pământ [...] Mi-am îmbrăcat gândul în azur și muselină / Și mi-am scâldat condeiu-n boare cristalină”. „Setea de viață”, dimineața, primăvara, soarele sunt sintagme-temă ale primei secțiuni. Lirica erotică din cea de-a doua parte a cărții păstrează nota extatică, într-o adolescentină „cântare a cântărilor”: metaforele naturiste potențează puritatea versurilor dedicate fetei iubite, poezia se vrea o laudă demnă de idealitatea ei. Elegiile din a treia secțiune conțin reminiscențe simboliste (Ștefan Petică, D. Anghel, G. Bacovia), dar însetatul de lumină solară, stenică, aspiră să depășească starea de *morbidezza* sau de *spleen*, așa încât textele rămân dominate de „țâșnirea vulcanică” și de „clocotul de pasiune” (Octav Șuluțiu). *Paradisul peregrinar* (1942) consolidează imaginea poetului frenetic-vitalist chemat, ca perihelic Al. Macedonski, de zboruri spre luminile celeste: „Aici e numai luptă aspră pentru soare. / În fiecare lacrimă din vis se zbate / Chemarea înălțimilor nemuritoare”. Unele poeme anticipează patosul vânătorilor de himere din baladele poezilor Cercului Literar de la Sibiu. Poezia - tematizată în câteva piese cu aspect de artă poetică - e transcendere a „umanei făpturi” sau a „omeneștilor ape”, o „sete mai mare, mai pură”, care „ne arde, ne arde, ne arde”. Sau: „O fugă tot mai aspră după cerul pur, / În suflet ca un roșu trandafir ardea. / Și cântecul nepământean crescut din ea / Era balsam și hrană pentru trubadur”. Aceeași obsesie străbate, ascendent, *Țara de foc* (1943), amplă compunere scrisă în prozodie tradițională, apărută în colecția revistei „Meșterul Manole”. Poemul, o căutare a înălțimilor inaccesibile, „nu e conceput plastic, ci creat muzical-contrapunctic” (Ovidiu Papadima), folosind cu virtuozitate și eficiență leitmotivul, anticipând tehnica și chiar temele lui Ștefan Aug. Doinaș: „- Străine, ce vezi peste ape? / Afară tu singur nu sta, / Ci vino de noi mai aproape. / Străinul nimic nu zicea”. Versurile din ciclul *Elegii pentru Ardeal* sunt tot niște laude, închinare de data asta „supremei ființe ardelenă”: evocare nostalgic înflăcărată a „munților mei prieteni”, cu „pădurile, gorunii”, a minerilor, a primelor iubiri, toate acestea filtrate prin ceața luminoasă a amintirii. Cărțile tânărului Ș. anunțau un viguros poet al marilor aspirații și întrebări, care știa să evite prin muzicalitate și rigoare alunecările în retorism. Jurnalul de front - publicat postum (1968) de un bun prieten, Laurențiu Fulga, sub titlul *Carnetele unui poet căzut în război* - conține notații de pe câmpul de luptă, consemnări de lecturi făcute pe apucate, confesiuni vibrante către soție („santa Lucia”), dar mai ales trăiri pendulând între speranțe și aprehensiuni, consemnând o altă

„sete”, a „nemuririi” prin operă, dar și spaima la gândul că nu își va mai putea scrie „cărțile pe care le duc sub frunte”. Jurnalul e, la rândul-i, documentul unui spirit superior frenetic: „Vezi de trăiește într-o continuă nebulie pasionată - îl îndeamnă incandescent pe un prieten - Fii dominat de o pasiune. Numai pasionații sunt în stare să îndeplinească opere cu adevărat durabile și fecunde”. Cronicile de la rubrica „Viața poeziei” din „Revista Fundațiilor Regale” lasă să se întrevadă „un critic al poezilor generației” (Mioara Apolzan), cu bune lecturi din lirica modernă română și străină, în al cărui examen fervoarea alternează, *le cas échéant*, cu negația neechivocă, într-un limbaj sobru și totdeauna urban. Studiul despre G. Bacovia, editat, de asemenea, postum (2002), indică familiarizarea cu poetica și momentul simbolist, cu temele specific bacoviene (provincia, periferia, cromatica particulară etc.), întregind chipul unei mari promisiuni.

SCRIERI: *Trecere prin alba poartă*, București, 1938; *Paradisul peregrinar*, București, 1942; *Țara de foc*, București, 1943; *Carnetele unui poet căzut în război*, îngr. și postfață Laurențiu Fulga, cuvânt înainte Mihai Beniuc, București, 1968; *Sete de ceruri*, îngr. Ion Dumitru și Lucia Soreanu, München, 1985; *Țara crinilor*, pref. Al. Husar, Iași, 1997; *Viața poeziei*, îngr. Marcel Crihană, Timișoara, 1999; *George Bacovia*, pref. Titu Popescu, București, 2002.

Repere bibliografice: Octav Șuluțiu, „*Trecere prin alba poartă*”, F, 1938, 4-5; Romulus Demetrescu, „*Trecere prin alba poartă*”, PLI, 1938, 4-5; Gh. Bulgăr, „*Trecere prin alba poartă*”, „Cronica” (Baia Mare), 1938, 31; Laurențiu Fulga, *Ion Șugariu*, „Decalog”, 1938, 69; Pompiliu Constantinescu, „*Paradisul peregrinar*”, VRA, 1942, 647; Pericle Martinescu, „*Paradisul peregrinar*”, „Dacia rediviva”, 1942, 3; Mihai Niculescu, „*Paradisul peregrinar*”, UVR, 1942, 13; Al. Husar, „*Paradisul peregrinar*”, CL, 1942, 11-12; Nichifor Crainic, [*Poetul Ion Șugariu*], G, 1943, 7; Pompiliu Constantinescu, „*Țara de foc*”, VRA, 1943, 717; Traian Chelaru, „*Țara de foc*”, UVR, 1943, 15; Ovidiu Papadima, „*Țara de foc*”, RFR, 1943, 8; Ion Apostol Popescu, „*Țara de foc*”, LU, 1943, 10; Geo Dumitrescu, *A murit Ion Șugariu*, „Victoria”, 1945, 105; Octav Șuluțiu, *Poezia lirică a Transilvaniei*, „Națiunea”, 1946, 23; Perpessiciu, *Doă semestre de poezie*, RFR, 1946, 2; Aurel Martin, „*Carnetele unui poet căzut în război*”, „Viața militară”, 1968, 8; Coriolan Gheție, *Via regia*, F, 1968, 8; Victor Ilieșiu, *Studii și articole*, I, București, 1970, 62-66; Ion Vlasiu, *În spațiu și timp*, II, Cluj, 1971, 164-168; Ștefan Bellu, *Ion Șugariu - un poet căzut în război*, Baia Mare, 1975; Eugen Marinescu, *Poetul-ostaș Ion Șugariu*, București, 1975; Antonescu, *Scritori*, 111-136; Carianopol, *Scritori*, II, 30-35; Apolzan, *Aspecte*, 221-223, 315-316, *passim*; Săluc Horváth, *Ion Șugariu*, TR, 1996, 42; Geo Dumitrescu, *Amintindu-ne de Ion Șugariu*, ALA, 1998, 423; *Dict. scriit. rom.*, IV, 454-456; Lucian Valea, *Generația amănată*, Cluj-Napoca, 2002, 31, *passim*. N. M.

ȘIULEA, Ciprian (1.V.1969, Brașov), eseist. Este fiul Seviei Șiulea, contabilă, și al lui Viorel Șiulea, maistru. Urmează Liceul de Informatică din Brașov (1984-1988) și Facultatea de Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1991-1995). Între 1995 și 1999 este profesor de științe socio-umane la diferite licee din Brașov (Liceul Sanitar, Liceul Unirea și Liceul Astra). Debutează editorial cu volumul *Retori, simulacre, imposturi. Cultură și ideologii în România* (2003), pentru care a fost distins cu Premiul revistei „România

literară" și cu Premiul ASPRO. E prezent în „Interval”, „Vatra”, „Astra”, „Erată”, „Adevărul literar și artistic”, „Observator cultural”, „Timpul”, precum și în cotidianul „Monitorul de Brașov”.

Cele șase eseuri din *Retori, simulacre, imposturi* dezvăluie un autor format la ceea ce Paul Ricoeur numea „școala suspiciunii”. Și aceasta întrucât axul gândirii lui Ș. îl constituie ecartul dintre premisele explicite („raționale”) și presuposițiile latente ale proiectelor socio-culturale. Metoda eseistului va consta în identificarea articulațiilor ideologice subterane ce susțin diferitele tipuri de discurs din România comunistă și postcomunistă, urmată de confruntarea acestora cu ceea ce e oferit publicului. Primele două eseuri, *Saivane și piramide* și *Comunismul în texte dramatice*, sunt mai puțin convingătoare: în primul caz - din cauza banalității tezei (arhitectura comunistă ca expresie a mecanicii sistemului totalitar), în celălalt - pentru că se ignoră ambivalența discursivă a scrierilor dramatice semnate de Teodor Mazilu, D. R. Popescu și D. Solomon, pe care Ș. îi consideră „trei autori poststalinisti”. În consecință, centrul de greutate al cărții se deplasează către celelalte patru texte, care atestă atât grila de lectură a autorului, cât și situarea sa de partea unui pragmatism sui-generis. Astfel, eseistul analizează trei mostre de discurs (pseudo)liberal din România postcomunistă (Adrian Marino, Horia-Roman Patapievici și Ion Bogdan Lefter), demonstrând faptul că, fie din resentiment, fie dintr-un optimism utopic, orientările declarate democratice și europene din cultura noastră actuală sunt adesea parazitare de elemente premoderne, uneori chiar de impulsuri fundamentaliste. În opoziție cu această proliferare a „simulacrelor” ideologice, Ș. pledează, în eseu central al cărții, *Maioreșcu și românii*, pentru o întoarcere la modelul maioreșcian, nu înainte de a întreprinde el însuși o amplă reconstrucție/reactualizare a proiectului cultural inițiat de mentorul junimist. Altfel spus, urmărește să substituie decupajele conceptuale anterioare ale proiectului maioreșcian - polarizate sub forma opoziției dintre „vechi” și „nou” (conservatori/liberali, tradiționaliști/moderniști, naționaliști/europeniști etc.) - prin antagonismul dintre „pragmatism” (Maioreșcu) și „ideologie” („forme fără fond”). Din unghiul acestui „pragmatism” evaluează Ș. nu numai succesul doctrinei maioreșciene, ci și eșecurile „ideologiilor” contemporane.

SCRIERI: Ciprian Șiulea, *Retori, simulacre, imposturi. Cultură și ideologii în România*, București, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Adevărul lui Maioreșcu*, RL, 2003, 22; Iulia Popovici, *Exigențele spiritului critic*, RL, 2003, 24; Raluca Dună, *Un tânăr Maioreșcu și contradicțiile lui*, LCF, 2003, 25; Nicoleta Cliveț, *Un maioreșcian consecvent*, ALA, 2003, 679; Andrei Terian, *Critică și ideologie*, „Euphorion”, 2003, 7-8; Mircea Morariu, *Un simulacru de polemică*, F, 2003, 9; Daniel Cristea-Enache, *Realitate și ideologie*, ALA, 2003, 696, 697.

A. Tr.

Șlapac, contabil. Urmează cursurile școlii generale și pe cele liceale la Constanța (1959-1971), apoi Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1971-1975), specializându-se în limba și literatura engleză. Va fi profesor la Constanța (1975-1991), ulterior redactor la Editura Pontica (1992), la „Tomis” (1993-1999) și redactor-șef la „Amphion” (din 1999). Debutază cu poezie la revista școlară „Zări albastre” în 1968, iar editorial în 1974, în volumul colectiv *Caiete de poezie*, publicat de Editura Eminescu. Mai e prezent în „Ateneu”, „Cronica”, „Contrapunct”, „Luceafărul”, „Familia”, „Tribuna”, „România literară”, „Contrafort” ș.a. I s-au decernat Premiul revistei „Tribuna” (1986) și Premiul Filialei Dobrogea a Uniunii Scriitorilor (1995).

În romanul de debut *Matei și Eva*, apărut în 1985, doi adolescenți descoperă lumea labirintică, iar aventurii lor inițiatice îi corespunde aventura stilistică a autorului: compoziția polifonică, distribuția pe mai multe voci a discursului narativ susțin un recital livresc ludic și caricatural, cu numeroase accente parodice, în care se întâlnesc istorisirea sadoveniană cu basmul eroicomic, exuberanța rabelaisiană cu fabulosul arghezian. *Jucăria* (1989), roman despre dictatură, lipsit de determinări spațio-temporale concrete, reconstituie o atmosferă halucinantă, cu origini în proza lui Franz Kafka și în aceea sud-americană. Printr-un experiment textualist, lumea se zămislește din jocul întâmplător al cuvintelor, iar dinamica stilului care înregistrează destrămarea universului absurd și grotesc contrabalansează în parte imobilismul oamenilor incapabili de evoluție. Cele unsprezece proze scurte din *Centrul schimbător al atenției* (1990), mai degrabă descriptive decât narative, acumulează percepții și înregistrează febril detalii ale lumii exterioare, pentru a pune în lumină mecanismul esențial al producerii textului prin notarea ecoului interior al informațiilor despre realitate. Roman al așteptării, *La inima fermecată* (1995), apropiat întrucâtva de scrierile autorilor din Școala de la Târgoviște, în care tehnica narativă reprezintă chiar substanța operei, urmărește existența apăsătoare a două femei marcate de neliniște, singurătate și neîmplinire. Fragmente disparate de realitate sunt montate discontinuu prin procedeul flashului cinematografic, iar naratorul se mulțumește să înregistreze cu precizie ceea ce intră în câmpul său vizual, fără a oferi o percepție unificatoare asupra lucrurilor și fără a urmări sensul de profunzime al evenimentelor. Poemul *Zăpodie* (1996), asamblare de secvențe din povești cunoscute, se singularizează în creația lui Ș. ca gen literar, dar nu și ca manieră de a fi, căci o dată în plus epicul se subordonează rostogolirii halucinante a cuvintelor. Creaturile fantastice există prin magia verbului ordonator, capabil să instituiască realitatea, peripețiile eroului, care străbate ținuturi fabuloase și înfruntă vrăjitori, zmei și balauri pentru a-i veni în ajutor împăratului amenințat de o făptură malefică, sunt mai degrabă un pretext pentru regizarea, cu inventivitate debordantă și cu plăcere a jocului, a unui spectacol lingvistic asemănător celui oferit de Anton Pann sau de Ion Budai-Deleanu, de Ion Barbu sau de Ștefan Agopian. *Fără pereche* (2000), roman al abandonului și al eșecului existențial, aduce în

ȘLAPAC, Florin (13.III.1952, Constanța), prozator, poet și traducător. Este fiul Filomenei (n. Bardî) și al lui Spiridon

scenă personaje indecise, debusolate – un pianist bătrân, o femeie trecută, un obișnuit al cafenelelor, un pustnic –, care rătăcesc, lipsite de repere, într-o lume absurdă și caută să evadeze în spațiul oniric în încercarea lor zadarnică de a-și alunga singurătatea. Cu o operă textualistă în spiritul, nu doar în litera sa, Ș. se dovedește a fi unul dintre cei mai interesanți autori ai generației '80. Bun cunoscător al literaturilor de expresie engleză, a tradus texte de factură diferită, de la romane polițiste la SF, precum și scriitori contemporani (Malcolm Lowry, William Trevor, Charles Bukowski) care se remarcă prin scriitura lor dificilă, dispusă pe mai multe paliere stilistice și narative, cu limbaj aluziv și ludic, recreate impecabil în românește.

SCRIERI: *Matei și Eva*, Cluj-Napoca, 1985; ed. pref. Evelina Cărligeanu, Constanța, 1999; *Jucăria*, Cluj-Napoca, 1989; *Centrul schimbător al atenției*, București, 1990; *La inima fermecată*, București, 1995; *Zăpodie*, București, 1996; *Salonul refuzaților*, Constanța, 1998; *Fără pereche*, București, 2000. **Traduceri:** Alexandra Ripley, *Scarlett*, I-II, București, 1992; Raymond Thornton Chandler, *Fereastra de la etaj*, București, 1994, *Femeia din lac*, București, 1994; Isaac Asimov, *Curenții spațiului*, București, 1994; Alan Dean Foster, *Star Trek*, București, 1994; D. Mortman, *Ceea ce mi se cuvine*, București, 1995; J. Trollope, *Amantul*, București, 1996; Norman Spinrad, *Copiii din Hamelin*, București, 1997; Nevil Shute, *Ultimul țărnic*, București, 1997; Malcolm Lowry, *Sub vulcan*, postfața trad., București, 1999; Edward Behr, *Ultimul împărat*, București, 1999; David Held, *Democrația și ordinea globală: de la statul modern la guvernarea cosmopolită*, București, 2000 (în colaborare cu Gabriela Inea); Dorothy Otnow Lewis, *Vinovați de demență: pe culoarele morții, un psihiatru dezvăluie mecanismele minții criminalilor în serie*, București, 2001 (în colaborare cu Gabriela Inea); *Antologie Playboy. Cele mai bune povestiri (1954-1994)*, îngr. Alice K. Turner, pref. Dan Silviu Boerescu, București, 2002; William Trevor, *Citindu-l pe Turgheniev*, Iași, 2002; Kim Knott, *Hinduismul (foarte scurtă introducere)*, București, 2002 (în colaborare cu Gabriela Inea); Peter L. Bergen, *Războiul sfânt S.A. (în inima lumii secrete a lui Osama Bin Laden)*, București, 2002 (în colaborare cu Gabriela Inea); Charles Bukowski, *Femei*, postfață Călin Andrei Mihăilescu, Iași, 2003; John Riches, *Biblia (foarte scurtă introducere)*, București, 2003 (în colaborare cu Gabriela Inea).

Repere bibliografice: Dana Dumitriu, *Să povestim de luni până duminică*, RL, 1986, 35; Liviu Petrescu, *Universul prozatorului*, TMS, 1986, 10; Ioana Bot, *Șah în labirint*, TR, 1987, 28; Vladimir Bălănică, *Și cenzura face daruri?*, TMS, 1990, 3; Bogdan Ghiu, *Mai multe „realisme”*, CNP, 1990, 10; Irina Petraș, *„Jucăria”*, ST, 1990, 14; Mircea Vasilescu, *Exerciții și probleme*, CNP, 1990, 29; Florin Berindeanu, *Narațiunea deviată*, CNP, 1991, 10; Vladimir Bălănică, *Un recordman*, RL, 1991, 11; Doina Jela, *Proza scurtă ca vocație asumată*, TMS, 1991, 5; Petraș, *Lit. rom.*, 107-110; Emil Lungeanu, *Explozia încetinită a grenadei*, TMS, 1995, 2; Constantin Dram, *Proba de virtuozitate*, CL, 1996, 6; Adrian Tion, *Privire din exterior*, ST, 1996, 9-10; Dunăreanu-Apostoleanu-Corcheș, *Scriit. Tomis*, 71-75; Horia Gârbea, *Arta subtilă a refuzului*, CRC, 1998, 8; Evelina Cărligeanu, *„Salonul refuzaților”*, TMS, 1998, 6; Carletta-Elena Brebu, *„Salonul refuzaților”*, ATN, 1999, 1; Andreea Deciu, *Riscul gazetarului*, RL, 2000, 10; Andreea Deciu, *Alcoolul ca substanță metafizică*, RL, 2000, 18; Bucur, *Poeți optzeciști*, 214-215; Dimisianu, *Lumea*, 484-487; Adrian Oțoiu, *Trafic de frontieră*, Pitești, 2000, 106-109, *passim*; C. Rogozanu, *Ce caută Șlapac aici?*, RL, 2001, 18; Roxana Răcaru, *Cartografii și (re)orientări critice*, RL, 2001, 29; Magda Răduță, *„Fără pereche”*, OC, 2001, 47; Catrinel Popa, *Trebuincoase au ba*, RL, 2001, 49;

Popa, *Ist. lit.*, II, 915-918; Vasile, *Proza*, 272-285; Daniel Ștefan Pocovnicu, *Florin Șlapac – Poliția prozei*, CL, 2002, 4; Ana-Maria Tupan, *Un prozator pentru postmodernitate*, VR, 2002, 10-11; Geo Vasile, *Lumea în 80 de cărți*, București, 2003, 202-206, 370-373. A. C.

ȘLEAHȚIȚHI, Maria (17.I.1960, Ștefănești, j. Soroca), poetă, critic și istoric literar. Este fiica Zinaidei (n. Moraru) și a lui Neculai Guțanu, agricultori. Urmează cursurile școlii medii în satul natal (1967-1977) și pe cele ale Institutului Pedagogic „Alec Russo” din Bălți (1977-1981). În 1991 își susține teza de doctorat, la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe din Chișinău, cu tema *Căutări de gen și stil în proza moldovenească pentru copii din anii '60-'80*. Profesoară la Liceul „Mihai Eminescu” din Bălți (1981-1984), devine, la institutul absolvit, asistent (1984), lector (1986), conferențiar (1996), șefă a Catedrei de literatură română și universală (2000), e decan al Facultății de Filologie (din 2000), fiind unul din promotorii unui învățământ în spiritul restabilirii adevărului istoric și al susținerii valorilor reale. Din 1986 se implică și în conducerea cenaclului social-politic și literar-artistic Vatra. După debutul din 1986, în „Învățământul public”, cu cronică literară, prima carte, culegerea de versuri *O săptămână de poeme nescrise*, îi apare în 1998. Împreună cu Nicolae Leahu, scrie și un „eseu dramatic”, *Cvartet pentru o voce și toate cuvintele*, pus mai întâi în scenă la Teatrul Național „V. Alecsandri” din Bălți (2000) și publicat în 2001. Începând din 1995, alături de Mircea V. Ciobanu și Nicolae Leahu, editează revista „Semn”, la care e redactor-șef adjunct. Colaborează cu versuri, studii, articole și cronici la „Literatura și arta”, „Basarabia”, „Timpul” (Chișinău), „Contrafort”, precum și la „Convorbiri literare”, „Dacia literară”, „Poesis” ș.a. De asemenea, figurează în antologii de poezie (*Ars amandi*, 2002, *Singular Destinies*, 2003), precum și cu studii în volume colective (*Limbaje și comunicare*, 1997, *Expresie și sens*, 1999, *Orientări artistice și stilistice în literatura contemporană*, 2003). A fost distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (1998, 2002), Premiul Ministerului Culturii din Republica Moldova (2000) și cu Premiul revistei „Convorbiri literare” (2003).

Alăturată, în parte justificat, generației '80, Ș. se manifestă liric discret, dar inconfundabil, cu „o mare forță de erupere în metaforele ei condensate până la temperatura critică” (Emilian Galaicu-Păun). Poeziile din reviste sau din placheta *O săptămână de poeme nescrise* păstrează tendința spre joc și discursivitate, dar însoțind-o de o deschidere spre comunicare și de un tuseu emotiv personal. Tot atât de individualizat este și demersul critic din *Jocurile alterității* (2002), unde Ș. asociază unor procedee actuale și la modă de abordare a textului – critica arhetipală, hermeneutica, psihocritica – un efort propriu de stabilire a „identității” scriitorului comentat. „Fețele alterității” sunt urmărite de la romantism la postmodernism, în încercarea de descifrare a procesului scrierii, iar „momentele inițiatice” ale unui autor ori „jocurile limbajului” sunt puse în discuție cu finețe și acuitate. Construcția dramatică din *Cvartet pentru o voce și toate cuvintele*, ambițioasă, apelând la mijloace

postmoderniste, evită trimiterile biografice elementare, pentru a configura un portret al lui Mihai Eminescu din perspectivă tensionată, actuală, fidelă până la un punct unui nucleu existențial real. Se pleacă de la semnificațiile textului eminescian, pentru a se căuta un răspuns care oferă adesea deschideri spre noi semnificații, într-o desfășurare mereu polemică, îndrăzneată, surprinzătoare, dar coerentă și, în linii mari, admisibilă.

SCRIERI: *O săptămână de poeme nescrise*, Chișinău, 1998; *Cuartet pentru o voce și toate cuvintele* (în colaborare cu Nicolae Leahu), Chișinău, 2001; *Jocurile alterității*, Chișinău, 2002.

Repere bibliografice: Emilian Galaicu-Păun, *O săptămână de poeme citite*, „Flux”, 1998, 20 noiembrie; Alex. Ștefănescu, *Cărți primite la redacție*, RL, 1999, 1; Lefter, *Scrit. rom. '80-'90*, III, 198-199; George Bădărău, *Modernism - postmodernism*, CL, 2000, 2; Adrian Ciubotaru, *Anul literar 2001 în Basarabia*, „Semn”, 2002, 1-2; Lucia Țurcanu, *Trei cărți pe linia întâi*, „Semn”, 2002, 1-2; Vladimir Beșleagă, *Literatura într-o zonă a ultraparadoxurilor*, „Sud-Est”, 2002, 4; Dana Boc, *Ipostazele alterității*, „Piața literară”, 2002, 17; Adrian Ciubotaru, *Identitate și alteritate sau Un alt fel de a face critică*, „Contrafort”, 2002, 6; Lucian Vasiliu, *Adnotări fulgurante*, CL, 2002, 8; Vitalie Răileanu, „*Jocurile alterității*”, RLSL, 2003, 5-6. R. Z.

ȘLEAHU, Samson (20.VII.1915, Călărași, j. Ungheni - 27.III.1993, Chișinău), prozator. Este fiul lui Herșcu Șleizer, negustor. A urmat, la București, Școala de Arte și Meserii. Stabilite la Chișinău, activează în mișcarea comunistă ilegală și ia parte la războiul mondial înrolat în armata sovietică. La începutul anilor '50 muncește în construcții, iar din 1957 face parte din colegiul de redacție al revistei „Dnester”. Debutează în 1946 cu articole pe teme de actualitate și proză scurtă.

Prima carte a lui Ș., *Ziditorii* (1950), o culegere de nuvele, are ca temă activitatea de pe șantierul postbelic, în vreme ce romanul *Mahalaua de jos* (1963) încearcă să transfigureze literar, cu toate poncifele realismului socialist, efectele în plan moral ale muncii de reconstrucție. În alte cărți, *Tovarășul Vanea* (1956), *După război* (1957), *Hăul* (1968), *Și luna era ca o gură de tun...* (1970), *Omul de încredere* (1974), autorul vehiculează agresiv clișee ale orientărilor literaturii oficiale. A scris și literatură pentru copii și tineret: *Cel Ion cu ghinion* (1961), *Dragoste târzie* (1966) ș.a.

SCRIERI: *Ziditorii*, Chișinău, 1950; *Licurici*, Chișinău, 1955; *Tovarășul Vanea*, Chișinău, 1956; *După război*, Chișinău, 1957; *Oameni trecuți prin foc*, Chișinău, 1960; *Cel Ion cu ghinion*, Chișinău, 1961; *Mahalaua de jos*, Chișinău, 1963; *Dragoste târzie*, Chișinău, 1966; *Hăul*, Chișinău, 1968; *Și luna era ca o gură de tun...*, Chișinău, 1970; *Camertonul pierdut*, Chișinău, 1972; *Omul de încredere*, Chișinău, 1974; *Din carnetele scriitorului*, Chișinău, 1977; *Scieri*, I-II, pref. H. Corbu, Chișinău, 1979.

Repere bibliografice: A. Sadovnic, *Maturitate*, Chișinău, 1967, 315-325; Ion C. Ciobanu, *Tăria slovei măiestrite*, Chișinău, 1971, 196-200; Vasile Coroban, *Samson Șleahu*, în *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, 603-612; Ion Racul, *Literatura și viața poporului*, Chișinău, 1973, 191-211, 275-287; Andrei Hropotinschi, *Revelația slovei artistice*, Chișinău, 1979, 142-159; H. Corbu, *Scriitorul și procesul literar*, Chișinău, 1980, 395-421; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 284. N. Bl.

ȘOAPTE LITERARE, revistă apărută la Craiova, lunar, din aprilie 1931 până în decembrie 1932. Primele nouă numere poartă subtitlul „Revistă eclectică”, iar numărul 10-11/1932 „Drumul vremii”, de la numărul următor până la numărul 15-19/1932 subtitlul fiind „Revistă literară, artistică, socială”, iar pentru numărul 20-21/1932 „Revistă de literatură și artă”. Director: Marin I. Bellu. Redactori: Agripina Anastasescu și N. Blagoe. Deși își propun să fie sincroni cu devenirea continuă a artei, deși exaltă „puterea creatoare”, „exuberanta vitalitate”, „entuziasmul creator” și declară că nu sunt nici moderniști, nici tradiționaliști, redactorii revistei, admiratorii ai lui Mihail Dragomirescu și ai lui Nicolae Iorga, se situează pe poziții tradiționaliste prin tot ceea ce selectează. Cei mai prestigioși colaboratori sunt Radu Gyr și Mihail Dragomirescu. Radu Gyr publică poeziile *Murea un om în codru*, *Baladă și Grădina*, iar Mihail Dragomirescu unele fragmente din romanul *Cumpăna*. Versuri mai semnează Marin I. Bellu, Dem. Bassarabeanu, George Dan, Mihai Novac, George Dumitrescu ș.a. Cu proză colaborează N. Blagoe, Marin I. Bellu, Agripina Anastasescu, Dem. Bassarabeanu, Petruș Ionescu, Paul Daniel, Const. Barcaroiu. Cronica literară este susținută de Marin I. Bellu, Agripina Anastasescu și Mircea Vlasto. Raul Teodorescu traduce o poezie a lui Carducci. Revista mai publică trei interviuri cu Mihail Dragomirescu, recenzii, epigrame, anecdote. Alți colaboratori: Const. Jaleș, V. Gheorghiu, Const. Nutzescu, V. G. Dimitriu, Florica Oboeanu, Mihail Ilovici. A. P.

ȘOIMARU, Tudor (pseudonim al lui Gheorghe Drăgușanu; 29.XII.1898, București - 18.IX.1967, București), dramaturg, gazetar și prozator. Urmează liceul la Pitești, apoi începe studii universitare în Franța (fără a le finaliza). Debutează ca ziarist în 1918, în „Cronica” (Iași). A fost redactor la „Universul”, „Dreptatea” (1937), „Adevărul”, „România literară” (1938), a publicat articole, interviuri cu scriitorii români și francezi, reportaje, note de călătorie, cronici dramatice în „Viața românească”, „Adevărul literar și artistic”, „Mișcarea literară”, „Adevărul” (unde semna rubrica intitulată „Cronica evenimentelor externe”) și „Dimineța”, la suplimentul literar al cotidianului „România nouă”, „Lumea” (1926), „Aurora”, „Dreptatea” (1927), „Viața literară” (rubrica „Cronici franceze”, în 1927), „România”, „Bis”, „Gazeta literară” ș.a. Gazetar cultural harnic și iscusit (E. Lovinescu notează în agen-dele sale că Ș. tocmai se întorsese de la Paris „cu cincisprezece interviuri de la avantgardisti”), de orientare mai degrabă promodernistă și antigândiristă, a condus, împreună cu Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu și Pompiliu Constantinescu, revista „Kalende” (noiembrie 1928-martie 1929), iar împreună cu L. G. Legrel, a condus un timp revista satirică „Încotro?” (1937-1938). Personaj rafinat, cultivat și informat, cu obișnuința prezentabilității mondene (Șerban Cioculescu și-l amintește ca pe un „tinerel firav, de 30 de ani, grijuliu de fizicul și de garderoba sa, dintre cele mai asortate cu costume de stofă englezească, cu cămăși de poplină și cu o vastă panoplie de

cravate de mătase în toate culorile și desenele”, menționând și că „era călătorit și la curent cu scriitorii francezi la modă: Montherlant, Morand, Maurois, Mauriac, Giraudoux, Cocteau și prietenul acestuia, prea curând dispărutul Raymond Radiguet”), publicist priceput, dar nu și posesor al unui talent creator deosebit, Ș. a nutrit și preocupări propriu-zis literare, rămase însă neconcretizate prin realizări concludente. A frecventat cenaclul Sburătorul (cu mai multă asiduitate în anii 1925-1929), iar în agendele lovinesciene e consemnat, de pildă, faptul că Ș. i-a citit criticului fragmente dintr-un roman care ar fi urmat să se intituleze *Stârpitura*. Bucăți de proză literară (*Idilă*, *Tantal*, *Noua Eneidă*) i-au apărut în „Kalende”; sunt piese de un fantezism colorat cu umor, vădind – după cum remarca Șerban Cioculescu – înclinația către pastişă și parodie. Autorul a mai publicat un volum de divertisment umoristic (*În halat și papuci*, 1933, în colaborare cu Victor Rodan și L. G. Legrel), apoi, în 1936, un volum de reportaj (*Constanța*), iar în 1938 unul de publicistică, *Istoria vieții publice în România*, unde sunt trecute în revistă doctrinele politice și e creionat succint modul lor de manifestare în spațiul românesc, lucrarea fiind ilustrată oportun și atrăgător cu reproduceri ale unor caricaturi de presă de la cumpăna veacurilor XIX și XX. Adevăratul debut literar al lui Ș. s-a produs însă în ipostaza de dramaturg, cu piesa *Furtună în Olimp* (reprezentată pe scena sălii Studio a Teatrului Național din București, în stagiunea 1945-1946, și editată în 1946). În ultimele două decenii de viață scriitorul a mai dat câteva piese de teatru (antologate, majoritatea, într-un volum din 1966), două biografii documentar-semiromantate, *Grigore Manolescu* (1959) și *Cezar Bolliac* (1962), și a semnat adaptări, localizări și traduceri de scrieri pentru teatru, din franceză singur, iar din alte limbi în colaborare, fiind de presupus că el își asuma stilizarea textului. Un roman istoric, *Cântece și flăcări*, a apărut postum, în 1968. I s-a decernat Premiul de Stat în 1954, pentru piesa *Afaceriștii*.

Volumele de publicistică ale lui Ș., anterioare debutului ca dramaturg, nu sunt cu totul lipsite de interes. *Constanța* este un reportaj parțial liric, în majoritate ironic sau focalizat pe pitorescul „exotic” dobrogean, formulat în registru agreabil, burlesc, satiric, monden sau intimist, o scriere, în parte, deschizătoare de drum pentru o publicistică turistică. Sunt observate orașul, oamenii (localnicii și vilegiaturiştii), comunitățile etnice, mentalitățile, obiceiurile, „folclorul” și tabieturile vilegiaturii, flirtul etc., asezonate cu anecdote de „culoare”, cu umor și melancolie. Caracteristică pentru dramaturgia lui Ș. este combinarea meșteșugului teatrului bulevardier cu cedarea față de comandamentele extraliterare, impuse politic, ale artei de propagandă, pe coordonatele realismului socialist. Limitele talentului dramaturgic sunt vădite și, deși recurge la un instrumentar adecvat, bine cunoscut și bine rodat de la Victor Eftimiu, Tudor Mușatescu, A. de Herz ori Mihail Sebastian până la Aurel Baranga sau Al. Mirodan, rezultatul rămâne modest: un teatru cel mult agreabil, docil-convențional în formulele epocii și care a trecut rapid în uitare. De fapt, plierea la exigențele factorului politic s-a manifestat ceva mai târziu, după 1948. Piesa de debut, *Furtună în Olimp*, dă glas

unei poziții antirăzboinice, larg răspândită în epocă. Probabil după modelul lui Jean Giraudoux (*La Guerre de Troie n'aura pas lieu*), dar într-un registru mai degrabă burlesc, Ș. a compus o satiră dramatizată, de altfel convențională, cu un dialog spumos și replici ingenioase etc., utilizând personaje și motive împrumutate din mitologia greco-latină. Când înflorească *anemonele* (1948) este o comedie lirică. Vădit conformistă, dar ceva mai consistentă sub raport dramatic este piesa *Afaceriștii* (reprezentată la Teatrul Municipal din București în stagiunea 1952-1953, publicată în 1953), satiră anticapitalistă vizând corupția, venalitatea și imoralitatea demnitarilor din epoca lui Carol al II-lea. Combinație stângace de teatru de bulevard și de „veștejire” vehementă a racilelor societății interbelice, *Afaceriștii* a fost promovată și elogiată în epocă, dovedindu-și ulterior perisabilitatea. *Albăstrelele* (editată în 1955) este o „localizare după o schiță de I. Gorelov”. Alte piese ale lui Ș. au ilustrat formula reconstituirii istorice dramatizate, încercând – cu rezultate tot modeste – resuscitarea pilduitoare a unor momente din istoria națională (*Povestea Unirii*, focalizată pe perioada premergătoare unirii Moldovei și Munteniei din 1859 și reprezentată în premieră în contextul centenarului evenimentului) ori universală (*Zorile Parisului*, evocare dramatică a Comunei din 1871). O „dramatizare liberă”, *Ce naște din pisică*, după *Ciocoi vechi și noi* de N. Filimon, redactată cu iscusință și cu oarecare farmec în restituirea atmosferei, a fost reprezentată în 1954, la Iași. Tot atmosfera este punctul forte al ultradocumentatului roman istoric *Cântece și flăcări*, compunere altfel stufoasă și dezlănătă, învederând strădania de a reînvia în chip edificant și antrenant perioada care a precedat Unirea Principatelor. Sunt urmărite detalii numeroase personaje – unele atestate istoric – și medii sociale, între altele fiind evocată, la nivelul mai multor generații, familia celui care a rămas în memoria populară sub apelativul „moș Ion Roată”. Cele două biografii (*Grigore Manolescu și Cezar Bolliac*) etalează o proză „gazetărească”, sobră fără ariditate, fluentă, decentă, dar fără virtuți propriu-zis beletristice, deși autorul operează intermitent și cu armele „romantării” literare.

SCRIERI: *În halat și papuci* (în colaborare cu Victor Rodan și L. G. Legrel), cu caricaturi de A. Dragoș și V. Anestin, București, [1933]; *Constanța*, cu fotografii de N. Tomescu, București, 1936; *Istoria vieții publice din România*, București, 1938; *Furtună în Olimp*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1946; *Afaceriștii*, București, 1953; *Aranjamentul lui Pangrati*, București, 1953; *Albăstrelele*, București, 1955; *Grigore Manolescu*, București, 1959; *Cezar Bolliac*, București, 1962; *Teatru*, pref. Valeriu Răpeanu, București, 1966; *Cântece și flăcări*, București, 1968.

TRADUCERI: A. Slavutschi, *Povestirile lui Ioan Corobov*, București, 1952 (în colaborare cu Domnica Curtoglu); A. Arbuzov, *În ajun*, București, 1957 (în colaborare cu Ludmila Bucșan); Vsevolod Vișnevski, *Tragedia optimistă*, pref. Horia Deleanu, București, 1957 (în colaborare cu Svetlana Marosin); Ciju Su-Cen, *Cincisprezece mii de monezi*, București, 1958 (în colaborare cu S. Balter); P. Malearevski, *Pasărea de piatră*, București, 1959 (în colaborare cu Ludmila Bucșan); Romain Rolland, *14 iulie*, în *Teatrul revoluției*, pref. Ion Ianoși, București, 1966.

Repere bibliografice: Dragoș Vrânceanu, „*În halat și papuci*”, CRE, 1933, 1 964; Mihail Sevastos, „*În halat și papuci*”, ADV, 1933, 15 197;

Pompiliu Constantinescu, „Constanța”, VRA, 1936, 431; G. Călinescu, „Constanța”, A.L.A., 1936, 813; Șerban Cioculescu, „Constanța”, ADV, 1936, 16 034; Streinu, Pașini, V, 221-223; Radu Boureanu, O piesă originală, „Spectator”, 1945, 94; Lascăr Sebastian, „Furtună în Olimp”, „Gazeta familiei”, 1946, 2; Șerban Cioculescu, „Furtună în Olimp”, „Semnalul”, 1946, 1 332; Paul B. Marian, „Furtună în Olimp”, „Argus”, 1946, 9 968; Silvan Iosifescu, „Când înfloresc anemonele”, CNT, 1948, 85; Radu Beligan, Teatrul Municipal: „Afaceriștii”, CNT, 1953, 22; Ecaterina Oproiu, „Afaceriștii”, RMB, 1953, 2 675; Virgil Brădățeanu, Spectacolul cu piesa „Ce naște din pisică”, CNT, 1955, 24; Paul Costin, „Ciocoi vechi și noi” în dramatizarea lui T. Șoimaru, IL, 1955, 5; Vicu Mîndra, „Zorile Parisului”, GL, 1956, 1; Radu Popescu, „Zorile Parisului”, CNT, 1956, 1; Valeriu Răpeanu, Tudor Șoimaru la 60 de ani, GL, 1958, 52; N. Barbu, Dramaturgia de evocare istorică, IL, 1959, 2; Radu Popescu, Vodă Cuza și Unirea, RMB, 1959, 17 februarie; Eugeniu Sperantia, „Cezar Bolliac”, ST, 1963, 2; N. Tertulian, Piese contemporane dedicate unui eveniment istoric, VR, 1966, 1; C. Paraschivescu, „Teatru”, CNT, 1966, 35; Răpeanu, Noi, 179-186; Florin Faifer, „Teatru”, IL, 1967, 3; Mihail Davidoglu, Tudor Șoimaru, LCF, 1967, 38; Valeriu Răpeanu, Un om cu inima aleasă: Tudor Șoimaru, GL, 1967, 38; Brădățeanu, Comedia, 307-309; Al. I. Friduș, „Povestea Unirii”, CRC, 1973, 7; Virgil Brădățeanu, Viziune și univers în noua dramaturgie românească, București, 1977, 72-76; Popa, Dicț. lit. (1977), 546; Cioculescu, Amintiri, 225-229; Alexandru Melian, Tudor Șoimaru, CNT, 1988, 7; Lovinescu, Sburătorul, I, 102, 107, passim, II, 11, 12, passim, III, 127, 265, 338, 339, V, 306; Tudor Șoimaru, DRI, V, 73-78; Micu, Ist. lit., 661; Popa, Ist. lit., I, 1053; Dicț. scriit. rom., IV, 456-457. N. Br.

ȘOIMESCU, Ioan N. (1826 - 15.II.1890, București), autor dramatic și publicist. Era fiul lui Nicolae Șoimescu și fratele scriitorului Sava N. Șoimescu. După studii făcute la București și la Paris, unde își ia licența în drept în 1857, Ș. va fi avocat, procuror general, apoi senator.

Cu preocupări de cercetare a izvoarelor istorice, publicând, între altele, *Istoria generală a românilor din amândouă Daciile* (I-III, 1889), dar fără a dovedi rigoare și spiritul critic necesar, Ș. și-a ales și subiectele literare din acest domeniu. *Moartea lui Radu VII de la Afumați* (1854), dramatizare în versuri după un roman omonim de H. Buvelot și Ștefan Andronic, are o acțiune axată pe confruntarea a două categorii morale: cei buni, cinstiți, bravi, patrioți (domnitorul și ai săi) - cei răi, urâți la suflet și violenți (conspiratorul Drăgan și complicitii). Personajele țin discursuri emfaticе, sunt facile, confecționate. Prozodia e silită, limba improprie, stilul grandilocvent. În tragedia în versuri *Constantin Basarab Brâncoveanu* (1877) răul (Cantacuzinii) distruge binele (Brâncoveanu), într-o desfășurare barocă, vădind aceeași înclinație către spectaculos. *Diurpaneu, ultimul decebal al Daciei* (1879) este o evocare imaginară a înfrângerii dacilor în ultimul război cu romanii. Ș. a scris și o epopoe, *Daciada* (1885), nereușind decât o relatare plată, lipsită de fior poetic, a istoriei până la Mihai Viteazul. *Impresiuni și noțiuni*, un text manuscris din 1864, conține și un capitol de estetică, în care se încearcă o definire nuanțată a frumosului și se fac reflecții sensibile, aplicate asupra simbolului poetic. Mai interesante par a fi manuscrisele sale în limba franceză. *Voyage à Rome*, datând tot din 1864, cuprinde

descrieri, impresii și divagații erudite. Ș. a publicat câteva traduceri din romanticii francezi (Chateaubriand).

SCRIERI: *Moartea lui Radu VII de la Afumați*, București, 1854; *Constantin Basarab Brâncoveanu*, București, 1877; *Diurpaneu, ultimul decebal al Daciei*, București, 1879; *Daciada*, București, 1885; *Domnul B. P. Hâsdeu și Radu-Negru, fondatorul Țării Românești*, București, 1886.

Traduceri: A. Cuvelier și Leopold, *Macabeii sau Luarea Ierusalimului*, București, 1849, *Jerifa lui Avram*, București, 1851; Jules Sandeau, *Damicela de Kerouar*, București, 1852; Chateaubriand, *Aventurile celui din urmă Abenseragi*, București, 1852, *Natchezii*, I-III, București, 1854.

Repere bibliografice: A. D. Xenopol, „*Istoria generală a românilor din amândouă Daciile*”, „Arhiva”, 1899-1890, 315-349; Ioan N. Șoimescu, „*Revista Societății «Tinerimea română»*”, 1896, 2; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, 49-52; Cornea, *Alecsandrescu-Eminescu*, 262-264; Brădățeanu, *Drama*, 121-123; *Dicț. lit.* 1900, 832-833. C. T.

ȘOIMESCU, Sava N. (14.XI.1837, Văleni, j. Dâmbovița - 2.V.1899, București), poet, autor dramatic și prozator. Fiu al lui Nicolae Șoimescu, era frate cu scriitorul Ioan N. Șoimescu. A urmat liceul la București, plecând apoi, îndată după 1860, în Italia, de unde se va întoarce în țară cu diplomă de doctor în științe politice și administrative. Intrat în ziaristică, a fost o vreme redactor la ziarul „*Pressa*”, unde, de altfel, și-a tipărit cele mai multe poezii. A debutat, ca poet, la „*Naționalul*”, în 1860, continuând să colaboreze la „*Convorbiri literare*”, „*Amicul familiei*”, „*Șezătoarea*”, „*Observatoriul*” (Sibiu).

Ș. s-a făcut cunoscut mai ales cu volumul *Virtutea militară*. 1877 (1878), inspirat de Războiul pentru Independență. Culegerea înmănunchează o serie de poezii patriotice, printre cele mai răspândite în epocă, animate de un elan oarecum lipsit de grandilocvență. Tonul este sobru, iar versurile curg adesea armonios. Mai toate folosesc motive din baladele populare, adaptate împrejurărilor: iubiiți despărțiți de război (*Dorobanțul*), ostașul muribund vorbind calului (*Călărașul rănit*) ș.a.m.d. Meditațiile, incluse în cel de al doilea volum, *Poezii lirice* (1883), sunt cu totul terne, dar fluente. Ș. a scris numeroase poezii și în franceză, dovedind nu numai o bună cunoaștere a limbii, ci și o surprinzătoare stăpânire a posibilităților ei prozodice, însușiri evidente cu deosebire în sonete. Urmând modelul fratelui său - cu care a fost câteodată și confundat -, Ș. a lăsat și o tragedie, *Catilina* (1886), în versuri destul de stângace. Încercându-se în proză, a redactat aproape în întregime romanul *În țară*, rămas în manuscris, fără a reuși să treacă de o frazeologie searbădă.

SCRIERI: *Virtutea militară*. 1877, București, 1878; *Poezii lirice*, București, 1883; *Biserica Episcopiei Argeșului. Istoria și descrierea ei*, București, 1886; *Catilina*, București, 1886; *Jubileul lui 1848*, București, 1898; *Legende, balade și poezii*, Brașov, 1913.

Repere bibliografice: Constantin Mille, *Săptămâna literară*, LUP, 1887, 166; *Dicț. lit.* 1900, 833. D. M.

ȘOIMII, publicație apărută la Târgu Mureș, lunar, din aprilie 1925 până în iunie 1929, cu subtitlul „*Revistă literară și științifică*”; de la numărul 2/1928 subtitlul se schimbă în

„Revistă a liceelor militare”. A fost editată de Liceul Militar „Mihai Viteazul”, sub supravegherea maiorului Vasile Nădejde, director de studii, a profesorilor de specialitate și sub conducerea unui comitet compus din elevi. Din colegiul de direcție mai fac parte colonelul Petre Dobriceanu și maiorii Gheorghe Urziceanu și Vasile Vasiliu. Adevăratul animator al revistei este însă Nicolae Sulică. Rubrici: „Revistele noastre”, „Însemnări literare”, „Supplementum latinum”, „Pagina matematică”, „Pagina franceză”, „Pagina istorică”, „Pagina științifică”, „Partea distractivă”, „Poșta redacției”. Majoritatea textelor literare și științifice apărute sunt încercări ale elevilor liceelor militare din Târgu Mureș, Craiova, Chișinău și Iași. În numărul 5/1926 debutează cu o schiță elevul Al. Mănăstireanu (viitorul prozator Al. Sahia), iar în 1927, cu versuri, N. Ladmiss-Andreescu, semnând N. Andreescu. Se publică poezia *Învia-vor voievozii*, inedită atribuită lui Mihai Eminescu (7-8/1927) și două variante ale *Mioriței*, culese de Nicolae Sulică. În sumar intră versuri de Victor Eftimiu, Mihail Dragoș, B. B. Cedan, Mihnea Dorin ș.a. Proză semnează Tudor Pamfile, Vasile Nădejde, Marcel Brăescu. Lui Nicolae Sulică îi aparțin articolele *Izvoarele de inspirație ale „Strigoilor” lui Eminescu*, *Originea și însemnătatea datinilor noastre de Crăciun și de Anul Nou*, *Cele mai vechi încercări de a fixa în scris versuri românești (1620-1623)*, *Cele dintâi versuri românești în metru antic*. Tot Nicolae Sulică traduce, după intermediar, *Printul* de Rabindranath Tagore. Apar, de asemenea, versiuni din proza lui Giovanni Papini, August Strindberg, Jean Montaigne. Se tâlmăcesc în limba latină poezii de Mihai Eminescu, George Coșbuc, Octavian Goga, Grigore Alexandrescu, St. O. Iosif. Este reprodus un fragment din *Istoria românilor în chipuri și icoane* de N. Iorga. Revista mai cuprinde recenzii, traduceri în limba franceză, versuri populare, chiuituri din Ardeal, strigături, credințe populare, note de călătorie, cugetări, aforisme, articole științifice, diferite materiale umoristice. Alți colaboratori: Maximilian Costin, Yvonne G. Urziceanu, Lucreția Petrescu, Mihail Grigorașcu, George Retezeanu, Mihail A. Bănulescu.

A. P.

ȘOLEA, Marius Marian (11.X.1974, București), poet. Este fiul Marianeii Șolea (n. Găină), contabilă, și al lui Victor Șolea, funcționar. Urmează școala elementară la Bumbesti-Jiu, județul Gorj, și liceul la Târgu Jiu și la Vicovu de Sus, județul Suceava. Din 1994 este student la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Iași (secția patrimoniu cultural - restaurare - conservare carte), absolvită în 1998. Din 1990 publică articole, însemnări critice și mai ales versuri în „Literatorul”, „Cronica”, „Convorbiri literare”, „Symposion”, „Viața românească”, „Hyperion”, „Calende”, „Scrisul românesc”, „Est”, cât și în „Gorjul de azi”, „Tribuna învățătorului”, „Gazeta de Gorj” (unde din 2001 e redactor-șef). Organizează câteva festivaluri de poezie (Agigea, Putna) și coordonează antologia *Ultima generație, primul val*. În ultimii ani participă la redactarea și promovarea manifestului literar *boierismul*, ca o reacție față de fracturism. În 2003 devine consilier la Ministerul Culturii.

Volumul de debut al lui Ș., *Mereu secunda, mereu și Dumnezeu*, apărut în 1995, evidențiază câteva caracteristici: versuri dedicate Basarabiei și neamului românesc, mănăstirilor și satului în declin, familiei, solitudinii, călătoriilor, cu referințe autobiografice și modele tutelare, ceea ce în bună parte se va întâlni și în *Blestemul bărbăției și alte imagini sociale* (2002). Ș. este încă de la primul volum un poet mistic, sfâșiat - cum remarca George Țarnea - de „drama incomunicabilului”. Notabilă, *Balada ursului polar*, e o ars poetica modelată, poate, de *Mistretul cu colți de argint*, poemul lui Ștefan Aug. Doinaș. Între psalmi și colinde, Ș. caută „cuvintele de respirație”, situat între „neputința de a da titlu” și „nevoia de definiție”. Cu sugestii poetice venite din acumulări succesive, următoarea carte, *Universul din piatră* (1996), continuă ideea unei poeme anterioare: „Nimic nu sărută umbra / cum o sărută piatra / parcă ar fi două jumătăți / ale aceleiași lumi”. În *Pașii de sub simț* (1997) se adâncesc căutări de filieră poststănescienă, aspirând la descoperirea cuvântului pur, nerostit, la „trecerea din liniște”. În *Semantice umbre* (1998) Cezar Ivănescu îi găsește lui Ș. și un model - Rainer Maria Rilke, fie și pentru înțelegerea poeziei ca asceză și destin. Printre rugă, demitizări, fragmente delirante, scrisori de dragoste sau impresii „metafizice”, poemele devin ciudate, „buclate”, „telefonate” etc. Ș. sugerează compatibilitatea sacrului cu eroticul pe un ton când grav, când libertin, ca în *Cobilița cu furnici și alte proceduri* (1999). Filtrând un vag univers sorescian, cu versuri „populare” despre armată ori cu imagini rurale atipice, poetul se metamorfozează frapant. De la religios trece la profan, în sevențe îndrăznețe, nu o dată licențioase cu program. Critica îi va găsi și alt etalon: Arthur Rimbaud, pentru *Lungul poem haiku de o mie de strofe* (2000), un exercițiu stilistic insolit.

SCRIERI: *Mereu secunda, mereu și Dumnezeu*, Târgu Jiu, 1995; *Universul din piatră*, Iași, 1996; *Pașii de sub simț*, Iași, 1997; *Semantice umbre*, pref. Cezar Ivănescu, Iași, 1998; *Cobilița cu furnici și alte proceduri*, Cluj-Napoca, 1999; *Lungul poem haiku de o mie de strofe*, postfață Valentin Tașcu, București, 2000; *Blestemul bărbăției și alte imagini sociale*, București, 2002.

Repere bibliografice: Ioan Holban, *Ușorul respir al luminii în om*, „Bucovina literară”, 1997, 9-10; Busuioac, *Scritori ieșeni* (2002), 400-401. A.Ml.

ȘONȚU, Alexandru I. (23.IV.1862, Focșani - 23.XI.1941, București), poet și publicist. Probabil din aceeași familie de militari care l-a dat pe maiorul George Șonțu, unul din eroii de la Plevna, Ș. a absolvit Liceul „Matei Basarab” și a obținut licența în litere, drept și filosofie la Universitatea din București. A fost profesor la Liceul „Cantemir Vodă” și la Școala Normală a Societății pentru Învățătura Poporului Român, dar și avocat, membru al Înaltei Curți de Casație. În 1882 i s-a intentat un proces pentru o epigramă la adresa monarhiei și un juriu de profesori l-a suspendat pe trei luni. A fost unul din fondatorii societăților „Tinerimea Română” și „Santinelă Românismlui” (1884) și ai revistelor care au apărut sub patronajul acestora. A mai făcut parte din Societatea pentru Învățătura Poporului român (1883), Societatea Presei și Societatea Amicii literaturii și

artei române. Cunoscut ca un bun orator, ține conferințe pe teme istorice și juridice: *Eroii trecutului* (1879), *Libertate și viitor* (1883), *Teoria rezistenței* (1887), *Naționalism și umanitarism* (1898), dar și literare: *Alecu Russo* (1885), *George Crețeanu* (1888), *Grigore H. Grădeanu* (1902). În 1879 debutase ca poet în „Femeia română”. Versurile de început i-au apărut și în „Resboiul” lui Gr. H. Grădeanu. Încurajat de B. Delavrancea, și-a adunat poeziile în volumul *Procesul epocii în versuri*, apărut în 1883. A mai colaborat la „Poporul”, „Generația viitoare”, unde a fost și redactor, „Doina”, „Binele public”, „România”, „Universul”, „Revista română” a lui A. I. Odobescu și la „Revista literară” a lui Th. M. Stoienescu. A semnat și Brutus.

Determinate de convingeri politice sincere, dar lipsite de „inspirația sfântă” la care râvnea, versurile din cartea de debut a lui Ș. condamnă egoismul și nepăsarea contemporanilor și pledează pentru încrederea într-o renaștere a neamului. Sunt evocați Ștefan cel Mare, Heliade („nemuritorul”), Bălcescu („martirul fără mormânt”), Alecsandri (poetul „deșteptării”). Stanțele antimonarhice au vigoare protestatară și limpezime, dar aparțin mai mult cronicii politice decât liricii. Volumul *Poeme și maxime* (1885) cuprinde versuri erotice și elegiace, fade ca expresie a sentimentului, precum și declarații de adeziune la o poezie militantă.

SCRIERI: *Procesul epocii în versuri*, București, 1883; *Poeme și maxime*, București, 1885; *George Crețeanu*, pref. G. Missail, București, 1888; *Grigore H. Grădeanu*, București, 1902.

Repere bibliografice: *Afacerea Șonțu*, „Poporul”, 1882, 319, 330; *Ave*, „*Poeme și maxime*”, „*Revista literară*”, 1885, 15; *Scritorii și artiștii noștri*. *Răspunsul domnului Al. I. Șonțu*, „*Foaia pentru toți*”, 1897, 36; *Alexandru Șonțu*, „*Independentul*”, 1899, 76; *Dicț. lit.* 1900, 834. S.C.

ȘOPTEREANU, Virgil (27.VI.1927, Iclânz, j. Mureș), slavist. Este fiul Mariei (n. Bucur) și al lui Zachei Șoptereanu, agricultori. Urmează școala primară în comuna natală (1934–1941), Școala Normală la Blaj (1941–1949), Facultatea de Filologie, secția română, la Universitatea din Cluj (1949–1953), avându-i ca dascăli și mentori pe D. Popovici, Ion Breazu, Liviu Rusu și Ovidiu Drimba. Ulterior va frecventa Facultatea de Filologie de la Universitatea „M. V. Lomonosov” (1953–1957) din Moscova, unde va susține doctoratul în filologie (1958) cu teza *Modalități de tipizare artistică în trilogia autobiografică a lui M. Gorki*. Debutează la Moscova, în 1957, cu un articol despre I. L. Caragiale, publicat în „*Mariiskaia pravda*”. Își începe cariera universitară ca lector la Institutul de Limbi și Literaturi Străine din București (1958–1965), avansând conferențiar (1965), profesor (1991) și șef al Catedrei de limba și literatura rusă (1992–1996), iar din 1997 profesor consultant. Efectuează specializări la universitățile din Moscova (1971, 1990), Sofia (1968), Zadar (1973) și Sarajevo (1973). Este membru al Comitetului Asociației Slavistilor din România, al Asociației Internaționale a Slavistilor și în colegiul redacțional al revistei „*Romanoslavica*”. I s-au acordat Medalia Muncii (1964) și Medalia Asociației Internaționale a Profesorilor de Limba și Literatura Rusă (1992), Diploma și Medalia „A. S. Pușkin” a

aceleiași asociații (1999). Colaborează la mai multe reviste din țară („*Analele Universității din București*”, „*Romanoslavica*”), din străinătate („*Ruskaia literatura*”, „*Mariiskaia pravda*”) și la volume colective, la unele și în calitate de coordonator.

Specializat în literatura rusă de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, una din perioadele cele mai interesante prin multitudinea curentelor și grupărilor artistice, prin efervescența ideilor creatoare și prezența unor personalități de prim rang, Ș. editează cursuri consacrate atât acestei epoci, cât și altora – *Ruskaia literatura* (1890–1917). *Literaturnâe tecenii. Marina Tsvetaeva. Anna Ahmatova* (1971), *Istoria ruskoj literaturî (konța XIX veka – naceala XX veka)*. *Istoria ruskoj literaturî* (konța XIX veka – naceala XX veka) (1987) – unele în colaborare: *Ruskaia literatura (konța XIX veka – naceala XX veka)* (1967), *A. S. Pușkin în context cultural românesc* (1984) –, precum și antologii – *Ruskaia poezia konța XIX – naceala XX veka (1890–1917)* (1975) și *Sovremennaia sovetskaia proza* (1978) – ambele în colaborare, toate subsumate finalității didactice. Este autorul a peste o sută de studii și articole publicate în reviste de specialitate, care se referă la întreaga istorie a literaturii ruse, de la A. S. Pușkin și Mihail Lermontov la poetica lui Lev Tolstoi așa cum au relevat-o formalistii ruși, de la poeți ca Nikolai Gumiliov, teoretician și exponent al acmeismului (variantă rusă a parnasianismului), Marina Tsvetaeva și Vladimir Maiakovski la scriitorii ca Maxim Gorki și Leonid Andreev sau la proza rusă contemporană ilustrată de F. Abramov, Vasili Șukșin, Valeri Rasputin. Dintre lucrările reprezentative ale lui Ș. se remarcă volumul *Filosofsko-esteticskaia mâsl' i ruskaia literatura* (1995), în care analizează gândirea filosofică și estetică la prozatorii „generației vârstnice” a simbolistilor ruși, ale căror modele au fost Vladimir Soloviov, Friedrich Nietzsche și Arthur Schopenhauer. De asemenea, *Filosofia mitului în literatura rusă* (1996), carte scrisă în românește, este o substanțială prezentare a imaginarului mitic în literatura rusă de la creația romanescă simbolistă a lui Dimitri Merejkovski și Andrei Belâi la modelul bulgakovian, generator, la rândul său, al unor continuatori ai viziunii „demoniadei”, precum Vladimir Orlov sau Nikolai Evdokimov; mai cuprinde un excurs privitor la utopie și antiutopie (Evgheni Zamiatin, Andrei Platonov ș.a.), precum și un eseu despre structura mitopoetică în lirica lui Serghei Esenin. Expunerea analitică avansează considerații teoretice ilustrative privind semnificațiile și ipostaziile mitului în procesul formalizării artistice. Studiile lui Ș. integrează literatura rusă în context universal din perspectivă comparativă, vizându-i specificul și diferențele în pagini exegetice dense, cu numeroase observații de finețe. Ultima parte a acestei proiectate trilogii urmează să abordeze relațiile dintre timpul artistic și poetica memoriei la marii scriitori ai secolului al XX-lea (Aleksandr Blok, Anna Ahmatova, Ivan Bunin, Vladimir Nabokov).

SCRIERI: *Ruskaia literatura (konța XIX veka – naceala XX veka)* (în colaborare), București, 1967; *Ruskaia literatura (1890–1917)*. *Literaturnâe tecenii. Marina Tsvetaeva. Anna Ahmatova*, București, 1971; *Istoria ruskoj literaturî (konța XIX veka – naceala XX veka)*. *Poeziia,*

București, 1982; A. S. Pușkin în context cultural românesc (în colaborare), București, 1984; *Istoria russoi sovetskoj literaturj. Vosprjatie eë v Rumânii*, București, 1987; *Filosofsko-esteticëskaia mâsl' i ruskaia literatura*, București, 1995; *Filosofia mitului în literatura rusă*, București, 1996.

Repere bibliografice: E. Dvoicenko-Markova, *Rumânskie slavisti i ih sbornik „Romanoslavica”*, în „Voprosi literaturj”, 1964, 12; I. C. Chișimia, *România și „interminabilul” poet Pușkin*, LCF, 1986, 22; Mircea Croitoru, „Istoria literaturii ruse sovietice”, în *Studii de limbă, literatură și metodică*, VI, Cluj-Napoca, 1990, 217–224; Aneta Dobre, *Profesorul Virgil Șoptereanu la 65 de ani*, RSL, 1994, 153–162; Ion Dodu Bălan, *O receptare modernă, creatoare a literaturii ruse*, „Națiunea”, 1998, 51; Ioan Mihuc, *O filosofie a mitului*, „Dimineața”, 2002, 454. St. V., G. Dn.

ȘORA, Dorel (pseudonim al lui Dorel Schar; 30.VII.1939, Iași), prozator. Este fiul Udlei (n. Schar) și al lui Nathan Schar, economist. Urmează Liceul „A.T. Laurian” din Botoșani (1952–1955) și Facultatea de Medicină din Iași (1956–1962). Până în 1967 practică medicina la Stănceni, de unde se va transfera la Botoșani. Face studii de specializare la București (1967–1970). În septembrie 1977 emigrează în Israel. Colaborează, începând din tinerețe, cu schițe, foiletoane, versuri umoristice la „Urzica”, „Informația Bucureștilui”, „Flacăra Iașului”, „Zori noi”, „Clopotul” și „Contemporanul”, iar în Israel la revistele „Facla”, „Orient Express”, „Tribuna”, „Izvoare”, „Revista mea” (în care ține rubricile „Sfaturi medicale” și „Umor”). Este membru al Asociației Scriitorilor Israelieni de Limba Română.

În schițele din volumul *Șarpele și cupa* (1972) – jurnalul unui tânăr medic de țară –, urmate de cele din *Zmeul cel mic* (în colaborare cu Radu Cadelcu) (1977), era evident că formula literaturii pentru copii însemna pentru Ș. o strategie metaforică. Schemele de basm prezentau în culori umoristice situații și tipuri contemporane. Stabilirea în Israel, contactele umane proprii medicului îi consolidează preferința pentru creionarea unor tipuri surprinse colocvial, cu temperamente și mentalitate etnică specifică. Umorel generat de nume proprii cu trimiteri caracterologice, ca și de mecanismul vorbirii incontinate, evidențiază dorința irepresibilă de afirmare a indivizilor. Volumele *Doctor în umor* (1985) și *Consultații gratuite* (1987) reprezintă în acest sens o reușită. În schița *Sfaturi pentru începători* Ș. fixează agresivități verbale ale personajelor, în dorința lor de a ieși în relief. În preajma unei plecări turistice în Anglia, viitorii călători sunt asediați de o adunare care îi copleșește cu sfaturi, unul mai absurd decât celălalt. Surse de umor sunt numele: doamna Gurnișt le explică ce este smogul britanic, recomandând umbrela, dentistul Kleinergrois deplânge scumpetea plasturilor din Anglia, un fost sindicalist comunist amintește monotonia „mâncării colonialiste”, iar o doamnă din Odessa e sigură că englezii nu au acasă la ei vitamine. Doamna Gurnișt, despre care e greu de imaginat că știe engleza, se interesează de cunoștințele lingvistice ale celor doi soți, propunându-le dicționare și cărți de călătorie. Domnul Oiterman, comis-voiajor, are însă o propunere radicală: lipsa completă a bagajelor, căci totul, inclusiv geamantanele, poate fi cumpărat la fața locului. *Aventuri incredibile* adună un

areopag asemănător în jurul povestitorului, înveterat pelerin și, de altfel, autor al unor delectabile note de călătorie. El va fi sufocat de elanul paranoic al agresivilor săi ascultători. Procedeu caracteristic la Ș., recurgerea la schema basmului este aplicată realităților lumii de astăzi. În *Frucele de aur* moștenitorii lui Portocaliu-Împărat pleacă, după armată, în țări străine, în timp ce tatăl angajează tot felul de păzitori de fructe și oameni de afaceri. E furat de ei ca în codru, iar la întoarcerea unui fiu, lefter de tot, acesta îi cere să ocupe el locul hoților dinainte, ca să îi „iasă măcar de-o motocicletă”. Conflictul subteran e tipic pentru realitatea Israelului. În *Făt-Frumos, fiul lepei*, mama-iapă, vădană, își rupe bucățica de la gură ca să facă educație mânăzului ei chipeș și mintos. El ajunge să ia toate treptele și toate diplomele, se mută într-un oraș mare, uitând, firește, de bătrâna Iapă. Pornind la drum spre el, mama îl găsește locuind în cartierul de vile, iar pe ușa lui scria: „Inginer Făt-Frumos, fiul Leului”. Ingenioasele „povești” ale lui Ș., străbătute de un umor inteligent, nu ar fi proză de calitate fără simțul cuvântului bine ales, arhaic sau neologistic, și fără concizie epică.

SCRIERI: *Șarpele și cupa*, Iași, 1972; *Zmeul cel mic* (în colaborare cu Radu Cadelcu), București, 1977; *Amărătul fericit*, Tel Aviv, 1983; *Doctor în umor*, Tel Aviv, 1985; *Consultații gratuite*, Tel Aviv, 1987.

Repere bibliografice: George Pruteanu, „*Șarpele și cupa*”, CL, 1972, 11; Mircea Iorgulescu, „*Șarpele și cupa*”, LCF, 1972, 27; Viola Vancea, „*Șarpele și cupa*”, RL, 1972, 33; Solo Har, *Generația confruntărilor*, București, 1997, 511–519; Mihail Mihailide, *Medici scriitori români*, București, 2001, 260–261; Aczel, *Scriitori rom. Israel*, București, 2003, 142–143. E.-E. T.

ȘORA, Mariana (26.V.1917, Budapesta), eseistă, prozatoare și traducătoare. Este fiica Elisabetei (n. Fischer) și a lui Rudolf Klein, director de bancă la Timișoara, refugiați în timpul primului război mondial în capitala Ungariei. Urmează școala primară la Institutul „Notre Dame” din Timișoara, apoi tot aici Liceul „Carmen Sylva”, absolvit în 1934, și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1934–1938). Își susține licența în sociologie (cu Dimitrie Gusti) și în filologie (germană și franceză). Căsătorită, în 1939, cu Mihai Șora, pleacă împreună la Paris, pentru continuarea studiilor, ca bursieri ai statului francez. În 1940 obține, la Sorbona, diploma în limba și literatura franceză, iar în timpul războiului, la Grenoble, frecventează cursuri și seminarii practice în vederea unei licențe în engleză, pe care o va da în 1944. În 1948 Mihai Șora întreprinde o călătorie în România; nu se mai poate înapoia la Paris și întreaga familie se repatriază. Ș. devine, în 1950, asistentă la Catedra de germană a Facultății de Filologie bucureștene, de unde va fi destituită în 1952, apoi lexicograf la Institutul de Lingvistică, calitate în care participă la elaborarea dicționarului german-român (1957) și a celui român-german (1963). Desfășoară o prodigioasă activitate de traducere în și din română, precum și dintr-o limbă străină în alta (germană, franceză, maghiară). Întocmește o culegere de texte teoretice goetheene (*Gândirea lui Goethe în texte alese*, I–II, 1973). În 1946

debutase cu însemnări critice în „Cahiers franco-roumains” (Paris). Colaborează, de asemenea, la „Gazeta literară”, „Viața românească”, „Secolul 20”, „Manuscriptum”, „România literară” ș.a. După mai multe traduceri, unele în colaborare, publicate începând din 1954, prima carte de autor, monografia *Heinrich Mann*, îi apare în 1966, urmată de culegerea de studii, eseuri și articole *Unde și interferențe* (1969), consacrată unor scriitori români și străini (Ion Creangă, I. L. Caragiale, Lucian Blaga, V. Voiculescu, Thomas Mann, Robert Musil, Franz Kafka, Eugen Ionescu, Heinrich Böll, Günter Grass, Max Frisch ș.a.), și de volumul *Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga* (1970). În 1972 se pensionează, iar în 1977 se stabilește în Germania, la Köln, apoi la München. Colaborează la periodice ale exilului românesc („Curentul”, „Limite”, „Dialog”) și la postul de radio BBC. După 1990 își reia colaborarea la reviste din țară („Ramuri”, „Orizont”, „Adevărul literar și artistic”, „Manuscriptum”, „Litere”) și continuă să publice proză și memorialistică.

Monografie clasică, *Heinrich Mann* reconstituie traseul existenței și al creației scriitorului german, integrat în epoca sa. În temeiul unei documentații cvasiexhaustive, Ș. descrie ambianța familială („casa Buddenbrook”) și mediul urban fost hanseatic, identifică lecturile esențiale ce l-au marcat, menționează actele semnificative de situație civică și politică și analizează – cu precădere din unghi ideologic – operele. În

Unde și interferențe ponderea o dețin studiile despre cei mai de seamă scriitori germani și austrieci ai secolului al XX-lea; cartea excellează prin bogăția informației, claritatea expunerii, profunzimea analizelor, pregnanța unor relații și analogii în contextul literaturii universale, mai toate studiile fiind mici monografii. Ele luminează cu precădere cimentul ideatic al construcțiilor prozastice (căci toți scriitorii înfățișați sunt prozatori), nu fără a remarca și alte elemente, unele cu urmări considerabile în devenirea literaturii pe plan mondial. Temător, la un moment dat, că proza lui s-ar menține într-un „tradiționalism fad”, în raport cu „avangardismul excentric al lui Joyce”, Thomas Mann „își găsește înrudiri” cu autorul lui *Ulysses*, prin „trecerea dincolo de realism”. Nici unul din romanele sale nu e, potrivit definiției consacrate, „un adevărat roman”. Personajul central din *Muntele vrăjit*, Hans Castorp, e „aproape un antierou”, cartea devenind, prin el, un roman-eseu, ca și *Doctor Faustus și Iosif și frații săi*. Antierou prin definiție, recomandat încă din titlul romanului *Omul fără însușiri*, este Ulrich al lui Robert Musil: personaj „existențialist prin excelență”, el reprezintă creația unui romancier ce se distanțează de obiectul narației, ca și de sine însuși, prin stilul de o „ironie diamantină” al unui „pasionat glacial”, al unui „ironist tragic”. Eseista consideră că viziunile lui Musil anticipează fenomene psihice care își vor găsi expresia românească în scrieri precum *Greața* lui Sartre și *Străinul* lui Camus. Protagonistul romanului ce l-a impus pe Musil în literatura universală e un „om fără însușiri” pentru că „refuzând limitarea, nu poate alege dintr-o infinitate de posibile, rămânând într-o stare de disponibilitate”. De o revelatoare exegeză beneficiază, în *Unde și interferențe*, și opera lui Kafka, în special romanul *Castelul*, transpus de Ș. în românește. Personajul principal, K., e văzut ca un „căutător al adevărului”, care parcurge o „aventură a cunoașterii”. Încercările lui de a pătrunde în castel învederează tot atâtea eforturi de demistificare, identificabile cu „lupta unui raționalist care râvnește să aducă lumină într-o ceață de mistere”. Numeroase observații penetrante structurează mai cu seamă studiile cu caracter micromonografic. Heinrich Böll privește lumea cu ochii „omului de pe stradă”, ai inadaptablei „normal”. El e atras mai ales de „punctele de inserțiune ale realității din afara conștiinței”. Modul literar al lui Günter Grass e „un naturalism trecut prin filtrul experienței existențialiste”. Personajele sale sunt lipsite de consistență individuală, de „realitate interioară”: spunând „eu”, ele o spun ca și cum s-ar referi la altcineva. Fluxurile conștiinței lor „se identifică cu datele senzoriale, legate și comentate de o gândire detașată”, ce operează cu „un cinism inocent”. Mircea Eliade e un „intelectual pentru care gândirea e o funcție vitală, ca și respirația”; orice „divagație” a lui este „o excursie aventuroasă pe firul unei reflecții”. Demne de reținut sunt și unele notații cu caracter general. Aliteratura „neagă literatura, dar negând-o totuși cu mijloacele ei, se neagă pe sine însăși, devenind mai «literatură» ca oricare alta”. În multe „noi” romane franceze „obiectul zugrăvirii este haosul, dar modul ei este spiritul sistematic până la didacticism”, iar stilul unora e „un fel de

clownerie gramaticală, ca în teatrul absurdului. Limbajul a devenit antilimbaj". *Despre, despre, despre...* (1995) adună pagini critice diverse, ocazionale, apărute inițial în publicații din țară și de peste hotare sau inedite. Două texte ample, *Ne despărțim de Goethe?* și *Scrisoare către Gabriel Liiceanu despre Jurnalul de la Păltiniș*, se oferă ca incitante documente de istorie literară românească. Primul contestă opiniile lui Constantin Noica despre Goethe, al doilea e o nouă filipică împotriva singuraticului filosof, o denunțare a „fenomenului Noica” în totalitate. În opinia polemistei, „Noica aduce în cultura română exact ce n-ar trebui sau contrariul a ceea ce ar trebui”. Tulburător e articolul inedit (nepublicabil înainte de 1989 nici în țară, nici în presa română din afară) *Exilul literaturii și literatura de exil*, ce destăinuie drama intelectualului emigrant din Est, căruia i se pretindea, în Occident, o „angajare” identică – deși în sens invers – celei care generase coșmarul existenței sale anterioare. Două interesante exegeze sunt consacrate lui Emil Cioran. Un adevărat studiu micromonografic îl prezintă pe straniul Valeriu Marcu, scriitor german de origine română, renumit în anii '30, tradus în numeroase limbi, prieten al lui Ernst Jünger, după ce mai înainte activase în mișcarea comunistă, la început sub directa îndrumare a lui V. I. Lenin. Eseurile sunt scrise cu nerv, unele cu o vervă polemică de calitate, fină, cu punctări ironice, cartea transmițând pulsația emotivă a unei inteligențe distinse. Virtuțile discursului critic cultivat de Ș. își dau măsura în *Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga*. Debutând cu aserțiunea că, indiferent de natura limbajelor, poetic sau conceptual, opera cercetată exprimă o gândire care „e în esență viziune”, demersul interpretativ își propune să lumineze substratul comun poeziei, dramaturgiei și filosofiei. Găsind neproductiv studiul poeziei pe traiectul evolutiv, Ș. are în vedere invariantele acesteia (parcurgând doar volumele editate înainte de 1944), examinează minuțios piesele de teatru *Zamolxe* și *Meșterul Manole*, analizează deosebit de pătrunzător „trilogiile” și celelalte scrieri filosofice, recurgând, pentru aprofundarea unor chestiuni, și la exegeza eliadescă din domeniul istoriei religiilor. Capitolul final relevă similitudini între vizionarismul lui Lucian Blaga și simbolistica prozei lui Kafka. Cea mai substanțială contribuție e cea din capitolele dedicate filosofiei, unde gândirea lui Blaga e considerată din interior, cercetată, cu ochi de expert, în principalele ei articulații. Modul de abordare dezvăluie o vibrație simpatetică, o iubire intelectuală ce nu exclude sesizarea unor contradicții, inconsecvențe, imprecizii și, nu în ultimul rând, rezerva față de terminologia excesiv poetizantă. De altfel, exegeta opinează că Blaga nu a construit un sistem filosofic, integrându-se mai curând categoriei gânditorilor „cu intuiții geniale și cu darul creației verbale cuceritoare”, cum au fost Pascal, Nietzsche, Kierkegaard ș.a. Două cărți publicate de Ș. după 1989 aparțin genului memorialistic. În *O viață-n bucăți* (1992), rememorare autobiografică, dar și evocare a unor ambianțe, peisaje, climate de epocă, fiecare reconstituire e însoțită de reflecții, comentarii, digresiuni, discursul având particularitățile unui eseu saturat de intelectualitate. Apar nu doar notații (inevitabil) politice,

dar și confesiuni, instructive note de lectură, considerații despre pictură, muzică, teatru. Relatările privitoare la excursii învederează un real simț al naturii, implicând darul de a individualiza impresii culese pe Coasta de Azur, pe litoralul Atlanticului, pe plaiurile ținutului Dauphinée. Dar scrierea suscită interes mai cu seamă prin creionarea unor personalități din mediul universitar francez (Paul Valéry, Henri Focillon, Étienne Gilson) sau din cel bucureștean (Nae Ionescu, Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica), prin surprinderea unor secvențe pariziene cu Emil Cioran (căruia îi consacraseră în 1988 cartea *Cioran, jadis et naguère*) ori prin prezentarea lui Eugen Ionescu în viața de toate zilele. Alt memorial, *Cenușa zilelor* (2002), acoperă, sub formă de jurnal, perioada 1997–2001, parcursă alternativ la München și București. Proză propriu-zis narativă, scurtă, de fină penetrație psihologică, cuprinde volumul *Filigrane* (2000). Foarte scurt, romanul *Rătăcire* (1995) se reduce, în fapt, la un episod de tip kafkian, având asemănări și cu proza lui Alain Robbe-Grillet. Înregistrarea minuțioasă a faptelor în desfășurare, a situațiilor traversate de protagonist, muzeograful T., a percepțiilor și senzațiilor acestuia include și retrairi (la țară, la Praga), nu fără ca, într-o mică secvență, procedura autenticistă să fie ruptă de imixtiunea auctorială, ce își asumă atributul omniscienței. Monologul interior al lui T. continuă în romanul *Mărturisirile unui neisprăvit* (1999), în volum fiind reluat și *Rătăcire*. Aici, un „prieten” al autoarei, defunct, își anunță repetat intenția de a-și povesti viața, dar în loc să o facă, formulează mereu felurite reflecții, privind îndeosebi condiția insului neînseriabil. Solilocviul cuprinde și amintiri: din adolescența locutorului și mai ales din perioada terorii naziste, când oamenii erau încărcăți în vagoane, ca vitele, și duși la moarte. Covârșitoare numeric în bibliografia lui Ș. sunt totuși cărțile tălmăcite. Printre transpunerile în românește din alte literaturi figurează scrieri de Goethe, Thomas Mann, Franz Kafka, Heinrich Böll, Siegfried Brecht, Eugen Ionescu, Karl May, Arnold Hauser, Willi Fredel, Jan Petersen, Luise Rinser. Din românește a tălmăcit opere de M. Blecher, Ioan Slavici (în franceză), N. Filimon, I. L. Caragiale, B. Delavrancea, Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Mircea Eliade, Gherasim Luca, Zaharia Stancu, D. R. Popescu, V. Voiculescu, Nicuță Tănase (în germană). Scriitori maghiari din România au fost transpuși în germană (Kovács György, Sütő András, Papp Ferenc ș.a.). În germană a mai tradus, pentru Editura Kriterion, și din Jules Verne. Unele tălmăciri sunt însoțite de note, prefețe și comentarii.

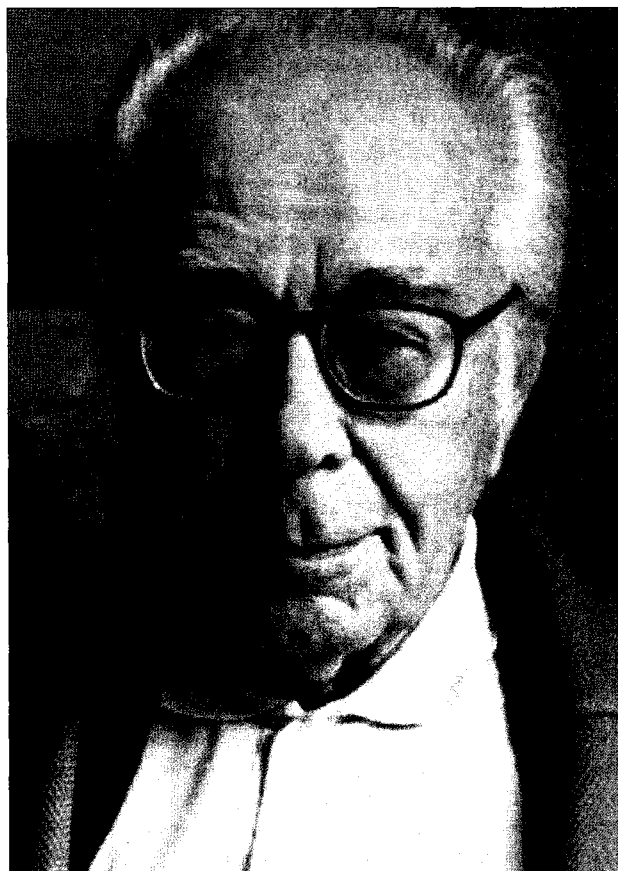
SCRIERI: *Heinrich Mann. Omul și opera*, București, 1966; *Unde și interferențe*, București, 1969; *Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga*, București, 1970; *Cioran, jadis et naguère*, Paris, 1988; *O viață-n bucăți*, București, 1992; ed. București, 2001; *Despre, despre, despre...*, București, 1995; ed. București, 2000; *Rătăcire*, București, 1995; *Mărturisirile unui neisprăvit*, București, 1999; *Filigrane. Scrisori din Paris și alte proze din cinci decenii*, București, 2000; *Cenușa zilelor. Jurnal (1997–2001)*, București, 2002. **TRADUCERI:** Zaharia Stancu, *Hunde...*, București, 1954 (în colaborare cu Ernst Ossorowitz); ed. (*Rumänische Ballade*), Berlin, 1957; Ioan Slavici, *Novellen*, București, 1955, *Novellen*

aus dem Volk, pref. Silvian Iosifescu, București, 1961 (în colaborare cu Thea Constantinides); Nicuță Tănase, *Ich bin schon ein grosser Junge*, București, 1956, *Eine Mundharmonika*, București, 1958; Camil Petrescu, *Ein Mensch unter Menschen*, I-IV, pref. Tudor Vianu, București, 1956-1958 (în colaborare cu Paul Manu), *Bălcescu*, București, 1964; Elisabeth Hering, *Povestea scrisului*, cuvânt înainte Al. Graur, București, 1960; Mihail Sebastian, *Der Unfall*, București, 1960; Nicolae Filimon, *Drei Monate im Ausland und andere Schriften*, pref. Domnica Stoicescu, București, 1961; Barbu Delavrancea, *Herr Vucea*, pref. Marin Bucur, București, 1962; I. L. Caragiale, *Werke*, pref. Silvian Iosifescu, București, 1962 (în colaborare cu Thea Constantinides și Paul Manu); Mihail Sadoveanu, *Die in Erdhütten wohnen*, București, 1963; Willi Bredel, *Părinții*, București, 1962, *Fiii*, București, 1963, *Nepoții*, București, 1966; Remus Luca, *Ein Morgen im Mai*, București, 1964; D. R. Popescu, *Der weisse Regen*, București, 1965; Richard Hiepe, *Renato Guttuso*, București, 1966; Jan Petersen, *Strada noastră*, București, 1966; Magda Szabó, *Căprioara*, București, 1967; Franz Kafka, *Castelul*, pref. trad., București, 1968; ed. București, 1995; Karl May, *Comoara din lacul de argint*, București, 1969; Bertolt Brecht, *1 om = 1 om*, București, 1969 (în colaborare cu Mircea Șepilici); Eugen Ionescu, *Setea și foamea*, în Eugen Ionescu, *Teatru*, II, pref. B. Elvin, București, 1968, *Amedeu sau Cum să te descotorosești*, *Improvizație la Alma sau Cameleonul ciobanului*, *Delir în doi*, în *trei... în câți vrei...*, în Eugen Ionescu, *Teatru*, I-II, îngr. și pref. Gelu Ionescu, București, 1970; V. Voiculescu, *Magische Liebe*, București, 1970; *Gândirea lui Goethe în texte alese*, I-II, îngr. trad., București, 1973; M. Blecher, *Aventures dans l'irréalité immédiate*, Paris, 1973; Thomas Mann, *Scrisori*, pref. trad., București, 1974; Arnold Hauser, *Zăpadă târzie*, pref. trad., București, 1974; Luise Rinser, *La cumpăna vieții*, pref. trad., București, 1975; Heinrich Böll, *Onoarea pierdută a Katharinei Blum*, București, 1978; Mircea Eliade, *Hochzeit im Himmel*, Freiburg, 1989, *Die Schlange*, Freiburg, 1990.

Repere bibliografice: Barbu Dragoman, „Heinrich Mann”, F, 1966, 7; Klaus Heitmann, „Germanistik in Rumänien”, „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 1968, 15 martie; Ov. S. Crohmălniceanu, „Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga”, RL, 1970, 14; Nicolae Manolescu, „Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga”, CNT, 1970, 15; Zaharia Sângeorzan, „Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga”, CRC, 1970, 19; Balotă, *Labirint*, 422-426; Caraion, *Duelul*, 204-209; Piru, *Varia*, I, 330-332; Nemoianu, *Utilul*, 123-124; Tomuș, *Răsfrângeri*, 63-67; Al. Balaci, „Gândirea lui Goethe în texte alese”, CNT, 1974, 7; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 546-547; Cornel Ungureanu, *Literatura română azi: Mariana Șora*, O, 1990, 29; Simona Sora, „Souvenirs d'égotisme”, RL, 1993, 5; Ov. S. Crohmălniceanu, *Împlinire sub protecția Mnemosynei*, CC, 1993, 1-2; Cornel Ungureanu, *Arta supraviețuirii*, O, 1993, 3; Carmen Varfalvi-Berinde, *Mariana Șora*, TR, 1993, 43; Ov. S. Crohmălniceanu în *dialog cu Mariana Șora*, CC, 1994, 4-5; Ion Pop, *Asistând la tragicomedia istoriei*, ST, 1994, 10-11; Octavian Soviany, *Măștile care dezvăluie*, APF, 1995, 1-2; Ov. S. Crohmălniceanu, *Din roadele exilului*, L, 1996, 19; Elena Beram, „Rătăcirile” *Marianei Șora*, JL, 1996, 49-52; Octavian Soviany, *Despre neisprăvire*, LCF, 2000, 27; Micu, *Ist. lit.*, 727-728; Roxana Răcaru, *Pledoarie pentru bucurii mărunte*, RL, 2001, 5; Daniel Cristea-Enache, *Un Oblomov care scrie*, ALA, 2001, 550; Popa, *Ist. lit.*, II, 1147; Petraș, *Panorama*, 596-597; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 457-460; Mihai Pelin, *Opisul emigrației politice*, București, 2002, 318; Tudorel Urian, *Case cu pereții de sticlă*, RL, 2003, 5; Manolescu, *Enciclopedia*, 653-654; Constantin M. Popa, *Brațul de la Lepanto*, Craiova, 2003, 128-131; Săndulescu, *Memorialiști*, 286-297.

D. Mc.

ȘORA, Mihai (7.XI.1916, Ianova, j. Timiș), eseist. Este fiul Anei (n. Bogdan) și al lui Melentie Șora, preot. Urmează Liceul „C. Diaconovici-Loga” din Timișoara (1927-1934) și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1934-1938), unde îi sunt profesori preferați Nae Ionescu și Mircea Eliade. Beneficiind de o bursă a Guvernului francez, își continuă studiile la Paris (Sorbona, 1939-1940), apoi la Grenoble (1940-1945). Susține licența în 1940, cu o teză despre Pascal. Va participa la Rezistență. Din 1945 devine cercetător stagiar la Centre National de la Recherche Scientifique, secția filosofie. În 1948 vine în țară, dar nu se mai poate înapoia la Paris. Lucrează, până în 1951, la Serviciul de presă din Ministerul Afacerilor Externe, fiind apoi șeful redacției de literatură a Editurii pentru limbi străine din Institutul Român pentru Relațiile cu Străinătatea (1951-1954), redactor-șef al compartimentului Moștenirea literară de la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, apoi la Editura pentru Literatură (1954-1969), pentru puțin timp șeful redacției de literatură-artă la Editura Enciclopedică Română (1969-1970), șeful serviciului Bibliotecii din Ministerul Învățământului (1970-1977). După evenimentele din decembrie 1989, a fost scurtă vreme ministru al Învățământului în guvernul condus de Petre Roman. Este membru fondator al Grupului de Dialog Social și al Alianței Civice. Prima carte, *Du Dialogue intérieur. Fragment d'une*

anthropologie métaphysique, îi apare, în 1947, la Editura Gallimard din Paris. A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru *Sarea pământului* (1978) și pentru *Firul ierbii* (1998). Este căsătorit cu Mariana Șora.

În anii debutului său Ș. era un gânditor de orientare existențialistă (Martin Heidegger, Jean-Paul Sartre), dar cu o metodă fenomenologică (Edmund Husserl) ce își are sursa în Descartes. Înclinat spre ateism, se reconsideră, sub influența unor filosofi precum Martin Buber și Emmanuel Levinas, îmbrățișând creștinismul, argumentat și prin Toma d' Aquino. În 1978 își publică prima scriere în românește, esul *Sarea pământului*. Subintitulată *Cantată pe două voci despre rostul poetic*, elaborată sub forma unui dialog, în douăsprezece trepte („zile”), între un Tânăr Prieten și un Mai Știutor, cartea e plină de ecuații, formule algebrice, figuri geometrice și alte desene, de citate latinești și grecești, iar terminologia multor enunțuri e accesibilă doar celor cu temeinică pregătire filosofică. Lectura procură, totuși, delicii intelectuale cititorului, prins de farmecul „cantatei” de îndată ce intuiește sensul meditației incluse. Discutând despre rostirea poetică (numită „rost”), cei implicați în dialog depășesc esteticul, chiar gnoseologicul, mergând până la ontic. Ei formulează ultrasavant frământări existențialiste, exprimă algebric coordonate ale experienței cotidiene, exemplificând, bunăoară, noțiuni de teologie tomistă prin comportamente canine (oferite de Zdreanță și Azorică), fac uz de structuralism, semiotică, poetică matematică, persiflând subtil pretențiile acestor discipline de a revoluționa gândirea și toate activitățile spiritului. Abstracte silogisme sunt contrapunctate de secvențe lirice, împrumutate sau create de Mai Știutor, definițiile severe sunt agrementate cu expresii familiare, impersonalitatea aridă suportă constant cenzura omenescului. În ultima analiză, amândoi discută deosebiriile dintre „noesă” și „noemă” (în termeni husserlieni), simplu spus, între cunoașterea intelectuală și cea artistică, între filosofie și poezie, forme ale spiritului care „prind” același „lucru”: „un unic”, vibrant și implicit, liric. Poezia o face „prin mijloace unice”: „arătându-se, ea trece cu o grație regească pe lângă toate cărjele medierilor”. Efectul celor două cunoașteri e dobândirea „sării pământului”, înțelepciunea. Înțelepciunea procură „ceea ce, de când lumea, căutăm” - bucuria: „bucuria iradiantă, bucuria genuină, bucuria explozivă, bucuria suavă, bucuria intens liniștită, bucuria întru sine adunată, bucuria glorioasă, peste lume revărsându-se”. Socratic, dialogul devine, precum *symposion*-ul lui Platon, un banchet intelectual. Identice sunt construite următoarele cărți, cu singura deosebire că discuția se poartă în trei, apărând alături de un Mai Știutor și de un Tânăr Prieten, ca un fel de alter ego când al unuia, când al celuilalt, Devotatul Amic. Redus la ultima schemă ideatică și tradus într-un limbaj cât mai uzual, colocviul din *A fi, a face, a avea* (1985) argumentează savant (ultrasofisticat, pe alocuri), în limbaj matematic, exemplificat grafic, aserțiunea că „întreaga aventură umană” se consumă între „polii verbelor fundamentale”, adică *a fi* și *a avea*. Primul e verbul „total”, primordial, „din care răsar toate numele (și toate pronumele) și toate celelalte verbe (și toate adverbele)”,

pe scurt: toate cuvintele („pline” și „goale”, în terminologia chineză), „prin care se stabilesc tot felul de legături, [...] în așa fel încât să se poată închea un univers, cu tot ceea ce se vede și ceea ce nu se vede”. Inclus în *cogito*-ul cartezian și incluzându-l pe acesta, verbul *a fi* la persoana întâi a prezentului indicativ integrează eul individual în existența universală eternă, pătrunsă și nepătrunsă, îl coboară până la „hypo-nimicul” structurant al „universalei putințe de a fi”, până la pura virtualitate. Prin definiție, *este* generează *ens*, *a fi* produce *fire*, *ființă*. „Hypo-nimicul” posedă *energeia*, propensiunea spre act. Adică spre facere. Prin *facere*, *a fi* produce o nouă existență, care îi aparține. *A fi* duce, prin *a face*, la *a avea*. De la asemenea speculații metafizice, convorbitorii ajung (cu incitante ocoluri) la teoria textului. Textele (operele), demonstrează Mai Știutorul, sunt de două feluri: „născute” și „făcute”. Primele „se conjugă” cu *a fi*, celelalte cu *a avea*. În ambele cazuri există o „structură pre-textuală”. În primul caz, autorul textului (operei) *este* aceea structură. Structura nu preexistă în sens propriu textului, ci se constituie pe măsura făuririi acestuia, dar prefigurează textul în mod virtual, în sensul că îl exprimă pe autor în esențialitatea lui ontologică, în ceea ce are comun cu întreaga fire; îl exprimă adesea fără voia lui, dezvăluind uneori și comunitatea căreia îi aparține el. Pre-textul posedă o „structură” doar virtuală. Aceasta constă într-o „întâlnire” mergând până la identificarea creatorului cu el însuși, și totodată cu Lumea, „în bogăția indiviză a precuvântului”. E o identitate primară, care în operă (text) se realizează încă o dată, la alt nivel, nu pur existențial, prin inserția „infinitului de compenetrație al precuvântului” în „nesfârșirea etalată a masei cuvintelor” organizate în text. Această a doua identitate e posibilă numai acolo unde „cuvintele tribului și-au păstrat intactă inocența lor aurorală”. La sfârșiturile de cicluri culturale cuvintele sunt „ori bete de-a binelea și umblă pe șapte cărări, ori sclerozate, pur și simplu, înfipte ca niște bețe fără vlagă în inima unei realități care curge pe lângă ele total lipsită de linii directoare”. Pentru a funcționa cu eficacitate, cuvintele trebuie „înlădiate”, ajutate. E singura modalitate de a împiedica atrofierea spiritului creator. Evoluției artistice normale îi sunt inerente discontinuitățile, rupturile, recurgerile la „șocul contrasensului”, la „procedul săcăitor al antifrazei”, la toate variantele sarcasmului, în sfârșit, la tot ce e de natură a discredita ceea ce este perimat. Demolarea, dinamitarea nu sunt scop în sine, ci acțiuni menite să deblocheze drumul creației. Doar astfel se asigură un climat propice creativității și implicit se menține „tradiția”. Tradiția reală (opusă tradiției șablon) e o „continuă inovație”; inovația reală este însăși tradiția (genuină). Spre radicală deosebire de operele „născute”, cele „făcute” exprimă nu eul original, nu pe *sum*, pe *a fi*, ci un *sunt* expirat, depus în urma celui actual, activ, devenit *avut*. În alți termeni, operele „făcute” sunt, în cel mai bun caz, produsul autoimitației, când nu adoptă norme și formule consacrate sau în vogă la un moment dat. Fără să întrebuițeze cuvântul, cei trei interlocutori denunță epigonismul, dar dezaprobă și inovatorismul gratuit, practicat din dorința de a epata. Opunând „născutul” „făcutului”, Mai

Știutorul nu omite să precizeze că aceste categorii nu se exclud, ci se completează reciproc. Nașterea include facerea. „Nici identitatea primară (cu sine și cu Lumea totodată, în precuvânt), nici cea secundă (a precuvântului cu expresia sa) nu pot fi obținute dintr-o dată.” Sunt necesare eforturi. „Toate textele «născute» sunt *eo ipso*, «făcute». Omul nu are acces la «naștere» decât prin „îndelungata și chinuitoarea «facere»”. Continuând discuția în *Eu & tu & el & ea... sau Dialogul generalizat* (1990), cei trei cavaleri ai inteligenței analizează cu maximă acribie „felurile lui a avea”. Nu fără multiple digresiuni menite să ducă la deplina clarificare a termenilor operanți. Prin toate reușitele ontologice, ființa umană își creează un „avut ontologic” și, drept consecință, orice actualizare a lui a fi, orice realizare a lui în prezent („acum – aici – așa”) e însoțită de apariția lui a avea la trecut. Dacă avutul ontologic nu rămâne în trecut, ci debordează prezentul, încalcând domeniul lui a fi, el se preschimbă în „avut pseudoontologic”. A fi „se sublimizează” în a avea. Foarte simplu spus, își devine copie palidă, epigon. Insul aflat în această situație a căzut în „lumea lui pseudo”. El nu este, ci pare. Cazul și mai grav e acela în care cineva se lasă asimilat nu de propriul avut ontologic (devenit pseudoontologic), ci de al altora. Efectul nu e doar sclerozarea, ci chiar deșădăcinarea din ființă. Al treilea fel de avut este, în viziunea interlocutorilor, avutul instituționalizat, *id est* societatea. Societatea ar fi „un trecut comun standardizat și solidificat, prelins apoi asupra prezentului unor ființe diferite între ele și diferite (în aici-acum-ul lor efectiv) și de trecutul în chestiune”. Pentru ca acesta să nu devină un „neant manifestat, neant efectiv, neant activ”, „starea normală a oricărei comunități ontologice nealinate în pseudo” ar fi „anarhia convergentă” sau, mai bine spus, „auto(teo)arhia, bineînțeles convergentă (din cauza lui «teo» care o suplombează)”. Cu dezbaterea asupra celui de-al patrulea fel al lui a avea: „avutul-lucru”, colocvialul abordează socialul. Cum ar putea fi proporționat a avea „în funcție de nevoile ireductibil individuale (ba chiar punctuale) caracteristice fiecărui a fi singular”? Amplă și complexă, analiza structurii instituționale a „întreitei lumi contemporane”, cu insistență asupra sistemului socialist, stabilește că instituțiile „își propun exact inversul a ceea ce ar trebui să-și propună: își propun anume să-l organizeze pe a fi în funcție de interesele lui a avea”. Limbajul sofisticat include o critică nimicitoare a regimurilor comuniste, exemplificată codificat mai ales cu situații caracteristice dictaturii ceaușiste. Critica implică și identificare emblematică a tiranului dâmbovițean cu sinistrul conchistador Lope de Aguirre. Nu e de mirare că, scrisă, potrivit specificării auctoriale, în 1988, cartea nu a putut să apară decât în 1990. Principiul de ordin social pe care ea îl propune este „dialogul generalizat”, pe picior de perfectă egalitate și într-un respect reciproc deplin între eu și tu, noi și voi. Unele idei ale ultimelor eseuri se află în nuce în prima carte a lui Ș., editată și în traducere românească în 1995. Un subcapitol se intitulează chiar *A fi, a face, a avea. Fragment dintr-o antropologie metafizică*. Se menționează că studiul *Despre dialogul interior* s-ar integra într-o lucrare amplă, existentă în manuscris, *Unité et pluralité. Notes pour une*

métaphysique de l'„ens creatum”. Redactată în Franța, sub ocupație hitleristă, lucrarea include respingerea nazismului de pe poziții apropiate celor comuniste. Cum însuși o spune, în *Cuvânt după o jumătate de secol*, autorul, în oroarea de fascism, a „supradimensionat figura lui Lenin”, care „i-a părut o figură providențială”. În stalinism a văzut tot atunci (cum mărturisește disimulat și în *Eu & tu & el & ea...*) doar o deviere temporară, conjuncturală, de la leninism, apreciere pe care o va corecta.

SCRIERI: *Du Dialogue intérieur. Fragment d'une anthropologie métaphysique*, Paris, 1947; ed. (*Despre dialogul interior. Fragment dintr-o antropologie metafizică*), tr. Mona Antohi și Sorin Antohi, postfață Virgil Nemoianu, București, 1995; *Sarea pământului. Cantată pe două voci despre rostul poetic*, București, 1978; *A fi, a face, a avea*, București, 1985; *Eu & tu & el & ea... sau Dialogul generalizat*, București, 1990; *Firul ierbii*, Craiova, 1998; *Câteva crochiuri și evocări*, Craiova, 2000; *Filosofice. Filosofia ca viață*, București, 2000; *Mai avem un viitor? România la început de mileniu*. Mihai Șora în dialog cu Sorin Antohi, cuvânt înainte Sorin Antohi, Iași, 2001. **Traduceri:** Jean-Jacques Rousseau, *Visările unui hoinar singuratic*, pref. Vera Călin, București, 1969; Jean-Paul Sartre, *Cu ușile închise. Diavolul și bunul Dumnezeu*, în Jean-Paul Sartre, *Teatru*, pref. Georgeta Horodincă, București, 1969.

Repere bibliografice: Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 348–353; Moraru, *Semnele*, 281–288; Steinhardt, *Critică*, 41–45; Mihai Zamfir, *Discreția și eficiența gândului*, RL, 1986, 49; Mircea Mihăieș, *Pagini (aproape) exilate*, O, 1990, 1; Virgil Leon, *Minimalism și mântuire ontologică*, APF, 1991, 1–2; George Popescu, *Dialogul generalizat sau Încercare de a raționaliza i-realul*, R, 1991, 2; Ruxandra Cesereanu, *De la „dialogul interior” la „dialogul generalizat”*, ST, 1991, 2–3; Sorin Vieru, *Mihai Șora la 75 de ani. Un filosof al dialogului*, „22”, 1991, 45; Andrei Ionescu, *Ajunge să fi atent*, VR, 1992, 5; Virgil Nemoianu, *Mihai Șora și tradițiile filosofiei românești*, LAI, 1993, 48; Ștefan Aug. Doinaș, *Mihai Șora și condiția dialogului interior*, VR, 1997, 1–2; Romulus Diaconescu, *O lume a dialogului*, București, 1998, 33–50; Dorin-Liviu Bățoi, *Febra întrebărilor*, RL, 1999, 25; Mariana Filimon, *Întrebări și răspunsuri*, CNP, 1999, 9–10; Dan C. Mihăilescu, *Grația libertății*, „22”, 2000, 6; *Dicț. esențial*, 810–815; Micu, *Ist. lit.*, 786; *Mihai Șora – sub semnul tinereții fără vârstă*, „22”, 2001, 9 (semnează Stelian Tănase, Geo Șerban, Alexandru Paleologu); Corin Braga, *Mihai Șora – un existențialist român*, APF, 2001, 7–8; Gheorghe Grigurcu, *Un maioreșcian: Mihai Șora*, VR, 2001, 11; Cătălin Ghiță, *Filosoful și memoria sa afectivă*, APF, 2001, 11; Cristian Preda, *Doi liberali dezamăgiți*, „22”, 2001, 49; Adrian Marino, *România viitoare*, „22”, 2001, 50; Popa, *Ist. lit.*, II, 1062–1063; Mircea Iorgulescu, *Apocalipsa după Șora și Antohi*, „22”, 2002, 4. D. Mc.

ȘOROBETEĂ, Aurel (8.IX.1946, Brașov), poet, prozator și traducător. Este fiul Ioanei (n. Flămând) și al lui Ioan Șorobetea, jurist din Josenii Bârgăului, refugiat la Brașov după Dictatul de la Viena. Ș. frecventează școala primară, gimnaziul și Liceul „Gh. Barițiu” la Cluj. Tot aici student, din 1964, al Facultății de Filologie de la Universitatea „Babeș-Bolyai”, își ia licența în 1969. Face parte din cea dintâi grupare a revistei „Echinoc”. Publică primele versuri în 1966, la „Steaua”, unde va fi redactor (1971–1988). Mai colaborează cu poezie, proză și traduceri la „Tribuna”, „Amfiteatru”, „Familia”, „Ateneu”, „Viața românească”, „România literară” ș.a. Debutează editorial în antologia colectivă *Eu port această ființă*, apărută în

1972, iar primul volum de autor îl constituie culegerea de „poeme istorice și alte poeme” *Apărătorii* (1975; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca). La sfârșitul anilor '80 emigrează întâi în Israel, apoi se stabilește în orașul Trelleborg din Suedia.

Poezia lui Ș. a înregistrat, în primă instanță, o violentă respingere în paginile ziarului „Scânteia” sub titlul, elocvent pentru acel moment, *Cu mituri de ocazie și tristeți confecționate, aripile poeziei bat în gol*, cu referire la antologia din 1972. Apoi, prin Nicolae Manolescu, Ștefan Aug. Doinaș, Mihai Dinu Gheorghiu, Laurențiu Ulici ș.a., au urmat lecturi adecvate și o dreaptă evaluare: modalitatea imnică și elegiacă va fi apreciată, iar originalitatea viziunii recunoscută. *Poeme istorice*, primul ciclu din *Apărătorii*, figurează, într-o stilizare subtilă, o mitologie în care eroii naționali obiectivează ipostaze ale umanului. Sentimentul duratei este transpus într-o ordine simbolică și evocatoare, într-o tonalitate înalt-elegiacă. Textele (Mihai, Horia, Ioan, Grigore Ghica ș.a.) sunt construite pe două nivele: poemul propriu-zis și „notele de subsol”, care alcătuiesc un „poem” paralel, o proiecție livrescă, decodificând uneori, iar alteori propunând simboluri. Al doilea ciclu, conceput contrapunctic, proiectează sentimentul fragilității ființei, iluziilor și amintirilor pe un fundal biografic. Poetul cultivă „pastelul” intelectualizat, meditația, elegia, incantația, în transcrieri notabile prin finețea imaginilor și simțul limbii. Această direcție a liricii continuă în volumele *Altminteri* (1979) și *Anotimpuri* (1986), unde modul imnic este adaptat la o formulă elegiacă fie suav melancolică, fie liric eroică, sub semnul virtuozității formale. Reportajele din *Privire de pe Cetățuie* (1978) sunt, de fapt, poeme în proză, în care observația se întemeiază pe sentimentul duratei și al apartenenței la un topos mitic.

SCRIERI: *Apărătorii*, Cluj-Napoca, 1975; *Privire de pe Cetățuie*, Cluj-Napoca, 1978; *Altminteri*, Cluj-Napoca, 1979; *Anotimpuri*, Cluj-Napoca, 1986. **Traduceri:** Balla Zsófia, *Așa cum trăiești*, pref. Grete Tartler, București, 1983; Kenécz Ferenc, *Zeu cu picior de lemn*, pref. Andrei Roman, București, 1985.

Repere bibliografice: George Cuibuș, *Cu mituri de ocazie și tristeți confecționate, aripile poeziei bat în gol. Însemnări pe marginea unei antologii*, „Scânteia”, 1973, 9 602; Petru M. Haș, „Apărătorii”, AST, 1975, 4; Nicolae Manolescu, *Tineri poeți*, RL, 1975, 36; Constantin Țoiu, „Apărătorii”, RL, 1975, 44; Ștefan Aug. Doinaș, *Triptic poetic*, RL, 1975, 45; Ion Marcoș, „Apărătorii”, TR, 1975, 49; Mihai Dinu Gheorghiu, *Poezia apocrifelor și poezia gestului*, CL, 1975, 12; George Țăra, *Pseudoreportaj*, ECH, 1978, 10-12; Iorgulescu, *Scriitori*, 151-153; Poantă, *Radiografii*, I, 291-294, II, 95-99; Regman, *Explorări*, 5-6, 18-19; Ulici, *Prima verba*, II, 125-127; Lucian Alexiu, „Altminteri”, O, 1979, 44; Constantin Hârlav, *Sentimentul duratei*, TR, 1979, 45; Piru, *Debuturi*, 207-208; Tașcu, *Poezia*, 218-222; Rotaru, *O ist.*, III, 507-508; Cornel Vâlcu, *Aurel Șorobetea*, ECH, 1994, 1-3; Papahagi, *Interpretări*, 149-152; Ulici, *Literatura*, I, 234-236; Pop, *Pagini*, 196-202; Poantă, *Dicț. poeți*, 193-195; Tanco, *Dicț. lit. Bistrița*, 343-344; Popa, *Ist. lit.*, II, 286; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 465-467; Nicolae Oprea, *Literatura „Echinoxului”*, I, Cluj-Napoca, 2003, 35-40.

C. H.

ȘOVA, Coman (18.X.1933, București), poet, dramaturg și gazetar. Este fiul Anei (n. Bogdan), originară din Humulești, și al lui Ioan Șova, muncitor forestier. Face Liceul „Petru Rareș” din Piatra Neamț (1945-1948) și Liceul Silvic din Roznov, terminat în 1952. Până în 1955 urmează Institutul de Teatru și Cinematografie din București, iar din 1956 Școala de Literatură „M. Eminescu”, ultimul an de studii absolvindu-l în cadrul Facultății de Filologie a Universității bucureștene. Între 1962 și 1964 este secretar literar la Teatrul „Barbu Delavrancea” din București, apoi intră în presă: secretar general de redacție la revista „Amfiteatru” (1964-1972) și la ziarul „România liberă” (1972-1975), redactor-șef adjunct la „Magazin” (1975-1986), publicist comentator la „România liberă” (1986-1990). Debutează în 1951, cu poemul în proză *Diminețile albastre*, la suplimentul literar al ziarului „Ceahlăul” din Piatra Neamț. Va mai colabora la „Contemporanul”, „Luceafărul”, „Cronica”, „România literară”, „Tomis” ș.a. În 1965 are loc premiera piesei *Iubesc pe al 7-lea, comedie cu... Petrești*, la Teatrul „Barbu Delavrancea”, iar prima plachetă de versuri, intitulată *Astrul nimănui*, îi apare în 1970.

Ș. se afirmă inițial într-o publicistică ce variază între reportaj și eseu, apoi - în climatul de oarecare deschidere ideologică de după 1964 - e pasionat de teatru, în care cultivă o binevenită poezie a cotidianului, pretutindeni revelându-se un fond liric generos. Versurile, pe care le publică rar, au personalitate chiar de la debut. Cele mai realizate sunt un fel de meditații - gânduri răzlețe, reflecții fulgurante, amintiri de-o clipă, repede stinse de agitația cetății. Lirica acoperă însă un teritoriu întins, de la genul ocazional al întâmplării cotidiene - cu datări și localizări (casa din strada Labirint, lacul Herăstrău, câteva nume feminine etc.) - la cântarea patriei (Burebista, Bicaz etc.) și la reinterpretarea unor motive livrești (Goliat, Hamlet, regele David), oscilând între retorismul conjunctural și acordurile reflexive slujite de o stilistică aproape muzicală. Ș. își găsește timbrul potrivit în lirica erotică - celebrare cu o sensibilitate delicată și senzualitate rituală, confesiune discretă și memorie cald învăluitoare, căci „dragostea-i uciderea desăvârșită”, „vis și mărginare amănată” (*Adânc să credem în durată*). Lirismul e inundat de culorile anotimpurilor, de ploile toamnei îndeosebi, sau e marcat de obsesia griului ori a albului, totul cenzurat de conștiința trecerii clipei: „Și ziua, și ora, și toamna mă doare, / Și ziua e plânsă și ora e mare, / Și toamnă-i în toate, în trup înserare, / Și ziua e miercuri și ora e miercuri, / Și peste rotirea a sute de cercuri, / În liniștea caldă și dulce de roade, / Copila mea-ngână duioase silabe...” (*Silabe*, în *Marival*, 1974). În *Nevoia de alb* (1996) poetul își antologhează creația, revizuiind ușor unele poeme cenzurate sau databile, cu intenția vădită a concentrării lirismului și a transunerii reflecției în gnomism moral, uneori în versuri memorabile. Singura lui piesă de teatru reprezentată - *Iubesc pe al 7-lea*, a stârnit interesul criticii de specialitate. Alte compuneri dramatice i-au rămas în reviste: *Saltul de panteră* („Argeș”, 1968), *Ringul de dans* („România literară”, 1969). A mai compus scenarii de film: *Ora zero* (1979), *Cursa cu obstacole* (1980), ambele ecranizate de Nicolae Corjos.

SCRIERI: *Astrul nimănui*, București, 1970; *Marival*, București, 1974; *Cuvinte de reazem*, București, 1977; *Poeme*, București, 1980; *Unul cu altul*, București, 1983; *Căderea fructului*, București, 1989; *Nevoia de alb*, pref. Nicolae Balotă, București, 1996.

Repere bibliografice: Nicolae Baltag, „*Astrul nimănui*”, *Scânteia tineretului*, 1970, 6 677; Damian Ureche, „*Astrul nimănui*”, *O*, 1970, 12; Magda Ursache, „*Astrul nimănui*”, CRC, 1970, 50; Constantin Pricop, „*Astrul nimănui*”, CL, 1971, 1; Constantin, *A doua carte*, 246–247; Dorin Tudoran, „*Marival*”, LCF, 1974, 21; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 547; Tia Șerbănescu, *Coerența mesajului poetic*, TR, 1978, 9; Dan C. Mihăilescu, *Echilibrul poeziei*, LCF, 1978, 16; Fănuș Băileșteanu, „*Cuvinte de reazem*”, RL, 1978, 31; Constantin Sorescu, *Polaritatea albului*, SPM, 1978, 385; *Lit. rom. cont.*, I, 531–534; Dumitru Radu Popa, „*Unul cu altul*”, RL, 1983, 45; Alex. Ștefănescu, *Refuzul unei vârste*, RL, 1989, 28; Alex. Ștefănescu, *Risipitorul Coman Șova*, RL, 1996, 43; Mariana Ionescu, „*Nevoia de alb*”, „*Porto-Franco*”, 1998, 6; Popa, *Ist. lit.*, II, 597; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 467–468. M. D.

ȘOVU, George (30.I.1931, Țițești, j. Argeș), prozator. Este fiul Elisabetei (n. Stănescu) și al lui Samson Șovu, țărani. Învață în satul natal (1937–1941), în comuna Livezeni, județul Argeș (1941–1944) și la Școala Normală din Câmpulung (1944–1951), apoi studiază la Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1951–1955). Lucrează în București, ca redactor și secretar de redacție la Agenția Română de Presă (1955–1961), profesor de limba și literatura română și director al Liceului „Dante Alighieri” (1961–1974), profesor la Liceul „Gheorghe Lazăr” (1974–1992), concomitent fiind, din 1974 până în 1991, șef al inspectorilor de limba și literatura română din Inspectoratul Școlar al Municipiului București, consilier la Ministerul Învățământului, reprezentant al Inspectoratului Școlar în Consiliul profesoral al Facultății de Limba și Literatura Română. Este membru al Biroului consiliului de conducere al Societății de Științe Filologice (1980–1992), realizator de emisiuni radiofonice și de televiziune. Debutază cu versuri în 1951, la „*Scânteia tineretului*”, publicând, în timp, peste o mie de articole, reportaje, eseuri în „*Contemporanul*”, „*Lucafăru*”, „*Cinema*”, „*Convorbiri literare*”, „*România literară*”, susținând rubrici în „*Pentru patrie*”, „*Limba și literatura pentru elevi*”. Scrie scenariile unor filme de mare succes în anii '80, în regia lui Nicolae Corjos: *Declarație de dragoste* (1985), *Liceenii* (1986), *Extemporal la dirigenție* (1988), *Liceenii rock'n'roll* (1991), *Liceenii în alertă* (1993). I se atribuie Premiul I și titlul de laureat pentru filmul *Declarație de dragoste la Festivalul „Cântarea României”*, Premiul I pentru romanul *Furtună de mai* la același festival (1987), „*Premiul tinereții*” pentru filmul *Declarație de dragoste la Concursul filmului cu tematică pentru tineret de la Costinești* (1985), Trofeul Micului Cititor pentru volumul *Liliac alb în ianuarie* (1985). Filmul *Declarație de dragoste* a mai fost premiat la câteva festivaluri internaționale (Egipt, Franța, Italia ș.a.).

În plan literar, calitatea scenariilor lui Ș. o reprezentau franchețea, prospețimea și lipsa tezismului. Mai precis: linia foarte subțire a ideii pedagogice, lucru vital pentru o tematică sufocată îndeobște de lirism ideologizat. Carențele scriiturii

(idealismul melodramatizat, dialogul livresc și infuzia liricoidă, departe de modelul real al subiecților) dispăreau în tratarea cinematografică, în ritmul secvențial și culoarea comportamentală. Proza scurtă, ca și romanele lui Ș. urmăresc tribulațiile erotice ale adolescenței, cu băieți puri, poetici, situații fatalmente în situații de impas familial ori, mai ales, între două iubiri, între ispita carnală și „prototipul angelic”. Protagonisti sunt profesori de filosofie ale căror familii mor la cutremurul din 1977 și care devin etaloane ale perfecțiunii moral-didactice, tinere profesoare (precum Andreea din romanul *Tandrețe*, 1986), ziaristi ca Valeriu Doboreanu din *Dragoste și moarte* (1994) (unde este de bănuț, până la un punct, un alter ego al autorului), inițiat nu doar în artele marțiale, ci și în amara școală politică a vieții duplicitate și pentru care onoarea, cavalerismul compun un cod existențial merit, inevitabil, ostracizării, nedreptăților, dar și triumfului prin nobilă resemnare. Febre, accidente, spitalizări, neînțelegeri și împăcări siropoase, alături de cenacluri literare la care liceeni (precum Roxana și Ileana din *Căpitanul Rox*, 1991) participă „cu regularitate și însuflețire, ca și la cerul de matematică”, se întâlnesc mai în fiecare pagină. La fel, siluete liliale, fete cu picioare lungi, fragile nimfete evoluând ingenuu către carnalități lirico-livresci, cu o pudoare etanșă, dar și cazuri maladive (o tuberculoză, o surzenie temporară ș.a.) iute recuperate pedagogic, prin solidarizarea spontană a forțelor binelui, în redimensionări moralizante, cu prietenii trădate, copii din flori, adultere, bunici înțelepți și ultracomprehensivi, orfani, pațachine pe post de mamă vitregă, virginități pierdute mai mult sau mai puțin fericit, delațiuni absurde (acuzatii de spionaj) dar nu mai puțin periculoase, totul împodobit metaforic (Lucian Blaga este adesea citat aici), fără agresivitate, fără conflicte corozive, fără psihologii demonice, excrescențe malefice, adică la antipodul unor practici occidentale în literatura genului. În publicistică, aceeași tentă sentimental-moralizantă: volumul *Martor incomod* (1999) reunește o sută de articole publicate de Ș. în revista „*Pentru patrie*”.

SCRIERI: *Cadența generației*, București, 1974; *Scrisori de acreditare*, București, 1976; *Declarație de dragoste*, București, 1978; *Jarul din palmă*, București, 1979; *Dragul nostru Alex...*, București, 1981; *Răspuns la post-restant*, București, 1981; *O vară de dor*, București, 1983; *Liliac alb în ianuarie*, București, 1984; *Dans în foisor*, București, 1984; *Furtună de mai*, București, 1985; ed. (*Căpitanul Rox*), București, 1991; *Fascinații*, București, 1985; *Tandrețe*, București, 1986; *Dimineața iubirii*, București, 1987; *Ochii timpului*, București, 1988; ed. București, 2003; *Întâlnire-n oglindă*, București, 1989; *Liceenii*, București, 1991; *Liceenii rock'n roll*, București, 1992; *Extemporal la dirigenție*, București, 1992; *Liceenii în alertă*, București, 1993; *Virginitate* (în colaborare cu Mihai Opris) București, 1994; *Dragoste și moarte*, București, 1994; *Martor incomod*, București, 1999; *Misterele din vila părăsită*, București, 2000; *Dialog tainic*, București, 2000; *Romanticii*, București, 2003. **Antologii:** *De românească învâțătură. Antologie de literatură populară și cultă cu conținut religios*, București, 1992 (în colaborare cu Silvestru Boatcă).

Repere bibliografice: Artur Silvestri, „*Cadența generației*”, RL, 1974, 31; Ion Băieșu, „*Scrisori de acreditare*”, *De la om la om*, „*Scânteia tineretului*”, 1976, 8 499; Ioan Mihuț, „*Scrisori de acreditare*”, *Înaripata adolescenței*, „*Revista de pedagogie*”, 1977, 5; Dan C. Mihăilescu, *Un jar*

blând și generos, LCF, 1979, 19; Valeriu Cristea, *Literatura educativă*, RL, 1978, 26; Valeriu Cristea, *Între școală și viață*, RL, 1981, 22; Pompiliu Marcea, *Un roman despre dascăli*, LCF, 1981, 31; Grigore Smeu, *Paradisul rotund*, RL, 1981, 43; Nicolae Ciobanu, *Povestirea despre și pentru copii*, LCF, 1984, 22; Smaranda Cosmin, *Temele adolescenței*, LCF, 1985, 5; George Muntean, *Cărțile copilăriei și adolescenței*, LCF, 1985, 23; George Chirilă, *Pornind de la adolescență*, CNT, 1986, 40; Gheorghe Bulgăr, *Destine tinerești*, RL, 1986, 51; Ioan Vicolleanu, „Tandrețe”, ATN, 1987, 1; Rotaru, *O ist.*, III, 721-722; Liviu Papuc, „Dimineața iubirii” ca „saga” a adolescenței, CL, 1988, 12; Căndrovanu, *Lit. rom.*, 204-207; Popa, *Ist. lit.*, II, 1014.

D. C. M.

ȘTEF, Traian (23.VI.1954, Bunești, j. Bihor), poet, prozator și eseist. Este fiul Antei și al lui Gheorghe Ștef, muncitori. Urmează Liceul „Mihai Eminescu” din Oradea (1969-1973), apoi Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, secția română-franceză (1975-1979). În perioada studenției a fost redactor la revista „Echinoc”. Funcționează ca profesor la Liceul Industrial din Popești și la Școala Generală din Cuzap, județul Bihor (1979-1986), metodicist la Centrul Județean al Creației Populare (1986-1990) și ca redactor la revista „Familia” (din 1990). Debutează în „Familia” (1974), cu poezie, iar editorial cu placheta *Călătoria de ucenic* (1993). Va mai colabora la „Amfiteatrul”, „Vatra”, „Steaua”, „Tribuna”, „Poesis”, „Arca”, „Orizont”, „Ramuri”, „Interval”, „Convorbiri literare”, „Observator cultural”, „Calende”, „Paralela 45”, „22” ș.a.

Scrierile lui Ș. stau sub semnul „modelului odiseic”, desfășurat în toată complexitatea sa: ca mască literară îndărătul căreia se întrevede figura autorului, întoarcere la formula epopeii (și la scriitura „naivă” în genere), etalon de moralitate sau *polytropos* capabil să surprindă diversitatea condiției umane. De altfel, în *Călătoria de ucenic* (Premiul Asociației Scriitorilor din Arad), personajul lui Homer dă titlul unui întreg ciclu (*Odiseu își cere calul înapoi*), gestul său semnificând o decizie de condiția sa mitică, devenită impropriu într-o lume a simulacrelor și a disimulării: „Să-ți dai foc în piața orașului / Ca să poți striga de durere // Dar să privești ușurat / Gălețile cu apă / În care o mână spală / Pe alta / Un ochi orbește / Pe celălalt // Și să-ți dai sufletul / Ca să poți păstra tăcerea” (*Un ochi orbește pe celălalt*). Dar notele definitorii ale ciclului - figurația mitologică, dimensiunea etică a discursului, expresia sacadat „colțuroasă” și tonalitatea satirică - se regăsesc, la altitudini diferite, în toate piesele volumului. Totuși, următoarele cărți de versuri - *Femeia în roz* (1997; Premiul Asociației Scriitorilor din Arad) și *Tandrețea dintre noi* (1999) - atestă o schimbare treptată a regimului. Căci, dacă inițial imaginarea femeii permitea când și când subminarea encomionului prin inserții sarcastice sau prozaice („E inflație / Viața își schimbă prețul / Aș cumpăra un covor mai scump / Să te înfășor în el după ușă / În camera alăturată / Mai întunecată / Poate fac și eu o investiție / de durată”), *Tandrețea dintre noi* propagă o poezie „dulceagă jucăușă”, unde ingenuitatea viziunii camuflează o melancolie difuză: „Tata este prima iubire pe care o lași / Când îl îmbrățișezi nu te mai

lipești / De pieptul lui stai aplecată / Să nu se vadă sânii insolenți / care se cred acuma absolvenți / Înțelege și tu că ai fată mare / Că de aici înainte nu maimuțărește cuvinte / Că merge cu altcineva de mână / Seara mai stă puțin mai amână / Ora fixă începe să fie / Din ce în ce mai târziu” (*La ieșirea din poveste*). Ce e drept, reflecția morală nu dispăre, ci doar migrează către alte genuri. Astfel, eseistica lui Ș. se dispune pe axa raportului dintre adevăr și mistificare, dintre „calitatea umană” și derapajele conjuncturale. *Despre mistificare* (1998) conține o radiografie a moravurilor de „tranziție” și, totodată, o critică a mentalităților vechi și noi („colectivizarea iubirii”, „punerea «în slujba»”, „mentalitatea lui «se dă»” etc.). Mai ambițios este eseul *Ridicolul* (1998), care urmărește o cartografiere sistematică a subiectului: autorul încearcă o așezare teoretică a problemei (ridicolul e privit ca un „fel de a fi”, dar și ca o „experiență estetică” particulară), schițează o evoluție din Antichitate până în romantism și distinge ridicolul de categoriile conexe (absurdul, grotescul, sublimul ș.a.). Cel mai reușit text rămâne însă *Despre calitatea umană* (2000): având în centru figura lui Ulise, împletește analiza textelor homerice cu „filarea” posterității personajului (la James Joyce, Jean Giraudoux sau Eyvind Johnson, de pildă), comparatiunea cu problematizarea etică și erudiția cu decolările fișionale (capitolul final imaginează chiar un ipotetic solilocviu al lui Odiseu). Fascinația homerică se observă și în *Orbul și dintele de aur* (2002; Premiul Asociației Scriitorilor din Arad), un „roman” compus din douăsprezece „cânturi”, unde protagonistul, părintele Gavrilă/Iosif, este orb și se întoarce acasă după douăzeci de ani. Proiectată pe fundalul dur al regimului comunist, cartea construiește o parabolă despre memorie și scrierea istoriei, în care reflecția politică se vede adesea scurtcircuitată de diverse artificii postmoderne (aluzii livrești, puneri în abis, deschideri metatextuale). Ș. a mai publicat, în colaborare cu Viorel Mureșan, monografia *Leonid Dimov* (2000), care, deși suferă pe alocuri de un exces de poetizare, se remarcă prin exactitatea analizelor de text.

SCRIERI: *Călătoria de ucenic*, Oradea, 1993; *Femeia în roz*, Oradea, 1997; *Despre mistificare*, Oradea, 1998; *Ridicolul*, Pitești, 1998; *Tandrețea dintre noi*, Botoșani, 1999; *Despre calitatea umană*, Pitești, 2000; *Leonid Dimov* (în colaborare cu Viorel Mureșan), Brașov, 2000; *Orbul și dintele de aur* (povestire eseisticopoematică), Pitești, 2002.

Repere bibliografice: Ioan Moldovan, „Călătoria de ucenic”, F, 1993, 7-8; Gheorghe Grigurcu, *Dus și-ntors*, CNT, 1993, 40; Al. Cistelecan, *Ultimul mohican*, VTRA, 1993, 10; Ruxandra Cesereanu, *Poezia tânără în vreme de tranziție*, ST, 1994, 7-8; Andrei Bodiu, *Singurătatea alergătorului de cursă lungă*, VTRA, 1995, 1-2; Iulian Boldea, *Arta evocării*, VTRA, 1995, 1-2; Ioan Moldovan, *Cântece de dragoste și moarte*, F, 1997, 7-8; Gheorghe Grigurcu, *Spectacol în spectacol*, RL, 1997, 45; Octavian Soviany, *La bălci, cu femeia în roz*, CNT, 1998, 15; Iulian Boldea, *Patologia mistificării*, VTRA, 1998, 9; Doina Curticăpeanu, *Suprafața lui Moebius*, F, 1999, 11-12; Adina Dinițoiu, *Trei poeți „optzeciști”*, OC, 2000, 8; Mircea A. Diaconu, *Traian Ștef: o melodie tandră*, CL, 2000, 5; Iulia Popovici, *Ithaca*, RL, 2000, 33; Gheorghe Grigurcu, *Ulise ca prototip*, RL, 2000, 39; Cistelecan, *Top ten, 102-104*; Grigurcu, *Poezie*, II, 453-461; Ștefan Borbély, *Traian Ștef: un jurnal personal indirect*, „22”, 2001, 1; Florin Paraschiv, *Despre regăstrea umană*, OC, 2001, 49; Iulian Boldea,

Centrul și marginea, RL, 2001, 51-52; Lefter, *Scrit. rom. '80-'90*, III, 201-202; Pop, *Viață*, 277-281; Nicolae Oprea, *Realitate și livresc*, „Ziua literară”, 2002, 16 decembrie; Ioan Moldovan, *O Alexandrie postmodernă*, F, 2002, 11-12; Constantin Dram, *(Alte) noi aventuri ale textului*, CL, 2003, 4; Gheorghe Grigurcu, *Despre ridicol*, RL, 2003, 37. A. Tr.

ȘTEFAN, Corneliu (21.X.1941, Buzău - 19.II.2003, Buzău), prozator și publicist. Este fiul Ceciliei (n. Munteanu) și al lui Petre Ștefan, profesor. Absolvă Liceul „B. P. Hasdeu” din orașul natal, continuându-și studiile la Facultatea de Filologie din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1967) și la Facultatea de Filologie-Istorie a Universității din Craiova (finalizate în 1978). După un an în învățământ la Bălușești-Roman (1967-1968) intră în gazetărie, fiind redactor la cotidianul „Viața Buzăului” (1968-1997), redactor-șef la cotidianul „Opinia” din același oraș, apoi acționar principal și director general al Societății „Opinia” S.A. După 1990 se angajează și în politică, ajungând consilier județean al PNȚCD (1992-1996) și consilier municipal al Uniunii Forțelor Democratice (1996-2000), președinte al organizației județene Buzău a PNȚCD (1995) și al Convenției Democratice (1991-1995).

Ș. a debutat cu articole de critică literară în „Tribuna” (1967), unde a susținut rubrica „Ex libris”. A mai colaborat la „România literară”, „Steaua”, „Amfiteatru”, „Ramuri”, „Cronica”, „Almanahul literar” ș.a. În calitate de redactor la „Viața Buzăului”, a inițiat și susținut câteva rubrici („Să vină reporterul”, „Cadran cultural”, „Cadran istoric”) și a publicat texte privind valorile culturale și de civilizație ale așezărilor de la curbura Carpaților: rezultatele săpăturilor arheologice din zonă, evenimente cu rezonanță națională din trecutul țării, scriitori mai puțin sau chiar deloc cunoscuți de altădată, tradiția sculpturii în piatră, moștenirea folclorică etc. O bună parte din această experiență publicistică se regăsește în cartea sa de debut, *Aventurile tezaurului Cloșca cu puii de aur* (1979), ca și în *Expediție la apa vie* (1981) ori în volumele de studii și albumele pe care le-a și coordonat: *Vestișiile rupestre din Munții Buzăului* (1980), *Sculptura țărănească în județul Buzău* (1980). De asemenea, s-a remarcat și prin câteva contribuții de istorie literară, publicând și comentând documente referitoare la biografia și opera unor scriitori ca Vasile Cârlova, A. I. Odobescu, I. L. Caragiale, Constantin T. Stoika, G. Ciprian, Constanța Marino-Moscu, Hortensia Papadat-Bengescu, V. Voiculescu, N. D. Cocea, Gala Galaction ș.a. Lucrările de istorie literară, reunite sub genericul *Pe urmele lui Vasile Voiculescu* (incluse în două volume colective intitulate *Articole, comunicări, documente V. Voiculescu, 1974-1979*), ca și scrierile *Moartea lui Odobescu* (1997) sau „O scrisoare pierdută” și evenimentul zilei (1998; Premiul Asociației Scriitorilor din Brașov), vehiculează ipoteze de lucru îndrăznețe și sugerează noi piste de investigare. Ca romancier - *La noapte, cotidianul* (I-II, 1985-1999), *După anchetă* (1986), *Adio cu nopțile de unul singur* (1987), *Drumul prin pădure* (1989) -, **Ș.** abordează teme în care, dincolo de țesătura epică, se întrevede dorința de a transpune literar experiențe autobiografice de interes mai general. *Viața*

și condiția de ziarist în provincie îi permit să creioneze o anume atmosferă, sugestivă ea însăși pentru cadrul de desfășurare a epicului. Prozatorul nu urmărește atât conflictele grave sau senzaționalul acestora, cât mai degrabă o dialectică interioară a personajelor. În lumea românească a lui **Ș.** existența are ritmuri trepidante, care erodează energiile și, în atari condiții, refugiul în meditație, în trecătoare și iluzorii idile înseamnă doar soluții de moment, paleative ale unui parcurs plin de neprevăzut. Un roman interesant este *Râul tăcut* (1999), unde, dincolo de trama politică (într-o banală localitate provincială, un procuror vine să ancheteze uciderea unei fete bătrâne), există o structurare alegorică de profunzime a imaginarului privind condiția umană, pusă într-o lumină înduioșat ironică.

SCRIERI: *Aventurile tezaurului Cloșca cu puii de aur*, București, 1979; *Expediție la apa vie*, București, 1981; *La noapte, cotidianul*, I, București, 1985, II, Buzău, 1999; *După anchetă*, București, 1986; *Adio cu nopțile de unul singur*, București, 1987; *Drumul prin pădure*, București, 1989; *Moartea lui Odobescu*, Buzău, 1997; „O scrisoare pierdută” și evenimentul zilei, Galați, 1998; *Râul tăcut*, București, 1999; *Tezaurul de la Pietroasa. Impactul cultural-istoric*, Buzău, 2001.

Repere bibliografice: Alex. Oproescu, *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980, 122-123; *Cenaclul literar „V. Voiculescu”*, Buzău, 1987, *passim*; George Pruteanu, *Iubirea între mister și kitsch*, CL, 1988, 10; Constant Călinescu, *Dincolo de cotidian*, LCF, 1989, 9; Ecaterina Țarălungă, *Lumea cărții*, CNT, 1989, 19; Mariana Ionescu, *Un roman remarcabil*, „Universul cărții”, 2001, 3; Valeriu Nicolescu, *Buzău - Râmnicu Sărat. Oameni de ieri, oameni de azi*, II, partea I, Buzău, 2001, 520-523. F. P.

ȘTEFAN, I. M. (pseudonim al lui Alexandru Sergiu Sragher; 1.II.1922, București - 22.X.1992, București), prozator și traducător. Este fiul Iuliei (n. Mandel) și al lui Henri Sragher, agronom. După ce absolvă în 1941 Liceul Graur în capitală, urmează Colegiul Onescu, frecventează doi ani cursuri la Facultatea de Litere și Filosofie. Își face debutul în 1946, cu un articol despre André Malraux, în „Studentul român” (unde va fi secretar de redacție în 1947-1948), iar editorial cu fantezia pentru copii *Călătorie în Univers* (1953). Activează ca ziarist la „Jurnalul de dimineață” (1946-1947) și la Agerpres (1948-1950), e redactor la Editura Tehnică (1950-1951), șef al Serviciului de presă din Ministerul Construcțiilor (1951-1961), lucrează la Centrul de Documentare pentru Construcții și Arhitectură (1961-1969) și ca redactor la „Magazin istoric” (1969-1973). A mai semnat Sergiu Stănescu, Al. Sergiu, S. Alex., M. Ștefan.

Talentul cu totul modest al lui **Ș.** a fost disputat (uneori în calitate de coautor) de literatura de aventuri științifico-fantastică (în accepțiunea educativ-sovietică a termenului, de *naucino fantasticeskaia literatura*) și de literatura de popularizare tehnico-științifică și istorică. În deceniul al șaselea din secolul trecut de numele lui a fost atașată eticheta de pionier al unor subgenuri: primul roman științifico-fantastic (*Drum printre aștri*, 1954, în colaborare cu Radu Nor, de fapt primul roman de gen doar pentru epoca realist-socialistă) și prima povestire

științifico-fantastică pentru copii (*O întâmplare în împărăția zăpezilor*, 1959). Romanele *Drum printre aștri și Robinsoni pe planeta oceanelor* (1958, în colaborare cu Radu Nor) ilustrează într-o manieră de inspirație sovietică formula *space-opera*: se descriu peripețiile unor astronauți civilizatori sau doar curioși, cu propensiuni pentru enciclopedia galactică. Partea de divertisment propriu-zis ia pe bune porțiuni forma unui cofraj în care se toarnă betonul ideologic și cel al științei popularizate. *Sahariana* (1958, în colaborare cu Max Solomon) imaginează, speculând clișeu clasic al personajului care intră în comă profundă pentru a se trezi într-o societate a viitorului, o lume idilizată în sensul utopiei marxiste. Nivelul literar al producției lui Ș. nu va crește în scrierile ulterioare. Autorul se va încerca, fără ecou, și în literatura non-SF: divertismentul aventurilor pentru adolescenți (*Misiune specială*, I-II, 1966) sau romanul *mainstream* (*Viața începe la Milogu*, 1980). Complementar manufacturii SF, Ș. a fost și un prolific autor de literatură de popularizare tehnico-științifică și istorică, semnând în această calitate lucrări precum *Vecina noastră, Luna* (1957), *Adevărul despre năluciri* (1961), *Focul viu. Pagini din istoria invențiilor și a descoperirilor românești*, lucrare de natură preprotocronistă (1963, în colaborare cu Dinu Moroianu), „*Semnele cerești*” și *tălmăcirea lor adevărată* (1966), *Sub semnul Minervei. Femei de seamă din trecutul românesc* (1975, în colaborare cu V. Firoiu), *Ghidul Cosmosului* (I-II, 1980, în colaborare cu I. Corvin Sângeorzan) ș.a. În același registru se înscriu *De la Podul Mogoșoaiei la Calea Victoriei: din cronică anilor 1877-1878* (1977), reconstituire cu numeroase citate din presa vremii, montate într-o narațiune de tip ziaristic și festiv, precum și *Eminescu și universul științei* (1989), sinteză descriptivă și judicioasă, evitând hipertrofierea acestui aspect al gândirii eminesciene. A tradus, îndeosebi în colaborare cu Elena Andrei, din literatura de expresie germană (Stefan Zweig, Hermann Kant, Wilhelm Dilthey).

SCRIERI: *Călătorie în Univers*, București, 1953; *Drum printre aștri* (în colaborare cu Radu Nor), București, 1954; *Robinsoni pe planeta oceanelor* (în colaborare cu Radu Nor), București, 1958; *Sahariana* (în colaborare cu Max Solomon), București, 1958; *O întâmplare în împărăția zăpezilor*, București, 1959; *Ultimul alb*, București, 1962; *Lumina purpurie*, București, 1962; *Focul viu. Pagini din istoria invențiilor și a descoperirilor românești* (în colaborare cu Dinu Moroianu), București, 1963; *Cântecul Cibenei*, București, 1966; *Misiune specială*, I-II, București, 1966; *Omul cu o mie de chipuri*, București, 1968; *Naufragiații*, București, 1973; *Sub semnul Minervei. Femei de seamă din trecutul românesc* (în colaborare cu V. Firoiu), București, 1875; *De la Podul Mogoșoaiei la Calea Victoriei: din cronică anilor 1879-1878*, București, 1977; *Ghidul Cosmosului* (în colaborare cu I. Corvin Sângeorzan), I-II, București, 1980; *Viața începe la Milogu*, București, 1980; *Și ei au fost copii*, București, 1981; *Eminescu și universul științei*, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Iași, 1989.

Traduceri: Stefan Zweig, *Orele astrale ale omenirii*, pref. trad., București, 1973; Hermann Kant, *Nu vreau să fu ministrul*, pref. trad., București, 1973 (în colaborare cu Elena Andrei); Janheinz Jahn, *Istoria literaturii neoafricane. O introducere*, introd. trad., București, 1975 (în colaborare cu Elena Andrei); Wilhelm Dilthey, *Trăire și poezie*, pref. Marian Popa, București, 1977 (în colaborare cu Elena Andrei); *Penda, fata cu ochii ca stelele. Antologie de proză scurtă negro-africană*, pref. trad.,

București, 1978 (în colaborare cu Elena Andrei); Herbert W. Franke, *Rețeaua gândurilor*, pref. trad., București, 1979 (în colaborare cu Elena Andrei); Walter Weller, *Tot felul de întâmplări nemaipomenite*, pref. trad., București, 1983 (în colaborare cu Peter Strager).

Repere bibliografice: Mihai Minculescu, „*Naufragiații*”, RL, 1973, 11; Marius Tupan, „*Naufragiații*”, VR, 1974, 1; Șerban Cioculescu, „*De la Podul Mogoșoaiei la Calea Victoriei*”. *Efemeridele anilor 1877 și 1878*, RL, 1977, 22; Popa, *Dict. lit.* (1977), 547; Manolescu, *Literatura SF*, 256; Mircea Iorgulescu, *Cartea de istorie*, RL, 1980, 8; Popa, *Ist. lit.*, I, 1062; *Dict. scriit. rom.*, IV, 468-471; Oprea, *Anticipația*, 101-106, 469-470. M. I.

ȘTEFANACHE, Cornelii (23.VIII.1933, Panciu), prozator. Este fiul Mariei Ștefanache (n. Vâlcu) și al lui Ion Ștefanache, învățători. Urmează studiile secundare la Liceul „Unirea” din Focșani și la Liceul „Ioan Slavici” din Panciu, iar între 1952 și 1957 este student al Facultății de Filologie „Al. I. Cuza” din Iași. Redactor la Studioul de Radio Iași (1956-1962), cursant la Academia de Studii Social-Politice „Ștefan Gheorghiu” (1962-1964), activist de partid (1964-1966), devine lector la Conservatorul din același oraș (1964-1966), unde predă estetică. Este redactor-șef adjunct la „*Cronica*” (1966-1970), redactor-șef la „*Convorbiri literare*” (1972-1976), director-adjunct (1979-1982) și director (1982-1999) al Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu” din Iași. Debutează în 1964, cu o proză, în „*Iașul literar*”, iar editorial cu volumul de nuvele *Cercul de ochi*, apărut în 1968. Colaborează la „*România literară*”, „*Luceafărul*”, „*Steaua*”, „*Vatra*”, „*Ateneu*” ș.a. Cariera prozatorului și maniera în care acesta înțelege actul de creație sunt serios amendate în 1975, când publică *Miezul și coaja*, roman psihologic cu tramă detectivistică (investigarea unei crime), plagiat după un autor italian. I s-au acordat Premiul Asociației Scriitorilor din Iași (1968, 1983) și Premiul Uniunii Scriitorilor (1972, 1981).

În chip nu tocmai ironic, Ș. ar putea fi socotit o variantă fericită a personajului său predilect, insul superior programat, dar care își vede la un moment dat destinul înscris pe o curbă descendentă. Cultivând o proză în genul lui Al. Ivăsiuc și Nicolae Breban, Ș. rămâne o figură de rang secund, neputând specula până la capăt tematica și cazurile de conștiință înfățișate. Structură autocritică, el își intuiește limitele și revine continuu asupra aceluiași tip de scenariu și personaje, de unde și o posibilă explicație pentru prolificitatea sa. Scrisul lui stă sub semnul acestei întoarceri permanente și al propensiunii pentru disecarea minuțioasă, înțesată de detalii, dar și disipată pe mai multe nuclee epice, a cazurilor de conștiință. Autocaracterizarea prozatorului ca structură reflexivă, închisă în magma autobiograficului și orientată psihologic spre investigarea trecutului, explică preferința pentru romanul de analiză, cultivat fie ca atare, fie disimulat sub formula mai laxă a prozei de medii și a romanului de familie. Și evoluția lui Ș. este sinuoasă: scriitorul abordează rând pe rând romanul citadin și rural, mută același scenariu de la unul la altul, oferă replici ale propriilor scrieri etc. *Cercul de ochi*, *Zei obosiți* (1969) și *Dincolo* (1970) sunt exerciții epice în care este stabilită tematica și se deprinde modelul prozei psihologice. Metafora

Marin Preda, Corneliu Ștefanache, Vasile Rebreanu, Al. Călinescu

„zeilor oboșiți” devine paradigmatică pentru rețeta tipologică a autorului, personajele fiind ființe abulice, strivite de propria interioritate, ratați atipici, amnezici în planul și în „timpul social” (Ioan Holban). În *Zei oboșiți* se reține îndeosebi efortul de a scoate din materialul epic descentrat și difuz profilul feminității vulnerabile și orgolioase (Anca K.), iar în *Dincolo* trasarea procesului de autoculpaibilizare, realizat sub forma monologului interior (modalitate caracteristică pentru Ș.), pe care și-l face un tânăr strivit de mortifiantul devotament al mamei sale. În *Paralele* (1970) sondarea cazurilor psihologice este sprijinită și de un scenariu narativ aparte. Romanul are forma unei clepsidre răsturnate, moartea mamei fiind pretextul care antrenează atât consemnarea biografiei acesteia, cât și prezentarea destinelor paralele ale celor patru fii veniți la înmormântare. Protagonștii sunt, de astă dată, inși dezabuzați, robotizați, a căror ființă interioară e redusă la stadiul de „simplă marionetă în mâna unui destin numit Eroare” (Teodor Tihan). Cu *Speranța care ne rămâne* (I-II, 1974-1977), una din scrierile sale cele mai solide (în special primul volum), Ș. înlocuiește romanul psihologic cu fresca. Se oferă o cronică neliniară a unui orașel de provincie (datorată poliedricii epice și prezenței martorilor derutanți, de la Scrima, „cronicarul”, până la ratatul Mavru sau la nebunul Ieronim).

Romanul de atmosferă este dublat de unul de familie și critica (Nicolae Manolescu, Dumitru Micu) a văzut în învățătoarea Teodora, personajul principal, o a doua Vitoria Lipan, doritoare de a ritualiza moartea nefirească a sotului și a fiilor săi, ucși pe front, prin aducerea osemintelor acestora în țară. Începând cu *Ziua uitării* (1972), dar cu cele mai bune rezultate în *Dimineața* (1977) și în *După echinocliul de primăvară* (1981), Ș. cultivă romanul rural, încadrabil seriei de scrieri despre obsedantul deceniu. Un fapt interesant: acum se evidențiază cu mai multă forță tiparul narativ și tipologia. Tema privilegiată devine drama familiei tarate, macerate de un rău obscur. Personajele, contorsionate psihologic, sunt însoțite de dubletele lor maligne, de avatarurile lor din diferite ipostaze existențiale; altfel spus, personajul este un fel de păpușă rusească, în dispută cu eurile sale precedente. Scenariul romanului, care revine și în *Când vine umbra* (1979), e declanșat printr-un truc narativ: protagonistul, aflat într-un punct de criză (de regulă, destituit de la locul de muncă), ia cunoștință de sine prin exercițiul cathartic al investigării propriei genealogii, pe care o transformă în poveste, discurs, act creator. Totuși, nu este vorba despre un metaroman sau un roman în roman, ci de o formulă narativă specifică, amestecând confesiunea transpusă în stil indirect liber cu „povestirea indirectă”

(Ioan Holban) sau cu documente de tip autenticist, precum scrisorile. Ion Varlam, protagonistul din *Dimineața*, își oblojește ființa fracturată prin rememorarea poveștii bunicului și a tatălui său, artiști din lumea satului, inși învinși sau aflați în răspăr cu meandrele istoriei (unul ucis, altul închis din motive politice). Dacă prin Cristian Omu din *După echinocliul de primăvară* se reia același profil tipologic, meritul acestui roman îl constituie încercarea de a prezenta crepusculul lumii țărănești. Recviemul atinge momentul culminant atunci când, silit să își schimbe matca, personajul principal refuză să își părăsească satul, iar gestul său de a reîngropa osemintele soției în propria grădină pentru a le salva de la pieire devine astfel simbolic. Amestecând analiza psihologică și proza de medii, *Ruptura* (1983), *Drumuri de fum* (1985) ori *Și mâine și poimâine...* (1988) sunt rezultatul unui triptic tematic: sondarea diferitelor cazuri de ratare prin prezentarea schizoidiei dintre aparență și esență, repartizarea dihotomică a realității sociale și, în fine, motivul dublului. Romanele aduc în prim-plan două lumi, a învingătorilor și a celor învinși, iar personajele aflate la granița dintre ele, conștiințe problematice, sunt, din start, condamnate. E cazul studentului eminent Iustin Gheorghianu din *Ruptura*, descendentul unei familii de academicieni, pornit pe neașteptate într-o călătorie detectivistic-psihologică spre descoperirea adevăratei esențe a mediului său. Drumul spre centru, presărat de martori și deținători ai poveștilor, este jalonat de destinele fracturate ale unor inși aparent ratați, victime ale „instinctului priorității” bunicului și tatălui, adevărații impostori din mediul științific. Alte cazuri asemănătoare apar în *Drumuri de fum*, unul din cele mai reușite romane ale lui Ș. Dubletul tipologic, încarnat de Matei Hermeziu și Ieronim, se referă la oameni care parcurg, la un moment dat, o metamorfoză derutantă. Primul, la prima reluare un învingător, descoperă straturile reale ale existenței sale odată cu refuzul de a accepta un post de conducere; celălalt, un istoric silit de împrejurări să devină muzeograf, se salvează proiectând un roman-document despre Marele Cronicar, personaj simbolic conceput ca alter ego.

SCRIERI: *Cercul de ochi*, București, 1968; *Zei obosiți*, București, 1969; *Dincolo*, București, 1970; *Paralele*, Iași, 1970; *Ziua uitării*, București, 1972; *Așteptarea aproapei*, Iași, 1974; *Speranța care ne rămâne*, I-II, București, 1974-1977; *Miezul și coaja*, Iași, 1975; *Dimineața*, București, 1977; *Când vine umbra*, Iași, 1979; *Sărutul pământului*, București, 1980; *După echinocliul de primăvară*, Iași, 1981; *Ruptura*, Iași, 1983; *Drumuri de fum*, Iași, 1985; *Și mâine, și poimâine...*, Iași, 1988; *Spovedania valetului*, Iași, 2002.

Repere bibliografice: Damian, *Intrarea*, 120-123; Teodor Tihan, „Paralele”, ST, 1971, 5; Sorianu, *Contrapunct*, 180-183; Andriescu, *Disocieri*, 260-270; Mihai Dinu Gheorghiu, „Așteptarea aproapei”, „Dialog”, 1974, 4-5; Nicolae Manolescu, *Două romane*, RL, 1974, 37; Andriescu, *Relief*, 203-214; Ciobanu, *Critica*, 154-157; Iorgulescu, *Rondul*, 214-218; Zaharia Sângeorzan, *Evoluția unui romancier*, TR, 1975, 12; Ardeleanu, *Opinii*, 82-86; Ungheanu, *Arhipelag*, 192-207; Popa, *Dict. lit.* (1977), 547-548; Dana Dumitriu, *Convergența unor destine*, RL, 1979, 27; Val Condurache, „Sărutul pământului”, CL, 1980, 6; Ioan Holban, *Biografiile lui Corneliu Ștefanache*, CRC, 1980, 3; Valentin Tașcu, „După echinocliul de primăvară”, ST, 1981, 8; Dobrescu, *Foiletoane*,

II, 116-122; Mircea Iorgulescu, *Nimic despre trecut*, RL, 1984, 12; Vlad Sorianu, *Romane sociale*. Corneliu Ștefanache - „Ruptura”, ATN, 1984, 10; Val Condurache, *Un prozator „profesionist”*, SLAST, 1986, 9; Mircea Iorgulescu, *Romanul orchestră*, RL, 1986, 13; Holban, *Profiluri*, 232-239; Rotaru, *O ist.*, III, 896-900; George Pruteanu, *Noi drumuri de fum*, CL, 1988, 8; Al. Dobrescu, *Întâlnirea cu literatura*, VTRA, 1988, 9; Ioan Holban, *Sunt necesare reeditările?*, CL, 1996, 5; Micu, *Ist. lit.*, 487-488; Popa, *Ist. lit.*, II, 893; Busuioc, *Scritori ieșeni* (2002), 401-402; *Dict. scriit. rom.*, IV, 471-473; Ioan Holban, *Glissando* (Corneliu Ștefanache - 70), DL, 2003, 51; Cassian Maria Spiridon, „Memoria mă ajută să uit cât mai puțin și să iert cât mai mult” (interviu cu Corneliu Ștefanache), CL, 2003, 12. O.S.

ȘTEFANACHI, Aurel (28.VIII.1951, Costuleni, j. Iași), poet, prozator și publicist. Este fiul Anicăi (n. Leordă) și al lui Costachi Ștefanachi, țărani, Urmează școala generală în localitatea natală (1959-1967), apoi Liceul Industrial nr. 5 din Iași. Își va completa studiile mult mai târziu, după 1989, la Facultatea de Drept a Universității „Dimitrie Cantemir” din Iași. A funcționat ca salariat la Întreprinderea Mecanică Nicolina din Iași (1975-1978) și ca tehnician la Combinatul de Utilaj Greu Fortus (1978-1990). Membru fondator al Casei Editoriale Moldova în 1990, înființează, în 1999, editurile Tipomoldova și Edict Production. Activ în cenaclul literar „Lupta cu inerția” de la fabricile Nicolina și Fortus (1976-1989), Ș. a debutat cu versuri în 1977, la „Cronica”, iar editorial cu placheta *Poeme*, apărută în 1980. Se numără printre fondatorii revistelor „Moldova” și „Timpul”. A mai colaborat la „Poezia”, „Dacia literară”, „Caiete botoșănene” și a deținut rubrici permanente la „Convorbiri literare” (1990) și la cotidianul „24 ore”. Între 1994 și 2003 realizează emisiuni de televiziune pe teme politice și economice.

Apropiat, prin livresc, de atmosfera postmodernă, Ș. rămâne alături de optzeciști. *Credință și frig* (1990) configurează, prin teme și simboluri obsedante, un spațiu liric „etans” prin rezistența la interpretare, autoreferențial „turn de fildeș” al scriiturii, în care autorul se baricadează împotriva intruziunilor. Principalul obiect al acestuia este cartea (poezia, „verbul”), un fel de biografie „salvată”, după ce a fost descompusă și restructurată ca text. Discursul liric, lacunar și derutant, alătură rezonanțe ale poeziei lui Lucian Blaga cu unele note avangardiste. Deși absorbit câteodată de retorica șocantă și de fragmentarismul limbajului, poetul are o sensibilitate mai apropiată de marile teme - iubirea, poezia, moartea -, pe care o locvacitate neliniștită și încordată pare a le asedia continuu. Proza scurtă și publicistica lui Ș. oferă o fațetă complementară, abia vizibilă în poezie; inspirate de o „actualitate” nedefinită, textele de mică întindere respiră un discret aer de absurditate, venit din substanța cotidianului. Personajele, cu nume ușor caricaturale, parcurg mici scenarii cu evoluție fantast-absurdă, pe coordonatele unor tipologii de sorginte gogoliană, sunt protagoniștii unor aventuri amoroase insolite, în limbaj subtil și dintre nefirescul straniu și oniric comic. Alte „schife” au ca fundal un pitoresc provincial, poate autobiografic. Frazarea narațiunilor este laconică, într-un lexic

dezinhibat, cu ironice alăturări de expresii crude și neologisme, sugerând nesfârșita tranziție, tragedia și totodată „comedia cea de obște” a societății românești de azi.

SCRIERI: *Poeme*, Iași, 1980; *Credință și frig*, București, 1990; *Hierofanie*, Iași, 1991; *Amintirile verbului*, Iași, 1992; *Cameră cu magnolie*, pref. Emil Iordache, Iași, 1995; *Lampa lui Aladin*, Iași, 1997.

Referințe bibliografice: Val Condurache, *O dramă în limbaj*, RL, 1990, 51-52; Vasile Spiridon, „*Hierofanie*”, RL, 1992, 7; Constantin Hușanu, „*Hierofanie*”, „*Moldova*”, 1992, 2; Liviu Leonte, *Altă față a poetului*, CRC, 1997, 3; Mircea A. Diaconu, *Instantanee critice*, 1998, 200-205. S. D.

ȘTEFANELLI, Teodor V. (18.VIII.1849, Siret - 23.VII.1920, Fălticeni), prozator, memorialist, dramaturg și traducător. S-a născut în familia negustorului Vasile Ștefăniuc, staroste al breslei cojocarilor, adoptând mai întâi numele de Ștefăniu, cu care a și semnat unele scrieri, apoi, definitiv, pe acela de Ștefanelli. A urmat școala primară în orașul natal, apoi liceul la Cernăuți (1861-1869), unde un timp e coleg cu Mihai Eminescu. După bacalaureat, se înscrie la Facultatea de Drept din Viena (1869), susținându-și doctoratul în 1875. Devine membru al Societății România Jună, al cărei secretar a fost un timp și pentru care a alcătuit textele câtorva cântece studentești, fiind și unul din organizatorii serbării de la Putna (1871). A contribuit substanțial la întemeierea Societății Arboroasa a studenților români din Cernăuți, scriind și textul unui imn pe muzică de Ciprian Porumbescu. Între 1876 și 1882 a funcționat ca judecător la Câmpulung Moldovenesc, înființând aici și un teatru de amatori. Magistrat la Suceava între 1882 și 1888, a avut din nou prilejul să își desfășoare aptitudinile de îndrumător, sprijinind fondarea Societății Școala Română din Suceava, a colecției „Biblioteca de petrecere și învățătură pentru tineretul român” și a „Revistei politice” (1886). Din 1889, timp de paisprezece ani, este șef al Judecătoriei din Câmpulung, din 1903 consilier la Curtea de Apel din Lemberg, iar din 1909 consilier la Înalta Curte de Casație și Justiție din Viena. Deputat în Dieta Bucovinei din partea Partidului Național Român, a militat pentru unirea cu țara. Pensionat în 1910, s-a retras, în timpul primului război mondial, la Fălticeni. Principala lui preocupare a fost aceea de a contribui la mai buna cunoaștere a istoriei Bucovinei (*Câteva date statistice și istorice din Bucovina*, 1881, *Istoricul luptei pentru drept în ținutul Câmpulungului Moldovenesc*, 1911, *Documente din vechiul ocol al Câmpulungului Moldovenesc*, 1915). A fost ales în 1910 membru al Academiei Române, după ce fusese, din 1898, membru corespondent.

Ca scriitor, Ș. debutează în „Foaia Societății pentru Literatura și Cultura Poporului Român în Bucovina” (1869), cu descrierea unui obicei popular: *Drăgăuța și Papaluga*. Continuă cu nuvele, amintiri și versuri, în calendarele scoase de aceeași societate, apoi în „Convorbiri literare”, „Aurora română”, „Revista politică”, „Arhiva”, „Gazeta Bucovinei”, „Transilvania”, „Junimea literară” ș.a. Ținând, într-o măsură, de memorialistică, nuvelele și povestirile sale au, de obicei,

personaje din mediul rural. Reprezentativă este *Uitutul. Povestire din munții Bucovinei*. Autorul reușește să treacă adesea de simpla relatare, ca în povestirea *Un omor. Din reminiscențele unui criminalist*. Contribuie la aceasta umorul blând și complice, care colorează faptele din realitate și așază scrierile lui în apropierea unor specii folclorice precum snoava. Dar capacitatea de invenție este redusă, ceea ce face ca substanța povestirilor să fie inconsistentă. Cu toate acestea, stilul se remarcă prin fluiditate, iar plasticitatea limbajului e pusă în evidență de rime interioare și întorsături de frază, de cele mai multe ori generate de folosirea expresiilor populare. Două piese într-un act, *După teatru și Un trandafir în livrée*, incluse în repertoriul teatrelor de diletanți din Transilvania, sunt comedii de situație. Coleg de clasă și, apoi, de universitate cu Mihai Eminescu, Ș. a publicat în 1914 un volum de amintiri despre marele poet, carte dintre cele mai serioase și documentate din câte s-au scris, alături de paginile lui Ioan Slavici. Informații prețioase, fapte și amănunte referitoare la felul de a fi al lui Eminescu, expresii și lecturi preferate - toate participă la conturarea unei imagini verosimile a personalității eminesciene. Bun cunoscător al limbii germane, Ș. a tradus, fără talent însă, poezii de Heinrich Heine, Emanuel Geibel, precum și scurte povestiri de K. E. Franzos și Carmen Sylva.

SCRIERI: *Originea câmpulungeană a lui Gavriil, mitropolitul Kievului*, București, 1901; *Eudoxiu Hurmuzachi*, Cernăuți, 1913; *Amintiri despre Eminescu*, București, 1914; ed. îngr. Pavel Țugui, Craiova, 1996.

Traduceri: Franz Hoffmann, *Loango*, Suceava, 1886.

Repere bibliografice: Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, 180-185; Lovinescu, *Critice*, V, 121-124; Iorga, *Oameni*, III, 66-67; Nicolae Ursulescu, *Teodor V. Ștefanelli*, „Suceava. Anuarul Muzeului Județean”, 1977, 279-287; *Dicț. lit.* 1900, 834-835; Constantin Coroiu, *Amintiri despre Eminescu*, RMB, 1983, 12 052; Pavel Țugui, *Teodor V. Ștefanelli și alți colegi bucovineni ai lui Mihai Eminescu*, Craiova, 1983; Grațian Jucan, *Câmpulung Moldovenesc*, Suceava, 1995, I, 41-43; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 473-474. D. M.

ȘTEFANOPOL, Al.[exandru] (21.XII.1891, Roșiori de Vede - 29.X.1974, București), prozator și gazetar. Este fiul Alexandrinei și al lui Constantin Ștefanopol. Absolvent al Școlii Naționale de Silvicultură de la Brănești-Ilf, și-a desfășurat activitatea de inspector silvic în zona Horezu. A debutat în 1916, cu o recenzie, la „Revista critică”, continuând cu articole social-politice și cronici teatrale la „Cartea vremii”, al cărei director era (1918), semnând și cu pseudonimele Ioachim Movilă, Ion Stâncenaru. Sporadic, îi mai apar proză sau articole și în alte periodice, între care „Adevărul literar și artistic”, dar după 1936 devine un gazetar cunoscut, prin colaborările de la „Viitorul” (unde iscălea Stephan C. Paul) și, îndeosebi, ca redactor la ziarul „Semnalul” (1945), în care scrie numeroase articole sociale. Deși debutează editorial în 1937, cu o culegere de crochiuri în proză, *Dintr-un vârful de tufan*, rămâne necunoscut până în 1945, când Tudor Arghezi îl prezintă elogios cu prilejul apariției nuvelei *Cilică* în „Revista Fundațiilor Regale”. După pensionare se dedică doar scrisului, dar

nu mai reușește să publice decât spre sfârșitul vieții. A mai folosit pseudonimele Pădurarul Melinte, Serenus.

În culegerea *Dintr-un vârș de tufan* Ș. observă cu încântare aspecte ale naturii, descrise în secvențe animate antropomorfic, dar fără efuziuni lirice. În proza scurtă – *Regina balului* (1946), *Povestiri pestrițe* (1974) – se poate constata mai degrabă atitudinea naturalistului, a cărui atenție e reținută de anumite cazuri, pe care vrea să le prezinte cât mai exact. Critica a relevat o „adâncă înțelegere a sufletului inocent sălbatic”, schițarea unor personaje „fără complicație psihologică” (Al. Piru), darul observației, descrierea cu mijloace simple, sobre. În *Cilică* un tânăr foarte chipeș și talentat la vioară provoacă drame în jurul său și cade victimă propriului farmec. Povestea antrenează mai multe tipuri de săteni, cu ocupațiile și modul lor de a gândi. În altă parte destinul trist al unei slujnicuțe, care cunoaște o scurtă perioadă de umilă fericire după ce fusese aleasă, în glumă, ca regină a balului, este proiectat pe fundalul evocării, destul de aplicată și spirituală, a vieții protipendadei dintr-un orașel oltenesc, tehnică folosită și în *Domnul președinte*, unde un judecător neintegrat în rutina vieții micului târg provincial o sfârșește rău. Subiectele, deși banale, capătă o notă originală, deoarece Ș. este un bun povestitor, are un fel de exactitate neutră în expunere, nu se implică și nu încearcă o organizare a epicului în scop demonstrativ, moralizator sau estetizant. Interesantă este *Băieții de la grădina*, probabil o reconstituire autobiografică a studenției într-o instituție destul de specială, cu o organizare cvasimilitară: mici drame și aventuri, câteva tipuri de studenți și profesori, totul sigur, cu bun-simț și umor, agrementat cu dialoguri hazoase. În alte povestiri experiența de silvicultor a autorului servește ca fond al relatării unor întâmplări comune. În *mahalaua Grant* (1971) este romanul unui crâmpci din viața de la periferia capitalei, din jurul anului 1900. În prim-plan se află istoria unei familii de birtași care, deși prosperă, se destramă din motive amoroase. Autorul surprinde ceva din atmosfera mahalalei, insistând pe urmărirea unor destine umane, fără lirism, fără porniri critice sau ironii. Neașteptate sunt romanele sale istorice. *Hangița Tudora* (1970) imaginează viața mamei lui Mihai Viteazul, fiică de moșneni olteni, ajunsă roabă la turci, răscumpărată de un negustor grec (care o face stăpâna unui han) și devenită „țitoarea” lui Pătrașcu-vodă, tatăl viitorului domn. Femeie vrednică, vitează, pricepută, ea se bucură sau suferă pentru faptele fiului, aflate din relatările unor martori. Apar, astfel, ecouri ale domniei lui Mihai, personaj aprig (moștenind-o pe mamă), neînfricat luptător, dar care e răpus de propriile slăbiciuni și greșeli. *Măria-sa Burduja-vodă* (1970), succintă relatează a domniei moldoveanului Gheorghe Ștefan, dezvoltă dorința de război a acestuia împotriva lui Vasile Lupu. Ascensiunea i se datorează abilității și sprijinului unor oameni simpli, iar ca domn e stăpânit de o maladiivă sete de îmbogățire și mărire. În ambele romane perspectiva e a naratorului ce adoptă parcă mentalitatea și atitudinea vremii, inclusiv la nivelul reconstituirii lingvistice, el reușind să prindă ceva din felul mai abrupt, mai sălbatic al comportamentului și limbajului oamenilor. Romanele nu sunt reconstituiri, ci

construcții ficționale, slujite de un stil neafectat de clișee, cursiv, uneori ușor ironic.

SCRIERI: *Dintr-un vârș de tufan*, București, 1937; *Regina balului*, București, 1946; *Regina balului*, București, 1968; *Hangița Tudora. Măria-sa Burduja-vodă*, București, 1970; *În mahalaua Grant*, București, 1971; *Povestiri pestrițe*, București, 1974.

Repere bibliografice: Tudor Arghezi, *Un nou scriitor*, RFR, 1945, 1; Octav Șuluțiu, „Regina balului”, „Apărarea”, 1946, 21; C. Pajură [C. Papacostea], „Regina balului”, „Severinul liber”, 1947, 116; N. St. [N. Steinhardt], *Nuwelele d-lui Ștefanopol*, RFR, 1947, 5; Piru, *Panorama*, 405–406; Mircea Iorgulescu, „Hangița Tudora. Măria-sa Burduja-vodă”, RL, 1970, 33; E. M. [Emil Manu], „În mahalaua Grant”, SPM, 1972, 66; Valentin Chifor, *Un prozator uitat – Al. Ștefanopol*, „Cercetări de limbă și literatură” (Oradea), 1990; Popa, *Ist. lit.*, I, 272; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 474–475.

C. T.

ȘTEFĂNESCU, Alex.[andru] (6.XI.1947, Lugoj), critic literar și prozator. Este fiul Floricăi Ștefănescu (n. Horga), profesoară, și al lui Alexandru Ștefănescu, inspector financiar. Învață la Suceava, unde în 1965 termină liceul, și urmează cursurile Facultății de Limba și Literatura Română la Universitatea din București (1965–1970). Scurtă vreme va fi profesor, apoi intră în presă, ca redactor la „Tomis” (1971–1974), „Scânteia tineretului” (1975–1982), „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»” (1982–1983), „România liberă” (1984–1986), „Magazin” (1987–1989) și la „România literară” (unde funcționează din 1990, din 1995 fiind redactor-șef), director la revista „Zig-zag” (1991–1994), redactor-șef la „Flacăra” (1996). Debutază în 1965, cu poezie, în ziarul „Zori noi” din Suceava, iar în critică în 1970, cu un articol despre Dimitrie Stelaru, apărut în „Lucafărul”. Prima carte, *Preludiu*, îi apare în 1977. Publică, rar, versuri sub pseudonimul Ioana Matei, precum și schițe (*Întâmplări*, 2000) ori piese de teatru (*Melania și ceilalți*), fiind și autorul unui scenariu pentru serialul de televiziune *Căsătorie imposibilă*, difuzat în 2000. Alcătuiește o antologie a referințelor critice la opera lui Tudor Arghezi (1981) și altele din textele unor poeți contemporani (1988) sau din scrierile lui Nichita Stănescu (1999). O amplă sinteză, *Istoria literaturii române contemporane (1941–2000)*, se află în pregătire la propria editură, Mașina de Scris.

Volumul *Preludiu*, panoramă selectivă a literaturii române actuale, e alcătuită de Ș. cu înzestrare de comentator și de gazetar: notații fulgurante, spontane și trasate cu o mână sigură, ce se remarcă mai degrabă prin acuitatea percepției și dezinvolvură decât prin rigoarea construcției sau prin deschidere teoretică. Dacă sinteza finală, oarecum didactică, este mai puțin convingătoare, analizele ce pun uneori în valoare un singur aspect, definitoriu, al textului comentat (sarcasmul la Ion Caraion, independența ca trăsătură a personajului la Marin Preda, tehnica dialogului la D. R. Popescu) atrag prin justetea intuiției, ca și prin pregnanța formulării. Criticul își asumă integral opțiunile și enunță judecăți tranșante: Ioan Alexandru suferă de retoricism pleonastic, Marian Popa de enciclopedism mecanic, Adrian Păunescu regizează de multe ori un spectacol lipsit de

substanță ș.a.m.d. **Ș.** recurge la astfel de aprecieri categorice chiar cu riscul simplificării viziunii. Însă imaginea despre poezia lui Nichita Stănescu, redusă aici la efectul de limbaj, devine mai nuanțată ulterior, în *Introducere în opera lui Nichita Stănescu* (1986). Culegerea *Jurnal de critic* (1980; Premiul Uniunii Tineretului Comunist) reunește articole, note, recenzii, comentarii alcătuite sub impulsul momentului și publicate în diferite reviste literare. Optând pentru fragment în dauna sistemului, criticul are o rostire alertă și surprinde în analize parțiale detalii semnificative din peisajul literaturii contemporane. Într-o carte ce cultivă instantaneul se rețin mai puțin reflecțiile generale privitoare, spre exemplu, la uniformizarea receptării critice, la tabuurile artistice sau la criza umorului, cât portretele concise, realizate cu veritabilă artă de prozator, de pildă al lui Emil Botta, considerat un Ariel al poeziei. Trăsăturile distinctive ale abordărilor din primele volume se regăsesc și mai târziu: spontaneitatea reacției, în același timp fugară și incisivă, cu unele intuiții de profunzime în *Între da și nu* (1982), desacralizarea actului critic prin înlocuirea sentinței solemne cu discuția familiară în *Dialog în bibliotecă* (1984). Textele din *Prim-plan* (1987) îi îngăduie lui Nicolae Manolescu demontarea scenariului critic al lui **Ș.**: enunță o formulă spectaculoasă de debut căreia îi corespunde o frază finală de

același tip, cu efect de cădere de cortină, înșiră alert date permițând situarea scriitorului în cauză, fixează un punct de interes (aspectul mitizant al poeziei lui Marin Sorescu, escamotarea eului în lirica de senectute a lui Lucian Blaga, tendința estetizantă la Eugen Barbu etc.), ce focalizează discuția mai curând perceptivă decât riguros analitică și o pigmentează cu formulări percutante și cu portrete vii, malițioase, uneori nedrepte. Aceasta pare să fie rețeta eficace a unei critici nu întotdeauna nuanțate, dar cu certă putere de seducție și reale calități literare. În ansamblul operei sale de comentator, **Ș.** recitește și adnotează textele clasice ale lui I. L. Caragiale, Tudor Arghezi, E. Lovinescu sau Mihail Sadoveanu și se pronunță asupra majorității figurilor marcante ale literaturii actuale, de la Nicolae Breban și Ștefan Bănuțescu la A.E. Baconsky și Leonid Dimov, dar și asupra ultimilor veniți pe scena culturală românească. În toate cazurile el își exprimă cu aceeași pasiune plină de vervă adevăratele, cum procedează cu scrierile lui Marin Preda sau Nicolae Manolescu, ca și respingerea vehementă a unor formule literare, cum ar fi cea optzecistă. În *Gheața din calorifere și gheața din whisky. Jurnal politic 1990-1995* (1996; Premiul Uniunii Scriitorilor), reunind texte publicate inițial în „Dilema”, „România literară” sau în „Zig-zag”, dar și altele inedite, problematica literară cedează teren în fața celei existențiale, iar criticul apare în ipostaza de moralist și în aceea de comentator politic. El observă atent comportamente postdecembriste, pentru a măsura efectele traversării perioadei comuniste asupra celor din jur, dar și asupra propriei persoane. **Ș.** își părăsește genul care l-a consacrat și pentru a scrie proză scurtă: în *Întâmplări* (2000) reunește cincizeci de istorii nonfictive văzute drept secvențe dintr-o comedie a existenței creată de jocul întâmplării. Într-un stil nepretențios, pe un ton direct și familiar, autorul relatează alert și cu umor întâmplări minore sau senzaționale, cu protagoniști anonimi (bucătăreasa, ziarista, necunoscuta din tren) sau notorii din lumea politică (Nicolae Ceaușescu, Emil Constantinescu) ori literară (Augustin Buzura, Ana Blandiana, Ștefan Bănuțescu, Marin Preda, Octavian Paler, Mircea Dinescu, Nicolae Manolescu, Nichita Stănescu, Gabriel Dimisianu, George Arion). Observator atent al lumii înconjurătoare, el caută să desprindă semnificația mai adâncă a evenimentelor prezentate, de multe ori revelatorii pentru specificul național, și totodată se autoportrețizează indirect ca ins bonom și simpatic, capricios și naiv, impulsiv și indolent. În volumul *Ceva care seamănă cu literatura* (2003; Premiul Asociației Scriitorilor din București) criticul regrupează paginile publicate timp de doi ani la „Ziarul de duminică”, în cadrul unei insolite campanii purtate împotriva diletantismului literar, în speranța de a contribui la asanarea nonvalorilor din viața artistică autohtonă. Cu amuzament, dar și cu o secretă amărăciune, criticul parcurge cărți submediocre ale unor pseudoscriitori și le scoate în evidență defectele prin succinte, dar savuroase comentarii, susținute de ample extrase din lucrările incriminate. În subsidiar se realizează și o tipologie a celor mai uzuale păcate întâlnite în textele veleitarilor, de la vanitatea auctorială la goana după originalitate cu

orice preț, de la obscenitatea ostentativă la filosofarea vidă, de la festivism și orgolii localiste la ridicole pretenții teoretizante. Eseul final, *Confesiunile unui fost cititor, în prezent critic literar*, deplânge statutul ingrat al criticii de întâmpinare, pledând pentru lectura selectivă și pentru descurajarea autorilor de maculatură literară.

Dintre toți comentatorii actualității literare, Alex. Ștefănescu este cel mai departe de didacticismul (oricât de bine ascuns) al cronicii tradiționale, și cel mai avansat pe drumul unei întâmpinări de tip jurnalistic, care are alte standarde și se adresează, în principiu, unui public nou.

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *Preludiu*, București, 1977; *Jurnal de critic*, București, 1980; *Între da și nu*, București, 1982; *Dialog în bibliotecă*, București, 1984; *Introducere în opera lui Nichita Stănescu*, București, 1986; *Prim-plan*, București, 1987; *Gheața din calorifere și gheața din whisky. Jurnal politic 1990-1995*, Iași, 1996; *Întâmplări*, Iași, 2000; *Ceva care seamănă cu literatura*, Chișinău, 2003. **Ediții, antologii:** *Tudor Arghezi interpretat de...*, pref. edit., București, 1981; Mihail Sadoveanu, *Neamul Soimăreștilor*, pref. edit., București, 1986; *13 poeți*, pref. edit., București, 1988; V. Em. Galan, *A cincea roată la căruță*, pref. edit., București, 1989; Nichita Stănescu, *Îngerul cu o carte în mâini*, introd. edit., București, 1999. **Traduceri:** André Frossard, *Dumnezeu există, eu L-am întâlnit*, București, 1993.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Un debut remarcabil*, RL, 1977, 30; Alboiu, *Un poet*, 20-25; Dobrescu, *Foiletoane*, II, 261-270, III, 185-191; Piru, *Debuturi*, 56-60; Zăciu, *Cu cărțile*, 204-210; Nicolae Manolescu, *Un nou chip de a face critică*, RL, 1983, 5; Grigurcu, *Între critici*, 289-293; Sângeorzan, *Anotimpurile*, 193-205; Nicolae Manolescu, *Nodul gordian*, RL, 1988, 8; Piru, *Critici*, 291-294; Regman, *Nu numai*, 183-194; Ulici, *Prima verba*, III, 41-42; Simion, *Mercuțiu*, 231-235; Marta Petreu, „Minoritatea cea mai persecutată din România o constituie în momentul de față oamenii de valoare” (interviu cu Alex. Ștefănescu), APF, 1994, 3-4; Poantă, *Scriitori*, 134-140; Simuț, *Incurșiumi*, 215-220; Gheorghe Grigurcu, *Al șaselea simț*, RL, 1996, 29; George Pruteanu, *Despre Alex. Ștefănescu*, CL, 1996, 9; Liviu Grăsoiu, *Schimbarea uneltelor*, LCF, 1997, 23; Marta Petreu, *Alex. Ștefănescu*, APF, 1997, 11; Ilie Guțan, *Critica și actul lecturii*, Sibiu, 1999, 78-83; Luminița Marcu, *Carte în doi: Nichita Stănescu și Alex. Ștefănescu*, RL, 2000, 9; Catrinel Popa, *Miniaturi în proză*, RL, 2000, 29; Doina Mandaj, *De vorbă cu... Alex. Ștefănescu*, „Universul cărții”, 2001, 11-12; Manolescu, *Lista*, III, 386-390; Petraș, *Panorama*, 598-599; Popa, *Ist. lit.*, II, 1126; Daniel Cristea-Enache, *Un Candide bine făcut*, ALA, 2002, 637; *Diç. scriit. rom.*, IV, 475-477; Nicolae Oprea, *Timpul lecturii*, Cluj-Napoca, 2002, 211-214; Tudorel Urian, *Turnirul diletanților*, RL, 2003, 10; Gheorghe Grigurcu, *Dragoste și ginecologie*, RL, 2003, 20, 21. A. C.

ȘTEFĂNESCU, AI.[exandru] I.[ancu] (21.VI.1915, București – 20.VIII.1984, București), prozator. Este fiul Josefinei (n. Kraft) și al lui Iancu Z. Ștefănescu, comerciant. A frecventat Liceul „Dimitrie Cantemir” din capitală și Liceul „Ioan Meșotă” din Brașov (unde l-a avut coleg pe Gellu Naum), pe care l-a absolvit în 1933. Urmează, din 1934, Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, luându-și licența în filologie romanică și filosofie (1939). După o perioadă de profesorat în învățământul secundar (1940-1947), ajuns un

ideolog al momentului, e redactor la „Contemporanul” (1946-1949), unde a semnat și cronică literară, director adjunct la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1951-1957), director al Editurii Tineretului (1957-1960), redactor-șef adjunct la „Luceafărul” (1961-1962), redactor la „Gazeta literară” (1962-1964), redactor-șef adjunct al periodicelor pentru străinătate (1967-1979). Debutează în 1947, la „Contemporanul”, iar editorial în 1949, cu povestirea *Bobocica*, semnată cu pseudonimul Ion Aluzetcu. A fost soțul Ninei Cassian.

Autor a numeroase cărți de proză, **Ș.** a abordat o multitudine de formule epice, de la schiță și nuvelă la romanul frescă. *Soare de august* (1955) surprinde un episod din timpul insurecției din 1944, având protagoniști doi muncitori devotați, gata să se sacrifice pentru triumful cauzei. Tonul, atmosfera, limbajul, comune literaturii din epocă, sunt artificiale, manieriste, șablonarde. Din culegerea de „povestiri, dialoguri, portrete” *Omul de pe catarg* (1957), eteroclită prin tematică și prin umanitatea investigată, se reține *Lică Postolache și cei 15 covrigari*, punct de pornire al romanului *Să nu fugi singur prin ploaie* (1958), în care autorul pătrunde în lumea copiilor săraci, majoritatea orfani, constrânși să își părăsească satul natal pentru a-și câștiga traiul la București. În pofida unor inconsecvențe, romanul reușește să fixeze tipuri caracterologice bine diferențiate și să ofere o viziune cu totul inedită asupra capitalei, din perspectiva copilului care nu văzuse niciodată altceva decât satul său din Mehedinți. Pe lângă augmentarea unei nuvele la proporțiile romanului, **Ș.** mai folosește un procedeu: reluarea povestirilor publicate anterior. Așa a luat naștere romanul *Al cincilea anotimp* (1963), ce se vrea o frescă a ultimilor ani din timpul celui de-al doilea război mondial. Protagonistul cărții, un profesor de filosofie, face legătura între cele două lumi antagonice, văzute schematic, în maniera ideologizată a realismului socialist: pe de o parte muncitorii ce pregătesc insurecția, pe de alta, marii proprietari, decizi să își aperse cu violență bunurile. Din dorința de a cuprinde medii cât mai diverse, **Ș.** aglomerează tot felul de întâmplări, care nu totdeauna își găsesc semnificația în economia cărții, astfel încât impresia finală este a unui text produs prin aglutinare. Un episod secundar din acest roman devine nucleul „suitei cu interludii” *În căutarea Isoldei* (1967), o poveste de dragoste eșuată din cauza modului absolut în care fiecare partener concepe acest sentiment. Nu iubirea pentru o anumită persoană, ci nevoia de iubire, căutarea ei este, în fond, tema cărții. Cele mai reușite nuvele ale lui **Ș.** sunt cuprinse în *Cubul de aer* (1968), proze analitice care surprind o notabilă diversitate de sentimente: spaima, deruta (*În remiză*), panica (*Masca*), dezlănțuirea instinctelor oarbe (*La râu*). În *Omul de duminică* (1974), ca în mai toate scrierile sale, autorul urmărește să demonstreze necesitatea supunerii individului la o disciplină strictă, chiar când poate părea rigidă. Acțiunea romanului, plasată în 1946, ilustrează un clișeu tematic: pregătirea unei manifestații de stradă în timpul căreia comunistul Pavel Roșu (numele e semnificativ) cade victimă provocatorilor și acționează violent, ignorând indicațiile conducătorilor săi; gestul său necugetat furnizează argumente

calomniatorilor și compromite misiunea. Romanul *Băiat de București* (1976) se înscrie pe linia literaturii de evocare sentimentală, a rememorării unei experiențe unice: copilăria. Urmând fidel modelele consacrate ale genului, prozatorul derulează, conformist, scene ce reconstituie primele contacte ale copilului cu lumea: mai întâi cercul restrâns al familiei, apoi acela ceva mai larg al străzii, în sfârșit, o lume în sine – școala. Interesantă este perspectiva relatărilor: optica apartinze candorii infantile, niciodată seriozității mature și ursuze, autorul complăcându-se în a se „copilări” de-a lungul întregii cărți. În „povestirile de dragoste” din *Fratele meu, femeia* (1976) Ș. revine la o mai veche obsesie și anume aceea că femeia este o ființă superioară, condamnată de realitatea ostilă la nedreptate perpetuă. Monografie a feminității, surprinsă în câteva posibile ipostaze – sensibilitate, frivolitate, agresivitate, gingășie –, cartea e alcătuită din mici schițe caracterologice. *Aventura la Brașov* (1980; Premiul Asociației Scriitorilor din București) continuă firul întâmplărilor narate în *Băiat de București*, cu unele reminiscențe autobiografice. Dacă anterior fusese investigat universul mirific al copilăriei, acum e urmărită adolescența. Obiceiuri brașovene, întâmplări și întrebări iscate de vârsta protagonistului ar fi putut suscita interesul lectorului dacă prozatorul nu le-ar fi înscris într-o exagerată tentă didacticistă. Ș. este și autorul a două piese de teatru nereușite: *Cinstea noastră cea de toate zilele* (1958) și *Camera fierbinte* (1962).

SCRIERI: *Bobocica*, București, 1949; *Soare de august*, București, 1955; *Omul de pe catarg*, București, 1957; *Cinstea noastră cea de toate zilele*, București, 1958; *Să nu fugi singur prin ploaie*, București, 1958; ed. București, 1973; *Camera fierbinte*, București, 1962; *Al cincilea anotimp*, București, 1963; *În căutarea Isoldei*, București, 1967; *Cubul de aer*, București, 1968; *Omul de duminică*, București, 1974; *Băiat de București*, București, 1976; *Fratele meu, femeia*, București, 1976; *Aventura la Brașov*, București, 1980; *10 femei*, București, 1981.

Repere bibliografice: Radu Popescu, „*Omul de pe catarg*”, CNT, 1957, 35; Z. Ornea, „*Să nu fugi singur prin ploaie*”, GL, 1958, 51; Ov. S. Crohmălniceanu, „*Să nu fugi singur prin ploaie*”, VR, 1959, 2; S. Damian, „*Al cincilea anotimp*”, GL, 1963, 32; Dumitru Micu, „*Al cincilea anotimp*”, CNT, 1963, 42; Paul Georgescu, *O privire asupra prozei românești contemporane*, VR, 1964, 8; Ardeleanu, *Însemnări*, 105-111; Dumitru Solomon, „*În căutarea Isoldei*”, GL, 1968, 7; Gabriel Dimisianu, „*Cubul de aer*”, RL, 1969, 5; Marcel Petrișor, „*Cubul de aer*”, VR, 1969, 3; Mihai Minculescu, „*Omul de duminică*”, RL, 1974, 17; Nicolae Jianu, *Al. I. Ștefănescu la 60 de ani*, RL, 1975, 25; Paul Dugneanu, *Un roman al adolescenței*, LCF, 1976, 46; Emil Manu, „*Băiat de București*”. *Indiferența speciilor epice*, SPM, 1976, 305; Mirela Roznoveanu, „*Băiat de București*”. „*Fratele meu, femeia*”, RL, 1977, 2; Dorin Tudoran, *Biografia debuturilor*, Iași, 1978, 328-346; Emil Manu, „*Aventura la Brașov*”, SPM, 1980, 487; Sorin Titel, *Aventurele unui adolescent*, RL, 1980, 16; Micu, *Scurtă ist.*, III, 71-71; Popa, *Ist. lit.*, I, 1 029-1 030; *Dict. scriit. rom.*, IV, 477-479; Ștefan Aug. Doinaș, *Evocări*, București, 2003, 119-124. D. Gr.

ȘTEFĂNESCU, Cornelia (11.XI.1928, Caransebeș), istoric și critic literar, editoare și traducătoare. Este fiica Emiliei (n. Pârveu) și a lui Traian Smădeșcu, ofițer. Urmează școala primară (1935-1939), gimnaziul și liceul (1939-1947) la Caransebeș, apoi Facultatea de Filologie a Universității din București (1947-1951).

Lucrează inițial în cadrul Bibliotecii Academiei Române (1951-1953). Debutază în 1951 la „*Viața românească*”, iar editorial în 1968, cu micromonografia *Mihail Sebastian*. Doctor în filologie din 1957, cu o teză despre Spiridon Popescu, realizată sub conducerea lui G. Călinescu, devine în același an cercetător la Institutul de Istorie Literară și Folclor (ulterior Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”) al Academiei Române, parcurgând toate treptele carierei. Din 1974 până la pensionare (1994) conduce sectorul de literatură universală și comparată, în cadrul căruia inițiază ampla lucrare *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice (1859-1918)*, coordonată împreună cu Ioan Lupu (I-III, 1980-1985; Premiul „B. P. Hasdeu” al Academiei Române, 1982). Va participa, în calitate de colaborator, și la elaborarea altor cinci volume ale lucrării, care privesc perioada 1919-1944 și au apărut în intervalul 1997-2003. Face parte din colegiul redacțional al revistelor „*Synthesis*” și „*Jurnalul literar*”, la cea din urmă fiind și titulara rubricii „*Traietorii*”. Mai colaborează la „*Studii și cercetări de istorie literară și folclor*” / „*Revista de istorie și teorie literară*”, „*România literară*” (unde din 2002 va susține rubrica „*Cronica edițiilor*”), „*Secolul 20*”, „*Lucafașul*”, „*Manuscriptum*” ș.a.

Ș. se impune atenției cu micromonografia *Mihail Sebastian*, care indica un istoric literar riguros, echilibrat și atent la nuanțe. Relieful operei este schițat în termeni ce vor fi omologați de exegeza ulterioară: romancier și dramaturg onorabil, Sebastian a fost un excepțional eseist și cronicar literar, publicistica lui fiind apreciată ca un „jurnal intim obiectivat dintr-un spirit de pudoare intelectuală” și ca un document „autenticist”. Monograful va reveni asupra autorului cu o amplă culegere de eseuri, cronici literare și pagini memorialistice (1972), cu un volum ce inaugurează ediția critică *Opere* (1994), în care intră o primă tranșă (cuprinzând anii 1926-1928) din publicistica lui literară, precum și cu *Jurnal de epocă* (2002). A doua carte, *Momente ale romanului. Modele, continuitate, neprevăzut* (1973), este o solidă culegere de studii urmărind destinul romanului european, surprins în ipostaze paradigmatiche și din perspectiva reflexelor lui asupra celui românesc, rod al familiarizării cu epica franceză modernă, de la Eugène Sue și Victor Hugo (al cărui roman

Mizerabilii este definit, cu un călinescian curaj al expresiei, drept o „caricatură genială”) la François Mauriac și Michel Butor. Centrul de greutate îl constituie interpretările referitoare la romanele lui Émile Zola și curentul naturalist, privite din unghiul receptării lor în Franța și în România, apoi cele despre Marcel Proust și destinul capodoperei sale în literatura română interbelică sau despre relațiile marelui scriitor cu românii. În ce privește receptarea lui în spațiul românesc, romanul lui Proust va fi caracterizat drept „reactiv pentru definirea unor poziții critice, pentru descifrarea modelului personal al fiecăruia de a gândi în problema romanului modern”. Alte pagini definesc ipostaza rebreniană a epicului (nici aici nu lipsesc formulările care se rețin: „contemporan ca om cu Proust și Gide”, Liviu Rebreanu ar fi, în plan literar, „contemporan cu Tolstoi și Zola”) și cea călinesciană (sunt analizate romanele *Bietul Ioanide* și *Scrinul negru*, pe fundalul conceptului structurat de criticul și istoricul literar), în fine, un substanțial studiu se referă la jurnal și la romanul diaristic, într-un demers care trece de la Benjamin Constant și C. A. Rosetti la Paul Valéry, André Gide, Anton Holban și M. Blecher. Împinsă până la cult, admirația pentru personalitatea și opera lui G. Călinescu se va materializa și în alte inițiative documentare, exegetice sau memorialistice. Cea mai importantă e un foarte acerbos excurs privitor la „dosarul” *Scrinului negru*, care alcătuiește, împreună cu materialele de arhivă, un tom impunător, indispensabil oricui se interesează de laboratorul romancierului. Ordonând cronologic și tematic „fișele de lucru” din cele câteva faze / variante ale romanului, Ș. urmărește lungul drum de la documentul brut la absorbirea lui în ficțiune, în termenii înscrși de G. Călinescu pe coperta dosarului: de la „documentația materială” la „personajele imaginare”. Cercetarea va fi reluată în cartea G. Călinescu sau „Seriozitatea glumei estetice” (1996), unde sunt reunite, pe lângă studiul despre *Scrinul negru*, evocări ale profesorului și directorului de institut, precum și câteva sinteze monografice despre opera lui de romancier, critic și istoric literar și despre călătoriile în Grecia, Franța și Italia. Expozeurile despre aceste călătorii, grupate în ultima secțiune a cărții, se bazează pe cercetări de arhivă, inserând documente inedite, reproduse în original: alocuțiunea rostită pe 23 mai 1961 la Dijon și adresată canonicului Kir, însemnările în italiană din ceea ce Ș. numește „jurnalul florentin”, care consemnează episoade ale călătoriei din 11-15 martie 1962 la Florența, în fine, „dosarul” celor două „cronici ale optimistului” din septembrie 1963 despre Pico della Mirandola, care cuprinde și textul comunicării ce urma să fie rostită la congresul de la Modena consacrat umanistului italian. *Destinul unei întâlniri. Marcel Proust și românii* (2001) reia în spirală secțiunea despre romancier din *Momente ale romanului*, îmbogățind-o considerabil și diversificând-o. Este riguros investigată corespondența, după ediția întocmită de americanul Philip Kolb (care face obiectul unei veritabile cronici), aprofundându-se studiul relațiilor lui Proust cu Anton Bibescu, numit de scriitor „crainicul cărților mele”, Emmanuel Bibescu, Anna de Noailles, Hélène de Caraman-Chimay, Constantin Brâncoveanu, Martha Bibescu, Elena Kostacki-Eporeanu, urmărindu-se reflexul acestor

legături în roman. Sunt cercetate și alte surse biografice ale operei, documentării de bibliotecă adăugându-i-se bune evocări rezultate din vizite la fața locului (casa mătușii din Illiers, locuința Marthei Bibescu din insula Saint-Louis). Sunt recitate volumul *Pastiches et mélanges*, nuvela *Indiferentul* (până în 1978 inedită) sau cele din „aproape uitată” culegere *Plăceri și zile*, toate abordate din perspectiva capodoperei, ca etape ale ei, și sunt reproduse texte mai puțin comentate, precum prefața lui Anton Bibescu la roman (în versiunea românească a lui Radu Cioculescu). Cartea, densă documentar, este indispensabilă oricărei abordări pe teren românesc a operei lui Marcel Proust. *Traietorii* (2003) reunește selectiv articole din „Jurnalul literar”. Ceea ce le caracterizează este interesul pentru secvențe biobibliografice mai puțin cunoscute (cum ar fi cele legate de revista „Cuvântul” și generația „Criterion”), precum și pentru literatura exilului românesc: incitante și utile informații și comentarii despre Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Theodor Cazaban, Monica Lovinescu, Pavel Chihaiia ș.a. O ultimă secțiune cuprinde comentarii la cărți franțuzești recent apărute. Asemenea lui G. Călinescu, mentorul său, Ș. are vocația călătoriei culturale. *Sub scutul soarelui* (1985) și *Ritmuri în piatră* (1988) asociază în chip fericit încărcătura de nouitate și imprevizibil a reportajului în geografia și umanitatea mediteraneană cu voluptatea evocării monumentelor de artă și cu digresiunea eseistică pe varii teme, și aici literatura și raportarea la scriitorii români ocupând un loc privilegiat. Traducerile din franceză (între care *Poésie et profondeur* de Jean-Pierre Richard), precum și versiunile la memorialistica lui N. I. Herescu și a Soranei Gurian completează profilul unui cercetător complex.

SCRIERI: Mihail Sebastian, București, 1968; *Momente ale romanului. Modele, continuitate, neprevăzut*, București, 1973; *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice (1859-1918)* (în colaborare), I-III, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1980-1985; *Sub scutul soarelui*, București, 1985; *Ritmuri în piatră*, Timișoara, 1988; G. Călinescu sau „Seriozitatea glumei estetice”. *Între document și realitate ficțională*, București, 1996; *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice (1919-1944)* (în colaborare), I-V, pref. Dan Grigorescu, București, 1997-2003; *Destinul unei întâlniri. Marcel Proust și românii*, București, 2001; *Traietorii*, București, 2003. **Ediții:** Mihail Sebastian, *Întâlniri cu teatrul*, introd. edit., București, 1969; *Eseuri. Cronici. Memorial*, pref. edit., București, 1972; *Opere*, I, pref. edit., București, 1994; *Jurnal de epocă*, introd. edit., București, 2002; Ion Călugăru, *Paradisul statistic*, pref. edit., București, 1971; G. Călinescu, *Scrinul negru și Dosarul „Scrinului negru”*, I-II, introd. edit., București, 1977. **Traduceri:** Jean-Pierre Richard, *Poezie și profunzime*, pref. Mircea Martin, București, 1974; Alexandre Dumas, *Fiul condamnăului*, postfața trad., București, 1994; Horoscopul, postfața trad., București, 1994; N. I. Herescu, *Agonie fără moarte*, I-II, postfața Nicolae Florescu, București, 1998-1999; Vintilă Horia, *Introducere în istoria filosofiei românești moderne*, pref. Constantin Amăruței, București, 1999; Sorana Gurian, *Ochurile rețelei. Jurnalul meu din România*, I-II, pref. Nicolae Florescu, București, 2002-2003; René Eucher, *Hoinar în veac*, postfața trad., București, 2003.

Repere bibliografice: Dinu Pillat, „Mihail Sebastian”, RITL, 1969, 1; Șerban Cioculescu, *Mihail Sebastian - criticul*, RL, 1972, 44; Al. Dobrescu, „Momente ale romanului”, CL, 1973, 17; Antoaneta Tănăsescu, „Momente ale romanului”, RL, 1973, 35; Ion Vlad, „Momente

ale romanului", TR, 1973, 48; Manolescu, *Teme*, III, 100-107; Ciobanu, *Opera*, 334-336; Vlad, *Lectura rom.*, 50-60; Al. Săndulescu, *Fața ascunsă a lumii*, RL, 1989, 21; Teodor Vărgolici, *Imaginea prismatică a lui G. Călinescu*, ALA, 1996, 348; Ion Bălu, *G. Călinescu*, APF, 1996, 11; Velea, *Universaliști*, 196-205; Gabriel Dimisianu, *Contribuții călinesciene*, RL, 1997, 1; Daniel Cristea-Enache, *Marele alchimist*, ALA, 1997, 364; Carmen Brăgaru, „G. Călinescu sau «Seriozitatea glumei estetice»”, *RITL*, 1997, 1-2; Teodor Vărgolici, „Destinul unei întâlneri. Marcel Proust și românii”, ALA, 2001, 597; Popa, *Ist. lit.*, II, 1104; Al. Săndulescu, *Marcel Proust și românii*, JL, 2002, 5-10; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 479-480; Teodor Vărgolici, *Publicistica lui Mihail Sebastian*, ALA, 2003, 650; Teodor Vărgolici, *Neștiutul sacrificiu*, ALA, 2003, 693. N. M.

ȘTEFĂNESCU, Daniela (18.VII.1952, București), prozatoare și traducătoare. Este fiica Mariei-Claire (n. Birmberg) și a dramaturgului Mircea Ștefănescu. Absolventă a Liceului German din București (1971), se înscrie la Facultatea de Limbi Străine, secția germană-engleză, obținând licența în 1975. Profesoară de limba germană la Liceul „23 August” din capitală (1975-1988), devine redactor la Editura Ion Creangă (1988-1990), Editura Kriterion (1990-1993), Editura Humanitas (1993-2002), Editura Trei (2003). A beneficiat de burse și specializări în Germania, Austria și Ungaria. Colaborează cu povestiri, articole și studii, traduceri la „Luminița”, „Astra”, „European Children's Literature” (Marea Britanie), „Secolul 20”, „Neue Literatur”, „România literară”, „Universul cărții”, „22”, „Lettre internationale”.

Ș. debutează la sfârșitul adolescenței, în 1971, cu povestirea pentru copii *Omul de zăpadă*, publicată de revista „Luminița”. Aceluiași domeniu îi sunt circumscrise prima carte de proză, *Țara păpușilor* (1988), și volumul *Fetele poartă rochițe roz* (1995). În interval se inserează romanul de dragoste *Compoziție la patru mâini* (1991), a cărui intrigă este continuată în *Intrarea oprită* (1995). Din exersarea alternativă a genurilor decurge consolidarea tehnicii de compoziție, la început marcată de disprețuri frustrante între intenții și realizări, apoi, treptat, din ce în ce mai organizată. Literatura pentru copii îi dă autoarei posibilitatea de a schița viitoare personaje feminine, majoritatea ajunse la vârste mature, însă naiv-infantile în fața durtăților vieții și dependente de familie (în special, de relația cu figura „Tatălui”). În *Compoziție la patru mâini* planurile narative se multiplică exagerat, povestirile intime ale Daitei, Arielei și ale tatălui Arielei nu își găsesc o structură fericită de dispunere (luate separat sunt captivante, dar în ansamblu se dovedesc dezordonate, sincopând prin dezarticulare lectura). Scriitoarea nu își maschează nici ezitățile stilistice, nici ambițiile. În fond, este urmărită folosirea unei tehnici cât mai moderne (polifonice), doar că se încearcă prea mult (cartea tinde să fie deopotrivă roman de dragoste, autobiografie, descriere a vieții „Tatălui”, jurnal și frescă), obținându-se prea puțin (asociere de registre, strict delimitate, în ilustrarea unui caz de iubire eșuată între soți). Axat pe drama sentimentală a personajelor Ariela și Andrei, *Intrarea oprită* anunță efectuarea unui prim pas către atingerea unei coerențe a discursului epic. Fără a ținti mai multe scopuri, romanul se remarcă prin construcția personajului feminin și prin dezvoltarea abilității la conflictului psihologic. *eu sper, tu sper,*

el (ea) speră....(2002) reprezintă fructificarea judicioasă a încercărilor anterioare, a tendințelor tematice și stilistice și a influențelor culturale (literatură de limbă germană și engleză; literatură psihanalitică). De această dată scriitoarea descoperă formula potrivită a îmbinării autoscopiei protagonistei (Ingrid, confruntată cu o maladie cromozomială) cu acțiunea, plasată atât în România, cât și în Austria, și cu fundalul, mereu prezent, al relației cu familia. Sondarea limitelor existenței este o alegere mai reușită decât cantonarea în zona sentimentelor aflate în situații extreme. Complementar cu proza pentru copii și adolescenți, Ș. s-a implicat în traducerea unor povești din spațiul germanic și anglo-saxon (Richard Wagner, Friedrich Wolf, Peter Bichsel), a transpus romane de Robert Schneider (*Frate somn*) și Patrick Süskind (*Porumbelul*) ș.a. Are, de asemenea, o importantă contribuție în promovarea seriilor de opere complete ale clasicilor psihanalizei, Sigmund Freud și Carl Gustav Jung.

SCRIERI: *Țara păpușilor*, București, 1988; *Compoziție la patru mâini*, pref. Dumitru Almaș, București, 1991; *Fetele poartă rochițe roz*, Iași, 1995; *Intrarea oprită*, București, 1995; *eu sper, tu sper, el (ea) speră....*, București, 2002. **Ediții:** Mircea Ștefănescu, *Amintirile unui dramaturg*, pref. și postfața edit., București, 1998. **Traduceri:** Richard Wagner, *Anna și ceasurile*, București, 1992; Friedrich Wolf, *Povești*, București, 1996; C. G. Jung, *Amintiri, vise, reflecții*, îngr. Aniela Jaffé, București, 1996; Petra Hammesfahr, *Liniștitul domn Genardy*, București, 1996; Robert Schneider, *Frate somn*, București, 1997; Erich von Däniken, *Ochii Sfinxului*, Ploiești, 1998; Michel Cazenave, *Jung. Experiența interioară*, București, 1999; Aniela Jaffé, *Apariții de spirite și semne prevestitoare*, București, 1999; Patrick Süskind, *Porumbelul*, București, 2001; Gerhard Wehr, *Doi giganti: Jung și Steiner*, București, 2002; Peter Bichsel, *Povestiri pentru copii*, București, 2002; Sigmund Freud, *Opere*, vol. VIII: *Comunic și umorul*, București, 2002 (în colaborare cu Vasile Dem. Zamfirescu).

Repere bibliografice: S. Paul, „Țara păpușilor”, CNT, 1989, 23; Raluca Tulbure, „Țara păpușilor”, SPM, 1989, 32; Barbu Cioculescu, „Compoziție la patru mâini”, DEP, 1992, 538; Dan C. Mihăilescu, „Intrarea oprită”, LAI, 1995, 47; Cristina Ionică, *El foarte singur*, RL, 2001, 22; C. Stănculescu, „eu sper, tu sper, el (ea) speră....”, RMB, 2002, 3 661. C.M.B.

ȘTEFĂNESCU, Dorin (17.IX.1953, Sighișoara), eseist. Este fiul Luciei Ștefănescu (n. Comoroșan), profesoară, și al lui Ioan Ștefănescu, medic. Urmează studiile liceale în orașul natal (1968-1972), apoi Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara, secția franceză-engleză (1974-1978); ulterior obține, la aceeași universitate, licența în limba și literatura română. Între 1978 și 1999 lucrează ca profesor la Școala Generală Nr. 4 și la Liceul „Joseph Haltrich” din Sighișoara. Din 2000 funcționează ca lector la Facultatea de Științe și Litere a Universității „Petru Maior” din Târgu Mureș, unde predă teoria literaturii, literatură comparată și hermeneutică. Își susține doctoratul în 2003, la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, cu teza *Ion Heliade Rădulescu. Ontologie și poetică*. Debutează în 1978, cu eseu *Starea de umbră*, la „Orizont”, iar editorial cu volumul *Hermeneutica sensului*, apărut în 1994. Va mai colabora la „Dialog”, „Poesis”, „Vatra”, „Contrafort”, „Familia”, „Discobolul”, „Amphion” ș.a.

Ideologic vorbind, perspectiva pe care o susțin și o afișează eseurile lui Ș. se află în descendența filosofilor care concep

interpretarea ca „restaurare a sensului”. Ea asociază viziunea hermeneuticii filosofice (de la F. D. Schleiermacher la H. G. Gadamer și Paul Ricœur) cu modurile de abordare furnizate de fenomenologia religiei și de poetica imaginarului (Mircea Eliade, Carl Gustav Jung, Gaston Bachelard, Gilbert Durand ș.a.). Această conjuncție se observă cel mai bine în eseul titular din volumul *Hermeneutica sensului*, unde procesul semantic e descris în termenii unui proces inițiativ: „Călătoria sensului parcurge [...] etapele unei inițieri în tainele înțelegerii; plecând de la sine, pornind din primatul datului său, sensul trece succesiv prin magia semnificată, prin imaginar, prin magia imaginară pentru a ajunge, la capătul itinerarului, dezmembrat, risipit, în imaginea unui sens multiplu”. Sintezei disciplinare i se adaugă alta, prin care interpretul transgresează granițele dintre diferitele tipuri de discurs. În consecință, literatura e citită nu numai cu instrumentele filosofiei, ci și ca un text care tematizează, în egală măsură, categorii ale filosofiei. O asemenea situație față de obiect poate provoca, după caz, suprainterpretări sau subinterpretări. Primul efect se constată în *Sensul și imaginea* (1997), unde sunt comentate scrierile unor prozatori români postbelici (Zaharia Stancu, A. E. Baconsky, Laurențiu Fulga, Sorin Titel, George Bălăiță, Norman Manea). De pildă, pornind de la sugestii oferite de Corneliu Mircea, E. Hufnagel și J. Habermas, Ș. descoperă în povestirile din *Straniul paradis* de Laurențiu Fulga patru tipuri de „comunicare derapantă” („modelul nevrotic”, „modelul relațional”, „modelul delirant” și „modelul autist”), pe care le detaliază prin specificarea categoriilor aferente. În schimb, *Desfundarea fântânilor* (1998), un eseu despre filosofia lui B. P. Hasdeu, dezvăluie fenomenul opus: dinamica operei avute în vedere e schematizată în funcție de un „model plotinian”, unde cele două secțiuni ale volumului (*Kathodos* și *Anodos*) relevă „căderea sufletului în lume (procesiuinea)” și „reîntoarcerea sa la divinitate (conversiunea)”. Grila lui Ș. se dovedește mult mai eficientă atunci când nu se mai aplică pe texte ficționale. În *Prezență și înțelegere* (2000), bunăoară, lectura „pretextuală” transformă aparentele recenzii de carte filosofică și religioasă în eseuri autonome, un bun exemplu în acest sens fiind polemica cu Julia Kristeva, care îi prilejuiește autorului câteva observații pătrunzătoare cu privire la condiția ortodoxiei. Tot astfel, *Creație și interpretare* (2003; Premiul Asociației Scriitorilor din Târgu Mureș) cuprinde, alături de comentariile în marginea „ontopoeticilor” romantismului, câteva analize substanțiale consacrate unor filosofi ca H. G. Gadamer, R. Bultmann și Paul Ricœur. Îndeosebi ultimul studiu, pe care Ș. îl dezvoltă printr-o aplicație la mitul lui Don Juan, via Søren Kierkegaard, probează orizontul cultural și rafinamentul interpretativ al autorului.

SCRIERI: *Hermeneutica sensului*, București, 1994; *Sensul și imaginea*, București, 1997; *Desfundarea fântânilor*, Cluj-Napoca, 1998; *Prezență și înțelegere*, Pitești, 2000; *Creație și interpretare*, Cluj-Napoca, 2003.
Traduceri: Gabriel Marcel, *Jurnal metafizic*, Timișoara, 1995.

Repere bibliografice: Iulian Boldea, „*Hermeneutica sensului*”, VTRA, 1995, 6; Gabriel Petric, *Constantin Noica – ieri și azi*, F, 1997, 12; Dan Stanca, „*Desfundarea fântânilor*”, RMB, 1999, 4 februarie; Robert Lazu,

„*Desfundarea fântânilor*”, „*Altarul Banatului*”, 1999, 7-9; I. Bod, „*Prezență și înțelegere*”, „*Cuvântul*”, 2000, 12; Marius Tepeș, „*Prezență și înțelegere*”, OC, 2001, 27; Lefter, *Scriit. rom.* '80-'90, III, 204-205. A. Tr.

ȘTEFĂNESCU, Mariana (3.X.1945, Constanța), traducătoare. Este fiica Ioanei (n. Borșan) și a lui Constantin Titu, tehnician medical. Învăță la București, unde urmează Liceul „Tudor Vladimirescu” și Facultatea de Limba și Literatura Română, cu specializare secundară în limba franceză (1964-1969). Va fi profesor suplinitor (1969-1971) și redactor la Biblioteca Centrală de Stat (1971-1992), cu o întrerupere de doi ani, interval în care își urmează soțul la Belgrad, prilej folosit pentru a-și însuși limba sârbă. Din 1995 este bibliotecară la Uniunea Scriitorilor. Colaborează la „România literară”, „Lucefărul”, „Lettre internationale” ș.a., iar prima carte tradusă, *Maluri neguroase* de Slavko Vesnić, îi apare în 1983. În talmăcirea sa, o serie de piese, între care sunt de menționat *Azilul roșu* de Gordan Mihić și *Tărâmul celălalt* de Dušan Kovačević, au fost jucate la Teatrul Național din București și la teatre din țară, precum și la Televiziunea Română.

Ș. s-a specializat în promovarea literaturii sârbe. După o cuprinzătoare antologie a nuvelei sârbe (1989), s-a dedicat transpunerii în românește a scrierilor unor autori ai avangardei vieții literare, afirmați rapid și în plan european, precum Danilo Kiš (*Enciclopedia morților*), Miodrag Bulatović (*Amantul morții*), Miloš Crnjanski (*Romanul Londrei*) și – nu în ultimă instanță – dificilului Milorad Pavić (*Dicționar khazar*, *Peisaj pictat în ceai*, *Partea lăuntrică a vântului sau Roman despre Hero și Leandro*), prozator a cărui inventivitate narativă, superior livrescă, amintește de Jorge Luis Borges și de Umberto Eco. A mai realizat versiuni la poeme de Dušan Govedarica și Risto Vasilevski, precum și o antologie de proză slovenă (2002). Pentru transpunerile sale, adevărate izbâzni în privința recreerii adecvate a tuturor palierele lingvistice, de la cel cronicăresc la cel postmodern, a fost distinsă cu Premiul Asociației Scriitorilor din București (2000) și cu Premiul Uniunii Scriitorilor (2003).

Traduceri: Slavko Vesnić, *Maluri neguroase*, București, 1983; *Vacanță în sud*. Nuvela sârbă contemporană, îngr. trad., pref. Petar Djadjic, București, 1989; Danilo Kiš, *Enciclopedia morților*, pref. Laurențiu Ulici, București, 1995; Françoise Choquard, *Centaurul rănit*, București, 1997; Milorad Pavić, *Dicționar khazar*. *Roman lexicon în 100 000 de cuvinte*, București, 1998, *Peisaj pictat în ceai*, București, 2000, *Partea lăuntrică a vântului sau Roman despre Hero și Leandro*, București, 2003; Drazen Katunarić, *Ecclesia invisibilis*, București, 2001 (în colaborare); Dušan Govedarica, *Pe furis*, București, 2001; *Martori suverani*. *Antologie de proză slovenă contemporană*, București, 2002; Miodrag Bulatović, *Amantul morții*, pref. Laurențiu Ulici, postfața trad., București, 2003; Miloš Crnjanski, *Romanul Londrei*, I-II, pref. trad., postfață Cornel Ungureanu, București, 2003; Risto Vasilevski, *Biserică, iată hramul tău*, pref. Miodrag Pavlović, postfața trad., București, 2003.

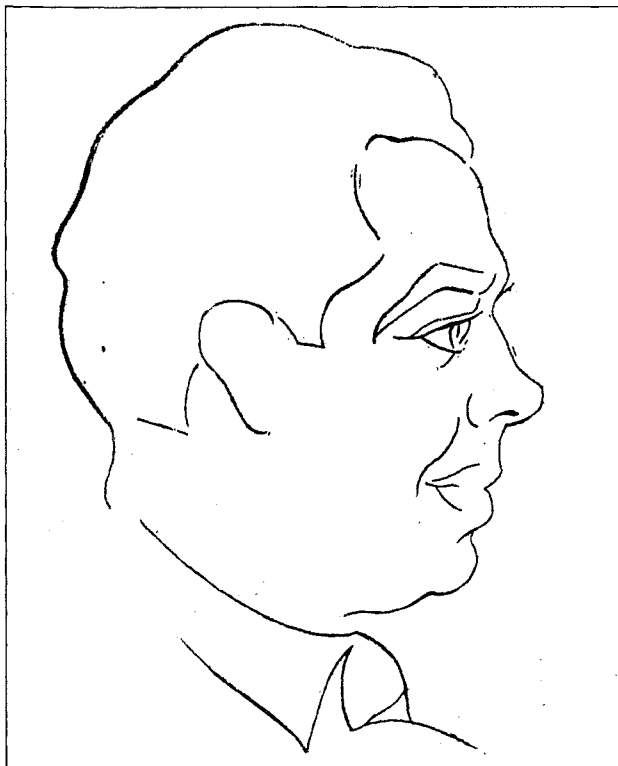
Repere bibliografice: Iulia Popovici, *Cuvinte încrucișate cu peisaje și arhitecți*, RL, 2001, 26; Elisabeta Lăsconi, „*A împărtăși și altora iubirea față de o carte, traducând-o*” (interviu cu Mariana Ștefănescu), ALA, 2003, 664; Geo Vasile, *Lumea în 80 de cărți*, București, 2003, 293-297. G. Dn.

ȘTEFĂNESCU, Mircea (11.IV.1898, București - 22.X.1982, București), dramaturg, prozator și cronicar dramatic. Este fiul Vasilichiei Ștefănescu (n. Scărlătescu), institutoare, și al lui Dumitru Ștefănescu, militar de carieră, avansat până la gradul de general. Urmează studiile liceale la „Gh. Lazăr” (întrerupte un an, în timpul războiului, și încheiate în 1918, după întoarcerea de pe front) și devine student la Facultatea de Drept a Universității din București (abandonată în ultimul an). Debutează în 1920, cu schița *Alarma*, la „Cuvântul liber”. Se dedică gazetăriei și teatrului, fiind angajat redactor în anii '20, ulterior este liber-profesionist. A colaborat la „Epoca”, „Vremea”, „Rampa”, „Îndreptarea”, „Curentul”, „Spectacolul”, „Semnalul”, „La zi”, „Ordinea” ș.a. Prima piesă, *Roba albă* (în colaborare cu Ionel Lazaroneanu), i-a fost pusă în scenă în 1924 la Brăila, iar cea dintâi carte, *Comedia zorilor*, îi apare în 1930. Din zecile de piese scrise, nu toate au fost reprezentate sau publicate, iar unele au fost tipărite cu mare întârziere, uneori de decenii: *Maestrul* (1925, montată de Victor Ion Popa la Teatrul Popular din București, piesă care îi aduce notorietatea), *Frământări* (1926, regizată de Paul Gusty la Teatrul Național din București), *Comedia zorilor*, *Veste bună* (1936), *Lupul și sania* (1937), *Acolo, departe...* (1939), *Casa cu două fete* (1946), *Rețeta fericirii* (1946), *Vis de secătură* (1946), *Ave Maria* (1947), *Micul infern* (1948), *Rapsodia țiganilor* (1948), *Nepotul domnului prefect* (în colaborare cu Marie-Claire Ștefănescu, reprezentată în 1950), *Matei Millo (Căruța cu paiate)* (1951, premiera absolută la

Teatrul Național din Iași), *Patriotica română* (1955), *Cuza Vodă* (1959), *Procesul domnului Caragiale* (1962), *Eminescu* (1964), *Romanța* (1967), *Pe urmele lui Demetrian* (1970), *Creangă* (1972), *Esculap și mica lui prietenă* (1973) etc. **Ș.** a mai compus „piese scurte” - *Epilogul*, *Eu vreau un piscoi*, *Fapt divers*, *Semnul particular*, *Vocea sângelui*, *Istoria se repetă*, *Secătura mahalalei*, *Smărăndița*, *Reîntâlnire* ș.a. -, a realizat adaptări și prelucrări (între altele, *Papa Lebonnard* după Jean Aicard, *Zaza* după Pierre Berton și Charles Simon, *Călătoria domnului Perrichon* după Labiche), adaptări radiofonice ori televizate ale propriilor piese, scenarii pentru teatru radiofonic sau televiziune (serialul *Cosmin, fiul zimbrului*), scenarii cinematografice (*Răsună valea și Telegrama* după I. L. Caragiale) etc. Pe lângă prodigioasa activitate de dramaturg, s-a distins și în publicistica pe teme teatrale, precum și ca animator, prin dezbaterile pe care le-a inițiat sau le-a găzduit în revistele la care a fost redactor. I s-au decernat Premiul Teatrului Național pentru *Veste bună*, Premiul „I. L. Caragiale” al Academiei RPR pentru *Rapsodia țiganilor*, Premiul de Stat pentru *Căruța cu paiate*, Premiul special al Uniunii Scriitorilor (1978).

Imaginea curentă, în posteritate, a fecundului dramaturg **Ș.** este cea a unui tehnician stăpân pe inventarul procedelor menite să asigure succes compunerilor destinate reprezentării scenice. Talentul lui e considerat îndeobște a fi fost totuși unul „minor”, limitat de o viziune fără profunzime, de complacere în frecventarea subiectelor facile, „de salon”, ori convențional-oportune, precum glorificarea unor personalități din panteonul cultural ori istoric al națiunii, prin reconstituiri evocatoare desuet-naive, în genul unor „images d'Épinal” dramatizate. Privit cu simpatie de un public deloc neglijabil, **Ș.** apare ca un reprezentant de elită al teatrului de bulevard. Nu era totuși un confecționar abil, ci un scriitor preocupat de înnoire și chiar de experimentul prudent. Climatul în care și-a desfășurat activitatea era stimulat, iar piesele sale cele mai bune au fost alăturate unora similare aparținând lui Tudor Mușatescu, Al. Kirițescu, V. I. Popa, Mihail Sebastian, Camil Petrescu. Teatrul i-a fost clasificat în două mari perioade: bulevardier până în 1948, alcătuit din evocări și reconstituiri istorice după înstăpânirea realismului socialist. Tehnician al scriiturii dramatice, **Ș.** a vădit preocuparea de a ilustra un teatru „de idei” novator, nu și revoluționar. Din opera lui, neîndoiește inegală, câteva piese se rețin cu deosebire, fie pentru ecoul mai amplu la premieră, fie pentru că marchează puncte de inflexiune în cariera dramaturgului, fie pentru calitatea construcției și consistența mesajului. *Comedia zorilor*, scriere fără mari profunzimi, dar cu mecanismul invenției perfect rodat, este menționată, de regulă, ca exemplu de transpunere scenică a tatonărilor și șovăirilor sentimental-afective proprii amorului adolescentin. Deși scrisă cu doar câțiva ani mai târziu, *Veste bună* (dramă pasională compusă pentru actrița Maria Ventura) este un text de maturitate, care a suscitat admirația lui E. Lovinescu. Piesă de atmosferă, chiar dacă nu propriu-zis „ibseniană”, cum s-a afirmat, drama mizează pe fascinația ambiguă stârnită de vitalismul - poate cam șarjat, dar cu umbrile sumbru-extatice

Portret de Anestin

ale fatalității etc. – al unui personaj masculin „puternic”, ce ignoră candid constrângerile moralității burgheze comune. Puțin cunoscut, nereluat pe scenă după război și publicat abia în anii '70, textul rezistă la lectură și face o figură mai mult decât onorabilă în contextul dramaturgiei din epocă. Mai des comentată a fost *Acolo, departe...*, pe tema dezrădăcinării intelectualului de origine modestă, autoexilat la Paris în căutarea afirmării, biruitor în proiectul lui, dar mâhnit de sentimentul alienării sale iremediabile. Critica a relevat experimentele de construcție, opțiunea pentru „epicizarea” materiei dramatice – subtitlul atribuit de autor, „roman dramatic în două părți (zece tablouri)” e elocvent în această privință, iar Mihail Sebastian opina că „autorul procedează ca un romancier, povestește, relatează”, semnalând virtuțile „realiste” ale textului, însă a blamat excesele lacrimogene, înduioșarea ieftină, finalul forțat etc. Oarecare ecou în epocă a avut *Vis de secătură* (o probabilă eboșă fiind reprezentată în 1941 sub titlul *Secătura mahalalei*). Ambianța – după cum relata într-o cronică Șerban Cioculescu – este cea a unui „colț pitoresc din Bucureștii de după primul război mondial, cu covirgari greci, cu rahagii turci, cu țigănci florărese și cu lampagii de altădată”. Dudu Zamfirescu, lumpen-intelectual boem și rebel, cinic și „declasat”, e un personaj interesant, nuanțat și contradictoriu, în parte original, înscriindu-se într-o serie tipologică ilustrată în perioada interbelică de Mitică Popescu, din piesa omonimă a lui Camil Petrescu, sau, în alt registru, de Șbiț din *Patima roșie* de Mihail Sorbul. „Om fără căpătâi”, el rămâne, în pofida amoralismului scandalos, o „secătură” simpatică, viziunea dramaturgului – cu unele accente malițioase și acide – fiind definită de trăsături relevante judicious de comentatori: lirism tandru, ironie îngăduitoare, natură luminoasă și solară, idealism moral. Un succes durabil a înregistrat *Micul infern*, comedie amăruie „de salon” despre vicisitudinile vieții conjugale, „o piesă de consum curent, o piesă care poartă pecetea pe vremuri vestitei «école de Paris»”, care „ar fi putut fi semnată de Jean Sarment, de Jacques Deval și mai ales de Marcel Achard” – cum opina N. Carandino –, atractivă prin excelența meșteșugului și strălucirea replicilor. Reprezentată la jumătatea anilor '50, *Patriotica română* e o comedie satirică de omniprezentă virulență, cu recurs la grotesc, la sarcasm și, lucru rar în creația dramaturgului, fără accente de înduioșare și „cumsecădenie duioasă”. Sunt puse în scenă conflicte legate de corupția pe scară mare în mediile ministeriale și politicianiste interbelice. Oarecum comparabilă cu *Ultima oră* a lui M. Sebastian, piesa rămâne o satiră forțată, impecabil construită, net superioară, de pildă, textului lui Tudor Șoimaru din *Afaceriștii*, care ilustra în epocă aproximativ aceeași tematică. *Patriotica română* a fost însă un fel de ultimă „sechelă” a iscusinței dobândite în maniera interbelică boulevardieră, fiindcă în 1948 dramaturgul își marcaseră schimbarea cu *Rapsodia țiganilor*, o reconstituire în registrul unui neoromantism de factură naiv-pitorescă a atmosferei unei curți boierești din Moldova în prima jumătate a secolului al XIX-lea, precum și a cvasilegendarei întâlniri dintre Franz Liszt și Barbu Lăutaru. Scriere modestă, cu personaje „de

operetă”, cu tablouri vivante colorate convențional, pitorescul fiind asigurat, între altele, prin împrumuturi onomastice din *Țiganiada* lui Ion Budai-Deleanu, piesa deschide seria evocărilor istorice dramatizate. Diferite între ele, mergând de la convenționalismul schematic al viziunii „operetistice” la verva inteligent administrată (*Procesul domnului Caragiale*, cu referire la conflictul Caragiale-Caion) ori la evocarea ilustrativă, „cuminte” și meșteșugărească, de popularizare istorică (*Cuza Vodă*, *Eminescu*), acestea rămân inferioare producției de până atunci a lui Ș. Dintre ele, cel mai valoros text, cel mai cunoscut rămâne *Căruța cu paiate*, evocare cu o construcție inteligentă (sunt mobilizate zeci de personaje, procedee precum cel al „teatrului în teatru” ș.a., cu importante didascalii și autocomentarii, călăuzitoare pentru regie și interpreți) a traseului biografic și artistic al lui Matei Millo. Pactul de autenticitate factologică al evocării nu este riguros, ci mai degrabă lax, dar efectele acestei licențe sunt benefice, adevărat istoric e uneori nesocotit în literă, pentru a fi mai bine servit în spirit (N. Carandino). Ș. a scris și proză – *Joc de noapte, joc de zi* (1971), precum și memorialistică – *Un dramaturg își amintește* (I, 1980) și, apărute postum, *Amintirile unui dramaturg* (1998), volume dense, masive, scrise cu har și cu atenție la detalii, împănate de confesiuni autobiografice și „poietice”, cu considerații de teatrologie aplicată și mărturisiri de practician al domeniului, și care constituie o adevărată „mină de aur” pentru cei interesați de istoria vieții teatrale românești din secolul trecut.

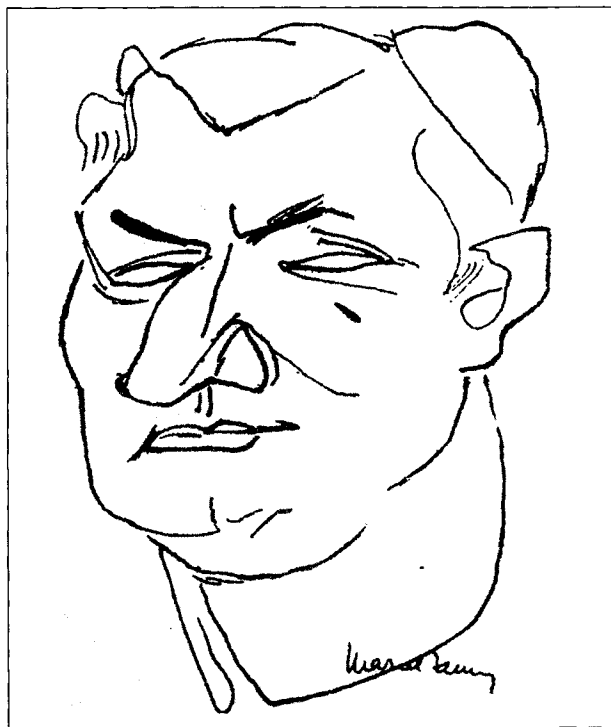
SCRIERI: *Comedia zorilor*, București, 1930; *Revelația*, cu ilustrații de Ion Anestin, București, 1932; *Acolo, departe...*, București, 1939; *Secătura mahalalei*, în *Două piese într-un act*, București, 1943; *Papagalul în colivioa lui de 128 de pagini* (în colaborare), București, 1945; *Casa cu două fete*, București, 1946; *Vis de secătură*, pref. Radu Beligan, București, 1946; *Ave Maria*, București, 1947; *Jos Tudorache!... Sus Tudorache!...*, București, 1952; *Matei Millo (Căruța cu paiate)*, București, 1953; ed. București, 1976; *Zestrea Ilenutei*, București, 1953; *Patriotica română*, București, 1956; *Teatru*, pref. Mihai Gafița, București, 1959; *Joc de noapte, joc de zi*, București, 1971; *Teatru*, pref. N. Carandino, București, 1973; *Teatru*, București, 1979; *Un dramaturg își amintește*, I, București, 1980; *Amintirile unui dramaturg*, pref. și postfață Daniela Ștefănescu, București, 1998. **TRADUCERI:** D. N. Mamin-Sibiriac, *Milioanele lui Privalov*, postfață C. Marvici, București, 1952 (în colaborare cu Isabella Dumbravă).

Repere bibliografice: Camil Petrescu, *Teze și antiteze*, București, 1936, 323–324; Perpessicius, *Opere*, IV, 254–256, V, 368–369; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 380–381; N. Carandino, „Acolo, departe...”, „România”, 1939, 16 martie; Sebastian, *Jurnal*, 560–562; Șerban Cioculescu, *Spectacole, spectacole, spectacole*, „Semnalul”, 1946, 1 323; Alice Voinescu, „Vis de secătură”, RFR, 1946, 12; N. I. Popa, „Matei Millo (Căruța cu paiate)”, IL, 1953, 1; Nicolae Sireteanu, Eugen Luca, „Matei Millo”, CNT, 1953, 42; Horia Bratu, *Din literatura nouă*, București, 1953, 143–166; Vicu Mîndra, „Patriotica română”, GL, 1956, 3; Radu Popescu, „Acolo, departe...”, RMB, 1957, 15 decembrie; Mihnea Gheorghiu, *Două piese festive. Epoca Unirii în dramaturgie*, CNT, 1959, 3; Tudor Arghezi, „Cuza Vodă”, GL, 1959, 17; Radu Popescu, „Cuza Vodă”, RMB, 1959, 7 mai; Mircea Tomuș, *Teatrul lui Mircea Ștefănescu*, ST, 1959, 7; George Munteanu, *Despre piesa „Matei Millo”*, ST, 1959, 8; N. Barbu, *Matei Millo și începuturile teatrului românesc*, IL, 1959, 9; N. Tertulian, *Piese contemporane dedicate unui eveniment istoric*, VR, 1966, 1; Ștefan Oprea,

„Căruța cu paiate”, TR, 1966, 43; N. Carandino, „Micul infern”, GL, 1968, 14; Mircea Ștefănescu la 70 de ani, VR, 1968, 4; Ștefan Oprea, „Alecsandri”, CRC, 1969, 40; C. Isac, „Actorii au învățat să gândească” (interviu cu Mircea Ștefănescu), CRC, 1971, 24; Viola Vancea, „Joc de noapte, joc de zi”, RL, 1971, 49; N. Carandino, *Mircea Ștefănescu, autor de teatru*, AST, 1973, 1; Sică Alexandrescu, *Mircea Ștefănescu*, TTR, 1973, 4; Val Condurache, „Cerc și dragoste”, CL, 1973, 20; Florin Faifer, *Un teatru romanțios: Mircea Ștefănescu*, CRC, 1974, 9; Corbea-Florescu, *Biografii*, I, 233-239; Mircea Ghițulescu, *Comedii și drame de Mircea Ștefănescu*, TR, 1974, 36; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, 41-48; N. Barbu, „Căruța cu paiate”, CRC, 1976, 30; Aureliu Goci, „Căruța cu paiate”, RL, 1976, 35; Traian Șelmaru, „Micul infern”, „Informația Bucureștiului”, 1977, 7 399; Virgil Munteanu, „Micul infern”, TTR, 1977, 7; Paul Tutungiu, *De vorbă cu Mircea Ștefănescu*, TTR, 1977, 11; Mircea Ghițulescu, „Căruța cu paiate”, ST, 1977, 12; Margareta Bărbuță, „Pui de teatru românesc”, CNT, 1978, 7; Ileana Lucaciu, *Tablouri vivante: Mircea Ștefănescu*, „Căruța cu paiate”, SPM, 1978, 373; Ioana Creangă, *Cu dramaturgul Mircea Ștefănescu* (interviu), RL, 1978, 17; C. Isac, *Mircea Ștefănescu - la 80 de ani*, TR, 1978, 20; Mircea Ghițulescu, *Mircea Ștefănescu - la 80 de ani*, ST, 1978, 5; N. Carandino, *Lungă călătorie între vis și viață*, TTR, 1979, 1; Marius Robescu, *Autori și spectacole*, București, 1980, 105-107; Ion Zamfirescu, *Mircea Ștefănescu*, RL, 1982, 44; Brădăteanu, *Istoria*, III, 178-185; Faifer, *Dramaturgia*, 129-134; Ionuț Niculescu, *Personajul istoric între document și ficțiune: Alexandru Ioan Cuza*, TTR, 1984, 1; Ileana Lucaciu, *Un succes...*, SPM, 1984, 16; Ludmila Patlanjoglu, „Pachetul cu acțiuni”, RL, 1984, 17; Virgil Brădăteanu, *Creații reprezentative ale noii noastre literaturi dramatice*, TTR, 1984, 4; Viorel Cosma, *Mircea Ștefănescu. Între muzică și dramaturgie*, MS, 1986, 2; Cristina Dumitrescu, *Pagini din literatura originală*, TTR, 1987, 5; Mircea Ghițulescu, *Pragmatica teatrului*, ST, 1988, 11; Raicu, *Descoperirea*, 168-178; *Mircea Ștefănescu*, DRI, V, 79-159; Adrian Țion, *Centenar Mircea Ștefănescu*, ST, 1998, 6; *Dicț. analitic*, I, 214-215, III, 55-56; Alex. Ștefănescu, „Amintirile unui dramaturg”, RL, 1999, 2; Victoria Luță, *Plăcerea de a consenma*, RL, 1999, 17; Ghițulescu, *Istoria*, 105-109; Micu, *Ist. lit.*, 313-314; Popa, *Ist. lit.*, I, 308; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 480-483; Cristina Modreanu, *Survolând dramaturgia românească*, ALA, 2002, 614.

N. Br.

ȘTEFĂNESCU-EST, Eugeniu (2.III.1881, Craiova - 12.III.1980, Galați), poet și prozator. Părinți i-au fost Eufrosina Ștefănescu (n. Negoescu), institutoare, și Gheorghe Ștefănescu, profesor de muzică. Urmează școala primară și Liceul „Sf. Petru și Pavel” la Ploiești, continuă la Liceul „Sf. Sava” din București, apoi se înscrie aici la Facultatea de Drept, susținându-și licența în 1904. Va fi judecător în județele Teleorman și Dolj (1906-1909), avocat în baroul din Prahova (1910) și Ilfov (1923), portărel-șef la tribunalele din Buzău, Brașov și Alba, funcție din care demisionează în 1934, ulterior practicând avocatura la București. Din 1947 și-a pierdut vederea. Desenator și poet, debutează în 1897, cu versuri, la „Foaia pentru toți”, în timp ce revista „Moș Teacă” îi publică prima caricatură. În 1903 se afla la Paris, frecventând boema din Montparnasse. O caricatură, iscălită Est (din E de la Eugeniu și st din Ștefănescu), i-a apărut în „L'Assiette au beurre”, importantă revistă umoristică a timpului, iar altele în „L'Indiscret”, „La Chronique amusante” ș.a. La București ziarul „L'Indépendance roumaine” reproduce din caricaturile sale. Ca poet format sub influența lui Al. Macedonski, **Ș.-E.** e

Desen de Marcel Iancu

prezent în „Carmen”, „Revista ideii”, „Revista literară”, „Noua revistă română”, „Literatorul”, „Revista albă” (Geneva, Paris, 1904-1905, 1906). În „Sămănătorul” din 1907 D. Anghel și St. O. Iosif „îndrăznesc” să publice *Sinfonie*, „versuri de o bizară și îndrăzneată frumusețe”. A mai colaborat la „Revista celorlalți”, „Flacăra”, „Simbolul”, „Insula”, „Floare-albastră”, „Seara”, „Facla”, „Mișcarea literară”, „Salonul literar”, „Graiul vremii”, iar în ultimii ani de viață la „Pagini dunărene”, „Cronica”, „Ramuri” ș.a. Poeziile și le-a strâns în volumele *Poeme* (1911), *Grădina Hesperidelor* (1912), *Imperii efemere* (1925). Avea sub tipar, în 1929, *Armonii lascive*. În 1902 îi apăruse culegerea de caricaturi *Politicienii noștri*. A fost prieten cu Ion Mîulescu, care a exercitat o înfrăurire asupra liricii sale, l-a cunoscut pe Tudor Arghezi.

Ș.-E. este unul din poeții care, printr-o retorică simbolistă, a exprimat constant înclinarea către ireal și poetic, ce transformat versul într-o revărsare - echivalentă beției, hipnozei sau visului - de „adjective pompe și valsuri de culori”, un spațiu al minunii, al fluidității poveștii: „Eu mi-am clădit în țara Saharelor de aur.../ Un alcatraz fantastic/ Din piatră de zăpadă”. Aici „sunt flori crescute-n nori”, fantome „de sânge de roze”, ape „de dantele/ și de fluturi vii”, „fântâni perverse”. Este și spațiul decorurilor și romanțelor simboliste. Zbuciumul lăuntric, nevroza și viziunea spirituală din estetica simbolistilor lipsesc, substituite de „lungul extaz de oriental” al imaginilor colorate și feerice, cu originea în versul lui D. Bolintineanu sau în cel al lui Al. Macedonski, după cum „balurile albe și lumea de mătase” țin de atmosfera serbărilor galante verlainiene. Totul e transcris într-o aglomerație febrilă

și cu o fluentă cvasimimulesciană, care afirmă, prin lux și risipă, o caracteristică a ludicului, dar o și subminează. Cu scânteieri de versuri fantastice („Prințesele din lună/ Cu rochi de pantomimă/ Pătrund printre perdele/ Se-ntind pe canapele/ Se-aștern peste covoare/ Petrec în toată casa/ Și toată casa arde/ De ochii lor albaștri/ De părul lor de foc/ Și toată casa cântă...”), poetul a susținut „propensiunea spre ludic” (Mircea Scarlat), care își va găsi mai târziu împlinirea în lirica lui Radu Stanca și Emil Brumar. În romane – *Zaza* (1939), *Școala dragostei* (1944), *Femei moderne* (1947) – Ș.-E. încearcă, neîndemânat și făcând concesii literaturii de consum, să demistifice refugiul în visul „roz” al unei vieți de desfătări, obținută prin aventuri erotice și droguri. Dimensiunea de fast și de ireal căutată în poezie este cultivată în basmele sale pentru copii – *Păunașul codrilor* (1929), *Povestea lui Bugeac împărat* (1939), *Abdalah și frumoasa Azad* (1939) ș.a. –, care au rezistat în timp.

SCRIERI: *Poeme*, București, 1911; *Grădina Hesperidelor*, București, 1912; *Imperiul efemere*, București, 1925; *Păunașul codrilor*, București, 1929; *Zaza*, București, 1939; *Povestea lui Bugeac împărat*, București, 1939; *Pățaniile lui Stan Boroboață*, București, 1939; *Povestea lui Mitu Sucitu*, București, 1939; *Abdalah și frumoasa Azad*, București, 1939; *Zastra fahirul. Poveste indiană*, București, 1941; *Școala dragostei*, București, 1944; *Femei moderne*, București, [1944]; *Crăiasa Liana*, București, [1946].

Traduceri: H.-J. Magog, *Misterul cufărului roșu*, București, 1936; Honoré de Balzac, *Femeia la 30 de ani*, București, 1939.

Repere bibliografice: [Ovid Densusianu], „Poeme”, VAN, 1910, 11; Chendi, *Pagini*, 509, 514; N. Davidescu, „Poeme”, FLR, 1922, 39; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, 579–580; Perpessicius, *Opere*, II, 183–185; Călinescu, *Ist. lit.*, (1941), 622, *Ist. lit.* (1982), 700–701, 1 016; Ciopraga, *Lit. rom.*, 406–407; Micu, *Început*, 180; Firan, *Macedonski–Arghezi*, 418–419; Dorin Tudoran, *Biografia debuturilor: Eugeniu Ștefănescu–Est*, LCF, 1977, 20; D. D. Soitu, *Eugeniu Ștefănescu–Est*, „poetul aproape centenar”, R, 1980, 1; Piru, *Ist. lit.*, 270–271; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 347–350; Geo Bogza, *Ca să fi om întreg*, București, 1984, 193–194; Iliescu, *Poezia, passim*; Al. Raicu, *La centenar: Eugeniu Ștefănescu–Est*, „Almanahul literar”, 1987; Rotaru, *O ist.*, III, 461–462; Cristea, *Teleorman*, 674–675; *Dict. scriit. rom.*, IV, 483–485; Firan, *Profiluri*, II, 281–282.

S. C.

ȘTEFĂNUȚĂ, Petre V. (1.IX.1906, Ialoveni, j. Chișinău – 12.VII.1942), folclorist și etnograf. A absolvit Liceul „Alecă Donici” din Chișinău și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. A fost profesor secundar la Tighina, Cetatea Albă și Chișinău. A colaborat la „Anuarul Arhivei de Folclor”, „Școala basarabeană”, „Sociologie românească”, „Arhiva pentru știința și reforma socială”, „Viața Basarabiei”, „Cuvânt moldovenesc”, „Moldova nouă” ș.a. În 1934 este ales secretar, iar din 1939 director al Institutului Social Român din Basarabia, în a cărui activitate de promovare a studiilor și culegerilor românești de folclor s-a implicat, fiind și redactor al „Buletinului de cercetări sociale”. A murit într-un lagăr din Tatarstan.

În colaborare cu specialiști din diferite domenii, Ș. a efectuat cercetări monografice interdisciplinare în județele Lăpușna, Orhei, Tighina, Cetatea Albă, Ismail, de unde a cules

materiale etnografice și folclorice. Între altele, a participat, în 1931, la studierea satului Cornova–Orhei, acțiune condusă de Dimitrie Gusti. A făcut numeroase imprimări pe discuri de fonograf, călăuzit de principii științifice în explorarea tezaurului etnofolcloric al satelor basarabene, păstrând autenticitatea creațiilor culese. Studiile sale (*Folclor din județul Lăpușna*, 1933, *Contribuție la bibliografia studiilor și culegerilor de folclor privitoare la românii din Basarabia și popoarele locuitoare, publicate în periodicele rusești*, 1935, *Cercetări folclorice în Valea Nistrului de Jos*, 1937, incluse în „Anuarul Arhivei de Folclor”, *Literatura populară a satului Turceni*, 1937) se disting prin aspectul metodic al cercetărilor, prin lărgirea câmpului de investigație, ce depășește sfera strictă a creației artistice, vizând totalitatea manifestărilor folclorice din punct de vedere social, etnologic sau din perspectiva receptării. Ș. a acordat importanță obiceiurilor și riturilor (*Rites magiques pour provoquer et arrêter la pluie, à Popeștii de Sus*, 1943), precum și circulației motivelor (*Două variante basarabene la basmul „Harap Alb” al lui Creangă*, 1937, *Două variante basarabene la basmul „Dănilă Prepeleac” al lui I. Creangă*, 1937).

SCRIERI: *Folclor și tradiții populare*, I–II, îngr. și introd. Grigore Botezatu și Andrei Hâncu, Chișinău, 1991.

Repere bibliografice: Șt. Ciobanu, *Petre Ștefănuță*, „Sociologie românească”, 1942, 7–12; Iordan Datcu, *Un etnograf martir*, JL, 1990, 43; Iordan Datcu, *Un etnograf clasic: Petre V. Ștefănuță*, „Revista de etnologie”, 1995, 1; Ion Sofronie, *Victimă a genocidului stalinist*, „Luceafărul” (Chișinău), 1996, 36; Grigore Botezatu, *Din corespondența inedită a profesorului Petre V. Ștefănuță*, „Revista de etnologie”, 1997, 2; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 291; Datcu, *Dict. etnolog.*, III, 242–244; Ștefan Costea, *Sociologii români. Mică enciclopedie*, București, 2001, 447. Gr. B.

ȘTEFOI, Elena (19.VII.1954, Boroaia, j. Suceava), poetă și publicistă. Este fiica Zincăi și a lui Petru Ștefoi, țărani. Urmează Liceul „N. Gane” din Fălticeni, încheiat în 1973, și Facultatea de Filosofie a Universității din București (1976–1980). Muncitor distribuitoare la Fabrica de Conserve din Popești-Leordeni (1973–1976), după obținerea licenței va fi profesoară în aceeași comună, apoi corector cu jumătate de normă la „Contemporanul” (1987–1989). Ulterior e redactor la „Contrapunct”, apoi la „Dilema”, și colaboratoare a posturilor Europa Liberă și Radio France International. În 2000 consul general al României la Montreal, se retrage din funcție în martie anul următor. Debutează în 1975, la „Amfiteatru”, prezentată de Constanța Buzea, iar editorial în 1983, cu volumul *Linia de plutire* (Premiul Uniunii Scriitorilor). Cărțile următoare impun o voce lirică bine precizată, cu toate modulațiile și evoluțiile ei, la granița dintre modernism și postmodernism, realism și expresionism.

Linia de plutire, debutul puternic al poetei, ilustrează până la un punct paradigma „tare” a optzecismului. Compus din cinci secțiuni (*Ritmul și cauza, Spațiul întârziat, Mici planete pentru adăpostit îndoiala, Schițe și povestiri, Declarație după război*), volumul conține un număr de poeme cu titluri semiironice, voit prozaice (*Poem de dragoste cum o fi, Nici o viziune ca lumea*),

și este, în ansamblu, construit într-o manieră demitizantă. Eul liric este circumspect, șovăitor, cu destule ezitări în fața haoticei lumi înconjurătoare și cu o doză de ironie sănătoasă ce filtrează cuvintele și temele mari, reținând numai partea lor de adevăr existențial. „Temele mari nu s-au îmbăt / din cauza mea nici măcar o singură dată”, „Fără un dram de căldură bravelor opțiuni li se ofilesc / obrăjorii”, „Întotdeauna / ți s-au potrivit de minune ideile principale”, „Întoarce-te cu fața spre cele câteva resturi / de aureolă”, „Desuete suspinele, / desuetă imaginea lor!” – iată numai câteva exemple ce dovedesc o „coborâre” a poeziei, a liricului, pe terenul experienței și al limbajului realist. Este o modalitate frecventată de majoritatea poezilor opzeciști, care destramă vălurile metafizice ale modernismului liric anterior, personalizând intens versurile, colorându-le cu toată biografia lor. Diferența specifică Ș. o marchează printr-o cerebralitate ce strânge, la propriu și la figurat, poemul, împiedicându-l să devină un „sandwich de realitate”. Marea și mica istorie sunt făcute să fuzioneze în însăși percepția poetei, într-o experiență mereu nouă, unică în felul ei. Mai mult decât senzația, gândul o strecoară în interstițiile existenței, lăsând-o să trăiască la o temperatură scăzută, intelectuală, secundele albe ale timpului: „forme de cătușă sunt formele lăsate în urmă / forme de cătușă – cele ce vor ademeni / durerea din spațiu numită în cărțile vechi viitor” (*Nu spune nimănui*), „Ziua de mâine zdrobește înaltă la cer / un cazan cu simboluri – consoane / și vocale gem de mânie. N-o poți / ajuta: urmărești sclipirea / unui eveniment costeliv – / ascunzătoarea duhnește a moarte, / a sigle stălcite, a dușmani lipsiți / de măsură. Printre primejdii / de primăvară ochiul vede zeii / mișcându-se. Neamuri întregi – / fără să înțeleagă ce trebuie – / se vor închina, mai târziu, / pe locul acesta” (*Un fragment din vârtej*). Odată destructurată (și astfel dezvăluită) imageria poetică, autoarea procedează la o reînvestire a temelor și motivelor cu semnificație proaspătă, netocită încă prin uzul liric. Acest lucru e obținut printr-o decantare atentă, meditativă, a experiențelor, printr-o esențializare cvasimodernistă, ce ia la un moment dat forma extremă a unui fel de haiku de mare intensitate cerebrală: „Câteodată ar trebui să trag peste cap / acest punct / care se încapățânează să nu mă îmbrace perfect”. Secvențe imagistice de un antropomorfism accentuat indică, privite din alt unghi, revitalizarea poeziei, ca o a doua treaptă după aceea a demitizării și relativizării. Însăși „linia de plutire”, imagine-cheie, este un rezultat aproape palpabil, deși nu prea glorios, al căutării și obținerii unui echilibru. Unul precar, fragil, cu atât mai de preț: „Printre drepturi și îndatoriri linia de plutire găfăie / în straie de sârbătoare”, „Depășind romantismele trebuia să adaugi / ceva la povestea aceasta. Între o exactitate și alta / memoria trece cu biciul”, „o, acest banal instinct al nuanței / soluții de echilibru ia în arenda”. Sau un echilibru aparent, ascunzând sub desenul lui altceva: „De-afară se vede un pom de Crăciun. Nimic / nu ne stă împotriva. Tocmai în această clipă hotărâm: / neînțelegeri, erori, accidente și catastrofe. / Apă de trandafiri. Mari și simple idei. Cine să creadă / Iadul justificat din acest echilibru?” (*Chiar bățile*

inimii). Poezia scrisă de Ș. glisează fin, aproape imperceptibil secvențial, între „stări” și „climate” foarte diferite, parcurse rapid și tratate intensiv. *Repetiție zilnică* (1986) este o plachetă mult mai puțin pregnantă, diluată liric și valoric. Ea reia două din titlurile de secțiune anterioare (*Schițe și povestiri* și *Mici planete pentru adăpostit îndoiala*) și are o tonalitate de ansamblu mai luminoasă, verificabilă inclusiv prin specia lirică practică – oda, pastelul (titluri elocvente: *Pastel fericit*, *Alt pastel fericit*, *Poem de dragoste*). Ironia a dispărut aproape cu desăvârșire, lăsând sentimentul să coaguleze versurile. Notabilă e, în câteva rânduri, sugestia unui interior devenit vizibil la căldura iubirii: „se vede sufletul meu: / o bătrână șurubărind / măruntaiele melodioase / ale altui abis”, „dragostea fumează ghemotoc / între glotă și epiglotă”. Dar apar și asocieri stridente, sesizabile imediat, dat fiind parcursul liric atât de bun până acum: „Altădată pălmuiam fără milă / gura vulcanului”, „în crăpăturile pământului / se ascunde calma înțelepciune / a strămoșestii gramatici”, „lângă tâmpile / fără-ncetare / un urangutan jucăuș / sună din trâmbiță”, „conștiința lălăie-agale / ca un coșas asudat”. *Schițe și povestiri* (1989) aduce, în schimb, o nouă confirmare a talentului și originalității poetei, optzecistă prin conștiința textuală și expresionistă acum prin paleta de culori folosită. Pe un fundal „roșiatic”, sumbru-contemporan, sunt plasate experiențe ce devin, rapid, unele extreme, la limită. Sub carapacea unei lumi închise, sufocante, proliferază tumoarea malignă, astfel că aproape orice imagine mai „realistă” are un potențial subversiv: „Fiecare poveste / are efectul unei țigări / stinsă pe propria-mi piele, / fiecare-mpărăție-n aer / o încrucișare cu nebunia. / Perechea de foarfeci / îmi sfârtacă vocea în două: / o parte este aruncată / în luptă, cealaltă / (artăgoasă și infidelă) / trimisă în carantină / până în secolul următor” (*Calm*). Volumul este compus tot din secțiuni ce preiau titluri mai vechi (*Schițe și povestiri*, *Mici planete...*, *Scenarii dintr-un punct de vedere*, *Personajul de zi cu zi*), iar trei poeme sunt reluate, cu mici modificări, din cărțile anterioare (*Oadă gândului zilnic* și *Oadă aprigei tinereti* din volumul *Repetiție zilnică*, iar *Înăuntru*, sub capace din *Linia de plutire*). Simptomatică este, în ultimul caz, epurarea unor cuvinte, considerate probabil prea „tari” de către cenzura vigilentă: de la „femeia aceasta poartă în pântec / un soare negru și dureros, un fel de tumoră” se ajunge la „femeia aceasta / poartă în pântec ceva luminos – / un nod de multiple adâncuri”, iar ultimele versuri din poemul apărut în 1983 dispar cu totul: „O religie / peste care ziua de mâine / presară artistic cenușa”. Poezia este, într-adevăr, mai centrată pe realitate – și deci mai „periculoasă”. Devine discursivă pentru a prinde cât mai mult(e) din petele lumii înconjurătoare și, totodată, pentru a deruta, prin schimbarea unghiului de „atac” compozițional. Față de „tabăra adversă”, dominată de corectitudinea strămbă, de norma ideologică intrată în carne și în suflet, îndoielile, spaimile și tristețile poetei (abia deghizată în ipostaza eului liric) conturează o zonă de umanitate – una ce se restrânge tot mai mult, pe măsura unor „frânturi de urlet trist, fără ecou” și a unor „deliberări chircindu-se-n unghere”. Utopia e schițată într-un poem de final, în care se exclude

parcă, printr-un gest decis, orice intermediar nedorit dintre Autor și Cititor: „Hai, concentrează-te: / vezi cum sub întinericul strivitor / se zvârcolește, pe părți / întregul încă neinventat?” (*Aura*). Poezia s-a metamorfozat, așadar, ca o reacție la „involuția”, la rigidizarea contextului său. Cu puțin timp înainte de revoluția din 1989, autoarea mizează pe realism din considerente morale, nu literare: nu mai vrea să destructureze poezia, cu temele ei mari și cu simbolurile ei uscate, ci însăși realitatea dată. Și, de asemenea în mod semnificativ, în contextul liberal postrevoluționar, poeta a intrat pe terenul publicisticii.

SCRIERI: *Linia de plutire*, București, 1983; *Repetiție zilnică*, București, 1986; *Schițe și povestiri*, București, 1989; *Câteva amănunte*, București, 1990; *Alinierea la start*, București, 1996; *Drept minoritar, spaime naționale (György Frunda în dialog cu Elena Ștefui)*, București, 1997; *Petre Roman, Mărturia provocate (Convorbiri cu Elena Ștefui)*, București, 2002; *Transformări, inertiă, dezordine. 22 de luni după 22 decembrie 1989. Andrei Pleșu și Petre Roman în dialog cu Elena Ștefui*, Iași, 2002; *The Starting Line*, tr. Adam J. Sorkin și Liana Vrăjitoru, București, 2003.

Repere bibliografice: Ion Horea, *Întâmpinarea poeziei*, RL, 1979, 8; Mihai Dinu Gheorghiu, *Frumoasa și bestia*, CRC, 1984, 10; Dumitru Chioaru, „*Linia de plutire*”, T, 1984, 3; Dinu Flămând, *O carte autentică*, AFT, 1984, 4; Ștefan Melancu, *Cărți de poezie*, ST, 1984, 4; Petru Vălușeanu, „*Linia de plutire*”, TMS, 1984, 4; Alexandru George, *Fără nici o disimulare*, VR, 1984, 4; Radu Călin Cristea, „*Acuarele și gravuri*”, F, 1984, 5; Mircea Mihăieș, „*Linia de plutire*” O, 1984, 24; Viorel Dirja, *Rămășițele unui război sufletesc*, CL, 1984, 6; Radu G. Teșosu, *O față a liricii feminine*, F, 1984, 15; Mincu, *Eseu*, II, 106–109; Nicolae Manolescu, *Antiromantism*, RL, 1987, 2; Mihail Iordache, *Zale și catifele: Elena Ștefui – „Repetiție zilnică”*, CL, 1987, 2; Traian T. Coșovei, „*Repetiție zilnică*”, VR, 1987, 2; Al. Cistelec, „*Repetiție zilnică*”, F, 1987, 4; Zaharia Sângerzan, „*Aș putea povesti...*”, CRC, 1987, 10; Marian Papahagi, *Pasteluri fericite și alte poezii*, TR, 1987, 14; Miruna Runcan, *Îndoiala deloc retorică*, AST, 1987, 5; Andrei Bodiu, *Un titlu (sub)minat: Elena Ștefui – „Repetiție zilnică”*, ECH, 1987, 5; Constanța Buzea, „*Repetiție zilnică*”, AMF, 1987, 7; Mircea Mihăieș, „*Repetiție zilnică*”, O, 1987, 11; Simion, *Scritori*, IV, 575–579; Nicolae Manolescu, *Poezie și cenzură*, RL, 1990; Coșovei, *Pornind, 155–160*; Milea, *Sub semnul, 146–148*; Cistelec, *Top ten, 85–86*; Grigurcu, *Poezie*, II, 462–478; Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000, 425–427; Popa, *Ist. lit.*, II, 639–640; *Dict. scriit. rom.*, IV, 485–487; Gheorghe Secheșan, *Poezii moldavi*, CL, 2003, 10; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, 91–93. D. C.-E.

ȘTEFUREA, Ștefan (24.II.1845, Ceahor–Cernăuți – 27.XI.1893, Suceava), prozator. Părinții lui au fost Vasilica și Petre Ștefureac, țărani. Face școala primară în satul natal, urmează gimnaziul la Cernăuți, absolvit în 1868, înscriindu-se apoi la Facultatea de Filosofie din Viena. După obținerea licenței se întoarce în Bucovina, unde e profesor de greacă, latină și română la gimnaziul din Suceava (1874–1893). Desfășoară o rodnică activitate, contribuind la înființarea Societății Școala Română și alcătuind cărți de citire, în care dovedește gust artistic, precum și o orientare literară înrudită cu aceea a Junimii. De altfel, și colaborează la „Convorbiri literare” cu câteva studii de gramatică a limbii române. Debutase în 1870,

cu o severă critică la o poezie de V. Gr. Pop. Alte articole și note critice îi apar în „Tribuna”, „Gazeta Transilvaniei”, „Revista politică”, „Albina”. În „Convorbiri literare” din 1876 a publicat și povestea *Sfânta Vinere*, prelucrare abilă a unui motiv popular. Ca povestitor, Ș. se remarcă prin concizie, înrudită uneori cu ariditatea, prin firescul limbajului, popular fără excese.

SCRIERI: *Sfânta Vinere*, Suceava, 1886; *Scrierile lui...*, îngr. Gherasim V. Buliga, Suceava, 1896.

Repere bibliografice: Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, 185–187; *Dict. lit.* 1900, 835; Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți (1775–2000)*, Cernăuți, 2000, 71–73. D. M.

ȘTEFURIUC, Constantin (5.V.1946, Udești, j. Suceava – 7.XII.1994, Suceava), poet. După terminarea unei școli profesionale la Timișoara, va lucra ca muncitor la Suceava (1963–1965), unde în 1967 va absolvi Liceul „Petru Rareș”. Între 1975 și 1979 va frecventa cursurile Facultății de Ziaristică de la Academia de Studii Social-Politice „Ștefan Gheorghiu” din București. Funcționează ca redactor la ziarul „Zori noi” din Suceava (1965–1989), precum și la „Tinerii revoluției” (1991), „Curierul național”, „Nord Press” (1993–1994). A debutat în 1965, cu versuri, la „Zori noi”, iar după un an îi apar poezii în „Contemporanul”, beneficiind de prezentarea lui Geo Dumitrescu. A mai colaborat la „Convorbiri literare”, „Pagini bucovinene”, „Viața românească”, „Tribuna”, „Bucovina literară”, „România literară”. Figurează între primii laureați ai Concursului Național de Poezie „Nicolae Labiș”, organizat, din 1969, de Comitetul Județean de Cultură Suceava.

Poezia lui Ș., reunită în volumele *Pe o vârstă de băiat* (1970), *Aripi mea de soare* (1975), *Desculți pe cer* (1976), *Frumosul în piele de tigr* (1983), *Singurătatea de după dragoste* (1985), este expresia unui spirit genuin și iscoditor, naiv entuziasmat de miraculosul spectacol al lumii. „Prințul adolescenței”, „regele peste păsări”, „prim-vicepreședintele soarelui”, „aghiotantul lui Dumnezeu” (cum se autoipostaziază ca un alt Mihai Ursachi) ia cunoștință parcă sub ochii cititorului de minunile universului, de viața oricărui regn. De un imagism viu, versurile alcătuiesc un tablou antropomorfic care, prin asociațiile neașteptate, îl amintesc uneori pe Ilarie Voronca. Dar lirismul autentic iese la iveală atunci când Ș. renunță la excesul de imagini, decantând versul de arabescurile metaforice. Exuberanța, vitalitatea, uimirea, suavitatea, elanul juvenil rămân caracteristice pentru lirica acestui „adolescent pe viață”, cum s-a autodefini.

SCRIERI: *Pe o vârstă de băiat*, București, 1970; *Aripi mea de soare*, București, 1975; *Desculți pe cer*, Iași, 1976; *Frumosul în piele de tigr*, București, 1983; *Singurătatea de după dragoste*, Iași, 1985; *Structura lacrimii*, îngr. Ion Beldeanu, Suceava, 1997.

Repere bibliografice: Zaharia Sângerzan, „*Pe o vârstă de băiat*”, CRC, 1970, 52; Constantin, *A doua carte*, 248–249; Dorin Tudoran, *Poezie și ideal*, LCF, 1976, 7; Daniel Dimitriu, *Candoare și rafinament*, CL, 1976, 4; Popa, *Dict. lit.* (1977), 550; Iorgulescu, *Scritori*, 154; *Lit. rom. cont.*, I, 742; Dan Ciachir, „*Frumosul în piele de tigr*”, „Scânteia tineretului”, 1984,

10 865; Mihail Iordache, „Singurătatea de după dragoste”, CL, 1985, 10; Nicolae Turtureanu, *Ștefuriuc, fecior de cuc*, CRC, 1995, 6; Ulici, *Lit. rom.*, I, 236-237; Rachieru, *Poezii Bucovina*, 456-461; Nicolae Cărlan, „Structura lacrimii”, ATN, 1998, 3; Carmelia Leonte, *Metafizica solară și structura lacrimii*, DL, 1998, 29; Popa, *Ist. lit.*, II, 469.

D. Gr.

ȘTIINȚE ȘI ARTE, periodic apărut la București, bilunar, de la 15 ianuarie la 1 aprilie 1881. Într-un *Prospect* din primul număr redactorii reliefau necesitatea răspândirii informațiilor științifice, în scopul înlăturării prejudecăților și superstițiilor. De aceea, în revistă au și fost incluse unele articole de popularizare a științei. Influența naturalismului este evidentă în toate colaborările apărute la partea literară. A. Lupu-Antonescu publică schițe după rețete naturaliste, pe care încearcă să le respecte și unii autori de versuri, precum C. C. Pleșoianu. I. Găvănescul scrie meditații ori versuri de dragoste. Tot el semnează și primele pagini teoretice asupra naturalismului (*Scrisori către un amic din Paris*), în care se declară adeptul opiniilor lui Émile Zola și adversar hotărât al „criticii clasice”. Fără a încerca totuși să realizeze un nou tip de critică, întemeiată pe datele științelor, alți colaboratori ai revistei supun unele aspecte ale literaturii române unei critici violente și adesea iconoclaste, cum procedează I. Găvănescul sau A. Lupu-Antonescu.

D. M.

ȘTIRBEI, Barbu (c. 1753 - 1813, București), memorialist. Descendent din familia Buzeștilor, Ș. e fiul Dumitranei și al postelnicului Constantin Știrbei. Vornic înainte de 1790, el mai primise rangurile de serdar, vel paharnic și clucer. Nu prea interesat de viața de la curte, boierul, fire retrasă, își petrecea timpul citind gazete grecești, franțuzești și italienești. În vara anului 1796, având sănătatea subredă, Ș. pleacă în străinătate, pentru cură. După o călătorie prin Timișoara, Pesta - unde merge la „comédie”, adică la teatru -, Viena și Praga, ajunge, în fine, la Karlsbad. Se va întoarce în țară în 1797, dedându-se, iarăși, ocupației preferate, citirea de gazete, de astă dată și nemțești, precum și vânătorii, distracție învățată în Apus. În timpul războiului dintre ruși și turci (1806-1812) se refugiază la Brașov.

Întocmite într-o limbă cu o anume savoare arhaică, scrisorile lui Ș. către negustorul sibiian Hagi Pop, trimise din Karlsbad, sunt interesante și ca document psihologic. În orașul apusean, unde petrecerile se țin lanț, frecventând o societate care i se pare strălucitoare, boierul oltean nu își mai revine din uimire și încântare. Luxul îi ia ochii, civilizația apuseană îl impresionează, atenția cu care se vede înconjurat, poate din simplă curiozitate, îl măgulește. Spiritul de observație nu îi lipsește și el are prilejul să constate, astfel, că portul românesc intrigă, dar și place. Dorul de ai săi începe treptat să îl încerce și se interesează mai des de ceea ce se întâmplă în țară, arătându-se satisfăcut de mazilirea „tiranului” Alexandru Moruzi. Ș. e un memorialist ingenuu.

SCRIERI: [Scrisori], în N. Iorga, *Scrisori de boieri și negustori olteni și munteni către Casa de negoț sibiiană Hagi Pop*, București, 1906.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Scrisori de boieri și negustori olteni și munteni către Casa de negoț sibiiană Hagi Pop*, București, 1906, *passim*; N. Iorga, *Un boier oltean la Karlsbad în 1796-1797. Călătoria lui Barbu Știrbei în Apus*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XXIX, 1906-1907; Ștefan Greceanu, *Genealogiile documentate ale familiilor boierești*, II, București, 1916, 44, 56-58, 429-430; Iorga, *Ist. presei*, 17-18; *Dict. lit.* 1900, 835-836; Faifer, *Semnele*, 53.

F. F.

ȘTIRBU, Titus (3.VII.1942, Cenușa, j. Soroca), poet. Este fiul lui Grigore Știrbu. După ce absolvă Universitatea de Stat din Chișinău (1964), funcționează ca redactor la Televiziune (1966-1976) și la Societatea „Prietenii Cărții” (1977-1983), apoi este consilier și secretar al Uniunii Scriitorilor (1984-1991) și din nou redactor la Departamentul pentru Edituri, Poligrafie și Comerțul cu Cărți (1991-1995) și la Departamentul Relații Interetnice (1999-2001).

Chiar de la prima plachetă, *Satelitul* (1973), Ș. se arată atras de universul copilăriei, căruia îi va consacra toate cărțile sale. Valorificând cu eficiență anumite modalități împrumutate din creația folclorică (elemente de basm, parabola, jocul de cuvinte, umorul), poetul reușește să câștige interesul micului cititor prin viziuni proaspete, situații și limbaj atractiv, prin jovialitatea tonalității și prin glume instructive. A tradus din literatura rusă.

SCRIERI: *Satelitul*, Chișinău, 1973; *Lădița cu cireșe*, Chișinău, 1975; *Povestea despre pâine*, Chișinău, 1978; *Lenea-i cucoană prinsă-n capcană*, Chișinău, 1982; *Casă din cuvinte*, Chișinău, 1984; *Omul casă-și construiește*, Chișinău, 1986; *Ați văzut așa portar?*, Chișinău, 1993; *Târgul din poiană*, Chișinău, 1996; *Vai, ce litere ghiduse*, Chișinău, 1999; *Motanul poliglot*, Chișinău, 2002.

Repere bibliografice: Mihai Cimpoi, *Sorii și umbrele cărților pentru copii*, „Cultura”, 1977, 8 ianuarie; Știrbu Titus (*Bibliografie*), Chișinău, 1997; Tudor Palladi, *Târgul naturii și natura târgului*, „Florile dalbe”, 1999, 14 ianuarie; Aurel Ciocanu, *Veșnic vesel și ferice*, LA, 1992, 2 iulie; Ion Bejenaru, *Cel mai harnic cititor*, „Florile dalbe”, 1993, 22 octombrie; Titus Știrbu (*Ghid bibliografic*), Chișinău, 2002.

M. Dg.

ȘTIRBU, Viorel (2.X.1940, Buciumi, j. Sălaj), prozator. Este fiul Anei (n. Aciu) și al lui Ion Știrb, țărani. Urmează școala generală în comuna natală (1947-1954), Liceul „Simion Bărnuțiu” din Zalău, absolvit în 1957, și Facultatea de Filologie a Universității din Cluj-Napoca, susținându-și licența în 1964. Lucrează la Turda, ca redactor la ziarul „Turda nouă”, secretar al Comitetului de Cultură (1965-1967), director la Teatrul de Stat (1967-1971), apoi este referent la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț (1971). Stabilizat la București, va fi redactor la „Tribuna școlii” (1972), secretar literar în cadrul Institutului de Cercetări Etnologice și Dialectologice (1973-1985), redactor principal la „Urzica” (1985-1987), șef al serviciului personal la Uniunea Scriitorilor (1987-1990), redactor la revista „Luceafărul” (1990) și redactor-șef la ziarul „Viitorul Românesc” (1991). În 1992 înființează Editura Viitorul românesc, unde este director. Debutează la „Tribuna”, în 1965, cu proză scurtă, iar editorial cu volumul de schițe și

povestiri *Un septembrie frumos*, apărut în 1967. Mai colaborează la „Steaua”, „Familia”, „Cronica”, „Tomis”, „Viața românească”, „Convorbiri literare”, „România literară” ș.a.

Sursa prozei lui Ș. e lumea provincială contemporană. O lume asemănătoare cu aceea a locurilor în care „nu se întâmplă nimic”, „a târgurilor unde se moare” din epica lui Mihail Sadoveanu și Cezar Petrescu, încă și mai asemănătoare cu cea din literatura lui Ion Agârbiceanu, bântuită însă de iraționalități ce par a învedera acțiunea unor puteri oculte, nu atât explicit demonice, cât gratuit malefice, sau de capriciile unui ce inexplicabil, analog absurdului din literatura occidentală postbelică. Personajele de prim-plan sunt firi interiorizate, suflete măcinate de urât, de sentimentul singurătății, exasperate de monotonia cotidiană, muncite de dorința de a comunica, dar lipsite de puterea de a-și depăși egoismele, predispușe în consecință să plonjeze în imaginar, să nutrească bovarisme. Contrapondera banalului e, în această lume, insolitul exprimat în acte de violență, în crime enigmatice. Inserția în obișnuit a senzaționalului, în real a misterului devine compatibilă cu grotescul, dar și cu deschiderea spre parabolă. Se pot stabili convergențe cu unele romane ale lui Nicolae Breban. În *Oameni singuri* (1968), de pildă, moartea suspectă a unei bătrâne, însingurată sufletește, tulbură adânc viețile celor din jur. Mânați de imboldul de a elucida cazul, câțiva se străduiesc zadarnic, fiecare închis în ipoteza lui. În *Cortegiul* (1969) și în *Canionul* (1975) protagoniștii - Iacob Stan, vădită autoproiecție auctorială, și un povestitor nenumit - își conștientizează singurătățile și le repudiază. Romanele *Însemnările agentului Adam* (1968) și *Anchetă de iarnă* (I-II, 1991) ori nuvela *Urma* (1972) dau curs propensiunii autorului spre intrigile proprii romanului polițist. Tematica, mediile și modalitățile narative caracteristice lui Ș. reapar în spațiul epic lărgit al romanelor de mai târziu, superioare calitativ: *Moara de nisip* (1995), reluat sub titlul *Vămile Damascului sau Moara de nisip* (2003), și *Iisus Tămăduitorul* (2000), într-o nouă ediție, *Moara de vorbe sau Iisus Tămăduitorul* (2003). Primul debutează cu un spectacol grotesc. Pe un deal ce desparte două sate, parohii acestora se ceartă, în prezența enoriașilor, care se încing și ei, pentru o pretinsă icoană făcătoare de minuni a Fecioarei, apărută pe fereastra unei maghernițe, unde un tânăr din asistență, Miron Goia, recent bacalaureat, nu vede decât o pată de mucegai. În bună parte autobiografic, romanul narează viața acestui tânăr care, în cele din urmă, ajunge profesor suplinitor la țară. După un timp va fi promovat inspector școlar-șef. În ultima vară a regimului ceaușist se vede trimis, ca împuternicit al partidului, în campania de recoltare: prilej de a descoperi indolența, parazitismul și matrapazlăcurile dregătorilor locali. Biografia lui Miron o include și pe aceea a tatălui său, precum și un fel de cronică a familiei lor. *Moara de nisip* devine, în ultima parte, roman politic, prelundând *Iisus Tămăduitorul*, carte unde protagonistul, Liță Onacă, exercită funcția de prefect numai în interes personal, agonisind bogății și instituind un regim al puterii personale. Promovează în posturi-cheie escroci servili, acoperă nelegiuiri, facilitează afaceri oneroase, chiar criminale,

cumpără tot ce se poate cumpăra, de la fabrici pe care le transformă în fier vechi la periodice și edituri, mută reședința de județ etc. Militant în Frontul Salvării Naționale, fruntaș apoi al PNTCD, apologet, când găsește cu cale, al fostului regim totalitar, Onacă poartă, nu fără succes, masca ardeleanului bonom, sfătos, curtenitor, lingusitor la nevoie, vorbăret din calcul, scontând pe efectele unei limbuții colorate de pronunție regională, de ziceri mucalite și înjurături pitorești - mască sub a cărei acoperire își face drum spre orice țintă urmărită. Personajul din romanul anterior, Miron Goia, ajuns ziarist, publică diatribe împotriva profitorilor de pe urma insurecției decembriste, ridicându-se fațăș și împotriva lui Liță Onacă, devenit proprietar al gazetei de la care e nevoit să plece. Cei doi se confruntă decisiv. Nu învinge nici unul, căci, în final, narațiunea ia din nou o întorsătură nebănuită, fantastică. E reluată povestea icoanei miraculoase din *Moara de nisip*, spre a fi instrumentată politic: se atribuie petei de mucegai de pe geam puteri supranaturale. Drept urmare, în obscura localitate din Sălaj, din lumea întreagă se revarsă puhoai de oameni. Icoana generează o adevărată industrie a miracolului: parcă din pământ răsar hoteluri, restaurante, cazinouri, cinematografe, tripouri, circuri, case de cult, ba chiar un club al miliardarilor. Sfârșitul comediei e un spectacol apocaliptic. Piere tot ce se construise. Dispare și biserica ce adăpostea icoana. Care e sensul? Cum se integrează poveștile în ansamblu? Unele nu se integrează deloc. Biografia predecembristă a lui Miron Goia compune un mic roman independent. Nu tocmai exemplare, în consecință, sub aspectul compoziției, cele două acțiuni procură o lectură antrenantă prin subiect și mai ales prin realitatea tipologică a câtorva personaje. La aproximativ același nivel de realizare se găsește romanul *Marele sigiliu* (I-III, 1976-1980), care încorporează biografia politică a lui Nicolae Bălcescu în istoria revoluției române din 1848. În cuprinsul trilogiei (concentrată, la reeditare, în 1987, în două volume) se desfășoară scenariul evenimentelor petrecute în Principate (cu deosebire în Muntenia), de la acțiunea antidespotică a lui Dumitru Filipescu până în 1848, scenariu incluzând o fonogramă edificatoare a discuțiilor ideologico-politice ale revoluționarilor. Ceea ce caracterizează textul e restituirea istorică într-un spirit mult mai riguros decât cel urmat de Camil Petrescu în romanul *Un om între oameni*. Revoluției pașoptiste nu i se mai atribuie un caracter exclusiv antiotoman, ci, în primul rând, antițarist. Rolul și poziția în revoluție a diferitelor personalități (Ion Heliade-Rădulescu, C. A. Rosetti) e stabilit cu mai multă exactitate.

SCRIERI: *Un septembrie frumos*, București, 1967; *Oameni singuri*, București, 1968; *Însemnările agentului Adam*, București, 1968; *Cortegiul*, București, 1969; *Urma*, București, 1972; *Canionul*, Cluj-Napoca, 1975; *Marele sigiliu*, pref. Mihai Gafița, București, I-III, 1976-1980; ed. I-II, București, 1987; *Pe urmele lui Alexandru Ioan Cuza* (în colaborare cu Dan Bogdan), București, 1985; *Ce departe e dimineața aceea...*, București, 1989; *Anchetă de iarnă*, I-II, București, 1991; *Paznici la drumul mare*, București, 1992; *Moara de nisip*, București, 1995; ed. (*Vămile Damascului sau Moara de nisip*), București, 2003; *Iisus Tămăduitorul*, București, 2000; ed. (*Moara de vorbe sau Iisus Tămăduitorul*), București, 2003.

Repere bibliografice: Ion Papuc, *Virtuțile ficțiunii epice*, TR, 1968, 27; Magda Ursache, „*Oameni singuri*”, CRC, 1968, 51; Constantin Cubleşan, *Romanul parabolic*, TR, 1969, 29; Mircea Muthu, „*Cortegiul*”, ST, 1969, 8; Mincu, *Critice*, I, 195–197; Popa, *Modele*, 145–146; Nicolae Prelipceanu, „*Urma*”, TR, 1972, 39; Eugen Uricaru, „*Urma*”, ST, 1973, 21; Constantin Hârlav, *Banala aventură a sufletelor însingurate*, TR, 1974, 39; Dana Dumitriu, *Un roman istoric*, RL, 1977, 7; Mihai Ungheanu, „*Marele sigiliu*”, LCF, 1977, 9; Iorgulescu, *Scritori*, 252–253; Dana Dumitriu, *Între document și ficțiune*, RL, 1979, 4; Vasile Sălăjan, „*Marele sigiliu*”, TR, 1980, 35; Teodor Vărgolici, *Istorie și literatură*, RL, 1987, 48; Mariana Sipoș, *Cărțile întunericii*, RL, 1991, 15; Miruna Barbu, *Joc în trei minus unu*, RL, 1991, 38; Liviu Grăsoiu, *Despre personaje și întâmplări mediocre*, LCF, 1995, 41; Ulici, *Lit. rom.*, I, 417–418; Micu, *Ist. lit.*, 500–501; Popa, *Ist. lit.*, II, 893; Vasile, *Proza*, 285–292; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 488–489. D. Mc.

ȘTIU-TOT, publicație apărută la București, bilunar de la 1 aprilie până la 15 iunie 1925, și lunar din iulie 1925 până în ianuarie 1928, cu subtitlul „*Văd-tot, spun-tot*”, iar de la numărul 11/1925 „*Revistă enciclopedică ilustrată*”. Director: Ilie Ighel Deleanu. Poezie publică Radu D. Rosetti și Gabriella Constantin, cu proză colaborează Nestor Urechia. În sumar intră și traduceri din lirica lui Robert Burns, Adam Mickiewicz și Carmen Sylva, realizate de I. U. Soricu, Paul B. Marian și Ilie Ighel Deleanu. Dintre prozatorii străini figurează Giovanni Papini, Jack London, Conan Doyle, Paul Bourget, Edmond Jaloux ș.a. Mircea Eliade este prezent cu articolele *Isis și Osiris*, *Fenicienii*, *Ciudățeni și anecdote din viața lui Balzac*, *Povestea lui Satni-Khâmois*, *Din literatura indiană*, iar Nicolae Iorga scrie despre orașul Făgăraș. Revista mai publică notele de călătorie ale lui Radu D. Rosetti, materiale pe teme științifice și culturale, reportaje, aforisme, jocuri, anecdote, sfaturi practice. Alți colaboratori: Victor Eftimiu, Traian Maior, N. Mihăescu. A. P.

ȘTREMPEL, Gabriel (8.IX.1926, Pomi, j. Satu Mare), istoric literar, bibliograf și editor. Este fiul Mariei (n. Crișan) și al lui Ioan Ștrempel, agricultori. A fost elev al liceelor „Mihai Eminescu” din Satu Mare (1937–1940, 1945–1947) și „I. C. Brătianu” din Pitești (1942–1945, în refugiu), va urma Facultatea de Istorie a Universității din București (1947–1951). Își susține doctoratul în istorie medievală și paleografie românească în 1967, la Universitatea din Cluj, cu lucrarea *Copiști de manuscrise românești până la 1800*, apărută în 1959. Întreaga activitate științifică o desfășoară în cadrul Bibliotecii Academiei Române, ca șef al secției de manuscrise și carte rară (1954–1975), director adjunct (1975–1993) și director general. A fost profesor asociat la Facultatea de Litere a Universității din București și președinte executiv al Fundației „N. Iorga” de pe lângă Academia Română. Debutază în 1953, la „*Viața capitalei*”. Ulterior e prezent în „*Studii și cercetări de bibliologie*”, „*Revista bibliotecilor*”, „*Buletinul monumentelor istorice*”, „*Revue roumaine*”, „*Studii și cercetări de documentare și bibliologie*”, „*Magazin istoric*”, „*Luceafărul*”, „*Revista de istorie și teorie literară*”, „*Manuscriptum*”, „*România literară*”, „*Tribuna României*”, „*Schéma et*

schématisation” (publicația Societății de Bibliologie din Paris) ș.a. I s-au acordat Premiul revistei „*Manuscriptum*” (1972), Premiul „*Timotei Cipariu*” al Academiei Române (1976), Premiul „*Perpessicius*” al revistei „*Manuscriptum*” (1993), Premiul Uniunii Scriitorilor (1999), Premiul Ministerului Culturii (2001). A fost decorat cu Ordinul „*Meritul Cultural*”, clasa a III-a, și cu Ordinul „*Steaua României*” în grad de Ofițer. Face parte din Societatea Numismatică Română și din American Biographical Institute. În noiembrie 1993 a fost ales membru de onoare al Academiei Române. A folosit uneori pseudonimul Gabriel Dragomir.

Cultura veche românească și-a găsit în Ș. un cercetător de vocație: avizat, harnic și meticolos, preocupat în primul rând de înzestrarea istoriografiei cu instrumente de lucru esențiale: bibliografii, cataloage, ediții critice. Toate cărțile lui au devenit imediat lucrări de referință, având un loc privilegiat în mediile de specialitate și în așa-numitele „biblioteci uzuale” din sălile de lectură ale marilor biblioteci, ca modele de metodologie și surse de informații sigure. De pildă, studiul cu privire la copiștii manuscriselor românești până la 1800, unde se inventariază, ordonează și clarifică o materie vastă și eterogenă, cu multiple semnificații de ordin istoric și cultural, a contribuit decenii în șir la operațiile de stabilire a paternității, de datare și localizare a vechilor scrieri. Edițiile critice îngrijite

de Ș. au ca obiect atât opere fundamentale, cunoscute din ediții anterioare, dar care sunt reexaminare sistematic, din toate punctele de vedere, inclusiv sub raport textologic, cum este cazul scrierilor lui Ion Neculce, Ienăchiță Văcărescu, Antim Ivireanul, cât și alte scrieri semnificative, tipărite pentru prima oară integral, cum sunt *Ceasornicul domnilor* de Antonio de Guevara, tradus din limba latină de Nicolae Costin, *Cronica paralelă a Țării Românești și a Moldovei*, atribuită lui Axinte Uricariul, sau *Cronograful* tradus din grecește de Pătrașcu Danovici. Textele stabilite pot fi considerate ca „definitive”, întrucât s-a procedat la o transcriere de maximă fidelitate față de original, adoptându-se o redare strict fonetică a semnelor grafice, iar studiile introductive, normele de editare, aparatul critic și indicii constituie, împreună, „dosare” complete ale problemelor dezbătute, de cele mai multe ori controversate, editorul oferind soluții verosimile în toate chestiunile de fond ori de detaliu. Asumându-și continuarea inițiativei lui Ioan Bianu de alcătuire a unui catalog analitic al manuscriselor românești de la Biblioteca Academiei, după ce redactează, în colaborare, un prim volum (al patrulea al seriei începute de reputatul bibliograf), apărut în 1967, Ș. regăndește criteriile de întocmire a unui asemenea catalog și le subsumează unui scop realist: realizarea lucrării într-un timp rezonabil, de circa cincisprezece ani, fără a-i știrbi nimic din caracterul riguros științific, ceea ce s-a și confirmat, catalogul fiind publicat în patru volume, în intervalul 1978–1992. Metoda de lucru s-a dovedit a fi deosebit de eficace: prin renunțarea la transcrierea prefețelor și postfețelor, extrem de numeroase și de întinse, a însemnărilor fără relevanță, precum și la indicarea capitolelor diverselor scrieri, s-a ajuns la formula, dacă nu ideală, în orice caz perfect acceptabilă, a unui repertoriu în primul rând operativ, în care descrierea a aproape șase mii de manuscrise cuprinde toate elementele esențiale necesare individualizării lor: date privind cota, vechimea, numărul de file, dimensiunile, apoi titlurile, când ele există, ori cele formulate de editor când lipsesc sau se referă la texte fragmentare, de asemenea, însemnările copiștilor, dacă prezintă interes cultural, și, în sfârșit, aprecieri privitoare la particularitățile de scriere, ilustrare, ornamentare, la legătura și la proveniența manuscrisului. Același spirit metodic, aceeași eficiență transpar din organizarea de principiu și din redactarea propriu-zisă a excepționalului îndreptar de cultură care este *Bibliografia românească modernă (1831–1918)* (I–IV, 1984–1996), ce continuă, în coordonarea generală a lui Ș., opera lui Ioan Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu pentru perioada „veche”, cuprinzând anii 1508–1830. Studiile de istorie a Bibliotecii Academiei, de bibliologie și biblioteconomie în general, precum și evocarea unor personalități ca Remus Caracaș ori Ioan Bianu întregesc o activitate remarcabilă.

SCRIERI: *Copiști de manuscrise românești până la 1800*, București, 1959; *Catalogul manuscriselor românești* (în colaborare cu Florica Moisil și Lileta Stoianovici), vol. IV, București, 1967; *Catalogul manuscriselor românești*, I–IV, București, 1978–1992; *Bibliografia românească modernă (1831–1918)* (în colaborare), I–IV, București, 1984–1996; *Antim Ivireanul*, București, 1997. **Ediții:** Antim Ivireanul, *Predici*, pref. edit.,

București, 1962, *Opere*, introd. edit., București, 1972, *Opere*, introd. edit., București, 1997; Antonio de Guevara, *Ceasornicul domnilor*, tr. Nicolae Costin, introd. edit., București, 1976; Ion Neculce, *Opere*, introd. edit., București, 1982, *Letopiseșul Țării Moldovei și O samă de cuvinte*, București, 1986; Axinte Uricariul, *Cronica paralelă a Țării Românești și a Moldovei*, I–II, introd. edit., București, 1993–1994; *Cronograful tradus din grecește de Pătrașcu Danovici*, I–II, pref. edit., introd. Paul Cernovodeanu, București, 1998–1999; Ienăchiță Văcărescu, *Istoria othomanicească*, introd. edit., București, 2001; *Marii cronicari ai Moldovei*, introd. edit., București, 2003.

Repere bibliografice: Zamfirescu, *Studii*, 50–65; Dumitru Belu, *O ediție critică a „Predicilor” lui Antim*, MA, 1963, 188–212; Șerban Cioculescu, *Nicolae Costin*, „*Ceasornicul domnilor*”, RL, 1976, 10; Aurora Ilieș, „*Catalogul manuscriselor românești*”, I, „*Revista de istorie*”, 1979, 1; Florian Dudaș, „*Catalogul manuscriselor românești*”, I, „*Crisia*”, 1979, 831–832; Șerban Cioculescu, *La reeditarea lui Ion Neculce*, RL, 1982, 52; Mircea Angheliescu, *Ion Neculce*, „*Letopiseșul Țării Moldovei*” și „*O samă de cuvinte*”, T, 1983, 3; Iorgu Iordan, *Ion Neculce*, „*Opere*”, LR, 1983, 2; Dumitru Velciu, *Ion Neculce*, „*Opere*”, RITL, 1983, 3; Andrei Nestorescu, „*Catalogul manuscriselor românești*”, II, RITL, 1984, 3; Cioculescu, *Itinerar*, IV, 14–19; N. A. Ursu, „*Catalogul manuscriselor românești*”, II, CRC, 1985, 6; Al. Zub, „*Catalogul manuscriselor românești*”, II, ATN, 1985, 4; Mircea Angheliescu, „*Catalogul manuscriselor românești*”, II, T, 1985, 6; Tepelea, *Opțiuni*, 264–267; Teodor Vărgolici, *Gabriel Ștrempel, un eminent cărturar*, ALA, 2000, 522; Marin Diaconu, *Dialoguri literare* (interviu cu Gabriel Ștrempel), „*Universul cărții*”, 2002, 5–6; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 489–491. A. N.

ȘULUȚIU, Octav (5.XI.1909, București – 9.II.1949, București), critic literar și prozator. Este fiul Victoriei (n. Pigarovsky) și al lui Gheorghe Șuluț, croitor. Bunicul din partea tatălui era nepot de frate al mitropolitului Alexandru Sterca-Șuluțiu. Învață la București, unde în 1925 intră ca bursier la Liceul „Mihai Viteazul”, al cărui premiant de onoare va fi până la bacalaureatul din 1928. Debutază în 1927, cu o cronică, la „*Revista literară a Liceului „Sf. Sava”*”. Absolvă în 1931 Facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene, specializându-se în română și franceză. Frecventează cenaclul Sburătorul și cercul „*Vieții literare*”. În ianuarie 1929 începe o colaborare susținută la „*Ultima oră*”. La Brașov, în iunie–decembrie 1941, editează, ca director, lunarul „*Tribuna literară*”, unde ține rubricile „*Fragmente și informații*” și „*Revistele românești*”. A semnat, de asemenea, cronică literară la „*Reporter*”, în 1934. De-a lungul vremii va colabora la „*Herald*”, „*Rampa*”, „*Zodiac*”, „*Azi*”, „*Vremea*”, „*Familia*”, „*Revista Fundațiilor Regale*”, „*România literară*” (condusă de Cezar Petrescu), „*Axa*”, „*Universul literar*”, „*Lucaefărul*” (Sibiu, 1945), „*Kalende*”, „*Saeculum*”, „*Viața românească*”, „*Tribuna*”, „*Națiunea*” ș.a. Va fi profesor suplinitor la licee din Focșani și Oradea, apoi titular la Liceul „*Andrei Șaguna*” din Brașov, unde conduce Societatea de Lectură „*Ioan Popazu*”. Din 1936 devine membru al Societății Scriitorilor Români; în octombrie al aceluiași an ia ființă, sub președinția lui Perpessiciu, Gruparea Criticilor Literari Români din care face parte alături de Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Mihail Sebastian și Ion Biberi. Numit în

septembrie 1942 inspector la Subsecretariatul de Stat pentru Educație Școlară al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, se stabilește la București; va funcționa și în calitate de consilier al Editurii Casa Școalelor, apoi ca profesor la liceele „Gh. Șincai” și „Mihai Viteazul”. Debutează editorial cu romanul *Ambigen*, apărut în 1935. Pentru romanul *Mântuire* (1943) a obținut Premiul Societății Scriitorilor Români.

Numărându-se printre reprezentanții ultimei generații de cronicari literari ai perioadei interbelice, Ș. a reușit, în timpul scurtei sale vieți, să își adune între copertele unui singur volum, *Pe margini de cărți* (1938), doar o parte din foiletoanele critice publicate în presă timp de două decenii. Mai toți comentatorii au remarcat ireproșabila lui onestitate intelectuală, imparțialitatea, dar și lipsa proprietății expresiei, neglijențele stilistice, tonul „cu portativ prea sus, atât în tăgăduire, cât și în afirmare”, singurele atitudini fiind „adeziunea debutonată sau respingerea netă, neprotocolară” (Șerban Cioculescu). Având ca model nemărturisit „mențiunile critice” ale lui Perpessicius, cronicile lui Ș. nu se articulează ca un edificiu coerent, gândit unitar, ci ca o înregistrare promptă și conștiințioasă a producției editoriale curente. Cărțile comentează nu reprezintă totdeauna opțiunile criticului ci, de multe ori, răspunsuri la diverse solicitări redacționale. De altfel, cronicarul crede că are ca merit doar „dorința sinceră de

informare obiectivă și clară a cititorului român”. Conștient de riscurile foiletonisticii (devalorizarea în timp a aserțiunilor inițiale, contrazise de producția ulterioară, infirmarea, în unele cazuri, a verdictului critic etc.), el și le asumă cu sentimentul că magistratura sa va folosi cândva. În Gruparea Criticilor Literari Români militează pentru eliminarea recenzițiilor plătiți, a mercenarilor care, prin reclame deșănțate, corup gustul publicului impunând atenției producții subliterare. Pentru el probitatea este o condiție fără de care investiția critică nu este de conceput. Alte pericole ce ar putea duce la decăderea spiritului critic ar putea fi, după opinia sa, impresionismul, absolutizarea gustului în defavoarea adevărului, calofilia. Acestora le opune un iluzoriu dogmatism, care prin termeni precisi, logici, chiar didactici, să surprindă și să formuleze adevărul opere de artă. „Preconizez o critică dogmatică”, afirma ritos Ș. Din fericire, dogmatismul teoretizat se dovedește destul de elastic, din moment ce se rezuma la „verificarea opere prin propriile intenții ale autorului și prin acele criterii care au fost găsite valabile pentru orice creație de până astăzi”. Deși frecventase cenaclul Sburătorului, criticul pare a fi, structural, mult mai apropiat de G. Ibrăileanu (pe care nu l-a cunoscut) decât de E. Lovinescu. Nu doar anticalofilia, didacticismul, dar și recunoașterea specificului național ca principiu axiologic în comentarea opere de artă îi apropie pe cei doi. Semnificativ este studiul *Transilvania pe linia constantelor sufletului românesc* („Revista Fundațiilor Regale”, 1940). Condiționarea judecății de valoare de estetic, dar și de etnic îl deosebește pe Ș. de ceilalți confrăți din Gruparea Criticilor Literari Români. Mobilitatea intelectuală, probitatea, lipsa de rigiditate în aplicarea propriilor precepte teoretice l-au făcut totuși să aibă un câmp de receptivitate larg, critica sa nefiind nici partizană, nici ancorată într-o anume tendință artistică. A intenționat (și a reușit) să fie, în primul rând, cronicarul cărților congenerilor săi, numărându-se printre cei mai comprehensivi comentatori ai creației lui Mircea Eliade, Anton Holban, M. Blecher, Mihail Sebastian, Pavel Dan, Eugen Jebeleanu, Petru Comarnescu, Constantin Noica, Eugen Ionescu, Dan Botta ș.a. E sensibil la literatura „autenticistă”, „confesivă”, „abisală”, dar, în egală măsură, la cea analitică (semnată de Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Gib I. Mihăescu, Anton Holban) sau la cea de tip balzacian (*Enigma Otiliei* de G. Călinescu sau *Sfârșit de veac în București* de Ion Marin Sadoveanu). În ceea ce privește comentariul de poezie, se pare că lirica l-a preocupat în mod deosebit, de vreme ce al doilea volum de foiletoane urma să se intituleze *Poeți și poezie*. Desprinzând trei linii directe, trasate de Tudor Arghezi, Ion Barbu, Lucian Blaga (pentru acesta din urmă manifesta un adevărat cult), Ș. a încercat să depisteze reflexele acestora asupra poeziei tinerilor, modul în care ele se regăsesc (sau nu) în creațiile cele mai recente. Devoțiunea pusă în slujba foiletonisticii l-a împiedicat să se dedice lucrărilor istorico-literare de amploare. Prejudiciul nu a fost însă prea mare, din moment ce singurul studiu mai amplu (și acela neterminat), *Introducere în poezia lui George Coșbuc* (publicat postum, în 1970), se înfățișă „școlăresc, căznit

și abundă în locuri comune" (Ov. S. Crohmălniceanu). În schimb, surprinzător de bine scrise sunt cele două romane, *Ambigen* și *Mântuire*, precum și un jurnal (editat postum, în 1975). Premiât la concursul de roman al Editurii Vremea, *Ambigen* a fost publicat inițial în foileton, provocând scandal sub acuzația de imoralitate, cerându-se chiar demiterea autorului din învățământ. La tipărirea în volum, autorul adăugă textului o postfață intitulată *Paragraf pentru o eventuală istorie a gândirii românești*, unde își apără cu vehemență cartea de învinuirile aduse și denunță cu inteligență pudibonderia unor așa-ziși „puritani”, care confundă grosolan morală cu arta. Considerat un roman autenticist, subsumat literaturii analitice de confesiune și alăturat scrierilor lui Anton Holban, Constantin Fântăneru, M. Blecher, *Ambigen* este conceput ca jurnalul unui obscur funcționar, Di, care își mărturisește carențele intime fără nici o reticență, cu o uluitoare, șocantă sinceritate. Protagonistul are în plan psihologic o structură feminină, manifestată prin lipsa inițiativei în actul erotic și atracția către femeile voluntare, posesive. „Caz patologic prin pasivitatea externă, prin abulie, prin nevirilitate, interesant ca atare mai mult din punct de vedere medical decât literar, Di posedă, totuși, realmente, calitatea de personaj românesc prin aceea că întreaga lui conduită exemplifică inedit psihologia timidului” (Dumitru Micu). De o factură cu totul deosebită este romanul *Mântuire*, unde formula confesivă este abandonată în favoarea celei obiective. Proză de tip dostoevskian, cartea încearcă să motiveze actul protagonistului de a-și asuma inovăția în cazul mai multor crime, în speranța că astfel adevăratul lor autor va înceta să le mai comită, sacrificiul de sine fiind înțeles ca o mântuire a aproapei. Publicat postum, în 1975, *Jurnalul* lui S. - cuprinzând perioada 1927-1937 (cu precizarea că în 1930 și 1931 notațiile diaristice lacunare sunt suplinite de editor cu însemnări extrase dintr-o agendă de buzunar și prin colaționarea unor fragmente, de ciornă, ale corespondenței cu Lucian Blaga și I. Valerian) - se încadrează în categoria scrierilor intime, alcătuite în scopul despovărat al confesiunii, nicidecum în acela al etalării unor trăiri și considerații subiective. Salvat de la ardere, așa cum intenționase să facă scriitorul, textul conține scurte observații expresioniste asupra evoluției stărilor maladive ale lui S. ori ale celor apropiați, autoinvestigații cu privire la mecanismele transformărilor psihice, majoritatea evenimentelor având drept cadru, în actul descrierii un, ambient obsesiv. Alături de acestea se regăsesc transpuse afirmări exaltate ale vocației de critic, declarații de atașament necondiționat față de cariera literară, impresii de lectură și numeroase „portrete” ale personalităților vremii, realizate prin contrastul aparență-esență (Nichifor Crainic: „Sumbru ca un mistic. Grav aristocratic, deși e țărănoi oarecare”; E. Lovinescu: „Matahală preistorică cu figură de androgen. Antiteză față de eleganța și finețea scrisului său”; Mihail Sorbul: „Mutră inteligentă. Alură de om de rând. Timiditate”). De o autenticitate naturală, nu reconstruită,

jurnalul este atestatul direct al existenței unui eu angoasat, atent la orice detaliu care ar putea compensa în plan intelectual constituția fragilă a trupului.

Ambigen face cu puțință o întreită discuție. Mai întâi, aflându-ne încă în afară de roman, avem opera de imaginație a unui critic literar [...]. În al doilea rând, de data aceasta așezându-ne în miezul lucrării d-lui Șuluțiu, Ambigen pune în plin problema romanului-confesiune, atât de răspândit azi; aplecările timpului către analiza sufletească au adus, în literatura noastră, personaje unice în cuprinsul cărților narative, un mod al romanului contemporan, cu rădăcini știute, mod care adesea este numai modă. În cele din urmă romanul analist al criticului ridică în atenția noastră, prin ultimele optzeci de pagini, formula obiectivă a genului; moda, pe care am amintit-o, a dezactualizat, pe nedrept, acea lume de vieți fictive în care un cuvânt, un gest, o atitudine exprima rezumativ psihologiei nepulverizate [...]. Ambigen infirmă prejudecata incompatibilității dintre critică și creație, crescând viu din intuiție; participă la o formulă mixtă, ceea ce dovedește nemijlocit superioritatea romanului roman; și, trădând un scriitor, deschide o carieră.

VLADIMIR STREINU

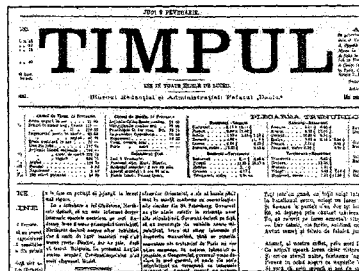
SCRIERI: *Ambigen*, cu gravuri de Ion Anestin, București, 1935; ed. îngr. Mihaela Constantinescu, pref. Nicolae Florescu, București, 1992; *Brașov*, București, 1937; *Pe margini de cărți*, Sighișoara, 1938; *Mântuire*, București, 1943; *Introducere în poezia lui George Coșbuc*, introd. Dumitru Micu, București, 1970; *Scriitori și cărți*, îngr. și pref. Nicolae Florescu, București, 1974; *Jurnal*, îngr. și pref. Nicolae Florescu, Cluj-Napoca, 1975. **Traduceri:** Elena Ilina, *Al patrulea obstacol*, București, 1946 (în colaborare cu Elena Hariton).

Repere bibliografice: Dan Petrașincu, „Kultur” și tineri esseyști, „Discobolul”, 1932, 2; I. Argintescu, „Ambigen”, RVM, 1934, 18-20; Eugen Ionescu, „Ambigen”, FCL, 1935, 1 374; Mihail Sebastian, „Ambigen”, RP, 1935, 5 223; Constantinescu, *Scrieri*, V, 45-56; Cioculescu, *Aspecte*, 293-295, 606-611; Streinu, *Pagini*, V, 261-268; Ovidiu Papadima, „Ambigen”, G, 1935, 6; Perpessicius, *Opere*, VII, 167-168, VIII, 30-34, X, 201-208; Mihail Sebastian, „Brașov”, „Reporter”, 1937, 22; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 67, 300; Lucian Boz, „Ambigen”. „Pe margini de cărți”, VR, 1938, 7; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 831, *Ist. lit.* (1982), 915; Papadima, *Scriitori*, 12-16, 71-72; Piru, *Varia*, I, 200-202; Zăciu, *Colaje*, 37-40; Mircea Iorgulescu, „Scriitori și cărți”, RL, 1974, 44; Popa, *Spații*, 184-203; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, 216-225; Ion Vlad, *Lecturi constructive*, București, 1975, 71-78; Nicolae Manolescu, „Jurnal”, RL, 1976, 13; Vlad, *Lectura*, 184-186; Ardeleanu, *Mențiuni*, 228-232; Ungheanu, *Lecturi*, 153-157; George, *Sfârșitul*, II, 303-307; Dobrescu, *Foiletoane*, I, 50-54; Antonescu, *Scriitori*, 232-236; Apolzan, *Aspecte*, 213-216; Nicolae Florescu, *Profitabila condiție*, București, 1983, 292-334; Grigurcu, *Între critici*, 87-95; Lăzărescu, *Romanul*, 178-182; Vasile, *Conceptul*, 269-271; Holban, *Literatura*, 135-146; Romanița Constantinescu, *De ce nu avem sex-roman*, RL, 1992, 41; Ion Vlad, *Restituiri... rememorări...*, TR, 1992, 50; Micu, *În căutarea*, II, 110-115; Ovidiu Pecican, *La umbra sexului în floare*, LCF, 1995, 2; Ierunca, *Semnul*, 151-155; Faifer, *Faldurile*, 19-21; Ioan Holban, *Octav Șuluțiu: povestea vieții mele o concep monumental*, CL, 1999, 2; Micu, *Ist. lit.*, 279, 301, 322; Ioana Părvulescu, *Tinerii din secolul trecut*, RL, 2001, 1; Simion, *Ficțiunea*, III, 265-276; *Dict. scriit. rom.*, IV, 491-493. D. Gr.

T

Topirceanu, George

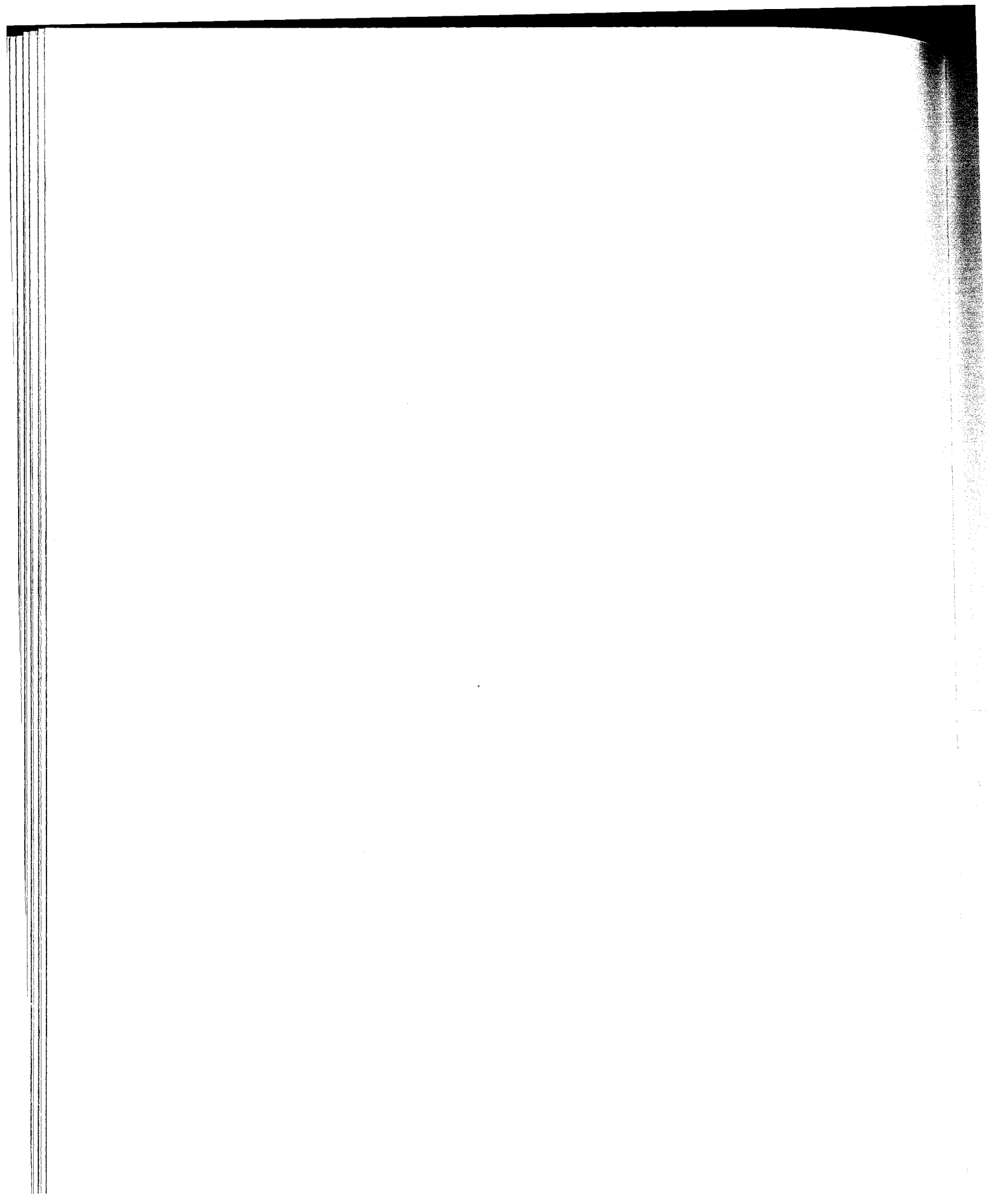
Timpul

Titel, Sorin

Tzara, Tristan

TACCIU, Elena-Esther (6.XII.1933, Fălticeni), critic și istoric literar, eseistă și poetă. Este fiica Merei Rosenberg (n. Stashun), absolventă a Conservatorului din Berlin, și a medicului Solomon Rosenberg. Face primii ani de școală în Rusia (Tașkent și Harkov) și la Cernăuți, iar cursurile secundare le urmează la Liceul Teoretic de Fete nr. 1 (fosta Școală Centrală) din București (1948-1952), unde va fi și studentă la Facultatea de Filologie, secția de limba și literatura română (1955-1960). Lucrase în răstimp ca redactor la Editura Tineretului și la Editura pentru Literatură (1953-1955). După absolvirea facultății este angajată la Casa Regională de Artă Populară din Constanța (1961-1962), ulterior fiind învățătoare, apoi bibliotecară și profesoară suplinoare la liceul bucureștean unde fusese elevă. Titularizată la o catedră de limba și literatura română a Liceului „Dimitrie Cantemir” în 1971, se mută trei ani mai târziu la Grupul Școlar „Electronica” din București. Obține titlul de doctor în filologie în 1974, cu teza *Mituri romantice în poezia românească a secolului al XIX-lea*. Din 1978 este secretar pentru România al Comitetului Internațional „Byron”. Pensionară a Uniunii Scriitorilor din 1982, emigrează în 1990 în Israel. După ce, în 1960, sub semnătura Cristina Lucian, debutase cu versuri la „Flacăra”, va mai colabora cu studii și articole de istorie literară, eseuri și versuri în „Limbă și literatură”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Steaua”, „Luceafărul”, „Ramuri”, „Viața românească”, „Caiete critice”, „Revista cultului mozaic” ș.a., iar în Israel, la „Viața noastră”, „Ultima oră”, „Facla”, „Revista mea”, „Minimum”, unde deține o rubrică de astrologie, „Orient Express” ș.a. Prima carte, *Mitologie romantică* (1973), este urmată de *Aventura lui George Gordon Byron* (1977), *Trei poeți preeminescieni* (1978), *Eminescu. Poezia elementelor* (1979), *Romantismul românesc* (I-III, 1982-1987). În Israel dă tiparului culegerea *Umbră copacului* (1994), cuprinzând poeme proprii și traduceri din poezia lui Hayim Nahman Bialik, Jehuda Amihai, Boris Pasternak și Osip Mandelștam. În 1982 i s-a acordat Premiul pentru critică al Uniunii Scriitorilor, iar în 1993, în Israel, a fost distinsă cu Premiul „Sara și Haim Ianculovici”.

Cantonate exclusiv în perimetrul romantismului, preocupările istoricului literar **T.** tind să definească particularitățile spațiului autohton, integrat, organic și fenomenologic, curentului european. Abordarea interdisciplinară și comparată individualizează concepția și metoda de lucru încă de la primul volum, *Mitologie romantică*. Dată fiind vocația pentru eseu, **T.** plonjează în literatura universală, derivând „universalitatea romantismului românesc din trăsăturile sale distinctive”. În acest scop alege șase mituri romantice: îngerul căzut, strigoii, melancolia, ruinele și domul, curgerea timpului și iubita moartă, ale căror ipostaze filosofico-literare și semnificații sunt comentate istoric și comparatist, cu unele trimiteri complementare la artele plastice. Se învederează astfel, de fiecare dată, organicitatea romantismului românesc, elementele care îl deosebesc și cele care îl plasează în sistemul aparent contradictoriu al contextului european. Racordarea romantismului românesc la coordonatele universale se înfăptuiește prin raționamente maleabile care înscriu un

material apreciabil. Studiarea temei continuă în *Aventura lui George Gordon Byron*, **T.** urmărind să lămurească aici nașterea unui mit european și răspândirea lui în Principatele Române. Cu modelul în cercetările lui Lucien Goldmann, Erwin Panofsky ș.a., se explicitează cu ajutorul criticii genetice, psihobiografice și sociologice impulsuri și împrejurări receptoare, sunt interpretate imaginile la nivelul fenomenologiei literare, ceea ce reprezintă un itinerar firesc de la cauză la efect. Urmărind și de această dată o serie de motive mai importante, **T.** le ordonează istorist și le discută din perspectivă estetică, subliniază convergența deosebirilor față de modelul inițial, modificările produse prin îmbogățirea sau reducția semnificațiilor. O notabilă schimbare a abordării atestă studiul *Trei poeți preeminescieni*, deși finalitatea investigării rămâne aceeași. Îngustând aria comparatistă în favoarea expunerii istorico-literare, **T.** analizează ipostazele care anticipă poetica începuturilor eminesciene, autorii avuți în vedere fiind Cezar Bolliac, Ioan Catina și Al. Sihleanu. În reveria în stil bachelardian *Eminescu. Poezia elementelor*, interpretarea, îndeosebi a postumelor de tinerețe, demontează simbolurile și redefinesc elementele primordiale din care s-au înălțat marile edificii imagistice eminesciene, indicând precumpănirea htonicului. Considerațiile de aici rotunjesc exegezele anterioare asupra romantismului proiectat în universal. Același rezultat integrator îl vor avea și cele trei volume ale cercetării de anvergură *Romantismul românesc*, „un studiu al arhetipurilor”, cum precizează subtitlul, în care spațiul literaturii române moderne este văzut ca o „lume romantică”, cu „eroi” naționali și modele autohtone și universale într-o paradigmă generatoare de orientări fecunde până în contemporaneitate.

SCRIERI: *Mitologie romantică*, București, 1973; *Aventura lui George Gordon Byron*, București, 1977; *Trei poeți preeminescieni*, București, 1978; *Eminescu. Poezia elementelor*, București, 1979; *Romantismul românesc. Un studiu al arhetipurilor*, I-III, București, 1982-1987, *Umbră copacului*, Tel Aviv, 1994; *Destinul poetului*, București, 1996; *Stele regale (Portrete astrologice)*, București, 1997; [Versuri], AMI, 290-297. **Traduceri:** Franck Geerk, *Frumoasa Petra*, București, 1988; Sandu David, *Timp fără trup*, București, 2003.

Repere bibliografice: Piru, *Reflexe*, 155-159; Ulici, *Prima verba*, I, 248-249; Ștefan Cazimir, „*Trei poeți preeminescieni*”, LCF, 1978, 15; Doina Uricariu, *Redefiniri preeminesciene*, LCF, 1978, 15; Valeriu Cristea, *Creație și influență*, RL, 1978, 20; Doina Uricariu, *Un eseu despre Eminescu*, LCF, 1979, 29; Șerban Cioculescu, *O interpretare a postumelor lui Eminescu*, RL, 1979, 35; Ilie Guțan, *Un eseu fenomenologic despre Eminescu*, T, 1979, 10; Gheorghe Grigurcu, „*Romantismul românesc*”, F, 1982, 12; V. Fanache, „*Romantismul românesc*”, ST, 1982, 12; N. Nicolescu, „*Romantismul românesc*”, ATN, 1983, 2; Mircea Scarlat, „*Romantismul românesc*”, RL, 1985, 37; Ioana Em. Petrescu, „*Romantismul românesc*”, VTRA, 1985, 12; Grigurcu, *Peisaj*, I, 256-265; Solo Har, *Generația confruntărilor*, Tel Aviv, 1994, 288-292; Velea, *Universalisti*, 262-268; Cristofor, *Țara Sfântă*, I, 211-217; Micu, *Ist. lit.*, 774; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 494-495; Aczél, *Scriitori rom. Israel*, 157-159.

St. V.

TACOI, Cristina (8.VI.1933, Plenița, j. Dolj), poetă și prozatoare. Este fiica Elenei Taco (n. Iancu) și a lui Constantin

Tacoii, învățători. Urmează clasele primare în comuna natală (1939-1943), apoi Liceul „Elena Cuza” din Craiova (1943-1951). Este absolventă a Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale” din București (1955). Profesează la Teatrul de Stat din Oradea (1955-1959), apoi la Teatrul „C. I. Nottara” din capitală. După debutul, cu poezie, în 1947, la „Revista noastră”, editată de liceul la care era elevă, publică în 1966 la „Ramuri”. E prezentă și în „Luceafărul”, „Amfiteatru”, „Gazeta literară”, „Familia”, „Viața românească”, „România literară”, „Tribuna” ș.a. Prima carte de versuri, *Așezare de lucruri*, îi apare în 1968, iar ca prozatoare debutează editorial în 1971, cu volumul *Hesperara*. Este autoarea unui volum ce include trei piese de teatru, *Elegie pentru Hesperara* (2001), textul titular fiind pus în scenă la Teatrul „C. I. Nottara” încă din stagiunea 1979-1980, precum și a unor scrieri diaristico-memorialistice: *Clipe și nopți* (2002) și romanul-document *Plâng, iubite prinț* (I-V, 2000-2001).

Așezare de lucruri o înscris pe **T.** pe o orbită neoromantică postblagiană, cu câteva exuberante ingenue în care se simte influența tânărului Nichita Stănescu, ca în *Amețit vibrează timpul*. Este vorba de circumscrisie în genere satului (tiparul versificației e, de altfel, de sorginte folclorică), iar motivele aparțin unei singure sfere semantice: destrămare, pierdere, trecere. Tonalitatea melancolică, simplitatea și puritatea definesc acest debut, dar poemele nu aduc o notă de originalitate, reluând tipare blagiene (*Bacanală, Trebuie să mă întorc*): „Dor de sat, fără vârstă ca apa./ Sete de văzduh./ Morile țipând în inserare,/ cucii și caprele./ [...] Întoarcere cu neputință” (*Povestea cu ieri*). O notă personală găsește **T.** în *Ierugi* (1969), unde, folosindu-se tot de surse folclorice, provoacă o explozie de jocuri verbale, unele amintind, prin verva lor, de poemele „orale” ale lui Nichita Stănescu. Poeta mizează pe efectele sonore, incantatorii ale limbajului, pe variația registrului (popular, arhaic, regional). „Ierugile” ei sunt mai ales poeme de dragoste, care reiau cu grație „specii” populare precum ruga, descântecul, incantația, colindul: „Patru vulturi trecători/ Peste nouri de ninsori./ Dalajun de trei rădine./ Îndoiti, fără tulpine./ Mor tufanii în uimire./ Pe genunchi de coviltire./ Dalajun, colind, Le-roi./ Dau de știre câte doi./ Cu frânghii și cu ciuperci/ La ferestrele de melci” (*Ierugă la dalajun*). Versurile din *Epitaf pentru iarbă* (1972) se plasează sub o zodie întunecată, sub care poeta va rămâne, marcată pentru totdeauna de pierderea, la numai optsprezece ani, a fiului, Cătălin Bursaci. Schimbările sunt relevante: un stil solemn, ermetic, mai livresc, amintind de maniera lui Emil Botta (*Regina Nofret, Mască pentru Casandra, A nu fi Julieta*), poeme sumbre, peste care parcă plutește un abur rău și care se învârtesc în cerc în jurul aceleiași stări: suferința provocată de o pierdere-absență nenumită. De această ambiguitate eleată, încremenire parcă în dosul unei măști a durerii, **T.** se dezbară în texte de cu totul altă factură, care continuă linia simplității inițiale, în confesiuni lirice, cu tușe onirice și simbolice: „Și iată, uitarea se-ntoarce.../ De ceață, luntrea e grea. Arșarul roșu/ îmi arată o mierlă, sub cortul penelor,/ căzută în vis// De pe câmpia mea, nu mai arunc/ cu fluturi mari, acolo unde ești,

să-mi afli/ frumusețea// Așa voi muri uitând Hesperara...” (*Uitare*). Poate cel mai bun volum de versuri al său, *Gentiane* (1979), impresionează prin ritmul halucinat, intens ori, dimpotrivă, somnolent, al confesiunii, prin regăsirea (parțială) a unei inocențe a emoției. Poeziile, majoritatea mai scurte - elegii, „prevestiri”, „inscripții” ori „amurguri” -, alcătuiesc un fel de jurnal de emoții și imagini fulgurante, în care se citește, printre rânduri, aceeași dramă a pierderii fiului: „Acești bulbi sângerii/ trandafirii/ nu mai știu să înflorească/ pe pământul de ape sticlind/ Aud cum cresc lichenii/ în ochiul oglinzilor negre/ și-n încăperea strâmtă unde m-am întors/ văd cum se prelinge pe ziduri/ vorbire străveche,/ nevindecatele răni/ de pe trupul leprosului// Cu fața spre asfințit/ în singurătate/ lunec/ cu treptele casei/ în mlaștinile zâmislitoare/ de putredă frăgezime” (*Al patrulea amurg*). În următoarele cărți se reiau aceleași teme și motive, cu variații de ton. Universul din *Multcălătoare / Preatrecătoare* (1981), din nou întunecat, e înghețat, împietrit, veșted („regatul de iască al Mumei”), iar lamentoul sună mai violent în prima parte, pentru ca într-un ciclu de „12 melancolii” să recadă pe linia melodică a unei plângeri mai blânde, „vocea” eului luându-se cu vocea naturii. În *Anotimpuri* (1983; Premiul Asociației Scriitorilor din București) întoarcerea la copilărie și la lumea satului (casa natală, părinții, natura) aduce un suflu proaspăt, mai ales la nivelul limbajului, întors acum spre graiul regional (oltenesc), plin de sevă și pitoresc. În general cu un discurs poetic mai puțin confesiv, mai descriptiv, volumul conține și câteva poeme-reverii remarcabile, în care **T.** transcrie, cu maximă simplitate, visele cu fiul său (*Totdeauna viu! sau Reverie*). Cum indică și titlul, *Fascinația clipei* (1991) e o încercare de a fixa momente, emoții, oprind inexorabilă trecere a timpului, care o îndepărtează tot mai mult de realitatea fiului viu din inima ei. Plângerea, din ce în ce mai stinsă, înseamnă reîntoarcere în trecut, când o „recompunere” imaginară, când neputințioasă atingere a golului: „Tot mai stinsă închipuirea/ sub luna arsă de sete/ Renunț / în fiecare ceas/ la amintirea ta/ Din tot ce mi-a rămas/ doar cripta o mai pot atinge/ uneori/ și străine umbre/ în valul de flăcări/ mi se arată printre flori” (*Basorelie pe alabastru*) sau „Azi pot încă să întârzii/ lângă piatra ta/ plopii cântă cu vântul de seară/ toamna e aproape/ o simt în plină vară/ Cai albi și-am adus/ trifoii și rouă/ în lumini de lună nouă/ din aduceri-aminte/ încerc să te recompun iar/ înlăcrimatul meu nenufar!” (*Cheie de brumă*). În fine, *Prințul chiparos* (1997, cu desene de Cătălin Bursaci) cuprinde „colinde” în memoria fiului, în stilul popular pe care **T.** și l-a asumat, și un ciclu „cult” de poeme confesive (*Prințul chiparos*), care trădează aceeași suferință și dorința de a retrăi, într-un prezent imaginar, trecutul pierdut: „Jocul părea fără sfârșit/ aerul în nemișcare/ o navă transparentă/ este orașul străin/ în zbor planat ne purta./ Cu eșarfa dăruită de tine/ cândva într-o gară/ astăzi, alte mâini mă sugrumă/ și nu mă pot întoarce/ în vremea jocului tău” (*Menuet*). Și textele din *Hesperara* propun formula unei proze poetice cu tramă ambiguă, pseudonarativă, care amestecă realul și imaginarul în încercarea de a transforma o scriitură

diaristico-autobiografică într-una romanescă, mai ales prin alegorie și simbol. Construcția de tip mozaic nu rezistă însă, proza fiind, în ciuda pasajelor poetico-onirice reușite, incoerentă și cvasiincomprehensibilă. Povestirile din *Câmpia pierdută* (1978) și *Călătorie în absență* (1987) nu se disting în mod deosebit. Rețin atenția prozele stranie sau fantastice, mai ales de atmosferă, din ambele cicluri ale primului volum, *Câmpia pierdută* și *Orașul fără fântâni*. Textele din cealaltă carte se cantonează în orizontul satului, alternând narațiunea realistă, de tip „document”, cu portretul, pitorescul limbaj oltenesc cu proza poetică, umorul și ironia cu tonul nostalgic și cu lirismul. „Romanul epistolar” în cinci volume *Plâng, iubite print* se compune din documente personale, dar și din tăieturi de ziare (mai ales după 1991, când atenția se îndreaptă și spre zona politică și socială), fragmente de jurnal, cronici și schițe de portret, amintiri și fotografii, circumscriind, într-un jurnal-fluviu, teritoriul dramei unei artiste și mame. Încă două volume, cel de teatru poetic, *Elegie pentru Hesperara*, și jurnalul *Clipe și nopți*, conceput ca o scrisoare către fiu, vorbesc, în maniere diferite, despre aceeași tragedie, aici revelându-se poate cel mai bine traseul parcurs de T.: de la artista angoasată și obsedată de ea însăși la mama metamorfozată prin suferință, întoarsă tardiv și imaginar spre un „tu” absent.

SCRIERI: *Așezare de lucruri*, București, 1968; *Ieruși*, București, 1969; *Hesperara*, pref. Emil Botta, București, 1971; ed. 2, București, 2003; *Epitaf pentru iarbă*, București, 1972; *Câmpia pierdută*, București, 1978; *Genjiane*, București, 1979; *Multcălătore / Preatrecătoare*, București, 1981; *Anotimpuri*, București, 1983; *Plâng, iubite print*, București, 1984; *Călătorie în absență*, București, 1987; *Fascinația clipei*, București, 1991; *Printul chiparos*, cu desene de Cătălin Bursaci, București, 1997; *Plâng, iubite print*, București, I-V, București, 2000-2001; *Elegie pentru Hesperara*, București, postfață Ana Blandiana, 2001; *Antologie de versuri*, București, 2002; *Clipe și nopți*, București, 2002. **Ediții:** Val Săndulescu, *Jurnalul unui actor*, pref. edit., București, 1996.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, „Așezare de lucruri”, RL, 1968, 7; Jana Morărescu, „Așezare de lucruri”, R, 1969, 2; Valentin Tașcu, „Ieruși”, TR, 1970, 29; Dan Laurențiu, „Ieruși”, LCF, 1970, 27; Sorin Titel, „Hesperara”, RL, 1971, 47; Marcel Corniș-Pop, *Prejudecata debutului comod și trei debuturi de „excepție”*, O, 1972, 2; Daniel Dimitriu, „Epitaf pentru iarbă”, CL, 1972, 19; Constantin, *A doua carte*, 249-252; Piru, *Poezia*, II, 317-318; Dana Dumitriu, *Interpretări lirice și epice*, RL, 1979, 16; Ion Caraion, *Mamă și fiu*, LCF, 1979, 11; Ana Selejan, *Câmpii pierdute, inspirații regăsite*, T, 1979, 2; Dana Dumitriu, *În satul Poiana*, RL, 1985, 8; Adrian Riza, *Ca o cuminenție a pământului*, LCF, 1985, 32; Anton Horváth, „Fascinația clipei”, ST, 1993, 8-9; Popa, *Isti lit.*, II, 564-565; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 495-497; Firan, *Profiluri*, II, 283-284. R.D.

TACU, Constantin (15.I.1926, Livezi, Grecia - 22.I.2001, Paris), editor și jurnalist. Familia lui T. vine în România în 1932. Este elev la Liceul „Mihai Viteazul” din București, pe care îl va absolvi în 1946. Începe studiile universitare la Facultatea de Litere și Filosofie din capitală, dar le va continua, după 1947, când părăsește țara trecând clandestin frontiera, la École des Langues Orientales și la École des Hautes Études din Paris. Puțin prezent în presa exilului românesc, între 1947 și 1956 a

fost coeditor al revistei „Des Quatre vents”, iar între 1956 și 1972 a lucrat în cadrul serviciului de presă parizian al ONU. Contactul cu literatura română e păstrată prin inițiativele de la Éditions de l’Herne, unde din 1972 a devenit președinte-director general. În 1978 coordonează numărul 33 din „Cahiers de l’Herne”, consacrat lui Mircea Eliade, reluat în volum în 1987. Sumarul acestui număr este conceput monografic, cu accentul pus asupra activității lui Eliade ca istoric al religiilor. Scriitorul propriu-zis este văzut numai prin prisma literaturii sale fantastice. Colaborează personalități majore ale culturii universale contemporane, de la Georges Dumézil și Gilbert Durand la Charles Long, Michel Meslin și Paul Ricoeur. Dintre români sunt de amintit Emil Cioran, Eugen Ionescu, Al. Rosetti, Constantin Noica, Sergiu Al-George, Ioan Petru Culianu, Matei Călinescu și Ion Bălu. Volumul rămâne de referință pentru bibliografia lui Mircea Eliade. În perioada directoratului la Éditions de l’Herne T. a facilitat și tipărirea, în 1986, într-o traducere semnată de Sanda Stolojan, a cărții lui Emil Cioran *Lacrimi și sfinți*.

Ediții: *Mircea Eliade*, pref. edit., Paris, 1987.

Repere bibliografice: Marta Petreu, *In memoriam. Constantin Tacou*, APF, 2001, 2; George Banu, *Constantin Tacu sau Imperfectul morții*, „Curierul românesc”, 2001, 3; Manolescu, *Enciclopedia*, 654-655. N. Fl.

TAFRALI, Oreste (14.XI.1876, Tulcea - 5.XI.1937, Iași), prozator și bizantinolog. Urmează școala primară și începe liceul la Tulcea, absolvindu-l la Galați (1900). Student la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din București, secția filologie clasică (1901-1904), deține și funcția de asistent și secretar al Muzeului Național de Antichități, participând la lucrări și călătorii cu scop arheologic. Debutează cu proză în „Adevărul” (1903), apoi continuă și cu articole la „Literatură și artă română”, „Românul literar și politic”, unele texte fiind adunate în primul său volum, *Scene din viața dobrogeană*, apărut în 1905. Din acest an își continuă studiile în Franța, la Sorbona, unde frecventează în special cursul de istorie și arheologie bizantină al lui Charles Diehl. La École des Hautes Études, Collège de France și École du Louvre audiază prelegeri de istoria artei, filologie veche, numismatică. Face cercetări în Grecia, elaborând câteva studii (unele apărute în „Revista pentru istorie și arheologie”, „Literatură și artă română” sau în „Revue archéologique”, „Répertoire d’art et d’archéologie”, publicație al cărei membru fondator era), dintre care două, *Thessalonique au quatorzième siècle* și *Topographie de Thessalonique*, au constituit teza de doctorat, obținut în 1912; vor fi editate în 1913, ca și *Mélanges d’archéologie et d’épigraphie byzantines*. Din 1913 devine profesor la Catedra de arheologie a Facultății de Litere și Filosofie din Iași. În 1917-1918 face parte dintr-o echipă de universitari trimiși în Franța pentru a face cunoscută situația teritoriilor românești aflate sub ocupație străină, ține numeroase conferințe, scrie articole în ziarul „La Roumanie” de la Paris, precum și un studiu menit să demonstreze legitimitatea apartenenței Dobrogei la România - *La Roumanie transdanubienne* (*La*

Dobroudja (1918). O dare de seamă amănunțită despre această misiune apare sub titlul *Propaganda românească în străinătate* (1920). Continuă să publice numeroase articole politice, culturale, literare, de istorie sau critică a artei, dar și proză, la „Adevărul”, „Sburătorul”, „Dobrogea jună”, „Viitorul”, „Universul copiilor” ș.a. Revenit la catedră, are o remarcabilă activitate didactică, concretizată și în editarea, între 1921 și 1935, a numeroase manuale de istorie (pentru învățământul secundar) și cursuri de antichități greco-romane, de ceramică greacă, de istoria civilizației ș.a., între care și *Istorie și politică militară* (1922), curs predat la Școala Specială de Infanterie. La aceasta se adaugă importante inițiative arheologice - participarea la săpături, conducerea unor șantiere în Dobrogea și Bucovina -, de asemenea înființarea Muzeului de Antichități din Iași și a revistei „Artă și arheologie” (1927-1937), al căror director a fost, incluzând în sumarul publicației colaborări ale unor personalități franceze și autohtone, dar și multe studii proprii, recenzii, note și comentarii. Apreciat în străinătate pentru contribuțiile de istorie a culturii bizantine, a fost invitat să țină comunicări la L'Academie des Beaux-Arts din Paris, iar după 1931 a predat cursuri la École des Hautes Études și la Sorbona. A fost membru al Societății Scriitorilor Români (din 1922) și al mai multor academii și societăți de studii arheologice din Europa, membru corespondent al Academiei Române (din 1936), fiind distins cu Legiunea de Onoare, oferită de Republica Franceză, și cu Steaua României.

T. își începe activitatea științifică în 1905 cu un studiu comparativ între *Poema lui Gheorghe Palamide despre viața lui Mihai Vodă Viteazul* și cronica lui Stavrinos cu același subiect, folosită ca sursă în *Poemă...*, căreia îi evidențiază superioritatea literară, traducând-o, în proză, cu titlul *Istorie cuprinzând toate faptele, vitejiile și războaiele prea strălucitului Mihai Voevod*, o versiune corectă, dar în limbaj actualizat. Tot din această perioadă datează și preocuparea de a da formă literară propriilor experiențe sau cunoștințelor arheologice și istorice. Volumul *Scene din viața dobrogeană* reunește povestiri fie rurale, fără acțiune, cam idilice, în care sunt abia schițate câteva personaje (*La cișmea*), fie din alt mediu social, mai agitat, cu oameni orbiți de patimă și băutură, apăsați de fapte necinstite, samavolnicii, toate părând însă niște pretexte pentru descrierea locurilor și obiceiurilor (*Între pescari*). Altundeva se creionează personaje de o bunătate cristică, negustori, muncitori portuari, ca în schița *În jurul lui Muratacai*, o oarecare reușită în sugerarea atmosferei. Alte secvențe, cu un mic nucleu senzational, suferă de banalitate. În *Idylle din viața antică* (1935), așa cum spune T. în prefață, încearcă să restituie cât mai fidel aspecte „din antichitatea orientală, greacă, romană, creștină și chiar românească”, „obiceiuri dispărute”, „evenimente istorice puțin cunoscute”, mai mult chiar, să analizeze „sufletul antic în întreaga gamă a simțimentelor și a culturii sale.” *La nunta Uraniei din Callatis, Dionysopolis sub aripa morții, Axiopolis, Muapor* ș.a. sunt literaturizări doar pe alocuri interesante. Grijă (arheologică) pentru descrierea locurilor, costumelor, comportamentelor este mai mare decât cea pentru echilibrul narațiunii, unde abundă inserții de texte din autori antici puse

în gura personajelor sau alocuțiuni în același stil. Imaginate a trăi drame cu înalte înțelesuri etice, patriotice, mai apoi creștine, sau ca personaje în scenarizarea unor evenimente istorice, protagoniștii vorbesc livresc, sunt modele de onoare, patriotism, spirit de jertfă etc. G. Călinescu remarca la T. „darul povestirii”, care i-a permis să îmbine cunoștințele și imaginația pentru a reconstitui decorurile și viața antică. Colaborările de la „Universul copiilor”, adunate în *Povestirile lui Moș Vremelungă* (1937), sunt, cele mai multe, un fel de pilde, care ilustrează idei morale, învățături utile, sau mici scenarii pentru exemplificarea unor mituri și credințe, în texte vioaie, concise. Romanul *Urmărind idealul* (1921) este o formă revizuită a versiunii din „Literatură și artă română” (*Mina Frunză*, 1906), scrisă sub impresia evenimentelor din Rusia anului 1905. Un student bucureștean și o studentă din Basarabia, aflați în vacanță, au lungi discuții pe teme sociale, în care ambii se situează de partea ideilor revoluționare. Deși se îndrăgostesc, fiecare merge pe drumul său. El reintră în viața studentească din capitală, ocazie pentru autor de a lăsa o mărturie despre această realitate la început de secol XX, ea se întoarce la Kiev, unde participă la luptele studenților. Rănită, e salvată de un ofițer, căruia îi va refuza cererea în căsătorie și, fidelă promisiunii făcute, reia legătura cu tânărul bucureștean, pentru ca, după o scurtă efuziune, acesta să o abandoneze, plictisit de idealismul ei. Oprită brutal din calea ei, fata moare, după ce îi lasă un fiu, care va fi crescut de tată într-o ambianță banală, lipsită de frumusețe. În pofida prea lungilor discuții și expunerii de idei, epica e densă, cu unele secvențe izbutite. *Manual de istoria artelor* (I-II, 1922-1927) prezintă succint informații despre principalele culturi antice, de la cea egipteană la cea romană, apoi despre cele creștină, bizantină, gotică, musulmană ș.a. Renașterea este urmărită în Italia, Franța, Spania, Portugalia, Germania, Anglia, Țările de Jos, iar arta secolului al XIX-lea este descrisă pe ramuri - arhitectură, sculptură, pictură, arte decorative -, pe curente și pe țări. Artă din România face obiectul doar a două capitole, dar în acest domeniu T. are o contribuție remarcabilă prin multe alte lucrări: *Bizanțul și influențele lui asupra țării noastre* (1914), *Îndrumări culturale* (1927, o culegere de articole grupate pe secțiuni ca *Arta veche românească*, *Arta românească contemporană*, *Din cultura și arta bizantină*, *Biblioteci și muzee*, *Le Trésor byzantin et roumain du monastère de Poutna* (I-II, 1925), *La Monastère de Sucévoitsa* (1929), *Monuments byzantins de Curtéa de Argès* (I-II, 1930-1931).

SCRIERI: *Scene din viața dobrogeană*, București, 1905; *Poema lui Gheorghe Palamide despre viața lui Mihai Vodă Viteazul*, București, 1905; *Thessalonique au quatorzième siècle*, pref. Charles Diehl, Paris, 1913; ed. Salonic, 1993; *Topographie de Thessalonique*, pref. Charles Diehl, Paris, 1913; *Mélanges d'archéologie et d'épigraphie byzantines*, Paris, 1913; *Bizanțul și influențele lui asupra țării noastre*, București, 1914; *La Roumanie d'hier et d'aujourd'hui*, Paris, 1914; *Iconografia imnului acatist*, București, 1915; *La Roumanie transdanubienne (La Dobroudja)*, Paris, 1918; *Thessalonique dès origines au XIV-ème siècle*, Paris, 1919; *Urmărind idealul*, București, 1921; *Manual de istoria artelor*, I-II, București, 1922-1927; *Le Trésor byzantin et roumain du monastère de Poutna*, I-II, Paris, 1925; *Îndrumări culturale*, București, 1927; *La Monastère de*

Sucévița – Das Kloster Sucevița, tr. A. Nibio, Iași, 1929; ed. (*Le Monastère de Sucevița et son trésor*), Paris, [1930]; *Monuments byzantins de Curtéa de Argès*, I-II, Paris, 1930–1931; *Idylle din viața antică*, Iași, 1935; *Nicéphore II Phocas*, [Paris, 1936]; *Poveștile lui Moș Vremelungă*, București, 1937.

Repere bibliografice: Spartacus, „*Scene din viața dobrogeană*”, ADV, 1905, 5 859; Iorga, *O luptă* (1979), II, 254; N.I. Apostolescu, „*Scene din viața dobrogeană*”, LAR, 1906, 1; Petru Vulcan, *Un talent dobrogean*, „*Ovidiu*”, 1906, 11–12; At. M. Marienescu, „*Scene din viața dobrogeană*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXVIII, 1905–1906; Mihail Dragomirescu, „*Mina Frunză*”, CVC, 1907, 7; A.D. Xenopol, *Lucrările d-lui O. Tafrali*, NRR, 1914, 11; O. Tafrali, *Critica operelor arheologice și istorice*, Iași, 1921; Scarlat Struțeanu, „*Urmărind idealul*”, „*Viitorul*”, 1922, 4 152; Gorge Pascu, *O (restie) Tafrali*, „*Arhiva*”, 1922, 4; Petre Constantinescu-Iași, „*Îndrumări culturale*”, „*Arhiva*”, 1928, 1; i.c. [Ion Călugăru], „*Idylle din viața antică*”, VRA, 1935, 391; M. Jakotă, „*Idile din viața antică*”, ALA, 1936, 787; Marin Vătafu, „*Idylle din viața antică*”, GR, 1936, 5; G. Călinescu, „*Idylle din viața antică*”. „*Poveștile lui Moș Vremelungă*”, ALA, 1937, 866; P. Gr. [Gr.T. Popa], *Oreste Tafrali*, IIS, 1937, 22; Neculai Grigoras, *Viața și opera profesorului O. Tafrali*, „*Opinia*”, 1937, 9 177; Emil Condurachi, *O. Tafrali*, IIS, 1937, 24; Marin Vătafu, *Oreste Tafrali*, GR, 1937, 11–12; Gheorghe I. Brătianu, *Învățăutul Oreste Tafrali*, IIS, 1938, 5; Domnița Ștefănescu, *Oreste Tafrali – prozator*, TMS, 1973, 23; Ștefan Bujoreanu, *Despre activitatea lui Oreste Tafrali*, AIX, 1976, 255–230; Constanța Călinescu, Ion Făiter, *Dimensiunile unor vocații*, Constanța, 1979, 9–24; Kalustian, *Simple note*, III, 80–84; Rusu, *Membrii Academiei*, 517; *Dict. scriit. rom.*, IV, 497–499. C. T.

TALAZ, G. (pseudonim al lui George Antonescu; 18.X.1898, Toporăști, j. Vaslui – 2.III.1973, București), poet. S-a născut într-o familie de țărani cu nouă copii. După ce urmează cinci clase în satul natal, intră ucenic la „Cooperativa” din Pungești. În 1912, la București, se angajează tot ucenic, mai întâi la o fierărie, apoi la Institutul „Pasteur”, la o spălătorie sau este servitor, recomandat de Constantin Banu, la Liceul „Principele Carol”, unde îl cunoaște pe Mihail Dragomirescu. După ce îi citește încercările poetice, criticul îl invită să locuiască la el, îndrumându-i și formația culturală. Debutază la revista „Flacăra”, în 1916, cu versurile intitulate *Într-un bordei sărac*. Constantin Mille îi oferă o bursă, iar George Coșbuc îl ajută, de asemenea, din când în când. În timpul primului război mondial este, în refugiul de la Iași, curier la Ministerul de Interne și, pentru scurt timp, redactor la „România”. Revine la București după încheierea păcii, frecventează ca audient cursuri la Facultatea de Litere și Filosofie și dă examen la Școala de Arte Frumoase, unde e admis ca elev al pictorilor Fr. Stovek și G. D. Mirea. Prima expoziție personală de pictură, din 1924, are succes și va fi urmată de altele, ultima datând din 1968. Susținut din nou de Mihail Dragomirescu, pleacă pentru un timp la Paris. Cunosându-l pe Lucrețiu Pătrășcanu și pe alți militanți de stânga, se alătură acțiunilor politice ale acestora. Redactor și administrator al gazetei „Sămânța” (1932), va fi arestat, împreună cu Lucrețiu Pătrășcanu, pentru douăzeci de zile. Din 1945 intră în Partidul Comunist. Activează la Uniunea Patrioților, e membru fondator al Sindicatului Artelor Frumoase, face parte din conducerea revistelor „Vestea satelor” și „Scânteia satelor”, dar sănătatea

precară îl obligă să se pensioneze. Din 1920 era membru al Societății Scriitorilor Români, care îl va premia în 1923 și în 1929. Versurile, proza, articolele i-au fost publicate în „*Falanga*”, „*Gândirea*”, „*Azi*”, „*Cele trei Crișuri*”, „*Ritmul vremii*”, „*Cetea literară*”, „*Cuvântul liber*”, „*Revista Fundațiilor Regale*”, „*Universul literar*”, „*Tribuna poporului*”, „*Familia*”, „*Orizont*” ș.a. Semnează și Ieromonahul Grigorie, Ghiță Tac, Gheorghe Tărăban, Țic-Țic.

Primul volum de versuri al lui T., *Flori de lut* (1920), dezvăluie predilecția pentru o poezie a simbolurilor, pentru atmosfera melancolică, elegiacă, dar și pentru „*lirica de idei*”. Următorul, *Râsul apei* (1923), așază în prim-plan și alte elemente: picturalitatea senină, alternând cu tentația spre meditația încercată adesea de neliniști, iar placheta *Soare* (1926), care marchează o evoluție, menținând picturalul, plasează versul în consonanță cu motivele și sugestiile simboliste, de o anumită pregnanță a notației pe alocuri. Începând cu *Fântâna* (1938) autorul renunță la proiecția stărilor proprii și se întoarce, moralizator și discursiv, spre semenii săi. Intervine totodată o implicare accentuată, cu ecouri tradiționaliste, definită ca „*elementul pur descriptiv al forțelor htonice*” (E. Lovinescu). Prezențe editoriale târzii sunt *Armonii în zori* (1961), *Treptele împlinirii* (1967) și *Poezii*, volum antologic (1968). De fapt, încă dintr-o etapă anterioară, ilustrată de versificările din volumele *De vorbă cu fierul de plug* și *Pentru dreptatea câștigată*, ambele apărute în 1949 și respirând un optimism ostentativ, timbrul devine fals, convențional, în conformitate cu imperativele ideologice ale epocii.

SCRIERI: *Flori de lut*, București, 1920; *Râsul apei*, București, 1923; *Soare*, București, 1926; *Fântâna*, București, 1938; *De vorbă cu fierul de plug*, București, 1949; *Pentru dreptatea câștigată*, București, 1949; *Hai să ne întovărășim, pământul să-l muncim*, București, 1949; *Armonii în zori*, București, 1961; *Treptele împlinirii*, București, 1967; *Poezie*, București, 1968.

Repere bibliografice: Const. Asiminei, „*Flori de lut*”, „*Tara nouă*”, 1920, 203; D. Nanu, „*Flori de lut*”, SBR, 1921, 35; Perpessicius, *Opere*, VII, 348–351, XII, 221–223; Șerban Cioculescu, *Versurile lui George Talaz*, FCI, 1923, 8; Mihail Dragomirescu, *Un mare începător: G. Talaz*, „*Viitorul*”, 1924, 4 754; C. Zancu, „*Râsul apei*”, „*Clipa*”, 1925, 102; Constantin Georgiade, „*Soare*”, CL, 1926, noiembrie; Streinu, *Pagini*, V, 72–73; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 168–171; G. Bogdan-Duică, „*Soare*”, „*Râsul apei*”, „*Flori de lut*”, „*Națiunea*”, 1927, 188; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 127; Cioculescu, *Aspecte*, 164–166; Camil Baltazar, „*Fântâna*”, „*Lumea românească*”, 1938, 302; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 646, *Ist. lit.* (1982), 728; Ion Budescu, „*Treptele împlinirii*”, GL, 1967, 42; Alexandrescu, *Confesiuni*, 126–142; Traian Nicola, *Valori spirituale vasluiene*, Vaslui, 2001, 480–490; Popa, *Ist. lit.*, II, 360; *Dict. scriit. rom.*, IV, 499–500. E. O.

TALAZUL, revistă apărută la Constanța, bilunar, de la 8 septembrie 1940 până în decembrie 1941, cu subtitlul „*Tribuna tineretului român*”, ulterior cu adaosul „*Literatură-teatru-cinema-sport*”. Director: Paul Ionescu. Redactorii publicației își propun să se ocupe „în pagina literară mai mult de Dobrogea”. Rubrici: „*Cronica măruntă*”, „*Poșta redacției*”. Poezie

semnează Al. Gherghel, Mircea Cireșanu, Constantin Scrima, Petre A. Butucea, Aurel Dumitrescu, Marcel Vasilescu, Ion Zeana, iar proză C. D. Caracostea și Paul Rovin, în timp ce E. Dorna traduce cinci nuvele ale lui Charles Dickson Powel. **T.** mai cuprinde articole despre politică, literatură, teatru, film, plastică, sport, interviuri, cugetări, anecdote. Alți colaboratori: Bogdan Căuș, D. Stoicescu. A. P.

TALAX, Alexandru (pseudonim al lui Atanase Alexandrescu; 7.XII.1909, București - 17.XI.1998, București), publicist, traducător și istoric literar. Este absolvent al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București (1935). Debutează cu note critice în februarie 1931, la revista studentească „Licăriri”. Articole, alte note critice și recenzii mai tipărește în „Părerii studentești”, „Vremea”, „Seara”, „Brazda literară”, „Răboj”, „Pegas”, „Viața intelectuală”, „Timpul nostru”, „Politica”, „Lumea românească”, „Jurnalul”. La „Adevărul”, „Dimineața”, „Cruciada românismului” (unde e redactor-șef în 1934-1936) și „Acțiunea” (1941-1943) face parte din redacție. După război va lucra la „Jurnalul de dimineață” (1944-1947) și la „Viața economică”, dar semnătura îi poate fi întâlnită în numeroase alte periodice, între care „Manuscriptum”, „România literară”, „România liberă”, „Presa noastră”.

Meritul lui **T.** este acela de a fi contribuit esențial la impunerea în conștiința românească a imaginii reale a operei și personalității lui Panait Istrati. Cunoscându-l în decembrie 1934, cu puțin timp înainte de a se stinge, **T.** și-a asumat îndatorirea morală de a-i perpetua mesajul în posteritate. Mai întâi traduce în românește și publică în „Litere” (1934) și în „Cruciada românismului” (1935) - unde concomitent semnează o serie de articole despre Panait Istrati, pe care le va reuni ulterior într-o încercare biografică -, în „Politica vremii”, „Azi” ș.a. pagini de publicistică și fragmente din opera literară a scriitorului brăilean. În 1936 strânge în cartea *Artele și umanitatea de azi*, unde se află și un cuprinzător studiu analitic și biografic, articolele scrise de Panait Istrati în ultimele luni de viață. Apoi transpune în română alte scrieri, precum *În lumea Mediteranei* (I-II, 1936), *Domnița din Snagov* (1937), *Mihail* (1939), *Ciulinii Bărăganului* (1942), *Haiducii* (1943). În scurt timp dă la tipar întâia reconstituire biografică, intitulată *Panait Istrati* (1944). Aici insistă cu argumente asupra faptului că scriitorul

român a condamnat comunismul și situația din URSS în volumul (scris în colaborare) *Vers l'autre flamme*, apărut la Paris, în 1929, din care contribuția sa, cunoscută sub titlul *Spovedanie pentru învinși*, o va traduce în 1991. În ultimele decenii cercetările lui **T.** dedicate activității lui Panait Istrati în România și în Franța sunt fundamentale. S-a preocupat mai întâi de retipărirea scrierilor cărora autorul lor le-a dat versiuni românești. Două cărți, purtând titlurile generale *Chira Chiralina* (1982) și *Viața lui Adrian Zograffi* (1983), însumează opera de expresie românească și reprezintă o remarcabilă contribuție la integrarea prozatorului în panteonul spiritualității naționale. Aceeași menire o au *Neranțula și alte povestiri* (1984) și *Amintiri. Evocări. Confesiuni* (1985), volume în care editorul a inclus, în tălmăcire proprie, texte scrise de Panait Istrati în limba franceză, însoțite de bogate note și comentarii. În *Correspondență cu scriitori străini* (1988) e transcrisă și tradusă corespondența dintre Istrati și Georg Brandes, Jean Guéhenno, A. M. de Jong, Ernst Benz, Jean-Richard Bloch, François Franzoni, Josué Jéhouda, Frédéric Lefèvre, Marcel Martinet. Extrem de prețioasă este corespondența integrală dintre Panait Istrati și Romain Rolland, publicată și adnotată de **T.** într-un număr triplu din „Cahiers Panait Istrati”, apărut în Franța. Tot acolo se tipărește volumul *Le Pèlerin du coeur* (1984; varianta românească iese în volum în 1998), care cuprinde texte istratiene inedite sau păstrate în publicațiile epocii, prea puțin sau deloc cunoscute până la acea dată. De asemenea, istoricul literar a îmbogățit exegeza domeniului cu o amplă reconstituire a primei perioade din viața și opera lui Panait Istrati, beneficiind și de mărturiile scriitorului - *Cum am devenit scriitor* (I-II, 1998). Astfel, cum remarca Z. Ornea, **T.** „se dovedește a fi un editor excelent al unei opere pe care a slujit-o, devotat, întreaga viață”, strădania sa reprezentând „un act de cultură de netăgăduită valoare”.

SCRIERI: Panait Istrati, București, 1944. **Ediții:** Panait Istrati, *Chira Chiralina*, pref. edit., București, 1982, *Viața lui Adrian Zograffi*, pref. edit., București, 1983, *Le Pèlerin du coeur*, Paris, 1984. **Traduceri:** Panait Istrati, *Artele și umanitatea de azi*, București, 1936, *În lumea Mediteranei*, I-II, București, 1936, *Domnița din Snagov*, București, 1937, *Mihail*, București, 1939, *Ciulinii Bărăganului*, pref. Perpessicius, București, 1942 (în colaborare cu autorul), *Haiducii*, București, 1943, *Pentru a fi iubit pământul*, introd. Al. Oprea, București, 1969, *Neranțula*, pref. Apostolis Monastirioty, București, 1970, *Cum am devenit scriitor*, îngr. trad., Craiova, 1981; ed. I-II, îngr. trad., București, 1998, *Neranțula și alte povestiri*, îngr. și pref. trad., București, 1984, *Amintiri. Evocări. Confesiuni*, pref. trad., București, 1985, *Correspondență cu scriitori străini*, îngr. trad., București, 1988, *Spovedanie pentru învinși*, pref. trad., Cluj-Napoca, 1991, *Pelerinul inimii*, îngr. și pref. trad., București, 1998, *Chira Chiralina și alte scrieri*, îngr. Eugen Blăjan, București, 1999, *Opere*, II, îngr. Teodor Vârgolici, București, 2003; Octave Aubry, *Împărăteasa Eugenia*, București, 1943; Jean Jaurès, *Arta și socialismul*, București, 1945; D. A. Furmanov, *Ceapaev*, București, 1946.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, X, 91-96; Mircea Iorgulescu, „Fratele Talex”, RL, 1984, 49; Teodor Vârgolici, *Alexandru Talex - ultimul mare prieten al lui Panait Istrati*, ALA, 1998, 446; Teodor Vârgolici, *Panait Istrati despre el însuși*, ALA, 1999, 462. T. V.

TALOȘ, Ion (22.VI.1934, Prodănești, j. Sălaj), folclorist și etnolog. Este fiul Ilcăi și al lui Gavril Taloș, agricultori. Face școala elementară în comuna natală și Școala Normală la Cluj, unde urmează și Facultatea de Filologie (1952-1957). Devine cercetător la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară al Academiei Române, Filiala Cluj, în cadrul colectivului de folclor condus de Ion Mușlea. Bursier al Fundației „Alexander von Humboldt”, se specializează în studiul comparat al baladei populare europene la Deutsches Volksliedarchiv din Freiburg (1966-1971). Își ia doctoratul la Universitatea din București (1970), cu teza *Jertfa zidirii în obiceiurile și legendele europene*. Conduce Sectorul de etnografie și folclor al Centrului de Științe Sociale din Cluj (1969-1985), iar între 1978 și 1983 este și lector de limbă, cultură și civilizație românească la Universitatea din Köln. Din 1986 își continuă munca de cercetător și de profesor la Romanisches Seminar al aceleiași universități. Propune și obține introducerea unui curs privitor la literaturile populare romanice în programul de învățământ al Universității din Köln. Doctor docent din 1993, este numit profesor la Facultatea de Filosofie. Începând cu anul 2001, devine și *visiting professor* la Facultatea de Studii Europene a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, ținând cursuri de antropologie culturală a popoarelor romanice. A fost fondator și redactor la „Anuarul de folclor” (1980-1983), membru în colectivul de redacție al „Revistei de etnografie și folclor”, colaborator la „Revista de folclor”, unde, în 1958, a debutat,

„Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei”, „Anuarul Arhivei de Folclor”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Fabula”, „Jahrbuch für Volksliedforschung” (Freiburg), „Steaua”, „Tribuna”, „Vatra” ș.a. la parte la finalizarea unor mari proiecte de cercetare internațională: *Zyklusopädie des Märchens* (editată de Kurt Ranke și Rolf Wilhelm Brednich), *Internationale Volkskundliche Bibliographie* (1979-1982), *The Encyclopedia of Religion* (editor Mircea Eliade, 1987), *Märchen und Märchenforschung in Europa* (editori Diether Roth și Walter Kahn, 1993). Pentru *Petit dictionnaire de mythologie populaire roumaine* (2001) a fost distins cu Premio Internazionale di Studi Demoetnoantropologici „G. Pitre-S. Salomone Marino. Citta di Palermo”, precum și cu Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române. Face parte din Société Internationale d'Ethnographie et Folklore (Paris), Kommission für Volksdichtung (Freiburg - Edinburgh), Deutsche Gesellschaft für Volkskunde (Göttingen) și International Society for Folk Narrative Research (SUA).

Cele dintâi studii publicate de **T.** sunt de istorie a folcloricității și, probabil, au fost scrise la îndemnul lui Ion Mușlea. *Arthur Schott și culegerile lui de povești românești, Începuturile interesului pentru folclorul românesc în Banat, Activitatea folcloristică și etnografică a lui Simion Mangiuca, Vuk Karadžić în folcloristica românească din secolul al XIX-lea* reprezintă câteva tentative izbutite de a urmări modul în care a prins contur, etapă cu etapă, interesul pentru folclor, ca parte a procesului de edificare culturală a românilor. Evantaiul subiectelor se va lărgi simțitor în continuare, **T.** realizând câteva studii bine concepute, contribuții valoroase la lămurirea unor aspecte importante ale literaturii noastre populare: *Balada Meșterului Manole și variantele ei transilvănene*, „National” et „universal” dans les recherches roumaines contemporaines sur le folklore littéraire, *Corpusul folclorului românesc: Cimilitura... Miorița în Transilvania, Miorița și riturile funerare la români* ș.a. Sunt propuse ipoteze de lucru și soluții interpretative noi, acceptate, în bună parte, de literatura de specialitate. Lucrarea care l-a impus este *Meșterul Manole*, volumul întâi fiind intitulat *Contribuție la studiul unei teme de folclor european* (1973), o „contribuție fundamentală, de indiscutabilă originalitate, la cunoașterea unuia dintre miturile esențiale ale culturii populare românești” (Iordan Datcu). Pornind de la „situația de teren a baladei”, autorul își propune o „reluare integrală” a subiectului „prin studierea și explicarea fiecărei versiuni” pentru a fixa mai clar locul baladei în cultura română și, de asemenea, poziția pe care o ocupă printre celelalte configurări artistice din aria sud-est și central europeană. Se supune unui examen critic exhaustiv problematica proprie cântecului despre „jertfa zidirii”. Textul poetic este raportat la stratul etnografic și la contextul mentalităților, fiind pus în relație cu credințele, practicile magice și cutumele legate de construcție (materiale, alegerea locului, așezarea fundamentului, terminarea edificiului, mutarea în casă nouă). Sunt trecute în revistă și tipologizate legendele construcțiilor (*Cine construiește, Locul potrivit pentru construcție, Moartea zidurilor, Jertfa zidirii*). În partea inițială a secțiunii consacrate baladei

românești se întreprinde un studiu sociofolcloric aplicat și se urmăresc variantele sălăjene în mediul lor de formare și vehiculare (ocazii de performare, frecvență, repartizarea repertoriului, funcțiile textului poetic, receptarea și contextualizarea acestuia ș.a.). **T.** realizează, cu alte cuvinte, „biografia” etnopo(i)etică a unuia dintre cele mai vechi tipuri ale baladei *Meșterul Manole*. În continuare sunt luate în discuție dimensiuni morfologice și structurale ale cântecului despre jertfa zidirii. Cele douăsprezece tipuri regionale sunt repartizate în trei grupe: Transilvania nordică – Transilvania sudică – Banatul, Oltenia–Muntenia, Moldova. Trecând la „demonstrarea” textului poetic, nu este uitat nici unul din constituenții acestuia: motive, personaje, mentalitate, forme arhetipale și aluvionare, elemente de compoziție, „figuri de stil”. În urma acestui examen amănunțit, se oferă câteva concluzii demne de a fi luate în considerare: textul „trebuie să fi circulat altădată pe întregul cuprins al țării în variante cum sunt cele pe care le întâlnim azi în Transilvania: scurte, fără localizare sau cu localizări mai puțin însemnate”; Transilvania îl conservă „sub forma, probabil, a unui colind de doliu, care se cânta acolo unde a murit o tânără nevăstă, lăsând copil mic în urma ei”, acesta fiind „întâiul stadiu cunoscut în evoluția textului versificat”; *Meșterul Manole* „este expresia artistică cea mai elevată a mitului european al construcției, mit cu adânci rădăcini în substratul geto-traco-dacic”. Comentând versiunile balcanice, etnologul constată că există un schelet epic axat pe trei motive: nestatornicia zidurilor, necesitatea de a fi zidită o femeie în temelii, sacrificarea celei mai bune dintre soțiile zidarilor, schelet pe care fiecare popor l-a adaptat propriei sensibilități, orizontului său cultural. Contribuția lui **T.** este de mare importanță, cartea sa fiind un punct de referință pentru exegezele ce vor fi dedicate *Meșterului Manole*. Volumul al doilea, *Corpusul variantelor românești* (1997), constituie un instrument de lucru indispensabil. Altă lucrare, *Gândirea magico-religioasă la români. Dicționar* (2001) este o sinteză excelent gândită, reliefând calitățile de cercetător ale lui **T.** ca și *Petit dictionnaire de mythologie populaire roumaine*. O ediție bilingvă, *Antologie de poezie populară – Volksdichtung. Eine Anthologie*, care transpune în germană lucrarea lui Lucian Blaga (1995, în colaborare cu Artur Greive și Gerda Schüller), completează imaginea activității unuia dintre cei mai apreciați folcloriști și etnologi contemporani.

SCRIERI: *Jertfa zidirii și legende europene*, București, 1970; *Meșterul Manole*, I-II, București, 1973–1997; *Gândirea magico-religioasă la români. Dicționar*, tr. Claudia Morar, pref. Claude Lecouteux, București, 2001; *Petit dictionnaire de mythologie populaire roumaine*, tr. Anneliese și Claude Lecouteux, Grenoble, 2001. **EDIȚII:** Ion Mușlea, *Cercetări etnografice și de folclor*, I-II, introd. edit., București, 1971–1972; Arthur Schott, Albert Schott, *Rumänische Volkserzählungen aus dem Banat (Märchen, Schwänke, Sagen)*, București, 1971 (în colaborare cu Rolf Wilhelm Brednich); *Povești din Transilvania*, pref. Ovidiu Bârlea, Cluj-Napoca, 1975 (în colaborare cu Ovidiu Bârlea); Alexiu Viciu, *Flori de câmp (Doine, strigături, bocete, balade)*, introd. edit., Cluj-Napoca, 1976 (în colaborare cu Romulus Todoran); Pauline Schullerus, *Rumänische Volksmärchen aus dem mittleren Harbachtal*, București, 1977 (în

colaborare cu Rolf Wilhelm Brednich). **Traduceri:** Lucian Blaga, *Antologie de poezie populară – Volksdichtung. Eine Anthologie*, ed. bilingvă, îngr. și introd. trad., cu ilustrații de Mihai Vulcănescu, București, 1995 (în colaborare cu Artur Greive și Gerda Schüller).

Repere bibliografice: Ovidiu Bârlea, „*Meșterul Manole*”, LL, 1973, 3; Bârlea, *Ist. folc.*, 557–560; Ion Șeuleanu, „*Meșterul Manole*” într-o nouă interpretare, TR, 1973, 25; Felix Karlinger, [„*Meșterul Manole*”], „*Jahrbuch der Volksliedforschung*”, t. XIX, 1974; Adrian Fochi, „*Meșterul Manole*”, RSE, 1974, 2; Iordan Datcu, *Un studiu de folclor comparat*, VR, 1974, 11; Ion Cuceu, „*Meșterul Manole*”, AMET, 1976; Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, București, 1980, 171; Ion Mușlea, *Din activitatea mea de folclorist*, AAF, 1980; Ion H. Ciubotaru, *Un etnolog de vocație: Ion Taloș*, ALIL, seria B, t. XXXIV, 1994–1995; Claude Lecouteux, *Démons et génies du terreur au Moyen Âge*, Paris, 1995, 149; Felix Karlinger, Lucian Blaga, „*Antologie de poezie populară*”, „*Österreichische Zeitschrift für Volkskunde*”, 1996, 4; Iordan Datcu, *Împlinirea unui proiect al lui Blaga*, RL, 1996, 29; Ion Șeuleanu, *Poezia noastră în străile nemțești*, ST, 1998, 9; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 245–247; Nicolae Constantinescu, *Un alt „Meșterul Manole”*, ALA, 1999, 458; Ion Șeuleanu, „*Meșterul Manole*”, ST, 2000, 1; Iordan Datcu, *Istoria unui lexicon*, RL, 2002, 6; Viorica Nișcov, *Când vârcolacii mâncau luna, iar Apa Sâmbetei fierbea neostoit*, LAI, 2002, 15; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 500–501; Manolescu, *Enciclopedia*, 655–656. I. Ș.

TALPALARU, Valentin (15.V.1953, Târgu Frumos), poet. Este fiul Palaghiei (n. Feodorov) și al lui Ioan Talpalaru, funcționar. Urmează cursul elementar și pe cel liceal la Târgu Frumos, ulterior fiind student la Facultatea de Filologie, secția română-franceză, a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1972–1976). După absolvire predă limba și literatura română mai întâi la o școală generală din Botoșani (1976–1979), apoi la liceul din Târgu Frumos (1979–1981) și la școala generală din Costești (1981–1989). Începând din 1990 este metodist la Biblioteca Județeană „Gh. Asachi” din Iași, pentru ca în 1994 să devină inspector la Inspectoratul pentru Cultură al Județului Iași, în 2000 transferându-se la Muzeul Literaturii Române din același oraș. Debutează în 1969, cu versuri, la „Miorița”, revista liceului din Târgu Frumos, iar prima plachetă, *Întoarcerea menestrelului*, îi apare în 1979, fiind urmată de colaborarea cu un substanțial grup de poeme, intitulat *Noaptea Șeherezadei*, la volumul colectiv *Intonații* (1989). În studenție a frecventat cenaclurile „Mihai Eminescu”, Junimea. E prezent în „Alma Mater”, „Ateneu”, „Antiteze”, „Cronica”, „Convorbiri literare”, „Lucefărul”, „Dacia literară”, „Dialog”, „Oglinda literară”, „Porto-Franco”, „Poezia” ș.a.

Cartea prin care **T.** face dovada talentului său este *Ghemuit într-un sămbure* (1998). Rezultat al unei elaborări îndelungate, poezia de aici păstrează numeroase ecouri livrești, de cele mai multe ori sublimite, ce impun o lectură cu trimitere la marile teme și simboluri ale literaturii. Nu e o raportare polemică, autorul asumându-și experiențe lirice anterioare. Diferite vârste ale poeziei pot fi ușor descoperite în texte condensate, simplificate până la esență, deloc ambiguizante sau ermetice. **T.** practică o dicție directă, în ciuda faptului că multe fragmente trimit către o poetică a spațiului închis: „m-am născut dintr-un spin/ care n-a luminat în nici o rană”, „mă

simt bine în colțuri/ acolo unde uiți mereu să ștergi praful", „înălăuntru pândeă cineva/ speriat de întâlnirea cu mine", „melcul memoriei/ se gudură și scheaună în cochilie" sau „într-o brazdă aștept/ ghemuit într-un sîmbure". Singurul martor exterior lucrurilor este Dumnezeu, un Dumnezeu tentat uneori să nu mai ia parte la joc: „S-au terminat vorbele./ S-a umplut ograda cu lucruri/ cerșitoare de sunet./ toate s-au năruit. Nimeni nu moare,/ nimeni nu se mai naște,/ nimeni nu întreabă/ și nici nu răspunde./ Dumnezeu stă cu degetul în gură: O-i, oi ...". Încercând să prindă în cuvinte trăiri și stări nedefinibile, poezia lui T. tinde să câștige în adâncime și în expresivitate.

SCRIERI: *Întoarcerea menestrelului*, Botoșani, 1979; *Ghemuit într-un sîmbure*, Iași, 1998.

Repere bibliografice: Nicolae Panaite, *A zidi vorbe și semne*, CL, 1999, 5; George Bădărău, *Acorduri clasice și moderne*, CL, 1999, 8; Liviu Apetroaie, *Lumea înspre afară*, „Ziua de Iași", 1999, 458; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 405. Ș. A.

TALPĂ, Leon (5.III.1937, Bravicea - Orhei), prozator. Va absolvi Liceul Pedagogic la Buzău (1954) și Facultatea de Filologie la București (1961), urmând și cursuri postuniversitare de relații internaționale (1965). Este, succesiv, redactor la *Rompres* (1961-1968) și la *Televiziunea Română* (1968-1972), cercetător la Institutul de Științe Politice (1972-1983), publicist-comentator la Redacția publicațiilor pentru străinătate, autor al unor lucrări privind politica europeană. Ca scriitor, debutează în volumul colectiv *Caiet de proză* (1973), obținând o mențiune din partea Editurii Eminescu.

Reportajul *Pe drumuri de bazalt și nisip* (1976) este o relatare a unei călătorii de trei săptămâni în Republica Democratică Populară a Yemenului. Aici „înlesnirea de condei" remarcată de Al. Piru este vădită mai ales în paginile despre intrarea în portul Aden, cu livezile lui de fructe exotice, apoi în cele despre orașul Tarim, cu cele peste trei sute de moschei ale sale, în fine despre bucătăria yemenită și despre obiceiurile specifice locurilor vizitate. Romanul *Iunia* (1981) transpune o poveste de dragoste, cu o radiografie a iubirii, în toate manifestările ei, de la primele simptome, pline de promisiuni, la gelozie, tensiune și dezamăgire. Dana Dumitriu a văzut în *Iunia* „un roman scris cu finețe analitică, cu o participare afectivă care îi oferă căldură și senzorialitate, o mică piesă de cameră, limpede, atașantă". Un roman polițist, *Agent pentru probleme speciale* (1993), însemna o schimbare de registru și de cotă valorică.

SCRIERI: *Pe drumuri de bazalt și nisip*, București, 1976; *Iunia*, București, 1981; *Agent pentru probleme speciale*, București, 1993.

Repere bibliografice: Marian Vasile, „Pe drumuri de bazalt și nisip", „Scânteia tineretului", 1976, 8 584; Ion Vasile Șerban, *Pe drumurile reportajului (de bazalt și nisip)*, VR, 1977, 8; Piru, *Debuturi*, 140-142; Dana Dumitriu, *Scutierul fără speranță*, RL, 1982, 16; Horia Gane, *Vulturul de mare cu bomba în gheare*, CNT, 1993, 36; Popa, *Ist. lit.*, II, 1023. M. Vs.

TAMARIS, Lucian (pseudonim al lui Lucian Tăloi; 26.XI.1946, Ciuperceni, j. Gorj), poet și eseist. Urmează Facultatea de Filologie, secția română-franceză, la Universitatea „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca și obține doctoratul cu o teză despre G. Bacovia.

Temele centrale din volumul de debut al lui T., *Exerciții de adorație* (1989), sunt pesimismul ontologic („Lumea nu urmează / Legământul vieții; / Ci își traversează tăcerea / Înjumătățind Creația. / Numai eu îmi scriu mie însumi / Scriitori de consolare"), obsesia morții și a solitudinii („Există dintotdeauna o palmă singură / Care închide cele două palme / Și sămânța nu mai ajunge la timp în noi, / În lenta noastră răsucire spre ora - mireasă; / Bem din această palmă / Și după ce-a secat izvorul"). Apelând la surse livrești - motive biblice sau ale culturilor antice, greacă sau egipteană -, autorul încearcă încifrarea simbolică a lumii, aspirând spre o poezie ermetică, ce cultivă paradoxul: „Un înecat care ajunge în deltă / Este epilogul celorlalți / Delta n-are culoarea înecului". Câteva motive ordonează materialul poetic: delta, diamantul, arborele vieții, amfora, acestea fiind preluate și într-un volum de eseuri, *Marele Inchizitor* (1993). Alcătuită din trei părți, inegale ca pondere, *Geneza (Toți trebuie să moară)*, *Ecleziastul (Neantului ebraic)*, *Apocalips Nou (Vidul valah)*, cartea este structurată sub forma unui dialog între câteva personaje care tind să fie considerate modele arhetipale: faraonul, scribul, cezarul, filosoful, învățătorul, preotul, piticul, copilul și nebunul. Textul amestecă elemente de filosofie greacă, teologie creștină, asociate cu mitul valah, într-un mixaj ce nu individualizează vocile narative. Altă direcție a preocupărilor lui T. este ilustrată de eseul critic pe marginea textelor literare. Așa cum declară în prefața la *Plânsul lui Bacovia. O interpretare psihanalitică* (1997), inițial teză de doctorat, intenția exegetului ar fi să „retrăiască pe Bacovia, în toate sensurile", de unde și stilul discursiv - cu devieri impresioniste - în analiza textului bacovian, văzut din perspectiva freudiană și jungiană, într-un demers lipsit de argumentări și redundant nu o dată.

SCRIERI: *Exerciții de adorație*, Cluj-Napoca, 1989; *Nudul și moartea*, București, 1991; *Marele Inchizitor*, București, 1993; *Veghea și Departele*, București, 1995; *Plânsul lui Bacovia. O interpretare psihanalitică*, pref. Romul Munteanu, București, 1997; *Frică și înflorare*, București, 1998; *Reîntoarcerea la Eminescu*, București, 1999.

Repere bibliografice: Mihaela Ursa, „Nudul și moartea", ST, 1993, 7; Ion Brădiceanu, „Marele Inchizitor", „Gorjeanul", 1994, 4 358; Nicolae Turtureanu, *Chipul și asemănarea*, RR, 2000, 2. M. Dr.

TAMAȘ, Cristina (14.XI.1955, Huși), prozatoare, autoare de teatru, critic și istoric literar. Născută într-o familie înstărită de negustori constănțeni, își petrece copilăria la Huși, unde părinții ei, Ecaterina (n. Brânzei) și Ioan Aciobăniței se refugiaseră în timpul persecuțiilor politice din 1946-1947. Începe școala în orașul natal, din 1964 continuând-o la Constanța, unde va absolvi în 1974 Liceul Teoretic nr. 4, apoi urmează Facultatea de Filologie, secția franceză-spaniolă, la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași, luându-și licența în 1979.

Revine la Constanța, ca profesoară în învățământul gimnazial și liceal. În 1991 își începe cariera universitară, inițial ca asistent asociat la Universitatea „Ovidius”, devine lector în 1997 la Colegiul Universitar de Institutori – Birotică din cadrul aceleiași universități, an în care își susține și doctoratul, cu tema *Fenomenul Baudelaire și poezia română modernă*, sub conducerea lui Constantin Ciopraga. Promovată conferențiar, din 2002 este director al Departamentului de limbi moderne pentru facultățile nefilologice al Universității „Ovidius”. Începe să publice în 1980 articole și interviuri de vacanță la ziarele „Litoral” și „Dobrogea nouă”, dar și la revista „Tomis”. Va mai colabora cu interviuri și portrete literare la „Destine”, „Cuget liber” ș.a., precum și la emisiuni culturale pentru Radio Constanța. Debutul editorial se va produce în 1992, cu romanul *Străinul de pe plajă*. Deși redactează în anii '80 romanul *Statornicele umbre* (predat la Editura Cartea Românească în 1988, inclus în planul pe 1989, apreciat de criticul Liviu Călin ca un roman social contemporan viguros), cartea va fi tipărită în 2001.

Romanul *Străinul de pe plajă* explorează dramele conjugale ale unui cuplu ce se reface numai în măsura în care fiecare partener își descoperă și exploatează dorințele ce îl conduc spre noi experiențe erotice și sentimentale. Alt roman, *Amurguri* (1993), rămâne în aceeași sferă a analizei sentimentelor absolute menite eșecului. De mai mult succes se bucură *Anotimpurile Mariei* (1995), plasat în perioada de sfârșit a erei comuniste și narând dublul eșec – social și familial – al protagonistei. Încarcerată în urma înscenării unui flagrant, ea cunoaște experiențele detenției, dar capătă și câteva certitudini, cea mai marcantă fiind generată de destrămarea iluziei că onorabilitatea în spațiul casnic sau în cel public ar trebui menținută cu prețul oricărei umilințe. Drept urmare, Maria refuză compromisul de a accepta să emigreze la ieșirea din închisoare cu soțul care nu îi fusese aproape nici la rău, nici la bine, doar pentru a închide „gura lumii”, își acceptă destinul, oricât de marcat de nedreptate ar fi. Următorul roman, *Miss Eva* (1997; Premiul Filialei Dobrogea a Uniunii Scriitorilor), reface traseul unei existențe feminine – al cărei nume o predispușe la valoare de simbol, poate chiar mai mult decât frumusețea ei, care stârnește pasiunea bărbaților și ira femeilor –, schițată în tablouri ce recompun o biografie cu eșecuri și succese, părând a nu depinde decât superficial de voința Evei. Deși construit ușor schematic, personajul central nu este lipsit de viață, o parte din farmecul cărții fiind dat și de pictura mediului constănțean, cu proximitatea senzuală a plajelor și cu dramele familiilor de marinari. T. se dedică și experiențelor dramaturgice, piesele fiind adesea conectate prin fire tematice de mediul portuar (*Omul din cerc, Mare amară*) sau pur și simplu de drame umane (*Tata nu mai e ministru, Nici viu, nici mort, Transplant*). În *Omul din cerc*, una din reușitele autoarei (prima versiune, difuzată radiofonic, în regia lui Dan Puican, în 1998, este reluată la Teatrul Național din Iași, în regia lui Ovidiu Lazăr, în 2001), un cuplu condamnat la destrămarea (Matei și Gloria), incapabil să reziste la proba timpului, își oglindește drama în celelalte personaje

(Cioplitorul de Cruci, având rolul filosofului-poet care tulbură apele sufletului, și cele două imagini strâmbe ale protagoniștilor, Nick și Manon), muzica (a mării, a oamenilor) devenind în cele din urmă eroul principal, purtătorul vieții dincolo de uman. Un succes este și *Transplant*, publicată împreună cu alte două piese în 2001, jucată în 2003 la Teatrul „Ovidius” din Constanța, în regia lui Ovidiu Lazăr, cu o versiune în franceză, apărută tot atunci, cu prilejul unui turneu la Brest. Bine construit, textul propune un subiect la limita între real și fantastic: întoarcerea după zeci de ani a soțului dispărut pe front, pe care „bunica Suzana” îl așteaptă nu cu fidelitatea unei Penelope moderne, ci cu încrederea și statornicia unei țărănci cu credință în Dumnezeu. Cel revenit „de dincolo”, adică din Uniunea Sovietică, asemenea tinerilor adormiți din Efes în tradiția ortodoxă, este actorul angajat de copii ca să îi lumineze bătrânei ceasul aniversar. Rod al unei manipulări medico-militare ultrasecrete sau răspunsul divinității la dragoste și credință? Abilitatea constă în glisarea pe corzile tuturor interpretărilor posibile, într-un spațiu scenic admirabil controlat. Între aceste două piese se plasează spectacolul în stil antic *Constantin cel Mare*, reprezentat în aer liber în ruinele din fața Catedralei Arhiepiscopale din Constanța, cu prilejul sărbătorii Sfinților Împărați Constantin și Elena. Piesa are un oarecare suport documentar, dar se susține îndeosebi prin valorificarea în montarea scenică a interferenței artelor.

SCRIERI: *Străinul de pe plajă*, Constanța, 1992; ed. (*L'Étranger de la plage*), Constanța, 2003; *Amurguri*, Constanța, 1993; *Anotimpurile Mariei*, Galați-București, 1995; *Miss Eva*, Constanța, 1997; *Baudelaire și poezia română modernă*, Constanța, 1999; *Teatru*, I-II, pref. Anaïd Tavitiian, Constanța, 1999–2001; *Littérature pour enfants*, Constanța, 2001; *Statornicele umbre*, Constanța, 2001; *Transplantation*, Constanța, 2003.

Repere bibliografice: Mona Momescu, *Despre literatura feminină*, TMS, 1993, 3; Constanța Călinescu, „*Străinul de pe plajă*”, „*Dynamis*”, 1993, 4; Constantin Novac, „*Străinul de pe plajă*”, „*Cuget liber*”, 1993, 5; Ion Roșioru „*Anotimpurile Mariei*”, TMS, 1995, 2; O.D., *Profil: Cristina Tamaș*, TMS, 1995, 12; Ștefan Cucu, *Cristina Tamaș*, TMS, 1996, 6; Milena Sipetean, *Minotaurul și cititorul său*, VTRA, 1998, 3; Nicoleta Sălcudeanu, *Turnir intertextual*, VTRA, 1998, 3; Corina Apostoleanu, *Neliniștile prozatorului ca dramaturg*, TMS, 2001, 11; Corina Apostoleanu, „*Statornicele umbre*”, TMS, 2002, 3. II. M.

TAMAZLĂCARU, Andrei (22.XII.1940, Greseni, j. Ungheni), folclorist. A studiat la Conservatorul de Stat „Gavriil Muzicescu” din Chișinău (1964–1969), fiind cooptat la Catedra de folclor a Conservatorului (1969–1979), unde ajunge conferențiar. A activat și la Casa de Creație Populară din Chișinău (1979–1990) și a condus ansamblul etnofolcloric „Tălăncuța”. Pentru lucrarea colectivă *Cât îi Maramureșul* (1993) i s-a decernat Premiul „Simion Florea Marian” al Academiei Române.

T. culege folclor literar și muzical în partea de sud a Basarabiei, în Transnistria și în Bucovina, editând mai multe culegeri. Cartea *Trandafir bătut la poartă* (1980) conține cântece

interpretate de Ileana Anastasiu din Manta-Cahul. Câteva texte din folclorul copiilor sunt incluse în antologia *Țăpușele, țăpușele* (1986), iar *Răsărit-a, semănat-a* (1994) cuprinde mărturiile ale obiceiurilor calendaristice de la Crăciun și Anul Nou. A mai tipărit culegerea pentru copii *Lui, lui, lui...* (1995, în colaborare) și *Cântece populare pascale* (1996), incluzând treizeci și trei de melodii cu versuri despre patimile lui Hristos. Alte piese cu note muzicale sunt adunate în volumele *Folclor din nordul Moldovei* (1983, în colaborare), *Folclor din Câmpia Sorociei* (1986).

Culegeri: *Trandafir bătu la poartă*, Chișinău, 1980; *Folclor din nordul Moldovei*, Chișinău, 1983 (în colaborare); *Folclor din Câmpia Sorociei*, Chișinău, 1986; *Țăpușele, țăpușele*, Chișinău, 1986; *Cât îi Maramureșul...*, Chișinău, 1993 (în colaborare); *Răsărit-a, semănat-a*, Chișinău, 1994; *Lui, lui, lui...*, Chișinău, 1995 (în colaborare); *Cântece populare pascale*, Chișinău, 1996.

Repere bibliografice: Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 247.

Gr. B.

TAMBUR, Alexandru (8.XII.1901, Bolotina, j. Bălți – 18.VI.1984, Chișinău), prozator. Învață la Chișinău, apoi, în 1913, împreună cu părinții – Sofia și Petru Tambur, felcer –, se strămută în regiunea Kuban. Își continuă școala la Krasnodar (1913–1917) și Stavropol (1918–1919). Voluntar în armata lui Denikin (1920), după înfrângere se întoarce acasă, în stațiunea Nijne-Bakanskaia. În 1921 devine student la „Tehnicumul” din Severocaucaz, dar după un an este încorporat în Armata Roșie. În 1923 se întoarce clandestin în Basarabia, unde va desfășura – probabil stabilit în orașul Bălți – o activitate publicistică și culturală menționabilă. Colaborează cu schițe, povestiri și articole la „Viața Basarabiei”, „Cuget moldovenesc”, „Flori de stepă”, „Itinerar” ș.a. A fost membru al Societății Scriitorilor din Basarabia. Invasia sovieticilor din 1940 îl face să se refugieze peste Prut. În 1952 este arestat la București și predat autorităților sovietice, care îl implică în procesul Pan Halippa și îl condamnă la douăzeci și cinci de ani de închisoare. Va fi deținut la Vorkuta. În 1956, amnistiat, se stabilește la Chișinău. Încercările de a se întoarce în România, unde îi trăia familia, eșuează. Lucrează la Studioul Moldova-film, ca administrator.

T. debutează editorial în 1938 cu „povestirile din viața sovietică” *Alb și roșu*, *Bandiții*, *Osândiții la moarte* și *Povoljanca*, reunite apoi în volumul *Spre Golgota* (1939). În „Flori de stepă” din 1938 publică un fragment din romanul *Învieră*, apreciat într-o scrisoare de E. Lovinescu (care citise o sută de pagini în manuscris, spunând că „e o zugrăvire pitorească a moravurilor basarabene în cenușiu”), și mai multe povestiri, iar în „Viața Basarabiei” din 1940 îi apar numeroase schițe, incluse ulterior în culegerea *Crizantema de la frontieră* (1942). Nuvelistica sa are ca notă particulară prezentarea documentară, uneori naturalistă, cu lux de amănunte concrete și deformări groțeste, a unor medii periferice.

SCRIERI: *Alb și roșu*, Bălți, 1938; *Bandiții*, Bălți, 1938; *Osândiții la moarte*, Bălți, 1938; *Povoljanca*, Bălți, 1938; *Spre Golgota*, Bălți, 1939; *Crizantema de la frontieră*, Chișinău, 1942; *Probuđenie...*, Odessa, 1942; ed. București, 1943.

Repere bibliografice: Teodor Iovu, *Alexandru Tambur*, „Ofensiva”, 1935, 2; Lotis Dolenga, [*Alexandru Tambur*], „Glasul Moldovei”, 1937, 62–63; Iacob Slavov, „Spre Golgota”, „Bugeacul”, 1939, 1–2; Leonid Zemba, „Spre Golgota”, „Itinerar”, 1939, 6–7; Petre Ștefănuță, *Alexandru Tambur*, VBA, 1940, 1; D.P. [Dimitrie Păcurariu], „Crizantema de la frontieră”, VAA, 1942, 358; Iorgu Tudor, *Mișcarea culturală-socială în Basarabia după Unire*, București, 1976, 27, 61, 180; Eugen Holban, *Figuri basarabene*, „Basarabia”, 1992, 2; Colesnic, *Basarabia*, III, 208–215; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 106. S.P.

TANCO, Teodor (22.IV.1925, Monor, j. Bistrița-Năsăud), prozator, autor dramatic și istoric literar. Este fiul Lucreției (n. Nistor) și al lui Simion Tanco, țăran. Învață mai întâi în comuna natală, apoi la Școala Normală de Învățători din Năsăud (1939), la liceul unguresc, secția română, din Bistrița (1940–1941), la Liceul de Stat, cu limba de predare română, din Năsăud (1941–1942), la Școala Normală din Blaj (1942–1944) și la Liceul „Al. Odobescu” din Bistrița, luându-și bacalaureatul în 1946. Urmează Facultatea de Drept a Universității din Cluj (1946–1950), devenind asistent al lui Tudor Drăganu, la Catedra de drept constituțional. În 1962 se transferă ca lector la Institutul Pedagogic clujean, în 1971–1972 este director al Teatrului de Stat din Turda, de unde revine la Universitatea din Cluj, la Catedra de filosofie și sociologie a Facultății de Istorie, unde lucrează până în 1976, când se pensionează medical. Își susține doctoratul în drept în 1975, cu teza *Sociologia dreptului în opera lui Eugeniu Sperantia*. În 1990 înființează Editura Virtus Romana Rediviva. Debutează în 1946, cu articolul *Personalitatea artistică a lui Eminescu*, la „Orienturi literare”, revista liceului din Bistrița. Colaborează și la „Steaua”, „Scrisul bănațean”, „Tribuna”, „România literară”, „Viața românească”, „Vatra”, „Luceafărul”, „Contemporanul”, „Ramuri”, „Minerva” (Bistrița), „Tribuna ideilor” (Năsăud) ș.a. A mai semnat cu pseudonimul T. T. Mărgineni. Prima carte, microromanul *Un om în halat vișiniu*, îi apare în 1968.

T. și-a atras prețuirea mai cu seamă pentru demersul său devotat, îndelungat și erudit, de evocare a istoriei literaturii și culturii spațiului năsăudean, preocupare al cărei rod se află în primul rând în lucrările *Virtus Romana Rediviva* (I–VII, 1973–1993; Premiul „George Barițiu” al Academiei Române) și în *Dicționar literar (1639–1997) al județului Bistrița-Năsăud* (1998). Unică în felul ei, reconstituire a valorilor bistrițene și năsăudene, în fapt o veritabilă enciclopedie, amplă monografie, ieșită de sub tipar în două decenii, este structurată pozitivist, propunându-și să reconstituie toate componentele culturii locale, de la instituții, școli grănicerești, tipografii la reuniuni învățătoarești și muzee, de la scriitori la condeieri, de la memoria istoriei la memoria prezentului, de la reviste cu impact cultural la efemere publicații școlare ș.a.m.d. Toate cele șapte volume cuprind atât studii și însemnări cultural-istorice, cât și portrete ale reprezentanților zonei (peste trei sute cincizeci de nume, jumătate figurând aici în premieră). Complementar, dicționarul literar ambiționează să cuprindă în prezentări

biobibliografice întregul tablou al zonei, de la scriitori precum Andrei Mureșanu, George Coșbuc, Liviu Rebreanu până la modești literați. **T.** pare să împărtășească o opinie a lui Octavian Goga, potrivit căreia, chiar dacă unii „nu trec hotarul artei eterne”, ei „sunt totdeauna în vecinătatea ei și îi netezesc drumul”. Sunt incluși în lexicon atât scriitori născuți și afirmați în Bistrița-Năsăud, cât și cei care, văzând lumina zilei aici, își desfășoară activitatea în alte zone din țară sau peste hotare, în fine nu sunt uitați cei cu rădăcini, prin strămoși, pe meleagurile bistrițene. Altă serie de cărți, precum *Lumea transilvană a lui Ion Creangă* (1989), *Despre Liviu Rebreanu* (2001), *Andrei Mureșanu contra biografiilor* (2002) și *George Coșbuc în viață și în documente* (2003) se înscriu în același perimetru de preocupări, au un caracter preponderent documentar și fuseseră anunțate prin semnificative capitole în monografie. *Lumea transilvană a lui Ion Creangă*, de pildă, pledează, documentat, pentru originea transilvăneană a humuleșteanului, iar lucrarea despre Andrei Mureșanu aduce corectarea unor erori privind data nașterii și numele poetului, părinții, studiile etc. Și ca prozator **T.** își trage seva din realitățile născute, cum se observă în *Soldați fără arme* (1973), evocare a unor întâmplări din secolul al XIX-lea, în Transilvania supusă Imperiului Habsburgic. În centrul acțiunii se află regimentele grănicerești și un personaj, Paul Tanco, care se regăsește în studiul biografic 1872, *Graz. Paul Tanco, primul român doctor în matematică* (2003). Romanul *Fana* (1982), cea mai bună carte de proză a sa, surprinde dramatica întâlnire cu viața a unei adolescente talentate, care aspiră către luminile rampei, dar e împiedicată să își realizeze visul de autoritară a mamă. Temporar numai, pentru că tânăra va reuși în cele din urmă să se dedice teatrului. Text cu propensiuni analitice, *Fana* are și câteva naive pagini de digresiune. **T.** publică și culegeri de povestiri: *Cui îi bate inima* (1970), *Prea tineri pentru amintiri* (1987), *Zăpada roșie* (1999), mai toate în linia tradițional-ardelească, romanul *Desdemona* (2000), dar și teatru: *Trilogia transilvană* (1985), *Vinovat e Nobel* (1996). Dintre piese, *Cetatea Unirii*, jucată în stagiunea 1978-1979 la Teatrul de Nord din Satu Mare, aduce în scenă, în manieră romantică, epoca de la 1918, făcând să trăiască aici o lume „care se zbuiciumă între victorie și eșecuri” (Mircea Ghițulescu).

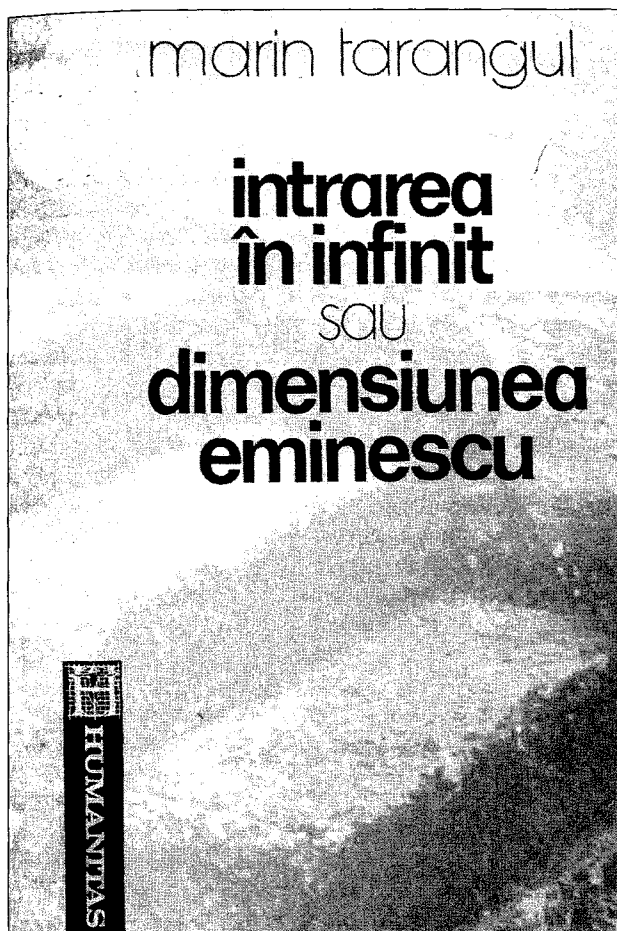
SCRIERI: *Un om în halat vișiniu*, București, 1968; *Cui îi bate inima*, București, 1970; *Virtus Romana Rediviva*, I-VII, Bistrița, Cluj-Napoca, 1973-1993; *Soldați fără arme*, Cluj-Napoca, 1973; *Fana*, Cluj-Napoca, 1982; *Trilogie transilvană*, București, 1985; *Prea tineri pentru amintiri*, Cluj-Napoca, 1987; *Lumea transilvană a lui Ion Creangă*, pref. Petre Rezuș, Cluj-Napoca, 1989; *Jurnalul unui scriitor candidat independent în Parlament*, Chișinău, 1992; *Basarabia, numele tău e Maria!*, pref. Mihai Cimpoi, Cluj-Napoca, 1992; *Sociologul Eugeniu Sperantia*, pref. Tudor Drăganu, postfață Achim Mihu, Cluj-Napoca, 1993; *Studenta*, Cluj-Napoca, 1995; *Academia Română (1866-1996). Academicieni născuți și bistrițeni*, pref. Ștefan Pascu, Cluj-Napoca, 1996; *Corabia naufragiaților*, pref. Teohar Mihadaș, Cluj-Napoca, 1996; *Vinovat e Nobel*, Cluj-Napoca, 1996; *Dicționar literar (1639-1997) al județului Bistrița-Năsăud*, postfață Petru Poantă, Cluj-Napoca, 1998; *Zăpada roșie*, Cluj-Napoca, 1999; *Desdemona*, Cluj-Napoca, 2000; *Despre Liviu Rebreanu*, Cluj-Napoca, 2001; *Pagini alese din istoria Monorului*, Cluj-Napoca, 2001; *Andrei Mureșanu contra biografiilor*, Cluj-Napoca,

2002; *George Coșbuc în viață și în documente*, Cluj-Napoca, 2003; 1872, *Graz. Paul Tanco, primul român doctor în matematică*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Valeriu Cristea, „Un om în halat vișiniu”, *GL*, 1968, 22; V. Fanache, „Cui îi bate inima”, *TR*, 1970, 26; Nae Antonescu, *Tradiții culturale*, *TR*, 1973, 41; Aurel Șorobetea, „Soldați fără arme”, *ST*, 1974, 2; Valeriu Cristea, *Documentare și ficțiune*, *RL*, 1973, 51; Vasile Netea, „*Virtus Romana Rediviva*”, „*Revista de istorie*”, 1974, 7; Ion Oarcăsu, „*Virtus Romana Rediviva*”, *TR*, 1975, 39; Gavril Scridon, *Rădăcini adânci*, *TR*, 1978, 5; Valentin Tașcu, „*Virtus Romana Rediviva*”, „*Făclia*”, 1978, 9 757; Zaharia Sângerzan, „*Virtus Romana Rediviva*”, *CRC*, 1978, 27; Adrian Alexandru [Andrei Marga], *Debut dramatic*, „*Napoca universitară*”, 1979, 3-4; Ion Lungu, „*Virtus Romana Rediviva*”, *ST*, 1982, 12; Titu Popescu, „*Virtus Romana Rediviva*”, *T*, 1982, 12; Dan Milcu [Dumitru Micu], *Dimensiuni născute*, *CNT*, 1983, 3; Ghițulescu, *O panoramă*, 310-311; Ion Oarcăsu, *Literatură și document*, *ST*, 1985, 12; Cosma, *Romanul*, I, 185; Petru Poantă, *Portrete în cuvinte*, *RL*, 1989, 2; Mircea Popa, „*Lumea transilvană a lui Ion Creangă*”, *LL*, 1991, 2; Teodor Tihan, „*Cine are o cultură a sa are un nume în istorie și un loc sub soare*” (interviu cu Teodor Tanco), *ST*, 1993, 1; Ioan Chindriș, „*Virtus Romana Rediviva*”, *ST*, 1994, 10-11; V. Fanache, *Teodor Tanco*, *ST*, 1995, 4-5; Dorin Serghie, *Mai mult decât o floare de cires*, *ST*, 1995, 7-8; Doru Burlacu, „*Corabia naufragiaților*”, *TR*, 1996, 29; Iordan Iateru, *Dicționare, dicționare...*, ALA, 1999, 488; Z. Ornea, *Genealogie literară*, *RL*, 2000, 35; Constantin Cubleșan, *Teodor Tanco*, *ST*, 2000, 4; Ion Buzăși, *Înapoi la surse...*, ALA, 2002, 636. I. D.

TANGENTA, publicație apărută la Cluj, săptămânal, la 20 martie și la 27 martie 1932. Director: Petre Nistor. **T.** este o revistă cu accente moderniste în plan literar și, din punct de vedere ideologic, cu vădite simpatii față de comunism și de Uniunea Sovietică. Colaborează cu versuri Emil V. Câmpianu, Jean Draga, Ion Th. Ilea. Poeme în proză dau Petre Nistor și Ioan Țânțas. Recenziile sunt semnate de Emil V. Câmpianu și de Petre Nistor. Tot Emil V. Câmpianu traduce o poezie a lui Paul Verlaine. Cele două numere mai conțin articole politice, epigrame, informații culturale, actualități din țară și din URSS. A. P.

TARANGUL, Marin (1.V.1938, București), poet, eseist și traducător. Este fiul Mariei Angela Tarangul (n. Bădulescu), actriță și traducătoare, și al lui Erast Tarangul, inginer. Face clasele primare în București, unde va urma și Liceul „I. L. Caragiale”, absolvit în 1955. Devine student al Institutului Teologic din Sibiu, luându-și licența în 1959, iar până în 1961 va pregăti un doctorat în istoria religiilor în cadrul Institutului Teologic din București. Între 1961 și 1964 este încarcerat, suferind o detenție politică „pentru uneltire contra ordinii sociale”. Trece prin penitenciarele Uranus, Jilava, Grădina, Salcia. După ieșirea din închisoare se înscrie la Institutul de Arte Plastice din București, secția istoria și teoria artei (1966-1971). Este, scurt timp, redactor la revista „Amfiteatru”, apoi la Studioul Animafilm. În 1977 solicită plecarea din țară, stabilindu-se în 1979 în Franța, unde face o nouă serie de studii. În 1979-1983 urmează Facultatea de Filosofie a Institutului Catolic din Paris, iar în 1982-1986 urmează Facultatea de Filosofie la Paris IV, Sorbona. Obține mai multe doctorate: în

științe religioase cu tema *Icoana – partea mistică* (Sorbona IV), *Icoana – partea istorică* (Institutul Catolic), ambele încheiate în 1984, ulterior în filologie, cu *Proza lui Nichita Stănescu*, în 1986, la Institutul Național de Limbi și Civilizații Orientale, teza fiind tradusă în românește sub titlul *Prin ochiul lui Nichita* (1996). Debutează în 1959, când semnează recenzii (despre Ducas și Xenofon) în revista „Mitropolia Ardealului”. Publică apoi versuri în presa literară, în 1967 revista „Luceafărul” acordându-i un premiu. Prima carte, *Trenos*, îi apare în 1968. Până la plecarea din țară îi mai sunt publicate volumele de versuri *Legile pământului* (1973) și *Roata timpului* (1979), precum și *Inima cea mică* (1977, literatură pentru copii), eselul *Fidias* (1978). După 1990 îi sunt editate *Intrarea în infinit sau Dimensiunea Eminescu* (1992), *Predici profane pentru dezmoșirea minții* (1997) și traducerea *Plugarul și moartea* din Johannes von Tepl. Concomitent colaborează la *Encyclopédie des religions* (1997), în care semnează articole despre icoană și valoarea inimii în isihism, despre sensul mistic al rugăciunii în ortodoxie ș.a.

Încă de la volumul de debut, critica descoperă în versurile lui T. un autor având cultura imaginii intelectuale, pasionat al extazului și al dicțiunii lirice impregnate de erudiție. Poeziile sunt de mici dimensiuni, titlurile concentrează discursul și au

menirea de a stimula fiorul întâlnirii cu o imaginație ținută totuși sub controlul numeroaselor simboluri livrești, pe care poetul le evocă învăluindu-le în nostalgia unor timpuri imemorabile. Scrise pe gustul și după moda anilor '70 din secolul al XX-lea, când poezia se elibera de aluviuni și năzuia spre esențe, versurile din volumele următoare sunt de-a dreptul solemne, aducând în prezent faptele de odinioară, mai ales pe cele istorice și cărturărești, într-o formulă lirică aptă de a redimensiona portrete morale și fapte memorabile. *Roata timpului*, de pildă, îi evocă pe Horea, Cloșca și Crișan în ipostazele unui oratoriu național. În *Legile pământului* se întoarce la „învățăturile” lui Neagoe Basarab, dar nu îi uită nici pe Constantin Brâncoveanu, Petru Cercel, Nicolae Bălcescu, Avram Iancu, cărora le închină, omagial, gânduri proprii, reconturând un tablou al mitologiei locale, integrată în spațiul liric. Lexicul, dar mai ales sintaxa lirică relevă aspirațiile religioase ale autorului, unele poeme părând a fi, nu atât prin conținut, cât prin atitudine, scurte predici morale. Coeziunea tematică a celor trei cărți, pe care T. le va considera de domeniul trecutului, este remarcabilă, vădind un poet cu program bine stabilit și atent urmat în timp. Volumele apărute după 1990, menite a-l readuce în actualitate, aparțin altor căutări lăuntrice. Componenta religioasă este, de această dată, la vedere și apare mult îmbogățită de considerații și interpretări venind din zonele de cunoaștere aprofundate între timp. Lucrarea despre Eminescu, dar mai ales eseurile referitoare la Nichita Stănescu se compun dintr-o serie de comentarii la textele celor doi și evidențiază originalitatea excepțională a acestora, foarte proaspătă pentru imaginarul altor culturi. Astfel, *Prin ochiul lui Nichita* este o detaliere însoțită de argumente care vin în sprijinul cititorului străin, mai puțin familiarizat cu insolita gândire a poetului, așa cum apare aceasta în unele versuri, dar și în *Antimetafizica* și *Amintiri din prezent*.

SCRIERI: *Trenos*, București, 1968; *Legile pământului*, București, 1973; *Inima cea mică*, București, 1977; *Fidias*, București, 1978; *Roata timpului*, București, 1979; *Intrarea în infinit sau Dimensiunea Eminescu*, București, 1992; *Prin ochiul lui Nichita*, tr. Gabriela Duda și Micaela Gulea, București, 1996; *Predici profane pentru dezmoșirea minții*, București, 1997. **Traduceri:** Johannes von Tepl, *Plugarul și moartea*, pref. trad., București, 1997 (în colaborare cu Emmerich Schäffer).

Repere bibliografice: M. N. Rusu, *Întreținerea poeziei*, LCF, 1968, 13; Valeriu Cristea, „*Trenos*”, AFT, 1968, 28; George Pruteanu, „*Trenos*”, IL, 1968, 10; Mincu, *Critice*, I, 164–166; Caraion, *Duelul*, 160–162; Adrian Popescu, „*Legile pământului*”, ST, 1973, 20; Mincu, *Poezie*, 74–75; Piru, *Poezia*, II, 318–320; Raicu, *Critica*, 387–389; Fevronia Novac, *O nouă contribuție la exegeza eminesciană*, RL, 1992, 28; Constantin Cubleșan, *Exegeze eminesciene*, ST, 1992, 7; Ioana Bot, *Monologul imposibil*, TR, 1992, 36; Octavian Soviany, *Infinit, înfinire...*, CNT, 1993, 4; Bogdan Crețu, *Două noi interpretări ale poeziei lui Nichita Stănescu*, CL, 1997, 4; Dorin Ștefănescu, *Despre adâncul lucrurilor*, VTRA, 1998, 10; Popa, *Ist. lit.*, II, 583–584; Manolescu, *Enciclopedia*, 656–657. L. Ch.

TARARA, gazetă satirică apărută la București, săptămânal, de la 6 ianuarie până la 6 aprilie 1880. Îndreptată în egală măsură

împotriva unor decizii ale regelui Carol I și a politicii liberalilor, **T.** este scrisă aproape în întregime de Al. Macedonski. Poezia satirică, înrăurită de Béranger și în linia lui N. T. Orășanu, dar cu resurse superioare de versificație, își găsește temele în tarele vieții politice: demagogia, venalitatea și oportunismul, goana după chiverniseală. Întâmplări în aparență neînsemnate declanșează verva poetului, care extrage de aici efecte polemice și de umor neașteptat. Date reale, altele fanteziste, aluzii la secrete și intrigi de cabinet ministerial sau la afaceri veroase (afacerea Strousberg, de pildă) se succedă într-un ritm vertiginos. Macedonski reproduce satira *Gângavul politic*, publicată întâia dată în 1875, precum și *Al II-lea gângav politic*, din același an, care îi aduseseră, la vremea apariției, câteva luni de detenție. El scrie și reportaje imaginare („*Tarara*” în *consiliul de miniștri*), anunțuri, *Păcăleli* și nu se poate stăpâni să nu arunce săgeți împotriva lui C. A. Rosetti, a lui N. T. Orășanu, Frédéric Damé, G. Dem. Teodorescu. „Doi foști sufleri” de teatru, Mihai Eminescu și I. L. Caragiale, sunt imaginați ca fiind expuși „la dispoziția publicului” de Titu Maiorescu. Politicește, **T.** și redactorul ei se află, într-o măsură, sub influența grupării conservatoare a lui Gr. M. Sturdza.

R. Z.

TARLAPAN, Efim (17.V.1944, Măgurele, j. Ungheni), poet. Este fiul Elisabetei (n. Cigoreanu) și al lui Constantin Tarlapan, țărani. Învață întâi în satul natal, urmează liceul la Cornești, județul Bălți (1957–1962), ziaristica la Universitatea de Stat din Chișinău (1962–1970) și frecventează cursuri de literatură la Institutul „Maxim Gorki” din Moscova (1985–1987). Va lucra ca redactor la ziarul „Viața satului” (1969–1971), Radio Chișinău (1971–1974), Editura Lumina (1974–1977), la săptămânalul „Literatura și arta”, iar din 1987 în calitate de consultant la Uniunea Scriitorilor din RSS Moldovenească. Debutează în „Tinerimea Moldovei” (1968), iar editorial cu volumul *Scuzați pentru deranj...*, apărut în 1974. Este laureat al mai multor concursuri și festivaluri ale umoriștilor din România. A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (1993, 1995).

Umorist din stirpea lui Al. O. Teodoreanu, **T.** și-a adunat poeziile, parodiile, epigramele, aforismele, fabulele în volumele *Scuzați pentru deranj...*, *Tatuaje* (1977), *Revers* (1980), *Complimente necesare* (1983), *Acarnița* (1986), *Zâmbete cu supliment* (1987), *Asta-i situația* (1989), *Cartușiera* (1991), *Dioptrii pentru ochelarii de cai* (1995), *Stihuri marțiale* (1999) ș.a. Este autorul unor antologii consacrate epigramei, parodiei, aforismului, fabulei și foiletonului. Ținta satirei lui poate fi colegul de breaslă, scriitorul, mărunțul funcționar, marii șefi, ca și „monștrii sacri”, fenomenul social ori situația cotidiană, prozaică: „Orice imperiu / Are un criteriu / Reducerea statelor / Cu forța armatelor” (*Diplomatică*); „A pățit-o și el, deci / L-a furat somnul de veci” (*Epitaful unui hoț*). Cultivând discret sau în forme violente, demascatoare, spiritul critic, **T.** explorează umorul la nivele diferite: de la jocul verbal, calamburist, la textul parodiat după principiul împingerii la absurd. Sunt găsite și valorificate chei și registre, situații și stări

variate. Umoristul își întrevide misiunea în tentativa de a proiecta asupra lucrurilor lumina firescului, a naturalului și de a deconspira automatismele, convenționalul, conformismul social și psihologic. În parodii **T.** adoptă rolul de critic literar care ironizează clișeele, pozele meditative, ticurile stilistice, ca în textele care pleacă de la Grigore Vieru, Leonida Lari, Dumitru Matcovschi, Aureliu Busuioc ș.a. Epigramele și miniaturile lui valorizează paradoxul, surpriza comică, poanta și caricarea absurdă a vicior, în spiritul unei tradiții bine însușite: „La izvoarele cu ape / Vii, ca limba strămoșească, / Cerbii vin să se adape, / Porcii... să se bălăcească” (*La izvoare*); „Despre călăi, mă prind / Că te întreb, Partid: / De ce i-ai pus în zid, în loc să-i pui... la zid?” (*Zidul Kremlinului*). Este la **T.** o întreagă paletă a atitudinii comice: bonomie și condescendență, ironie, zeflemea, sarcasm și invectivă. Acțiunea de demitizare și demistificare coboară în sfera rutinieră a cotidianului, a familiarului, degradat chiar atunci când pornește de la motive sacre: „Săraci și goi, ca adevărul, / Ar fi trăit în rai o viață, / De-ar fi costat și acolo mărul / Cât costă azi, la noi, la piață” (*Adam și Eva*). „Fauna” tradițională a comicului este prezentă în *corpore*: despoții, patrioții de paradă, cozile de topor, impostorii, proștii, mediocritățile, grandomanii, detractorii și categoria mai nouă a bișnițarilor, chefluii, avarii, îngâmfații: „Deși murea, se bucura nespus / Că și-n mormânt va sta cu nasu-n sus...” (*Unui îngâmfat*). Dar **T.** depășește gluma de moment: „Doamne, da, imperiul cade / cu toți șovini, roi? / O-ntrebare-nsă mă roade- / De ce cade peste noi?” (*Căderea imperiului*), obținând adâncimea reflexivă a negației. El convinge astfel că trece pragul comicului circumstanțial. Foarte personal e și volumul *De ce v-ați dus de-acasă?* (1991), ce cuprinde „convorbiri nostalgice cu unii moldoveni statorniciți în Moscova temporar sau pentru totdeauna”. A scris și cărți pentru copii.

SCRIERI: *Scuzați pentru deranj...*, pref. Vasile Badiu, Chișinău, 1974; *Flori și fulgi*, Chișinău, 1975; *Tatuaje*, pref. Petru Cărare, Chișinău, 1977; *Revers*, Chișinău, 1980; *Lăntșorul cu cheițe*, Chișinău, 1981; *Complimente necesare*, Chișinău, 1983; *Clape*, Chișinău, 1985; *Acarnița*, Chișinău, 1986; *Zâmbete cu supliment*, Chișinău, 1987; *Termometru*, Chișinău, 1988; *Asta-i situația*, Chișinău, 1989; *Stați jos, copii!*, Chișinău, 1990; *Cartușiera*, pref. Victor Prohin, Chișinău, 1991; *De ce v-ați dus de-acasă?*, Chișinău, 1991; *Bocetul*, Chișinău, 1992; *Dioptrii pentru ochelarii de cai*, pref. Victor Prohin, Chișinău, 1995; *Ghicitori*, Chișinău, 1995; *Stihuri marțiale*, Chișinău, 1999; *Toporul taie închinându-se*, pref. Const. Zărnescu, Cluj-Napoca, 2000; *Coloana nătângilor*, Chișinău, 2001; *Îngerii din cerul gurii*, pref. Const. Zărnescu, Cluj-Napoca, 2003. **Antologii:** *Mere acre*, Chișinău, 1982; *Atlas comic*, Chișinău, 1987; *Unei, unui, unor...* (*Epigramă românească*), Chișinău, 1992; *Buturuga mică...* (*Antologia epigramei românești de pretutindeni*), Chișinău, 1993; *Dicționar enciclopedic satiric*, Chișinău, 1994; *O antologie cronologică a aforismului românesc*, Cluj-Napoca, 2000.

Repere bibliografice: Leo Butnaru, *Zâmbete și gânduri*, „Chișinău”, 1977, 24 februarie; Ion Cristofor, *Un epigramist: Efim Tarlapan*, TR, 1993, 1; Victor Prohin, *Un devotat scutier al genului*, LA, 1994, 20; Ion Trif-Pleșa, *Rondeluri de onoare*, „Porto-Franco”, 1996, 1; Mihai Cimpoi, *Efim Tarlapan și căderea imperiului*, LA, 1996, 12; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 220; Nicolae Bătrânu, *Marțiale basarabene*, LA, 1999, 4 noiembrie.

M. C.

TARTLER, Grete (23.XI.1948, București), poetă, eseistă și traducătoare. Este fiica Anei (n. Dreve) și a lui Martin Tartler, muncitor chimist; este căsătorită cu scriitorul Stelian Tăbăraș. Familia e originară din Prejmer (în germană, Tartlau). **T.** învață la școala germană și la Liceul de Muzică din București, pe care îl va absolvi în 1967. Obține licența la Conservatorul „Ciprian Porumbescu” (1972) și la Facultatea de Limbi Străine a Universității din București, secția arabă-engleză (1976). Își ia doctoratul în filosofie în 1995, cu teza *Utopia însingurării în Evul Mediu arab*. Este profesoară de violă la Liceul „Dinu Lipatti” și lector la Universitatea din București, iar din 1985 lucrează ca redactor la „Neue Literatur” și ca editor al revistei „Orient” (București-Viena). Conduce Societatea de Studii Orientale. Din 1992 intră în diplomatie: director al Centrului Cultural din Viena (1992-1995), consilier în Ministerul Afacerilor Externe (1995-1997), ambasador în Danemarca (1997-2001), ministru plenipotențiar al Ambasadei României la Atena (din 2002). Debutează cu versuri la „Amfiteatrul”, în 1968, iar editorial în 1970, cu volumul *Apa vie*. Mai e prezentă în „Luceafărul”, „România literară”, „Steaua”, „Romano-Arabica” ș.a. A tradus mult din poezia și din literatura sapiențială persană și arabă (antologia *Cele șapte mu'allaqate. Poezie arabă preislamică*, 1978, a fost distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor), dar și din

germană, daneză, engleză. Este autoarea unor cărți de literatură pentru copii, dintre care se remarcă volumul de versuri *Răsul ocrotit de lege* (1999; Premiul Uniunii Scriitorilor), și a câtorva volume de eseuri: *Melopoetica* (1984), *Proba Orientului* (1991), *Europa națiunilor*, *Europa rațiunilor* (2001).

În *Melopoetica* **T.** propune modelul inedit al unei lecturi care urmărește confluențele dintre poezie și muzică în literatura românească din anii '70-'80 ai secolului trecut. *Proba Orientului* tratează comparatist limbile și literaturile arabe și cele occidentale. Se urmăresc corespondențe la nivelul simbolisticii literelor și circulația unor teme și motive arabe în scrierile lui Dante, Goethe, Novalis sau Nerval. Autoarea descoperă modelul *maqamat*-elor la Anton Pann sau ia în considerare preocuparea pentru cultura arabă a lui Timotei Cipariu. În *Europa națiunilor*, *Europa rațiunilor* se discută raportul dintre identitatea culturală europeană și cea națională, plecând de la relația eu - alteritate, pentru ca discuția să se plaseze ulterior pe un teritoriu mai concret, în capitole dedicate identității vieneze și daneze, secvențe în care **T.** apelează la o formulă mixtă, eseistico-memorialistică. Un capitol e consacrat însemnărilor de călătorie ale lui Hans Christian Andersen la porțile Orientului, până în Țările Române, scriere inedită, tradusă sub titlul *Bazarul unui poet* (2000). *Apa vie*, prima carte de poezie, se încadrează într-o paradigmă specifică anilor '70, pentru care lirica de „semne” constituia modelul predilect: motive folclorice se suprapun pe o complicată rețea simbolică, mergând până la ermetism. Poemele, gravitând în jurul laitmotivului „apa vie”, asociat luminii, grefează o sensibilitate feminină livresc-aurorală pe o tradiție barbiană, regăsită de mai mulți poeți ai epocii. Însuflețită de un elan vitalist adolescentin, poeta își circumscrie un univers mitizat, populat de ființe simbolice precum șarpele, vulturul, cavalerul. Definitiv pentru întreaga ei creație, conflictul dintre cultură și viață, dintre trăirea livrescă și cea autentică, prin care poți avea acces la armonia cosmică, se percepe încă de pe-acum: „Vreau să alerg pe claviatură/ cu clinchet de glezne stelare/ să nu mai respect registrele orgii/ și praful gotic din propria-mi umbră./ cu mâini floral deschise spre vânturi/ să-mi caut anii, să le caut oglinda,/ și s-o sparg într-o mie și unul de greieri” (*Verset*). Următorul volum, *Chorale* (1974), continuă linia simbolismului de conotații folclorice: țara, pământul, lumina, inima, apa vie etc. Poemele, animate de o vitalitate panteistă mai purificată, mai aeriană, înglobează totuși aglomerări de imagini și construcții arborescente, de un metaforism abundent. *Hore* (1977) propune un imaginar folcloric în registru mixt, blagian-barbian: poemele, intitulate „inele” și grupate în șapte cicluri de câte nouă compoziții, „descriu” peisaje bucolice purtătoare de „semne” (cercul, lumina, Columna, apa, pasărea, nunta etc.), în care tensiunea derivă din jocul - și aici cu trimiteri livrești - dintre închis și deschis, ascundere și revelare, dintre hieroglife și „vorbele limpezi”. *Astronomia ierbii* (1981) marchează un punct de cotitură. Pe de o parte, intervine o criză ontologică, adâncind conflictul dintre realitate și poezie, dintre „natură” și „cultură”. Sentimentul trecerii, tema centrală a liricii scrise de

T., se acutizează, potențând conștiința ireversibilității emoției și a zădărniceii culturii. Se remarcă emergența unei sensibilități agonice, tipic expresionistă, care se manifestă totuși între limitele unei funcționări discreții feminine: „Alege-ți pana și o scufundă/ în vâna gâtului cu floare deasă./ [...] vine toamna și vinete boabe mi-s ochii./ Înnegrește-ți pana în ei” (*Signatum*) sau „Prăbușirea de-a lungul zidului: și în locul meu noaptea/ cu fața ascunsă de margarete, coboară./ Peciți mari de lună ca niște copite/ mă izbesc în obraz [...] // Blând, fânul acoperă/ vechi treceri, mari pietre albite și vinete/ cearcăne tulburătoare de pace” (*Cu fața ascunsă*). Pe de altă parte, multe poeme respiră un aer vag optzecist: livrescul discursiv, poezia cotidianului, colocvialitatea, o detașare pe alocuri ironică. Cele două tendințe – spre neexpresionism și spre postmodernism – nu exclud mai vechea apetență pentru simbolismul încifrat, în poeme precum *Materia signata*, *Febra de trei zile*, *Pasărea Rok* etc. În volumul din 1982, *Scrisori de acreditare*, lirismul, de asemenea unul interiorizat, se cerebralizează, spațiul poemului se modifică, în sensul citadinizării optzeciste, adesea cu inserții metaforice surprinzătoare, de tip expresionist. Tema trecerii, din ce în ce mai obsedantă, conferă, dincolo de camuflajul discursivității, un tragism melancolic: tragismul neputinței de a fixa emoția sau de a ieși definitiv din „lumea” culturii în adevărata lume a vieții. *Substituiți* (1983) este o culegere eteroclită, în care se întâlnesc mai multe influențe sau tipuri de discurs practicate și înainte: livrescul pe alocuri prețios, de inspirație orientală, expresionismul sau poezia cotidianului, discursul simbolizant neomodernist sau construcția de tip puzzle (turnura dinspre vizionarism spre expresionism e constatată aici de Al. Cistelean). O constantă remarcabilă a poeziei publicate de **T.** înainte de 1990 o constituie prezența filonului moral, în parabole politice memorabile, precum *Materia signata*, *Didactica Nova* sau *Lumina sub talpă*, cea din urmă deconspirând absurdul demolărilor. În *Achene zburătoare* (1986; Premiul Uniunii Scriitorilor, Premiul Academiei) și în *Materia signata* (1992) se adâncește polaritatea între „materia” scrisă și cea nescrisă, a realului, aceea care scapă întotdeauna și care nu poate fi „interpretată” prin litere sau prin cuvinte. Eul poetic este iremediabil prins între exaltare și melancolie, între percepția disperat vitalistă și cea intelectuală, într-o dublă revoltă, împotriva realității discontinue, perisabile, dar și împotriva la fel de trecătoarei lumi de hârtie: „cum mă temeam în copilărie/ de gura deschisă a unui clopot/ azi locuiesc între fălcile lui:/ o limbă grea, de bronz,/ îmi izbește timpanele,/ mă izbește peste gură,/ peste degetele întinse – / firul prelus pe bărbie,/ o literă tainică – / ne-a mai rămas descifrarea ei” (*Filologie*); „O poetă își taie vinele peste cupa de jad./ Păsări de pradă se rotesc peste mal./ De-aș fi știut/ că spuma îmbătrânește, că valul nu înflorește/ a doua oară,/ îmbătută m-aș fi întins pe nisip” (*Războiul cu tine însuși*). S-a vorbit, cu referire la volumele de dinainte de 1990, despre „irealismul poeziei” (Nicolae Manolescu) și despre „evanescența discursului” (Marin Mincu), dar în versurile ulterioare tendința spre irealitate devine tot mai accentuată. Dacă, în genere, modalitatea de

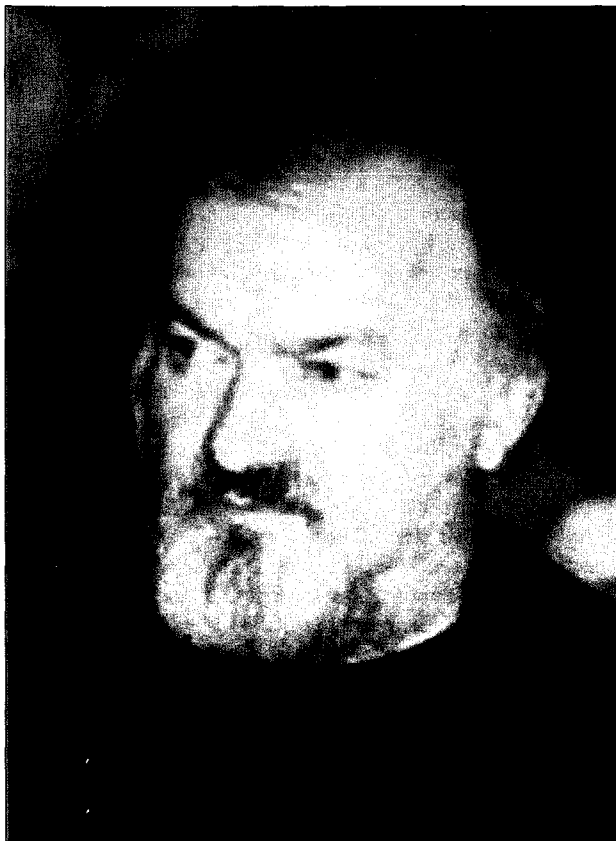
construcție a poemului consta într-o decupare a secvențelor de cotidian, recompuse la nivel simbolico-parabolic, într-un registru al semnelor enigmatice, vizionare (Al. Cistelean), în *Materia signata* și în *Roșiile portocalii când sunt verzi sunt galbene* (1997) descompunerea realului nu mai e urmată neapărat de o transfigurare simbolizantă. Versul se instalează acum în banalitatea amestecată a realului, pentru a declanșa mai degrabă o implozie a imaginarului, în regim oniric: „Trenul urcă ușor, în timp ce noi/ contestăm metafizica. În compartiment intră-un bătrân,/ scoate pălăria de paie, lasă în jur/ un cerc de umbră, desface/ un pui întreg din hârtia ca pergamentul,/ ne îndeamnă să-nfulecăm./ Un timp e tăcere. Doar când/ învelește oasele toate la loc,/ grijuliu, cu o minerală răbdare,/ se-aude un foșnet. Și-n vreme ce toți/ adormim, în noaptea difuză,/ oasele păsării se încheagă la loc, prind contur,/ printre pleoapele-ntradeschise se mai văd/ bătrânul și pasărea șchiopătând,/ iar femurul subțire/ ce-l aruncase pe geam/ la răsarit luminează” (*Călătorie de noapte*). Apropiindu-se de Ileana Mălăncioiu prin prezența filonului moral și de Gabriela Melinescu prin impulsul vitalist, **T.** se distinge în contextul poeziei actuale prin rafinamentul unui discurs liric foarte bine dozat, pe muchia dintre simbolismul neomodernist și discursivitatea poetică postmodernă.

SCRIERI: *Apa vie*, București, 1970; *Chorale*, București, 1974; *Hore*, București, 1977; *Astronomia ierbii*, București, 1981; *Scrisori de acreditare*, București, 1982; *Substituiți*, București, 1983; *Melopoetica*, București, 1984; *Târgul de animale mici*, București, 1985; *Achene zburătoare*, București, 1986; *Școala de muzică*, București, 1986; *Zebra și algebra*, București, 1988; *Întâmplări în dicționar*, București, 1988; *Proba Orientului*, București, 1991; *Materia signata*, București, 1992; *Cuneiforme*, Timișoara, 1997; *Roșiile portocalii când sunt verzi sunt galbene*, București, 1997; *Râsul ocrotit de lege*, București, 1999; *Europa națiunilor*, *Europa rațiunilor*, București, 2001. **TRADUCERI:** *Cele șapte mu'allaqate* (*Poezie arabă preislamică*), pref. trad., București, 1978; Al-Hamadhani, Al-Hariri, *Șezători arabe (30 de maqamat)*, îngr. și introd. trad., București, 1981; *Antologie de poezie arabă (Perioada clasică)*, I-II, îngr. și pref. trad., București, 1982 (în colaborare cu Nicolae Dobrișan); *Premii poeți persani (sec. IX-X)*, îngr. și introd. trad., București, 1983 (în colaborare cu Viorel Bageacu); Al-Ġahiz, *Tratat despre zgârciți*, îngr. și introd. trad., București, 1985; *Înțelepciunea arabă în poezia și proza secolelor V-XIV*, îngr. și introd. trad., București, 1988; ed. 2 (*Înțelepciunea arabă. Secolele V-XIV*), Iași, 2002; Patrick Süskind, *Parfumul*, București, 1989; *Poezie germană contemporană*, îngr. și postfața trad., Cluj-Napoca, 1991; Werner Söllner, *Somnul toboșarului*, București, 1996; Hans Christian Andersen, *Bazarul unui poet*, pref. trad., București, 2000.

Repere bibliografice: Constantin, *A doua carte*, 252–253; Iorgulescu, *Scriitori*, 155–156; Dinu Flămând, „*Astronomia ierbii*”, AFT, 1981, 4; Laurențiu Ulici, *Senzație și viziune*, RL, 1981, 26; Constantin Pricop, „*Astronomia ierbii*”, CL, 1981, 7; Dumitru Mureșan, *Astronomia ierbii*, VTRA, 1981, 8; Daniel Dimitriu, *În grădina cu sigilii*, CNT, 1981, 35; Gelu Ionescu, *Orizontul traducerii*, București, 1981, 186–187; Dinu Flămând, *Un manifest de conștiință*, AFT, 1982, 9; Nicolae Manolescu, *În vârful picioarelor*, RL, 1982, 44; Valentin F. Mihăescu, „*Scrisori de acreditare*”, LCF, 1982, 52; Horia Bădescu, *Discreția înțelepciunii*, ST, 1982, 12; Adrian Popescu, *Limbajul de sub limbaj*, TR, 1983, 10; Ioan Bogdan Lefter, *Dincolo de suprafața lucrurilor*, CL, 1983, 8; Cristian Livescu, *Viața poeziei*, ATN, 1983, 9; N. Steinhardt, *Buchet de cucuți*, RL,

1984, 17; Al. Călinescu, *Poezii și „înalta fidelitate”*, CL, 1984, 7; Cornel Regman, *Poezia „substituirilor”*, VR, 1984, 9; Al. Cistelean, „Substituirii”, F, 1984, 12; Ștefan Aug. Doinaș, *Alfabet profan și metaforă erudită*, RL, 1985, 15; Petru Poantă, „Melopoetica”, ST, 1985, 3; Marin Mincu, „Acreditarea” poeziei, LCF, 1985, 40; Nicolae Manolescu, *Poezie și stil*, RL, 1986, 49; Grigurcu, *Existența*, 387-390; Constantin Pricop, *Etape*, CL, 1987, 3; Dan C. Mihăilescu, *Firul întrebării*, VR, 1987, 9; Cistelean, *Poezie*, 159-162; Regman, *De la imperfect*, 121-124; Munteanu, *Jurnal*, IV, 182-185; Mircea Muthu, *Alchimia mileniului*, București, 1989, 133; Coșovei, *Pornind*, 33-37; Steinhardt, *Monologul*, 208-215; Andreea Deciu, *Melopoetica și ideopoezia*, RL, 1992, 37; Octavian Soviany, „Proba Orientului”, CNT, 1992, 46-48; Mircea Braga, *Pe pragul criticii*, Cluj-Napoca, 1992, 168-172; Bucur Demetrian, *Labirintul și covorul oriental*, R, 1993, 6-7; Adrian Popescu, *Ampretele divine*, ST, 1993, 7; Dan Cristea, „Cum să nu intri în rând”, LCF, 1994, 2; Poantă, *Scriitori*, 143-145; Ierunca, *Semnul*, 197-201; Horea Poenar, *Ca un cuvânt în fața lumii*, ST, 1997, 8; Grete Tartler, PRA, II, 582-590; Micu, *Ist. lit.*, 417; Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000, 308-310; Ștefan Nicolae, *Meditând la Europa*, RL, 2002, 10; Vasile, *Poezia*, 271-274; *Dict. analitic*, IV, 449-450. R. D.

TAȘCU, Valentin (23.I.1944, Petroșani), critic și istoric literar, eseist și poet. Este fiul Anei (n. Morar) și al lui Dragoș Tașcu, inginer, aromân de origine. Școala primară, gimnaziul și liceul le-a urmat la Dealul Ștefăniții, județul Maramureș, la Cluj, Constanța și la Alba Iulia, unde va absolvi, în 1961, Liceul „Horia, Cloșca și Crișan”. Student la Facultatea de Filologie a

Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, își ia licența în 1966. Va fi profesor de limba și literatura română, iar din februarie 1967 cercetător științific la sectorul de istorie literară de la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj al Academiei Române. În decembrie 1989 întemeiază Editura Clusium, al cărei director general este. Va deveni și vicepreședinte al Asociației Editorilor Români. În 2000 își susține doctoratul cu teza *Ritm și valoare în poezia populară românească*, iar din 2001 deține o catedră la Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu. Debutează cu critică literară la „Tribuna”, în 1968, iar editorial în 1975, cu volumul *Incidențe*. Mai colaborează cu recenzii, cronică literară, cronică de spectacol, studii de istorie literară, stilistică, eseuri, versuri la „Steaua”, „România literară”, „Contemporanul”, „Familia”, „Vatra”, „Transilvania”, „Flacăra”, „Echinoc”, „Napoca universitară”, „Ateneu”, „Argeș”, „Cronica”, „Convorbiri literare”, „Sur” (Málaga, Spania), „La Cité” (Bruxelles), „Atlas. Clujul liber”, „Cercetări de lingvistică” ș.a. A mai semnat Horia Blându, Maria Pop, Valer Tarcu. După 1990 e prezent la simpozioane și conferințe la Bruxelles, Heidelberg, Malmö, Málaga, Viena, Oslo, Budapesta, Havana, Londra. Participă încă din primii ani de activitate la realizarea unor volume colective: *Scriitori români. Mic dicționar* (1978), *De la N. Filimon la G. Călinescu. Studii de sociologie a romanului românesc* (1982), ulterior la *Dicționarul scriitorilor români* (I-IV, 1998-2002), *100 cei mai mari scriitori români* (2003), *Dicționarul general al literaturii române* ș.a.

T. se manifestă dezinvolt în domeniul diferite ale scrisului, fără a părăsi total vreunul dintre ele când dominanta preocupărilor se schimbă, încât studiul doct, aplicat și auster stă alături de însemnarea ocazională, iar cronică de spectacol de teatru alături de profilul critic al unui scriitor important. În diversă lui activitate frecventează atât publicațiile academice, cât și efemere pliante sau almanahuri. Primul volum, *Incidențe*, adună și ordonează doar o parte din studiile, eseurile și „schitele” de critică și istorie literară de la începutul anilor '70. Titlul rezumă exact intenția alcătuitoare, „metoda” criticului și o definiție a exercițiului critic înțeles ca „incidență” a unei subiectivități care pune în ecuație literatura, critica, istoria și teoria literară. Culegerea este doar aparent eclectică și atestă maturitatea unui critic format la școala clujeană postbelică, ilustrată de Iosif Pervain, Mircea Zăciu, Ion Vlad ș.a. T. abordează teoretic probleme ca „tradiție și inovație”, „actualitate”, „autenticitate”, elaborează un studiu tematic despre „poezia de amor”, dar și unul aplicat despre „tehnica versului” (de la Miron Costin și Dosoftei la Ilarie Voronca), valorifică informații de istorie literară mai puțin cunoscute și concepe profilurile ale unor scriitori ca D. D. Patrașcanu, Radu Brateș, Eugen Barbu ș.a. Ulterior va alterna cărțile de critică literară cu eseurile despre artiști plastici clujeni contemporani. *Dincoace și dincolo de F* (1981; Premiul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist) este un eseu monografic dedicat operei lui D. R. Popescu, o încercare de a aproxima identitatea spiritului creator, sistemul de simboluri și universul imaginat de prozator și dramaturg. În *Poezia poeziei de azi* (1985; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca)

sunt inserate profiluri dedicate unor poeți clujeni și ieșeni. Abia după un deceniu T. va reveni în peisajul editorial, întâi în ipostază de poet, cu volumele *Dimineața amurgului* (1994), *Școala morții* (1997), *Defăimarea bătrâneții* (1998), *Elogiul tinereții* (2000) și *Tratat despre iubire* (2003). Poemele vădesc un liric reflexiv substanțial, o voce nouă, cu personalitate. Experiența existențială directă și meditația asupra marilor teme lirice fuzionează într-o expresie poetică dezinvoltă și de o mare claritate, o adevărată „demonstrație de dexteritate” (Petru Poantă). Comentatorii au remarcat că poetul își exploatează inteligența și cultura artistică, că „și-a pus la încercare virtuțile literare făcând apel la cele mai variate teme și forme ale limbajului literar” (Romul Munteanu). În *Școala morții*, de pildă, confesiunea este înscenată ca un dialog, poemele având drept subtitlu sintagme din *Odă (în metru antic)* de Mihai Eminescu. Pe de altă parte, în seria cărților de critică și istorie literară, T. își continuă preocupările mai vechi. *Ritm vertical* (2001), reluare a tezei de doctorat, include un studiu axat pe problema ritmului într-un sens mai larg decât acela prozodic. Un excurs preliminar urmărește să fixeze modul în care s-a produs „extensia conceptului de ritm”, văzut ca „fenomen organic”, pentru ca secvența analitică, privind în special texte din literatura populară, să propună o clasificare particulară a ritmului: mioritic, brânșian, manolic, gabrielesc. Volumul *Studii literare* (2002) se compune din articole și eseuri despre George Coșbuc, G. Bacovia, Liviu Rebreanu, Mateiu I. Caragiale, Emil Isac, Emil Botta, G. M. Vlădescu, Gib I. Mihăescu ș.a. Criticul nu ezită să se ocupe, pe lângă „clasicii apropiați”, de scriitori care „ocupă un loc mai modest, dar sigur și justificat în scara valorilor literare”. Lecturile sunt ingenioase și uneori reușesc să revitalizeze subiecte dispărute din atenția criticii postdecembriste.

SCRIERI: *Incidențe*, Cluj-Napoca, 1975; *Alexandru Cristea. Dincolo de alb și negru*, postfață Vasile Radu, Cluj-Napoca, 1979; *Istoria presei literare românești din Transilvania de la începuturi până în 1918* (în colaborare cu Mircea Popa), Cluj-Napoca, 1980; *Dincoace și dincolo de F*, Cluj-Napoca, 1981; *Paul Sima*, pref. D. Dumitrașcu, postfață Livia Drăgoi, Cluj-Napoca, 1982; *Poezie poeziei de azi*, Iași, 1985; *Dimineața amurgului*, Cluj-Napoca, 1994; *Școala morții*, Cluj-Napoca, 1997; *Defăimarea bătrâneții*, București, 1998; *Elogiul tinereții*, Cluj-Napoca, 2000; *Ritm vertical*, București, 2001; *Elogii. Dez-eseuri. Coartet: opus 1-4*, Cluj-Napoca, 2002; *Studii literare*, Cluj-Napoca, 2002; *Istoria presei românești din Transilvania de la începuturi până în 1918* (în colaborare cu Mircea Popa), București, 2003; *Tratat despre iubire*, pref. Gheorghe Grigurcu, București, 2003. **EDIȚII:** G. Ibrăileanu, *Privind viața*, introd. edit., Cluj-Napoca, 1972; Radu Brateș, *Cântece de pe coline*, postfața edit., Cluj-Napoca, 1974; George Coșbuc, *Poezii*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1984; Aurel Gr. Zegreanu, *Întoarcerea timpului risipitor*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1989; Bazil Gruia, *Reviem pentru o iluzie*, postfața edit., Cluj-Napoca, 1995. **TRADUCERI:** *Privind chipul României. Poezie belgiană contemporană*, îngr. și pref. trad., Cluj-Napoca, 1996; *Cuba. O jumătate de veac de poezie și singurătate (Poezie cubaneză contemporană)*, îngr. în colaborare cu Virgilio López Lémus, pref. trad., Cluj-Napoca, 1997; Nedim Gürsel, *Cuceritorul*, Cluj-Napoca, 2000; Kiril Topalov, *Nervi*, Cluj-Napoca, 2000 (în colaborare cu Adriana Cioti); Anton Doncev, *Straniul cavalier al cărții de taină*, Cluj-Napoca,

2000 (în colaborare cu Adriana Cioti); *Dostena, Exist, deci visez*, Cluj-Napoca, 2000; Predrag Matveievici, *Breviar mediteranean*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Liviu Petrescu, G. Ibrăileanu, „Privind viața”, RL, 1972, 19; Virgil Mihaiu, *Un critic „orgolios”*, ST, 1975, 8; Ion Marcoș, „Incidențe”, TR, 1975, 35; Mihai Dinu Gheorghiu, *Între intenție și realizare*, CL, 1975, 9; Lucian Alexiu, „Incidențe”, O, 1975, 39; Serafim Duicu, *Un critic tânăr*, VTRA, 1975, 11; Mircea Iorgulescu, *Încercări critice*, RL, 1975, 47; Mircea Muthu, *Criticul și „unghiul de incidență”*, TR, 1975, 47; Ion Istrate, „Incidențe”, „Făclia”, 1975, 8 932; Radu G. Țeposu, „Incidențe”, ECH, 1975, 11-12; Gheorghe Grigurcu, „Incidențe”, F, 1975, 12; Ulici, *Prima verba*, II, 30-32; Bucur Țincu, *O istorie a presei literare din Transilvania*, VR, 1980, 8; Vlad Sorianu, *Scriitorul total și exegeții săi*, ATN, 1981, 4; Emil Manu, *Integrala „F”*, RL, 1982, 33; Sultana Craia, „Dincoace și dincolo de F”, LCF, 1982, 37; Petru Poantă, „Paul Sima”, TR, 1983, 27; Costin Tuchilă, *Despre critică, pornind de la poezie*, ST, 1986, 7; Constantin Cubleşan, *Rățiunea de a rezista prin cultură*, ST, 1994, 1-2; Cornel Cotuțiu, *Taifas în purgatoriu*, Cluj-Napoca, 1995, 102-107; Ulici, *Lit. rom.*, I, 538-539; Munteanu, *Jurnal*, VI, 121-125, VII, 281-284; Carmelia Leonte, „Școala morții” sau *Manualul de sinucidere*, CRC, 1998, 2; Vlad Sorianu, „Școala morții”, ATN, 1998, 2; Poantă, *Dicț. poeți*, 1979-199; Adrian Popescu, *Elogiul tinereții pierdute*, ST, 1999, 1; Irina Petras, *În metru antic*, APF, 1999, 4; George Vulturescu, „Școala morții”, PSS, 1999, 5-6; Irina Petras, „Școala morții”, CNT, 1999, 39; Valentin Tașcu, *Biobibliografie*, Deva, 1999; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, 314; Flavia Teoc, *Trestie și plumb*, Cluj-Napoca, 2001, 133-136; Irina Petras, *Despre ritmul oracular*, APF, 2002, 1-2; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 504-506; Ana Dobre, *Turnura politică*, LCF, 2003, 17. C. H.

TATULICI, Mihai (3.VII.1948, Frătăuții Vechi, j. Suceava), prozator și jurnalist. Este fiul Elvirei (n. Prelipceanu) și al lui Vasile Tatulici, funcționar. Urmează liceul la Rădăuți, încheiat în 1966, și Facultatea de Filologie, secția română-italiană, a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, absolvită în 1971. Debutează în 1969, la revista „Alma Mater”, cu proza *La naiba cu frunzele galbene* și face parte din membrii fondatori ai cenaclului din jurul publicației. Susține o bogată activitate literară, colaborând la principalele reviste care promovau tinerii scriitori, precum „Amfiteatrul”, „Viața studentescă” (în 1973 devine secretar de redacție la ambele), „Luceafărul”, dar și la „Cronica”, „Steaua”, „Convorbiri literare” ș.a. Începând din 1980 se specializează ca redactor și realizator de emisiuni de televiziune, din 1990 devine redactor-șef al Departamentului emisiunilor de jocuri și concursuri, iar din 1993 al celui de emisiuni sociale la Televiziunea Română. În 1994 pune bazele și e director general al postului de televiziune Tele 7 abc, ulterior fiind producător de emisiuni la PRO TV. Începând din 1995 editează și conduce revista „Privirea”. A scris mai multe scenarii de film documentar (*Aripi*, 1984, *Liceul*, 1985) sau artistic (*Salutări de la Agigea*, 1986).

Debutul lui T., microromanul *Ceața și obișnuința* (1975), se situează în zona tatonărilor, scontând pe efectul folosirii unei maniere narative inedite: este o scriere care îmbină romanul de tip existențialist cu metaromanul, pentru a se înfățișa în final ca parabolă a raportului paradoxal dintre viață și ficțiune. Textul debutează cu jurnalul unei tinere de optsprezece ani, personaj

cu un profil sufletesc obscur, a cărei principală dorință este de a-și cunoaște tatăl. Mai mult decât personajul în sine frapează, în notațiile diaristice, surprinderea atmosferei cenușii, banale, a vieții de provincie. În a doua parte se dezvăluie că jurnalul fetei este, de fapt, romanul de debut al unui tânăr scriitor, prezentându-se amănunte despre geneza textului și fragmente din biografia autorului. Ficțiunea nu numai că devine sinonimă cu viața, dar chiar îi deviază cursul în momentul în care autorul află că prototipul personajului său, cu aceeași istorie și cu același nume, există și în realitate. Și în *Salvatorul* (1979) T. încearcă să suplinească deficitul epic prin inovații narative. Biografie a unui inadapdat, construită după regulile prozei experimentaliste, romanul este în bună parte nereușit din pricina obsesiei autenticității, care îl face pe autor să amalgameze inabil mai multe modalități de reconstituire a vieții protagonistului: depozitiile a două personaje-martor, fragmente de memorii, jurnal, scrisori etc. Deseori prozatorul provoacă cititorului dificultăți de înțelegere prin schimbarea perspectivei de relatare a evenimentelor, sugerând, de pildă, că biografia ar fi fost redactată la o oarecare răstimp de la moartea personajului, ceea ce permite și reproducerea unor converbiri din virtualul an 2025. Capitolul cel mai interesant înfățișează „operele minore” ale „salvatorului”, schițe asemănătoare acelor care vor fi reunite în *Ceainicul de argint* (1983), între acestea remarcându-se *Spălătoreasa și labirintul*, o parabolă despre absurdul unei existențe monotone, surprinsă detaliat, cu încetinitorul, până ce contururile banalului par a se deforma după legile oniricului. Nuvelele și schițele din *Ceainicul de argint* demonstrează că lui T. îi reușește cu adevărat formula prozei scurte. Culegerea este structurată în trei secțiuni, *Fizica*, *Metafizica* și *Alte formule*. Cea dintâi include texte aflate la granița dintre reportaj și parabolă, în care sunt radiografiate cazuri bizare. Astfel, schița *Ceainicul de argint* este o parabolă despre onestitate, creată pe scenariul unei întâmplări normale și bizare în același timp, iar *Chiriță și costumul* tratează în același registru un caz de monomanie vestimentară. Privirea prozatorului pare a se afla la mare distanță de tabloul în mișcare, dar când și când devine înduioșat-participativă. În secțiunea *Metafizica* sunt supuse atenției, în locul unor evenimente și figuri bizare, idei și sentimente. Prozele ar fi un fel de fotografii mărite ale unor reacții sufletești inedite. *Tânărul frumos de la fereastră* începe prin a descrie gândurile și trăirile unui paralytic pentru a sfârși prin punerea cazului în tiparul stranieții. În ultima secțiune, *Alte formule*, se îmbină modalități narrative utilizate în „scenariile” precedente. Reportajele despre oameni și situații stranii și „fotografiile” gândurilor și sentimentelor sunt legate printr-un fir epic, cu lărgirea planului temporal al desfășurării evenimentelor. *Autopsia*, cea mai reușită nuvelă din volum, analizează, pe fundalul cenușiu al vieții de provincie, destinul banal-absurd al unui medic ratat, unele sugestii venind dinspre proza cehoviană. Tot o structură tripartită are și culegerea de nuvele *Vin râmele* (1993), care include textele respinse de cenzură la editarea cărții anterioare. Majoritatea narațiunilor se plasează în aceeași formulă mixtă – notația cotidianului și parabola –, de astă dată orientată

orientată spre surprinderea aspectelor sordide, kitsch ale realității. Secțiunea *Comedii reale* prezintă în manieră aparent ilară cazuri bizare și tragice (un caz de schizoidie, în *Robertina, un dușman de clasă*), *Tragedii inventate* supun analizei situații existențiale neobișnuite, modelul predilect de personaj fiind insul cu evoluție interioară obscură, care își confecționează obsesii (*Un destin*, *Portret din memorie*), iar sub genericul *Tragicomedii din viața de zi cu zi* sunt puse în evidență câteva situații grotesci, născute din obediența față de imperativele politicii oficiale, cum se întâmplă în *Vin râmele*.

SCRIERI: *Ceața și obișnuința*, București, 1975; *Salvatorul*, București, 1979; *Ceainicul de argint*, București, 1983; *Vin râmele*, București, 1993; *Români simpatici*, București, 2003. **Antologii:** *Revoluția română în direct*, București, 1990.

Repere bibliografice: Mihai Dinu Gheorghiu, „*Ceața și obișnuința*”, CL, 1976, 2; Al. Piru, „*Ceața și obișnuința*”, LCF, 1976, 18; Valentin Tașcu, *Ficțiunea ca negare a ficțiunii*, ST, 1977, 3; Ulici, *Prima verba*, II, 22-24; Tudor Dumitru Savu, „*Salvatorul*”, TR, 1979, 51; Artur Silvestri, *Un roman „modern”*, LCF, 1980, 15; Mihai Dragolea, *Renunțarea la culise*, ECH, 1980, 8-10; Iulian Constandache, „*Ceainicul de argint*”, „*Scânteia tineretului*”, 1983, 37; Ștefania Melancu, „*Ceainicul de argint*”, TR, 1983, 47; Popa, *Ist. lit.*, II, 895; *Dict. scriit. rom.*, IV, 506-507. O. S.

TĂBĂRAȘ, Stelian (20.XI.1939, Secăria, j. Prahova), prozator. Este fiul Mariei (n. Popescu) și al lui Stelian Tăbăraș, țărani. Va absolvi liceul la Sinaia (1961) și Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1966). Până în 1975 este redactor la Radio România Cultural, iar până în 1998 lucrează la Televiziunea Română, unde realizează emisiuni culturale, mai ales filme pe teme etnografice și biografii ale unor personalități. Din 2001 este redactor asociat la revista „*Lucaefărul*”, iar în 2003 editorialist cultural la „*Curierul Atenei*”. Debutează la „*Viața românească*”, în 1980, cu un fragment din *Zilele cele scurte*, roman publicat integral în 1988, reprezentând debutul său editorial. Mai colaborează cu proză și articole la „*Amfiteatru*”, „*România literară*”, „*Steaua*” ș.a.

Povestea romanescă din *Zilele cele scurte*, ținută în jurul unei familii boieresti, se va continua în *Cumpenele* (1985). T. este interesat, asemenea multor prozatori din epocă, de enigmatul trecutului, de relația, ambiguă și periculoasă, cu prezentul. Se utilizează motivul narațiunii relatate de un bătrân unui tânăr – acesta fiind implicat de cele mai multe ori în diverse moduri în trecut, prin relații de rudenie sau e chiar naratorul povestirii-ramă. Primul roman gravitează în jurul boierului Amărășteanu, *pater familiae* și figură tutelară. Povestea de dragoste dintre bărbatul matur și prea tânăra soție, care nu îi va rămâne credincioasă, cea a iubirii cu o țărăncă, al cărei rod e un fiu bastard, povestea conacului și moșiei de la Amărăști vor fi descoperite, de fiu, atunci când găsește jurnalul tatălui. Trama detectivistă – urmărirea adevărului despre propria familie, implicit și despre sine – conduce nu doar la revelarea unor secrete surprinzătoare, dureroase, dar și la concluzia că prezentul nu poate fi despărțit de trecut: fiul continuă experiențele tatălui, repetând, într-un

fel, drama lui. *Cumpenele* mută acțiunea într-un timp mai apropiat și are conotații politice mai clare: Zamfir Amărășteanu, misteriosul personaj central, este un luptător al rezistenței din zona Argeș, în anii de după al doilea război mondial. Naratorul, redactor la o revistă bucureșteană, și iubita lui, Alma, pornesc, fiecare altfel, în căutarea lui Amărășteanu, om care trece de dimensiunea strict istorică, învăluit în aura unui simbolism cosmic. Moartea lui (apare alt personaj emblematic, nebunul, care susține că l-a ucis) aparține aceleiași zone obscure: după o ședere de mai multe săptămâni într-o ascunzătoare, unde scrie un straniu jurnal, prin care comunică, într-o limbă veche și poetică, tainele conviețuirii armonioase între om și natură, Zamfir Amărășteanu dispăre asemenea unui șaman. Cele două romane sunt scrise într-un stil alert, cu nerv gazetăresc, adesea cu plăcerea detaliului antropologic sau folcloric, dar și cu propensiuni spre poetic. Modelul vine din proza scurtă, de care mulți scriitorii ai anilor '80 s-au simțit atrași. Împărțite în capitole, fiecare cu regimul semiautonom al unei povestiri încheiate, romanele păstrează structura de puzzle, întâlnită și în proza lui Mircea Nedelciu: naratori diferiți, perspective diferite asupra evenimentelor, trecerea de la stilul direct la stilul indirect, de la persoana întâi la persoana a treia etc. Pentru delimitarea planurilor se folosesc și caractere tipografice diferite, unele pasaje, cum ar fi fragmentele din jurnalele personajelor, fiind scrise cu italice. Alt roman al lui T., *Filmare la două aparate* (1988), se detasează în mare parte de problematica exploatată anterior, concentrându-se asupra poveștii de dragoste dintre un intelectual între două vârste (de data aceasta, nepot al lui Amărășteanu) și o studentă. Plasată prin anii '70 (cutremurul din '77 este înglobat în narațiune), legătura celor doi sfârșește printr-o ratare, explicabilă atât prin alegerea superficială a femeii, cât și prin pasivitatea „intelectuală” a bărbatului. Romanul e construit prin aceeași tehnică a juxtapunerii de fragmente cu statut cvasiindependent și prin jocul perspectivelor, alternând persoana întâi cu a treia. În culegerea de nuvele *Atelierul de tatuaje* (2002), incluzând și „nuvela cinematografică” *Blestemul saltimbancului*, se utilizează tot tehnica de tip puzzle, doar că perspectiva narativă aparține în exclusivitate persoanei întâi. Nuvelele au o tramă simplă, adesea sumară, în care se cos petice diverse: relatări colaterale, mărturii, însemnări etnografice, speculații istorice. T. are darul povestirii, știe să improvizeze plecând de la detalii excepționale, mai ales cu valoare documentară, țese ingenios o pseudointrigă, dar compozițiile suferă adesea, la nivelul ansamblului, prin lipsa coeziunii.

SCRIERI: *Zilele cele scurte*, București, 1981; *Cumpenele*, București, 1985; *Filmare la două aparate*, București, 1988; *Atelierul de tatuaje*, București, 2002; *Loc deschis*, București, 2003.

Repere bibliografice: Dinu Flămând, *Un prozator surpriză*, AFT, 1981, 8; Irina Petraș, „Zilele cele scurte”, TR, 1981, 35; Ioan Holban, *Profunzimea retrării*, CNT, 1981, 36; Doina Uricariu, „Zilele cele scurte”, RL, 1981, 38; Cornel Moraru, „Zilele cele scurte”, VTRA, 1982, 5; Poantă, *Radiografii*, II, 174-176; Moraru, *Textul*, 221-224; Radu G. Țeposu,

„Cumpenele”, FLC, 1986, 26; Ion Simuț, „Cumpenele”, ST, 1986, 7; Ioan Holban, *Parafraze și epistole*, CRC, 1986, 39; Serafim Duicu, *Însemnele romancierului*, VTRA, 1987, 3; Constantin Cubleşan, *Dramatism și căutare*, TR, 1988, 22; Ioan Holban, *Filmări combinate*, CRC, 1988, 32; Nicolae Oprea, *Un microroman de actualitate*, VR, 1990, 4; Popa, *Ist. lit.*, II, 831; Alexandra Olivotto, *Povestea degeaba*, RL, 2003, 8; Barbu Cioculescu, *De la Charlottenlund la Mogoșoaia*, RL, 2003, 21. R. D.

TĂNASE, Eugen (19.VI.1914, Poiana Sibiului, j. Sibiu – 11.X.2006, Timișoara), traducător, prozator, dramaturg și poet. Este fiul Mariei și al lui Ioan Tănase, învățător. Începe școala în satul natal, continuând-o la Sibiu (1921-1924), unde va frecventa și Liceul „Gheorghe Lazăr” (1924-1931), apoi urmează Facultatea de Litere, secția franceză, a Universității din Cluj (1931-1935). Reținut la Catedra de limbi romanice, va funcționa, în paralel, ca suplinitor în învățământul liceal. Bursier al Statului francez la Universitatea din Montpellier (1938-1943), își susține doctoratul de stat sub îndrumarea romanistului Jean Bourcier, cu lucrarea *Essai sur la valeur et les emplois du subjonctif en français* (apărută la Montpellier în 1943), teza complementară constând în traducerea în proză cadentată, însoțită de note și comentarii critice, a poemului *Cântarea lui Roland* (tipărită la Sibiu în 1942). Întors în țară spre sfârșitul războiului, predă la Școala Normală din Sibiu (1944), la Liceul Comercial din Cluj, oraș în care se stabilește, fiind și asistent la Universitate, unde se titularizează în 1948. Transferat în învățământul secundar (1949), este profesor la Liceul de Fete și la diverse școli, iar din 1954, la reintroducerea limbilor străine în învățământul superior, asistent de franceză la Institutul Agronomic, apoi, din 1956, lector la Universitate. În 1964, în urma recunoașterii doctoratului obținut în Franța, devine conferențiar. Din 1966 i se încredințează, în calitate de profesor, organizarea Catedrei de limbi romanice de la Facultatea de Filologie, recent înființată, a Universității din Timișoara, unde rămâne până la pensionare (1974). Va mai funcționa la universități particulare din același oraș în 1991-1992 și în 1996-1997. Ca romanist, colaborează la prestigioase publicații din țară și din străinătate: „La France latine”, „Revue de linguistique romane”, „Dacoromania”, „Revue roumaine de linguistique”, „Revue internationale d'onomatistique”, „Zeitschrift für französische Sprache und Literatur”, „Manuscriptum”, „Cercetări de lingvistică”, „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, „Revista de filologie romanică și germanică”, „Analele Universității din Timișoara” ș.a. Membru al unor societăți științifice europene, dintre lucrările sale au fost apreciate *Cours pratique de prononciation française* (1964), *La Prononciation du français contemporain* (1972) și *Le Français contemporain. Morphologie* (I-III, 1973-1978), ultimele în colaborare cu Adela-Mira Tănase; coordonează *Le Français fondamental parlé* (I-III, 1974-1977), împreună cu Anca Grădinescu și Maria Cusma. Mai realizează, pentru necesități didactice, o traducere a lucrării lui C. H. Grandgent, *Introducere în latina vulgară* (1958). T. a colaborat cu texte literare originale și eseuri în reviste din Franța și Belgia („Écrits de Paris”,

„Études poétiques, littéraires et esthétiques”, „Mirèio”, „OC”, „SOL' AIR”, „Inédit”), iar în periodice românești („Altarul Banatului”, „Lucefărul”, „Tribuna tineretului”, „Națiunea română”, „Gazeta de Vest”, „Orizont”, „Familia”, „România literară”) publică recenzii, versuri, traduceri, proză și piese de teatru, între care *Penelopa '54 (Există Dumnezeu)* (1993), *Popa Marcu* (1994), *Legenda Mănăstirii Argeșului* (1998).

În lunga sa viață, T. a desfășurat o notabilă activitate de traducător din literaturile romanice. Risipite în publicațiile vremii au rămas versiuni din poezia franceză, de la Charles d'Orléans și reprezentanți ai Pleiadei până la simbolisti și parnasieni ori la Charles Péguy. În 1938 îi apare la Sibiu talmăcirea piesei într-un act *Doctor Death de la 3 la 5* a scriitorului spaniol Azorin, care a fost jucată la Teatrul Național din Cluj în același an. În 1974 reia, în ediție bilingvă, poemul *La Chanson de Roland*, care va fi transpus după un manuscris descoperit la începutul secolului al XIX-lea, aflat la Oxford. T. respectă versificația alexandrină ce a înlocuit de-a lungul timpului dispunerea decasilabică, dar în gruparea liberă medievală, renunță la asonanța originală în favoarea rimei, conformă exigențelor cititorului modern care, în absența acompaniamentului muzical, cum se proceda în secolele XI-XV, ar percepe cu dificultate textul. Următoarea traducere va fi *Cântarea Cidului* (1979), poem epic pe care talmăcitorul îl organizează în episoade în fruntea cărora dă un scurt cuprins, abandonând dispunerea în cuplete de lungimi variabile, întrucâtva disproporționate și care fragmentau materia. Asimetria populară a versurilor e înlocuită de alexandrinul spaniol, asonanțele sunt, de asemenea, substituite de rimă, după cum a procedat editorul spaniol Luis Guarner sau, pentru germană, O. L. B. Wolf, iar numărarea versurilor e făcută după cel mai important editor al *Cidului*, Ramón Menéndez Pidal. Tot în ediție bilingvă va apărea ciclul *Bronzes* al lui Alexandru Macedonski. În manuscris au rămas cuprinzătoare antologii din poezia franceză și din cea spaniolă, ambele de peste cinci sute de pagini, nuvele fantastice din romanticul spaniol Gustavo Adolfo Bécquer, o piesă de Maurice Maeterlinck ș.a. Deși publicase versuri încă din 1935, dintre numeroasele scrieri literare originale ale lui T., atât în română cât și în franceză – proză scurtă, roman, teatru, poezie, publicistică – puține și foarte târziu vor vedea lumina tiparului, printre acestea volumele de versuri *Timișoara. 16-22 Décembre* 1989. *Souvenons-nous-en!* (1999), *Laus divae feminae* (2000) și romanul *Einari, ce e iubirea?* (2003). Ca și în alte cazuri similare, figura cărturarului și a dascălului lasă în umbră literatura originală.

SCRIERI: *Timișoara. 16-22 Décembre* 1989. *Souvenons-nous-en!*, Timișoara, 1999; *Laus divae feminae*, Timișoara, 2000; *Einari, ce e iubirea?*, Timișoara, 2003. **TRADUCERI:** Azorin, *Doctor Death de la 3 la 5*, Sibiu, 1938; *Cântarea lui Roland*, îngr. trad., Sibiu, 1942; ed. bilingvă (*La Chanson de Roland - Cântarea lui Roland*), pref. trad., cu ilustrații de Marcel Chirnoagă, București, 1974; *Cântarea Cidului*, îngr. și pref. trad., cu ilustrații de Marcel Chirnoagă, București, 1979; Al. Macedonski, *Bronzuri - Bronzes*, ed. bilingvă, îngr. Ion Iliescu, Timișoara, 1997;

François Malbault, *Dante și Beatrice. Romanul unei iubiri*, îngr. Crișu Dascălu, Timișoara, 1998 (în colaborare cu Cristina Tănase).

Repere bibliografice: *Teatrul românesc din Ardeal și Banat*, îngr. A. Buteanu, Timișoara, 1944, 402; Alexandru Balaci, *Studii și note literare*, București, 1979, 314; Aquilina Birăescu, Diana Zărie, *Scriitori și lingviști timișoreni (1945-1999)*. *Dicționar bibliografic*, Timișoara, 2000, 216-217; *Mélanges offerts au professeur Eugen Tănase*, coordonator Maria Tenchea, Timișoara, 2001. E. M., G. Dr.

TĂNASE Nicuță (12.VIII.1924, Roșu, j. Ilfov - 5.IX.1986, București), prozator. Este fiul Elenei (n. Moldovan) și al lui Anghel Nicuță, negustor ambulant. Urmează școala de ucenici la București, devenind lăcătuș. Lucrează la Avrig și la Combinatul Siderurgic din Hunedoara, unde în 1948 are loc și debutul său în presă, la ziarul „Uzina noastră”. Absolvind Școala de Literatură „M. Eminescu” din București în 1951, este angajat redactor la revista „Urzica”. Din 1955 va fi scenarist la Radiodifuziunea Română și la Studioul Cinematografic București. Între 1957 și 1973 face parte din redacția cotidianului „Scânteia”, de unde va fi pensionat medical. E prezent și în „Contemporanul”, „Flacăra”, „Gazeta literară”, „Lucefărul”, „Scânteia tineretului”, „Tribuna”, „Tânărul scriitor”, „Viața românească” ș.a. Debutează editorial în 1954, cu nuvela *M-am făcut băiat mare*, continuând cu o lungă serie de scrieri în proză, precum *Am fugit de-acasă* (1961), *Plec la facultate* (1964), *Portrete în aquaforte* (1981) ș.a., multe traduse în limbile rusă, germană, maghiară, chineză, vietnameză etc. Pentru *Telefonul de la ora nouăsprezece* (1979) i se acordă Premiul Asociației Scriitorilor din București. A semnat și o piesă de teatru, *Băiat bun, dar... cu lipsuri* (1963), precum și scenarii pentru teatrul de revistă, singur sau în colaborare cu Marin Traian și Silviu Georgescu.

Încă din proza de început T. își manifestă preferința pentru ipostazele caracteristice și mentalitatea oamenilor simpli, în primul rând ale indivizilor situați în marginea unui grup social, aspecte tratate cu umor și văzute prin ochii mirați ai copilului. Se remarcă influența lui Zaharia Stancu, Ion Călugăru și mai ales a lui Șalom Alehem, din povestirea *Halal de mine, sunt orfan*. Limbajul țese, în mod excesiv, expresia argotică, eroii „pozitivi”, tineri care își află un drum în viață cu ajutorul comuniștilor, sunt concepuți schematic, conform modelului dogmatic, simplificator al realismului socialist. *M-am făcut băiat mare*, *Astăzi e ziua mea* (1959) și *Plec la facultate* constituie un ciclu autobiografic, amprentă de regăsit în mai toată proza lui T., evocând predilect mediul pestriț al mahalelor, cu șmecheri și mici delincvenți, personaje rudimentare, nu lipsite, altfel, de o anume finețe sufletească. Din păcate, umorul e fără adâncime, autorul își sentimentalizează nu o dată relatările, elimină probleme de existență grave, dă o satiră ușoară. Nu îi pot fi negate însă, mai cu seamă în nuvele, considerate uneori microromane, verva, darul de a înfățișa secvențe autobiografice pe un ton glumeț, ceea ce putea cucerii pe cititorul tânăr, căruia îi sunt destinate majoritatea scrierilor. Încă un exemplu ar fi narațiunile din *Fără înger păzitor sau Cum am ajuns scriitor* (1977). T. scrie și un roman parodic, alegoric, *Fără minuni, Doamne!* (1967), încearcă proza de aventuri în

Acțiunea P. 1500 (1957) și cultivă foiletonistica, reunită în volumul *Portrete în aquaforte*, unde desenează tipuri contemporane cu o peniță acidă, în felul vechilor „fiziologii”. Procedeele frecvente sunt aluzia, ironia bonomă sau amară, caricatura, falsa complicitate cu personaje aparținând faunei interlope.

SCRIERI: *M-am făcut băiat mare*, București, 1954; *Muzicuța cu schimbător*, București, 1956; *Acțiunea P. 1500*, București, 1957; *Cine a pierdut o verighetă?* (în colaborare cu Silviu Georgescu), București, 1957; *Derbedeii*, București, 1957; ed. București, 1961; *Astăzi e ziua mea*, București, 1959; *Am fugit de-acasă*, București, 1961; *Ce oameni, domnule!*, București, 1962; *Băiat bun, dar... cu lipsuri*, București, 1963; *Plec la facultate*, București, 1964; *Fără minuni, Doamne!*, București, 1967; *Cruce de ocazie*, București, 1969; *Lume, lume, soro lume!*, București, 1971; *Eu și îngerul meu păzitor - Mitică*, București, 1972; *Sus mâinile, domnule scriitor!*, București, 1972; *Destăinuirea marilor secrete*, București, 1974; *Ghidul superstițiosului (12 + 1 zodii)*, cu ilustrații de Tia Peltz, București, 1974; *Carte de explicare a viselor*, București, 1975; *Răpirea ucenicului nevrăjitor*, București, 1976; *Fără înger păzitor sau Cum am ajuns scriitor*, București, 1977; *Un băiat de nădejde* (în colaborare cu Virgil Stoenescu), București, 1977; *Telefonul de la ora nouăsprezece*, București, 1979; *Portrete în aquaforte*, București, 1981; *M-am făcut... tată mare*, București, 1984.

Repere bibliografice: Al. Săndulescu, *O năvelă interesantă*, VR, 1954, 5; Remus Luca, *Individualitatea scriitorului tânăr*, CNT, 1957, 14; Ov. S. Crohmalniceanu, *O depoziție în apărarea „Derbedeilor”*, VR, 1957, 4; Sergiu Fărcășan, *Răs și satiră*, „Lupta de clasă”, 1957, 9; Savin Bratu, *Cronici*, II, București, 1957, 76-81; Eugen Simion, *Creație și pitoresc*, VR, 1959, 11; Al. Oprea, *Nicuță Tănase*, LCF, 1960, 16; S. Damian, „Astăzi e ziua mea”, GL, 1960, 18; Ion Vitner, *Prozatori contemporani*, II, București, 1962, 268-280; Micu, *Literatura*, 492; Valeriu Cristea, „Plec la facultate”, GL, 1965, 14; Sterian Popa, „Muzicuța cu schimbător”, CRC, 1967, 28; Marian Popa, „Fără minuni, Doamne!”, LCF, 1969, 1; Aurel Sasu, „Cruce de ocazie”, ST, 1969, 8; Dragoș Vicol, „Fără înger păzitor”, CL, 1978, 6; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 208-211; Nicuță Tănase, DRI, V, 160-167; Micu, *Ist. lit.*, 492; Popa, *Ist. lit.*, I, 1077; *Dict. scriit. rom.*, IV, 507-508. G. E.

TĂNASE, Stelian (17.II.1952, București), prozator, eseist și jurnalist. Este fiul Floarei Tănase (n. Mihalache), funcționară, și al lui Ion Tănase, economist. Face liceul la București, absolvit în 1971, și urmează tot aici cursurile Facultății de Istorie-Filosofie, pe care le termină în 1977. Un timp, înainte de a deveni student, încearcă mai multe ocupații: muncitor necalificat, funcționar. După obținerea licenței va fi profesor de științe sociale și metodist la o casă de cultură, impresar al unor formații de jazz și rock. După 1989 se numără între inițiatorii Grupului de Dialog Social și ai Alianței Civice, între fondatorii revistei „22”, la care va avea funcția de redactor-șef. De asemenea, figurează ca editor al publicațiilor „Acum” și „Sfera politică” și se manifestă în calitate de analist politic, parlamentar (1992-1996). Doctor în sociologie din 1996, cu teza *Elita politică și dinamica modernizării*, va fi profesor la Facultatea de Științe Politice și Administrative a Universității din București. Beneficiază de mai multe burse în Statele Unite ale Americii (1993-1998). Debutează cu romanul *Luxul melancoliei*, apărut în 1982. Scrise înainte de 1989, dar refuzate de cenzură, alte două romane, *Corpuri de iluminat* (1990) și *Playback* (1995), au fost

editate abia în perioada postdecembristă, după ce avuseseră o circulație subterană în cercurile literare. Debutantul este întâmpinat de critici ca un scriitor format și inclus printre cei mai buni romancieri români contemporani. Poziția sa față de grupul optzecist este oarecum aparte: nu provenea de pe băncile Filologiei și nu frecventase incubatoarele de creație patronate de Nicolae Manolescu și de Ov. S. Crohmalniceanu, iar prima sa carte nu fusese precedată de texte publicate în reviste. Este imediat asimilat de critici nucleului tare al promoției și etichetat drept unul dintre puținii ilustratori ai romanului într-un contingent producător de proză scurtă. Atunci când are prilejul T. își mărturisește afinitatea cu autori precum Thomas Mann, Lev Tolstoi, Faulkner, Canetti sau Gogol. E un cinefil expert (cu o teză de licență, *Noua sensibilitate*, tratând raporturile dintre film și literatură), autor al unor scenarii de film documentar (*Asaltul cerului*, *Struma*), realizator și moderator de emisiuni TV.

Primul roman al lui T., *Luxul melancoliei*, relatează experiențele unui cuplu tânăr, Roxana Iliescu - Luca R. Eugen, lansat într-o expediție de recuperare a timpului pierdut. Revenirea protagoniștilor în orașul natal de provincie - pe urmele idilei lor adolescente, ale unor îndoielnice identități cvasiparadisiace și ale unui prieten fantomatic, Matei Geamănu - oferă pretextul unui edificiu narativ fastuos, proiectat și clădit cu o maturitate rară la un începător, care își anunță de pe acum spiritul de împotrivire. Cărțile sale se așază sistematic de-a curmezișul convențiilor, temelor și tehnicilor consacrate ale ficțiunii. Romanul romancierului, personajele-autori, jurnalul și confesiunile fictive, stereotipiile „obsedantului deceniu”, tema iubirii în circumstanțe potrivnice, obsesia memoriei recuperatoare și a terapiei prin regresivitate - toate acestea și multe altele sunt supuse unui tir metodic, care întoarce, cu o cruzime nu lipsită de tandrețe, pe față și pe dos, piesele de inventar și secretele meseriei de scriitor. Luca și Roxana par să se plaseze cel mai aproape de fapte. În spatele lor se furișează,

la o distanță bine calculată, autorul-personaj, cu propriile melancolii, frustrări și eșecuri. Dincolo de aceștia, evoluează o orchestră amplă de voci narative anonime. Jocul fictiv-metafictiv, prezent în toată literatura optzecistă, este aici bine strunit, lipsit de stridențe și nu compromite coerența ansamblului. Stabilizat de pe acum, echilibrul dintre funcția fabulatorie și cea reflexivă a ficțiunii se păstrează și în romanele următoare, unde virtuozitatea tehnică pare ineputabilă. Un element de continuitate este prezența de prim-plan a câte unei figuri feminine, un amestec, în proporții mereu variabile, de Emma Bovary și de Marilyn Monroe, transplantate în spațiul carpato-danubian. Roxana, la fel ca Iulia Fitcal, protagonistă din *Playback*, e mai aproape de cel de-al doilea model, în timp ce, în *Corpuri de iluminat*, imprezibilă Pia ar fi mai curând o Emma Bovary de cartier bucureștean (un capitol al cărții se numește *Gadget Bovary*), deși se silește cât poate să semene cu reproducerea kitsch a unei fotografii cu Marilyn Monroe. Text provocator, ca toate celelalte, *Corpuri de iluminat* – scris după *Playback*, dar publicat înainte de acesta – s-ar fi putut numi la fel de bine *Romeo, Julieta și întinericul*. Antiroman de dragoste, dinamitează metodic – prin deriziune și ridicol – poncifilele romanțioase ale genului. Julieta lui T. viețuiește în lumea cu orizontul obturat a blocurilor-dormitor din ghetoul socialist, redusă la stereotip de farsa adevărată și lipsită de măreție sau de tragism în care e distribuită din oficiu într-un rol de figurație: cartierul uriaș, nou, sutele de blocuri uniforme îngroapă imaginația. Jocul de-a personajele dispare. Ele întâlnesc același chip, multiplicat parcă de un xerox secret. Viața lor se depopulează, natura iubirii lor își schimbă semnul plus în minus. Romancierul observă sistemul dinăuntru, din capcana cotidianului, îi inventariază ticurile, anomaliile, atmosfera, periferiile, malformațiile, rebaturile. În sistemul de referință unde își plasează naratorul personajele, marea dramă nu există nici ca proiecție imaginativă. Sinuciderea protagonistei are iz de imitație ieftină, după un film comercial. Într-un pasaj naratorul explică: iubirea se banalizează, capturată de goana contra cronometru prin întâmplările cotidiene. Aflat în prim-plan, cuplul Sandu-Pia se destramă, ea se sinucide, el se declasează, totul se compromite, se terfelește, se ruinează. T. își alege personajele din alt mediu decât cel al pensionarilor abulici, al navetiștilor apatici sau al gospodinilor acrite din cărțile comilitonilor săi. Triumful format din pianistul Sandu, profesorul universitar Dionisie și frumoasa Pia aparține unei lumi cu lustru artistic și cu vocație (sau doar cu veleități) creatoare. Un bun pretext pentru romancier să compromită metodic clișeele produse abundent de literatura inadapării intelectualului la un mediu ostil: anomalia și excrescențele sale – deriziunea, uzura, plictisul, urâtul. Intercalate în roman, *Fragmente cu hamsteri* reprezintă teatrul de operațiune al unui autor-personaj anonim, care scrie, la persoana întâi, jurnalul cărții și în același timp istoria căsniciei sale cu Ninocika. Multifuncționale, fragmentele sunt, pe de o parte, un roman al scrierii romanului – o căpțușală autoreferențială neostentativă și ponderată cantitativ, bine armonizată cu întregul, iar pe de altă parte, o

cheie de lectură, oferind o paralelă a destinelor din ficțiunea încadrată. Uneori persoanele din jurnalul romancierului – adică din viață – par să copieze ad litteram replici ale dublurilor lor din literatură, adică ale personajelor Sandu, Pia et comp. În al treilea plan, bagatelizant și ironic, se urmăresc reacțiile unei familii de hamsteri, al cărei mediu existențial e un recipient aflat pe masa de lucru a prozatorului. Marea reușită a lui T. rămâne, totuși, romanul *Playback*. Cartea se vrea o replică potențială la romanul canonic având ca „eroi” activiști, plasați în perioada de pseudodezghet de la sfârșitul anilor '60 ai secolului trecut. Evenimentul catalizant este o emisiune TV – „Portret contemporan” – realizată de reporterul „la modă” Iulia Fitcal. Protagonistul ei virtual, tovarășul Pârveu, cadru de nădejde al societății noi, se află în plină ascensiune. În jurul celor două vedete – una a politicii, alta din mass-media, una a realității, alta a proiecției sale pe peliculă – se bobinează firul narativ principal, presupunând că romanul ar avea așa ceva. De fapt, undeva mai sus decât toți, în spatele lor (ca un demiurg de tip balzacian din secolul al XIX-lea, dar familiar cu toate auxiliarele tehnice ale epocii moderne), se află autorul cărții – scenarist, regizor, secretar de platou, operator și monteur. El schimbă cu dexteritate mediile și unghiurile de înregistrare, scoțând succesiv în prim-plan grupuri eteroclite de personaje – muncitori și aristocrați decrepiți, sindicaliști apatici, vedete culturale și sportive, șefi și lingăi subalterni, gospodine acrite, invidioase pe nevestele de activiști ajunși, dar mai ales o droaie de „înregistrați”, aflați pe urmele acestora, la vedere, sub lumini de reflector. Între portretizarea epică a unui personaj și tehnicile de descriere a unei persoane în vederea urmăririi active (adică a filajului) se întretine o ambiguitate savantă. Pe Pârveu îl „portretizează” fiecare în felul său: șoferul, Trifu, racolat ca informator, ori reporterul Iulia Fitcal sau Terțul – profesionist al Securității, care face, la ordin, înregistrări în apartamentul tovarășului, dar și în restul imobilului, în fine – camera de luat vederi a naratorului-regizor. Prin stratul gros de contrafaceri dat de relatările încrucișate, realitatea se mumifică, autenticitatea se ofilește și moare. Scrierea pare populată de fanteze, confirmând avertismentul gogolian ce îi servește autorului drept moto. *Ora oficială de iarnă* (1995), cuprinzând însemnări fragmentare din anii '80, un fel de jurnal despre „literatura în vreme de ciumă”, își are locul său în campania de contracțiere în care s-a lansat naratorul, dar seamănă foarte puțin cu ceea ce se aștepta să fie. Este, altfel spus, un jurnal necanonice. T. torpilează normele documentului autoscopic, în speță ale jurnalului de scriitor de tip interbelic sau târgoviștean, având în gena sa culturală jurnalul gidian. Există fără îndoială o serie de pasaje care trădează fixații creatoare (de pildă, re-scrierea). Accentul nu cade însă niciodată pe ele. *Ora oficială de iarnă* nu consemnează istoria scrierii unor romane, ci experiența istoriei lor. La fel ca înregistrarea sau playbackul, iarna este o experiență simbolică, la limita incertă dintre ficțiune și ceea ce poate fi numit în mod obișnuit realitate. Foarte adesea însemnările nici nu sunt date, iar spațial vorbind, totul se petrece în Est, acesta fiind

titlul simptomatic al unui mare roman de multă vreme proiectat de scriitor.

SCRIERI: *Luxul melancoliei*, București, 1982; *Corpuri de iluminat*, București, 1990; *Șocuri și crize*, București, 1993; *Ora oficială de iarnă*, Iași, 1995; *Playback*, București, 1995; *Sfidarea memoriei (Convorbiri). Aprilie 1988–octombrie 1989* (Stelian Tănase în dialog cu Alexandru Paleologu), București, 1996; *Revoluția ca eșec: elite & societate*, Iași, 1996; *Anatomia mistificării (1944–1989)*, București, 1998; *L.A. vs. N.Y.*, Iași, 1998; *Elite și societate. Guvernarea Gheorghiu-Dej (1948–1965)*, București, 1998; *Miracolul revoluției. O istorie politică a căderii regimurilor comuniste*, București, 1999; *Acasă se vorbește în șoaptă. Dosar & jurnal din anii târzii ai dictaturii*, București, 2002.

Repere bibliografice: Eugen Simion, *Ieșirea din adolescență*, RL, 1982, 12; Ion Simuț, „Luxul melancoliei”, F, 1982, 10; Dobrescu, *Foiletoane*, III, 120–123; Holban, *Profluri*, 402–405; Mircea Țicudean, *Despre oameni și hamsteri*, APF, 1990, 5–7; Cornel Ungureanu, *De-a hamsterii*, O, 1990, 43; Laura Pavel, *Măștile bovarismului*, ECH, 1990, 10; Nicolae Manolescu, *În sfârșit, un roman*, RL, 1990, 49; Mihai Dragolea, *Jazz și bovarism*, ST, 1990, 11–12; Ioan Holban, *O populație în refugiu*, CRC, 1991, 9; Maria-Ana Tupan, *Arhitectura eului fictiv*, VR, 1991, 4; Dorin Popa, „Prefer să fu comparat cu Balzac decât cu Che Guevara” (interviu cu Stelian Tănase), CRC, 1991, 20; Florin Sicoie, *În dialog cu Stelian Tănase*, CNT, 1992, 34, 35; Florin Sicoie, *Analiza politică și „uneltele scriitorului”*, CNT, 1993, 21; Florin Sicoie, *Stelian Tănase, constructorul*, CNT, 1993, 47; Teposu, *Istoria*, 20–24; Tania Radu, *Omni optzecist*, LAI, 1994, 9; Munteanu, *Jurnal*, V, 276–279; Alex. Ștefănescu, *Un romancier remarcabil ca eseist*, RL, 1995, 8; Octavian Soviany, *Playback cu Iulia Fitcal*, CNT, 1995, 13; Florin Sicoie, „Playback” sau „Omni nou”, CNT, 1995, 13; Dan C. Mihăilescu, *Sertarul fără încuietoare*, „22”, 1995, 15; Monica Spiridon, *Ce ascunde Esop în sertare (Pe marginea unui jurnal de prozator)*, LCF, 1996, 10; Ion Bălu, *Aristocratul și proletarul*, APF, 1996, 7–8; Monica Spiridon, *Un romancier din Est*, R, 1997, 3–4; Z. Ornea, *Un document de epocă*, RL, 1998, 18; Dan C. Mihăilescu, *Detectivul polifonic*, „22”, 1998, 17, 18; Alex. Ștefănescu, „L.A. vs. N.Y.”, RL, 1998, 49; Al. Ioanide, *Editura Alfa*, RL, 1999, 18; Florin Ardelean, *Ucenici la demoni*, F, 1999, 4; Gabriela Inea, *Jurnal american*, TMS, 1999, 6; *Dict. analitic*, II, 397–398; Călin Căliman, „Struma”, o tragedie uitată, CNT, 2001, 10; Mircea Iorgulescu, *În căutarea timpului trăit sub comunism*, „22”, 2002, 12, 13; Ion Crețu, *Discurs despre dictatură pe două voci*, LCF, 2002, 17; Paul Cernat, *Anatomia „scheletului din dulap”*, OC, 2002, 107; Cecilia Caragea, *Dialog cu Stelian Tănase*, Cluj-Napoca, 2002; Magdalena Boiangiu, „Discuția noastră e fără obiect: nu există solidaritate intelectuală” (interviu cu Stelian Tănase), „Dilema”, 2003, 529; Mircea Iorgulescu, *Prin labirinturile terorii*, „22”, 2003, 693, 694. M. S.

TĂNASE, Virgil (16.VII.1945, Galați), prozator, eseist, dramaturg și traducător. Este fiul Larisei Tănase (n. Scurtulescu), medic, și al lui Dumitru Tănase, magistrat. Urmează școala elementară și liceul la Galați, apoi Facultatea de Limbi Române a Universității din București, secția limba și literatura franceză (1963–1969). Este exmatriculat din motive politice timp de un an (pretextul ar fi fost rostirea numelui lui Emil Cioran la un colocviu al studenților). Va lucra ca betonist pe un șantier gălățean. Reprimirea în facultate este condiționată de acceptarea colaborării cu Securitatea. În 1970 se înscrie la secția regie a Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale”, pe care îl va absolvi în 1975. Până în 1977, când

pleacă în Franța, este regizor la Teatrul Național din Iași și la Teatrul Municipal din Reșița. Între timp, în 1975, după ce fusese respins la Cartea Românească, trimite în Franța manuscrisul romanului *Portret de bărbat cosind în peisaj marin*, care va apărea în 1976, în traducerea lui Alain Paruit. Debutul alertează autoritățile române, încât – spune scriitorul – „drept «pedeapsă» mi s-a dat un pașaport pe trei luni. Pe care nu-l cerusem. Împreună cu sfatul de a rămâne «la studiu» cât mai mult timp, dacă voiam «să scap de pușcărie»”. Nu cere azil politic, pentru că alesese Franța „din rațiuni estetice”. Deși experiența sa în exil este atipică, socotește că „întreaga mitologie a exilului era infantilism”. Se va angaja ca portar al unui imobil, fiind, în același timp, și colaborator la Editura Flammariion. Cu lecturi serioase din critica structuralistă, frecventează la École des Hautes Études seminariile lui Roland Barthes, care va fi și coordonatorul doctoratului său, cu o teză despre semiologia regizorală, susținută în 1978. Pe 2 decembrie 1977, în urma implicării în „cazul” Paul Goma, Securitatea solicită retragerea cetățeniei române a lui T. Insubordonarea lui politică explodează în ianuarie 1982, când publică în revista „Actuel” pamfletul *Sa Majesté Ceausescu I-er, roi communiste*, unde biografia celor doi conducători este „citită” fals ditrambic, expunându-se totodată și situația reală din România. Iată un fragment: „Le roi est bon, le roi aime les fêtes – pour son

anniversaire la joie est cosmique: *Le marbre, les rameaux, les oiseaux frémissent le jour de ton anniversaire, en prononçant ton nom, les astres, les forêts, la rivière.* La reine est belle, la reine aime les sciences: *Elle est un astre né en janvier, ayant franchi tous les sommets de la chimie, tous les sommets de la bonté et de l'humanité, compagne de l'Homme Élu, fils de la terre et de la lumière.* Cazul ia amploare, mergând până la ordonarea asasinării lui T., act pe care ar fi trebuit să îl execute un agent al Securității, care însă va hotărî să se predea serviciilor secrete franceze. La Paris și-a continuat activitatea regizorală, înființând o trupă de actori (L'Illustre Compagnie du Jeu Royal). În intervalul 1995-1997 a fost director al Centrului Cultural din capitala Franței.

Nu numai simpatia pentru vreun curent sau teorie a determinat afilierea lui T. la gruparea onirismului estetic, ci tocmai coincidența viziunii sale despre realitate (percepută halucinant, fâșiile verosimilului fiind mereu întrerupte de haltele onirice), precum și o anumită înțelegere a fantasticului. „Era vorba de a obține sensuri noi prin aranjarea, după o logică proprie, a unor bucăți de real (adică de verosimil), fiecare, cum se întâmplă în vise, foarte exact în materialitatea sa” – autodefiniție modestă, tocmai stufoșenia baroc-onirică făcând meritul scrierilor lui. În orice caz, scriitorul a recalibrat în manieră personală harnașamentul teoretic al onirismului estetic, speculându-l îndeosebi în sensul dilatării fantasticului și al foșgăielii viziunilor. Pe de altă parte, T. face parte dintre acei prozatori curioși, atenți să nu înțepenească într-o formulă sau într-un gen și pentru care fiecare roman nou constituie un pas semnificativ în propria evoluție literară. Romanul de debut, *Portrait d'homme à la faux dans un paysage marin*, e mai mult un exercițiu epic după Noul Roman francez, un fel de *Gumele* lui Alain Robbe-Grillet cu interstii onirice; un „film alb-negru” (după caracterizarea autorului) centrat în jurul unui simbol repetitiv (întoarcerea războinicului) și orchestrat monologal. Începând cu *Apocalypse d'un adolescent de bonne famille* (1980), prozatorul descoperă tehnica articulării epice și a închegării atmosferei. Biografia personajului, proiectată după ritmurile temporalității năvălășe (ale „patefonului stricat”, cum spune T.), devine un puzzle, iar ingeniozitatea naratologică a Noului Roman francez este folosită atât cât să potenteze aventura onirică a perspectivei epice. Scriitorul își descoperă, totodată, stilul și temele proprii, iar texte precum *Apocalypse...* sau, mai târziu, *Zoia* (2003) reprezintă o variantă imedită a romanului „obsedantului deceniu”, neimplicând nici analiza unui caz tragic (ca în *Cel mai iubit dintre pământeni* de Marin Preda), nici detectivistica parabolică (Dumitru Radu Popescu), nici analiza psihologică (Al. Ivasiuc) etc. Tematica genului respiră prin plămâni dilatării onirice, romanul fiind deliberat construit sub forma labirintului muzical și imagistic. Reconstituirea puzzle-ului biografic propune tipologia unui „intrus”: copil, el asistă la deportarea familiei din Basarabia, tatăl e trimis la Canal, fiul exclus din facultate, silit la reprofesionalizare (șofer), și, după mai multe aventuri dramatice, ucis. Însă realitatea e serios concurată de umbra ei onirică ce invadează decorul, modifică perspectiva spațială și temporală, iar viața personajelor are consistența suprarrealistă

din tablourile lui Marc Chagall. Ca în poemele lui Leonid Dimov, plonjonul oniric e favorizat de spațiile închise: frizeria devine un neașteptat circ oniric; cancelaria liceului, un laborator grotesc de biologie, proiectat urmuzian (sau arghezian), iar un bălci fantastic își întinde picioroangele într-un compartiment de tren. Odată viziunea deprinsă, celelalte romane aduc noutăți de orchestrare naratologică. În *L'Amour, l'amour* (1982) – roman a cărui primă versiune a fost tradusă în românește în 1994 cu titlul *Evenția Mihăescu. Tratatul dumneaei de călătorie exotica la ceasul nunții sale dintr-un secol revolut* – dilatarea onirică e însoțită de intertextualitatea ludică. Scrierea este parodia onirică a unui „romanț” și a temei romantice a metempsihozei, structurată, destul de sacadat, după tehnica dicteului automat (sau a lui „le cadavre exquis”). Destine diferite sunt întreșesute după coordonate simbolice, planul „prezentului” e invadat de cel al trecutului mult îndepărtat, romanul urmând atât partitura onirică, cât și pe cea muzicală (teme, pasaje reluate incantatoriu). Deși e vorba de două personaje, Margareta Veliceanu și logodnicul ei, acestea au umbre metempsihotice, ce sunt adevărații protagoniști ai romanului, cei doi întrupându-se numai ca „avatori” parodici ai unei femei dintr-un „secol revolut” și ai logodnicului ei, ucis chiar în „ceasul nunții sale”. *Ils refleurissent, les pommiers sauvages* (1991) și *Zoia* se articulează ca un fel de roman-scoică, în care părțile deliberat disipate ale scrierii își găsesc în chip ingenios nervura de conexiune. *Zoia*, unde reconstituirea realistă are cea mai mare amploare comparată cu alte scrieri ale lui T., ar fi, în intenție, un roman total, o cronică a epocii totalitare, obținută prin radiografia câtorva biografii reprezentative (de la un ideolog de partid la un exilat), un bazar epic în care *policier*-ul, romanțul sentimental, invazia fantasticului și dilatarea onirică a perspectivei se îmbină cu eseul (acesta din urmă, excesiv). În *Zoia* se include și un tratat metaforic de poetică a romanului oniric. Viața personajelor ar fi „o simplă bucată de plastilină pe care pictorul o modelează în toate felurile și chipurile după nevoile partiturii sale”, „așa cum se întâmplă cu personajele cărora Cézanne le strâmbă anapoda brațul ca să echilibreze ansamblul, cărora Parmigianino le lungeste peste măsură gâturile ca să le onduleze liniile, cărora Klimt le schilodește membrele ca să le integreze într-o figură decorativă”. Rezultă un roman „naiv”, naivitate însemnând melanj al destinelor după legile hazardului, în care și autorul, și eroii săi sunt „bile într-un joc de biliard”. Principiul de articulare încalcă cronologia verosimilității, frânturile de viață din epoci diferite fiind expuse fortuit (unul din anii '70, altul din „obsedantul deceniu”, al treilea surprins în perioada interbelică etc.), după care urmează, la fel de amestecat, continuarea povestirilor biografice. Astfel, textul suportă o lectură atipică, putând porni de la oricare capitol, de la mijloc, început sau chiar de la sfârșit. Personajele acestui roman-frescă capătă și un fel de reconfigurări virtuale ale biografiei. Spre exemplu, Mircea (activist de partid), unul din cele mai bine realizate figuri, are trei variante de destin și tot atâtea posibile morți, dezvoltate în ultimele capitole. T. a parodiat, cu aplicarea unui bun aparat teoretic (autoreferențialitate, intertextualitate, amestec al

vocilor narrative) orchestrat ludic, și genul policier-ului, ca în *Cette mort qui va et vient et revient* (1984), *Le Bal autour du diamant magique* (1988), *La Vie mystérieuse et terrifiante d'un tueur anonyme* (1990). Atunci când scrie teatru, autorul e interesant mai ales în textele care propun revizuirei ale discursului dramatic, ceea ce se explică și printr-o experiență regizorală. Nu atât piesele de factură ibseniană (cum ar fi *De Crăciun, după revoluție*) rețin atenția, cât producțiile atipice, precum *Salve Regina, muzică de Pergolese*, un soi de non-piesă alcătuită dintr-un amplu monolog al unei actrițe care joacă în culise, pentru că accesul pe scenă îi este, în chip simbolic, interzis, „spectacolul” derulându-se „în fața nimănui”, cu „piese care nici nu există”.

Ca temperament literar, Tănase este un „onirist” care visează în mod natural, astfel încât sobrul experiment produs de confratele său [Țepeneag] se transformă rapid, sub pana lui Tănase, în grațiosul păienjenis al unui vis.

IOAN PETRU CULIANU

SCRIERI: *Portrait d'homme à la faux dans un paysage marin*, tr. Alain Paruit, Paris, 1976; *Apocalypse d'un adolescent de bonne famille*, tr. în colaborare cu Alexandra Târziu, Paris, 1980; ed. (*Apocalipsa unui adolescent de familie*), București, 1992; *L'Amour, l'amour*, Paris, 1982; ed. (*Evenția Mihăescu. Tratatul dumneaei de călătorie exotică la ceasul nunții sale dintr-un secol revolut*), Craiova, 1994; *C'est mon affaire, sottie*, Paris, 1983; *Cette mort qui va et vient et revient*, Paris, 1984; *Le Bal sur la goélette du pirate aveugle*, Paris, 1987; *Le Bal autour du diamant magique*, Paris, 1988; *La Vie mystérieuse et terrifiante d'un tueur anonyme*, Paris, 1990; *Ma Roumanie (Entretiens avec Blandine Tézé-Delafou)*, Paris, 1990; ed. (*România mea*), tr. Irina Petraș, București, 1996; *Ils fleurissent, les pommiers sauvages*, Paris, 1991; *Teatru*, București, 1996; *Zoia*, București, 2003. **Traduceri:** Roland Barthes, *Despre Racine*, pref. Toma Pavel, București, 1969; Diaz-Plaja, *García Lorca*, București, 1971; M. Mohrt, *Închisoarea maritimă*, București, 1972; Tzvetan Todorov, *Introducere în literatura fantastică*, pref. Alexandru Sincu, București, 1973; Michel de Saint Pierre, *Miliardarul*, pref. trad., București, 1974; ed. Craiova, 1994; Ștefan Bănuțescu, *Tempête de neige en plein été*, Paris, 1983; D. R. Popescu, *La Mer rouge*, Paris, 1983; Honoré de Balzac, *Povestiri deșuchate*, București, 1997.

Repere bibliografice: „*The Tanase Problem*”, „*Index of Censorship*”, 1976, 2; Gheorghe Stanomir, *Greva lui Tănase*, „*Curentul*”, 1980, 5 938; Ioan Petru Culianu, „*L'Apocalypse d'un adolescent de bonne famille*”, „*Limite*”, 1981, 32-33; *Virgil Tănase*, „*Curentul*”, 1982, 5 954; Șerban Cristovici, „*Portret de om cosind în peisaj marin*”, „*Ethos*”, 1982, 3; Ion Cristofor, *Confesiunile unui exilat*, TR, 1990, 23; Ion Negoitescu, *Despre proza lui Virgil Tănase*, RL, 1990, 27; *Convorbiri: Eugen Simion - Virgil Tănase*, CC, 1991, 10-12; Ion Vlad, *Coborând în Infern*, TR, 1993, 17; Constantin Cubleşan, *Apocalipsa după Virgil Tănase*, ALA, 1993, 177; Ileana Comănescu, *Repere ale parabolei*, CC, 1993, 10-12; Eugen Simion, *El vaporean, ea buzoiancă*, L, 1994, 48; Diana Nedelcu, *În dialog cu Virgil Tănase*, CC, 1995, 8-9; Justin Ceuca, *Virgil Tănase, un strigăt existențialist*, ST, 1999, 5-6; Dumitru Țepeneag, [Virgil Tănase], CNT, 2000, 40, 41, 44, 45, 48, 2001, 2, 2002, 29-30; Micu, *Ist. lit.*, 653; Ghițulescu, *Istoria*, 379-381; *Dict. scriit. rom.*, IV, 508-510; Manolescu, *Enciclopedia*, 657-659.

O. S.

TĂNĂSACHE, Ilie (29.IV.1931, Independența, j. Galați), prozator și gazetar. Este fiul Arnicăi (n. Frangulea) și al lui Radu Tănăsache, manevrant de vagoane. Urmează școala generală în comuna natală (1938-1945), Școala Profesională CFR din Galați (1946-1950), apoi tot aici, la cursuri fără frecvență, Liceul „Vasile Alecsandri” (1958-1962) și Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic. Multă vreme lucrează ca reporter, ulterior ca șef de secție, redactor și redactor-șef adjunct la ziarul gălățean „Viața nouă” (1950-1968). Va mai fi secretar literar la Teatrul Dramatic din Galați (1968-1969), publicist-comentator la „Scânteia” (1969-1989), apoi la „Adevărul” (1989-1990), redactor-șef la Editura Doris (1990-1992), publicist la „Parlamentul” ș.a. Debutează în 1956, la „Scânteia tineretului”, cu schița *Cafeaua*, prezentată de Ion Brad. Participă la ședințele cenaclului bucureștean „Nicolae Labiș”, unde își citește încercările de proză. Prima carte este o culegere de schițe și povestiri, *Prin parbriz râdea o fată*, apărută în 1962. E prezent și în „Iașul literar”, „Cronica”, „Luceafărul”, „Tribuna”, „România literară” ș.a. O dramatizare după romanul propriu, *Măine, cu mare dragoste* (1976), s-a jucat la Televiziunea Română (1980). A elaborat scenariul filmului *Așteptând un tren*, regizat de Mircea Veroiu (1982), fiind și coscenarist la filmul *Lansarea*, în regia lui Dan Necșulea (1984). I s-au decernat Premiul „Cutezătorii” pentru volumul *Azor cel verde* (1972) și Premiul pentru publicistică, acordat de Consiliul Ziariștilor (1982).

Gazetar și scriitor prolific, T. abordează cu un conformism perseverent mai toate temele impuse oficial în anii '60-'80 din secolul trecut. Narațiunile din volumul de debut, *Prin parbriz râdea o fată*, vor să ilustreze aspecte din viața muncitorilor de la Șantierul Naval din Galați, a pescarilor de la o cherhana sau a șoferilor. Indivizi mărunți, foarte palid conturați, își dedică viețile ședințelor de partid sau întrecerilor în producție. În *Timpul fără cusur* (1967) viața pensionarilor, cu bucuriile și dramele ei, este privită cu mai multă atenție, scriitorul părăsind, când și când, clișeele ideologice, propagandistice. Romanele - de aventuri, cu tentă polițistă ori legate de munca pe șantier - alternează cu proza scurtă și cu reportajul, fiind compuse într-un limbaj îndeobște stângaci și caracterizându-se prin schematism tipologic. În *Sudul speranțelor* (1979) narațiunea se organizează pe două planuri: unul, al cotidianului, prezintă eforturile unui inginer de a realiza o elice de vapor „de nivel mondial”, în vreme ce al doilea palier, cel erotic, relatează stereotip, în dezvoltări banale, despre o legătură amoroasă a inginerului, personajul feminin fiind așezat de asemenea în șabloanele epocii. Ca în majoritatea cărților lui T., intriga de acest fel devine prilej de rememorare a unor întâmplări care au generat un anumit conflict interior, detectabil în reacțiile protagoniștilor. Planul sentimental este însă, de cele mai multe ori, anemic și simplist. Așa se întâmplă și în romanul *Doria, oprește-te!*... (1981), unde acțiunea este bazată pe elucidarea unui caz de spionaj industrial internațional, aseasonată cu indigeste episoade „picante”. Un prilej pentru o anchetă cu vizibile conotații eticiste se întâlnește în *Un mincinos în plus...* (1985), unde personajele se împart, aproape de la

început, în serii maniheiste: „cei buni și drepti” (un milițian și un portar, fost boxer) împotriva celor „reacționari” (un bigot perfid și un șofer afemeiat, vinovat moral de moartea unei fete înțepate de un roi de albine). Are loc și o dezbatere privind existența lui Dumnezeu, uzând de „ironiile” ieftine ale ateismului. Motivul accidentului este reluat și în romanul *Ziua în care vine Papa* (2002). Autorul pare să fi rămas fidel manierei sale, adaptându-și doar, cu zel oportunist, tematica la vremurile actuale. Reportajul îl reprezintă mult mai adecvat pe **T.** Sunt scrieri „la cerere”, vehiculând ideile propagandei oficiale despre „timpul eroic” al socialismului, cum se întâmplă în *Altitudinea curajului* (1974), *Călătorie spre „Fructul Soarelui”*. Prin noul destin al României (1987), *Opțiunea Metrou* (1989), pe când *Duminica era ziua mea de plâns* (1984) servește „obiectivele” politicii antioccidentale: indivizi care se întorc spășiți în țară, povestindu-și experiențele și tratamentul îngrozitor la care au fost supuși în „iadul capitalist”, martori ai lui Iehova, persoane cu funcții înalte, inventatori sau cercetători convingși de diverși spioni străini să trădeze secrete economice ș.a.m.d.

SCRIERI: Prin parbriz râdea o fată, pref. Dumitru Corbea, București, 1962; *Ape fără maluri*, București, 1967; *Timpul fără cusur*, București, 1967; *Înainte de ultimă cădere*, București, 1969; „*Ziua a început la amiază*”, București, 1970; *Bomba din fort*, București, 1971; *Azor cel verde*, Iași, 1972; *Palmyra cere rendez-vous*, București, 1972; *Altitudinea curajului*, București, 1974; *Amiralul și piratii*, cu ilustrații de Eugen Taru, București, 1974; *Cu tala la volan*, București, 1976; *Măine, cu mare dragoste*, București, 1976; *Sudul speranțelor*, București, 1979; *Pe urmele lui Ștefan Ștefan Colibri*, cu ilustrații de Eugen Taru, București, 1980; *Doria, oprește-te!...*, Iași, 1981; *Duminica era ziua mea de plâns*, București, 1984; *Un mincinos în plus...*, București, 1985; *Roagă-mă orice!*, București, 1986; *Călătorie spre „Fructul Soarelui”*. Prin noul destin al României, București, 1987; *Opțiunea Metrou*, București, 1989; *Tărumul tandreței*, București, 1989; *Noaptea bună, iubite print*, Galați, 1997; *Ziua în care vine Papa*, București, 2002.

Repere bibliografice: G. Gheorghiuță, „*Timpul fără cusur*”, LCF, 1967, 21; Nicolae Buliga, „*Ape fără maluri*”, GL, 1967, 44; Radu Mares, „*Bomba din fort*”, TR, 1972, 1; George Pruteanu, „*Bomba din fort*”, CL, 1972, 15; Mircea Iorgulescu, „*Palmyra cere rendez-vous*”, RL, 1973, 17; Vasile Sălăjan, *Seducția cotidianului*, TR, 1976, 47; D.D. Soitu, „*Măine, cu mare dragoste*”, CRC, 1976, 48; Tania Radu, „*Roagă-mă orice!*”, FLC, 1986, 51; Stănescu, *Jurnal*, III, 110-113; Nicolae Georgescu, „*Roagă-mă orice!*”, LCF, 1987, 4; Dan Silviu Boerescu, „*Tărumul tandreței*”, SLAST, 1989, 14; Nicolae Georgescu, „*Tărumul tandreței*”, LCF, 1989, 17; Ioan Adam, *Redescoperirea iubirii*, ALA, 1997, 392; Popa, *Ist. lit.*, II, 1026; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 510-512. A. F.

TĂNĂSESCU, Antoaneta (17.I.1941, București), critic și istoric literar, eseistă și editoare. Este fiica Eugeniei Tănăsescu-Zahia (n. Bălăsoiu), funcționară în Ministerul de Finanțe, și a lui Aurel Tănăsescu-Zahia, avocat, apoi consilier juridic. La București va absolvi Liceul „Gh. Șincai” în 1957 și Facultatea de Filologie în 1962. Obține titlul de doctor în filologie în 1976, cu teza *Conceptul de specific național*. Va lucra în învățământul universitar, din 1991 fiind conferențiar la Catedra de teoria literaturii a Facultății de Litere bucureștene, unde în 1997-1998

și din 2001 funcționează și ca prodecan. În iulie 1998 este numită membru în Consiliul Național al Audiovizualului. Debutează în 1965, la „Contemporanul”, cu un articol despre dramaturgia lui G. Călinescu, iar editorial cu monografia *Destin teatral - Aurel Baranga*, apărută în 1986. Anterior realizase câteva antologii tematice: *Misiunea scriitorului contemporan* (1974), *Geo Bogza interpretat de...* (1976), *Cumpăna cuvântului (1939-1945)*, cuprinzând „mărturii ale conștiinței românești în anii celui de-al doilea război mondial” (1977, în colaborare cu George Ivașcu), *Discursuri de recepție la Academia Română* (1980, în colaborare cu Octav Păun). A publicat, de asemenea, ediții din scrierile unor autori contemporani. Colaborează la „Contemporanul”, „Dilema”, „Vineri”, „Analele Universității București”, „Limbă și literatură”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „România literară”, „Amfiteatru”, „Viața românească”. A ținut cronică cinematografică în „Contemporanul” (1961-1972) și în „România literară” cronică radio-tv (rubrica „Tele-glose”, 1972), apoi, vreme de douăzeci și cinci de ani, cronică radio, semnată până în 1990 cu pseudonimul Ioana Mălin.

În volumul de debut **T.** cercetează și interpretează viața și opera lui Aurel Baranga, cel mai aplaudat autor de comedii din deceniile al șaselea-al optulea din secolul trecut. Într-o interesantă investigație se relevă tentativa de trucare a autobiografiei literare, întreprinsă de dramaturg cu privire la activitatea sa dinainte de apariția comediei *Mielul turbat*, piesă care îi anunță tematica dominantă din următorul sfert de veac. Răspunzând unor preocupări didactice, **T.** reunește în volumul *Proiecte universitare* (2001) rezumatele unor cursuri susținute în fața studenților, despre metamorfozele personajelor în artă, retorica negației și a contestației, anatomia dramaticului în sensul abordării teatrului ca spectacol sau ca literatură și despre „manierele de altădată”. Acest din urmă subiect vizează fizionomia unei colectivități așa cum reiese dintr-o incursiune printre cărți românești publicate de la 1800 încoace care au ca subiect convenții retorice ale „epistolelor elegante”, coduri de comportament, conversații și bune maniere sau reguli pentru a reuși în viață. În lucrarea *Breviar de retorică* (2002) autoarea realizează o sistematizare a domeniului, ocupându-se și de tipologia elocinței, cu insistență pe legile polemicii civilizate și pe elocința academică, ilustrată de discursuri ținute între 1900 și 1993. Un volum târziu, conceput de **T.** și îngrijit de Cipriana Petre, *Ten Steps Closer to Romania* (1999), are o adresă polemică referitoare la felul în care se construiește imaginea țării în exterior. Antologia *Unde sunt manierele de altădată?* (2002) cuprinde fragmente din cărți românești tipărite în perioada 1840-1940, care au ca temă normele comportamentale. Comentariul introductiv al secțiunilor încearcă să fixeze fragmentele selectate în spațiul cultural ce le-a dat naștere și să traseze cadrul receptării în prezent a unor astfel de texte. Lucrarea ține de istoria mentalităților și de reconstituirea fizionomiei poporului român în vederea înțelegerii adecvate a manifestărilor sale literare și culturale. Întreprindere similară, dar pentru un orizont mai vast, *Strategii ale comportamentului european* (2003) analizează tipuri de

comportament și existență umană, de la cavalier, curtean, gentleman până la întreprinzător, politician și „omul nou” din ideologia comunistă. Alcătuită după tipar universitar (cu reperi bibliografice, microantologie ilustrativă și studiu de caz), lucrarea e un punct de pornire util pentru cei interesați de retorica comportamentului în paralel cu schimbările din manifestările literar-culturale ale fiecărei epoci.

SCRIERI: *Destin teatral* - Aurel Baranga, București, 1986; *Proiecte universitare*, București, 2001; *Breviar de retorică*, București, 2002.

Antologii: *Misiunea scriitorului contemporan. Idei și atitudini literare*, introd. edit., București, 1974; *Geo Bogza interpretat de...*, pref. edit., București, 1976; *Cumpăna cuvântului (1939-1945). Mărturia ale conștiinței românești în anii celui de-al doilea război mondial*, introd. George Ivașcu, București, 1977 (în colaborare cu George Ivașcu); *Discursuri de recepție la Academia Română*, pref. Octav Păun, București, 1980 (în colaborare cu Octav Păun); ed. 2, București, 1997; *Ten Steps Closer to Romania*, București, 1999 (în colaborare cu Cipriana Petre); *Proiecte universitare*, București, 2001; *Unde sunt manierele de altădată?*, București, 2002; *Strategii ale comportamentului european*, București, 2003.

Ediții: Geo Bogza, *Priveliști și sentimente. Cartea Oltului*, I-II, pref. edit., București, 1979; Al. A. Philippide, *Poezii*, pref. edit., București, 1981; ed. 2, București, 1986; Zaharia Stancu, *Ce mult te-am iubit*, pref. edit., București, 1983; Nicolae Labiș, *Poezii*, pref. edit., București, 1985; Mihail Sorbul, *Patima roșie*, pref. edit., București, 1988; Mihail Sadoveanu, *Nopțile de Sânziene*, pref. edit., București, 1990; Tudor Mușatescu, *Titanic vals*, pref. edit., București, 1999.

Repere bibliografice: Dan Cristea, *Militantismul artei*, LCF, 1974, 33; Gabriel Dimisianu, *Ideii și atitudini literare*, RL, 1974, 41; Aurel Martin, „Misiunea scriitorului contemporan”, CNT, 1974, 44; Nicolae Manolescu, *Ideii și atitudini literare*, RL, 1974, 48; I. D. Bălan, „Misiunea scriitorului contemporan”, CREL, 1976, 2; Mihai Ungheanu, „Geo Bogza interpretat de...”, LCF, 1976, 35; Nicolae Manolescu, *Criteriile unei colecții*, RL, 1976, 38; Horia Pop, „Geo Bogza interpretat de...”, O, 1976, 10; Cristian Popișteanu, *Conștiințe de veghe*, RMB, 1978, 10 330; Paul Georgescu, *Cuvântul la grea încercare*, RL, 1978, 2; Liviu Leonte, *O antologie a demnității*, CNT, 1978, 3; Al. A. Philippide, *O carte document. Stabilitate și continuitate*, LCF, 1978, 3; Nicolae Manolescu, *Patriotismul la Academie*, RL, 1980, 23; Șerban Cioculescu, *Oratorice academică*, RL, 1980, 24; Zăciu, *Lancea*, 63-68; Nicolae Manolescu, *Paradoxul Baranga*, RL, 1986, 24; George Muntean, *Lirica lui Al. Philippide*, CNT, 1987, 2; Dan Croitoru, *Ipostaze ale spiritualității*, RL, 1999, 44; Dan C. Mihăilescu, „Zece pași către România”, „22”, 2000, 9; Marius Chivu, „Proiecte universitare”, OC, 2001, 99; Dan C. Mihăilescu, „Unde sunt manierele de altădată?”, LAI, 2002, 23; Cristina Ionică, *Șezi frumos...*, RL, 2002, 15; Irina Marin, *Urmuz, eternul precursor*, RL, 2003, 25. M. In.

TĂNĂSESCU, Dan Claudiu (26.IV.1938, Mogoșoaia, j. Ilfov), prozator. Este fiul Dinei (n. Lascova) și al lui Constantin Tănăsescu, medic. Învăță mai întâi la școala din localitatea natală, în 1949 intrând la Liceul „Sf. Sava” din București. În scurtă vreme își întrerupe studiile, face doi ani de școală sanitară, revine și continuă la Liceul „Aurel Vlaicu”, în 1956 e absolvent al Liceului „Gheorghe Șincai” din capitală și se înscrie la Institutul Medico-Militar, de unde este epurat în anul următor, atât din armată, cât și din facultate, motivul fiind că tatăl său făcuse politică înainte de război. Se transferă la Facultatea de Medicină Generală, pe care se vede obligat să o

întrerupă în scurt timp, din aceeași cauză. Predispus experimentelor existențiale, colindă o perioadă prin țară ca solist vocal și instrumentist (clarinet și saxofon), participând la concerte, baluri, nunți și tot soiul de agape. Viețuiește în preajma unor lăutari și artiști de renume, precum Maria Tănase și Maria Lătărețu, Marcel Budală, Toni Iordache, Horia Șerbănescu și Nicu Constantin. O vreme lucrează ca șofer și tractorist la SMT Chitila. În 1959 primește avizul de continuare a studiilor de medicină, pe care le finalizează la Cluj, în 1964. Funcționează ca medic la Mărășești, în 1971 revenind în București, unde va profesa la policlinicile Colțea și Drumul Taberei. Debutează în 1976, cu o nuvelă, în „Almanahul literar”, iar prima carte, *Iarba pierdută*, îi apare tot în 1976, fiind distinsă cu Premiul Asociației Scriitorilor din București. E prezent în numeroase reviste, dar mai cu seamă în „Săptămâna”, condusă de Eugen Barbu, unde se manifestă și în calitate de cronicar sportiv, cu texte strânse ulterior sub titlul *Unde sunt iluziile mele* (1985). După decembrie 1989 se stabilește în comuna natală, unde din 1990, fără întreruperi, este primar. Din 1991 este redactor-șef la „Săptămâna” (serie nouă), iar în 1993 înființează Editura Clauet.

Nuvele lui T. din *Iarba pierdută*, asemănătoare cu proza lui Fănuș Neagu prin predilecția pentru personaje pitorești, nonconformiste și pline de viață, pot fi citite și ca un poem de iubire pentru locurile natale. *Strigătul ierbii* (1978) este un roman în bună parte autobiografic, clarificările adolescentului cunoscând drumul spre lumină prin prețul indoliat al binelui. Pe coperta a patra Mircea Sântimbreanu salută noua prezentă literară, așezată și aici în vecinătatea stilului lui Fănuș Neagu. Alt roman, *Iarnă căzută-n genunchi* (1979; Premiul revistei „Astra”), reprezintă un mod mai amplu de reflectare a realității, păstrându-se totuși ecurile și dozajele lirismului. Proza lui T. polarizează extremele, în special realismul și romantismul, stilul crud, dur, amestecat cu obsesii ale fanteziei. Scriitorul cultivă amintirea și evocă fragmente de viață trăite inițial frenetic, topite în retorta unei altfel de înțelegeri a semnificațiilor atunci când le rescrie. Romanul este contrapunctic, cu episoade aparent autonome, în care narațiunea este alertă și imprevizibilă, incitantă. *O zi fără anotimp* (1980) și romanul *Câmpia singuratică* (1981; Premiul revistei „Săptămâna”) aduc, ca și celelalte pagini de proză, texte de observație și acțiune, „scrise într-un ritm viu, care se citesc pe nerăsuflăte” (Sorin Titel). O nouă alcătuire romanescă, *Taina stelelor* (1982), ori nuvelele din *Îspita speranței* (1983) surprind prin dezinvoltura cu care autorul trece de la cel mai acut realism la magia onirică și deschiderile poetice. Același amestec de gingășie și brutalitate, de naturalism abrupt întrerupt prin cădere în emoție romantică se regăsește în *Livada viselor* (1986), roman al unor întâmplări neobișnuite, în care, de pildă, mireasa își scoate ciorapii ca să adune în ei „darul” și apoi fuge cu adevăratul ales. Pitorescul rămâne principala constantă a scrisului lui T., impactul lecturii fiind puternic, dar stingându-și ecurile imediat ce cartea a fost citită. El scrie după o formulă personală, reconstruind propria

biografie sau mediile pe care le-a frecventat. După 1990 ritmul aparițiilor editoriale și vizibilitatea lor sunt în regresie.

SCRIERI: *Iarba pierdută*, pref. Fănuș Neagu, București, 1976; *Strigătul ierbii*, București, 1978; *Iarnă căzută-n genunchi*, București, 1979; *O zi fără anotimp*, București, 1980; *Câmpia singuratică*, București, 1981; *Taina stelelor*, București, 1982; *Ispita speranței*, București, 1983; *Scrisori de pe front*, București, 1984; *Unde sunt iluziile mele?*, cu ilustrații de Florin Pucă, București, 1985; *Livada viselor*, București, 1986; *Împotriva viscolului*, București, 1991; *Fumul depărtărilor*, București, 1995.

Repere bibliografice: Nicolae Ciobanu, *Vocații epice*, LCF, 1977, 14; Nelu Ionescu, „*Iarba pierdută*”, FLC, 1977, 16; Adrian Nicolau, „*Iarba pierdută*”, R, 1977, 11; Nicolae Ciobanu, *Tentația imaginărilor în roman*, LCF, 1978, 37; Costin Tuchilă, *Două romane*, AFT, 1978, 9; P. Constantin [Constantin Pricop], „*Strigătul ierbii*”, CL, 1978, 11; Ulici, *Prima verba*, II, 164–165; Gabriel Dimisianu, *Povestiri din câmpia munteană*, CNT, 1979, 39; Sorin Titel, *Farmacul povestirii*, RL, 1979, 39; Artur Silvestri, *Observația mediilor marginale*, LCF, 1979, 40; Gheorghe Pituț, *Un roman din povești*, LCF, 1980, 16; Mircea Popa, *Spectaculosul acțiunii*, TR, 1981, 10; Piru, *Debuturi*, 117–120; Roxana Sorescu, *Reabilitarea epicului*, VR, 1982, 7; Mircea Constantinescu, „*Taina stelelor*”, RL, 1983, 5; Ioan Holban, „*Taina stelelor*”, CRC, 1983, 7; Mircea Constantinescu, „*Ispita speranței*”, RL, 1983, 52; Cornel Munteanu, „*Ispita speranței*”, ST, 1984, 3; Iulian Constandache, „*Scrisori de pe front*”, SPM, 1984, 32; Dem. Niculescu, „*Scrisori de pe front*”, CNT, 1985, 13; Emil Manu, „*Livada viselor*”, LCF, 1987, 13; Lucian Chișu, „*Livada viselor*”, LCF, 1987, 21; Popa, *Ist. lit.*, II, 932. L. Ch.

TĂNĂSESCU, Manuela (30.IX.1941, București), eseistă. Este fiica profesoarei Elena-Lucia Athanasescu (n. Tenea) și a avocatului Dinu Athanasescu. Elevă a Liceului „I. L. Caragiale” din București (1955–1959), urmează tot aici o școală de arhitectură (1960–1962) și Facultatea de Filologie, pe care o termină în 1969. Lucrează ca tehnician arhitect (1962–1964), apoi la biblioteca unui liceu, iar din 1971 ca muzeograf la Muzeul Literaturii Române și redactor, mai târziu redactor principal la revista „Manuscriptum”. Debutează cu articole, în 1967, la „Contemporanul”. A colaborat la *Dicționarul scriitorilor români* (I–IV, 1995–2002) și la *Dicționarul esențial al scriitorilor români* (2000).

Prima carte, *Despre „Istoria ieroglifică”*, apărută în 1971, constituie o lectură atentă, din perspectivă contemporană, a operei lui Dimitrie Cantemir. Punând în evidență valorile estetice ale *Istoriei ieroglifice*, T. subliniază caracterul „premonitoriu” al textului pentru stilurile ce se vor dezvolta mai târziu, în condiții mai favorabile artei scrisului în cultura română. Demonstrația tinde să probeze că *Istoria...* nu este numai un monument de limbă singular, dar și o operă de o paradoxală modernitate. Unul dintre cele mai productive efecte provocate de T. a fost declanșarea unei lungi discuții, nici azi încheiată, asupra barocului în literatura română. În altă carte, *Eseu despre etapele creației* (1975), autoarea trece spre domeniul teoriei literare și încearcă să surprindă dialectica actului creator sau felul cum își află matca structura operei. Se pleacă de la legenda Meșterului Manole, socotită un arhetip fundamental, care conține simbolic totalitatea etapelor unei creații. Eseul urmărește deformarea schemei dialectice, fie prin eludări, fie

prin exacerbări ale diferitelor momente, ilustrate cu texte din lirica modernă, românească în primul rând, dar nu numai. Munca de redactor, îndelungată și plină de pasiune, la revista „Manuscriptum” o situează pe T. printre cei mai buni cunoscători ai manuscriselor românești, mai ales din literatura modernă și contemporană. A realizat și revizia științifică a ediției Mircea Eliade, *Morfologia religiilor (Prolegomene)*, cu un text comunicat de Mircea Handoca, carte apărută în 1993.

SCRIERI: *Despre „Istoria ieroglifică”*, București, 1971; *Eseu despre etapele creației*, București, 1975. **Ediții:** Mircea Eliade, *Morfologia religiilor (Prolegomene)*, pref. Mircea Handoca, cuvânt înainte Angelo Moretta [Dan Petrașincu], București, 1993 (în colaborare cu Mircea Handoca).

Repere bibliografice: Ștefan Giosu, *O analiză subtilă a „Istoriei ieroglifice”*, CL, 1971, 6; Nicolae Manolescu, *Avatarii Meșterului Manole*, RL, 1975, 37; Negoșescu, *Engrame*, 188–189; Dumitru Micu, „*Eseu despre etapele creației*”, CNT, 1976, 10; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 554–555; Popa, *Ist. lit.*, II, 1 122–1 123; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 512–513. C. V.

TĂRĂȚEANU, Vasile (27.IX.1945, Sinăuții de Jos–Cernăuți), poet și gazetar. Este fiul Elenei (n. Puiu) și al lui Dumitru Tărățeanu, țărani. Primele șapte clase le face în satul natal, apoi învață la Cernăuți (1961–1964). Devine student la Facultatea de

Filologie a Universității cernăuțene, dar, obligat să efectueze stagiul militar, va întrerupe cursurile și va absolvi în 1972. Lucrează ca reporter și corespondent special al cotidianului „Zorile Bucovinei” (1969–1981), ulterior trece la Redacția emisiunilor în limba română de la postul de radio Kiev (1981–1991). Fondator și director al gazetei „Plai românesc” (1990–1994), editată de Societatea pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu” din Cernăuți, al cărei secretar era, se vede silit, în urma unui proces, pe care totuși îl câștigase, să renunțe la conducerea periodicului. Va înființa, în anii următori, alte publicații de cultură: „Arcașul”, „Curierul de Cernăuți” și, din 1999, „Junimea”. Este membru al Uniunii Scriitorilor din Ucraina (1988), al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (1997) și al Uniunii Scriitorilor din România (1997). Face parte dintre inițiatorii revistei „Glasul Bucovinei” (1994), este redactor-șef la „Familia română” de la Oradea (din 1998), unul dintre conducătorii Editurii „Alexandru cel Bun” și președinte (din 2000) al Fundației „Casa Limbii Române” din Cernăuți. **T.** debutează în presa locală cu versuri, în 1962. Mai colaborează la „Concordia”, „Bucovina”, „Glasul Bucovinei”, „Tinerimea Moldovei”, „Cultura”, „Nistru”, „Buletinul «M. Eminescu»”, „Literatura și arta”, „Literaturul”, „Viața românească”, „Luca-fărul”, „Steaua”, „Tribuna”, „Septentrion literar” ș.a., precum și la numeroase alte periodice din Ucraina și Serbia. Prima carte, *Harpele ploii*, i-a apărut în 1981, fiind urmată de altele, în care și-a strâns fie poeziile, fie producția publicistică, dedicată în principal apărării identității românilor din Bucovina de Nord și a limbii române. Selecții din versurile sale au intrat în antologii și manuale școlare ori i-au fost transpuse în ucraineană, sârbă, engleză, franceză, suedeză. A fost distins, între altele, cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (1993, 2003), Premiul revistei „Poesis” (1994, 2000), Premiul Societății Scriitorilor Bucovineni (2001), Premiul de Excelență al Festivalului Internațional de Poezie „Nichita Stănescu” (2003).

T. cultivă, în formule tradiționale, adesea de sorginte folclorică, o „poezie necesară, simplă, în formele miniaturii, crochiului, sonetului și rugii, cuvintele sunând tare, patetic, agitatoric chiar, sau stingându-se în murmure susurate și în frăgezimi de otavă” (Mihai Cimpoi). Permanentă afirmare a apartenenței naționale, patosul atitudinii sociale nutresc fiorul liric. Motive constante sunt înstrăinarea, casa părintească, mama rămasă mereu în așteptarea fiului. De asemenea, apar frecvent imaginile prietenilor de drum sau ale „marilor dascăli”: creatorul baladei *Miorița*, Aron Pumnul, Mihai Eminescu. În poezia anilor din urmă **T.** pare să privilegieze „zicerea” sentențioasă, suportul fiind mai cu seamă dimensiunea morală: „Cel ce cântă cu adevărat / Nu-și face din cântec obiect de mezat”.

SCRIERI: *Harpele ploii*, Ujgorod, 1981; *Dreptul la neliniște*, Ujgorod, 1984; *Linia vieții*, Ujgorod, 1988; *Teama de înstrăinare*, Chișinău, 1990; *Litanii din Țara de Sus*, pref. Gheorghe Tomozei, Timișoara, 1995; *Litanii*, Iași, 1996; *Pământ în retragere*, Timișoara, 1999; *Și ne izbăvește pre noi*, Timișoara, 1999; *Iluzii și lanțuri*, pref. Tudor Nedelcea, Craiova, 2001; *Dinafară*, Timișoara, 2003.

Repere bibliografice: Ștefan Mihăileanu, „Linia vieții”, „Zorile Bucovinei”, 1989, 15 iulie; George Muntean, „Teama de înstrăinare”, ALA, 1991, 78; Teodor Tanco, *Basarabia, numele tău e Maria*, Cluj-Napoca, 1992, 44–46; Mihai Cimpoi, *Vasile Târâțeanu, bucovineanul răstăcitor*, „Flux”, 1995, 20; Ion Cozmei, „Starea mea de spirit este durerea” (interviu cu Vasile Târâțeanu), „Bucovina literară”, 1995, 11–12; Dan Silviu Boerescu, „Litanii din Țara de Sus”, LCF, 1996, 11; Sorina Gabriela Costea, *Conștiința rostului*, LCF, 1996, 39; Rachieru, *Poeți Bucovina*, 462–470; Ioan Romeo Roșianu, „Litanii”, CRC, 1997, 5; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 233–234; Rodica Mureșan, *Un inepuizabil și neîmpăcat Ulyse*, „Crai nou”, 1999, 6 noiembrie; Ion Beldeanu, *Doi poeți cernăuțeni*, CL, 1999, 12; Ion Murgeanu, *Poetul Bucovinei luptătoare*, „Curierul românesc”, 2000, 7–8; Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți (1775–2000)*, Cernăuți, 2000, 471–481; Mihai Iacobescu, „Iluzii și lanțuri”, „Bucovina literară”, 2002, 3–4; Mihai Cimpoi, *Critice*, II, Craiova, 2002, 183–185; Mircea Popa, *Vasile Târâțeanu, poetul Bucovinei împilate*, „Familia română”, 2003, 3–4; George Vulturescu, „Dinafară”, PSS, 2003, 150–153. G. B.

TĂRCHILĂ, Dan (28.XI.1923, Buștenari, j. Prahova), Dramaturg, prozator și poet. Este fiul Smarandei (n. Micu) și al lui Ioan Tărchilă, contabil. Urmează Liceul „Sf. Petru și Pavel” din Ploiești (1934–1942) și Facultatea de Medicină din București

(1942-1948). Lucrează ca medic la Institutul de Cercetări de Pediatrie (1949-1960) și la Spitalul de Pediatrie „Grigore Alexandrescu” (1960-1969). Ulterior este redactor-șef al revistei „Astra” (1972-1974), director al Teatrului Dramatic din Brașov (1974-1976) și secretar al Asociației Scriitorilor din Brașov (1970-1979). Debutază în 1942, la „Curierul liceului”, cu versuri, iar editorial în 1959, cu piesa într-un act *Gara mică* (câștigătoare a Concursului Național de Dramaturgie). O parte a numeroaselor sale piese de teatru, majoritatea într-un act, se află răspândită în broșuri, antologii etc. I se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor pentru romanul *Jurnalul de vise* (2001).

Deși s-a exersat în toate genurile literare, forma de expresie predilectă a lui T. rămâne dramaticul. În acest sens, evoluția autorului cuprinde în *raccourci* toate formulele teatrului românesc postbelic. După o fază pur propagandistică – în *Gara mică*, de pildă, este prezentată eliberarea unei gări în contextul marii „eliberări” din 23 august 1944 –, dramaturgul se îndreaptă către comedia sentimentală și de moravuri. Cele două formule se conjugă în comedia într-un act *Mansarda* (1970), unde compatibilității morale dintre Horațiu și Petre îi corespunde rezonanța afectivă dintre Petre și Olga. Însă ideea centrală a piesei – ștergerea graniței dintre ficțiune și realitate – e compromisă de tehnica deficitară (idila erotică „reală” e introdusă într-o manieră abruptă și abia spre final). Formula favorită a lui T. este însă teatrul istoric, plasat în descendența modelului Barbu Delavrancea. De altfel, dramele sale istorice colectează – nu fără un anume succes – toate ingredientele rețetei: figura exponențială a domnitorului, adjuvanții bine intenționați, dar lipsiți de viziune politică, omnipotentul adversar extern, ținut însă cu tenacitate la distanță, inamicul *intra muros*, trădătorul viclean, dar cu capacități limitate, oamenii „simplici”, care întrețin cultul personalității voievodului, *raisonneur*-ii occidentali aflați în misiune, când detașați, când direct interesați de soarta țării etc. Aceste elemente se regăsesc, bunăoară, în *Io Mircea Voievod* (1966), care indică deopotrivă calitățile și defectele dramaturgului. Mai întâi, deși reușește în bună măsură să întrețină pateticul, el cade adesea într-un retorism steril, combinat cu tratarea senzațională a subiectului; la acestea se adaugă tezismul patriotic, explicabil în parte prin tradiția genului, în parte prin inabilitate; nu în ultimul rând, se observă un anume dezzechilibru compozițional provenit din dilatarea aspectelor colaterale (erotic, metafizic, istoric în accepțiune pur factologică) în detrimentul intrigii principale. După același calapod sunt construite și prozele cu subiect istoric – de pildă, cele două nuvele din *Mireasa lumii* (1973), unde structura dramatică se susține prin abundența dialogului și a monologului față de limitarea drastică a narațiunii. De la teatrul istoric T. s-a îndreptat spre o formulă de inspirație mitico-folclorică, cu veleități metafizice. Principala carență a acestei etape constă în eclecticismul viziunii (care îl separă net de Marin Sorescu, de exemplu): urmărind să își dezvolte concepția pe o linie arhetipală, autorul împrumută procedee ale teatrului istoric sau senzațional. Nu e vorba nici de o „demitizare” a temei (de vreme ce fondul metafizic

continuă să fie subliniat chiar și cu aceste mijloace inadecvate), nici de o readucere a mitului *sub specie temporis nostri* (de vreme ce acțiunea se desfășoară într-un cadru indeterminat sau îndepărtat în timp). Semnificativă este piesa *Zidarul* (1981), care pornește de la o speculație dramatică promițătoare: scindarea personalității lui Manole în zece ipostaze, corespunzând celor zece meșteri. Însă dezvoltarea lasă de dor, întrucât se abuzează de replici pretins sapiențiale sau tensiunea este potențată într-o manieră artificială. După 1989 T. s-a întors la comedia sentimentală și de moravuri.

SCRIERI: *Gara mică*, București, 1959; *Cu tot cu soarele pe masă*, București, 1965; *Albastru deschis*, București, 1966; *Io, Mircea Voievod*, București, 1966; ed. București, 1971; *Drum bun, nene Esop*, București, 1967; *Ștefan și Sihastrul*, București, 1967; *Cabanierul*, București, 1968; *Privire în lungul șoselei (Bradul lui Crinț)*, București, 1968; *Iscusitul meșter Vreme*, București, 1968; *Cred în oameni*, București, 1968; *Cetatea de piatră*, București, 1969; *Asklepios și Hippolit*, București, 1969; *Diamantele*, București, 1969; *Ecto-bar*, București, 1969; *Voinicul cu cartea în mână născut*, București, 1969; *Cu ani în urmă, într-o noapte...*, București, 1969; *Mansarda*, București, 1970; *Căutați martorul*, București, 1970; *Hoțul perfect*, București, 1971; *Porumb crud*, București, 1971; *Alibi pentru eternitate*, București, 1971; *Legenda lui Avram Iancu*, București, 1972; *Teatru*, București, 1972; *Fata din dafin*, București, 1973; *Mireasa lumii*, București, 1973; *O familie*, București, 1973; *Vodă Cantemir*, București, 1973; *Marele fluviu își adună apele*, București, 1975; *Trei piese istorice*, pref. N. Carandino, Romulus Vulpescu, Emil Manu, București, 1977; *Trei scrisori de pe front*, București, 1977; *Fani, dragostea mea!*, București, 1978; *Mitraliera*, București, 1979; *Rouă pe trotuar*, București, 1980; *Zidarul (Unsprezece variațiuni dramatice pe tema legendei Meșterului Manole)*, București, 1981; *Rămân cu tine*, București, 1982; *Scene din viața lui Lucaciu. Cetatea de piatră*, București, 1983; *Albastru deschis*, București, 1986; *Pajura*, București, 1986; *Teatru*, București, 1988; *Două povestiri bizare*, București, 1992; *Oglinda venețiană*, București, 1992; *Teatru*, București, 1995; *Te plătesc ca să mă iubești*, București, 1995; *Rumegând tăcerile*, f.l., 1997; *Jurnal de vise*, București, 2001; *Teatru*, postfață Natalia Stancu, București, 2002; *Nedumeririle unui creștin*, [București], f.a.

Repere bibliografice: Voicu Bugariu, „Mireasa lumii”, AST, 1973, 8; Constantin Hârșlav, „Mireasa lumii”, RL, 1973, 40; Cocora, *Privitor*, II, 27-30, III, 145-147; Carol Isac, *Teatrul și viața*, Iași, 1978, 109-110; Cubleșan, *Teatrul*, 186-191; M. N. Rusu, *O nouă mitologie teatrală*, AFT, 1981, 12; Brădățeanu, *Istoria*, III, 238-240; Diaconescu, *Dramaturgi*, 256-261; Faifer, *Dramaturgia*, 135-139; Ghițulescu, *O panoramă*, 93-100; Emil Manu, „Oglinda venețiană”, VR, 1992, 10-11; Horea Poenar, „Oglinda venețiană”, ST, 1994, 4-5; Emil Manu, *O viziune fundamentală asupra unei mitologii românești*, VR, 1997, 7-8; Dan Tărșilă, DRI, V, 168-209; Emil Manu, *Dan Tărșilă - 75*, ALA, 1998, 446; Gh. Bulgăr, *Dan Tărșilă la trei sferturi de veac*, CL, 1998, 11; Ghițulescu, *Istoria*, 338-343; Micu, *Ist. lit.*, 671; Popa, *Ist. lit.*, II, 956-957; *Dict. scriit. rom.*, IV, 513-515.

A. Tr.

TĂSLĂUANU, Adelina (1877, Breasta, j. Dolj – 21.I.1910, Sibiu), autoare de versuri și prozatoare. Este fiica cea mai mică dintre cei opt copii ai Adelinei și ai lui Constantin Olteanu-Maior din Reghin, profesor de geografie și istorie stabilit la Craiova în 1859; bunica paternă era fiica surorii lui Petru Maior. După studii liceale în Craiova este numită profesoară la Azilul „Elena Doamna” din București. Moartea

surorii ei Silvia, căsătorită cu profesorul Daniil Barcianu, o aduce la Sibiu, pentru a îngriji copiii orfani. Aici se căsătorește în 1905 cu scriitorul Octavian C. Tăslăuanu. T. poate fi considerată prototipul tinerei intelectuale de la sfârșitul secolului al XIX-lea, cultă, inteligentă, dornică de a se integra vieții literare românești. Îi cunoaște pe Ioan Slavici, Ilarie Chendi, Nerva și Al. I. Hodoș (la București), întreține relații de prietenie și de corespondență cu Octavian Goga, care îi va vedea unele versuri înainte de a fi încredințate tiparului. Între 1895 și 1897 colaborează la „Familia” mai ales cu adaptări și traduceri după narațiuni populare din literatura străină (*Said și Hassan*, din germană; *Visul*, basm oriental tradus din franceză; *Baba Sălcuța*, din germană; *Dracii pe câmpia cerului*, după R. Baumbach). La revista „Luceafărul”, în a cărei activitate redacțională se va implica, trimite, în 1904-1905, versuri, câteva poezii fiind publicate postum tot aici. În privința prozei, T. își menține preferința pentru povești, ca și pentru traduceri. În 1906 îi apar câteva însemnări intitulate *Din viața reginei Carmen Sylva*, de fapt o transpunere din germană. Între 1905 și 1910 publică în serial *Synnove Sölbakken*, adaptare după nuvela cu același nume a lui Bjørnstjerne Bjørnson. Scrie și comedia într-un act *Casa veche* (1909), exprimând nostalgia orășeanului după o casă de țară. Postum, în 1910, iese volumul *Povestiri pentru tinerime*, adaptare după Georgina M. Craik. La îndemnul lui Octavian C. Tăslăuanu inițiaseră seria *Biblioteca copiilor*, apoi *Biblioteca copiilor și a tinerimii*, în care, sub semnătura A. O. Maior, sunt editate patru volume (1906-1908), unde îi apar atât schițe și versuri originale, narațiuni în stil popular, cât mai ales adaptări și traduceri din limba germană, engleză, italiană și franceză.

Antologii: *Biblioteca copiilor*, I-II, Sibiu, 1906-1907; *Biblioteca copiilor și a tinerimii*, III-IV, Sibiu, 1908. **Traduceri:** Georgina M. Craik, *Povestiri pentru tinerime*, București, 1910.

Repere bibliografice: Octavian C. Tăslăuanu, *Amintiri de la „Luceafărul”*, București, 1936, 57-58, 85-92; Octavian C. Tăslăuanu, *Spovedanii*, îngr. Gelu Voican, pref. Vasile Netea, București, 1976, 182, *passim*. A.Gț.

TĂSLĂUANU, Octavian C.[odru] (1.II.1876, Bilbor, j. Harghita - 22.X.1942, București), publicist și memorialist. Este fiul Anisiei (n. Stan) și al lui Ioan Tăslăuanu, preot. Învăță mai întâi la școala confesională din sat, apoi la școala cu limba de predare maghiară din Sănmiclăuș, urmează cursurile gimnaziale la Gheorghieni, iar pe cele liceale la Năsăud, Brașov și Blaj, absolvind în 1895. Scurtă vreme e practicant la cancelaria notarială din Bicaz, apoi, trecând munții, din 1896 va fi pedagog și institutor la Craiova. După ce efectuează stagiul militar la Triest și Pola, se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, al cărei licențiat devine în 1902. Printre profesori se numără Titu Maiorescu - magistrul preferat, pe care îl va supranumi „dascăl al neamului” - și N. Iorga, ambii cu o influență majoră asupra ideilor viitorului publicist și militant cultural. În timpul studiilor frecventează cercul de la revista „Floare-albastră”, unde îi

cunoaște pe Ilarie Chendi și pe St. O. Iosif, scrie articole pentru „Tribuna poporului” (Arad, 1901). În 1902 pleacă la Budapesta, unde activează ca secretar al Consulatului General al României (1902-1906), redactor și editor al revistei „Luceafărul”, întemeietor, în 1905, al tipografiei publicației, în care ies primele cărți ale lui Octavian Goga (*Poezii*), Ion Agârbiceanu (*De la țară*), George Murnu (traducerea *Iliadei* de Homer) ș.a. Mutat la Sibiu, devine secretar administrativ al Astei (1906-1914), fiind și director al muzeului asociației și conducând un timp revista „Transilvania”. Debutează editorial cu volumul *Informații literare și culturale* (1903-1910), apărut în 1910. Ia parte la războiul mondial, impresiile de combatant consemnându-și-le în memorialul *Trei luni pe câmpul de război* (1915), subintitulat „ziarul unui român, ofițer în armata austro-ungară, ce a luat parte cu glotașii români din Ardeal la luptele din Galiția”. Rănit, spitalizat la Sibiu, pleacă la sfârșitul lui aprilie 1915 la București. Colaborează la „Epoca” (rubrica „Vorbește Ardealul”), „Capitala”, „Tribuna” (București). Participă ca ofițer la luptele de la Oituz și Mărășești, e prezent în „Gazeta ostașilor” și în „România” (Iasi), se află între fondatorii Ligii Poporului. După război e ales membru al Marei Sfat Național din Ardeal, în 1919 este deputat de Tulgheș, un an mai târziu devine ministru al

Comerțului, Industriei și Lucrărilor Publice, iar în 1926 senator de Mureș. Însă principalul cadru în care își va manifesta vocația militantă va fi întotdeauna cel cultural. În 1919 este ales vicepreședinte al Societății Scriitorilor Români. Editează pentru scurt timp, la București, „Luceafărul” (1919–1920), colaborează intermitent la „Țara noastră”, „Dimineața”, „Universul”, „A.B.C.”, „Zorile”, „România literară”, „Gazeta Ciucului” ș.a. Înființează Institutul de Arte Grafice „Luceafărul” la București și Institutul de Arte Grafice „Ardealul” la Cluj. În 1941, împreună cu Emil Giurgiuca și Dan Botta, redactează revista „Dacia”. De-a lungul vremii a mai semnat T. Codru, Ion Brad, Mihai Stan.

Numele lui T. se leagă, alături de cel al lui Octavian Goga, îndeosebi de revista „Luceafărul”, în a cărei redacție intră în iulie 1902, chiar după înființarea publicației. Se află în conducerea ei din 1903 (când devine proprietar și editor), cu o întrerupere în 1914–1919, din cauza războiului, până în 1920. „El a fost – afirmă Sextil Pușcariu – înainte de toate un organizator. Rolul lui la «Luceafărul» îl asemănă cu rolul lui Iacob Negruzzi la «Convorbiri literare». [...] Cel ce, pășind de la început în redacția «Luceafărului» cu toată masivitatea firii sale energice, a făcut din foaia câtorva studenți timizi de la Budapesta revista cea mai citită și mai prezentabilă în România, a fost Tăslăuanu.” Programul lui T. este „propovăduirea culturii în popor”, promovarea specificului transilvănean, dar și a specificului național în genere, apropierea de cultura și limba română din Regat, într-un cuvânt – un program menit a pregăti, ca și la publicațiile conduse de N. Iorga, unirea politică a românilor. Totuși, ideologia lui T. exprimată în „Luceafărul”, ca și gândirea sau acțiunea lui, nu se identifică cu orientarea sămănătoristă (cu care uneori au fost abuziv asimilate). Le desparte nu doar tradiția specifică a militanțismului ardelenesc, ci și adoptarea unor idei maioreștiene, precum lupta împotriva stricătorilor de limbă, denunțarea dilentanțismului, promovarea criteriului estetic în publicarea și comentarea literaturii. De exemplu, „țărănismul” nu e acceptat de el ca „teorie estetică”. Dezvăluie „declamațiunile mincinoase despre unitatea culturală a neamului românesc” și vorbește despre „cultura domnilor” („internațională”) și „cultura țăranilor” („națională”), despărțite de o prăpastie, ca în articolul *Două culturi* din 1908. Calea de rezolvare a acestei rupturi și a omogenizării culturii naționale e văzută într-un chip radical: desființarea „clasei de bogați”. Cum era de așteptat, articolul a provocat reacții polemice vehemente, care au condus la moderarea poziției lui T. Publicistul formulează și idei din câmpul teoriei și criticii literare. După el, caracteristica scriitorilor transilvăneni ar sta într-o dramatică dualitate spirituală: tensiunea dintre impulsul autohton tradiționalist („static”) și cel european („faustic”, „heraclitic”), ilustrată exemplar de creația lui Octavian Goga. Din inițiativa lui, în 1910 „Luceafărul” realizează o amplă anchetă privitoare la poporanism, în cadrul căreia se înscrie și răsunătorul său articol despre cele două culturi. Comentariile critice ale lui T., probe și conștiințioase, nu se disting în peisajul epocii prin judecăți de valoare care să se impună.

Cronicarul preferă literatura inspirată din realitățile naționale istorice sau contemporane, iar ierarhizările operate sunt adesea contrare judecăților ce vor fi omologate de istoria literară și chiar de foiletonistica vremii (de exemplu, Ioan Adam îi pare superior lui Duiliu Zamfirescu, iar C. Sandu-Aldea lui Mihail Sadoveanu). Cronicile teatrale și plastice au meritul că folosesc un limbaj accesibil, și dacă, îndeobște, ele propun ierarhii valorice nepertinente, uneori se întâmplă să includă și opinii juste, chiar de pionierat. De pildă, T. se numără printre primii publiciști care subliniază valoarea europeană a sculpturii lui Constantin Brâncuși. Operă de popularizare făcută de un om cultivat, publicistica lui e străbătută de idealul luminării și al educării în sensul unității spirituale românești și al unei culturi naționale cu deschidere europeană. Mai importantă pentru istoria literară, prin substanța ei documentară, ca și prin unele fulgurații de critică literară, e memorialistica lui T. referitoare la revista „Luceafărul” și la Octavian Goga. Paginile publicate în timpul vieții (1936, 1939), cărora li se alătură cele postume din *Spovedanii* (1976), precum și bogata lui corespondență, relevă un scriitor capabil să reinvie o epocă, să reconstituie atmosfera și să portretizeze unele personalități definitorii ale anilor pe care i-a traversat. Pe nedrept ignorată e proza de război a lui T., strâns autobiografică, interesând prin autenticitatea notației – autenticitate teoretizată în termeni care anticipează frapant tezele lui Camil Petrescu despre literatura de război.

SCRIERI: *Informații literare și culturale* (1903–1910), Sibiu, 1910; *Trei luni pe câmpul de război*, București, 1915; ed. 2, București, 1915; *Hora obuzelor*, București, 1916; *Pentru neam. De ce România nu putea urma altă cale*, Iași, 1918; *Statele Unite ale Orientului*, Târgu Mureș, 1924; *Valuri politice*, București, 1933; *Sub flamurile naționale*, Sighișoara, [1935]; *Amintiri de la „Luceafărul”*, București 1936; *Octavian Goga. Amintiri și contribuții la istoricul revistei „Luceafărul”*, partea I: *Epoca budapestană*, București, 1939; *Spovedanii*, îngr. Gelu Voican, pref. Vasile Netea, București, 1976; *Obsesia europeană. Studii politice*, îngr. Gelu Voican-Voiculescu, postfață Vasile Secăres, București, 1996; *Din vârtejul războiului*, I–III, îngr. și pref. Gelu Voican-Voiculescu, București, 2001.

Repere bibliografice: Ion Scurtu, *Rătăcirii primejdioase*, „Sămănătorul”, 1908, 9; I. Radu [Ion Scurtu], *Cazul Tăslăuanu*, CL, 1908, 6; Aurel C. Popovici, *Ideii anarhice*, „Sămănătorul”, 1908, 19; Octavian Goga, *Adevărul*, LU, 1908, 11–12; Ibrăileanu, *Opere*, IV, 123–125; C. Sp. Hasnaș, „*Trei luni pe câmpul de război*”, FLR, 1915, 42; Petronius [Al. Ciura], „*Trei luni pe câmpul de război*”, „Patria”, 1919, 62; A. P. Bănuț, *Cum a răsărit „Luceafărul”*, „Patria”, 1934, 20; Radu Brates, „*Amintiri de la «Luceafărul»*”, GR, 1936, 12; Adrian Maniu, „*Amintiri de la «Luceafărul»*”, U, 1936, 285; Virgil Carianopol, „*Amintiri de la «Luceafărul»*”, DEP, 1936, 2 722; Teodor Murășanu, *Doi memorialiști: Oct. C. Tăslăuanu și A. P. Bănuț*, PLI, 1939, 6; Chinezu, *Pagini*, 261–267; Emil Socor, *Spovedaniile d-lui O. C. Tăslăuanu*, „Azi”, 1939, 19 noiembrie; Victor Papilian, *Octavian Tăslăuanu și drama tăcerii*, LU, 1942, 12; Grigore Popa, *Drumul „Luceafărului” – drumul biruinței*, LU, 1942, 2; Gabriel Tepelea, *Un animator: Octavian C. Tăslăuanu*, „Basarabia literară”, 1942, 3; Nichifor Crainic, *Octavian C. Tăslăuanu*, G, 1942, 9; Ion Agârbiceanu, *Octavian C. Tăslăuanu*, T, 1942, 11; Sextil Pușcariu, *Scrisori de la Octavian Tăslăuanu*, LU, 1943, 3; Olimpiu Boitoș, *Correspondența lui Octavian Tăslăuanu*, LU, 1943, 3; Netea,

Maiorescu, 287-297; Ciopraga, *Lit. rom.*, 103-112; Micu, *Început*, 99-108; Octavian Goga în *corespondență*, vol. I, îngr. Daniela Poenaru, pref. Vasile Netea, București, 1975, 317-345, vol. II, îngr. Mihai Bordeianu și Ștefan Lemny, București, 1983, 417-449; Mircea Popa, *Oct. C. Tăslăuanu, critic și îndrumător literar*, TR, 1976, 6; Coriolan Gheție, „*Sposedanii*”, F, 1976, 8; Bucur Țincu, „*Sposedanii*”, VR, 1977, 4; Octavian C. Tăslăuanu, coordonator Ilie Șandru, pref. Vasile Netea, Miercurea Ciuc, 1978; Ornea, *Tradiționalism*, 45-48, 103-104; Ion Neață, „*Luceafărul*” (1902-1914), Timișoara, 1984, 14-56, 170-176; Z. Ornea, *Tăslăuanu vizionarul*, RL, 1996, 46; Ilie Șandru, *Pe urmele lui Octavian C. Tăslăuanu*, Târgu Mureș, 1997; *Dict. scriit. rom.*, IV, 515-516; Ion Itu, *Rădăcinile doctrinei literare în Ardeal*, Brașov, 2002, 103-328. C. H., N. M.

TĂTARU, Ieronim (26.IV.1937, Mireșu Mare, j. Prahova), critic și istoric literar. Este fiul Sofiei (n. Popescu) și al preotului George Tătaru. Frecventează clasele primare la Valea Viei (județul Buzău) și la Mireșu Mare (județul Prahova), din 1948 urmează Liceul „I. L. Caragiale” din Ploiești, apoi Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității din București (1954-1959). Va fi profesor în diferite localități prahovene, inspector de specialitate, director al Casei Corpului Didactic din județul Prahova, iar din 1993 cadru didactic asociat la Facultatea de Litere-Științe a Universității de Petrol și Gaze din Ploiești. În paralel, este secretar și președinte al Filialei Ploiești a Societății de Științe Filologice din România (1969-1990), președinte al Fundației „I. L. Caragiale” (din 1992), de-a lungul timpului fiind și redactor responsabil al unor publicații didactice, precum „Școala Prahovei” ș.a., redactor-șef al revistei „Axioma”. Debutază la „Luceafărul”, în 1959, fiind prezent și în „Ecoul”, „Flamura Prahovei”, „Anuarul Muzeului de Istorie și Arheologie Prahova”, „Curierul Liceului «I. L. Caragiale»”, „Revista de pedagogie”, „Limbă și literatură”, „Tribuna școlii”, „Prahova”, „România literară” ș.a. Prima carte, *Poetică și stilistică. Metode, concepte*, îi apare în 1976. Studiile incluse în volumele *Comentarii stilistice și literare* (1983) și *Modalități de analiză a textului literar în liceu* (1992) au o clară intenționalitate didactică.

În analizele sale T. se oprește îndeosebi la texte de autori cuprinși în programa de învățământ, încercând să illustreze căile de investigare a textului literar. Apelează echilibrat la metode de analiză aparținând stilisticii, lingvisticii structurale, comparatisticii, istoriei și teoriei literare. Comentariile oferă, în general, „dosarul” complet al unei probleme. Cu *Itinerar caragialian* (1997) adaugă bibliografiei scriitorului un studiu doct și aplicat, întemeiat pe probe și documente scoase din arhive, axat pe două probleme principale: formația școlară și raporturile dintre lumea Ploieștilor și universul operei marelui comedialograf. Cartea corectează omisiunile, structurând informația, valorificând detalii de atmosferă (cum ar fi istoria tumultuoasă a „republicii de la Ploiești”) etc. T. extinde investigația la opera propriu-zisă, mai precis la acele texte în care momentele biografice revin ficționalizate. Exemplară este analiza schiței *Grand Hôtel „Victoria Română”*. Tipul acesta de cercetare e continuat în culegerea *Mențiuni caragialiene* (2000).

Problematika formației intelectuale a scriitorului beneficiază aici de o revizuire (capitolul *Școlarul Caragialli L. Ioan*). T. coroborează lectura documentului (de arhivă, presă, tipărituri de epocă, mărturii contemporane, iconografie) cu lectura critică a operelor în care aceste spații și lumea lor sunt implicate. A treia și cea mai amplă secțiune a *Mențiunilor...* desfășoară o suită intitulată *Lecturi caragialiene*, unde sunt reunite - în continuarea unor analize vizând „geneza și devenirea «momentului» caragialian”, „amintirea atrocă”, „deteriorarea limbajului și impasul comunicării” - o serie complementară de interpretări: „*Omul sucit*” în prozele lui I. L. Caragiale, *Fiziologia prostiei. Tipizare și generalizare a observației comice în opera lui I. L. Caragiale, Niccolò Machiavelli dinspre I. L. Caragiale și I. L. Caragiale și Emil Cioran*. În *Addenda* se reia, parțial, materialul explicativ al unui excepțional album iconografic, *Caragiale și Prahova* (2000). Volumul *Conexiuni și confluențe* (2002) valorifică o parte din studiile comparatiste ale lui T. Alături de texte din cărți anterioare - considerațiile asupra sonetelor lui V. Voiculescu în relație cu sonetele lui Shakespeare, asupra „scrierii estetice umanistice” la A.I. Odobescu sau asupra întâlnirii spirituale Caragiale-Cioran -, sunt prezente eseurile publicate inițial în paginile revistei „Axioma”. Seria interpretărilor aplicate la opera lui I. L. Caragiale este complinită cu studiul *Traduceri caragialiene din opera lui Edgar Allan Poe*. Câteva eseuri îi vizează pe Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Paul Zarifopol, Lucian Blaga, Mihail Sebastian, Nichita Stănescu, din perspectiva unor „conexiuni și confluențe” susceptibile a produce nuanțări în evaluarea estetică a operei acestora. Alte contribuții critice și istorico-literare sunt culegerea de studii *Semme* (2003) sau editarea, în colaborare, a unei secțiuni din corespondența primită de I. L. Caragiale - volumele *Telegrame primite de I. L. Caragiale* (2002) și *Scrisori pentru Caragiale* (2003).

SCRIERI: *Poetică și stilistică. Metode, concepte*, Ploiești, 1976; *Din lirica modernă*, Ploiești, 1982; *Comentarii stilistice și literare*, București, 1983, 3; *Itinerar caragialian*, București, 1997; *Concepte operaționale în studiul literaturii*, Târgoviște, 2000; *Caragiale și Prahova*, Ploiești, 2000; *Mențiuni caragialiene*, Ploiești, 2000; *Conexiuni și confluențe*, Ploiești, 2002; *Semme*, Ploiești, 2003. **Ediții:** *Din universul poeziei moderne*, București, 1996; *Telegrame primite de I. L. Caragiale*, introd. edit., Ploiești, 2002 (în colaborare); *Scrisori pentru Caragiale*, introd. edit., Ploiești, 2003 (în colaborare).

Repere bibliografice: C. Negreanu, „*Comentarii stilistice și literare*”, LL, 1983, 3; Ion Popescu-Sireteanu, „*Comentarii stilistice și literare*”, „*Revista de pedagogie*”, 1984, 5; Elena Tacciu, *Instrumente de lucru*, CNT, 1984, 11; Ion Bogdan Lefter, *O lume într-o carte*, RL, 1984, 19; Ion Bălu, *Convorbiri colegiale*, RL, 1993, 14; Constantin Hărlav, *Comentariile Tătaru, „Prahova”*, 1993, 944; Arleen Teodorescu, *O carte pentru studenți, „Azi. Fețele culturii”*, 1997, 222; V. Fanache, *Enigmaticul Caragiale*, ST, 1998, 2-3; Dimisianu, *Lumea*, 407-411; Florin Mihăilescu, *Critice și metacritice. Analiză, istorie, valoare*, VR, 2001, 7-8. C. H.

TĂUȘAN, Victoria Ana (16.IX.1937, Borod, j. Bihor), poetă, eseistă și traducătoare. Este urmașa unei familii de moși, înrudită cu mitropolitul Andrei Șaguna și cu episcopii Iuliu

Hossu și Ioan Suciu, părinții ei fiind Ileana (n. Venter) și Ioan Suciu, țărani înstăriți. Urmează școala generală la Beiuș și Salonta, liceul la Oradea (1948-1955) și Facultatea de Drept la Universitatea din București, absolvind în 1960. Va fi liber profesionistă. Debutează cu versuri în 1950, la ziarul „Crișana” din Oradea, iar editorial cu volumul *Cadențe*, apărut în 1963. Va colabora la „Scrisul bănățean”, „Steaua”, „Contemporanul”, „România liberă” ș.a. A fost soția criticului și istoricului literar Marin Bucur.

După o etapă marcată de plachetele *Metamorfoze* (1968) și *Existențe* (1969), ce filtrau sevele sensibilității și organizau materia din *Cadențe* și din *Culorile complementare* (1966) în sensul eliminării programatice a înconjurătorului în favoarea zonelor eterat-spirituale, poezia scrisă de T. cunoaște, după volumul *Catharsis* (1970), o perioadă tranzitorie, de revărsare în poem a aluviunilor culturale, cu o frenezie lirică obsedată constant de propria-i înnoire, ca în *Restituire* (1972). Un cu totul alt registru, îndatorat lui Saint-John Perse și lui Paul Claudel, nu fără multiple trimiteri la oracularul nietzscheean, îl exprimă versurile ulterioare, din *Imn* (1974), *Cartea zilelor* (1975), *Cartea nopților* (1977), *Recitativ* (1980), *Relief* (1981) ș.a. Traducătoare din Paul Claudel (*Cinci mari ode*) și din Friedrich Nietzsche (*Așa grăit-a Zarathustra*), T. cultivă simfonismul psaltic îmbibat de aluzii mitologice și religioase, călătorind în timp și în geografii spirituale unde supraabundența, grandilocvența și poza profetică amenință să sufocă miezul sensibil al viziunilor. Acumularea marilor teme orfic-biblice în recitativul amplu, croit pe tiparul „marelui fluviu” al lui Perse, reprezintă însă o zonă aparte în poezia română contemporană. Două eseuri, *Ion Pillat. Ceremonia naturii* (1972) și *Paul Verlaine* (1974), „explică” prea puțin personalitatea poetei, însă dau seama de anvergura (ca și de poziția excentrică) a arhielaboratului ei discurs poetic. T. a îngrijit, în 1976, în colaborare cu Marin Bucur, *Dicționarul de rime eminescian* și a dat versiuni din scrierile Elenei Văcărescu și ale Iuliei Hasdeu. În 1983 i s-a acordat Premiul Uniunii Scriitorilor.

SCRIERI: *Cadențe*, București, 1963; *Culorile complementare*, București, 1966; *Metamorfoze*, București, 1968; *Existențe*, București, 1969; *Catharsis*, București, 1970; *Brățara lui Prometeu*, București, 1972; *Ion Pillat. Ceremonia naturii*, București, 1972; *Restituire*, București, 1972; *Imn*, Cluj-Napoca, 1974; *Paul Verlaine*, București, 1974; *Cartea zilelor*, București, 1975; *Cartea nopților*, București, 1977; *Recitativ*, București, 1980; *Întâmplări pentru tot anul*, București, 1981; *Relief*, București, 1981; *Cântata pământului*, București, 1982; *Cineva urca un munte*, București, 1983; *Strig către tine*, București, 1985; *După-amiaza unui circ*, București, 1988; *Crescendo*, București, 1990; *Portrete de poeme*, Oradea, 1995; *Poemul bizantin*, Oradea, 1997; *Poemul orant*, Oradea, 1999; *Poemul miezonoptic*, Oradea, 2000; *Poemul crepuscular*, Oradea, 2002. **EDIȚII, antologii:** Mihai Eminescu, *Dicționar de rime*, București, 1976 (în colaborare cu Marin Bucur); *De te voi uita, Ierusalime (Țara Sfântă și cărțile sacre în literatura română)*, postfață Victor Bărlădeanu, București, 1996 (în colaborare cu Marin Bucur). **TRADUCERI:** Elena Văcărescu, *Scrieri alese*, ed. bilingvă, îngr. și pref. Ion Stăvăruș, București, 1975 (în colaborare); Iulia Hasdeu, *Versuri, proză, corespondență*, îngr. Crina Decuseară-Bocșan, București, 1976 (în colaborare); Friedrich Nietzsche, *Așa grăit-a Zarathustra*, București, 1991; Paul Claudel,

Cinci mari ode – Cinq grandes odes, ed. bilingvă, postfață trad., București, 1994.

Repere bibliografice: Nichita Stănescu, „*Culorile complementare*”, GL, 1966, 33; M.N. Rusu, „*Culorile complementare*”, LCF, 1966, 36; Paul Georgescu, *Gravitatea actului poetic*, VR, 1966, 9; Dumitru Micu, „*Metamorfoze*”, GL, 1968, 36; Adriana Iliescu, „*Existențe*”, VR, 1969, 12; Radu Enescu, „*Catharsis*”, F, 1970, 9; Doinaș, *Diogene*, 221-222; Valentin Tașcu, „*Restituire*”, F, 1973, 1; Piru, *Poezia*, II, 198-201; Barbu, *O ist.*, 135-137; Regman, *Colocvial*, 199-201; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 556; Dan C. Mihăilescu, *Poezia fervorii*, LCF, 1980, 10; Mircea Scarlat, „*Recitativ*”, RL, 1980, 16; Al. Cistelecan, „*Recitativ*”, F, 1980, 8; Rodica Florea, *Neîntrerupta regenerare*, VR, 1980, 9; *Lit. rom. cont.*, I, 582-588; Dan C. Mihăilescu, *Poezia de cultură*, RL, 1981, 49; Emil Manu, *Locuînța Parabolei*, RL, 1982, 48; Ioan Holban, „*Cineva urca un munte*”, CRC, 1984, 22; Cristian Moraru, „*Strig către tine*”, RL, 1985, 46; Ierunca, *Subiect*, 140-145; Liviu Grăsoiu, *În memoria lui Marin Bucur*, LCF, 1996, 26; Liviu Grăsoiu, *Un roman remarcabil*, LCF, 1998, 26; Popa, *Ist. lit.*, II, 589-590; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 516-518; Liviu Grăsoiu, *Întrebare fără răspuns*, LCF, 2003, 19. D. C. M.

TĂUTU, Gheorghe (17.VII.1823, Botoșani – 8.VIII.1885, Târgu Frumos), poet și autor dramatic. Deși era descendent al unei vestite familii boierești (din care făcea parte și comisarul Ionică Tăutu), T. nu a reușit să termine decât patru clase, la Botoșani, fapt cu o influență decisivă asupra scrisului său. Ajuns copist la Departamentul Dreptății din Iași, participă la mișcarea revoluționară de la 1848. Cumpărându-și o moșie lângă Târgu Frumos, alternează agricultura cu preocupările literare și colaborează la numeroase periodice – „*Steaua Dunării*”, „*Foaie pentru minte, inimă și literatură*”, „*Buciumul*”, „*Reforma*”, „*Familia*”, „*Ghimpele*”, „*Secolul*”, „*Curierul*”, „*Amicul familiei*”, „*Timpul*” ș.a. – cu versuri în care susține ideile pașoptiste. Unele poezii vor constitui și cuprinsul volumului de debut, *Poezii*, apărut în 1862.

Prima culegere a lui T. conține versificări ocazionale, având ca teme anumite momente istorice sau contemporane. Într-un spirit entuziast și grandilocvent, cu un stil discursiv și emfatic, el însușie principii politice și de morală socială, pentru a adopta, în cele din urmă, tonul satiric sau indignat al celui care se aștepta la mari prefaceri în bine. Doar pe alocuri se simte o undă de lirism, susținută și de cadența vie, de alcătuirea simetrică a poeziilor. În *Brândușe române* (1868) T. repovestește diverse motive din cronici, prezintă fapte și personaje într-un mod teatral, fals, și nu scapă nici un prilej de a șarja violent aspecte negative ale prezentului. Cam în aceleași limite se încadrează și celelalte scrieri, în care autorul abordează specii poetice la modă în epocă: *Poezii. Epistole* (1871), *Fabule, glume și anecdote* (1873) sau poeme și drame istorice, precum *Un ajutoriu la timp* (1863), *Berchea*, rămasă într-un periodic din 1865, *Rarișă sau Cerdacul lui Ferent* (1869), dar mai ales comedii – *Secretu pentru sexu frumos* (1869), *Muza și casieria* (1870), *Tronc Lude Măscărescu sau Ministru Tirtiflichii* (1875) etc. Cu o exprimare facilă, supralicitând clișee prozodice și de conținut, T. e doar o prezență în istoria literară, identificabilă în

vremea sa în special pentru atitudinea vehementă față de tarele și nedreptățile sociale.

SCRIERI: *Poezii*, Iași, 1862; *Un ajutoriu la timp*, Iași, 1863; *Brândeș române*, Iași, 1868; *Secretu pentru sexu frumos*, îngr. V. Botez, Iași, 1869; *Rarișa sau Cerdacul lui Ferenț*, Iași, 1869; *Muza și casieria*, Iași, 1870; *Poezii. Epistole*, Iași, 1871; *Odagiul și rânđașul grădinei primăriei*, Iași, 1872; *Fabule, glume și anecdote*, Iași, 1873; *Odagiul socru sau Vasilică, dragul tatei*, Iași, 1873; *Tronc Lude Măscărescu sau Ministru Tirtiflichii*, Iași, 1875; *Văduva Carpaților*, Iași, 1879.

Repere bibliografice: Pop, *Conspic*, I, 211-214; George Tăutu, „Albine și viespi”, 1893, 3; George Baiculescu, *Literatura lui George Tăutu*, ALA, 1923, 142; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 302, *Ist. lit.* (1982), 341-342; *Ist. lit.*, II, 746-747; Vărgolici, *Retrospective*, 107-110; *Dict. lit.* 1900, 837-838.

C. T.

TĂUTU, Ionică (1795, Cerchejeni, j. Botoșani - 20.IV.1830, Istanbul), poet, prozator și traducător. Descendent al unei vechi familii de boieri moldoveni scăpătați, T. era fiul Ilenei (n. Ilschi) și al lui Gheorghe Tăutu, vornic de poartă. Cunoștea bine limbile franceză și greacă, avea o cultură sistematică, hrănită cu lecturi din iluminismii francezi. Din 1815 și-a câștigat existența ca inginer hotarnic, fiind unul din primii topometri români. Tulburările din timpul Eteriei îl zguduie profund, iar înscăunarea în Moldova a lui Ioniță Sandu Sturdza, cel dintâi domn pământean după fanarioți, îi trezește speranța în renașterea națională. Cu sprijinul unchiului său omonim, este introdus la Curte, unde ține, în octombrie 1822, un discurs la instalarea noului domn. Devine consilier intim al acestuia, redactându-i cele mai importante cuvântări și ducând greul cancelariei. Indignat de poziția obstructionistă a mării boierimi, refugiată peste graniță, de unde aștepta izgonirea lui Ioniță Sandu Sturdza, scrie violentul pamflet *Strigarea norodului Moldaviei către boierii pribegi și către mitropolitul*, care a avut un ecou deosebit, și contribuie substanțial la redactarea altuia, *Scrisoare ce au trimis un boier din Moldova către dumnealui logof. Grigoraș Sturza, la Cernăuți*. În 1825 alcătuiește urarea de An Nou, citită domnitorului probabil de episcopul Hușilor, și participă la elaborarea proiectului primei constituții românești, zisă a „cărvarilor”. Spre a evita un conflict cu Rusia, protectora mării boierimi, Ioniță Sandu Sturdza îl trimite, în noiembrie 1824, la Constantinopol, ca secretar al capuchehaiei moldovenești și cu misiunea de a-l instrui pe fiul său, nu însă înainte de a-l avansa de la rangul de căminar la cel de comis. Îndepărtat din viața politică a Moldovei, T. intră în legătură cu cercurile diplomatice constantinopolitane, învață limba turcă, lucrează la scrierile filosofice *Cercare împotriva deistilor și Zidire politicii întemeiată pe fire omului*, traduce *Les Ruines* de Volney, sub titlul *Sfârșimările sau Proctire asupra revoluțiilor împărățiilor*, și o gramatică a limbii franceze de Charles Girault-Duvivier. După semnarea tratatului de la Adrianopol (1829) face demersuri pentru a candida la tronul Moldovei, dar nu i se permite întoarcerea în țară. Moare de ftizie.

Ideologic, T. este un precursor al pașoptismului. Adept al mecanicismului iluminist, socotea că lumea este guvernată de

legi imuabile și universale. Când mecanismul social se învechește, resorturile uzate trebuie schimbate, spre a restabili echilibrul originar. Înlocuirea, inevitabilă, se face prin evoluție, nu prin revoluție. Singura formă de guvernământ pe care T. o aprobă este autocrația luminată. A condamnat vehement marea boierime, în pamflete a căror importanță e amplificată de valoarea lor literară. Tonul este interpelativ, de o amplexare necunoscută altor texte similare din epocă. Autorul subordonează toate artificiile retoricii unui patetism de orator înnăscut, a cărui putere de persuasiune este întărită cu argumente dure, înlănțuite logic. În fraze bine echilibrate, parantezele explicative, abundente, converg spre un argument unic, a cărui forță de convingere se supune totdeauna unui suflu interior, înrudit cu acela al lui Nicolae Bălcescu și Mihail Kogălniceanu. Discursurile dovedesc o bună cunoaștere a canoanelor retoricii și posibilități de exploatare a forței cuvântului obișnuit, nu atât prin nouitatea combinațiilor, cât prin stringența raționamentului. O deosebită însemnătate are corespondența lui T. Scrisorile, fie politice, fie de dragoste, generalizează scepticismul rezultat din propria experiență, pe care caută să o comunice cât mai elevat cu putință. El este, astfel, unul din inițiatorii genului epistolar în literatura română. Puținele versuri pe care le-a scris se disting prin lirismul lor rafinat, cu ecouri preromantice, evidente cu deosebire în tonul sentimental. Alterarea acestor aspecte contradictorii este realizată în limitele unei sobrietăți ce râvnește către echilibrul clasic. T. este, poate, cel dintâi poet român care descoperă Evul Mediu, aureolându-și iubita cu atributele domnițelor din cronici și fiind, în acest sens, un precursor al orientării din deceniile următoare. Cu traducerile din Volney el a contribuit nu numai la cunoașterea unui autor, ci și la consolidarea preromantismului la noi. Cultivarea poeziei ruinelor în lirica românească e îndatorată, între altele, și traducerii sale, care a circulat în

Sigiliul lui Ionică Tăutu

numeroase copii. Tot lui i-au fost atribuite, în mod eronat, alte scrieri: *Cuvânt a unui țăran către boieri* și *Dialog între doi austrieci*.

SCRIERI: *Scrieri social-politice*, îngr. și introd. Emil Vărtosu, București, 1974.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Un „Jacobin moldave” au XIX-e siècle*, Vălenii de Munte, 1937; Gh. I. Georgescu-Buzău, *Un vechi propovăduitor al democrației: comisul Ionică Tăutu*, București, 1945; Dan Mănuță, *Gramatica manuscrisă a comisului Ionică Tăutu*, ALIL, t. X, 1959, fasc. 1-2; Emil Vărtosu, *Les Idées politiques de I. Tăutu, candidat au trône de Moldavie en 1829*, „Revue roumaine d'histoire”, 1965, 2; *Ist. lit.*, II, 156-160; Ivașcu, *Ist. lit.*, 347-348; Dan Mănuță, *Ionică Tăutu - traducătorul „Ruinelor” lui Volney*, ALIL, t. XXIII, 1972; Cornea, *Originile*, 240-243; Săndulescu, *Lit. epistolară*, 76-77, 208-210; Dan Mănuță, *Argumente de istorie literară*, Iași, 1978, 31-56; *Dicț. lit.* 1900, 838-839; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 520-522. D. M.

TĂUTU, Nicolae (24.XI.1919, Cislău, j. Buzău - 13.VI.1972, București), poet, prozator și dramaturg. Este fiul Virginiei (n. Corbu) și al lui Dumitru Tăutu, ofițer de cavalerie. Școala primară o urmează la Galați, Târgu Ocna și Onești. După ce frecventează liceele militare din Târgu Mureș și Cernăuți, face ultimele clase la Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți, absolvind în 1940. În 1942 termină cursurile Școlii de Ofițeri de Infanterie de la București. Va lupta pe frontul de Vest, în calitate de comandant de companie. După 1944 lucrează ca redactor în presa militară, fiind, între altele, corespondent special la „Apărarea patriei” și redactor-șef la „Viața militară”. A făcut parte, un timp, din Consiliul Uniunii Scriitorilor. Primele versuri îi apar în „Freamătul literar” (1935), iar producția lirică de început o strânge în placheta *Tăceri pentru apă vie*, ieșită de sub tipar în 1940, pe când era elev în ultima clasă de liceu. Versurile, proza, fragmente din lucrările dramatice și o bogată publicistică, dar și numeroase amintiri sau schițe umoristice sunt incluse în „Universul literar”, „Bucovina” și „Bucovina literară”, „Orizont” (Cernăuți), „Cetea Moldovei”, „Tinerețea”, „Cronicar”, „Universul literar”, „Timpul”, „Curentul magazin”, „Lumea”, „Contemporanul”, „Gazeta literară”, „Flacăra”, „Iașul literar”, „Steaua”, „Tribuna”, „Viața românească” ș.a. A semnat și Andu Grigorovici sau Tudor Nicodim. Pentru poemul *Stânca de pe Tatra* (1952) i s-a acordat Premiul de Stat.

Scriitor prolific, T. e autor de poezie, roman, piese de teatru, scenarii literare, librete de operă, schițe umoristice etc. Valoarea lor literară e însă discutabilă din cauza numeroaselor concesii făcute imperativelor social-politice ale vremii. Poezia pare să fie segmentul ce rezistă în parte. Începuturile stau sub semnul lui Serghei Esenin, cărui îi sunt închinată și câteva poeme, versurile din primele volume, *Tăceri pentru apă vie* și *Mătânie de zăpadă* (1943), purtând amprenta elegiacă, nostalgică a poetului rus („Azi a fost ucis mînzul cel șchiop/ - martor n-a fost decât un plop -/ i-ai înfipt custodia până în prăsea/ și fiecare strop de sânge scânteia” ș.a.m.d.). Sunt mărturisite afinități și cu Rainer Maria Rilke, Paul Verlaine, E. A. Poe, iar din lirica autohtonă pot fi percepute influențe care trimit la

Tudor Arghezi, G. Bacovia, Ion Pillat și mai târziu la Nicolae Labiș. Sub influența modelelor, sunt invocate numeroase personaje literare (Pygmalion, Don Quijote, Ofelia ș.a.), dar caracterul livresc și lipsa de coerență în alegerea unei maniere de a scrie poezie imprimă o notă inautentică multor versuri. Antologia *Cântarea cântărilor mele* (1971) cuprinde poeme din anii 1940-1971, ceea ce aduce împreună lirica începuturilor și versificările activiste, angajate, în felul lui Mihai Beniuc. Cartea surprinde prin structură, fiind organizată în cicluri care poartă ca titluri indicații muzicale (*Andante*, *Allegretto*). Invocate ambițios în prefață, temele ar fi „permanențele trăirii omenești: dragostea, patria, locurile natale, războiul, bucuria, moartea”. Sugestii romantice, simboliste, moderniste, folclorice etc. dau un caracter eclectic acestei producții în care autorul cultivă nu o dată locuri comune, dar având orgoliul unui deschizător de drumuri. Totul e văzut la modul animist, alegorizant, antropomorfic, iar versul liber e înlocuit adesea cu versificarea facilă. Poezia fie vrea să păstreze „memoria străbunilor” (Prefață), fie e identificată cu ființa poetică, în stil neomodernist („poezia e sângele meu” - *Andante*). Actul creator impune o comparație cu Meșterul Manole, altundeva se vorbește despre

cuprinderea demiurgică a lumii: „În fiecare verb o bătaie a inimii, / în fiecare substantiv – o monadă, / în fiecare adjectiv – ochii apoși ai unei căprioare” (*Epitaful cuvintelor*). Forța ce propulsează eul spre găsirea „țărâmului de aur” al poeziei nu poate fi decât erosul, care înseamnă idealizare și proiecție cosmică a iubitei. De aceea, absența ei este resimțită acut: „Ne-am despărțit ca două continente” (*Poem pentru plecarea ta*), iar Ofelia devine simbolul dragostei neîmplinite. Cântarea naturii utilizează obișnuitele corespondențe dintre starea sufletească și peisaj. Toamna nu poate evoca decât melancolie și nostalgia copilăriei, iar primăvara dorința de regenerare a verbului poetic. Predilecția pentru muzical este valorificată într-un ciclu dedicat lui George Enescu, unde sunt urmărite principalele evenimente din biografia marelui muzician. Nu e lipsită de ingeniozitate încercarea de aflare a ritmurilor prin care să fie reprodusă structura unor opere ca *Oedip* sau rapsodiile enesciene. Stihuirea patriotică, abundentă, pueril rapsodică, e mult mai convențională. Se păstrează tiparele mitizante în care sunt invocați eroii, tipare potrivit cărora orice soldat devine un Făt-Frumos. Metaforismul primelor volume se stinge treptat în schematism, didacticism, rutină a versificării despre orice, odele, poemele sociale, patriotice purtând amprenta comandamentelor comuniste. Un suflu liric autentic se simte, totuși, în *Jurnal de front*, care pornește de la experiența trăită în timpul celui de-al doilea război mondial. Ca romancier, T. evocă mai ales realitatea frontului, viața militară, confruntările cu „dușmanii patriei”, care transformă orice orfan în erou (*Băiatul și luna*, 1965). Personajele sunt liniare, lipsite de viață, maniheist pozitive sau negative, iar comportamentul lor trebuie să justifice această demarcație rigidă. Romanul *Împlinire* (1966), structurat în trei volume: *Fata din inima țării*, *La capătul nopții*, *Sub Arcul de Triumf*, inspirat din viața Ecaterinei Teodoroiu, are caracter biografic, e lipsit de realism, cu personaje aparținând aceleiași tipologiei bipolare. Dacă în primul volum intențiile encomiastice, replicile-lozincă ale protagoniștilor nu fac din T. un romancier, ci mai mult un autor de vieți romanțate, în celelalte două se remarcă un efort de ieșire din clișee. Iubirea va fi marcată ideologic în *Plecăt-am nouă din Vaslui* (1969). Titlul e de rezonanță alecsandriană, ca și momentul istoric surprins în roman – Războiul de Independență: fata moșierului Moruzanu este obligată de tatăl ei să aleagă între averea familiei și iubirea pentru Horia Șuteu, locotenent de condiție modestă care susținea desființarea moșiilor. Dramaturgia lui T. pleacă de la aceleași realități ca și romanele, iar lipsa de vitalitate a pieselor se explică prin prezența aceluiași schematism în construcția personajelor și în previzibilitatea deznodământului: binele învinge răul, eroismul luptătorilor marchează victoria asupra dușmanilor patriei sau a celor ostili ideologiei de partid. Scrierile *Când zâmbesc scriitorii și artiștii* (I-II, 1967-1970), *Nimeni n-a murit de răs* (1978) ș.a. sunt agreabile la lectură și selectează episoade comice din viața unor actori, regizori, scriitori: Mihail Sadoveanu, Victor Eftimiu ș.a.

SCRIERI: *Tăceri pentru apă vie*, pref. Mircea Streinul, cu gravuri de Rudolf Rybiczka, Cernăuți, 1940; *Hotar și inimă*, București, 1941; *Mătâni de zăpadă*, Cernăuți, 1943; *Carnetul soldatului Tilică*, București, [1948]; *Doi frați, doi eroi*, București, 1949; *În cadența anilor ce vin*, București, [1949]; *Și s-au întors pădurile-napoi...*, București, 1949; *Două alegeri*, București, 1950; *Slăvoim pe Vladimir Ilici*, București, 1950; *Stânca de pe Tatra*, București, 1952; *Furtuni de primăvară*, București, 1954; ed. (*Puterea jurământului*), București, 1955; *Mândrie*, București, 1954; *Inscripții*, București, 1955; *Zbor de noapte*, București, 1956; *De la inimă la inimă*, București, 1957; *Ecaterina Teodoroiu*, București, 1957; *Când au plecat cocorii...*, București, 1958; *Eroina de pe Jii*, București, 1958; *Cătălina (Adevărata viață a eroinei Ecaterina Teodoroiu)*, București, 1959; ed. (*Fata cu arma*), I, București, 1962; *Paloșul de foc*, București, 1959; *Rapsodia română*, București, 1960; *Itinerar liric: George Enescu*, București, 1961; *Carnet de cazarmă*, București, 1962; *Noul comandant*, București, 1962; *Așa cum a fost*, cu ilustrații de Tia Peltz, București, 1963; *Pentru pionierii țării*, București, 1963; *Cantata eroică*, București, 1964; *Băiatul și luna*, București, 1965; *Portret interior*, București, 1965; *Împlinire*, I-III, cu ilustrații de Tia Peltz, București, 1966; *Omagiu anilor de aur*, București, 1966; *Aliatul nr. 1 (Fals tratat de aventură și umor)*, București, 1967; *Când zâmbesc scriitorii și artiștii*, vol. I, București, 1967, vol. II: *Întoarcerea argonauților*, București, 1970; *Interludiu*, București, 1967; *Insula liniștită*, București, 1968; *Vox maris*, București, 1968; *Enigmatica Solveig*, București, 1969; *Plecăt-am nouă din Vaslui*, București, 1969; *Pro patria*, București, 1970; *Balada comunistului fără nume*, București, 1971; *Cântarea cântărilor mele*, București, 1971; *Hai să râdem împreună*, București, 1971; *Misiunile căpitanului Dan*, București, 1972; *Prefață la inima mea*, pref. Florin Mihăilescu, București, 1972; *Secretul documentului „X”*, București, 1972; *Veghe pentru toate ceasurile*, București, 1972; *Patriei, cântările mele*, îngr. și pref. Aurel Martin, București, 1974; *Nimeni n-a murit de răs*, îngr. Ștefania Țăutu, Iași, 1978; *Iubirea mea, pământul românesc*, îngr. Elena Grozea, pref. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1979; *Cornul de aur*, îngr. și pref. Nicolae Stoian, București, 1984.

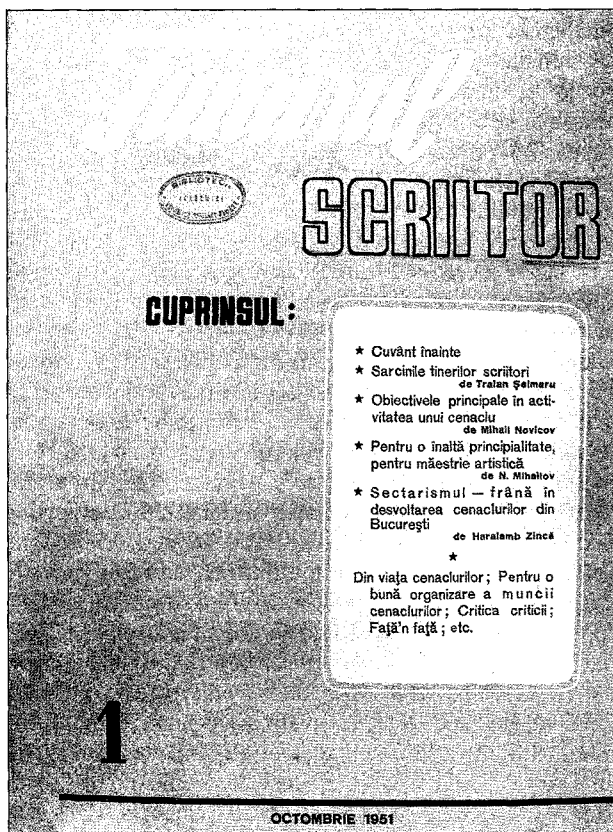
Repere bibliografice: Iulian Vesper, „Mătâni de zăpadă”, „Prietenie și luptă”, 1944, 12; Iacint Jemne, „Mătâni de zăpadă”, „Bucovina literară”, 1944, 83, 86, 89, 91; Traian Stoica, „Și s-au întors pădurile-napoi...”, VR, 1949, 5-6; Dan Soreanu, „Mândrie”, VR, 1955, 7; Ion Oarcăsu, „Inscripții”, ST, 1955, 11; Elena Dan, „Așa cum a fost”, GL, 1964, 15; Emil Manu, „Portret interior”, GL, 1965, 34; Dumitru Solomon, „Băiatul și luna”, GL, 1966, 6; Gabriela Adameșteanu, „Împlinire”, LCF, 1967, 12; Ion Candianu, „Aliatul nr. 1”, AST, 1967, 5; Martin Poeti, I, 104-108; Dumitru Micu, „Vox maris”, RL, 1969, 7; Eugenia Anton, „Enigmatica Solveig”, VR, 1970, 6; Mircea Iorgulescu, „Întoarcerea argonauților”, RL, 1970, 41; N. Valeriu, „Pro patria”, CL, 1970, 7; Valeriu Cristea, „Întoarcerea argonauților”, FLC, 1970, 42; Martin, *Pro Patria*, 89-95, 150-153; Virgil Brădățeanu, *Viziune și univers în noua dramaturgie românească*, București, 1977, 144; Ion Lotreanu, *Caligrafii critice*, București, 1977, 150-157; Alex. Oproescu, *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980, 71-73; *Lit. rom. cont.*, I, 235-237; Nicolae Stoian, *Jurământul de soldat*, CNT, 1982, 24; Carianopol, *Scriitori*, II, 16-25; Nicolae Ciobanu, „Cornul de aur”, LCF, 1984, 35; Florentin Popescu, *O istorie anecdotică a literaturii române*, București, 1995, 297-298, 307-311; Rachieru, *Poeți Bucovina*, 471-472; Micu, *Ist. lit.*, 355; *Dict. scriit. rom.*, IV, 518-520; Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism. Poezia (I)*, București, 2003, 78, *passim*. D. Mr.

TÂNĂRA GENERAȚIE, revistă apărută la București, ca săptămânal, în ianuarie 1935 (două numere), având subtitlul

„Politică, socială, literară” și sub îngrijirea lui Gellu Naum. Nu este menționată redacția, dar într-un cuvânt către cititori se arată că „necesitatea de luptă a tineretului” a determinat o asociație de tineri să reflecte imaginea generației lor, mai cu seamă viața din universitate, fabrici și cămine etc. Orientarea de stânga a publicației reiese din *Cuvântul înainte*, semnat de Gellu Naum, care notează că problema tineretului intelectual e în discuție doar de câțiva ani, de când s-a agravat criza economică, pe când problema tineretului muncitoresc s-a pus dintotdeauna, ceea ce unește sub aceleași deziderate tineretul aflat în fața „spectacolului” lumii contemporane, „plină de durere și de moarte, plină de dezamăgiri și aservire”. Tonul dramatic crește în textul lui Gellu Naum, care sancționează o lume ce zdrobește, amenințând cu foamea „tinerii în căutarea unui remediu”; de aceea, ei „trebuie să ia atitudine, toți trebuie să lupte”. Alt articol mobilizator aparține lui Constantin Micu, care clamează: „Loc tinerilor, loc pentru o politică tânără”. Tot el are un comentariu amplu asupra alegerilor falsificate de la Facultatea de Litere și Filosofie bucureșteană. Vladimir Domocoș scrie despre „mizeria sexuală” a tinerilor, pe care o explică prin criza economică și socială. V. Mariniuc publică articolul *Soarta tineretului muncitoresc*, în timp ce Virgil Teodorescu, în însemnările intitulate *Asigurări sociale*, vorbește despre „prinții social-democrați”, indivizi „de o lăcomie atât de uluitoare...”. Petre Vâlcu face o „cronică a sinuciderilor”, cu incisive comentarii asupra extraselor de presă privind fenomenul în rândul tinerilor. Alt text cu caracter social, vizând accidente de muncă, semnează Ilarie Doniga, în timp ce Paul Păun își exprimă dezacordul față de atitudinea politică a lui Panait Istrati, acuzat vehement de aderarea la curentele de dreapta. Eugen Ichim asigură cronică cinematografică, fără a comenta vreo producție, ci doar sancționând imaginea falsă a fericirii indigenilor din filmele exotice, unde se deghizează „mincinos viața din coloniile țarilor imperialiste”. Cu poezie e prezent Virgil Teodorescu, sub pseudonimul Matei Ciunia: *Singurul loc* („Pe un avion aș putea să cânt materialismul istoric / În carlinga lui aș fi poetul vremii”), *Tramvaiul care mă duce seara de-a lungul orașului*, *Cum se deschid jurnalele ș.a.*, poeme militante nu fără anume calități de ritm și imagine. Versuri „de atitudine” mai publică Emilian Băcov și Eugen Ichim, primul fiind și autorul unei schițe-reportaj din viața pescarilor. Un scurt text nesemnat, *Arthur Rimbaud vizionarul*, menționează trei categorii de poeme ale autorului francez (cele predilect sociale, cele ce anunță o nouă poetică și cele ce prevestesc propria soartă), dar simplitatea naivă a comentariului face să eșueze orice idee. Rubrica „Informațiuni” consemnează sec catastrofa „fizică și morală” a evreimii germane. Și ilustrațiile susțin caracterul agitatoric al publicației.

E. M.

TÂNĂRUL SCRITOR, revistă apărută la București, lunar, din octombrie 1951 până în decembrie 1957, editată de Uniunea Scriitorilor. Abia în numărul 5/1955 se afișează caseta redacțională: Mihai Dragomir redactor-șef, înlocuit de

Demostene Botez (de la numărul 5/1956), și Vladimir Colin, Lucia Demetrius, Eugen Frunză, Silviu Iosifescu, Aurel Martin (redactor-șef adjunct), Haralamb Zincă (redactor-șef adjunct). Propunându-și să publice literatură, **T.S.** mai cuprinde rubricile permanente „Însemnări critice” și „Cronici literare”, completate în 1955 de „Cronica dramatică”, „Cronica plastică” și „Cronica cinematografică”. *Cuvântul înainte*, care aparține redacției, anunță revista ca pe „o nouă armă vie de luptă, un îndrumar prețios de muncă” pus la îndemâna „tinerilor scriitori care fac primii pași pe tărâmul literar”. Obiectivele principale ar fi două: revigorarea activității creatoare a cenaclurilor și îndrumarea lor către principiile de bază ale activității literare, precum și „izgonirea tuturor influențelor străine strecurate sub masca diferitelor teorii sau practici nesănătoase” din viața literară românească a vremii. Este ușor de înțeles, îndărătul discursului de intenție culturală, tentativa de a impune o normă ideologică socialistă și de a produce generații de scriitori „corect orientați” politic. În sumar intră literatură, eseuri, traduceri, cronici, recenzii, semnalări editoriale. Versurile sunt profund marcate de ideologia vremii și de tiparele propagandistice. Proletcultismul specific epocii își pune amprenta și pe proza selectată, rezultând texte literaturizate, de o pronunțată factură neosămănătoristă, pigmentată de elemente ale noii realități sociale postbelice și nesemnificativă valoric. În ultimii doi ani de apariție încep să fie perceptibile totuși semne ale unui lirism autentic, ce tinde să

recupereze, deși cu dificultate, teritorii postromantice sau neosimboliste, ceea ce dă posibilitatea exprimării mai libere a vocilor și tehnicilor poetice. Fără să fi lansat nume semnificative și beneficiind doar sporadic de colaborări prestigioase, **T.s.** rămâne oglinda unei generații critice și literare, a unei formule literare cu o istorie specială, precum și a unui model cultural. Astfel, apar versuri semnate de Nicolae Labiș, se reproduc două poeme argheziene din ciclul 1907 (*Instigatorul* și *Cocorul Alecu*), Tudor Arghezi fiind prezent și cu alte trei texte, *Viscolul*, *Noapte de an*, *Gâsca inspirată*, sunt inserate două poezii de G. Bacovia (*Arhaism* și *Doina*), iar Tudor Vianu dă poemul (de nuanță epigramatică, adresat sieși) intitulat *Adevăr și poezie*. Cei mai fideli colaboratori în materie de lirică sunt Radu Cârnci, Horia Aramă, Alexandru Andrițoiu și Gheorghe Tomozei, care va debuta aici în 1953. Alături de aceștia - Ion Acsan, Leonida Neamțu, Horia Grănescu, Geo Bogza, Veronica Porumbacu, Mihai Beniuc, Geo Dumitrescu, Victor Tulbure, Emil Manu, Florin Mugur ș.a. În ceea ce privește proza, e ilustrată de schițe, nuvele, fragmente de roman, reportaje. Autori sunt Tita Chișer, Nicolae Mărgeanu, Mircea Radina, Vera Hudici, Sorin Titel, care debutează aici cu schița *Drumul*. Se include și un fragment din romanul *Cordovanii* de Ion Lăncrăjan. Apar, de asemenea, scrieri ale lui Fănuș Neagu, Traian Coșovei, Ion Băieșu, Petru Dumitriu și Mircea Zăciu (pagini de roman), două fragmente din *Groapa* de Eugen Barbu, două texte aparținând lui Mihail Sadoveanu. Colaborează cu teatru Ștefan Gligorea, Maria Zoe Ionescu, Adrian Cernescu, Ion Niculescu, Eusebiu Camilar. Eseistica promovată în **T.s.** are un aspect inegal. Primele numere sunt aproape în exclusivitate ocupate de articole și comentarii „normative”. Publicația își ia în serios misiunea ideologică și „formativă”, tipărind un lung șir de texte ce stabilesc, dogmatic, necesitatea ca literatura să devină oglinda noii stări politice și sociale a țării, precum și codul de sarcini și obiective ale tinerilor scriitori și ale activității unui cenaclu literar, impunând astfel temele, motivele și modalitățile chemate să configureze noua epistemă a „realismului socialist”. În viziunea autorilor de normative literare - Traian Șelmaru, Mihail Novicov, N. Mihailov, Sergiu Fărcășan, Eugen Frunză, Mișu Dragomir, Vasile Nicorovici, Georgeta Horodincă, Teodor Vârgolici sau Geo Bogza - funcția fundamentală a actului artistic este nonficonționalizarea, „redarea” realității în care țara pășise, sub tutela „dascălului” sovietic. Criteriul suprem de apreciere a valorii artistice va fi, așadar, ceea ce se invocă drept un maximum de veridicitate a faptelor prezentate. Este evidentă regresia tiparului estetic, deformarea, chiar confuzia flagrantă (de care sămănătorismul și poporismul românesc se făcuseră în alt fel vinovate la începutul secolului al XX-lea) dintre etic, acum alterat propagandistic, și estetic. Cu toate acestea, din 1953 eseurile vor căpăta o finută academică, purtând semnăturile lui Tudor Vianu, Al. A. Philippide, Dumitru Micu, Mircea Zăciu, Romul Munteanu, Ionel Jianu sau Camil Baltazar, alături de care se manifestă Al. Andrițoiu, Augustin Z. N. Pop, Eugen Jebeleanu ș.a. Numărul

10/1955 este dedicat lui Mihail Sadoveanu, la împlinirea vârstei de șaptezeci și cinci de ani. Semnează cronici și recenzii Aurel Martin, Al. Piru, D. Micu, H. Zalis, Emil Suter, Mihai Gafița, I. D. Bălan, Valeriu Râpeanu, Al. Simion, Petre Pascu. Alți colaboratori: Mihail Cruceanu, D. Murărașu, Perpessicius, Alfred Margul Sperber, Dominic Stanca, Ioanichie Olteanu, Ion Brad, Tiberiu Utan, Florența Albu, Cezar Baltag. C. T.

TÂRNAVA, publicație apărută la Târgu Mureș, lunar, între 1991 și 1996. Director: Eugeniu Nistor, președinte de onoare: Serafim Duicu. Din colegiul onorific vor mai face parte Ion Horea, Cornel Moraru și Laurențiu Ulici. **T.** continuă o tradiție inaugurată prin gazetele „Românul târnăvean” (1913-1914) de la Diciosânmartin și „Târnava” (1921-1938) din aceeași localitate (organe ale Partidului Național Liberal). Revista își propune „încurajarea tinerelor talente din Târnăveni” (Ion Șeuleanu, *Rânduri de întâmpinare*), menținerea unui „caracter preponderent cultural” și evitarea oricărei tendințe politice (Răzvan Ducan, *De la „Târnava” de ieri la „Târnava” de azi*). Este deschisă mai ales textelor de început ale tinerilor scriitori ardeleni, dar și colaborării celor consacrați. Depășește interesul local prin cuprinderea unor personalități ale literaturii noastre și prin urmărirea fenomenului literar românesc general. Are rubricile „Efigie” (selecții din scrieri de Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Vasile Alecsandri, George Bacovia, Octavian Goga, Al. Macedonski, Mateiu I. Caragiale, Romulus Guga, Nichita Stănescu, Ion Horea, St. O. Iosif, Ion Brad, Ioan Alexandru), „Însemnări de scriitor” (aici sunt prezenți Cornel Moraru, Al. Cistelean, Mihai Sin, Serafim Duicu, Eugeniu Nistor, Alexandru Vlad, Iulian Boldea, Zeno Ghițulescu ș.a.), „Eseu” (Cornel Moraru, *Mitul generațiilor, Mitologia nihilismului la Eminescu*, Iulian Boldea, *Dimitrie Caracostea - eminescolog*, Alexandru Vlad, *Carte sacră, carte profană*), „Preaviz” (cronici de Al. Cistelean), „Cronica literară” (susținută de Serafim Duicu, Iulian Boldea), „Agenda culturală”, „Semnal editorial”, „Caligrafii” (autor - Eugeniu Nistor), „Convorbirile noastre” (interviuri cu Al. Cistelean, Laurențiu Ulici, Ion Vlasiu, Grigore Ploșteanu, Teohar Mihadaș), „Eseuri antologice” (Emil Cioran, *Omul fără destin*), „Poesis”, „Antologie «Târnava»”, „Debut”, „Arhipelag de proză”, „Starea prozei”, „Historia - magistra vitae” (Vlad Georgescu, *Originile neamului românesc*, fragment din *Istoria românilor*). Contribuie cu proză Romeo Soare, Ion Roșioru, Petru Istrate, Vasile Bogdan, cu poezie Iulian Boldea, Zeno Ghițulescu, Răzvan Ducan, Aurel Hancu, Eugeniu Nistor, Ioan Găbudean, Titus Andronic, George L. Nimigeanu, Cristian Stamatoiu, Adrian Aldea, iar cu articole Zeno Ghițulescu, Aurel Hancu, Cristian Stamatoiu, Titus Andronic, Silviu B. Moldovan, Mircea Avram (*Cea mai veche traducere românească a lui Robinson Crusoe*). Sunt găzduite și traduceri din literatura franceză. Mai colaborează Silvia Obreja, Dumitru Mureșan, Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Leonida Lari, Haralamb Zincă, Dumitru Covalciuc. C. A.

TÂRZIU, Alexandra (19.XI.1937, București), prozatoare. Este fiica Mariei (n. Ilenus) și a lui Gheorghe Târziu, mic industriaș; e căsătorită cu Andrei Brezianu. A urmat la București școala primară și Liceul Sanitar „Pitar Moș”, absolvit în 1957. Lucrează ca asistentă medicală la diverse spitale din capitală (1957-1967) și ca bibliotecară la Uniunea Scriitorilor (1969-1974). Se stabilește în 1986 în Statele Unite ale Americii, unde în anul următor devine profesoară de limba română la International Center for Language Studies din Washington D. C. Scrie inițial în revista pentru copii „Luminița” (1964), iar primele schițe îi apar un an mai târziu în „Luceafărul”. Colaborează la „România literară”, „Viața românească”, „Astra”, „Cronica”, „Neue Literatur”, „Agora” (SUA), „Dialog” (Germania), „Ateneu”, „Familia” ș.a. Va fi distinsă cu Premiul pentru proză acordat de revista „Luceafărul” (1966) și cu Premiul Asociației Scriitorilor din București (1982).

Prima carte publicată de T., culegerea de proză pentru copii *Strada lui Petrică*, apărută în 1965, cuprinde texte de factură poetică și fantezistă, anunțând încă de pe acum un anume mod de vizualizare a lumii. Povestirile din volumul *Nu se poate preciza* (1967), extrem de concise, pendulând între candoare și cinism, introduc într-o lume dominată de arbitrar și absurd – un tip de absurd care este totuși dus uneori prea departe și din această cauză își pierde din efect, naturalul având tendința de a deveni teatral. Aluziile politice sunt evidente, dar jocul apare câteodată forțat. Ceea ce atrage în primul rând atenția în această proză și îi conferă o valoare deosebită nu sunt dialogurile, simple și totuși năucitoare, sau schematizarea care duce la absurd, ci mai degrabă decorul în care autoarea își plasează „măștile” vorbitoare. Schițe precum *Poți să muți pălăriuțele la loc*, *Închide totuși fereastra* sau *Fără maladii albastre* au ca fundal mediul spitalului: e o lume închisă, strict delimitată, cu regulile și principiile ei. Macabru, atemporalul, iluzia, jocul dintre vis și coșmar fac din acest spațiu un teritoriu instabil și fascinant. Instantaneele din viața cotidiană sunt distorsionate, captate și apoi oferite într-un mod similar cu „instantaneele” care apar în povestirile lui Friedrich Dürrenmatt. Personajele nu au în general un nume, sunt doar măști, himere care închid mici universuri, după legi ce nu țin cont de universul exterior. Ele ilustrează o categorie anume: bolnavul, doctorul, asistenta medicală, nebunul, omul alienat, care nu își mai pot reveni după contactul cu lumea, cu „realul” (bunăoară, momentul naționalizării duce la prăbușirea totală a tatălui din povestirea *Iluziile din cais*). Nu se petrece de fapt nici o dramă palpabilă, iar limitele dintre bine și rău, iubire și ură, vis și realitate sunt anulate. Toate aceste teme, motive, sugestii, ipostaze vor fi dezvoltate pe larg de T. în romanele și povestirile ulterioare. În primul său roman, *Nu-mi pasă* (1969), va plasa acțiunea în același cadru al spitalului, exploatând tot antiteza dintre spațiul care izolează și golește de sentimente și spațiul din afară. Personajul central – o fostă infirmieră care a ajuns să fie „înghițită psihic” de ce e în jurul ei – încearcă să construiască o alegorie a salvării, a recuperării eului. Romanul e construit din monologuri și dialoguri cu diverse „măști”,

adesea incoerente, brutale tocmai prin simplitatea lor, care par să nu aibă nici început și nici sfârșit. E un microcosmos care generează lumi iluzorii, dând naștere la o mulțime de răspunsuri posibile care, la rândul lor, creează alte teritorii ale lui „de ce”, unde se scufundă personaje, oameni, spații reale și imaginare, întrebări și răspunsuri. Această formă de construcție a romanului, care se apropie de cea a poemului în proză, va fi continuată și în textele din *Clovnul nevăzut* (1975), unde toate povestirile dezvăluie variante diverse ale realului, imagini distorsionate, ilogice, violente, câteodată de o ironie și de un macabru duse la extrem. Majoritatea sunt variațiuni pe tema libertății, în *Să ne facem nevăzuți* sau în *Întâmplare peste care a nins* candoarea se întâlnește cu grotescul, cu ilarul, cotidianul se transfigurează, ivindu-se un univers al visului. Obsesia jocului, dorința de recuperare a identității interioare sau schimbarea acesteia prin intermediul unui șir interminabil de măști sunt doar câteva elemente caracterizante. Masca este cea a clovnului și sub ea se ascund nu chipuri de oameni, ci întrupări ale unor probleme existențiale fundamentale. Un registru mult mai grav definește cel mai cunoscut roman al prozatoarei, *Sperietoarea din Hors* (1979), unde ideea de joc-joacă va deveni atotstăpânitoare. Subiectul este simplu și în aparență nevinovat: locuitorii din comuna Hors comandă unui „Atelier de pietrărie și obiecte decorative” o sperietoare. Construind un spațiu suprarealist, T. realizează în parabola textului o reflectare politică transparentă a epocii contemporane. Ar fi vorba despre un univers „artistic și eficient” perfect, aflat în permanent progres. Omul este lipsit de identitate – până și personajul central, Worth, e încețoșat. Individul, în general, pare să aibă o existență certă numai „în acte”: nea Visu, Cleante, Speranță, nea Mutulete, Nelu Colonelu sunt personaje lipsite de o structură proprie, figurând doar ca angajați ai „Atelierului de pietrărie și obiecte decorative”. Depersonalizarea, alunecarea permanentă spre ipotetic, imposibilitatea de a se defini pe sine și de a-i defini pe ceilalți sunt caracteristici ale „sperietorii”. Făcută din lut, cu un cap de oglinzi strălucitoare, ea nu trebuie să gonească, ci să atragă, rolul ei e de a reflecta masa amorfă a „cetățenilor din Hors”, arătându-i așa cum sunt. Dar până și acest lucru se dovedește o iluzie, pentru că sperietoarea dispare, deoarece „oamenii, dacă nu sunt egali, devin susceptibili”. E un univers în care delimitarea dintre bine și rău se șterge, aici existând o perfecțiune morbidă, unde oamenii sunt angrenați într-un mecanism uriaș ce lucrează fără încetare. Și în romanul *Locatarul* (1979) în prim-plan se află modul în care schimbarea (cea adevărată) trebuie să vină din interior: monstrozitatea din afară nu trebuie să altereze eul individului, omul e în primul rând un „locatar” al sinelui său, al conștiinței sale și abia după aceea al unui spațiu real. Cruzimea, egoismul, ura, dorința de acaparare, nivelarea individului sunt elemente ce pot fi înlocuite cu un „model al inimii ca locuință ideală și ca apropiere înțelegătoare de esența ființei umane”. În *Dovezi de iubire ce nu se mai termină* (1981) narațiunile devin din nou instantanee cu reverberații reflexive, parabole concomitente

acide și vibrante, în care primează lupta dintre sinceritatea, candoarea personajelor și ipocrizia, falsitatea unei ambianțe corupte, lipsite de armonie și frumusețe. Ridiculizarea sloganelor politice, ironia, afirmarea „dreptului de a gândi liber” sunt emblematice. Regăsirea sinelui, recuperarea identității, refuzul de a face parte dintr-o masă amorfă și dorința de afirmare a individului duc la evadarea din real, din cotidian, în favoarea unei „armonii a nuanțelor”. *Cel ce ne scapă*, roman scris în 1983 și publicat în 1992, se apropie mult de reportaj, deși subiectul pare și acum desprins din fantastic: la o fabrică de lactate se produc șuruburi destinate să „ancoreze în realitate” conștiința oamenilor. Nu mai e vorba doar de o aluzie politică, ci de o explicare directă a modului de funcționare a regimului totalitar din România. Antiteza libertate-tiranie stă clar în centrul acestui roman, așa cum se întâmplă de altfel în întreaga proză a scriitoarei. Măștile nu pot să mai ascundă nimic, nici măcar chipurile celor dornici să construiască acest tip de „fericire totalitară”, cei ce doresc să niveleze, să anihileze individul. Povestirile scrise după emigrarea în Statele Unite, strânse în cartea *False obiecte prețioase* (1998), configurează din nou o galerie de măști, căci jocul dintre bine și rău nu s-a sfârșit, transferându-se doar în alt teritoriu. Uitarea, nostalgia, dorința de vindecare și recuperare, singurătatea, disperarea, permanenta încercare de a se regăsi pe sine sunt prezente în povestiri precum *Prin tunel*, *Captivi în rășină* sau *În pragul căsătoriei*. Schimbarea spațiului exterior nu înseamnă și o anihilare a suferinței: tandemul dragoste-suferință este singurul care poate echilibra armonia sufletească a individului. Plină de imaginație și originalitate, proza scrisă de T. deconstruiește un univers real mutilat, ascuns permanent sub câte o mască și recrează lumi sufletești infinite, al căror sigiliu este aspirația, dureroasă, spre armonie.

SCRIERI: *Strada lui Petrică*, București, 1965; *Nu se poate preciza*, București, 1967; *Nu-mi pasă*, București, 1969; *Clovnul nevăzută*, București, 1975; *Sperietoarea din Hors*, București, 1979; *Locatarul*, București, 1979; *Dovezi de iubire ce nu se mai termină*, Cluj-Napoca, 1981; *Cel ce ne scapă*, București, 1992; *False obiecte prețioase*, București, 1998; *America, pantoful Cenușăresei*, Iași, 2002. **Traduceri:** Virgil Tănase, *Apocalypse d'un adolescent de bonne famille*, Paris, 1980 (în colaborare cu autorul).

Repere bibliografice: Sânziana Pop, „*Strada lui Petrică*”, LCF, 1966, 43; Gheorghe Grigurcu, „*Nu se poate preciza*”, F, 1967, 8; Laurențiu Ulici, „*Nu se poate preciza*”, CNT, 1968, 1; Sorianu, *Glose*, 151–153; Mincu, *Critice*, I, 197–198; Damian, *Intrarea*, 138–140; Constantin Mateescu, *Memorial de lectură*, București, 1972, 91–96; Iorgulescu, *Scriitori*, 253–254; Alex. Ștefănescu, *Profunzimea satirei*, CNT, 1979, 30; Mircea Popa, *Între truculența limbajului și candoarea visului*, TR, 1979, 36; Sultana Craia, *Spațiul ficțiunii*, LCF, 1979, 39; Dana Dumitriu, *Locatarul speriat*, RL, 1979, 44; Vasile Andru, *Nevoia de sperietori*, VR, 1979, 12; Maria-Luiza Cristescu, *Dansul cuvintelor*, RL, 1980, 9; Ioan Holban, *Motivul călătoriei*, LCF, 1980, 40; Vasile Chifor, *Un roman ironic*, O, 1980, 41; Mircea Zăciu, „*Dovezi de iubire ce nu se mai termină*”, ST, 1981, 10; Ioan Holban, *Orizontul vieții în curtea interioară*, CRC, 1992, 19; Bogdan Dumitrescu, *Parabole*, RL, 1993, 3; Daniel Cristea-Enache, *Ceva esențial*, ALA, 1999, 458; Ion Roșioru, *Carnavalul perpetuu*, TMS, 1999, 4; Georgeta Drăghici, *Despre câteva note false*, RL, 2000, 10; Popa, *Ist. lit.*, II,

892; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, 277–280; Irina Marin, *Țara tuturor posibilităților*, RL, 2002, 39; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 522–523; Mircea Iorgulescu, „*America, pantoful Cenușăresei*”, „22”, 2003, 715; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, 215–218; Manolescu, *Enciclopedia*, 660. C. Df.

TCACIUC-ALBU, Nicolae (11.XI.1885, Rogojești-Cernăuți – 1960, București), istoric literar și traducător. Urmează școala primară în satul natal și la Siret, iar liceul (1897–1905) și Facultatea de Litere și Filosofie (1905–1908) la Cernăuți, unde își va susține în 1920 și doctoratul în litere. A activat ca profesor la Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava (1916–1918) și la Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți, fiind pentru un timp și inspector școlar al zonei Cernăuți (1918–1926, 1927–1929). Debutază în 1908, cu publicistică, la „Voința poporului” din Cernăuți. Articole de istorie și istorie literară, note critice, recenzii, precum și traduceri din scriitori germani (Goethe, Schiller, Wilhelm Hauff, Conrad Ferdinand Meyer), polonezi (Adam Mickiewicz) și chinezi (Li Tai Pe) îi apar în „Convorbiri literare”, „Junimea literară”, „Glasul Bucovinei”, „Neamul românesc”, „Făt-Frumos”, „Lucaefărul”, „Bucovina” ș.a. A semnat și D. Timoteiu.

Cu încercările poetice și prin traduceri T.-A. se apropie de grupul iconarilor, lirica sa reprezentând „un ostrov din cele mai exotice în literatura iconariștilor” (Perpessicius). Însă nici versurile, nici proza din *Făt-Frumos în frac* (1944) nu sunt decât exerciții prin nimic menționabile. În schimb, traducerile, asupra cărora se oprește și Perpessicius, atrag atenția datorită rezolvărilor propuse și, mai ales, interesului pentru poezia chineză, din care T.-A. transpune folosind un intermediar german. *Istoria literaturii române* (1923), studiile de istorie literară, dedicate unor scriitori precum Ienăchiță Văcărescu, Alecu Russo sau unor figuri culturale bucovinene, cum sunt George Tofan, I. G. Sbiera, Tudor Flondor, ca și investigațiile comparatiste, între care *Heinrich Heine in der rumänischen Literatur* (1926) sau *Goethe și Eminescu* (1942), *Schiller și Eminescu* (1943), își păstrează și astăzi utilitatea.

SCRIERI: *Istoria literaturii române*, Cernăuți, 1923; ed. 2, Cernăuți, 1937; George Tofan, Suceava, 1923; *Câteva cuvinte despre românii rutenizați din nordul Bucovinei*, Cernăuți, 1926; *Heinrich Heine in der rumänischen Literatur*, Cernăuți, 1926; *Cântarea României. Studiu istoric-literar*, Cernăuți, 1927; *Vieța și opera lui Tudor Flondor*, Cernăuți, 1933; *Călătorie veselă în Italia*, Cernăuți, 1935; *Viața și opera lui Ion Sbiera*, Cernăuți, 1936; *Geneza poeziei „Somnoroase pășărele”*, Cernăuți, 1939; *Bucovina de Nord (28 iunie 1940 – 28 iunie 1941)*, Sibiu, 1941; *Goethe și Eminescu*, Cernăuți, 1942; *Înrâuriri heineene în opera lui Eminescu*, Cernăuți, 1942; *Schiller și Eminescu*, Cernăuți, 1943; *Ienăchiță Văcărescu (Vieța, opera, influențele străine)*, Cernăuți, 1943; *Făt-Frumos în frac*, Cernăuți, 1944; *Versuri de tot felul*, Brad, 1944; *Don Juan*, Timișoara, 1944. **Traduceri:** Li Tai Pe, *Flori din răsărit*, Cernăuți, 1933; *Poezii chinezești*, Cernăuți, 1943.

Repere bibliografice: S.P. [Sextil Pușcariu], „*Istoria literaturii române*”, DR, 1922–1923; Virgil Tempeanu, „*Heinrich Heine in der rumänischen Literatur*”, NRL, 1926, 19; Teodor A. Naum, „*Cântarea României*”, DR, 1927–1928; Perpessicius, *Opere*, VIII, 72, 81, X, 259, 313–315; Panait

Nicolae, „*Flori din răsărit*”, „*Gând nou*”, 1933, 1; George Antonovici, „*Flori din răsărit*”, „*Vieța și opera lui Tudor Flondor*”, GBV, 1934, 4 230; Liviu Ruu, „*Vieța și opera lui Tudor Flondor*”, GBV, 1934, 4 411; Aurel Marin, „*Viața și opera lui Ion Sbierea*”, „*Țara Bârsei*”, 1937, 4-5; Costin, *Viața*, II, 114-116; Mircea Streinul, *Note la poezia bucovineană de azi*, RFR, 1938, 5; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 823, *Ist. lit.* (1982), 907; Matei Alexandrescu, „*Poezii chinezești*”, „*Basarabia*”, 1943, 644; Aurel Vasiliu, „*Poezii chinezești*”, „*Revista Bucovinei*”, 1943, 12; Lucian Costin, *Din viața scriitorilor*, București, 1944, 114-116; Bucur, *Istoriografia*, 391-392; Traian Cantemir, *N. Tcacuic-Albu, istoric literar și beletrist*, ALIL, seria B, t. XXXII, 1988-1991; Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți (1775-2000)*, Cernăuți, 2000, 305-306. G. B.

TEATRU, revistă a Teatrului Național din Iași, apărută lunar, în două serii: prima între octombrie 1917 și iunie 1918, iar a doua din octombrie 1937 până în iunie 1938. Un număr omagial dedicat lui I. L. Caragiale deschide fiecare serie, bucurându-se de colaborările lui Victor Eftimiu (*Amintiri despre Caragiale*), G. M. Zamfirescu, Sandu Teleajen și C. R. Ghiulea. Alte numere îi omagiază pe Petre Liciu, Al. Davila, B. Delavrancea. Versuri semnează Ștefan Ciubotărașu, Al. Davila, în timp ce G. M. Zamfirescu, Adrian Pascu, Paul Al. Georgescu, Sandu Teleajen, C. Vernescu-Vâlcea, N. N. Tonitza, G. M. Vlădescu, Octav Botez, G. Ivașcu, Const. Manolache, Emil Serghie, Ion Sava contribuie cu articole, cronici, note. Traducerile unor fragmente din piese de Corneille, Racine și André Joset le aparțin lui Horia Furtună, G. Ivașcu, Sandu Teleajen, Gina Sandry. O „invocare în trei tablouri”, *Ion Creangă*, oferă Adrian Pascu și Sandu Teleajen în 1938, când se sărbătorea centenarul nașterii scriitorului. A. P.

TEATRU-MUZICĂ, revistă apărută la București, săptămânal, între 6 noiembrie 1907 și 1 ianuarie 1908. Colectivul redacțional nu este menționat, dar ultimul număr este redactat de Gabriel Dichter. Revista își propune să vorbească „despre teatrul nostru, despre cel străin, spre a vâri sula-n coastă autorilor și celor cam greoi în chestie de teatru românesc, spre a populariza și glorifica cele bine meritate [...] sau a supune la carantină orice produs... infecțios” (K. Michaël, 1/1907). Publicația încearcă să impulsioneze teatrul și muzica românească, să facă o critică obiectivă a spectacolelor. Rubrici: „*Ecouri*”, „*Informațiuni*”, „*Cronica străină*”, „*Cronica muzicală*”. Se publică o poezie a lui Ludovic Dauș, eseul *Arta și literatura românească* de Emil Nicolau, două fragmente din piesa de teatru *Călătoria la Cairo* de Gabriela Faure, articole despre teatru și muzică, informații. Alți colaboratori: Grigore Tăușan, G. Achille, I. Staicu. A. P.

TEATRU, MUZICĂ, MODĂ, revistă apărută la București, săptămânal, de la 24 octombrie 1897 până la 13 martie 1898. D. Marinescu-Marion și Laura Vampa sunt redactorii acestui periodic, în care se publică versuri și proză, un „*Curier al teatrelor*” și câteva traduceri. Colaborează Carol Scrob, Al. I. Șonțu, Eliza Mustea, Virgiliu N. Cișman. Laura Vampa

(folosea și pseudonimul Vântură Lume) transpune din Heinrich Heine, iar Eliza Mustea din François Coppée (poezia *Orfelinele*). R. Z.

TEATRU POPULAR, totalitatea producțiilor dramatice populare, incluzând drama rituală, jocurile cu măști, drama liturgică, teatrul de haiduci, teatrul cu subiecte istorice ș.a. Pe teritoriul țării noastre elemente de artă teatrală au existat în cadrul riturilor arhaice cu mult înainte de contactul cu civilizația greacă și romană. În substratul traco-dac au pătruns cu timpul scheme, subiecte, teme și chiar personaje ale mitologiilor elene și latine, în special ale antesteriilor păgâne, ale dionisiacelor, saturnaliilor și calendelor. Primele forme de dramă rituală au fost cele referitoare la vânătoarea primitivă. Acestea le-au urmat jocurile crescătorilor de animale, apoi cele cu caracter agrar, care foloseau măști vegetale și antropomorfe, reprezentând demoni ai vegetației, personificând primăvara (ca în *Paparuda*) sau referindu-se la rituri ale fertilității solului (precum *Călușul*, *Cucii*). Cultul morților a generat altă categorie de jocuri rituale: jocurile grupurilor de bărbați care întruchipau, deghizându-se, spiritele strămoșilor. Toate aceste forme ale dramei rituale și-au pierdut de-a lungul

Costum de capră

vremii sensurile inițiale, accentuându-se caracterul ludic. Rudimente ale câtorva drame rituale - *Călușul* (*Călușarii*), *Caloianul*, *Paparuda* - s-au păstrat până în zilele noastre. Dimitrie Cantemir menționează în *Descrierea Moldovei* puterea magică, terapeutică, ce se atribuia jocului ritual al *Călușului*. Elementele teatrale arhaice ale acestuia sunt măștile de pânză albă ale călușarilor, masca mutului, mîmarea lupei cu toiégele și interdicția de a vorbi în timpul jocului. În ceea ce privește vechimea, s-ar putea să existe o legătură între *Călușul* și dansul ritual de origine tracă *Kolovrismos*, descris de Xenofon, dans al cărui rost era, de asemenea, vindecarea bolnavilor. O variantă a *Călușului* poate fi considerată drama rituală *Crăițele*, existentă la românii din Timoc, cu funcții magice de fertilitate, fecunditate și profilaxie. Obiceiul *Caloianul* (*Scaloianul*, *Ududoiiul*) simbolizează sacrificiile umane făcute divinităților fenomenelor atmosferice, pentru a le capta bunăvoința. La ceremonia rituală a *Caloianului*, care se practică în timpul perioadelor de secetă, participă, de regulă, numai femeile și fetele. Acest fapt, asociat cu prezența unui simbol falic, arată că este vorba de o magie practică și în vederea fecundității. Ceremonialul constă în îngroparea unei păpuși de lut (*Caloianul*) la marginea unui lan de grâu sau în punerea acesteia într-un sicriu lăsat să plutească pe o apă curgătoare. *Caloianul* i se atribuie rolul de ajutor al Sfântului Ilie. Simbioza dintre

Mască de urât cu bătă contorsionată

elementele păgâne și cele creștine constă în aceea că denumirea obiceiului este luată din calendarul creștin, în timp ce forma și conținutul lui relevă un rit anterior creștinismului. Un ritual de secetă este și *Paparuda* sau *Paparudele*, în care se utilizează dansul mimic și măștile fitomorfe, combinate cu elemente de magie homeopatică (udatul cu apă al *Paparudelor*). *Caloianul* (păpușa de lut), *Cămașa ciumei* (momâia de paie îngropată în cămașă de in, care era aprinsă pentru stăvilirea molimeii), *Uitata* (păpușa din colac împletit, dăruită pentru pomana morților) sunt simboluri ale unor străvechi practici teatrale. Cele mai vechi jocuri cu măști au fost cele ce țineau, la tracii sud-și nord-dunăreni, de sărbătorile solstițiului de iarnă și ale echinocțiului de primăvară și de toamnă. Creștinismul încearcă să combată jocurile cu măști, travestițiile de orice fel fiind interzise încă de la Sinodul al VI-lea (Constantinopol, 692). Treptat, o parte din obiceiurile creștine au fost contaminate de rituri precreștine, în așa măsură încât ele vor deveni mai mult laice decât religioase. Tematica jocurilor cu măști evoluează de la faza ritual-spectaculară către spectacolul fără rit, axat pe creația mimo-dramatică și apoi pe aceea fonodramatică. *Capra* (*Turca*, *Brezaia*) este jocul cu ponderea cea mai mare în cadrul spectacolelor cu măști de la Anul Nou. Se întâlnește pe tot cuprinsul țării, dar cu o frecvență și o varietate tipologică sporite în Moldova. Descinzând din travestițiile animaliere proprii culturilor vânătoarești, imaginea caprei a pătruns în jocurile cu măști din epoca feudală și continuă să apară astăzi în contextul unor petreceri populare, cu deosebire în cele de la Anul Nou. Prima fază de trecere a dramei rituale către teatru este prezentarea dramatică a unor episoade ludice. Substratul magic, ce atribuia *Caprei* rostul de a influența pozitiv vânătoarea și căruia i se substituie, în societățile agrare, un rol fertilizator, este înlocuit acum prin explicitarea acțiunii mimetice, văduvită însă de sensurile inițiale. De regulă, spectacolul cuprinde o parte introductivă, descriptivă (în care se schițează portretul măștii), urmată de moartea animalului și reînvierea acestuia prin descântecul *Blojului* (*Moșului*, *Ciobanului*, *Urâtului*), care îl însoțește. Textul poetic prezintă vădite înrâuriri ale cântecului liric, ale strigăturii și descântecului, fiind posterior pantomimei. Mască propriu-zisă, construită din lemn, cu maxilarul inferior mobil, inițial stilizată, se transformă dintr-un element de recuzită teatrală într-un obiect decorativ, fiind împodobită excesiv cu mărgelile, hurmuz, panglici, oglinzi, flori de hârtie, clopoței etc. Acest obicei a exercitat o puternică influență asupra tuturor jocurilor cu măști, care reproduc, în general, aceleași acțiuni: *Berbecii*, *Boul*, *Cerbul*, *Țapul*, *Cămila*, *Leul*, *Struțul*, *Păunul* etc. În schimb, *Calul* și *Ursul* - primul având la noi o arie de răspândire ce nu depășește spațiul moldovenesc - prezintă similitudini cu jocul *Caprei* sau al *Cerbului* numai în cazuri izolate. O formă derivată a *Caprei* de la Anul Nou este jocul, cu același nume, ce se practică la priveghi cu scopul de a crea o atmosferă de bună dispoziție în serile premergătoare despărțirii de cel răposat. *Mosnegii* (*Unchiașii*, *Urâții*) sunt jocuri cu măști antropomorfe ce provin din riturile arhaice de

cinste a morților. În jocurile de priveghi din sudul Moldovei (Vrancea), dar și în acelea din Oltenia sau Maramureș, măștile Unchiașilor îi reprezintă pe bătrânii înțelepți ai obștei, reîntorși în sat să petreacă în noaptea de priveghi. Izolați de ritul inițial și incluși în jocurile țărănești cu măști de la Anul Nou, Moșnegii devin în epoca feudală reprezentanți ai comicalului popular, echivalând cu mășcaricii spectacolelor de burg. Diversificată, imaginea arhaică a unchiașului stă la baza creării a numeroase personaje: Moșnegii cu tigve din jocul *Cucilor*, Blojul din jocul *Călușarilor*, Moșul și Baba din jocul *Caprei* și al *Ursului* etc. Jocul *Cucilor* este pomenit pentru prima oară de Dosoftei în *Viața și petrecerea svinților* (1682), fiind asemănat cu un spectacol popular grecesc prilejuit de sărbătoarea Katagoghion. Obiceiul se practică și astăzi în mai multe localități din Muntenia și Oltenia, acțiunea referindu-se la căsătoria dintre un cioban și o ciobăniță sau dintre un țaran și o țarancă. După căsătorie, din motive diferite, soțul este ucis și apoi prohodit parodic de un „preot”, iar sceneta se încheie cu învierea celui mort. *Cucilor* li se atribuie o origine tracă, fiind posibilă, apoi, o suprapunere de elemente grecești antice (dionisiace) sau de elemente slave (cultul zeului Cupala). Din spectacol păgân, ce însoțea solstițiul de iarnă, *Cucii* devine un joc semireligios ce se practică la lăsatul secolui (echinocțiul de primăvară). Actualmente spectacolul s-a laicizat, devenind un alai popular. Principalele tipuri de măști specifice acestui obicei sunt cele arhaice, confecționate din „traistele de cai” sau din piele („chieile” – simple obrăzare), și cele de dată mai recentă – „tigvele” și „chipurile” (măști montante, ca niște sorcove imense). De la formele cele mai simple, cu două-trei personaje, jocurile cu măști au evoluat spre forme mai complexe, cu cete de colindători (alaiuri). Numele generic al acestora este variat: ceată, crilă, bandă (bantă), partie, malancă. Denumirile grupurilor provin, de asemenea, și de la măștile mai importante în jurul cărora s-au constituit alaiurile: *Capra*, *Căiuții*, *Ursarii*, *Arnăuții*, *Damele* etc. Unele cete aveau caracterul confreriilor ludice (spre exemplu, toana transilvăneană), altele derivă din organizații paramilitare (hurta bucovineană). Deosebirea constă în aceea că organizațiile paramilitare funcționau tot anul, în vreme ce confreriile se destrămau, de obicei, după colindat. După structura și funcția lor ludică, cetele pot fi: de copii (*Căprița* copiilor, *Căiuții* copiilor), de fete (*Drăgaica*), de feciori (cele mai numeroase alaiuri cu măști), de însurăței (*Malanca*, *Geamala*) și de vârstnici (*Moșnegii*, *Munții*, *Urâții*). În Evul Mediu, când intervenția bisericii în spectacolele populare devine intensă, jocurilor cu măști le sunt opuse forme de manifestare proprii teatrului religios. Cultivată mai întâi de dascăli și dieci, drama liturgică a fost susținută de boierime și domnitori, pentru ca în cele din urmă să fie adoptată și de oamenii de rând. La români drama liturgică pătrunde mai târziu, fenomenul fiind vădit înrăurit de teatrul popular apusean, în special de cel german și maghiar. Autorii acestui tip de teatru s-au inspirat din evangheliile apocrife, legendele hagiografice, cântecele de vitejie și chiar din romanele populare. Spectacolele care

alcătuiesc repertoriul dramei religioase sunt *Irozii*, *Mironosițele*, *Adam și Eva* (*Jocul cu pomul*) și *Lăzărelul*. Cunoscută în cea mai mare parte a Moldovei, drama *Irozii* sau *Vicleimul* circulă în Muntenia și sub numele de *Tăierile*, iar în Transilvania, alături de varianta *Viflaimul*, apar denumirile *Craii* sau *Magii*. Existența dramei este menționată de Miron Costin încă din secolul al XVII-lea. În Transilvania acest teatru a cunoscut o puternică înflorire datorită interesului arătat de clerul local, de școlile din Șcheii Brașovului, din Sibiu și Blaj, dar și datorită influenței dramelor populare ale secuilor și sașilor. În Moldova și în Banat pătrunderea *Vicleimului* a fost, probabil, impulsionată de ruteni, polonezi și, respectiv, de sârbi. Tributară, din punct de vedere tematic, în foarte mare măsură, textului evanghelic, piesa *Irozii* cuprinde câteva episoade: nașterea lui Iisus Hristos, călătoria magilor, adorarea pruncului șiuciderea pruncilor de către Irod. În varianta moldovenească a *Vicleimului* apare un personaj neîntâlnit în celelalte, harapul, a cărui tentativă de a-l ucide pe Irod sporește dramatismul acțiunii. Intervențiile pline de umor ale personajelor laice (ciobanii), precum și numărul mare de colinde pătrunse în repertoriul *Irozilor* sunt factori care au contribuit la folclorizarea acestei reprezentări teatrale. *Vicleimul* a constituit, de asemenea, un foarte bun mijloc de răspândire a psalmilor lui Dosoftei. În ținutul Săliștei se joacă *Mironosițele*, piesă religioasă considerată unicul *mystère de la passion* din dramaturgia noastră populară. Asemănarea cu misterele apusene de tipul *Die Marie am Grabe* sau *Marienklage* este evidentă. Totuși, punctul de plecare al acestei reprezentări teatrale îl constituie un poem dramatic, de sorginte locală, al cărei autor este de obicei cunoscut. Acțiunea descrie plângerea Mironosițelor la mormântul lui Iisus și reînvierea acestuia. Drama religioasă *Lăzărelul*, cunoscută astăzi doar în câteva zone ale Munteniei și la românii din sudul Dunării, are la bază un obicei ancestral, simbolizând resurecția naturii, și a fost răspândită cândva în toată Peninsula Balcanică. Povestea morții lui Lazăr și plângerea lui de către Lăzărițe amintesc riturile orientale evocând figurile lui Osiris, Attys sau Adonis. Treptat, *Lăzărelul* a devenit o colindă de Florii, pierzându-și caracterul dramatic inițial. În Transilvania a circulat, sporadic, drama religioasă *Adam și Eva* sau *Jocul cu pomul*, care este, de fapt, traducerea piesei folclorice germane *Paradeisspiel*, îmbogățită cu colinde autohtone. În cartierele mărginașe ale marilor orașe, în orașele mici și chiar în localitățile rurale suburbane s-a dezvoltat teatrul de umbre și de păpuși. Spectacolele românești de acest gen sunt vădit influențate de teatrul de păpuși oriental, în special de piesele al căror erou era turcul Karagöz, precum și de reprezentările similare ale polonezilor și ucrainenilor. „Chivotul” păpușilor, de forma „ieslei” (*vertep*-ul ucrainean) sau a „colibeii” (*szopka* poloneză), apărea îndeobște alături de „tacâmul” *Irozilor*, drama liturgică fiind însoțită de spectacolul laic. Personajelor care participă la realizarea jocului – Paița, Moș Gheorghe, Iaurgiul, Bragagiul, Vânătorul, Ursarul, Popa ș.a. – li se adaugă, în variantele moldovenești, Gacița și Napoleon Bonaparte. Păpușile folosesc

Alai de cucoaițe

o limbă peștriță, în care idiotismele, neologismele neasimilate, provincialismele și barbarismele abundă, contribuind la satirizarea personajelor. Paița (Vasilache) reprezintă înțelegerea populară și poate fi comparată cu vestitele păpuși Petrușka și Kuparek. Prin spiritul lui satiric, acest teatru a dat mult de furcă autorităților. Variantele cele mai cunoscute și unitare ale teatrului de păpuși sunt comunicate de G. Dem. Teodorescu (pentru Muntenia) și de T. T. Burada (pentru Moldova). Spectacolele populare de acest gen vor fi existat și în Transilvania, dar culegerile folclorice de aici nu le consemnează.

Pe o anumită treaptă de evoluție a **t.p.** eroul mitic este înlocuit prin eroul social (haiducul). În secolul al XIX-lea haiducii se bucură de o mare popularitate și inspiră numeroase creații folclorice (cântece lirice, balade, povești). Așa se explică și succesul deosebit al piesei *Jianul căpitan de hoți* de Matei Millo și Ion Anestin, jucată în Moldova în jurul anului 1859. Pătrunderea acestei creații culte în mediile sătești, folclorizarea ei au dus la simplificarea piesei, păstrându-i-se însă, aproape intactă, structura. Asemenea altor reprezentări dramatice populare, teatrul de haiduci este o formă de artă sincretică, la realizarea căreia contribuie și gesturile, mimica sau costumația. Caracterul de vodevil al piesei este evident. În afara unor cântece populare ca *Foaie verde măr domnesc*, *Eu mă duc, codrul rămâne*, *Jelui-m-aș și n-am cui*, sunt puse în circulație melodii ce amintesc de creația lui Alexandru Flechtenmacher și Eduard Caudella sau de romanele, cântecelele ostășești și

imnurile școlare ale vremii. Drama este liniară, cu un decor sumar, iar vocabularul abundă în expresii deformate mai ales prin lipsa de asimilare a neologismelor. Pe schema spectacolului cu Iancu Jianu se va constitui întregul repertoriu al teatrului de haiduci și de hoți, care cuprinde un mare număr de nume: *Bujor*, *Groza*, *Gruia*, *Novac*, *Păunaș*, *Radu*, *Roșu*, *Coroi*, *Dragul Florilor*, *Făgurel*, *Grigoraș*, *Merișor*, *Palenciuc*, *Terente*, *Trandafir* ș.a. Teatrul de haiduci cunoaște în prezent o înflorire deosebită în Moldova. Inspirată de ceremonialul nunților sătești, piesa *Nunta țărănească* este o creație laică, aria ei de răspândire fiind, cu precădere, jumătatea de nord a Moldovei. Prima variantă cunoscută datează din 1885 și a fost culeasă din Bucium-Iași. Contaminate de teatrul de haiduci, unele variante ale *Nunții țărănești* au devenit prolix, supralicitând burlescul acțiunii. Sub impresia Războiului pentru Independență din 1877 a luat naștere piesa *Predarea lui Osman* sau *Căderea Plevnei*, după modelul căreia s-au creat și celelalte reprezentări dramatice care alcătuiesc repertoriul teatrului istoric popular. Acțiunea pune față în față oștile române, reprezentate prin generalii Sofronie, Cernat, Cerchez, și cele turcești, în fruntea cărora se află Ali Pașa, Abdu Suliman și Osman Pașa. Replicile personajelor alternează cu imnuri ostășești (*Fiii României, Deșteaptă-te, române!*) sau cu cântece de căinare a turcilor (*O, aman Osman, Bazülderim*). După primul război mondial, pe tiparul *Căderii Plevnei*, este creată piesa *Pacea generală* (*Încheierea păcii* sau *Masa verde*), de această dată

românii fiind puși să dialogheze cu nemții sau austriecii. Unele variante imaginează încheierea Tratatului de la Versailles, printre personaje aflându-se câte un reprezentant al fiecărei țări participante la conflagrația din 1914-1918. În fine, din aceeași zonă folclorică, cuprinsă între Bârlad, Fălticeni, Târgu Neamț și Roman, s-a ivit, după cel de-al doilea război mondial, *Banta capitulării* sau *Căderea Berlinului*. Monotonia acțiunii, lipsa de acuratețe și de șlefuire a textelor, la care se adaugă, prin opoziție, ascendentul pe care îl are puternica tradiție a teatrului de haiduci, sunt factorii care au determinat o mai mică popularitate a acestor piese. Un loc aparte îl ocupă drama *Cântare și vers la Constantin*, creație a minerilor din zona Baia Mare, inspirată de sfârșitul tragic al lui Constantin Brâncoveanu. Ceata reprezenta, la Anul Nou, uneltirea boierilor la Curtea otomană șiuciderea domnului muntean. Intrată în circulație pe la mijlocul secolului al XIX-lea, această dramă nu se mai joacă astăzi în Transilvania. În schimb, în Moldova este semnalată în mai multe localități piesa *Brâncovenii*, generată de aceleași evenimente, dar independentă de spectacolul transilvănean. Vasta răspândire a dramaturgiei folclorice a dus la apariția și a altor forme teatrale. Se cunosc, astfel, piese populare cum ar fi *Barbu Lăutaru*, *Movila lui Burcel*, *Făt-Frumos*, *Stejarul din Borzești*, rezultate din folclorizarea unor creații culte. La acest proces au contribuit în mare măsură și elevii, realizatorii de predilecție ai spectacolelor. Relațiile ce se stabilesc între t.p. și alte specii folclorice se rezumă, de regulă, la includerea unor doine, cântece propriu-zise, strigături și chiar descântece în structura reprezentărilor dramatice. Interferența cu creațiile culte este însă reciprocă. *Comodia vremii (Franțuzitele)* a lui C. Facca și unele comedii ale lui V. Alecsandri și Matei Millo resimt puternic influența t.p. de păpuși, așa cum multe spectacole folclorice poartă amprenta textului scris. Piese ce alcătuiesc repertoriul t.p. continuă să se bucure de interes și conferă sărbătorilor de iarnă o strălucire unică.

Surse: G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, București, 1885, 102-132; ed. îngr. George Antofi, pref. Ovidiu Papadima, București, 1982; Simion C. Măndrescu, *Literatură și obiceiuri populare din comuna Râpa de Jos*, București, 1892, 207-225; P. Gheorghiasa, *Obiceiuri de Crăciun și de Anul Nou*. Colinde, *Cântece de stea*, *Irozii*, *Păpușile*, *Plugul*, *Semănatul*, *Sorcova*, *Vasilca etc.*, București, 1939; Mihail Vulpescu, *Irozii*, *Păpușile*, *teatrul țărănesc al Vicleimului*, *Scaloianul și Paparudele*, București, 1941; *Teatru folcloric din județele Bacău și Neamț*, îngr. și pref. Vasile Adăscăliței, Bacău, 1968; *Bună dimineața, lină fântână*, îngr. și pref. Vasile Adăscăliței, Botoșani, 1969, 177-207; *Teatru folcloric din județul Iași*, îngr. Vasile Adăscăliței și Ion H. Ciubotaru, pref. Vasile Adăscăliței, Iași, 1969; *Câte mama mi le-a spus*, îngr. și pref. Vasile Adăscăliței, Botoșani, 1971, 152-225; *Teatru popular de Anul Nou din județul Vaslui*, îngr. și pref. Vasile Adăscăliței, Vaslui, 1971; Ion H. Ciubotaru, Silvia Ionescu, *Vânătorii*. Monografie folclorică, Iași, 1971, 109-132, 353-426; *Jienii*. *Teatru popular haiducesc*, îngr. Horia Barbu Opreșan, pref. Eugen Barbu, București, 1974; *Teatru popular*, îngr. și pref. Gheorghe Spătaru și Iulian Filip, Chișinău, 1981; *Brâncovenii*. *Teatru popular*, îngr. Horia Barbu Opreșan, București, 1984; *Panorama teatrului folcloric din județul Neamț*, îngr. George Brăescu, Piatra Neamț, 2000.

Repere bibliografice: D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, tr. Gh. Guțu, îngr. D. M. Pippidi, introd. Maria Holban, București, 1973, 315, 341-343; G. Dem. Teodorescu, *Încercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului român*, pref. A. I. Odobescu, București, 1874, 24-28, 43-54; Gaster, *Lit. pop.*, 490-496; D. C. Ollănescu, *Teatrul la români*, I, București, 1897, 3-85; S. Fl. Marian, *Sărbătorile la români*, III, București, 1901, 247-256; Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români*. *Crăciunul*, București, 1914; T. T. Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, I, Iași, 1915, 5-88; Petru Caraman, *Substratul mitologic al sărbătorilor de iarnă la români și slavi*, Iași, 1931; Traian Gherman, *Tovărășii de Crăciun ale feciorilor români din Ardeal*, AAF, 1939; Elisabeta Nanu, *Un manuscris cu Irozi al lui Picu Pătruț*, AAF, 1942; Tatiana Gălușcă, *Mocanii, un joc al românilor din Dobrogea*, AAF, 1945; Gh. Vrabie, *Există „Mocanii – un joc dramatic popular”?*, CFL, 1947; Vasile Adăscăliței, *Aspecte din dramaturgia populară*. *Teatrul popular de haiduci*, SCIA, 1956, 1-2; Gh. Vrabie, *Teatrul popular românesc*, RITL, 1957, 3-4; Letiția Găță, Mihai Florea, *Manifestări de dramă populară în câteva regiuni ale țării*, SCIA, 1958, 1; Lila Nădejde, *Tema haiducească în teatrul popular*, SCIA, 1959, 2; Lila Nădejde, *Teatrul popular de păpuși în secolul al XIX-lea*, SCIA, 1960, 1; Sabina Cornelia Stroescu, *Un aspect al literaturii dramatice: drama haiducească „Jianu”*, „Studii și cercetări de etnografie și artă populară”, 1960, 255-290; Vasile Adăscăliței, „Nunta”, o piesă a dramaturgiei folclorice moldovenești, SCIA, 1961, 2; Massoff, *Teatru rom.*, I, 25-49; Vasile Adăscăliței, *Elemente laice și colinda românească*, ALIL, t. XIII, 1962, fasc. 1; Olga Flegont, *Contribuții la cercetarea formelor vechi de artă teatrală populară*, SCIA, 1962, 2; Ion Mușlea, „Cântare și vers la Constantin”. *Sfârșitul lui Brâncoveanu în repertoriul dramatic al minerilor români din nordul Transilvaniei*, SILF, 1964; Vasile Adăscăliței, *Teatrul folcloric cu subiecte de război în Moldova*, LL, 1965; *Ist. teatr.*, I, 23-87; Gh. Nadoleanu, *O ipoteză asupra originii teatrului popular haiducesc: „Jienii”*, REF, 1965, 3; Horia Barbu Opreșan, *Influența dramaturgiei folclorice*, LL, 1966; Brădățeanu, *Istoria*, I, 15-60; Vasile Adăscăliței, *Date noi privind teatrul folcloric „Brâncovenii”*, REF, 1967, 6; Horia Barbu Opreșan, *Text și costumație în teatrul popular*, TTR, 1967, 1; Grigore Botezatu, *Folclorul haiducesc în Moldova*, Chișinău, 1967, 150-181; Olga Flegont, *Manifestări de artă teatrală în Antichitate pe teritoriul țării noastre*, TTR, 1967, 2; Horia Barbu Opreșan, „Curcanii” în teatrul popular. *Sceneta „Halim”*, TTR, 1967, 5; Monica Săvulescu, *Satira, element de continuitate de la teatrul popular la teatrul cult*, F, 1967, 3; Vasile Adăscăliței, *Jocul cerbului în Moldova*, REF, 1968, 5; Vasile Adăscăliței, Ion H. Ciubotaru, *Varietatea și răspândirea teatrului folcloric în județele Iași și Vaslui*, ALIL, t. XIX, 1968; Horia Barbu Opreșan, „Călușarii”, București, 1969; Romulus Vulcănescu, *Măștile populare*, București, 1970; Emilia Pavel, *Jocuri cu măști din zona Iași*, Iași, 1971; Emilia Pavel, *Măști populare moldovenești*, Iași, 1972; Francisc Nistor, *Măștile populare și jocurile cu măști din Maramureș*, Baia Mare, 1973; Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, București, 1976, 7-85, *passim*; G.I. Spataru, *Drama populară moldovenească*, Chișinău, 1976; Traian Herseni, *Forme străvechi de cultură populară*, Cluj-Napoca, 1977, *passim*; *Diçt. lit.* 1900, 839-842; Ovidiu Bârlea, *Folclorul românesc*, I, București, 1981, 267-418; Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova*. *Universul culturii populare*, II, Iași, 2002, 209-257. I. H. C.

TEATRU ȘI SPORT, revistă apărută la București, săptămânal, de la 10 decembrie 1944 până la 12 aprilie 1945 și de la 27 septembrie până la 30 noiembrie 1945. Directori: Octavian Voineag și Nicu Naumescu, secretar de redacție: C. Grigoriu, prim-redactor: Sandu Naumescu; în toamna lui 1945 publicația este condusă de un comitet. Redactorii își propun să facă „un

nou gen de publicistică teatrală românească" (*Reîncepem*, 43/1945), fără a reuși clarificări în acest sens. Rubrici: „Poșta redacției”, „Mica publicitate”. Poezie de Ion Manu, articole pe teme teatrale semnează Victor Eftimiu, Petru Comarnescu, Mihail Hanu, Sandu Naumescu, Mihail Anastasiu, Nicu Naumescu, Marieta Rareș, Mimi Botta, L. Sărățeanu ș.a. Revista mai include articole despre sport, film, muzică, operă, precum și interviuri, informații culturale. Alți colaboratori: Ion Sava, Emil Iencec, Ioan Massoff, Florin Scărlătescu, Ioan I. Ulmeni. A. P.

TEATRUL, revistă apărută la Iași, săptămânal, între 29 noiembrie și 20 decembrie 1864. I. C. Fundescu a scos **T.** cu intenția de a redacta o publicație specializată, dedicată literaturii dramatice și vieții teatrale. El își propune să publice și beletristică, informații bibliografice, o cronică a reprezentanților operei italiene, critică literară, precum și cronici referitoare la spectacolele teatrelor din Iași, București, Craiova, Cernăuți și chiar din Botoșani. Din primul număr Fundescu atinge probleme esențiale: repertoriul teatral, calitățile artistice ale trupei, lipsa de mijloace materiale. El cere, așa cum făcuseră și C. A. Rosetti în „Românul” din 1857-1858 sau N. Filimon, să se reprezinte piese legate de realitățile sociale și naționale, să se renunțe la farsele superficiale, la dramele cu foc bengal. Partea literară conține poezii de Fundescu și V. Gheorghian și o traducere a celui dintâi din Alfred de Musset. R. Z.

TEATRUL, revistă apărută la Iași, săptămânal, între 21 octombrie 1912 și 17 februarie 1913, cu subtitlul „Publicație de informații teatrale și literare”. Momentul editării coincide cu deschiderea stagiunii 1912-1913 la Teatrul Național din Iași, cu piesa *O scrisoare pierdută* de I. L. Caragiale. Inițiativa îi aparține directorului acestei instituții, Mihail Sadoveanu. Între colaboratori se numără în primul rând George Topîrceanu, care asigură multe pagini ale revistei, Mihail Sevastos, G. Ibrăileanu, Demostene Botez, B. Nemțeanu, C. Săteanu. În articolul-program *Câteva cuvinte* se precizează că **T.** se adresează celor pătrunși de menirea artei dramatice, redactorii considerând teatrul factor principal de educație publică. Revista urmărește activitatea teatrului ieșean, anunțând în deschiderea fiecărui număr piesele ce vor fi reprezentate. Informațiile privind data spectacolului și distribuția sunt adesea completate de comentarii sau de fragmente din textul dramatic pus în scenă, rubrica specializată fiind „Săptămâna teatrală”, susținută îndeobște de C. Alexandrescu. Și spectacolelor de la București le este consacrată când și când o cronică, semnată de G. Munteanu. De asemenea, se inserează prezentări ale unor piese ale lui Shakespeare (*Hamlet*, *Romeo și Julieta*), Schiller (*Hoții*), Molière, Sofocle (*Oedip rege*) ș.a. Teatrul constituie subiectul a numeroase articole, precum *Asupra dramaturgiei moderne* (C. Săteanu), *Cortina* (Tudor Arghezi), *Caragiale* (A. Steuerman-Rodion), G. Ibrăileanu (*„Martira”*), *Jocul d-rei Marioara Voiculescu* (Gala Galaction), *Iașul și Caragiale* (C. Alexandrescu), *Arabescuri pe fruntea lui „Ali-Baba”*

TEATRUL

— APARE SĂPTĂMINAL —

No. I.
Iași, 21 Oct. 1912.

Teatrul Național DEȘCHIDEREA STAGIUNEI Joi 18 Oct. : SCRISOAREA PIERDUTĂ Sâmbătă 20 Oct. : O NOAPTE FURTUNOASĂ Duminică 21 Oct. : (MATINEU) SCRISOAREA PIERDUTĂ Duminică 21 Oct. : (SEARA) NĂPASTA	CUPRINSUL: Teatrul Câteva cuvinte G. Topîrceanu Sonet teatral Rodion Cînd nu era la modă Proletar Galeria C. Alexandrescu Iașul și Caragiale E. Fartîntă O mică reflecție M. Sevastos Suferul C. Săteanu Asupra dramaturgiei moderne Narcis Deschiderea stagiunii. Varia: Viața Românească, Noua Revistă Română, Rampa, Flacăra, Decoruri, Creator și interpret. Ilustrații în text: M. Sadoveanu, St. Dragomir, C. Ionescu, V. Cuzînschi „O scrisoare pierdută”: Decorul Actului al I-lea.

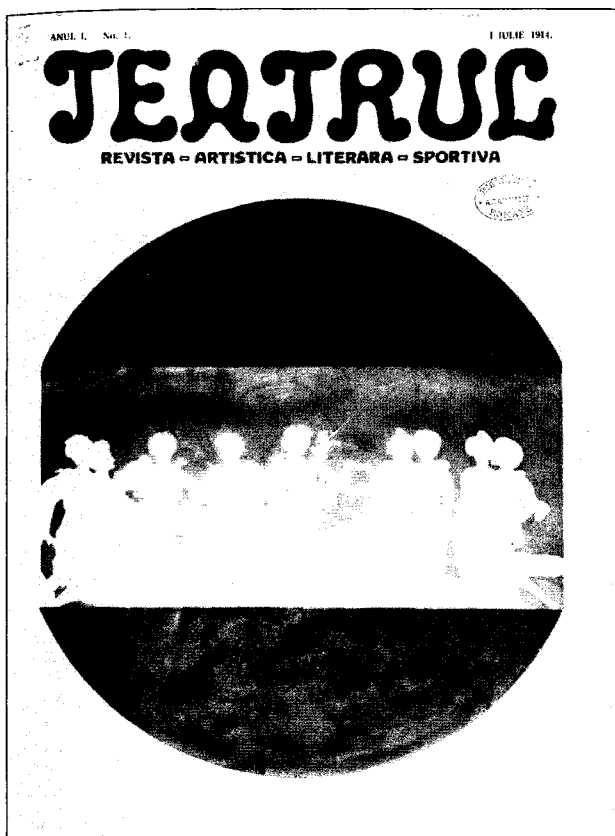
EDITAT DE G. GALACTION

1912

Pretul 10 bani

(N. Davidescu), *Două debuturi: Liciu și Penel* (N. A. Bogdan). Sunt prezenți cu versuri G. Topîrceanu (*Sonet teatral*, *Vecina*, *În drum*, *Singuri*), Demostene Botez (*Sonet*, *Sonet pluvios*, *Pe lac*), B. Nemțeanu, Enric Furtună, Mihail Sevastos ș.a., iar printre autorii de proză se află și G. Topîrceanu (*Vagabondul* ș.a.). Mihail Sadoveanu e inclus în sumar cu un scurt text dramatic parodic, *Un mic incident*. Câteva însemnări despre lumea teatrului dă Anicuța Cârje. Traducerile sunt semnate de A. Steuerman-Rodion (fragmente din *Torquemada* de Victor Hugo și din *Romeo și Julieta* de Shakespeare), Mihai Codreanu (*Martira* de Jean Richepin) ș.a. În paginile publicației sunt recenzate „Viața românească”, „Flacăra”, „Rampa”, „Noua revistă română”, „Luceafărul” ș.a. A. St.

TEATRUL, publicație apărută la București, lunar, între 1 iulie 1914 și mai 1915, cu subtitlul „Revistă artistică, literară, sportivă”. Colectivul redacțional nu este menționat. Gazetă eclectică, **T.** include articole despre teatru, operă, operetă, pictură. Colaborează cu versuri Victor Eftimiu și George Ranetti. Principalele articole sunt semnate de Liviu Rebreanu (*Despre Eminescu*, *Scrisoare către un actor trist*), A. D. Xenopol (*Pictura nouă*), I. C. Bacalbașa, George Ranetti, Emil D. Fagure, C. Sp. Hasnaș, Petre Sturdza, Ion Peretz. Revista mai conține

un fragment din piesa *Ringala* de Victor Eftimiu, diferite însemnări despre actori și artiști, informații culturale, numeroase fotografii și ilustrații de bună calitate. Alți colaboratori: M. Mărgăritescu, Mihail Gheorghiu, V. Candiano, G. Diamandy, N. Pora. A. P.

TEATRUL, publicație apărută la București în 1923 (cinci numere), având subtitlul „Revistă de teatru și artă”. Director: Soare Z. Soare. **T.** își propune să fie „rezumatorul corect al întregii activități teatrale din orașele mari artistice”, „o enciclopedie completă a activității teatrale”, „o școală de justă și deplină informație pentru lumea care vrea să învețe și în special pentru actori, regizori și pictori”, „o legătură perpetuă între lumea artistică de la noi și cea din străinătate” (*Ce vrem și ce nu vrem*). Se publică articole referitoare la activitatea teatrală și muzicală curentă sau de istorie a teatrului semnate de Victor Eftimiu, N. Davidescu, Ion Marin Sadoveanu, Eugen Filotti, Dem. Theodorescu, Georges Horia, Ion Sân-Giorgiu, Emil D. Fagure, Emanoil Ciomac, Scarlat Froda, Barbu Voinescu, B. Brănișteanu, Soare Z. Soare, Ioan Timuș. André Chamberuil trimite, sub titlul *Scrisori din Paris*, însemnări despre viața artistică franceză, iar Karlheinz Martin, Franz Theodor Csokor și R. Leonhard scriu despre teatrul german. Sunt tipărite, în excelente condiții grafice, reproduceri în culori ale unor

machete de decoruri și costume, fotografiile ale unor mari actori, însoțind numeroasele evocări din paginile revistei. A. P.

TEATRUL, revistă apărută la Cluj, bilunar, din 29 septembrie 1925 până în 22 februarie 1927, cu subtitlul „Publicație de informare și critică dramatică”. Redactor: Alexandru Hodoș. Își propune să se axeze pe realizările teatrului românesc, în special al celui din Transilvania și Banat, după Marea Unire din 1918, pornind de la convingerea că în acest răstimp teatrul a înregistrat succese notabile, care nu sunt îndeajuns cunoscute. **T.** urmărește să facă vizibile aceste „minunate înfăptuiri artistice” care „s-au desfășurat aproape în taină” (*Rostul revistei „Teatrul”*). Alături de popularizarea unor texte dramatice importante, se pune accent pe informații din actualitatea teatrală și se subliniază importanța teatrului clujean, care „ar putea să ia asupra lui sarcina de a purta răsunetul cuvântului și al artei românești pe tot cuprinsul Ardealului” (*Teatrul de vest*). Rubrici: „Informații teatrale”, „Cronica dramatică”, „Ecouri”, „Medalion artistic”, „Artiștii noștri”. Versurile sunt semnate de Zaharia Bârsan, Dem. Psatta, Valeriu Mardare. Deși a publicat puțină literatură dramatică, revista se remarcă prin comentariile pe teme dramaturgice și prin tipărirea unor fragmente din opera câtorva autori dramatice importanți români și străini, însoțite de o cronică a reprezentației scenice, de o prezentare succintă a dramaturgului și a subiectului piesei: I. L. Caragiale (*O scrisoare pierdută*), Liviu Rebreanu (*Plicul*), B. P. Hasdeu (*Răzvan și Vidra*), Victor Eftimiu (*Thebaida*), N. Kirițescu (*Un erou*), ca și *Poveste de iarnă* de Shakespeare, *Căsătoria* de N. V. Gogol, *Prietenii* de Victorien Sardou, *Heidelbergul de altădată* de G. Mayer Förster, în traducerea lui Ovid Densusianu. Se inserează, de asemenea, *Câteva date din viața lui Tolstoi*, articole despre Schiller și Molière ș.a. Alexandru Hodoș scrie articolele *Comediile lui Caragiale și Literatura originală*, în ultimul comentând reprezentația comediei în trei acte *Manechinul sentimental* a lui Ion Minulescu, prilej de a afirma că, în anii de după război, teatrul românesc, la început tribut ar străinătății, „a luat un avânt remarcabil”, poezii și prozatorii noștri fiind atrași „unul câte unul de lumina rampei”, „într-o epocă de vădită scădere a literaturii dramatice străine”. Tot Alexandru Hodoș e autorul însemnărilor intitulate *Drama romantică*, al notelor istorice *Din trecutul teatrului nostru* și *O petiție a lui Caragiale*, iar în *O idee fericită* e de părere că „teatrul constituie unul din cele mai sigure mijloace de propagandă sufletească”. La rubrica „Ecouri” sunt reproduse amintiri ale lui St. O. Iosif despre I. L. Caragiale. Revista mai include amintiri ale lui Zaharia Bârsan și I. Vanciu, un articol despre adaptarea scenică a romanului *Frații Karamazov* de Dostoievski, intitulat *Romanul în teatru*, câteva însemnări ale lui Corneliu I. Codarcea, *Începuturile teatrului românesc în Ardeal*. În sumar mai intră medalioane artistice, articole comemorative (Paul I. Prodan, *O sută de ani de la moartea lui Talma*), „cugetările unui spectator”, știri din domeniul teatral, necrologuri, programele spectacolelor jucate pe scena Teatrului Național din Cluj și

Perioadă
I
ANUL I: 1925-1926. Nr. 1: Marți 29 Sept.
9160

TEATRUL

Apare de două ori pe lună
Un exemplar 10 Lei

REDACTOR:
ALEXANDRU NODOȘ

Redacția și administrația
Cluj, Piața Cuza Vodă 16

D-I ZAHARIA BĂRSAN

TEATRUL NAȚIONAL DIN CLUJ: Joi 1 Oct. „Thebalda”; Sămbătă 3 Oct. „Thebalda”; Duminică 4 Oct. „Năzdrăvăniile divorțului” (matineu) Marți 6 Oct. „Ciocolătiera”; (premieră) Joi 8 Oct. „Ciocolătiera”; Sămbătă 10 Oct. „Ciocolătiera”; Duminică 11 Oct. „Thebalda”

premierele bucureștene, o anchetă în rândul scriitorilor francezi, un număr mare de ilustrații, pagini de publicitate și anunțuri. Alți colaboratori: Mircea Dem. Rădulescu, Adrian Pascu.

M. W.

TEATRUL, revistă apărută la Chișinău, cu periodicitate neprecizată, în 1927-1928. Fără un comitet de redacție nominalizat, fără un program și o orientare literară distincte, **T.** este o publicație a Teatrului Național din Chișinău, familiarizând publicul interesat de spectacole teatrale cu piesele ce alcătuiesc repertoriul teatrului din capitala Basarabiei. În fiecare număr se expun succint subiectele pieselor jucate pe scena din Chișinău, se dau distribuția și detalii referitoare la montarea pieselor. De asemenea, se face cronică evenimentelor teatrale din centrele culturale ale țării: București, Cluj, Iași, Craiova, Cernăuți, Timișoara, precum și din străinătate: Franța, Germania, Austria. Partea literară are o pondere mare în economia publicației. Sunt prezenți Corneliu Moldovanu (schița *Întâia feministă: Lysistrata*), Robert Marent – autorul rubricii „Portrete”, în care îi prezintă, din perspectiva tan-gențelor cu dramaturgia și arta teatrală, pe Gala Galaction, Ronetti-Roman, Nicolae Evreinoff, Henri Bernstein, Ion Marin

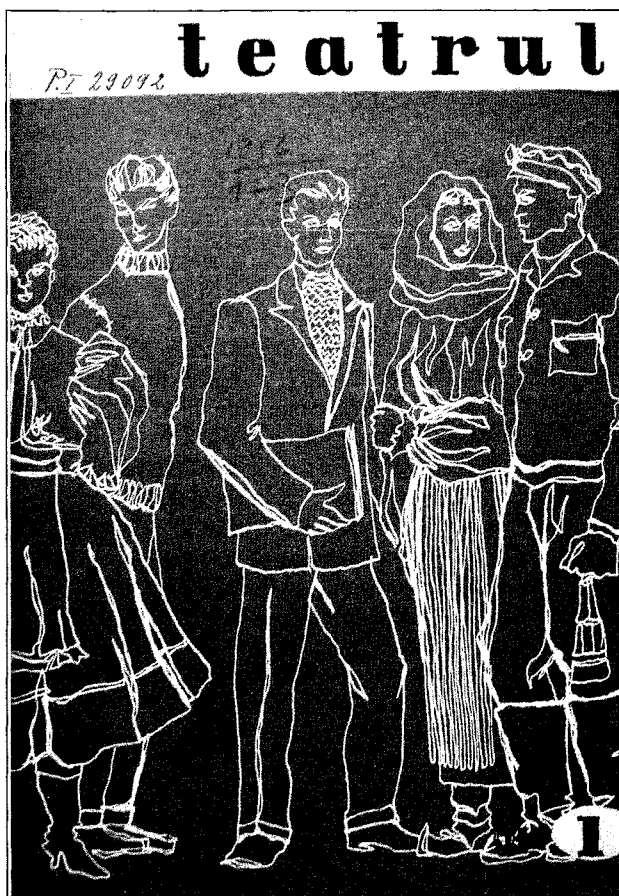
Sadoveanu –, Cezar T. Stoika (poemul în proză *Poezia murise*). Mai publică Ecaterina Cerchez, Miron Grindea, Eugen Ionescu-Darzeu. Printre autorii de poezii se numără Cincinat Pavelescu (cu versuri scrise, în cea mai mare parte, în timpul sederii sale la Chișinău), Donar Munteanu, Constantin Nani (Cernăuți), D. Iov (Soroca), C. Ignătescu-Jap. Un număr conține un schimb de epigrame între Cincinat Pavelescu și Constantin Argetoianu. Notabil e și articolul *Alexandru Davila și teatrul românesc*, semnat de Ludovic Daus, director al Teatrului Național din Chișinău.

I. Dg.

TEATRUL, revistă apărută la București, lunar, din aprilie 1956 până în decembrie 1989, iar din ianuarie 1990, bilunar, cu titlul „Teatrul azi”, editată de Ministerul Culturii și de Uniunea Scriitorilor. Președinte al colegiului de redacție: Camil Petrescu (1956-1957), redactori-șefi: Horia Deleanu (1956-1969), Radu Popescu (1969-1987), Ion Cristoiu (1987-1989), Dumitru Solomon (1990-1997), Florica Ichim (din 1998). Din colegiul redacțional au mai făcut parte Florin Tornea, Theodor Mănescu, Marian Popescu (redactori-șefi adjuncți), Simion Alterescu, Aurel Baranga, Margareta Bărbuță, Radu Beligan, Mihail Davidoglu, Lucia Demetrius, Dan Nasta, George Vraca, Laurențiu Fulga, Mihnea Gheorghiu, Horia Lovinescu, Matei Călinescu, Paul Everac, Gheorghe Ionescu-Gion, Alecu Popovici, Dinu Săraru, Natalia Stancu, Mira Iosif, Virgil Munteanu, Victor Parhon, Ilie Rusu, Paul Tutungiu, Virgil Poiană, Paul Cornel Chitic, Cristina Dumitrescu, Alice Georgescu, Miruna Ionescu, Radu Beligan, Cătălina Buzoianu, Horea Popescu, Victor Rebengiuc, Ion Zamfirescu, Marina Constantinescu, Constantin Paraschivescu, Ludmila Patlanjoglu. În dorința de a surprinde fenomenul teatral în întregul lui, **T.** își propune să contribuie la promovarea literaturii dramatice și a criticii teatrale, precum și la valorificarea tradițiilor teatrului românesc. În articolul-program e afirmată intenția de a se publica statornic „memorii, scrisori, documente arhivistice, studii și articole cu caracter istoric, destinate să aducă o contribuție modestă la însușirea moștenirii noastre teatrale, ca și la cunoașterea și adâncirea celei universale, până astăzi prea puțin pusă la îndemâna marelui public”. Rubrici: „Discuții”, „Puncte de vedere”, „Marginalii”, „Meridiane”, „Semnal”, „Cărți-Reviste”, „Însemnări”, „Cronica dramatică”, „Interferențe”, „Prin teatrul din țară”, „Caiete de spectacol”, „Cartea de teatru”, „Antiteze”, „Beția de cuvinte”, „Golinzi paralele”, „Scena lumii” ș.a., structură păstrată, în general, după 1990. Teatrul este privit în conexiune cu celelalte manifestări cultural-artistice, fiind promovate originalitatea și diversitatea în creația propriu-zisă. Se publică sporadic povestiri, schițe și fragmente de jurnal, semnate de Valentin Silvestru și Nicolae Țic, precumpănitoare rămânând însă literatura dramatică, ilustrată de autori contemporani: Horia Lovinescu, Marin Sorescu, Paul Everac, Aurel Baranga, Titus Popovici, Mihail Davidoglu, Lucia Demetrius, Teodor Mazilu, Eugen Barbu, Laurențiu Fulga, Radu Cosășu, Tudor Mușatescu, Gellu Naum, Dumitru Radu Popescu, Ion D. Sîrbu, Miron Radu

Paraschivescu, Alexandru Sever, Dan Tărchilă, Romulus Guga, Petre Sălcudeanu, Platon Pardău, Ecaterina Oproiu, Radu Boureanu, Iosif Naghiu ș.a. Sunt incluse, de asemenea, piese ale lui Lucian Blaga (*Anton Pann*), Tudor Arghezi (*Seringa*), Marin Preda (*Tineretea lui Moromete*), Camil Petrescu (piesa neterminată intitulată *Aici se repară ieftin roata norocului*, 8/1960). În cadrul rubricilor „Cărți-Reviste”, „Cartea de teatru”, „Cronica literaturii dramatice” sunt publicate recenzii, articole și studii consacrate dramaturgiei românești și universale, profiluri ale unor reprezentanți ai genului din literatura clasică, modernă și contemporană, evocări, articole comemorative etc. Printre colaboratori: Șerban Cioculescu, B. Elvin, Horia Bratu, Eugen Luca, S. Damian, Dumitru Micu, Traian Șelmaru, Georgeta Horodincă, Vicu Mîndra, Nicolae Balotă, Nicolae Manolescu, Ovid S. Crohmălniceanu, George Gană, Matei Călinescu, Valentin Silvestru, Mircea Iorgulescu, Mihai Ungheanu, Fănuș Băileșteanu, Laurențiu Ulici, Ion Negoîtescu, Mircea Ghițulescu, Dan C. Mihăilescu, Natalia Stancu, Ionuț Niculescu, Constantin Paraschivescu, Ion Cazaban. T. urmărește readucerea în prim-plan a dramaturgiei clasice și interbelice, prin studii și articole dedicate lui V. Alecsandri, B. P. Hasdeu, Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, Hortensiei Papadat-Bengescu ș.a., precum și apropierea de

literatura universală, printr-un număr mare de studii critice de Tudor Vianu, Ion Marin Sadoveanu, Vera Călin, Petru Comarnescu, Ovidiu Drimba, Radu Lupan, Florin Tornea, Tatiana Nicolescu, Florian Potra, Ion Ianoși, Alexandru Balaci, I. Igiroșianu, Leonida Teodorescu, Georgeta Horodincă, Romulus Vulpescu, Romul Munteanu ș.a. Sunt înregistrate debuturile, se consemnează premiile Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie, sunt organizate dezbateri, colocvii, anchete consacrate literaturii dramatice și criticii de teatru și se inițiază un *Mic dicționar teatral*, începând din anul 1957, și un dicționar al dramaturgilor români contemporani, alcătuit între 1983 și 1989 de Adriana Popescu. În primul an de existență a revistei Camil Petrescu dedică o serie de articole unor concepte aplicate dramaturgiei (*Despre unele probleme. Obiectivitate-obiectivism, Naturalism în teatru*), ulterior fiind publicate, postum, însemnări ale scriitorului la piesa *Jocul ielelor* și articolul intitulat *Analiza structurală a spectacolului*. Mai sunt de menționat un articol inedit aparținând lui Mihail Sebastian și corespondență inedită de Victor Ion Popa, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu și Victor Eftimiu, în cadrul rubricii „Memoria documentelor”. Colaborează cu eseuri și publicistică Tudor Arghezi (o serie de articole sub genericul *Bilete de papagal*, în 1956), Cezar Petrescu (1907), Victor Eftimiu, H. Zalis, Al. Kirițescu, Mihail Raicu, Zaharia Stancu, Mihai Ralea, Mircea Alexandrescu, iar după 1969, când conținutul se îmbogățește simțitor, Nicolae Manolescu, Ion D. Sîrbu, Virgil Munteanu, Alexandru Sever, Ștefan Iureș, Mihai Nadin, Ion Cocora, Marin Sorescu, N. Tertulian, Henri Wald, Victor Ernest Mașek, Dumitru Radu Popescu, N. Steinhardt, Dinu Săraru. Din decembrie 1987 sunt prezenți George Stanca, Ioan Buduca, Doina Uricariu, Mircea Dinescu, Mircea Horia Simionescu, Alex. Ștefănescu, Andrei Pleșu, Ștefan Cazimir, Dan Grigorescu, iar din 1990 Dumitru Solomon, Valeriu Moisescu, Alice Georgescu, Marian Popescu, George Banu, Adriana Bittel, Doina Modola, Ileana Berlogea. Cronica dramatică, ocupând un loc central, este susținută de Florian Potra, Ștefan Aug. Doinaș, Ion D. Sîrbu, Alecu Popovici, I. Negoîtescu, Mihai Crișan, Angela Ioan, Mira Iosif, Ana Maria Narti, Ileana Popovici, C. Paraschivescu, Paul Tutungiu, Victor Parhon, Alice Georgescu. Se cultivă interviul, îndeosebi cu actori și regizori, dar și cu scriitori: Eugen Ionescu (10/1969), Marin Preda (5/1970), Arthur Miller (interviu acordat în exclusivitate, 2/1965), Miguel Angel Asturias (11/1969), Horia Lovinescu, Eugen Barbu, Emil Botta, Ion Băieșu, D. R. Popescu, Teodor Mazilu, Iosif Naghiu, Al. Piru, Mircea Șeptilici (mărturii inedite despre piesa *Steaua fără nume* de Mihail Sebastian, 11/1982), dialogurile fiind realizate de Dana Crivăț, Radu Popescu, Paul Tutungiu ș.a. După 1990 sunt interviuați Andrei Cornea, Fănuș Neagu, Ana Blandiana, Alexandru Paleologu, Ștefan Aug. Doinaș, reporter fiind Adina Bartoș. De asemenea, acum se extinde spațiul acordat prezentării unor regizori români din diaspora (George Banu, Andrei Șerban), sunt comentate amplu festivalurile internaționale de teatru și spectacolele de peste hotare la care colaborează artiști din țară. În ceea ce privește capitolul traduceri, se disting un fragment

7229092

Nr. 3 martie 1976

TEATRUL

REVISTĂ A CONSILIULUI CULTURII ȘI EDUCAȚIEI SOCIALISTE

MAGDALENA POPA
„Să te numesc: duh, inger, fum sau har...”
(Arghezi)

„Răcoala”
piesă în patru acte
de MARIN SORESCU

FLORINA LUCAN:
„Ce liniște e aici... Că-n vis...”
(I. Liubimov și B. Blagobin: „Aici zorile
sunt liniștite”)

din *Faust* de Goethe, în tălmăcirea lui Ștefan Aug. Doinaș, un articol al lui Eugen Ionescu, intitulat *Monologuri și regie de vise*, transpus de Mariana Ioan, câteva poeme și o piesă de Bertolt Brecht, în versiunea lui Florin Tornea, ș.a. T. mai înscrie în sumar portrete, evocări (Profira Sadoveanu, Mihail Sadoveanu și teatrul), articole-necrolog (*Camil Petrescu*), cugetări, epigrame, cronică plastică de Paul Cornel Chitic, cronică muzicală de Luminița Vartolomei, cronică teatrului radiofonic de Cristina Dumitrescu, cronică televiziunii, a baletului, a scenografiei, documente de arhivă, prezentări ale unor periodice de teatru, proiecte de reformă teatrală, reportaje, anunțuri, știri din actualitatea teatrală din țară și de peste hotare, rapoarte, indici bibliografici, ilustrații, poșta redacției. Alți colaboratori: Ion Istrati, Dan Tărchilă, Dan Deșliu, Al. Voitin, Sergiu Fărcășan, Nina Cassian, D. I. Suchianu, Sergiu Massler, Radu Stan, V. Cristian, Maria Marin, Mihai Popescu, Traian T. Coșovei, Ion Vlad, Radu G. Țeposu, Irina Coroiu, Valeriu Cristea, Bedros Horasangian, Florin Faifer, Horia Gârbea, Aurel Dragoș Munteanu, Sebastian-Vlad Popa. M. W.

TEATRUL DE MÂINE, revistă apărută la Iași, bilunar, între 15 martie 1918 și 15 iunie 1920. Administrator: Petre Ionescu, director: Const. Rîuleț. Articolul-program are în vedere

„teatrul de mâine”, în întâmpinarea căruia se propune crearea unei atmosfere favorabile și a promovării unui repertoriu original, ceea ce ar însemna selectarea unor piese „noi”, ca *Baia domniței* de Const. Rîuleț, *Inspectorul broaștelor* de Victor Eftimiu, *Patima roșie* de Mihail Sorbul și *Morții cântă* de Al. Davila, cât și publicarea unor texte de teorie sau critică, plasate la rubricile „Știri și polemici”, „Adevăruri crude”, „Expoziții” etc. În sumar mai intră versuri de Al. Iacobescu, I. C. Aslan, Al. T. Stamatiad, Al. Davila, Eugen Constantinescu, Al. Gherghel, Ana Holda (Ana Marcu), Al. N. Nanu, Pompiliu Constantinescu (*Serenada*), Mihail Cruceanu, E. Marghita, Mioara Cinsky, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, Sandu Teleajen, Christea N. Dimitrescu (Cridim), Ada Umbră, poeme în proză de Const. Rîuleț și, bineînțeles, mult teatru sau comentarii despre teatru. Al. Bran și Ion Minulescu emit considerații despre „teatrul de mâine”, sunt analizate piesele *Răzbunarea* și *Patima roșie* de Mihail Sorbul, e comentată dramaturgia lui Henrik Ibsen (Const. Rîuleț), Maurice Maeterlinck (Al. T. Stamatiad), G. B. Shaw. Sunt incluse și însemnări despre Marioara Ventura, Al. Davila, G. Ciprian ș.a., se publică un interviu cu George Enescu, e discutată relația oamenilor politici cu literatura ș.a.m.d. Const. Rîuleț dă, în foileton, romanul *Capșa în refugiu*, G. Botez scrie cronică rimată *Poliția în versuri*, tot Const. Rîuleț fiind autorul unei poezii închinată lui Octavian Goga (*Oaspeților noștri*). Deși a avut o existență scurtă, revista a contribuit la stimularea interesului scriitorilor pentru teatru, la promovarea unui repertoriu dramatic original. M. Pp.

TEATRUL NAȚIONAL, revistă a Teatrului Național din București, apărută neregulat între ianuarie 1941 și decembrie 1943, apoi între 1944 și 1946. Publicație densă, T.N. își propune să cultive valorile teatrale autentice. Colaborează cu versuri Ion Pillat (*Epidaur*), V. Voiculescu (*Actorul*), Adrian Maniu, Horia Furtună, Dimitrie Stelaru, Ben Corlaci, D. Gherghinescu-Vania, Teodor Scarlat, Iulian Vesper, Traian Lalescu, Teodor Al. Munteanu, V. Copilu-Cheatră, Grigore Bugarin, Ovid Caledoni, Virgil Carianopol, Victor Eftimiu, Al. Raicu, Mircea Streinu ș.a. Articole despre teatru semnează Eugen Lovinescu (*Ce fel de școală este teatrul, Eternul și vremelnicul în teatru*), Camil Petrescu (*Teatrul substanțial*), Tudor Arghezi (*Note pentru discuții organizate, Avant-premiera piesei „Mioara” ș.a.*), Constantin Noica, Petru Comarnescu, Pompiliu Constantinescu, Tudor Vianu, Basil Munteanu, Al. Raicu, Pericle Martinescu, Vladimir Streinu, Al. A. Philippide, Ion Marin Sadoveanu, Vintilă Horia, Mihail Sorbul, G. M. Zamfirescu, Geo Dumitrescu, Ion Pas, G. Ivașcu, Ovidiu Drimba, Eugen Jebeleanu, Ovidiu Papadima, Ioan Massoff. Alți colaboratori: Ion Sofia Manolescu, Coca Farago, George Franga, Ștefan Olteanu, Matei Alexandrescu, Ovidiu Ioanid, N. Crevedia, Lucia Demetrius, Șerban Cioculescu, Dan Petrașincu, Ștefan Baciu, Octav Sargețiu, Ernest Verzea, Petru Manoliu, Dragoș Protopopescu, Corneliu Moldovanu, Pompiliu Eliade, C. Manolache, C. I. Nottara, Ion Frunzetti, Al. Iordan. A. P.

TECUCEANU, Horia (30.V.1929, Iași - 2.XI.1997, București), prozator. După terminarea studiilor liceale (1948) lucrează ca lăcătuș, iar în 1950-1951 urmează cursurile unei școli militare de aviație. În perioada 1953-1971 va fi angajat ca economist.

Autor deosebit de prolific, **T.** debutează în 1969 cu romanul *Căpitanul Apostolescu anchetează*, continuând să scrie în exclusivitate romane polițiste, cu succes la public. Scriitorul mărturisea că principala caracteristică a genului polițist ar trebui să fie „veridicitatea subiectului pe care îl tratează”, scoțând în evidență faptul că întotdeauna a încercat să se bazeze pe „documentarea oferită de cauzele judiciare reală”. Crime și furturi spectaculoase, cadavre, piromani, asasini periculoși, acțiuni secrete ale poliției, cazuri de spionaj vor fi ingredientele cărților sale. La nivel structural, acestea nu vor suferi schimbări de-a lungul timpului: construite în cadrul unei scheme prestabilite, urmăresc atât acțiunile infractorului, fiind preferați criminalii în serie, afectați de diverse maladii mentale, cât și activitatea aparatului justițiar, reprezentat, invariabil, prin figura căpitanului Apostolescu. **T.** este foarte atent la detalii, nuanțând atât personajele, cât și situațiile în care sunt implicate. Se alcătuieste treptat „fișa caracterologică” a fiecărui personaj, astfel încât căpitanul Apostolescu, deși reprezentant al justiției, nu iese întotdeauna învingător în lupta împotriva infracționalității, judecățile eronate și pistele greșite nefiindu-i străine, ceea ce îi conferă și mai multă veridicitate. Unul din cele mai apreciate romane ale lui **T.**, *Căpitanul Apostolescu și inamicul public nr. 1* (1990), având în centru urmărirea unui criminal în serie, se articulează pe mai multe planuri, cu personaje și evenimente abil puse în pagină și observații de ordin psihologic asupra cazului, oferind o modalitate de construcție ce poate fi considerată reprezentativă pentru toate celelalte cărți ale autorului. Titlurile capitolelor sunt incitante, nu se încearcă simplificarea intrigii, ci, dimpotrivă, complicarea ei cu cât mai multe amănunte, adăugate treptat firului epic inițial. Printre elementele care particularizează și conferă farmec narațiunii sunt și numeroasele figuri de plan secund, ciudate, uneori comice, dar într-un tot plauzibile și justificate în economia textului. La fel - pitorescul limbajului, care nu ocolește nici argoul, și ritmul alert al succesiunii evenimentelor sau suspansul omniprezent. Toate aceste caracteristici fac din **T.** un bun scriitor de romane polițiste.

SCRIERI: *Căpitanul Apostolescu anchetează*, București, 1969; *Căpitanul Apostolescu intervine*, Cluj, 1971; *Căpitanul Apostolescu și dubla enigmă*, Cluj, 1972; *Greșeala căpitanului Apostolescu*, Timișoara, 1973; *Căpitanul Apostolescu și identificarea*, Timișoara, 1974; *Surprizele căpitanului Apostolescu*, Cluj-Napoca, 1975; *Obstinația căpitanului Apostolescu*, București, 1978; *Căpitanul Apostolescu și piromanul*, București, 1979; *Acțiunea Anda*, București, 1979; *Căpitanul Apostolescu și filiera*, București, 1981; *Colierul*, București, 1981; *Căpitanul Apostolescu și cifra D-237*, București, 1983; *Revelionul*, București, 1983; *Căpitanul Apostolescu și S.A. Frații și Co.*, București, 1986; *Căpitanul Apostolescu și inamicul public nr. 1*, București, 1990; *Căpitanul Apostolescu și mobilul*, București, [1991]; *Căpitanul Apostolescu și spionii*, București, 1991; *Afacerea Samoilescu-Cozmici*, București, 1993. **Traduceri:** San Antonio,

Am onoarea să vă pun la punct, București, 1979, *În misiune secretă*, București, 1992.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, „Căpitanul Apostolescu intervine”, RL, 1973, 17; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 557; Constantin Paraschivescu, „Căpitanul Apostolescu anchetează”, TTR, 1981, 3; Anemone Popescu, „Căpitanul Apostolescu și cifra D-237”, O, 1984, 17; Fl. Filip, *Joaca de-a romanul polițist*, AFT, 1988, 7; Popa, *Ist. lit.*, II, 1018. C. Dt.

TECULESCU, Horia (4.IV.1897, Râșnov - 2.VIII.1942, Sighișoara), istoric literar și folclorist. Este fiul Elizei (n. Comănescu) și al preotului protopop Ion Teculescu, care după moartea soției a devenit, sub numele Iustinian, episcop al Armatei, cu reședința la Alba Iulia. Urmează la Brașov școala primară și Gimnaziul Greco-Ortodox, absolvit în 1909, apoi Liceul „Andrei Șaguna”, luându-și bacalaureatul în 1914. În același an se înscrie la Seminarul Teologic din Sibiu, iar în 1917 la Facultatea de Filosofie a Universității din Budapesta. Din toamna anului 1918 devine student al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, iar în ianuarie 1919 este numit profesor de limbile română și germană la liceul din Alba Iulia. Transferat în septembrie 1926 la Liceul „Principele Nicolae” din Sighișoara, va funcționa aici, ca profesor și director, până la sfârșitul vieții. Debutează cu versuri (*Sonet*) în „Gazeta Transilvaniei” din 1915. Articole, studii de istorie literară și fragmente din culegerile sale de folclor apar în „Anuarul Liceului «Principele Nicolae»” (pe care îl scoate între 1926 și 1933), în „Graiul dascălilor”, „Gazeta Transilvaniei”, „Gând românesc”, „Țara noastră”, „Țara Bârsei”, „Pagini literare”, „Convorbiri literare”, „Renașterea Târnavelor”, „Familia” (unde semnează și un studiu despre Lucian Blaga, al cărui apropiat a fost) ș.a. Prima carte, *Scriitorii ca luptători pentru unirea neamului*, i se tipărește în 1921, fiind urmată de altele, dedicate profesorului său de la liceu Virgil Onițiu (monografie premiată în 1937 de Academia Română), lui Ioan Lupaș sau lui Octavian Goga, și de culegerea de folclor *Pe Murăș și pe Târnavă. Flori înrouate (doine și strigături)* (1929; Premiul Academiei Române în urma unui raport întocmit de Octavian Goga). A semnat și Toma Nour.

T. alcătuieste, sub imboldul tatălui său, care prin 1885 culesese folclor în Vrancea, și sub înrăurirea lui Andrei Bârseanu („dascălul luminat”), culegerea de folclor *Pe Murăș și pe Târnavă. Flori înrouate*, care conține aproape șase sute cincizeci de piese lirice, doine și strigături. În *Predoslovie* el susține o opinie exprimată de George Coșbuc, Ovid Densusianu, N. Iorga și Petre Cancel, anume că poezia populară este creație individuală. Prezintă categoriile liricii și recomandă metoda anchetei folclorice prin elevi, îndrumați în prealabil să culeagă cântece populare din mediul lor, să le noteze după cum le zic bătrânii și oamenii neinstruiți. Ovid Densusianu, în „Grai și suflet”, remarcă ideile expuse de **T.** în introducerea cărții, precum și includerea unei serii de doine „cu o notă mai deosebită” sau a unor „strigături cu mult duh de satirizare”. *Pe Târnavă-n jos... Oameni și locuri* (1934) este o lucrare cu o declarată finalitate pedagogică, în care, folosindu-se de un citat aparținând geografului Ion Simionescu, autorul îndeamnă

tineretului „să se închine cu smerenie în fața semnelor ce se mai găsesec din veacurile trecute”. Capitolul *Sufletul românului de pe Târnava* reia problematica din colecția de folclor și o îmbogățește. În *V. Onițiu, un educator, deschizător de suflete și ziditor de idealuri*, o documentată monografie, sunt cercetate cu meticulozitate, prin raportare la situația și aspirațiile românilor din Transilvania înainte de 1915, direcțiile în care s-a afirmat cărturarul brașovean: educator, orator, istoric literar, îndrumător social, literat, promotor al culturii.

SCRIERI: *Scritorii ca luptători pentru unirea neamului*, Arad, 1921; *Pe Târnava-n jos... Oameni și locuri*, Sighișoara, 1934; *V. Onițiu, un educator, deschizător de suflete și ziditor de idealuri*, introd. I. Bratu, București, 1937; *Zile mari*, Sibiu, 1937; *Octavian Goga*, București, 1939; *Un stâlp de foc: Ion Lupaș*, București, 1943. **Culegeri:** *Pe Murăș și pe Târnave. Flori înrouate (doine și strigături)*, Sighișoara, 1929.

Repere bibliografice: Cronicar, „*Scritorii ca luptători pentru unirea neamului*”, „*Patria*”, 1925, 133; Ion Colan, „*Anuarul Liceului «Principele Nicolae»*”, „*Țara Bârsei*”, 1930, 6; Nichifor Crainic, *Cronica măruntă*, G, 1931, 4; O.D. [Ovid Densusianu], „*Pe Murăș și pe Târnave*”, „*Grai și suflet*”, 1931-1932, 392; C. D. Pantazescu, *Oameni și locuri românești*, ȚA, 1937, 1 453; Bucur Țincu, *Însemnări*, PLI, 1939, 1-2; Ștefan Baciu, *Horia Teculescu*, UVR, 1942, 32; Ion Breazu, *Horia Teculescu*, TR, 1942, 7-8; Eugen Hulea, *Horia Teculescu*, GT, 1944, 3; Piru, *Panorama*, 171-172; Bârlea, *Ist. folc.*, 434-435; *Scrisoare de la Tului Ropotă*, 1982, ADLTR, R-31; Titus Andronic, *Centenar Horia Teculescu*, TR, 1997, 25; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 249. I.D., R.Z.

TEICĂ, Nicolae (2.XI.1925, Balș), prozator și traducător. A urmat la București clasele primare, Liceul „Aurel Vlaicu” și Facultatea de Litere și Filosofie, absolvită în 1949. Din 1953 este redactor la Editura Cartea Rusă, din 1957 la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, din 1960 la Editura pentru Literatură și din 1970 la Editura Minerva, în redacția „Biblioteca pentru toți”, pe care o conduce din 1975 până la pensionare. A debutat în 1953, cu articole la ziarul „Steagul roșu” și cu poezii la revista „Tânărul scriitor”, iar editorial în 1961, cu romanul *Căprioara de smalt*. Pentru bogata sa activitate de traducător în 1979 i se acordă Premiul Asociației Scriitorilor din București.

Roman remarcabil prin tematică și mediu social, *Căprioara de smalt* relatează istoria transformărilor sociale și individuale dintr-un sat oltean în perioada interbelică și în primii ani după 1944. Personajul-narator e imaginat ca prototip al ascensiunii într-un meșteșug milenar, olăritul, care prin el se ridică până la artă. Tânărul începe o muncă în care descoperă mari satisfacții și, în ciuda greutăților familiale, prin tenacitate ajunge la împlinirea visului de a construi un cuptor modern, cu ajutorul căruia să realizeze artefacte din ceramică, între care și „căprioara de smalt”. Narațiunea are savoare, pitoresc regional și autenticitate. Sunt schițate câteva portrete izbutite și descrise plastic obiceiuri populare precum claca, pețitul, pomana ș.a. Talentul autorului își dă măsura în pasajele lirice, în care se evocă locurile natale și efortul artizanului, de la alegerea lutului până la desăvârșirea produselor, sugerând forța unui ritual milenar, ca într-un veritabil poem epic. Dintre numeroasele traduceri ale lui T., îmbrățișând mai multe spații

culturale și lingvistice, se rețin, pe lângă tălmăcirile poemelor provensalului Frédéric Mistral (*Mirëio, Calendau, Poemul Ronului*) și a unor romane de Émile Zola, îndeosebi versiunile integrale, în versuri, ale operei celor doi mari reprezentanți ai comediei latine, Plaut și Terențiu.

SCRIERI: *Căprioara de smalt*, București, 1961. **Traduceri:** M. I. Fetisov, *Djambul Djabaev (1846-1945)*, București, 1955 (în colaborare cu Rima Kardaș); Majtényi Erik, *Versuri alese*, București, 1955 (în colaborare cu H. Grănescu); I. S. Nikitin, *Versuri*, București, 1957; M. Stelmah, *Prețul sângelui*, București, 1959 (în colaborare cu Mihai Caradaș); Jaroslava Blažková, *Insula căpitanului Hașașar*, București, 1965 (în colaborare cu Traian Ionescu-Nișcov); Estela Canto, *Noaptea și noroiul*, București, 1965 (în colaborare cu Rodica Țăutu); *Vitejii din Sasun. Epopee populară armeană*, București, 1965; Terențiu, Seneca, *Teatru*, pref. Eugen Cizek, București, 1966 (în colaborare cu Ion Acsan); Plaut, *Teatru*, I-V, pref. Eugen Cizek, București, 1968-1974; Terențiu, *Teatru*, I-II, pref. Eugen Cizek, București, 1975-1976; Émile Zola, *Pot-Bouille*, I-II, pref. Irina Mavrodin, tabel cronologic Ovidiu Cotruș, București, 1977, *Pământul*, București, 1982, *Visul*, București, 1986; Plaut, Terențiu, *Teatru. Comedia latină*, București, 1978; Frédéric Mistral, *Mirëio*, pref. Valeriu Rusu, București, 1979, *Calendau*, pref. Mircea Pădureleanu, București, 1983, *Poemul Ronului. Regina Jano*, pref. Mircea Pădureleanu, București, 1988; Chiril Covalgi, *După-amiază*, pref. Ioan Grigorescu, București, 1985.

Repere bibliografice: D. Florea-Rariște, „*Căprioara de smalt*”, ST, 1962, 3; Ov. S. Crohmalniceanu, „*Căprioara de smalt*”, VR, 1962, 4; George Gană, „*Căprioara de smalt*”, CNT, 1962, 25; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 557-558; Popa, *Ist. lit.*, II, 1036. M. Ds.

TELEAJEN, Sandu (pseudonim al lui Stelian Morcovescu; 17.II.1893, Homorâciu, j. Prahova - 21.VI.1963, Iași), prozator, poet și dramaturg. Este fiul Anei (n. Manole) și al lui Platon Morcovescu, învățător. Începe școala în comuna natală, situată pe Valea Teleajenului, apoi urmează liceul la Ploiești. În 1912 se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie, precum și la Conservatorul de Muzică și Artă Dramatică din București. Stagiul militar, concentrările și războiul din 1916-1918, pe care îl face pe front ca ofițer de rezervă, îl împiedică să își termine la timp studiile. Cade rănit și e făcut prizonier. După ce iese din spitalul de la Pitești, va fi internat în lagărul Stralsund din insula Danholm (în Marea Baltică), unde îi întâlnește pe scriitorii D. Nanu, Gheorghe Brăescu, Eugen Todie, Horia Furtună, Titus Hotnog, Cezar T. Stoika, precum și mai mulți actori români. Împreună cu aceștia organizează un cerc literar, o revistă și un teatru. Se joacă piese de I. L. Caragiale, Molière, precum și spectacole de revistă, în captivitate T. reușind să litografieze și o alegorie în versuri, *Când ies pâraiele... din matcă*. Reîntors în țară și demobilizat, este angajat de Mihail Sadoveanu, directorul Teatrului Național din Iași, ca artist stagiar. Își ia licența în filosofie și litere, termină și Conservatorul, la clasa lui Mihai Codreanu. Actor timp de patru decenii, este și titular al Catedrei de psihologie și estetică teatrală la Conservator (1921-1926), mai târziu director al Teatrului Național ieșean (1937-1939) și secretar literar (1954-1960), decorat în 1957 cu Ordinul Muncii clasa a III-a. Se numără printre inițiatorii Societății Autorilor Dramatici

Români. Începe să publice versuri, schițe literare și articole în revista „Curierul liceului” din Ploiești, iar în 1912–1913 scrie la „Cuvântul nostru”. La Iași editează, împreună cu un grup de scriitori, pictori, actori și publiciști, revista „Gândul nostru” (1921–1928) al cărei director e în ultimii doi ani de apariție. Aici găzduiește primele poezii ale lui George Lesnea, „tânărul tipograf” al cărui har artistic l-a descoperit. Mai participă la realizarea revistei „Pagini moldovene” (1932–1933), iar în 1934 inițiază, împreună cu G.M. Zamfirescu, Titus Hotnog, Bogdan Amaru, Constantin Argeșanu și pictorul Ștefan Dumitrescu, lunarul „Cadran”. Editorial a debutat în 1912, cu placheta *Lacrimi de copii*, urmată, în 1924, de culegerea de „cântece și balade” *Au înflorit castanii*. Productiv se arată însă prozatorul: culegerile de nuvele și schițe *Casa cu mușcate albe* (1925), *Poveștile lui Hinu Ion* (1925) ș.a., romanele *Porunca inimii* (1933), *Drumul dragostei* (1934), *Turnuri în apă* (1935; Premiul „Ion Heliade-Rădulescu” al Academiei Române) ș.a., dar și dramaturgul: *Cuiburi sfărâmate* (1924, în colaborare cu Adrian Pascu), *Craiul Vânt* (1926, în colaborare cu Adrian Pascu), *Moșnenii* (1927) și *Ion Creangă* (1938, în revista „Teatru”, în colaborare cu Adrian Pascu). Colaborează la „Adevărul literar și artistic”, „Flacăra”, „Zburătorul”, „Azi”, „Tot”, „Universul literar”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Dimineața”, „Adevărul”, „Rampa”, „Tribuna” (Sibiu), „Icoane maramureșene” (Arad), „Însemnări ieșene”, „Opinia”, „Iașul literar”, „Flacăra Iașului”, „Teatrul”, „Lucașfăruș”, „Nistru”, „Moldova socialistă” (Chișinău). A mai semnat cu pseudonimele Sandu Tel, Tudor Zăganu.

Inegale, scrierile lui T. au relevanță mai cu seamă când este vorba despre proză. Astfel, romanul *Turnuri în apă*, radiografie a mediului boem ieșean al anului 1918, evocă nostalgic o lume apusă, căreia i se surprinde culoarea inalienabilă, oferindu-se totodată și un document cu privire la imaginea orașului distrus de război. Prin intermediul protagonistului, Gabriel Donici, tânăr pictor de talent, T. se apropie de drama creatorului conștient de harul său, dar constrâns de lipsuri materiale și excedat de alegerea pe care o face în iubire. Așa cum orașul, cu toată agitația și atmosfera lui de bună dispoziție și plezirism, pare condamnat la extincție, soarta tânărului pictor se curmă brusc. Sub semnul poetic al amintirii, scriitorul închipuie tablouri pline de dinamism, asemenea forfotei orașului în care locuitorii, sfidând moartea ce băntuise în vreme de război, trăiesc tumultuos, cu frenezie, bucurându-se de fiecare clipă. De aceea, cârciumile orașului, cu meniuri opulente și vinuri aducătoare de bună dispoziție, devin emblematice pentru cronică orașului: „Câteva firme de cârciumi ieșene merită gloria de a intra în istorie: «La Bolta-Rece», «La Raiul lui Adam», «La Lupu Fleică», «La Șapte Pulpe», «La Picior de Paris», «La Iancușor», «La Trei Sarmale», «La Viață Lungă», «Parcul Vânătorilor», «Manăș Cantar», «Simon Pașcanul»; unele dispărute, altele în ființă”. Aici se încheagă și se destramă prietenii, se consumă drame și se pun la cale fapte ce schimbă viața unor oameni. E o viață înșelătoare, comparabilă cu starea călătorilor aflați pe un vapor ce stă să se scufunde și pentru că, sub ploile nesfârșite,

orașul pare o insulă. Lupta dintre nou și vechi, dintre mentalități ireconciliabile ar constitui esența romanului, iar ploaia fără sfârșit ar putea fi singurul răspuns la această criză: în ultimele clipe de viață lui Gabriel i se năzarește „în locul Iașului, mărginit de dealuri, un lac imens și pe oglinda lui, ici, colo, câteva turnuri... negre. Turnuri în apă...”. Cu sensibilitatea lui în acord cu cea a orașului unde și-a definit personalitatea, T. elogiază grandoarea, dar înregistrează și semnele vremelnice, care pecetluiesc „cetatea” și locuitorii săi. În perioada i-au rămas traduceri din Molière, Pirandello, Racine ș.a., iar în manuscrise se păstrează crochiuri evocatoare ale unor personalități culturale ieșene.

SCRIERI: *Lacrimi de copii*, Ploiești, 1912; *Când ies pâraiele... din matcă*, Crefeld, 1918; *Au înflorit castanii*, Iași, 1924; *Cuiburi sfărâmate* (în colaborare cu Adrian Pascu), Iași, 1924; *Casa cu mușcate albe*, Iași, 1925; *Poveștile lui Hinu Ion*, București, 1925; *Craiul Vânt* (în colaborare cu Adrian Pascu), Arad, 1926; *Moșnenii*, Arad, 1927; *Porunca inimii*, Iași, 1933; *Drumul dragostei*, București, 1934; *Turnuri în apă*, București, 1935; ed. Iași, 1997; *O fată singură*, București, 1937; *Legiunea de onoare*, 1940; *Ard zăpezile*, București, 1962.

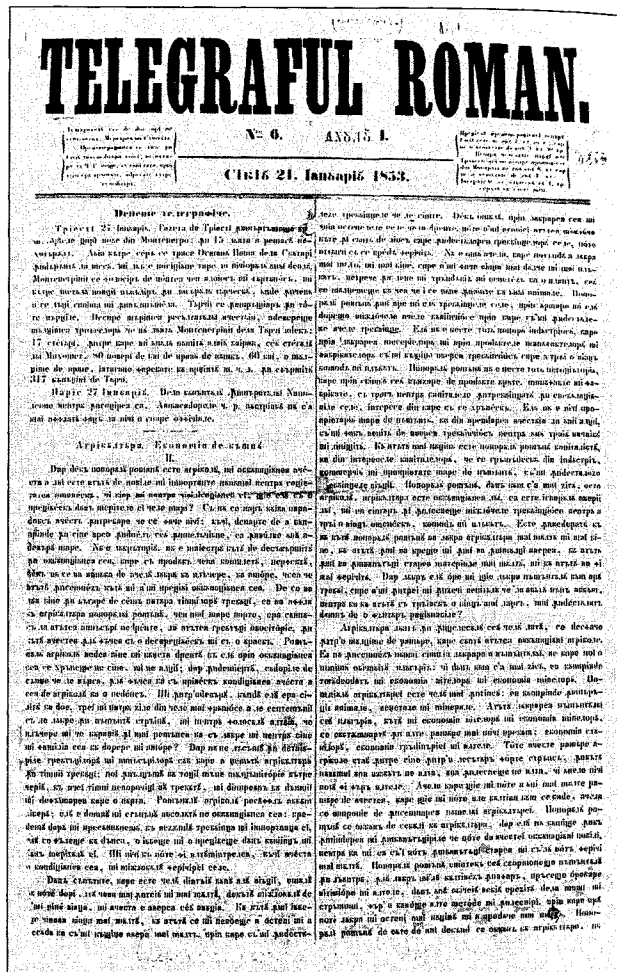
Repere bibliografice: Ralea, *Scrieri*, II, 423, 431–432; Eugen Constant, „Casa cu mușcate albe”, „Năzuința românească”, 1925, 3; G.M. Zamfirescu, „Porunca inimii”, „România literară”, 1933, 75; Perpessicius, *Opere*, II, 303–306, VI, 141–143, VII, 86, 253–255; Șerban Cioculescu, „Drumul dragostei”, RFR, 1934, 1; G. Călinescu, „Drumul dragostei”, ALA, 1934, 727; C. Săteanu, *Romanul bohemei ieșene*, ADV, 1936, 15–947; Ovidiu Papadima, „Turnuri în apă”, G, 1936, 2; Călinescu, *Ulyse*, 369–371; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 215–216; Ovidiu Papadima, „O fată singură”, G, 1938, 1; Anestin, *Schiță*, 118; G.D. Loghin, „Legiunea de onoare”, IIS, 1940, 8; Predescu, *Encicl.*, 568, 839; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 835, *Ist. lit.*, (1982), 920, 1026; Andi Andrieș, *Sandu Teleajen la 70 de ani*, IL, 1963, 2; Valeriu Râpeanu, *La moartea lui Sandu Teleajen*, GL, 1963, 27; Const. Ciopraga, *Sandu Teleajen*, IL, 1963, 8; Leon, *Umbre*, II, 171–174; Grigore Ilisei, *Cu George Lesnea prin veac*, București, 1977, 97–102; Maței, *Personalități*, III, 321–322; Valentin Chifor, *Scriitori uitați: Sandu Teleajen*, F, 1991, 6; *Sandu Teleajen*, DRI, V, 210–221; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 523–525; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 408–409. O.I.

TELEGRAFUL, gazetă apărută la București, zilnic, între 1 aprilie 1871 și 30 octombrie 1888. Primele numere s-au tipărit sub titlul „Telegraful de București”. Reprezentând aripa radicală a Partidului Liberal, arătând deci simpatie pentru acțiunile politice ale lui C. A. Rosetti, T. a fost la început și o publicație antidinastică. Redactor este I. G. Valentineanu, de rubrica umoristică răspunde N. T. Orășanu, iar de partea literară tânărul poet transilvănean Iulian Grozescu (sub pseudonimul Cassiu). Cu timpul, spre sfârșitul anului 1871, ardoarea radicală se temperează, odată cu schimbarea echipei redacționale. Unul dintre redactorii politici devine Gr. G. Tocilescu, gazeta trecând, probabil, sub conducerea lui I. C. Fundescu. De abia în 1877 acesta apare ca redactor-șef, pentru a figura, din 1879, ca director politic. Doi ani mai târziu din redacție fac parte Zamfir C. Arbore și C. Bacalbașa. Spre sfârșitul anului 1888 Fundescu este înlocuit la direcția ziarului de I. G. Bibicescu. Gazeta iese complet de sub influența lui

Fundescu și devine un oficios al liberalilor, schimbându-se componența redacției și chiar denumirea. Fostul proprietar protestează, face chiar și o încercare, nereușită, să scoată din nou ziarul său. Vechiul T. dispărea astfel, după șaptesprezece ani, pentru a face loc unui ziar nou, „Telegraful român”. La fel ca atâtea alte jurnale politice, cotidianul a publicat beletristică în scopul de a atrage cititorii, și nu în virtutea unui program cultural și literar. De aceea, vor colabora scriitorii de valori și cu opinii diverse, din generații diferite, printre care I. P. Bancov, N. V. Scurtescu, V. D. Păun, Miron Pompiliu, Mihail Zamfirescu, Gr. H. Grădeanu. Se reproduc versuri de Gh. Sion, D. Bolintineanu, Al. Donici, V. Alecsandri, B. P. Hasdeu, M. Eminescu, I. Al. Lapedatu ș.a. Un colaborator consecvent, cu versuri, proză și traduceri, a fost, în primii ani, Al. Macedonski. Din septembrie 1873, la o rubrică nouă, intitulată „Curiozități”, scrie I. L. Caragiale. El publică anecdote, mici tălmăciri de proză umoristică, iar spre sfârșitul anului și cronici dramatice, toate nesemnate. Și în anul următor Caragiale este prezent în paginile ziarului, fiind probabil, până în noiembrie, corector și traducător. Prin 1882 Constantin Milles trimitea de la Paris, unde era student, corespondențe politice și culturale.

R. Z.

TELEGRAFUL ROMÂN, gazetă apărută la Sibiu, bisăptămânal de la 3 ianuarie 1853, săptămânal de la 2 ianuarie 1858, din nou bisăptămânal începând cu 4 ianuarie 1862, săptămânal de la 1 iulie 1933 și bilunar de la 1 ianuarie 1948. Inițiativa editării a avut-o mitropolitul Andrei Șaguna, T.r. fiind o publicație periodică oficioasă a Mitropoliei Ardealului. Redactor pentru primele opt numere a fost Aron Florian, înlocuit apoi cu Pavel Vasici (1853-1856). Au mai îndeplinit această funcție Ioan Bădilă (1856-1857), Visarion Roman (1856-1858), Ioan Rațiu (1858-1862), Zacharia Boiu (1862-1865), Nicolae Cristea (între septembrie 1865 și 6 octombrie 1883), schimbat, la insistențele autorităților, în urma apariției unui articol de hotărâtă atitudine națională scris de Ioan Slavici, apoi Matei Voileanu (1883-1886), Remus Roșca (1886-1890), Nicolae Ivan (1890-1892), Silvestru Moldovan (1892-1895), Nicolae Olariu, Gavril Hango (1896-1897) și Ilie Cristea (1898-1900). După 1900 la conducere vin Teodor V. Păcățian (1901-1902, 1904-1917) și George Proca (1903-1904); Nicolae Regman, Gh. Comșa și, din nou, Matei Voileanu girează între 1917 și 1920 sarcinile redacționale, iar de la 12 februarie 1920 George Proca este numit redactor, îndeplinind această funcție vreme de cincisprezece ani. De la 1 ianuarie 1934 o echipă de redactori tineri, în frunte cu Dumitru Stăniloae, schimbând aspectul grafic și, în bună măsură, atitudinea publicistică, fac gazeta mai vie, mai direct implicată în discuțiile cu caracter teologic și confesional, dar și în acelea de natură socială. Din 1945 între redactori se vor afla C. Sârbul (1945-1948), Em. Vasilescu, N. Mladin (1948-1967), Gh. Papuc (1967-1978), D. Abrudan (1978-1989). Un comitet de redacție, prezidat mai întâi de N. Mladin (1967-1981) apoi de Antonie Plămădeală (din 1981), va dirija T.r., Abrudan fiind, în

continuare, redactor responsabil și după 1989. Între 1 ianuarie 1876 și 25 decembrie 1877 N. Cristea a editat și un supliment cultural, intitulat „Foișoara «Telegrafului român»”. Tipărit inițial cu caractere chirilice, T.r. publică între 1859 și 1863 și articole imprimate cu caractere latine, pentru a adopta apoi alfabetul latin și o ortografie necontaminată de etimologism. Faptul este remarcat de Mihai Eminescu într-un articol apărut în „Convorbiri literare” din 1877. De altfel, după 1875, prin T.r., sub influența Junimii de la Iași, curentul latinist și etimologizant este combătut de intelectualii din Sibiu (I. Slavici, I. Bechnitz, Eugen Brote, Dimitrie Comșa ș.a.). Gazeta nu poate fi socotită o publicație de literatură. Totuși, în paginile ei s-a tipărit foarte mult folclor, a apărut, de asemenea, multă literatură aparținând scriitorilor transilvăneni și din Principate, precum și traduceri literare. Criteriul de selecție aplicat de redactori, începând cu Aron Florian și Pavel Vasici și continuând, mai ales, cu N. Cristea, corespundea orientării generale a gazetei, adică urmărirea și susținerea hotărâtă, dar în limitele impuse de legile imperiale, a drepturilor naționale ale românilor. Totodată, se avea în vedere afirmarea permanentă a elementului național pe plan cultural și artistic și o ilustrare

cât mai adecvată a cerințelor vieții sociale din Transilvania, a evoluției intelectuale a românilor din afara imperiului. Printre scriitorii republicați de **T.r.** sau care colaborează aici între 1853 și 1900 figurează Costache Negruzzi, Vasile Alecsandri, Cezar Bolliac, Dimitrie Bolintineanu, Ion Creangă, Ioan Slavici, Al. Macedonski, George Coșbuc, Ilarie Chendi, precum și Al. Antemireanu, Z. Antonescu, Andrei Bârseanu, I. Broju, Temistocle Bocancea, Zacharia Boiu, Vasile Bumbac, Maria Ciobanu, Leonida Grigoriță, N. Ivan, At. M. Marienescu, N. Petra-Petrescu, I. Rațiu, Sebastian Stanca ș.a. Literatură populară publică Vasile Bologa, Ilarie Chendi (sub pseudonimul Fidelio), Ioan Duma, Nicolae Densușianu, Iulian Grozescu, Viora Magdu, Ion Pop-Reteganul, I. Bota, I. Broju, Gh. Cătană, G. Coșbuc, S. Fl. Marian, At. M. Marienescu, Iuliu T. Mera. Se tâlmăcește și din folclorul altor popoare. Sunt traduse scrieri de Horațiu, Benjamin Franklin, Schiller, Heinrich von Kleist, Wilhelm Hauff, Lamartine, Hugo, Al. Dumas, Lev Tolstoi, Dostoievski, Korolenko, Maupassant, Mark Twain, Bjørnstjerne Bjørnson, Théodore de Banville, Paul Bourget, François Coppée, Paul Féval, Hector Malot, Jules Verne, Giovanni Verga, Matilde Serao, Heinrich Zschokke. Articole de informație culturală, știri artistice și literare, portrete de scriitori, articole comemorative și necrologuri, note bibliografice și recenzii sumare apar mai în fiecare număr. În **T.r.** au debutat Zacharia Boiu (cu poezia *Salutare la „Telegraful român”*, apărută în 1853), Visarion Roman (cu versurile intitulate *Fiul grijei*, în 1853), Iosif Vulcan (cu o corespondență trimisă din Pesta în 1859), Al. Macedonski, căruia i se tipărește la 26 noiembrie 1870 poezia *Dorința poetului*, trimisă de la Viena. Și Ilarie Chendi se află la primele lui încercări literare, publicând, în iulie 1892, nuvela *Emi*, semnată X. După apariția „Tribunei” de la Sibiu, spre sfârșitul secolului al XIX-lea din ce în ce mai accentuat, **T.r.** se transformă dintr-o gazetă cu interes pentru mai toate aspectele vieții românești într-una de știri administrative și de cultură ecleziastică. Cei care își asumă responsabilitățile redacționale după 1900, în primul rând T. V. Păcățian sau George Proca, se vor înscrie însă în tradiția instaurată de Aron Florian și Pavel Vasici, dar mai ales de Nicolae Cristea, dând atenție vieții intelectuale și artistice a românilor de pretutindeni. Se reproduce, de pildă, răspunsul lui Titu Maiorescu la controversatul discurs de recepție ținut de Duiliu Zamfirescu în 1909, cu ocazia primirii în Academia Română. Până în 1918 printre cei ce publică articole de critică sau de istorie literară, recenzii ori alte contribuții culturale sunt Ioan Lupaș, Gh. Maior, Onisifor Ghibu, Sextil Pușcariu, D. Ivanovici. În aceeași perioadă versuri semnează Zacharia Boiu, Maria Ciobanu, Maria Cunțan, Octavian Goga (o singură poezie, în 1906), Elena din Ardeal (Elena Simtion), St. O. Iosif ș.a., iar proză Ioan Adam, Al. Ciura (și cu pseudonimul Simion), G. Coșbuc, Emil Gârleanu, Nicolae Regman, Mihail Sadoveanu, V. A. Urechia ș.a.

T.r. își păstrează și după primul război mondial caracterul de publicație periodică bisericească. La rubricile culturale și literare figurează numele unor autori cunoscuți, dar și acelea ale unora lipsiți de înzestrare. Versuri dau, destul de rar, I. Al.

Bran-Lemeny, George Breazul, Aron Cotruș, Gr. T. Marcu, I. D. Pietrari, Vasile Militaru, Horia Petra-Petrescu, Nichifor Crainic, I. U. Soricu, G. Tutoveanu ș.a., iar proză Ioan Agârbiceanu, Horia Petra-Petrescu (sub pseudonimul Ilie Marin), Nicolae Regman (utilizează și pseudonimele Z. Sandu, N. Păunaș), Gala Galaction. Li se alătură, cu note, recenzii sau comentarii literare și intervenții privind chestiuni confesionale, Coriolan Bărbat, Gh. Adamescu, Ion Gorun, Il. V. Felea, Ion Breazu, G. Bogdan-Duică (ciclul polemic *Mici studii istorice*, din 1933-1934), Dumitru Stăniloae (care întreține ani în șir rubrica „Probleme-recenzii-comentarii”), Iosif E. Naghiu, Nic. Neagu, Teodor Bodogae. O serie de articole din 1942, inaugurată de Nicolae Terchilă (*Filosofia religiei la domnul Lucian Blaga*) și continuată luni în șir de D. Stăniloae (*Poziția domnului Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie*), a dat naștere unei polemici în jurul concepției filosofice a poetului, ale cărei ecouri nu s-au stins nici astăzi. Până în 1945 se traduce din scrierile unor autori precum Shakespeare, Edgar Allan Poe, Rudyard Kipling (celebrul poem *Dacă*, transpus în românește de Magda Berariu), Lev Tolstoi, Dostoievski, Cehov, Maxim Gorki, Vsevolod Garșin, Goethe, Schiller, Grillparzer, Th. Körner, August von Kotzebue, Selma Lagerlöf, Maurice Maeterlinck, H. Sienkiewicz, Rabindranath Tagore. După 1950 preocupările literare au mai curând un caracter ocazional. Din când în când N. Medoiu, Gr. T. Marcu, Ștefan Tascianu ș.a. sunt găzduiți cu versuri, dar predomină articolele comemorative și preocupările de istorie culturală. Între colaboratori sunt Mircea Păcurariu, Gavril Istrate, Ion Buzăși, Valeriu Anania, Gh. Papuc. O oarecare învioreare se face simțită începând din 1990, când în **T.r.** își fac loc poezii de Grigore Vieru, Petre Pascu, Octav Sargețiu, Radu Cârnelci ș.a. sau articole dedicate literaturii, aparținând lui Al. Dușu, Gh. Cunescu, Valeriu C. Neșțian, Grațian Jucan ș.a. Rubricile intitulate „Texte”, în care sunt reluate fragmente din opera lingvistică a lui Sextil Pușcariu ori din aceea istorică a lui David Prodan, și „Semnalăm... semnalăm” conferă consistență paginilor rezervate culturii.

R. Z.

TELEGRAFUL ROMÂN, cotidian apărut la București de la 1 noiembrie 1888 până la 3 martie 1892. În urma unei înțelegeri, la sfârșitul lunii octombrie 1888 I. C. Fundescu cedează ziarul „Telegraful” omului politic liberal și folcloristului I. G. Bibicescu. Acesta, nerespectând probabil o anumită clauză a contractului, schimbă numele în „Telegraful român”, ceea ce provoacă protestele lui Fundescu și chiar o încercare, nereușită, de continuare a vechiului periodic. De fapt, Bibicescu nu modifică numai denumirea, ci întreaga orientare politică a gazetei, care devine un oficios al Partidului Liberal. Din vechea redacție rămân la **T.r.**, printre alții, Zamfir C. Arbore și C. Bacalbașa. Li se adaugă Mircea Demetriade, Al. Obedenaru și Caton Theodorian. Cu toții sunt prezenți și la partea literară, alături de Smaranda Gârbea (Smara), Iuliu Cezar Săvescu, Gh. Nădejde (cu pseudonimul Leon Gârbea), Sever Moschuna, Ana Ciupagea. În **T.r.** Mircea Demetriade,

Al. Obedenaru și Iuliu Cezar Săvescu își tipăresc versurile cu ecouri din simbolismul francez, dominate de nostalgii inexplicabile, de obsesia morții, de dorința evadării. O cronică literară și dramatică atent alcătuită, cu observații pătrunzătoare și obiective, întreține Sever Moschuna (pseudonimele lui sunt Reves și Din stal). Tot el traduce din Guy de Maupassant. Mai apar tălmăciri din Edgar Allan Poe, Alfred de Vigny, Gerard de Nerval, Al. Dumas-fiul, Théodore de Banville, Catulle Mendès, Alphonse Daudet și I. S. Turgheniev. În 1891 se inserează mai multe poezii ale simbolistului rus S. I. Nadson, însoțite de o sumară prezentare a activității lui. R. Z.

TELEOR, Dimitrie (pseudonim al lui Dumitru Constantinescu; 10.V.1858, Atârnați, azi Cernetu, j. Teleorman - 4.IV.1920, București), prozator, poet și gazetar. Este fiul Lucreției și al lui Tache (Dumitru) Constantinescu, țărani. A absolvit Gimnaziul „Alexandru Ghica” din Alexandria. Încă elev la Liceul „Gh. Lazăr” din București, T. s-a remarcat prin colaborări literare în revistele școlare și printr-o precoce activitate publicistică, debutând, cu versuri, la „Reforma” (1874), și editând, în 1875, împreună cu Al. Drăghicescu, „Aceră română”, „foaie literară și științifică”. Urmează câțiva ani medicina (1878-1882), fără a-și termina studiile. Mult timp, începând din 1890, a fost funcționar (copist, subșef de birou, șef de birou) la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice. Gazetar prin vocație, T. a colaborat, din 1877, la foarte multe ziare și reviste bucureștene, adaptându-se cu mare ușurință profilului și nivelului fiecărei publicații. La „Albina”, „Amicul copiilor”, „Epoca”, „Familia”, „Foaia pentru toți”, „Ghimpele”, „Lupta”, „Noua revistă română”, „Peleşul”, „România literară”, „Românul”, „Sămănătorul”, „Adevărul”, „Vieța” ș.a. este prezent cu versuri, schițe și povestiri, articole de critică, biografii, cronici dramatice. La „Generația viitoare”, în perioada în care începe să se tipărească sub titlul „Generația nouă” (februarie-iulie 1890), figurează ca prim-redactor și publică schițe și scenete în versuri. Este, de asemenea, membru în comitetul de redacție la „Revista Societății «Tinerimea română»” (1882-1890), „Literatorul” (1883), „Analele literare” (1885-1886), secretar de redacție la „Petrolistul” (1916), redactor la „Binele public” (1882), „Națiunea” (1883), „România literară” (1883-1884), „Universul” (1886-1889), „Moftul român” (1902), „Voința națională” (1908) și, probabil, la „Constituționalul”, „Biciul” (1901), „Moș Teacă”. Alături de Emil Andrieș conduce „Revista ilustrațiilor române” (1910). Admirator al lui Al. Macedonski și prețuit de acesta, a frecventat cenaclul poetului. Deși a scris numeroase versuri lirice, s-a afirmat mai întâi ca umorist, fiind nelipsit de la rubricile sau revistele de umor de după 1875 și întâlnindu-se aici, uneori, cu I. L. Caragiale, cu care a fost, într-o perioadă, în relații amicale. În „Minerva literară ilustrată” semnează, între 1909 și 1914, poezii și cronici rimate, amintiri și evocări, susține „Rubrica lui Mitică”, înșesată cu „mofturi”, „miticisme” și anecdote, răvașe și epigrame, scrie snoave, farse, schițe umoristice, sonete. În foiletonul săptămânal al revistei publică întâmplări cu haz,

portrete și dialoguri comice. A folosit uneori semnăturile D.T., D.C.T.&I.L.C. sau pseudonimele Blitz, Camil, Cardamus, Condé, Decon, Demcon, Lear, Mireille, Mitică, Nocturn, Radamante, Rafael, Roel, Roelet, Tel, Tiriplic, Trubadur, -View-. Schițele și nuvelele sale au fost adunate în volumele *Nuvele* (1883), *Scene și portrete* (1886), *Flori de liliac* (1888). În manieră publicistică realizează portrete de oameni politici (Al. I. Cuza, Eugeniu Carada) sau de scriitori (C. A. Rosetti, Costache Negri, B. P. Hasdeu, Mihai Eminescu) ș.a. Farsa într-un act *O soacră*, premiată de Societatea Presei, i-a fost reprezentată la Teatrul Național din București în 1896. Cu reputația unui om de spirit și a unui epigramist temut, T., poreclit Țața, a fost o figură memorabilă a boemei bucureștene, ilustrând perfect tipul publicistului literat de la sfârșitul secolului al XIX-lea, funcționar de nevoie, oscilând veșnic între literatură și gazetărie. A murit ca unul dintre protagoniștii boemi ai povestirilor sale melodramatice, sărac și uitat de toți.

Primele nuvele și schițe ale lui T. nu depășesc nivelul unei proze foiletonistice. Subiectele sunt ori exotice, cu aventuri galante, ori simple anecdote amplificate. Despre veteranii Războiului pentru Independență imaginează mai multe povestiri cam afectate, artificiale. Mai apropiate de înclinația scriitorului sunt schițele cu grațioase chipuri de fete sărace, aflate la prima dragoste, sau cele despre boemi tineri și visători. Abia în *Scene și portrete* T. se arată un observator ironic de caractere, atent la detalii pitorești și la vorbirea personajelor, selectate din lumea mahalalei ori a micii burghezii bucureștene. Sunt creionate, uneori superficial, cu neglijențe stilistice, alteori cu o pregnanță de autor exersat, figuri de oameni politici, funcționari, gazetari, actori de provincie, poeți famelici, „cărturărese” de mahala, chiriași și proprietari. În mare măsură e lumea momentelor lui I. L. Caragiale (eroii au chiar aceleași nume: Mitică, Mache, Lache), dar în afara replicii vioaie, sugerând efecte comice sau contribuind la obținerea unui instantaneu hazliu, T. nu urmărește, decât rareori, o semnificație mai adâncă. Funcționarul mărunț, cu preocupări derizorii conturat de T., ca în *Căderea guvernului*, *Tuns și frezat* ș.a., va popula mai târziu universul nuvelor lui I. A. Bassarabescu și I. Al. Brătescu-Voinești, ca și al pieselor lui Tudor Mușatescu. Umorul este înduioșat și binevoitor, amestec de proză și poezie. O înclinație deosebită are prozatorul pentru descrierea interioarelor de modă veche, prilej de înșirare încântată a unor cuvinte arhaice, turcisme și grecisme, cu mari efecte evocatoare. Cu aceeași savoare lexicală sunt realizate și siluete din Bucureștii de altădată, vechi lăutari și cântăreți bisericești, printre care se întrevăde, uneori, silueta lui Anton Pann. Versurile lui T., incluse în *Icoane* (1891) și *Realiste* (1896), sunt compuneri sentimentale de album, idile delicate, încheiate de obicei cu o glumă sau cu o ironie, în maniera pe care o va desăvârși mai târziu G. Topîrceanu. Epigramele (adunate în volum în 1900) și cronicile rimate i-au consolidat faima de umorist și au creat o adevărată tradiție: D. Anghel și St. O. Iosif (în *Calendarul lui A. Mirea*), G. Ranetti, G. Topîrceanu ș.a. Poetul T. s-a relevat pe deplin abia în versurile apărute în „Minerva literară ilustrată” și mai ales

în ciclul *Sonete patriarhale* (1916). Forma fixă a sonetului l-a silit la o rigoare și un echilibru mai puțin proprii temperamentului său. Multe sonete închid, ca în niște stampe de epocă, o lume apusă, în care se perindă prinți bizantini și beizadele, ducii și boieri veliți în rădvanе vieneze sau figuri pitorești din mahalaua bucureșteană de la sfârșitul veacului al XIX-lea – tablouri evocate și în proza lui T., dar care în sonete sunt învăluite într-un umor nostalgic, generator de lirism. Siluetele „bizantine” au o surprinzător de rafinată grație, sugerând o ambianță crepusculară, cu gesturi lenese și triste, cu tabieturi orientale. Se inaugurează astfel, și prin scrisul lui T., un univers caracteristic, balcanic și fanariot, plin de parfumuri, culori și podoabe, impus ulterior de Mateiu I. Caragiale și Ion Barbu.

SCRIERI: *Nuvele*, pref. A. Lupu-Antonescu, București, 1883; *Scene și portrete*, București, 1886; *Flori de liliac*, București, 1888; *Durere*, București, 1889; *Icoane*, București, 1891; *D-lui Em. Protopopescu-Pache*, București, 1891; *Nuvele alese*, București, 1894; *Schițe umoristice*, pref. Dumitru Stăncescu, București, [1895]; *Aventurile unei soacre*, București, 1896; *Povestiri*, Craiova, 1896; *Realiste*, Craiova, 1896; *Alte schițe umoristice*, București, [1897]; *Epigrame*, București, 1900; *Ultimele schițe umoristice*, București, 1900; *Căderea guvernului*, București, 1902; *Povestiri patriotice*, București, 1902; *Tuns și frezat*, București, [1902]; *Din viața mea de medic*, București, 1903; *Din junețea lui C. A. Rosetti*, București, 1903; *Din viața regelui Carol*, București, 1903; *Eminescu intim*, București, 1904; *Limba literară și toate ortografiile în timp d-o sută de ani în România*, București, 1905; B. P. Hasdeu, București, 1908; *Alte schițe umoristice*, București, 1909; *Anecdote din viața lui Cuza Vodă*, București, [1909]; *Oameni mari ai României. Costachi Negri*, București, 1909; *Epigrame și proză umoristică*, București, [1909]; *Eugeniu Carada (1836–1910)*, București, 1910; *Mobilizarea*, București, 1913; *Titi Coțofeanca și alte schițe*, București, 1914; *O nuntă*, București, 1914; *Figuri mari*, București, 1915; *O poezie la un chef...* (în colaborare cu I. L. Caragiale), București, 1915; *Cucoana Obedeanca. C. A. Rosetti poet. Sonete patriarhale*, București, 1916; *Sonete patriarhale. Scene și portrete*, îngr. și pref. Leon Volovici, București, 1981.

Repere bibliografice: Constantin Mille, „*Scene și portrete*” de Dumitru Teleur. *Nuvelele aceluiași autor*, LUP, 1886, 135; Demetrescu, *Profile*, 51–57; P., *Teleur*, „*Țara*”, 1894, 267; *Ce crede d. Dumitru Teleur*, „*Epoca*”, 1897, 547; *Răspunsul d-lui Teleur*, „*Foia pentru toți*”, 1897, 23; Seraficus [Al. Antemireanu], „*Realiste*”, CL, 1897, 12; Caragiale, *Opere*, IV, 337–341; Dimitrie Teleur, „*Litere și arte*”, 1903, 20; G. G. [Gala Galaction], *Înmormântarea lui D. Teleur*, „*Luceafărul*” (București), 1920, 8–9; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 526–528, *Ist. lit.* (1982), 594–597; Cosco, *Bunica*, 299–304; D. Karnabatt, *Bohema de altădată*, București, 1944, 135–144; Straje, *Dict. pseud.*, 710–711; *Dict. lit.* 1900, 844–845; Piru, *Ist. lit.*, 178–179; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 191–194; Cioculescu, *Itinerar*, IV, 175–181; Cristea, *Teleorman*, 678–680. L. V.

TELEORMANUL, periodic apărut la Turnu Măgurele, ca lunar, în decembrie 1934 și în ianuarie 1935. Director politic: Florian Moncea, redactor literar: Dan Mureș (Gheorghe Moldoveanu). Publicația, având subtitlul „Politic, social, literar”, își propune „să îndrumeze masele pe o cale dreaptă”, să sprijine „cu orice risc democrația, pe care răuvoitorii caută s-o compromită” (*Încotro?*). Cu versuri colaborează Teodor Scarlat, Dan Mureș (Gheorghe Moldoveanu), Ion Covrig,

Pavel Nedelcu, Elefterie Beoca, N. Udrea, Petre Frânculescu, iar cu proză Emil Pallemil (probabil tot Gheorghe Moldoveanu, care semnează și Costia Ural), B. Jordan, Al. Popescu-Tair, în timp ce Florea Călin recenzează un volum al lui Sașa Pană. T. mai publică articole politice, note, informații. Alți colaboratori: Pavel Voicu. A. P.

TELEUCĂ, Victor (19.I.1932, Cepeleuți, j. Edineț – 12.VIII.2002, Chișinău), poet și publicist. Este fiul Mariei (n. Chistruga) și al lui Gavril Teleucă, țărani. Absolvă Institutul Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău (1958). Activează ca redactor la publicația „Țăranul sovietic”, la emisiuni de televiziune și la revista „Nistru”, apoi în calitate de consultant la Uniunea Scriitorilor din Moldova, iar între 1964 și 1983 îndeplinește funcția de redactor-șef al săptămânalului „Cultura” (din 1977 devenit „Literatura și arta”). Din 1976 este secretar al Uniunii Scriitorilor din RSS Moldova, iar în intervalul 1984–1993 figurează ca redactor la revista „Basarabia”. A fost distins cu Premiul „Boris Glavan” (1966), cu Premiul de Stat (1980), este maestru emerit al artei (1983), laureat al Ordinului Republicii (1999) și e distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2000). Primele versuri îi apar în 1949. Debutează editorial în 1958, cu amplul poem *Răscruce*, scris în cheie folclorică și evocând satul postbelic.

Versurile din placheta *La ruptul apelor* (1960) stau sub semnul dorului de ducă și al elanurilor tinereții. Contactul cu lumea mare, adâncirea în tainele propriului eu vor da orizont și substanță liricii lui T., îi vor moderniza într-o oarecare măsură versul. Culegerile ulterioare, *Neliniști* (1963), *Din patru vânturi* (1964), *Insula cerbilor* (1966) ș.a., conțin o sumedenie de întrebări despre paradoxurile secolului, „filosofări” lirice (uneori, totuși, prozaice). T. se mișcă îndeobște degajat în spațiul imaginarului, configurează parabole despre cele mai obișnuite lucruri, proiectează aproape totul în metaforă sau simbol. Astfel, cuvântul „inimă”, reluat și îmbogățit mereu cu noi conotații, devine o imagine arhetipală, care focalizează trăirile. Aceeași afirmație se poate face și despre miturile personale, hora, focul ș.a. Procedeele predilecte ar fi opozițiile și disonanțele, paradoxul și absurdul, jocul de cuvinte și de abstracțiuni. Triunghiul (de baștină) al Ocniței, în contrast cu Triunghiul (mortii) al Insulelor Bermude, este unul al veșniciei, al vieții fără de moarte. Poetul interpretează liber, necomplexat, teme și motive, recurge la o întinsă rețea de referințe culturale, din lumea artelor sau a filosofiei. Dintre poemele de amploare se remarcă, datorită și substratului meditativ, *Sensul horelor*, *Târziu, când pe oameni îi doare Steaua Polară*, dar mai cu seamă cele din volumele *Întoarcerea dramaticului Eu* (1983), *Piramida singurătății: introspecții* (2000), *Ninge la o margine de existență* (2002). Publicistica din *Goniți pasărea de cenușă* (1982) aduce în atenție gravitatea unor probleme privind viața socială, economică și culturală contemporană.

SCRIERI: *Răscruce*, Chișinău, 1958; *La ruptul apelor*, Chișinău, 1960; *Neliniști*, Chișinău, 1963; *Din patru vânturi*, Chișinău, 1964; *Insula*

cerbilor, Chișinău, 1966; *Versuri*, Chișinău, 1970; *Îmbălzirea focului*, Chișinău, 1971; *Eroica*, Chișinău, 1973; *Momentul inimii*, Chișinău, 1975; *Și alte neliniști*, Chișinău, 1975; *Portreți vo vremeni*, tr. Elena Akseled, Moscova, 1976; *Încercarea de a nu muri*, Chișinău, 1980; *Goniți pasărea de cenușă*, Chișinău, 1982; *Întoarcerea dramaticului Eu*, Chișinău, 1983; *Scrieri alese*, I-II, pref. Valeriu Senic, Chișinău, 1985; *Ciclul italian sau Criza de timp*, Chișinău, 1987; *Piramida singurătății: introspecții*, Chișinău, 2000; *Ninge la o margine de existență*, Chișinău, 2002; *Decebal*, Chișinău, 2003; *Momentul inimii*, Chișinău, 2003. **Traduceri:** P. Eršov, *Căluțul năzdrăvan*, Chișinău, 1971; Byron, *Peregrinările lui Ciaild Harold*, Chișinău, 1979; *Poezii letoni*, Chișinău, 1983; M. Dudin, *Versuri*, Chișinău, 1984.

Repere bibliografice: Raisa Suveică, *Victor Teleucă*, în *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, 532-541; Mihai Cimpoi, *Focul sacru*, Chișinău, 1975, 155-165; Liviu Damian, *Îngâduuratele porți*, Chișinău, 1975, 106-113; Mihail Dolgan, *Crez și măiestrie artistică*, Chișinău, 1982, 253-270; Gheorghe Mazilu, *Cu scut și fără*, Chișinău, 1983, 38-47; Ana Bantouș, *Creație și atitudine*, Chișinău, 1985, 104-116; Valeriu Senic, *Creația lui V. Teleucă în școală*, Chișinău, 1985; Valeriu Senic, *Ecuția poetică a înaltului*, Chișinău, 1986; Eliza Botezatu, *Un poet al neliniștii*, „Basarabia”, 1993, 6; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 202; Popa, *Ist. lit.*, II, 1190; *In memoriam. Victor Teleucă*, „Limba română” (Chișinău), 2002, 7-9 (semnează Mihai Cimpoi, Eliza Botezatu, Mihail Dolgan, Victor Prohin, Spiridon Vangheli, Victor Dumbrăveanu); Theodor Codreanu, *Basarabia sau Drama sfâșierii*, ed. 2, pref. Mihai Cimpoi, Galați, 2003, 290-302. M. Dg.

TELIMAN, Mihai (20.XI.1863, Siret - 21.XII.1902, Siret), gazetar și prozator. Părinții lui se numeau de fapt Tilleman, tatăl fiind funcționar la Garda Financiară. T. învață la „școala reală inferioară” din Siret (1875-1877), având, un timp, printre profesori pe folcloristul S. Fl. Marian, și la Liceul Real din Cernăuți (1877-1882). Cu o bursă oferită de Fondul Religioasă Ortodox din Bucovina, a putut pleca la Viena, unde timp de cinci ani frecventează cursurile Școlii Superioare de Arte și Meserii, secția desen și pictură. În 1888 va ajunge profesor suplinitor de franceză și desen la gimnaziul din Suceava, unde va fi coleg cu Vasile Bumbac, S. Fl. Marian, Ștefan Ștefurea. Disponibilizat în urma unui conflict cu conducerea liceului în 1890, este angajat de G. Popovici (T. Robeanu) ca foiletonist la „Gazeta Bucovinei”, unde lucrează între 1891 și 1893 și în 1895 și 1896. În acest răstimp călătorește de mai multe ori la Viena, pentru a-și da examenul de capacitate, mereu amânat. De câteva ori ia parte la ședințele societății „România jună” din Viena și citește din foiletoanele sale. Din 1897, când apare la Cernăuți „Patria”, scrie foiletoane politice atât de vehemente și demascatoare la adresa guvernului și a aparatului administrativ habsburgic, încât redacția nu îndrăznește să publice multe din ele. După 1900 va colabora la „Timpul” și la ziarul cernăuțean „Deșteptarea”. De asemenea, la „Bukowiner Journal” (cu câteva foiletoane, între care trei sunt despre Mihai Eminescu) și la „Sentinela”. A scos în broșură o prezentare a scriitorului Constantin Stamati-Ciurea (1897). Bolnav de ftizie, alcoolic, ducând o existență boemă, va sfârși la treizeci și nouă de ani. Cu puțin timp înaintea revenirii în casa

părintească din Siret. Postum vor apărea volumele *Foiletoane* (1906) și *Nuvelor umoristice* (1909).

T. era un foarte bun cunoscător al literaturii universale, cu preferințe pentru Shakespeare, Lenau, Heine, Rousseau, Mark Twain, Maxim Gorki. Om profund, cu idei îndrăznețe și originale, ascundea sub teribilism o structură fragilă, de învins și dezrădăcinat. Foiletoanele sale, realizate cu mijloacele literaturii, sunt ale unui ironist îndrăzneț, a cărui fantezie răstoarnă legăturile obișnuite dintre lucruri. Cultura imprimă stilului, adesea persiflant, ținută intelectuală. T. nu evită umorul popular, iar câteodată nuanța umorului său amintește de Costache Negruzzi. Sarcasmul și fraza caustică ținesc în puternicii zilei, aluzia la realitățile politice e transparentă. *Moartea lui Dule* (reprodusă și în „Convorbiri literare”, 1898) imaginează o situație caragialescă: reluarea, în toate gazetele, a unei informații neverificate și consecințele absurde ale faptului. Este reușită parodiarea tonului bombastic și oportunist, caracteristic publicațiilor politice. Șanse mai mari ar fi avut T. în parodie, însă el rămâne prea adesea la anecdotă. Scrierile sunt inegale, dar trebuie prețuit curajul civic al autorului, ca și încercarea de a da ținută literară foiletonului politic.

SCRIERI: *Constantin de Stamati-Ciurea*, Cernăuți, 1897; *Foiletoane*, îngr. și pref. George Tofan, Suceava, 1906; ed. îngr. Vasile Precop, pref. George Tofan, Rădăuți, 1999; *Nuvelor umoristice*, București, 1909.

Repere bibliografice: Ibrăileanu, *Opere*, IV, 36-38; N. Iorga, *Un scriitor necunoscut: Mihai Teliman*, „Sămănătorul”, 1906, 15; N. I. Apostolescu, *Despre „Foiletoane” de N. Teliman*, LAR, 1906, 326; Vasile Savel, *Contemporanii. Schițe și portrete literare*, Arad, 1920, 131-136; Vlad Bănățeanu, *Mihai Teliman, foiletonistul Bucovinei*, Cernăuți, 1925; Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, 164-172; Valeriu Braniște, *Amintiri din închisoare*, îngr. Al. Porțeanu, București, 1972, 371-373; *Dicț. lit. 1900*, 845; Ion Popescu-Sireteanu, *Scriitorul Mihai Teliman*, în *Siretul, vatră de istorie și cultură românească*, Iași, 1994, 319-332. S. C.

TEMPEA, Radu (1691, Brașov - 14.V.1742, Brașov), cronicar. Este fiul preotului Radu Tempea. Învață la școala de pe lângă biserica Scheilor din Brașov, biserică la care va fi diacon din 1713 și preot din 1716. În 1735 va fi ales protopop al Brașovului și al Țării Bârsei. Acționează cu energie și dăruire pentru apărarea independenței instituțiilor ortodoxe, a intereselor românilor brașoveni, mereu preocupat și de ridicarea culturală a locuitorilor satelor prin intermediul bisericii. Și-a exprimat această atitudine și în scris, documentând în *Istoria beserecei Scheilor Brașovului*, publicată de Sterie Stinghe în 1899, existența autonomă și unitară a unei puternice comunități românești. Pentru prima parte (1484-1700) T. folosește o prescurtare a cronicii protopopului Vasile și alte hrisoave din arhive, faptele fiind comentate în ordinea înregistrării preoților care s-au succedat. Partea a doua (1701-1742) cuprinde evenimente trăite de autor sau încă foarte vii în conștiința contemporanilor. Sunt evocate pe larg întâmplări legate de actul „unației” de la 1701, prin care o parte a Bisericii Ortodoxe din Transilvania devenea dependentă de cea Catolică. Trădarea

preotului Atanasie, principala unealtă în mâna oficialităților, îi stârnește lui **T.** o indignare furioasă și determină alcătuirea a două capitole lirice: *Plângerea oilor în mijlocul lupilor* și, în versuri, *Arăta-vom și alte ale lui Atanasie stihuri*. Cu anul 1713 se reia pomelnicul preoților din Șchei, a căror activitate este de acum strâns legată de împotrivirea față de unirea cu catolicii. Pe fondul acestor preocupări generale sunt inserate și fapte mai puțin importante, ținând de administrație și de rivalitățile din interior. Deși **T.** este, în primul rând, unul din primii cronicari români din Transilvania, talentul narativ, participarea intensă la faptele relatate fac ca scrierea să aibă un anume interes artistic. Apar descrieri exacte și puternic evocatoare, ca înscăunarea episcopului Atanasie – un tablou amănunțit, plin de mișcare –, pasaje pur narrative, precum grozăvia cumei și a foametei din 1718–1719, o întâmplare cu botezul unor copii de țigani papistași, sau altele, în care povestirea e realizată cu ajutorul dialogului, căpătând tente dramatice: o slujbă a preotului Todor, terminată cu o gâlceavă foarte laică, surprinsă cu umor, anchetarea autorului de către sfatul cetății – autentică pagină dramatică, în care schimburile de replici comunică tensiunea situației. Portretul apare mai ales sub forma caracterizării morale: protopopul Vâlcu, „om cam trufaș și slab de minte”, transformă răul în obișnuință și supără tot orașul cu ale sale „lucruri proaste”. Nu lipsesc nici comparațiile și alte procedee retorice obișnuite în scrierile religioase. Este remarcabilă însă expresivitatea limbii, dată de utilizarea naturală a limbajului popular, nuanțat și colorat de arhaisme și combinații lexicale, metaforice.

SCRIERI: *Istoriia beserecei Șcheilor Brașovului*, îngr. și pref. Sterie Stinghe, Brașov, 1899; ed. (*Istoria sfintei besereci a Șcheilor Brașovului*), îngr. și introd. Octavian Șchiau și Livia Bot, București, 1969.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.* XVIII, II, 130–134; Candid C. Mușlea, *O dinastie de preoți și protopopi Radu Tempea*, Brașov, 1939, 14–41; Ioachim Crăciun, *Cronicle românești ale Transilvaniei și Banatului*, AIN, 1958–1959; *Ist. lit.*, I, 619–620; *Cărturari brașoveni*, 215–216; *Dicț. lit.* 1900, 845–846; Mazilu, *Vocația*, 107–108; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 450–451. C. T.

TEMPEA, Radu (9.II.1768, Brașov – 15.VII.1824, Brașov), filolog. O adevărată „dinastie” de cărturari ardeleni a fost aceea a familiei Tempea. Purtau, din tată în fiu, același nume – Radu. Un Radu Tempea, al doilea, e cronicar și însemnările lui privind istoria bisericii șcheiene din Brașov le continuă cel de-al treilea Radu. Următorul Radu Tempea, preot, este părintele lui **T.** și va fi cunoscut mai ales ca autor al unei gramatici. **T.** învață la Brașov, în Șchei, la școala de la biserica „Sf. Nicolae”, trecând din 1783 la Gimnaziul Luteran; continuă la Sibiu, unde până în 1787 face cursuri de învățător, și la Buda, unde urmează teologia. După revenirea în țară, funcționează scurtă vreme ca tâlmaci la București, în perioada războiului austro-turc. În 1794 era hirotonisit preot la Sibiu și va sluji în parohia „Sf. Nicolae” din Șchei Brașovului. După moartea lui Dimitrie Eustatievici, în 1796, va fi numit director al școlilor românești ortodoxe din Transilvania, funcție pe care o

părăsește în 1806 (sau în 1808). Devenit protopop al Brașovului, în 1817 avea să fie destituit. Împreună cu fiul său trece în Moldova. Se pare că la Iași a avut o oarecare înrăurire asupra învățământului. Reîntors în Ardeal, în 1820 e iarăși protopop. Se înrudea cu scriitorul Ioan Barac și cu N. I. Ciurcu, editorul brașovean.

Cunoscător de limbi străine, **T.** colaborează în 1802 la traducerea, din grecește, a *Acaftistului Sf. Cruci*. Lucrarea sa de căpetenie este însă *Gramatică românească* (1797), îndatorată lui Samuil Micu și lui Gh. Șincai, lui I. Piuariu-Molnar, dar și lui Ienăchiță Văcărescu. Într-o *Cuvântare înainte*, supralicitând în spirit raționalist importanța gramaticii în genere, autorul îi acordă o poziție privilegiată între alte științe. Gramatica ar fi „măiestria măiestriilor”, aducând „lumina înțelepciunii” și risipind „îmbeznirea minții”. Tocmai absența unei gramatici ar fi cauza decăderii limbii române, „cea veche rămlenească”, limbă coruptă în decursul unei istorii frământate. **T.** e un latinist șovăielnic și un etimologist moderat. Îndoiala îi vine din bun-simț, căci – presupune el – dacă limba ar fi reconstituită „în curătenia și orighinalul” ei, atunci s-ar confunda cu latina sau italiana. În *Gramatică românească* este păstrată mai vechea terminologie, cu vocabule slavone („slovă”, „glasnică” ș.a.) sau grecești („sintaxis”, „ortographia” ș.a.). În orice caz, **T.** nu preconizează eliminarea oricărui cuvânt nelatinesc, ci doar a celor – îndeosebi maghiare, germane, grecești – neasimilate. Mai mult, deși tentat de o ortografie etimologică, el se ocupă, ca și Dimitrie Eustatievici, de formarea unei terminologii gramaticale, încercând să creeze echivalente românești.

SCRIERI: *Gramatică românească*, Sibiu, 1797.

Repere bibliografice: Lazăr Șăineanu, *Istoria filologiei române*, București, 1895, 125–129; Romulus Ionașcu, *Gramaticii români*, Iași, 1914, 45–53; Densusianu, *Lit. rom.*, I, 79–81; Iorga, *Ist. lit.*, III, 160–163, 294–297; Candid C. Mușlea, *O dinastie de preoți și protopopi Radu Tempea*, Brașov, 1939, 48–77; Popovici, *Studii*, I, 263–266; Piru, *Ist. lit.*, II, 144–145; *Ist. lit.*, II, 109–111; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 321; Gavril Istrate, *Limba română literară*, București, 1970, 37–38, 44–63; Rosetti-Cazacu-Onu, *Ist. lb. lit.*, I, 461–463; *Cărturari brașoveni*, 216; *Dicț. lit.* 1900, 846–847; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 451. F. F.

TEMPEANU, Virgil (10.IX.1888, Focșani – 11.V.1984, Buftea), germanist. Este fiul Mariei (n. Zalaru) și al lui Virgil Tempeanu, șef de gară. Urmează liceul la Pitești, unde în ultimul an, 1908, este „directorul” revistei școlare „Junimea”, în care publică versuri și articole. Frecventează apoi la București Facultatea de Litere și Filosofie (1908–1912) și Seminarul Pedagogic Universitar (absolvit în 1914), perioadă în care colaborează la „Neamul românesc literar” și debutează editorial cu o transpunere din Hans Sachs, *Fierul înroșit* (1909). În câteva etape și-a perfecționat studiile de germanistică la München, dar și în călătorii de documentare prin alte localități din Germania. Obține titlul de doctor în filologie germană la Universitatea din București mai târziu, în 1934, cu teza *Cântecele de cruciată ale lui Walther von der Vogelweide*. Numit profesor la Liceul „N. Gane” din Fălticeni (1913), va fi și

director al Școlii Normale din același oraș, continuând să publice, în special traduceri, în „Drum drept”, „Ramuri”, „Junimea literară”, „Făt-Frumos” și figurând în redacția unor gazete locale, precum „Răvașul nostru” (1920-1928, unde e și director), „Calendarul învățătorilor” (1929-1938), în care îi apar articole didactice și literare, versuri și traduceri. Din 1919 se implică în viața politică, ca prefect de Baia și deputat de Suceava. În 1931 se transferă la București, unde funcționează ca profesor de liceu. Va fi primul lector de română la Universitatea din München (1935-1937), unde se remarcă, între altele, prin lucrarea *Herder und die rumänische Volksdichtung*, publicată de Academia Germană și distinsă cu Medalia Humboldt (1936), apoi lector sau profesor de germană în București, la Academia de Înalte Studii Comerciale, Seminarul Pedagogic Universitar, Școala Politehnică ș.a. Va colabora asiduu la „Revista germaniștilor români”, „Înmuguriri” (1933-1940, al cărei director va fi), „Propilele literare”, „Convorbiri literare”, „Revista limbii și culturii germane” ș.a., cu studii și articole (Eduard Mörike, 1936, *Poezia Germaniei noi*, 1940, *Expresia figurii în plastica Evului Mediu german*, 1942, *Vechi traducători germani ai poeziei românești*, 1969 ș.a.). Printre preocupările sale didactice s-a numărat elaborarea de manuale și cursuri de limba germană pentru toate gradele, ca și a unor lucrări de specialitate: *Istoria pedagogiei* (1923), *Sugestia și aplicațiile ei educative* (1924), *Tăria și statornicia sufletească. Pilde pentru mari și mici* (1927). În domeniul lingvisticii sunt de menționat *Introducere în studiul limbii mittelhochdeutsch (germana medievală)* (1942), *Introducere în dialectologia germană* (1943), *Deutsche Kulturwörter im Rumänischen* (1941), *Dicționar german-român* (1943) ș.a. Membru al Societății Scriitorilor Români și al altor instituții culturale, a fost distins cu numeroase medalii și decorații.

Activitatea de germanist a lui T. cuprinde în special studiul limbii și al literaturii medievale, dar și numeroase traduceri. În texte apărute în periodice ori în broșuri și volume precum *Două sărbătoriri literare feminine: Ricarda Huch și Isolde Kurtz* (1934), *Sippenfeindschaft und Wiedervergeltung im Nibelungenlied* (1938), prezintă și explică aspecte ale culturii germane, într-o manieră pozitivistă, adecvată scopului urmărit, acela de informare și promovare. Deosebită - prin informația utilizată și metoda - este teza de doctorat, *Cântecele de cruciată ale lui Walther von der Vogelweide*, o cercetare de literatură comparată aplicată producțiilor similare din „mittelhochdeutsch, provenșală, flamandă și latină medievală”. Autorul pleacă de la infrastructura ideologică proprie spiritului religios-cavaleresc, pentru a stabili „ideile care alcătuiesc fondul comun” ce a determinat cruciadele, percepția generală a fenomenului, precum și literatura din epocă. Face o clasificare a acestor cântece, evidențiază legăturile dintre predicile preoților, bulele papale și temele, atitudinile din textele cercetate și emite ipoteze pentru definirea și evaluarea unor aspecte noționale sau tematice. T. analizează scrierile lui Walther von der Vogelweide din primele decenii ale secolului al XIII-lea (de menționat că nu traduce nici un citat, deși sunt mai puțin accesibile), relevându-le conținutul, particularitățile prozodice și de stil, comparate mereu cu altele similare, și conchizând că

e cel mai modern dintre poeții timpului. Germanistul nu neglijează nici literatura clasică și modernă, așa cum atestă studiile despre Goethe, Kleist, Uhland, Nietzsche, Stefan George, Rilke ș.a., rămase în periodice, dar și *Istoria literaturii germane* (1943), o trecere în revistă a tuturor epocilor, a marilor personalități, opere, motive și idei, ilustrată cu numeroase transpuneri în română, majoritatea aparținându-i. Capitolul final, *Germanistica românească*, reușește să condenseze în câteva prezentări și îndeosebi în bibliografie contribuțiile din acest domeniu. Specializat în germana medievală, T. face numeroase traduceri din literatura acestei perioade: antologiile *Din scrinul vechi...* (1924) și *Cavalerii cântăreți* (1933), epopaea populară *Gudruna* (1931), tâlmăcire în metru original, apreciată pentru „caracterul ei popular și arhaic”, pentru „graiul neaos, plin de sevă” (Victor Morariu), *Sărmanul Enric de Hartmann von Aue* (1932) și, foarte reușit ca stil, *Aventurosul Simplicissimus* (I-II, 1967), romanul lui H. J. Chr. von Grimmelshausen. Cea mai importantă transpunere este însă *Cântecul Nibelungilor* (1964), atât prin dimensiunile textului, cât și prin învingerea dificultăților de echivalare. Zoe Dumitrescu-Bușulenga remarca respectarea tiparului strofic original, folosirea unor elemente care corespund celorlalte particularități ale prozodiei, apreciind acel „aer de cronică” „lexicul arhaizant atât de meșteșugit ales” de T., „care se arată a fi și un poet de calitate”. Altă întreprindere temerară a fost tâlmăcirea după manuscrise din secolul al XV-lea a două scrieri apocrife, gen cărți populare, *Frumoasa Magelona* și *Prințesa Melusina*, publicate în culegerea *Povestiri germane* (1942). T. își însoțește traducerile cu prezentări ale autorilor și operelor, iar în cazul *Nibelungilor* (versiunea în proză este publicată în 1977) face o interesantă încercare exegetică, în care propune și un posibil autor al epopeii. Acestor versiuni din literatura medievală li s-au adăugat și transpuneri din germana modernă: *Novalis, Immuri către noapte* (1914) și *Cântări religioase* (1930), Goethe, *Iphigenia în Taurida* (1925, jucată la Teatrul Național din Cernăuți), Franz Grillparzer, *Sappho* (1926) și *Medea* (1930) ș.a. Paginile din *Marele negustor german* (1938) sunt numai o descriere a unor realități sociale așa cum apar în romanul *Casa Buddenbrook* de Thomas Mann. A tradus *Păianjenul negru și alte povestiri elvețiene* de Jeremias Gotthelf (1968), iar din literatura norvegiană *Măinile mamei* de Bjørnstjerne Bjørnson (1958). Talentul, dovedit în atâtea tâlmăciri, pare absent în poeziile proprii, incluse în antologia *Din scrinul vechi...*, unde se mai află niște versificări modeste, descriptive, ale unor teme sau momente ocazionale, mai degrabă un fel de jurnal fără reverberație lirică.

SCRIERI: *Două sărbătoriri literare feminine: Ricarda Huch și Isolde Kurtz*, București, 1934; *Cântecele de cruciată ale lui Walther von der Vogelweide*, Fălțiceni, 1934; *Marele negustor german*, Fălțiceni, 1938; *Sippenfeindschaft und Wiedervergeltung im Nibelungenlied*, Fălțiceni, 1938; Gh. Bogdan-Duică, germanistul, București, 1942; *Istoria literaturii germane*, București, 1943. **Traduceri:** Hans Sachs, *Fierul înroșit*, București, 1909; Novalis, *Immuri către noapte*, Fălțiceni, 1914, *Cântări religioase*, Fălțiceni, 1930; Costache Negruzzi, *Alexander Lapuschneanu*, Craiova, 1923; Goethe, *Acțiunea sensorio-morală a culoarei*, Fălțiceni, 1924, *Iphigenia în*

Taurida, Arad, 1925; *Din scrinul vechi...*, pref. N. Iorga, Craiova, 1924; Franz Grillparzer, *Sappho*, Fălticeni, 1926, *Medea*, pref. Agatha Bârsescu, Fălticeni, 1930; R. H. Bartsch, *Fără Dumnezeu*, Fălticeni, 1927; *Gudruna*, Fălticeni, 1931; ed. București, 1966; Hartmann von Aue, *Sârmanul Enric*, Fălticeni, 1932; *Cavalerii cântăreți*, București, 1933; Heinrich von Morungen, *Doiniri pe alăută*, Fălticeni, 1941; *Povestiri germane*, București, 1942; Hans Carossa, *Jurnal de război în România*, București, 1942; *Priveagă prin lume. Vechi povestiri germane pentru tineret și copii*, București, 1943; Björnsterne Björnson, *Măinile mamei*, pref. trad., București, 1958, *Fata pescarului*, pref. Ovidiu Drimba, București, 1966 (în colaborare cu Iulia Soare și Ion Caraion); *Cântecul Nibelungilor*, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, București, 1964; ed. pref. trad., București, 1977; *Novela austriacă în sec. al XIX-lea*, București, 1966 (în colaborare); H. J. Chr. von Grimmelshausen, *Aventurosul Simplicissimus Simplicissimus*, I-II, pref. Livia Ștefănescu, București, 1967; Jeremias Gotthelf, *Păianjenul negru și alte povestiri elvețiene*, pref. trad., București, 1968.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Un profesor*, NRL, 1924, 30; Ion Foti, *Novalis*, „Cântări religioase”, UVR, 1930, 8; Victor Morariu, „*Gudruna*”, FF, 1932, 1-2; Simion C. Măndrescu, „*Gudruna*”, „Revista germaniștilor români”, 1932, 3; Victor Morariu, *Hartmann von Aue*, „*Sârmanul Enric*”, „Revista germaniștilor români”, 1933, 1; I. Al. St. Svensk, *Hartmann von Aue*, „*Sârmanul Enric*”, CL, 1933, mai; Leontin Iliescu, „*Cavalerii cântăreți*”, U, 1933, 196; Simion C. Măndrescu, „*Cântecele de cruciată ale lui Walther von der Vogelweide*”, „Revista germaniștilor români”, 1934, 2; *Scriitorul Virgil Tempeanu la 50 de ani*, Fălticeni, 1939; Perpersicius, *Opere*, IX, 418-422; Florin Manolescu, „*Cântecul Nibelungilor*”, CNT, 1965, 14; Emil Manu, *Comparatismul românesc interbelic*, în *Ist. comp. Rom.*, 174-176; Bucur, *Istoriografia*, 290-291; Marin Manu Bădescu, *Oameni de seamă ai Liceului „Nicolae Bălcescu” Pitești*, București, 1975, 92-97; Maria-Luiza Ungureanu, „*Cântecul Nibelungilor*”, SLU, 1978, 158-160; Horst Fassel, „*Das erhält jung und ist ein Gewinn*”. *Gespräch mit dem Germanisten Virgil Tempeanu*, „*Karpatenrundschau*”, 1981, 10; Cornelia Cujbă, *Virgil Tempeanu - Germanișt und Übersetzer (1888-1984)*, în *Interferențe culturale româno-germane*, îngr. Andrei Corbea și Octavian Nicolae, Iași, 1986, 235-237; Eugen Dimitriu, Petru Fricu, *Agatha Bârsescu către Virgil Tempeanu*, CL (supl. „Pagini bucovinene”) 1989, 7; Vasile G. Popa, *Convorbiri cu Virgil Tempeanu sau Elogiul spiritualității Germaniei*, București, 1998; Cornelia Cujbă, *Aus dem Nachlass von Virgil Tempeanu. Das „Curriculum vitae” von 1980*, „*Zeitschrift der Germanisten Rumäniens*”, 1999, 1-2; Cornelia Cujbă, *Aus dem Nachlass von Virgil Tempeanu. Eine Bibliographie*, în *Jassyer Beiträge zur Germanistik*, VIII, Iași-Konstanz, 2000, 335-344. C. T.

TEMPLUL LITERAR, revistă apărută la Craiova, lunar, în iunie și în iulie 1927. Colectivul redacțional nu este menționat. Const. Jaleș, „ideologul” publicației, pledează pentru „literatura sănătoasă”, tradițională, opunându-se curentului „nestăvilit de originalism”, care „suflă ca un vânt puternic în cutia craniului fiecărui individ, dezechilibrând naturalul, îmbolnăvind simțurile, făcând o lume neserioasă, ridicolă” (*Originalitate*). Poezie dau Ion Buzdugan, Const. Jaleș, Marcel Romanescu, Const. Craiovitza (Constantin I. Manea), iar proză semnează Augustin Ivanovici și Gh. I. Chițibura. Articolele de critică literară aparțin lui Barbu Bărbulescu, Ion Sân-Giorgiu și Al. Popescu-Telega. **T.I.** mai cuprinde recenzii, note despre

unele reviste literare, cugetări ale lui N. Iorga. Alți colaboratori: N. Kiriacescu-Jar, Radu Bardeș. A. P.

TEMPOI, revistă apărută la București, de trei ori pe săptămână, din 7 iulie 1933 până în 24 iulie 1940. Între 1935 și 1937 are subtitlul „Organ popular de informații și reportaj”. Director: Vasile Canarache. În „criza materială și spirituală” a momentului **T.** își propune, ambițios, să informeze cititorii cu tot ceea ce este important „din punct de vedere al dezvoltării sociale, economice, politice și culturale a țării și a lumii întregi”. Cu un caracter prin excelență informativ și axat în principal pe evenimentul senzațional, politic sau social, publicația acordă foarte puțin spațiu literaturii. Cel mai important și cel mai consecvent colaborator este Geo Bogza, autor de articole de atitudine socială și politică, tot lui aparținându-i ciclul *Ioana Maria. 17 poeme*. Versuri mai publică George Gregorian și Gh. Soare, iar articole sau reportaje Victor Eftimiu, Sergiu Dan, Zaharia Stancu, D. I. Suchianu. Sunt traduse nuvele de Mark Twain, Anton Pavlovici Cehov, Jean Laportin, H. K. Breslauer, Rudolf Lowit, Fritz Nagl, Franz Molnar, Imre Halasz ș.a., transunerile fiind, de obicei, nesemnate. Se mai publică o fotografie inedită a lui Vasile Alecsandri și fragmente din scrisorile privind audiența poetului la împăratul Napoleon al III-lea. Alți colaboratori: Teodor Râșcanu, Ella Rotaru, Brigitte Negreanu, Petre Bellu, Sandu Mihai, Constantin Sturdza, Ana Canarache, Sandu Eliad. A. P.

TEODOREANU, AI.[exandru] O. (30.VII.1894, Dorohoi - 15.III.1964, București), prozator, poet și traducător. Este fiul cel mai mare al lui Osvald Teodoreanu, avocat ieșean de renume, și al Sofiei Teodoreanu, fiică a compozitorului Gavriil Muzicescu, profesoară la Conservatorul din Iași. Ionel Teodoreanu îi este frate. Urmează ciclul secundar la Liceul Național (1906-1910) și la Liceul Internat din Iași (1910-1914), unde printre dascăli se numără și Calistrat Hogaș. Se pasionează de limba latină, predată de Axinte Frunză, și de franceză. Absolvent al unei școli de ofițeri, în timpul primului război mondial este mobilizat și participă la luptele din Transilvania și din Moldova, fiind grav rănit. Obține licența în drept în 1920 și e numit magistrat la Turnu Severin. Profesează doar șase luni, principala ocupație fiind cea de expert oenologic. În 1930 fusese cooptat în conducerea Teatrului Național din Iași și în 1934 se angajează ca funcționar la Fundațiile Regale. Debutează în 1916, cu versuri, la „Capitala”, hebdomadarul lui Ion Th. Florescu, devenind apoi unul din principalii colaboratori ai revistei „Viața românească”, din al cărei cerc face parte, nutrind pentru „domnul Ibrăileanu” un adevărat cult. Mai scrie la „Versuri și proză”, „Însemnări literare”, „Adevărul”, „Adevărul literar și artistic”, „Gândirea”, „Lumea”, „Opinia”, „Contemporanul”, „Lumea literară și artistică”, „Bilete de papagal”, „România literară” (seria Cezar Petrescu), „Jurnalul literar”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Universul literar”, „Vremea” și la multe alte publicații, iar după a doua conflagrație mondială la „Lumea” lui G. Călinescu și mai târziu la

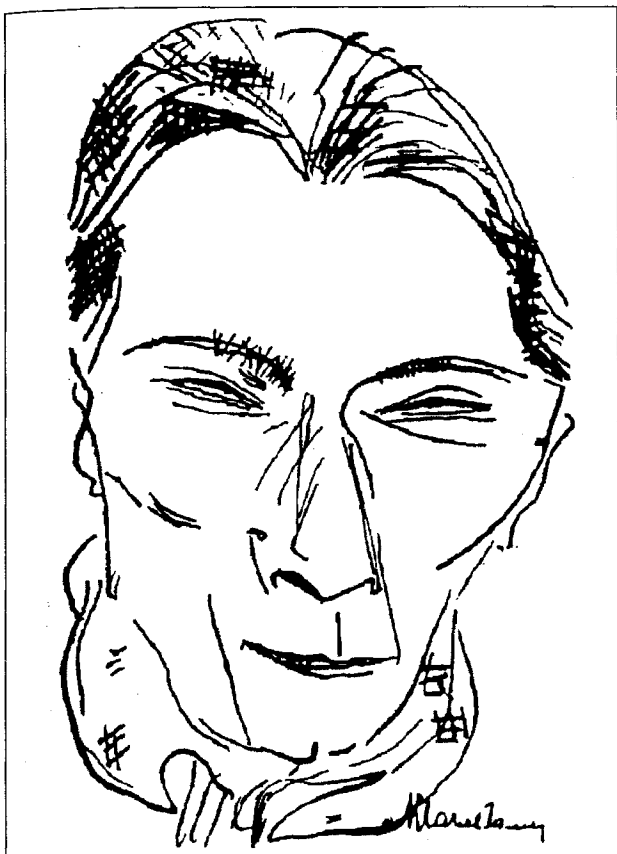
„Magazin”, unde susține o originală și spirituală cronică gastronomică (în continuarea celei din „Adevărul literar și artistic”), devenită aproape subversivă prin anacronismul rețetelor, contrastând cu paupertatea vremurilor în care ele sunt prezentate cititorilor. A mai semnat Don Quichotte, Lares, Măscăriciul Vălătuc, Red ș.a., dar pseudonimul care l-a consacrat este Păstorel. În 1937 primește Premiul Național pentru proză. La sfârșitul anilor '50, ca urmare a epigramelor sale de circulație orală cu aluzii la regimul comunist, este arestat și condamnat, ieșind din detenție în 1962.

Cea mai importantă carte a lui T., *Hronicul măscăriciului Vălătuc* (1928; Premiul Academiei Române), scrierea lui de debut, este singulară în proza artistă și umoristică românească din perioada interbelică. Genul proximal al celor opt texte – unele în proză, altele în versuri și fiecare de altă factură stilistică, având ca ramă pretextul manuscrisului găsit – ar fi povestirea, iar diferența specifică – pastașă cu efecte comice a stilului cronicăresc și a graiului moldovean, întretesute ingenios, dar nesilit cu neologismul tehnic (oenologic și

Al. O. Teodoreanu și Mihail Sadoveanu

gastronomic) și cu citatul erudit. T. este un artist al cuvântului, un voluptuos al miresmelor fonetice și lexicale și un virtuoz al compoziției intertextuale. Rezultatul acestui joc livresc și al întâlnirii pseudodocumentului cu fantezia este imaginea unei Moldove deopotrivă verosimile și fabuloase, surprinzând prin predispoziția potatorică și gastronomică și prin manifestările ei libertine. Asemănătoare, prin rafinamentul aluziei licențioase și prin jocurile lingvistice, balzacienele *Contes drôlatiques*, narațiunile din *Hronicul...* se înscriu totodată în paradigma universului și tipologiei lui François Rabelais. Scriitorul român plămădește aici figuri memorabile (Toader și Costache Zippa, Marghiolița, „neobositul Kostakelū” ș.a.) și o atmosferă inconfundabilă de patriarhalitate medievală, cu infiltrații levantine și de jovialitate sudică. Compuse din secvențe izolate grafic de autor și păstrând o relativă autonomie, narațiunile mizează pe cooperarea cititorului, luat complice în mecanismul producerii textului, care e demistificat parodic prin notele de subsol, unde autorul dialoghează cu naratorul și/sau cu cititorul, și prin titlurile capitolelor (de exemplu, „Cap. II în care povestea e scurtată fără cruțare și împotriva tuturor rânduieșilor povestirii, viața eroului însăși e stropită aproape în întregime de povestitor, pentru a ne apropia de sfârșitul ei, plin de vesele peripeții” – *Pursângele căpitanului*). Procedarea e „postmodernă”. Câte ceva din ea se întâlnește și în prozele ulterioare, ca și în epigrame, chiar dacă nu se mai ating decât rareori performanțele din *Hronic...*: volumele *Mici satisfacții* (1931), *Un porc de câne* (1933) și *Bercu Leibovici* (1935), unde reconstrucția trecutului e înlocuită de schița de moravuri contemporane (*Manevre, Berzele din Boureni, Alegeri libere*) sau de efigia lingvistică a unor caracteristici etnice zonale (*La Blaj*). La apariție critica a relevat filiația caragialiană, dar și nota personală a râsului lui T., lipsit de „causticitate acidă” (Perpessicius). Polemic, uneori necruțător, este scriitorul în publicistica din *Tămâie și otravă* (I-II, 1934-1935), culegere de „impresii despre oameni și locuri” reale. T., al cărui umor e o expresie a toleranței joviale, devine neconcesiv în confruntarea cu grobianismul, pedanteria științistă și erudită, smerenia ipocrită, pocirea limbii, indecența „polemicilor” autohtone. Paleta ironistului se dovedește însă foarte largă, mergând de la înfierarea fără drept de apel (cazul Gorge Pascu) până la bătaia amabilă pe umăr (Serban Cioculescu, a cărui erudiție, ajunsă în domeniul vinicol, e surprinsă derapând). Aceste „impresii” sunt, în fond, produsele unui sceptic care nu își face iluzii privind efectul lor pedagogic. Bunul-simț, bunul-gust și simțul umorului nu îi dau însă pace: „Eu știu că trag în aer, dar zgomotul acesta îmi place” sau „Omul care nu pricepe gluma nu e serios, e trist sau imbecil, când nu e și trist și imbecil”. Epigramistul incontinent și impenitent („Eu fac epigrame cum face găina ouă”) se revendică de la aceleași principii, și numai celor care „nu pricepe gluma” le pot părea sacrilege versurile din *Strofe cu pelin de mai contra Iorga Nicolai. Cu o scrisoare inedită de la Dante Alighieri* (1931). Ele vizează enciclopedismul (toți oamenii se trag din maimuță, „Numai Iorga știm prea bine / Că se trage din Larousse”) și depășirea competențelor (în discuție fiind omul politic și dramaturgul),

Desen de Marcel Iancu

ca și mitografia țesută în jurul statuii vivante a savantului, obnubilând spiritul critic. Epigramele din *Vin și apă* (1936) par să plece de la paradoxul amatorului de vinuri care se lasă convins de medici să meargă la o cură de ape la Karlovy Vary („Karlovy-Very-Dry”) și de la preceptul horatian „Nec vivere carmina possunt/quae scribuntur aquae potioribus”. Din acesta iau ființă și parodiile la poezii de Mihai Eminescu, G. Topîrceanu, Ion Minulescu și Adrian Maniu, schimbul de sonete bahice cu Mihai Codreanu sau poemele libertine rămase prin arhivele confrăților cărora le sunt trimise. **T.** a publicat și un volum de poezii lirice, *Caiet* (1938), oferind, indirect, secretul evoluției și al formulei sale scriitoricești. Autorul evocărilor tandre și al romanțelor din ciclurile *Cântecele toamnei*, *Foi îngălbenite* și *Creionări* a înțeles înzestrarea sa modică pe terenul poeziei (lirice) și, în consecință, și-a pus în valoare adevăratul talent. Suspinului minor i-a preferat – semn de inteligență artistică – voluptatea râsului și a jocurilor de metalimbaj. Scriitorul a tatonat și scena, dar fără a insista. Împreună cu Adrian Maniu semnează feeria în versuri *Rodia de aur* („Viața românească”, 1920), reprezentată la Teatrul Național din Iași, iar mai târziu la București și Craiova. Comedia într-un act *V-a venit numirea*, jucată la Naționalul ieșean în 1922, dar scoasă de pe afiș din cauza unui incident

extraliterar, indica dezinvoltură în mânuirea procedeelelor farsei și vervă. „Cronica gastronomică”, „Însemnări pe șervet”, „Gastronomice”, presărate de-a lungul timpului în reviste literare și de tip magazin rămân, dincolo de performanțele lor în materie, opera unui estetic al bucătăriei și al cramei. Ca și pamfletele argezeiene, unde virtuozitatea și alchimia limbajului distrag atenția de la pretextul real și de la injustețea caracterizărilor, cronicile lui culinare interesează în primul rând ca artă literară. Se regăsesc aici principalele virtuți ale scrisului practicat de **T.**: jovialitatea molipsitoare, erudiția țintind finalitatea ludică, jocul neistovit de cuvinte (îndeosebi sub forma calamburului), complicitatea cu cititorul și vocația de a face din artă – arta ca artă și arta de a trăi – un mijloc de salvare din mizeria vieții, vocație în care se revelează esența unui fel de a fi.

Licențioase rareori, amuzante întotdeauna, istorioarele d-lui Teodoreanu ne introduc în micile vicii, cum mici erau și ale eroilor lui Caragiale, din cari se hrănesc, cu voie bună și seninătate, muritorii de obște, pentru cari gluma sau paharul de vin nu exclud sentimentele nobile, compasiunea, amicitia, devotamentul.

PERPSSICIUS

SCRIERI: *Hronicul măscăriciului Vălătuc*, București, 1928; ed. 2, București, 1930; ed. îngr. și pref. Titus Moraru, Cluj, 1972; ed. îngr. și postfață Petre D. Anghel, București, 1992; *Trei fabule*, București, 1928; *Mici satisfacții*, cu un portret de Ștefan Dimitrescu, București, 1931; *Strofe cu pelin de mai contra Iorga Nicolai. Cu o scrisoare inedită de la Dante Alighieri*, cu ilustrații de Ion Sava și gravuri de Teodor Kiriacof, Iași, 1931; *Un porc de câne*, București, 1933; ed. îngr. Petre D. Anghel, București, 1992; *Tămâie și otravă*, I-II, București, 1934-1935; ed. îngr. Alexandru Ruja, Timișoara, 1994; *Bercu Leibovici*, București, 1936; ed. 2, București, 1942; *Vin și apă*, cu ilustrații de Ion Anestin, București, 1936; *Caiet*, București, 1938; *Berzele din Boureni*, pref. Savin Bratu, București, 1957; *Versuri*, îngr. Ilie Dan, pref. D. I. Suchianu, introd. Ion Rotaru, București, 1972; *Gastronomice*, îngr. Grigore Damirescu și Valentin Borda, postfață George Muntean, București, 1973; *Inter pocula*, îngr. și pref. Titus Moraru, Cluj, 1973; *De re culinaria*, îngr. Rodica Abrudan-Pandele și Aristița Avramescu, București, 1977; *Hronicul măscăriciului Vălătuc*, îngr. și postfață Gheorghe Hrimiuc, Iași, 1989; *Epigrame și alte rime vesele*, îngr. Rodica Pandele, pref. Al. Paleologu, București, 1997; *Păstoraș și corespondenții săi*, îngr. Rodica Pandele, București, 1998; *Pahare și săgeți*, îngr. și pref. Ilie Dan, Iași, 2003.

Traduceri: V. G. Korolenko, *Copiii subteranelor*, București, 1952; Semion Babaevski, *Fericirea lui Mitia*, București, 1954 (în colaborare cu E. Narti); N. V. Gogol, *Opere*, I-II, București, 1954-1955 (în colaborare); Vsevolod Ivanov, *Nușele. Povestiri. Amintiri*, București, 1955 (în colaborare cu D. Curtoglu); Molière, *Opere*, II, București, 1955; Jaroslav Hašek, *Peripețiile bravului soldat Švejk în războiul mondial*, I-II, București, 1956 (în colaborare cu Jean Grossu); Prosper Mérimée, *Nușele*, București, 1956; Anatole France, *Istorie contemporană*, vol. I: *La umbra ulmului. Manechinul de nuiel*, pref. B. Elvin, București, 1958, *Istorie contemporană*, introd. N.N. Condeescu, București, 1965.

Repere bibliografice: Călinescu, *Cronici*, I, 166-168, II, 166-168; Sadoveanu, *Cărți*, I, 224-225; Șerban Cioculescu, „Hronicul măscăriciului Vălătuc”, *ADV*, 1929, 13 823; Zarifopol, *Pentru arta lit.*, I, 219-224; D.I. Suchianu, „Hronicul măscăriciului Vălătuc”, *VR*, 1929, 12; Constantinescu, *Scieri*, V, 57-67; Perpessicius, *Opere*, III, 222-226, V, 89-91, VI, 133-136, VII, 130-133, 360-364; Lucian Boz, *La un pahar de*

bere... ALA, 1933, 636; Romulus Demetrescu, „Tămâie și otravă”, PLI, 1934, 3-4, 1936, 3-4; G. Călinescu, „Tămâie și otravă”, ALA, 1934, 723, 1936, 791; Șerban Cioculescu, *Al. O. Teodoreanu*, ADV, 1936, 15 858; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 261; H. Blazian, *De vorbă cu domnul Al. O. Teodoreanu*, ALA, 1938, 635; G. Călinescu, „Caiet”, ALA, 1938, 896; D.I. Suchianu, *Un pure poète*, „Le Moment”, 1938, 934; Sebastian, *Jurnal*, 239-242; D.I. Suchianu, *Poeziile lui Păstorel Teodoreanu*, VR, 1928, 3; Vianu, *Opere*, V, 250; Ionel Teodoreanu, *În casa bunicilor*, București, 1938; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 691-695, *Ist. lit.* (1982), 776-779; Cioculescu, *Varietăți*, 384-388; Botez, *Memorii*, I, 229-242; Leon, *Umbre*, I, 164-176; Paleologu, *Spiritul*, 173-177; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 373-375; Rotaru, *O ist.*, II, 557-560; Piru, *Varia*, II, 388-391; Constantin Ciopraga, *Al. O. Teodoreanu - prozatorul*, CRC, 1974, 11; Mircea Handoca, *Al. O. Teodoreanu (Păstorel)*, București, 1975; Rodica Pandele, *Un dramaturg nenorocos*, MS, 1978, 1; Anny Braesky, *Cu grimonul pe oglindă*, Iași, 1978, 77-80; Cioculescu, *Itinerar*, III, 232-242; *Lit. rom. cont.*, I, 84-85; Cioculescu, *Amintiri*, 246-250; Piru, *Ist. lit.*, 309-310; Rodica Pandele, *Debutul poetic al lui Al. O. Teodoreanu*, RITL, 1985, 3; Dorina Merches, *Al. O. Teodoreanu (Păstorel). Biobibliografie*, Iași, 1986; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 108-110; Z. Ornea, *Proza lui Păstorel Teodoreanu*, RL, 1989, 18; Mircea Handoca, *Pe urmele lui Al. O. Teodoreanu-Păstorel*, București, 1989; Z. Ornea, *Păstorel Teodoreanu*, RL, 1992, 40; *Ei l-au cunoscut pe Păstorel*, CRC, 14 (semnează Aurel Leon, Constantin Ciopraga, Costache Agafiței, Ilie Dan); Iordan Datcu, *Însemnări despre Al. O. Teodoreanu*, L, 1994, 23-25; Iordan Datcu, *Al. O. Teodoreanu: Scrisori către Cezar Petrescu*, *Al. O. Teodoreanu la „Adevărul literar și artistic”*, ALA, 1994, 225; Gellu Dorian, *Păstorel, „dușman al poporului”*, CNP, 1994, 10; Horia Stanca, *Păstorel și revista lui*, APF, 1996, 7-8; Bogdan Ulmu, *Păstorel*, Iași, 1998; Hrimiuc-Toporaș, *Atelier*, 61-107; *Dict. analitic.*, II, 136-137; *Dict. esențial*, 820-822; Micu, *Ist. lit.*, 307; Ioan Opreș, *Cercuri literare disidente*, București, 2001, 132-142, 184-187, *passim*; Popa, *Ist. lit.*, I, 1077-1078; Elis Râpeanu, *Epigrama în literatura română*, Brașov, 2001, 272-325.

N. M.

TEODOREANU, Ionel (6.I.1897, Iași - 3.II.1954, București), prozator, memorialist. Este fiul Sofiei Teodoreanu (n. Muzicescu), profesoară la Conservatorul din Iași, și al lui Oswald Teodoreanu, avocat, om politic, gazetar. Bunicul dinspre tată, Alexandru Teodoreanu, a fost o figură de prestigiu a magistraturii ieșene, iar cel dinspre mamă, Gavriil Musicescu, originar din sudul Basarabiei, s-a impus ca o personalitate proeminentă a muzicii românești. Scriitorul Al. O. Teodoreanu este fratele său, iar prozatoarea Ștefania Velisar-Teodoreanu i-a fost soție. După ce termină școala primară germană „Pitar Moș” și urmează între 1909 și 1916 cursurile Liceului „Gheorghe Lazăr” la București, își continuă studiile la Liceul Internat și la Liceul Național din Iași. I-a avut, printre alții, ca profesori pe Calistrat Hogaș, G. Ibrăileanu și Vasile Bogrea. Mobilizat în 1916-1917, promovează în 1919 toate examenele pentru anii de studii ai Facultății de Drept la Universitatea ieșeană, iar în 1920 obține diploma de licențiat. Se va dedica avocaturii, ajungând unul din maștrii barei, mai întâi la Baroul de Iași, iar după 1938, când se stabilește la București, la acela de Ilfov. Este unul din fondatorii Asociației Literare și Științifice „Viața românească” (1920), cu prilejul apariției seriei a doua a revistei devenind un membru marcant al cercului din jurul ei. Între 1930 și 1933 a fost director al

Teatrului Național din fosta capitală a Moldovei, funcție în care s-a ilustrat prin pasiune și competență. Debutează în mai 1919, cu schița *Bunicii*, la „Însemnări literare”, fiind îndemnat să publice de Ibrăileanu. Primul volum de proză, *Ulița copilăriei*, îi apare în 1923. A mai colaborat la „Hiena”, „Gândirea”, „Gândul nostru”, „Viața românească”, „Tot”, „Însemnări ieșene”, „Adevărul literar și artistic”, „Bis”, „Bucovina”, „Comedia”, „Crinul”, „Galeria”, „Lumea literară și artistică”, „România literară” (1938-1940), „Universul literar”, „Umanitatea” ș.a.

Cu povestirile din *Ulița copilăriei*, dar mai cu seamă cu romanele *La Medeleni* (I-III, 1925-1927), *Bal mascat* (1929), *Prăvale-Baba* (1939) și cu primul volum din *Tudor Ceaur Alcaz* (1940), T. se impune ca un creator original, sub raportul stilului și al viziunii, de literatură inspirată de vârsta copilăriei, adolescenței și primei tinereți. În *Ulița copilăriei*, volum alcătuit din patru narațiuni ce constituie un tot, autorul evocă vârsta infanțilă sau ipostaze ale adolescenței, interesul psihologic fiind stimulat de puterea de a fixa o experiență aparent nesemnificativă. Proza stă sub semnul unui romantism particular, specific unei perioade exuberante a vieții, și are o structură de poem lirico-epic, constituind un preludiu la trilogia *La Medeleni*, compusă din *Hotarul nestatornic*, *Drumuri* și *Între vânturi*, ciclul romanesc care s-a bucurat de un neobișnuit succes în epocă, aducându-i scriitorului o popularitate deosebită. Universul Medelenilor cuprinde două realități diferite: anii premergători maturității, în accepția de permanențe inalterabile ale existenței umane pe de o parte, și

realitatea socială, pe de altă parte, înțeală ca simbioză între spiritul mării boierimi de viță veche și cel al burgheziei intelectuale, generoase, coborâtoare din răzeși. Prima realitate, prin care *La Medeleni* se constituie și într-un bildungsroman, este condiționată de stabilitatea celei de-a doua: conservarea candorilor edenice proprii vârstelor aurale pare posibilă doar în condițiile unui timp social-istoric propice. Arhitectonic, trilogia nu urmează legile romanului clasic, nefiind construită după un plan narativ riguros. Conflictul, atât cât există, se dezvoltă în absența unei organizări pe axa unor întâmplări ce se înlanțuie, a unor determinări epice strânse, iar personajele evoluează în afara unei intrigi narrative propriu-zise. Roman-povestire care rememorează, *La Medeleni* are o compoziție eclectică, fiind un amestec de acțiune epică, de lirism, descripție și dialog. Ignorând condiția clasică a epicului, textul își deschide porțile pentru eseu, reportaj, poezie etc. Chiar și împărțirea în volume este impusă numai de interesul pentru trei etape ale vieții protagoniștilor. Volumul întâi, celebrând vârsta de aur a copilăriei, aduce o lume idilică, în egală măsură viață și basm. Copiii, Dănuț, Olgața, Monica, întrupează trei ipostaze caracterologice: visătorul, realista și eternul feminin. Există aici și al doilea univers, cel al adulților, lume ce cuprinde și existența celor simpli, slugile și țărani, între care moș Gheorghe, prototip al slujitorului supus, demn și înțelept. În volumele următoare puritatea medelenismului suferă un proces de imixtiune din partea factorului exterior, iar noile etape ale protagoniștilor se confruntă, mereu, cu prima vârstă, paradisiacă. T., printre primii în epica românească, întreprinde acum o analiză a psihologiei adolescentului. Elev în ultima clasă de liceu, Dan Deleanu pendulează între stările de timiditate orgolioasă, dublate de reveria poetică, și îndrăzneala de a revendica prețuirea și afecțiunea celor din jur. Privește viața sub semnul absolutului, socotind că nimic nu îl poate opri de la realizarea, în cel mai scurt timp, a idealurilor sale. Nucleul arderilor sale sufletești este iubirea. În afară de Monica, va cunoaște bucuriile și tristețile dragostei alături de alte trei partenere. Ca și în primul volum, T. oferă ipostaze caracterologice diferite, opunând lui Dan Deleanu atât pe echilibratul, pudic și perseverentul Mircea Balmuș, cât și pe Tonel, licheaua simpatică și banală, ori pe epicureicul și practicul Puiu Deleanu. Tipologia feminină e sugerată prin punerea în contrast a două imagini ale feminității: Olgața e un personaj-sinteză, asociind inefabilul și statuarul frumuseții feminine de tip clasic cu spiritul lucid, dissociativ al femeii moderne, în timp ce Monica va întruchipa, într-un grațios tablou paseist, acel gen de eroină întâlnit în literatura patriarhal idilică. Triumfă perspectiva medelenistă, întrucât Monica exprimă poezia și statormicia fericirii conjugale, în timp ce rivalele ei ilustrează trei proiecții ale amorului corupt. Presa vremii și o mare parte a criticii au reproșat autorului nu numai artificiozitatea metaforică, ci și recrudescența senzualismului și naturalismului în descrierea avatarurilor erotice ale protagonistului. Ultima parte a trilogiei, inegală ca valoare, vedește imposibilitatea unui acord între medelenismul originar și noua treaptă a existenței eroilor, precum și

neputința reconcilierii între universul lor inițial și vremurile de acum, neprielnice idealului de viață de tip „paradisiac”. Prin relatarea zburciului eroinei principale, Olgața, și a sfârșitului ei, T. demonstrează că, împresurate de mercantilism, ființele candido și generoase sfârșesc prin a se prăbuși. Finalul alătură simbolic acestei drame disoluția așezărilor boierești de altădată și dispariția ultimilor reprezentanți ai aristocratismului moldovean. *Prăvale-Baba*, carte a cărei acțiune se desfășoară într-un târg patriarhal, sugerează ideea că în lumea modernă înțelegerea vieții în latura ei sublimă nu o mai au decât copiii și dezmoșteniții soartei, care, chiar și bătrâni, își păstrează ingenuitatea. Constrângerile vieții adulte alterează fondul prim, originar edenic, al fiecăruia. În romanul *Bal mascat*, plasat în ambianța citadinismului ieșean, autorul e înclinat să smulgă măștile și să releve realitatea în nuditatea ei. Existența burgheză, asimilată perversității și pragmatismului, este incompatibilă cu aspirația spre puritate și elevație intelectuală. T. încearcă aici să reunească procedee ale unui roman de moravuri cu acelea ale unui roman al formării. Altă categorie tematică abordată de scriitor include câteva scrieri irigate de un fantastic tenebros, cu infiltrații grotesci, stranii, ca în romanul negru, gen E.T.A. Hoffmann. *Turnul Milenei* (1928) psalmodiază romantic pe tema dispariției vremurilor de odinioară, tinzând să reînvie într-o ambianță de roman trubaduresc dramele prințeselor de altădată și ale artiștilor rătăcitori, uniți printr-o poveste de

dragoste. Firul narativ formează doar un pretext, forța de atracție a textului fiind asigurată de clocotul poetic bizar, dramatic. Romanul *Golia* (I-II, 1933), plasat într-o atmosferă de crepuscul feudal, încearcă să valorifice viziunea hoffmanniană pe terenul unei narațiuni a cărei tensiune trimite la Victor Hugo. Poematicul este supus cu mai multă insistență epicului și conflictului propriu-zis, iar portretul e cultivat cu voluptate și pasiune. Alte două mici romane-povestiri, *Ce-a văzut Ilie Pânișoară* (1940) și *Zdrulă și Puhă* (1948), anexează epicii de structură fantastică o problematică socială, cu accent pe grotescul tragicomic, cu reeditarea procedeeului narațiunii burlești. În literatura lui T. o pondere mare are studiul avatururilor erotice, ca în romanele *Crăciunul de la Silvestri* (1934), *Lorelei* (1935), *Secretul Anei Florentin* (1937), *Hai, diridam* (1945). Sunt istorii de alcov, mizând pe conflicte de circumstanță, cu protagoniști burghezi, conformiști, prozaici, incapabili de a vedea în viață altceva decât slujba bine remunerată, confortul material, manifestând și un mare apetit pentru viața sexuală. Scrierile au stârnit reacția negativă a criticii, care i-a reproșat lui T. manierismul, superficialitatea, inflația metaforică, imixtiunile licențioase, melodramatismul. Doar *Lorelei*, cu un epic de structură poetică idilică, are un sunet autentic, recuperând pentru proza românească un gen de roman consacrat în faza postromantică de Al. Dumas-fiul. Întrucâtva diferit este romanul, apărut postum, *Să vie Bazarcă!* (1971), al cărui motiv central este prietenia între bărbați, tulburată de apariția unei femei. T. dă bune pagini de analiză psihologică în definirea personajului principal, ale cărui porniri spre acțiune și faptă sunt dictate de un complex de inferioritate. Cartea e construită pe două coordonate temporale: evocarea nostalgică a unui trecut apus, fără determinări istorice, și situarea în prezent. O pornire spre melodramatic și grandilocvență există pe alocuri și aici. O lume distinctă e abordată în *Arca lui Noe* (I-II, 1936), care descrie atmosfera cosmopolită dintr-o pensiune și mondenitatea vieții duse de locatarii ei. T. își propune deliberat un roman antiliric, fără a izbuti până la capăt. Dorind în egală măsură și o emancipare de sub tutela esteticii tradiționale, el apelează la tehnica narațiunilor paralele, subsumate unei idei, prototipul fiind *Decameronul* lui Boccaccio. În proza de observație, de investigare a realității sociale imediate se înscriu romanele *Fata din Zlataust* (I-II, 1931), *Fundacul Varlamului* (1938), *Tudor Ceaur Alcaz* (I-IV, 1940-1943) și *La porțile nopții* (1946). T. caută să strunească poematicul, încearcă să dea prioritate analizei obiective și plâsmuirii de personaje cu o stare civilă riguros determinată. Dar exceptând *Tudor Ceaur Alcaz*, celelalte texte relevă mari deficiențe, narația exterior-patetică fiind doar unul din păcate. Primele două volume din *Tudor Ceaur Alcaz* continuă spiritul caracteristic pentru *La Medeleni* în decorul patriarhal al moșiei neamului Alcaz. Scriitorul împarte protagoniștii în cuplurile tată-fiică și mamă-fiu, insistând asupra gesturilor protagonistului, un copil și un adolescent nesupus, insurgent prin excelență, care nu acceptă opreliștile și convențiile. Confruntarea cu o femeie mai în vârstă, prin care parvine și revelația erotică, îl va ajuta să evadeze din limitele lui orgolioase. Ulterior, prin

experiențele surprinse în celelalte două părți, el se maturizează, își depășește individualismul și, intrând într-un timp social și istoric dureros, își asumă destinul generației sale. Odrasla lipsită de griji se regenerează moral, se implică în evenimente: cedarea teritoriilor din Basarabia și Ardealul de Nord, vârtejul rebeliunii legionare, plecarea pe front peste Prut. Se propune astfel și o radiografie epică a unui an fatal - 1940. Prozatorul face eforturi de obiectivare, prin adaptarea la realismul aspru al contextului social și istoric. T. este și un memorialist talentat, cum atestă paginile din volumele *În casa bunicilor* (1938), *Întoarcerea în timp* (1941) și *Masa umbrelor* (1946), cuprinzând elemente pentru un profil spiritual și documente valoroase. Sunt cărți care se îndepărtează de specificul tradițional al genului și intră în aria prozei artistice prin ponderea pe care o au propriile trăiri, autorul nefiind preocupat să fixeze exact și imparțial evenimentele sau să ordoneze materialul potrivit unor criterii cronologice sau compoziționale. Cu *La porțile nopții*, volum de versuri apărut postum (1970), ce reia titlul unui roman anterior, T. se înfățișează și ca un poet al dialogului grav și dramatic cu destinul, cu fatalitatea morții. În descendență romantic-simbolistă, poeziile sunt pătrunzătoare elegii pe tema neputinței de

a înfrânge timpul și de a fixa în clipă veșnicia. Tot postum a apărut volumul de poeme *Cina cea de taină* (1996). Motivele predilecte sunt chemările nostalgice, adresate unei iubiri târzii și discrete, tristețile și zbciumul așteptării incerte, refugiul în lumea copilăriei, amintirile tinereții aventuros-romantice și teama în fața morții.

Cunoscător al sufletului copiilor și adolescenților, printre care știe să distingă și să învie temperamentele individuale, evocând o lume idilică și patriarhală, în care nu există decât caractere „simpatice”, un mediu social de stricte și consimțite ierarhii, cu oameni care cultivă deliciale sentimentului, prinși exclusiv în momentele lor de destinare, în lungi și fericite vacanțe, Ionel Teodoreanu este un pictor de scene grațioase, creatorul unui adevărat „rococo” moldovenesc, rămas până mai târziu lumea caracteristică a romanelor sale.

TUDOR VIANU

În literatura română lui Ionel Teodoreanu îi revine un important merit. El este unul din acei scriitori care plasează în însuși miezul psihologic al fenomenului, la nivelul prozei de invenție și de creație cu adevărat modernă, literatura inspirată de vârsta copilăriei, a adolescenței și a primei tinereți. Această mutație se produce de pe terenul literaturii amintirilor directe și a retrospectivelor quasifictive, după cum și de pe acela al epicii în care vârstele respective constituie doar punctele de plecare în vederea unor investigații în problematica socială generală a unui anumit timp istoric. Dincolo de valoarea artistică intrinsecă, opera lui Ionel Teodoreanu impune în sfera genului un stil și o viziune noi, izvorâte în egală măsură dintr-o sensibilitate artistică profund originală și dintr-o concepție estetică aflată în deplin acord cu exigențele prozei moderne.

NICOLAE CIOBANU

SCRIERI: *Ulița copilăriei*, București, 1923; ed. pref. Demostene Botez, cu ilustrații de Dan Hatmanu, București, 1966; *La Medeleni*, I-III, București, 1925-1927; ed. I-III, introd. Marian Popa, București, 1970; ed. I-III, îngr. și pref. Nicolae Ciobanu, București, 1988; ed. I-III, pref. Valeriu Răpeanu, București, 1997; *Turnul Milenei*, București, 1928; ed. îngr. Aurelia Rusu, pref. Nicolae Ciobanu, București, 1970; *Bal mascat*, București, 1929; ed. pref. Ovidiu Papadima, București, 1970; ed. Craiova, 1994; *Fata din Zlataust*, I-II, București, 1931; *Golia*, I-II, București, 1933; *Crăciunul de la Silivestri*, București, 1934; ed. îngr. Valeriu Câmpeanu, Craiova, 1993; *Lorelei*, București, 1935; ed. București, 1942; ed. pref. Tudor Olteanu, București, 1971; ed. București, 1991; *Arca lui Noe*, I-II, București, 1936; ed. I-II, îngr. și postfață Ion Nistor, București, 1991; *Iarbă*, București, 1936; *Secretul Anei Florentin*, București, 1937; ed. îngr. și pref. Ion Nistor, București, 1992; *Fundacul Varlamului*, București, 1938; *În casa bunicilor*, București, 1938; *Prăvale-Baba*, București, 1939; *Ce-a văzut Ilie Pânișoară*, București, 1940; *Tudor Ceaur Alcaz*, I-IV, București, 1940-1943; ed. I-II, pref. Valeriu Răpeanu, București, 1996; *Întoarcerea în timp*, București, 1941; *Hai, diridam*, București, 1945; *La porțile nopții*, București, 1946; *Masa umbrelor*, București, 1946; *Zdrulă și Puhă*, București, 1948; *În casa bunicilor*, îngr. și pref. Eugenia Tudor, București, 1968; *Opere alese*, vol. I-III, îngr. și introd. Nicolae Ciobanu, București, 1968, vol. IV-V, îngr. Aurelia Rusu și Nicolae Ciobanu, introd. Nicolae Ciobanu, București, 1970-1971, vol. VI-VII, îngr. și introd. Nicolae Ciobanu, București, 1977-1981; *La porțile nopții*, pref. Al. A. Philippide, București, 1970; *Să*

vie Bazarcâl, îngr. și pref. Silvia Tomuș, Cluj, 1971; *Pagini cu copii și adolescenți*, îngr. și pref. Dinu Pillat, București, 1973; *Jucării pentru Lily*, îngr. și introd. Nicolae Ciobanu, Iași, 1974; *Cum am scris „Medelenii”*, îngr. și introd. Nicolae Ciobanu, Iași, 1978; *Ulița copilăriei. În casa bunicilor*, postfață George Gibescu, București, 1980; *Întoarcerea în timp. Masa umbrelor*, București, 1990; *Cina cea de taină*, îngr. Dumitru Vacariu și Lucian Vasiliu, Timișoara, 1996.

Repere bibliografice: Ibrăileanu, *Opere*, III, 111-124, 406-410; Perpessicius, *Opere*, II, 330-334, 374-385, III, 79-87, 272-277, IV, 183-189, V, 166-173, VI, 324-328, VII, 71-73, 219-221, 307-309, VIII, 141-146, 317-324, IX, 145-150, 355-360, XI, 219-223, 335-343, 458-462; Constantinescu, *Scrieri*, V, 68-91; I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, București, 1967, 209-214; Ralea, *Scrieri*, II, 164-177; Bogdan-Duică, *Studii*, 429-431; Călinescu, *Cronici*, I, 128-137, II, 361-365; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, IV, 143-157; Sebastian, *Eseuri*, 359-371; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 311-315; Mihail Iorgulescu, *Marginalia*, II, București, 1934, 112-130; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 209-213; Profira Sadoveanu, *Domniile lor domnii și doamnele...*, București, 1937, 211-224, *passim*; Cioculescu, *Aspecte*, 361-371, 465-471, 479-481; Streinu, *Pagini*, I, 207-220, V, 216-217; Munteanu, *Panorama*, 248-252; Șuluțiu, *Scriitori*, 323-328; Vianu, *Opere*, V, 308-312; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 666-673, *Ist. lit.* (1982), 750-757; Papadima, *Creatorii*, 277-295; Camil Petrescu, *Opinii și atitudini*, București, 1962, 185-187; Negoțescu, *Scriitori*, 281-285; Philippide, *Considerații*, I, 247-259; Sevastos, *Amintiri*, 358-379; Cioculescu, *Varietăți*, 384-389; Zăciu, *Masca*, 221-231; Oprescu, *Scriitori*, 321-328; Piru, *Panorama*, 224-247; Paul Anghel, *Arhiva sentimentală*, București, 1969, 296-304; Pillat, *Mozaic*, 182-200; Mihail Șerban, *Amintiri*, București, 1969, 268-283; Botez, *Memorii*, I, 213-229; Leon, *Umbre*, I, 127-138; Nicolae Ciobanu, *Ionel Teodoreanu. Viața și opera*, București, 1970; Barbu, *Sine ira*, 145-150; Papadima, *Scriitorii*, 69-70, 145-158; Ștefana Velisar-Teodoreanu, *Ursitul*, București, 1971; Zalis, *Aspecte*, 156-159; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 331-339; Maftai, *Personalități*, II, 566-570; Vasile Netea, *Interviuri literare*, București, 1972, 55-65; Piru, *Varia*, I, 414-422; Rotaru, *O ist.*, II, 684-689; Carianopol, *Scriitori*, I, 181-197, II, 26-29; Ioan Masoff, *Despre ei și despre alții...*, București, 1973, 213-220; Ilea, *Mărturisirile*, 175-184; Cezar Petrescu, *Evocări și aspecte literare*, îngr. Mircea Popa, Timișoara, 1974, 225-239; Dan, *Proza*, 202-205; Masoff, *Teatr. rom.*, VI, 393-402; Pillat, *Itinerarii*, 335-343; Ciobanu, *Însemne*, I, 69-99, II, 52-67; Cioculescu, *Itinerar*, III, 361-365; Manolescu, *Arca*, I, 242-246; Al. Oprea, *Fata nevăzută a literaturii*, București, 1980, 186-203; Silvia Tomuș, *Ionel Teodoreanu sau Bucuria metaforei*, Cluj-Napoca, 1980; Cioculescu, *Amintiri*, 319-322; Piru, *Ist. lit.*, 311-312; Ciobanu, *Opera*, 114-133; D. I. Suchianu, *Alte foste adevăruri viitoare*, București, 1983, 47-57; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 95-98; Tihan, *Apropierea*, 43-49; Ovidiu Pecican, *Un japonez: Ionel Teodoreanu*, CNT, 1991, 42; Nicolae Manolescu, *Love Story*, RL, 1991, 47; Negoțescu, *Ist. lit.*, I, 205-206; Eugen Simion, „Medelenismul” văzut de la Aix-en-Provence, CC, 1995, 1-2; Mircea Eliade, *Lucrurile de taină*, București, 1996, 165-170; *Dict. analitic*, II, 338-340, IV, 529-530, 597-599; Mircea Tomuș, *Romanul romanului românesc*, I, București, 1999, 67-75, 391-404; *Dict. esențial*, 822-825; Micu, *Ist. lit.*, 256; Pamfil Șeicaru, *Scrieri din exil*, vol. I: *Figuri din lumea literară*, îngr. și pref. I. Opreșan, București, 2002, 466-476; Săndulescu, *Memorialiști*, 204-214. D. V.

TEODORESCU, Alexandru (12.II.1926, Zamostea, j. Suceava - 28.XII.2000, Iași), istoric literar. Fiu al Mariei Teodorescu (n. Tudor) și al lui Neculai Teodorescu, învățători, T. face școala primară în satul natal (1932-1937), fiind apoi elev al liceului din

Dorohoi (1941-1942, 1944-1945) și al Liceului „A. T. Laurian” din Botoșani (1942-1944). Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași, pe care o va absolvi în 1949. Profesor la o școală din Horodiștea, se angajează din 1951 ca bibliotecar la Biblioteca Filialei Iași a Academiei Române, iar din 1954 se transferă, în calitate de cercetător științific, la Institutul de Istorie și Filologie din același oraș. Doctor în filologie din 1979, cu lucrarea *Lucian Blaga și cultura populară românească*, își desfășoară activitatea ca membru și, între 1964 și 1970, ca șef al Sectorului de istorie literară de la Centrul de Lingvistică, Istorie literară și Folclor, transformat din 1990 în Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, instituție al cărei director a fost din 1970 până în 1975. Rezultatele cercetărilor sale, contribuții de istorie literară, de folcloristică sau de literatură comparată, au apărut în „Studii și cercetări științifice” (filologie), revistă în care a debutat în 1955, devenită în 1964 „Anuar de lingvistică și istorie literară”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Revista arhivelor”, „Viața românească”, „Iașul literar”, „Cronica”, „Ateneu”, „Convorbiri literare”. I s-a decernat, *ex aequo*, Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române (1979).

Interesat de literatura română din secolul al XIX-lea și mai ales de raporturile acesteia cu folclorul, T. este autorul unor studii monografice incluse în tratatul academic *Istoria literaturii române* (II, 1968) și în *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900* (1979), lucrare pentru care a redactat articole referitoare nu numai la Costache Conachi, autor pe care îl și editează, ci și la Ion Budai-Deleanu, Ioan Barac, Ienăchiță Văcărescu, Ion Creangă și Mihai Eminescu. Demersul său istoriografic este unul de factură predominant pozitivistă, sprijinit însă și pe câștigurile de abordare și de metodă ale anilor '60-'80 din secolul trecut. Și-a îndreptat atenția, de asemenea, spre relațiile care pot fi stabilite între opera literară și cea plastică, spre istoria culturii sau spre aspectele teoretice ale lexicografiei literare. Cartea din 1983, *Lucian Blaga și cultura populară românească*, dezvoltă și adâncește concluziile din teza de doctorat și constituie o documentată și convingător argumentată incursiune în analiza operei scriitorului, dintr-o perspectivă etnologică, având în vedere rolul creației folclorice, socotită unul din factorii principali în formarea concepției filosofice și în structurarea poeziei și a dramaturgiei lui Blaga. Se refac, pornind de la o informație variată și adecvată, împrejurările sociale, datele culturale și premisele literare care au concurat la conturarea personalității lui Blaga; în primul rând, se configurează „atmosfera transilvană” și mediul universitar, dar și cel artistic vienez. Plecând de la atitudinea față de cultura populară, se stabilesc și unele paralelisme cu Mihai Eminescu ori cu Tudor Arghezi. Ipostazele de „filosof al culturii populare” și de „teoretician al mitului” sunt examinate cu pertință. Un spațiu larg este acordat confruntărilor de idei din perioada interbelică, acestea prilejuind interpretări deopotrivă obiective, echilibrate și ferite de prejudecățile anilor '80. Partea finală a eseului, *O viziune estetică și filosofică asupra folclorului*, oferă o privire de sinteză, detașând cu pregnanță trăsături care pot defini o gândire și o literatură marcate de o profundă

originalitate. Înscrisă într-o bibliografie amplă dedicată lui Lucian Blaga, cercetarea întreprinsă de T. propune câteva deschideri profitabile.

SCRIERI: *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900* (în colaborare), București, 1979; *Lucian Blaga și cultura populară românească*, Iași, 1983. **EDIȚII:** Costache Conachi, *Scrieri alese*, pref. edit., București, 1963 (în colaborare cu Ecaterina Teodorescu); *Scrisori către G. Ibrăileanu*, I-IV, pref. Al. Dima și N. I. Popa, București, 1966-1973 (în colaborare).

Repere bibliografice: Piru, *Varia*, II, 69-71; Al. Duțu, „*Dicționarul literaturii române*”, RL, 1979, 49; *Dicționarele literare și locul lor în cadrul culturii românești contemporane*, ALIL, t. XXVII, 1979-1980; Ion H. Ciubotaru, „*Lucian Blaga și cultura populară românească*”, ALIL, seria B, t. XXIX, 1983-1984. R. Z.

TEODORESCU, Cristian (10.XII.1954, Medgidia), prozator. Este fiul Constanței Teodorescu, funcționară, și al lui Vladimir Teodorescu, inginer. Urmează la București școala generală (1961-1970), Liceul „George Coșbuc” (1970-1974) și cursurile Facultății de Filologie, secția română-engleză (1976-1980). Între timp lucrează ca muncitor (1975-1976), merceolog (1976-1978), iar după absolvire e profesor de limba română în satul dâmbovițean Vizurești (1980-1985). Corector la Tipografia „Informația” (1986) și la revistele „Contemporanul” și „România literară” (1987-1989), devine redactor la „România literară” (1989-2001), redactor-șef adjunct la „*Cotidianul*” (1991, 1995-1996), redactor-șef la „*Zig-zag*” (1993-1995) și la revista „*Avantaje*” (1996-1998), comentator politic, șef al Biroului din București al postului de radio Europa Liberă. Debutează la „*Tribuna*” în 1981. Mai scrie la „*Ateneu*”, „*Luceafărul*”, „*Tomis*”, „*Tribuna*” ș.a. Povestirile *Casa și Tapetul* îi sunt tipărite în volumul colectiv *Desant '83*, iar prima carte, volumul de proză scurtă *Maestrul de lumini*, îi apare în 1985, fiind distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor și cu Premiul Fundației „*Liviu Brebeanu*”.

Salutat de critici ca un prozator stăpân pe mijloace și cu un univers bine conturat încă din paginile de început, T. cercetează cu bonomie malițioasă comportamente de navetiști, stagiați, pensionari, poștași, funcționari sau muncitori pe șantiere, ființe care evoluează mecanic și stereotip într-o lume derizorie și mediocră, apăsătoare, chiar și atunci când nu este neapărat zguduită de evenimente tragice. Scriitor postmodern, el reunește într-o formulă omogenă, ce nu îi obturează originalitatea, procedee narative de dată recentă și altele mai vechi. Configurează un mediu, creează o tipologie, dă identitate fermă personajelor. Împreună cu ceilalți textualiști optzeciști, dar mai puțin insistent, scrie „la vedere”, sub privirea cititorului, aducând în scenă autorul real sau presupus. După ce în povestiri, situate în descendența lui I. L. Caragiale sau a lui Anton Cehov, exersează mai multe tipuri narative, în romanul „*Tainele inimii*” (1988; Premiul Academiei Române) construiește complex - utilizând mai multe planuri și voci - și solid. „*Aude*” cu finețe și înregistrează cu umor discret vorbirea personajelor din diverse medii. Pe fundalul cvasimon-

grafic al orașelului de provincie dobrogeană în curs de a-și pierde ritmul patriarhal, în anii '70-'80 ai secolului trecut, grupează câteva personaje și detașează un protagonist, tânărul inginer Octavian Vâlcu. Tensiunea rezultă din contrastul între mediocritate și o anume inadaptare, frapantă mai cu seamă la personajul central. Acesta își părăsește condiția de soț dezamăgit și de om lipsit de vocație profesională pentru o viață marginală pe șantier sordide și în vagoane dezafectate, părănd să nu fie la înălțimea propriei sale căutări, încât inițierea rămâne fără obiect. Este numai unul din singuracii a căror existență mărunță prozatorul o observă cu înțelegere, evitând în egală măsură sarcasmul facil și emoția ieftină. În finaluri adesea incerte, aceste personaje se estompează și dispar. După o febrilă activitate de jurnalist în perioada imediat postdecembristă, T. revine pe scena literară cu o culegere de proză scurtă *Povestiri din lumea nouă* (1996; Premiul Uniunii Scriitorilor), iar mai târziu cu *Îngerul de la benzinărie* (2003). Autorul recompune în primul volum, prin asocierea unor succinte, dar semnificative biografii, imaginea tragicomică a unei lumi haotice, absurde, însă plină de vitalitate și culoare, care ia locul ternei și încremenitei societăți comuniste. Atenția cu care înregistrează faptul real, apropiată de a colegilor optzeciști, îi conferă statutul de martor creditabil, iar inventivitatea epică răspunde diversității reacțiilor declanșate de schimbarea de regim.

SCRIERI: *Maestrul de lumină*, București, 1985; „*Tainele inimii*”, București, 1988; *Legenda lui Faust repovestită de...*, București, 1991; *Povestiri din lumea nouă*, București, 1996; *Îngerul de la benzinărie*, Pitești, 2003.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Povestitori II*, RL, 1985, 18; Marian Papahagi, *Școala cotidianului*, TR, 1985, 27; Nicolae Manolescu, *Un prozator realist*, RL, 1985, 35; Iorgulescu, *Prezent*, 327-330; Dan Culcer, „*Maestrul de lumină*”, VTRA, 1986, 3; Dimisianu, *Subiecte*, 270-275; Holban, *Profiluri*, 430-432; Mircea Iorgulescu, *Lozul cel mare*, RL, 1988, 37; Ioan Buduca, *Cercul care se închide*, AFT, 1988, 10; Florin Manolescu, *Tema singurătății*, AFT, 1988, 10; Mihai Dragolea, „*Tainele inimii*”, ST, 1988, 11; Valentin F. Mihăescu, „*Tainele inimii*”, LCF, 1988, 53; Simion, *Scriitori*, IV, 629-637; Papahagi, *Cumpănă*, 350-358; Vlad, *Lect. prozei*, 257-268; Țeposu, *Istoria*, 121-123; Lovinescu, *Unde scurte*, V, 115-120; Negoșescu, *Scriitori contemporani*, 435-437; Alex. Ștefănescu, *Sociogonie*, RL, 1996, 17; Perian, *Scriitori*, 191-197; Dimisianu, *Lumea*, 436-440; Adrian Oțoiu, *Trafic de frontieră*, Pitești, 2000, 31, 35, *passim*; Manolescu, *Lista*, II, 296-298; Popa, *Ist. lit.*, II, 923; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 533-535; *Dicț. analitic*, IV, 208-210. A. C.

TEODORESCU, Dorin (20.V.1945, Romoșel, j. Hunedoara - 10.IX.2000, Craiova), critic și istoric literar. Este fiul Soficăi și al lui Ioan Teodorescu. Face studii medii la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie, iar din 1963 până în 1968 urmează cursurile Facultății de Limba și Literatura Română a Universității din București. Va deveni asistent, iar în 1979 lector la Catedra de literatură a Facultății de Filologie a Universității din Craiova. În 1977 și-a susținut doctoratul în filologie cu teza *Poezia hermetică românească*. Din 1981 s-a pensionat medical: o boală necruțătoare a pus capăt atât carierei sale didactice, cât și celei

literare. A debutat în 1970, la revista „Ramuri”, unde o vreme va asigura cronica literară, iar editorial cu *Poetica lui Ion Barbu*, apărută în 1978 și distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor. Mai colaborează la „*Analele Universității din Craiova*”, „*Cadran universitar*” ș.a. În manuscris au rămas pagini despre C. Fântâneru, Tudor Arghezi, Ioan Alexandru ș.a., studii de poetică, însemnări diaristice.

Deși semnatat al mai multor studii de istorie și critică literară (publicate mai cu seamă în „*Ramuri*”) și, în ultimii ani, al unor eseuri și aforisme, T. rămâne autorul unei singure cărți. *Poetica lui Ion Barbu* a fost apreciată ca o apariție de excepție, imposibil de eludat nu doar într-o bibliografie despre Ion Barbu, ci și în aceea despre mulți alți poeți. Ceea ce frapează din capul locului este maturitatea gândirii (în ciuda vârstei exegetului), proprietatea termenilor vehiculați, eleganța limbajului (chiar atunci când, implicit sau explicit, polemizează cu nume ilustre ale criticii literare) și, nu în ultimul rând, capacitatea, atât de rară, de a oferi o sinteză analitică. Eugen Negrici remarca: „Suntem în fața unei ipoteze globale, structurale, aptă să depășească analogiile fragmentare și să lichefizeze treptele valorice impuse de Călinescu și de alții. [...] Coerența și subtilitatea disocierilor, modul în care ocolește criticul referințele înșelătoare și evită să tălmăcească demonstrația în termenii filosofiei speculative, ai misticii ori ai științei, lăsându-se condus numai de traseul imaginar al literaturii, dau certitudinea fericită a unui destin”. De fapt, așa cum sublinia chiar T., titlul corect al studiului ar fi trebuit să fie „*poetica lui Ion Barbu și transformările ei*, de la primii imitatori până la poezia care, după câteva decenii, au revenit parțial la ea”. Aserțiunea se justifică, deoarece, într-un capitol intitulat *Descendența barbiană*, este analizat modul în care s-a exercitat influența poetului asupra unor congeneri precum Dan Botta, Emil Gulian, Simion Stolnicu, Vladimir Streinu, Virgil Gheorghiu, Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, iar în capitolul final, *Reveniri la Ion Barbu*, este investigată maniera de recitare a textelor barbiene specifică lui Ștefan Aug. Doinaș, Ion Negoșescu, Leonid Dimov, Cezar Baltag, Mircea Ciobanu, Nichita Stănescu. În felul acesta, T. reușește să își atingă scopul propus: nu doar o exegeză, ci și o poetică a receptării operei lui Ion Barbu în evoluția liricii românești.

SCRIERI: *Poetica lui Ion Barbu*, Craiova, 1978.

Repere bibliografice: Cristian Livescu, „*Poetica lui Ion Barbu*”, CRC, 1978, 11; Nicolae Iliescu, „*Poetica lui Ion Barbu*”, AFT, 1979, 2; Tia Șerbănescu, *Un studiu critic despre Ion Barbu*, RMB, 1979, 10701; Șerban Cioculescu, *Ambiguitățile poeziei lui Ion Barbu*, RL, 1979, 9, 10; Laurențiu Ulici, *Critici și esești*, RL, 1979, 20; Eugen Negrici, „*Poetica lui Ion Barbu*”, R, 1979, 5; Nicolae Manolescu, *Patul lui Procut*, RL, 1979, 25; Piru, *Debuturi*, 44-47; Popa, *Clasici*, 157-159; Marin Mincu, *Opera literară a lui Ion Barbu*, București, 1990, 343-352; Firan, *Profiluri*, II, 289-290. D. Gr.

TEODORESCU, G. Dem. (25.VIII.1849, București - 20.VIII.1900, București), folclorist, istoric literar și gazetar. Dumitru este fiul Sultanei și al unui antreprenor de construcții, Gheorghe Tudor

(nume după care fiul este înscris la școală Teodorescu Gh. Dem.), venit din Oltenia și numit apoi Tudor Olteanul. Primele clase le face la o școală bisericească din București, unde urmează apoi Gimnaziul „Gh. Lazăr” și Liceul „Matei Basarab”. Trece examenele de bacalaureat în 1868, când va fi angajat impiegat la Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice. În 1869 se înscrie la Facultatea de Litere a Universității bucureștene, unde studiază limbile clasice și istoria literaturii române. Cu o bursă pleacă, pentru desăvârșirea studiilor, la Paris (1875-1877). Aici își îmbogățește cultura clasică, se familiarizează cu metodele de cercetare filologică și comparatistă, abandonând orientarea latinistă spre care înclinase anterior. La întoarcerea în țară funcționează ca profesor de limba latină și limba română la liceele „Sf. Sava” și „Matei Basarab” din București, iar în 1891 este, câteva luni, ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice. Între 1888 și 1895 a fost, de trei ori, deputat, în politică susținând o vreme atitudinea antimonarhică a lui B. P. Hasdeu.

Gazetarul **T.** a lucrat în redacția periodicelor „Românul” (corector, secretar de redacție și reporter în 1871-1875), „Binele public” (prim-redactor în perioada 1879-1884), „România” (redactor în 1885-1886), „Foaia Societății «Românismul»”, „Ghimpele” (redactor în 1869-1875), „Sarsailă” și „Suveranitatea națională”. Articolele, unele semnate Ghedem, ilustrează principala sa preocupare, folclorul, dar și implicarea în viața cultural-artistică și politică. Face critică și istorie literară, recenzează lucrări de literatură, artă și filosofie, semnează cronici teatrale și muzicale, ia atitudine civică și scrie versuri satirice. Este autor al unui manual despre versificația latină (I-II, 1879-1880), al unei istorii a literaturii latine (1891) și al unei istorii a filosofiei antice (1893; Premiul Academiei Române), editează, cu destinație didactică, texte comentate din Cicero, Ovidiu. Contribuția sa istorico-literară mai însemnată o constituie publicarea a două volume privind viața și scrierile lui Anton Pann (1891, 1893) și a unei monografii despre Eufrosin Poteca (1883). Îi aparține, de asemenea, unul din primele studii despre poezia lui Al. Depărateanu. Literatura veche l-a interesat deopotrivă cu cea contemporană. Stilul este al unui erudit sobru, dar nu suficient de critic. Contactul cu literatura franceză i-a prilejuit o lucrare despre viața și opera lui André Chénier și traduceri din Alphonse de Lamartine, Alfred de Musset și André Chénier. În folcloristică **T.** se face cunoscut prin studii referitoare la credințe, datini, colinde, descânțece și proverbe, publicate în „Ateneul român”, „Binele public”, „Columna lui Traian”, „Convorbiri literare”, „Familia”, „Foaia Societății «Românismul»”, „Literatură și artă română”, „Revista literară”, „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, „Românul”, „Tranzacțiuni literare și științifice” ș.a. În lucrarea *Încercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului român* (1874), scrisă sub influența lui B. P. Hasdeu și a lui A. I. Odobescu, întreprinde o analiză amănunțită a realităților folclorice românești, susținând originea mitologică, romanică a acestora, reconstituind o posibilă evoluție. În *Cercetări asupra proverbelor românești* (1877) aplică metoda comparatistă, utilizând numeroase izvoare străine. **T.** expune

și recomandă, tot după B. P. Hasdeu, principiile metodei filologice în cercetarea folclorului, în speță a proverbelor. O lucrare despre colinde relevă substratul păgân al acestora și atinge unele chestiuni de teorie a creației populare, precum geneza și circulația unor specii. Problema creatorului popular l-a interesat în mod deosebit, ceea ce reiese și din insistența cu care s-a concentrat asupra lui Petrea Crețul Șolcanu, lăutarul Brăilei. Intenția de a scrie un studiu și despre basme nu s-a materializat, dar basmele culese de **T.**, apărute postum, sunt mărturia interesului său constant pentru această specie folclorică. Ceea ce l-a impus a fost monumentală colecție *Poezii populare române* (1885), care se numără, alături de cele ale lui Vasile Alecsandri și Grigore G. Tocilescu, între cele mai importante culegeri de folclor din secolul al XIX-lea. Pornind de la un punct de vedere realist, folcloristul adună materialele așa cum sunt, de acolo unde le întâlnește și de la cine le află. Deși predomină poezia din Muntenia și Oltenia, **T.** aduce și date noi despre literatura populară din celelalte provincii. El include și multe producții de proveniență orășenească și lăutărească, considerând că țiganii lăutari sunt buni păstrători ai repertoriului folcloric. Acordă atenție celor mai variate

manifestări tradiționale (colinde, vicleim, orații, jocuri de copii, ghicitori, cântece, descântece, balade), dovadă de înțelegere largă a noțiunii de folclor, și demonstrează bogăția creației populare românești. Cartea este concepută și ca o introducere în poezia populară, fiecare gen fiind prezentat în sumare schițe monografice. Clasificarea pieselor folclorice se face în funcție de vârsta celor ce le practică și de ocaziile în care sunt prezentate. Culegerea propriu-zisă a fost realizată cu rigurozitate filologică, materialele fiind însoțite de fișele informatorilor. **T.** este unul dintre primii cărturari români din secolul al XIX-lea a căror activitate a fost dedicată studiului sistematic al folclorului.

SCRIERI: *Încercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului român*, pref. A. I. Odobescu, București, 1874; *Cercetări asupra proverbelor române*, București, 1877; *Literatura populară. Noțiuni despre colindele române*, București, 1879; *Tratat de versificare latină*, I-II, București, 1879-1880; *Viața și operele lui Eufrosin Poteca*, București, 1883; *Petrea Crețul Șolcanu, lăutarul Brăilei*, București, 1884; ed. Brăila, 2000; *Istoria literaturii latine*, București, 1891; *Operele lui Anton Pann*, București, 1891; *Cronica din Nürnberg*: 1493, București, 1893; *Istoria filosofiei antice*, București, 1893; *Viața și activitatea lui Anton Pann*, București, 1893; *Biografia lui Em. Protopopescu-Pake*, București, 1899; *Istoria limbii și literaturii române de la începuturi până la 1882*, îngr. Ileana Ene, pref. Virgiliu Ene, București, 2002. **Culegeri:** *Poezii populare române*, București, 1885; ed. îngr. George Antofi, pref. Ovidiu Papadima, București, 1982; *Poezii populare*, îngr. și pref. Al. Bistrițeanu, 1957; *Basme române*, îngr. și pref. Stanca Fotino, București, 1968; ed. îngr. Rodica Pandele și Petre D. Anghel, pref. Nicolae Constantinescu, București, 1996.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 39-41; Gion [G.I. Ionescu-Gion], *Poezia populară, colecțiunea G. Dem. Teodorescu, „Românul”*, 1883, 25-26 iunie, 2-3 septembrie; A. D. Xenopol, „*Poezii populare române*”, *culegere de G. Dem. Teodorescu, „Voința națională”*, 1886, 451; G. Panu, *Portrete și tipuri parlamentare*, București, 1892, 157-159; *În amintirea lui G. Dem. Teodorescu (1849-1900)*, București, 1902; Aderca, *Contribuții*, II, 406-408; Petre V. Haneș, *Gh. Dem. Teodorescu*, PL, 1942, 1; Ovidiu Papadima, *G. Dem. Teodorescu, REF*, 1944, 5; Maria Frunză, *G. Dem. Teodorescu, folclorist*, ALIL, t. XI, 1960, fasc. 2; Ovidiu Papadima, *G. Dem. Teodorescu, REF*, 1961, 3-4; Vrabie, *Folcloristica*, 219-228; Adrian Fochi, *Recherches de folklore comparé sud-est européen en Roumanie (XIX-e siècle)*, RSE, 1968, 1; Gheorghe Vlăduțescu, *G. Dem. Teodorescu sau Nostalgia Antichității grecești*, TMS, 1969, 3; *Ist. lit.*, III, 889-896; Bârlea, *Ist. folc.*, 250-259; Virgiliu Ene, *Folcloriști români*, Timișoara, 1977, 96-109; *Dicț. lit.* 1900, 847-848; Ornea, *Actualitatea*, 96-104; Cioculescu, *Itinerar*, V, 35-41; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 250-251; *Dicț. analitic*, III, 392-394. L. Cș.

TEODORESCU, Leonida (28.IX.1932, Chișinău - 2.VIII.1994, București), dramaturg, eseist, prozator, poet și traducător. Este fiul Evdochiei (n. Iurina) și al lui Florea Teodorescu. Urmează la București Școala Medie Tehnică de Telecomunicații (absolvită în 1952) și Institutul „Maxim Gorki” (terminat în 1956). În 1970 obține titlul de doctor în filologie cu lucrarea *Dramaturgia lui Cehov*. Cariera sa didactică se va desfășura, din 1956, la Facultatea de Limbi Străine a Universității bucureștene. A debutat la revista „Teatru”, în 1966, cu piesa *Crivățul*

de aseară (Premiul criticii dramatice pentru debut). Câteva piese i s-au jucat la Radio și TV sau pe scenele teatrelor din capitală și din provincie: *Frunze galbene pe acoperișul ud*, *Ploaia și anchetatorul* (Teatrul „Constantin I. Nottara”), *Cine a fost Adam?* (Teatrul Național din București), *Fortul* (Teatrul „Ion Vasilescu”) ș.a. E un teatru de atmosferă, întrucâtva în genul teatrului absurdului, scris în stil poetic. Volumul *Podul fără felinar* (1974) cuprinde piesele *Evadarea*, *Dialog nocturn*, *Alex*, *Podul fără felinar*, altă culegere, masivă, *Excelsior* (1981), include piese noi, între care *Cabana*, *Excelsior*, *Cina cea de taină*. În 1980 i se acordă Premiul Academiei pentru piesa *Ploaia și anchetatorul*.

În drame precum *Flacăra de seară*, **T.** se arată „nu amator de «istorioare», ci de climate stranii, de pustiiri artificiale, de margini de lume în care personajele sale par a fi singurii oameni din Univers” (Mircea Ghițulescu). Unii protagoniști par evadați din teatrul lui Anton Cehov - vizitatori fără vreun țel, învinși înainte de a îndrăzni să acționeze. După o perioadă de tatonări, de încercări cu nuanțe și posturi avangardiste, **T.** se reorientează către o scriitură dramaturgică „de expresivitate academică”, fără să renunțe la protestul adesea cu adresă polemică, incomod în raport cu obișnuințele, cu locurile comune sau concesile, compromisiurile din epocă. În 1972 își tipărește teza de doctorat, *Dramaturgia lui Cehov* (Premiul Asociației Scriitorilor din București), în care relevă, aplicat și cu ingeniozitate interpretativă, elementele inovatoare din teatrul scriitorului rus. *Catharsis* (1981) e o culegere de studii, eseuri în majoritate, despre Boris Pasternak, Anna Ahmatova, Feodor Dostoievski, Aleksandr Pușkin. În eseu final, care dă titlul volumului, e dezvoltată ideea conform căreia literatura modernă se caracterizează printr-un polisemantism programatic, menit să incite la dezbateri filosofice și morale. **T.** este și autorul unui roman, *Motelul* (1980), unde, ca și în piese, se arată obsedat de ideile de justiție și etică. Orice eroare (aici un accident) se plătește cu puternice zguduirii de conștiință, care afectează chiar statutul existențial al vinovatului. În *Cântece barbare* (1980), culegere de poeme pline de dramatism, autorul recurge la un stil insolit, la versuri-refren sau la repetiții ce subliniază credințele și trăirile proprii.

SCRIERI: *Frunze galbene pe acoperișul ud*, București, 1969; *Dramaturgia lui Cehov*, București, 1972; *Podul fără felinar*, București, 1974; *Evadarea*, București, 1977; *Cântece barbare*, București, 1980; *Motelul*, Iași, 1980; *Catharsis*, Cluj-Napoca, 1981; *Echinoc*, București, 1981; *Excelsior*, București, 1981; *Povești despre Irina*, București, 1985. **Traduceri:** A.P. Cehov, *Piesă fără titlu*, în *Teatru*, pref. trad., București, 1970; F.M. Dostoievski, *Opere*, vol. XI: *Jurnalul unui scriitor*, introd. Ion Ianoși, București, 1974; B.V. Tomașevski, *Teoria literaturii. Poetica*, pref. trad., București, 1973; Anna Dostoievskaia, *Amintiri*, București, 1975.

Repere bibliografice: Emil Paraschivoiu, „*Frunze galbene pe acoperișul ud*”, AFT, 1969, 12; Valeriu Cristea, „*Frunze galbene pe acoperișul ud*”, RL, 1969, 52; Mircea Ghițulescu, „*Dramaturgia lui Cehov*”, TR, 1972, 30; Bogdan Ulmu, „*Dramaturgia lui Cehov*”, TTR, 1973, 4; Antoaneta C. Iordache, *Un anume fel de a face teatru*, O, 1975, 17; Dan C. Mihăilescu, *Un teatru al interferențelor*, RL, 1975, 45; Valentin Tașcu, „*Fortul*”, CRC, 1977, 3; Virgil Munteanu, „*Evadarea*”, TTR, 1976, 4; Ion Horea, „*Cine a fost Adam?*”, RL, 1977, 39; Aurel Bădescu, „*Ploaia și anchetatorul*”, CNT, 1980, 44; Mircea Bentea, „*Cântece barbare*”, TR, 1980, 10; Val

Condurache, „Motelul”, CL, 1980, 10; Valentin Tașcu, *Un poet, un prozator, un dramaturg*, ST, 1982, 3; Ioan Lazăr, „Catharsis”, RL, 1982, 32; Cubleşan, *Civic - etic*, 151-156, 228-231; Faifer, *Dramaturgia*, 1983, 140-145; Diaconescu, *Dramaturgi*, 278-282; Ghițulescu, *O panoramă*, 180-186; Al. I. Friduș, „Povești despre Irina”, CL, 1986, 1; Rotaru, *O ist.*, III, 998-1001; Aurel Rău, *Leonida Teodorescu*, ST, 1994, 9; *Leonida Teodorescu*, DRI, V, 222-245; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 535-537; Ghițulescu, *Istoria*, 348-351; Micu, *Ist. lit.*, 689. M. Vs.

TEODORESCU, Virgil (15.VI.1909, Cobadin, j. Constanța - 24.VI.1988, București), poet, prozator, eseist și traducător. Este fiul Elenei Teodorescu (n. Drăgulescu), educatoare, și al lui Nicolae Teodorescu, învățător. Urmează Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, absolvită în 1935. La Constanța, în 1932, sub pseudonimul Cocoli Taalat, redactează revista de avangardă „Liceu”, împreună cu Tașcu Gheorghiu și Mircea Pavelescu. Începuse să scrie din 1926, în „Anuarul Liceului „Mircea cel Bătrân”, e prezent în 1927 și în „Tinerimea dobrogeană”, dar adevăratul debut se produce în 1928, la „Bilet de papagal”, unde semnează Virgil Rareș. Lucrează la „Era nouă”, „Reporter”, „Fapta”. În 1935 îl sprijină pe Gellu Naum în realizarea revistei „Tânăra generație”. Cu Paul Păun și D. Trost compune poemul suprarealist *Diamantul conduce mâinile* (1940, „exemplar unic”), cu Gellu Naum și Paul Păun scrie *Critica mizeriei* (1945) și doar cu Gellu Naum *Spectrul longevității*. *122 de cadavre* (1946), fiind, de asemenea, coautor al volumelor *Infra-Noir* și *Éloge de Malombra* (1947), precum și al textului *Le Sable nocturne*, inclus în catalogul de expoziție *Le Surréalisme en 1947* (Paris), alături de cei mai importanți membri ai grupului suprarealist român. După 1944 devine șeful secției de poezie a Editurii de Stat pentru Literatură și Artă, între 1972 și 1974 este redactor-șef la „Luceafărul”. I se acordă funcții înalte în Uniunea Scriitorilor: vicepreședinte (1968-1974), apoi președinte (1974-1978), iar din 1974 devine membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România. A îngrijit o ediție din opera lui B. Fundoianu (1965) și a tradus, uneori în colaborare, din literaturile franceză, rusă, scandinavă, sârbă, cehă, americană, canadiană etc. (Paul Éluard, Alain Bosquet, Byron, Ibsen, Ezra Pound, Guillaume Apollinaire, Shakespeare, precum și câteva antologii). A mai semnat Matei Ciunia, Petre Luva, Petre Malcoci.

T. debutează în 1940 cu *Poem în leopardă*, editat într-un exemplar unic, „ilustrat cu harta Leopardiei și cu un mare număr de stilamancii”, lung poem cosmogonic-suprarealist, reeditat abia în 1984. Poemul creează un spațiu imaginar mitic-absurd, populat de personaje și obiecte tipice, precum Elentara, leoparzii și vehiculele leopardice. Limbajul are forță, o extraordinară inventivitate, dar și exuberanța bravadei lingvistice sau a insolitării imaginii: „leoparzii în vârstă de aproximativ 50 de ani își încarcă sexul ca pe o armă de vânătoare” sau „triunghiulara falangă a lui lisimah se arată la marginea zării”. *Blămurile oceanelor* și *Butelia de Leyda*, apărute în 1945, sunt cele mai bune volume ale poetului și probabil printre cele mai valoroase realizări ale suprarealismului

românesc. Dacă unele poeme scrise mai înainte, prin anii '30, o parte incluse abia în antologiile din anii '60 și '80, erau tributare principiilor bretoniene ale dicteului automat sau simple jocuri avangardiste, cele de aici vădesc, dincolo de prospețimea adolescenței și de senzualitatea intensă a limbajului, o surprinzătoare profunzime și coerență a viziunii. Ulterior, în *Spectrul longevității*. *122 de cadavre*, se explică „mecanismul” imaginației poetice, care funcționează ca mod al transgresării limitelor materiei. Imaginația poetică are un rol fundamental nu doar pentru a sparge limitele, dar și pentru a uni contrariile. Iar poemele anului 1945 reușesc, cât se poate de firesc, acest miracol: îmbină jocul lingvistic și ritualul orfic, senzualitatea sălbatică și puritatea tragismului, o extremă concretețe, mai ales a percepției vizuale, cu cea mai esențializată viziune: „Nimeni nu va putea șterge spațiul veneric al gurii tale/ În care limba e un tunel/ și vorbele spasaturi orgasme și cârpe/ Măinile tale rămân să atârne mai departe pe marginile întunecate ale obiectelor/ Nimeni nu va putea șterge găurile ca niște fluturi mari/ Închiși în lămpi/ Urma cuțitului pe pântecul tău când candelabrele își ridică voalul/ Clipa în care femeia mănâncă capul bărbatului/ Sitele de mătase care cern sângele nostru amestecat cu linguri” (*Vorbele spasaturi orgasme și cârpe*) sau „Tu ești femeia în care se strâng de gât oamenii/

Sau își trec prin umeri lungi cuțite de sticlă/ Sau vorbesc despre violențele inaccesibile ale panterei/ Tu ești femeia în care se deschide visul/ Ca o enormă plantă de apă/ În care oasele lustruite sunt ace de cusut/ Blănurile oceanelor pentru totdeauna" (*Peisajul necunoscut*). **T.** trece cu naturalețe dintr-un regim într-altul al imaginii, dintr-o tonalitate într-alta, de la ritmurile largi, somnolente, la rupturile violente, de la cruzime la delicatețe sau umor negru, de la detașarea lucidă la cel mai intens lirism, de la plonjarea hipnotică în vis la ieșirea tumultuoasă din apele amniotice ale sinelui: „memoria întoarsă din apele tulburi/ Ca un crin de mare purulent“, „Părul tău e lampa acestei spelunci“, „Ca o colonie de corali zac creierii prin încăperea“, „Câteva sute de femei putrede excitante și clare/ în argonautul lor exhibiționism nocturn“, „Să pot privi cum îți deschizi pulpele și cum ai vrea să fii linsă de lupii din aer“, „seara de grație în care numele tău de jasmîn/ și-a tăiat carotida“, „sânul ca o pasăre moartă căzută în iarbă/ la marginea unui fluviu albastru“. Unele texte, respectând „normele“ suprarealiste, sunt adevărate visuri-spectacol, lungi deliruri semilucide, în care poetul se lasă provocat de dicteul automat, provocând el însuși limitele imaginației și ale limbajului, cel mai adesea uzând de absurd și de metafora oximoronică, de insolitarea permanentă a discursului, ca, spre exemplu, în poemul mai amplu, *Norii gâtului*. Acesta merită reținut pentru funambulesca „notă“ de subsol dedicată „delirului obiectiv“, în care este inclus un semnificativ fragment de proză poetică despre „visul pietrificat“, cu imaginea unei camere de sticlă unde așteaptă un fluture, secvență de la care s-ar putea revendica proza contemporană de factură oniric-barocă a lui Mircea Cărtărescu. **T.** se dovedește în versurile acestor două volume unul dintre cei mai luxurianți imaginațivi ai liricii române, un maestru al misterului, pe care reușește să îl comunice fără să abandoneze teritoriul avangardist al poeziei de limbaj. Această dublă articulare a discursului, la nivelul imaginii-viziune și al limbajului, se percepe și în *Spectrul longevității*. 122 de cadavre. În prima ei parte cartea conține o proză poetică, flancată de numeroase note de subsol, care trădează intențiile explicative, teoretice și programatice ale autorilor, urmând în egală măsură principiul poetic al insolitării discursului. „122 de cadavre“ sunt 122 de texte scurte, de un rând sau două, de tipul aforismului, cultivând paradoxul de tip suprarealist, și juxtapuse prin metoda, de asemenea dragă suprarealiștilor, a „cadavrului exquis“. Se remarcă în egală măsură *Au Lobe du sel* și *La Provocation*, volume tipărite în 1947, dedicate și adresate iubitei poetului. Ambele, dar mai ales al doilea, proză poetică remarcabilă, constituie un moment important în istoria suprarealismului european, fiind scrise direct în franceză, limbă care, de altfel, a fost cultivată de majoritatea suprarealiștilor români. Începând cu 1955, când publică *Scriu negru pe alb*, cariera poetică a lui **T.** ia o întorsătură previzibilă, care coincide cu începutul sfârșitului. E de observat, totuși, că din antologia de autor din 1983, intitulată *Cât vezi cu ochii*, sunt omise poemele perioadei 1947-1966, ceea ce nu se întâmplase, din motive lesne de înțeles, în antologia din 1969, *Blănurile oceanelor și alte poeme*. În

1955 nu se mai recunoaște nimic din suprarealistul de odinioară, acum un poet tradiționalist, în linia descriptivismului pillatian sau a „peisajelor“ de tinerețe ale lui B. Fundoianu, dar vizibil impregnat de ideologia realismului socialist, care transpare în versificarea agitatorică ori în parabolele simpliste. Volumele publicate între 1958 și 1966 continuă aceeași linie a clișeului oportunist: poezii cu uzine, oțelari, despre țară și noua lumină, eră, libertate, versuri-manifest împotriva fasciștilor sau dedicate lui Lenin și evenimentelor în care sunt implicate Sovietele etc. Mai mult, **T.** nu uită din când în când să facă *mea culpa* față de partid, într-un fel să își autodenunțe poezia de tinerețe, ca în *Nefast*, din volumul *Drepturi și datorii* (1958), sau în *Constructorii ruinei*, din *Semicerc* (1964). După anii '70 atitudinea ia și forma inversă, a vinovăției față de adevărata poezie, cea suprarealistă, pe care autorul știe că a trădat-o. Sunt însă acum destule versuri în care elementul ideologic e anexat printr-o tehnică a inserției simplificatoare, în corpul poemului intrând, fără nici o legătură cu restul, imagini sau cuvinte-cheie cu rezonanțe ideologice evidente, un fel de paraziți care asigură politic textul, dar îl și compromit estetic. În *Rocadă* (1966) se află și poezii epurate de scorile ideologicului, cum ar fi *Călătorie*. Se pare că **T.** încearcă o reconciliere între lirica angajată și un suprarealism împlânzit, dar care nu mai păstrează nimic din spiritul original. În *Corp comun* (1968) multe poeme au rimă, adesea pereche, expresia continuă să rămână ori simplificată, în maniera unui joc lingvistic nu prea îndrăzneț, ori abstractizată într-un mod pur formal, departe de adevărata viziune suprarealistă: „Regele vorbea în sala tronului./ Șambelanul își încerca norocul./ Sub tron o virgulă elegantă/ roșie ca focul./ Pe când regele rostea ultimele silabe/ regina umbla prin palat/ în patru labe/ izbind în uși cu ciocul“ (*Capricii, II*). În altele se observă o proliferare a materiilor, mai ales imunde, și o accentuare a melancoliei, ca în invocarea ruinelor, conotată politic, dar care reia, în subtext, o mai veche temă suprarealistă. Oricum, în versurile de după 1968 și în ineditele publicate în antologia *Cât vezi cu ochii* se simte detensionarea discursului politizat, se produce o estompere a ideologicului, dar **T.** nu reușește decât rar să depășească limita unei mediocrități conștiente, care mimează sau forțează, cu o oarecare perversă neputință agonică, adevărata poezie, definitiv pierdută. Un adevărat caz al literaturii române, el apare ca un poet schizoid: un autor cu o remarcabilă operă de început, egală valoric cu a celorlalți maeștri ai suprarealismului românesc, Gellu Naum și Gherasim Luca, dublat de un mediocru versificator comunist.

Evoluând de la o imagistică de un onirism mai mult programatic și exterior - de unde și imixtiunile abstractizante ce trădează „calculul rece“ - spre o transcriere mai epurată a „delirului“, ilustrată de ultimele poeme, suprarealismul lui Virgil Teodorescu câștigă treptat în substanță și autenticitate, dezbăluind o sensibilitate mai curând calm-contemplativă, decât una predispusă la grave deplasări tectonice ale geografiei lăuntrice.

- SCRIERI:** *Poem în leopardă*, cu stilamancii de D. Trost, București, 1940; *Diamantul conduce mâinile* (în colaborare cu Paul Păun și D. Trost), București, 1940; *Blămurile oceanelor*, București, 1945; *Butelia de Leyda*, cu patru lojave și un brevet lojav de Paul Păun, București, 1945; *Critica mizeriei* (în colaborare cu Gellu Naum și Paul Păun), București, 1945; *Spectrul longevității. 122 de cadavre* (în colaborare cu Gellu Naum), București, 1946; *Au Lobe du sel*, București, 1947; *Infra-Noir* (în colaborare cu Gherasim Luca, Gellu Naum, Paul Păun și D. Trost), București, [1947]; *La Provocation*, București, 1947; *Éloge de Malombra* (în colaborare cu Gherasim Luca, Gellu Naum, Paul Păun și D. Trost), București, 1947; *Le Sable nocturne* (în colaborare cu Gherasim Luca, Gellu Naum, Paul Păun și D. Trost), în *Le Surréalisme en 1947. Exposition Internationale du Surréalisme, présentée par André Breton et Marcel Duchamp*, Paris, 1947; *Pisica de mare*, București, 1953; *Scripturi negru pe alb*, București, 1955; *Drepturi și datorii*, București, 1958; *Semicerc*, București, 1964; *Rocadă*, București, 1967; *Corp comun*, București, 1968; *Blămurile oceanelor și alte poeme*, București, 1969; *Repaosul vocalei*, București, 1970; *Vârsta creței*, pref. Al. Protopopescu, București, 1970; *Poemul întâlnirilor*, București, 1971; *Sentinela aerului*, București, 1972; *Ucenicul nicăieri zărit*, București, 1972; *Heraldica mișcării*, București, 1973; *Poezie neîntreruptă*, pref. Nicolae Balotă, București, 1976; *Ancore lucii*, București, 1977; *Armonia contrariilor*, București, 1977; *Legea gravitației*, Iași, 1979; *Culminația umbrei*, București, 1980; *Cât vezi cu ochii*, București, 1983; [Texte], în *Avangarda literară românească*, îngr. și introd. Marin Mincu, București, 1983, 507-547, 659-674; *Un ocean devorat de licheni, urmat de Poemul regăsit*, cu șase stilamancii, București, 1984. **Traduceri:** M. Cernin, A. Cartășov, *Un sentiment prețios*, București, 1950 (în colaborare cu Elena Gavriloiu); Anatoli Mednicov, *Lumini care nu se sting*, București, 1950 (în colaborare cu Elena Frunză); *De strajă păcii*, București, 1951 (în colaborare cu Ana Mișea); *Pe noi ne-a crescut Stalin*, București, 1951 (în colaborare cu Ștefania Brătulescu); Irina Golovani, *Maria Matericova*, București, 1952 (în colaborare cu Natalia Davidescu); N. Saconscaia, *Boabă cu bobită*, București, 1952 (în colaborare cu Dan Faur); Evghenie Dolmatovski, *Cuvânt despre ziua de mâine*, București, 1952; A. Barto, *El împlinește paisprezece ani*, București, 1952 (în colaborare cu Dan Faur), *A venit vara*, București, 1953, *Crește Mașenka*, București, 1953, *Poezii pentru copii*, București, 1955, *Mașenka*, București, 1956; Elena Caterli, *Furca de bronz*, București, 1953 (în colaborare cu Natalia Davidescu); Mihail Lukonin, *O zi de muncă*, București, 1953; L. N. Tolstoi, *Cât pământ îi trebuie unui om*, București, 1953 (în colaborare cu Tatiana Golim); Boris Bednâi, *Marele torent*, București, 1954 (în colaborare cu I. Baraț); Serghei Mihalkov, *Satiră și umor*, București, 1954, *Iepurașul încrezut*, București, 1955; Tölgyesi László, *Aventurile lui Elec Troni*, București, 1954; Pierre Gamarra, *Mâinile oamenilor*, București, 1955; *Carte nouă de povești maghiare*, București, 1955 (în colaborare cu Margareta Butuc-Codrescu), București, 1955; Paul Éluard, *Poeme pentru toți*, București, 1955, *Poèmes - Poeme*, ed. bilingvă, București, 1968; James Greenwood, *Povestea unui mic zdrăntăros*, București, 1956 (în colaborare cu Andrei Bantaș); *Povești populare săsești (din Transilvania)*, București, 1956 (în colaborare cu Al. Mitru); Else Kornis, *Catrinel*, București, 1956; K. D. Ușinski, *Animale domestice, păsări și fiare*, București, 1956, *Razele dimineții*, București, 1957; Nazim Hikmet, *Versuri*, București, 1957, *Poezii*, București, 1961, *Romanticii*, pref. Miron Radu Paraschivescu, București, 1965 (în colaborare cu Ruse N. Nedelea), *Cântec la masa soarelui*, pref. Viorica Dinescu, București, 1977; Móra Ferenc, *Ariciul atotputernic*, București, 1957; Aleksander Fredro, *Răzbuarea*, pref. Tereza Maiorescu-Kwieczińska, București, 1958 (în colaborare cu Olga Zaicic); Adam Mickiewicz, *Poezii*, București, 1957 (în colaborare cu Vlaicu Bârna și Miron Radu Paraschivescu), *Balade și romanțe*, București, 1998 (în colaborare); A. S. Pușkin, *Micile tragedii*, ed. 2, București, 1957 (în colaborare); H. Stolper, *Pentru tine*, București, 1957; Olga Berggolt, *Lirice*, pref. Victor Kernbach, București, 1959; Jan Čarek, *Ce-și spun mașinile*, București, 1959; Alfred Margul Sperber, *Versuri pentru tinereț*, București, 1959; Byron, *Opere alese*, pref. Dan Grigorescu, București, 1961, *Poeme*, pref. Dan Grigorescu, București, 1983; *Cum a ajuns lupul cântăreț (Povești populare săsești)*, București, 1962 (în colaborare cu Al. Mitru); *Glasuri din Ghana*, pref. Viorica Tănăsescu, București, 1962 (în colaborare cu Sergiu Nicolaic); Alain Prévost, *O întâmplare la Vercors*, București, 1963; G. R. Derjavin, *Versuri*, postfață Alexandra Bărcăcilă, București, 1964; Vítězslav Nezval, *Poezii*, pref. trad., București, 1964, *Poeme*, București, 1972; Alain Bosquet, *Poezii*, pref. Geo Dumitrescu, București, 1965 (în colaborare cu Veronica Porumbacu); B. Fundoianu, *Poezii*, îngr. trad., pref. D. Petrescu, București, 1965; Salamon Ernő, *Cântec pentru urmași*, îngr. și pref. Szász János, București, 1965 (în colaborare cu Veronica Porumbacu și Haralambie Grămescu); Maria Dombrowska, *Nopti și zile*, I-IV, pref. Elena Lința, București, 1966 (în colaborare cu Elena Lința); Henryk Ibsen, *Peer Gynt*, în Henryk Ibsen, *Teatru*, I, pref. Ovidiu Drimba, București, 1966; Antioh Cantemir, *Stihuri*, introd. Paul Cornea, București, 1966; Romain Rolland, *Pierre și Luce*, București, 1966; Ivo Andrić, *Cronică din Travnic. Viziri și consuli*, București, 1967 (în colaborare cu Dragan Stoianovici); Rahman el Abder Sharkawi, *Pământ egiptean*, București, 1967 (în colaborare cu Yves Goldenberg); Miroslav Krleža, *Întoarcerea lui Filip Latinovicz*, București, 1968 (în colaborare cu Radu Flora); Milovan C. Glisic, *Înoățătorul și alte povestiri*, București, 1970 (în colaborare cu Carmen Gheorghiu și Simion Morcovescu); Guillaume Apollinaire, *Scripturi alese*, îngr. trad., pref. Vasile Nicolescu, București, 1971 (în colaborare); Prosper Mérimée, *Tamango*, București, 1971 (în colaborare); Méliusz József, *Arena*, postfață Nicolae Balotă, București, 1975; Valeri Briusov, *Îngerul de foc*, București, 1976 (în colaborare cu Dan Răutu); *Înțelegând zăpada (Antologie a poezilor canadieni de limbă engleză)*, îngr. și pref. trad., București, 1977 (în colaborare cu Petronela Negoșanu); *Lirică americană contemporană*, îngr. și pref. trad., București, 1980 (în colaborare cu Petronela Negoșanu); Nicholas Catanoy, *Walum Olum (Cântecul și proverbele indienilor din America de Nord)*, Cluj-Napoca, 1981 (în colaborare cu Petronela Negoșanu); Shakespeare, *Comedii*, vol. II: *Nevestele vesele din Windsor. Cum vă place*, București, 1981 (în colaborare cu Vlaicu Bârna); *Steaua Marilor Lacuri (45 poezi canadieni de limbă franceză)*, îngr. și pref. trad., București, 1981 (în colaborare cu Petronela Negoșanu); John Robert Colombo, *Poeme*, București, 1983 (în colaborare cu Petronela Negoșanu); Ezra Pound, *Cantos*, îngr. și postfață trad., pref. Vasile Nicolescu, Iași, 1981 (în colaborare cu Petronela Negoșanu); Balzac, *Comedia umană*, VI, București, 1987 (în colaborare); Aleksandr Amprimoz, *Cânt solar*, pref. trad., București, 1987 (în colaborare cu Petronela Negoșanu).
- Repere bibliografice:** Perpessicus, *Opere*, XI, 103-105; M. Sv. [Mihail Sevastos], „Blămurile oceanelor”, „Tortă”, 1945, 11; Streinu, *Pagini*, II, 144-146; V. Popovici, *Expoziția suprarealistă*, „Fapta”, 1946, 630; Ion Oarcăsu, *Lumini și umbre în creația unui poet militant*, TR, 1958, 27; Jean-Louis Bédouin, *Vingt ans de surréalisme (1939-1959)*, Paris, 1961, 110-112; Marian Popa, „Rocadă”, LCF, 1967, 14; Căprariu, *Jurnal*, 171-176; Piru, *Panorama*, 132; Al. Călinescu, „Blămurile oceanelor și alte poeme”, IL, 1969, 7; Ion Pop, *Avangardismul poetic românesc*, București, 1969, 265-276; Tomuș, *Carnet*, 133-135; Constantin, *Despre poezi*, 46-50; Ciobanu, *Panoramic*, 75-78; Corbea-Florescu, *Biografii*, I, 240-245; Grigurcu, *Teritoriu*, 87-92; Ilie Purcaru, *Poezie și politică*, București, 1972, 181-195; Emil Manu, *Virgil Teodorescu*, RITL, 1973, 1; Georgescu, *Printre cărți*, 194-204; Poantă, *Modalități*, 202-204;

Andriescu, *Relief*, 67-81; Ciobanu, *Critica*, 30-35; Dimisianu, *Valori*, 54-58; Ștefan Aug. Doinaș, *Orfeu și tentația realului*, București, 1974, 212-220; Felea, *Secțiuni*, 119-123; Cristea, *Domeniul*, 79-84; Petroveanu, *Traietorii*, 66-78; Barbu, *O ist.*, 61-63; Manu, *Sinteze*, 145-156; Piru, *Poezia*, I, 284-292; Zalis, *Tensiuni*, 102-108; Nicolae Balotă, *Continuitatea poeziei*, RL, 1976, 27; Iorgulescu, *Al doilea rond*, 249-254; Laurențiu, *Eseuri*, 216-225; Negoșescu, *Analize*, 262-268; Raicu, *Critica*, 189-192; Al. Protopopescu, *Virgil Teodorescu și arta „artei poetice”*, VR, 1977, 2; Al. Cistelecan, *Poezie neîntreruptă*, F, 1977, 3; Alexiu, *Ideografii*, 117-120; Dimisianu, *Opinii*, 66-71; Dorcescu, *Embleme*, 128-133; Poantă, *Radiografii*, I, 108-111; Fănuș Băileșteanu, *Destin rotund: Virgil Teodorescu* 70, CL, 1979, 6; Daniel Dimitriu, *„Legea gravitației”*, CL, 1979, 8; Artur Silvestri, *Poetul metamorfozelor unitare*, LCF, 1979, 32; Grigurcu, *Poeți*, 423-427; Ruja, *Valori*, 31-37; Sasu, *În căutarea*, 97-101; Laurențiu Ulici, *Sinteza lirică*, CNT, 1980, 3; Horia Bădescu, *Melancolia ironiei*, ST, 1980, 3; Cândroveanu, *Poeți*, 19-27; *Lit. rom. cont.*, I, 211-218; Cristea, *Faptul*, 61-65; Felea, *Aspecte*, II, 33-38; Raicu, *Contemporani*, 87-95; Horia Bădescu, *Culminația umbrei*, ST, 1981, 1; Iorgulescu, *Critică*, 52-58; Piru, *Ist. lit.*, 434-435; Tomus, *Mișcarea*, 83-85; Mihai Ungheanu, *Interviuri neconvenționale*, București, 1982, 66-75; Nicolae Manolescu, *Poemul neîntrerupt*, RL, 1983, 40; Valentin F. Mihăescu, *Timp și mod*, București, 1983, 167-173; Moraru, *Textul*, 82-92; Simion, *Scriitori*, III, 18-34; Dumitru Radu Popa, *„Un ocean devorat de licheni, urmat de Poemul regăsit”*, LCF, 1985, 7; Grigurcu, *Existența*, 22-29; Ștefănescu, *Prim-plan*, 63-70; Micu, *Limbaje*, 13-25; Ov. S. Crohmăniceanu, *Al doilea suflu*, 19-24; Pop, *Avangarda*, 362-371, *passim*; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 308-310; Alex. Ștefănescu, *Virgil Teodorescu*, RL, 1992, 41; Ov. S. Crohmăniceanu, *Biblioteca lui Virgil Teodorescu*, L, 1993, 29; *Dict. analitic*, I, 98-100; Micu, *Ist. lit.*, 240-241, 338-339; Popa, *Ist. lit.*, I, 252-253; Alex. Ștefănescu, *Virgil Teodorescu*, RL, 2002, 36; *Dict. scrît. rom.*, IV, 537-541; Marian Victor Buciu, *Virgil Teodorescu. Provocare și obediență*, CNT, 2003, 5-8; Ovidiu Morar, *Avatarurile suprarealismului românesc*, București, 2003, 238-245. R. D.

TEODORESCU-BRANIȘTE, Tudor (12.IV.1899, Pitești - 23.III.1969, București), gazetar, prozator, memorialist și traducător. Este fiul Anastasiei și al lui Ioan Teodorescu, institutor. Urmează școala primară și șase clase de liceu la Pitești. În timpul refugiului din 1916 ajunge, împreună cu familia, la Bărlad, unde lucrează într-un spital militar. Aici cunoaște lipsurile provocate de război, dar reușește să își dea examenele pentru clasa a VII-a. În 1918, revenit la Pitești, va absolvi liceul și va deveni student la Facultatea de Drept a Universității din București, luându-și licența în 1921. Înscriș în Baroul de Ilfov, nu va practica decât puțin timp avocatura, căci se consacră în întregime vieții de jurnalist și de om politic. Debutează, sub pseudonimul Andrei Braniște, preluat din piesa de teatru omonimă a lui Marin Simionescu-Râmnicănuș, la „Rampa”, în 1915, colaborând și la „Revista noastră”, „Sclipiri”, „Progresul”, „Hiena”, „Contemporanul”, „Facla” și „Facla literară”, „Mișcarea”, „Muncitorul”, „Propilee literare”, „Vlăsiă”, „Cuvântul”, „Parlamentul”, „Opoziția”, „Curentul”, „Vremea”, „Revista politică” ș. a. Se numără printre redactorii de la „Aurora”, „Adevărul” (unde a fost și prim-redactor), conduce „Cuvântul liber” (1933-1936), cotidianul „Jurnalul” (1939-1940), „Jurnalul de dimineață” (1944). A crezut cu sinceritate în adevărata democrație, detașându-se, răspicat, în

publicistica lui, de comunism. Scrie, de asemenea, la „Excelsior”, „La zid”, „Progresul social”, „Herald”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Linia dreaptă”, „Floarea de foc”, „Însemnări ieșene”, „Lumea românească”, „Radio azi”, „Liberalul”, „Gazeta literară”, „Presa noastră”, „Ramuri”, „Tribuna”, „Lucefărul”, „Steaua”, „Viața studențească” ș. a. A mai semnat A. Braniște, T. Lăstun, Rivarol. În intervalul 1922-1926 a fost secretar al Editurii Cultura Națională, iar în 1926-1928 este deputat, ales pe lista Partidului Țărănesc. Din 1929 colaborează la emisiunile radiofonice, susținând rubrica „Revista săptămânii literare și artistice”. Prima carte, culegerea de nuvele și schițe *Suflet de femeie*, îi apare în 1920, urmată de câteva volume de proză scurtă, precum și de o serie de romane, deschisă în 1932 de *Fundătura cimitirului no. 13*. În alte cărți a adunat cronici și note literare, amintiri, portrete literare: *Oameni și cărți* (1922), *Oameni de ieri...* (1938), *Oameni și paiațe* (1967), *Scara vieții* (1976). Din 1948 și până la începutul anilor '60 i s-a luat dreptul de semnătură. În 1964 a primit Ordinul Muncii clasa I.

În proza scurtă T.-B. se concentrează, cu precădere, asupra vieții celor umili și asupra unor destine tragice. Primite cu reticență de o parte a criticii vremii, schițele și nuvelele se fac

ecoul unor drame ale sărăciei și singurătății, ale lipsei de șansă în fața sortii (*Despărțire, Trezire..., Roșu*). Sunt selectate și alte ipostaze, bunăoară existențele maladive sau condamnate la suferință (*Mărgelele, Pe maidan, Ispășire, Pe șantier, De ziua lui..., Dolorosa* ș.a.). Nuvela titulară a volumului *Șovăiri* (1921) este interesantă prin analiza psihologică a protagoniștilor, plasați într-un conflict ce se dezvoltă amenințător, viața lor eșuând tragic. În general, nuvelistica lui **T.-B.** este structurată, naturalist, în jurul unor obsesii, ca în *Ochiul de nichel* (1927). Povara spaimelor devine de neîndurat, încât singura izbăvire rămâne moartea. Mahalaua, personaj central în romanul *Fundătura cimitirului no. 13*, prefigurată încă din nuvela *Vinovată* (din *Suflet de femeie*), este pecetluită de o atmosferă mediocră și nivelatoare. Singurul care zdruncină ordinea prestabilită va fi Andrei Stoican, individ urmărit de două obsesii: eliberarea de frica morții, prin simularea propriului deces, și nevoia de liniște absolută, imposibil de aflat într-un mediu sufocat de intrigi și conflicte. Prin incendierea unor case din mahală Stoican crede că va putea să evadeze din atmosfera ei terifiantă, să pedepsească, în numele unei legi nescrise, lumea obscură și degradată. Atracția spre morbid, dominantă a existenței lui Andrei Stoican, tulbură curgerea firească, pierdută în nimicuri, a vieții din mahală. Observația socială – studentul și publicistul înregimentat în mișcarea naționalistă de dreapta, socialistul veșnic urmărit și persecutat, funcționarul conștiincios și plafonat, femeile care își vând trupurile – se îmbină cu notația psihologică, pentru a sugera o atmosferă și mentalități caracteristice. O tușă pamfletară se alătură crochiurilor pline de umor (replci, gesturi, îmbrăcăminte) care, în pofida unor inserții de senzațional în manieră comercială, foiletonistică, însuflețesc când și când personajele. Scriitura precisă, amănunțit realistă, proprie gazetarului, nu obținează perspectiva psihologică, nu foarte adâncă, dar trasată cu mână sigură. Șarja, pamfletul sunt prezente și în *Domnul Negoită sau Individul împotriva statului* (1932), iar arta dialogului, bine stăpânită de **T.-B.**, a făcut ca acest roman să fie dramatizat în epocă (de scriitorul bucovinean A. Mitric). De astă dată, mediul în care personajul titular caută liniștea, dar în alt fel decât Andrei Stoican, este lumea mic-burgheză, cu toate cusururile ei. Negoită se teme, exprimându-și opiniile, să nu tulbure pe cineva ori ceva (ordinea socială). Dar realitatea îl strivește, soția și singurul său „prieten” îl chinuie, ca și instituțiile statului (poliție, armată etc.). Pentru că „evadează” din familie și din oraș, asumându-și altă identitate, va fi dat în urmărire generală, ca inamic al statului și al colectivității. Neverosimilul situației este evident, „vina” temătorului Negoită se amplifică monstruos, revelând, de fapt, hidoșenia morală a semenilor săi. În cele din urmă, înfrânt, convins de inutilitatea protestului său, el reintră în mediul domestic, rutinier. Odată cu romanul *Băiatul popii* (1933) gazetarul-romancier e hotărât să atace mecanismul viciat al politicianismului, o zonă a vieții publice bine cunoscută lui. Tonurile devin acum excesive, pendulează între alb și negru, iar acțiunea se mută în lumea satului: politicienii verosi, în frunte cu ministrul de interne, ajutați de

notabilitățile locale (primar, șef de post), îi obligă pe oameni să voteze după cum cer interesele unui partid sau ale altuia, cu toate că, ridicol, se bate monedă pe „alegeri libere”. Personajul central, tânărul Alexandru Murgu, feciorul preotului din sat, ar simboliza intelectualul preocupat de aflarea unei punți între idealuri (studiase în Germania, unde se hrănise cu idei socialiste) și realitatea din țară. Dar romanul se oprește la suprafața acestei realități, deși pune în circulație multe informații, un întreg arsenal documentar. *Prințul* (1944) este romanul care marchează izbânda epică a lui **T.-B.** Protagonistul, Jean-Andrei Munteanu, deține un loc aparte în galeria personajelor aparținând boierimii române. La Paris e un etalon de distincție și egolatrie, dar se vede nevoit să pună capăt vieții tumultuoase, petrecută în lux, și se întoarce în țară, la unica moșie rămasă după ce le vânduse pe celelalte. În „exilul” lui autoimpus încearcă să conserve obișnuințele de odinioară, chiar dacă acum conacul e în pragul ruinei. Vrea să salveze o proprietate subminată de datorii, dar intervine ineluctabila decădere la care izolarea, ajunsă forța malefică a locului, îl condamnă. Realitatea pe care și-o asumă ca unică armă de apărare este iluzia estetizată, ficțiunea. În rândurile de *incipit* ale romanului se conturează o puternică imagine a ruinei și agoniei, iar ultimele fraze încheie cercul prin sinuciderea Prințului, care se aruncă sub roțile Orient Express-ului, ce îl purtase de atâtea ori în cavalcada fastuoasei sale vieți. După această reușită romanescă, remarcată în epocă, scrisul lui **T.-B.** revine în matca bine știută. Dacă în romanul *Scandal* (1945) schițează psihologia politicianului onest, dar și a impostorilor ori a celor intrați în politică pentru a-și satisface vanitatea, evocând medii și o tipologie bogată, *Primăvara apele vin mari* (1960) și *Pavilionul de vânătoare* (apărut postum, în 1986) reconstituie crâmpie din fresca societății românești a anilor 1888 și 1915. Ultimele două cărți au o bună documentare, aducând în plan narativ evenimente, personaje reale și ficționale, ca rod al conlucrării dintre ziarist și prozator. Îndeosebi *Pavilionul de vânătoare*, proiectat ca parte a unui ciclu despre neamul boierilor Măgureanu, se distinge prin tipologia de factură realistă. Paginile memorialistice ale lui **T.-B.** relevă, deopotrivă, har și plăcere de a povesti, fiind și mărturie documentare despre oameni, fapte contemporane scriitorului. Ca traducător, a facilitat cititorului român contactul cu scrierile lui Benjamin Constant, André Maurois ș.a.

SCRIERI: *Suflet de femeie*, București, 1920; *Șovăiri*, București, 1921; *Oameni și cărți*, București, 1922; *Léon Gambetta*, București, 1924; *Ochiul de nichel*, București, 1927; *Clémenceau (1841-1929)*, București, 1929; *Fundătura cimitirului no. 13*, cu desene de Ion Anestin, București, 1932; *Domnul Negoită sau Individul împotriva statului*, București, 1932; *Băiatul popii*, București, 1933; *Doctrina bătei: naționalism, reacționarism, antisemitism*, București, 1936; *Oameni de ieri...*, București, 1938; *Prințul*, București, 1944; ed. îngr. Constantin Darie și Paul Ion Teodorescu, pref. Valeriu Răpeanu, București, 1998; *Scandal*, București, 1945; ed. îngr. și pref. Constantin Darie și Paul Ion Teodorescu, București, 1988; *Primăvara apele vin mari*, București, 1960; *Oameni și paiațe*, îngr. Constantin Darie și Victor Adrian, postfață Victor Adrian, București, 1967; *Scara vieții*, îngr. și pref. Constantin

Darie, București, 1976; *Pavilionul de vânătoare*, îngr. Constantin Darie, București, 1986; *Între presă și literatură*, I-II, îngr. și pref. Constantin Darie și Paul Ion Teodorescu, București, 1989; *Ibovnica*, îngr. și pref. Constantin Darie și Paul Ion Teodorescu, București, 1993. **Traduceri:** Benjamin Constant, *Adolphe*, București, 1922; André Maurois, *Viața lui Disraeli*, București, 1925; Leopold Stern, *Psihologia amorului contemporan*, București, 1927.

Repere bibliografice: Davidescu, *Aspecte*, 202-204, 566-568; Aderca, *Contribuții*, I, 447, 448, II, 302-304; Perpessicius, *Opere*, III, 135-136, V, 294-296, VI, 86-90, X, 304-309, XII, 419; Constantinescu, *Scrieri*, V, 92-102; Călinescu, *Cronici*, II, 78-80, 148-151, 357-361; Ralea, *Scrieri*, II, 472-473; Mihail Ilovici, *Negativismul tinerei generații*, București, 1934, 189-190; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 287; Cioculescu, *Aspecte*, 439-441; Massoff, *Despre ei*, 36-46; Ion Negoitescu, „*Scandal*”, RCR, 1945, 2; Ion Biberi, „*Scandal*”, DMN, 1945, 21; Valeriu Răpeanu, „*Primăvara apele vin mari*”, GL, 1961, 8; Z. Ornea, „*Primăvara apele vin mari*”, VR, 1961, 3; Răpeanu, *Interferențe*, 221-224; Elena Tacciu, *Portretul unei conștiințe*, VR, 1977, 7; Crăciun, *Confesiuni*, 271-272; Ion Cruceană, *Momente și figuri argeșene*, I, Pitești, 1980, 184-188; Răpeanu, *Memoria*, 104-107; Ornea, *Actualitatea*, 218-222; Răpeanu, *Scriitori*, 238-276; H. Zalis, *Pe traiectoria inegală*, FLC, 1987, 4; Vasile Chifor, *Evocare și atmosferă*, T, 1987, 8; Craia, *Fețele*, 186-190; Z. Ornea, *Publicistica lui Teodorescu-Braniște*, RL, 1989, 30; Raicu, *Descoperirea*, 6-33; George, *Sfârșitul*, IV, 215-220; Teodor Vârgolici, „*Printul*”, ALA, 1999, 463; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 541-543; Eugen Iacob, *Culisele memoriei*, II, postfață Valentin Tașcu, Cluj-Napoca, 2003, 183-188. O. I.

TEODOROVICI, Ioan (prima jumătate a sec. XIX), cărturar, traducător. Preot la biserica ortodoxă românească din Pesta (după 1809), deține, din 1820, și funcția de cenzor și corector al tipografiei din Buda. Bun patriot, T. desfășoară o largă activitate culturală, în spiritul Școlii Ardelene. Numele său e legat de tipărirea *Lexiconului de la Buda* (1825), al cărui coautor și ultim revizor este, alături de fratele său Alexandru Teodorovici (Teodori). Între 1824 și 1830 se ocupă de editarea calendarelor românești, una dintre cele mai populare forme de răspândire a cunoștințelor. Orientarea lor e preponderent religioasă, dar nu lipsesc nici textele istorice sau de literatură morală, nici diverse învățături. Tot o preocupare iluministă este traducerea și tipărirea unor *Moralnice sentenții sau folositoare pilde* (1813), a unei „istorii universale” precum și a altor scrieri cu un explicit scop etic, aparținând mai multor autori, printre care J. H. Campe și Marmontel.

Traduceri: *Moralnice sentenții sau folositoare pilde*, Buda, 1813; Pavel Kengyelác, *Istoria universală sau a toată lumea*, Buda, 1824; Leopold Schiemann, *Pruncii cei părăsiți*, Buda, 1830; J. H. Campe, *Theofron sau Iscusitul sfātuitoriu pentru neiscusita tinerime*, Buda, 1833; Marmontel, *Adelaida sau Păstorita alpească*, Buda, 1836; Leopold Şimann, *Doi prunci părăsiți...*, Buda, 1850.

Repere bibliografice: *Primii gramatici români bănățeni*, „*Foaia diecezană*”, 1922, 24-25; Iorga, *Ist. lit.*, III, 321-324; Tomescu, *Calendarele*, 74-76, 119-121; *Dicț. lit.* 1900, 848; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 453. C. T.

TEODOROVICI, Lucian Dan (17.VI.1975, Rădăuți), prozator, dramaturg și publicist. Este fiul Lucicăi Teodorovici (n.

Slănină), inginer, și al lui Nicolae Teodorovici, magistrat. Urmează cursurile primare la Dornești, locul de baștină al bunicilor materni, apoi învață la Brașov, în cadrul Școlii Populare de Artă, secția arte plastice (1986-1990) și la Liceul „Dr. Ioan Meșotă”. În 1994 intră la Facultatea de Litere, secția română-engleză, a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Înființează în 1997 - împreună cu alți tineri scriitori, printre care Florin Lăzărescu, Codrin Dinu Vasiliu, Livia Iacob - Asociația „Outopos”, care va scoate o revistă și va avea o editură proprie. Debutează în numărul inaugural din „Outopos” (1997). Prima carte, romanul *Cu puțin timp înaintea coborârii extraterestrilor printre noi*, îi apare în 1999. După un an asociația autodizolvându-se, T. își continuă activitatea la revista „Timpul”, unde e, pe rând, redactor, secretar de redacție și redactor-șef adjunct. Din 2002 devine redactor-șef al Editurii Polirom. Colaborează la „Observator cultural”, „Dilema”, „Cultura”, „Familia”, „ArtPanorama”, „Discobolul”, „Hyperion”, dar publică și în „Wienzeile” (Viena) sau în „Au Sud de l'Ouest” (Paris). A obținut Premiul revistei „ArtPanorama” (1998), Premiul revistei „Familia” (1998), Marele Premiu al Juriului la Festivalul de Literatură „Tudor Arghezi” - Târgu Jiu, pentru manuscrisul volumului *Lumea văzută printr-o gaură de mărimea unei țigări marijuana* (1999), Premiul Național pentru debut editorial în proză la Festivalul Național „Al. Odobescu” (1999), Premiul al II-lea pentru dramaturgie, acordat de Ministerul Culturii (2000), Marele Premiu pentru dramaturgie, acordat de Fundația „Camil Petrescu” (2000).

În romanele *Cu puțin timp înaintea coborârii extraterestrilor printre noi* și *Cercul nostru vă prezintă*: (2002), ca și în culegerile de proză scurtă *Lumea văzută printr-o gaură de mărimea unei țigări marijuana* (2000) și 96-00 (2002), T. propune un personaj unic. Deși vârstele și preocupările diferă de la caz la caz, trăsăturile esențiale ale acestuia rămân neschimbate. De cele mai multe ori el este naratorul unor istorii absurde, se prezintă cititorului ca un ins ridicol, perfect conștient de ciudățeniile lui, pe care le pune însă pe seama unui destin tragic. Este semidoctul prin excelență, care nu își acceptă condiția și, drept urmare, încearcă să iasă din deseale situații nefavorabile făcând apel la bruma de cultură și la memoria sa aproximativă: versuri greșite din clasici sau citate în limba latină nepotrivite în context. Circumstanțele de acest gen provoacă trei tipuri de reacții: delir metafizic naratorului, dispreț și indiferență celor cu care acesta vine în contact și un savuros efect comic în beneficiul cititorului, singurul care poate să perceapă scenele în semnificația lor reală; naratorul nu înțelege ce i se întâmplă, cititorul însă da, pentru că are la dispoziție toate informațiile. Originalitatea prozei lui T. constă în deplasarea accentului de pe personaj pe receptare. Autorul își introduce protagoniștii în scenă direct, dar le arată foarte puțin față. Câteva caracteristici sunt de ajuns. Recurența - ochiul ațintit mereu către cititor, pentru a-i anticipa reacția, pentru a-l putea lua mereu prin surprindere - provoacă efecte comice autentice. Nu doar umorul este o calitate a scrisului lui T. Textul *Gumă de mestecat*, din primul volum de proză scurtă, poate fi considerat o tragicomedie cu profunde implicații existențiale, comprimată

în doar câteva pagini. Tot astfel pot fi citite și cele două romane, nu foarte întinse ca dimensiune, dar cu substanță și bine structurate. În *Cercul nostru vă prezintă*: personajul-narator se află continuu în așteptarea impulsului sinucigaș, care însă nu vine niciodată. Filosofează pe această temă într-un mod rudimentar, actul în sine este căutat, explicat și experimentat numai în partea lui pregătitoare. Memorabilă e scena în care unul dintre protagoniști încearcă să își ia viața prin îngurgitarea unei cantități uriașe de whisky. Are nevoie de martori care să îl asiste la alunecarea în moarte, dar totul este ratat, până și băutura se varsă pe covor, iar potențialul sinucigaș nu mai are bani pentru alta. Autorul își construiește romanele prin alăturarea unor astfel de secvențe ce au drept liant un narator care monopolizează și își aproprie situațiile cele mai bizare. Totul cade în derizoriu, ratarea fiind tema centrală. Aceeași tematică se găsește în textele dramatice, consubstanțiale, din multe puncte de vedere, prozei scrise de T., cum se poate remarca în *Audiență 0*, apărut în 2003.

SCRIERI: *Cu puțin timp înaintea coborârii extraterestrilor printre noi*, Iași, 1999; *Lumea văzută printr-o gaură de mărimea unei țigări marijuana*, Târgu Jiu, 2000; *Cercul nostru vă prezintă*., pref. Liviu Antonesei, Iași, 2002; 96-00, București, 2002; *Audiență 0*, București, 2003.

Repere bibliografice: Ionel Gherghina, *În așteptarea extraterestrilor*, CRC, 2000, 3; Radu Pavel Gheo, *Nimic despre extraterestri*, O, 2000, 3; Doris Mironescu, *Coborârea extraterestrilor*, „Timpul”, 2000, 3; Daniel Cristea-Enache, *Un erou al timpului nostru*, ALA, 2002, 645; Ovidiu Nimigean, *Tristețea metafizică a saltimbacului*, „Monitorul”, 2002, 93; Șerban Axinte, *Lumea din nasul clovnului*, „Contrafort”, 2002, 9-10; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 411-412; Șerban Foartă, *Cercul nostru vă prezintă două puncte*, RL, 2003, 35; Marius Chivu, *Terapia prin sinucidere*, „22”, 2003, 705; C. Rogozanu, *Sinuciderea, un mod de viață*, „Evenimentul zilei”, 2003, 3563. Ș. A.

TEODORU, Eugen (23.VII.1922, Galați), prozator. Este fiul Emiliei (n. Comaniuc) și al lui Tudose Teodoru, maistru la CFR. Învăță mai întâi la Galați, apoi urmează Liceul Militar „Ștefan cel Mare” din Cernăuți (1934-1942), iar la București, simultan, Școala de Ofițeri de Jandarmi (1942-1944) și Facultatea de Drept (1942-1946). Participă la război, pe frontul antihitlerist. Ofițer până în 1962, o vreme va fi redactor-șef la revista Arhivelor Statului, apoi secretar literar al Ansamblului „Ciocârlia”, redactor la televiziune, din 1971 la revista „Pentru patrie”, membru în consiliul de conducere la „Săptămâna”. Debutează în 1945, la „Facla” din Brăila, unde e prezent cu proză și cronici literare, iar prima carte, *Croitor pentru săraci*, îi apare în 1962.

Volumul de debut și *Microbuzul de seară* (1964) adună proze scurte despre drame provinciale și întâmplări din al doilea război mondial, analizând traumele celor care i-au supraviețuit. Sub aparența unui pașnic croitor al periferiei, Balan acționează ca agitator comunist, până la urmă arestat. Și schița *Microbuzul de seară* prezintă idila dintre șoferul Rică și văduva Sofia, în sufletul cărora urmele războiului sunt încă adânci. Dar majoritatea povestirilor și schițelor sunt convenționale, articulate maniheist, cu binecunoscuta schemă

despre două lumi opuse, cea „veche”, a naziștilor sau a chiaburilor, și cea „nouă”, a sovieticilor „omenoși” și a „răzvrătiților” care se rup de trecut și se descoperă „tovarăși”. *Flăcări pe chei* (1964) include același gen de texte, vag autobiografice, în care personajul cel mai important e soldatul român, surprins în conflictele cu armata germană, în misiuni eroice, rezolvate spectaculos. Asemănătoare sunt și *Răgaz* (1965) sau *Sub temelii* (1968), cu notații ale faptului mărunț și o predilecție către detalii nu o dată melodramatice. Narațiuni despre „purătorii scutului patriei”, despre actele de curaj ale militarilor apar și în *Podul de foc* (1975), autorul reciclând uneori întâmplările sub alt titlu, ca în cazul povestirii *Împăcarea*, din *Flăcări pe chei*, care devine aici *Grija*. De la mahalaua provinciei sau de la istorisirile cu amintiri despre cele două războaie T. va trece spre lumea cazonă și către eroticism, ca în *Diana* (1969) sau în romanul *Frumoasele garnizoanei* (1969), reluat în altă variantă sub titlul *Nuntă cu sâni* (1980). Modelul care se conturează de acum înainte este Eugen Barbu, autorul oprindu-se la lumea interlopă. În *Frumoasele garnizoanei* protagonistul, un locotenent, este îndrăgostit până la obsesie de o dansatoare de la Alhambra și posibil prostituată, iar intriga se țese între lirism și observație, mediul militar intrând în conflict cu pasiunile indivizilor. Emil Manu vede aici nu doar un roman social și de moravuri, ci și un autentic jurnal al „mirajului garnizoanei” care „petrece”. De reținut atracția către o casă „stranie”, amintind vag, ca și alte câteva elemente, de „misterele” din proza lui Mircea Eliade. Pe tipicul întoarcerii către o epocă vetustă, către o lume care se stinge, privity cumva balzacian, este proza din culegerea *Corabia mistuită* (1983), cu alte nuvele de „mistere”, ca *Mătușile* sau *O casă ciudată*. Paginile din *București, oraș de vis și de dor* (1977) recompun o microistorie a capitalei, de la pașonism, autorul încercând să contureze imaginea unui oraș „plămădit de istorie, taine, vise și legende”, cu episoade extraordinare, figuri simbolice, momente gastronomice și mondene (la Capșa) sau de cultură. *Moartea boxerului* (1978), volum de povestiri polițiste, ca și *Pasagera* (1989), are drept protagonist un milițian, fost sportiv de performanță, „căzut la datorie”. *Din scrierile regiilor* (1979) urmărește destinul familiei de Hohenzollern, cu fapte „secrete”, într-un roman-document despre iubirile ascunse ale reginelor, contraspionaj, aventuri etc., unde episoadele prelucrează materiale din arhive și epistole. *Port dunărean* (1964) și *Din Legendele Dunării* (1982) reunesc crâmpie reale și fantastice din povestea fluviului, de la narațiuni mistice despre Vâlcân sau despre celebrul Terente (prezent în mai multe cărți ale lui T.) până la reportaj. Și *Brelcuri* (1985) se învârt în jurul orașului port, în scurte secvențe diaristice. Scriitorul privește Vadul Brăilei parcă din perspectiva lui Fănuș Neagu, cu intenția de a da o literatură senzational-pedagogică pentru tineret. Același melanj de educație și divertisment apare și în romanul *Zori în ceață* (1985), unde prozatorul revine la temele preferate (mediul cazon, Dunărea, războiul, familia), cu saga unui clan de ofițeri și „ciocoi” în care se strecoară și un personaj remarcabil, Leonora Baron. Repetitiv și prolific, T. derapează

uneori în kitschul literaturii de consum, după Marian Popa una din slăbiciuni fiind „eticismul sentimental”.

SCRIERI: *Croitor pentru săraci*, București, 1962; *Flăcări pe chei*, București, 1964; *Microbuzul de seară*, București, 1964; *Port dunărean*, București, 1964; *Răgaz*, București, 1965; *Sub temelii*, București, 1968; *Diana*, București, 1969; *Frumoasele garnizoanei*, București, 1969; *Podul de foc*, București, 1975; *București, oraș de vis și de dor*, București, 1977; *Moartea boxerului*, București, 1978; *Din scrinurile regiilor*, Iași, 1979; *Nuntă cu sănii*, București, 1980; *Din legendele Dunării*, București, 1982; *Corabia mistuită*, București, 1983; *Brelocuri*, București, 1985; *Zori în ceață*, București, 1985; *Pasașera*, București, 1989.

Repere bibliografice: Gabriel Dimisianu, „*Microbuzul de seară*”, GL, 1965, 4; Gabriela Adameșteanu, „*Port dunărean*”, CNT, 1965, 4; Simion Bărbulescu, „*Microbuzul de seară*”, IL, 1965, 4; D. D. Șoitu, „*Port dunărean*”, IL, 1965, 8; Constantin Cubleșan, „*Frumoasele garnizoanei*”, TR, 1969, 49; Lucian Raicu, „*Frumoasele garnizoanei*”, RL, 1970, 2; Mircea Constantinescu, „*Podul de foc*”, RL, 1976, 4; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 564; Dan Mutașcu, *Un istratian*, SPM, 1978, 416; Emil Manu, „*Nuntă cu sănii*”, RL, 1980, 17; C. Sorescu, *Nunta cuvintelor*, SPM, 1980, 503; Nicolae Ciobanu, „*Din legendele Dunării*”, „*Viața militară*”, 1983, 5; Valentin F. Mihăescu, „*Corabia mistuită*”, LCF, 1983, 49; Nicolae Paul Mihail, „*Corabia mistuită*”, SPM, 1983, 49; Aurel Martin, „*Zori în ceață*”, „*Viața militară*”, 1986, 5; Emil Manu, „*Zori în ceață*”, RL, 1986, 16; Popa, *Ist. lit.*, II, 1023; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 543-545. A. Ml.

TEODOSIU, Lucian (21.VI.1942, Turnu Măgurele), poet, eseist și publicist. Este fiul Gherghinei (n. Beșciu) și al lui Teodor Teodosiu, funcționar. Urmează cursurile Liceului „Unirea” din Turnu Măgurele (1956-1960) și ale Facultății de Filologie de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași (1962-1967). Profesor de limba și literatura română la Liceul din Stulpicani, județul Suceava (1968-1969), devine apoi secretar al Societății Române pentru Răspândirea Cunoștințelor Cultural-Științifice din județul Neamț (1969-1970), pentru a reveni în învățământ, la școlile generale din Vaduri și Bistrița din același județ (1970-1971). Din toamna anului 1971 se angajează ca redactor la Studioul de Radio Iași, iar în 1985, când postul de radio este desființat, e numit director la Centrul Județean al Creației Populare din Iași, unde funcționează până în 1987, apoi se transferă la Centrul de Librării. Se va număra printre cei care, la 22 decembrie 1989, reiau emisiunile radioului ieșean, fiind în continuare redactor-șef de rubrică. Între emisiunile pe care le-a realizat se numără „O carte, câteva idei, un autor”, „Studioul de poezie”, „Europa - lumea spre care ne îndreptăm” sau „Gânduri creștine”. A debutat cu traduceri din poezia lui Evgheni Evtuşenko în „Cronica” (1963), iar un grupaj de versuri, *Ceruleum*, îi apare, mult mai târziu, în volumul colectiv *Incantații* (1989). Își strânge poeziile în cărțile *Planetă la marele bal* (1995), *Într-o bună dimineață* (1999), *Despre libertatea calului* (1999) ș.a. O rememorare încărcată de emotivitate și admirație se află în paginile intitulate *Dimitrie Stelaru, așa cum l-am cunoscut* (1998). Versuri, articole referitoare la actualitatea literară, eseuri și interviuri publică în „Cronica”, „Convorbiri literare”, „România literară”, „Lucafașul”, „Ateneu”, „Argeș”, „Pagini bucovinene”, „Literatura și arta” ș.a.

Ceea ce individualizează, de la bun început, lirica lui T. este o neconținută „foame de forme”. Dorind a capta, în toate datele ei, „viața care palpită”, încercând o raționalizare a ei în „gramatica străzii” (a orașului, a țării, a lumii întregi), poetul este în permanență dublat de un reporter deloc blazat, ba chiar frenetic și, de multe ori, patetic. Versul său, mereu la persoana întâi, are o subiectivitate fășnind prin toți porii și o alternare neobișnuită a ritmurilor și registrelor. „Marele bal” care e viața nu poate fi reflectat și esențializat artistic decât printr-un omolog „bal” textual, în care stau împreună, parcă în chipul cel mai firesc, tradiționalismul și avangardismul, simbolismul și textualismul, tiparul folcloric și infuziile livrești. E ca și cum poetul și-ar acorda toate instrumentele de care dispune, pentru a reuși astfel să domine incoerența funciară a realității; în fața sfidărilor morale ale acesteia, el se „apără” printr-o lirică „a insurgenței” (Ioan Holban). Alături de asemenea poeme ale unei lucidități contrariate de nonsensul criminal al istoriei, există „piese” suficiente lor înseși, cu miză pur estetică și valență strict picturală. „Poet al stărilor extreme” (Liviu Leonte), T. este și unul al „discursurilor” lirice extreme, căci de la „aproape pastel” (titlul unei poezii) la „aproape pamflet”, el parcurge - cu o mare siguranță și cu bune rezultate - toată gama.

SCRIERI: *Planetă la marele bal*, postfață Ioan Holban, Iași, 1995; *Dimitrie Stelaru, așa cum l-am cunoscut*, Iași, 1998; *Despre libertatea calului*, Timișoara, 1999; *Într-o bună dimineață*, Iași, 1999; *O zi din viața mea - Une Journée - ma vie*, ed. bilingvă, tr. Constantin Frosin, pref. Al. Husar, cu ilustrații de Tudor Pătrașcu, București, 1999.

Repere bibliografice: Cezar Ivănescu, *Numele poetului: Lucian Teodosiu*, LCF, 1982, 38; Laurențiu Ulici, *Condiția debutului*, CNT, 1989, 44; Ioan Holban, *Vă invit s-ascultați, vă invit la dresaj!*, „Opinia”, 1995, 1 479; Nicolae Prelipceanu, „*Planetă la marele bal*”, RMB, 1995, 27 octombrie; Vasile Constantinescu, *Balul istoriei*, „Timpul”, 1996, 3; Liviu Leonte, *Planetă de poet*, CRC, 1996, 12; Cristea, *Teleorman*, 683-684; Al. Husar, „*Planetă la marele bal*”, RR, 1997, 2; Vasile Constantinescu, *O carte despre omul și poetul Dimitrie Stelaru*, CRC, 1998, 7; Nicolae Turtureanu, *Un scriitor din generația pierdută*, „Monitorul” (Iași), 1998, 238; Nicolae Panaite, *Se curbează pământul*, CL, 1999, 8; Nicolae Turtureanu, *Pe unde medii*, „Monitorul”, 1999, 175; Petre Scutelnicu, „*O zi din viața mea*”, ATN, 2001, 1; Busuioic, *Scriitori ieșeni* (2002), 412-413. D. C.-E.

TERASA OTETELEȘANU, local în București, loc de întâlnire, între 1910 și 1916, al scriitorilor, oamenilor de teatru, pictorilor bucureșteni. O fotografie de pe la 1874 a Podului Mogoșoaiei între Piața Teatrului Național și strada Sărindar situează casa Oteteleşanu, viitoarea **T.O.**, aproximativ pe locul pe care se află astăzi Palatul Telefoanelor. Casa aparținuse lui Ioan (Iancu) Oteteleşanu (1795 sau 1799-1876), ministru, vornic al Capitalei, concesionar al salinelor statului, care o lasă prin testament lui Ioan (Iancu) Kalinderu și Academiei Române. În toamna lui 1889 clădirea devine sediul Cercului Regal, club avându-l ca președinte pe Constantin Cornescu, magistrat și senator, pasionat vânător și autor al unui *Manual de vânătoare*, intrat în istoria literaturii datorită „prefetei” scrise de A. I. Odobescu,

intitulată *Pseudo-cynegeticos*. La sfârșitul secolului Cercul Regal (devenit Clubul Regal) își mută sediul în altă clădire de pe Calea Victoriei, iar casa Oteteleşanu este închiriată restauratorului Mihai Sterescu, care deschide aici o terasă. Notorietatea localului, altfel – cum își amintesc cei care l-au frecventat în epocă – o berărie modestă, prost întreținută, cu produse și servicii de calitate îndoielnică, cu un patron antipatic și, în plus, cu o pianină mecanică în continuă funcțiune, la intensități exasperante pentru consumatori, este dată de prima sală din dreapta intrării, consacrată, din 1910, ca loc de întâlnire al artiștilor (scriitori, actori, pictori). „Gloria” **T.O.** nu a ținut – spun martorii – decât puțini ani, până la războiul început în 1916, atâta timp cât atmosfera era întreținută de boema literară și teatrală. La cele nu mai mult de cinci mese din încăperea preferată se așază frecvent, la o halbă cu bere și un „mizilic”, scriitorii Emil Gârleanu, Mihail Săulescu, Tudor Arghezi, Ion Minulescu, George Coșbuc, Liviu Rebreanu, Corneliu Moldovanu, Victor Eftimiu și, uneori, Al. Macedonski, pictorii Carol Szatmary, Iosif Iser și Camil Ressu – autorul tabloului *Cafeneaua Oteteleşanu*, expus în 1913, în care se regăsesc principalii „combatanți” de pe „câmpul de luptă” –, compozitorul Alfonso Castaldi și actorii Teatrului Național, între care Iancu Brezeanu, sau cei lirici de la Teatrul de Operă condus de C. A. Grigoriu, care funcționa, în această perioadă, în grădina din spatele **T.O.** După primul război mondial fama localului se stinge, boema literar-artistică migrând spre mai elegantele restaurante Corso și Capșa. În 1931 imobilul este demolat, pentru a face loc Palatului Telefoanelor, **T.O.** rămânând doar un reper în tradiția boemei artistice bucureștene, comparabil cu acela constituit de mult mai vestitele cafenele pariziene Procope și Vachette.

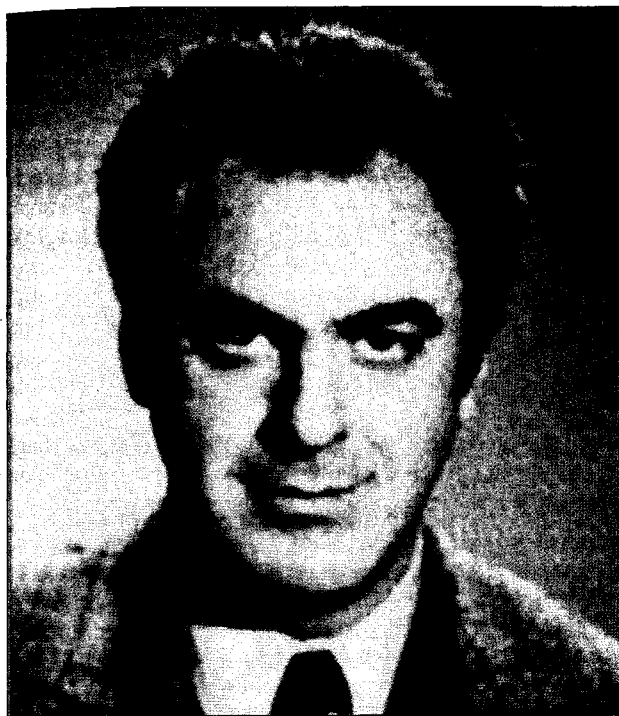
Repere bibliografice: Victor Eftimiu, *Amintiri și polemici*, București, 1942, 66; George Cruzescu, *Podul Mogoșoaiei*, București, 1986, 174–182; Florentin Popescu, *Cafeneaua literară și boemii ei*, București, 1997, *passim*; Narcis Dorin Ion, *În căutarea micului Paris*, București, 2003, *passim*.
V. F. M.

TERRA, ziar politic, literar și comercial apărut la București între 8 noiembrie 1867 și 8 mai 1869, apoi între 22 ianuarie și 18 iulie 1870, sub redacția lui N. Blaramberg, Aristide Pascal și P. P. Carp (acesta s-a retras din redacție la 20 aprilie 1870). A fost scoasă și o ediție săptămânală în limba franceză, cu titlul „Le Pays roumain” (24 noiembrie 1867 – 23 mai 1869 și 6 februarie 1870 – 5 februarie 1871). Politicește, cotidianul avea o orientare conservatoare. Acesta este și sensul articolelor lui Blaramberg, Pascal, Pantazi Ghica, îndreptate cu precădere împotriva lui I. C. Brătianu și a Partidului Liberal. Mai rar au publicat intervenții pe aceeași temă Petre Grădișteanu și P. P. Carp. Literatura din **T.** se reduce la tălmăcirea, în foileton, a unor nuvele sau a unor biografii romanțate (de pildă, *Napoleon* de H. Castille). Ziarul îi promovează însă pe scriitorii junimiști, ale căror lucrări le retipărește din „Convorbiri literare” (poezii de M. D. Cornea, nuvele de Samson Bodnărescu). O susținută campanie critică a desfășurat **T.** împotriva lui B. P. Hasdeu,

atât pe plan politic, cât și literar, mai ales prin articolele și scrisorile deschise semnate de P. P. Carp, apoi de Ion Ghica. Favorabil este comentat articolul lui Titu Maiorescu *În contra direcției de astăzi în cultura română*, reprodus în întregime. De o atenție stăruitoare s-a bucurat teatrul românesc, prin Theodor Văcărescu și, mai târziu, prin Pantazi Ghica, ale cărui cronici au dat ziarului consistență culturală. Scrise cu un condei versat, ele au apărut o vreme aproape număr de număr, discutând, pe lângă probleme consacrate dramaturgiei românești, și diverse aspecte ale vieții bucureștene. Literatura franceză a fost popularizată prin comentariile competente ale lui Ulysse de Marsillac, celei germane rezervându-i-se numai un articol, anonim, referitor la poezia lui J. P. Hebel. D. M.

TERTULIAN, N. (12.III.1929, Iași), estetician. Este fiul Clarei Weinstein (n. Ovid), profesoară, și a lui Marcu Weinstein, comerciant; prenumele său la naștere este Nathan. Învăță mai întâi la Iași, unde urmează Școala „Trei Ierarhi” (1935–1939), Liceul Național (1939–1940) și liceul evreiesc (1940–1944), apoi la București, unde va frecventa Liceul „Titu Maiorescu” (1944–1946) și Facultatea de Litere și Filosofie, luându-și licența în 1950. Va deveni doctor în filosofie în 1972. Între 1948 și 1954 coordonează secțiile ideologice ale revistei „Contemporanul”, în 1950–1954 fiind și șeful Catedrei de teoria literaturii la Școala de Literatură „M. Eminescu”. Redactor-șef de secție la „Viața românească” (1954–1969), cadru didactic la Catedra de estetică de la Facultatea de Filosofie a Universității bucureștene (1969–1977), cercetător la Institutul de Istoria Artei (1977–1980), pleacă ulterior în Occident. Va fi cercetător la Institutul de Filosofie din Heidelberg (1980–1981), profesor asociat la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Siena (1981–1982), director de studii la École des Hautes Études en Sciences Sociales de la Paris din 1982, când se stabilește în Franța. Debutează în 1948, la „Contemporanul”, iar prima carte, *Probleme ale literaturii de evocare istorică*, îi apare în 1954. Mai e prezent în „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „România literară” ș.a., precum și în periodice de peste hotare: „Aut aut” (Milano), „Rivista di studi croceani” (Napoli), „Revue d'esthétique” (Paris), „La Quinzaine littéraire” (Paris), „Revue de métaphysique et de morale”, „Neues Forum” (Viena), „Freies Forum” (Heidelberg) ș.a. A participat la congrese de estetică ținute la Uppsala (1968), București (1972), Darmstadt (1976), Tokio (1977), Cérisy-la-Salle (1979), Dubrovnik (1980). E membru fondator al Societății „Georg Lukács”, membru în comitetul de conducere la Union pour l'Enseignement de l'Esthétique ș.a. A îngrijit și prefațat trei volume din ediția scrierilor lui Mihai Ralea (1972–1981). Scriitoarea Georgeta Horodincă i-a fost soție.

Angajat în primul deceniu republican în publicistica de atitudine, **T.** denunța, în „Contemporanul”, fapte „incompatibile” cu principiile socialismului din învățământul universitar, din sistemul editorial și, mai ales, din literatură. Semnala „caracterul reacționar al teoriei autonomiei esteticului”, dezbătea probleme teoretice „de cea mai stringentă

actualitate", ca poezia militantă, eroul pozitiv, tipicul ca „expresie a esenței fenomenelor sociale”, analiza în spiritul esteticii marxist-leniniste apariții literare curente. Dogmatismul ideologic și vehementa combativitate a demersurilor sale erau servite, totuși, de o ascuțită inteligență disociativă. Valorificată, asemenea însușire va duce în curând la integrarea criticii în teoria literară. Două studii, *Tipicul și esența fenomenelor social-istorice și Transformarea concepției asupra istoriei în opera lui Camil Petrescu. De la „Danton” la „Bălcescu” și „Un om între oameni”*, editate în volum sub genericul *Probleme ale literaturii de evocare istorică*, punând laolaltă drama *Ion Vodă cel Cumplit* de Laurențiu Fulga, povestirea *Dreptul la viață* de Eusebiu Camilar și scrierile mai noi ale lui Camil Petrescu, ilustrează aserțiunea că „dezvoltarea unui scriitor pe drumul realismului socialist este determinată, în primul rând, de însușirea organică în creația sa a concepției marxist-leniniste asupra lumii, de interpretarea realității în lumina concepției științifice despre lume a clasei muncitoare” și produce, în spiritul timpului de altminteri, o imensă confuzie de valori. Mai suplu gândite, următoarele studii dezbăt problemele abordate în concordanță cu evoluția pe plan internațional a esteticii marxiste. În lucrarea *E. Lovinescu sau Contradicțiile estetismului* (1959), subliniind, din perspectiva marxistă, limitele concepției sociologice și estetice a teoreticianului, T. îi atribuie, pe de altă parte, lui E. Lovinescu meritul esențial de a se fi situat – evident, de pe „poziții strict liberal-burgheze” – în categorică opoziție cu tradiționalismul retrograd, mistic, obscurantist, cu ideologiile și mișcările politice de dreapta. O sensibilă largire de perspectivă gnoseologică și un considerabil spor de suplete interpretativă învederează paginile din *Eseuri* (1968; Premiul

revistei „Viața românească”), unde T. abordează mai ales ideile estetice și viziunea asupra existenței din operele unor scriitori români și străini, analizează creația lui Mihai Eminescu, Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga, Camil Petrescu, Mihai Beniuc sub raport filosofic și sociologic, confruntă gândirea lui Martin Heidegger cu cea a lui Teilhard de Chardin, precum și critica stilistică ori avangarda literară contemporană cu marxismul, discută „cazul Lukács”. Eseiul utilizează un sistem referențial amplu, invocă în sprijinul argumentației idei aparținând celor mai diferite orientări, ca și poziții și curente filosofice, sociologice, estetice exprimând toate „fețele” veacului al XX-lea: de la Henri Bergson la Jean-Paul Sartre, de la Ludwig Klages la Theodor Adorno, de la Max Scheler la Edmund Husserl, de la Emil Staiger la Roger Garaudy, de la fenomenologie la existențialism, de la marxism la spiritualismul catolic. Chiar dacă nu toate punctele de vedere au darul de a convinge, ele suscită interes, impun reanalizări. Menționând că „asimilarea temelor schopenhaueriene se produce la Eminescu într-un mod cu totul personal”, exegetul exagerează, poate, „distanța” dintre viziunea pesimistă eminesciană – produs, după el, al „sensibilității adânc ultragiutate de mizeriile și suferințele lumii” și „chinuite de neputința de a le găsi o dezlegare” – și pesimismul lui Schopenhauer, acest „burghez conservator”, care, prin negarea voinței de a trăi, ar fi căutat să își procure „un soi de confort intelectual la marginea Nirvanei”, dar aserțiunea deschide o problemă reală, ca și opiniile privind sensurile creației poetice și filosofice la Blaga. Se subliniază, bunăoară, că apologia satului mitic, opus lumii citadine, nu e cătuși de puțin „o reeditare a antagonismelor de tip sămănătorist, ci concordă cu ostilitatea expresionistă față de implicațiile nocive ale civilizației moderne”. Concepția lui Blaga despre divinitate e văzută ca un aspect al „ateismului religios”, filosofic și teologic, fiind categoric opusă fideismului propagat în epocă de Nae Ionescu și de alți ideologi de dreapta. Și cenzura transcendentă e interpretată nu ca instalare în agnosticism, ci ca „tentativă de a salva prin toate mijloacele demnitatea ființei umane”. Aceeași flexibilitate a judecăților, pe fondul intransigenței principiale, aceeași perspicacitate analitică în spirit marxist, exercitată într-un cuprinzător orizont teoretic, caracterizează *Perspective contemporane* (1981), volum de factură compozită, reunind comunicări, prefete, recenzii, alături de studii mai ample, de tip prelegere. Indiferent de obiectul lor – opere și idei ale unor gânditori (Tudor Vianu, Camil Petrescu, D. D. Roșca, Mihai Ralea, Georg Lukács), domenii ca estetica fenomenologică, critica marxistă, critica literară românească în devenirea ei istorică, probleme de estetică, teorie literară și filosofie a culturii (critică și valoare, structura operei dramatice, estetica teatrului, sociologia muzicii, interferența culturilor, teleologie și cauzalitate în ontologia socialului, personalitatea practică și cea artistică) –, textele excelează prin densitate și rigoare, prin abordarea pe cât de receptivă la orice punct de vedere corect argumentat, pe atât de inclementă față de îngustimile de vederi arborate în numele marxismului. Atacabile la baza lor filosofică, unele

opinii ale lui **T.** au meritul de a nu eluda chestiunile dificile, de a analiza cu un efort de obiectivitate cele mai diverse opinii. Construit pe ideea că „adevărată critică se întemeiază pe o estetică sistematică și în ultimă analiză pe o întregă filosofie”, volumul *Critică, estetică, filosofie* (1972), mai unitar, propune un *aperçu* asupra zonelor-nucleu ale esteticii secolului al XX-lea, întregul conținut gravitând în jurul problematicii sistemelor lui Benedetto Croce și Georg Lukács, care polarizează întrucâtva gândirea estetică a veacului. Exegețul relevă opoziția dintre cele două concepții, incompatibilitatea dintre „imanentismul” și „spiritualismul absolut” crocean și materialismul dialectic și istoric cultivat de autorul lucrării *Istoria și conștiința de clasă*, nu însă fără a constata o seamă de puncte comune. Semnalează teze ale principalului teoretician al autonomiei artei a căror validitate poate fi dovedită în temeiul esteticii marxiste, și aceasta grație mai cu seamă rezultatelor la care s-a ajuns prin Georg Lukács. În continuă polemică, directă sau indirectă, cu esteticianul italian, filosoful maghiar a denunțat, în toate studiile din perioada interbelică, motivația idealistă a unor concepte croceene, dar nu le anulează esența pozitivă, ci, dimpotrivă, o recuperează în alt angrenaj teoretic. Ce separă tranșant poziția materialistă de cea idealistă e radicala diferență de concepție în ce privește natura artei. Ca „marxist ortodox”, Lukács nu se putea situa decât la antipodul concepțiilor autonomiste. **T.** urmărește minuțios curba evoluției filosofului, îi delimitează cu acuratețe etapele, dând o radiogramă edificatoare a avaturilor parcurse de gândirea sa de prin 1910, când îi apărea scânteietorul volum *Die Seele und die Formen*, până la elaborarea marilor opere de sinteză *Estetica și Ontologia existenței sociale*. Concluzia este că prin Georg Lukács s-a realizat „sinteza imposibilă”. Studiind manuscrisul așa-numitei *Estetici de la Heidelberg*, o scriere din tinerețe (1912-1917), document de prim ordin al formației gânditorului, exegețul descoperă o deplină consonanță de fond între tezele de acolo și cele formulate în *Estetica*, primele fiind asimilate celor din urmă, care le traduc în alți termeni, mai preciși, mai adecvați, dându-le acum altă motivație. O asemenea autoreconsiderare capătă, în interpretarea lui **T.**, valoarea unui paradigmă, întrucât revenind asupra propriilor vederi, depășite și renegate, Lukács autorizează, chiar dacă nu explicit, aplicarea unui tratament analog și unor teze emise de alți teoreticieni. În problema naturii artei, ca de altfel și în alte chestiuni, estetica lui Lukács validează surprinzător poziția unui *tertium datur*. Pentru el arta este, ca și pentru Croce, un exercițiu cu valoare intrinsecă, structural diferit de toate celelalte activități ale spiritului și nesuportând nici un fel de subordonare, nici față de formele cunoașterii (știință, filosofie), nici față de orice demers utilitarist. Spre deosebire de modalitatea științifică și filosofică de reflectare a existenței, arta reflectă lumea la modul antropomorfizant. De aici specificul, „autonomia” ei. Autonomie nu în sensul unei izolări absolute, al neparticipării la ansamblul vieții sufletești, ci exclusiv în acela al independenței esteticii față de alte valori, al autoconstituirii și autogovernării după legi proprii. Croce nu susține în fond altceva, iar **T.** citează formulări din care se

degajă limpede ideea că, de pildă, eticul este un implicat definitoriu al esteticului. Firește însă că Lukács va dezvolta mult mai amplu ideea conexiunii artei cu celelalte valori. Ceea ce corifeul intuiționismului nu putea accepta în nici un caz și ceea ce opune obiectiv estetica sa aceleia a gânditorului marxist e conceptul de *mimesis*, fundamental în sistemul lui Lukács. După opinia lui **T.**, acest concept ar fi, în ultimă instanță, sinonim cu cel crocean de „idealitate” a artei. E o opinie discutabilă, de vreme ce ele pot fi corelative, dar nu identice. Adevărat că Georg Lukács înțelege prin „reflectarea realității” (*mimesis*) un proces antropomorfizant ce implică absorbția obiectivității în subiectivitate, proiecția realului în idealitate, așadar „viziunea”, „intuiția”, „expresia”, dar condiționarea valorii exemplare a oricărei opere de „reflectare”, raportarea la o realitate preexistentă îl despart nu doar de Croce și în genere de idealisti, ci – cum menționează **T.** – chiar de o seamă de artiști revoluționari și de teoreticieni marxști.

SCRIERI: *Probleme ale literaturii de evocare istorică*, București, 1954; *E. Lovinescu sau Contradicțiile estetismului*, București, 1959; *Eseuri*, București, 1968; *Critică, estetică, filosofie*, București, 1972; *Experiență, artă, gândire*, București, 1977; *Georges Lukács. Étapes de sa pensée esthétique*, tr. Fernand Bloch, Paris, 1980; *Perspective contemporane*, București, 1981; *Lukács. La rinascită dell'ontologia*, Roma, 1986; *Ontologia del ser social*, Ciudad de México, 1991; *Georges Lukács: un philosophe à contre-courant*, Paris, 1997. **Ediții:** Mihai Ralea, *Scrieri*, I-III, pref. edit., București, 1972-1981, *Explicarea omului*, pref. Florin Mihăilescu, București, 1996; Herbert Marcuse, *Scrieri filosofice*, tr. Ion Herdan, Sorin Vieru și Vasile Dem. Zamfirescu, introd. edit., București, 1977.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, „Eseuri”, CNT, 1968, 13; Ov. S. Crohmălniceanu, „Eseuri”, GL, 1968, 32; Edgar Papu, *Eseurile lui N. Tertulian*, VR, 1969, 2; *Un estetician român în reviste străine*, RL, 1971, 34; Vasile Florescu, *O carte de estetică*, LCF, 1973, 15; Georgescu, *Printre cărți*, 334-343; Eugen Barbu, *Posteritatea lui Lovinescu și profitorii lui*, LCF, 1975, 43; Ov. S. Crohmălniceanu, „Experiență, artă, gândire”, LCF, 1978, 13; Dumitru Velea, *N. Tertulian sau „Philosophia rediviva”*, R, 1978, 5; Georgescu, *Volume*, 169-173; Micu, *Lecturi*, 209-215; Mihăilescu, *Conceptul*, II, 98-103; Victor Ernest Mașec, *Contribuții teoretice*, RL, 1981, 11; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 344-348; Nițescu, *Proletcultismul*, 270-275; Micu, *Ist. lit.*, 762-763; Popa, *Ist. lit.*, I, 1094; *Dict. scriit. rom.*, IV, 545-547; Manolescu, *Enciclopedia*, 661-662. **D. Mc.**

TERZIMAN, Alexandru (14.IX.1894, Stănișești, j. Bacău – 23.II.1943, Șevcenko-Irkutsk, Rusia), poet, ziarist și traducător. Este fiul Fridei și al lui Iacob Altersohn, funcționar comercial, și purta la naștere prenumele Isaac. Lipsurile materiale ale familiei îl obligă să se angajeze de la șaisprezece ani ucenic-vânzător la un negustor din Stănișești, între 1911 și 1916 fiind vânzător la un magazin din Bacău, ani în care termină, în particular, la un gimnaziu. Debutează, cu versuri, în 1914, la „Revista copiilor și a tinerimii”. Continuă să publice poezii, schițe și povești în „Universul literar”, „Mișcarea” ș.a. Din 1916, încorporat, participă la acțiunile militare până la sfârșitul războiului. Scoate, în primul an de apariție cu I. Tedescul (Barbu Nemțeanu), o vreme singur, ulterior cu D. Iov, „Biblioteca copiilor și a tinerimii” (București, Chișinău,

1918-1922). Secretar de redacție la „Chemarea” lui N. D. Cocea (București, Chișinău, 1918-1920), pleacă din 1920 la Chișinău, de unde va trimite corespondențe cotidienele „Adevărul”, „Dimineața”, „Lupta” și „Flacăra”. Un timp îndeplinește și funcția de inspector al artelor pentru Basarabia. Din 1924 ziarele „Adevărul” și „Dimineața” îl angajează în calitate de corespondent oficial. Trece, cu aceleași însărcinări, la „A.B.C.” (1934-1935) și la „Zorile” (1935-1936). Totodată, editează la Chișinău o gazetă politică, „Izbânda” (1931-1933), subvenționată de Partidul Național Țărănesc, și, din 1932, asigură secretariatul de redacție la „Viața Basarabiei”, revista condusă de Pan Halippa. Colaborează cu versuri, proză, cronici literare, literatură pentru copii și, în primul rând, cu o bogată publicistică socială și politică, uneori cam agresivă, ceea ce îi va aduce mai multe procese de presă, și la „Scena”, „Sburătorul”, „Lucefărul”, „Gândirea”, „Rampa”, „Ploieștiul literar”, „Dreptatea”, „Adam” ș.a. Funcționar la o agenție de publicitate (1937-1940), rămâne la Chișinău după ocuparea Basarabiei și, salarizat de Asociația Scriitorilor din teritoriul de peste Prut, își continuă activitatea literară: redactor la revista „Octombrie”, scrie povestiri pentru copii, traduce din Pușkin și Lermontov, compune drama *Căpșuna roșie*. Va fi arestat în iunie 1941, sub acuzația de propagandă antisovietică (se opusese rusificării „limbii moldovenești” și comentase negativ politica sovieticilor), judecat și condamnat la zece ani de detenție. S-a stins, în urma unei duble pneumonii, în lagăr.

Prima carte a lui T., *Stele sub nori*, apărută în 1927, e o culegere de versuri care, în contradicție cu temperamentul nestăpănit al gazetarului, mărturisesc o înclinare spre meditație și paseism, demersul liric fiind oarecum defazat, prin recursul la simbolismul anilor 1910-1920. Poveștile și poeziile pentru copii din *Cartea noastră* (1934, în colaborare cu P. Crihan) au o subliniată adresă morală, căreia duioșia îi adaugă căldură și culoare. În intervențiile pe teme literare - cronici, recenzii, note polemice - T. comentează, pe de o parte, actualitatea, mai ales pe aceea de la București, iar pe de alta, încearcă să atragă atenția asupra vieții culturale din Basarabia - situația Teatrului Național din Chișinău, activitatea autorilor basarabeni, diverse comemorări (Zamfir C. Arbore, Axente Frunză ș.a.), examenele de bacalaureat etc. A tradus în presă din Lenau, Pușkin, Lermontov, Cehov, Kuprin, Rainer Maria Rilke, Molnar Ferenc, Frank Crane, Jifri Walker, Bjørnstjerne Bjørnson, August Strindberg, Rabindranath Tagore sau din scriitorii de limbă idis: S. S. Frug, Hugo Zukerman, M. Spektor, I. L. Peretz, D. Pinski ș.a. În volum i-au apărut, în transpuneri corecte, *Inima* de Heinrich Mann, *Seducătorul* de Franz Wedekind, *Păianjenul* de H. H. Ewers, poeme de Rabindranath Tagore (prin intermediar german).

SCRIERI: *Stele sub nori*, București, 1927; *Cartea noastră* (în colaborare cu P. Crihan), Chișinău, 1934. **TRADUCERI:** Abraham Reisen, *Bani de iarmaroc*, București, [1919]; Heinrich Mann, *Inima*, București, [1925]; Franz Wedekind, *Seducătorul*, București, 1925; Rabindranath Tagore, *Mama și copilul*, Chișinău, 1933; Hans Heinz Ewers, *Păianjenul*, București, f.a.

Repere bibliografice: D. Iov, *Condamnarea lui Terziman*, „Îndreptarea”, 1924, 570; E. Marghita, „*Stele sub nori*”, DMN, 1927, 26 octombrie; Const. Șăineanu, „*Stele sub nori*”, ADV, 1927, 13 455; *Procesul de presă de la Chișinău*, ADV, 1928, 13 653, 13 654; Tudor Theodorescu-Braniște, „*Stele sub nori*”, ALA, 1929, 428; Sașa Pană, *Alexandru Terziman*, „Unirea”, 1946, 57; Zaharia Stancu, *Memorii*, LCF, 1971, 42; Sașa Pană, *Alexandru Terziman*, RCM, 1972, 288; Sava Pânzaru, *Dispărut fără urmă...*, LA, 1997, 11 decembrie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 388; Colesnic, *Basarabia*, III, 204-207. S. P.

THEODORESCU, Barbu (14.VIII.1905, Craiova - 28.I.1979, București), bibliograf, editor și istoric literar. Este fiul lui Marin Theodorescu, negustor. Urmează cursurile secundare la Liceul Național din Craiova, apoi Facultatea de Litere și Facultatea de Drept la Universitatea din București, absolvite în 1929. Face și un stagiul de specializare în Italia și Franța (1929-1931). Obține doctoratul în filosofie în 1939, cu teza *Istoria bibliografiei române*. Bibliotecar la Biblioteca Academiei (1926-1929), va fi secretar al lui N. Iorga, ulterior director de cabinet, când savantul e desemnat președinte al Consiliului de Miniștri (1931-1932). Funcționează ca profesor de liceu la București, devine conferențiar la Universitatea din Craiova (1960) și la cea din București (1966-1971). În perioada interbelică a mai îndeplinit funcția de subdirector al Fundației Regale pentru Literatură și Artă și de secretar al Uniunii Fundațiilor Culturale. Colaborează la „Convorbiri literare”, „Revista istorică”, „Arhivele Olteniei”, „Vremea” (la care din 1930 este redactor), „Boabe de grâu”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Floarea soarelui” (1927-1929, scoasă împreună cu I. E. Torouțiu), „Adevărul”, „Biserica Ortodoxă Română”, „Neamul românesc”, „Cuvântul”, „Gândirea”, „Societatea de mâine”, „Cele trei Crișuri”, „Ramuri”, „Manuscriptum”, „Studii și cercetări de documentare și bibliologie” ș.a. A mai semnat Filip Roman și Stelian Andrei.

Obiectul major, îndelungat și constant de cercetare al lui T. este Nicolae Iorga. De la debutul editorial cu volumul *Bibliografia operilor din lucrarea Nicolae Iorga. Viața și opera* (1931) până la biobliografia *Nicolae Iorga (1871-1940)* (1976), cercetează, cu o devoțiune exemplară, viața și mai cu seamă uriașa activitate a savantului. Tipărește atât lucrări privind ansamblul operei, precum *Bibliografia istorică și literară a lui N. Iorga (1890-1934)* (I-II, 1935-1937), *Nicolae Iorga (1943)*, *Nicolae Iorga (1968)*, cât și contribuții privind o latură sau alta a biografiei și activității istoricului și scriitorului: *Un concurs universitar celebru: Nicolae Iorga (1944)*, *Contribuțiuni la cunoașterea strămoșilor lui Nicolae Iorga (1947)*, *Nicolae Iorga și educația maselor (1967)*. Apariția lucrării din 1931 a fost o revelație chiar pentru Iorga, care va nota în 1936, în *Istoria românilor*: „Dar studiile de amănunte se înmulțiseră în activitatea mea, risipindu-se în chipul cel mai larg și mai variat. [...] Mult timp mi-am făcut fireasca iluzie că, de vreme ce le știu eu - și, de altfel, fără trudită și așa de utila bibliografie a scrisului meu de d. Barbu Theodorescu, însumi le-aș fi putut descoperi, uneori, numai cu greu -, le știe toată lumea. Abia acum îmi dau samă îndeajuns că, departe de a fi cunoscute

obișnuitului cetitor cult, care vrea să afle istoria neamului său, nici erudiții nu le pot da de urmă". Partea rezistentă a scrierilor lui T., la care au făcut apel cei ce au scris despre N. Iorga și care va rămâne extrem de utilă pentru cercetători este bibliografia operei savantului. Cealaltă parte este dominant expozitivă, ilustrată abundant cu citate, care în concepția biografului și comentatorului acordă studiului „un colorit de autenticitate și prospețime”. T. a fost preocupat încă de la teza de doctorat de istoria bibliografiei române. A tipărit și un studiu în acest domeniu, mai întâi în 1945, reluat în 1972 - un tablou descriptiv, bine documentat, despre începuturile acestei discipline la români.

SCRIERI: *Nicolae Iorga. Viața și opera*, vol. II: *Bibliografia operilor*, București, 1931; *Nicolae Iorga*, București, 1932; *Bibliografia istorică și literară a lui N. Iorga (1890-1934)*, I-II, București, 1935-1937; *Constantin Lecca*, București, 1938; *Manualul bibliotecarului*, București, 1939; *Nicolae Iorga*, București, 1943; *Un concurs universitar celebru: Nicolae Iorga*, București, 1944; *Istoria bibliografiei române*, București, 1945; ed. 2, București, 1972; *Contribuțiuni la cunoașterea strămoșilor lui Nicolae Iorga*, București, 1947; *Literatura rusă și sovietică în limba română (1830-1959)*, pref. Tamara Gane, București, 1959; *Nicolae Iorga și educația maselor*, București, 1967; *Folclor literar românesc* (în colaborare cu Octav Păun), București, 1967; *Nicolae Iorga*, București, 1968; *Biografia școlară a lui N. Iorga*, București, 1970; *Nicolae Iorga (1871-1940)*, București, 1976. **Ediții:** N. Iorga, *Pagini de tinerețe*, I-II, pref. edit., București, 1968, *Scrieri despre artă*, pref. edit., București, 1968, *Cugetări*, pref. edit., București, 1968, *Studii literare*, I-II, pref. edit., București, 1969, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688-1821)*, I-II, pref. edit., București, 1969, *Scrieri istorice*, I-II, pref. edit., București, 1971; *Scrisori către N. Iorga*, I-II, București, 1972.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Istoria românilor*, I, partea I, București, 1936, 5; Perpessicius, *Opere*, V, 196-197; Bucur, *Istoriografia*, 484-485; *Dict. scr. rom.*, 547-548; Firan, *Profiluri*, II, 290-292. I. D.

THEODORESCU, Cicerone (9.II.1908, București - 18.II.1974, București), poet și traducător. Este fiu de muncitor ceferist. Urmează la București liceul, apoi Facultatea de Litere și Filosofie. Este profesor la mai multe licee și ziarist, colaborând mai ales la presa de stânga. După 1944 deține funcții înalte în Centrala Cărții, este vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, iar din 1948 până în 1953 e redactor-șef la „Viața românească”. Debutează în 1925, la „Universul literar”, iar editorial în 1936, cu volumul de versuri *Cleștar*. Colaborează la „Bilete de papagal”, „Azi”, „Cuvântul”, „Cuvântul liber”, „Facla”, „România literară”, „Lumea”, „Sinteza”, „Universul literar”, „Vremea”, „Zodiac”, „Tribuna poporului”, mai târziu la „Gazeta literară”, „Lucașfăruș” ș.a. Traduce poezia lui Vladimir Maiakovski, de care este, de altfel, influențat în lirica proprie, dar și din alți autori. Tălmăcește, adaptează sau scrie literatură pentru copii. A mai semnat Radu Lăncieru, Victor Săngeru, C. Tudor, C. Tudoran.

În versurile de început T. cultivă o formulă mixtă, o combinație de simbolism ermetic și neoromantism cu tușe expresioniste, vagul simbolist și ambiguitatea fiind o constantă a liricii sale, păstrată chiar și în formula social-militantă de

după 1944. Temele și decorul sunt însă de factură romantică: suferința fără nume, singurătatea, dragostea, amintirea, lacrimi, stele, albastru, luna etc. Un poem precum *Pentru cântecul întârziat* ilustrează acest mixaj reușit: „În nopțile cerește înfrunzite,/ În toamna-acestor întristate ore,/ Albastrul, printre stelele coclite,/ Întinde pretutindeni crengi sonore.// Cu-a ta prezență-n gând, oricine-ai fi,/ Mi-mpodobesc singurătățile-aurii/ Sub luna care-și cântă neatins/ Pe ram albastru,/ cântecul aprins.// Nu am prieten nici un om./ S-o cânt, prietenia ta o caut./ Înclină crengile albastrului tău pom.../ Ajută-mă să tai un flaut”. În ciclul care dă titlul volumului tonalitatea melancolică alternează cu elanurile urieștii, adesea nesusținute stilistic. Revolta, una de tip arghezian, de proporții cosmice, dar conotată ambiguu, posibil social, are pe alocuri și o latură baudelairiană, în sensul apropierii de estetica urâtului: „Vreau inimii văpaia de sânge în nămol...” (*Surdină*). Textele din *Cântece de galeră* (1946) vor miza tocmai pe dezlănțuirea forțelor fruste, stihiale, din adâncuri, pe cufundarea în „nămolurile” colcăitoare, roditoare, ale ființei. Poezia seamănă unor ritualuri dionisiace: „Dă vieții, irozii / Subtilei beții; / Să bănuie, vii / Veninuri, prin bozii... // Mai

lasă vioară // Și-arcuș - pentru îngerii./ Urechea-ți coboară/
Vulcanicei plângeri..." (Îndemn). Frecvent simbolismul
cedează locul unor aluzii sociale mai precise, cum ar fi în *Jurnal*
1941: „Cea mai de sus spânzurătoare/ Pe-al meu l-a ales dintre
popoare”. Peisajul apocaliptic, sentimente precum ura,
dezgustul, revolta, angoasa predomină și alcătuiesc un tablou
alegoric terifiant al războiului. Versurile din volumul *Focul din
amnar* (1946), intitulat inițial *Vocile nopții*, citite inițial în
cenaclul Sburătorul, sunt dedicate memoriei lui E. Lovinescu.
Și aici peisajul este apocaliptic, populat de strigoi, fantome, dar
sentimentul amenințării se potentează, iar subiectivitatea eului
poetic pare stimulată în acest context învâlmășit. Macabru,
ciudatul se înscriu în aceeași manieră a unui simbolism
ambiguu, rar explicitat, dar cu siguranță - în intenția autorului
- conotat social: „Urechile îmi hăuie ca scoicile marine./
Vreau să dorm. Fără voi, fără mine./ Și perna vrăjmașă, de
piatră,/ Cavernă cu monștri întruna mă latră // [...] Întreaga
cornuta vedenie slută/ A țării-n robie căzută”. Se intensifică
starea de revoltă, nevoia de răzbunare, ce se conturează clar
acum, devenind predilectă în lirica militantă din anii '50 a lui
T., alături de tema războiului, a luptei de clasă și a
reconstrucției socialiste (cu insistență pe munca din uzine):
Calea Grivoiței (1949), *Din toamna lui '39...* (1949), *Un cântec din
ulița noastră* (1953). Deja se simte influența folclorică (*Cântec
pentru nevastă*) și apare o nouă dimensiune, aceea a universului
mărunt, casnic, care anunță vocația poetului ca autor de
literatură pentru copii. De asemenea, el cultivă specii fixe,
precum rondelul, care, alături de sonet, va fi specia favorită a
liricii sale din anii '60-'70. În *Întâmplarea din grădină* (1952),
Făurari de frumusețe (1954) și *O școlăriță în pădure* (1955) se află
poeme fermecătoare cu animale și plante, uzând de o
versificație simplă, dar ingenioase ca limbaj, dinamice, ludice.
Începând cu *Oameni și dragoste* (1958) un filon clasicist își face
apariția, din ce în ce mai vizibil, în masa amorfă a poeziei
realist-socialiste, prezentă în mai multe volume eclectice. O
dimensiune morală iese la iveală în rondeluri satirice, însă fără
miză estetică. Tentația epicizării, a colocvializării se resimte în
lirica socială din *Copiii cartierului* (1961), pentru ca „romanul în
versuri” (Aurel Martin) *Povestea loanei* (1963), scris în stil
folcloric, pe alocuri reușit stilistic, pe alocuri fals, să adopte o
tramă epică și lirismul dialogat. Inventivitatea lingvistică a
poetului găsește în tiparul folcloric - ca și în poezia pentru
copii - bune modalități de a se exprima, între limitele inerente:
„Nu mi-ajungi, abia te-apuc,/ Și de tine-s beat-năuc/ Și te sorb
ca din uluc” (*Cântec de răcoreală*). Dacă *Hronic* și *Zburătorul de
larg*, ambele tipărite în 1965, sunt cărți ratate, ilustrând
conjunctural o tematică socio-politică, din volumul *Pădurea de
cleștar* (1967), și el eclectic, se reține ciclul *Cercul* și poemele cu
pitici, dedicate copiilor, care impresionează prin prosopieimea
limbajului și umorul naiv. În *Țărnuț singuratic* (1968)
clasicizarea se produce, s-ar spune integral, la nivelul
universului, tematicii, tonalității, stilului. Poemele, construite
pe un rudiment epic, sunt plasate în Antichitatea latină, iar
formula poetică are simplitatea versificației populare și revine
la începuturile ermetizant-simboliste ale lui T. Conotația

socială, vagă, poate fi întrezărită în faptul că eul poetic adoptă
perspectiva unui sclav aflat în captivitate la Roma. Ciclul *Țărnuț
singuratic* cuprinde poeme în care sentimentul naturii, mai ales
marine, asociat erosului hieratic, melancolic, luminos,
izbucnește cu forță, pentru prima și ultima oară. Volumul
postum *Nebunul regelui* (1976), eclectic, nu se distinge printr-o
formulă inovatoare, pentru ca textul editat în *De bello dacico*
(1989) să continue experiența clasicizantă din *Țărnuț singuratic*
într-o amplă epopee despre războiul daco-roman și cucerirea
Daciei, interesantă ca idee și prin construcția de tip puzzle, care
alternează perspectivele asupra evenimentelor, dar greoaie ca
lectură.

SCRIERI: *Cleștar*, București, 1936; C. F. R., București, 1938; *Cântece de
galeră*, București, 1946; *Focul din amnar*, cu un portret și șase planșe de
Perahim, București, 1946; *Ograda minunată*, cu desene de Florica
Cordescu, București, 1948; *Povestea cu piticul boier*, cu desene de Florica
Cordescu, București, 1948; *Calea Grivoiței*, București, 1949; *Cântece de
galeră, precedate de Cleștar, întregite cu Focul din amnar*, București, 1949;
Din toamna lui '39..., București, 1949; *Întâmplarea din grădină*, București,
1952; *Un an întreg*, București, 1952; *Gogu Pintenogiu*, București, 1953; *Un
cântec din ulița noastră*, București, 1953; *Făurari de frumusețe*, București,
1954; *Păunița a crescut*, București, 1954; *Scritorul și cartea la noi*,
București, 1954; *O școlăriță în pădure*, București, 1955; *Versuri alese*, I-II,
București, 1955; *Vistavoiful dimineții*, cu ilustrații de Iurie Darie,
București, 1956; *Oameni și dragoste*, București, 1958; *Poezii*, pref. Ion
Vitner, București, 1959; *Atenție, copii...*, București, 1961; *Copiii
cartierului*, cu ilustrații de Perahim, București, 1961; *De dragoste*,
București, 1961; *Povestea loanei*, București, 1963; *Băiutul cu poveștile*,
București, 1964; *Poteca lunii*, pref. Radu Popescu, București, 1964;
Hronic, București, 1965; *Zburătorul de larg*, București, 1965; *Pădurea de
cleștar*, București, 1967; *Țărnuț singuratic*, București, 1968; *Versuri*, I-II,
București, 1969; *Platoșa duratei*, București, 1973; *Poezii pentru copii*, pref.
Radu Boureanu, București, 1975; *Nebunul regelui*, pref. Mihai Gafița,
București, 1976; *De bello dacico*, îngr. Coralia C. Theodorescu, postfață
Al. Balaci, București, 1989. **Ediții:** *Izvoare fermecate*, București, 1958.
Traduceri: *Năpârstoc și alte povestiri pentru copiii noștri*, cu ilustrații de
Florica Cordescu, București, 1946; Vladimir Maiakovski, *În gura mare*,
cu ilustrații de Perahim, București, 1947; *Lenin*, București, 1949, *Lenin
e cu noi*. Vladimir Ilici. *De vorbă cu tovarășul Lenin*. *Lenin*. *Imn tineretului*.
În gura mare, București, 1950, *Vladimir Ilici Lenin*, București, 1954,
Iubesc, București, 1956, 150 000 000, București, 1956, *Ploșnița*, București,
1957, *Satire*, București, 1957, *Tineretului*, București, 1957, *Opera poetică*,
I-II, postfață Mihai Novicov, București, 1961-1963, *Versuri*, București,
1964, *De vorbă cu copiii*, cu ilustrații de Perahim, București, 1969, *Trei
poeme de dragoste*, București, 1970, *Poeme*, îngr. și pref. Ion Vasile
Șerban, București, 1973, *Octombrie*, îngr. Tamara Gane, București, 1977;
N. Maslin, *Maiakovski*, București, 1951 (în colaborare cu Elena
Constantinescu); Aleksandr Tvardovski, *Vasilii Tiorkin*. *Carte despre
ostas*, cu ilustrații de Perahim, București, 1953; *Antologia poeziei bulgare*,
București, 1956; William Blake, *Poeme*, București, 1958, *Poems and
Gravas - Poeme și gravuri*, ed. bilingvă, pref. trad., București, 1999;
Władysław Broniewski, *Versuri alese*, București, 1960; Lino Curci,
Raport din Cosmos, București, 1972; Jérôme Carcopino, *Viața cotidiană în
Roma la apogeul Imperiului*, pref. Dumitru Tudor, București, 1979.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, V, 103-107;
Perpessicius, *Opere*, VII, 304-307, X, 196-200; Streinu, *Pagini*, V,
105-107, 109-110, 142-143; Sebastian, *Eseuri*, 255-263; Lovinescu, *Ist.
lit. rom. cont.*, 175; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 818, *Ist. lit.* (1982), 903;

Georgescu, *Încercări*, II, 238-239; Petroveanu, *Pașini*, 52-65; Aurel Martin, *Un roman în versuri*, GL, 1963, 52; Oarcăsu, *Opinii*, 109-113; Sorina Bălănescu, *Poemele lui Maiakovski în traducerea lui Cicerone Theodorescu*, AUI, limbă și literatură, t. XIII, 1967; Piru, *Panorama*, 100-103; D. Micu, „*Țărnuț singuratic*”, RL, 1969, 19; Biberi, *Lumea*, 129-136; Florin Manolescu, „*Versuri*”, RL, 1970, 5; Papadima, *Scriitorii*, 270-274; Dan Cristea, „*Platoșa duratei*”, RL, 1973, 27; Liviu Leonte, „*Platoșa duratei*”, CRC, 1973, 33; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 503-508; Iorgulescu, *Rondul*, 33-43; Piru, *Poezia*, I, 154-158; Dragoș Vrânceanu, *Materia literară și idealurile ei*, București, 1976, 58-66; *Lit. rom. cont.*, I, 182-184; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 98-100; Micu, *Limbaje*, 178-186; Ion Papuc, *Poetul ca un seismograf al eșecului*, CNT, 1999, 8; Micu, *Ist. lit.*, 388-389; Popa, *Ist. lit.*, I, 1072-1073; *Dict. scriit. rom.*, IV, 548-551.

R. D.

THEODORESCU, Dem.[etru] (26.X.1888, Roești, j. Vâlcea - 11.IV.1946, București), prozator, autor dramatic, traducător și gazetar. Este fiu de arendaș și urmaș al unei familii de oieri. Urmează școala primară și liceul la Caracal, apoi Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. Intră în gazetărie încă de pe băncile școlii, când începe să scrie la oficiul conservator „Ordinea” (1907), versuri și articole fiindu-i tipărite tot acum în revista „Ramuri”. În aprilie 1914 scoate, ca redactor-șef, revista de teatru, muzică și sport „Comedia”, ulterior e redactor-șef la cotidianul bucureștean „Dreptatea” (1914-1915) și la „Steagul” lui Al. Marghiloman. Pentru diferite perioade face parte din redacțiile de la „Noua revistă română”, „Adevărul” și „Dimineața”, „Cuvântul”, „Curentul”. Colaborează cu versuri, critică literară și teatrală, comentarii sociale și politice și la „Insula”, „Înainte”, „Flacăra”, „Spectatorul”, „Rampa”, „Viața”, „Omul liber”, „Curentul magazin”, „Timpul”, unde e în redacție un timp și scrie la rubrica „Pe foi de calendar”, „Cuvântul liber”, „Adevărul literar și artistic”, „Gazeta” ș.a. La „Dimineața” ține rubrica „Priveliștea zilei”, iar la „Progresul social” asigură „Rubrica socială”. În 1916 este redactor la „Gazeta Bucureștilor”. Un an mai târziu e numit șef al Biroului de cenzură de la Iași, ceea ce nu îl va scuti de a fi inculpat în „procesul ziaristilor colaboratori cu germanii”. Condamnat la cinci ani de închisoare, va fi grațiat în 1920. Din 1913 era membru al Sindicatului Ziaristilor, mai târziu devine membru al Societății Scriitorilor Români, însă în 1926 nu mai figura în listele Societății. Abia în 1931 va fi readmis ca membru activ, dar în septembrie 1944 face parte din lotul scriitorilor epurați pentru atitudine antisovietică. Din 1931 Asociația Criticilor Dramatici și Muzicali îl alege vicepreședinte. Unei bogate activități de comentator al actualității literare și de reputat cronicar teatral, T. îi adaugă și pe aceea de prozator, autor dramatic și traducător. Prima sa carte este o comedie într-un act, *Domnul Traian Traianescu-Laocoon*, apărută în 1907. Romanul *În cetatea idealului* (1920) va fi bine primit de critică, de asemenea cele următoare: *Sub flamura roșie* (1926), *Robul* (1936; Premiul Societății Scriitorilor Români, Premiul „Regele Carol al II-lea” al Ministerului Cultelor și Artelor). Împreună cu Gh. Dara și M. Rassky, în 1932, prezintă Comitetului de lectură al Teatrului

Național din București drama *Râpa*, după ce, în 1922, i se reprezentase, tot la București, spectacolul de revistă *Din una-n alta*, compus în colaborare cu A. de Herz. Mai multe tălmăciri i s-au jucat pe scene din capitală sau din alte orașe: G. B. Shaw, *Eroul și soldatul* (1922), Tristan Bernard, *Cordon bleu* (1924), Molière, *Burghezul gentilom* (1931), Victorien Sardou și Émile Moreau, *Madame Sans-Gêne* (1938), Victorien Sardou, *Fedora* (1944). A prelucrat, de asemenea, *Castiliana* de Lope de Vega, într-o traducere făcută inițial de Al. Popescu-Telega (1942). A semnat și D.C.H., D. Chirca, Dyonis, Fidelio, Nae & Mitică (împreună cu Nae Ionescu), Ravaiac, Sărmanul Dionis, Teo, Tedry, Todry. Actrița Marioara Zimniceanu i-a fost soție.

Dedicat lui N. Filimon, romanul *În cetatea idealului*, e o frescă satirică a lumii bucureștene din anii neutralității (1914-1916). Protipendada e polarizată în funcție de atitudinea față de puterile beligerante. Francofilii vin joia la *five o'clock*-ul doamnei Sofia Mihailidis, văduva unui fost reputat ministru, de origine socială neclară, iar filogermanii se întrunesc vinerea la nu mai puțin distinsa doamnă Angèle Mischianu, născută prințesa Baroni, nepoată a lui Talleyrand. În obiectiv e ținut mai mult primul salon, frecventat de frunțașii unor societăți parodiade chiar onomastic: Viitorul Latin, Protecția Maternală, Azilul Bătrânilor, Energia Femeii, Mângâierea Orfelinelor, Scutețul, Foaie Verde ș.a.m.d. Pretins patrioticele întruniri sunt, în realitate, reuniuni mondene, prilejuri de taifas, șuete frivole, bătăfă și un paravan pentru idile deșuchate. Doamna Mihailidis își logodește nepoata, iubită în taină de un poet simbolist, cu un „tânăr de viitor”, participant fidel la ceaiurile ei. Fiind cam anemică, fata e trimisă la Călimănești și, în timp ce juna, o ingenuă, se îndrăgostește în solitudinea rustică de prezumtivul viitor soț, perversa mătușă și-l face pe acesta amant. Deznodământul e de cel mai ieftin melodramatism: tânăra, bolnavă de-a binelea, moare, cu fotografia celui iubit pe piept, iar poetul simbolist se sinucide. În completarea picturii de epocă sunt descrise cu fervoare satirică și precizie a detaliului felurite petreceri, curse de cai, bătăi cu flori la șosea, „leturghii” oficiate de „zeci de perechi” în boschete, sub stele. În al doilea roman, *Sub flamura roșie*, care preia personaje din cartea anterioară, cele două rivale politice devin prietene și se vizitează reciproc. Aflând că doamna Mihailidis găzduise, fără să o știe, încă de la nașterea lui, pe Vasile Stancu, fiul nedeclarat al bucătăresei, acum student, ziarist și periculos „socialistru”, fiica doamnei Angèle Mischianu, „amazoana” Roxane, e cucerită de acesta înainte de a-l vedea. Tânărul e râvnit și de gazda lui, o fostă curtezană. Discursurile rostite la adunările socialiste atrag și admirația nemărturisită a unei muncitoare, Firina, întreținută unui avocat în vârstă. Deși îndrăgostită de unul de seama ei, Ionel Frumosul, femeia îl urmărește pe fascinantul orator, care nu o cunoaște, până la casa lui. Când o descoperă, tovarășul de ideal o duce la el și o ia în posesie cu forța. Indignată, Firina se leapădă de socialism și devine teroristă, la o manifestație trăgând asupra ziaristului. Și Roxane devine, fără ezitare, amanta ziaristului, fiind atât de vrăjită de el încât renunță la cai, la curse, și face pasiune pentru socialism. Intrată pe panta senzaționalului, acțiunea devine tot

mai romanticoasă și neverosimilă. Rezervat la început față de „infanta burgheză”, militantul în slujba proletariatului e, acum, obsedat de ea și se duce să o caute în capitala Poloniei, unde fosta amazoană se afla pentru un timp. Față de partid își motivează plecarea prin aceea că, adept al Internaționalei a III-a, vrea să ia contact, în străinătate, cu bolșevicii. Căsătorit cu strănepoata lui Talleyrand, la Berlin, unde are o misiune, Vasile Stancu e arestat, apoi închis la Văcărești, unde își găsește toți comilitonii etc. Introdus pe fondul de reportaj și cronică, senzaționalul, anecdoticul facil, de gust coborât compromit observația socială și în *Robul*, unde protagonistul, secretar al unui ministru, Obogea, ce îi fusese coleg de gimnaziu e, de fapt, „rob” al demnitarului. Asemenea lui Unanian din *Cimitirul Buna-Vestire* de Tudor Arghezi, îi prepară discursurile și îi redactează articolele. Nicolin Robul locuiește, la început, într-o cameră de hotel modest, spre a se muta apoi, grație iscusinței unei prostituate devotate, Margot, într-o cameră cu chirie. Căutându-l într-o anumită împrejurare, ministrul o găsește acasă numai pe Margot, pe care o crede soția lui Nicolin, și, fiind un afemeiat, o place. Lucrurile evoluează însă invers. Nu Obogea și-o face amantă pe concubina lui Nicolin, ci acesta din urmă devine amantul doamnei Elvira Obogea. Nota de realism a romanului, exprimată, ca și anterior, prin înfățișarea exactă, încărcată de amănunte credibile a mizeriei în care trăiește lumea periferiei citadine, contrastând cu luxul lumii avute, prin conturarea unor profiluri veridice și expresivitatea unor situații, e alterată de edulcorarea umanitarist-sentimentală. Cunoscând din interior mediile sociale zugrăvite, T. ar fi putut deveni un romancier de seamă al perioadei interbelice, dacă unele procedee și, mai cu seamă, ticuri gazetărești nu i-ar fi invadat proza.

SCRIERI: *Domnul Traian Traianescu-Laocoon*, București, 1907; *În cetatea idealului*, București, 1920; ed. pref. Sergiu Pavel Dan, București, 1972; *Sub flamura roșie*, București, 1926; *Robul*, București, 1936. **Traduceri:** Lope de Vega, *Castiliana*, București, [1942]; Victorien Sardou, *Fedora*, București, [1944].

Repere bibliografice: [Procesul ziaristilor], U, 1919, 110, 112-126, 140; Aderca, *Contribuții*, I, 354-356, 602-604, 701; Davidescu, *Aspecte*, 110-114; Ion Vinea, „În cetatea idealului”, ADV, 1920, 11 161; Camil Petrescu, *Scritorii între ei*, RP, 1925, 2 156; Perpessiciu, *Opere*, II, 27, 31, 340-344, VII, 326-328; Octav Botez, „Sub flamura roșie”, VR, 1926, 5-6; I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, București, 1967, 215-219; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, IV, 261-267; Camil Petrescu, *Și eu sunt elevul d-lui Rădulescu-Motru*, „Omul liber”, 1930, 68; Streinu, *Pagini*, I, 162-165, 196-201; Cioculescu, *Aspecte*, 354-357; Dan Petrașincu, *O frescă psihologică a societății românești contemporane*, ADV, 1937, 16 240; Al. A. Philippide, *Romanul unei umile existențe tragice*, ADV, 1937, 16 255; Constantinescu, *Scrieri*, V, 107-109; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 250-252; Munteano, *Panorama*, 237-241; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 690, *Ist. lit.* (1982), 774; M. G. Samarineanu, „Castiliana”, F, 1942, 1-2; Horia Rădulescu, *Cronica dramatică*, RFR, 1942, 4; Papadima, *Scritori*, 76-77; Margareta Feraru, „În cetatea idealului”, VR, 1972, 10; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 339-340; Ion Simuț, *Proza lui Dem. Theodorescu*, F, 1981, 5; Piru, *Ist. lit.*, 419; Nae Antonescu, *Dem. Theodorescu, publicist*, TR, 1982, 52; Lăzărescu, *Romanul*, 143; Kalustian, *Simple note*, II, 254-256; Nae Antonescu, *Dem. Theodorescu*, RL, 1988, 44;

Dem. Theodorescu (Bibliografia selectivă), pref. Constantin Mohanu, Râmnicu Vâlcea, 1988; *Dicț. analitic*, II, 212-213; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 551-553; Firan, *Profiluri*, III, 292-293. D. Mc.

THEODORIAN, Caton (14.V.1871, Craiova - 8.I.1939, București), dramaturg și prozator. Este fiul Emmei (n. Carada), soră a lui Eugeniu Carada, fruntaș liberal și ziarist, și al lui Ion Theodorian, membru în Comitetul Permanent al județului Dolj, director al câtorva periodice craiovene. Urmează cursul primar la Institutul „C. Dima Popovici” din Craiova, condus de mama sa, apoi, tot aici, Colegiul „Carol I” (1881-1885) și Liceul Militar „D. A. Sturdza” (1885-1887), fără a le isprăvi. Pasionat de teatru, pleacă la București cu o trupă de actori. E sufleur, copist, figurant și începe chiar să scrie și să prelucreze teatru. Între 1888 și 1890 lucrează ca subcontrolor la Creditul Agricol de Ilfov. În 1890 scoate, la Craiova, împreună cu Petru Vulcan, revista „Lumina” (două numere păstrate), în care o povestire reține atenția lui Al. Macedonski. Debutase la „Adevărul”, cu o nuvelă, semnată Olymp. Cu același pseudonim și cu altul, Zaveră, iscălea tot acum cronici rimate și epigrame în „Democrația” lui Barbu Delavrancea. Prima carte, o culegere de proză poetică, *Petale*, prefată de o „scrisoare către autor” a lui Macedonski, îi apare în 1891. Își începe colaborarea, cu versuri și proză, la „Revista literară”, condusă de Theodor M. Stoenescu și frecventează cenaclul de la „Literatorul”. Un timp va sta la Paris, unde face studii politice și diplomatice (1892-1895). Din 1896 scrie și la „Adevărul”, „Naționalul”, iar după 1900 la „Sămănătorul”, „Luceafărul”, „Ramuri”, „Junimea literară”, „Noua revistă română”, „Flacăra”. Scoate gazetele „Oltenia” (1896-1897), „Râmnicul” (1906-1907), participă la conducerea periodicului liberal „Voința Craiovei” (1896-1897). În 1899 se căsătorește cu Ana Iancovescu. Are o bună carieră administrativă: subprefect de Babadag, Sulina, Tulcea, Măcin, director al prefecturii județului Vâlcea, inspector pe lângă Consiliul Superior al Agriculturii. Stabilit în 1912 la București, ocupă funcții de conducere în Societatea Scriitorilor Români (e ales vicepreședinte în 1912), participă la șezători literare, devine membru în Comitetul de lectură al Teatrului Național din București în 1916. Călătorește în Ungaria, Austria, Italia. Se refugiază, în timpul primului război mondial, în Moldova, iar evenimentele îl constrâng să treacă în Rusia, de unde, prin Norvegia, Suedia și Anglia, ajunge la Paris. Colaborează la gazeta „Le Parisien”. În Elveția, la Lausanne, întemeiază în 1918 un comitet de propagandă culturală românească. După război, în 1919, participă la întemeierea cenaclului și revistei „Sburătorul”. Membru fondator al Societății Autorilor Dramatici Români va fi, în trei rânduri, și președinte al ei (1923-1926, 1933-1939). Din 1923 face parte și din Comisiunea teatrală din cadrul Ministerului Cultelor și Artelor. E delegat la congrese ale dramaturgilor și compozitorilor, la Roma, Berlin, Madrid, Budapesta, Londra, Viena, Varșovia, Sevilla, Paris. Debutează ca autor dramatic în 1912, cu piesa *Ziua din urmă*, apărută în „Flacăra” și reprezentată de compania Marioarei Voiculescu

pe scena Teatrului Modern din București, în 1913. Consacrarea i-o aduce comedia *Bujoreștii*, jucată în 1915 la Teatrul Național bucureștean și publicată în același an. Îi mai sunt puse în scenă (și/sau editate) *Comedia inimii* (1919), *Nevestele domnului Pleșu* (1921), *Stăpâna* (1923), *Mâna care vindecă* (1924), *Greșeala lui Dumnezeu* (1927), *Jucării sfărâmate* (1931). Comedia *Bujoreștii* e tradusă în italiană (1931). Între 1934 și 1938 scriitorul funcționează ca inspector general în Ministerul Cultelor și Artelor. I se decernează Ordinul Coroana României în rang de Comandor și Meritul Cultural.

Producția literară a lui T. reprezintă cea mai relevantă contribuție a Olteniei la proza și dramaturgia românească de la începutul secolului al XX-lea. Prin cromatismul stilistic, rezultat din stilizarea unei oralități de tip popular, ușor pigmentată cu termeni regionali, și prin climatul de patriarhalitate, ea se înscrie pe coordonatele orientării sămănătorist-poporaniste. Dar detașarea, prezentă într-un compartiment al scrisului prozastic, moderația notei sentimentale în piesele de teatru, natura temperamentală a personajelor, vizibilă în ambele compartimente, ies parțial din parametrii tendințelor dominante în epocă, prefigurând, embrionar, literatura obiectivă din perioada interbelică. Calitatea individualizantă a povestirilor din *Prima durere* (1906), *Calea sufletului* (1909), *La masa calicului* (1911), mai toate menținute în marginile anecdotului, este cursivitatea, exprimată în relatarea fără artificii, în coeziunea articulației epice, în simplitatea compoziției. Lărgind teritoriul realismului mărunț cu aspecte de naturalism atenuat și cu mici erupții de romantism, proliferant în intervalul dintre agonia Junimii și cristalizarea direcției propuse de „Sburătorul”, proza scurtă a lui T. încetățenește literar noi ambianțe provinciale, cu alt fel de exemplare decât în scrisul lui Al. Vlahuță, B. Delavrancea, I. Al. Brătescu-Voinești, Mihail Sadoveanu, D. D. Patrașcanu, I. A. Bassarabescu, Ion Agârbiceanu. Mai mult decât aceștia, cu excepția ultimului, prozatorul din *Calea sufletului* își privește fără duioșie afixată mica lume de umili funcționari, militari cu grade inferioare, pensionari și alți bătrâni, narează în general fără efuziuni lirice, fără descripții ample de natură, fără nostalgia timpurilor defuncte, fără aureolarea „bătrânilor”, ca în povestirile lui Emil Gârleanu. El nu duce obiectivitatea până la impersonalitatea naratorului, asemenea lui I. L. Caragiale, insinuează chiar un palpit de simpatie față de unele personaje, dar o face disimulat, trecând afectul în note de vag umor și ironie discretă. Un mod al distanțării cu simpatie de personaje constă în semnalarea unor mici ciudățenii, invite la senectute, ca în *Tătucu*, *Greșeala*, *Păcatul coanei Asica*, *La masa calicului* ș.a. O „femeie bărbată” se crede, ba chiar este, protagonista din *Pe valea Oltețului*. Tânăra proprietăreasă din schița „*De închiriat*” e o parșivă de speță caragialiană, la antipod, tipologic, aflându-se o bătrână longevivă, care, totuși, „se pregătește să moară”, asemenea bunicii lui Anton Holban, și se stinge ca o lumânare (*Mama Păuța*), ori tușa Uțica, o bătrână înțeleaptă și modestă (*Uitata*). Firea unor personaje e foarte asemănătoare cu aceea a bătrânilor și a copiilor lui Brătescu-Voinești. Moș Nicula e un fel de Pană Trăznea Sfântul crescător de animale. Curtea lui e

o „lume” a celor ce nu cuvântă, cu o faună vrednică de Gârleanu, întrucâtva și de D. Anghel (*Curtea lui Nicula*). O copilă nefericită, chioară și slută, nu trăiește decât pentru a îngriji un biet pui de bibilică. Tatăl îl sacrifică și i-l dă să îl mănânce, iar fata moare de inimă rea (*Isădia*). Pulsația sentimentală a unei asemenea relatări nu este intensificată de nici o notație auctorială. Tot atât de sobru sunt înregistrate stările de conștiință ale unui demnitar care, după ce dăduse afară un subaltern hot, nu știe cum să explice copilului său de ce, onest fiind, și-a pierdut și el postul (*Numai de milă*). Câteva narațiuni conțin elemente de critică socială. Obținând o neașteptată moștenire, un ampoloiat, protagonistul din *Ceasul rău*, devine obiectul curtoaziei unanime, întocmai ca Nicola Marulis în *Europolis*, romanul lui Jean Bart. Zvonul numirii într-o funcție importantă îi aduce altcuiva feliții și temenele din toate părțile, însoțite de încercări ale unora de a-l asmuți asupra celor pe care îi dușmănesc (*Felicitări*). Un inginer cade în dizgrația prefectului prin adoptarea, în rapoarte, a unei formule de încheiere ce nu îi este mai marelui pe plac și se

Desen de J. Kap

reabilitează prin inventarea alteia, stupide (*Cum a dres-o inginerul*). Traversând suprafețe de mic realism, cititorul dă pe alocuri de punctări romantice, de felul celor din proza lui Delavrancea, ori de transpunerea unor anomalii psihice (*Ca frații*) sau fenomene paranormale (*Spiritele*). În romanul *Sângele Solovenilor* (1908) T. abordează o temă naturalistă cu mijloacele prozei sămănătoriste. Procedul narativ nu e, ca în compunerile scurte, relatarea neutră, ci istorisirea pătrunsă de lirism, diluată de sentimentalisme, încetinită prin descrieri artificioase, incluzând dulcegării și reflexivitate banală, subrezită prin intervenții auctoriale naive (aprecieri, caracterizări, comentarii omnisciente), prin sfătoșenie, prin dialoguri siropoase. Subiectul pornește de la o situație analoagă celei din schița sadoveniană de tinerețe *Doi feciori*. Boierul Isaie Murat are doi băieți: unul legitim, Andrei, celălalt, Mitruț, rezultat dintr-o aventură preconjugală cu o chelăreasă. Primul depozitează tarele unei eredități criminale. Infatuat, țâfnos, crud, el devine, după preluarea atribuțiilor de stăpân, un zbir. Se înfurie din nimic, bate slugile, ba chiar pe Mitruț, „îngrijitorul” moșiei. În vinele lui clocotește sângele otrăvit al înaintașilor pe linie maternă, Solovenii. Mitruț e din alt sânge, curat. Exemplar în toate privințele, s-ar putea spune că el este un Abel, dușmănit de fratele vitreg. Acesta din urmă nu îl ucide, dar îi provoacă moartea. Scoțându-l din funcție și îndepărtându-l de la moșie, Andrei pune ochii și pe soția lui Mitruț, pe care nu se lasă până nu o seduce. Printr-o întâmplare, Mitruț descoperă adulterul și, sub tensiunea șocului suferit, se aruncă într-o fântână. În dramaturgia lui T. singura piesă rezistentă, comedia *Bujoreștii*, e neverosimilă în datele ei structurante. Boierului Fotin Bujorescu îi moare feciorul tocmai în ajunul plănutei logodne a celui alt vlăstar, Olga, cu locotenentul Matei Cărbuneanu. Dar nu din acest motiv nu se poate oficia logodna, ci fiindcă bătrânul boier nu mai vrea să își dea fata decât după cineva care, în lipsa unui descendent de sex bărbătesc, i-ar perpetua numele. Ofițerul nu și-l poate schimba pe al său cu al prezumtivului socru, căci nu îi dă voie tatăl său. Întâmplător, Cuconu Fotin găsește numele Bujorescu într-un ziar, fiind purtat de un farmacist din Huși, și îl invită pe acesta la moșie. Încercările celorlalți de a-i spulbera hotărârea nebunească, precum și împotrivirea tăcută a Olgăi rămân zadarnice. Fata recurge la un șiretlic: abuzând de generozitatea peste fire a spîterului Amos Bujorescu, îl convinge să o ia de nevastă numai formal. Căsătoriți, se duc în Elveția, unde ea naște un băiat, conceput cu fostul ei logodnic. Impresionată de spiritul de sacrificiu al farmacistului, odată întorși în țară, Olga nu îl mai consideră soț doar cu numele. În mare impas e pus tatăl ei, care, spre a-și menține principiul, îi inventase farmacistului un arbore genealogic. Aflând că nepoțelul nu e din sângele acestuia, el depășește impasul, resemnându-se a se abandona unei duble iluzii onomastice. Cu tot arbitrarul situațiilor, cu toată dificultatea, dacă nu imposibilitatea de a trece drept reale atitudinea unui maniac, fie și senil, și pe cea a unui om relativ tânăr, care duce, fără nici un temei, abnegația până la martiriu, piesa a reperat succes, nu doar de public, ci și de critică, G. Călinescu, de pildă, considerând-o „una din cele mai bune

comedii românești”. Ea poate, într-adevăr, să intereseze prin demența vanității nobiliare a lui Fotin Bujorescu, comică prin modul absurd de concesiv în care se finalizează: Amos – crede bătrânul boier – e asemenea unui malac al său, devenit, prin îngrijire, cel mai frumos taur. Se anticipează oarecum apoteoza omului și a mărtoagei din piesa lui G. Ciprian. Dintre celelalte piese de teatru, doar *Ziua din urmă*, poate cea mai inconsistentă, dar agreabilă prin replicile scilicet, s-a bucurat, la reprezentare, de o primire comparabilă întrucâtva cu aceea pe care o va avea comedia *Bujoreștii*. Acțiunea e restrânsă la împrejurările în care un ins dominat de instincte își împușcă, din greșeală, fratele. În schimb, spectacolul Teatrului Național din București cu piesa *Comedia inimii* va fi fluierat. Aici tema e pendularea între erosul carnal și cel sufletesc, temă tratată mai mult retoric decât teatral. Doar sub beneficiu de inventar poate fi înregistrată producția dramaturgului după întâiul război mondial. *Nevestele domnului Pleșu* reia parțial, în alt fel, tema din *Bujoreștii*, transformând un grefier nu tocmai serios într-un bărbat de ispravă care, însurându-se cu o birtașă depravată, face și din ea o femeie respectabilă. De piesa cea mai bună a lui T. amintesc și unele situații din *Stăpâna*, unde protagonist e îngrijitorul de origine țărănească al unui boier. El o ia în căsătorie pe fiica acestuia, care se dovedește o imorală; o abandonează, renunțând și la averea ei. Situația centrală din *Bujoreștii* revine în piesa *Greșeala lui Dumnezeu*, unde un tânăr ridicat de jos o cedează, din generozitate, pe fiica de arhitect unui pretendent de condiția ei.

SCRIERI: *Petale*, pref. Al. Macedonski, București, 1891; *Prima durere*, București, 1906; *Sângele Solovenilor*, București, 1908; *Calea sufletului*, București, 1909; *La masa calicului*, București, 1911; *Cum plânge Zinica și alte nuvele*, București, 1914; *Povestea unei odăi*, București, 1914; *Bujoreștii*, București, 1915; *Epice și dramatice*, București, 1921; *Nevestele domnului Pleșu*, București, 1921; *Stăpâna*, București, 1926; *Greșeala lui Dumnezeu*, București, 1929; *Jucării sfărâmate*, București, 1932; *Scrieri literare*, îngr. și pref. Stelian Cincă, Craiova, 1986. **TRADUCERI:** Théophile Gautier, *Moartea înamorată*, București, 1912; Al. Dumas-fiul, *Procesul Clémenceau. Memoriile acuzatului*, București, 1921; Émile Zola, *Pentru o noapte de iubire*, București, 1921; Galopin Arnould, *Învieria lui Edgar Pipe*, București, 1933.

Repere bibliografice: Chendi, *Pagini*, 460–463; E. Lovinescu, *Epiloguri literare*, București, 1919, 86–93; Lovinescu, *Critice*, IV, 32–35; Rebreanu, *Opere*, XIV, 7–8; Perpessicius, *Opere*, II, 397–398, VIII, 43–47, XII, 549–550; I. Valerian, *Chipuri din viața literară*, București, 1970, 218–234; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, IV, 172–175; E. Lovinescu, *Memorii*, I, București, 1930, 220–229; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 183–184; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 231–232, 344–345; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 639–640, *Ist. lit.* (1982), 719–721; Corneliu Moldovanu, *Autori și actori*, București, 1944, 231–234, 256–258; Ciopraga, *Lit. rom.*, 639–643; Massoff, *Teatr. rom.*, IV, *passim*; Brădățeanu, *Istoria*, II, 95–97; Stelian Cincă, *Caton Theodorian. Omul și opera*, Craiova, 1979; Piru, *Ist. lit.*, 223–224; Modola, *Dramaturgia*, 328–333; *Caton Theodorian*, DRI, V, 246–258; E. Lovinescu, *Memorii. Aquaforte*, îngr. Gabriela Omăt, București, 1998, 109–113; *Dicț. analitic*, I, 104–105; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 553–555; Firan, *Profiluri*, II, 294–296. D. Mc.

THEODORIAN-CARADA, Mariu(s) (24.X.1868, Craiova - 1949, București), prozator și gazetar. Este fiul Emmei (n. Carada) și al lui Ioan Theodorian, ziarist. Urmează cursurile Colegiului „Carol I” din Craiova și Facultatea Juridică a Universității din București, unde obține licența în 1890. Lucrează ca avocat al Creditului Funciar Rural, după un timp intrând în Baroul de Ilfov. Debutază în 1884, la ziarul craiovean „Carpații”, iar editorial în 1910, cu proza din *Negru pe alb*. Mai este prezent în „Presa”, „Oltenia”, „Voința Craiovei”, „Secolul”, „Steagul”, „Frontul”, „Farul nou”, „Decalogul”, „Dreptul”, „Pagini juridice”, „Convorbiri literare”, „Dimineața copiilor”, „Universul copiilor”, „Arhivele Olteniei”, „Unirea”, „Cultura creștină”, „Păstorul”, „Vestitorul” ș.a. A semnat și M. Ghercescu, I. Magulea, Maxim Marici, Marius, Ion Mazălu, Jean de Mourta, Protosinghelul Agafton Otmenedec, L. Rose, D. R. Siobert, I. Tornaghi. În 1912 este primit în Societatea Scriitorilor din România. Convertit la catolicism, o perioadă conduce Comitetul Presei Catolice din România. În paralel cu activitatea de gazetar și literat, se remarcă și ca om politic, fiind ales de două ori senator.

Cărțile de literatură ale lui **T.**, puține la număr în comparație cu cele dedicate religiei sau politicii, au o consistență fragilă, reușitele artistice fiind secvențiale și ocazionale. Textele de proză scurtă din volumul *În cumpănă* (1919) respiră aerul secolului anterior, autorul aplicând o formulă narativă apropiată de cea postpașoptistă. Personajele nu sunt suficient de bine individualizate, construcția nuvelor și a povestirilor suferă de schematism, ideile nu au anvergura așteptată, ba chiar propensiunea tezistă induce, uneori, un umor involuntar. În povestirea *Bani calpi*, bunăoară, un octogenar, creștin, pe nume Maximian, este considerat vinovat de „falsificarea” unor bani. Locuitorii orașului Istros, care se închinau vechilor zei, îl condamnă la moarte, fără nici o judecată, pe cel ce nu e de aceeași religie cu ei. Tema martiriului primilor creștini este însă expusă neconvingător, autorul transferă, neadecvat, gânduri proprii unor personaje incapabile să reflecteze asupra marilor întrebări. Și Maximian, înainte de a-și da sufletul, găsește puterea de a ține un discurs, christic în intenție, dar arid, emfatic. *Negru pe alb* este o proză mai izbutită, folosind drept artificiu compozițional motivul scrisorilor găsite. Aproape toată nuvela e alcătuită din epistole. Naturalitatea exprimărilor, verosimilitatea și viața ce se degajă dau acestor pagini un parfum aparte. Dar **T.** înregistrează cele mai multe reușite în textele confesive, ca în *Efimeridele* (I-II, 1930-1937), scriere memorialistică și roman despre formarea sa spirituală și intelectuală. Între paginile de evocare pe care le-a scris, un loc aparte îl ocupă monografia din 1922 dedicată lui Eugeniu Carada, unchi dinspre mamă, scriitor, economist și om politic, ctitor al Băncii Naționale a României.

SCRIERI: *Negru pe alb*, București, 1910; *Maica Sofia*, București, 1912; *Vladimir Soloviev*, București, 1912; *De știut*, București, 1913; *Medalii și plachete*, București, 1913; *Santa Melania*, București, 1913; *Vasile Lascăr (1852-1905)*, București, 1914; *Papa (prelucrare după Iosif de Maistre)*, București, 1915; *În cumpănă*, București, 1919; *Din frământările trecutului*, București, 1920; *Câțiva sfinți*, București, 1920; *Norocul lui Iani*,

București, 1921; *Eugeniu Carada (1836-1910)*, București, 1922; *Stingher*, București, 1923; *Sofia Svetșin. Viața și scrierile sale*, București, 1924; *Furculeasca*, București, 1925; *Discursuri politice (1918-1927)*, București, 1928; *Sufletul românesc*, Oradea, 1928; *Efimeridele*, I-II, București, 1930-1937; *În voia soartei*, București, 1938. **Ediții:** Vasile Lascăr, *Discursuri politice*, I-II, București, 1912.

Repere bibliografice: „În cumpănă”, „Idea europeană”, 1919, 13; Davidescu, *Aspecte*, I, 93-96; I. Laus, „Din frământările trecutului”, „Steagul”, 1921, 946; Ibrăileanu, *Opere*, III, 398-399; Verax [Ioan Lupăș], „Eugeniu Carada”, T, 1922, 11-12; „Stingher”, „Timpul”, 1923, 70; Trivale, *Cronici*, 250; E. Samoilă, *Ziaristica*, București, 1936, 329; P., „Efimeridele”, VR, 1937, 11; N. Brânzeu, *Mariu Theodorian Carada la 70 de ani*, „Decalog”, 1938, 82; I.G. Dimitriu, „Efimeridele”, CL, 1938, 1-5; Mia Frollo, *Un scriitor original*, „Farul nou”, 1940, 9-10; Predescu, *Encicl.*, 526; *Straje, Dict. pseud.*, 722; *Dicționarul personalităților doljene*, Craiova, 1999, 214. **Ș. A.**

THEODORU, Radu (17.I.1924, Ineu), prozator și autor dramatic. Este fiul Paulei Theodoru (n. Iliescu), profesoară, și al lui Constantin Theodoru, inginer agronom. Urmează liceul „C. Diaconovici-Loga” din Timișoara, unde își ia bacalaureatul în 1943. Elev la București, la Școala de Ofițeri de Aviație (1943-1945) și la Școala Specială de Aviație (1945-1946), devine pilot de vânătoare, ajungând comandant de escadrilă și instructor de zbor (1949-1950), comandant de companie și profesor de specialitate la Școala de Ofițeri de Aviație din Sibiu (1950-1951). Trecut în rezervă, își va încheia cariera cu gradul de maior. Câțiva ani (1945-1947) a audiat cursuri de filosofie și istorie la Universitatea bucureșteană. Intrând în viața literară, între 1952 și 1954 se ocupă, la Sibiu, de cenaclul Orizonturi noi, apoi e redactor la „Scrisul bănățean” (1956-1958), secretar al Filialei timișorene a Uniunii Scriitorilor (1956-1965), redactor la „Astra” și secretar al Filialei din Brașov a Uniunii Scriitorilor, vicepreședinte al Comitetului Județean de Cultură și Artă Brașov (1965-1970). Ulterior se stabilește la București, unde conduce cenaclul literar al revistei „Viața militară”. Din 1958 până în 1960 nu mai face parte din Uniunea Scriitorilor, fiind sancționat și eliberat din toate funcțiile deținute. După 1990 este director al Casei de Editură și Presă Galaxia Românească și al publicațiilor „Galaxia românească”, „Violența”, „Alarmă de gradul zero”. Debutază la „Scrisul bănățean”, iar în volum în 1954, cu romanul istoric *Brazdă și paloș* (volumul II, 1956).

T., unul din cei mai prolifici autori postbelici, încearcă să acopere în cărțile sale aproape toate compartimentele istoriei naționale, selectând episoade semnificative, privite din perspectivă realistă, într-o proză-document. Naratorul beneficiază și de experiența unui om de aventură, pilot profesionist și marinar de ocazie, multe peripeții trecând din viață în cărți, mai ales în culegerile de reportaje *Noi*, „Mircea” și *Atlanticul* (1978), *Cu „Hai Hui-2” spre sud* (1980), *Din nou spre sud* (1982) ș.a. Din păcate, multe pagini suferă de schematism, sub presiunea comandamentelor din epocă, a scrisului „de serviciu”. Adevărul istoric este denaturat cu bună știință în *Muntele* (I-II, 1963-1967), de exemplu, roman „impus”, dominat de optica ideologică a momentului. Oprindu-se asupra unei perioade

oricum discutabile (etapa dintre 23 august 1944 și instaurarea puterii comuniste), T. aduce în prim-plan „eroii” noului regim ce se prefigurează: secretarul de partid și primarul. Ei conduc, într-un sat bănățean de munte, lupta contra „forțelor diversioniste”, evident elemente burghezo-reacionare și rămășițe legionare. Dincolo de acest roman ratat integral, prozatorul știe să îmbine aventura și clișeele oficiale într-un gen de consum în care predomină spectaculosul, violența, dar și monumentalul artificial. Are predilectie pentru cârți de mari dimensiuni, grandilocvente, cu întâmplări moralizatoare, izbutind să nu ocolească nici un spațiu pentru desfășurarea acțiunii (terestru, aerian, marin) și punând mereu accent pe mesajul ideologic. T. are și o obsesie a minuțiozității: bunăoară, notează consecvent ora, ziua, anul evenimentului relatat. Personajul său preferat pare a fi Mihai Viteazul, model eroic, acoperind, ca figură exemplară, cărțile sale cele mai importante: *Brazdă și paloș* și *Vulturul* (I-IV, 1971-1974; Premiul „Ion Creangă” al Academiei RSR). Preconiza, de altfel, o „sinteză a veacurilor”, intitulată *Gesta valachorum*, care ar fi cuprins, pe lângă cele două romane, și *Strămoșii* (1967), *Călărețul roșu* (1976), *Corsarul* (1984), *Vitejii* (I-II, 1968), *Cronică eroică (1877-1878)* (1977) și *Biografie de război* (I-IV, 1980-1987). Subiectele privesc de obicei evenimente militare, romancierul urmărind, uneori cu meșteșug, personajul colectiv în diverse conflicte, dar și ceremonialul sau culoarea de epocă. Literatura aceasta, repetitivă în fond, cu voievozi, mușchetari balcanici, pirați, spioni sau ostași invincibili, întinzându-se cronologic de la Decebal până la Gh. Gheorghiu-Dej, se adresează mai ales tinerilor. Dramele de război sau expedițiile maritime prefigurează o epopee cu accente naționaliste. Uneori reminiscențele sadoveniene sunt evidente, referințele putând duce însă și la surse de tipul Walter Scott, Herman Melville, Al. Dumas, Michel Zévaco, Antoine de Saint-Exupéry, Karl May, pe lângă cele autohtone – Petre Sălcudeanu, Dan Tărcilă, Ion Lăncrăjan, Titus Popovici. Criticii au remarcat atât calitățile, cât și defectele scrisului lui T.: miza pe acțiune, atractiv construită, perspectiva nu o dată convențională, artificiozitatea metamorfozării realului în ficțiune ș.a. Autorul reușește totuși de multe ori să depășească rețeta romanelor de capă și spadă sau schematicismul maniheist, unde „bunii” sunt întotdeauna țărani, căpitani, bolșevici, iar „răii” sunt boierii, moșierii, legionarii, nașiștii. El poate fi și un lucid jurnalist de război ori un obiectiv „cronicar eroic”, cu obsesia detaliului, ca în „cronică” dedicată Războiului pentru Independență, în care sunt urmărite atacurile de la Plevna, Vidin, Smârdan. Tot pentru un ideal, Unirea, se va sacrifica și „Vulturul” – Mihai Viteazul, configurat într-o frescă amănunțită, cu personaje istorice reale ori inventate, cu dragoste și „revoluții”, diplomație și bătălii, strategii și intrigi, unde singurul dușman al protagonistului pare a fi timpul scurt în care trebuie să realizeze imposibilul. Tetralogia *Vulturul* este și cea mai izbutită parte a unui masiv ciclu epic. Ca autor al câtorva piese de teatru, T. eșuează uneori tocmai prin schimbarea mediului său preferat, istoric, cu acela social, concentrat asupra banalului cotidian contemporan: *Nedeia inimilor* (reprezentată la Timișoara și Oradea, în

1959-1960), *Cazul studentului Mihai Lotreanu* (pusă în scenă la Timișoara, în 1962) ș.a. Este, de asemenea, autor al unor scenarii de teatru pentru copii, câteva cu subiect istoric (*Soimii Moldovei*, 1969, *Menumorut, stăpânul Bihariei*, 1973, *Posada*, 1973, *Ion Vodă Cumplitul*, 1974), al câtorva texte de teatru TV, ca și al unor nuvele, jurnale de călătorie și reportaje de croazieră. Numeroase sunt, după 1989, tentativele lui T. de a aborda aspecte controversate ale istoriei românești, și nu numai.

SCRIERI: *Brazdă și paloș*, I-II, București, 1954-1956; *Interceptarea*, București, 1963; *Muntele*, I-II, București, 1963-1967; *Atac la sol*, București, 1965; *Steaua de mare*, București, 1966; *Popas în Madagascar*, I-II, București, 1967; *Strămoșii*, București, 1967; *Dincolo de linii*, București, 1968; *Taina recifului*, București, 1968; *Vitejii*, I-II, București, 1968; *Aproape de zei*, București, 1969; *A sosit ora*, București, 1969; *Asediul*, București, 1970; *Escadrila a patra*, București, 1970; *Regina de abanos*, București, 1970; *S.O.S... Puhoielul*, București, 1970; *Vulturul*, I-IV, București, 1971-1974; *Călătorie neobișnuită*, București, 1975; *Mai jos de Steaua Polară*, București, 1975; *Țara făgăduinței*, București, 1975; *Călărețul roșu*, București, 1976; *Nopti albastre*, București, 1976; ed. București, 2003; *Asaltul* (în colaborare cu Marin Dragu), București, 1977; *Călugăreni*, București, 1977; *Cronică eroică (1877-1878)*, București, 1977; *Misiune de sacrificiu*, București, 1977; *Noi, „Mircea” și Atlanticul*, București, 1978; *Biografie de război*, I-IV, București, 1980-1987; *Cu „Hai-Hui 2” spre sud*, București, 1980; *Recunoaștere îndepărtată*, București, 1981; *Din nou spre sud*, București, 1982; *Carpații românești. Cetate și drumetie* (în colaborare cu Marin Dragu), București, 1983; *Corsarul*, București, 1984; *Croazieră contra cronometru*, București, 1985; *Croaziera cu vele* (în colaborare cu Teodor Asimit), București, 1985; *Vâltoarea*, București, 1987; *În luptă cu valurile*, București, 1992.

Repere bibliografice: Sanda Radian, „*Brazdă și paloș*”, VR, 1954, 11; Mihai Gafița, *Trei romane istorice*, „Scânteia tineretului”, 1955, 5; Savin Bratu, *Un nou roman istoric*, GL, 1955, 13; Traian Liviu Birăescu, *Romanul unui tânăr scriitor*, O, 1955, 2; Traian Liviu Birăescu, *Romanul unei epoci de glorie*, O, 1956, 10; Simion Bărbulescu, „*Atac la sol*”, O, 1966, 4; Simion Bărbulescu, „*Steaua de mare*”, O, 1966, 10; Voicu Bugariu, *Un imn al vitejiei românești*, AST, 1967, 7; Magdalena Popescu, „*Strămoșii*”, GL, 1967, 31; Aurel Martin, „*Dincolo de linii*”, „*Viața militară*”, 1968, 7; Ion Sever, *Mult e dulce și frumoasă...*, AST, 1969, 9; C. Costin, *A sosit ora*, CRC, 1969, 49; Hristu Căndroveanu, *Literatură și maculatură*, RL, 1969, 52; Mircea Iorgulescu, *Regina de abanos*, RL, 1970, 27; Emil Poenaru, „*Vulturul*”, AST, 1972, 5; Valeriu Cristea, „*Vulturul*”, RL, 1972, 25; Mihai Ungheanu, „*Vulturul*”, LCF, 1974, 38; Emil Manu, „*Vulturul*”, O, 1974, 41; Martin, *Pro Patria*, 164-172; Ion Alex. Anghelus, „*Țara făgăduinței*”, CRC, 1976, 1; Cristea, *Domeniul*, 341-343; Emil Manu, „*Misiune de sacrificiu*”, CRC, 1977, 36; Dumitru Micu, „*Cronică eroică (1877-1878)*”, CNT, 1977, 43; Marian Odangiu, „*Cronică eroică (1877-1878)*”, O, 1977, 43; Ion Drăgănoiu, „*Cronică eroică (1877-1878)*”, RMB, 1977, 10 289; Ion Maxim, „*Cronică eroică (1877-1878)*”, O, 1978, 49; Ciopraga, *Ulysse, 186-188*; Sultana Craia, „*Biografie de război*”, LCF, 1981, 9; Ecaterina Oproiu, „*Biografie de război*”, CNT, 1982, 8; Mihai Ungheanu, „*Biografie de război*”, LCF, 1984, 2; Ștefan Bitan, „*Biografie de război*”, TR, 1984, 12; Marian Odangiu, „*Biografie de război*”, O, 1984, 28; Fănuș Neagu, *A doua carte cu prieteni*, București, 1985, 237-241; L. Bureriu, *Navigând*, O, 1987, 26; Micu, *Ist. lit.*, 498-499; Popa, *Ist. lit.*, II, 1 020-1 021; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 555-557; Oprită, *Anticipația*, 176-180. A. Ml.

THEODORU, Ștefan Gheorghe (11.VI.1921, Brăila), poet, prozator și dramaturg. Este fiul Georgetei (n. Ioviță) și al lui Alexandru Theodoru, inginer. A făcut școala primară și liceul la București (1928-1940), tot aici, după ce frecventează un an, concomitent, Facultatea de Litere și Filosofie și Facultatea de Matematică, terminând în 1946 Școala Politehnică. Lucrează ca inginer constructor în diverse instituții și întreprinderi (Regionala Căi Ferate I, Ministerul Construcțiilor, Banca de Investiții, Banca Agricolă, Ministerul Petrolului și Chimiei ș.a.). În 1964 pleacă din țară, locuiește un timp la Viena, apoi se stabilește la New York, unde va lucra la Hydrotechnic Corp. (1966), la firma de proiectare Leon Selzer et Co. (1967-1976) etc. Este membru al Asociației Inventatorilor Americani. În 1980-1991 se ocupă de refugiații români și europeni pe lângă International Rescue Committee. Placheta *Versuri*, apărută în 1973, este urmată, într-o serie, de alte trei volume (1988-1993) ș.a. sau de romane, de piese de teatru și proză scurtă. Face parte din Societatea Română de Haiku și din cea similară din SUA. Împreună cu soția sa, Nina Theodoru, medic și grafician, participă la organizarea unor manifestări culturale ale diasporei române (în cadrul Fundației „Iuliu Maniu”). Are un rol activ în obținerea transferării studiului românei de la catedrele de limbi străine la cele de limbi române în facultățile unor universități din New York. Publică în „Revista scriitorilor români” (München), „România” (New York), „Buletinul Parohiei Ortodoxe Române” (New York), „Drum” (Pittsburg), „America” (Cleveland), „Solia” (Detroit), „Casa Română” (Oakland), „Privighetoarea” (Hollywood), „Micron” (Los Angeles), „Troia” (Kitchener, Canada), „Cuvântul românesc” (Hamilton, Canada), „Miorița” (New York), „Hic Ego” (New York), „Vatra” (Freiburg), „Stindardul” (München), „La Nation roumaine” (Paris), „Renașterea” (Giessen). În 1993, după aproape trei decenii, revine în România.

Lirica lui T. anterioară anului 1993 respectă din punct de vedere formal normele tradiționale și exprimă atașamentul constant al emigranțului față de valorile perene ale țării din care a plecat. Poeziile apărute după întoarcerea în țară, cuprinse în volumele *Întâlnire în amurg* (1994), *Traista cu stele* (1995), *Centum* (1997) și *Între răsărit și apus* (2003), sunt haikuuri (compuse în română, publicate și cu traduceri în engleză și franceză), pentru care a obținut și diferite premii. Ca prozator, T. debutează în 1993 cu o culegere de nuvele, *Fata fără glas*. Urmează romanul *Un milionar nebun* (1996), în care se relatează avaturile unei familii de români emigranți, care reușește să se integreze în societatea americană, alte două realizate după scenariile de film omonime - *Născută în castelul lui Dracula* (1997), combinație de ficțiune și reconstituire istorică, *Adam și soțiile sale* (1998), unde umorul se îmbină cu tendința de a se încălca granița realului - și *Refugiații* (2002). În fine, teatrul înseamnă pentru T. o artă „a simbolurilor, a sublimării faptelor observate, a atitudinilor în fața vieții” (Valeriu Râpeanu), dramaturgul încercând „o investigație a unor cazuri de inadecvare comportamental-psihologică în medii pentru care farsa și cinismul sunt importante mijloace de supraviețuire” (Aurel Sasu).

SCRIERI: *Versuri*, vol. I-II, New York-Madrid, 1973-1988, vol. III: *La lumină*, New York-București, 1993, vol. IV: *Odiseea unui cuget*, New York, 1993; *Fata fără glas*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1993; *Teatru*, vol. I, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1993, vol. II: *Doamna*, pref. Romulus Zaharia, București, 1995, vol. III: *Duminică la ora șase*, pref. Ion Rotaru, București, 1997, vol. IV: *Cerșetorul*, București, 1998, vol. V: *Tati*, București, 2002; *Întâlnire în amurg - Rencontre au crepuscule - Meeting in the Twilight*, ed. trilingvă, tr. Ana Luana Stoicea și Virginia Cucu, pref. Florin Vasiliu, București, 1994; *Transilvania. O pagină de istorie*, Oradea, 1995; *Traista cu stele - Le Sac à étoiles - The Bag of Stars*, ed. trilingvă, tr. Constantin Frosin, Virginia Cucu, introd. Florin Vasiliu, București, 1995; *Un milionar nebun*, București, 1996; *Genius. Întâmplări din viața mea*, București, 1996; *Centum*, ed. trilingvă, pref. Florin Vasiliu, București, 1997; *Născută în castelul lui Dracula*, București, 1997; *Mărul din poveste*, București, 1998; *Adam și soțiile sale*, București, 1998; *Drapelul de margine*, București, 1999; *Iac'ășa. Ieri. Astăzi. Măine*, București, 1999; *Șoaptele nucului bătrân - The Whispers of the Old Walnut Tree*, ed. bilingvă, București, 2001; *Refugiații*, București, 2002; *Caleidoscop*, New York-București, 2003; *Între răsărit și apus*, New York-București, 2003; *Un drapel, o luptă, un loc*, New York-București, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Stoicescu, *Un nou steag românesc*, „Revista de istorie”, 1978, 8; Popa, *Ist. lit.*, II, 321-322; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, 280-282.

C. V.

THESIS, publicație apărută la Sibiu în 1939, editată de gruparea intelectuală omonimă. Într-un text ce deschide culegerea, Al. Dima, un *spiritus rector* al grupării, o descrie ca rezultat al preocupării pentru „idee”, pentru „teză” ca dezbateră liberă, chiar contradictorie, dar în respect pentru demnitatea intelectuală. O „experiență spirituală” de șase ani, o inițiativă prezentată ca „oarecum reacționară”, vizând salvarea prin pasiunea pentru creația spirituală, sub semnul „localismului creator”, cât și edificarea unui mediu de difuzare a valorilor culturale, propice creației și studierii realității. Înscrișă ca obiectiv al „localismului creator”, valorificarea tradițiilor sibiene este ilustrată de câteva studii și articole: Ioan Fruma semnează un studiu juridic despre universitățile săsești, iar Al. Dima comentariul „*Cei mai rodnici ani ai vieții*” lui G. Coșbuc. *Poetul la Sibiu*. Lui I. Popescu-Sibiu îi aparține textul intitulat *Scrisul bolnav și scrisul sănătos*, studiu de „patologie literară și artistică” care pleacă de la premisa că procesul literar „bolnav” este indus de un profund dezzechilibru în structura psihofiziologică a scriitorilor moderni și că procesul acesta, animat de impulsuri erotice, determină mentalitatea publicului. Autorul articolului, indignat de anarhia sintactică, determinată în opinia sa de libertatea excesivă a celor care zdruncină normele, trece literatura și arta de avangardă în categoria artei bolnave și pornografice, iar în final cere ca această stare de lucruri să fie privită ca o problemă de stat. În studiul *Gabriele D'Annunzio și critica italiană*, retrospectivă a exegezei despre scriitorul italian, Elisabeta Naum arată că pentru critică opera lui D'Annunzio nu e decât un pretext pentru o ideologie sau teorie care își caută legitimarea. Un studiu de M. Nanu demonstrează polemic geneza românească a motivelor poetice la Ienăchiță Văcărescu, fără a rezolva totuși

incidențele cu motivele goetheene. Lui N. Balca îi este găzduit un studiu filosofic, *Deosebirea calitativă absolută între Dumnezeu și om și problema revelației*, care denunță „teologia dialectică” hegeliană, dar și pe cea „liberală”, înscrind în această direcție negatoare și pe Heidegger, știut fiind că fundamentele demonstrației sale sunt scrierile lui Kierkegaard. În sumar mai intră un capitol din teza de doctorat a lui Al. Dima, intitulat *Arta populară și valoarea estetică*, exemplu de articulare teoretică deprinsă în școlile germane, îmbinată cu cercetarea monografică. Licu Pop publică un fragment dintr-un volum în curs de apariție, sub titlul *Filosofia lui Al. Xenopol față de înnoirea spirituală a veacului*, iar un studiu juridic, *Dreptul de a vindeca*, este semnat de Ioan Fruma. Sunt prezenți cu versuri Horia Petra-Petrescu (*Durerea* – parafrază baudelairiană, *Bătrâni*) și George Fonea (*Scrisoare din Basarabia*), George Vaida (*Sonet, Sus, Sonet pentru munți, Pe țârm, Lacrimile noastre, Drum*) și Ion Th. Ilea (*Peste îngrădire, Isvod pentru inimă, Zori, Popas la răscruce de veac*), în timp ce Mircea Alexiu, Ionel Neamtzu și I. Săndulescu colaborează cu proză. Giuseppe Cifarelli publică aici câteva traduceri: Gabriele D'Annunzio, *Unda* și *Canto nuovo* (fragment), Giovanni Pascoli, *Trăsnetul, Tunetul, Nădejdi și amintiri* și *Cucuveaua*, Lionello Fiumi, *Căutare zadarnică, Visul, Primăvară*. Din „monografia impresionistă”, anunțată în curs de apariție la Editura Fundației „Regele Carol”, Al. Dima alege pentru T. *Privești spre vestita cetate a Sibiului*. Tot Al. Dima asigură în bună parte cronicile, alături de el aflându-se uneori Nic. N. Munteanu și Nicolae Ciuceanu. E. M.

TIBEREANU, Alfred Basarab (pseudonim al lui Theodor Domuscui; 12.V.1909, Traian-Cahul – 12.V.1998, Brăila), poet. Este fiul Anastasiei (n. Harabagiu) și al lui Petre Gheorghe Domuscui, țărani. Urmează câțiva ani de școală în satul natal. Muncește de la doisprezece ani ca ucenic fierar, iar în 1926 se angajează ca secretar comunal. Între timp termină și o școală de contabilitate și educație cooperatistă din Chișinău. După 1944 devine secretar de plasă, activist sindical și, până la pensionare, îndrumător la Muzeul de Artă din Brăila. Debutează cu versuri în „Viața Basarabiei” (1932). Și-a publicat poeziile în „Basarabia literară”, „Cultura poporului”, „Bugeacul”, „Poetul”, „Itinerar”, „Raza”, „Cuvânt moldovenesc”, „Cetatea Moldovei”, „Cuget clar” ș.a., iar după război e prezent în „lașul literar”, „Steaua”, „Luceafărul”, „Cronica”, „România literară”, „Pagini dunărene” ș.a. Prima carte de versuri, *Caravana robilor*, o scoate în 1934, în editură proprie. Urmează *Somnul lebedelor* (1944), *Miracol carpatin* (1969) și retrospectiva lirică *Poezii* (1979). A făcut parte din cenaclul literar „Mihu Dragomir” de la Brăila, al cărui membru fondator a fost. Traduce în diverse perioade, probabil prin intermediar rusesc, versuri din literaturile chineză, italiană, bulgară. A mai semnat T. D. Damaschin, Teodor Damaschin, Octavian Lungu.

Poezia lui T. invocă umbrele lui Decebal și Ștefan cel Mare, ale altor voievozi, precum și umbrele destinului crud, trăit sub cupola „cerului latin”. Totul se proiectează pe un fundal conturat prin intermediul unor peisaje autumnale sau

hibernale – expresie generalizată a sentimentului pustiului și al uitării: „În sânul codrului pustiu / Izvoarele au mucezit. / Și a rămas ca un sicriu / Cu frunze moarte-mpodobit. / Și mierla tace-n timp târziu. / Iar cucu-n ore a murit; / În sânul codrului pustiu / Izvoarele au mucezit” (*Rondelul toamnei*). Maestru al sonetului, rondelului și poemului într-un vers, T. scaldă verbul într-o luminiscentă potolită, cu o tonalitate elegiacă generată de pericolul iminent al „abisurilor de moarte”.

SCRIERI: *Caravana robilor*, Bolgrad, 1934; *Somnul lebedelor*, Buzău, 1944; *Miracol carpatin*, Brăila, 1969; *Poezii*, pref. Dumitru D. Panaitescu, Brăila, 1979.

Repere bibliografice: Iacob Slavov, „Caravana robilor”, „Bugeacul”, 1936, 3; N. Iorga, *Din poezia bună*, NRL, 1938, 169; Iorgu Tudor, *Mișcarea culturală-socială în Basarabia după Unire (1918-1944)*, București, 1976, 29, 69, 185; *Scrisoare de la Alfred Basarab Tiberianu*, 1980, ADLTR, T-19; Gheorghe Gheorghiu, *În umbra timpului*, „Basarabia”, 1992, 1; Buculei, *Prezențe*, 237; *Alfred Basarab Tiberianu*, în *Mireasa de peste Prut. Antologie de lirică basarabeană (1936-1944)*, îngr. Alexandru Darie, pref. Grigore Vieru, introd. Mihai Cimpoi, București, 1994, 136-139; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 126-127. M. C.

TICAN-RUMANO, Mihai (2.VII.1895, Berevoești, j. Argeș – 20.III.1967, București), memorialist. O copilărie săracă, într-o familie numeroasă, a avut T.-R., fiul Saftet și al lui Nicolae Tican, tăietor de lemne. Parcurge ciclul elementar la el în sat, apoi, din 1907, ia viața în piept, încercând să își câștige existența. Trudește ca băiat de prăvălie la un negustor din Câmpulung, dar după doi ani îl apucă dorul de ducă, fuge la Constanța și se strecoară pe un vapor cu care, acceptat ca ajutor de bucătar, ajunge în Italia. La Napoli se descurcă: vinde pălării, rotește într-o măcelărie, cară apă fiartă pentru clienți. Într-o zi îi vine nebunia să treacă Oceanul și curând-curând va pune piciorul pe pământ argentinian. O duce greu la început, fiind ba vâcsuitor de ghete, ba hamal, șofer ori vânzător de ziare. O logică secretă pare să îi dirijeze destinul, T.-R. luând contact acum cu mediul gazetăresc. Din 1914 el va plasa în foile din partea locului articole despre țara îndepărtată de la poalele Carpaților. Va reveni în România în două rânduri, fiind recrutat și încorporat într-un regiment de infanterie. În toamna lui 1919, pe mare, purcede iarăși spre Italia, unde, pus pe afaceri, își deschide, însă fără succes, un birou de agentură. După cinci ani se întoarce în America de Sud. De acolo, traversând Atlanticul, se angajează într-o lungă și, pentru el, fascinantă călătorie în Africa Occidentală și Centrală (1923-1924), continentul negru ademenindu-l, cu o vrajă de neînving, și în anii următori (1925, 1934-1935), când va descinde și pe țărmurile Asiei. Stabil în Spania, la Barcelona (1924-1931; în 1928-1929 era atașat de presă, cu titlu onorific, la Madrid), după atâtea voiajuri în cele patru zări, se decide să revină în țară. Suferind de cord pulmonar, s-a stins în urma unei crize de insuficiență respiratorie. T.-R. este un caz aparte, dincolo de valoarea de consum a scrisului său. Împrejurările au făcut ca el să debuteze, și ca ziarist și ca autor de cărți, în limba spaniolă, făcându-se cunoscut mai întâi în străinătate și abia după aceea la noi (membru al Societății Scriitorilor Români devine în 1932). Se

afla în America de Sud când, din 1927, în foi din La Plata, Rio de Janeiro, Ciudad de México, Montevideo îi apar felurite însemnări iscalite Mihai Tican, Rumano fiind un adaos care intră curând în alcătuirea numelui său. În 1929-1930, la Barcelona, scoate, și încă într-un tiraj remarcabil, un săptămânal ilustrat, „Dacia”, „organ hispano-italo-român”, plin de informații privind România. Întors acasă în 1931, intră în redacția ziarului „Universul”, unde încă din 1928 publica - și o va face mai bine de zece ani - reportaje, anchete sociale, interviuri, note de drum. Sunt „fugare note” culese în voiajurile sale „de studiu” în Delta și la munte, pe la sfintele lăcașuri, prin sate și târguri, prin închisori, aziluri, spitale. Până prin 1946 a fost corespondent pentru presa de limbă spaniolă și portugheză. A mai colaborat la „Curentul”, „Rampa”, „Gorjanul”, „Săptămâna CFR”, „Voiaj”, „Izbânda”, „Ilustrațiunea română”, „Politica socială”, „Neamul nostru” ș.a.

Prima carte a lui **T.-R.**, *Despre pământul drag al patriei mele*, redactată în spaniolă, ar fi ieșit de sub teascuri în 1916, la Buenos Aires. Certe sunt numeroase altele, tot în spaniolă. Versiunile românești sunt izbitor de inegale, fiind datorate probabil mai multor condeieri, unii buni, alții stângaci. La edituri bucureștene i s-au mai tipărit câteva cuprinzătoare relațiuni de voiaj: *Corrida* (1930), *Peisagii iberice* (1930), *Icoane dunărene* (1933), *Abisinia* (1935; tradusă în spaniolă: *Viaje a través de la Etiopia de hoy*, 1936), *Spania de azi* (1936), *Sub soarele Africei răsăritene* (1936), *Nopti barceloneze* (1937), *Argentina*

(1938). „Cel mai fecund călător și turist român”, cum l-a calificat Șerban Cioculescu, a fost, în epocă, un autor foarte citit, chiar dacă scrisul său nu a exercitat vreo seducție literară. Încântările și le rezumă **T.-R.** în formule situate cam la gradul zero al expresivității („minunată panoramă”, „oraș pitoresc”). Dar are un atu: senzaționalul șirului de aventuri. Într-un interviu din „Rampa” (1935) „incorigibilul hoinar al ținuturilor exotice”, cum se recomandă, dezvăluie, în termeni previzibili, resorturile memorialistici pe care o practică. Ea s-a născut din „acea puternică impulsie de a reconstitui - povestind - colțuri de lume, oameni și moravuri”. Nesațul său de a cunoaște, trădând o fibră de aventurier, contrastantă cu înfățișarea de burghez cumsecade, excitația pe care i-o provoacă necunoscutul și, în genere, orice „spectacol inedit, neprevăzut” l-au împins mereu să se avânte în călătorii de explorare prin ținuturi de un exotic frapant. L-a interesat, desigur, să culegă informații despre „firea și rosturile” băștinașilor din Africa (instituții, tradiții, obiceiuri, ritualuri, superstiții, practici medicale, curiozități gastronomice). Dar mai cu seamă e lacom să descopere „lucruri minunate de văzut și de povestit”. Când nu le întâlnește, probabil că le mai și inventează, ca să își pigmenteze evocarea cu episoade atractive, pline de „extraordinar”. Încât, acuzațiile lui la adresa unor „preținși exploratori” care fabulează ca să pară mai interesanți sunt ce altceva decât un alibi pentru propriile, nu puțin, „exagerații”. Ca să narativizeze, așa-zicând, „impresiunile”, reporterul riscă - după cum i se și întâmplă - să cadă în neverosimil și, mai rău, în scorneală. În fond, **T.-R.** trăiește complexele unui narator cu o modestă înzestrare literară. El caută să suplinească o atare insuficiență printr-o aglomerare de peripeții, care de care mai ieșită din comun și datătoare de fiori (contactul cu „antropofagii”, strania istorie a „omului-maimuță” ș.a.). O partidă de vânatoare devine, în această umflată viziune, o orgie cinegetică, un măcel, un masacru soldat cu „hecatombe” de jivine și de zburătoare doborâte. În peisajul „sălbatec”, „misterios”, în savana fierbinte, în pădurea tropicală plină de zgomote neliniștitoare pândesc „pericole” la fiecare pas. Și, ca în povești, în calea celui ce se încumetă să pătrundă în asemenea ținuturi stăpânite de „vraja neagră”, izbucnesc alte și alte calamități: un pârjol devastator, revărsări de ape, furtuni care, dacă nu se învârtesc într-o „tornadă” sau un „uragan”, se manifestă măcar ca o vijelie furioasă. Se adaugă „asaltul” a fel de fel de gânganii și de lighioane, fie tântari însetați de sânge ori muște săcâitoare, fie, în cealaltă extremă, coloși agresivi, ca elefanții și, în secvențe care își au trepidația lor, „monștrii apelor”, hipopotamii și crocodilii. Cu mic, cu mare, necuvântătoarele africane răspund prompt la apelul unui povestitor care nu mai știe ce pățanii să însire ca să stârnească și să întrețină interesul. Un ingredient ar fi trebuit să fie și umorul. Dar incidentele ce se vor comence nu au nici un haz. Alte cărți ale lui **T.-R.**, cele despre Spania (*Nopti barceloneze*, diferită ca factură, are iz de roman polițist), Abisinia, Argentina, sunt masiv descriptive, de configurație monografică, tinzând să servească eventual de „călăuz”. Transformat în ghid, globe-trotterul vrea să vorbească despre tot și toate -

străzi, monumente, muzee, felul îmbrăcămintii, distracții (corida), moravuri, „sufletul” oamenilor locului, grupați, când e cazul, în „tipuri”. Ariditatea nu e compensată, decât rareori, de abundență. Cam peste tot, aceeași resemnare în confruntarea cu „o frumusețe ce nu se poate descrie”. Și în circuitele prin țară călătorul împinge curiozitatea până la amănunt, iscodind în dreapta și în stânga ca să afle tot ce s-ar putea afla – de la „istoria și legendele” unor așezări până la, de pildă, interiorul unei mănăstiri sau, ca o picanterie de care simte nevoia, „viața romantică” a banditului Terente. Însemnările ar rămâne simple „dări de seamă” dacă pornirea de a admira, foarte activă la neobositul drumet, nu ar însufleți o pagină sau alta. „Uluit”, în Deltă sau prin munți, de atâta splendoare, el are de înfruntat, ca întotdeauna, insurmontabilul handicap. „Panorama” e mirifică, nici vorbă, dar pana e „neputincioasă s-o descrie”. Pana nu doar a autorului, ci a oricui: „Dar cine este atât de trufaș și să spună că poate reda în cuvinte?...”. „Trufia” aceasta, care pe **T.-R.** îl colectionează, poartă de fapt alt nume, numai că memorialistului nu îi vine la socoteală să recunoască.

SCRIERI: *La vida del blanco en la tierra del negro*, I-II, tr. R. Besora, pref. autorului, Barcelona, [1927]; ed. (*Viața albului în țara negrilor*), București, 1929; *En el corazón de la selva virgen*, pref. Manuel de Castro Tiedra, Barcelona, 1928; *La danza de los caníbales*, pref. dr. Hell, Barcelona, 1928; ed. (*Dansul canibalilor*), pref. Mario Verdaguier, București, 1931; *El hombre mono y sus mujeres*, pref. Domingo Fuenmayor, Barcelona, 1928; ed. (*Misterele continentului negru*), București, [1932]; *El lago de los elefantes*, pref. Miguel Rivas, Barcelona, 1928; ed. (*Lacul cu elefanți*), București, 1930; ed. București, 1990; *El monstruo del agua*, pref. I. Ribera Roviro, Barcelona, 1928; ed. (*Monstrul apelor*), București, 1931; ed. (*Monștrii apelor*), București, 1958; *Perdidos entre las fieras*, pref. Miguel Rivas, Barcelona, [1928]; *Corrida. Arte, sangre y pasión*, pref. Liviu Rebreanu, Corneliu Moldovanu, H. Ionescu și I. Vion, București, 1930; *Peisajii iberice*, București, 1930; *Icoane dunărene*, pref. Ion Simionescu, București, 1933; *Abisinia*, pref. Radu D. Rosetti, București, 1935; ed. (*Viaje a través de la Etiopia de hoy*), Barcelona, 1935; *Spania de azi*, pref. autorului, București, 1936; ed. 2 (*Spania*), pref. Miguel de Unamuno, București, 1936; *Sub soarele Africii răsăritene*, pref. autorului, București, 1936; *Nopti barceloneze*, pref. Liviu Rebreanu, cu desene de E. Deșliu-Petraglu, București, 1937; *Argentina*, pref. autorului, București, 1938; *Mănăstirile noastre*, București, 1940; *La vânătoare în Congo*, îngr. Mihai Gheorghe Andrieș, pref. Paul Anghel, București, 1968; *Hoinărind prin țară*, îngr. și pref. Constantin Darie, București, 1971; *Peste mări și țări*, îngr. Ion Nistor, pref. Domnica Filimon, București, 1973; *Printre canibali*, îngr. și pref. Valentin Borda, București, 1992.

Repere bibliografice: P. Ș. [Pamfil Șeicaru], *Un muscelean celebru în Spania și America de Sud*, CRE, 1928, 18; Cezar Petrescu, *Un explorator român necunoscut în România – Mihai Tican-Rumano*, CRE, 1928, 18, 19; Paul Anghel, *Arhivă sentimentală*, București, 1968, 115–120; I. Peltz, *Mihai Tican-Rumano*, „Almanahul vânătorului și pescarului sportiv”, 1969, 171–172; V. Firoiu, *Biografii în bronz și marmură*, Pitești, 1972, 125–134; Alexandru Obreja, *Memoria continentelor*, Iași, 1975, 142–152; Val Tebeica, *Români pe șapte continente*, București, 1975, 380–381; Domnița Dumitrescu, *Un propagator al culturii române în Spania – Mihai Tican-Rumano*, RL, 1978, 15; Dumitru Baciu, *Lumini muscelene*, București, 1980, 160–162; Ion Cruceană, *Momente și figuri argeșene*, I, Pitești, 1980, 189–192; Silvestru Voinescu, *Argeșeni în spiritualitatea românească*, Pitești, 1980, 100–104; Cioculescu, *Itinerar*, V, 546; Valentin Borda, *Pe urmele lui Mihai Tican-Rumano*, București, 1992; *Dicț. scriit.rom.*, IV, 557–559; Florin Faifer, *Aventurierul*, CL, 2003, 11. F. F.

TIHAN, Teodor (7.IX.1944, Galații Bistriței, j. Bistrița-Năsăud), critic și istoric literar. Este fiul Lucreției (n. Saicu) și al lui Vasile Tihan, fierar. Urmează clasele primare în satul natal, apoi își continuă învățătura în comuna Dipșa (1955–1958) și la Școala Medie din Bistrița (1958–1962). Devine student la Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, pe care o va absolvi în 1967. Se afirmă în cadrul Cercului de teorie și istorie literară, iar în 1966 debutează în revista „Steaua”, unde în 1970 va fi angajat redactor. Mai colaborează cu însemnări, cronici literare, studii și eseuri la „Tribuna”, „Făclia”, „Echinoc”, „Utunk”, „Cronica”, „Vatra”, „Convorbiri literare” ș.a. Participă la realizarea unor volume colective: *9 pentru eternitate* (1977) și *Pagini transilvane*. În colecția „Restituiri” editează în 1974 o antologie din memorialistica de călătorie a lui Gala Galaction, intitulată *Sub feeria lunii*. Primul volum de autor, *Apropierea de imaginar*, îi apare în 1988. Concediat abuziv din redacția revistei „Steaua” în 1985, este transferat la Muzeul Etnografic al Transilvaniei, unde lucrează până în 1990, când se reîntoarce la vechiul loc de muncă, mai întâi în calitate de corector, apoi din nou ca redactor. În paralel, din 1993 ține cursuri și un seminar de estetică la Facultatea de Litere din Cluj-Napoca. După 2000 colaborează cu articole la *Dictionarul general al literaturii române*.

Apropierea de imaginar (1988) este cartea care marchează debutul editorial propriu-zis al lui **T.**, afirmat printr-o prezență elocventă, cu eseuri și cronici literare, în paginile revistelor „Steaua” și „Tribuna”, de-a lungul a două decenii. Comentariile, selectate atent, vizează, în general, actualitatea momentului (anii '70–'80 ai secolului trecut), concretizată în apariții editoriale de referință, aniversări și alt gen de evenimente care au provocat meditația autorului asupra literaturii și asupra criticii. Cele două secțiuni ale cărții ilustrează aceste două planuri ale „privirii în imediat”. Prima parte conține comentarii aplicate unor scrieri de Gala Galaction, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, F. Aderca, Ionel Teodoreanu, V. Voiculescu, Zaharia Stancu, Eugen Barbu, Radu Stanca, Ion Vlasiu. Interpretul manifestă o egală disponibilitate în ce privește genurile, iar lecturile sale dezvoltă ipoteze de lucru ingenioase, din perspective analitice noi, cel puțin la nivelul nuanței, dacă nu în întregime. Criticul are mereu în vedere ansamblul unei opere, căutând mișcările integratoare și punctele de conexiune în interiorul acesteia sau în spațiul mai larg al literaturii române. Astfel, poezia lui Camil Petrescu este înțeleasă ca „o treaptă” a unei opere „unice”, de neomis „într-o judecată pertinentă de ansamblu”, iar aplicația analitică asupra liricii lui F. Aderca se justifică întrucât autorul participă „la aventura poeziei noastre moderne”, exprimând și ea „ezitățile caracteristice oricărui început”. Eseurile lui **T.** lansează câteva idei interesante, fie și pentru momentul în care au fost concepute, cum ar fi cele intitulate *Metafizica iubirii la Rebreanu* (datând din 1969) sau cele despre dramaturgia lui V. Voiculescu (*O gimnastică a sentimentelor*). Mai aproape de condiția foiletonului critic sunt comentariile din partea a doua a volumului, unde se abordează problematica și statutul criticii literare. **T.** este interesat în primul rând de foiletonul critic și de marile nume care l-au ilustrat (G. Călinescu, Perpessicius), dar și

Victor Felea sau Laurențiu Ulici. Fără să ignore alte forme ale disciplinei, se apleacă pertinent și comprehensiv asupra unor monografii (*Caragiale* de V. Fanache, „*Gândirea*” și *gândirismul* de Dumitru Mîcu) sau asupra unor culegeri de eseuri. Analizele vizează identificarea și interpretarea direcției critice reprezentate de cei avuți în vedere, fiind în același timp un prilej de afirmare a unei profesii de credință și de mărturisire a modelelor. Perpessicus este numele asupra căruia T. revine în cea de-a doua carte, *Umanități și valori* (2000). Adevărate capitole de monografie (*În căutarea poetului Perpessicus*, *Un romancier în proiect*, *Critica literară în viziunea lui Perpessicus*), acestor investigații li se alătură câteva studii dense dedicate lui Eminescu, Ion Creangă, Liviu Rebreanu, V. Voiculescu, Tudor Vianu, Radu Stanca ș.a. Criticul propune și aici o lectură personală, tinzând să fixeze dimensiuni mai rar cercetate sau chiar aspecte inedite ori controversate (în cazul lui Rebreanu, de exemplu). Cu *Ora cărților deschise* (2003), volum purtând un titlu de inspirație lovinesciană, T. recuperează, fără a o epuiza, foiletonistica sa din anii '70-'80. Multe comentarii își păstrează peste timp prospețimea și transparența, obiectivitatea și rigorea.

SCRIERI: *Apropierea de imaginar*, Cluj-Napoca, 1988; *Umanități și valori*, Cluj-Napoca, 2000; *Ora cărților deschise*, Cluj-Napoca, 2003.

Ediții: Gala Galaction, *Sub feeria lunii*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1974.

Repere bibliografice: *Rigori ale sintezei*, LCF, 1974, 3; Constantin Hârlov, *Galaction, călător*, TR, 1975, 18; Mihăilescu, *Conceptul II*, 162; Constantin Culeșan, *Recitirea textelor literare*, ST, 1989, 2; Valentin Ciucă, „*Apropierea de imaginar*”, CL, 1989, 3; Adrian Dinu Rachieru, „*Apropierea de imaginar*”, O, 1989, 11; Ioana Bot, *Criticul despre sine*, TR, 1989, 15; Ilie Radu-Nandra, „*Apropierea de imaginar*”, F, 1989, 10; Tanco, *Dict. lit. Bistrița*, 356-357; Petras, *Panorama*, 610-611; Grigore Scarlat, „*Umanități și valori*”, CL, 2001, 4; Theodor Codreanu, *Umanism și cultură*, L, 2001, 18-20; Diana Câmpan, *Reactivarea valorilor ca demers necesar*, VR, 2001, 5-6; Olimpia Nușfelean, „*Umanități și valori*”, CNT, 2001, 34; Claudiu Groza, *Altfel, despre clasici*, APF, 2001, 11; Florin Mihăilescu, *Adecvarea sau prohibitatea criticii*, VR, 2001, 12; Adrian Tion, *Pe stricte coordonate valorice*, LCF, 2002, 13; Marian Barbu, *Trăind printre cărți*, II, Petroșani, 2002, 419-420; Iuliu Pârveu, *Studii și cronici literare*, Cluj-Napoca, 2002, 252-255; Anca Noje, *Clasicii români din perspective inedite*, „*Mișcarea literară*”, 2003, 3-4.

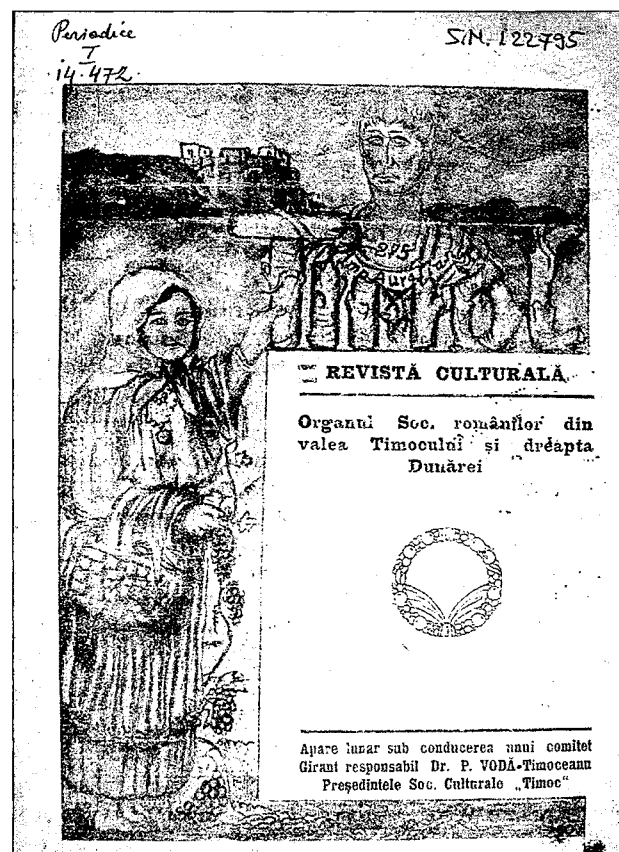
C. H.

TIMIȘANA, publicație apărută la Timișoara, săptămânal, de la 1 aprilie 1885; din 22 decembrie 1885 se transformă în „*Gazeta poporului*”. Proprietar, editor și redactor responsabil este Teodor V. Păcățian. Destinată cititorilor de la sate, foaia cuprinde sfaturi referitoare la economia rurală, informații de interes local privind conferințele învățătorilor și preoților, altele referitoare la viața culturală a ținutului, știri despre evenimente politice mai importante, precum și scurte articole în care sunt popularizate noțiuni științifice sau sunt expuse chestiuni de morală, religie și istorie. Pentru a oferi sătenilor lecturi accesibile și folositoare, T. are o rubrică permanentă intitulată „*Foișoara*”, apoi „*Literatura*”, unde apar istorioare și povestiri instructive, moralizatoare, alcătuite mai ales de redactor (și sub pseudonimul T. Odor). Tot aici se publică romanul *Comoara* de J. Wachenhusen, tradus de Păcățian, și se

reproduc scrieri ale lui Petre Ispirescu, Th. M. Stoenescu, T. V. Ștefanelli ș.a., tălmăciri ale unor poeme în proză de I. S. Turgheniev. Sunt inserate și câteva doine populare culese din Arad și Bihor. Ion Pop-Reteganel, din a cărui colecție *Trandafiri și vioarele* se republică, dă la iveală în modesta foaie a lui T. V. Păcățian o serie de poezii „religioase-morale”, adunate de prin manuscrise vechi.

G. D.

TIMOC (TIMOCUL), revistă apărută la București, lunar, de la 1 ianuarie 1934 până în 1943. Este editată de comitetul societății culturale omonime a românilor din Valea Timocului și dreapta Dunării. Girant responsabil: P. Vodă-Timoceanu, președintele societății, secretar de redacție: Petre Florescu, redactori: Florea Florescu și A. Andrei. În *Cuvânt înainte* se afirmă că un grup de intelectuali români veniți din sudul Dunării și stabiliți la București editează T., „care va fi tribuna strigătelor lor și a românilor pe care-i reprezintă”. Redactorii își impun „o conduită de luptă civilizată - prin grai și scris - fiind convingși că sunt singurele arme bune pentru a se putea lămuri și ajunge la scopul propus: carte și biserică românească”. Publicația intenționează să facă vizibilă, în același timp, „interdependența popoarelor balcanice pe tărâmul cultural și național” și să fie atât „tribuna celor peste 600 000 de români din Valea Timocului și dreapta Dunării”, cât și „un organ al tuturor românilor de peste hotare”. Rubrici: „*Cărți-Reviste-Ziare*”,

„Informațiuni”. Având un caracter național și militând constant pentru drepturile minorităților românești din afara granițelor țării, T. reflectă, în primul rând, viața românilor din Bulgaria, Iugoslavia și Ungaria, dar și din Cehoslovacia, Albania, Grecia și Uniunea Sovietică. Se republică articolul *Români din dreapta Dunării*, scris de Mihai Eminescu la 1 decembrie 1876, se introduc în sumar o variantă a *Miorișei* din satul Râtcova, aflat în Serbia, *Reflexii despre sociologie și metafizica Olteniei* de Petre Pandrea, articolele *Poezia populară a românilor din Valea Timocului* de N. Cartoian, *Înrâuriri românești în literatura și viața bulgarilor* de Al. Iordan, *Influența literaturii românești asupra celei bulgare* de Petre Florescu. Cu versuri sunt prezenți Pan Halippa, Grigore Bugarin, Petre Florescu, Const. Rîuleț, V. Barbu Jora, Crâstea I. Nucă, proză semnează George Aria, Petre Florescu, Victor C. Bercescu, Fl. Ionescu ș.a. Revista mai conține textul unei conferințe a lui Theodor Capidan, versuri și obiceiuri populare, alte materiale folclorice, articole pe teme istorice, sociale, politice, religioase și de propagandă națională, amintiri. Alți colaboratori: N. Iorga, Emanoil Bucuța, Simion Mehedinți, G. Giuglea, N. Batzaria, Ion Zamfirescu, G. Murgu, V. V. Haneș, Gheorghe Atanasiu, Radu Elefter, Corneliu Moldovanu, Ion Goschin, I. G. Dimitriu, Anton Balotă, Barbu Theodorescu, C. Sandu-Timoc, Constantin Vancu. A. P.

TIMONU, Dominte (6.VIII.1911, Mahala-Dubăsari - 18.I.1972, București), prozator și publicist. Este fiul Varvarei (n. Răutu) și al lui Moisei Timonu, țărani. După instaurarea puterii sovietice în Transnistria, în 1922, familia trece Nistrul și se stabilește la Chișinău. T. va fi elev al Liceului „A. D. Xenopol” și student la Conservatorul de Artă Dramatică „Unirea”, absolvit în 1933. Actor la Teatrul Municipal din Chișinău (1933-1937), va conduce o vreme Teatrul din Tiraspol (1941-1943), ulterior, venind în țară, face parte din diverse trupe bucureștene: Teatrul „Tudor Mușatescu”, Teatrul Modern ș.a. Un timp a fost actor la Teatrul „Constantin I. Nottara” și, din 1964, regizor la Teatrul pentru Copii și Tineret. Încă din 1926 debutează la revista „România nouă”, publică apoi versuri proprii și povești transnistrene în „Cuvânt moldovenesc”, „Dreptatea”, „Tribuna tineretului”, „Tribuna românilor transnistreni” (unde îi apare și micromonografia *Satul Mahala*), „Poetul”, „Itinerar”, „Viața Basarabiei” ș.a. Redactor, câțiva timp, la gazeta „Gând basarabean”, e și proprietarul revistei „Pagini basarabene”. Din 1937 devine redactor al cotidianelor „Curentul” și „Evenimentul” pentru Basarabia. Figurează între membrii fondatori ai Societății Scriitorilor din Basarabia (1939), împreună cu N. Dunăreanu, Pan Halippa ș.a. Semnează și Iorgu Manea, Măhăleanu.

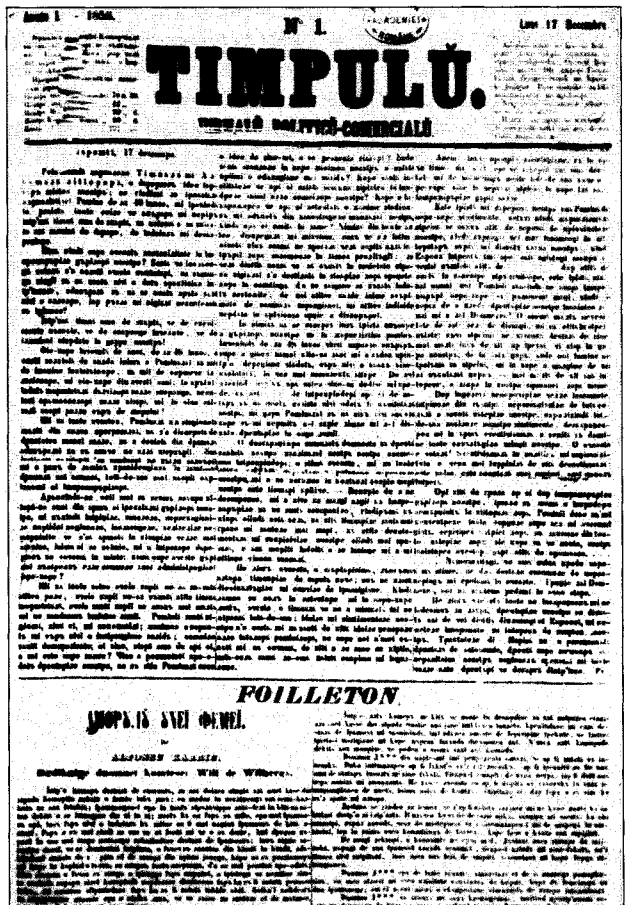
În romanul *Al nimănuu*, apărut în 1937, T. relatează viața lui Victor Crăișor, personaj straniu, cu manifestări cel puțin ciudate, dacă nu anormale, pe care viața îl va zdrobi. Ambiția autorului este de a reedita, în alt spațiu geografic și în alt mediu social, tipologia și modelul narativ din *Ion*, romanul lui Liviu Rebreanu. Dar efortul său se desfășoară în gol, deși în carte sunt episoade menționabile și figuri care se rețin. În 1940 scoate volumul de nuvele *Ulița păcatelor*, unde majoritatea personajelor „poartă pecetea blestemului singurătății și neînțele-

gerii” (Mihai Cimpoi). Au rămas în manuscris un volum de nuvele, două piese de teatru, un scenariu de film, o serie de medalioane literare (despre Ion Minulescu, Al. Robot, Magda Isanos, Ionel Teodoreanu ș.a.), precum și un început de roman, proiect al unei fresce despre generația de sacrificiu dintre cele două războaie mondiale.

SCRIERI: *Al nimănuu*, pref. L. T. Boga, Chișinău, 1937; *Ulița păcatelor*, București, 1940.

Repere bibliografice: Sergiu Matei Nica, „*Al nimănuu*”, VBA, 1937, 7-8; Al. Bardier, „*Al nimănuu*”, „*Raza*”, 1937, 402; Onisifor Ghibu, *Pe marginea unui roman*, CGM, 1937, 11-12; D. Petrescu, „*Ulița păcatelor*”, „*Bugeacul*”, 1940, 5-7; I. Moraru, „*Ulița păcatelor*”, „*Basarabia*”, 1940, 8 mai; Vlad Chiriac, *Dominte Timonu - o ramură vie a neamului nostru*, LA, 1992, 7 noiembrie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 103; Vlad Chiriac, *Un transnistrean în anturajul literar basarabean: Dominte Timonu*, „*Limba română*” (Chișinău), 1999, 3-5; Alexandru Burlacu, *Literatura română din Basarabia. Anii '20-'30*, Chișinău, 2002, 176-183. VI. C.

TIMPUL, gazetă apărută la București, săptămânal, între 16 decembrie 1854 și 20 ianuarie 1855, apoi între 17 decembrie 1856 și 5 aprilie 1857 și reapărută de la 22 decembrie 1860 până la 5 februarie 1861. În cele trei perioade de apariție prim-redac-

revine astfel lui Eminescu. O vreme, din ianuarie 1882, va figura ca director politic Gr. G. Păucescu. Poetul demisionează din funcția de redactor-șef la 16 februarie 1883, iar la 2 iulie 1883, după ce se îmbolnăvește, va fi numit director și redactor răspunzător Mihail Paleologu. În ziua următoare se anunța că Eminescu „a încetat de a mai lua parte la redacțiune”. O coaliție între conservatori și așa-numitul Partid Liberal-sincer are ca rezultat fuziunea, la 18 martie 1884, dintre T. și cotidianul „Binele public”. Noua gazetă va purta denumirea „România”. După cinci ani T. re apare, tot sub redacția lui Mihail Paleologu. Din 1890 va fi dirijat, între alții, de Nicolae Filipescu. Au mai fost redactori I. S. Bădescu (prin 1877-1878), Ronetti-Roman (prin 1878), Dimitrie Rocco, Dionisie Miron, Grigore Ventura, N. Basarabescu, N. Cristescu, iar mai târziu D. R. Rosetti-Max, M. E. Papamihalopol, scriitorul Constantin C. Bacalbașa, Paul Scorțeanu ș.a. Ca urmare a unei reorganizări, la sfârșitul anului 1900 două din cele mai mari gazete conservatoare, T. și „Constituționalul”, sunt înlocuite prin „Conservatorul”. Ultima serie (1923-1924), condusă de un comitet, l-a avut prim-redactor pe I. Joldea Rădulescu, gazeta aflându-se acum sub influența politică a lui Al. Marghiloman.

În primele luni ale anului 1876 singura colaborare literară notabilă este aceea a lui I. Slavici. Se publică și unele scrieri ale lui V. Alecsandri, reluate din „Convorbiri literare”, dar o preocupare constantă pentru beletristică nu se va manifesta decât odată cu venirea lui Gr. H. Granda. Primind direcția cotidianului, T. Maiorescu va semna articole de fond sau comentarii ale actualității politice; în alte contribuții, puține, literare, discută, spre exemplu, modul cum Adolphe Stern a tradus *Hamlet* în limba română. După ce intră în redacție, Slavici înlocuiește vechea „Foiță”, dedicată traducerilor de foiletoane franceze, cu o „Parte literară”. Ziarul devine astfel mai viu, mai variat, abordând felurite aspecte ale mișcării culturale autohtone. Apar rubrici săptămânale de critică literară și dramatică, se fac recenzii, se dau informații și note bibliografice. Toate acestea, ca și comentariile referitoare la situația școlii românești sau la realitățile sociale din Transilvania îi aparțin îndeobște noului redactor. El este și autorul unor nuvele - *La crucea din sat*, *Crucile roșii* ș.a. - sau al însemnărilor intitulate *Icoane zugrăvite cu degetul* și iscălite Tanda, în care sunt evocate locuri pitorești și tipuri ale Bucureștilor. Plecând însă Granda, Slavici trebuie să se ocupe de rubricile politice și astfel vor fi neglijate cele literare. Abia după venirea lui Eminescu paginile de cultură și beletristică ale gazetei își recapătă vechea înfățișare. Poetul este autorul a numeroase articole, unele dintre ele adevărate studii de sociologie, de istorie socială, de analiză realistă a stării politice, în care pozițiile Partidului Conservator sunt în mod frecvent depășite, pentru a face loc crezului ideologic propriu. Acestei publicistici, de o mare intensitate a sentimentului patriotic și de o distincție a expresiei pe care nu le mai atinsese scrisul jurnalistic românesc decât prin M. Kogălniceanu și N. Bălcescu, i se adaugă preocuparea lui Eminescu pentru toate celelalte rubrici, dându-i prilejul de a se manifesta, cum o făcuse și la „Curierul de Iași”, pe terenul cronicii teatrale, al comentariului și recenziei literare sau științifice, al polemicilor

lingvistice și filosofice. Cu timpul, deși trebuia să facă aproape toată gazeta, el are de înfruntat și controversele frecvente cu politicienii conservatori, nemulțumiți, printre altele, de revolta cu care redactorul semnalează indiferența oficialității față de soarta ostașilor care se întorceau din război. Uzura se face din ce în ce mai simțită spre sfârșitul primăverii anului 1883, când Eminescu scrie tot mai rar, lăsând grijile redacției în seama unor colegi mai tineri și, fără îndoială, mult mai docili. Nu se știe cu siguranță de când datează colaborarea lui Caragiale la oficiosul junimist, deși unele articole, povești și parodii nesemnate, din noiembrie-decembrie 1877, par să îi aparțină. Este însă cert că a devenit redactor, la insistențele lui Eminescu, din luna februarie a anului următor, când îi apare un articol despre spectacolele actorului italian Ernesto Rossi. El este prezent, începând cu articole politice (*Liberarii și conservatorii, Ce este Centrul?, Frații radicali și d. Dim. Sturza* ș.a.), la toate rubricile: reportaje parlamentare, știri externe sau din țară, note, informații, cronici teatrale, la care se adaugă traduceri din nuvelele lui E. A. Poe. Mai puțin sau, poate, deloc convins de justetea poziției apărute, Caragiale nu se angajează în lupta de zi cu zi a gazetei nici cu dârzenia lui Slavici, nici cu pasiunea lui Eminescu; aduce, în schimb, prin ironia și scepticismul său, o nuanță necesară. La T. a colaborat, în primii ani, și Iacob Negruzzi, expediind din Iași corespondențe (semnate cu inițialele B.B.), unde, uneori, în relatarea unor aspecte ale vieții politice sau mondene, trece de la un ton ușor, câteodată chiar frivol, la un altul critic, satiric. De la Berlin, unde era student, Petru Th. Missir trimite, de asemenea, corespondențe, în care se ocupă de mișcarea intelectuală și literară. Mai publică A.I. Odobescu (studii de arheologie), I. Em. Florescu, Al. Lahovari, Gr. G. Păucescu (articole politice), Elie Baican, G. Bejan (nuvele și traduceri), Gr. Ventura (articole politice și cronici dramatice), C. Bacalbașa, D. R. Rosetti, D. Rocco (cronici dramatice și, iscăind Demroc, traduceri), N. Pora (cronici dramatice). Prin

FOILETON

BUDULEA TAICHII

NOVELA

de Ioan Slavici. *)

I.

De-mi părea bine?

Dar se înțelege că-mi părea bine.

Când mi-l aduc aminte pe dânsul, mi se deslășură înaintea ochilor întreaga lume a tineretelor, cu toate farmecele ei, acum perdute pentru totdeauna; și nici unul dintre noi toți, cari împreună am trecut prin acea lume, nu poate să gândească la tineretele sale, fără ca să-i treacă, așezat, rătras și totdeauna înțelept, Budulea Taichii pe din naintea ochilor, pentru că Budulea nu era numai al Taichii, ci și al nostru al tuturor.

Mie în deosebi mi se cuvenea oarecare întâietate la împărțea părerilor de bine, pentrucă eu îl știam încă din

copilărie și eram prieten chiar și cu Budulea cel bătrân.

Nea Budulea, înainte de toate avea un picior mai scurt de cât celalalt și era un om scurt, gros, rotund la față și zimbea mereu, când vorbeai cu el. Fără de dânsul nu se putea nici un fel de veselie în sat la noi, fiindcă el cânta mai bine de cât toți, și din vioară, și din cimpoi și din fluer, eară pe Huțu îl ducea totdeauna cu sine, de oare ce Buduleasa fugise cu un scriitor al satului și nu putea să lase copilul singur acasă. Când Budulea cânta din vioară, Huțu ținea cimpoalele, eară când oamenii se săturau de vioară, Budulea schimba cu fecioru-său. Fluerul îl purta Budulea totdeauna în șerpar; alt-fel nu l'am văzut de când îl țiu minte și nici nu-mi pot închipui un Budulea fără de fluer în șerpar.

La praznice și la ziua numelui ștream de mai nainte că are să ne vie Budulea cu mulți ani, cu spor în casă și cu belșug pe masă: așa m'am trezit eu; ce va fi fost mai nainte — nu știu.

Ini aduc numai aminte, că eram copil mic și că priveam, când la piciorul cel scurt al lui Budulea, când la Huțu, care ședea cu cimpoale într'un colț

*) Din *Convorbiri Literare*.

1894-1895 N. Iorga, aflat la studii în străinătate, trimite articole privind clasicismul operei lui Giosuè Carducci, literatura lui Madách Imre sau despre piesa *Constructorul Solness* de Henrik Ibsen. În august 1877 Al. Macedonski închină celor ce luptau în război *Oda dedicată armatei române*, iar în anul următor Vasile Alecsandri dă *Odă ostașilor români*, *Peneș Curcanul* și alte poezii, dintre care unele se tipăresc, concomitent, și în „Convorbiri literare”. Din revista junimistă se republică povești de Ion Creangă și nuvele de N. Gane. Se mai reproduc fragmente din *Povestea vorbii* a lui Anton Pann sau din *Extracți din istoria mișilor mele politice* de V. Alecsandri. Printre numeroasele traduceri incluse în sumar sunt și cele din scrierile lui Cervantes (reluare din „Convorbiri literare”), Schiller, Pușkin, Lermontov, Gogol (*Mantaua*, *Taras Bulba*), E. A. Poe, Nathaniel Hawthorne, Bret Harte, Jules Verne, Émile Gaboriau, Al. Dumas, Jókay Mór, Bjørnstjerne Bjørnson ș.a. Încercarea de a relua T. după primul război mondial, de data aceasta ca organ politic al așa-numiților conservatori democrați, a fost sortită eșecului. Nici partea literară a cotidianului nu a mai atras scriitori cunoscuți. Din redacție a făcut parte, pentru câteva luni, Dem. Theodorescu. Sub pseudonimul Dyonis, el scrie zilnic la rubrica „Pe foi de calendar”, urmărind cu spirit critic actualitatea socială sau culturală. Au mai colaborat Al. Anestin (cu articole dedicate teatrului și altor aspecte ale vieții artistice), Th. Rășcanu (câteva cronici plastice), Vasile Timuș (aflat la începutul carierei de cronicar dramatic), Emil Cerchez, A. Munte și vechiul ziarist gălățean Moise N. Pacu. R. Z.

TIMPUL, gazetă apărută la Iași, săptămânal, între 30 octombrie și 26 decembrie 1911. De la numărul 5/1911 redactor responsabil este Constantin Cehan. Convinși de faptul că e nevoie de „o presă independentă”, redactorii ziarului afirmă: „Nu venim nici cu discursuri, nici cu promisiuni, nici să-nființăm alt partid, nici prea idealisti, ci un alt steag înțelegem să arborăm în sufletul poporului românesc, «Timpul», steagul adevărului și al dreptății” (1/1911). Rubrici: „Note politice”, „Mozaic”, „Ancheta”, „Părerii libere”, „De la românii de peste hotare”, „Săptămâna”, „Literatură”. Se publică versuri de Aron Cotruș (*Tristia*), G. Rotică, Maria Savul, A. Agapus, Gh. Savul și proză de Constantin Cehan și Horia Petra-Petrescu. Este reprodușă schița *Amfora* din volumul *Scenete și fantezii* de E. Lovinescu. Articolul de fond e semnat, de obicei, de A. D. Xenopol. T. mai conține o recenzie a lui E. Lovinescu la *Istoria partidelor politice din România* de A. D. Xenopol, un articol despre Mihai Eminescu și altul despre bojdeuca lui Ion Creangă, un interviu cu A. D. Xenopol, diferite materiale pe teme economice, culturale și politice, informații. A. P.

TIMPUL, cotidian apărut la București între 7 mai 1937 și 1 mai 1948. Director: Grigore Gafencu (1937-1946), redactor-șef: Mircea Grigorescu (1939-1944). Publicație de informații politice interne și externe, sociale, economice, sportive, cu pagină literară, T. se dorește a fi „un informator sincer și de încredere”, care „crede în libertatea scrisului”, după cum se

The image shows a page from the newspaper 'Timpul'. At the top, the word 'DODASURL' is printed in a large, stylized font. Below it, there is a sub-headline: 'Cum se vor decerna de azi inainte premiile pentru literatura si arta'. To the right of this sub-headline, the name 'MARIN PREDĂ STRIGOAIKA' is prominently displayed. The page contains several columns of text, which appear to be a review or a commentary on literary awards. The text is dense and written in a formal, journalistic style typical of the early 20th-century Romanian press.

precizează în articolul-program semnat de Grigore Gafencu. În cadrul rubricii literare „Popasuri” apar articole de Traian Șelmaru, N. Carandino, N. M. Condiescu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Petru Comarnescu, Emil Ciomac, Miron Radu Paraschivescu (*Ce este poezia ș.a.*), Virgil Ierunca (*Poezie și realitate ș.a.*), Geo Dumitrescu (*Poezia, ființă necunoscută*, *Poezia pentru toți*), tot el scriind cronici literare, trece în revistă presa, urmărește viața culturală etc. La rubrica „Artiștii la ei acasă” sunt prezentate personalități din muzică, pictură, literatură. „Cronica plastică” este susținută de Miron Radu Paraschivescu și Petru Comarnescu, „Cronica muzicală” de Emil Ciomac, iar „Foiletonul de miercuri” e asigurat de Ion Marin Sadoveanu, care se ocupă și de rubrica „Drama și teatrul”. Lucia Demetrius prezintă portretele unor femei celebre (Katherine Mansfield, Maria Delavrancea, Alice Voinescu) la rubrica „Femeia de azi”, unde colaborează cu însemnări și Alice Voinescu (*Sufletul femeii muncitoare*, *Femeia care muncește*, *Din psihologia femeii de azi*) sau Cella Delavrancea. T. oferă numeroase informații privind spectacole, repertoriul teatrelor, reviste, cărți. Mihail Jora urmărește evenimentele muzicale, sunt realizate interviuri (de pildă, cu André Maurois) și evocări ale unor scriitori precum George Topîrcceanu sau Barbu Delavrancea. În pagina literară se publică proză, aici fiind găzduite, în 1942 și în 1943, povestirile *Strigoaica* și *Pârlițu* de Marin Preda. Se includ, în traducere, și fragmente de roman (*Crima din Orient-Express*) de Agatha Christie. După al doilea război mondial, ziarul își păstrează principala calitate, aceea de a informa, prioritate având evenimentele politice. Articolele de fond aparțin lui Ion Biberi și Demostene Botez, iar prezența unor segmente de literatură este din ce în ce mai marcată de imperativele propagandistice ale epocii. A. St.

TIMPUL, periodic de politică și cultură apărut la Iași, săptămânal între 13 ianuarie 1990 și decembrie 1992, bilunar între ianuarie și mai 1993, apoi lunar din august 1993. Din prima echipă redacțională fac parte Cassian Maria Spiridon (redactor-șef), Dorin Popa (redactor-șef adjunct), Nicolae Panaite (secretar general de redacție); de la numărul 23/1990 redactor-șef adjunct este Petru Bejan. Pe parcursul primului an de apariție în colegiul de redacție mai figurează, pentru scurte

perioade de timp, Leonida Lari, Grigore Vieru, Radu Petrescu, Mihai Ursachi. De la numărul 1-2/1991, când hebdomadurul apare în serie nouă, dintre foștii conducători ai revistei rămâne doar Cassian Maria Spiridon. Cu numărul 3-4/1991 dispăre din antet subtitlul „Tribună a democrației și libertății”, înlocuit cu „Revistă de cultură” începând cu numărul 1/1993, când T. reapare sub direcția literar-artistică a lui Liviu Antonesei. În articolul-program *Către cititori* (1/1990) se spune: „Acum, «de bună voie și nesiliți de nimeni», vă rugăm să ne spuneți tot ce vă doare și vă bucură; numai așa, prin promovarea unei temeinice publicistici, vom învăța democrația”. Făcând parte din noul val al revistelor postrevoluționare, T. încearcă să se impună prin repunerea în circulație a unor valori îndelung martirizate de dictatură. Este retipărită *Doina* lui Mihai Eminescu, se reproduc articolul marelui poet despre Basarabia, fragmente sugestive din *Rugăciunea unui dac* ori din *Viața lumii*, poemul lui Miron Costin ș.a. Sub titlul *Poeți din Basarabia* se reiau texte de Ion Hadârcă, Leonida Lari ș.a. E publicat un interviu cu poetul Mihai Ursachi, întors din exil. În alte numere se inserează versuri de Gellu Dorian, Liviu Ion Stoiciu, se include în sumar o pagină de poeme de Dan Laurențiu, alături de un interviu luat de Liviu Antonesei lui Emil Brumar, din scrierile căruia se retipăresc poezii precum *Marchizul va intra la ora cinci*, *Cântec naiv*, *Country*. Virginia Stănescu traduce din Mac Linscott Ricketts studiul intitulat *Mircea Eliade și Tudor Arghezi*. Mărturisind, în genere, spiritul tutelar al lui Mihai Eminescu, redactor, între 1877 și 1883, al cotidianului omonim, T. încearcă să reînnoade o tradiție. Un număr din 2000 îi este dedicat în întregime și conține două ample traduceri, semnate de Dan Petrescu, din exegeza consacrată de Ioan Petru Culianu operei marelui poet: *Romantism cosmic la Mihai Eminescu și Fantasmalele nihilismului la Eminescu*. Precedată de un interviu cu Vintilă Horia, publicarea în serial a romanului *Dumnezeu s-a născut în exil* începe de la numărul 3/1990. De asemenea, în cuprinsul revistei se găsesc transpuneri din Alexandr Soljenitîn (*Arhipelagul Gulag*), Giovanni Papini (*Gog*, și anume secvența întâlnirii cu Lenin), alături de texte alese din scrierile lui Vladimir Nabokov. Se inițiază și reluarea, în mai multe numere, a eseului *Schimbarea la față a României* de Emil Cioran, a unor texte de Petre Țuțea, Nae Ionescu, D. D. Roșca ș.a. Din primul an de apariție a T. Paul Goma vorbește despre „gaura din arhive” și începe să colaboreze Dorin Tudoran cu *Frig sau frică – despre condiția intelectualului de azi*. Semnificativ este și interviul pe care Titus Ceia îl ia lui Al. Paleologu. În această etapă au mai colaborat Aurel Ștefanachi, Ștefan Prutianu, Vasile Braic, Silviu Lupașcu, Radu Părpăuță, Ionel Săcăleanu, Dorin Spineanu, Ala Mândicanu, Florea Ioncioaia, Virgil Zagaievski. Sub directoratul lui Liviu Antonesei revista renunță la o mare parte din colaboratori, devine mai implicată în actualitatea socială și culturală, fiind promovate nume noi, de la Ovidiu Nimigean, Radu Andriescu, Gabriela Gavril sau Dan Lungu până la Lucian Dan Teodorovici, Radu Pavel Gheo sau Florin Lăzărescu. T. își restructurează și colegiul de redacție, format acum din Ștefan Afloroaei, Al. Andriescu, Emil Brumar, Al.

Călinescu, Liviu Leonte, Paul Miron, Dan Petrescu și Al. Zub. Cu alt puls, vie, bătaioasă, fără complexe provinciale, revista nu trece neobservată. Îndeosebi editorialele semnate de Liviu Antonesei stârnesc polemici aprinse în presa culturală din România. Dintre acestea pot fi amintite câteva din anii 2002 și 2003: *Delict: poezia! Despre poezie, libertate și presiune*, *Păguboasa moștenire a Securității*, *Chestiunea universitară*. Din octombrie 2003 editorialele sunt scrise de redactorul-șef Gabriela Gavril care, fără a abandona problematica socială, dominantă la Liviu Antonesei, reușește să impună altă viziune asupra spiritului critic, ca în *Generația tranziției*, *Imagina și șifonată a revistelor culturale* sau în *Regândirea „provincialității”*, posibile exemple de deconstrucții bine articulate ale unor concepte, concepții sau teorii vehiculate în România postceaușistă. Alți colaboratori: Michael Astner, Alexandru-Florin Platon, Șerban Axinte (secretar general de redacție), Doris Mironescu, Gabriela Haja, Cerasela Nistor, Cristian Pătrășconiu, Bogdan Suceavă. I. I.

TIMPURI, publicație apărută la Gyula (Ungaria), anual, din 1985 până în 1989, sub conducerea unui comitet. Redactor: Tiberiu Herdean, editor responsabil: Gheorghe Marc. Din echipa redacțională mai fac parte Maria Berényi, Ion Budai, Elena Csobai, Alexandru Hoțopan, Ioan Sz. Kiss, Mihai Cosma, Ambrus Miskolczy, Teodor Oltean, Gheorghe Santău. În editorialul *Către cititor* se afirmă: „Revista «Timpuri» nu-și propune altceva decât a contribui, între limitele posibilităților sale, la motivarea cunoașterii acestei comunități, oferind loc scrierilor preocupate de realitatea cu multe fețe a populației române din patria noastră, având încredere în comunicarea dintre culturi, limbi și popoare”. Sunt publicate mai multe articole privind trecutul istoric și cultural al românilor din Ungaria, între care sunt de amintit *Despre românii din județul Hajdu-Bihar*, *Situația limbii noastre materne de Mihai Cosma*, *Românii din Chitighaz* de Gheorghe Santău, *Din istoricul presei române din Transilvania și Ungaria* de Maria Berényi, *Lupta lui Iosif Vulcan pentru întemeierea unui teatru român în Ungaria și Transilvania*, *Eminescu și românii din Ungaria* de Gheorghe Petrușan, *Considerații asupra receptării operei lui Eminescu* de Jenő Farcas, *Kohán György* de Ștefan Oroian, *Despre un vechi manuscris românesc* de Gavril Scridon ș.a. În 1989 se marchează, într-un articol semnat de Ambrus Miskolczy și Ioan O. Rudeanu, trei secole de la apariția *Bibliei de la București*. Revista contribuie la afirmarea identității naționale a românilor din Ungaria și la o mai bună cunoaștere a trecutului cultural comun. M. Pp.

TIMUȘ, Ioan (8.XI.1890, Câmpulung – 10.VI.1969, București), prozator. Este fiul Mariei Timuș (n. Iozepide), învățătoare, și al lui Vasile Timuș, medic veterinar. La București urmează Liceul „Gh. Lazăr”, unde în 1911 își ia bacalaureatul, în 1916 absolvind Facultatea de Drept și Facultatea de Filosofie și Litere. Practică avocatura și activează în calitate de consilier juridic al Primăriei de Negru din București. În ultimii ani de

viață, membru al Societății de Orientalistică, inițiază primul curs de limba și literatura japoneză la Universitatea Populară din București (1966-1969). Colaborează la „Rampa”, „Revista copiilor și a tinerimii”, „Teatrul”, „Lectura”, „Comedia”, „Cuvântul”, „Gazeta tribunalelor”, „Dimineața”, „Studia et Acta Orientalia”, „Secolul 20” ș.a.

Călătoria pe care o întreprinde în toamna anului 1917, de la Odessa, prin Moscova, Celiabinsk, Irkutsk, Karbin, Vladivostok, până în Japonia (unde rămâne aproape cinci ani), observațiile pe care le acumulează ca împătimit voiajor - vizitează și China, Coreea, India, Egipt - vor alimenta toate scrierile lui T. Prefațând volumul *Japonia. Viața și obiceiurile* (1925), N. Iorga subliniază câteva calități ale autorului: „Un om care vede bine, care păstrează credincios impresiile sale și care judecă inteligent”, dar și ale cărții: „Nu e numai «fotografie» și nu e deloc imaginație poetică; fără să caute «a face știință» și a-și afirma individualitatea, el vorbește despre un subiect pe care l-a trăit”. Virtuțile literare se relevă cu deosebire în *Transsiberiana* (1934) și în *Ogio-san (Domnișoare)* (1938). Este vorba, în primul rând, de „înzestrarea vizuală fericită”, de „strategia vizuală înrudită prin dinamismul lapidar cu a cineastului”, de „o adevărată punctuație cinematografică” (Doina Curticăpeanu). T. va colabora, de altfel, ulterior, cu regizorul Jean Georgescu la realizarea filmului artistic *Maiorul Mura*. S-a aplecat și asupra eposului popular japonez, pe care l-a prezentat în *Basme japoneze* (1938) și *Cocorul alb* (1967), culegeri de povești populare traduse de T. Pentru lucrarea *Caracterele civilizației japoneze* (1942, în colaborare cu Gheorghe Băgulescu) i s-a decernat Premiul Kokusai-Bunka-Shinkokai al Societății pentru Dezvoltarea Legăturilor Culturale Internaționale din Tokyo, iar pentru *Japonia de ieri și de azi* (1943) a fost distins cu Marele Premiu „Năsturel” al Academiei Române.

SCRIERI: *Japonia. Viața și obiceiurile*, pref. N. Iorga, București [1925]; *Transsiberiana*, București, [1934]; *Ogio-san (Domnișoare)*, București, [1938]; ed. îngr. și pref. Doina Curticăpeanu, Cluj-Napoca, 1984; *Caracterele civilizației japoneze* (în colaborare cu Gheorghe Băgulescu), București, 1942; *Japonia de ieri și de azi*, București, 1943; *Japonia. Arta, femeia, viața socială*, București, f.a. **Traduceri:** Seiji Shimota, *Insula Okinawa*, pref. A. Cernea, București, 1961 (în colaborare cu Pericle Martinescu); *Basme japoneze*, București, [1938]; *Cocorul alb*, cu ilustrații de Mihai Vulcănescu, București, 1967.

Repere bibliografice: Lucreția Karnabatt, *O carte despre Japonia*, DMN, 1925, 6 577; Romulus Dianu, „*Japonia*”, RP, 1925, 2 253; G.B. [George Baiculescu], „*Japonia*”, ALA, 1926, 280; Al. R. [Al. Robot], „*Transsiberiana*”, RP, 1934, 4 898; Matei Alexandrescu, „*Transsiberiana*”, „*Litere*”, 1934, 12; Perpessicius, *Opere*, VIII, 46-47; Camil Baltazar, „*Ogio-san*”, „*Lumea românească*”, 1938, 349; A. Anestin, „*Ogio-san*”, „*Ordinea*”, 1938, 1 838; P.A.S. [Ion Pas], *O carte despre Japonia*, VRA, 1943, 696; Negoiteșcu, *Analize*, 256-261; Tudor Ionescu, „*Ogio-san*”, ST, 1984, 10. I.D.

TINCU-VELIA, Nicolae (1816, Ticvanu Mare, j. Caraș-Severin - 16.V.1867, Vârșet, Serbia), istoric și publicist. A învățat la Oravița și la Liceul Piarist din Seghedin, avându-i colegi pe Eftimie Murgu și pe Damaschin T. Bojincă. A urmat teologia la

Vârșet (1835-1837). În 1839 este numit protodiacon, notar consistorial și profesor de teologie la secția română a Seminarului de acolo. Ulterior va fi hirotonit preot și numit protopop al Vârșetului. Prin 1860 se mută la Secaș, ca paroh, apoi revine la Vârșet, având sarcini de organizare a protopopiatului. Moare de tuberculoză.

T.-V. a fost unul din luptătorii pentru înființarea mitropoliei românești autonome în Banat, prin înlăturarea ierarhiei sârbești și unirea românilor din imperiu sub un mitropolit național. În acest sens a colaborat cu George Barițiu și cu Andrei Șaguna. A lăsat o istorie a bisericii din Banat, cu pronunțat caracter polemic, militant, politic: *Istoria bisericească politico-națională a românilor de preste tot, mai ales a celor ortodocși-orientali din Austria* (1865). Adept întârziat al Școlii Ardelene, avea o concepție puristă despre originea românilor. Semnând Un bănătean sau Tu-Velia, publică în „*Foaie pentru minte, inimă și literatură*” și „*Gazeta Transilvaniei*” articole pe teme de morală, propuneri în materie de ortografie ori privind cultivarea limbii naționale (pe care o vedea unitară prin înlăturarea slavonismelor, prin latinizarea și alfabet latin), precum și câteva încercări, stângace (unele par chiar prelucrări din H. Zschokke), de poezie filosofică și patriotică, alături de traduceri din Schiller. După exemplul lui George Barițiu și al lui Vuk Karadžić, a avut și preocupări de folclorist. Culege balade populare cu subiect istoric (între care cunoscutele *Iovan Iorgovan și șarpele*, *Salabeg împăratul*, *Mihai Viteazul și Boierul Dobricean*), pe care At. M. Marienescu le-a folosit în colecția sa din 1867, *Poezia populară. Balade culese și corese*.

SCRIERI: *Istoria bisericească politico-națională a românilor de preste tot, mai ales a celor ortodocși-orientali din Austria*, Sibiu, 1865. **Traduceri:** *Cele șapte virtuți sau Fapte bune de căpetenie*, Brașov, 1847.

Repere bibliografice: I. D. Suci, *Nicolae Tincu Velia (1816-1867). Viața și opera lui*, București, 1945; *Actele Simpozionului de raporturi culturale, literare și lingvistice româno-iugoslave*, București, 1979, 491-502; *Dicț. lit.* 1900, 852-853; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 457; N. A. Ursu, *Contribuții la istoria literaturii române*, Iași, 1997, 444. S. C.

TINERETUL MOLDOVEI, publicație politică și de cultură, cu o periodicitate variabilă, apărut de la 2 martie 1928. Primul număr se editează la Balta, ca supliment al gazetei „*Plugarul roșu*”; redactori: N. Gruman și I. Vainberg. Din 31 decembrie 1929 se tipărește la Tiraspol, sub titlul „*Comsomolul Moldovei*”. În 1932, 1935-1936 s-a imprimat cu caractere latine; redactori: A. Voloș, A. Șenberg, F. Cârlig, din 1936 N. Baranetki, iar din 1937 I. Șamis. Devine publicație independentă începând cu 1931. Între 28 iunie 1941 și 21 august 1944 nu apare. Este reluat la 22 august 1944, la Chișinău, sub titulatura „*Tineretul Moldovei*”, iar din iunie 1950 sub aceea de „*Tinerimea Moldovei*” până la 20 martie 1990, când revine la denumirea „*Tineretul Moldovei*”. Între redactorii de după 1944 se numără Vladimir Galiț, P. Cranga, N. Dârul, V. Babilung, I. Josul, F. Casian, Aureliu Busuic, Vasile Spinei ș.a. Rubrici permanente: „*Gaudeamus*”, „*La steaua...*”, „*Debut*”, „*Pe-un picior de plai*”. **T.M.** și-a făcut un merit - în special în perioada

de după 1950 - din lansarea și susținerea tinerelor talente literare. Între colaboratori se află Ion C. Ciobanu, Nicolae Dabija, Vasile Romanciuc, Mihai Cimpoi, Tudor Țopa, S. Cernei, Constantin Olteanu, Viorel Mihail, Nicolae Popa, Silvia Celac, Irina Nechit, L. Țăcu, Emilian Galaicu-Păun, Dumitru Crudu ș.a. A. Cb.

TINERETEȚA, publicație apărută la București, lunar, de la 25 martie 1935 până în august 1940 și de la 15 martie 1941 până în februarie 1943, cu subtitlul „Revista tineretului român de pretutindeni”, iar la seria a doua „Organ de gând și faptă românească”. În primii ani e condusă de Nicu Sterescu, iar din 1941 îl are ca director pe Ioan D. Suci. Comitetul redacțional variază, printre membri numărându-se D. Cristea, I. D. Suci, I. M. Comănescu, Al. Neagu, Răzvan Panaitescu, Marian Țuțuianu, P. Balenty-Budu. **T.** se deschide cu un *Cuvânt înainte*, în care N. Sterescu precizează că revista își propune „să pună în valoare tinerele talente literare”, considerând că nu există „o tipăritură care să primească cu inima deschisă slova tremurândă a începătorilor”. În program se afirmă dorința de a deștepta „gustul pentru citit, pasiunea pentru cărțile frumoase, interesul pentru manifestările de artă”. Colaborează cu versuri Virgil Carianopol, Radu Gyr, Ștefan Stănescu, Octav Sargețiu, Ștefan Aug. Doinaș, Geo Dumitrescu, Mihai Dragomir, Pavel P. Bellu ș.a. Proză dau Aurel Bugariu, Marin Preda (povestirea *Nu spuneți adevărul*, 1-2/1942), Sidonia Drăgușanu, Teodor Mazilu ș.a. Traducerile aparțin lui Al. T. Stamatiad (din lirica japoneză), Pimen Constantinescu, P. Balenty-Budu (Leconte de Lisle, G. A. Bürger, Goethe), Mihail Bădulescu ș.a. Atenția acordată artei universale e ilustrată în articolele de la rubrica „Pagina franceză”, semnate M. Scărlăteanu, sau în cele ale lui Alex Stegaru (*Hamlet, Richard Wagner*). Sumarul cuprinde numeroase recenzii (*Ochii Maicii Domnului* de Tudor Arghezi), cronici literare (unele redactate de Tiberiu Tretinescu), dramatice, plastice, muzicale. Sunt prezentate „Revista Fundațiilor Regale”, „Lucefărul”, „Viața literară”. În 1941 C. Bivolaru publică o convorbire cu Ion Vlasiu, iar N. Papatanasiu realizează un interviu cu Liviu Rebreanu. În paginile revistei există numeroase necrologuri (Panait Istrati, Gib I. Mihăescu, Mateiu I. Caragiale ș.a.). Articolele sunt în strânsă legătură cu istoria și politica (I. D. Suci, *Istoriografia ardeleană*, Andrei Constantin, *Comunismul în România și Codreanu - Maniu*) sau se referă la critica și istoria literară: Silviu Herescu, *Mișcarea literară în anul 1934*, Sever Bocu despre Iulian Grozescu și Vincențiu Bugariu, Const. A. Gădei, *Critică de creație și constatativă*, Miron Radu Paraschivescu, *Scrisoare deschisă lui Ion Vinea* ș.a. Comentarii precum *Pe drumuri noi, Drumul tineretului, Între tinerețe și literatură* demonstrează constanta preocupare pe care **T.** a avut-o pentru literatura tânără. A. St.

TINERETEȚA, revistă apărută la București, săptămânal, de la 1 iulie 1945 până la 24 aprilie 1947, sub conducerea unui colectiv redacțional. Începând cu numărul 11/1945 își schimbă formatul, iar subtitlul „Săptămânal de atitudine și cultură

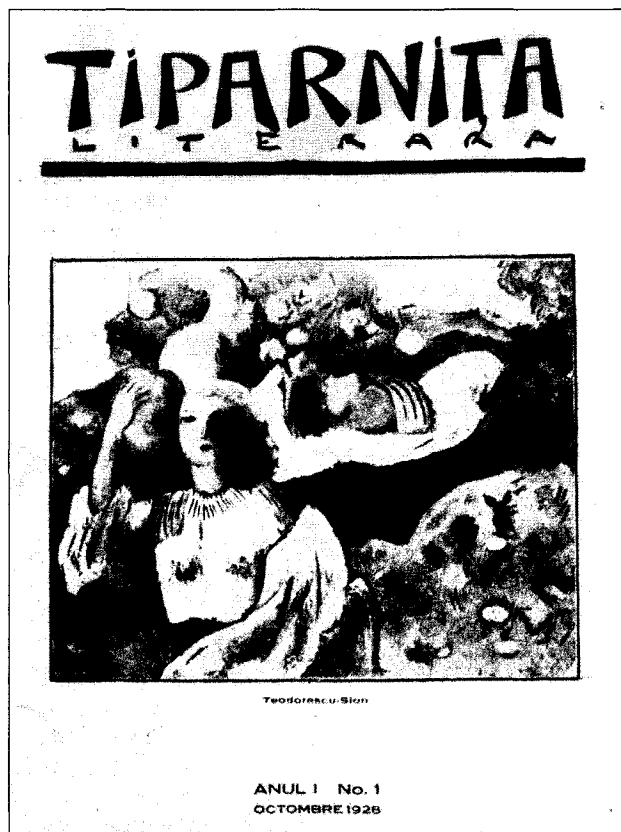
progresistă” dispăre. Lansată ca o publicație aproape exclusiv culturală, **T.** găzduiește poezie, proză, studii, reportaje, cronici și comentarii, aparținând, în prima etapă, unor nume remarcabile. Treptat, revista cedează unui discurs în tot mai mare măsură politizat și „socializat”, încheindu-și existența ca o gazetă de informații diverse. După aproximativ zece numere literatura este în mod vizibil comprimată în pagina a doua, sub titlul „Viața literară”, în scurt timp pagina devenind mai degrabă culturală, pentru a dispărea complet odată cu numărul 49/1946, când încetează și participarea unor nume marcante ale culturii și literaturii. Colaborează cu versuri Margareta Dorian, Vladimir Colin, Emilian Bucov, Mihai Beniuc, Geo Dumitrescu, Ștefan Baciu, Magda Isanos, Nina Cassian ș.a. Numărul 11/1945 cuprinde un grupaj de poeme din Ilarie Voronca și Dimitrie Stelaru. Versuri mai semnează Eusebiu Camilar, Ben Corlaci și Angela Strat. Proza aparține lui Mihail Sadoveanu, Eusebiu Camilar, Sașa Pană. Evenimentul cel mai semnificativ este apariția, în numărul 11/1945, a nuvelei *Plecarea* de Marin Preda. Studii și articole publică Al. A. Philippide, Al. Piru (*Literatura progresistă*), Virgil Ierunca (*Paul Valéry și poezia tânără*), Silvian Iosifescu (*Literatură și revoluție*), Marius Theodorescu (*Rabelais*) ș.a. Reportaje semnează Al. Mirodan, iar Al. Piru asigură rubrica „Cronica literară”, comentând, între altele, *Cartea Oltului* de Geo Bogza sau *Sensul clasicismului* de G. Călinescu. Mai scriu cronici literare Mihail Cosma și Marin Crânguși. Cronicile teatrale sunt susținute de Simona Teodorini și de Geo Dumitrescu, cronică muzicală este girată de Ion Frunzetti, iar cronică plastică de Stelian Tecuceanu. Sunt incluse în sumar și interviuri cu Ilya Ehrenburg, Tudor Teodorescu-Braniște și N. D. Cocea. Alți colaboratori: Paul Cornea, Alexandru Jar, Simeon Laiotă, Ion Mihăileanu, Andrei Băleanu, Mirel Ilieșiu, Ion Pas, Savin Bratu, Petre Solomon, Valeriu Ciobanu, Petru Vintilă. C. T.

TINERIMEA OLTEANĂ, publicație apărută la Craiova, ca bilunar, la 5 martie și la 20 martie 1935, cu subtitlul „Literatură, artă, știință”. În articolul-program, intitulat *Cuvânt înainte* și semnat de comitetul de redacție, se afirmă că **T.o.** va fi „revistă literară pentru tineret”, propunându-și să militeze pentru „spiritualizarea tineretului” și pentru „conștiința demnității răspunderii și a adevăratei meniri patriotice religioase”. Se publică versuri, proză, traduceri, cronici literare. Alături de „Craiova artistică și culturală” se află „Rubrica științifică”, „Pagina matematică”, „Rubrica jocurilor”. Poezia de aici se revendică de la modelul tradiționalist, cu puternice note romantice elegiace și câteva vați accente simboliste. Între colaboratori se numără Al. Iacobescu, Eugen Constant, Preda Savu, Sergiu Cristian, George I. Părvulescu, Eugeniu Popișteanu. C. T.

TIPARNIȚA, publicație apărută la București la 1 iulie 1925. Redactorii acestui unic număr își propun să suplinească golul de informație în materie de text tipărit, să sprijine mișcarea bibliofilă din România, precum și să orienteze gustul public înspre cartea de valoare. H. Fisher-Galați semnează articolul *Cartea cea mai mică din lume* (un bilanț al recordurilor bibliofile ale momentului), iar Emanoil Bucuța, în articolul *Cartea la un târg internațional*, face o cronică asupra târgului de carte de la Florența, semnalând slaba participare a României la această manifestare. Numărul mai cuprinde informații și semnale editoriale. C. Tt.

TIPARNIȚA LITERARĂ, revistă apărută la București, lunar, din octombrie 1928 până în mai 1931. Directori: Camil Baltazar și Petru Comarnescu. Începând cu numărul 2/1928 subtitlul „Critică, artă, politică” dispăre, iar de la numărul următor caseta redacțională anunță ca unic director pe Camil Baltazar. Publicația promovează o literatură girată în general de nume importante ale epocii. Fără a fi revistă de direcție, reușește să construiască un melanj echilibrat de curente și tendințe, de la postsimbolism până la ermetism și suprarealism în poezie, de la realism și naturalism până la modernism în proză. Se favorizează în bună măsură producția epică, selecția fiind riguroasă. Deși nu își propune facilitarea lansării pe piața culturală a unor autori noi, T.I. reprezintă o platformă de

afirmare a unor producții literare de calitate. Contactul strâns cu realitatea culturală este asigurat prin anchetele revistei, cu teme de interes general, dar și imediat, beneficiind de răspunsuri din partea unor scriitori reputați. Astfel, în numărul inaugural, la ancheta cu tema „Sensul poeziei”, răspund Hortensia Papadat-Bengescu (care definește poezia ca un filtru între două sensuri ale cuvântului, cel simbolic și cel științific), Ion Vinea, E. Lovinescu (pentru care poezia este în primul rând o expresie a inefabilului), Vintilă Russu-Sirianu, F. Aderca (în viziunea căruia sensul poeziei este metamorfoza suprarealistă), Ion Călugăru ș.a. Opinii de substanță vor fi, de asemenea, exprimate în răspunsurile la ancheta cu tema „Noua spiritualitate” (2/1928). Dau curs întrebărilor N. Iorga (noua spiritualitate este una creștină, „divină”), Octavian Goga (de pe pozițiile unui naționalism ortodoxist), E. Lovinescu („noua spiritualitate” o constituie un „conformism etic” grefat pe mistică și ortodoxie), Lucian Blaga (optează pentru mit, transfigurarea realității și metafizică), Nichifor Crainic (afirmă o poziție tradiționalistă extremă, definită ca naționalism integral), Șerban Cioculescu (vede în noua spiritualitate un individualism bazat pe eul intelectual), Ionel Jianu, Mircea Vulcănescu, Mircea Eliade, Mihail Sebastian, Sandu Tudor. Sunt prezenți cu poezie Ion Barbu (*Dioptrie, ev arid*), Camil Baltazar, Jacques G. Costin, Mihail Celarianu, Andrei Tudor, Leon Feraru, Cicerone Theodorescu, Emil Gulian, Eugen Jebeleanu, Tana Quil ș.a. Colaborează cu proză Liviu Rebreanu (*Crângul Feregetului*), Grigore Cugler (texte suprarealiste), Ticu Archip (proză modernistă, cu nuanțe naturaliste), Hortensia Papadat-Bengescu (*Candoare, Drumuri care nu se văd*, fragment din romanul *Concert din muzică de Bach, Rochia miresei, Fetița*), Camil Baltazar, I. Peltz, Camil Petrescu (*Drum cu ocoluri la Odobești*, fragment din romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*), Mihail Sebastian (*Emilia*), Aureliu Cornea (*Farsa*), Ion Călugăru. În paginile revistei Camil Baltazar traduce din Rainer Maria Rilke, Georg Trakl, Franz Werfel ș.a. Publică articole de poetică și istorie literară F. Aderca (*Coșbuc cel adevărat*, un comentariu impresionist în două secțiuni: *Efortul liric și Efortul epic*), Camil Baltazar (*I. Vinea*, medalion literar), Pompiliu Constantinescu (*Poezia d-lui Adrian Maniu*). Numărul 2-3/1930 este dedicat „mării europene” Hortensia Papadat-Bengescu, cuprinzând diverse „fațete de portret” și interpretări aparținând lui Mihail Sebastian, Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, F. Aderca ș.a. Cronicile literare sunt susținute de Petru Comarnescu, Camil Baltazar, Mihail Sebastian, Dan Botta, Lucian Boz. Calitatea publicației este dată și de prezentarea grafică, desenele fiind semnate de Teodorescu Sion, Victor Brauner, Marcel Iancu, Henri Catargi, Marius Bunescu ș.a. C. Tt.

TIPOGRAFUL ROMÂN, publicație apărută la București, bilunar, între 1 august 1865 și februarie 1866, 25 februarie 1870 și aprilie 1871. Prima serie a gazetei era redactată de Petre Ispirescu și de G. Walter, tipografi și editori, și avea caracterul unei publicații profesionale. Cu numărul 9, primul al seriei a

doua, **T.r.**, deși rămâne proprietatea celor doi editori, apare sub îngrijirea lui I. Heliade-Rădulescu, modificându-se în consecință atât ortografia, cât și conținutul, potrivit principiilor heliadiste, explicate pe larg în editorialul *Tipograful român*. Număr de număr, Heliade va semna articole în care își apără pozițiile lingvistice (*Principie de ortografie română, Despre ortografia erudiților sau a vorbelor științelor și celor străine*), altele despre arta tipografică, amintiri din perioada premergătoare anului 1848 (*Librărie națională română*) etc. La începutul lui 1871 Heliade comentează nefavorabil „noua direcție” junimistă, plecând de la o „prelecțiune” ținută la Iași de Titu Maiorescu. El face și o traducere din *Infernul* lui Dante (cântul VII), căreia i se adaugă două transpuneri din Schiller, *Preîmbularea și Cântarea clopotului*, realizate de N. Rucăreanu. R. Z.

TITA, Aurel (8.I.1915, Risipiți, azi Unirea, j. Dolj - 14.X.1994, București), poet și traducător. Urmează ciclul primar în localitatea natală, apoi Colegiul Național „Carol I” din Craiova, absolvit în 1934, și Școala Normală Superioară din București, obținând licența în litere și filosofie. Va fi profesor de limba franceză la Liceul „Gh. Lazăr” din București. Încă elev, în 1931 publică versuri în „Picături de rouă” de la Craiova, scrie în revista școlară „Ion Maiorescu” și în 1933 conduce gazeta „Înmuguriri”. Primul volum de versuri, *Undeva, în amintire...*, îi apare în 1935. Mai colaborează la „Poezia”, „Familia”, „Kalende”, „Azi”, „Săptămâna CFR”, „Ramuri”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Vreamea”, „Evenimentul zilei”, „Ardealul”, „Tribuna românească” ș.a., apoi la „Orizont”, „Viața românească”, „Gazeta literară” ș.a. A semnat și cu pseudonimele Aureola Nalbă, Stan Palavră, Marcella U., Tudor Dima. Pe lângă poezie are numeroase traduceri, publicate de-a lungul unei jumătăți de secol (va primi, de altfel, din partea Societății Poetilor Francezi, o distincție) și câteva piese de teatru pentru copii - *Iancu Jianu*, *Gheorghe Lazăr* (în colaborare cu Al. Mitru), *Înima mamei* -, reprezentate la teatre din București și Pitești, dar neadunate în volum. A mai redactat, în colaborare cu Tilică Dăncău, *Mic îndreptar de omenie* (1947), o carte de sfaturi morale pentru tineri.

T. scrie o poezie discretă, conținând adesea un sens moral, exprimat limpede. De altminteri, claritatea se dovedește a fi calitatea cea mai prețuită de poet. O mărturisesc deopotrivă figurile de stil și sistemul prozodic de factură clasică. Uneori această preocupare pentru accesibilitate conduce la o exprimare convențională, de care nu scapă nici retrăirea nostalgică a copilăriei, una din temele predilecte. Poetului nu i se poate contesta, însă, sinceritatea cu care aspiră la clădirea frumuseții făpturii umane, la un echilibru deplin între idealul moral și cel estetic. Traducerile - îndeosebi cele din limba franceză - au fost remarcate în primul rând pentru capacitatea lor de a respecta expresia originalului, ceea ce reflectă o bună cunoaștere atât a limbii române, cât și a celei din care se realizează transpunerea. Sunt selectate scrieri reprezentative pentru direcția clasicistă a literaturii europene (Fedru, La Fontaine, La Rochefoucauld, La Bruyère, Florian, Lope de Vega ș.a.), dar nu numai. Tradu-

cătorul își însoțește adesea versiunile cu un cuvânt înainte scris cu o vădită dorință de a asigura accesibilitatea cărții.

SCRIERI: *Undeva, în amintire...*, Craiova, 1935; *Mic îndreptar de omenie* (în colaborare cu Tilică Dăncău), București, 1947; *Ca să ai un cer al tău...*, București, 1978; *Cine le paste le cunoaște...*, București, 1979; *Gravitația flăcării*, București, 1981; *Cantilene*, București, 1989. **Traduceri:** Pearl Buck, *Albastrul călțunașilor*, București, 1941; Pierre Benoist, *Naram-Sin, inimă de regină, inimă de femeie...*, București, 1941; Prosper Mérimée, *Mateo Falcone*, București, 1941; P. G. Wodehouse, *Freddie e ghinionist!*, București, 1941; Pierre Neyret, *Confidența*, București, 1941; Mulk Raj Anand, *Culii*, București, 1954 (în colaborare cu Octavian Nistor); Anatole France, *Insula pinguinilor*, București 1955; La Fontaine, *Fabule*, pref. Valentin Lipatti, București, 1958; Émile Zola, *Prăpădul*, pref. I. Brăescu, București, 1958; Jacques Stephen Alexis, *Generalul Soare*, București, 1962; Bozorg Alavi, *Zidul alb*, București, 1963 (în colaborare cu Radu Olteanu); Paul Vaillant-Couturier, *Copilărie*, pref. Teodora Cristea, București, 1965; Fedru, *Fabule*, pref. Cicerone Poghirc, București, 1966 (în colaborare cu Gheorghe Moraru); La Bruyère, *Caracterele sau moravurile acestui veac*, I-II, pref. N.N. Condeescu, București, 1966; Edmond și Jules de Goncourt, *Pagini de jurnal*, I-II, pref. Șerban Cioculescu, București, 1970; Jean-Pierre-Clariss de Florian, *Fabule*, pref. trad., București, 1972; Lope de Vega, *Comedii*, București, 1972 (în colaborare); La Rochefoucauld, *Maxime și reflecții*, pref. Ion Nicol, București, 1972; Jean Follain, *Poeme*, pref. trad., București, 1973; Vauvenargues, *Maxime și reflecții*, pref. Ion Nicol, București, 1973; *Romanele Mesei Rotunde (în prelucrarea modernă a lui Jacques Boulenger)*, pref. Irina Bădescu, București, 1976; Henri Bosco, *Mătușa Martine*, pref. Micaela Slăvescu, București, 1979; Maurice Carême, *Cheița fermecată - La Clef enchantée*, ed. bilingvă, București, 1979 (în colaborare cu Tudor Opreș); Marc Eigeldinger, *Drumurile soarelui*, pref. Vasile Florescu, București, 1983.

Repere bibliografice: Valentin Lipatti, *Fidelitate de esență*, CNT, 1959, 2, Popa, *Dicț. lit.* (1971), 605-606; H. Zalis, „Ca să ai un cer al tău...”, RL, 1979, 30; I. Sirbu, „Ca să ai un cer al tău...”, CRC, 1979, 38; George Drumur, „Ca să ai un cer al tău...”, O, 1979, 39; Nicolae Pop, *Perimetru sentimental*, Craiova, 1980, 300-307; Nicolae Jianu, *Laudă focului*, RL, 1981, 32; Gelu Ionescu, *Orizontul traducerii*, București, 1981, 72; Georgeta Loghin, *La Fontaine în literatura română*, Iași, 1981, 127-137; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 559-561; Firan, *Profluri*, II, 296-298. D. Gr.

TITA, Ștefan (14.VIII.1905, București - 1.IX.1977, București), poet, prozator, dramaturg și gazetar. Urmează studii de medicină și drept, fără a le finaliza. Va fi redactor-șef la „Aurora”, secretar de redacție la „Adevărul literar și artistic” și secretar general în Ministerul Artelor (1946-1948). Debutază în 1918, la „Biblioteca copiilor și a tinerimii”, cu poezie, iar editorial cu „romanul” *Avantajul de a fi câine*, apărut în 1938. Scrie la publicații de stânga - „Aurora”, „Adevărul”, „Cuvântul liber”, „Șantier”, „Reporter”, „Dimineața”, „Facla”, „Libertatea” ș.a. -, iar după război e prezent în „Urzica”, „Contemporanul”, „Teatrul”, „Almanahul literar”, „România literară” ș.a.

Stângismul lui **T.** pare să fie rezultatul unei opțiuni asumate. Încă din prima carte, *Avantajul de a fi câine*, autorul combate inechitatea socială, războiul, rasismul și intoleranța religioasă. Deși se subintitulează „roman”, aici este, în fond, o colecție eterogenă de schițe, pamflete, parabole și utopii

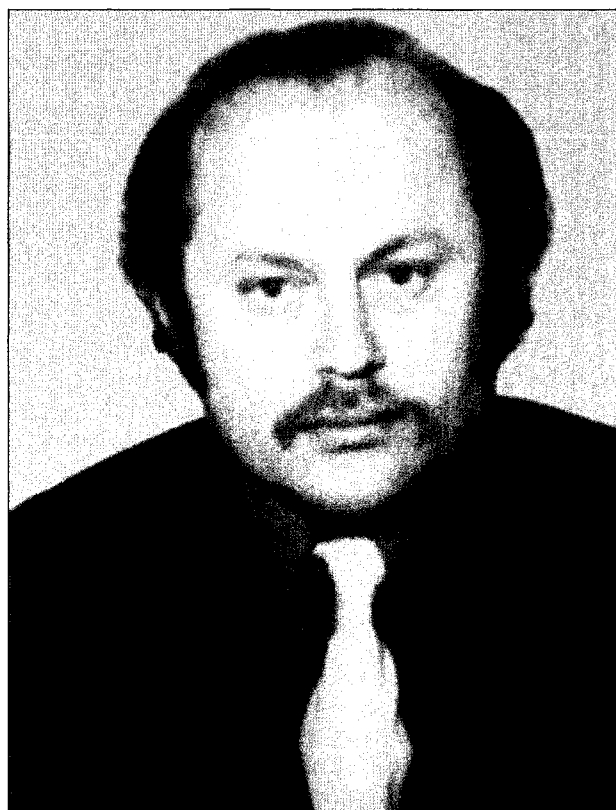
negative. Modelul formal îl reprezintă *Tablete din Țara de Kutu*, însă lui **T.** îi lipsesc stilul și amplitudinea viziunii argheziene. Inconvenientul cel mai vizibil al acestor texte este tezismul, care se observă începând cu narațiunea titulară, unde un muritor de foame ar vrea să se refugieze într-un adăpost pentru câini, dar răspunsul directorului îi taie orice speranță: „Domnule, aici este societatea pentru protecția animalelor. D-ta ești om, ca atare nu poți fi primit. Dacă insiști, ești de rea credință”. După război **T.** devine un precursor, apoi un exponent al realismului socialist, glorificând în versuri convenționale binefacerile noului regim și înfierând capitalismul și burghezia: *Cântece de suferință și biruință* (1946), *Tălmăciri din cartea vremii* (1947), *Mai multă omenie...* (1947), *Spovedania unui atom* (1947), *Ale noastre, ale voastre...* (1948) etc. Totodată, experimentează formule „minore”, îndeosebi literatura pentru copii, romanul de aventuri și genul SF. De pildă, *Gheizerul înghețat* (1969) este o încercare în linia prozei lui Jack London, condimentată cu elemente de senzațional: un reporter atașat pe lângă o expediție științifică se străduiește să lămurească enigma unui Eldorado nordic, într-o epică uzând de răsturnări de situație și revelații insuficient preparate. Ca și în restul cărților, excesiv e didacticismul, simbolurile fiind explicate îndată ce sunt puse în pagină. Probabil că sectorul cel mai reușit rămâne la **T.** literatura pentru copii - *Povești din țara poveștilor* (1958), *Povestiri cu prichindei* (1959), *Gagaga și alți câțiva* (1960), *Ronț-Ronț* (1962), *Elev în clasa întâia A* (1964) ș.a.m.d. - , de vreme ce aici didacticismul nu inhibă, ci stimulează fabulația. În schimb, teatrul, alcătuit îndeobște din texte scurte, scrise pentru a fi jucate de amatori, școlari sau adulți, resimte din plin efectele ideologizării. Astfel, în piesa *Într-o seară de toamnă* (1963) o tânără ilegalistă reușește să îi înduplece pe soldații însoțitori să o elibereze, impresionându-i prin puritatea ei morală.

SCRIERI: *Avantajul de a fi câine*, București, 1938; *Pagini de istorie contemporană - Doctorul Lupu*, București, 1938; *Cântece de suferință și biruință*, pref. Ion Pas, București, 1946; *Mai multă omenie...*, București, 1947; *Spovedania unui atom*, București, 1947; *Tălmăciri din cartea vremii*, București, 1947; *Ale noastre, ale voastre...*, București, 1948; *Moftulică*, București, 1950; *Jucăriile noastre*, București, 1951; *Zi de vară până-n seară*, București, 1952; *Flacăra vie* (în colaborare cu Liviu Floda), București, 1957; *Piticii în țara lui Gulliver*, I-II, București, 1957; *Povești din țara poveștilor*, București, 1958; *Povestiri cu prichindei*, cu ilustrații de Grigore Vasile, București, 1959; *Gagaga și alți câțiva*, București, 1960; *Ronț-Ronț*, București, 1962; *De vânzare Paradisul!*, București, 1963; *Într-o seară de toamnă. Chemări*, București, 1963; *Elev în clasa întâia*, București, 1964; *Pozne și întâmplări*, cu ilustrații de Lena Constante, București, 1964; *Schițe vesele*, București, 1965; *Peștera*, București, 1966; *Pirpiric*, București, 1966; *Fluturele de ivoriu*, București, 1967; *Însemnările lui Pandele*, București, 1967; *Fluturele beat*, București, 1969; *Gheizerul înghețat*, București, 1969; *La vorbitor*, București, 1969; *Aventurile Tapirului*, București, 1970; *Acte și antracte*, București, 1971; *Păcală*, București, 1971; *Șoimul rănit*, București, 1971; *Lumea fără adjective*, București, 1972; *Robotul sentimental*, București, 1972; *Scrisoare neexpediată*, București, 1972; *Noapte bună, copii!*, București, 1975; *Pe cine alegem*, București, 1975; *Alexida sensitivă*, București, 1976; *Cronică de*

uzină, București, 1977. **Traduceri:** Maxence van der Meersch, *Păcatul omenirii*, București, [1946] (în colaborare cu Magda Manu).

Repere bibliografice: Cornel Ungureanu, *D'ale carnavalului*, O, 1972, 8; Al. Raicu, *Ștefan Tita septuagenar*, RL, 1975, 42; Sorin Titel, *Cărți pentru tineret*, RL, 1977, 6; Liviu Bratoloveanu, *Ștefan Tita. În memoriam*, RL, 1978, 30; *Lit. rom. cont.*, I, 500-501; Rotaru, *O ist.*, III, 85-86; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 211-213; Popa, *Ist. lit.*, II, 1 026; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 561-562; Oprea, *Anticipația*, 448. A. Tr.

TITEL, Sorin (7.XII.1935, Margina, j. Timiș - 17.I.1985, București), prozator și eseist. Este fiul Corneliiei (n. Crăciunescu) și al lui Iosif Titel, funcționar public. Școala primară o începe la Margina și o continuă la Bârna, județul Timiș. Din toamna anului 1946 este înscris la Liceul „Coriolan Brediceanu” din Lugoj, unde învață trei clase, pentru ca din 1949 până în 1953 să continue liceul la Caransebeș. Urmează un an cursurile Institutului de Teatru „I. L. Caragiale”, secția regie film, apoi în 1954 se transferă în anul al II-lea al Facultății de Filologie a Universității bucureștene. În 1956 este exmatriculat din motive politice. Se reinscrie în 1957 în anul al IV-lea, la Universitatea din Cluj (Facultatea de Filologie-Istorie), de unde, în cursul aceluiași an, este din nou exmatriculat. Lucrează până în 1961 ca profesor suplinitor la Cârpa (azi Valea Timișului), apoi la cercul dramatic de la Casa Pionierilor din Caransebeș și ca profesor de limba română la liceul din Caransebeș. După o întrerupere de cinci ani, în 1961 îi este admisă reinscrierea la

facultate, cursuri fără frecvență. Obținând examenul de stat în 1962, intră redactor la „Scrisul bănățean” (devenită în 1964 „Orizont”). Din 1971 se stabilește la București, unde lucrează ca redactor la „România literară”. Meloman și cinefil pasionat, iubitor și „consumator” avizat de cultură de bună calitate, spirit activ și scormonitor, om de o mare civilitate, scriitorul a rămas în memoria contemporanilor ca o figură admirabilă a vieții culturale. La un moment dat, a fost foarte apropiat de „grupul oniric”, animat de Leonid Dimov și Dumitru Țepeneag, fără a fi considerat totuși unul dintre „oniricii propriu-zisi”. Debutează la „Tânărul scriitor”, în 1957, cu schița *Drumul*, iar editorial în 1963, când îi apare volumul de schițe *Copacul*. E prezent cu proză, eseuri, recenzii, articole, cronică de film etc. în „Orizont”, „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „România literară”, „Ateneu”, „Familia”, „Vatra”, „Steaua”, „Secolul 20” ș.a. Scrierile lui s-au tradus și tipărit în mai multe limbi (franceză, olandeză, polonă, maghiară); editat în Franța, la Editura Denoël, romanul *Lunga călătorie a prizonierului* a înregistrat în 1976 un succes de critică, iar în Olanda scriitorul și-a găsit, în persoana lui Jan Willem Bos, un exeget inspirat și pasionat. După un scenariu scris de T. a fost realizat, în regia lui Stere Gulea, filmul artistic de lung metraj *Iarba verde de acasă* (1977). Alte scenarii de film (*Toată lumea vrea să joace Hamlet*, *Vreau să cânt la violoncel*, *Patimile*, *Întâlnirea*, *Bucătăria de vară*)

s-au publicat postum. În 1977 i s-a acordat Premiul Uniunii Scriitorilor.

La dispariția lui T. critica literară nu îl așezase încă pe locul pe care îl merita. Omologarea faptului că este un mare prozator al perioadei 1960-1980 a avut loc, într-un ritm destul de accelerat, abia după moartea lui. Receptarea reținută și tardivă a operei poate avea drept cauză și relativ târzia definire a subiectivității sale creatoare. Traectoria devenirii scrisului lui T. reține câteva momente distincte: aparent „tradiționalist” în prozele scurte din perioada de început, va evolua spre un modernism extrem – considerat de unii critici „inautentic”, cultivat în chip programatic, pentru sincronizare cu tendințele de ultimă oră –, când experimentează tehnicile Noului Roman, pentru a elibera apoi, dintr-o dată, propria lume interioară, într-un amplu ciclu romanesc, care include volumele *Țara îndepărtată* (1974), *Pasărea și umbra* (1977), *Clipa cea repede* (1979) și *Femeie, iată fiul tău* (1983). Acest ciclu – numit uneori „bănățean” și „rural” – a dat măsura valorii sale. Debutând foarte tânăr, T. era autorul unor proze caracterizate de o banalitate cumva „căutată”, tratată cu grație și sensibilitate. Fără să se întrevadă însușiri frapant novatoare, se anunțau, fragmentar și cumva subteran, temele și viziunea viitoarei opere. Prozatorul devine rapid tot mai „îndrăzneț”, racordându-se, în privința tehnicii narative, căutărilor momentului,

S. Damian, Sorin Titel și Zaharia Stancu

prin exerciții sistematice de subminare a *mimesis*-ului. Practică o scriitură de o tot mai marcată modernitate, o proză de finețe, cu valențe simbolice și parabolice. După nuvela - sau micul roman - *Reînțoarcerea posibilă* (1966) și volumul de schițe și povestiri *Valsuri nobile și sentimentale* (1967), apare *Dejunul pe iarbă* (1968), tot un microman, care îl consacră, întrucâtva, ca experimentatorul *en titre* al procedeelor Noului Roman în literatura română a momentului. Un ecou destul de important avea să aibă *Lunga călătorie a prizonierului* (1971), roman parabolic, kafkian, cu sens evident antitotalitar. Un comentator avea să remarce mai târziu: „Citit azi, *Dejunul pe iarbă* apare foarte puțin înrudit cu Robbe-Grillet; cuprinde, în schimb, un concentrat al tuturor temelor pe care Sorin Titel avea să le dezvolte mai târziu”, iar despre *Lunga călătorie a prizonierului*, carte marcată de apropierea scriitorului de „grupul oniric”, afirma că implică mai degrabă afinități kafkiene decât influențe propriu-zise ale Noului Roman, observând, de asemenea, că T., „dinspre Noul Roman, trecând prin Kafka, a ajuns la Melville. În realitate, [...] el n-a făcut decât ca prin mijlocirea acestui catalizator să dea expansiune propriilor sale resurse” (Livius Ciocârlie). Punctul de sus al literaturii lui este, fără îndoială, tetralogia romanescă apărută în mai puțin de un deceniu, între 1974 și 1983. Fără să fie explicit situate la nivelul cronologiei interne, al identității personajelor, în acea relație de continuitate considerată de regulă hotărâtoare pentru definirea unui ciclu, *Țara îndepărtată*, *Pasărea și umbra*, *Clipa cea repede* și *Femeie, iată fiul tău* prezintă similitudini de viziune și de stil atât de marcate, încât considerarea lor ca ansamblu unitar pare justificată. Importante pentru istoria literaturii noastre recente, cele patru romane sunt la fel de semnificative pentru propria „istorie” a autorului. Sunt cărți în care s-a înfăptuit o sinteză originală, organică și fertilă între tehnicile și viziunea proprii unor formule ale prozei moderne - între care Noul Roman, de care scriitorul fusese sedus în tinerețe - și un patrimoniu extraliterar tributatar unei tradiții, vechi și etern,

alimentat de propria memorie, dar mai ales de asimilarea - tot prin mijlocirea acelei memorii - a psihismului colectiv al obștii sătești de altădată și a anecdoticii care animă orizontul de viață rural. Ambele componente ale sintezei au avut de câștigat. Lumea satului, cu spiritualitatea ei, îi va fi revelată convingător cititorului, curățată de exotismul depreciativ și de prezumția carenței de „profunzime” pe care i le atașase o prejudecată tenace, modernistă și antirurală. Iar tehnicile prozei moderne vor beneficia și ele, fiind fertilizate de obiectul la care și-au găsit astfel aplicarea. Dintre procedeele practicate de T., caracteristic mai cu seamă pentru primele trei romane e cel al fragmentării istorisirii. Autorul e sincron cu tehnica prozastică romanescă a modernității extreme, care echivalează cu deconstruirea macropovestirii și cu abandonarea mijloacelor narațiunii tradiționale. El este, totodată, foarte atent la „ascultarea vocilor”, raliindu-se, și sub acest aspect, la una din direcțiile majore ale marii proze contemporane. Profilul scrisului său e definit tocmai de conjugarea acestor însușiri de modernitate. Căci pot fi depistate și puse în evidență clivaje temporale, variante ale aceleiași scene ori întâmplări, puneri în abis și jocuri de oglinzi narative, structurare contrapunctică și, în general, construcție muzicală (după procedeul temei cu variațiuni), alternarea unghiurilor de vedere, multiplicarea firelor narative. Nu o dată, montajul de secvențe al unui discurs reprodus devine complex prin apariția citatelor în citat: naratorii-personaje ale căror spuse sunt „transcrise” recurg la rândul lor la discursul reprodus, reluând spusele altor personaje, uneori pe ample porțiuni. Esențiale sunt nu atât tehnicile narative, cât viziunea de ansamblu, revitalizarea mitului și a simbolului, deschiderea către gândirea tradițională, filosofia implicită. Definitorii sunt și atmosfera, anecdotică episoadelor componente, esențializarea viețuirii anonime, „banale” și „derizorii”, descoperirea și revelarea a ceea ce criticii (Mircea Iorgulescu, Vasile Popovici) au numit „feeria cotidianului”. Aceasta este, de fapt, marea temă a prozatorului: beatificarea vieții mărunte, a existenței obișnuite, aparent nespectaculoase, săvârșită fără recurs la vreun idilism, pătrunsă de o gravitate maximă a angajării existențiale, de un extraordinar tragism, în cele din urmă umbră de aprehensiunea morții. Rareori „s-a dat glas atât de «omenesc» acestui paradox, acestui «scandal» rezultând din întâlnirea și din confruntarea vieții ca miracol și vieții ca suferință, sfâșiere și lamentare, vieții ca sărbătoare a sensului și sărbătoare sieși suficientă, și vieții ca «noroc» absolut și vieții ca lipsă de «noroc»” (Lucian Raicu). Anecdotică celor patru romane este bogată și simplă, puternică și pulverulentă, acțiunea lor e greu de rezumat în chip relevant. În esență, este vorba de marile evenimente ale vieții - descoperirea universului de către copil, dragostea, bucuriile și înfrustrările de toată ziua, boala, suferința și moartea, urmărite la o serie întreagă de personaje - unele memorabile, precum Eva Nada, Mama, „domnul Director”, Bantu, doctorul Tisu ș.a. -, aparținătoare, în marea lor majoritate, lumii satelor ori târgurilor bănățene de pe la mijlocul veacului al XX-lea. Defilează, pe firul lecturii, multe scene de gen, rememorări, povestiri și conversații, reverii și fantasme,

definite de o incomparabilă savoare a concretului șiordonate după o „arhitectură” narativă savantă. Afinități între lumea – și scriitura – „ciclului bănățean” și cele ale operei lui Ion Creangă au fost semnalate, pertinent, de mai mulți comentatori. S-ar mai putea adăuga și observația – sau ipoteza – că, în ultimă instanță, această exaltare a unei interiorități colective provine dintr-o dramă individuală, implicit a autorului, apăsător de presentimentul morții. Individul e nesigur, fragil și pieritor, în vreme ce colectivitatea e sau pare perenă. Extinderea introspecției la scara comunității poate fi interpretată și ca un procedeu de mântuire a individului, ca o metodă de exorcizare a fricii de moarte, o anulare a ei, temă stăruitoare în demersul literar al lui T. Se poate spune și că el a găsit o cale proprie ca să rezolve în chip viabil o problemă pusă, la un moment dat, de evoluția prozei moderne. Era nevoie de noi formule narrative care, deschise către interioritate, să transgreseze limitele subiectivității individuale (ori pluriindividuale) și, în cele din urmă, depășind interiorizarea individualist-subiectivă (devenită la un moment dat un nou canon), să reia contactul cu realul, fiind în stare să exprime situații și întâmplări extrase din sfera concretului. Astfel de formule s-au găsit, iar una pare să fie cea acreditată și de T. în romanele sale. Promovând-o și conferindu-i solemnitate, seriozitate și patetism (dar nu convențional, filistin-desuet), el se înfățișează, în oarecare măsură, și ca un posibil precursor al unei etape viitoare a evoluției prozei, etapa anticipată ca post-postmodernă, a unui „nou” umanism. Atenția acordată intimului și privatului, „cultivarea banalului” ori „magnificarea clișeului” (Livius Ciocârlie) nu echivalează cu o dezertare din fața marilor chestiuni ale umanității, dimpotrivă. Excepționale sunt atmosfera construită de prozator, cadrul colorat și viu, dens și profund, deloc decorativ ori superficial-etnografic, al vieții rurale. Culoarea locală nu este însă una închizătoare de perspectivă, limitând orizontul, ci participă la deschiderea către maxima generalitate a banalului particularizat, localist. Remarcabil este recursul la modalități expresive ori la particularități de viziune substanțiale cu universul existențial reconstituit, precum snoava populară sau fantasticul tradițional, mobilizate productiv în text, alături de procedurile prozastice ale extremei modernități. Există și un mit al Imperiului, o componentă (ca mentalități și mitologie, ca recuzită și sensibilitate) așa-zis „chezaro-crăiască” ori central-europeană, care a permis unor analiști să recunoască în T. un reprezentant al conceptului cultural al „celelalte Europe” în literatura română. Scriitor aparte în epoca sa, diferit de prozatorii mari din aceeași generație nu numai printr-un firesc element de originalitate, ci și prin situarea personală în chestiuni ținând de statutul și de rosturile literaturii, T. a lăsat o operă care a făcut obiectul unui număr important de exegeze atente, aprofundate analitice, soldate cu interpretări în general convergente. Apropiat nu numai de mentalitatea central-europeană, ci și de tradiția marii proze ruse (Anton Cehov, în special), scriitorului i s-a depistat un fel de pre-postmodernism, oricum o desprindere netă de canoanele „marelui” modernism. Traiectul gândirii lui s-a desfășurat între „cultu-

ra-ca-model-prestigios-cenzurativ-și-canonice, pe de o parte, și eliberarea din canonul modernității ca-formă-și-drum-spre-originalitatea-proprie, pe de alta” (Daniel Vighi). Opera în ansamblu, mai ales „ciclul bănățean”, a făcut, de asemenea, și obiectul unor ambițioase interpretări hermeneutice, valorizând tradiția hermetică, simbolologia, gândirea tradițională, arhetipologia și mitologia, antropologia culturală etc. T. a dat și o foarte interesantă eseistică, subtilă și pasionată, de scriitor creator: *Herman Melville – fascinația mării* (1975) și *În căutarea lui Cehov și alte eseuri* (1984). Un roman de tinerețe, *Melancolie*, nefinisat, cu substrat autobiografic (epoca studiilor universitare) s-a publicat postum, în 1988.

Două mari teme obsedează și susțin, dinlăuntru ei, opera îndelung construită și solid articulată a lui Sorin Titel, două mari energii se cumpănesc și se înfruntă în ea, se observă și se pândesc una pe cealaltă, întreabă, se întreabă și își răspund, într-un dialog continuu, în replici extinse, deopotrivă de tari, de verosimile, de convingătoare, două mari instanțe vorbesc pe rând ori împletindu-și rostirea: o instanță vitală, a vieții mature, clocotitoare, triumfătoare în însăși nepăsarea afirmării propriilor ritmuri, pe de o parte, iar pe de altă parte, cu șanse egale în ordinea verosimilității, dar încă mai fecundă în ordine artistică, o instanță a sensibilității sfâșiate, dureros interogativă și tragică, suspectând și chiar contestând afirmarea nepăsătoare a instinctului vital, a ritmurilor naturale, a ciclurilor fatale.

LUCIAN RAICU

Sorin Titel a avut har. Nu fac o metaforă. Vreau să spun că talentul lui uimitor părea să vină nu dinlăuntru său, ci din afară, părea nu atât o însușire, cât un dar. Astfel cum să ne explicăm că un simplu om, cu calități dar și cu defecte, ca noi toți, a fost în stare să scrie pagini de cutremurătoare frumusețe? În cazul lui Sorin Titel se poate într-adevăr vorbi de inspirație. Harul l-a ajutat – mai ales – pe foarte modernul, uneori până la ostentație, prozator Sorin Titel să facă o literatură a sentimentelor frumoase. Sorin Titel nu a voit să urâțească lumea în care trăim. El a voit s-o înfrumusețeze fără s-o falsifice. Și a reușit. Nu a idealizat, nu a pus între paranteze dramele; ci doar a depistat și a eliberat izvoarele de bucurie ale vieții.

VALERIU CRISTEA

SCRIERI: *Copacul*, pref. Dumitru Micu, București, 1963; *Reîntoarcerea posibilă*, București, 1966; *Valsuri nobile și sentimentale*, București, 1967; *Dejunul pe iarbă*, București, 1968; *Noaptea inocenților*, București, 1970; *Lunga călătorie a prizonierului*, București, 1971; *Mi-am amintit de zăpadă*, București, 1973; *Țara îndepărtată*, București, 1974; *Herman Melville – fascinația mării*, București, 1975; *Pasiunea lecturii*, Timișoara, 1976; *Pasărea și umbra*, București, 1977; *Clipa cea repede*, București, 1979; *Femeie, iată fiul tău*, București, 1983; ed. I-II, pref. Gabriel Dimisianu, București, 1997; *În căutarea lui Cehov și alte eseuri*, București, 1984; *Melancolie*, postfață Livius Ciocârlie, București, 1988; *Țara îndepărtată. Pasărea și umbra*, postfață Vasile Popovici, București, 1989; *Bucătăria de vară*, îngr. și postfață Dorian Branea, cu evocări de Livius Ciocârlie, Cornel Ungureanu și Viorel Marineasa, Timișoara, 1997; *Clipa cea repede*, pref. Elisabeta Lăsoni, București, 1998. **Traduceri:** Josephine

Johnson, *Acum, în noiembrie*, București, 1976 (în colaborare cu Teodor Hinek).

Repere bibliografice: Lucian Raicu, *Simbol și cadru realist*, GL, 1963, 10; Nicolae Ciobanu, „Copacul”, O, 1964, 2; Șerban Foartă, „Reîntoarcerea posibilă”, O, 1966, 10; Dimisianu, *Schițe*, 98-103; Paul Georgescu, *Schița, azi*, VR, 1967, 4; Valeriu Cristea, „Valsuri nobile și sentimentale”, GL, 1967, 24; Ciobanu, *Nuvela*, 354-359; Ov. S. Crohmălniceanu, „Dejunul pe iarbă”, VR, 1968, 11; Sorianu, *Glose*, 154-157; Martin, *Generație*, 135-141; Dimisianu, *Prozatori*, 154-158; Dana Dumitriu, „Lunga călătorie a prizonierului”, ARG, 1971, 6; Bugariu, *Incursiuni*, 160-167; Negoieșcu, *Lampa*, 230-234; Sorianu, *Contrapunct*, 198-201; Ciobanu, *Panoramic*, 166-178; Iorgulescu, *Rondul*, 148-152; Ardeleanu, *Opinii*, 99-107; Ciobanu, *Incursiuni*, 156-160; Cristea, *Domeniul*, 250-257; Ungheanu, *Arhipelag*, 195-199; Livius Ciocârlie, *Melville, contemporanul nostru*, O, 1976, 8; François-Xavier Janjard, *Une Quête obstinée sous un ciel clos, en attendant la venue d'un monde réconcilié*, „La Quinzaine littéraire”, 1976, 231; Marie-France Ionescu, *Le Long voyage du prisonnier*, „La Nouvelle revue française”, 1976, 611; Nicolae Prelipceanu, *Dialoguri fără Platon*, Cluj-Napoca, 1976, 188-199; Raicu, *Critica*, 153-156; Regman, *Colocvial*, 20-26; Valeriu Cristea, *Patos și joc*, RL, 1977, 47; Dimisianu, *Nouă prozatori*, 136-151; Eugen Simion, *Proza lui Sorin Titel*, LCF, 1978, 2; Dimisianu, *Opinii*, 277-281; Georgescu, *Volume*, 56-61; Raicu, *Practica scrisului*, 426-430; Ciobanu, *Însemne*, II, 151-154; Ungureanu, *Imediată*, I, 231-248, II, 194-221; Valeriu Cristea, *Inima prozei*, CRC, 1980, 33; Negoieșcu, *Alte însemnări*, 188-192; Raicu, *Contemporani*, 24-36; Voicu Bugariu, *Analogon*, București, 1981, 172-178; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 173-183; Ciobanu, *Opera*, 250-254; Mircea Iorgulescu, *Feeria cotidianului*, RL, 1983, 15; Florin Manolescu, *Între repetiții și arhetip*, CNT, 1983, 16; N. Steinhardt, „Femeie, iată fiul tău”, F, 1983, 6; Ciocârlie, *Eseuri*, 41-76; Paleologu, *Alchimia*, 121-125; Vlad, *Lectura rom.*, 233-246; [Sorin Titel], CC, 1984, 1-2 (număr special); Florin Manolescu, *Eine repräsentative Form der rumänischen Gegenwartssprosa: der Raumroman*, CREL, 1984, 3; Lucian Raicu, *Un vast ciclu romanesc*, RL, 1984, 38; Cristea, *Modestie*, 177-182; Raicu, *Fragmente*, 325-329; Simion, *Scriitori*, III, 529-550; Vasile Popovici, *O epopee a intimității*, O, 1985, 33; Liviu Petrescu, *Vedenile călătorului*, VR, 1985, 12; *Un scriitor pentru eternitate: Sorin Titel*, Reșița, 1985; Ungureanu, *Proza rom.*, I, 501-528; Gheorghe Glodeanu, *Lușa călătorie a prozatorului*, ST, 1986, 2; Nicolae Manolescu, *Portretul scriitorului*, RL, 1986, 12; Cristea, *Fereastră*, 79-81; Dimisianu, *Subiecte*, 234-240; Corina Ciocârlie, *Spațiul protector*, RL, 1987, 3; Vasile Popovici, *Sorin Titel însoțitorul*, O, 1987, 23; Eugen Simion, *Viziunea romanului*, RL, 1987, 33; Holban, *Profiluri*, 106-120; Tuchilă, *Privirea*, 66-73; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 105-113; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 480-481, IV, 174-176, V, 211-215; Vlad, *Lect. prozei*, 153-158; Iosif Titel, *Clipa i-a fost prea repede (Viața lui Sorin Titel)*, pref. Eugen Simion, București, 1991; Andreea Deciu, *O provocare adresată criticii*, RL, 1992, 6; Cornelia Ștefănescu, *A învața și a descoperi*, JL, 1992, 19-20; Nicolae Bârna, *Sorin Titel și legarea „Vidmei”*, CC, 1992, 5-6; Cristea, *A scrie*, 53-65; Corina Ciocârlie, *Pragmatica personajului*, București, 1992, 66-79; Negoieșcu, *Scriitori contemporani*, 437-439; Petras, *Lit. rom.*, 54-58; Adrian Dinu Rachieru, *Scriitorul și umbra. Eseu despre proza lui Sorin Titel*, Reșița, 1995; Petrescu, *Studii transilvoane*, 159-169; Ada D. Cruceanu, *Porunca Fiului. Eseu asupra prozei lui Sorin Titel*, Timișoara, 1997; Glodeanu, *Dimensiuni*, 145-154; Simion, *Fragmente*, I, 94-98, II, 322-325; *Dicț. analitic*, II, 65-66, 388-390, III, 277-279, IV, 267-269; *Dicț. esențial*, 825-829; Dimisianu, *Lumea*, 195-202, 569-580; Elisabeta Lăsconi, *Oglinda aburită, oglinda lucioasă. Sorin Titel, universul creației*, Timișoara, 2000; Micu, *Ist. lit.*, 564-570; Elisabeta Roșca, *Sorin Titel. Ciclul bănățean*, București, 2000; Daniel

Vighi, *Sorin Titel*, Brașov, 2000; Bârna, *Comentarii*, 241-271; Popa, *Ist. lit.*, II, 870-872; Nicolae Bârna, *Sorin Titel. De la aclimatizarea Noului Roman la recuperarea gândirii tradiționale în modernitate*, CNT, 2002, 48-52, 2003, 5-8; Negrici, *Lit. rom.*, 222-226, 322-326; Ovidiu Morar, *Avatarurile suprarealismului românesc*, București, 2003, 319-324. *N. Br.*

TIUTIUCA, Dumitru (23.VIII.1941, Bărăganul, j. Brăila), critic, teoretician și istoric literar. Este fiul Alexandrinei (n. Cloșcă) și al lui Costache Tiutiuca, mic meseriaș. Învață la Brăila, unde în 1959 va absolvi Liceul „Nicolae Bălcescu”. Urmează cursurile Facultății de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1959-1964), iar în 1974 își ia doctoratul cu teza *Eseul. Privire comparativă asupra eseului românesc interbelic*, susținută la Universitatea din București. Preparador, din 1964, la Institutul Pedagogic din Galați, parcurge toate treptele didactice, fiind din 1991 profesor de istoria literaturii române la Facultatea de Litere a Universității „Dunărea de Jos”. Debutează, elev fiind, cu o povestire în cotidianul „Înainte” din Brăila (1956), iar editorial cu *Literatura comparată* (1978), la origine un curs universitar, alte cursuri devenind, de asemenea, cărți: *Prelegeri de estetică* (1984), *Retorica* (1997), *Prolegomene* (2000), *Teoria literară* (2002) ș.a. Li s-au adăugat mai multe contribuții de istorie și teorie literară, între care *Eseul. Personalitatea unui gen* (1979), *Creativitate și ideal* (1984), *Mihai Eminescu. Cumpănirea întru Archaeus* (1993), *Eseiști români* (1996), *Caragialiada* (2000), *Creangă sau Orânduiala lumii* (2000) ș.a. Alcătuieste și ediții - unele cu caracter didactic, dedicate eseului sau nuvelei românești și operei unor scriitori precum D. Bolintineanu, C. Negruzzi, V. Alecsandri, T. Maiorescu, M. Eminescu. Studii și articole i-au apărut în „Synthesis”, „Analele Universității din Galați”, „Lucrări științifice”, „Limbă și literatură”, „Anuar de lingvistică și istorie literară”, „Limba română” (Chișinău), ca și în „Convorbiri literare”, „Luceafărul”, „Antares”, „Cronica”, „Ex-Ponto”. Susține câteva rubrici în gazete din Brăila sau Galați: „Monumente ale literaturii universale” la „Viața nouă”, „Insomnii pentru week-end” la „Acțiunea” ș.a.

Eseul. Personalitatea unui gen este o lucrare de sinteză în care T. „oferă prima circumscriere și traversare analitică, în epoca înfloririi ei maxime în cuprinsul literaturii române, a celei mai proteice specii critice” (Dumitru Micu). Problema e privită cu deschidere largă, diacronic și sincron, într-o abordare nuanțată, studiul fiind în același timp și o contribuție de istorie literară, în primul rând pentru perioada interbelică. În *Creativitate și ideal*, deși titlul pare să indice influența lui D. Caracostea, autorul se delimitează de părerile fostului profesor al Universității din București. El stabilește, într-un efort personal de exegeză realizată din perspectiva întregului, zece „motivații” ale creativității eminesciene - epuricismul estetic, spațiile claustromorfe, estetica privirii, uitarea-amintirea, visul, gândirea, orfismul cuvintelor, ușor-măruntul, finalitatea etică, iluminările - pe care le urmărește în operă, punând în valoare întruparea lor poetică. Cartea, care dezvoltă noi accepțiuni ale conceptului de creativitate (Cristian Livescu), poate fi așezată într-o filiație cu alte încercări aparținând, în primul rând, lui Eugen Todoran. O tentativă meritorie, adesea

reușită, de exprimare individualizată, susținută și de noile câștiguri teoretice, se poate afla și în interpretările critice privind-i pe Ion Creangă sau pe I. L. Caragiale ori în lucrările care tratează diverse chestiuni de teorie și de istorie literară.

SCRIERI: *Literatură comparată*, Galați, 1978; *Eseul. Personalitatea unui gen*, introd. Ion Zamfirescu, Iași, 1979; *Prelegeri de estetică*, Galați, 1984; *Creativitate și ideal*, Iași, 1984; *Teoria operei literare*, Galați, 1992; *Mihai Eminescu. Cumpănirea întru Archaeus*, Galați, 1993; *Literatura marilor clasici*, Brăila, 1995; *Eseiști români*, Brăila, 1996; *Retorica*, Brăila, 1997; *Spiritul critic junimist și renașterea culturală*, Galați, 2000; *Caragialiada*, Galați, 2000; *Creangă sau Orânduiala lumii*, Galați, 2000; *Mihai Eminescu. Prolegomene*, Brăila, 2000; *Literatura română, I-II*, Galați, 2002; *Fundamentele teoriei literare*, Galați, 2002; *Mihai Eminescu. Ontopoetica arheică*, Galați, 2002; *Teoria literară*, Iași, 2002. **Ediții, antologii:** *Carte pentru minte, inimă și literatură. O antologie a eselui românesc*, pref. edit., București, 1987; *Antologia nwelei românești. De la Costache Negruzzi la Mircea Eliade*, introd. edit., București, 1989; Costache Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*, pref. edit., Galați, 1992; Titu Maiorescu, *Critice. Însemnări zilnice. Corespondență*, Galați, 1995; Vasile Alecsandri, *Pasteluri și alte poezii*, pref. edit., Galați, 1995; Mihai Eminescu, *Lucașfărușul*, Galați, 1996.

Repere bibliografice: Mihai Drăgan, „Eseul. Personalitatea unui gen”, CRC, 1980, 4; Melania Livadă, „Eseul. Personalitatea unui gen”, RL, 1980, 8; Cristian Livescu, „Creativitate și ideal”, ATN, 1985, 1; Ioana Em. Petrescu, *Studii eminesciene*, ST, 1985, 1; Călinescu, *Biblioteci*, 239–243; Piru, *Critici*, 69–72; Constantin Cubleşan, *Eminescu în conștiința critică*, București, 1994, 96; Constantin Trandafir, *Eminescu, poet al ființei*, ST, 1995, 6; Theodor Codreanu, „Literatura marilor clasici”, „Porto-Franco”, 1996, 5; Andrei Grigor, *Spațiul estetic*, L, 1997, 39–40; Simona Filip, *Note de lector*, „Antares”, 2000, 22–24; Doinița Milea, *Sinteze eminesciene*, „Antares”, 2001, 34–36; Popa, *Ist. lit.*, II, 1167; Nicoleta Dascălu, *Teoria literaturii sau teoria literară?*, „Antares”, 2003, 64–66. ***

TOBOȘARU, Ion (1.XI.1930, Constanța), teatrolog, eseist și poet. A absolvit în 1954 Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității din București. Rămâne în învățământul universitar, domeniile de specializare fiind estetica generală, estetica și teoria teatrului și teatrologie-spectacologie. Obține doctoratul în filosofie în 1963. Devine profesor titular și șef al Catedrei de estetică și teatrologie (1968–2000), decan (1967–1970) și prorector (1970–1974). Este membru al UNITER, al Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru, membru în colegiile de redacție la „Studii și cercetări de istoria artei” și „Revue d'histoire de l'art”. Este autorul a numeroase lucrări de estetică și teatrologie și al unor cărți de poezie, coautor la *Teatrul românesc contemporan* (1975) și *Cinematograful românesc contemporan* (1976). A fost distins cu Premiul „I. L. Caragiale” al Academiei Române, cu Premiul Național de Critică și Teatrologie (1981, 1996), cu Premiul UNITER pentru întreaga activitate (1996) și cu Premiul de Excelență acordat de Asociația Internațională a Criticilor de Teatru, secția română. În 2001 primește Titlul de Excelență oferit de Ministerul Culturii și Cultelor și titlul de Cetățean de onoare al municipiului București. În 2002 i se decernează Ordinul Serviciul Credincios în grad de Cavaler și este ales președinte onorific al Centrului de Cercetare al UNAC. Este

doctor honoris causa al universităților din Arad, Târgu Mureș, Constanța.

În *Principii generale de estetică* (1978) T. conturează o cuprinzătoare și accesibilă estetică teatrală, cu noțiuni introductive și de istorie a doctrinelor estetice, categorii, creație artistică, receptare, prolegomene la estetica spectacolului. Conform liniei ideologice oficiale, autorul se ocupă de raportul dintre național și universal în artă, conținut și formă, stil și curent, teoria genurilor, educație estetică, teatrologie etc., dar mai cu seamă de umanismul socialist și eroul comunist, de vocația angajată a acestuia, așa cum reiese din teatru și film. *Dramaturgie (Introducere în estetica teatrului contemporan)* (1982) este o lucrare didactică despre profilul și fizionomia esteticii teatrale și despre arta actorului, unde sunt adunate studii și eseuri vizând receptarea „valorilor rostului uman”. *Consemnări – Arta teatrului contemporan* (I–IV, 1982–1989) cuprinde o serie de articole de atitudine despre teatrul politic și virtuțile patriotic-revoluționare ale dramaturgiei românești contemporane, trecând apoi în revistă spectacolele de la începutul anilor '80 ai secolului trecut, din capitală și din țară. Alături de cronici teatrale sunt prezente aici mărturisiri despre personalități ale scenei, comentarii referitoare la metodologia spectacolului, rolul culturii în devenirea actorului, confesiuni, dar și o abordare pluridisciplinară privind specificul național în artă. Ca poet, T. este considerat un „minor” (Marian Popa). Încă din primul său volum *Autumnale*, apărut în 1985, se observă câteva motive caracteristice pentru un împătimit cunoscător al lui Shakespeare. De altfel, forma preferată este chiar sonetul, subsumând versuri elegiace, uneori patetice, eminentamente erotice, dar și meditații asupra morții. În *Ostrovol iubirii* (1986) poeziile, alcătuite din câte patru catrene, pot fi citite într-un flux continuu, ca un singur poem, iar titlurile – lungi și gândite ca într-un puzzle – se întrepătrund, de asemenea, ca niște stihuri interdependente. „Landul”, „crinii somnieri”, „cerul iadnic”, „timpul nimbat” ș.a. sunt combinații lexicale proprii autorului care, mereu cu o poză teatrală, ridică osanale, compune litanii, epitalamuri – versuri de adorație etc. Zoe Dumitrescu-Buşulenga vede la T. o „confesiune târzielnică”, în dulcele stil clasic, mizând pe un eros mai mult eteric decât teluric. Culegerile ulterioare se adună în jurul aceluiași obsesii, ceea ce induce, pe drept cuvânt, impresia redundanței. Autorul folosește aceleași câteva versuri în toate poemele, cu mici inversiuni și modificări, într-un joc asumat ca un ceremonial sonor și desuet. Cultivă infinitivele lungi, inversiunile și simetriile cu nume inventate catahrezic, adjective dinamice și inovații lingvistice extravagante. În *Retorica iubirii* (1993), de exemplu, se exaltă, într-o *ars amandi* alcătuită din nouăzeci și nouă de epistole imaginare, tinerețea ca stare de spirit. Cu același număr de poeme, la care se adaugă un „epilog”, poemul C., *Somnul și plutirea învierii* (1994) introduce în diferite combinații sintagma „dăruie-mi”. Un volum aniversar este *Colina crinelor nuntiri* (1995), ce mizează pe aceleași tehnici, tema rămânând tot erosul.

SCRIERI: *Estetica*, București, 1968; *Principii generale de estetică*, Cluj-Napoca, 1978; *Introducere în estetica teatrului contemporan*, București, 1981; *Consemnări - Arta teatrului contemporan*, I-IV, București, 1982-1989; *Dramaturgie (Introducere în estetica teatrului contemporan)*, București, 1982; *Contururi teatrolgice*, București, 1983; *Autumnale*, Iași, 1985; *Ostrovlul iubirii*, București, 1986; *Ducatul cedrilor de seară*, București, 1988; *Essais sur les arts du spectacle contemporain*, București, 1988; *Lebedele asfințirii*, București, 1990; *Ești tu, azurul învierii*, București, 1991; *Cu zenitul somnului rodirii*, București, 1992; *Retorica iubirii*, pref. Irina Petraș, București, 1993; *Tu, monolog liric*, București, 1993; *Și nouri edenelor plutiri*, București, 1994; *Crugul venerelor nopți*, București, 1994; *Somnul și plutirea învierii*, București, 1994; *Colina crinelor nuntiri*, București, 1995; *Ducatul cerbilor căderii*, București, 1995; *Edenul selenelor veri*, București, 1995; *Ducatul artemizelor nuntiri*, București, 1996; *Roua și nuntirea învierii*, București, 1997; *Corola sacrelor lumini*, Arad, 1997; *Cocorii miruitelor nuntiri*, București, 1997; *Contururi spectacologice*, București, 1998; *Rondeluri crepusculare*, Râmnicu Vâlcea, 1998; *Azurul paltinilor verii*, București, 1999; *Cu somnul cerbilor nomazi*, Constanța, 1999; *Eupireul viselor ucise*, București, 1999; *Dumbrava heruvimelor dormiri*, Constanța, 2000; *Nuntirea nuferilor dezrobirii*, Videle, 2001; *Regatul mirilor rubini*, Constanța, 2001; *Ducatul cerbilor robirii*, Videle, 2002; *Rondeluri antume*, Constanța, 2003.

Repere bibliografice: Ioana Mărgineanu, „*Ostrovlul iubirii*”, SLAST, 1987, 3; Irina Petraș, *Exerciții de adorație*, TR, 1993, 28-29; Doina Modola, *Profesorul-poet*, TR, 1994, 50; Popa, *Ist. lit.*, II, 657. A. Ml.

TOCILA, publicație apărută la București, săptămânal, de la 3 noiembrie 1890 până la 16 februarie 1891, la 20 octombrie 1891 și între 5 și 24 septembrie 1892. Redactor al gazetei - pe care a ilustrat-o cu desene și caricaturi, între alții, C. Jiquidî - a fost ziaristul și literatul C. B. Stamatin-Nazone. Au colaborat cu articole, versuri și proză satirică, având ca adresă tronul și a guvernările conservatoare, Gr. G. Tocilescu, Th. D. Speranția, N. G. Rădulescu-Niger, D. Teleor (sub semnătura Camil), Gh. Adamescu (semna Satana), G. Ranetti. R. Z.

TOCILESCU, Grigore G. (26.X.1850, Fefelei, j. Prahova - 18.IX.1909, București), istoric și folclorist. Urmează școala primară la Ploiești, trecând, ca bursier al statului, la Liceul „Sf. Sava” din București. Publică primele versuri în revistele „Elevul patriot” (1866-1867) și „Națiunea română” (1867-1868). La Universitatea din București urmează literale, studiază dreptul (licența în 1874) și filosofia. Obține titlul de doctor în filosofie la Praga, unde se specializează și în limbile slave. În 1876, la Viena, dobândește cunoștințe temeinice în domeniul epigrafiei și arheologiei. Revenit în țară, este trimis de Guvernul român pentru cercetări științifice în Bulgaria, Rusia și, mai târziu, în Franța. La întoarcere prezintă un mare număr de documente referitoare la trecutul Țărilor Române (printre altele, cronică la Mihail Moxa și manuscrise ale lui Dimitrie Cantemir). În timpul celor trei ani petrecuți la Paris își perfecționează cunoștințele de istorie, epigrafie și arheologie, audiind cursuri la École des Hautes Études și la Collège de France. În 1891-1892 efectuează cercetări arheologice în Italia. Profesor de istorie antică și epigrafie la Universitatea din

București, va mai deține direcția Muzeului Național de Antichități și funcția de secretar general al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice. Colaborează la „Foaia Societății «Românismul»”, „Columna lui Traian”, e prezent mai cu seamă în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, pe care o editează, publică numeroase documente și lucrări de istorie, arheologie, epigrafie, studii și materiale de literatură populară. Conferințele și comunicările ținute la Paris, Roma, Londra, Dresda l-au făcut cunoscut, fiind cooptat membru în multe societăți științifice de peste hotare. S-a numărat printre directorii *Marelui dicționar geografic al României*. În calitate de parlamentar în câteva legislaturi, a susținut importante legi pentru reforma învățământului. Este ales în 1877 membru corespondent al Societății Academice Române (Academia Română), iar în 1890 membru titular. Moartea survine în urma unei boli de inimă.

T. a desfășurat o activitate istorică remarcabilă, începând cu cercetarea și publicarea de documente și terminând cu studii de mari proporții. Autor al lucrării *Monumentele epigrafice și sculpturale ale Muzeului Național de Antichități din București* (I-II, 1902-1908), publicată sub auspiciile Academiei Române, el este considerat întemeietorul epigrafiei românești, iar ca arheolog s-a remarcat prin cercetările referitoare la monumentul de la Adamclisi. Pentru sinteza *Dacia înainte de romani* (1880) i s-a acordat Premiul Academiei Române. Dintre manuscrisele lui D. Cantemir, descoperite în bibliotecile din Rusia, editează în 1901 *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*, însoțindu-l cu un studiu introductiv. Consacră pagini și

altor personalități ale istoriei naționale: Mihai Viteazul, Tudor Vladimirescu și N. Bălcescu. Îndeosebi ultimului îi face o amplă prezentare în dubla-i ipostază de revoluționar și de om de literă. A mai publicat articole pe teme culturale (*Instrucțiunea publică în România, Ceva despre Constantin din Golești* ș.a.). Orientarea sa democratică apare mai evidentă în amplul studiu *Țăranul român* (1879), premiat de Academie. Ca folclorist, T. a făcut parte din școala lui B. P. Hasdeu, a cărui influență e vizibilă și în celelalte domenii ale activității sale. Materialul publicat (descânțete, superstiții, balade ș.a.) i-a servit uneori pentru ilustrarea faptelor istorice. Optica lui asupra folclorului, așa cum se desprinde din studiul *Poezia populară a românilor*, stă încă sub influența concepției romantice. Va susține prioritatea cronologică și valorică a poeziei populare față de alte manifestări artistice și va face considerații, pe un ton ușor exaltat, asupra însemnătății ei istorice, etnopsihologice ori estetice. Exagerată este atribuirea unei origini romane întregii creații folclorice în versuri. T. a fost preocupat și de clasificarea poeziei populare, pe care o împarte în șapte categorii: colinde sau coliande, balade sau cântece bătrânești, doine, cântece de lume, hore sau cântece de joc, satire și cimilituri, descânțete. Masiva culegere intitulată *Materialuri folcloristice* (1900), din care au apărut două volume, în trei părți (al doilea tom cuprinde o culegere de folclor aromân adunat de Pericle Papahagi), trebuia să fie, potrivit intenției folcloristului, un „corpus al literaturii populare”. Pentru adunarea materialului au fost trimiși pe teren numeroși culegători, în același scop T. alcătuiind în 1898 un *Chestionar folcloristic*, adresat învățătorilor, referitor la cele mai diverse aspecte ale culturii populare. Instrucțiunile pentru colectarea datelor prevedeau, printre altele, consemnarea numelui satului, a unor indicii în legătură cu informatorul, precum și dezideratul transcrierii exacte a textelor. Deși în *Precuvîntare* este formulată obligația de a sistematiza materialul adunat, tocmai aceasta este deficiența fundamentală a colecției, în care producțiile populare sunt înregistrate în ordinea primirii lor. Atât speciile, cât și teritoriul investigat sunt inegal reprezentate, iar lipsa unei selecții severe a avut drept consecință, înglobarea unor piese ne semnificative. Dar ceea ce este cu adevărat important în colecția *Materialuri folcloristice*, alături de numărul mare de texte, este faptul că încorporează multe producții realizate artistic (*Ilinca Șandruului, Așușită a lui Topală, Cântecul lui Mocan Oleac* ș.a.), unele necunoscute până atunci (baladele *Niculca, Cântecul lui Călin, Aga Bălăceanu* ș.a.).

Tocilescu a avut o concepție înnoitoare despre folclor, a fost un cercetător și un animator al cercetărilor folclorice și a ajutat la mersul lor înainte.

I. C. CHIȚIMIA

SCRIERI: *Doi istorici: G. Panu și P. Cernătescu*, București, 1874; *Petru Cercel*, București, 1874; *N. Bălcescu. Viața, timpul și operele sale*, București, 1876; *Țăranul român*, București, 1879; *Chestionar folcloristic*, București, [1898]. **Culegeri:** *Materialuri folcloristice*, I-II, București, 1900; ed. I-III, îngr. și introd. Iordan Datcu, București, 1980-1981;

Balade și doine, îngr. și pref. Marin Bucur, București, 1958. **Ediții:** Dimitrie Cantemir, *Hronicul vechimei a romano-moldo-valahilor*, introd. edit., București, 1901.

Repere bibliografice: *Lui Gr. G. Tocilescu*, București, 1900; Artur Gorovei, *Literatura populară*, îngr. și introd. Iordan Datcu, București, Minerva, 1976, 142-149; Gr. G. Tocilescu, RIAF, 1910, 7-16; N. I. Apostolescu, *Hasdeu și Tocilescu*, RIAF, 1912, 24-25; Ovidiu Papadima, *Folclorul în periodicele lui Hasdeu („Traian” și „Columna lui Traian”)*, SIL, 292-296; Chițimia, *Folcloriști*, 193-216; Vrabie, *Folcloristica*, 228-235; Maria Frunză, *Grigore Tocilescu și integrarea sa în evoluția preocupărilor folcloristice naționale din veacul al XIX-lea*, AUI, literatură, t. XVI, 1970; *Ist. lit.*, III, 896-904; Bârlea, *Ist. folc.*, 310-313; Virgiliu Ene, *Folcloriști români*, Timișoara, 1977, 120-129; *Dicț. lit.* 1900, 855-856; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, 253-255. C. Bz.

TODIE, Eugen (18.VI.1886, Lehliu - 1965, București), prozator, publicist și autor de versuri satirice. Este fiul lui Radu Todie, agricultor. Face șapte clase primare în satul natal și urmează apoi Școala Normală din Craiova, Liceul „Matei Basarab” și Liceul „Sf. Sava” din București, pe care îl va termina în 1906. Învățător suplinitor la Luncavița, județul Tulcea, se transferă din toamna anului 1908 la Malcoci, în același județ, iar din 1911 predă la școli din satele Ion Ghica și Ivănești, județul Ialomița. Concentrat - cu gradul de sublocotenent - în preajma primului război mondial, luptă pe frontul din Muntenia și este luat prizonier. Dus în Germania, trece prin mai multe lagăre, printre care și Stralsund, de pe insula Danholm, unde împreună cu D. Nanu, G. Brăescu, Sandu Teleajen, Titus Hotnog, Horia Furtună, Cezar T. Stoika ș.a. participă la organizarea unui cerc de literatură, muzică și artă. Din această perioadă se păstrează două volume litografiate: *Versuri din captivitate* și textul revistei teatrale „Cu sorcova”. În 1918 se găsea la Iași, unde colaborează la „România” și compune, împreună cu G. Topirceanu, libretul pentru un spectacol de revistă intitulat *A fost un vis*. Debutase probabil prin 1911, la „Flacăra”, cu versuri și publicistică de factură socială. Alte poezii, schițe, nuvele, fragmente de roman îi apar în „Drum drept”, „Viața românească”, „Scena” (1917-1918), „Izbânda”, „Însemnări literare”, „Lucafărul”, „Ramuri”, „Cuvântul liber” (seria 1919-1921), „Curentul”, „Neamul românesc literar” ș.a. Intervențiile pe teme politice și versurile satirice referitoare la realitățile anilor '20-'40 ai secolului al XX-lea și le tipărește în gazeta „Lupta”, pe care o scoate la Lehliu în 1919, și în revista „de atitudine politică” - scrisă numai de el - „Palaelibus”, din 1933, dar și în „Dreptatea”, „Țărănimea”, „Viața de azi”. Prima carte, romanul *Robii pământului*, o tipărește în 1913. În mai multe pamflete, uneori cu o virulență nejustificată, alături de deplină îndreptățire, atacă tare sociale și politice. Aceleași teme se regăsesc în revistele teatrale (*A fost un vis*, „Cu sorcova” și *Vlăsia mare* din 1919) ori în drama *Omul singur*, din 1930, citită în Comitetul de lectură al Teatrului Național din București. În 1943 figura între membrii Societății Scriitorilor Români. A mai semnat, în periodice, Cauciuc, Cocosu, Icschich, Ikschic, Lemn, Romimam.

Robii pământului e o povestire de dragoste din care nu lipsesc accentele de critică socială. Scrisă la persoana întâi, narațiunea are o compoziție vizibil postromantică (textul conține chiar și o convorbire pe tema ruinelor), iar vocabularul este impregnat de cuvinte și expresii eminesciene („visare dulce” etc.). Subiectul – meditatorul sărac îndrăgostit de o fată bogată – permite o serie de observații ironice și autoironice, cărora nu li se poate nega acuitatea. Apar câteva portrete izbutite, povestirea este însă hibridă ca substanță și stil. T. publică în „Viața românească” din 1914, sub titlul *O iubire*, o nouă variantă, care se va imprima în mai multe ediții, ceea ce ar însemna că a avut succes, dar interesul cărții nu mai constă azi decât în unele episoade ce probează influența formativă a poporanismului, curent care va determina, de altfel, calea ulterioară a scriitorului. *Hârdăul lui Satan* (1925), deși considerat roman de război, pare mai degrabă romanul formării politice a lui Dinu Bordea, personajul principal. În trei părți, *Prăbușirea, Calvarul, Haosul*, se refac evenimentele primei etape a războiului mondial. Antiteza între combatanți și profitorii din spatele frontului, întâlnită în majoritatea scrierilor românești despre prima conflagrație mondială, constituie axa epică a romanului. Conceput în 1923, la un an după *Pădurea spânzuraților* și înaintea romanelor *Întunecare* de Cezar Petrescu și *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* de Camil Petrescu, *Hârdăul lui Satan* prefigurează o serie de modalități ale tratării temei. Realitatea coșmarescă dobândește dimensiunile unei viziuni apocaliptice. Marin Oprea, ordonanța lui Dinu Bordea, un „pocăit” (adventist), profetizează venirea lumii celor drepti. Așa cum Marin Oprea prefigurează personajele lui Cezar Petrescu, Dinu Bordea traversează stări de îndoială și gelozie asemănătoare celor ale lui Ștefan Gheorghidiu, eroul lui Camil Petrescu. Dintre scenele de front câteva sunt memorabile. Una din ele, remarcată pentru „oarecare realism dinamic capabil de simbol” (E. Lovinescu), evocă trecerea Dunării înot, în retragere, după înfrângerea de la Turtucaia. Un cuplu pitoresc, prilej de exersare a glumelor ostășești, e alcătuit din „instrumentiști” Codică țambalagiul și Tache vioristul. Lumea din spatele frontului apare cu mai multă congruență epică într-o suită de tablouri, numeroase pagini având ton de pamflet. Descrierile faunei politice și ale protipendadei, amintind și de pamfletele lui T., sunt corozive, ca în scena unui chef din tunelul restaurantului francez sau când în atenție intră amestecul de lasități și concupiscentă, crizele de erotomanie ale generației Trifon în timpul refugiuului, supeul de la „rafinată” Tina ș.a. Traiectoria protagonistului este a unui revoltat, iar războiul devine factorul catalitic al atitudinii sale. Deși e limpede împotriva cui se indignează Dinu Bordea, mai puțin limpede e în numele cui. În roman se înfățișează în detalii realiste evenimente de la o manifestație și se face elogiul revoluției ruse; Dinu Bordea va fi arestat pentru organizarea unei întruniri și, maltratată, declară greva foamei. Nutrind simpatie pentru opțiunile lui Marin Oprea sau expunând principii troțkiste, revoltatul Bordea pare mereu partizan al vreunei erezii. El suportă cu mai multă ușurință lagărele de prizonieri decât lumea profitorilor de

război. Sub tonul de șarjă umoristică, adoptat în relatarea episoadelor din lagăr, la fel ca în memoriile lui George Banea sau ca în producțiile versificate ale lui T. însuși din perioada prizonieratului, se deslușesc pregnant ororile războiului. Scriitorul a cultivat și cronică rimată sau parodia în scopuri politice, cu mai multă directete decât Al. O. Teodoreanu sau Tudor Mușatescu, alături de care îl menționează E. Lovinescu. Primele cronici de acest fel se află într-un caiet intitulat *Versuri din captivitate*, litografiat în lagărul de la Krefeld (1917-1918). Tot lui T. îi aparțin, probabil, *Păcălă multimilionar* și *Uite popa, nu e popa la Văleni*, ambele din 1936 – satire sociale scrise în versuri fade, cu prea puțin haz, una semnată Cocoșu Roșu, cealaltă Cocoșul Negru.

SCRIERI: *Robii pământului*, București, 1913; ed. (*O iubire*), București, 1919; *Versuri din captivitate*, Crefeld, 1917-1918; „*Cu sorcova*”, Crefeld, 1918; *Hârdăul lui Satan*, București, 1925; ed. București, 1957; *Păcălă milionar*, București, 1936; *Uite popa, nu e popa la Văleni*, [București], 1936.

Repere bibliografice: Sanco, „*A fost un vis*”, „Gazeta Bucureștilor”, 1918, 610; „*A fost un vis*”, „Lumina”, 1918, 350; Nichifor Crainic, „*O iubire*”, „Dacia”, 1919, 177; Artur Enășescu, „*O iubire*”, LU, 1919, 12; Ion Pas, „*Hârdăul lui Satan*”, LUT, 1925, 1 192; Octav Botez, „*Hârdăul lui Satan*”, VR, 1926, 1; Mircea Florian, „*Hârdăul lui Satan*”, CL, 1926, mai; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 118, IV, 159-160; Bădăuță, *Note*, 45-49; Al. Raicu, *Primul roman psihologic*, VAA, 1942, 339; I. Sirbu, *Cu prilejul unei reeditări: Eugen Todie*, IL, 1957, 6; Horia Oprea, [Eugen Todie], GL, 1965, 6; Gabriel Cocora, *Peneluri și condeie*, București, 1978, 87-89; Teodor Vărgolici, *Scriitorii români și reîntregirea neamului*, ALA, 1996, 347; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 567-568. M. M.

TODORAN, Eugen (21.XI.1918, Cornești, j. Mureș – 9.VIII.1997, Timișoara), istoric literar, eseist. Este fiul Victoriei Todoran (n. Sâmpălean), funcționară, și al lui Nicolae Todoran, preot. Face școala primară la Cluj, urmează Liceul „Al. Papiu Ilarian” din Târgu Mureș și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității „Regele Ferdinand” din Cluj, mutată în 1940 la Sibiu. Încă din 1941 se alătură grupului din jurul revistei „Curțile dorului” (Radu Stanca, Ovidiu Drimba, Ion Negoitescu, Cornel Regman, I. D. Sirbu ș.a.), grup care, avându-l ca mentor pe Lucian Blaga, va constitui, în 1943, Cercul Literar de la Sibiu. Activase în 1942 și în Cercul literar studentesc „Octavian Goga”, susținând, sub egida acestuia, la Timișoara, conferința *Rebreanu și Dostoievski*. După licență, luată în 1942, intră la Școala de Ofițeri de Rezervă din Arad, iar din septembrie 1944 până în mai 1945 luptă pe Frontul de Vest. Demobilizat, predă la Școala Normală și la Liceul Ortodox din Cluj, din 1949 fiind și asistentul lui D. Popovici, la Catedra de literatură română modernă a Universității din Cluj. Se stabilește la Timișoara, unde în 1956, odată cu înființarea Facultății de Filologie, devine profesor la Catedra de literatură română, mulți ani conducând-o. În 1968 își luase doctoratul cu o teză despre Lucian Blaga. Este și decan (1964-1968), precum și rector al Universității de Vest (1990-1997). Ca profesor, a imprimat un „stil” nou în predarea literaturii române, a eliberat analiza fenomenului literar de orice ideologizări și a evaluat creația „ca artă valoare”, cum singur mărturisește în ultimul său interviu.

Debutază în 1937, la revista „Ghiocelul” din Târgu Mureș, cu articolul *Titu Maiorescu*, iar editorial cu ediția critică *Lucian Blaga*, *Teatru* (1968). Prima carte proprie, *Eminescu*, iese de sub tipar în 1972. De-a lungul vremii colaborează la „Scânteieri”, „Pagini literare”, „Curtile dorului”, „Revista Cercului Literar”. „Revista Fundațiilor Regale”, „Universul literar”, „Transilvania” ș.a., apoi la „Scrisul bănățean”, („Orizont”), „Tribuna”, „Steaua”, „România literară”, „Luceafărul”, „Viața românească”, „Familia”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Synthesis” ș.a. A coordonat lucrări colective și a participat la realizarea altora: *M. Eminescu - I. Creangă* (1965), *Studii de literatură română și folclor* (1965), *Metodologia istoriei și criticii literare* (1969), *Eminescu după Eminescu* (1978), *Liviu Rebreanu după un veac* (1985). I s-au decernat numeroase premii, printre care Premiul Uniunii Scriitorilor (1981, 1983, 1984, 1991), Premiul Academiei Române (1984), Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara (1985).

Opera lui T. însumează întinse și temeinice studii de tip monografic asupra unor clasici ai literaturii române, selecții potrivit unui criteriu original: devenirea spiritualității, a culturii și mentalităților. „Cheia de boltă” a acestei viziuni dinamice se sprijină pe trei mari personalități: Mihai Eminescu, Titu Maiorescu și Lucian Blaga. Metoda adoptată se revendică din critica fenomenologică, asumată treptat, odată cu investigarea operei lui Blaga, ca o filosofie a spiritului. Încercând să pună în relief esența fiecărei creații, exegetul elimină elementele nesemnificative și urmărește, prin sondarea „arheologiei poeticii”, felul în care „nucleul”, purtător al „spiritului național” românesc, rezonază în conștiința generațiilor succesive. Această abordare a textului – actul critic fiind, din perspectiva aleasă, un proces de continuă recuperare – duce la minuțioase scrutări ale substratului mitico-filosofic, arhaic și genetic și, totodată, la confruntarea acestor depozite primare cu straturile culturii moderne. T. propune o estetică din unghi categorial, în care opera este expresia unei spiritualități. Situându-se pe o poziție oarecum polemică față de analizele curente de istorie literară, T. adoptă așa-numita „reducție eidetică”, pentru care are nevoie de un multiplu demers exegetic: psihologic, tematic, filosofic și, nu în ultimul rând, hermeneutic. Cele mai importante studii sunt dedicate predilect, începând cu Eminescu, literaturii române clasice: Ion Creangă, Ioan Slavici, I. L. Caragiale, Vasile Pârvan, George Coșbuc, dar și Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi (*Secțiuni literare*, 1973), Titu Maiorescu (1977) ori, în fine, Lucian Blaga: *Lucian Blaga. Mitul poetic* (I-II, 1981-1983), *Lucian Blaga. Mitul dramatic* (1985). Ele pornesc de la ideea, formulată, de altfel, programatic, conform căreia sunt puse în evidență specificul și câștigurile teoretico-interpretative ale „fenomenologiei poeticii” față de alte formule critice: „Dacă se ivește necesitatea aprofundării *sensului* care depășește imaginea, deși legat de ea, metoda structurală trebuie să cedeze locul unei fenomenologii a poeticii care privește geneza *gândirii* poetice în forța expresivă a *cuvântului*, printr-o întoarcere la *cuvântul sensibil* în el *însuși*, din al cărui sens se dezvoltă imaginea poetică, în planurile *successive* ale *expressivității* poetice”. Așadar, prin

mecanismele de reducere fenomenologică se devoalează „lumea” poetului, concentrată în jurul unor arhetipuri, ale căror semnificații simbolice transcend realitatea empirică, coborând în profunzimile sensurilor spirituale. Așa ar fi, de pildă, ființele misterioase, expresii simbolice ale unui indicibil dublu, ce populează poezia lui Eminescu (călătorul, strigoiul, demonul, titanul, geniul) sau metaforele simbolice ori miturile, cu întreaga lor încărcătură imaginativă și de semnificație, unde are loc – cum precizează exegetul – „procesul deschis al disocierii și reasocierii imaginii cu ideea, în limbajul poetic”. Mitul în sine a reprezentat pentru T. o preocupare constantă. Pornind de la „geografia mitică a spațiului românesc”, în perimetrul căruia s-a născut mitul arhaic, el descoperă rădăcinile mitului modern, tipar al gândirii poetice și filosofice moderne europene și, implicit, al celui creat de Blaga. Mitul e cu atât mai important în poezia lui Blaga cu cât el se manifestă în două direcții: ca discurs, în planul orizontal al textului, și ca simbol, spațiul de intersecție aflându-se în așa-numita metaforă izotopică (suprapusă). Din opera de recuperare a clasicii pe care o întreprinde T. face parte și cuprinzătorul studiu *Maiorescu*, efort de încadrare a criticului și a întregii mișcări de la Junimea în procesul de formare a conștiinței estetice în literatura română. Se propune o privire nouă, inedită, asupra personalității criticului, interpretat ca un precursor al celor mai moderne teorii lingvistice. Viziunea asupra limbii ca sistem de semne, precum și disocierea funcțiilor limbajului l-ar plasa pe Titu Maiorescu în ascendența imediată a structuralismului. Argumentele demersului urmează același traseu: în volute hermeneutice, excursul

ajunge la geneza spiritului critic și la datele configurării unor puncte de referință în ansamblul evaluărilor axiologice din cultura noastră. Critica fenomenologică se asociază la **T.** cu critica genetică, impunând interpretării o construcție „genetic-arhetipală”, din etajările căreia se desprind nu doar reevaluări de mare finețe, ci și o metodologie originală și un stil de lucru.

Dialectician așadar, Eugen Todoran este și un adept firesc al metodei dialectice, construindu-și tezele în marginea atât a antecesorilor săi conaționali, cât și a noii critici și a principiilor structuraliste, de aproape studiate și însușite.

ȘERBAN CIOCULESCU

SCRIERI: *Eminescu*, București, 1972; *Secțiuni literare*, Timișoara, 1973; *Maioreescu*, București, 1977; *Fondul folcloric românesc în poezia lui Lucian Blaga*, I-II, Timișoara, 1980-1981; *Mihai Eminescu. Epopeea română*, Iași, 1981; *Lucian Blaga. Mitul poetic*, I-II, Timișoara, 1981-1983; *Lucian Blaga. Mitul dramatic*, Timișoara, 1985; *Lucian Blaga. Mit, poezie, mit poetic*, București, 1997; *De ce Eminescu?* (în colaborare cu G. I. Tohăneanu), Reșița, 1999. **Ediții:** Lucian Blaga, *Teatru*, pref. edit., București, 1970.

Repere bibliografice: Iosif Cheie-Pantea, „*Eminescu*”, F, 1973, 7; Dumitru Micu, „*Eminescu*”, CNT, 1973, 39; George Muntean, „*Eminescu*”, RL, 1973, 39; George Muntean, „*Eminescu*”, AUB, 1973, 1; Marin Beșteliu, *Un studiu despre Eminescu*, R, 1973, 10; Eugen Todoran, „*Secțiuni literare*” (*Masă rotundă*), O, 1973, 43; Gabriel Dimisianu, *Critică de interpretare*, RL, 1973, 44; Olimpia Berca, *Eugen Todoran*, O, 1976, 11; Ion Maxim, „*Maioreescu*”, O, 1977, 38; Dan Mănuacă, „*Maioreescu*”, CL, 1977, 10; Șerban Cioculescu, „*Maioreescu*”, RL, 1977, 48; Simion Bărbulescu, *Fațete moderne: Eugen Todoran*, „*Maioreescu*”, LCF, 1977, 50; Ciobanu, *Însemne*, I, 228-231; Iosif Cheie-Pantea, *Eugen Todoran la 60 de ani*, AUT, 1978, 1-2; Sorina Ianovici, *Eugen Todoran sau Despre arheologia poeticului*, O, 1981, 20; Rodica Bărbat, *Eminescu și epopeea română*, O 1981, 31; Stela Mirel, *Actul critic și dialectica gândirii poetice*, O, 1981, 39; Șerban Cioculescu, *Eminescu și ironia romantică*, RL, 1981, 35; Grigurcu, *Critici*, 121-124; Daniel Vighi, *Eugen Todoran și lectura clasicilor*, O, 1982, 2; Ioan Holban, *Poezia și Istoria*, CRC, 1982, 7; Mircea Doru Lesovici, *Lucian Blaga - mit și poezie*, CRC, 1982, 19; Sorina Ianovici, *Eugen Todoran, exeget al lui Lucian Blaga*, O, 1982, 32; Cornel Ungureanu, *Profesorul și orașul. Eugen Todoran - personalitatea și opera*, O, 1983, 2; Șerban Foartă, *Eugen Todoran*, O, 1983, 3; Iosif Cheie-Pantea, *Poezia lui Lucian Blaga*, O, 1984, 6; Viorel Colțescu, *O exegeză unitară*, O, 1986, 3; Iosif Cheie-Pantea, *Vocația construcției*, O, 1986, 3; Sultana Craia, *Trilogie critică*, LCF, 1986, 30; Mircea Mihăieș, „*Lucian Blaga. Mitul dramatic*”, O, 1986, 32; Ion Bălu, „*Lucian Blaga. Mitul dramatic*”, RL, 1986, 32; Liviu Petrescu, „*Lucian Blaga. Mitul dramatic*”, ST, 1986, 8; Iosif Cheie-Pantea, *O carte în dezbatere: Eugen Todoran*, „*Lucian Blaga. Mitul dramatic*”, O, 1986, 35; Al. Tănase, *Mitul arhaic*, RL, 1987, 29; Marian Odangiu, *Eugen Todoran - alt unghi al receptării*, O 1989, 13; Adrian Dinu Rachieru, *Cheia filosofală*, LCF, 1989, 15; Ioana Em. Petrescu, *Conceptele gândirii poetice. De vorbă cu Eugen Todoran*, ST, 1989, 6; Mircea Popa, *Eugen Todoran și Cercul Literar de la Sibiu*, ST, 1994, 1-2; Mircea Popa, *Un dascăl: Eugen Todoran*, TR, 1997, 36-37; [Eugen Todoran], O, 1997, 11 (semnează Marcel Corniș-Pop, G. I. Tohăneanu, Al. Niculescu, Veronica Balaj); *Dict. esențial*, 829-830; Micu, *Ist. lit.*, 768; *Eugen Todoran (1918-1997)*, îngr. Doina Lică și Vasile D. Țara, Timișoara, 2002.

S.I. J.

TOFAN, George (5.XI.1880, Bilca, j. Suceava - 15.VII.1920, Cernăuți), critic literar și publicist. Este fiul Zamferei și al lui Eutichie Tofan, mici proprietari de pământ. Urmează clasele primare în satul natal, gimnaziul la Suceava (1892-1900), apoi studii de limba română, istorie și geografie la Universitatea din Cernăuți (1900-1904). Profesor suplinitor de istorie și geografie la Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava, se transferă în 1906 la Școala Normală din Cernăuți, unde va activa până în 1914, când trece în Regat, fiind numit profesor și director la Liceul „Nicolae Filipescu” din Bazargic (1914-1916). Membru încă din studenție al societății cernăuțene Junimea, își face debutul în 1901, la „Deșteptarea”, cu un articol despre Avram Iancu. Va fi unul din fondatorii revistei „Junimea literară” (1904), din al cărei comitet de redacție face parte. Mai colaborează cu articole de critică literară, însemnări, note biografice, cronici la „Gazeta Bucovinei”, „Cronica”, „Lupta”, „Viața românească”, „Flacăra”, „Tribuna”, „Ardealul”, „Dacia”, „Glasul Bucovinei”, „Ismailul cultural” ș.a., semnând și Dr. Interpelescu, G. Bucovineanu, G. Codreanu. Este membru al Societății Scriitorilor Români din noiembrie 1911. Dar activitatea sa publicistică se identifică, în mare măsură, cu aceea de promotor al școlii românești din Bucovina. Președinte al Reuniunii Școlare Române (1907) și al Asociației Corpului Didactic Român din Bucovina (1909-1914), conduce revista „Școala” (1905-1908, 1911-1914), este redactor la ziarul „Patria” (1910). La Chișinău, în 1917, alături de Onisifor Ghibu și Pan Halippa, contribuie la organizarea învățământului în limba română, precum și la apariția publicațiilor „Școala moldovenească” (1917) și „România nouă” (1918). Dacă în Bucovina inițiasc cursuri de vară pentru tinerii învățători sau îi îndrumase către Valenii de Munte, la cursurile lui Nicolae Iorga, la Chișinău susține conferințe la Universitatea Populară. Martor lauciderea, de către un comando bolșevic, a doi lideri români locali, suferă un șoc ce pare că îi va declanșa boala nervoasă care îl va răpune după doi ani. Când inițiază Congresul Învățătorilor din februarie 1919, ca secretar-șef în Departamentul Instrucțiunii Publice din Bucovina, era grav bolnav.

Înzestrat cu talent oratoric și abilități de organizator, **T.** „joacă un strălucit rol de agent literar” între Bucovina și Regat (G. Călinescu), reușind să aducă la Cernăuți personalități reprezentative - pe Mihail Sadoveanu, D. Anghel, Cincinat Pavelescu, Ion Minulescu, St. O. Iosif și pe numeroși alții - iar „dările de seamă” din „Junimea literară” fac cunoscute cărțile pline de „duhul național”, ale lui N. Iorga în primul rând, dar și literatura unor autori clasicizați (Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Ion Creangă ș.a.), articolele sale depășind tiparul simplei recenzii ori schematismul ternelor prezentări didactice. Excursurile în istoria literară sunt mici studii penetrante, evaluând scrierile în context larg cultural, în timp ce privirile istorice care au în atenție teatrul sau învățământul din Bucovina devin argumente ale românismului, într-o luptă inegală cu influența copleșitoare a culturii germane îndeosebi și cu presiunea politică resimțită în provincie. Nici colaborarea la *Dicționarul limbii române*, proiect condus de Sextil Pușcariu, nici preocupările de editor - sub auspiciile Societății

Academice Junimea din Cernăuți strânge în volum foiletoanele lui Mihai Teliman, însoțite de o substanțială prefață – nu sunt întâmplătoare. Pe de altă parte, cronicile lui T. probează un simț precis al limbii și gustul pentru construcția ironică amplă, deprinsă parcă din publicistica eminesciană. Exact și condensat, scrisul bucovineanului este persuasiv și de o sobrietate nobilă.

Ediții: Mihai Teliman, *Foiletoane*, pref. edit., Suceava, 1906.

Repere bibliografice: Iorga, *Oameni*, III, 68-70; Aurel Dumbrăveanu, *Din trecutul Bucovinei literare*, ALA, 1921, 23; D. Marmeliuc, *Gheorghe Tofan*, „Deșteptarea”, 1921, 7; Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, 217-218, 224-227; Nicolae Tcaciuc-Albu, *George Tofan*, Suceava, 1923; [George Tofan], *SDL*, VIII, 107-116, XI, 66-68; Predescu, *Encicl.*, 854; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 568, *Ist. lit.* (1982), 640; Teodor Bălan, *Correspondența lui Gheorghe Tofan*, Cernăuți, 1943; Gheorghe Giurcă, *George Tofan – o viață închinată școlii*, Suceava, 1996. S. D.

TOGAN, George (4.XII.1910, Mediaș – 26.II.2004), editor, poet și publicist. Este fiul Anei (n. Berar) și al lui Gheorghe Togan, țărani. Își începe școala în localitatea natală, unde face cursul primar la școala maghiară, ulterior la cea germană, apoi gimnaziul german „Stefan Ludwig Roth”, continuând-o la Liceul „Sf. Vasile” din Blaj, absolvit în 1929. Se înscrie în 1930 la Facultatea de Drept a Universității din București, abandonată după doi ani, ulterior consacrandu-se publicisticii și activității de animator cultural. Colaborează la „Limba română”, „Curentul literar”, „Universul literar”, „Vremea”, „Adevărul literar și artistic”, „Curentul”, „Lanuri”, „Ardealul”, „Universul” ș.a., iar în ultimele decenii ale secolului al XX-lea e prezent în „România literară”, „Lucafărul”, „Tribuna”, „Vatra”, „Astra”, „Steaua”, „Convorbiri literare”, „Târnava” ș.a. Întemeiază sau se află între cei care fondează câteva periodice: „Gazeta Mediașului” (1937-1939), „Vocea Târnavei” (1939-1940), „Mureșul” (1941) și „Plastica românească” (1934-1935, revistă onorată de colaborarea unor personalități precum N. Iorga, N. Tonitza, Th. Pallady, O. Han, Al. Ciucurencu, Al. Busuioceanu, Petru Comarnescu). Primele versuri îi apar în 1929, în „Unirea poporului” din Blaj, dar nu a publicat niciodată vreun volum personal de versuri. Debutul editorial e reprezentat de *Istoria Bisericii Române Unite din Mediaș* (1936), cuprinzând o spicuire de documente și texte ocazionale. Prima carte mai consistentă este „istoria romanțată” *Mediaș* (1944; Premiul Academiei Române).

Mare iubitor de literatură, animator al vieții culturale locale (e unul din întemeietorii Asociației Scriitorilor din Ardeal), militant pe tărâm publicistic, pasionat scotocitor de documente, colecționar de cărți vechi, autor a numeroase contribuții de arheologie (vizând spațiul transilvan), muzeograf sărguincios și entuziast (a fost, între 1950 și 1970, director al Muzeului de Istorie din Mediaș), condeier relativ înzestrat al unor texte de istorie popularizată (și „romanțată”), T. a desfășurat o activitate notabilă, chiar dacă de plan secund. *Mediaș* este o monografie liberă, configurată capricios și subiectiv, mai mult o descriere lirică, cu alură de reportaj

sentimental despre un loc cunoscut bine, presărată cu informație istorică privind clădiri, oameni, evenimente, obiceiuri și tradiții ș.a., pe alocuri cu pasaje de dialog imaginat ca plauzibil, narațiune, descripția unor detalii etc., cum se întâmplă în secvența în care e relatată vizita împăratului Iosif al II-lea la Mediaș, în mai 1773. Ilustrația fotografică, de foarte bună calitate, sporește atractivitatea cărții. Prima antologie de poeme întocmită de T., *Ne cheamă Ardealul*, publicată în 1944, cu subtitlul *Cântarea pătimirii noastre*, este, după cum remarca Dumitru Micu, „o replică la Dictatul de la Viena și implicit o prevestire a răsturnărilor menite să readucă sfâșiata regiune de nord a Transilvaniei în patrie”. Sunt alese texte ale unor poeți, nu numai ardeleni, diferiți ca dicție și structură lirică, aparținători în special generației lui T. După mai bine de trei decenii apar alte două antologii. *Ceea ce nu se uită* (1977) grupează poezie antifascistă, ilustrată de peste șaptezeci de poeți din România (români, maghiari și germani), din toate generațiile. Conformarea tematică este destul de laxă, fiind selectate atât texte cu explicită referire la fascism și război, cât și unele în care cataclismele istoriei politice reverberează la nivelul universului intim. Asemănătoare este *Mult iscusita vremii slovă* (1978), antologie care, în formularea lui Dumitru Micu, „se vrea și este omagiul liric transilvan pentru Independență și Unire, înmagazinând versuri închinete evenimentelor din 1859, 1877 și 1918 de către poeți și versuitori transilvani”. Timp de decenii T. a fost preocupat de readucerea în actualitate a personalității și operei lui Christian Schesăus, cărturar umanist și poet din secolul al XV-lea, sas din Mediaș, al cărui poem *Ruinae Pannonicae* s-a străduit să îl traducă în românește, fără să reușească să își finalizeze proiectul.

SCRIERI: *Mediaș*, București, 1944; *Orașul Mediaș. Civitas Mediensis*, Brașov, 1967. **Antologii:** *Ne cheamă Ardealul*, cu gravuri de Marcel Olinescu, București, 1944; *Ceea ce nu se uită*, pref. Ioan Adam, București, 1977; *Mult iscusita vremii slovă*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1978.

Repere bibliografice: Victor Papilian, „*Mediaș*”, LU, 1944, 10; Șerban Cioculescu, *Din lirica românească antifascistă*, RL, 1977, 18; Dan Laurențiu, „*Ceea ce nu se uită*”, LCF, 1977, 15; Dumitru Mureșan, „*Ceea ce nu se uită*”, VTRA, 1977, 5; Dumitru Micu, „*Ceea ce nu se uită*”, RMB, 1977, 10 095; Dumitru Micu, *George Togan – 70*, RL, 1980, 50; Dumitru Micu, *O viață pentru cultură*, RL, 1985, 48; Nae Antonescu, *Cu George Togan despre reviste literare*, ST, 1986, 1; *Dict. scriit. rom.*, IV, 569-571. N. Br.

TOHĂNEANU, G.[heorghe] I. (7.V.1925, Galați), stilistician și traducător. Este fiul Emiliei (n. Râșcanu) și lui Ion Tohăneanu, doctor în drept roman al Universității din Berlin, profesor de latină și germană. Urmează cursurile Liceului „V. Alecsandri” din Galați (1935-1943) și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1943-1947). Tudor Vianu, care i-a fost profesor, va influența decisiv orientarea sa spre stilistică. Până în 1948 este profesor suplinitor la Galați, la Liceul „V. Alecsandri”, apoi la Școala Normală, în 1949 începându-și cariera universitară la Facultatea de Filologie din București. În 1952 este îndepărtat din învățământ din cauza activității politice a tatălui său. În 1954 va fi reîncadrat la o școală generală de

lângă Ploiești, după un an fiind numit la Universitatea din București. Din 1956 trece la Universitatea din Timișoara, străbătând toate treptele didactice (conferențiar în 1962, profesor în 1971) până în 1995, când se pensionează. Obține titlul de doctor în filologie în 1968, cu teza *Limba și stilul poeziilor lui Eminescu*. Este unul din întemeietorii învățământului filologic universitar din vestul țării și ai școlii de stilistică din Timișoara. În perioada 1970-1976 a condus Sectorul de lingvistică al Filialei Timișoara a Academiei Române. După 1995 va funcționa la Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad și la Universitatea „Tibiscus” din Timișoara, la care a fost un timp și decan al Facultății de Jurnalistică. Debutază în 1949, la revista „Cum vorbim” și va colabora cu numeroase articole și studii la volume colective sau la reviste culturale, literare și de specialitate: „Limbă și literatură”, „România literară”, „Orizont”, „Studii și cercetări lingvistice”, „Limba română”, „Analele Universității din Timișoara”, „Banatul” (serie nouă), „Aradul cultural”, „Bucovina literară” ș.a. Prima sa carte, *Studii de stilistică eminesciană*, apărută în 1965, va fi urmată de altele, dedicate mai ales poeziei lui Eminescu, dar și analizei sub raport stilistic a scrierilor lui Ion Budai-Deleanu, Ion Creangă, Al. Macedonski, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, V. Voiculescu, Nicolae Labiș ș.a. Coordonează numeroase volume colective (*Studii de limbă și stil*, 1973 ș.a.), alcătuieste, în colaborare, antologii comentate (*Amintiri din copilărie* de Ion Creangă, 1976, Tudor Arghezi, *Arte poetice*, 1987), traduce din scriitorii latini

Macrobiu și Vergiliu. Este membru al mai multor societăți științifice din țară și *doctor honoris causa* al Universității „Dunărea de Jos” din Galați (2000). A fost distins cu Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române (1965), Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara (1979, 2001), Marele Premiu „Mihai Eminescu” al Uniunii Scriitorilor (1989), Premiul Uniunii Scriitorilor (1994), Marele Premiu al Inspectoratului Județean pentru Cultură Timiș (1994), Marele Premiu al municipiului Timișoara (1995), Ordinul Serviciului Credincios în grad de Cavaler (2002).

În *Studii de stilistică eminesciană* T. abordează într-o primă secțiune lexicul, structura gramaticală, stilul și versificația liricii de tinerete a lui Mihai Eminescu, iar în a doua aspecte stilistice ale creațiilor din perioada maturității poetului. Acest tip de studiu va fi continuat în *Expresia artistică eminesciană* (1975), unde sunt analizate poemele de inspirație folclorică (vocabulary, polisemantismul cuvintelor, particularitățile sintaxei poetice) și folosirea unor termeni-cheie și a unor motive. Se identifică motive eminesciene în opera unor poeți de mai târziu și este evidențiată influența limbii lui Eminescu asupra prozei sadoveniene. Lucrarea *Eminesciense (Eminescu și limba română)* (1989) surprinde relațiile dintre Eminescu și unii predecesori sau descendenți, detectate prin coincidențe de natură stilistică, și cercetează motive, sintagme, expresii, epitețe rare, gramatica poeziei, devenirea cuvântului poetic în variante, ipostaze prozodice. Capitolul *Creșterea limbii românești* din cartea *De ce Eminescu?* (1999, în colaborare cu Eugen Todoran) reunește comentarii eseistice asupra unor termeni poetici, a unor segmente de vers ori asupra unor procedee stilistice eminesciene. Alt volum, *Neajungerea limbii. Comentarii la „Țiganiada” de I. Budai-Deleanu* (2001), include o serie de studii al căror titlu e dat de un vers sau de o parte de vers din scrierea comentată, ținta lui T. fiind relevarea inventivității lexicale a autorului. Analiza filologică a cuvântului (sursa termenului, familia de cuvinte, evoluția semantică, relațiile sinonimice și antonimice, câmpurile lexicale, schimbările de categorie gramaticală etc.) e completată de interpretarea stilistică. Se identifică vocabule din *Țiganiada* prezente la scriitorii de mai târziu și sunt analizate în mod special similitudinile de imagini, structuri și expresii între textul lui Budai-Deleanu și scrieri ale lui Eminescu. Grila stilistică fusese aplicată de T. și prozei, mai întâi în *Stilul artistic al lui Ion Creangă* (1969), unde sunt investigate oralitatea, narațiunea și dialogul, portretul și enumerarea, sinonimia, limbajul aluziv, mijloacele stilistice ale participării, mecanismele declanșării comicului, precum și în *Arta evocării la Sadoveanu* (1979), care conține comentarii stilistice asupra lexicului, cu deosebire asupra sinonimiei. În *Dincolo de cuvânt* (1976), volum alcătuit, de asemenea, din studii de stilistică și cu privire la versificație, T. face un excurs teoretic despre sinonimia, omonimia și tectonica textului poetic, pentru ca secțiunea a doua să cuprindă analize referitoare la limbajul poeziei lui Ion Budai-Deleanu, Eminescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, V. Voiculescu, Nicolae Labiș. Ultima secțiune are în vedere probleme de versificație,

G.I. TOHĂNEANU

Neajungerea limbii

Comentarii la *Țiganiada*

de I. Budai-Deleanu

EPISTEMA

seria Filologica

1 Editura Universității de Vest

domeniu în care autorul este un deschizător de drumuri prin distincția pe care o propune între schema „ideală” sau „teoretică” și cea „reală” sau „practică” a ritmului și prin formularea conceptelor de „ritm dominant”, „substituirii ritmice”, „ritm secund”. Cu mize asemănătoare, culegerea de comentarii *Scrisori din roase plicuri* (2002) revine la expresia poetică eminesciană, semnalând unele similitudini cu Shakespeare, abordează limbajul personajelor lui I. L. Caragiale și se oprește la paralelisme între dramaturgul român și Cervantes, în fine examinează relația folclor-literatură cultă din aceeași perspectivă stilistică. Alte patru cărți – *O seamă de cuvinte românești* (1976, în colaborare cu Teodor Bulza), *Cuvinte românești* (1986), *Dicționar de imagini pierdute* (1995) și „*Viața lumii*” *cuvintelor. Vechi și nou din latină* (1998) – urmăresc „biografia” cuvintelor, evoluția sensurilor acestora de la începuturi până azi, înțelesuri descoperite în vorbire, în literatură și cultură. **T.** este, înainte de toate, un practician al stilisticii literare, preferând analiza, examenul simpatetic al textelor, în cursul căruia fiecare amănunt, fiecare nuanță, reperate cu har, sunt raportate la ansamblu, revelat astfel ca o „lume”, dintr-o perspectivă mai puțin frecventată de critică.

SCRIERI: *Studii de stilistică eminesciană*, București, 1965; *Stilul artistic al lui Ion Creangă*, București, 1969; *Expresia artistică eminesciană*, Timișoara, 1975; *Dincolo de cuvânt*, București, 1976; *O seamă de cuvinte românești* (în colaborare cu Teodor Bulza), Timișoara, 1976; *Arta evocării la Sadoveanu*, Timișoara, 1979; *Cuvinte românești*, Timișoara, 1986; *Eminesciense (Eminescu și limba română)*, Timișoara, 1989; *Dicționar de imagini pierdute*, Timișoara, 1995; „*Viața lumii*” *cuvintelor. Vechi și nou din latină*, Timișoara, 1998; *De ce Eminescu?* (în colaborare cu Eugen Todoran), Reșița, 1999; *Măiastra*, Reșița, 2000; *Neajungerea limbii. Comentarii la „Țiganiada” de I. Budai-Deleanu*, Timișoara, 2001; *Scrisori din roase plicuri*, Timișoara, 2002. **Ediții:** Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, pref. edit., București, 1976 (în colaborare cu Ionel Funeriu); Tudor Arghezi, *Arte poetice*, pref. edit., București, 1987 (în colaborare cu Livius Petru Bercea). **Traduceri:** Macrobiu, *Saturnalia*, introd. trad., București, 1961; Vergiliu, *Eneida*, pref. trad., Timișoara, 1994, *Bucolice. Georice*, Timișoara, 1997.

Repere bibliografice: Cătălina Velculescu, „*Studii de stilistică eminesciană*”, *RITL*, 1966, 2; Luiza Seche, „*Studii de stilistică eminesciană*”, *CLG*, 1967, 2; Andrei Nestorescu, „*Studii de stilistică eminesciană*”, *LR*, 1967, 3; Al. Graur, „*Stilul artistic al lui Ion Creangă*”, *RL*, 1969, 41; Dumitru Vlăduț, „*Dincolo de cuvânt*”, *O*, 1976, 52; Constantin Cojocaru, „*Dincolo de cuvânt*”, *ATN*, 1977, 4; Șerban Cioculescu, „*O seamă de cuvinte românești*”, *RL*, 1977, 24; Balacciu-Chiriacescu, *Dicționar*, 245; Ion Simuț, „*Arta evocării la Sadoveanu*”, *F*, 1979, 12; Dumitru Vlăduț, „*Arta evocării la Sadoveanu*”, *CLG*, 1980, 2; Const. Ciopraga, „*Arta evocării la Sadoveanu*”, *CL*, 1980, 12; Mihaela Mancaș, „*Arta evocării la Sadoveanu*”, *LL*, 1981, 1; Nicolae Manolescu, *Povestiri despre cuvinte*, *RL*, 1986, 25; Vasile Popovici, *Reverii despre cuvinte*, *O*, 1986, 30; Eugen Todoran, *Dincolo de sensuri*, *O*, 1986, 30; Daniel Vighi, *Lumea prin cuvânt*, *O*, 1986, 30; Mircea Mihăieș, *Arghezi reflexivul*, *O*, 1987, 29; Șerban Cioculescu, *Tudor Arghezi „Arte poetice”*, *RL*, 1987, 30; Alexandru Ruja, „*Cuvinte românești*”, *F*, 1987, 8; Mircea Mihăieș, *G. I. Tohăneanu – cuvântul irepetabil*, *O*, 1989, 13; Cornel Ungureanu, *Un eminescolog: G. I. Tohăneanu*, *O*, 1989, 40; Gabriela Creția, „*Eneida*” – o nouă traducere, *RL*, 1994, 24; *G. I. Tohăneanu '70*, coordonatori Fr. Király, Sergiu Drincu și Ionel Funeriu, Timișoara, 1995; Radu Cernătescu,

Despre un dicționar al paradisului pierdut, *LCF*, 1996, 11; Eugen Dorcescu, *În căutarea sensului pierdut*, *O*, 1996, 6; Petru M. Ardelean, *Strângeți piatra lucitoare. Pagini de(spre) limbă și literatură*, Arad, 1997, 179–184; Stelian Dumistrăcel, *Înțelepciunea cuvântului*, *O*, 2000, 1; Constantin Cubleșan, *Stilul artist*, *APF*, 2001, 1; Alexandru Ruja, *Ipostaze critice*, Timișoara, 2001, 241–248; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 571–572; Olimpia Berca, *Despre maeștri*, Timișoara, 2003, 172–174; Olimpia Berca, *Lecturi provinciale*, Timișoara, 2003, 12–16. D. V.

TOMA, A.[lexandru] (11.II.1875, Urziceni – 15.VIII.1954, București), poet și traducător. Este fiul Zeliei și al lui Leibu Moscovici, hangiu și negustor de coloniale. Prenumele la naștere era Solomon; va adopta oficial pseudonimul, ales, se pare, de I. L. Caragiale, cu prilejul publicării unui poem în „*Epoca literară*”, în 1896. Utilizase, la începuturile activității literare și publicistice, și alte pseudonime: Endymion, în 1892, la „*Lumea ilustrată*”, Falstaff, Hâncu, Crayon, St. Tomșa. A dobândit cetățenia română, conform legislației din epocă, printr-o lege specială, votată de Senat în 1903, apoi de Camera Deputaților în 1913. A fost tatăl lui Sorin Toma, publicist și memorialist, și unchi, dinspre tată, al scriitorului Virgiliu Monda. Urmează Liceul „Sf. Petru și Pavel” din Ploiești, absolvit în 1894, și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, avându-l ca profesor, între alții, pe Titu Maiorescu. Cu preocupări literare încă din timpul liceului, va beneficia de îndrumarea lui C. Dobrogeanu-Gherea și a lui I. L. Caragiale. În aceeași etapă aderă la ideile socialiste și la mișcarea social-democrată. Debutează ca poet în 1894. Redactor al oficiosului social-democrat „*Lumea nouă*”, răspunzând o vreme de suplimentul „*Lumea nouă literară și științifică*”, va colabora, de-a lungul vremii, cu versuri sau cu publicistică, la „*Lumea ilustrată*”, „*Revista ilustrată*”, „*Foaia interesantă*”, „*Povestea vorbei*”, „*Soarele*”, „*Gazeta săteanului*”, „*Vieța nouă*”, „*Drapelul*”, „*Convorbiri literare*”, „*Viața românească*”, „*Flacăra*”, „*Sburătorul*”, „*Luceafărul*”, „*Adevărul literar și artistic*”, „*Universul literar*”, „*Era nouă*”, „*Adam*” ș.a. Primul volum, *Poezii*, îi apare în 1926, fiind distins cu Premiul „Ion Heliade-Rădulescu” al Academiei Române. Era membru al Societății Scriitorilor Români din 1919. Va lucra timp de câteva decenii în învățământ, inițial la școala primară evreiască „*Luca Moise*” din Ploiești, mai târziu ca profesor de filosofie și istorie la liceele bucureștene „*Matei Basarab*” și „*Sf. Gheorghe*”, precum și la Institutul Pompilian. Are multă vreme o activitate de „luminător” cultural: editează revistele „*Steaua copiilor și a tinerimii*” (1922–1923), „*Amicul copiilor*” (1924) ș.a., iar din 1925 figurează ca director al colecției „*Lectura. Floarea literaturilor străine*”, în care se publică nuvele din literatura universală. De altfel, împreună cu Ion Gorun, acum „*compilează*” *Winetu* de Karl May, însumând peste trei mii două sute de pagini, în mai bine de o sută cincizeci de fascicule. În anii '30 se angajează în mișcarea comunistă, ilegală în epocă, iar mai târziu, în timpul regimului Ion Antonescu, va face obiectul unor persecuții din cauza originii sale etnice (e îndepărtat din învățământ, îi este expropriată locuința etc.). După august 1944 se manifestă ca un

vajnic susținător al politicii comunistilor, atitudinea sa decurgând atât din oportunism, cât și, probabil, din credința că venise vremea înfăptuirii unor vechi idealuri. Numit director al Editurii de Stat pentru Literatură și Artă, în 1948 primit în Academia Republicii Populare Române, în 1950 sărbătorit cu ocazia împlinirii a șaptezeci și cinci de ani, tot atunci distins cu Premiul de Stat clasa I, supraevaluat de critica oficială, contrapuz propagandistic, ca „exemplu pozitiv”, unor mari valori ale poeziei moderne (Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu ș.a.), temporar ocultate sau denigrate ca „reacționare”, T. își atrage ostilitatea violentă și durabilă a multor scriitori și a publicului avizat în materie de literatură, fapt ce determină, după moartea poetului, ca o tăcere aproape totală să se întindă asupra activității lui. Practic nu i se acordă, în tabloul valorilor literare, nici măcar locul modest cuvenit, tocmai pentru că făcuse obiectul supralicitării conjuncturale în epoca dură a realismului socialist.

Cazul T. a căpătat, într-un fel, trăsăturile unui „mit”, comportând, ca piesă componentă, și rolul jucat de fiul său, Sorin Toma, prin publicarea, în 1948, a articolului *Poezia putrefacției și putrefacția poeziei*, în declanșarea campaniei de denigrare și interzicere a lui Arghezi de către autoritățile comuniste, ceea ce a fost interpretat ca un „complot de familie”, urzit de T., la adăpostul liniei oficiale, pentru a-i uzurpa lui Arghezi, în beneficiu propriu, locul de cel mai mare poet al epocii. Momentul va fi invocat, din când în când, în publicistica (și chiar în beletristica) din perioada de relativă liberalizare a controlului ideologic, ca exemplu frapant de manipulare politico-propagandistică a valorilor literare în perioada „obsedantului deceniu”. Un studiu de Ion Vitner și o prefață de Sergiu Fărcașan sunt principalele piese ale dosarului proclamării lui T. ca poet oficial și al supraevaluării lui ca precursor al realismului socialist. Poet fără îndoială minor, de nivel modest, el își „jucase”, de fapt, destinul literar în anii de la sfârșitul veacului al XIX-lea și începutul celui următor. Aparținător „epocii epigonilor eminescieni” (Romulus Dianu), contemporan și afin cu Panait Cerna sau cu D. Nanu, comparabil sub anumite raporturi cu mai vârstnicul Al. Vlahuță, T. a scris versuri de factură mai degrabă neoclasică, însuflețite de un patetism suscitât de elanuri generoase, de solidarizarea cu șansele de emancipare (nu numai socială) a omului și ritmate de accente vitaliste și mesianice. E o poezie cu o retorică riguroasă – fără mari excese de grandilocvență –, o poezie conservatoare, deja desuetă prin raportare chiar la relativ puțin îndrăznețele înnoiri promovate de simbolismul românesc la cumpăna veacurilor al XIX-lea și al XX-lea, și cu atât mai perimată la data apariției primului volum, în 1926, adică într-un moment în care lirica românească se racordase la revoluția modernistă și în care se manifesta avangardismul radical. Comentatorii s-au pronunțat fixându-i corect identitatea și valoarea. Elogiind în termeni măsuși „poezia de concepție” a lui T., o „poezie meditativă, psihologică și moralistă, nobilă prin atitudine și lucrată cu precizie de făurar”, E. Lovinescu îi semnala desuetudinea și opina că „orice vers al poetului respiră o mare și onestă conștiință

profesională, o inspirație de calitate intelectuală desfășurată în ample volute impecabile, cărora le lipsește doar elementul invențiunii”. F. Aderca remarca, și el, caracterul tardiv al cărții – care, după părerea lui, ar fi putut străluci dacă ar fi apărut „cel mai târziu în 1915” – și afirma că această culegere de versuri rămâne totuși interesantă, fiindcă „este o icoană a poeziei românești, în tot ce a avut ea mai bun la începutul acestui veac. Lipsit de curajul de a deschide un drum propriu, dintr-un prea mare simț al armoniei și perfecției formale, poetul rămâne legat de familia Coșbuc–Eminescu–Iosif–Cerna și chiar Vlahuță, integrându-se astfel desăvârșit, cu toată zarva din ultimul timp, în literatura română”. În același registru, de elogiare amabilă, reținută ori moderată, se desfășura și comentariul lui Tudor Vianu: „Pentru dreptate și precizie trebuie să spunem cât de rafinat artist este d. A. Toma și cum limba sa răsună nu cu o armonie nouă, dar cu o armonie foarte pură”. Poet cu un diapazon tematic cuprinzător, cântăreț deopotrivă al intimității și erotismului delicat, al dragostei de țară, al simpatiei față de dezmoștenii societății, al temelor biblice ori împrumutate din mitologia Antichității greco-latine, T. a realizat și numeroase transpuneri – unele foarte libere, mai degrabă adaptări – din poezia universală. Probabil că rezultatul cel mai viabil al activității lui de traducător e o versiune, în versuri, a piesei *Tartuffe* de Molière, jucată în premieră în 1919, deseori reeditată și utilizată pe scenă la Teatrul Național din București, elogiată de critică. Lirica scrisă în timpul celui de-al doilea război mondial, cu mesaj de revoltă, a fost adunată în *Flăcări pe culmi* (1946). În materie de ineptii versificate, pe teme combativ-mobilizatoare, T. și-a adus obolul în epoca realismului socialist, dar a fost „eclipsat” de contemporani mai tineri și, unii dintre ei, mai viguroși.

SCRIERI: *Poezii*, București, 1926; *Ne vine dreptatea*, București, 1944; *Flăcări pe culmi*, București, 1946; *Pușkin, ficlie peste vreme*, București, 1949; *Cântul vieții*, București, 1950; ed. 2, București, 1951; ed. introd. Ion Vitner, București, 1954; *Sună ghiocel, sună clopoțel*, București, 1950; *Poezii alese*, pref. Sergiu Fărcașan, București, 1952; *Pivici și frații lui mai mici*, București, 1954; *Poezii. Pagini alese (1894–1954)*, pref. Dumitru Micu, note biobibliografice de Sorin Toma, București, 1997. **TRADUCERI:** Carmen Sylva, *Versuri*, București, 1897; Molière, *Tartuffe*, București, f.a.; reed. în Molière, *Opere*, II, București, 1955; Lev Tolstoi, *Povestiri pentru copii*, București, 1921; Karl May, *Winetu*, București, [1924–1925] (în colaborare cu Ion Gorun); Joseph-Arthur de Gobineau, *Renașterea*, București, [1925]; *Cesar Borgia*, București, f.a.; I. H. Rosny, *Cataclismul*, București, 1925; Selma Lagerlöf, *Prințesa păcii*, București, [1926]; Guy de Maupassant, *O aventură în tren*, București, 1926; Aleksandr Neverov, *În lumea lui Lenin și Troțki*, București, 1927; Hugo Bettauer, *Ullița durerii*, București, 1929; Frank Thiess, *Yooghi*, București, 1930; Heinrich Lhotzky, *Știi să-ți crești copiii?*, București, 1931; G. Sondermann, *Prin sânge și groază*, București, 1931; Georg Fink, *Mi-e foame*, București, 1931; ed. București, 1993; Jacob Wassermann, *Monstru sau victimă?*, București, 1933; Gaston Renée, *Demonul roșu*, București, 1933; Maxim Gorki, *Poeme*, București, 1945; Nikolai Gribacev, *Cântarea colhozului „Bolșevik”*, București, 1950; S. I. Marșak, *Copiii din curtea noastră*, București, 1953; *Mister Twister*, București, 1953; *Povestea șoricelului mofturos*, București, 1953, *Uriășul*, București, 1953,

Incendiul, București, 1954, *Poezii pentru copii*, București, 1954, *Vine, vine grădinița!*, București, 1954, *Zăpăcilă*, București, 1954; Georges Soria, *Un cânt de drum poporului român*, București, 1953; *Poezii și poeme din literatura universală*, București, 1954.

Repere bibliografice: F. Aderca, „Poezii”, SBR, 1926, 6; Tudor Vianu, „Poezii”, G, 1926, 9-11; D. Nanu, *Un volum așteptat*, ADV, 1926, 13 178; D. Nanu, *Un poet și o operă*, ADV, 1926, 13 179; Romulus Dianu, „Poezii”, RP, 1926, 2 742; I. Peltz, „Poezii”, DMN, 1926, 7 205; Ralea, *Scrieri*, II, 445-446; Constantinescu, *Scrieri*, V, 110-113; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 158-161; Podoleanu, *60 scriitori*, II, 333-334; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 110-111; Silviu Iosifescu, „Tartuffe”, *comédie în 5 acte de Molière, în românește de A. Toma*, U, 1947, 217; Ion Vitner, A. Toma, *poetul proletariatului revoluționar*, CNT, 1949, 123; Maria Banuș, *Primăvara...*, CNT, 1950, 175; Aurel Martin, *Poezia lui A. Toma*, „Făclia”, 1950, 6 februarie, 13 februarie; Nicolae Moraru, *Cântărețul vieții*, CNT, 1950, 175; Vicu Mîndra, A. Toma, *poetul versului tânăr*, „Scânteia tineretului”, 1950, 13 februarie; *Sărbătorirea academicianului A. Toma la împlinirea vârstei de 75 de ani*, București, 1950; Ion Vitner, *Poezia lui A. Toma*, București, 1950; Maria Banuș, *Lumina omului și a poeziei*, CNT, 1954, 35; Gala Galaction, *Oameni și gânduri din veacul meu*, București, 1955, 118-120; Ion Bănuță, *Alexandru Toma*, LCF, 1959, 17; Al. I. Ghilia, A. Toma, CNT, 1959, 34; Nicolae Ciobanu, *Epoca debutului literar al lui A. Toma*, O, 1960, 12; I. Peltz, *Amintiri despre...*, București, 1967, 110-114; Ciopraga, *Lit. rom.*, 280-282; Micu, *Început*, 505-506; *Lit. rom. cont.*, I, 175-177; Virgiliu Monda, *Viață și vis*, București, 1986, 21-23; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 119; Alex. Ștefănescu, *Stafia lui A. Toma*, RL, 1997, 29; Daniel Cristea-Enache, *Împostură sau nonvaloare*, ALA, 1997, 382; Popa, *Ist. lit.*, I, 611-613; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 572-574; Eugen Iacob, *Culisele memoriei*, II, postfață Valentin Tașcu, Cluj-Napoca, 2003, 39-43; Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism. Poezia (I)*, București, 2003, 12, 55-57, *passim*. N. Br.

TOMA, Dolores (3.IX.1948, București), istoric literar și traducătoare. Este fiica Mariei (n. Alexe) și a lui Levin Haltenwagner, ofițer. Urmează la București cursurile Liceului nr. 6, încheiate în 1966, și Facultatea de Limbi Romane, Clasice și Orientale, secția franceză-română, pe care o va absolvi în 1971. E reținută la catedră pe post de asistentă. Beneficiază de o bursă de specializare la Paris (octombrie 1973 - martie 1974), fiind admisă pe bază de interviu de către Roland Barthes la cursul său de la École des Hautes Études. Deși își susține doctoratul în filologie în 1978, cu lucrarea *Cyrano de Bergerac - un model al barocului*, va fi promovată ca lector abia în martie 1990. Conferențiar în 1993, avansează profesor în 1997, tot acum devenind director adjunct al Școlii Doctorale a Agenției Universitare pentru Studiul Limbii Franceze (AUPELF*UREF) pentru Europa Centrală și de Est, iar în 2003 director al Școlii Doctorale în Științe Sociale a Universității din București și a Agenției Universitare a Francofoniei. Invitată în repetate rânduri să conferențieze la École des Hautes Études en Sciences Sociales (Paris) în perioada 1997-2003, este membră a societăților internaționale a specialiștilor în secolul al XVII-lea, ca urmare a colaborării la proiecte în domeniu. S-a remarcat prin strălucite cursuri și seminarii privind barocul și clasicismul francez, ca și prin prezența continuă în publicațiile de specialitate („Colloques”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Analele Universității București”, „Caiete critice”,

„Dilema”, „Synthesis”). A participat la lucrările colective ale Catedrei de franceză (*Histoire de la littérature française*, I-III, 1981-1982, *La Littérature française dans l'espace culturel roumain*, 1984), publicând totodată o serie de traduceri din literatura și critica franceză. După 1990 s-a implicat în promovarea în mediul universitar a unor noi discipline, precum istoria mentalităților și istoria culturală. Debutează în 1971, cu articolul *Un aspect al confluenței Camus - Dostoievski*, în „Analele Universității București”, lucrarea de doctorat, publicată în 1982, reprezentând și debutul ei editorial.

Cyrano de Bergerac - un model al barocului se înscrie în seria de lucrări pe care istoria literară românească a anilor '70-'80 din secolul trecut le-a dedicat acestei teme ca una din cele mai bine construite contribuții. T. propune refacerea unui model al operei baroce, prin identificarea mecanismelor de creație și, totodată, a modalităților de analiză a textului. Accentul este pus pe viziunea filosofică a perioadei baroce, capitolele destinate recompunerii ontologiei și a gnoseologiei specifice servind drept fundament teoretic pentru înțelegerea funcționării argumentației dialectice, care înlocuiește demonstrația logică la nivelul textului. Exegeza elaborează și o serie de studii în care prezintă stadiul cercetărilor asupra secolului al XVII-lea francez, cu punctul final în cursul universitar *Du Baroque au classicisme* (1993). Pe de altă parte, combinând în mod fericit mai vechile preocupări de literatură franceză clasică și noile perspective oferite de studierea istoriei mentalităților, T. oferă în *Formele pasiunii* (1992) câteva excursuri incitante care au în atenție secolul lui Ludovic al XIV-lea. Imaginea propusă se sprijină pe analiza alterității viziunii despre lume a acelei epoci, care creează premisele unei receptări dinamice, mult mai productivă, înlocuind atitudinea de respingere pe criteriul nonregăsirii în textul supus receptării. Altă lucrare, *Histoire des mentalités et cultures françaises* (1996), reunește studii care prezintă cele mai valoroase câștiguri ale noilor direcții de abordare a fenomenelor culturale: antropologia culturală, analiza mentalităților, istoria culturală, ideile Școlii Analelor ș.a. Încercarea de familiarizare a cititorului român cu conceptele din aceste domenii este susținută și de aplicarea, cu rezultate originale, a noilor moduri de operare la textele-martor. Paginile din *Despre grădini și modurile lor de folosire* (2001) se situează la frontiera dintre beletristică și istoria culturală savantă. Cititorul poate opta pentru o lectură de pură specialitate, găsiind aici un bogat repertoriu de date, trimiteri, documente uitate, cărți esențiale pentru cunoașterea subiectului propus: grădinile în viziunea românească, în special în secolele al XVIII-lea - al XIX-lea, dar cu incursiuni în epoca anterioară și cu o fină analiză la *Note de călătorie de Mihail Sadoveanu*, având Olanda ca obiect de reflecție, potrivite pentru delimitarea unei viziuni românești asupra dicotomiei natură-grădină. În egală măsură, cititorul se poate lăsa furat de calitățile literare ale textului, care poate fi citit ca un eseu în stilul lui Montaigne, unde informația savantă nu este decât un pretext pentru distilarea emoțiilor și trăirilor descoperite de T. în oglinda altui model cultural - cel francez, ceea ce îi oferă ocazia

unei coborâri pline de savoare în „grădinile” propriului trecut, ascuns printr-un savant joc de aparențe sub înfățișarea celui colectiv, în mărturiile culturale despre spațiul moldo-valah din alte vremi.

SCRIERI: *Cyrano de Bergerac – un model al barocului*, București, 1982; *Formele pasiunii*, București, 1992; *Du Baroque au classicisme*, București, 1993; *Histoire des mentalités et cultures françaises*, București, 1996; *Despre grădini și modurile lor de folosire*, Iași, 2001. **Traduceri:** Serge Doubrovsky, *De ce noua critică?*, pref. Romul Munteanu, București, 1977; Romul Munteanu, *Les Métamorphoses de la critique européenne moderne*, București, 1981 (în colaborare cu Radu Toma); Doamna de Lafayette, *Principesa de Montpensier. Zăide. Principesa de Clèves. Istoria Henriettei de Anglia. Contesa de Tende*, îngr. și introd. trad., București, 1984 (în colaborare cu Demostene Botez); Marguerite Duras, *Emily L.*, pref. trad., București, 1990; Bernard-Henri Lévy, *Ultimele zile ale lui Charles Baudelaire*, pref. trad., București, 1993.

Repere bibliografice: Ileana Mihăilă, *Contributions à l'étude du baroque*, CREL, 1986, 4; Martine de Rougemont, *Cyrano de Bergerac, „Dix-huitième siècle”*, 1989, 21; Alexandru Matei, *Pe culmea dealului arcos*, OC, 2002, 112; Ana-Stanca Tabarasi, *De ce sunt importante grădinile*, RL, 2002, 40.

H. M.

TOMA, Ileana (14.IX.1935, Prajila, j. Soroca), prozatoare. Este fiica Mariei Bârcă (n. Dimitriu), funcționară, și a lui Alexie Bârcă, preot. A absolvit în 1957 Facultatea de Matematică și Fizică a Universității din București. Până în 1991 va fi cercetător și șef de colectiv la Observatorul Astronomic din București. Publică numeroase lucrări de astronomie, unele de popularizare. În 1972 i se acordă premiul „Gh. Lazăr” al Academiei Române pentru *Catalog de stele slabe*. Debutează în literatură cu povestirea *La ceasul judecării în „Dreptatea”* (1990). Proză scurtă îi apare în suplimentul „Alfa și omega” al „Cotidianului” (1996–1997), în „Zig-zag” ș.a.

În prima carte publicată de T., romanul *Singurătatea lui Vlad Țepeș*, apărut în 1995, se relatează, în scene care depășesc simpla evocare a istoriei, căderea Constantinopolului, sfestăria Curții domnești de la București și înmormântarea la Muntele Athos a capului domnitorului. Altă reconstituire istorică, *Ultimul Constantin* (2000), sugerează și urmărește analogia dintre Constantin XI Paleolog, ultimul împărat al Bizanțului, și Constantin Brâncoveanu, domn român martirizat împreună cu fiii săi. Informația istorică și culturală dovedește exactitate și acuitate de om de știință, fiind susținută și de un meritoriu talent narativ. Romanul este construit prin alăturarea diferitelor puncte de vedere asupra evenimentelor istorice aparținând unor personaje: spătarul Mihai Cantacuzino, Ștefan, fiul cel mai apropiat de voievod, Nicolae Mavrocordat, pe atunci mare dragoman, ș.a. Pilda inorogului zăgrăvită la Băjești, Palatul Mogoșoaia privit ca imagine răsturnată în lac, tânăra soție (de treisprezece ani) a beizadelei Ștefan vorbind cu păpușile minuscule, pruncul credincioasei doici – țiganca Zamfira – ucis în locul copilului lui Brâncoveanu de seimenii răsculați, durerea ienicerului Selim la auzul dangătului de clopot, ecou al unei îndepărtate copilării creștine, dau atractivitate și oarecare tensiune narațiunii. Culegerea de

povestiri *Coloana* (2000) imaginează o lume dominată de singurătatea oamenilor prinși într-o mașinărie infernală, o coloană de trupuri fiind angajată într-un marș unde fiecare rămâne închis în propria lui durere. În altă carte, o biografie, *Părintele Alexie, preotul lui Dumnezeu* (2002), T. asamblează documentul istoric cu amintirile celor care au cunoscut direct farmecul iradiat de biserica Bucur din București, pe vremea când aici slujea preotul Alexie Bârcă.

SCRIERI: *Singurătatea lui Vlad Țepeș*, București, 1995; *Coloana*, București, 2000; *Ultimul Constantin*, București 2000; *Părintele Alexie, preotul lui Dumnezeu*, București, 2002. **Traduceri:** E. Segal, *Doctorii*, București, 1993; Th. Starzl, *Oamenii mozaic. Memoriile unui chirurg de transplant*, București, 1996.

Repere bibliografice: Marcel Duță, *De la istoria lui Vlad Țepeș la poezia lui Dracula*, „Paideia”, 1995, 2; Teodor Vărgolici, *Încă un adevăr despre Vlad Țepeș–Dracula*, ALA, 1995, 276; Dan Stanca, *Roman istoric: „Singurătatea lui Vlad Țepeș”*, RMB, 1995, 1 549. M. D.

TOMA, Radu (22.I.1949, Jimbolia), teoretician și istoric literar, traducător. Este fiul Mariei (n. Marcu) și al lui Ion Toma, meșteșugar. Urmează cursurile medii la Liceul „Al. I. Cuza” din Galați, absolvit în 1966. În același an este admis la Facultatea de Limbi Romanice, Clasice și Orientale, secția franceză–română, pe care o va termina în 1971. Funcționează ca asistent stagiar la Catedra de franceză a acestei facultăți, fiind titularizat în 1975. Deși își susține doctoratul în 1979, cu o lucrare având ca temă romanul francez al secolului al XVIII-lea, sub conducerea profesorului Romul Munteanu, și din 1984 devine titular la cursul de literatură franceză a secolului al XX-lea, va fi lector abia în 1990, apoi conferențiar în 1991, profesor în 2000. Se ocupă în 1991 de înființarea și organizarea Facultății Internaționale de Științe Umane, devenită în 1995 Facultatea de Științe Politice și Administrative, căreia îi va fi întâiul decan. Până în 1997 desfășoară o activitate intensă în cadrul Comitetului Agenției Universitare pentru Studiarea Limbii Franceze (AUPELF*UREF, devenită ulterior Agenția Universitară a Francofoniei), contribuind la luarea deciziei de a se constitui, în 1993, la București, Biroul pentru Europa Centrală și de Est. În 2002 creează Centrul de Studiere a Francofoniei, pe lângă Catedra de franceză a Facultății de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București, în cooperare cu Universitatea Catolică din Louvain și cu Arhivele și Muzeul Literaturii din Bruxelles. A fost distins cu titlul *doctor honoris causa* al Universității Rennes 2 în 1994, fiind numit în 1999 *Chevalier des Palmes Académiques*. Debutează în „Analele Universității București” în 1972, cu articolul *Fapt și faptă la Malraux*. Colaborator constant la câteva publicații de ținută academică („Synthesis”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Analele Universității București”, „Secolul 20”, „Caiete critice”, „Viața românească”), participă și la o serie de lucrări colective: *Histoire de la littérature française* (I–III, 1981–1982), *La Culture roumaine à l'époque des Lumières* (1985), *Analize de texte poetice* (1986) ș.a. Traduce mai cu seamă pagini din proza

franceză contemporană, contribuind la menținerea tradiției de receptare a acestei literaturi în spațiul cultural românesc, publică prefețe la versiuni din Marguerite Duras, Jean Echenoz, Denis Diderot, Charles Baudelaire sau la lucrări de teorie și critică literară aparținând lui Gilbert Durand, Jacques Derrida, Michel Vovelle ș.a. Înființează în 1990 Editura Babel, la care editează lucrări de specialitate, acte ale unor colocvii, cursuri universitare.

Primul volum al lui **T.**, apărut în 1982, este teza sa de doctorat, *Epistemă, ideologie, roman: secolul XVIII francez*, o contribuție originală, inedită nu doar în planul culturii române, de abordare a structurilor de profunzime ale literaturii din perspectiva pragmaticei, a cărei viziune este îmbogățită cu sugestii venite dinspre deconstructivism și din aria studiilor culturale. Lucrarea urmărește evoluția formulilor românești în contextul francez al Luminilor, perioadă de tatonări și de căutări în plan estetic, care conduc la elaborarea unei poetici a genului narativ în acord cu noile dimensiuni definitorii pentru orizontul de așteptare al cititorului modern. Reține atenția prin ingeniozitatea construcției teoretice și a aplicării la textele literare (unele binecunoscute, altele aparținând zonei de umbră) cele trei reguli – de validare, de sinceritate și regula conținutului propozițional. Aceasta din urmă dă seamă de problemele competențelor epistemice ale autorului/cititorului din epoca Luminilor, din perspectiva adoptării uneia din cele două paradigme dominante – în optica lui **T.** – în cultura vremii: newtoniană și leibniziană. Următoarele cărți, *Pour Cocon Idiotiseanul* ou *Ce qu'il est raisonnable de dire de la littérature* (2000) și *Les Temps qui courent racontés aux littéraires* (2000), sunt rezultatul unei evoluții a viziunii teoretice propuse de **T.** asupra actului literar, ca parte integrantă a fenomenelor culturale ale modernității și contemporaneității. Optând pentru o atitudine istoricistă și relativistă, autorul are în vedere, din unghiul analizei critice a discursului teoretic contemporan, problematica definirii literaturii și artei sau a existenței în contextul modernității a unor discipline precum istoria ori estetica. În *Pour Cocon Idiotiseanul...* interpretarea conduce spre o abordare instituțională a literaturii, completată de reconstrucția unor mituri fondatoare: geniul și actul de creație. *Les Temps qui courent...* cuprinde o prezentare personală a câtorva discursuri fondatoare ale ideilor moderne despre rațiune și definirea ei, trecând tangențial prin perspectiva discursului literaturii. De la cartezianism la filosofia germană clasică, la contribuția lui Alexis de Tocqueville, pentru a ajunge la Jürgen Habermas și Jean-François Lyotard, **T.** reface un tablou al problematicii legate de limitarea sau ilimitarea comunicării în condițiile eticii societății moderne. Întreaga sa activitate se concentrează asupra deciptării raționale, cu întregul aparat teoretic al modernității, a magiei verbale ce definește textul literar.

SCRIERI: *Epistemă, ideologie, roman: secolul XVIII francez*, București, 1982; *Pour Cocon Idiotiseanul* ou *Ce qu'il est raisonnable de dire de la littérature*, București, 2000; *Les Temps qui courent racontés aux littéraires*, București, 2000. **Traduceri:** Nathalie Sarraute, *Fructele de aur*, pref. Irina Mavrodin, București, 1977; Romul Munteanu, *Les Métamorphoses*

de la critique européenne moderne, București, 1981 (în colaborare cu Dolores Toma); Jean Cayrol, *Aud încă vocea*, pref. trad., București, 1985; Louis-Sébastien Mercier, *Anul 2440 sau Un vis cum n-a mai fost*, introd. Irina Bădescu, București, 1986; Charles Baudelaire, *Pictorul vieții moderne și alte curiozități*, îngr. și pref. trad., București, 1992; Claude Simon, *Lecții de cuvinte și lucruri*, postfața trad., București, 1992; Jean Echenoz, *Lac*, București, 1992.

Repere bibliografice: Adina Dinițoiu: *Radu Toma – două cărți pentru literați*, OC, 2001, 47; Alexandru Matei, „Am impresia că în România nu există încă discuții care să menajeze ideea de argument rațional” (interviu cu Radu Toma), „Deci”, 2003, 6. Il. M.

TOMA, Stela (6.V.1929, Cilibia, j. Buzău), editoare. Este fiica Alexandrinei (n. Vânt) și a lui Nicolae Enache, militar. Urmează Liceul „Doamna Stanca” din Făgăraș (1940–1948) și Facultatea de Filologie a Universității din București, secția limba și literatura română (1948–1952), unde mentor i-a fost J. Byck. Funcționează ca profesoară la Școala Generală din Jilavele, județul Ialomița (1952–1955), apoi e angajată la Institutul de Lingvistică din București, ca membră a redacției revistei „Limba română” (1957–1959). Revine la Institut în 1963, în colectivul de lexicografie, pentru ca în 1978 să se transfere la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, unde activează, până în 1988, în cadrul sectorului de literatură română veche. A făcut parte din echipa de cercetători care a elaborat *Dicționarul limbii române*. Colaborează la „Analele Academiei Române”, „Cercetări de lingvistică”, „Cotidianul”, „Cumidava”, „Forum”, „Limba română”, „Limbă și literatură”, „Ortodoxia”, „Revista cultului mozaic”, „Revista de istorie și teorie literară”, „România literară”, „Studii și cercetări lingvistice”, „Studii teologice”, „Telegraful român”, „Tribuna României”, „Viața românească”, „Vieța nouă” ș.a., precum și la publicațiile „Dacoromania” (Freiburg), „Jahrbuch für östliche Latinität” (Freiburg-München). Este membră a Fundației „Dimitrie Cantemir”.

În studenție **T.** a efectuat transliterația ediției *Istoria ieroglifică* de Dimitrie Cantemir, sub îndrumarea lui J. Byck. S-a dedicat în continuare studierii textelor vechi românești, transcriind, în alfabetul latin, lucrări de mare întindere. În calitate de editor, stabilește textul și alcătuiește glosarul ori redactează aparatul critic la Dimitrie Cantemir, *Opere complete* (IV, t. I, 1973), realizează antologia *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor* (1981), reluată în 1999–2000 și distinsă cu Premiul Național al Ministerului Culturii și Cultelor, altă contribuție fiind ediția Coresi, *Psaltirea slavo-română* (1577), în comparație cu psaltirile coresiene din 1570 și din 1589, lucrare ce pune la dispoziția cercetătorilor un extrem de prețios material filologic și lingvistic, rezultat al unui efort susținut deopotrivă de competența filologică și de cea istorico-literară. Ca în fiecare întreprindere ce vizează recuperarea, în transcriere interpretativă, a textelor vechi, **T.** aduce numeroase corecții și vine cu elemente de noutate atât în ceea ce privește metoda de lucru, cât și studiul materialului propriu-zis. Bunăoară, indicele la ediția Coresi, exhaustiv, cuprinde aproximativ 45 000 de fișe, fiind întocmit după criteriile superioare celor

foliosite anterior de alți filologi. T. a participat și la realizarea unei serii de volume colective, între care *Crestomație de literatură română veche* (I-II, 1984-1989), pe care o coordonează împreună cu I. C. Chițimia, fiind în același timp autoare a mai multor capitole. Pentru *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, ediția jubiliară din 1988 (Premiul Academiei Române), a transcris cărțile *Ruth*, *Psaltirea*, *Cântarea Cântărilor*, *De la Mathei Soânta Evanghelie* și *Epilog*. De asemenea, a făcut parte din colectivul care a realizat ediția *Biblia de la București*, coordonată de Paul Miron la Freiburg (1982), și a colaborat la reeditarea lexiconului lui H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, tot sub coordonarea lui Paul Miron (Wiesbaden, 1989). Un volum de studii și cercetări, *Filologie și literatură* (2002), reunește contribuțiile în domeniu ale autoarei de-a lungul unei jumătăți de veac.

SCRIERI: *Filologie și literatură. Cercetări - Studii, adecă Ispitiri, iscodiri întru limbă, literatură și cultură*, București, 2002. **Ediții:** Dimitrie Cantemir, *Opere complete*, vol. IV, t. I: *Istoria ieroglică*, introd. Nicolae Stoicescu, București, 1973 (în colaborare cu Nicolae Stoicescu), *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*, pref. edit., București, 1981; ed. I-II, București, 1999-2000, *Opere*, I, îngr. și introd. edit., București, 2003 (în colaborare cu Virgil Cândea și Nicolae Stoicescu); *Coresi, Psaltirea slavo-română* (1577), în comparație cu psaltrile coresiene din 1570 și din 1589, introd. edit., București, 1976; *Crestomație de literatură română veche*, I-II, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Cluj-Napoca, 1984-1989 (în colaborare cu I.C. Chițimia).

Repere bibliografice: Coman Lupu, D. Cantemir, „Istoria ieroglică”, LL, 1974, 2; Al. Graur, *Texte coresiene*, RL, 1976, 25; Dan Simonescu, *Tipăriturile lui Coresi în atenția editorilor*, MS, 1976, 4; I. Rizescu, *Coresi, „Psaltirea...”, SCL*, 1976, 6; Zamfira Mihail, *Coresi, „Psaltirea...”, RSE*, 1977, 1; Florica Dimitrescu, *O ediție de mare pref.*, RL, 2001, 25; Horațiu I. Catrina, *O carte eveniment*, ARG, 2003, 16. L. Bz.

TOMA ALIMOS, baladă populară. Aparținând eposului medieval, cunoscută și sub numele *Toma a lui Moș* sau *Toma Al Imoș*, face parte din ciclul baladelor vitejești și datează din secolul al XVII-lea sau chiar mai dinainte. Răspândită îndeosebi în sudul Moldovei, în Muntenia, Oltenia și Banat, este cunoscută și la românii din sudul Dunării. Cele mai izbutite variante provin din Moldova și Muntenia și sunt incluse în colecțiile de poezii populare ale lui V. Alecsandri și G. Dem. Teodorescu. Primele versuri sugerează cadrul desfășurării acțiunii: „La poalele codrului, / În mijlocul câmpului”. Freamătul codrului însoțește însingurarea eroului, care ospătează dorind tovărășia cuiva. El închină plosca, pe rând, calului, armelor și codrului. Doar pădurea vibrează la vorbele voinicului. Atmosfera în care se desfășoară dialogul dintre haiducul mândru - „Nalt la stat, / Mare la sfat / Și viteaz cum n-a mai stat” - și natură este preponderent lirică. Acțiunea se precipită dramatic odată cu apariția lui „Manea, slutul și urâtul, / Manea, grosul și-artașosul”, pornit pe cruntă răfuială cu străinul care a cutezat să îi calce meleagurile. Drept răscumpărare, Manea îi cere calul. Dispuns să ajungă la o înțelegere, Toma îi întinde plosca să bea, dar Manea îl lovește mișelește și fuge. Conflictul social, caracteristic baladelor

antifeudale, este convertit aici într-unul moral. De aceea, răzbunarea lui Toma apare ca o supremă datorie. Din acest moment al desfășurării acțiunii, eroul este investit cu atribute miraculoase. Pentru a-l pedepsi pe Manea, haiducul își învinge durerea și, cu ajutorul calului năzdrăvan, pleacă în urmărirea dușmanului. Unele variante, culese din nordul Moldovei sau din Banat, se încheie odată cu înfăptuirea actului justițiar - omorârea lui Manea. Altele cuprind un tablou final care se armonizează cu tonalitatea baladei, momentul morții haiducului fiind transferat pe tărâm de legendă. Prieten credincios, calul îi va împlini ultima dorință, purtându-i trupul „Colo-n zarea celor culmi / La gropana cu cincii ulmi”. Procedeele stilistice conferă baladei nuanțare, muzicalitate și putere de sugestie. Fraza amplă, bogată în imagini poetice, cuprinde un număr mare de versuri, intensificând suflul epic. Subtila împletire a realității cu fantezia se realizează prin hiperbole descriptive și narative. Repetarea vocativului „Maneo, Maneo, fiară rea” dă mai multă acuitate dialogului. Formulele introductive și de încheiere, exterioare cadrului acțiunii epice, sunt laconice, unele variante renunțând la ele. Cu o vibrație de poezie autentică, balada rămâne una din cele mai valoroase creații ale literaturii populare românești.

Surse: V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, București, 1866, 72-76; ed. I, București, 1965, 156-160; G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, București, 1885, 581-584; Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, I, partea I, București, 1900, 38-44; Alexandru Vasiliu, *Cântece, urături și bocete de-ale poporului*, București, 1909, 13-14; N. Păsculescu, *Literatură populară românească*, București, 1910, 250-251; Emanoil Bucuța, *Românii dintre Vidin și Timoc*, București, 1923, 120-123; *Balade populare românești*, I, introd. Al. I. Amzulescu, București, 1964, 253-259; *Cântece bătrânești*, introd. Al. I. Amzulescu, București, 1974, 292-300; *Toma Alimos*, îngr. și pref. Iordan Datcu și Viorica Săvulescu, București, 1986; *O capodoperă a baladei românești: „Toma Alimos”, îngr. și pref. Iordan Datcu și Viorica Săvulescu*, București, 1989.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Balada populară românească. Originea și ciclurile ei*, Vălenii de Munte, 1910; Petru Caraman, *Contribuție la cronologizarea și geneza baladei populare la români*, AAF, 1932, 53-105, 1933, 21-88; Gh. Vrabie, *Balada populară română*, București, 1966, 389-393; Liviu Rusu, *Viziunea lumii în poezia noastră populară*, București, 1967, 163-179; *Dict. lit. 1900, 856*; Iordan Datcu, *Un mit - Toma Alimos*, București, 1999. I. H. C.

TOMESCU, D.[umitru] (31.III.1886, Broscari, azi Livezile, j. Mehedinți - 5.VI.1945, Satulung, j. Brașov, azi Săcele), critic literar, publicist și traducător. Este fiul Mariei și al lui Gheorghe Tomescu, mic arendaș. Urmează cursul secundar la Liceul „Traian” din Turnu Severin. S-ar fi înscris la Facultatea de Litere și Filosofie din București, pe care n-ar fi terminat-o, familia neputându-l sprijini financiar. Nu este exclus însă ca motivul principal să fi fost altul. Prețuit de profesorul său de română, ce scotea periodicul „Școala secundară”, premiant răsplătit cu excursii în Transilvania, prilej cu care vizitase redacțiile unor gazete românești, făcând cunoștință cu câțiva tineri condeieri, T. participă, alături de colegul său C. Ș.

Făgețel și de N. Bănescu, la întemeierea, în decembrie 1905, la Craiova, a revistei „Ramuri”, al cărui text-program îl scrie. Aici va publica articole de directivă, comentarii, cronici literare și dramatice, recenzii, numeroase note polemice, dar și câteva proze scurte, amintiri, note de călătorie, precum și traduceri, îndeosebi din literatura italiană, iscăbind inițial Dem. Gh. Tomescu, apoi și cu pseudonime: Dinu Vultur, Corneliu Vultur, Claudiu Vifor, Brumărel, cronicar, Tonans ș.a. Mai colaborează acum și la alte periodice, din „țară” – „Presa liberă”, „Amicul tinerimei”, „Steluța” – sau ardeleni – „Răvașul”, „Lucașul”, „Cosinzeana”, „Lupta” (Budapesta). Remarcat de Al. Vlahuță, apreciat de N. Iorga, T. se va apropia de acesta din urmă, frecventând asiduu așezămintele culturale de la Vălenii de Munte. Redactor la „Neamul românesc” și „Drum drept”, își va urma maestrul și în arena politică, animând filiala mehedinteană a Partidului Naționalist Democrat, al cărei organ de presă, „Îndreptarea”, îl conduce. Articolele politice (mai toate abordând și probleme culturale) și le strânge în broșurile *Naționalismul* (1912) și *Momente din lupta noastră* (1914). Sub direcția sa apare, scurtă vreme, în 1913, „Lumina literară”, printre ai cărei colaboratori se numără Nichifor Crainic, Radu Dragnea, Pamfil Șeicaru ș.a., iar în 1914-1915 „Lumina”. Din 1914 face parte din Societatea Scriitorilor Români. Dezamăgit de rezultatele transformării mișcării iorghiste în partid politic, T. se delimitează de acesta, rămânând un timp izolat. O reapropiere era încercată în 1918, când scoate la Iași, scurt timp, ziarul „Vremea nouă”. Ulterior, la insistențele lui I. G. Duca, se înscrie în Partidul Liberal, care îl utilizează în efortul de a se implanta în provincia de peste munți. Va contribui la editarea cotidianului clujean „Înfrățirea” (intitulat apoi „Înfrățirea poporului”, 1920-1925) și va fi președintele Sindicatului Ziariștilor Profesioniști din Transilvania. Revenit acasă, T. iscălește câteva foiletoane în „Cuvântul”, face să apară revista „Scrisul românesc” (1927-1928), iar în februarie 1928 e numit director al Teatrului Național din Craiova, funcție din care va demisiona peste câteva luni. Tot acum e desemnat președinte al Sindicatului Presei din Oltenia. În deceniul următor numele îi apare intermitent în „Ramuri”, „Poezia”, „Societatea de mâine”, „Presa”. Entuziasmat de programul Serviciului Social, organizat de D. Gusti, T. devine, cu ajutorul generalului N.M. Condiescu, inspector regional al Fundațiilor Regale (1937-1945), cu atribuții în acțiunea de culturalizare a satelor. E redactor al periodicului „Vatra” și organizează în 1943 „Săptămâna Olteniei”, prilej cu care editează volumul *Oltenia*, o enciclopedie sui-generis a regiunii.

Promovată de antecesorii și contemporani iluștri, credința privitoare la cultura trebuitoare poporului într-un anume moment istoric este asumată de timpuriu de T. Redactând articolul-program al revistei „Ramuri”, el îi precizează „rostul și atitudinea” în a se da „Sămănătorul” în lupta pentru o cultură nutrită de „ideea națională”, pentru o literatură adevărată, perenă, creată „numai de scriitori ieșiți din popor”, opusă celei menite să piară odată cu clipa. În acest sens, vreme de aproape un deceniu, T. lansează numeroase atacuri contra

„moderniștilor”, contra celor de la „Vieța nouă”, contra lui Duiliu Zamfirescu, a lui E. Lovinescu (mai ales când acesta reclamă „intelectualizarea” producției literare românești), a lui Al. Macedonski (*Se mișcă fosila!*), împotriva „minulescianismului” ori a susținătorilor legitimității, la noi, a curentului simbolist etc. Sunt atacuri cărora li s-a reproșat, chiar în epocă, caracterul „rudimentar”, forța lor, asigurată de vehemență, de violența limbajului fiind, totuși, incontestabilă. Concomitent, criticul de la „Ramuri” dă expresie admirației față de „literatura de preoți luptători” a ardelenilor, față de poezia lui Octavian Goga, față de proza lui Mihail Sadoveanu ori a lui C. Sandu-Aldea. Totuși, nici crezul comun, nici prestigiul acumulat de scriitori vârstnici (de pildă, Barbu Delavrancea), nici apartenența la aceeași zonă geografică nu îl fac pe T. să treacă peste defecte evidente, să supraliciteze merite. Faptul era de natură să îi mărească autoritatea între contemporani, dar împotriva au lucrat alți factori, între care productivitatea scăzută, înclinația către boemă, împrejurările nefavorabile (care duc la sistarea gazetei cu care încercase să cucerească un loc în capitală), amânarea strângerii textelor în volum etc. Conștient de neîmplinirea sa în calitate de critic, T. învinuiește în prefața volumului *Atitudini politice și literare* (1932) mai întâi „zgomotul oribil al primilor ani de după război”, care i-a „acoperit activitatea publicistică”, apoi „împrăștierea” în „reviste de provincie” și, în sfârșit, izolarea sa. În fapt, după un moment în care, grăbit, declară mort sămănătorismul, el va reveni și va susține nu numai victoria lui în epoca precedentă, ci și persistența și viabilitatea orientării după prima conflagrație mondială. „Dialectician”, „om de convingeri decise, exprimate cu o logică vie și solid articulată” (Șerban Cioculescu), T. reliefează pertinent minusurile lucrărilor lui E. Lovinescu și Mihail Dragomirescu privind „istoria” sămănătorismului ori poezia modernistă. Dar atunci când pledează pentru actualitatea sămănătorismului ori abordează „înnoirea literaturii”, comite el însuși greșelile incriminate, lărgind sensul conceptului până la pierderea oricărei specificități. Dacă precizările relative la tradiționalism și la specificul național, pe alocuri chiar subtile, nu aduc „contribuții aproape tot așa de însemnate ca și ale lui Iorga și G. Ibrăileanu” (G. Ivănescu), în schimb caracterizarea drept noi sămănătorști a unor scriitori precum Liviu Rebreanu, Nichifor Crainic, V. Voiculescu, Radu Gyr, D. Ciurezu, Henriette Yvonne Stahl ș.a. este abuzivă în raport cu sensul încetățenit al termenului și nerelevantă în relație cu un sens extins. Interesant, rod al unor meditații pe marginea unei experiențe îndelungate, se anunța esul *Valoarea scrisului*, din care au apărut în „Ramuri” doar primele două părți, cea de-a treia fiind pierdută în împrejurările tulburi din august 1944.

SCRIERI: *Naționalismul*, Craiova, 1912; *Momente din lupta noastră*, Turnu Severin, 1914; *Atitudini politice și literare*, Craiova, [1932]; *Contribuțiuni la istoricul tipografiei oltene Samitca (1835-1922)*, Craiova, 1945. **Traduceri:** Antonio Fogazzaro, *Idile spulberate*, București, 1908, *Eden Anto*, București, 1909, *Misterul poetului*, Orăștie, 1912; Alessandro Manzoni, *Logodnicii*, I, București, 1911.

Repere bibliografice: Radu S. Dragnea, *Acțiunea naționalistă*, „Unirea”, 1912, 21; Pamfil Șeicaru, *Un luptător de caracter: D. Tomescu*, „Răsăritul”, 1913, 36; Aderca, *Contribuții*, I, 309-310, II, 9-15; Pamfil Șeicaru, *Independența criticii literare*, „Steagul”, 1915, 64; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 55-58; Perpessicius, *Opere*, V, 245-249; Al. A. Philippide, „Atitudini politice și literare”, ALA, 1932, 599; Șerban Cioculescu, „Atitudini politice și literare”, ADV, 1932, 14-935; Constantinescu, *Scrieri*, V, 114-119; Al. Dima, „Atitudini politice și literare”, D, 1932, 7-12; I. Peltz, *Moartea sfiosului*, „Drapelul”, 1945, 141; C. Ș.Făgetel, *Pe urmele prietenului meu*, R, 1945; M.D. Ioanid, *Cine și ce a fost D. Tomescu*, R, 1945; Al. Cerna-Rădulescu, *Ultimul sămănătorist*, „Ultima oră”, 1945, 216; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, 352-355; Cioculescu, *Varietăți*, 302-308; Micu, *Început*, 39-41; G. Ivănescu, *D. Tomescu și teoria specificului național*, în *Rezonanțe culturale oltene*, Craiova, 1971, 14-27; Rodica Firescu, *Dumitru Tomescu - publicist militant*, în *Rezonanțe culturale oltene*, Craiova, 1971, 191-199; *Corespondența „Ramuri”*, îngr. și pref. Florea Firan, Craiova, 1973, 427-457, *pasim*; Al. Cerna-Rădulescu, *Arbori din țara promisă*, Craiova, 1973, 145-160; C. D. Papastate, *Dioscurii*, R, 1973, 8; Ion Clopoțel, *Amintiri și portrete*, Timișoara, 1973, 217-221; Firan, *Macedonski - Arghezi*, 430-434; Monica Potcoavă, *Dumitru Tomescu*, R, 1986, 12; Nichifor Crainic, *Zile albe, zile negre. Memorii*, București, 1991, 95-98; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 574-575; Firan, *Profiluri*, II, 298-303. V. D.

TOMIS, gazetă apărută la Constanța la 28 octombrie 1944 și la 4 noiembrie 1944. Director: Paul Axente. Intenționând să publice „informații, reportaje și literatură”, revista conține câteva poezii, sub semnătura lui Ion Drăgănescu, precum și un articol referitor la Giovanni Papini (semnat D.R.D.), redactat din perspectiva polemică a acuzei de colaborare cu regimul fascist adusă scriitorului italian. Se includ, de asemenea, cronici de film, sunt prezentate succint cărți și spectacole, comentariile aparținând lui Marius Popescu Radu. C. Tt.

TOMIS, revistă apărută la Constanța, lunar, din iulie 1966; în 1972-1973 publicația adoptă un format mai mic și iese bilunar, între 1975 și 1981 trimestrial, din 1982 apariția e iarăși lunară, revenindu-se la formatul inițial, iar din ianuarie 2003 se optează pentru dimensiunea tip caiet. În prima etapă redactor-șef este George Mihăiescu (1966-1968), urmat de Ioanichie Olteanu (1969), Constantin Novac (1970-1971) și Ioan Bădică (1972-1980); în 1982 redactor-șef era din nou Constantin Novac, iar redactor-șef adjunct Nicolae Motoc. Din colectivul de redacție au făcut parte, de-a lungul anilor, Traian Coșovei, Gheorghe Dumitrașcu, Marian Gomoiu, Cornel Regman, Vladimir Robu, Alex. Ștefănescu, Carmen Tudora, Eugen Vasiliu, Nicolae Fătu, Petre Tomoroga, Adrian

Rădulescu ș.a. Din ianuarie 1990 comitetul de redacție e compus din Constantin Novac (redactor-șef), Nicolae Motoc (redactor-șef adjunct), Horia Grindeanu (secretar general de redacție), Nicolae Fătu, Carmen Tudora, Sorin Roșca, Constantin Antonescu. În 2003 se menționează altă echipă redacțională: Ion Țițoiu (director), Ovidiu Dunăreanu (redactor-șef), Dan Perșa, Carmen Raluca Șerban (redactori), Mădălin Roșioru, Alina Spănu (redactori asociați). În **T.** se publică literatură, eseu, cronici, recenzii, reportaje, restituiri documentare, traduceri, semnale editoriale. Articolul-program, redactat de C. Măndreanu (*La început de drum*, 1/1966), afirmă explicit primatul ideologic în alegerea materialelor ce vor fi tipărite. Revista evită însă, destul de des, pe parcursul istoriei sale, inconvenientele unei aserviri integrale la directivele de partid și reușește să mențină un bun nivel valoric prin atragerea unor colaborări prestigioase, precum și printr-o selecție bazată în primul rând pe criterii calitative. Dincolo de tributul plătit demagogiei comuniste a vremii (articole de fond pe teme propagandistice, consacrate „realității” sociale și economice „noi”), **T.** își deschide paginile unui discurs literar și cultural ce încearcă, asemenea altor publicații românești din anii '60-'70, să promoveze valori autentice, să configureze o dimensiune culturală regională semnificativă și să performeze, în fond, un act de cultură. În intervalul 1975-1985 publicația începe să piardă însă unii colaboratorii importanți. Dovadă a diminuării prestigiului revistei și a faptului că paginile sale scad în consistență sunt și temele abordate. Condiționările de sorginte ideologică sunt tot mai vizibile, dublate de un limbaj a cărui clișeizare treptată dă seamă de cenzura tot mai agresivă ce se aplica în epocă. Textele epice dispar aproape cu desăvârșire, iar poezia este din ce în ce mai înregimentată (ca tematică, modalități discursive și finalitate) propagandei oficiale. Scurta epocă de parțială și aparentă liberalizare culturală se încheie și, odată cu ea, eșuau și deschiderile către domenii de interes și de extremă exigență ale culturii și literaturii, în pofida eforturilor de a se păstra un standard calitativ acceptabil. Primatul esteticului, afirmat cu explicită satisfacție de I. Negoșescu într-un articol publicat aici la sfârșitul anilor '60, încetează să mai fie o realitate, iar demersul cultural este practic sufocat de mulțimea reportajelor și eseurilor cu subiecte pseudoculturale și de editorialele pe teme impuse. Domeniul culturii e abordat acum doar ca știre, notă, informație, redacția reușind cu greu să mai strecoare în pagini scurte cronici, recenzii sau interviuri. Colaborările cu poezie sunt, în anumite perioade, numeroase. Versurile aparțin, de-a lungul timpului, lui Al. A. Philippide, Ion Vinea (inedite), Marin Sorescu, Emil Botta, Romulus Vulpescu, Gellu Naum, Ion Caraion, Virgil Teodorescu, Grigore Sălceanu, Ștefan Aug. Doinaș, Ștefan Raicu, Octavian Georgescu, Mihai Zissu, Traian Coșovei, Nicolae Motoc, Ioan Alexandru, Dominic Stanca, Liviu Călin, Ion Roșioru, Ion Stratan, Dan Perșa, Bogdan Ghiu, Adrian Popescu, Leo Butnaru, Ștefania Mincu ș.a. O bună parte din poemele publicate anunță textualismul sau, cel puțin, poststănescianismul. Se includ, de asemenea, versuri de Dimitrie Stelaru,

Victor Eftimiu, Florin Mugur, Al. Protopopescu, se tipăresc inedite de G. Bacovia (6/1966), V. Voiculescu (1/1967) și un poem-epistolă semnat de Ion Barbu. În numărul 2/1967 Nichita Stănescu e prezent cu poeziile *Cântec*, *Arca* și *Întâmplări în cerc*. Una dintre colaborările constante cu proză este aceea a lui Eugen Lumezianu, alături de care mai semnează Dan Perșu, Ana Barbu, Șt. Cismaru, Constantin Novac, Stelian Sârbu, Emil Zălog, C. Pastor ș.a. Numărul 13/1973 oferă fragmente din proiectul de roman *Umbrele verii* de Sorin Titel, mai apar scrieri în proză autonome sau fragmente semnate de Ioan Lăcustă, D. Țepeneag, Marius Tupan, Constantin Abăluță, Gheorghe Crăciun, Gheorghe Schwartz, Ștefan Caraman, Răzvan Petrescu, Horia Gârbea ș.a. Cronica și comentariul literar, eseistica și publicistica beneficiază de contribuțiile lui Cornel Regman, Al. Protopopescu, Marin Mincu, Enache Puiu, Alex. Ștefănescu, Mirela Roznoveanu ș.a. Dintre tineri se remarcă Mădălin Roșioru, Lăcrămioara Berechet și Ileana Marin. Un compartiment remarcabil e reprezentat de interviurile și anchetele susținute și în anii '80, dar și după 1989, titlurile dezbaterilor fiind edificatoare: *Există un specific dobrogean?* (1-2/1993), *Scara de valori a literaturii române contemporane* (3/1994), *Care este politica editorială în privința debuturilor?* (9/1994), *Cărți românești în edituri* (9/1996), *Stilul e omul?* (3/1997), *Poezia anilor '90 - o ficțiune critică?* (10/1997), *Despre starea poeziei* (12/1999), *Cartea și publicul. Despre debut* (2/2001), *Istoriile literare între factologie și axiologie* (4/2002), *Generația artistică de după 1990* (1/2003) ș.a. Se recuperează alte texte inedite, precum cele ale lui D. Stelaru, documente și corespondență din perioada interbelică. Câteva numere din perioada postdecembristă sunt caracterizate de obsesia revizuirilor. Predomină acum un discurs axat mai puțin pe valoarea în sine, și mai mult pe imperative de ordin moral. Pe de altă parte, necesitatea de a înțelege restructurarea societății românești (implicit restructurarea valorilor), aspirația de a pune ordine într-un univers a cărui formulă încă se aștepta definită configurează și în paginile din T. un peisaj eclectic, în care socialul, moralul și culturalul se îmbină - de data aceasta în chip natural - pentru a oglindi febrilitatea unei lumi în fundamentală schimbare. Și revista va găzdui texte și nume noi, aparținând celor mai recente etape din literatură. C. T.

TOMOZEI, Gheorghe (29.IV.1936, București - 28.III.1997, București), poet, prozator și publicist. Este fiul Franței (n. Stăncescu) și al lui Constantin Tomozei. Urmează ciclul secundar la Liceul „Nicolae Bălcescu” din Târgoviște, apoi cursurile Școlii de Literatură „M. Eminescu” din București. Debutează la „Tânărul scriitor”, în 1953, iar editorial cu volumul *Pasărea albastră*, apărut în 1957. Este redactor la „Gazeta literară”, apoi la „Luceafărul” (redactor-șef adjunct în 1968), între 1969 și 1972 e redactor-șef la „Argeș”, ulterior lucrând la Asociația Scriitorilor din București. De la apariția în 1991, a revistei „Literatorul”, figurează ca membru al comitetului director. Și-a publicat versurile, articolele sau diversele intervenții în chestiuni de literatură în „Luceafărul”, „Contemporanul”, „Gazeta

literară”, „România literară”, „Viața românească”, „Amfiteatru”, „Convorbiri literare”, „Vatra”, precum și în o seamă de ziare („Scânțea”, „Libertatea”, „Viața capitalei”, „Viitorul”).

În poezie, însușirea definitivă a lui T. este iscusința artizanală. Evoluția sa învederează un dar deosebit de a făuri impecabil în orice stil, de a pune în funcție „mașinării romantice”, potrivit unei specificări titulare, sau aflate la antipodul romantismului. Prima carte, *Pasărea albastră*, se înscrie, cu toată absența spiritului religios, în formula tradiționalismului interbelic. Versuri de factură clasică derulează priveliști autohtone, stilizate canonic, transfigurează peisaje rurale tipice: „Ne-a-ntâmpinat cu fruntea albă seara/ și codrii vechi în cântece de graur/ când petreceam pe năsălie vara, cu sfeșnicele plopilor de aur”. Principalul model e Ion Pillat, de departe vizibil în *Douăsprezece poeme într-un vers*, dar ușor de identificat și în alte compuneri, unele - ca *Răsar pe ape* - cu o vagă tentă simbolistă: „Răsar pe ape lebedele lunii/ și în clopotniți orele se sting,/ miresmele din cupe de petunii/ peste pădurea liniștită ning”. Interogarea prin definiție include ecouri și din poezia de inspirație tradițională, scrisă chiar și înainte de primul război mondial, compatibilă fiind, de asemenea, cu accente ce aveau să se ivească după 1945: „otava nouă” din *Început de toamnă*, vinul cu mirodenii din *Crama mănăstirească* răspândesc mireisme ușor de aflat și pe tărâmul poeziei lui Octavian Goga: „Părinte, vinu-i beat de mirodenii,/ dar cum n-alungi cu brațul ori cu plânsul/ și cu monahiceștile smerenii/ atâția diavoli ce se zbat într-însul?”. *Adio la Târgoviște* trimite, prin rezonanțe, la Ion Heliade-Rădulescu și la Grigore Alexandrescu: „Peste orașul nostru cu caterinci și vinuri,/ ca o pecete veche pe-un pergament de lut,/ trona măhnita pace a vechilor ruinuri,/ havuz din care vлага cinei secolu ai bătut”. În *Vânătoare* e ceva din atmosfera prezentă în *Moartea căprioarei* de Nicolae Labiș, bunul prieten al lui T., despre care a scris în nenumărate rânduri și căruia i-a îngrijit câteva ediții postume. Sunete din lirica perioadei interbelice, îndeosebi din cea tradiționalistă (*largo sensu*), din poezia htonică, coexistă cu cele proprii și în următoarele volume, mai ales în *Steaua Polară* (1960), în ale cărui tonuri se disting Aron Cotruș, contopit cu Mihai Beniuc, Radu Gyr, Virgil Carianopol și mai cu seamă Tudor Arghezi: „Știai câte speranțe privirea ta le curmă?/ Foșnea în ramul toamnei o frunză, cea din urmă...”. Un tradiționalism de altă nuanță, cu inflexiuni argheziene (din 1907) și cotrușiene, un tradiționalism mai mult în linia „Sămănătorului” (țărănism, istorism) decât a „Gândirii” (peisaj transfigurat) face specificul textelor din *Poema Patriei* (1977), îndeosebi al ciclurilor *Negru Vodă* (apărut și separat, în 1974), *Să nu superi iarba* și *Capul de pe scările Gemonei*, pe când în *Vârsta sărutului* (1963), *Noapte de echinox* (1964), *Poezii* (1966) ritmurile argheziene, în special de „creion” și „copilărești”, utilizate și în unele dintre numeroasele versuri pentru copii ale lui T., sunt concurate de ritmuri ca la Lucian Blaga („Prin reci luminișuri/ azi pasul mi-ndemn/ precum prin trestiișuri/ o luntre de lemn”) și mai ales de versuri libere cu funcții descriptive, analoge aceloră din poemele lui Adrian Maniu: „...Tărau în urma lor iepuri cenușii, mărunți, mirosind a lapte de măr,/ dar

sfârtecați de răni cumplite,/ cerbi cu carnea domesticită/ din care sălbăticia s-a scurs,/ ciute de fildeș topit/ și iarăși iepuri, sticlind de spaimă". În alexandrii, stihuri de factură eminesciană sau argheziană își unesc timbrul propriu cu cel pillatian: „Vezi, dincolo de focuri, un drum cotit te-asteaptă,/ treci printre ramii toamnei. Plini de rugină ramii-s/ și fiecare frunză ce-o vezi pare pe-o treaptă/ suită spre grădina reginei Semiramis...". Alteori sunori și elemente figurative din Ion Pillat se încarcă de materie cromatică de felul celei folosite cu bune rezultate de Al. Robot: „Captivă, luna zace-n năvoadele cu pești,/ zbatându-se și nu prea, foșnind prin solzii vineți,/ în timp ce-n altă lună, a lotcii pescărești/ aproape roase vâsle strâns le țineți". Răsună aici și alte clape, inclusiv (și nu fără farmec) cele amintind de G. Călinescu: „văzduhul e vibrant:/ - planete, astre urse -/ parcă ne vin ciudat/ peste planete curse.// Iubirea de înalturi/ ne arde-n trup, precum/ mari peșteri în bazalturi/ păstrează-al lunii fum". Categorical, dominanta producției lirice din deceniile al șaselea și al șaptelea este un romantism aproximativ, puțin diferențiat, și mai mult de convenție, un romantism adoptat, s-ar putea spune, adică nu inerent vocației specifice. Pe cale lexicală (neologisme, inclusiv termeni științifici), prin sursa citadină și, rar, prin natura „decadentă” a unor mijloace plasticizante („crin bolnav”, „mucede arcade”, „strâmbe degete”, „duhul țigării”, „gleznele unei femei pe un pian negru”), prin verslibrism, romantismul primește o notă personală de modernitate, pe alocuri în variantă exterior simbolistă: „Nu, toamna nu e marea ce leagănă, amare,/ corăbii vechi, ca osemintele de sare,/ flăcări rotunde trupul i-l băntuie, sonore,/ precum minutele se caută prin ore,/ iar somnul nu e moarte, nici stea în coborâre/ pe-nsângerate dăre”. Oricare i-ar fi instrumentele, poezia lui T. exprimă, în ultima analiză, o sensibilitate de *homo classicus*, atras de *otium* și pentru care climatul ideal este cel de viață familială tihnită, îmbelșugată, horățiană. Parodiind un asemenea mod existențial cu grație, poetul îl celebrează de fapt, la modul subtil, iar tandra manieră autoironică e o formă a duioșiei: „La gura sobei albe ți-ar fi plăcut să stai/ în casa de făină, în casa de mălai,/ și-n soba de gutuie, cu mâinile smerite,/ să șovăi să azvârli icoane necioplite”. Ca „mădular” al gintei horățiene, autorul versurilor din *Mașinării romantice* (1973) se înrudește cu Al. Andrițoiu și cu Ion Horea, dar și cu ceva din Leonid Dimov (cu acea parte preluată din Ion Barbu, „balcanicul”) în poemul *Un stârv*, ingenioasă replică la piesa omonimă a „domnului” Charles Baudelaire, cărui poemul îi și este dedicat. „Stârvul” descris e al unei gutui, prilej pentru poet de a zugrăvi livada: „Livada cunoscută, alene se turcea - / goi, pepeni în vrejuri roteau lucite fese,/ iar trandafirul galben, ce se usturoia/ în stratul de legume printre cârciumărese// părea o rană nouă în carnea unui măr/ cu supurare suptă de musca-odaliscă/ și mii de răni, rubine, se zugrăveau sub zări/ ca-n coviltirul verde al carelor de Lipsca”. În pofida propriei opinii, formulată în termeni disprețuitori, despre G. Topîrceanu, considerat „poet de poșta redacției”, T. e un liric de aceeași speță, originalitatea lui constând într-o „combinație de sentimente și spirit” comparabilă cu cea remarcată

la antecesor de G. Ibrăileanu. Asemenea lui Topîrceanu, autorul *Bibliotecilor fericite* (1994) e un poet inteligent, un spirit eminent lucid care, scriind versuri, își dăruiește plăceri intelectuale. Comparabil în privința aceasta și cu G. Călinescu (*toutes proportions gardées*), el își procură voluptăți rafinate prin intrarea în pielea cât mai multor poeți, de la François Villon (imitat în *Villonescă*) și Costache Conachi (*Amor de beizadea*) la confrăți de aceeași vârstă. Își face un limbaj propriu din limbaje dintre cele mai diferite, predominant tradiționale din primele patru volume, apoi tot mai mult, cu timpul aproape exclusiv, moderne. Încă în *Noapte de echinox* enunțuri de felul butadei („m-am privit într-o frunză/ și m-am văzut mai matur”), imagini insolite, soresciene *avant la lettre* („am învățat pe dinafară un șirag de cocori,/ m-am iscălit pe un surâs/ și-am colorat tăcerea cu un greier”), indică tendința de înlocuire a mijloacelor expresive. Tradiționalismului tinde să i se substituie - și, progresiv, i se va substitui integral - un modernism de expresie ludică, altul decât cel practicat de francezi (Raymond Quéneau, Jacques Prévert) și decât cel inventat de Christian Morgenstern, nefindatorat vreunui model străin, dar consonant cu multe din modurile umoristice ale

poetului de factură modernă. Format, probabil, sub efectul lecturilor din Urmuz, dar și din Gheorghe Magheru, direct urmat în o seamă de poeme, mai ales sub impulsul poeziei lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Leonid Dimov, poate (în latura lingvistică) și a lui Ion Gheorghe, cu care, de altfel, are comun – în *Poema Patriei*, de pildă – orgoliul țărănesc, ludicul profesat de T. are surse în folclorul autohton burlesc și în versul jocurilor de copii. Acolo se găsește, între altele, modelul originar al caricaturizării sacrului: „Ajunsesse-ntr-un rai/ podit cu mălai” etc., ca și al rimării desucheate și, în genere, al umorului gratuit, pur verbal, inocent „dadaistic”, de tipul: „Poetul e tibia/ regilor din Biblia,/ e călcăiul/ lui Ramses întâiul,/ e clavicula/ lui Caligula”. Odată cu limbajul copiilor, dar și independent de el, T. adoptă gustul lor pentru ireal și imposibil, pentru fabulosul grotesc și absurd. „Suav anapoda”, el intuiește că „Ninive a fost un cal/ introdus în iapa Eufrat”, că „oarecarele Assardahon a căzut sub potcoavele calului Vavilon”, descoperă că „în burtă la miazănoapte/ pălpăie o creangă de sud”. Piesa titulară a volumului *Suav anapoda* (1969) e un scenariu de o absurditate delicioasă. În fiecare noapte – relatează autorul – în odaia lui intră un vânător, însoțit de un cal, care „ronțăie capodopere și bea discuri de patefon”. Se pune la fript un mistreț care, atunci când crede că s-a prăjit destul, se oferă spre ospățare: „Apare în prag, dar nu ne place, nu-i fript de ajuns,/ el bombăne și sare la loc, pe plită. Bag un ceas/ cheferă pe foc (cu pendula frig ursul, iar cu ceasul-brățară al iubitei inima căprioarei)/ e cald, e noapte, e cafea și când întorc Aznavour/ calul mănâncă discul ca pe o foaie de salată./ Mai fumăm un mesteacăn, rupem o ciosvârtă de mistreț/ (Sunt bun? întrebă. Bunule, îi spunem, și-l bucurăm/ și pe el) apoi vorbim de amor, eu arăt o poză”. Disparate în versurile apărute înainte de *Suav anapoda*, modalitățile umoristice sau, în tot cazul, neobișnuite, bizare predomină aici și în *Mașinării romantice*, iar în majoritatea celor următoare – *La lumina zăpezii* (1974), *Gloria ierbii* (1975; Premiul Academiei Române), *Ninive* (1982), *Prea târziu, prea devreme* (1984) ș.a. ori în *Ierbar de nervi* (1978), care, potrivit declarației autorului, nu ar conține „literatură”, dar se dovedește o carte cu adevărat bună – înlătură aproape cu totul alte modalități. Poetul nu se exprimă decât arareori firesc, tot timpul recurge la *Witz*, face uz de *agudeza*, caută să provoace *meraviglia*. Producția lui e tipic manieristă. În sfera lexicului apar forme precum genul inventat la substantive, transformarea numelor proprii în substantive comune sau adjective și, uneori, modificarea lor comică, inventarea de noi termeni, de toponime, substantivizarea amuzantă a unor părți de propoziție și mai cu seamă formarea de verbe noi, prin metamorfoza ilariantă a unor substantive, utilizarea infinitivului lung ori tranzitivizarea unor verbe intransitive. Frecvente sunt calambururile, aliterațiile, jocurile fonetice în general. Un fapt stilistic, nu lipsit de savoare ludică, rezultă de pe urma lansării de enunțuri prin analogie cu anumite sintagme frecvente: „cu iarba pe iarba călcând”, „ninge cu voce tare”, „timpul probabil de ieri”. Prin întrebuițarea unor termeni și citate în context impropriu, prin stălcirea unor

vocabule, prin alăturarea de cuvinte cu valori semantice total diferite se obțin efecte de umor livresc: „plimbându-mi eonul/ cu vagonul Lits/ dar și cu bou-vagonul”, „Prin asta ești celebră în Orient/ Expres și în general în toate gările/ vechilor dirijabile unde schimbăm/ săruturile/ și/ cai”. Jocul cu ilogisme și paradoxuri, spunerea de baliverne savante e o practică dintre cele mai curente. Într-un fel de *ars poetica* cititorul e prevenit că nu poate învăța din culegeri de versuri cum să trăiască: „ar fi ca și cum ne-am prepara meniuri/ după o carte de bucate/ scrisă de Marilyn Monroe”, ca și cum am călători „după mersul trenurilor/ de Bacovia” sau am vorbi „cu cartea de telefon/ compusă de neamțul cel surd”. Manierismul se declară și prin imagini nu rareori excentrice, produse prin alăturări insolite: „Ninge cu litere de tipar”, se altoiește „usturoiul cu crinul”, „tăcerea e o scriere cu greieri”, solnița imită „orbitele unui craniu”, „un moșneag făuritor de viori” le pune „la uscat ca pe crapi”, patul nupțial e instalat „pe o spinare de cal”, literele stau „îngenunchiate, blând, ca boii-n staul”, un „trup fragil [...] ia răul în brațe ca pe un ied”, „toamna bate la o mașină de scris”. Un procedeu frecvent la T. e acela ca, după ce stabilește o anume relație paradoxală, să o repete mereu, în variante, până la epuizarea ei. Așa se întâmplă

cu utilizarea comparativului: „Sunt cu o frunză mai singur”, „Sunt cu o mângâiere mai sărac”, „Sunt cu un cuvânt mai tăcut”. Luată separat, fiecare asemenea asociere este de efect, dar, prin reiterare, procedeul își pierde expresivitatea.

Evoluția lui Gh. Tomozei în cadrul generației sale este asemănătoare, până la un punct, cu aceea a lui Florin Mugur. Scutieri ai lui Labiș și formați într-o anumită mentalitate literară (aceea care cultivă poezia evenimentului și respinge programatic modernitatea), ei au prins cu greu cadența impusă de noul eșalon al generației, afirmat după 1960. [...] Gh. Tomozei s-a adaptat cu dificultate și a rămas, în esență, un singuratic. Prietenia de mai târziu cu Nichita Stănescu nu i-a modificat prea mult stilul poetic, deși unele schimbări (îndeosebi în lerbar de nervi, 1978, cartea lui cea mai bună) se văd: o intimizare, în primul rând, a subiectului liric, o eliminare a epicului și o reducere a elementului demonstrativ.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Pasărea albastră*, București, 1957; *Steaua Polară*, București, 1960; „*Lacul codrilor albastru...*”, București, 1961; *Vârsta sărutului*, București, 1963; *Fântâna culorilor*, București, 1964; *Noapte de echinox*, București, 1964; *Poezii*, București, 1966; *Cântece de toamnă mică*, București, 1967; *Dacă treci râul Selenei...* (Copilăria lui Eminescu), București, 1967; *Patruzeci și șase de poezii de dragoste*, București, 1967; *Altaïr*, București, 1967; *Filigran*, București, 1968; *Dincolo de crizanteme*, București, 1969; *Suav anapoda*, București, 1969; *Miradoniz* (Copilăria și tinerețea lui Eminescu), București, 1970; *Poezii de dragoste*, București, 1970; *Târgoviște*, București, 1970; *Toamnă cu iepuri*, București, 1970; *Atlantis*, pref. Nichita Stănescu, București, 1971; *Misterul clepsidrei*, București, 1971; *Efigii*, București, 1972; *Moartea unui poet*, pref. Mihai Gafița, București, 1972; *Tanit*, București, 1972; *Mașinării romantice*, București, 1973; *Muzeul ploii*, București, 1973; *Carul cu mere*, București, 1974; *La lumina zăpezii*, București, 1974; *Negru Vodă*, București, 1974; *Războiul de treizeci de ani dintre dulăi și motani*, Iași, 1974; *Gloria ierbii*, București, 1975; *Istoria unei amfore*, București, 1976; *Tara lui Făt-Frumos*, București, 1976; *Poema Patriei*, București, 1977; *Ierbar de nervi*, București, 1978; *O oră de iubire*, București, 1978; *Peregrin valah*, București, 1978; *Amintiri despre mine*, București, 1980; *Carte de citire, carte de iubire* (în colaborare cu Nichita Stănescu), cu ilustrații de János Bencsik, Timișoara, 1980; *Focul hrănit cu mere*, București, 1980; *Manuscrisele de la Marea Neagră*, București, 1981; *Călătorii cu dirijabilul*, București, 1982; *Ninive*, București, 1982; *Prea târziu, prea devreme*, București, 1984; *Carte de motanică*, București, 1985; ... *Urmele poetului Labiș*, București, 1985; *Catalogul corăbiilor*, pref. Nicolae Manolescu, București, 1987; *Planția de fluturi*, București, 1988; *Mersul pe aripi*, București, 1990; *Ultima carte de dragoste*, București, 1991; *Dedicații* (Poeme inedite) (în colaborare cu Nichita Stănescu), Ploiești, 1992; *Bibliotecile fericite*, București, 1994; *Carte cu ghicitori*, București, 1995; *Un poet din Tibet*, București, 1995. **Ediții, antologii:** Nicolae Labiș, *Moartea căprioarei*, pref. edit., București, 1964; *Albatrosul ucis*, postfața edit., București, 1966, *Sunt spiritul adâncurilor*, București, 1971, *Vârsta de bronz*, pref. edit., București, 1971, *Poezii*, cu o precuvântare de G. Călinescu, București, 1984, *Poezii*, postfață Paul Dugneanu, București, 1989; *O sută de ani de sonet românesc*, pref. edit., București, 1973; Mihai Eminescu, *Floare albastră*, București, 1974; *9 pentru eternitate*, București, 1977 (în colaborare cu Mircea Micu); Nichita Stănescu, *Amintiri din prezent*, postfața edit., București, 1985. **Traduceri:** Dimos Rendis, *Împărăția proletară. Firul cu plumb*, București, 1959, *Zei coboară din Olimp*, București, 1961; Mihail Leășenko, *Omul-rază*, București, 1963

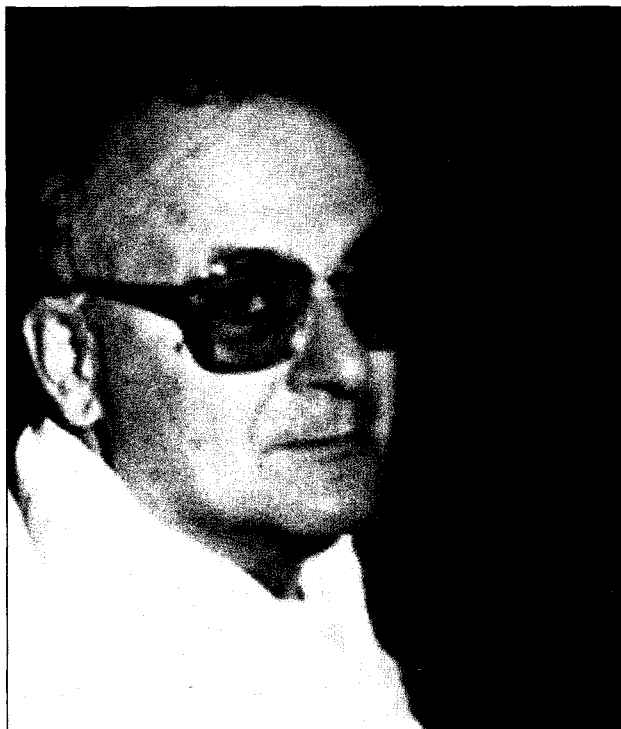
(în colaborare cu Lev Circo); *Cronica lui Stavrinus*, București, 1975; Robert Rojdestvenski, *Poeme*, pref. Mircea Iorgulescu, București, 1976 (în colaborare cu Valeriu Bucuroiu); Rasul Gamzatov, *Cartea iubirii*, pref. Valeriu Bucuroiu, București, 1978 (în colaborare cu Puiu Brăileanu); Shakespeare, *Sonete*, Iași, 1978; ed. Galați, 1991; Jotie T'Hooft, *Peisaj strident*, București, 1981.

Repere bibliografice: Petroveanu, *Pagini*, 260-265; Dimisianu, *Șchițe*, 166-173; Martin, *Poeți*, I, 199-204; Constantin, *Despre poeți*, 101-109; Adrian Păunescu, *Sub semnul întrebării*, București, 1971, 502-509; Andriescu, *Disocieri*, 79-84; Căndroveanu, *Alfabet*, 228-234; Cristea, *Un an*, 128-133; Felea, *Secțiuni*, 177-182; Petroveanu, *Traietorii*, 292-296; Barbu, *O ist.*, 263-271; Ciobanu, *Incursiuni*, 88-93; Mincu, *Poezie*, 65-67; Piru, *Poezia*, II, 87-95; Zalis, *Tensiuni*, 184-188; Cristea, *Domeniul*, 421-425; Raicu, *Critica*, 279-286; Regman, *Colocvial*, 202-205; Laurențiu, *Eseuri*, 226-235; Alexiu, *Ideografii*, 124-126; Baltag, *Polemos*, 239-242; Daniel Dimitriu, *Ares și Eros*, Iași, 1978, 159-164; Iorgulescu, *Scritori*, 156-160; Poantă, *Radiografii*, I, 179-181; Alboiu, *Un poet*, 114-115; Grigurcu, *Poeți*, 394-398; Căndroveanu, *Poeți*, 162-166; Felea, *Aspecte*, II, 122-126; *Lit. rom. cont.*, I, 312-317; Ștefănescu, *Jurnal*, 175-176; Martin, *Paranteze*, 92-95; Tomuș, *Mișcarea*, 136-139; Căndroveanu, *Printre poeți*, 65-71; Stănescu, *Jurnal*, II, 64-66; Grigurcu, *Existența*, 169-172; Micu, *Limbaje*, 292-303; Munteanu, *Jurnal*, IV, 160-163; Adriana Iliescu, *Poezia jurnalistică*, RL, 1989, 42; Simion, *Scritori*, IV, 172-180; Alex. Ștefănescu, *Frumusețea poeziei*, RL, 1990, 16; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 167-174; Lucian Chișu, *Al patrulea anotimp*, L, 1991, 10; Vasile Spiridon, *La trapez*, RL, 1992, 14; Traian T. Coșovei, „*Dacă vreau nu mai mor*”, CNT, 1992, 38; Constantin, *Complicitatea*, 125-127; Andrei Grigor, „*Un poet din Tibet*”, L, 1996, 5; George Arion, *Prințul Tom la 60 de ani*, RL, 1996, 16; *Gheorghe Tomozei - 60*, L, 1996, 18 (semnează Eugen Simion, Fănuș Neagu, Valeriu Cristea, Nicolae Breban, D. R. Popescu, Teohar Mîhădas, Dan Cristea, Neogoiță Irimie, Adrian Popescu, Mircea Micu, Traian T. Coșovei, Augustin Frățilă, Ion Cristofor, Valentin Tașcu, Lucian Chișu, Andrei Grigor, Răzvan Voncu, Ion Cocora); Adrian Dinu Rachieru, *Un „suflet vechi”*: *Gheorghe Tomozei*, CL, 1997, 1; *Gheorghe Tomozei*, L, 1997, 9-22 (semnează Anghel Dumbrăveanu, Nicolae Iliescu, Lucian Chișu, Anghel Grigor, Răzvan Voncu); Emil Manu, *Gheorghe Tomozei sau Calofilia anticaflofilă*, ALA, 1997, 363; *Gheorghe Tomozei. În memoriam*, CC, 1997, 3-4; Simion, *Fragmente*, I, 198-199; Grigurcu, *Poezie*, II, 479-491; Micu, *Ist. lit.*, 383-384; Grigor, *Moromete*, 203-205; Popa, *Ist. lit.*, II, 439-442; *Dict. scriit. rom.*, IV, 575-577; *Dict. analitic*, IV, 468-470. D. Mc.

TOMUȘ, Mircea (9.I.1934, Mociu, j. Cluj), critic și istoric literar, prozator. Este fiul Anei Tomuș (n. Coțofană), învățătoare, și al lui Axente Tomuș, preot. Urmează la Cluj Liceul Clasic (1947-1951) și Facultatea de Filologie (1951-1955). Va lucra ca redactor la revista „*Steaua*” (1955-1970), redactor-șef la Editura Dacia (1970-1972), pentru a ocupa apoi funcția de redactor-șef la „*Transilvania*”, revista sibiană pe care T. o conduce în perioadele 1972-1990 și 2000-2002. A fost secretar de stat în Ministerul Culturii (1993-1994), director al Centrului Cultural Mogoșoia, director adjunct al Muzeului Satului și director al revistei „*Cultura națională*” (1995-1997). Din 1997 este profesor și șef al Catedrei de artă teatrală la Universitatea „*Lucian Blaga*” din Sibiu. Debutează cu critică literară, în 1955, la „*Steaua*”, iar editorial cu monografia *Gheorghe Șincai. Viața și opera*, apărută în 1965 și distinsă cu Premiul Academiei Române. Mai e prezent în „*Tribuna*”, „*Gazeta literară*”,

„Contemporanul”, „Orizont”, „Ateneu”, „Iașul literar”, „Tomis”, „Viața românească”, „Rostirea românească”, „Caietele lui mope” ș.a.

Trăsătura definitorie a criticii lui **T.** este tradiționalismul. De altfel, criticul a debutat cu o monografie consacrată lui Gheoghe Șincai, cărturar al Școlii Ardelene. Însă preferințele i se relevă nu numai în natura subiectelor explorate, ci mai ales în punctele de vedere pe care și le asumă. Astfel, e un critic de întâmpinare destul de prolific, după cum o dovedesc cronicile reunite în *Carnet critic* (1969; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj), *Răsfrângeri* (1973; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Istorie literară și poezie* (1974) și *Mișcarea literară* (1981). Totuși, comentariile „de actualitate” trădează, dacă nu neapărat dezorientarea, cel puțin o retractilitate constitutivă, tradusă printr-o retorică a cunctației, ceea ce se observă încă din primul text programatic cu miză mai amplă (*Discuție despre critică*, în *Carnet critic*), unde **T.** își propune să arbitreze o polemică din 1966 între Nicolae Manolescu și Eugen Simion. Încercând să medieze opoziția între critica „unilaterală” a unuia și critica „totală” a celuilalt, el rezolvă astfel problema: „Dezvoltată printr-un efort colectiv conjugat, critica literară ca sector al culturii noastre ne apare unilaterală în fiecare din manifestările ei și totală în postura de conștiință de sine a literaturii”. Detașarea față de contemporaneitate se constată ulterior și prin plasarea în oglindă a două texte sumative: *Soluția ermetismului*, unde denunță ca „erezie” „răspândirea tot mai accentuată a cultului ermetic și mai ales confundarea lui cu însuși destinul poeziei noastre”, și *Ideea de patrie*, unde poezia patriotică este văzută ca „o permanență de bază a liricii

noastre”. O atare poziție este mai clar asumată în „încercarea de sinteză” intitulată *Constante poetice în lirica actuală*, din volumul *Istorie literară și poezie*. Identificând în literatura contemporană o „poezie a poeticii” și un lirism de „substanță tragică”, criticul le opune amândurora o poezie de filiație patriotică și/sau tradiționalistă (reprezentată de Zaharia Stancu, Ion Brad, Gheorghe Pituț, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu ș.a.), gândită ca „o sinteză a relației antagonice dintre subiectiv și obiectiv, dintre tensiunea lirică și universul poetic”. Viziunea se desfășoară însă cu mai mult succes atunci când se aplică autorilor „clasici”. Astfel se întâmplă în *Cincisprezece poeți* (1968), în secțiunile de istorie literară din *Carnet critic* și din *Istorie literară și poezie* sau în lucrările monografice. De pildă, *Cincisprezece poeți* (pe copertă 15 poeți) cuprinde o serie de eseuri remarcabile, mai ales având în vedere perioada în care au fost scrise (începutul anilor '60). Deși nu exclud unele exagerări (forțarea paralelismului între Eminescu și Bacovia, bunăoară), lecturile interesează încă prin acuratețea demonstrației și pertinenta observațiilor, mai ales când e vorba de autori afini cu criticul: George Coșbuc, Adrian Maniu, V. Voiculescu sau Lucian Blaga. După același principiu recuperator, susținut acum de o schemă riguros articulată, e construit și studiul *Mihail Sadoveanu* (1978), subintitulat *Universul artistic și concepția fundamentală a operei*. Propunându-și să reconstituie *Weltanschauung*-ul sadovenian, **T.** situează universul autorului analizat între doi poli (natura și durata istorică), antinomia originară fiind interpretată prin intermediul a trei opoziții secundare: natură/om, natură/civilizație, trecut/prezent. Fără a oferi o imagine radical nouă asupra lui Sadoveanu, cartea se individualizează îndeosebi prin coerența viziunii de ansamblu, chiar dacă aceasta este obținută uneori prin fagocitarea sau ignorarea exemplurilor care sfidează „schema”. Pe un tipar relativ asemănător se structurează și *Opera lui I. L. Caragiale* (I, 1977), unde cartografierea universului literar este precedată de o minuțioasă radiografie a receptării critice. Se compartimentează cu sistemă opera, combinând criteriile generic, tematic și valoric și restaurând astfel arhitectura universului artistic, dar, ca în cazul precedent, imaginea de ansamblu nu suferă modificări substanțiale, de vreme ce scrisul lui Caragiale rămâne sub semnul realismului. Adevărata mutație se va produce peste un sfert de veac, și anume în *Teatrul lui Caragiale dincolo de mimesis* (2002). Fructificând sugestii venite din partea „transdisciplinarității” teoretizate de Basarab Nicolescu, **T.** își va revizui teza realismului pentru a identifica drept sursă a originalității dramaturgului „fascinația caleidoscopică a oglinzirii reciproce dintre iluzie și adevăr, infinitul joc combinatoriu pe care îl declanșează forțe misterioase și atotputernice precum coincidența sau hazardul, carnavalul amețitor al măștilor cuprinse în acest fluid spectacular”. Cea mai ambițioasă întreprindere a lui **T.** e însă *Romanul romanului românesc* (I-II, 1999-2000). Primul volum, intitulat *În căutarea personajului*, urmărește să configureze o istorie a genului în literatura română, de la origini până la cel de-al doilea război mondial. Deși materia este dispusă în funcție de texte și nu de

paradigme, criticul descoperă totuși două linii evolutive: romanul construit „pe dimensiune mitologică” (*Viața la țară, Creanga de aur, Frații Jderi, Baltagul, Mara, Arhanghelii, Ion, Adela, Rusoica, Maitreyi, Cartea nunții* ș.a.) și romanul construit în jurul unui personaj puternic individualizat (*Ciocoi vechi și noi, Tănase Scatiu, Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război, Patul lui Procust, Romanul adolescentului miop, Huliganii, De două mii de ani, Inimi cicatrizate, Întâmplări din irealitatea imediată* ș.a.). Cele două direcții nu sunt conceptualizate, dar îndărătul lor pot fi identificate câteva perechi antitetice: colectivism/individualism, rural/urban, sacru/profan, mit/istorie, autohtonism/sincronism. În ciuda acestei imprecizii conceptuale și a tendinței discrete de a minimaliza filiera „sincronistă”, cartea se distinge prin finețea unor interpretări valorizând sugestii din etnologie și antropologie (exercitate mai ales asupra primei categorii de romane). Aspectul teoretic, exclusiv în volumul secund al proiectului, *Despre identitatea unui gen fără identitate; romanul ca personaj al propriului său roman*, se dovedește un punct slab. Deși comentează cu o severitate exagerată câteva teorii de autoritate asupra genului (René Girard, Wayne C. Booth, Marthe Robert, Georg Lukács ș.a.), definiția dată de T. romanului nu e decât o colecție de platitudini. Menționabil este romanul *Întoarcerea* (1983), redactat într-o manieră nu de puține ori prolixă, dar cu bune pagini de evocare etnografică a satului ardelean.

Ceea ce trebuie subliniat [...] cu deplină adevăritate - față cu tentația unora de a dilata sensurile operei, ori de a-i atribui, pe baza unor postulate ale noii critici, intenționalități imaginare - este reîntoarcerea la text propusă ferm de Mircea Tomuș.

MIRCEA ZACIU

SCRIERI: *Gheorghe Șincai. Viața și opera*, București, 1965; ed. București, 1994; *Cincisprezece poezi*, București, 1968; *Carnet critic*, București, 1969; *Răsfrângerii*, Cluj, 1973; *Istorie literară și poezie*, Timișoara, 1974; *Opera lui I. L. Caragiale*, I, București, 1977; ed. București, 2002; *Mihail Sadoveanu. Universul artistic și concepția fundamentală a operei*, Cluj-Napoca, 1978; *Mișcarea literară*, București, 1981; *Întoarcerea*, București, 1983; *Romanul romanului românesc*, I-II, București, 1999-2000; *Teatrul lui Caragiale dincolo de mimesis*, Cluj-Napoca, 2002. **Ediții, antologii:** *Efigiile naturii*, București, 1971 (în colaborare cu Petre Stoica); Radu Stanca, *Acvariu*, pref. edit., Cluj, 1971; V. Voiculescu, *Teatru*, pref. edit., Cluj, 1972 (în colaborare cu Ion Voiculescu); A.I. Odobescu, *Scene istorice*, postfața edit., București, 1973; Emil Isac, *Poezii*, pref. edit., București, 1976 (în colaborare cu Ieronim Precup); Mihai Eminescu, *Poezii*, postfața edit., București, 2003. **Traduceri:** Pierre Francastel, *Realitatea figurativă (Elementele structurale de sociologie a artei)*, pref. Ion Pascadi, București, 1972.

Repere bibliografice: Al. Săndulescu, „*Gheorghe Șincai*”, GL, 1966, 9; Gheorghe Grigurcu, „*15 poezi*”, F, 1968, 5; Ov. S. Crohmalniceanu, „*15 poezi*”, GL, 1968, 34; Nicolae Manolescu, *Mircea Tomuș, „Carnet critic”*, CNT, 1969, 28; Teodor Tihan, „*Carnet critic*”, ST, 1970, 12; Cesereanu, *Ipostaze*, 194-199; Felea, *Poezie*, 239-242; Radu Enescu, „*Răsfrângerii*”, F, 1973, 12; Nicolae Manolescu, *Cronică și istorie literară*, RL, 1973, 35; Petru Poantă, „*Răsfrângerii*”, ST, 1973, 22; Grigurcu, *Ideii*, 131-134; Felea, *Secțiuni*, 7-11; Liviu Leonte, „*Perspectivismul*” critic, CRC, 1975, 7; Mircea Iorgulescu, *Interpretări și analize*, RL, 1975, 24; Zaci, *Lecturi*,

187-189; Dimisianu, *Opinii*, 233-241; Zaci, *Alte lecturi*, 153-160; Cornel Ungureanu, „*Opera lui I. L. Caragiale*”, O, 1978, 3; Nicolae Manolescu, *Sadoveanu și critica*, RL, 1979, 1; Sultana Craia, *Antinomii sadoveniene*, LCF, 1979, 5; Petru Poantă, „*Mihail Sadoveanu*”, ST, 1979, 2; Ioan Groșan, *Critica persuasivă*, AFT, 1979, 2; Vasile Chifor, *Sadoveanu într-o nouă interpretare*, CL, 1979, 5; Mihai Ungheanu, „*Mihail Sadoveanu*”, LCF, 1979, 26; Ion Simuț, „*Mihail Sadoveanu*”, F, 1979, 12; Mihăilescu, *Conceptul*, II, 188-192; Crohmalniceanu, *Pâinea noastră*, 323-328; Grigurcu, *Critici*, 131-135; Ion Dur, *Dialectică și sens în istoria literară*, R, 1982, 6; Felea, *Prezența*, 127-131; Regman, *Noi explorări*, 53-55; N. Steinhardt, „*Întoarcerea*”, ST, 1983, 10; Vasile Chifor, „*Întoarcerea*”, LCF, 1984, 2; Radu Ciobanu, „*Întoarcerea*”, TR, 1984, 2; Victor Felea, *Profil de critic*, RL, 1984, 7; Munteanu, *Jurnal*, IV, 295-298; Mircea Popa, *Drumul unui critic - Mircea Tomuș*, ST, 1994, 1-2; Teodor Vârgolici, „*Romanul romanului românesc*”, ALA, 1999, 486; Ilie Guțan, *Critica și actul lecturii*, Sibiu, 1999, 35-38; Daniel Deleanu, *Opțișprezece romancierii în căutarea unui critic*, ST, 2000, 7-8; Micu, *Ist. lit.*, 730; Petras, *Panorama*, 612-615; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 577-579. A. Tr.

TONEGARU, Constant (13.II.1919, Galați - 10.II.1952, București), poet. Este fiul Mariei-Floarea (n. Zorilă) și al lui Constantin Tonegaru, ofițer de marină, avocat și prozator. Urmează liceul comunității evanghelice din Brăila, continuând la București, unde va frecventa Colegiul „Sf. Sava” și Liceul „Libros”, fără a-și încheia studiile secundare. Paralel cu atracția pentru poezie, manifestă aptitudini plastice. Cultura lui T. este a unui autodidact cu lecturi dictate de afinități și de aspirații creatoare: Edgar Allan Poe, poezii decadente avangardiști. Duce o viață de boem, în compania câtorva colegi din „generația pierdută” (între ei, Dimitrie Stelaru și Pavel Chihai), subzistând din îndeletniciri temporare și din expediente. După însemnările autobiografice, în 1939 era funcționar la Direcția Generală PTT, iar în 1943-1944, când a fost disponibilizat, lucra în calitate de diurnist dactilograf la Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor. Ca poet, începe prin a-și publica încercările în revista „Bărăganul” din Călărași, în 1935. Frecventează și cenaclul Sburătorul, după moartea lui E. Lovinescu, căruia îi va dedica un poem. Adevăratul debut în presă, care îi aduce și notorietatea, are loc la „Preocupări literare” (1942). Scrie și la „Kalende” (1943-1944), poetul fiind îndrumat de Vladimir Streinu, „prietenu” căruia îi închină prima sa carte, *Plantații*, tipărită în 1945 la Editura Fundațiilor Regale, unde anterior fusese încununată cu Premiul pentru scriitorii tineri. Mai colaborează cu versuri la „Viața”, „Fapta”, „Democrația”, „Universul literar”, „Revista Cercului Literar”, „Caiet de poezie” (suplimentul „Revistei Fundațiilor Regale”), „Cuget clar” ș.a. Refuzând orice colaborare cu regimul stalinist care se profila, publică în ziarul „Dreptatea” vehemente articole de atitudine și eseuri anticomuniste. După 1948 face parte dintr-o organizație caritabilă din București, care urma să conlucreze cu Crucea Roșie Internațională întru sprijinirea scriitorilor și artiștilor aflați în lipsuri și suferință. Participând, împreună cu Teohar Mihadaș, la transmiterea unor medicamente luptătorilor din munți, este arestat și întemnițat din

martie 1949 până în octombrie 1951. După câteva luni de la eliberare se stinge de embolie pulmonară.

Singurul volum antum al lui **T.**, *Plantații* (intitulat inițial *Plantația de cuie*, după numele celui mai semnificativ poem), a provocat la apariție reacții contradictorii, chiar polarizate, poetul rămânând până astăzi sub semnul unei anume incertitudini a receptării. Vladimir Streinu releva „caracterul cosmic al inspirației”, semn distinctiv, după Benedetto Croce, al marilor poeți. Șerban Cioculescu saluta în **T.** pe „poetul cel mai înzestrat dintre tinerii iviți în ultimii cinci ani”. Dar tot atunci foarte tânărul Cornel Regman scria o cronică precumpănitor nefavorabilă; negația - ulterior pusă de critic pe seama radicalismului vârstei - se baza pe multitudinea influențelor care ar întuneca originalitatea. Peste decenii, când este publicată culegerea postumă *Steaua Venerii* (1969), Nicolae Manolescu vede în **T.** un autor care „repetă pe scurt experiența poetică” a generației războiului. Al. Piru îi suspectează versurile de minulescianism și îl reduce pe poet la postura unui „incorigibil poezur”, în vreme ce pentru Eugen Simion el e „un tipic poet de tranziție” și un „poet al metamorfozei” identității, cu accente suprarealiste. Sigur este că **T.** împarte

numeroase teme și atitudini lirice cu generația sa, în arterele căreia, de altfel, circulă parcă globulele aceleiași grupe de sânge, pompate deopotrivă de un moment dramatic al istoriei și de unul de context istorico-literar: pe de o parte - spectrul traumatizant al totalitarismelor și războiului, pe de alta - tendința tinerilor de a scoate poezia din trena epigonă, sterilizantă a marilor scriitori interbelici și de sub incidența primului val al avangardei. Poezia lui **T.** exprimă o reacție la acest context de istorie politică și literară, mergând de la pastişă până la toată gama opoziției ironice și autoironice. Dar nu se rezumă la atât. Lirismul său, de fibră autentic romantică, cunoaște două ipostaze esențiale: negația (disconfortul, sarcasmul acestui alt înger căzut în lume) și construcția de universuri fantastice și himerice, asemenea unui „cavaler al ordinului «Lancea lui don Quijote»”, cum se autodefineste autorul. Este vorba despre un vizionar romantic trecut prin Arthur Rimbaud și prin experiența „poeților blestemați”. El jură pe vis, toate „măștile” și peregrinările sale prin epoci defuncte și geografii exotice, cum și - cu atât mai mult - construcțiile în pur imaginar și în „irealitatea senzorială” nu sunt tatonări ale unui începător care nu își găsește identitatea, ci încercări de salvare din indigența și ignominia contingentelor. Identitatea lui e aceea a unui veșnic, neobosit și neliniștit căutător (Vladimir Streinu îl numea „poet al libertății”). De unde, marea frecvență și pondere a sidericului și neptunicului. Poet al ascensionalului, ca și al orizontului acvatic, el aici își caută identitatea: „Mi-e auzul larg spre culmi aeriene:/ e-un du-te-vino printre stele albe/ ca niște șoimi pe care nu-i doboară/ nici iedera ce le-a crescut pe pleoapă” sau „prin ochiul meu mai pălpăie ceva/ fregatele cum ies cu puntea de ametiste plină/ și-au implantat catargele-ntr-o stea.// Privesc cu ochii mari, deschiși,/ ca margaretele ce și-au trimis prin păsări/ staminele la înălțimi”. Cel mai adesea însă, mitologia personală e populată de imagini ale degradării acestor simboluri axiale, într-un ev uniformizant, care refuză puritatea himericului și sacrul. De aceea, postura reprezentativă a artistului este cea de solitar și înstrăinat: „N-am bănuț că târziul a venit, /că sunt singurul de la 1200 printre roboți și caii-putere”. Nu poetul deromantizează marile teme și simboluri tradiționale (cum se întâmplă în genere la moderni și în particular la avangardiști), ci, conștiință sensibilă și tragică, el înregistrează eșecul umanului, al visului himeric și al sacrului în contemporaneitate. Se întâlnește la **T.** și o poezie sarcastică, așa-zicând circumstanțială (pe tema războiului), dar protestul vizează deriva în totalitatea sa și la un nivel cosmic. Soarele „se decapitează în stepă” (amintind celebrul „soleil, cou coupé”), Luna (scrisă mereu cu majusculă), „răsărind demonic”, e „ca un ficat însângerat” sau „fumegă”, lumina ei „albă și rece” se prelinge „în lacrimi de faianță/ pe brațul meu stâng caligrafiat de Destin”. Ciclul *Steaua Venerii* (purtând drept moto eminescianul „Ochii mei -nălțam vășatori la steaua/ Singurății”) potențează asemenea viziuni. Apar și noi simboluri, liliale și serafice. Ofelia a căzut „în lumea industrială”, îngerii (figură frecventă, tematică) se căznesc „să

dezgroape ancora sădită în nămol", lumina lunii zămislește o „noapte, noapte fără de hotare", „nicăieri vreo stea, pretutindeni întuneric, pustiu", pescarii își aruncă „năvodul după stele" peste „ziua pentru cusut inima în omul șablon", lumina „tunsă, obosită [...] atărnă peste șoaptele izvoarelor,/ peste fructe necoapte,/ neputincioasă ca o mână", focul divin (ceresc) „își pune limba într-o teacă de fum" – cum se poate citi într-un poem intitulat *Trompeta astupată* (imaginea cântului refuzat, ratat revine și aiurea: flautul „e umplut cu țărână") –, „vântul spre mocirle dă cerului îndemn", în locul soarelui se ivește o „geană adâncă", apa se face „scuiat otrăvit", din verde „ies moliile", „Steaua Venerii" e „stinsă" și „rece", îngerul ei „se clătina ca un păianjen", altă dată „îngerii au somn de plumb" și „evantaie de hârtie" sau „vin copii și-mbătrânesc pe drum", se vorbește, în fine, de „era noastră tristă". În structura sa de adâncime, **T.** este un poet tragic. (Auto)ironia și umorul saturnian nu fac decât să îi sublinieze această dimensiune funciară.

Numai aparent [...] *Tonegaru e un poet exotic; în realitate, el este poetul celui mai substanțial protest liric împotriva condiționării arbitrare a vieții individuale, destul de prizonieră, de la natură, în condiția ei originară.*

VLADIMIR STREINU

Spirit, totuși, modern prin limbajul disonant și neîncrederea programatică pe care o arată față de puritatea categoriilor (frecvent e procedeul de a substitui tragicului grotescul și invers!), C. Tonegaru este, înainte de orice, un poet al metamorfozei. Regimul lui afectiv este instabilitatea, fuga de o identitate sigură (și, în compensație, plăcerea de a purta mai multe măști). Preferă materiile fluide, necorporale (ceața, negura, aburul, fumul) și alege adeseori ca decor pentru reveriile lui noaptea, când obiectele își pierd contururile precise, volumele devin difuze, elastice.

EUGEN SIMON

SCRIERI: *Plantații*, București, 1945; *Steaua Venerii*, îngr. și pref. Barbu Cioculescu, București, 1969; *Plantația de cuie*, îngr. și introd. Barbu Cioculescu, București, 2003.

Repere bibliografice: Argezi, *Scieri*, XXVII, 317; Virgil Ierunca, *Constant Tonegaru*, TIL, 1943, 2 072, 2 278; Streinu, *Pagini*, II, 126–132; Regman, *Cărți*, 301–311; Cioculescu, *Aspecte*, 237–243; Adrian Marino, „*Plantații*", VR, 1945, 11–12; Geo Dumitrescu, *Pe marginea „Plantațiilor” lui Constant Tonegaru*, „*Viitorul*", 1945, 299; Perpessicius, *Opere*, XII, 83–87; George Ivașcu, *Doi poeți premiați*, CNT, 1946, 5; Petre Solomon, [*Constant Tonegaru*], „*Revista literară*", 1947, 15; Ov. S. Crohmălniceanu, *Aspecte critice contemporane*, CNT, 1947, 25; *Tonegaru*, îngr. Manuel Bandeira, Rio de Janeiro, 1957; D. Țepeneag, *Un poet al nonconformismului*, R, 1966, 3; Ion Oarcăsu, *Prezențe poetice*, București, 1968, 94–100; Piru, *Panorama*, 168–171; Nicolae Manolescu, „*Steaua Venerii*", CNT, 1969, 39; Rusu, *Utopica*, 38–52; Constantinescu, *Scieri*, V, 120–124; Piru, *Varia*, II, 441–443; Poantă, *Modalități*, 258–262; *Cultura*, știința și arta în județul Galați, Galați, 1973, 267–268; Tomuş, *Istorie*, 145–153; Barbu, *O ist.*, 58–60; Negoșescu, *Analize*, 288–291; Vartic, *Spectacol*, 100–105; Manu, *Eseu*, 89–94; Simion, *Scriitori*, I (1978), 101–109; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 573; Barbu Cioculescu, *Constant Tonegaru între actualitate și legendă*, RL, 1979, 8; Ruja, *Valori*, 23–27;

George, *Sfârșitul*, III, 222–226; *Lit. rom. cont.*, I, 334–337; Alexandru George, *Petreteri cu gândul și inducții sentimentale*, București, 1985, 206–210; Pop, *Jocul*, 202–212; Grigurcu, *Eminescu – Labiș*, 377–385; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 237–240; Const. Ciopraga, *Carnavalesc și tristețe: Constant Tonegaru*, L, 1992, 36, 37; Pavel Chihaiia, *Treptele nedesăvârșirii*, Iași, 1994, 266–271; *Constant Tonegaru*, PRA, III, 1351–1365; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 305–306; *Dicț. esențial*, 830–832; Micu, *Ist. lit.*, 335–337; Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000, 69–74; Manolescu, *Lista*, I, 44–46; Popa, *Ist. lit.*, I, 236–238; *Dicț. analitic*, III, 341–343; Marian Victor Buciu, *Poeți la vreme de război cald și rece*, CNT, 2002, 14; Theodor Cazaban, *Eseuri și cronici literare*, București, 2002, 77–80; Constantin Ciopraga, *Constant Tonegaru după cinci decenii*, VR, 2003, 1–2; Roxana Răcaru, *Stele pe dantura unui pian*, RL, 2003, 32; Gheorghe Grigurcu, *Poezia lui Constant Tonegaru*, RL, 2003, 41, 42. N. M.

TONEGHIN, M.[enny] (29.XI.1901, București – ?), prozator și traducător. Absolvind în 1921 Academia Comercială, **T.** (al cărui prenume era, de fapt, Domenic), lucrează în domeniul editorial, mai întâi ca procurist, iar din 1930 ca director la Editura Cartea Românească. Primele scrieri, încercări în proză, i-au apărut în „*Calendarul «Minervei»*" din 1926. Tot proză, dar și articole pe teme culturale publică în „*Adevărul literar și artistic*", „*Munca literară*", „*Gloria României*", „*Pământul*", „*Buletinul Asociației Editorilor Români*", „*Revista scriitoarelor și scriitorilor români*", „*Vremea*" ș.a. A îngrijit editarea lucrărilor „*Anuarul general al Editurii și Librăriei Cartea Românească*" (1937, în colaborare cu Bogdan Varvara) și „*Anuarul general al industriei grafice din România*" (1938). Din 1936 devine membru al Societății Scriitorilor Români, însă în septembrie 1944 va fi exclus. A mai semnat Kiribiri (transpunerea în românește a romanului *Smaragdul din Ceylon* de Emilio Salgari, din 1929) și Menton, ca presupus traducător al romanului *Triunghiul adulterului* (1932) al unui scriitor străin fictiv Kiribiri, text care, în realitate, îi aparține.

T. e autor – de cele mai multe ori în colaborare cu Alexandru Bilciurescu – de romane de consum, frivol-erotice și satirice: *Triunghiul adulterului*, *Doamna Casanova* (1932), *Fecioare la licitație* (1933), *Rumba dragostei* (1934), *Bucureștence* (1936), *Paraziții tacâmului* (1938), *Grădina zoologică* (1940), *Viața la microscop* (1942). Nu lipsite de interes sunt încercările consacrate lui Sadoveanu, de factură biografică și bibliografică, având mai ales meritul priorității: *Mihail Sadoveanu. Biografia și o schiță asupra operei* (1930), *Mihail Sadoveanu. Biobibliografie* (1940). De asemenea, a îngrijit o ediție bibliofilă – *Poezii de Mihai Eminescu* (1944), precum și o „*ediție completă*" din *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă (1946).

SCRIERI: *Mihail Sadoveanu. Biografia și o schiță asupra operei*, București, 1930; *Doamna Casanova* (în colaborare cu Alexandru Bilciurescu), București, 1932; *Triunghiul adulterului*, București, 1932; *Fecioare la licitație* (în colaborare cu Alexandru Bilciurescu), București, 1933; *Rumba dragostei* (în colaborare cu Alexandru Bilciurescu), București, 1934; *Bucureștence*, București, 1936; *Paraziții tacâmului* (în colaborare cu Alexandru Bilciurescu), București, 1938; *Grădina zoologică*, cu ilustrații de Dem. Demetrescu, București, 1939; *Mihail Sadoveanu. Biobibliografie*,

București, 1940; *Viața la microscop*, București, 1942; *Abecedarul celor mici*, București, 1945. **Ediții, antologii:** *Șoimii României*, București, 1936; Mihai Eminescu, *Poezii*, cu ilustrații de A. Bordenache, București, 1944; Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, București, 1946. **Traduceri:** Emilio Salgari, *Smaragdul din Ceylon*, București, 1929; Cervantes, *Aventurile viteazului cavaler Don Quijote de la Mancha*, cu ilustrații de A. Bordenache, București, 1934; Carlo Collodi, *Povestea unei paiate*, București, 1945.

Repere bibliografice: C. Panaitescu, „Doamna Casanova”, FCL, 1932, 564; Teodor Scarlat, „Doamna Casanova”, RVS, 1933, 1-2; Al. Robot, „Fecioare la licitație”, RP, 1933, 4 785; Paul Daniel, „Fecioare la licitație”, „Epoca”, 1934, 1 489; C. Dan Pantazescu, „Bucureștence”, TA, 1936, 1 110; Erasm [Petru Manoliu], „Rumba dragostei”, „Credința”, 1936, 356; Stelian Constantin-Stelian, „Șoimii României”, „Atheneum”, 1937, 1; Horia Liman, „Paraziții tacâmului”, „Azi”, 1937, 30; G. Călinescu, „Paraziții tacâmului”, ALA, 1938, 914; Predescu, *Encicl.*, 857. E. O.

TOPÎRCEANU, George (21.III.1886, București - 7.V.1937, Iași), poet, prozator și traducător. Este fiul Paraschivei (n. Coma), maestră în țesut covoare, și al lui Ion Topîrceanu, originar din Topârcea Sibiului, care a schimbat mai multe meserii, printre care a practicat-o și pe aceea de cojocar. Părinții au peregrinat în diferite localități, așezându-se, în cele din urmă, la Nămăești, în Argeș. Primele clase primare T. le face la București, iar ultimele la Șuici, în județul Argeș. Liceul, început în 1898 la „Matei Basarab”, îl termină în 1906 la „Sf. Sava”. După ce, câteva luni, este suplinitor la Școala „Arhiereul Calist”, iar în 1907 efectuează serviciul militar, se înscrie în 1908 la Facultatea de Drept a Universității din București, pe care o abandonează. Intră copist la „Casa bisericii” în 1909 și student la Facultatea de Litere și Filosofie, de asemenea fără să o finalizeze. În 1911 se stabilește la Iași, unde, chemat de G. Ibrăileanu, va fi subsecretar și mai târziu secretar de redacție al revistei „Viața românească”. Participă la campania din Bulgaria în 1913, după care, în 1914-1915, își reia studiile la Facultatea de Litere și Filosofie din Iași. Fiind mobilizat, va fi obligat să le întrerupă din nou din cauza războiului. Cade prizonier la Turtucaia (1916) și se va întoarce din captivitate la începutul anului 1918, în urma intervenției lui C. Stere, director al „Vieții românești” și persoană influentă pe lângă autoritățile germane din capitala ocupată. Revenit la Iași, este numit în 1919 subdirector al Teatrului Național, fiind în același timp, împreună cu Mihail Sadoveanu, redactor al revistei „Însemnări literare”. Prim-redactor al „Vieții românești” în 1920, redactor al revistei „Lumea”, alături de Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Mihai Codreanu, Mihail Sevastos ș.a. (1924-1926), director al Teatrului Național din Chișinău (1926-1927), inspector teatral general pentru Moldova (1930), va mai conduce temporar Teatrul Național din Iași (1934). Inițiază în ianuarie 1936, împreună cu Mihail Sadoveanu și Gr. T. Popa, revista „Însemnări ieșene” și este ales membru corespondent al Academiei Române (mai 1936). Debutează în 1904, încă de pe băncile liceului, la revista umoristică „Belgia Orientului”, sub semnătura Top, cu poezia intitulată *M-am procopsit*. Publică în „Duminecă”, „Revista noastră”, „România ilustrată”,

„Sămănătorul”, „Neamul românesc literar”, „Ramuri”, „Viața românească” (unde se afirmă efectiv și unde îi apare, începând din 1909, cea mai mare parte a operei), „Viața socială”, „Teatrul” (1912-1913, unde este redactor), „Lumina”, „Însemnări literare”, „Lumea”, „Bilete de papagal”, „Adevărul literar și artistic”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Însemnări ieșene” ș.a. A mai semnat G. T., G. Top, L.V., T., T. & S. (cu Mihail Sevastos), X, Y. Stop și cu pseudonimele G. Dăianu, Gerilă, P. Nicanor & Co. (cu G. Ibrăileanu ș.a.), M. Piscobomba, G. Struma, Tockeramură. Debutază editorial în 1916 cu două volume emblematiche, *Balade vesele* (în edițiile următoare titlul va fi *Balade vesele și triste*) și *Parodii originale*, cărți retipărite de mai multe ori în timpul vieții poetului. Deși în fugă (era în ajunul războiului), critica le-a primit cu elogii. Mai târziu, în 1926, i se va decerna Premiul Național pentru poezie.

Autorul *Baladelor vesele și triste* se înscrie în poezia românească din secolul al XX-lea ca unul din puținii reprezentanți ai umorului liric. Spirit lucid, înzestrat cu o remarcabilă inteligență artistică, T. se definește în primul rând prin autoironie, prin cenzurarea propriilor sentimente. În același timp, se relevă ca poet al anotimpurilor, pastelist și miniaturist. În umorul lui se ascunde aproape totdeauna o notă

de melancolie, uneori de tragicism. Prin temele abordate, ca și prin limbajul liric, este în bună măsură un poet tradiționalist. Mihai Eminescu, George Coșbuc, Duiliu Zamfirescu, precum și folclorul au fost marile lui modele. *Balada morții*, o piesă antologică, reia motivul *Mioriței*, în care moartea e văzută ca reîntegrare cosmică. Totul se petrece în acorduri grave, ce sugerează destinul uman, efemer, în comparație cu natura veșnică și impasibilă. Omul se afundă sub troianul vremii și al uitării, contopindu-se treptat cu elementele cu al căror ciclu se identifică: „Astfel tot mai neștiut/ Spre adânc îl fură/ Și-l îngroapă-n sânul-i mut/ Veșnica natură./ Vara trece pe cărări./ Frunza-n codru sună./ Trec cernite înserări./ Nopti adânci cu lună”. Alte texte memorabile sunt *Balada munților*, poem al transumanței și al toamnei, ori *Balada popii din Rudeni*, unde contemplația se însoțește cu o discretă notă de umor. În pasteluri T. cultivă o poezie delicată, suavă și grațioasă, ca în *Rapsodii de primăvară*, comunicând exuberanța și vitalitatea anotimpului tinereții, și se manifestă ca un colorist și un artist al miniaturii (*Sfârșit de vară*). Un zâmbet abia schițat se simte în fiecare vers, dar autoironia, cenzura lirică nu acționează efectiv decât în *Rapsodii de vară* și în *Rapsodii de toamnă*. E o atitudine specifică lui T., care își recunoaște sentimentalismul și îl persiflează, scoțând de aici cu totul alte efecte decât cele banalizate de o întreagă falangă de epigoni romantici. Deși nu ajunge până la desființarea efuziunii lirice, umorul său izbutește să coloreze altfel emoția, să îi dea o notă insolită, în care frapează îmbinarea de surâs și melancolie, de veselie și tristețe, de comic și tragic. Revelatoare este tonalitatea din *Rapsodii de toamnă*, o adevărată tragicomedie a ființelor plâpânde și neajutate, surprinse de venirea iminentă a iernii. În cadrul viziunii fabulistice se reconstituie un mic univers uman, față de care poetul încearcă sentimentul compasiunii. Dacă întregul discurs poetic e scris cu vervă, cu o anume tentă ironică și un anume ton glumeț, finalul aduce expresia mai limpede a lirismului lui T., care dobândește valori sporite, prin contrast cu restul poeziei: „Gâze, flori întârziate!/ Muza mea satirică/ V-a-nchinat de drag la toate/ Câte-o strofă lirică./ Dar când știu c-o să vă-nghete/ Iarna mizerabilă/ Mă cuprinde o tristețe/ Iremediabilă”. El este, în același timp, un poet melancolic al singurătății, al liniștii silvestre și al înnoptării (*Balada călătorului*), al nestatorniciei și al trecerii ireparabile a timpului, ca în *Balada chirișului grăbit*, unde realitatea cotidiană, tratată epic (modalitate caracteristică liricii lui) și tonul jucăuș relevă în subtext un sens filosofic: „Trec anii, trec lunile-n goană./ Și-n zbor săptămânile trec./ Rămâi sănătoasă, cucoană./ Că-mi iau geamantanul și plec!// Eu nu știu limanul spre care/ Pornesc cu bagajul acum./ Ce demon mă pune-n mișcare/ Ce taină mă-ndeamnă la drum./ Dar simt că m-apasă păreții./ Eu sunt chiriș trecător./ În scurtul popas al vieții/ Vreau multe schimbări de decor”. Efortul de a evita și chiar de a se război cu sentimentalismul desuet e vizibil aproape în tot locul în poezia lui T., rezultatele nefiind însă întotdeauna cele așteptate. Definitorii pentru umorul liric sunt poeziile-confesiuni *Pagliaccio* și *Testamentul unui poet cunoscut*, nu cele mai bune, dar cele mai explicite, unde

zâmbetul autoironic are prospețime și o deschidere mai largă asupra destinului uman. Umorul și inteligența artistică sunt confirmate pe deplin în *Parodii originale*. Poetul își amendează propriul sentimentalism (ca în *Un începător de talent: Apostrofe la lună*), dar nu îl iartă nici pe cel al confracților. Satirizează idilismul rural și romanțios, retorismul patriotard, simbolismul excentric și clișeele de toate nuanțele, parodiile fiind – așa cum le-a definit autorul – „adevărate pagini de critică literară în pilde”. Cele mai multe s-au ivit în timpul polemicilor purtate cu adversarii literari ai „Vieții românești”, dar și ca percepție plină de duh a scrierilor unor poeți reputați. Inteligența artistică a lui T. e dublată de capacitatea de a utiliza diverse chei muzicale, de a se identifica și chiar de a se uita pe sine în model – cum observa G. Călinescu –, astfel încât parodiile după Homer, după Octavian Goga și mai ales după Tudor Arghezi ajung să concureze originalul. El își însușește perfect variațiile și plasticitatea limbajului arghezian, iar textul evoluează de la miniatural și sugestiv („Printre cimbru și susai./ Fir plâpând de păpădie/ Naltă, greu, în vârf de pai./ Un bănuț de floare vie”) la violență și cruditate verbală („În două surcele de vreasc să se facă/ Picerele tale, făptură buimacă./ Plesni-ți-ar timpanul./ Să n-auzi când trece traivanul./ Să uiți la cetanii tipicul/ Și psalmii în zi de Crăciun./ Să n-ai după masă tutun./ Să-ți pută buricul”). Artist al formei, T. este un poet cu un registru literar totuși limitat. Un oarecare spirit facil, un anume retorism nu îi sunt străine. Mai ales în volumul *Migdale amare* (1928), alături de virtuozitatea imagistică (*Cioara*, se resimte

Desen de Marcel Iancu

stilul propriu cronicii rimate, schiței și polemicii versificate (în jurul unui divorț, *Expunere de motive*). Poezia se salvează, totuși, în mare măsură prin umor, adesea grefat pe fondul melancoliei, ca și prin expresia ei plastică impecabilă. Aceste calități îi conferă individualitate într-o epocă încă marcată de epigonism clasic și manierism simbolist. T. a scris și proză, oscilând între schițe de tip I. L. Caragiale (*O aventură*) și evocarea naturistă sadoveniană (*Țara de dincolo de negură*). În volumul *Scrisori fără adresă* (1930), subintitulat „proză umoristică și pesimistă”, dominante rămân tot verva comică și spiritul parodic. Remarcabilă este *Domnia lui Ciubăr-Vodă*, inteligentă pastişă a stilului cronicarilor, împănată cu neologisme – acestea joacă un rol-cheie în mai toată opera lui T. –, autorul procedând la desolemnizarea lucrurilor sfinte, la „modernizarea” lor, de unde și efectul comic. A lăsat și o serie de scrieri memorialistice: *Amintiri din luptele de la Turtucaia* (1918), *În gheara lor...* (1920), parte reluate în *Pirin-Planina* (1936), carte subintitulată „episoduri tragice și comice din captivitate”. Materia este tratată când grav, când cu umor negru, când cu duioșie, când cu spirit tonifiant. Naturistul din *Balade...* este și el prezent. Romanul abia început *Minunile Sfântului Sisoe* (publicat în volumul *Postume*, 1938), care promitea să aibă o deschidere socială semnificativă, înfățișează Paradisul în viziune parodică. Demnă de menționat este și o conferință din 1931, *Cum am devenit ieșean*, confesiune

autobiografică, una din primele evocări ale cercului de la „Viața românească”. Deși nu se ridică la valoarea poetului, prozatorului T., mai ales ca memorialist, este notabil.

G. Topîrceanu este un remarcabil poet liric și un mare artist, care în căutarea formelor corespunzătoare sufletului său se joacă cu degetul mic pe clapele unui pian, pe care, vrând, le-ar putea mișca într-o repezită și furtunoasă sonată.

G. CĂLINESCU

Nota definitivă a operei lui Topîrceanu este un aliaj de umor și sentimentalitate. Mai precis spus, poetul e un sentimental care își ascunde stările sufletești sub vălul umorului, al autoironiei și autopersiflării. El își preface, cum singur o spune, „în glume lacrimile clare”.

DUMITRU MICU

SCRIERI: *Balade vesele*, București, 1916; *Parodii originale*, București, 1916; *Amintiri din luptele de la Turtucaia*, București, 1918; *În gheara lor... Amintiri din Bulgaria și schițe ușoare*, București, 1920; *Strofe alese. Balade vesele și triste*, Iași, 1920; ed. 3, București, 1928; *Bacilul lui Koch*, Iași, 1927; *Migdale amare*, București, 1928; *Jos cortina!*, București, 1929; *Scrisori fără adresă. Proză umoristică și pesimistă*, București, 1930; ed. 2, București, [1934]; *Pirin-Planina. Episoduri tragice și comice din captivitate*, București, 1936; *Postume*, îngr. Otilia Cazimir, București, 1938; *Opere*, I-II, îngr. și pref. Al. Săndulescu, București, 1955; *Scrieri alese*, I-II, îngr. și pref. Al. Săndulescu, București, 1970-1971; *Minunile Sfântului Sisoe*, îngr. și pref. George Sanda, Iași, 1972; *Balade vesele și triste*, îngr. și postfață Mihai Dascal, București, 1974; *Scrieri*, I-II, îngr. și pref. Al. Săndulescu, București, 1983; *Pașini de proză*, îngr. și postfață Mihail Iordache, Iași, 1985; *Despre teatru*, îngr. și introd. Constantin Paiu, Iași, 1991; *Balade vesele și triste. Parodii originale. Migdale amare*, îngr. și pref. Al. Săndulescu, București, 1998; *Țiganul în cer*, îngr. și pref. George Sanda, București, 2001; *Poezii - Poems*, ed. bilingvă, tr., îngr. și introd. Cristina Tătaru, Cluj-Napoca, 2002. **Traduceri:** Shakespeare, *Visul unei nopți de vară*, Iași, 1921.

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, „*Adio*” de Gh. Topîrceanu, CVC, 1910, 12; Ibrăileanu, *Opere*, II, 265-273; Argezi, *Scrieri*, XXIII, 373-374, XXVII, 167-170; Davidescu, *Aspecte*, 35-36, 539-540; Liviu Rebreanu, „*Parodii originale*” și „*Balade vesele*”, „*Capitala*”, 1916, 17; Andrei Braniște [Tudor Teodorescu-Braniște], *Profiluri literare: George Topîrceanu*, RP, 1916, 273; Demostene Botez, „*Parodii originale*”. „*Balade vesele*”, „*Steagul*”, 1916, 180; Aderca, *Contribuții*, I, 338-340; D. Karnabatt, „*A fost un vis*”, „*Cronicarul*”, 1918, 4; Liviu Rebreanu, „*Amintiri din luptele de la Turtucaia*”, „*Lumina*”, 1918, 308; A. Br. [Tudor Teodorescu-Braniște], „*În gheara lor...*”, CLI, 1920, 29; I. Peltz, „*Strofe alese*”, CLI, 1920, 35; Scarlat Struțeanu, *Shakespeare*, „*Visul unei nopți de vară*”, „*Viitorul*”, 1922, 24 martie; Ralea, *Scrieri*, II, 139-142; Demostene Botez, *De vorbă cu d-l G. Topîrceanu*, ALA, 1926, 277; Mihail Sevastos, *George Topîrceanu*, ALA, 1926, 290; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 120-122, III, 255-257; Mircea Mancaș, *George Topîrceanu*, „*Complex*”, 1927, 2; D. I. Suchianu, „*Bacilul lui Koch*”, ALA, 1928, 412; I. Foti, „*Migdale amare*”, UVR, 1929, 1; Demostene Botez, „*Parodii originale*”. „*Balade vesele și triste*”. „*Migdale amare*”, VR, 1929, 1; Sadoveanu, *Cărți*, I, 256-257, II, 95-98, 224-226, 324-325, 338-339; Sebastian, *Jurnal*, 181-183; Scarlat Struțeanu, „*Scrisori fără adresă*”, „*Excelsior*”, 1930, 7; Cezar Petrescu, *Scrisorile unui mizantrop*, CRE, 1930, 1 041; Constantinescu, *Scrieri*, V, 125-130; Scarlat Struțeanu,

„Parodii originale”, CL, 1932, mai-iulie; Călinescu, *Cronici*, II, 39-45; Mihail Sebastian, „Pirin-Planina”, RP, 1936, 5 467; Ion Biberi, „Pirin-Planina”, MOM, 1936, 341; N.I. Popa, „Pirin-Planina”, IIS, 1936, 10; Nichifor Crainic, *George Topîrceanu*, G, 1937, 6; [George Topîrceanu], VR, 1937, 7 (semnează Al. O. Teodoreanu, Mihai Ralea, D. I. Suchianu); [George Topîrceanu], ALA, 1937, 858 (semnează Mihail Sadoveanu, Demostene Botez, Al. A. Phillippide, Izabela Sadoveanu, D. I. Suchianu, Profira Sadoveanu, Mihail Sevastos, G. Spina); G. Călinescu, *George Topîrceanu*, ALA, 1937, 859; [George Topîrceanu], IIS, 1937, 12 (număr omagial); Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 140, 263; Ivașcu, *Confruntări*, II, 225-226; Erasm [Petru Manoliu], „Postume”, „Lumea românească”, 1938, 349, 350; C. Fântăneru, „Postume”, UVR, 1938, 15; Alex. Epure, *Contribuție la cunoașterea vieții și a operei poetului Gh. Topîrceanu*, „Ritmul vremii”, 1938, 18-20; Munteanu, *Panorama*, 304; Vianu, *Opere*, V, 249-250; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 743-747, *Ist. lit.* (1982), 826-831; Octav Sargețiu, „Balade vesele și triste”, VBA, 1944, 1-2; Sașa Pană, *Topîrceanu, poet social*, FLC, 1948, 20; Otilia Cazimir, *Veșnic tânărul Topîrceanu*, GL, 1956, 13; Al. Săndulescu, *Începuturile poetice ale lui Topîrceanu*, GL, 1956, 13; Aristarc [G. Călinescu], *George Topîrceanu*, CNT, 1957, 15; Mihai Ralea, *Scrieri din trecut*, București, 1957, 59-63; Al. Săndulescu, *G. Topîrceanu. Viața și opera*, București, 1958; Otilia Cazimir, *Prietenii mei scriitori...*, București, 1960, 17-28, 111-160; Const. Ciopraga, *G. Topîrceanu*, București, 1966; Sevastos, *Amintiri*, 225-238; Virgiliu Ene, *George Topîrceanu*, București, 1969; Botez, *Memorii*, I, 389-407; Ciopraga, *Lit. rom.*, 301-320; Leon, *Umbre*, I, 46-63; Micu, *Început*, 274-293; Mihail Sadoveanu, *Amintiri*, II, îngr. și pref. Ion Bălu, București, 1970, 287-296; Barbu, *Sine ira*, 237-243; Rotaru, *O ist.*, II, 122-137; Cioculescu, *Itinerar*, I, 194-205; Piru, *Varia*, II, 296-299; Săndulescu, *Citind*, 160-166; Lidia Gavrilăscu, Maria Saliniuc, G. Topîrceanu, *Biobibliografie*, Iași, 1974; Pillat, *Itinerarii*, 167-220; Piru, *Ist. lit.* 246-248; Mircea Handoca, *Pe urmele lui George Topîrceanu*, București, 1983; Ornea, *Actualitatea*, 115-118; Al. Paleologu, *La centenarul lui G. Topîrceanu*, VR, 1986, 3-4; *Amintiri despre George Topîrceanu*, îngr. și pref. Silvia Popescu, Iași, 1987; Zamfir, *Cealaltă față*, 64-81; Grigurcu, *Eminescu-Labiș*, 232-242; Micu, *Scurtă ist.*, I, 342-343; Constantin Pricop, *Artă și... lobby*, CL, 1990, 17-18; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 106-108; Const. Ciopraga, *Un G. Topîrceanu meditativ*, CRC, 1997, 5; *George Topîrceanu. Viața și opera în imagini*, îngr. și pref. Dumitru Vacariu, Iași, 1997; George Sanda, *G. Topîrceanu, inedit*, București, 1997; *Dict. analitic*, I, 81-82, III, 273-275; Liviu Grăsoiu, *George Topîrceanu sau Chiriașul grăbit al literaturii române*, București, 1999; Ioana Diaconescu, „Cazul” *Topîrceanu*, RL, 2000, 12; *Dict. esențial*, 832-833; Nicolae Manolescu, *G. Topîrceanu*, RL, 2002, 17; Elvira Sorohan, *Topîrceanu - poezia ironiei și ironia poeziei*, CL, 2002, 5. Al. S.

TOPOLOG, Ion (pseudonim al lui Ion D. Popescu; 27.XII.1933, Scăueni, j. Vâlcea), prozator și poet. Este fiul Floarei (n. Diaconu) și al lui Dumitru Popescu, țărani. Frecventează școala primară în satul natal, apoi este elev al Școlii Normale „Andrei Șaguna” din Sibiu. Student al Facultății de Filologie-Istorie din cadrul Universității din Cluj (1952-1956), lucrează după licență la ziarul clujean „Făclia”, iar după câteva luni este angajat profesor de limba și literatura română la Liceul „St. O. Iosif” din Rupea. Între 1960 și 1962 e, succesiv, suflor și secretar literar-muzical la Teatrul Muzical „Gheorghe Dima” din Brașov, dar revine în învățământ, ca profesor la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, unde din 1990 va fi o perioadă director. Îndrumă revista școlară „Muguri” și

contribuie la realizarea unui anuar al liceului. Coordonează cenaclul literar „Astra” (1968-1987). În 1996 întemeiază Editura Dealul Melcilor, iar în 1998 revista cu același nume. După 1994 va fi lector la Facultatea de Filologie a Universității din Brașov, apoi la Facultatea de Jurnalism a Universității Româno-Canadiene (2001-2003). Debutează în ziarul clujean „Făclia” (1954), cu povestirea *Prietenul meu*, semnată Ion Popescu-Horști. Colaborează cu proză, versuri, însemnări și note critice la „Astra”, „Caiete de literatură”, „Brașovul literar și artistic”, „Steaua”, „Tribuna”, „Luceafărul”, „Cronica”, „România literară”, „Karpaten Rundschau”, „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, „Luceafărul românesc” (Canada). Prima carte, un microman cu subiectul plasat în timpul războaielor daco-romane, *Lovituri din umbră*, scris în colaborare cu Paul Antim, îi apare în 1967. Între 1993 și 2000 e secretar, apoi secretar adjunct al Asociației Scriitorilor din Brașov, care îi acordă premii în 1977, 1982 și 1995.

Lovituri din umbră și culegerea de schițe, povestiri și nuvele *O parte de continent* (1968) jalonează aria tematică în care se va mișca proza lui T. Volumul de proză scurtă are aspectul unui repertoriu de exerciții de expresie pe teme date, cu episoade surprinzând amintiri, întâmplări ciudate, momente de modificare imprevizibilă a stării de spirit a personajelor, cu predilecție adolescenți visători și nostalgici, tineri intelectuali, mai ales din mediile didactic și industrial. Un roman de dragoste, *Denisa* (1970), cu o acțiune desfășurată la Brașov, este urmat de *Torna, torna, fratre* (1971), narațiune istorică fără calități literare deosebite. În *Pașii* (1973), dar mai ales în *Cicoarea* (1977), T. vedește progrese substanțiale în tehnica narativă. *Pașii* reia intrigă de iubire din *Denisa*, într-o secvență temporală ulterioară și în modalitate confesivă: un fel de monolog adresat sieși de eroul-narator, un tânăr savant fizician. Același stil al subiectivizării organizează materia narativă a romanului *Cicoarea*. Povestea de iubire, evocată și aici, retrospectiv, se proiectează pe fundalul unui oraș provincial. Principiul ordonator fiind fluxul capricios al memoriei afective, narațiunea este sincopată, planul interiorității îl înglobează pe acela exterior. Lumea provincială apare configurată de o privire proaspătă, într-o gamă de înfățișări tratate în registrul observației realiste, în cel al reveriei juvenile sau în cel al șarjei caricaturale. Interesantă este, tipologic, „existența celor trei tineri «furioși»” (Cornel Regman), creionați cu dezinvoltură. O carte de povești și povestiri morale, *Nufărul alb* (1982), precedă alt grup de romane: *Urmașii lui Euclid* (1986), explorare epică a mediului școlar din Brașovul anilor '70-'80 ai secolului trecut, apoi *Chemarea țărmlui la Aquileia* (1993), narațiune istorică pe o temă romană, cu acțiunea în vremea împăratului Aurelian, și „romanul țărănesc” *Tatăl și fiul* (1995). Scris în maniera unei narațiuni în epistole, *Chemarea țărmlui*... este o meditație - ale cărei teme sunt iubirea, puterea, prietenia, dar și destinul romanității, în speță, al celei răsăritene - pusă pe seama scepticului arhitect roman Iulius Sextus Valens, epicureul autor al scrisorilor către prietenul Aetius, funcționar roman în Dacia. Volumul de versuri *Dealul Melcilor - Snail's Hill* (1998), editat în versiune română și engleză, e o surpriză prin vigoarea

și delicatețea celor douăzeci și unu de poeme de dragoste, ce amintesc tonalitatea imnului, a ditirambului, modelul spre care se tinde fiind, probabil, *Cântarea Cântărilor*. În destinul de scriitor al lui T. Cornel Regman vedea „un caz tipic de nedreptățire prin ignorare”.

SCRIERI: *Lovituri din umbră* (în colaborare cu Paul Antim), I-II, București, 1967; *O parte din continent*, București, 1968; *Denisa*, București, 1970; *Torna, torna, fratre*, București, 1971; *Pașii*, București, 1973; *Cicoarea*, București, 1977; *Nufărul alb*, București, 1982; *Urmașii lui Euclid*, București, 1986; *Chemarea țărmlui la Aquileia*, Brașov, 1993; *Tatăl și fiul*, Chișinău, 1995; *Dealul Melcilor - Snail's Hill*, ed. bilingvă, tr. Corina Bugeanu, București, 1998; *Povestiri de la Pontul Euxin*, Brașov, 2002; *Telescop pe Dealul Melcilor*, Brașov, 2003. **Ediții:** Mihai Eminescu, *Poezii*, pref. edit., Brașov, 1993 (în colaborare cu Arina Petrovici).

Repere bibliografice: Magdalena Popescu, „*O parte din continent*”, GL, 1968, 40; Mircea Iorgulescu, „*Denisa*”, RL, 1970, 36; Voicu Bugariu, „*Denisa*”, AST, 1970, 9; Sorianu, *Contrapunct*, 205-207; Viola Vancea, „*Torna, torna, fratre*”, RL, 1972, 4; Mircea Iorgulescu, „*Pașii*”, LCF, 1973, 40; Constantin Hărlav, „*Pașii*”, TR, 1974, 7; Voicu Bugariu, „*Pașii*”, AST, 1974, 2; Cristea, *Domeniul*, 344-347; Ștefănescu, *Jurnal*, 67-68; Regman, *Noi explorări*, 167-173; Ermil Rădulescu, *Despre tineri*, CNT, 1987, 11; A. I. Brumar, *Situații narative*, AST, 1987, 3; Gheorghe Glodeanu, *Liceenii*, TR, 1988, 14; Arina Petrovici, „*Chemarea țărmlui la Aquileia*”, „*Mesager*” (Brașov), 1993, 590; Ioan St. Lazăr, *Un scriitor adevărat*, „*Vâlcea literară*”, 1993, 2; A. I. Brumar, *Sigiliul Romei eterne*, AST, 1993, 4; Negoită Irimie, *Topologul văzut dintr-un zgârie-nori*, TR, 1994, 7; Ștefan Cucu, „*Chemarea țărmlui la Aquileia*”, TMS, 1994, 5; Doru Munteanu, *Ulisse și iubirea ca o boală*, AST, 1995, 2-3; Victor Sterom, „*Dealul Melcilor*”, AST, 1999, 12; Vasile, *Proza*, 273-276; Vasile, *Poezia*, 274-276; C.H.

TORNEA, Florin (3.IV.1914, București - 9.VIII.1989, București), poet, istoric literar și traducător. Probabil absolvent al Facultății de Drept din București, T. va lucra, după al doilea război mondial, ca redactor la „*Rampa*” și „*Flacăra*”, în cadrul secției de proză a Editurii de Stat pentru Literatură și Artă, în calitate de conferențiar la Institutul de Teatru „I. L. Caragiale” din București, de cercetător la Institutul de Artă al Academiei RSR și ca redactor și redactor-șef adjunct la revista „*Teatrul*”. Debutează în 1931, cu cronici și comentarii literare, la „*Omul liber*”, ulterior fiind prezent și în „*Națiunea română*”, „*Jurnalul literar*”, „*Victoria*”, „*Înainte*”, „*Orizont*”, „*Revista literară*”, „*Lupta CFR*”, „*Revista muncii*”, „*Gazeta literară*”, „*România liberă*”, „*Contemporanul*”, „*Viața românească*”, „*Tribuna*” ș.a. Prima carte, eseu liric *Estetica iubirii*, a apărut în 1936.

În volumul *Pasărea albă*, tipărit în 1946, T. reunește poeme în tonalitate whitmaniană și maiakovskiană, poetul rus fiind și amintit într-un vers. Din păcate, textelor le lipsesc vigoarea și prospețimea fremătătoare, atât de caracteristice vocilor imitate. Versurile sunt „*revoluționare*” doar la modul declarativ, diluat retoric: „*Pumnii aceștia butucănoși și tari / care au robotit pentru altul / și palmele astea crăpate și aspre / care-au împins coarne de plug / pe brazdele altuia, / s-au înfrățit / și parcă susțin cerul / și-l mângâie azi*”. Ideea structurantă a discursului (doar cu intermitențe și poetic) e contrastul radical,

marcat maniheist, între viața de altădată a multimilor muncitoare și cea din momentul răsturnărilor postbelice. Până deunăzi pentru cei mulți cerul era negru, murdărit „*cu tină*”, era neagră chiar și lumina, căci „*o astupa boierul*”, oamenii erau duși la război, ca vitele la tăiere: „*Cu fețele supte, / cu hainele rupte, / cu frigul în oase, / cu oasele roase / de boli, de nevoi, / flămânzi, triști și goi*”. După întoarcerea armelor cerul s-ar arăta „*doldora de lumină: lumină albă - odihnitoare*”, iar „*masele au prins să se miște / ca niște / torțe / uriașe, / cu foc nestins în ele, / păduri de brațe - / pătrunse de vânt prielnic - / au fosnit*”. Pentru a nu lăsa nici un dubiu asupra sensului acestui tip de „*vizionarism*”, T. va publica în 1947, separat, discursivul poem politic *Noiembrie, șapte*, după cum semnează și câteva broșuri propagandistice ori traduce „*literatură*” de același gen. Dar se consacră în cele din urmă studierii dramaturgiei și teatrului românesc. Scrie monografia *Un artist cetățean - Costache Caragiale* (1954) și lucrarea *Rolul lui C. Aristia și C. Caragiale în formarea artei teatrale la noi*. Împreună cu Simion Alterescu întocmește o monografie a Teatrului Național din București (1955) și realizează, în colaborare cu Al. Niculescu, antologia *Primii noștri dramaturgi* (1960). Paginile de istorie literară au meritul de a încerca să contribuie la cunoașterea unor perioade, momente și personalități din istoria dramaturgiei și a vieții teatrale românești, înmagazinând mai ales informație culeasă din periodice și arhive, interpretată, bineînțeles, în spiritul timpului în care au fost elaborate. În schimb, amplul studiu introductiv la o ediție din dramaturgia lui Sorbul (1956) include o exegeză critică de natură a reliefa judicios sensurile textelor. Observațiile privind *Patima roșie*, bunăoară, punctează faptul că, sub aparența de „*anecdotală dramatizată*”, piesa „*îndemna la lungi meditații*” într-o vreme când se montau aproape numai spectacole de divertisment, că autorul opunea teatrului bulevardier un teatru de idei, urcând pe scenă „*o lume bolnavă, dezaxată, conștientă de această dezaxare, dornică să se smulgă din propria ei piele, să-și caute o altă condiție umană, dar stăruind totuși - otrăvită - să-și afle rezolvarea în cadrele acestei condiții*”. Opinii pertinente, în pofida pedalărilor sociologice, sunt formulate și asupra altor piese, îndeosebi asupra celeilalte „*comedii tragice*” a lui Sorbul, *Dezertorul*. Documentat și cu o bună aplicare la subiect este, de asemenea, studiul introductiv la monografia consacrată de Victor Bumbăști lui Paul Gusti (1964). Substanțială se dovedește însă prezența lui T. în paginile revistei „*Teatrul*”, unde scrie cronici dramatice, comentarii cu miză teoretică, articole de istorie a teatrului românesc, realizează interviuri și face traduceri din Bertolt Brecht (poeme, piesa *Excepție și regulă*), din Peter Weiss (piesa *Hölderlin*) etc. De altfel, a mai transpus din teatrul lui Brecht: *Domnului Puntula și sluga sa Matti* (pusă în scenă la Iași, în 1960), *Ascensiunea lui Arturo Ui* (reprezentată la Craiova, în 1962), *Sweik în al doilea război mondial* (jucată la Baia Mare, în 1975), *Dublul B* (montată la Teatrul „Ion Creangă”, în 1978) ș.a., dar și din Nikolai Virta (*Undeva, într-o țară sau Complotul condamnaților*, Teatrul Național din București, 1949) și Rolf Hochhuth (*Vicarul*, Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra”, 1972).

SCRIERI: *Estetica iubirii*, București, 1936; *Pasărea albă*, București, 1946; *Noiembrie, șapte*, cu desene de Ligia Macovei, București, 1946; *Un artist cetățean* - C. Costache Caragiale, București, 1954; *Teatrul Național „I. L. Caragiale” (1852-1952)* (în colaborare cu Simion Alterescu), București, 1955; *Rolul lui C. Aristia și C. Caragiale în formarea artei teatrale la noi*, f.l., f.a. **Antologii:** *Primii noștri dramaturgi*, introd. edit., București, 1960 (în colaborare cu Al. Niculescu). **Traduceri:** Ödön de Horváth, *Tineret păgân*, București, 1945; *Marea fericire de a trăi în epoca stalinistă*, București, 1950 (în colaborare cu Irina Popescu); *Stahanoviștii din Moscova*, București, 1951 (în colaborare cu Z. Pop); N. N. Leasko, *Cu turma în stepă*, București, 1952 (în colaborare cu Igor Porubin); Aleksandr Bălinov, *Metalurgiștii*, București, 1953 (în colaborare cu Igor Porubin); N. Panov, *Dorința arzătoare*, București, 1954 (în colaborare cu Ana Mișea); Bertolt Brecht, *Capete rotunde, capete țuguete*, București, 1966, *Ascensiunea lui Arturo Ui*, în Bertolt Brecht, *Opera de trei parale*, pref. V. Moglescu, București, 1967.

Repere bibliografice: [Sașa Pană], „*Pasărea albă*”, „*Revista literară*”, 1946, 9; Piru, *Panorama*, 196-197; Alecu Popovici, *Un cărturar*, RL, 1989, 35; Dumitru Solomon, *Un prieten al dramaturgilor*, TTR, 1989, 9; Micu, *Ist. lit.*, 759; Popa, *Ist. lit.*, I, 740. D. Mc., V. D.

TOROUȚIU, I.[lie] E. (17.VI.1888, Solca, j. Suceava - 23.XI.1953, București), istoric literar, editor și traducător. Născut într-o familie de țărani, **T.** urmează liceul la Suceava (1903-1908), apoi Facultatea de Litere la Cernăuți (1908-1910), perioadă în care își continuă colaborările începute cu traduceri la „*Răvașul*” (Cluj, 1907) și „*Ramuri*” (1908), publicând folclor la revista „*Ion Creangă*” (Bârlad, 1908), proză la ziarul „*Patria*” (Cernăuți) și debutează editorial cu traducerea piesei *Maria Magdalena* de C. F. Hebbel (1909). Își va completa studiile la Universitatea din Frankfurt pe Main, unde funcționează pentru puțin timp și ca asistent de limba română (1911-1913). În contextul discriminării populației românești din „ducatul Bucovinei” al Imperiului Habsburgic, elaborează lucrări de sociologie statistică referitoare la structura etnică a diferitelor categorii socio-profesionale și evoluția procentajului de români din această provincie: *Românii și clasa intelectuală din Bucovina* (1911), *Românii și clasa dirigență din Bucovina* (1911), *Românii și clasa de mijloc din Bucovina* (I-II, 1912), *Poporația și clasele sociale din Bucovina* (1916). În 1913 se stabilește la București ca profesor la Liceul „*Cantemir Vodă*”, iar mai târziu înființează Tipografia și Editura Bucovina, axându-se pe cercetare și editare, punând în practică inițiative de promovare și consolidare a culturii naționale, cum ar fi o bibliotecă de popularizare, publicarea unor importante colecții de documente sau a scrierilor unor autori debutanți. Scoate, împreună cu Barbu Theodorescu, revista „*Floarea soarelui*” (1927-1929), al cărei articol-program, cam desuet (căutarea unui „refugiu în atmosfera patriarhală de la țară” și „reclădirea templului pentru cultul frumosului și închinarea adevărului”), atrage îndeobște colaborări modeste, dar unde el va publica articole și studii literare, ca și în „*Făt-Frumos*”, „*Litere*”, „*Revista germaniștilor români*” (e secretar de redacție în 1932-1938), „*Convorbiri literare*” (director în 1939-1944) ș.a. Devine membru al Societății Scriitorilor Români în 1935. Abuzurile regimului comunist de după al doilea război îl lasă fără

tipografie, fără arhive și fără propriile lucrări. Totuși, prin testament, el lăsase Academiei Române, al cărei membru corespondent era din 1936, un bogat material documentar, în special scrisori, păstrate într-un fond arhivistic la biblioteca acestei instituții.

Stăpânit de sentimentul datoriei față de lumea din care provenea, **T.** a început prin a publica lucrări pe care le considera utile oamenilor de la sate, precum *A fost odată...* (1911), o culegere de „povești și cântece populare”, și *Frunză verde...* (1914), „cântece populare din Bucovina”, dar și broșuri cu traduceri religioase. Moralizator se vrea și primul său volum de proză scurtă, *Chipuri*, apărut în 1912. Subiectele au în atenție destine nefericite, dar narațiunile sunt prea modeste ca expresie literară. Convins de rostul moralei sănătoase, religioase, el se declară revoltat de proliferarea în Europa a unor forme de artă care abdicaseră de la regulile clasice, făcând în *Moder-nismul. Symbolism-impresionism-expresionism* (1926) o analiză plină de sarcasm a noilor orientări. Încearcă să deceleze cauzele acestor „devieri”, recunoaște dreptul noilor generații de a se manifesta altfel decât predecesorii, acceptă începuturile simbolismului și ale impresionismului, dar critică decadența spre care s-au îndreptat și consideră expresionismul o aberație, conchizând cu glas înalt că „aceste curente bolnave” nu aduc decât „chaos, dezordonare în formă, obscuritate în fond, imoralitate în duh și carne”, toate cu grave efecte antisociale. Bun cunoscător al limbii și literaturii germane, **T.** face câteva cercetări de literatură comparată, încercând să prezinte

receptarea unor autori în România. Cea mai reușită este *Heinrich Heine și heinismul în literatura românească* (1930), unde se schițează o biografie a poetului, precum și o scurtă caracterizare a poeziei sale, marcată de contradicțiile omului, oscilând între „cântecele de nesfârșită gingășie, simple, divin de profunde”, cu o limbă melodiocă, care le transformă „într-o adiere, într-un tainic freamăt”, și texte de o „rece și distrugătoare ironie”, totul dominat de o „triumfătoare bucurie a spiritului de continuă negațiune, acest sarcasm fără măsură și mefistofelic”. **T.** se declară dezamăgit de echivalările românești și afirmă tranșant că „nu avem nici un singur traducător al lui Heine”. Prin analiză concede că doar unele versiuni ale lui St. O. Iosif sugerează melodicitatea originalului, deși cu riscul trădării unor sensuri sau nuanțe. O amănunțită inventariere a traducătorilor și a tălmăcirilor este completată cu un „tablou sinoptic”, unde fiecărui titlu din opera lui Heine îi corespunde informația privind autorii și locurile de apariție pentru versiunile românești. Alte lucrări pe același tipar – *Carmen Sylva în literatura românească* (1924), *Immanuel Kant în filosofia și literatura română* (1925), *Hermann Sudermann în literatura românească* (1930) – sunt și mai modeste. Poate mai împlinită ar fi fost monografia despre Goethe, din care a publicat unele fragmente în periodice și în broșura „*Hermann și Dorothea*”. *Ienăchiță Văcărescu (Pagini din monografia „Goethe”)* (1931). Probabil cea mai importantă, dar și, prin voia întâmplării, mai puțin cunoscută contribuție de istorie literară a lui **T.** este lucrarea *Exegeza eminesciană*, parțial editată postum, în 2002, o minuțioasă și plină de devoțiune întreprindere, din care nu s-au păstrat decât părțile publicate în „*Convorbiri literare*”, circa o treime din volumul plănuț să apară în 1949, în preajma centenarului nașterii poetului. Având ca subtitlu *Poeziile antume din punct de vedere filologic*, studiul s-ar fi vrut încununarea unei susținute preocupări pentru corecta cunoaștere, interpretare, editare și difuzare a operei lui Eminescu, manifestată prin publicarea corespondenței și a numeroase referințe privitoare la poet în culegeri de documente, prin intervențiile din *Pagini de istorie și critică literară* (1936), determinate în special de monografiile lui G. Călinescu, la care se adaugă seria de articole despre prezența poeziei eminesciene în literaturile europene („*Convorbiri literare*”, 1939) și studiul *Contribuție la o viitoare ediție critică Eminescu: „Lais”* (1942). După ce ani la rând se războise cu unii cercetători și interpreți ai vieții și operei eminesciene, **T.** purcede la restabilirea textului antumelor. Face o analiză minuțioasă a elementelor care pot contribui la definitivarea formelor, atestând subtilă cunoștințe de limbă, încearcă să detecteze sensurile care ar sprijini o opțiune sau alta a poetului. Combate cu argumente actualizarea ortografiei în texte, intervențiile în punctuație, rectificarea particularităților regionale sau a celor strict eminesciene, demonstrând neobosit valoarea și funcția lor poetică. Precizează apoi criteriile după care va opera „restituirea caracterului hotărât de poet”. În fragmentele rămase de la **T.** există numai analiza a patru poezii, urmărind „elementele morfologice, sintactice, fonetice”, „punctuația” ș.a. Acolo unde consultarea manuscriselor rămâne ineficientă,

el apelează la lingvistică, stilistică, folclor, etnografie, mitologie, limbi străine, la comparații cu secvențe similare din marii poeți germani. Demonstrația se desfășoară pe fondul unor considerații avântate, chiar lirice, asupra valorii creației eminesciene, însoțite de repetate reproșuri la adresa editorilor care nu au respectat voința autorului și spiritul poeziei, făcând lecțiuni sau modificări care uneori conduc la nonsensuri ori la alterări ale eufoniei. O simbioză între cercetarea istorico-literară și munca de editare la **T.** are ca rezultat seria *Studii și documente literare* (I-XIII, 1931-1946), adevărat tezaur al culturii române. „Ceea ce Biblia înseamnă pentru cunoașterea lui Dumnezeu și a lumii, caută să însemne *Studiile și documentele literare* pentru zeei pământeni ai literaturii românești”, afirmă editorul în introducerea la volumul al V-lea. Opt tomuri cuprind corespondența membrilor Junimii, în special cea legată de redacția „*Convorbirilor literare*” (Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, Simion Mehedinți, pe de o parte, apoi Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, B. P. Hasdeu, Duiliu Zamfirescu și mulți alții, pe de alta), patru volume includ cercul revistei „*Sămănătorul*” (N. Iorga și corespondenții săi), iar ultimul conține indicele general. Studiile lui **T.** referitoare la personalitățile care primesc sau semnează scrisorile și la operele acestora, la circumstanțele istorice, sociale, culturale în care au trăit și s-au manifestat precedă corpusurile de documente, iar notele din final aduc alte numeroase informații. Astfel, apar texte substanțiale despre viața lui Iacob Negruzzi, despre Titu Maiorescu, Eminescu, Duiliu Zamfirescu, N. Iorga, Vasile Pârvan, Simion Mehedinți. Colecția a fost apreciată superlativ, unii comentatori considerând-o „cea mai impunătoare operă de istorie literară”, „cea mai bogată culegere de scrisori literare românești”. Mai puțin importante sunt traduceri ale lui **T.**, datând de la începuturile activității sale. A transpus câteva piese de teatru – C. F. Hebbel, *Maria Magdalena*, Franz Grillparzer, *Străbuna* (1914), Ludwig Anzengruber, *Porunca a patra* (1915) –, precum și *Apologia lui Socrates* de Platon (1910), studiul *Mihail Sadoveanu de Matthias Friedwagner* (1913) ori o serie de secvențe din scrierile de popularizare a moralei religioase, aparținând lui I. C. Ryle, John Bunyan, Otto Funcke și I. R. Macduff.

SCRIERI: *Chipuri*, Cluj, 1912; *Oameni și cărți*, Solca, 1914; *Un iscusit traducător al poeziei românești în limba evrească*, Cernăuți, 1920; *Carmen Sylva în literatura românească*, Cernăuți, 1924; *Immanuel Kant în filosofia și literatura română*, București, 1925; *Modernismul. Symbolism-impresionism-expresionism*, București, 1926; *Heinrich Heine și heinismul în literatura românească*, București, 1930; *Hermann Sudermann în literatura românească*, București, 1930; *Heinrich Heine. Aprecieri și controverse în jurul cărții „Heinrich Heine și heinismul în literatura românească”*, București, 1931; „*Hermann și Dorothea*”. *Ienăchiță Văcărescu (Pagini din monografia „Goethe”)*, București, 1931; *Pagini de istorie și critică literară*, București, 1936; *Exegeza eminesciană*, îngr. Doina Rizea, pref. Nicolae C. Georgescu, București, 2002. **Ediții:** *A fost odată...*, Cluj, 1911; *Frunză verde...*, Solca, 1914; *Studii și documente literare*, vol. I, București, 1931 (în colaborare cu Gh. Cardaș), vol. II-XIII, București, 1932-1946; *Frunză verde. Cântece și basme populare din Bucovina*, îngr. și introd. Ion Filipciuc, Câmpulung Moldovenesc, 2003. **Traduceri:** Friedrich Hebbel, *Maria Magdalena*, Cluj, 1909; Platon, *Apologia lui Socrates*, Cluj,

1910; Matthias Friedwagner, *Mihail Sadoveanu*, Cluj, 1913; Franz Grillparzer, *Străbuna*, Solca, 1914; Ludwig Anzengruber, *Porunca a patra*, București, 1915 (în colaborare cu M. Baciuc).

Repere bibliografice: George Baiculescu, „*Carmen Sylva în literatura românească*”, ALA, 1924, 199; Leca Morariu, *Între exponenții modernismului*, FF, 1926, 6; Simeon Rufu, „*Modernismul. Symbolism-impresionism-expresionism*”, PRL, 1926, 8; Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, 266-268; C. Gerota, „*Heinrich Heine și heinismul în literatura românească*”, „*Hermann Sudermann în literatura românească*”, CL, 1930, decembrie; Perpessicius, *Opere*, VI, 34-42, 382, VII, 259-265, VIII, 243-253, IX, 453-459; Constantinescu, *Scrieri*, VI, 23-33; Ion Gherghel, „*Heinrich Heine și heinismul în literatura românească*”, „*Țara Bârsei*”, 1931, 2; Nicolae Roșu, „*Heinrich Heine și heinismul în literatura românească*”, CRE, 1931, 1 127; C. Gerota, „*Studii și documente literare*”, CL, 1931, octombrie; Scarlat Preajbă, „*Studii și documente literare*”, FF, 1932, 1-2; Al. D. [Al. Dima], „*Studii și documente literare*”, D, 1932, 7-12; Ion Breazu, „*Studii și documente literare*”, DR, 1931-1933; N. Iorga, „*Studii și documente literare*”, RI, 1933, 4-6; Leca Morariu, *Pe marginea Hurmuzachelui literar*, FF, 1934, 1; C. Noica, „*Studii și documente literare*”, „*Credința*”, 1934, 115; Mircea Florian, *Volumul IV din „Studii și documente literare”*, CL, 1934, 4; Nicolae Roșu, „*Studii și documente literare*”, CRE, 1934, 2327; C. Dan Pantazescu, „*Studii și documente literare*”, ȚA, 1936, 1 074, 1 079, 1 084, 1 093, 1 162; Octav Șuluțiu, „*Studii și documente literare*”, F, 1936, 3; Ovidiu Papadima, „*Studii și documente literare*”, G, 1936, 7; Aurel Marin, „*Pagini de istorie și critică literară*”, GR, 1937, 1; G. Călinescu, „*Pagini de istorie și critică literară*”, ALA, 1937, 847; Romulus Demetrescu, „*Pagini de istorie și critică literară*”, PLI, 1937, 2-3; Ovidiu Papadima, „*Pagini de istorie și critică literară*”, G, 1937, 4; Petru Iroaie, „*Pagini de istorie și critică literară*”, FF, 1937, 1-4; I. M. Rașcu, *Convingeri literare*, București, 1937, 107-111; C. Loghin, *Antologia scrisurilor bucovinean până la Unire*, II, Cernăuți, 1938, 238-256; Romulus Demetrescu, „*Studii și documente literare*”, PLI, 1939, 7-12; C. Fântăneru, „*Studii și documente literare*”, UVR, 1940, 33; Streinu, *Pagini*, V, 302-305; Șerban Cioculescu, *În marginea unor noi „Studii și documente literare”*, PL, 1942, 5; Bucur, *Istoriografia*, 399-400; Al. Săndulescu, *Centenar I. E. Torouțiu*, RL, 1988, 26; Eugen Dimitriu, *Petru Froicu, O scrisoare înedită către Leca Morariu despre moartea sofinilor Torouțiu*, RL, 1992, 27; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 233-234; Datcu, *Dicț. etnolog.*, III, 156; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 585-587; Dimitrie Vatamaniuc, *I. E. Torouțiu, exeget al edițiilor poeziei eminesciene*, „*Bucovina literară*”, 2003, 1; Liviu Papuc, *I. E. Torouțiu*, CL, 2003, 12.

TORȚA, revistă apărută la București, săptămânal, între 7 ianuarie și 25 martie 1945, sub direcția lui Mihail Sevastos; prim-redactor: C. Martin Conitz. Articolul-program, *Două lumi*, semnat de director constată prăbușirea nazismului în Europa, alături de afirmarea principiilor noi, comuniste. Entuziasmul factice al frazelor vorbește destul de transparent despre încercarea unei grupări de foști colaboratori și redactori ai „*Vieții românești*” de a-și redefini poziția în noul context politic. Poeme publică Mihail Sevastos, dar și Demostene Botez, Radu Boureanu, Magda Isanos, alături de N. N. Teodorescu, Elena Heroveanu, G. Bărgăuanu. Aici Gala Galaction îl evocă pe Al. Macedonski, Al. A. Philippide scrie articolele *Locul poeziei sociale*, *Urechea poetică*. Cât privește proza, remarcabile rămân textele semnate de Mihail Sadoveanu (*Alți oameni vechi*, *Solie la Alisandru Pantâră*, *M-am dus cu tata la vânat*, *Taina din prisaca Duruitoarei*, *Gazetele duducai Profirița*, *Descântecel*

ursăriței, toate fragmente din romanul *Lisaveta*), ca și impresiile lui Gala Galaction și Demostene Botez despre București în vreme de război. F. Brunea-Fox semnează reportajul intitulat *Snagovul în zodia lui Killinger*, reprezentativ pentru resentimentele în fața aroganței naziste. La rubrica „*Vitrine*” sunt consemnate romane de Olga Greceanu (*Vreau*) ori de Mircea Damian (*Rogojina*), dar și o traducere din *Neînfrânții* de Boris Gorbatoș. În primul număr începe publicarea, în serial, a unui text din Antoine de Saint-Exupéry (*Prăbușirea*), în numărul următor Eugen Relgis scrie despre Romain Rolland. Ascuns sub inițialele D. M., cineva traduce din André Malraux fragmentul *O luptă de tancuri*. Dar, în chip s-ar spune implacabil, de aici se ajunge la *Pipa păcii* de Ilya Ehrenburg și la *Judecată pentru trădători*, pagini tâlmăcite din romanul *În sud de Anatolie* Kalinin. Alți colaboratori: N. D. Cocea, Eusebiu Camilar.

I. I.

TORYNOPOL, Victor (pseudonim al lui Victor Cornel Florescu; 24.XII.1922, Lugoj - 16.II.1985, București), poet. Este fiul Mariei (n. Kakcir), originară din Cehoslovacia, și al lui Valeriu Florescu, funcționar. Urmează Școala Normală din Caransebeș (1934-1942), Școala Superioară de Cooperație din București (1942-1945), luându-și și bacalaureatul la Liceul „C. Brediceanu” din Lugoj. Va absolvi în 1950 Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, fiind, în paralel, funcționar la Institutul Național al Cooperăției (1945-1947) și la Banca Națională (1947-1948), cadru didactic la Catedra de pedagogie și de socialism științific de la Institutul de Studii Economice (1946-1953), director de cabinet în Ministerul Cultelor (1948-1950), secretar, apoi consilier în probleme de presă și relații culturale la Ministerul Afacerilor Externe (1950-1953). Ulterior va avea o carieră diplomatică: atașat cultural, secretar de ambasadă în Republica Populară Democrată Coreeană (1953-1955) și în Elveția (1956-1959), consilier cultural în Franța (1961-1963), ambasador în Argentina, Uruguay și Chile (1968-1973). Va mai fi director adjunct în Direcția Relațiilor Culturale (1960-1961) și la Direcția Presei (1963-1968, 1973-1982) din Ministerul Afacerilor Externe. Debutează în 1942, la „*Vreemea*”, iar editorial în 1945, cu volumul de versuri *Cartea cu sânge, pâine și cocs*, premiat de Editura Forum.

Poezia de început a lui T. proiectează peisaje halucinante, imagini ale pauperității proletarilor și expresii vehemente ale demitizării lui Dumnezeu („*copiii îl înjură pe Dumnezeu la plural*”). Tonul este bacovian, cu imagerie expresionistă, dar și cu multe inserturi avangardiste, sugerând efectul războiului asupra subconștientului și mizând pe imagini puternice, ca niște „*radioscopii*”, care frapează prin modernismul lor, tocmai pentru că depășesc cumva litera timpului (plămâni „*tușiți*”, femeia „*cu rană pe uger/ are un copil de vânzare*”, viețile se „*developează la subsol/ infirme, alterate în vată,/ lighean sau formol*”). Critica a remarcat această lirică pe linia lui Ion Caraion, despre dematerializare, thanatos și vitalitate impusă prin erotism. De altfel, iubirea va polariza versurile

sale ulterioare, strânse abia în 1967, în *Viscolul și armonia*. Volumul cuprinde și texte - multe din anii '40 - despre a doua conflagrație mondială, războiul fiind privit ca un „joc de șah” în care se încalcă regulile. Amintirile sunt tragice („m-am temut că într-o zi/ ar putea să moară suflul pădurii”), imaginile zguduitoare: oameni în cămăși de metal, pâine neagră de pământ, poeme de zăbrele, baionete și zăvoare. Tonul e aproape argezian, versul fiind, pe rând, „greu ca armura betonului”, „ca tulpina plantelor perene”, vibrând ca tropotul cailor și ca un izvor. T. crede că doar vitalismul erotic (*Surâsul Elenei*, un „scump adaos la infinit”) poate înfrânge scleroza unui timp oprit în loc. Cântecul vor să cucerească un vis, așezând forța armoniei (poetice) în calea viscolului (armelor). Eul liric încearcă întoarcerea spre sine („Am putea coborî în noi”), oprindu-se, în poemul cel mai reușit, *Oglinzile*, la Narcis: „Noi, pretutindeni oglinzi în jur/ întunecăm mocirlele diametral/ și ghemul de mătase din obscur/ desfacem, unduind misterul ancestral/ am creionat pe-abe-cedar un paradis.../ acum privește-te cât vrei în noi, Narcis”. De la maladiv și coșmareșc T. trece, în *Zbor prin subcuvinte* (1974), la hieratic, mitologic și metafizic. Poetul se „caută” sub povara regnului animal, vrea „subcuvintele”, cele care oficiază „sardanapalice chimii/ dând fiori și muguri adâncurilor vii/ și fructe noi, ascunse gurilor tirane” (*Punctul cunoașterii*). Găsind „semne” noi la intersecții mute, de cântec, zbor și febră, poetul este un visător, un zburător „de pradă”. Femeia-pisică înfloreste ca „ghimpele”, pătimașă, aflată sub unda „duhului străbun”. Se conturează acum câteva teme predilecte. Cântând

„subobiectele”, T. zice: „iarba crește din mine”, „nu sunt decât o plantă hrănită ritual”. Este o poezie cu aspirație cosmică, tinzând spre osmoza între fervoare și înalt, spre a cuprinde „imensa Golgotă de la moluscă la Olimp” și configurând un dicționar imens de „subcuvinte” (adică, după Al. Piru, „cuvinte nediferențiate din spuma originară, capabile să denumească doar *subobiecte*, forme primitive ale obiectelor”). Pare o nouă poetică, în care erosul este primordial, similară, într-un chip, cu necuvintele lui Nichita Stănescu. *Artere de taină* (1979) include versuri sub pecetea misterului, cu un motiv esențial - roua - și cu multă ambiguitate, pe care o susțin oglinzile, zidurile, cercurile și cristalele aproape esoterice. Poetul se vede prins între dor și efemer, între amintiri și resemnare, trăind într-un timp aproape barbian („după rouă”), iar tăcerea dă glas tuturor tomatecelor amurguri: „Nu mă-ntreba de aceste tainice artere”. A doua secțiune a cărții e una de catrene ludice, istorice sau bucolice, intitulată *Potire aspre*: „Sorb ca o plantă potirul, înghețat/ las sitarii mei să curgă din aer”. Lirica lui T. se situează sub semnul zborului și al fugii din calea sentimentelor („ca o dulce gazelă speriată de feline”), imagine ce se remarcă și în *Cânepa iubirii* (1982). „Ne aflăm la cumpăna iubirii” - avertizează poetul, care cântă starea cea mai pură și speră într-o altă geneză, sub „cețuri”. De fapt, el visează la perfecțiunea cuplului și la un nou reper pentru altarul dragostei, imaginând o scurtă istorie adamică, uzând de versuri ceremoniale despre lecții de zbor angelic, dialog epistolar cu iubita idealizată, de toposul marin, oniric, de grădini și fluturi, toate mixate dintr-o perspectivă s-ar zice optzecistă, cu rime imprevizibile și neologisme. Poema reprezentativă, și cea mai amplă, e *4 zile de dragoste*, despre Euridice și mitul orfic. T. se impune - crede Marian Popa - mai mult lexical și anticalofil decât sentimental, imaginile sale având „ceva din gravura socială expresionistă”. Totuși, lirica târzie nu va mai atinge nivelul cărții de debut, cea „cu sânge, pâine și cocs”, a omului „despletit și oxidat de vânt/ gata să smulgă un ultim echinox”. T. e și autorul unui jurnal de călătorie, *Franța în patru anotimpuri* (1967), unde urmărește în special Orașul Luminilor, într-un fel de călătorie reală, dar și ficțională, cu povești și notații răzlețe, din tren sau în parcuri. Cartea este interesantă mai ales pentru partea de analiză a fenomenelor sociologice, de limbaj și de mitologie pariziană.

SCRIERI: *Cartea cu sânge, pâine și cocs*, București, 1945; *Franța în patru anotimpuri*, București, 1967; ed. 2, Cluj-Napoca, 1980; *Viscolul și armonia*, București, 1967; *Zbor prin subcuvinte*, Cluj-Napoca, 1974; *Artere de taină*, Cluj-Napoca, 1979; *Cânepa iubirii*, București, 1982.

Repere bibliografice: Emanoil Radian, „*Cartea cu sânge, pâine și cocs*”, *Tribuna Transilvaniei*, 1946, 14; Al. Piru, „*Cartea cu sânge, pâine și cocs*”, *Tineretea*, 1946, 35; Dan Petrașincu, „*Cartea cu sânge, pâine și cocs*”, *Dreptatea nouă*, 1946, 232; Ion Oarcăsu, „*Franța în patru anotimpuri*”, TR, 1967, 21; Al. Piru, *După douăzeci de ani*, GL, 1967, 49; Constantin Cubleşan, „*Viscolul și armonia*”, TR, 1967, 52; Florin Muscalu, „*Viscolul și armonia*”, TMS, 1968, 2; M. N. Rădulescu, *Cosmicitatea*, LCF, 1968, 15; Piru, *Panorama*, 157-158; Constantinescu, *Scrieri*, V, 131-135; Caraion, *Duelul*, 163-166; Piru, *Poezia*, I, 317-322; Caraion, *Pălărierul*, 312-316; Manu, *Eseu*, 99-104; *Lit. rom. cont.*, I, 378-380;

Francisc Păcurariu, *Un profil liric inconfundabil*, RL, 1982, 52; Francisc Păcurariu, *Semnele trecerii*, LCF, 1985, 8; Ion Pop, *Poetul „Zborului prin subcuvinte”*, ST, 1985, 3; Emil Manu, *Despărțirea de Victor Torynopol*, VR, 1985, 8; Popa, *Ist. lit.*, II, 386; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 587-588. A. M.

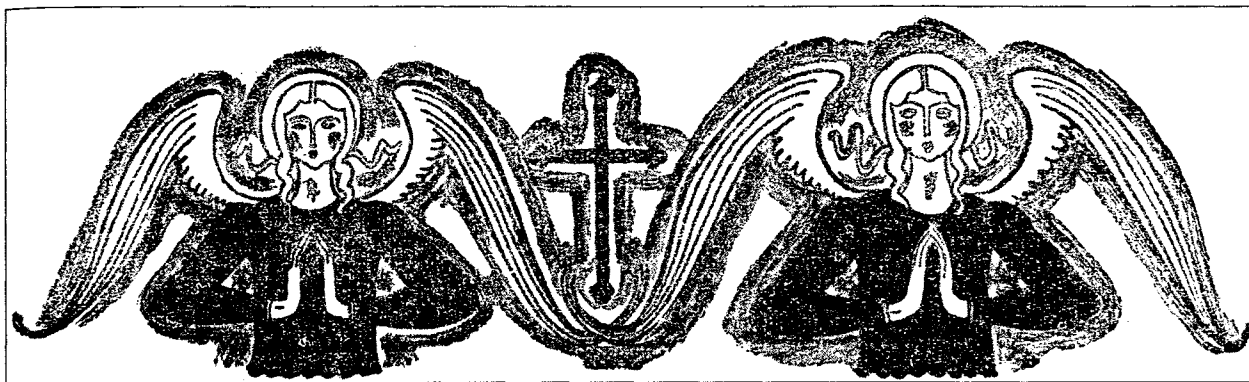
TOT, publicație apărută la Iași, săptămânal, între 29 august 1933 și 30 mai 1934. Director: H. Burileanu-Grancea. De la numărul 30/1934, când se consemnează, în antet, seria a doua, subtitlul „Ziar popular independent” devine „Politic, social, artistic, cultural”. Articolul-program, intitulat *Cronica*, vorbește despre caracterul eclectic al gazetei, lipsită „de orice program mai de înaintea stabilit și totdeauna dat uitării”, hebdomadular propunându-și să fie în primul rând „o oglindă fidelă” a vieții sociale și culturale din capitala Moldovei. Ceea ce și încearcă, în rubrici precum „Iași, cetate a culturii”, „Literatură-teatru-cinema-artă”, „Comedia”, „Cronica”, „7 zile, 7 nopți”, apelând uneori la condeiele unor scriitori precum George Mihail Zamfirescu, Ionel Teodoreanu, alături de cele ale lui Sandu Teleajen, Adrian Pascu, B. Caușanschi, Victor Munteanu, Radu Suțu. Apar poeme de George Lesnea (*Somn*), Otilia Cazimir (*Cavatina*), Ștefan Ciubotărașu (*Închinare*) ș.a. Bogdan Amaru comentează volumul *Balade vesele și triste* de George Topîrceanu. Un caz interesant este polemica iscată de intervenția lui E. Braun din articolul *Criminalitatea în poezie*, în jurul imoralității versurilor din placheta *Poemul invectivă* a lui Geo Bogza, căruia îi răspunde B. Caușanschi în *Cazul Bogza*. Multe comentarii blamează antisemitismul și nazismul (Gh. Chirițescu, *Deutschland über alles*, Sandu Teleajen, *Asaltul dictatorilor*), altele deplâng asasinarea lui I. G. Duca, fără să reușească transformarea publicației într-o tribună social-politică de autoritate. Cantonarea în provincialism e tot mai evidentă. I. I.

TRADIȚIONALISM. Orientare ideologică și culturală configurată în perioada interbelică, t. derivă ca termen din tradiție (lat. *tradere*: „a transmite”, „a preda”, „a încredința”). În literatura universală sensul lui s-a exprimat, fără afișarea nominală, prin declanșarea în Franța, la sfârșitul secolului al XVII-lea, a celebrei *Querelle des anciens et des modernes*. În toate literaturile mișcările novatoare s-au confruntat cu împotrivirea la schimbări a concepțiilor și modurilor expresive consacrate. În literatura română ideea de tradiție apare, hotărât formulată, în *Introducția* lui Mihail Kogălniceanu la „Dacia literară” (1840), unde se pledează pentru însușirea „duhului național” și, consecutiv, pentru reflectarea în literatură a tot ce ține, în trecut și prezent, de specificul autohton. Ideologia „Daciei literare” a fost reactivată programatic, la începutul secolului al XX-lea, de revistele „Sămănătorul” și „Viața românească”, prin care manifestări tradiționaliste promovate de publicații dinainte de 1900, precum „Vieța”, „Vatra”, „Evenimentul literar” ș.a., s-au constituit în doctrine călăuzitoare ale curentelor dominante până la primul război mondial: sămănătorismul și poporanismul. Continuând orientarea spre specificul național, preluând unii colaboratori ai revistelor ce o

susținuseră, „Gândirea” (1921-1944) accentuează din prima etapă – și în curând absolutizează – prin codirectorul (apoi directorul unic) Nichifor Crainic componenta sămănătoristă, nu fără a-i înnoi conținutul și a-i da un sens mult mai precis. De aceea și înlocuiește vocabula „sămănătorism” cu t. (numit mai târziu și gândirism), care – afirmă el, în articolul-manifest *Sensul tradiției* din numărul 1-3/1929 – „voiește”, întocmai ca sămănătorismul, „o cultură creatoare de valori autohtone, o creație culturală proprie”. O cultură și o creație redimensionate – specifică în continuare Crainic. Sămănătorismul a „aprofundat caracterul etnic al acestui popor”, dar a „ignorat caracterul lui religios”. Literatura sămănătoristă descrie natura „în orgii de culori”, omul fiind „numai un pretext pitoresc în vigurosul tablou al naturii”, „o făptură telurică printre alte făpturi telurice”, pentru că aici „un duh al pământului fășnește păgân și frenetic”. Propunându-și să îmblânzească duhul ancestral păgân prin supunere la canoanele creștine, „Gândirea” va promova o literatură, o muzică, o pictură și o sculptură spiritualizante. Va grefa pe „ideea istorică” și pe „ideea folclorică” sentimentul religios. În înțelegerea lui Nichifor Crainic, t. implică prin definiție ortodoxismul. Supralicitând religiozitatea țaranului român, el afirmă că în lumea rurală totul e impregnat de sens religios, în expresie creștină răsăriteană, ortodoxă. Amintind că pentru țaran grâul și tot vinul (nu doar partea euharistică) sunt trupul și sângele lui Hristos, directorul „Gândirii” găsește că acest fapt demonstrează „cât element creștin s-a dizolvat din conținutul

Desen de A. Demian

Desen de A. Demian

Bisericii în adâncul poporului, încreștinându-l pe el, uneltele și vitele cu care lucrează, pământul pe care trăiește". Expresia în folclor a pătrunderii duhului creștin în toate componentele lumii de la țară e, după Crainic, autohtonizarea sacralului. Asemenea slavofililor ruși, care propuneau un „Hristos rusesc”, doctrinarul român al ortodoxismului consideră, într-un eseu anterior articolului din 1929, *Iisus în țara mea* (1923), că viziunea specific românească a lumii implică valorificarea artistică și literară a acelor situații din biografia cristică în care Mântuitorul apare ca un Hristos rustic. Procedând astfel el însuși, Nichifor Crainic înfățișează în lirica sa România ca o „țară de peste veac”, „Țara lui Lerui-Ler”, străjuită de „săbiile duhului”, străbătută de o corabie îngerească. Una din poeziile lui se intitulează *Iisus prin grâu* și evocă un cunoscut moment evanghelic. Cristalizată în publicistica lui Nichifor Crainic, ideologia „Gândirii” are câteva principii configurative în eseistica premergătoare apariției articolului-program *Sensul tradiției*, texte semnate de Cezar Petrescu, Pamfil Șeicaru, G. M. Ivanov și mai ales de Lucian Blaga, al cărui articol din 1921, *Revolta fondului nostru nelatin*, va impulsiona, fără voia autorului, supralicitarea de către o anumită presă a ponderii componentei dace din ființa națională. Convergent cu ortodoxismul lui Crainic este militantismul ortodox al lui Radu Dragnea, foarte activ colaborator al „Gândirii” în 1927-1930, susținător al ideii că întreaga cultură românească ar trebui să se întemeieze pe *Mărturisirea ortodoxă* a lui Petru Movilă, adoptată drept catehism al ortodoxiei mondiale în sinodul din 1642 de la Iași. Studii în spirit autohtonist, nu și ortodoxist, a publicat în „Gândirea” Petru Marcu-Balș (viitorul Petre Pandrea). Autohtonizarea creației artistice era încurajată de cronicarii „Gândirii”, în special de cel muzical, G. Breazul, și de cel plastic, Francisc Șirato. Pictorul Demian a decorat paginile revistei în stil bizantin. În deceniul al patrulea etnicismul și ortodoxismul și-au avut un teoretician în Vasile Băncilă. Nu toți colaboratorii „Gândirii”, fie aceștia esești, critici, gânditori, aveau la sensul ideologic al orientării promovate de directorul revistei. Adepti, cu toții, ai spiritualului și ai unei creații cu

caracter național, unii refuză ortodoxismul dogmatic, propunând libera interpretare a oricărei credințe, ca și a folclorului românesc cu conținut religios. Potrivit unei precizări a lui Blaga, dintr-un text rememorativ, *Începuturile și cadrul unei prietenii* (1940), în gruparea revistei s-au conturat încă din primii ani două poziții: una de „dreapta”, exprimată de Crainic și de ceilalți susținători ai ortodoxismului canonic, alta de „stânga”, al cărui exponent era Lucian Blaga însuși. În 1943 Blaga avea să se separe de „Gândirea”, întemeindu-și propria publicație, „Saeculum”. Concordantă cu poziția acestuia e atitudinea lui Tudor Vianu, Dan Botta, I. M. Sadoveanu. Penetrat sau nu de ortodoxism, principiul etnic definește, în perioada interbelică, și orientarea unor periodice precum „Cugetul românesc”, „Cuvântul literar și artistic”, „Secolul”, „Floarea de foc”, „Ramuri”, „Năzuința”, „Flamura”, „Datina”, „Familia”, „Gând românesc”, „Pagini literare”, „Junimea literară”, „Viața Basarabiei”, „România literară” (revista condusă de Cezar Petrescu), „Universul literar” (seria 1938-1944). Prin literatura pe care au publicat-o preferențial, „Gândirea” și celelalte periodice tradiționaliste dau un nou impuls orientării spre specificul românesc, inspirației din lumea rurală, explorării trecutului autohton până în cele mai profunde straturi, valorificării zăcămintelor folclorice. Adâncind gândirea estetic-filosofică românească anterioară prin însușirea unor idei contemporane cu puternică acțiune formativă din Occident (H. S. Chamberlain, Oswald Spengler ș.a.) și din scrierile intelectualilor ruși antibolșevici (N. Berdeaev, D. Merejkovski ș.a.), rafinând expresia artistică prin asimilarea unor experiențe moderniste, aceste publicații, dar și altele, au stimulat apariția în literatură a noului curent. Situat principial în opoziție cu modernismul, t. și-a apropiat, prin unii reprezentanți, forme de artă ale acestuia, chiar dintre cele mai radical inovatoare. Caracterele tradiționaliste se precizează mai cu seamă în poezie. Invarianta lor este estetizarea spiritualizantă a unui material de inspirație autohton. Menținându-se în universul rural, tradiționaliștii semnaleză cu stăruință în acesta constituenți ce nu atrăseseră în chip deosebit privirile sămănătoristilor. În versul sămănătorist apar în

prim-plan câmpuri, holde, munți, ciobani, hore, nunți, lăutari, cârciumi, hanuri; lirismul tradiționalist decorează peisajele cu biserici, schituri, troițe, înfățișează preoți, monahi, ceremonii cultice, datini de sărbători, procesiuni religioase, coboară pe pământ îngeri, înlocuiesc strigătura și chiotul cu melosul de colindă, cu formule de incantație magică. Modalitățile expresive diferă de la poet la poet, dar, mai mult decât atât, nu toți tradiționaliștii (prin sursa inspirației) urmează același principiu poetic. Unii, precum Nichifor Crainic, V. Voiculescu, D. Ciurezu, Radu Gyr, Zaharia Stancu (în primul său volum, *Poeme simple*), Emil Giurgiuca, Ion Buzdugan, profesează un **t.** integral, menținându-se în formula clasicizantă a lui George Coșbuc, Al. Vlahuță, St. O. Iosif, Octavian Goga; alții interpretează motive tradiționale cu instrumente moderne: simboliste (Ion Pillat, Virgil Carianopol, Vlaicu Bârna), expresioniste (Lucian Blaga, Adrian Maniu, Aron Cotruș, N. Crevedia, Mihai Beniuc). Dintre prozatorii cu masivă prezență în „Gândirea” și în reviste din constelația ei, doar Victor Papilian este realmente un „gândirist” (deși tematica sa e mai mult urbană, deci netradițională), prin tendenționismul și chiar tezismul creștin ortodox al unor scrieri. Cezar Petrescu a debutat în 1922 cu volumul tipic sămănătorist *Scrisorile unui răzeș*, spre a încerca după aceea să scrie, urmând modelul „comediei umane” a lui Balzac, o „cronică românească a secolului XX”. Gib I. Mihăescu (netradițional prin sursele inspirației) are comun cu gândirismul cultivarea lui Dostoievski (a căru influență a suferit-o, încă mai adânc, și Victor Papilian), dar nu în spirit ortodoxist. Opera lui Mateiu I. Caragiale se află la antipodul oricărui fel de **t.** Amprente, dar fără specific gândirist, conține proza lui Pavel Dan și a lui Ion Vlasiu. În dramaturgie orientarea există în varianta sămănătoristă, nu gândiristă, la Victor Ion Popa, la I. Valjean, și tot sămănătorismul predomină în piesele lui V. Voiculescu, chiar dacă una dintre ele, *La pragul minunii*, poate fi raportată și la gândirism. Antisămănătorist declarat, Blaga a exploatat, și în teatrul său, ca în poezie, „duhul eresului”, zăcămintele de religiozitate păgână din folclorul autohton. Cât despre eseu, poziția ortodoxă canonică, formulată programatic de Crainic, a fost susținută cu tenacitate, în numeroase exegeze și polemici teologice, de Dumitru Stăniloae. Cronicarul literar al „Gândirii”, Ovidiu Papadima, și mai ales esești și critici de la alte reviste tradiționaliste, precum D. Tomescu, C. S. Făgețel, Al. Dima, Ion Chinezcu interpretează literatura mai mult în spiritul „Sămănătorului” decât în cel gândirist.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. civ. rom.*, I-III, *passim*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, 201-222, III, 91-118; V. Voiculescu, *Confesiunea unui scriitor și medic*, G, 1935, 8; Nichifor Crainic, *Puncte cardinale în haos*, București, 1936; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 89-105, *passim*; Lucian Blaga, *Începuturile și cadrul unei prietenii*, G, 1940, 4; Vrabie, *Gândirismul*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 773-802, *Ist. lit.* (1982), 857-886; Ion Pillat, *Mărturisiri literare*, RFR, 1942, 2; Pillat, *Tradiție*, *passim*; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1967), 78-109, II, 97, *passim*; Manolescu, *Metamorfozele*, 25-43, *passim*; Rotaru, *O ist.*, II, 355-368; Mircea Braga, *Sincronism și tradiție*, Cluj,

1972; Micu, „Gândirea”, 363-680; Titu Popescu, *Specificul național în doctrinele estetice românești*, Cluj-Napoca, 1977, *passim*; Z. Ornea, *Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea*, București, 1980; Mircea Braga, *Recursul la tradiție*, Cluj-Napoca, 1987; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 11-128; Mircea A. Diaconu, *Poezia de la „Gândirea”*, București, 1997; Gabriela Danțiș, *Poezia bucolică românească*, București, 2000, *passim*; Iulian Boldea, *Symbolism, modernism, tradiționalism, avangardă*, Brașov, 2002, 161-185. D. M.

TRAIAN, gazetă apărută la București, de trei ori pe săptămână, între 16 aprilie 1869 și 2 martie 1870. Redactor este B. P. Hasdeu, iar colaboratori, pentru partea politică, G. Missail, Radu Mihai, Gr. Vulturescu, N. Rosetti ș.a. **T.** este un jurnal de opoziție, de nuanță liberală, îndreptat împotriva guvernului de coaliție (conservatori și liberali moderați) al lui D. Ghica și, în primul rând, împotriva ministrului de Interne, Mihail Kogălniceanu. Totuși, Hasdeu dă o mai mare dezvoltare paginilor de cultură, încercând, cum va face și la „Columna lui Traian” sau la „Revista nouă”, să combată pătrunderea exagerată a influențelor străine, cerând stimularea elementelor originale, autohtone. El redactează uneori aproape toată gazeta: articolul de fond și alte articole politice, studii de economie, studii filologice, analize de documente istorice, recenzii, prezentarea atentă a revistelor mai importante din epocă („Convorbiri literare”, „Albina Pindului” ș.a.), versuri și chiar poșta redacției. Cu publicistică, mai ales culturală, colaborează G. Missail, S. Periețeanu-Buzău, I. C. Tacit, G. Marian. O rubrică vie, datorită știrilor și comentariilor privitoare la mișcarea artistică și politică din Europa, este „Corespondința”, care inserează mai multe scrisori primite de la Paris, Viena și din câteva orașe italiene. Dintre corespondenți făceau parte, probabil, S. Periețeanu-Buzău și I. Al. Lapedatu, care erau studenți la Paris. Un interes deosebit se arată pentru poezia populară, din primul număr publicându-se articolul *Poezii populare române din Crișana*, precum și patru balade culese de Miron Pompiliu, din a cărui colecție se va tipări în continuare, alături de alte materiale folclorice din culegerile lui A. Vodă, V. Gr. Pop, I. C. Fundescu și S. Fl. Marian. Pe lângă doine din zona Sibiului, Dionisie Miron dă, în traducere românească, balade despre eroul popular sârb Marcu. În foileton apare *România veche și nouă* de G. Missail, încercare romanescă ambițioasă, fără valoare literară, în care unul din personaje este Alecu Russo. Versurile aparțin lui I. Al. Lapedatu, Miron Pompiliu, V. D. Păun și unui Leonida Grigoriță. Discutând în diferite articole și în recenzii raportul dintre trăsăturile naționale și influențele străine în cultură, Hasdeu critică, în mai multe rânduri, câteodată aluziv, și Junimea. Drept răspuns, revista „Convorbiri literare” îi ironizează exprimarea pletorică, nesupravegheată uneori,

precum și unele exagerări ori accente naționaliste. Astfel se continuă o polemică de durată, pe care B. H. Hasdeu o va susține și în publicațiile lui din anii următori. R. Z.

TRAIAN DEMETRESCU, revistă apărută la București, săptămânal, între 6 septembrie și 8 noiembrie 1909, cu subtitlul „Literatură, artă, știință, muzică”. În articolul-program se precizează motivele care au stat la baza alegerii titlului publicației, redactorii fiind „călăuziți de oarecare sentimente de simpatie și de admirație către acel ce a fost Traian Demetrescu”. Primul număr conține un omagiu adus poetului. În sumar intră proză de Al. Macedonski (*Moara pe Dunăre, Palatul fermecat, Vrăjitoarea, O noapte în Sulina, Pădurea Ulmilor*), D. Călugăru, I. C. Romașcanu, C. Seche, Dim. Orfănescu, Radu D. Rosetti, versuri de Dim. Orfănescu (*Amurgul pe ocean, Vis straniu, Seara la țară, Sub umbră de sălcii*), D. Călugăru, Constant Teodorescu, M. Munteanu, Dumitru Millo ș.a. Un sonet al lui Al. Macedonski, *Crin*, e transpus din franțuzește de Claudia Cridim (cum semna acum Claudia Millian). Sunt publicate traduceri din Ludwig Uhland, François Coppée, H. Sienkiewicz, Octave Mirbeau, Émile Zola ș.a. Un fragment din *Memorialul de la „Sfânta Elena”*, referitor la exilul lui Napoleon, e tălmăcit de Petru Gâdei. La rubrica „Literații noștri” se inserează un portret al lui Al. Macedonski, cu o prezentare a activității poetice a acestuia. A. St.

TRANCĂ, Dumitru (4.IV.1927, Craiova), poet, prozator și traducător. Este fiul Elenei (n. Pascu) și al lui Gheorghe Trancă, plutonier major. În orașul natal face cursul primar și Liceul Militar „D. A. Sturdza”, apoi Colegiul „Carol I”, absolvit în 1946. Își continuă studiile la Facultatea de Litere, secția italiană, a Universității din București. Din 1950 va fi redactor la Editura Politică, din 1956 șef de serviciu și director științific al Bibliotecii Centrale de Stat, din 1960 director al Editurii pentru Literatura Univesală, din 1962 director general al Centralei Editurilor și Difuzării Cărții, iar din 1969 al Editurii Enciclopedice Române. Începând cu 1971 devine funcționar în Ministerul de Externe, în 1983 trecând redactor-șef la revista „Cooperația în România”. Debutează în 1946 la „Menuet”, revista Colegiului „Carol I”, iar editorial în 1960 cu o traducere din Mark Twain. Prima carte de versuri, *Arcade*, îi apare în 1968, urmată de alte culegeri de poezii, de volume de proză, însemnări de călătorie și memorialistică, pamflete, versuri pentru copii, eseistică și publicistică. A tradus din Benedetto Croce, Jean-Paul Sartre, Fausta Cialente ș.a., unele semnate T. Dumitru. Colaborează la „Contemporanul”, „Luceafărul”, „Călăuza bibliotecarului”, „Glasul patriei”, „Gazeta literară”, „România liberă”, „Lumea”, „Romanian Books”, „Revue roumaine” ș.a.

Primul volum de versuri al lui T. reunește notații lirice, caligrafii, miniaturi, confesiuni, în care palpitul unei sensibilități delicate e traversat – adesea ca de un fir subțire, diafan – de reflecție. Ulterior va scrie și poeme de alt gen, mai consistente: contemplative, meditative, „de sentiment”, multe în notă

elegiacă. Autorul operează adesea cu mijloace ale prozodiei clasice, comunicând însă efuziuni romantice, bine temperate prin intelectualizare. Reține atenția în special gingașe cadențe de timbru blagian postbelic: „Prăpăstii moi cu umbre calde / ivesc măceluri printre raze; / Zvon aprig, necurmat, în tâmpale, / dăruitor de vechi extaze, / aduce lunecarea frântă”. Asemenea lui Lucian Blaga, Adrian Maniu, Ion Pillat, V. Voiculescu, autorul *Poemelor depărtării* (1977) valorifică, mai ales în ciclul *Jienești*, elemente de folclor ezoteric, compune descântece, evocă vârcolaci și pe „muma ploii”, dă „în bobi”. Contraponderea o susțin orațiile cu tentă expresionistă, unele cu ecouri din Ilarie Voronca: „Vai ție, naivă și mult prea-ncrezătoare / planetă, atât de îndrăgită de / cei mai pesimiști poeți! / Curând va începe un mare «boom»”. Majoritare numeric, piesele de atitudine contemplativă iau frecvent forma unor crochiuri, schițe de peisaj, inspirate de locuri diverse, de pe toate continentele (Teheran, New York, New Delhi etc). Proza, mai ales nuvelele, se remarcă prin virtuozitate, prin incusința de a nara, de a provoca suspans și a-l prelungi, nelăsând să se întrevadă deznodământul. Cele mai antrenante texte deschid o enigmă, invitând cititorul să participe la dezlegarea ei, ca în *Plicul verde* (1987), unde narațiunile părăsesc tărâmul realității și au o turnură fantastică. Romanele lui T. sunt de alt tip prozastic. Narând întâlnirea unor foști absolvenți ai Liceului Militar din Craiova, *Întâlnirea pierdută* (1982) punctează, prin rezumarea și reproducerea de fragmente din conversațiile ce se încing, atât momente din viețile comesenilor, cât și principalele evenimente istorice, politice, sociale petrecute de-a lungul timpului traversat. *Clubul pensionarilor* (1992), cu subtitlul *File din dosarul Petre Țuțea...*, se încheie cu această specificare: „Neizbutind să înfățișeze persoanele reale, așa cum le-a cunoscut, autorului nu i-a rămas decât să le prezinte ca personaje imaginare”. Cartea însumează discuții purtate de șapte bătrâni de profesii diferite (un medic, un avocat, un profesor, un zidar, un diplomat, un compozitor, dar și un activist de partid), care se întâlnesc fie în parc, fie în birturi ieftine sau acasă la unul din ei. Bătrânii abordează fel și fel de subiecte, de la necazurile de zi cu zi (cozile, bolile, sărăcia etc.) la fenomene parapsihologice și la presupusa viață de după moarte, ponderea revenind însă comentariilor politice. Se emit păreri cu privire la feluritele anomalii din perioada anterioară evenimentelor din 1989: raționalizarea alimentelor, campania pentru „alimentare științifică”, măsurile aberante, precum aceea de a prezenta periodic la miliție mașina de scris, diferențele sociale scandaloase, instituite în numele „eticii și echității socialiste”. De la chestiuni concrete se ajunge la discuții privind forma de stat, sistemele sociale, tipurile de economie, calitățile și defectele regimurilor din România interbelică și postbelică. Cele mai ascuțite observații le rosteste fostul profesor Arcanu, Filosoful, în formulări mereu percutante, scânteietoare, lansate deseori sub formă de paradox și butadă. El ar personifica spiritul lui Petre Țuțea. Având un ascendent asupra celorlalți, nu doar în virtutea inteligenței și a culturii, ci și a numărului anilor de detenție, Arcanu obișnuiește să își provoace

interlocutorii prin intermediul filosofiei universale, interpretată dogmatic, intolerant, de pe poziții extrem naționaliste și ostentativ mistice. El deapănă și cele mai interesante amintiri, unele descriind condițiile dezumanizante din închisorile prin care trecuse.

SCRIERI: *Arcade*, București, 1968; *Aperçu sur le livre en Roumanie* (în colaborare cu Ion Marinescu), București, 1968; *Biblioteca copiilor noștri*, București, 1969; *Eseu asupra culturii*, București, 1969; *Invocația soarelui*, București, 1971; *Escale*, București, 1974; *Fereastra care tace*, București, 1974; *Hronicu leatului 7481*, Cluj-Napoca, 1975; *Simfonie helvetică*, București, 1975; *Poemele depărtării*, Cluj-Napoca, 1977; *Cuibul din inimă*, București, cu ilustrații de Angi Petrescu-Tipărescu, 1978; *Viscol în sânge*, Craiova, 1978; *Grădinile de aer*, București, 1979; *Jurnal neterminat*, București, 1979; *Popasuri străine*, București, 1980; *Întâlnirea pierdută*, București, 1982; *Rubedenii...*, București, 1983; *Scrisori romantice*, București, 1984; *Caietele roz*, București, 1985; *Plicul verde*, Cluj-Napoca, 1987; *Mic dicționar hazliu despre tot ce este viu*, cu ilustrații de Eugen Taru, București, 1989; *Fiecare buclucaș își găsește câte-un naș*, București, 1989; *Orele zilei și ale nopții*, București, 1990; *Îndreptar ortopoetic*, București, 1992; *Clubul pensionarilor*, București, [1992].

Traduceri: Mark Twain, *Monologul regelui Leopold*, București, 1961; Natalia Momo, *Satul de lângă orezărie*, București, 1963; Fausta Cialente, *Balada levantină*, pref. Alexandra Bărcăcilă, București, 1965; Jean-Paul Sartre, *Cuvintele*, pref. Georgeta Horodincă, București, 1965; Bengt Danielsson, *Expediția Bumerang*, București, 1966; Rafael Solana, *A zecea...*, pref. trad., București, 1967; Benedetto Croce, *Estetica*, introd. Nina Façon, București, 1970; Salvador Espriu, *Poezii*, pref. trad., București, 1974; G. Procacci, *Istoria italienilor*, București, 1975; Marie-José Simpson, *Doamna din Bagdad*, București, 1994 (în colaborare cu George Anania).

Repere bibliografice: Dumitru Micu, „Arcade”, GL, 1968, 18; Vlaicu Bârna, „Arcade”, VR, 1969, 3; Dan Cristea, „Invocația soarelui”, RL, 1971, 26; Aurel Sasu, „Hronicu leatului 7481”, ST, 1976, 6; Fănuș Băileșteanu, „Poemele depărtării”, CNT, 1977, 51; Valentin F. Mihăescu, *Atracția pentru povestire*, LCF, 1978, 19; Mircea Popa, „Poemele depărtării”, ST, 1978, 3; Vasile Chifor, *Povestire și reportaj*, T, 1978, 8; Eugenia Tudor-Anton, *Seninătatea povestitorului*, VR, 1978, 9; Vasile Chifor, „Jurnal neterminat”, R, 1979, 11; Lit. rom. cont., I, 521-522; Nicolae Pop, *Perimetrul sentimental*, Craiova, 1980, 308-315; Pompiliu Marcea, *Romanul unei promoții*, R, 1982, 5; I. Sirbu, *Intinerariile vieții și ale prieteniei*, CRC, 1982, 52; Popa, *Ist. lit.*, II, 1079; Firan, *Profiluri*, II, 303-304.

TRANDAFIR, Constantin (4.VI.1939, Ivești, j. Galați), prozator, critic și istoric literar. Este fiul Măriuței (n. Enache), și al lui Costică Trandafir, agricultori. Urmează școala elementară în satul natal, iar liceul în comuna gălățeană Pechea (1953-1956). Student al Facultății de Filologie de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași (1958-1963), obține titlul de doctor în științe filologice în 1980. Funcționează ca profesor de limba și literatura română la Liceul din Pechea (1963-1972), apoi la Colegiul „Nicolae Grigorescu” din Câmpina (1972-2003). Predă, în perioada 1992-1996, și cursuri de istoria literaturii române la Facultatea de Filologie a Universității „Dunărea de Jos” din Galați. Debutază cu versuri în 1955, în paginile ziarului gălățean „Viața nouă”, iar primele articole de critică literară îi apar în revista „Ateneu” (1964). Colaborează la

„Convorbiri literare”, „România literară”, „Lucașul”, „Viața românească”, „Transilvania”, „Steaua”, „Tribuna”, „Familia”, „Contemporanul”, „Cronica”, „Adevărul literar și artistic”, „Axioma”, „Pagini literare”, „Porto-Franco”, „Sinteza” ș.a. Din 2000 conduce „Revista nouă”, periodic cultural și literar editat la Câmpina.

T. se impune prin ampla monografie *Paul Zarifopol* (1981), cea dintâi exegeză dedicată prestigiosului critic și estetician. Confruntat permanent cu meandrele și atitudinile paradoxale care definesc personalitatea lui Paul Zarifopol, interpretul reușește să se mențină în sfera obiectivității și a preciziei, extrăgând linii pentru portretul unui moralist modern și al unui reprezentant autentic al esteticii moderniste. În altă lucrare, *Dinamica valorilor literare* (1983), sunt rediscuțați Titu Maiorescu, Al. Macedonski, Octavian Goga, G. Ibrăileanu, G. Bacovia, E. Lovinescu, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, E. Lovinescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu, Ion Barbu, Anton Holban și G. Călinescu. Se propun puncte de vedere și sugestii bazate pe o lectură din perspectivă actuală. Se urmărește îndeosebi spulberarea prejudecăților, a clișeelelor și formulărilor dogmatice emise în anumite perioade. Același scop îl au cărțile *Permanențe literare românești* (1998), cuprinzând eseuri despre o seamă de scriitori, de la A. I. Odobescu la Marin Preda, ori *Recunoașterea valorii* (2002), alcătuită din studii care refac un tablou cuprinzând, de asemenea, numeroși autori, de la Mihai Eminescu la Al. Ivasiuc. Socotind criteriul valoric indispensabil în definirea unei scrieri literare, **T.** se întoarce mereu la clasici cu credința că aici trebuie căutată adevărata modernitate și specificitate a literaturii române. *Introducere în opera lui Ștefan Petică* (1984) e o monografie în care se încearcă recuperarea unui premergător, în multiple sensuri, al literaturii interbelice. Biografia poetului e privită din unghiul operei, prin „descoperirea” aspectelor trecute cu vederea de criticii și istoricii literari anteriori: cultura remarcabilă, familiarizarea cu filosofia și poezia de ultimă oră, apetitul pentru ideile estetice, stăpânirea metodelor critice, sensibilitatea, suplețea și relativismul aprecierilor. Ca și atunci când analiza opera lui Zarifopol, se întrevide o tentativă de identificare cu ideile scriitorului asupra căruia își concentrează la un moment dat atenția. Este și cazul lucrării *Mateiu I. Caragiale comentat de...* (1996), sinteză la hotarul dintre didacticism și eseistică, prin intermediul căreia se conturează o bună schiță de portret. În schimb, *Ion Creangă - spectacolul lumii* (1996) își are punctul de pornire mărturisit în aserțiunile călinesciene referitoare la caracterul dramatic al prozei lui Creangă, analizată printr-o grilă care evidențiază ludicul și spiritul carnavalesc, demers susținut de mai multe modalități de exegeză critică: tematism, naratologie, critică arhetipală ș.a. Cu o instrumentație asemănătoare, **T.** dă în *Poezia lui Bacovia* (2001; Premiul revistei „Ateneu”) o interpretare incitantă, considerând creația lui Bacovia o operă deschisă, care solicită o lectură deschisă. Dar sinteza care îl reprezintă pe **T.** ca istoric literar și critic este *Efectul Caragiale* (2002). Personalitatea lui I. L. Caragiale e investigată plecând de la contrastele multiple care o compun

(arhetipurile Ianus bifrons și Proteus). Se acordă credit nu „dizolvantului”, ci constructivului, nu „antipatriotului”, ci patriotului, nu „ateului”, ci omului profund religios, nu zeflemistului impulsiv și arbitrar, ci spiritului creator prin excelență, cu o filosofie bine articulată. Pe de altă parte, „efectul Caragiale” e considerat nu numai uriaș, ci și benefic în toate planurile, dar mai ales în sfera literaturii. **T.** s-a remarcat și ca îngrijitor și prefațator al unor ediții de scrieri din G. Coșbuc, O. Goga, B. P. Hasdeu, Al. Macedonski, Mateiu I. Caragiale, M. Sadoveanu, Al. A. Philippide ș.a., destinate îndeosebi tineretului studios. O insolită proză umoristică, în serial, a publicat istoricul și criticul literar **T.** sub pseudonimul Thalia Mușat: *Jurnalul unei adolescente* (1991) și *Jurnalul unei fete naive* (1993).

SCRIERI: Paul Zarifopol, București, 1981; *Dinamica valorilor literare*, București, 1983; *Introducere în opera lui Ștefan Petică*, București, 1984; *Jurnalul unei adolescente*, Galați, 1991; *Starea de veghe*, Câmpina, 1992; *Jurnalul unei fete naive*, Galați, 1993; *Ion Creangă - spectacolul lumii*, Galați, 1996; *Mateiu I. Caragiale comentat de...*, București, 1996; *Permanențe literare românești*, Galați, 1998; *Poezia lui Bacovia*, București, 2001; „*Povestea lui Harap Alb de Ion Creangă*”, Cluj-Napoca, 2001; *Efectul Caragiale*, București, 2002; *Recunoașterea valorii*, București, 2002; *Grigore Hagiu și generația sa*, Ploiești, 2003. **Ediții, antologii:** Mateiu I. Caragiale, *Pajere. Remember. Craii de Curtea Veche. Sub pecetea tainei*, postfața edit., București, 1988; George Coșbuc, *Cântece de vitejie și alte poezii*, pref. edit., Galați, 1991; *Poezii*, pref. edit., Galați, 1998; Octavian Goga, *Poezii*, pref. edit., Galați, 1992; B. P. Hasdeu, *Răzvan și Vidra*, pref. edit., Galați, 1992; Mihail Sadoveanu, *Hanu Ancutei*, pref. edit., Galați, 1992; *Păcat boieresc*, pref. edit., Galați, 1993 (în colaborare cu Diana Trandafir); Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, pref. edit., Galați, 1994; Al. Macedonski, *Noaptea. Poeme. Rondeluri*, pref. edit., București, 1998.

Repere bibliografice: Teodor Vârgolici, *Definirea unui spirit paradoxal*, CNT, 1981, 24; Mihai Dinu Gheorghiu, „Paul Zarifopol”, CL, 1981, 6; Laurențiu Ulici, *O restituire*, RL, 1981, 52; Mircea Popa, *Critica de precizie*, T, 1983, 9; Dobrescu, *Foiletoane*, III, 191-196; Constantin Hârșlav, „*Dinamica valorilor literare*”, RL, 1984, 41; Cristian Livescu, „*Introducere în opera lui Ștefan Petică*”, ST, 1985, 3; Adrian Marino, *Contribuția modernizării literare*, TR, 1985, 17; Ecaterina Țărâlungă, *Citind cu ochi contemporan*, CNT, 1985, 18; Theodor Codreanu, *Creangă și lumea ca teatru*, „Porto-Franco”, 1997, 5; Florin Dochia, *Incursiune în Galaxia Bacovia*, „Revista nouă”, 2001, 9; Christian Crăciun, *Bacovia și ceilalți*, „Pagini literare”, 2001, 9; Florin Mihăilescu, *Bacovia cel mare și sfânt*, VR, 2002, 8-9; Dan Mănuță, *Caragiăliene*, CL, 2003, 3; Nicolae Dumitrescu, „*Grigore Hagiu și generația sa*”, „Axioma”, 2003, 11; Teodor Vârgolici, *Fetele lui Caragiale*, ALA, 2003, 664. T. V.

TRANSILVANIA, revistă apărută la 1 ianuarie 1868, la Brașov, cu periodicitate variabilă, ca organ al Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (Astra); din 1881 revista se mută la Sibiu. Cu unele întreruperi (în 1879, când este sistată, în 1880-1881 și în 1907-1908, când este înlocuită cu „Analele Asociațiunii” sau suplinită de „Țara noastră”, „revistă populară” sub direcția lui Octavian Goga) și cu unele intermitențe, **T.** a apărut până în martie-aprilie 1945, fiind publicația cu cea mai îndelungată prezență. Redactori

erau secretarii Astrei: George Barițiu (1867-1889), I. Popescu (1890-1891), Zaharia Boiu (1892-1895), C. Diaconovici (1896-1903). După 1903 și mai târziu în redacția revistei aveau să intre O. Goga, Octavian C. Tăslăuanu, Ioan Georgescu, Horia Petra-Petrescu, Ion Breazu, Silviu Dragomir, Ștefan Manculea, Ion Mușlea, S. Opreanu, Ionel Pop, D. Popovici, Al. Dima. Cu șase ani înainte de apariția „Transilvaniei” se publicau, sub titlul „Analele Asociațiunii”, procesele verbale ale adunărilor generale și documentele Astrei. La 20 septembrie 1867 comitetul îl solicită pe G. Barițiu să accepte conducerea unei publicații „ca să fie aceasta, pentru popor, ceea ce a fost «Gazeta» pentru cei luminați”. Barițiu a dat însă revistei un caracter de magazin istoric, publicând, pe lângă statute, regulamente, îndrumări de ordin administrativ ale Astrei, numeroase documente istorice și studii din istoria Transilvaniei, importante în cunoașterea unor epoci pentru care știrile despre români erau fie sărace, fie incomplete și prilejuind interpretări tendențioase. Ocupându-se de istorie, Barițiu duce conștient o luptă politică, urmărind ca rolul românilor să nu fie minimalizat în istoria Transilvaniei. După el, trecutul poate aduce argumente prin care poporul își apără originea și individualitatea. Apar în paginile **T.** documente din foarte bogata arhivă a comitetului Iosif Kemény (publicate de Șt. Moldovanu); G. Barițiu reeditează cronicile lui M. Cserei și

TRANSILVANI'A.

Revista Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român.

Acesta fosta oare de 3 ori pe luna și costa 3 fr. v. a. pe 1 an, 1 fr. 50 cr. pe 2; anu. — Se abonă la Comitetul asociațiunii în Sibiu sau prin posta sau prin d. colector.

Nr. I. Brașov 1. Ianuarie 1868. Anul I.

Incepem acestu Nr. alu „Transilvaniei” cu lucrările adunării generale din a. 1867 nu numai pentruca aceleasi trebuie se se publice că și pana acum, ci și pentruca acea adunare a datu viața acestei foi periodice, pentru care fapta și-a și castigatu dreptulu la recunoștința publica. Red.

Nr. 137/1867

PROTOCOLULU

Adunării generale a Asociațiunii transilvane pentru cultura și literatura poporului român ținute în Clusiu la 26/11, 27/11 și 28/11 Aug. 1867 în absența prezidiului ordinaru, sub prezidiulu interinale alu Dlui consiliariu Iacobu Bolog'a.

ȘIEDINTTA I.

ținuta la 26/11 Augustu 1867.

I. Conformu programci statorite prin Comitetulu Asociațiunii pentru afacerile acestei adunări gener. in 26/11 Aug. a. c. demanet'a la 10 ore, membrii prezenti ai Asociațiunii, deimpreună cu unu numeru respectatu de oșpeti, se adunara in sala spațioasă a redatului, ajustata anume spre scopulu acest'a. Faciele totoru straluceau de bucuria; și această bucuria spunea ce dulce este fratiloru de unu sange a. se reitaluți pre unu terenu atatu de marețiu, atatu de sante, cum e terenulu culturii nationale.

Dupa manifestarile imprumutate de sentiminte fratiesci, la semnalu datu se face linisce, D. consiliariu Iacobu Bolog'a

P. Apor; I. Ardeleanu face cunoscute documentele referitoare la români aflate la Vatican. Se publică acte din arhiva bisericii din Șcheii Brașovului și din colecția lui B. P. Hasdeu. Deși chiar în epocă s-au exprimat nemulțumiri în legătură cu ținuta prea academică a revistei și cu lipsa ei de accesibilitate, paginile de istorie din **T.** capătă, în condițiile dualismului austro-ungar, proclamat în 1867, semnificații mai adânci, cu atât mai mult cu cât unele documente interesează ca surse de informație istorică. G. Barițiu continua să creadă în idealurile revoluționare pentru care militase în 1848 și ecurile idealurilor sale se fac simțite în evocările și schițele biografice consacrate conducătorilor revoluției din Ardeal și din Țările Române (*Testamentul lui N. Bălcescu, N. Bălcescu, Momente din viața lui Avram Iancu*), în scrisorile lui Simion Bărnuțiu și Eftimie Murgu, în actele și documentele din anii 1848-1849. În centrul interesului au stat însă momentele de afirmare națională din istoria Transilvaniei - G. Barițiu scrie *Despre bellu civil transilvan din anii 1437 și 1438*, studiul *Cauzele pentru care s-au revoltat românii în anul 1784*, Ioan V. Russu semnează *Scurtă descriere a revoluției lui Horia și Cloșca -*, precum și problema originii și vechimii românilor în Ardeal - I. V. Russu traduce lucrarea *Dacii* a lui Robert Roesler, pentru a fi cunoscută și combătută, este talmăcit *Supplex Libellus Valachorum Transsilvaniae*, I. Sterca-Suluțiu dă studiul *Originea românilor*. Unitatea românilor și necesitatea recunoașterii teritoriului etnic ca teritoriu politic sunt idei-forță în revista care, mai târziu, va milita deschis pentru întregirea unității naționale, iar după 1940 împotriva Dictatului de la Viena. Preocupările **T.** nu s-au limitat, chiar în anii când publicația s-a aflat sub conducerea lui G. Barițiu, numai la istorie. Tot ceea ce putea servi ca argument al romanității și drepturilor românilor interesa: datinile, limba, folclorul. Este importantă contribuția revistei în domeniul cunoașterii și valorificării patrimoniului popular, considerat „un bun criteriu al vieții noastre naționale”. *Poporul român în poezia sa*, studiul lui Iosif Vulcan din 1869 descria folclorul ca depozitar al istoriei. Grigore Silași publică *Românul în poezia sa populară* (1876), încercare de mitologie etnică, și *Însemnătatea literaturii române tradiționale* (1875), pledoarie pentru cercetarea ei ca expresie a spiritualității românești. Arhăitatea și originalitatea tradiției vorbesc despre vechimea și caracterul poporului (*Din datinile vechi ale Transilvaniei*, 1868). G. Barițiu reproduce balade din colecția lui V. Alecsandri. Se publică colinde, proverbe, descânțece din Banat, povești, jocuri de copii (culese de Ion Pop-Reteganul, G. Todica, Enea Hodoș, Grigore Sima al lui Ion), *Cânțece haiduțești* (adunate de Iosif Vulcan), studii având ca subiect *Moșii ori Petrecerea mortului* (Simion Mangiuca). După 1900 cercetarea vieții colective se intensifică, mai ales în direcția etnografiei. G. Barițiu, care a organizat în 1881 Expoziția Națională de Artă Populară de la Sibiu, sublinia valoarea artistică deosebită a țesăturilor și cusăturilor populare (*Despre costumele naționale românești*, 1877, *Idei fugitive de industria de casă și de industria mică*, 1877, *Portul național la poporul nostru românesc*, 1889). **T.** a publicat numeroase materiale ce interesau Muzeul Astrei, a reflectat preocupările legate de *Enciclopedia română*, care începuse să

apară sub auspiciile societății. Acțiunile Societății pentru Fond de Teatru Român sunt, de asemenea, popularizate. Profilul revistei este, astfel, cel de cronică a activității Astrei și de publicație având un caracter enciclopedic. Apar articole de economie (datorate agronomilor Ștefan Pop și Ion Ionescu de la Brad), de medicină (Pavel Vasici), pedagogie, știință popularizată (G. Barițiu, *Teoriile lui Darwin*), s-a avut în vedere tot ceea ce putea ajuta progresului material și dezvoltării culturii în Transilvania. Dezbaterile filologice se raportau și ele la problema națională: Atanasie M. Marienescu o urmărea discutând semnificația numelui „latin”, iar periodicul o susținea prin ortografia sa latinizantă (criticată deja de Titu Maiorescu la 1868, în *Limba română în jurnalele din Austria*) și prin răspunsul lui Iosif Vulcan la adresa poziției maioresciene. Dar, înțelegând importanța unificării limbii literare, după 1884 **T.** va adopta ortografia Academiei Române. Până la 1900 s-a publicat foarte puțină beletristică: versuri de Dimitrie Bolintineanu și Zaharia Boiu, stihuri inspirate de Războiul de Independență din 1877-1878, drama *Constantin Brâncoveanu* a lui D. Bolintineanu. O rubrică literară apărea târziu, cu doi-trei ani înainte de 1900, și ea cuprindea pagini de istorie literară (Em. Micu despre Petru Maior, Mihail Strajanu despre V. Alecsandri), recenzii, indicații bibliografice, câteva studii asupra teatrului (*Despre teatru în timpul lui Shakespeare, Teatrul lui V. Alecsandri* ș.a.). Se remarcă contribuțiile de teorie literară ale lui Iosif Blaga (*Teoria dramei*, 1899, *Din estetica tragicului*, 1900), precum și studiul lui M. Strajanu, *Poezia în raport cu istoria și cu științele pozitive* (1900). Traducerile din literaturile străine se limitau la versurile lui Vergiliu, Schiller (în versiunea lui M. Strajanu) și Heine (talmăcite de Sextil Pușcariu). Mai ales prin prezența în redacție a lui Octavian Goga, confirmând că literatura este „întrepunerea organică a marelui zbucium” istoric (*Curentele de idei în literatura ardeleană de la 1848 până în zilele noastre*, 1911), **T.** își va consolida sectorul dedicat scriitorilor, fenomenului literar și ziaristicii. Înainte de primul război mondial acesta a fost susținut de Ion Agârbiceanu, G. Bogdan-Duică, Enea Hodoș, Nichifor Crainic, Victor Eftimiu, Ioan Russu-Șirianu, Teodor V. Păcășian (cu poezie, povestiri, recenzii - *Cărți românești, Reviste românești, Cărți străine* -, portrete, evocări, necrologuri), după 1917 sunt prezenți Nicolae Iorga, Vintilă Russu-Șirianu, I. A. Bassarabescu, Vasile Bogrea, Sandu Teleajen, George Vâlsan, Axente Banciu, Zaharia Bârsan, D. Ciurezu, Al. Ciura, Olimpiu Boitoș, iar după 1940 scriu frecvent Vasile Netea, Ion Breazu, Eugen Todoran, Radu Stanca, D. Popovici, Ion Negoitescu ș.a. Au fost recenzăți și prezentați în primul rând scriitorii asimilați liniei tradiționaliste, privilegiată de revistă: O. Goga, I. Agârbiceanu, N. Iorga, Z. Bârsan, Liviu Brebeanu. După 1928 se va acorda atenție și tendințelor înnoitoare, prin găzduirea unor scrieri de Ion Minulescu, Gib I. Mihaescu, Victor Papilian, Emil Isac, Mihai Beniuc. Se încerca „o transpunere suplă în miezul mentalității timpului”, dar și - conform articolului-program redactat în 1936 de Al. Dima - ridicarea „virtualităților etnice și etice la rangul unor mari actualități naționale”. Din 1934 cu subtitlul „Buletin de tehnică culturală” (păstrat până în 1944),

T. anunța că va da întâietate, contra „stadiului liric”, metodei și sistematizării culturale. Rămânând pe axa cristalizării naționale ca ideal al Astei, pus în evidență mai ales în articolele lui I. Agârbiceanu (*Să păstrăm moștenirea, Temei și clădire. Ideea creștină la noi*) și Al. Dima (*Fondul sufletesc al Astei, Alexandru Odobescu și Asociațiunea*), spațiul de interes se lărgeste. Teodor Neș urmărea evoluția în *Concepția cosmică de la Thales până la Einstein*, Constantin Daicoviciu prezenta dovezi arheologice ale continuității românilor, D. Popovici dădea părți din lucrarea *Literatura română în epoca „Luminării”*. Apar studii pe teme estetice, datorate lui Al. Dima, I. Negoitescu (*Despre mască și mișcare*), Licu Pop (*Începuturile herbariene ale esteticii lui Titu Maiorescu*), sunt recenzați Perpessicius, Anton Dumitriu, Romulus Vulcănescu, E. Lovinescu ș.a. Traducerile, chiar dacă nu au o pondere mare, câștigă în calitate, fiind selectate și incluse în sumar versiuni consacrate, precum cele aparținând lui G. Coșbuc (*Homer, Odiseea*), V. Bogrea (din lirica antică), Teodor A. Naum (*Vergiliu, Eneida*), Ștefan Bezdechi (din *Tucidide*), Ioan Georgescu (din *Petőfi*). În revistă a fost marcată comemorarea morții lui Dante și evocată figura lui Lev Tolstoi. T. a înfăptuit, cu remarcabilă consecvență, ceea ce și-a propus: să fie, având ca pivot Astra, în lupta culturală și națională, atât o „punte” între oamenii de rând și cărturarii Ardealului, cât și între aceștia și întreaga sferă de valori naționale. S. C.

TRANSILVANIA, revistă apărută săptămânal, apoi lunar, mai întâi la Cluj de la 16 mai la 8 septembrie 1938, apoi din mai 1941 până în 1942 (numărul 6-7) la București, ca publicație a refugiaților din Ardealul de Nord. Directori: Al. N. Poruțiu pentru prima serie, Victor Bilciurescu (1941), generalul Barbu Pârâianu (1942) și Al. Bibescu. La seria a doua director-responsabil este Gheorghe I. de Ferenczy, iar redactori Florin Codrescu, Ion Ojog și Ion Th. Ilea. În 1942 revista are și un supliment tipărit separat, „Câmpul muncii”, al cărui redactor e Const. Chiriță. În articolul-program al primei serii, *Scrutând realitatea*, Al. N. Poruțiu afirmă că T. își propune să ofere societății o temelie morală. La paginile intitulate „Literatură, artă, cultură și duh” colaborează N. Brana, care semnează cronică plastică, Valentin Strava și Ilie Dăianu cu eseuri, Petru Șaitiș, Ioan I. Olteanu, Gr. T. Leonte, Camil V. Câmpeanu cu poezie. Seria următoare va urma o linie națională mai pronunțată; apar numere tematice închinat Transilvaniei, conținând studii temeic elaborate (*Ce este Transilvania* de Simion Mehedinți, *Ardealul* de Emil Isac, *Spiritul artistic al țaranului transilvănean* de Aurelia Vanghele, *Octavian Goga, părintele doctrinei eterne* de Const. Bivolaru). Versuri publică I. U. Soricu, Vlaicu Bârna, Ion Th. Ilea, Ion Buzdugan, Constantin Barcaroiu, N. I. Herescu, Vasile Al-George, N. Rusu, Ion Ojog, G. Tutoveanu, Vladimir Corbasca, Leonard Divarius, Volbură-Poiană Năsturaș, Șerban Bascovici, Aron Cotruș, Al. Bibescu, Const. Argeșeanu, Valentin Strava, Gheorghe I. de Ferenczy, Vasile Bucur ș.a. Un loc important se acordă operei lui Octavian Goga și figurilor importante din trecutul Transilvaniei (Ion Inocențiu Micu-Klein, Vasile

Lucaciu, George Coșbuc ș.a.). Revista se caracterizează prin vădita încercare de apropiere româno-maghiară, făcându-se numeroase traduceri dintr-o limbă în alta. Astfel, sunt publicate în maghiară poezii de Octavian Goga (*Ultima poezie*), Nichifor Crainic (transpunere de Franyo Zoltán), Ion Pillat, G. Bacovia, iar în limba germană se tâlmăcește din Mihai Eminescu (*Doina* în versiunea lui Konrad Richter, *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie* în versiunea lui Victor Orendi Homenau). Se includ în sumar texte în limba maghiară de Gheorghe I. de Ferenczy sau în germană de Liviu Rebreanu (*Lob des rumänischen Bauer*), cu mențiunea că acestea din urmă sunt reproduse după „Berliner Boersen Zeitung”. Mai colaborează G. G. Mironescu, Ion Maniu, Gh. Dăncuș, Corneliu Albu, Marcel Olinescu, C. N. Negoită, Scarlat Preajbă, Sebastian Bornemisa, Cornel Groșoreanu, Gala Galaction, D. Munteanu-Râmnic, Gino Lupi, Iustin Ilieșiu, N. Țimiraș, Pamfil Gregorian, Ion Lugoșianu, Ion Simionescu, Filaret Barbu, Ion Agârbiceanu. O mențiune specială merită analiza detaliată a romanului *Pustiuri* de Georgeta Cancicov, semnată de Amalia Ciocârlan de Ferenczy. M. Pp.

TRANSILVANIA, revistă apărută la Sibiu, lunar începând cu mai 1972, trimestrial din 1991 până în 1999, bimestrial din august 2000, din nou lunar din iunie 2002. Subintitulată „Revistă politică, social-culturală și literară”, publicația a fost editată în perioada comunistă de către Comitetul Județean

TRANSILVANIA

1 | 72

REVISTĂ
POLITICĂ,
SOCIAL-
CULTURALĂ
ȘI LITERARĂ
SERIE NOUĂ
ANUL I (LXXVIII)
S I B I U

Sibiu pentru Cultură și Educație Socialistă. Inițial a fost redactată de un colegiu de redacție alcătuit din douăzeci și șapte de personalități ale vieții culturale sibiene. De la numărul 6/1974 colegiul se restrânge și își precizează atribuțiile: redactor-șef este Mircea Tomuș, iar ca secretar general de redacție figurează Titu Popescu. De altfel, exceptându-l pe Mircea Tomuș, redacția își va schimba adesea componența până în 1990. Primul număr se deschide cu un program intitulat *Lângă inima țării*, unde, pe lângă obișnuitul tribut ideologic plătit vremii, sunt focalizate două obiective: ancorarea în actualitate (seria nouă „nu apare numai pentru a continua pur și simplu o tradiție, ci [...] pentru a se înscrie pe orbita actualității”) și promovarea valorilor locale („«Transilvania» își va face din valorificarea creației intelectuale, culturale, literare și artistice sibiene axa de bază a activității sale”). În acest sens, colaboratorii vor fi selectați mai ales dintre scriitorii sibieni, prezenți mai mult sau mai puțin constant fiind Mircea Braga, Eugen Onu, Ilie Guțan, G. Nistor, Pamfil Matei, Georg Scherg, Maria Fanache, Constantin Noica (rareori), Mircea Ivănescu, Rodica Braga, Mira Preda, D. Ciurezu, Ion Mircea ș.a. Totuși, orientarea localistă e contrabalansată prin cooptarea unor scriitori din afara Sibiului, cum ar fi Romul Munteanu, Ion Vlad, Nicolae Balotă, Mircea Zăciu, Petru Poantă, Ion Vartic, Nicolae Manolescu, Al. Călinescu, Cornel Ungureanu, Mircea Angheliescu, Ovidiu Papadima, Mircea Muthu, Adrian Marino, Ion Pop, Dan C. Mihăilescu. Acest echilibru se reflectă și în natura grupajelor, numeroasele dosare privind zona sibiană sau transilvăneană alternând cu teme precum *Dimitrie Cantemir* (10/1973) sau *Literatura germană din România* (7/1980). Tot un echilibru urmărește să realizeze T. între literar și extraliterar. În ceea ce privește partea literară, se publică poezii de D. Ciurezu, Victor Felea, Nichita Stănescu, Adrian Popescu, Mircea Ivănescu, Leonid Dimov, Ioan Alexandru, Cezar Ivănescu, Ion Mircea, Dumitru Chioaru. Proza, mai puțin ilustrată, va fi semnată de D. R. Popescu, Mira Preda, Mircea Ciobanu, Rodica Braga sau Ștefan M. Găbrian. Cronica literară e susținută la început de tandemul Mircea Tomuș – Titu Popescu, ulterior de Mircea Braga și Dan C. Mihăilescu. Recenzii scriu – fără o periodicitate anume – și Mircea Ivănescu, Ilie Guțan, Eugen Onu, Pamfil Matei, Maria Fanache sau Ion Buzași. În plus, sectorul critic e completat de o consistentă rubrică de eseuri, acoperită deopotrivă de scriitori sibieni și de colaboratori din restul țării. De pildă, o pertinentă „Cronică a edițiilor” ține în perioada 1980–1989 Mircea Angheliescu. Acestor compartimente li se adaugă și două rubrici „de frontieră”: „Album sentimental” (inițial cuprinzând evocări ale Sibiului, apoi fragmente confesive pur și simplu) și „Patrimoniu documentar” (cu unele restituiri importante, cum ar fi conferința lui V. Voiculescu intitulată *Poezia tradiționalistă*, publicată în numărul 7/1972). Astfel încât, cu toate compromisurile ideologice (uneori penibile), T. a reușit să devină nu numai o publicație reprezentativă pentru zona sibiană, ci o revistă culturală competitivă la nivel național. Începând cu numărul 3/1990 periodicul are o nouă conducere, formată din Ion

Mircea (redactor-șef) și Mircea Ivănescu (secretar general de redacție). Se schimbă și profilul; de altfel, într-un editorial programatic se viza „deschiderea spre cultura mare a Europei și a lumii”. Deschiderea preconizată se realizează cel puțin datorită traducerilor de calitate (majoritatea realizate de Mircea Ivănescu), din autori precum George Orwell (*Ferma animalelor* e publicată în foileton în numerele 1-4/1990), Aleksandr Soljenitîn, Jorge Luis Borges, Gaston Bachelard, Francis Ponge, Marcel Reich-Ranicki ș.a. Dezavantajul ține de abstragerea din actualitate, revista nemaiputând ține pasul, din cauza apariției neregulate și a lipsei de colaboratori stabili, cu producția literară „la zi”. Se va reorienta către formula tematică a „dosarului”, uneori cu rezultate remarcabile (de pildă, „Casă” și „acasă” la români, 1-2/1995), alteori cu inegalități frapante. După o întrerupere de aproape un an, T. își reia apariția în august 2000, sub autoritatea Consiliului Județean Sibiu. Mircea Tomuș revine ca redactor-șef, redacția incluzându-i, de asemenea, pe Vasile Avram, Adrian Iancu, Ioan Mariș și Radu Vancu (ulterior, locul primilor doi va fi luat de Ion M. Tomuș și Dragoș Varga-Santai). Revista îi va „recupera” pe unii din vechii colaboratori (Mircea Braga, Ilie Guțan, Ion Dur, Pamfil Matei, Dumitru Ciocoi-Pop, Vasile Chifor ș.a.), cărora li se vor adăuga acum, între alții, Eugène van Itterbeek, Rodica Grigore, Carmen Popa, Diana Câmpian, Daniel Deleanu și Ioana-Narcisa Crețu. De altfel, structura rubricilor seamănă cu aceea din perioada 1972–2000, cu unele compliniri. De pildă, un centru de interes îl constituie rubrica „Un poet pe lună”, inaugurată, în numărul 1/2000, cu Mircea Ivănescu (despre care scriu Mircea Tomuș, Ștefan Stoescu, Vasile Avram și Ioan Mariș) și continuată cu grupaje similare, dintre care se disting acelea dedicate lui Iustin Panța (6/2001), Ștefan Aug. Doinaș (2/2002), Petre Stoica (5/2002) și Nichita Stănescu (4/2003). De la numărul 6/2002 conducerea va fi preluată de istoricul Corvin Lupu.

A. T.

TRANZACȚIUNI LITERARE ȘI ȘTIINȚIFICE, revistă apărută la București, bilunar, de la 15 februarie 1872 până la 28 februarie 1873, sub conducerea lui D. Aug. Laurian și Șt. C. Michăilescu; va fuziona cu „Revista contemporană”. Datorită lui D. Aug. Laurian, publicația adoptă o ortografie latinizată, ceea ce îi atrage criticile „Convorbirilor literare”. Prospectul, după ce face o apreciere critică a stării sociale și a politicianismului care împiedică libera dezvoltare a culturii, vede remediul „ignoranței și mizeriei” în puterea științei și a cugetării. Acțiunea de educare prin știință se revendică din activitatea de „luminare” începută de Gh. Lazăr, iar nivelul științific se explică, în primul rând, prin contribuția lui Șt. C. Michăilescu, autorul multor articole teoretice sau de popularizare din cele mai diferite domenii. De asemenea, apar nume de prestigiu ca Em. Bacalogu și Carol Davila. Studiile de istorie aparțin lui Al. Papadopol-Calimah, D. Aug. Laurian și Bonifaciu Florescu. Partea literară este mai puțin reprezentativă. În afară de Al. Macedonski și B. P. Hasdeu (cu retipăriri din „Columna lui Traian”), se publică versuri de Th. A.

Myller, Gr. H. Granda, Al. Radu, Const. Chirițescu. O dramă istorică, *Rhea-Silvia*, îi aparține lui N. V. Scurtescu. Mai numeroase sunt traducerile: D. Aug. Laurian talmăcește *Carmen saeculare* de Horațiu și, alături de Gr. G. Păucescu, din *Eneida* de Vergiliu, o versiune după *Mizantropul* de Molière încearcă Gh. Sion, un anonim traduce *Spionul prusian* de V. Valmont, iar din poezia franceză transpune G. Dem. Teodorescu (V. Hugo, André Chénier, Alphonse de Lamartine și Alfred de Musset). Revista are o rubrică de bibliografie susținută de Laurian, cuprinzând scurte prezentări de cărți sau notițe polemice, de obicei antijunimiste. Un N. F. Bădescu recenzează romanul *Fulga* de Gr. H. Granda, iar Anghel Demetriescu scrie despre o dramă a lui Antonin Roques, *Constantin Brâncoveanu*. G. Dem. Teodorescu publică un studiu despre literatura latină și altul despre André Chénier. Un cuprinzător articol despre Anton Pann (*Un cântăreț uitat*), însoțit de o listă a tipăriturilor lui, îi aparține lui D. Aug. Laurian. În genere, orientarea periodicului urmează linia publicațiilor lui B. P. Hasdeu.

L. V.

TREBONIU, Virgil (pseudonim al lui Virgil Gheorghe N. Vasilescu; 23.IV.1909, București - ?), poet. Este fiul Anei-Nella (n. Ionescu) și al lui Nicolae Vasilescu, funcționar. Ca și fratele său mai mic, Ion, care va escali Ion Horia Munteanu, T. nu își va fi terminat studiile universitare, sperând să își câștige existența din scris. Debutează relativ devreme, în ianuarie 1928, cu proză, la „Albina”. În anul următor scoate împreună cu Grigore Ancu minuscula și efemera „Notițe”, după care intră în redacția ziarului „Epoca”. Cu același prieten, semnează un eseu-manifest – *Legea poeziei pure* (1930) – și cinci plachete: *Amorul în noapte* (1930), *Esodul* (1931), *Anathemă* (1931), *Poem simfonic* (1931), *Ars poetica* (1931). Cei doi vor fonda, cu alți câțiva tineri, în 1935, cercul poetic Adonis. În intervalul 1932-1944 T. colaborează, destul de asiduu, cu versuri, recenzii, articole, comentarii și note la „Raze poetice”, „Raza literară”, „Cruciada românismului” și, sporadic, la „Ogorul”, „Luceafărul literar”, „Jurnalul literar”, „Prepoem”, „Bilete de papagal”, „De toate pentru toți”, „Revista Fundațiilor Regale” ș.a. Tipărește, de asemenea, peste cincizeci de broșuri (multe în colecția „Adonis”), conținând poeme, „mistere”, cicluri lirice. Participă și la aproape douăzeci de „caiete” tematice de poezie, editate de același cerc literar. După 1945 această activitate frenetică încetează complet.

La începutul anilor '30, alături de Grigore Ancu, T. se vrea modernist, pledând cauza „poeziei pure”, căreia îi găsește chiar o formulă matematică, năzuind, totodată, la expresia ermetică. Lipsa de har și numeroasele carențe de cultură se văd imediat: lirismul este plat în plachetele celor doi tineri, iar obscuritatea vine mai curând din confuzia gândului și neputința de a-l exprima. Ulterior T. încearcă infatigabil să își aproprieze teme și motive simboliste, sămănătoriste și gândiriste, precum și variate modalități de versificare (versul liber, metrum antic etc.), rareori izbutind să atingă nivelul unui discipol menționabil. Și cercul Adonis, constituit în jurul său,

este în epocă, în ciuda celor aproape o sută de plachete tipărite, un fenomen literar mediocru.

SCRIERI: *Legea poeziei pure* (în colaborare cu Grigore Ancu), București, 1930; *Amorul în noapte* (în colaborare cu Grigore Ancu), București, 1930; *Esodul* (în colaborare cu Grigore Ancu), București, 1931; *Anathemă* (în colaborare cu Grigore Ancu), București, 1931; *Poem simfonic* (în colaborare cu Grigore Ancu), București, 1931; *Ars poetica* (în colaborare cu Grigore Ancu), București, 1931; *Cântarea dimineții*, București, 1932; *Te Deum*, București, [1932]; *Icoană sfântă*, București, 1932; *Înainte de beatificarea lui Vodă Constantin Brâncoveanu*, București, 1932; *Introducere în arta spiritistă*, pref. Maria Constantinescu, București, 1932; *Manifest poetic*, București, 1932; *Lespezi poetice*, București, 1933; *Mica*, București, 1933; *Mojdrean înverzit*, București, 1933; *Sunet de bronz*, București, 1933; *Cromatica unui gând*, București, [1933]; *Legenda păstorului sărac*, București, 1934; *Poezii*, București, 1934; *Giulgiu de albă ceață*, București, 1934; *Încă câteva poeme*, București, 1934; *Bucur*, București, 1935; *Mozaic*, București, 1935; *Camee*, București, 1935; *Cortegiul plin de sărbătoare*, București, 1935; *Stema Moldovei*, București, 1935; *Frumusețea zilelor*, București, 1936; *Au doborât un uriaș*, București, 1936; *Ceasul de amiază*, București, 1936; *Marmoreele*, București, 1936; *Umbra platanilor*, București, 1936; *Anotimpuri în tăcere*, București, 1937; *Luminătorul din ape*, București, 1937; *Zeita cu podoabe de aur*, București, 1937; *Har*, București, 1937; *Heruvim lăuntric*, București, 1938; *Mătrăgună*, București, 1938; *Cloșca cu puii de aur*, București, 1938; *Pygmalion*, București, 1939; *Inima muntților*, București, 1939; *Clopotnița mică*, București, 1939; *Moise*, București, 1939; *Mihail Eminescu*, București, 1939; *Negușătorul de inimi*, București, 1939; *Dansul dryadelor*, București, 1940; *Iisus cu crucea pe deal*, București, 1940; *Ceremoniale*, București, 1940; *Sfântul Petru*, București, 1940; *Hones*, București, 1941; *Imn către Dumnezeu*, București, 1941; *Minuni*, București, 1942; *Dar pierdut*, București, 1942; *Georgel*, București, 1942; *Focul adus*, București, 1943; *Mult mai sus*, București, 1943; *George Tăoală*, București, 1944; *Imperiul de ziuă*, București, 1944; *Vocea cunoscută*, București, 1945; *Cuvinte bune de prietenie*, București, 1945.

Repere bibliografice: George Marian, *Poezia lui Virgil Treboniu*, București, 1932; G. Călinescu, „Poezii”, ALA, 1937, 875; Horia Groza, *Doi autori de poezie tânără*, RP, 1937, 5 720; Argezi, *Scrieri*, XXXIII, 303-305; C. Pârlea, *Poezia lui Virgil Treboniu*, RAZ, 1938, 51; Ion Horia Munteanu, *Critice*, I, București, 1939, 11-13; *Virgil Treboniu*, JL, 1939, 32; [G.] Demetru Pan, „Mihail Eminescu”, RML, 1940, 44; Predescu, *Encicl.*, 861; Ion Horia Munteanu, *Lirica lui Virgil Treboniu*, București, 1944; Paul Bărbulescu, *Scurt comentariu critic la poezia lui Virgil Treboniu*, București, 1945; Nicolae Inătescu, *Poezia lui Treboniu*, București, 1945.

V. D.

TREBUINCIOSUL, publicație apărută la București, bilunar, apoi săptămânal, din ianuarie 1883 până la 21 aprilie 1885; de la 1 ianuarie 1884 și-a schimbat denumirea în „Necesarul”. Director-proprietar este Luigi Cazzavillan, viitorul editor și proprietar al ziarului „Universul”, care încearcă să impună cu T. o formulă de gazetărie specifică Italiei. Foaia se adresa oamenilor cu puțină cultură, oferindu-le o lectură simplă și distractivă: *Viața împărăteselor romane*, povestiri diverse, articole de știință popularizată, de apicultură și medicină, anecdote ș.a. Traduceri, mai ales din literatura italiană, fac I. S. Spartali, Clelia Bruzzesi și D. Stăncescu. Printre autorii transpuși în românește se numără Silvio Pellico, Edmondo De

I. Bechnitz. Dar răspunderea propriu-zisă în conducerea comitetului redacțional și a gazetei, care va deveni cel mai important cotidian din Transilvania, îi revine lui Slavici. El figurează, în primele luni, și ca redactor responsabil. Această funcție, care îl făcea pe deținătorul ei pasibil de a răspunde în fața justiției pentru tot ce se publică în coloanele ziarului, este preluată apoi, de la 7 iunie 1884, de Cornel Pop Păcurar. Vor mai fi redactori responsabili Septimiu Albini, Pompiliu Pipos, ziaristul bucureștean Adrian Cașolțeanu, Cornel Scurtu, Teodor V. Păcățian, George Coșbuc (între 27 martie și 2 aprilie 1889) și alții, în total optsprezece gazetari, dintre care unii în două și chiar în trei rânduri. Schimbările foarte dese sunt o urmare a conflictelor cu autoritățile, în urma cărora redactorul responsabil era fie suspendat, pe o perioadă determinată ori definitiv, fie trimis în judecată și condamnat la amenzi substanțiale sau la închisoare. Din 21 noiembrie 1886 Slavici nu mai este indicat ca director, dar el conduce în continuare ziarul până la 14 iunie 1888, când trebuie să plece la Vác pentru a executa anul de temniță la care fusese condamnat în urma unui răsunător proces de presă judecat la Cluj. În timpul absenței sale, dar și după reîntoarcerea din iulie 1889, T. este condusă de Septimiu Albini, care nu modifică, în linii generale, orientarea gazetei. Deosebiri esențiale vor apărea din 1896, când proprietatea ziarului și a institutului tipografic trece de la Eugen Brote, obligat să se autoexileze în preajma procesului memorandiștilor, la Ioan Rațiu. T. devine astfel un oficios al grupării politice din care făcea parte Rațiu, dar îi pierde treptat pe acei cititori, cei mai mulți de altfel, care îi sprijineau pe vechii tribuniști (Bechnitz, Slavici, Brote ș.a.). Din această cauză scade și influența politică a gazetei, care, mai ales după 1900, când va fi condusă de Elie Dăianu, are o difuzare limitată și devine un ziar provincial, în care predomină informația de interes local. Fiind vorba despre o publicație fără subvenții, care depindea direct de numărul abonaților, comitetul de redacție s-a străduit de la început să găsească o structură jurnalistică adecvată, prin care, fără a sacrifica din spațiul acordat chestiunilor politice sau articolelor cu tematică socială, culturală și economică, să lase loc și unei publicistici ușoare, de popularizare sau distractivă. Totodată, s-a organizat o rețea de corespondenți în toate localitățile mai importante din Transilvania și din celelalte teritorii locuite de români, precum și un sistem de comunicare directă cu cititorii, prin intermediul scrisorilor adresate redacției. S-a editat, urmărindu-se în primul rând acțiunea propagandistică și de culturalizare, dar fără să se piardă din vedere aspectul financiar, și o „Biblioteca populară”, alcătuită din broșuri (patruzeci și șase în 1884-1887 și în 1890) în care se republicau scrierile literare tipărite mai întâi în foiletonul ziarului. T. a mai scos, așa cum făceau și gazetele de peste munți, un calendar („Calendarul poporului”), mai multe suplimente dedicate sărbătorilor tradiționale (1896 și 1897) și un supliment literar („Tribuna literară”, între 1900 și 1902). Din redacție au mai făcut parte, alături de I. Slavici, D. Comșa și D. Popovici-Barcianu, care erau și membri ai comitetului redacțional, V. Mangra, G. Coșbuc, Septimiu

Albini, I. Russu-Șirianu, G. Bogdan-Duică, iar după 1896 Elie Dăianu, I. Scurtu și, probabil, Andrei Bârseanu.

T. apare într-o perioadă când burghezia română din Transilvania se reorganiza în cadrul Partidului Național Român, căutând mijloace noi de acțiune. Grupul condus de I. Bechnitz și I. Slavici își structurează programul în funcție de două principii: realizarea unității culturale a tuturor românilor și necesitatea de a se strânge relațiile cu principalele mișcări politice din Regat. Într-un stadiu inițial, care poate fi delimitat ca aproximație între 1884 și 1889, tribuniștii s-au situat, sub toate aspectele, alături de junimiști. După 1889, cel puțin pe plan politic, ei se apropie tot mai mult de cercurile liberale din România, rămânând însă, în ceea ce privește atitudinea în problemele culturale, sub influența lui Titu Maiorescu și a revistei „Convorbiri literare”. Orientarea projunimistă s-a făcut simțită mai ales în chestiunea ortografică și a limbii literare. T. a fost, împreună cu „Telegraful român”, una din primele gazete care au adoptat ortografia fonetică propusă de Titu Maiorescu și au combătut etimologismul sau prezența în stilul publiciștilor din Transilvania a unor construcții străine de spiritul limbii române. Rodnică a fost acțiunea și în domeniul literaturii. În articolul-program din primul număr, articol scris probabil de Slavici, se afirmă că unul din principalele țeluri urmărite de redacție este acela de a face din T. „un centru de lucrare literară”. Punând cu generozitate coloanele gazetei la dispoziția tinerilor literați, redactorii au urmărit să stimuleze și să sprijine literatura originală, inspirată mai ales din realitățile transilvănene. În 1890 s-a organizat un concurs de creație literară al cărui câștigător a fost Virgil Onițiu, menționi revenind lui Ion Pop-Reteganul și lui Ioan Popovici-Bănățeanul. S-au publicat, în același timp, operele literare ale celor mai cunoscuți scriitori români (Costache Negruzzi, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, I. L. Caragiale ș.a.), pentru a oferi modele începătorilor. Meritul cel mai însemnat este însă acela de a fi consolidat, în primul rând datorită colaborării lui Ioan Slavici și George Coșbuc, dar și prin strădania unui însemnat număr de alți poeți și prozatori ardeleni, temelia unei literaturi ce se adresa mai ales cititorului simplu. Atractivă prin tematică și realizare artistică, această literatură era totodată și accesibilă, dar nu în dauna calității și nici prin apelul la mijloace ieftine, de foileton senzațional, sau prin excesul de dacism, de ruralism, de „romantică a ciobăniei”, care caracterizează unele texte tipărite în alte periodice. T. a făcut astfel operă de educație artistică, stimulând gustul pentru lectură, trezind interesul pentru activitatea literară și promovând scrierile originale, în spiritul unei tradiții ilustrate de „Gazeta de Transilvania”, de „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, „Familia” sau de „Albina Carpaților”. După ce Coșbuc și Slavici părăsesc redacția și, mai ales, după 1891, adică în perioada luptei memorandiste, se include din ce în ce mai puțină literatură. Colaborarea lui G. Bogdan-Duică aduce o resuscitare a rubricilor de critică și istorie literară, dar în 1895 și el părăsește gazeta. Regresul va fi mai evident spre sfârșitul secolului, când literatură originală se va tipări doar întâmplător. În 1900 Elie Dăianu și Ion Scurtu vor încerca să reînvie

foiletonul gazetei, dar, până la urmă, vor opta pentru transformarea acestuia într-un supliment săptămânal. La **T.** a existat, din primii ani de apariție, un interes constant pentru literatura populară. Răspunzând apelurilor redacției, au trimis folclor cules din toate zonele Transilvaniei foarte mulți preoți și învățători, printre care V. Berbecaru, I. Berescu, I. Berghea, Avram Corcea, Iuliu T. Mera, I. Moța, C. Pepa, Grigore Sima al lui Ion, I. Trămbițoiu, cărora li se alătură și Jan Urban Jarník. Cu povești, balade, doine și cu articole de îndrumare a colaborat I. Pop-Reteganul. Gazeta a fost și unul din principalii factori de răspândire a literaturii scriitorilor de peste munți. S-au retipărit adesea versuri de Matilda Cugler-Poni ș.a., basmele lui Petre Ispirescu. Un merit cu adevărat mare al redactorilor de la **T.** este acela de a fi contribuit la cunoașterea în Transilvania a operei lui Mihai Eminescu, prin republicarea versurilor și prin comentarea operei poetului: studii scrise de G. Bogdan-Duică, Vasile Goldiș, A. C. Domșa, alături de amintirile lui A. C. Domșa, versuri închinat lui Eminescu, alcătuite de Al. I. Hodoș (Ion Gorun) etc. Principalii autori transilvăneni publicați de **T.** sunt Ioan Slavici și George Coșbuc. Cel puțin până când se va întoarce la București, Slavici a fost cel mai activ și mai conștiincios furnizor de scrieri beletristice și politice. Tot ceea ce s-a publicat în acest răstimp, exceptând anul de detenție, a fost, de asemenea, văzut, citit și de mai multe ori corectat sau chiar rescris de el. În același timp, Slavici a dat aproape în fiecare număr articole și comentarii politice, răspunsuri la numeroasele atacuri îndreptate împotriva tribunștilor, articole și studii economice, pedagogice, culturale, articole de critică literară, recenzii și note bibliografice, traduceri (din Gogol și Bret Harte), precum și scrieri literare proprii. Ultimul său articol, *Băncile noastre*, datează din 25 februarie 1890. După încercările din revista-manuscris „Muza someșană” și după o traducere apărută în „Școala practică”, lui Coșbuc i se va tipări prima lui poezie, *Filosofii și plugarii*, semnată C. Boșcu, în numărul 188, din decembrie 1884. În primăvara următoare, după ce i se publică, sub titlul *Zlatna*, o transpunere a poemului *Zlatna oder von Ruhe des Gemüthes* al lui Martin Opitz, tânărul poet își continuă colaborarea cu trei texte originale. Alte versuri și o versiune din Plaut îi vor apărea în 1886, iar în 1887 două noi compuneri proprii. Poate chiar din prima decadă a lunii septembrie 1887 Coșbuc, venit la Sibiu, este angajat redactor, făcând mai întâi ucenicie, apoi primind răspunderea rubricii intitulată „Cronica”. În anul 1888, după ce Slavici e închis la Vác, va pregăti în locul acestuia materialele pentru foileton, iar în vară se îngrijea de redactarea întregii gazete. În toată această perioadă Coșbuc alcătuiește și rubricile distractive, face numeroase traduceri (din Adalbert von Chamisso, Byron, A. F. E. Langbein, K. E. Franzos, O. C. Waldau, Moritz von Strachwitz, Al. Dumas, Prosper Mérimée, François Coppée), scrie articole dedicate folclorului și îndeplinește cele mai diverse însărcinări redacționale. Împrejurări nefavorabile, care survin în vara anului 1889, obligă redacția să micșoreze cheltuielile. Printre redactorii sacrificați în vederea economiilor se află și Coșbuc, pe care iarna aceluiași an îl găsește la

București. O prezentă de lungă durată, între 1888 și 1895, este și aceea a lui G. Bogdan-Duică, redactor care semnează în **T.** articole politice, culturale și de istorie, cronici literare, recenzii și însemnări, traduceri și preia de la Slavici rubrica „Revista literară”. Cu articole politice, de economie, pedagogie și de critică literară au mai colaborat Septimiu Albini, I. Russu-Șirianu (între 1891 și 1895), Zacharia Boiu, Eugen Brote, D. Comșa, Al. Grama, L. Albini, Augustin Bunea, A. C. Domșa. Literatură dau și Septimiu Albini, Virgil Onițiu, Ion Pop-Reteganul, Ion Russu-Șirianu, Ioan Popovici-Bănățeanul, Enea Hodoș, Ion Gorun, Valeriu Braniște, Petre Dulfu, Silvestru Moldovan, Grigore Sima al lui Ion. În jurul anului 1900 au diferite contribuții Ilarie Chendi, Octavian Goga, Ion Agârbiceanu, Andrei Bârseanu, Jean Bart. În **T.** apar numeroase traduceri, cele mai multe de bună calitate, din Lessing (o parte din *Laokoon*, în transpunerea Lucreției Suci-Rudow), Goethe, Fr. von Brentano (*Răul ca obiect de poezie*, transpunere de G. Bogdan-Duică), Byron, Charles Dickens, Bret Harte, Molière, George Sand, Gustave Flaubert, Jules Verne, Guy de Maupassant, Alphonse Daudet, Émile Zola, Georges Ohnet, Hippolyte Taine (fragmente din *Istoria literaturii engleze* și din *Filosofia artei*, traduse de G. Bogdan-Duică, *Figurile femeiești în opera lui Shakespeare*, transpunere de Laurențiu Bran), H. C. Andersen, Bjørnstjerne Bjørnson, Fritz Reuter, Paul Heyse, L. N. Tolstoi, F. M. Dostoievski, I. S. Turgheniev, Carlo Goldoni, Giosuè Carducci, Silvio Pellico, Juan Ruiz de Alarcón y Mendoza ș.a. R. Z.

TRIBUNA, publicație apărută la București, bilunar, între 1 decembrie 1911 și aprilie 1916, cu subtitlul „Comerț - industrie, literatură - știință”, având un comitet de redacție condus de Virgil N. Dărăscu (din 5 mai 1912). În articolul-program, *Rostul nostru*, **T.** își propune să ajungă „o revistă care să se ocupe cu toate chestiunile: literare, științifice, economice etc., care să poată fi citită în orice familie, care să aducă un folos general”; cititorii vor fi puși la curent cu „ultimele descoperiri științifice, cu invențiunile folositoare întregii omeniri”. Prima pagină conține fotografiile ale unor personalități din diverse domenii, atât din țară, cât și de peste hotare, foarte multe imagini fiind consacrate scriitorilor români, iar ilustrațiile fiind însoțite de o scurtă prezentare biografică. Predomină prezența în sumar a paginilor de proză lirică și memorialistică: Vladimir Macedonski (*Ajun de luptă, Fluturașul, În luptă*), Virgil N. Dărăscu (*Iarna, Flori de lămâiță, Bătrânețea, Tekirghiol*), Cornelia Dobrlnitz (*O aventură, Amintiri*), I. N. Cezărescu (*După natură*), V. Pop-Horinceanu (*O noapte în mijlocul lupilor*), Mihail Mora, Lazăr Spiridon Bădescu, Aurel Athanasescu, Enrieta Popovici. În mai multe numere este republicată povestea *Ioan Turbincă* de Ion Creangă. **T.** este puțin pretențioasă cu poezii pe care îi găzduiește: Mihai I. Toncescu, Sofronie Ivanovici, D. I. Bontes, Gabriel Donna, T. Ionescu-Teo, N. Țincu ș.a., cele mai multe versuri fiind de inspirație folclorică sau caracterizându-se printr-un romantism epigonic. Sunt reproduse și câteva cugetări semnate de Carmen Sylva. O atenție deosebită se

acordă articolelor de popularizare, multe traduse ori adaptate: *Piramidele Egiptului* (I. G. Dumitriu), *Psihologia cinematografului*, *Religia științei* (I. D. Nicolescu), *Religiile popoarelor asiatice* (Nic. Fr. Lazaris), *Istoricul teoriei evoluției* (F. C. Dreyfus), *Literatura turcă* (Miorel), *Sully Prudhomme și Henri Poincaré* (M. I. Toncescu, sub pseudonimul Mihon), *Teatrul Național* (Mihail Mora) *Istoria fotografiei* (P. Goruneanu), *Lumile planetare*, *Incendiile cerești* (C. Flammarion) etc. „Cronica teatrală” este susținută de Victor Anestin, care mai semnează și eseurile *Crăciunul. Cum era odinioară, Un nou curent în poezia noastră*. Alți colaboratori: Otilia Ghibu, Stelian Ionescu, I. Hefter, Elie G. Iliescu, Ionel Nedelescu, Petre Petrescu. Alte rubrici: „Fapte – Invențiuni”, „Știri din străinătate”, „Cărți noi”, „Cronica științifică”, „Cronica economică”.
L. Cr.

TRIBUNA, revistă apărută la București, săptămânal, din 20 martie 1915 până în 3 iulie 1916. În 1915 se specifică: „apare sub îngrijirea unui comitet”, iar în 1916: „apare sub îngrijirea d-lor dr. Constantin Bucșan, dr. Onisifor Ghibu și Gheorghe Popp”. În articolul-program *A treia „Tribună”*, redactat de Gheorghe Popp, se precizează: „Aceasta e a treia «Tribună». Ea va fi stăpânită de unitatea unei doctrine, de claritatea unei conștiințe, de mândria unei continuități, a unei tradiții care implică o datorie”. Partea politică a publicației are drept scop susținerea idealurilor istorice ale Transilvaniei. Rubrici: „Cronici – note și însemnări”, „Cărți noi relative la Ardeal”. Sunt incluse în sumar versuri de Ion Al-George, Aurel Esca, Eugeniu Revent, Zaharia Bârsan, Ovidiu Hulea, Aron Densușianu, Octavian Moșescu, Aron Cotruș, Constantin Asiminei, Adrian G. Roșianu, Maria Cunțan, Octavian Goga, Al. A. Leontescu, Volbură-Poiană Năsturaș ș.a. Proza aparține lui D. N. Ciotori, Ion Iosif Schiopul, Oct. C. Tăslăuanu, Octavian Goga, Al. Cazaban, Laurian Gabor, contribuții de cultură și istorie dau G. Sima, N. I. Rusu, I. I. Schiopul, Virgil A. Popescu, Ion Moța, Onisifor Ghibu, Gh. Popp, Emil Panaitescu, Constantin Bucșan, I. U. Soricu, Nicolae Iorga, Gh. Pădure, Ioan Stătescu, Vasile Mangra, Atanasie Popovici, G. Bogdan-Duică, Pamfil Șeicaru (un articol polemic despre Tudor Arghezi), G. Opran. Redactată la Arad și tipărită la București și Craiova, **T.** este pusă în totalitate în slujba cauzei ardelenilor, prefigurând Unirea de la 1 Decembrie 1918. Articolele politice sunt tranșante în ceea ce privește realitățile cu Austro-Ungaria. În numărul 26-27/1916 se anunță că revista intră într-o vacanță de șase săptămâni și că va reapărea la 15 august, ceea ce nu s-a mai întâmplat.
V. T.

TRIBUNA, cotidian apărut la Cluj din 29 octombrie 1938 până în 2 septembrie 1940, sub direcția lui Ion Agârbiceanu. Director administrativ: Ioan Petruca, prim-redactor responsabil: Liviu Hulea. Gazeta se deschide cu articolul-program *Către cititori*, semnat de Ion Agârbiceanu, în care se face apel la unitatea românilor în jurul regelui Carol al II-lea, într-un moment în care „națiunea începe să se regăsească pe sine însăși”, după o perioadă de mari frământări. În consecință, se afirmă că **T.** „va

fi pusă exclusiv în slujba ideii și a solidarității naționale, a unirii sufleștești, a comandamentelor morale și de realizări practice ce decurg din ele” și că „va năzui, în aceeași vreme, să fie exponentul vieții culturale, sociale și economice ale celor trei ținuturi din Ardeal și Banat”. Deviza este „O Patrie, o națiune, un monarh!”. Apariția jurnalului va fi salutată de Elie Dăianu, fost director al „Tribunei” din Sibiu, precum și de o serie de importante fețe bisericești. Sumarul divers și bogat se structurează în primul rând în rubrici de interes general, precum „Tribuna economică”, „Tribuna juridică”, „Tribuna sportivă”, „Ultima oră”, „Clujul în 24 de ore”, în care este consemnată activitatea civilă locală și este analizat spectrul politic din perioada premergătoare izbucnirii celui de-al doilea război mondial. Rubricile culturale sunt „Litere, teatru, muzică, artă”, „Tribuna culturală”, „Știri artistice”, „Reviste” (în chiar primul număr este consemnată editarea revistei „Symposion” din Cluj), „Încrестări”, „Bibliografie”, „Primii pași”, unde viața culturală clujeană, dar și cea națională sunt urmărite cu atenție. Poezia din **T.** aparține lui Lucian Blaga, Emil Zegreanu, Radu Stanca, Iosif N. Frâncu, C. S. Anderco, Dionisie Fărcașiu, Ion Negoitescu, care în 1939 figurează la rubrica „Primii pași” cu poezia *Carte deschisă*, lui Petre Pascu, Teodor Boșca, Ion Țolescu, Mihail Pinteă, Petre Paulescu, Grigore Popa, V. Copilu-Cheatră, Ion Moldoveanu (cărui i se dedică două numere consecutive la moartea sa prematură), Petre Bortos. Proza este mult mai slab reprezentată, fiind de remarcat doar scrierile lui Ion Agârbiceanu. În schimb, este foarte susținută partea de publicistică, cu comentarii politice, sociologice, istorice, de religie semnate de Onisifor Ghibu, Teodor V. Păcățian, Ioan Lupăș, Ion Agârbiceanu, Iosif E. Naghiu, Ștefan Meteș, Elie Dăianu, Andrei A. Lillin, E. Boșca-Mălin, Ștefan Pascu, Titus Lucaciu, Aurel George Stino, I. Gârbacea, Lucian Voiculescu, Aurel Cosma, Milan Șesan, Vasile Netea. Oficiul critic, sub toate aspectele (literatură, plastică, teatru, muzică), este îndeplinit de autori precum Ion Moldoveanu, Gheorghe Stoica (sub pseudonimul George Freamăt), Nicolae Agârbiceanu, Horia Stanca, Ovidiu Drimba, George Sbârcea, Romulus Roșu, Sebastian Voicu, Octavian Șireagu, Ion Șugariu, Al. Dima, Victor Papilian, V. Beneș, Iosif Bătiu, Nicolae Brana. **T.** se impune astfel ca o revistă de bună ținută, dispunând de un larg grup de colaboratori, unii de autoritate națională. Din păcate, este nevoită să își întrerupă apariția în zilele imediat următoare semnării Dictatului de la Viena. Merită a fi semnalată o notă autografă, înscrisă de Onisifor Ghibu pe coperta colecției de la Biblioteca Centrală Universitară din Cluj. Aici se arată că două numere (din 30 și 31 august 1940) lipsesc din colecție, fiind probabil cenzurate ulterior de regimul de ocupație, deoarece descriau amănunțit evenimentele de la Cluj din acele zile tragice. Nota este datată 19 martie 1960.
V. T.

TRIBUNA, revistă apărută la Alba Iulia, săptămânal, din 25 decembrie 1940 până în 15 ianuarie 1943, ca organ al Asociației Refugiaților și Expulzaților din Ardealul Ocupat. Redactor

responsabil este Vasile Cristea, iar comitetul redacțional este alcătuit din Elie Dăianu, Petru Metes și Nicolae Vasiu. Acesta din urmă semnează și articolul-program *Românul în veci nu piere*, arătând că românii liberi sunt datori să îi „apere pe frații lor rămași sub jug”. Orașul Alba Iulia, simbol al Marii Uniri, nu e întâmplător ales, ci pentru a aduce aminte românilor transilvăneni anii de eforturi și jertfe făcute pe altarul idealului național. Cedarea Ardealului de Nord dislocase populația românească, refugiată, dar mai ales expulzată de noile autorități, iar lupta lor pentru adevăr și dreptate trebuia susținută. O mare experiență în această direcție avea protopopul Elie Dăianu de la Cluj, care redactase ziarul „Răvașul”, scriind articole mobilizatoare și adunând în jurul său o echipă reductabilă de scriitori combatanți. În T. se publică sau se reproduc versuri de Andrei Băneșanu, Aron Cotruș, Corneliu Vințan, Florica Ciura-Ștefănescu, Iustin Ilieșiu, Nichifor Crainic (*Cântecul pământului*), I. D. Pietrari ș.a. Elie Dăianu recenzează volume de poezii ale lui G. Gregorian și I. D. Pietrari și vinează mai multe articole cu pseudonimul Pascu Ludeanu. Mai colaborează Sebastian Bornemisa, V. Nițescu, Isaia Tolan, Ionel Pop, Eugen Hulea, E. Nicoară. M. Pp.

TRIBUNA, cotidian apărut la Brașov din 2 aprilie 1941 până la 25 noiembrie 1944, având subtitlul „Ziar de rezistență transilvăneană”. Continua cotidianul „Tribuna” de la Cluj, editat în 1938-1940 și al cărui director a fost Ion Agârbiceanu, consemnând numerotarea anilor de apariție în consecință. Director: Gavril Pop, prim-redactor Gheorghe Stoica, apoi Gheorghe Dragoș. *Cuvântul de început* subliniază că T. reapare pentru a stabili „o unitate de vederi în privința rezistenței și a luptei împotriva opresorului”. Își propune misiunea de a mobiliza opinia publică din Transilvania împotriva hotărârilor nedrepte ale Dictatului de la Viena, urmărind să devină cea mai importantă armă de luptă pe acest tărâm, prin promovarea spiritualității transilvănene și ralierea tuturor forțelor intelectuale de marcă, provenind de la Blaj, Sibiu, Cluj, Oradea, Brașov ș.a., într-un bloc unitar de conștiință națională creatoare. Rubrica, de bună calitate, „Tribuna culturală”, valorează cât o întreagă revistă. Alături de aceasta, mai sunt deschise rubricile „Semnele vremii”, „Curierul economic-social”, „Cronica Brașovului”, „Tribuna pentru popor”, „De luni până sâmbătă”, „Pagina școlară”, „Săptămâna în imagini”, „Cartea, credința strămoșească”, „Brașovul în 24 ore”, „Ultima oră”, „Ecouri de la frați” ș.a. De remarcat și „Cotidian”, rubrică susținută de Octav Șuluțiu, sau „Meridian”, redactată de Ion Oană. Colaborează mai toți intelectualii de frunte ai Transilvaniei. Sectorul de poezie este ilustrat de Aron Cotruș, Petre Pascu, I. V. Spiridon, Romeo Dăscălescu, Lucian Valea, Petre Paulescu, Al. Lungu, George Popa, Petre Bortos, C. S. Anderco, Ion Moldoveanu, Al. Moldoveanu, D. Iov, D. Gherghinescu-Vania, Ionel Manițiu, Ion Buzdugan, George Drumur, Iulian Vesper, Emil Micu, Petru Homoceanu, Horia Bottea, Emil Manu, G. St. Cazacu, Dem. Gh. Nolla, Ion Oană, Georg Unter, Radu Teculescu, Petre Frânculescu, I. Al. Bran-Lemeny, G.

Anul IV (Seria IV) Nr. 2 Situația din Balcani

tribuna

101, 3 Aprilie 1941

Marele noastre prototaxi

Problema are mai multe laturi și trebuie abordată din punct de vedere economic și politic. În primul rând trebuie să se clarifice situația de vedere al statului românesc asupra acestei probleme. Este vorba de o problemă care are în vedere atât interesul românesc, cât și cel al statului românesc. Este vorba de o problemă care are în vedere atât interesul românesc, cât și cel al statului românesc.

PROBLEMA CRONICĂ

Problema cronică are mai multe laturi și trebuie abordată din punct de vedere economic și politic. În primul rând trebuie să se clarifice situația de vedere al statului românesc asupra acestei probleme. Este vorba de o problemă care are în vedere atât interesul românesc, cât și cel al statului românesc.

Situația din Balcani

IMPASUL JUGOSLAVIEI

Cronii, credințioși înrădăcinatei lor tradiții istorice manifestă, într-o chip nelăudabil, voința ter hotărâtă de apropiere și prietenie față de puterile continentale

În zilele noastre, în Balcani, se petrece un fenomen care are o mare importanță pentru întreaga Europă. Este vorba de o problemă care are în vedere atât interesul românesc, cât și cel al statului românesc.

Cobzalău, Ionel Maxim, Octav Sargețiu, Dinu Ianculescu, Pompiliu Preda, Emil Blănaru, Ion Th. Ilea, Ioanichie Olteanu, Pavel P. Bellu, Mihai Beniuc, N. Pelin, N. Untărescu, Eugen Păcurariu, Ion Preda Misleanu, Al. Jebeleanu, Ștefan Aug. Doinaș, Ion Munteanu, Victor Calmuc, I. Lupu, C. Ștefaniu, Petre Bucșa, V. Copilu-Cheatră, Ion Apostol Popescu ș.a. Chiar dacă nu colaborează direct, Lucian Blaga se bucură de un mare prestigiu; i se reproduc poezia *Câinele din Pompei*, fragmente din piesa *Avram Iancu*, traduceri din Hölderlin publicate în „Saeculum”, de asemenea se comentează *Religie și spirit* și alte volume. T. mai reproduce din versurile lui Octavian Goga, Zaharia Bârsan, G. Rotică ș.a. Proza este reprezentată de scrieri aparținând lui Mihail Lungianu, Mihai Negoescu, Octavian Rădulescu, Iorgu Gane, Mircea Balteș, Andrei Radu, Mircea Șerbănescu, Sebastian Stanca, Andrei Florescu, Petronelei Negoșanu. Articole pe teme literare scriu Octav Șuluțiu, Ion Oană, D. Gherghinescu-Vania, Mircea Bogdan, V. Spiridonică, Lucian Valea, Ion Negoiteșcu, Ștefan Baciu, Mihail Chirnoagă, N. Albu, N. Comșa, Cicerone Mucenic, mulți făcând în mod curent și cronici de întâmpinare la cărți ale lui Liviu Brebreanu, Ion Moldoveanu, Al. Popescu-Negură, G. Călinescu (*Istoria literaturii de la origini până în prezent* are parte de mai multe cronici defavorabile),

Gh. Tulbure, Dem. Gh. Nolla, Victor Papilian, D. Gherghinescu-Vania, Șerban Cioculescu, Perpessicius, Mircea Streinul, Ion Agârbiceanu, Radu Gyr, Panait Istrati, Dimitrie Stelaru, Tudor Arghezi, Mircea Eliade, Camil Petrescu, E. Lovinescu ș.a. Eseuri și articole pe teme culturale semnează George Sbârcea, Ovidiu Drimba, Vasile Gionea, Al. Husar, Nichifor Crainic, Ovidiu Papadima, Al. Bărbat, Gheorghe Stoica, N. Papanastasiu, I. Mateiu, G. Togan, N. Sulică, C. Sassu, Ion Gherghel, Teofil Bugnariu, Septimiu Bucur, E. Boșca-Mălin, Victor Fulicea, D. Munteanu-Râmnic, Zenobie Păclișanu, N. Tatu, Gabriel Țepelea, Ionel Neamtzu, Victor Iancu, Radu Enescu, Aurel A. Mureșianu, Elie Dăianu (și sub pseudonimul Pascu Ludeanu), Mihail Fărcășanu (Mihail Villara), Corneliu Coposu ș. a. Și literatura străină este bine reprezentată, traducându-se din Goethe (I. Al. Bran-Lemeny), Nietzsche (Lucia Goșteanu), D'Annunzio (Giuseppe Cifarelli), Baudelaire (Horia Bottea), Paul Valéry (I. Pașca), Kipling, Rilke, Arturo Graf. Se scrie curent despre Giovanni Papini, Luigi Pirandello, Miguel de Unamuno, Knut Hamsun, Rilke, André Gide ș.a. O vreme publică în paginile gazetei numeroși comentatori italieni, precum Mario Caporilli, Raffaello Riccardi, Mario Ferrighi, Giuseppe Cifarelli ș.a., o anumită simpatie pentru literatura și politica italo-germană resimțindu-se la un moment dat în materialele de aici. Orientarea politică este vizibil filoțărănistă, Iuliu Maniu fiind deseori evocat. Este, de asemenea, susținută campania românească în Est, pentru recucerirea Basarabiei și a Bucovinei (un articol exaltat al lui Octav Șuluțiu pe această temă poartă titlul *Jos laba, Urss-ule!*). Abia când înfrângerea Germaniei devine evidentă, în primăvara și vara lui 1944, orientarea ziarului începe să se schimbe treptat. Aurel A. Mureșianu vorbește acum despre „luptele comune ale românilor și slavilor împotriva asupritorilor”, Radu Enescu discută despre „țărănism și marxism”, „democrație și cultură” sau laudă fără rezerve opera de „savant sociolog” a lui V. I. Lenin, jucând cu dezinvoltură rolul de „avocat al diavolului”. Speriat de articolele pe care le scrisese în „Țara” de la Sibiu în perioada imediat anterioară, Victor Iancu încearcă și el să își spele „păcatele” în noua conjunctură, în articole precum *Imperativul ceasului de față, Împotriva violenței de limbaj, Ce trebuie să fie epurația*. Pe direcția salvării ideilor democratice se situează publicistica lui Corneliu Coposu (*Întoarcerea la noi înșine*) și Mihail Fărcășanu. M. Pp.

TRIBUNA, revistă care apare la Cluj, săptămânal, începând din 10 februarie 1957. Primul colegiu de redacție: Ioanichie Olteanu (redactor-șef), Ion Agârbiceanu, Valeriu Bologa, Ioan Ceterchi, Victor Cheresteșiu, Aurel Ciupe, Dumitru Isac, I. D. Mușat, Iosif Pervain, Sigismund Toduță, Mircea Zăciu. Într-un *Cuvânt de început*, aparținând redacției, se precizează: „«Tribuna» apare cu năzuința de a umple un gol în cultura noastră nouă [...]. Apărând aici, în inima Transilvaniei, e de la sine înțeles că «Tribuna» va fi legată strâns de viața acestei regiuni. Dar se va feri să devină o revistă de provincie”. Pe parcursul a mai bine de patru decenii și jumătate de apariție neîntreruptă

(nici chiar în decembrie 1989 nu s-a produs vreo dereglare), T. nu și-a schimbat decât foarte puțin formatul și numărul de pagini. Nici modificările conducerii nu sunt numeroase. La numărul 24/1957 sunt consemnați ca redactor-șef adjunct Dumitru Mircea și ca secretar general de redacție Nicolae Mărgeanu, cu numărul 40/1957 redactor-șef devine Dumitru Mircea, de la numărul 31/1964 redactor-șef adjunct e desemnat Teofil Bușecan, cu numărul 47/1964 secretar general de redacție este Al. Căprariu, devenit la numărul 52/1965 redactor-șef adjunct, cu Ion Manițiu secretar general de redacție. La numărul 4/1970, după o perioadă de peste un deceniu, are loc o modificare profundă a conducerii și a orientării revistei. Cu acest număr, care în mod semnificativ este închinat lui Mihai Eminescu, sunt înscrși în caseta redacțională Dumitru Radu Popescu - redactor-șef, Ion Vlad - redactor-șef adjunct și Ion Manițiu - secretar general de redacție. Cu numărul 7/1971 ca redactor-șef adjunct figurează Victor Felea, iar ca secretari de redacție Augustin Buzura și Constantin Cubleșan. Timp de doisprezece ani T. are un parcurs constant, fără modificări esențiale. Abia din 1982, după alegerea lui D. R. Popescu ca președinte al Uniunii Scriitorilor, la numărul 15 este anunțată o nouă conducere: Vasile Sălăjan - redactor-șef, Victor Felea și Ion Vlad - redactori-șefi adjuncți, Augustin Buzura - secretar responsabil de redacție. Cu numărul 23/1985 Al. Căprariu îl înlocuiește pe Victor Felea ca redactor-șef adjunct, iar după moartea lui Al. Căprariu, în februarie 1988, rămân doar Vasile Sălăjan - redactor-șef și Augustin Buzura - redactor-șef adjunct. Numărul din 28 decembrie 1989 se editează sub conducerea unui comitet de coordonare compus din Augustin Buzura, Vasile Sălăjan, Radu Mareș, Ion Cocora, Tudor Vlad. Cu numărul 17/1990 Augustin Buzura este investit redactor-șef, iar din 1992 Tudor Vlad figurează ca redactor-șef adjunct, iar Ion Maxim-Danciu devine secretar general de redacție. Din 2000 redactor-șef e desemnat Vasile Sebastian Dâncu, director onorific fiind Augustin Buzura. Începând cu numărul 5/2002 Ion Maxim-Danciu devine redactor-șef, cu Ovidiu Petca secretar general de redacție, iar de la numărul 15/2003 sunt cooptați ca redactori Ioan-Pavel Azap, Claudiu Groza, Ștefan Manasia și Oana Pughineanu. Structura T. a rămas constantă, după modelul publicațiilor ardelenene. Principalele rubrici sunt „Cronica literară”, „Revista revistelor”, „Cronica ideilor”, „Teatru”, „Poșta redacției” (extinsă de Adrian Păunescu, pentru o perioadă de câțiva ani, la dimensiunea unei pagini întregi, intitulată „Ave”), „Plastică”, „Însemnări”, „Ex libris”, „Bloc-notes”, „Caleidoscop”, „Sport”, „Accente”, „Tribuna la...”, „Tribuna universitară” ș.a. Principalul obiectiv, exprimat în articolul-program, anume realizarea unei

publicații naționale, a fost atins încă de la început. **T.** nu a rămas o revistă regională, ci a participat intens la realizarea unui climat de creație, în ciuda comandamentelor politice la care s-a supus mai mult formal, în intervenții de circumstanță. Practic, a reușit să promoveze valori importante și să confere Clujului calitatea de metropolă culturală (alături de revistele „Steaua”, „Utunk”, „Korunk”, „Echinox”). Atât abordarea problematicii literare, cât și lista colaboratorilor se înfățișează echilibrat pe tot parcursul existenței publicației. Poezia va fi marcată și în **T.** de trei etape esențiale. Perioada 1957-1970 este dominată de ingerința obligatorie a realismului socialist, deși revista a produs, dincolo de subvalori și „valori” convenționale, destule realizări. Sunt remarcabile prezențele tinere, afirmate acum și în paginile publicației clujene: Nichita Stănescu, care debutează aici, la 17 martie 1957, cu un grupaj de versuri intitulat *1907*, Ioan Alexandru, Angela Marinescu, Nicolae Prelipceanu, Matei Gavril, Vasile Igna, Horia Bădescu. S-au manifestat și poeți clujeni importanți: Bazil Gruiă, Aurel Rău, Aurel Gurghianu, Victor Felea, Negoită Irimie, Ion Rahoveanu, Miron Scorobete, Adrian Popescu, Ion Cocora, Ion Mircea, Dinu Flămând, Aurel Șorobetea ș.a. După 1970 lirica s-a eliberat într-o mare măsură din chingile ideologicului, lărgindu-și aria prin contribuția unor poeți tineri: Petru Romoșan, Marta Petreu, Mariana Bojan ș.a. Aproape că nu există poet român cu prestanță, din indiferent ce parte a țării, care să nu fi semnat în **T.** Proza se caracterizează prin același echilibru al valorilor și opțiunilor stilistice. În alt moment istoric, după decembrie 1989, începe o perioadă de firească emancipare teoretică și tematică, dar lista colaboratorilor va fi alcătuită, cel puțin în primii ani, în funcție de o nerecunoscută grilă politică, mai ales la nivelul opțiunii unor creatori. De-a lungul timpului sunt publicați prozatori ca Ion Agârbiceanu, I. D. Mușat, Ion Lungu, Vasile Rebreanu, Augustin Buzura, Grigore Beuran, Pavel Aioanei, Leonida Neamțu, Constantin Cubleșan, Radu Mares, Vasile Sălăjan, Marcel Constantin Runcanu, Tudor Dumitru Savu ș.a., dar sunt incluse și scrieri de G. Călinescu, Eusebiu Camilar, Titus Popovici, Marin Preda ș.a. Teatrul este mai puțin prezent: Teofil Bușecan, Sütő András, Paul Everac, D. R. Popescu. Un sector extrem de activ a fost cel al publicisticii. Sunt prezenți la început Constantin Daicoviciu, Henri Jacquier, Dumitru Isac, Raluca Ripan, Valeriu Bologa, Victor Preda, Henri Wald, George Sârcea, Dumitru Ghișe, Adrian Marino (care susține multă vreme „Cronica ideilor literare”), apoi Ion Aurel Stoica, Tudor Cătineanu, Grigore Zanc și mulți alții. Interesante au fost dezbaterile la nivel național ale unor probleme cultural-filosofice și sociale, mesele rotunde, anchetele. Dezbateri precum *Creație și actualitate*, *Argument pentru o istorie a literaturii române contemporane* sau *Condiția literaturii române în școli* au durat ani de zile. Un vast capitol este dedicat traducerilor din literaturile lumii, la care se adaugă, îndeosebi prin grija lui Al. Căprariu și A. E. Baconsky, contactele directe cu mișcarea culturală europeană (interviuri, traduceri din presa internațională, note și însemnări). Una din obișnuințele instaurate de **T.** a fost editarea de numere speciale, dedicate unor personalități: Ion

Agârbiceanu, Tudor Arghezi, Mihai Eminescu, Lucian Blaga ș.a. O mare parte din personalitatea și autoritatea revistei a fost conferită de un oficiu critic puternic, afirmând întotdeauna o opinie independentă, situație determinată și de faptul că redacția a întreținut legături strânse cu universitarii clujeni. Prima grupare critică a revistei era alcătuită din Ion Oarcăsu, Ion Lungu, Domițian Cesereanu, Radu Enescu, Constantin Cubleșan, Mircea Vaida. După 1970 se impune spiritul mai liberal al lui Ion Vlad, Mircea Zăciu, Victor Felea, Adrian Marino, Nicolae Balotă, precum și al generației care a debutat, preponderent, la **T.**: Mircea Popa, Valentin Tașcu, Aurel Sasu, Ion Pop, Liviu Petrescu, Marian Papahagi, Ion Vartic, Ion Marcoș, Petru Poantă, Irina Petraș, Ioana Bot ș.a. Trebuie semnalat, de asemenea, faptul că aici și-au văzut tipărite unele din primele scrieri nu numai Nichita Stănescu, ci și Liviu Petrescu (1958), Ana Blandiana (1959), Ioan Alexandru (1960), Augustin Buzura (1960), Eta Boeriu (1963), Gheorghe Pituț (1963), Dinu Flămând (1966), Mircea Muthu (1967), Constantin Zărnescu (1971) ș.a. După 1989, în cea de-a doua serie a revistei, alături de nume noi continuă să scrie o parte din vechii colaboratori. Astfel, cu poezie sunt prezenți Gheorghe Tomozei, Mircea Ivănescu, Mircea Ciobanu, Constantin Abăluță, Ion Mircea, Adrian Popescu, Anghel Dumbrăveanu, Augustin Pop, Mircea Petean ș.a., iar cu pagini de proză Gheorghe Schwartz, Gabriela Melinescu, Bedros Horasangian, Radu Țuculescu, Tudor Dumitru Savu, Doina Cetea, Maria Luiza Cristescu, Marian Ilea ș.a. Se remarcă un dens sector eseistic și publicistic, susținut de Eugen Uricaru, Horia Bădescu, Alexandru Vlad și Ion Mureșan. În ceea ce privește critica literară, semnează în continuare Ion Vlad, Petru Poantă, Liviu Petrescu, Mircea Muthu, Mircea Tomuș, Irina Petraș, Ioana Bot ș.a., cărora li se alătură Sanda Cordoș, Diana Adamek, Cornel Vâlcu, Horea Poenar, Victor Cubleșan, Marius Jucan, Carmen Berindei ș.a. Se realizează, de asemenea, consistente numere tematice, cum ar fi acela dedicat jurnalului (8/1992). Începând din 1998 **T.** intră însă într-o perioadă de criză financiară, având un ritm de apariție neregulat, cu numeroase numere multiple și cu frecvente sincope. E acum o revistă „nici lăsată să moară, nici omorâtă”, cum va afirma Ion Mureșan într-un editorial (*Cazul „Tribuna”*) din numărul inaugural al celei de-a treia serii, inițiată în septembrie 2002, cu o periodicitate bilunară. Până la sfârșitul anului 2003 **T.** nu reușește să configureze o echipă critică stabilă. În schimb, se distinge prin colaborările tinerilor (de pildă, dau versuri Rareș Moldovan, Mihai Goțiu, Vasile Leac ș.a.), ca și prin realizarea unor „dosare” incitante, precum cele inserate în paginile din 2003: *Dicționare literare de autori clujeni*, *Reviste de cultură din Transilvania*, *Familia în tranziție*. Intenția de promovare pe o arie cât mai largă a publicației s-a vădit în timp și în numeroasele suplimente, unde s-au manifestat grupuri literare din orașe transilvane care nu aveau la dispoziție reviste de cultură proprii: Alba Iulia, Zalău, Bistrița, Mediaș, Satu Mare, Baia Mare etc. Nu în ultimă instanță trebuie remarcată ținuta grafică și artistică a periodicului, susținută de reproduceri din arta clujeană și universală.

TRIBUNA ARDEALULUI, publicație apărută la Cluj, zilnic, din 15 septembrie 1940 până în 4 august 1944, cu subtitlul „Organ de afirmare al românilor din Ungaria”. Inițial redactor responsabil este Gheorghe Giurgiu, apoi editor responsabil devine Emil Hațieganu. Într-un *Apel către cititori* comitetul de redacție declară: „Ne împlinim o datorie când ne trudim ca din puterile noastre proprii să scoatem o gazetă românească pentru marele public românesc doritor să știe ce se petrece în lume și în țară”. Se publică sau se reiau versuri de Tudor Arghezi (*Mărturisire pe vioară și arcuș*), Ion Pillat (*Poetul*), Ion Minulescu (*Aquarelă*), G. Bacovia (*Amurg violet*), Ștefan Aug. Doinaș (*Intermezzo*), Virgil Sotropa (*Galelele aleargă, Vremile, În goană*), Mihai Beniuc (*Vulturii doborâți*), Victor Ilieșiu, Francisc Păcurariu, prezent în redacție și marcându-și acum începuturile literare (*Înviforată creștere, Împrișcarea, Stanțe, Stih tânăr, Un zar, Ursita* ș.a.), Iosif Moruțan, Valentin Strava, Ion Cherejan, Teodor Ciceu, Valentin Raus ș.a., iar proză dau Andrei Radu, Pia Dragoș, Alexandru Anca ș.a. Îndeosebi la rubrica „Grai și suflet românesc” apar numeroase retipăriri: Mihai Eminescu (*Printre sute de catarge, Crăiasa din povești*), George Coșbuc (*Sub patrafir*), Octavian Goga, St. O. Iosif (*Cântec vechi*). Rubrica intitulată „Colțul elevilor” înregistrează în 1942 debutul lui Dumitru Micu, cu poezia *Țăranii*, în același an debutând aici și Ion Oarcăsu. În sumar intră, de asemenea, nu numai publicistică social-politică (Aurel Socol, Constantin Oarcea, E. Nicoară ș.a.), ci și articole care aparțin lui Șerban Cioculescu (*Un mare nedreptățit: I. Codru Drăgușanu*), Mircea Eliade (*Lucruri de taină*), Victor Eftimiu (*Poezia turcă*), Ovidiu Papadima (*Folklorul - neobosit laborator de miracole*), Mihai Beniuc (*Poezia*), I. M. Sadoveanu, Miron Radu Paraschivescu (*Ce este poezia?*), Al. Lupeanu-Melin, Gheorghe Dăncuș (care asigură frecvent rubrica „Grai și suflet românesc”), Victor Iancu, Ion Cherejan, Victor Ilieșiu, Vasile Vartolomei, Grigore Popa, Gavril Scridon ș.a. Sunt inserate și traduceri, realizate de Francisc Păcurariu (din Rainer Maria Rilke și din Charles Baudelaire) și Ion Pillat (din Goethe). Apar numeroase pagini privind activitatea unor personalități literare: James Joyce, Arthur Rimbaud, Lucian Blaga, B. P. Hasdeu, Cezar Petrescu ș.a. A. St.

TRIBUNA FAMILIEI, revistă apărută la București, de trei ori pe lună, între octombrie 1898 și 20 aprilie 1905. Proprietar și director până în 1901 este M. I. Toncescu, autor de snoave și romane publicate în foileton (*Fatalitate, Floare viscolită* ș.a.). Mai colaborează Anibal Teodorescu și Neculai Pandrea, autori de romane și traduceri, N. Țincu, D. Teleor, Al. Antemireanu, Victor Anestin, M. Mora. Versurile aparțin lui Carol Scrob, Mircea Demetriade, Florian Becescu, Iuliu Cezar Săvescu, Cincinat Pavelescu și Smarandei Gârbea (Smara). Se traduce din Lenau, Schopenhauer, Byron, A. Tennyson, Charles Dickens, Washington Irving, L. N. Tolstoi, I. Ș. Turgheniev, Vsevolod Garșin, Catulle Mendès, Alfred de Musset, Jules Verne, Guy de Maupassant. Unor scriitori străini, între care Henryk Sienkiewicz și Jules Lemaitre, li se fac prezentări biografice, precum și lui Ion Heliade-Rădulescu, Ion Creangă

(cărui i se republică și poveștile), Titu Maiorescu, Al. Candiano-Popescu, Petre Ispirescu, G. Dem. Teodorescu, B. P. Hasdeu, V. A. Urechia ș.a. R. Z.

TRIBUNA LIBERĂ, gazetă apărută la Focșani, bisăptămânal, de la 14 noiembrie 1894 până la 15 mai 1895 și de la 11 februarie la 14 octombrie 1896. Un bun ziarist, C. B. Stamatin-Nazone, totodată autor de scrieri satirice și semnatar al unui volum de portrete literare, scoate acest periodic în care s-au republicat poezii de D. Bolintineanu, Constantin Negruzzi, V. Alecsandri, B. P. Hasdeu, D. Petrino, Mihail Zamfirescu, Veronica Micle, Duiliu Zamfirescu, George Coșbuc, I. Păun-Pincio, Traian Demetrescu, alături de versuri de Cornelia din Moldova, G. Murnu, Matilda Cugler-Poni, Th. M. Stoenescu, A. Steuerman, D. Teleor, Artur Stavri, Radu D. Rosetti, Ion Gorun (Al. I. Hodos). În foileton se dă o traducere din Henri Rochefort, sub titlul *Întâmplări din viața-mi*. Alte traduceri se fac din A. S. Pușkin (*Răzbunarea damei de treflă*) și din Paul Verlaine (poezia *Mandolina*, în versiunea lui Ernest Istrati). R. Z.

TRIBUNA LIBERĂ, revistă apărută la București la 15 mai 1896. Poetul Aristide Cantilli, unul din cei mai consecvenți membri ai cercului literar macedonskian, este redactorul publicației. Aici Al. Macedonski semnează articolul *Început de însănătoșire*, în care, răspunzând lui G. Panu, își reafirmă crezul estetic. Al. Obedenaru, Eliza M.Z. Ionescu și cei doi frați Cantilli, Aristide și Constantin, sunt autori de versuri și proză. R. Z.

TRIBUNA LIBERĂ, periodic apărut la Bârlad, bilunar, de la 15 iunie la 15 septembrie 1923. Articolul-program, *Cuvântul nostru*, semnat de B. F. Păuceanu, analizează situația economică și politică a țării după încheierea primului război mondial și face un apel la salvarea morală a societății românești. Îndemnuri literare emite Petre Constantinescu-Iași, în articolul *Probleme noi*. Poezie semnează David Braunstein, iar Ion Pas publică un fragment de roman, *Gheorghe Ciungu*. Orientarea revistei este de stânga. Un articol semnat de Ioan Mehedinteanu (*Mișcarea umanistă*) arată că revista avea simpatii pentru direcția patronată în Europa de Romain Rolland. În acest sens militează prin publicistica sa și Eugen Relgis. Contribuții de literatură mai dau George Mihai Zamfirescu și același Eugen Relgis, care, alături de cugetări de Victor Hugo, Chateaubriand ș.a., mai traduce din Stefan Zweig. V. T.

TRIBUNA LITERARĂ, supliment al gazetei „Tribuna”, apărut la Sibiu, săptămânal, între 20 februarie 1900 și 25 decembrie 1902, cu subtitlul „Revistă literară și culturală”, fără numerotare proprie, ci preluând-o pe cea a „Tribunei”. În afara unui articol de fond, conține încercări literare, note, însemnări și informații culturale și științifice, versuri, proză, teatru, sfaturi economice, sfaturi practice, revista cărților, cugetări etc. Articolul introductiv din primul număr, *Momentul național la*

Supliment la „Tribuna” nr. 39, - 20 febr. 1930

TRIBUNA LITERARĂ

APARE ÎN FIECARE DUMINECĂ.

**Momentul național
la poezii nostri moderni**

de
Ștefan Ștefănescu

Literatura noastră artistică distinge în secolul acesta două epoci mari: Epoca renașterii naționale și epoca timpului prezent. Alinașii și Eminescu sînt acele nume nemuritoare, care conștient exprima cea mai înaltă și cea mai luminată a celor două epoci. În timpul cel mai nou, numele mult faimos al lui George Coșbuc indică începuturile senine și vibrante ale unei epoci noi, care înlesnind răsunet din ce în ce mai puternic în sufletul românesc prin simțirea poeziei noastre din această epocă și adăveră naționale, din popor și cu temperamentul optimist și popular al nostru.

Această epocă, al cărui început sînt Alinașii și Boțintineanu desigur și Alinașii și Boțintineanu în primul rând prin naționalismul cel mai înalt, căruia care inspiră, strălucite, înfocată, turgică și stăpînătoare mușca poezie de pe aceste meleaguri, reprezintă o epocă strălucită pentru literatura noastră o profeție bazată parțial pe Alinașii și Boțintineanu, și pe Ștefan Ștefănescu, Ștefan Ștefănescu, Ștefan Ștefănescu.

Proză și timpului și meliilor, în care tîm și culmea artei, acești poezii au putut fi deosebiți naționalității nu pot să călărească nici sălbătici, ca în literatura noastră, dar în viața și în literatura noastră, în care tîm și culmea artei, acești poezii au putut fi deosebiți naționalității nu pot să călărească nici sălbătici, ca în literatura noastră.

Vremă în care merit Alinașii și Boțintineanu, Marșanul său nou în care desigur naționalismul profețic și profețic al Văducescu și de contemporanii lui — devine realitate — ridicînd în culmea cea mai înaltă autenticul poporului. Măchinea și Moldova năvăle în viața și în literatura noastră și în viața și în literatura noastră și în viața și în literatura noastră.

Poeta lor a poezii timpului, este timpul fiind al idealilor naționale — aceeași în artă și poezii timpului.

poezii nostri moderni, aparținând lui Ion Scurtu, se pronunță pentru modernitate: „În literatură nu putem fi aderenți ai continuității cu acel drept cu care suntem în istorie. Și nici nu e nevoie să fim. Aici trebuie să ne conducem de alte priviri, ca să putem ajunge la rezultate adevărate”. De fapt, prin literatura promovată T.I. se menține pe linia tradiției. Sunt incluse versuri de George Coșbuc, Octavian Goga, Elena din Ardeal, Vasile E. Moldovan, Maria Cunțan, Al. Aciu, Maria Cioban, I. Ulpiu Traian, Ion Agârbiceanu, Petre Dulfu, Ion Scurtu, Iosif Velcean, Victor Bontescu, Th. D. Speranția, Emil Sabo, N. G. Rădulescu-Niger, Andrei Bărsăneanu, Nicu Dracinschi, Radu R. Rosetti, Constant Nitzescu, Ion Gorun, V. Demetrius. Proză aparține lui Jean Bart, George Coșbuc, Octavian Goga, Zaharia Bărsan, Andrei Naum, Nicolae A. Tempeanu, Ioan Horia, Traian Stoienescu, Gh. Silvan, Eugen Herovanu, I. E. Prodan, Ștefan Petică, Georginei Missici, Margaretei Moldovan, lui Th. Cornel, Alex. Țințariu ș.a. Teatrul publică Teodor V. Păcățian, I. E. Prodan, I. Kalinderu. Folclor trimit Ion Pop-Reteganul, I. E. Prodan, G. Coșbuc, Maria Cioban. Paginile rezervate traducerilor oferă versiuni din Guy de Maupassant, Alphonse Daudet, Goethe, Mark Twain, I. S. Turgheniev, Alfred Hennequin, Heine, Vladimir Korolenko, Émile Zola ș.a. Traducători sunt I. Pop-Reteganul, D. Karnabatt, Margareta

Moldovan, I. E. Prodan, Elena din Ardeal, Elena Pop Bota, Iulian Devale (pseudonim al lui Ion Băilă), Simion Henegariu. Dintre articolele, studiile și alte contribuții dedicate literaturii române sunt de reținut *Manual de stilistică* de I. F. Negruțiu, *Discursul lui Al. Lahovari cu ocazia înmormântării lui Alecsandri*, apoi *Prima societate teatrală ambulantă* de Vasile Podoabă, *Alexandru Odobescu și activitatea sa* de P. Dimiu, *Alecsandri - improvizator* de N. G. Rădulescu-Niger, precum și *Heliade-Rădulescu, Ultima rază din viața lui Eminescu, Un proces literar: Caragiale - Caion, Mihail Kogălniceanu, Inocențiu Micu Klein*. Intervenții pe teme istorice și culturale semnează Iosif Sterca Șuluțiu (*Iobagii, Valach*), Partenie Cosma (*Emanuil Gojdu*), Augustin Bunea (*Românii din Transilvania în războiul de 7 ani*), George Coșbuc (*Cum înțeleg românii culorile, Alexici și Weigand*), D. Teleur (*Cloșca cu pui, Sașii și românii, Inocențiu Klein la Academia Română*). Se face loc și unor medalioane despre Dimitrie Moldovan, Iosif Sterca Șuluțiu, Axente Sever, Ioan Zurlan (Turcan), Nicolae Solomon, Lucreția Suciu-Rudow, N. Bălcescu, Iacob Mureșanu, Avram Iancu, George Candrea, Henryk Sienkiewicz. Revista cuprinde numeroase ilustrații. V. V. G.

TRIBUNA LITERARĂ, periodic apărut la Huși, bilunar, între 15 aprilie și 15 iulie 1931. Colectivul redacțional nu este menționat. „Libertatea scrisului fiind adevărata manifestare a artei”, redactorii revistei „nu tind să formeze un curent în literatura românească și nu-și obligă colaboratorii a respecta prin scris o anumită școală sau gen literar” (*Cuvânt înainte*). Poezie publică Emil Răteanu, Tudor Vania, O. D. Șendre. Cu proză colaborează George Raicu, O. Scânteianu, George Gall, M. Dulberg, Emil Răteanu, Petru Gădei, Gh. Podoleanu ș.a. Recenziile sunt semnate de Emil Răteanu. Revista mai conține cugetări, epigrame și cronică cinematografică. Alți colaboratori: E. Zăhărescu, B. Caușanșchi. A. P.

TRIBUNA LITERARĂ, revistă apărută la Brașov, lunar, din iunie până în decembrie 1941. Directorul, Octav Șuluțiu, anunță în editorialul *Romănesc și universal* un program de perspectivă europeană, în egală măsură etic și estetic. Preocuparea esențială a publicației va fi aceea de receptare critică a valorilor contemporane: „Creatorul vine cu inconstientul său bogat și impune în domeniul viu al faptei literare fără îndemnuri și precepte. Criticul e însă obligat să deschidă ochii cititorului în mod cinstit și să-l lămurească și pe scriitorul în însuși pentru a-i da un sprijin, o încurajare; ca acesta să nu se creadă un nebul într-o lume de oameni normali care vorbesc altă limbă și pe a lui n-o pot înțelege”. Rubrici: „Cronica literară”, „Fragmente și informații”, „Cultura creștină”, „Revistele românești”, „Culturile străine”. Poezie semnează Lucian Blaga, S. C. Anderco, D. Gherghinescu-Vania, Ștefan Stănescu, Lucian Valea, Dem. Gh. Nolla, Victor Măgură, Ion Caraion, Vintilă Horia, George Păun, Cornelia Buzdugan, I. V. Spiridon, Al. Popescu-Negură, Ilie Balea, Ionel Manițiu ș.a. Proză publică Mircea Petală, Cicerone Mucenic, V. Spiridonică, Vasile Giunea. Sectorul criticii literare e cel mai bine

reprezentat: Octav Șuluțiu scrie articole de direcție și de estetică generală, Lucian Blaga oferă un fragment din volumul sub tipar *Despre gândirea magică*, iar Gh. Tulbure publică scrisorile literare ale lui Ioan Bogdan, Vasile Coman dă studii de estetică dogmatică, Al. Dima discută „integralismul estetic”, Ștefan Muscalu face un portret lui Aldous Huxley. Cronica literară e susținută de Mihail Chirnoagă, iar cronica străină de Nicolae Enescu. Se traduce din François Villon, José-Maria de Hérédia, Arthur Rimbaud, Maurice Maeterlinck, Rafael Alberti, A. P. Cehov, Leopold von Ranke. **T. I.** este o revistă atentă la scara de valori și cu un spirit polemic urban.

V. T.

TRIBUNA LITERELOR, publicație apărută la Bacău la 1 iunie 1930. Redactor responsabil: A. Teodorescu. În *Cuvinte către cititori* redactorii cheamă pe toți cei care au „dorința de a munci alături de noi, pentru răspândirea unei slove cinstite, a unui gând curat”. Se publică versuri de G. Bacovia (*Niciodată*, dar și poemul în proză *În zadar*), Agatha Grigorescu Bacovia (*Amurg solemn*), G. Șt. Cazacu (*În satul meu*), N. Anghel (*Gol*), e inserată și publicistică: Mihai Negru, *Rânduri pentru necunoscuți*, Marin Ștefănescu, *Rostul vieții*, N. Albușescu, *Minoritățile etnice din Ardeal și Banat*. E de înregistrat, de asemenea, un interviu cu V. Maximilian. Mai semnează A. Topliceanu, Henriette Krupenski-Sturza, Eugen Mărculescu.

M. Pp.

TRIBUNA NOUĂ, periodic apărut la Arad între 18 iunie 1924 și 7 decembrie 1930, zilnic până în 12 martie 1927, apoi săptămânal. Inițial are subtitlul „Ziar politic național”, iar ca hebdomadă devine „Organ al Partidului Național Liberal”. Director: Ion Montani. Din 1927 apare sub direcția unui comitet. În articolul-program, *Drum drept*, se pledează pentru renășterea disciplinei morale „care va aduce iarăși armonie în viața noastră de toate zilele”. În primii trei ani **T.n.** are o rubrică literară, „Foileton”, susținută de scriitori de prestigiu și de alții aflați la început de drum. Se reproduc texte de Ion Creangă (*Popa Duhu*), George Coșbuc (*Iisus la împăratul*), Al. Vlahuță (*Cum se face o nuvelă*), Calistrat Hogaș (fragmente din *Pe drumuri de munte*), D. Anghel (*Populare spaniole*), Panait Cerna (*Trei zburătoare*). Se publică versuri de Octavian Goga, G. Topîrceanu, Aron Cotruș (*Bradul, O, plecările, Am înflorit întocmai ca un măr ș.a.*), Al. T. Stamatiad (*Melancolie, Templul iubirii, Întrebare*), Radu Boureanu, D. Ciurezu, D. Gherghinescu-Vania, Emil Giurgiuca, N. Iorga, N. Milcu, Cincinat Pavelescu, Mircea Dem. Rădulescu, O. Carp, George Dorul Dumitrescu, George Petre. Cel mai străuitor se arată a fi Constantin Goran, a cărui lirică, având drept tematică iubirea, este modestă sub raportul expresiei. Proza inclusă în sumar aparține lui Mihail Sadoveanu (*Pe o pagină a „Amintirilor”*), Gala Galaction (*În grădina de lângă lac, Pe țărnul mării*), Gh. Brăescu (*O revedere, Nou nimic*), Al. Cazaban, I. A. Bassarabescu, Radu Boureanu, N. Dunăreanu, C. Sandu-Aldea, Emil Isac, V. Demetrius, dar și lui Ion Ciocârlan, Ioan I. Ciorănescu, Constanței Hodoș, lui Mihail Lungianu, Vasile Militaru. Fragmentele de proză și povestirile lui Ion Agârbiceanu

(*Cea veșnic călătoare, Cea cu multe trupuri, Arătarea cea din aburi*), Gib I. Mihăescu (*Baba Mândica*), Cezar Petrescu (*Dintr-un carnet de vară, Prima, Buchetul lui Sami*) sunt, ca și alte texte, reluări din alte periodice.

D. V.

TRIBUNA POPORULUI, gazetă apărută la Arad într-un prim număr, de probă, la 25 decembrie 1896 (6 ianuarie 1897), apoi la 1/13 ianuarie 1897, având primele patru numere editate săptămânal; în continuare devine cotidian, iar numărul de duminică are și o numerotația proprie; la 10 martie 1912 fuzionează cu „Românul”. Proprietar și editor: Aurel Popovici-Barcianu, redactor-responsabil: Ioan Russu-Șirianu până în 1903, când redactor responsabil va fi Sever Bocu; din mai 1904 ca editor și proprietar figurează George Nichin. Din 25 decembrie 1903 denumirea ziarului este „Tribuna”, în urma încetării apariției „Tribunei” de la Sibiu, și poate fi considerat organul politic al românilor din Transilvania. Înființată de vechi tribuniști și de fruntașii arădeni ai Partidului Național Român, amintind prin titlu de „Tribuna” și de „Foaia poporului” de la Sibiu, **T.p.** afirmă în *Cuvântul redacțional* din numărul de probă: „Intrăm în luptă cu un singur gând: să facem totul cât ne stă în putință pentru propășirea cauzei naționale [...]. Redacția se va însufleți pururea numai din sentimentul poporului. Vom întreține legături strânse cu cei mai încercați sprijinitori ai cauzei naționale”. Articolele de fond, ideologice, politice și culturale sunt semnate îndeosebi de Vasile Goldiș, Ioan Russu-Șirianu, Vasile Mangra, Ioan Slavici, Sever Bocu, V. A. Urechia, Iosif Blaga ș.a. Secțiunea literară conține versuri, proză, teatru, critică și istorie literară, literatură populară, articole despre folclor, traduceri. Se publică poezii de D. Bolintineanu (*Muma lui Ștefan cel Mare, Moartea lui Mihai Viteazu*), V. Alecsandri (*Altarul mănăstirii Putna, Dumbrava roșie*) și inedite de Mihai Eminescu (numerele 59/1902 și 75/1905), precum și lirica unor scriitori precum George Coșbuc, St. O. Iosif, Al. Vlahuță, Duiliu Zamfirescu, D. Anghel, Octavian Goga, Emil Isac, G. Murnu, I. L. Caragiale, Elena Văcărescu, Andrei Bârseanu, Lucian Blaga, Aron Cotruș, Cincinat Pavelescu. **T.p.** a mai găzduit versuri de Maria Cunțan, Maria Cioban, Natalia Negru, I. U. Soricu, N. G. Rădulescu-Niger, Raul Stavri, Nicu Stejărel (Ștefan Nicolae), Iosif Stanca, Elena din Ardeal, Traian Mihai ș.a. E reprodusă povestea *Dănilă Prepeleac* de Ion Creangă. Proza, alcătuită din prime tipăriri ori din reproduceri, mai e ilustrată de V. Alecsandri, Petre Ispirescu, Carmen Sylva, Mihail Sadoveanu (*Năluca*), Al. Vlahuță (*Țara Poporul*), B. Delavrancea, Ion Agârbiceanu, I. Al. Brătescu-Voinești, Ioan Slavici, Jean Bart, Al. Cazaban, Zaharia Bârsan, Romulus Cioflec, Constanța Hodoș, Al. Ciura, Maria Cioban, Ion Gorun, Silvia Barcianu

ș.a. Memorialistica și notele de călătorie sunt semnate de Ioan Slavici, G. Coșbuc, I. Russu-Șirianu, N. Dunăreanu, Iuliu U. Ioanovici, Al. T. Dumitrescu, N. Simulescu, I. T. Mera ș.a. Teatru scriu Petru Rusu, Emanoil Suciș și Tr. I. Magier. Sunt prezenți cu articole de critică și istorie literară, cronici și recenzii Ilarie Chendi, care aduce aici o contribuție substanțială, C. Dobrogeanu-Gherea (*Țăranul în literatură*), N. Iorga, G. Bogdan-Duică, Ion Gorun, Sever Septimiu Secula, Nicolae Oncu, I. Minea, D. Teleor, I. Russu-Șirianu, Nerva Hodoș, Dionisie Stoica ș.a. **T.p.** face loc și unor fragmente din culegeri de literatură populară realizate de Mihai Eminescu, Emilian Novacovici și S. Fl. Marian, precum și unor articole și studii despre folclor de Ioan Petran și G. Coșbuc. Bogat e sectorul de traduceri: Horațiu, Dante (*Infernul*), Petrarca (*Sonet*), E. A. Poe (*Inimă trădătoare*), Schiller (*Wilhelm Tell*), Heine, Nietzsche, L. N. Tolstoi, N. V. Gogol, A. P. Cehov, George Sand, Grillparzer, Max Nordau, Chamisso, Émile Zola, Anatole France, Alphonse Daudet, Jean Richepin, Al. Dumas, Petőfi, Guy de Maupassant, Alfred de Musset, Alphonse de Lamartine, Pierre Loti, Marcel Prévost, Paul Bourget, Edmond Haraucourt, Victorien Sardou, Camille Maclair, Gustave Le Bon, Octav Mirbeau, François Coppée, Baudelaire, Paolo Mantegazza, Maxim Gorki, Madách Imre, Edmondo De Amicis, F. M. Dostoievski, Arthur Conan Doyle, H. C. Andersen ș.a. Sunt găzduite studii și articole de istorie de N. Iorga, Vasile Pârvan, A. D. Xenopol, D. Onciul, Grigore G. Tocilescu, Al. Lapedatu, Ioan Bogdan, V. A. Urechia, Gh. Ciuhandu, precum și de critică de artă, aparținând lui Al. Tzigara-Samurcaș. Prin scrierile promovate **T.p.** contribuie la creșterea interesului pentru literatură în Transilvania, dar și la pregătirea terenului pentru realizarea unității politice. *D. V.*

TRIBUNA POPORULUI, cotidian apărut la București între 15 septembrie 1944 și 11 februarie 1945. Director: G. Călinescu. Are și un supliment umoristic săptămânal, intitulat „Pinguinul”. Într-un editorial din numărul al doilea, după ce schițează tipologia ideală a unui cotidian de informație, arătând că „ziarul este un instrument de educație delicat, care are nevoie de oameni destoinici și de eforturi leale”, că trebuie să dea „educație literară mulțimii și prin urmare trebuie scris frumos și corect”, să caute „a ridica nivelul cititorului celui mai modest, nicidecum a se coborî la ceea ce se pretinde că acesta cere”, G. Călinescu promite: „Ne vom strădui să facem pe cât ne va sta în putință un ziar de informație vrednic de stima cititorilor”. Acest deziderat va fi însă împlinit doar în parte, întrucât, apărută în răstimpul ce a urmat lui august 1944, publicația va avea o vădită tentă prosovietică și prosocialistă, fiind printre primele care lasă să se întrezărească semnele epocii comuniste. Tonul este dat de editorialele directorului, chiar și atunci când abordează eseistic teme mai generale (*Factorul simpatetic, Cărturarii, Lucrătorul, Patrioții și patriotarzi, Italia*), dar mai ales când comentează conjunctura politică (*Grele condițiile armistițiului?, Partide dezorientate*), diverse probleme ideologice (*Propaganda, Falsul burghez, Ce este*

democrația?, Binefacerile democrației) ori când lansează apeluri cvasipropagandistice (*Intellectuali de tot felul, uniți-vă!*) sau face deschis elogii URSS și al lui Stalin (*Mareșalul Stalin*). Această orientare se strecoară și în pagina a doua a ziarului, care găzduiește, rând pe rând, rubricile „Literatura-Arta”, „Cultura”, „Cultura poporului”. Aici pot fi găsite articole nesemnate, precum *Romanul sovietic*, în care se admite, cu citate din Lenin, doctrina realismului socialist, ori de genul celui semnat de Cicerone Theodorescu și intitulat *De la „turnul de fildeș” la „atelierul scriitorului”*. Totuși, asemenea intervenții sau atitudinile programatice de pe aceeași poziție nu dețin întru totul întâietatea. **T.p.** publică și multe texte de calitate: poeme de Magda Isanos (*Aștept anul unu, Munții lumii, pe inima mea, Aceste mâini, Haitele galbene, Doamne, n-am isprăvit, N-auzi cum bat și cheamă?*), Dimitrie Stelaru (*Singurul cântec, Luptăm*), Ion Caraión (*Excursie prin inima popoarelor*), Maria Banuș (*Bucuria, Din adormita pădure, Mars*), proze scurte de Artur Maria Arsene, cronici literare de Șerban Cioculescu, care scrie, între altele, despre Mihail Sadoveanu memorialist, comentarii critice felurite, de la cele despre literatura franceză contemporană aparținând lui N. Steinhardt (*Memoriile lui André Maurois, Paul Morand între războaie, Georges Bernanos*) și lui Silviu Iosifescu, la notele de istorie literară ale Verei Călin și ale lui Al. Piru, de la un articol de bilanț al lui Perpessiciu (*Din literatura anului nou*) până la portretele spirituale cuprinse în subrubrica „Medalion”, ce se opresc nu numai asupra unor scriitori ca Lev Tolstoi, Balzac, Proust sau Huxley, ci și asupra unor gânditori ca Marc Aureliu, Confucius sau Jean-Jacques Rousseau. Demnă de interes este și ancheta lansată de Dan

Petrașincu sub titlul *Unde merge literatura*. Enunțând la început că este „O întrebare temerară și poate... inutilă. Fiindcă unde poate merge literatura decât acolo unde merge toată epoca noastră: spre social”, inițiatorul este încă și mai tendențios la finalul ei, când Rusia sovietică este dată ca un model la care se va putea ajunge „după ce vom înlătura și noi inechitățile sociale și după ce ne vom plivi și noi grădina literară de toate buruienile blestemate”. Răspunsurile, care par uneori dirijate, vin din partea lui Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Al. A. Philippide, a Hortensiei Papadat-Bengescu, a lui Gala Galaction, Pompiliu Constantinescu ș.a. În paginile ziarului se fac și traduceri din Charles Baudelaire, Heinrich Heine, A. P. Cehov, Georges Duhamel ș.a. Alți colaboratori: N. D. Cocea, Mihai Beniuc, George Macovescu, Mihnea Gheorghiu, G. Ivașcu, Henri Wald, Lucian Boz, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu, G. Mărgărit, Dumitru Corbea, G. Talaz, Ben Corlaci, Al. Graur, Iorgu Iordan. I. M.

TRIBUNA ROMÂNEASCĂ, publicație apărută la București de la 7 noiembrie 1946 până la 1 septembrie 1947, cu subtitlul „Cotidian independent de informație și atitudine națională”; continuă „Tribuna Transilvaniei”. Director: Al. Cerna-Rădulescu. „Slujind numai interesele sfinte ale neamului și neaflându-se în slujba nici unui partid politic”, **T.r.** crede „cu dârzenie românească în apropierea zilei în care, descătusat de toți cei care l-au mințit și l-au înșelat, poporul românesc își va lua, cu fruntea sus, locul de popor liber și independent, între noroadele unei lumi mai drepte și mai bune” (Al. Cerna-Rădulescu, *Continuăm*). Cotidianul are o pagină intitulată „Teatru, literatură, cinema, humor”, susținută de D. I. Atanasiu (rubrica „Însemnări”), Victor Papilian, Simion Bărbulescu, George Păun, Aurel M. Șerban, Toader Gătej, Miorița Mușat, Al. Cerna-Rădulescu, Aurel Tita, George Franga, Ion Apostol Popescu, Alexandru Olteanu, T. D. Măruță, Ștefan Dragu ș.a. Versuri publică Marioara Dumbravă, Toader Gătej, Dem. Bassarabeanu, Aurel Tita, iar proză semnează Octavian Lucian Zamela, Toader Gătej. Apar articole despre Dante, Dostoievski, Marcel Proust, André Gide, Paul Claudel, Paul Valéry, Pușkin, Kipling, Maiakovski, Nicolae Filimon, Ion Creangă, Duiliu Zamfirescu, Panait Istrati, Vasile Pârvan, Gala Galaction, Pompiliu Constantinescu, Gib I. Mihăescu, Victor Ion Popa, Ionel Teodoreanu, Victor Papilian. Aici Aurel Tita traduce poezia *Dumnezeu și francezii* de Charles Péguy. Ziarul mai conține articole politice, interviuri, știri, informații. A. P.

TRIBUNA ROMÂNIEI, revistă apărută la București, bilunar, de la 15 noiembrie 1972 până la 15 decembrie 1989, editată de Asociația „România” și care continuă „Glasul patriei”. Redactor-șef este Paul Anghel, până în august 1974, când locul său va fi luat de Petre Ghelmez, restul echipei redacționale configurându-se la 1 ianuarie 1975 astfel: redactor-șef adjunct: Niculae Stoian, secretar general de redacție: C. N. Constantiniu, redactori: Ernst Breitenstein și Dan Grigorescu. Pe parcurs, în

caseta redacțională survin numeroase modificări: de la numărul 166/1979 redactor-șef adjunct e Pan Solcan, iar redactori Gheorghe Milea, Dumitru Radu Popa și Mihai Dulea, ultimul fiind înlocuit de la numărul 221/1982 cu Valeriu Pop. La numărul 316/1986 redacția prezintă următoarea componență: Virgil Cândea (secretar al Asociației „România”), redactor-șef: Petre Ghelmez, redactor-șef adjunct: Pan Solcan, secretar de redacție: Nicolae Cristache, redactori: Dan Grigorescu, Gheorghe Milea, în ultimul colegiu de redacție figurând și Ion Pahonțu. Revista va promova obiectivele Asociației „România”, constituită în aprilie 1972 ca „așezământ obștesc pentru relațiile cu emigrația”. Orientarea **T.R.** este definită de Paul Anghel într-un *Prolog*: „Ce satisfacți vom fi reușind să vă ținem la curent cu ritmul prefacerilor care schimbă peisajul țării, care dau tuturor celor care ne vizitează sentimentul surprizei, al ineditului! Ne vom strădui să fim cronicari ai realităților românești, mărturisindu-vă cu sinceritate preocupările, dificultățile noastre, bucuriile și chiar amărăciunile cotidiene, făcându-vă să înțelegeți mai bine - oricât de departe ați fi - răspunerile noastre în acest ceas istoric”. Rolul publicației va fi, așadar, să continue politica ambiguă față de diaspora pe care o adoptase „Glasul patriei”, ceea ce determină reacții tranșante din partea intelectualilor din afara granițelor. Chiar dacă **T.R.** are mai degrabă specificul unei reviste-magazin, cu rubrici permanente - „Informații”, „Comentarii”, „Calendar uitat”, „Cronica Bucureștilor”, „Căminul”, „Sport” -, fenomenul cultural este urmărit perseverent, înscris în rubrici speciale, precum „Hyperion”, „Lyră”, „Lectura pentru toți”, „România - convergențe la universal”, „Locuri pe unde n-ați mai fost”, „Alfabetul capodoperelor”, „Autograf”, „Cursurile noastre”, „Curier” „Who's who? Fișe pentru un dicționar al românilor celebri în lume”, „Tricolor pe glob” ș.a., prin cronici literare, studii, eseuri, prin tipărirea unor texte inedite ale scriitorilor consacrați, precum și prin surprinderea manifestărilor din muzică, teatru, film, artă plastică etc. Tonalitatea festivă și încercarea de a „îmblânzi”, pe căi mai directe sau mai subtile, exilul românesc sunt dominante. Fănuș Neagu susține pe prima pagină o rubrică de mici dimensiuni, „Sânziene” (1/1972 - 16/1973). Editorialele sunt scrise de Paul Anghel, apoi de Petre Ghelmez, Virgil Cândea, Pan Solcan, Felicia Antip, Dumitru Radu Popa, Mircea Malița. Studiile și cronicile literare, alături de eseistică, sunt semnate de Edgar Papu, Constantin Noica, Vasile Băncilă, Zoe Dumitrescu-Buşulenga și Șerban Cioculescu, dar și de Nichifor Crainic sau de Radu Gyr. Paginile culturale găzduiesc producții lirice de Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Florin Mugur, Geo Dumitrescu, Ioan Alexandru, Emil Botta ș.a. Numărul aniversar 53/1975, dedicat lui Mihai Eminescu, cuprinde articole, studii, eseuri de Șerban Cioculescu (*Poetul în conștiința românească*), Constantin Noica (*Margini și nemargini pururi întineritoare*), Constantin Ciopraga, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Nicolae Balotă, George Ivașcu. Totodată, sunt inserate versuri dedicate marelui poet de Veronica Micle, Tudor Arghezi, Marin Sorescu, Ștefan Aug. Doinaș. Șerban Cioculescu se ocupă de Pompiliu Constantinescu,

în 1979 se consemnează moartea poetului Al. A. Philippide și se publică poezia *În nemiloasa devenire*, iar în 1984 Dumitru Radu Popa marchează dispariția lui Nichita Stănescu. La centenarul nașterii lui Gala Galaction scrie un articol omagial Șerban Cioculescu, iar lui Tudor Arghezi îi sunt consacrate în 1980 contribuțiile lui Edgar Papu, Alexandru Balaci, Valeriu Anania ș.a.m.d. În paginile **T.R.** pot fi citite interviuri cu Marin Preda, Eugen Barbu, Zaharia Stancu, Petru Creția, Șerban Cioculescu ș.a. Se publică inedite: Mihail Sadoveanu, *Tălmăcirea unui psalm* (12/1973), V. Voiculescu, *Lui Eminescu, Generații sceptice, Fără titlu* (25/1973), Tudor Arghezi, *Noapte de an* (101/1977), precum și *Mărțișor* (127/1978). Revista panoramează permanent actualitatea culturală, fenomenul literar românesc, prin cronici și studii de Dumitru Radu Popa, Petre Ghelmez, Radu G. Teposu, Ion Murgeanu, Rodica Zafiu, Dinu Flămând, Petru Poantă ș.a.

T. H.

TRIBUNA ROMÂNILOR TRANSNISTRENI, revistă apărută la Chișinău, lunar, între octombrie 1927 și septembrie 1928, ca „organ de presă al românilor din Transnistria”, sub conducerea unui comitet. Redactor: Nichita P. Smochină. Primul număr este distribuit la Congresul Presei Latine (București, 1-3 octombrie 1927). În articolul-program, semnat de Pan Halippa, se afirmă că va fi pus în lumină rolul românilor de peste Nistru la consolidarea României Mari. Publicația se editează la împlinirea unui deceniu de la ținerea, la Tiraspol, la 17-18 decembrie 1917, a Adunării Naționale a Românilor de peste Nistru, urmărind să aducă la cunoștința tuturor românilor năzuințele, starea economică, politică și culturală, să prezinte istoria, așezarea geografică a celor de peste Nistru. O serie de pagini subliniază vechimea prezenței dincolo de Nistru, unde încă din secolul al XIV-lea existau așezări militare moldovenești. Se reproduce, din „Neamul românesc”, un articol al lui N. Iorga, *România de peste Nistru. Lămuriri pentru a-i ajuta în lupta lor*, se vorbește despre acele vremuri „când tot cursul Nistrului, din Pocuția până la gură, era moldovenesc”. În recenzii se prezintă contribuții la cunoașterea istoriei românilor transnistreni, aparținând lui Teodor T. Burada, I. Nistor, N. Iorga, Iustin Șt. Frățiman, Vasile Harea. Alte articole dezbate probleme privind starea limbii, a școlii, a bisericii. Astfel, se relatează că, după o statistică din 1897, știutorii de carte erau, dincolo de Nistru, în proporție de 5-7,8%. Cu toată înapoierea culturală (există o tipografie, la Dubăsari, așezată de preotul Strelbițchi, în anul 1792, dar aici s-au tipărit extrem de puține cărți), rezistența în fața politicii rusești de deznaționalizare nu a încetat, în ciuda metodelor de intimidare, inclusiv a deportărilor. Revista informează consecvent despre politica antiromânească, combătându-i pe cei care prezentau deceniul care trecuse de la unirea Basarabiei cu România ca unul de „ocupație sângeroasă”. Se evidențiază că transnistrenii, confrunțați sistematic cu o politică străină acerbă, cu teorii aberante, de pildă că nu ar exista legătură de sânge și de limbă între moldoveni și români sau că moldovenii sunt superiori românilor fiindcă s-au adaptat la cultura rusă,

puși în fața încercării de a li se crea o limbă artificială, având de înfruntat starea precară a școlii (în 1925, din 304 școli, doar 65 erau moldovenești, iar 17 erau ucraino-moldovenești), și-au păstrat limba și obiceiurile, au avut și unele manifestări artistice, cum consemnează Paul Ilin, în articolul *Încercări de teatru în limba națională la românii transnistreni în anii 1920-1921*. O bună secțiune este cea de etnografie, întreținută îndeosebi de Nichita P. Smochină: *Prohoadele la românii de peste Nistru, Iarba verde. Din obiceiurile românilor de peste Nistru, Crăciunul, Boboteaza, Anul Nou la românii de peste Nistru*. Câteva articole sunt mici monografii de localități: Alex. Cunețchi, *Satul Lunca*, Dominte Timonu, *Satul Mahala*. În ciuda vieții ei scurte, **T.r.t.** a avut, cum se spune în ultimul ei număr, „ecouri în tot cuprinsul țării românești și peste hotare”.

I. D.

TRIBUNA TRANSILVANIEI, revistă apărută la București de la 21 aprilie la 30 octombrie 1946, cu subtitlul „Săptămânal de luptă națională și socială”. Conducător inițial de un comitet de ziariști, de la numărul 13/1946 are ca prim-redactor pe Al. Cerna-Rădulescu. Principalul obiectiv al publicației îl constituie „continuarea luptei de idei pentru dărâmarea vestigiilor arbitrajului de la Viena, care persistă cu îndrăzneală în unele domenii, inconștient în altele, dar care fac un imens rău pacificării spiritelor, ce trebuie desăvârșită în Transilvania” (*În prag de drum*). Sunt prezenți cu versuri Vlaicu Bârna, Lucian Valea, Petre Pascu, Traian Dragoș, Ion N. Voiculescu, Virgil Olteanu, iar articole de critică și istorie literară semnează Emanoil Radian, Nicolae Albu, Victor Papilian, Al. Cerna-Rădulescu, Corneliu Maior. **T. T.** mai găzduiește articole politice, un interviu cu Tudor Arghezi, cronici teatrale, epigrame. Alți colaboratori: Aurel Tita, Mircea Pavelescu, Nic. Negulescu, C. Cristobald, N. Hanganu, Vasile Netea.

A. P.

TRICOLICI, Chiril (28.IX.1924, Hâncești, j. Lăpușna), prozator. Este fiul Anei (n. Gheorghiu) și al lui Chiril Tricolici, funcționar. Învață mai întâi în satul natal, apoi la Liceul „Al. Donici” din Chișinău. Se decide să se înscrie, în 1945, la Facultatea de Drept a Universității din București, dar e nevoit să renunțe când era student în anul al III-lea. Va reveni după un timp, luându-și licența târziu, în 1958. A fost activist de partid în anii 1945-1946, redactor la „Viața capitalei” (1951-1955), la „Steagul roșu” (1955-1971) și secretar de redacție la „Autoturism” (1971-1974), activând ulterior în conducerea Automobil Clubului Român. Debutează cu o nuvelă în „Viața capitalei” (1952), iar în volum cu *Oameni fără identitate*, roman apărut în 1962. I s-a decernat Premiul Asociației Scriitorilor din București pentru „romanul de călătorie” *Calimera!* (1981).

T. este autorul unor scrieri diverse atât sub aspect tematic, cât și ca modalitate de tratare: *Nebunul din Brent* (1963), povestea conformistă a vieții și totodată a dramei lui Gill Teserly, personaj ce îl întrupează pe pilotul care a condus atacul asupra Hiroshimei, *Bănuiala* (1973), romanul „devenirii” comunistului Andrei Jinga pe fundalul evenimentelor premergătoare și imediat ulterioare lui august 1944, prilej

pentru o frescă socială tendențioasă, cu accent pe problematica muncitorească, *Marele premiu* (1974) și *Ultima variantă* (1975), romane despre și pentru adolescenți, ș.a. Dar romanul de aventuri, cu acțiune, suspans, intrigă ori miză polițistă, reprezintă adevărata vocație a lui T. și explică succesul său de public. Scrisă într-un stil alert, fluent și antrenant, proza din *Un dolar, doi dolari. Valetul de treflă* (1974) este agreabilă, tonică. Eroul narator trece cu naturalețe și umor prin împrejurări neobișnuite, relatându-le într-o confesiune autoironică, ușor parodică. O factură aparte are *Rolls-Royce* (1976), fals roman polițist, printre altele textul făcând obiectul unui proces de presă pentru plagiat. Mai curând parabolă a unei rătăcirii și a unui eșec, narațiunea are un plan realist căruia i se suprapune unul de tip fantastic, ce se amplifică obsesiv și o împinge pe protagonistă, o tânără violonistă transfugă în Elveția, spre o tentativă de sinucidere. T. reușește să transmită fiorul unui eșec fără să uzeze de didacticismul specific scrierilor pe această temă. Cu *Scara de incendiu* (1982) și *Semicerc* (1984), primele volume ale unui ciclu întrerupt, scriitorul abordează din nou romanul unui destin, de această dată politicul marcând condiția individului: cariera lui Andrei Jinga suferă două sincope, prima în anii '50, ulterior elucidată și rezolvată, și alta mai recentă, criză nedepășită încă de personaj. Dacă interesul pentru evenimentele anilor '50 ai secolului trecut și ideea că un om devine exemplar odată cu perioada istorică pe care o trăiește au fost „libertăți” oficializate, scheme frecvent impuse prozatorilor din epocă, ceea ce dețasează cărțile lui T. ar fi stăpânirea tehnicii narative, ritmul și dinamismul discursului epic, derulat frecvent filmic, conturul verosimil dat unor personaje.

SCRIERI: *Oameni fără identitate*, București, 1962; *Nebunul din Brent*, București, 1963; *Bănuiala*, Craiova, 1973; *Marele premiu*, București, 1974; *Un dolar, doi dolari. Valetul de treflă*, București, 1974; *Ultima variantă*, București, 1975; *Rolls-Royce*, București, 1976; *Unde-i duminica?*, București, 1979; *Calimera!*, București, 1981; *Scara de incendiu*, București, 1982; *Semicerc*, București, 1984; *Plăcerile jocului*, București, 1990; *Plăcerile riscului*, București, 1991; *Un cartuș la butonieră*, București, 1991; *Nebunul din Dallas*, pref. Ieronim Șerbu, București, 2002; *Diavolul înfiat de Dumnezeu*, București, 2002; *Good Bye, Egina!*, *Good Bye, Colette!*, București, 2003.

Repere bibliografice: Constantin Cubleşan, *Nebunul din Brent*, ST, 1963, 10; Elena Dan, *Nebunul din Brent*, GL, 1964, 9; H. Zalis, *Bănuiala*, „Informația Bucureștiului”, 1974, 6 328; Mircea Iorgulescu, *Un dolar, doi dolari. Valetul de treflă*, RL, 1975, 36; Mircea Constantinescu, *Ultima variantă*, RL, 1976, 6; Mircea Iorgulescu, *Aventura și parabolă*, RL, 1976, 31; Ovidiu Ghidirmic, *Fantasticul de tip polițist*, R, 1977, 4; A. George [George Arion], *„Adaptarea” – o modalitate de furt literar?*, FLC, 1978, 37; Andrei Roman, *„Unde-i duminica?”*, LCF, 1979, 36; Mircea Constantinescu, *„Unde-i duminica?”*, RL, 1980, 5; Andrei Roman, *„Calimera!”*, RL, 1981, 24; Sorin Titel, *„Scara de incendiu”*, RL, 1983, 10; Voicu Bugariu, *„Semicerc”*, RL, 1985, 7; Bogdan Iancu, *Fluxuri epice*, RL, 2000, 30; Popa, *Ist. lit.*, II, 1023; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 588–590. I. C.

TRICOLORUL, revistă apărută la Toronto, lunar, între august 1980 și februarie 1986; subtitlul „Istorie, literatură, artă și

civilizație românească” se schimbă de la numărul 4/1981 în „Istorie, literatură, artă, știință, civilizație românească”, iar de la numărul 3/1982 în „Romanian-Canadian Cultural Magazine”. Primele trei numere se tipăresc cu sprijin de la American Institute for Writing, următoarele sunt rodul cooperării dintre Romanian-Canadian Publishing House și Panopticum Press London, din martie-aprilie 1984 publicația fiind editată de Societatea Canadiană de Studii Române „Ovidius”. T. este, după cum se precizează în caseta redacțională, un supliment cultural al revistei „Studia bibliologica”, al cărei redactor (ulterior editor) era Corneliu Dima-Drăgan. Din septembrie 1981 redactor pentru varianta engleză devine profesoara Angela Caracas. Respectând obiectivele înscrise pe frontispiciu, revista analizează, în articole și studii, probleme esențiale ale culturii și civilizației române: originea multimilenară a poporului nostru, faptele de arme, contribuția la apărarea civilizației europene, unitatea de limbă, cultură și destin a românilor, dincolo de granițele vremelnice. Pasiunea de bibliofil a lui Corneliu Dima-Drăgan imprimă o deschidere specială către prezentarea tezaurului de manuscrise, carte rară și veche: soarta unor celebre biblioteci românești, peregrinarea în spațiul european a unor cărți tipărite la noi, opiniile unor mari colecționari despre importanța cărții în epoca modernă, interviurile cu ilustratori de carte. Chiar și prezentarea grafică mărturisește familiaritatea editorului cu lumea cărții vechi prin motivele decorative împrumutate ca viniete, prin frontispiciile și întreaga ilustrație preluată. O grijă deosebită e vizibilă și în privința selectării textelor literare. Sunt reținute versuri de Mihai Eminescu și Nichita Stănescu – parțial traduse în engleză –, se dă prioritate poeziilor și scriitorilor români din Canada sau de pe continentul american: Ștefan Baciu, Eglantina Dașchievici, Eugen Enea Caraghiaur, George Alexe, Nicolae Novac, Mircea Andrieșanu, contesa De Silaghi Sirag, Stela Vinițchi, Gheorghe Rădulescu, Radu Florin Pinteș, George Corbu ș.a. Amplu reprezentate sunt creațiile lirice ale lui Radu Gyr. Fără a colabora direct, Mircea Eliade figurează în paginile revistei cu reflecții și scrisori inedite sau prin schițele de portret realizate de Eugen Drăguțescu. Interesant se arată și compartimentul de critică și istorie literară: considerații asupra operei lui Mihai Eminescu, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Paul Anghel ș.a., aprecieri privind ultimele apariții editoriale din țară și de peste hotare. Un spațiu întins este consacrat relațiilor cultural-literare, politice și economice româno-canadiene, în cadrul rubricii permanente „Canada și România – două continente în căutarea istoriei”. Debutând ca o revistă de bună ținută cultural-științifică, T. se transformă, în ultimii ani, într-o publicație preponderent politică. Alți colaboratori: George Caragață, Florin Marinescu, George Barbu, Ioan Guția, C. Dragnea, Grigore Nandriș, Aurelia Avramescu, Mircea Handoca, Constantin Cârjaliu, George Constantinescu, Al. Gregorian, Claudiu Tudorancea, C. Michael-Titus, Dan Simonescu, Nicolae Lăpușneanu, Dominik Nicol, Radu Negru, Valentin Hossu-Longin, C. Moldoveanu, S. Al. Bacher, Georges I. Duca, Miriam Waddington, Șt. Cazimir, Mac Linscott Ricketts, Aloise L. Tăutu, Traian Golea, Bogdan

Nisipoiu, Nicolae Scurtu, Theodore Ticu, Nicholas Catanoy, George Buznea, Corneliu M. Popescu, Ioana Stanciu, Octavian Olaru, Dumitru Andronache, Andrei Fischof, Peter R. Toma, Felix Dubneac, Gh. Bogdan, D. Todericiu, Octavian O. Ghibu, David Peterson. I. O.

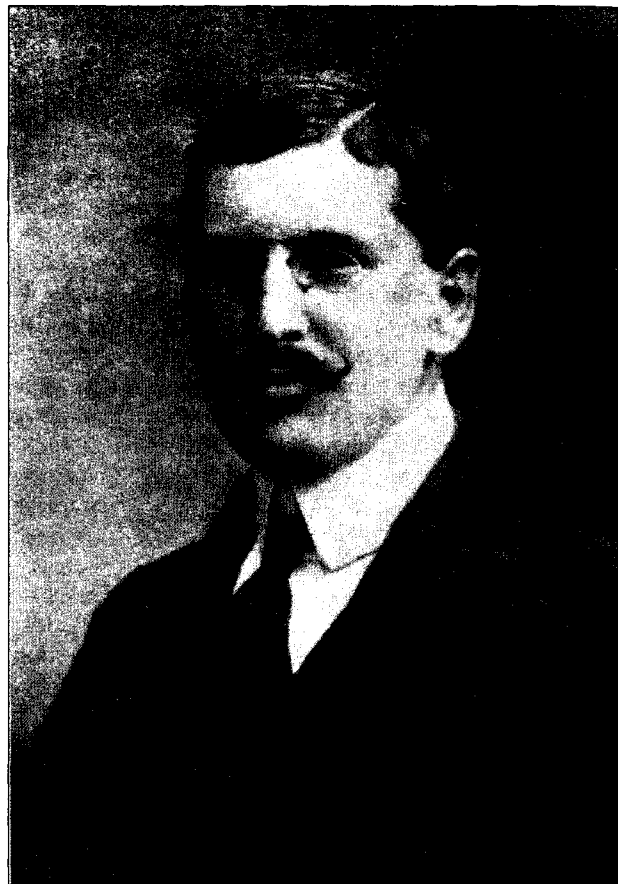
TRIFAN, Călina (30.IV.1953, Slobozia Mare, j. Cahul), poetă. **T.** (al cărei prenume la naștere era Aculina) este fiica Ecaterinei (n. Culeva) și a lui Vasile Trifan, țărani. Urmează școala generală și liceul în localitatea natală, apoi Facultatea de Biblioteconomie și Bibliografie a Universității de Stat din Chișinău, absolvită în 1976. A fost bibliograf-șef la Universitate (1976-1988), colaboratoare la Colegiul pentru Traduceri și Relații Literare (1989-1990), redactor literar la „Glasul națiunii” (1990-1991), cercetătoare și secretar științific la Centrul Național de Studii Literare și Muzeografie „Mihail Kogălniceanu” din Chișinău (din 1991). Debutează la ziarul „Calea spre comunism” (1971), fiind prezentă și în revista „Nistru” ș.a. Prima carte de poezie, *Adagio*, îi apare în 1989. Versurile i-au fost incluse în antologii precum *Dintre sute de catarge* (1984), *Almanahul pădurii* (1995), *Portret de grup* (1995), *Moment poetic* (1997), *Metafore românești în Basarabia* (1998) ș.a. Studiile și articolele de istorie literară îi sunt găzduite în „Contrafort”, „Convorbiri literare”, „Basarabia” etc.

Poezia sa este concentrată până la o esență aforistică, tratând tema singurătății și a iubirii neîmplinite, a dezamăgirii, a golului. Emilian Galaicu-Păun afirmă că lirica scrisă de **T.** „face nedureros tranziția de la prozodia tradiționalistă la sensibilitatea modernă, restaurând în Basarabia cultul Euterpei”. Versul reflexiv, direct, fără dantelărie sentimentală și metaforică conferă relief spiritual poemelor: „vino să-ți dau lecții de moarte / să te bucuri și tu de bucuria zborului meu pe spate”. A fost distinsă cu Premiul Salonului Național de Carte (Chișinău, 1999).

SCRIERI: *Adagio*, pref. Leonida Lari, Chișinău, 1989; *Aura de apărare*, Chișinău, 1989; *Soliloc*, Chișinău, 1992; *Descărcare în egrêtă*, Timișoara, 1999; *Canonul tăcerii*, pref. Adrian Dinu Rachieru, Chișinău, 2000; *În regatul suferinței*, Timișoara, 2000.

Repere bibliografice: A. Basarabeanca, *Existența în cumpănă*, LA, 1993, 18 februarie; Călin Ciornea-Josu, *În căutarea autorului*, „Semne”, 1996, iunie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 244; Grigore Chipier, *O existență între anod și catod*, „Contrafort”, 1999, 11-12; Emilian Galaicu-Păun, *Poezia de după poezie*, Chișinău, 1999, 108-112; Simion Bărbulescu, *Poeți din diaspora*, CL, 2000, 1; Adrian Dinu Rachieru, „În regatul suferinței”, CNT, 2000, 13; *Femei din Moldova*, îngr. Iurie Colesnic, Chișinău, 2000, 283. V. C.

TRIVALE, Ion (pseudonim al lui Iosef Netzler; 13.V.1889, Pitești - 11.XI.1916, Zimnicea), critic literar și traducător. Este fiul lui Charlotte Cearnoi (n. Schönfeld), vară cu Lazăr Șăineanu, și al lui Adolf Netzler, probabil comerciant, om cu dragoste de carte, posesor al unei bogate biblioteci. În orașul natal urmează cursul primar la Școala de Băieți nr. 1 și cel secundar la Liceul „Ion C. Brătianu”, susținându-și

bacalaureatul în 1907. Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie din București, secția de filologie modernă (limba și literatura germană), pe care, după ce va face un stagiu de specializare la Universitatea din Jena, o va absolvi în iunie 1912. Se va fi încadrat în învățământul de stat, căci cerea și primea în aprilie 1913 cetățenia română. Debutează în aprilie 1910, iscăind I. Netzler, la „Convorbiri critice”, cu o „analiză critică” a dramei *Apus de soare* de Barbu Delavrancea, prezentată inițial la seminarul lui Mihail Dragomirescu. În toamna anului 1911 „Noua revistă română” îi găzduiește articolul *Un criteriu de selecție al valorilor naționale*, iscălit I. Mrejeru-Infra, în care susține necesitatea „cuceririi românismului” de către orice român (în sensul „reproducerii ontogenezei psihice în toate etapele filogenezei”), apoi un studiu relativ la o trăsătură specifică a literaturii germane - „caracterizarea dinamică” -, probabil un fragment din lucrarea de licență, acesta sub numele real. Ulterior tânărul critic colaborează frecvent la revista lui C. Rădulescu-Motru, semnând îndeobște cu pseudonimul inspirat de numele parcului piteștean, rareori apelând la altele (Petru Străinu și Infra). Cea mai mare parte a textelor și-o strânge în volumul *Cronici literare*, apărut în 1914. După declanșarea conflagrației mondiale, fiind concentrat ori elev al școlii de ofițeri, scrie puțin. Mai publică, tot în „Noua revistă română”, dar și în broșură, un lucid

comentariu politic intitulat *Vina războiului de azi. Dialog între Teutofilus și Gallomanus* (1915), iar în „Flacăra” da traduceri din Mark Twain, editate și ele în volumul *Schițe umoristice* (1916). Mobilizat în august 1916, cu grad de sublocotenent, peste nici trei luni va prefera să moară decât să se retragă fără ordin de pe pozițiile apărute.

T. și-a început cariera într-un moment oportun, când luptele dintre curentele literare, depășind apogeul, intraseră în declin și când criticii de întâmpinare, activi anterior, tăcuseră ori trecuseră la alte preocupări. Firea lui reflexivă, cultura largă și formația universitară l-au făcut discipol al lui Mihail Dragomirescu, acesta privindu-l, de altfel, ca pe „unicul adept al curentului de la «Convorbiri critice»”. Un discipol care aprecia „sistemul estetic profund” al maestrului, dar îl considera, în același timp, complex și original, greu de aplicat de altcineva, el însuși neînțelegând să-l „împrumute” cu totul. Precum mărturisește într-un articol polemic, „îi repugnă subtilitatea scolastică ce despică firul în patru”, „afectatul cult al adevărului” sau „ortodoxia estetică pedantă”. Într-adevăr, chiar în lucrarea de seminar cu care debutează și care deschide volumul *Cronici literare* sunt demontate numai anumite elemente ale structurii piesei *Apus de soare* – în speță, caracterele și conflictul dramatic –, dar nici acestea cu meticulozitatea dragomiresciană. Întrucâtva la fel se procedează și cu drama *Letopiseși* a lui Mihail Sorbul, unde atenția mai mare decurge și din grija justificării judecății finale superlative, ori cu studiile C. Negruzzi, *viața și operele lui*, aparținând lui E. Lovinescu, și *Propilee artistice* de Marin Simionescu-Râmnicănean. În rest, în acord cu genul publicistic practicat, **T.** se rezumă la o schiță de analiză, susceptibilă să sugereze coordonatele unei scrieri, pentru ca apoi să forțeze pătrunderea în „inima” ei, concretizată în caracterizarea de sinteză și în judecata finală, unde criteriul esențial invocat este cel estetic, deși cronicarul nu se mărginește la „forma” frumoasă. Ca și Mihail Dragomirescu, de altminteri, crede că artistului „i se cere să treacă lumea printr-o prismă individuală, printr-un temperament original”, dar și „printr-un caracter”, adică „să fi căutat în acest vast spectacol [...] un adânc și vecinic înțeles moral”, care reprezintă, pentru el, „atitudinea morală în poezie”. Tendentiozismul de orice nuanță (socialist, poporanist sau creștin) este respins, fie și doar ca retorism gol. Și tot aiddoma maestrului său, **T.** vede de la început (în eseul *Un criteriu al selecțiunii valorilor naționale*) mișcarea literară „îndreptându-se pe dibuite spre obârșia sufletului național, spre viața țărănească”. Relativ pauperele „generalități estetice” și raportări istorico-literare la curente (clasicism, romantism, realism „artistic” sau „brut”, simbolism) ori la scriitorii (Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, Mihail Sadoveanu, I. Al. Brătescu-Voinești ș.a.) sunt suficiente totuși în operația pe care și-o asumă cronicarul, de a cântări valoarea cărților la care se oprește, operație pe care o face obiectiv, neinfluențat de prestigiul autorilor ori de opiniile confrăților. **T.** își formulează judecățile direct, fără să menajeze eventualele susceptibilități, câteodată chiar într-un chip ce frizează brutalitatea. Cronica dedicată piesei *Cocoșul negru* de Victor Eftimiu debutează cu o introducere în care verva

caustică flagelează reclama, falsul și mistificarea. Alteori, în același scop, se recurge la o formulă percutantă, anunțată chiar în titlu: o trilogie (a lui Pompiliu Păltânea) e „un monstru”; piesa *Bunicul* a lui A. de Herz e un „manechin dramatic”, Gala Galaction și Al. Ciura sunt „doi rătăciți” (în domeniul epicului), primul fiind în fond un liric, al doilea un ziarist, E. Lovinescu, în *Aripa morții*, e un întârziat în diletantismul tinereții, „risipitor fără măsură al unei grații fără a-și ajunge ținta și astfel negându-se pe sine”, Octavian Goga e un „renegat de sine” (în *Din umbra zidurilor*), ca și Elena Farago, iar N. Budurescu, I. M. Rașcu și Hidalgo (Alfred Heffer) constituie „remorca simbolistă”, N. Davidescu și Mircea Dem. Rădulescu sunt „două amfibii” etc. Drastic este cronicarul și cu „maestrul simbolist” Ovid Densusianu, care e numit „poet al poeziei”, după ce i se pune la îndoială vocația lirică („dacă ar fi poet”) și după ce sunt detectate insuficiențele ideilor sale despre simbolism. La fel, într-o măsură mai redusă, procedează cu Ion Minulescu, acesta păcătuiind în *De vorbă cu mine însumi* prin autopastigare, prin cădere în manierism. Aprecierile sunt în mare parte juste și, ca atare, unele vor fi validate de posteritate. În această situație se găsesc parțial și cele privitoare la unii poeți simbolști despre care a scris, dar eronată e concluzia de aici, care neagă „existența, legitimitatea ori numai posibilitatea unui curent simbolist în România”, întrucât nu este „sădit în genul național specific”. Exagerată de tânărul cronicar a fost, de asemenea, aprecierea poeziei „de concepție” (Panait Cerna, Grigore Alexandrescu) și a prozei lui Ion Dragoslav. La început de secol XX activitatea critică a lui **T.** e totuși o realizare, nu doar o promisiune.

Tânărul critic era un raționalist, fără o adevărată sensibilitate estetică; opera de artă se valorifica în conștiința lui mai mult prin latura elementului intelectual decât prin încorporarea lui în haina sensibilă a artei: și în aceasta, prin structura sufletească se apropia, deci, de M. Dragomirescu. [...] Cele mai caracteristice din paginile lui sunt „analizele” operelor literare și, mai ales, ale pieselor de teatru, care, prin însăși materia lor, oferă mai bogate posibilități dialecticii critice.

E. LOVINESCU

SCRIERI: *Cronici literare*, București, [1914]; *Vina războiului de azi. Dialog între Teutofilus și Gallomanus*, București, 1915; *Cronici literare*, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1971. **Traduceri:** Mark Twain, *Schițe umoristice*, București, [1916].

Repere bibliografice: Aderca, *Contribuții*, I, 311–319, 341–343, 691–696, II, 399–402; Mihail Sorbul, „*Cronici literare*”, „Scena”, 1914, 2; Caion [C.Al. Ionescu-Caion], „*Cronici literare*”, „Românul literar și politic”, 1914, 5; E. Lovinescu, „*Cronici literare*”, NRR, 1914, 14–15; Mihail Dragomirescu, *Critică*, II, București, 1928, 307–338; N. Em. Teohari, *Critici noștri: d. Ion Trivale*, NRR, 1915, 20; C. Ș. Făgețel, *Un elev al d-lui Mihail Dragomirescu: Ion Trivale*, „Drum drept”, 1915, 2; O. B. [Octav Botez], „*Cronici literare*”, VR, 1915, 1–3; Andrei Braniște [Tudor Teodorescu-Braniște], „*Cronici literare*”, RP, 1915, 85; Ibrăileanu, *Opere*, IV, 513–514; A. Philippide, „*Cronici literare*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXXVII, 1914–1915, 249–263; Simplex [Tudor Argehi], *Ion Trivale*, „*Renasterea*”, 1918, 27; Mihail Iorgulescu,

Ion Trivale, SBR, 1921, 8; C. R. [C. Rădulescu-Motru], [Ion Trivale], „Idea europeană”, 1921, 132; N. Davidescu, Un capitol de istorie literară, „Cuvântul liber”, 1925, 5; Constantinescu, Scrieri, 136-137; Lovinescu, Scrieri, IV, 295-304, VI, 37-38; Perpessicius, Dictando, 114-116; Vasile V. Georgescu, Ion Trivale, critic român, ALA, 1932, 623; Barbu Lăzăreanu, Ion Trivale, ADV, 1933, 15301; Mihail Sebastian, Ion Trivale, CU, 1933, 3082; Podoleanu, 60 scriitori, II, 339-340; Predescu, Encicl., 573; Călinescu, Ist. lit. rom. (1941), 571-572, Ist. lit. (1982), 644; Sașa Pană, Ion Trivale, „Unirea”, 1946, 50; Maria Platon, Ion Trivale, critic literar, ALIL, 1960, 45-55; Anca Răzescu, Critica lui Ion Trivale - astăzi, RITL, 1967, 4; Ciopraga, Lit. rom., 737-740; Micu, Început, 497; Bucur, Istoriografia, 373-374; Ion Cruceană, Momente și figuri argeșene, Pitești, 1980, 198-201; Vasile, Conceptul, 199; Cristian Moraru, Ion Trivale, RL, 1989, 19; Simion Bărbulescu, Ion Trivale - omul unei singure cărți, DL, 1997, 3; Dict. scriit. rom., IV, 590-592. V. D.

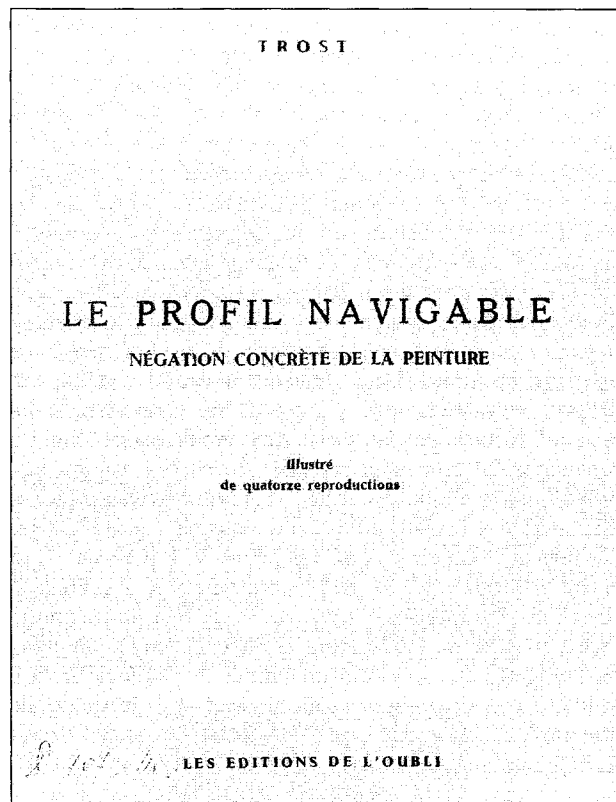
TROMPETA CARPAȚILOR, gazetă apărută la București, de două și de trei ori pe săptămână, între 1 martie 1865 și 18 ianuarie 1877. Continuând „Buciumul”, pe care autoritățile îl suspendaseră la sfârșitul anului 1864 în urma criticilor aduse lui Mihail Kogălniceanu, noul periodic îi aparține, de asemenea, lui Cezar Bolliac. Redactori au fost N. Basarabescu (din august 1866 până în august 1871) și Th. Augustin (1872-1873). Orientarea politică este oscilantă, singurul element constant fiind admirația pentru Al. I. Cuza. După 11 februarie 1866 Bolliac îi atacă violent pe autorii loviturii de stat,

mai ales pe C. A. Rosetti, încercând să întemeieze o grupare de centru, situată între liberali și conservatori. Mai târziu, prin 1871, el se apropie de conservatori, în timpul guvernării lui Lascăr Catargiu, dar pentru puțin timp, spre a deveni apoi unul dintre cei mai înverșunați purtători de cuvânt ai opoziției. Aceste fluctuații sunt ilustrate, în paginile jurnalului, de activitatea publicistică a scriitorului, care redacta de obicei - cu excepția perioadelor de vară, când pleca la săpături arheologice - mai toate articolele politice. Într-o astfel de perioadă, în mai 1867, redacția a fost asigurată de D. Bolintineanu, care semna Cosmat. El are articole de atitudine socială (Depravațiune, Dreptatea), altele dedicate vieții culturale (Dicționarul și societatea literară), precum și literatură: poezii (Marș de război vechi, La ostași români de astăzi ș.a.), însemnări de călătorie și drama Constantin Brâncoveanu (în foileton, în decursul anului 1868). Se mai tipăresc versuri de Bolliac, mai toate apărute pentru prima dată înainte de 1848, Grigore Alexandrescu (Noaptea sfântului botez ș.a.), Ion Heliade-Rădulescu, G. Baronzi (pentru o vreme, în 1867, administrator), C. D. Aricescu, D. Velisson, Șt. G. Vărgolici, Mihail Zamfirescu, G. R. Melidon, G. Al. Zamphiroiu, Antonin Roques (autor și al unor traduceri în limba franceză din poeziile lui V. Alecsandri). În T.C. apar pentru întâia dată și două poezii de Al. Macedonski, Napoleon III și Dialog între un călător și un pământean asupra morții lui Cuza. Din lirica lui V. Alecsandri care, într-un patetic articol, era apărut de atacurile scriitorilor mai tineri, sunt reluate, după „Convorbiri literare”, multe versuri, în timp ce altele sunt găzduite mai întâi în gazeta lui Bolliac și ulterior în revista junimistă. Se reproduc și fragmente din însemnările de călătorie ale poetului, în foileton se inserează un roman de Baronzi, Muncitorii statului, N. R. Lăcusteanu e prezent cu articole politice și cu satire sociale, iar Heliade cu Introducere la poeziile ossianice. Articole de critică și istorie literară scriu Th. Văcărescu, G. Baronzi, Antonin Roques (sub pseudonimul Rocărescu) și, mai ales, Bolliac. În Literatura (1867), text-program pentru opiniile sale, Bolliac discută, plecând de la criticile pe care adversarii le aduceau nu numai omului politic, dar și poetului V. Alecsandri, situația scriitorului într-o societate apăsată de lupte politice și dominată de interese de partid. Într-un alt articol, Literatură și limbă (1868), Bolliac încearcă să schițeze un răspuns la criticile maioresciene, dar, în lipsa argumentelor de principiu, se mulțumește să semnaleze slăbiciunile unor traduceri din „Convorbiri literare” sau să comenteze nefavorabil limba în care era redactată revista. Cu altă ocazie, recenzând piesa Vornicul Bucioc de V. A. Urechia, el combate tendințele cosmopolite ale unor autori, cerând pentru teatrul românesc piese inspirate din istoria națională. Aceleași idei pot fi întâlnite în cronică la spectacolul cu Revizorul general, localizarea lui Petre Grădișteanu după N. V. Gogol. Interesul lui Bolliac pentru literatură scade în ultimii ani de apariție ai gazetei. De altfel, în întregul ei, T.C. pare în declin, fiind editată neregulat, în timp ce scrisul vechiului luptător pașoptist își pierde claritatea și vigoarea care îl făcuseră unul din cei mai reușiți ziariști politici ai epocii. R. Z.

PREȚUL ABONAMENTULUI: ... TROMPETA CARPAȚILOR ... MARTIA-JOANA DOMBREA ...

TROST, D.[olfi] (3.IV.1916, Brăila - 16.XI.1966, Chicago), critic literar, eseist și poet. Urmează cursul secundar la Liceul „N. Bălcescu” din Brăila și la Liceul „Gh. Lazăr” din București, absolvind în 1934. Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie și, concomitent, la cea de Drept din cadrul Universității bucureștene, obținând licențele în sesiunile din iunie 1938 și din martie 1939. Pe când era încă elev, în 1931, debutează în publicația brăileană „Columna lui Traian” cu o traducere în franceză a poeziei *Povestea teiului* de Mihai Eminescu, urmată de tălmăciri din Friedrich Nietzsche și Contesa de Noailles. Câteva recenzii și un studiu îi apar, în 1933-1934, în revista „O geană de lumină”, a elevilor Liceului „Gh. Lazăr”. Ulterior se pare că îl acompaniază, folosind vreun pseudonim nedivulgat, pe Horia Ghița și pe Ștefan Baciu în editarea efemerelor „Stilet” și „Studio”. Ca student, colaborează cu recenzii, cronici și comentarii pe teme de artă la „Facla”, „Rampa”, „Cuvântul liber”, „Azi”, „Era nouă”, „Meridian”, „Reporter”, „Lumea românească”, „Adevărul literar și artistic”, „Viața românească” și „Revista Fundațiilor Regale”. Obligat, ca urmare a legislației rasiste în vigoare, să își întrerupă activitatea publicistică, se apropie de Paul Păun și de Virgil Teodorescu, cu care compune poemul suprarealist (în „exemplar unic”) *Diamantul conduce mâinile* (1940). După război formează cu Gherasim Luca o aripă a grupului suprarealist român, organizează o expoziție (ianuarie 1945), cu textul explicativ *Présentation de graphies colorées, de cubomanies et d'objets*, ilustrează cu trei „vaporizări” o plachetă a comitoului său, intitulată *Un lup văzut printr-o lupă* (1945), tipărește, singur, *Vision dans le cristal. Oniromancie obsessionnelle et neuf graphomanies entoptiques* (1945), *Le Profil navigable. Négation concrète de la peinture* (1945) și, din nou cu Gherasim Luca, trimite un „mesaj” mișcării suprarealiste internaționale, intitulat *Dialectique de la dialectique* (1945). Mai publică *La Connaissance des temps* (1946), *Le Plaisir de flotter. Rêves et délires* (1947), *Le Même du même* (1947), iar împreună cu Gherasim Luca semnează *Les Orgies des Quanta. Trente-trois cubomanies non-oedipiennes* (1946) ori cu tot grupul suprarealist (Gherasim Luca, Gellu Naum, Paul Păun și Virgil Teodorescu) realizează *Infra-Noir* (1947), *Éloge de Malombra* (1947) și textul *Le Sable nocturne*, inclus în catalogul de expoziție *Le Surréalisme en 1947* (Paris). Activitatea suprarealiștilor români, înregistrată cu interes în Franța, e minimalizată și ironizată în țară. Ca urmare, T. emigrează, probabil în 1947 sau în 1948, căci în 1949 se afla în preajma lui André Breton, care îi aprecia ideile. Câtva timp după aceea, abandonându-și preocupările, chiar renegându-le, pleacă în Statele Unite ale Americii, unde se va stinge strămtorat și într-un anonim complet.

O cronică la romanul *Adela* al lui G. Ibrăileanu și un microstudiu intitulat *Comicul în „Dănilă Prepeleac”*, scrise pe când T. era în clasa a șaptea liceală, arată un deosebit apetit pentru dificile lecturi fundamentale (de pildă, pentru teoria bergsoniană a comicului), pătrundere și subtilitate, calități ce vor fi potențate pe durata studiilor universitare. În condițiile acutizării confruntărilor politice dintre extremele dreaptă și stângă, tânărul gazetar va adera la cea din urmă, la ale cărei

periodice va scrie. Poziția sa e marxizantă, dar sub o influență venită dinspre pariziana „la rive gauche”. În acest sens, criticul contrapune romancierilor „descompunerii contemporane” (L. F. Céline, Erich Kästner, A. Döblin, Mircea Eliade în *Huliganii*) pe cei „proletari” (Louis Guilloux, P. Nizan) și pe „realiștii” sovietici (Feodor Gladkov, Vsevolod Ivanov). Apreciați în chip maxim sunt André Malraux (considerat totuși „un moment literar de tranziție”) și Mihail Șolohov. De altfel, din aceștia T. traduce (o porțiune apreciabilă din *L'Espoir*, sub titlul *Nădejdea*, în „Reporter” și un scurt fragment din *Pe Donul liniștit* în „Adevărul literar și artistic”). Menținând doar postulatul strânsei legături dintre literatură și societate, mai penetrante, cu vederi originale sunt studiile publicate în 1939-1940, consacrate „stării melodramatice”, „interpretării naive a artei” sau „realismului în artă”, precum și eseurile despre „decadența paradoxului” ori despre „semnificația jurnalului intim”, care anunță un veritabil specialist în teoria literaturii și în estetică. Anii celui de-al doilea război mondial, de tăcere forțată, închid un moment de ruptură profundă în spiritul lui T., întrucât el nu își continuă activitatea, în ciuda faptului că aceasta ar fi însemnat, în noul context, un capital simbolic considerabil. Devine partizan al celui mai strict suprarealism, văzut ca revoluție permanentă, ca negație simultană a ordinii sociale și a artei existente, dar și ca negație veșnic reiterată, ca negație a negației, adică și a suprarealismului ajuns manieră. Ca atare, propune înnoirea vechilor „descoperiri”, precum și altele noi, proprii. Strict vorbind, unele - cunoscutele deja

„vaporizări”, „stilamancii” și „fumaje” ori proaspăt inventatele „grafii colorate”, „grafomanii entoptice”, „pantografii”, „mișcări hipnagogice” – aparțin, în fapt, artelor plastice, în timp ce altele – „oniromanciile obsesionale” – trimit la literatură și metaliteratură. Dar primele sunt descrise în cuvinte, textele parvenind la condiția poeziei (*La Connaissance des temps*) sau la aceea de manifest, de discurs teoretizant, iar celelalte sunt ori ilustrate, ori dau impresia de experimente „aplastice”. Notă aparte fac *Le Plaisir de flotter*, în care predomină relatarea unor vise și deliruri, și *Le Môme du môme*, un fel de eseu abordând fenomenul visului. Totul se întemeiază, precum se declară în *Dialectique de la dialectique*, pe proclamarea iubirii drept „metodă generală revoluționară proprie suprarealismului”, „metodă de cunoaștere și de acțiune”. Inclusiv pe plan social, căci „erotizarea fără limite a proletariatului este gajul cel mai prețios ce-i asigură [...] dezvoltarea revoluționară reală”. Forța subversivă a iubirii se descoperă și prin relația dintre „automatisme” (cel grafic, cel al scriiturii etc.) sau vis și hazardul „obiectiv” („provocant”) ca „forță criptestetică”. În speță, „oniromancia obsesională” constă în „interpretarea” unui vis nu în felul lui Sigmund Freud, ci punându-l în legătură cu un text ales la întâmplare, prin înfigerea unui cuțit într-un manual de patologie erotică. Militând pentru ieșirea din granițele destul de fluide ale literaturii, câteva texte ale lui T. revin acolo datorită expresivității unor peisaje onirice.

Lucrări ca *Vision dans le cristal*, *Le Profil navigable au valoarea unor căutări și explorări pasionante ale spațiului oniric al existenței prin mijloace experimentale. Ceea ce frapează este materialitatea imaginilor descrise ca strictă operație narativă. În* *Le Môme du môme se analizează aspectul autoreferențial al visului într-un mod profitabil pentru poezie.*

MARIN MINCU

SCRIERI: *Diamantul conduce mâinile* (în colaborare cu Paul Păun și Virgil Teodorescu), București, 1940; *Présentation de graphies colorées, de cubomanies et d'objets* (în colaborare cu Gherasim Luca), București, [1945]; *Vision dans le cristal. Oniromancie obsessionnelle et neuf graphomanies entoptiques*, București, [1945]; *Le Profil navigable. Négation concrète de la peinture*, București, [1945]; *Dialectique de la dialectique. Message adressé au mouvement surréaliste international* (în colaborare cu Gherasim Luca), București, [1945]; *Les Orgies des Quanta. Trente-trois cubomanies non-oedippiennes* (în colaborare cu Gherasim Luca), București, 1946; *La Connaissance des temps*, București, [1946]; *Le Plaisir de flotter. Rêves et délires*, București, [1947]; *Le Môme du môme*, București, [1947]; *Infra-Noir* (în colaborare cu Gherasim Luca, Gellu Naum, Paul Păun și Virgil Teodorescu), București, [1947]; *Éloge de Malombra* (în colaborare cu Gherasim Luca, Gellu Naum, Paul Păun și Virgil Teodorescu), București, 1947; *Le Sable nocturne* (în colaborare cu Gherasim Luca, Gellu Naum, Paul Păun și Virgil Teodorescu), în *Le Surréalisme en 1947. Exposition Internationale du Surréalisme, présentée par André Breton et Marcel Duchamp*, Paris, 1947; *Visible et invisible*, Paris, 1953; [Texte], în *Avangarda literară românească*, îngr. și introd. Marin Mincu, București, 1983, 477–505, 625–650, 659–674.

Repere bibliografice: *Carnet*, „Victoria”, 1945, 174; Jean-Louis Bédouin, *Vingt ans de surréalisme (1939–1959)*, Paris, 1961, 110–112;

Piru, *Panorama*, 120–121, 127–128; [D. Trost], ALR, 452–463; Munteanu, *Opera*, 132–138; Valentin F. Mihăescu, *Timp și mod*, București, 1983, 173–179; Pop, *Avangarda*, 12, 13, *passim*; Micu, *Ist. lit.*, 337; Ovid S. Crohmălniceanu, *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 2001, 167–171, 199–200; Popa, *Ist. lit.*, I, 250–251; *Dicționar de avangardă literară românească*, coordonator Lucian Pricop, București, 2002, 151–153; Ovidiu Morar, *Avatarurile suprarealismului românesc*, București, 2003, 208–214, *passim*. V. D.

TUCHILATU, Leonard (10.XI.1951, Bursuceni, j. Bălți – 4.XI.1975, Moscova), poet și prozator. S-a născut într-o familie de intelectuali. Este fratele poetei Leonida Lari. Studiază la Institutul de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova (1973–1975).

T. a nutrit interes pentru marii filosofi stoici ai Antichității, dar și pentru poezia europeană modernă. Cultivând o lirică de orientare neexpresionistă, puternic influențată de Lucian Blaga și de reprezentanții de seamă ai expresionismului de limbă germană – Georg Trakl, Georg Heym, Arno Holz, Rainer Maria Rilke –, s-a singularizat în contextul șaptezecistilor, dar, la fel ca ei, venea să protesteze voalat împotriva impunerii realismului socialist. De aceea nu a reușit să își publice scrierile în timpul scurtei sale vieți, întreruptă de o boală incurabilă, căpătată în anii serviciului militar. Unele au fost tipărite postum, în volumele *Sol* (1977) și *Fata Morgana* (1989), iar o antologie, cuprinzând poezii, poeme în proză, nuvele, microromane, s-a editat abia în 1996. Asimilarea esteticii expresioniste și a poeziei folclorice susțin la T. căutările insistente în zona metafizicului, revelarea „feței celeilalte a lucrurilor” devenind programul său estetic. Peste poeme, marcate de viziuni dramatice, planează un „strigăt” după ideal, solar și frumos. Metaforele și simbolurile proiectează realul în mit, pe un fundal al meditației și al unei atmosfere romantice misterioase. Reflecții asupra vieții și morții sunt transpuse în vocabule insolite, intens emotive, de o vibrație muzicală aparte. Microromanele *Dansul păpușilor* și *De partea cealaltă a soarelui* sunt alcătuite din tensionate viziuni expresioniste asupra condiției umane, mizând pe elementul autobiografic și pe comentarii psihanalitice.

SCRIERI: *Sol*, pref. George Meniuc, Chișinău, 1977; *Fata Morgana*, pref. Gheorghe Vodă, Chișinău, 1989; *Sol. Fata Morgana*, pref. Andrei Langa, George Meniuc, Alexandru Cosmescu, Chișinău–București, 1996; *Rapsodie*, Chișinău, 2001.

Repere bibliografice: Ion Vornicu, *Strălucite tenebre*, „Basarabia”, 1992, 8; A. Trifan, *Un poet solar*, „Contrafort”, 1996, 3; Augustin Nacu, *Un poet al suferinței*, VR, 1996, 11–12; Andrei Langa, *Leonard Tuchilatu. Creație și destin*, București, 1996; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 231; Andrei Langa, *Revelație și mister în poezia lui Leonard Tuchilatu*, în *Literatura română postbelică. Integrări, valorificări, reconsiderări*, Chișinău, 1998, 562–570; Andrei Langa, *Expresionismul în poezia românească*, București, 2001, 78–90. M. Dg.

TUCHILĂ, Costin (8.X.1954, Ploiești), critic literar și eseist. Este fiul Anetei (n. Marcu) și al lui Vasile Tuchilă, economist. Parcurge anii de școală la Liceul „Al. I. Cuza” din Ploiești

(1961-1973), apoi e student la Facultatea de Limba și Literatura Română, secția română-portugheză, a Universității din București (1974-1978). Profesor la mai multe școli generale din București (1978-1986), devine redactor la cotidianul „Scânțea” (1986-1989), ulterior la „Adevărul” (1989-1990), este secretar general de redacție la revistele „Cărți românești” și „Universul cărții” (1990-1992), director la S.C. Gyr Exim SRL București (1992-1995) și lucrează la Agenția de presă Mediafax (1994-1995), de unde trece redactor și realizator (din 1996) la Societatea Română de Radiodifuziune. În 1969 începe să publice în revista liceului, „Vlăstarul”, la care, în anii următori, va fi redactor-șef. Alcătuieste împreună cu Nicolae Stanciu o antologie de poezii ale elevilor, *Înimi tinere* (1972), tipărită la Ploiești. Ulterior articole și cronici literare îi apar în „Amfiteatru” (unde în 1975-1979 susține o rubrică permanentă), „Viața studentească”, „Luceafărul” (asigură cronică literară în 1979-1986), „România literară” (unde semnează cronică muzicală în 1983-1989), „Astra”, „Ateneu”, „Orizont”, „Ramuri”, „Tomis”, „Adevărul literar și artistic”, „Tineretul liber”, „Momentul”, „România liberă”, „Steaua”, „Tribuna”, „Viața românească”, „Formula AS” ș.a. Debutază editorial în 1983, cu volumul de eseuri *Cetățile poeziei*. A fost distins cu Premiul revistei „Amfiteatru” (1978), Premiul revistei „Luceafărul” (1981) ș.a.

Disponibilitatea pentru registre variate ale scrisului este evidentă din primele pagini pe care **T.** le semnează în revista școlară „Vlăstarul”: versuri, proză, cronică de artă plastică și de teatru. Se va afirma cu cronici de întâmpinare și eseuri, unde comentează de preferință cărțile de poezie, în cadrul rubricilor permanente pe care le girează. În subtextul acestor comentarii se prefigurează o lectură consecventă și sistematică, îndeosebi a poezilor din „generația Hyperion”, cum li s-a spus după numele colecției de la Editura Cartea Românească, unde le-au fost publicate antologiile de autor. Volumul *Cetățile poeziei* conține comentarii („construcții eseistice”) aplicate la poezia scrisă de Leonid Dimov, Emil Brumar, Cezar Ivănescu, Virgil Mazilescu, Nora Iuga, Ioanid Romanescu, Marius Robescu, Mircea Ciobanu, Adrian Popescu, Nicolae Ioana, Dan Laurențiu, Sorin Mărculescu, Alexandru Miran, Gheorghe Istrate, Daniel Turcea, Ileana Mălăncioiu. Demersul poate fi socotit un fel de replică, după un deceniu, la *Poezia unei generații*, sinteza lui Ion Pop asupra generației '60 din secolul trecut, textele lui **T.** vizând poeți din promoția '70. Dar eseistul este circumspect față de ideea de generație literară și crede că ar fi mult mai adecvat să se urmărească o serie de valori individuale. Interpretul are în atenție identificarea rețelei de teme, simboluri și motive spre a defini individualitatea imaginarului la fiecare poet analizat. Volumul *Privirea și cadrul* (1988), alcătuit de asemenea din „eseuri analitice”, însă cu o paletă problematică mai largă, include comentarii dedicate unor prozatori și orientări ale prozei contemporane (Marin Preda, Gabriela Adameșteanu, Ștefan Agopian ș.a.). În *căutarea capodoperei* (2002) adună eseuri pe teme din domeniul muzicii, iar *Punctul pe cuvânt* (I-II, 2001-2003) e o culegere de tablete radiofonice, scrise concentrat, inventiv.

SCRIERI: *Cetățile poeziei*, București, 1983; *Privirea și cadrul*, București, 1988; *Punctul pe cuvânt*, I-II, București, 2001-2003; *În căutarea capodoperei*, București, 2002.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Debuturi în critică*, RL, 1983, 31; Paul Dugneanu, „Cetățile poeziei”, LCF, 1983, 41; Marian Odangiu, *Vocația sintezei*, O, 1983, 49; Paul Grigore, „Cetățile poeziei”, AST, 1984, 3; Ilie Guțan, *Sugestiile criticii tematiste*, VR, 1985, 4; Constantin Cubleşan, *Eseul analitic*, ST, 1988, 10; Gheorghe Glodeanu, „Privirea și cadrul”, TR, 1989, 18; Tudor Oprîș, *500 debuturi școlare*, Galați, 1991, 213; Teposu, *Istoria*, 174; Liviu Grăsoiu, *Fascinația cuvântului tipărit*, LCF, 2001, 14; Ioan Adam, *Cuvinte accentuate*, ALA, 2001, 566; Popa, *Ist. lit.*, II, 1126; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 592-593; Marian Chirulescu, Paul D. Popescu, Gabriel Stoian, *Personalități prahovene*, Ploiești, 2003, 381; Titus Văjeu, *Eterul și eternul*, București, 2003, 156-157. C. H.

TUDOR, Andrei (pseudonim al lui Isac Rosenzweig; 31.VIII.1907, Brăila - 18.VI.1959, București), poet, critic dramatic și traducător. Fiu al lui Moise Rosenzweig, om de afaceri, **T.** își începe învățătura în 1914 la școala „Abraham și David Schwarzman” din Brăila, aici fiind coleg cu Mihail Sebastian, ca și la Liceul „Nicolae Bălcescu”. Își trece examenul de bacalaureat în 1926, când se înscrie, din nou împreună cu

Sebastian, la Facultatea de Drept a Universității din București. Va obține licența în 1930, însă nu profesează, fiind atras de gazetăria culturală și artistică. Face cronică muzicală, teatrală și cinematografică la diverse periodice, între care „Facla”, „Rampa” și „Zorile”, unde va fi redactorul rubricilor artistice și culturale. Versuri, proză și reportaje îi apar în „Universul literar”, unde va debuta cu o poezie în aprilie 1928, „Tiparnița literară”, „Săptămâna literară, plastică, teatrală”, „Vremea”, „Meridian”, „Floarea de foc”, „Adam”, „Azi”, „Cuvântul”, „Contemporanul”, „Litere”, „Premergătorul”, „Stilet” și „Curierul” (Brăila), „Start”, „Omul liber” ș.a. Cronici, recenzii, note critice publică în „Bilete de papagal”, „Viața literară”, „Clopotul”, iar după 1944 în „Victoria”, „Unirea”, „Tribuna poporului”, „Viața capitalei”, „Veac nou”; în „Muzica”, unde în 1951-1952 e redactor-șef, și în „Studii și cercetări de istoria artei” scrie studii substanțiale privind trecutul muzical la noi. Din 1950 devenise profesor la Conservatorul din București, iar din 1951 șef al Sectorului de istoria muzicii de la Institutul de Istoria Artei al Academiei Române. Funcționează, de asemenea, și la nou-înființatul Institut de Teatru (1951-1956). După ce Fundațiile Regale o premiaseră în 1935, în manuscris, placheta *Amor 1926* va fi tipărită în 1937 și primită cu interes de comentatori. Cartea *Moscova (Reportaj despre metropola lumii noi)* (1948) adună, fără însuflețire, în texte descriptive, multe locuri comune ale literaturii de călătorie din epocă. În schimb, schița monografică *Enescu* (1956) și *George Enescu. Viața în imagini* (1961) își conservă și interesul documentar, și esența analizelor, deși poncifele impuse de orientarea oficială nu au putut fi ocolite. Împreună cu Mihail Sebastian, T. transpune în românește din versurile lui Francis Jammes, iar singur dă câteva tălmăciri din poemele lui Albert Samain, Stefan George și ale lui Rainer Maria Rilke. Alte traduceri, întreprinse după 1948 din scrierile lui Aleksei Surkov, Nicola Bajan, Stepan Șcipaciiov, Evgheni Dolmatovskii, Aleksandr Jarov, Anatoli Safronov ș.a., au fost strânse sub titlul *Poezii sovietici cântă pacea* (1950). În *Cartea sângelui (Din lupta eroică a poporului grec)* (1952) tălmăcește, din franceză, o serie de documente, publicistică și versuri, culegerea fiind dominată de o perspectivă politică deformantă, pe care traducătorul, vrând-nevrând, și-o asumă. A mai semnat cu pseudonimele Lafcadio, Lafcadio et co.

Lirica lui T. ezită între o rostire încă apropiată de simbolism și faconda avangardistă, fiind definită fie ca „o poezie extremistă” (E. Lovinescu), fie ca rezultat al unui „amestec de tragism cotidian și umor sentimental” (G. Călinescu). În *Duh de seară* sau în *Paludes* versul este fracturat, iar sintaxa, aparent neglijată, valorizează observații pe cât de fine, pe atât de neașteptate, amintind de versul lui Ion Barbu. Un pseudo-pastel, *Port*, reface cu o tușă violentă atmosfera portului brăilean, pentru a transfigura esența unei stări sufletești: „Albe pietrele, oasele. / Schelete de cărbune în pomi. / Adună dorurile, coase-le, / spânzură inima și dormi”. Aceasta este, de altfel, ținta demersului liric al lui T., în care, alături de reconstituirea din frânturi de amintire a unui climat erotic particular, pendulând între adorație și măhnire, evocarea peisajului bălților brăilene, a aerului straniu, vag exotic al

cheiului portuar încremenit în vipia unei amiezi de vară și meditația în jurul invenției poetice („Cine adulmecă pe ape cântul / cu rotiri de uliu scâpătat?”), adesea cu inflexiuni agonice („Din vreme clipele nu se mai rup, / prin aer nu se prinde vreun cuvânt. / Sub mână se destramă orice trup / și pasul nu se-nalță din pământ”), sunt convocate inspirat. În studiul monografic *Enescu*, redus ca dimensiuni, T. comentează convingător viața și opera compozitorului, utilizând o variată gamă de mijloace analitice și de contextualizare. Deși accentele proletcultiste ale vremii nu lipsesc, cercetarea e riguroasă, echilibrată și nu alunecă în encomiastic. O bine aleasă iconografie însoțește textul, prefigurând cealaltă lucrare despre Enescu, editată postum, care vine să rotunjească o tentativă sub anumite aspecte temerară în raport cu linia generală din epocă.

SCRIERI: *Amor 1926*, București, 1937; *Moscova (Reportaj despre metropola lumii noi)*, București, 1948; *Enescu*, București, 1956; *George Enescu. Viața în imagini*, București, 1961. **TRADUCERI:** *Poezii sovietici cântă pacea*, București, 1950; *Muzica sovietică în plin avânt*, pref. trad., București, 1951 (în colaborare cu Anda Boldur și Ada Steinberg); *Cartea sângelui (Din lupta eroică a poporului grec)*, București, 1952; Leonid Lenci, *Schițe humoristice*, pref. Aurel Baranga, București, 1953 (în colaborare cu M. Mihail); Vítězslav Nezval, *Cântecul păcii*, București, 1955.

Repere bibliografice: Andrei Tudor, în *Antologia poezilor tineri*, îngr. Zaharia Stancu, București, 1934, 257-261; Podoleanu, 60 scriitori, II, 345-348; Mihail Sebastian, *Cărți vechi și hârtii regăsite*, RP, 1936, 5 475; G. Călinescu, „Amor 1926”, A.L.A., 1937, 861; Sebastian, *Jurnal*, 236-239; Lovinescu, *Scrieri*, VI, 171; G. Călinescu, *Fișe literare*, JL, 1939, 44; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 818-819, 822, *Ist. lit.* (1982), 903-904, 1024; Andrei Tudor, „Muzica”, 1959, 7; Andrei Tudor, SCIA, 1959, 2; Solomon Savin, în *Brăila de altădată*, RCM, 1968, 179; S. [Solomon Savin], Andrei Tudor, RCM, 1968, 186; Manolescu, *Metamorfozele*, 110-111; Andrei Tudor, în *Poezia română modernă*, îngr. și pref. Nicolae Manolescu, București, 1968, I, LXXIX, II, 203-206, 283; Crohmălniceanu, *Literatură*, II, 501-503, 647; Piru, *Ist. lit.*, 432-433; Viorel Cosma, *Muzicieni români*, I, București, 1989, 431; Buculei, *Prezențe*, 240. R. Z.

TUDOR, Cornelii Vadim (28.XI.1949, București), poet și publicist. Este fiul Eugeniei (n. Vlădăreanu) și al lui Ilie Tudor, croitor. Învață la București, unde va urma Liceul „Sf. Sava” (1963-1967) și Facultatea de Filosofie, secția sociologie (1967-1971). Este redactor la „România liberă” (1971-1974) și la Agerpress (1975-1989). La recomandarea lui Eugen Barbu, va beneficia de o bursă Herder la Viena (1978-1979), anii '80 fiind cei în care colaborează abundant la „Săptămâna”, revistă condusă de mentorul său. În 1990 întemeiază, împreună cu Eugen Barbu, Partidul România Mare, precum și săptămânalul omonim, dar și periodicul „Tricolorul”. Va fi senator în Parlamentul României în toate legislaturile. Debutează editorial în 1977 cu volumul *Poezii*.

În plină etapă de modernizare a lirismului românesc, T. conservă modalități de secol XIX ori continuă linia Goga - Cotruș. Comentatorii l-au definit ca un neotraditionalist,

Ion Besoiu, Dan Zamfirescu, Mihai Ungheanu, Eugen Barbu,
Corneliu Vadim Tudor

fascinat în primul rând de lumea satului, recuperată într-o succesiune de tablouri descriptiv-decorative. Poetul derulează priveliști de iarnă, culese de la țară, unde, în decembrie, „irozii încep a ura”, din Pontul Euxin, unde „austrul vânăț risipește foi / din Tristele proscrisului Ovidiu”, comunică bucurii stărnite de luna mai, care pune „tumori de ametiste și granate, / pirogravuri de fosfor în cais”, celebrează „toamna românească” („Ard frunze vechi și-un mal de mirodenii / în funul lor gutui de mirt se coc / se-aud flăcări bușumându-și caii / cu smocuri moi de fân și busuioc”), pictează tablouri hibernale: „Începe astrul iernii măreț să se topească / treptat îl simți cum arde pe-al primăverii rug / și-n urma lui rămâne o țară românească / mai pură și mai plină de semne de belșug”. Știe să introducă în peisaj și inflexiuni macedonskiene: „Iată și regatul verii, plin de zeități păgâne / lancea macului se-agită peste oștile de grâne, / Timp de heliogravură, cer ca bolțile sextine”. Rareori statice, pastelurile transmit uneori exuberanța vitalității elementare: „Ies șerpui de prin bucăre de ierburi [...] // Un neam nomad de vietăți și ierburi / revine triumfal la vatra lui / și se dezumflă limbile la vite / diluviul nu dă seama nimănu”. Evocând transhumanța, poezia chiar astfel intitulată include apologia ciobanului transilvan care „Își șerpuie coloanele de turme / ca pe un templu îngropat în fum, / pornit cu noapte-n cap, din zorii lumii / el n-a ajuns la stână nici acum. // Încremenit sub gluga lui așteaptă / un semn divin cu magii austeri /, iar pe la spartul plaiului, pe toamnă, / pornește după steaua lui din cer”. Tonul jubilent și encomiastic, atitudinile euforice sunt contrapunctate intermitent de tonalități elegiace, cu vagi tente simboliste, pe alocuri date de terminologia neologistică: „Trec ființe morgane

și tremură-n zare / schelete de berze muiate în clor, / mileniul a stat, nici un om nu mai moare”. Cuprinzând câteva zeci de poeme de dragoste, versurile din *Epistole vieneze* (1979), par supuse aceleiași energii combinatorii, de la extazele preromantice („În fața voastră, oh, femei divine / de când mă știu mă pierd ca un copil”, poetul se zbate „sub golgota geloziei”, gustă „ambrozii din olimpul sfânt” ș.a.m.d.) la senzațiile și imaginile de sursă simbolistă. Dar T. și-a adjucecat o notorietate inalienabilă ca autor al unui discurs poetic aliniat programului naționalist oficial din anii '80 ai secolului trecut. Și aici trece cu ușurință de la elogiul la imprecăție, de la stihuirea elegiacă la timbrul pamfletar vituperant. Asumându-și, programatic, statutul de *poeta vates* și uzând de o retorică tumultuoasă, el celebrează nu numai *Miorița* sau „mărețele umbre” (Decebal, Niceta Remesianul, Ștefan cel Mare, Horea, Tudor Vladimirescu, Avram Iancu ș.a.), ci și pe ultimul conducător comunist („Tu ai venit să măntui această blândă ginte / acest popor de oameni ce mult au mai răbdat / te binecuvântează martirii din morminte / în straiul lor de lacrimi, de flori și în curat”, *Nicolae Ceaușescu*). În *Poeme de dragoste, ură și speranță* (1981) ori în *Saturnalii* (1983) se află stihuri care slăvesc oracular Patria, Neamul, Partidul, miturile naționale și incriminează până la demonizare pe dușmanii românității, adică străinii, trădătorii de țară, „strigoi”, „uscăturile” din emigrație etc. Victimizându-și în exces neamul, supradimensionând virtuți pe de o parte, vinovății pe de alta, T. trimite epistole lirice în cele patru zări: *Scrisoare deschisă către toate conștiințele lumii (pavană pentru chimval, clopote și porumbei)*. Nu altfel se poate caracteriza publicistica lui, unde impulsul festivist coexistă cu o vehemență pamfletară de nestăvilit, îndeobște de un subiectivism extrem, ceea ce a declanșat reacții puternice în lumea literară și politică.

SCRIERI: *Poezii*, București, 1977; *Epistole vieneze* (50 de poeme de dragoste), București, 1979; *Poeme de dragoste, ură și speranță*, pref. Eugen Barbu, București, 1981; *Idealuri*, București, 1983; *Istorie și civilizație*, București, 1983; *Saturnalii*, București 1983; *Mândria de a fi români*, București, 1986; *Miracole*, pref. Eugen Barbu, București, 1986; *Carte românească de învățătură*, pref. Edgar Papu, București, 1990; *Jurnal de vacanță*, București, 1996; *Jurnalul Revoluției, de la Crăciun la Paște*, București, 1999; *Pamflete cu sifon albastru*, București, 2000; *Aforisme*, București, 2002; *Cartea de aur*, București, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Ciobanu, *Voci poetice*, LCF, 1977, 49; Ioan Adam, *Între sunet și sens, „Scânteia tineretului”*, 1980, 24 ianuarie; Laurian Arghir, „*Idealuri*”, „*Pentru patrie*”, 1983, 3; Dan Zamfirescu, „*Idealuri*”, SPM, 1983, 13; Artur Silvestri, „*Saturnalii*”, LCF, 1984, 1; Rotaru, *O ist.*, III, 488-489; Ulici, *Prima verba*, III, 147-148; Cristea, *A scrie*, 274-278; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 168-173; I. Funeriu, *Editorialști români*, Timișoara, 1996, 129-148; Micu, *Ist. lit.*, 356; Popa, *Ist. lit.*, II, 296-299; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 593-595. D. Mc.

TUDOR, Iorgu (pseudonim al lui Gheorghe Todorov; I.II.1885, Stâncăuți, j. Bălți - 29.XII.1975, București), prozator, istoric literar și ziarist. Fiu al lui Ștefan Todorov, agricultor, T.

urmează o școală pedagogică. Va lucra până la pensionare ca învățător și inspector școlar la Chișinău. Participă la luptele din Galiția, fiind ofițer în armata țarului. Din 1917 se încadrează în mișcarea de eliberare națională. La 27 martie 1918, în calitate de deputat în Sfatul Țării, votează unirea cu România. A fost președinte al Secției culturale a Comitetului Central Militar din 1917, e desemnat viceprimar al Chișinăului (1920, 1932-1933), figurează între inițiatorii Societății Scriitorilor din Basarabia, în al cărei comitet de direcție va fi ales în 1940. În perioada interbelică, împreună cu Speranța Tudor, soția sa, patronează la Chișinău un cenuclu al scriitorilor. După invazia trupelor sovietice, în iunie 1940, se refugiază în partea dreaptă a Prutului.

T. a debutat în 1904 cu o „baladă romantică”, *Hoțul*, compusă în limba rusă. Desfășoară o susținută activitate de ziarist, fie publicând în reviste și gazete din Chișinău, fie scoțând numeroase publicații culturale, literare, pedagogice și sociale în limbile română și rusă sau bilingve. „Jurnalul începătorilor” (tipărit în rusește) este prima revistă fondată de el, în 1911, la Chișinău, destinată publicării „operelor” unor tineri debutanți. Un an mai târziu inițiază o gazetă intitulată „Învățătorul basarabean”, care trebuia să fie editată tot în rusește, dar autoritățile nu îi vor permite apariția. Din revista „Făclia țării”, la care figura, sub numele G. S. Todorov, ca secretar de redacție, nu va ieși, în 1912, decât un număr. Va fi, în continuare, redactor la „foița populară” „Pământ și voie” (1917), la periodicele politice „Basarabia” (1919-1923), „Bessarabskii vestnik” (1919), dar și la săptămânalele de literatură „Cununa de spini” (1919) și „Poetul” (1921, 1931, 1937-1938), ultimul fiind editat și cu o versiune în rusește. **T.** are și alte proiecte ziaristice, dintre care unele se vor realiza. Între 1917 și 1932 conduce, în calitate de director, „Soldatul moldovan”, „gazetă politică pentru soldați și țărani”. Se adaugă, în aceeași intenție laudabilă de culturalizare și de acțiune politică democratică, „Basarabia” (1929-1930) și „Cuvânt moldovenesc” (1926-1939), serie nouă a gazetei cu același titlu scoasă între 1913 și 1921 de Pan Halippa, pe care o conduce împreună cu Onisifor Ghibu, sub egida filialei basarabene Astra și a Fundației Culturale Regale. Un rol însemnat în restructurarea și dinamizarea vieții intelectuale și literare din Basarabia o au și periodicele culturale scoase de **T.** ca editor, director sau redactor: „Moldova de la Nistru” (1920-1925), „revistă ilustrată”, unde asigură direcția literară, „Pe drumuri noi” (1924), „revistă literară, socială și pedagogică”, „Raza” (1931-1944), săptămânal „al conștiinței românești”, la care se află alături de preotul Vasile Țepordei, „Itinerar” (1938-1940), profilat pe „literatură și artă”, în continuarea preocupărilor de la „Poetul”, aici fiind director și asociindu-l la realizarea revistei pe Sergiu Matei Nica, precum și „suplimentul literar-artistic” al hebdomadarului în limba rusă „Molva”, îngrijit de el între 1932 și 1937. Semnează frecvent cu pseudonime: I. T-ov, T. Odorov, Gheorghe To-v, I. T. Todorov, George Tudor, Iurii Amaro, Stâncăuțeanu, Gh. Stâncă, Iorgu Vârtej ș.a. Pe lângă strădania managerială, în toate acestea **T.** este prezent cu versuri, schițe și cu publicistică

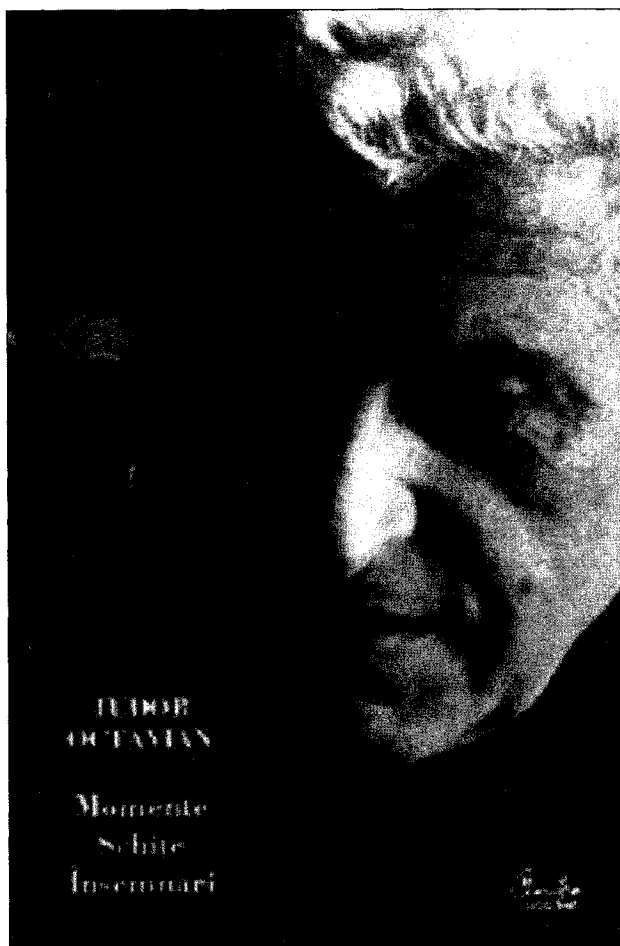
militantă, de factură superior culturală (articole și contribuții de istorie literară, recenzii și note privitoare la actualitatea literară ș.a.). Alături de poeziile cu caracter religios din „Luminătorul”, compuse în preajma primului război mondial, i-au apărut și altele, rod al experienței dure de pe frontul galițian, cum sunt și câteva povestiri. O contribuție cu totul remarcabilă este însă sinteza istorică *Mișcarea culturală-socială în Basarabia după Unire (1918-1940)*, pe care nu a apucat să o vadă tipărită, dar o depusese într-o variantă dactilografiată la principalele biblioteci din țară.

SCRIERI: *Sub steagul străin (Povestire din vremuri grele de război)*, Lemberg, 1915; *Urme sfinte*, Chișinău, 1940; *Bezne*, Chișinău, 1940; *Nervi și flăcări*, Chișinău, 1940; *Mișcarea culturală-socială în Basarabia după Unire (1918-1944)*, București, 1976.

Repere bibliografice: *Figuri contemporane din Basarabia*, Chișinău, 1939, 132; M. Itkis, F. Levit, *Înainte de marii cîștiri*, „Nistru”, 1967, 3; *Istoria literaturii moldovenești*, II, Chișinău, 1988, 621-623; Sava Pânzaru, *Un scriitor puțin cunoscut: Gh. Todorov*, RLSL, 1990, 6; Chiril Aldea-Cuțarov, *Un animator al culturii basarabene - Iorgu (Gheorghe) Tudor*, „Glasul națiunii”, 1992, 1 mai; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 26. S. P., R. Z.

TUDOR Octavian (12.XII.1939, Brăila), prozator și publicist. Este fiul Corinei (n. Rusu), muncitoare, și al lui Tudor Tudor, funcționar. După ce urmează Liceul Militar la Iași, absolvit în 1956, Școala Tehnică de Aviație (1956-1958) și Școala Tehnică de Arhitectură (1959-1962), face Facultatea de Filologie a Universității din București, încheindu-și studiile în 1969. În răstimp lucrează ca lăcătuș, tâmplar (1958-1959), conductor arhitect (1962-1965), redactor la „Viața studentescă” și „Amfiteatru”. Din 1975 va fi șef de secție, apoi secretar de redacție la „Flacăra”. După 1989 intră redactor la „România liberă”, unde susține rubrica „Dus-întors”, iar mai târziu la „Academia Cațavencu”, semnând și rubrica „Scriitor la ziar” în cotidianul „Naționalul”. Debutează la revista „Luceafărul”, în 1962, iar editorial cu prozele scurte din volumul *Povestiri diferite*, apărut în 1968.

Proza lui **T.** este ironică și sentimentală deopotrivă, cele două trăsături distribuindu-și zonele într-un echilibru favorizant pentru timbrul scrierilor. Principiul ordonator pare a fi uimirea sceptică, un anume fel de a se opri în pragul enigmei și de a o proteja, investind-o fie cu valențele echivocului, fie cu cele ale paradoxului. Începând cu *Povestiri diferite* și până la piesele de rezistență din *Istoria unui obiect perfect* (1981; Premiul Asociației Scriitorilor din București) sau din *Mihai, stăpânul, și sluga lui, Mihai* (1983), trecând prin romanele de dragoste *Noiembrie vitează* (1975) și *Sortiți iubirii* (1988), în centrul naratiunilor se plasează de cele mai multe ori „suciții”, bizarii, înșii excentrici prin natura fixațiilor lor. Ei sunt, în același timp, și fâpturi exponențiale, și exemplare de serie, menite să închipuie lumea înconjurătoare ca rezultat al unui joc cinic de reproducere și mixare a defectelor umane: prostie, lipsă de gust și de orizont, abulie afectivă, funcționare în inerție. Autorul e interesat de traiectoria biografiilor banale în care intervine, la un moment dat, un element distorsionant. O

femeie rămâne văduvă și moștenește o mare cantitate de ziare vechi, pe care le topește și își modelează din pasta lor un univers compensatoriu: mobila pe care și-o dorește, televizorul color pe care nu îl avusese, covorul persan visat etc. În cele din urmă se figurează pe ea însăși și moare (*Anul de hârtie*). Un bărbat este ales să joace într-un film, ceea ce îl aruncă într-o ficțiune fără sfârșit. Un cuplu se agită excesiv din dorința de a face ceva: ea pune perdele la orice, la fereastră, ca și la solniță, la cărțile din bibliotecă și la râșnița de piper, în timp ce el fabrică obiecte „în formă de ...”: o lampă în formă de poștaș, o solniță în formă de pește. În fine, un administrator de bloc moare, cu vena jugulată de basca infiptă prea adânc pe cap ș.a.m.d. În prozele lui T. alienarea are cauze cu precădere absurde: doi gemeni se căsătoresc cu două gemene și fiecare din cei patru va tânji fără sens după perechea celuiilalt. Sentimentele sunt sistematic fisurate de contratimpuri ireductibile; a fi iubit până la fixație fără să știi e o situație destul de curentă: un roman, *Sortiți iubirii*, își dezvoltă acțiunea dintr-o asemenea relație imposibilă, ca și o proză scurtă, *Ana la Boston*. Afectele familiale sunt și ele cariate de mecanica obișnuinței. Femeia este fie misterioasă (Maria din *Firul principal*), fie de-a dreptul stupidă, aici galeria fiind mai

cuprinzătoare, de la nevasta din *Cronica de la Miaua* până la cea a pădurarului din *Mihai, stăpânul, și sluga lui, Mihai*. Cuplul viu, autentic, apare sporadic, el vertebreează totuși romanul *Noiembrie vitează*, figurare spumoasă a destinului unui personaj *self made man* din anii '60 ai secolului trecut. Glisările temporale, exercițiul comprimării sau proiecției în timp, epilogurile reprezintă bruiaje constante ale logicii realiste și instrumente ale relativizării ironice. Scriitorul nu este în primul rând ceea ce se numește un bun psiholog, ci un excelent observator de detalii, absorbite fără montură, de preferință disparat. Puzzle ingenios al unor relații inconfortabile, proza lui T. oferă lecturii confortul inteligenței vii și vulnerabile prin luciditate.

SCRIERI: *Povestiri diferite*, București, 1968; *Noiembrie vitează*, București, 1975; *Banda lui Möbius*, București, 1978; *Istoria unui obiect perfect*, București, 1981; *Mihai, stăpânul, și sluga lui, Mihai*, București, 1983; *Florin Niculiu*, București, 1984; *Firul principal. Cuadratura cercului*, București, 1985; *Sortiți iubirii*, București, 1988; *Vermeer și criticii săi*, București, 1988; *Motivul. Afară din joc. Celălalt*, București, 1991; *Tratat de înjurături* (în colaborare cu Ion Barbu), I-II, București, 1997; *Povestiri*, București, 1999; *Oameni normali*, București, 2000; *Momente. Schife. Însemnări*, București, 2002; *Pictori români uitați*, București, 2003; *Proști, dar mulți*, București, 2003.

Repere bibliografice: Adrian Bota, „*Noiembrie vitează*”, CNT, 1976, 1; Valeriu Cristea, *Sursele omnesului*, RL, 1976, 2; Nicolae Manolescu, „*Noiembrie vitează*”, RL, 1976, 9; Val Condurache, „*Noiembrie vitează*”, CL, 1976, 3; A. George, „*Noiembrie vitează*”, „*Îndrumătorul cultural*”, 1976, 3; Voicu Bugariu, *Fals roman polițist*, LCF, 1978, 10; Mircea Scarlat, „*Banda lui Möbius*”, RL, 1978, 20; Iorgulescu, *Scriitori*, 254–257; Nicolae Manolescu, *Istории perfecte*, RL, 1981, 17; Adriana Iliescu, „*Mihai, stăpânul, și sluga lui, Mihai*”, RMB, 1983, 12 032; Alex. Ștefănescu, *Viața filmată cu acceleratorul*, RL, 1983, 23; Valentin F. Mihăescu, „*Mihai, stăpânul, și sluga lui, Mihai*”, LCF, 1983, 35; Nicolae Manolescu, „*Mihai, stăpânul, și sluga lui, Mihai*”, RL, 1983, 35; Laurențiu Ulici, *Dubla perspectivă*, RL, 1988, 21; Cosma, *Romanul*, I, 271–272; Buculei, *Prezențe*, 240–241; Ulici, *Lit. rom.*, I, 364–368; Popa, *Ist. lit.*, II, 1004; Marius Chivu, *Despre oameni într-o mie de situații*, RL, 2002, 4; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 595–598; Pavel Șusară, *Uitarea la români*, RL, 2003, 44. D. C. M.

TUDOR, Sandu (pseudonim al lui Alexandru Teodorescu; 22.XII.1896, București – 17.XI.1962, Aiud), poet, eseist și gazetar. Este fiul Sofiei și al lui Alexandru Teodorescu, consilier, apoi președinte al Înaltei Curți de Conturi. Face clasele primare la București, pe cele liceale la Ploiești, se înscrie la Academia de Arte Frumoase din capitală, întrerupând după un an, e mobilizat (1916–1920), se înrolează ca ofițer în marină, la Constanța (1922–1924), reluându-și studiile universitare de filosofie și teologie la revenirea în București, interval în care va fi și secretar la Universitate. Debutează cu versuri la „România nouă”, în 1921, își continuă activitatea de poet și gazetar la „Farul” (Constanța, 1922). Primul volum de versuri, *Comornic*, îi apare în 1925. Colaborează la „Gândirea”, „Lumea”, „Sinteza”, „Tiparnița literară”, „Convorbiri literare”, „Contemporanul”, „Cuvântul” ș.a., iar mai târziu scoate revista „Floarea de foc” (1932–1933, 1936) și este directorul ziarului „Credința” (1933–1937). Cu o psihologie febrilă, cu un temperament inflamabil, sceptic în privința capacității

filosofiei și științei de a formula adevăruri esențiale despre existență, dar având o încredere neclintită în posibilitatea de cunoaștere prin revelație, T. a devenit un contestatar tot mai vehement al modului de viață contemporan. Apropiat, inițial, de cei mai de seamă frondeuri „bântuiți de patima de foc a Duhului înnoitor” (Eugen Ionescu, Mircea Eliade, Emil Cioran ș.a.), el visează, în articolul-program din „Floarea de foc”, „un stil arzător cum sunt flăcările”, menit să demoleze o ordine spirituală „hădă”, falsă, și să reformeze viața socială. Revoltat împotriva politicianismului și a arivismului, convins de nocivitatea unor aspecte ale culturii și civilizației occidentale, găsește repere și modele în ortodoxie, în tradiția românească de tip voievodal. Deviza ziarului său - „Credința noastră e să înfăptuim «Țara slobodă și duhovnicească»” - este pusă în practică prin atacuri dure la adresa unor persoane și realități politice, sociale, culturale, între care și gruparea Criterion. Este oripilat de ideologia și de practicile legionare („prostie și violență de brută”, „școala demonismului”), de ascensiunea extremei drepte europene (Mussolini - „gorila cu cască și mască”, Hitler - „bestia blondă”), care ducea o politică de „barbarizare în masă”. Constatând ineficiența unei astfel de lupte, se axează pe promovarea spiritului ortodox, mai întâi în rubrica „Picături din apa vie”, apoi în articolele din „Sfarmă-Piatră” (1938-1941). Între 1939 și 1942 este mobilizat, apoi internat în lagărul de la Târgu Jiu, împreună cu alți scriitori și ziariști. După război renunță la activitatea publicistică în favoarea practicii religioase propriu-zise, se

Desen de Margareta Sterian

retrage la mănăstirea Antim din capitală, unde se va și călugări în 1948, devenind principalul factor coagulant al comuniunii spirituale Rugul aprins al Maicii Domnului. În 1950 e arestat și condamnat pentru „fascism” și activități subversive. Eliberat după trei ani, se reintegrează cinului monahal la schitul Crasna (din Gorj), ca ieroschimonahul Daniil, apoi se retrage la schitul Rarău, de unde vine când și când în București, pentru a participa la întâlnirile cu foștii membri ai grupării isihaste. În 1958 e arestat din nou, implicat în procesul „grupului de la Antim” (cu V. Voiculescu, Dumitru Stăniloae, Alexandru Mironescu ș.a.) și întemnițat la Gherla. Se stinge în închisoarea din Aiud. Începe să fie redescoperit după 1990, când i se editează o serie de scrieri în versuri și proză, precum și câteva volume de exegeză teologică, de meditații spirituale și cugetări, fiind recunoscut ca un spirit care a revigorat credința și ca un martir al unei cauze sfinte.

Rănit de constatarea că lumea e trecătoare și aleatorie, „făr-de țel, făr-de stăpân”, simțind că „a firii jale înfinită/ se contopise-n trupul” lui, poetul T. plânge „adânc pân-la flori”, cu o viziune sumbră, fără aderență la prezent, cu disponibilitate pentru reverii paseiste, ca în prima parte a volumului *Comornic*. Din călătoria onirică în trecut alege câteva imagini dispartate, pictând tablouri cu evidente virtuți plastice, stranii și întunecate, ce par, totuși, să vorbească despre o mare tristețe, despre „ceva gingaș, sfielnic, ca un suflet, ca un fum”. Temele, peisajele se schimbă, dar stările eului atestă aceeași trăire agonică: un port în amurg e ca un imens cimitir, dominat de crucile catargelor, lumea seamănă cu un vas fantomă plutind bezmetic în întuneric și nemărginire, toamna și iarna nasc „stanțe triste”, ca într-o părăsire sfâșietoare, când „zdrențele de gânduri moarte” nu îi mai pot oferi omului decât viziunea propriei înmormântări. Profund nefericit de cunoaștere sau de trăirea laică, poetul invocă revenirea la credință, jinduind o investitură mesianică, pe care să i-o acorde Dumnezeu: „Rodește în mine fruct sonor Cuvântul”, pentru a hrăni pe cei flămânzi de nemurire, pentru a scrie „versete” maiestuoase ca pașii profeților, „covârșitoare mistere/ iluminând cuvinte” aducătoare de pace în suflete. Și după 1925 T. va publica versuri în periodice, încercând să transpună experiențe lăuntrice, revelații religioase într-o manieră cam confuză și bruscată de intensitatea arderilor spirituale, fiind unul din poeții reprezentativi ai gândirismului. *Suire lăuntrică* („Gândirea”, 1931) pare descrierea unui extaz, o furișare în imensitatea ființei interioare, unde eul prinde aripi și, într-o încordare supremă, ajunge „în vârful vremii”, iar aici are, vag, revelația divinității, „pe afunzimea lumii trecând în lung oftat”. Mai mult, compune, după canonul ortodox, *Acatistul preacuviosului părintelui nostru Sf. Dimitrie cel Nou, boarul din Basarabov* (1942), o hagiografie unde cursul baladesc-narativ e întrerupt ciclic de condate și icoase, pline de rugă dramatice, febrile, de invocări ale Creatorului, comentarii teologice și meditații filosofice, încheiate invariabil cu ideea că fără Dumnezeu viața e vană: „Tremur ca salcia, Doamne, când sunt departe de tine/ Îndoiala îmi umple ființa”. Mai târziu va scrie un *Imn-acatist la Rugul aprins al Maicii Domnului* (apărut la

Madrid, în 1983) și alte poeme de acest gen, publicate postum în culegerile intitulate *Acatiste* (1997, 1999). Un grupaj, *Poezii religioase*, inserat în volumul *Taina Rugului aprins* (1999), confirmă neîncetata ardere a unui spirit situat „dincolo de așteptare,/ dincolo de bunătate, dincolo de aflare”, „umbând pe sfârcurile singurătății,/ către pierduta cale a Domnului,/ la înălțimea morții și a somnului./ Fără amintiri, fără gânduri, fără plângeri” (*Anahoree*). Totuși, în ultima sa scriere în versuri, *Hrisovul clipelor* („o parabolă în ton de baladă”, publicată întâi în revista „Ethos”, Paris, 1975), poetul mistic, halucinat și cetos, aproape unic în literatura română, revine la reveriile medievale, imaginând o stranie întâmplare tragică la o curte voievodală, ca o ilustrare a certitudinii că moartea este suprema realitate. T. a scris și proză, *Cartea Muntelui Sfânt* (inițial apărută fragmentar în „Gândirea”, 1930) fiind o combinație de lirism cu relatări foarte concrete ale unor aspecte neplăcute dintr-o călătorie la Athos. Cele câteva comentarii critice despre poezia lui T. relevă amestecul de tradiționalism și modernism, recunosc o anumită virtuozitate și originalitate a lirismului și a versificării, remarcând caracterul personal al imaginației, înclinată preponderent spre transfigurare picturală. Cum versurile devin la el tot mai mult o formă a trăirii religioase, iar gazetăria mult mai adecvată, mai utilă pentru cunoaștere și reconstrucție socială, T. a fost apreciat mai mult ca un gazetar percutant și ca un important scriitor religios.

SCRIERI: *Comornic*, București, 1925; *Acatistul preacuviosului părintelui nostru Sf. Dimitrie cel Nou, boarul din Basarabov*, București, 1942; *Imn-acatist la Rugul aprins al Maicii Domnului*, Madrid, 1983; *Acatiste*, pref. Bartolomeu Valeriu Anania, București, 1997; *Taina Rugului aprins*, îngr. și pref. Gheorghe Vasilescu, postfețe Bartolomeu Valeriu Anania, Alexandru Mironescu, Sofian Boghiu, București, 1999; *Scrieri*, I, îngr. Alexandru Dimcea, București, 1999; *Acatiste*, îngr. Alexandru Dimcea, București, 1999; *Colindul mocanului*, îngr. Nicolae Scurtu, postfață Pericle Martinescu, București, 1999; *Caietele preacuviosului părinte Daniil de la Rarău (Sandu Tudor)*, I-IV, îngr. Alexandru Dimcea, București, 2000-2003; *Ce e omul?*, îngr. Alexandru Dimcea, București, 2003.

Repere bibliografice: C. Gane, „Comornic”, CL, 1925, iulie-august; Noica, *Semnele*, 240-242; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 435-436; G. Călinescu, *Însemnări și polemici*, București, 1988, 42-43; T.N., *De vorbă cu Sandu Tudor, directorul „Credinței”*, FCL, 1935, 1 225; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 801, *Ist. lit.* (1982), 885; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 320-322, 615-616; Micu, „Gândirea”, 641-646, 834-835; Carandino, *De la o zi*, I, 166-170; Ovidiu Vuia, „Imnul-acatist la Rugul aprins al Maicii Domnului”, „Libertatea” (New York), 1985, 31; Mircea Eliade, *Memorii*, I, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1991, 308-312; Arșavir Acterian, *Cum am devenit creștin*, București, 1994, 1-9; Mihaela Cristea, *Despre realitatea iluziei. De vorbă cu Henriette Yoonne Stahl*, București, 1996, 46-48; André Scrima, *Timpul Rugului aprins*, îngr. Anca Manolescu, pref. Andrei Plesu, București, 1996, 101-180; Alexandru Mironescu, *Calea inimii*, îngr. Răzvan Codrescu, pref. Virgil Cândea, București, 1998; Dan Stanca, *Poezia incendiată de credință*, JL, 2000, 1-2; Micu, *Ist. lit.*, 221; Popa, *Ist. lit.*, I, 260-261; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 598-599.

TUDOR, Ștefan (pseudonim al lui Ștefan Melnic; 24.XII.1941, Cureșnița, j. Soroca), prozator. A absolvit în 1964 Facultatea de Filologie la Institutul Pedagogic „Alec Russo” din Bălți. Funcționează ca profesor de franceză, redactor la Teleraudio-Moldova (1966-1976), redactor la Comitetul de Stat pentru Edituri, Poligrafie și Comerțul cu Cărți (1976-1978), corespondent la „Scânteia leninistă” (1978-1981), apoi la revista „Alunelul”, unde din 1997 e redactor-șef.

T. debutează editorial cu cartea de povestiri pentru copii *Casa puiului de soare* (1973). A rămas fidel acestui tip de literatură și a mai scris cărțile *Verde-căpitan și echipa lui* (1975), *Avionul* (1980), *Grănicerul* (1982), *Mi-i dor de iepurași* (1985), *Mîngea fermecată* (1988), *Pomul fermecat* (1995) ș.a. E prezent și în domeniul publicisticii, dezvoltând în câteva cărți, situate între evocare narativă și restituire documentară, aspecte ale unor perioade dramatice: *Poveste amară* (1992, în colaborare), *Satana pe Pământ* (1992), aici fiind cuprinse „mărturii despre anii de foamete și deportări”.

SCRIERI: *Casa puiului de soare*, Chișinău, 1973; *Verde-căpitan și echipa lui*, Chișinău, 1975; *Comandant în vacanța de vară*, Chișinău, 1976; *Avionul*, Chișinău, 1980; *Grănicerul*, Chișinău, 1982; *Mi-i dor de iepurași*, Chișinău, 1985; *Mîngea fermecată*, Chișinău, 1988; *Coroana de regină*, Chișinău, 1989; *Băietelul din balon*, Chișinău, 1991; *Poveste amară* (în colaborare), Chișinău, 1992; *Satana pe pământ*, Chișinău, 1992; *Pomul fermecat*, Chișinău, 1995; *Drepturile tale*, Chișinău, 2000.

Repere bibliografice: Andrei Țurcanu, *Poezia gesturilor inocente*, „Nistrul”, 1974, 11; Ion Ciocanu, *Pomul limbii române*, „Florile dalbe”, 1996, 26 ianuarie; Claudia Partole, *Onestitate și cumsecădenie: scriitorul Ștefan Tudor*, „Florile dalbe”, 2001, 20 decembrie. I. C.

TUDOR-ANTON, Eugenia (22.IX.1930, Brăila), critic și istoric literar, editoare și prozatoare. Este fiica Gherghinei (n. Vrânceanu) și a lui Ion Nicu Tudorică, mecanic-ajustor. Urmează școala primară și liceul la Brăila (1940-1949), iar Facultatea de Filologie la Universitatea din București, absolvind în 1953. Până în 1985, când s-a pensionat, este redactor și șef al secției de critică la „Viața românească”. Debutază la aceeași revistă, în 1953, cu un articol despre George Coșbuc. A mai colaborat la „Gazeta literară”, „România literară”, „Luceafărul”, „Contemporanul”, „Cronica”, „Tribuna”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Jurnalul literar”, „Cotidianul” ș.a. Prima carte, *Pretexte critice*, îi apare în 1973, urmată de *Ipostaze ale prozei* (1977) ș.a. Se afirmă însă și ca prozatoare, cu romanele *Caruselul* (1974), *Prețul singurătății* (1981); Premiul Uniunii Scriitorilor), *Vară vrăjmasă* (1985). Ca istoric literar și editoare, a îngrijit scrieri ale Hortensiei Papadat-Bengescu: *Teatru* (1965), *Opere* (I-V, 1972-1988). Înainte de a se căsători cu prozatorul Costache Anton a semnat și Eugenia Tudor.

Cu excepția câtorva poeți comentați în volumul *Pretexte critice*, T.-A. e preocupată aproape în exclusivitate de „ipostaze ale prozei”, mai cu seamă ale romanului, glosând, nu o dată penetrant, pe marginea operei Hortensiei Papadat-Bengescu, a lui G. Ibrăileanu, Zaharia Stancu, Geo Bogza, Marin Preda, Eugen Barbu, Fănuș Neagu, D. R. Popescu, Laurențiu Fulga,

Augustin Buzura, Al. Ivăsiuc ș.a. Un interes constant manifestă pentru literatura scrisă de femei: Cella Serghi, Margareta Sterian, Ticu Archip, Georgeta M. Cancicov. Observatoare atentă a fenomenului literar, spirit asociativ, mânuind un stil alert, **T.-A.** susține câteva idei fertile pentru proza contemporană. Insistă asupra analizei psihologice și a implicării în istorie a protagonistului („tensiunea participării”), precum în *Delirul* de Marin Preda sau în *Fetele tăcerii* de Augustin Buzura, pledează pentru complexitatea etică a personajului, pentru realismul polemic, în fond antidogmatic, pentru literatura de valoare autentică adresată tineretului și copiilor. În calitate de cronicar literar, preferă să elogieze decât să respingă o carte, act pe care îl face, de obicei, cu reținere. Studiul monografic *Hortensia Papadat-Bengescu, marea europeană* (2001) îi oferă analistei posibilitatea de a releva în chipul cel mai plauzibil virtuțile unei creații prozastice exemplare. Examinând întreaga operă a scriitoarei, exegeta îi demonstrează originalitatea, valoarea excepțională, dată de convertirea, în romane, a confesiilor din primele scrieri în „observație rece, tăioasă, necruțătoare”, în scrutarea umanității din lumea românească urbană cu „ochiul rece al adevărului”. E ceea ce și-a propus, de altfel, cu mijloace personale, și **T.-A.** însăși, în romanele sale. Caracteristice sunt propensiunea spre introspecție, autoanaliza, interesul pentru adolescență, pentru psihologia ei difuză, personajul principal fiind mai ales fata puberă, cu febrele amăgirilor și dezamăgirilor (*Caruselul*, *Vară vrăjmașă*), varietatea caracterelor

(îpocriți, profitori, invidioși, bârfitori, snobi, mediocri, servili, impostori, parveniți, cinici, egoiști), de unde și tenta subliniat critică, specifică romanului de moravuri, tendința spre caricatură, ironia și tonul caustic (ca în *Caruselul*), tehnica modernă a jurnalului (în *Prețul singurătății* și *Vară vrăjmașă*). În *Caruselul* lumea artiștilor este văzută mai ales cu defectele ei, se descrie viața mondenă, cu șuete, bârfe și intrigi. Naratoarea relatează la persoana întâi, recurgând la autobiografia lui „nenea Mihai”, imperfect sudată cu restul romanului, dar având rostul de a face câteva transparente aluzii la „cercețările” și „reținerile” din anii '50 ai secolului trecut. Și mai conturate apar asemenea experiențe în *Vară vrăjmașă*, unde protagonistul, Matei, om drept și bun, devine victimă pentru că se împotrivesc colectivizării forțate. Se întretaie aici două romane, unul al vieții de provincie, al micilor artiști și al mediului didactic (amintind *Brațul Andromedei* de Gib I. Mihăescu), roman dominat de figura caricaturală, întru totul memorabilă, a profesoarei Artemiza (Miza) Pârlog, tip de fată bătrână, închipuită și ahtiată de parvenire, și romanul Melaniei, soția lui Matei, și al familiei sale, care traversează o dramă. Roman de moravuri, mai ales în prima parte, *Vară vrăjmașă* este și unul de atmosferă, o atmosferă grea, peste care apasă suspiciunea, mentalitatea dogmatică a activiștilor, așa-zisa „morală proletară”, tragediile „luptei de clasă”. De aici, și valoarea lui de document. Cel mai izbutit este însă *Prețul singurătății*, roman de un realism crud și totodată carte animată de o aspirație spre ideal și de un fior de poezie. Prin sondaje în timp se ajunge la momente tragice ale istoriei dinainte de al doilea război mondial, precum anii terorii legionare sau ai perioadei '50, faimoasa perioadă a „cotelor”, a „însenărilor”, a „vigilenței”, a „vânătorii de vrăjitoare”. Mai multe secvențe introduc în cotidian, în atmosfera dintr-un teatru și dintr-un spital, unde se întâlnesc protagoniștii romanului, doctorul Radu Harega și solista de operă Domnica, două destine similare prin obstacolele sociale și morale ce le stau în cale. Ei au de luptat cu favoritismele și impostura, cu demagogia și oportunismul, cu minciuna și spiritul de șicană, cu ticăloșia, tare pe care le încarnează personaje ca „marele regizor” Eunucul și Le Petit (nume antitetice și simbolic pentru tipul ambițiosului), „fășneța” Vipereasca sau directorul Bârsa, un fel de Tartuffe contemporan. Protagonistul, doctorul Radu Harega, traversează cele mai dure experiențe de viață: rănit în război, persecutat și arestat politic, în fine, reîncadrat. Pasionat de profesie, dar nefericit în căsnicie, continuă să lupte și să spere, cu o răbdare stoică, amintind-o pe aceea din parabola biblicului Iov. Folosind un limbaj colocvial nu o dată colorat, autoarea apelează și acum la jurnal și la investigația psihologică. Alternanța de confesiune și relatări „obiective”, precum și adăugarea, aparent dezordonată, de straturi peste straturi, ce leagă mereu trecutul de prezent, conferă cărții o factură modernă. Cu *Prețul singurătății* **T.-A.** a dat un roman de analiză și de moravuri, de atmosferă, cu explicite și îndrăznețe, pentru epocă, implicații politice. Tocmai abordarea unor asemenea aspecte, ca și denunțarea lor cu vervă caustică au stârnit interesul publicului. Dramele personajelor, nu o dată

victime ale regimului comunist, ca și speciile din fauna morală a vremii erau recognoscibile, de aici succesul cărții.

SCRIERI: *Pretexte critice*, București, 1973; *Caruselul*, București, 1974; *Ipostaze ale prozei*, București, 1977; *Prețul singurătății*, București, 1981; *Vară vrăjmașă*, București, 1985; *Hortensia Papadat-Bengescu, marea europeană*, București, 2001. **Ediții:** Hortensia Papadat-Bengescu, *Teatru*, pref. edit., București, 1965, *Opere*, I-V, pref. Const. Ciopraga, București, 1972-1988; Sanda Movilă, *Desfigurații. Nălucile. Viața în oglindă*, pref. edit., București, 1990. **Traduceri:** Szinnyei Júlia, *Anotimpul jocurilor*, București, 1967 (în colaborare cu Gh. Bianu).

Repere bibliografice: Aureliu Goci, „*Pretexte critice*”, RL, 1973, 14; D. Micu, *Critică obiectivă*, CNT, 1973, 18; Ion Bălu, „*Pretexte critice*”, „*Scânteia*”, 1973, 9 604; Florin Mihăilescu, „*Pretexte critice*”, VR, 1973, 7; Mircea Iorgulescu, „*Caruselul*”, LCF, 1974, 9; Valeriu Cristea, *Literatura criticilor*, RL, 1974, 11; D. Micu, *Romanul unui critic?*, VR, 1974, 6; Ulici, *Prima verba*, I, 203-204; Valeriu Cristea, „*Ipostaze ale prozei*”, RL, 1977, 49; Al. Săndulescu, *Comentatoare a prozei*, VR, 1978, 5; Fănuș Băileșteanu, *Esuri despre proza psihosocială*, CRC, 1978, 20; D. Micu, *Vocația analizei*, RL, 1980, 42; Edgar Papu, *Claustrare citadină*, CNT, 1981, 42; Valeriu Cristea, „*Prețul singurătății*”, RL, 1981, 44; Eugen Simion, *Un roman de moravuri*, R, 1981, 11; D. Micu, *Neacceptarea înfrângerii*, VR, 1981, 11; Mihai Dinu Gheorghiu, „*Prețul singurătății*”, CRC, 1981, 47; Ioan Holban, *Parabola lui Iov*, RL, 1981, 49; Ilie Gutan, *Scump e prețul singurătății*, T, 1982, 3; Al. Săndulescu, *Un valoros roman realist*, RMB, 1982, 11 604; Rodica Florea, *Variantele parabolei*, ST, 1982, 4; Nicolae Mecu, *Anatomia solitudinii*, CL, 1982, 9; Steinhart, *Critică*, 135-138; Cornel Munteanu, „*Vară vrăjmașă*”, ST, 1986, 2; D. Micu, *Analiză psihologică și compoziție românească*, VR, 1986, 9; Rodica Florea, *Ipostaze ale prozei*, T, 1986, 10; Tuchilă, *Privirea*, 252-258; Steinhart, *Monologul*, 235-238; Micu, *Ist. lit.*, 634-635, 722; Gabriel Dimisianu, *Noi cărți despre „marea europeană”*, RL, 2002, 17. Al. S.

TUDOR-MIU, Al.[exandru] (25.II.1901, Brazi, j. Prahova - 24.VII.1961, Câmpina), poet. Născut într-o familie de țărani (Maria și Anghel Miu), a urmat școala primară în localitatea natală, apoi liceul la Ploiești. La vârsta de nouăsprezece ani se angajează, câteva luni, ca ajutor de laborant la Rafinăria „Steaua Română” din Câmpina. Între 1920 și 1924 funcționează ca învățător (și director de școală), mai întâi în satul Pantazi, apoi în Rodila-Cricov, din județul Prahova. Din 1925, timp de peste două decenii, este funcționar la Societatea Concordia-Electrica, iar ulterior, din 1948 până la sfârșitul vieții, director al Școlii Electrotehnice din Câmpina. Poetul a avut o existență discretă, departe de tumultul vieții literare și publicistice a capitalei. Activitatea literară și jurnalistică și-a început-o la „Ploieștii literari”, în 1921. Mai colaborează la „Lumea copiilor”, „Universul literar”, „Contemporanul”, „Luceafărul literar și artistic”, „Izbânda”, „Pământul”, „Naționalul nou”, „Viața literară”, „România literară”, „Revista literară”, „Caiet de poezie” (suplimentul „Revistei Fundațiilor Regale”), „Viața românească”, „Contemporanul” ș.a. A editat și a condus, la Câmpina, câteva gazete social-culturale: „Câmpina” (1927-1929) și suplimentul „Cucu Prahovei” (1928), „Fapta” (1929, realizată împreună cu Geo Bogza și Simion Stolnicu), „Prahova” (1930), „Strada” (1932-1936). Îl cunoscuse pe Geo Bogza în 1928, atunci când acesta scotea, la

Câmpina, revista „Urmuz”. Din cele cinci numere ale publicației două au fost scrise în întregime de cei doi, între ei statornicindu-se relații de prietenie durabile, în pofida izolării lui T.-M. În „Urmuz” a publicat, între altele, un *Madrigal icoană*, dedicat Joséphinei Baker, poem care se remarcă prin faptul că dispunerea în pagină a caracterelor grafice (ticluită de autor, cu minuție și ingeniozitate, pe o mașină de scris cu car mare, apoi fidel reprodușă tipografic în revistă) conferă textului tipărit și o valoare propriu-zis figurativă, iconică, conturul exterior al zătului închipuind silueta celebrei dansatoare în plin elan. E procedeul utilizat de Guillaume Apollinaire în *Calligrammes*, redescoperit pe cont propriu de T.-M., de vreme ce la data apariției poemului - preciza mai târziu Geo Bogza - cei doi tineri scriitori avangardiști nu cunoșteau „caligramele” poetului francez. Debutează în volum cu *Epode*, tipărit în 1932. Poetului i-au mai apărut în timpul vieții două cărți - *Standard (Poeme de petrol și energie)* (1934) și *Întâlnire cu pasărea Phoenix* (1947) -, iar în 1973 se va publica o antologie unde sunt reproduse integral cele trei volume antume, cărora le-a fost adăugată o selecție din poemele apărute în periodice. Au rămas în manuscris ciclul de poeme *Grigorescu*, textele proiectate să alcătuiască volumele *Albastru - poeme de mare*, *Steaua Doftanei*, *Cheia universală*, precum și *Excursii* (reportaje din anii 1929-1946), monografia *Din trecutul de luptă al Câmpinei*.

Reprezentativă pentru T.-M. e placheta *Standard. Poeme de petrol și energie*, unde poetul exaltă, cu un vocabular adecvat, modernitatea industrială, figurată prin sonde, motoare, pompe, uzine, cuptoare, generatoare electrice, linii de înaltă tensiune, birouri dotate cu mașină de calculat etc., apoi radioul, incendiul de sondă etc., tematica fiind susținută de „energeticismul” expresiei. Pe de altă parte, el propune o versiune discretă, neexpozitivă, a sentimentului dezrădăcinării, însoțită de elanuri demofile, de compasiune pentru soarta muncitorului industrial, frecvent un fost țăran. Se percep accente de nostalgie pentru valorile spațiului rural și se remarcă exerciții sensibile de contemplare a naturii. Cântăreț - fără patosul și elanul dinamitar al lui Geo Bogza - al peisajului industrial prahovean interbelic, T.-M. evocă, în același timp, cu regret, natura încă neprihănită de „modernizare” și se preocupă de condiția omului sărman. Sunt schițate, pe alocuri, elementele unei drame configurate de conștiința vidului existenței și de angoasă. Colaborarea la „Urmuz” și prietenia cu Geo Bogza i-au adus lui T.-M. renumele de avangardist. De fapt, structural reticent față de îndrăznelile extreme ale avangardei, într-o bună parte a producției sale el apare mai degrabă ca un postsimbolist, adept al înnoirii mai ales la nivelul lexicului și al recuzitei imagistice. Fascinat de modernitate, ispitit și de postura militantă, permeabil la sugestii expresioniste, ca în remarcabilul poem *Jaz-band cu lăutari țigani*, a dat, în anii '20 și '30 din secolul trecut, o poezie asimilabilă unei anumite zone a avangardei interbelice românești. Cel mai „avangardist” text al său e, probabil, *Madrigal icoană*, mai ales prin punerea în pagină. Prin versul propriu-zis, deloc suprarealist, deloc absurd, deloc oniric, deloc hermetic, amintește, ca și prin tonul modern, declamator, de Blaise Cendrars din *Du Monde entier*

sau de Zone de Apollinaire. În *Întâlnire cu pasărea Phoenix* se înmulțesc accentele unui umanism patetic, propriu atmosferei primilor ani postbelici (chemări la reconstrucție, la o viață nouă etc.). Poetul se acomodează, acum e mai limpede, mai expozitiv, prozodia tradițională e masiv prezentă, multe poeme fiind alcătuite din catrene rimate. Vigoarea și „energetismul” versurilor sunt însă în declin, iar meditațiile melancolice pe teme existențiale stau în pragul banalității. Discursul liric tinde totuși uneori spre erotica delicată, spiritualizată, consemnează momente de liniște domestică sau configurează izbutite crochiuri peisagistice, adevărate pasteluri, cu figurație silvestră.

SCRIERI: *Epode*, Câmpina, 1932; *Standard (Poeme de petrol și energie)*, cu un portret de S. Perahim și desene de Octav Angheluță și Aurel Kessler, București, [1934]; *Întâlnire cu pasărea Phoenix*, Ploiești, 1947; *Întâlnire cu pasărea Phoenix*, pref. Geo Bogza, București, 1973.

Repere bibliografice: Fabius, *Prahova poetică*, „Școala Prahovei”, 1931-1932, 18-19; Stelian Constantin-Stelian, „*Epode*”, VL, 1933, 146; Paul I. Papadopol, „*Epode*”, „Linia nouă”, 1933, 10; Constantinescu, *Scieri*, VI, 92-93; Mihail Sebastian, „*Standard*”, RP, 1935, 5 158; Stelian Constantin-Stelian, „*Standard*”, CL, 1935, 3-5; Simion Stolnicu, *Câmpina peisajului și a visului*, „Naționalul nou”, 1937, 944; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 852, *Ist. lit.* (1982), 937; Sașa Pană, *Restituirii*, „Revista literară”, 1947, 35; Ion Bălu, *Un poet prahovean*, VR, 1969, 2; Marius Pop, *Alexandru Tudor-Miu*, „Flamura Prahovei”, 1970, 5 789; Geo Bogza, *Mărturie despre Tudor-Miu*, RL, 1973, 6; Constantin Țoiu, *Reîntâlnire cu Tudor-Miu*, RL, 1973, 25; Aurel Dragoș Munteanu, „*Întâlnire cu pasărea Phoenix*”, FLC, 1973, 33; Piru, *Ist. lit.*, 429; Micu, *Scurtă ist.*, II, 86; Ion Bălu, „*Urmuz*”, AFP, 1998, 1-2; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 599-600. N. Br.

TUDOR PAMFILE, publicație apărută la Dorohoi, lunar din februarie până în decembrie 1923 și o dată la câteva luni din februarie până în decembrie 1928. Subtitlul este „Revistă de limbă, literatură și artă populară”, apoi „Revistă de muzică, artă populară și folclor”. Director: Dumitru Furtună. Până în 1926 comitetul de conducere este alcătuit din Petru Gh. Savin și Mina I. Grădinaru, partea artistică fiind asigurată de Aurelian Borșianu. Întemeietorii publicației își propun să sporească „tot mai mult cunoașterea minunatelor produceri ale poporului, adevărate comori de gândire și simțire, de credințe și datini gospodărești, în care se oglindește sufletul și viața neamului nostru”. Ei așteaptă de la colaboratorii lor „știri cu privire la folcloriștii ce i-am avut, articole de lămurire, datini și credințe, plugușoare, orații, vorbe adânci, povestiri și legende, cântece de-ale copiilor, o seamă de cuvinte, colinde, vrăji și farmece, cântece bătrânești, povești, glume, ghicitori, împărtășiri arheologice și orice alte texte din cuprinsul literaturii populare scrise” (*Cuvântul cel dintâi*). Studii și articole despre folclor și folcloriști semnează Petru Gh. Savin, Em. Elefterescu, Ioan Răuțescu, S. T. Kirileanu, D. Furtună, N. Mateescu, Dobre Ștefănescu, Iosif N. Dumitrescu ș.a. Mai bine reprezentată este secțiunea consacrată textelor de literatură populară. Principalii culegători sunt N. Mateescu, Petru Gh. Savin, N. I. Dumitrașcu, Const. Șoltuz, D. Urzică, D. Furtună, Ioan Răuțescu, Aurelian Borșianu, Aristide N. Geamănu, Eugen Nicolau. Revista conține și articole, însemnări sau

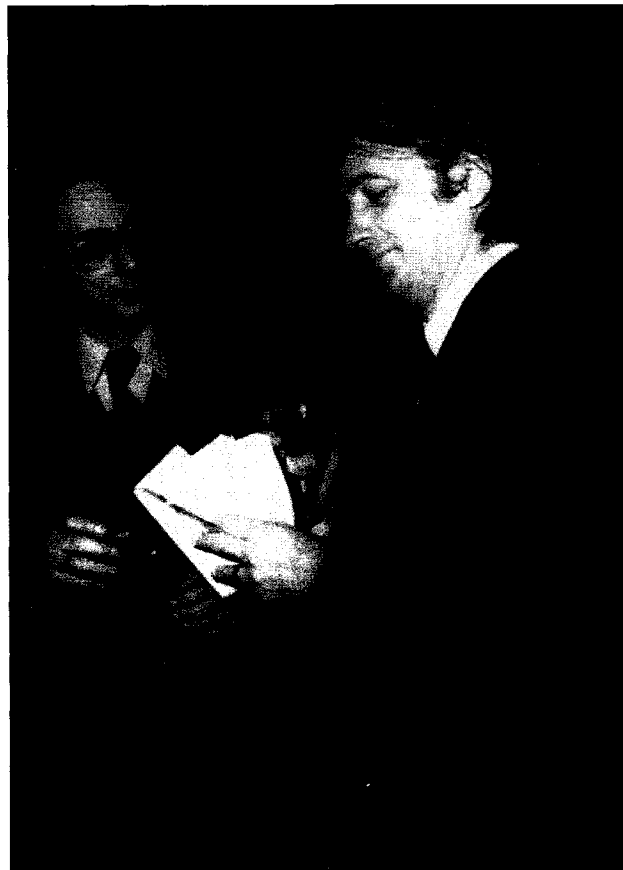
mărturii despre folcloriștii și scriitorii Tudor Pamfile, Ion Creangă, Alecu Russo, Petre Ispirescu, Artur Gorovei, Mihai Lupescu, Ștefan Stan Tuțescu, Jan Urban Jarnik, precum și patru scrisori referitoare la Tudor Pamfile (7-12/1928), semnate de Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu, Simion Mehedinți și Ioan Bianu. Alți colaboratori: Ion N. Popescu, Șt. Manole, Lucian Costin, Al. Lascarov-Moldovanu, Dimitrie Dan, Emil Gr. Marica, Mina Gașpar, Gh. Oanea, Gavril Bichigean, Ioan Vicoveanu. A. P.

TUDORAN, Dorin (30.VI.1945, Timișoara), poet, eseist și publicist. Este fiul Mariei (n. Ana) și al lui Gheorghe Todoran, profesor. Urmează la București Liceul „Mihai Viteazul”, luându-și bacalaureatul în 1963, și Facultatea de Limba și Literatura Română, absolvită în 1968. Lucrează ca redactor la Redacția publicațiilor pentru străinătate (1971-1973), „Flacăra” (1973-1974) și „Lucefărul” (1974-1980). A fost bursier în Franța și în Republica Federală Germania (1979, 1980, 1981). Publică primele versuri la revista „Amfiteatru”, în 1967. Debutul editorial îl reprezintă volumul *Mic tratat de glorie* (1973; Premiul Uniunii Scriitorilor). La începutul anilor '80 ia atitudine împotriva politicii opresive a partidului unic și a autorităților totalitare ale vremii. Demersul lui avea să se radicalizeze rapid, odată cu reacția severă a autorităților. Demisionează din Consiliul Uniunii Scriitorilor, din care făcea parte din 1977, ca să protesteze împotriva impunerii nedemocratice, după Conferința Națională a Scriitorilor din iunie 1981, a conducerii Uniunii. Iese în 1982 și din Partidul Comunist. Atitudinea lui aduce după sine persecuția din partea oficialității: este îndepărtat de la „Lucefărul”, i se retrage dreptul de a publica. Un articol în care T. argumenta un plagiat al poetului Ion Gheorghe - agreeat în acel moment de autoritățile ideologice ale regimului - nu este acceptat la nici o publicație din țară. Trimis în Occident, textul va fi difuzat de postul de radio Europa Liberă, ceea ce provoacă o escaladare a persecuției exercitate în țară la adresa lui T., oficialitatea orchestrând o campanie de presă de denigrare și „condamnare” a sa. Scriitorul răspunde prin alte texte date spre difuzare Europei Libere, eseuri politice de o radicalitate extremă. T. devine astfel cel mai remarcabil disident după Paul Goma. Hărțuit de autorități, depune în aprilie 1984 cererea pentru a fi lăsat să emigreze împreună cu familia. Autoritățile refuză să îi răspundă, iar după câteva luni T. i se adresează direct lui Nicolae Ceaușescu, printr-un memoriu în care afirmă curajos rațiunile morale care îi motivează gestul. Urmează, în primăvara anului 1985, un nou val de persecuții, încercări de persuasiune prin intimidare, amenințarea cu un proces penal. Întru susținerea cererii sale, scriitorul declară greva foamei. În cele din urmă, în iulie 1985 este autorizat să părăsească România. Obține azil politic în Statele Unite ale Americii, unde devine conferențiar invitat la Departamentul de științe politice de la University of Connecticut (1986), consultant al Departamentului de literatură comparată la Catholic University of America, cercetător asociat la Foreign Policy Research Institute din Philadelphia

(1987). Va fi, până în 1992, director al revistei „Agora” (Philadelphia), conduce publicația „Meridian” (1990-1991), e redactor la postul de radio Vocea Americii, membru în Comitetul Executiv al PEN-Clubului American (1988-1992) ș.a. După decembrie 1989 revine frecvent în țară, unde se manifestă în publicistică și în dezbaterile de idei, reîncepând să scrie și poezie. În 1992 i se acordă Premiul special al Uniunii Scriitorilor, iar în 2000 Premiul revistei „Adevărul literar și artistic”. În calitate de cetățean american, salariat la International Foundation for Electoral Systems, a lucrat, în anii '90, o vreme la București, apoi la Chișinău. A colaborat la principalele publicații literare și culturale din țară, iar după stabilirea în Statele Unite scrie la „The International Herald Tribune”, „The Washington Times”, „The Christian Science Monitor”, „The Washington Post”, „L'Alternative”, „El Pais” ș.a.

În viața publică românească din ultimele două decenii ale secolului al XX-lea T. figurează ca un personaj a cărui notorietate s-a impus prin opoziția lui deschisă față de dictatura ceaușistă și prin prestația lui ulterioară de publicist și militant civic. Totuși, înainte de a fi devenit un „personaj public”, s-a distins ca un poet valoros, care a corespuns orizontului de așteptare din anii '70, perioadă a consolidării

Dorin Tudoran și Dan Hăulică

neomodernismului postbelic afirmat în precedentul deceniu prin ecloziunea spectaculoasă a generației șaizeciste. Considerat un exponent, alături de Mircea Dinescu, Adrian Popescu, Dinu Flămând, Ion Mircea ș.a., T. este poetul reprezentativ prin excelență al unui anumit șaptezecism, caracterizat de reflexivitate austeră, de frecventarea temelor „înalte”, de elaborația intelectualizantă, de criptarea aluzivă, recursul la alegorie și parabolă, la metafora substanțializată, procedări susținute de iscusința tehnică, alimentată de erudiție și de naturalețea referințelor livrești. De fapt, catalogarea rămâne valabilă mai ales pentru prima etapă, în care se înscriu volumele *Mic tratat de glorie, Cântec de trecut Akheronul* (1975), *O zi în natură* și *Uneori, plutirea*, ambele apărute în 1977 și distinse cu Premiul Uniunii Scriitorilor. O adevărată „schimbare la față” a expresiei lirice are ca reper volumul *Respirație artificială*, apărut în 1978. Tranziția nu s-a petrecut, de fapt, brusc sau brutal. Prima etapă a fost una a expresiei poetice genuine, dar riguros elaborată, cumva conformistă, tributară unui relativ evazionism în raport cu somațiile cotidianului, atitudine interpretată ulterior, nu numai în ce îl privește pe T., ca o stratagemă menită să permită conturnarea unei realități alienante prin refugiu în impersonal, în vizionarism abstract, într-un orfism patetic ori într-un intimism cerebralizat, distilat în metafizic ori investit ca receptacol al scrutării moralului și ontologicului. Poetul se înfățișează ca un iscusit versificator al trăirilor juvenile, solar și jubilat, nu fără profunditate și melancolie, cu o exprimare ceremonioasă, recurgând la un arsenal retoric consacrat. I-au fost depistate posibile ascendențe literare în modernismul interbelic (s-a vorbit despre Ion Vinea și Adrian Maniu, iar referirea la „stilul spumos intelectualizant al lui Ilarie Voronca” este enunțată de Nicolae Manolescu). Uneori poetul se rostește direct, cu maximă limpiditate, pe un ton gnomic ori afectat confesiv, alteori sporește consistența poemului prin recursul la o imagerie „transistorică”, eventual mitologizantă, ori de sugestie onirică sau suprarealistă, dar semantizată în termenii alegoriei voit vagi, cu decodare solicitantă. „Meșteșugul” a determinat suspiciuni privind relativa insuficiență a „fondului” în raport cu excelența „mijloacelor”, observație aparținând tot lui Nicolae Manolescu. Primele patru volume sunt, sub mai multe raporturi, net diferite între ele, fiind articulate sub formă de „cicluri autonome, geometric rotunjite, programate calendaristic pe etape” (Valeriu Cristea). În *Mic tratat de glorie* poemele sunt ca niște definiții lirice. Unele se pot cita în întregime: „eu vin către voi tulbure și bolnav / clătînându-mă de porunca pe care o port / apropiați-vă cu ochii în palme // precum cerșetorii cu degetele arse / de monedele calpe și întrebați-mă / prin coarnele berbecilor / sacrificați după ce au rodit lăna de aur” (*Cereve de grațiere*) sau: „atârnat printr-o pedeapsă între un ceas / mai treaz și altul mai de somn / șpagat de o durere verde / aștept să mă despic fără sfârșit / eu, pod peste o apă / din care numai malurile curg” (*Printr-o pedeapsă*). În contrast cu acestea, poemele din *Cântec de trecut Akheronul*, organizate într-un fel de „scenariu” de ansamblu, de factură epopeică și vag mitologizantă, structurat de obsesia dispariției, scrise în

versuri lungi, albe, par dacă nu bolovănoase, în orice caz aspre, austere, severe și, totodată, bogate semantic, afectând o alcătuire narativă, de fapt o consistentă concatenare de imagistică simbolică: „gloria și orgoliul nopților mele zăbrelete cu trestii/ akheronule nu vrei să-mi tai încă preatimpuria cale / din când în când vocea ta mă împresoară ca pe un vânat: / rămâi! rămâi! akheronul meu e mereu lângă tine, / întâmpinarea florilor de gheață trebuie s-o faci fără durere / chiar dacă sângele nu va mai avea putere să-ți înmiresmeze / trupul, chiar dacă fratele te va vinde ca pe un inel, / chiar dacă iubita nu va înceta să te urască pentru rănille tale / frumos mirositoare iar pasărea lyră te va prăda / de toate cântecele neprihănite cu care-ai amăgit cetățile!” (*Abia murmurată zăpadă*). Pe alocuri se aud rezonanțe din versul lui Lucian Blaga: „marie vara ce-a trecut / m-a tot rănit m-a tot vândut / și toamna toamna care trece / spre akheron mă va petrece / nu știu pământul de sub pleoape / cât m-o așterne de aproape / nici steaua-njunghiată-n prund / de m-o răni tot mai rotund” (*Elegie*). Poezia din *Uneori, plutirea* a fost receptată, de regulă, ca lirică integral erotică, cu precizarea că e vorba de un eros distilat, cerebralizat și intelectualizat, subordonat vizionarismului ontologic și moral. Începând cu volumul *Respirație artificială*, continuând cu *Pasaj de pietoni* (1979) și *Semne particulare* (1979), apoi în producțiile din timpul disidenței și după persecuții și exilare, a doua etapă a traseului liric al lui T. se vădește tot mai tranșant, determinând o reconfigurare a imaginii scriitorului în tabloul literaturii noastre contemporane. Poetul renunță la calofilie, la iluzia turnului de fildeș protector, la asedierea abstractă a absolutului și învederează o tot mai pronunțată joncțiune a demersului liric cu somațiile cotidianului, practică o angajare autentică în istorie, într-un cuvânt, își asumă postura de martor implicat și responsabil, metamorfoza operându-se pe coordonatele rigorismului moral și ale năzuinței către absolut care îi caracterizează întreaga operă. Discursul poetic devine mai frust, mai tensionat și percutant. Se remarcă, așadar, o relativă estompere a „vălvătăii” stilistice, o aspirare a expresiei, de altfel nu mai puțin rafinată decât în trecut, chiar dacă acum e „bici” de luptă. Pentru a da seamă de lirica acestei perioade, exegeza a operat cu termeni precum „infern existențial”, „viziuni infernale”, „scenariu torționar”, „oroare”, „vehementă”, „angoasă” etc. Temele predilecte sunt condiția incertă, precară a omului modern, vulnerat de o rânduială mundană percepută ca tot mai detracată (cu o perturbare lugubru-paroxistică în aberația totalitaristă), dar și rezistența la opresiune, nu numai la cea „administrativă”, ci la oprimarea gândirii libere și la îngrădirea afirmării armonioase a individualității și a viețuirii firești. Citate ilustrative pot fi decupate mai de peste tot: „Era o lumină stranie / de parcă toți cei care se aflau de față / ne doriseră cândva binele / fără să știm. // Privirile lor dojenitoare / sfâșiau subțirile noastre armuri de apă / semn că totul / trebuia luat de la început. / Te priveam, aș fi dorit să înțelegi / că ei vor pleca într-un târziu, / vor renunța dacă vom avea tăria / să-i privim fără sfială / și mai ales fără acea rușine / pe care o așteptau din parte-ne / ca pe un legământ. // Erai din ce

în ce mai palidă; / osul frunții tale mi se părea / vibrând ca o elice de argint / și apropiindu-mă / te-am auzit murmurând înfricoșată: / „O, dar ei chiar ne iubesc, ne iubesc / cu adevărat! Încotro să fugim? Încotro?” (*Elice*); „Să ne împăcăm, / strigați, / să ne împăcăm, chiar dacă / asta nu vă va fi de-ajuns, / iar mulți dintre voi / nu ne vor fi iertat. Să ne împăcăm! / Veți aduce nenumăratele voastre tuburi cu oxigen, le veți regla / la presiunea - numai de voi știută - care este numai și numai / a vieții. [...] Întâi va fi o lentă reacomodare: Unu - Doi - Trei - Patru / Unu - Doi - Trei - Patru / și / Unu - Doi - Trei - Patru. / Apoi - ceva mai repede: Unu - Doi - Trei / Unu - Doi - Trei / și / Unu - Doi - Trei. / Și mai accelerat: Un' doi, trei, / Un' doi, trei, / Un' doi, trei” (*Respirație artificială*). Parabolelor sau alegoriilor cu trimitere precisă le este preferată notația directă, ca în poemul *Trecut pierzându-și semnificațiile*, dedicat lui Nicolae Prelipceanu. Tema rezistenței la umilire și la oprimarea totalitară ajunge, de la un moment dat, obsesivă și cvasiexclusivă. Uneori T. recurge la poemul-sentență, în genul celor din primul său volum, dar frecvent textele sunt ceva mai ample și mai „construite”, caracteristice fiind, de pildă, *Talpa* ori *Crucea*. Poemele direct protestatate evoluează către pamflet, în desfășurări uneori narative, buf-baladești, înțesate cu metafore vitriolante și imprecății năprasnice, al căror principal obiect poate fi șeful regimului de dinainte de 22 decembrie 1989, coborât de pe soclul său găunos și ridiculizat prin echivalare cu personaje grotesci, colorate cu umor acid sau negru, precum Popeye sau „piticul sulfamidă”, probabil fără pereche în literatura românească din epocă: „Spanacul de tip

nou îi seamănă leit/ lui Popeye – numai frunză, nici o floare – / și prima șarjă din acest spanac/ sugerează un deget-pai din autodotare. // De-abia-și mai mișcă Popeye ochiul vânat/ de-atâta întuneric proclamat drept văz/ el, impostorul muribund, încă șoptește: / «Mânânci, tu, neam al meu, mânânci (o)vâz!?» sau „Cum aș putea să-i iert ceva acestei lumi/ când am trăit atât de mă cuprinse greața/ în palmă port belciugul dresorului de mâini –/ piticul sulfamidă – geniu cât e și ceața“.

În publicistică și în eseu T. s-a distins, nu mai puțin decât în poezie, atât înainte, cât și după expatriere. Există, de altfel, cititori care îl preferă pe eseist și publicist. În vremea dictaturii ceaușiste el a izbutit să practice o gazetărie ferită de servituțle politico-propagandistice, ceea ce era greu de evitat în epocă. Textele trădează un spirit efervescent, cu apetență pentru cotidian, pentru modernitate, pentru citadinism. O mențiune specială o merită volumul de interviuri *Biografia debuturilor* (1978), care grupează o serie de convorbiri cu scriitori și cărturari (din diferite generații, dar mai degrabă vârstnici, aflați la apogeul notorietății) cuprinzând, ca element recurent, întrebarea despre împrejurările în care interlocutorul a debutat în domeniul în care s-a ilustrat ulterior și solicitând un comentariu asupra evenimentului și a consecințelor lui. Discuțiile sunt consistente, de un remarcabil nivel intelectual și de un mare interes documentar. În alte volume sunt reunite reportaje și anchete, genuri publicistice pe care T. le practică fără să cedeze clișeele uzuale în epocă și opreliștilor menite să blocheze revelarea adevărurilor neconvenabile. El evită să vadă viața în culori trandafirii, izbuteste să restituie adevăruri și să suscite meditații valide pe teme sociale și umane de interes real, neconvenționale în contextul epocii. Publicistica de atitudine și eseistica din perioada postdecembristă – dar și texte din perioada disidenței deschise – sunt antologate în volumul, de răsădit, *Kakistocrația* (1998; Premiul Uniunii Scriitorilor). Cuvântul din titlu reprezintă adaptarea unui termen de politicologie anglo-saxon format, în chip savant, din elemente de compunere din limba elină și desemnând „cârmuirea celor mai nepricepsuți“. Aici se includ, într-o secțiune intitulată *Mai mult ca perfectul singurătății*, scrisoarea deschisă către Nicolae Ceaușescu și jurnalul perioadei în care scriitorul a fost prigonit și a făcut greva foamei în vederea obținerii expatrierii. Publicistica propriu-zisă, din anii '90, este de atitudine politică și civică, de atitudine morală mai ales, combativă și intransigentă, în majoritate polemică, nu rareori pamfletară, violentă chiar, însă în limitele urbanității. Vădit este că T. se singularizează prin faptul că intervențiile lui au aerul legitimității și autenticității depline, nu lasă impresia înregimentării gregare sau a unei ralieri oportuniste la o grupare sau la o sferă de interese și la „vulgata“ ei de circumstanță. Publicistul „combate“, cu foc, cam „pe toată lumea“, adică vituperează fapte, comportări, afirmații și atitudini ale unor persoane de cele mai diferite apartenențe, orientări ori nuanțe politice, din țară ori din exil, din toate cercurile și mediile, fie ele aflate la putere ori în opoziție. Opțiunea lui politică precisă, interpretarea de detaliu a cutărilor „cazuri“ sau evenimente pot, desigur, întruni acordul unor cititori și suscita

rezerva altora, dar moralitatea impecabilă, fermitatea convingerilor, militantismul pentru un set de valori morale rămân de necontestat și impun oricui. Cam rigid pe alocuri, „iacobin“, maximalist, inclement și neacomodant, publicistul T. a supărat pe mulți. Alții – de pildă, Nicolae Manolescu, Mircea Martin, Mircea Mihăieș – l-au apreciat la modul superlativ.

Poezia lui Dorin Tudoran e paradigmatică pentru acest proces de trecere de la exultanță la intransigență și de la candoare la exasperare. Ea este chiar un grafic al transformării unui limbaj de mătase într-un limbaj de șmirghel și al saltului dintr-o realitate conceptuală ca utopie a limbajului într-una asumată ca infern existențial. Și aceasta cu atât mai mult cu cât în volumele de început poetul nu vădea prea multă disponibilitate socială, sărind peste imediat direct în tentația vizionară și în ritualitatea imaginativă.

AL. CISTELECAN

Poezia lui Dorin Tudoran [din Respirație artificială și Pasaj de pietoni] s-a asprit considerabil și a adoptat un ton aproape dur. Au dispărut efectele căutate de stil, luciul de oglindă al poeziei de dragoste, și în general înfățișarea minoră din poeziile anterioare. Poezia se apropie acum de formele discursului și ale prozei zilnice, e neglijentă, batjocoritoare, declarativă, dialogată, epică, directă, alegorică, nervoasă și enervată. Sarcasmul vizează în special două categorii de fenomene: manipularea individului în unele din societățile moderne, distrugerea personalității, domesticirea, îndobitocirea; și rolul poetului, cu lupta lui, adesea disperată, contra celor care-l disprețuiesc sauucid.

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *Mic tratat de glorie*, București, 1973; *Cântec de trecut Akheronul*, București, 1975; *Martori oculari* (în colaborare cu Eugen Secleanu), Iași, 1976; *O zi în natură*, București, 1977; *Uneori, plutirea*, București, 1977; *Biografia debuturilor*, Iași, 1978; *Respirație artificială*, Cluj-Napoca, 1978; *Pasaj de pietoni*, București, 1979; *Semne particulare*, București, 1979; *Nostalgiile intacte*, București, 1982; *Adaptarea la realitate*, Cluj-Napoca, 1982; *De bună voie, autobiografia mea*, Aarhus (Danemarca), 1986; *Optional Future*, tr. Marcel Corniș-Pop, Daphne (SUA), 1988; *Frost or Fear? On the Condition of the Romanian Intellectual*, tr. Vladimir Tismăneanu, Daphne (SUA), 1988; *Ultimul turnir*, îngr. și pref. Mircea Mihăieș, Timișoara, 1992; *Kakistocrația*, pref. Nicolae Manolescu, Chișinău, 1998; *Onoarea de a înțelege*, București, 1998; *Viitorul facultativ-Optional Future*, ed. bilingvă, tr. Marcel Corniș-Pop, pref. Ion Bogdan Lefter, București, 1999; *Tânărul Ulise*, pref. Mircea Mihăieș, Iași, 2000.

Repere bibliografice: I. Negoieșcu, *Debutul unui poet*, ARG, 1972, 2; Dana Dumitriu, *Când înfloresc poezii*, RL, 1973, 38; Adrian Popescu, „*Mic tratat de glorie*“, ST, 1973, 23; Nicolae Prelipceanu, „*Mic tratat de glorie*“, TR, 1973, 39; Piru, *Poezia*, II, 510-513; Ulici, *Prima verba*, I, 27-31; Dan Laurențiu, *Utopie erotică*, LCF, 1977, 8; Florin Manolescu, „*Uneori plutirea*“, FLC, 1977, 12; Ion Stratan, *Chipul de prisos*, AFT, 1977, 3; Nicolae Manolescu, *Poezie intelectuală*, RL, 1977, 22; Daniel Dimitriu, *Poezii de dragoste*, CL, 1977, 6; Cornel Regman, *Poezii la al treilea volum*, VR, 1977, 6; Nicolae Prelipceanu, „*Generația – o ficțiune obligatorie*“ (interviu cu Dorin Tudoran), TR, 1977, 29; Dana Dumitriu, *Biografia poetului*, RL, 1978, 6; Nicolae Prelipceanu, „*Biografia debuturilor*“, TR, 1978, 15; Ion Vlad, *Inscripții pentru discursul poetic*, TR, 1978, 16; M. N.

Rusu, „O zi în natură”, AFT, 1978, 3; Ștefan Aug. Doinaș, *Levitație și transparentă*, F, 1978, 3; Mircea Tomuș, „O zi în natură”, T, 1978, 3; Al. Dobrescu, *Gazetărie și poezie*, CL, 1978, 4; Mihai Ursachi, „O zi în natură”, RL, 1978, 25; Adrian Popescu, *Radiografia debuturilor*, T, 1978, 6; Sorin Titel, „Biografia debuturilor”, RL, 1978, 30; Radu Săplăcan, *O zi în natură cu Dorin Tudoran*, VR, 1978, 9; Valeriu Cristea, *Lectura devorantă*, RL, 1978, 52; Daniel Dimitriu, *Ares și Eros*, Iași, 1978, 211-215; Iorgulescu, *Scritori*, 160-163; Poantă, *Radiografii*, I, 268-272, II, 66-68; Raicu, *Practica scrisului*, 370-377; Regman, *Explorări*, 244-250; Ion Mircea, *Scrisori către un poet în etate (XIX)*, T, 1979, 1; Nicolae Prelipceanu, *Respirația artificială*, TR, 1979, 5; Al. Cistelean, „O zi în natură”, F, 1979, 2; Valentin Tașcu, *Realitatea imaginată*, ST, 1979, 2; Ciobanu, *Însemne*, II, 329-332; Grigurcu, *Poeți*, 500-503; Ruja, *Valori*, 157-161; Nicolae Manolescu, *Evoluția unui poet*, RL, 1980, 10; Lucian Alexiu, „Pasaj de pietoni”, O, 1980, 14; Constantin Pricop, „Semne particulare”, CL, 1980, 3; Adrian Popescu, „Pasaj de pietoni”, TR, 1980, 24; Al. Călinescu, *Dreptul la poveste*, CL, 1980, 7; M. Nițescu, *Revanșa imaginarului*, VR, 1980, 8; Nicolae Manolescu, *Dialoguri literare*, RL, 1980, 44; Ion Bogdan Lefter, *Semnele particulare ale poetului*, ECH, 1980, 11-12; Cristea, *Faptul*, 175-180; Doinaș, *Lectura*, 243-249; Sângeorzan, *Conversații*, 114-120; Zăciu, *Lancea*, 313-328; Iorgulescu, *Critică*, 79-81; Tomuș, *Mișcarea*, 160-163; Nicolae Prelipceanu, *Nostalgii intacte*, TR, 1982, 41; Simuț, *Diferența*, 181-184; Gheorghiu, *Reflexe*, 86-91; Titel, *Cehov*, 142-150; Dan Cristea, *Biografia benevolă a poetului*, „Agora”, 1988, 2; Mircea Mihăieș, [Dorin Tudoran], O, 1990, 34-36; Cristea, *A scrie*, 196-198; Florin Manolescu, *Drumul spre sine*, LCF, 1992, 26; Eugen Simion, *Un poet incomod*, L, 1992, 28; Convorbiri: Eugen Simion - Dorin Tudoran, CC, 1992, 7-9; Dorin Tudoran, VTRA, 1993, 2 (semnează Mircea Martin, Monica Lovinescu, Al. Cistelean, Nicolae Oprea, Cornel Moraru, Iulian Boldea, Virgil Ierunca); Liviu Antonesei, *Poezia, ca est-etică a prăbușirii și speranței*, VR, 1993, 4-5; Ierunca, *Subiect*, 109-115; Munteanu, *Jurnal*, V, 142-145; Negoiteșcu, *Scritori contemporani*, 439-444; Mircea Mihăieș, *Dorin nu mai locuiește aici*, O, 1995, 7; Cornel Ungureanu, *Dorin Tudoran al poeziei*, O, 1995, 7; Cristian Tudor Popescu, *Goma - disidentul ca personaj*, *Tudoran - disidentul ca om*, ADV, 30 septembrie-1 octombrie 1995; Nicolae Manolescu, *Tânărul cinquantenar*, RL, 1995, 34; Ulici, *Lit. rom.*, I, 116-118; Ierunca, *Semnul*, 192-197; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 60-64, 189-193; C. Stănescu, *Autobiografia lui Dorin Tudoran*, ALA, 1996, 339; Ioana Părvulescu, *Semne de întrebare*, RL, 1996, 43; Cristian Tudor Popescu, *Dorin Tudoran la „Adevărul literar și artistic”*, ALA, 1997, 366; Al. Cistelean, *Dorin Tudoran*, CL, 1997, 3; Dan C. Mihăilescu, *Exerciții de subscriere*, „22”, 1998, 23; Gheorghe Grigurcu, *Radicalul Dorin Tudoran*, RL, 1998, 29; Adrian Popescu, *Consecvența morală*, ST, 1998, 7-8; Iulian Boldea, *Mai mult ca perfectul singurătății*, VTRA, 1998, 12; Simion, *Fragmente*, II, 354-359; Alex. Ștefănescu, *După douăzeci de ani*, RL, 1999, 8; Cassian Maria Spiridon, „... Am destin. Și pentru așa ceva nu există merite personale. Ți se dă” (interviu cu Dorin Tudoran), CL, 1999, 8; Al. Cistelean, *Paradigma Tudoran*, „Cuvântul”, 1999, 9; Gabriel Rusu, *Viața în 63 de ideograme ale morții*, ALA, 1999, 427; Roxana Răcaru, *Întâmplări despre cuvânt*, OC, 2000, 26; Bucur, *Poeți optzeciști*, 216-218; *Dict. esențial*, 833-836; Grigurcu, *Poezie*, II, 492-503; Micu, *Ist. lit.*, 363-364; Gheorghe Grigurcu, *O poezie a refuzului*, VR, 2001, 7-8; [Dorin Tudoran], ALA, 2001, 558 (semnează Cristian Tudor Popescu, Ileana Mălăncioiu, Octavian Paler, Mircea Martin, Nicolae Manolescu, Mihai Pascadi); *Dict. analitic*, III, 279-280, IV, 217-200; Manolescu, *Lista*, I, 299-301; Popa, *Ist. lit.*, II, 274-275; Sasu, *Dict. scrit. SUA*, 288-291; Daniel Cristea-Enache, *Trestile de sticlă*, ALA, 2002, 621; Daniel Cristea-Enache, *Filosofie și pamflet*, ALA, 2002, 622; Manolescu, *Enciclopedia*, 670-673.

N. Br.

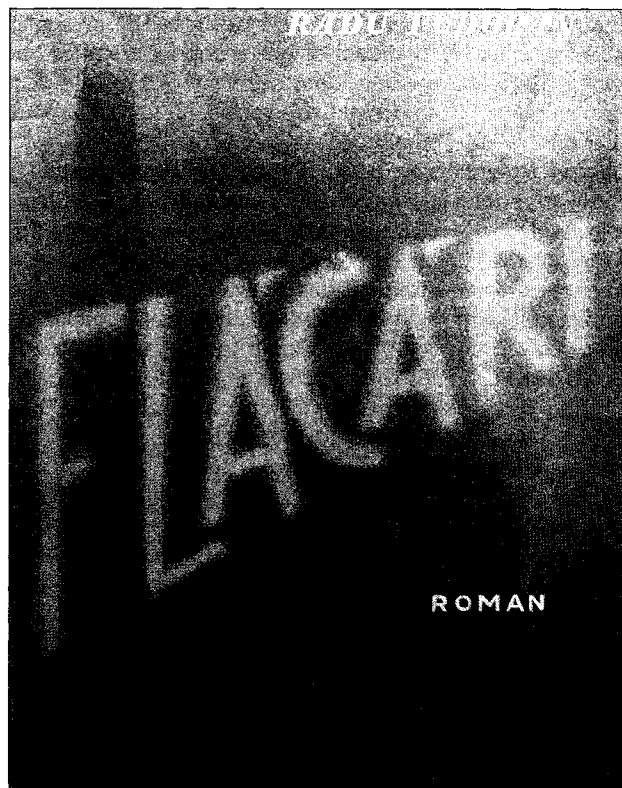
TUDORAN, Radu (pseudonim al lui Nicolae Bogza, 8.III.1910, Blejoi, j. Prahova - 19.XI.1992, București), prozator și traducător. Frate cu Geo Bogza, e al cincilea și ultimul fiu al Elenei Rhea Silvia (n. Georgescu) și al lui Alexandru Bogza, funcționar în marina comercială, apoi antreprenor, ambii părinți fiind moldoveni de origine. A absolvit Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu (1930) și a mai urmat alte școli militare, precum cea de aviație de la Sibiu (1930-1932), fiind apoi ofițer (1932-1938). Debutează în 1938, cu un reportaj în „Lumea românească” și colaborează la „Azi”, „Evenimentul zilei” (unde este redactor), „Curentul literar”, „Curentul magazin”, „Universul literar”, „Preocupări literare”, „Chemarea vremii”, „Fapta”, „Timpul”, iar în perioada postbelică la „Tomis”, „Luceafărul”, „România literară”, „Ateneu” ș.a. Prima carte, culegerea de nuvele *Orașul cu fete sărace*, îi apare în 1940, iar în 1941 romanul de mare succes *Un port la Răsărit* (interzis după 1944, reeditat abia în 1991), după publicarea căruia se consacră în întregime scrisului. În 1943 iese de sub tipar al doilea roman, *Anotimpuri*, iar după război se editează romanele *Flăcări* (1945) și *Întoarcerea fiului risipitor* (1947), povestirile pentru copii *Purcelul care-a ajuns boier* (1945) și *Ferma „Coțofana veselă”* (1946). Urmează, după 1950, romanele *Toate pânzele sus!* (1954), *Dunărea revărsată* (1961; Premiul Academiei RPR), *Maria și marea* (1973), *Acea fată frumoasă* (1975), romanele pentru tineret *Ultima poveste* (1956), *O lume întreagă* (1964), *Al treilea pol al pământului* (1971), cărțile de călătorie *Al optzeci și doilea* (1966), *Oglinda retrovizoare* (1970), *La nord de noi înșine* (1979), *Frumoasa adormită* (1981). Aproape toate cărțile au fost reeditate în mai multe rânduri, cu modificări. Sub genericul *Sfârșit de mileniu*, T. a publicat un roman-cronică în șapte volume - *Casa domnului*

Alcibiade (1978), *Retragerea fără torțe* (1982), *Ieșirea la mare* (1984), *Victoria nănaripată* (1985), *Privighetoarea de ziua* (1986), *O sută una lovituri de tun* (1989), *Sub 0 grade* (1994) –, ce acoperă istoria secolului al XX-lea până la sfârșitul lui august 1944. A tradus și stilizat traduceri din Charles Darwin (*Călătoria unui naturalist în jurul lumii*), I. A. Goncharov, Jules Verne, Lev Tolstoi, A. N. Tolstoi, A. A. Fadeev, N. N. Nikitin, A. N. Râbakov, T. Z. Semușkin, Bolesław Prus ș.a. I s-a acordat Premiul special al Uniunii Scriitorilor pe 1980.

Narațiunile din *Orașul cu fete sărace* prefigurează unele scrieri ale lui T. consacrate spațiului închis. Nuvela titulară conține în schiță cadrul romanului *Un port la Răsărit*: un oraș „strâns între stepă și limanul Nistrului”, fără păduri în jur, cu ierni cumplite și suprapopulat de fete: Cetatea Albă. Instantanee de viață, unele cu pronunțat specific rusesc, aduc majoritatea prozelor: în peisaj urban (*Mamocica, Șase monede albe, Ospăț cu oameni buni*) sau rural (*Gâsca lui Ivan Colesnicuț, Un Crăciun în satul cazacilor*), în timp ce *Aerodromul de la Șura Mică* duce în Ardeal, iar *Amintiri de acum o mie de ani* se plasează pe Valea Prahovei. Amplificând descriția de mediu la dimensiuni de roman, *Un port la Răsărit* are un mult mai opulent climat basarabean, dar integrabil și celui din literatura provinciei și a periferiei bucureștene (Mihail Sadoveanu, V. Demetrius, Cezar Petrescu, I. Peltz, G. M. Zamfirescu, Ion Călugăru ș.a.), pictat în culori pe alocuri mai apăsat. Orașul de la vărsarea Nistrului, de tip oriental, multietnic, promiscuu, trăiește parcă în afara timpului. Instalat în cea mai bună cameră ce se putea găsi în localitate, un inginer venit de la București, se vede nevoit să se acomodeze condițiilor locale. Viața curge uniform, monoton, cenușiu. Existența e ritmată doar de succesiunea anotimpurilor. Iarna orașul este paralizat, nu circulă nici un vehicul, trenul zace în gară, înzăpezit, străzile sunt pustii, poșta nu mai funcționează, orașul pare o insulă uitată, „o arcă înțepenită în oceane nordice”. Alcoolul și desfrăul pun stăpânire pe oameni. Evenimente nu prea se produc, iar cronică orală înregistrează, de regulă, doar întâmplări minore. Ceva grav se petrece, totuși, o dată, la o petrecere nocturnă. Două rusoaice, surori ale unui terorist trecut la „bolșevici”, ademenesc un locotenent, într-o luntre, pe Liman, unde e împușcat de fratele lor, în confruntarea cu grănicerii români pierzându-și viața și una din fete. Dar și atunci când nu se întâmplă nimic, zilele nu sunt chiar toate la fel. Crăciunul devine marele moment al anului, mai ales prin balul de la prefectură, la care participă întreaga lume bună, o zi specială e și cea de Sfânta Marie. Spațiul românesc depășește însă orizontul citadin. Inginerul bucureștean, protagonist și narator în același timp, trăiește cu adolescenta Nadia o idilă paradisiacă, scriitorul contrapunând picturii realiste poezia romantică a primordialului, a stihialului acvatic, a splendorii și invincibilității naturii. Se înfiripă o poveste asemănătoare celei din *Paul et Virginie*, al cărei final e unul tragic. Ceea ce conferă istorisirii farmec poetic e firea personajului feminin, adevărată naiadă – zice Perpessicius –, evadată „pentru scurt timp” din „iatacurile submarine”. Al doilea roman al lui T., *Anotimpuri*, pare un pandant al primului, aducând, în replică,

lumea aerului și aeroportul, dar și o istorisire banală, căreia i se atașează episoade și situații ce aderă doar convențional la întreg. De altfel, prezența unor segmente interesante, dar neaderente va fi o caracteristică a romanelor lui T., de la început incriminată de Pompiliu Constantinescu, bunăoară, care observă tendința „spre o formulă comercială a romanului”, într-o „carte foioasă, și nu una substanțială”. După aceste două experiențe românești atenția prozatorului se va fixa, în *Flăcări*, asupra zonei plutonice. Spațiul epic e o localitate din Valea Prahovei, Schela Veche, reședință, timp de milenii, a urșilor și a mistreților, invadată subit de o omenire rapace, atrasă de știrea că subsolul localității ascunde petrol. Preludată de o proiecție anticipativă asemănătoare unui videoclip, narația propriu-zisă începe cu venirea ultimului „invadator”. Dând curs, ca în romanele precedente, înclinației spre insolit, spectaculos, senzațional, T. narează și aici întâmplări bizare, expune situații șocante, menite să impresioneze, să incite cât mai intens curiozitatea cititorului. Gustul pentru straniu, pitoresc, grotesc, pentru ceea ce iese din comun operează decisiv în construcția personajelor. Există însă unul de o încântătoare puritate: Copila, fiica unui bătrân zănatic, Pădurețu, o „driadă”, potrivit calificării lui Perpessicius, omoloaga „naiadei” Nadia din *Un port la Răsărit*. Spre deosebire de romanele anterioare, în care pictura de medii și ambianțe deține ponderea, *Întoarcerea fiului risipitor* este aproape exclusiv erotic. Narația e focalizată de personajul feminin, Eva. Dăruindu-și fecioria logodnicului surorii sale, Eva își face din acesta un zeu. „Fiul risipitor”, care vine parcă din altă lume, pentru scurt timp și numai pentru asemenea aventuri, spre a se lăsa apoi îndelung așteptat, întruchipează pentru ea masculinitatea ideală, virilitatea absolută. Rareori în literatura română erosul apare, ca aici, în plinătatea manifestărilor lui carnale, dar cu o atât de inocentă impudoare. După 1948 T. a reușit să se sustragă, în cele mai multe romane – o singură excepție: *Dunărea revărsată* – rigorilor realismului socialist, prin ocolirea „temelor majore”, a căror abordare implica, prin definiție, asumarea unei ideologii. Cea mai cunoscută scriere a sa, *Toate pânzele sus!*, e o aventură nautică, plasată la intersecția ultimelor două decenii ale secolului al XIX-lea. Plecată din Sulina, goeleta „Speranța”, al cărei căpitan e Anton Lupan, plutește fără dificultăți până la insulele Sporade, unde e atacată de pirați, care o împing pe coasta Africii; reușește să se înapoiaze în Marea Egee, pornește, de bună voie, spre sud, prin Mediterana, până la capătul lumii, în Țara de Foc. Traversarea Atlanticului, trecerea în Pacific prin strămtorea Magellan se soldează cu tot soiul de peripeții, cu întâmplări uluitoare, cu suspansuri, nu fără preluarea unor clișee ale literaturii cu pirați. Ceea ce procură însă încântare e călătoria, parcă nesfârșită, și aventura cunoașterii. Echipajul cunoaște pe viu locuri știute din cărți, de pe hărți și, descoperă tărâmurii ignorate, peisaje doar bănuite, populații primitive, cu obiceiuri ciudate, realități ce par din altă eră, dacă nu din altă lume. Dacă pitorescul unui Istanbul cu frizerii, cafenele și chioșcuri cu bacșii instituționalizat, cu bazar, palate și minarete nu mai surprinde, priveliștile din Țara de Foc se detașează prin

ineditul vieții primitive. *Toate pânzele sus!* se situează deasupra întregii proze românești de aventuri, numărându-se, totodată, printre puțin numeroasele scrieri viabile ale „obsedantului deceniu”. Următoarele romane ale lui T. par a fi scrise, într-o măsură decisivă, fie sub dictatul „comenzii sociale”, fie sub constrângerea tentației de a obține succes de public. Ele nu coboară în subliteratură, dar literaturizează convențional, reduc la manieră modul seducător al scriiturii autorului din primele sale cărți. Spre a satisface „normele” ideologice și spre a-și menține totodată formula proprie, T. înfățișează, în *Dunărea revărsată*, un șantier naval, însă nu într-o viziune concordantă cu estetica de partid, ci – cum observa S. Damian – urmărind „conflictul social [...] mai ales pe latura sa pitorească”, „încând [...] tabloul muncii în valuri de reverie, nostalgică, desuetă”. „Regenerarea” morală a unei tinere de origine burgheză se produce în contextul unei activități colective desfășurate în conformitate cu schema literaturii „noi”, totul petrecându-se în condițiile „ascuțirii luptei de clasă”. Gustul romancierului pentru ce iese din obișnuit, ca și propensiunea spre lirism nasc, cu sau fără motivație, situații idilice, episoade romanțioase sau proprii epicului de senzație, monologuri dulcege, scene de violență. Recuzita poetizantă, sentimentală, romantică operează defavorizant și în scrieri de alt caracter, precum *Maria și marea*, un roman de dragoste, unde atmosfera, poezia mării, pitorescul unor personaje amintesc de romanele precedente. Înșușiri analoge dau caracter proeminent și literaturii memorialistice a lui T. Cărțile

lui de călătorie sunt jurnale, datate sau nu, ale străbaterii unor imense teritorii planetare, terestre sau acvatice, publicate așa cum au fost scrise inițial, cu ulterioare adnotări pe alocuri, menite să precizeze, să explice uneori anumite situații și să rectifice afirmații greșite sau insuficient fondate. Însemnările nu fac decât să comunice o experiență de călător, direct și spontan, să înregistreze trasee, să descrie locuri, peisaje, forme de civilizație, monumente, să menționeze opere de artă, să nareze pățanii, peripeții, să comenteze lecturi și audiții, să transmită impresii despre cele văzute, fără preocuparea de a le armoniza cu judecăți de valoare consacrate. În cea mai mare parte a lor, notațiile din *Oglinda retrovizoare* privesc Italia, iar călătorul se pronunță admirativ, și nu fără competență, asupra splendorilor din Roma, Veneția, Florența, Milano, Padova, Napoli, Arezzo, Perugia, Verona, Palermo, Catania, Siracuză ș.a., dar nu ezită să semnaleze și realități consternante sau aspecte violent contradictorii. Călătorul laudă și critică, fără trac, destăinuie satisfacții și dezamăgiri, entuziasme și revolte, se interesează de felurite comportamente umane, vrednice de admirație sau detestabile. Oricine citește *La nord de noi înșine*, de pildă, obține și cunoștințe noi referitoare la lumea rusă, baltică, scandinavă și nord-vest-europeană, se edifica teinic asupra peisajului finlandez, lapon, norvegian, suedez, asupra tipurilor umane de acolo, obiceiuri și mentalități. Călătoriilor europene le succedă cea întreprinsă în Statele Unite ale Americii. O lume străbătută în lung și în lat, de la New York la San Francisco, de la Seattle la Huston, survolând podișuri și canioane, examinând, de la mari înălțimi, fluviul Mississippi, cascada Niagara, rulând pe imense autostrăzi, poposind în numeroase orașe. Nu e ocolit Las Vegas, călătorul zăbovește și la Hollywood, și în Disney Land, vizitează rampele de lansare a zborurilor astronautice, zboară și în insula Hawaii, spre a-l întâlni, la Honolulu, pe Ștefan Baciu. Literaturii de călătorie îi aparține esențial, deși se subintitulează „roman”, și *Acea față frumoasă*, memorial al cutreierării unor întinse spații occidentale (Anglia, Franța, Spania, Elveția, Belgia, Italia, Austria) și nord-africane. „Romanul”, cât există, e pus, așa-zicând, în filigran. Naratorul însoțește un cuplu idilic, după ce trăiește el însuși o poveste de dragoste, sub stânca Loreley, în lumina lunii. El nu o mai întâlnește pe „acea față frumoasă”, dar, în mai multe rânduri, primește, din diferite orașe ale Europei, telegrame nesemnate prin care e anunțat că în acel loc e lună. Anterioară tuturor voiajurilor pe uscat este călătoria de pe Atlantic, povestită în *Al optzeci și doilea*. Întreaga expediție a unei nave durează șase luni, timp în care navigatorii nu văd alt „țărâm” decât luna. Disconfortul inerent navigației, privațiunile și necazurile inevitabile sunt compensate de mici bucurii, importante în acele condiții, precum contemplarea, dintr-un fiord, a așezărilor rurale de pe coasta norvegiană, a grotelor de sub țărături, urmărirea zborului unor păsări, hrănirea unor porumbei veniți pe vas, spectacolul lunii și al unor constelații din cealaltă emisferă (Crucea Sudului), organizarea unor mici petreceri. Câteodată scriitorul pare să se abandoneze reveriei, și chiar titlul cărții rezumă iluzia că, undeva, celor optzeci și unu de membri ai echipajului li se va adăuga, miraculos, încă

unul. Diferite nu doar de „călătorii”, ci și de romane sunt scrierile lui T. destinate copiilor, subintitulate, într-o ediție ce le cuprinde, „povestiri vesele pentru cei mici, cu tâlcuri triste pentru cei mari”, precum și romanele ai căror protagoniști sunt copii, adolescenți sau tineri. Prin definiție, acest gen de literatură include o finalitate educativă, dar aici „lecția” e ținută cu subtilitate. *Ultima poveste* e aventura unor copii în timpul celui de-al doilea război mondial, *O lume întreagă* depozitează în visele unui copil o veritabilă enciclopedie. În romanul *Al treilea pol al pământului* miraculosul e plasat în realitatea obiectivă, într-o combinație de basm și SF. Naratorul e un globe-trotter care, trăgând la un han, descoperă în jur tot felul de duhuri malefice. Sinistrele personaje se încumetă să concureze, în scopuri nocive, pregătirile unor zboruri spațiale, în toi la un centru asemănător celui numit, în *Frumoasa adormită*, „un pol al pământului”, dar unelțirile lor sunt dejucate de trei tineri. Un caracter special, nu doar în raport cu scrierile lui T., ci în întregul context prozastic românesc, are ciclul *Sfârșit de mileniu*. „Cronică personală”, potrivit unei specificări auctoriale, istorie a secolului al XX-lea reconstruită „pe calea ficțiunii”, textul se înfățișează ca un fluviu memorialistic, incluzând o autobiografie, dar, în pofida afișării autenticismului, principiul structurant e tocmai literaturizarea, chiar extremă. Narăția urmează, în ansamblu, cursul istoriei, însă în desfășurarea ei sunt aduse atâtea surprize, încât pare să preia, integrându-le unei suprarealități, o seamă de componente ale unui real plin de insolit, bizar, absurd, imprevizibil. Viziunea realistă fuzionează cu spectacularul, senzaționalul, melodramaticul, grotescul, nu fără a include și evoluții romanțioase. Derularea epică e punctată de momente dramatice, suspan-uri, deznodăminte șocante, lovituri de teatru. Creația obiectivă coexistă cu procedee ale romanului de senzație, de aventuri, groază și mistere. Liantul pentru această colosală cantitate de materie eteroclită nu e autobiografia naratorului, personaj între altele, ci istoria „casei” Alcibiade: o saga în context istoric, național, european și mondial. Ordinea succesiunii evenimentelor e, în principiu, cea cronologică, însă, fiind reconstituite printr-o vastă retrospectivă, unele situații îi amintesc povestitorului altele, ulterioare, și astfel momente de la începutul secolului provoacă menționarea anticipată a unora ce aveau să se producă în perioada interbelică. Ciudatul Alcibiade, fost combatant în Transvaal, înființează, împreună cu alt afacerist, o întreprindere auriferă care merge excelent, dar curând după primul război mondial e distrusă de un incendiu. Alcibiade moare la scurt timp după aceea, în urma lui rămânând nouă copii. Traseul vieții acestora și a celorlalte numeroase personaje încorporează cronicii de familie episoade variate ale istoriei veacului, situații din toate straturile și mediile societății.

Odată cu Flăcări, Radu Tudoran intră în zona operei care rămâne în istoria literaturii. Fiindcă se afirmă acum un romancier care se poate identifica pe linia de soliditate și vigoare constructivă a romanului social creat de scriitorii originari din Ardeal. În *Flăcările lui Radu Tudoran străbate acel realism puternic și de amprentă tragică din*

Mara lui Slavici, din Arhanghelii lui Agârbiceanu sau din Ion al lui Rebreanu.

I. NEGOIȚESCU

SCRIERI: *Orașul cu fete sărace*, București, 1940; *Germania, octombrie 1939 (Aspecte din toamna războiului)*, București, [1939]; *Un port la Răsărit*, București, 1941; ed. cu ilustrații de Lucia Dem. Bălăcescu, București, 1942; ed. îngr. și pref. Valeriu Râpeanu, București, 1998; *Anotimpuri*, București, 1943; ed. București, 1972; *Flăcări*, București, 1945; ed. (*Flăcările*), București, 1987; *Purcelul care-a ajuns boier*, cu desene de Florica Cordescu, București, 1945; *Ferma „Coșofana veselă”*, București, 1946; ed. București, 1991; *Întoarcerea fiului risipitor*, București, 1947; ed. (*Fiul risipitor*), București, 1970; *Toate pânzele sus!*, București, 1954; ed. I-II, postfată Valeriu Râpeanu, București, 1993; *Ultima poveste*, București, 1956; *Dunărea revărsată*, București, 1961; *O lume întreagă*, București, 1964; *Al optzeci și doilea*, București, 1966; *Regiunea Galați*, București, 1967; *Oglinda retrovizoare*, București, 1970; *Constanța*, București, 1970; *Al treilea pol al pământului*, București, 1971; *Maria și marea*, București, 1973; ed. București, 1992; *Acea fată frumoasă*, București, 1975; [*Sfârșit de mileniu*], vol. I: *Casa domnului Alcibiade*, București, 1978, vol. II: *Retragerea fără torțe*, București, 1982, vol. III: *Ieșirea la mare*, București, 1984, vol. IV: *Victoria neînăripată*, București, 1985, vol. V: *Privighetoarea de ziuă*, București, 1986, vol. VI: *O sută una lovituri de tun*, București, 1989, vol. VII: *Sub 0 grade*, București, 1994; *La nord de noi înșine*, București, 1979; *Frumoasa adormită*, București, 1981.

Traduceri: T. Z. Semușkin, *Alitet pleacă în munți*, I-II, pref. Silvan Iosifescu, București, 1949 (în colaborare cu Elena Sepeliova), *Ciucotca*, București, 1953 (în colaborare cu I. Georgevici); Manaf Suleimanov, *Tainele adâncurilor*, București, 1950 (în colaborare cu Igor Gherlakov); V. A. Zakrutkin, *Stanița plutitoare*, București, 1950 (în colaborare cu Ștefania Brătulescu); A. A. Fadeev, *Ultimul din Udeghe*, București, 1951 (în colaborare cu Maria Vlad); N. N. Nikitin, *Aurora boreală*, pref. Zamfir Brumaru, București, 1951 (în colaborare cu Igor Gherlakov); L. Platov, *Arhipelagul care dispăre*, București, 1951 (în colaborare cu Igor Gherlakov); A. N. Râbakov, *Oameni la volan*, București, 1951 (în colaborare cu Valentina Gaidoș); A. A. Bek, *Grăuntele de oțel*, București, 1952 (în colaborare cu Irina Burlenco); Antonin Zapotocky, *Se ridică noi luptători*, București, 1952 (în colaborare cu Petre Buga); I. I. Likstanov, *Aventurile unui mic marinar*, București, 1953 (în colaborare cu G. Antonescu); Boleslaw Prus, *Păpușa*, I-II, pref. I. C. Chițimia, București, 1954 (în colaborare cu T. Dan [Dan Telemac]); Jules Verne, *Cinci săptămâni în balon*, București, 1955, *Ocolul pământului în optzeci de zile*, București, 1956, *Arhipelagul în flăcări*, București, 1957; I. A. Goncharov, *Fregata „Pallada”*, I-II, București, 1956 (în colaborare cu M. Mihail); Charles Darwin, *Călătoria unui naturalist în jurul lumii pe bordul vasului Beagle*, București, 1958 (în colaborare cu Dinu Bondi); A. N. Tolstoi, *Aelita*, București, 1968 (în colaborare cu Andrei Ivanovski).

Repere bibliografice: Streinu, *Pagini*, V, 283-286; Constantinescu, *Scrieri*, V, 138-141; Perpessicius, „Un port la Răsărit”, „Acțiunea”, 1942, 427; Octav Sargețiu, „Un port la Răsărit”, VBA, 1942, 2-3; Octav Șuluțiu, „Un port la Răsărit”, RFR, 1942, 10; Perpessicius, „Anotimpuri”, „Acțiunea”, 1943, 850; Octav Șuluțiu, „Anotimpuri”, RFR, 1943, 10; Ion Negoïțescu, „Flăcări”, RCR, 1945, 5; Perpessicius, *Opere*, XII, 35-47; Crotmălniceanu, *Cronici*, 210-223; Micu, *Romanul românesc contemporan*, București, 1959, 48-53; Damian, *Directii*, 198-210; Ion Lungu, *Itinerar critic*, București, 1965, 237-242; Micu-Manolescu, *Literatura*, 207-209; Negoïțescu, *Scriitori*, 325-332; Valeriu Cristea, „Al optzeci și doilea”, GL, 1967, 12; Piru, *Panorama*, 320-330; Rusu, *Utopica*, 90-95; Mircea Iorgulescu, „Oglinda retrovizoare”, RL, 1970, 37;

Crohmalniceanu, *Literatura*, I (1972), 523-524; Corbea-Florescu, *Biografii*, I, 246-252; George, *Sfârșitul*, I, 260-267, III, 203-210; Ardeleanu, *Opinii*, 23-31; Sânziana Pop, *Propuneri pentru paradis*, Iași, 1975, 201-209; Roxana Sorescu, *Eliberarea de vechile obsesii*, VR, 1976, 6; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 167-172; Marcea, *Varietăți*, 234-237; Mihai Ungheanu, „Casa domnului Alcibiade”, LCF, 1978, 29; Iorgulescu, *Firescul*, 164-171; Mircea Zăciu, *Radu Tudoran*, ST, 1980, 3; Ov. S. Crohmalniceanu, *Portretul călătorului*, RL, 1981, 49; Piru, *Ist. lit.*, 442-443; Constantin M. Popa, *Replay*, București, 1981, 15-18; Dana Dumitriu, „Retragerea fără torțe”, RL, 1982, 52; Titel, *Cehov*, 142-150; Leonida Neamțu, *Radu Tudoran*, ST, 1985, 3; Cornel Ungureanu, *Altă ieșire la mare*, O, 1985, 11; Valeriu Răpeanu, *De la „Anotimpuri” la „Sfârșit de mileniu”*, RL, 1986, 5; Mircea Iorgulescu, *Privește înapoi fără complexe*, RL, 1986, 15; Alex. Ștefănescu, „Privighetoarea de ziuă”, RL, 1987, 11; Rotaru, *O ist.*, III, 574-577; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 213-217; Constantin Cubleşan, *Fascinația călătoriei*, RL, 1989, 20; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 243-244; Ovidiu Pecican, *Spațiul ca destin*, ST, 1992, 5-6; Cornel Ungureanu, *Radu Tudoran după jumătate de secol*, O, 1992, 7; Ștefan Agopian, *O călătorie cu Radu Tudoran*, RL, 1992, 39; Irina Eliade, *Radu Tudoran*, „22”, 1992, 49; Mircea Zăciu, *Radu Tudoran*, F, 1992, 12; Vasile Andru, *Ultimul senior*, VR, 1992, 12; Nicolae Florescu, „Sfârșit de mileniu”, JL, 1993, 5-8; Poantă, *Scritori*, 5-6; Alexandru George, *Apropieri și diferențieri*, LCF, 1998, 17; Micu, *Ist. lit.*, 476-477; Popa, *Ist. lit.*, I, 280-281; *Dict. scrif. rom.*, IV, 602-606; Negrici, *Lit. rom.*, 118, 143-144; Alex. Ștefănescu, *Radu Tudoran*, RL, 2003, 15; *Dict. analitic*, IV, 234-238, 314-320, 623-626.

D. Mc.

TUDORICĂ, Alexandru (14.IV.1942, București), istoric și teoretician literar. Este fiul Floricăi Tudorică (n. Dobrescu), economistă, și al lui Nicolae Tudorică, ofițer. Își face studiile la București, unde va fi licențiat al Facultății de Limba și Literatura Română (1964) și va obține doctoratul în filologie (1980). Intră în sistemul universitar, promovând până la gradul de conferențiar la Catedra de teoria literaturii de la Facultatea de Litere bucureștenă. Debutază în 1963, la „Gazeta literară”, iar editorial cu studiul *Analiza de text: Tradiție și inovație*, în volumul colectiv *Analiză și interpretare* (1972). Va colabora, în calitate de coautor și la alte lucrări: *Teorie literară, stilistică și compoziție* (1980), *Analize de texte poetice* (1986), *Literatura română contemporană* (1993), *Literatura română. Dicționar de opere* (2003).

Principala lucrare a lui T., *Mihail Dragomirescu, teoretician al literaturii*, apărută în 1981, la origine teză de doctorat, pleacă de la prezentarea unor concepte estetice de bază, spre a întocmi apoi, într-o primă secțiune, o succintă „biografie” a operei lui Mihail Dragomirescu, jalonată de lucrări ce prefigurează sistemul teoretico-literar cristalizat în *Teoria poeziei, Știința literaturii și în Integralismul*. Voința de sistem - se specifică în monografie - exprimă opțiunea pentru rigoare, oroarea de superficial și improvizatie, refuzul de a formula judecăți pe temeiul simplei impresii. Aplicând principii în loc de a comunica doar reacții ale sensibilității, Dragomirescu opune impresionismului critic dogmatismul, căruia vrea să îi dea un fundament filosofic, ceea ce ar exclude și istorismul. Istoria literară consideră opera din exterior, nu are cum să deosebească producțiunile viabile de cele doar agreeate într-o anumită

perioadă, nu poate stabili ierarhii valorice temeinice. De aici, necesitatea înlocuirii istoriei literare cu estetica literară. Descriind sistemul edificat prin dezvoltarea acestui punct de vedere, T. îi indică mai întâi „cheia de boltă”, susținută de principiul sintezei, al integralității, realizat pe cale de tripartiții. Totul în lume se manifestă, în viziunea esteticianului, triadic; în opera de artă Mihail Dragomirescu vede un microcosmos, având drept componente un fond, o formă și un factor unificator: armonia. Frumosul artistic ar fi o sinteză a sufletului cu natura, înfăptuindu-se în opera genială, care e o categorie specială în ansamblul fenomenelor din univers, împărțite în trei categorii: fizice, psihice și psihofizice ideale. În sfera artisticului acestora le corespund, în funcție de gradul realizării, trei tipuri de opere: de virtuozitate, de talent și capodopere. Numai capodoperele ar constitui obiectul adecvat de studiu al științei literaturii. Toate lucrările lui Dragomirescu gravitează în jurul ideii de capodoperă, iar rezultatul e un sistem de judecăți labirintic. „E greu de urmărit până la capăt - mărturisește T. - delirul tripartit al numeroaselor diviziuni și subdiviziuni, clase și subclase de caracteristici.” Exegetul traversează, totuși, complicatul sistem în toate ramificațiile și variantele lui succesive. Prezentarea e constant acompaniată de analiză, care implică verificarea fiecărui enunț și a fiecărui termen, stabilirea sensului precis în context, explicarea asocierilor derutante („misticism rațional”, „raționalism mistic”), estimarea validității fiecărei teze, a fiecărei aserțiuni, a justeții judecăților de valoare, dezaprobarea celor eronate, denunțarea subiectivismului extrem al unor opinii, stabilirea cât mai judicioasă a ce aparține lui Mihail Dragomirescu și a ce e preluat. Sursele gândirii esteticianului sunt identificate, în primul rând, în opera mentorului acestuia, Titu Maiorescu, apoi, pornind de aici, în Platon, în filosofia idealistă germană (Kant, Hegel, Schopenhauer, Herbart) și în psihologie (G. T. Fechner, Wilhelm Wundt). Ideile dragomiresciene sunt puse în relație cu acelea ale unor esteticieni și poeți occidentali (Benedetto Croce, Paul Valéry, T. S. Eliot), precum și cu o seamă de vederi lansate de Lucian Blaga, G. Călinescu și mai ales de Tudor Vianu. Sunt aduși în discuție, pentru caracterizarea prin opoziție, Sainte-Beuve, Hippolyte Taine, Émile Hennequin. În pofida numeroaselor obiecții formulate, exegetul consideră opera teoretică a lui Mihail Dragomirescu o contribuție majoră, pe plan mondial, la scientizarea cercetării literaturii și nu ezită să îi atribuie profesorului bucureștean „geniu teoretic”. Ultimul capitol demonstrează convergența demersului dragomirescian cu tendința de obiectivare a criticii literare, exprimată, la sfârșitul secolului al XIX-lea, în Franța, prin Brunetière, viguros resuscitată după al doilea război mondial în lumea universitară occidentală. Conceptul de organicitate susținut de Dragomirescu îl anticipează, ca sens, pe acela, atât de modern, de structură, iar preocuparea teoreticianului român pentru tot ce ține de „stratul expresiv al operei literare” concordă atât de evident cu orientarea postbelică a științei literare de pretutindeni, încât - crede T. - „dacă am înlocui terminologia de epocă prin una modernă,

multe dintre ideile cuprinse în această parte a teoriei sale s-ar putea așeza, aproape fără schimbare, în noile tipare“.

SCRIERI: *Mihail Dragomirescu, teoretician al literaturii*, București, 1981.

Repere bibliografice: N. Rață-Dumitriu, „*Mihail Dragomirescu, teoretician al literaturii*“, LL, 1982, 2. D. Mc.

TUDOROVICI, Doina (19.VIII.1960, Oltenița), poetă și publicistă. Urmează Facultatea de Filologie a Universității din București, secția română-franceză (1982-1986). În timpul studenției frecventează cenaclul Universitas, condus de Mircea Martin. După absolvire va fi profesoară de limba și literatura română la Oltenița. Din 1990 lucrează în presă, la „*Cotidianul*“, Agenția Mediafax, „*Cronica română*“ și „*Dreptatea*“. De asemenea, scrie scenarii și e realizatoare de emisiuni la Televiziunea Română, precum și colaboratoare a postului de radio Europa Liberă. În 2000 are calitatea de consilier al ministrului Culturii și Cultelor. Debutează editorial cu *Poeme provinciale*, volum apărut în 1990. E prezentă în „*Lucefărul*“, „*România literară*“, „*Vatra*“, „*Contemporanul - Ideea europeană*“, „*Literatorul*“, „*Viața românească*“ ș.a.

T. scrie o poezie tipic optzecistă, în care indicatorul lirismului sare programatic de la exactitatea percepției la modelarea metatextuală a viziunii. Tematic vorbind, coloana vertebrală a discursului liric din *Poeme provinciale*, *Un lucru peste puterile tale* (1993) și *Tata nu evoluează* (2003) o constituie tentativa de a încapsula realul (mundan sau biografic) într-un recipient suficient de încăpător pentru a împiedica scurgerile materiei și suficient de steril pentru a nu altera puritatea conținutului: „Si cam asta înseamnă să reproduc o stare, fără amintirea / a ceea ce a fost / prezentul, adică acum, când rupi vrejurile uscate de iederă; / iarba-ncolțită-ntre pietre / pentru că ea nu mai are puterea să nască personajele / ca pe vremuri / lumea mărită și ipocrită / a biografiei tale... / și-atunci te pândeste; așteaptă momentul prielnic / când toate se închid... și sensurile ideale - / și ușa, da, ușa!... / tot ce ai trăit provizoriu, ca să trăiești pe îndelete acum“ (*Viciul poeziei pure* 2). Vehemența tonului, discreditarea obstinată a conceptelor și persistența fantasmelor paterne o apropie întrucâtva pe autoare de diatribele metafizice ale Martei Petreu, fără să atingă însă intensitatea paroxistică a poetei clujene. Totuși, această limitare e compensată prin aptitudinea de a izola instantaneul semnificativ și prin tehnica glisării din solemnitate în derizoriu: „Te apropii de balustradă încet / lăsând în urmă nu regretul ori scârba, / ci niște idei sterile și neprimejdioase, pe care, la drept vorbind, nici nu le-ai putea separa / de ceea ce știi... dumnezei minusculi ai contaminării, / pe care o mână i-a amestecat treizeci de ani; / o mână care ar putea fi chiar a ta», a spus tatăl meu strămbându-se ușor / din pricina ceaiului prea fierbinte“ (*Ce i-am spus tatălui meu când l-am întrebat ce este aceea o sinucidere grațioasă și migăloasă*). Culegerea *Amurgul nobililor* (1998) cuprinde interviuri cu descendenți ai unor familii aristocratice.

SCRIERI: *Poeme provinciale*, București, 1990; *Un lucru peste puterile tale*, București, 1993; *Amurgul nobililor*, București, 1998; *Tata nu evoluează*, București, 2003.

Repere bibliografice: Horia Gârbea, „*Poeme provinciale*“, LCF, 1990, 10; Nicolae Manolescu, *Balansul imperceptibil între poem și esență*, RL, 1990, 13; Laura Bișoc, „*Poeme provinciale*“, CC, 1990, 1; Cristian Moraru, *Debuturi în anul de grație*, CNP, 1990, 27; Mircea Martin, *Poezie feminină?*, VR, 1990, 7; Victor Felea, *Între poem și existență*, TR, 1990, 37. A. Tr.

TULBURE, Victor (28.III.1925, Căușani, j. Tighina - 17.VIII.1997, București), poet și traducător. Este fiul Ludmillei și al lui Mandea Popescu. Urmează liceul la Salonta și București, încheiat în 1943. Intră la Școala Militară de Ofițeri de Infanterie din Bacău și participă la luptele de pe frontul antihitlerist. În 1945 își reia studiile, înscriindu-se la Facultatea de Litere și Filosofie, secția istorie, a Universității din București, absolvită în 1948, fiind în acest răstimp, succesiv, manipulant și funcționar la Oficiul Livrării Petrolului. Va absolvi și Școala de Literatură „M. Eminescu“. Din 1948 va activa în presă, ca redactor la „*Flacăra*“ și „*Scânteia*“, apoi intră la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1952-1953), din 1958 până în 1961 fiind redactor-șef adjunct al „*Vieții românești*“, ulterior redactor-șef la reviste pentru copii și activist la Consiliul Național al Organizației Pionierilor (1967-1972). A fost președinte al cenaclului „D. Th. Neculuță“ din București (1949-1950). După ce îi vor fi apărut compuneri poetice în revistele pentru copii, debutează propriu-zis cu versuri în 1946, la „*Orizont*“. Mai colaborează la „*Revista literară*“, „*Flacăra*“, „*Studentul român*“, „*Contemporanul*“, „*Viața românească*“, „*Scânteia*“, „*Tânărul scriitor*“ ș.a. În 1948 publică prima carte de versuri, *Vioara roșie*. I s-a decernat Premiul de Stat pentru volumul *Laudă patriei* (1955).

Expresie a angajării comuniste („Dar de-i dat s-ajung poet de clasă, / Am să fiu al clasei muncitoare“), volumul de debut al lui T. nu include și primele versuri ale autorului, care sunt în cu totul altă notă. Unele, date 1942-1944, vor intra în volumul *Cornul pădurarului* (1957) și, în număr sporit, în antologia de autor *Vioara roșie* (1968). Multe sunt notații lirice, în vers liber, în stilul cu inflexiuni elegiace al poezilor tineri (mai cu seamă ardeleni, bucovineni și basarabeni) din anii '40, nu fără ecouri din Tudor Arghezi și Lucian Blaga. Poetul încearcă să descopere divinitatea în propriul suflet: „Lângă inima nopții veghez / luceferii stinși din sufletul meu. / Poate, mă doare acest drum povârnit, / căutându-l în mine pe Dumnezeu“. Stăpânit de neliniști, schițează, cu peniță argehiziană muiață în expresionism, un spectacol terifiant: „Vulpile fug spre viziuni, / Pădurea sare din rădăcini, / Nicăieri nu e bine, / Taci și ascunde-te-n tine“. Priveliștile sumbre sunt contrapunctate când și când de scene idilice. Pe măsura avansării în timp, în versuri se precizează o tendință de cromatizare a figurației prin autohtonizare explicită, discursul liric primește accent social și un tot mai lămurit sens politic. Făcându-se vocea străbunilor, cântărețul amintește: „am fost goi și flămânzi, am fost orbi și desculți“, trăind în „vetre sărace“. El prevede cum

„făclii vor izbucni curând și pretutindeni” și constată de pe acum că „înspre zori, către zori, zarea e roșie”. În câteva texte din 1945 apare și viitoarea metaforă titlulară „vioara roșie”. Posesorul ei se vrea făuritor de poezie vaticinară, militantă: „Cu tălpile goale, cu hainele rupte, / Te vreau, poezie, chiot în lupte. // Te vreau, poezie: flamură, goarnă, / Neguri și bezne smulge, răstoarnă”. Acest program va fi îndeplinit, începând din 1948, cu supramăsură. În ciclul *Versuri de război* tonalitatea o dăduseră nu „chiotul”, „goarna”, ci descripțiile de ambianță, în tușă îngroșată. Notații caustice, mici comentarii sarcastice, încondeieri de tip arghezian sunt menționabile, ca și unele descrieri de peisaj, în scene de marșuri și lupte. Cu *Vioara roșie* T. și-a angajat poezia, manifest, în serviciul ideologiei oficiale, ca agitator, propagandist prin poezie. În timp ce mai vechii poeți cu opțiuni comuniste celebrău „viața nouă” și mai vorbeau în simboluri, noul venit se declară oștean al „clasei de atac” în termenii cei mai direcți, mai banali: „Ni-i partidul viața. / Drumul ni-i partidul”. El are sentimentul că, înstrunându-și vioara, participă la făurirea unui viitor măreț și salută entuziast iureșul înaintării spre socialism: „Camioanele gonesc spre socialism. Înainte!”. În mijlocul unui vacarm de versificări pentruile, unele stihuri bat, chiar în epocă, recardul emfazei și al bombasticismului: „Republica: hectare de nădejdi, / Hambare largi de pâine și de viață”. Având gustul formulărilor patetice, vociferante, T. cultivă - și va cultiva toată viața - stihul lozincard. El însuși va preciza, cu mândrie: „Nu umbre cu migală-n ele țeș, / Ci versuri cu lozinci și salopete.” Temele sunt, conform normativelor ideologice, construirea socialismului, ura împotriva dușmanului de clasă, intern și extern, lupta pentru pace, înfierarea „ațățătorilor la război”, înflorirea țării noi, glorificarea trecutului, apărarea independenței naționale, vestejirea defăimătorilor patriei socialiste. Alți „frunțași”, precum Dan Deșliu ori Eugen Frunză, vor inflama stilul agitatoric, dar T. îi anticipează, iar mai târziu nu revine la poezia confesivă nici când difuzarea acesteia e tolerată. Culegerile sale vor menține versuri ca acestea: „Oriunde-aș fi, te întâlnesc în cale, / O, țara mea cu tâmpile de argint! / Mă-nalt în piscul frumuseții tale, / Te apăr și te laud, și te cânt!” ori „În lume nu-s mai multe Români, / Ci una doar și-aceea ne e vatră!” sau „Și ni-i dragă vorba asta: pace / Și-i urâm de moarte pe dușmani” ș.a.m.d. Declarațiile de înregimentare și profesiunile de credință sunt formulate, adesea, în termeni militari: „Mi-alinieze, ca pentru luptă, anii”, „De baionetă îmi ascut condeiul”, „Poemelor le strig: / Încolonarea!” Într-o poezie astfel concepută, e normal ca metafora rezumativă să fie steagul, care flutură în mai toate stihurile lui T.: „Eu am răzbit prin neguri și-acum te-aștept pe culmi / Cu roșii, cu înalte, cutezătoare flamuri”, „Mi-e inima steagului dată!” etc. După 1950 continuă să abordeze „teme majore”, dar își permite, uneori, să compună pasteluri și să contureze siluete grațioase, cum ar fi o tânără de la țară, „proaspătă ca roua pe rodul necules”, îmbrăcată în „iie cu fluturi”, la a cărei apariție „Se-nflăcărează macii, simțindu-i pașii goi. / Livezile se-apleacă spre ea cu ramuri grele / Și vântul răsuflarea și-o pierde prin zăvoi”. Cu inflexiuni panteiste, izbutită e și o idilă

estivală: „Închide astăzi cartea; ne-om dărui naturii. / Ne vom culca în ierburi, și-acum întâia oară, / Pe brațele de sevă și mușchi ale pădurii, / Tu vei simți în sânge, gonind, o căprioară” ori interpretarea unor motive folclorice: „Șapte dealuri brumării / Și o vale verde - / Murgule, să mi te fii / Urma când ne-om pierde”. Nu lipsesc caligrafiile de eros conjugal și de iubire paternă în cărțile pentru copii. Altundeva transmite alert, cu simțul detaliului revelator, impresii suscitade de meleguri balcanice, grecești și italice. Rețin atenția și versurile consacrate unor maeștri și confrați, precum Mihai Eminescu, Mihail Sadoveanu, Emil Isac, Mihai Beniuc, Mihail Dragomir, Nicolae Labiș, Elisaveta Bagreana. T. este și autor al unor compuneri cu canava epică, de speță baladescă. Mai toate sunt de inspirație dirijată, exprimând ideologia comunistă, precum *Balada tovarășului căzut împărțind „Scânțea” în ilegalitate* (1949). Chiar și în această zonă a versificărilor conjuncturale meșteșugul e bine stăpânit, ritmurile cantabile fiind caracterizante. De aici, și reușitele lui T. ca autor de versuri pentru copii și ca traducător. A dat versiuni notabile din poeți ruși (A. S. Pușkin, A. A. Blok) și bulgari (Hristo Botev, N. I. Vapțarov, Elisaveta Bagreana, Pencio Slaveikov și numeroși clasici și contemporani incluși în două cuprinzătoare antologii), a transpus, de asemenea, poemul epic în versuri iambice *Albigenzii* de Nikolaus Lenau.

SCRIERI: *Vioara roșie*, București, 1948; *Balada tovarășului căzut împărțind „Scânțea” în ilegalitate*, cu desene de Ligia Macovei, București, 1949; *Holde*, București, 1949; *Vișinul lui Vania*, București, 1951; *Versuri*, București, 1952; *Lauda patriei*, București, 1955; *Vară fierbinte*, București, 1956; *Versuri alese*, București, 1956; *Cornul pădurarului*, București, 1957; *Poet și oștaș*, București, 1958; *Eu nu cânt că știu să cânt*, București, 1959; *Țării mele*, București, 1961; *Toamna pe sub nuci*, București, 1962; *Aur*, cu ilustrații de Mihai Vulcănescu, București, 1963; *Cântece și balade*, București, 1963; *Poezii*, pref. Mihai Novicov, București, 1963; *Vatra fericii*, București, 1964; *Cartea Ralucai*, cu ilustrații de György Mihail, București, 1965; *A doua carte a Ralucai*, cu ilustrații de Anghel Petrescu-Tipărescu, București, 1965; *Soarele patriei*, cu ilustrații de Mihai Vulcănescu, București, 1966; *A treia carte a Ralucai*, cu ilustrații de Anghel Petrescu-Tipărescu, București, 1967; *Stejarul românesc*, cu ilustrații de Mihai Vulcănescu, București, 1968; *Vioara roșie*, București, 1968; *Dicționarul poeziei pentru cei mai buni copii!*, cu ilustrații de Anghel Petrescu-Tipărescu, București, 1970; *Purpură, aur, azur*, București, 1971; *Dragoste supremă*, cu ilustrații de Mihai Mănescu, București, 1972; *Hai, încetul cu încetul, să-nvățăm tot alfabetul!*, cu ilustrații de Zaharia Buzea, Iași, 1972; *Hora orelor*, cu ilustrații de Stela Crețu, București, 1972; *Moș Arici*, București, 1972; *Aritmetica lui Pogonici*, cu desene de Stela Crețu, București, 1974; *Basme pentru toată săptămâna*, cu ilustrații de Nicu Russu, București, 1974; *Zeciada*, Iași, 1974; *În lume nu-s mai multe Români*, București, 1976; *În vatra comună*, București, 1984.

Antologii: *Cântare României*, pref. Aurel Martin, București, 1965 (în colaborare cu Nicolae Stoian); *Dreptul de a fi iubiți (Din poezia copiilor lumii)*, București, 1984 (în colaborare cu Raluca Tulbure); *O țară, România. Un nume, Ceaușescu*, tr. edit., pref. Al. Balaci, București, 1988 (în colaborare cu Raluca Tulbure).

Traduceri: *Poeme bulgare*, București, 1951; N. Gribaciov, *Primăvara în colhozul „Pobeda”*, pref. Mihai Dragomir, București, 1951; *Poveste din pădure*, București, 1953; Taras Șevcenko, *Cobzar*, pref. Mihail Sadoveanu, postfață Alexandru Deutsch, București, 1952 (în colaborare cu Val Cordon); ed. (*Cobzarul*),

București, 1957, *Poezii*, introd. Mihai Novicov, București, 1960, 1814-1861, București, 1961 (în colaborare cu Sanda Arbore), *Poeme*, pref. Stelian Gruia, București, 1976, *Cobzarul*, îngr. și pref. Dan Horia Mazilu, București, 1990; Nikolai Tihonov, *Două torente*, București, 1954; A. S. Pușkin, *Rusalka*, postfață Tamara Gane, București, 1959; Hristo Botev, *Poezii*, pref. Anghel Todorov, București, 1961, *Acela nu moare!*, pref. trad., București, 1976 (în colaborare cu Laura Baz-Fotiade); Nikola Ionkov Vaptarov, *Poezii*, pref. Gheorghe Dinu [Ștefan Roll], București, 1962; Kuceak Nahabed, *Poezii*, București, 1963 (în colaborare cu Dan Deșliu); Alexandr A. Blok, *Versuri*, pref. Tatiana Nicolescu, București, 1964, *Versuri*, București, 1974; Elisaveta Bagreana, *Versuri alese*, București, 1967; Nikolaus Lenau, *Albigenzii*, pref. Sevilla Baer-Răducanu, București, 1967; Pencio Slaveikov, *Versuri alese*, pref. Valentin Deșliu, București, 1967; Saiat-Nova, *Regele trubadur*, București, 1975; Hajdu Zoltán, *Apă fiartă pentru lup*, cu ilustrații de Andrassy Zoltán, București, 1975; *Antologie de poezie bulgară de la începuturi până azi*, îngr. trad. în colaborare cu Haralambie Grămescu, pref. Simeon Hadjikosev, București, 1977 (în colaborare); Victor Sivetidis, *Cântece de leagăn pentru puii animalelor*, cu ilustrații de Anđi Petrescu-Tipărescu, București, 1977 (în colaborare cu Delia Damirescu); *Anotimpuri mongole*, postfața trad., București, 1978 (în colaborare cu Raluca Tulbure); Stepan Tcaciuc, *Arborele vieții*, București, 1991 (în colaborare cu Andrei Ciurunga).

Repere bibliografice: Nina Cassian, „Versuri”, CNT, 1953, 6; Leon Baconsky, *O etapă însemnată în evoluția unui poet*, ST, 1955, 10; Geo Șerban, *De la „Vioara roșie” la „Vară fierbinte”, pe drumul realismului socialist*, VR, 1956, 1; S. Damian, *Încercări de analiză literară*, București, 1956, 169-173; Perpessicius, *Alte mențiuni*, I, 177-183; Radu Popescu, „Cornul pădurarului”, CNT, 1958, 14; G. Călinescu, *Justețe și calitate*, CNT, 1958, 51; Georgescu, *Încercări*, II, 136-142; Felea, *Dialoguri*, 238-243; Ion Bălu, *Victor Tulbure*, LCF, 1966, 2; Oarcăsu, *Oglinzi*, 243-250; Piru, *Panorama*, 198; Dumitru Micu, „Vioara roșie”, RL, 1969, 16; Niculae Stoian, *Ipostazele poetului*, VST, 1969, 8; Martin, *Poezii*, II, 125-129; Virgil Cufitaru, *Cărți și idei*, Iași, 1972, 189-194; Martin, *Pro Patria*, 100-104; Piru, *Poezia*, I, 353-356; Emil Vasilescu, „În lume nu-s mai multe Români”, „Scânteia”, 1976, 10 564; *Lit. rom. cont.*, I, 265-268; Rotaru, *O ist.*, III, 109-110; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 217-220; Micu, *Ist. lit.*, 335; Popa, *Ist. lit.*, I, 622-625; *Dict. scriit. rom.*, IV, 606-608; Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism. Poezia (I)*, București, 2003, 58-60, *passim*.

D. Mc.

TULLIU, Nuși (23.IV.1872, Avdela, Grecia - 8.IV.1941, București), poet și prozator. Fiul unor țărani aromâni, T. face studiile primare la Clisura, iar liceul la Bitolia, terminându-l în 1892. După un an de profesorat urmează, între 1894 și 1899, Facultatea de Litere din București, făcând, în paralel, și doi ani la Facultatea de Drept. Tot acum scoate, pe cheltuiala proprie, revista „Pindul” (15 noiembrie 1898-30 septembrie 1899). Revizor școlar în Epir și Tesalia (1899-1902), se întoarce în România, unde, până în 1905, scrie la diferite reviste literare. În următorii trei ani studiază la Leipzig. Inspector școlar în Macedonia (1908-1912), va fi, după încheierea primului război mondial, profesor la Chișinău și București. Debutează, cu un articol, în „Peninsula Balcanică” (1894) și colaborează la numeroase publicații, unde i-au apărut versuri, atât în româna literară, cât și în dialectul aromân: „Lumea nouă literară și științifică”, „Epoca”, „Ecoul Macedoniei” (unde între 1903 și

1906 a fost și director), „Noua revistă română”, „Revista poporului”, „Lumina” (Bitolia), „Grai bun”, „Foaia literară” (Ploiești), „Moldova de la Nistru”, „Graiul”, „Apărarea” ș.a. Prima carte, *Poezii lirice-eroice*, cuprinzând peste o sută cincizeci de titluri, îi apare în 1907. În foileton i s-a tipărit și romanul scris în aromână *Murminti fără cruce* („Ecoul Macedoniei”, 1903), editat în volum în 1993.

Versurile lui T. au contribuit, alături de acelea ale lui C. Belimace, N. Batzaria, Zicu A. Araia, Marcu Beza, L.T. Boga sau George Murnu, la configurarea unui peisaj al poeziei aromâne. În principal, el urmează modelul lui V. Alecsandri, pe care îl dezvoltă prin introducerea unor elemente particulare. Este preocupat mai ales de reliefa dimensiunilor patriarhale, a vieții pastorale din Munții Pind, conturate fără ostentație. În versul lui străbate îngrijorarea pentru pierderea graiului strămoșesc și a etniei înseși. Amenințarea vine de la un dușman în fața căruia totul se prăbușește („Că ardu-a noastre case / Și moare lailu-armân”). Fie balade, fie idile, fie cântece de dor, stihurile lui T. sunt expresia, dramatică, a stingerii unei lumi ancestrale, a pierderii speranțelor, de unde și tonalitatea adesea apocaliptică. Prozodia, bogată și variată, adaptează tradiția cultă la specificul expresiei folclorice dialectale. Romanele *Tragedia unei idile* (1928) și *Calvarul neamului* (1931) încearcă să surprindă tot destinul aromânilor din Pind, grefând elemente mitologice, istorice și etnografice pe structuri de melodramă.

SCRIERI: *Poezii lirice-eroice*, București, 1907; *File rupte din viața aromânilor*, I, Chișinău, 1919; *Poezii*, pref. Tache Papahagi, București, 1926; *Tragedia unei idile*, Chișinău, 1928; *Calvarul neamului (Exodul aromânilor)*, București, 1931; [Versuri], UVPA, 85-137; *Puizii*, pref. Dina Cuvata, Syracuse (SUA), 1989; *Murminti fără cruce*, îngr. Eva Catrinescu și Dina Cuvata, Syracuse (SUA), 1993; *Golgota-a Farăljei*, îngr. Tiberius Cunia și Dina Cuvata, Syracuse (SUA), 2002.

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, „Poezii lirice-eroice”, CVC, 1907, 11; Liviu Marian, *Un scriitor aromân: Nuși Tulliu*, „Sfatul Țării”, 1919, 385-386; T. Hagi-Goga, *Mistralismul și Tulliu Nuși*, „Peninsula Balcanică”, 1930, 3-4; Predescu, *Encicl.*, 866; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 200-201; Hristu Căndroveanu, *Nuși Tulliu*, UVPA, 82-84; Căndroveanu, *Aromânii*, 72-76, 163-164; *Dict. scriit. rom.*, IV, 608-609.

D. M.

TULNIC, Vitalie (pseudonim al lui Vitalie Manolescu; 9.III.1931, Ienichioi, j. Ismail - 3.XII.1973, Chișinău), poet. A absolvit Școala de Literatură „Mihai Eminescu” din București (1951). În anul 1953 se stabilește la Chișinău, unde colaborează cu Editura Școala Sovietică, e redactor la gazetele „Tinerimea Moldovei”, „Cultura”, „Moldova” și la radioteleviziune. Primele încercări literare îi apar la București, în „Scânteia tineretului”, „Flacăra” și „Gazeta literară”. Debutează editorial la Chișinău, în 1958, cu placheta *Caiet liric*.

Atât primul volum, cât și culegerile *Trezirea viorilor* (1963), *Drum deschis* (1966), *Dor de cuvinte* (1971) ș.a. vădesc imposibilitatea adaptării lui T., format în alt mediu literar, la climatul rigid al realismului socialist. Temele general-umane se răsfrâng în trăiri sufletești tensionate și conțin meditații

asupra destinului omului („Scurgerea timpului n-o să ne doară / Între soare și amurg / Vom simți numai cum se fac pulbere / Și-n pământ oasele noastre se scurg”) și asupra rostului lui pe pământ într-o perioadă de grave seisme ale istoriei. Cu paginile din *Bucuria întâlnirilor* (1967) și *Flăcări pe comori* (1973) scriitorul se manifestă și ca un eseist care știe să abordeze, cu dezinvoltura proprie genului, probleme ale artei și ale vieții sociale.

SCRIERI: *Caiet liric*, Chișinău, 1958; *Trezirea viorilor*, Chișinău, 1963; *Drum deschis*, Chișinău, 1996; *Bucuria întâlnirilor*, Chișinău, 1967; *Dor de cuvinte*, Chișinău, 1971; *Flăcări pe comori*, Chișinău, 1973; *Colori și anotimpuri*, Chișinău, 1974; *Ultima frunză*, Chișinău, 1976; *Versuri. Eseuri*, Chișinău, 1988; *Risipă*, îngr. pref. Ion Ciocanu, Chișinău, 1992.

Repere bibliografice: Nicolae Bilețchi, *Vitalie Tulnic*, în *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, 542-547; Ion Ciocanu, *Argumentul de rigoare*, Chișinău, 1985, 84-92; [Vitalie Tulnic], „Basarabia”, 1992, 12; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 197-198; Popa, *Ist. lit.*, II, 1190; Mihai Cimpoi, *Critice*, III, Craiova, 2003, 253-255. N. Bl.

TUMANIAN, Paul (3. XI. 1938, Chișinău-Lăpușna), prozator și traducător. Termină liceul la Câmpina (1955) și urmează Facultatea de Matematică-Fizică, specialitatea fizica atmosferei, la Universitatea din București, absolvind în 1960. Lucrează în calitate de cercetător științific la Institutul Meteorologic (1963-1966). Din 1997 este redactor-șef al publicației „Re-mediul”.

T. debutează în 1969 cu volumul de povestiri *Un pahar de cinzano*, aici, ca și în cărțile următoare, scriitura urmărind o partitură abilă, cu strategii variate, la frontiera dintre un fantastic negat ironic și pseudoutopie, susținute de umor fin și amar, ce concură la realizarea unei viziuni poetice a existenței. Personajele fac parte din categoria inadaptaților, a inocenților (nu întâmplător, altă culegere de povestiri poartă titlul *Conspirația inocenților*, 1999), ființe care suferă, într-un fel sau altul, loviturile - mai brutale sau mai blânde, dar întotdeauna asumate - venite fie din partea destinului, fie din cauza nepăsării celor din jur sau a istoriei. Din categoria celor din urmă face parte protagonistul romanului *Urma scapă turma* (1997), un adolescent prins în vârtejul tulbure al schimbărilor de după cel de-al doilea război mondial, în anii instaurării comunismului, perioadă în care oportunismul, furtul și delațiunea sunt armele folosite de cei mai mulți ca să răzbată. Boxer de perspectivă și ospătar la cel mai luxos restaurant dintr-un orașel petrolifer de provincie, tânărul refuză să învețe josphica rețetă a supraviețuirii, iar răbufnirea sa din finalul romanului, o lungă delibereare, transcrisă într-un monolog la persoana a doua, în care își calmează spiritul rebel, are efectul scontat: respingându-și propriul viitor (cariera sportivă), dobândește un câștig mult mai important: refuzul în fața minciunii. În povestirile lui **T.** apar adesea și altfel de figuri, trăind o realitate diferită față de cea care li se oferă: arhitectul care la șazeci de ani are o idilă cu o adolescentă pe care o meditează la matematică prin telefon (*Telefonul*) sau femeia de treizeci de ani, privită de tatăl și de propriul soț prin lentila

suficienței, ca o ființă infantilă (*Băieții de sub tribunele circuitului*) ori Iulia, fetița marcată de scena împușcării unor porumbei (*Chermeza vânătorilor*). În ciuda diversității tematiche - romanul *Domnul Marius și Doamna cea mică* (1995) e o călătorie aflată nu sub imperiul fantasticului, ci al straniului, o călătorie inițiată -, unitatea tonului prozatorului este evidentă: o voce discretă, melancolică, încărcată de un lirism de bună calitate.

SCRIERI: *Un pahar de cinzano*, București, 1969; *Domnul Marius și Doamna cea mică*, postfață Gabriel Alexandrescu, București, 1995; *Urma scapă turma*, București, 1997; *Conspirația inocenților*, București, 1999.

Traduceri: G. Medvedev, *Adevărul despre Cernobâl*, București, 1992; Burton E. Stevenson, *Fata din Alsacia*, București, 1993 (în colaborare cu Otilia Vrăbiescu); Andrei Saharov, *Memorii*, I, îngr. Gabriela Russo și Răzvan Petrescu, pref. Mihai Botez, București, 1996 (în colaborare cu Nicolae Vrubleveschi).

Repere bibliografice: Tania Radu, *Frumusețea cărților inutile*, LAI, 1995, 32; Iulian Boldea, *Labirint și dorință*, LCF, 1995, 37. A. F.

TUNARU, Mihai (14.IX.1931, Bușteni - 19.VII.1989, București), prozator. Este fiul Elisabetei (n. Teodorescu) și al lui Constantin Tunaru, lăcătuș. Începând din 1942 face cursul secundar la Brașov, Sinaia și Câmpina, încheiat în 1950 la Liceul „Dr. Ioan Meșotă” din Brașov. Până în 1952 funcționează ca normator la o întreprindere din Bușteni. Terminând în 1955 Institutul de Construcții din București, va lucra ulterior ca diriginte de șantier și ca șef de secție în Ministerul Energiei Electrice. Debutează în 1959, la „Gazeta literară”, cu nuvela *Zile, nopți și căutări*, iar editorial cu volumul de reportaje *Poarta spre 1 000 de coline*, apărut în 1963. Colaborează la „Lucefărul”, „Ateneu”, „Viața românească”, „România literară” ș.a.

Încă din reportajele de început **T.** își arată interesul pentru amănuntul exotic, interes manifestat și în cea de-a doua carte (scrisă în colaborare cu Sorin Ciulli), *Corturi în Pamir* (1965). Odată cu publicarea romanului *Singur contra mea* (1967) și *Stații în câmpiile dezordinii* (1969), foarte deosebite ca factură, abandonează reportajul în favoarea prozei de introspecție. Primul, scris dezinvolt, presărat cu expresii argotice, reface în secvențe aparent dispartate viața unor sportivi aflați în cantonament. Protagonistul, Filip Halunga, intelectual printre sportivi și sportiv printre intelectuali, este singurul care nu își găsește locul potrivit, ascunzându-și sensibilitatea sub o mască de cinic. Celălalt roman, care, sub raportul formulei narative, e un ciudat amalgam între tradițional și modern, constă, de fapt, în analiza comportamentistă a reacțiilor unui grup de oameni aflat într-o situație-limită, în timpul celui de-al doilea război mondial. Constrânși să trăiască permanent în proximitatea morții, câțiva militari aflați în misiune călătorească bezmetic într-un „tren fantomă”, tren special pornit să pună capăt cumplitelor ravagii ale unei epidemii de tifos. Existența lor se concentrează în acest spațiu sufocant, devenit singurul vital, supraviețuirea fiind posibilă, în mod paradoxal, numai în vagoanele bănuite de suflul extincției. Sub imperiul fricii oamenii își omogenizează gesturile și impulsurile. Îi diferențiază numai comportamentul față de o femeie

necunoscută, enigmatică, apărută în tren, care declanșează reacții netrucate, conforme cu temperamentul fiecăruia. Dar cum ea reprezintă spațiul „de afară”, altul decât cel considerat de militarii din tren singurul posibil, imixtiunea nu poate fi acceptată și, ca atare, necunoscuta va fi abandonată, pentru ca „trenul fantomă” să își continue nestingherit drumul spre moarte. Roman de atmosferă, cu aspirații de parabolă, *Stații în câmpiile dezordinii* indică în **T.** un analist lucid, cu vizibile calități de introspecție. Sub același semn se află și *Cuceritorul* (1979), numai că de data aceasta așa-zisa acțiune se mută într-un sanatoriu de boli nervoase. Dacă în romanul anterior ideea, simbolul erau limpezite în cele din urmă, aici totul plutește într-o incertitudine deplină, care nu rareori degenează în confuzie. Mai dispersat și, în orice caz, mai puțin explicit în intenții, autorul se rezumă să mediteze pe parcursul a aproape patru sute de pagini asupra felului în care individul, în pofida unui acut sentiment al alienării, încearcă să își găsească un rost printre semeni. Analistul **T.** este înlocuit în romanul *Appassionato* (1978) de un prozator interesat de spectaculosul exterior, de pitorescul unor cadre sau de senzaționalul unor situații. Subsumându-se genului polițist, uzând abil de rețete verificate, cartea surprinde prin capacitatea de invenție, de fabulație, prin stilul alert, antrenant, calități ce păreau a nu-i fi proprii lui **T.** Alte romane, *O, Prometeu* (1982), *Șarpele împăcării noastre* (1985), dau seamă de înregimentarea ideologică a prozatorului, care scrie, tot după o rețetă, despre viața de șantier ori despre cercetarea industrială.

SCRIERI: *Poarta spre 1 000 de coline*, București, 1963; *Corturi în Pamir* (în colaborare cu Sorin Ciulli), București, 1965; *Singur contra mea*, București, 1967; *Stații în câmpiile dezordinii*, București, 1969; *Appassionato*, București, 1978, *Cuceritorul*, București, 1979; *O, Prometeu*, București, 1982; *Șarpele împăcării noastre*, București, 1985.

Repere bibliografice: Al. Melian, „*Singur contra mea*”, LCF, 1967, 19; Valeriu Cristea, „*Singur contra mea*”, VR, 1968, 2; Dana Dumitriu, „*Stații în câmpiile dezordinii*”, RL, 1970, 6; Liviu Grăsoiu, „*Stații în câmpiile dezordinii*”, ATN, 1970, 8; Damian, *Intrarea*, 124–129; Valeriu Cristea, *Planurile narațiunii*, RL, 1979, 20; Sultana Craia, *Un roman de notație*, LCF, 1979, 41; Sorin Titel, *Recucerirea vieții*, RL, 1979, 49; Doru Mielcescu, *Recucerirea sinelui*, LCF, 1980, 23; Vasile Chifor, *Revanșa rațiunii*, VR, 1981, 6; Sorin Titel, *Un nou roman din viața muncitorilor*, RL, 1982, 36; Vasile Chifor, *Reflecție și analiză*, VR, 1983, 7; Grigore Smeu, *Filonul poetic*, RL, 1986, 8; Eugen Teodoru, *O trecere...*, RL, 1989, 30; Popa, *Ist. lit.*, II, 893. D. Gr.

TUPAN, Maria-Ana (19.IV.1949, Sărulești, j. Buzău), critic literar și traducătoare. Este fiica Margaretei (n. Constantin) și a lui Spiridon Iordache, preot. A urmat școala primară în comuna natală (1956–1963), Liceul „Mihai Eminescu” din Buzău (1963–1967) și Facultatea de Limbi Germanice a Universității din București (1967–1972). Va fi redactor la „Romanian Books” (versiunea engleză a publicației „Cărți românești”) de la absolvirea facultății până în 1990, apoi, până în 1993, publicist-comentator la revista „Viața românească”. În 1991 devine asistent la Catedra de engleză a Facultății de Limbi Străine a

Universității din București, unde în 2002 va avansa la gradul de profesor. În noiembrie 1992 obține titlul de doctor în filologie, iar în 1994 i se acordă o bursă Fulbright, în cadrul căreia face cercetări de specialitate și predă la Universitatea Statului Pennsylvania din SUA. E prezentă și în „Amfiteatru”, „Contemporanul”, „Luceafărul”, „Viața românească”, „Convorbiri literare”, „România literară”, „Steaua” ș.a. Debutează editorial în 1980 cu *Regele visurilor*, o antologie de traduceri din proza americană a secolului al XIX-lea. În 1996 e distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru traducerea culegerii de proză scurtă *Sâmbure de rodie* de Edith Wharton, iar în 2000 i se acordă Premiul revistei „Convorbiri literare” pentru anglistică. Este soția scriitorului Marius Tupan.

Încă de la prima sa carte de critică, *Scenarii și limbaje poetice*, apărută în 1989, **T.** și-a fixat ca obiectiv cercetarea literaturii române în perspectivă comparată. Specializată în literatura anglo-americană, dar cunoscând deopotrivă literaturile germană și franceză, cu implicațiile lor filosofice, exegeta relevă vitalismul lui Lucian Blaga din drama *Meșterul Manole* în relație cu elanul vital din filosofia lui Henri Bergson sau din sculptura lui Auguste Rodin, prezintă lirica lui Ion Barbu în raport cu poetica lui E. A. Poe și Wallace Stevens. Studiile dedicate unor poeți români contemporani – *Nichita Stănescu sau „Hemografia”, Timpul ca imagine mobilă a eternității la Cezar Baltag, Continuitatea ființei la Aurel Rău* – vor fi continuate de lucrarea *Marin Sorescu și deconstructivismul* (1995) și de amplele eseuri din volumul *Scriitori români în paradigme universale* (1998), în care sunt discutate, cu o distinctă percepție interpretativă modernă, fenomene de cultură veche românească, îndeosebi scrierile cronicarului Miron Costin și ale lui Dimitrie Cantemir, autoarea abordând și alte teme, precum *Mihai Eminescu și epoca postkantiană, Fenomenul Blaga și fenomenologia secolului XX*. După *A Discourse Analysis of Charles Dickens* (1999), o lectură critică incitantă, **T.** va relua explorările și abordarea comparatistă a literaturii române. Alcătuiește o culegere de studii intitulată *Discursul modernist* (2000), unde demonstrează, cu accentul polemic, între altele, că Al. Macedonski nu a fost inițiatorul modernismului în literatura română. Discursul modernist este urmărit în opera Hortensiei Papadat-Bengescu, în scrierile lui Lucian Blaga, Ion Barbu, Tudor Arghezi, Mircea Eliade, Camil Petrescu. Într-o nouă carte, *Discursul postmodern* (2002), **T.** cercetează scrieri ilustrative din perioada contemporană, individualizate prin „deconstrucția spațiului și timpului” (Cezar Baltag), „alegoria ca trop al postmodernității” (Marin Sorescu), „criza epistemologică - o consecință a incertitudinii ontice” (Nichita Stănescu), „deconstrucția reprezentării: preeminența limbajului” (Ana Blandiana), „metafizica clișeului și simulacului” (Mircea Cărtărescu). A tradus, de predilecție din literatura americană, proză psihologică (Edith Wharton, William Dean Howells, Henry James) și proză fantastică (într-o cuprinzătoare antologie), dar s-a oprit și la scrieri SF (Isaac Asimov).

SCRIERI: *Scenarii și limbaje poetice*, București, 1989; *Marin Sorescu și deconstructivismul*, Craiova, 1995; *A Survey Course in British Literature*,

I-II, București, 1997-1998; *Scriitori români în paradigme universale*, București, 1998; *A Discourse Analyst's Charles Dickens*, București, 1999; *Discursul modernist*, București, 2000; *Discursul postmodern*, București, 2002. **Traduceri:** *Regele visurilor* (*Povestiri americane din secolul la XIX-lea*), postfața trad., București, 1980; Isaac Asimov, *O piatră pe cer*, București, 1981; *Proză fantastică americană*, I-II, îngr. și pref. trad., București, 1984; William Gilmore Simms, *Paddy McGann sau Diavolul din buștean*, pref. trad., București, 1986; William Dean Howells, *Vară indiană*, pref. trad., București, 1989; Henry James, *Europenii. Madame de Mauve*, București, 1990; Campbell Black, *Indiana Jones și taina tainelor*, București, 1993; Edith Wharton, *Sâmbure de rodie*, pref. trad., București, 1996.

Repere bibliografice: Dan Grigorescu, *O piatră numită „Terra”*, CNT, 1980, 50; Virgil Nistor, „*Regele visurilor*”, ST, 1981, 3; Cristian Moraru, *Modernitatea poetică - structuri și limbaje*, RL, 1990, 11; Ion Pop, „*Scenarii și limbaje poetice*”, ST, 1990, 5; Monica Spiridon, *Chipuri ale poeziei moderne*, R, 1991, 1; Dan Stanca, „*Marin Sorescu și deconstructivismul*”, RMB, 1995, 18 octombrie; Constantin M. Popa, *Marin Sorescu față cu hipotextul*, L, 1997, 3-4; Dan Stanca, „*Scriitori români în paradigme universale*”, RMB, 1998, 10 noiembrie; Geo Vasile, *Conștiința de sine a literaturii*, LCF, 1998, 45; Monica Spiridon, *Textul și contextul. Scriitori români în rame comparatiste*, R, 1999, 2; Mihai Cimpoi, *Marin Sorescu în (de)construcția criticii*, LCF, 1999, 37; Maria Irod, *O nouă lectură a lui Dickens*, LCF, 2000, 3; Veronica Chinde, *Discursul epic la Charles Dickens*, ST, 2000, 5-6; Rodica Mureșan, *Un analist performant*, CL, 2000, 6, 7; Constantin Cubleşan, *Eminescu în orizontul criticii*, București, 2000, 126-129; Radu Voinescu, *Fețele modernismului*, LCF, 2001, 1; Cornel Moraru, *Stadiul exegezei eminesciene astăzi*, VTRA, 2001, 1; Gheorghe Grigurcu, *O epură a modernismului*, RL, 2001, 35; Geo Vasile, *Modernismul în instanță comparatistă*, CNT, 2001, 42; Teodor Vârgolici, *Studii despre modernismul românesc*, ALA, 2001, 557; Valeriu Nicolescu, *Buzău-Râmnicu Sărat. Oameni de ieri, oameni de azi*, vol. II, partea I, București, 2001, 532-534; Petras, *Panorama*, 616-617; Popa, *Ist. lit.*, II, 1127; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 609; Gheorghe Grigurcu, *Postmodernismul între Est și Vest*, RL, 2003, 5; Constantin M. Popa, *Postmodernismul militant*, R, 2003, 2. T. V.

TUPAN, Marius (18.IV.1945, Tâmba, j. Mehedinți), prozator și dramaturg. Este fiul Izabelei (n. Tecu) și al lui Nicolae Tupan, lăcătuș la CFR; este căsătorit cu Maria-Ana Tupan. Face ciclul elementar în comuna natală, după care urmează o școală profesională de pe lângă Șantierul Naval din Turnu Severin, obținând calificarea de sudor. Lucrează la Șantierul Naval și la Uzina de Vagoane, apoi ca bibliotecar la Hidrocentrala Porțile de Fier; în paralel frecventează liceul seral. Între 1967 și 1972 este student la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București. Redactor la publicația „Cărți noi”, în 1975 este angajat pentru o scurtă perioadă la Biblioteca Națională și până în 1989 funcționează ca redactor la „Urzica”. Ulterior va fi redactor-șef adjunct și din 1993 redactor-șef la „Lucașfărul”. Debutează la optsprezece ani, în „Ramuri”, iar debutul editorial se produce în 1974, cu volumul de proze *Mezarea*. Mai scrie la „România literară”, „Steaua”, „Orizont”, „Viața românească”, „Vatra” ș.a. I s-au acordat Premiul Asociației Scriitorilor din București (1982), Premiul Uniunii Scriitorilor (1995, 2003).

În ciuda a numeroase ecouri critice pozitive (notabilă e, bunăoară, valorizarea făcută de Laurențiu Ulici: „Bun

povestitor, el încearcă să corecteze chiar tradiția, eliberând-o de anecdotical și pitorescul ce o umpluseră de-a lungul câtorva decenii, de la Panait Istrati până azi”), literatura lui T. e un caz de involuție în raport cu niște premise oricum nu strălucite. Dacă scrierile publicate înainte de 1989 dețin o formă rezonabilă, majoritatea a ceea ce este tipărit după această dată - în regie proprie - se află foarte aproape de patologia literară. *Mezarea* făcea o serie de mutări naive și stângace în direcția fantasticului și a fabulosului de inspirație „sudică”. Scrierea care urma, *Crisalide* (1977), roman de șantier sufocat de șabloane, reprezenta un pas înapoi față de debut, tema fiind, în rezumat, cam asta: un bibliotecar cu studii medii pe un șantier, față cu reacțiunea/ birocrăția. Elementele de senzațional abundă, coroborate cu o oarecare intenție de satiră a birocrăției. După *Noaptea muzicanților* (1978), culegere de proze care continuă linia mălos-fantastică a narațiunilor de început, T. publică ceea ce critica va considera a fi cartea lui cea mai bună: romanul *Coroana Izabelei* (1982), o parabolă care ambiționează să înghesuie în strâmtul spațiu rural-imaginar Ursa Mică procesul de ardere în efigie a regimului politic contemporan cu scrierea romanului. Ambițiile sunt strangulate din fașă de incontinența literară a autorului, de altfel *Coroana Izabelei* fiind transformată după 1989 în trilogie. *Marmură neagră* (1989) e un roman despre inexistența prețios complicabilă a unui cătun, unde bătaia către un nivel de adâncime simbolică e de fapt o bătaie a pasului pe loc. Mai târziu apare romanul „antitotalitar”, parabolic și cu „cheie” *Vitrina cu păsări împăiate* (1994), topit, conform autorului, în 1986. Romanul *Rătăcirea Domnului* (1999) descoperă roata câtorva procedee postmoderne pentru a trata tema artistului de geniu în conflict cu societatea ostilă, iar *Batalioane invizibile* (2001) redescoperă parabola la *Coroana Izabelei*, nu cu alte mijloace și posibilități decât acolo: un crater pe nouă nivele, ascuns în mijlocul unei câmpii, maschează de restul umanității o societate ultratehnologizată. Printre ingrediente se numără o serie de sexualizări frenetice, conspiraționisme, atentate la ordinea planetară ș.a.m.d. Aproape ca restul literaturii lui T., romanul e de citit doar ca mostră extinsă de rizibil involuntar. Piese de teatru (*Crucea de argint*, 1996, *Alergătorul fatal*, 1998), scrise, după mărturia autorului, ca antrenament pentru romane, nu fac decât să le prefigureze pe acestea în regimul mediocrității.

SCRIERI: *Mezarea*, București, 1974; *Crisalide*, București, 1977; *Noaptea muzicanților*, București, 1978; *Coroana Izabelei*, București, 1982; *Marmură neagră*, București, 1989; *Vitrina cu păsări împăiate*, București, 1994; *Rezervația de lux*, București, 1995; *Crucea de argint*, București, 1996; *Coroana Izabelei*, I-III, București, 1998; *Alergătorul fatal*, București, 1998; *Rătăcirea Domnului*, București, 1999; *Batalioane invizibile*, București, 2001; *Vămile depresiei*, București, 2002; *Avocatul diavolului. Marian Popa în dialog cu Marius Tupan*, București, 2003.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, I, 1975, 205-206; Mihai Ungheanu, „*Crisalide*”, LCF, 1977, 25; Aureliu Goci, „*Crisalide*”, RL, 1977, 41; Ardeleanu, *Mențiuni*, 172-176; Artur Silvestri, *Parabola barocă*, LCF, 1979, 26; Val Condurache, „*Coroana Izabelei*”, CL, 1982, 11; Dana Dumitriu, „*Coroana Izabelei*”, RL, 1982, 52; Cristian Livescu, *Un*

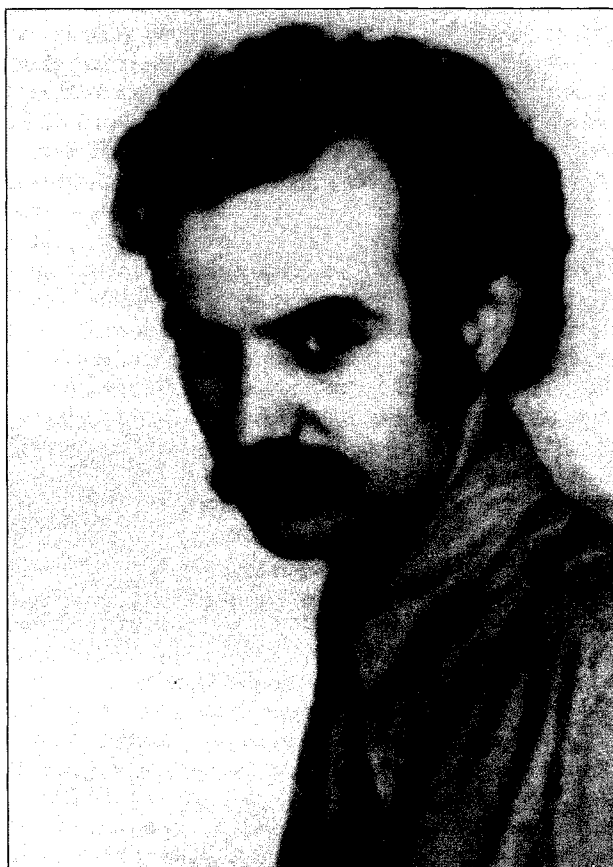
roman alegoric, ST, 1983, 3; Nicolae Mecu, *O parabolă a puterii*, VR, 1983, 11; Ion Cristoiu, *Înzestrarea și prelucrarea*, RL, 1989, 41; Valentin Tașcu, „Marmură neagră”, ST, 1989, 11-12; Alex. Ștefănescu, *Roman cu cheie și alegorie*, RL, 1995, 9-10; Monica Spiridon, *Apă vie, apă moartă: viața în vitrina literaturii*, LCF, 1995, 10; Octavian Soviany, *Limburile puterii*, CNT, 1995, 15; Gabriela Duda, *Povestiri din irealitatea învecinată*, ST, 1995, 6; Ulici, *Lit. rom.*, I, 375-378; Monica Spiridon, *Simulare de lux sau Căderea din lume*, LCF, 1996, 1; Romul Munteanu, *Un roman despre putere, oameni și lucruri*, VR, 1998, 6; Micu, *Ist. lit.*, 584-585; Octavian Soviany, *Romanul escatologic și lumea ca teatru*, LCF, 2001, 34; Popa, *Ist. lit.*, II, 827-829; Ion Roșioru, *Marius Tupan între utopie și parabolă*, București, 2001; Vasile, *Proza*, 296-305; Iulia Alexa, *Fantasmagorii*, RL, 2002, 43; *Diçț. scriit. rom.*, IV, 610-612; Daniel Cristea-Enache, *Auzenii*, ALA, 2003, 665; Liviu Grăsoiu, *De la istorie literară la memorialistică, prin gazetărie*, CL, 2003, 11.

M. I.

TURCEA, Daniel (22.VII.1945, Târgu Jiu - 28.III.1979, București), poet. Este fiul Mariei și al lui Gheorghe Turcea. Urmează Liceul „Nicolae Bălcescu” din Pitești (1957-1963) și este absolvent al Institutului de Arhitectură „Ion Mincu” din București (1968). Debutază în 1966 la „Amfiteatru”, iar editorial în 1970, cu *Entropia*. Face parte din grupul oniric, alături de Leonid Dimov, D. Țepeneag, Vintilă Ivănceanu ș.a., participând la faimoasa masă rotundă găzduită de revista „Amfiteatru” în 1968. Moare de o boală incurabilă la un an după publicarea celui de-al doilea volum, *Epifania* (1978), lăsând în manuscris un întreg ciclu, *Poeme de dragoste*, elaborat în ultimul an de viață și publicat postum, în 1982, în antologia intitulată tot *Epifania*.

Textele din *Entropia* se circumscriu onirismului, mai ales prin caracterul de „miraj” al poeziei (D. Țepeneag), un miraj lucid controlat, de tablă de șah, care amintește de peisajele lui De Chirico. La **T.** este izbitoare construcția geometrică a imaginarului, straniul are la el o splendoare exactă, eleată, o eleganță și un fast baroc-orientale, nu dinamism, exuberanță suprarealiste, deși de suprarealiștii români îl apropie câteva procedee, precum lungile concatenări, mai ales nominale, ca și metaforismul luxuriant. Se apropie în egală măsură de ermetismul lui Ion Barbu, inclusiv de rețeaua conceptuală a acestuia (unul, nunta, somnul, temele erotice, cosmogonice etc.). Uneori chiar și ritmul sună barbian (Eugen Simion observa similitudinile cu „ritmurile muzicale, savante ale lui Ion Barbu”): „toate plutiră câte se-ntâmplară ș-or să se-ntâmp-le-n neclintit deșert/ Un Euclid deasupra țării Yemen / Cu fast de geometrii a tot exacte/ dar nouă, aerului/ lui/ INCERT/ Căci el de fapt se-ntâmplă în zăpadă/ Sub sfere roșii. Steaua Altair / Va fi fiind pentr-o secund-aproape / Aici în baldachin de uns emir/ ce va trăi peste 110/ de mii de ani într-un oraș Mohab...” (*Abdul sau Elogiul lui Parmenide*). Estetica rămâne totuși una de tip baroc, în măsura în care poemele provoacă în primul rând *meraviglia*, nu neapărat sens, iar prețiozitatea ironică, livrescul, uneori pitoresc prin amalgamurile postmoderne pe care le produce, sunt trăsături distinctive ale acestor poeme: „da, Rousseau s-a aruncat pe fereastra/ de la balconul în stil empire/ și-n cădere/ până jos/

Van Gogh a continuat să picteze/ munți de creier de pasăre/ și de creieri de flori/ și numai morminte de grâu/ iazuri/ iazuri cu nuferi/ oglinzile vii și mai vii și mai vii// «Tao stă singur și nu cunoaște schimbarea»/ ce fantastic echilibram atâta neliniște/ «Umblă-n cerc și nu cunoaște nesiguranța»/ atâta neliniște amestecată cu spaimă/ «Poți să-l închipui cu mama lunii»/ laudă laudă laudă// ceai și pagode de xilofon/ fructele răcoare albă/ atomii în litere chinezești// ninge de asemeni cu hieroglife și ideograme/ pufoase și moi alb topind/ evantaie imense și multe cameli” (*Țara Sin. Despre Tao, despre Te*). Se constată o varietate a formelor stilistice, sintactice și metaforice: lexemele asiatice se alătură cuvintelor din zona științelor exacte, mai ales din fizică și astronomie, pentru care autorul manifestă o predilecție ținând de formația sa profesională, construcțiile de tip paralelism și repetiție nu exclud construcții sintactice diverse, iregulate, tonul (aparent) oracular urmează tonului (aparent) colocvial, asocierile metaforice se amestecă în combinații discursive sau ironice. Această amprentă stilistică definește întregul volum, fiind vorba de „variații” ale aceleiași voci, ale aceluiași mogul-algebrar („eu am nostalgii de mogul/ și algebrar”, sună un vers). Dacă sunt poeme care propun o interogație filosofică serioasă sau urmăresc o tramă narativ-onirică, uneori cu subtext erotic, probabil alte poeme sunt doar simple jocuri de cuvinte,

exerciții ludic-imagiste, ironice chinezării lexicale: „... pești electrici au plecat spre Transvaal/ cu pânze țesute din splendide termite/ dinamite scobite ne poartă elite/ bărci alexandrine spre Țara de Foc/ îmi sunteți invitații de-o seară/ să bem de plăcerea sateliților Li/ Tai Pe masă în casă în din afuzali/ pe paturi tăiate în portocală/ vom face orgii cu ziua egală.” (*Dezastre*, III). Al doilea volum al lui T., *Epifania*, subintitulat „o căutare a treptelor”, este mult mai eterogen, încercând să aproximeze poetic „treptele” convertirii spirituale. O ruptură nu se produce, doar că „entropia” se transformă în „epifanie”: nu lipsesc stranietatea, imagismul, acum mai concentrat, livrescul, o anume „tehnicitate” a discursului, conținutul conceptual, ermetismul. Se remarcă însă muzicalitatea, „murmurul de cânt monodic” bizantin (Radu Petrescu) și esențializarea lirismului, efortul de a transpune o experiență spirituală. Unele texte rămân totuși cvasiîncompreensibile, spre exemplu primul poem, *Geometria sau căutarea drumului*, excesiv de conceptual. Altele, precum *Balada păsării*, șochează, din contră, prin prea marea simplitate: „vie Lumină/ venind, pe cale// inima-mi cere/ pasăre lină// sufletu-n lacrimi vrea, fără vină// numai să-l apere/ numai să-l poarte// sus/ peste moarte”. Și formula poemului lung e disputată acum de poemul scurt, apropiat de haiku: „umbra/ înflorită mă primește/ ca un dar// fântâna/ sau poate numai glasul// în umbra florii parcă îngropat” (*Grădini*, IV). Multe poezii, chiar dacă scurte, își păstrează un sens personal încifrat, deși se referă la experiențe de ordin religios: „Roua/ pe crizantemă// dar, iubitei// fără nume// Iisuse, ce va fi cu ei/ străini, cum sunt/ acum// și frumusețea armei/ în crângul înflorit”. Probabil că estetica lui T. e acum una a tainei, iar încercarea de a aproxima verbal incompreensibilul devine, paradoxal, dar firesc pentru un practicant ortodox, încercare de contopire cu acesta. În *Pentru a picta un peisaj*, spre exemplu, se recomandă „apropierea” de peisaj prin „meditație”, până la a deveni „chiar peisajul”. Polii universului sunt acum lumina și umbra, focul, cuvântul, dragostea, vina, trupul, iluminarea și comuniunea ca formă de cunoaștere plenară. Poemele, din ce în ce mai scurte și mai simple, aduc un elogiu ardent iubirii divine, dezvăluind, unele, o mistică a luminii (*Racla de lumină*, *Iubire, împărăteasă*, *Balada nunții*, *Taină*, *Rouă* etc.). Ultimele versuri ale lui T., emoționante, se ating de realitatea, din ce în ce mai apropiată, a morții, trădând, pe de-o parte, asceza, pe de altă parte combustia interioară, dorința de a nu pierde comuniunea de iubire cu divinitatea: „asemenea apei/ odihna/ asemenea nopții/ mai sus, mai adânc// fața ta pălpâie în ochii mei/ și nu o văd/ pe buzele mele sunt cuvinte/ și nu le aud/ în inima inimii de țărână/ sângele tău îmi zvâcnește/ în răsuflarea pământului/ Tu, îmi ești aer/ cu pleoapele te-ai acoperi/ nu eu, Tu/ trăiește în mine. Tu, ce privești ca o flacăra, mistuind/ de Tine mi-e sete/ în taină. Te-am cules/ ca pe o vie / rodul Tău, belșug/ vinul acesta, vinul acesta// trupul tău înflorind/ deasupra morții/ nufăr alb peste apele morții// Tu, iubire,/ înțelepciune fără sfârșit” (*Iubire, înțelepciune fără sfârșit*). T. reprezintă un fenomen unic în literatura română prin transformarea radicală a profilului său

liric și uman. Saltul de la poezia onirică, baroc-geometrizantă la poezia intens spiritualizată, ortodoxă fără ostentație, din ultimii ani (*Epifania* și ciclul *Poeme de dragoste*) dezvăluie nu doar o experiență inedită în literatura noastră, dar și o experiență umană, o aventură interioară incandescentă, impresionantă prin autenticitatea ei. Versurile pot fi citite ca document al unei convertirii și iluminări spectaculoase, singular în spațiul cultural românesc prin lipsa oricărei afilieri ideologice, și prin valoarea intrinsec estetică.

Acest suprealism târziu ascunde un caligraf nebul de vocabule, fascinat de legăturile misterioase dintre ele, un spirit alexandrin cu un curios (și autentic) simț al tragicului. Jocul merge spre ritmurile muzicale, savante ale lui Ion Barbu [...], cu absurdități calculate și moliciuni de poet fantezist obsedat de lumea formelor onirice și îmbătat de marile abstracțiuni.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Entropia*, București, 1970; *Epifania*, București, 1978; *Epifania*, postfață Artur Silvestri, București, 1982; *Iubire, înțelepciune fără sfârșit*, pref. Valeriu Cristea, București, 1991.

Repere bibliografice: Virgil Mazilescu, *Eterna reîntoarcere a poetului*, RL, 1970, 47; Laurențiu Ulici, „*Entropia*”, CNT, 1970, 48; Nicolae Manolescu, „*Entropia*”, CNT, 1971, 7; Ion Pop, *Poezie experimentală*, RL, 1971, 11; Negoșescu, *Lampa*, 273-277; Popa, *Modele*, 73-76; Felea, *Secțiuni*, 281-283; Barbu, *O ist.*, 415; Dana Dumitriu, *Tot ce atingi e din cuvinte*, RL, 1978, 46; Ioan Alexandru, „*Epifania*”, LCF, 1979, 14; Gheorghe Pituț, *Daniel Turcea*, LCF, 1979, 26; Grigurcu, *Poeți*, 287-290; Cristea, *Faptul*, 171-174; *Lit. rom. cont.*, I, 757-758; Negoșescu, *Alte însemnări*, 161-166; Radu Petrescu, „*Epifania*”, VTRA, 1981, 8; Nicolae Manolescu, *Sfîtu totu astăzi despre poezie*, RL, 1982, 28; Steinhart, *Critică*, 61-64; Tuchilă, *Cetățile*, 313-322; Simion, *Scritori*, III, 307-320; Flămând, *Intimitatea*, 141-176; Zaharia Sângeorzan, „*Epifania*”, CRC, 1985, 37; Marin Mincu, *Opțiunile unei poetici*, LCF, 1986, 2; Grigurcu, *Existența*, 186-195; Valeriu Cristea, „*Neînserata iubire*”, CC, 1990, 2; Sorin Dumitrescu, *Daniel al crucii*, CNT, 1990, 35; Laurențiu Ulici, *Daniel Turcea*, L, 1991, 9; Dan Stanca, *Daniel Turcea, poetul unui singur cuvânt*, RL, 1991, 40; Florin Manolescu, *Poemele lumii*, LCF, 1991, 48; Fevronia Novac, *Un poet mistic*, RL, 1992, 5; Mircea Vasilescu, „*Iubire, înțelepciune fără sfârșit*”, ARC, 1992, 3; Florin Berindeanu, *Lumină și mărturisire*, CNP, 1992, 2; *Daniel Turcea*, PRA, II, 623-640; *Dict. analitic*, II, 160-161; Grigurcu, *Poezie*, II, 504-512; Micu, *Ist. lit.*, 402-403; Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000, 303-307; Manolescu, *Lista*, I, 302-307; Popa, *Ist. lit.*, II, 533-535; Octavian Soviany, [*Daniel Turcea*], CNT, 2002, 3, 5, 16, 17; Marian Victor Buciu, *Daniel Turcea. Întoarcere și revelație*, CNT, 2002, 5; *Dict. scriit. rom.*, IV, 612-615; Ovidiu Morar, *Avatarurile suprealismului românesc*, București, 2003, 302-308.

R. D.

TURCONI, Diana (11.VIII.1955, București), prozatoare și publicistă. Este fiica Magdalenei Turconi (n. Oprea), reprezentant comercial, și a lui Tullio Loreto Giuseppe Turconi, arhitect și inginer. A absolvit Liceul „Sf. Sava” (1971-1975) și Facultatea de Limbi Străine a Universității din București (1975-1979), secția franceză-română. Va urma cursuri postuniversitare la Sorbona-Paris (1991-1992). În 1995 devine redactor la revista „22” unde va lucra până în 1997. Din

1998 funcționează în cadrul Ministerului Afacerilor Externe, în calitate de consilier la Ambasada României de la Vatican și referent, apoi director-adjunct în Direcția Relații Culturale. În 1985 publică prima schiță în „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, cu o prezentare semnată de Florin Mugur. Mai colaborează la „Dilema”, „România literară”, „Arc”, „Creanga de aur” ș.a.

Romanul cu care debutează **T.**, *Una și aceeași iubire* (1986), se înscrie în paradigma literaturii de dragoste, prezentând evoluția sentimentală și spirituală a unui cuplu bizar. El (protagonistul fără nume) se află într-o criză profundă pe care o va depăși cu ajutorul Magdei, prietena lui romantică, sensibilă, enigmatică, având un soț celebru și bogat. Toate personajele sunt apatice, demoralizate, mișcându-se într-un București sărac și dominat de frică. El este „dublat” de fratele geamăn Andrei, medic talentat care va avea un destin tragic; Magda va avea și ea o dublură – Gina, femeie senzuală, pragmatică, lipsită de mister. Ușor patetic, „una și aceeași iubire” îi unește pe toți și îi ajută să își depășească sau să își asume soarta. Lipsa anvergurii epice e compensată cu detalii psihologice rafinate și cu scene poetice, îmbibate de nostalgii. Atmosfera maladivă devine și mai pregnantă în *Legăți-vă centurile de siguranță* (1988), roman în care operația de cord a protagonistei, Delia, îi permite autoarei să pătrundă într-un univers fragil și morbid, dominat de legi aparte. Formula narativă propusă – jurnalul ținut de femeia bolnavă – deschide două planuri temporale: trecutul, cu amintirea dureroasă a unui iubit ce a părăsit-o, și prezentul, în așteptarea intervenției chirurgicale, dominat de neliniște. Cele două orașe, București, de unde pleacă Delia, și Roma, unde are loc operația, par străbătute de o tristețe și o descurajare asemănătoare. Un document remarcabil, de-a dreptul savuros este volumul *Eu sînt ținta* (1996), ce include interviul luat de **T.** lui Geo Bogza în intervalul „18 iulie 1992 (Snagov) – 14 septembrie 1993 (Spitalul Elias)”. Discuția este însoțită, de obicei, de câte un moto din opera scriitorului. Întrebările urmăresc biografia lui Bogza și a familiei lui, fundalul social-politic de epocă, de la regii României, Mihai I, Carol al II-lea, mișcarea legionară, instaurarea la putere a comuniștilor, perioada lui Nicolae Ceaușescu la revoluția din 1989, precum și ambianța literară: perioada avangardistă, evocarea unor scriitori (Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, Marin Preda, Nichita Stănescu, Petre Țuțea, Mircea Eliade ș.a.), întoarcerea la cărțile preferate, rememorarea unor anecdote din perioada totalitaristă. Se discută și despre dragoste, frumusețe, singurătate, filosofie. Răspunsurile lui Bogza vin prompt, spumoase, memorabile deseori, aforistice. În completarea dialogului este republicat *Poemul invectivă* (apărut în 1933) și se reproduce o selecție a scrisorilor trimise de Constantin Noica lui Geo Bogza. Volumul este ilustrat cu fotografii ale scriitorului, precum și cu desene, unele inedite, semnate de S. Perahim, Victor Brauner, M. Blecher, Constantin Brâncuși, dar și de interlocutor. În fine, *Mica prăvălie cu orori* (1997) este o culegere de proze scurte, subintitulate „11 romane”, populate de personaje misterioase: vagi informatori, aristocrați decadenti, adolescenți rebeli,

cupluri în destrămare etc. Stilistica tranșantă alternează cu ambiguitatea poetică, cu sugestia nostalgică sau cu notații ce definesc o feminitate discretă. Sunt surprinse evenimente politice, sunt restituite revelații asupra unor personaje, de asemenea certitudini, decepții, mici bucurii, toate definind o epocă de veșnică tranziție.

SCRIERI: *Una și aceeași iubire*, București, 1986; *Legăți-vă centurile de siguranță*, București, 1988, *Eu sînt ținta. Geo Bogza în dialog cu Diana Turconi*, București, 1996; *Mica prăvălie cu orori*, București, 1997.

Repere bibliografice: Gheorghe Tomozei, „Una și aceeași iubire”, FLC, 1996, 46; Bogdan Călinescu, „Legăți-vă centurile de siguranță”, „Dialog”, 1989, 6; Florența Albu, „Legăți-vă centurile de siguranță”, VR, 1989, 5; Mircea Iorgulescu, *Dincolo de melodramă și senzațional*, RL, 1989, 30; Ion Vlad, „Legăți-vă centurile de siguranță”, TR, 1989, 35; Alex. Ștefănescu, *Ultimul Geo Bogza*, RL, 1996, 11; Ion Bălu, *Aristocratul și proletarul*, APF, 1996, 7-8. L. Cr.

TURCU, N.[icolae] V. (14.XII.1935, Pufești, j. Vrancea – 2.XI.1987, Iași), prozator și poet. Este fiul Anicăi (n. Apostol) și al lui Vasile Turcu, acar CFR. Urmează școala primară la București, apoi liceul la Iași. Funcționează câțiva ani ca impiegat de mișcare CFR. Între 1958 și 1963 își continuă studiile la Facultatea de Istorie-Filosofie, secția filosofie, la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. Asistent la Catedra de filosofie a Institutului Politehnic „Gh. Asachi” din Iași, promovează până la gradul de conferențiar. Își susține doctoratul în 1972, cu teza *Elemente umaniste în gândirea filosofică românească de la Olahus la Bălcescu*. Paralel cu activitatea didactică, este, vreme îndelungată, redactor-șef al revistei „Viața Politehnicii”. Debutează în 1968, cu volumul de schițe și nuvele *Perturbații*, urmat de alte două culegeri de proză scurtă, *Iarba verde de acasă* (1977) și *Soarele* (1979). A colaborat cu poezie, proză, teatru, aforisme, eseuri la „Iașul literar”, „Cronica”, „Convorbiri literare”, „Ateneu”, „România literară”. Postum apare placheta de versuri *Sfinxul* (1988). Rămân în manuscris romanul *Soarele este al tuturor* și nuvelele adunate sub titlul *Prometeu*.

Prozatorul **T.** își conturează încă de la început universul investigat și stilul. În tușe îngroșate, mergând până la caricatură, personajele din schițele sale au un profil frust, dar și o psihologie lipsită de accidente, care confirmă, la fiecare pas, așteptările cititorului. Culoarea și prospețimea narațiunilor provin din „subiectul” ales: imaginea unei societăți destructurate, în primul rând din cauza unui război catastrofic, a cărui memorie răzbate pretutindeni și, în mod nedefinit, de bulversantele răsturnări de ierarhie pe care le aduce instaurarea comunismului. Naivitatea și buna-credință, uneori stupefiante, se ciocnesc de versatilitatea și ipocrizia socială, într-o frescă unde moravurile au trăsături vii. Câteva piese, de mici dimensiuni, frizează anecdoticul și aduc un final de farsă, construit din desfășurări ce rămân eliptice. Un personaj așteaptă înfrigurat apariția unei amante necunoscute, în care își descoperă, buimăcit, soția (*Leul*), un prizonier de război, întorcându-se în satul distrus, devine oaspetele propriei soții,

căsătorită în răstimp cu șeful de post, venetic strămutat (*Ana*). Câte o figură excentrică iese din omogenitatea cotidianului, deschizând mici breșe către reverie, cum e „Căpitanul”, fost marinar pe Dunăre, care îi trece, pentru un leu, pe călători peste Siret (*Pe Siret*). Nuvelele lui **T.** și narațiunile mai extinse se centrează pe criza comunicării între sensibilitatea specifică psihologiei adolescente și dragostea dominatoare, angoasantă a părinților. Prozatorul vizează și o țintă pedagogică în direcționarea conflictelor, finalurile dramatice constituind tot atâtea avertismente voalate, fără a eșua, totuși, în tezism. O sensibilitate adolescentină pare că nutrește și poezia din *Sfinxul*, unde discursul tinde către simplitate și către sinceritatea efuziunilor, într-o formulă retorică nesofisticată. „Asperitățile” acestui lirism captează ceva din impetuoșitatea eroticii lui Nicolae Labiș, însă fără energia acestuia.

SCRIERI: *Perturbații*, București, 1968; *Elemente umaniste în gândirea filosofică românească de la Olahus la Bălcescu*, Iași, 1971; *Iarba verde de acasă*, București, 1977; *Soarele*, București, 1979; *Sfinxul*, Iași, 1988.

Repere bibliografice: Sânziana Pop, *Bănuiala*, LCF, 1968, 9; Virgil Mazilescu, „*Perturbații*”, GL, 1968, 10; Al. Andriescu, „*Perturbații*”, CRC, 1968, 15; Nicolae Crețu, „*Perturbații*”, IL, 1968, 5; Mincu, *Critice*, I, 200–202; Liviu Leonte, „*Iarba verde de acasă*”, CRC, 1977, 17; Valentin F. Mihăescu, „*Iarba verde de acasă*”, LCF, 1977, 27; Dan Laurențiu, N. V. Turcu, CRC, 1987, 46; Virgil Cuțitaru, N. V. Turcu, CL, 1987, 11; Busuioc, *Scrîtorii ieșeni* (2002), 416. S. D.

TURCUȘ, Aurel (3.VIII.1943, Ucuriș, j. Bihor), poet, prozator și eseist. Este fiul Elisabetei (n. Sfășie) și al lui Teodor Turcuș, țărani. Urmează școala generală în satul natal, Craiova și Tăuți, județul Arad, apoi Liceul „Moise Nicoară” din Arad (1958–1962) și Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara (1962–1967). Va lucra ca profesor de limba și literatura română la școli generale din județul Timiș, apoi ca muzeograf-etnograf la Muzeul Banatului din Timișoara (1969–1975), redactor la revista „Orizont” (până în martie 1990), redactor (1991–1997), apoi șef la secția culturală (1997–2000) a ziarului „Renașterea bănățeană”, calitate în care coordonează suplimentul de cultură „Paralela 45”. A debutat cu poezie în „Lucefărul” (1963), semnând cu pseudonimul T. Aurel Crișeanu, iar prima carte de versuri, *Umbra râului*, îi apare în 1972. Mai colaborează la „Amfiteatrul”, „Familia”, „Cronica” ș.a. I s-a decernat Premiul Societății Literar-Artistice „Tibiscus” din Uzdin (Serbia, 2003).

Caracteristicile poeziei de început a lui **T.** sunt cultivarea teluricului, vizionarismul și interogarea istoriei. Spațiul predilect, satul, este un centru al existenței, temelie a oricărei înfăptuirii. În general aspră și viguroasă ca tonalitate, lirica se bizuie pe un lexic îndeobște necăutat. În volumul *Conul de sine* (1999) va fi inclusă o poezie mai interiorizată, cu deschideri spre metafizic, unde eul își pune întrebări grave, fascinat de cunoaștere și absolut. *Clepsidra de sare* (2000) accentuează propensiunea spre meditație. Vârstele omului sunt pândite de monstrul nimicitor, desemnat, oarecum desuet, emfatic, prin „marele Gol”, „golul lumii”, „marele Zero”. Confruntarea a două realități, viața și moartea, este dramatică, evoluează de la

opoziție spre o paradoxală sinonimie, omul, instalat într-o „clepsidră de sare”, nutrind speranța reintegrării în ne-moarte. În *Val după val* (2003), ca pretext al unor reflecții, **T.** introduce un personaj liric cvasiimaginar: pe scitul Anacharsis, unul din înțelepții Antichității, trăitor pe aceste locuri, cu monologurile sale sapiențiale. A publicat și cărți de proză: *Intrarea în poveste* (1985), *Împotrivirea lui Făt-Frumos* (1987), *Tărâmul nălucirii* (2003), destinate copiilor și exploatare a lumii fabuloasă a basmului popular ca spațiu al inițierii. Astfel, *Tărâmul nălucirii* reunește, pe lângă două basme, *Moș Tănase pribeagul* și *Piatra de pe inimă*, alte texte – scurte „basme”, uneori dramatizate, „basmuri în șezătoare” și poeme-basme, al căror rost de îndreptar filosofic și moral e evident. Preocupat de fenomenul culturii populare românești, **T.** adună în *Descinderi în cultura populară* (2001) eseuri care vizează domenii diverse: etnografie, etnologie, artă populară, folclor literar, poezia folclorului, etnolingvistică, istoria etnografiei muzeale ș.a. Două articole au în vedere cultura populară românească din Banatul iugoslav și Voivodina. Cercetările lui **T.** în domeniul istoriei s-au concretizat în participarea, alături de Constantin C. Gomboș, la elaborarea lucrării *Marea Unire reflectată în presa românească din Banat* (1918–2003), apărută în 2003. A mai îngrijit și prefațat ediția Ioachim Miloia, *Scrisori din Italia* (2003), culegerea de folclor poetic *Mult mă-ntreabă inima* (1981), precum și câteva culegeri ale membrilor unor cenacluri literare din Timiș.

SCRIERI: *Umbra râului*, Timișoara, 1972; *Păzitorul stelelor*, Timișoara, 1979; *Urme arse*, București, 1980; *Cumpănă de aripi*, Timișoara, 1982; *Intrarea în poveste*, cu ilustrații de Takács Estera, Timișoara, 1985; *Împotrivirea lui Făt-Frumos*, cu ilustrații de Emil Florin Grama, Timișoara, 1987; *Un erudit cărturar: Ioachim Miloia* (în colaborare), Timișoara, 1997; *Conul de sine*, Timișoara, 1999; *Clepsidra de sare*, postfață Eugen Dorcescu, Uzdin (Serbia) – Timișoara, 2000; *Descinderi în cultura populară*, Timișoara, 2001; *Marea Unire reflectată în presa românească din Banat* (1918–2003) (în colaborare cu Constantin C. Gomboș), Timișoara, 2003; *Tărâmul nălucirii*, Timișoara, 2003; *Val după val*, Timișoara, 2003. **Ediții:** *Mult mă-ntreabă inima*, introd. edit., Timișoara, 1981; Ioachim Miloia, *Scrisori din Italia*, pref. edit., Timișoara, 2003.

Repere bibliografice: Eugen Dorcescu, „*Umbra râului*”, O, 1973, 5; Vasile Crețu, „*Umbra râului*”, F, 1973, 2; Șerban Foartă, *Debutul lui Aurel Turcuș*, O, 1973, 52; Ciobanu, *Incursiuni*, 125–126; Lucian Alexiu, „*Păzitorul stelelor*”, O, 1979, 31; Costin Tuchilă, „*Păzitorul stelelor*”, LCF, 1980, 16; Eugen Dorcescu, „*Urme arse*”, O, 1981, 7; Ilie Măduța, „*Urme arse*”, F, 1981, 5; Brândușa Armanca, „*Cumpănă de aripi*”, O, 1982, 22; Costin Tuchilă, *Pasărea măiastră*, LCF, 1983, 16; Ruja, *Parte*, I, 223–229, II, 95–102; Ulici, *Lit. rom.*, I, 318–319; Berca, *Dicț. scriit. bănățeni*, 164–165; Otilia Hedeșan, „*Descinderi în cultura populară*”, O, 2001, 12; Popa, *Ist. lit.*, II, 652–653; Dan Timofte, „*Clepsidra de sare*”, „*Reflex*”, 2003, 7–9. D. V.

TURDEANU, Emil (10.XI.1911, Șibot, j. Alba – 26.I.2001, Arès, Franța), istoric literar. Este fiul Anei (n. Olteanu) și al lui Ilie Turdeanu, funcționar. Absolvent în 1928 al Liceului „Mihai Viteazul” din Alba Iulia, se înscrie la Facultatea de Litere a Universității din București, pe care o termină în 1932, cu

mențiunea *cum laude*. Elev favorit al lui Nicolae Cartoian, va face în 1933 studii de slavistică la Sofia și Belgrad. Obține, pentru perioada 1935-1938, o bursă la Școala Română de la Fontenay-aux-Roses. La recomandarea profesorilor Mario Roques și Jean Boutière, „titularul învățământului românesc în Franța”, căruia T. i-a fost „repetitor” la École des Langues Orientales, predă limba și literatura română la Sorbona. Anul 1940 îl găsește în capitala Bulgariei, la Institutul Român, unde lucrează până în 1944 și se ocupă de apariția buletinului Institutului, publicație pe care o înființase. Își susține în 1942 doctoratul, cu teza *Manuscritele slave din timpul lui Ștefan cel Mare*, la Universitatea bucureșteană, studiul fiind ulterior inclus în sumarul revistei „Cercetări literare” (1943). Se întoarce la Paris, își reia munca de lector la Sorbona și termină, în 1945, École Pratique des Hautes Études, cu lucrarea *La Littérature bulgare du XIV-e siècle et sa diffusion dans Les Pays Roumains*, publicată în 1947. Stabilit la Paris, din 1948 lucrează în calitate de cercetător la Centre National de la Recherche Scientifique, până în 1977, când este pensionat. Ulterior va preda un timp limba și literatura română la Universitatea „La Sapienza” din Roma, dar nu obține numirea definitivă ca profesor, deși primise sprijinul Rosei Del Conte, fostă titulară a catedrei. Nu ignoră activitatea politică și se înscrie în Uniunea Democratică a Românilor Liberi, organizație fondată în 1948. Este un harnic și prestigios colaborator al publicațiilor exilului românesc, tipărind studii, articole și recenzii îndeosebi

în „Revue des études roumaines”, „Ființa românească” (se află în comitetele de redacție ale acestor reviste), „România”, „Caete de dor”, „Buletinul Bibliotecii Române din Freiburg”. Alte publicații, precum „Revue des études slaves”, „Revue de l’histoire de religions”, „Slavonic and East European Review”, „Oxford Slavonic Papers”, „Die Welt der Slawen”, „Rivista di studi bizantini e slavi”, „Studi bizantini e neoclassici”, „Ricerche slavistiche” l-au avut printre semnatarii constanți. Revine în România după decembrie 1989, primește tardive recunoașteri ale valorii sale – în 1993 Universitatea din București îi conferă titlul *doctor honoris causa*, iar în 1994 Academia Română îl alege între membrii de onoare din străinătate –, își vede din nou numele imprimat pe coperta unei cărți tipărite în țară, își donează biblioteca Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”.

Activitatea lui T., deloc monocordă, și-a precizat de la început opțiunile: cercetarea manuscriselor slave și slavo-române (*Un manuscris miscelaneu necunoscut*, „Arhiva pentru știință și reformă socială”, 1932), investigarea literaturii române vechi, mai cu seamă a traducerilor din slavă („*Varlaam și Ioasaf*”. *Istoricul și filiațiunea redacțiilor românești*, „Cercetări literare”, 1934, „*Varlaam și Ioasaf*”. *Versiunile traducerii lui Udriște Năsturel*, „Biserica Ortodoxă Română”, 1934), studierea literaturii postbizantine ce s-a dezvoltat în Balcani și în spațiul românesc (*Contribuțiuni la studiul cronicilor rimate*, „Cercetări literare”, 1936, lucrare răsplătită cu Premiul „Ioan Bianu” al Facultății de Litere din București, *Din vechile schimburi culturale dintre români și iugoslavi*, „Cercetări literare”, 1939, *Legăturile românești cu mănăstirile Hilandar și Sfântul Pavel de la Muntele Athos*, „Cercetări literare”, 1941), adică acele direcții în care discipolul continuă preocupările lui Nicolae Cartoian. Lucrările ulterioare, și mai cu seamă teza de doctorat vor valida aceste opțiuni. Prin contribuții parțiale (și adjudecase zona sud-dunăreană), cum ar fi cele ce privesc miniatura bulgară și începuturile miniaturii românești, domeniu care l-a interesat, ca și broderia ori legarea cărților românești, sau prin studiile despre scrierile patriarhului Eftimie al Târnovei, T. pregătea prima mare sinteză, *La Littérature bulgare du XIV-e siècle et sa diffusion dans Les Pays Roumains*, unde încerca să definească, cercetând literatura bulgară, și caracteristicile literaturii române de expresie slavă. Faptele, interpretate obiectiv de un excelent cunoscător al raporturilor românilor cu slavii din sudul Dunării și al „mișcării” cărților în zona balcanică, demonstrează că nu emigrarea la nord de Dunăre, sub presiunea valului otoman, a unui număr de cărturari sud-slavi explică înflorirea literelor și artelor din veacul următor, ci „evoluția internă” a Țărilor Române. Autorul constată că nici în copiarea manuscriselor, nici în ilustrarea și împodobirea cu miniaturi a codicelor nu poate fi dovedită participarea cărturarilor și artiștilor sud-slavi, bulgari în speță. Cultura românească în limba slavonă – se arată în această veritabilă introducere în literatura română veche – a fost zămislită de cei al căror spirit se recunoaște sub învelișul împrumutat, adică de cărturarii români. Tezele cărții, în care tradiției bizantine (redescoperită și reinterpretată de Gavriil

Uric și de elevii săi, fără amestecul „școlii de la Târnova”) i se acordă o însemnătate deosebită, prezidează în chip firesc și contribuțiile ce se concentrează asupra fenomenului cultural și literar din timpul lui Ștefan cel Mare. Pe măsura trecerii timpului, studiile lui T. sporesc cu o cadență impresionantă. Unele direcții mai vechi (*Le Métropole Anastase Crimca et son oeuvre littéraire et artistique*, 1952, *Primele texte și formarea limbii literare românești*, 1959, *L'Activité littéraire en Moldavie à l'époque d'Étienne le Grand*, 1960) sunt continuate. Apar însă și teme noi, precum literatura de colportaj, ca în *Le Dit de l'empereur Nicéphore II Phocas et de son épouse Théophano* (1976), unde investighează o veche carte populară și răsrângerile ei în modernitatea română și grecească și, mai cu seamă, scrierile apocrif: *Apocryphes bogomiles et apocryphes pseudobogomiles*, 1950, *Les Apocryphes slaves et roumains: leur apport à la connaissance des apocryphes grecs*, 1953, *Notes sur la tradition littéraire du Testament d'Abraham*, 1957, *La „Palaea” byzantine chez les Slaves du sud et chez les Roumains*, 1964, *La Vision d'Isaie. Tradition orthodoxe et tradition hérétique*, 1968, *L'Apocalypse de Baruch en slave*, 1969, *Les Testaments de douzes Patriarches en slave*, 1971. Apocrifele veterotestamentare, transformate de Europa de Răsărit în produse ale unei oralități la îndemână, vor ocupa câteva decenii sfera de interes științific a lui T. Le-a consacrat studii minuțioase, consumând multă energie și erudiție, și a constatat că opiniile lui B. P. Hasdeu și M. Gaster, potrivit cărora sursa acestor texte trebuie căutată în mediile bogomilice, nu se susțin. Cartea sfântă era „citită” în aceste scrieri în duh popular, martor credibil pentru refacerea stării de sensibilitate a colportorilor și chiar a depozitelor lor mentale. Contribuțiile acestea au fost adunate într-o carte tipărită la Leiden în 1981 – *Apocryphes slaves et roumains de l'Ancien Testament*. De la T. au rămas și cercetări de istoriografie (din care răsar și figurile maestrilor – N. Iorga, Gh. Brătianu, Mario Roques, N. Cartoian) și lucrări de comparativă privind relațiile literaturii române cu scriitorii din Apus (Byron) sau din Balcani (Liuben Karavelov). A scris și o carte, publicată în SUA, în 1988, despre România modernă: *Modern Romania. The Achievement of National Unity (1914–1920)*.

Studiile și cercetările lui Emil Turdeanu, activitatea lui științifică și didactică au fost și sunt consacrate aproape în chip exclusiv culturii și literaturii române, aducând astfel în context mondial opere fundamentale ale medievalisticii noastre; ele demonstrează o continuitate remarcabilă și o înaltă ținută, nu numai de ordin intelectual, dar și patriotic.

DAN SIMONESCU

SCRIERI: *Trois mémoires sur Michel le Brave* (în colaborare cu Al. Ciorănescu și Charles Göllner), București, 1938; *La Littérature bulgare du XIV-e siècle et sa diffusion dans Les Pays Roumains*, Paris, 1947; *Ștefan cel Mare (12 aprilie 1457–2 iulie 1504)*, Paris, 1954; *Le Livre roumain à travers les siècles*, Paris, 1959; *Le Dit de l'empereur Nicéphore II Phocas et de son épouse Théophano*, I. Salonic, 1976; ed. Bologna, 1989; *Apocryphes slaves et roumains de l'Ancien Testament*, Leiden, 1981; *Études de littérature roumaine et d'écrits slaves et grecs des Principautés Roumaines*, Leiden, 1985; *Modern Romania. The Achievement of National Unity*

(1914–1920), îngr. Nicolae Țimiras, Los Angeles, 1988; *Studii și articole literare* (în colaborare cu Lăetitia Turdeanu-Cartoian), îngr. și postfață Mircea Anghelescu, București, 1995; *Oameni și cărți de altădată*, I, îngr. Ștefan S. Gorovei și Maria Magdalena Székely, tr. și postfață Ștefan S. Gorovei, București, 1997.

Repere bibliografice: Dan Smântănescu, *Un manuscris miscelaneu necunoscut*, „Epoca”, 1933, 1 202; Ovidiu Papadima, [Emil Turdeanu], G, 1934, 8; Florea Florescu, „Varlaam și Ioasaș”, ȚA, 1935, 907; P.P. Panaiteanu, „Manuscrise slave din timpul lui Ștefan cel Mare”, CL, 1944, 1; Ilie Corfus, „Manuscrise slave din timpul lui Ștefan cel Mare”, RIR, 1944, fasc. 1; Bucur, *Istoriografia*, 434–437; Dan Simonescu, *Emil Turdeanu: un medievalist român în context european*, RITL, 1983, 4; Andrei Oișteanu, *Emil Turdeanu*, JL, 1990, 33, 45–46; Victor Spinei, *Un patriarh al medievalisticii românești*, CRC, 1991, 31; Mircea Anghelescu, *Emil Turdeanu – 80*, RL, 1991, 45; [Emil Turdeanu], RITL, 1991, 3–4 (semnează Paul Mihail, I. C. Chițimia, G. Mihăilă, Marin Bucur); Ștefan S. Gorovei, *Profesorul Emil Turdeanu la 80 de ani*, AIX, t. XXVIII, 1991; *Românii*, 357–359; Teodor Vărgolici, *Studii de erudiție istorico-literară*, ALA, 1996, 311; Mircea Anghelescu, „Oameni și cărți de altădată”, LCF, 1997, 46; Popa, *Reîntoarcearea*, 143–147; Rusu, *Membrii Academiei*, 534; Petre Ș. Năsturel, *Dar de vorbă și dar de condei*, JL, 2000, 3–6; Alexandru Niculescu, *La dispariția unui savant*, RL, 2001, 5; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 615–617; Ileana Corbea, Nicolae Florescu, *Resemnarea Cavalerilor*, București, 2002, 207–222; Nicolae Florescu, *Menirea pribegilor*, București, 2003, 203–226; Manolescu, *Enciclopedia*, 673–675. D. H. M.

TURNU BABILON, publicație apărută la București, neregulat, din 1 ianuarie 1883 până în februarie 1898. Personaj extravagant, poate nu întreg la minte, obișnuit al cafenelelor bucureștene, călătorit în străinătate și cu oarecare cultură, Petru Albușescu-Albastru, „director proprietar, redactor, administrator, perceptor și casier”, a scris aproape singur cele optzeci și opt de numere ale periodicului, pe care îl subintitula „conservator, liber, albastru, risipitor, socialist, popular, avar, original, inamovibil” și pe care îl vindea el însuși. Amestecând relatări autobiografice, comentarii politice insolite, opinii de plezirist, teoretizate ca și cum ar fi fost vorba de o concepție, numind-o „nostologie”, Albușescu obține o mixtură umoristică în marginea raționalului. El poate fi considerat, cu rezerva necesară, un precursor al lui Urmuz. La T.B. au colaborat, sporadic, Al. Vlahuță, Carol Scrob, Eugen Vaian, Traian Demetrescu, St. O. Iosif, Al. Bogdan-Pitești. Lui George Coșbuc i se publică, în februarie 1892, poezia *O istorie veche*, apărută mai întâi în „Lumea ilustrată” din decembrie 1891, multe din paginile gazetei cuprinzând, de altfel, reproduceri din alte periodice. R. Z.

TURTUREANU, Nicolae (pseudonim al lui Nicolae Turtă; 25.XI.1941, Iacobeni, j. Botoșani), poet și publicist. Este fiul Eugeniei (n. Iordăchescu) și al lui Gheorghe Turtă, agricultor. A absolvit școala generală la Iacobeni, apoi Școala Medie Tehnică din Câmpulung (Muscel) (1957–1961) și cursurile Facultății de Filologie la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași (1961–1966). Se angajează ca redactor de emisiuni culturale la Studioul de Radio Iași, din 1971 face parte din redacția revistei

„Cronica”, iar din 1999 e muzeograf la Muzeul Literaturii Române din Iași. Debutază, ca student, cu versuri la „Iașul literar”, în 1962, și susține o rubrică de parodii în „Amfiteatru”. Mai scrie în „Convorbiri literare”, „Dialog”, „Dacia literară”, „Ateneu”, „Bucovina literară”, „Orizont”, „Revista română”, „România literară”, „Steaua”, „Timpul”, „Viața studențească”, „Tomis”, „Tribuna”, „Evenimentul” (Iași), „Monitorul” („Ziarul de Iași”) ș.a. Prima carte, *Punctul de sprijin*, apărută în 1971, va fi premiată la Festivalul Național de Poezie „G. Bacovia”. Au urmat volumele de versuri *Nocturne* (1975; Premiul Asociației Scriitorilor din Iași), *Pentru cine există* (1979), *Poezie deschisă* (1984), *Ascunsa rană* (1996), toate vădind un efort continuu, coerent, de esențializare lirică și modernitate. Antologia de autor *Poezii din secolul trecut* (2002) conține materia cărților anterioare și texte recente, împlinind portretul poetului sexagenar. *Cuvinte încrucișate* (1996) și *Mătrăguna dulce* (2001) adună, într-un conglomerat eclectic, texte de gazetar polemic, schițe și portrete, reverii și meditații pe marginea vieții literare, eseuri.

Încă de la întâia plachetă poezia lui T. pare să își precizeze direcțiile, obsesiile și mijloacele de expresie. Deschizându-se cu o „fereastră”, în mod simbolic „închisă”, dar prin care un fel de pasăre poate să intre, *Punctul de sprijin* oferă cheia unui lirism construit cu luciditatea spiritului de geometrie, cu o retorică atent cântărită, cu o savantă și subtilă urmărire a efectului. Meditativ și muzical, cerebral și sensibil, poetul se situează, cu un echilibru dificil și tensionat, între voința de construcție și o sentimentalitate romantică lipsită de efuziuni, mereu controlată, în acord cu discreția și melancolia ce îi sunt caracteristice. Se evită astfel inerția oricărei retorici, scepticismul autoironiei lasă gândului poetic o zonă stăpânită de posibil, aluzie, indirect și de vag: ceva, ca „un contur/ al lucrurilor ce mor spre dimineață.” Ciclul *Nocturne* închipuie „situații poetice” remarcabile tocmai pentru că sunt „banale și extraordinare” (Ștefan Aug. Doinaș), ceea ce le conferă aura trăitului și, prin deschidere simbolică, profunzime, o latură de mister. *Nocturne*, a doua carte, exploatează mai intens artificul spațiului croit din repere simbolice, în care gesturi coreografice insinuează sensul poetic, determinând, textualist, motive mitice străvechi (*Făgăduința*). Poezia este o zidire, o jertfire de sine, în chiar sensul „îngropării” în textura versului: „Nu e adevărat că zidu-i mort”. Atașamentul intim față de vechile valori culturale, pentru gândirea de tip magic/mitic se instituie ca trăsătură paradoxală a acestui lirism, cu disponibilitate către ludic și ironie, către inovație și experiment. Ceea ce asigură vitalitatea textelor este discreta, însă continua repliere către o trăire aparte, un invizibil autobiografism al poeziei, ascuns în haina ușor parodică a „romanțului”, a baladescului, a ritualurilor hermetice. *Pentru cine există* aduce noi accente, dimensiunea reflexivă, conținută până acum, devine mai directă, ideile sunt provocate prin dialoguri între instanțe abstracte, filosoful invocă și citat fiind, „neîndoielnic”, Platon. Tonalitatea frecventă e dată de revolta și exasperarea în fața existenței, mereu întoarsă, prin rîcoșul ironiei, către sine. Formula se regăsește în *Poezie deschisă*, unde, ca odinioară Arhimede, poetul le

„strigă contemporanilor *noli me tangere*”, având conștiința absurdei „neînțelegeri”, dar și credința că „Numai cine moare nu strigă” (*Ascunsa rană*). Lirica erotică a lui T. este încărcată de o senzualitate voit brutală, violent indiscretă, permanent în dispută cu o gingășie aproape florală, iar misterul carnal pare învăluit de un sentiment mistic ce apăsă versul de primitivitatea pură, grea de sublimități, a *Cântării Cântărilor*, din care aici ajung câteva ecouri. Acest contrast între expresia directă, aspră și delicatețe se află și în publicistica lui T., unde în același text pot sta împreună duritatea, polemica tăioasă, amărăciunea mergând până la sarcasm, gestul demascator și răceala distanței, dar și amintirea emoționată, căldura prieteniei, duiosia ascunsă, cum se poate observa în portretele celor evocați în *Mătrăguna dulce*.

SCRIERI: *Punctul de sprijin*, Iași, 1971; *Iași – cetatea culturii* (în colaborare cu C. Slătinaru), Iași, 1971; *Nocturne*, Iași, 1975; *Pentru cine există*, Iași, 1979; *Poezie deschisă*, postfață Liviu Leonte, Iași, 1984; *Ascunsa rană*, Timișoara, 1996; *Cuvinte încrucișate*, Iași, 1996; *Mătrăguna dulce*, Iași, 2001; *Poezii din secolul trecut*, Iași, 2002.

Repere bibliografice: Ștefan Aug. Doinaș, *Jocul de-a privi*, AFT, 1966, 9; Constantin Ciopraga, „*Punctul de sprijin*”, CRC, 1971, 27; Dana Dumitriu, „*Ca într-un vechi romanț*”, RL, 1975, 12; Dorin Tudoran, *Jocul filtrelor*, LCF, 1975, 13; Daniel Dimitriu, *Provincii și imperii*, CL, 1975, 3; Piru, *Poezia*, II, 483–486; Al. Călinescu, „*Nocturne*”, CRC, 1976, 20; Popa, *Dict. lit.* (1977), 581; Liviu Leonte, *Ironie și gravitate*, CRC, 1979, 12; Daniel Dimitriu, „*Pentru cine există*”, CL, 1979, 4; Adrian Popescu, *Ipostaze lirice*, ST, 1979, 6; Grigurcu, *Poeți*, 403–405; Radu G. Țeposu, „*Pentru cine există*”, RL, 1980, 46; Liviu Leonte, *Starea poetului*, CRC, 1981, 48; Laurențiu Ulici, *Un poet*, RL, 1981, 48; Livescu, *Scene*, 115–118; Al. Călinescu, „*Poezie deschisă*”, CRC, 1984, 44; Constantin Pricop, *Ironie și gravitate*, CL, 1984, 11; Tașcu, *Poezia*, 283–288; Ioan Holban, *Despre deschiderea poeziei*, CRC, 1986, 11; Ioan Holban, *Apocalipsa într-o lume de hârtie*, CRC, 1994, 1; Ulici, *Lit. rom.*, I, 237–239; Dumitru Lavric, „*Ascunsa rană*”, CRC, 1996, 11; George Bădărău, *Un poet al contrastelor*, CRC, 1996, 12; Liviu Antonesei, *Farmecul discreției*, „*Timpul*”, 1996, 5; Nicolae Panaite, *Pipăi pereții de-o veșnicie*, CL, 1998, 3; Grigore Iliesi, *Portret al artistului la 60 de ani*, RR, 2001, 12; Popa, *Ist. lit.*, II, 285; Florin Faifer, *Niște „uimiri” sau Despre... dulceața mătrăgunei*, CL, 2002, 12; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 416–417; *Dict. scriit. rom.*, IV, 617–618. S. D.

TURTURICĂ, C.[onstantin] (1.VIII.1933, Odobeasca, j. Teleorman), prozator. Este fiul Teodorei și al lui Alexandru Turturică, jandarm. Urmează la Brăila gimnaziul (1944–1948), apoi o școală profesională de silvicultură (1948–1950), continuată, după un stagiu la Școala de Pilotaj din Brașov, la Școala Tehnică de Silvicultură din Câmpulung Moldovenesc (1952–1954). Frecventează un an Institutul „Maxim Gorki”, dar se transferă și va fi licențiat al Facultății de Filosofie de la Universitatea din București (1961). Înainte și după absolvirea facultății are numeroase profesii: pădurar, reporter la ziarul „Zori noi” din Suceava (1954–1955) și la „Viața nouă” din Galați (1955–1956), pilot, instructor artistic, corector într-o tipografie, referent literar la Teatrul „Barbu Delavrancea” din București (1967–1968) și la Teatrul Tineretului din Piatra Neramț (1969–1970), impieगत la o întreprindere de transpor-

turi auto internaționale, redactor la Televiziune (1970-1971), muzeograf la Muzeul Literaturii Române (1971-1977), macaragiu la Energo-Utilaj (1978-1979), inspector, bibliotecar la Biblioteca Municipală „Mihail Sadoveanu” (1980-1982), șef de serviciu la Uniunea Scriitorilor (1988-1993) ș.a. Debutează în revista pentru copii „Cravata roșie”, colaborând din 1954 la „Iașul literar”, apoi la „Lucefărul”, „România literară”, „Ateneu” ș.a. Prima carte, culegerea de proză scurtă *Scoaterea casei din pământ*, îi apare în 1977.

Povestirile și nuvelele din volumul de debut indică principalele teme și motive ale scrisului lui T., cantonat aproape exclusiv în sfera romanescului, unde insertul autobiografic are un rol important. Sunt mai ales experiențele unor oameni de pe diferite șantiere, incitați la confesiune de un personaj-narator. E vorba de adaptarea țaranilor la noua viață industrială, despre relațiile între ei și cu șefii. Altă temă predilectă e birocrăția din institutele de cercetare, urmărindu-se, în încercarea de radiografiere completă, și viața particulară a angajaților. Cel dintâi roman al lui T., *Filosof de închiriat* (1980), descrie, în registrul factologic, viața de baracă a unor macaragii, în timpul ridicării unei linii de curent electric într-un sat de lângă Craiova. Rolul naratorului-personaj, funcționar convertit la această meserie, ar fi de a descifra mecanismul subtil care ghidează raporturile între oameni, înțelegerea muncii ca sacrificiu. Radiografia aceluiași mediu social va fi continuată în *Cheia de contact* (1983), pe când cu *Tribunalul fiecărui individ* (1982) cadrul fusese schimbat: un institut de cercetare, apoi un muzeu al invențiilor. În ciuda unor portrete reușite, firele epice nu ajung să configureze o arhitectură romanească viabilă, iar destinele personajelor își pierd conturul înainte de a fi exploatate pe deplin. La fel se întâmplă și în *Marele interogatoriu* (1984) ori în alt roman, *Cărăuși peste vămi* (1986), unde începutul promite o incursiune în conștiința protagonistului și prezentarea unei relații pasionale, dar, spre final, intriga se sufocă, transformându-se într-un fel de comedie burlescă. *Brevetul alb* (1990) este conceput pe două paliere: relatarea vieții dintr-o școală de pilotaj, în care autorul face din nou uz de realitatea trăită și neprelucrată în nici un chip, și istoria unei proze lungi, concepută ca un dialog între Autor și Narator, o miză interesantă și la modă, vădind însă diletantism teoretic. *Cum a murit Marin Preda* (1992), în intenție o consemnare a ultimei zile din viața marelui prozator, e o scriere submediocră, din care se desprind doar idolatria față de maestru și specularea anecdoticii din lumea literară și din viața celui dispărut. Izbutit rămâne, fără îndoială, romanul (proiectat „fluviu”) *În casa asta toți trăgeau cu arma* (I-II, 1985-1987), unde se observă o bună asimilare a lecției din proza lui Marin Preda sau din aceea a lui Petru Dumitriu. Bazat pe experiența tatălui său și pe amintiri din propria copilărie petrecută la un post de jandarmi din județul Brăila, în ajunul și în vremea rebeliunii legionare și a celui de-al doilea război mondial, T. face o analiză a stărilor prin care trece plutonierul Alexandru Stanciu (dilema în fața ordinului de a executa un influent legionar, spre exemplu) și realizează scene sugestive, cum ar fi secvența în care bărbații unei familii sunt puși să are ulița satului înjugați

la plug. Fără intenția sincronizării cu noile experiențe ale prozei contemporane, asemenea pagini sunt singurele care rezistă timpului.

SCRIERI: *Scoaterea casei din pământ*, București, 1977; *Filosof de închiriat*, București, 1980; *Tribunalul fiecărui individ*, București, 1982; *Cheia de contact*, București, 1983; *Marele interogatoriu*, București, 1984; *În casa asta toți trăgeau cu arma*, I-II, București, 1985-1987; *Cărăuși peste vămi*, București, 1986; *Brevetul alb*, București, 1990; *Cum a murit Marin Preda*, București, [1992]; *Nu ești obligat să mori timpit (mărturia informatorului)*, București, 2000; *Jandarmul și cartea*, București, 2001.

Repere bibliografice: Vlad Sorianu, „*Scoaterea casei din pământ*”, ATN, 1978, 4; Laurențiu Ulici, *Viața de aproape*, RL, 1978, 18; Artur Silvestri, „*Filosof de închiriat*”, LCF, 1980, 46; Dan Alexandru Condeescu, *Însemnări despre proză*, LCF, 1981, 9; Artur Silvestri, „*Tribunalul fiecărui individ*”, LCF, 1982, 37; Ion Dună, „*Tribunalul fiecărui individ*”, RL, 1983, 25; Ioan Holban, *Asemnări deloc întâmplătoare*, CRC, 1985, 19; Constantin Miu, „*În casa asta toți trăgeau cu arma*”, ST, 1985, 8, 1987, 8; Popa, *Clasici*, 95-97; Horia Gârbea, „*Brevetul alb*”, LCF, 1990, 33; Cristea, *Teleorman*, 688-689; Popa, *Ist. lit.*, II, 1024; Mariana Ionescu, „*Jandarmul și cartea*”, „*Universul cărții*”, 2002, 7; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 618-620. A. F.

TUTOVEANU, G.[eorge] (pseudonim al lui Gheorghe Ionescu; 18.XI.1872, Bârlad - 18.VIII.1957, Bârlad), poet. Este fiul Catincăi și al lui Gheorghe Ionescu, cântăreț bisericesc. În

1879 își începe învățătura la „școala lui Robu“ din Bârlad. Printre profesorii care au contribuit la formația sa pot fi amintiți Ion Popescu (inițiatorul revistei săptămânale „Semănătorul“, 1870–1876) și Ștefan Neagoe (autor al unei *Gramatici a limbii române* pentru clasele gimnaziale „de ambe sexe“). Anii petrecuți la Școala Normală de Institutori din București, terminată în 1897, îi oferă prilejul de a se apropia de C. I. Parhon (împreună cu care audia conferințele socialiste din sala Sotir), de Ștefan Petică și Iuliu Cezar Săvescu, de Al. Antemireanu. În 1900, după ce funcționase trei ani ca institutor la Oltenița, e transferat la Fălticeni, unde îi cunoaște pe Mihail Sadoveanu și pe Artur Gorovei. Trece și pe la Focșani, iar în 1903 se stabilește la Bârlad, lucrând în învățământ până în 1933 și rămânând în orașul natal până la sfârșitul vieții. În mai 1915 va întemeia, împreună cu Tudor Pamfile și cu preotul Toma Chiricuță, Academia Bârlădeană, societate frecventată în anii primului război mondial și de Al. Vlahuță, având și ulterior numeroși membri și invitați de prestigiu. Amfitrionă era soția lui T., poeta Zoe G. Frasin. Debutează, cu poezii și epigrame, în 1887, la gazeta bârlădeană „Paloda“ („Tutova“), unde din 1895 va fi și redactor, iar în volum cu *Albastru*, plachetă apărută în 1902, urmată de *La arme!* (1913), *Balade* (1919) ș.a. Începând din 1898 semnează cu pseudonimul care l-a consacrat în „Revista modernă“, „Convorbiri literare“, „Literatură și artă română“ ș.a. Intensa activitate de animator cultural se manifestă și prin editarea unor reviste precum „Făt-Frumos“ (1904–1906, 1909, împreună cu Emil Gârleanu și Dimitrie Nanu), „Freamătul“ (1912, apărută mai întâi la Tecuci în 1911), „Florile dalbe“ (1919, împreună cu V. Voiculescu, Tudor Pamfile și Mihail Lungianu), „Graiul nostru“ (1925–1927), „Scrisul nostru“ (1929–1931). A mai colaborat la „Cosinzeana“, „Cele trei Crișuri“, „Familia“, „Junimea literară“, „Însemnări literare“, „Luceafărul“, „Miron Costin“, „Noua revistă română“, „Revista idealistă“, „Sămănătorul“, „Viața românească“ ș.a. Este membru fondator al Societății Scriitorilor Români.

Nu atât valoarea versurilor lui T. a făcut ca numele său să fie reținut de istoria literară, cât mai ales devoțiunea cu care a ilustrat fenomenul denumit de Al. Dima „localismul creator“. Asemenea poetului provensal Frédéric Mistral (mult admirat de confratele român), el a crezut în ideea provinciei creatoare, unde talentele să se poată manifesta în cadrul unui cenaclu – cum era acela al Academiei Bârlădene – și scriitorii să fie găzduiți în periodice editate aici, chiar dacă de cele mai multe ori asemenea inițiative erau puse în operă cu enorme dificultăți. Dacă în activitatea de animator cultural, de întemeietor de reviste, T. dovedește un entuziasm neobosit, un elan deseori copleșitor, în poezie pe care o cultivă răzbate doar temperamentul său echilibrat, generând o lirică senină, armonioasă, în cea mai autentică manieră tradiționalistă. Deși contemporan cu cele mai „neliniștite“ spirite ale veacului, el se apropie prin vers mai degrabă de înaintași precum Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, George Coșbuc, iar predominantă rămâne factura sămănătoristă, cu toată atmosfera și motivele ei. Nostalgia proprie sufletului moldav, muzicalitatea versurilor – în care ritmul și rima constituiau condiții obligatorii, puse în

valoare de sonet, formă predilectă la T. –, elogiul adus peisajului natal și eroilor neamului sunt câteva dintre însemnele unei lirici „de o cuminenție desăvârșită“ (G. Călinescu).

SCRIERI: *Albastru*, București, 1902; ed. 6, Bârlad, 1918; *La arme!*, Bârlad, 1913; *Balade*, București, 1919; *Patria*, Sibiu, 1924; *Poezii alese*, București, 1924; *Tineretă*, Craiova, 1924; *Logodnica lui Vișor*, București, 1935; *Sonete*, București, 1938; *Versuri*, îngr. Ion Popescu, pref. G. G. Ursu, București, 1968.

Repere bibliografice: Al. Antemireanu, „*Albastru*“, „*Epoca*“, 1902, 1931; Wega [Victor Anestin], „*Albastru*“, „*Tribuna familiei*“, 1902, 16; Ilarie Chendi, „*Albastru*“, CL, 1902, 9; Iosif Vulcan, „*Albastru*“, AAR, memoriile secțiunii literare, t. XXV, 1902–1903; Izabela Sadoveanu, „*Albastru*“, VR, 1910, 4; C.C.–R. [Constantin Cehan–Racoviță], *George Tutoveanu*, „*Bucovina*“, 1919, 154; Al. Al. Busuioceanu, „*Balade*“, „*Lamura*“, 1920, 4–5; G.M. [G. Ibrăileanu], „*Balade*“, VR, 1920, 3; Alexandru Bilciurescu, „*Tineretă*“, „*Clipa*“, 1924, 59–60; Perpessicius, *Opere*, VII, 374–375, XII, 535–537; Ovidiu Papadima, „*Patria*“, „*Îndemnul*“, 1926, 5; I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, București, 1967, 220–223; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 65–66; G.G. Ursu, *Poetul G. Tutoveanu*, Bârlad, 1928; Nicolae Roșu, *Un om și o operă supraviețuiesc*, CRE, 1931, 1 134; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 142; Ion Șugariu, *Poetul George Tutoveanu*, „*Cronica*“, 1938, 38; Gh. Vrabie, *Bârladul cultural*, București, 1938, 263, *passim*; George Ivașcu, „*Sonete*“, JL, 1939, 10; Vasile Damaschin, *Poetul bârlădean*, SE, 1940, 745; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 573–574, *Ist. lit.* (1982), 646, 1013; [George Tutoveanu], „*Păstorul Tutovei*“, 1942, 8–10 (semnează Tudor Argezi, Victor Eftimiu, Pamfil Șeicaru, D. Iov); Nichifor Crainic, *Poetul George Tutoveanu*, G. 1942, 9; Argezi, *Scrieri*, XXVII, 404–405, XXXIII, 261–262, XLI, 453–455; [George Tutoveanu], VBA, 1942, 12 (semnează B. Jordan, Octav Sargețiu, Const. R. Crișan, Vladimir Cavarnali, B. Frunte); Robert Cahuleanu [Andrei Ciurunga], *Tinerete fără bătrânețe*, „*Ancheta*“, 1947, 968; Const. Ciopraga, G. Tutoveanu, IL, 1957, 9; Gh. Bulgăr, „*Versuri*“, ARG, 1969, 4; Ciopraga, *Lit. rom.*, 208–209; Micu, *Început*, 294–295; Piru, *Varia*, I, 278–281; Rotaru, *O ist.*, II, 51–52; Dan Smântănescu, G. Tutoveanu, *poet al seminătăților și ctitor cultural*, f.l., 1982; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 620–621. D. Gr.

TUTUNGIU, Paul (6.V.1941, Cernavodă), poet, prozator și gazetar. Este fiul Silviei (n. Constantinescu) și al lui Pavel Simion Tutungiu, ofițer. Urmează liceul la Călărași (1955–1959) și Facultatea de Filologie a Universității din București (1961–1965). După absolvire lucrează la publicațiile „Steagul roșu“ (1966–1967), „Dâmbovița“ (1967–1968), „Satul socialist“ (1969–1971) și la revista „Teatrul“ (1973–1989), al cărei cenaclu îl conduce în perioada 1979–1989. Director al săptămânalului „Evenimentul“ (1990–1992), ulterior va fi președintele Fundației pentru Cultivarea Păcii și a Spiritului Tolerant. Debutează în revista liceului din Călărași (1957), iar editorial cu volumul de versuri *Imperiul neodihnei*, apărut în 1970. Mai colaborează la „Contemporanul“, „România literară“, „Cronica“, „Tribuna“ ș.a.

Poezia lui T., cuprinsă în *Imperiul neodihnei*, *Ordinea peșterii* (1971), *Colindele din țara lui Orfeu* (1974), *Fiul Dunării* (1977), *Orații în Carpați* (1979), *Tărâmurii pentru Făt-Frumos* (1983), încearcă o reconciliere retorică între Lucian Blaga și Ion Barbu. Eul liric tânjește în egală măsură după viață și ordine, după trăirea imediată și medierea intelectuală, însă această dualitate

nu se desfășoară neapărat ca o scindare, ci mai degrabă ca o alternanță. De altfel, stilurile și tematicile celor doi precursori rămân separate și ușor recognoscibile. Pe de o parte, strigătul, lumina, somnul, panismul, temnița corporală și regresia arhaizant-maternă: „Mângâie-mi inima cu degetele izvorând / O, tu născut din strigătul prea plin! // Lumina ta îmi suge durerea / Cu iarba se smulge din somn // Trupul meu lepădându-și / Suferința / Și raze-mi curg prin pori cântând / Frate arbor, tată râu, / Măicuță pasăre, // Văd peștera în care-am plâns / Și lespeda către hotarul lacrimii cu adevărat“. Pe de alta, geometria aseptică, opalinul tenebros, tentativele de torsionare a sintaxei și indeterminarea ostentativă: „Trupul lui Arhimede suna / Un număr necunoscut / Înota în palma zeului Ra / Prin lacrima ce l-a născut // Plutea? (Oceanul nins / De geamăt înecații-și cere) / O, trupul său învins / Evaporat de durere! // Maree statornică-n har, / Trupul rămâne semn sfânt: / În ce lichid să vâslim / Spre infinitul cuvânt?“. Dar, în ciuda influențelor ilustre, poemele lasă o „impresie de improvizare și monotonie“ (Al. Piru). Treptat, barbismul devine o manieră nefactuală, iar panismul blagian e înlocuit de un tracism în descendența lui Ion Gheorghe, versurile abundă în elemente autohtone (istorice, folclorice sau fanteziste), iar imaginarii capătă o tentă etnică: „Buerebista, fior de balta / Astru în veșnic meleag / Rază în cântecul mumii / Magnet printre secolii lumii // Buerebista, încă o dată / Semn crud și în sâmbure demn / În arbori curați se arată / În frunze smulse din lemn“. Tot de această etapă țin și versurile de conjunctură, intens marcate ideologic, din *Partidul și Poetul* (1977), unde autorul se lansează în tirade encomiastice: „În lume-au fost și

vădește aceeași oscilație între arhaicitate și actualitatea ideologizată. Astfel, romanul *Dor Mărunt* (1979), primul volum al unui proiect nefinalizat, intitulat *Drumul Hoților*, juxtapune o narațiune de epocă, cu activiști și oameni ai muncii care „construiesc socialismul“, și o complicată intrigă de secol XVII. Deși legătura dintre cele două planuri este destul de neclară, cartea interesează mai ales prin figura (și confesiunea) tragicomică a lui Marius Varga, un *miles gloriosus* care face o schiță veridică și colorată a vremurilor. În *Dialoguri despre teatru* (1980) se află o suită de interviuri cu dramaturgi și critici de teatru contemporani - D. R. Popescu, Teodor Mazilu, Dumitru Solomon, Ion Băieșu, Valentin Silvestru ș.a.

SCRIERI: *Imperiul neodihnei*, București, 1970; *Ordinea peșterii*, București, 1971; *Colindele din țara lui Orfeu*, București, 1974; *Fiul Dunării*, București, 1977; *Partidul și Poetul*, București, 1977; *Drumul Hoților*, vol. I: *Dor Mărunt*, București, 1979; *Orații în Carpați*, București, 1979; *Dialoguri despre teatru*, Iași, 1980; *Tărâmuri pentru Făt-Frumos*, București, 1983; *Epistole după căsătorie*, București, 1993; *Dicționarul spiritului tolerant* (coordonator general în colaborare cu Romulus Vulcănescu), București, 1997; *Lacrima și Peștera*, București, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Balotă, „Imperiul neodihnei“, „Scânteia tineretului“, 1970, 6 647; Dan Cristea, „Ordinea peșterii“, RL, 1971, 5; Constantin, *Despre poeți*, 231-233; Mincu, *Poezie*, 59-62; Piru, *Poezia*, II, 479-483; Aureliu Goci, „Fiul Dunării“, RL, 1977, 35; Doru Miclescu, *Introducere în poezia lui Paul Tutungiu*, București, 1977; Cristian Livescu,

„Partidul și Poetul“, LCF, 1978, 21; Iorgulescu, *Scritori*, 164-165; Mihai Ungheanu, „Drumul Hoților“, LCF, 1979, 31; Alboiu, *Un poet*, 209-210; Emil Manu, „Drumul Hoților“, RL, 1980, 1; Costin Tuchilă, *Inițiere în monumental*, LCF, 1980, 14; Ștefănescu, *Jurnal*, 18-22; Artur Silvestri, „Tărâmuri pentru Făt-Frumos“, LCF, 1983, 33; Alexandru Ruja, *Dunărea emblematică*, LCF, 1985, 26; Alexandru Ruja, *Simboluri ale permanenței*, LCF, 1986, 19; *Dict. scriit. rom.*, IV, 621-622; H. Zalis, *Ipostaze în osmoză în poezia lui Paul Tutungiu*, București, 2003.

A. Tr.

TZARA, Tristan (16.IV.1896, Moinești - 24.XII.1963, Paris), poet. Samuel (cum se numea la naștere **T.**) este fiul Emiliei (n. Sibalys) și al lui Philip Rosenstock, contabil, apoi mic industriar. Urmează cursurile școlii israelito-române în orașul natal (1902-1906), apoi pe cele gimnaziale la un institut particular de limba franceză din București. Pe când era elev la secția modernă la Liceul „Mihai Viteazul“, al cărui absolvent va fi în 1914, îl cunoaște pe I. Iovanachi (viitorul poet Ion Vinea), cu care va lega o prietenie durabilă. Cei doi vor edita, împreună cu Marcel Iancu, revista „Simbolul“ (25 octombrie-25 decembrie 1912), în paginile căreia reușește să reunească semnăturile unor scriitori prestigioși ai vremii. Tot aici își publică în numărul inaugural, sub pseudonimul S. Samyro, prima poezie, *Pe râul vieții*, ulterior și *Cântec*, *Poveste*, *Dans de fee*. Frecventează, pe parcursul unui singur an universitar (1914-1915), cursurile Facultății de Matematică și pe cele ale Facultății de

Litere și Filosofie din cadrul Universității din București și, în același interval de timp, tipărește în „Chemarea”, revistă editată în octombrie 1915 împreună cu Ion Vinea, versuri care marchează mai clar desprinderea de simbolism și schițează direcția ulterioară a poeziei sale, semnată de data aceasta Tristan Tzara. În noiembrie 1915 pleacă în Elveția, se stabilește la Zürich, unde se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie, dar renunță la studii și se consacră în întregime vieții artistice. Va scrie de acum înainte numai în limba franceză, în timp ce prietenii vor continua să îi publice în țară poeziile românești rămase în manuscris, în „Noua revistă română”, „Contemporanul” și „unu”, iar Sașa Pană le va strânge, în 1934, într-un volum. **T.** inițiază, împreună cu Hugo Ball, Hans Arp, Marcel Iancu ș.a., mișcarea Dada, lansată în februarie 1916 la cabaretul Voltaire din Zürich și căreia îi elaborează primele manifeste. Conduce revista „Dada” (iulie 1917–martie 1920), redactată în franceză și germană, colaborează la „Nord-Sud” și „Sic”, este unul dintre editorii publicației „Der Zeltweg” (număr unic, octombrie 1919). Acum tipărește placheta *La Première aventure céleste de monsieur Antipyrine* (1916), urmată de *Vingt-cinq poèmes* (1918). Înainte de începutul celui de-al treilea deceniu este deja o figură marcantă a avangardei artistice europene. Stabilite din ianuarie 1920 la Paris, se înscrie la Facultatea de Științe (specialitatea chimie generală). Are relații strânse cu marii artiști moderniști ai epocii, literatura franceză devenind spațiul său de adopțiune artistică. Scrie în presa avangardistă („Littérature”, „391”, „Proverbe”, „Cannibale” ș.a.), ia parte la editarea unor reviste, precum „Dada au grand air” (octombrie 1921), participă la viața, nu lipsită de conflicte și rupturi, a avangardiștilor. În Franța își publică majoritatea volumelor de versuri și eseuri, din cele peste patruzeci câte însumează bibliografia sa: *Cinema Calendrier du coeur abstrait Maisons* (1920), *De nos oiseaux* (1923), *L'Homme approximatif* (1931), *Grains et issues* (1935) ș.a. Pseudonimul i-a fost legalizat ca nume în iulie 1925. În anii 1940–1942 trăiește în clandestinitate la Souillac, participând la acțiunile Rezistenței franceze. Colaborează la „Confluences”, „Les Étoiles de Quercy”, „Les Lettres françaises”, este secretar la revista „Le Point”. În octombrie 1946 pleacă într-un turneu de conferințe în Iugoslavia, România, Ungaria și Cehoslovacia. În aprilie 1947 primește cetățenia franceză, în același an aderând la Partidul Comunist Francez. I se decernează, în 1961, Marele Premiu de Poezie „Etna-Taormina”.

Etapa românească a creației lui **T.** cunoaște două faze distincte. Primele versuri publicate în „Simbolul”, la numai șaisprezece ani, nu anunță cu nimic insurgența dinamitară pe care o va vedea peste câțiva ani. Poetul compune acum în maniera unui adolescentism mimetic, influențat vizibil de exponenții simbolismului românesc ai momentului, ale căror nume se regăsesc și în sumarul revistei: Al. Macedonski, Al. T. Stamatiad, Iuliu Cezar Săvescu, Ion Minulescu, Adrian Maniu, N. Davidescu ș.a. Singurul lucru care lasă să se întrevadă evoluția ulterioară este opțiunea pentru poezia „nouă”, în plină epocă de supremație a sămănătorismului. Procedeele sunt îndeosebi în spirit minulescian, care îi furnizează apetențe

BULLETIN
DADA

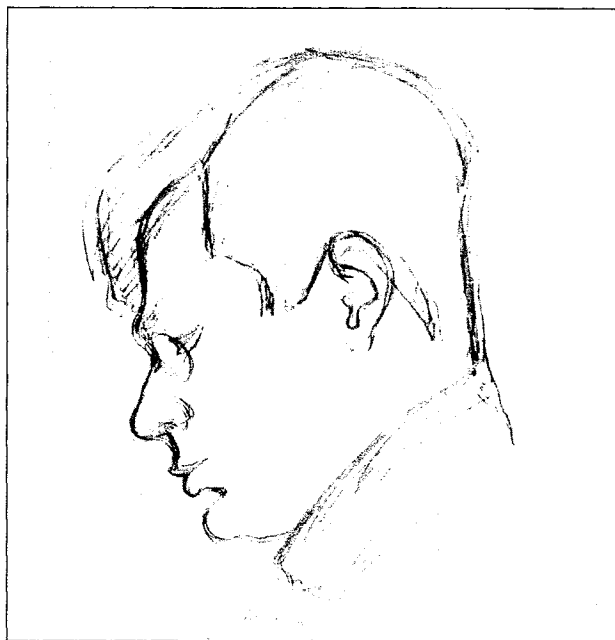
FRANCIS PICABEA
N° 6
GEOGES RIBEMONT DESSAIGNES
PRIX: 2 FRANCS
ÉCRIRE À
Tristan Tzara
32, Avenue Charles Floquet
Paris (VII)

PROGRAMME de la
M A J I N 1919 D U
Mouvement Dada le 5 février 1920

les femmes sort déco-
lées la Légion d'honneur
nos hommes portent cet
l'homme à leur boutonnière

sinestezice – simfonii de lumini, culori parfumate, acorduri violete, ritmuri în roz-albastru, cât și imagini exotice: flori bizare, ciclani și orhidee, mimoze și iriși, covoare persane etc. Motivele curente ale simbolismului (pietrele prețioase, călătoria pe mare, cifra trei) vor fi prezente și în textele compuse în 1913–1914 (*Glas, Însează, La marginea orașului, Furtuna și cântecul dezertorului*). Versurile apărute în „Chemarea” și în „Noua revistă română” încep să schițeze teritoriul și fenomenul poetic ce îi va consacra numele. **T.** experimentează acum, în poligon românesc, „mina” literară care, în faza ei de perfecționare, se va numi Dada. Recuzita simbolistă utilizată anterior cu școlărească docilitate și sârguință ia forma unor finte de carton, pe care **T.** le brutalizează, cu o anume duiosie nostalgică totuși, fără a renunța integral la tristețile vagi. Ele caracterizează peisajul, păstrat în repere bacoviene: târgul provincial cu limitările lui dătătoare de adânci incertitudini, un cimitir evreiesc în care „mormintele ca viermii se târăsc”, o cazarmă din care răzbat cântece triste, un ospiciu, un pension etc. Poetul nu pare încă decis să pornească o campanie de distrucție asupra tiparelor simboliste, iar momentul sentimentalismului adolescentin îl reține un timp în preajma unor motive erotice tratate elegiac. Semnele detașării există însă de pe acum. Tristețea este mai mult a peisajului și a obiectelor, ceea ce rezultă e o poezie descriptivă, în care elementele alcătuitoare se așază, aproape prozaice și, destul de rar, persiflate

cuminte: „Verișoară, fată de pension îmbrăcată în negru, guler alb, / Te iubesc pentru că ești simplă și visezi / Și ești bună, plângi și rupi scrisori ce nu au înțeles / Și îți pare rău că ești departe de ai tăi și că înveți / La Călugărițe unde noaptea nu e cald”. Apele gravității simboliste se retrag repede, iar refluxul lor dă la iveală desenul unei poetici noi. Pare că **T.** a întreprins doar o expediție de recunoaștere, a cartografiat terenul, a înregistrat și toponimizat reperaile, după care le supune unui tir de hărțuire. Țintele sunt „ridicate” mai întâi în forma lor consacrată, pentru ca apoi contururile lor solemne să se degradeze până la năruire. Symbolismul rămâne doar un drapel ferfenițit, căci poetica lui este subminată, motivele îi sunt profanate. Procedeele sunt prozaizarea șarjată și asocierile imagistice ironice, insolente: „Pe cer păsările nemișcate / Ca urmele ce lasă muștele / Stau de vorbă servitori în pragul grajdului / Și-au înflorit pe cărare rămășițele dobitoacelor // Trece pe stradă domnul în negru cu fetița / Bucuria cerșetorilor la înserare / Dar am acasă un Polichinelle cu clopoței / Să-mi distreze întristarea când mă înșeli”. Curând, sintaxa începe să se deterioreze, făcând loc elipselor și juxtapunerilor, iar versurile tind să devină entități independente în cadrul unui poem. **T.** pare conștient însă că numai din înregistrarea nudă a banalității și din ironizarea convențiilor literare nu se poate face poezie. Textul include când și când surprize lirice, imagini rare și inspirate, în jurul cărora se organizează ansamblul prozaic al poeziei: „Sufletul meu e un zidar care se întoarce de la lucru”, „Amintirile cu miros de farmacie curată”, „Când își freacă soarele pleoapa pe poteci”, „Cum rup liliicii bucăți de noapte din chilie” ș.a. Angoasa vibrează de multe ori în aceste versuri, un fond dramatic, grav stă gata să erupă: „În mine se rup trestii cu foșnet de hârtie” sau „Mamă, plâng mereu ca un sfârșit de gamă”. Este evident că poetul produce o falie în tradiția mai veche sau mai nouă, în retorica (încă) modernă a symbolismului. Imagismul lui caută bizarul sau, în orice caz, inadecvarea logică și de bun-simț. Efectele stilistice sunt deseori surprinzătoare, fie pentru că sfidează prejudiciile pudibonde ale vremii, fie pentru că despoaie motive vechi de emoționalitatea lor și le coboară în derizoriu: toamna „s-a deschiat încet la săni” și „și-a lătit în țară rana”, „lumina-și îmbracă mănuși”, dimineața „a venit cu strachina de lapte în răsărit”, anunțând „pasărea de cârpă a luminii”, Dumnezeu „stoarce lămâia lunii” și „scarmână lâna îndrăgostiților supuși” etc. Imaginile – violente, provocatoare – anunță deja un frondeur pornit să dinamiteze vechiul lirism și să îi recupereze fragmentele într-o nouă și cutezătoare poetică. În ansamblul lor, construcțiile poematice de acum închid universuri desensibilizate și flagelate de o încă blândă ironie: „Trec în șiruri lungi pe stradă fete de pensionat / Și în fiecare privire-i câte o casă părintească / Cu mese bune, cu surori mai mici, / Cu ghiveciuri de flori la fereastră. // Trece frigul pe coridoare când înserează / Ca un șarpe lung târându-și coada pe lespezi. / Lacul e cusut cu ață, / Înceații ies la suprafață – rațele se depărtează...// La vecini, părintele-și sărută fata, indiferent. / Îi face morală de despărțire. / Balta s-a închis ca în urma unei fete porțile de mănăstire, / Gălgăitul sinucisei a

Desen de Francis Picabia

speriat – broaștele au încetat un moment. / Mă duc să mă întâlnesc cu un poet trist și fără talent”. Într-un simulacru de rimă și de cadență a versurilor – o sumă întregă de libertăți asociative și dezarticulări sintactice. Într-o bună parte din aceste texte mocnește parcă ceva din rebeliunea dadaistă, amenințând, deocamdată, prin gestul insolent: „Ne-om dezbrăca pe deal în pielea goală / Să se scandalizeze preotul, să se bucure fetele”, prin mimarea naivității și prin batjocorirea tradiției. În *Glas*, de pildă, motivul zidului ruinat și părăsit, ca și metrica populară devin embleme ale unei convenții poetice constrângătoare și sunt supuse unui asalt profanator: „Zid dărăpănat / Eu m-am întreat / Astăzi că de ce / Nu s-a spânzurat / Lia, blonda Lie / Noaptea de-o frânghie... / S-ar fi legănat / Ca o pară coaptă / Și ar fi lătrat / Căinii de pe stradă / S-ar fi adunat / Lumea să o vadă / Și ar fi strigat / Vezi ca să nu cadă / Aș fi încuiat / Lacătul la poartă / Aș fi pus o scară / Și-aș fi luat-o jos / Ca o pară coaptă / Ca o fată moartă / Și aș fi culcat-o / Într-un pat frumos”. De la astfel de versuri până la gesturile scandaloase ale dadaistilor distanța nu este deloc mare. Cu ele **T.** părăsește literatura română, nu înainte de a profeti cumva mișcarea pe care o va declanșa la Zürich: „Literatura e viermele ce roade drumul subteran / Prin care o să curgă apa ca să iasă roade la vară”. De altfel, poetul însuși a vorbit despre continuitatea între momentul românesc și cel european, ambele importante pentru experiența sa scriitoricească. Instalată în literatura franceză, **T.** va cunoaște rapid celebritatea, asociindu-și numele cu dadaismul, direcție pregnantă a avangardismului european. Ceea ce în poemele românești putea trece doar drept act de indisciplină poetică devine la scurtă vreme mod de creație fondat pe o retorică a

hazardului, ca în această piesă de pe la sfârșitul anului 1916: „păsări copilărie pluguri repede / hanuri / luptă la piramide / 18 brumar / pisica pisica e salvată / plânge / valmy / virează virează roșu / plângi / în gaură trompetă lenți clopoței / plânge / mâinile crăpate ale arborilor / ordin / plânge / el / către alb către pasăre / plângem / voi plângeți / alunecă / tu porți ținuite pe cicatricile tale proverbe lunare...” (în traducerea Irinei Mavrodin). Supraviețuiesc abia câteva sintagme mai convenționale articulate, în rest – abolirea sintaxei, a logicii, a punctuației, pulverizarea oricărui statut al lirismului. E modul lui **T.** de a aduce poezia la punctul zero, pentru a-i da șansa revigorării pe coordonatele unei inventivități neîngrădite de conformisme. Procesul durează până prin 1923, când, dadaismul fiind declarat mort chiar de întemeietorul său, iar temeiurile vechii poezii năruite, **T.** începe să se orienteze spre o lirică mai coerentă, pe dimensiunea modernității. E un proces voluntar, cum însuși fostul insurgent mărturisește, care demonstrează că explozia inițială de nihilism avusese funcția de a lărgi teritoriul poeticului: „Evoluția mea m-a făcut să abandonez caracterul demonstrativ, provocator și negator al poeziei, ducându-mă către o exprimare mai constructivă a materiei poetice”. Definitiviu pentru această evoluție este *L'Homme approximatif*, poem amplu, în nouăsprezece episoade,

construit pe o schiță epică discretă, absorbită în liric, în care se dezvoltă tema precarității ființei supuse trecerii timpului și rarefierii identității. De altfel, motivul vremelniceii are aici o frecvență considerabilă, însoțindu-se, în imagini surprinzătoare, cu un sentiment, lipsit de ostentație, al neliniștii existențiale. Bunăoară, timpul „gonește la tot pasul pe străzi de-a lungul liniilor de rămas bun și lasă în urma sa prichindeii”. Rebelul dadaist revine la o elegie cu tonalități oarecum mai solemne: „Vezi tu în mine înșiruirea de stârvuri/ Și puntea durerilor închegate în șiruri de vremi,” epicul „înalt”, ca și elegia fiind deseori subminate de o imagistică violentă, de repetiții, paralelisme sau de ziceri voit orale. Sunt utilizate mijloacele cumințite ale dadaismului, contaminate de modalități ale suprarealismului, de care **T.** divorțase, pentru a-l asimila apoi firească. E o coborâre în sine și o descoperire tragică a neputinței de a se defini autentic: „rătăcit în sinea mea rătăcit / acolo unde nimeni nu se hazardează dus pe targa aripilor uitării / [...] rătăcit înăuntrul sinelui acolo unde nimeni nu se hazardează nimeni decât uitarea”. Deși s-a putut crede că mișcarea inițiată de **T.** și propria lirică sunt manifestări de nonconformism instinctual și dezorganizat, nu e de ignorat că poetul este dublat în permanență de teoretician. Și aici trebuie despărțită faza nihilismului dadaist de aceea a „normalizării” actului creator. În *Manifestul despre amorul slab și amorul amar* (1920) era teoretizată o poetică a hazardului, șocantă prin seriozitatea cu care se propunea metoda colajului arbitrar: „Luați o pereche de foarfeci. Alegeți din ziar un articol care să aibă lungimea pe care vreți să o dați poeziei dumneavoastră. Decupați articolul. Taiăți cu grijă toate cuvintele pe care le conține și puneți-le într-un săculeț. Agitați-l ușor. Extrageți cuvintele și așezați-le în ordinea extragerii. Copiați-le cu grijă. Poezia vă va semăna”. Mult mai târziu, în studiul *Gesturi, punctuație și limbaj poetic* (1953), **T.** „academizează” o asemenea *ars poetica*, o justifică, dar o și ameliorează, angajând în demonstrație o serie impresionantă de elemente lingvistice, estetice, antropologice și sociologice: „De aceea limbajul poetic este însoțit de propria sa «mimică», formată din cadențe, din inflexiunea versurilor, din rimă și accente ritmice, care sunt gesturile poeziei. [...] Poezia modernă este îndreptățită să se reclame de la un sistem nou de însușiri poetice. Misiunea ei esențială e de a crea o realitate poetică, iar nu să traducă o imagine dată din altă parte într-o lume care virtual nu este a sa”. Se vede aici o bine conturată conștiință artistică, manifestată rebel din nevoia de a determina mutații profunde în evoluția liricii.

Il demeure l'une des poésies les plus singulières et les plus hautes qu'aient inventées les hommes, une poésie à tout prendre dont les Oiseaux ne sont plus obscurs que les Chimères de Nerval, une poésie qui commence aujourd'hui sa vie indépendante, détachée des livres, de la main...[...] Cette poésie, n'est-ce pas en marge d'elle qu'il avait entrepris la confondante étude de François Villon et de Rabelais, comme pour montrer que rien n'est obscur, que le secret des mots, fût-ce après des siècles, un homme, un jour, peut le percer. Il avait trouvé dans le langage de Villon, dans celui de Rabelais, les secrets, non des vers, mais

de leur vie. Le soleil noir qui est au fond de toute poésie, de Nerval ou de Tzara, et qui éclaire le temps que nous avons vécu.

LOUIS ARAGON

Privită în ansamblu, această operă poate fi caracterizată ca un act de neîncredere în poezie. Și nu numai într-o poezie așa cum a fost scrisă până în 1913, cu timpii ei morți, cu momentele ei de stagnare, ci o neîncredere în viitorul oricărei poezii. Desigur, viziunea pseudoinfantilă ce credem că-i conferă nota distinctivă rămâne o realitate estetică. Dar e foarte greu de apreciat în sine, câtă vreme poetul nu mai are acea uitare necesară în poezie și în existență, ci, cu ochi mereu treaz, pândește momentul propice pentru a le ucide pe amândouă. Poezia pare a nu mai fi suficientă ca valoare în sine, prin numai materia ei, ci și prin ceea ce nu este, prin aceea că vrea să nu mai fie.

ION POP

SCRIERI: *La Première aventure céleste de monsieur Antipyrine*, cu gravuri de Marcel Iancu, Zürich, 1916; *Vingt-cinq poèmes*, cu gravuri de Hans Arp, Zürich, 1918; ed. bilingvă, tr. și pref. Nicolae Ţone, postfețe Serge Fauchereau, Pierre Mazares, Laurențiu Ulici, Marin Sorescu, București, 1998; *Cinéma Calendrier du coeur abstrait Maisons*, cu gravuri de Hans Arp, Paris, 1920; *De nos oiseaux*, cu desene de Hans Arp, Paris, 1923; *Sept manifestes Dada*, cu desene de Francis Picabia, Paris, 1924; *Mouchoir de nuages*, Paris, 1925; *Indicateur des chemins de coeur*, Paris, 1928; *L'Arbre des voyageurs*, cu litografii de Joan Miró, Paris, 1930; *L'Homme approximatif*, cu o gravură de Paul Klee, Paris, 1931; ed. pref. Hubert Juin, Paris, 1968; *Où boivent les loups*, cu ilustrații de Max Ernst, Paris, 1932; ed. cu ilustrații de Man Ray, Paris, 1968; *L'Antitête*, cu ilustrații de Pablo Picasso, Paris, 1933; ed. I-III, cu ilustrații de Max Ernst, Yves Tanguy și Joan Miró, Paris, 1949; *Primele poeme ale lui...*, urmate de *Insurecția de la Zürich*, îngr. Sașa Pană, București, 1934; ed. București, 1971; *Sur le champ*, Paris, 1935; *Grains et issues*, cu o acvaforte de Salvador Dalí, Paris, 1935; *La Main passe*, cu o acvaforte de Kandinsky, Paris, 1935; *Ramures*, cu un desen de Alberto Giacometti, Paris, 1936; *Vigies*, Paris, 1937; *La Deuxième aventure céleste de monsieur Antipyrine*, Paris, 1938; *Midis gagnés*, cu desene de Henri Matisse, Paris, 1939; ed. Paris, 1948; *Une Route Seul Soleil*, Toulouse, 1944; *Ça va, Cahors*, 1944; *Le Coeur à gaz*, Paris, 1946; *Entre-temps*, cu desene de Henri Laurens, Paris, 1946; *Le Signe de vie*, cu desene de Henri Matisse, Paris, 1946; *Terre sur Terre*, cu desene de André Masson, Geneva, 1946; *Vingt-cinq et un poèmes*, cu desene de Hans Arp, Paris, 1946; *Morceaux choisis*, pref. Jean Cassou, Paris, 1947; *La Fuite*, Paris, 1947; *Le Surréalisme et l'après-guerre*, Paris, 1947; ed. (*Suprarealismul și epoca de după război*), tr. Sașa Pană, București, 1947; *Phases*, cu o litografie de Alberto Giacometti, Paris, 1949; *Sans coup férir*, cu o acvaforte de Suzanne Roger, Paris, 1949; *Parler seul*, cu litografii de Joan Miró, Paris, 1950; ed. Paris, 1955; *De Mémoire d'homme*, cu litografii de Pablo Picasso, Paris, 1950; *La Première main*, Alès, 1952; *La Face intérieure*, cu o litografie de Fernand Léger, Paris, 1953; *Picasso et la poésie*, Roma, 1953; *L'Égypte face à face*, Lausanne, 1953; *À Haute flamme*, cu gravuri de Pablo Picasso, Paris-Alès, 1955; *La Bonne heure*, cu o acvaforte de Georges Braque, Paris, 1955; *Miennes*, cu o acvaforte de Jacques Villon, Paris, 1955; *Le Temps naissant*, cu o acvaforte de Nejad, Alès, 1955; *Le Fruit permis*, cu o acvaforte de Sonia Delaunay, Paris, 1956; *Frère Bois*, cu o acvaforte de Jean Hugo, Alès, 1957; *La Rose et le chien*, cu gravuri de Pablo Picasso, Alès, 1958; *Juste présent*, Alès, 1961; *De la Coupe aux lèvres*, Paris, 1962; *Lampisteries, précédées des Sept manifestes Dada*, cu desene de Francis Picabia, Paris, 1963; *Les Premiers poèmes de Tristan Tzara, suivis de cinq poèmes oubliés*, tr. Claude Sernet,

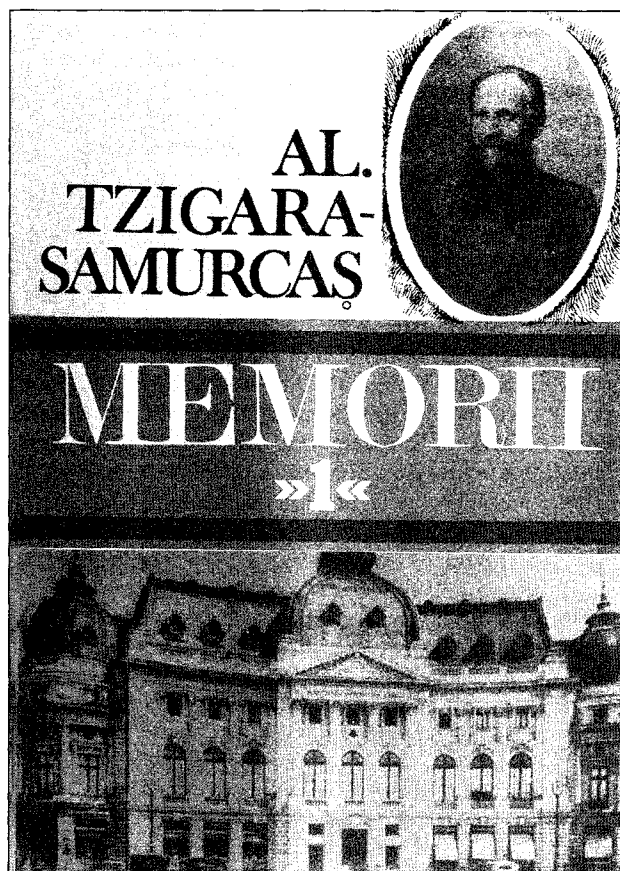
Paris, 1965; *40 Chansons et déchantons*, pref. Claude Sernet, cu ilustrații de Jacques Hérold, Montpellier, 1972; *Poèmes roumains*, tr. Serge Fauchereau, Paris, 1974; *Oeuvres complètes*, I-VI, îngr. Henri Béhar, Paris, 1975-1991; [Texte], în *Avangarda literară românească*, îngr. și introd. Marin Mincu, București, 1983, 88-107; *Litanii avantdada*, îngr. Alexandru Condeescu, București, 1996; *Șapte manifeste Dada. Lampisterii*. Omul aproximativ, tr., îngr. și pref. Ion Pop, București, 1996.

Repere bibliografice: Al. Hodoș, *Dadaism, cubism et caetera*, ȚA, 1924, 6; Doctorul Ygrec [I. Glicsman], *Tristan Tzara*, ADV, 1924, 12-447; Aderca, *Contribuții*, I, 223, 237, 238, II, 529-533; Lovinescu, *Scieri*, IV, 106, 675-678, VI, 167-168; Mihail Sadoveanu, *Însemnările unui spectator*, ȚA, 1928, 1; B. Fondane, *Pésie pure: de Paul Valéry à Tristan Tzara*, „unu”, 1930, 22; Eugen Jebeleanu, *Dada!*, RP, 1931, 4 009; I. Witt, *O carte bună: „Unde beau lupii”*, de Tristan Tzara, FCL, 1932, 486; Mihail Ilovici, „Primele poeme”, „Timpul nostru”, 1934, 9; Bogdan Amaru, „Primele poeme ale lui Tristan Tzara urmate de Insurecția de la Zürich”, „Cadrant”, 1934, 4; Teodor Scarlat, [*Tristan Tzara*], RVS, 1934, 3-4; Matei Alexandrescu, *Primele poeme ale lui Tristan Tzara*, „Litera”, 1934, 8; Cioculescu, *Aspecte*, 196-198; Constantinescu, *Scieri*, V, 142-147; Petre Boldur, *Doi poeți. Scurt proces al unei tradiții*, RP, 1935, 5 274; Const. I. Emilian, *Anarhismul poetic*, București, 1935, 122-126; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 803, *Ist. lit.* (1982), 887, 1024; Mircea Bogdan, *Dadaism și mahalagism literar*, TIA, 1942, 473; Pillat, *Tradiție*, 11-14; Sașa Pană, *Importanța prezenței lui Tristan Tzara în România*, ORT, 1946, 2; Ștefan Roll, *Tristan Tzara ne vorbește*, TIL, 1946, 3 298; Oscar Lemnar, *Tristan Tzara*, „Dreptatea nouă”, 1946, 431; Sașa Pană, „*Morceaux choisis*”, ORT, 1947, 15; *Bibliographie des oeuvres de Tristan Tzara (1916-1950)*, Paris, 1951; René Lacôte, Georges Haldas, *Tristan Tzara*, Paris, 1952; ed. Paris, 1966; Georges Hugnet, *L'Aventure Dada (1916-1920)*, pref. Tristan Tzara, Paris, 1957, *passim*; ed. Paris, 1971; *Dada (Monograph of a Movement - Monographie einer Bewegung - Monographie d'un mouvement)*, ed. trilingvă, îngr. și pref. Willy Verkauf, Teufen (Elveția), 1957, *passim*; Mircea Popescu, *Chi è Tzara*, „La Fiera letteraria”, 1962, 5; *Das war Dada Dichtungen und Dokumente*, îngr. Peter Schifferli, München, 1963, *passim*; Tașcu Gheorghiu, *Tristan Tzara*, GL, 1964, 10; Aurel Baranga, *Tristan Tzara*, VR, 1964, 2; George Oprescu, *Mișcarea DADA și suprarealismul*, CNT, 1965, 4; Michel Sanouillet, *Dada à Paris*, Paris, 1965, *passim*; Philippe Jolivet, *Tzara et la poésie française au XX-ème siècle*, „Acta Philologica”, 1966, 277-283; Matei Călinescu, *Avangarda literară în România*, VR, 1967, 11; Ov. S. Crohmălniceanu, *Tristan Tzara en Roumanie*, REVR, 1967, 2; Sașa Pană, *Scurtă privire asupra avangardei literare române și prezența lui Tristan Tzara*, ST, 1968, 8; Călinescu, *Principii*, 17-18; Manolescu, *Metamorfozele*, 54-55; Ion Pop, *Avangardismul poetic românesc*, București, 1969, 149-159; Mary Ann Caws, *The Poetry of Dada and Surrealism: Aragon, Breton, Tzara, Éluard and Desnos*, Princeton, 1970; Nicolae Balotă, *Aventura dadaistă*, LCF, 1971, 26; Alex. Ștefănescu, „Primele poeme”, LCF, 1971, 31; Dan Cristea, „Primele poeme”, RL, 1971, 41; G. Călinescu, *Universul poeziei*, îngr. și postfață Al. Piru, București, 1971, 26-33; Elmer Peterson, *Tristan Tzara, Dada, and Surrealistic Theorist*, New Jersey, 1971; Serge Fauchereau, *Tristan Tzara et l'avant-garde roumaine*, „Critique”, 1972, 300; Constantin Ciopraga, *Un moment al avangardei literare*, CRC, 1974, 8; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 366-371; *Tristan Tzara*, „Europe”, 1975, 555-556 (semnează Philippe Soupault, Louis Aragon, Henri Béhar, Roger Vitrac, Serge Fauchereau, Arturo Schwarz, Elena Gorunescu ș.a.); Negoiescu, *Engrame*, 18-19; Marin Bucur, *L'Ambiance littéraire du début roumain de Tristan Tzara*, CREL, 1976, 1; Ion Pop, „Poèmes roumains”, CREL, 1976, 1; *Encycl. jud.*, XV, 1493-1494; Micheline Tison-Braun, *Tristan Tzara, inventeur de l'homme nouveau*, Paris, 1977; Ko Won, *Buddhist Elements in Dada*, New

York, 1977, *passim*; Emil Manu, *André Breton – Tristan Tzara*, MS, 1978, 1; Inge Kümmerle, *Tristan Tzara. Dramatische Experimente zwischen 1916 und 1940*, Bensberg, 1978; Vaida, *Mitologii*, 25–27; Gordon F. Browning, *Tristan Tzara, the Genesis of the Dada Poem from Dada to Aa*, Stuttgart, 1979; Henri Béhar, [Tristan Tzara], MS, 1981, 1–4; Jean-Claude Blachère, *Le Modèle nègre. Aspects littéraires du mythe primitiviste du XX-e siècle chez Arp, Cendrars, Tzara*, Dakar, 1981; DADA. *Réimpression intégrale et dossier critique de la revue publiée de 1917 à 1920 par Tristan Tzara*, I–II, îngr. Michel Sanouillet și Dominique Baudouin, Paris, 1983; Valentin F. Mihăescu, *Timp și mod*, București, 1983, 139–184; Micu, *Modernismul*, II, *passim*; Pop, *Jocul*, 84–86; Scarlat, *Ist. poeziei*, III, 6–7, 10–12; Mincu, *Eseu*, 250–251, 270–278; Ov. S. Crohmălniceanu, *Ce a rămas din Samuel Rosenstock*, RCM, 1989, 1 februarie; Pop, *Avangarda*, 12, 32–40, 66–68; Negoțescu, *Ist. lit.*, I, 286–288; Radu Bogdan, *Mesajul lui Tristan Tzara*, RL, 1992, 2; Constandina Brezu, *Tristan Tzara – schița unui portret de tinerețe*, JL, 1992, 13–14; Al. Piru, *Tristan Tzara*, L, 1992, 47; Dominique Combe, *Tristan Tzara și „epopeea antiumană” din „Omul aproximativ”*, CC, 1993, 1–2; Geo Șerban, *Accente noi în relația Marcel Iancu–Tristan Tzara*, RL, 1993, 38; Raimund Meyer, Judith Hossli, Guido Magnaguagno, Juri Steiner, Hans Bolliger, *Dada global*, Zürich, 1994, *passim*; Dumitru Micu, *Reverie și joc*, L, 1995, 37, 38; Caraion, *Tristete*, 103–106; Ciopraga, *Amfiteatru*, 403–407; Popa *Convergențe*, 48–60; [Tristan Tzara], ATN, 1996, 3 (semnează Daniel Dimitriu, Constantin Ciopraga, Ion Apetroaie, Valentin Silvestru, C. D. Zeletin); Ion Pop, *Un dadaist la o sută de ani*, RL, 1996, 14; Radu Bogdan, *Tristan Tzara și Pablo Picasso*, RL, 1996, 14; Ion Pop, „Lampisteriile” lui Tristan Tzara, LCF, 1996, 15; Livius Ciocârlie, *Un magazin de lux*, LCF, 1996, 16; *Tristan Tzara 100*, L, 1996, 16–17 (semnează Eugen Simion, Marin Sorescu, D. Țepeneag, Petre Răileanu, Radu Băiesu); *Tristan Tzara. Centenar – Centenaire Tristan Tzara*, CC, 1996, 4–5 (număr special); Roxana Sorescu, *Tristan Tzara – modelatorul*, LCF, 1996, 35; Simion, *Fragmente*, II, 153–162; *Dict. esențial*, 840–841; *Tristan Tzara et l'Internationale du Surréalisme*, Paris, 2000; Ovid S. Crohmălniceanu, *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 2001, 42–54; *Dict. analitic*, III, 408–410; Grigor, *Moromete*, 234–236; François Buot, *Tristan Tzara. L'Homme qui inventa la révolution Dada*, Paris, 2002; ed. (Tristan Tzara. *Omul care a pus la cale revoluția Dada*), tr. Alexandru și Magdalena Boiangiu, București, 2003; Manolescu, *Enciclopedia*, 675–679. D. Mc.

TZIGARA-SAMURCAȘ, Alexandru (23.III.1872, București – 1.IV.1952, București), eseist și memorialist. Este fiul Elenei (n. Samurcaș) și al lui Toma Tzigara. Mama era înrudită cu importante familii boierești din Muntenia, între care Kretzulescu și Rallet. Numele Samurcaș va fi adăugat patronimicului în 1899, când tânărul este adoptat de unchiul său, juristul Ioan Al. Samurcaș. Crește în ambianța culturală a familiilor Maiorescu și Kremnitz, care îl introduc și la Palat. Temeinicele cunoștințe de cultură germană acum încep să fie asimilate. Între 1882 și 1890 va parcurge la București cursurile gimnaziale, întâi la Pensionul Schewitz, apoi la Gimnaziul „Mihai Bravul”, ultimele trei clase urmându-le la Liceul „Matei Basarab”, unde își trece bacalaureatul în 1891. Va urma primii doi ani la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene, după care e numit de Grigore G. Tocilescu custode-preparator al Muzeului de Antichități. Obținând o bursă, studiază istoria artei și arheologia la München și Berlin (1893–1896), unde predau mari autorități, ca Ernst Curtius și Adolf Furtwängler.

În vacanțe vizitează muzee din toată Europa. Devine doctor în filosofie, specialitatea istoria artei, în 1896, la Universitatea din München, cu disertația *Simon Vonet, Hofmalter Ludwigs XIII*. La Berlin, în același an, este numit asistent benevol pe lângă Direcția Generală a Muzeelor Regale, având o valoroasă recomandare de a lucra în muzeografie. Tot acum audiază cursuri la Școala de Arte Frumoase din Paris, sub îndrumarea lui Eugène Müntz. Întors în țară, va fi suplinitor de limba franceză, apoi de germană, la Școala Normală din București (1897–1900). În ianuarie 1899 devenise și bibliotecar al Fundației Universitare „Carol I” și tot acum este angajat profesor suplinitor la Catedra de istoria artelor și estetică a Școlii de Belle Arte, unde ajunge profesor definitiv în 1904. Din această perioadă datează debutul editorial al lui **T.-S.** ca istoric de artă, cu broșura *Artă publică* (1906), urmat de consistentul volum *Artă în România* (I, 1909). Activitatea lui include constant acțiunea de promovare a artei țărănești și a monumentelor istorice, scop în care înființase, încă din 1903, împreună cu Ludovic Mrazec, Societatea Turistilor Români. Din octombrie 1906 funcționează ca director al Muzeului de Etnografie, Artă Națională, Artă Decorativă și Industrială, care va deveni ulterior Muzeul de Artă Națională. Scurt timp, în 1908, este director al Muzeului „Theodor Aman”, pe care îl reorganizează. Din 1911 până în 1926 va fi profesor suplinitor la Catedra de istoria artei a Facultății de Litere și Filosofie din București. În aprilie 1914 ocupă funcția de director al Fundației Universitare „Carol I”, unde va rămâne până în 1946, când se va pensiona. Participă la organizarea a numeroase expoziții, printre care Expoziția Internațională de Artă Populară de la Berlin (1909), se implică în organizarea Casei Românești, la Expoziția Jubiliară de la Roma (1911) și la a 11-a Expoziție Internațională de Artă de la München (1913), cu fiecare prilej publicând broșuri de promovare a artei românești. În timpul ocupației germane rămâne în București, ca reprezentant al Casei și Domeniilor Regale, fiind numit prefect al Poliției. În această postură, deosebit de riscantă moral, care îi și atrage o campanie de adversități (fiind etichetat „slugă nemțească” și colaboraționist), are cel puțin meritul de a fi vegheat valorile de artă, muzeele, Fundația Regală împotriva abuzurilor ocupanților. Mai târziu, în „Bilete de papagal”, un „medalion” al lui Tudor Arghezi nu poate să nu îi recunoască felul în care, cu abilitate, tact, ținută aristocrată, i-a ținut mereu la distanță pe ocupanți ori le-a rețezat pretențiile (recunoscător, **T.-S.** va interveni pentru eliberarea autorului pamfletului *Baroane*). Textele din *Mărturisiri si-li-te* (1920) dau seama de această experiență. Oricum ar sta lucrurile, un fapt este clar: reprezentând România la Expoziția de Artă Românească Veche și Modernă de la Geneva, la Expoziția Internațională din Barcelona (1929), Expoziția Universală de la Bruxelles (1935), Expoziția de Artă Populară Românească de la Oslo (1936), **T.-S.** a obținut o performanță – comentarea artei românești de către străini în reviste europene de prestigiu, așa cum cu dreptate remarca Petru Comarnescu. În cariera lui de muzeograf, îndelungată și nu lipsită de sinuozități, de zbucrium, importante sunt și numeroasele monografii și studii,

ridicând muzeografia românească la rang de disciplină științifică, așa cum atestă și un masiv volum din 1936. Conduce revista „Convorbiri literare” în perioada 1924–1939, este ales membru corespondent al Academiei Române în 1938, fiind susținut de I. Al. Brătescu-Voinești. Este adevărat că întreaga lui personalitate rămâne controversată, în urma veșnicilor polemici cu mari personalități, între care George Murnu, Vasile Pârvan, Nicolae Iorga. Într-o altă dispută, cu E. Lovinescu, în jurul romanului *Mite*, acuzațiile de incompetență istorico-literară aduse de critic nu acoperă miza controverselor, „incriminatul” fiind un familiar al casei Kremnitz și chiar întâlnindu-l pe Mihai Eminescu, de două ori, acolo, așadar fiind autorizat moral să conteste autenticitatea transfigurării ficționale a personajelor în discuție. În genere, polemicile capătă sub pana lui o pronunțată culoare anecdotică, bunăoară istoria ridicolă a pieptenului „getic” pe care Pârvan îl apreciază drept antic, deși se dovedește curând ca aparținând recuzitei recente a grajdurilor de cai dintr-o mahala bucureșteană. Un segment distinct îl constituie paginile memorialistice. Ținând cont de faptul că **T.-S.** își începe redactarea memoriilor în 1947, destinul lor era greu de prevăzut, iar soarta a vrut ca acestea să apară abia peste patru decenii (I–III, 1991–2003). Chiar dacă nu au o dimensiune narativă pronunțată, e cert că ele alcătuiesc imaginea fragmentată, accidentată a unei vieți spectaculoase prin conținutul ei, aici mișcându-se o întreagă lume de

personalități, iar caracterul documentar se întregeste cu o lumină nouă asupra faptelor și oamenilor, născută din spiritul de contradicție, suflul polemic, superbia, subiectivitatea judecăților autorului. Se pot afla multe lucruri și despre o față mai puțin știută a preacunoscuților săi rivali. Cât privește episodul „colaboraționismului” – obsedant și în *Memorii* –, sunt greu de pus în balanță moralitatea și imoralitatea acestuia în cazul lui **T.-S.**

SCRIERI: *Arta publică*, București, 1906; *Arta în România*, vol. I: *Studii critice*, București, 1909; *Mărturisiri și li-te*, București, 1920; *Fundațiunea Universitară „Carol I” (1891–1931)*, București, 1933; A. Odobescu, București, 1935; *Din viața regelui Carol I*, București, 1939; *Din viața Fundațiilor Regale*, I, București, 1944; *Scieri despre arta românească*, îngr. și introd. C. D. Zeletin, București, 1987; *Memorii*, vol. I–II, îngr. Ioan Șerb, Florica Șerb, pref. Dan Grigorescu, București, 1991–1999, vol. III, îngr. C. D. Zeletin, București, 2003.

Repere bibliografice: George Murnu, *Știința și morala în politică*, NRR, 1910, 5–6; George Murnu, *Un ultim cuvânt în chestia arheologiei*, NRR, 1910, 6; Arghezi, *Scieri*, XXXIII, 107–110; Pia Alimăneșteanu, *Însemnări din timpul ocupației germane (1916–1918)*, București, 1929, 61, 66, 104, 114; Nicolae Iorga, *Corespondență*, III, îngr. Ecaterina Vaum, București, 1991, 311–313; Ionescu, *Război*, II, 136; E. Lovinescu, *Memorii*, III, București, 1937, 215–227; Pompiliu Marcea, *O sută de ani de la apariția „Convorbirilor literare”*, LL, 1968, 16; Mircea Angheliescu, *Viața mea e un roman*, LCF, 1991, 44; Z. Ornea, *Memoriile lui Tzigara-Samurcaș*, RL, 1992, 10; C. D. Zeletin, *Respiro în anonte*, București, 1995, 220–233; Eugen Simion, *E. Lovinescu, scepticul mântuit*, București, 1996, 683; Alice Voinescu, *Jurnal*, București, 1997, 863; Z. Ornea, *Mărturisirile lui Tzigara-Samurcaș*, RL, 2000, 3. S. D.

TZIGARA-SAMURCAȘ, Sandu (18.X.1903, București – 23.IV.1987, București), poet și publicist. Este fiul Mariei (n. Cantacuzino, văduva prințului Grigore Gr. Sturdza) și al lui Alexandru Tzigara-Samurcaș, pionier al muzeografiei românești. Descinde din vechi familii de boieri luminați. Protospătarul Zotu Tzigara era, la sfârșitul secolului al XVI-lea, ginerele lui Petru Șchiopul, iar un străbunic, Alecu I. Samurcaș, scotea de sub tipar, la Atena, o gramatică elină în limba franceză, în timp ce fiul său, juristul Ioan Al. Samurcaș, fusese un apropiat al lui Mihai Eminescu în perioada studiilor la Berlin. De asemenea, **T.-S.** se înrudea, pe linie maternă, cu mitropolitul Veniamin Costache și, încă mai de aproape, cu Nicolae Iorga. Viitorul poet s-a format într-o ambianță culturală și artistică rafinată, în care colecțiile numismatice, cărțile rare, tablourile marilor pictori moderni, arta țărănească și muzica se întâlneau în chip insolit. Surorile, Maria (Berindei) și Ana (Beza), vor deveni prima violonistă, cea de-a doua pictoriță, poetul fiind el însuși și un talentat pianist. Debutază cu versuri și critică literară în studenție, la revista „Paris-Bucarest”, în 1924. Proaspăt licențiat în drept la București, în 1925 va întreprinde și cea dintâi călătorie la Paris, cu ecouri în volumul *Préambles* (1944). În 1932 devine doctor în drept la Universitatea din Cernăuți. Funcționează ca judecător supleant la Tribunalul Ilfov până în ianuarie 1930, iar din 1933 va fi avocat și consilier juridic al Fundației Univer-

sitare „Carol I”. A colaborat cu poezie, cronici de carte, articole pe teme de artă ș.a. la „Convorbiri literare”, „Gândirea”, „Siluete creștine”, „Decalogul”, „Curentul literar”, „Vremea”, „Ramuri”, „Pământul românesc”. În limba franceză va semna eseuri și articole la publicațiile „Paris-București”, „Le Moment”, „Phalange” (fiind și delegat general al acesteia din urmă) și încă un volum, *Invocations* (1972). Este membru al Societății Scriitorilor Români din 1944.

De la debutul editorial, cu *Recital de pian* (1941), **T.-S.** trezește curiozitatea criticii și interesul unor poeți ca Ion Barbu și Anna de Noailles, prin demersul poetic insolit, care nu tinde către muzicalitate, ci pornește de la ea, ca o lectură și o interpretare a unor partituri celebre. Plecând de la mici fragmente muzicale din Bach, Debussy, Chopin, Enescu și alții, care „au cântat pentru vecie”, autorul ambiționează să recreeze în poemele lui „muzicale” sugestii, stări, emoții lirică, într-un vers consubstanțial cu „spiritul muzicii”. Dacă, parțial, verbul împrumută ritmica portativului, frecvent cuvintele nu reușesc să „țină pasul” melodiei inspiratoare. Cartea atrage destule reacții sceptice, care îi contestă acestei lirici capacitatea de a stârni o emoție reală și acuză caracterul „prea compozit și eterogen” (Șerban Cioculescu), artificial, al construcției. *Culesul de apoi* (1943) marchează altă direcție, organizată în jurul unor mari teme: moartea, dragostea, credința. De asemenea, cuvântul și dimensiunea metapoetică, poezia poeziei reprezintă o constantă, sub evidentă înrăurire a lui Tudor Arghezi, al cărui *Testament* își propagă aici ecourile: sintaxa și ruperile de ritm, imposibil de confundat. Limbajul, similar celui arghezian, împrumută sugestii din lexicul religios, golit însă de trăire mistică, poezia devenind o „religie personală”. Abundența barocă a metaforei încifrează textul care nu de puține ori

apare criptic, aspect ce îl va fi entuziasmat pe Ion Barbu – „versuri de aur în fuziune”, nota el într-o scrisoare adresată lui **T.-S.** –, ca și sintaxa întortocheată, eliptică. Dar, la o lectură mai atentă, discursul se arată riguros logic, în manieră tradiționalistă. În plachetele *Cartea sângelui* (1946), *Măștile gândului* (1947), iar peste decenii în *Răsunete* (1970), experimentul inițial este părăsit în favoarea unui lirism cerebral, a versului clasic și a formulei discursive, frizând uneori prozaismul, în încercarea de a valorifica aspecte biografice sau ale vieții cotidiene. Sensibilitatea plurivocă pentru plastică, muzică, poezie a lui **T.-S.** s-a concretizat și în traducerea în limba franceză a două volume, cuprinzând, sub titlul *Brâncuși*, poeme de Aurel Chirescu.

SCRIERI: *Recital de pian*, București, 1941; *Culesul de apoi*, București, 1943; *Prébambules*, București, 1944; *Cartea sângelui*, Câmpulung, 1946; *Măștile gândului*, București, 1947; *Răsunete*, introd. Edgar Papu, București, 1970; *Invocations*, Paris, 1972; *Oglindiri*, București, 1972.

Traduceri: Aurel Chirescu, *Brâncuși*, I-II, ed. bilingvă, București, 1972–1974.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, IX, 276–281; Alexandru C. Ionescu, *Poezia lirică română contemporană*, București, f.a., 281–283; Cioculescu, *Aspecte*, 193–195; Ivașcu, *Confruntări*, III, 51–55; Petru Comarnescu, *Poezia nostalgică a d-lui Sandu Tzigara-Samurcaș*, TIL, 1944, 2565; Nae Antonescu, „*Răsunete*”, ST, 1971, 3; Constantin, *Despre poeți*, 34–37; George Muntean, „*Oglindiri*”, CNT, 1973, 19; *Lit. rom. cont.*, I, 113–114; C. D. Zeletin, *Poet și cărturar*, RL, 1987, 18; Ion B. Dumitrescu, *Sandu Tzigara-Samurcaș*, „*Viitorul românesc*”, 1991, 168, 173; C. D. Zeletin, *Sandu Tzigara-Samurcaș*, ATN, 1991, 5; Mihai Sorin Rădulescu, *Efigie de poet: Sandu Tzigara-Samurcaș*, „*Verbum*”, 1992–1993, 163–170; Micu, *Ist. lit.*, 234; Al. Tzigara-Samurcaș, *Memorii*, III, îngr. C. D. Zeletin, București, 2003, 23, 198–199. S. D.